GREGORII PAPÆ IX.

DECRETALES,

UNA CUM

LIBRO SEXTO, CLEMENTINIS

ET EXTRAVAGANTIBUS,

AD VETERES CODICES RESTITUTÆ

ET NOTIS ILLUSTRATÆ:

Quibus accedunt

SEPTIMUS DECRETALIUM,

ET

JO. PAULI LANCELOTTI

INSTITUTIONES JURIS CANONICI,

CUM INDICIBUS NECESSARIIS.

TOMUS SECUNDUS.

AUGUSTÆ TAURINORUM, MDCCXLV.

EX TYPOGRAPHIA REGIA.

PRÆFATIO AD BENEVOLUM LECTOREM
DE
USU SEQUENTIS INDICIS CONFECTI
A
JO. LEL. PR. PAR. Col. E. SS. M. & P. S. Arg. Cant. & Can. Cap.

1. Tituli Juris utriusque ad hoc digesti sunt, vel, ut Ideam claram compendiosamque materiæ sub illis contentæ statim Studiosi percipiant: vel, ut ad memoriam quondam lecta facilius revocentur; quæ, ut facilius obtineantur, duo potissimum in *Titulorum Indice* desiderari perspicuum est.

2. *Primo*, facillima & promptissima illorum investigatio, prout ab Auctoribus passim allegantur; quam utique assequetur vel rudior tyro, si numeris suis absoluta serie Alphabetica disponantur. *Secundo*, cum ex ipsis initialibus vocabulis tota materia, quæ quandoque multiplex est in uno Titulo, comperta non habeatur, ipsi Tituli, sub eadem serie secundum *Voces Principes*, iterum sunt distribuendi.

3. Ita modo *Tituli Juris Canonici* digesti sunt, ut utrumque statim ob oculos appareat; sicque variarum Linearum, & Characterum dispositione distributi, ut discerni valeant *soli Tituli*, si his quis indigeat: quin & simul materiam toto Corpore Canonico diffusam ad idem verbum referant coadunatam (*a*).

4. Tituli initiales habent sub se *Collectionem* non modo *Gregorii IX.* quæ cæteras plerumque complectitur, & superat; verum etiam & *Sexti*, *Clementinarum*, *Extravagantium Joannis XXII.* & *Communium*, nova methodo integre continent, & discernunt (*b*); quorum etiam discretioni non nihil conferunt capitula signata: ex quibus primo intuitu notitia generalis fuse vel paucis in Titulis tractatorum erui potest.

5. Ne vero conqueri quis valeret, quod singulis verbis Citationes non sint appositæ: duplici de causa consulto actum est. *Primo*, ut brevitati consuleretur, & Studiosi facilius titulos addiscerent per frequentiorem illorum, initialemque, ut ita dicam, indigitationem. *Secundo*, ne ob varias eorundem locorum citationes fre-

(*a*) vide litt. C. *Clerici*, *Clericis*, *Clerico*, *Clericorum*. Litt. E. *Ecclesia*, *Ecclesiæ*, *Ecclesias*, *Ecclesiast.* *Ecclesiis*, &c.
(*b*) Vide etiam titulos: *De Concessione Præbendæ*. *Electione & potestate*. *Præbendis*, *& dignitatibus*. *Privilegiis*, *& excessibus privilegiatorum*. *Rebus Ecclesiæ alienandis*. *Religiosis domibus*. *Reliquiis & venerat. sanct.* *sententia excommunicationis*, &c.

frequens error irreperet, qui & nauseam Lectori, incertitudinemque pareret. Sic certe evenisse non in uno loco deprehensum est in *Indice Titulorum Juris Civilis*, [*a*) præstantissimo illo inquam Indice, ad cujus imitationem hunc nostrum reduximus & reformavimus: hic enim *Titulos* non secundum *verba Initialia* exhibet, sed secundum *voces sensum aliquem præ se ferentes*. Sic Titulum de *Officio Procuratoris Cæsaris*, *&c.* sub littera C. collocatum, ibi: *Digestorum L.* I. *tit.* 19. indicavit quærendum, & bene: sed sub litt. O. verbo *officio*, habet, *Lib.* I. *tit.* 91. qui error est typographicus; hicque instar sit omnium, qui satis frequentes sunt, præsertim ob repetitas citationes, quas Correctores conferre vix solent.

6. Porro ad instar modo dicti Indicis, monosyllaba & dissyllaba, qualia sunt, *Contra*, *dato*, *Et*, *In*, *Inter*, *pro*, *possunt*, *post*, *Quam*, *Quæ*, *Qui*, *Quid*, *Re*, *Rei*, *sine*, *sint*, *vel*, & alia, si quæ sint id genus, ultro omisimus; quippe confusioni magis conducentia, quam celeri investigationi: nisi monosyllaba illa initialia sint, uti sunt in Titulis: *His quæ in integrum restit*. *Ne sede*. *Qui Clerici vel voventes*. *Ut Ecclesiastica beneficia*. *Ut lite pendente*, *&c.* propter rationem jam datam (*num.* 2.) sub litteris suis initialibus collocavimus.

7. Ne quid tandem in præsenti indice desideraretur, Titulos *Septimi*, vulgo *Decretalium*, quem a nonnullis allegari palam est, ad Titulos *Decretalium* retulimus, ubi inter se conveniunt (*b*). Alios vero, qui nullibi habentur, [*c*] suis etiam locis apte, distinctosque alio charactere apposuimus; & licet liber iste & publica auctoritate careat, & multa alia in eo non desint animadversione digna: illis saltem Index noster conferet, qui Librum *Petri Matthæi* (*d*) in suis Editionibus habent, prout in præsenti sistitur.

8. Neque necesse fuit Titulos Institutionum *Lancelotti* adjungere, cum ipsæ deriventur ex Jure Canonico, cujus fontes satis indicantur præsenti Indice. Plura præfari non libuit, de opella nostra judicium esto penes Benevolum Lectorem.

(*a*) Extat laudatus Index ad Caput Juris Civilis in Editione Francofurtensi An. MDCXXCVIII. sumptibus Societatis.

(*b*) Vide Titulos: *De Appellationibus*, *Clericis non residentibus*. *Consanguinitate*. *Electione & electi potestate*, *&c.*

(*c*) Item & titulos: *De Ambitu*. *Annatis*, *Beneficiorum collatione*. *Blasphemiis*, *&c.*

(*d*) *Petrus Matthæus* librum suum *Cardinali Cajetano* dicavit, *Teste Doujatio*, Prænotionum Canonicar. lib. IV. cap. XXVI. p. 585. sed & referente *Bucelino* Part. I. Germ. sacræ p. 57. *Jacobo Christophoro Blarer* Episcopo Basileensi dedic. A. C. 1588.

TITULI OMNES
DECRETALIUM,
SEXTI, CLEMENTINARUM, EXTRAVAGANTIUM JOANNIS XXII. & COMMUNIUM; necnon SEPTIMI vulgo DECRETALIUM P. MATTHÆI, J.C. Lugdunensis, nova & facili methodo juxta seriem Alphabeti dispositi.

A.

Archi-

Clerico

Jura-

Q.

T.

Testa-

V.

FINIS INDICIS TITULORUM OMNIUM.

RUBRICÆ DECRETALIUM GREGORII IX.

Quibus subnectuntur concordantes Tituli ex

SEXTO DECRETALIUM, CLEMENTINIS, EXTRAVAGANTIBUS JOANNIS XXII. EXTRAVAGANT. COMMUN. & tandem LIBRO VII. DECRETALIUM.

LIB. I. DECRETALIUM GREGORII. IX.

Tit. 1.

DE *a* Summa Trinitate & Fide Catholica. *In Sexto tit.* 1. *In Clem. tit.* 1. *In Septimo tit.* 1.

II. De Constitutionibus. *In Sexto tit.* 2.

III. De Rescriptis. *In 6. tit.* 3. *In Clem. tit.* 2. *In 7. tit.* 2.

IV. De Consuetudine. *In 6. tit.* 4. *In Extr. com. tit.* 1.

V. De *b* Postulatione Prælatorum. *In 6. tit.* 5. *In Extr. comm. tit.* 2.

VI. De Electione & Electi Potestate. *In 6. tit.* 6. *In Clem. tit.* 3. *In Extrav. Joan. XXII. tit.* 1. *In Extrav. com. tit.* 3. *In 7. tit.* 3.

VII. De Translatione Episcopi.

VIII. De Auctoritate & Usu Pallii. *In Extr. com. tit.* 4.

IX. De *c* Renunciatione. *In 6. tit.* 7. *In Clem. tit.* 4.

X. De supplenda negligentia Prælatorum. *In 6. tit.* 8. *In Clem. tit.* 5.

XI. De temporibus Ordinationum, & qualitate ordinandorum. *In 6. tit.* 9.

XII. De scrutinio in ordine faciendo.

XIII. De *d* ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui.

XIV. De Ætate & Qualitate & ordine præficiendorum. *In 6 tit.* 10. *In Clem. tit.* 6. *In 7. tit.* 5.

XV. De sacra Unctione.

XVI. De Sacramentis non iterandis.

XVII. De *e* Filiis Presbyterorum ordinandis, vel non. *In 6. tit.* 11. *In 7. tit.* 6.

XVIII. De Servis non ordinandis & eorum manumissione.

XIX. De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.

XX. De Corpore vitiatis ordinandis vel non. *In 6. tit.* 12.

XXI. De *f* Digamis non ordinandis. *In 6. tit.* 12.

XXII. De Clericis Peregrinis.

XXIII. De Officio Archidiaconi.

XXIV. De *g* Officio Archipresbyteri.

XXV. De Officio Primicerii.

XXVI. De Officio Sacristæ.

XXVII. De Officio Custodis. *In Extrav. com. tit.* 5.

XXVIII. De Officio Vicarii. *In 6. tit.* 13. *In Clem. tit.* 7.

XXIX. De *h* Officio & potestate Judicis delegati. *In 6. tit.* 14. *In Clem. tit.* 8. *In Extrav. com. tit.* 6.

XXX. De Officio Legati. *In 6. tit.* 15. *In 7. tit.* 8.

XXXI. De Officio Judicis Ordinarii. *In 6. tit.* 16. *In Clem. tit.* 9. *In Extrav. com. tit.* 7.

XXXII. De *i* Officio Judicis.

XXXIII. De Majoritate & Obedientia. *In 6. tit.* 17. *In Extrav. Joan. tit.* 2. *In Extrav. comm. tit.* 8.

XXXIV. De Treuga & Pace. *In Extrav. comm. tit.* 9. *In 7. lib.* 3. *tit.* 11.

XXXV. De Pactis. *In 6. tit.* 18.

XXXVI. De K Transactionibus.

XXXVII. De Postulando.

XXXVIII. De Procuratoribus. *In 6. tit.* 19. *In Clem. tit.* 10.

XXXIX. De Syndico.

XL. De *l* iis quæ vi metusve causa fiunt. *In 6. tit.* 20.

XLI. De in integrum restitutione. *In 6. tit.* 21. *In Clem. tit.* 11.

XLII. De Alienatione Judicii mutandi causa facta.

XLIII. De Arbitris. *In 6. tit.* 22.

LIB. II. DECRETALIUM GREGORII IX.

Tit. I.

DE *a* Judiciis. *In 6. tit.* 1. *In Clem. tit.* 1. *In Extr. com. tit.* 1.

II. De Foro competenti. *In 6. tit.* 2. *In Clem. tit.* 2. *In 7. tit.* 1.

III. De Libelli Oblatione.

IV. De Mutuis Petitionibus.

V. De *b* Litis contestatione. *In 6. tit.* 3.

VI. Ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem.

VII. De *c* Juramento calumniæ. *In 6. tit.* 4.

VIII. De Dilationibus. *In Extr. com. tit.* 2. *In 7. tit.* 10.

IX. De Feriis.

X. De ordine cognitionum.

XI. De *d* plus Petitionibus.

XII. De Causa Possessionis & Proprietatis. *In Clem. tit.* 3.

XIII. De Restitutione Spoliatorum. *In 6. tit.* 5.

XIV. De *e* Dolo & contumacia. *In 6. tit.* 6. *In Clem. tit.* 4. *In Extrav. comm. tit.* 3. *In 7. tit.* 6.

XV. De Eo, qui mittitur in possessionem causa rei servandæ. *In 6. tit.* 7.

XVI. Ut lite pendente nihil innovetur. *In 6. tit.* 8. *In Clem. tit.* 5.

XVII. De sequestratione Possessionis & fructuum. *in Clem. tit.* 6. *In 7. tit.* 7.

XVIII. De *f* Confessis. *In 6. tit.* 9. *In 7. tit.* 5.

XIX. De Probationibus. *In Clem. tit.* 7.

XX. De Testibus & Attestationibus. *In 6. tit.* 10. *In Clem. tit.* 8. *In 7. lib.* 5. *tit.* 13.

XXI. De Testibus cogendis vel non.

XXII. De *g* Fide Instrumentorum.

XXIII. De Præsumptionibus.

XXIV. De Jurejurando. *In 6. tit.* 11. *In Clem. tit.* 9. *In 7. lib.* 3. *tit.* 10.

XXV. De Exceptionibus. *In 6. tit.* 12. *In Clem. tit.* 10.

XXVI. De *h* Præscriptionibus. *In 6. tit.* 13.

XXVII. De Sententia & re judicata. *In 6. tit.* 14. *In Clem. tit.* 11.

XXVIII. De Appellationibus, recusationibus & relationibus. *In 6. tit.* 15. *In Clem. tit.* 12. *In 7. tit.* 9.

XXIX. De Clericis peregrinantibus.

XXX. De *i* Confirmatione utili vel inutili.

LIB. III. DECRETALIUM GREGORII IX.

Tit. I.

DE *a* Vita & honestate Clericorum. *In 6. tit.* 1. *In Clem. tit.* 1. *In Extrav. comm. tit.* 1. *In 7. tit.* 1.

II. De Cohabitatione Clericorum & mulierum.

III. De Clericis conjugatis. *In 6. tit.* 2.

IV. De *b* Clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda. *In 6. tit.* 3. *In 7. tit.* 2.

V. De Præbendis & Dignitatibus. *In 6. tit.* 4. *In Clem. tit.* 2. *In Extrav. Joan. tit.* 3. *In Extrav. comm. tit.* 2.

VI. De Clerico ægrotante vel debilitato. *In 6. tit.* 5.

VII. De *c* Institutionibus. *In 6. tit.* 6.

VIII. De concessione Præbendæ & Ecclesiæ non vacantis. *In 6. tit.* 7. *In Clem. tit.* 3. *In Extr. Jo. tit.* 4.

IX. Ne sede vacante aliquid innovetur. *In 6. tit.* 8. *In Extrav. Jo. tit.* 5. *In Extr. Com. tit.* 3.

X. De *d* iis, quæ fiunt a Prælatis sine consensu Capituli.

XI. De iis, quæ fiunt a majori parte Capituli.

XII. Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.

XIII. De *e* rebus Ecclesiæ alienandis vel non. *In 6. tit.* 9. *In Clem. tit.* 4. *In Extrav. com. tit.* 4.

XIV. De Precariis.

XV. De Commodato.

XVI. De Deposito.

XVII. De *f* Emtione & Venditione. *In extr. com. tit.* 5.

XXVIII. De

CARMINA RUBRICARUM
JURIS PONTIFICII.

Tota siquidem congeries Decretalib. famulatur. Et earum aliquæ in Sexto, Clementinis, Extravagantibus Joannis XXII. Extravagantibus Commun. & Libro VII. reperiuntur, ut in præmissa expositione patet.

Primi libri Rubricæ sunt in Decretalibus xLiij. In Sexto xxij. In Clementinis xj. Extravagantes Joannis XXII. complectuntur xx. Constitutiones sine distinctione librorum Lib. 1. Extravagantium Communium habet rubricas ix. Et Lib. 1. in 7. x.

a *PRimo summa fides. statuit. rescscripta. suescit.*
b *Postulat. electos. translatos. auctor & usu.*
c *Inde renuntio. de supplenda. tempora scrutor,*
d *Ordo resignantis. ætas. ac ungo sacramen.*
e *Filius & servus. obnoxius. & vitiatus.*
f *Hinc bigamus. clerus. peregrinus. & archidiacon.*
g *Archipres. primic. sacrist. custos. vice fungens*
h *Delegat: legat. & dictus ab ordine judex.*
i *Judicis officium. major. pax. pacta sequuntur.*
k *Transige. postulo. post. procuro. syndicus exto.*
l *Vis metus integrat. ac alien. & arbiter hinc est.*

Secundi libri Rubricæ sunt in Decret. xxx. In Sexto xv. In Clementinis xij. in Extrav. Com. iij. In Septimo xiv.

a *JUdicium. forus. atque libellus. mutua poscens.*
b *Litem contestans. sine quo non suscipe testes.*
c *Jurat. dilatis. & feriat. ordine noscit.*
d *Plus peto. de causa. spoliatos restituendo.*
e *Est dolus. & missus. lis pendens. atque sequestrat.*
f *Confessis. probo. sunt testes testes quoque cogo.*
g *Instruo. præsumo. jusjurans. excipiendo.*
h *Præscribit. sententiat. appellat. peregrinans.*
i *Utilis omnibus. his est confirmatio juncta.*

Tertii libri Rubricæ sunt in Decretal. L. In Sexto xxiij. In Clementinis xviij. In Extr. Com. xiij. In Septimo xix.

a *VIta decens. clerus habitans, clerusque jugatus.*
b *Non residens. præbens. æger vel debilitatus.*
c *Instituo. concedendo. ne sede vacante.*
d *Et sine consensu. major pars non minuantur.*
e *Non alieno. trado precario. commodo. pono.*
f *Vendo. loco. muto. de feudis, Pignoribusque.*
g *Atque fidejussor. & solvit. dona. peculi.*
h *De testamentis. etiam succedo. sepultus.*
i *Parochiis. decimis. hinc regula religionis.*
k *Conversus conjux. infidus. vota redempta.*
l *Deq. statu monachi. domib. subjunge cappellas.*
m *Jure patronatus. de censibus. ara sacrata.*
n *Missa. baptismus. quo non est Presbyter usus.*
o *Eucharistia.. reliquiæ. jejunia serva.*
p *Purificans. ac ædificans. immunis adhærent.*
q *Clerice, vel Monache, dimitte negotia secli.*

Quarti libri Rubricæ sunt in Decretal. xxj. In Sexto iij. In Clementinis j. In Septimo ij.

a *SPonsus & impubes. & clandestina. duorum.*
b *Conditione. vovens. quam polluit. atque leprosus.*
c *Servus. de natis. sequitur cognatio duplex.*
d *Post consanguineam. consanguinitas. gelidiq.*
e *Ac interdictum. qui nati legitimi sunt.*
f *Accusare queunt. divortia. dote. secundis.*

Quinti libri Rubricæ sunt in Decretal. xLj In Sexto xiij. In Clementinis xj. In Extr. Com. x. In Septimo xviij.

a *ACcusatio. sive calumnia. sit tibi Simon.*
b *Prælati. Rabbi. Judæis. hæreticos. dant.*
c *Schismaticis. vel Apostaticis. natos perimentis.*
d *Infans expositus. homicidia. luditur hastis.*
e *Cleri pugna. sagittat. adulter. postea rapter.*
f *Furtis. usuris. de falsi crimine sortes.*
g *Colludo. pecco. venor. ferio. maledicto.*
h *Post interdictum celebrans. ac ordinis expers.*
i *Saltus. furtivus. excessus. opusq. novellum.*
k *Lex privata subit. purgat. cum canone vulgus.*
l *Damnum cum pœnis post. pœnitet. est anathema.*
m *Verborum sensus. sequitur quoque regula.*

Titulorum Juris Pontificii numerum, qui sunt in Decretalibus CLXXXV. In Sexto LXXVII. In Clementinis LII. In Extravagantibus Joann. XXII. Tit. XX. In Extravagant. Commun. XXXV. In Septimo LXVIII. In Institionibus XCI. indicant sequentes versus.

Centum Rubricas, octogintaque volumen
Gregorii Noni ponit, quinas superaddens.
Ac septuaginta septem numerat tibi Sextus.
Ex Clemente duas quinquagintaque notabis.
Bisque decem jungas, quas promsit Papa Joannes.
Quinque super triginta tum ex Communibus adde.
Septimus annectit ter viginti rubra & octo.
Nonaginta dedit sed Lancellottus & unum.

DECRETALIUM
D. GREGORII PAPÆ IX. *a*
COMPILATIO.

GREGORIUS Episcopus, servus servorum DEI, dilectis filiis Doctoribus, & Scholaribus universis Bononiæ *b* commorantibus, salutem, & Apostolicam benedictionem.

REX pacificus, pia miseratione disposuit sibi subditos, fore pudicos, pacificos, & modestos. Sed effrenata cupiditas, sui prodiga, pacis æmula, mater litium, materia jurgiorum, tot quotidie nova litigia generat, ut nisi Justitia conatus ejus sua virtute reprimeret, & quæstiones ipsius implicitas explicaret, jus humani fœderis litigatorum ubusus extingueret, & dato libello repudii concordia extra mundi terminos exularet. Ideoque lex proditur, ut appetitus noxius sub juris regula limitetur, per quam genus humanum ut honeste vivat, alterum non lædat, jus suum unicuique tribuat, informatur. Sane diversas constitutiones, & decretales epistolas prædecessorum nostrorum, in diversa dispersas *c* volumina, quarum aliquæ propter nimiam similitudinem, & quædam propter contrarietatem, nonnullæ etiam propter sui prolixitatem, confusionem inducere videbantur: aliquæ vero vagabantur extra volumina supradicta, *d* quæ tanquam incertæ frequenter in judiciis vacillabant. Ad communem, & maxime studuentium utilitatem, per dilectum filium fratrem Raymundum, Capellanum & Pœnitentiarium nostrum, illas in unum volumen [resecatis superfluis *e*] providimus redigendas, adjicientes Constitutiones nostras, & Decretales epistolas, per quas nonnulla *f* quæ in prioribus erant dubia, declarantur. Volentes igitur, ut hac tantum compilatione universi utantur in judiciis & in scholis, districtius prohibemus, ne quis præsumat aliam facere, absque auctoritate sedis Apostolicæ speciali *g*.

a *Titulus hujus libri in manuscriptis vetustissimis ita habet. Incipit compilatio Decretalium Divi Gregorii Papæ IX.* b *In uno manuscripto Vaticanæ legitur* Parisiis ; *in altero* Bononiæ & Parisiis; *sed ut plurimum omnes habent, Bononiæ.* c *al. sparsas.* d *Text. in l. 1. C. de nov. cod. fac. & l. 2. §. si quid autem in tanta.* C. *de vet. jur. enucl.* e *Interdum & utilib. quod & de Triboniano dicitur, qui fuit Raymundo isto doctior.* f *Multa.* g *Data fuit hæc Epistola anno Christi* 1230.

DECRE-

DECRETALIUM D. GREGORII PAPÆ IX. LIBER PRIMUS.

TITULUS I. DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

CAPITULUM I.

De Trinitate, & ipsius operibus. De fide, & articulis fidei.

Innocentius III. in Concilio Generali *cap.* 1. *a*
(*An. Christ.* 1215. *Romæ*.)

FIRMITER credimus *b*, & simpliciter confitemur *c*, quod unus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem personæ, sed una *d* essentia, substantia, seu natura simplex omnino: Pater a nullo, Filius a Patre solo, ac Spiritus Sanctus pariter ab utroque: absque initio semper, ac sine fine: Pater generans, Filius nascens, & Spiritus Sanctus procedens: consubstantiales, & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni: unum universorum principium: creator omnium visibilium, & invisibilium, spiritualium, & corporalium: qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem: angelicam videlicet, & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu, & corpore constitutam. Diabolus enim, & alii dæmones a Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo vero diaboli suggestione peccavit. §. 1. Hæc sancta Trinitas secundum communem essentiam individua, & secundum personales proprietates discreta, primo per Moysen, & sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, juxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem. §. 2. Et tandem unigenitus Dei filius Jesus Christus a tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper virgine Spiritus Sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali, & humana carne compositus *e*, una in duabus naturis persona, viam vitæ manifestius demonstravit. Qui cum secundum divinitatem sit immortalis, & impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est mortalis, & passibilis. Qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus, & mortuus, *f* descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, & ascendit in cœlum: sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascenditque pariter in *a* utroque: venturus in fine seculi, judicaturus vivos, & mortuos, & redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis, quam electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quæ nunc gestant, ut recipiant secundum opera sua, sive bona fuerint, sive mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

Tractatur hic de Sacramentis Ecclesiasticis. Abbas Siculus.

§. 3. Una *b* vero est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur. In qua idem ipse Sacerdos est sacrificium *c* Jesus Christus: cujus corpus, & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis, & vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate divina: ut ad perficiendum mysterium unitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui rite fuerit ordinatus, secundum claves Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, eorumque successoribus Jesus Christus. §. 4. Sacramentum vero *d* baptismi (quod ad Dei invocationem, & individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, consecratur in aqua) tam parvulis, quam adultis in forma Ecclesiæ a quocunque rite collatum proficit ad salutem. Et si post susceptionem *e* baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam reparari *f*. §. 5. Non solum autem virgines, & continentes, verum etiam conjugati, per rectam fidem, & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.

CAP. II.

Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus vera unione, non collectiva, seu similitudinaria, sunt una essentia, substantia, seu natura: quæ substantia non est generans, nec genita, nec procedens: quia illi actus non attribuuntur substantiæ, sed personis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium sentientes, ut hæretici sunt censendi, nisi ab errore resipiscant, & correctioni Apostolicæ Sedis se supponant. Abbas Siculus.

Idem *in eodem*. g

DAmnamus *h* ergo, & reprobamus libellum, seu tractatum, quem Abbas Joachim edidit contra Magistrum Petrum Lombardum, de unitate, seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticum, & insanum, pro eo, quod in suis dixit sententiis *i*: (quoniam quædam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens:) unde asserit, quod ille non tam Trinitatem, quam quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam

a Hoc Concilium Romæ in Laterano celebratum est anno Christi 1215. assidentibus Hierosolymitano, & Constantinopolitano Patriarchis, & totius fere orbis Episcopis, Principumque Legatis, anno Pontificatus Innoc. III. decimo octavo. b Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. c Hanc Decr. & seq. eruditissime explicat B. Thom. opusc. 23. & 24. tom. 17. d similis textus in l. nullus hæreticus. 2. C. eod. tit. e Textus in l. inter claras. 8. §. omnes. vers. & quoniam. C. eod. tit. f Omisit illud: & sepultus est, ut & Athanas. in symbolo, & hoc de descensu Christi, Rufino auctore.

a Extremum judicium. b Ecclesiæ unitas. c Eucharistia. d Baptismus. e Pœnitentia. f Concor. cap. quia sanctitas. c. ponderet. & c. contumace. 50. di. quod autem ad civilem politiam, & vindictam attinet, nemo pœnitentia nocens esse desinit. l. 67. de furt. l. 17. de ædil. ed. l. pen. vi bon. rapt. g Cap. 2. h Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. i L. 1. sent. dist. 5.

illam communem essentiam, quasi quartam: manifeste protestans, quod nulla res est, quæ sit Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; nec est essentia, nec substantia, nec natura: quamvis concedat, quod Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus sunt una essentia, una substantia, unaque natura, verum unitatem hujusmodi non veram, & propriam, sed quasi collectivam, & similitudinariam esse fatetur: quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una Ecclesia: juxta illud a: *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una*, &: *Qui* b *adhæret Deo, unus spiritus est cum illo*. Item c: *Ille qui plantat, & qui rigat, unum sunt*, &, d *Omnes unum corpus sumus in Christo*. Rursus in libro Regum e: *Populus meus, & populus tuus, unum sunt*. Ad hanc autem suam sententiam adstruendam, illud potissimum verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in Evangelio f: *Volo pater, ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus, ut sint consummati in unum*. Non enim (ut ait) fideles Christi sunt unum, i. e. quædam una res, quæ communis sit omnibus, sed hoc modo sunt unum, id est, una Ecclesia, propter catholicæ fidei unitatem, & tandem unum regnum, propter unionem indissolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Joannis Apostoli epistola legitur: g *Quia tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt*. Statimque subjungitur: *Et tres sunt, qui testimonium dant in terra; spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt*: sicut in quibusdam codicibus invenitur. §. 1. Nos autem sacro h approbante Concilio, credimus, & confitemur cum Petro Lombardo, quod una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; tres simul personæ, ac sigillatim quælibet earundem: & ideo i in Deo solummodo Trinitas est, non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, seu natura divina: quæ sola est universorum principium, præter quod aliud inveniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater, qui generat, & Filius, qui gignitur, & Spiritus sanctus, qui procedit: ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud, sed id, quod est Pater, est Filius, & Spiritus Sanctus idem omnino: ut secundum orthodoxam, & catholicam fidem consubstantiales esse credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, suam substantiam ei dedit, juxta quod ipse testatur κ: *Pater quod dedit mihi, majus omnibus est*. Ac dici non potest, quod partem substantiæ suæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cum substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino. Sed nec dici potest, quod Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi: alioquin desiisset esse substantia. Patet ergo, quod sine ulla diminutione Filius nascendo substantiam Patris accepit: & ita Pater, & Filius habent eandem substantiam: & sic eadem res est Pater, & Filius, necnon & Spiritus Sanctus ab utroque procedens. Cum vero Veritas pro fidelibus suis orat ad Patrem l: *Volo* (inquiens) *ut ipsi sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus*: hoc nomen m unum pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia: pro personis vero divinis, ut attendatur identitatis unitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: *Estote a perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est*, ac si diceret manifestius: Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut Pater vester cœlestis perfectus est perfectione naturæ, utraque videlicet suo modo: quia inter creatorem, & creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos major sit dissimilitudo notanda. §. 2. Si quis igitur sententiam, vel doctrinam præfati Joachim in hac parte defendere, vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus evitetur b. In nullo tamen propter hoc Florenti c monasterio (cujus ipse Joachim extiterit institutor) volumus derogari: quoniam ibi & regularis est institutio, & observantia salutaris: maxime, cum ipse Joachim omnia scripta sua nobis assignari mandaverit Apostolicæ sedis judicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, quam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur, se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est, & magistra. §. 3. Reprobamus etiam, & condemnamus perversissimum dogma impii d Almarici, cujus mentem sic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica, quam insana sit censenda.

a *Act*. 4. b 1. *Cor*. 6. c 1. *Cor*. 3. d 1. *Cor*. 12. e 3. *Regum* 22. f *Joan*. 17. g 1. *Joan*. 5. h *Vide Melchiorem Can. lib*. 12. c. 7. *de locis Theolog*. §. *sec. præc*. i *In uno manuscript. ita: Et ideo in Deo solummodo Trinitas, non quaternitas reperitur*. κ *Joan*. 10. l *Joan*. 17. m *Significatum, & æquivocotionem dictionis unius vide apud Bart. in l*. 1. *si plures. in vers. difficile*. *ff. de pac. Sed aliter unum sunt fideles Christi, aliter tres personæ divinæ*.

TITULUS II.
DE CONSTITUTIONIBUS.
CAP. I.

Juris canonici statuta omnes ligant: & eorum ritu, tam in pronuntiando, quam in decidendo judicia sunt regulanda.

Ex Concilio Meldensi. e (*An. Chr*. 845. *in Gallia*.)

CAnonum f statuta custodiantur ab omnibus. Et nemo in actionibus, vel judiciis Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur.

CAP. II.

Constitutio respicit futura, & non præterita.

Gregorius g *in regesto*. (*an*. 598. *Roma in Campaniam*.)

COgnoscentes: h (& *infra*. 1) Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit. Quoties vero novum quid statuit, ita solet futuris formam imponere, ut dispendiis præterita non i commendet: ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes κ incurrere, quod eos postmodum dignum est vetitos sustinere.

[1 *Multa narrantur de Christianis mancipiis, quæ Judæi comparabant. Volebat autem Gregorius in futurum statuere, ut Judæi, qui Christiana mancipia emerint, intra diem quadragesimum eos vendere teneantur. Sed si ante annum quam hoc statueretur quædam apud eos Christiana mancipia manserant, vetat illis ex eo dispendium irrogari, sed eis eorum alienandorum licentiam dari, causa redditur, quia*.]

CAP. III.

Potestas legem condendi, & mutandi est penes Vicarium Christi. Et quod de uno connexorum statuitur, ad aliud connexum extenditur. Abbas Siculus.

Augustinus *super illud epist. ad Hebræos*. l

TRanslato sacerdotio m necesse est, ut legis translatio fiat. Quia enim simul & ab eodem, & sub eadem sponsione utraque data sunt, quod de uno dicitur, necesse est, ut de altero intelligatur.

CAP.

a *Matth*. 5. b *refutetur*. c *al. Florentino*. d *Almarici hæreses refert Directorium p*. 2. *q*. 7. e *Cap*. 11 & *Burch. l*. 1. *c*. 61. *Ivo p*. 5. *c*. 171. & *c*. 1. *eod. tit. in* 1. *compil*. f *Quid dicatur canon, notant DD. in l. privilegia. C. de sacr. Eccles. & gl can*. 1. *dist*. 3. g *Lib*. 7. *epist*. 35. *ad Fortunatum Episcopum Neapolitanum*. h *Cap*. 2. *eod. tit. in* 1. *compil*. i *al non commendent*. κ *l cum de indebito. & ibi gl. de prob. & l. lege. § cum quidam. ubi Bart. ff. ad leg. Corn. de sic*. l *Cap*. 7. *extant verba hujus cap. in gloss. ord*. m *Cap*. 4. *eod. tit. in* 1. *compil*.

CAP. IV.

Omne prohibitum a lege, peccatum est, & omne illud, quod sequitur ex eo, h. d.

Idem *super epist. ad Roman.* a

NAm concupiscentiam *b* nesciebam, &c. Hoc enim elegit Apostolus generale, unde omnia mala oriuntur. Bona est ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

CAP. V.

Constitutiones decretorum singularibus sunt opinionibus præferendæ.

Hieronymus *in Parabolas*. c

NE innitaris prudentiæ tuæ. Prudentiæ suæ innititur, qui ea, quæ sibi agenda, vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit.

CAP. VI.

Non valet constitutio Collegii in damnum aliquorum, & commodum aliorum, cessante rationabili causa. Vel sic: Absque rationabili causa non potest major pars Capituli tollere consuetudinem, utililatem privatam nutriendo.

Innocentius III. *Senonensi Archiepiscopo, & Episcopo Trecensi. (an. 1298. Roma in Galliam.)*

CUm omnes *d*: (*& infra*. 1) Ad audientiam *e* nostram pervenit, quod Trecenses Canonici novum fecerunt in Trecensi Ecclesia constitutum, ut eis tam in præsentia, quam in absentia reditus suos ex integro percepturis, qui in eadem Ecclesia post illam constitutionem fuerunt, vel de cætero fuerint instituti, reditus in absentia non percipiant, sed tunc solum, cum fuerint residentes: cum secundum Trecensis Ecclesiæ consuetudinem omnes in hoc consueverunt esse pares. Statuerunt *f* etiam, ut (cum singulis præbendis annexæ sint vineæ) ipsis suas, dum vixerint, possidentibus, vineæ decedentium ad successores non transeant, sed proventus earum inter singulos dividantur.

Cum igitur, quod quisque juris in alterum statuit, ipse debeat uti eo: & Sapientis dicat auctoritas *g*: *Patere legem, quam tu ipse tuleris*: mandamus, quatenus antiquos Canonicos junioribus, & juniores in perceptione fructuum tam præbendarum, quam vinearum coæquetis antiquis, secundum priorem consuetudinem, usque ad tempus prædictæ constitutionis servatam, vel secundum rationabilem institutionem in posterum observandam.

[1 *Unum corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra: non debent majores minoribus, aut seniores junioribus invidere. Sed omnes, qui in una Ecclesia uni Deo famulantur, pari gaudeant libertate. Cum pondus, & pondus, mensura, & mensura utrumque abominabile sit apud Deum. Et evangelicus paterfamilias pari mercede primos vineæ suæ operarios remuneravit, & extremos. Verum ad audientiam Apostolatus nostri pervenit.*]

CAP. VII.

Constitutio Laicorum Ecclesiam, seu ejus bona non adstringit.

Idem *h Tridentino Episcopo. (an. 1198. Roma in Venet.)*

QUæ in *i* Ecclesiarum: (*& infra*. 1) Sane pervenit ad audientiam nostram, quod cives κ Tervisini constituerunt, ut si quis se ad inopiam vergere probabiliter allegaverit *l*, alienandi feudum, quod ab Ecclesia, vel aliis tenet, liberam habeat facultatem: (*& infra*. 2) Volentes igitur Ecclesiarum indemnitati consulere, constitutionem hujusm[odi], & venditiones feudorum Ecclesiasticorum factas sin[e] legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu, vires dec[er]nimus non habere.

[1 E[t] *Ecclesiasticorum virorum præjudicium attentantur, firmitat[em] sortiri non debent, sed ad Ecclesiarum indemnitatem deb[en]t potius infirmari.*]

[2 *[S]ic emptor teneatur priori domino respondere, nisi ex sexta pa[r]te pretii, quam ipsi, si recipere voluerit, exhibebit, ex quo [E]cclesiastica non modicum jura læduntur.*]

CAP. VIII.

Dignis sublata de Ecclesia per statutum Capituli confirmatum [pe]r Papam, ulterius non censetur vacare, nisi per contrari[um] actum statutum fuerit revocatum.

[I]dem. *(circa an. 1204. Roma in Galliam.)*

CUm [a]ccessissent *a* ad Apost. sedem Archid. Tullensis, & G. [T]ullen. Capituli procurator: Archid. proposuit memoratus quod cum olim quidam Tullens. Canonici nostris auribus [in]timassent, quod Primiceriatus *b* in Tullens. Ecclesia ta[nt]o tempore vacavisset, quod ad manus nostras illius per[so]natus esset donatio devoluta: [*& infra* 1.] Fuit insuper [e]x parte Capituli allegatum, quod de communi assensu Canonicorum Tullensium fuerit constitutum, ne Primiceriat[us] dignitas *c* esset ulterius in Ecclesia memorata: inter Canonicos ipsos Primiceriatus proventibus, & possessionibus [d]istributis: (*& infra*. 2) Propter quod evidenter apparet, quod Primiceriatus ipse tanto tempore non vacaverit, [q]ut nobis fuerat falsa insinuatione suggestum. (*& infra*.) [Q]uocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit Tullens[es] Canonicos, ne ulterius in Tullensi Ecclesia Primiceriat[us] esset officium, communiter statuisse, ac statutum ips[u]m auctoritate sedis Apostolicæ fuisse postmodum (sicut [di]citur) confirmatum, vos illud faciatis in suo robore per[m]anere: nisi postea dicti Canonici contravenerint, aliquem videlicet in Primicerium eligendo.

[1 *[D]il. fil. Altæsylvæ, & Belli prati Abbatibus, & Columbani mo[n]asterii Decano dedimus in mandatis, ut super hoc inquireren[t] veritatem, & si personatum illum tanto tempore ita vacaviss[e] constaret, quod juxta Lateran. statuta Concilii ad nos ipsius ess[et] donatio devoluta, ipsi personam idoneam de Tullensi Ecclesia [,] vel aliunde in ipso personatu instituerent vice nostra, & [e]undem facerent ab illa pacifice possideri.*]

[2 E[t] *eadem Constitutio a be. mem. Alex. PP. prædecess. n. fuit [p]ostmodum confirmata.*]

CAP. IX.

Non [o]bstante certo Canonicorum numero etiam per Papam confirma[t]o, providendum est receptis ultra numerum de superexcre[sc]entibus fructibus, maxime si voluntarie per Canonicos fuer[i]nt recepti.

Idem *Clugiensi* d *Episcopo. (an. 1198.)*

CUm M. Ferrariensis, *e* [*& infra* 1.] Dictus M. pro se, ac quatuor sociis suis proposuit, quod Ferrarienses Canonici, ut eo amplius suos reditus augmentarent, quo proventus Ecclesiæ (qui dividi consueverant inter plures) in usus cederent paucorum, quatuordecim præbendas tantum, præter id, quod mensæ communiter deputarunt, in eadem Ecclesia contra antiquam consuetudinem statuerunt. Postmodum vero contra constitutionem ipsam voluntarie venientes dictos quinque in Canonicos receperunt, nullis præbendis assignatis eisdem. Et licet eorum reditus non modicum fuerint augmentati, nondum tamen eis voluerunt ex superexcrescentibus reditibus providere.

Verum ex adverso *f* fuit propositum, quod quatuordecim præbendarum numero in Ferrariensi Ecclesia instituto, & Apostolicæ protectionis præsidio roborato, cum una in

a *Cap. 7. leguntur hæc verba in gloss. ordin.* b *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.* c *Cap. 3. ead. verba sunt in gloss. ordin. & c. 6. eod. tit. in 1. compil.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* e *In multis antiquis ita: ad audientiam Apostolatus nostri.* f *Secundum est Canonicorum statutum.* g *Catonis scilicet in dist. moral. ut notat Contius. text. in Rubr. & l. 1. D. quod quisque juris, &c.* h *al. Trecensi. al. Cenetensi. al. [T]eren. al. suffraganeus Mediolanensis.* i *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* κ *Treverenses, & Conaglanenses.* l *Id est, allegando probaverit, neque enim sufficit dicere, nisi probetur.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Primiceriatus dignitas* c *Vide tit. de offic. primic. Infra.* d *al. Fulgiensi.* e *Cap. 5 eod. tit. in 3. compil.* f *ex diverso.*

in eadem Ecclesia præbenda vacaret, ad quorunda instantiam duos ad eam, & postmodum ad preces Epcopi dictum M., & quendam alium sine præjudicio dic constitutionis in canonicos receperunt: ita quod ipsi Canonici de Canonia nihil perciperent, donec primi duo ent præbendas integre assecuti. Cumque per Canonicorm industriam fuerit procuratum, ut ex possessionibus, uas Ecclesia tempore longo possedit, plures eis reditus olverentur, superexcrescentes communi mensæ, quæ mus sufficiens fuerat, deputaverunt: quos dicti quinque ibi postmodum petierunt contra Capituli constitutionenin beneficium assignari. [*& infra* 2] Mandamus, quanus cum in constitutione prædicta, & confirmatione sedi Apostol. vel fuerit, vel esse debuerit, sicut consuevit, exressum *a*, nisi in tantum excrescerent Ecclesiæ facultates, uod pluribus possent sufficere competenter: & iidem Cionici in derogationem suæ constitutionis, ad *b* vacatura præbendas quatuor receperunt ultra numerum constitutm: antiquis Canonicis præbendas cum integritate percipientibus consuetas, superexcrescentes reditus prædictis Canonicis facias assignari: ita, quod si ex eis pares poturint cum aliis sortiri præbendas, quod superfuerit, in comunes Canonicorum usus (sicut prius statuerant) sive aler, prout melius videbitur, convertatur: revocatis in irritm, quæcunque ab alterutra partium in præjudicium alrius post motam quæstionem coram Episcopo Ferrariensi irca præbendas, vel possessiones fuerint innovata.

[1 *Canonicus, F. B. & B. & G. Canonicorum Ferriensium, & magister G. Ferrariensis Capituli procurator ad slem Apostolicam accessissent, super quæstione, quam de præbedis, & reditibus habebant ad invicem dil. fil. n. tt. sanctæ M in Cosm. diac. Cardinalem eis concessimus auditorem, coramquo.*]

[2 *Quia vero super his plena nobis, sicut idem ardinalis asseruit, exhiberi non poterat certitudo, causam ipsas tuo examini duximus committendam.*]

CAP. X.

Statutum generale Laicorum ad Ecclesias, vel Eclesiasticas personas, vel earum bona in earum præjudicium no extenditur: nec speciale, etiamsi earum commodum, & favorem concernat. Hoc dicit, quoad intellectum, Abbas Sicuus.

Idem *Abbati, & Conventui S. Sylvestri*

(*an. 1199. Romæ.*)

Ecclesia sanctæ Mariæ [*& infra.* 1] Nos attendentes, quod Laicis (etiam religiosis) super Ecclesii, & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas: qios obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperand: a quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, & favorem, nllius firmitatis existit *c*, nisi ab Ecclesia fuerit approbatm. Unde statutum *d* Basilii *e* de non alienandis prædiis rusticis, vel urbanis, ministeriis, & ornamentis Ecclesiarum, illa reprobatum fuit potissima ratione, quod auctoritate non fuit Rom. Pontificis roboratum. Quod a Senatore factum fuerat in præjudicium monasterii non conventi, nec confessi, vel convicti, in irritum revocantes, easdem possessiones restituendas sibi sententialiter definimus *f*.

[1 *In Via Lata contra I. de Alteja, qui quasdam ipsius possessiones dicebatur contra justitiam detinere, movit tempore B. Corosonis dicti Senatoris sub L. Judice quæstionem. In ipso autem judicio præfato I. de Alteja Syndicus monasterii vestri astitit, & ab eo etiam testes producti quidam ex Monachis extiterunt. Judex vero auditis rationibus partium, pro eodem I. absolutionis sententiam promulgavit, a cujus sententia pars altera vocem appellationis emisit. Super hoc postea quæstione suborta, proponente parte victrice, quod non potuerit appellare, cum dictus L. non ut Judex, sed tanquam arbiter fuisset electus, parte victa e contrario asserente, quod cum arbitrio fuerit contradictum, quod partes non nisi metu pœnæ constringit, quæ in præmisso arbitrio non fuerat comprehensa, appellari merito poterit, & fortius, si judicium extitisset. De hoc igitur ad jam dictum B. Corosonem quæstione perlata causam appellationis S. primicerio Judicum delegavit, in cujus præsentia partibus constitutis dictus I. de Alteja proposuit, se conveniendum non esse, cum non possideret id, quod pars altera requirebat, sed cum monasterium vestrum rem possideret petitam, dictus autem B. Coroson, quoniam quoddam statutum emiserat a populo Romano approbatum pariter, & acceptum, quod si quis post litem contestatam rem a se petitam transferret in alium, daretur possessio petitori, & alter fieret de possessore petitor: & idem I. post litem contestatam rem ipsam in monasterium transferre præsumpsit; possessionem rei petitæ assignavit Ecclesiæ memoratæ. Verum quoniam dictus I. de possessionibus ipsis monasterio nostro annuam reddidit pensionem, adjecit, ut hoc ipsum ab Ecclesia S. Mariæ fieret, donec de proprietate fundi cognosceretur; sed solutio, quæ fieret Ecclesiæ S. Mariæ in Via Lata, in jure suo penitus non noceret. Sed quia sæpe fatum monasterium vestrum conquerebatur a præmisso B. Coroson. contra justitiam spoliatum, & ipsum per officium nostrum suppliciter restitui postulabat, quod statutum ejus nullius valoris extiterit, multipliciter asseverans.* (& infra.) *His ergo, & consimilibus in nostra, & f. n. præsentia prudenter a partibus allegatis.*

a L. *quod si nolit.* §. *quia assidue. D. de ædil. ed. notat. Bart. in l. nemo. D. de reb. dub.* b *vacantes.* c c. 5. *in* 3. *compil. tit. de foro compet. Patres hujus c. sunt infra, ut lite pendente, cap.* 3. & 4. d *Vide c. quæ in Ecclesiarum supr. hoc tit. sacræ. pag. decretorum, & liberalium artium ex tit. de jurejur. in* 3. *comp.* e *Præfecti urbis Romæ, vid. can. bene.* 96. *dist.* f *redduum est in c.* 4. *infra, ut lit. pen.*

CAP. XI.

Pœna simpliciter apposita propter contumaciam in dubi intelligitur temporalis, & non perpetua.

Idem *universis Doctoribus Parisiis commorantibus.* (*circa an. 1206. Roma in Galliam.*)

Ex literis *a* vestræ devotionis accepimus: [*& infra.* 1] Licet a vobis fide præstita fuerit constitutum, ut si quis Magistrorum ordinationi universitatis ipsorum duceret resistendum, & primo, secundo, tertiove commonitus, intra triduum universitati parere contemneret Magistrorum, extunc beneficio societatis eorum in magistralibus privaretur: & ob hoc Magister G. fuit eorum communione privatus. Quia tamen constitutum non fuit, ut in perpetuum hujusmodi privatio perduraret, cum tam juris canonici, quam nostri moris existat, ut is, qui propter contumaciam communione privatur, cum satisfactionem congruam exhibuerit, restitutionem obtineat: mandamus, quatenus supradictum Magistrum statutis vestris nunc humiliter parere curantem, ad communionis vestræ consortium in magistralibus admittatis.

[1 *Quod cum quidam, moderni videlicet Doctores liberalium artium, a majorum suorum vestigiis in tribus præsertim articulis deviarent, habitu videlicet inhonesto, in lectionum, & disputationum ordine non servato, & pio usu in celebrandis exequiis decedentium Clericorum jam quasi penitus negligenter omisso: vos cupientes vestræ consulere honestati octo ex vobis juratos ad hoc unanimiter elegistis, ut super dictis articulis de prudentium virorum consilio bona fide statuerent, quod foret expediens, & honestum, ad illud in posterum observandum, vos juramento interposito communiter constringendo, excepto duntaxat Magistro G., qui iurare renuens, & formidans fidejussoriam pro se tantum obtulit cautionem. Fuit etiam insuper ad cautelam*

a *Cap.* 12. *in* 3. *compil. de jurejur.*

celam a vobis fide interposita protinus constitutum, ut si quisquam Magistrorum adversus alios duceret resistendum, & primo, & secundo, tertiove commonitus infra triduum universitati parere contemneret Magistrorum, extunc beneficio societatis eorum in magistralibus privaretur: & quidem hoc ultimum quidam ex vobi simpliciter, quidam vero nisi satisfaceret, & nonnulli, nisi per vos se admitti ab aliis obtineret, se intellexisse fatentur. Cum autem supradictus Magister G. infra triduum universitati non paruerit, requisitus juxta conditionem extunc a vobis habitus est exclusus. Qui cum satisfactioni condignæ postmodum se obtulisset, in IV. Magistros juramento interposito compromisit, illorum dictum pro bono pacis se gratum, & ratum pariter habitum. Illi vero usi consilio sapientum, dictum suum communiter promulgarunt, memorato Magistro in virtute juramenti præstiti prohibentes, ne deinceps in licitis universitati resisteret Magrorum, & injungentes eidem, ut tamdiu in eodem statu perseveret, quo tunc erat, donec per se, vel per procuratorem se se ab aliis Magistris admitti per sedem Apost. obtineret, salvis in omnibus honestate. Unde nobis humiliter supplicastis, ut eundem Magistrum, virum utique providum, & honestum, & discretum, qui tanquam obedientiæ filius, quod sibi prædicti quatuor injunxerunt, suscepit humiliter, & patienter observavit, ex benignitate sedis Apost. faceremus communioni restitui Magistrorum. Nos igitur ex præmissis intelligentes eidem Magistro fuisse mandatum, ut tamdiu persisteret in eo statu, quo tunc erat, donec Magistrorum communioni de mandatu sedis Apostol. redderetur, & paratus sit super præmissis satisfactionem congruam exhibere.]

CAP. XII.

Non possunt Canonici sine causa restringere numerum Canonicorum, seu præbendarum. Abbas Siculus.

Honorius III. *Episcopo, & Cantori Cabilonensi.*
(an. 1221. Roma in Galliam.)

EX parte a Episcopi Eduensis fuit propositum, quod Canonici Eduenses propriis commodis inhiantes præbendarum numerum antiquo in Ecclesia Eduensi statutum (licet non sint diminuti reditus) restrinxerunt: [*& infra.* 1] §. 1. Nolentes igitur divini numinis minui cultum, sed potius augmentari, mandamus quatenus antiquum numerum præbendarum auctoritate nostra servari, præbendas, quas a tempore ultimi statuti inveneritis vacasse in Ecclesia memorata (non obstante aliqua constitutione super hoc a Canonicis ipsis facta, vel confirmatione a nobis b ab eisdem impetrata) personis idoneis cum consilio Episcopi conferatis.

[1 Ut sic in temporalibus magis abundent, dum ea, de quibus sustentari Canonicorum numerus consuetus, tali prætextu in augmentum nituntur convertere præbendarum, & in facti sui tuitionem super hoc confirmationis literas a nobis dicuntur impetrasse communi forma.]

CAP. XIII.

Constitutio futura respicit, & non præterita: nisi in ea de præteritis caveatur.

Gregorius IX. *Archipresbytero S. Mariæ Majoris de Urbe. (an. 1230. Roma in Galliam.)*

QUoniam constitutio Apostolicæ sedis omnes adstringit, & nihil debeat obscurum, vel ambiguum continere: declaramus constitutionem c, quam nuper super præferendis in perceptione beneficiis Majoribus, & consuetis servitiis a Minoribus Præbendis, edidimus, non ad præterita, sed ad futura tantum extendi a. Cum leges, & constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi: nisi nominatim in eis de præteritis caveatur.

TITULUS III.
DE RESCRIPTIS. b

CAP. I.

Privilegio generali, secundum jus commune, obtento, obstat rescriptum speciale, etiam de eo mentionem non faciens. h. d. secundum intellectum magis communem.

Alexander III. *Senonensi Archiepiscopo (an. 1180.)*

SIcut c Romana: [*& infra.* 1] Quæsitum est a nobis ex parte tua, si alicujus causa delegatis judicibus sublato remedio appellationis committitur, & literis Apostolicis altera pars munita (quibus ei generaliter est indultum, ut libere sibi liceat appellare) in vocem appellationis proruperit, an ejus in eadem causa debeat appellationi deferri? Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod ejus in hac parte appellatio non debet admitti, postquam est causa judicibus appellatione remota commissa. Quia speciale mandatum derogat generali.

[1 Ecclesia omnium Ecclesiarum disponente Domino mater est, & magistra; ita & nos, qui eidem Ecclesiæ, licet immeriti, divinæ dispositionis providentia præsidemus, prout Dominus nobis ministraverit, consultationibus respondere cogimur singulorum, & quæ videntur dubia, Apostolicæ circumspectionis providentia declarare. Sane]

CAP. II.

In rescripto Apostolico intelligitur clausula, si preces veritate nitantur. Et si rescriptum prohibet causæ cognitionem, est de falsitate suspectum.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo. (an. 1180.)*

I. EX d parte Conventrensis Episcopi nostris est auribus intimatum, quod cum de causa, quæ inter G. & F. Clericos vertitur super præbenda de Novalis e, cognoscens, legitime eidem F. (secundum tenorem literarum nostrarum, continentium, quod si constaret ipsum F. de perjurio esse convictum, & perpetuo illi renunciasse præbendæ, amoveretur ab ea, eo cognito, & probato) præbendam adjudicasset eandem: ipse in vocem appellationis prorupit: & ad te, quod ei præbendam præcise, & absque causæ cognitione restitueres, literas nostras reportavit: [*& infra.* 1] Verum quoniam non credimus ita præcise scripsisse, & in hujusmodi literis intelligenda est hæc conditio, etiamsi non f apponatur, si preces veritate nitantur g: mandamus, quatenus inspectis literis, quas Episcopo prædicto direximus, si inveneris, quod secundum prædictum modum ei scripserimus, & in literis, quas præfatus F. reportavit, non fuerit habita mentio priorum literarum, sententiam præfati Episcopi confirmes, & sæpe dictum F. cum literis nostris, quas tibi detulit ad præsentiam nostram *tanquam falsarium*, venire compellas.

[1 Et Episcopum, qui post appellationem eum præbenda spoliaverat, auct. Ap. alicui beneficium conferendi potestate appcessante privares, donec per se, vel per nuncium, aut per literas suas de tanto excessu satisfacturus ad sedem Ap. accederet, & prænominatum G. si eundem F. in jam dicta præbenda præsumeret molestare, vinculo excommunicationis usque ad condignam satisfactionem constringeres.]

CAP.

a Ex hoc c. apertissime colligitur, non valere statutum, per quod cultus divinus sine causa diminuitur, etiamsi in forma communi per Papam sit confirmatum. b Hunc textum dixit Card. Floren. esse notandum ad hoc, quod app. confirmationis intelligitur de confirmatione in forma communi. c c. statuimus. infra de majorib.

a *Verba l. leges. C. de legibus.* b *Et eorum Interpretationibus. add. in quadam edit. Vaticana.* c *cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compilat. Post Concil. Lateran. sub Alex. III. part.* 10. *cap.* 11. d *Post Concil. Lateran. p.* 7. *c.* 18. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compilat.* e *Norbale al. Nobarl.* f *Et si scripsimus taliter: hoc ex nimia occupatione contigit.* g *Jure civili nisi hæc clausula inseratur rescripto, non valet rescriptum. l. ult. C. de divers. rescript.*

CAP. III.

Si in secundo rescripto per adversarium impetrato non fiat mentio de primo, valet primum, & non secundum: alias valet secundum. Et si primum fuit impetratum communi consensu partium, non valet secundum impetratum per alteram partem, hoc tacito.

Idem Alex. III. *Vintoniensi Episcopo. (an. 1180.)*

CAEterum *a* si aliquis super aliqua causa ab Apostolica sede impetraverit literas, & adversarius ejus eandem causam postmodum obtinuerit committi aliis, de commissione priori non habita mentione: priores judices ad decisionem causae possunt procedere, nec secundae literae obtinent alicujus roboris firmitatem. Si vero in secundis literis habeatur mentio de commissione priori, praedicta causa a priorum est exempta judicio: cum eaedem literae non sint veritate tacita impetratae *b*. Verum si de assensu partium causa committitur, & processu temporis, vel etiam continuo, alterutra pars, altera nesciente, causam ipsam, tacito de commissione priori, alii judici obtinuerit delegari, non immerito is, qui tali dolo, vel fraude adversarium suum laborare coegit, in expensis condemnari debet eidem.

CAP. IV.

Si Papa mandat in rescripto de duobus inquiri alternative, ad certum effectum consequendum, sufficit alterum probari.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo. (an. 1181.)*

INter caeteras *c* consultationes tuas, fuit propositum coram nobis, quid tenere debeas, cum aliqua sub disjunctione mandantur, quorum unum verum est, alterum falsum: utputa, si proponatur, quod si talis sit Sacerdotis filius, & in sacerdotio genitus, qui proximo in tali Ecclesia ministravit, vel quod illicite Ecclesiam occupavit eandem. Huic ergo quaestioni taliter respondemus (judici quodcunque istorum constiterit) illi praelibatam Ecclesiam adjudicari *d* debere. Et idem in similibus observandum est.

CAP. V.

Is, ad quem rescriptum Papae dirigitur, debet illi parere, vel causam rationabilem assignare, quare parere non potest.

Idem *Ravennati Archiepiscopo. (an. 1186.)*

SI quando *e* aliqua tuae fraternitati dirigimus, quae animum tuum exasperare videntur, turbari non debes. [*& infra.* 1] Qualitatem negotii, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam praetendas: quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod prava nobis fuerit insinuatione suggestum.

[1 *Neque moveri, aut credere, quod personam tuam contemptibilem velimus reddere, vel despectam, quia te sicut clarissimum fratrem nostrum, & immobilem columnam Ecclesiae affluentissima charitate diligimus, & honoris, & exaltationis tuae desideramus modis omnibus incrementum. Nam etsi saepe fratribus, & Coepiscopis nostris secundum veritatem eorum, quae nobis suggeruntur, aspere, & dure scripsimus: hoc tamen non ex minori affectione contingit, sed ut clamoribus querelantium secundum Deum, & officii nostri debitum satisfacere eo comprobemur. Quapropter monemus prudentiam tuam, & exhortamur attentius, quatenus de caetero non movearis, neque turberis, nec tuus animus dejiciatur, si tibi durum, vel asperum scripsimus, sed sicut vir providus, & discretus.*]

CAP. VI.

Cistercienses sunt privilegiati, quod non possunt conveniri per rescriptum Papae, nisi in eo fiat mentio de eorum ordine.

Idem *Cisterciensibus fratribus.* f (*an. 1180. Romae in Angliam.*)

CUm ordinem *a* Cisterciensem professi: & [*infra.* 1] Si contra vos super decimis, vel aliis [quae ordini vestro specialiter sedes Apostolica indulsit] non facta mentione Cisterciensis ordinis, literae fuerint a sede Apost. impetratae, per eas minime teneamini respondere.

[1 *Eo privilegio, quo fratres alii gaudeatis, inter vos, & Clericos alios seculares super decimis quaestione suborta, tacito, quod sitis Cisterciensis ordinis, contra vos, velut in Monachos alterius ordinis, literas a sede Apostol. impetrantes, deinde juramentis, litigiis, sicut a vobis significantibus accepimus, & expensis difficilibus vos inquietant. Volentes ergo vobis solicite providere, ne contra tenorem privilegiorum vestrorum possitis quorumlibet temeritate vexari, auth. Apostol. vobis mandamus, ut*]

CAP. VII.

Si sede vacante scribitur Capitulo, ut gerenti vices Episcopi, ut praebendam alicui conferat, si creatur Episcopus nondum executo mandato, & ad eum spectet collatio praebendarum, illud adimplere tenetur. hoc dicit, secundum lecturam communiter approbatam, Abbas Siculus.

Idem *Tornacensi Episcopo. (an. 1180.)*

EAm *b* te: [*& infra.*] Dudum siquidem ante tuam promotionem literae a nobis (si bene meminimus) emanarunt, quibus Decano, & Ecclesiae tibi commissae (te adhuc in eodem Capitulo existente) mandatum dedimus, & praeceptum, ut P. (qui de gente Judaeorum originem duxit, & divina gratia fidem Christi suscepit) in Canonicum reciperent *c*, & praebendam sibi conferre deberent: [*& infra.*] Ipsi vero (quia donatio praebendarum ad te spectabat) praeceptum nostrum executioni non potuerunt mandare. Cum itaque praescriptus P. te super hoc ex parte nostra requireret, respondisti, quod nullum inde mandatum receperas, & sic eum a te infecto negotio remisisti. Quod nullatenus fecisse deberes, si data literarum diligentius attendisses, cum tempore, quo literae ipsae datae fuerunt, de Capitulo ipso esses, sicut qui eras Archidiaconus, & Canonicus ejusdem Ecclesiae, nec esses adhuc in Episcopum consecratus. [*& infra*] Pro eo vero quod *d* Judaeus extiterit, ipsum dedignari non debes.

CAP. VIII.

Non valet rescriptum impetratum ad beneficia, si in eo taceatur dignitas impetrantis.

Lucius III. *Linconensi Episcopo* e (*an. 1182.*)

AD aures nostras *f* pervenit, quod plerunque Decani, Archidiaconi, Praecentores, vel alii Ecclesiasticis praediti dignitatibus, super minoribus beneficiis literas impetrantes, nomen supprimunt dignitatis suae, & simplici nomine se appellant, tanquam non habeant aliquem personatum. [*& infra.* 1] Tuae consultationi taliter respondemus, quod cum non sit intentionis nostrae, ut personae pluribus reditibus abundantes, per literas nostras pauperes clericos super minoribus beneficiis inquietent, literas, in quibus auctor suae nomen dignitatis supprimit, vires nolumus obtinere.

[1 *Ideoque rescripto nostro postulas edoceri, si fraus ista tacendi praejudicium illis debeat generare.*]

CAP. IX.

Valet secundum rescriptum impetratum ab adversario, licet non faciat mentionem de primo, si primus impetrans dolo, vel negligentia, non fuit usus illo.

Idem *Norvicensi Episcopo. (an. 1182.)*

SI autem aliquis *g* auctoritate posteriorum literarum per adversarium in judicium tractus, objecerit literas se

a *Post Concil. Lateran. p. 7. c. 9. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.* b *l. 1 C. si contra jus vel util. publ. & ibi Bald.* c *Post Conc. Later. part 41. c. 1. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.* d *In 1. comp. legitur, abjudicari.* e *c. 5. eod. tit. in 1. compil.* f *al. Abbati Cisterciensi, & fratribus Cuman. al. de Rivall.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *Videtur esse pars c. eam te, inf. de aetate, & qual. ord. c. 3. eod. tit. in 2. compil.* c *In uno habetur, in fratrem.* d *Vide in hunc locum Joan. Rojam in singularibus fidei. singul.* 104. e *al. Vualtero Lincon. Archidiac. Al. Vinton. Episcop.* f *Post Concil. Later. sub Alex. III. part 41. c. 8. & c. 6. eod. tit. in 1. compil.* g *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. sub Alex. III. part. 41. c. 9.*

priores habere, de quibus in posterioribus mentio non habetur, si eis dolo, vel negligentia uti postposuerit, excusari non debet. Si autem, quia delegati judicis copiam nequiverit habere, per posteriores literas non poterit conveniri.

CAP. X.

Non valent rescripta, per quæ incerti judices dantur, vel futura negotia committuntur.

Idem. (*an.* 1182.)

AD hæc a sumus [*& infra.* 1] Significatum est nobis, quosdam in provinciæ tuæ partibus tales (ut asserunt) de Cancellaria nostra literas recepisse, per quas eorum omnia negotia unius judicis, vel plurium (quos sibi elegerint) arbitrio committuntur: sicque fit, ut si aliquem pulsare voluerint, examen ordinarii judicis non requirant, sed ad unum judicem, vel plures delegatos sibi propitios, & parti adversæ suspectos, super examinanda quæstione decurrant: [*& infra.* 2] Nos igitur huic morbo celeri volentes obviare remedio, mandamus, quatenus si literas tales in provincia tua inveneris, eas carere viribus nostra auctoritate decernas.

[1 *In Apostolica sede disponente Domino constituti, ut quæ contra justitiam attentantur, nostra solicitudine ad rectitudinis tramitem revocentur. Proinde.*]

[2 *Quod quantum sit Deo contrarium, & Ecclesiasticis sacris, vel canonibus inimicum, nemo ambigit, qui vel ad modicam notitiam canonicæ institutionis apprehendit. Tales itaque literas a Cancellaria nostra non credimus emanasse, vel prodiisse, vel si forte prodierint, conscientiam nostram, quæ diversis occupationibus impedita, singulis causis examinandis non sufficit, effugiunt. Unde*]

CAP. XI.

Falsa latinitas vitiat rescriptum Papæ. hoc dicit. Joan. And. concordat Abbas.

Idem. *b* (*an.* 1184.)

I. AD audientiam nostram *c*, te significante, pervenit, quod H. de sancto Stephano, super absolutione sua literas tibi (ut prima facie videbatur) Apostolicas præsentavit: quibus (quoniam manifestum continent in constructione peccatum) fidem te nolumus adhibere. *d*

CAP. XII.

Contra secundum rescriptum non potest opponi de taciturnitate primi impetrati per appellantem, de sua appellatione non habita mentione. h. d. Joan. Andr concord. Abbas Siculus.

Clemens III. *e* (*an.* 1190. *Roma in Angliam.*)

II. EX parte S. personæ *f* Ecclesiæ de Tarento nobis innotuit, quod cum capella de *g* Empton. ad prædictam Ecclesiam de jure pertineat, O. Diaconus (qui jam dictam capellam detinet) Capellanum ipsius Ecclesiæ nomine ipsius S. in ea ministrantem, post appellationem a se factam, amovit. Quam cum esset S. prosecutus, & ad judices literas impetrasset, ipse O. appellationem suam prosequi non curavit. Cumque auctoritate judicum in jus esset vocatus, dixit se literas priores habere, de quibus nulla mentio in posterioribus habebatur, quas usque ad tertiam citationem suppressit, eisque dolo, vel negligentia uti postposuit, quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quibus nulla etiam mentio de appellatione ab ipso facta fiebat, cum biennium a tempore appellationis jam fuisset elapsum. Ideoque mandamus, quatenus si ita esse constiterit (revocatis in statum pristinum omnibus, quæ post appellationem ipsius O. inveneritis attentata) præscriptam capellam *h* matrici Ecclesiæ restituere procuretis, prædictum O. (si eum appellationem non fuisse prosecutum constiterit) memorato S. in expensis necessariis condemnantes.

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *In veteri adscribitur Innocentio III.* c *cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *Quibus & quot modis rescripta vitientur, tradunt DD. in l.* 7. *c. de divers. rescript.* e *Sic in* 2. *compil. Clemens III. Abbatibus de Osen, & de Herber. & Priori sanctæ Fridæ.* f *c.* 8. *eod. tit. in* 2. *compil.* g *al. Upetone.* h *Ecclesiam.*

CAP. XIII.

Rescriptum, quo scribitur pluribus cum clausula [Quod si non omnes, &c.] *intelligitur tam de impotentia facti, quam juris.*

Celestinus III. [*an.* 1191.]

SCiscitatus es a nobis petitorio *a* destinato, de qua impotentia illud intelligatur (quod in literis nostris sæpe consuevit apponi) ut si duo, vel tres, quibus literæ diriguntur, ipsis exequendis simul interesse nequiverint, unus, aut plures, *b* quibus scribitur, nihilominus exequantur. Nos vero ita sentimus, quod tam de jure, quam de facto, illa impotentia censeatur: de jure, si aliquem illorum servum, vel infamem, aut alio legitimo impedimento detentum esse constiterit: de facto, si constiterit eum casu mortis occumbere, aut inevitabilis necessitatis articulo impediri, quo minus valeat interesse. Dummodo is, qui pro necessitate præsens esse non potest, collegis suis canonice excusationem suam curet (si poterit) destinare: ut alii conjudices, vel executores nihilominus ad consummationem injuncti mandati procedant. Nec enim ille, qui tantummodo non vult interesse, hac impossibilitatis interpretatione valeat aliquatenus excusari *c*: nisi forte sic in rescripto habeatur expressum, si non omnes interfuerint, vel simul nequiverint, aut noluerint interesse.

CAP. XIV.

In quæstione revocationis rescriptorum recurritur ad arbitros, si judices in cognitione sibi non deferant, nec invicem concordent. h. d. usque ad §. Quoniam.

Innocent. III. *Eliensi Episcopo.* (*an.* 1198.)

PAstoralis officii: *d* [*& infra.*] Præterea e quæsivisti (quando de revocatione literarum ambigitur) utrum judices priores, an posteriores cognoscere debeant, & utrum per secundas sint primæ literæ revocatæ. Ad quod tibi respondemus, quod nisi posteriores prioribus, vel econverso duxerint deferendum, simul utrique cognoscant: *f* & si forte nequiverint simul in unam sententiam concordare (quamvis plures sint ex una parte, quam ex altera) per arbitros communiter electos a partibus hujusmodi concertatio sopiatur.

Per generalem clausulam positam in rescripto, delegatus ante expressionem personarum, vel rerum, jurisdictionem habet in habitu, & non in actu. Et speciales literæ derogant literis generalibus super non specificatis in eis, quanquam de illis nullam faciant mentionem. Abb. Sic.

Quoniam autem sub hujusmodi forma, videlicet causam, quam talis adversus talem, & quosdam alios super hoc, & quibusdam aliis se habere proponit, tibi duximus committendam, a nobis multoties literæ impetrantur: solicite quæsivisti, an judex ex delegatione hujusmodi, ante personarum, vel rerum expressionem, super personis, vel rebus exprimendis habeat potestatem: adjiciens, utrum, si antequam personæ, vel res expressæ fuerint nominatim, super non expressis in commissione priori, sed generaliter comprehensis speciales literæ (quæ de priori commissione nullam faciant mentionem) ad alios judices a sede Apostolica emanaverint, eundem vigorem debeant obtinere? Nos igitur ad hæc duo taliter respondemus, quod (cum generali per speciale procul dubio derogetur *g*) jurisdictio per generales literas attributa, per speciales (quantum ad ea, quæ

a *Cap.* 9. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *Vide DD. in c. illa de elect. Sp. in tit. de leg. §. nunc ostendendum. versic.* 18. *ubi dicitur, quod supplet juris positivi defectum.* c *l. inde Neratius. §. fin. & ibi gloss. ff. ad leg. Aquil. & l. confessionibus. juncta glossa. D. de inter. in jur.* d *Quæ hic desunt, reperies inf. de offic. & pot. Jud. del. c. pastoralis.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *l. si quis ex aliena. D. de judiciis.* g *l. in toto ff. de reg. juris. Bart. in l. Mævius. de legat.* 2. *& l.* 1. *in princ. de nov. oper. nunc.*

quæ specialiter exprimuntur) penitus enervatur, licet de prioribus non faciant mentionem: unde superflua relinquitur prima quæstio, etsi merito dici possit, quod donec jurisdictio revocetur, eam super rerum, vel personarum articulis exprimendis obtinet delegatus: sed antequam exprimantur personæ, vel res, delegatus nequit jurisdictionem hujusmodi exercere.

CAP. XV.

Per generalem clausulam, quidam alii, & res aliæ: *multitudo effrenata non includitur, nec personæ, nec res majores expressis, sed pares, vel minores.*

Idem *Senonensi Archiepiscopo.* (*an.* 1198.)

SEdes Apostolica a consuevit exhibere se petentibus liberalem: sed quidam ejus gratia nequiter abutuntur: [*& infra.* 1] Nos igitur volentes eorum malitiis obviare, decernimus, ut cum in commissionibus nostris minores, & viliores personæ solummodo designentur, majores, & digniores sub generali clausula non intelligantur includi. Sed nec liceat occasione generalitatis hujusmodi multitudinem effrenatam in judicium evocare. Nec super majoribus, & gravioribus negotiis audiantur, qui de minoribus, & levioribus tantum faciunt mentionem. Si quis vero aliquas personas expresserit, non ut velit cum eis in judicio experiri, sed ut ad pares transire valeat, vel b minores (quia fraus, & dolus ei patrocinari non debent) tanquam mendax precator c careat penitus impetratis.

[1 *Dum quod ipsa de benignitate concedit, ipsi ad malignitatem retorquent. Quidam enim malignari volentes, in commissionibus omnibus nostris minores, vel viliores personas propriis nominibus exprimunt, majores autem, & digniores specialibus vocabulis non designant, sed eas sub quodam generalitatis involucro comprehendunt, ut commissiones ipsas a nobis facilius impetrent sub hac forma: conqueritur talis de isto, vel illo, & aliis quibusdam propriis nominibus exprimendis, qui eis super tali negotio, & quibusdam aliis rebus, injuriosi nimis, & graves existunt.*]

CAP. XVI.

Qui contra unum super eodem ad diversos judices diversa rescripta impetrat, & eis utitur, perdit commodum utriusque.

Idem R. Cantori, & R. Priori de Monte Leprosorum. d (*an.* 1205.)

EX tenore e literarum, quas nobis destinastis, intelleximus R. Sacerdotem de Collovilla f ad alios judices super quæstione (quæ inter ipsum Abbatem de Becco vertitur) literas Apostolicas impetrasse, qui cum partem citassent adversam, dictus Presbyter coram eis noluit litigare: [*& infra.* 1] Cumque vos in causæ cognitione procedere velletis, Abbas coram vobis proposuit, quod non tenebatur per directas ad vos literas Presbytero respondere, cum per alias ab aliis Judicibus fuisset citatus, quæ auctoritate illarum non fuerant revocatæ. Nos igitur attendentes fraudem Presbyteri memorati, duas commissiones super eodem negotio impetrantis, quarum altera non faciebat mentionem de reliqua (quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent) decernimus, ut ipse commodo careat utriusque.

[1 *Postmodum vero idem Presbyter super eodem negotio vobis nostras literas præsentavit, in quibus de prioribus mentio non fiebat.*]

CAP. XVII.

Non valet rescriptum ad beneficium impetratum, de beneficio impetrantis non faciens mentionem.

Idem *Mediolanensi Archiepiscopo.* (*an.* 1199.)

CUm a adeo scripta Sedis Apost. moderemur: [*& infra* 1] Scripsisti nobis, quod cum P. Clericus in Ecclesia Modecensi sufficientem sibi sit præbendam adeptus, mirabaris, quod pro receptione ipsius in Ecclesia de Gronzola, Præposito, & fratribus ejusdem Ecclesiæ literas miserimus: cum si literarum nostrarum seriem attendisses, nihil invenisses in eis, quod debuisset tuum animum offendisse. Cum enim in literis nec de præbenda ipsius mentio haberetur, nec Modecensis Canonicus, imo nec Clericus diceretur in eis: & in literis ipsis hæc esset adjecta conditio: Si dignus existeret ad Ecclesiasticum beneficium obtinendum: intelligere potuisses, qualiter literæ ipsæ fuerant impetratæ.

[1 *Ut ex certa scientia nihil in eis faciamus apponi, quod de jure debeat reprehendi, miramur non modicum, & movemur, quod quotiens ad te, vel ad aliquos tibi subjectos nostras literas destinamus, te super his mirari rescribis, ac si mandaremus aliquid inhonestum.*]

CAP. XVIII.

Ordo rescripti interpretationem recipit a jure communi.

Idem b *electo Decano, & N. Canonico Cameracensi.*

(*an.* 1198. *Roma in Belgium.*)

CAusam c, quæ inter Præmonstraten. & Pramon. d Ecclesias super possessionibus de Anapia vertitur: [*& infra* 1] Sed quia in literis animadvertimus fuisse insertum, quod si alterutra partium citata legitime, præsentiam vestram adire, vel judicio vestro parere contemneret, vos præsentis partis probationes recipere, & quantum de jure poteritis, in causæ cognitione, ac decisione procedere minime tardaretis. Nos volentes, ut clausula illa (quantum de jure poteritis) quæ, antequam de probationum receptione mentio fieret, fuerat inserenda, clausulam illam de receptione probationum præcedat: mandamus, quatenus ipsam intelligentes ibidem in causa juxta tenorem literarum procedere non tardetis: provisuri, ut si literarum auctoritate priorum, in eodem negotio legitime est processum, firmum, & stabile perseveret, alioquin si occasione clausulæ memoratæ aliquid constiterit in alterius partis præjudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: mandantes, ut in decisione ipsius negotii (sicut præmissum est) tam super principali, quam super incidentibus quæstionibus, appellatione remota, canonice procedatis.

[1 *Super possessionibus de An. discretioni vestræ commisisse meminimus.*]

CAP. XIX.

Non valet impetratio in Ecclesia numerata, non facta de numero mentione, si per eam frangitur numerus Canonicorum, licet non frangatur numerus præbendarum: & processus inde factus est nullus. hoc dicit ad intellectum. Pannor.

Idem *Archiepiscopo Senonensi.* e (*an.* 1198.)

COnstitutus f apud sedem Apostolicam P. Clericus proposuit, quod cum C. p. n. g Decano, & Capitulo Bituricensi dederit in mandatis, ut ipsum reciperent in Canonicum, & in fratrem, & præbendam ei conferrent, si qua tunc in eorum vacaret Ecclesia, vel proximo h vacaturam: & ipsi cum i mandatum ejus admittere non curassent, eis præcipiendo mandavit, ut quod mandaverat, adimplerent: sibi super hoc executoribus deputatis: [*& infra.*] Verum pars κ adversa respondit, quod cum in Bituricensi Ecclesia certus esset numerus Canonicorum institutus, firmatus jurejurando, & per Romanum Pontificem confirmatus, & de hoc memoratus P.

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *Vel descendere ad minores. in uno manuscr.* c *In impressis, peccator, male, sed ex omn. manus. reposuimus, precator. facit inf. eod. tit. cap. super liter. & l. etsi. C. si contra jus, vel util. publ.* d *Additur in 3. comp. & Joanni de Sagio Canonico Rothomagensi. Al. Idem R. Cantori Rothomag. & R. Priori, &c.* e *c. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *Corbevilla.*

a *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* b *Idem Abbati de Alcobiatia F. & P. Monachis Alcobiatiæ, ut habet 3. compil. al. electo Decano, & M. Canonico.* c *c. 8. eod. tit. in 3. compil.* d *Pramacensem.* e *Additur in 3. compil. & S. Mariæ in via lata, S. Apost. Legato.* f *c. 9. eod. tit. in 3. compil.* g *Celestinus prædecessor noster. al. ita, G. Papa. p. n.* h *proximam.* i *Hæc dictio,* cum, *deest in manuscript.* κ *altera.*

non fecisset in suis literis mentionem: intelligendum erat circumvenisse prædecessorem nostrum, & dictas literas veritate tacita impetrasse: [*& infra*. 1] Discretioni *a* vestræ mandamus, quatenus si legitime vobis constiterit numerum Canonicorum, qui nunc est in eadem Ecclesia, per Decanum, & Capitulum ejusdem Ecclesiæ juramento firmatum, antequam prædictus Clericus literas executorias impetrasset, quicquid factum est occasione literarum ipsarum, irritum decernatis: alioquin ei faciatis in eadem Ecclesia præbendam (si qua vacat) sublato cujuslibet appellationis obstaculo, assignari.

[1 Licet enim cum in aliqua Ecclesia certus statuitur numerus, hæc apponatur conditio, vel intelligatur apponi, salva sed. Ap. auctoritate: non tamen erat credendum, quod eum ex certa scientia contra juramenta eorum recipi mandavisset, cum de hoc in suis literis nihil fuisset expressum.

CAP. XX.

Difficile & famosum c. & est clavis totius tituli. Et h. d. in summa. *Exprimens falsum, vel tacens verum in rescripto, si malitiose, caret prorsus impetratis. Sed si per simplicitatem, vel ignorantiam, aut obtinuisset, vero expresso, & suppresso falso, saltem literas in forma communi, delegatus procedat servato juris ordine, & non speciali forma rescripti, secus, si nullo modo literas habuisset.*

Idem *A. Canonico Pictaviensi* b (*an.* 1201.)

SUper literis *c*, quæ ab aliquibus ex malitia, & a nonnullis ex ignorantia (tacita veritate, vel suggesta falsitate) impetrantur a nobis, diversos intelleximus diversa sentire, aliis asserentibus, eos debere prorsus carere omni commodo literarum, cum mendax precator carere debeat penitus impetratis: aliis vero dicentibus, quod etsi forma carere debeant in literis nostris expressa, nihilominus juxta rigorem juris sit a delegato judice in negotio procedendum. Nos igitur inter eos, qui per fraudem, vel malitiam, & illos, qui per simplicitatem, vel ignorantiam literas a nobis impetrant, hujusmodi credimus discretionem *d* adhibendam, ut hi, qui priori modo falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem, in suæ perversitatis pœnam, nullum ex illis literis commodum consequantur, ita videlicet, quod delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides) nullatenus de causa cognoscat. Inter alios autem, qui posterioti modo literas impetrant, duximus distinguendum, quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa: nam si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuisset tacita, vel expressa, nos nihilominus saltem in forma communi literas dedissemus *e*, delegatus non sequens formam in literis ipsis appositam, *f* secundum ordinem juris in causa procedat. Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, literæ fuerint impetratæ, qua tacita, vel expressa nos nullas prorsus literas dedissemus, a delegato non est aliquatenus procedendum *g*: nisi forsitan eatenus, ut partibus ad suam præsentiam convocatis, de precum qualitate cognoscat: ut sic in utroque casu eadem ratio, quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum: & ubi delegans suas literas denegaret, delegatus etiam suæ cognitionis officium nullatenus interponat.

CAP. XXI.

In causa monasterii convenitur Abbas per rescriptum, in quo nulla fit mentio de Conventu: nec propter hoc appellari potest, nisi Abbatis, & Conventus bona essent distincta omnino.

Idem *Abbati, & Conventui Præmonstratensi.*

(*an.* 1209.)

EDoceri *a* postulastis a nobis, utrum per literas adversus Abbates (nulla mentione habita de suis Conventibus) impetratas, teneantur Abbates ipsi super causis (quæ ad conventus pertinent, & eosdem) ipsis querelantibus respondere: ac licet inhibita sit appellatio, per appellationis objectum possint (ne respondeant) se tueri. Super quo duximus respondendum, quod (nisi alia causa rationabilis suffragetur) per appellationem se tueri non possunt: quo minus debeant auctoritate literarum hujusmodi legitime respondere: cum ex officio suo teneantur congregationum suarum negotia procurare: nisi forte Abbatis, & Conventus negotia essent omnino discreta.

CAP. XXII.

Processus factus per literas surreptitias irritatur: sed factus contra formam rescripti, irritus nunciatur.

Idem *Archiepiscopo, & Magistro VV. Canonico Magdeburgensi.* (*an.* 1029.)

CUm dilecta *b* in Christo filia R. Custos Hesiensis *c* Ecclesiæ, ac procurator G. Monialis, super electionibus in eadem Ecclesia celebratis, litigaverint aliquandiu coram nobis: [*& infra*. Deprehendimus literas ad Abbatem de Remech. *d* & suos conjudices impetratas, fuisse per subreptionem *e* obtentas, cum in eis illius articuli, videlicet *f*, de subtractorum resignatione, fuerit præter conscientiam nostram cognitio demandata, qui in prioribus literis ad Scholasticum *g* Hildesensem, & conjudices suos obtentis, insertus fuerat: de quibus in secundis literis mentio non fiebat: & ideo, quod ipsarum literarum occasione dignoscitur attentatum, duximus irritandum. Dictum insuper Scholasticum, & conjudices suos invenimus minus provide processisse. Cum enim in literis nostris eisdem principaliter mandaretur, ut ad prædictam Ecclesiam personaliter accedentes, personæ idoneæ administrationem committerent Abbatiæ, cui ad opus ejus fieret hinc inde resignatio subtractorum: ipsi formam mandati Apostolici transponentes, illo capitulo prætermisso, de aliis articulis inordinate plurimum cognoverunt: propter quod processum ipsorum contra nostri formam rescripti, ac juris ordinem attentatum, irritum decernimus, & inanem. Ideoque mandamus, quatenus G. & quibusdam aliis sororibus Ecclesiæ (sicut justum fuerit) restitutis, & forma mandati nostri exacta diligentia observata, in negotio ipso ratione prævia procedatis.

CAP. XXIII.

Valet secundum rescriptum, licet de primo non faciat mentionem, quo uti noluit impetrans intra annum.

Idem.

PLerunque *h* contingit, quod aliqui nostris literis impetratis, illis uti multo tempore postponentes, tunc demum eas exhibent, cum aliarum auctoritate, ab eis, contra quos primitus literas impetrarant, cœperint conveniri: dicentes, posteriores literas non valere, utpote non facientes de prioribus mentionem. Cum igitur non sit malitiis hominum indulgendum, statuimus, ut si quis nostras literas impetrans, intra annum postquam copiam judicum habuerit, ex malitia, vel negligentia postposuerit uti eis, auctoritate posteriorum literarum valeat conveniri, licet in ipsis nulla de prioribus mentio habeatur.

a *In vulgatis male, dominationi, cum constet legendum, discretioni.* b *al. Idem A. Amarico Can. S. Hilarii Pictaviensis.* c *c. 10. eod. tit. in 3. compil.* d *distinctionem habendam.* e *Vide lib. 1. C. Si contra jus, vel util. publ. & ibid. Bald.* f *sed.* g *Vide l. Mutus. 3. cum gloss. 2. ff. de proc. & ff. de pet. hær. l. Si possessor. & l. si quid possess. 31.*

a *al. a nobis per literas edoceri postulastis, c. 11. eod. tit. in 3. compil.* b *cap. 12. eod. tit. in 3. collect.* c *al. Heronensis. al. Heriasensis.* d *al. Reveane.* e *id est, tacendo verum, vel exprimendo falsum.* f *sic legendum in ver. de subjectorum resignatione, vel subtractorum restitutione.* g *Midonensem.* h *C. 13. eod. tit. in 3. compil.*

CAP. XXIV.

Si a Delegato aliquid mandatur ordinario, debet humiliter exequi. Sed si alius Delegatus per alias literas post executionem mandat contrarium, vel si ante executionem innotuerit Ordinario, inter Delegatum, qui mandavit, & alium contentionem esse de jurisdictione, faciat sibi utrarumque literarum copiam exhiberi: non ut jurisdictionaliter cognoscat, sed ut se informet, an per secundas revocentur primæ: & si primæ revocentur, exequatur secundum mandatum. Si autem non revocentur, vel de hoc dubitet, non exequatur secundum mandatum, donec contentio de jurisdictione terminetur. Abb. Sic.

Idem Innocent. III. *Rothomagensi Archiepiscopo.*

(*ann.* 1211.)

CUm *a* contingat: [*& infra.*] Præterea cum quidam super aliquo litigantes, ad diversos judices literas impetrant, quorum quidam obtenti a parte altera tibi mandant, ut partem adversam denuncies excommunicationis sententiæ subjacere; aliis judicibus postmodum tibi injungentibus, ut eandem denuncies absolutam: quæris, an utrisque, an neutris, vel alterutris saltem obedire debeas in hac parte? Super quo tuæ prudentiæ respondentes, credimus distinguendum, an cum primum mandatum recepisse dignosceris, tibi forsan innotuerit, inter illos, & alios super jurisdictione discordiam suscitatam, an super hoc hihil omnino scivisti. Et quidem si super contentione hujusmodi nihil tibi penitus innotescat, cum primum mandatum recipere te contingit, illud debes humiliter executioni *b* mandare. Sed si postea contrarium tibi ab aliis demandatur, tunc literarum ad utrosque a sede Apostol. obtentarum copia postulata (quas tibi auctoritate præsentium districte præcipimus exhiberi) si ex ipsarum tenore deprehenderis evidenter (ita quod non sit aliquatenus hæsitandum) quod literæ, quæ ad illos, a quibus secundum mandatum receperis, impetratæ noscuntur, expresse revocent literas aliorum: tu illud intrepidus exequaris, quod tibi secundo loco mandatur. Si vero ex literarum inspectione manifeste tibi constet, quod literæ obtentæ ad illos, qui primum dedere mandatum, per alias minime revocantur: secundum mandatum nullatenus exequaris. Quod si super hoc tibi merito fuerit dubitandum, ad exequendum secundum mandatum te procedere non oportet, donec juxta cujusdam nostræ constitutionis tenorem inter eos hujusmodi concertatio sopiatur. Et idipsum facere debes, si primo mandato recepto, & nondum executioni mandato, tibi forsan innotuerit, quod inter se super jurisdictione demandata cœperint disceptare. Cæterum in his omnibus puram & providam te convenit intentionem habere: ne vel declinandum mandatum dubitare te dicas, ubi dubitandum non est: vel etiam ad exequendum te asseras esse certum, ubi certus esse non debes. Licet autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere, nulla tamen tibi attribuitur potestas, ut inter Delegatos, aut partes de jurisdictione debeas judicare.

CAP. XXV.

Quando in rescripto plura narrantur, diversos effectus operantia, non sufficit impetranti alterum solum probare, ad utrumque effectum consequendum.

Idem *Magistro* d G. & P. *de Firmisca,*

(*an.* 1213.)

OLim *e* ex literis sancti Nicasii Remensis *f*, Sargiensis, & Vallis regiæ Abbatum fuit nostris auribus intimatum, quod cum ad eos semel, & iterum a nobis literæ processissent, super eo videlicet, quod P. Clericus sancti Remigii parœciam de Salice (quam R. de Clivo per interpositam personam sibi collatam fuisse proposuit) detinebat, ipsi partes semel, secundo, & tertio citaverunt, & dictum P. quia citatus pluries comparere noluit, per se, vel per responsalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, fecerunt fructus ipsius parœciæ sequestrari. Cumque postmodum idem P. accedens ad eos se juri promiserit pariturum, ac obtinuerit se absolvi: ipsi absolutionis literas concedentes, diem ei assignaverunt, & locum, quibus coram eis, quod promiserat, adimpleret: qui diem, & locum ex literis illis radens, in loco *a* rasuræ scripsit, quod ipsi ei sequestratos fructus assignari mandabant: quod coram duobus eorum tandem (tertio sui absentiam excusante per literas) est confessus. Nos igitur, cum tantæ temeritatis excessus falsitatis scrupulo non careret, vobis dedimus in mandatis, ut (si esset *b* ita) ipsi præsumptori super dicta parœcia perpetuum silentium imponentes, præfato R. de Clivo assignaretis eandem cum fructibus sequestratis. Verum sicut vos per vestras nobis literas intimastis, cum dictus R. rasuram præfatam coram vobis per testes idoneos probavisset, & ob hoc postulasset sibi dictam Ecclesiam assignari: vos utrum *c* clausula illa (si esset ita) de omnibus superioribus, an de articulo tantum rasuræ deberet intelligi, dubitastis. Nos igitur respondemus, quod clausula illa ad omnia debet superiora referri, ad hoc ut ipsi R. præfata Ecclesia conferatur: quia licet vitium falsitatis ad imponendum ei perpetuum silentium super Ecclesia ipsa sufficiat, qui falsitatem hujusmodi perpetravit; non tamen propter hoc eadem Ecclesia est adversario assignanda, nisi super aliis facta fuerit plena fides.

CAP. XXVI.

Non valet rescriptum super restitutione beneficii impetratum, quod de causa excommunicationis, & amotionis impetrantis non facit mentionem.

Idem *Episcopo Imolen.* (*an.* 1214. *Roma in Romandiolam.*)

I. DIlectus *d* filius Abbas sancti Stephani Bononiensis, per suas nobis literas intimavit, quod cum ipse (cui visitationis officium in civitate, ac diœcesi Bononiensi commisimus) B. & A. Presbyteros ab Ecclesiis suis (propter eorum graves, & manifestos excessus) duxerit amovendos: iidem super restitutione sua nostras ad te in communi forma literas impetrarunt, de amotionis suæ causa, & excommunicationis, *e* qua tenentur adstricti, nullam facientes penitus mentionem. [*& infra.* 1] Nos igitur fraternitati tuæ mandamus, quatenus (si est ita) literas ipsas, tanquam per veri suppressionem obtentas, viribus carere decernas.

[1 *Procuratoribus igitur vicinorum, & Ecclesiarum ipsarum exceptiones in tua præsentia proponentibus antedictas tu supersedendum hujusmodi negotio decrevisti, donec super hoc nostræ voluntatis beneplacitum recepisses.*]

CAP. XXVII.

Per literas justitiæ non tenetur Episcopus providere habenti perpetuam Vicariam, vel sufficiens patrimonium. Nec valent literæ gratiæ ad beneficium obtinendum, in quibus impetrans tacuit perpetuam Vicariam: hoc dicit comprehendendo utrumq; intellectum.

Idem *Episcopo Veratisamensi*, *f* (*an.* 1214. *Roma in Poloniam.*)

POstulasti *g* per sedem Apostolicam edoceri, utrum alicujus Ecclesiæ perpetuo Vicario de proventibus Vicariæ, bonisque paternis habenti, unde valeat commode susten-

b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *Quod si non fecerit, poterit compelli ad exequendum. c. pastoralis. inf. de off. delegat.* c *Adde concor. in l. qui procuratorem. in gloss.* 1. *ff. de procur. & in l. a divo Pio. & ibi Bart. & doctores, ff. de re judic.* d *al. Idem de Vallibus Magistro G. & P. de Fumusca. al. de Similis canonico.* e *c.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *al. Remanensis, Saginensis. Al. Signiacen. & est diœcesis Rhemen. al. Sargin.*

a *al. in locum rasuræ rescripsit.* b *Adde, quod si ista clausula desit in aliquo rescripto, illud præsumitur esse falsum. Archidiac. & DD. in c. cordi de app. in* 6. c *Vos de clausula illa, si ita est.* d *C.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Sententia in quibusdam antiquis.* f *al. Uratismensi.* g *C.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.*

sustentari, teneatis per illam formam communem [cum secundum *a* Apostolum] in Ecclesiastico beneficio providere. Ad quod sic duximus respondendum, quod cum per formam prædictam necessitatibus pauperum Clericorum (qui nullum sunt Ecclesiasticum beneficium assecuti) sedes Apostolica duxerit succurrendum: perpetuus Vicarius (nisi de Vicaria fecerit mentionem) commodum reportare non debet de hujusmodi literis, utpote veritate tacita impetratis. Non enim beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetuæ Vicariæ proventibus est provisum. Et pro habente beneficii sufficientis subsidium, ex certa scientia super obtinendo alio beneficio, de levi non scribimus, quin faciamus de primo in nostris literis mentionem.

CAP. XXVIII.

Per literas Apostolicas de hac constitutione mentionem non facientes, non potest quis trahi ultra duas dietas extra suam diœcesim, nisi de consensu partium literæ fuerint impetratæ: hoc dicit, usque ad §. sunt & alii.

Idem *in Concilio generali*. b (*an.* 1215.)

NOnnulli gratia sed. Apostol. abutentes, literas ejus ad remotos judices impetrare nituntur, ut reus fatigatus laboribus, & expensis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cum autem per judicium injuriis aditus patere non debeat (quas juris observantia interdicit) statuimus, ne quis ultra duas dietas extra suam diœcesim per literas Apostolicas ad judicium trahi possit. Nisi de assensu partium fuerint impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem.

Non valent literæ ad lites impetratæ, sine speciali mandato Domini, nisi impetrentur per conjunctam personam. h. d.

§. 1. Sunt & alii, qui se ad novum genus mercimonii convertentes, ut vel sopitas possint suscitare querelas, vel novas immittere quæstiones, fingunt causas, super quibus a sede Apostolica literas impetrant, absque Dominorum mandato: quas vel reo [ne propter eas laborum, vel expensarum dispendio molestetur] aut actori [ut per ipsas adversarium indebita molestatione fatiget] venales exponunt. Cum autem lites restringendæ sint potius, quam laxandæ, hac generali constitutione sancimus, ut si aliquis super aliqua quæstione de cætero, sine speciali mandato Domini, literas Apostolicas impetrare præsumpserit, & literæ illæ non valeant, & ipse tanquam falsarius puniatur. Nisi forte de illis personis extiterit, a quibus non debet exigi de jure mandatum.

CAP. XXIX.

Si occasione duorum rescriptorum, unius scilicet in causa principali, alterius in causa appellationis, contenditur: non judex super principali, sed deputatus super appellatione, cognoscere debet de validitate appellationis.

Honorius III. *Cantuariensi Archiepisc. & conjudicibus suis*. [*an.* 1220.]

II. DIlectus filius J. Sarracenus Clericus exposuit coram nobis, quod cum Jordanus Clericus Dumeliensis *c* ipsum super Ecclesia sancti Nicolai Dumeliensis coram vobis auctoritate literarum nostrarum traxisset in causam: ex parte ipsius Jordani fuit excipiendo propositum, quod auctoritate ipsarum literarum non poterat conveniri, eo quod ultra duas dietas a diœcesi, [ubi prædicta Ecclesia erat] contra statuta Concilii generalis [de quo in eisdem literis non fiebat mentio] distabatis *d*: & quia hujusmodi exceptionem admittere denegantes, procedebatis in causa [pro eo quod idem J. *e* in Rophensi, & Eliensi diœcesi beneficia obtinet, quasi ex hoc domicilium intelligeretur habere] ipse ad nostram audientiam appellavit: [*& infra*. 1] Cumque idem J. appellationem interpositam prosecutus, ad Eboracens. Archiepiscopum, & ejus collegas, super præmissis literas impetrasset: vos in causa ipsa nihilominus procedentes, eisdem judicibus, ne in commisso sibi procedant negotio, inhibetis. Quocirca mandamus, quatenus [si est ita] causæ supersedeatis eidem, cum non vos, sed dicti judices cognoscere habeant, ad quos jurisdictio debeat pertinere.

[1 *Vos ejusdem appellatione contempta partem alteram mittendam in possessionem ejusdem Ecclesiæ causa custodiæ decrevistis*.

CAP. XXX.

Si plures impetrant in eadem Ecclesia, statur datæ, ut primus impetrans præferatur, & solus admittatur. Ita communiter summant Doct. Et procedit istud summarium secundum opinionem communem, quæ hodie invaluit propter jura nova.

Idem *Episcopo, & Archidiac. Legion.* (*an.* 1220.)

CApitulum sanctæ crucis Cameracensis exhibita nobis petitione monstravit, quod Callimacho Clerico super præbendali beneficio in eorum Ecclesia obtinendo, literas nostras ad eos prius monitorias, & demum præceptorias impetrante, B. Clericus contra eos super consimili beneficio in eadem sibi Ecclesia conferendo, ad I. Archiepisc. Tornac. & ejus collegas de prædictis literis non habita mentione, executorias a nobis literas impetravit: qui post appellationem ad nos interpositam, in eos suspensionis, & excommunicationis sententias protulerunt: ac dictus *a* C. super executione mandati pro eo facti, ad alios obtinuit scripta nostra: qui tulerunt suspensionis, & excommunicationis sententias in eosdem 1. Quocirca mandamus, quatenus eo recepto in Canonicum, & fratrem, assignatoque sibi beneficio præbendali, qui ad eos prius mandatum Apost. reportavit, præfatas sententias juxta formam Ecclesiæ relaxetis: alteri super præbendali beneficio in eadem Ecclesia silentium imponentes.

[1 *Unde nobis humiliter supplicavit, ut cum in eadem Ecclesia tantum XII. sint præbendæ, & ob hoc non sine magno gravamine simul providere possunt, utrique faceremus easdem sententias relaxari, & provideri alteri eorum in eadem Ecclesia de præbenda, præsertim, cum in utriusque literis clausula illa continetur inserta, nisi de mandato nostro eadem Ecclesia foret in alterius receptione gravata*.]

CAP. XXXI.

Si habens literas Papæ ad beneficium, eis propter annuam pensionem renunciat, non valent literæ beneficiales per eum hoc tacito impetratæ.

Idem *Bituricen. Archiep. Apostol. sedis Legato*. (*an.* 1223.)

III. AD audientiam nostram, [*te significante*] pervenit, quod quidam Clerici obtentis a sed. Apostol. literis super provisione sua in aliquibus Ecclesiis tibi subjectis, recipientes ab eis annuas pensiones, seu alia beneficia, ab eorum impetitione desistunt, renunciantes beneficio literarum. [*& infra*. 1] F. t. mandamus, quatenus eos, qui post literas taliter venditas, alias [de illis mentione non habita] impetraverint, carere detrabunt de cætero, vel hactenus impetraverint, carere detrabunt de cætero, & Ecclesias non permittas eacernas commodo earundem, & Ecclesias non permittas earum occasione vexari: revocando in irritum, si quid earum prætextu inveneris esse factum.

[1 *Demum ad sedem Apostolicam accedentes super sua provisione obtinent alias literas ab eadem de literis antea impetratis non habita mentione, & sic gratia Apostolicæ benignitatis abutentes, Ecclesias multipliciter inquietant. Ne igitur tales de suæ circumventionis astutia glorientur*.]

CAP. XXXII.

Receptus per literas Apostolicas, licet præbendam exspectet, per alias literas hoc supprimentes in alia Ecclesia recipi non debet: hoc dicit, inhærendo verbis literæ.

 Greg.

a *Infra. de præbend. c. cum secundum Apostolum.* b *Lateranens. c. 37. de liter. non impetrand. &c* c *al. Dulmensis. al. Dunediens.* d *In nonnullis manuscriptis legitur, citabatis.* e *Jordanis.*

a *Dictus R.*

Greg. IX. *Mediolanensi Archiepiscopo*. (*an.* 1227.)

IN nostra proposuisti præsentia, quod nonnulli Clerici a Sede Apostol. plures literas (non tamen alias de aliis mentionem facientes) impetrant fraudulenter, quod in pluribus Ecclesiis admittantur: sicque aliquando in aliis recepti, licet nondum in eis Ecclesiasticum beneficium sint assecuti, alias Ecclesias super receptione sua nihilominus impetunt, & molestant *a*: [*& infra*.] Mandamus, quatenus eos Clericos Ecclesiis, in quibus recepti sunt, faciens esse contentos, non permittas alias ab eis occasione literarum hujusmodi molestari. Nisi de receptione forte sua expressam fecerint mentionem.

CAP. XXXIII.

Non valet rescriptum, quod procurator revocatus, & de hoc certificatus, extra judicium impetravit: secus tamen, si in judicio: dummodo revocatio ad notitiam adversarii, vel judicis non pervenit: hoc dicit, secundum lecturam magis communem.

Idem *Episcopo Silvanectensi, & Abbati Caroli loci*. b (*an.* 1228.)

III. EX parte Decani, & Capituli Laudunensis fuit propositum, quod cum ipsi auctoritate Apostol. indulgentiæ in nobilem virum I. excommunicationis sententiam protulissent: procuratoribus partium propter hoc ad sedem Apostol. accedentibus, & lite super diversis articulis contestata, nos causam vobis commisimus terminandam, hoc adjecto, ut non obstarent literæ præter assensum partium impetratæ. Dictus autem nobilis citatus proposuit, quod per illas literas procedendum non erat, ex eo quod V. qui easdem literas impetraverat, falsus extiterat procurator, cum ipse ante impetrationem literarum ipsarum, propter suspicionem, quam contra eundem conceperat, mandatum sibi traditum revocasset. Eis igitur proponentibus ex adverso, quod ad nos, vel ad ipsos hujusmodi revocatio non pervenit, vos quod deberetis per literas ipsas procedere, per quandam interlocutoriam protulistis: [*& infra*.] Petente itaque procuratore ipsorum, ut inspiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipsius Nobilis ex adverso respondit, quod non erat per jam dictas literas procedendum, exhibens alias quasdam posterius impetratas, inter alia continentes, ut si de partium voluntate procederet, causam terminaretis eandem: alioquin ipsam sufficienter instructam remitteretis ad sedis Apostol. examen, cum indulgentia memorata. Quas literas ipsi ex eo non valere dicebant, quia per eundem V. & post revocationem mandati fuerant impetratæ. Quia vero juxta generalis statuta Concilii, Apostol. literæ, quas sine speciali mandato Domini quis impetrat, valere non debent, nisi sit de illis personis, a quibus non est exigendum de jure mandatum: mandamus, quatenus si revocatio mandati ad procuratorem pervenit (cum minus valere debeant literæ, quæ impetrantur ab illo, a quo mandatum Dominus revocavit) in negotio *c* juxta priorum continentiam literarum, non obstantibus posterioribus, procedatis.

CAP. XXXIV.

Rescriptum impetratum contra hominem alicujus diœcesis, non extenditur ad hominem ejusdem nominis alterius diœcesis.

Idem *Decano, & Magistro. G. Canonico Leodiensi*. (*an.* 1228.)

SIgnificante V. nos noveris accepisse, quod cum R. contra V. Remensis diœcesis super quibusdam pannis, & aliis ad judices literas impetrasset, idem V. excipiendo proposuit, quod cum idem non de Remensi, sed de Leodiensi diœcesi existeret, per hujusmodi literas (cum de diœcesi Leodiensi non facerent *d* aliquam mentionem) conveniri de jure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem hujusmodi admittere denegarunt, nostram audientiam appellavit *a*. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XXXV.

Per rescriptum impetratum contra homines diœcesis, non possunt conveniri homines civitatis.

Idem *Priori sancti Laudinensis, & Succentori Rothomagensi*. (*an.* 1228.)

ROdulphus Clericus rector Ecclesiæ sancti Christophori de civitate Sagiensi, sua nobis insinuatione monstravit, quod cum magister R. eum per quasdam literas contra Episcopum Sagiensem, & quosdam alios Sagiensis diœcesis, super reditibus, & rebus aliis impetratas a nobis, coram judicibus super eadem Ecclesia per generalem clausulam [quidam alii] convenisset: idem rector proposuit excipiendo, quod cum esset de civitate Sagiensi, & sub eadem clausula nullus de civitate ipsa intelligatur inclusus, conveniri non poterat per eandem. Et quia dicti judices exceptionem hujusmodi recusarunt admittere, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocetis in irritum, &c.

CAP. XXXVI.

Si conveniendus per clausulam, moriatur re integra, successor conveniri non potest.

Idem *Abbati sancti Jacobi*. (*an.* 1229.)

SIgnificavit nobis Comitissa Namurensis, quod cum mortuo Comite fratre suo, ipsa in ejus successerit Comitatu, G. & B. per quasdam literas Apostolicas contra Tullen. Episcopum, & quosdam alios Clericos, & Laicos impetratas, eam coram judicibus [ad quos obtentæ fuerant] super quadam summa pecuniæ, quam eidem fratri suo se mutuasse dicebant, per illam generalem clausulam, [quidam alii] [quia in prædicto Comitatu successerat] convenerunt: excipiente itaque procuratore suo, quod cum adhuc frater ejusdem mulieris viveret, quando eædem literæ impetratæ fuerunt, nec per ipsas, dum viveret, fuerat ad judicium evocatus, earum auctoritate non poterat conveniri. Et quia judices exceptionem non admittebant ipsius, nostram audientiam appellavit. [*& infra*.] Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XXXVII.

Non valent literæ executoriæ, in quibus impetrans falso dixit monitorias præcessisse.

Idem *Abbati sancti Victoris*. (*an.* 1229.)

EX insinuatione Episcopi Ambianensis accepimus, quod I. Clericus super ejus provisione ad ipsum præceptorias, & postmodum ad vos *b* executorias contra eum literas impetravit. [*& infra*.] Quocirca mandamus, quatenus si nullæ monitoriæ super hoc præcesserint, executoriis supersedeatis eisdem, dummodo eædem executoriæ de monitoriis fecerint mentionem: alioquin in executionis negotio, juxta directum ad vos pro ipso mandatum, ratione prævia procedatis.

CAP. XXXVIII.

Cessantibus clausulis, in dubio Papa non intendit gravare eundem collatorem super provisione duorum: ideo secundus impetrans repellitur, sive primus expectet, sive sit jam gratiam consecutus: hoc dicit secundum intellectum gloss.

Idem *Noviensi Episcopo*. (*an.* 1229.)

MAndatum Apostolicum ad te directum, ut Magistrum S. faceres in Canonicum recipi, & in fratrem Novien.

a *Vide lib.* 1. §. *sed & si quis*. *D. de Carb. ed. & D. de lib. caus. l. ordinata*. b *in multis antiquis ita, & Abbati Compenaien.* c *In uno antiquo, in negotio isto*, d *faceret*.

a *Vide & l. a procedente. & ibi Bart. C. de dilat.* b *ad duos loquitur, ad Abbatem, & Episcopum. Ne putes erratum esse, & pluralis locutio duorum numero consistere potest. 4. qu. 3. §. ubi numerus, verum rectius loquitur Abbati S. Victoris, & collegio, alias non subaudiretur in plurali. c. quam gravi. inf. de cri. falsi*.

Novien. Ecclesiæ, si pro alio ibidem non scripsimus, qui hujusmodi gratiam prosequatur, alio jam beneficium per nostras literas obtinente, prosequi non teneris. Cum super receptione duorum gravandi Ecclesiam antedictam, non fuit intentio mandatoris.

CAP. XXXIX.

Ecclesia, in qua Papa primus dedit monitorias, & secundus executorias, per primum, non per secundum intelligitur gravata.

Idem Gregorius IX. (*an.* 1229.)

LIteris Apostolicis ad vos directis, ut G. Clericum reciperetis in Canonicum, & in fratrem, nisi pro alio fuisset per nos Ecclesia vestra gravata, mandatum nostrum vos exequi volumus, & mandamus. Non obstante, quod T. Subdiaconum per nostras literas executorias recepistis, qui a bonæ memoriæ H. prædecessore nostro monitorias impetravit. Cum factum prædecessoris nostri potius, quam nostrum fuerimus prosecuti. a

CAP. XL.

Diœcesanus, cui scribitur, ut in Diœcesi sua, ubi pro alio scriptum non est, provideat, vel faciat provideri, non potest id exequi circa beneficium spectans ad collationem alterius, jam pro alio gravati.

Idem.

ABbatem, qui mandatum Apostolicum jam recepit, ut S. Clerico in aliqua Ecclesiarum sui monasterii provideret, & per literas generales ad Diœcesanum Episcopum obtentas, ut in Diœcesi sua (ubi pro alio scriptum non esset) faceret provideri, cogi juris ratio non permittit, nec super conferendis Ecclesiis, aut beneficiis aggravari, etiamsi facultatem habeat Diœcesanus per easdem literas providendi.

CAP. XLI.

Per rescriptum directum excommunicatori, ut absolvat excommunicatum, si contra Concilium eum excommunicavit, datis executoribus, qui eo non parente exequantur, non excommunicatori, sed executoribus cognitio demandatur.

Idem.

AB excommunicato, qui contra statuta Concilii b generalis asserit se ligatum, literis ad excommunicatorem obtentis, ut (si est ita) sine difficultate absolvat eundem, & aliis c deputatis judicibus, qui (eo non parente) mandatum Apostolicum exequantur: non excommunicatori (qui de facto suo in hoc certus esse debet, licet in hoc deferatur eidem) sed illis cognitio demandatur.

CAP. XLII.

Si impetrans rescriptum ad beneficium dixit se non beneficiatum, cum tamen haberet beneficium, licet exiguum, non valet rescriptum.

Idem.

SI proponente aliquo nondum se beneficium Ecclesiasticum assecutum, super provisione ipsius (licet minus competens obtinentis) rescriptum Apostolicum de hoc mentionem non faciens, impetretur, illud veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere.

CAP. XLIII.

Abutentes rescripto Apostolico in casibus hic enumeratis, privantur commodo rescripti, & condemnantur in sumptibus, & damnis adversario.

Idem *Episcopo Parisiensi.*

QUia nonnulli diversis modis literis Apostolicis abutuntur, statuimus, ut quicunque obtentas sub nomine suo literas aliis ejusdem nominis tradunt, qui quos volunt, fatigant indebite per easdem, & qui eas tali modo recipiunt: quique illos, contra quos nihil habent quæstionis, faciunt in judicium evocari: aut literas ipsas ad futuras trahunt controversias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ: seu quenquam super uno negotio, vel etiam malitiose super pluribus personalibus actionibus, quæ sub uno judice possent tractari commodius, per varias literas coram diversis judicibus trahunt, ut laboribus fatigatus, & sumptibus, vel compellatur componere, vel cedere juri suo: aut reus actorem eodem tempore ad diversa loca, vel indeterminate ad villam, quæ commune cum pluribus ejusdem provinciæ villis habet vocabulum, citari procurat, ut dum non comparuerit, excommunicetur quasi contumax, & sic eum a sua intentione repellat: earundem literarum commodo careant a, & adversariis in moderatis expensis, ac damnis, quæ propter hoc eos pertulisse constiterit, condemnentur.

a executi. b Later. sub Innoc. III. c. 47. c & aliis sibi judicibus deputatis.

TITULUS IV. DE CONSUETUDINE.

CAP. I.

Consuetudo inferens gravamen Ecclesiis, debet Judicis officio tolli. hoc dicit secundum intellectum magis singularem.

Gregorius I. *in Registro.* b (*an.* 591. *Roma in Siciliam.*)

COnsuetudines, quæ Ecclesiis gravamen inducere dignoscuntur, nostra nos decet consideratione remittere.

CAP. II.

Ex consuetudine potest introduci actus, sive solemnitas, per quam sine apprehensione reali transfertur possessio rei absentis. h. d. & est casus singularis, secundum Abbatem Siculum.

Innocentius III. *Archiepiscopo, & Cap. Lugdunensi.* (*an.* 1199. *Roma in Daniam.*)

EX c literis: [*& infra.* 1] Si vero aliquis possessiones aliquas claustris, vel aliis religiosis locis in bona valetudine, vel ultima voluntate, pro suorum vult remedio peccatorum conferre: hanc conferendi formam esse proponis, quod in hujusmodi donationibus modicum terræ consuevit in manu accipere, vel in extremitate d pallii, quod manu Prælati Ecclesiæ sustinetur, aut super altare ponendum sub testimonio videntium, & audientium, sub dicta forma, quæ scotatio vulgariter appellatur: [*& infra.* 2] Discret. vestræ mandamus, quatenus donationes eorum, quæ sub obtentu consuetudinis claustris, Ecclesiis, vel quibuslibet locis religiosis pie conferuntur, vel etiam sunt collata, faciatis irrevocabiliter observari, cum hujusmodi signum, quod scotatio dicitur, non tam factæ donationis, quam traditæ possessionis sit evidens argumentum.

[1 *Quas tu nobis, frater Archiepiscope, destinasti, intelleximus manifeste, quod regnum Daciæ, quantum ad ea, quæ ad jus fori contingunt, consuetudinibus suis, & institutionibus Regum suorum omnino regatur. Unde nullum usum testamentorum illius provinciæ hominibus contingit habere, qui alibi in ultimis decedentium voluntatibus secundum legalem observantiam custoditur.*]

[2 *Verum quia hujusmodi donatio malitiose a quibusdam cavillatoribus, sicut asseris, impeditur, a nobis humiliter postulasti, ne loca religiosa, & Ecclesiæ, quibus multæ possessiones sub scotatione hujusmodi sunt collatæ, ab aliquibus possint, vel debeant temere perturbari, paterna debemus solicitudine providere. Nolentes igitur, ut tales constitutiones, quas diuturnitas temporis, ut asseris, observavit, & usus consuetudinis approbatæ hactenus retinuit, temeritate qualibet infirmentur.*]

CAP.

a *adde generaliter de actibus, qui infirmant rescriptum. l.* 1. *C. si contra jus, vel util. publ.* b *lib.* 1. *epist.* 64. *ad Felicem Episcopum Messanensem, & cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Cap* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *in quibusdam recentioribus ita, sed male, meo judicio, vel in extremitate Pallii manu Prælati Ecclesiæ, &c.*

CAP. III.

Non valet consuetudo, ut in causis Ecclesiasticis dictum populi pro sententia teneatur.

Idem Innoc. III. *Episcopo Pictaviensi.* a (*an.* 1198.)

AD nostram audientiam *b* noveris pervenisse, quod in tua diœcesi etiam in causis Ecclesiasticis consuetudo minus rationabilis habeatur, quod cum aliqua causa tractatur ibidem, & allegationibus, & querelis utriusque partis auditis, a præsentibus literatis, & illiteratis, sapientibus, & insipientibus, quid juris sit quæritur, & quod illi dictaverint, vel aliquis eorum (præsentium consilio requisito) pro sententia teneatur. Nos igitur attendentes, quod consuetudo, quæ canonicis obviat institutis, nullius debet esse momenti *c*, cum sententia a non suo Judice lata nullam obtineat firmitatem: ut in causis Ecclesiasticis subjectorum tuorum, postquam tibi de meritis eorum constiterit, sententiam proferre valeas, sicut ordo postulat rationis, auctoritate tibi præsentium (præmissa consuetudine non obstante) concedimus facultatem. *d*

CAP. IV.

Consuetudo non potest operari, ut Clericus non Episcopus possit exercere ea, quæ sunt reservata ordini Episcopali: & est casus notabilis. Abbas.

Idem L. *Vicario nostro e apud Constantinopolim constituto.* (*an.* 1199.)

QUanto *f* de benignitate; [*& inf.* 1] Pervenit *sane* ad audientiam nostram, quod quidam simplices Sacerdotes apud Constantinopol. ea sacramenta præsumunt fidelibus exhibere, quæ ab Apostolorum tempore fuerunt solis Pontificibus reservata, ut est sacramentum Confirmationis, quod chrismando renatos soli debent Episcopi per manus impositionem conferre, ad excusandas excusationes in peccatis: solam consuetudinem prætendentes. [*& infra.* 2] Discr. t. mandamus, quatenus omnibus Presbyteris districte prohibeas, ne talia de cætero sua temeritate præsumant: quæ licet non sint a fidelibus contemnenda, tutius tamen est ea sine periculo ex necessitate (quæ legem non *g* habet) omittere, quam ut ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate (quæ lege damnatur) non sine gravi periculo inaniter conferantur: cum umbra quædam ostendatur in opere, veritas autem non subeat in effectu.

[1 *Sed. Ap. locum obtines celsiorem, tanto tibi est solicitius procurandum, ut te talem eidem exhibeas in negotiis peragendis, non declinans ad dextram, vel ad sinistram, quod non minus re, quam nomine vices Apostolicas gerere comproberis.*]

[2 *Cum diuturnitas temporis peccata non minuat, sed augmentet, quæ tanto graviora existunt, quanto infelicem animam diutius detinent alligatam. Volentes igitur hæc, & alia, quæ oculos divinæ majestatis offendunt, de agro dominico extirpari.*]

CAP. V.

Non valet consuetudo, per quam interdicti sententia violatur.

Idem *Decano, & Cap. Cenomanensi.* h (*an.* 1206.)

CUm inter *i* vos ex una parte, & Canonicos sancti Petri de curia ex altera, super eo, quod dicti Canonici generale interdictum ab Episcopo vestro, vel a vobis in civitate Cenomanensi positum non servabant, quæstio *k* vertebatur. [*& inf.* 1] Procurator vero ipsorum proposuit, quod ipsa Ecclesia sancti Petri a prima fundatione libera extitit & exempta: & de consuetudine antedicta in generali etiam interdicto licitum erat eis, pulsatis campanis, alta voce (interdictis, & excommunicatis exclusis) divina officia celebrare. Nos igitur cognito, quod ex tali consuetudine, si qua foret, disrumperetur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, ipsam de consensu fratrum nostrorum duximus irritandam.

[1 *Ut utraque pars eandem causam sine debito terminaret, suum nuncium ad sed. Ap. destinarunt: partibus ergo in nostra præsentia constitutis, per procuratores idoneos eis audientiam præbuimus liberam, & benignam. Et quidem Ecclesiæ vestræ proposuit procurator, quod cum Cenomanens. Ecclesia suo loco, & tempore pro excessibus secularis potestatis interdicto voluit supponere civitatem Ecclesiæ beati Petri de curia, tanquam suo capiti membrum non cohærens, campanis pulsatis, apertis januis divina officia celebrare aliis cessantibus non omisit. Cum autem ven. F. n. Hostien. Episc. tunc in partibus illis legationis officio fungeretur, iidem Canonici ad ejus præsentiam accedentes, suam ei super hoc querimoniam exponere curaverunt, qui partibus convocatis, & rationibus utriusque partis diligenter auditis, & cognitis: cum pars Ecclesiæ sancti Petri per privilegia sedis Apostolicæ non posset ostendere se munitam, imo id firmiter constaret, quod ex superbia potius ad hoc, quam ex causa rationabili duceretur, sententialiter definivit, quod cum in civitate Cenomanensi positum esset interdictum, illud eadem Ecclesia observaret, vinculo quoque excommunicationis ac pœnæ ordinis, ac beneficii eos supponens, qui suæ ducerent sententiæ resistendum. Postmodum vero cum propter quosdam excessus secularis potestatis tota Cenomanensis civitas supponeretur Ecclesiastico interdicto: & ipsis Canonicis sancti Petri denunciatum fuisset, ut a divinorum celebratione cessarent, & observarent sicut aliæ ipsius civitatis Ecclesiæ, interdictum, ipsi majorem temeritatem suæ audaciæ adjungentes, cum majori solennitate suum sunt officium executi, venire contra legati sententiam non verentes.*]

CAP. VI.

In attribuendis officiis novæ dignitati, servatur consuetudo vicinarum civitatum, quæ si diversa fuerit, servabitur magis rationabilis, & alii non præjudicans.

Idem *Episcopo Heliensi.* (*an.* 1208.)

CUm olim *a* Londonensis Episcopus nostris auribus intimasset, quod in sua Ecclesia proposuerat statuere Præcentorem, nos ejus precibus inclinati, ei licentiam concessimus Præcentorem hujusmodi ordinandi, dummodo in conferendis sibi reditibus nulli inferretur præjudicium, statuentes, ut Præcentor taliter institutus, in sessionibus, processionibus, & aliis illam haberet in Londonensi Ecclesia dignitatem, quam habent alii Præcentores in aliis Ecclesiis Anglicanis: [*& infra.* 1] Quocirca mandamus, quatenus, si secundum diversas consuetudines locorum, diversas habere noveris Præcentores in Anglicanis Ecclesiis dignitates, jam dictum Præcentorem illam habere facias in London. Ecclesia dignitatem, eaque manere contentum, quam (rationabilib. & approbatis consuetudinib. Ecclesiæ salvis) sine præjudicio alieno poterit obtinere.

[1 *Postmodum autem nostris fuit auribus intimatum, quod licet idem Episcopus dil. fil. G. in eadem Ecclesia instituisset Præcentorem, quod tamen a nobis fuerat de prælibata dignitate statutum, biennio jam elapso exequi non curavit. Quapropter tibi dedimus in mandatis, ut illud, sublato cujuslibet contradictionis, & appellationis obstaculo, exequi non postponeres, contradictores per cens. Ecclesiasticam compescendo. Noviter vero dil. fil. Decanus, & quidam alii personatus habentes in Ecclesia memorata suam nobis transmisere querelam: quod cum per Ecclesias Anglicanas consuetudines sint diversæ, ac quidam Cantorum minorem, quidam vero majorem habeant dignitatem, nec possint dignitates eorum, cum sint variæ, & repugnantes, convenire simul in unum, is, qui noviter est institutus in Ecclesia London. Præcentor, non contentus eo, quod habere potest sine præjudicio aliorum, occasione literarum nostrarum quasdam ipsius Decani, & aliarum personarum ejusdem dignitates Ecclesiæ sibi nititur in præjudicium eorum arrogare.*]

CAP.

a al. *Parisiensi, al. Pataviensi.* b Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. c *Tex. est in gloss. magna, & ibi Cy. G. quæ sit lon. consuet. & in l. nemo alieno. in gloss. temporalis ff. de reg. juris.* d *Liberam facultatem.* e *Idem Lucio Vicario, &c.* f *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* g *l. un. ff. de consuet. & in l. non solum, §. fin. ff. de exc. tut.* h *al. Idem N. Decano, &c.* i *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* k *verteretur.*

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.*

CAP. VII.

Non potest induci ex consuetudine, ut quis possit dimittere dignitatem sine Superioris licentia, vel ut possit electas administrare, non habita confirmatione a Superiore.

Idem Innoc. III. *Conventui Corbien. monasterii.* a

(*an.* 1208.)

CUm venerabilis *b* frater noster Episcopus Hostiens. & L. sanctæ crucis Presbyter Cardin. in partibus Alemaniæ legationis officio fungerentur, invenerunt Abbatem de monasterio Hermionens. quod ad Rom. Eccles. noscitur pertinere nullo mediante, ad monasterium Corbien. quod est etiam Rom. Eccles. speciale, temeritate propria migrasse: licentia illud deserendi, vel confirmatione a nobis, vel ab ipsis, qui vices nostras in illis partibus tunc gerebant, nec habita, nec petita: [*& infra.*] Postmodum autem nuntii ejus, ad defensionem ipsius, generalem illius terræ consuetudinem allegarunt.

Cum igitur hæc non tam consuetudo, quam corruptela merito sit censenda, quæ profecto sacris est canonibus inimica, ipsam mandamus de cætero non servari. *c*

CAP. VIII.

De consuetudine potest induci, quod una Ecclesia de gremio alterius teneatur sibi Prælatum eligere. Et consuetudo est optima legum interpres.

Idem *Decano [Salesbriensi A.] Archidiac. & Magistro P. Penetel. Canon. Parisiensi.* d (*an.* 1208.)

CUm dilectus *e* filius Guil. Andren. Ecclesiæ Monachus, qui pro Clerico ejusdem Ecclesiæ se gerebat, & G. procurator monasterii Karofen. super jure eligendi Abbatem in Andren. monasterio, & ejusdem electione in nostra præsentia ad invicem litigarent, idem Guil. electionem suam a fratribus Andren. Ecclesiæ concorditer celebratam, auctoritate Apostolica petiit confirmari, asserens tam de jure communi, quam de privilegio speciali, eis ab Alex. Papa concesso, & a nobis postmodum confirmato, liberam eligendi auctoritatem ad eosdem fratres tantummodo pertinere. [*& infra.* 1] Dictus vero procurator proposuit ex adverso, quod cum olim ad petitionem patronorum Ecclesiæ a Morien. *f* Episcopo fuerit constitutum, quod si præfatus locus divino munere adeo pollularet, ut Prior, aut Abbas constitueretur ibidem, electio ejus penes fratres ejusdem loci, & Capitulum Karofen. penderet, & obtentu hujusmodi statuti sic fuerit longe retroactis temporibus observatum, ut monasterio Andren. vacante, Andren. fratres in Karofen. Capitulo aliquem de gremio monasterii Karofen. sibi eligerent in Abbatem: electio prædicti G. tam contra statuti tenorem, quam etiam contra consuetudinem approbatam [quæ optima est legum interpres] minus canonice attentata, merito cassari debebat: [*& infra* 2] Quia nobis constitit electionem ipsam a suspensis, & de suspenso etiam celebratam, eam justitia cassavimus exigente. Cæterum cum supradictum statutum ita sane posset intelligi, quod per illud nec juri communi, nec privilegio derogetur: ut videlicet ad sæpedictos fratres electio spectet Abbatis, & ad Karofen. Capitulum confirmatio: mandamus, quatenus si ex parte Karofen. cœnobii talis fuerit consuetudo probata, quæ juri communi præjudicet, in hac parte vos secundum illam decernatis electionem Andren. Abbatis de cætero faciendam: alioquin Andren. Monachis jus eligendi Abbatem adjudicare curetis: ut sic de cætero liberam habeant facultatem de gremio Ecclesiæ suæ, vel etiam aliunde, per electionem canonicam eligendi personam idoneam in Abbatem præsentandam Karofen. Capitulo, ut ab eo (si fuerit Canonica) confirmetur.

[1 *Nam de jure communi omnis congregatio Monachorum eligere sibi debet Abbatem: & in ejusdem Alex. privilegio continetur, ut abeunte monasterii Adren. Abbate nullus ibi qualibet surreptionis astutia, seu violentia præponatur, nisi quem fratres, vel eorum pars consilii sanioris secundum Deum, & beati Benedicti regulam duxerint eligendum. A nobis quoque prædictis fratribus dignoscitur esse concessum, ut licitum sit eisdem, cum Ecclesiam suam Abbate vacare contigerit, personam idoneam de gremio ejusdem Ecclesiæ, vel aliunde, per regularem electionem sibi præficere in pastorem Karofen. monasterio præsentandam, ut ab ipso confirmationem accipiat, & reverentiam, quam ei debet, impendat.*]

[2 *Et mandari fratribus antedictis, ut juxta quod est hactenus obtentum, procederent ad electionem Abbatis,* & infra. *His igitur, & aliis, quæ coram nobis utrinque fuere proposita, perspicaciter intellectis,*]

CAP. IX.

Capitulum sine Episcopo statuta, seu consuetudines novas facere, vel antiquas immutare non potest.

Honorius III. a *Parisiensi Capitulo.*

(*an.* 1221.)

CUm consuetudinis ususque longævi non sit levis auctoritas, & plerumque discordiam pariant novitates: auctoritate vobis præsentium inhibemus, ne absque Episcopi vestri consensu immutetis Ecclesiæ vestræ constitutiones, & consuetudines approbatas, vel novas etiam inducatis; & quas forte fecistis, irritas decernentes.

CAP. X.

Non valet consuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, vel bona propria dissipandum.

Idem *Majori, & Burgen. de Rupella.*

(*an.* 1223.)

EX parte vestra fuit propositum, quod cum in patria vestra servatæ sint hactenus duæ consuetudines abusivæ: una, quod si indigena, vel extraneus prodigalitatis vitio, vel incuria, seu quocunque casu alio dissipaverit, vel amiserit bona sua, bona uxoris suæ, tam mobilia, quam immobilia, pro suæ voluntatis libito *b* alienat. [*& infra.* 1] Et quod si vir ducat uxorem, quæ fide conjugii violata committat adulterium, nihilominus ipsa medietatem omnium bonorum, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbe apprehendit; quæ potius privanda esset omnibus viri bonis: [*& infra* 2] Tenore præsentium declaramus, vos non teneri ad hujusmodi consuetudines observandas.

[1 *Quare fit interdum, ut viro defuncto mulier remaneat indotata, & superstites filii extremæ subjaceant incommodis paupertatis. Alia quoque consuetudo est non impariter reprobanda.*]

[2 *Quare super his vobis per Apost. sed. provideri humiliter postulastis. Nos igitur saluti, & utilitati vestræ consulere cupientes.*]

CAP. XI.

Consuetudo non derogat juri naturali, seu divino, cujus transgressio peccatum inducit: nec positivo, nisi sit rationabilis, & præscripta.

Gregorius IX. (*an.* 1229.)

CUm tanto sint graviora *c* peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, nemo sanæ mentis intelligit naturali juri (cujus transgressio periculum salutis inducit) quacunque consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari. Licet etiam longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitime sit præscripta.

TITU-

a *al. ita: Idem Conventui, & Corbiensi monasterio.* b *Cap. 6. eod. tit. in 2. compil.* c *Vide l. rem non novam. C. de jud. & ibi Petr. de Bel. Cyn. Bartol. & Bald. & l.* [illegible] *C quæ sit long. consuet.* d *al. Salesbiensi.* e *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* f *Morinen.*

a *Papiensi leg.* b *arbitrio, vide text. in l. Labeo ait. §. 1. ff. de pact. & Bart. in extrav. ad reprimend.* c *Vide B. Thom. 1. 2. q. 7. art. 2. & Dom. Sotum lib. 1. de just. & jur. q. 7. art. 21.*

TITULUS V. DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

CAPUT I.

Impostulabilis est, qui violat interdictum. h. d. quoad titulum: *habet enim multa alia dicta, quæ non faciunt ad tit.*

Innocentius III. *Decano, & Capit. Senonensi.*

(*an.* 1198.)

AD hæc *a* in B. Petro: [*& infra.* 1] Cumque de facili non possetis in unum locum, & propositum convenire, sed ad nos fuisset ab aliquibus appellatum: tandem convenientes in unum, Altissiodorens. Episcopum in Archiepiscopum postulastis. Postulationem vestram per magistrum R. Præcentorem vestrum, & per Abbatem S. Petri exponentes, & petentes, ut faciendæ translationi pium præberemus assensum. Verum, quoniam antequam idem magister ad sedem Apostolicam accessisset, nobis quasi pro certo constabat, quod idem Episcopus interdicti sententiam non servasset, quod etiam idem magister non negavit, in fratrum nostrorum præsentia requisitus a nobis, in ipsius Episcopi excusationem allegans, quod sententiam latam servare nullatenus tenebatur, quæ ad ejus notitiam nec per literas nostras, nec per Card. tunc Apost. sed. Leg. qui eandem sententiam promulgarat, nec per deputati ad hoc executoris mandatum, vel literas pervenisset: [*& infra.* 2] Quod nec sufficit, imo nec proficit ad excusationem prædicti Episcopi, cum Cardinalis idem sententiam interdicti præsentibus multis solemniter, ac publice promulgavit: & eadem interdicti sententia in regno Francorum jam a multis publice cœperit observari: nec sit necessarium, cum constitutio solemniter editur, aut publice promulgatur, ipsius notitiam *b* singulorum auribus per speciale mandatum, vel literas inculcare: sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam: cum & contra quosdam, qui Sardicen. Concilium non servabant, tanquam illud non habuerint, aut perceperint, canonica tradat auctoritas, quod eis non facile facultas credendi tribuitur: cum idem penes illos in suis regionibus actum fuerit, & receptum. Nec valet, quod in Altissiodoren. diœcesi dictus Rex terram propriam dicitur non habere, cum nos terram totam Regis ipsius subjici mandaverimus interdicto; & Card. nostrum interpretatus mandatum, in terram illam sententiam promulgaverit, quæ Regi tunc temporis adhærebat: [*& infra.* 3] Sed inde liquido constat, sæpe dictum Episcopum sufficienter excusari non posse, quod suam metropolitanam Ecclesiam generalis interdicti sententiam & recepisse noverat, & servare. [*& infra.* 4] Nos igitur, qui secundum Apostolum prompti sumus inobedientiam omnem ulcisci, ejusdem Episcopi Altissiodoren. inobedientiam attendentes, ne nil obedientia prodesse videretur humilibus, si contemptus contumacibus non obesset: cum juxta canonicas sanctiones quædam sint culpæ, in quibus culpa est relaxare vindictam, postulationem hujusmodi non propter postulantem Ecclesiam, sed propter postulatam personam repulimus, ut indignam. Licet autem ex eo, quod hominem, qui vestro non conveniebat proposito, postulastis, cum vos interdicti sententiam servaretis, & ipse eam contemneret observare, permissa vobis facile abusi fueritis potestate; ac ideo vos ea non immerito privare possemus: de solita tamen benignitate *c* concedimus, ut vobis per postulationem idoneam, seu electionem canonicam de persona congrua consulatis.

[1 *Sane cum Ecclesia Senonens. semper fuerit Ecclesiæ Romanæ devota, non immerito ipsius Ecclesiæ passioni compatimur, & doloribus condolemus, cum ea sit viduata pastore, qui etsi nobilis esset genere, nobilior tamen fuit, sicut credimus, sanctitate. & infra. Dolemus insuper, quod dolori nimio, quem de tanti patris obitu conceperat Eccles. Senonens. dolor alius supervenit, cum ea vix surgente ab officio funeris tam funesti, vix digne celebratis exequiis tanti patris, Rex ipse injuste commotus possessiones ipsius tam ad mensam Archiepiscopi, quam Canonicorum pertinentes, non ut debuit, vel ut decuit, sed ut voluit, & valuit, occupavit, & personas etiam, quæ de mandato nostro suspenderant organa sua, compulit exulare.*]

[2 *Et quod in Altissiodorensi diœcesi Rex ipse terram propriam non haberet, & quod eadem Altissiodorensis diœcesis ex alia causa fuerat interdicta,* & infra.]

[3 *Quod si Episcopatus ejus ex alia causa fuerat interdictus, interdicti sententiam & tenebatur fortius, & poterat facilius observare.*]

[4 *Ideoque unus eorum extiterat, qui deliberantes super eandem sententiam de communi consilio decreverunt, sed erraverunt, ut eandem sententiam non servarent, cum si verbum Apostoli Petri de Clemente dicentis diligentius attendissent, commonitionem super hoc non debuerunt exspectare, sed obsecundare prudenter, & humiliter obedire.*]

CAP. II.

Qui postulationem cassatam vitio personæ innovat, est eligendi, & postulandi potestate privatus.

Idem *Hostiensi Episcopo Apost. sed. Legato.* (*an.* 1200.)

GRatum *a* gerimus. [*& infra.* 1] Accepimus autem ex literis tuis, quod Canonicis Senonens. quorum postulatio nostra fuit auctoritate cassata, licet cassationis literas suppressissent in fraudem, ut canonice ad electionem procederent, mandavisti: [*& infra.* 2] Cumque plures eorum postulationem cassatam a nobis innovare denuo niterentur, quidam vero Episcopum Cameracensem in Archiepiscopum postularent: tu intelligens eos, qui cassationem nostram quodammodo revocare volebant, eligendi privilegium amisisse: quia concessa sibi ex Apostolicæ sedis benignitate abuterentur temere potestate: ac ideo ad alios, licet pauciores numero *b*, quantum tamen ad hoc pertinet, consilio saniores, eligendi, vel postulandi devolutam esse licentiam, prædictum Cameracen. ad eorum instantiam in pastorem auctoritate fretus Apostolica providisti. Nos igitur a solicitudine Cameracensis Ecclesiæ ipsum reddidimus absolutum, quod a te de mandato nostro factum est, auctoritate Apostolica confirmantes.

[1 *Et acceptum, & fraternitatem tuam plurimum commendamus, quod ad promotionem ven. f. n. P. quondam Cameracensis Episcopi, nunc autem Archiepiscopi Senonensis, prudenter, & efficaciter attendisti.*]

[2 *Adjiciens etiam, quod nisi forsitan in talem personam concorditer vota sua transferrent, pro qua merito tuum deberent obtinere consensum: de provisione ipsius Ecclesiæ postmodum faceres, quod crederes expedire.*]

CAP. III.

Postulatio, per quam privata, vel minor utilitas communi, vel majori præfertur, vel quæ fit a minori, quam a tertia parte Collegii, admitti non debet.

Idem *c Clericis Ravennensis Ecclesiæ.* (*an.* 1204.)

BOnæ memoriæ *d* Guilelm. Archiepiscopo vestro viam universæ carnis ingresso, quidam vestrum sanctæ Praxedis Presbyterum Cardinal. quidam vero Imolen. Episcopum postulaverunt: [*& infra.* 1] Nos igitur auditis,

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Ad intelligentiam vide B. Thom.* 1. 2. *q.* 90. *art.* 4. *Sotum l.* 1. *de just. & jure, q.* 1. *art.* 4. *Alphonsum Castrum l.* 1. *de potestate legis pœnalis, Can.* 1. *& Fernandum Vasq. l.* 1. *controver. illustr. c.* 44. c *In manusc. de solita tamen benignitate sedis Apost. concedimus, &c.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Electio ad quot, & quos pertineat.* c *al. Idem Clericis Raven.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.*

ditis, quæ de facto, & de jure fuerant allegata, plenius etiam pro utralibet partium curavimus allegare; consideravimus *a* vero, quod ejusdem Cardinalis præsentia utilior sit non solum Romanæ, sed etiam Ecclesiæ generali, tam apud Apostolicam sedem, quam apud Ecclesiam Ravennatem: unde non immerito præterentes speciali utilitati communem, & minori majorem, prædictum Cardinalem postulationi vestræ non duximus concedendum. Attendentes autem ex altera parte, quod prædictus Episcopus *Imolensis*, a minori quam tertia parte fuerit postulatus: & quod Apostolica sedes postulationes hujusmodi non consueverit in tanta divisione, ac contradictione recipere: cum etiam quando aliquis ab aliis unanimiter postulatur, ad admittendam postulationem eorum, non tam ex justitia, quam ex gratia moveatur, postulationem ipsius non duximus admittendam.

Mandantes, quatenus cum his, qui vocem in electione habere noscuntur, per electionem, postulationem, seu nominationem canonicam in personam idoneam convenire curetis.

[1 *Cumque partes postulationes suas per nuncios suos nobis præsentassent, proponebatur ab his, qui Cardinalem postulaverant memoratum, quod plures, quam duæ partes vestrum convenerant in eundem. Verum pars altera proponebat, quod digniores personæ postulaverant Episcopum Imolensem, & quod in postulatione ipsius & forma canonica, & tenor compromissionis fuerat observatus: cum tanquam Suffraganeus Raven. Ecclesiæ postulatus de ipsius gremio extitisset. Fuerat n. compromissum, ut de corpore Ravennaten. Ecclesiæ personam eligerent idoneam, & competentem, quod pars altera frivolum asserebat; cum licet talis conditio fuerit adjecta, poterat tamen de Rom. Ecclesiæ collegio propter ipsius privilegium præfata postulari persona; cum membra capitis a membris corporis censeri non debeant aliena.*]

CAP. IV.

Archiepiscopus in Archiepiscopum postulatur. Et ex quo postulatio præsentata est Papæ, non possunt postulantes ab ea recedere, sed debet superioris judicium expectari. h. d. quoad titulum.

Idem *Præposito, & Capitulo Strigonen.* b (*an.* 1211.)

II. BOnæ *c* memoriæ Guil. Archiepiscopo vestro viam universæ carnis ingresso, cum in Colocens. Archiepiscopum postulandum a nobis contulissetis unanimiter vota vestra, Suffraganei Strigonens. Ecclesiæ, Quinqueecclesiens. Episcopus *d* videlicet, & quidam alii postulationi vestræ se opponere curaverunt, asserentes: quod eis contemptis, qui jus habebant eligendi vobiscum, postulatio eadem fuerat attentata: licet vestri nuncii proponerent ex adverso, quod super præficiendo vobis Pontifice *e*, de gratia multoties Suffraganeorum fuerat requisitus assensus, sed ipsi vobis consilium denegaverunt. Nunciis igitur in nostra præsentia constitutis, & proponentibus adversariis quædam alia contra postulationis vestræ processum, quia nobis de propositis non constabat, ita duximus providendum, ut si Suffraganeis persistentibus in contradictione sua, vos *f* postulationi vestræ velletis instare, per procuratores idoneos ad sedem Apostolicam veniretis. Si autem illi a contradictione sua cessarent, & vos instaretis proposito vestro, ad præsentiam nostram mitteretis personas idoneas, quæ super his, quæ opportuna forent, nos redderent certiores. Quod si contradicentibus Episcopis memoratis vos contingeret de jure vestro diffidere, aliam personam idoneam provideretis vobis canonice in pastorem.

Cæterum quidam vestrum a postulatione vestra, quam nobis præsentaveratis, communiter temere recedentes, aliis persistentibus in eadem, prædictum Quinqueecclesiens. Episcopum in Archiepiscopum postulaverunt: [& *infr.* 1]. Nos igitur postulationem ipsam, quam invenimus in multa discordia non solum Suffraganeorum, verum etiam Canonicorum Strigonens. Ecclesiæ, ac contra formam mandati nostri temere celebratam, non duximus admittendam, sed vobis dedimus in mandatis, ut ad providendum vobis pastorem idoneum per electionem canonicam, vel postulationem concordem (requisito Suffraganeorum assensu, si esset de antiqua, & approbata consuetudine requirendus) procedere curaretis, alioquin nos ipsi provideremus Ecclesiæ viduatæ. Verum antequam ad vos literæ nostræ *a* pervenissent, innitentes mandato priori, Suffraganeos, præter Quinqueecclesien. ad concordiam revocastis. [& *infr.* 2] Post hæc (mandato *b* nostro recepto) hi, qui in Colocen. convenerant, ab ejus postulatione recedere noluerunt, sed innovaverunt eandem, reversis ad eos quibusdam Canonicis *c*, qui in partem alteram declinarant. [& *infr.* 3] Cæteri vero, qui Quinqueecclesien. Episcopum postularant, convenientes in unum, cæteros Canonicos ad Capitulum convocarunt, ad postulationem concordem, vel electionem canonicam, juxta mandatum Apostolicum procedere cupientes: sed illis nolentibus convenire, intelligentes penes se tantum remansisse facultatem liberam eligendi, quia reliqui jus suum prosequi negligebant, prædictum Quinqueecclesien. denuo postularunt. [& *infr.* 4] Nec obstabat *d* eorum discordia, qui alium postularunt, cum prius in postulatione Archiepiscopi supradicti convenissetis pariter universi: & consensum vestrum annotatum literis, & subscriptionibus propriis roboratum, petiissetis a nobis per communes nuncios confirmari, nosque vestram recepissemus postulationem dijudicandam, si Suffraganei forsitan in contradictione persisterent, vel (si consentirent, aut etiam cederent) approbandam. Si enim postquam postulatio subscriptionibus postulantium roboratur, & præsentatur Romano Pontifici approbanda, possent ab ea recedere postulantes, nobis frequenter illuderent, & judicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur: [& *infr.* 5] Intelleximus itaque, quod etsi esset neutra postulatio approbanda, juxta tenorem tamen *e* posterioris rescripti, ad nos de cætero Strigonensis Ecclesiæ provisio pertineret. Quia vero non plenam de personis illius regni notitiam habebamus, ideoque non poteramus salva conscientia eidem Ecclesiæ in alia persona *f*, quæ de Regno Hungariæ originem duceret, congrue providere, nec vellemus ei præficere alienum, quamvis honestius videretur, si *g* Suffraganeus ad metropolim suam accederet, quam Archiepiscopus ad metropolim transferretur, partem tamen eligimus potiorem; & eundem Archiepiscopum, in quem omnes, quorum consensus in electione, vel postulatione pastoris requiritur, licet diversis temporibus convenerant, a vinculo quo tenebatur, Colocens. Ecclesiæ absolventes, ad metropolim Strigon. transferimus, & ei licentiam tribuimus transeundi: pallium *h* ei ad nomen, & usum ejusdem Ecclesiæ transmissuri.

[1 *Quorum votis nullus Suffraganeorum assensit, excepto duntaxat Episcopo Vitriensi* i. *Et licet charissimus in Christo filius noster A. Hungariæ Rex illustris, tunc Dux, & Rex regni Hungarici, L. nepotis sui Regis nomine, cujus tutelam, & regni curam ipsi frater ejus commiserat gubernator, precum suarum primitias ad nos pro prædicti Colocensis postulatione transmiserat: postmodum tamen*

a *al. Considerantes igitur*. b *al. Canonico*. *al. Can. Strigon. Roma in Hungar.* c *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* d *Vox*, Episcopus, *deest in multis antiquis*. e *al. pastore*. f *al. & vos*.

a *al. Literæ nostræ secundæ pervenissent*. b *Alias*, mandato secundo nostro. c *al. quibusdam Canonicorum ex his*, qui, &c. *al. quibus Canonicorum*, qui, &c. d nocebat, *in manuscript.* e *Deest dictio*, tamen, *in antiquis*. f *In nonnullis exemplaribus inseritur hic dictio*, Nisi: *quæ nec in antiquis, nec in veteri compil. habetur*. g *ut*. h *De pallio vide in Synodo octava, can. 27. & Ivo part. 5. c. 325.* i *al. Nitriensi*. F. *Bonfin. 277.*

tamen pro Quinqueecclesiensi Episcopo ad Strigonens. Metropolin transferendo, nobis per literas suas humiliter supplicavit.]

[2 *Ita quod Vvarm. Vvesperin. & Velan. Episcopi pro translatione Colocensis Archiepiscopi salvo jure suo imposterum, cui propter afflictionem, & necessitatem Strigon. Ecclesiæ supersedebant, ad præsens vos humiliter rogaverunt, prædicto Nitriensi scribente, quod si non placeret vobis electionem factam de Quinqueecclesiensi Episcopo admittere, postulationem alterius sine præjudicio juris suppliciter exorabant.*]

[3 *Cum prædicti Regis, & Suffraganeorum literis dil. fil. A. Magistrum scholarum, M. Thesaurarium, & A. Archidiaconum, & F. & N. Canonicos Strigonens. Ecclesiæ ad sed. Ap. destinarunt, super postulatione suæ dispensationis gratiam petituros.*]

[4 *Cum ergo utriusque partis nuncii ad sed. Apost. pervenissent, hi, qui pro Quinqueecclesiensi Episcopo venerant, proponebant partem suam juxta mandatum Apostolicum processisse, nec obstare discordiam, vel contradictionem eorum, qui juxta formam mandati nostri procedere contemnentes, illo recepto, nec elegerant quenquam canonice, nec concorditer postularant. Unde concors debeat eorum postulatio reputari, cum cæteri, tanquam jussionis Apostolicæ contemptores, eligendi, ac postulandi se jure privassent, cum nec postulare, nec eligere voluerint, imo nec etiam ad Capitulum venire. Ad hæc autem poterat responderi, quod illi, qui Colocens. Archiepiscopum postularant, formam secuti fuerant per nostras literas datam, quoniam innitentes priori postulationi, juxta tenorem priorum literarum nostrarum partem concordem fecerant, quæ prius discors fuerat, dum Suffraganeos ad concordiam revocarunt.*]

[5 *Poterat quoque addi, quod pars altera mandatum Apostolicum non servarat, utpote quæ nec postulationem concordem, nec electionem canonicam celebrarat, cum in majori contradictione quam prius non solum Canonicorum, sed Suffraganeorum etiam, ipso Rege adversæ parti favente, prædictum Quinqueecclesiensem Episcopum postulasset. Auditis igitur his & aliis, quæ fuerunt hinc inde proposita, & habito super his cum fratribus nostris diligenti tractatu.*]

CAP. V.

Postulatio, contra quam agitur de contempto, potest sine præjudicio alicujus rejici: potest tamen de speciali gratia admitti, hoc dicit.

Idem Innoc. III. *Capitulo Strigonensi.* (*an.* 1211. *Roma in Hungariam.*)

POstulationem *a*, quam celebrastis: [*& infra.*] Licet ergo per postulationem hujusmodi nullum jus sit alicui acquisitum, ideoque sine præjudicio alicujus postulationem potuissemus repellere memoratam: ut tamen vobis de speciali gratia consulamus, ita duximus providendum, quod per procuratores idoneos, ad omnia sufficienter instructos, nostro vos conspectui præsentetis, quatenus utraque parte præsente, quod justum fuerit, decernamus.

CAP. VI.

Episcopus non est eligendus ad aliam dignitatem, sed postulandus.

Honorius III. *Cap. Calaritano.* b (*an.* 1220. *Roma in Sardiniam.*)

ETsi unanimiter vota vestra concurrerint ad Sutrien. Episcopum in Ecclesiæ vestræ Archiepiscopum eligendum, cum suæ alligatus Ecclesiæ liberum *c* non habeat sine nostra permissione volatum, electionem de ipso factam, tanquam contra canones *d* minus licite attentatam, de fratrum nostrorum consilio duximus irritandam, cum eligi nullo jure potuerit, sed potius postulari. 1

[1 *Volentes tamen, quantum cum Deo possumus, vestris desideriis concurrere benigno favore, dil. fil. Subdiacono, & Capellano R. nostris Apost. sed. Legatis duximus injungendum, ut & vota vestra circa ipsum exquirant, & personæ merita vice nostra examinent diligenter, eundem ad nos cum literis rei veritatem continentibus, destinando, ut si idoneus repertus fuerit, disponente Domino & ipsi in Ecclesia, & in ipso Ecclesiæ vestræ utiliter provideatur.*]

TITULUS VI.
DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

CAP. I.

Ecclesiæ collegiatæ non debet provideri de Prælato per collationem, seu provisionem, sed per electionem canonicam fiendam per ipsum Collegium. h. d. Abbas.

Lucius Papa. *a* (*forte I. an.* 256. *Romæ.*)

NUllus *b* in Ecclesia, ubi duo, vel tres *fratres* fuerint in congregatione, nisi eorum electione canonica, Presbyter eligatur: [*& inf.* 1.] Si vero aliter quis Ecclesiam adeptus fuerit, eo quod per cupiditatem illam acquisierit, atque contra canonicæ regulæ disciplinam egerit, expellatur.

[1 *Et eisdem convocatis etiam Parochianis, atque in unum consentientibus.*]

CAP. II.

Electus ad clamorem populi non debet per superiorem confirmari.

Ex Concilio Sardicens. *c* (*an.* 347. *in Dacia.*)

OSius *d* Episcopus dixit: Si quis ita temerarius extiterit, ut talem excusationem afferens, asseveret, quod literas populi acceperit, cum manifestum sit potuisse plures eorum, qui sinceram fidem non habent, præmio & mercede corrumpi, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur: omnino fraudes has damnandas esse arbitror, ita ut nec laicam in fine communionem [nisi de hoc pœnituerit] talis accipiat. Si vero omnibus placet, statuite. Synodus respondit, Placet.

CAP. III.

Electio canonica confirmanda est, debet tamen superior ante confirmationem inquirere de conversatione, & vita electi, ubi fuit conversatus.

Greg. III. *e* (*imo I. an.* 600. *Roma in Campaniam.*)

POstquam: [*& infra.*] Confirmationem *f* petentium desideria, si nihil est, quod electum impediat, impleantur. Cujus vita vel actus, quia melius possunt, ubi est conversatus, cognosci, inquirantur ibidem.

CAP. IV.

Electo in Archiepiscopum sedes Apostolica pallium non tradet, nisi prius præstet fidelitatis, & obedientiæ juramentum.

Paschalis I. (forte II.) *Pannormitano* g *Archiepiscopo.* (*ann.* 1102.)

SIgnificasti Reges *h*, & regni majores admiratione permotos, quod pallium tibi ab Apocrisiariis *i* nostris tali conditione oblatum fuerit, si sacramentum, quod a nobis scriptum detulerant, exhiberes: [*& infr.* 1] Mirentur in hac causa Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum ovium suarum curam Petro committeret, conditionem posuit, dicens κ: *Si diligis me, pasce oves meas.* Si conscientiarum factor, & cognitor secretorum, conditione hac usus est, nec semel tantum, sed & secundo, & usque ad contristationem: qua nos solicitudine oportet tantam Ecclesiæ prælationem imponere fratribus, quorum conscientias non videmus? Ajunt omne jusjurandum a Domino esse prohibitum

---

a *C. 5. eod. tit. in 3. comp.* b *al. Caritanensi in aliis, Inn. III.* c *In antiq. liberum non habeat ad aliam, sine, &c.* d *Contravenire canoni est peccatum in c. 2. & c. illud. De major. & obed.*

a *Codices hic variant: nam quidam Pius, alii Alexander.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *Conc. Sardic. Can. 2. Burch. l. 1. Decret. cap. 19. Ivo p. 5. cap. 73.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *al. Gregor. IX. & male Gregorius lib. 8. epist. 18. Registri.* f *Cap. 11. eod. tit. in 1. compil.* g *Papa Toletano. al. Palarm. Archiep. al. Polemens Arch.* h *Cap. 21. eod. tit. in 1. compil.* i *Apocrisiarius dicitur responsalis ab, ἀποκρίνομαι, respondeo. Justin. Nov. 25.* κ *Joan. 21.*

bitum *a*, nec ab Apostolis post Dominum, nec in Conciliis inveniri posse statutum. Quid est ergo, quod Dominus subsequenter ait *b*: *Quod amplius est, a malo est?* hoc enim amplius ut exigamus, malum nos illo permittente compellit. Nonne malum est ab Ecclesiæ unitate, & a sedis Apostolicæ obedientia resilire, & contra Canonum statuta prorumpere? quod multi etiam post sacramentum præstitum præsumpserunt: [*& infra*. 2] Hoc nimirum malo, ac necessitate compellimur juramentum pro fide, *c* pro obedientia, pro unitate requirere. Ajunt in Conciliis statutum non inveniri, quasi Romanæ Ecclesiæ legem Concilia ulla præfixerint, cum omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romani *d* Pontificis patenter excipiatur auctoritas: [*& inf.* 3] Cum igitur a sede Apostolica vestræ insignia dignitatis exigitis, quæ a beati Petri tantum corpore assumuntur: justum est, ut vos quoque sedi Apost. subjectionis debitæ signa solvatis, quæ vos cum beato Petro tanquam membra de membro habere, & catholici capitis unitatem servare declarent.

[1 *In pallio conceditur plenitudo Pontificalis officii, quia juxta sedis Apostolicæ, & totius Europæ consuetudinem, ante acceptum pallium Metropolitanis minime licet aut consecrare Episcopos, aut Synodum celebrare.*]

[2 *Nonne prædecessor tuus præter Rom. Pontif. conscientiam damnavit Episcopum? quibus hoc Canonibus, quibus hoc Conciliis legitur esse permissum? Quod super Episcoporum translationibus loquuntur decreta, quæ apud vos non auctoritate Apostolica, sed nutu Regio præsumuntur, propter hæc mala & alia devitanda hujusmodi juramentum exigitur. Cur autem Dominus juramentum prohibuit, Apostolus Jacobus manifestat, adjiciens, ut non sub judicium incidatis, nec quisquam, sicut beatus Augustinus exposuit, consuetudine jurandi ad perjurii consuetudinem dilabatur. Quapropter juratione non utatur, nisi necessitate, cum videt pigros homines esse ad credendum, quod eis utile est credere, nisi juratione firmetur.*]

[3 *Et ita possunt Apostolicam sed. contemnere, possunt apud nos calcaneum elevare, & datum a Deo privilegium evertere, vel auferre non possunt, quo Petro dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni cœlorum: quibus tandem Conciliorum decretis dandi pallium modus præscriptus est, & professionis, vel obedientiæ ordo sancitus?*]

CAP. V.

Si Schismaticus ad unionem Ecclesiæ reversus, eligitur in Episcopum, electio non tenet, sed ex dispensatione potest confirmari.

Alexander III. Pet. Presbytero Cardin. *Apostolicæ sedis* e Legato. (*an.* 1179. *in Istriam*.)

QUia diligentia tua requisivit, an electionem electi, qui abjurato schismate *f* ad unitatem Ecclesiæ rediit, debeas confirmare: duximus respondendum, quod si a Schismatico nullum ordinem susceperit, & ejus electio secundum formam Canonum fuerit celebrata, eum (dummodo alia non impediant) dispensative permittimus confirmari. Mandantes, ut eum facias a Catholicis Episcopis Suffraganeis Aquilegiens. Ecclesiæ in Episcopum ordinari. Salva debita justitia, & reverentia ejusdem Ecclesiæ, cum ad catholicam redierit unitatem.

CAP. VI.

Electus in Romanum Pontificem a duabus partibus Cardinalium, nulla exceptione obstante, est Papa. Electus autem a minori numero gerens se pro Papa, incidit una cum sibi adhærentibus in pœnas hic contentas.

Idem ex Concilio Lateranensi. *a*

LIcet de vitanda discordia in electione Romani Pontificis, manifesta satis a præd. nost. constituta manaverint: quia tamen sæpe post illa per improbæ ambitionis audaciam gravem passa est Ecclesia scissuram, nos etiam ad malum hoc evitandum de consilio fratrum nostrorum, & sacri approbatione Concilii aliquid decrevimus adjungendum. §. 1. Statuimus ergo, ut si forte (inimico homine superseminante zizaniam) inter Cardinales de substituendo summo Pontifice non poterit esse plena concordia, & duabus partibus concordantibus, pars tertia concordare noluerit, aut sibi alium præsumpserit nominare, ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, qui a duabus partibus concordantibus electus fuerit, & receptus. §. 2. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confisus (quia de ratione esse non potest) sibi nomen Episcopi usurpaverit, tam ipse, quam hi, qui eum receperint, excommunicationi subjaceant, & totius sacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viatici etiam eis (nisi tantum in ultimis) communio denegetur: & si non resipuerint, cum Dathan, & Abiron (quos terra vivos absorbuit) accipiant portionem. §. 3. Præterea si a paucioribus, quam a duabus partibus, aliquis electus fuerit ad Apostolatus officium, nisi major concordia intercesserit, nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subjaceat, si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum Canonicis constitutionibus, & aliis Ecclesiis præjudicium generetur, in quibus debet majoris, & sanioris partis sententia prævalere: quia quod in eis in dubium venerit *c*, superioris poterit judicio definiri. In Romana vero Ecclesia speciale aliud constituitur: quia non poterit ad superiorem recursus haberi.

CAP. VII.

Electio ad Episcopatum fieri debet de digno scientia, moribus, & ætate, & quod habeat tricesimum annum completum, & sit de legitimo matrimonio natus. h. d. usque ad §. Cum vero.

Idem ex Concilio Lateranensi. *d*

CUm in *e* cunctis sacris ordinibus, & Ecclesiasticis ministeriis sint ætatis maturitas, gravitas morum, & literarum scientia inquirenda; multo fortius in Episcopo hæc oportet inquiri: qui ad curam aliorum positus, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Dei *f* oporteat conversari. Eapropter, ne quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur a posteris in exemplum: præsenti decreto statuimus, ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui jam tricesimum annum ætatis exegerit *g*, & de legitimo matrimonio sit natus, qui etiam vita, & scientia commendabilis demonstretur.

Beneficia electi in Episcopum vacant per confirmationem, adeptionem possessionis, & consecrationem secutam, vel postquam præfixum tempus ad petendam consecrationem lapsum fuerit, h. d. usque ad §. inferiora. Abbas Siculus.

§. 1. Cum vero electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & Ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit: decurso tempore de consecrandis Episcopis a Canonibus definito, is, ad quem spectant beneficia, quæ habebat, de illis disponendi liberam habeat facultatem.

In dignitatibus, & officiis citra Episcopatum, ac curatis benefi-

a *Matth.* 5. *Hic fuit error Valdensium. Eymericus in Directorio, part.* 2. *q.* 14. *&* 17. b *Concor. tex. in authen. ut jud. sine quo suff.* §. *consideravimus. in gl. illicito.* c *Vide B. Thom.* 2.2. *qu.* 89. *art.* 1. *& Sot. lib.* 8. *de just. & jur. q.* 1. *art.* 2. *ubi licitum esse jurare verum ostenditur.* d *antiqui, Roman. Ecclesiæ.* e *In Conc Lat. tit. de elect. & electi pot. c.* 2. *Vid. Chronic. Sclavor.* f *Ad le Schismaticum de jure civili debere suspendi. tex. est, & ibi Bald. c.* 1. *responso de pace jur. fir. col.* 10. *& rediens ad Ecclesiam abjuret, Turrecrem. de Eccl. l.* 4. *p.* 1. *cap.* 15.

a *Quod celebratum est Romæ, ann. Dom.* 1178. *sub. Alex. Pp. III. assistentibus* 274. *Episc. mense Martio. Aliud postea celebratum est Lateranense ann. Dom.* 1215. *sub Innoc. III. mense Novembri Pontificat. ejus an.* 18. *assistentibus* 412. *Episcopis, primatibus, & Archiepisc.* 72. *reperitur tit. de electi Sum. Pont. c.* 1. b *Cap.* 15. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Intervenerit.* d *Cap.* 3. *Conc. Lateranens.* e *C.* 16. *eod. tit. in* 1. *Compil.* f *Domini.* g *Alias egerit, vide Burch. l.* 2. *Decret. c.* 9.

neficiis, debet assumendus vigesimum quintum annum attigisse, & alias esse idoneus scientia & moribus: & si non est in ordine requisito, debet se facere promoveri in proximis temporibus: alias monitus non parens, privatur beneficio, non obstante appellatione: nisi ex causa legitima excusetur; h. d. usque ad §. Clerici Abb. Siculus.

§. 2. Inferiora etiam ministeria, ut puta Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quæ curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec paroecialis Ecclesiæ regimen, nisi qui jam vigesimum quintum *a* annum ætatis attigerit, & scientia & moribus commendandus existat. Cum autem assumptus fuerit, si Archidiaconus in Diaconum, & Decanus, & reliqui admoniti, non fuerint præfixo a Canonibus tempore in Presbyteros ordinati, & ab isto removeantur officio, & aliis conferatur, qui & velint, & possint illud convenienter implere. Nec prosit eis appellationis refugium *b*, si forte in constitutionis istius transgressionem per appellationem voluerint se tueri. Hoc sane non solum de promovendis, sed etiam de his, qui jam promoti sunt, si Canones non obsistant *c*, præcipimus observari.

Eligentes indignum contra formam hujus c. privati sunt pro prima vice potestate eligendi: & idem in collatore: & defectum Capituli supplet Episcopus, & e converso: & si Capitulum negligit, fit devolutio ad Metropolitanum. h. d. usque ad finem.

§. 3. Clerici sane, si contra formam istam quenquam elegerint, & eligendi tunc potestate privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Dignum est enim, ut quos Dei timor a malo non revocat, Ecclesiasticæ saltem coerceat severitas disciplinæ *d*. Episcopus autem si contra hæc fecerit, aut consenserit fieri, in conferendis prædictis officiis, & beneficiis potestatem amittat, & per Capitulum, aut per Metropolitanum (si Capitulum concordare nequiverit) ordinetur. *e*

CAP. VIII.

Compromittentes super electione tenentur recipere electum a compromissario, si est idoneus.

Idem *Ravennati Archiep.* (*an.* 1179. *Roma in Flaminiam.*)

CAusam, quæ inter *f* moniales sanctæ Margaretæ, [& *infra* 1] Si sorores in Episcopum electionem contulerint, promittentes, quod illam, quam *g* eis provideret, reciperent, ipsam quam providerit, facias ab eis (si tamen existat *h* idonea) in suam recipi Abbatissam.

[1 *Super discordia, & dissensione electionis, quam fecerunt, dignoscitur agitari, experientiæ tuæ jam pridem commisimus terminandum. Unde quoniam causa ipsa in tantum protrahitur, & nondum, sicut accepimus, processisti, & periculosum, & damnosum est monasterio, eo quod causa ipsa in tantum protrahitur. F. t. p. a. s. m. q. infra dies XL. vel duos menses, aut plus secundum tenorem aliarum nostrarum literarum in eadem causa procedas, ita videlicet, quod.*]

CAP. IX.

Electus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter administrare non potest.

Idem *Vigorensi* i *Episcopo.* (*an.* 1179. *Roma in Angl.*)

NOsti *k*, quomodo Linconen. electus concedendi honores, vel præbendas, aut alias disponendi de rebus Ecclesiæ (cum sua non sit electio confirmata) non habeat facultatem: [& *infra.* 1] Mandamus igitur, quatenus ei auctoritate nostra præcipias, ut concessionem, si quam fecit de prædictis, studeat revocare.

[1 *Inde est quod F. t. per a. s. præd. ut prædicto electo ex parte nostra non differas arctius inhibere, ne Archidiaconatum de Norhenter, vel Præbendam, quam VV. ejusdem loci Archidiaconus tenuit, alicui conferre præsumat, & si eundem Archidiaconatum, vel Præbendam cuiquam, quod non arbitramur, concesserit.*]

CAP. X.

Electio facta post appellationem, & prima non cassata, & contra privilegia Ecclesiæ, cassanda est.

Idem Alex. III. (*an.* 1174. *in Angl.*)

COnsideravimus *a*, quod electio Joannis Frontini, post appellationem ad nos *b* interpositam, & contra tenorem privilegiorum Ecclesiæ vestræ fuerit celebrata. Perpendimus etiam, quod electio B. post illam qualemcunque electionem non *c* cassatam, necnon & post appell. (per quam ad suum statum omnia debent reduci) facta fuit: [& *infra.* 1] Quapropter utriusque electionem omnino cassamus, & vobis in aliam personam idoneam, & honestam conveniendi liberam tribuimus facultatem: ita quod utrique prædictorum fama sua non minus integre conservetur, & quod in aliis Ecclesiis possint (si Deus gratiam dederit) promoveri. Vobis autem liceat præter istam Ecclesiæ vestræ ordinationem, in eorum alterum convenire.

[1 *Et illata violentia: quanquam Rex penitus inficietur, violentiam aliquam in hoc de assensu, vel conscientia sua nunquam perpetratam fuisse.*]

CAP. XI.

Metropolitanus confirmatus, licet nondum receperit pallium, potest suum Suffraganeum consecrari facere.

Idem (*an.* 1175. *Rom. in Germ.*)

SUffraganeis alicujus *d* Metropolitani, ad mandatum ipsius, post confirmationem electionis suæ, etiamsi pallium non receperit, licitum est Electum, qui ad ejus jurisdictionem pertinet, consecrare.

CAP. XII.

Is, cujus electio fuit cassata, non vitio personæ, sed electionis modo, iterum eligi potest: secus, si vitio personæ.

Clemens III. e (*an.* 1181. *Rom. in Angl.*)

SUper eo vero *f*, quod quærere voluisti, si alicujus electione cassata, idem ad alterius Ecclesiæ regimen electus fuerit, an ejus electio debeat confirmari: hoc tuam volumus discretionem tenere, quod si prior electio non vitio personæ, sed modo electionis cassatur, promotionem ejus fieri in eadem etiam Ecclesia, (nisi forte simoniacæ pravitatis *g* aliquid intercessisse constiterit) non debeat impedire.

CAP. XIII.

Non professus potest postulari in Abbatem, si ex aliqua bona causa fiat talis postulatio. h. d. secundum lecturam, quæ est magis singularis.

Celestinus III. *Cenomanensi Episcopo.* (*an.* 1182. *Roma in Galliam.*)

CUm monasterium *h* de Pellicea in tuo situm Episcopatu, ad eam dissolutionem devenerit (sicut tuarum literarum insinuatio patefecit) quod fratres ejusdem domus observantiam religionis, & ordinem abjecerunt: [& *infra.* 1] In quendam, qui cum fratribus suis in eremo est laudabiliter conversatus, boni testimonii virum unanimiter consenserunt, eum in Abbatem totis desideriis postulantes. Tu vero postulationi eorum præbuisti assensum, & postulasti eandem ordinationem

a *Vide Concil. Carth. c.* 16. & *Burch. lib.* 2. *Dec. c.* 10. 11. & 12. b *Vid. l.* 1. §. *quæsitum, cum ibi not. ff. de appell. & gloss. in c. non solum. de appell. lib.* 6. c *Concor. text. in l. privilegia.* C. *de sacrosanct. Eccl. & cap.* 1. *de constitut.* d *Concor. text. in l. capitulum.* §. *famosos, ff. de pœn. l. bona fides. ff. de pœnis.* e *Ordinentur, in Concilio, unde sumitur.* f *Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. par.* 40. *c.* 1. & *c.* 17. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *al. ita, quam Episcopus eis.* h *Nam dantes alicui potestatem videntur intellexisse de idoneo. facit l. si procurator. ff. de cond. ind.* i *al. Exonien.* k *Post Concil. Lateran. sub Alex. III. par.* 40. *can.* 2. & *c.* 28. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *Cap.* 22. *eod. tit. in* 1. *compil. Vid. Matth. Paris.* 296. b *Hæc duo verba, ad nos, desunt in antiquis.* c *al. nondum.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *Alias, Alexand. III.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil. Vid. Sigebert. an.* 1174. g *Glossa in l. un. in verbo, contra hanc. ff. de leg. Jul. de amb. gloss. & Bart. in l. Barbarius. de off. præt.* h *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.*

nationem a sede Apostolica confirmari. Nos autem a ipsam, sicut facta est, canonice confirmamus.

[1 *Et bonis ejus dilapidatis atque consumptis, ad eligendum sibi Abbatem de ipsius Ecclesiæ gremio non potuerunt hactenus convenire, ad tuæ tamen admonitionis, & exhortationis instantiam in unum convenientes.*]

CAP. XIV.

Electio debet esse in libertate eligentium, nec valet contraria consuetudo.

Idem Celestinus. (*an.* 1183. *Roma Hierosolymam.*)

CUm terra b, quæ funiculus hæreditatis Domini censebatur: [*& infra.*] Sicut ex quarundam literarum tenore accepimus, quidam in electionibus pravæ consuetudinis moribus irrepsit: ut cum alicujus Prælati electio debet celebrari, conventus, ad quem pertinere dignoscitur, duas personas nominet latenter auribus Patriarchæ, vel Principis exprimendas, ut sic alterius eligendæ, vel totius electionis penitus irritandæ idem Patriarcha, vel Princeps plenariam habeat facultatem. Quia igitur hoc redundat in gravamen c, & perniciem Ecclesiasticæ libertatis, præscriptam consuetudinis pravitatem sancimus penitus abolendam d: statuentes, ut forma electionis canonicæ in omnibus conventualibus Ecclesiis observetur, videlicet ut cum debet Ecclesiæ consuli, pastoris regimine destitutæ, electores in unum locum (in quo fuerit electio celebranda) conveniant, & invocata Spiritus Sancti gratia personam nominent. Quod si in persona fuerit, vel in electionis modo peccatum, tamdiu in electione diligentiam inquisitionis apponant, donec vacanti Ecclesiæ de persona idonea e valeant providere. Quo facto, non prohibemus, quin Regis, seu Patriarchæ, qui pro tempore fuerit, requiratur assensus: sed propter hoc ipsam electionem nolumus impediri.

CAP. XV.

Per confirmationem electionis non transfertur potestas exercendi ea, quæ sunt ordinis. Illa enim transferuntur per consecrationem. Abbas.

Idem. *f* (*an.* 1185. *in Angliam.*)

TRansmissam g: [*& infra.* 1] Quæsivisti, quid faciendum sit tibi super eo, quod Clerici tuæ dioecesis, cum pro suis excessibus suspensionis, vel interdicti, vel excommunicationis sententia percelluntur, parvipendentes eam, dimittunt Ecclesias, & transferunt se ad mercimonia Laicorum: nonnulli quoque ipsorum (habitu clericali postposito) vestes induunt laicales, & sicut Laici mercatores se turpibus quæstibus implicantes, consimilium sibi Laicorum manus h associant, & correctionem Ecclesiasticam per contemptum eludunt, dicentes, quod potestatem non habeas eos (nisi tibi specialiter Apostol. sedes indulserit) corrigendi: [*& infra.* 2] Respondemus igitur, quod ex quo electionis tuæ confirmationem accepisti, de talibus, & consimilibus (præter ea, quæ majoris inquisitionis discussionem exigunt, & ministerium consecrationis desiderant) quod justum est, & Ecclesiasticæ convenit utilitati, statuendi habeas liberam facultatem.

[1 *Dudum sicut insinuare curasti, ad nostram pervenisse audientiam quæstionem, tua nunc dilectio replicavit, quid sit tibi faciendum super eo.*]

[2 *Nos autem volentes in hoc tibi certum dare responsum, tuæ devotioni respondemus, quod si quando tales repereris, si commoniti noluerint a tam turpibus actibus revocari, & de contemptu satisfacientes plenarie ad clericale schema redire: tu eos auctorit. nostra suffultus excommunices app. sub. faciasque eos arctius ab omnibus evitari, donec etiam reatum suum congrua satisfactione emendent, præsertim si qui eorum in sacris ordinibus sunt constituti, hoc etiam sine speciali mandato exequi posses, cum*]

CAP. XVI.

Qui electioni de se factæ renuntiat, appellare nequit ad impediendam electionem alterius. Et electio, quæ est a suspensis celebrata, non tenet.

Innocentius III. *de Cella sancti Petri, & Mutinens. Abbatibus* a (*an.* 1199. *in German.*)

I. CUm b inter R. seniorem, & R. juniorem super Abbatia Scaphusen. quæstio verteretur: [*& infra.* 1.] Bon. mem. Celest. præd. noster prædictum R. seniorem, sententiam cum instantia postulantem ad componendum coegit invitum: & sic Abbatiæ renuncians, de manu ejus Custodiam, & prioratum recepit, ab eo dum viveret, possidendos. Cui ordinationi licet consentiret invitus, domum tamen reversus (adversariis compositionem ipsam nolentibus observare) non potuit, quæ concessa sunt, obtinere: [*& infra.* 2] Nos attendentes, quod ex consensu compositionis receptæ jus (si quod sibi competierat) R. senior amisisset, ac per hoc ne Monachi ad electionem procederent, de jure minime appellare potuisset, cum, nisi quorum interest, audiri non soleant appellantes, appellat. illam dicimus legitimam non fuisse: unde per eam electio non potuit impediri. Sane quamvis Præpositus, & Capitulum Constantien. de interdicto, quod Cardinalis posuerat, in suis literis inseruerint: quia tamen per id, quod R. juniori dioecesanus Episcopus munus benedictionis impendit, ei videtur, quod præmisimus obviare: unde vel scriptura facto, vel factum scripturæ præjudicat, nec probatum fuit (licet objectum) quod ab interdictis electio fuerit celebrata: ipsam non potuimus irritare. [*& infra.* 3] Ideoque causam ipsam vobis duximus committendam, ut si constiterit, quod electio fuerit facta a suspensis, ea omnino cassata ipsi monasterio (post satisfactionem condignam, suspensionis, & interdicti sententia relaxata) de persona idonea consulatur.

[1 *Eis in præsentia nostra constitutis dil. fil. N. G. tt. SS. Cosmæ & Damiani, & G. S. Mariæ in Acquiro Diaconos Cardinales concessimus auditores: in quorum præsentia fuit propositum, quod cum controversia ipsa fuerit auditoribus diversis commissa, deinde ambæ partes ad sedem Apostolicam accesserunt, quibus a bonæ memoriæ Ce. Pp. præd. n. nos ipsi, qui in minori eramus officio constituti, & dil. noster Joan. tt. S. Stephani Presbyter Cardinalis, dati fuimus auditores: & cum utrinque coram nobis esset diutius allegatum, & eidem prædecessori nostro per nos esset processus negotiis declaratus, ipse*]

[2 *Quin potius in eum, quod deterius est, manus injecerunt postea Monachi violentas, sed adjutus ab illis hominibus, & Monachorum manus evadens, ad appellationis subsidium convolavit. Interim vero dil. fil. n. p. S. Mariæ in via lata Diac. Card. Apostol. sed. Legatus, ad partes illas accedens, pro jam dictis & multis aliis excessibus & suspendit Monachos, & Monasterium interdixit. Ipsi vero contempta sententia Cardinalis, divina promptius, quam antea celebrarunt, & in hac suspensione prædictus adversarius ejus de medio est sublatus. Quo comperto ad Ecclesiam venit: & cum vellet prædictæ compositioni parere, parte altera hoc nolente, ne ad electionem procederetur Abbatis, quousque inter eos quæstio finiretur, obstaculum objecit appellationis: sed Monachi per omnia contumaces, & post app. ab eodem R. seniore ad nos interpositam R. juniorem pariter eligentes, ipsum benedicendum Dioc. Episcopo præsentarunt: qui post app. interpositam benedixit eum, & in Ecclesia interdicta introduxit,* & infr. *Cum autem quæ præmissa sunt, & alia quædam prædictus Card. nobis, & fratribus nostris prudenter, & fideliter retulisset.*]

[3 Præ-

---

a *In multis antiquis ita: nos autem ipsam canonice confirmamus.* b *Cap. 6. eod. tit. in 2. compil.* c *In antiquis, in gravem perniciem.* d *Concord. auth. cassa, & irrita. C. de sacr. Eccles.* e *al. congrua.* f *In coll. 2. Clemens III. Helvensi Episcopo, sed in ora lib. annotatur varia lectio, Celestin. III. Chron. Sclav. 166. Iliensi electo.* g *Cap. 7. eod. tit. in 2. compil.* h *Simil. est text. ff. de orig. jur. l. 2. in prin. & l. 1. ff. de eo per quem fac. erit.*

a *Additur, & Præposito Verden. al. Verdinen.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

[3 *Præsertim cum contra personam electi nihil fuerit intentatum.*

CAP. XVII.

Si electus non habet sufficientem scientiam, vel ante confirmationem administrat, ejus electio cassari debet.

Idem Innoc. III. Capitulo *Pennens.* a (*Roma in Aprutium.*)

QUaliter post *b* obitum: [*& infra.* 1] Verum quoniam electus a vobis ante confirmationem administrationi Episcopatus se irreverenter immiscuit, recipiendo tam a Clericis, quam a Laicis juramenta, non attendens, quod secundum Apostolum, nemo debet sibi honorem *c* assumere, sed, qui vocatur a Deo, tanquam Aaron: præcipue quia nec donum scientiæ Pontifici conveniens fuerat assecutus. Postquam nobis præsentastis eundem, sufficienti examinatione præmissa electionem de ipso factam duximus irritandam, quicquid ex ea, & ob eam factum est, denunciantes penitus non tenere.

[1 *Bon. mem. Pennensis Episcopi Ecclesia vestra vacante, receptis prius super electione facienda literis nostris, Primicerium vestrum vobis elegistis in pastorem, vos tanquam auctores electionis ipsius plenius cognovistis.*]

CAP. XVIII.

Si vocantur ad electionem non vocandi, valet electio facta eis non expectatis. h. d. secundum lecturam communem.

Idem *Capitulo* d *Capuano.* (*an.* 1199.)

II. CUm inter *e* universas metropol. [*& infra.* 1] Intelleximus autem per Jo. & F. Canonicos vestros, & per literas, quas ad sedem Apostolicam detulerunt, quod ad Decanum, & alios Canonicos vestros Panormi manentes (cum ex eorum parte fuisset vobis per literas intimatum, ut sic tractaretis super electione substituendi pastorem, quod nullum deberetis in eorum absentia nominare) quendam socium vestrum cum literis destinastis, duodecim dierum terminum assignantes, intra quem post receptionem literarum vestrarum iter arriperent redeundi. Quamvis Ecclesiastica consuetudo non exigat, ut ad electionem pastoris Canonici tam remoti vocentur, & illi præcipue, qui longe antequam vos, Metropolitani vestri obitum præsentialiter cognoverunt, quorum aliqui post ejus decessum ad Capuanam Ecclesiam sunt reversi. Quia tamen mora longior est in electionibus valde suspecta, imo sæpe damnosa *f*: mandamus, quatenus invocata Spiritus Sancti gratia, personam idoneam per electionem canonicam concorditer assumatis ad regimen Capuanæ Ecclesiæ, consequenter ad audientiam nostram nuncios idoneos transmissuri, per quos a nobis vice Regia postuletis assensum, & Apostolicæ confirmationis gratiam requiratis.

[1 *Metropolis Capuanensis sit Apostolicæ sedi vicinior, ad provisionem ipsius specialius aspiramus, talem ipsi personam præficere cupientes, quæ sicut alios Metropolitanos loci vicinitate, sic & devotionis affectu præcellat, per quam, & ipsa metropolis tam in temporalibus, quam in spiritualibus optatum suscipiat incrementum.*

CAP. XIX.

Non debet inspici, an post appellationem, sed an contra fuerit electio celebrata. Et penes vocantes, quibus competit vocandi potestas, remanet jus eligendi, si vocati venire contemnunt. Et ad officium confirmatoris spectat examinare electum, etiam nemine opponente. Et nisi electus doceatur legitimæ ætatis, & literaturæ, habetur pro non legitime electo.

Idem *Archiepiscopo* a, *& Capitulo Capuano.*

CUm nobis *b* olim de obitu: [*& infra.*] Cum autem ex *utriusque partis assertione* constaret, interpositam fuisse appell. ne fieret electio, nisi canonica, videri *c* poterat, quod post eam medio tempore nihil debuit innovari: unde talis electio judicanda erat irrita & inanis, utpote post appellationem canonice interpositam attentata. Sed contra, cum appellatum fuisset, non ut nulla electio fieret, sed ut fieret canonica: si factum electionis canonice fuerit subsecutum, non utique contra formam appellationis hujusmodi; sed magis secundum eam videbatur esse processum: & ideo licet post appellationem, non tamen *d* contra eandem fuit electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus irritanda: [*& infra.* 1] Item cum post appellationem emissam Archidiaconus cum suis fautoribus chorum exiisset, & vos illos, ut interessent electioni faciendæ vobiscum, curassetis solicite revocare (quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt) alienos se fecisse videntur: propter quod electioni a vobis juxta formam mandati Apostol. concorditer celebratæ, de jure non posse contradicere videbantur: [*& infra.* 2] His igitur, & aliis allegatis, quanquam contra personam illius, quam elegistis, nihil dictum fuerit, vel objectum, quia tamen juxta verbum Apostoli dicentis *e*: *Nemini cito manum imponas*: debemus attendere diligenter ad ea, quæ circa personam inquirenda fuerant: duximus ex officio nostro, sicut decuit, procedendum: [*& infra.* 3] Illius quoque literaturæ licet non eminentis, tamen convenientis electus existit; ut pro defectu scientiæ (sicut plenius intelleximus ab his, qui eum melius cognoverunt) ab electione non deberet excludi. De legitima tamen ætate scire plene non potuimus veritatem: quia cum a multis, cujus ætatis existeret, curaverimus indagare, a nemine unquam audivimus, quod annum ætatis tricesimum attigisset: [*& infra.* 4] Nos Ecclesiæ pariter, & personæ providere volentes, & tam rationes, quam canones observare: quia propositum vestrum providum intelleximus, & ideo propter urgentem necessitatem *f*, & evidentem utilitatem Ecclesiæ Capuanæ (quam in hac parte potius approbamus) volumus ipsum firmiter perdurare: præfatum Subdiaconum nostrum vobis in procuratorem concedimus, liberam administrationem ei, tam in temporalibus, quam in spiritualibus committentes.

[1 *Nam cum duæ partes, & amplius electioni consenserint, & consentiant, licet cautum reperiatur in canone, ut tunc alter de altera Ecclesia eligatur, cum nullus in propria fuerit repertus idoneus: quia tamen hoc in favorem introductum est Clericorum, & cuique licet renunciare juri, quod pro se noscitur introductum, vos, qui duæ partes eratis, & amplius, cum hoc quod duæ partes Capituli faciunt, totum facere videatur, in hac parte juri, quod pro vobis facere videbatur, renunciare potuistis, & electionem de persona alterius Ecclesiæ celebrare: præsertim cum illud decretum locum habere videatur, quando Clericis renitentibus, & invitis per alicujus violentiam potestatis extraneus ingeritur ex adverso: propter quod sequitur in decreto, ut sit facultas Clericis renitendi, si se viderint prægravari, & si quos ingeri sibi viderint ex adverso, non timeant refutare. Præterea cum sedes Apostolica omnium Ecclesiarum caput existat, & Rom. Pontifex judex sit ordinarius singulorum, quando de ipsa quis assumitur in Prælatum alterius Ecclesiæ, ei posse objici non videtur, propter capitis privilegium, quod obtinet plenitudinem potestatis, quod de alia Ecclesia eligatur, cum a capite non debeant membra reputari aliena.*

[2 Præ-

a *Pention. Vid. Epist. Innoc. p.* 497. *Taxat. Benef. Thean. Archiepisc. Suffrag.* 552. b *Cap.* 2. *eodem titul. in* 3. *compil.* c *Adde, quod ambitiose petens dignitatem secularem, vel Ecclesiasticam, punitur in* 100. *aureis, & est infamis. lib.* 1. *ff. ad leg. Jul. de ambit. & in l.* 2. *& ibi Bart. de inter act.* d *al. Capuanen.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Vide l. fin. §. fin. Ad leg. Rhod. de jac. & in l. quod te. ff. Si cert. pet.*

a *Archidiacono.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *al. provideri.* d *al. non tamen contra fuit eadem electio celebrata.* e 1. *Timoth. c.* 5. f *Vide l.* 1. *D. de novi op. nunt. & in l. jubemus nullam, cum leg. seq. C. de sacr. Eccl.*

[2 *Præsertim cum idem Archidiaconus postea requisitus responderit, quod in præsentia nostra vellet ei suum præbere assensum, & ideo cum secundum statuta Concilii Lateranens. app. rej. semper id debeat prævalere, quod a pluribus, & sanioribus fuerit ordinatum, nisi forte a paucioribus, & inferioribus aliquid rationabile objectum fuerit, & ostensum, a vobis celebrata electio, tanquam majori, & saniori parte, non obstante contradictione, vel appellatione paucorum, debebat & poterat rationabiliter confirmari: cum id quod objectum extitit & ostensum, rationibus præmissis appareat rationabile non fuisse.*]

[3 *Et quia cum tria sint in persona electi præcipue inquirenda, videlicet ætas legitima, morum honestas, & literatura sufficiens, licet de honestate morum, tanquam ei, qui nobiscum est aliquandiu laudabiliter conversatus, possimus ipsi laudabile testimonium perhibere.*]

[4 *Cum autem secundum prædicti statuta Concilii nullus debeat in Episcopum eligi, qui trigesimum ætatis non attigerit annum, licet senectus venerabilis sit non diuturna, nec annorum numero computata, sed cani hominis sint sensus ejus, & ætas senectutis vita immaculata, quia tamen post illa tria, quæ Salomon asserit difficillima, quartum tamen quasi reputat impossibile, Viam videlicet viri in adolescentia sua cognosci, tanquam investigari non possit.*]

CAP. XX.

Illegitimus potest postulari, non autem eligi: & electores nisi probaverint illum ignoranter elegisse, incidunt in pœnas Lateranensis Concilii.

Idem Innoc. III. *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*an.* 1199.)

INnotuit *a* nobis, quod Vigoriensi Ecclesia destituta pastore, Prior, & Conventus ejusdem loci magistrum M. Archidiaconum Eboracen. in Episcopum elegerunt, cujus confirmationem usque in adventum ipsius (qui absens eligebatur, & inscius) distulisti: qui tandem spontanea tibi, & secreta confessione monstravit, quod conscientia ejus aliquantisper ex natalibus esset læsa: [*& infr.* 1] Cujus electionem Capitulum petiit per sedem Apostolicam confirmari, præsentato nobis electionis decreto, subscriptionibus eligentium roborato. Quidam autem Suffraganeorum tuorum asseruerunt, eum fuisse filium cujusdam militis, & ab eo ex quadam ingenua, & non conjugata susceptum. Idem quoque magister adjecit, quod nunquam pater ejus habuerat uxorem, sed matris *b* ejus virginitatis florem præripuit quasi *c* furtim. [*& inf.* 2] Quamvis autem canon *d* Lateranens. Concilii ab Alexandro prædec. nost. editus, non legitime genitos adeo persequatur, quod electionem talium innuit nullam esse: nobis tamen per eum adempta non fuit dispensandi facultas, cum ea non fuerit prohibentis intentio, qui successoribus suis nullum potuit in hac parte præjudicium generare, pari post eum (imo eadem) potestate functuris, cum non habeat *e* imperium par in parem: [*& inf.* 3] Multa enim in hoc casu dispensationem inducere videbantur: literarum scientia, morum honestas, vitæ virtus, & fama personæ, multipliciter a quibusdam etiam ex fratribus nostris (qui eum in scholis cognoverant) approbatæ *f*: faciebant etiam hæc ad id non modicum, concors Capituli Vigoriensis electio, petitio populi, assensus Principis, votum tuum, Suffraganeorum suffragia, & humilis devotio confitentis, qui sponte ac humiliter suum maluit confiteri reatum, quam læsa conscientia thronum conscendere pastoralem. Habito ergo super hoc diligenti tractatu, intelligentes Vigoriense Capitulum eundem magistrum non humiliter postulasse, sed improvide potius elegisse (cum ad obtinendum dispensationis beneficium procedendum fuisset, non per electionem inhibitam, sed per postulationem permissam) electionem ipsam prædicti canonis auctoritate cassatam denunciamus irritam & inanem: parcentes non modicum Vigorien. Capitulo, quod eis nec pœnam infligimus expressam in canone supradicto, nec probare cogimus ignorantiam, quam allegant. Et quamvis post cassationem hujusmodi nobis fuerit supplicatum, ut dignaremur cum eo misericorditer dispensare: supplicationem hujusmodi, quæ nomine Capituli non fiebat (cum non ad postulandam dispensationem, sed ad petendam confirmationem ipsius fuerint nuncii destinati) ad præsens non duximus admittendam: decernentes irritum & inane, quicquid super ordinatione ipsius Episcopatus ante susceptionem literarum nostrarum fuerit attentatum. Quod si Vigorien. Capitulum eundem magistrum propter prærogativam meritorum ipsius duxerit postulandum, postulationem apud sedem Apostolicam præsentare procuret.

[1 *Et quod ad tantæ dignitatis apicem præter indulgentiam sed. Ap. nollet aliquatenus promoveri, proposuit; quamvis promoventem benignum, & facilem inveniret. Tu autem, sicut vir providus & discretus, intellecta conscientia ejus noluisti protinus ad confirmationem procedere, sed nobis rei seriem intimasti per literas tuas, & per eas ipsius merita & scientiam commendasti: Capitulum autem ejusdem Ecclesiæ, quare per te fuisset electionis confirmatio protelata, se ignorare per literas suas nobis transmissas exposuit, & eam.*]

[2 *Quo facto cum ipsa infra quadriennium a nativitate ipsius matrimonium contraxit. Nos ergo super hoc cum fratribus nostris habito diligenti tractatu, inspectis canonibus, quosdam invenimus, qui non legitime genitos promoveri vetant ad officium pastorale, causam forte trahentes ex lege divina, per quam spurii & manzeres usque ad decimam generationem in Ecclesiam Dei prohibentur intrare. Invenimus autem alios, qui undecunque genitos non prohibent ad sacros ordines promoveri, dummodo sibi vitæ merita suffragentur, asserentes, quod culpa parentum non est filiis imputanda; & ad hoc probandum inducunt, quod Dominus noster Jesus Christus non tantum ex alienigenis, sed etiam ex adulterinis voluit commixtionibus nasci, qui est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Hi etiam Scripturæ divinæ videntur inniti, qua dicitur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: per quam videtur antiquum proverbium removeri, quod inter filios Israel dici solebat: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt. Quidam vero ad concordiam discordantia revocantes, repugnantiam Canonum prædictorum sopire quodammodo videbantur, dicentes, quod illegitime geniti, si religiose fuerint in cœnobiis, aut in canonicis conversati, a sacris mysteriis minime revocentur: & inter illegitime genitos quidam asserunt eos solos a sacris officiis prohibendos, qui paternam incontinentiam imitantur: & hi quoque videntur auctoritate divinæ legis inniti, qua dicitur: Ego sum Deus zelotes vindicans peccata Patrum in filios usque in tertiam, & quartam progeniem in his, qui oderunt me gratis, quasi dicat, in his, qui circa me paternum odium imitantur. Verum canon Concilii Lateranensis a bonæ memoriæ Alexandro Papa præd. nostro editus in Synodo generali primis concordans canonibus, non solum vetat tales in Episcopos promoveri, verum etiam eligentibus certam pœnam infligit. Imo ipso facto eandem pœnam eos asserit incurrisse, ut secundum hoc canon latæ sententiæ videatur, cujus tenor est, ne videlicet, quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur a posteris in exemplum. Nullus in Episcopum eligatur, nisi qui de legitimo matrimonio sit natus, circa finem adjungens; Clerici sane si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi potestate tunc privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Sane prædictus canon, qui non per eum, qui canones non nosset antiquos, sed per illum, qui plene noverat canonicas sanctiones, in Concilio multorum Jurisperitorum est editus, & ipsius approbatione Concilii roboratus, natis de non legitimo matrimonio omnem videtur in Episcopos*

pro-

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. VVestmonast.* 91. *Matth. Paris.* 275. 309 369. b *matri.* c *furtum.* d *Concil. Lateran. can.* 3. e *lib.* 3. *&* 4. *ff. de arbitris.* f *al. approbatum. al. approbata.*

promovendi aditum præclusisse, cum id etiam ad consequentiam trahi prohibeat, quod per necessitatem innuit prioribus temporibus esse factum, licet nihil amplius quam necessitas dispensantem ad dispensationem inducat. Præterea electionem talium innuit nullam esse, dum in pœnam statuit eligentium, ut tunc noverint eligendi se potestate privatos, quod nihil esset, nisi tunc occurreret electio facienda: quod fieri non posset priori electione seu nominatione durante: ex quo patet electionem ejusmodi per ipsum canonem irritatam.)

[3 *Sed ea tantum fuit mens ipsius, ut quia ex eo, quod aliquando ex dispensatione pro necessitate ipsius temporis factum fuerat, quidam gratiam in licentiam extendentes, & inde sumentes exemplum, se licite credebant eligere tales, & indifferenter hujusmodi eligebant, cum talia fieri prohiberet, unde gravem electoribus pœnam inflixit. Deliberavimus tamen cum fratribus nostris, utrum in tali casu, & cum tali persona deberemus misericorditer dispensare, vel juris potius servare rigorem. Invenimus enim a bon. mem. Urbano PP. p. nostro in casu multo difficiliori cum Cenoman. electo dispensatum, qui fuerat filius Sacerdotis, & Legionen. Episcopo, qui post consecrationem suam humiliter fuerat, & sponte confessus, quod fuisset ex matre non legitima procreatus, quam pater vivente uxore propria cognovisset. Sed Urbanus idem inhibuit, ne id quasi pro regula in posterum ad consequentiam traheretur. Videbatur enim, quod cum illegitime natis fuisset aliquandiu dispensatum, & ex certa causa forsitan in posterum dispensandum, in hoc casu celerius deberet dispensatio indulgeri, illi personæ videlicet, quæ minus imperfectionis, plus perfectionis habebat.*]

CAP. XXI.

Non possunt electores in præjudicium electi compromittere: sed si consenserit electioni suæ, vel consentire velit, non obstante Laudo in contrarium lato, est confirmandus, si aliud canonicum sibi non obsistat, licet non sit de gremio illius Ecclesiæ, quamcunque ob causam a majori parte fuerit appellatum: & in hoc ultimo est iste textus multum notabilis.

Idem *Genuensi a Archiepiscopo, & Placentino, & Bobien. Episc. (an. 1200. in Ligur.)*

III. CUm *b* inter Canonicos Saonen. super electione Pontificis quæstio verteretur, ad sedem Apostolicam S. Subdiac. Saonen. & I. procurator Capituli accesserunt: [*& infra.* 1] Proposuit autem procurator prædictus, quod singuli requisiti communi assensu in Hastens. præpositum (excepto prædicto Subdiacono) convenerunt: quo in sua duritia permanente, aliorum consensus redactus fuit in scriptum publicum consequenter. Cæterum pro parte altera fuit propositum ex adverso, quod cum septem *c* essent Canonici Saonens. in Capitulum se receperunt, de futura electione Pontificis tractaturi: sed Archidiacono, Archipresbytero, & Præposito dictum Hastens. Præpositum nominantibus, fuit a præfato S. obviatum, asserente ipsum morbo epileptico laborare, pro quo alia vice tanquam inhabilis fuerat recusatus: nec ad aliam Ecclesiam debere fieri transitum, donec reperiretur idoneus in Ecclesia Saonensi: [*& infra.* 2] [Post hæc Archipresbyter] pro parte altera de rato (ut dicebat) literis præmunitus, ipse vero S. pro parte sua in Mediolanens. Archiepiscopum compromittere curaverunt *d*, qui Magistrum G. Modicen. Canonicum eis dedit in Episcopum, & etiam confirmavit: [*& inf.*] Disc. v. mandamus, quatenus, cum constet electionem de Præposito memorato a majori, & saniori parte Capituli celebratam fuisse, publicatam etiam, & subscriptam: si dictus Præpositus eidem electioni consenserit, ut per mutuum consensum eligentium, & electi quasi conjugale vinculum spiritualiter sit contractum: nisi sufficienter sit ostensum, eundem morbo epileptico laborare (super quo contra ipsum dicitur appellatum) vos non obstante appellationis objectu, si qua ex aliis causis superius memoratis proponitur interposita (cum eas frivolas reputemus) electionem confirmetis ipsius, non obstante, quod post talem electionem a præfato Archiepiscopo proponitur esse factum, etiamsi a partibus in eum fuerit compromissum: cum electores a tali electione sic resilire nequiverint. Quod si electores illius non compromiserint in Archiepiscopum memoratum, etiamsi dictus Præpositus nondum electioni de se factæ consenserit, eo tamen consentire volente (dummodo a morbo sit immunis objecto) vos electionem ipsius nihilominus confirmetis.

[1 *Quibus ven. F. N. Albanen. Episcopum, & Dil. fil. n. A. tit. S. Martini Presbyterum Cardin. dedimus auditores, in quorum præsentia.*]

[2 *Sed præpositus Saonen. spretis appellationibus interpositis præpositum Hasten. elegit, objiciente adversa parte, quod hujusmodi electio propter appellationes interpositas, & aliæ etiam obstacula non teneret.* & infra. *Sed & civitatem idem Præpositus, & alii omnes egressi, exceptis Presbytero, & Subdiac. sæpedictis, secum Capituli sigillum ignorantibus eis detulerunt, & ad Mediolanensem Archiepiscopum accedentes petierunt electionem, quam fecerunt confirmari, licet a solo Præposito, & post appellationem facta fuisset: sed quoniam indebitus electionis processus antea Archiepiscopo innotuerat, petitioni eorum non annuens, quendam de fratribus suis ad investigandum electionis processum Saonens. direxit: sed cum testes coram eo producerentur, & postularetur, ut in nuntium ipsum pariter procurarent: pars adversa jam dictum Archiepiscopum, altera sedem Apostolicam invocavit: sed cum ad mandatum nuntii partes Mediolanum ivissent Apostolos petituræ, ab Archiepiscopo, ut ad pacem redirent, fuerunt monitæ diligenter, cujus arbitrio præpositus Saon. se velle stare constanter asseruit, si & hoc ipsum pars faceret adversa, quod deliberato consilio præfatus Subdiac. repromisit. Post hoc reversi ad propria, & demum ab Archiepiscopo evocati, Præpositus.*

CAP. XXII.

Electus a majori, & saniori parte Capituli, si est & erat ideoneus tempore electionis, confirmabitur: si autem erat indignus in ordinibus, scientia, vel ætate, & fuit scienter electus, electus a minori parte, si est dignus, confirmabitur.

Idem *Prænestino Episcopo a, Apostolicæ sedis Legato.* (an. 1202. *in Germaniam*)

DUdum *b* ad audientiam nostram quæstione perlata, quod vacante Præpositura *c* Colosen. Eccclesiæ, in duo se vota eligentium divisissent, causam judicibus duximus committendam: [*& infra.* 1] Ipsi vero partes ad suam præsentiam convocarunt, receperunt testes, examinaverunt eligentium conscientias, audiverunt allegationes utrinque. Et quoniam Præpositus sancti Gregorii eorum sententiæ se asseruit nolle stare, processum ad sedem Apostolicam destinarunt *d*: [*& infra.*] Cumque nuncii Præpositi sanctorum Apostolorum statuto termino ad præsentiam nostram accessissent, Præpositus sancti Gregorii nec venit, nec pro e se misit idoneum responsalem: [*& infra.*] Gestis igitur judicum diligenter inspectis, invenimus, quod pro Præposito sanctorum Apostolorum auctoritas, pro Præpo-

a *Januensi Archiepiscopo, in aliquot antiquis, Placentino & Papiensi Episcopis. Al. pro Bob. Bononiensi.* b *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* c *In aliquot vetustis, quod cum essent Canonici septem Saonen. qui se in Capitulo receperunt, de futura, &c.* d *Simil. text. est in c. contingit: & ibi Innoc. hoc tit. Specul. in tit. de arbitr. §. restat. ver. item de sentent. & ver. sed nunquid Clericus.*

a *Hæc postrema verba desunt in 3. compil.* b *Cap. 7. eod. tit. in 3. comdil.* c *Coloniensis, in omnibus manuscr. & nonnullis impressis.* d *Quoniam idem mandavit Papa, quod si altera partium nollet, quod ipsi judices causam terminarent, causam instructam remitterent ad ipsum: alias non fuisset eis licitum recusare.* e *Hæc verba, pro se, desunt in antiquis.*

Præposito vero sancti Georgii numerus eligentium faciebat, cum primus a quatuordecim, tum personis, tum Canonicis, qui alios dignitate, ætate, & tempore *a* præcedebant: secundus vero a viginti quatuor fuisset electus: (*& infra*. 2) Cum autem allegationes pro eodem Præposito sancti Georgii coram judicibus ipsis propositæ nobis non fuerint præsentatæ, propter quod non potuimus scire per nos, quid objecerit, vel quid responderit ad objecta, sicque causa remissa non fuit sufficienter instructa, ad definitivam sententiam non duximus procedendum, sed decisionem causæ ipsius judicibus commisimus sub hac forma, ut si vel notorium *b* esset, vel per ea, quæ jam dicta erant, constaret, quod Præpositus S. Georgii electionis tempore pateretur, vel in ordinibus, vel in scientia, vel in ætate, defectum, qui eum juxta canonum sanctiones *c* impediret ad hujusmodi officium promoveri: ei (non obstante ipsius absentia corporali) silentium imponentes, Præposito sanctorum Apostolorum Præposituram adjudicarent eandem: alioquin (cum in eum non solum plures, sed duæ pene partes convenerint, & impedimentis cessantibus appareat, quod eum bono zelo elegerint.) Præpositi sanctorum Apostolorum electione cassata, electionem confirmarent ipsius, & ei facerent tanquam Præposito responderi.

[1 *Ut auditis, quæ proponerentur hinc inde, si de partium procederet voluntate, definitivam sententiam promulgarent: alioquin causam sufficienter instructam ad nostram remitterent audientiam, auct. Ap. statuentes partibus terminum competentem, quo per se, vel per idoneos responsales ad sed. Ap. accederent sententiam recepturæ.*]

[2 *Objiciebatur autem Præposito S. Georgii minor scientia, defectus ætatis, & quod in minoribus erat ordinibus constitutus. Unde cum præposituræ illi esset Archidiaconatus annexus, nondum erat ei dignitas conferenda, ratione cujus cogebatur infra præfixum a canonibus spatium in Diaconum promoveri. Proponebatur autem pro altero, quod erat vir ætate, scientia, & moribus commendatus. Unde meliori ducti zelo propter hoc electores ipsius in eum se confessi fuerant convenisse: nec solum sui, sed etiam quidam alterius electores eum prudentiorem esse præsertim in spiritualibus asserebant, quamvis alium magis utilem circa temporalia maxime propter potentiam fuerint protestati.*]

CAP. XXIII.

Recipientes postulatum ad Ecclesiam tanquam institutum, vel administratorem, ante admissionem postulationis a superiore factam, privati sunt potestate eligendi, & ad alios, licet pauciores, devolvitur potestas eligendi: & si omnes privati sunt, devolvitur ad Papam in Ecclesiis cathedralibus. h. d. secundum principaliorem intellectum, qui magis congruit literæ.

Idem *Canonicis Moguntinensibus*. (*an.* 1202.)

Bonæ *d* memoriæ Moguntinensi Archiepiscopo viam universæ carnis ingresso, & quibusdam petentibus Vvormaciensem Episcopum, quibusdam vero Archiepiscopum vestrum, tunc Præpositum sancti Petri Moguntinensis, sibi eligentibus in pastorem: Prænestino Episcopo a sede Apostolica Legato dedimus in mandatis, ut si eundem Episcopum, quoad temporalia, vel spiritualia accepisse constaret Ecclesiam Moguntinensem, vel ministrasse in temporalibus, aut spiritualibus in eadem: postulationem factam de ipso nunciaret irritam: (*& infra*. 1) Deinde inquireret de ipsius electione Archiepiscopi veritatem, & si ei de vi, quam ipse & sui metuebant, constaret, (eo non obstante, quod post appellationem ad nos interpositam, fuerat in ipsius electione processum, cum alii, qui appellationi ad nos interpositæ, ne sine ipso, ac sociis ejus haberent in electione processum, non duxerint deferendum, uti contra ipsum hac exceptione non possent, quia frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem *a*: unde nec ab eis posse objici videbatur, quod idem esset a paucioribus secundum eorum assertionem electus, cum ipsi appellationem ad nos legitime interpositam contemnentes, & præter licentiam nostram recipientes Episcopum memoratum, reddiderint se indignos) electionem Archiepiscopi confirmaret: (*& infra*. 2) Licet autem essent notoria, quæ contra dictum Vvormaciensem Episcopum, & ejus fautores fuerant objecta: prædictus tamen Legatus ad majorem cautelam multos testes recepit ex ipsius Archiepiscopi parte productos. Unde ipse juxta mandati nostri tenorem procedens, postulationem factam de Vvormaciensi cassavit, & electionem Archiepiscopi memorati (quamvis a paucissimis celebratam) curavit auctoritate Apostolica confirmare, ipsumque ordinavit in Presbyterum: & tandem in Archiepiscopum consecravit: (*& infra*. 3) Contra Legati vero processum hoc facere videbatur, quod non citatis Vvormaciensi Episcopo, & ejus fautoribus, processisset. Porro excessus notorius examinatione non indiget *b*: & pro his, quæ a Judice sunt acta, præsumitur, quod omnia rite fuerint celebrata: quamvis & quod citati non fuerint, non posset de facili comprobari; quia negantis factum, per rerum naturam nulla est directa *c* probatio: cum etsi quilibet de se posset asserere, quod ad eum citatio minime pervenisset, singuli tamen vestrum essent in suo testimonio singulares. Ad ipsum quoque Legatum, si voluissent, secure potuissent procuratorem idoneum destinare, sicut nuncium destinarant: (*& infra*. 4) Nos igitur, etsi propter auctoritatem judiciariam præsumamus pro his, quæ acta sunt a Legato, illi tamen plus innitimur rationi, quod adversarii Archiepiscopi, ex tribus causis prædictis, se usque adeo reddiderunt indignos, quod contra eum non debebant audiri: unde quod de ipso factum fuerat, non poterat impediri per eos: quin etiam si electores ejusdem partis pariter deliquissent, ut se reddidissent indignos, ad nos devoluta fuisset hac vice ordinatio Ecclesiæ Moguntinensis: quare dictum Archiepiscopum sine juris injuria potuissemus eidem Ecclesiæ præficere in pastorem. Super his *d* vero, habito diligenti tractatu, cassationem postulationis factæ de Vvormaciensi Episcopo ratam habemus, electionem memorati *e* Archiepiscopi confirmantes.

[1 *De gratia nostra concedens eid. ut Vvormaciens. sibi Ecclesiam retineret. Nam de jure communi, quia præter auct. nostram transire præsumpsit, utraque erat spoliandus, ut ea careret, quam cupivit avare, & ea, quam superbe despexit: quod si parere contemneret, utraque ipsum Ecclesia denunciaret auct. nostra privatum.*]

[2 *Quod si nec recepisset prædictam Ecclesiam quoad spiritualia, vel temporalia, nec in temporalibus, vel spiritualibus ministrasse constaret Episcopum memoratum, idem Legatus audiret, quæ super postulatione ipsius, & electione Archiepiscopi proponorentur, & hinc inde testes utriusque partis reciperet, & eorum depositionibus publicatis usque ad calculum definitivæ sententiæ procedens, gesta omnia sub sigillo suo ad nostram præsentiam destinaret, statuens partibus terminum competentem, quo Apostolico se conspectui præsentarent, sententiam recepturæ.*]

[3 *Ipse autem ad nostram præsentiam accedens, humiliter postulavit, ut pallium sibi, videlicet in signum Pontifical. officii de consueta sed. Apost. benevolentia conferremus. Verum quidam simplex nuncius ab adversariis ejus ad sed. Ap. destinatus ex eorum parte* D aper-

a *Iste textus quotidie ad hoc allegatur, quod socius dignitate, ætate, & receptionis tempore socium præcedit: glossa in vers. contra majores. c. lex, dist. 2.* b *vide l. 1. cum gloss. C. qui & ad vers. quos.* c *Canonicas sanctiones.* d *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.*

a *Concor. text. in l. auxilium. ff. de minor. & in l. fin. §. si vero postquam. C. de jur. delib.* b *Vide l. si vero. §. qui pro rei cum gl. in vers. evidentissime. ff. qui satisd. cog. & l. ea quidem. C. de accus.* c *Dictio, directa, deest in antiquis. vide l. actor. C. de probation. 6. q. ult. actor. & c. 1. quoniam. Infra de probat.* d *al. ergo.* e *Vox, memorati, deest in antiquis.*

apertas nobis cum sigillo pendente literas præsentavit, per quas iidem Canonici significabant, quod prædictus Legatus pecunia corruptus iniquam sententiam protulisset. Addebant etiam, quod Moguntini cives pariter juraverant, quod nunquam eum reciperent in Archiepiscopum, & quod universi Clerici paucis exceptis suo favebant electo. Cum autem super his cœpissemus deliberare cum fratribus nostris, electioni Archiepiscopi duo videbantur obstare, videlicet quod a paucissimis, & post interpositam app. ad sed. Apostol. a seipso dicebatur electus. Nam cum postulatio Vvormaciens. Episcopi fuit præcedentis app. ratione cassata, Archiepiscopi electio debebat etiam ex eadem causa cassari. Sed econtra, sicut superius est expressum, qui ante in appellationem deliquerat, appellationem contra eundem Archiepiscopum non poterat allegare. Poterat quoque dici, quod etsi post appellationem, non tamen contra formam appellationis fuisset electus Archiepiscopus sæpe dictus, cum appellaverit sub hac forma, ne Canonici Moguntiæ residentes, sine ipso, ac sociis suis haberent in electione processum. Nec nocet, quod posset ex parte altera replicari, quia nec ipse, nec socii sui debuerant procedere sine ipsis: quia ipsi app. apud nos interpositam contemnendo, reddiderant se indignos, & abusi fuerant jure suo. Unde cum in Lateranens. Concilio de his, qui quasdam personas inhibitas eligunt, sit statutum, ut eligendi tunc potestate privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos, illis pro longe majori delicto tanquam indignis ab electionis potestate cadentibus, penes eundem, ac socios tantum jus remanserat eligendi: quare si multo pauciores in ipsum, quam in alium convenissent, intelligendum est tamen, quod omnes, qui tunc eligere poterant, elegerunt eundem.]

[4 Quemadmodum ex ipsorum ad nos directis literis comprobatur, qui secure ad eundem Legatum accessit, & ad propria remeavit, cum & ipse Legatus paratus fuerit securitatem omnimodam providere. Nec obest, quod idem nuncius dicitur appellasse, cum appellationi renuntiaverit, & in commissione nostra, quam pars reportavit utraque, obstaculum fuisset appellationis remotum. Sed nec apparebat etiam, quod contra factum Legati aliquid posset objicere ac probare, cum non procurator sufficiens, sed simplex ad nos contra eundem Archiepiscopum fuisset nuncius destinatus.]

CAP. XXIV.

Sufficit electo ad obtinendum, docere eligentem fuisse in quasi possessione tempore electionis, licet non probet, quod proprietas juris eligendi ad illum pertineret.

Idem Innoc. III. *Clericis sanctæ Agathes. (an. 1203. Romæ.)*

QUerelam *a*, quam G. tituli sancti Vitalis Presbyter Cardin. per Oeconomum Ecclesiæ vestræ, cujus idem Cardin. est gubernator, contra P. Presbyterum Ecclesiæ sancti Salvatoris, super Ecclesia ipsa proposuit, C. *b* Papa p. n. nobis in minori officio constitutis audiendam commisit. Petebat igitur Oeconomus præfatum P. ab Ecclesia sancti Salvatoris (quam in præjudicium vestræ Ecclesiæ, ac injuriam Cardinalis prædicti occupare præsumpserat) removeri, cum ipsa Ecclesia pertineat ad Ecclesiam sanctæ Agathes pleno jure; petens pensionem sexdecim denariorum Papien. debitam Ecclesiæ sanctæ Agathes, pro eadem Ecclesia de Thermis, sibi restitui, de novo subtractam. Prædictus vero P. respondebat, quod ipse nullam injuriam irrogaverat Cardinali, nec in præjudicium Ecclesiæ vestræ receperat dictam Ecclesiam, cum hæc ad illam nullo jure pertineat, nec aliquam sibi debeat *c* reddere pensionem: sed ipse per electionem populi, ad quem de antiqua consuetudine *d* pertinet electio *e*, a Cardinali sanctæ Susannæ (cui eadem Ecclesia, tanquam capella suo titulo, in spiritualibus est subjecta) canonice fuerat institutus: (*& infra.* 1) Nos igitur rationibus utriusque partis auditis, dictum P. ab impetitione Oeconomi vestri, super electione ac institutione de se facta in Ecclesia sancti Salvatoris absolvimus, & super his præfato Oeconomo silentium duximus imponendum, cum nobis constiterit, quod populus in quasi possessione præsentandi Clericum existebat, quando ipsum Presbyterum ad illam elegit, & Ecclesia eadem spectat ad titulum sanctæ Susannæ in spiritualibus pleno jure, salva quæstione super jure patronatus inter Ecclesiam vestram, & populum sæpe dictæ Ecclesiæ sancti Salvatoris. Quia vero fuit liquido comprobatum, quod pensio sexdecim denariorum Papiensis monetæ, fuerit Clericis Ecclesiæ vestræ, pro Ecclesia sancti Salvatoris de *a* Thermis, annuatim per multa tempora persoluta, sed de novo subtracta, nos in eundem statum percipiendi hujusmodi de Ecclesia sancti Salvatoris de Thermis, Ecclesiam vestram decernimus reducendam: & ad solutionem pensionis subtractæ condemnamus Presbyterum antedictum, salva quæstione proprietatis inter Ecclesias memoratas.

[1 Cumque ad suam assertionem probandam utraque pars multoties testes produxisset, nos illos recepimus, & examinavimus diligenter, quorum depositionibus publicatis disputationem audivimus super illis: sed antequam hujusmodi controversia finem accipere potuisset, præfatus Præd. n. debitum carnis exolvit, deinde tamen a nobis utraque pars cum instantia postulavit, ut causam ipsam decidere dignaremur.]

CAP. XXV.

Eligentes scienter indignum privati sunt potestate eligendi in electione, quæ primo occurrit facienda.

Idem. *(circa an. 1204.)*

CUm *b* Vvintonensis Ecclesia pastore vacaret, Archidiaconus cum suis fautoribus Salubriensem, (Salesberiensem) Decanum, Prior vero, & complices ejus Præcentorem Linconensem in Episcopum elegerunt: (*& infra.*) Licet igitur omnes in communi de facienda electione tractaverint, quia tamen nequiverunt esse concordes, infecto negotio ad nos habuere recursum: & hi quidem, qui Præcentorem elegerant, asserebant, quod illi, qui Decanum elegerant, eligendi erant potestate privati, pro illa maxime causa, quod hominem non legitime natum scienter eligere præsumpserunt: unde secundum *c* Lateranense Concilium & eligendi hac vice perdiderant potestatem, & per triennium Ecclesiasticis beneficiis carere debebant. Illi vero taliter respondebant, quod licet is, quem elegerant, fuisset minus legitime natus, per gratiam tamen Apostolicæ sedis legitimari promeruit, & hoc asserebant se legitime probaturos. Nos igitur attendentes, quod *d* isti post primam electionem admiserant illos ad celebrandam secundam, & quod decretum memorati Concilii decrevit, hujusmodi præsumptores una vice duntaxat eligendi potestate privatos *e*, quoniam electio, quam coram nobis celebrare volebant, non jam secunda, sed tertia concurrebat: ad eligendum illos censuimus admittendos.

CAP. XXVI.

Eligens scienter indignum in Episcopum, est ob hoc suspensus a beneficiis Ecclesiæ per triennium, nec potest interim ad dignitatem illius eligi, vel assumi.

Idem *Abbati Cisterciensi R. & P. Monachis Fontis Frigidi. f (an. 1205. Roma in Galliam.)*

PEr inquisitionem *g*, quam de mandato nostro fecistis super statu Episcopatus, & Episcopi *h* Tholosani, per-

a *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil. & pro intellectu vide Matthæum de Afflict. decis. 395.* b *Celestinus Papa prædec. noster.* c *al. debebat.* d *vide l. 2. & ibi Bart. C. quæ sit long. consf. & in authen. hoc jus porrectum. C. de sac. Eccl. gl. in l. rem novam. C. de jud.* e *Dictio, electio, deest in antiquis cod.*

a *In quibusdam antiquis, de terminis.* b *cap. 10. eod. tit. in 3. compil.* c *Sub Innocent. III. cap. 25.* d *In C. Barbatiæ ita: quod isti, qui elegerunt præcentorem post primam, &c.* e *Vide l. 2. cum not. per Bart. ff. de excus. mu. & l. 2. & l. servi. ff. de op. legat.* f *al. Casterniens. & Fontis Frigidi Ap. S. L.* g *c. 11. eod. tit. in 3. compil.* h *al. Tholosanensi.*

spicaciter intelleximus, quod Mascaron. cancellarius juratus asseruit, se scivisse pro certo R. olim Tholosanum Episcopum, & amicos ipsius ante suam electionem habuisse colloquium cum quibusdam Canonicis nominatim expressis, eosque solicitasse precibus, ut ipsum eligerent in Episcopum: seque vidisse pariter & audivisse, quando prædictus Episcopus recognovit in quorundam Canonicorum præsentia, se Canonicis illis, qui adversati fuerant suæ primæ electioni, jurasse, credens pro certo, quod juramentum illud illicitum fuit, & præstitum, ut idem R. eligeretur ex pacto, & quod ipsemet *a* post electionem ipsius cassatam, domum Episcopalem ejus nomine detinebat, recipiens quosdam reditus, & proventus, quos de ipsius conscientia & consensu in ejusdem negotiis expendebat. Cum igitur talem scienter in Episcopum eligendo (sicut ipse suo juramento firmavit) Ecclesiasticis beneficiis reddiderit se indignum, grave gerimus, & molestum, quod Tholosano Præposito in Episcopum Convenarum electo, idem Mascaron. in Præpositum dicitur substitutus. Quocirca mandamus, quatenus eundem ab officio Præpositurae penitus amoventes, faciatis virum idoneum ad officium illud assumi.

CAP. XXVII.

Si non professus eligitur ad regimen Ecclesiæ regularis, cassatur electio, consuetudine in contrarium non obstante.

Idem *Priori sancti Frigidiani G. & G.* b *Canonicis Lucanensibus*. (*an.* 1205. *Roma in Etrur.*)

CUm causam *c*, quæ inter Bonum Presbyterum, & Brunum Canonicum sancti Petri Lucanensis vertitur super eo, quod dictus Presbyter Bonus a majori parte Canonicorum ejusdem Ecclesiæ (prædicto B. & quodam alio contradicentibus) in Priorem (sicut dicitur) est electus, olim vobis duximus committendam: (*& infra*. 1) Quamvis autem multi Priores continue *d* unus post alium in ipsa Ecclesia, per multa, & longa tempora fuerint non professi: quia tamen præfatus Presbyter B. non est professus observantiam regularem, dubitatis *e* (& merito) nobis procedere inconsultis. Quia igitur non debemus attendere solummodo, quid factum sit, sed potius, quid sit faciendum: Consultationi vestræ taliter respondemus, quod cum secundum legem divinam *f* non sit in bove arandum, & asino, nec quisquam debeat vestem induere de lana, linoque contextam, irritetis electionem prædictam, & compellatis præfatum Presbyterum, aliosque Clericos non professos, ut vel beati Augustini regulam in eadem Ecclesia constitutam profiteantur, & servent, aut ipsam Ecclesiam omnino dimittant.

[1 *Vos, sicut ex literis vestris accepimus, partes citare curastis, ut juxta mandatum nostrum causam ipsam fine possetis canonico terminare. Cumque partes essent in vestra præsentia constitutæ, dictus Presbyter Bonus cum instantia postulabat, ut electionem de se factam auct. Ap. curaretis confirmare. Sed præfatus Brunus econtrario respondebat, illum non esse dignum regimine Prioratus, crimen ei objiciens simoniæ: quodque electio ipsius non erat canonice celebrata, & quia professus non erat, ipsum asserebat merito repellendum. Verum cum de simonia nihil esset probatum, nec aliquid contra modum electionis ostensum, movit nos vehementer ipsius Ecclesiæ privilegium, in quo continebatur expressum, ut nullus in ea qualibet subreptionis astutia præponatur in Priorem, nisi quem fratres communi assensu, vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem, & B. Augustini regulam providerint eligendum.*

CAP. XXVIII.

Nominatio, vel appellatio ejus, cujus non interest, electionem non impedit: sed si vocandus contemnitur, eo prosequente contemptum, cassatur electio etiam confirmata, & potest prosequi, nisi consenserit electioni: quod potest etiam ex post facto. h. d. usque ad §. super eo.

Idem Innoc. III. *J. tit. sancti Stephani in Celio monte Presbytero Cardinali Apostolicæ sedis Legato.*

QUod *a* sicut ex literis tuis: (*& infra*. 1) Verum cum ex prima electione, quæ facta est de tribus, dicenda videtur potius nominatio, nihil juris acquisitum fuerit nominatis, licite procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam, præsertim in Ecclesia Armachana, cum juxta *b* constitutiones canonicas, si fieri potest, in cathedrali Ecclesia electio debeat celebrari. Nec appellatio interposita electionem illam potuit impedire, cum in ea nihil attentatum fuerit in præjudicium regiæ dignitatis: quia non simplex nominatio, sed solemnis electio debet Principi præsentari, ut postulationi præstet assensum, etsi secus aliquando per usurpationem aliqui faciant abusive. Si autem Miridien. Episcopus, & Abbas Mellifontis, qui interesse debuerant, non contempti fuerint, sed ad electionem vocati (si tamen sine periculo potuerint convocari) sive nequiverint, sive noluerint ad electionem celebrandam accedere, ipsorum absentia non potuit electionem impedire: (*& infra*. 2) Quod si eos vocatos non fuisse constiterit, sed contemptos, infirmanda erit electio penitus taliter celebrata, nisi postea propter bonum pacis curaverint consentire. (*& infra*. 3)

[1 *Nos igitur literarum tuarum tenore diligenter inspecto, sex in eis prospeximus contineri, quorum tria contra præd. Armachanensem electum, & alia tria contra ejus electionem facere videbantur. Primum, nominatio facta de tribus, quam in literis tuis aliquoties electionem appellas, contra quam, si electio vere fuerit, antequam cassaretur, non debuerat aliquid aliquatenus attentari. Secundum, appellatio interposita, quæ si legitima fuit, sequentem electionem jure penitus impedivit. Tertium, quia Miden. Episcopus, & Abbas Mellifontis, qui interesse debuerant, ad electionem minime convenerunt. Unde si contempti fuerunt, vel ambo, vel alter, plus eorum contemptus, quam multorum contradictio prædictam electionem debuit impedire. Quartum, quod præfatus Abbas sic electus ante confirmationem obtentam administrare præsumpsit. Quintum, quia in die consecrationis suæ ordines celebravit, cum nondum pallium obtineret. Sextum, dilapidatio, quia tabulam argenteam alienare minime formidavit.*]

[2 *Quoniam si ad locum illum inter Hibernenses non poterant secure proficisci, nec cæteri ad alium locum inter Anglicos tute poterant convenire. Si itaque eos vocatos esse constiterit, si vocari absque periculo potuerunt, & illos noluisse, vel non potuisse ad electionem celebrandam venire, electio non debet irritari.*]

[3 *Cæterum, cum antequam tu ad partes Hibernicas pervenisses, illa fuit electio celebrata, & electus ipse statim cœperit ministrare, tu satis id potes sub dissimulatione transire, cum id, sicut nosti, de Metropolitanis Angliæ, Franciæ, Alemanniæ, & aliarum partium remotarum, qui concorditer sunt electi, Romana sed. patiatur, Ecclesiarum utilitate pensata, quia si tanto tempore, quousque posset electus confirmationem cum pallio a sed. Ap. obtinere, regalia non reciperet, Ecclesia, quæ interim administratione careret, non modicum incurreret detrimentum.*]

Episcopus, dum celebratur Missa consecrationis suæ, vel Archiepiscopus ante receptum pallium, ordines conferre non debet. h. d. usque ad vers. Quod autem.

§. 1. Super eo autem, quod in die consecrationis suæ, antequam Missarum solemnia finirentur, Acolythum ordinavit, pro tali excessu eum corripias, & castiges: cum solus Roman. Pontifex (qui ante hymnum Angelicum con-

a *Silicet Mascaron.* b *al. G. & C. al. B. & S. Can. &c. al. Idem A. Priori S. Fridiani G. & G. Luc.* c *Cap. 12 eod. tit. in 3. compil.* d *Concor. text. in l. ex facto. §. rerum cum no. ff. de hær. instit. & in l. 1. §. quotidiana, ff. de aqua quorid. & æsti.* e *dubitastis.* f *Deuter. 22.*

a *Cap. 13. eod. tit. in 3. compil.* b *23. dist. can. in nomine Domini, & cap. qua fronte, infra de appell.*

consecratur, & postmodum ipse Missarum solemnia incipit, & perficit consecratus) in die consecrationis suæ valeat ordines celebrare. Cæteri vero, qui inter Epistolam, & Evangelium consecrantur, quia consecrati concelebrant principaliter celebranti, ne dividatur mysterium unitatis *a*, non debent tunc ordines celebrare. Præterea cum non liceat Archiepiscopo sine pallio convocare Concilium, conficere chrisma, dedicare basilicas, ordinare Clericos, & Episcopos consecrare: multum profecto præsumit, qui antequam impetret pallium, Clericos ordinare festinat, cum id non tanquam simplex Episcopus, sed tanquam Archiepiscopus facere videatur.

Iste vers. non summatur, tum propter diversitatem lecturarum, tum quia non facit ad titulum. Abb.

§. 2. Quod autem tabulam argenteam dicitur vendidisse: dummodo Ecclesiam Armachanam reddat indemnem, æquanimiter poteris præterire, cum id de Cleri, & populi processerit voluntate.

CAP. XXIX.

Electio per minorem partem Capituli facta, non tenet: nec per subsequentem consensum ratificari potest. hoc dicit, secundum communem intellectum.

Idem *Toler.* b (*Episcopo &*) *Sagonensi* c, *& de Arden. Abbatib.* (*an.* 1205. *in Galliam.*)

AUditis *d*, & intellectis meritis causæ de duabus electionibus celebratis in Ecclesia Bajocen. unam de *e* G. Archidiac. & alteram de R. Subdiac. invenimus utramque contra formam canonicam attentatam. Cum enim inquisitis voluntatibus singulorum, Decanus cum paucioribus in ipsum R. & Cantor cum pluribus in dictum G. Archidiac. convenissent, solo Cantore postmodum quendam alium, videlicet magistrum R. de Algediis *f* nominante: ad nostram fuit audientiam appellatum, ne Decanus, qui primam in electione vocem habebat, ad electionem procederet sine consensu totius Capituli, vel majoris, & sanioris partis ipsius. Ipse vero Decanus non habito consensu majoris partis Capituli, sed longe minoris, subito in electionem prorupit, appellans, ne quis contra ipsam aliquid attentaret: quamvis asseveret, quod electioni factæ plures alii consenserunt, cum tamen ex postfacto nequiverit convalescere, quod ab initio non valebat: quoniam electio, quæ fuerat irrita ipso jure, per subsequentem consensum (maxime appellatione pendente) non poterat esse rata. Eis ergo ad propria recedentibus *g*, Cantor, & alii, qui remanserant in Capitulo, post illam electionem nondum cassatam, & appell. ad nos interpositam, a nominatione dicti Archidiac. recedentes, de novo præfatum Subdiaconum eligere præsumpserunt. Nos igitur electionem utramque duximus irritandam.

CAP. XXX.

Potestas data compromissariis ad eligendum Prælatum, re non integra revocari non potest: & desinit res esse integra, postquam compromissarii cœperunt habere tractatum.

Idem h *Grandissylvæ, & Bellæperticæ Abbatibus.* (*an.* 1205. *in Galliam.*)

IN causis: (*& infra.* 1) Cum *i* Capitulum Tholosanens. Ecclesiæ ad tractandum de electione Episcopi convenissent, duos elegerunt, ut quinque de eodem Capitulo eligerent electores κ, qui præstito juramento de substituendi Pontificis electione tractarent, & a singulis de Capitulo statutum est, & concessum, ut ille, quem illi concorditer, vel tres ex illis, eligerent, ab eis (si persona esset idonea) pro Episcopo sine contradictione aliqua *a* haberetur: (*& infra.* 2) Postmodum vero cum a prædictis duobus quinque electores electi fuissent, & ad tractandum de electione secessissent in partem, & non possent omnes in unam pariter concordare personam, tres ex eis convenerunt in Episcopum Convennarum, & deinde electionem, quam de postulando Episcopo fecerant, Capitulo publicarunt: ac reliqui duo subsequenter, tertia die cum paucis de Capitulo, reliquis absentibus, elegerunt Archidiaconum Agennensem: (*& infra.* 3) Nuncii vero prædicti Archidiaconi econtrario responderunt, quod cum prædicti quinque electores seorsum de electione tractantes, inter se dissiderent, ita quod contentiosæ voces eorum a fratribus, qui remanserant in Capitulo, auditæ fuissent: Capitulum ipsos, propter hujusmodi contentiones, suspectos habentes, ad eos duos de Canonicis destinarunt, per quos inhibuerunt eis ex parte nostra, ne ulterius in facto procederent: & ita potestatem eligendi, quam eis commiserant, revocarunt, mandantes eis, ut redirent ad Capitulum, & pariter cum aliis fratribus de electione tractarent: & hujusmodi revocationi duo ex ipsis electoribus adhibentes consensum, reliquis tribus non contradicentibus ad ipsum Capitulum sunt reversi: sed alii tres usque ad fores Capituli subsecuti, ab eis postmodum discesserunt. Capitulum vero, cum tota die illa ipsorum præsentiam expectasset, subsequenti die campanam pulsari fecerunt (sicut moris est) ad Capitulum *b* congregandum: & prædictis tribus, cum paucis complicibus suis, sese contumaciter absentantibus, Prior cum majori, & saniori parte Capituli, elegit in Episcopum Archidiaconum supradictum: (*& infra.* 4)

Quia vero postulatio de Episcopo Convennarum, quæ præcesserat, facta erat per eos, in quos totum Capitulum eligendi transtulerat potestatem, propter quod unanimiter de consensu totius Capituli intelligitur esse facta, quam (cum res non esset integra, quia in tractatu jam processerant electores) Capitulum minime potuit revocare: electionem ipsius Archidiaconi decernimus irritandam. Quocirca mandamus, quatenus si personam ipsius Episcopi *c* utilem, & necessariam inveneritis ad regimen Ecclesiæ Tholosanæ, & idoneam, tam scientia literarum, quam suæ conversationis exemplo, ad hæreticorum perfidiam de Tholosana diœcesi extirpandam *d*, quæ ibi per negligentiam Præsulum miserabiliter, & damnabiliter hactenus pullulavit: transeundi ad Ecclesiam Tholosanam, propter urgentem necessitatem, & eorundem *e* utilitatem, ei licentiam tribuatis.

[1 Quæ ad Ap. sed. & infra. *Nimirum cum in Ecclesia Tholosana vacante pastore duo per dissensionem Capituli sui, videlicet ven. fil. N. Episc. Convennarum, & dil. fil. R. Archid. Agen. nominati fuissent, dil. F. A. Canonicus S. Licerii, B. Archidiaconus, & R. Canonicus Ecclesiæ S. Stephani Tholosanen. pro parte dicti Episcopi: pro parte vero altera d. f. magister P. de Rama, & A. socius ejus ad nostram præsentiam accesserunt, quibus ven. f. n. Alban. Episcopum, & dil. f. in tit. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem deputavimus auditores. Coram quibus proposuerunt nuncii prædicti Episcopi, quod*]

[*2 Statutum etiam fuit expresse, quod si quinque electores in unam personam convenire non possent, tribus ex eis concordantibus, reliqui duo illorum sequi tenerentur assensum, & electionem eorum ratam habere.*]

] 3 *Adjecerunt insuper prædicti, & alii nuncii Episcopi memorati,*

a *Veritatis, ut est in uno manusc. Vaticanæ.* b *al. Dolen. al. Dolon.* c *Savigeno. al. Sanguineo. al. Sagocio. al. Sanigneo.* d *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* e *Innocent. ait ita fuisse in registro, unam de R. Archidiac. & alteram de magistro R. Subdiac.* f *Aldegiis. al. Allegiis.* g *In Cod. Barbatiæ, redeuntibus, scilicet ad domum propriam.* h *Idem Episcopo Convennarum, & Grandissylvæ, &c. alias, Episcopo & Grandissylvæ, Ord. Cistert. &c. al. Cadurcensi.* i *Cap. 15. eod. tit. in 3. comp.* κ *Iste text. reputatur sing. per Pann. hoc in suo effectu.*

a *Qualibet, in antiquis.* b *l. fin. C. de præd. dec. lib. 10.* c *Vox, Episcopi, deest in nonnullis antiquis.* d *Præcipua Episcoporum cura in extirpandis hæreticis versari debet, nam eis hoc incumbit jure divino. Albertin. tract. de agn. assert. q. 11. circa finem, pulchre Concilium Tholosanum, c. 2.* e *al. evidentem.*

morati, quod a dil. F. J. tt. S. Priscæ Presbytero Card. Ap. sed. Leg. fuit ex parte illa specialis nuncius destinatus, & quoniam Episcopus ipse postulandus erat a nobis, & legatus nullam concedendi, vel transferendi eum potestatem habebat, cum hujusmodi dispensatio sedi duntaxat Ap. reservetur, ne quid contra fieret, ad nostram audientiam appellavit.

[4 Exhibuerant etiam ejusdem Archidiaconi nuncii literas prædicti legati, quas nobis super hoc destinavit. Cum autem prædicti auditores præmissa nobis, & fratribus nostris fideliter retulissent, nos memoratum legatum piam intentionem in hoc facto habuisse pro certo credentes, ex ipso tamen tenore literarum suarum intelleximus eum circumventum fuisse, & per subreptionem tacita veritate perpendimus elicitum & extortum, quicquid ab eo fuerit obtentum, cum in ipsis literis suis non expresserit formam postulationis.]

CAP. XXXI.

De consuetudine potest Canonicorum electio ad solum Capitulum pertinere. hoc dicit, & solet quotidie allegari.

Idem *Episcopo Florentino. (an. 1206.)*

CUm Ecclesia *a* Vulterana debito Canonicorum obsequio longo fuisset tempore destituta, Vulteranus Episcopus, volens Ministrorum defectum in eadem Ecclesia restaurare, Canonicos quosdam elegit, & instituit in eadem, quos Canonici recipere noluerunt, asserentes, quod talis electio fuerat in eorum præjudicium attentata: [*& infra. 1*] Mandamus, quatenus super primo articulo petitionis Episcopi, in quo postulavit a te, ut Canonicos ab injuria, quam ei super electione Canonicorum Vulteranensis Ecclesiæ inferunt, prohiberes, ab impetitione ipsius *b* dictos Canonicos absolvere non postponas: quia non videtur injuriam facere, qui utitur jure suo, cum per testes longe melius sit probatum, quod Canonici supradicti hoc jure usi fuerint, ante quam Episcopus memoratus. In secundo quoque articulo, quo idem petebat Episcopus, ut dicti Canonici Episcopum ipsum jure electionis uti libere paterentur, absolvere studeas Canonicos sæpedictos, maxime si sit notorium, quod in Tuscia generalis consuetudo servetur, ut in cathedralibus Ecclesiis solum Capitulum, irrequisito Episcopo, eligendi Canonicos habeat facultatem.

[1 Cumque super hoc suam ad nos idem Episcopus querimoniam destinasset, causam ipsam tibi commisimus fine canonico terminandam, &c.]

CAP. XXXII.

Compromittentes tenentur recipere electum a compromissariis, si sit dignus: nisi contra formam compromissi eum appareat electum.

Idem *Abbati sancti Victoris* c, *& Decano Parisiensi, & Magistro R. Decortonensi, Canonico Morinensi.* d *(an. 1206. Roma in Galliam.)*

CUm dilectus filius Archidiaconus Morinensis nobis intimasset: [*& infra.*] Ecclesia Morinensis Episcopi solatio destituta, Canonici ejusdem de pastoris substitutione tractantes, in tres Canonicos Morinenses potestatem eligendi Episcopum unanimiter contulerunt: promittentes, ut illum reciperent in pastorem, quem de gremio ipsius Ecclesiæ ducerent eligendum, qui examinatis voluntatibus singulorum, Archidiaconum ejusdem Ecclesiæ in Episcopum elegerunt. Metropolitanus quoque tam electionem, & electi personam examinans, quam etiam super ipsius ætate (de cujus defectu fuerat ab aliquibus dubitatum) inquirens solicite veritatem, per sententiam declarando electum ipsum minime sustinere in ætate defectum, electionem factam de ipso solenniter confirmavit: [*& infra. 1*] Verum B. qui contra electum venerat memoratum, proposuit ex adverso, quod cum supradictis tribus sub hac forma fuerat eligendi concessa potestas, ut Capitulum eum recipere teneretur, quam illi tres ab omnibus, vel majori & saniori parte de gremio ipsius Ecclesiæ nominatum eligerent in pastorem: electores ipsi terminos potestatis sibi traditæ non servantes, prædictum Archidiaconum eligere præsumpserunt, quem pauci de Capitulo nominarant: unde Canonici Morinen. postmodum admirantes, qualiter Archid. electus fuerit memoratus, cum plures essent in eadem Ecclesia digniores, cœperunt fere omnes publice profiteri, quod nullatenus Archidiaconum nominarant: & reputantes se in hac parte delusos, quod super hoc factum fuerat, nostro curaverunt Apostolatui referare: [*& infra. 2*] Nos vero attendentes, quia res perniciosa esset exemplo, si per surreptionis astutiam quis ascenderet ad apicem dignitatis: ita duximus providendum, ut præstito a contradictoribus juramento, quod ipsi malitiose contra præfatum electum non moveant quæstionem hujusmodi, prædicti tres electores juramenti vinculo adstringantur dicere veritatem, quot ex canonicis examinationis tempore in præfatum Archidiaconum convenerunt. Et si tres simul, aut duo saltem ex ipsis jurati dixerint majorem Canonicorum partem in ipsum Archidiaconum convenisse, vos contradictoribus silentium imponatis, cum contra hoc eorum esset probatio insufficiens, eo quod singuli essent in suis testimoniis *a* singulares. Si vero per eorum depositiones constiterit, sæpedictum Archidiaconum extitisse a paucioribus nominatum, tunc si fuerit sufficienter ostensum, quod illum de gremio Ecclesiæ secundum formam sibi traditam debebant eligere, in quem omnes, vel major, aut sanior pars Capituli conveniret, vos electionem ipsius Archidiaconi omnino cassetis: alioquin, quod de ipso factum est, ratum habentes, contradictores ab ejus impetitione per censuram Ecclesiasticam compescatis, præfatum B. præbenda Morinen. Ecclesiæ spoliantes, qui se ad hanc pœnam (si forsitan in probatione deficeret) obligavit *b*. Non obstante, quod super ætatis defectum objectum est contra illum, cum idem Canonicus huic objectioni non multum institerit, & super hoc a Metropolitano fuerit judicatum, cujus sententia in rem transiit judicatam, cujus sententia in rem transiit judicatam, cum infra decendium non fuerit legitima provocatione suspensa.

[1 Qui postea regalibus receptis a Rege ad petitionem ipsius Capituli a Ven. f. n. Episcopo Atrebaten. de mandato Metropolitani prædicti fuit in Presbyterum ordinatus: & aliquandiu nullo contradicente liberam, & pacificam tam in temporalibus, quam in spiritualibus administrationem obtinuit in Ecclesia Morinensi. Unde procuratores ipsius a nobis humiliter petierunt, ut his, qui post hæc omnia invidiæ stimulis agitati, contra proprium factum temere veniendo, adversus electum ipsum materiam discordiæ suscitare præsumunt, silentium imponentes, & memoratam electionem tam concorditer celebratam, & confirmatam solenniter approbantes, eidem faceremus munus consecrationis electo impendi, multorum super hoc non solum Abbatum, & Capellanorum civitatis, & diæces. Morinens. sed etiam aliorum proborum literis nobis præsentatis, qui super præmissis omnibus testimonium perbibentes electum ipsum de literatura, discretione ac honestate reddiderunt multipliciter apud nos commendatum. Quinimo & electorum ipsorum super hoc nobis literas retulerunt, quibus erat de verbo ad verbum, sicut iidem asserunt electores, literarum illarum tenor insertus, quæ de potestate ipsis tradita juxta præmissam formam confectæ in Capitulo fuerant, & sigillo Capituli sigillatæ.]

[2 Vel transmittere, qui coram nobis solicite postulavit, ut eadem electione cassata, faceremus ipsi Ecclesiæ de persona idonea canonice provideri, cum fere omnes Canonici Morinens. sicut

a *c. 16. eod. tit. in 3. compil.* b *al. ipsius Episcopi.* c *al. & Mag. R. de Torto Can. Morin.* d *al. Noviomensi, al. Parisiensi. Vide Cent. 12. 1458. c. 17. Vincent. 30. 32.*

a *De testium singularitate multiplici vide Gravettam tract. de antiq. temp. p. 4. Add. B. Th. 2. 2. q. 70. art. 2.* b *Ad idem est textus in l. stipulatio ista. §. alterius, cum nota. ff. de verb. obl.*

sicut asseruit, sint parati præstito juramento firmare, quod præfatum Archidiaconum nunquam in Episcopum nominarant, & legitimum posset ostendi, quod juxta formam præmissam supradictis tribus collata fuerit eligendi auctoritas, ut videlicet de gremio ipsius Ecclesiæ eligerent eum, in quem omnes, vel major & sanior pars Capituli consentiret, asserente eodem B. se nihilominus probaturum, quod sæpe dictus electus pateretur in ætate defectum.]

CAP. XXXIII.

Si ex septem compromissariis tres eligunt quartum, & ille consentit, & est idoneus, confirmabitur electio.

Idem Episcopo Bajacensi. (*an.* 1208. *Roma in Gall.*)

CUm *a* in jure peritus existas. [*& infra.* 1] Primus *b* tuæ consultationis articulus continebat, quod cujusdam Ecclesiæ Decano defuncto, ejusdem loci Capitulum sub hac forma in 7. ex ipsis Canonicis compromisit, ut illum, quem ex se *c*, vel aliis de gremio ipsius Ecclesiæ omnes pariter, vel major eorum pars nominaret, idem Capitulum reciperet in Decanum. Unde cum unus ex illis septem a tribus ipsorum, & alius, qui non erat de numero eorundem, a tribus aliis in Decanum fuerint nominati, requisisti, uter eorum assumi debeat in Decanum. Super quo taliter respondemus, quod is, qui de numero septem a tribus eorum dignoscitur nominatus, juxta compromissi tenorem debet in Decanum *d* assumi, dummodo electioni de se factæ consentiat, & aliquod canonicum non obsistat.

[1 *Et copiam habeas peritorum, non possumus non mirari, quod super quibusdam juris articulis nos consulere voluisti, qui nihil, aut modicum dubitationis continere noscuntur.*]

CAP. XXXIV.

Electio Imperatoris spectat ad Principes Germanos, tres Prælatos, & quatuor Laicos: & electio facta per eorum majorem partem, cæteris non contemptis, tenet. Et ad Papam pertinet electum examinare, approbare, & inungere, consecrare, & coronare, si est dignus: vel rejicere, si est indignus, ut quia sacrilegus, excommunicatus, tyrannus, fatuus & hæreticus, paganus, perjurus, vel Ecclesiæ persecutor. Et Electoribus nolentibus eligere, Papa supplet. Et data paritate vocum eligentium, nec accedente majori concordia Papa potest gratificari cui vult. h. d. notanter iste textus.

Idem Duci Caringiæ. e (*an.* 1208. *Roma in German.*)

VEnerabilem: (*& infra.* 1) Inter cætera vero quidam Principes hac præcipue objectione sunt usi, dicentes, quod Apostolicæ sedis Legatus aut electoris gessit, aut cognitoris personam. Si electoris, in messem alienam miserat falcem suam, & electioni se ingerens, Principum derogaverat dignitati. Si cognitoris, absente altera partium videtur perperam processisse, cum citata non fuerit, & ideo non debuit contumax judicari: *g* (*& infra.* 2) Verum illis Principibus jus, & potestatem eligendi Regem, in Imperatorem postmodum promovendum, recognoscimus (ut debemus,) ad quos de jure, ac antiqua consuetudine noscitur pertinere, præsertim cum ad eos jus & potestas hujusmodi ab Apostolica sede pervenerit, quæ Romanum Imperium in personam magnifici Caroli a Græcis transtulit in Germanos. Sed & Principes recognoscere debent, & utique recognoscunt, sicut iidem in nostra recognovere præsentia, quod jus & auctoritas examinandi personam electam in Regem, & promovendam ad Imperium, ad nos spectat, qui eum inungimus, consecramus, & coronamus. Est enim regulariter & generaliter observatum, ut ad eum examinatio personæ pertineat, ad quem impositio manus spectat. Nunquid enim si Principes non solum in discordia, sed etiam in concordia sacrilegum quemcunque, vel excommunicatum in Regem, tyrannum, vel fatuum, hæreticum eligerent, aut paganum, nos inungere, consecrare, ac coronare hominem hujusmodi deberemus? absit omnino. Objectioni ergo Principum respondentes, asserimus, quod Legatus noster approbando Regem *a*, & reprobando Ducem, nec electoris gessit personam, utpote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit: nec cognitoris, cum neutrius electionem, quoad factum eligentium confirmandam duxerit, aut etiam infirmandam. Exercuit autem denunciatoris officium, quia personam Ducis ejusdem indignam, & personam Regis denunciavit idoneam, quoad imperium obtinendum, non tam propter studia eligentium, quam propter merita electorum: quamvis plures ex illis, qui eligendi Regem in Imperatorem promovendum de jure, ac de consuetudine *b* obtinent potestatem, consensisse perhibeantur in ipsum Regem, & ex eo quod fautores Ducis, absentibus aliis, & contemptis, ipsum eligere præsumpserunt, pateat eos perperam processisse, cum electioni plus contemptus unius, quam contradictio multorum obsistat: (*& infra.* 3) Nos utique *c* non Ducem, sed reliquum reputamus, & nominamus Regem, justitia exigente: (*& infra.* 4) Quod autem cum in electione vota Principum dividuntur, post admonitionem, & expectationem alteri partium favere possimus, maxime postquam a nobis unctio, consecratio, & coronatio postulantur: jure patet pariter, & exemplo. Nunquid enim si Principes admoniti & expectati vel non potuerunt, vel noluerunt in unum propositum *d* convenire, sedes Apostolica advocato, & defensore carebit: eorumque culpa ipsi redundabit in pœnam? Sciunt autem Principes, quod cum Lotharius, & Corradus in discordia fuissent electi, Roman. Pontif. Lotharium coronavit, & imperium obtinuit coronatus, eodem Corrado tunc demum ad ejus gratiam redeunte. Eos igitur duximus commonendos, ut a præfato Duce, justo quidem a nobis judicio reprobato, recedant, & præfato Regi non abnuant adhærere: nisi *e* tunc demum contra personam, vel factum, legitimum quid ab eis objectum fuerit, & ostensum: (*& infra.*) Sunt enim notoria impedimenta Ducis, scilicet excommunicatio publica, perjurium manifestum, & persecutio divulgata, quam progenitores ejus, & ipse præsumpserunt in Apostolicam sedem *f*, & alias Ecclesias exercere. Fuit quoque a prædec. nostro excommunicationis vinculo innodatus, quod postmodum recognovit, dum per nuncium suum absolutionis beneficium postulavit: unde patet, quod ipse fuit excommunicatus electus: (*& infra.* 5) Idem etiam contra proprium juramentum, super quo nec consilium a sed Apost. requisivit, ambitionis vitio regnum sibi usurpare præsumpsit, cum super illo juramento prius Romana Ecclesia consuli debuisset. Nec valet ad plenam excusationem ipsius, si juramentum illud dicatur illicitum, cum nihilominus super eo nos prius consulere debuisset, quam contra ipsum propria temeritate venire: præsertim illo exemplo, quod cum Gabaonitæ *g* a filiis Israel per fraudem surripuerint juramentum, ipsi tamen cognita fraude contra illud venire temere noluerunt. Utrum vero dictum juramentum sit licitum, vel illicitum, & ideo servandum, an non servandum extiterit, nemo sane mentis ignorat ad nostrum judicium pertinere; (*& infra.*

a *Cap.* 18. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. Primus siquidem.* c *Vide l. plane. cum gloss. in verb. potest. ff. quod cujusc. un.* d *Hunc text. dicunt singul. Joan. Andr. in Reg. in toto. de reg. jur. in* 6. *& Pann. hic. quod electus consentiendo electioni de se factæ a media parte eligentium, auget numerum, & electionem perficit. Adde Paul. Castr. consil.* 230. *l.* 2. e *al. Zerangiæ, seu Zarangiæ, al. Laringiæ. al. Saringiæ. al. Carinthiæ.* f *Cap* 19. *eod. tit. in* 3. *compil.* g *Vide l. properandum §. Sin autem. C. de jud. & l. consentaneum, per Bart. C. quomodo, & quando Jud.*

a *Intelligit Ottonem Regem.* b *in C. Barbatiæ ita: ac consuetudine antiqua obtinent, &c.* c *In C. Barb. ita: Nos itaque non Philippum Ducem, sed ipsum O. reputamus, &c.* d *In aliquot vetustis legitur, præpositum. al. ita: vel non potuerunt, vel noluerunt convenire: sed qualitercunque legas, idem manet sensus.* e *In quibusdam exemplaribus: Nisi tunc demum, cum contra personam, &c.* f *al. deest vox, sedem.* g *Josue.* 9.

infra. 6] Insuper si prædictus Dux imperium obtineret, libertas Principum in electione periret, & imperium obtinendi de cætero cæteris fiducia tolleretur. Nam si prout olim frater dicti Ducis patri eorum, sic Dux ipse fratri suo succederet, videretur imperium non ex electione, sed ex successione deberi: & in præjudicium Principum redundaret, si non nisi de domo a Ducis prædicti videretur aliquis ad imperium assumendus. (& *infra*. 7) Nobilitatem ergo tuam monentes per Apostolica scripta mandamus, quatenus a præfato Duce recedas omnino, non obstante juramento, si quod ei ratione regni fecisti, cum (eo quantum ad obtinendum imperium reprobato) juramentum hujusmodi non debeat observari.

[1 Fratrem nostrum Salesburgens. Archiepiscopum, & dilectum filium Abbatem de Salen. & nobilem virum Marchionem Orientalem, quorundam Principum nuncios ad sed. Ap. destinatos benigne recepimus, & eis benevolam duximus audientiam indulgendam. Literas quidem, quas per eos quidam nobis Principes destinarunt, diligenter perlegi fecimus, & quæ in eis continebantur, notavimus universa.]

[2 Verum nos, qui secundum Apostolicæ servitutis officium sumus singulis in justitia debitores, sicut justitiam nostram nolumus ab aliis usurpari, sic jus Principum nolumus nobis vendicare.]

[3 Unde privilegium meruerunt amittere, qui permissa sibi abusi sunt potestate. Videri non immerito potest, quod injuria hujusmodi non obstante, cæteri uti poterant jure suo. Et quoniam Dux prædictus nec ubi debuit, nec a quo debuit, coronam, & unctionem accepit, memoratus vero Rex & ubi debuit, videlicet Aquisgrani, & a quo debuit, sc. a ven. f. n. Colonien. Archiepiscopo utrumque recepit.]

[4 In reprobatione vero præfati Philippi Ducis Sueviæ, propter manifesta impedimenta personæ, non accusatione, sed condemnatione potius fuit opus, quia non accusatione, sed condemnatione indigent manifesta.]

[5 Et videtur non immerito, quod adhuc sit ex eadem causa excommunicationis sententia innodatus, cum prædictus Episcopus eum sua auctoritate non posset absolvere, auct. vero nostræ delegationis, nec posset plus, nec aliter liceret hoc ipsi, quam quod ei fuerat ab Apostolica sede concessum: ex eo etiam excommunicationis sententiæ subjacere creditur manifeste: quod cum perfidus Morenaldus, (al. Marcoaldus,) Dei, & Ecclesiæ inimicus cum universis fautoribus, tam Teuthonicis, quam Latinis excommunicationis vulgatæ vinculis suæ iniquitatis meritis sit astrictus, sicut etiam illi per literas nostras directas per P. judicem Placentinum ipsius Philippi nuncium intimasse meminimus, quas ad ipsius Philippi audientiam credimus pervenisse; ipse nihilominus, quamvis id non tantum ex relatione ipsius judicis, sed etiam per publicam famam ad notitiam ejus devenerit, eidem excommunicato non solum communicat, sed eum in malitia sua fovet, & per literas suas exercuit, vel exacuit furorem ipsius, ut chariss. in Christo filium nostrum F. Siciliæ Regem illustrem nepotem suum, quem jam privavit hæreditate paterna, adhuc privet possessione materna.]

[6 Quod autem Philippus de genere persecutorum existat, Principes non credimus dubitare, cum Henricus, qui primus imperium de genere ipsius hoc accepit, bon. mem. Paschalem Pp. p. nostrum cum Episcop. & Card. & multis nobilibus Romanorum præsumpserit captivare. Fredericus autem pater ipsius Philippi contra fel. recordationis Alexandrum Papam p. n. longo tempore schisma fovit. Henricus frater ipsius Philippi, qualiter se habuit circa interfectores sanctæ memoriæ A. Leodien. (Longon.) Episcopi, quem ipse prius coegerat exulare, ac Corradum, qui Hostiensem Episcopum ceperat, satis nostis. Quin etiam qualiter Ven. F. n. Auximian. Episcopum alapis cædi fecerit, & pilos de barba ejus avelli, & tractari eum in pluribus inhoneste: qualiter & quosdam familiares Ecclesiæ Rom. naso fecerit mutilari: qualiter quoque prædictum Salernitanum Archiepiscopum captivari, & quosdam viros Ecclesiasticos flammis torreri fecerit, quosdam vero vivos in mare submergi, ad tuam, & aliorum Principum credimus audientiam pervenisse.]

[7 Cum ergo nos flecti a proposito nostro nulla penitus occasione possimus, sed in eo potius firmissime persistamus, & tu nobis sæpe per literas tuas duxeris suggerendum, ut eidem Duci nullatenus faveremus.]

a Ducum Sueviæ.

CAP. XXXV.

Absentes ad electionem de provincia sunt vocandi: & confirmatur electio majoris, & sanioris partis.

Idem Innocent. III. (*an.* 1208. *Romæ.*)

Coram dilecto filio tituli sanctæ a Pudentianæ b Presbytero Cardinali: (& *infra*.) Si vero utriusque partis fuerit cassata electio, vos (fratribus omnibus, qui fuerint in provincia, convocatis) quæ majori, & saniori parti eorum super prædictis videritis complacere, per censuram Ecclesiasticam faciatis firmiter observari.

CAP. XXXVI.

Cassatur electio partis majoris facta, contempta minori parte, etiam si est unus solus: non tamen jus eligendi devolvitur ad minorem. h. d. secundum intellectum communem.

Idem *Parmensi Episcopo, & ejus conjudicibus.*

Bonæ memoriæ c S. Cremon. Episcopo in extremis agente, cum de convalescentia ipsius desperaretur, Cremon. Capitulum H. Canonicum suum Regii disciplinis scholasticis insistentem, ad certum terminum in vigilia Pentecostes pro futuri electione Pontificis citari fecerunt: (& *infra*. 1) Constituto autem dicto d H. pro sua electione, & dilecto filio nostro I. pro electione Archipresbyteri coram nobis: electionem ab ipso H. post electionem Archipresbyteri non cassatam, licet de viro multæ literaturæ, honestæ vitæ, & claræ famæ, non tamen sine multa temeritate præsumptam, cum de priori e nostrum deberet expectare judicium, antequam procederet ad secundam, duximus irritandam, in pœnam interdicentes eidem contradictionis vocem f, in primo consensu Capitulo permanente.

Electionem autem Archipresbyteri (quamvis laudabile testimonium perhibeatur de ipso) justitia exigente cassavimus: tum quia corpore dicti Episcopi nondum tradito sepulturæ, habuerunt de ipsa electione tractatum contra canonicas sanctiones: tum quia inventus est H. fuisse contemptus, licet unus solus extiterit, cum plus in talibus consueverit contemptus unius obesse, quam multorum contradictio in præsenti. Nec prædicta debet dici citatio valuisse, quia cum Episcopi mortem prævenerint, temeraria nimis extitit: & ideo non potuit g arcere citatum.

[1 Verum secunda feria post Pentecosten dicto Episcopo viam universæ carnis ingresso, Capitulum, antequam corpus illius esset sepulturæ traditum, absente Canonico memorato in quatuor de ipso Capitulo, & tres de Clero civitatis potestatem eligendi Pontificem contulerunt, expresso hoc scilicet, ut minor pars illorum VII. sequeretur in electione majorem. Habito itaque post mortem, sed ante sepulturam tamen ipsius Episcopi, de futuri pastoris electione tractatu, cum vota illorum dividerentur in partes, quatuor in Archipresbyterum, duobus in Archid. uno in alium consentientibus: tandem illo sepulto minoris partis arbitrio ad judicium accedente majoris, eundem Archipresbyterum concorditer elegerunt. Cui electioni Archid. cum Capitulo, & Clero civitatis nullo contradicente consensit. Verum adveniens postmodum Hug. & asserens se fuisse contemp-

a Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. b *Perperam legitur Prudentianæ, cum nullus unquam fuerit talis titulus.* c Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. d In manusc. ita: *dilecto filio H. pro sua, & dilecto filio N. pro electione, &c.* e al. *cum de priori electione.* f *Vult Pontifex Archipresbyteri electionem nunc confirmare, quasi ex novo Capituli consensu, si adhuc consentiat.* g al. *arctare.*

temptum, ac propter hoc electionem hujusmodi nullius fuisse momenti, quasi jus eligendi devolutum fuisset ad ipsum, pro se, prout potuit, Archidiaconum memoratum elegit.]

CAP. XXXVII.

Non Monachus in Prælatum regularem eligi non potest.

Idem Innoc. III. (*an. 1208. Roma in Galliam.*)

CUm *a* ad nostram notitiam pervenisset, quod H. qui se pro Abbate Lexoviensi *b* gerebat, non fuit ante Monachus quam electus: nos attendentes, quod contra regulares traditiones illud fuerat *c* attentatum, cum nullam spem, vel promissionem habens, ut Abbas fiat, debeat monachari, electionem de ipso factam curavimus irritare.

CAP. XXXVIII.

In Abbatem eligi non potest, nisi instructus in regula monachali.

Idem *Magistro C. Presbytero Cardinali sedis Apostolicæ Legato.* (*Roma in Siciliam.*)

OFficii tui: *d* [*& infra.* 1] Sane nobis tuis literis intimasti, quod cum monasterium quoddam positum in medio nationis perversæ, pastore careret: Monachi de electione Abbatis tractantes, cum non possent sui ordinis idoneam invenire personam, in quendam virum nobilem oculos direxerunt, per quem poterant melius defensari: & patrem adierunt ipsius, humiliter postulantes, quod filium suum induceret, ut habitum susciperet monachalem, nullam patri de ipsius promotione fiduciam tribuentes: & pater ad hoc induxit filium providum, & discretum, qui effectus monachus, fuit *e* in Abbatem electus: cujus electio extitit per rectorem Messanensem Apostolicæ sedis Legatum, qui omnibus prædictis interfuit, confirmata. Cum autem idem sit paratus purgare se, quod nulla fuit ad hoc ambitione inductus, postulas edoceri, utrum dictus Legatus electionem confirmare *f*, vel dispensare potuit, vel quod factum est, stare possit, & utrum electione cassata iterum valeat eligi in Abbatem. Nos autem consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum ex his, quæ incontinenti subsecuta sunt, ostendatur, quod talis taliter non possit eligi in Abbatem, maxime pro eo, quod antequam esset discipulus, voluit esse magister, electionem illam irritam esse decrevimus *g*, & inanem. Verum postquam fuerit in regula competenter instructus (si urgens necessitas, & evidens utilitas ipsius monasterii postulaverit) purgatione recepta, poterit in Abbatem assumi, ne monasterium opprimatur incursibus malignorum.

[1 *Persequeris laudabilem actionem, cum super illis, de quibus dubitas, per nos postulas edoceri.*]

CAP. XXXIX.

Electio alias canonica confirmatur, licet quidam eligentium essent minori excommunicatione ligati.

Idem [*an. 1210. Romæ.*]

ILla quotidiana *h* instantia: [*& infra.*] Quia pro certo didicimus electionem canonicam extitisse, ipsam auctoritate Apostolica duximus confirmandam: supplentes de plenitudine potestatis, si quis in ea *i* ex eo fuisset defectus, quod quidam interfuerunt electioni ejusdem, qui ex sola participatione in simplicis excommunicationis laqueum inciderunt.

CAP. XL.

Si postulatio cum electione concurrit, & numerus postulantium est duplo major, & postulatus est idoneus, postulatio admittitur, rejecta electione. Si vero indignus, & hoc major pars postulantium ignoraverit, postulatio, & electio reprobantur. Si vero sciebant, & electus est idoneus, confirmatur electio: & idem, si numerus postulantium non est duplo major. hoc dicit, intelligendo secundum quod continet Jus commune.

Idem *Magistro Maximo Notario nostro.* [*an. 1212. Signia Constantinopolim.*]

SCriptum *a* est in Apocal. Joan. quod in medio, & in circuitu sedis erant quatuor animalia: [*& infra.*] Sane ad hanc Ecclesiam, scilicet Constantinopolitanam, duo animalia sunt vocata, utinam plena oculis, & alas habentia senas, videlicet *b* Eradiensis Archiepiscopus, & Plebanus sancti Pauli de Venetiis, sicut per procuratores tam postulantium Archiepiscopum, quam eligentium Plebanum fuit propositum coram nobis: [*& infra.*]

Verum quia de his, quæ per assertionem partium in judicium deducta fuerant, nobis non potuit fieri plena fides, quamvis super his, quæ de numero dicta sunt postulantium, per quoddam instrumentum publicum, necnon per confessionem procuratoris adversæ partis in judicio factam, sed postea revocatam, pars altera assereret suam intentionem esse fundatam, causam discretioni tuæ duximus committendam. Per Apostolica scripta mandantes, quatenus super his, & aliis inquiras diligentissime veritatem, de meritis electi, & postulati apud Venetias, ubi nati fuerunt, & diutius conversati. De studiis autem eligentium, & postulantium, & omnibus generaliter, quæ causam possunt instruere apud Constantinopolim, ubi hujusmodi postulatio, & electio celebratæ fuerunt. Et si partes consenserint, procedas hoc modo: ut si constiterit de mutuo convenisse consensu, quod ad electionem Patriarchæ septem admitterentur Præpositi, sive per seipsos, sive per alios, & duo alii ex parte universitatis pro cæteris conventualium Ecclesiarum Prælatis, totque tunc temporis conventuales Ecclesias habuisse Prælatos, quod cum septem Præpositis, & novem Canonicis, quos quidem Canonicos constat in postulatione præfati Archiepiscopi convenisse, duplo majorem facerent numerum, quam sexdecim electores Plebani: tu vice nostra postulationem admittas, nisi probatum fuerit postulato aliquid obviare de canocicis institutis *c*, quod promotionem ipsius debeat impedire: (ac Plebani electione cassata) ipsum Archiepiscopum absolvas a vinculo, quo Eradiens. Ecclesiæ tenetur, concedendo ipsum Constantinopolitanæ Ecclesiæ in pastorem. Quod si ad faciendum duplo majorem numerum simul omnes prædicti minime *d* sufficerent, sive dignus, sive indignus fuerit postulatus, tu (postulatione repulsa) electionem Plebani auctoritate nostra confirmes, dummodo nihil obsistat eidem, quod ipsum tanto præsulatu reddat indignum.

Si vero numerus postulantium inventus fuerit duplo major, quemadmodum prædictum est, & persona postulata reperta fuerit indigna, tu tam postulationem, quam electionem non differas reprobare: nisi forsan omnes, aut major pars postulantium, præsumptione damnabili, postulaverint scienter indignum *e*, ut hac vice merito debeant eligendi seu postulandi potestate privari. Et hoc quoque casu electionem confirmes, si eam de persona idonea constiterit celebratam.

CAP. XLI.

Si illi, ad quos spectat electio, negligunt eligere Prælatum cathedralis, vel regularis Ecclesiæ infra tres menses, proximus superior Ecclesiam ordinabit: quod si infra tres alios menses non fecerit, canonice punietur.

Idem *in Concilio generali.* f (*an. 1215. Romæ.*)

Ne

a Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. b al. Lexoniensi. al. Leconiensi, al. Luxovin. c in C. Barbatiæ ita: istud fuerit attentatum. d Cap. 4. eod. tit. in 4. compil. e Hic in quibusdam vulgatis habetur dictio, statim: quæ deest tum in manuscr. tum in aliis emendatioribus. f al. infirmare. g al. decernimus. h Cap. 5. eod. tit. in 4. compil. i Si quis in eo ex ea fuisset, &c. In C. Barbatiæ ita: Si quis in ea vel ex ea, &c.

a Cap. 6. eod. tit. in 4. compil. Apocal. 4. b Eraclienfis. Glycas, 346. Gregor. 77. l. 6. Nicephorus. c quæ habes inf. eod. tit. c. nihil est. d sufficerint. e vide l. 1. c. postulasti. ff. de postulando. f Lateranensi sub Innocentio III. c. 23.

NE pro defectu *a* pastoris gregem dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis Ecclesia viduata grave dispendium patiatur; volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & Ecclesiarum indemnitatibus providere: statuimus, ut ultra tres menses cathedralis, vel regularis Ecclesia Prælato non vacet. Intra quos (justo impedimento cessante) si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate careant ea vice. Ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui proximo præesse dignoscitur, devolvatur. Is vero, ad quem fuerit devoluta potestas, Deum præ oculis habens, non differat ultra tres menses cum consilio Capituli sui, & aliorum virorum prudentium, viduatam *b* Ecclesiam de persona idonea ipsius quidem Ecclesiæ, vel alterius, si digna non reperiatur in illa, canonice ordinare, si canonicam voluerit effugere ultionem.

CAP. XLII.

Per aliquam de tribus formis hic contentis, scilicet Scrutinii, Compromissi, & Inspirationis, procedi debet ad electionem in Ecclesiis cathedralibus: aliter electio celebrata non valet: & contra facientes privandi sunt ea vice potestate eligendi. h. d. usque ad §. illud.

Idem Innoc. III. *in eodem.* c (*an.* 1215. *Romæ.*)

QUia *d* propter diversas electionum formas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis viduatis: statuimus, ut cum electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus, qui debent, & volunt, & possunt commode interesse, assumantur tres de collegio fide digni, qui secrete, & sigillatim vota e cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi: nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto: ut is collatione habita *f* eligatur, in quem omnes, vel major, & *g* sanior pars Capituli consentit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ provideant de pastore. Aliter electio facta non valeat: nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem *h* absque vitio celebrata. Qui vero contra præscriptas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice potestate priventur.

Interdicit procuratorem in electionis negotio constitui, nisi concurrant hic contenta usque ad §. Electiones. Abbas Siculus.

§. 1. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit: super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento: & tunc si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam.

Præcipit electiones solenniter publicari, & clandestinas reprobari. h. d. usque ad finem, Abbas Siculus.

§. 2. Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, solenniter publicetur.

CAP. XLIII.

Consentiens electioni de se factæ per abusum potestatis secularis, efficitur ineligibilis ad dignitatem, & electio est nulla. Eligentes autem a beneficiis per triennium suspenduntur, & tunc sunt privati potestate eligendi.

Idem *in eodem.* i (*an.* 1215. *Romæ.*)

QUisquis electioni κ de se factæ per secularis potestatis abusum consentire præsumpserit, contra canonicam libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec absque dispensatione ad aliquam valeat *a* eligi dignitatem. Qui vero electionem hujusmodi, quam ipso jure irritam esse censemus, præsumpserint celebrare, ab officiis, & beneficiis penitus suspendantur per triennium, eligendi tunc potestate privati.

CAP. XLIV.

Si prælatus per negligentiam confirmavit indignum electum ad regimen animarum, perdit potestatem confirmandi primum successorem, & a perceptione proprii beneficii suspenditur, & promotus dejicitur. Si vero per malitiam hoc fecit, gravius punitur. Electi vero immediate subjecti Papæ, per se, aut per personas instructas debent adire Papam, & petere confirmationem. Et si sint electi in concordia, & valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti, interim administrant, ita tamen, quod nil alienent: benedicuntur autem, & consecrantur, prout consueverunt.

Idem *in eodem* b (*an.* 1215.)

NIhil est, *c* quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quam quod indigni assumantur Prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo adhibere necessariam medelam, irrefragabili constitutione sancimus, quatenus cum quisquam ad regimen animarum fuerit electus, is, ad quem pertinet ipsius confirmatio, diligenter examinet & electionis processum, & personam electi: ut cum omnia rite concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia si secus fuerit incaute præsumptum, non solum dejiciendus est indigne promotus *d*, verum etiam indigne promovens puniendus. Ipsum quoque decernimus hac animadversione puniri: ut cum de ipsius constiterit negligentia, maxime si hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, vel ætatis illegitimæ approbaverit, non solum confirmandi primum successorem illius careat potestate, verum etiam (ne aliquo casu pœnam effugiat) a perceptione proprii beneficii suspendatur, quousque (si æquum *e* fuerit) indulgentiam valeat promereri. Si vero convictus fuerit in hoc per malitiam excessisse, graviori subjaceat ultioni. *f*

§. 1. Episcopi quoque tales ad sacros ordines, & Ecclesiasticas dignitates promovere procurent, qui commissum sibi officium digne valeant adimplere, si & ipsi canonicam cupiunt effugere ultionem. §. 2. Cæterum qui ad Romanum pertinent immediate Pontificem, ad percipiendam sui confirmationem officii, ejus se conspectui (si commode fieri potest) personaliter repræsentent, aut personas transmittant idoneas, per quas diligens inquisitio super electionibus, *g* & electis possit haberi: ut sic demum per ipsius circumspectionem consilii, sui plenitudinem officii assequantur, cum eis nihil obstiterit de canonicis institutis: ita quod interim valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti, si electi fuerint in concordia, dispensative propter necessitates Ecclesiarum, & utilitates, in spiritualibus, & temporalibus administrent, sic tamen ut de rebus Ecclesiasticis nihil penitus alienent. Munus vero benedictionis, seu consecrationis recipiant, sicut hactenus recipere consueverunt.

CAP. XLV.

Expensæ necessariæ, quas facit Capitulum pro electione Prælati, de bonis Prælaturæ debent fieri, vel reddi.

Honorius III. *Capitulo Constantinop.* (*an.* 1219. *Roma Constantinopolim.*)

UT præteritæ: [*& infra.* 1] Præsentium auctoritate statuimus, ut expensæ necessariæ, quas Capitulum Con-

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 4. *compil. vide Alphonsum Castrum, l.* 3. *cap.* 2. *de justa hæret. punit.* b *Vide l. qui cœtu. cum gloss. ff. de vi publ. & in l. malum.* §. *vidua. ff. de verb. sign.* c *Conc. Later. sub Innoc. III. c.* 24. d *Cap.* 9. *eod. tit. in* 4. *Compil.* e *Singulatim voces.* f *adhibita.* g *vel.* h *in Cod. Barb. ita: inspirationem S. Spiritus absque, &c.* i *sub Innoc. III. cap.* 25. κ *Cap.* 10. *eod. tit. in* 4. *Compil. Vid. epist. Innoc. p.* 10. 17. 38. *Masson. Philipp.* 272. 255.

a *Possit.* b *in eod. Conc. Later. sub Innoc III. c.* 26. c *C.* 11. *eod. tit. in* 4. *compil. vide Conc. Trident. sess.* 6. *de reform. cap.* 1. *& sess.* 7. *de reform. cap.* 3. *& sess.* 23. *de reform. cap.* 1. *Adde Alphonsum Castrum, lib.* 3. *de justa hæret. pun. cap.* 5. d *vide l. si constat, & ibi Bart. ff. de appell. & in c. cum super. in gl.* 1. *inf. de causa poss. & propr.* e *al. dignum.* f *vide l. servos. C. ad leg. Jul. de vi pub. & l. nemo deinceps. ad fin. C. de Episc. aud.* g *al. super electionis processu.*

Constantinopolitanum, vel ejus nuncii, vacante sede, pro electionis negotio fecerint, de bonis Patriarchatus fiant totaliter, vel *a* reddantur: dummodo ipsi bona decedentis Patriarchæ non occupent, vel usurpent.

[1 *Litis vel contentionis decisa materia, futuris litigiis occasio amputetur.*

CAP. XLVI.

Electio post collationem ex intervallo celebrata, non valet. h. d. secundum opinionem magis communem.

Idem Honorius III. *electo Lugdunensi.* (*imo Ludensi c. an. 1222. Roma in Daniam.*)

CUm post petitam instanter, & demum obtentam quondam Lugdunensis Archiepiscopi cessionem vota Canonicorum Lugdunensium in te tunc ipsorum Præpositum concorditer convenissent: quia tandem examinato (sicut decuit) processu electionis tuæ, invenimus eam post publicationem consensuum. & collationis tractatum, aliquandiu fuisse protractam, assensumque tuum priusquam electus fueris, requisitum, electionem eandem *b* (ex ipsius duntaxat inordinato processu) *c* justitia cassavimus exigente.

CAP. XLVII.

Monachus unius monasterii alterius factus Abbas, in electione Abbatis prioris monasterii vocem non habet, etiamsi tale jus ab Abbate, & Monachis prioris monasterii sibi fuit reservatum.

Idem *Eboracens. Priori, & magistro Guidoni de Canopo.* d (*an. 1222. Roma in Galliam.*)

COnstitutis in præsentia nostra procuratoribus sancti Taurini (e Eboracens.) & sancti Leofredi de cruce, Abbatum: [*& infra.* 1] Cum autem procuratores ipsorum Abbatum jussi essent exprimere, quo jure ipsi Abbates deberent electioni Abbatis Fiscan. *f* monasterii interesse: responderunt, quod olim cum assumerentur in suorum monasteriorum Abbates, fuit specialiter indultum eis ab Abbate, & Conventu monasterii Fiscanen. ut haberent vocem in Capitulo eorundem. Nos autem rationem hujusmodi frivolam reputantes, super hoc perpetuum silentium imponimus *g* Abbatibus supradictis.

[1 *Et monasterii Fiscanen. Dil. fr. n. B. tt. SS. Jo. & Pauli Presbyterum Cardinalem dedimus auditorem, coram quo proposuerunt procuratores prædictorum Abbatum, quod vacante præfato monasterio, quod immediate ad Romanam Ecclesiam pertinet, Monachi ejusdem loci contemptis præfatis Abbatibus, qui commode poterant, & debebant de jure vocari, ad electionem Abbatis temere procedentes, Ethardum quondam Abbatem S. Vindoci ad ejusdem regimen minus idoneum eligere præsumpserunt, quare petebant electionem ejusmodi penitus irritari.*]

CAP. XLVIII.

Electio debet fieri verbo, & de illo, in quem consenserit major pars Capituli, & non respectu aliarum partium.

Idem *Rothomagensi Capitulo* (*an. 1222. Roma in Galliam.*)

I. ECclesia vestra destituta pastore, & votis vestris, cum de futura Prælati haberetis successione tractatum, in diversa *h* divisis, quidam in Thomam, quidam in Cancellarium, & quidam singulares in singulares personas ejusdem Ecclesiæ consensistis.

Verum cum super his in nostra, & nostrorum fratrum præsentia multa fuissent hinc inde proposita, invenimus quod illi, qui sua in Thomam desideria dirigebant, licet majorem partem facerent, partium comparatione minorum *i*, non tamen ad majorem partem Capituli pervenerunt. Consideravimus nihilominus, quod post publicationem consensuum, & collationis tractatum, ad electionem nullus habitus est processus, quamvis deportationis solennitas etiam post appellationem legitimam fuerit subsecuta, quam pro electione nec deceret, nec etiam expediret haberi. Unde quod factum est de T. prædicto, cassavimus, petitione consentientium in Cancellarium non admissa.

CAP. XLIX.

Non professus in Abbatem eligi non potest.

Gregorius IX. (*an. 1227. Romæ.*)

CUm in magistrum assumi non debeat, qui formam discipuli non assumpsit, nec sit præficiendus, qui subesse non novit: nos intellecto per te, quod in quibusdam regularibus domibus, jure tibi diœcesano subjectis, sunt quidam in Abbates, non professi ordinem regularem, assumpti: Mandamus, quatenus cum Abbates tales esse non debeant, qui per professionem Monachi, & *a* regulares Canonici non fuerint, ad amotionem eorum, quos tales inveneris (sublato appellationis impedimento) procedas.

CAP. L.

Electio facta a non majori parte Capituli, & omissa collatione, non valet.

Idem *Cumanen. Capit.* (*ann. 1228. Roma in Campaniam.*)

CUmana Ecclesia pastoris solatio destituta, & congregatis die ad celebrandam electionem præfixa, qui præsentes erant de Cumanis Canonicis, ac tribus Abbatibus, qui vocem in electione habere noscuntur, Capellani, & Clerici civitatis electioni se debere interesse dicentes, sub hujusmodi protestatione admissi fuerunt, quod vox eorum, qui non deberent interesse de jure, vel consuetudine, non valeret. Tandem præmisso juxta formam Concilii *b* generalis scrutinio, VII. de Canonicis, unus Abbatum, XI. Capellani, & novem Clerici in ejusdem Ecclesiæ Archipresbyterum convenerunt: novem Canonicis, uno de Abbatibus, uno Capellano, & XI. Clericis in ipsius Ecclesiæ Archidiaconum dirigentibus vota sua: [*& infra.*] Cum decem, & octo fuerint Canonici, tres Abbates, XX. Clerici, & XIV. Capellani, neutram electionem comperimus ad majorem partem totius Capituli pervenisse: nec probatum fuerat, quod Clerici admitti debuerint, nec quod Capellani admissi fuerint de consuetudine, vel de jure: nam etsi Capellani duabus *c* electionibus Episcoporum interfuerint, & scrutatores dederint voluntatum, non tamen inquisita vota sua fuisse, vel eos aliquos elegisse probatur: sed & *d* si inquisita fuissent vota, vel ipsi aliquos elegissent, per hoc tamen non constitit id eis de jure competere, vel ex consuetudine jam præscripta. Unde nos electiones ipsas præsumptas etiam contra formam Concilii generalis, cum collatio in communi omissa fuerit, quæ post publicationem scrutinii fieri debuisset, de fratrum nostrorum consilio sententialiter duximus irritandas, electores hac vice eligendi potestate privantes.

CAP. LI.

Per compositionem factam cum Prælato, & Capitulo, non potest jus eligendi competere Laico, etiam patrono in Ecclesia collegiata.

Idem *Abbati Cluniacen.* (*an. 1228. Roma in Galliam.*)

SAcrosancta Romana *e* Ecclesia: [*& infra:*] Sane *f* proposuisti in nostra præsentia, quod super ordinatione Prioris monasterii sancti Pancratii ad Cluniacen. Ecclesiam pertinentis cum Comite de Varenna *g* patrono ipsius, quidam præ-

a *Et.* b *al. tuam.* c *vide auth. de hæred. & fal.* §. *inordinatum. coll. 1. & 7. q. 1. nihil.* d *Ebroicensi Priori, & magistro G. de Canabull. al. Priori S. Barbaræ, Lexoviensis diœcesis.* e *Ebroicensi.* f *al. Fuscanensis.* g *imposuimus.* h *ut si v. gr. cum XII. Canonici essent, quinque nominaverunt Thomam, quatuor cancellarium, & tres alii alios tres.* i *gl. in l. nulli. & l. plane. D. quod cujusque un. facit. l. quod major. D. ad municip.*

a *Vel.* b *Lateranensis sub Innocent. III. c. 24.* c *in multis impressis deest vox, duabus, quam habent manuscr. & agnoscit glossa hic.* d *al. sed & si inquisita fuissent eorum vota.* e *vox, Romana, deest in pluribus manuscr.* f *in pluribus manuscr. In nostra sane proposuisti præsentia.* g *al. Valernia. al. Varonia.*

prædecessor tuus de consensu Capituli sui compositionem quandam inivit juri contrariam *a*, & Ecclesiæ ipsi damnosam; videlicet ut in optione sit ipsius Comitis, assumere, ad Prioratum dicti monasterii (Cluniacen. & de Charitate Prioribus duntaxat exceptis) unum de duobus melioribus totius Cluniacens. ordinis, quos Abbas duxerit nominandos: (*& infra.*) Attendentes itaque, quod jus eligendi in collegiata Ecclesia non cadit in Laicum, & ideo id esset perniciosum exemplo, & redundaret *b* in dispendium Ecclesiasticæ libertatis: volumus ut dictum Prioratum libere possis (non obstante compositione ipsa) sicut alios Prioratus tibi subditos ordinare, denunciando *c* ordinationem factam patrono, ut suum, si voluerit, honestum *d* impertiatur assensum.

CAP. LII.

Si per Papam mandatur habentibus eligere, quod eligant cum consilio aliquorum, alioquin consiliarii provideant: eligentes debent consilium requirere in tractatu electionis, & congruo tempore expectare responsum: alias electio non tenet.

Idem Gregor. IX. *Decano, & Cap. S. Joannis, & Sancti Stephani Bisuntinen. (an. 1228. Roma in Burgundiam.)*

CUm in veteri lege: (*& infra.*) Porro jam dudum vobis dedimus in mandatis, ut infra quadraginta dies post *e* susceptionem literarum nostrarum cum consilio sancti Benigni, & Morismundi Abbatum, (*Lingon. diœces.*) & fratris G. de Ordine Prædicatorum, eligeretis personam idoneam canonice in pastorem: alioquin dicti consiliarii vobis de Archiepiscopo providerent. Verum die ad eligendum præfixa, sex ex vobis potestatem eligendi dedistis, usque ad consumptionem cujusdam candelæ, quæ ibidem accensa extitit, duraturam. Tandem cum electores hujusmodi convenissent in prædictum Abbatem sancti Benigni, & super hoc sociorum ejus consilium requisissent: proponente uno ex illis, quod deliberato consilio responderent, & differentibus eis festinanter dare responsum, præfati electores (cum candela ipsa deficeret) non expectato ipsorum consilio, dictum Abbatem in Bisuntinen. Archiepiscopum elegerunt: (*& infra.*) Relato ergo ad Apostolicam sedem negotio, Archiepiscopo Viennen. & Abbati de Firmitate *f* injunximus, ut si constaret ab eisdem electoribus de electione tractatum fuisse habitum, & in tractatu electionis *g* prædictorum consilium requisitum, electionem ipsius Abbatis (si persona esset idonea) confirmarent. Quod si in tractatu electionis non fuisset illorum consilium requisitum, licet postea requisitum fuerit, non competenti tempore, nec etiam expectatum responsum ipsorum, aut non esset idoneus idem Abbas, quod de ipso factum erat, tanquam invalidum irritarent: (*& infra.*) Cum autem compertum non fuerit competenti tempore requisitum consilium de persona *h* prædicti Abbatis, & quando extitit requisitum, non fuit expectatum responsum, nisi modico tempore, nec debeat aliis imputari, quod in tantum illi sibi tempus arctarant *i*: electionem Abbatis ipsius, non personæ, sed electionis vitio, duximus irritandam.

CAP. LIII.

Si major pars Capituli scienter eligit indignum, valet electio de digno a minori parte, etiam ex eodem scrutinio facta. hoc dicit, secundum veriorem intellectum, & intrinsecum.

Idem *Episcopo Sylvanecten. (an. 1228. Roma in Galliam.)*

COngregato Nivernen. Capitulo ad electionem futuri pastoris, XIII. in Decanum, & XVIII. (computato procuratore cujusdam absentis) in Cantorem ipsius Ecclesiæ convenerunt, qui cum plures in eum, & pauciores in alium sua desideria direxissent, a parte sua electus extitit in pastorem Ecclesiæ Nivernens. Postmodum credente parte Decani, quod alii plurimum deliquissent eligendo personam scientiæ literalis expertem, propter quod illis secundum statuta Lateranen. *a* Concilii ipso jure eligendi potestate privatis, potestas eligendi ad eos extitit devoluta: Decanum ipsum, qui in eum sua vota direxerant, in suum Episcopum elegerunt, ad sedem Apost. appellantes: (*& infra.*) Reliquis petentibus, ut irritare Decani electionem attentatam a paucioribus, & post aliam non cassatam, ac confirmare reliquam veluti canonice celebratam a pluribus de persona idonea, dignaremur. Nos igitur mandamus, quatenus si dictus Cantor defectum in literatura non patitur, & alias est idoneus ad regimen pastorale, ipsius electionem procures auctoritate nostra (infirmata reliqua) confirmare. Alioquin (ipsius Cantoris electione irrita nunciata) prænominatum Decanum (si nihil ei de canonicis obstiterit statutis *b*) eadem auctoritate præficias Ecclesiæ memoratæ.

CAP. LIV.

Habens plures dignitates, vel plura beneficia curata, sine dispensatione Papæ, ineligibilis est. h. d. quoad titulum.

Idem *Sylvanecten. Episcopo, & Joan. de monte Mirabili Archidiac. & Succentori Parisiensi.* c

II. DUdum Ecclesia Rothomagens. pastoris solatio destituta, contra electionem, quæ in eadem Ecclesia fuerat celebrata, Archidiacon. & quidam alii ejusdem Ecclesiæ Canonici ad sedem Apost. accesserunt. Dicto vero Archidiac. pro se ac parte sua, & G. Archid. procuratore illorum, qui electionem celebraverant, in nostra præsentia constitutis, inter alia, quæ contra electionem objecta fuerant, Archidiac. proposuit memoratus, quod idem electus post generale *d* Concilium Archidiaconatum Ambianens. adeptus, ipsum cum pluribus parochialibus Ecclesiis, quas ante idem Concilium obtinuerat, retinere præsumpsit, eoque dimisso *e* retinuit Ecclesias memoratas. §. 1. Unde cum in eodem Concilio sit statutum, ut quicunque receperit aliquod beneficium curam animarum habens annexam, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit ipso jure privatus: & si forte illud retinere contenderit, etiam alio spolietur: prædictus electus contra hujusmodi veniens statuta, transgressionis notam, necnon cupiditatis vitium (quod in aliis reprobare debuerat) ex pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quæ non spectabant ad ipsum, (cum post receptionem alterius priora beneficia vacaverint ipso jure) rem contrectavit per consequens alienam, & sic furtum commisit quodammodo, vel rapinam. In suæ quoque salutis, & multarum animarum dispendium, prædictas parœciales Ecclesias retinebat *f*, cum earum cura, qua jam privatus fuerat ipso jure, ad eum nullatenus pertineret: & sic per ipsum eædem animæ damnabiliter sunt deceptæ. §. 2. Verum procurator eorum, qui elegerant ipsum, etsi pluralitatem beneficiorum hujusmodi coram nobis profiteretur *g* in jure, per concessionem tamen Rothomagen. Archiepiscopi nobis exhibitam, eundem electum nisus *h* est multipliciter excusare. Nos igitur dictam excusationem, utpote frivolam, nullatenus admittentes *i*, vobis dedimus in mandatis, ut si constaret, quod idem post receptum Archidiaconat. prædictum curam animarum habentem, præfatas parœciales Ecclesias electionis tempore retineret, nec ostenderet secum per sedem Apo-

a *Vide l. non dubium. cum not. C. de leg. & 25. quæst. 2. imperiali.* b *redundare.* c *al. ita: denuntianda ordinatione facta patrono.* d *al. honeste.* e *receptionem.* f *Firmitate, super Groram, Ord. Cistert. diœces. Cabilon.* g *al. electione.* h *persona idonea.* i *vide l. 2. §. sed si qui ff. si quis caus.*

a *Later. Conc. sub Innoc. III. c. 26.* b *institutis.* c *Parisiensi.* d *sub Innoc. III. c. 26. cavetur, ne ullus habeat duo beneficia cum cura annexa.* e *al. omisso.* f *al. detinebat.* g *contereretur.* h *al. visus.* i *vid. l. liberto. §. fin. ff. de negot. gest.*

Apostolicam super hoc dispensatum, electionem illius auctoritate Apostolica cassaretis: [*& infra*.] Partibus ergo propter hoc in vestra præsentia constitutis, præstito quoque *a* juramento de veritate dicenda, & factis positionibus, & responsionibus hinc inde, tandem eodem Decano, prætextu quorundam gravaminum, ad nostram audientiam appellante, vos electionem hujusmodi irritantes, eidem Ecclesiæ de Cenoman. Episcopo providistis: [*& infra*.] §. 3. Licet autem positiones, *b* & responsiones super pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen contestationem litis non invenimus esse factam (cum non per positiones, & responsiones ad eas factas *c*, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem factam, contestatio litis fiat *d*) eundem processum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum. §. 4. Tandem Archidiaconus electionem ex præmissa causa petiit irritari, electo respondente prædicto, quod non erat ejus electio irritanda: Lite vero coram nobis legitime contestata, præstitoque de veritate dicenda a partibus juramento, idem electus, etsi confiteretur se dicta beneficia electionis tempore tenuisse, tamen excusare se super hoc nihilominus *e* nitebatur, quia videlicet dictum Archidiaconatum non credebat curam animarum habere. Sed cum in jure confessus fuerit, quod Archidiaconus Ambian. de consuetudine suspendit, excommunicat, & absolvit Presbyteros, & Priores, & Parœciales Ecclesias interdicit, necnon Archidiaconus *f* visitat, & inquirit, quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione visitationis recipit, evidenter apparet, quod curam habeat animarum annexam: quam si etiam non haberet, negare non potest, quin personatus existat, cum idem de Personatibus, quod & de beneficiis curam animarum habentibus, judicium sit habendum. §. 5. Insuper indulgentiam, quam super hoc asserit se habere, invalidam reputavimus, cum in ea falsitatem suggesserit, & suppresserit veritatem: qua tacita, vel expressa ipsam nullatenus habuisset. Suggessit enim, quod prædictas parœciales Ecclesias, antequam fuisset in Archidiaconum assumptus, canonice fuerat assecutus, cum nullus potuerit plures parœciales Ecclesias obtinere, nisi una penderet ex altera, vel unam intitulatam, & alteram *g* commendatam haberet, unde cum idem utramque illarum intitulatam haberet, ipsas nequivit canonice habuisse. Item suggerens, quod reditus personatus sui erant tenues, & exiles, suppressit, quod alios reditus in pluribus Ecclesiis noscitur obtinere. Suppressit etiam, quod plures parœciales Ecclesias cum pluribus aliis beneficiis in diversis Ecclesiis obtineret: cum intentionis nostræ non fuerit secum in tot beneficiis (præsertim habentibus curam animarum) dispensare, nec intentionis nostræ fuerit aliquid ei de novo concedere, sed ut per indulgentiam posset habita licite retinere: [*& infra*.] §. 6. Tandem cum non restaret, nisi proferenda sententia, idem tam juri (si quod ei competere videbatur) quam liti cessit *h* spontanea voluntate, cujus cessionem duximus admittendam.

CAP. LV.

Irrita est electio, quam collatio non præcessit, vel quæ facta non est a majore parte Capituli, vel quæ non fuit communis.

Idem Gregor. IX. (*an. 1228. forte in Galliam.*)

IN Genesi legitur: [*& infra*.] Cum in Concilio *i* caveatur, ut is collatione habita eligatur, in quem omnes vel major, & sanior pars Capituli consentit: & in Guil. major pars totius Capituli non consenserit, quanquam majorem partem habuit partium comparatione minorum: nec plene numeri ad numerum, quia utrum G. & H. de quibus adversarii referunt quæstionem, in electione vocem habuerint, tractatum non extitit, nec discussum: nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum collatio facta fuerit: nec etiam electio communiter celebrata, quoniam licet in eundem Guil. singulariter singuli consensissent, non tamen debuit subsequi singularis electio, sed communis: ne vel idem repeti videretur, vel ex hoc sequeretur absurditas, ut tot essent electiones, quot essent numero eligentes. Nec ex singularibus, vel particularibus consensibus appareret universalis electio, vel communis, licet quilibet singularis veritatum exprimat suæ partis: quemadmodum ex singularibus propositionibus (licet veris) universalis propositio non apparet *a*, nisi per signum universale forsitan exprimatur. Nec præmissi duo Canonici poterant sic excludi, cum primus existeret in Canonicatus possessione, vel quasi *b*, habendo stallum in choro, locum in Capitulo, legendo, & cantando ut Canonicus, & ad tractatus, ac electiones dignitatum, & personatuum, quæ occurrerunt pro tempore faciendæ, tanquam Canonicus sit vocatus: quanquam hac vice fuerit cum protestatione admissus: secundus vero esset in tali loco, de quo fuerat ad electionem vocandus: cum de toto regno Franciæ vocentur absentes de consuetudine Ecclesiæ Gallicanæ: nos his plenius intellectis, de consilio fratrum nostrorum præmissam electionem, utpote contra formam Concilii attentatam, decernimus irritam, & inanem.

CAP. LVI.

Non valet electio Pontificis per Laicos, & Canonicos facta, etiamsi hoc habeat consuetudo. h. d. & quotidie solet allegari.

Idem *Capit. Massano.* (*ann. 1226. Roma in Hetruriam.*)

MAssana *c* Ecclesia pastore *d* vacante: [*& infra*.] Edicto perpetuo prohibemus, ne per Laicos cum Canonicis Pontificis electio præsumatur. Quæ *e* si forte præsumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem: non obstante contraria consuetudine, quæ dici debet potius corruptela. *f*

CAP. LVII.

Non sufficit ad confirmationem electionis, quod sit facta a majori parte Capituli, nisi etiam illa pars sit sanior.

Idem *Capit. Cathalan.* (*ann. 1229. Roma in Galliam.*)

II. ECclesia vestra destituta pastore, convenientes in unum (absente Guil. qui tunc noluit interesse) ad celebrandam electionem terminum statuistis. Veniente vero termino, & dicto Guil (cum absens existeret) non vocato, præmisso juxta formam Concilii *g* generalis scrutinio, 14. magistrum G. Presbyterum Cardinalem, concanonicum *h* vestrum: & 17. R. Remen. Canonicum elegerunt, præfato G. postmodum electioni ejusdem R. suum præbente consensum. Tandem procuratoribus utriusque partis in nostra præsentia constitutis, allegabatur pro electione dicti R. quod cum in 4. excederet aliam, computato Guil. prædicto, majorem Capituli partem habebat, & per hoc debebat pars sua sanior reputari, cum ubi major numerus est, zelus melior præsumatur *i*. Pars

a *al. præstitoque. al. & præstito.* b *vide l. hæres, & sequ. ff. de pet. hær. & l. Gallus. §. & quid si tantum ff. de lib. & posthum.* c *al. habitas. dictio, factas, deest in manuscripto.* d *vide l. defensor. §. qui interrogatus. ff. de int. act. & l. 1. C. de divers. rescript.* e *al. videbatur.* f *vide Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 3.* g *aliam.* h *vide l. postquam liti. C. de pact. & Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obligat.* i *Lateranensi sub Innocent. III. cap. 24.*

a *Vide l. qui habebat. ff. de legatis 3. & l. si pluribus, & ibi Bartol. ff. de legatis 2.* b *vide l. certum. Cod. de rei vindic.* c *alias. Messana.* d *vide Concil. Bracar. c. 1. & Burch. lib. 1. Decret. cap. 10.* e *Quod si.* f *vide l. omnes judices. cum not. Cod. de dec. lib. 10. in gloss. 1. & in Authent. ut nulli judic. §. 1. in glossa magna, collat. 9.* g *Concil. Lateran. sub Innoc. III. cap. 24.* h *in antiquis, Canonicum invenio.* i *vide l. ita stipulatus. §. credendum est, ff. de verborum obligat.*

Pars vero altera electionem eandem multipliciter impugnabat, proponens prænominatum R. in ætate pati defectum, nec esse sufficientis scientiæ ad Ecclesiam supradictam, cum ætatis maturæ, & eminentis scientiæ præfatus Cardinalis existat: & cum electores Cardinalis alios meritis, & auctoritate præcellerent, habito præsertim respectu ad personam electam, meliorem zelum eos habuisse constabat. Dicebatur præterea, quod consensus dicti Guil. (quem pars ejusdem R. confitebatur fuisse contemptum, asserente parte reliqua Capitulum potius contemptum ab ipso fuisse) cum non fuerit consensus præstitus in scrutinio, sed post electionem accesserit, adjicere nil valebat: [& *infra*.] Denique statutum generalis Concilii, quod electionem decernit invalidam, cum contra ejusdem Concilii formam in electione peccatur, non debet ad contemptum, & alia, quæ non sunt de forma, referri. Unde quod ibi dicitur, quod aliter electio celebrata non valeat, ea respicit tantum, quæ attentantur contra formam Concilii memorati: non autem alia, quæ ponuntur ibidem, sicut est istud, quod præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt commode interesse, haberi debeat in electione processus, ne cætera, quæ super hoc alibi statuta noscuntur, uno verbo videantur everti. Neque enim *a* credendum est, Romanum Pontificem (qui jura tuetur) quod alias excogitatum est multis vigiliis, & inventum *b*, uno verbo subvertere voluisse. Nos ergo quæ hinc inde fuere proposita, plenius intellectis (cum ex Lateranensi Concilio in ordinationibus Ecclesiarum major, & sanior pars Capituli exigatur, & statutum generalis Concilii contineat inter cætera, ut is eligatur, in quem omnes, vel major, & sanior pars consentit) electionem dicti R. non personæ, sed potius electionis vitio (cum major, & sanior pars non consenserit in eundem) de fratrum nostrorum consilio duximus sententialiter irritandam.

CAP. LVIII.

Publicato scrutinio, non possunt electores variare, sed compelli debent ad collationem, & electionem.

Idem Greg. IX. (*an.* 1229. *Romæ.*)

PUblicato scrutinio variare nequeunt electores; cum sit facienda collatio, & electio celebranda. Ad quod per superiorem, si oportuerit, compellantur.

CAP. LIX.

Cassata electione propter simoniam etiam sine culpa electi, non dispensat Episcopus ea vice cum cassato: secus si electus libere resignavit. h. d. secundum intellectum glossæ 2. in fin.

Idem.

SI alicujus electionem propter simoniam, eo ignorante, ac ratum non habente commissam, contigerit reprobari, cum eo super prælatione *c*, ad quam taliter fuerat electus, illa vice non potest Episcopus dispensare. Quamvis circa eum, qui ignoranter recipit simplex beneficium per simoniacam pravitatem, post liberam resignationem Episcopi dispensatio toleretur. *d*

CAP. LX.

Electoribus impeditis currit tempus, si possunt impedimentum tollere.

Idem.

HIs, quibus interdicitur, ut absque superioris licentia eligere non præsumant, tempus statutum a canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam hujusmodi postulandi. *e*

a *al.* Nec enim. b *Vide §. quorum Institut. in proœm. & in auth. ut jud. sine quo suff.* c *alias, postulatione.* d *Vide l. nihil. §. sicut filius. ff. de inofficios. testament.* e *Vide l. eum qui ita. §. fin. cum gloss. magna, & ibi Bart. D. de verborum obligation.*

TITULUS VII.

DE TRANSLATIONE EPISCOPI. *a*

CAP. I.

Patriarcha, qui confirmatum in Archiepiscopum transfert ad sedem Episcopalem, ab Episcoporum confirmatione suspenditur. Joan. Andr.

Innocentius III. *Antiocheno Patriarchæ.*

(*an.* 1198. *Roma in Syriam.*)

CUm ex illo *b* generali privilegio, quod Beato Petro, & per eum Ecclesiæ Romanæ Dominus noster indulsit, canonica postmodum manaverint instituta, continentia majores Ecclesiæ causas ad Apost. sedem *c* perferendas, ac per hoc translationes Episcoporum, & sedium mutationes ad summum Apostolicæ sedis Antistitem de jure pertineant, nec super his quicquam præter ejus assensum debeat immutari *d*: Miramur, quod L. Apamen. *e* electum in Tripolitanam Ecclesiam transtulisti, & novo quodam mutationis genere parvificasti majorem, & magnum quodammodo minorasti, episcopare Archiepiscopum, imo potius dearchiepiscopare præsumens. Licet enim dictus L. nondum fuisset in Archiepiscopum consecratus, confirmationis tamen munus receperat, & Archiepiscopalia (quantum ei licuit) ministrarat, sicut nobis ipsius relatione innotuit, qui se Valiens. Episcopum *f* asseruit confirmasse. Ne igitur perpetrandi similia cæteris audacia tribuatur, te ab Episcoporum confirmatione duximus suspendendum. *g*

CAP. II.

Electos in Episcopos, & confirmatos transferre potest solus Papa.

Idem Decano, & Capitulo Andegavensi. (*an.* 1198. *Roma in Galliam.*)

INter corporalia *h*, & spiritualia eam cognovimus *i* differentiam, quod corporalia facilius destruuntur, quam construantur: spiritualia vero facilius construuntur, quam destruantur. Unde juxta canonicas sanctiones Episcopus solus honorem dare potest, solus auferre non potest. Episcopi quoque a Metropolitanis suis munus consecrationis accipiunt, qui tamen non possunt, nisi per Rom. Pontificem condemnari. Cum ergo fortius sit spirituale vinculum, quam carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus spirituale conjugium, quod est inter Episcopum, & Ecclesiam, suo tantum judicio reservaverit dissolvendum, qui dissolutionem *κ* etiam carnalis conjugii, quod est inter virum, & fœminam, suo tantum judicio reservavit, præcipiens, ut quos Deus conjunxit, homo non separet. Non enim humana, sed potius divina potestate conjugium spirituale dissolvitur, cum per translationem, depositionem, aut cessionem auctoritate Romani Pontificis (quem constat esse Vicarium Jesu Christi) Episcopus ab Ecclesia removetur: & ideo tria hæc, quæ præmisimus, non tam constitutione canonica, quam institutione divina, soli sunt Romano Pontifici reservata *l*. Sicut autem Episcopus consecratus sine licentia Rom. Pontificis suam non debet Ecclesiam derelinquere, sic & electus confirmatus: cum non debeat in dubium revocari, quin post electionem, & confirmationem canonicam inter personas eligentium, & electi, conjugium sit spirituale contractum, cui profecto Episcopalis

a *In quibusdam antiquis additur, vel electi.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Anacl. Papa ep.* 1. *Melchior Canus lib.* 1. *de loc. Theolog.* d *al. attentare.* e *Paphensem, al. Appaniensem.* f *al. Silvaliensem. al. Valiens.* g *Vide l.* 1. *C. ad leg. Jul. rep. & institut. de except. §. hodie.* h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Innoc. III. Epist. L.* 1. *p.* 154. i *in vulgatis, esse, legitur; sed abest a manuscript.* κ *Vide Dom. Sotum in* 4. *Sententiar. dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 4. *Matth. cap.* 19. l *Vide cap. quamvis de elect. lib.* 6. *& cap. ut debitus. ad fin. infra de appell.*

Iis dignitas nihil addit: cum quis Episcopali præditus dignitate, nullius tamen Ecclesiæ possit esse Episcopus, quemadmodum de illo contingit, qui oneri Pontificali renunciat, nor honori. Unde cum non sit majus vinculum Episcopi ad Ecclesiam *a*, quam electi, maxime cum fuerit confirmatus *b*, imo idem penitus, & non aliud, idem juris obtinet in utroque. Sicut ergo Episcoporum translatio, depositio, & cessio, sic & electorum post confirmationem (spiritualis conjugii ratione) soli est Romano Pontifici reservata: licet usque ad tempora ista, quod cautum fuerat de Episcopis, expressum non fuerat de electis: propter expressam tamen similitudinem, vel identitatem potius, nemini poterat videri dubium subtiliter intuenti: cum de similibus idem judicium sit habendum. §. 1. Sed neque illud, quod in canone legitur de electo, ut si ultra sex menses per suam negligentiam retinuerit Ecclesiam viduatam, nec ibi, nec alibi donum consecrationis accipiat, imo Metropolitani sui cedat judicio, aliter intelligentibus poterat suffragari: cum non intelligatur Ecclesia viduata, quasi sponsum non habeat, sed quia sponsus ejus nondum sit consecratus, adhuc quoad quædam quasi viri maneat solatio destituta: sicut juxta communem modum *c* loquendi illa dicitur Ecclesia viduata, quæ licet Episcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere. Nec quod de cessione subsequitur, & statutum fuit ad pœnam, trahi debet ad gratiam: ut sicut Metropolitani judicio electus dejicitur, ita etiam ad aliam Ecclesiam possit transferri, præsertim cum nec sine auctoritate Romani Pontificis fiat cessio, vel dejectio memorata: qui ut hæc possent, ex illo canone Metropolitanis indulsit. Unde si circa translationem idem fieri voluisset, quod de cessione dixerat, & de translatione poterat expressisse: & quod non est sanctorum Patrum decreto sancitum, superstitiosis non est adinventionibus præsumendum: præsertim cum nonnunquam intelligatur prohibitum, quod non invenitur concessum. §. 2. Sane quoniam Turonens. Archiepiscopus electum Abricen. per Metropolitanum suum confirmatum, in Ecclesiam vestram præter auctoritatem sedis Apostolicæ transferre præsumpsit, & in Episcopum consecrare, quem Rothomagensis Archiepiscopus citra mandatum nostrum absolvit, & ei licentiam tribuit transeundi: prædictos Archiepiscopos a consecratione, & confirmatione Pontificum, Episcopum vero ab executione Pontificalis officii, Bituricensis Archiepiscopus juxta mandati nostri tenorem suspendit. Et quamvis iidem Archiepiscopi tanquam majores plus excesserint in præmissis *d*, præfatus vero Episcopus minus (utpote illorum tanquam majorum errorem secutus) nos tamen intellecta eorum confessione spontanea, & supplicatione devota, veniam errori dedimus, quia non ex malignitate, sed ex simplicitate peccaverunt. *e* Et quoniam præfatus Episcopus, qui minus peccaverat, severius fuerat castigatus, reatum suum recognoscens humiliter, & devote, ac misericordiam postulans, & judicium non requirens: nos intuentes, quod licet sibi munus consecrationis impensum, nec prioris Ecclesiæ ipsum Pontificem fecerit, nec secundæ, cum ad primam non fuerit consecratus, & ad secundam (priori vinculo perdurante) non potuerit canonice consecrari, adhuc conjugaliter alteri alligatus: ei tam a vinculo prioris Ecclesiæ, quam a pœna suspensionis penitus absoluto, de benignitate sedis Apostolicæ duximus concedendum, ut priori consensu hactenus perdurante, Andegaven. Ecclesiam studeat gubernare.

CAP. III.

Episcopus, qui propria auctoritate de sua Ecclesia se transfert ad aliam, carebit utraque.

Idem Innoc. III. *Bambergensi a Episcopo, & Petro Scholari Maguntinen. (an. 1198. Spoleto in Germaniam.)*

QUanto personam *b* Hildesemen. Episcopi: (*& infra.* 1) ipse vero relicta Hildesemen. Ecclesia, ad Herbipolens. Ecclesiam auctoritate propria se transtulit: non attendens, quod veritas in Evangelio *c* protestatur: *Quos Deus conjunxit, homo non separet*: & potestatem transferendi Pontifices ita sibi retinuit Dominus & Magister, quod soli beato Petro Vicario suo, & per ipsum successoribus suis speciali privilegio tribuit *d*, & concessit: sicut testatur antiquitas, cui decreta Patrum sanxerunt reverentiam exhibendam: & evidenter asserunt sacrorum canonum sanctiones. Non enim homo, sed Deus separat, quos Roman. Pontif. (qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris) Ecclesiarum necessitate, vel utilitate pensata, non humana, sed divina potius auctoritate dissolvit. (*& infra.* 2) Ne autem facti perversitas transeat præsumptoribus in exemplum *e*, (quod quidem, si verum est, non potest non esse notorium) sibi præcipimus, ut administrationem Herbipolens. Ecclesiæ penitus derelinquat: (*& infra.* 3) Cæterum quoniam Herbipolens. Ecclesiæ Canonici vota sua in ipsum prorsus illicite contulerunt, volentes (sicut dignum est) ut in eo puniantur, in quo peccaverunt, eligendi eos hac vice suspendimus potestate: (*& infra.* 4) Quia vero Hildesemensem Ecclesiam, cui fuerat alligatus, unde (secundum Apostolum) solutionem quærere non debebat, nimis improbe dereliquit, ne ad ipsam redeat ulterius, districtius prohibemus: cum secundum traditiones *f* canonicas, qui ad majorem se plebem transtulit, a cathedra repelli debeat aliena, & carere propria, ut nec illis præsideat, quos per superbiam sprevit, nec illis, quos per avaritiam concupivit. *g*

[1 *Sinceriori diligebamus affectu, tanto securius sperabamus, quod nihil adversus matrem suam Romanam Ecclesiam in præjudicium sui ordinis, & Ecclesiasticæ disciplinæ dispendium attentaret. Sane sicut certa multorum assertione comperimus, & suarum didicimus nihilominus testimonio literarum, quibus ad nos directis Herbipolens. se Pontificem nominabat.*]

[2 *Nolentes autem tantæ præsumptionis audaciam relinquere impunitam, qui secundum Apostolum omnem inobedientiam prompti sumus ulcisci.*]

[3 *Si vero, quod non credimus, hanc suspensionem nostram non curaverit humiliter observare, & inhibita sibi usurpare præsumpserit, excommunicationis vinculo ipsum decernimus innodatum: omnibus etiam tam Clericis, quam laicis Herbipolens. diœces. sub anathematis interminatione præcipimus, non obstante juramento fidelitatis, ut omnem ipsi obedientiam subtrahant, quam ipse sibi contra sacros canones usurpavit, non attendens, quod dicit Apostolus: Nemo sibi sumat honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.*]

[4 *Et si contra sed. Apostol. interdictum ad cujusquam nominationem processerint, quod ab eis factum fuerit, irritum decrevimus, & inane.*]

CAP.

a *Alias ita: quoad Ecclesiam.* b *vide text. in* 1. *constit.* C. *& l. Stichus. & l. Pamphilus.* D. *de man. test.* c *usum vide l. librorum.* §. *quod tamen Cassius.* D. *de legat.* 3. *& l. cum de Lanionis.* §. *asinam.* D. *de fund. inst. leg.* d *vide l. in Presbyteris.* C. *de Episc. & Clericis. & ff. de pœn. l. moris.* §. *iste fere.* e *vide l.* 3. §. *fin. ff. de lib. caus. & not. in l. plagii.* C. *ad legem Fla. de plagio.*

a *Sic in* 3. *compil. Al. Idem Episcopo, & Petro Scholastico Maguntinensi.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide & Leonem apud Ivonem part.* 5. *cap.* 103. c *Matth.* 19. d *aliter, præbuit,* e *vide l. capitalium.* §. *penult. ff. de pœn. & in l. si quis in suo.* C. *de inofficios. testamento.* f *Leo Papa I. epist.* 82. *cap.* 8. *Adde Concil. Sardic. can.* 1. *ubi cavetur, ne quis de uno Episcopatu ad alium transferatur.* g *Concor.* 7. *quæst.* 1. *si quis.*

CAP. IV.

Solus Papa transfert Episcopos: & indulgentia per eum super tali translatione concessa, ad literam servanda est.

Idem *Branbur. Episcopo, & Scholastico Maguntinensi* a.

(*an.* 1199. *Roma in Germaniam.*)

LIcet *b* in tantum: (*& infra.* 1) Sicut legitimi matrimonii vinculum, quod est inter virum, & uxorem, homo dissolvere nequit, Domino dicente in Evangelio: *Quos Deus conjunxit, homo non separet*: sic & spirituale foedus conjugii, quod est inter Episcopum, & Ecclesiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in consecratione intelligitur consummatum, sine illius auctoritate solvi non potest, qui successor est Petri, & Vicarius Jesu Christi. Hoc autem C. quondam Hildesem. Episcopus non attendens, ad Herbipolens. Ecclesiam propria temeritate transivit: (*& infra.* 2) Nec illa *c* praedecessoris nostri indulgentia praesumptionem excusat ipsius, sed ambitionem accusat: cum in ea sit expressum, quod si ad majorem vocaretur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assumere, dum tamen nihil ei de statutis canonicis obviaret. Unde licet forsitan aliquibus videatur, ut indulgentiae occasione ipsius ad dignitatem possit transire majorem; ad parem tamen ipsi transire non licuit: cum in majori dignitate propter majorem utilitatem facilius soleat dispensari. Praeterea cum postulatio, sicut & electio, examinari soleat diligenter, & tenor illius indulgentiae non solum videatur postulationis examinationem, sed personae etiam reservare, subjungens, dummodo nihil de canonicis obviet institutis: antequam per eum postulatio examinata fuisset, cui fuerat facienda, nulla ratione debuerat transisse.

[1 *Quaedam vero sibi Apostol. sed. reservat quodammodo specialiter, & singulariter, ut praeter specialem auctoritatem ipsius nec jure agi valeant, nec attentari debeant cum effectu. In his autem specialiter translationes Episcoporum adeo non tam constitutio canonica, quam divina ejus tantum potestati commisit, ut*]

[2 *Et administrationi ejus se ingerens, Herbipolensem se fecit Episcopum nominari.* & infra.]

TITULUS VIII.

DE AUCTORITATE, ET USU PALLII.

CAPUT I.

Intra quamlibet Ecclesiam provinciae suae Archiepiscopus pallio uti potest: sed extra non potest.

Clemens III. (*an.* 1189. *Romae.*)

CUm super *d* aliqua re: (*& infra.*) Quaesivisti, quomodo intelligatur, quod in forma traditionis pallii continetur, videlicet, tradimus tibi pallium *e*, ut eo intra *f* Ecclesiam tuam utaris. Quod ita intelligitur, videlicet intra quamlibet Ecclesiam provinciae tibi commissae. Si vero te sacris indutum vestibus Ecclesiam processionaliter, vel alio modo, exire contigerit, tunc tuo pallio minime *g* uti debes.

CAP. II.

Archiepiscopus alteri Archiepiscopo pallium suum commodare non potest.

Coelestinus III. (*an.* 1194.)

AD hoc *a*, quia quaesitum est a nobis ex parte tua, utrum liceat tibi pallium tuum Metropolitano alii commodare: (*& infra.* 1) Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod non videtur esse conveniens, ut pallium tuum alicui commodes *b*: cum pallium personam non transeat, sed quisque cum eo debeat (sicut tua novit discretio) sepeliri.

[1 *Si contigerit eum sine pallio suo ad Ecclesiam tibi commissam, in aliqua praecipua solennitate venire, & in eadem Ecclesia Missarum solennia celebrare, licet exinde nos non recolamus expressum canonem invenisse, super hoc tamen*]

CAP. III.

Per pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, & nomen Archiepiscopale.

Innocentius III. C. *Cardinali* c *Presbytero Apost. sed. Legato.* (*an.* 1202. *Roma in Siciliam.*)

NIsi specialis dilectio *d* illa: ((*& infra.*) Sane si postulatio Trojani *e* Episcopi ad Panormitanam Ecclesiam fuisset per nos etiam approbata, non tamen deberet se Archiepiscopum appellare, priusquam a nobis pallium suscepisset, in quo Pontificalis officii plenitudo *f*, cum Archiepiscopalis nominis appellatione confertur. Tu ergo quod factum est, sic studeas palliare, ut id in confusionem tuam, & ad sedis Apost. opprobrium non redundet. Quoniam si oporteat, ut nos, vel tu ex hoc negotio confundamur, eligemus potius te confundi, quam laedamus sedis Apost. dignitatem.

CAP. IV.

Romanus Pontifex semper, & ubique utitur pallio, alii in Ecclesiis suis, & certis diebus tantum.

Idem. (*an.* 1202. *Romae.*)

AD honorem *g* Dei: (*& infra.*) Sane solus Romanus Pontifex in Missarum solenniis *h* pallio semper utitur, & ubique: quoniam assumptus est in plenitudinem Ecclesiasticae potestatis, quae per pallium significatur *i*. Alii autem eo nec semper, nec ubique, sed in Ecclesia sua, in qua jurisdictionem Ecclesiasticam acceperunt, certis dedent uti diebus. Quoniam vocati sunt in partem solicitudinis κ, non in plenitudinem potestatis.

CAP. V.

Archiepiscopus extra suam provinciam pallio uti non potest, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Idem *Compostellano Archiepiscopo.* (*an.* 1203. *Roma in Hispaniam.*)

EX tuarum *l* tenore literarum accepimus, quod cum fuerit in concessione pallii tibi dictum, ut ipso intra Ecclesiam tuam utereris: & tibi pro Ecclesiae tuae negotiis frequenter extra tuam provinciam commoranti, verecundum sit absque pallio ministrare (cum consuetudo sit in Hispania generalis, quod Archiepiscopi extra suas provincias pallio indifferenter utantur) ut extra tuam provinciam uti pallio valeas, indulgeri tibi a sede Apostolica postulasti.

Licet autem talis consuetudo dicenda sit potius corruptela *m*, nos tamen de speciali gratia indulgemus tibi, ut si necessitate aliqua praepeditus ad Ecclesiam tibi subjectam acce-

a *Idem Bamberg. Episcop. & magistro Praeposito scholari Maguntin.* b *Capit. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *In Cod. Barbatiae ita: Nec illa praedecessoris nostri indulgentia, quam impetrasse se refert, praesumptionem, &c.* d *Capit. 1. eod. tit. in 2. compil.* e *pallium sumitur in hoc tit. pro quodam Archiepiscoporum ornamento, crucibus nigris intexto, velut stola sacerdotalis, quod super alia ornamenta defertur, humeros velut corona pectusque circumdans, & ante dependens. Vide Pann. in c. antiqua. de privil. & Innocent. III. lib. 1. Myster. Mis. c. 63. ubi copiose de ejus materia, forma & mystica significatione.* f *al. infra.* g *nullo modo.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. al. haec* b *l. personale. ff. sol. matrim.* c *Innocentius III. Cod. tit. 5. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, &c. ut habet 3. compil.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *alias, Trojanens. al. Trojacens. Regni Siciliae Cancellarii.* f *Adde Concil. Lateranens. sub Innocent. III. cap. 5.* g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* h *al. solemnitatibus.* i *figuratur.* κ *al. & non in plenitudinem, &c.* l *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* m *vide l. omnes judices. C. de decur. lib. 10. & auth. ut nulli judic. §. in gloss. magna, collat. 6.*

accedere forte nequiveris, pro consecrandis Suffraganeis tuis, vel Clericis ordinandis, & ad Ecclesiam alienam propter hoc te contigerit declinare: dummodo is, ad quem Ecclesia pertinet, id permittat, utendi pallio in jam dictis casibus liberam habeas facultatem.

CAP. VI.

In qualibet Ecclesia suæ provinciæ, permissis diebus, Archiepiscopus Missam celebrans uti potest pallio.

Idem Innoc. III. (*an.* 1206. *Romæ.*)

CUm sis, [*& infra.* 1] Ubicunque *a* fueris in Missarum celebrationibus constitutus, diebus solennibus usum pallii, (per quod plenitudo Pontificii *b* designatur) poteris liberius exercere.

[1 *In partibus remotissimis gratum gerimus & acceptum, quod in actibus tuis quotiescunque dubitationis scrupulus emergit, &c. Noveris igitur, quod ubi exposcit necessitas, & plura in una Ecclesia altaria, & plures Episcopos simul poteris consecrare, &c.*]

CAP. VII.

Sine pallio, & sandaliis potest Archiepiscopus celebrare.

Honorius III. *Archiepiscopo Tri.* (*imo Lugdunensi c. an.* 1220. *Roma in Galliam.*)

QUia nos: [*& infra.*] Inquisitioni t. t. respond. quod tam in tua, quam in aliena diœcesi, potes sine pallio, & sandaliis celebrare: qui utique in tua diœcesi non debes semper celebrare cum pallio, sed diebus illis duntaxat, qui in Ecclesiæ tuæ privilegiis sunt expressi. Sicque soluta est quarta quæstio, qua quæsivisti, an tibi sit licitum pro defunctis cum pallio celebrare.

TITULUS IX.
DE RENUNCIATIONE.

CAP. I.

Non datur licentia cedendi Episcopo, qui propter senectutem vult cedere, si necessarius, vel utilis sit Ecclesiæ suæ.

Alexander III. *Londonensi Episcopo.* c (*imo Lunden. Archiep. c. an.* 1180. *Roma in Daniam.*)

LIteras *d* tuas: [*& infra.* 1] Si tuam aut *e* senectutem, aut insufficientiam forte considerans, te tanquam emeritum *f* postulas relaxari: scito nos credere, quod tutius sit hoc tempore, si commissa tibi Ecclesia sub umbra tui nominis gubernetur, quam si alteri novæ incognitæque personæ gubernanda in tanto discrimine committatur: maxime quia in te vigor devotionis, & fidei (etiam corpore senescente) non deficit, sed vergente deorsum conditione corporea, fervor Spiritus in sublimiora conscendit: [*& infra.* 2] Monemus te igitur, ut super hoc diebus istis nulla te facias importunitate molestum, quia indecens omnino probatur, prius solvere militiæ cingulum, quam cedat victori adversitas præliorum.

[1 *Nuper accepimus, devotione plenas, & dolore non vacuas, quæ quidem & tuam nobis insinuarunt affectuosissimam charitatem, & tui Archiepiscopalis officii, quod fideliter gessisse, & adhuc te gerere gaudemus, contrariam exigebant Ecclesiæ utilitatibus cessionem. Nosti enim, sicut vir prudens, & providus, quod tanta est Cleri malitia, & contra Ecclesiam Dei tam gravis tamque diuturna persecutionis instantia, ut nequaquam ei cedat ad commodum, si tuam sedem talem contigerit subire defectum. Quod*]

[2 *Ne igitur hujus doloris aculeus vividam circa te nostri pectoris vulneret charitatem, rogandum te potius duximus & monendum.*]

a Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. b al. Pontificalis officii. al. Pontificis. c al. Londen. Archiepiscop. al. Lugdunensi Archiepiscop. al. Baton. Episcop. in Codice MS. est Turonensi. d Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. e al. autem. f sic in omnibus manuscript. & vox, immeritum, perperam inserta fuit.

CAP. II.

Qui abjurat beneficium, licite potest illud (si denuo eligatur) obtinere.

Idem *Abbati Dolen.* a *& Priori de Artigia.* (*an.* 1180. *Roma in Galliam.*)

CUm inter P. Gaufridi, & quosdam *b* alios Canonicos sancti L. super spirituali *c* beneficio, scilicet stallo in choro, & loco in Capitulo, quæstio fuisset diutius agitata: [*& inf.* 1] Ideoque vobis mandamus, quatenus si præfatum P. inveneritis de consensu *d* majoris partis Capituli fuisse de prædicto beneficio auctoritate Apostolica investitum, eum faciatis beneficium ipsum pacifice possidere: non enim videtur nobis impedimentum afferre juramentum, quod de eodem non petendo ulterius proponitur præstitisse, si consensus majoris, & sanioris partis canonicorum Ecclesiæ intercessit.

[1 *Quia tamen altera pars sufficienter instructa non venerat, negotium non potuit terminari.*]

CAP. III.

Qui renunciavit beneficio suo, illud repetere non potest.

Idem *Episcopo e Verulano.* (*an.* 1180. *Roma in Latium.*)

EX transmissa *f* relatione Abbatis sancti N. de Ceparano, nostris est auribus intimatum, quod P. Rubeus Clericus, dum infirmitate *g* laboraret *h*, apud monasterium Sancti Salvatoris sibi petiit habitum monasticum indulgeri: qui recuperata postmodum sanitate, ad monasterium illud gratia complendi votum accessit: & ibidem moram aliquantulam faciens, ea, quæ prædictæ Ecclesiæ sancti N. contulerat, sibi fecit restitui. Nunc autem mutato animo laborat, ut restituatur in Ecclesia supradicta.

Verum quoniam jam dicta Ecclesia ab eo soluta dignoscitur, ex quo ea, quæ sibi contulerat, ad petitionem suam resignavit eidem: mandamus, quatenus (si res ita se habet) prædictum Abbatem, & socios ejus ad receptionem P. nulla ratione compellas invitos: nec a populo *i* Ceparano compelli permittas: hortari tamen eos poteris, ut illum non tanquam unum de Ecclesia, sed quasi de novo recipiant in socium, & in fratrem.

CAP. IV.

Beneficiatus sine licentia Prælati sui beneficio renunciare non potest.

Idem *Episcopo Tornacensi.* (*an.* 1180. *Roma in Galliam.*)

ADmonet: [*& infra.*] Universis personis tui Episcopatus sub districtione prohibeas, ne Ecclesias tuæ diœcesis ad ordinationem tuam pertinentes, absque assensu tuo intrare audeant, aut detinere, aut te dimittere inconsulto. Quod si quis contra prohibitionem tuam venire præsumpserit, in eum canonicam exerceas ultionem.

CAP. V.

Contra petentem beneficium admittitur spontaneæ abjurationis exceptio, etiam causa renunciationis non adjecta: contra quam actor replicare poterit, quod non sponte renunciavit: & qui melius probaverit, obtinebit.

Clemens III. (*an.* 1189. *Romæ.*)

SUper hoc, quod sciscitaris κ, utrum Ecclesiastica beneficia reposcentibus, objecta spontaneæ abjurationis exceptio sine causæ cognitione sit admittenda, & an actoris,

a *Dulonen. al. ita: Abbati & Priori de Artigi. al. de Arcigia.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *al. speciali.* d *In C. Barbat. majoris & sanioris partis, &c.* e *al. Versellensi. al. Verulan.* f *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *al. dum olim nimia infirm. lab. &c.* h *juxta illud: Dum fero languorem, fero religionis amorem: Expers languoris, non sum memor hujus amoris.* i *Vox, populo, deest in omnibus manuscr. sed erat expositio marginalis, quæ irrepsit in textum. In antiquis ita habebatur: Ceparano, id est, a populo Ceparano.* κ *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil. legitur ita: super hoc, quod sciscitaris a nobis.*

actoris, quod sponte non renunciavit, an rei de spontanea renunciatione debeant probationes admitti? Sic tuae experientiae respondemus, quod nulla ratio hoc verisimile reddit, ut quisquam beneficium multis forte expensis, & laboribus acquisitum, quo sustentari debet, facile sine magna causa, sua sponte resignet: ideoque supervacuum esse non credimus, causam resignationis diligenter inquiri *a*, quam si forte probabilem, id est, non vi, nec metu, nec oppressione, nec interventu pecuniae, nec promissione *b* extortam judex invenerit, maxime si non intervenerit juramentum, quod vix fieri de voluntate propria creditur, quod fere semper a malo est [nisi replicatio canonica fuerit opposita] admittere non postponat. Porro licet negantis factum per rerum naturam nulla sit probatio *c*, ejus tamen, qui spontaneam renunciationem negat [cum implicite, & quodammodo replicando inficietur super assertione sua, habito ad dignitatem, & opinionem respectu) probationes credimus admittendas.

CAP. VI.

Qui sponte renunciavit electioni de se factae, super ipsa ulterius audiri non debet.

Idem Clemens III. (*an.* 1190. *Roma in Angliam.*)

IN praesentia nostra: *d* [*& infra.*] Licet igitur judex non semper ad unam speciem probationis applicet mentem suam, sed ex confessionibus, depositionibus, allegationibus, & aliis, quae in ejus praesentia proponuntur, formet animi sui motum, & tanta sit judicialis auctoritas, ut semper pro ipso praesumi debeat, donec contra ipsum aliquid legitime comprobetur: quare si tu coram Dulmen. Episcopo, & ejus Conjudicibus nihil penitus probavisses, standum tamen sententiae fuerat, nisi adversarius eam ostenderet irritandam. Quia tamen praeter ista constitit de ipsius renunciatione spontanea per quasdam Episcoporum literas, & confessionem ipsius, nos *e* ei super eadem Abbatia silentium duximus imponendum.

CAP. VII.

Qui renunciavit literis beneficialibus, non ideo institutioni jam factae renunciare videtur.

Celestinus III. [*an.* 1195. *Roma in Galliam.*]

SAne dilecto *f* filio nostro I. Presbytero Cardinali tunc Apostol. sed. Legato, nos meminimus injunxisse, ut H. Subdiaconum Canonicum in Pictavien. Ecclesia instituere procuraret: qui mandatis nostris obtemperans, ibidem instituit in Canonicum Subdiaconum memoratum. [*& infra* 1] Postmodum idem H. quorundam vestrum ductus consilio, literas suas vobis reddens, vestrae misericordiae se subjecit: [*& infra.* 2] Quia vero *g* unde misericordiam debuit impetrare, inde cogitur dispendium sustinere: mandamus, quatenus (hoc non obstante) ipsum in fratrem, & Canonicum admittatis.

[1 *Verum vos nec nobis, nec ipsi Cardinali reverentiam exhibentes, quod literis suis de jam dicto H. idem Card. injunxit vobis, adimplere minime curavistis, nec etiam susceptionem ipsius in aliquo observare. Sed*]

[2 *Qui cum crederet apud vos misericordiam impetrare, vobis satisfaciens in hac parte, inde damnum cogitur sustinere, unde gratiam, & praemium meruit reportare. Nolentes igitur, quod de saepedicto H. tam a praedecessoribus nostris, quam a nobis inchoatum est, aliquatenus relinquere imperfectum, mandamus, &c.*]

CAP. VIII.

Renunciatio beneficii facta in manibus Laici non tenet, renuncians tamen est beneficio spoliandus.

Innocentius III. *Nidrosien. Archiepiscopo* a (*an.* 1198. *e civitate Castellan. in Norvegiam.*)

QUod in dubiis: *b* [*& infra.*] Hi praeterea, qui beneficium Ecclesiasticum sibi collatum sponte in manum laicam resignantes, illud denuo a Laico susceperunt, eodem sunt beneficio spoliandi *c*, licet resignatio talium facta Laico nullam obtineat firmitatem.

CAP. IX.

Papa concedit licentiam cedendi Episcopo, qui sine mortis periculo in Ecclesia sua morari non potest.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.*

AD supplicationem *d* Ragusien. Archiepiscopi, eum a cura, qua tenebatur Ecclesiae Ragusien. duximus absolvendum, eo quod ibi non poterat secure morari: & si accessum haberet ad illam, mortis sibi periculum imminebat: *e* (*& infra.*) Ne vero idem in vituperium ministerii nostri, defectum in rebus temporalibus patiatur: mandamus, quatenus beneficium, quod de liberalitate Regia, ac concessione tua in Episcopatu Cerleoli, & Ecclesia de Malebron. *f* est illi collatum, ad sustentationem conserves ipsius. Cui concessimus, ut in ipso Episcopatu absque usu pallii officium Episcopale valeat exercere, tibi tanquam Metropolitano reverentiam, & obedientiam impensurus.

CAP. X.

Ponit sex causas, ex quibus Episcopi possunt petere, & Papa consuevit concedere cedendi licentiam, quae sex causae his versibus comprehendi possunt:

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala cedere possit.

Idem *Episcopo Calaritano.* g (*Roma in Sardiniam.*)

NIsi cum *h* pridem: (*& infra.* 1) Si *enim* in hujusmodi cessione frugem tibi melioris vitae promittis, scire te debes non esse sanctificato in utero sanctiorem, & ideo non oportet te praedicationis jam susceptae deserere ministerium, cum ille, cujus fieri bajulus recusabat, tandem praedicandum *i* receperit verbum Dei. §. 1. Quod si forsan humilitatis causa de culmine quaeris *k* Pontificali descendere, eo ipso humilitatis videris erigere *l* male verticem, quod te nimis in resignandi proposito exhibes pertinacem: quia tunc in te veram humilitatem custodies, cum & per eam locum sublimem fugies, & per obedientiam non dimittes. Intueri te itaque volumus, quod haec sunt illa, per quae cedendi Episcopus licentiam potest postulare: Conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientiae, malitia plebis, grave scandalum, irregularitasque personae: sed in his omnibus est observanda cautela. §. 2. Propter conscientiam enim criminis cedendi potest licentia postulari, & forsitan non cujuslibet, sed duntaxat illius, propter quod ipsius officii executio post peractam poenitentiam impeditur: cum si omnes, quos arguit conscientia cujuslibet culpae, cederent, pauci vel nulli in illo ministerio remanerent: (*& infra.* 2) §. 3. Alia vero causa est debilitas corporis *m*, quae vel ex infirmitate, vel ex senectute *n* procedit: nec tamen omnis, sed illa solummodo, per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale. Nam si pro quali-

F

a *Vid. l. si mulier. D. rer. am. & l. sed et si quis. §. nec distinguimus. D. de usufr.* b *facit quod habetur in l.* 1. *&* 2. *D. de calumn.* c *Vid. l. post rem. cum glossa D. de trans. & l.* 1. *D. quae sent. sin. app. rescin.* d *cap.* 4. *eod. tit.* 2. *compil.* e *al. nos de consilio fratrum nostrorum super, &c.* f *c.* 1. *eod. tit. de major. & obed. in* 2. *comp.* g *In C. Barb. quia vero indecens est, ut unde misericordiam deberet impetrare, inde cogeretur, &c.*

a *al. Nidromien.* b *cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Vide l. quaero. §. si venditor. ff. de aedil. edict. & l. Herennius. ff. de evict.* d *cap.* 2. *eod. tit. in* 3 *compil. B. Tho.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 5. e *Vide l. si putator. ff. ad L. Aquil. & l. si ut certo. §. commodatum. ff. commod.* f *Malebros.* g *al. Tralatan. al. Arelatense. al. Claritan. al. Carolitano.* h *cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. Vide B. Tho.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 4. i *al. susceperit. Hier.* 2. k *al. pontificalis honoris.* l *leg. erigere, non ut in vulgatis, eligere.* m *corporalis.* n *quis dicatur senex, notatur in l. si parte. §. in arrogationibus. ff. de adopt. l. inviti. ff. de testib.*

qualibet corporali debilitate , susceptæ servitutis officium posset deseri, frustra se fateretur Apostolus in suis infirmitatibus gloriari : cum interdum non plus hortetur senilis debilitas aliquem cedere, quam moralis maturitas (quæ in senibus esse solet) ipsum in suo suadet officio permanere: pro talibus enim de se dicit Apostolus *a* : *Cum infirmor, tunc fortior sum*: quia nonnunquam corporis infirmitas fortitudinem cordis augmentat. §. 4. Pro defectu quoque scientiæ plerunque potest quis petere cessionem: quia cum ipsa circa spiritualium administrationem sit potissimum necessaria, & circa curam temporalium *b* opportuna: Præsul, qui commissam sibi debet Ecclesiam regere in utrisque , salubriter ei renunciat, si scientiam (in qua ipsam regat) ignorat. *Tu enim* (inquit Dominus *c*) *scientiam repulisti, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi*. Quanquam etsi desideranda sit eminens scientia in pastore , in eo tamen sit competens toleranda: quia secundum Apostolum: *Scientia inflat*, d *charitas autem ædificat*: & ideo imperfectum scientiæ potest supplere perfectio charitatis. §. 5. Propter malitiam autem plebis cogitur interdum Prælatus ab ipsius regimine declinare, quando plebs adeo duræ cervicis existit, ut proficere nequeat apud ipsam , sed propter ejus duritiam, quo magis satagit , eo magis justo judicio deficere permittatur: dicente Domino per Prophetam *e*: *Linguam tuam adhærere faciam palato tuo : quia Domus exasperans est*. Et Apostoli *f* leguntur dixisse Judæis : *Ecce convertimur ad gentes, quia verbi Dei vos indignos fecistis* . Non tamen pro qualibet culpa pastor *g* debet gregem deserere, ne mercenario comparetur, qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: sed de superioris licentia, tunc demum potest non tam timide fugere, quam provide declinare, cum oves convertuntur in lupos : & qui debuerant humiliter obedire, jam irrevocabiliter contradicunt, cum etsi tales sint graviter pro crimine puniendi , sunt tamen pro tempore utiliter tolerandi: quia sanguinem elicit, qui nimis emungit. §. 6. Pro gravi quoque scandalo evitando (cum aliter sedari non potest) licet Episcopo petere cessionem , ne plus temporalem honorem , quam æternam videatur affectare salutem, memor illius , quod dicit Apostolus *h* : *Si esca scandalizaverit fratrem meum , non manducabo carnem in æternum*. Sed inter scandalum, & scandalum est subtiliter distinguendum: sicut Dominus *i* ipse distinxit , cui cum dixissent Apostoli: *Scis , quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizantur?* Respondit: *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum*. Alibi *k* vero dixit: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis , qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris*. Personæ vero irregularitas (ut si forte sit bigamus, vel viduæ maritus) est causa, propter quam petere potest licentiam aliquis resignandi, attestante Apostolo, qui dicit *l* : *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum*. Non tamen propter quamlibet irregularitatem personæ debet ei, qui regulariter ministravit , cedendi licentia indulgeri, utpote si de legitimo matrimonio non sit natus : quia licet irregularitatem hujusmodi non potuerit subjicere, si tamen & culpa latet, & causa, cum eo, qui laudabiliter suum implevit officium (injuncta sibi pœnitentia competenti) potest non minus utiliter , quam misericorditer dispensari. *Ego m sum*, inquit, *Deus zelotes, vindicans peccata patrum in filios, usque in tertiam, & quartam generationem in his , qui oderunt me* , id est , in illis , qui contra me paternum odium imitantur. Unde patet, quod *a* illis, qui paterna vitia non sequuntur, propriæ possunt in talibus suffragari virtutes ; illo discretionis adhibito moderamine, ut inter nothos, & *b* manzeres, naturales, & spurios distinguatur. [*& infra* . 3] §. 7. Verum si propter alias causas cessionem affectes , non est in hoc tibi postulanti favendum : cum hujusmodi postulatio videatur non esse discreta, quoniam (ut id tanquam notissimum omittamus, quod ociositas, & voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas captivandas) propter laboris angustias, aut persecutionis incursus non debes deserere sponsam tuam, cui defigendo *c* manum apud extraneum te fide media copulasti, sciens, quod *Beati d sunt illi, qui persecutionem patiuntur propter justitiam:* quoniam cum probati fuerint, accipient coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. §. 8. Sed dices : *Spiritus e ubi vult spirat, & nescis unde veniat, aut quo vadat*, & ideo non est, qui possit vias illius Spiritus perscrutari : qui *f* vero Spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege: quoniam ubi Spiritus Dei, ibi libertas: quare si cedendi tibi licentia data ab homine non fuerit, nihilominus tamen cedes: quia data est tibi libertas cedendi a Deo. Certe desipis , si sic sapis. Nam quomodo Spiritu Dei agitur, qui contra Spiritum Dei agit? si enim vera sunt, quæ præmisimus (imo quia indubitanter sunt vera) proculdubio contra Spiritum Dei agit, qui aliquid contra veritatem attentat, quoniam ipse est Spiritus veritatis. §. 9. Porro si dicas , quod forsitan alia est causa latens, propter quam cedendi voluntas tibi cælitus inspiratur: & nos siquidem respondemus: Tu quomodo scis, quod talis inspiratio sit cœlestis? nonne recolis, quid ille gloriosus Pontifex dixit, cum cœpisset viribus corporis repente destitui? Domine , si adhuc populo tuo sum necessarius , non recuso laborem , fiat voluntas tua: illius exemplum secutus , qui dixit : *Cupio* g *dissolvi, & esse cum Christo , manere autem in carne necessarium est propter vos*: [*& infra* . 4] §. 10. Quippe si quantocunque virtutum flore refulgeas , & in te non habeas charitatem, nihil te comprobaris habere. *Nulla* h *siquidem major poterit esse charitas , quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Cum autem propter hanc te deceat animam tuam pro subditis tuis ponere, nulla occasione (dummodo proficere illis possis, etsi non omnibus, tamen multis) ab eorum regimine te convenit excusare, quoniam *i* si laboris causam prætendis, exemplum te Apostoli sublevabit, qui suadet tibi laborem hujusmodi non refugere , dum se asserit pro communi salute plus cæteris laborasse: quia licet non semper sequatur laborem effectus , nihilominus tamen ipse labor est meritorius apud Deum : juxta quod legitur *k* : *Reddet Deus mercedem laborum Sanctorum suorum*: [*& infra* . 5] §. 11. Nec putes, quod ideo *l* Martha malam partem elegerit , quæ circa plurima satagebat , quia Maria optimam partem elegit , quæ non auferetur ab ea: quoniam licet illa sit magis secura, ista tamen est magis fructifera : & licet illa sit magis suavis, hæc tamen magis utilis : cum in fœcunditate sobolis , lippitudo *m* Liæ Rachelis pulchritudini sit prælata : quamvis simul in unum & contemplativus esse valeas , & activus , Legislatoris exemplo *n* , qui nunc ascendebat in montem , ut ibi gloriam Domini cum majori cerneret libertate , nunc vero descendebat in castra,

a 2. *Corinth.* 12. b *Vide auth. de jud.* §. 1. *coll.* 9. *& l. si quis* §. *probibentur ff. de edendo.* c *Osee* 4. d 1. *Cor.* 7. *Vide l. sed Julianus* §. *quod dicit. ff. ad Sc. Maced. & l. ex pluribus. de reg. jur.* e *Ezech.* 3. f *Actor.* 13. g *Joan.* 10. h 1. *Cor.* 8. i *Matth.* 15. k *Matth.* 18. l 1. *Tim.* 3. m *Exod.* 20.

a *B. Thom.* 2. 2. *q.* 108. *artic.* 4. *& Alfons. Castr. l.* 2. *de justa hær. pun. cap.* 10. b *sic vocat eum, qui ex scorto natus est, inquit vetus interpres. Vide Cardinalem Paleotum in lib. de nothis, & spuriis.* c *al. in uno Vaticano ita: cui desungendo manum tuam, & c. fidem.* d *Matth.* 5. e *Joan.* 3. f 2. *Corinth.* 3. g *Philip.* 1. h *Joan.* 15. i *al. quod si.* k *Sapient.* 10. l *Luc.* 10. m *Genes.* 29. n *Exod.* 24.

stra, ut cum utilitate majori necessitatibus populi provideret *a*. Quapropter facilius indulgetur, ut ascendat Monachus ad Præsulatum, quam Præsul ad Monachatum descendat. [*& infra*. 6] §. 12. Monemus itaque, ut laborem pastoralis regiminis non recuses, ne fortassis ad pedes suos cum Maria sperneret te recipere, qui sibi *b* apud te divertenti sprevisses cum Martha solicita ministrare: [*& infra*. 7] Quia vero in postulando cedendi licentiam *nimis diutius* institisti, *ecce* tibi te duximus relinquendum, ut distinctis causis, propter quas cedere oporteat, si propter aliquam causam utilem, & honestam in hujusmodi proposito perseveres, de licentia nostra cedas: alioquin cedendi licentiam auctoritate Apostolica tibi scias esse penitus interdictam: quoniam etsi pennas habeas, quibus satagas in solitudinem avolare, ita tamen adstrictæ sunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas absque nostra permissione volatum.

[1 In officio pastorali ad divinum servitium accessisti, præparasse te ad tentationes animum crederemus, ac prævidisse prudenter, nequaquam in humana fragilitate consistentes, varios angustiarum languores, quos te sciebas in ipso officio perpessurum, posse nos absque magno Dei adjutorio sustinere: formidaremus utique, ne parvulos tuos postmodum ad petram allidere neglexisses, eosque tantum in te permiseris invalescere, ut ipsorum, suggerentium tibi suscepti ministerii cessionem, instantiæ vix jam valeas repugnare. Verum quoniam (sicut credimus) cum te scires esse contra spirituales nequitias pugnaturum, armaturam Dei, qua posses stare contra insidias tentatoris, ab Apostolo monitus, induisti, & inexpertus non ignorasti solicitudinis pastoralis angustias, quas forsitan expertus abhorres: nescimus cur tam instanter susceptum velis regimen inutiliter derelinquere, quod susceptum utiliter non deberes usquequaque irritare.]

[2 In multis enim offendimus omnes, & si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est: quia misericordia illum excusat, qui miserabiliter se accusat.]

[3 Cum autem plerunque vitia se virtutes minus provide mentiantur, subtiliter advertere te oportet, utrum resignandi propositum, quod tam ferventer gestare videris in pectore, dignum sit Dei odio, vel amore. Si enim propter causam aliquam præmissarum cedere postulares, tam super causa, quam super ejus affectu pariter doleremus: sed ne sub improvidæ pietatis amictu ad resignandum detestabilis impietas te impellat, considerare te volumus & alias esse causas, propter quas male quis petit, & pejus appetit hujusmodi officium resignare. Si enim ex pusillanimitate, fortassis ut laborem deponat, vel persecutionem effugiat, aut ex vanitate (quod absit) ut plenius vacet ociis, seu liberius indulgeat voluptatibus, curam vult aliquis deserere pastoralem, ab ea non meretur absolvi, quamvis propter hujusmodi vanitatem, tanquam qui mortaliter peccat, ea reddat se indignum, sed satagere debet, ut vanitate deposita, satisfaciat de peccato. Aliam vero cedendi causam omnino credimus detestandam. Si quis aut a Pontificali velit discedere dignitate, ut gloriam captet humanam, tanquam qui eligat in domo Dei abjectus esse magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum, vel ut non amittat humanum favorem, quem per hypocrisin acquisivit, sive quod ejus simulatio revelari jam incipit, sive quod fervor ipsius ex qualibet causa tepescit, nec vult videri, quod malus fuerit, vel fiat, & ideo sub religionis prætextu suam vult contegere pravitatem, ut quasi deserens Martham, amplectatur Mariam, & Liæ fastidiens lippitudinem, Rachelis concupiscat pulchritudinem. Quod autem si propterea velit cedere, quod tempore prosperitatis arridente fortuna visus est laudabiliter ministrare, quoniam omnia sibi prospere succedebant: sed adversitatis tempore imminente veretur, ne si quolibet casu sinistra contingant, ipsius negligentiæ imputentur: plane si propter hoc petit cedere, nautæ se poterit improvido comparare, qui cum mari sub tranquillitate jacente cum multo labore navis exercuerit gubernaculum, ipsam tempestate surgente deserit, & devenire patitur in profundum. Illam quoque cedendi causam penitus detestamur, si forte cedere velit Episcopus, ut vel alter sibi succedat, vel obtentu precii, vel affectu carnali, vel ut cum pejor sibi successerit, ipse velut optimus extollatur. Illud autem quasi nefas respuimus, & damnamus, quod Episcopus propter occupationes mundanas, & solicitudines seculares non valeat sine crimine Pontificale officium exercere, cum multos sanctos Ecclesia veneretur, qui spiritualia simul, & temporalia ministrarunt. Verumtamen læva debet esse sub capite, & dextra in amplexu: sed illud te advertere volumus diligenter, ne forte hoc velis tuæ dispositionis propositum effici ex illis, de quibus dicitur per Prophetam: Filii Ephrem i. ar. & m. sa. con. s. in die belli, cum potius pro domo Israel murum debes te opponere ascendentibus ex adverso, quia juxta sententiam veritatis non qui cœperit, sed qui perseveraverit, salvus erit: cavens attente, ne maculam in gloria tua ponas, non solum apud homines, sed etiam apud Deum: quoniam sub hoc pallio te non poteris occultare, nedum apud Deum, qui renes rimatur, & corda, sed nec etiam apud homines, qui ex verisimilibus talia suspicantur. Illud quoque prudenter attendas, quia juxta sententiam sapientis, Spiritus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se a cogitationibus, quæ sine intellectu consistunt. Si vero pro tuenda Ecclesiæ libertate difficultatis onus incurrere pertimescis, non ideo deserere debes Præsulatus honorem, considerans diligenter, ne forte tenteris justo judicio ab illo, qui malorum est intentator, ut probetur, utrum satisfacere velis in eo, in quo forsan deliquisti. Qui vero contemnit, aut negligit satisfacere pro delicto, thesaurizat sibi iram in die iræ, cum revelabit Dominus abscondita tenebrarum. Ecce quidem admovimus tibi speculum, ut te ipsum contempleris in ipso, & tuam conscientiam perscrutatus, agnoscas, ex qua causa cedendi licentiam postules importune. Nos enim (novit altissimus) ignoramus, quare in tali proposito perseveres, quoniam nec infirmitas corporis, nec longævitas temporis, nec defectus scientiæ, nec malitia plebis, nec irregularitas personæ te reddit ineptum, nec conscientiam sævi criminis te fateris habere.]

[4 Quia igitur diversas tibi causas super hac causa distinximus, & propter quam causam cedere desideres, ignoramus, te ipsum tibi duximus committendum, ut de propriæ mentis tribunali te judicans, videas si sic possis resignandi desiderio satisfacere, ut gregis tibi commissi curam sine culpa valeas declinare. Si enim cedendo proficere appetis tibi soli, profectui tuo sine dubio tantum subtrahis, quantum quod impendere poteras aliis, non impendis: quia tunc majora animæ tuæ lucra conquireres, cum sine tua salute salutem plurimorum procurares: potioris enim est meriti secum Deo quamplurimos lucrifacere, quam salutem propriam quærere sine illis, quorum salus ad ejus curam noscitur pertinere.]

[5 Sed esto, quod multum hactenus laboraveris, & bonum certamen certaveris, cum eodem Apostolo possis dicere, tamen ut corona justitiæ tibi de reliquo reponatur, cursum te decet perfecti operis consummare. Quantumlibet enim in angustiarum laboribus, qui comitantur officium pastorale, noctes tibi laboriosas enumeras, & tanquam fatigatus cervus umbram quietis affectas: quantumlibet inter viæ calores, & angustias patriæ dilectione traharis, & velut emeritus mercenarius operis tui finem anxius præstoleris, expedit tamen tibi virtutem in infirmitate perficere, ac pugnam tuam perseverantia coronare: sciens, quod cum apud extraneum defixeris manum tuam, cum animas tibi suscepti gregis in tuam animam suscepisti, non sic tibi debes portum quietis appetere, ut navigantes hactenus tecum filios sine remigis adjutorio patiaris in hoc mari magno, & spatioso cum timore naufragii fluctuare.]

[6 Fraternitatem tuam exhortamur attentius per a. s. m. q. illam vocem Davidicæ imprecationis abhorrens, tibique for-

a *Vid. l. in emptione. cum gloss. in verbo, refert. D. de ædil. edict. & gloss. in l. justissime. eod. tit.* b *Si sibi apud.*

formidans eam per effectum operis adaptari, quæ dies operis impii paucos fieri, ut & Episcopatum ejus accipiat alter, imprecatur.]

[7 *Illud quoque te debet fortius in ministrandi proposito stabilire, quod hactenus in Ecclesia tibi commissa laudabiliter ministraveris, siquidem (quod absit) alius te cedente minus utilis sumeretur ad ipsum, profecto non parum ab ipsa quiete, quam appetis, turbareris, cum ubi bene ministerium tuum exercueris, non absque dolore cerneres inutilis ministri defectum, fieretque, ut tantum in contemplationis arce tibi deperisse cognosceres, quantum Ecclesiæ, cui præsides, non sine tua confusione, per te subtractum esse videres.*]

CAP. XI.

Episcopus, qui propter crimen renunciavit Episcopatui, & ad religionem transivit, ad Episcopatum reassumi non potest. Secus si renunciavit propter persecutionem, infirmitatem, defectum scientiæ, simoniam ipso ignorante commissam, vel aliam similem causam.

Idem Innoc. III. a *Episcopo Faventin. in Archiepiscopum Ravennat. electo.* (*an.* 1208. *Roma in Æmiliam.*)

POst translationem *b* tuam ad Ecclesiam Ravennaten. cum Præpositus, & Canonici Faventin. in I. eorum Concanonicum liberam eligendi auctoritatem unanimiter contulissent *c*, ipse *d* I. sancti Fridiani Lucanen. Canonicum olim Episcopum Sartan. *e* in Faventin. Episcopum postulandum elegit. Porro a sancti Fridiani Priore super hoc requisito, & obtento consensu *f*, Præpositus, & alii postulationem eandem approbari a nobis humiliter petierunt. Verum postulationi hujusmodi videbatur Concilii Constantinopolitani Capitulum obviare, in quo statutum est, ut quicunque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam & pœnitentiæ locum descenderit, nequaquam ulterius ad Pontificatum resurgat. Unde contra dictum Concilium (cum sit unum ex quatuor principalibus, quæ sicut quatuor Evangelia Ecclesia Catholica veneratur) nullatenus videbatur eorum *g* postulatio admittenda. §. 1. Cæterum speciales quidam casus inveniuntur, in quibus (prædicto Concilio non obstante) is, qui vitam monachalem elegit, rursum licite potest ad Episcopatum assumi. Si enim quisquam persecutionis rabie sæviente, vel præpediente invaletudine corporis, cum proficere nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad monasticam vitam descendat, persecutionis, vel ægritudinis impedimento cessante, ad Episcopalem poterit resurgere dignitatem. §. 2. Item si quis propter literaturæ defectum (ne tanquam cæcus cæco ducatum *h* præbeat) locum regiminis auctoritate Apostolica deserendo, ad otium se contulerit monachale, ac per exercitium lectionis, scientiæ repererit margaritam, proculdubio poterit denuo vocatus a Domino, cathedram reascendere pastoralem. §. 3. Rursus, si quis cupiditate parentum (eo tamen penitus ignorante) fuerit Episcopatum adeptus, & hoc comperto Episcopatum ipsum de licentia superioris dimittens, observantiam elegerit regularem: etsi ad Episcopatum eundem redire postmodum nequeat, juxta canonicas sanctiones, ad alium tamen poterit licite reassumi. §. 4. Quanquam autem in his, & consimilibus casibus is, qui Episcopatu dimisso monasticam vitam elegit, resurgere valeat ad officium pastorale, nihil tamen in his contra præscriptum *a* intelligitur Concilium attentari, quod in eo loquitur casu, cum propter aliquod crimen Episcopatum quis deserens, ad vitam monasticam pœnitentiæ causa descendit. Unde quidam in eo casu loqui dixerunt capitulum supra dictum, cum quis pro crimine, de quo convictus fuerat, vel confessus, ab Episcopali dignitate depositus, in monasterio extitit ad pœnitentiam agendam inclusus: vel cum aliquis propter grave crimen, pro quo Episcopatum retinens pœnitentiam digne agere non valebat, cedendi obtenta licentia vitam monochalem elegit. Aliis asserentibus, sic intelligendum esse Capitulum antedictum, ut per se resurgere nequeat, id est, repetere quasi debitum, quod tali modo dimisit: quanquam eligi possit, præsertim si locum tantum, & non ordinem resignavit. §. 5. Cum ergo nobis constare nequiverit, ob quam causam prædictus I. Episcopatui olim cesserit, mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod propter aliquam ex præmissis causis, seu consimilibus, idem I. Episcopatui cesserit memorato, tu auctoritate nostra (dummodo necessitas, vel utilitas id exposcat) licentiam ei tribuas ascendendi ad regimen Ecclesiæ Faventinensis, maxime si veritate subnititur, quod dictus I. loco tantummodo cesserit memorato, & non ordini, vel etiam dignitati *b*. Tunc enim esset vehementissime præsumendum, quod non propter crimen aliquod ab ipso commissum, sed causa pœnitentiæ ad vitam migraverit regularem: præsertim cum Apostolica sedes post cessionem multo minus quam antea, permisisset eidem tali crimine irretito, in pontificali ordine ministrare: alioquin (cum durum nimis extiterit, contra tam solenne Concilium hujusmodi postulationem admittere) Præposito, & Canonicis memoratis injungas, ut aliam personam sibi idoneam eligat in pastorem.

CAP. XII.

Qui petiit cedendi licentiam, ex quo illam obtinuit, cedere compellitur.

Idem *in Concilio generali*. c (*an.* 1215. *Romæ.*)

QUidam *d* cedendi licentiam cum instantia postulantes, ea obtenta cedere prætermittunt. Sed cum in postulatione hujusmodi, aut Ecclesiarum commoda, quibus præsunt, aut salutem *e* videantur propriam attendisse (quorum neutrum suasionibus aliquorum quærentium quæ sua sunt, seu etiam levitate *f* qualibet nolumus impedire) eos ad cedendum decernimus compellendos.

CAP. XIII.

Non renunciat juri suo, qui gratiæ adversarii se submittit.

Honorius III. *majoris Ecclesiæ Decano, & magistro R. Cantori* g *sancti Dionysii Leodiensis.* (*an.* 1217. *Roma in Belgium.*)

VEniens ad sedem Apostolicam I. Subdiaconus proposuit, quod cum bonæ memoriæ I. Papa p. n. Abbati de Emenco *h*, & majoris Ecclesiæ, ac sancti Pauli Cantoribus Treverens. suis dederit literis in mandatis, ut si nihil canonicum obviaret, præbendam in Ecclesia sancti Florentini *i* in Confluentia, quam Jacobus Decanus ipsius Ecclesiæ resignavit, sublato appellationis obstaculo assignarent eidem: [*& infra.* 1] Cumque judices Apostolicum vellent adimplere mandatum, quidam se opposue-

a *al. Idem H. Episcopo in Archiepiscop., &c.* b *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* c *Vid. l. item. §. 1. D. quod cujuscunque un' & in auth. de quæstor. §. 1. collat. 7.* d *id est, Joachim. e aliter, Sarnatens.* f *l. ob æs. C. de act. & obligat.* g *al. eadem.* h *Vide text. in l. 2. cum gloss. in vers. venit. & ibi Bart. D. de decurion.*

a *Intellectus Concilii Constantinopolitani jubentis, ne, qui ex Episcopo Monachus factus est, ulterius Episcopus fiat.* b *Vid. l. jubemus, cum gloss. in verb. promissa. C. de sacr. Eccles.* c *Lateran. c. 28.* d *cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* e *al. aut ad salutem.* f *Vid. l. sed etsi. §. 1. D. ad L. Aquil. & l. 1. §. sciendum. D. de ædil. edict.* g *al. Canonico.* h *Vincto Trecens.* i *al. Florini. al. Floroven.*

fuerunt Canonici Ecclesiæ memoratæ, dicentes, Subdiaconum antedictum renunciasse juri, quod sibi ex ipsis literis competebat. Dicto igitur Subdiacono hoc negante, jam dicti Canonici ad hoc probandum testes aliquos produxerunt: per quos, cum videretur probatum, ipsum se gratiæ Capituli commisisse, duo Judices prædictorum sententialiter decreverunt, eundem non posse uti literis supradictis, pro eo, quod idem adversarii se gratiæ commisisset, per quod visus est renunciasse juri sibi ex ipsis literis *a* competenti. A qua sententia idem appellans, in *b* vigiliam Epiphaniæ terminum suæ appellationis præfixit. Ad quem *c* cum venisset P. de Colle medio, Capellanum nostrum super hoc sibi concessimus auditorem. Sed cum ejus adversarius non accesserit, per duos menses, & amplius expectatus, nec ullus compareret pro eo sufficiens responsalis, tandem quidam literas habens ad contradicendum, & impetrandum, coram eodem comparuit: qui cum ad tractandum causam minus sufficiens crederetur, idem auditor sententiam prædictorum Judicum sententialiter (justitia exigente) cassavit. Nos igitur ratam, & firmam habemus Capellani sententiam memorati.

[1 *Eodem I. literas ipsas prædicto Decano, & aliis ostendente, idem Decanus de resignatione forte pœnitens occultavit literas supradictas, deinde eidem I. præfatis literis restitutis eas nominatis Judicibus, ut exequerentur mandatum Apost. præsentavit.*]

CAP. XIV.

Si Prælatus ab obedientia subditos absolvit, non propter hoc Prælaturæ renunciat.

Idem *Archiepiscopo Treverensi.*

LEctæ coram *d* nobis f. t. literæ continebant, quod Abbas sancti Petri *e* Tullens. tibi humiliter est confessus, quod cum adeo gravi ægritudine laboraret, quod de vita desperaretur ipsius, ad cujusdam æmuli sui consilium, de quo ipse (cum non crederet eum æmulum) confidebat, Monachos suos ab obedientia, in qua sibi tenebantur, absolvit, vocato diœcesano Episcopo, ut Abbatiam in ejus manibus resignaret: quod *f* tamen usus consilio saniori non fecit: & eidem Abbati postmodum restituto sanitati, universi & singuli de conventu obedientiam, & reverentiam requisiri ab eo, in Capitulo promiserunt. *g* (*& infra.* 1) Nos autem ex tali facto eundem Abbatem suo resignasse regimini non videmus.

[1 *Idem tamen super eo, quod sic fecerat, dubitans, a te, ut super hoc saluti suæ consuleres, postulavit: propter quod cum habito prudentum consilio diversi diversa sentirent, tu nostrum consilium, an idem Abbas ex hoc resignaverit, requisisti.*]

CAP. XV.

Abbas exemptus sine licentia Papæ renunciare non potest.

Gregorius IX. *Agathensi, & Uticensi Episcopis.* h

DIlecti filii Conventus monasterii sancti G. *i* immediate ad Rom. pertinentis Ecclesiam, intimaverunt, quod Abbas eorum sentiens se insufficientem oneri regiminis Abbatiæ, cessit in manibus eorundem: ipsi *k* quoque G. Monachum sancti Victoris elegerunt canonice in Abbatem: [*& infra.* 1] Cum igitur dictus Abbas cedere sine licentia nostra nequiverit, nos tam electionem, quam cessionem prædictas decernentes irritas, & inanes, mandamus, quatenus Abbatem ipsum loco suo restitui faciatis: quo integre restituto, vice nostra recipiatis cessionem ipsius.

[1 *Supplicantes, ut eorum parcentes laboribus, & expensis, electionem ipsorum faceremus in illis partibus confirmari.*]

a *Vid. l. si quis in conscribendo. cum ibi not. C. de pact.* b *Dictio, in, deest in antiquis.* c *al. ad quam.* d *Hoc caput subjiciebatur sequenti, in antiq.* e *al. Apriculi, Ord. S. Ben. extra muros Tullenses.* f *qui.* g *Vide l. quamvis. ff. de in jus voc. & l. si pœnituerit. ff. de divort.* h. *Falso Gregorio IX. tribuitur, sic autem restituenda est inscriptio ex antiq. lib. Idem Agathens. & Nicen. Episc. & Archidiac. Agathensi.* i *Vuillelmi de desertis. al. VV. al. Guilelmi de Desertis Ord. S. Bened. Diœcesis Lodovensis.* k *In multis antiquis ita: ipsiq; G. Monachum S. Victoris sibi elegerunt, &c.*

TITULUS X.
DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRAELATORUM.

CAP. I.

Si Diœcesanus requisitus benedicere nolit Cisterciensem Abbatem, ipse Monachos suos benedicere poterit.

Alexander III. *Cisterciensibus.* (*an. 1169. Romæ.*)

STatuimus præterea *a*, ut si Episcopus tertio cum humilitate ac devotione (sicut convenit) requisitus, substitutos Abbates vestros benedicere forte renuerit: eisdem Abbatibus liceat proprios Monachos benedicere, & alia, quæ ad officium hujusmodi pertinent, exercere, donec ipsi Episcopi suam duritiam recogitent *b*, & Abbates benedicere non recusent.

CAP. II.

Regulares in suos usus convertere non possunt Ecclesias, in quibus jus obtinent patronatus: & si intra tempus Lateranensis Concilii, quando vacant, non præsentent rectores ad eas, superior ordinabit easdem.

Clemens III. *c* (*an. 1119. Roma forte in Scotiam.*)

SIcut nobis *d* tua fraternitas intimavit, Monachi quidam, & Canonici regulares, Ecclesias, quæ ad præsentationem eorum pertinent, in tuo Episcopatu habentes, propriis usibus deputare nituntur: nec volunt ad eas cum vacaverint, vocare personas: quin potius occasione concessionis quorundam Episcoporum, Vicarios in eis pro sua instituunt, & destituunt voluntate, admissos ita pensionibus onerantes, quod nec Ecclesiis competenter possunt in paupertate nimia deservire *e*, nec Episcopo in Episcopalibus respondere, neque hospitalitatem (sicut convenit) transeuntibus impertiri. Nolentes autem, ut status Ecclesiæ debitus & antiquus per insolertiam *f* alicujus subvertatur: mandamus, quatenus (nisi a jurisdictione tua exemptæ sint Ecclesiæ supradictæ) prædictos excessus studeas rationabiliter emendare. Et nisi prædictæ personæ intra tempus *g* Lateranensis Concilii constitutum, ad vacantes Ecclesias tibi personas idoneas præsentaverint, extunc tibi liceat (appellatione remota) in eisdem ordinare rectores, qui eis præesse noverint, & prodesse, ita tamen, quod ex hoc nullum patronis præjudicium in posterum generetur.

CAP. III.

Supplet superior inferioris negligentiam in beneficiis conferendis, si tempus Lateranensis Concilii lapsum sit: & collatio per inferiorem postea facta, non valet.

Innocentius III. (*an. 1210. Roma in Angliam.*)

LIcet magister *h* H. & R. procurator R. de sancto Cadimundo, super Archidiaconatu Richemundiæ diutius litigaverint coram nobis: [*& infra.* 1] Ne igitur jus nostrum negligere videamur, qui alios in sua justitia confovemus: mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiaco-

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *Vid. l. libertorum. §. 1. D. de iis qui not. inf. & l. chorus. §. fin. D. de leg. 3.* c *al. Celestinus.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* e *Gloss. in l. societatem. ff. pro soc. & Bald. in l. acceptam. C. de usur.* f *insolentiam.* g *Conc. Lat. sub Alexand. III. cap. 8. Vide inf. de concess. præb. cap. 11.* h *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* i *Eadmundo.*

diaconatum Richemundiæ vacasse per annum (tempore semestri, quo vel ad Archiepiscopum, vel ad Capitulum donatio pertinebat, non a vacatione, sed a notitia computato) cum pro eo, quod Eboracen. Archiepiscopus alium superiorem non habet, extunc fuerat ad nos donatio devoluta, utique super eo silentium imponatis.

[1 *Tamen postmodum nostris est auribus intimatum, quod neutri eorum de jure competeret, utpote qui neutri fuerat concessus intra tempus in Lateran. Concilio definitum.*]

CAP. IV.

Si is, ad quem spectat beneficii collatio, lapso tempore Lateranensis Concilii conferat, non valet collatio, nisi de misericordia toleretur.

Idem *magistro P. de Castro novo, & R. Monacho Fontis Frigidi, Apostolicæ sedis Legato.* (*an.* 1210. *Roma in Galliam.*)

LIteras vestræ discretionis *a* accepimus, quod cum in quibusdam Ecclesiis legationi vestræ subjectis, quædam beneficia, & dignitates tanto tempore vacavissent, quod tam Prælati, quam Capitula secundum tenorem Lateranensis *b* Concilii, essent jure instituendi privati: postquam adventus vester innotuit, in beneficiis illis personas minus idoneas instituere præsumpserunt: [*& infra.* 1] Disc. v. mandamus, quatenus si beneficia, & dignitates noveritis personis idoneis assignatas, eas *c* de patientia permittatis ab ipsis pacifice possideri: alioquin personas amoventes prorsus ab ipsis, eas de personis idoneis auctoritate nostra suffulti, non differatis quantocyus *d* ordinare.

1 *Unde cum receperitis consilium a viris peritis, ut tales institutiones ab his, quorum non intererat, & qui propria culpa jure instituendi se privaverant, factas, auct. Ap. cassaretis, in hoc nostrum prius decrevistis consilium habere. Nos igitur*]

CAP. V.

Is, ad quem primo loco spectabat collatio beneficii, lapso tempore Lateranensis Concilii, conferre non poterit.

Idem *Episcopo Samo.* e (*an.* 1210. *Roma in Hispaniam.*)

DIlecto filio P. tit. sancti Marcellini *f* Presbytero Cardin. S. & R. procuratoribus *dilectorum filiorum* P. & G. apud sedem Apostolicam constitutis, auditore concesso: [*& infra.* 1] Quia nobis constitit a Salamantino Decano & ejus sequacibus, post elapsum sex mensium spatium, intra quod Episcopus, & Capitulum (prout communiter spectabat ad eos) procedere ad electionem Cantoris neglexerant, electionem supradicti P. minus canonice celebratam, eandem decernimus irritam, & inanem: & appellationem a Decano, & suis fautoribus interpositam, factum Archiepiscopi (ad quem jam erat eligendi auctoritas devoluta) nequivisse aliquatenus impedire. [*& infra.* 2] Mandamus, quatenus nisi dicto G. aliquod canonicum obviet, electionem de ipso factam, sublato *g* appellationis obstaculo confirmetis.

[1 *Idem S. proposuit coram eo, quod cum in Salamantin. Ecclesia, in qua Cantoris electio ad Episcopum, & ad Capitulum communiter pertinet, Cantoria vacante Salamantinum Capitulum, quia sæpius Episcopum monuisset, ut ad celebrandum Cantoris electionem cum eo conveniret, eodem Episcopo infra semestre tempus facere id negligente, Capitulum cupiens uti jure suo, in Ecclesiæ memoratæ Capitulo, sicut moris est, dil. fil. P. ejusdem loci Canonicum in Cantorem elegit, ne quid in ejusdem electionis præjudicium fieret appellando, quam suprad. S. auct. Ap. petiit confirmari, ac electionem, quam ven. f. n. Compostellanus Archiepisc. post app. hujusmodi de G. Clerico multis criminibus irretito, ac tunc temporis vinculo excommunic. astricto fecerat, minus canonice celebratam cassari fecit. Dictus vero R. proposuit ex adverso, quod emenso VI. mensium spatio, infra quod ad Episcopum, & Capitulum Cantoris electio pertinebat, Decanus, & quidam Canonici Salamant. Episcopo Arch. & nonnullis aliis Canonicis, qui præsentes aderant in civitate, inconsultis, non consueta hora, nec in Capitulo juxta morem, sed in Ecclesia potius quibusdam Laicis advocatis, stulte, & inordinate nimis eligere præsumpserunt: & cum jam dicti Archiepiscopi, qui eos propter hoc convocaverat, adire præsentiam noluissent, ipse intelligens auctoritatem eligendi, juxta Later. Concil. statutum ad se devolutam, supradictum G. in Cantorem elegit, & eundem fecit de Cantoria corporaliter investiri. Postmodum autem Decanus, & sui complices, nobis mentione de his non habita, suggerendo, quod Episcopus, qui monitus sæpius infra sex menses eligere noluerat, in Ecclesiæ detrimentum, eo, qui in Cantorem ab eodem Decano cum majore parte Capituli institutus fuerat, spoliato, alium instituerat in Cantorem, ad Decanum Archid. & Archiepisc. Abulen. nostras literas impetrarunt, quarum auctorit. cum suprad. G. eisdem inhibuit, ne per prædictas literas procederent contra eum, cum in eisdem de sua electione facta per Archiepiscopum nulla mentio haberetur, & tum propter hoc, tum etiam quia prima citatione ad loca remota peremptorie citatus extiterat, tum etiam quia judices quosdam ex electorib. d. P. consanguinitatis linea contingebant, ad sed. Ap. appellavit, sed Judices nihilominus ad Salamantin. Ecclesiam accedentes, suprad. in Cantoriæ possessionem causa rei servandæ, contra justitiam induxerunt. Cum igitur super his, & aliis coram eodem Cardinali procuratores Episcopi aliquandiu litigassent, & ipse nobis fideliter retulisset, quæ proposita fuerant coram ipso.*]

[2 *Quia vero contra personam ipsius G. quædam objecta fuerant, de quibus nobis non potuit fieri plena fides.*]

TITULUS XI.

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE *a* ORDINANDORUM.

CAP. I.

Diebus Dominicis, vel Sabbatho Pentecostes sacri ordines ab alio, quam a Papa conferri non debent.

Alexander III. [*Baton.*] *Episcopo.* b (*an.* 1163. *Roma in Angliam.*)

SUbdiaconos *c* autem nulli, nisi Romano Pontifici liceat diebus dominicis ordinare. Quamvis consecrandi Deo dicatas virgines, & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi. Sabbatho quidem Pentecostes non liceat alicui sacros ordines celebrare, cum in sequenti septimana (recepta Spiritus Sancti gratia) celebrentur.

CAP. II.

Non valet consuetudo, quod extra statuta tempora sacri ordines conferantur.

Idem *Episcopo Herfordensi.* d (*an.* 1165. *Roma in Angliam.*)

SAne super eo, quod moris esse dixisti in Ecclesiis quibusdam Scotiæ, & Valliæ *e*, in dedicationibus Ecclesiarum, vel altarium, extra jejunia quatuor temporum, Clericos ad sacros ordines promovere: Significamus, quod consuetudo illa (utpote institutioni Ecclesiasticæ inimica) est penitus improbanda: & nisi multitudo, & antiqua consuetudo terræ esset, taliter ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare

a *al. devotionis. Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* b *sub Alexan. III. c. 28.* c *al. easdem.* d *al. quanto citius.* e *al. Zamorensi, & Abbati de Mereola Zamorensis Diœcesis.* f *in multis antiquis, Marcelli.* g *al. submoto.*

a *al. & ordine præficiendorum.* b *al. Londonensi. al. Bonon. al. Arth.* c *c. 1. eod. tit. in 1. compil. Post. Conc. Later. sub Alex. III. p. 26. c. 23.* d *al. Herfordiensi.* e *in vet. legitur, Galliæ. verum Vallia provinciæ nomen in Britannia, vid. cap. 5. de app. in 3. coll.*

ſtrare: nam apud nos ſic ordinati deponerentur, & ordinantes privarentur auctoritate ordinandi.

CAP. III.

Minores ordines conferri poſſunt diebus feſtis. Sacri vero conferri debent in quatuor Temporibus, vel Sabbatho ſancto, vel Sabbatho de paſſione.

Idem Alex. III. (*an.* 1168. *Roma in Angliam.*)

DE *a* eo autem, quod quæſiviſti, an liceat extra jejunia quatuor Temporum aliquos in Oſtiarios *b*, Lectores, Exorciſtas, vel Acolythos, aut etiam Subdiaconos promovere: Taliter reſpond. quod licitum eſt Epiſcopis, dominicis, & aliis feſtivis diebus, unum, aut duos ad minores ordines promovere. Sed ad Subdiaconatum, niſi in quatuor Temporibus, aut Sabbatho ſancto, vel in Sabbatho ante dominicam de paſſione, nulli Epiſcoporum, præterquam Romano Pontifici, licet aliquos odinare.

CAP. IV.

Criminoſus occultus moneri poteſt, ne promoveatur ad ordines: ſed prohiberi non debet.

Idem. *c* (*an.* 1170. *Roma in Latium.*)

EX tenore tuarum literarum *d* accepimus, quod N. Clericus adeo deliquit, quod ſi peccatum ejus eſſet publicum, degradaretur *e* ab ordine, quem ſuſcepit, & amplius non poſſet ad ſuperiores ordines promoveri. Verum quoniam peccatum ipſius fore occultum dixiſti, mandamus, quatenus pœnitentiam ei condignam imponas, & ſuadeas, ut parte pœnitentiæ peracta, ordine ſuſcepto utatur: quo contentus exiſtens, ad ſuperiores amplius non aſcendat. Veruntamen quia peccatum occultum *f* eſt, ſi promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere.

CAP. V.

Religioſus contra prohibitionem Prælati ſui ordinari non debet.

Lucius III. *Archiepiſc.* g *Turonenſi.* (*an.* 1183. *Roma in Galliam.*)

AD aures *h* noſtras pervenit, quod religioſi quidam ad ſuperiores deſiderant ordines promoveri, ſed Prælati eorum deſideriis contradicunt. Tuæ igitur quæſtioni taliter reſpond. quod honeſtius, & tutius eſt ſubjectis debitam Præpoſitis obedientiam impendendo, in inferiori miniſterio deſervire, quam cum præpoſitorum ſcandalo, graduum appetere dignitatem: nec eſt in hac parte ſubjectorum deſiderium confovendum: quoniam eſſe poteſt, quod Prælati eorum commiſſa ſecreta noverint, ex quibus conſtat eis, quod ſalva conſcientia nequeant ſublimari: quia non in ſublimitate graduum, ſed in amplitudine *i* charitatis acquiritur regnum Dei.

CAP. VI.

Metropolitanus ab omnibus Suffraganeis conſecratur. Suffraganeus vero a tribus, Metropolitano jubente.

Idem. κ

SI Archiepiſcopus *l* obierit, & alter fuerit ordinandus, omnes Epiſcopi ejuſdem provinciæ ad ſedem Metropolitanam conveniant, ut ab omnibus ordinetur. Reliqui vero comprovinciales Epiſcopi (ſi neceſſe fuerit) cæteris conſentientibus, a tribus juſſu Archiepiſcopi poterunt ordinari: ſed melius eſt, ſi ipſe cum omnibus eum, qui dignus eſt, elegerit, & cuncti pariter Pontificem conſecraverint.

CAP. VII.

Dicit idem, quod in præcedenti.

Ex Concil. Arelatenſi. *a* (*an.* 452. *in Gallia.*)

NEc Epiſcopi ſine Metropolitani permiſſu, nec Metropolitanus ſine tribus, vel duobus Epiſcopis comprovincialibus præſumat Epiſcopum ordinare, ita ut alii Epiſcopi comprovinciales admoneantur epiſtolis, ut ſe ſuo reſponſo ſignificent conſenſiſſe. Quod ſi inter partes aliqua dubitatio fuerit, majori numero Metropolitanus *in electione* conſentiat.

CAP. VIII.

Ordinatus extra tempora ſuſpenditur, donec diſpenſetur cum eo, & ordinans punitur.

Urbanus III. *Archiepiſcopo Piſano* (*an.* 1186. *Verona in Tuſciam.*)

CUm quidam: [*& infra.*] Epiſcopum, qui die, quo non debuit, ordines celebravit, canonica diſciplina corrigere, & ordinatos a ſuſceptis ordinibus tamdiu reddere debes expertes, donec apud nos reſtitutionis gratiam conſequantur.

CAP. IX.

Græci a Latinis ordinari non debent: nec econtra ſi in ritu ordinandi ſunt diverſi.

Cœleſtinus III. *Hidronenſi* b *Archiepiſcopo.* (*an.* 1195. *Roma in Calabriam.*)

CUm ſecundum *c* regulas Eccleſiaſticas: [*& infra.* 1] Quia vero (ſicut dicitur) in partibus Calabriæ Latini a Græcis, & Græci a Latinis ſecundum alterutrius inſtitutionis obſervantiam ordinantur, nolumus de cætero commixtiones, & conſuetudines rituum in ordinibus obſervari.

[1 *Et ſanctorum inſtituta Pontificum, ſacri ſint ordines in certis temporibus conferendi, quidam Græci Epiſcopi ritus ſui, & conſuetudinis obſervantiam in Latinos Clericos exercentes, eos ad ſacros ordines paſſim provehunt, qui non ſunt præterquam in IV. Temporibus conferendi. Sane ſicut præſentium latoris Jo. relatione cognovimus, quod cum ipſe a quodam domino, cui ipſe ſervierat, & ut in capella ſua divina officia celebraret, cuidam Græco Epiſcopo foret præſentatus, idem Epiſcopus Cathamen. eum in Sacerdotem promovit, quem poſtmodum diœceſ. Epiſcopus ab executione officii, vel ſuſcepti ordinis credidit ſuſpendendum: quæ utique conſuetudo conſuetudini Eccleſiaſticæ inimica, & deteſtabilis eſt, & penitus improbanda, & niſi multitudo, & antiqua conſuetudo eſſet in cauſa, ſic ordinati non deberent permitti in ſuſceptis ordinibus miniſtrare: nam apud nos ſic ordinati deponerentur, & ordinantes auctoritate ordinandi de cenſura canonum privarentur. Verum quia nos plenam de Græcorum obſervantia notitiam habere non poſſumus, nec eſt nobis certum, utrum conſuetudo ſic ſe habeat.*]

CAP. X.

Si Monachus unius ordinis in ſecundo ordine, ad quem tranſivit, recipit ſacerdotium, ad primum ordinem rediens, in eo libere miniſtrabit.

Innocentius III. *Abbati, & Conventui Cariloci.* d (*an.* 1198. *Roma in Galliam.*)

EX parte *e* veſtra noſtro fuit Apoſtolatui reſeratum, quod quidam Monachus veſter, ſe ad nigros Monachos transferens, & habitum eorum aſſumens, ad Sacerdotii ordinem in ipſo habitu eſt promotus. Unde quia dubitaſtis, utrum in aſſumpto taliter ordine miniſtrare

a *Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. part.* 26. *c.* 25. *& cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *Vide Magiſtr. ſent. lib.* 4. *diſt.* 24. *Adde Conc. Trid. ſeſſ.* 23. *de refor. c.* 2. c *VV. Albanen. Epiſcop. in prima collectione.* d *Poſt Conc. Later. ſub Alex. III. p.* 50. *c.* 3. *& c.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Alias ita: a jam ſuſcepto ordine degradaretur.* f *Adde, quando dicatur peccatum occultum, & quando manifeſtum, in l. cum fratrem. per Bald. C. de his quibus ut indign.* g *al. Turonenſi Archid. B. al. Senonenſi.* h *Poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. p.* 26. *c.* 22. *& c.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* i *al. plenitudine.* κ *Burchar. l.* 1. *c.* 28. *tribuit Anicio, ut Pann. l.* 3. *tit.* 2. *c.* 3. *Al. Aniceto, ut Ivo p.* 5. *c.* 139. *Decr.* l *Vide Anaclet. Pap. epiſt.* 2. *& Grat. diſt.* 64. *c.* 4. *& diſt.* 66. *c.* 1, *&* 1. *canon. Apoſtol. & c.* 9. *in* 1. *compil. tit. de elect.*

a *Conc. Arel.* 2. *c.* 5. *Burch. lib.* 1. *c.* 27. *Ivo p.* 5. *c.* 138. *& c.* 4. *tit. de elect. in* 1. *comp. & concord. Concil. Nicænum c.* 4. *diſtin.* 64. *can.* 1. 7. *&* 8. *apud Grat.* b *al. Hydrontin.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *al. Rariloci.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.*

debeat: Mandamus, quatenus (nisi canonicum aliud obviet) ipsum Monachum officium Sacerdotis libere exequi permittatis.

CAP. XI.

Si Græcus Episcopo Latino subjectus ordinatur sine Latini licentia a Græco, interdicitur sibi executio: si vero de licentia, tunc toleratur.

Idem C. *Presbytero a Cardinali, Apostol. sed. Legato.*

(*an.* 1202. *Roma in Siciliam.*)

QUod *b* translationem Pontificis: [*& infra.* 1] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum Clericus Græcus, Episcopo Latino subjectus, a Græco Pontifice ordinatur: nisi de mandato, vel licentia sui Episcopi fiat, interdicenda est ei ordinis executio sic suscepti, tanquam ab alieno Pontifice, sine mandato vel licentia sui Episcopi ordinato. Si vero de mandato vel licentia sui Præsulis, a Græco Pontifice, secundum morem Græcorum fuerit ordinatus, licet culpandus sit Episcopus Latinus, qui Clericos suos a Græco facit Antistite ordinari, quamdiu tamen talis mos ab Ecclesia toleratur, impediri non debet ab executione ordinum taliter susceptorum.

[1 *Super eo vero, quod nos consulere voluisti, quod multi Græcorum Clerici consistentes in diœcesibus Latinorum ab Episcopis Græcis non in quatuor Temporibus, interdum omnes ordines simul, nonnunquam partem recipiunt, qui postmodum probibentur a Latinis Episcopis celebrare.*]

CAP. XII.

Ordinatus a Papa, sine licentia Papæ, ad superiores ordines non promovetur.

Idem *Mutinensi Episcopo.* c (*an.* 1202.)

CUm *d* in distribuendis: [*& infra.*] Meminimus a nobis fuisse suppliciter *e* postulatum, & clementer indultum, ut quia præfatus A. Ecclesiæ Romanæ Subdiaconus erat, mandaremus ipsum per Bononiensem Episcopum promoveri.

CAP. XIII.

Duo sacri ordines non possunt conferri eidem uno die, vel duobus, continuato jejunio.

Idem *eidem, & Magistro* f H. *Subdiacono nostro,*

(*an.* 1202. *Roma in Æmiliam.*)

LIteras vestras *g* recepimus super inordinata ordinatione Imolensis electi, quem Bonon. Episcopus præcedenti Sabbatho in Diaconum, & sequenti die Dominico (continuato jejunio) in Presbyterum ordinavit. In quo, quantum uterque deliquerit, evidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim utrumque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione unum ordinem uno die, & alium *h* altero, (jejunio continuato) *i* conferri: cum propter continuationem jejunii fictione canonica, sive mane diei Dominicæ trahatur ad Sabbathum, sive vespera Sabbathi ad diem Dominicam referatur, profecto mane cum vespera, seu vespera cum mane, ad eundem diem pertinere dicetur κ. Nam si quantum ad hunc necessitatis articulum pertinet, mane ad unum diem, & vespera referatur ad alium, cur esset continuatio jejunii necessaria, cum & Sabbato ante cœnam, & Dominica ante prandium intelligantur esse jejuni?

Præfatum itaque Bonon. Episcopum (ut puniatur, in quo deliquit) a collatione ordinum, Diaconii scilicet, Presbyterii, alterum vero ab exeeutione officii Sacardotalis tamdiu volumus manere suspensos, donec de illis aliter disponamus.

CAP. XIV.

Ordinans puerum tredecim annorum in Diaconum, suspenditur a collatione ordinum: & ordinatus ab ipsius executione usque ad ætatem legitimam.

Honorius II. *Episcopo, & Archidiac. Legion.*

(*an.* 1220. *Roma in Hispaniam.*)

VEl non est compos *a* sui Episcopus Conventren. vel nimis videtur a se scientiam repulisse, qui M. puerum latorem præsentium adhuc XIII. *b* annorum contra sacrorum canonum instituta, inordinate in Diaconum dicitur ordinasse, in ludibrium ordinis Clericalis: [*& infra.* 1] Dignitati vestræ mandamus, quatenus si rem inveneritis ita esse, prædictum Episcopum a collatione ordinum suspendentes, ipsum, ut eidem M. quem ab executione officii Diaconi *c* usque ad ætatem legitimam in injuriam suspendimus ordinantis, provideat in Ecclesiastico beneficio competenti, per censuram Ecclesiasticam compellatis.

[1 *Quod utique si nobis plene constaret, quantumcunque sumus proniores ad veniam, quam ad debitam ultionem, taliter hoc castigaremus in ipso, quod ex pœna culpa notoria redderetur, & revelata ejus ignominia efficeret alios in similibus cautiores. Nolentes autem hoc relinquere indiscussum.*]

CAP. XV.

Episcopus conferens eidem una die plures sacros ordines, etiamsi de mandato Metropolitani hoc fecarit, ab ordinandi potestate suspenditur.

Idem Leton. d *& Cal. Abb.* (*an.* 1210.)

DIlectus *e* filius *f* G. Humilien. Canonicus nostro dudum Apostolatui reseravit, quod Humilien. *g* Ecclesia suo viduata pastore, Canonici ipsum unanimiter elegerunt: qui cum esset citra sacros ordines constitutus, Archiepiscopus *h* Cassalens. Metropolitanus eorum Episcopo Trecen. mandavit, ut eum uno & eodem die ad tres sacros ordines promoveret: quod ille (non ausu proprio, sed *i* ipsius Archiepiscopi mandato) perfecit. Cum ergo nobis constiterit supradictum Episcopum in pluribus deliquisse, tum quia sine mandato Archiepiscopi (ut ipse confessus extitit) ad hujusmodi ordinationem inordinate processit: tum quia si de mandato Archiepiscopi constaret, cum illi hujusmodi dispensatio a canone minime sit permissa, ipsi obtemperare non debuit in hac parte: tum etiam quia reatum perjurii sæpius variavit, jurando prius, quod Archiepiscopus id præceperat, & postea, quod illud non mandaverat in judicio confitendo: ipsum tamdiu ab ordinandi suspendimus potestate, donec nostram meruerit gratiam obtinere.

CAP. XVI.

Ordinatus ad sacros extra tempora statuta, ordinem recipit, & post pœnitentiam cum eo dispensat Episcopus.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Baranensi.* (*an.* 1228. *Roma in Apuliam.*)

COnsultationi tuæ taliter respond. quod eos, qui extra tempora statuta sacros ordines receperunt, characterem non est dubium recepisse: quos pro transgressione hujusmodi [primo eis pœnitentia imposita competenti] sustinere poteris in susceptis ordinibus ministrare.

CAP. XVII.

Occultus criminosus, præter homicidam, post pœnitentiam

---

a *Idem C. titulo S. Laurentii Presbytero, &c. ut est in 3. comp. & in c. 3. sup. de usu & auctor. pall.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. l.* c *& Magistro Uberto, ut est in 3. compil.* d *C. 4. eod. tit. in 3. compil.* e *humiliter.* f *Huberto Canon. Modeciensi. al. H. Theologo nostro, Modocien. Canonico.* g *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* h *Alias ita: & alium in alio.* i *Vide Gloss. l. 1. in verbo, separatim. De usufr. acc. & Instit. de leg. §. si eadem in gl.* κ *Vide l. Titius & ibi Bart. ff. de lib. & posth. & in l. hæc verba. ff. de verb. signif.*

a *Nota ex hoc textu, quod per opera alicujus cognoscitur discretio mentis ejusdem.* b *vet. XII.* c *al. Diaconatus.* d *al. Leonens. & Salabriens. Abb. al. Leon. & Salebriens. Abb. Al. Leonem. & Sal. Abb. al. de Leom. & Sabbar. Abbatib.* e *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* f *omnes fere manuscr. ita habent.* g *VV. Imolicens. al. Ymilit.* h *Calacens.* i *C. Barb. ita: sed ipsius Archiep. ut ipse confessus extitit, mandato.*

tiam in susceptis ministrat, & ad superiores ascendit: ante pœnitentiam monetur, ut etiam in susceptis non ministret.

Idem (*an.* 1229. *Romæ*.)

QUæsitum est de Sacerdotibus, vel aliis Clericis, qui per *a* reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falsi testimonii, bonum conscientiæ rectæ perdiderunt: [*& infra.*] Respondemus, quod si proposita crimina ordine judiciario comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debent hi (præter *b* reos homicidii) post pœnitentiam *c* in jam susceptis, vel suscipiendis ordinibus impediri: qui si non pœnituerint, monendi sunt, & sub interminatione divini judicii obtestandi, ut in testimonium suæ damnationis, in susceptis etiam ordinibus non ministrent.

TITULUS XII.
DE SCRUTINIO IN ORDINE FACIENDO.
CAP. UNIC.

Episcopus interrogatus in scrutinio Episcopi ordinandi, potest respondere illum dignum, si non novit illum indignum.

Innocentius III. (*an.* 1206. *Roma in Hispaniam*.)

EX parte *e* tua fuit propositum: [*& inf.* 1] F. t. t. resp. quod cum aliquem in Diaconum, vel Presbyterum promovemus, prior Diaconorum, qui nobis assistit, dicit: Postulat sancta mater Ecclesia hunc Diaconum, vel Subdiaconum, ad onus Prrsbyteratus, vel Diaconatus assumi: & nobis interrogantibus, si eum cognoverit esse dignum, idem respondet, quod quantum humana fragilitas nosse sinit, & scit, & testificatur illum ad hujusmodi onus officii esse dignum. Unde in tali responsione aliquem peccare non credimus, dummodo contra conscientiam non loquatur *f*: quia non simpliciter illum asserit esse dignum, sed in quantum humana fragilitas nosse sinit: cum illum, quem indignum esse non novit, dignum debeat æstimare. Hujusmodi ergo responsione secure uti poteris, nisi forte de indignitate tibi constiterit consecrandi. Si autem illum indignum esse cognoscis, Metropolitano (priusquam ad hujusmodi scrutinium veniatur) secreto studeas nunciare, vel intimare *g*: quamvis nos interrogationem hujusmodi non in consecratione Pontificis, sed in ordinatione Diaconi, vel Presbyteri faciamus.

[1 *Quæsivisti præterea per sed. Ap. edoceri, ut cum Episcopi ad consecrationes Episcoporum ab Archiepiscopo suo, vel etiam ab alio evocentur, & ipsi electum Metropolitano offerant consecrandum, dicentes: Reverende pater, postulat sancta mater Ecclesia hunc electum in Episcopum consecrari; & interrogante Archiepiscopo si sciant illum esse dignum, respondeant, quod illum sciunt & credunt pariter esse dignum, & te in responsione hujusmodi, ne offenderes hominem, Deum existimes offendisse, quandoque præter, quandoque contra conscientiam respondens, cum electi conversatio, aut minus tibi cognita, aut penitus sit ignota, qualiter in hujusmodi interrogationibus salva conscientia valeas respondere. Ad quod*]

TITULUS XIII.
DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QUI RENUNCIAVIT EPISCOPATUI. h
CAP. I.

Episcopus, qui renunciavit loco tantum, invitatus conferre potest ordines, sicut prius. Si vero & dignitati, cum ordinato per eum ad minores, vel ignoranter ad sacros dispensat Episcopus suus: cum ordinato vero scienter ad sacros, non dispensat.

Alexander III. *Toletano* [*al. Tolosano*] *Archiepiscopo.*

REquisivit *a* a nobis tua fraternitas, utrum Clerici, qui post renunciationem *b* factam a prædecessore tuo ordines receperunt, in ipsis debeant remanere: [*& infra.* 1] Respondemus igitur distinguendo, utrum renunciaverit loco tantum, an loco simul, & dignitati. Nam in primo casu ordines (sicut antea) rogatus ab Episcopo aliquo, poterit de ratione conferre. In secundo vero casu, distinguendum putamus, utrum sacros *c* contulerit, an minores. Si enim a tali ordines usque ad Subdiacon. aliquis acceperit, quia & hujusmodi ordines a non Episcopis quandoque conferuntur, & in illis deservire poterit, & ad majores (si idoneus fuerit) promoveri. Sane si ab eodem sacros ordines scienter quis receperit, quia indignum se fecit, executionem officii non habebit, ubi autem non scienter *d*, poterit (nisi crassa & supina fuerit ignorantia) discretus Pontifex dispensare.

[1 *Aut ad majores de jure canonum promoveri. Nos igitur, quia nobis non plenarie de veritate constat, non possumus tibi super hoc breviter respondere.*

CAP. II.

Breve est.

Gregorius IX. (*an.* 1228. *Romæ*.)

CUm Clericis, qui ab excommunicato Episcopo ignoranter ordines receperunt, per suos poterit Episcopos dispensari.

TITULUS XIV.
DE ÆTATE, ET *e* QUALITATE, ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.
CAP. I.

Non summatur.

Ex Concilio Pictaviensi. *c. decrevit.* (1078. *in Gallia*.)

UT Abbates *f*, Decani, & Præpositi, qui Presbyteri non sunt, Presbyteri fiant, qui Archidiaconatus tenent, Diaconi: qui vero Archipresbyteratus, Presbyteri fiant, aut amittant honorem. Quod si aliqua justa causa prohibente, Presbyteri, aut Diaconi esse non potuerint, prælationes amittant.

CAP. II.

Ecclesia dispensative minori concessa, non per Laicos, sed per Clericos regi debet, donec ille perveniat ad ætatem.

Alexander III. *Cantuariensi Archiepiscopo.*

(*an.* 1169. *Roma in Angliam*.)

EX *g* ratione: [*& infra.* 1] Accepimus autem, quod *h* Conventren. Episcopus pueris, qui sunt intra decennium constituti, in Archidiaconatu R. Archidiaconi Cistrens. *i* Ecclesias plures concessit, quæ non per Clericos, sed per Laicos disponuntur. Unde quoniam non debet hoc aliquatenus tolerari: mandamus, quatenus prædictum Episcopum super his corripias, & Clericis idoneis administrationes, & custodiam præscriptarum Ecclesiarum, donec prædicti pueri ad congruam veniant ætatem (Laicis amotis) committas. Eidem Episcopo prohibens, ne de cætero Ecclesias, nisi personis, quæ ætatem, & scientiam habeant, regendas concedat. Quod si secus egerit, ei debitam pœnam infligens, institutionem & concessionem ipsius, omnino *k* viribus carere decernas. Tibi

a *al.* propter. b *Gloss. in §. homicidium. in authent. de pac. juram. firm. coll.* 10. c *al. ita: post pœnitentiam injunctam.* d *al. in ordinibus.* e *c.* 1. *de scrut. fac. in* 3. *compil.* f *Vide l. præsenti, cum not. C. de his, qui ad Eccl. confug.* g *In omnib. manuscr. desunt hæc* 2. *verba: vel intimare.* h *In nonnullis antiquis ita: resignavit Episcopatum: & in multis habetur ita hic tit. De ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatui, vel excommunicato.*

a *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. part.* 26. *c.* 18. *& c. un. eod. tit. in* 1. *comp.* b *al. resignationem in uno.* c *In C. Barb. sacros ordines, &c.* d *Vid. l. indebiti. C. de cond. indebiti l. sed & si quis. §. fin. ff. si quis caution.* e *Al. qualitate ordinandorum & ordine, &c.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. sub Alex. III. p.* 25. *c.* 1. h *Eboracensis.* i *Cestrensis.* k *In quibusdam impressis legitur, omnibus: sed in manus. omnino.*

[1 *Tibi commissæ dignitatis, & consideratione legationis, ad universas Ecclesias tuæ legationis, aciem solicitudinis tuæ extendere debes: & quæ enormiter, seu contra justitiam facta fuerint, pastorali cura corrigere & emendare, quatenus de commissis ovibus coram patrefamilias plenam reddere valeas rationem, & tibi pro labore & solicitudine tua merces copiosa cumuletur in cœlis.*]

CAP. III.

Regimen Ecclesiæ minori XIV. annis committi non debet.

Idem Alex. III. *Cantuarien. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1170.)

INdecorum *a* est, ut hi debeant Ecclesias regere, qui non noverunt gubernare *b* seipsos: cum ad Ecclesiarum regimen tales personæ sint admittendæ, quæ discretione præeminean, & morum fulgeant honestate. Nolentes itaque sustinere, ut parvulis Ecclesiæ regimen committatur: mandamus, quatenus nemini intra annum XIV. constituto, personatum cujuslibet Ecclesiæ concedere præsumatis: scituri pro certo, quod si contraire præsumpseritis, quod inde feceritis, irritabimus, & inobedientiam vestram graviter puniemus.

CAP. IV.

Ad regimen Ecclesiarum non debet institui indignus scientia, moribus, vel ætate: & qui habet duas Ecclesias, alteram dimittere cogitur, nisi causa subsit.

Idem (*an.* 1180. *Roma in Galliam. Tornacienſi Episcopo.*)

EAm te *c* decet: [*& infra.* 1] Arctius inhibemus, ne personas, quæ in Ecclesiis tui Episcopatus ad curam animarum fuerint ordinandæ, in ipsis instituas, nec aliqua occasione, vel etiam literarum nostrarum obtentu institui patiaris, quæ scientia, moribus, & ætate, Concilii non congruant institutis. Sed etiam habentes plures Ecclesias, quæ ex una non pendeant, tibi liceat appellatione postposita cogere ad unam ipsarum, quam maluerint, dimittendam, nisi ita fuerint tenues in substantia, quod proprios Sacerdotes non possint convenienter alere *d*.

[1 *In ordinandis Ecclesiis tuæ diœcesis curam habere, ne ullus in eis contra decreta, quæ in Lateran. Conc. edidimus, vel etiam contra antiquas sacrorum canonum sanctiones Clericus ordinetur, sed tales in ipsis satagas ponere, qui commissi sibi gregis curam commode gerere possint, & exemplo boni operis ad virtutes alios invitent. Inde est, quod præsentibus literis tibi.*]

CAP. V.

Is, qui nondum est in sacris, si alias est idoneus, ad regimen parœcialis Ecclesiæ dispensative potest assumi.

Idem. *e Roma in Liguriam Lexoviensi Episcopo.*

PRæterea *f* licet ad regimen *g* parœcialis Ecclesiæ non debeat aliquis, nisi Subdiaconus sit ad minus, admitti: dispensative tamen in minoribus ordinibus constituti consueverunt assumi: *h* dum tamen tales sint, quod *i* infra breve tempus possint in Presbyteros ordinari.

CAP. VI.

Propter necessitatem, & utilitatem Ecclesiæ, compelluntur Clerici ipsius recipere ordines, suis beneficiis non annexos.

Idem. K (*an.* 1180. *Romæ.*)

QUæris a nobis, quid agendum sit de Clericis tuæ jurisdictioni commissis, qui cum beneficiis Ecclesiasticis *l* multis abundent, a te commoniti nolunt ad majores *m* ordines promoveri, se tale *n* quid secreto commisisse dicentes, quod eos salva conscientia ordinari non sinit. Cum igitur super hoc casu videantur sacri canones discordare (cum quidam dicant eos minime compellendos, alii vero contrarium *a* asseverent) omnis contrarietatis vinculum præsenti pagina enodamus. Statuentes, ut si prædicti Clerici perceptione majorum ordinum propter occulta sua peccata se indignos esse fatentur, inferiores in Ecclesia, quorum sit vita probabilis, præferantur eisdem. Et nisi forte illi, qui ordinari pro jam dicta causa recusant, in aliis Ecclesiæ servitiis valde utiles fuerint, auferantur eis beneficia, & aliis canonice conferantur. Quod si pro sola voluntate renuerint ordinari, & suaserit utilitas Ecclesiæ, aut necessitas, ipsos (dummodo idonei sint) ad majores ordines recipiendos, per amissionem locorum, & beneficiorum subtractionem appellatione cessante compellas.

CAP. VII.

Eventus mortalitatis infirmi, non impedit promoveri ejus Medicum peritum, solicitum, & traditiones artis observantem.

Clemens III. R. *Colon. Canonico.* b (*an.* 1189. *Romæ.*)

AD aures *c* nostras te significante pervenit, quod cum *d* in arte Physica eruditus sis, pluribus juxta ipsius artis traditionem exhibuisti cum diligentia Medicinam, licet pluries in contrarium successerit: & quibus putabas adhibere medelam, medicinis perceptis, mortis periculum incurrerunt. Verum quia ad sacros ordines desideras promoveri, super eo nos consulere voluisti. Tibi breviter respond. quod si super præmissis conscientia tua te remordeat, ad majores ordines de nostro consilio non ascendas.

CAP. VIII.

Qui steterit per annum in suspensione, privatur beneficio, quod prius habebat, & quod interim acquisivit.

Celestinus III. (*an.* 1195. *Roma in Apuliam.*)

CUm bonæ *e* memoriæ Clemens Papa præd. n. I. Buccarum, & quosdam alios Baran. Clericos vocavisset, ut ad præsentiam ipsius accederent, H. Archid. suo, quem graviter læserant, responsuri: quia venire juxta mandatum Apostolicum contempserunt, in eos fecit sententiam suspensionis promulgari: in qua triennio *f* permanentes, quidam ex ipsis suspensi, aliud beneficium Ecclesiasticum sunt adepti. Et quia utrum beneficia sic recepta possint rationabiliter retinere, nos consulere voluisti: respondemus, quod non licet eis illa, quæ habuerunt beneficia, vel quæ postmodum sunt adepti, aliquatenus retinere. Unde Baranen. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia, & contemptu Apostolico *g*, beneficiis, quæ habent, non differat spoliare.

CAP. IX.

Subdiaconus in Episcopum eligi potest.

Innocentius III. *Mutinensi Episcopo.* (*an.* 1207. *Roma in Æmiliam.*)

A Multis multoties, an Subdiaconus in Episcopum eligi valeat, hæsitatur. Siquidem Urbanus Papa primus *b* decrevit, ut nullus in Episcopum, nisi in sacris ordinibus religiose vivens inventus fuerit, eligatur: sacros, inquit, ordines Diaconatum dicimus, & Presbyteratum: hos siquidem solos primitiva Ecclesia legitur habuisse. Subdiaconos

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. part.* 25. *c.* 2. *Vid. cap.* 3. *de Judic. in* 6. *can.* 6. *Synod. Londin. an.* 1150. *sub Eugen.* b *Vid. l. omnes. C. de his, qui ven. æt. impe. & in l. fin. C. de jurisd. om. jud.* c *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *In antiquis legitur, habere.* e *al. Exoniensi Episcopo.* f *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *al. presbyteratum.* h *al. admitti.* i *al. qui.* K *Brigien. Episc. al. Bragan.* l *multum, in omnibus manuscript.* m *al. sacros.* n *Ut verbi gratia, homagium, vel simoniam in ordin.*

a *Al. asseverant.* b *al. Cantori. R. al. Canonico Cremonensi. Vid. Neubrig. p.* 135. c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *In antiquis exemplar. ita: quod in arte ph. er. plurib. juxta ipsius artis traditiones, &c.* e *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* f *factum narrat, quia idem si per annum. Joann. Andr.* g *Vide l.* 1. *Si quis jus dic. non obt. & l.* 1. *ff. de postul.* 30. *dist. c. si quis extra.* h *Extat dist.* 60. *cap. nullus in Episc. vide Pann. lib.* 3. *tit. de elect. sum. Pontif. c.* 5.

conos vero (quia etiam ipsi ministrant altaribus) opportunitate exigente concedimus in Episcopos eligi, si tamen *a* præclaræ scientiæ, ac religionis existant, quod ipsum non sine Romani Pontificis, vel Metropolitani licentia fieri permittimus. In quibus verbis innuitur, quod Urbanus ad statum primitivæ Ecclesiæ se referens (in quo Subdiaconatus ordo sacer minime dicebatur) instituit, ut de Subdiacono (nisi utilitatis causa, & tunc etiam nisi de permissione Metropolitani, vel Romani Pontificis) non posset electio celebrari. §. 1. Verum cum hodie Subdiaconatus inter sacros ordines computetur, sicut Urbanus Papa II. sub his verbis *b* expressit: Erubescant impii, & intelligant judicio Spiritus Sancti eos, qui in sacris ordinibus Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu sunt positi, si caste non vixerint, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate. Et iterum: *c* Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ castitatis existat, & qui usque ad Subdiaconatum unicam, & virginem habuerit uxorem. Et ad similitudinem Diaconi, & Presbyteri Subdiaconus debet continentiam observare: sicut & in sexta Synodo *d* constitutum est: ut *e* si quis eorum, qui ad Clerum accedunt, nuptiali jure mulieri voluerit copulari, hoc ante Subdiaconatus ordinem faciat. Et beatus *f* Gregorius statuisse legitur, ut nullum facere Subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se caste victurum promiserit. *g* §. 2. Nos volentes super hoc articulo disceptationis materiam amputare, statuimus, ut Subdiaconus in Episcopum valeat libere eligi, sicut Diaconus, vel Sacerdos.

CAP. X.

Irregularis, & in minoribus potest dispensative in Abbatem institui.

Idem Innoc. III. *tit. S. Crucis Presbytero Cardinali.*
(*an.* 1208. *Roma in Bulgariam.*)

TUam in Domino diligentiam commendamus *h*, quam super monasterio sancti Quirici reformando dignosceris adhibere: Mandamus, quatenus si non potes eidem monasterio de persona idonea melius providere, tu Monachum illum, quem literis tuis de honestate, ac industria commendasti, per quem status ejusdem loci creditur reformandus *i* (nullum prorsus habens respectum ad petitionem illicitam, quam quidam Laici faciebant, sed ex tuæ duntaxat provisionis officio) instituas in Abbatem: ita videlicet, quod ad sacros ordines non ascendat: cum instante necessitatis articulo possit in Abbatem assumi etiam in minoribus ordinibus constitutus, & Laici memorati non sint consanguinitate, vel affinitate conjuncti Monacho memorato, ut ex ipsorum petitione debeat contra eum aliqua sinistra suspicio suboriri.

CAP. XI.

Abbas, si est Presbyter, & est benedictus, conferre potest ordinem clericalem.

Idem *Rothomagen. Archiep.* (*an.* 1210. *Roma in Galliam.*)

CUm contingat *k* interdum, quod Laici ad Monasteria convolantes, a suis Abbatibus tonsurentur: requisisti, an Clericatus ordo in tonsura hujusmodi conferatur? Super quo tibi respond. quod cum in 7. Synodo sit statutum *l*, ut Lectores per manus impositionem licentia sit unicuique Abbati in proprio monasterio solummodo faciendi, dummodo ipsis ab Episcopo (secundum morem præficiendorum Abbatum) manus impositio facta noscatur, & constet eum existere Sacerdotem: per primam tonsuram, juxta formam Ecclesiæ datam, a talibus clericalis ordo confertur.

CAP. XII.

Si Canonicus regularis factus Monachus, justa de causa ad canoniam reversus, ibi postea præficiatur, licite tenere poterit prælaturam.

Idem. (*an.* 1210. *Roma in Galliam.*)

INtelleximus *a*, quod cum in monasterio tuo fueris laudabiliter conversatus, ad monasterium sancti Innocentii 1 talis ordinis accessisti: ubi cum aliquandiu in ipso ordine permansisses, demum ad cor reversus de Metropolitani, & aliorum consilio ad primam domum redire curasti, in qua tandem sub regularis observantiæ disciplina taliter Deo, & hominibus placuisti, quod per tuorum exigentiam meritorum fratres tui præfecerunt te unanimiter in Abbatem. Ne igitur occasione moræ, quam in præscripto monasterio contraxisti (quasi conscientia tua te remordeat) in susceptæ administrationis cura tepescas, attendentes, quod cautum est in canone, *b* ne quis Canonicus regularis, nisi forte publice lapsus sit (quod absit) efficiatur Monachus: & si factus fuerit, ad Canonicatus ordinem revertatur, ultimus in choro manendo, cucullam ad memoriam delaturus: Discretioni tuæ *c* mandamus, quatenus circa curam tibi commissam, solicitudinem exercere studeas indefessam, & taliter sequentia bona continuare prioribus, quod dignum a Deo possis meritum expectare.

1 Innocentii] *V. C. Vincentii Laudonensis nigri: vel Vincentii Laudonensis Ordinis S. Augustini.*]

CAP. XIII.

Ordinatus ad sacros sine titulo, ab ordinatore juste petit beneficium.

Idem. (*an.* 1214. *Roma in Hispaniam.*)

ACcepimus *d*, te nostris auribus intimante, quod quidam Clerici, qui ad sacros ordines sine titulo sunt promoti, te ad Ecclesiam Bracaren. super beneficiis obtinendis infestant: [*& infra.* 1] §. 1. Licet igitur in ordinationibus Clericorum illam tu, ac prædecessores tui diligentiam debueritis adhibere, ut minus idonei non ordinarentur a vobis, ac ideo post promotionem eorum exceptionem non poteris prætendere contra illos, nisi forte, postquam promoti fuerint, reddiderint se indignos: ex superabundanti tamen, quando scribere pro talibus nos oportet, facimus in literis nostris apponi, ut si ordinatus, pro quo scribimus, idoneus habeatur, & Ecclesiastico beneficio non indignus, ei ab ordinatore, vel successore ipsius competens beneficium tribuatur: cum etsi tecum de jure agere vellemus, te possemus merito ad provisionem eorum compellere, quos a te, vel prædecessoribus tuis ordinatos fuisse constaret, eo præsertim, quod ad obtinendum Ecclesiasticum beneficium eos debes idoneos reputare, quos ad ordines suscepisti. Unde graviter sustinere non debes, sed nobis potius devote inclinare teneris, si illos examinari per alios facimus, quos sine examinatione non credimus ordinatos, antequam ad provisionem eorum te compellere velimus. §. 2. Mandamus igitur, quatenus eis, pro quibus te contigerit recipere nostra mandata in forma communi, in majori Ecclesia, vel aliis Ecclesiis diœcesis Bracaren. providere non tardes. *e* Exceptiones autem, si quas contra tales proposueris, præcipimus audiendas.

[1 *Quibus etiam de cunctis reditibus Ecclesiæ tuæ tunc commode*

a *Spectatæ.* b *Refertur etiam in Pann. l.* 3. *tit. de cont. Cler. cap.* 103. c 32. *dist. cap. nemo, & Pannor. ibid. cap.* 104. d 32. *dist. si qui eorum.* e *Cap.* 6. *& Pann. ibid.* f *l.* 1. *epist.* 42. *ad Petrum Subdiaconum Siciliæ.* g *Vide* 32. *dist. ante triennium, & l. secundum, cum not. per Bart. §. cum placuisset. de origine juris.* h *in antiq. commendantes.* i *al. informandus.* k c. 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* l *dist.* 69. *quoniam.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. de qualitate ord. in* 4. *compil.* b 19. *q.* 3. *mandamus.* c *In Cod. Barb. ita: Discret. tuae taliter respondemus, quod circa, &c.* d *Cap.* 3. *eod. tit. de qualit. ord. in* 4. *comp.* e *Vide l. si cui fundus. ff. de fun. instruct. & l. illi cum illo. ff. de usufr. leg.*

mode ministrare non posses, præsertim cum mandemus eisdem in Ecclesia provideri, qui nec meritis, neque scientia, aut etiam in parochialibus Ecclesiastica beneficia promerentur, ne dum in Ecclesia Bracarensi, quorum vita & scientia nobis est penitus ignota: de quibus si certitudinem haberemus, nec in majoribus Ecclesiis eis, nec in minoribus præciperemus provideri, & licet idoneis in tuis capellis, & in aliis parochialibus Ecclesiis extra civitatem velis juxta mandatum Apostolicum providere, cum omnibus in majori providere non possis: ipsi tamen provisionem in Ecclesiis eisdem recipere dedignantur. Judices quoque, & monitores seu executores, ad quos literas nostras deportant, exceptiones tuas legitimas, quas in eorum proponis præsentia, non admittunt, unde postulabas a nobis, ut tibi provideremus benignius in hac parte.]

CAP. XIV.

Minus idoneus in Sacerdotem promoveri, vel ad regimen animarum assumi non debet.

Idem *in Concilio generali*. a (*an.* 1215. *Romæ.*)

CUm sit ars *b* artium regimen animarum, districte præcipimus, ut Episcopi promovendos in Sacerdotes diligenter instruant & informent, vel per seipsos, vel per alios idoneos viros super divinis officiis, Ecclesiasticisque sacramentis, qualiter ea rite valeant celebrare. Quoniam si de cætero rudes & ignaros ordinare præsumpserint (quod quidem facile poterit deprehendi) & ordinatores, & ordinatos ultioni gravi decernimus subjacere. Sanctius *c* enim est (in ordinatione maxime *d* Sacerdotum) paucos bonos, quam multos malos habere ministros: quia si cæcus cæcum ducit, ambo in foveam *e* dilabuntur.

CAP. XV.

Defectus scientiæ dejicit jam promotum.

Honorius III. *Capitulo Bremen.* f

QUamvis multa proposita fuerint contra Episcopum Calinensem *g*, quia tamen confessus est coram nobis, se nunquam de Grammatica didicisse, nec etiam legisse Donatum, & per evidentiam facti usque adeo de illiteratura, & insufficientia sua constat, quod contra Deum esset, & canonicas sanctiones, tantum in Episcopo tolerare defectum, ipsum a pontificalis officii executione, & ab administratione Calinen. Ecclesiæ penitus duximus amovendum.

TITULUS XV.
DE SACRA UNCTIONE.

CAP. I.

Ecclesia Græcorum in ordinationibus, & consecrationibus servare debet unctiones, quas servat Ecclesia Romana: Episcopus autem cum consecratur, inungitur chrismate in capite, & manibus: quod si fuerit prætermissum, per tres Episcopos est supplendum.

Innoc. III. *h* (*an.* 1204. *Roma in Bulgariam.*)

CUm *i* venisset ad Apostolicam sedem *k* Bracarensis Episcopus, qui in consecratione sua sacram non acceperat unctionem, quoniam apud vos non consueverunt Pontifices, cum consecrantur, inungi, nos quod illi defuerat, mandavimus in ipso suppleri, facientes caput ejus, & manus per Alban. Episcopum, (assistentibus ei duobus Episcopis, secundum morem Ecclesiasticum) sacro chrismate deliniri: (*& infra*. 1) §. 1. Scire te volumus duas esse species unctionis: exteriorem, quæ materialis est, & visibilis: & interiorem, quæ spiritualis est, & invisibilis. Exteriori visibiliter inungitur corpus, interiori invisibiliter inungitur cor. De prima Jacobus Apostolus ait *a*: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum.* De secunda Joannes Apostolus ait *b*: *Vos unctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis: & non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus.* Unctio visibilis, & exterior signum est interioris, & invisibilis unctionis. Unctio vero invisibilis, & interior, non solum est signum, sed etiam sacramentum: quia si digne sumitur, vel agit, vel auget absque dubio, quod designat. §. 2. Ad exhibendum autem exteriorem, & visibilem unctionem, benedicitur oleum, quod dicitur catechumenorum, vel infirmorum: & conficitur chrisma, quod ex oleo fit, & balsamo, mystica ratione. Per oleum enim nitor conscientiæ designatur: juxta quod legitur: *Prudentes d virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.* Per balsamum odor bonæ famæ exprimitur: propter quod dicitur *e*: *Sicut balsamum aromatizans odorem dedi.* §. 3. Hoc ergo chrismate ungi debet Episcopus, non tam in corpore, quam in corde: ut & interius nitorem conscientiæ, quantum ad Deum, & exterius habeat odorem famæ, quoad proximum. De nitore conscientiæ dicit Apostolus *f*: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ*; nam *omnis g gloria filiæ regis ab intus.* De odore famæ idem Apostolus ait *h*: *Christi bonus odor sumus in omni loco, & aliis sumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem.* Debet enim Episcopus bonum habere testimonium & ab iis, qui sunt intus, & ab iis, qui sunt foris, ut cortina cortinam trahat: & qui audit, dicat, veni. §. 4. Hoc unguento caput, & manus Episcopi consecrantur. Per caput enim mens intelligitur, juxta illud *i*: *Unge caput tuum, & faciem tuam lava.* Per manus opera intelliguntur κ, juxta illud *l*: *Manus meæ distillaverunt myrrham.* Manus igitur inunguntur *m* oleo pietatis, ut Episcopus operetur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Caput autem ungitur balsamo charitatis, ut Episcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente sua, & proximum suum sicut seipsum. Caput inungitur propter auctoritatem, & dignitatem, & manus propter ministerium, & officium. Caput enim ungitur, ut ostendatur illius repræsentare personam, de quo dicitur per Prophetam *n*: *Sicut unguentum in capite ejus, quod descendit in barbam, barbam Aaron.* Caput *o* enim viri Christus, caput Christi Deus, qui de se dicit *p*: *Spiritus Domini super me, eo quod unxit me, evangelizare q pauperibus misit me.* Manus Episcopi inungitur, ut ostendatur accipere potestatem benedicendi, & consecrandi. Unde cum eas consecrator inungit: Consecrare (inquit) & sanctificare digneris Domine manus istas, per istam unctionem, & per benedictionem nostram: ut quæcunque consecraverint, consecrentur, & quæcunque benedixerint, benedicantur in Nomine Domini.

[1 *Hoc enim catholica Ecclesia tenet, non solum ex præcepto divino, verum etiam Apostolorum exemplo. In Exodo quoque legitur, præcepisse Moysi Dominum, ut Aaron, & filios ejus ungeret, quatenus sacerdotio ei fungerentur: & Anacletus Papa, origine Græcus, qui a B. Petro fuit in Presbyterum ordinatus, & postea in Apostolatus officio Clementi suc-*

a *Conc. Lat. cap.* 27. b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *Satius. al. sanius.* d *al. sacerdotii.* e *vel cadunt, vet. Matth.* 15. f *al. Brivien. Colon. Diœces.* g *al. Calamitensem. al. Talmen.* h *Patriarchæ Constantinopolitano.* i *Cap un. eod. tit. in* 3. *comp.* κ *Brandiribaren. & rectius quam Bracarensis, agit enim hic de quodam Episcopo Græco: Bracarensis Episcopatus in Hispania est. al. Bramemben. al. Bramurben. al. Bratulens. al. Brumciberens.*

a *Jac.* 5. b 1. *Joan.* 2. c *In multis impressis adduntur hæc duo verba: ita faciatis. Sed male: nec sunt in manuscript.* d *Matth.* 25. e *Eccles.* 24. f 2. *Corinth.* 1. g *Psalm* 24. h 2. *ad Tim.* 1. i *Matth.* 6. κ *designantur.* l *Cant.* 5. m *al. ungitur. al. unguntur.* n *Psal.* 132. o 1. *Corinth.* 11. p *Luc.* 4. q *al. ad evangelizandum.*

cessit , tradidit in ordinatione sua , ungendos esse Episcopos, more Apostolorum, & Moysi, quia omnis sanctificatio in Spiritu Sancto consistit, cujus invisibilis virtus sancto chrismati est permixta. Unde]

Tractat de unctione Regum , & de differentiis in unctione inter Reges, & Pontifices. Panor.

§ 5. Unde in Veteri Testamento non solum ungebatur Sacerdos, sed etiam Rex, & Propheta: sicut in libro Regum *a* Dominus præcepit Heliæ: *Vade, & revertere in domum tuam per desertum in Damascum : cumque perveneris illuc , unges Hazael in Regem super Syriam: & Jehu filium Namsi unges in Regem super Israel . Helisæum autem filium Saphat, qui est de Abel-meula , unges Prophetam pro te.* Sed ubi Jesus *b* Nazarenus (quem unxit Deus Spiritu Sancto , sicut habetur in Actibus *c* Apost.) unctus est oleo pietatis *d* præ consortibus suis : qui secundum Apostolum est caput Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius: Principis unctio a capite ad brachium est translata, ut Princeps extunc non ungatur in capite, sed in brachio, sive humero, vel in armo, in quibus Principatus congrue designatur: juxta illud, quod legitur *e*: *Factus est Principatus super humerum ejus , &c.* Ad quod etiam significandum, Samuel fecit poni armum ante Saul *f* , cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati . In capite vero Pontificis sacramentalis est delibutio *g* conservata , quia personam capitis in Pontificali officio repræsentat. Refert autem inter Pontificis, & Principis unctionem : quia caput Pontificis chrismate consecratur , brachium vero Principis oleo delinitur: ut ostendatur, quanta sit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis potestatem .

Tractat de Christianorum omnium unctione .

§. 6. Quia vero Christus fecit nos in sanguine suo Deo nostro regnum, & Sacerdotes (propter quod Petrus *h* Apostolus *i* ait : *Vos estis genus electum, regale sacerdotium*:) idcirco in Novo Testamento non solum Reges, & Sacerdotes unguntur, sed etiam omnes Christiani, bis ante baptismum, scilicet oleo benedicto, primum in pectore, deinde inter scapulas : & bis post baptismum , scilicet chrismate sancto, primum in vertice, demum in fronte. In pectore namque baptizandus inungitur, ut per *κ* Sancti Spiritus donum abjiciat errorem & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam, quia *l* justus ex fide vivit. Inter scapulas, ut per Spiritus Sancti gratiam excutiat negligentiam & torporem , & bonam operationem exerceat: quia fides *m* sine operibus mortua est: ut per fidei sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium sit fortitudo laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem, secundum Apostolum *n*, operatur. In vertice vero baptizatus inungitur, ut sit paratus omni petenti de fide reddere rationem: quia per caput intelligitur mens, juxta quod legitur *o*: *Oculi sapientis in capite ejus*, cujus superior pars est ratio, & inferior est sensualitas. Unde bene per verticem, quæ est superior pars capitis, intelligitur ratio, quæ est superior pars mentis. In fronte ungitur baptizatus , ut libere confiteatur, quod credit: quia *corde p creditur ad justitiam, ore vero fit confessio ad salutem*: memor ejus, quod Dominus ait: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, &c.* Ante baptismum ergo ungitur oleo benedicto : & post baptismum chrismate sancto, quia chrisma soli competit Christiano. Christus *r* enim a chrismate dicitur, vel potius a Christo dicitur chrisma: non secundum nominis formam, sed secundum fidei rationem. A Christo vero Christiani dicuntur , tanquam uncti deriventur ab uncto : ut omnes concurrant in odorem illius unguenti, cujus nomen oleum est effusum.

Tractat de unctione Chrismatis post baptismum , quæ dicitur Confirmatio .

§. 7. Per frontis chrismationem, manus impositio designatur : quæ alio nomine dicitur Confirmatio: quia per eam Spiritus Sanctus ad augmentum datur & robur . Unde cum cæteras unctiones simplex Sacerdos , vel Presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus Sacerdos *a*, id est, Episcopus debet conferre : quia de solis Apostolis legitur (quorum Vicarii sunt Episcopi) quod per manus impositionem Spiritum Sanctum dabant: quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat: *Cum autem* (inquit *b*) *audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei , miserunt ad eos Petrum, & Joannem: qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat , sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu, tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*: cujus adventus per unctionis ministerium designatur: quia culumba *c*, in qua Spiritus Sanctus super Christum in baptismo descendit , ad vesperam in cataclysmo *d* revertens , ramum retulit virentis olivæ , cujus utique sacramentum David *e* Propheta prænoscens, exhilarandam faciem in oleo prædicavit.

Tractat de Consecratione altaris. Abbas.

§. 8. Ungitur præterea , secundum Ecclesiasticum morem, cum consecratur altare , cum dedicatur templum , cum benedicitur calix, non solum ex mandato legis divinæ, verum etiam exemplo beati Sylvestri, qui cum consecrabat altare, illud chrismate perungebat: præcepit enim *f* Dominus Moysi, ut faceret oleum unctionis , de quo ungeret testimonii tabernaculum, & arcam testamenti, mensamque cum vasis: Verum unctionis sacramentum aliud *g* quidem efficit, & figurat, tam in Novo, quam in Veteri Testamento: unde non judaizat Ecclesia , cum unctionis celebrat sacramentum , sicut aliqui mentiuntur, qui neque Scripturas, neque Dei novere virtutem. §. 9. Monemus igitur , ut illum in ordinandis Presbyteris , & consecrandis Episcopis morem serves, & facias observari, quem Apostolica sedes observat : [*& infra.* 1] Licet *h* Romanus Pontifex non utatur baculo pastorali: tum propter historiam *i*, tum propter mysticam rationem : tu tamen ad similitudinem aliorum Pontificum poteris eo uti.

[1 *Quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est, & magistra. Mittimus autem tibi per Cardinalem prædictum Pontificalia ornamenta, Caligas, & Sandalia, Amictum, & Albam, cingulum, & succinctorium, orarium, & manipulum, tunicam, & Dalmaticam, chirothecas, & annulum, planetam, & mithram. Pallium vero per dilect. fil. Jo. Capellanum n. antea miseramus, &c.*

TITULUS XVI.
DE SACRAMENTIS *κ* NON ITERANDIS.
CAP. I.

In ordinato in Subdiaconum sine manuum impositione, & confirmato non chrismatis, sed olei unctione, non fiet iteratio, sed supplebitur prætermissum.

Inno-

a 3. Reg. 19. b *al. Jesus venit Nazarenus, &c.* c *Act.* 10. d *deest dictio, pietatis, in antiquis. Eph.* 1. *Col.* 2. e *Esa.* 9. f 1. Reg. 9. g *al. delinitio: sed recentibus literis: in cæteris, delibutio.* h *Vox, Petrus, deest in manuscript.* i *Apocal.* 1. 1. Petr. 2. κ *Hebr.* 10. l *Abac.* 1. m *Jac.* 2. n *Gal.* 5. o *Eccl.* 2. p *Rom.* 10. q *Matth.* 10. & *Marc.* 8. r *Aug. tract.* 133. *super Joann.*

a *Episc. enim ordinarius est minister hujus sacramenti . Concil. Trid. sess.* 7. *de confir. c.* 3. b *Act.* 8. c *Matth.* 4. *Marc.* 1. *Luc.* 3. d *Gen.* 8. e *Psal.* 108. f *Exod.* 30. g *In C. Bar. aliud quidem efficit, & aliud figurat, &c.* h *Et licet.* i *Vid. Martial. Lemovicens. Cent.* κ *In quibusdam Cod. ita : de sacramentis iterandis vel non. Unus ita: De sacramentis iterandis, vel non iterandis.*

Innocentius III. *a* (*an.* 1205. *Roma in Angliam*)

PAstoralis *b*: [*& infra.*] Præterea nos consulere voluisti, an permitti debeat ministrare, qui sine impositione manuum fuerit ad ordinem Subdiaconatus assumptus. Et si confirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus. Ad quod breviter duximus respondendum, quod in talibus non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum.

CAP. II.

Prohibet sepultos a Schismaticis exhumari, vestimenta, cum quibus celebrarunt, iterum benedici, & altaria, in quibus celebrarunt, iterum consecrari.

Honorius III. *Archiepisc. London.* c *& ejus Suffragan.*

A nobis humiliter quæsivistis, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore Schismatici, & reprobi Vvaldemarii a Schismaticis sunt *d* sepulti: & de indumentis sacerdotalibus, cum quibus, necnon de altaribus, in quibus degradati Presbyteri celebrarunt. Nos autem inquisitioni vestræ breviter respond. quod non credimus ob hoc duntaxat sepultos hujusmodi exhumandos, aut debere indumenta talia iterum benedici, vel reconsecrari altaria supradicta.

CAP. III.

Si in ordinatione Presbyteri, vel Diaconi manus impositio fuerit prætermissa, statutis temporibus supplebitur.

Greg. IX. *Archiepis. London.* e (1228. *Roma in Daniam.*)

PResbyter, & Diaconus cum ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt: quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi ordines conferendos caute supplendum, quod per errorem extitit prætermissum *f*. Suspensio *g* autem manuum debet fieri, cum oratio super caput effunditur ordinandi.

TITULUS XVII.

DE FILIIS PRESBYTERORUM ORDINANDIS, VEL NON. *h*

CAP. I.

Illegitimus non ordinatur, nisi ut religiosus fiat: nec tunc præficitur, id est, ad prælaturam non habilitatur.

Ex Concilio Pictavien. (*an.* 1078. *in Galliam.*)

UT filii *i* Presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati, ad sacros ordines κ non promoveantur, nisi aut Monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viventes *l*: prælationem vero nullatenus habeant. Sed neque servi, nisi a Dominis suis libertate donentur.

CAP. II.

Illegitimus filius Sacerdotis, qui hoc tacito per rescriptum Apostolicum paternam Ecclesiam impetravit, removetur ab illa.

Alexander III. *Lincon. electo.* (*an.* 1176. *Roma in Angliam.*)

AD præsentiam nostram accedens R. Presbyter, tacito, quod esset filius Sacerdotis, impetravit a nobis, ut in Ecclesia, in qua pater ejus ministravit, existeret Capellanus. Ideoque mandamus, quatenus, si tibi constiterit, quod memoratus R. sit in Sacerdotio genitus, & quod *a* pater in eadem Ecclesia ministravit: non obstantibus prædictis literis nostris, ipsum amoveas ab eadem.

CAP. III.

Non potest filius Sacerdotis Ecclesiæ paternæ præesse. h. d. cum sequent.

Idem.

PRæsentium *b* auctoritate jubemus, ut filios Sacerdotum in Ecclesiis paternis ministrare, vel eas qualibet occasione obtinere nullatenus patiaris: sed ipsos ab Ecclesiis, in quibus patres eorum ministrasse noscuntur, studeas penitus amovere.

CAP. IV.

Idem dicit.

Idem *Vigorens. Episcopo.* (*an.* 1177. *Roma in Angliam.*)

COnquerente c nobis M. Clerico: [*& infra.* 1] Frat. t. mandamus, quatenus, si publicum est, & notorium, patrem R. Clerici habuisse in prædicta Ecclesia personatum, filium ejus ibidem ministrare, aut ejusdem Ecclesiæ personatum habere nullatenus patiaris: & si jam institutus est ibi, eum inde non differas amovere.

[*1 Auribus nostris innotuit, quod cum R. Presbyter Ecclesiam B. Mariæ de Vic. tanquam persona diutius habuisset, & post mortem ejusdem idem M. a Richard. possessore, & domino fundi fuisset præsentatus, R. filius ejus Presbyteri in sacerdotio genitus institutionem ipsius Clerici nisus est impedire, & ad habendam Ecclesiam eandem omnibus modis aspirat. Quoniam igitur indignum est, & canonicæ obviat sanctioni, ut filii Sacerdotum debeant patribus succedere in Ecclesiis, nos ad enormitatem istam eradicandam solicite volentes, & diligenter intendere.*]

CAP. V.

Episcopus, qui scienter contulit filio Sacerdotis paternam Ecclesiam, exinde eum removere non potest.

Idem *London. Episcopo.* d

VEniens *e* ad præsentiam nostram N. Clericus nobis proposuit, quod cum illum ad capellam sancti L. quam ei concessisti, in Presbyterum ordinasses, ipsum ea postea spoliasti, eo quod pater ejus in præscripta Ecclesia ministravit. Ideoque Frat. t. mandamus, quatenus, si tibi innotuerit, quando eam sibi dedisti, quod pater ejus Presbyter in dicta Ecclesia ministrasset, ipsam ei restituas, & in pace dimittas, amoto alio, si quem instituisti forsitan in eadem. Verum si hoc ignorans fecisti *f*, ex quo ad Ecclesiam ipsam eum in Presbyterum ordinasti, eam sibi restituas, donec in alia Ecclesia sibi provideas, unde honeste valeat sustentari.

CAP. VI.

Gratiam continet: antiq. Ex quo filius Sacerdotis est ordinatus, non debet carere beneficio. Joan. Andr.

Idem *Oxonens. Episcopo.* g

PRoposuit *h* nobis R. lator præsentium, quod cum ad Ecclesiam de Saleb. a Domino fundi fuerit præsentatus, tu curam animarum noluisti sibi committere, pro eo quod esset filius Sacerdotis. Cæterum, quia indignum est, ut ipse postquam est in Subdiaconum ordinatus, omnino debeat Ecclesiastici beneficii provisione carere: mandamus, quatenus aliquem honestum Presbyterum cum assensu ejusdem Clerici invenire studeas, qui Ecclesiæ serviat supradictæ, ita quod

---

a *Heliensi Episcopo.* b *Require ex c. pastoralis inf. de off. & pot. jud. del. cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Archiepiscopo Lugdunen. &c.* d *In Cod. Bar. adduntur hæc verba: utrum debeant exhumari.* e *al. Lugdun.* f *Vide leg. qui testamento. ff. de excus. tut* g *al. impositio al. interpositio.* h *In uno manuscr. ita: de filiis Presbyt. non ordinandis, nec in paternis Ecclesiis tolerandis. In alio ita: De filiis Presbyterorum, & aliis illegitime natis ordinandis, vel non.* i *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* κ *gradus.* l *Vivant.*

a *Conc. Trid. sess.* 25. *in decret. de reform. cap.* 15. *idem sancivit.* b *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. p.* 19. *cap.* 4. *& cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & Conc. Trident. proxime citatum. Arnulf. Lexov. epist.* 114. *cap.* 7. *de test. cap.* 14. *de purg. can.* c *Post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 19. *cap.* 1. *& cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil. Conc. Tol. IX. c.* 10. d *Lugdunensi.* e *Post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 19. *c.* 5. *& cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Vide leg.* 2. *ff. de jur. & fa. igno. & l. si res obligata. ff. de legat.* 1. g *Idem R. Exoniensi Episc.* h *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 19. *c.* 6. *& cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.*

quod præfatus R. medietatem omnium beneficiorum prædictæ Ecclesiæ, eidem in suo ordine serviendo, pacifice debeat obtinere. Non enim solus Presbyter Missarum solemnia, vel alia divina officia potest sine ministri suffragio celebrare.

CAP. VII.

Filius præesse potest Ecclesiæ, cui pater præfuit mediate.

Idem *Archiepiscopo Cantuariens.* a

EX transmissa conquestione G. Clerici percepimus, quod ad Abbatis de Castris præsentationem, in quodam beneficio Ecclesiæ de N. *b* eum in præsenti recipere distulisti, eo quod pater ejus in præfata Ecclesia ministravit: quo defuncto, media intercessit persona, cui prædictum beneficium est collatum. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, prænominatum Guil. ad præfatum beneficium admittere non postponas, non ideo minus observato Apostolici rescripti decreto, quod successionem in Ecclesia Dei hæreditariam detestatur.

CAP. VIII.

Filius præesse potest Ecclesiæ, in qua pater sine titulo ministravit.

Idem *Vigorens. Episcopo.* (*an.* 1188. *Roma in Angliam.*)

COnstitutus in præs. nost. G. Clericus, supplici nobis insinuatione monstravit, quod cum capellam de Storton. canonice fuisset adeptus, & eam pluribus annis pacifice possedisset, R. miles ipsum ea sine judicio spoliavit. Cumque memoratus Clericus exinde apud te deposuisset querelam, objectum fuit ei, quod pater suus in capella ministravit eadem: [& *infra.* 1] Fr. tuæ mandamus, quatenus si tibi *c* constiterit, quod idem Clericus a capella fuerit prædicta per potentiam laicalem ejectus, & quod pater ejus præfatæ capellæ persona, seu perpetuus Vicarius non fuerit (licet in eadem nomine ejusdem G. quandoque ministraverit) ipsam sibi cum reditibus perceptis restituere non omittas.

[1 *Ideoque præfatam capellam nondum potuit rehabere. Quia vero ad nostrum spectat officium, insolentiam Laicorum contra viros Ecclesiasticos debita severitate compescere.*]

CAP. IX.

Si is, cui concessum est a Papa, ut possit dispensare cum filiis Sacerdotum, circa Ecclesias paternas immediate tenendas, cum aliquo dispensat, ille per literas justitiæ postea contra eum impetratas, removeri non poterit.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1177. *Roma in Angliam.*)

EX tua nobis *d* parte est propositum, quod cum olim ad tuam consultationem super filiis Sacerdotum tales a nobis literas recepisses, ut eos posses in Ecclesiis, quas patres eorum nullo mediante possederant, sustinere, quos probatæ vitæ, & sanæ *e* conversationis cognosceres, vel quos longo tempore illas tenuisse *f* constaret: quidam ad judices literas impetraverunt, ut si constaret eos esse filios Sacerdotum, vel Clericorum, qui in proximo ante eos Ecclesias tenuerunt, super his imponatur eis app. cessante silentium, & Ecclesias istas ipsis assignent, quamvis in eis se ostendere nequeant per Episcopos institutos. Super quo tibi t. respond. quod si per priores literas cum aliquibus Clericis dispensasti, dispensationem tuam posteriorum literarum intuitu nolumus irritari. Alios vero Clericos laicæ donationis intuitu, in Ecclesiis sine auctoritate Pontificis sui institui, aut institutos remanere, auctoritate Apostolica prohibemus.

a *Idem venerabilibus fratribus. R. Cant. Archiepisc. totius Angliæ Primati, & Apost. S. Legato, & R. Vigoren. Episcopo, sic habet* 1. *collectio.* b *al. de H. vide Anton. Auc. in notis veteris collectionis.* c *Quatenus si constiterit, quod præd. Clericus.* d *Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part.* 19. *cap.* 10. & *c.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. al. cap.* 3. *ut est in Tarrac. veteri.* e *alit. bonæ.* f *al. habuisse.*

CAP. X.

Si manifestum est, quod filius in Ecclesia immediate successit patri, sine aliqua testium receptione, ab illa removebitur.

Idem *Cantuarien. Archiep. & ejus Suffragan.* (*an.* 1178.)

QUoniam *a* est sacris canonibus prohibitum: [& *infra.* 1] Præcipimus, quatenus si manifestum, & publicum fuerit, patres *b* in Ecclesiis personatus gessisse, filios ab eisdem (si etiam eas adepti sunt) penitus excludatis, nec ad earum gubernationem ulterius assumantur. Nolumus enim, ut causa in judicium deducatur, vel testes etiam admittantur, si hoc manifestum existat.

[1 *Ne quis hæreditario jure Ecclesiastica beneficia possidere præsumat, nec hi, qui in sacerdotio sunt geniti, nisi probate vixerint, in claustro Monachorum, vel Canonicorum regularium ad sacros ordines debeant promoveri: vobis*]

CAP. XI.

Filius etiam legitimus removetur ab Ecclesia, in qua immediate successit patri Vicario, vel Rectori.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

AD extirpandas *c* successiones: [& *infra.* 1] Fr. tuæ mandamus, quatenus, si qui filii Presbyterorum provinciæ tuæ teneant Ecclesias, in quibus patres eorum tanquam personæ, vel vicarii nulla persona media ministrarunt: eos (sive geniti sint in sacerdotio, sive non) ab eisdem Ecclesiis non differas amovere.

[1 *A sanctis Dei Ecclesiis studio totius solicitudinis debemus intendere, & etiam ad hoc decet nos vigilem curam exhibere, ne circa ministerium suscepti regiminis videamur minus diligentes existere, si id vitium in Ecclesiis, vel negotiis Ecclesiasticis, & viris permittimus pullulare. Hinc est quod*]

CAP. XII.

Filius Episcopi legitime natus promoveri potest ad ordines, & in paterna Ecclesia beneficiari.

Clemens III. *Cassel. Archiepiscopo.* d (*an.* 1189. *Roma in Hiberniam.*)

AD hæc *e* ex parte tua nostris auribus est relatum: [& *infra.*] Quod a nobis fr. tua requisivit, an a Pontificibus generati valeant ad sacros ordines promoveri, si scientia fuerint, & morum honestate probabiles: Sciat fr. t. quod si ex legitimo sunt matrimonio procreati, nec aliud canonicum obviat, licite possunt ad sacros ordines ascendere, & in eisdem Ecclesiis, in quibus præsunt, vel præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere.

CAP. XIII.

Non potest filius esse Vicarius illius Ecclesiæ, in qua pater proximus fuit rector.

Idem. *f*

MIchael *g* Presbyter de sancto Germano, transmissa nobis conquestione, monstravit, quod cum Ecclesiam sancti I. de Corona *h* tuæ diœcesis canonice sit adeptus, M. filius Antonii, qui proximo ante ipsius Ecclesiæ habuit personatum, ad se Vicariam ipsius asserit pertinere: [& *infra.* 1] F. tuæ mandamus, quatenus si constiterit tibi, ipsum *i* M. fuisse filium Antonii, qui ejusdem Ecclesiæ habuit proximo personatum, ei super eadem Vicaria perpetuum silentium imponere non postponas.

[1 *Quia igitur in Ecclesia successiones in prælaturis, & dignitatibus Ecclesiasticis statutis canonicis damnantur.*]

CAP. XIV.

Illegitime genitus etiam de uxore, sine dispensatione ad ordines, vel beneficia promoveri non potest.

Idem.

a *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *al. patres eorum.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *Alias Casan. al. Cassien. Episcop. al. Casselben. al. Cassiano Arch.* e *C.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.* f *Celestinus III.* g *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* h *Coronen. al. Tonon.* i *al. N. ipsum filium fuisse, &c.*

Idem. (*an.* 1190. *Romæ.*)

LIteras : [*& infra.* 1] Intelleximus *a*, quod H. in Sacerdotio genitus, de uxore legitima natus, & conceptus, affectavit a pueritia ministrare Domino in officio clericali. Verum licet a filiis paterna incontinentia modis omnibus propellenda noscatur : si tamen aliter dignus inventus fuerit, permittimus ipsum ordinari in Clericum, & ad Ecclesiasticum beneficium (unde commode sustentari valeat) promoveri.

[1 *Dilectionis vestræ accepimus, votum lateris præsentium, & ejus originem continentes.*]

CAP. XV.

Illegitimus in Ecclesia paterna præbendari non debet.

Innocentius III.

CUm decorem domus Dei : [*& inf.*] Filiis Canonicorum præbendas in eisdem Ecclesiis conferri non sinatis, quarum *b* sunt Canonici patres eorum. Cum indecorum sit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri ministret *c*, in quo unigenitus Dei Filius æterno Patri pro salute humani generis victimatur.

CAP. XVI.

Si illegitimus, maxime filius spurius instituatur in Ecclesia, in qua institutus est pater, institutio non valet, & instituens a suis beneficiis suspendatur.

Idem *in Concilio generali.* d (*an.* 1215.)

AD abolendam *e* pessimam (quæ in pluribus inolevit Ecclesiis) corruptelam, firmiter inhibemus, ne Canonicorum filii, maxime spurii, Canonici fiant in sæcularibus Ecclesiis, in quibus instituti sunt patres eorum. Et *f* si fuerit contra præsumptum, decernimus non valere. Qui vero tales (ut dictum est) canonicare præsumpserint, a suis beneficiis suspendantur.

CAP. XVII.

Alius, quam Papa, non dispensat, ut filius in Ecclesia paterna immediate succedat.

Honorius III. *g* (*an.* 1220. *Roma in Belgium.*)

DIlectus filius G. Præpositus sanctæ M. transmissa nobis petitione monstravit, quod cum Virgilius Presbyter quandam Ecclesiam, curam animarum habentem, quam nullo medio habuit pater ejus, obtineat, ipsum monuit, ut resignaret eandem : sed idem asserens, quod H. Remen. *h* Archiepiscopus, tunc Apost. sed. Leg. dispensavit cum eo, id efficere contradicit.

Quocirca mandamus, quatenus non obstante dispensatione aliqua, quæ a sede Apostolica non manaverit, quod canonicum fuerit (appellatione postposita) statuatis.

CAP. XVIII.

Illegitimus absque dispensatione Papæ ad dignitatem, vel personatum, vel beneficium curatum, promoveri non potest.

Gregorius IX. *Turon. Archiepiscopo.* i (*an.* 1228. *Roma in Galliam.*)

NImis in tua provincia Ecclesiæ deformatur *k* honestas, ex eo, quod filii Sacerdotum, & alii non legitime nati, ad dignitates, & personatus *l*, & alia beneficia curam animarum habentia, sine dispensatione sedis Apost. promoventur. Quocirca mandamus, quatenus prædictis personis a personatibus, & dignitatibus, & hujusmodi beneficiis prorsus amotis, ea personis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationem ipsorum de jure noveris pertinere. Et ne id de cætero præsumatur, districtius inhibemus.

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *al. quorum.* c *Vide no. per B. in l. generaliter §. cum autem. C. de instit. & subst. sub condit. fact.* d *cap.* 31. e *Concordat Concilium Trident. sess.* 25. *de reform. c.* 15. *& habetur cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *al. sed.* g *Decano Moriensi, & in aliquot vetustis legitur, Innoc. III.* h *In multis antiquis legitur G. Remens.* i *Alias Archidiac.* k *al. diffamatur* l *Vide ff. de ali. & cibar. leg. pen. & l. si filius. ff. de don.*

TITULUS XVIII. DE SERVIS NON ORDINANDIS ET EORUM MANUMISSIONE.

CAP. I.

Servus ante plenam manumissionem ordinari non debet.

Ex Concilio Toletano. (*forte an.* 633. *in Hispan.*)

INstruendi *a* : [*& infra.* 1] Forte dicet aliquis : Clericus fieri non permittitur, nisi ante Clericatum ingenuitatis dignitate potiatur. Revera verum dicit. Et ideo quod infirmari *b*, vel vituperari potest, præcaveri debet.

Non solum autem, qui ad Clericatus ordinem promovendi sunt, in Ecclesia manumittendi sunt : verum etiam hi, quos quisque pro remedio animæ suæ emancipari vult, quia sic scriptum est in pacto Francorum.

[1 *Sunt præterea Laici, ut sciant, quia nullatenus alio loco manumittere possunt proprios servos, quos Dominicis castris aggregare decreverunt, nisi in sacra Ecclesia ordine prænotato. Quomodo enim Clerici extra Ecclesiam libertatem assequi possunt, qui a lege mundana extranei sunt, & quibus interdicitur, ne ad seculare judicium procedant, quomodo seculari judicio a jugo servitutis absolvuntur ? Sed*]

CAP. II.

Servus sine licentia Domini ordinatus deponitur, & Domino restituitur.

Ex eodem. e

DE servorum ordinatione : [*& infra.* 1] Statutum est, ut nullus Episcoporum deinceps ad sacros ordines eos promovere præsumat, nisi prius a Dominis libertatem fuerint consecuti. Et si quilibet servus fugiens Dominum suum, qualibet calliditate, aut fraude ad gradus pervenerit Ecclesiasticos, decretum est, ut deponatur, & ejus Dominus eum recipiat.

[1 *Qui passim ad gradus Ecclesiasticos indiscrete promoventur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare.*]

CAP. III.

Servus ab Ecclesia manumissus ordinari potest : & quod acquirit, post suum obitum erit Ecclesiæ manumittentis : quam si accusat, vel contra eam testificatur, libertate, & ordine privetur.

Ex eodem. *d*

DE famulis Ecclesiæ constituere Presbyteros, & Diaconos per parochias liceat, ita tamen ut antea manumissi statum recipiant libertatis. §. 1. Quicquid autem talibus extiterit debitum, aut quolibet modo collatum, eis in personas extraneas transmittere non licebit, sed omnia ad jus Ecclesiæ, a qua manumissi sunt, post eorum obitum debeant pertinere. §. 2. Quibus (sicut cæteris Ecclesiæ libertis) accusandi, vel testificandi adversus Ecclesiam aditus præcludatur : ad quod si aspiraverint, non solum libertatis beneficio careant, sed etiam honoris gradu, quem non dignitate naturæ, sed necessitate temporis promeruerunt.

CAP. IV.

Dominus in servo, quem manumittit, potest spirituales operas retinere.

Ex Concilio apud Alichi. *e* (*an.* 917. *in German.*)

Nul-

a *Al. instituendi.* b *al. infamari.* c *Burchard. lib.* 2. *decr. cap.* 31. *Ivo part.* 6. *c.* 132. *Grat. dist.* 54. *cap.* 6. *Pann. lib.* 3. *tit. de serv. non ordin. c.* 1. *& post Concil. Lateran. sub Alex. III. part.* 50. *cap.* 56. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. ubi integrum caput, & variam inscriptionem invenies : nam alias adscribitur Concil. Maticensi, al. Toletano.* d *Addi potest.* 4. *c.* 73. e *al. Alvern. al. Altheum. al. Althen. al. Archi. solet Burchardus eum locum appellare Altheim, ut lib.* 1. *cap.* 162. *&* 227. *Ivo part.* 6. *cap.* 602. *Decret. ex Conc. apud. Altheim habito, c.* 38. *Huic rex Conradus interfuisse dicitur.*

NUllus *a*. [*& infra*. 1] Si quis de servis suis quenquam donaverit libertate, & ipsum in Presbyterum fecerit ordinari, ille autem postea in superbiam elatus, Domino suo canonicas horas psallere noluerit, accusatus apud Episcopum, qui ordinaverit eum, degradetur.

[1 *Clericus ad gradum Presbyterii promoveatur, nisi ordine Canonico, ut scriptum in canonibus habetur. Si enim propter Dei dilectionem.*]

CAP. V.

Spurii, vel servi ordinari non debent.

Alexander III. *Archiepisc. Turon.*

COnsuluit: [*& infra*.] Cons. t. t. respond. quod neque spurios, neque servos ordinare debes: & si memor es, in consecratione tibi dictum fuit, vide, ne quemlibet servilis conditionis ad ordines promovere præsumas.

CAP. VI.

Manumissus ab Ecclesia, ut fiat Clericus, & ipsi Ecclesiæ perpetuo serviat in divinis, ad aliam Ecclesiam se transferre non potest: secus si pure fuerit manumissus. Vel sic: secus si fuerit manumissus, ut serviat. Jo. Andr.

Innocentius III. *Variensi* b *Episcopo*. (*an.* 1207. *Viterbo in Hungariam.*)

EO libentius *c*: [*& infra*.] Adjecisti aliam quæstionem, an illorum filii, qui Ecclesiæ servili conditione tenentur, traditi a parentibus militiæ clericali cum suorum conniventia Dominorum, ut in eadem Ecclesia debeant deservire, assequentes propterea libertatem, post tempus ea relicta possint ad aliam se transferre? in quo credimus distinguendum, utrum eo tenore fuerint manumissi, & obligati *d* ordini clericali, quod manumittendi Ecclesiæ, dum vixerint, deberent impendere famulatum in obsequiis divinorum: & tunc transferendi se ad aliam est eis licentia deneganda: vel manumissi extiterint absolute, sicque libertatem habeant ad aliam transeundi.

CAP. VII.

Jus, quod est de servo facto Diacono, etiam de Subdiacono debet intelligi.

Idem.

MIramur non modicum, cum *e* certum sit in constitutionibus antiquorum, quando *f* servi in gradus Ecclesiasticos ordinati, debeant in servitutem, vel non debeant revocari: [*& infra*.] De Subdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum statutis expresse, videtur nobis, quod & is cum Diaconali gradu privilegio gaudet eodem. Nam licet sacer ordo non reputaretur in Ecclesia primitiva, tamen a constitutione Gregorii, atque Urbani secundum moderna tempora, sacer gradus esse minime dubitatur.

CAP. VIII.

Natus ex patre servo, & libera matre, liber est, & licite promovetur.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Neapolitano*. (*an.* 1228.)

DIlectus filius G. Diaconus proposuit, quod I. miles ea occasione, quod patrem ipsius hominem servum esse proponit (licet mater sua, cujus debet imitari *g* conditionem, libera esse noscatur) ne promoveatur in Presbyterum, impedire præsumit. Quocirca mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, eundem militem ab hujusmodi impedimento cessare *h* compescas.

a Ex *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *alias, Variensi, alias Vacinensi, al. Vaciensi.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compilat.* d *in omnibus manuscriptis, oblati: in uno solo, obligati, sed i. & g. velut suprabundantia erant notata.* e *cautum.* f *alias quomodo.* g *vide l. idem Pomponius.* §. *idem scribit, De rei vindic. & Instit. de ingen.* §. 1. h *vox, cessare, deest in vet.*

TITULUS XIX.
DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, VEL NON.

CAP. UNIC.

Obligatus ratiociniis, deposito onere, & reddita ratione, ordinari potest: prius vero non.

Ex Concilio Carthag. *a* (*an.* 348. *in Afric.*)

MAgnus Episcopus August. dixit: *Quid dilectioni vestræ videtur*, procuratores, actores, executores seu curatores pupillorum si debeant ordinari? Gratus Episcopus dixit: Si post deposita onera, & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei (si postulati fuerint) honore munerari: si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum fuerint ordinati, Ecclesia infamatur. Universi dixerunt: Recte statuit Sanctitas vestra, ideoque ita *b* est nostra sententia.

TITULUS XX.
DE CORPORE VITIATIS ORDINANDIS, VEL NON.

CAP. I.

Presbyter, qui in duello digiti partem amisit, ex dispensatione sui Episcopi potest in suo ordine ministrare.

Alexander III. c (*an.* 1165. *Roma in Campaniam.*)

DE Presbytero Campaniæ, qui duellum sponte obtulit, & oblatum suscepit, & in eo partem digiti amisit: respondemus, quod cum ipse non perdiderit tantum de digito, quin sine scandalo possit solenniter celebrare, satis potes post peractam pœnitentiam cum eo misericorditer agere, & permittere ipsum in suo ordine ministrare, licet ejus excessus gravis admodum extitisset.

CAP. II.

Habens in oculo maculam, quæ non inducit magnam deformitatem, etiam ad Episcopatum poterit promoveri.

Idem *Cistercien. electo*, (*al. Cicestrensi. an.* 1173. *Roma in Angliam.*)

CUm de tua electione quæstio mota fuisset: [*& infr.* 1] Tibi, quod in oculo maculam habeas, & filius Canonici fueris, est objectum: unde Cantuariens. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut pro eo, quod Canonici filius diceris, in promotione tua ex multa dispensatione procedat. De macula vero *d* Archiepiscopo prædicto mandavimus, ut cum consilio Suffraganeorum suorum, quod exinde visum fuerit, exequatur, in quo tibi ex maxima dispensatione curavimus providere.

[1 *Et aliorum, qui sunt in quibusdam Ecclesiis Anglicanis electi in præsentia nostra, & nostrorum fratrum.*]

CAP. III.

Sectus in cunabulis, licite promovetur.

Clemens III. *Varien. Episcopo*. (*an.* 1189. *Roma in Hungariam.*)

I. EX parte Bartholomæi Monachi petitorium *e* fuit nostro Apostolatui præsentatum, quod cum ipse in cunabulis sectus fuerit, postmodum sub regula & Abbate devote Deo militans, in Diaconatus ordinem est promotus: [*& infra*. 1] Sane cum secundum statuta

H

a *Concilium Carthaginense primum, cap.* 8. *ut refert Burchardus lib.* 2. *decret. cap.* 36. *Ivo p.* 6. *c.* 137. *Gratianus dist.* 54. *cap.* 3. *ubi falso tribuit Concil. Maguntinensi.* b *al. ista.* c *Salernitano Archiepiscopo ex ea collectione, quæ est post Lateranens. part.* 26. *c.* 4. 5. *&* 6. *vide Concilium Tridentinum, Sessione* 25. *de reformatione, cap.* 19. *Adde beatum Thomam, & ibi Caietanum* 2. 2. *quæst.* 95. *ad articulum* 3. *& plenissime per Bernardum Vasquium controversiarum illustrium cap.* 12. *&* 49. d *alias, vere in oculo.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilatione.*

ta Nicæni Concilii illi ad Clericatus ordinem prohibeantur accedere, & si etiam in Clero fuerint, debeant cessare, qui se ipsos sani absciderint, vel affectaverint, ut ab aliis *a* abscindantur: non credimus ei impedimentum afferre, quo minus possit provehi, qui in cunabulis sectus fuit, quia non videtur hoc eo tempore affectasse, quo judicium animi non habebat: præsertim cum in canonibus Apostolorum *b* sit manifeste sancitum, quod eunuchus, si per insidias hominum factus, vel ita natus sit, aut etiam in persecutione sint ei amputata virilia, & dignus est, possit in Episcopum promoveri.

[1 *Unde suppliciter petiit facultatem sibi a sed. Apost. indulgeri, ut sit ei licitum in Presbyterum ordinari.*]

CAP. IV.

Sacerdos, qui sine causa virilia sibi fecit abscindi, credens inde mereri, de dispensatione Episcopi suum officium, præter altaris ministerium, poterit exercere.

Idem *Ravennati Archiepiscopo.*

SIgnificavit *c* nobis R. Archipresbyter sancti Stephani, quod B. Presbyter (credens se obsequium præstare Deo) fecit sibi virilia amputari: [*& infra.*] Quocirca mandamus, quatenus si jam dictum Presbyterum alias Deo *d* dignum inveneris, ei sacerdotale officium, absque altaris ministerio, auctoritate nostra fretus, & tua, prout videris expedire, concedas.

CAP. V.

Sacerdos, qui ex justa causa fecit sibi virilia abscindi, potest, ut prius, sacerdotale officium exercere.

Innocentius III. *e*

II. EX parte M. Presbyteri fuit *f* propositum, quod cum sibi sentiret lepræ periculum imminere, de consilio medici virilia fecit sibi abscindi, ut posset a tam gravi infirmitatis vitio liberari: (*& inf.* 1) Quoniam igitur canones sanctorum Patrum hunc a sacri altaris administratione non prohibent, mandamus, quatenus, si est ita, & memoratus M. est alias idoneus, ut sui ministerii officium exequatur, liberam ei tribuas facultatem.

[1 *Et ut provideremus ei super executione sui officii, a nobis humiliter postulavit.*]

CAP. VI.

Mutilatus manu, si promotus fuerit in Abbatem, ab Abbatia deponitur.

Idem *Militen.* g *Episcopo.* (*an.* 1198. *Roma in Cariam.*)

EXposuisti *h* nobis, quod prædecessor tuus H. in Abbatem promovit, nesciens quod ipse esset manu altera mutilatus: [*& inf.* 1] Nos igitur fr. t. tal. respond. quod cum pro tam enormi defectu ad sacros non possit ordines promoveri, & in promotione sua id tacuerit fraudulenter, ab Abbatiæ officio est non immerito amovendus.

[1 *Quia vero ipse Abbas noscitur sinistra carere, quid super hoc agendum sit, nostra voluisti responsione edoceri.*]

CAP. VII.

Carens ungula pollicis, dummodo sit fortis in pollice, licite ad sacerdotium promovetur.

Honorius III. *Episcopo Engolismen.* (*an.* 1218. *Roma in Galliam.*)

THomas Monachus proposuit, quod cum in annis puerilibus esset constitutus, quædam barra ferrea super dextræ suæ pollicem fortuito casu cadens, ungulam avulsit ab eo. Quocirca mandamus, quatenus si ad frangendum Eucharistiam sit in pollice ipso potens, & aliud canonicum non obsistat, propter deformitatem hujusmodi non dimittas, quin eum ad ordinem promoveas Sacerdotis.

TITULUS XXI.
DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

CAP. I.

Breve est.

Ex Concilio Aurelianensi. (*an.* 538. *in Gallia.*)

UT bigami *b*, pœnitentes, vel repudiatarum mariti, ad sacerdotium non ascendant.

CAP. II.

Cum bigamo, qui ordinatus est ad sacros, non dispensatur, & ordinator privabitur potestate ordinandi, nisi cum eo fuerit dispensatum.

Lucius III. *c. Spalen. Archiepiscopo.* (*an.* 1183. *Roma in Sclavoniam.*)

SUper eo *d*, quod tua fraternitas de bigamis requisivit: respondemus, quod ordinatores eorum potestate, & officio ordinandi, & ordinati si ad sacros ordines fuerint promoti, eis ideo sunt privandi: quia in bigamis contra Apostolum *e* dispensare non licet, ut debeant ad sacros ordines promoveri, vel in eis, si promoti fuerint, remanere. In ordinatore autem potest dispensatio adhiberi, ut ordinandi potestate, & officio non privetur.

CAP. III.

Bigamus uxore vivente, vel mortua non ordinatur.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

DE bigamis *f* Presbyteris, & viduarum maritis, idem sancimus omnino, ut nec viventibus uxoribus, nec defunctis ad divinorum debeant celebrationem admitti: maxime cum a doctrina sit Apostoli, & institutionibus Ecclesiæ alienum.

CAP. IV.

Qui mortua uxore promotus ad sacros, cum secunda de facto contraxit, & cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licet non sit bigamus.

Innoc. III. *Ratispa. Episcopo.* g (*Roma in Poloniam.*)

NUper a *h* nobis: [*& infra.*] Tertius, & *ultimus* articulus videbatur habere non modicum quæstionis, quoniam cum in matrimoniis contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attendatur, unde illum comitatur infamia, qui duas simul uxores habet: quod partim ad factum convenit retorqueri: sicut in canone legitur de Presbytero, qui non legalibus nuptiis detinetur, eadem censura tales videntur inter bigamos reputandi. Licet obviet ex adverso, quod opinioni sit veritas præferenda, & quod juxta præmissa, qui nullam uxorem habuit, foret bigamus reputandus: quod contingeret, si quis de facto contraheret cum diversis, quibus de jure non posset matrimonialiter copulari. Nos autem in hac quæstione t. respond. quod cum hujuscemodi Clericis, qui quantum in ipsis fuit, secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam *i* cum bigamis

a *Vide l. 7. & quæsitum. §. 1. cum not. ff. de liber. & posthum. & l. spadonem. ff. de verborum signific.* b *dist. 60. cap. Eunuchus.* c *Idem sancivit Innocent. I. epist. ad Felicem Nucerianum Episcop. c. 1. Refert Burchardus l. 2. c. 14. concord. Concil. Nicæn. c. 1. sed hic additur dispensatio.* d *Vox, Deo, in antiquis deest.* e *Pariensi Episc. alias, Parisiensi Episc.* f *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* g *alias Miltens. al. Meldens.* h *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

a *Conc. Aurel. III. cap. 6. Idem Conc. Arelat. III. cap. 3. quibus locis eadem est sententia, sed diversis verbis conscripta. Referunt Burchardus lib. 2. cap. 33. Ivo part. 6. c. 134. vid. Grat. dist. 55. can. 2. & Conc. Trid. sess. 23. in decret. de refor. c. 17.* b *Ex cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Alias legitur digami.* c *Alias Spaletens. alias Valetens. alias Spalentin. alias Spoletens. alias Spoletano, alias Hispalensi.* d *Cap. 3. eod. tit. in 2. comp.* e *1. ad Tim. 3.* f *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* g *Alias Rothomagens. alias VVitalmens. Episc.* h *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. vide Dominicum Sotum in quarto Sententiar. dist. 27. qu. 3. art. 3.* i *Hoc, tanquam, non est expressivum veritatis, sed similitudinarium, juxta illud: Existis tanquam ad latronem.*

gamus non liceat dispensari, licet in veritate bigami non existant, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis *a* cum opere subsecuto.

CAP. V.

Qui contraxit cum virgine, licet prius ab alio fuerit desponsata, bigamus non censetur.

Idem Innoc. III. *Metensi Episcopo.* (*an.* 1205.)

DEbitum pastoralis officii: *b* [*& infra.* 1] F. t. ita duximus respondendum, quod cum duo sint in conjugio, videlicet consensus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum significat charitatem, quæ consistit in Spiritu inter Deum, & justam animam, ad quod pertinet illud, quod dicit Apostolus *c*: *Qui adhæret Deo, unus Spiritus est cum eo*: reliquum vero designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum, & Ecclesiam, ad quod pertinet illud, quod Evangelista testatur *d*: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*: profecto conjugium e illud, quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum, & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum, juxta quod Paulus *f* exponens illud, quod dixerat Protoplastus *g*: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*: & propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: statim subjungit: *Hoc autem dico magnum Sacramentum in Christo, & Ecclesia.* Cum ergo propter sacramenti defectum inhibitum sit, ne bigamus, aut maritus viduæ præsumat ad sacros ordines promoveri, quoniam nec illa est unica unici, nec iste unus unius: profecto ubi deficit inter hujusmodi conjuges commixtio corporum, non deest hujusmodi signaculum sacramenti. Unde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minime cognitam, duxit uxorem: quia nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures: propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoveri.

[1 *Secundus autem tuæ dubitationis articulus continebat, an is, qui mulierem ab alio viro traductam, sed nondum cognitam, matrimonialiter sibi copulavit, valeat ad sacerdotium promoveri? Licet autem is, qui ab alio viro relictam duxit in conjugem, sive cognita fuerit ab illo, sive incognita manserit, videatur duxisse viduam in uxorem, utpote cujus vir erat mortuus, quando duxit eandem: sicut & ille bigamus esse videtur, qui cum duabus legitime contraxit uxoribus, sive neutram, sive alteram tantum cognovit, quia vir extitit duarum uxorum, Nos tamen.*]

CAP. VI.

Qui plures habuit concubinas, ex eo bigamus non est.

Idem Lugdunens. h *Archiepiscopo, Apostol. sedis Legato.* (*an.* 1213. *Signia in Daniam.*)

QUia circa *i* minima κ: [*& infra.*] Sane postulasti per sed. Apost. edoceri, si Presbyteri plures *l* concubinas habentes bigami censeantur. Ad quod duximus respondendum, quod cum irregularitatem non incurrerint bigamiæ, cum eis tanquam simplici fornicatione notatis, quoad executionem sacerdotalis officii poteris dispensare.

CAP. VII.

Subdiaconus, qui cum vidua contraxit, & eam cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licet bigamus non sit.

Idem.

A Nobis fuit: [*& infra.*] Ille autem, qui in Subdiaconatus ordine constitutus de facto tantum (quia de jure non potuit) duxit viduam in uxorem, profecto bigamus non existit, sed nec viduæ potest in veritate dici maritus, cum inter ipsum, & illam non fuerit vinculum maritale contractum: cum eo tamen contra doctrinam Apostoli *a*, tanquam cum marito viduæ dispensare non licet, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.

TITULUS XXII. DE CLERICIS PEREGRINIS.

CAP. I.

Ultramarini, & valde remoti ordinationem suam probare debent per quinque Episcoporum sigilla.

Alexander III. *b Cenoman. Episcopo.* (*an.* 1170. *Roma in Galliam.*)

TUa *c* nos duxit fraternitas consulendos, quid sit agendum de Clericis, qui in remotis regionibus ordinati, literas eorum ostendunt, a quibus sibi proponunt manus impositas: & utrum Episcoporum sigilla sint, quæ repræsentant, incertum existit. Tuæ igitur consultationi respondemus tutius esse, ut in his statuta Patrum veterum observentur, quam novum aliquid statuatur: statutum autem est de transmarinis, ut ad minus quinque Episcoporum super ordinatione sua testimonio muniantur: quod in aliis (si similiter *d* sunt incogniti) credimus observandum: ita tamen, ut in suspensione aliquanto tempore habeantur, in quo plenius de actibus instruantur ipsorum. Sed & de inferioribus ordinibus inquiri oportet, quia posset contingere, ut aliquibus prætermissis saltum fecissent. His autem peractis, si digni inventi fuerint, circa eos poterit dispensari.

CAP. II.

Clericus peregrinus, qui jurat se ordinatum, nisi aliter probet, in illo ordine non suscipietur, nec ad superiores promovebitur.

Innocentius III. *Constantinop. Patriarchæ.* (*an.* 1206. *Ferentino in Thraciam.*)

INter quatuor: [*& infra. e*] Consuluit nos iterum tua fraternitas, utrum *f* Clericos ad te sine suorum ordinatorum literis venientes, & offerentes juramentum, quod sint in quovis Ecclesiasticorum ordinum constituti, debeas ad superiores ordines promovere: inquisitioni t. t. r. quod nisi de ipsorum ordinatione canonica per idonea tibi constiterit argumenta, eos nec in illis suscipere, nec ad majores debes ordines promovere, præsertim antequam conversatio eorum fuerit approbata.

CAP. III.

Peregrinus, de cujus ordinatione non constat, non permittitur celebrare in publico, sed in occulto sic.

Idem *Patriarchæ Hierosolymitano.* (*an.* 1203. *Roma in Palæstinam.*)

TUæ fraternitatis: *g* [*& infra.* 1] Utrum Clericos, qui ad partes Hierosol. sine commendatitiis literis veniunt,

a *Vide leg. si in emptionem. D. de minor. & l. si æquo de leg.* 1. b *Quæ hic desunt, recipies in cap.* 4. *de baptismo, & cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* c 1. *Corinth.* 6. d *Joann.* 1. e *Vide Magist. sent. & ibi Doct. lib.* 4. *dist.* 27. f *Eph.* 5. g *Gen.* 2. h *Idem D. Archidiac. Lundun. A. S. L.* i *cap. unic. eod. tit. in* 4. *compil.* κ *al. matrimonia.* l *In uno vetustissimo exemplari ita: plures successive.*

a 1. *ad Tim.* 3. b *In multis Alex. IV. sed falsa est inscriptio, nam cum hæc compilatio facta est, nondum erat Alexander IV. creatus.* c *Cap. unic. eod. tit. in* 1. *compil. & habetur integrum post Concil. Lateran. sub Alexandro III. part.* 26. *cap.* 20. d *alias ita, qui similiter: al. ita, si similiter sunt in eo incogniti.* e *Tota hæc præfatio extat infra, cap. inter* 4. *de majorit. & obedientia. Ideo hic non adscribo, quod de similibus admonitum volo. vide cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *In plurib. antiquis post illud, infra, statim sequitur, utrum Clericos, &c.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.*

niunt, permittere debeas celebrare divina. [*& infra.* 2] Respondemus, quod nisi legitime tibi constiterit, sive per literas, sive per testes, de illorum ordinatione canonica, qui penitus sunt ignoti, non debes ipsos permittere in a tuis plebibus celebrare: sed si forsitan eorum aliqui secreto ex devotione celebrare voluerint, poteris sustinere.

[1 *Discretio postulavit per sedem Apost. edoceri.*]

[2 *Cum plerique eorum, de quorum canonica ordinatione non constat, statim ut veniunt, præsumunt non expetita licentia celebrare. Nos autem tuam in Domino solicitudinem commendantes super primo articulo f. t.*]

CAP. VI.

Inferiores Prælati sine diœcesanorum consensu, in Ecclesiis suis peregrinos non possunt instituere.

Honorius III. *Regin. Episcopo.* (*an.* 1220.)

TE nobis proponente didicimus, quod quidam Prælati Ecclesiarum tuæ jurisdictionis in Ecclesiis sibi commissis sine conscientia *b* tua Clericos de alienis Episcopatibus *c* instituere non verentur. Attendentes igitur id eis nulla ratione licere, cum sit honestati contrarium *d*, & a sanctorum Patrum institutionibus alienum: [*& infra.* 1] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod tibi licet eos exinde removere, nisi aliquos ex dispensatione in eisdem Ecclesiis duxeris dimittendos.

[1 *Ad exemplar fel. rec. Alex. P. P. p. n. auct. Apost. tibi indulgemus, ut si qui Clerici de alienis Episcopatibus in Ecclesiis tuæ jurisdictionis sine conscientia, & assensu tuo sunt, vel fuerunt in posterum instituti.*]

TITULUS XXIII.

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

CAP. I.

Ponit, quæ spectant ad officium Archidiaconi.

Ex libro Romani ordinis. (*forte an.* 600. *Romæ.*)

UT Archidiaconus *e* post Episcopum sciat se vicarium esse ejus in omnibus, & omnem curam in Clero (tam in urbe positorum, quam eorum, qui per parœcias habitare noscuntur) ad se pertinere, sive de eorum conversatione, sive honore *f*, & restauratione Ecclesiarum, sive doctrina Ecclesiasticorum, vel cæterarum rerum studio: & delinquentium rationem coram Deo redditurus est. Et ut de tertio in tertium annum, si Episcopus non potest, parœciam universam circumeat, & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem sui Episcopi corrigat, & emendet.

CAP. II.

Non summatur, sed ponit quædam, quæ spectant ad officium Archidiaconi.

Ex Concilio Toletano.

OFficium *g* vero Archidiaconi est Evangelium, quando voluerit, legere, vel alicui de Diaconis præcipere: & quando Episcopus Missam canit, ad jussionem illius induant se Levitæ vestimentis sacris, qualiter cum Pontifice ad Missam *h* procedant: [*& infra.* 1] §. 1. Omne Ecclesiasticum officium providendo, lectiones aut responsoria in matrice Ecclesia dare debet, & auscultare, in tantum ut nullus Evangelium, aut Epistolam, responsoria, vel quamlibet in Ecclesia lectionem legat, vel cantet, donec auscultetur ab ipso. §. 2. Acolythos *i* quoque ipse ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quisve minorum in Ecclesia aliqua officia agere debeat.

[1 *Omnemque querimoniam, seu causam, vel justitiam Presbyterorum, vel Diaconorum, vel subdiaconorum ipse debeat deliberare, & ordinare, & facere. Ideo vero strenuus, providus, cautus, vicem sui Episcopi agens, totius Episcopatus curam habeat, &c.*]

CAP. III.

Custodia vasorum Ecclesiæ spectat ad Archidiaconum.

Gregorius III. *Archidiacono Salonitano.* a

EA quæ contra: [*& infra.*] Scire vero te volumus, quod a te districte quæsituri sumus, quia vel propriæ Ecclesiæ, vel ea, quæ de diversis Ecclesiis similia sunt collecta, non sub omni solicitudine, & fide servantur. Quod si quid ex eis, vel negligentia, vel cujusquam fraude deperit, tu hoc reatu astringeris, qui per Archidiaconatus ordinem custodiæ ejusdem Ecclesiæ arctius deputaris.

CAP. IV.

Archidiaconus sine mandato Episcopi, non committit curam animarum, id est, non habet institutionem authorizabilem.

Alexander III. *Elien. Archidiacono.* (*an.* 1174. *Roma in Angliam.*)

CUm satis *b* sit absurdum: [*& infra.* 1] Quoniam igitur obtentu alicujus consuetudinis, non debes contra sanctorum Patrum constitutiones venire: & quod ad tuum non spectat officium, vendicare. Mandamus, ut nemini sine licentia & mandato Episcopi curam præsumas committere animarum.

[1 *Et a sanctorum Patrum institutionibus alienum, ut Archidiaconus auct. propria debeat cuilibet Ecclesiarum curam committere, ægre nimis ferimus, quod tu sine mandato Episcopi tui personis curam animarum committis.*]

CAP. V.

Archidiaconus de jure communi non potest excommunicare.

Ant. de But.

Idem *Vigoriensi Episcopo p. c. causa quæ.* [*an.* 1176.]

ARchidiaconis *c* non videtur de Ecclesiastica institutione licere, [nisi auctoritas Episcoporum accesserit] in aliquos sententiam promulgare.

CAP. VI.

Archidiaconus semel in anno [nisi necessitas exigat plus] visitat suam provinciam, id est, parœciam. hoc dicit.

Idem *Episcopo Conventren. & Abbati Cestrens.*

MAndamus *d*, quatenus prohibeatis Cestrens. Archidiacono, ne ad Ecclesias sui Archidiaconatus visitandas, nisi semel in anno, accedat: nisi forte talis causa emerserit, propter quam ipsum oporteat præfatas Ecclesias sæpius visitare.

CAP. VII.

Dicit primo, quod sit officium Archidiaconi: & in quo per illud relevetur Episcopus. Et secundo dicit, Decanos rurales per Episcopum, & Archidiaconum eligendos, & amovendos, si illorum vices communiter gerant.

Innocentius III.

AD hæc nos e dicimus *f*. [*& infra.*] §. 1. Sane consuluit nos tuæ fraternitatis devotio, quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipsum cura episco-

---

a *In antiquis deest dictio, in.* b *alias, scientia, id est facultate aut licentia.* c *alias, partibus.* d *vide leg. quod vulgo, ff. de statu hom. & l. si cum dies. §. compromissio. ff. de arbitr.* e *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* f *alias onere.* g *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp.* h *Ut verbi gratia bini honeste & demisso vultu.* i *Quis ordo sit Acolythorum in Ecclesia, tradit Magister Sent. lib. 4. dist. 24. §. quarto loco.*

a *Gregorius epist. 10. lib. 1. Registri, & cap. 1. eodem tit. in 1. compil. Alias, Salernitano Archiepisc. aliter, Archidiacono, aliter, Diacono Salonitano. in aliis Episc. al. Archidiac. Salonitano. Contius. vide lib. 2. epist. 16. registri, ex qua est apud Gratianum, distinct. 74. canon. 8. & lib. 1. epist. 19. vide dist. 74. can. 2.* b *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. sub Alexandro III. part. 26. cap. 2.* c *al. Archidiacono, cap. 5. eod. tit. in prima compil. & habetur post Concil. Lateranens. sub Alexandro III. part. 36. cap. 4.* d *Habetur post Concil. Lateranens. sub Alexandro III. part. 2. cap. 11. vide Concil. Trident. supr. cit. eod cap. 1.* e *Cap. 1. tit. in 4. compil.* f *in antiquis legitur, ad hæc nos Dominus. al. docuimus.*

palis solicitudinis debeat relevari: & nos, prout possumus, respondemus, quod Archidiaconus (secundum statuta B. Isidori) imperat Subdiaconis, & Levitis: parœciarum solicitudo, & earum ordinatio ad ipsum pertinet: & audire debet jurgia *a* singulorum. §. 2. Archipresbyteri autem, qui a pluribus Decani nuncupantur, ejus jurisdictioni se noverint subjacere. §. 3. Secundum vero Romani ordinis constitutionem major post Episcopum, & ipsius Episcopi Vicarius reperitur: omnem solicitudinem & curam, tam in Clericis, quam in Ecclesiis eorum (prout melius secundum Deum poterit) impendendo, cum super his sit redditurus rationem in districti examinis judicio. §. 4. Item in epistola B. Clementis Papæ præd. nost. oculus Episcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Episcopi per Episcopatum prospiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat, & emendet: nisi adeo fuerint ardua negotia, quod absque majoris sui præsentia nequeant terminari. §. 5. In quadam vero nostra constitutione jam alia vice nos meminimus expressisse, quod institutio corporalis, tam super beneficiis, quam etiam dignitatibus ad ipsum debeat pertinere, examinatio etiam Clericorum, si fuerint ad sacros ordines promovendi: & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus observandum, ut qui beneficiis Ecclesiasticis præficiendi fuerint, a suo prius examinentur Archidiacono, & per ipsum postmodum Episcopo præsententur. §. 6. Subsequenter postea quæsivisti, utrum Decani rurales, qui pro tempore statuuntur, ad mandatum tuum solum, vel Archidiaconi, vel etiam utriusque institui debeant, vel destitui, si fuerint amovendi. Ad hoc breviter respondemus, quod cum ab omnibus, quod omnes tangit, approbari debeat, & cum commune eorum Decanus officium exerceat, communiter est eligendus, vel etiam amovendus.

CAP. VIII.

Archidiaconus non dat commendatitias ad ordines.

Idem Innoc. III. (*an.* 199. *Roma in Venetiam.*)

Significasti *b*: [*& infra.*] Interdicas Archidiacono tuo, ne sine conscientia tua, & auctoritate literas suas promovendis concedat. Et eis etiam districte *c* prohibeas, ne ad ordines audeant convolare. Qui si contra prohibitionem tuam venire præsumpserint, executionem *d* eis ordinum susceptorum totaliter interdicas.

CAP. IX.

Archidiaconus examinat, & præsentat ordinandos, & ponit Prælatos in sede.

Idem *Mediolanen. Archiepiscopo.* [*an.* 1198. *Perusio in Insubriam.*]

Ut nostrum: *e* [*& infra.*] Nec fuit *f* sufficienter probatum, quod Cancellarius ex officio suo exerceat spiritualia memorata, cum ea potius de jure communi ad Archidiaconi spectent officium: representare *g* videlicet ordinandos Episcopo, & illos examinare, ponere Abbates & Abbatissas in sede.

CAP. X.

Archidiaconi in monasteriis jurisdictionem non habent, nisi quantum tribuit eis generalis, vel specialis consuetudo.

Honorius III. *Abbati Ariminen. Trecen. diœcesis, & Archidiacono, & Decano S. Stephani Trecen.* [*an.* 1220.]

Dilecto filio: [*& infra.*] Ad petitionem Archidiacon Senon. conquerentis, quod Abbas & Conventus monasterii sancti Petri Senonens. procurationem *a* annuam, & quædam alia, ratione sui Archidiaconatus ad ipsum spectantia, exhiberi sibi contra justitiam denegabant: Abbati sancti Crispini, & collegis ejus dedimus in mandatis, ut audirent causam, & fine debito terminarent. Coram quibus petiit prædictus Archidiaconus, ut cum *b* monasterium intra metas sui Archidiaconatus sit situm, Abbas, & Monachi sibi obedirent in his, quæ pertinent ad jurisdictionem, correctionem, & visitationem, ad jus (ut dicebat) Archidiaconale spectantes, videlicet ut coram se conquerentibus responderent, citati etiam venirent ad ejus præsentiam: & ejus mandata *c* honesta & sancta secundum Deum, de correctione excessuum, & aliis, quæ Archidiaconi solent, & possunt rationabiliter injungere, audituri, & [salva sua regula, & Abbatis sui debita obedientia] servaturi. Petiit insuper, ne de cætero facerent aliquos de Senon. *d* Bailivia, eo prætermisso, coram officiali Senonen. Archiepiscopi conveniri, asserens illos prius debere conveniri sub ipso, quam coram officiali prædicto: specialibus ipsius Archiepiscopi & hominum, ac familiæ suæ causis duntaxat exceptis: [*& infra.* 1] Ideoque discr. v. mandamus, quatenus per majores Ecclesiæ Senonens. Canonicos, qui habere debent de hujusmodi consuetudine notitiam pleniorem, super his solicite veritatem inquiratis: & nisi vobis constiterit præfatum Archidiaconum, vel prædecessores ipsius de pacifica sic obtenta consuetudine jurisdictionem aliquam in ipso monasterio, vel in hujusmodi Abbatiis hactenus habuisse, præfatum monasterium ab ejus impetitione penitus absolvatis, perpetuum super hoc ipsi Archidiacono silentium imponentes. Si vero de præmissis constiterit per eosdem, eandem jurisdictionem duntaxat adjudicantes eidem, in monasterio prædicto, quam ipsum, vel prædecessores suos in monasterio ipso, vel in eisdem Abatiis habuisse constiterit, super aliis perpetuum ei silentium imponatis.

[1 *Lite ergo super præmissis coram præfatis judicibus legitime contestata, & auditis ab eisdem hinc inde propositis, iidem judices de utriusque partis assensu causam ad examen Apostolicum remiserunt. Ipsis ergo Abbat. & Archidiacon. in nostra præsentia constitutis, nos attendentes eorum consuetudines esse super Archidiaconorum jurisdictione diversas, cum in hoc casu nesciremus consuetudinem, qua in Abbatiis Senonen. ordinis præfati monasterii utitur Archidiacon. Senonen. finalem nequivimus habere in hujusmodi quæstione processum. Volentes autem, ut eidem quæstioni finis debitus imponatur, causam ipsam vobis de ipsius Abbatis, & procuratoris assensu duximus committendam.*]

TITULUS XXIV. DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

CAP. I.

Archipresbyter civitatis subest Archidiacono: & principaliter præest Presbyteris, & Presbyteralibus officiis.

Ex Concilio Toletano.

Ut Archipresbyter *e* sciat se subesse Archidiacono, & ejus præceptis, sicut sui Episcopi obedire,

a *Non tamen judicant Archidiaconi causas matrimonii & criminum. Concil. Trident. Sess. 24. decr. de reform. c. 20. §. ad hæc. nec causas concubinatus. Idem Conc. Trid. c. 12.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp.* c *al. discrete.* d *In vetustis ita: Executionem eis ordinum taliter susceptorum interdicas. & Prodeat de vultu Dei judicium, & c. infra. cap. ut nostrum de appellation. & c. ut nostrum, ut Eccles. benef. sine diminut.* f *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* g *In vetustis præsentare.*

a *Est autem procuratio, necessariorum sumptuum exhibitio, quæ debetur Prælatis diœcesum, subditos visitantibus.* b *Idem.* c *Quid in visitatione præstare debeant Prælati, tradit Concil. Trident. Sess. 24. de reform. cap. 3.* d *Archiepisc.* e *Burch. l. 3. c. 50. Ivo part. 6. cap. 20. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. Isidor. in epist. ad Leudefredum Episcopum Cordubensem, & Grat. dist. 25. can. 1.*

dire, & quod specialiter ad ejus pertinet ministerium *a*, super omnes Presbyteros in ordine Presbyterali *b* positos curam agere animarum *c*, & assidue in Ecclesia stare, & in Episcopi sui absentia ad vicem ejus Missarum solemnia celebret, & Collectam dicat, aut cui ipse injunxerit.

CAP. II.

Ad Idem.

Leo Papa. 1

MInisterium *d* Archipresbyteri in eo constituitur, ut diligenti cura provideat ministerium Sacerdotum *e* Cardinalium, qui solenne debent agere officium in communicatione corporis, & sanguinis Domini nostri JESU Christi, a sacrosancto die Dominico incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter perseverent, ut opus Dei digne, & sancte perficiatur ab eo, cui committitur: [*& infra.* 2] §. 1. Provideat etiam Archipresbyter vitam Sacerdotum Cardinalium, præceptis sui obtemperando Episcopi, ne aliquando cedant, aut scurrilitate torpeant: [*& inf.* 3] §. 2. Si Episcopus defuerit (exceptis his, quæ prohibita sunt) Archipresbyter provideat cuncta, quæ in Sacerdotum ministerio perfici debeant, fontes benedicere, infirmum oleo perungere, pœnitentem infirmum (consulto Episcopo) reconciliare, pœnitentiam cunctis aliis Sacerdotibus injungere. §. 3. In præcipuis festivitatibus, aut ipse celebrationem Missæ solemniter impleat, aut ad sui jussionem, cui committitur, peragat veneranter.

1 Leo Papa] IX. *Ivo p. 2. c. 85. can. 1. & can. perfecta, & can. compatimur de consecr. dist. 2.*

[2 *Sed reminiscantur, quod labia Sacerdotum custodiunt scientiam, & justitiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.*

[3 *Verens sententiam illius sapientissimi viri, ubi dicitur, Maledictus homo, qui negligenter agit opera Dei.*]

CAP. III.

Declarat, quod sit officium Archipresbyteri Civitatensis. Anton. de But.

Idem.

OFficium *f* Archipresbyteri de urbe constat, quando ibi Præsul defuerit, vice ejus officium inchoare, benedictiones Presbyterales in Ecclesia dare, Missam, quando voluerit, cantare, vel cui de Sacerdotibus jusserit. Quando vero Episcopus Missam canit, debet præcipere Sacerdotibus, ut induant se vestimentis sacris, & qualiter ad Missam procedant. Debet enim præcipere Custodi Ecclesiæ, ut in sacrario Eucharistia Christi propter infirmos non desit: debet infirmis providere, & providendo præcipere Sacerdotibus, ne forte sine confessione, vel confirmatione corporis, & sanguinis Domini nostri Jesu Christi moriantur: confessiones peccatorum *g* eorum, qui a foris *h* veniunt, recipere cum omnibus Sacerdotibus, & exinde per provisionem Pontificis magnam debet illis adhibere curam. Ad Christianos quoque faciendos, & baptizandos infantes, & ad succurrendum, omnia a Sacerdotibus per jussionem *i* illius fiant.

CAP. IV.

Archipresbyter ruralis Presbyterorum, & Laicorum plebaniæ suæ curam gerit: contra decretum tamen Episcopi nihil ordinare potest.

Idem *ex Synodo a Ravennæ habita.*

UT singulæ *b* plebes Archipresbyterum habeant propter assiduam erga populum Dei curam, singulis plebibus Archipresbyteros esse volumus, qui non solum imperiti vulgi solicitudinem gerant, verum etiam Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumspectione custodiant, & qua unusquisque industria divinum opus exerceat *c*, Episcopo suo renuncient. §. 1. Nec contendat *d* Episcopus, non egere plebem *e* Archipresbytero, quasi ipse eam gubernare valeat, quia etsi valde idoneus sit, decet tamen, ut sua onera partiatur: & sicut ipse matrici Ecclesiæ *f* præest, ita Archipresbyteri præsint *g* plebibus, ut in nullo titubet Ecclesiastica solicitudo: cuncta tamen referant ad Episcopum, nec aliquid contra ejus decretum *h* ordinare præsumant.

TITULUS XXV. DE OFFICIO PRIMICERII.

CAP. UN.

Ponit ea, quæ spectant ad officium Primicerii. Anton. de But.

Idem *i in libro Romani ordinis.*

UT Primicerius *k* sciat se esse sub Archidiacono, sicut & Archipresbyter, & ad ejus curam specialiter pertinere, ut præsit in docendo Diaconis, vel reliquis gradibus Ecclesiasticis in ordine positis, ut ipse disciplinæ, & custodiæ insistat, sicut pro animabus eorum coram Deo rationem est redditurus, & ut ipse Diaconis donet *l* lectiones, quæ ad nocturna officia Clericorum pertinent, & de singulis studium habeat, ut in quacunque re capacem sensum habuerit, absque ulla vacet negligentia, aut a quo ipse jusserit, instruantur. *m*

TITULUS XXVI. DE OFFICIO SACRISTÆ.

CAP. UN.

Ex Concilio Toletano.

UT sciat *n* se Sacrista subjectum Archidiacono, & ad ejus curam pertinere custodiam sacrorum vasorum, vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius thesauri Ecclesiastici, necnon quæ ad luminaria pertinent, sive in cera, *o* sive in oleo.

TITULUS XXVII. DE OFFICIO CUSTODIS.

CAP. I.

Ponit, quæ spectant ad officium custodis. h. d.

Ex libro Romani ordinis.

CUstos Ecclesiæ *p*, cui ea, quæ Ecclesiæ competunt, custodienda committuntur, oportet, ut sui Archidiaconi jussioni in cunctis obediat, in canonicis horis signa tintinnabulorum pulsanda, ipso Archidiacono jubente, ab eo pulsentur, pallia, vel linteamina altaris, seu cuncta utensilia Ecclesiæ indesinenter custodiat,

a Officium. b *hæc vox, presbyterali, deest in antiquis.* c *deest vox, animarum, in antiquis.* d *C. 2. eod. tit. in 1. comp. vide Conc. Trident. infra citatum.* e *Sacerdotes Cardinales hoc loco non urbis tantum Romæ, sed aliarum etiam civitatum primos interpretamur, quibus tituli, id est, parochiæ committuntur.* f *C. 3. eod. tit. in 1. comp. Conc. Trid. Sess. 5. de ref. cap. 5. salubriter addit: Ut Archipresbyteri, & alii curam animarum habentes, populo prædicent Dei verbum.* g *alias, dictorum.* h *venerunt.* i *alias, provisionem.*

a *al. Romæ habita a Joanne Papa XII. & a Lamberto Imp. sed hic putarem Joannem IX. sive X. scribendum, is enim Synodum Ravennæ celebravit; Leo enim antiquior fuit. Al. ex Concilio Tiburiensi.* b *C. 4. eod. tit. in 1. compil.* c *al. & Episcopo.* d *al. obtendat.* e *al. pleves.* f *deest vox, Ecclesiæ.* g *præsunt.* h *al. doctrinam.* i *al. Item ex.* k *C. 1. eod. tit. in 1. compil. Ivo p. 6. c. 20. Grat. canon. perlecti. 25. dist. Pann. l. 3. c. 41.* l *In omnib. manuscr. donet lectiones ad nocturna officia.* m *al. instituantur.* n *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & Ivo p. 6. c. 20.* o *Hæc postrema verba in nonnullis desunt.* p *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

diat, lampades, & lanternas in accendendo, seu extinguendo pervigil existat: ne *a* aut supra modum lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obscurior sit Ecclesia: sed omnia cum discretione *b* agantur, quæ noscitur omnium virtutum esse mater. §. 1. Si vero is minus idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab Archid. coerceatur, ut se emendet. Si autem indomitus permanserit, Archidiacon. Episcopo denunciando provideat, ut indecente ejecto, aptus domui Dei constituatur minister, ut omnia in laudem Dei fiant.

CAP. II.

Ad idem.

Ex Concilio Toletano.

CUstos solicitus *c* debet esse de omni ornamento Ecclesiæ, & luminariis, sive incenso, necnon panem, & vinum omni tempore præparatum ad missam habere debet, & per singulas horas canonicas signum ex consensu Archid. sonare, & omnes oblationes, seu eleemosynas, seu decimas (cum ejusdem tamen consensu absente Episcopo) inter fratres dividat. §. 1. In his tribus Ecclesiæ columnis (ut sancta sanxit Synodus) consistere debet alma mater Ecclesia: ut ad hoc opus tales ordinentur, quales meliores, & sanctiores esse viderint, ut nulla negligentia in sancta Dei Ecclesia videatur: hi tres, Archidiaconus, Archipresbyter, Custos, simul juncti, uno animo provide peragant, & perfecte, & non sit invidia, neque zelus inter illos.

TITULUS XXVIII.
DE OFFICIO VICARII.

CAP. I.

Vicarius, si beneficium curatum postea sit adeptus, Vicaria privabitur.

Alexander III. *Episcopo Norvic. & G. Archidiacono.* (*an.* 1165.)

AD audientiam *d* nostram pervenit, quod G. Presbyter Monachos de Rameseia *e* petendo Vicariam Ecclesiæ de Burnel. *f* a qua viginti annis retrocessit, in diversis postea Ecclesiis personatum adeptus, fatigare præsumit. Quia igitur non est canonicum *g*, ut qui curam animarum in diversis habet Ecclesiis, Vicarius in alienis existat: mandamus, quatenus (si ita est) prædictum Presbyterum a petitione supradictæ Vicariæ desistere compellatis.

CAP. II.

Plures Vicarias quis habere non potest.

Idem *Eliensi Episcopo.* P. C. (1170.)

PRovideas *h* attentius, ne in Episcopatu tuo patiaris aliquem plures Vicarias habere: quia cum Vicarii teneantur personis, & Ecclesiis deservire, alienum est ab ordine juris, ut Vicariam quis habeat præter unam.

CAP. III.

Perpetuus Vicarius per Episcopum institutus, per Rectorem removeri, vel portione sua fraudari non potest.

Idem *Vintoniensi Episcopo.* (*an.* 1175.)

AD hæc *i* si persona alicujus Ecclesiæ Vicario, quem in eadem Ecclesia instituit, de assensu, & auctoritate diœcesani Episcopi certam assignaverit portionem: is, qui persona illa defuncta in personatum illius substituitur, non potest eundem ab Ecclesia removere, vel assignatam sibi minuere portionem: nisi aliquid committat, propter quod per judicem in Vicaria sit, vel beneficio condemnandus.

CAP. IV.

Vicarius non potest substituere vicarium.

Idem *Norvicensi Episcopo.* (*an.* 1178.)

CLericos *a* in Presbyteratu, vel in aliis inferioribus ordinibus constitutos, in Vicariis Ecclesiarum, quas adepti sunt, alios sibi substituere non permittas, cum id satis sit absonum, & absurdum.

CAP. V.

Vicarius Papæ in urbe jurisdictionem habet, non extra urbem.

Innocentius III. *Abbati S. Eugen. & Plebano S. Petri.* (*an.* 1206. *Roma in Hetrur.*)

SUa *b* nobis: [*& infra.*] Nos igitur Vicarii literas æstimantes per surreptionem obtentas *c*: quoniam jurisdictio Vicarii *d*, quem Romanus Pontifex in urbe reliquit, non extenditur extra illam, nisi ei specialiter sit concessum: præsertim cum ipse moratur in sua provincia speciali, videlicet inter Capuanam provinciam, & Pisanam: mandamus, quatenus quicquid occasione literarum illarum actum est, in irritum revocetis.

CAP. VI.

Compelluntur Vicarii ordinarii Ecclesiis deservire, per subtractionem proventuum, & Vicariarum.

Honorius *e* III. *Vigorensi Episcopo.*

(*an.* 1220.)

EX parte tua fuit propositum coram nobis: [*& infra.* 1] Mandamus, quatenus perpetuos Vicarios, ut in Ecclesiis, in quibus Vicarias obtinent, resideant, & se in Presbyteros (ut *f* eorum cura exigit,) faciant promoveri, per subtractionem proventuum, vel ipsarum Vicariarum compellas.

[1 *Quod quidam in Ecclesiis, in quibus perpetuas obtinent Vicarias, debitam residentiam facere, ac in Presbyteros promoveri contemnunt. Nolentes igitur abusum hujusmodi, sicuti nec debemus, æquanimiter sustinere, f. t.*]

TITULUS XXIX.
DE OFFICIO, ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

CAP. I.

Delegatus Papæ potestatem habet non solum in partes, sed etiam in alios, qui suam jurisdictionem impediunt.

Alexander III. *Londonensi Episcopo.* (*an.* 1165.)

QUia quæsitum *g* est, quid faciendum sit de potestatibus, quæ, *h* cum præcipimus alicui justitiam exhiberi, minis, ac terroribus conquerentes silere compellunt, & sic mandatum nostrum *i* eluditur: sic tibi respondemus, quod sicut agentes, & consentientes pari pœna (Scripturæ testimonio) puniuntur *k*: sic tam eos, qui trahuntur in causam, quam principales eorum fautores (si eos manifeste cognoveris justitiam impedire) districtione Ecclesiastica poteris coercere.

CAP. II.

Cum diversæ literæ sub eadem data, & forma contraria impetrantur, & præsentantur a diversis ad eosdem Judices, supersedetur utrisque, donec consulatur Papa.

Idem.

a *In codice Barbatiæ ita: ut ne contra modum lucendo oleum Ecclesiæ depereat. In alio ita: ne ut supra modum lucendo oleum &c.* b *cum discretione in Ecclesia agantur.* c *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. part.* 30. *c.* 5. e *al. Dumesia.* f *al. Burnelia.* g *Conc. Trid. Sess.* 55. *in decr. de reform. c.* 4. *& Sess.* 24. *de ref. c.* 17. h *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* i *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 39. *c.* 16.

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p.* 39. *cap.* 2. b *C.* 1. *eod tit. in* 3. *compil. al. incipit, Tua nobis.* c *vide l. fin. cum ibi not. C. si a non comp. jud.* d *Et de Vicariorum jurisdictione, vide Concil. Tridentin. Sess.* 24. *de reform. cap* 16. e *al. Innoc. III.* f *earum.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p.* 7. *cap.* 2. h *qui.* i *eliditur. Rom. c.* 1. k *vide l. jubemus. §. œconomus, cum vulg. C. de Episcopis, & Clericis.*

Idem Alex. III. *Bononiensi a Episcopo*.
(*an. 1166.*)

I. SAne si a *b* nobis super aliqua causa literæ impetrantur, & aliæ postea [non facta mentione priorum literarum] literæ opponuntur, si judicibus innotuerit, donec Romanum Pontif. consulant, & suam exinde cognoscant plenius voluntatem, executioni supersedeant utrarumque : ne pro varietate literarum, causarum fines valeant impediri.

CAP. III.

Delegatus Papæ impeditus, subdelegare potest causam, quæ sine ipso commode terminari potest.

Idem *Episcopo c Londonen.* [*an.* 1166.]

SI pro *d* debilitate, vel pro qualibet alia gravi causa *e*, vel necessitate, tractandis causis, quæ tibi a sede Apost. committuntur, interesse non poteris : liberum tibi sit personis discretis, & idoneis vices tuas committere : ita tamen, quod si res tanti est, te consulere debeant : nisi forte causæ ita graves sint, quod sine præsentia tua non possint commode terminari.

CAP. IV.

Si causa committitur intra certum diem decidenda, nisi partes prorogent, per lapsum diei expirat jurisdictio.

Idem V. f *Carnoten. electo*. (*an.* 1167.)

DE causis *g*, quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere, quod nisi dies *ab Apost. sede* præfixus de communi consensu partium prorogetur, eo transacto mandatum expirat.

Ubi certa pœna per jus statuta non est, delegatus imponit arbitrariam. h. d.

§. 1. Illis etiam, qui pro causis tibi commissis ad citationem tuam venire, aut tuo super his parere judicio neglexerint : si tale fuerit *b* negotium, quod certa exinde pœna in canonibus exprimatur, eandem infligas, alioquin ipsos pro delicti qualitate, & causæ secundum tuum arbitrium punire procures.

CAP. V.

Per simplicem commissionem causæ, potest delegatus citare, contumacem punire, & reliqua facere, quæ spectant ad causam.

Idem *Archiepiscopo i Senonensi*. (*an.* 1167.)

PRæterea κ super hoc, quod nos consulere voluisti, utrum liceat Judici delegato non ordinario cogere contumacem, ut veniat, aut damnare, si non venerit? Hoc tibi auctoritate præsentium innotescat, quod postquam ei causa, licet simpliciter, delegatur, satis potest nostra auctoritate partes compellere, & etiam contumaces severitate Ecclesiastica coercere, etiamsi literæ commissionis id non contineant, aut partes *l*. mandatum nostrum non habeant, ut accedant. Quia ex eo, quod causa sibi committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recepit potestatem.

CAP. VI.

Si causa pluribus etiam simpliciter est commissa, quilibet subdelegare potest. h. d. & quotidie allegatur.

Idem *m Vintoniensi Episcopo*. [*an.* 1168.]

QUamvis *n* simus : (*& infra*. 1) Si vero duobus causa committitur, etiam si non apponatur, ut unus sine altero procedat in ea, nihilominus unus ex ipsis, sive suo conjudici, sive alii, vices suas potest committere *a* in hac parte.

[1 *Multiplicitate negotiorum impliciti, & gravibus diversisque solicitudinibus occupati, nos tamen cogit præter debitum commune t. frat. & dilectio, qua personam tuam diligimus, tuis consultationibus respondere, ne videamur indiscussa relinquere, quæ a nobis enodanda tua voluit discretio præsentare. Innotescat itaque solicitudini tuæ, quod judex a nobis delegatus causam sibi commissam potest aliis delegare, aut totam audiendam & terminandam, aut ut audiant allegationes, & rationes recipiant, & sententiam sibi ut reservent, vel horum aliquid tantummodo faciant juxta voluntatem, & beneplacitum delegantis, quanquam non possit eandem causam aliis appellatione postposita delegare, etsi sibi sit appell. re. commissa.*

CAP. VII.

Delegatus Papæ exequitur sententiam suam, quam exequi non potest, aut non vult is, cui eam commiserat exequendam.

Idem *Norvicensi Episcopo*. (*an.* 1168.)

SIgnificasti *b* nobis : (*& infra*. 1) Consult. t. t. r. quod si judex ordinarius ad mandatum judicis delegati a nobis non vult, aut non potest (aliis resistentibus) sententiam ab eo latam suo effectui mancipare, delegatus Judex eam *c* auctoritate nostra sibi commissam potest executioni mandare : & si qui sibi restiterint, eos sententia Ecclesiastica coercere.

[1 *Per literas tuas, quod interdum a judice delegato frustra super aliqua causa fertur sententia, cum ordinarius judex eam ad mandatum illius nolit executioni mandare, aut aliis resistentibus effectui mancipare non possit. Super hoc*]

CAP. VIII.

Si Ordinarius scit eum non canonice institutum, quem delegatus Papæ mandat in possessionem induci, non resistet violenter, sed precibus instabit, ut differat, donec Papa consulatur.

Idem. (*an.* 1169.)

SI quando *d* Clerici coram judice delegato Prælatos Ecclesiarum super Ecclesiis, quas tenent, in causam traxerint, & coram eodem judice transactione *e*, vel alio modo Ecclesias obtinuerint, in quibus certum sit eos institutionem canonicam nullatenus habuisse, nec possessionem etiam corporalem : Ordinarius judex non debet judicis delegati mandato resistere violenter *f*, sed apud ipsum instare, ut differat eos in possessionem mittere, donec nobis rei veritas innotescat.

CAP. IX.

Post diffinitivam executioni mandatam, expirat delegati jurisdictio.

Idem *Brixiensi Episcopo*. (*an.* 1170.)

IN *g* literis : [*& infra*. 1] Conf. t. t. r. quod ex quo judex delegatus per se, vel per alium, sententiam executioni mandavit, vel mandari præcepit, ejus auctoritas & jurisdictio cessat : quia semel est officio suo functus.

[1 *Quas*

a *Eboracensi*. b *Cap. 3. eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. p. 7. c. 3.* c *alias*, Lunen. d *Cap. 4. eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Later. part. 7. cap. 5.* e *vox, causa, deest in antiquis*. f *Idem G. alias, idem Vuilhelmo Canon. electo*. g *Cap. 5. eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p. 7. c. 6.* h *sit*. i *Cenomanensi*. κ *Cap. 6. eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p. 7. c. 7.* l *In C. Barbatiæ : aut mandatum partes non habeant Apostolicum, ut accedant*. m *al. Vuint*. n *Cap. 7. eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Later. p. 7. c. 8.*

a *Non tamen potest alium sibi associare jurisdictionem non habentem, infra eod. cap. cum super*. b *Cap. 9. eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. p. 7. c. 11.* c *al. ita : eam auctoritate sibi commissa, al. causam auctoritate Apostolica sibi commissam. sed plura & vetustiora ita : causam auctoritate sibi commissa*. d *Cap. 10. eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. p. 7. c. 12.* e *al. per transactionem*. f *vide l. nec magistrat. ff. de injur.* g *Post Conc. Later. sub Alex. III. c. 14. & 16. eod. tit. in* 1. *compil.*

[1 *Quas tua nobis destinavit fraternitas, quæstiones quasdam inseruisti, super quibus solutionem tibi a nobis postulasti exhiberi, quarum siquidem una est, scilicet usque ad quod tempus judex delegatus possit se interponere, ut stetur rei judicatæ, vel transactioni. Super hoc itaque prudentiæ tuæ tal. respondemus.*]

CAP. X.

Reo absente, non per contumaciam, delegatus datus etiam ad diem, non restituet actorem, licet possessionem, & dejectionem probare volentem.

Idem Alex. III. *Abbati sancti Albini.* (*an.* 1173. *Roma in Angliam.*)

CONsultationibus *a*: [*& infra.* 1] Quæsitum est, utrum si aliquis Ecclesia, vel possessione qualibet se asseverans absque judicio & causa rationabili spoliatum, & a nobis ad judices literas obtinuerit, ut intra certum tempus restituatur sibi possessio, si constiterit judici, eum esse taliter spoliatum, possessio debeat ei restitui, cum is, qui tenet Ecclesiam, vel possessionem, quam ipse requirit, antequam de literis ipsis aliqua mentio fieret, studiorum, vel peregrinationis, vel alia hujusmodi causa se absentaverit, nec intra tempus præfixum *b* Judici possit suam præsentiam exhibere. Super quo respondemus, quod nec potest, nec debet restitutionem habere, quamvis paratus sit coram judice delegato, testibus idoneis, possessionem, & dejectionem suam probare: nisi is, qui possidet, se per contumaciam absentasset.

[1 *Singulorum ex ministerio servitutis susceptæ cogimur singulis respondere, ut si quid dubietatis, vel quæstionis in mente alicujus emerserit, ab Ecclesia Romana solvatur, quæ inter alias disponente Domino meruit obtinere principatum.*

CAP. XI.

Delegatus Papæ in causa sibi commissa jurisdictionem habet super ordinarium, & quemcunque majorem.

Idem *e Carnotensi Episcopo.* (*an.* 1175.)

II. SAne quia *d* nos: [*& infra.* 1] Tuæ quæstioni duximus respondendum, quod Judex a nobis delegatus vices nostras gerit: unde in causa illa superior est & major illis, quorum causam suscepit terminandam *e*: ideoque si Episcopus, vel alia persona, quæ non sit de jurisdictione illius, in causa, quam ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit, secundum qualitatem facti poterit vel interdicti, vel suspensionis sententia a judice delegato compelli: ita quod judex secundum negotii qualitatem temperate procedens, Episcopo vel ingressum Ecclesiæ, vel Sacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad jurisdictionem suam pertinet, specialiter interdicto supponat.

[1 *Consulere imprimis voluisti, qualiter a nobis judex delegatus Episcopum, qui ei non subest, ad aliquid faciendum, vel dandum compellere debeat, cum causam, quæ inter Episcopum, & Clericum, & Laicum vertitur, a mandato nostro susceperit terminandam, id.*)

CAP. XII.

Si primus impetravit primam dignitatem in Ecclesia vacaturam, secundus impetravit certam dignitatem ipsius Ecclesiæ, cum vacaret, & illa postmodum vacat, debetur primo, & non secundo. h. d. & est notabilis decisio.

Idem *Eboracensi Archiepis. & Epis. Conventren.* (*an.* 1176.)

I. EX parte N. nobis *f* innotuit, quod cum ad te, frater Conventren. Episcope, nostras literas impetraverit, ut ei Archidiaconatum, quem in Ecclesia tua primo vacare contingeret, assignares: R. adversarius *g* ejus alias ad te, frater Eboracen. literas *h* impetravit, nulla de prioribus habita mentione, ut si avunculus suus Archidiaconatum, quem habebat in Ecclesia eadem, vellet omnino dimittere, ipsum ei faceres assignari. Quoniam igitur, si memores fuissemus, nos pro prædicto N. literas direxisse, pro adversario nullatenus scripsissemus: mandamus, quatenus præfato N. Archidiaconatum ipsius Ecclesiæ (si vacat) non obstantibus posterioribus literis assignetis.

CAP. XIII.

Ubi contraria voluntas Papæ non apparet, delegatus juris formam servare debet, & rationabiles exceptiones admittere. Joan. Andr.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo.* (*an.* 1177.)

II. EX parte *a* tua: (*& inf.* 1) Quæstioni tuæ taliter respondemus, quod si quando judici delegato expediat formam sibi statutam servare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere, & in causa juxta juris æquitatem procedere: nisi exprimatur in literis nostris, quod nullæ debeant exceptiones admitti. Quod nec nos, nec antecessores nostros credimus unquam *b* expressisse.

[1 *Quæsitum est a nobis, utrum cum causam aliquam sub certa forma committimus, judices delegati formam sibi commissam debeant sequi, ita quod rationabiles exceptiones non admittant? Super quo*]

CAP. XIV.

Delegatio facta dignitati, non expresso nomine proprio, transit ad successorem.

Idem *Abbati, & Conventui Majoris monasterii.* (*an.* 1178. *Roma in Galliam.*)

QUoniam *c* Abbas Leicestriæ, qui suscepto mandato nostro partibus diem ad agendum præfixit, Abbatem Vincestriæ de novo substitutum judici præmortuo, illi mandato nostro porrecto, quia sub expressis nominibus locorum, & non personarum commissio emanavit, sibi socium in causæ cognitione adjunxit: Nos sententiam illorum (sicut est justa) ratam & firmam habemus.

CAP. XV.

Si quæstionem de jure præsentandi Papa delegat appellatione remota, & sub ea forma, ut delegatus ad præsentationem ejus, ad quem viderit pertinere, ordinet Ecclesiam, per hoc non habet instituere, sed pronunciare: & is, ad quem pertinet, instituet: & si juri suo detrahitur, licite appellat.

Idem (*Cenomanensi Episcopo.*)

SUper *d* eo vero, quod subjungere voluisti, si de præsentatione Presbyteri inter aliquos quæstione suborta, causam contigerit delegari alicui sub hac forma, ut si constiterit jus, de quo agitur, ad partem alterutram *e* pertinere, ad præsentationem ejusdem de persona idonea ordinet Ecclesiam, app. rem. an liceat delegato judici, inscio diœces. Episc. vel Archidiacono, vel Archipresbytero reclamante, præsentatum sibi Clericum in possessionem Ecclesiæ mittere: & an si Archipresbyter, vel Archidiaconus, vel Episcopus, ad quem institutio pertinet, appellaverit *f*, eorum sit appellationibus deferendum: hoc tuam volumus discretionem tenere, quod licet quæstionem, quæ de præsentatione vertitur, app. rem. committamus alicui terminandam: non tamen est nostræ intentionis diœces. Episcopo, vel Archipresbytero, vel Archidiacono præjudicium generare; ideoque præsentandus est illi, qui instituendus fuerit *g*, & tenebit eorum appellatio, si videntes juri suo detrahi duxerint appellandum, quia non illis *h*, sed partibus, inter quas causa commissa est, appellationis remedium est sublatum.

I CAP.

a C. 15. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. part.* 7. *c.* 17. b *al. præmissum.* c *Cantuar. Archiep.* d C. 16. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 7. *c.* 2. e *l. generaliter. cum not. D. de fidejuss. & l. si duo. D. de solut.* f C. 17. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p.* 7. *c.* 21. g *Hæc duo verba, adversarius ejus, desunt in antiquis.* h *vox, literas, in antiquis deest.*

a C. 18. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 42. *c.* 1. b *vox, unquam, non est in antiquis.* c *cap.* 19. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. p.* 46. *c.* 4. d *c.* 20. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. part.* 47. *cap.* 3. e *alteram.* f *appellaverint.* g *est.* h *al. illi, sed illis, id est, Episcopo, Archidiacono, vel Archipresbytero.*

CAP. XVI.

Si causa simpliciter est delegata duobus, sententia unius non tenet.

Idem Alex. III. *Arelatensi Episcopo.* (*an.* 1180. *Roma in Galliam.*)

I. CAusam *a* matrimonii, quæ inter I. mulierem, & Blanchacium agitari dignoscitur, Furolien. *b* & Vapicenensi Episcopis nos meminimus commisisse: quibus eam viro restitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus & flagellis adeo affecit, quod invita, & coacta inter se & virum suum confessa est parentelam, sicque factum est, quod ad judicium unius eorum dimisit eandem: [*& infra.* 1] Discretioni vestræ mandamus, quatenus si inveneritis, quod præfatus B. dictam I. ad judicium solummodo alterius prædictorum *c* a se separasset (quia cum causa duobus committitur, sententia unius non tenet) ipsum ut eandem mulierem sicut uxorem suam benigne recipiat, & maritali affectione *d* pertractet, monitione præmissa cogatis. Si qui tamen apparuerint, qui (postquam ab eo recepta fuerit) matrimonium ipsorum velint, & legitime possint impetere, causam audiatis, & fine canonico terminetis.

[1 *Quæ 5. filios ex eo dicitur genuisse, & XIV. annis secum sine quæstione permansisse. Unde quoniam matrimonium in Ecclesia Dei a Deo probatur esse magnum sacramentum, quod sine rationabili, & evidenti causa non debet dissolvi, præsertim cum non ab homine, sed a Deo fuerit institutum.*]

CAP. XVII.

Delegatus, qui est dominus impetrantis, recusari potest.

Idem *Oxonensi, & Vintonien. Episc. & Abbati Herfor.* (*an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

II. CAusam *e*, quæ inter F. & R. de nativitate Agathæ vertitur, vobis, fratres Episcopi, & London. Episcopo commisimus terminandam. Verum quoniam idem F. præfatum Londonen. Episcopum habebat suspectum, pro eo quod dominus est prædicti R. ipsum amovendum, & te, fili Abbas, loco ipsius *f* duximus subrogandum.

CAP. XVIII.

A subdelegato delegati Papæ, qui subdelegavit non in totum, non ad Papam, sed ad ipsum delegatum appellari debet.

Idem (*Cantuariensi Episcopo.*)

CUm *g* te consulente: [*& inf.*] Si super causa, quæ tibi ex nostra delegatione committitur, a personis Ecclesiasticis, una, vel pluribus, quibus (ut parcas laboribus partium, & expensis) cognitionem ipsius causæ & testium examinationem (sententia tibi reservata) committis, appellatio fuerit interposita, hujusmodi appellationis intuitu causam ipsam indiffinitam relinquere teneris.

CAP. XIX.

Morte delegantis non expirat jurisdictio delegati, coram quo lis erat contestata.

Lucius III. *h Cantuariensi Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*ann.* 1183. *Roma in Angliam.*)

REIatum est: *i* [*& infra.*] Nos itaque consult. vestræ resp. quod si lis fuerit ante præd. nost. obitum contestata, mandatum morte mandatoris nullatenus expiravit. Si vero ante litis contestationem decessit, non est a judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum.

a Cap. 21. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 50. c. 26. b al. Torolinienſi & Napicienſi, al. Forojulienſi. c Vide l. falsus. §. sed si is. ff. de furt. gl. & doctor. in auth. de fidejuss. §. 1. d affectu. e C. 4. qui filii sint leg. in 1. compilat. adde c. 3. inf. de dolo & contum. f illius. g Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. h al. Innocent III. i Cap. 22. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. p. 7. c. 22.

CAP. XX.

Si delegatus citavit ante mortem delegantis, perpetuata est ejus jurisdictio. Et appellationi renunciat, qui coram judice, a quo appellavit, litem prosequitur.

Urbanus III. [*de Vellebech. & de Olseston. Abbatib.*] (*an.* 1186. *Roma in Angliam.*)

GRatum *a* gerimus. [*& inf.* 1.] Sane consuluit nos devotio vestra, an ante obitum delegantis proposito citationis edicto, lite vero post mortem contestata nihilominus debeat in causa procedere delegatus. Et utrum is intelligatur appellationi renunciasse, qui ea interposita ad producendos testes inducias postulavit, & demum productioni, & allegationi renuncians, attestationes petiit solenniter publicari. Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod cum in casu priori citatione facta, negotium sit quasi cœptum, & maxime si delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest & debet in causa procedi, tenebitque, quod justitia fuerit prævia definitum. In secundo vero casu videtur ab appellatione recessum, si secundum ea, quæ præmissa sunt, eum, qui appellaverit, constiterit processisse.

[1 *Et acceptum, quod in negotiis vestræ discretioni commissis debitam curam impenditis, & in his, quæ ad dubitationem faciunt, pro gravitate vestri officii censuram sed. Apost. postulatis.*]

CAP. XXI.

Si causa committitur tribus delegatis, cum clausula, quod si non omnes, &c. priusquam appareat de impotentia tertii, duo procedere non possunt. Et si procedunt, nihil agunt: hoc dicit, usque ad §. adjicimus.

Celestinus III. (*an.* 1194. *Romæ.*)

PRudentiam *b* tuam &c. [*& inf.*] Quinto loco supplicas informari, utrum cum tribus causa committitur, ita quod si omnes interesse nequiverint, duo eam nihilominus exequantur: si reus a duobus tantum fuerit convocatus, venire necessario teneatur. Et si citatus a pluribus coram duobus comparuerit, tertio nec veniente per se, vel *c* per literas (ut solet fieri) excusante, an duo præsentes in causa possint procedere, & eam sententiæ calculo terminare? In hoc casu taliter respondemus, quod cum aliquis delegatorum Judicum per certum nuncium, vel excusatorem literatorie destinatum non ostenderit, se interesse non posse, vel alias de eodem canonice constare non poterit, residui procedere ad causæ cognitionem *d* non debent: quod si processerint, nihil reputabuntur egisse. Illa quippe fuit antiqua sedis Apostolicæ provisio, ut hujusmodi causarum recognitiones *e* duobus, quam uni, tribus, quam duobus libentius delegaret, cum (sicut canones attestantur) integrum sit judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Mandati siquidem excedere fines probaretur, si quis citra formam rescripti accepti præsumeret judicare.

Clausula, si non omnes poteritis, sub impotentia includit voluntatem, quoad purificandum jurisdictionem conjudicum. Idem in duobus datis cum clausula, quod si ambo. h. d. usque ad §. sexta.

§. 1. Adjicimus etiam, quod ubi fuerit in commissione appositum, ut si omnes interesse nequiverint, duo *f* eam nihilominus exequantur: si aliquis ex ipsis, cum possit, noluerit interesse, duo nihilominus in causa procedant, licet ille tertius gravissime sit arguendus pro eo, quod mandatum Apostolicum exequi subterfugiat, aut contemnat. Idem quoque per omnia dicimus observandum in *g* causa, quæ committitur duo-

a Cap. 23. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 48. cap. 3. b Pars c. providentiam. infra de mutuis pet. & c. 3. eod. tit. in 2. compil. Vide gloss. hic. c al. nec, recte. d facit ad hoc glossa in l. magistros. C. de med. & profess. lib. 10. e cognitiones. f in quibusdam manuscr. ita: duo vestrum nihilominus. g al. de causa.

duobus, eo apposito, ut si ambo interesse nequiverint, alter nihilominus exequatur.

Si reus coram delegato objicit excommunicationem actori, quam non probat intra tempus debitum, auditur actor: si vero probat, delegatus absolvet actorem, si excommunicatus est propter causam sibi commissam: si propter aliam, ad excommunicatorem suum illum remittet: qui si non vult eum absolvere, delegatus Papæ eum absolvet, nisi sit de casibus Papæ reservandis. h. d.

§. 2. Sexta nobis proposita ex parte tua quæstio continebat, quod cum aliquibus judicibus causa committitur, & quandoque contingit, quod reus actori objicit, quod stare non potest in judicio, utpote vinculo excommunicationis adstrictus: si reus non velit statim eum probare excommunicatum, sive non possit, an actor nihilominus audiri debeat, donec super eo, quod objicitur, rei veritas fuerit patefacta? Hanc dubitationem taliter a removemus, quod si ille, qui tale b objicit, statim, vel intra terminum competentem non probaverit legitime, quod intendit, actor permitti debet, ut sine offendiculo quolibet audiatur. Cæterum si vel ex confessione actoris, vel alio c quolibet modo legitime constiterit esse actorem vinculo excommunicationis adstrictum, a judicibus delegatis secundum formam Ecclesiæ valet absolvi, ita ut si propter aliam justam causam, & evidentem ab ordinario judice, vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem debet absolvendus remitti: qui d si malitiam adhibuerit, delegati judices id ritu e Ecclesiastico libere exequantur, dummodo non sit tale genus excommunicationis illius, cujus absolutio sedi Apost. reservetur. Explorati siquidem juris existit, ut delegatis judicibus, quibus principale committitur, & accessorium committatur.

Absolutus a delegato super causa, pro qua fuerat excommunicatus, coram excommunicatore parebit, seu respondebit super illa causa, nisi sit alteri delegata: & si excommunicator malitiose distulerit, delegatus, qui absolvit, cognoscet. h. d.

§. 3. Si vero ab his fuerit, præstito juramento, quod stabit mandato Ecclesiæ, absolutus, rursus interrogas, an coram eisdem delegatis, f vel ordinario, a quo excommunicatus extitit, teneatur super eadem causa, pro qua excommunicatus fuerat, respondere, & quorum debeat judicio, vel mandato stare? In quo casu taliter respondemus, quod coram ipsis excommunicatoribus super illa causa, pro qua fuerat excommunicatus, stare debet, & eorum servare mandatum, nisi specialiter fuerit illud aliis g judicibus a sede Apost. delegatum. Quod si excommunicatores malitiose distulerint, tunc delegati eandem jurisdictionem, quam in principali, & in accessorio exercebunt.

CAP. XXII.

Si causa simpliciter delegatur tribus, duo sine subdelegatione tertii procedere non possunt. Quod si fecerint, ab eis poterit appellari. Idem, si sunt dati cum clausula, quod si non omnes, non enim valet processus duorum tertio inconsulto. hoc dicit, comprehendendo utrumque intellectum.

Innocentius III. *Rheginen. Archiepiscopo, & Episcopo Cephadulensi.* h (*an.* 1198. *Roma in Calabriam.*)

CUm causa i, quæ vertitur inter *ven. fr. n.* Montis Regalis, & Rosan. Archiepiscopos, super quibusdam decimis, Panormitano, & Capuano Archiep. & tibi fratri Rhegin. commissa fuisset a nobis fine debito terminanda, prædictus Archiep. Montis Regalis (sicut accepimus) ad primam Panormitani, & Capuani Archiepiscoporum citationem accessit, in quorum præsentia excipiendo proposuit, quod pro duabus causis eorum non deberet stare judicio: tum quia ipsa causa tribus fuerat judicibus delegata, & idem a ab illis duobus tantum (fratre Rhegin. inconsulto, nec vices tuas super hoc committente) ad judicium fuerat evocatus: tum quia ante ipsorum citationem, & notitiam literarum, pro eadem causa nuncium suum ad Apost. sedem transmiserat, in quo decretalem b Alexandri Papæ præd. n. sibi affirmabat apertius suffragari. At iidem Archiepiscopi exceptiones ipsius nolentes admittere, contra eum, ut responderet, interlocutoriam sententiam protulerunt: propter quod ad sedem Apost. appellavit: (*& inf.* 1) Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit, prædictos Archiepiscopos exceptiones prædictas nullatenus admisisse: non obstante eo, quod per ipsos factum est, decimas ipsas, quibus prædictus Montis Regalis Archiepiscopus se, postquam nuncius suus propter hoc ad sedem Apostolicam accesserat, asserit spoliatum, præcipue cum easdem tam sibi, quam Ecclesiæ suæ a sede Apostolica asserit confirmatas, sive per laicalem potentiam, sive per eosdem judices factum sit, cum fructibus inde perceptis restitui faciatis, c audientes postmodum, quantum de jure poteritis, quicquid fuerit quæstionis.

[1 *Nos igitur inquisitionem prædictorum, & decisionem canonicam vestræ discretionis examini committentes.*]

CAP. XXIII.

Si duo sunt delegati cum clausula, quod si ambo, &c. uno recusato, alter solus procedere potest, nec tenet processus, si cum recusato procedat.

Idem *Conventui de Conchis.* (*an.* 1199. *Roma in Galliam.*)

CUm super d Abbatia monasterii vestri e, inter vos, & S. quondam Abbatem vestrum fuisset quæstio agitata, demum super ea ad Lesionen. f Episcopum, & Abbatem de Becco nostræ fuerant g literæ destinatæ: [*& inf.*] Quamvis solus Abbas, antequam appellaretur ab eo, juxta formam literarum nostrarum procedere potuisset, quia tamen pro eo, quod cum ipso Episcopo interlocutus est, appellationem prius ab eodem Episcopo interpositam non tenuisse, de jure sine ipso, cum h posset, & nollet negotio interesse, per consequentiam i confessus est, se non posse mandatum Apostolicum adimplere, nec suæ intentionis extitit, ut sine conjudice suo aliquid diffiniret, & cum eo, qui tum Judex esse desierat, aliquid super prædicto negotio rite disponere non valebat, voluntate, ac potestate sibi mutuo adversantibus, cum noluerit, quod potuerit, & quod voluerit adimplere nequiverit: quod a duobus factum fuerat k, effectum non potuit de jure obtinere.

CAP. XXIV.

Si jurisdictio delegati expirat in termino peremptorio, quem partibus assignavit, post congruam horam peremptorii, judex non expectabit contumacem. Si non expirat, potest expectare in diem alteram, & iterum citare, si vult.

Idem *Archiepiscopo Toletano.*

COnsuluit l nos tua Fraternitas, utrum cum ad recipiendos testes, depositiones publicandas eorum, vel sententiam proferendam, peremptorie citatæ sunt partes, & earum altera se absentat contumaciter die data, an circa ultimam saltem partem diei tibi sit in negotio procedendum, vel in diem expectandum potius subsequentem, & si expectaveris, utrum contumax iterum sit citandus, cum non fuerit die partibus assignata processum? Nos autem credimus distinguendum, utrum jurisdictio duret post terminum peremptorium, an expi-

a *al. amovemus.* b *al. taliter tale quid objicit.* c *aliquo.* d *scilicet excommunicator.* e *al. de ritu.* f *Qui paulo antea absolverunt eum.* g *Vox, judicibus, deest in omnib. manusc. & in uno ita: nisi specialiter illud fuerit: in alio ita: nisi specialiter fuerit istud negotium, &c.* h *al. Cephaludensi. vid. p.* 252. 53. 54. *epist. Innocent.* i *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.*

a *Ipse.* b *Hanc habes inf. de appell. c. ad hæc sicut.* c *Vide l. quemadmodum cum gloss. C. de agric. & cens. lib.* 11. d *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil* e *al. vestri de Conchis Eboricensis diœcesis.* f *Lexiniens. Lexoviensem.* g *fuerunt.* h *dum.* i *consequens.* k *fuit.* l *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *Compil.*

expiret in illo. Si durat in diem alteram, æquitate suadente, poteris expectare: nec erit pars contumax peremptorio elapso citanda, nisi gratiam fecerit ei benignitas judicantis. Si autem expiret, nisi partes, cum id noverint, se tibi præsentaverint ea hora, qua congrue possis procedere ad exequendum id, propter quod eis legitime terminum peremptorium assignasti: extunc exequi poteris, quod intendis, ne frustra judicialis instantia evanescat. Ne vero judicium Ecclesiasticum exerceatur in tenebris, quia juxta *a* testimonium veritatis, qui male agit, odit lucem. Licet enim secundum consuetudinem, & constitutiones legitimas more Romano dies a medietate noctis incipiat *b*, & in medio noctis desinat subsequentis (unde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde sanxit habendum legalis auctoritas, ac si qualibet parte lucis agatur) nos tamen eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qua possis ante noctis tenebras perficere, quod incumbit. Porro discretus Judex in assignatione peremtorii non debet jurisdictionem suam (nisi necessitas exigat) adeo coarctare. *c*

CAP. XXV.

Ex nova causa removetur delegatus, etiam post litem contestatam, & alius subrogatur.

Idem Innoc. III. *Abbati de* d *Bordellia, & Priori sancti Sepulchri*. (*an.* 1204. *Roma in Angliam*.

INsinuante R. *e* rectore sancti *f* Saldati, ad audientiam nostram pervenit, quod cum causam, quæ super jure parochiali inter ipsum, & T. vertebatur, Vigoren. Episcopo, & Conjudicibus suis a nobis obtinuerit delegari, postmodum (licet fuerit in eadem quæstione processum) tractu temporis ante diffinitivæ sententiæ calculum, idem Episcopus dictum R. in familiarem admisit: sine quo alii Conjudices *g* (secundum quod in nostris literis mandabatur) in causa procedere non valebant, & alter ipsorum Conjudicum *h* Officialis est Episcopi supradicti: propter quod adversæ parti poterat suspectus haberi: unde cum tam Episcopus, quam Officialis prædictus (utpote quos idem R. in judices postularat *i*, & ipse familiaris eorum postmodum est effectus) ab adversa parte possent merito recusari, decisionem ipsius causæ vestræ petiit discretioni committi. Quocirca mandamus, quatenus, si est ita (nisi postquam familiaris ejus est effectus, litigare consenserit coram illo) in causa, secundum priorum κ continentiam literarum (ratione prævia) procedatis, alioquin partes ad priorum judicum revertantur examen.

CAP. XXVI.

Delegatus Papæ sententiam suam exequi potest usque ad integrum annum. h. d. & est casus singularis.

Idem *Priori sancti Fridiani*. l (*an.* 1205. *Roma in Hetruriam*.)

QUærenti *m* quid per censuram *n* Ecclesiasticam: (*& infra*.) Si vero delegatus a nobis excommunicet illum, qui rei judicatæ parere contemnit: licet aliquibus videatur, quod suo sit functus officio, ut ulterius non habeat ex delegata sibi jurisdictione processum: alii autem dicant, quod jurisdictio ejus duret, donec sententiæ pareatur, ut interim absolvere possit parere volentem: Nos tamen per æquitatis semitam incedentes, præsentium auctoritate statuimus, ut delegatus a nobis, non solum usque ad quadrimestre tempus, quod ad solvendum debitum a lege reo conceditur, sed usque ad integrum annum jurisdictionem sibi commissam ad exequendum sententiam valeat exercere: sicut observatur in illo, qui ante litis *a* contestationem contumax invenitur.

CAP. XXVII.

Delegatus Papæ potest principium, medium, & finem causæ conjunctim, & divisim subdelegare. h. d. usque ad §. verum.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo*. [*an.* 1206.]

SUper *b* quæstionum articulis, de quibus nos consulere voluisti, t. respon. quod per constitutionem nostram consultationi Alex. Papæ nullatenus derogatur, sed illa per istam exponitur, imo in ista verius, quæ in illa fuerant prætermissa, supplentur. Ipse namque respondit, quod si super causa, quæ alicui ex Apostolica delegatione committitur, a personis Ecclesiasticis, una, vel pluribus, quibus delegatus (ut parcat laboribus partium, & expensis) causæ cognitionem ipsius, & testium examinationes, sententia sibi reservata committit, appellatio *c* fuerit interposita: hujusmodi appellationis intuitu, causam indefinitam relinquere non tenetur. Nos autem statuimus, quod licet is, cui causa committitur remota appell. non possit eam aliis sine provocationis obstaculo delegare, si tamen delegatus a nobis, vel judex quicunque non tam cognitorem, quam executorem ad aliquem *d* certum articulum quempiam deputaverit, ab eo (nisi modum excedat) non liceat appellari, dummodo de partium deputetur, vel recipiatur assensu. Quod si delegatus a nobis vel litis exordium, vel causæ finem, nedum totum negotium ei duxerit committendum, ab ipso tanquam a judice licite provocetur: cum & lis ante judicem debeat contestari, & causa per judicem diffiniri. Intentionis igitur nostræ fuit (sicut ex tenore constitutionis præmissæ potest liquide deprehendi) quod, ut judicialis auctoritas liberius valeat exerceri, delegatus a nobis licite possit & principium, & finem, & medium causæ sibi commissæ, non solum conjunctim, sed etiam divisim alii delegare, *e* non obstante quod dicitur, quod Judex debet cognoscere per seipsum in principio, in medio, & in fine: cum antequam ferat sententiam, universa, quæ acta sunt in judicio, investigare debeat diligenter.

A subdelegato cum jurisdictione appellari potest: secus, si sine jurisdictione, nisi modum excedat: tunc enim potest recusari, nisi datus sit de partium consensu. Abbas.

§. 1. Verum cum totam causam committit alicui, vel principium, aut finem ipsius, ab eo tanquam a judice potest licite provocari. Cum autem alicui medium *f* tantum committit, ab ipso tanquam ab auditore provocari non potest: nisi mandati fines excedat *g*, vel merito sit suspectus, unde ne valeat recusari, provide statuimus, ut de partium detur, vel recipiatur assensu.

A subdelegato non in totum, appellatur ad subdelegantem, non autem ad primum delegantem: secus, si in totum. h. d. usque ad §. quem vero.

§. 2. Porro cum delegatus a nobis jurisdictionem suam in alium transfert totam, si fuerit appellandum, non ad eum, sed ad nos appellari debebit. Cum autem sibi aliquid de jurisdictione reservat, si causa sit ei appellatione remota commissa, non ad nos, sed ad eum poterit de jure appellari. Unde si forsitan appellatur ab eo, cui medium causæ *h* committitur, sive cognitor, aut executor dicatur, vel (quod melius est) auditor, pro eo quod vel mandati fines excedat, vel merito sit suspectus: nihilominus tamen delegatus a no-

a *Joan.* 3. b *Vide l. more Rom. ff. de fer. Bart. in leg. aut facta. §. tempus. ff. de pœn. & l. hæc verba. in fin. ff. de verb. sign.* c *Vide Abb. in hunc locum*. d *al. Boros. al. de Bordellis*. e *c.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *al. Albati*. g *judices*. h *judicum*. i *postulavit*. κ *priorem*. l *al. Episcopo Prænestino*. m *C.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* n *Vide cap. quærenti. Infra de verb. sign.*

a *al. ante litem contestatam*. b *C.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *In causa appellationis multa salubriter cavit Conc. Trid. sess.* 13. *de reform. c.* 1. *& sess.* 24. *de reform. c.* 10. *&* 20. *& aliis locis*. d *ad discutiendum aliquem*. e *Vide l. a judice C. de judic. & gl. in l. sæpe audivi. ff. de offic. præsid.* f *media*. g *Vide auth. quæ in provincia, cum not. C. ubi de crim. agi op.* h *media causa commit. al. cui media causæ committuntur*.

a nobis juxta consultationem præmissam, causam poterit definire, ut parcatur laboribus partium, & expensis.

Auditor datus sine partium consensu, recusari potest ut suspectus, non tamen sine causa. Abbas.

§. 3. *Eum vero*, quem delegatus a nobis deputaverit auditorem, neutra partium poterit recusare, nisi coram eo justam recusationis causam ostendat. *a*

Si unus ex duobus delegatis Principis cum clausula appell. rem. subdelegat alteri acceptanti, non potest acceptans subdelegare, nec appell. rem. procedere, quod tamen ante acceptationem poterat: & si ab isto fuerit appellandum, appellabitur ad Papam, etiamsi fuerit subdelegatus non in totum. hoc dicit, secundum intellectum veriorem.

§. 4. Si vero duo sunt a Principe delegati, & unus committit vices suas alteri, ille non potest, nec *b* debet appellatione remota procedere, nec causam alii delegare *c*, quamvis in commissione facta duobus contineatur expressum, ut appell. rem. alter possit procedere sine aliquo, si non possunt ambo pariter interesse. Quia quod potest ex sola jurisdictione sibi *d* a Principe delegata; non potest cum jurisdictione sibi a condelegato commissa. Unde si ab eo fuerit appellatum, licet aliquibus visum fuerit, quod ad condelegatum valeat appellari, nobis tamen videtur, quod ad primum duntaxat appellandum est delegantem, propter rationem superius assignatam.

Si delegatus Papæ subdelegat non in totum, pars a subdelegato non poterit appellare, ex eo, quod datus sit sine suo consensu: potest tamen recusari in ostendendo causam justam coram delegato, & tunc delegatus definiet: a quo etiamsi noluerit recusationem admittere, appellatur ad Papam. hoc dicit.

§. 5. Ejus ergo appellatio, de quo tua fraternitas nobis scripsit, si nostræ constitutionis occasione ad nostram audientiam appellavit, pro eo quod delegatus a nobis reservata sibi definitiva sententia audientiam causæ commisit quibusdam, qui de partium *e* assensu nec dati sunt, nec recepti: nisi contra eos justam recusationis causam ostenderit, vel paratus fuerit ostendere coram Judice delegato, non debuit impedire, quo minus procederent auditores. Qui etiamsi tanquam suspecti fuissent merito recusati, delegatus tamen a nobis nihilominus potuisset, sublato appellationis diffugio, causam judicialiter expedire. Quod si justam recusationis causam noluit admittere delegatus, sed coram suspectis eum litigare *f* cogebat, a tali gravamine licite potuit *g* ad nostram audientiam appellare: quodque *h* post appellationem hujusmodi est præsumptum, judicari debet irritum, & inane.

CAP. XXVIII.

Delegatus Papæ, nisi malitiose se exoneret, subdelegatum compellit ad suscipiendam subdelegationem: in coactione tamen defert suæ dignitati, & personæ. h. d. usque ad §. Item cum totum.

Idem *Episcopo Helien.* (*an.* 1206.)

PAstoralis *i* officii: (*& infra.* 1) Consultationi tuæ *k* duximus *l* respondendum, quod cum delegato a Principe jurisdictio dandi judicem sit a lege concessa (dummodo ipse exonerare seipsum malitiose non quærat) potest compellere renitentem, eo quod jurisdictio illa nullius videretur esse momenti, si coercitionem aliquam non haberet: delegatus tamen debet solicite providere, ut si personis superioribus (exigente necessitate) negotium duxerit delegandum, in coactionibus inferendis dignitati deferat, & personæ. *a*

[1 *Diligentia & solicitudo, quam geris circa executionem mandatorum nostrorum, & zelus tuæ rectitudinis nos invitant, ut quamvis simus multiplicibus occupationibus præpediti negotiorum, eis tamen ad horam subtrahimus nosmetipsos, in qua tuis intendamus consultationibus. Consuluit etenim nos tuæ fr. discretio, utrum si delegatus a Principe causam sibi commissam voluerit aliis delegare, nolentem delegationem suscipere ad ipsam suscipiendam valeat coarctare.*]

Delegatus Papæ sicut potest committere totam causam, ita potest citationem, & punire contemnentem acceptare, h. d. Abbas.

§. 1. Item cum totum negotium alii possit committere delegatus, sicut superius est expressum: citationis officium potest cuilibet (discretione prævia) demandare, ac punire merito contemptorem.

Si Papa scienter commisit appellationem interpositam a suo delegato dato cum clausula, appellatione remota, jurisdictio primi delegati est interim suspensa, quoad executionem, hoc dicit, secundum verum intellectum.

§. 2. Præterea postulasti, si cum a sententia lata auctoritate literarum nostrarum, in quibus appellatio est inhibita, fuerit appellatum, & literæ post appellationem ad judices alios emanaverint, an ad mandatum posteriorum judicum executio sententiæ a prioribus delegata debeat retardari, ut priores judices ipsam neque per se, neque per alios exequantur. Nos autem inquisitioni t. t. r. quod cum appellationis causam ex certa scientia judicibus aliis committimus cognoscendam, appellationem videmur recipere, ac jurisdictionem priorum judicum revocare *b*, ut interim executio sententiæ suspendatur, donec appellationis merita plenius sint discussa: (*& infra.*)

Ordinarius ad mandatum delegati exequitur sententiam, etiamsi sciat eam injustam. Abbas.

§. 3. Quia vero sæpe contingit, quod executio sententiæ Ordinario demandatur: quæsivisti, an si ipsam injustam esse cognoverit, debeat eam executioni mandare? an sit ei potius subsistendum? Attendentes itaque, quod non cognitio, sed executio tantum demandatur eidem: respondemus, quod cum ordinarius teneatur obsequi delegato, etsi sciat sententiam illam injustam, exequi nihilominus tenetur eandem, nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat. (*& infra.*)

Delegatus, qui impeditur die statuta procedere, partem hoc procurantem puniet: & quantum ad diem illam causam committet, appellatione remota, in odium procurantis, nisi partes negotium prorogent. Abbas Sic.

§. 4. Cum autem sæpe contingat, ad diem, quem judex delegatus a nobis partibus assignavit, earum altera procurante, ut negotium prorogetur, judicem ipsum a Rege, vel Archiepiscopo evocari: Nos perversorum volentes malignitatibus obviare, decernimus, ut si delegato constiterit hoc fuisse alicujus partis malitia procuratum, ipsam puniat animadversione condigna: & (ne aliquod lucrum ex hujusmodi fraude reportet) personæ neutri parti suspectæ, quantum ad diem illum, committat ipsum negotium audiendum, quæ in ipso, appellatione remota, procedat; nisi forte partes consenserint negotium prorogari.

CAP. XXIX.

Subdelegatus a delegato Papæ jurisdictionem non habente, potest coercere impedientem, hoc dicit, comprehendendo utrumque intellectum.

Idem *Abbati sancti Hilarii* c, *& magistro G. Canon. Tervisino.* (*an.* 1207. *Roma in Venetiam.*)

Ex

a *Vide leg. apertissimi. & l. cum specialis C. de jud.* b *Hæc duo verba, nec debet, desunt.* c *Vide leg. a judicio. C. de jud.* d *sua.* e *ipsius.* f *audire, in antiquis.* g *poterit.* h *al. quod post. al. quicquid potest.* i *Ex hoc cap. sumpta sunt cap. pastoralis. infra de offic. jud. ord. & c. pastoralis. de jud. Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* k *al. taliter duximus.* l *Textus in l. apertissimi. C. de judic.*

a *Vide l. capitalium, & ibi Bart. ff. de pœnis. facit quod not. in l. 1. ff. eod.* b *Vide text. in l. 1. cum ibi notat. ff. ad Se. Turpil.* c *Hilarii Plebano S. Pauli Castell. diœces. & magistro G. Can. Fusen. Tervisien.*

EX literis *a* Patriarchæ Granden. [*& infra.*1] Mandamus, quatenus, nisi vobis constiterit, quod literæ, quæ secundo loco ad Archipresbyterum Paduanum impetratæ dicuntur, de prioribus literis ad Primicerium Granden. & Plebanum sanctæ Sophiæ obtentis, expressam fecerint mentionem, ut per secundas primæ appareant revocatæ: cum primos Judices auctoritate literarum nostrarum jurisdictionem non sit dubium habuisse, quam potuerunt postmodum Patriarchæ, quoad executionem sententiæ demandare, ex qua coercitionem etiam idem Patriarcha receperat: cum hujusmodi demandata jurisdictio delusoria videretur, si subdelegatus hujusmodi coercitionem aliquam non haberet: interdicti sententiam ab eodem Patriarcha in Castellan. Archidiac. promulgatam, pro eo quod ejusdem Patriarchæ executionem impediens, ejus *b* literas, quibus mandatum prædictorum Judicum nunciabat, legi in publicum non permisit *c*: tamdiu faciatis inviolabiliter observari, donec eidem Patriarchæ de injuriis irrogatis sufficienter fuerit satisfactum. Si vero constiterit primas literas per secundas legitime revocatas: cum appareat primos Judices jurisdictionem nullam penitus habuisse, & ita constet per consequentiam, Patriarcham ipsum non recepisse jurisdictionem, vel coercitionem aliquam ab eisdem, prædictam interdicti sententiam denuncietis irritam, & inanem.

[1 *Accepimus, quod cum dil. fil. Granden. Primicerius, & Plebanus S. Sophiæ de Venetiis, quibus causa, quæ inter Clericos sanctæ Justinæ, & A. Presbyterum super eo, quod idem Presbyter Clericum se ipsius Ecclesiæ asserebat, agitari dignoscitur, a nobis fuerat delegata: mandassent eidem, ut Clericos memoratos, qui per Archipresbyterum Paduan. ad quem fuerat super eodem negotio quoddam a nobis rescriptum obtentum, in quo, sicut asseritur, de prioribus literis mentio non fiebat, denunciati fuerunt excommunicationis vinculo subjacere, nisi prædictum Presbyterum in socium reciperent, & in fratrem, idem Patriarcha denunciaret anathematis vinculo non ligatos: ipse nolens eisdem Judicibus in hac parte parere, qui nostra fungebantur auctoritate: maxime cum ven. fr. n. Castellan. Episcopus ipsis super hoc parendum non duxerit, requisitus, Clericis sanctæ Mariæ formosæ mandatum supradictorum Judicum per suas literas nunciavit, quas dil. fil. n. Archidiacon. Castell. Plebanus ejusdem Ecclesiæ legi publice coram populo non permisit.* & infra. *Unde considerans idem Patriarcha Archidiac. ipsum per tantarum injuriarum excessum, non se tantummodo, sed etiam Granden. Ecclesiam, imo nos ipsos graviter offendisse, tam ipsum Archidiacon. quam præd. Ecclesiam, supposuit interdicto.* & infra. *Cum igitur super præmissis, & aliis inter procuratores utriusque partis fuisset coram dil. fil. t. SS. Cosmæ, & Damiani Diac. Card. quem auditorem dedimus eisdem, diutius litigatum, & ipse nobis, quæ audierat, fideliter retulisset: quia nobis constare non potuit, an per literas, quæ ad Paduan. Archipr. impetratæ dicuntur, cum nobis ostensæ non fuerint, revocatæ fuerint aliæ literæ ad prædictos Primicerium, & Plebanum obtentæ, causam ipsam vestro examini duximus committendam, per A. S.*]

CAP. XXX.

Jurisdictio delegati, re integra, morte mandantis expirat.

Idem *Episc.* d *Pictaviensi.* (*an.* 1208.)

LIcet *e* undique: [*& inf.* 1] Cum igitur duxeris requirendum, si causam tribus Judicibus delegamus, apponi in literis nostris illam clausulam facientes: quod si non omnes his exequendis poteritis interesse, duo vestrum nihilominus eam *f* exequantur: & unus postquam commiserit cuidam ex aliis vices suas, de medio sit sublatus, tertius ut suspectus merito recusetur: an collega superstes suo nomine, ac defuncti possit negotium definire? Inquisitioni t. t. r. quod si jurisdictione a suo sibi collega delegata, eo vivente uti non cœperit, quia mandatum hujusmodi, re integra, morte mandatoris expiravit, non habet solus officium judicandi: si vero ante mortem illius jurisdictione uti cœperit taliter demandata, vices suas & alius poterit adimplere.

[1 *Confluentium negotiorum multiplicitas copiosa nostrum animum ad curas varias impellere non desinat, fraternitas tamen tua, quam sincera complectimur charitate in Domino, solicitudinem nostram ad tempus deponere compellit, quam in exequendis aliis ex debito pastoralis officii gerebamus, atque tuam dubitationem Apostolico certificare responso.*

CAP. XXXI.

Non creditur quis delegatus, nisi delegationem probet.

Idem *Episcopo Bajocen.* (*an.* 1268.)

CUm in jure *a* peritus: [*& infra.*] Præterea quæsivisti, cum tibi ab aliquo sub hac forma mandatur: auctoritate, qua fungor *b*, injungo, ut talem denuncies excommunicationis sententiæ subjacere, ac tibi super mandato Apostolico hæsitanti, ab aliquo non sit facta fides *c*: an mandatum hujusmodi exequi tenearis?

Super quo tibi hujusmodi damus responsum, quod nisi de mandato sedis Apostolicæ certus exstiteris, exequi non cogeris, quod mandatur.

CAP. XXXII.

Per procuratorem non habentem mandatum, de re ad rem jurisdictio prorogari non potest.

Idem *Paris. & Trecen. Episc. & Abbati sanctæ Genovefæ.* (*an.* 1208.)

CUm olim *d* Abbas, & Conventus Vergiliacens. *e* sua nobis conquestione monstrassent, quod P. comes Altissiodoren. quoddam stagnum, molendinum, & domum in terra eorum construere nitebatur, in ipsorum *f* præjudicium, & gravamen, Episcopo, & Thesaurario Nivernen. commisimus causam ipsam. Per quorum literas accepimus, quod lite super petitionibus Ecclesiæ contestata, receptis utrinque testibus, & attestationibus publicatis, cum super dictis testium inter partes fuisset postmodum disputatum: tandem pars Comitis proposuit, quod de damnis in nemoribus, & rebus aliis datis, super quibus testes deponere videbantur, cognoscere non debebant, cum in rescripto nostro nulla de damnis *g* mentio haberetur: [*& inf.* 1] Judices autem interlocuti sunt *h*, quod super damnis datis a Comite ad eos cognitio pertinebat. Quo audito, Comes ad appellationis beneficium convolavit. Unde ipsum Judices evocatum, & nec per se, nec per responsalem idoneum comparentem, excommunicationis vinculo constrinxerunt: [*& inf.*] Quia vero super damnis datis, antequam lis fuerit contestata, nequaquam ad dictos Judices cognitio pertinebat, cum in rescripto nulla de illis mentio haberetur, nec ad ipsos potuerit jurisdictio prorogari, cum procurator ad illa solummodo intelligatur constitutus, quæ in commissionis literis inveniuntur expressa *i*, & postquam Comes publicatis attestationibus intellexit, super his fuisse depositum, protinus contradixit: nos eosdem Judices pronuntiavimus minus juste interlocutos fuisse, ac sæpedictum Comitem, qui ob hoc ad appellat. beneficium convolavit, excommunicationis sententia non fuisse ligatum.

[1 *Ad quod inter alia fuit ex adverso responsum, quod cum super omnibus articulis, de quibus testes deposuerant, lis fuisset solemniter contestata, de ipsis cognosc. ac pronunciare Judices tenebantur.*

---

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. ejusq. literas.* c *Vid. l. si quis id quod ff. de jurisd. omn. jud.* d *al. Parmensi.* e *Cap.* 9. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *ea.*

a *Cap.* 10. *eod. tit. in* 3. *compil. & est pars Decr. cum in jur. sup. de elect.* b *tibi injungo.* c *Vide l. quicunque. ff. de pub. & not. in l. sciendum. ff. de verb. oblig.* d *C.* 11. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *Scribendum Virziliacensis, vel Veceliac. Gall. Vezelaj Ord. S. Bened. diœcesis Eduensis.* f *eorum.* g *de damnis datis, &c.* h *fuerunt.* i *Vid. text. in l.* 2. *& ibi Bart. in fin. ff. si cert. pet. cæterum dictio, &, deest in plur. manuscr.*

nebantur. Ad hoc pars Comitis replicavit, quod etsi super damnis a procuratore suo lis fuerit contestata, ei tamen ex hoc non poterat præjudicium generari, cum ad hoc procurator datus non fuerit, sed ad illa duntaxat capitula, quæ fuerant in literis commissionis expressa, super castro videlicet, stagno, & molendino. Ad hoc parte altera respondente, quod procuratoris factum Comes ulterius impugnare non poterat, quousque post publicationem testium minime duxerat revocandum.]

CAP. XXXIII.

Qui acta causæ relationis Judicum delegatorum sigilla violando aperuit, non auditur postmodum contra illa.

Idem *Senon. Archiepiscopo.* (*an.* 1209.)

CUm *a* olim Magister S. & B. Archidiaconatum, & Præposituram adinvicem commutassent: [*& infra.*] Verum dictus B. delegatis nostris non deferens, imo verius deleganti, sigilla violavit illorum, & scripta, quæ nobis fuerant præsentanda, non erubuit aperire. Qui postmodum in nostra præsentia constitutus, adversario præsente, in excusationem suam proposuit, quod Judices perperam processerant *b* contra ipsum, cum acta *c* in scriptis minus fideliter redegissent: unde timens ne literas portaret Uriæ, illorum scripta aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinvenit. Sane si quod expediret, melius notavisset, vel non recepisset scripta suspecta, vel recepta nobis fideliter præsentasset, & ostendisset causam suspicionis propositæ coram nobis. Præterea cum non conquereretur de Judice, quem ei proprio motu *d* concessimus, sed de illo potius, quem ipse duxerat eligendum, & Judices suas nobis per eum literas destinassent, de ipso pariter conquerentes: verbis ipsius fidem non duximus adhibendam: sed ut in hoc saltem puniretur, in quo peccaverat, contra acta Judicum, quæ temere violarat *e*, ipsum (sicut nec debuimus) noluimus exaudire: ne videretur dolus suus ei patrocinium attulisse.

CAP. XXXIV.

Delegatus non tenetur admittere collegam sibi adjunctum per literas subreptitias, nec ipsius subdelegatum: hoc dicit secundum unum intellectum. *Vel sic: Delegatus subdelegatum collegæ impediti non tenetur admittere, si in rescripto est clausula: quod si ambo, &c.* hoc dicit, secundum alium intellectum.

Idem *Abbati, & Capellano sanctæ Mariæ Bononiens.*
(*vel de Porta Ravennat. an.* 1209.)

COram *f* delecto filio M. Diacono Cardinali (quem tibi & H. Nuncio, & Clerico sanctæ Agathæ adversario tuo, qui cum instrumentis ejusdem Ecclesiæ, sed absque literis de ratihabitione, ad Apostol. sedem accesserat, sed de rato caverat, sub fidejussoria cautione *g* concessimus auditorem:) proponere *h* curavisti, quod cum quidam in parochia sanctæ Mariæ, in honorem beatæ Agathæ Ecclesiam construxisset, Alexand. Papa *i* præd. nost. causam super hoc Abbati sancti Stephani, & Priori sancti Victoris commisit terminandam: qui pro Ecclesia S. Mariæ diffinitivam sententiam protulerunt: verum Capellanus sanctæ Agathæ sententiæ parere contempsit. Cumque super eadem causa coram Ferrarien. Episcopo per annum disceptatum fuisset, pars Ecclesiæ sanctæ Agathæ horum veritate suppressa, magistrum L. Bon. Canonicum obtinuit eidem Episcopo in causæ decisione adjungi: qui cum causæ interesse non posset, prædictus Episcopus, cui per sequentes literas mandabatur, ut si ambo interesse non possent mandatis Apostolicis exequendis, ea ipse nihilominus adimpleret: sententiam prædictam confirmavit: [*& infr.* 1] Nuncius vero Ecclesiæ sanctæ Agathæ inter alia proposuit, quod cum dictus magister L. vices suas alii delegasset, Episcopus admittere noluit subdelegatum, sed post appellationem ad nos interpositam solus in causæ cognitione processit: [*& infra* 2] Sed econtra fuit responsum, quod Ferrarien. Episcopus solus procedere potuit, cum in ultimæ commissionis literis fuisset insertum, quod si ambo interesse non possent, prædictus Episcopus nihilominus exequi procuraret: quod non intelligitur, ut si per se, vel per alios interesse non possent: quia id raro *b*, vel nunquam contingeret, sed si non posset personaliter interesse. Idem igitur Cardinalis latam ab eodem Ferrar. Episcopo sententiam confirmavit, & adversæ parti super hoc perpetuum silentium duxit imponendum. Nos ergo, quod ab eo factum est, auctoritate Apostolica confirmamus.

[1 *Capellano S. Agathæ sub pœna excommunicationis injungens, ut nullum parochianorum tuorum infra certos terminos commorantium ad officia divina, vel Ecclesiastica reciperet sacramenta. Ad hæc d. Hugolinus ex adverso respondit, quod olim Archipresbyter de Pastino a prædicto Alex. p. p. n. Indulgentiam impetravit, ut in vico Castellionis, in quo super excreverat populi multitudo, Ecclesiam de novo fundaret. Unde tunc Bononiensis Episcopus de mandato ejusdem p. n. & locum signavit, & primarium lapidem benedixit, & in fundamento secundum consuetudinem collocavit: & sic capellam in eodem loco constructam cum tota parochia, quam usque hodie habet Ecclesia de Pastino, per* 20. *annos juste possedit, quam fel. rec. Cœl. pp. p. n. eis suis literis confirmavit, & non sub nostra protectione recepimus constitutam nobis ab eodem Archipresbytero censualem. Verum olim quidam Canonicus regularis ab Archipresbytero de Pastino, ut divina in eadem celebraret officia deputatus præter auct. Archipresbyteri & Capituli de Pastino, coram prædicto Abbate S. Steph. & Priore S. Vict. ab illis citatus apparuit, sed coram illis judicium non subivit. Imo ab ipsis tanquam de ratione suspectis, quia prædictam voluerunt sibi parochiam vendicare, ad nostram duxit audientiam appellandum. Iidem autem Judices non dubitantes mandati fines excedere, tam super novo, quam veteri populo sententiam protulerunt, cum secundum tenorem literarum directarum ad eos non potuissent nisi de veteri judicare. Postmodum vero memoratus Canonicus contra voluntatem, sive prohibitionem Archipresbyteri sui coram Ferrarien. Episcopo comparens, sub eo aliquantulum litigavit, sed tandem comperto, quod universi familiares ejus ei essent adversi, prædictum L. ei fecit adjungi, qui cum.*]

[2 *Unde contra primam sententiam allegabat, quod de commissione ad primos Judices impetrata ad Archipresbyteri notitiam nil pervenit: quia Judices post appellationem legitime interpositam processerunt, & quod fines mandati fuerunt in processu transgressi: contra secundam vero simpliciter proponebant, quod Canonicus regularis, qui coram Ferrariens. Episcopo litigavit, non solum non fuerat procurator datus ad eam, sed etiam contra prohibitionem Archipresbyteri liti se præsumpserat immiscere, & quod Ferrarien. Episcopus solus processerat, cum non ei soli causa fuerat delegata, & collega ejus, etsi causæ nequiverat interesse, alii tamen commiserit vices suas, & quod post app. etiam ad nos interpositam idem Ferrarien. pro Eccl. S. M. sententiam promulgavit. Ad hæc autem pars altera replicabat, quod prædicta stare non poterant, cum credi non debeat, quod a Judicibus illis pars appellaverit adversa, ad quos nec sciverat, nec audierat commissionis literas emanasse. Præterea cum in literis commissionis appellationis fuisset obstaculum partibus interclusum, appellationi interpositæ non fuerat deferendum. Insuper cum sicut adversarius fuit in jure confessus, etsi pars ejus, quasi ut prosequeretur appellationem,* lite-

---

a *Cap.* 1. *De rerum perm. in* 3. *compil. unde vera narratio facti peti potest.* b *processerunt.* c *al. & acta.* 2. *Reg.* 11. d *Hæc clausula, motu proprio, quid operetur, tradit Felin. cap. nonnulli. De rescr. & late Gabrielius in com. concl. tit. de clausul. concl.* 2. e *violavit.* f *cap.* 1. *de paroch. & al. paroch. in* 3. *compilat.* g *Infero, quod Clericus comparens pro altero, si non probat plene de mandato, tenetur de rato. concor. Auth. gener. C. de Episc. & Clericis.* h *In C. Barb. constit. proponere curavisti.* i *deest, Papa, in antiquis.*

a *Posset.* b *Vid. leg. jura. cum l. seq. C. de pastul. & l. nam ad ea, ff. de leg.*

literas impetravit, non fuerit tamen illis usa, pro eodem haberi debeat, ac si non fuerit prosecuta. Unde sententia jam transierat in rei judicatæ auctoritatem, etsi contra jus litigantis prolata fuisset. Cum autem nec literæ commissionis ad judices primos obtentæ præsententur in jure, nec aliter legitime demonstretur formam mandati judices excessisse, pro sententia potius est præsumendum. Quod dicitur ex adverso, quod Canonicus ipse non fuerit procurator, non nocet, cum ipse procurator litem coram eodem Ferariens. Episcopo contestando factus fuerit Dominus litis, qui generalis ab ipsius fundatione Ecclesiæ procurator fuit, & sic agebat, & contrahebat, ac si vere novæ capellæ Dominus extitisset: præsertim cum in causam non tam Ecclesiæ nomine, quam proprio traheretur, utpote qui parochianos adjudicatos Ecclesiæ S. M. ad divina recipiebat officia, & exhibebat eis Ecclesiastica sacramenta. Præterea, cum ad Archipresbyteri notitiam pervenisset causam ipsam fuisse Ferrarien. Episcopo delegatam: si per canonicum illum nolebat subire judicium, ad causam agendam debuerat alium destinare, quod cum non fecerit, ejus est negligentiæ imputandum, imo malitiæ potius, qui sic commissionem nostram visus fuerit eneruare.]

CAP. XXXV.

Locus, ad quem reus secure accedere non potest, & Canonicus in causa Canonici delegatus, recusari poterit.

Idem Innoc. III. *Præposito S. Dominici Subdiacono nostro. (an. 1210. Roma in Liguriam.)*

CUm R. *a* Canonicus Januen. causam, quæ inter ipsum ex una *b* parte, ac P. civem Januen. vertitur, tibi obtinuerit delegari: & idem civis propter multas & graves inimicitias civitatis suæ, in tua nequeat præsentia comparere: Mandamus, quatenus supradicto R. hujusmodi optionem relinquas, ut exceptis canonicis Januen. (quos, cum sint ejus socii, merito habet pars adversa suspectos) in civitate, vel dioecesi Januen. in qua sunt multi viri providi *c*, judicem eligat, coram quo quæstio terminetur: cui auctoritate nostra districte præcipias, ut eandem causam juxta rescripti a te *d* obtenti tenorem appell. rem. sine debito terminare procuret.

CAP. XXXVI.

Si mandatur Judici delegato, ut illum absolvat, qui dicit se injuste excommunicatum, ante probationem illum absolvere debet. Si autem dicat excommunicationem nullam, probationem nullitatis ante pronunciationem admittet.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo. (an. 1210.)*

CUm contingat *e* interdum, quod Laici: [*& infra.*] Insuper requisiti sumus, cum quis conqueritur in se a suo Episcopo post appell. ad nos legitime interpositam, vel alias injuste excommunicationis sententiam promulgatam, & nos judicibus damus in mandatis, ut si est ita, juxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium illi impendant, vel eandem sententiam denuncient esse nullam, ac Episcopus paratus sit probare se in illum, antequam vocem appellationis emitteret, vel alias juste hujusmodi sententiam protulisse, an probationibus non admissis liceat judicibus excommunicatum absolvere, vel denunciare *f* sententiam esse nullam? *g* Ad quod t. r. quod cum quis conqueritur, se post appell. ad nos legitime interpositam excommunicatione fuisse innodatum, semper utriusque *h* partis probationes sunt admittendæ, antequam ad decernendum super hoc aliquid procedatur, per quas denique apparebit, an absolutione indigeat conquerens, vel denunciandus sit potius non ligatus. In eo vero casu, cum excommunicatum quis se asserit injuste, vix vel nunquam est ejus (antequam absolutus fuerit) probatio admittenda, nisi tunc tantum, cum asserit in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse patenter expressum: ad quod probandum admittitur, antequam absolutionis gratiam consequatur. Verum si proponat se simpliciter excommunicatum injuste, ac Episcopus ad probandum, quod juste ipsum excommunicavit, suas postulet probationes admitti, non est ante absolutionem ipsius aliquatenus audiendus: cum etsi pro certo constaret, rationabiliter in illum excommunicationis sententiam promulgatam, nihilominus esset ei absolutio impendenda humiliter postulanti: & ideo in hoc casu illum credimus juxta formam Ecclesiæ protinus absolvendum: ut sic demum probationibus utriusque partis admissis, utrum juste vel *a* injuste ligatus fuerit, decernatur.

CAP. XXXVII.

Si subdelegatus delegati Papæ jurisdictione uti cœperit, a delegato removeri non potest: & si fecerit contra mandatum, sive excesserit formam rescripti, processus est nullus.

Honorius III. *Messan. & Regin. Archiepiscopis. (an. 1224.)*

Rogatus b a vobis olim, & fratribus nostris charissimus in Christo fil. noster Fredericus Romanorum Imperator semper Augustus, Rex Siciliæ, ut restitueret ven. frat. nost. Cephaluden. Episcopum, quem spoliaverat Ecclesiis, & aliis bonis suis, se id libere facturum viva voce promisit, unde per scripta nostra Venerabili frat. nost. &c. quæ sequuntur hic descripta.

VEnerabili frat. nost. Archiepiscopo Cusentin. dedimus in mandatis, ut Cephaluden. Episcopum *c* restitui faceret ad Episcopatum, & ad alia, quibus fuerat spoliatus: quo restituto plenarie, & corporalem ac pacificam possessionem adepto, si Episcopus merito esset de dilapidatione suspectus, virum providum, & honestum provideret coadjutorem *d* eidem adjungere *e*, sine cujus consilio nihil eorum faceret, quæ ad administrationem pertinent temporalem, quoadusque veritate comperta duceremus aliter providendum, interim omne alienationis genus eorum utrique auctoritate nostra districtius interdicens. Porro idem Archiepiscopus corporis infirmitate gravatus, commisit in hujusmodi negotio vices suas primo Abbati Sancti Spiritus de Panormio, ac demum Thesaurario Cusentinen. Quorum processus nobis exhibitos, de fratrum nostrorum consilio cassavimus justitia exigente: quia videlicet Abbas contra mandati nostri tenorem *f*, ad inquirendum utrum de dilapidatione suspectus esset Episcopus, eo non restituto processit, & Archiepiscopus ipse (cum jam suo functus esset officio, dicto Abbati committendo in integrum vices suas) hujusmodi negotium dicto Thesaurario non potuit demandare.

CAP. XXXVIII.

Si delegatus pronunciaverit se jurisdictionem non habere, ipsam etiam de consensu partium non reassumit.

Gregor. IX. *S. Præcentori, & Magistro N. Canonico Ambian. (an. 1227.)*

SIgnificantibus M. muliere, & I. nato ejus, nos noveritis accepisse, quod cum nobilis mulier Juliana vidua, mentiens se pauperem *g* contra eos super terris, & rebus aliis ad judices nostras literas impetrasset, iidem coram eis excipiendo proponere curaverunt, quod cum

Capit. 2. eod. tit. in 4. compil. b *Hæc verba, ex una parte, desunt in antiquis.* c *In Cod. Barb. ita, providi, & discreti.* d *In omnibus antiq. ita: ad te, & initium capitis indicat omnino ita esse legendum.* e *Cap. 3. eod. tit. in 4. compilat.* f *Hic est, hujusmodi, in quibusdam manuscr.* g *Hunc text. dicit Abbas singul. esse hic, ad hoc quod appellatio injustæ sententiæ veniat nulla.* h *utriuslibet.*

a *Hæc duo verba, vel injuste, desunt in vetustioribus.* b *In ipsius Honorii commentariis seu registris hujus capitis hoc erat initium.* c *l. videamus. §. in Fabiana. de usur. & l. cum prætor. de verb. signific.* d *Coadjutores quando dandi sint, & qualiter permittantur, tradit Conc. Trid. sess. 21. de reform. c. 6. & sess. 25. de reform. cap. 7.* e *verbum, adjungere, deest in antiquis.* f *vide l. 1. cum not. C. de appellat.* g *l. si quis ad declinandam. §. sin autem. C. de Episc. & Cleric. & l. illicitas. §. fin. ff. de offic. præs.*

cum dictæ literæ suggesto mendacio impetratæ fuissent, cum prædicta Jul. (quia nobilis est, & dives) pauperem se dixisset in eis, coram ipsis (nisi requisito prius Domino, sub cujus jurisdictione ipsi consistunt, & coram quo parati erant eidem exhibere justitiæ complementum) non debebant de jure per tales literas conveniri: unde dicti judices interloquendo pronunciarunt, se per easdem literas procedere non debere: [*& infra.*] Demum fuit a partibus in quosdam tanquam in arbitros taliter compromissum, quod si intra terminum in compromisso expressum causam non deciderent, partes ad eorundem judicum redirent examen. Verum arbitris causam intra terminum negligentibus terminare, dicti judices jurisdictionem per formam compromissi hujusmodi resumpserunt: a quibus iidem se sentientes gravari, quod super his, super quibus ab eis fuerant absoluti, litigare compellebant eosdem, ad nostram audientiam appellarunt. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocetis in irritum, &c.

CAP. XXXIX.

Arbitri electi ad causam recusationis, assignant partibus terminum ad probandam causam suspicionis, & judex recusatus compellit arbitros ad causam finiendam.

Idem. (*an.* 1217.)

SUspicionis *a* causa contra judicem assignata, non ipse (qui forsan provocatus obesset) sed arbitri potius, coram quibus probatio est facienda, & ad quos omnia, quæ ad hunc articulum faciunt, pertinere noscuntur, possunt ad hoc terminum assignare. Ab ipso quoque judice (cui sicut jurisdictio, sic & cætera, sine quibus explicari causa non potest, intelliguntur esse commissa) iidem ut conveniant (si discordes fuerint) in unam sententiam, vel tertium concorditer advocent *b*, cum quo duo, vel alter eorum id faciat, sunt cogendi, ne hujusmodi occasione principale negotium plus debito prorogetur.

CAP. XL.

Delegata jurisdictio ad personas non expressas in rescripto, etiam de ipsarum consensu prorogari non potest.

Idem *Abbati sanctæ Genovesæ.*

P. & G. per literas *c* Apostolicas conquerentibus coram te de Episcopo London. *d* quod concessum ab eis mutuum promisso loco, & termino non persolvit: pendente judicio, I. Laicus, qui in quantitate quadam eisdem mercatoribus tenebatur, se in tuam jurisdictionem (sicut asserit) voluit prorogare *e*: ut si intra terminum constitutum prædictam non solveret quantitatem, excommunicationis, & interdicti sententias in personam, & terram ejus promulgares. Quas hujusmodi occasione a te latas, decernimus non valere: cum etsi alias jurisdictioni præesse dicaris, quia in dictum I. nullam jurisdictionem habebas, jurisdictionis prorogatio nulla noscitur extitisse, cum hujusmodi delegata jurisdictio ad alias personas nequeat prorogari.

CAP. XLI.

Major XX. annis potest a quocunque dari delegatus. Idem in majori XVIII. dummodo interveniat consensus partium. Minor vero XVIII. non potest dari, nisi a Principe.

Idem.

CUm vigesimum annum peregeris *f*, dari potuisti in ætate hujusmodi delegatus. Cæterum constituto intra ætatem eandem, (nisi partes scienter consentirent in eum, qui annum XVIII. transcendisset) facta delegatio ab alio, quam a Principe non teneret.

a *Causas recusationum refert Hostiens. in sum. tit. de recus. §. quæ sunt justæ causæ. Joan. Andr. in c. Legitima. de app. in 6. & Pann. in c. cum speciali. infra. de appell.* b *Vide l. item si unus. ff. de arbitr.* c *Vide Lanfr. in tract. de arb. §. prorogatio.* d Laudunen. e *Vide leg. 3. ff. de eo quod cer. & l. unic. & ibi Bart. C. de sent. quæ pro eo, quod interest.* f *Vide l. 1. ff. de min. & l. filius fam. & l. cum prætor. ff. de judic.*

CAP. XLII.

Potestas plurium delegatorum, vel arbitrorum simpliciter datorum, expirat per mortem unius.

Idem. (*an.* 1229. *Romæ.*)

UNo delegatorum *a*, vel arbitrorum (sicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium expiravit. Nisi aliud in delegatione, aut compromisso fuisset expressum.

CAP. XLIII.

Delegatus Papæ subdelegare potest, licet datus sit ex officio, vel de partium consensu, vel cum clausula præelectionis, videlicet, quod si non omnes, tu cum alio exequaris, &c. Hoc dicit, usque ad §. Is autem.

Idem.

QUoniam Apostolica sedes intendit providere negotiis, & non personis, quibus eadem committuntur, si judex tertius licet ex officio nostro, vel de assensu partium pro communi utilitate a nobis datus eisdem, alii delegaverit vices suas (cum delegato a Principe id concedatur a jure) *b* delegatio valebit ipsius. Idem quoque dicendum est, cum mandatur Episcopo, ut cum altero suorum conjudicum mandatum Apostolicum exequatur, & tunc sine subdelegato ab ipso Episcopo reliqui duo procedere non valebunt.

Is, cui committitur negotium, ut personaliter exequatur, potest, si partes consentiunt, alteri subdelegare. Fallit in casibus hic expressis. hoc dicit usque ad §. Cæterum.

§. 1. Is autem, cui injungitur, ut personaliter negotium exequatur, potest (dummodo partes consentiant) hoc aliis delegare. Præterquam si inquisitionem fieri, vel Ecclesiis de Prælatis, vel aliis ministris provideri mandaremus, cum in his omnibus casibus industriam, & fidem personæ, cui talia committimus, eligere videamur.

Is, cui committitur nudum ministerium exequendum, non potest vices suas alteri committere: fallit in Legato sedis Apostolicæ. Et est text. notabilis, & multum allegatur. Abb. Siculus.

§. 2. Cæterum (salva Legatorum sed. Apostol. auctoritate) nulli, cui commissum fuerit prædicare crucem, excommunicare, vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare: quia non sibi jurisdictio, sed certum ministerium potius committitur in hac parte.

TITULUS XXX.
DE OFFICIO LEGATI.

CAP. I.

Legatus Papæ etiam per simplicem querelam adiri potest.

Alexander III. *universis Suffraganeis Cantuarien. Ecclesiæ.* (*an.* 1170.)

CUm *d* non ignoretis Cantuar. Archiepiscopum vobis non solum Metropolitico *e*, sed etiam legationis jure præesse: [*& infra.* 1] Sane licet idem Archiepiscopus Metropolitico jure audire non debeat causas de Episcopatibus vestris, nisi per appellationem deferantur ad eum: legationis tamen obtentu universas *f*, quæ per appell. vel querimoniam perveniunt ad suam audientiam, audire potest, & debet, sicut qui in provincia sua vices nostras gerere comprobatur.

[1 *Mirabile satis est, quod quidam vestrum, sicut audivimus, asseverare præsumit, quod idem Archiepiscopus nullam causam de Episcopatibus vestris, sive metropoleos, sive legationis jure, debeat audire.*]

K CAP.

a *Hunc textum intellige, cum facta est delegatio nominatis personis: secus si dignitati, juxta c. quoniam Abbas, sup. eod.* b *Vid. l. a jud. & ibi Pet. de Bel. pert. & Cyn. C. de jud. & Bart. in l. & quia ff. de jurisd. om. jud.* c *mandamus. al. mandarent.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* e *Metropolico.* f *In multis manuscr. additur iterum vox, causas.*

CAP. II.

De causa specialiter delegata a Papa, Legatus se intromittere non potest.

Celestinus III. *Magistro Columbo.* (*an.* 1192.)

STuduisti *a* a nobis *b* quærere, utrum de causa, quam alicui delegamus, alius, qui sit generalis in provincia Legatus, ante cognitionem, vel postea cognoscere valeat, vel commissionis nostræ processum, quem Judici delegato transmittimus, taliter impedire. Respondemus, quod cum mandatum speciale deroget generali, Legatus commissionem alii factam specialiter impedire non potest: & si secundum formam mandati nostri sententia jam fuerit promulgata, non poterit ipse Legatus (nisi super hoc mandatum specialiter receperit) eam quomodolibet irritare: ipsam tamen (si rationabiliter lata fuerit) confirmare valebit, & executioni demandare.

CAP. III.

Legatus etiam de latere, ex generali legatione non potest transferre Episcopos, vel unam Ecclesiam cathedralem alteri subjicere, & alteri concedere jus primatiæ, vel duos Episcopatus unire, vel unum dividere: excommunicatos tamen propter manuum injectionem in Clericos, absolvere potest. h. d. cum c. seq.

Innocentius III. *c. tit. sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, sed. Apost. Legato.* (*an.* 1202.)

NIsi specialis illa dilectio *d*, quam ad personam tuam habuimus, & habemus, justum motum animi nostri temperaret, pœna docente cognosceres, quantum *e* excesseris, qui spretis canonicis sanctionibus, & consuetudine generali, motu proprio præsumpsisti Trojanum Episcopum de Trojana Ecclesia ad Panormitanam de facto transferre.

CAP. IV.

Summatum fuit supra in cap. præcedenti.

Idem *eidem.*

QUod *f* translationem: [*& inf.* 1.] Licet in regno Siciliæ generalis sit tibi commissa legatio, ad eam tamen sine speciali mandato nostro non debuisti manus extendere, quæ in signum privilegii singularis sunt tantum summo Pontifici reservata: & si quædam ex his, quæ de speciali concessione sæpe fuere Legatis indulta, ut (illorum videlicet absolutio, qui propter sacrilegas manuum injectiones in Clericos, incidunt in canonem promulgatæ sententiæ) videantur ex ipso legationis officio jam licere Legatis: an existimas, quia vices nostras tanquam Legato tibi commisimus exequendas, quod Panormit. Ecclesiam posses subjicere Messan. ut illam præficeres isti, concesso sibi privilegio primatiæ? An putas ex eadem causa tibi licere duos Episcopatus unire, vel unum dividere sine licentia speciali?

[1 *Pontificis de Trojano Episcopatu ad Panormitanam metropolim a te factam nolumus ratam habere, zelus utique non amaritudinis, sed rectitudinis nos induxit: quia*]

CAP. V.

Ex quo Legatus retulit causam Papæ, illius desinit esse Judex.

Idem *Bonon.* g *Episc. & M. Capellano Subdiacono nostro.* (*an.* 1202.)

LIcet Tranens. Canonici *h* ab initio dissensissent, tandem unanimiter consenserunt G. fratrem Cassinen. Abbatis *i* in Archiepiscopum eligentes, cujus electionem Portuens. Episcopus tunc Legatus examinari præcepit: [*& inf.* 1] Nuntius præfati *Cassinatis* Abbatis nobis literas præsentavit, gravem contra jam dictum Legatum querimoniam continentes, quod postquam electionem examinaverat, & eam ad nostræ deliberationis examen transtulerat, nunciis jam directis, electionem eandem malitiose nimis examinare præsumpsit: [*& inf.* 2] De consilio fratrum nostrorum examinationem secundam, tanquam a non suo Judice factam, postquam negotium ad nostrum fuerat translatum examen, censuimus irritam, & inanem.

[1 *Et examinationem redactam in scriptis fecit sigillis dil. fil. n. Archid. & mag. Petrarchii muniri, cum suo quoque sigillo ad sedem Apostolicam transmittend. literas quoque suas nobis pro fratre dicti Cassin. Abbatis deprecatorias destinavit, quas cum decreto electionis omnium Canonicorum subscriptionibus roborato, necnon & literis Suffraganeorum, & populi, tres de Canonicis Tranen. Ecclesiæ ab universo capitulo destinati, nobis humiliter præsentarunt, petentes electionem canonicam de persona idonea celebratam auctoritate Apost. confirmari. Nos autem ad majorem cautelam a præfatis Canonicis juramentum recepimus, non a nobis exactum, sed ab ipsis oblatum, & factum electionis, sicut est & moris, & juris, examinavimus diligenter. Interim vero.*]

[2 *Unde petebat per viros idoneos suspicione carentes de ipso facto inquiri, cumque præfatus supervenisset Episcopus, & ea, quæ gesta sunt, intelleximus ab ipso.*]

CAP. VI.

Legatus de latere confert beneficium vacans, licet illud spectet ad præsentationem alicujus Clerici, h. d. & est casus notabilis.

Idem *a sancti P. & sancti Leonis Abbatibus; & R. Archid. Tullen.* (*an.* 1202.)

DIlectus filius *b* R. Metensis Canonicus intimavit, quod cum Prænestinus Episcopus Apost. sed. Legatus Ecclesiam sancti Trudonis contulisset eidem: Meten. Archid. ad quem illius Ecclesiæ præsentatio pertinebat, asserens, quod eodem inconsulto conferri non potuit a Legato, Canonicum ipsum super eadem Ecclesia molestare præsumit. Cum igitur plus juris habeat in concessione Prælatus, quam in præsentatione patronus *c*, nec præjudicetur Prælato, si quando per Apost. sed. Legatum eo inconsulto Ecclesia concedatur: mandamus, quatenus dictum Archid. ut ab ejus super hoc molestatione desistat, appellat. rem. cogatis.

CAP. VII.

Legatus in pluribus locis potest in quolibet dictorum locorum jurisdictionem suam exercere: ita quod facta unius loci potest in alio explicare. hoc dicit Pannor.

Idem *Illustri Regi Francorum Philippo.* (*an.* 1202.)

NOvit *d* ille, qui nihil ignorat: [*& inf.* 1] Ex parte tua querimoniam accepimus, quod cum tibi Legatus esset certa ratione suspectus, extra fines regni Francorum in terram tuam interdicti sententiam promulgavit: [*& infra.* 2] Tuæ magnificentiæ respondemus, quod etsi fines regni Francorum exierat, nondum tamen fuerat terminos suæ legationis egressus: cum non solum in regno Francorum, sed in Vienn. Lugdun. & Bisuntin. provinciis injunctam sibi a nobis legationis solicitudinem suscepisset.

[1 *Quod Regiæ sublimitati. & infra. Nuper autem primo dil. fil. Vicen. & VValther. milites, & postmodum dil. fil. mag. Decanum Aurelianensem cum literis tuis benigne recepimus, & curavimus multipliciter honorare; sicut per ipsos poterit tuæ Serenitati plenius patere. Ipsi autem in nostra, & fratrum nostrorum præsentia constituti contra eundem Card. ex parte tua querimoniam intenderunt.*]

[2 *Qui etiam in animam tuam promiserunt, & obtulerunt jurare,*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *hæc duo verba, a nobis, desunt in antiquis.* c *Innocent. III. de tit. &c.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *§. item lex Julia de vi publ. Instit. de publ. jud.* f *C. eod. tit. in* 3. *comp. pro unione vide Conc. Trident. sess.* 24. *de reform. c.* 13. g *Barotinensi.* h *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. in quibusdam, Trojani, legitur.* i *al. Abbatem, & tunc dici: G. fratrem Cassinensem Abbatem.*

a *Sancti Apri, & sancti Leonis Abbatibus, & Magistro R. Archid. Tullensi.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *Vid. l. si communem ff. quemadmod. serv. amit.* d *C.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.*

jurare, quod tu coram legatis, & delegatis nostris super hoc negotio stabis juri, & quod propter hujusmodi negotium, nec per nos, nec per alium fueris ex parte nostra citatus, ut juri pareres, prædictam petens sententiam recepta hujusmodi cautione juratoria relaxari. Cæterum ad ea, quæ contra legatum objecerant, & eis respondemus, &]

CAP. VIII.

Præsente Legato de latere, minor Legatus executionem officii sui dimittere debet.

Gregorius IX. *Patriarchæ Hierosolymitano.*

(*an.* 1228.)

VOlentes: [*& infra.*] Fraternitati tuæ legationis officium in provincia tua duximus committendum, ita tamen, quod si Legatum ad partes illas de latere nostro contigerit destinari, executionem ipsius officii, quamdiu Legatus ipse ibi fuerit, pro sedis Apostolicæ reverentia omnino dimittas. *a*

CAP. IX.

Legatus non de Latere, sed ratione personæ, extra privinciam sibi decretam absolvere nequit excommunicatos pro injectione manuum in Clericos, nec etiam in provincia, si tales excommunicati aliunde veniant. Legatus vero ratione dignitatis nullos tales absolvit. h. d. secundum communem intellectum.

Idem.

EXcommunicatis pro injectione manuum violenta Ecclesiæ Romanæ Legati, qui de ipsius latere non mittuntur, extra provinciam sibi commissam, vel ibidem, si hujusmodi manuum injectores illuc contingat aliunde accedere: & qui Ecclesiarum suarum prætextu legationis sibi vendicant dignitatem, etiam subditis (quamvis in provincia sua existentes) beneficium absolutionis impertiri non possunt: nisi de speciali gratia illis, & istis amplius a sede Apostolica concedatur.

CAP. X.

Durant Legati statuta etiam legatione finita: finitur tamen sui delegati jurisdictio, si citatio non præcessit.

Idem.

NEmini dubium esse volumus, quin Legatorum sedis Apostolicæ statuta edita in provincia sibi commissa durent tanquam perpetua, licet eandem postmodum sint egressi. Secus autem, *b* si causas duxerint delegandas *c* aliquibus, cum jurisdictio istorum expiret, si ante illorum discessum horum citatio non præcessit.

TITULUS XXXI.
DE OFFICIO JUDICIS. ORDINARII.

CAP. I.

Episcopi in suis diœcesibus possunt crimina inquirere, & punire, & cum opus fuerit, invocare brachium seculare.

Ex Synodo Joannis Papæ. (*an.* 872. *in Gallia.*)

PErniciosa: *d* [*& infra.*] Habeant igitur Episcopi singularum urbium in suis diœcesibus liberam potestatem, adulteria, & scelera inquirere, ulcisci, & judicare *e*, secundum quod canones censent, absque impedimento alicujus. Et cum opus fuerit, publicum convocent auxilium, non ad præjudicandum, sed potius ad ea, quæ Deo sunt placita, prosequendum.

CAP. II.

Ordinarius, qui scit non ut Judex, vel homo, sed ut Deus, subditum esse criminis reum, indeterminate poterit, sed non nominatim eum arguere, vel punire.

Eugenius Papa *a*.

SI Sacerdos sciat *b* pro certo aliquem esse reum alicujus criminis, vel si confessus fuerit, & emendare noluerit; nisi judiciario ordine quis probare possit, non debet eum arguere nominatim, sed indeterminate. Sicut dixit Christus *c*: *Unus vestrum me traditurus est.* Sed si ille, cui damnum illatum est, petierit justitiam, potest excommunicare auctorem *d* damni, licet etiam ei confessus sit, sed tamen non nominatim potest eum removere a communione, licet sciat eum esse reum: quia non *e* ut judex scit, sed ut Deus: sed debet eum admonere, ne se ingerat: quia nec Christus Judam a communione removit.

CAP. III.

Si ordinarius subjectus Episcopo profert in sibi subjectum justam censuram Ecclesiasticam, Episcopus illam servare debet, & illam sine satisfactione, & conscientia proferentis relaxare non debet.

Alexander III. *Florentin. Episcopo.* (*an.* 1170.)

CUm *f* ab Ecclesiarum Prælatis Ecclesiastica sententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet, & firma consistere, & usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter observari. Quapropter mandamus, quatenus si quando Plebanus sancti P. *g* in Clericos, vel Laicos parœcianos suos interdicti, vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit, ipsam facias inviolabiliter observari, & eam sine congrua satisfactione, & absque ejusdem Plebani conscientia non relaxes.

CAP. IV.

Si ordinatio vacantis Ecclesiæ etiam patronatæ ex juxta causa differtur, est ibi per Episcopum Oeconomus ponendus.

Idem Cantuarien. Archiep. & ejus Suffragan. (*an.* 1165.)

CUm vos plerunque *h* oporteat ordinationem Ecclesiarum differre, pro eo, quod quandoque personæ vobis minus idoneæ præsentantur, aut inter vos, & præsentatores alia de causa radix dissentionis emerserit: *i* [*& inf.* 1] Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si quando in vacantibus Ecclesiis, in quibus Ecclesiastica persona præsentationem non habet, vel quia personæ minus idoneæ præsentantur, vel alia de causa, de jure personas non potueritis in eis instituere; appellatione remota *k* ponatis Oeconomos, qui debeant fructus percipere, & eos aut in Ecclesiarum utilitatem expendere, aut futuris personis fideliter reservare.

[1 Providendum vobis est, ne occasione hujus dissentionis, & scandali interim fructus illarum Ecclesiarum depereant, aut ejus parochianis in spiritualia gravia proveniant detrimenta. Inde est, quod]

CAP. V.

Si constat ordinario, quod absolutus a Papa suppressit veram causam, quare fuerat excommunicatus, debet illum remittere ad Papam. Si vero sibi non constat, est tamen sibi urgens suspicio contra eum, debet cogere eum se purgare.

Idem Cantuarien. Archiepiscopo. (*an.* 1165.)

EX *l* parte tua: [*& inf.* 1] Quia nos consulere voluisti, utrum illorum absolutio teneat, qui (occultatis excessibus, pro quibus excommunicati fuerant) absolutionis beneficium per sedem Apost. meruerunt, suæ excommunicationis causam aliam prætendentes. Tal. resp. quod si ita tibi constiterit, debes

K 2

a *Vide auth. multo magis. C. de sacr. Eccl. fac. l.* 2. *C. de testam. tut.* b *tamen.* c *Vide l. un. C. qui pro sua jurisd. & l.* 3. *C. de offic. præt.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. cap.* 8. e *Vid. l. imperium. cum not. ff. de jurisd. omn. jud.*

a *al. Augustin. in Concil. part.* 50. *cap.* 55. *Idem Norvicensi Episcopo.* b *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. p.* 50. *cap.* 55. c *Matth.* 26. *Marc.* 14. *Luc.* 22. *Joan.* 13. d *actorem.* e *Thom.* 3. *p. q.* 80. *art.* 6. *Sotus in* 4. *sent. dist.* 12. *q.* 1. *art.* 6. f *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 31. *c.* 7. g *Pancratii.* h *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateran. p.* 15. *cap.* 21. i *emergit.* k *cessante.* l *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 31. *c.* 4.

debes eos Ecclesiastica censura compellere, cum literis tuis rei veritatem continentibus, ad sedem Apostolicam redire. Si vero id tibi *a* non constiterit, & eos suspectos habueris, quod confessi non fuerint veritatem, ipsos compellere debes exinde coram te, quod veritatem confessi fuerint, purgationem præstare.

[1 *Nobis est constanti assertione propositum, quod interdum quidam pro certis causis excommunicati sed. Apostol. visitant, & reticentes causas, pro quibus sunt vinculo excommunicationis astricti, de absolutione sua literas deferunt, continentes eos ad sedem Apostolicam accessisse, & auditis confessionibus suis absolutionis beneficium meruisse. Unde*]

CAP. VI.

Si ex desidia, vel malitia delegati Papæ quis perseverat in peccato, ordinarius loci potest supplere, non obstante, quod causa fuerit delegato commissa. hoc dicit, & est casus notabilis, & singularis.

Celestinus III. (*an.* 1194. *Romæ.*)

SIgnificavit *b* nobis tua fraternitas, quod quidam de parochianis tuis, cum pro illicita consanguinitatis, & affinitatis copula excommunicatione *c* notantur, ad judices remotiores ab Apostolica sede literas impetrant: per quas, cum ab excommunicatione fuerint absoluti, quia dicti delegati ad locum, ubi testes produci valeant, nec accedunt, nec aliquos pro eorum receptione transmittunt, in prænominata nefariæ conjunctionis copula remanent: & causa debitum non sortitur effectum: [*& infra.* 1] Cum itaque pro malitia, vel desidia judicis delegati non debeat quis ad remanendum in copula conjunctionis iniquæ suffragium invenire: tale damus tuæ fraternitati responsum, quod quotiens ea, quæ prædiximus, in tua diœcesi evenire contigerit, licite potes taliter absolutos in pristinam excommunicationis sententiam revocare, ipsosque tam diu eadem sententia tenere ligatos, donec causa in receptione testium, & in aliis legitimum incipiat habere progressum.

[1 *Unde postulasti a nobis, quid sit tibi in tali articulo faciendum.*] *Cum itaque dolus suus alicui patrocinari non debeat, nec etiam quis per malitiam, vel desidiam judicis delegati debeat, &c.*

CAP. VII.

Ordinarius supplet negligentiam Abbatis non revocantis Monachum vagabundum.

Innocentius III. *Austitano Archiepisc.* d (*an.* 1198.)

QUanto *e* devotio religiosorum: [*& inf.* 1] Ad audientiam nostram noveris pervenisse, quod Monachi, Canonici, & alii regulares tuæ provinciæ, cum deberent potius in claustro juxta regularia constituta divinis obsequiis vigilare, de obedientiis & reditibus, quorum curam gesserunt, pecunia congregata, claustrum abhorrentes, per curias Principum, & potentum discurrere non verentur: [*& inf.* 2] Mandamus, quatenus quoscunque tales inveneris, nisi ad commonitionem tuam resipuerint, ut proprium in manibus Prælatorum suorum sine difficultate resignent, convertendum in utilitatem domus, secundum Abbatis consilium, & regularem vitam observent: si Prælati eorum post tuam commonitionem id exequi negligenter omiserint, per suspensionem officii, & beneficii, appellatione remota compellas.

[1 *Virorum studiosius mandatis divinis inhæret, & creatori suo placere per omnia opera sanctæ conversationis intendit, tanto humani generis inimicus ad seductionem suæ fraudis malignitate laborat, & variis modis eis præstat materiam excedendi, & animas eorum inextricabili laqueo nititur irretire.*]

[2 *Et muneribus suis illorum sibi favorem & gratiam acquirunt, ac de ipsorum familiaritate in conventu suo confisi graves dissensiones commovent, & cæterorum humilitatem in Spiritu arrogantiæ contemnentes, mandatis Prælatorum suorum inobedientes, & contumaces existunt, & contra illorum prohibitionem secularium negotiorum solicitudinibus se ingerunt. Cum igitur propter hoc ordo religionis non modicum enervetur. f. t. per a. s.*]

CAP. VIII.

Ab uno Episcopo excommunicatus, ab aliis est vitandus. Et Archiepiscopus per querelam aditus, non absolvet, nisi primo remittat.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis* (*an.* 1198. *Roma in Galliam.*)

AD reprimendam *a* malitiam perversorum, pœnæ certæ sunt in canonibus constitutæ: quas sicut latas a vobis interdum in subditos, vultis inviolabiliter observari, ita latas ab aliis debetis inviolabiliter observare. Ideoque mandamus, quatenus sententias, quas Lexovien. Episcopus duxerit in subditos suos canonice promulgandas, & vos ipsi servetis, & a vestris subditis faciatis inviolabiliter observari. §. 1. Tu vero, frater Archiepiscope (cum excommunicationis sententia per appellationis non suspendatur objectum) si quis excommunicatus ab Episcopo, de injusta tibi fuerit excommunicatione conquestus: ad ipsum (ei quasi Coepiscopo deferens) absolvendum, secundum Ecclesiæ formam remittas: qui si noluerit ipsum absolvere, tu (recepta cautione juratoria) absolutionis munus ei poteris exhibere: ita tamen, quod nisi legitime tibi constiterit eum contra justitiam excommunicatum fuisse, ex debito sibi juramenti præcipias, ut super eo, de quo fuerit excommunicatione notatus *b*, eidem Episcopo satisfaciat competenter. Quod si facere contempserit, eum in excommunicationis sententiam, appellatione remota, reducere non omittas.

CAP. IX.

De causis subditorum Archiepiscoporum, & Episcoporum suorum Patriarcha non cognoscit, nisi per appellationem legitimam, aut vigore consuetudinis, seu privilegii.

Idem *Turonensi* c *Archiepisc.* (*an.* 1198. *Roma in Syriam.*)

DUo *d* simul: [*& inf.* 1] Consult. t. t. r. quod cum sit in canonibus definitum, Primates, vel Patriarchas nihil juris præ cæteris habere, nisi quantum sacri canones concedunt, vel *e* prisca illis consuetudo contulit ab antiquo *f*: ita ut secundum Nicænas *g* regulas sua privilegia serventur Ecclesiis, præterquam si Apostol. sed. aliquam Ecclesiam, vel Rectorem ipsius quolibet speciali privilegio decreverit honorare: quamdiu Clerici tui coram te voluerint stare juri, compelli non debent judicium Patriarchæ subire, nisi causa per appell. ad ejus audientiam perferatur: aut ei aliquid super hoc a sede Apostolica sit indultum.

[1 *Consultationem scilicet, & querimoniam, unica tuæ f. petitio continebat, per quam a ven. f. n. Hierosolymitano Patriarcha conquerebaris, Clericos tuos injuste gravari, qui eos spreto judicio tuo, coram quo parati sunt de se querimoniam deponentibus justitiam exhibere, licet ad eum per appellat. causa minime deferatur, coram se respondere compellit, & utrum ad id possint de jure compelli, per nostras postulabas literas edoceri. Volentes igitur super gravaminibus tibi providere prædictis.*

CAP. X.

Archiepiscopus impeditus potest consecrationem sui Suffra-

---

a *Sensus est: si suspecti sunt, quod non dixerint Papæ veritatem, compellendi sunt ad purgandam eam suspicionem, ut inde colligatur eos verum dixisse.* b *Cap.* 2. *eodem titul. in secund. compilatione.* c *Vide Trident. Concil. sess.* 24. *in decret. de refor. per multa capita.* d *al. Auxitano.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compilat. Vide Concil. Viennens. in Clem. de stat. Monach. c. ne in agro. §. quia vero, ubi etiam hæc prohibentur. Facit lex, Deo nobis. C. de Episc. & Cler.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. notatus, nam, innodatus, in nullo manuscr. reperitur.* c *al. Tirensi.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *& prisca.* f *Vide l. de quibus. ff. de leg. & C. quæ sit long. consuet.* g *Has habet in dist. Conc. can.* 6. *&* 7.

ganei alteri committere, & consecrandus tenetur ab illo commissario munus consecrationis recipere.

Idem *Turonensi Archiepiscopo*. (*an.* 1198.)

QUod sedem *a* Apost. [*& inf.* 1] Nos siquidem consuluisti, utrum si aliqua infirmitate, vel alia justa causa detentus, aliquem Suffraganeorum tuorum consecrare non posses, alicui Coepiscoporum tuorum vices tuas committere licitum tibi esset: [*& inf.* 2] Consult. tuæ taliter respondemus, quod in tali articulo constituto & tuas vices (ut dictum est) tibi committere licet, & consecrandus munus debet ab eo consecrationis *b* accipere, *c* cui eas duxeris committendas, dummodo Catholicus habeatur, & impedimentum ei ex subtractione gratiæ Apost. sedis non obsistat.

[1 *Consulis super his, quæ tibi dubia existunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exinde f. merito videtur commendanda, cum lex divinæ constitutionis eandem sedem totius posuerit orbis terrarum magistram, ut quicquid dubitatur ab aliquo, ab ea tandem ejusdem ratio requiratur.*]

[2 *Et utrum electus, qui pro consecratione instaret, ab eo, cui vices tuas commisisses, taliter deberet licite consecrari.*]

CAP. XI.

Archiepiscopus causam ad se per appellationem delatam, subditis Suffraganei committere potest: non tamen ad ipsam suscipiendam compellere potest. h. d. usque ad §. Præterea.

Idem *Episcopo Heliensi*. (*an.* 1204.)

PAstoralis officii: [*& infra. d*] Ex parte *e* tua fuit insuper quæsitum *f*, utrum si aliqua causa fuerit ad Archiepiscopum per appell. delata, possit eandem jure ordinariæ potestatis Suffraganei sui subdito delegare, vel animadvertere in eundem, *g* si causam renuerit suscipere delegatam? Ad quod respondemus, quod Archiepiscopus ipsum ad suscipiendam delegationem hujusmodi compellere nequit invitum: cum in eum (exceptis quibusdam articulis) nullam habeat potestatem, licet Episcopus suus eidem sit metropolitana *h* lege subjectus: [*& infra.*]

Mortuo delegato Papæ, qui excommunicavit reum, vel actorem in possessionem induxit, si ejus successor in delegatione succedit, absolvere, & restituere possessionem poterit: alias solus Papa restituet, & absolvet, præterquam in mortis articulo: ne tamen currat annalis præscriptio, reus coram ordinario, vel publicis personis de stando juri cautionem præstabit. hoc dicit.

§. 1. Præterea postulasti, an alicui *i* liceat sine speciali mandato Apostol. sedis (delegato, qui reum propter contumaciam manifestam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem causa rei servandæ in possessionem petitorum induxit, rebus humanis exempto) eidem volenti juri parere, absolutionis beneficium impertiri, & possessionem restituere intra annum, sufficienti recepta primitus cautione.

Ad quod dicimus, quod cum delegatus quantum ad illud sit major ordinario, sine mandato summi Pont. excommunicatus ab hujusmodi delegato non potest per alium (præterquam in mortis κ articulo) absolutionis gratiam obtinere, nisi forsan delegatus talis extiterit, cui alius succedat in onere, & honore. Nec per alium, quam per summum Pontificem recuperare poterit possessionem amissam: veruntamen ne alius post annum verus efficiatur possessor, coram ordinario, vel, si ejus copiam habere nequiverit, coram publicis & honestis personis (ut quasi præscriptionem interrumpat annalem) offerre, ac præstare, quod juri parebit, poterit cautionem: ut sic post annum recuperare possessionem per sedem Apostolicam mereatur.

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *al. a consecratore.* c *Vide l. unicam. C. qui pro sua jurisd.* d *Quæ hic desunt, require ex c. pastoralis. sup. de off. jud. delegati.* e *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *requisitum.* g *Ratio est, quia judicare est publicum munus l. munerum. §. judicandi. De mun. & hon. & l. un. C. qui pro sua jurisdict.* h *metropolitica.* i *In omnibus impressis habetur dictio, ordinario, quæ deest in antiquioribus exemplaribus. In recentioribus ex margine irrepsit in textum, ex glossa tamen constat, non fuisse a Raym. positam.* κ *Quia in mortis articulo nulla est criminum aut casuum reservatio: & ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt.* Concil. *Trid. sess.* 14. *c.* 7. *de casuum reserv.*

CAP. XII.

Papa per rescriptum, quo mandat ordinario, ut subditos suos corrigat, non facit ex hoc ipsum delegatum, ideo ab eo poterit appellari ad proximum superiorem, sicut si Papa nullum mandatum fecisset. hoc dicit.

Idem *Archiepiscopo Senonienf.* (*al. Senensi. an.* 1207.)

LIcet *a* in corrigendis excessibus juxta canonicas sanctiones appellationis sit diffugium interclusum, & ideo Parisiens. Episcopus a nobis receperit in mandatis, ut tam circa viros religiosos, quam etiam Clericos seculares suæ jurisdictioni subjectos, qui *b* multa & gravia crimina committere proponunt, inquirat & corrigat, appell. rem. quæ viderit corrigenda, statuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit & honestum. Quia tamen intentionis nostræ nec fuit, nec esse debuit, jurisdictioni tuæ per mandatum hujusmodi derogare: præsentium auctoritate duximus declarandum, quod si in inquisitionibus ab eodem Episcopo, non tanquam delegato, sed tanquam ordinario faciendis, aliquis casus emerserit, in quo licitum sit ad sedem metropolitanam appellare, prædicti occasione mandati, auctoritati tuæ, quo minus ad te tanquam ad Metropolitanum appellari valeat, nolumus aliquatenus derogare. *c*

CAP. XIII.

Prælati subditos corrigunt, & reformant appellatione remota, vel consuetudine non obstante. Si tamen Capitulum consuevit corrigere excessus Canonicorum, si intra terminum ab Episcopo præstandum non facit, ipse Episcopus hoc faciet. hoc dicit, usque ad §. Cæterum.

Idem *in Concilio generali*. d (*an.* 1215. *Romæ*)

IRrefragabili constitutione sancimus, ut Ecclesiarum Prælati ad corrigendum subditorum excessus, maxime Clericorum, & reformandos mores prudenter ac diligenter *e* intendant, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. Ut autem correctionis, & reformationis officium libere valeant exercere, decernimus, ut executionem ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire, nisi formam in talibus excesserint observandam. Excessus tamen Canonicorum cathedralis Ecclesiæ, qui consueverunt corrigi per Capitulum, per ipsum in illis Ecclesiis, qui talem hactenus consuetudinem habuerunt, ad commonitionem, vel *f* jussionem Episcopi corrigantur, intra terminum competentem ab eo *g* præfigendum: alioquin extunc Episcopus Deum habens præ oculis, ipsos, ut animarum cura requirit, per censuram Ecclesiast. corrigere non postponat.

Si Canonici sine manifesta, & rationabili causa (maxime in contemptum Episcopi) cessant a divinis, Episcopus cessationem non servabit, & Metropolitanus vice Papæ cognoscet. hoc dicit.

§. 1 Cæterum si Canonici absque manifesta, & rationabili causa (maxime in contemptum Episcopi) cessaverint a divinis, Episcopus, si voluerit, nihilominus celebret in Ecclesia cathedrali; & Metropolitanus ad querelam ipsius, tanquam super hoc delegatus a nobis, taliter eos per censuram Ecclesiast. cognita veritate castiget, quod pœnæ metu talia de cætero non præsumant.

Præ-

a *C. 6. eod. tit. in 3. compil.* b *In omnibus antiq. ita: quia multa & gravia committere proponuntur.* c *derogari.* d *C. 7. & c. 1. eod. tit. in 4. compil.* e *Qua autem ratione Prælati subditorum excessus corrigere debeant, præscripsit Conc. Trid. sess. 13. de reform. c. 1.* f *&.* g *al. Episcopo.*

Prælatus in impositione pœnæ cavere debet a quæstu pecuniæ, & ab omni alio gravamine. h. d. usque ad finem.

§. 2. Provideant itaque diligenter Ecclesiarum Prælati, ut hoc salutare statutum ad quæstum a pecuniæ, vel gravamen aliud non convertant, sed istud studiose, ac fideliter exequantur, si canonicam velint effugere ultionem: quoniam super his sedes Apost. auctore Domino, attentissime vigilabit.

CAP. XIV.

Cum in civitate, vel diœcesi sunt populi diversarum linguarum, Episcopus debet providere eis per viros idoneos, qui secundum varietatem linguarum officia eis celebrent, & sacramenta ministrent. Et si urgens est necessitas, constituet sibi vicarium Pontificem illius linguæ, non tamen propter hoc eadem diœcesis debet habere duos Episcopos.

Idem Innocentius III. *in eodem.* b

(*an.* 1215.)

QUoniam c in plerisque partibus intra eandem civitatem, atque diœcesim permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varios ritus, & mores: districte præcipimus, ut Pontifices hujusmodi civitatum, sive diœcesum provideant viros idoneos, qui secundum diversitates rituum, & linguarum, divina illis officia celebrent, & Ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo pariter, & exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una, eademque civitas, sive diœcesis diversos Pontifices habeat, tanquam unum corpus diversa d capita, quasi monstrum. Sed si propter prædictas e causas urgens necessitas postulaverit, Pontifex loci catholicum præsulem nationibus illis conformem provida deliberatione constituat sibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia sit obediens, & subjectus. Unde f si quis aliter se ingesserit, excommunicationis se noverit mucrone percussum: & si nec sic resipuerit, ab omni ministerio Ecclesiastico deponendum, adhibito (si necesse fuerit) brachio seculari ad tantam insolentiam g repellendam.

CAP. XV.

Episcopi, qui per se non possunt, tenentur assumere idoneos, qui suppleant suo loco, quoad prædicationes, visitationes, & confessionum auditiones: & ut possint Episcopi reperire tales, præcipit in Ecclesiis cathedralibus, & collegiatis tales institui.

Idem *in eodem.*

INter cætera, quæ ad salutem spectant populi Christiani, pabulum verbi Dei permaxime sibi noscitur esse necessarium, quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur, eo quod non in solo pane i vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Unde κ cum sæpe contingat, quod Episcopi propter suas occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hostiles incursus, seu occasiones alias (ne dicamus defectum scientiæ, quod in eis reprobandum est omnino, nec de cætero tolerandum) per seipsos non sufficiunt ministrare verbum Dei populo, maxime per amplas diœceses, & diffusas: generali constitutione sancimus, ut Episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendum assumant, potentes in opere, & sermone, qui plebes sibi commissas vice ipsorum (cum per se iidem nequiverint) sollicite visitantes, eas verbo ædificent, & exemplo: quibus ipsi, cum indiguerint, congrue necessaria subministrent: ne pro necessariorum defectu compellantur a desistere ab incepto. Unde præcipimus tam in cathedralibus, quam in aliis conventualibus Ecclesiis viros idoneos ordinari, quos Episcopi possint coadjutores, & cooperatores habere non solum in prædicationis officio, verum etiam in audiendis confessionibus, & pœnitentiis injungendis, ac cæteris, quæ ad salutem pertinent animarum. Si quis autem hoc adimplere neglexerit, districtæ subjaceat ultioni.

CAP. XVI.

Episcopus in Ecclesiis diœcesis suæ debet esse contentus juribus Episcopalibus: & quæ sint jura Episcopalia, declarat.

Honorius III. *Episcopo Assisinatin.* (*an.* 1218.)

COnquerente œconomo monasterii sancti Benedicti montis Subasii, nobis innotuit, quod tu juribus Episcopalibus non contentus, quæ in Ecclesiis, seu capellis ejusdem monasterii debes habere, a quibusdam earum procurationem exigis, quas ad dandam procurationem minime sufficere proponebat, petens, ut specificares, quæ tibi ratione juris Episcopalis competerent in eisdem, quorum b quibusdam specificatis, lis fuit legitime contestata. Nos autem inspectis probationibus, & quæ ab utraque parte fuere proposita, intellectis: decrevimus, ut in Ecclesiis, seu capellis tuæ diœcesis ad monasterium ipsum spectantibus, habeas canonicam obedientiam, subjectionem, & reverentiam, institutionem, & destitutionem, correctionem, & reformationem, ac censuram Ecclesiasticam, jurisdictionem quoque causarum omnium ad forum Ecclesiasticum de jure spectantium, pœnitentias, & sacramentorum omnium, quæ ab Episcopo sunt recipienda, collationem, synodum, & synodatici c, seu cathedratici nomine duos solidos, quartam decimationum, & mortuariorum, visitationem quoque annuam: ita quod cum ad eas visitandas accesseris, non d amplius procurationis nomine requiras ab eis, nisi quantum (pensatis facultatibus earundem) moderate poterunt exhibere, ne plus cæteris capellis ejusdem diœcesis in procurationibus onerentur: [*& infra.*] Tu autem his juribus in præfatis Ecclesiis contentus existens, non amplius ab eis exigas præter moderatum auxilium, quod juxta formam Lateranen. Concilii, si manifesta, & rationabilis causa extiterit, cum charitate postulandum, sicut ab aliis Ecclesiis ejusdem diœcesis, pro necessitate temporis sustinemus.

CAP. XVII.

Episcopus visitans monasterium, non introducat seculares, sed duos, aut tres Canonicos suos cum aliquibus Religiosis.

Idem *Abbati, & Conventui sancti Remigii.* e

(*an.* 1220.)

UT juxta: [*& infra.* 1] Attendentes igitur, quod indecens est, ut Remen. Archiepiscopo in monasterio vestro visitationis officium exercente, seculares f intersint, per quos possit in claustro dissolutionis materia provenire: firmiter inhibemus, ut nullos de cætero seculares in Capitulum (nisi duos, vel tres de Canonicis Ecclesiæ suæ in decenti habitu, aliis g, quos expedire viderit, Religiosis adjunctis) secum visitationis tempore introducat. h

[1 *Illius supremi post Christum pastoris edictum, pastor forma factus gregis ex animo dignoscitur non dominandi libidine,*

a *Infr. de pœn. cap. licet.* b *Cap. 9. & 2. eod. tit. in 4. comp.* c *Lud. Gom. in Reg. Canc. de Idiom. ubi plura tradit de linguarum similit. & diversitate.* d *Alias, diversa habens capita &c.* e *præscriptas.* f *al. Verum.* g *insolertiam.* h *Cap. 10. & c. 3. eod. tit. in 4. comp.* i *Matth. 4. Luc. 4. Deut. 8.* κ *Conc. Trid. sess. 5. c. 2. sub Rubr. decr. de refor. c. 4. concord. Conc. Carthag. 4. c. 20. & Conc. Rhem. c. 14.*

a *Salarium habere debent per DD. in l. jurisper. ff. de excus. tut. & in clem. cum ab omni, de vita, & honest. Cler.* b *In uno manusc. quorum quibusdam autem juribus specificatis hinc inde fuit super præmissis lis legitime contestata. In alio ita: lis fuit sic legitime contestata.* c *Synodatici, & cathedratici nomine quid intelligatur, explicat Grat. 10. q. 3. per totum. Adde Archid. c. 1. de præb. lib. 6.* d *al. nec.* e *Fotini.* f *Intersint personæ.* g *al. viris aliis. al. ita, vel aliis.* h *Tales introducens debet illorum uti consilio. l. quid tamen, & ibi Bart. §. si arbiter. ff. de arb.*

dine, sed amore recte regendi debet eum salubriter visitare, sic excessus delinquentium, quantum potest, corripiens, ne revelet: sic increpans, ne confundat. Quia cum juxta sapientis edictum secrete sit arguendus amicus, amicitiæ legem violare videtur, si contra palam arguit increpando.]

CAP. XVIII.

Lex diœcesana, & lex jurisdictionis sunt diversæ: unde res judicata in una, non obstat agenti in alia.

Idem *Episcopo Bajocen.* a *& Archidiacono Rothomagen.* b (*an.* 1220.)

DIlectus filius Abbas monasterii Rothomagen. c nobis exposuit, quod tertia pars emendarum, quas homines quinque parœciarum pro suis excessibus solvere compelluntur, ad suum spectat monasterium ab antiquo: [*& infra.* 1] Cumque *fel. mem.* Innoc. Papa præd. n. vobis dederit in mandatis, ut auditis hinc inde propositis, causam remitteretis ad eum sufficienter instructam: dictus Episcopus processum vestrum diutius impedivit occasione cujusdam sententiæ, quæ super quibusdam Ecclesiis, quoad legem diœcesanam, promulgata extitit pro eodem. Unde præfatus Abbas nobis humiliter supplicavit, ut cum citatio, causarum examinatio, & decisio *d*, ac emendæ, ad legem jurisdictionis pertinere noscantur, non sineremus sententiæ memoratæ prætextu negotii processum ulterius impediri. Cum igitur prædicta de lege jurisdictionis existant, mandamus, quatenus hujusmodi sententia non obstante, procedatis in negotio juxta traditam vobis formam.

[1 *Et quod inter ipsos homines orta Ecclesiastica quæstione citatio ad eundem, sed examinatio, & decisio quæstionis ad ven. f. n. Veneten. Episcopum, & ipsum Abbatem pertinent in communi.*]

CAP. XIX.

Per rescriptum, quo Papa mandat ordinario, ut corrigat Clericos suæ diœcesis, non datur ei jurisdictio super exemptos.

Gregorius IX. *Episcopo Suanensi.* (*an.* 1228.)

GRave gerimus *e*, quod cum in Ecclesiam sanctæ Mariæ de Orbitello, & quasdam alias *f* existentes in tua diœcesi ad monasterium sancti Anastasii de urbe spectantes, nullam jurisdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam *g*: occasione literarum nostrarum, quas super correctione Clericorum tibi transmisimus, in eas interdicti, ac in Clericos earundem suspensionis sententias promulgasti: quanquam Abbas ejusdem monasterii eos corrigere sit paratus: [*& infra.*] Mandamus, quatenus, si est ita, prudenter corrigens per te ipsum, quæ minus provide attentasti, prædictas sententias sine difficultate relaxes.

CAP. XX.

Ordinarius, cui competit absolvere ab excommunicatione, potest aliis absolutionem demandare.

Idem.

HIs, quibus *h* ex officio in certis casibus competit illos absolvere, qui pro violenta manuum injectione incidunt in canonem sententiæ promulgatæ, licet aliis hujusmodi absolutionem committere, cum viderint expedire.

TITULUS XXXII. DE OFFICIO JUDICIS.

CAP. I.

Ad officium Judicis etiam delegati spectat providere Advocatum parti, quæ non potest habere, & poterit dare domesticum.

Honorius tertius *Archiepiscopo sancti Leonardi, & Abbati Salernitano.* a (*an.* 1220. *Roma in Apuliam.*)

EX literis vestris accepimus, quod cum causam, quæ inter Abbatem, & Conventum Fossæ Novæ ex parte una, & Abbatem, & Conventum monasterii Canen. *b* ex altera, super quibusdam possessionibus monasterii S. Petri de Almaphia *c* vertebatur: [*& inf.* 1] Quia pars prædicti monasterii proposuit, quod habere non poterat Advocatum, vestrum *d* super hoc implorando officium, tu frater Archiepiscope, eidem de magistro R. Clerico tuo ad exhibendum in causa ipsa patrocinium providisti. Verum frater S. Canen. Monachus proposuit, in præjudicium ejusdem monasterii factum esse, eo quod dictus R. Clericus domesticus tuus erat: [*& infra.*] Mandamus, quatenus hoc non obstante, in negotio ipso (ratione *e* prævia) procedatis.

[1 *Quas bon. mem. fr. Sylvester Monachus Fossæ Novæ, cum idem S. Petri monasterium visitasset, eisdem Abbati, & Conventui Canensi vendidit in ejusdem monasterii S. Petri præjudicium, & gravamen, vobis duximus committendam.*]

CAP. II.

Cum imploratur officium nobile, fit litis contestatio, secus in mercenario.

Gregorius IX.

JUdicis officium ubicunque pro actione *f* proponitur, veluti cum restitutio in integrum principaliter postulatur, litis contestationem exposcit: alias ante, & post ingressum *g* causæ potest ad hoc sine litis contestatione haberi recursus.

TITULUS XXXIII. DE MAJORITATE, ET OBEDIENTIA.

CAP. I.

Prius ordinatus, cæteris paribus, prior, & major habendus est.

Gregorius *Augustino Anglorum Episcopo.* h (*an.* 604.)

CUm *i* certum: [*& inf.* 1] Sit honoris ista distinctio, ut ipse prior, & major habeatur, qui prius communitatis κ consilio, & concordi fuerit actione ordinatus. *l*

[1 *Sit, pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reservari, nobis tamen eis necesse est bonorum beneficia tribuere, ut in spiritualis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare, &c. extat prolixa, & impressa inter opera Gregorii I.*]

CAP. II.

Veniens contra decretum, vel constitutionem Episcopi debet excommunicari.

Idem. (*Romæ.*)

SI quis venerit *m* contra decretum Episcopi, ab Ecclesia abjiciatur. In libro Regum legitur *n*: *Qui non obedierit Principi, morte moriatur.* Et in Concilio Agathen. quod *o* anathematizetur.

CAP.

a *al. Brocensi.* b *Abbati de Sagunt.* c *al. Voveten. Rotonensis, Venetensis diœcesis.* d *decisio earum.* e *In pluribus antiq. ita: quod cum in S. Mariæ de Orbitello, & quasdam alias Ecclesias existentes in tua, &c.* f *Ecclesias.* g *Quid hodie possint Episcopi circa visitandos, & corrigendos Monachos, statuit Triden. Conc. sess. 21. de reform. cap. 8.* h *Conc. Trid. sess. 14. c. 7. de casuum reserv. & sess. 24. de reform. c. 6.*

a *In duobus vetustissimis codicibus ita: Archiep. Salernitano & Abbati S. Leonardi: in cæteris ita: Archiepiscopo, & S. Leonardi Abbati Salernit. Ord. S. Bened. diœcesis Salern.* b *Canonensis Salonitanæ diœc. al. Cavensis. al. Savensis, Ord. S. Ben.* c *Almosia. al. Amalphia. al. Almasia.* d *Quid importet hæc clausula Bart. in l. Titiæ amicæ ff. de aur. & arg. leg.* e *Parenthesi inclusa desunt in multis manuscr.* f *Id est, ubi actio deficit.* g *Id est, vel post litem contestatam, vel postquam est in causa conclusum.* h *lib. 12. ep. 15.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Trid. sub Alex. III. p. 44. c. 1.* κ *al. cum unitatis.* l *Vid. l. honores ff. de decur.* m *Cap. 3. & 4. eod. tit. in 1. comp. Burch. l. 15. c. 23. Ivo p. 16. c. 24.* n *1. Reg. 13. Deut. 17.* o *ut,*

CAP. III.

Clericus administratione carens, non tenetur ad juramentum obedientiæ, vel ad faciendam scripturam super ea.

Leo Papa. *a* (*an.* 445. *Roma in Macedoniam.*)

LEgebatur *b* in literis tuis, quod frater Atticus *c* chartulam de obedientiæ sponsione conscripserat, in qua signum prodebatur injuriæ. Non enim necessarium fuerat, ut *d* obligaretur scripto, qui obedientiam suam ipso jam voluntarii adventus officio comprobabat.

CAP. IV.

Ab omnibus de diœcesi obediendum est Episcopo.

Clemens Papa III. *e*

OMnes *f* principes terræ, & cæteros homines Episcopis obedire, beatus Petrus præcipiebat.

CAP. V.

Non obediens canonicis institutis, incurrit inobedientiæ notam, id est, infamiam.

Innocentius III. *Capitulo Herbipolen.* (*an.* 1198.)

ILlud Dominus in *g* beato Petro: [*& inf.* 1] Cum spiritualia sint temporalibus digniora, *h* & obedientia melior sit quam victima, & auscultare magis, quam adipem arietum offerre: non debuerat Hildesemensis Episcopus pro temporali commodo inobedientiæ notam incurrere, & Apostolicis jussionibus contraire.

[1 *Vener. fr. n. quondam Hildesemen. Episcopus, Imperialis aulæ Cancellarius, non attendens, quia multa sunt, quæ præter specialem auctoritatem sed. Apost. de jure non possent nec deberent impune ab aliquibus attentari, utpote cessiones, & translationes Episcoporum, & alia, quæ nota sunt vobis, licentia nostra non solum non obtenta, non petita, sed nec etiam postulata, Ecclesia Hildesem. relicta, Herbipolensem Ecclesiam occupavit. Munitiones autem, & oppida Herbipolensis Ecclesiæ in utilitatem ipsius se asseruit tenuisse, ne si ad alias manus forsitan devenissent, non essent, qui postmodum eas liberarent. Sed*]

CAP. VI.

Imperium non præest Sacerdotio, sed subest, & ei obedire tenetur. Vel sic: Episcopus non debet subesse Principibus, sed præesse. h. d. & est multum allegabile.

Idem *Illustrissimo Constantinopolitano Imperatori.*

(*an.* 1198. *Roma in Thraciam.*)

SOlitæ *i* benignitatis affectu: [*& infra.* 1] §. 1. Mirata est imperialis sublimitas, quod te nisi fuimus in nostris literis increpare. Huic autem tuæ admirationi non causam, sed occasionem præbuit, quod legisti, beatum Petrum Apostolorum principem sic scripsisse κ: *Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi, tanquam præcellenti, sive ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum:* ([*& infra.* 2] §. 2. Verum si personam loquentis, & eorum, ad quos loquebatur, ac vim locutionis diligentius attendisses, scribentis non expressisses taliter intellectum. Scribebat enim Apostolus subditis suis, & eos ad humilitatis meritum provocabat: nam si per hoc, quod dixit *l*: *Subditi estote*: Sacerdotibus voluit imponere jugum subjectionis, & eis prælationis auctoritatem afferre *m*, quibus eos subjectos esse monebat; sequeretur ex hoc etiam, quod servus quilibet in Sacerdotes imperium accepisset, cum dicatur, *Omni humanæ creaturæ*. Quod autem sequitur, *Regi tanquam præcellenti*, non negamus quin præcellat *n* Imperator in temporalibus illos *a* duntaxat, qui ab eo suscipiunt *b* temporalia: sed Pontifex in spiritualibus antecellit: quæ tanto sunt temporalibus digniora, quanto anima præfertur *c* corpori: licet non simpliciter dictum fuerit, *Subditi estote*: sed additum fuit: *propter Deum*: nec pure sit subscriptum, *Regi præcellenti*: sed interpositum forsitan fuit *d* non sine causa, *tanquam*. Quod autem sequitur, *ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum*: intelligendum non est, quod Rex vel Imperator super bonos & malos gladii acceperit potestatem, sed in eos solummodo, qui viventes gladio ejus sunt jurisdictioni commissi: (*& inf.* 3) §. 3. Potuisses autem prærogativam Sacerdotii ex eo potius intelligere, quod dictum est, non a quolibet, sed a Deo: non Regi, sed Sacerdoti: non *e* de Regia stirpe, sed de Sacerdotali prosapia descendenti, de Sacerdotibus videlicet, qui erant in Anathot *f*: *Ecce constitui te super gentes, & regna, ut evellas, & dissipes, ædifices, & plantes*: (*& infra.* 4) §. 4. Præterea nosse debueras, quod *fecit Deus duo magna g luminaria in firmamento cœli: luminare majus, ut præesset diei: & luminare minus, ut præesset nocti*: utrumque magnum, sed alterum majus. Ad firmamentum igitur cœli, hoc est, universalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis auctoritas, & Regalis potestas. Sed illa, quæ præest diebus, id est spiritualibus, major est: quæ vero carnalibus, minor: ut quanta est inter solem & lunam, tanta inter Pontifices, & Reges differentia cognoscatur. Hæc autem si prudenter attenderet Imperatoria celsitudo, non faceret, aut permitteret Constantinopolitanum Patriarcham, magnum quidem, & honorabile membrum Ecclesiæ, juxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere: cum alii Reges & Principes Archiepiscopis, & Episcopis suis (sicut debent) reverenter assurgant, & eis juxta se venerabilem sedem assignent: [*& inf.* 5] §. 5. Nos autem etsi non increpando scripserimus, potuissemus tamen rationabiliter increpare: [*& infra.* 6] §. 6. Nobis autem in B. Petro sunt oves Christi commissæ, dicente Domino: h *Pasce oves meas*: non *i* distinguens inter has oves, & alias κ: ut alienum a suo demonstraret ovili, qui Petrum, & Successores ipsius magistros non recognosceret, & pastores: ut illud tanquam notissimum omittamus, quod Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad successores ipsius: *Quodcunque l ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, &c.* nihil excipiens, qui dixit: *Quodcunque*: [*& inf.* 7] §. 7. Utrum autem *m* Imperatoriam excellentiam ad bonum, & utile per literas nostras duxerimus invitandam, utrum tibi justa suggerimus & honesta, tua solicitudo discernat: cum non nisi ad utilitatem Ecclesiæ, & terræ Hierosolymitanæ subsidium nos te meminerimus invitasse.

[1 *Recepimus literas, quas per dil. fil. n. Archid. Durachii, virum providum, & discretum, & fidelem, Imperialis nobis excellentia destinavit: per quas intelleximus, quod literæ, quas per dil. fil. Capellanum I. tunc Apost. sed. Legatum tibi transmisimus, Imperio tuo præsentatæ fuerant, & perlectæ*]

[2 *Volens enim, de quo nos rationabiliter admiramur, Imperatoria celsitudo per hæc, & alia quæ induxit, imperium sacerdotio dignitate ac potestate præferre, ex auct. præmissa voluit triplex trahere argumentum. Primum ex eo quod legitur, Subditi estote. Secundum ex eo quod sequitur, Regi tanquam præcel-*

a Epist. 82. *Anastasio Episcopo Thessalonicensi.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Articus.* d *quod.* e *In vetustioribus ita: Clemens Papa.* f *Burch. l.* 1. *c.* 124. *Ivo p.* 5. *c.* 224. *& c.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. In aliis, omnis princeps, &c.* 1. *Pet.* 2. g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* h *Facit lex, innovatione, & ibid. Bart. C. de sacr. Eccles.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* κ 1. *Petr. cap.* 2. l *dicit.* m *In quibusdam impressis, auferre, & male, ut ex serie constat.* n *præcedat.*

a *Illis.* b *recipiunt.* c *l. sancimus. C. de Episcop. & Cler.* d *Verbum, fuit, deest in antiquis.* e *al. nec.* f *Hier.* 1. g *Genes.* 1. *Psal.* 135. h *Joan.* 21. i *In extrav. c. unam sanctam. tit. de majoritate, & obed.* κ *Vide l.* 1. *ff. de al. judic. & l. quos prohibet. cum simil. ff. de postul.* l *Matth.* 16. m *In C. Bar. Verum autem Imperatoriam excellentiam ad bonum, & utile per nostras literas duximus invitandam. Utrum igitur tibi justa suggerimus, &c.*

cellenti. Tertium ex eo, quod est subsequenter adjunctum, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: per primum subesse Sacerdotium: per secundum Imperium praeeminere: per tertium Imperatorem tam in Sacerdotes, quam in Laicos jurisdictionem, imo etiam gladii potestatem accepisse praesumens. Cum enim & boni quidam sint Sacerdotes, & quidam eorum malefactores existant, is, qui secundum Apostolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, in malefacientes Presbyteros, & eorum excessus praesumptos potest ultore gladio vindicare, cum inter Presbyteros, & alios Apostolus non distinguat.

[3 *Juxta quod Veritas ait*: omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt: *non enim debet nec potest quisquam alterius servum judicare, cum servus secundum Apostolum, domino suo stet, aut cadat. At id etiam induxisti, quod licet Moyses, & Aaron Sacerdotii dignitate secundum carnem fratres extiterint: Moyses tamen princeps populi, Aaron Sacerdotii potestate praeerat, & Jesus successor ejus imperium in Sacerdotes accepit. David quoque Rex Abjatar Pontifici praeeminebat. Caeterum licet Moyses dux populi fuerit, fuit & Sacerdos, qui Aaron in Sacerdotem unxit, & cui Propheta Sacerdotium recognoscens: Moyses (inquit) & Aaron in Sacerdotibus ejus. Quod vero de Jesu BenNave eum commendando, praelationem ejus scripsisti, magis secundum spiritum, quam secundum literam debet intelligi: quia secundum Apostolum litera occidit, spiritus autem vivificat*: pro eo quod ipse veri Jesu figuram expressit, *qui populum suum in terram promissionis induxit. David etiam quamvis regni diadema obtineret, Abjatar Sacerdoti non tam ex dignitate Regia, quam auctoritate Prophetica imperabat. Verum quicquid olim fuerit in Veteri Testamento, nunc aliud est in Novo, ex quo Christus factus est Sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech, qui se non ut Rex, sed ut Sacerdos in ara crucis hostiam obtulit Deo Patri, per quem genus redemit humanum, circa illum praecipue, qui successor est Petri Apostoli, & Vicarius Jesu Christi.*]

[4 *Virtutes. Dictum est etiam in divina lege, Diis non detrahes, & Principem populi tui non maledices, quae Sacerdotes Regibus anteponens istos Deos, & alios Principes appellavit.*

[5 *Nam & piissimus Constantinus quantum honoris exhibuit Sacerdotibus, tua, sicut credimus, discretio non ignorat.*]

[6 *Cum B. Paulus Apostolus Episcopum instituens ad Timotheum scripsisse legatur: Praedica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Non enim os nostrum debet esse ligatum, sed patere debet ad omnes: ne secundum Propheticum verbum simus canes latrare non valentes. Unde correctio nostra tibi non debuit esse molesta, sed magis accepta, quia Pater filium quem diligit, corrigit, & Deus quos amat, arguit, & castigat. Debitum igitur pastoralis officii exequimur, cum obsecramus, arguimus, increpamus, & non solum alios, sed Imperatores, & Reges opportune, & importune & ad ea studemus adducere, quae divinae sunt placita majestati.*]

[7 *Solveris super terram, e. s. & in c. nihil excipiens, qui dixit, quodcunque. Verum his diutius insistere nolumus, ne vel contendere videamur, vel in hujusmodi gloriari, cum si gloriari expediat, non in honore, sed in onere, non in magnitudine, sed in solicitudine sit potius gloriandum, cum & Apostolus in infirmitatibus glorietur. Novimus esse scriptum: Omnis, qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. & iterum: Quanto majores, humilia te in omnibus: & alibi: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Propter quod exaltationem nostram in humilitate ponimus, & humilitatem exaltationem maximam reputamus. Unde & servos non solum Dei, sed etiam servorum Dei nos esse scribimus, & fatemur, & tam sapientibus, quam insipientibus secundum Apostolum debitores sumus.*]

CAP. VII.

Ordinatus per Papam, non per hoc eximitur a jurisdictione sui Episcopi.

Idem *Episcopo Floren.*

PEr tuas *a* nobis literas: (*& infra.* 1) Postulasti per sedis Apostolicae oraculum edoceri, utrum quis per ordinem Subdiaconatus a Romano Pontifice susceptum, a debita tibi reverentia subtrahatur? Ad quod breviter respondemus, quod etsi decens sit, ut illis, quantum convenit, a te inter alios tibi subditos deferatur, quos benignitas Apostolica collatione ipsius ordinis honoravit, per eam tamen ab obedientia, quam alias tibi debent, minime absolvuntur.

[1 *Intimasti, quod cum aliqui Ecclesiae Rom. Subdiaconi praelationes in tua dioecesi assequuntur, pro quibus tibi debent obedientiam exhibere, si quando exigente justitia te contigerit exercere in ipsis Ecclesiasticam disciplinam, illi Subdiaconatus privilegium allegantes, ideo se asserunt non teneri ad executionem sententiae: ac si per hujusmodi Subdiaconatus officium ab obedientia, qua tibi tenentur, ratione obtenti beneficii sint exempti. Super quo*]

CAP. VIII.

Quando de obedientia, vel subjectione agitur, nihil attentari debet in praejudicium rei, vel possessoris non citati.

Idem Constantinopolitano Patriarchae. (*an.* 1206. *Ferentin. in Thraciam.*)

INter *b* quatuor: [*& inf.* 1] Petitionem *c* contra Ecclesias, quas tibi subjici postulabas, quae priusquam Constantinopolis civitas caperetur, Constantinop. Patriarchae minime respondebant, duplici ratione non duximus admittendam. Juris namque ratio postulat, ut in eorum praejudicium, quibus eaedem Ecclesiae sunt subjectae, nihil ordinemus de ipsis, cum nec citati sint, nec convicti, nec per contumaciam se absentent: [*& infra.*] Super obedientia vero, quam ut tibi impendi faceremus, ab Archiepiscopo, & Episcopis regni Cypri similiter postulasti, fere idem duximus respondendum, cum & ipsi ante tuam promotionem fuerint *d* exempti, quando videlicet Constantin. Ecclesia erat inobediens, & rebellis: & in eorum absentia circa *e* statum eorum non debuerimus *f* aliquid immutare. Justitiam tamen non negabimus tibi, cum eam duxeris postulandam.

[1 *Animalia, quae in medio sedis, & circuitu ejus describuntur ab Ezechiele, facies Aquilae super ipsorum quatuor memoratur, quia inter quatuor Patriarchales Ecclesias, Antiochenam, Alexandrinam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quae per animalia supradicta significantur, quas Apost. sedes in medio habens, quasi filias amplectitur spirituales, cui eaedem quasi in circuitu famulae obsequentes, ipsa Constantinopol. post Apostol. sedem excellentia praeeminet dignitatis, ad cujus exaltationem tanto libentius aspiramus, quanto ipsam honorabilius membrum sacrosanctae Rom. Ecclesiae arctius amplexantes, ipsius auxilio temporibus istis eandem amplius noscimus indigere, ac tuas, qui Domino disponente praeesse dignosceris, petitiones libentius promovere disponimus, quibus non repugnat honestas, nec aliis praejudicium generatur: cum a nobis injuriarum actio non debeat exoriri, a quibus jura tanquam a fonte ad caeteros derivantur*: & infra. *Tibi duximus respondendum, concedendo, ut hi, qui Ecclesias suas, seu beneficia possident, obedientiam tibi exhibebant, nisi forte aliqua illarum Ecclesiarum ante captionem regiae civitatis a jurisdictione Patriarchae legitime fuisset exempta. Subsequentem vero*]

CAP. IX.

Abbates, & Sacerdotes qui sunt dioecesani Episcopi, ad ejus Synodum venire, & sibi obedire compelli possunt per censuram Ecclesiasticam.

Idem (*an.* 1214. *Romae.*)

QUod super *g* his: [*& infra.*] Abbates, & Sacerdotes dioece-

a Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. b *Huc refer c. inter quatuor. super de Cler. peregr. & infra de Cler. non resid. & c. 4. eodem tit. in 3. compil.* c In omnibus manuscr. ita: Petitionem, qua Ecclesias tibi subjici, &c. d *extiterint.* e al. *contra.* f *debuimus.* g b Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.

diœcesana tibi lege subditos *a*, qui ad tuam Synodum venire contemnunt, (dummodo *b* in ipsa Synodo non ducas aliquid statuendum, quod canonicis obviet institutis) per cens. Eccles. ad Synodum ipsam *c* venire compellas, & debitam tibi obedientiam, & reverentiam exhibere.

CAP. X.

Canonici regulares inobedientes Priori suo per ipsum excommunicari possunt: & si fuerint incorrigibiles, de fratrum consortio expelli debent.

Idem *sancti Stephani, & sancti Proculi Abbatibus Bononiensibus. (an. 1214. Roma in Æmiliam.*

CUm in *d* Ecclesiis sancti Victoris, & sancti Joannis de Monte: [*& infra.*] Nos igitur ad reformationem earundem Ecclesiarum diligenti sollicitudine intendentes, universis Canonicis dedimus in mandatis, ut Priori suo in his, quæ ad eum *e* pertinent, obedirent. Cumque omnes (quatuor duntaxat exceptis) se obedire velle concorditer respondissent, prædicti quatuor se contra Priorem in superbiam erigentes, licet de obedientia suo Priori præstanda præstitissent juramentum corporaliter: tamen exhibiti juramenti immemores, suo Priori per omnia restiterunt: & cum pro contumacia sua nequivissent ad debitam obedientiam revocari, dictus Prior in eos excommunicationis sententiam promulgavit. Cum *f* igitur præfati Canonici ad Apostolicam sedem accessissent, per scripturas authenticas *g* ex multorum testimonio Prælatorum effecti de ipsorum contumacia certiores, recepto secundum formam Ecclesiæ ab eisdem corporaliter juramento, ipsis fecimus absolutionis beneficium impendi: præcipientes eis sub debito juramenti, ut ad suum claustrum, de quo exierant, redeuntes, Priori suo secundum Deum devote, ac humiliter obedirent. Ideoque mandamus, quatenus præfatos Canonicos, ut ad Prioris sui obedientiam revertantur, per cens. Eccles. compellatis: & ne de sua possint contumacia, vel malitia *h* gloriari, cogatis eos (si videritis expedire) ut juramentum, quod de parendo mandatis Prioris, pro absolutionis beneficio impetrando superbe negaverant, humiliter præstare procurent: alioquin eos de fratrum consortio penitus excludatis.

CAP. XI.

Presbyteri, & Clerici capellarum subditarum titulo Cardinalatus, debent Cardinali obedientiam, & reliqua, de quibus hic. Et vacante titulo, succedit Capitulum illius Ecclesiæ, nisi pro bono pacis aliquid sit exemptum.

Honorius III. *G. Presbytero Cardinali, & Capitulo sancti Laurentii in Damaso.* i (*an. 1216. Romæ.*)

HIs, quæ pro Ecclesia S. Laurentii in Damaso ex parte una, & capellis sibi subjectis ex altera, super scrutinio, aliisque articulis *κ* fuere proposita, diligenter auditis, sententiando decrevimus, ut earundem capellarum Presbyteri, & Clerici Cardinali, qui nunc est in ipsa Ecclesia, & qui fuerint *l* per tempora, manualem obedientiam, & reverentiam, & honorificentiam omnem exhibeant, & ad Ecclesiam ipsam pro scrutinio, baptismo, & Capitulo celebrandis, conveniant temporibus consuetis, correctionem ipsius Cardinalis recipientes humiliter, & excommunicationis, interdicti, vel suspensionis sententias, quas tulerit in eos, & Ecclesias eorundem, inviolabiliter observantes. Quando autem Ecclesia ipsa Cardinali *a* vacabit, Capellani, & Clerici memorati eidem Ecclesiæ reverenter exhibeant omnia supradicta: excepto, quod de correctione, & excommunicatione, & suspensione ipsorum pro bono pacis nostræ providentiæ reservamus.

CAP. XII.

Licet Abbatissa subditos excommunicare non possit, ipsi tamen sibi obedire tenentur.

Idem *Abbati S. Michaelis Abradensis diœcesis. (an. 1220.)*

DIlecta filia in Christo Abbatissa de Bubrigen. *b* transmissa nobis petitione monstravit, quod cum ipsa plerunque Canonicas suas, & Clericos suæ jurisdictioni subjectos, propter inobedientias, & culpas eorum officio, beneficioque suspendat, iidem confisi ex eo, quod eadem Abbatissa excommunicare eos non potest, suspensionem hujusmodi non observant, propter quod ipsorum excessus remanent incorrecti. Quocirca mandamus, quatenus dictas Canonicas, & Clericos, ut Abbatissæ præfatæ obedientiam, & reverentiam debitam impendentes, ejus salubria monita, & mandata observent, Ecclesiastica censura compellas. *c*

CAP. XIII.

Si Metropolitanus a Suffraganeo juramentum exigit ultra formam statutam a Canone, in eo, quod est ultra, Suffraganeus non tenetur.

Gregorius IX. *Patriarchæ Grandensi. (an. 1227. Roma in Venetiam.)*

DIlecti filii Archiepiscopi, & Capitulum Castellan. suam ad nos querimoniam detulerunt, quod cum a Castellano Episcopo exigeres juramentum præter formam canonicam, quam cæteri Suffraganei Metropolitanis suis consuevere præstare, iidem conspicientes ex hoc Ecclesiæ suæ præjudicium generari, ad sedem Apostolicam appellarunt: [*& infra.*] Cum igitur non deceat alii te fecisse, quod ab alio fieri tibi nolles: mandamus, quatenus contentus forma canonica, quam nos a Coepiscopis nostris nobis immediate subjectis recipimus *d*, nihil amplius a Castellano Episcopo obtentu alicujus consuetudinis exigas, prætextu præstiti *e* juramenti; sciens nos eundem Episcopum ab hujusmodi juramento quoad alios articulos absolvisse, vel denunciasse potius non teneri.

CAP. XIV.

Vacante Episcopatu, Capitulum confirmat, & infirmat electiones.

Idem *Priori fratrum Prædicatorum, & Archid. Rhegin. (an. 1228. Roma in Siciliam.)*

CUm olim causa: [*& infra.*] Quocirca mandamus, quatenus, licet Conventus monasterii sancti Salvatoris Messanens. sint ipso *f* jure hac vice eligendi potestate privati: de gratia tamen eligendi, seu postulandi detis ipsis auctoritate nostra liberam facultatem. Mandantes eisdem, ut cum Ecclesia Messan. vacet ad præsens, electionem suam confirmandam, prout de jure fuerit, vel etiam infirmandam, præsentent Capitulo Messan.

CAP. XV.

Qui major est ordine, licet in Ecclesia posterius receptus, in loco, & portione præfertur. h. d. secundum veram lecturam.

Idem

a *al. subjectos.* b *Conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 2.* c *illam.* d *cap. 2. eod. tit. in 4. comp.* e *al. ad Deum. & pro utraque litera facit, quod notatur supra de temp. ordin. c. ad aures. in gloss. 2.* f *al. cumque.* g *i. e. sigillis authenticis Prælatorum sigillatas, quod dic. ut not. inf. de fid. instr. cap. 1. & c. cum dilectus.* h *hæc 2. verba, vel malitia, desunt in antiquis.* i *In pluribus manuscr. habetur, Damasco tam in titulo, quam in textu, sed male, cum sit titulus notus, & valde antiquus Romæ.* κ *diligenter auditis, additur.* l *Et qui pro tempore fuerit.*

a *vacaverit.* b *al. Lumburgens. al. Neburgen. al. Quedeburgen.* c *Vide l. a divo Pio. ff. de re jud.* d *Vide l. 1. C. de summ. Trinit. & fid. cath. & l. 1. de emanc. liber.* e *prateriti.* f *In Cod. Barb. ita: Ipso jure hac vice eligendi, seu postulandi potestate privatus.*

Idem *Archiepiscopo sanctæ Mariæ majoris de urbe.* (*an.* 1228. *Romæ.*)

STatuimus, *a* ut Presbyteri primum locum, Diaconi secundum, Subdiaconi tertium, & sic de reliquis obtineant ordinatim, etiamsi posterius admittantur. Et qui major est ordine, etiamsi postea sit receptus, in portione percipienda potiorem esse volumus, ac minores facere servitia consueta.

CAP. XVI.

Si Ecclesia sita in aliquo Archidiaconatu erigitur in cathedralem, a jurisdictione Archidiaconatus eximitur.

Idem *Archiepiscopo Colocensi.* b (*an.* 1229. Roma in Hungariam.)

CUm inferior superiorem *c* solvere nequeat, vel ligare, *d* sed superior inferiorem liget regulariter, & absolvat, & satis absonum videatur, ut filius potestatem habeat in parentem: miramur, quod cum tu monasterium de Cheur. constitutum in Firmiensi Archidiaconatu tuæ diœcesis in Ecclesiam erexeris cathedralem, Archid. Firmiensis in tantam prorupit temeritatis audaciam, ut in Episcopum ibi consecratum, & Ecclesiam, suam jurisdictionem exercere præsumat: [*& infra.*] Mandamus, quatenus præfato Archidiacono, a cujus jurisdictione dictum Episcopum denunciamus exemptum, id districte studeas inhibere. Proviso, ut si ex hoc Archidiaconi Firmien. jura læduntur, in diœcesi tua (ubi expedire videris) absque alieni juris præjudicio, recompensationem illi facias congruentem.

CAP. XVII.

Compositionem super jure Primatiæ unus solus, cujus interest, poterit impedire.

Idem *Lemovic. Archidiac. & Priori sanctæ Radegundis Pictaviensis.* (*an.* 1229.)

HUmilis doctrina magistri: [*& infra.*] Mandamus, quatenus Prælatorum Burdegalensis Provinciæ in ea præsentium, & cathedralium Capitulorum ejusdem, necnon & Bituricen. Capituli super provisione, quam inter Bituricen. & Burdegalen. Archiepiscopos in causa primatiæ duximus faciendam, requiratis assensum, quo habito, providentiam *e* nostram solemniter publicetis. Si qui vero consensum præstare noluerint, vos supersedentes publicationi prædictæ, districte præcipiatis eisdem, ut personaliter, si Prælati fuerint, vel si alii, per procuratores idoneos nostro se conspectui repræsentent, prosecuturi coram nobis jus, si quod habere contendunt, & satisfacturi parti alteri, si succubuerint, in expensis.

TITULUS XXXIV. DE TREUGA, ET PACE.

CAP. I.

Statuit tempora Treugarum, & pœnas violantium.

Alexander III. *in Concilio Lateranensi.* f (*an.* 1179. *Romæ.*)

TReugas *g* a quarta feria post occasum Solis, usque ad secundam feriam in ortu Solis, ab adventu Domini, usque ad Octavas Epiphaniæ, & a Septuagesima usque ad Octavas Paschæ, ab omnibus inviolabiliter observari præcipimus. §. 1. Si quis autem treugas frangere præsumpserit, post tertiam admonitionem, si non satisfecerit, suus Episcopus sententiam excommunicationis dictet in eum, & scriptam vicinis Episcopis annunciet, quorum nullus excommunicatum in communione recipiat, imo scriptam sententiam quisque confirmet. Si quis autem hoc violare præsumpserit, ordinis sui periculo subjaceat. §. 2. Et quoniam funiculus *a* triplex difficile rumpitur, præcipimus, ut Episcopi ad solum Deum, & ad salutem populi habentes respectum, omni trepidatione seposita, ad pacem firmiter tenendam, mutuum sibi consilium, & auxilium præbeant: neque hoc alicujus amore, vel odio prætermittant: quod si quis in hoc opere trepidus *b* inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

CAP. II.

Personæ hic enumeratæ plena securitate gaudent tempore guerræ.

Idem. *c*

INnovamus *d*, ut Presbyteri, Monachi, Conversi, Peregrini, Mercatores, rustici, euntes, vel redeuntes, vel in agricultura existentes, & animalia, quibus arant, & semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. *e*

TITULUS XXXV. DE PACTIS.

CAP. I.

Pacta, quantumcunque nuda, servanda sunt.

Ex Concilio *f* Africano. (*an.* 348.)

ANtigonus *g* Episcopus dixit: [*& inf.* 1] Aut inita pacta *h* suam obtineant firmitatem, aut conventus (si se non cohibuerit) Ecclesiast. sentiat disciplinam. Dixerunt universi *i*: pax κ servetur, pacta custodiantur.

[1 *Gravem injuriam patior, & credo dolere sanctitatem vestram injuriam meam, & computare communem injuriam. Optantius Episc. cum se præsentaret, pactum mecum habuit, & divisum est, quod ad se illiciat imperatorum animos contra disciplinam, contra Evangelicam traditionem, contra pacem placitam. Nam si sibi contingere hoc posse arbitraretur, profecto in fratrem aliquid nunquam deliquisset. Unde*]

CAP. II.

Conventio invalida per consensum superioris validatur.

Gregorius. *l* (*an.* 598. Roma in Siciliam.)

QUoties *m* in conventionibus noster expectatur assensus, ne in dubium veniant, quæ geruntur, ratihabitio eas debet pro securitate partium solidare.

CAP. III.

Judex debet studiose agere, ut promissa adimpleantur.

Idem *Januario Episc. Caralitano.* n (*an.* 600. Roma in Sardiniam.)

QUaliter *o* in Sardinia: [*& infra.* 1] Studiose agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.

[1 *Minores, vel pauperes ab eis, qui illis majores sunt, opprimantur, reverendissimi fratris nostri Carthaginen. Episcopi, atque eminentiss. filii n. Innocentii præf. epistolæ testantur, a quibus, in quæ nobis scripta sunt noveritis, ipsarum vobis epistolarum exemplaria providimus transmittenda. Et ideo quia ea, quæ nobis petenda sunt, offeruntur.*]

CAP. IV.

Non valet pactum, per quod beneficium Ecclesiasticum debet pecunia resignari.

Alexander III. *Exonen. & Vigornen. Episcopis.* (*an.* 1164.)

CUm *p* pridem S. *q* Clericus procurator Prioris, & Monachorum de Acra, & P. Clericus, pro causa, quæ inter eos, & prædictum P. ac fratrem ejus, cujus vicem se

a *Ad hujus c. declarationem factum fuit c. ult. supr. de constit.* b *al. Coloniensi.* c *potiorem.* d *Vide l. decurio. C. de decur. l.* 12. *not. in l. hominem. ff. mandat.* e *provisionem.* f *Cap.* 21. *At quod extat apud me manuscriptum nunquam hactenus impressum.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & in Pannorm. l.* 8. *cap.* 147.

a *Psalm.* 138. *Eccl. c.* 4. b *al. tepidus.* c *Cap.* 22. *in eodem Concilio.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. Pann. l.* 8. *c.* 147. e *Posterior pars hujus cap. extat sub tit. de censibus. c. innovamus.* f *Carthaginis Africæ primo, c.* 12. g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* h *al. sui.* i *al. firmiter.* κ *pax hic pro pactione poni videtur.* l *lib.* 7. *epist.* 60. *Registri.* m *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* n *lib.* 8. *epist.* 38. o *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* p *Post Conc. Lateran. p.* 28. *c.* 2. *tit. de pact. licitis, & illic in rebus Ecclesiast. & c.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* q *Simon.*

se gerere dicebat, super Ecclesia, & Capella de L. vertebatur: ad nostram præsentiam accessissent, inter se (non tamen vobis mediantibus) convenerunt, quod eidem P. pro expensis, quas fecerat, tres marchæ argenti solverentur, & idem P. liti cederet, & a Monachorum infestatione cessaret. Cumque compositionem istam *a* auctoritate Apostolica peterent confirmari, nos eam non duximus admittendam, pro eo, quod videbatur pravam illicitæ pactionis speciem continere: [*& inf.* 1] Ille igitur nostris monitis acquiescens, & eidem *b* liti pro se, ac fratre suo renuncians, authentica instrumenta, quæ super hoc habebat, in nostris manibus resignavit: quæ nos Priori, & Monachis destinantes, mandavimus, ut eidem P. & fratri ejus in aliquo studerent beneficio providere, de quo majus lucrum valeant Apostolica intercessione percipere, quam eis deberet ex illa pactione illicita provenire. Cæterum quia Prior, & fratres acquiescere noluerunt, mandamus, quatenus moneatis eosdem, ut præfato P. & fratri ejus competens beneficium conferant, & assignent: alioquin si vobis constiterit, dictos Clericos a prænominata Ecclesia, & Capella absque ordine judicario violenter ejectos, ipsas eisdem restitui *c* faciatis: non obstantibus literis nostræ confirmationis, quas prædicti Prior, & Monachi a nobis impetrasse noscuntur.

[1 *Monuimus autem prædictum P. ut ipse tam pro se, quam pro suo fratre Monachos in pace dimitteret, & eidem liti omnino abrenunciaret.*]

CAP. V.

Non valet pactum de succedendo post mortem Prælati in ipsius Ecclesia.

Idem *Archiepiscopo Eboracensi.* (*an.* 1170.)

ACcepimus *d*, quod quædam sunt Ecclesiæ Clericis tali tenore concessæ, quod post eorum obitum alii nominatim succedant. Verum quoniam hoc iniquum est, & sacris canonibus inimicum, & ideo non debet aliquatenus tolerari, mandamus, quatenus hujusmodi successiones tam *e* detestabiles, & iniquas appellatione cessante prohibeas, & omnino frivolas, & inanes *f* esse discernas.

CAP. VI.

Qui per pactum augendæ pensionis consecutus est Ecclesiam, debet ea privari, & alias canonice puniri.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1176.)

CUm Clerici Vestræ jurisdictionis *g* (sicut accepimus) decedentibus Ecclesiarum personis paciscantur ex ipsis Ecclesiis majores solito solvere pensiones, ut facilius possint easdem Ecclesias adipisci: Nos *h* ad tam detestabile vitium extirpandum, fraternitati vestræ mandamus, quatenus ne id attentare præsumant, districtius prohibentes (si contra prohibitionem vestram venire præsumpserint) appellatione cessante eos taliter adeptis Ecclesiis spolietis: alias pro tantæ præsumptionis excessu severitate Ecclesiastica punientes eosdem.

CAP. VII.

Si Ecclesia rem suam locando, vel in feudum concedendo, apponit pactum in præjudicium juris parochialis alterius Ecclesiæ, non tenet: & quicquid hac occasione perceperit, reddere cogitur illi Ecclesiæ.

Innocentius III. *in Concilio generali.* i [*an.* 1215.]

PLerique (sicut accepimus) regulares κ Clerici, & seculares interdum, cum vel domos locant, vel feuda concedunt, in præjudicium parochialium Ecclesiarum pactum adjiciunt, ut conductores, & feudatarii decimas eis solvant, & apud eosdem eligant sepulturam. Cum autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujusmodi penitus reprobamus, statuentes, ut quicquid fuerit occasione hujusmodi pacti perceptum, Ecclesiæ parochiali reddatur.

CAP. VIII.

Non valet pactio in spiritualibus, vel quæ pactum inducit, vel turpis, seu de re turpi, vel impossibilis de jure, vel de facto.

Gregorius IX. (*an.* 1229.)

PActiones factæ *a* a vobis (ut audivimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cum in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti. Quod etiam de aliis est dicendum, quæ observatæ vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam juxta legitimas sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit.

TITULUS XXXVI.

DE TRANSACTIONIBUS.

CAP. I.

Instrumenta, & alia jura partium contraria transactione tolluntur.

Gregorius III. *b A. Subdiac. & Domivic. Abb.* (*an.* 591.)

SIcut grave: [*& infra.*] Post salubrem *c* decisionem de controversia vestra factam, decrevimus, ut omnia instrumenta, vel quicquid aliud est, quod partibus quoquo modo, aut ex temporis præscriptione *c*, seu aliter opem de lege, aut quocunque privilegio ferre poterat, sit vacuum, & omni virtute cassatum: & sola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validum perpetuumque robur obtineat. Cui si quid forte incuria, vel imperitia minus firmitatis insertum est, vires plenissimæ notionis ex hac nostra auctoritate suscipiat.

CAP. II.

Tenet compositio super decimis facta cum assensu superioris.

Alexander III. (*an.* 1180.)

STatuimus, *d* ut si super decimis inter vos, & aliquam personam Ecclesiasticam, de assensu Episcopi, vel Archiepiscopi sui compositio facta fuerit, rata & inconcussa persistat.

CAP. III.

Si Capitulum consensit transactioni, quam fecit Prælatus nomine Ecclesiæ, ulterius dissentire non potest.

Idem *Dulmensi Episcopo.* e (*an.* 1180.)

COntingit *f* interdum, quod licet Abbas, vel Prior alicujus conventualis Ecclesiæ, cum Ecclesiastica, vel seculari persona super his, de quibus inter eos controversia vertitur, coram delegato, vel ordinario Judice transigat, Capitulum tamen eandem transactionem nititur revocare. Unde quia nos consulere voluisti, tibi respondemus, quod si Abbas, vel Prior a Capitulo suo de ratihabitione literas habuerit, transactionem, quam fecit (si fuerit aliquot annis servata) Capitulum, ac si non consenserit in eam, non poterit revocare.

CAP. IV.

Super Ecclesiastico beneficio transigi non potest, etiam cum juramenti interpositione.

Idem

---

a *Ipsam.* b *idem.* c *Facit l.* 2. *ff. de vi, & vi arm.* d *Post Concil. Lateranen. p.* 28. *c.* 28. *& c.*4. *&* 5. *eod. t. in* 1. *comp.* e *Idem Conc. Trident. sess.* 25. *de reform. c.*7. f *vanas. al. vacuas.* g *Post Conc. Later. part.* 28. *c.* 8. *&* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* h *al. additur, intendentes.* i *C.* 56. *al.* 67. κ *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *Vide Navarum in manuali confess. c.* 23. *tit. de simon. & Sot. l.* 9. *de just. & jure. qu.* 5. *& cap. ult. inf. de Condit. apposit.* b *Anthemio. sic in vet.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *Post Concil. Later.* 28. *c.* 3. *& Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *Dulmosin. al. Dulenen.* f *Post Concil. Later. p.* 28. *c.* 5. *& cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.*

Idem Alex. III. *Abbati de Strat. & Priori sancti Eusebii.*
[*in Angl. Ord. D. August. an.* 1180.]

COnstitutus *a* in nostra præsentia G. Clericus sua nobis assertione monstravit, quod cum inter ipsum, & A. Clericum super Capella de Stratis controversia emersisset, tandem per transactionem sopita fuit: & licet hinc inde, fide præstita, firmata fuisset, eam tamen præfatus A. servare recusat. Quia igitur hujusmodi transactiones speciem continent simoniæ, mandamus, quatenus revocata transactione in irritum, causam audiatis, &c.

CAP. V.

Per transactionem factam sine auctoritate Episcopi potest Prælatus, sed non Ecclesiæ constitui censualis.

Idem *Carnotensi Episcopo.* [*an.* 1180.]

DE cætero *b* noveris, quod cum aliquis ad extraordinarium Judicem literis impetratis cum adversario suo componit, postmodum in Ecclesia, de qua agitur, jus aliquod habiturus: si compositio non est juri contraria, non est a loci Episcopo reprobanda. Sed census absque Episcopi auctoritate, qui præest Ecclesiæ, sub hoc prætextu solutus, vitam ejus qui solverit, non excedit.

CAP. VI.

Si beneficium, quod per transactionem habetur, impetratur ut vacans, ab eo, qui fuit transactionis mediator, non valet impetratio. h. d. quoad titulum.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo, &* d *Vigorensi Episcopo.* [*an.* 1160.]

EX literis vestris *e* accepimus, quod cum olim inter R. & A Clericos super Ecclesia de Vult. *f* coram te, frater Episcope, qui Judex fueras delegatus auctoritate G. qui tunc eidem A. patrocinabatur in causa, & testis inscriptus fuerat, transactio facta fuisset, postmodum idem G. sementiens Clericum, cum nondum esset in Clericum tonsuratus, super eadem Ecclesia tacito de transactione literas nostras impetravit. Cum autem idem G. non inficiaretur se transactioni interfuisse, & nondum fuisse tonsuratum, cum literas istas obtinuit, ei super prædicta Ecclesia silentium duximus imponendum.

CAP. VII.

Super Ecclesiastico beneficio non potest transigi, sed amicabiliter componi. h. d. & quotidie allegatur.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

SUper eo *g*, quod quæsivisti, utrum de Ecclesiastico beneficio in litigium deducto, possit fieri transactio? Tale damnus responsum, quod transigi super re sacra *h*, & litigiosa non potest: Etenim res sacræ, ut possideantur aliquo dato, vel retento, seu promisso, speciem credimus habere simoniæ. Alias si gratis & amicabiliter inter se litigantes componant, sacris canonibus nequaquam dicimus obviare.

CAP. VIII.

Transactio facta de rebus Ecclesiæ per Prælatum, sine superioris consensu, non obligat successorem.

Idem *Abbati de Strapho*, i *& Priori de Phœbi.* (*an.* 1180.)

VEniens ad κ Apostolicæ sedis clementiam magister G. de Fava *l* sua nobis insinuatione monstravit, quod Monachi majoris Monasterii, terras in parœcia sanctæ M. de Marchia *m* excolunt, & ab eadem Ecclesia coloni eorum omnia Ecclesiastica tam necessaria, quam voluntaria suscipiunt sacramenta, & tamen eidem Ecclesiæ decimas solvere contradicunt: [*& inf.* 1] Arbitrantur autem se posse tueri cujusdam transactionis prætextu inter præfatos Monachos, & quendam Sacerdotem memorati Guil. prædecessorem factæ, ut de duabus carruatis *a* terræ, quas in dominio suo Monachi tenent, tertiam tantum decimarum partem exsolvant: [*& infra.* 2] Mandamus, quatenus nisi præfati Monachi transactionem præscriptam auctoritate Apost. confirmatam esse docuerint, cum alias inter personas facta potius, quam inter Ecclesias videatur, ne pacta inter alios acta aliis obesse patiamur, ipsos, & agricolas decimationes ex quibuslibet rebus provenientes ex integro, & illarum, quas illicite detinuerant, justam existimationem restituere eidem Ecclesiæ compellatis.

[1 *Sed de frugibus tertiam partem solvunt, & duas partes sibi retinere præsumunt, de reliquis autem minutis decimis utpote nutrimentis animalium suorum, & de fructibus hortorum nil penitus præstare non erubescunt.*]

[2 *Quo fit, ut inde occasionem sumentes malignandi prædia ex agricolarum defectu ad eos devoluta Monachi in suum magis astute, quam provide dominium convertunt, quatuor, vel forte plures carrucatas duabus aggregant, non tamen decimas præstantes de illis, quoniam prius de duabus præstitissent, cum secundum compositionis tenorem integras de illis decimationes solvere tenerentur. Quoniam igitur nos convenit de Ecclesiis providere, ne sua cuilibet videantur jura perire, f. v. p. a. s.*

CAP. IX.

Sicut super jure præsentandi, ita super annexo non potest transigi, ut recedatur a lite, interveniente aliqua temporalitate.

Lucius III. *b Ormensi Episcopo.* (*an.* 1180.)

I. PRæterea *c*, quando inter Laicos, & viros Religiosos de præsentatione alicujus Ecclesiæ quæstione suborta transigitur, ita quod præsentationem Laicus obtineat, Religiosi vero novam, vel majorem percipiant in Ecclesia, in qua prius nullam, vel minorem habere consueverant portionem, an hujusmodi transactio teneat, quæsivisti. Cum igitur ipsa pactio simoniaca merito videatur: Respondemus, quod de jure non tenet, nec ex ea Religiosi ullum debent commodum obtinere.

CAP. X.

Super spirituali subjectione non licet transigere.

Celestinus III. (*an.* 1195. *Romæ.*)

II. PRæterea *d* quarto loco quæstio talis accessit, quod quædam cella eximi voluit a subjectione, qua matrici domui tenebatur: [*& inf.*] Fratres illius cellæ, se confitentes in jure illi domui quondam fuisse subjectos, referebant quæstionem olim de hac subjectione fuisse motam, & transactione sopitam, eatenus, ut quendam annuum *e* censum Ecclesiæ matrici reddendo, essent a subjectione principalis domus exempti: [*& infra.* 1] Prior consequenter pro majori Ecclesia proponebat, quod de spirituali subjectione transigere non liceret. Respondemus igitur, quod ex prædicta fratrum confessione, contra eos sententia procedere debeat, præsertim cum illa transactio (licet nobis de illo, quod cella determinate reddere tenebatur, constare nequiverit) iniquitatem simoniacam continuisse putetur.

[1 *Cæterum ex adverso prior majoris domus duo pariter allegabat, unum sc. quod ex quo confessi fuerant se dudum illi domui fuisse subjectos, & non ante transactionem illam esse exemptos, constabat, eos fuisse rebelles eo ipso, quod ante transactionem illam & exceptionem se commendabant, vel contendebant ab ejusdem jurisdictio-*

a *Post Conc. Lateran.* 28. *p.* 16. *& cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* b e *Post Conc. Later. p.* 28. *c.* 10. *& c.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *in quibusdam manusc. excedat.* d *al. Vvigorens. al. Vvigoriens.* e *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *al. de Ministra.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* h *Alias, super re religiosa, & sacra.* i *Staupho & Priori de Plib.* κ *C.* 3. *eod. in* 2. *compil.* l *Famulla. al. Flavilla.* m *Marhon.*

a *al. Carrucatis.* b *Morinensi. al. Oriensi, al. Orin.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* [*cumq; causa debito Marte percurreret.*] e *annuatim.*

risdictione esse subtractos, nec transactio subsequens eos poterat a tanto crimine inobedientiæ relaxare.]

CAP. XI.

Judex potest, & debet se interponere pro transactione inter partes facienda, præterquam in casibus, in quibus jura hoc non admittunt, ut super matrimonio. h. d.

Honorius III. *J. tituli sanctæ Praxedis Presb. Cardin.* (*an.* 1220. *Romæ.*)

EX parte tua: [*& infra.* 1] Poteris *etiam* ad componendum interponere *a* partes tuas, & interdum aliquid severitati detrahere, prout (statu imperii, & excedentium multitudine, provida deliberatione pensatis) videris expedire: exceptis nimirum casibus, qui compositionis, seu dispensationis *b* remedium non admittunt, utpote conjugii sacramentum, quod cum non solum apud Latinos, & Græcos, sed etiam apud fideles, & infideles existat *c*, a severitate canonica circa illud recedere non licebit. In his vero, super quibus jus non invenitur expressum, procedas (æquitate servata) semper in humaniorem partem declinando, secundum quod personas, & causas, loca, & tempora videris postulare.

[1 *Fuit propositum coram nobis, quod nonnulli Græci furtive sacros ordines a non suis Episcopis receperunt, quidam etiam excommunicati celebrant in Ecclesiis interdictis, & Græcis ritibus pertinaciter inhærentes, in nullo volunt Latinis obedire Prælatis. Præterea quidam Græci, & Latini Episcopi consecrationes faciunt in alienis Episcopatibus, & decimas percipiunt in eisdem in Episcoporum eorundem locorum præjudicium, & gravamen, licet Episcopi Græcorum nec percipere decimas, nec consecrationes hujusmodi consueverunt celebrare. Ad hæc laici Græci uxores suas secundum motum propriæ voluntatis dimittere, alias superducere non verentur, ac operari dominicis, ac festivis diebus, quemadmodum in profestis. Porro quidam Barones, & milites tam Latini, quam Græci, Abbatias, & Ecclesias alias cum hominibus, & bonis aliis eorundem contra justitiam detinentes, decimas non exsolvunt, & alios solvere recusantes, in suo errore defendunt: & si pro his, & aliis excessibus feratur in eosdem sententia excommunicationis, eam in animarum suarum periculum, & aliorum scandalum vilipendunt. Unde a nobis postulas edoceri quid tibi agendum sit, & qualiter Metropolitanus puniendus sit, qui quibusdam eundi cum mercibus in Alexandria contra statutum Concilii generalis licentiam tribuere de facto non expavit. Nos igitur c. t. t. resp. ut cum jura canonica, & civilia edita sunt fere in omnibus his articulis prænotatis, procedas in his secundum canonicas, & legitimas sanctiones.*]

TITULUS XXXVII.
DE POSTULANDO.

CAP. I.

Clericus in sacris, vel minoribus beneficiatus, in seculari foro postulare non debet, nisi pro se, vel sua Ecclesia, vel miserabilibus personis.

Ex Concilio Lateranensi. *d* (*an.* 1179.)

CLerici *e* in Subdiaconatu, & supra, & in ordinibus quoque minoribus, si stipendiis Ecclesiasticis sustententur *f*, coram seculari Judice Advocati in negotiis secularibus fieri non præsumant: nisi propriam causam, vel Ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus forte personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Sed nec procuratiam villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus, & secularibus viris, ut justitiarii eorum fiant, quisquam Clericorum exercere præsumat.

CAP. II.

Canonici regulares postulare non possunt sicut Monachi, nisi pro utilitate Ecclesiæ, vel sui monasterii, & præcepto Abbatis.

Innocentius III. *Compostell. Archiepiscopo.* (*an.* 1210.)

EX parte tua nobis fuit propositum, quod quidam Canonici regulares non solum in Ecclesiasticis, verum etiam in forensibus causis præsumunt Advocati officium exercere. Cumque objicitur eis *a*, quod non debent esse forensis, vel Ecclesiastici negotii susceptores, vel executores, nisi forte id monasterii exposcat utilitas, Abbate nihilominus imperante, ad suam proponunt insolertiam *b* excusandam, quod capitulum illud, per quod prædicta prohiberi videntur, de Monachis, non de Canonicis regularibus loquitur manifeste. Unde consultationi tuæ taliter respondemus, quod idem judicium de Canonicis regularibus, quod de Monachis, quantum ad supradicta credimus observandum, licet de Monachis in canone specialiter sit expressum.

CAP. III.

Se summat.

Gregorius IX. (*an.* 1230.)

CUm Sacerdotis sit officium *c* nulli nocere, omnibus autem velle prodesse: nonnisi pro seipso, vel Ecclesia sua, vel (si necessitas immineat) pro personis conjunctis, aut miserabilibus sibi licitum est postulare: [*& inf.*] Clericus autem, qui contra Ecclesiam, a qua beneficium obtinet, pro extraneis Advocatus, vel Procurator esse præsumit *d*, tanquam ingratus potest (maxime si Clericus sit ejusdem Ecclesiæ) beneficio hujusmodi spoliari.

TITULUS XXXVIII.
DE PROCURATORIBUS.

CAP. I.

Non auditur quis tanquam alterius Procurator, nisi habeat mandatum legitime factum.

Gregorius *Maximo Salonensi Episcopo.* (*an.* 596. *Roma in Dalmatiam.*)

ALia e quidem: [*& infra.*] Scripsisse te quibusdam *f* comperimus, quod prædictos viros tunc *g* ad causam non miseris, & ideo quæ cum ipsis facta sunt, subsistere non debere: sed & Thomas sibi hoc a te dictum perhibuit: ex qua re nec præsentium portitoribus judicavimus esse credendum *h*, ne de ipsis similiter diceretur. Quia ergo hoc cautiores nos esse præmonuit, instructam personam cum mandato legaliter facto, & Presbyterorum, seu Diaconorum, testiumque subscriptionibus roborato, gestisque ex more indicto transmitte, ut quicquid cum ea actum fuerit, jure subsistat.

CAP. II.

Non valet sententia, etiam expensarum condemnatoria, lata contra absentem ex probabili causa legitime per nuntium excusatum. h. d. quantum ad verum intellectum.

Alexander III. (*an.* 1160.)

QUerelam *i* A. Clerici accepimus: [*& infra.* 1] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod Vigor. Episco-

a L. 2. §. *& post. ff. de novi op. nunc. & 90. dist. per tot.* b *Perperam in impressis, dispositionis.* c *Vid.* Turrecrem. 28. *q.* 1. *in summa.* d *Cap.* 12. *sub Alexand.* III. e C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Insero ergo, quod inedia cogente postulare poterit. l.* 1. *& ibi Bart. C. de patr. qui fil. distr.*

a *Conc. Trident. Sess.* 22. *de reform. cap.* 1. b *Eadem vox supr. de suppl. negl. præl. cap.* 2. *& fortassis leg. insolentiam, ut ibi notavi: vel dic, insolertiam, id est, inscientiam.* c *hæc vox, officium, in multis deest, & super verbo, sit, hec habetur expositio, id est, intersit; nec habetur in cap. denique.* 14. *q.* 5. *unde sumitur.* d *præsumpserit.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *al. quibusdam nostris.* g *al. nunc.* h *Vid. l. non solum.* §. *qui alienum, & ibi Bart. ff. eod.* i *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.*

Episcopus præfatum A. in restitutione expensarum, pro nulla alia rationabili causa condemnaverit, nisi pro eo tantum, quod in termino constituto ad ejus præsentiam non accessit, infirmitate detentus a, cum non possit quis cogi, nisi velit in gravibus causis Procuratorem constituere, & ipse ad probandum infirmitatem suam, Presbyterum, & Diaconum destinaverit, eum absolvere ab eadem sententia minime differatis.

[1 *Quod cum ven. f. n. Vigor. Episcopus causam, quæ vertitur inter ipsum, & Sabin. Episcopum super Ecclesia de Bubet. de mandato nostro suscepisset fine debito terminandam: tandem quia idem Clericus termino constituto suam ei exhibere præsentiam non potuit, eo quod erat infirmitate gravatus, sicut per quendam Presbyterum, & Diaconum, quos ad præsentiam ipsius Episcopi miserat, paratus erat probare: eundem A. in restitutione expensarum, quas R. Luxon. Archidiac. pro ipsa causa ad diem ipsum tunc veniendo eidem condemnavit.*]

CAP. III.

Sententia lata cum Procuratore revocato, & de hoc certificato, non præjudicat domino. h. d. secundum communem intellectum.

Clemens III. (*an.* 1190.)

EX insinuatione b Archidiaconi Sagien. accepimus, quod cum inter ipsum, & magistrum G. super quadam præbenda Lexon. Ecclesiæ controversia mota fuisset: [*& infra.* 1] Licet ab eodem Archidiacono Procuratori suo, duobus Clericis præsentibus expresse fuisset inhibitum, ne causæ cognitionem susciperet: ipse nihilominus in causa procedens, sententiam contrariam reportavit. Cæterum, quia alter de prædictis Clericis dicitur obiisse, mandamus, quatenus si per ipsius Archidiac. & superstitis Clerici juramentum constiterit de præmissis c, sententia contra eum lata nequaquam obstante, prædictæ præbendæ possessionem cum fructibus inde perceptis (si ejus restitutioni aliud canonicum non obsistat) auctoritate nostra restitui faciatis eidem. Restitutione vero facta, si Archidiaconus ipse suam canonicam institutionem probare potuerit, ipsam ratam permanere appell. postposita decernatis.

[1 *Eidem magistro propter hoc ad sedem Apostol. accedenti G. de Coron. procuratorem ipsius Arch. se gerens ad illam causam constitutam cum quibusdam literis de ratihabitione, prout decebat, se opposuit. Cum autem aliquantulum in causæ cognitione processum fuisset.*]

CAP. IV.

Rescriptum super consecutivis judiciis impetratum a Procuratore revocato, & de hoc certificato, non valet, nec processus, vel sententia lata per ipsum. si revocatio pervenit ad adversarium. h. d. secundum glossam.

Innocentius III. *Cabilon. & Catalan.* d *Episcopis.* (*an.* 1210.)

IN nostra præsentia Tullen. e Episcopus est conquestus, quod cum ad causam, quæ inter ipsum f, & Decanum Tullens. super dilapidatione, excommunicatione, & perjurio, ac quibusdam aliis criminibus g vertebatur, T. & G. Presbyteros Procuratores instituens, ipsos ad sedem Apostolicam duxerit destinandos, cum de ipsorum fide postmodum titubasset, mandatum, quod eis dederat, intra modicum temporis spatium revocavit: sed ipsi licet mandati literas revocatorias recepissent, nihilominus in negotio processerunt, & pro Procuratoribus se gerentes, cum adversario ingressi judicium, cum eo ad Parisiens. Archidiaconum, & collegas suos in ejusdem præjudicium nostras literas impetrarunt: [*& infr.* 1] Cumque prædictus Episcopus ad probandum, quod falsi Procuratores fuerant, ab ipsis Judicibus inducias postulasset, ipsi exceptionem oppositam inutilem, & supervacuum reputantes, ad probationem ipsius dilationem concedere noluerunt: propter quod ad appellationis beneficium convolavit. Sed iidem nihilominus lite non contestata, & juris ordine prætermisso, testes contra eum recipere præsumpserunt, ipsum a Tullen. Ecclesia per sententiam removendo. Nos vero licet vix fidem adhibere potuerimus, quod dicti Judices, utpote viri literati, providi, & honesti taliter processissent, maxime cum in sua relatione (quam ad nostram præsentiam transmisere) de hujusmodi exceptione nullam fecerint mentionem: quia tamen Episcopus per viros religiosos, providos, & honestos, de quibus non est verisimile, quod suæ salutis obliti, ac juramenti religione contempta, falsum testimonium tulerint, nobis fecit super his, quæ sunt proposita, plenam fidem; attendentes etiam, quod falsi Procuratoris exceptio non solum ante sententiam, verum etiam postea potest objici a: utpote qua probata judicium nullum, & nullius momenti controversiæ reputantur, processum supradictorum Judicum sententialiter duximus irritandum.

[1 *Quoniam citatio, licet eidem Episcopo minime fuerit præsentata, cum tamen ad ejus notitiam devenisset, quod eisdem erat causa commissa, quæ inter ipsum, & dictum Decanum, & Archid. vertebatur, ad eorum præsentiam venire properavit.*]

CAP. V.

Si agitur de adulterio coram Judice seculari ad pœnam legalem, non intervenit Procurator: secus si coram Ecclesiastico ad separationem tori.

Idem *Brixien. Episcopo.* (*an.* 1208.)

TUæ frat. b [*& inf.*] Consultationi tuæ c taliter respondemus, quod si vir accuset uxorem de crimine adulterii coram Judice seculari, ad pœnam legitimam infligendam, quia tunc inscriptionis vinculum debet arripere, seque ad pœnam talionis adstringere, non per Procuratorem, sed per seipsum præsentem oportet præsentialiter accusare. Si vero vir accusare velit uxorem de adulterio coram Ecclesiastico Judice, ut ab ejus cohabitatione discedat, quia tunc etsi forsan oporteat eum inscribere, ut designet in scriptis nomen, locum, & tempus, & omnia, quæ comprehenduntur in lege civili d: ad talionem tamen non debet se aliquatenus obligare, ne forte cum in probatione defecerit, intentionis suæ consequatur effectum; sustineri potest, si necessitas id postulaverit, ut per Procuratorem accuset; quoniam hujusmodi accusatio, etsi de crimine fiat, non est tamen criminalis, sed quasi mixta inter civilem, & criminalem, quanquam in præsentia principalium personarum securius procedatur.

CAP. VI.

Qui de mandato domini causam procuravit, ab eo repetit expensas propter hoc factas.

Idem.

CUm pro e causa, quæ inter G. & F. Gabilonen. f Ecclesiæ Archidiac. vertebatur: [*& infra.* 1] Discret. v. mandamus, quatenus expensas Archidiacono restitui faciatis, si legitime probare potuerit, se de mandato Capituli suscepisse prædicta negotia promovenda, & propter hoc ad sedem Apost. accessisse.

[1 *Procuratores utriusque partis ad n. præsentiam accessissent, Archid. f. procurator proposuit, quod a bon. mem. PP. p. n. confirmationis literas impetravit, sub quibusdam constitutionibus Ecclesiæ de communi assensu Capituli constitutis, ex quarum inobser-*

a *Vid. l. quæsitum. arg. a contrario sensu, ff. de re jud.* b *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* c *Vid. l. in bonæ fidei C. eod. & l. admonendi. ff. eod.* d *al. Cathalan.* e *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* f *Episcopum, legitur in impressis, & male: antiqui omnes habent, ipsum:* g *Vox, criminibus, deest in omnibus antiquis.*

a *Vid. l. licet. C. de jud.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *C. tuæ infr. de sponsal. est pars hujus. c.* d *Vid. l. libellorum ff. de accus. & l. prætor edixit. & ibi Bart. ff. uti poss.* e *C. 1. eod. tit. in 4. compil.* f *al. Gabion. al. Gablont.*

observantia Ecclesia debito servitio fraudaretur, petebat procurator pro Archidiacono memorato causam committi, & confirmari constitutiones prædictas, & ea restitui, quæ ad utilitatem ipsius Ecclesiæ coactus fuerat expendisse. & infra.]

CAP. VII.

Universitas etiam Scholarium potest ad agendum, & defendendum Procuratorem constituere.

Idem *Scholaribus Parisien.* (*an.* 1208.)

QUia in causis, quæ contra vos, & pro vobis moventur, vestra universitas ad agendum, & respondendum commode interesse non potest, postulastis a nobis, ut procuratorem instituere super hoc vobis de nostra permissione liceret. Licet igitur de jure communi *a* hoc facere valeatis, instituendi tamen Procuratorem super his auctoritate præsentium vobis concedimus facultatem.

CAP. VIII.

Si citatus ad totam causam constituit Procuratorem, quem postea revocat, potest nihilominus contra eum procedi, in quantum status causæ patitur, sine alia citatione. h. d. quoad intellectum.

Honorius III. *b Episcopo Egitanensi.* c (*an.* 1220.)

AUditis & intellectis, quæ super delegatorum nostrorum processibus fuere proposita, processus ipsos, & quæcunque secuta sunt ex eis, vel ob eos, noveris nos irrita judicasse, non obstantibus literis, quas de revocatione *d* mandati Procuratori suo Colubriens. Episcopus destinavit: cum antequam ad illum literæ hujusmodi pervenirent, fuisset super eisdem processibus hinc inde conclusum. Cæterum memoratum Colubriens. Episcopum, qui procuraverat totum negotium ad examen sedis Apostol. advocari, & postmodum mandatum factum Procuratori, non sine nostro contemptu, & tuo dispendio revocavit: condemnandum tibi duximus in expensis, quas fecisti a tempore, quo ad Procuratorem ipsius revocatoriæ literæ pervenerunt, & facies etiam *e* usquequo per se idem Episcopus, vel per Procuratorem idoneum se nostro conspectui præsentabit, in principali negotio legitime processurus.

CAP. IX.

Procurator Episcopi causas Episcopatus agit, & defendit, licet non fuerit datus sub nomine Syndici, vel Actoris.

Idem *M. & R. Canonicis Mutinen.* (*an.* 1220. *Roma in Flaminiam.*)

PEtitio vestra nobis exhibita continebat, quod cum Mutinen. Episcopus in Livoniam profecturus, vos vicarios suos, & procuratores constituit generales, vobis volentibus agere contra detentores bonorum Episcopi Mutinen., vel contra illum agentibus respondere; frequenter opponitur *f*, quod hoc facere non potestis, pro eo quod in instrumento Vicariæ, sive procurationis hujusmodi non exprimitur, quod Episcopus ipse constituerit vos Syndicos, vel Actores: [*& inf.* 1] Nos igitur ex tenore ipsius instrumenti liquido cognoscentes, quod intentio fuit ipsius Episcopi dare vobis agendi, & respondendi pro ipso *g* liberam potestatem, exceptionem hujusmodi penitus reprobamus.

[1 *Unde humiliter postulastis, ut cum per exceptiones hujusmodi frequenter impediatur utilitas Episcopi supradicti, super hoc providere salubriter dignaremur.*]

CAP. X.

Providere debet Judex, maxime in causa matrimoniali, quod constituens Procuratorem gaudeat plena libertate.

Gregorius IX. *Nobili viro Ubaldo* h *civi Pisano.* (*an.* 1235.)

ACcedens ad Apostol. sed. [*& inf.*] Mandamus quatenus D. nobilem mulierem, quæ sub tua potestate tenetur, plenæ restituas libertati, faciens ipsam ad castrum de Massa Lucanæ diœcesis secure perduci, ut existens ibi libera, Procuratorem libere ordinare valeat, qui suam coram nobis justitiam prosequatur. Tu ergo super sponsalibus, quæ inter natam tuam, & filium ejusdem nobilis contracta proponuntur, procuratorem idoneum ad præsentiam nostram mittas, qui ad agendum, & respondendum plenam *a* habeat potestatem.

CAP. XI.

Si procuratori generali denegantur induciæ ad consulendum Dominum, ex causa probabili absentem, poterit Procurator appellare.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*an.* 1236.)

DIlectus filius magister L. Rector Ecclesiæ de Anna transmissa nobis petitione monstravit, quod cum R. Presbyter contra ipsum causa studii Bononiæ commorantem, super eadem Ecclesia ad Judices nostras literas impetrasset, earum auctoritate a Judicibus ipsis eodem Rectore citato, Procurator ipsius generalis ad omnia ejus tractanda negotia, pro eo, quod competentem terminum, intra quem Rectorem ipsum consuleret, utrum deberet contendere, vel cedere quæstioni, sibi concedere denegabant, pro eodem nostram audientiam appellavit. Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XII.

Si reus recedit a judicio, dimisso Procuratore solummodo ad agendum, contumax est, & condemnatur in expensis.

Idem *Episcopo Lexonen.* (*an.* 1236.)

COnstitutis in præs. n. H. Priore Sagien. & T. Laico dilectum filium O. Subdiac. nostrum super causa, quæ inter ipsos super quadam summa pecuniæ vertitur, concessimus auditorem: [*& inf.*] Quia Prior super ipsa pecunia, in qua dictus T. eum sibi suæ uxoris nomine teneri dicebat, recepto libello illicentiatus recessit, quendam Procuratorem dimittens solummodo ad agendum, quem cum auditor ipse per mandatum procuratorium sibi datum, ad defendendum Priorem sufficientem non viderit, eum ex hoc reputans contumacem, ipsum præfato T. in unam marcham sterlingorum condemnavit, taxatione præhabita in expensis *b*. [*& inf.*] Nos autem finem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore præfato factum esse dignoscitur approbantes, mandamus, quatenus partibus convocatis, &c.

CAP. XIII.

Tenet judicium agitatum cum Procuratore revocato, si revocationem Judex, & adversarius ignoraverunt. h. d. secundum communem intellectum, & verum.

Idem.

MAndato Procuratoris post litem contestatam a Domino revocato, si hoc ignorante Judice, vel adversario factum fuerit, judicium, quod idem quasi Procurator postmodum expertus est, ratum esse debebit.

CAP. XIV.

Filius familias potest esse Procurator in judicio, etiam ad futuras lites: & Procurator datus cum pluribus simul in solidum, præfertur, si præoccupavit negotium: secus, si diverso tempore fuit datus. Item Procurator appellare debet a sententia, nisi ex causa excusetur: quo casu debet Domino nunciare de sententia: appellationem tamen prosequi non tenetur.

Idem.

NOn injuste Judex processit, qui filiumfamilias in Procuratorem admisit, quamvis ad futuras controversias constitutum: qui licet simul cum aliis datus fuerit, prius tamen procurationis officium occupavit. Quod fieri nequivisset in Procuratoribus diversis temporibus constitutis, quoniam dato posteriori, prioris esset procuratio revocata,

a *Vide Horat Luc. tract. de privil. Scholarium, privil.* 50. b *In aliquot, Innoc. III. & al. Ægitanensi.* d *recusatione.* e *quousque.* f *proponitur, in aliquot antiq.* g *In multis antiq. est dictio, Episcopo.* h *Umbaldo.*

a *Plenariam.* b *Vide l.* 1. *cum not. ibi. ff. quod cujusque univers.*

ta *a*. Potuit quoque is, & debuit a sententia in eo, quod lata extitit contra ipsum, nostram audientiam appellare, vel (si justa *b* causa excusabat eundem) saltem Domino contestari *c*, ut ad appellationis beneficium convolaret. Licet appellationem prosequi non teneretur invitus.

CAP. XV.

Procurator universitatis, cujus majores, & Jurati sunt excommunicati, non repellitur ab impetrando, nisi illi in procuratorio sint expressi, vel eorum auctoritate factum sit, vel ad id scienter sint admissi. h. d. & est decisio notabilis, & subtilis.

Idem.

Consulti sumus, an constitutus ad impetrandum a communitate aliqua Procurator, ab impetrando deberet excludi pro eo, quod majores, & Jurati *d*, per quos eadem communitas regebatur, tempore, quo injunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis sententia innodati.

Taliter respondemus, quod nisi essent illi in literis procurationis expressi, vel alias eorum auctoritate Procuratoris *e* institutio facta fuisset, aut sciens eos esse tales, ipsa communitas una cum eis constituisset eundem, non est Procurator hujusmodi repellendus.

TITULUS XXXIX.
DE SYNDICO.

CAP. I.

Religiosi debent habere Syndicum, qui causas monasterii agat, & defendat etiam (si oportuerit) constituto illi salario.

Gregorius Papa *Subdiac. f defensori Siciliæ. (an. 599.) Roma in Siciliam.)*

Sicut studii *g* nostri esse debet a litigiis forensibus Monachos submovere, ita necesse est nostra provisione, quemadmodum negotia eorum disponi debeant, ordinare. Pro qua re tibi præcipimus, quatenus cum Fausto loqui debeas, cui (si voluerit) constituto salario, monasterii generaliter debeas negotia commendare. Expedit enim pro parvo incommodo a strepitu causarum servos Dei esse quietos.

TITULUS XL.
DE HIS, QUÆ VI, METUSVE CAUSA FIUNT.

CAP. I.

Si quis timore mortis, postea ratum non habens, religionem profitetur, exire, & matrimonium contrahere potest: secus, si a principio, vel ex post facto libere consensisset.

Alexander III. *Oscen. Episcopo* h, *& Priori sanctæ Mariæ Cæsaraugust. (an. 1180.)*

Perlatum est ad audientiam *i* nostram, quod cum quidam nobilis, & potens M. uxorem suam suspectam *k* haberet, milites sui, ejus præcepto eam ad quandam sylvam ducentes, evaginato gladio occidere voluerunt: sed tandem pietate ducti, sub tali conditione pepercerunt eidem, quod in monasterio de Colobris *l* habitum susciperet monachalem: [*& infra.* 1] Episcopi vero missi a viro, ut ei velum imponerent, quia juvenis erat, & filium parvulum habebat, mutationem vitæ suæ suspectam habentes, seorsum convenerunt eandem: quæ rem patefaciens, quod mortis timore monasterium intrabat, proposuit, & quod inde quandocunque posset, exiret: sed alter *a* Episcoporum (ut viri tyrannidi satisfacere videretur) mulieri velum imponere simulavit: tandem viro de medio sublato, prædicta mulier de monasterio exiens, alium maritum accepit: quos Galagoritanensis Episcopus ad instantiam sororum vinculo excommunicationis adstrinxit: [*& inf.* 2] Ideoque mandamus, quatenus prædictam mulierem, & virum (recepto sacramento, quod vestro debeant stare mandato) ab excommunicationis vinculo absolvatis: deinde tam mulierem, quam Priorissam, & Moniales præscripti monasterii ante vestram præsentiam convocantes, si legitime probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intrasse, aut quod fecit, postmodum ratum habuisse: ipsam ad monasterium redire, & habitum depositum reassumere *b* censura Ecclesiastica compellatis.

[1 *Quo audito maritus ejus, quia reservata erat ad vitam, grave plurimum tulit, sed tamen postmodum acquievit, sicque factum est, quod duos Episcopos Cæsaraug. & Terasonen. ut eam benedicerent, & illi velum imponerent, ad monasterium ipsum adduxit.*

[2 *Ignorans penitus, quomodo res processisset, quoniam utique sententiam ven. f. n. Terragonens. Archiepiscop. postea confirmavit. Nos igitur de prudentia, & honestate vestra confidentes, causam ipsam experientiæ vestræ duximus committendam, & fine debito terminandam.*]

CAP. II.

Qui per metum amissionis patrimonii suo beneficio renunciat, illud repetere potest.

Idem *Episcopo Vigornien. (an. 1180.)*

Abbas sancti *c* Cadmundi *d*, a quo R. præsentium lator patrimonium suum tenere dignoscitur, milites suos, & Burgenses ad domum ejus (sicut accepimus) destinavit, qui eum a domo, & universa possessione expellerent, nisi Ecclesiam suam penitus abjuraret: quod cum idem R. tali modo coactus fecisset, Abbas alii concessit supradictam Ecclesiam. Unde quia quæ metu, & vi fiunt, de jure debent in *e* irritum revocari: mandamus, quatenus prædicto R. cum integritate restituas universa.

CAP. III.

Qui terrore Laicorum electioni de se factæ renunciat, si renunciatio juramento, vel fide firmata non sit, regimini, ad quod electus erat, præfici poterit.

Clemens III.

Ad aures nostras *f* te significante pervenit, quod electus quidam in Plebanum cujusdam Ecclesiæ ad terrorem Laicorum renunciavit electioni, quæ de ipso fuerat a Clericis, uno excepto, unanimiter celebrata: [*& inf.* 1] Tuæ igitur discretioni præsentibus innotescat, quod renunciatio facta ad terrorem Laicorum (nisi forte juramento, vel fide interposita, sit confirmata) non impedit, quo minus is, qui renunciavit Ecclesiæ, ad cujus regimen prius erat electus, præficiatur eidem.

[1 *Is autem, qui dissensit, ante electionem ad sedem Apostolic. vocem appellationis emisit. Ideoque consulere voluisti, si renunciatio facta ad terrorem Laicorum impediat, quo minus ad regimen prædictæ Ecclesiæ is, qui fuerit prius electus, assumi debeat, & si ejus appellatio valeat, qui se non electurum juravit, & ne alii eligerent, appellavit.*

CAP. IV.

Qui per metum, qui cadere potuit in constantem virum, beneficio suo renunciare juravit, & renunciavit, illud repetere poterit.

Innoc. III. *Decano, & Subdiacono Lincon. (an. 1200.)*

M Ad

a *Vide l. si quis eum.* §. *fin. ff. eod.* b *ut infirmitas, paupertas, vel justus metus.* c *id est, nunciare coram testib. l. si procuratorem.* §. *si ignorantes. ff. mand.* d *Vide l. 1. ff. quod cujusque uni. & c. cum non ignores. de præb.* e *procurationis.* f *lib. 1. epist. 67. Regist. Petro.* g *C. 1. eod. tit. in 1. compil.* h *Restituta est a nobis vera inscriptio, nam perperam ita prius legebatur, Exonien. Episc. & Priori S. M. Cæsariæ.* i *Post Conc. Later. p. 50. c. 13. & cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* k *suspectam, scil. de adulterio.* l *Ita manusc. emendatiores, sed fortassis Calabris. al. Colubris. al. Tolobris.*

a *Tirasonensis scilicet, nam hic cum Cæsaraugustano velum imponebat, ut patet ex integra.* b *resumere.* c *post Conc. Lateranen. part. 22. cap. 7. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* d *Esdmundi.* e *Vide l. cum gloss. C. & ff. eod. Item. Sot. infra. cit.* f *Cap. 11. eod. tit. in 2. compil.*

AD audientiam *a* nostram magistro G. de Chevel. *b* significante pervenit, quod cum Ecclesiam de Chevel. canonice fuisset adeptus, & aliquandiu pacifice possedisset, gravissimo tandem metu Regis, quod eam resignaret, jurare coactus, eam in eorum, ad quos pertinebat, manibus resignavit. Quia vero quæ vi, metusve causa fiunt, carere debent robore *c* firmitatis: mandamus, quatenus si eundem ad resignationem constiterit vobis per talem metum fuisse coactum, qui potuerit, & debuerit cadere in virum constantem, non obstante juramento prædicto, quo non ad repetendum, sed ad resignandum solummodo tenebatur, præfatam Ecclesiam ei restitui faciatis.

CAP. V.

Excommunicatus non est, qui absolute coactus excommunicato communicat, secus, si coactio fuit conditionalis.

Idem *Vidronen.* d *Archiepiscopo.*

(*an.* 1200.)

SAcris *e* est canonibus: [*& infra.*] Distinguimus autem, utrum is, qui communicat excommunicatis invitus, sit per coactionem adstrictus *f*, aut per metum inductus, in primo casu talem non credimus excommunicatione teneri, cum magis pati, quam agere *g* convincatur. In secundo, licet metus attenuet culpam *h*, quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.

CAP. VI.

Metum passo non subvenitur, si non fuit talis, qui cadere potuit in constantem virum.

Idem *Marsil. & Agathen. Episcopis.*

(*an.* 1200.)

CUm dilectus filius: [*& infra.*] Quia *i* constitit nobis de voto emisso, & de præstito juramento a Canonicis insularum, quod regulam Cistercien. observarent, vel translationem ipsius Ecclesiæ ad ordinem illorum nullatenus impedirent: cum utrumque servatum non vergat in dispendium salutis æternæ, nolentes viam perjuriis aperire. Non obstante violentia, quæ proponebatur illata, cum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret κ, & ideo non debuerat cadere in constantes. Nec obstante dolo, quo se proponebant fuisse seductos: cum talis dolus non tam ad circumventionem prædictorum Cistercien. quam ad fatuitatem eorum debeat retorqueri; super restitutione petita silentium eis duximus sententialiter imponendum.

CAP. VII.

Probata violentia per testes, res amissæ probantur per juramentum. Et super valore rerum amissarum taxatione Judicis præmissa, & secuto petentis juramento, fit condemnatio.

Gregorius IX.

SUper eo, quod adversarius vester se conquerebatur a vobis per violentiam spoliatum, arbitramini contra vos fuisse injuste processum, cum non nisi proprio juramento probaverit singula, quæ amisit. Verum postquam de violentia per testes, & de amissis rebus per ipsius constiterit sacramentum: potuit Judex taxatione ab ipso facta, pro personarum, ac negotii qualitate vos in æstimatione rerum amissarum juramento adversarii declarata, rationabiliter condemnare. *l*

a Cap. 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Chevelle.* c *Vid. l. merum §. sed quod prætor. & §. volenti. & ibi Bart. ff. eod* d *Vicrosien. al. Nidrosiensi.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *attractus, in manuscr.* g *videatur, in impressis.* h *vid. l. fin. & ibi Bart. ff. de condict. ob tur. caus. & l.* 1. *§. metus ff. cod.* i C. 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* κ *vid. l.* 2. *& ibi Bart. ff. de noxa.* l *Iste text. reputatur singul. per Abb. Brix. in suo dict. in verb. æstimatio.*

TITULUS XLI.

DE IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

CAP. I.

Si in contractu venditionis, vel locationis Ecclesia fuit enormiter læsa, potest adversus talem contractum petere restitutionem in integrum: emptor tamen, sicut conductor, non debet fraudari in precio suo, vel in sumptibus per eum factis.

Alexand. III. *Alphanen. Episc.* (*an.* 1180. *Roma in Campan.*)

REquisivit tua fraternitas, quid agendum sit *a* de possessionibus laicis sub modico censu concessis? Noveris itaque, quod si Ecclesia læsa est, & manifeste apparet detrimentum ipsius (cum Episcopo ejus conditionem facere deteriorem non liceat, & Ecclesia jure minoris debeat semper illæsa servari) quæ in damnum ejus data constiterit, ad ipsius convenit jus, & proprietatem redire. Providendum est tamen, ne si forte coloni possessiones illas expensis, ac labore suo reddiderint meliores, sumptibus, quos bona fide fecerunt, debeant defraudari.

CAP. II.

Restituitur Ecclesia læsa propter negligentiam Procuratoris, qui jura Ecclesiæ non produxit.

Innocentius III. *sancti Georgii, & sancti Sergii Abbatibus.* (*an.* 1206.)

CUm venissent ad Apostol. sedem electus *b*, & Monachi Rothon. pro se, ac pro monasterio suo, ac magister A. pro Episcopo Venet. eis S. Georgii *ad velum aureum* Diac. Card. dedimus auditorem. Coram quo idem magister pro Episcopi parte proposuit, quod cum monasterium Rothon. esset situm in dioec. Veneten. & Ecclesiæ Venet. subjectum, prædictus Episcopus possessione subjectionis usus est hactenus inconcusse: sed cum occasione cujusdam electionis, quæ ibidem facta fuerat, partes de communi assensu ad Natenen. *c* Epicopum, & ejus collegas *d* commissionis literas impetrassent, duo eorum ad monasterium accesserunt: quorum adventum intrusus præsentiens, renunciavit hujusmodi electioni, & se a monasterio absentavit. Sed Judices auctoritate Apostolica Monachis injunxerunt, ut Syndicum, vel Procuratorem eligerent, qui in causis monasterii & consulte ageret, & utiliter responderet: districtius inhibentes eisdem, ne aliquem eligerent in Abbatem, donec plenius cognosceretur de jure, quod Episcopus se habere in Abbatis electione dicebat. Monachi vero etsi Procuratorem ad mandatum Judicum elegissent, Abbatem tamen contra inhibitionem eorum eligere præsumpserunt: cujus electionem Episcopus petiit infirmari, & se ad possessionem restitui, qua eum Monachi spoliarant. Deinde Judices definitivam sententiam protulerunt, electionem cassantes eandem, quam sententiam dictus magister petiit confirmari. Ad hoc fuit responsum, quod licet per Procuratorem ex parte Monachorum fuisset propositum, quod monasterium ipsum ad Rom. Eccles. nullo modo pertineret, dicti tamen Judices contra eos procedere nimis animose cœperunt: [*& infra.*] Nos igitur inspectis privilegiis præd. nost. Leonis, Gregorii, & Clem. quæ monasterium illud ad jus, & proprietatem indicant sed. Apostol. pertinere, intelligentes, quod monasterii Procurator etsi eadem privilegia coram prædictis Judicibus exhibere omiserit negligenter, jus tamen non tam suum, quam nostrum fuerit protestatus, videlicet, quod monasterium ipsum ad Rom. Ecclesiam nullo modo pertineret, ne ipsius negligentia in damnum tam nostrum, quam monasterii redundaret, ad audientiam restituimus Monachos Rothon. [*& inf.*] Electionem autem a Monachis (sicut dicitur) concorditer factam,

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 29. *c.* 7. b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *Vincen. al. Venasten. al. Navacen.* d *Abbates scilicet de Mater. & de Gromat.*

factam, pendente controversia, ex qua pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

CAP. III.

Ecclesia læsa in probatione necessaria omissa, potest petere restitutionem in integrum, non obstante termino juris probationis exclusivo. Et restitutionem petere potest non solum contra privatum, sed etiam contra Ecclesiam. h. d.

Idem *Helien. & Floren.* a *Episcopis* (*an.* 1208.)

AUditis, & intellectis b causæ meritis in quæstione, quæ vertitur inter Vigorien. Episcopum, & Abbatem de Evescam super Ecclesiis in valle de c Evescam, quas Episcopus asseruit ad se dioecesana lege spectare: Abbas autem eas ab ejus jurisdictione prorsus esse exemptas, cognovimus evidenter Ecclesias illas per privilegia illa Rom. Pont. non esse ab Episcopali jurisdictione subtractas, nisi forte vallis de Evescam sit ille locus, qui fuit a duobus Regibus d, Roe videlicet, & Offa libertate donatus, & quem bonæ memoriæ Celestinus Papa libertate donavit, sicut in ipsius privilegiis continetur. Verum tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Evescam pleno jure possessæ; ut videatur in eis jus Episcopale legitime præscripsisse, nisi forte per tantum temporis spatium Vigorien. Ecclesia interim vacavisset, ut tempore vacationis subducto, præscriptio minime sit completa: [*& infra.*] Licet autem utrinque sit in causa conclusum, quia tamen utraque pars necessariam (ut asserit) probationem omisit: nos attendentes, quod utraque Ecclesia fungatur jure minoris, æquitate pensata, utramque restituimus contra reliquam, ad probandam rationem e omissam, ne alterutra pars propter hujusmodi negligentiam gravi jactura lædatur.

CAP. IV.

Restitutio ex justa causa etiam majori est concedenda, dummodo justa causa petendi probetur. Si autem non probatur plene, vel semiplene, conceditur restitutio in causa favorabili. h. d.

Idem *Priori sanctæ Mariæ ad carceres, & L. Canonico sanctæ Mariæ de Mandria.* f (*an.* 1208.)

EX literis g Abbatis de Caluens. didicimus, quod cum Ramisane, & Grimol. Archipresbyteri inter I. virum, & L. mulierem ex delegatione nostra sententiam divortii protulissent, & appellat. interposita h cognitionem sententiæ ipsi Abbati, & Archipresbytero Paduano duxerimus committendam: quia pars mulieris ad peremptorium terminum non accesserat, Abbas ipse, cui alter Conjudex commiserat vices suas, allegationibus diligenter inspectis, latam a Judicibus prædictis confirmavit sententiam: sed post octo dies pater puellæ accedens ad ipsum, intellecto, quod sententiam protulisset, firmavit proprio juramento, quod quidam ad eum, & filiam ejus accedens, fraudulenter sub ipsius Abbatis nomine falsas eis i literas præsentavit, quibus mandabatur eidem κ, ut quia Judex ad diem, quam assignaverat, venire non poterat, post octo dies a termino constituto, ipsius se conspectui præsentaret: & postmodum appellavit ad sedem Apostolicam, & etiam supplicavit. Licet autem de fraude taliter perpetrata per hujusmodi juramentum non constet ad plenum, in favorem tamen matrimonii de benignitate canonica contra fraudem propositam supplicationem mulieris admisimus, & ad audientiam restituimus eam pro matrimonio postulantem. Ideoque mandamus, quatenus de causa prioris appellationis ordine judiciario cognoscentes, confirmetis, vel infirmetis, sicut justum fuerit, sententiam a primis Judicibus promulgatam.

a *Ratrosen. al. Rosen. in plur. manusc. al. Foren.* b C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *Super quibusdam Eccl. in valle de Evescam consist. al. Vestiam.* d *In uno manusc. ita: O. videlicet, & I.* e *allegationem suæ intentionis.* f *al. Mantria. al. Mantua.* g C. 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *Interposita ad nos, &c.* i *ei.* κ *eisdem.*

CAP. V.

Etiam contra sententiam Papæ restituitur Ecclesia. Hoc primo. Et causa restitutionis in integrum debet præsentibus partibus tractari. Hoc secundo. Hæc duo dicit quoad titulum.

Idem *Episcopo, & Capitulo a Oscenen.* (*an.* 1220. *Roma in Hispaniam.*)

TUm b ex literis Celestini Papæ prædecessoris nostri, tum ex his, quæ ipsius temporibus gesta fuerunt, gravem c Ilerden. Ecclesiæ inteleximus quæstionem per sententiam Eugenii Papæ super Ecclesiis quibusdam prolatam, se læsam enormiter, & olim, & nunc etiam conquerentis: unde cum idem Celestinus tempore Anastasii Papæ proximi successoris ejusdem Eugenii in minori adhuc officio constitutus, in partibus Hispaniæ legationis officio fungeretur, & d ex delegatione ipsius cognoscere cœpit de controversia memorata, cui etiam Alexander successor ipsius Anastasii, officio legationis denuo in partibus eisdem fungenti, causam commisit eandem: idem quoque Celestinus ad apicem summi Pontificatus promotus G. sancti Angeli Diacon. Cardinal. tunc Apostolicæ sed. Leg. dictam controversiam sub eo tenore commisit, ut inspectis Ilerden. Ecclesiæ privilegiis, auditis etiam partium e rationibus, memorata sententia non obstante, definitivam proferret sententiam, eamque faceret observari: verum quoniam per ipsum Legatum, aut per alios, quibus sub eodem tenore causa eadem commissa extitit (licet producti testes ex parte Ilerden. Episcopi recepti fuerant) mandatum Apostolicum non extitit adimpletum, magister A. Canonicus Ilerden. postulavit per officium nostrum dictam sententiam in melius reformari, & contra eam restitui Ecclesiam Ilerden. Nos igitur cum fratribus nostris, & aliis deliberavimus diligenter: nonnullis asserentibus, quod cum prædictus C. f præd. nost. contra jam dictam sententiam visus fuerit Ilerden. Ecclesiæ restitutionis beneficium indulsisse, cum ea non obstante duxerit negotium committendum, & nos supplicationem ejusdem Ecclesiæ admittere debebamus g, præsertim quia sententia Rom. sed. non negatur posse in melius commutari, cum aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, & temporum, seu gravium necessitatum dispensative quicquam ordinare decrevit. Et secundum jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio suo examinari restitutionem in integrum permiserunt. Perspeximus quoque ex data sententiæ in registro dicti Eugenii Papæ repertæ, quod primo mense sui Pontificatus fuerit promulgata: quando non plene de meritis ipsius causæ videbatur instructus, illa nitens præcipue ratione, quod privilegium Urbani secundi ex parte vestra productum, subjectum fuerat falsitati, cujus tenorem nos in registro ipsius invenimus incorruptum. Tandem deliberatio nostra in hoc resedit: ut an data sit restitutio, an danda contra præmissam sententiam, partibus præsentibus decernatur, quarum assertione merita causarum panduntur. Quocirca mandamus, quatenus usque ad festum B. Lucæ, vel in propriis personis, vel per idoneum responsalem nostro vos conspectui præsentetis, quod dicta sententia retractari non debeat (si poteritis) ostensuri: vel si forte exigente justitia fuerit retractanda, vel per vos, vel per responsalem idoneum appareatis h sufficienter instructi, ut in principali negotio canonice procedatur: pro certo scituri, quod cum propter multam locorum distantiam non possit ad nos sine magnis laboribus, & expensis sæpius

haberi

a *Oscen. al. Osenensi.* b *Capit.* 4. *eod. tit. in* 3. *compilat.* c *Vide Joanen. Vaseum in Annal. Hispaniæ, cap.* 20. d *deest in antiq. dictio, &.* e *id est juribus, & alleg.* f *Papa.* g *debeamus.* h *compareatis.*

haberi recursus, si ad præmissum terminum, quem vobis peremptorium assignamus, injuncta vobis contempseritis adimplere: nos nihilominus in ipso negotio, quantum de jure poterimus, procedemus.

CAP. VI.

Petitio restitutionis in integrum contra sententiam suspendit regulariter executionem sententiæ in eventu istius causæ restitutionis: fallit, si contra petentem restitutionem est præsumptio malitiæ, quod causa differendi executionem hoc petat: quo casu executio fit, præstita cautione de restituendo, si petens restitutionem obtinebit in causa. h. d. secundum mentem junctæ gloss. pen. & in hoc ultimo est iste textus valde singularis respectu utriusque juris.

Idem Innoc. III. (*an.* 1211. *Roma in Hispaniam.*)

SUscitata *a* super diversis articulis inter Burgens. Episcopum, & Ovien. monasterium quæstione: [*& infra.*] Nos intellectis, quæ utraque pars proposuit coram nobis super quatuor articulis prænotatis, monasterium Ovien. justitia condemnavimus exigente. Sententia vero lata, Procurator monasterii ad probandam præscriptionem factam, tam super quatuor articulis prænotatis, quam etiam super quibusdam decimis per transactionem acquisitis, restitutionem in integrum nomine monasterii postulavit, quam eidem duximus indulgendam: [*& infra.*]

Ne vero per excogitatam malitiam (sicut ex præsumptionibus pluribus videbatur) effectum sententiæ in damnum Episcopi contingeret impediri, neve monasterium per executionem sententiæ propter diversas suspiciones incurreret detrimentum: nos æquitate pensata, jure duximus providendum, ut ante omnia supradicta sententia executioni mandetur: [*& infra.*] Volumus nihilominus, & mandamus, ut *b* ab ipso Episcopo recipiatis idoneam cautionem: quod si monasterium in causa ipsa prævaluerit, universa, quæ medio tempore sententiæ ipsius occasione perceperit, monasterio restituat memorato.

CAP. VII.

Post peremptorium non auditur Ecclesia de jure communi, auditur tamen per beneficium restitutionis in integrum.

Honorius III. *Archiep. & Capitulo Bracar.* (*an.* 1220.)

COram felicis mem. I. Papa præd. n. lite inter Archiepiscopum Toletan. & te, frater Archiepiscope, super primatia solenniter contestata, fuit peremptorius terminus assignatus: [*& inf.*]

Verum elapso termino constituto, post expectationem non modicam comparuerunt Procuratores vestri: sed quia non attulerant depositiones testium, & alia munimenta, dilationem cum instantia postularunt. Postquam vero contra eos interlocuti fuimus super dilatione petita, tandem indulgeri Ecclesiæ Bracaren. dilationem propter instructionem causæ, per auxilium restitutionis in integrum postularunt, exhibentes super hoc ex parte vestra speciale mandatum. Nos autem usque ad octavas Pentecostes per restitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum. *d*

CAP. VIII.

Restituitur minor in eo, quod contraxit, vel omisit, si probat exinde se læsum, & sit intra tempora restitutionis petendæ.

Gregorius IX. (*an.* 1230.)

COnstitutus in nostra præsentia magister Guil. pro se, ac fratre suo I. Canonico Parrosinen. *e* exhibita nobis petitione monstravit, quod *f* eis in minori constitutis ætate, ac eorum matre (cujus successores existunt) rebus humanis exempta, quondam G. pater ipsorum quasdam possessiones utrique communes quibusdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ac (ut hujusmodi venditio robur firmitatis haberet) emancipavit eosdem *a*, & fecit eos contractui consentire. Quare supplicavit, ut vel venditionem eandem mandaremus nunciari nullam, vel cum adhuc existant intra tempus ad obtinendum beneficium in integrum restitutionis indultum, & intra annum, & diem a tempore contractus, ipsis tanquam proximioribus competeret super alia portione jus offerendi emptoribus precium, juxta municipii Parrosinen. consuetudinem approbatam, quod hactenus omiserunt, dignaremur eis super utroque (cum in hoc non modicum læsi noscantur, & emptoribus portionis ejusdem, vel eorum successoribus precium sint offerre parati) per idem beneficium subvenire. Quocirca mandamus, quatenus si præmissa inveneritis veritate subnixa, vel venditionem prædictam, quoad partem ex successione materna ipsos contingentem, nullam nunciare curetis, si in ea debita juris solennitas est omissa: vel si forsitan intervenerit, & eos læsos esse constiterit, tam super ea, quam super residua portione, dum tamen, quod offerunt, duxerint faciendum *b*, auctoritate nostra in integrum restituere studeatis.

CAP. IX.

Restitutio in integrum postulanda est ab ordinario, administrationem habente, vel a delegato ab eo: sive hæc causa sit specialiter delegata, sive incidat in causa generaliter sibi commissa. Ab ordinario vero administrationem non habente, vel a delegato peti non debet, nisi veniat incidenter in causa. Arbiter autem de causa restitutionis non cognoscit, nec potest assumi in majoribus causis.

Idem.

CAusa restitutionis in integrum, coram Judicibus ordinariis administrationem habentibus, vel delegatis ab eis tractari poterit, & finiri *c*, sive hoc ipsis delegatis specialiter demandatum fuerit, sive in *d* commisso eis negotio contingat incidere hujusmodi quæstionem. Delegati vero ab ordinariis, qui administrationem non habent, sed tantummodo facultatem judicandi, seu Arbitri de hac causa cognoscere nequeunt, nisi coram eis mota fuerit incidenter. In matrimoniali quoque causa, liberali, vel criminali, cum majores Judices exigant, Arbiter nequit assumi.

CAP. X.

Restitutio denegata Ecclesiæ, ulterius sibi non conceditur, nisi ex nova causa: restituitur tamen ad appellandum a sententia denegationis.

Idem.

BEneficio restitutionis in integrum Ecclesiæ tuæ in alio judicio denegato, restitutio (præterquam ad Appellationem omissam) videtur eidem Ecclesiæ posse denegari, nisi novis defensionibus ad hujusmodi sit beneficium admittenda.

TITULUS XLII.

DE ALIENATIONE JUDICII MUTANDI CAUSA FACTA.

CAP. I.

Is, in quem facta est alienatio rei causa mutandi judicii, convenitur per rescriptum impetratum contra alienantem.

Alexander III. *Dulmen. e Episc.* (*an.* 1180. *Roma in Daniam.*)

EX quorundam *f* relatione audivimus, quod cum aliqui literas a nobis commissionis impetrant, adversarii

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *al. quatenus.* c *inter eos.* d *Vid. l. si quando, & ibi. Bart. C. de dilat.* e *Paronen. al. Parenens.* f *Hic in vulgat. habetur dictio, cum, quam nec series orationis admittit, nec habent manusc.*

a *Infero, quod qualitas Clericatus, & Canonicatus non liberat quem a patria potestate, sed sola Episcopalis. Conc. in auth. quæ dig. §. palam. & auth. dignitas. C. de Episc. & Cler.* b *In uno antiquo, ipsos auctoritate nostra.* c *Vide l. fin. & ibi Bart. C. ubi, & apud quem.* d *Dictio, in, deest.* e *ut cap.* 14. *de app. in* 1. *compil. al. Lundensi.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. sub Alexand. III. p.* 49. *c.* 5.

sarii (ut mandatum nostrum eludant) antequam literæ ad Judicem perveniant, vel etiam postea, priusquam citentur ab eis, in vocem appellationis prorumpunt: (*& infra*. 1) Nos igitur contra prædictam calliditatem, & versutiam providere volentes: mandamus, quatenus si adversarii eorum pro evacuando nostro mandato taliter appellaverint, aut de possessione, de qua controversia vertitur, commutationem fecerint *a*, vel se malitiose duxerint absentandos, eos, qui in possessionem se ingesserint, appell. cess. cogatis sub vestro examine juris æquitati parere.

[1 *Vel commutationem facientes aliquos in possessionem eorum, de quibus controversia vertitur, malitiose inducunt*.]

CAP. II.

Clericus causa mutandi judicium, non debet recipere cessionem a Laico.

Gregorius IX. *Abbati S. Nicolai, & Decano Furnen.* b *Morinen. diœces.*

EX parte Scabinorum *c* Hipretis *d* fuit propositum, quod inter Laicos ejusdem loci quæstionibus emergentibus dirimendis per judicium seculare, quidam Clerici sibi dono, vel precio ab aliquibus Laicorum ipsorum cedi faciunt actiones, ut adversarios ad Ecclesiasticum forum trahant, & prædam ex hujusmodi commercio assequantur. [*& inf.*] Cum igitur cessiones, & emptiones litium legitimæ prohibeant sanctiones, ita quod jactura causæ afficiant illos, qui sibi potentiorum patrocinium taliter advocare præsumunt, & ex eo sint etiam odiosæ, quod ex fonte cupiditatis videntur procedere: mandamus, quatenus Clericos memoratos a præsumptione hujusmodi per cens. Eccles. compescatis.

TITULUS XLIII.
DE ARBITRIS.

CAP. I.

Arbitri sunt in dispari numero assumendi, & eis discordantibus statur sententiæ majoris partis.

Ex Concilio Africano. e (an. 402.)

SAne *f*: [*& infra*.] Si autem ex communi placito Episcoporum, inter quos causa versatur, arbitros elegerint, aut unus eligatur, aut tres: ut si tres elegerint, aut omnium sequantur sententiam, aut duorum *g*.

CAP. II.

Nullum est arbitrium, seu arbitramentum continens peccatum per partes non remissibile.

Alexander III. *Eboracen. Archiepisc.* (*an.* 1160.)

NOn sine multa necessitate *h* A. Presbyter nobis proposuit, quod cum in Ecclesia sancti Alphridi per manum R. Archidiac. de Suella personæ illius Ecclesiæ *i* Capellanus institutus fuisset, eodem R. mortuo, M. nepos ejus, qui sibi in Ecclesia jam dicta successit, eundem Presbyterum Capellanum ibidem iterum ordinavit: [*& inf.* 1] Cum autem idem Presbyter extra provinciam exulans, de suo beneficio non posset justitiam obtinere, nec suam ulterius inopiam sustinere, per dolum, & fraudem ipsius M. ab eo est sacramentum extortum, ut arbitrium Clericorum duorum exinde susciperet, & servaret: qui jam dicto M. faventes κ Presbytero præceperunt, ut quinque marchas ab eodem susciperet, & toti cederet quæstioni. Quoniam igitur non decet te aliquatenus sustinere, ut quod perperam arbitrati sunt, debeat incorrectum relinqui: mandamus, quatenus si se cognoverint præfati Clerici tam nequiter arbitratos fuisse, dictum Presbyterum ab observantia jurament auctoritate nostra prorsus absolvas: vel si arbitrium ipsum noveris æquitate subnixum, ad observantiam ipsius utramque partem app. cessante compellas.

[1 *Quorum temporibus XXX. annis, & ultra Capellaniam ejusdem Ecclesiæ pacifice se asserit tenuisse, tandem vero idem M. ab eadem Ecclesia volens ipsum Presbyterum removere, in eum cœpit indebitas exactiones exercere: & quidam ejus homo circa domum suam egressus, violentas manus in eum injecit: & idem M. nisus est eum circumvenire, ut pro V. marchis argenti, quas etiam idem M. ei promittebat annuatim nomine pensionis soluturum, prædictæ Capellaniæ cedere non differret. Præfato vero Presbytero nolente ejus exequi voluntatem, M. prædictus tantum dicitur fecisse, quod post multas injurias, & gravamina sibi illata, occupatis omnibus aliis rebus ab officio, & beneficio est suspensus, vel spoliatus.*]

CAP. III.

Arbiter assumptus in patrimoniali causa Clerici, non potest adjudicare rem Ecclesiæ possidendam, etiam ad vitam Clerici: hoc dicit, & est casus notabilis.

Idem *Exoniensi Episc.* [*an.* 1160.]

PErvenit *a* ad nos, quod cum G. de Cal. sororem G. Clerici duxisset in uxorem, idem G. fidei interpositione firmavit, quod V. solidos sterlingorum annuatim daret eidem: unde cum super eisdem V. solidis inter ipsos controversia mota fuisset in quatuor compromisere personas, quæ taliter arbitratæ fuerunt, quod idem G. decimas, quas in parœcia de Cal. præfatus G. habere dignoscitur, pro V. prætaxatis solidis perciperet annuatim. Unde quoniam hujusmodi arbitrium Ecclesiæ posset in posterum perniciosum existere; mandamus, quatenus si ita inveneris, prænominatum G. diligenter commoneas, & Ecclesiast. district. *b* compellas, ut prælibatas decimas liberas omnino dimittat, nec sibi occasione hujusmodi aliquid ulterius vendicare præsumat. Clericum vero moneas, ut cum eodem G. amicabiliter studeat convenire.

CAP. IV.

In mulierem singularem tanquam in Arbitratricem compromitti non potest, secus, si mulier habet alias jurisdictionem de jure communi, vel consuetudine: nam tunc etiam super rebus temporalibus Ecclesiæ potest in eam valide compromitti. h. d. clare.

Innocentius III. *Cancellario, & magistro Loth. Canonico Parisiensi*. [*an.* 1210.]

DIlecti filii, Abbas *c*, & conventus de Scarduna Cistercien. ordinis, sua nobis querela monstrarunt, quod cum inter eos ex una parte, ac Hospitalarios ex altera, super usuario cujusdam nemoris quæstio verteretur, in A. Reginam Francorum fuit compromissum utrinque, quæ causæ meritis intellectis arbitrium duxit per diffinitivam sententiam promulgandum: (*& infra*. 1) Quamvis autem secundum regulam juris civilis fœminæ a publicis officiis sint remotæ, & alibi dicatur *d*, quod licet summæ opinionis existant, si arbitrium in se susceperint, vel si patronæ inter libertos suos interposuerint audientiam, ab omni *e* sint judiciali examine separandæ, ut ex earum prolatione nulla pœna, adversus earum contemptores, nullaque pacti exceptio habeatur: quia tamen juxta consuetudinem approbatam, quæ pro lege servatur, in partibus Gallicanis fœminæ præcellentes in subditos suos ordinariam jurisdictionem habere noscuntur, mandamus, quatenus Hospitalarios, ut arbitrium ipsum, præsertim cum Episcoporum fuerit præsentia, & consilio roboratum, sicut provide latum est, & ab utraque parte sponte receptum, observent, per pœnam in compromisso statutam appellatione postposita compellatis.

[1 Et

a *Vide l. fin. cum gloss. C. de litig.* b *al. Faren. Ord. Præmonstr.* c *Scabinos vocant Belgæ, & alii populi, senatores, seu oppidorum magistratus.* d *Hipreti.* e *Conc. Afric.* 88. *Conc. Milevit. c.* 24. *Burch. lib.* 1. *decret. c.* 68. *Ivo p.* 5. *c.* 176. f *cap.* 4. *De for. comp. in* 1. *compil.* g *Vide l. item si unus. & l. si in tres. ff. eod.* h *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* i *Vox, Ecclesiæ, deest in aliquot vet.* κ *eidem Presbytero.*

a *C.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *Id est, Ecclesiastica districtione, vel disciplina, non discretione.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *l. ult. C. de arbitris.* e *al. sunt.*

[1 *Et redactum in scripto proprio, & Episcoporum, qui ibi interfuerunt; fecit firmari sigillis, contra cujus sententiam Hospitalarii temere venire non timent.*]

CAP. V.

Ecclesia exempta non potest in præjudicium exemptionis compromittere. h. d. & clare.

Idem Innoc. III. *Abbati, & Conventui de Pigravia.* a (*an.* 1298.)

CUm tempore C. Papæ *b* præd. n. [*& inf.* 1] Super controversiis, quæ inter te, & Mesburgen. Episc. & quosdam tuos Monachos vertebantur, te promisisti arbitrium Magdeburgen. Archiep. servaturum: [*& inf.* 2] Quia legitime constitit, quod fide hinc inde data, compromissum est in Archiep. memoratum, nos arbitrium ab ipso prolatum decernimus observandum, illis duntaxat capitulis exceptis, quæ contra libertatem ipsius monasterii, & duarum capellarum ejusdem in arbitrio sunt expressa. Cum etsi sponte volueris *c*, de jure tamen nequiveris sine licentia R. Pontif. renunciare privilegiis, vel indulgentiis libertatis, quæ monasterium illud indicant ad jus, & proprietatem Rom. Eccles. pertinere.

[1 *Tu fili Abbas ad Rom. Ecclesiam accessisses, & privilegia, & alia scripta a sed. Ap. merueris obtinere, Mesburgen. Episcopus, sicut asseris, propter hoc est graviter contra te commotus, tu vero timens tibi, & monasterio tuo periculum imminere.*]

[2 *Sicque factum est, ut idem Archiepiscopus adjunctis sibi tam Clericis, quam Laicis sub certa forma arbitrium promulgavit, & causas suspectionis multiplices assignavit. Consequenter etiam judicium volens declinare, sed. Ap. appellavit, sed reversus postmodum coram eisdem sacramentum de calumnia præstitit, & testes produxit, petitis dilationibus, & obtentis. Ipsi vero Judices procedentes in causa, auditis attestationibus utriusque partis, gesta omnia sigillorum suorum munimine roborata, ad sed. Ap. destinarunt, terminum partibus imponentes, quo recepturæ sententiam Ap. sedi se præsentarent.* & infra. *Quia vero memoratus Episcopus, eo quod juramentum præstitit de calumnia, & a delegatis inducias postulavit, & testes coram eis produxit, renunciasse appellationi videtur, & eorum examini consensisse: Nos habito f. n. con. in præmissa incidenti quæstione interlocuti sumus, quod deberent, quæ coram prædictis Judicibus gesta fuerant, publicari, ut secundum tenorem ipsorum nostra tandem sententia informaretur: tibi igitur, & procuratoribus supradicti Episcopi, ven. fr. n. Hostien. Episcop. & dil. fil. P. tt. S. M. Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem dedimus auditores, qui cum ea, quæ fuerunt hinc inde proposita, & ostensa, nobis, & fratribus nostris fideliter retulissent.*]

CAP. VI.

Arbiter non habet potestatem judicandi ultra comprehensa in compromisso: ideo coram eo non fit reconventio.

Idem Episc. S. Andreæ, *& Abb. de Bechot.* d (*an.* 1208.)

CUm dictus filius: [*& infra.*] Utrum *e* coram arbitris reconventioni sit locus, postulasti per sed. Apost. explicari. Nos igitur respondemus, quod licet in judicio convenientem reconvenire valeatis, qui coram Judice convenitur, coram Arbitris tamen reconveniri non potest: cum Arbitri judicare non valeant, nisi de his tantum, super quibus in eos extiterit compromissum.

CAP. VII.

Qui per arbitrium tenetur eligere cum aliquorum consilio, tenetur illorum consilium in tractatu electionis requirere, sed sequi non adstringitur.

Idem Rectori, *& fratribus Hospitalis S. Bartholomæi Lucani.* (*an.* 1209.)

CUm olim *a* super eligendo in Hospitali vestro Rectore, & fratribus inter vos, & Priorem S. Barthol. Lucan. coram Judicibus delegatis quæstio verteretur, & utraque pars in eos compromittens, ipsorum arbitrium se promiserit servaturum: super prolato ab ipsis arbitrio utrinque dubitatio est exorta, quam petiistis per sed. Apost. declarari. Nos igitur publico instrumento arbitrium continente diligenter inspecto, cognovimus, quod secundum formam arbitrii Prior S. Barthol. Lucan. tenetur habere consilium cum familia Hospitalis ejusdem, & tractare cum ea de inveniendo Rectore. Propter quod dicimus, quod nisi Prior super inveniendo Rectore tractaverit cum familia Hospitalis, & ipsius consilium requisierit, non habet potestatem eligendi Rectorem: & si alio modo eum elegerit, ejus electio haberi debet irrita, & inanis. Verum habito *b* cum familia super hoc consilio, & tractatu, Prior libere potest rectorem eligere, duntaxat idoneum, sive concordet, sive discordet familia cum ipso super inventione Rectoris.

CAP. VIII.

De rebus spiritualibus in Laicum compromitti non potest.

Idem *in Concilio generali.* c (*an.* 1215. *Romæ.*)

COntingit *d* interdum, quod cum actori: [*& infra.*] Ad hoc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in Laicum: quia non decet, ut Laicus in talibus arbitretur.

CAP. IX.

Auctoritate Judicis etiam delegati potest de causa spirituali in Clericum, & Laicum compromitti: & si arbitrium est a partibus receptum, debet a partibus executioni mandari, licet per generalem Procuratorem factum fuerit compromissum. Si autem non fuit arbitrium approbatum, & pœna fuit apposita, agitur ad pœnam, alias ad interesse. h. d. generaliter inhærendo literæ.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1214.)

PEr tuas *e* literas intimasti, quod cum super executione arbitrii, quod inter Hospitalarios sancti Joannis, & Plebanum de Piscia *f* super hospitali sancti Allucii *g* latum erat, a nobis literas accepisses: [*& infra.* 1] Plebanus proposuit, quod ad causam tractandam *h* procuratori dedit generale mandatum, non tamen ei mandavit, ut sine speciali mandato compromittere posset, vel transigere super eo. Et præterea Procurator jam dictus de assensu Canonicorum suorum non fuerat institutus: & ideo dicebat arbitrium non valere; præsertim cum Procurator fines mandati excesserit, & arbitrium fuerit per unum Clericum, & duos Laicos promulgatum, licet ipsi de assensu Genuens. *i* Archiepiscopi, cui causa commissa fuerat, arbitrium protulissent: [*& infra.* 2] Super quo frater. t. t. r. quod si ex parte Plebani arbitrium receptum fuerit, indistincte ratum haberi debet, ac per hoc juxta tenorem mandati Apost. executioni mandari. Si vero receptum non fuerit, refert, utrum fuerit, vel non de observando ipso pœna statuta. Et quidem si pœna apposita fuit, agi potest ad pœnam: at si nulla statuta fuerit, sed simpliciter fuit, quod staretur sententiæ, compromissum: Procurator ad interesse poterit *k* conveniri, quia juramento suo seipsum personaliter, non Ecclesiam poterat obligare. Quod autem a duobus Laicis, & uno Clerico dicitur esse prolatum, nequaquam obviare videtur, cum auctoritate dicti Archie-

a *al. Pigamia. al. Pisania. Vid. Annal. Misn.* 108. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Hinc videtur inferri, quod exempta Ecclesia non potest renunciare privilegio libertatis, contra l. si quis in scribendo. C. de pactis.* d *al. Beton. al. Alberbroth. Ord. S. Ben. diœcesis S. Andreæ.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *al. ita: verum habito fratrum, & familiæ super hoc consilio, & tractatu, &c.* c *Later. c.* 40. d *C.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp. Reliqua pars hujus cap. habetur in c. contingit. inf. de dolo, & contum.* e *C.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp.* f *Pisa.* g *Albutii.* h *In aliquot exemp. quod licet ad causam tractandam proc. suo dederit generale mand. &c. quæ lectio planior est.* i *Januens.* k *Vide l. Plautius. ff. de procur.*

Archiepiscopi factum sit, cui causa, de qua dicitur compromissum, fuerat delegata.

[1 *Partibus in tua præsentia constitutis, Hospitalarii a te executionem arbitrii postulabant, asserentes illud debere observari, pro eo, quod Procurator Plebani sponte in arbitros juramento interposito compromisit, quoniam dicebant, compromittendi, & transigendi super eodem negotio (arbitrium) recepisse.*]

[2 *Unde cum super his dubietas fuisset exorta, per Apost. sed. oraculum doceri petiisti, qualiter super negotio isto tibi sit procedendum.*]

CAP. X.

Si per duos electos ad eandem prælaturam in discordia compromittitur in ordinarium, morte alterius compromittentium expirat compromissum: ordinarius tamen ex potestate ordinaria procedit super jure superstitis, antequam fiat transitus ad aliam electionem. h. d.

Honorius III. *Archiepiscopo Colonien.* (*an.* 1220.)

EX parte tua nostris est auribus intimatum, quod vacante præpositura S. Cuneberti *a* in Colonia, Canonici ejusdem Ecclesiæ vota sua diviserunt in duos, videlicet Herm. de Juliaco, *b* & Conr. de Lombardia *c*: [*& infra.*] Cumque postmodum tractaretur super electione hujusmodi, & partes essent in tua præsentia constitutæ, in te demum super hoc fide præstita compromittere curaverunt, qui causæ meritis diligenter inspectis, ad proferendam diffinitivam sententiam diem ipsis consentientibus præfixisti. Interim vero præfato H. ab una parte electo sublato de medio, supradictis Canonicis inhibere curasti, ne tua pendente sententia procederetur ad electionem aliam faciendam: quorum quidam nihilominus B. Colonien. Canonicum elegerunt. Die igitur, quo sententia proferri debuit, in tua præsentia partibus constitutis, dictus B. allegavit, quod procedere ulterius non deberes. Quapropter tibi edoceri a nobis humiliter postulanti, breviter respondemus, quod licet arbitrium sit finitum per mortem ipsius *d* H. prius tamen de primæ electionis meritis debuisti cognoscere, quam processus fieret ad secundam: nam si dictus C. superstes in electione jus habet, secundam constat penitus non valere.

CAP. XI.

Arbiter post rem judicatam super discordiis novis assumptus, non potest per suum arbitrium sententiam immutare, etiamsi de componendo inter partes mandatum acceperit a Papa.

Idem *electo e, & Abbati S. Zenon. & C. Canonico Veron.* (*an.* 1220. *Roma in Dalmatiam.*)

EXposita nobis Feltren. & Belien. *f* electi petitio continebat, quod cum causa, quæ inter antecessorem suum ex parte una, & cives Tervisinos ex altera, super districtu, & rebus aliis vertebatur, per sententiam Hostien. Episcopi, tunc Apost. sed. Leg. fuerit terminata: [*& inf.* 1] Tandem super quibusdam discordiis, quæ hinc inde videbantur exortæ, in Ducem Venetorum, tanquam in arbitrum cum parte altera compromisit: [*& inf.* 2] Licet autem eidem Duci literas nostras miserimus, ut ad componendum inter partes laborare deberet, cum tamen intentionis nostræ non fuerit immutare sententiam ipsam, vel sopitas per eam querimonias suscitare: mandamus, quatenus (præfatis literis non obstantibus) quicquid per prænominati Ducis arbitrium contra ipsius Legati sententiam inveneritis esse factum, in irritum revocetis: *g* & ei districtius inhibentes, ne ulterius in compromisso procedat, eundem ad restitutionem obsidum occasione illius compromissi sibi datorum, ut ipsius arbitrium servaretur, per censuram Ecclesiast. compellentes.

[1 *Et ipsius antecessor electi adjudicata sibi per Legatum eundem diu pacifice possedisset, ipse nihilominus habito Canonicorum suorum assensu in præjudicium Ecclesiarum suarum.*]

[2 *Qui veniens contra eandem sententiam auct. Ap. confirmatam, super rebus judicatis ab eodem Legato adversus prædictas Ecclesias, æquitate postposita, iniquum arbitrium promulgavit.*]

CAP. XII.

Non valet compromissum factum in duos, sive plures, hoc adjecto, ut in casu discordiæ eligatur tertius per eosdem, vel alios. hoc dicit.

Gregorius IX. *Decano, & Magistro P. Canonico S. Petri Atrebatensis diœc.* (*an.* 1230. *Roma in Artesiam.*)

INnotuit nobis, Gulielmo Laico conquerente, quod cum O. Laicus ipsum super quadam summa pecuniæ coram Judicibus auctoritate Apostolica convenisset, tandem fuit a partibus in duos arbitros compromissum: sic tamen, quod si illi duo adinvicem discordarent, tertium adderent Judices nominati, retenta penes se compellendi partes ad observandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum nihilominus potestate. Cumque tertius arbiter a Judicibus prædictis electus, cum altero duorum, ipsum parti alteri condemnasset: idem ex eo sentiens a sæpedictis Judicibus se gravari, quod ipsum ad observantiam *a* hujusmodi arbitrii compellebant, nostram appellavit audientiam: sed ipsi appellatione contempta, excommunicationis tulerunt sententiam in eundem. Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, cum legali sit provisione statutum, ut compromissum de incerta persona in arbitrum assumenda non teneat, dictam excommunicationis sententiam denuncietis penitus nullam esse. *b*

CAP. XIII.

Valet compromissum factum in unum, vel in plures, ut ipsi per se causam definiant, vel per alios, quos ipsi elegerint. h. d. secundum intellectum, quem sensit glos. hic: & Innocentius in capite præcedenti, qui placet mihi. *Panor.*

Idem *Abbatissæ, & Conventui Jotren.* (*an.* 1230. *Roma in Galliam.*)

CUm a nobis petitur: [*& infra.*] Ex parte vestra fuit propositum, quod olim inter vos, & Senon. Archiepiscopum quæstione suborta, super eo, quod idem Archiepiscopus asserens, monasterium vestrum metropolitico jure sibi subesse, procurationes, & res alias exigebat a vobis. Tandem in R. sancti Angeli Diacon. Cardin. tunc Apostolicæ sedis Legatum, a partibus concorditer compromisso, & promisso sub certa pœna, quod arbitrio, seu ordinationi ejusdem, vel duorum mediatorum, quos idem super hoc deputaret, præcise parerent: magister P. Capellanus noster, & I. Archidiaconus Senonens. mediatores ab eodem super hoc deputati legato, ordinando, & diffiniendo causam hujusmodi terminaverunt. Nos igitur, quod per prædictos mediatores super hoc actum est, auctoritate Apostolica confirmamus.

CAP. XIV.

Compromissum ante sententiam latam finitur morte alterius compromittentium, unde non transit in hæredes compromittentium, nisi de eis sit cautum in compromisso. hoc dicit, comprehendendo mentem Capituli.

Idem. (*Romæ.*)

COmpromissum non extenditur in compromittentis hæredes, si de ipsis non caveatur ibidem. *c*

---

a *Unuberi. al. Caliberti, Cuniberti, Humberti.* b *Villiaco.* c *Barbaria.* d *Vide l. diem proferre.* §. 1. *& l. sed interpellatur. ff. eod.* e *al. electo Abbati.* f *al. Felcen. al. Filien. al. Belnen. al. Belien. unitæ fuerant, sed* 1460. *separatæ.* g *Ad hunc text. vide Abbat.*

a *Observationem.* b *Vide l. item si uuus.* §. *si in duos. ff. eod.* c *Vide l. veteribus. C. de contr. & committ. stipul.*

FINIS LIBRI PRIMI.

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER SECUNDUS.

TITULUS I. DE JUDICIIS.

CAP. I.

Contumax in non comparendo, vel non respondendo excommunicari potest: beneficio autem privari non debet. hoc dicit Abbas Siculus.

Ex Concilio Africano. *a*

DE *b* Quodvultdeo Centuriensi Episcopo, quem *c* cum adversarius ipsius eum *d* petiisset ad concilium introduci *e*, interrogatus, an cum eo vellet experiri, primo id promiserat, & altera die respondit, hoc sibi non placere, atque discessit.

Placuit, ut nullus eidem *f* communicet, donec *g* satisfactione præmissa fuerit absolutus. Nam adimi sibi Episcopatum ante causæ ejus exitum nulli potest de jure videri.

CAP. II.

Laici Ecclesiastica negotia tractare non debent, sed Prælatorum judicio disponuntur. Hoc dicit Abbas.

Ex Synodo Eugenii Papæ. *h* (*an.* 1148. *in Gallia.*)

DEcernimus, ut Laici Ecclesiastica *i* tractare negotia non præsumant. Sed κ Episcopi, Abbates, Archiepiscopi *l*, & alii Ecclesiarum Prælati de negotiis Ecclesiasticis (maxime de illis, quæ spiritualia esse noscuntur) Laicorum judicio non disponant: nec propter eorum prohibitionem, Ecclesiasticam dimittant justitiam exercere.

CAP. III.

Causa juris patronatus spectat ad judicium Ecclesiæ. h. d. specifice, & ad literam.

Alexander III. *Illustri* m *Regi Anglorum.* (*an.* 1180.)

QUanto *n* divina gratia: [*& infra.*] Causa vero juris patronatus ita conjuncta est, & connexa spiritualibus causis, quod non nisi Ecclesiastico judicio valeat definiri.

CAP. IV.

Clericum convictum, vel confessum de crimine coram Judice seculari, ex eo non punit Episcopus: sed coram se convictum, vel confessum punit pœna debita: nisi cum illo dispenset, quod potest in adulterio, & minoribus: depositum vero non statim tradit curiæ seculari. h. d. usque ad fin. Abbas Siculus.

Idem *Salernitano Archiepiscopo.* (*an.* 1180. *Roma in Campaniam.*)

ETsi Clerici coram *a* seculari Judice convicti fuerint, vel confessi de crimine, non sunt propter hoc a suo Episcopo aliquatenus condemnandi. Sicut enim sententia a non suo Judice lata non tenet, ita & facta confessio coram ipso. Si vero coram Episcopo de criminibus in jure confessi sunt, seu legitima probatione convicti, dummodo sint talia crimina, propter quæ suspendi debeant, vel deponi, non immerito suspendendi sunt a suis ordinibus, vel ab altaris ministerio perpetuo removendi.

Summatus est iste §. supra in princ. c. tamen quia habet materiam separatam, & notabilem, ideo dic aliter: In adulterio, & minoribus potest cum Clericis peracta pœnitentia Episcopus dispensare: depositum autem pro suis excessibus non tradit indifferenter curiæ sæculari. h. d. Abbas Sicul.

§. 1 De adulteriis *b* vero, & aliis criminibus, quæ sunt minora, potest Episcopus cum Clericis post peractam pœnitentiam dispensare. Sed non debet quemlibet depositum pro suis excessibus (cum suo sit functus officio, nec duplici debeat ipsum contritione conterere) Judici tradere seculari.

CAP. V.

Vassallus coram domino feudi conveniendus est, etiamsi dominus feudi sit Ecclesiastica persona, dummodo ibi actor possit suam justitiam consequi: alias loci ordinarius poterit adiri. (& secundum hoc est casus notabilis.)

Idem. *b*

CÆterum *c* quia in eos, quos ab Ecclesia tua constat possessiones tenere in feudum, occasione ipsarum excommunicationis, seu interdicti sententia promulgatur. Nos id districtius inhibemus: quamdiu parati fuerint super his in tua præsentia justitiam exhibere.

CAP. VI.

Nomen actionis in libello exprimere pars non cogitur, debet tamen factum ita clare proponere, ut ex eo jus agendi colligatur. hoc dicit quoad intellectum Abbas.

Idem *Exonen. Episcopo, &* d *Capitulo Londonen.* (*an.* 1160.)

DIlecti filii, Prior, & Clerici de Guiseburnen. *e* contra Eboracen. Archiepiscopum Apost. sed. Leg. gravem querimoniam transmiserunt: [*& infra.*] Provideatis attentius, ne ita subtiliter, sicut a multis fieri solet, cujusmodi actio intentetur, inquiratis, sed simpliciter, & pure factum ipsum, & rei veritatem, secundum formam canonum, & sanctorum Patrum instituta, investigare curetis.

CAP.

---

a Cap. 54. *Refert Burch. lib. 2. decret. cap. 181. & Ivo p. 5. c. 297. Vid. tom. 1. Concil. p. 554.* b *cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *quoniam & rectius.* d *se.* e *Hinc videtur inferri, quod ad valorem citationis oportet, quod fiat auctoritate judicis ad instantiam partis. l. ad peremptorium. & ibi Bart. D. eod. tit.* f *Quodvultdeo.* g *causa ejus qualem potuerit terminum sumat.* h *Eugenii III. in Synod. Remensi c. 4.* i *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* κ *Et.* l *Archidiaconi in 1. comp.* m *Illustrissimo.* n *C. 5. eod. tit. in 1. compil., & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 47. tit. de jur. patron.*

a *C. 6. eod. tit. in 1. compil. post Conc. Later. p. 26. c. 4.* b *Bernard. Dias in pract. crim.* c *in veterib. ita: Idem E. i. eidem Salernitano Archiepisc. al. Tornacensi Episcopo.* d *C. 7. eod. tit. in 1. comp.* e *In antiquis, & Decano London.* f *al. Giseburgen.*

CAP. VII.

Excommunicatus in judicio, nisi tanquam reus, stare non potest.

Idem *Paduano Episcopo*. (*an.* 1160.)

INtelleximus: [*& infra.* 1] Quia postulasti a nobis, utrum excommunicatus in judicio stare possit? Respondemus, quod conveniri potest, & debet per alium respondere in judicio: ne videatur de sua malitia commodum reportare. *a*

[1 *Ex literis tuis, quod cum filia cujusdam nobilis viri parochiani tui cum quodam viro matrimonium contraxisset, comperto postea, quod idem vir pro nece bon. mem. Vincentini Episcopi vinculo tenebatur excommunicationis astrictus, in tua proposuit præsentia quæstionem. Unde*]

CAP. VIII.

Clericus de omni crimine debet coram Ecclesiastico Judice conveniri, nec valet consuetudo contraria.

Lucius III. *Strigon. Archiepiscopo.* b (*an.* 1160.)

CLerici: [*& inf.* 1] Cum Imperator *c* dicat, quod leges non dedignantur sacros canones imitari, in quibus generaliter traditur, ut de omni crimine Clericus debeat coram Ecclesiastico Judice conveniri: non debet in hac parte canonibus ex aliqua consuetudine præjudicium generari.

[1 *Vero maxime in criminalibus causis in nullo casu possunt ab alio, quam ab Ecclesiastico Judice condemnari, etiamsi consuetudo regia habeat, ut fures a Judicibus secularibus judicentur.*

CAP. IX.

Judex ex officio providere debet, ut debitæ solennitates serventur in judiciis, quibus omissis judicium redditur frustratorium. h. d. Abbas Siculus.

Clemens III. (*Abbati de Evesham. an.* 1189.)

I. CAusam, quæ *d* vertitur inter fratres Dulmen. *e* monasterii, & Monachos sancti Albani: *f* [*& infra*] Provideas inter cætera, ut fratres Dulmen. monasterii cum auctoritate, & assensu Episcopi sui ingrediantur negotium: ne si fratres sancti Albani obtineant, Episcopus idem Abbatem monasterii se proponens, litem sopitam valeat suscitare.

CAP. X.

Clericus depositus incorrigibilis excommunicandus est, & successive anathematizandus: & si sic non resipuerit, per Judicem secularem comprimendus est. h. d. Abbas Siculus.

Celestinus III. *g* (*an.* 1192. *Strigon. Archiepiscopo.*)

CUm non ab homine: *h* [*& infra.*] A nobis fuit ex parte tua quæsitum, utrum liceat Regi, vel alicui seculari personæ judicare Clericos cujuscunque ordinis, sive in furto, sive in homicidio, vel perjurio, seu quibuscunque fuerint criminibus deprehensi. Consultationi tuæ taliter respondeo, quod si Clericus in quocunque ordine constitutus, in furto, vel homicidio, vel perjurio, seu alio *i* crimine fuerit deprehensus legitime, atque convictus, ab Ecclesiastico Judice deponendus est. Qui, si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet: deinde contumacia crescente anathematis mucrone feriri: postmodum vero si in profundum malorum veniens *k* contempserit, cum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, ne possit esse ultra perditio plurimorum, per secularem comprimendus est potestatem, ita quod ei deputetur exilium *a*, vel alia legitima pœna inferatur *b*.

CAP. XI.

Per rescriptum impetratum contra violentum, convenitur qui scienter succedit in vitium. h. d. secundum communem modum, qui mihi placet. Panorm.

Idem *VVinton. Episc. & Abb. S. Albani.* (*an.* 1192.)

QUia V. qui violenter *c* dicebatur Ecclesiam P. Clerici occupasse, defunctus est, ut accepimus, & R. eam postmodum est ingressus: præcipimus, ut secundum formam priorum literarum inter ipsos R. & P. sub eisdem Judicibus mediante ratione, sicut inter eundem P. & præfatum V. si viveret, negotium terminetur.

CAP. XII.

Solus Papa cognoscit de dubiis privilegiorum Apostolicæ sedis, & non inferior.

Innocentius III. *S. Sergii, & S. Georgii Abbatibus.* d (*an.* 1200.)

CUm venissent: *e* [*& infra.*] Cum super privilegiis sedis Apostolicæ causa vertatur, noluimus de ipsis per alios judicari.

CAP. XIII.

Judex Ecclesiasticus potest per viam denunciationis Evangelicæ, seu judicialis, procedere contra quemlibet peccatorem, etiam laicum: maxime ratione perjurii, vel pacis fractæ.

Idem *Prælatis* f *per Franciam constitutis.* (*an.* 1200.)

NOvit ille, *g* qui nihil ignorat: [*& inf.*] Non putet aliquis, quod jurisdictionem illustris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cum ipse jurisdictionem nostram nec velit, nec debeat impedire. Sed cum Dominus dicat in Evangelio *h*: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum: quod si non audierit, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Et Rex Angliæ sit paratus sufficienter ostendere, quod Rex Francorum peccat in ipsum, & ipse circa eum in correptione processit secundum regulam Evangelicam, & tandem quia nullo modo profecit, dixit Ecclesiæ: quomodo nos, qui sumus ad regimen universalis Ecclesiæ superna dispositione vocati, mandatum divinum possumus non exaudire, ut non procedamus secundum formam ipsius? nisi forsitan ipse coram nobis, vel Legato nostro sufficientem in contrarium rationem ostendat. Non enim intendimus judicare de feudo, cujus ad ipsum spectat judicium, nisi forte juri communi per speciale privilegium, vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum: sed decernere de peccato, cujus ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus, & debemus. Non igitur injuriosum sibi debet Regia dignitas reputare, si super hoc Apostolico judicio se committat, cum Valentinianus *i* inclytus Imperator Suffraganeis Mediolanen. Ecclesiæ dixisse legatur: Talem in pontificali sede constituere procuretis, cui & nos, qui gubernamus imperium, sincere nostra capita submittamus, & ejus monita (cum tanquam homines deliquerimus) suscipiamus necessario velut medicamenta curantis. Nec sic *k* illud humillimum omit-

a *Vide l. cum hi. §. si quis, de transact. & l. is cui. ff. de servitute.* b *al. Alexand. III. Abbati de Evesham.* c *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. Ivo part. 6. c. 427. & p. 16. c. 150. Jul. Clar. pract. crim. quæst. 136.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* e *Dimolens.* f *Albini.* g *Clemens III.* h *Est autem pars cap. cum non ab homine. inf. de sentent. excommun. Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. vide Covarruviam in cap. alma mater. part. 2. relect. §. 8. num. 8. & Bernard. Dias de Luco in pract. crim. cap. 131. & seq.* i *aliquo.* k *veniens hæc omnia contempserit.*

a *Quod ei deputetur pœna exilii.* b *Ita in omnibus manuscriptis. al. feriatur. al. infligatur.* c *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. unde sumenda inscriptio.* d *Recte additur in 3. compil. & Cantori Andegavensi, Ord. S. Ben.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* f *Archiepiscopis & Episcopis.* g *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. vide Jac. Lup. tract. de consed. prin. memb. 1.* h *Matth. 18.* i *63. dist. Valentinianus. Hoc narrat Cassiod. in Hist. trip. lib. 7. c. 8.* k *sic, deest.*

omittamus, quod Theodosius statuit Imperator *a*: & Carolus innovavit, de cujus genere Rex ipse noscitur descendisse: quicunque videlicet litem habens, sive petitor fuerit, sive reus, sive in initio litis, vel decursis temporum curriculis, sive cum negotium peroratur, sive cum jam cœperit promi sententia, si judicium elegerit sacrosanctæ sedis Antistitis, illico sine aliqua dubitatione (etiamsi pars alia refragetur) ad Episcoporum judicium cum sermone litigantium dirigatur. Cum enim non humanæ constitutioni, sed divinæ potius innitamur, quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo, nullus, qui sit sanæ mentis, ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocunque mortali peccato corripere *b* quemlibet Christianum: & si correctionem contempserit, per districtionem Ecclesiasticam coercere. 2 Sed forsan dicetur, quod aliter cum Regibus, & aliter cum aliis est agendum. Cæterum scriptum novimus in lege divina *c*: *Ita magnum judicabis, ut parvum, nec erit apud te acceptio personarum:* d [*& infra.* 3] Licet autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, ut peccatorem revocemus a vitio ad virtutem, ab *e* errore ad veritatem, præcipue cum contra pacem peccatur, quæ est vinculum charitatis: postremo cum inter Reges ipsos reformata fuerint pacis fœdera, & utrinque præstito proprio *f* juramento firmata, quæ tamen usque ad tempus prætaxatum servata non fuerint: nunquid non poterimus de juramenti religione cognoscere, quod ad judicium Ecclesiæ non est dubium pertinere, ut rupta pacis fœdera reformentur? Ne ergo tantam discordiam videamur sub dissimulatione fovere, prædicto Legato dedimus in præceptis, ut (nisi Rex ipse vel solidam pacem cum prædicto Rege reformet, vel saltem humiliter patiatur, ut idem Abbas, & Archiepiscopus Bituricen. de plano cognoscant, utrum justa sit querimonia, quam contra eum proponit coram Ecclesia Rex Anglorum, vel ejus exceptio sit legitima, quam contra eum per suas nobis literas duxit exprimendam) juxta formam sibi datam a nobis procedere *g* non omittat. 4

[1 *Qui scrutator cordium est, ac conscius secretorum, quod charissimum in Christo fil. n. Philippum Regem Francorum illustrem, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta diligimus, & ad honorem, & profectum, & incrementum ipsius efficaciter aspiramus, exaltationem regni Francorum, sublimationem Apostolicæ sed. reputantes, cum hoc regnum benedictum a Deo semper in ipsius devotione permanserit, & ab ejus devotione nullo unquam, sicut credimus, tempore sit discessurum: quia licet interdum hinc inde fiant immissiones per Angelos malos, nos tamen, qui Satanæ non ignoramus astutias, circumventiones ipsius studebimus evitare, credentes, quod idem Rex illius seduci fallaciis non se permittet.*]

[2 *Quod enim debeamus corripere, & possimus, ex utriusque patet pagina Testamenti. Cum clamet Dominus per Prophetam: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum: & subjungat ibidem: nisi annunciaveris impio impietatem suam, ipse in iniquitate, quam operatus est, morietur: sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Apostolus quoque nos monet corripere inquietos: & alibi dicit idem: Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Quod autem possimus, & debeamus coercere, patet ex eo, quod dicit Dominus ad Prophetam, qui fuit de Sacerdotibus Anathot: Ecce constitui te super gentes, & regna, ut evellas, & destruas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Constat vero, quod evellendum, destruendum, & dissipandum est omne mortale peccatum. Præterea cum Dominus claves regni cœlorum B. Petro Apostolo tradidit, dixit ei: quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cælis. Verum nullus dubitat, quin omnis mortaliter peccans apud Deum sit ligatus. Ut ergo Petrus divinum judicium imitetur, ligare debet in terris, quos ligatos constat in cœlis.*]

[3 *Quam B. Jacobus intervenire testatur, si dixeris ei, qui indutus est veste præclara: Tu sede hic bene: pauperi vero, sta tu illic, aut sede sub scabello pedum meorum.*]

[4 *Ideoque universis vobis per Apost. sedem mandamus, & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus postquam idem Abbas super hoc mandatum fuerit Apostolicum executus, sententiam ejus, imo nostram verius recipiatis humiliter, & faciatis ab aliis observari: pro certo scituri, quod si secus egeritis, inobedientiam vestram graviter puniemus.*]

CAP. XIV.

Principalis persona per se, non per Advocatum debet factum proponere in judicio, nisi sit indiscreta.

Idem *Episcopo Heliensi.* (*an.* 1200.)

PAstoralis: [a *& infra.*] Statuimus præterea, ut principales personæ non per Advocatos, sed per seipsas factum *b* proponant: nisi forte sint adeo indiscretæ, ut earum defectus de Judicis licentia per alios suppleatur.

CAP. XV.

Si actio, & intentio sunt ineptæ, vel sola intentio, debet reus absolvi ab instantia judicii: iterum tamen actor audietur, si apte egerit. hoc dicit quoad intellectum.

Idem *Nobili viro Matthæo de* c *Riparia.* (*an.* 1200.)

EXaminata *d* causa, quæ vertitur inter te, & milites Campaniæ: *e* [*& infra.* 1] Actionem, quam super jure patronatus ejusdem Ecclesiæ contra præfatos milites intentabas, incongruentem cognovimus, & ineptam *f*. Quia cum testes induxeris ad probandum, quod quando præfatus A. vicedominus Ecclesiam eandem tamquam sequestratam accepit, tu jus patronatus ipsius Ecclesiæ possidebas: profecto nec rei vendicationem intentare, nec ipsius restitutionem poteras postulare. Unde intentionem tuam in hac parte pronunciavimus non tenere, absolventes eosdem milites ab eadem. Ita tamen, quod si congruentem, & aptam intentare volueris actionem, respondere tibi nihilominus teneantur.

[1 *Super Ecclesia S. Angeli de Casa parata, actis confessionibus, & attestationibus intellectis, inspectis instrumentis, & allegationibus indagatis, perpendimus evidenter, arbitrium, quod contra te vicedominus Sabin. dicebatur super eodem negotio promulgasse, contra formam juris, & compromissum fuisse declaratum. Verum non obstante confirmatione fel. mem. G. PP. p. n. qui confirmaverat illud, sicut provide latum fuerat, & ab utraque parte receptum, decrevimus ipsum irritum, & inane.*]

CAP. XVI.

Præceptores templi pro domibus suis agere, & defendere possunt, nec obstat eis religio, vel quod ignota sit eorum origo.

Idem *Magistro, & fratribus militiæ templi in Italia constitutis,* (*an.* 1200.)

CUm deputati: [*& infra.*] Accepimus, quod quidam tam seculares, quam Ecclesiastici Judices illos, quos habetis in domibus vestris præceptores, in causis ad prosequendam suam justitiam non admittunt, tanquam licitum non sit eis super litigiosis negotiis curam agere,

a *In C. Theodos. lib.* 6. *tit.* 1. *l. quotiens. & refert Grat. in can. quicunque* 11. *q.* 1. b *corrigere.* c *Deuter.* 1. d *l. hos accusare. de accus. l. in multis de stat. hom.* e *Hæc verba, ab errore ad veritatem, in manuscript. desunt.* f *Vox, proprio, deest in antiquis.* g *Vid. l. ea quidem. C. de accus. & l. divus. ff. de custod. & exhib. reor.*

a *Requiré supra, de offic. & pot. jud. delegat.* b *factum suum.* c *Roma. alit. Rivaria.* d *Cap.* 3. *in* 2. *compilat. tit. de confirmat. utili, vel inutil.* e *Campanicos.* f *Vid. l. cum precum. C. de lib. causa. & l. item apud Labeonem. §. si quis libello. ff. de injur.*

agere, qui pacificis decreverunt studiis inhærere, illud allegantes in repulsione ipsorum, quod eorum ipsis generatio non est nota: qui undecunque venerint gratia divina vocati, dum laudabiliter exequantur officium sui ordinis, ex superabundanti requiritur suæ notio nationis. Ne quis igitur in prosecutione causarum præceptores eosdem ab agendo, vel respondendo occasione hujusmodi repellat, auctoritate *a* Apostol. inhibemus.

CAP. XVII.

Prælati debent Laicis de Clericis (appellatione frustratoria non obstante) justitiam facere: ad seculare tamen forum Clerici a Laicis trahi non debent, etiam data ipsorum Prælatorum negligentia.

Idem *Vercellen. Episcopo*, *& Abbati de Toleto*. (*an.* 1200. *Roma in Pedemont.*)

QUaliter, & quando: [*& infra.*] Præcipiatis ex parte nostra Prælatis, ut Laicis de Clericis conquerentibus plenam *b* faciant justitiam exhiberi. Non obstantibus appellationibus frustratoriis, quas in eorum gravamine Clerici frequenter opponunt. Nec pro *c* defectu justitiæ Clerici trahantur a Laicis ad judicium seculare, quod omnino fieri prohibemus.

CAP. XVIII.

Judex habens ut privatus pene consimilem causam, quam habet ut Judex, a judicando removetur. h. d.

Idem *d*.

II. CAusam, *e* quæ inter Abbatem, & Conventum Vindon. & Archidiaconum Carnoten. super quibusdam procurationibus vertitur, vobis, & Archid. Parisien. meminimus commisisse: [*& infr.* 1] Quia vero cum eundem Archidiaconum similis pene causa contingat, nimis favorabilis parti alteri videretur *f*, nos te, fili Decane, loco ipsius Archidiaconi subrogantes; mandamus, quatenus (non obstantibus prioribus literis) in causa *g* ratione prævia procedatis.

[1 *Dictus vero Abbas, & Conventus nolentes parti alteri respondere, nisi vos primo consulerent secundum privilegia Rom. Pontificis, indulta monasterio eorundem, dil. fil. Ab. ejusdem monasterii Monachum, propter hoc ad sed. Apostol. transmiserunt, nihilominus supplicantes, quatenus te, fili Decane, loco Parisien. Archidiaconi subrogare ad defensionem ipsius negotii dignaremur.*

CAP. XIX.

Si Judices de principali, & exceptionibus præjudicialibus simul cognoscunt, vel super principali lite non contestata testes recipiunt, licite ab eis appellatur.

Honorius III. *Archiepiscopo* h *Remensi*, *& Decano* i *Brimensi Colon. diœcesis.* (*an.* 1220.)

EXhibita nobis R. Virdunensis electi petitio declaravit, quod cum super facto electionis suæ, H. Archid. ac quorundam Canon. Virdunen. κ adversariorum suorum procuratores ad nostram audientiam *l* accessissent, Parisien. Episcopo, & Conjudicibus suis sub certa forma literas nostras direximus, inter alia continentes, ut vocatis, qui forent evocandi, super propositis, & aliis negotium contingentibus inquirerent veritatem: [*& inf.* 1] Cum autem idem electus quibusdam ex his, qui contra eum agebant, conspirationem. & quibusdam excommunicationem in modum exceptionis objiceret, se id offerens probaturum, præfati Judices interlocuti fuerunt, quod de his, & principali negotio simul inquirerent: nolentes, quasi non Judices, sed inquisitores existerent, super dictis exceptionibus ipsius electi probationes admittere: sed pervertendo juris ordinem, de præmissis exceptionibus, & principali negotio pariter per se inquirere intendentes, & procedentes etiam ad receptionem testium lite nondum super eodem negotio contestata: quare præfatus electus nostram audientiam appellavit: [*& inf.* 2] Quia vero non in modum inquisitionis, sed commissionis negotium extitit delegatum: mandamus, quatenus si ex dictis gravaminibus, vel aliquo ipsorum appellatum constiterit, revocato in irritum, quicquid post appellationem hujusmodi inveneritis attentatum, in causa ipsa juxta priorum continentiam literarum, ratione prævia procedatis.

[1 *Et testes, quos nominari contingeret juxta consuetam Ecclesiæ formam, ad testimonium compellendo, & præfigendo partibus terminum competentem, quo per se, vel per procuratores idoneos nostro se conspectui præsentarent, justam sententiam recepturæ: partibus ergo citatis non fuit processum in aliquo prima die. Cumque decem de parte adversa secundo termino comparerent, & fuissent, si electioni se opponerent, jure requisiti, septem eorum respondere nolentibus, ad agendum tres se residui obtulerunt.*]

[2 *Humiliter supplicans, ut cum literæ ad ipsos Judices obtentæ, non inquisitionem, sed commissionem sapiant, prout apparet ex continentia earundem, quod ab ipsis factum est post app. ipsius revocare in irritum, & causam aliis committere dignaremur.*]

CAP. XX.

Lapsu triennii non obstante potest delegatus in causa sibi commissa procedere.

Idem *magistro Tancredo Canonico Bononien.* (*an.* 1220.)

VEnerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennas proposuit coram nobis, quod cum decisio causæ, quæ inter ipsum, & communitatem Cerviæ, super jurisdictione civitatis Cerviæ, & quibusdam aliis articulis vertitur, sit per subterfugia, & cavillationes eorum per triennium prorogata: dicti Cervien. asserentes instantiam judicii per decursum triennii periisse, respondere sub tuo examine recusaverunt: [*& infra.* 1] Mandamus, quatenus exceptione hujusmodi non obstante, in negotio isto procedas juxta traditam tibi formam. *a*

[1 *Consuetis tergiversationibus processum impedientes dictæ causæ. Nolentes igitur, ut ejusdem causæ decisio ulterius prorogetur, præsentium tibi auctoritate.*]

CAP. XXI.

Actor obtinens in possessorio coram Judice rei, non tenetur coram eo Judice super proprietate respondere, si est prorsus alterius fori. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Episcopo* b, *& magistris T. & B. Praten. Bononiæ commorantibus.* (*an.* 1220.)

SIgnificaverunt nobis olim Abbas, & Conventus S. Mariæ de Florentia, quod Florentina Potestas pro eis contra communitatem castri de Signa super possessione, vel quasi juris ibidem eligendi Rectorem (quod ad se pertinere dicebant) definitivam sententiam promulgavit. Sed postmodum Abbatem, & Conventum præfatos ipsa Potestas coegit communitati prædictæ super proprietate vel quasi memorati juris in seculari judicio respondere. Unde vobis injunximus, ut si ita esset, cogeretis communitatem *c* eandem, electum ab eisdem Monachis in rectorem admittere, audituri postea, quæ partes super proprietate, vel quasi prædicti juris ducerent proponenda: [*& infra.* 1] Verum pars altera inter alia excipiendo proposuit, se tunc coram vobis respondere de jure non teneri, cum tempus propter vindemias existeret feriatum: respondente Syndico monasterii hoc

a *al. auctoritate præsentium inhibemus.* b *plenariam.* c *Conc. Carthag. III. c. 9. & Concil. Tolet. III. c. 13.* d *In aliquot antiquis: Idem Parisiensi Episcopo, & Decano.* e *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* f *vide l. litigatores. ff. de arbit.* g *Desunt hæc verba, In causa: alii ita: in negotio.* h *In omnibus vetustis Innoc. III. Arch. Remensi.* i *Et Decano Berimnens. Colmen. diœc. al. Bruniens. al. Benevens. al. Bituricen.* κ *Virdimensis.* l *præsentiam.*

a *Vid. l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. ff. de procurat. & l. 2. ff. de jurisd. omn. jud.* b *Bononien.* c *In uno antiquo, cogeritis communitatem prædictam, eundem electum, &c.*

malitiose proponi: ut videlicet causa protracta, tempus regiminis electi prædicti inutiliter elabatur: [*& inf.* 2] Mandamus, quatenus hoc non obstante, in negotio ratione prævia procedatis.

[1 *Ut causam, sicut justum extiterit, decisuri, non obstante statuto quolibet contrario Ecclesiasticæ libertati, seu quod Abbas, & Conventus prædicti compulsi sunt super hoc litem contestari in judicio seculari. Nuper enim referente Abbate, & Conventu didicimus, quod cum de literis a nobis super hoc obtentis, ad ipsius communitatis notitiam pervenisset, Syndicus ejus exhibito coram Judice potestatis calumniæ juramento citari fecit Abbatem, quod coram illo subiret simile juramentum, & ut per hoc renunciare appell. literis intelligeretur: idem Abbas ipso facto ut pro convicto, si hoc facere recusaret, haberetur. Cumque præfatam communitatem ad præsentiam vestram sæpius, & peremtorie citassetis, Syndico ejus se velle dilatorias exceptiones proponere protestanti, terminum, quo id faceret, vel super principali responderet negotio, statuistis, ad quem idem veniens fuit protestatus, paratum se pro posse alio tempore literas nostras per suggestionem falsi, & veri suppressionem obtentas.*]

[2 *Quod apparebat ex eo, quod per nuncium potestatis Abbati fuit prohibitum, ne communitatem eandem extra Floren. districtum in judicio conveniret, quare prænominati Abbas, & Conventus humiliter petierunt, ut obviare hujusmodi malitiis dignaremur. Quocirca discr.*]

TITULUS II.
DE FORO COMPETENTI.

CAP. I.

Clericus coram suo Episcopo conveniri debet.

Ex Concilio Chalcedonen. a (*an.* 455. *in Bithynia.*

SI quis Clericus b adversus Clericum negotium habeat, non deserat Episcopum proprium, sed prius apud ipsum actio ventiletur: vel certe consilio ejusdem apud alios, quos utraque c pars voluerit, judicium obtinebunt. d

CAP. II.

Judex secularis, si Clericum per se distringit, vel condemnat, excommunicari debet.

Ex Concilio Parisiensi.

NUllus Judicum e neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut minores f Ecclesiæ, sine permissu g Pontificis per se distringere, aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui injuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscens emendet.

CAP. III.

Ratione rei, de qua agitur, sortitur quis forum ibi, ubi res est. Sic communiter summatur.

Ex Concilio Africano. (*an.* 402.)

SAne si Episcopi, inter h quos causa versatur, sint diversarum provinciarum, ille Primas det Judices, in cujus provincia est locus, de quo contenditur.

CAP. IV.

Episcopus ut suspectus recusatus, de cujus suspicione notorie constat, potest dare delegatum partibus non suspectum: cujus sententiam poterit per se executioni mandare.

Gregorius *Bonifacio defensori Corsicæ.* i (*an.* 594.)

SI quis κ contra Clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat: qui si ut suspectus fuerit recusatus, executor ab eo deputetur. Aut si hoc actor refugerit, ab eodem Episcopo est deputandus, qui partes sibi mutuo consensu Judices compellat eligere. A quibus quicquid fuerit definitum, ipsius solicitudine (servata lege) modis omnibus compellatur.

CAP. V.

Super re Ecclesiæ, vel Clerici potest Laicus coram Ecclesiastico Judice conveniri: sed si probabiliter negat rem esse Ecclesiæ, vel Clerici, ad jurisdictionem Ecclesiasticam declinandam, convenitur coram suo Judice.

Alexander III. a (*an.* 1180. *Episc. Genuensi.*)

SI Clericus Laicum b de rebus suis, vel Ecclesiæ impetierit, & Laicus res ipsas non Ecclesiæ esse, aut Clerici, sed suas proprias, asseverat, debet de rigore juris ad forensem Judicem trahi. Cum actor forum rei sequi debeat: licet in plerisque partibus aliter de consuetudine habeatur.

CAP. VI.

Si quæstio feudalis est inter Clericum, & Laicum, cognoscet dominus feudi, sed eo negligente, cognoscet delegatus Papæ etiam ante negligentiam datus. h. d. secundum lecturam gloss.

Idem c (*Senonensi Archiepiscopo.*)

EX transmissa d nobis insinuatione B. C. e, & Vv. militum f Ecclesiæ tuæ intelleximus, quod cum R. de Cassaville g eos super quadam possessione coram Trecen. Episcopo traxisset in causam, nobilis vir de Campis h eorum Dominus, sub debito fidelitatis inhibuit, ne de seculari feudo in judicio Ecclesiastico responderent: (*& inf.* 1) Per dominum feudi causam jubeas terminari. Et si ipse malitiose distulerit, tu ei debitum finem imponas.

[1 *Itaque præfatus Episcopus in eos velut contumaces excommunicationis sententiam promulgavit. & infra.*]

CAP. VII.

Per dominum feudi secularem, sive Ecclesiasticum quæstio feudalis terminari debet, etiamsi vasalli sint Clerici: & si plures prætendantur domini, non potest unus cognoscere, maxime alio absente, an feudum ad eum pertineat. h. d. secundum lecturam magis notabilem.

Idem.

VErum i quoniam de quibusdam feudis adversus Præpositum quæstio mota fuit: Statuimus, ut ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia consecratus κ, de feudis ipsis sub suo judicio cognoscatur, si ad Ecclesiasticam cognitionem pertineant: alioquin imperiali beneplacito (sicut justum fuerit) relinquatur.

CAP. VIII.

Malefactores Ecclesiarum in utroque foro conveniri possunt.

Lucius III. (*an.* 1181.)

CUm sit m generale, ut actor forum rei sequatur: [*& infra.* 1] Verum quoniam seculares Judices in exhibenda justitia personis Ecclesiasticis sæpe in judicio sunt remissi, in favorem Ecclesiæ est introductum, ut malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum Rectores possint sub quo maluerint Judice convenire. n

[1 *Convenientius est, ut apud Judices seculares raptores prius conveniantur, sed si justitiam exhibere contempserint, aut Judices ex quacunque causa fuerint negligentes, quia judicandi sunt sacrilegi ab Ecclesia de crimine illo, censuram poteris in eos Ecclesiasticam exercere.*]

CAP.

a *Act.* 15. *ubi referuntur canones Concilii, cap.* 9. *Burch. lib.* 2. *decr. c.* 183. *Ivo p.* 6. *c.* 128. *&* 360. *Gratianus* 11. *quæst.* 1. *cap. si Clericus.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *utræque partes.* d *al. continebunt.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *juniores. Burch.* g *al. sententia.* h *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* i *Gregorius l.* 9. *epist.* 74. *regist.* κ *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *Post Conc. Later. part.* 8. *c.* 7. b *Cap.* 7. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *Episc. Trever.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *B. G.* f *Trever.* g *Calle,* h *Caris.* i *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.* κ *In Cod. Barb. consecratus, vel confirmatus de feudis, &c.* l *al. Idem.* m *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* n *vide l. si quis in hoc genus, & l. placet. C. de Episc. & Cler.*

CAP. IX.

Causæ Clericorum secundum jura, non secundum consuetudines Laicorum terminantur. Vel sic: In loco temporalis jurisdictionis Ecclesiæ, causæ Clericorum sunt secundum jus canonicum terminandæ. hoc dicit secundum gl. & utrumque summarium recipit determinationem.

Celestinus III. (*an.* 1195. *Episc. Paris.*)

QUod *a* Clericis: [*& inf.* 1] Mandamus, quatenus si quas causas pecuniarias Clerici Parisiis commorantes habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipsas jure canonico decidatis.

[1 Et c. (& infra.) *Nullus Episcoporum, vel Clericorum ad judicia secularia est trahendus, habent enim illi suos Judices, nec quicquam est eis publicis commune cum legibus. Bonifacius vero Papa, & Gelasius, & alii plures antecessorum nostrorum antiquioribus Conciliis consonantes, sicut bene patet Juris utriusque peritis, id ipsum in sacris constitutionibus ediderunt. Hac igitur ratione inducti, per Apost. sedem.*]

CAP. X.

Laicus Laicum super re civili coram Judice Ecclesiastico convenire non potest, nisi in defectu Justitiæ secularis, vel nisi consuetudo id exposcat.

Innocentius III. *Vercellensi Episcopo.* (*an.* 1208.)

LIcet ex *b* suscepto: ((*& inf.* 1) Mandamus quatenus si quando a Laicis Vercellen. literas super rebus, præcipue quæ forum seculare contingunt, a sede Apostol. contigerit impetrari, sublato appellationis obstaculo, decernas auctoritate nostra irritas, & inanes, dummodo consules, & commune de se conquerentibus in judicio seculari exhibeant justitiæ complementum.

Liceat tamen ipsis, qui sub eidem consulibus taliter duxerint contendendum, si se in aliquo senserint prægravari, ad tuam (sicut hactenus servatum est) vel ad nostram, si maluerint *c*, audientiam appellare; hoc præsertim tempore, quo vacante imperio ad Judicem secularem recurrere nequeunt, qui a superioribus in sua justitia opprimuntur. Si vero consules justitiæ tanquam merito suspecti fuerint recusati, coram arbitris communiter electis, de causa suspicionis agatur: quæ si probata fuerit esse justa, ad te, vel ad nos pro justitia recurratur, sicut superius est expressum.

[1 *Servitutis officio simus omnibus in justitia debitores: sic tamen in jure suo nos quibusdam convenit providere, ne aliis injuriam facere videamur, ne, quod absit, inde sumatur materia scandali, unde provida debet consideratione sedari. Ex insinuatione sane dil. filiorum consulum Communis Vercellensis, nos noveris accepisse, quod cum de singulis quæstionibus, quæ motæ fuerant contra eos coram consulibus justitiæ, juxta consuetudinem approbatam velint cuilibet conquerenti justitiæ plenitudinem exhibere, Laici quidam, ut eorum jurisdictionem evacuent, & fatigent eos laboribus, & expensis, super rebus, quæ judicium Ecclesiasticum non requirunt, literas Ap. impetrant, & sic præter jurisdictionem consulum, quam meruerant, eos cogunt multipliciter laborare: volentes igitur sic eorum utilitati consulere, ne patiamur justitiam aliorum deperire. f. t. per a. s.*]

CAP. XI.

Vidua Laicum coram Judice Ecclesiastico convenire non potest, nisi super causa Ecclesiastica, vel in defectum Judicis secularis.

Idem *d Archidiacono, & Thesaurario e Turonensi.* [*an.* 1210.]

EX tenore *f* literarum Comitis Britanniæ nostris est auribus intimatum, quod cum causam, quæ inter mulierem nobilem F. & I. de Meduano super hæreditate sua noscitur agitari, vobis commiserimus terminandam, ipse Comes eidem mulieri, cum tam ipsa, quam prædictus I. essent de foro ipsius, mandavit, ut causam deferrent ad ipsum, promittens eidem, quod faceret ei justitiæ plenitudinem exhiberi *a*: [*& inf.* 1] Nos igitur attendentes, quod sic sumus viduis in justitia debitores, quod aliis injustitiam facere non debemus, mandamus, quatenus nisi sit talis causa, quæ ad Ecclesiasticum Judicem pertinere noscatur, ei supersedere curetis: dummodo per Judicem secularem suam possit justitiam obtinere, alioquin non obstante ipsius contradictione, causam ipsam ratione prævia terminetis.

[1 *Nobis nihilominus intimare procurans, quod in curia sua debeat hujusmodi negotium terminari, & vos, & mulier supradicta ei nequaquam obtemperare volentes, satagitis in causa procedere, & sic sibi minus rationabiliter jurisdictionem auferre, unde nobis humiliter supplicavit, ut causam ipsam ad eum, ad quem specialiter pertinet, mittere dignaremur.*]

CAP. XII.

Clericus non potest constituere sibi Judicem Laicum, etiamsi proprium juramentum, & adversarii consensus accedat.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1210.)

SI *b* diligenti [*& inf.* 1] Asseruisti te usque ad hæc tempora tenuisse, quod licitum sit Clerico renunciare saltem in temporalibus causis juri suo, & sibi Laicum Judicem constituere, præsertim ubi adversarii voluntas accedit: ac temere juramentum super hoc interpositum respondisti. Immemor constitutionis, *e* qua cavetur, pacto privatorum juri publico minime derogari. Cum ergo hoc jus in *d* Milevitano, & Carthaginensi Conciliis sit specialiter promulgatum, ne Clerici Clericos relicto suo Pontifice ad judicia publica pertrahant, alioquin causam perdant, & a communione habeantur extranei: & tam Episcopi, quam Diaconi, seu quilibet Clerici in criminali, seu in civili negotio, si derelicto Ecclesiastico judicio, publicis judiciis se purgare voluerint, etiamsi pro eis sit lata sententia, locum suum amittant, & hoc in criminali actione: in civili vero perdant, quod evicerint, si locum suum maluerint *e* obtinere: manifeste patet, quod non solum inviti, sed etiam voluntarii pacisci non possunt, ut secularia judicia subeant, cum non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potius toti collegio Ecclesiastico sit publice indultum, cui privatorum pactio derogare non potest. Nec juramentum licite servari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informatur.

[1 *Meditatione.* & infra. *Super eo autem admiramur plurimum, & movemur, quod cum te reputemus virum providum, & discretum, & juxta debitum Pontificalis officii, statuta sanctorum Patrum ignota tibi esse non debeant, & jurisperitorum copiam habere noscaris.*

CAP. XIII.

Clerici super excessibus coram suo Episcopo, conveniri debent, non coram his, quibus serviunt, nisi consuetudo, vel privilegium aliud inducat.

Idem *Beluacensi Episcopo.* (*an.* 1210.)

CUm contingat *f* interdum *in tua*: [*& infra.*] Insuper postulasti, an cum aliqui Clerici deputati servitio Capituli Beluac. aut aliorum Clericorum tuæ diœcesis super excessibus impetuntur, sint cogendi coram te, vel potius coram illis, quibus serviunt, querelantibus respondere, cum illi sibi jurisdictionem hujusmodi vendi-

a Cap. 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* b Cap. 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *voluerint.* d *Archiepisc.* e *B. Cancellario.* f Cap. 3. *eod. tit. in* 3. *compil.*

a *Vid. l.* 1. §. *post operis. ff. de novi oper. nunc. & l.* 2. *ff. de judic per Bart.* b C. 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Additur, illius.* d *Verba, quæ tribuuntur hoc loco Milevitano Concil. habentur in Concil. Tolet. III. cap.* 13. *Reliqua in Concil. Carthag. III. cap.* 9. e *l. id quod nostrum. de reg. jur. & l.* 1. *ff. solut. matrim.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.*

vendicare contendant, licet illos excommunicare non valeant, vel alias etiam coercere. Super quo taliter respondemus, quod ad te (utpote ordinarium) de talibus debent conquerentes habere recursum: maxime si super his impetuntur, quæ in tua noscuntur diœcesi commisisse. Nisi forte hi, quibus delinquentes ipsi deserviunt, ex indulgentia, vel consuetudine speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vendicare.

CAP. XIV.

Episcopus delicti condemnat Clericum de delicto, sed non privat beneficio alibi existente: sed Episcopus beneficii privabit quasi exequendo condemnationem Judicis delicti. h.d. secundum unum intellectum. Secundum alium intellectum h. d. *Episcopus delicti condemnat Clericum de delicto, privando beneficio alibi sito, sed executio realis fit ab Episcopo beneficii.*

Idem Innoc. III. a *Senicen. Episcopo.* (*an.* 1210.)

POstulasti *b* per sedem Apostol. edoceri, utrum Sacerdos habens Ecclesiam in una diœcesi, & residens in eadem, domicilium vero patrimonii ratione in alia, ibi delinquens, ab eo, in cujus diœcesi habet patrimonium, pro delicto ibidem commisso debeat judicari, præsertim in causis, quæ officii sui, seu beneficii privationem exposcunt. Ad quod breviter respondemus, quod per Episcopum, in cujus diœcesi deliquit, sententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo, in cujus diœcesi beneficium obtinet, erit quoad illud executio facienda.

CAP. XV.

Miserabilis persona potest Laicum interdicto, unde vi, coram Judice Ecclesiastico convenire, etiamsi res subtracta dicatur feudalis.

Honorius III. *Archiepisc. Decano, & Archidiacono Turon.* (*an.* 1220.)

EX parte B. quondam Angliæ Reginæ fuit propositum, quod cum nobilem virum G. detentorem castri Segrey, ratione dotalitii pertinentis ad ipsam, quo per eum, vel ejus complices contra justitiam fuerat spoliata, *c* auctoritate bonæ memoriæ Joannis Papæ præd. nost. coram vobis traxisset in causam: dictus nobilis excipiendo proposuit, quod literæ Apostolicæ non valebant, pro eo quod castrum Guargiæ, ubi est ejus domicilium principale, consistit in diœcesi Rodon. quæ ultra duas diætas a Turonis est remota. Verum replicatum fuit ex parte Reginæ, quod idem nobilis Turonis satis poterat conveniri, cum non solum in Rodon. diœcesi, sed & in Andegavensi diœcesi existat, eo quod *d* & castra, & reditus plures habet in ipsa, & castrum, de quo quæstio vertitur, in eadem est diœcesi, quæ a Turon. nequaquam ultra XII. leucas distat. Idem quoque adjecit, quod cum dicta Regina jus suum coram domino feudi prosequi debuisset, literæ Apostolicæ non valebant, cum non faciebant mentionem, quod dominus feudi fuerit requisitus, & ipse in exhibenda justitia extiterit negligens, vel remissus: subjiciens, quod eædem literæ falsitate expressa fuerant impetratæ, eo quod suggestum fuerat, castrum illud ad eandem Reginam ratione dotalitii pertinere: cum nec ab initio, nec durante matrimonio a viro sibi fuerat in donationem propter nuptias assignatum. Ad hoc autem fuit ex parte ipsius Reginæ responsum, quod vidua spoliata, irrequisito feudi domino, spoliatorem, seu detentorem rei coram Ecclesiastico Judice poterat convenire, cujus interest viduas defendere: (*& infra.* 1) Mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum nobilem terram, & mansionem habere in Andegavensi diœcesi, in qua interdum consuevit commorari, & ipsam diœcesim ultra duas a Turon. non distare diætas, & in eadem litigiosam rem esse: non obstantibus exceptionibus aliis, quæ in petitorio potius, quam in possessorio, quod Regina contra eundem nobilem intentabat, locum habere videntur, in ipso negotio juxta priorum continentiam literarum, ratione prævia procedatis.

[1 *Nec obest, quod sibi castrum illud non fuit assignatum, cum claræ mem. Joan. Rex Angliæ, hæres, & successor viri sui, castrum præfatum in Concabin. pro aliis rebus dotalibus eidem concessit, & ipsa illud pro dote diu pacifice possedisset. Ad hoc autem fuit ex parte nobilis prædicti replicatum, quod prædictus Rex Joann. hæres non fuerat Regis Richardi, nec dominus Andegaviæ, sed ejus castri raptor potius, & invasor: & ita jus, quod ipse nequaquam habuerit, transferre non potuerit in Reginam. Apud quod sic pars Reginæ respondit, quod contra rescriptum exceptio hujusmodi non valebat, nec locum habebat in possessorio, quod eadem contra dictum nobilem intendebat. Unde vos aures hujusmodi exceptionibus frivolis adhibentes, in principali negotio procedere hactenus distulistis in ejusdem Reginæ gravamen non modicum, & jacturam. Nos igitur volentes, ut finis litibus imponatur, discr. v.*]

CAP. XVI.

Laici usurpantes jura Ecclesiastica, velut sacrilegi per Judicem Ecclesiasticum compelluntur.

Gregorius IX. *fratri Palmerio Canonico S. Trinitatis.* (*an.* 1230.)

COnquestus est nobis Bononiensis Episcopus, quod Potestas, & Commune Bononien. temporalem jurisdictionem, quæ in quibusdam castris, & villis Ecclesiæ Bononiensis competit pleno jure, & in cujus quasi possessione fuisse, ac esse dignoscitur, per violentiam usurpare præsumunt: [*& infra.*] Cum autem valde sit iniquum, ea, quæ collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus Ecclesiis, vel relicta, aut eis justis modis aliis acquisita, aliis usibus applicari: propter quod merito invasores ipsarum rerum, tanquam sacrilegi, sunt anathemati usque ad satisfactionem congruam supponendi: [*& infra.*]

Mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam cessare ipsos ab hujusmodi, & satisfacere de præteritis damnis, & injuriis, appellatione remota, compellas.

CAP. XVII.

Privilegiatus, ut non teneatur respondere, nisi in certo loco, si in alio loco respondere, vel solvere promittit, ibi poterit conveniri, & etiam ubi habet domicilium, secundum Joan. Andr.

Idem *Episcopo Dulmensi.* (*an.* 1230.)

DIlecti filii, I. & A. cives Romani sua nobis petitione monstrarunt, quod cum Abbati S. Genovefæ Parisien. super quadam pecuniæ summa, contra R. prædecessorem tuum literas impetrassent, tu proponi fecisti, quod omnibus Anglicis est a sede Apostol. indultum, ut super causis pecuniariis citra mare conveniri non possint; propter quod idem Abbas in negotio non processit. Verum, quia etsi fuisset privilegium tale concessum, non tamen prodesset illis, qui se certo loco respondere, vel solvere adversariis promiserunt, cum ibi, & ubi domicilium habent, valeant *a* conveniri: mandamus, quatenus eisdem de pecunia ipsa cum justis, & moderatis expensis, & congrua satisfactione damnorum (usuris omnino cessantibus) satisfacias, ut teneris: alioquin eidem Abbati nostris damus literis in mandatis, ut in commisso sibi negotio (proposita ex parte tua indulgentia non obstante) juxta prioris mandati nostri tenorem sine dispendio moræ procedat.

CAP. XVIII.

Quanquam Laici possint jurisdictionem non sui Judicis prorogare, Clerici tamen non possunt, nisi Episcopi diœcesani con-

a *al. Vicensi.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *vide l.* 3. §. *divus. de sepul. viol. & l. jubemus. C. de sacros. Eccles.* d *quod in ipsa diœcesi, &c.*

a *l. contraxisse. ff. de action. & obligat. & Bart. in l.* 2. *C. de summ. Trinit.*

consensus accedat, & Judex, cujus jurisdictionem prorogare volunt, sit Ecclesiasticus.

Idem *Abbati Trecen.*

SIgnificasti *a* nobis, quod P. Clericus ad petitionem C. mercatoris se tuæ jurisdictioni subjecit, si in termino nunc elapso de pecunia mutuata non satisfecisset eidem: [*& infra.*] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod licet privatorum consensus eum, qui jurisdictioni præesse dignoscitur, suum possit Judicem constituere, Clerici tamen in Judicem non suum (nisi forte sit persona Ecclesiastica, & Episcopi diœcesani voluntas accedat) consentire non possunt.

CAP. XIX.

Legitime citatus tenetur coram Judice citante causam prosequi, non obstante, quod post citationem mutaverit forum.

Idem.

PRoposuisti nobis, quod quidam subditus tuus ad petitionem cujusdam *b* adversarii sui, a te legitime citatus ad causam, quia postmodum jurisdictionis alterius esse cœpit, tuum intendit judicium declinare. Porro tuæ prudentiæ dubium esse non credimus, quod is in prædicta causa jus revocandi forum non habet, quasi ab illo *c* jam præventus.

CAP. XX.

Quisque Clericus potest in curia Romana conveniri, licet alias specifice forum ibi non sortiatur: habet tamen ex causa jus revocandi domum.

Idem.

LIcet ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis sortitur, Episcopus vester apud sedem Apostolicam conventus non fuerit: quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem, & magistra, rite compelli potuit, ut ibi suis adversariis responderet: nisi pro alia justa, & necessaria causa venisset, quam si tunc allegasset, jus revocandi domum salvum fuisset eidem.

TITULUS III.

DE LIBELLI OBLATIONE.

CAP. I.

Actor tenetur in scriptis libellum porrigere. Vel sic: Judex non debet admittere actorem ad litigandum, nisi prius ei libellum in scriptis offerat. h. d. per alia verba,

Ex Concilio apud sanctum Medardum habito. *d* (*an.* 854.)

IGnarus *e* Episcopus dixit: habetis libellum reclamationis, vel postulationis? Illi responderunt se præ manibus nullum habere libellum. Ignarus Episcopus dixit *f*: oportet vos secundum Ecclesiasticam auctoritatem, reclamationem vestram libelli serie declarare *g*, eamque vestris manibus roboratam Synodo porrigere, ut tunc vobis canonice valeat responderi. Et tunc ipsi fratres libellum conscribentes porrexerunt.

CAP. II.

Cum agitur reali, non sufficit rem generaliter peti, sed debet ita specificari, ut evitetur obscuritas, & æquivocatio.

Innocentius III. (*an.* 1210.)

SIgnificantibus *a* T. & R. fratribus nostro fuit Apostolatui declaratum, quod cum inter ipsos ex una parte, & V. ex altera, super quadam terra coram Judicibus delegatis tracti fuissent in causam, oblato eis libello, illi (cum plures terras haberent) ut terra illa, super qua quæstio vertebatur, ostenderetur eisdem, a Judicibus postularunt: quod cum ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam provocarunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, si quid post appellationem hujusmodi noveritis attentatum, &c.

CAP. III.

Non tenetur reus respondere libello in actione personali, si non exprimitur causa petendi.

Gregorius IX. *Archipresbytero Civitatis novæ, & M. Canonic. Culmen.* (*an.* 1235.)

DIlecti filii fratres Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Hispida sua nobis petitione monstrarunt, quod cum Prior, & Conventus sanctæ Mariæ ad Carceres, (*diœcesis Paduanæ*) ipsos super quadam pecuniæ summa coram Priore S. Trinitatis Veron. auctoritate Apostolica convenissent, ex parte ipsorum fuit excipiendo propositum, quod cum dicti Prior, & conventus nollent exprimere in porrecto libello *b* conventionali, quare sibi dicta pecunia deberetur, super hoc minime respondere tenebantur: & quia dictus Judex exceptionem hujusmodi admittere denegabat, nostram audientiam appellaverunt. Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum, &c.

TITULUS IV.

DE MUTUIS PETITIONIBUS.

CAP. I.

Judex etiam delegatus compellit actorem ad respondendum reo in causa reconventionis, & utramque causam ordine successivo simul audiet, & una sententia terminabit. h. d.

Alexander III. *Vulterano Episcopo* c, *& Abbati de Spongia.* (*an.* 1180.)

EX *d* literis: [*& infra.* 1] Quoniam rationis ordo exigit *e*, ut Plebanus, & Clerici Maturen. Abbati, & fratribus Maturen. monasterii, de iis, quæ adversus eos proponunt, debeant in vestra præsentia respondere, cum sibi ex ipsis coram vobis a sede Apostolica delegatis justitiam postulant exhiberi: mandamus, quatenus actione Plebani, & Clericorum proposita, & responsione facta, monitione præmissa, compellatis eosdem, memoratis Abbati, & fratribus in continenti coram vobis super suis quæstionibus respondere, ut vicissim postmodum rationes partium audientes, concordia, vel judicio utriusque negotium terminetis.

[1 *Vestris accepimus, quod dil. filii nostri, Abbas, & fratres Maturensis monasterii, super quæstionibus, quas Plebanus, & Clerici Maturen. adversus eos proponunt, vestrum parati sunt subire examen, si illi in continenti debeant de suis quæstionibus respondere. Unde*]

CAP.

a *Vide Fernandum Vasquium lib.* 1. §. 9. *de success. resolut. num.* 95. b *dictio, cujusdam, deest in quibusdam manuscr.* c *al. illo.* d *Medardum monasterium est in urbe Suessionensi, ubi id Concilium habitum est. Burchardus lib.* 2. *decr. cap.* 192. *Ivo part.* 6. *c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Ismarus. al. Hincmarus.* f *Vid. l. si quando. C. unde vi. & l. si homicid. C. de accus. & authent. de jud. §. oportet. coll.* 6. g *allegare.*

a *Vid. Lanfranc. in cap. quoniam §. probationes. infra de prob. & quatenus hic agitur de libello incerto, & obscuro, Jasonem in §. sed istæ. Instit. de action. Decium in cap. delicti sup. de judic. & Paulum de Castr. consil.* 145. *& Alex. consil.* 181. *&* 184. *in* 2. *vol.* b *vid. l. fin. C. de ann. excep. & l.* 1. *ff. de edend. per Bart.* c *male alii, Archipresbytero.* d *Post Conc. Lat. sub Alex. III. part.* 11. *c.* 1. *&* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Vid. l. cum Papinianus. in fin. C. de sent. & inter. omnium jud.*

CAP. II.

Modus procedendi datus per rescriptum in causa conventionis, intelligitur repetitus in causa reconventionis.

Celestinus III. *Rothomag.* a *Decano*. (*an.* 1195.)

PRudentiam *b*:] *& infra*.] Sane consuluisti nos, utrum cum causa appellatione remota committitur, & reus coram eodem Judice actorem reconvenerit, & actor super reconventione appellationis obstaculum interponit, an sit hujusmodi appellationi deferendum? Nos vero ita sentimus, quod cum actoris, & rei eadem sit conditio, & uno eodemque jure circa appellationis remedium debeat uterque censeri, sicut desiderat actor, ut sibi juxta mandatoris rescriptum justitia fiat appellatione remota: eodem modo reconvenienti debet in sua justitia respondere.

TITULUS V.
DE LITIS CONTESTATIONE.
CAP. UNIC.

Non per positiones, & responsiones, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem secutam, fit litis contestatio, qua omissa nullus est processus.

Gregorius IX. *Abbati sancti Joannis in Vineis.*
(*an.* 1230.)

OLim inter Episcopum Noviensem ex parte una, & Capitulum Ecclesiæ sancti Quintini ex altera, super quibusdam injuriis, & excommunicationum sententiis, & quibusdam aliis articulis orta fuit materia quæstionis: [*& infra*.] Judices factis quibusdam positionibus, & responsionibus ad easdem: auditis etiam, quæ partes voluerunt proponere coram eis, causam eandem ad examen Apostolicum remiserunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra præsentia constitutis, quamvis positiones, & responsiones hinc inde super pluribus articulis factæ fuerint coram Judicibus memoratis: quia tamen litis contestationem *c* non invenimus esse factam, cum non per positiones, & responsiones ad eas, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem secutam contestatio *d* litis fiat: processum ipsorum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum.

TITULUS VI.
UT LITE *e* NON CONTESTATA NON PROCEDATUR AD TESTIUM RECEPTIONEM, VEL AD SENTENTIAM DIFFINITIVAM.
CAP. I.

Si agatur de adulterio ad separationem tori, & ante litis contestationem reus est contumax, potest excommunicari: sed testes recipi non possunt, nec causa diffiniri.

Innocentius III. *Abbati sancti Proculi Ord. S. Ben. & L. Canonico Bononiensi.*
(*an.* 1204.)

AD *f* hæc Deus: [*& infra*. 1] Cum causa, quæ inter R. & B. uxorem ejus vertitur, auctoritate Apostolica vobis commissa fuisset, tandem procurator ejusdem R. libello uxoris, quo virum ad separationem tori, & ut dotem reciperet, de adulterio accusabat, noluit respondere, donec Advocatus ejus veniret, inducias postulando. Qui cum hujusmodi inducias sæpe petendo, vobis illudere videretur, tandem ad præsentiam vestram accedens, dixit se respondere paratum: sed die statuto, cum crederetur responsurus libello, restitutionem uxoris primo fieri postulavit, ne secus fieret, appellando *a*. Verum quia dicebat mulier se virum habere suspectum, & idem Procurator nec de mulieris impunitate cavere, nec vestro se curasset postmodum conspectui præsentare, vos testes mulieris recipere studuistis: (*& infra*. 2) Consultationi vestræ taliter respondemus, quod licet ordo judicarius in aliis controversiis sit servandus, & in matrimonialibus causis non usquequaque servetur: quia tamen in præsenti negotio non est actum de fœdere matrimonii, sed de crimine adulterii (per quod ad separationem conjugii, non ad conjunctionem intenditur) quia lite non contestata testes fuerunt recepti, & attestationes etiam publicatæ, sive deferendum, sive non deferendum appellationi fuisset, non est ad diffinitivam sententiam procedendum. Potuit tamen præfatus R. propter suam contumaciam, vel etiam Procuratoris (si sciens non purgaverit eandem) excommunicationis sententia innodari.

[1 *In Apostol. sede constituit totius Ecclesiæ magistratum, ut quia secundum Scripturæ sententiam fecit Deus hominem rectum, sed ipse se immiscuit quæstionibus infinitis, ad eandem nodi quæstionum difficiles referantur, suo recto judicio dissolvendi*. & infra. *Ad Apostolatus nostri notitiam literarum vestrarum insinuatione pervenit, quod*]

[2 *Et attestationibus publicatis diligenter auditis, quæ fuerunt ipsius nomine allegata. Quia vero cum de ferenda sententia cum viris prudentibus tractaretis, diversorum invenistis diversa consilia, quibusdam dicentibus appellationi simpliciter deferendum, aliis autem appellationi deferendum non esse, nonnullis etiam asserentibus appellationem nullatenus tenuisse, cum mulier non sit restituenda viro suspecto, nisi de impunitate sufficienti præstita cautione, vos in tanta varietate nos consulere voluistis, qualiter esset in hoc negotio procedendum. Nos igitur*]

CAP. II.

In causa restitutionis, contra contumacem, lite non contestata, sententia proferri non potest. hoc dicit, comprehendendo omnem modum summandi.

Idem *Hierosolymit. Patriarchæ, & Archiepisc.* b *Cassen.* (*an.* 1210.)

I. ACcedens *e*: (*& infra*. 1) Cum in Judicum delegatorum præsentia Archiepiscopus Tirenen. restitutionis beneficium postularet, Plebanus sancti Marci de Venetiis (contra quem agebat) nihil ad objecta respondit *d*, sed ad nostram audientiam appellavit: & licet sæpe fuisset admonitus, ut juri pareret (quia ejus appellatio non tenebat) noluit tamen respondere amplius, vel coram eis etiam comparere. Ipsi vero Judices (cum Plebanus in sua contumacia perduraret *e*) testes receperunt ab adversa parte productos, & depositionibus redactis in scriptis, mandaverunt eidem, ut ad eos accederet, in personas, vel in dicta testium objecturus. Quod cum facere noluisset *f*, in ipsum excommunicationis sententiam protulerunt, possessionem juris parochialis adjudicantes Archiepiscopo memorato: & eum restituentes in integrum, districtius vetuerunt, ne quis possessionem Tirenen. Ecclesiæ restitutam præsumeret perturbare. Cum igitur *g* lis coram eisdem Judicibus non esset contestata, & manifeste pateret, literas ipsas per veri suppressionem obtentas, (cum manifestum esset duos prædictorum Judicum, Achonien. videlicet, & Beriten. Episcopos, eidem Archiepiscopo tanquam Suffraganeos suo Metropolitano subesse) ac ex his Plebanum legitime appellasse constaret, in quem (etiamsi minus legitime appellasset) licet Judices ipsi propter contumaciam excommuni-

a *Al. Archiep.* b *Pars c. prudentiam. sup. de offic. jud. del. & cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* c *Vid. Bart. & Fulgos. & Paulum in l. causas. C. de transf. Soc. in reg. 295.* d *l. un. C. eod. & l. Aurelius. §. idcirco. ff. de lib. leg.* e *Vid. Bart. Soc. in fallent. Reg. 296. & aliquot seqq.* f *C. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Vide auth. qui semel. C. quom. & quand. jud. & ibi gl.* b *Cæsarien.* c *C. 1. eod. tit. in 2. compil.* d *Vid. l. 1. ff. si quis jus dic. non obemp. & l. 2. ff. si quis in jus voc. non ierit.* e *al. malitia permaneret.* f *Vid. l. 2. §. si quis a Principe. ff. ne quid in loco publ.* g *ordo est: Igitur nos cassavimus prædictas sententias, cum lis non esset contestata, & pateret, &c. & constaret, &c.*

municationis forte potuerunt proferre sententiam, non tamen debuerunt super principali negotio diffinitivam sententiam, lite non contestata, proferre: prædictas cassavimus sententias, imo cassas denunciavimus, & inanes. Unde Tiren. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut Ecclesiæ S. Marci instrumenta restituat, & etiam universa, quæ hujusmodi occasione sententiæ per se, vel per alios occupavit.

[1 *Ad præsentiam nostram ven. f. n. Paphen. Ep. ven. f. n. Achoni. Tibiaden. & Beriten. Episcoporum nobis literas præsentavit, sententiam continentes, quam super causa, quæ inter ven. f. n. Tyren. Archiepiscopum ex una parte, & Plebanum sancti Marci ex altera vertebatur, iidem Episcopi promulgarunt: asserebant etenim iidem Episcopi memorati per suas literas, quod cum causam ipsam de mandato nostro susceperint terminandam, partes ad suam præsentiam convocarunt. Sed Plebanus nec eorum literas, in quibus mandati nostri tenor erat expressus, recipere voluit, nec eorum se conspectui præsentavit, sed secundo citatus, licet nec literas eorum recipere voluisset, coram eis apparuit prioris absentiæ suæ causas allegans, & inspecto nostrarum literarum tenore, petitis etiam induciis, & receptis, ab eis licentiatus abscessit, se statuto die ad eos redire promittens.*]

CAP. III.

Si lite non contestata reus est contumax, si fieri potest, mittitur actor in possessionem, causa custodiæ: alias reus excommunicabitur.

Idem *Episcopo Brixiensi.* [1210.]

TUæ fraternitatis *b* devotio: [*& infra.* 1] Consultationi tuæ taliter duximus respondendum, quod si reus lite non contestata se absentet *c* contumaciter: talisque sit causa, quod actor possit in petitarum rerum possessionem induci, est in eandem causa custodiæ inducendus. Quod si causa talis fuerit, quod idem in possessionem nequeat intromitti *d*, ut juri pareat, per censuram Ecclesiasticam est contumax compellendus.

[1 *Consuluisti præterea, utrum si aliquis citatus legitimis peremptoriis parere noluerit, Judex lite non contestata contra ipsum debeat sententiam promulgare, ut idem affectus tædio appellationis, saltem Judicis se conspectui repræsentet. Ad quod*]

CAP. IV.

Receptio testium facta contra non contumacem, lite non contestata, in causa matrimoniali est nulla.

Idem *de decima*, & *Helemosio e Abbatibus Aurelian. & Carnoten. diœcesis*, [1210.]

II. ACcedens *f* ad sedem Apostolicam nobilis vir Guil. *g* Vicecomes, nobis exposuit, quod cum Corisopiten. Episcopus Comitem Britanniæ proxima linea consanguinitatis attingat: & Archidiaconus ejus sit Clericus commensalis (qui eidem Vicecomiti est adversarius principalis, utpote qui uxorem *h* suam, & terram publice detinere præsumit) & magister P. de terra uxoris suæ oriundus, existat nimis favens eidem, & omnes sub districtu existant Comitis memorati, nec nisi per districtum ipsius ei pateat accessus ad eos, & ipsi, quibus causa inter ipsum, & uxorem suam commissa fuerat, nunquam ei voluerint, nisi in terra inimicorum suorum, locum, & terminum assignare, quo sine mortis periculo accedere non audebat: & licet literas non habuit de conductu, si tamen missæ ei fuissent, non debebat se credere suis capitalibus inimicis: [*& infra.* 1] Mandamus, quatenus cum propinquiores sitis terræ nobilis tam dictæ, quam suæ, & causa ipsa per vos commodius valeat terminari, cum ad vos securus *a* pateat accessus, utrinque *b* partibus convocatis (si vobis constiterit, quod ante litem legitime contestatam, vel post appellationem ex præmissis causis interpositam, testes super consanguinitate contra matrimonium absque culpa contumaciæ recepti fuissent) vos attestationes hujusmodi decernatis irritas, & inanes, compellentes dictam nobilem, ut revertatur ad virum suum (quem inconsulte dimisit) ita quod postquam ipse vir plenariam restitutionem habuerit tam uxoris, quam terræ, causam super matrimonio audiatis: eamque fine canonico terminetis.

[1 *Sed quia lite non contestata super consanguinitate testes recipere præsumpserunt: & infra. Cum igitur in matrimonialibus causis non tam ad disjungendum, quam ad conjungendum debeamus existere promtiores, ne forte quod Deus conjunxit, homo separare præsumat, dis. v. p. a. s.*]

CAP. V.

Lite non contestata non recipiuntur testes regulariter super principali. Fallit in casibus hic annoratis: scilicet cum timetur de morte, vel absentia diuturna testium: tunc enim servata solennitate hic posita, possunt etiam lite non contestata testes examinari. h. d. usque ad §. porro.

Idem.

QUoniam *c* frequenter in dubium revocatur a multis, an lite non contestata testes recipi valeant, auctoritate præsentium duximus declarandum, regulariter verum esse, quod lite non contestata, non est ad receptionem testium procedendum. Nisi forte de morte testium timeatur, vel absentia diuturna: in quibus casibus, cum civiliter est agendum (ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur) senes, & valetudinarii, & alii testes (de quibus ex aliqua rationabili causa timetur) etiam lite non contestata sunt proculdubio admittendi, seu pars conventa sit contumax, seu sit absens absque malitia, ut conveniri non possit. Sed si actor non convenerit adversarium intra annum, ex quo conveniri poterit, vel saltem receptionem hujusmodi testium non denunciaverit illi: attestationes sic receptæ non valeant, ne forte hoc procuret in fraudem, ut processu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum testes, vel aliæ locum habere non possint.

Cum agitur de matrimonio carnali, vel spirituali, possunt contra contumacem etiam lite non contestata testes recipi, & sententia diffinitiva ferri. Si vero reus est absens, sed non contumaciter, tunc in carnali non proceditur, sed expectatur absens. In spirituali vero, si agatur de contracto, stabitur juribus antiquis: si de contrahendo, expectatur absens per sex menses. Sed de hoc ultimo, quando agitur de contrahendo, dic hodie ut in capit. quam sit. & capit. cupientes, de elect. in 6. ubi aliter est provisum. h. d.

§. 1. Porro speciales causæ possunt occurrere, in quibus casualiter est aliud observandum, ut (verbi gratia) si super alicujus electione, vel copula maritali *d* quæstio moveatur: tunc enim (ne propter longam moram in spiritualibus, & temporalibus patiatur Ecclesia læsionem, vel viro, sive mulieri fornicationis occasio præbeatur, maxime cum propinquitatis gradus opponitur lege divina prohibitus) in hujusmodi casibus (si contumax apparuerit is, in quem fuit actio dirigenda, seu quia peremptoria citatione recepta venire contemnit, seu quia malitiose seipsum occultat, *e* seu quia impedit, ne possit ad eum citatio pervenire) testes lite non contestata

a *Vide l. dissolutæ. C. de cond. ex lege.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *al. absentaverit se.* d *introduci.* e *de Curia Dei, & de eleemosyna Abbatib. &c. Ord. Cist.* f *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* g *al. Vu.* h *Ex qualibet enim harum causarum oritur inimcitia capitalis, ut hic per Doct. tradit Marsil. in l. 1. §. præterea ff. de quæst.*

a *Securior.* b *utriusque.* c *C. 5. eod. tit. in 3. compil.* d *contrahenda, vel contracta, sed is, qui abest, contumax est: & sic variat a §. seq. si autem. secund. Hostien. Joan. And.* e *vide l. contumacia. cum not. ff. de reg. jur.*

stata sunt merito admittendi, & nihilominus (si de causa liqueat) ad diffinitivam sententiam procedendum. §. 2. Si vero aliter absens fuerit, & agatur de spirituali conjugio inter Prælatum, & Ecclesiam jam contracto, electione maxime confirmata; illud in hoc articulo volumus observari, quod super expectatione talium personarum in sacris est canonibus diffinitum. §. 3. Quod si forsan agatur de spirituali conjugio contrahendo: is, qui est in Prælatum electus, per spatium sex mensium expectetur, nisi (pensatis negotii circumstantiis) per superioris providentiam magis, vel minus fuerit expectandus. §. 4. Si autem de carnali conjugio sit agendum, tam diu alteruter conjugum expectetur, donec de ipsius obitu *a* verisimiliter præsumatur: quia cum sine culpa sit absens, ut si captivitate, vel ægritudine, aut alio justo impedimento forsitan teneatur, aut etiam propria, sed non malitiosa voluntate, in remotis partibus moram faciat *b*, ut de facili, vel in brevi citati non possit: ei quidem præjudicari non debet, cum habeat forsan exceptiones legitimas ad intentionem contrariam elidendam: eo nequaquam obstante, quod de lapsu carnis posset opponi: quoniam in conjugio multi casus occurrunt, in quibus conjuges sine culpa, sed non sine causa continere coguntur.

Ad perpetuam rei memoriam, vel cum agitur per viam inquisitionis, possunt testes sine litis contestatione recipi, & etiam publicari. h. d. usque ad §. In aliis vero.

§. 5. Sunt & alii casus similiter *c* speciales, in quibus absque litis contestatione legitime possunt testes produci, ut quando excessuum inquisitio, vel testium publicatio imminet facienda.

Si reus lite non contestata est contumax, & agitur reali, mittitur actor in possessionem rei petitæ, causa custodiæ: quam tamen recuperat reus veniens intra annum, si offerat cautionem de stando juri, & restituat expensas: post annum vero his non servatis non auditur, nisi super proprietate. Sed si convenitur reali, qui nomine alieno possidet, nominabit Dominum in judicio, & statuetur ei terminus, intra quem faciet Dominum comparere: qui si intra terminum non venerit, Judex illum citabit: quo adhuc non veniente, Judex mittet actorem in possessionem veram. Si vero reus contumax convenitur actione personali, mittetur actor in possessionem bonorum ipsius rei, pro modo debiti declarati: & primo mobilium, secundo immobilium, si mobilia non existant: vel excommunicabitur reus. h. d. usque ad finem.

§. 6. In aliis vero casibus prudenter est attendendum, utrum contumax reali actione, an personali conveniatur. Si reali, mittendus est actor in rei petitæ possessionem, ut tædio affectus reus veniat responsurus. Qui si venerit intra annum (judicio sibi præstita cautione *d*, ac exhibita satisfactione congrua expensarum) possessionem recuperet. Quod si cautionem offerre neglexerit intra annum, actor post annum verus constituetur possessor: super proprietate duntaxat adversæ parti defensione legitima reservata. §. 7. Quod si super rebus immobilibus quisquam conveniatur, qui eas possidet nomine alieno, debet statim in judicio Dominum nominare, certo dierum spatio a Judice statuendo *e*, eoque ad ejus notitiam perducendo, ut vel ipse veniens, vel idoneum dirigens responsalem, actoris intentionem excipiat. Si vero post tempus indultum, quod dispositum est, noluerit adimplere, tanquam lite, quæ ingeritur, ex eo die, quo possessor ad judicium vocatus est ad interrumpendam præscriptionem longi temporis contestata, Dominum possessionis Judex tribus *a* edictis legitimis evocabit: & tunc ipso in eadem voluntate manente, negotium summatim examinans, in possessionem ipsarum rerum actorem mittere non tardabit: omni allegatione absenti super principali quæstione reservata. §. 8. Si autem super personali actione conveniatur, vel mittendus est actor in possessionem mobilium ipsius, vel immobilium, si forte mobilia non habeat, pro modo debiti declarati: vel in contumacem est Ecclesiastica sententia proferenda: ita videlicet, quod alterutra pœna, quæ magis timeri debeat, Judex a principio sit contentus: ad alteram nihilominus processurus, si hoc meruerit protervitas contumacis: qui veniens intra annum, vel post annum etiam audietur, juxta distinctionem in alio casu superius annotatam.

a *Quod modis probetur aliquis mortuus, docet Odofr. in leg. fin. C. de sacros. Eccles. Cyn. in l. siquidem. C. sol. matr. Maranta in leg. is potest. ubi ponit 23. modos.* b *De modo probandi justam absentiam vid. in l. penult. §. ad crimen. ff. de publ. judic.* c *In antiquis, casus speciales, in quibus similiter, &c.* d *Vid. l. cum Clericis. C. de Episc. & Cleric.* e *al. finiendo.*

TITULUS VII. DE JURAMENTO CALUMNIÆ.
CAP. I.

Clericus in causa Ecclesiæ suæ juramentum calumniæ potest alteri committere: & per se jurare non cogitur, nec debet sine superioris licentia.

Honorius II. (*an. 1127. Episc. Occid.*)

INhærentes vestigiis prædecessorum nostrorum, dicentium graviores quæstiones per summum Pontificem terminari: [*& infra.* 1] Legibus itaque comperimus esse cautum, ut nullus Clericus jurare præsumat. Alibi vero reperitur scriptum, ut omnes principales personæ in primo litis exordio subeant calumniæ juramentum, propter quod plerisque venit in dubium, utrum Clericus jusjurandum præstare debeat, aut alii hoc officium delegare: quia illud constitutionis edictum, ubi Clerici jurare prohibentur, a Marco *c* Augusto de Constantinopolitanis Clericis promulgatum fuisse videtur, idcirco ad alios non creditur pertinere. Ut ergo dubietas ista auferatur, secundum etiam decisionem filii nostri *d* H. quondam Imperatoris, cujus sunt verba hæc: [*& infra.*] Ejus itaque interpretationem corroboramus, & divi Marci constitutionem ita interpretari debere decernimus, ut ad omnium Ecclesiarum Clericos generaliter pertinere judicetur. Nam cum Imperator Justinianus decreverit, ut canones Patrum vim legum habere oporteat, & in nonnullis Patrum canonibus reperiatur, ut Clerici omnino jurare non audeant, dignum est, ut totus clericalis ordo a juramento calumniæ præstando sit immunis. Præterea statuti Principis tenor talis esse dignoscitur: nos itaque (divinæ, & humanæ legis intentione servata) decernimus, & Imperiali auctoritate

a *Dictio, tribus, deest in omnib. vet. ex Raymundi, & Aret. compilatione.* b *In impressis, Honor. III. sed ex Codicib. Bartol. veterem lectionem restituimus, & Honorium secundum reposuimus, ut etiam observat Cont. cum ex ordine Capit. hujus tituli: tum ex Henrici Imperatoris mentione in hoc Capit. hab. 21: vixit enim Eugenius, & sedit circa annum Christi 1126 Imperator Henric. V. Habetur hæc decretal. post Concil. Later. sub Alexand. III. p. 23. capit. 1. & cap. 2. eod. tit. in 1. compil. In uno, Honor. III. omnibus Episc. occidentalibus. In aliis, Honorius, simpliciter.* c *Legend. Marciano, ut & infra paulo post; error hinc processit, quod in scriptis codicibus, quales habeo, sic scriptum erat: Imperat. March. Marcianus. Illi autem scripserunt: Marcus.* d *Henrici, ut scribitur in vet. lib. ubi additur eam Henrici constit. Arimini factam esse 3. Calend. April.*

ctoritate irretractabiliter diffinimus, ut non Episcopus, non Presbyter, non cujuscunque ordinis Clericus, non Abbas, non aliquis Monachus, vel sanctimonialis, in quacunque causa, sive controversia, seu criminali, seu civili, jusjurandum compellatur qualibet ratione subire, sed aliis idoneis defensoribus [si expedire Ecclesiæ suæ noverit] hujusmodi officium liceat delegare. Verum cum hac moderatione, ut Episcopus inconsulto Rom. Pontifice, vel quisque Clericus inconsulto Prælato suo minime jurare audeat. Omnibus autem Episcopis, & universo Clero hæc ita custodire debere mandamus, ut si quis in illam constitutionem commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari.

(1 Nostrorum fratrum diligenter consilio inquisito, hujusmodi causæ speciem irrefragabiliter Deo opitulante decidimus. Quoniam)

CAP. II.

In spiritalibus causis de calumnia non juratur.

Idem *a ordinatori Rom. Eccl. Subd. & magistro Omnibono.*

LIteras *b*: [*& infra 1*] Sane Rom. Eccl. in his casibus, in quibus de Ecclesiis, decimis, & rebus spiritualibus tantum agitur, juramentum calumniæ nec dare, nec recipere consuevit: eo quod tales causæ non ex legum districtione, sed ex canonum æquitate finem debitum sortiuntur: canones autem juramentum calumniæ in hujusmodi causis nulli prorsus indicunt. Unde contentione de juramento calumniæ præstando dimissa ad ulteriora discretio vestra procedat.

[1 Benignitatis tuæ benigne recepimus, in quibus, utrum in ea causa, quæ inter ven. f. n. G. Bonon. Episcopum, & dil. fil. A. Paduanum Abbatem, sub vestro examine agitatur, juramentum calumniæ præstari, vel recipere conveniat, requisistis.

CAP. III.

Principalis persona non indistincte relevatur ab onere jurandi de calumnia: licet compareat per œconomum, sed sibi, vel œconomo est deferendum, inspecta qualitate causæ, & personarum. h. d.

Eugenius Papa. [*an.* 655.]

IN pertractandis *c* causis sacramentum calumniæ non passim præcipimus exhiberi: sed causæ, & principalium personarum qualitate inspecta, quandoque per ipsas principales personas, quandoque per Œconomos, qui causam omnino non nesciant, in animam jurantis illud præcipimus præstari.

CAP. IV.

Universitas tenetur jurare de calumnia, nisi relevet se constituendo œconomum.

Idem *Magalon. & R. Neumausen. Episcop.*

IMperatorum *d*: [*& infra 1*] Accepimus *autem*, quod ab Abbate, & fratribus Clarevallis *e* (sicut ab aliis) exigitur calumniæ juramentum. Ad quod faciendum eos cogere non debemus. §. 1. Sed ne aliena jura videantur hujusmodi occasione illicite detinere, & ipsi a causa sua decidant, si ex parte ipsorum prædictum juramentum, cum res postulaverit, non fuerit præstitum: eisdem præcipimus, ut in suo monasterio Œconomum statuant, qui pro eis petere, & excipere, atque juramentum de calumnia] cum necesse fuerit] valeat exhibere: [*& infra. 2*] §. 2. Tu vero, frater Neumausen. Episcope, Œconomum idoneum statuas, qui in tali officio conveniens ipsi monasterio videatur.

[1 Secularium leges, & sanctorum Patrum institutiones Ecclesiasticæ, viros religiosos in omnipotentis Dei servitio protegunt, & defendunt, & nullam eis molestiam, vel perturbationem, quæ sacro ordini contradicat, irrogari permittunt.]

[2 Ideoque per a. s. f. v. m. q. eosdem fratres, qui in ista causa sunt, sicut ratio exigit, plenius instruatis, ut de cætero sua jura per hoc non possint amittere, & aliis, quantum justitia permittit, in talibus causis debeant satisfacere.]

CAP. V.

Clerici etiam in eorum causis jurant de calumnia, contraria consuetudine non obstante.

Lucius III. *Helien. a Episcopo, & Archid. Norvicen.* [*an.* 1181.]

CÆterum, quia *b* novis morbis nova convenit antidota præparari: mandamus, quatenus in causa *fidejussionis*, quæ inter R. Clericum de sancto Albano, & I. & F. Canonicos London. vertitur, ad veritatem eliciendam appellatione cessante præstari faciatis ab utraque parte calumniæ juramentum: consuetudine, quæ legi contraria est, non obstante.

CAP. VI.

Procurator, vel Syndicus universitatis Ecclesiasticæ, vel secularis de calumnia jurare potest. h. d.

Innocentius III. *Episcopo Placen.* [*an.* 1203.]

CUm causam *c*, quæ inter Ravennaten. Archiepiscopum, & Commune Faventinum super villa Luci, ac quibusdam aliis vertitur, delegatis Judicibus duxerimus committendam, & iidem in negotio minime processissent: nos partibus dedimus in mandatis, ut pro ipsa causa nostro se conspectui præsentarent: quorum Procuratoribus cum instrumentis de rato, in nostra præsentia constitutis, petitionem ipsius Archiepiscopi per Procuratorem ejus fecimus exhiberi: & ad eam partem alteram respondere, ac interrogationibus, & responsionibus redactis in scriptis, & lite coram nobis plenissime *d* contestata, fecimus calumniæ juramentum ab ipsis Procuratoribus utrinque præstari.

CAP. VII.

Episcopus jurat de calumnia [si per seipsum elegit litigare] propositis tantum, non tactis Evangeliis. Si vero per Syndicum litigat, per illum poterit jurare. h. d.

Gregorius IX. *Episcopo Beluacen.* (*an.* 1133.)

CUm in causa pecuniaria, quam inter te, & R. *e* motam esse proponis, non per te, sed per Syndicum, vel actorem elegeris litigare, per illum quidem præstandum erit calumniæ juramentum: quod si per te ipsum, propositis tantum, sed non tactis Evangeliis [sicut in dicendo testimonio] a te videtur hujusmodi juramentum exhibendum: [*& infra.*]

Actor refutando juramentum calumniæ sine causa, cadere debet ab instituta actione: reus autem debet haberi pro confesso. hoc dicit.

§. 1. Pœna vero recusantis hoc juramentum, cum præstandum fuerit, est, ut actor ab instituta cadat actione, reus autem haberi debeat pro confesso.

TITULUS VIII. DE DILATIONIBUS.

CAP. I.

Summa sic: [ne videatur convenire rubricæ de appellationibus.] Citatio vocatoria cum peremptoria non debet esse nimis brevis, maxime ubi de rebus Ecclesiasticis agitur: nisi necessitas aliud suggerat.

Alexander III. *Cantuar. & Vigor. Episcopis.* (*an.* 1180.)

DILECTI *f* filii, Abbas, & Monachi de H. nobis insinuare curarunt, quod cum causam, quæ vertitur inter ipsos, & Moniales de Leden.

O 2

a *In Cod. Barb. ita: Eugenius Papa III. Arduino Rom. &c.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c. 7.* c *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 23. c. 3. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.* d *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 23. c. 4.* e *Framevallis, vet.*

a *Ut in c. 4. & infr. de fidejuss.* b *Post Concil. Lat. sub Alex. III. part. 23. c. 5. & 6. eod. tit. in 1. comp.* c *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* d *al. legitime.* e *al. M.* f *Post Concil. Later. sub Alex. III. p. 3. c. 5. ubi est integra facti species.*

Leden. super Ecclesiæ de Alten. Decano, & Archidiacono Lincon. commiserimus terminandam: ipsi timentes se a Judicibus aggravari, eo quod ad primam citationem terminum sibi nimis brevem, & peremptorium statuerunt, *a* ad nostram audientiam duxerunt appellandum: [*& inf.* 1] Quia non spectat ad juris ordinem, diem peremptorium, maxime cum de rebus Ecclesiasticis agitur (nisi forte necessitate urgente) taliter mutare: mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, si quid inveneritis post appellationem hujusmodi attentatum: in causa juxta priorum tenorem literarum procedatis.

[1 *Nos igitur attendentes.*]

CAP. II.

Induciæ deliberatoriæ denegantur reo, si per literas citatorias plene potuit instrui, & deliberare super eo, de quo quæritur.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

PRæterea *b* adjecisti, quod cum causæ tibi a sede Apostolica delegantur, in literis citatoriis rescriptum Apostolicum inseris, ut eo viso deliberare valeat, qui ab altero convenitur: [*& inf.* 1] §. 1. Quia igitur quid agendum sit in hoc casu, desideras edoceri, taliter tibi respondemus: quod reo ad judicium legitime convocato *c*, si ex rescripto sibi transmisso plene potuit instrui super eo, de quo in judicio convenitur, induciæ deliberatoriæ non sunt ulterius indulgendæ, sed procedendum potius est ad examinationem causæ, & finem ei debitum imponendum.

[1 *Cumque non ad primam, & secundam canonicam citationem, sed ad tertiam tantummodo reus veniat, actore ad omnes citationes veniente, & ipse actor intentionem suam in jure proponat: reus vexationi ejus intendens, tunc primo deliberatorias requirit inducias, cum actor eidem authenticum offerat, ut concordet cum rescripto: quia in prima citatione recipit, asserens etiam, quod tam longo citationis spatio, si voluerit, plenæ tempus deliberationis potuit habere.*]

CAP. III.

Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui positi in libello, novæ induciæ deliberatoriæ dandæ non sunt, si per expressa potuit reus deliberare super ambiguitate illa, vel generalitate. h. d.

Honorius III. *Ferentino d Episcopo.* (*an.* 1220.)

LIteræ tuæ, ac petitio Presbyteri *e* sanctarum Priscæ, & Aquilæ de urbe, nobis exhibitæ continebant: [*& infra.* 1] Idem Presbyter contra nobiles viros A. & G. libellum Ecclesiæ suæ nomine obtulit, continentem, quod pensio de possessionibus soluta non fuerat ipsi Ecclesiæ, elapsis jam tribus annis, & ultra. Nobilibus vero ipsis petentibus, ut explicaret ipsis spacium, quod per hanc adjectionem, & ultra significari volebat: & ipso Presbytero exprimente, quod septem annis fuerat in dictæ pensionis solutione cessatum: iidem dicentes libellum esse hujusmodi expressione mutatum, longiores ad deliberandum petierunt inducias: quas quia denegasti eisdem, ad nostram audientiam appellaverunt. Nos igitur appell. hujusmodi frivolam reputantes, mandamus, quatenus ea nequaquam obstante, in negotio ipso ratione prævia procedas juxta priorum continentiam literarum.

[1 *Quod cum causam, quæ inter ipsum Archipresbyterum ex una parte, & nobiles viros A. de Cilia. & G. & fratres eorum, & filios ex altera, super quibusdam possessione, & rebus aliis vertitur, tibi duximus committendam.*]

CAP. IV.

Si citatus in causa ardua de longinquo vocatur pro publica utilitate, etiam ad locum judicii, ita quod intra terminum citationis deliberare, & alia sibi necessaria ad comparendum explicare non potuit, in termino respondere non cogitur, si reperiatur in loco judicii, sed habebit novas inducias. h. d. notabiliter.

Greg. IX. *Abbati Aquævivæ Turonen. diœc. Ord. S. Ben. & Archidiac. Turonen.* (*an.* 1234.)

EXposuit nobis Biruricensis Archiepiscopus: (*& infra.*) Burdegalen. Archiepiscopo dedimus in *a* mandatis, ut super jure primatiæ, quam in eo, & in provincia sua dictus Bituricen. Archiepiscopus se habere proposuit, ad initium proxime præteritæ Quadragesimæ (quod ei terminum petemtorium assignavimus) per se, aut per Procuratorem idoneum, se conspectui nostro præsentaret *b*. Cumque postmodum personaliter vocatus pro Ecclesiæ Romanæ subsidio, ad nostram *c* audientiam accessisset, dictus Bituricen. Archiepiscopus apud sed. Apostolic. constitutus, postulavit instanter, ut in eodem negotio procedere deberemus. Idem vero Burdegal. Archiepiscopus ad propria rediens, constituit pro se Procuratorem in ipso negotio, qui (salvis exceptionibus sibi competentibus in respondendo, & defendendo, ac aliis) omnia faceret, quæ in propria erat persona facturus. Petente ergo Archiepiscopo supradicto, ut præfatus Procurator responderet eidem: ille excipiendo proposuit, se ad hoc non teneri, cum pro alia majori causa, pro publica scilicet utilitate, dictus Burdegalen. vocatus, pro absente reputari debuerat *d*, & revocandi domum privilegium habuisset. Nondum etiam super hoc deliberaverat cum Suffraganeis suis, & aliis, quorum consilium tam ardua causa requirit: nec tempus habuerat, in quo ad utrumque negotium valuerit (sicut expediret) esse paratus. Sed pars altera econtra respondit, quod cum super quæstione prædicta prius fuerat evocatus, nostræ intentionis non fuerat primum mandatum per posterius revocare: temporis quoque spacium habuerat tam prolixum, ut potuisset, si voluisset, super causa deliberare prædicta, sicut fecerat cum quibusdam: & commode utrique negotio imminere: (*& inf.*) Nos igitur de consilio fratrum nostrorum usque ad proximum *e* venturum festum Nativitatis Dominicæ dilationem adhuc sibi duximus indulgendam.

TITULUS IX.

DE FERIIS.

CAP. I.

Diebus Dominicis mercari, litigari, judicari, vel jurari non debet: sed de vespera in vesperam debent celebrari.

Ex Concilio apud Compendium. *f* (*in Gallia.*)

OMnes dies Dominicos a vespera in vesperam, cum omni veneratione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstinere: ut in eis mercatum minime fiat, neque placitum, neque aliquis ad mortem, vel ad pœnam judicetur, nec sacramenta (nisi pro pace, vel alia necessitate) præstentur.

CAP. II.

Festorum principium, & finis fieri debet, secundum ipsorum magnitudinem, & consuetudinem regionis. hoc primo. *In præcipuis festis, & intra Pascha, & Pentecosten, non fit solennis genuum flexio. Si tamen tunc Clerici, vel Episcopi*

a *Vide l. contumacia. ff. de re jud. & l. tres denunciationes. C. quomodo, & quando jud.* b *C. 1. eod. tit. in 2. compil.* c *evocato.* d *al. Ferrarien. al. Florentino.* e *Eccl. S. Pauli in urbe Rom. præest Abbas unus: & huic Ecclesiæ deserviunt 7. Presb. Card. quorum unus est Presb. Cardinalis S. Priscæ. Ergo hic non Archipresbyteri legendum, sed Presbyteri: nihilominus tamen, Archipresbyteri, legitur in omnib. manuscr.*

a *Præceptis.* b *Vid. leg. 1. & ibi gloss. & DD. C. eodem.* c *al. præsentiam.* d *Vide l. actione. §. Labeo. ff. pro soc. & l. 1. in fin. ff. solut. matr.* e *primum.* f *Burch. 2. decr. cap. 81. Ivo part. 4. cap. 16. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. vide Covarruviam lib. 4. var. Resol. cap. 19.*

pi ordinentur, secundum ordinationis modum, genua flectuntur. hoc secundo. *Romana Ecclesia speciale festum de Trinitate non facit: servatur tamen de hoc cujusque Ecclesiæ consuetudo.* hoc tertio.

Alexander III. a *Terdon. Archiep.* [*in Hungariam.*]

QUoniam *b* in parte: [*& inf.* 1] Licet scriptum sit, de vespera in vesperam celebrabitis sabbata vestra: festorum tamen principium, & finis, juxta eorum qualitatem, & diversarum regionum consuetudinem debet attendi: & sicut magnitudo dierum exigit, prius incipere, & tardius terminari: [*& infra.*] §. 1. Diebus autem Dominicis, & aliis præcipuis festivitatibus, sive inter Pascha, & Pentecosten, genuum *c* flexio nequaquam debet fieri, nisi aliquis ex devotione id velit facere in secreto. §. 2. In consecrationibus *d* autem Episcoporum, & Clericorum ordinationibus, consecrans, & consecratus tantum genua flectere possunt: secundum quod consecrationis modus requirit. §. 3. Præterea festivitas sanctæ Trinitatis, secundum consuetudines diversarum regionum a quibusdam consuevit in octavis Pentecostes, ab aliis in Dominica prima ante adventum Domini celebrari. Ecclesia siquidem Romana in usu non habet, quod in aliquo tempore hujusmodi celebret specialiter festivitatem: cum singulis diebus, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, & cætera similia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis.

[1 *Vestram volumus prudentiam certa cognitione tenere, quod*]

CAP. III.

Propter necessitatem alimentorum, licet diebus feriatis in honorem Dei operi servili intendere, maxime circa rem tempore perituram. h. d.

Idem *Triburien. Archiepiscopo.* e (*an.* 1160.)

LIcet tam *f* Veteris, quam Novi Testamenti pagina septimum diem ad humanam quietem specialiter deputaverit: & tam eum, quam alios dies majestati altissimæ deputatos, nec non natalitia sanctorum Martyrum Ecclesia decreverit observanda: & in his ab omni opere servili cessandum: [*& infra.* 1] Indulgemus, ut liceat parochianis vestris diebus Dominicis, & aliis festis (præterquam in majoribus anni solennitatibus) si alecia terræ se inclinaverint, eorum captioni ingruente necessitate intendere: ita quod post factam capturam Ecclesiis circumpositis, & Christi pauperibus congruam faciant portionem.

[1 *Nos tamen, cui ab omnium provisore Ecclesiæ est regimen commissum, super his, quæ necessitas exegerit, Christifidelibus tenemur commodum providere, non ut si quando eos servili operi, id est, actioni vel operi peccati publici & victui, & vestitui quærendo forte intendere contigerit, volumus ut eis Ap. sed. misericordia consueta subveniatur. Inde siquidem est, quod regio vestra, quæ non multis frugibus abundet, mare, in quo populus majorem consuevit habere sustentationem, sterilius solito effectum fuisse multorum relationibus cognoscentes, B. Petri auct. & Pauli, & nostra.*]

CAP. IV.

Tres septimanæ, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante festum Joannis Baptistæ, non continuantur festo; sed intelligitur de septimana Ascensionis cum duabus sequentibus.

Clemens III. [*an.* 1190.]

CApellanus tuus, frater Episcope *h*, coram nobis ex parte tua proposuit, quod cum statuta canonica declarent nuptias tribus septimanis ante festum nativitatis B. Joannis Baptistæ minime celebrari debere, quidam hebdomadas illas absque interpolatione continuandas intelligunt. Alii vero inter festum, & ipsas volentes facere intervallum, illud dicunt ob reverentiam festivitatis Pentecostes fuisse statutum, quæ in septimanis istis solet intervenire quandoque: & sic a tribus diebus Rogationum ante Ascensionem Domini inchoantes, usque ad octavum diem post Pentecosten (illis hebdomadis computatis) illo tantum spatio temporis celebrari nuptias *a* non permittunt, earum celebrationem abinde nullatenus inhibentes. Quia ergo consulti fuimus, utra istarum opinionum potior videatur: nobis, & fratribus nostris apparuit, quod licet ea sit Romanæ Eccles. consuetudo, ut quocunque tempore matrimonium contrahatur, consensu interveniente legitimo de præsenti: quia tamen a septuagesima usque ad septimum diem *b* post Pentecosten celebrari nuptiæ non sinuntur, & postea etiam tribus septimanis, vel pluribus, ante festivitatem sancti Joannis sine differentia celebrantur: posterior sententia meliori, & subtiliori nititur ratione: & sive secundum canones a Septuagesima usque post octavas Paschæ, sive juxta consuetudinem Ecclesiæ Rom. usque post septimum diem festi Pentecostes (quod caret octavis) nuptiæ suspendantur; in Dominica, quæ sequitur, & deinceps possunt licite celebrari.

CAP. V.

In feriis introductis in honorem Dei, & Sanctorum, nisi ob necessitatem, vel pietatem, judicium exerceri non potest, etiam de consensu partium: feriis tamen introductis favore hominum, partes renunciare possunt.

Gregorius IX. (*an.* 1232.)

COnquestus est nobis: [*& infra.*] Quamvis non prorogari, sed expediri deceat *c* quæstiones, debet tamen judicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti: scilicet Natalis Domini, sancti Stephani, Joannis Evangelistæ, Innocentium, sancti Silvestri, Circumcisionis, Epiphaniæ, 7. diebus Dominicæ Passionis, Resurrectionis, cum 7. sequentibus. Ascensionis, Pentecostes, cum duobus *d*, qui sequuntur, Nativitatis Joann. Baptistæ, Festivitatum omnium Virginis gloriosæ, 12. Apostolorum, & præcipue Petri, & Pauli, beati Laurentii, dedicationis beati Michaelis, Solennitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, cæterisque solennitatibus, quas singuli Episcopi in suis diœcesibus cum Clero, & populo duxerint solenniter venerandas; quibus solennibus feriis (nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat) usque adeo convenit ab hujusmodi abstinere, ut consentientibus etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus hujusmodi promulgari. Licet diebus feriatis, qui gratia vindemiarum, vel messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.

TITULUS IX.
DE ORDINE COGNITIONUM.
CAP. I.

Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum, admittitur exceptio consanguinitatis: quæ prius discutienda est, quam super matrimonio pronuncietur: & sufficit super ipso principali pronunciare. h. d.

Clemens III. *Alatrino Episcopo.* e (*an.* 1190. *Romæ.*)

In-

a *al. Trid. Archiepisc. al. Triciliensi Archid.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil. Gen.* 2. *Exod.* 16 *&* 20. *Levit.* 23. *Num.* 28. *Deut.* 5. c *vide Burch. l.* 13. *c.* 3. d *al. consecratione.* e *In plerisque Episcopo, non Archiepisc.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil. Arnald. Albertin. in Rub. de hæret. lib.* 6. *quæst.* 12. §. *quintus error. n.* 23. *Covarruvias l.* 4. *var. resol. c.* 19. *n.* 4. g *al. Celestinus.* h *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil. Burch. l.* 13. *decr. c.* 21.

a *Vide Conc. Trid. sess.* 24. *in doctr. de sacr. matr. can.* 11. *& ead. sess. de reform. matr. c.* 10. *& Conc. Laodicens. c.* 52. b *al. septem dies, ut infra post* 7. *dies.* c *al. debeant.* d *al. ita: cum duobus diebus, quæ subsequuntur.* e *al. Apetrino. al. Alatano. al. Alen. al. Alteran.*

INtelleximus *a*, quod cum quædam mulier peteret quendam in virum, testes ad suæ intentionis assertionem induxit, per quos pars viri futurum sibi præjudicium metuens, exceptionem consanguinitatis objecit, ex qua intendit petitionem mulieris elidi: (*& inf.* 1) Inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum, quod cum exceptione probata quæstio principalis perimatur, ante est cognoscendum de ipsa, quam ad definitionis articulum procedatur: quo facto, virum ab impetitione mulieris (prout exposcit ratio juris) absolvas.

[1 *Quia vero nos consulere voluisti, an prius de impedimento consanguinitatis sit agendum, quam super causa principali sententia proferatur.*

CAP. II.

Si reus contra actorem spoliatorem spoliationem opponit, aut excipiendo, & tunc prius auditur, & ea probata respondere non cogitur: sed per hoc non restituitur, aut agendo, & tunc simul utraque quæstio terminatur, & ea probata restituetur.

Innocentius III. *Episcopo Narmarinensi*. b

[*an. 1206. Roma in Umbriam.*]

CUm dilectus filius *c* Abbas de Ferentino de nobilibus viris dominis de Artone *d* deposuerit quæstionem, quod manu armata, & cum exercitu ad castrum monasterii venientes, in prædis animalium, & aliis damnificare dictum cœnobium præsumpserint: de quibus justitiam sibi fieri postulabat. Et circa litis contestationem sub forma exceptionis fuit ex adverso responsum, quod per ipsius dolum, & violentiam castrum Sirati amiserant: quod & progenitores eorum tenuerant, & ipsi possederant in quiete: sibi petentes prius restitui, quam petitionibus ipsius responderent, præsertim cum testes haberent præsentes, per quos intentionem suam incontinenti probare volebant. Verum ex parte Abbatis fuit taliter replicatum, quod ab eo restitutio peti non poterat, quia non fuerat spoliator, præsertim cum dictum castrum ad jus, & proprietatem sui monasterii pertineret: quod etiam pars adversa nullatenus denegabat. Unde & *e* verus dominus [ad quem ab alio res sua possessa revertitur etiam post tempora longiora] retentionis debebat commodum obtinere: & judicium restitutorium contra spoliatorem tantum competere dignoscitur: (*& inf.* 1) Nos autem distinguendum esse credimus, utrum spoliationis quæstio ab eisdem nobilibus sit objecta in modum actionis ad restitutionem petendam, an in forma exceptionis ad intentionem adversarii repellendam. Cum ea in modum actionis proposita intelligantur mutuæ petitiones sese tanquam diversæ minime contingentes: ac per hoc juxta regulam juris, qua dicitur: Qui prior appellat, prior agat, quæ prius esset proposita, prius foret tractanda: quanquam in idem judicium ambæ deductæ, vicissimque tractatæ, simul essent eadem sententia terminandæ. Sed quoniam quæstio illa fuit ab eisdem nobilibus tantum in modum exceptionis objecta: interloquendo pronuntiamus, ut probationes eorum super ipsa exceptione primitus audirentur, & ea probata legitime, Abbati non cogerentur respondere super petitionibus memoratis, donec restituerentur ab ipso: cum spoliatori spoliatus ante restitutionem non cogatur ullatenus respondere.

§. 1. Verum spoliatione in modum exceptionis tantum probata, non est per hoc restitutio facienda. Quemadmodum si in modum exceptionis aliquod crimen testi objicitur, ut a testimonio repellatur, etsi crimen contra eum civiliter probatum fuerit, non ideo sibi pœna infligitur ordinaria, sed ejus duntaxat testimonio non creditur: quod ea ratione contingit, quoniam in ipsum accusatio non procedit. Testes etiam, quorum testimonium reprobatur, inter infames quasi ex falso testimonio non habentur.

[1 *Pro damnis quoque illatis restitutio postulari non poterat, sed ad eadem debet actio competens intentari, alioqui cum etiam pars Abbatis damna gravissima sibi quereretur illata, prius restituenda fuerant, si propter hujusmodi esset restitutio facienda secundum tenorem regulæ memoratæ. Capitula quoque de restitutione facienda loquentia locum habere in criminalibus asserebant: quando & quis ab adversario spoliatur, & super re ipsa, qua spoliatus est, convenitur. Cæterum ex parte Abbatis regulam introductam adversa pars in mutuis petitionibus locum habere dicebat, cum causæ vicissim tractatæ una postea sententia terminantur. Cum vero pars aliqua petit restitutionem, vel aliquid sibi deberi proponit, & altera in modum exceptionis se asserit spoliatam, nec ante restitutionem suam nullatenus responsuram, de incidenti prius asserebat antea cognoscendum. Cum autem quæ prævidimus, & alia quædam prædicti Cardinal. nobis, & fratribus nostris fideliter retulissent.*]

CAP. III.

Petenti hæreditatem obstat exceptio nativitatis, quæ prius debet coram Ecclesiastico Judice terminari. Hoc dicit secundum gloss. intelligendo, quod hic erat prius coram Judice seculari petita hæreditas, & exceptum fuit de illegitimitate.

Honorius III. *Ludovico Regi Francorum.*

(*an. 1214.*)

TUam non credimus latere prudentiam, causam natalium Reginæ Cypri, ad examen nostrum (utpote quæ ad forum Ecclesiasticum pertinet) esse delatam. [*& infr.* 1] Quia vero *a* antequam natalium causa terminata esset, dependentem ex illa successionis causam incipere, nihil aliud esset, quam diversis processibus intricare negotium, & confusione quadam judicii ordinem perturbare: mandamus, quatenus si forte ab ipsa Regina fueris super hoc requisitus, donec jam dicta causa natalium Apostolico judicio finem acceperit, patienter expectes.

[1 *Unde claræ mem. Philippum Regem Francorum patrem tuum literis nostris curavimus præmonere, ut si forsitan Regina ipsa super successione Comitatus Campaniæ quæstionem proponeret coram eo, non audiret eandem, quousque terminata esset prædicta causa natalium, ex qua illa noscitur dependere. Licet igitur, sicut eidem patri tuo scripsimus, velimus Reginam ipsam in suis justis petitionibus exaudiri.*]

CAP. IV.

Agens possessorio recuperandæ, non tenetur ante restitutionem suis spoliatoribus [nisi super quæstione spoliationis] respondere; potest tamen ab agendo repelli per exceptionem spoliationis. h.d.

Gregorius IX. (*an. 1235.*)

SUper spoliatione conventus adversus restitutionem petentem non est [nisi super quæstione spoliationis] si eum reconveniat, audiendus. Cum restitutionis petitio in hoc privilegiata noscatur, ut ipsam intentans non cogatur ante restitutionem spoliatoribus respondere *b*. Quanquam ab agendo [spoliatione ab eis in modum exceptionis proposita] repellatur.

TITULUS XI.
DE PLUS PETITIONIBUS.

CAP. UNIC.

Ponit quatuor modos plus petendi, & pœnas plus petentium.

Gregorius IX. [*an. 1234.*]

COnsilium *d* providentiæ dici non potest, quod pecuniam tibi debitam, ante terminum ab adversario repe-

a i *Cap. un. eod. tit. in* 1. *compil.* b *al. Narmens. al. Novariensi. al. Varicensi. al. Marin.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *Arrone.* e *al. ut.*

a *Tamen.* b *Vid. l. bona fides cum not. ff. depositi.* c *al. opposita, in manuscr.* d *Vid. Jason. in §. si quis agens. Instit. de act.*

repetisti. Punitur enim importunitas plus petentium, si super petitione sua duxerint in judicio persistendum: ita, quod qui repetunt amplius sine causa, in expensis adversario condemnantur. §. 1. Qui autem plus loco, ad interesse tenentur *a*: pro eo quod utilitas adimitur debitoribus, quam haberent, si statuto loco solvissent. §. 2. Ei vero, a quo amplius *b* tempore petitur, induciæ duplicantur: nec litem excipiet, nisi ei solvantur expensæ. §. 3. Te quoque dubitare non credimus, quod causa plus petitur, cum aliquid in genere, vel sub alternatione debetur, & rem in specie, vel unum præcise peti contingit. §. 4. Re, autem, si X. sint debita, & XX. repetantur. §. 5. Loco vero, cum quis non ubi convenit solvere, sed alibi convenitur. §. 6. Tempore quoque, cum ante diem, vel conditionem petitur quod debetur.

TITULUS XII.
DE CAUSA POSSESSIONIS, ET PROPRIETATIS.

CAP. I.

Causa possessionis, & proprietatis sub eodem Judice terminari debet: nec contra absentem est pronunciandum.

Gregorius *Duci c Siciliæ*. (*an.* 1075.)

SUsceptis *d*, (*& inf.* 1) Legali provisione decretum est tam *e* momenti, quam proprietatis causam, sub uno eodemque Judice debere cognosci *f*. Nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire.

[1 *Magnitudinis vestræ epistolis contristati sumus*, *&c.* quæ sunt impressa in registro Gregorii.)

CAP. II.

Si actum est possessorio, & petitorio, potest Judex receptis probationibus super utraque, prius discutere probationes super possessorio, & illud terminare. h. d.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

AD ultimum interrogati fuimus *g*, si Judices deputati, ut de possessione, & proprietate cognoscant, gravibus partium sumptibus parcere cupientes, de utraque commixtim audiant allegationes, pariter & testes admittant *h*: deinde prius audiant attestationes de possessione, & pronuncient secundum tenorem illarum, utrum licite hoc agatur. Nos autem (cum hoc sit in jure civili expressum) quod licite possit fieri, respondemus.

CAP. III.

Si spoliatus possessorio, & petitorio simul agens, possessionem, & spoliationem probat, sed non dominium seu proprietatem, obtinet in possessorio: sed succumbet in petitorio.

Innocentius III. *Archiepiscopo, & Canonicis Sutrinis*. (*an.* 1206.)

CUm Ecclesia Sutrina pastore *i* vacaret, vos convenientes in unum, & (sicut moris est) Spiritus Sancti gratia invocata, pastorem unanimiter elegistis, petentes ipsius electionem a sede Apostolica confirmari. Verum Clerici conventualium Ecclesiarum civitatis ejusdem consequenter suam deposuere querelam, quod cum in Episcoporum electionibus ipsi, ac prædecessores eorum consueverint interesse, vos eis renitentibus, & exclusis, ad electionem procedere præsumpsistis: quamob hoc non confirmari, sed infirmari potius postulabant. Partibus ergo apud sed. Apost. constitutis, in auditorum præsentia testes utrinque producti fuerant: & eorum depositionibus publicatis, pars Canonicorum per testes a se introductos intentionem suam (quod ad eos tantum spectaret electio) sufficienter dicebant *a* esse probatam: parte Clericorum nihilominus asserente, quod per dicta testium, quos produxerant, & ipsi assertionem suam (quod electioni Pontificum interesse deberent) plenius probavissent: per quæ constare dicebant, eos electionibus trium Episcoporum (qui Ecclesiæ Sutrinæ ultimo & immediate præfuerant) cum Canonicis cathedralis Ecclesiæ affuisse, vocemque habuisse cum aliis eligendi. Nos igitur (quoniam deprehendimus testes vestros in perhibendis testimoniis varios extitisse, atque adversus fidem attestationis suæ coram auditoribus vacillasse, & quod negativam quodammodo astruere satagebant, probare volentes jus electionis ita *b* ad vos spectare, quod ad adversarios minime pertineret: per testes vero adversæ partis fuit sufficienter ostensum, quod in trium Episcoporum electionibus, de quibus præmissum est, Clerici præsentes affuerint, & vocem habuerint eligendi) præmissam electionem factam eis contradicentibus, & exclusis, decrevimus irritandam, Clericos sæpe dictos in eam quasi possessionem, quam ante controversiam motam habuerant, reducentes. Verum quoniam in quæstione prædicta quicquid juris utraque pars in electione habebat, deductum in judicium videbatur, cum jure civili sit cautum, id venire in judicium, non solum, de quo actum est ut veniret, sed id non venire, de quo nominatim actum est, ne veniret, & secundum statuta canonica electiones Episcoporum ad cathedralium Ecclesiarum Clericos regulariter pertinere noscantur, nisi alibi secus obtineat de consuetudine speciali: nec ab eo, *c* quod Clerici antedicti se inter eligentes Sutrinos Episcopos probaverunt tertio extitisse, jus eligendi propter brevitatem temporis usque ad præscriptionem legitimam non producti, sibi acquirere potuerunt, & actore non probante, qui convenitur, & si nihil præstiterit, obtinebit: ab eorum impeditione super electionibus faciendis vos duximus absolvendos, prædictis Ecclesiarum Clericis super hoc perpetuum silentium imponentes.

CAP. IV.

Idem dicit quoad intellectum, quod decretalis supra proxima.

Idem *Canonicis de Bethlehem*. (*an.* 1206.)

CUm super *d* electione Bethlehemitan. Ecclesiæ inter R. Subdiaconum nostrum, & P. Canonicum sepulchri dominici quæstio verteretur, utroque se pro electo gerente: cum præfatus Subdiaconus a Patriarcha Hierosolymitano fuerit confirmatus: (*& infra.* 1) Eum, *e* qui se probaverat per secularem potentiam spoliatum, restituendum decrevimus, justitia mediante. Verum quoniam tam possessorium, quam petitorium deductum fuerat in judicium, & tam restitutionis, quam electionis quæstio plenius agitata, & constitit nobis electionem utriusque minus canonicam extitisse, (cum Judex, de qua re cognovit, pronunciare *f* debeat) utramque duximus sententialiter irritandam. *g*

(1 *Alter vero favorem Regium obtineret, eis dil. f. p. Basilicæ 12. Apostolorum I. titul. S. Stephani in monte Celio* Presby-

a *Vid. l. 1. ff. de eo quod certo loc.* b *plus*. c *alit. Felici Gregor. VII. Registri ind. 2. epist. 98. sive 100.* d *cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* e *al. momentaneæ possessionis: sed in registr. Gregor. est momenti.* f *Vid. l. 1. & per totum tit. ff. de quib. reb. ad eundem judic. eatur.* g *c. un. eod. tit. in 2. compil.* h *accipiant.* i *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Dicebat*. b *alit. ita quidem*. c *Hujus periodi sensus: Clerici conventualium Ecclesiarum, quamvis tribus Episcoporum electionibus interfuerint, non tamen acquisiverunt jus eligendi: quoniam nondum legitimo tempore id jus præscripserant.* d *C. 2. eod. tit. in 3. compil.* e *al. Et quia se probaverat. al. ita. Cum quia se probavit.* f *In Cod. Barb. de ea pronunciare, &c.* g *Reliqua pars hujus c. est infra, de confessis. c. 2.*

Presbyterum, & G. S. Mariæ in porticu Diac. Card. dedimus auditores. In quorum præsentia receptis utrinque testibus, & eorum depositionibus publicatis, quæ hinc inde allegata fuerunt, nobis, & fratribus nostris retulerunt fideliter, & prudenter. Nos vero tam per relationes Cardinalium, quam per gesta de causæ meritis sufficienter instructi, communicato fratrum nostrorum consilio jam dictum Sub. R.]

CAP. V.

Qui agit de proprietate, ante conclusionem causæ possessorio adipiscendæ, vel recuperandæ agere potest: post conclusionem vero, & ante sententiam hoc non potest, nisi justa causa subsit.

Idem *Episcopo Novinien.* a (*an.* 1204.)

PAstoralis b officii: [*& infra.* 1] Sane [sicut intimasti] contingit aliquando, ut cum is, qui se asserit spoliatum, suum trahit spoliatorem in causam, inter ipsa juris auspicia requisitus, quo malit experiri judicio, litem proprietatis ingreditur, de illata sibi violentia nullam faciens mentionem: cum autem fuerit in causa processum, novum judicium super possessorio nititur inchoare: (*& infra.* 2) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod possessorio quidem judicio, quod de recuperanda, seu adipiscenda possessione proponitur, antequam renunciatum sit, aut conclusum in proprietatis judicio primitus instituto, agi potest ab eo, qui rem cœperit vendicare. Cum legali sit provisione statutum, eum, qui fundum vendicaverit ab eo, cum quo interdicto unde vi potuit experiri, pendente judicio interdictum posse nihilominus intentare: aliis possessoriis judiciis in suo robore duraturis, quæ vendicationem dominii, sua natura præcedunt. Si vero renuntiatum fuerit, vel conclusum, ut jam possit causa proprietatis definitivæ sententiæ calculo terminari: (ne lites litibus inculcentur, & via possit fraudibus aperiri) causa non decisa, possessorio non erit utendum. Nisi Judex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex justa viderit causa expedire. c Puta cum ex perspicuis indiciis facile arguitur iniquitas invasoris, & spoliato casu, seu malitia probandi dominium subtraxerit facultatem. His igitur, & aliis causis inspectis [quæ continent æquitatem, aut juste moverint animum judicantis] postquam etiam conclusum fuerit, posse agi possessorio judicio non negamus.

[1 *Debitum solicita mente prosequeris, cum justitia, & zelo succensus super dubiis juris articulis per Ap. sed. oraculum, a qua tuæ pendet jurisdictionis auctoritas, responsum humiliter expetis, & devotus expectas, ne forte nova oppositionum varietas, aut juris expositio varia novitate distincta, non juris effectum pariat, sed justitiæ defectum potius inducat.*]

[2 *Quod non videtur possessorio renunciare judicio, qui rem cœperit vindicare. Ex adverso resistitur, qui dum querelam proprietatis sponte præposuit, præjudicium sibi fecit in quæstione possessionis, quæ secundum ordinem juris prius proponi potuit, & debuit terminari: quid igitur in his statuendum sit, tua f. requisivit. Nos autem.*]

CAP. VI.

Si petitorio, & possessorio simul est actum, una sententia terminatur; & præmittitur possessorium in terminando: sed in exequendo prævalet petitorium.

Idem *Episcopo & Officiali sancti Andreæ.*

CUm dilectus: d (*& infra.*) Ad quartum breviter respondemus, quod cum super possessorio, & petitorio simul est actum: utrumque una sententia debet terminari e. Sed licet in pronunciatione sit possessio præmittenda, in executione tamen debet proprietas prævalere.

a *Novionensi.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compilat.* c *Vide l. dolum. cum gloss.* r. *& not. C. de donat.* d *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *Vide l. etiam ff. de minor per Bart.*

CAP. VII.

Adjudicatur illi beneficium, qui probavit collatorem suum fuisse in possessione conferendi collationis tempore: per hoc tamen non prohibetur succumbens agere de proprietate juris conferendi cum ipso collatore. hoc vult tota litera.

Idem *Veronen. Episcopo.* (*an.* 1205.)

CUm olim a quæstio, quæ inter Archidiaconum ex una parte, & Archipresbyterum, & Canonicos Vincentinæ Ecclesiæ ex altera: (*& infra.*) Quoniam per attestationes nobis constitit evidenter, quod ab Episcopis Vincen. Archidiaconatus ipse sine reclamatione aliqua Canonicorum, duobus Archid. continue [qui ante ipsum extiterant] fuerat assignatus: & quia Canonici prædicti Judices recusare minime debuerunt, cum causa prædictis Judicibus fuisset delegata, de utriusque partis Procuratorum assensu, prædictum Archidiaconatum eidem per diffinitivam sententiam adjudicare curavimus: Canonicis Vincen. perpetuum silentium imponentes: reservata tamen eis quæstione proprietatis super collatione Archidiaconatus ipsius, si forte super hoc contendere voluerint adversus Episcopum Vincent. cum res inter alios acta non debeat eis præjudicium generare.

CAP. VIII.

Si petens rem ex una causa succumbit, ex alia causa petere poterit. hoc dicit, quoad literam. *Vel sic: Petenti rem jure dominii possessionem probare non sufficit.* hoc dicit, quoad titulum.

Honorius III. *Abbati S. Cypriani* [*Ord. S. Ben.*] *Torcel. diæcesis, & S. Mariæ novæ de Venetiis.*

(*an.* 1220.)

IN causa, quæ inter Patriarcham Granden. ex una parte, & Abbatem, & Conventum monasterii sancti Georgii de Venetiis, super subjectione ipsius monasterii, ex altera vertebatur: invenimus pro eodem Patriarcha probatum, quod inter alia Abbas quandoque ivit ad ejus Synodum L. solidos Venetorum ei per plures annos exsolvens: [*& infr.* 1] Ad hæc cum de præmissis L. solidis, quos petiit ad subjectionis indicium, a Patriarcha sit actum per sententiam diffinitivam, quam super hoc contrariam reportavit: ei non adimimus (si alio jure de ipsis experiri voluerit) potestatem.

[1 *Probatum vero pro Episcopo invenitur, quod ejusdem monasterii confirmavit Abbates, qui eidem obedientiam, & reverentiam impenderent. Abbates etiam ejusdem monasterii ad Synodum veniebant Episcopi, & idem ad exequias invitatus recipiebatur processionaliter cum solemnitate prædicta, ac similiter invitatus in festo beati Georgii procurationem recipiebat ibidem, quem in barcha sua in festo purificationis B. Virginis conducebant. Cum autem in his primo possessorio egerint Patriarcha, & Episcopus memorati, nos eos ad possessionem, vel quasi restituimus prædictorum: quia hinc inde petitorio nihilominus actum fuit, & utraque pars totum jus suum videretur in judicium deduxisse: nos visis prædecess. n. privilegiis, monasterium ipsum de fil. n. cons. liberum esse decrevimus, & immediate ad Rom. Eccles. pertinere. Illud in præmissis, quæ jurisdictionem, & subjectionem respiciunt, ab impetitione dictorum Patriarchæ, & Episcopi absolventes, non obstante possessione circa prædicta probata: cum non docuerint se tanto tempore talia percepisse, quod per hoc libertatis privilegiis fuerit derogatum: reservamus tamen Episcopo supradicto, quæ sibi circa chrisma, oleum sanctum, ordinationes Clericorum, & quædam alia, quæ in eisdem privilegiis specialiter reservantur.*]

a *Omissis multis intellectibus hujus cap. de quibus late Doctor. hoc loco, hic mihi videtur satis aptus, quamvis Archidiaconus per Episcopum esset electus.* b *l. cum quid, D. si cert. petat.*

TITULUS XIII.
DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.
CAP. I.

Adversus restitutionem petentem non est audiendus reus de proprietate opponens, nisi actore consentiente.

Gregorius IX. *S. Episcopo Constantinop.* [*an.* 1232.]

LIcet multum: *a* (*& infra.*) Conquestus est nobis Philasius *b* cæcus, ejus campum ab Ecclesiæ *c* hominibus irrationabiliter occupatum. Quod si ita est, quanquam ante omnem contentionem possessio ei debuerat violenter ablata restitui: tamen quia Eventus Diaconus ipsius Ecclesiæ consentiente illo constituit se legitime probaturum, dictum campum ejusdem Ecclesiæ juris esse, veritatem inquire: & si hoc probatum fuerit, huic dicendum est, ut a sua intentione discedat. Alioquin res ei ablata reddatur.

CAP. II.

Petenti restitutionem beneficii non obstat renunciatio facta post spoliationem, quia præsumitur non spontanea. Et seriose addidi, quia præsumitur non spontanea: quoniam etsi probaretur spontanea, deberet obstare talis exceptio, vel renunciatio in beneficialibus.

Alexander III. *Vigoren. Episcopo.* (*an.* 1180.)

SOlicite cures *d* perquirere, quo tempore H. renunciavit Ecclesiæ, & si tibi constiterit eum spoliatum, cum eidem Ecclesiæ renunciavit: contra eum testes alterius partis, de juramento, & renunciatione sponte facta [antequam restitutus fuerit] non admittas: quia non est verisimile, quod sponte juri suo renunciaverit, qui renunciat spoliatus. Sed testes ejusdem H. quibus intendit se probare, quod violenter prædicta Ecclesia fuerit spoliatus [dummodo idonei sint] recipere non postponas.

CAP. III.

Petens restitutionem beneficii non auditur, etiamsi spoliationem probat, si probatur eum sponte illud beneficium prius resignasse.

Idem.

ACcepta *e* quæstione P. Clerici (quod violenter fuerat Ecclesia spoliatus) vobis dedimus in mandatis, ut si hoc constaret, eam sibi restitui faceretis. Quo cognito, responsum est ab adversario, id non debere proficere, eo quod spontanea voluntate coram Eboracen. Archiepiscopo Apost. sed. Leg. præscriptam Ecclesiam *f* abjurasset: (*& infra.* 1) Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod præfatus P. nullo metu, vel vi coactus, sed spontanee *g* prælibatam Ecclesiam taliter abjuraverit: ei super hoc perpetuum silentium imponatis.

[1 *Quia vero non scripsimus idiotis, sed discretis personis, & nostrum est discernere, quid ratio dictet, præsentium auctoritate dis. n.*]

CAP. IV.

In interdicto de retinenda succumbit reus ipsius abjuratione probata. h. d. quoad titulum.

Idem *Vigoren. Episcopo, & Helien. Archid.*

AUdita querela T. Clerici *h*, quod H. persona Ecclesiæ de Sander, ipsum super Ecclesia sua de Pelen. *i* indebite molestaret; Londonen. Episcopo, & tibi, fili, Archid. dedimus in mandatis, ut si vobis constaret, quod prædictus H. alterius Ecclesiæ personatum haberet, vel juramento spontanee præstito firmaverit, se memorato T. super eadem Ecclesia *a* quæstionem de cætero non moturum: ab ejus molestia super hoc compesceretis eundem: [*& infra.* 1] Cum vero vobis plenius constitisset, dictum H. non solum Ecclesiæ alterius personatum habere, sed etiam spontanea voluntate Ecclesiam de Pelen. in perpetuum abjurasse: prohibuistis eidem, ne dictum T. super hoc de cætero molestaret. Licet autem nuncius ejusdem H. posteriores literas impetraverit, formam aliam continentes, quod non obstantibus literis a parte altera impetratis, revocari deberet, si quid immutatum esset in causa, postquam idem nuncius iter ad nos arripuerit veniendi: quia tamen non intelleximus, nec intelligi debuit, ut revocaretur, quod per vos factum esset auctoritate literarum nostrarum *b*, sed si quid præsumptione, vel violentia immutatum *c* esset: mandamus, quatenus sententiam, quam protulistis ante posteriorum literarum receptionem, occasione ipsarum nullatenus revocare tentetis: & si contra sententiam illam aliquid statuistis, studeatis id sublato app. obstaculo revocare. Si vero post receptionem sequentium literarum sententia lata fuerit, ea non obstante, juxta tenorem ipsarum, appell. postposita procedatis.

(1 *Postmodum vero nuncius præfat. H. ad præsentiam nostram accedens constanti nobis assertione proposuit, quod per violentiam idem H. eadem Ecclesia spoliatus fuerit, & ideo ad vos nostras literas imperavit: ut si constaret vobis veritate cognita ipsum H. spoliatum esse, cum idem renunciaverit Ecclesiæ, contra eum testes alterius partis de juramento, & renunciatione spontanee facta nullatenus reciperetis, sed testes potius H. quibus intendebat posse probare, quod violenter præd. Ecclesia spoliatus fuerit, dummodo sint idonei, non differatis recipere, & secundum eorum depositiones, vel demonstrationes, & rationes, & allegationes hinc inde productas in causa ipsa app. rem. quod justum est judicetis, non obstantibus literis nostris, si quæ aliæ ab alterutra parte impetratæ fuissent, aut forma, quam expressimus in aliis literis super hoc impetratis. Addimus insuper, quod si super causa ipsa aliquid esset mutatum, postquam nuncius prædicti H. tunc iter arripuit ad nostram præsentiam veniendi, totam causam ante ingressum principalis causæ contradictione, & appell. cess. in eum statum reduceretis, in quo fuisse dignoscitur, cum nuncius prædicti H. est iter ipsum aggressus: nisi forte interim idem H. cum altera parte spontanea voluntate posset super Ecclesia ipsa convenire. Nunc autem ex literis prædicti Episcopi, & tuis, fil. Archid. nobis innotuit, quod vos priorum literarum tenorem secuti, partes debita solemnitate citastis.*)

CAP. V.

Petenti restitutionem beneficii quæstio institutionis non canonicæ referri non potest.

Idem *Brixien. Episcopo.*

IN literis *d* tuis: [*& infra.*] Super illa quæstione, videlicet cum quis dicit se de possessione violenter ejectum, & adversarius dicit, eum non fuisse canonice institutum: respondemus, prius de violenta ejectione, quam de canonica institutione agi debere: quia prædo etiam est secundum rigorem juris restituendus.

CAP. VI.

Non obstat exceptio criminis agenti interdicto unde vi, vel quod vi, aut clam.

Idem *Exonen. e Episcopo.*

ITem cum quis *f* dicit, se de possessione violenter ejectum, vel adversarium clam possessionem intrasse, &

a C. 7. eod. tit. in 1. compilat. b *Philagrius*; alit. *Philarius*. c *In C. Bar. ab Ecclesiæ vestræ*. d *Post Conc. Lat. sub Alexan. III. p.* 22. *c.* 1. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compilat.* e *Post Conc. Later. part.* 22. *c.* 2. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *l. si quis vi. §. differentia. D. de acquir. poss.* g *sed spontanea voluntate.* h *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 22. *cap.* 4. *& c.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* i *al. Peleren.*

a *Al. ita, super eadem causa: in multis antiq.* b. *Hunc text. dicit hic Abbas esse singularem ad hoc, quod hoc verbum, Revocetis in irritum; non intelligitur de legitime actis.* c *innovatum.* d *Post Concil. Lat. sub Alexand. III. part.* 22. *c.* 5. *& C.* 5. *eod. tit. in* 1. *compilat. Anton. Gabr. comm. conc. tit. de restit. spol. e al. Lexoviensi.* f *Post Conc. Lat. part.* 22. *c.* 6. *& Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.*

& adversarius ei crimen objicit, ut eum a sua intentione repellat: non occurrit nobis, quod illius objectio admitti debeat *a*, vel principalis causæ propter hoc executio retardari: quoniam criminaliter adversus eum ante restitutionem agere non potest, cum præsumatur ejus existere inimicus.

CAP. VII.

Spoliatus etiam a Judice juris ordine prætermisso, ante omnia restituatur.

Idem *Cantuar. Archiepiscopo. (an. 1160.)*

Conquerente *b* nobis Renaldo Clerico accepimus, quod ipsum Ecclesia de VVefort *c* sine judicio spoliasti. Quia vero jam non decet honestatem tuam, Clericos tuæ jurisdictionis sine manifesta causa, & rationabili suis beneficiis spoliare, quibus teneris paterna provisione consulere: mandamus, quatenus, si est ita, prædicto Clerico præfatam Ecclesiam cum reditibus inde perceptis restituas, & in pace eam possidere permittas. Restitutione autem facta, si quid adversus eum super præscripta Ecclesia proponere volueris, coram Exon. Episcopo delegato a nobis per te, vel per sufficientem responsalem tuum cum eodem R. ordine judiciario poteris experiri.

CAP. VII.

Restituitur conjunx viro probanti desponsationem, & copulam, & de ipsius impunitate caventi, nisi magna sit viri sævitia.

Idem *Ambian. & Beluacens. Episcopis.*

Ex transmissa *d* nobis: (*& inf.* 1) Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod præfata mulier prædicto militi legitime desponsata fuisset, & ab eo cognita, ipsam ei restitui faciatis, recepta tamen sufficienti cautione, quod illi non debeat aliquod malum inferre. Si autem capitali odio ita mulierem vir persequitur, quod merito de ipso diffidat, alicui probæ, & honestæ mulieri usque ad causæ decisionem custodienda studiosius committatur, in loco, ubi vir, vel parentes ejus mulieri nullam possint violentiam inferre.

(1 *Quia nobis de veritate constare non potuit, causam experientiæ vestræ duximus committendam. F. v. p. a. s.*)

CAP. IX.

Per solutionem pensionis rei donatæ factam donatario cum auctoritate donatoris, acquiritur illi donatario rei donatæ possessio: adeo, quod si ab illo expellitur, per interdictum recuperandæ agere poterit.

Idem *Exon. Episcopo, & Abb. de Herford.*

Cum venisset *f* ad nos B. Canonicus sanctæ Trinitatis de Hasul *g* a suo Priore, & Capitulo destinatus, in audientia nostra proposuit, quod cum Eboracensis Archiepiscopus Ecclesiam de N. eis concessisset, & per scriptum proprium confirmasset, ita quod post decessum G. Clerici [qui præfatam Ecclesiam tunc tenebat] usibus eorum omnibus modis proficeret *h*, & interim auctoritate ipsius Archiepiscopi idem G. ipsis Canonicis annuam solveret pensionem: [*& inf.* 1] Respondemus, quod si præfati Canonici de prædicta Ecclesia, auctoritate ejusdem Archiepiscopi, vivente Clerico perceperunt annuam pensionem: eo mortuo, quamvis auctoritate ejusdem Archiepiscopi non quæsierunt, vitiose tamen non sunt possessionem ingressi: cum (sicut cautum est) & is possideat, cujus nomine possidetur.

[1 *Nos postmodum etiam ipsam concessionem, scripto ipsius Archiepiscopi diligenter inspecto, auct. Apost. duximus confirmandam. Mortuo autem præfato Clerico jam dicti Canonici, licet per ipsum Archiepiscopum non fuissent in possessionem Ecclesiæ prædictæ ind uct, tamen de concessione, & confirmatione nostra plurimum confidentes, Ecclesiam ipsam, ne a quodam Clerico turbaretur, qui eos super eadem Ecclesia nitebatur fatigare, sunt ingressi: & tam contra ipsum Archidiac. a quo gravari timebant, quam contra præfatum Clericum ad n. audientiam appellaverant. Ipsis vero per duos de fratribus suis appellationem factam prosequentibus, sæpedictus Archidiaconus bladum, & omnia bona Ecclesiæ, quæ præfatus G. Clericus suus moriens ibidem reliquit, fecit, quod vix credere possumus, invitis prædictis Canonicis asportari. & infra. Magister vero M. & A. nuncii ejusdem Archidiaconi, qui præsentes aderant ipsum super his instanter excusaverunt, & adjecerunt Archidiac. jam prædicto per præfatos Canonicos gravem injuriam irrogatam. Quia si ab ipso literas concessionis habuissent, ipsius auct. postmodum contempta, per se ipsos in possessionem ingredi non deberent. Nos itaque*)

CAP. X.

Si Actore agente petitorio reus super eadem re deducit possessorium, proceditur in solo possessorio, suspenso petitorio.

Lucius III. *G. Archidiacono, & I. Archipresbytero Turonen. (an. 1281.)*

Ex conquestione B. mulieris *a* ad nos noveritis pervenisse, quod cum C. miles eam sibi matrimonio copulasset, & maritali affectione pertractans ex ipsa filiam suscepisset, sine judicio Ecclesiæ a se removit eandem: & de accusando super consanguinitate matrimonio, remoto appellationis obstaculo, literas ad Judices impetravit: cum autem priusquam a Judicibus mulier citaretur, per diœcesanum Episcopum virum sibi restitui petiisset, & ob hoc ad nos proprium nuncium destinasset: demum coram præfatis Judicibus constituta, modo per se, modo per Procuratorem, ante ipsius causæ ingressum, & post, virum sibi restitui postulabat. Judices vero restitutione denegata (quod fieri non debuit) in principali negotio procedere voluerunt *b*: unde ipsa nostram audientiam appellavit: [*& infra.* 1] Mandamus, quatenus si ita est, mulieri virum restitui faciatis, quæ post appellationem *c* ipsius acta sunt, in irritum revocantes: postmodum super matrimonio causam audiatis, & fine canonico terminetis.

(1 *Quia ergo injuste gravatis Apostolicum debemus patrocinium impertiri, dis. v. p. a. s.*)

CAP. XI.

Violentus rem cum fructibus, etiam qui percipi potuissent, restituere, damna resarcire, & de injuriis satisfacere compellitur.

Celestinus III. *(an. 1192.)*

Gravis *d* ad nos querela: [*& inf.*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit de præmissis, prædictum Archidiaconum ablata prænominati monasterii fratribus cum integritate restituere, damna plenarie resarcire, & de illatis injuriis competenter satisfacere compellatis *e*: provisuri, ut non tantum fructus a novo, & violento possessore perceptos, sed quos (si eis possidere fuisset licitum) possessores veteres percepissent, reddi faciatis eisdem.

CAP. XII.

Ingressus possessionem, ignorante domino, ad quem pertinet, potest per ipsum dominum, statim cum sciverit, repelli etiam violenter; nec ex tali repulsione competit repulso contra dominum interdictum possessorium h. d.

Innocen-

a *Vid. l. qui ad nundinas. §. clam possidere. cum l. seq per Bart. ff. de acquir. poss.* b *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* c *Carrefort.* d *C. 3. eod. tit. in 2. compilat.* e *molestiam.* f *C. 4. eod. tit. in 2. compil.* g *al. Batillis, al. Basillis, al. Barcels. al. Bercellis.* h *al. præficeret.*

a *Cap. 8. eod. 3. tit. in 1. compil.* b *Hic legitur, noluerunt, cui repugnat & sensus, & series hujus cap. nam cum Judices restitutionem negassent, & de facto procederent, ipsa appellavit.* c *vide ad hæc Abbat.* d *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* e *vid. l. 1. §. q ui autem. cum §. seq. ff. de vi & vi armata.*

Innocentius III. *Episcopo, & Capitulo Tridon.* a
(*an.* 1199.)

I. OLim causam *b*, quæ inter vos nomine Tridon. *c* Ecclesiæ, & magistrum, & fratres militiæ templi in Lombardia, super domo Caluentiæ vertebatur, de Locedio *d*, & de Columba Abbatibus meminimus commisisse: [*& infra.*] Episcopus Tridon. *e* possessiones quasdam Humiliatis *f* sub ea conditione concessit, quod nomine Tridon. Episcopi oratorium ibidem, & hospitale constituerent, & tres solidos censuales Tridon. *g* Episcopo annis singulis exhiberent, a quo etiam persona, quæ loco præficeretur eidem, investituram perciperet, & pro se, & aliis fratribus, ei, & successoribus ejus obedientiam faceret manualem: Episcopo sibi loci dominium nihilominus retinente. Dictus vero magister ad eandem domum aspirans, ipsos adeo circumvenit, quod præter conscientiam vestram se, & sua in ejus manibus tradiderunt: ea tamen conditione apposita, si vobis quod *h* facerent, complaceret: sine quorum assensu se nihil posse facere asserebant: [*& infra.* 1] Intelligentes autem prædictam domum eidem magistro traditam sub conditione fuisse, & quod nullum juri vestro præjudicium fuerat irrogatum, ex eo quod idem magister justitiæ vestræ non inscius, vobis ignorantibus possessionem accepit, præsertim cum statim, ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis reppellendam, & quod idem sua temeritate possessionem præter conscientiam vestram (ad quos ipsam possessionem noverat pertinere, & quos quæstionem sibi moturos suspicari debuerat) est ingressus, Procuratorem vestrum, & vestro nomine ab impetitione ipsius magistri, nomine domus militiæ templi, quoad faciendam restitutionem, quam petebat, reddimus absolutum: decernentes, vos magistro satisfactionem debitam exhibere, si defendendo jus vestrum, in offensam ipsius, vel domus militiæ templi modum forsitan excessistis.

[1 *Magister vero conditionem appositam acceptavit, & quod aliter eos non reciperet, affirmavit.* & infra. *Tunc vero magister accedens Caluentiam exinde paramenta Ecclesiæ, instrumenta domus, & libros accepit, & nonaginta oves fecit abduci, ac postmodum reversus ad vos, cum ei fuisset, quod petierat, denegatum, quia paratus esset vobis facere rationem, si forsan vos offenderat, adjecit. Vos autem intentionem ejus malevolam attendentes, & ne se domo intromitteret memorata districtius inhibentes, ad sed. Apost. appellastis: & cum tu, frater Episcope, quæ gesta fuerant audivisses, omnes pariter ad domum accessistis eandem, & eos, quos invenistis ibidem ad domus custodiam a magistro relictos, ejecistis, ex ea vim vi, sicut omnia jura permittunt, licite repellentes. Unde cum possessio prædictæ domus sub conditione tradita fuisset eidem magistro, non extante conditione traditio non tenebat. Præterea cum idem magister clam domum illam intraverit, nullum est vobis præjudicium generatum, quo minus eum possetis repellere, cum id ad vestram audientiam perveniret, præsertim cum verus dominus controversiam ipse noverit, vel suspicatus fuerit, vel debuit suspicari.* & infra. *Cum autem Cardinales prædicti, quæ coram eis tam ex parte vestra, quam ex alia proposita fuerant, nobis fideliter retulissent.*]

CAP. XIII.

Si contra petentem restitutionem conjugis, opponitur consanguinitas in gradu prohibito, & offeruntur probationes paratæ: recepto ab opponente juramento de malitia, negabitur restitutio quoad torum, & fiet quoad reliqua: si vero probationes promptæ non sint, fiet plena restitutio, nisi sit magna viri sævitia.

Idem *Bituricen. Archidiacono.* [*an.* 1199.]

LIteras tuas recepimus *a*, quod cum quædam matrimonialis causa (Bituricen. Archiepiscopo in remotis *b* agente) in tua præsentia tractaretur, Guilielma mulier *c* separari a G. viro suo instantissime postulabat, cui se quarto gradu consanguinitatis proponebat esse conjunctam: [*& infra.* 1] Vir autem sibi uxorem postulabat restitui, quæ ab eo sua temeritate divertit: [*& infra.* 2] Rescripto petebas Apostolico edoceri, utrum quando aliquis consanguinitatis gradus objicitur, in quo sedes Apostolica dispensare non potest, nec etiam consuevit, & probationes promptæ sunt, & paratæ, indulgenda restitutio sit, an neganda? [*& infra.* 3] Sane circa solutionem propositæ quæstionis diversæ sunt sententiæ diversorum: aliis asserentibus restitutionem faciendam: aliis sentientibus in contrarium: nonnullis viam mediam eligentibus, ac dicentibus eam faciendam interdum, quandoque penitus denegandam. Primi per decretalem epistolam *d* Lucii Papæ juvari videntur, arguentis quosdam Judices delegatos, qui restitutionem viri, qui sine judicio Ecclesiæ uxorem dimiserat, & ei consanguinitatem postmodum opponebat, spoliatæ ac repetenti conjugem denegabant: & mandantis sibi prius restitui taliter spoliatam, & postea de matrimoniali causa cognosci. Horum autem assertionem incestus *e* videtur periculum oppugnare: sed ipsi timorem incestus inanem esse respondent, cum etiam beneficio restitutionis obtento, qui consanguinitatis habet notitiam, nec exigere debitum *f* contra conscientiam, nec solvere teneatur: quoniam si secus egerit, ædificat ad gehennam: sicut nec consanguinitatis conscius, super cujus conjugio quæstio non movetur. Secunda vero assertio per oraculum *g* Clementis Papæ fulcitur, a quo cum fuisset quæsitum, utrum muliere quadam quendam in virum petente, qui ut eam repelleret, exceptionem consanguinitatis objecit, prius esset de impedimento consanguinitatis agendum, quam super matrimonio sententia proferretur: sic inquisitioni factæ respondit, quod cum exceptione probata, principalis quæstio perimatur, prius est cognoscendum de ipsa, quam ad diffinitionis articulum procedatur: cum etiam in multis casibus restitutio differatur, secundum canonicas sanctiones. Opinioni autem ultimæ videtur non incongrue adaptari, ut in gradibus consanguinitatis divina *h* lege prohibitis restitutioni aditus præcludatur: sed constitutione interdictis humana, restitutio locum habeat cum effectu: cum in illis dispensari non possit, & in istis valeat dispensari: sicut B. Greg. & multi alii dispensarunt. Unde non peccat, qui in hoc articulo ad mandatum Ecclesiæ reddit debitum conjugale. Nos autem ad præsens nullam de prædictis sententiis reprobamus: nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex nostra responsione volumus generare: quamvis præscriptum Lucii Papæ mandatum ad possessorium, responsum vero Clementis ad petitorium referatur. Porro cum mulier, quæ consanguinitatis habet notitiam, præsertim in gradibus, quos lex *i* divina prohibuit, non possit hujusmodi viro sine mortali peccato carna-

P 2

a Terdon. al. Tendonen. b C. 2. eod. tit. in 3. compil. c Terdonen. d Locodio, al. Lacedio. e Terdonens. f B. Anton. in lib. histor. p. 2. tit. 15. cap. 23. & Cassan. in Catal. gloriæ mund. p. 4. consid. 60. vide cap. 20. g Terdon. h Faceret, in aliquot exemplar. & male, cum facerent ad Humiliatos referatur, qui ea conditione se, & sua magistro templi tradiderunt, si quod facerent, placeret Episcopo, & Cap. Tridonen. ut clarius patet ex antiqua.

a Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. b in remotis partibus, &c. c al. N. al. D. al. V. d ex conquestione. supra eod. e videretur periculum expugnare. f nec contra conscientiam solvere teneatur. g intelleximus supr. de ord. cogn. h Olim, ob hominum raritatem, tantum inter filium, & matrem, patrem, & filiam vetitus erat conjugalis nexus lege divina. i Vid. Levit. 18. & 8. q. 1.

carnaliter commisceri: quoniam omne, quod *a* non est ex fide, peccatum est: & quicquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam: frustra in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato, cum illa contra Deum non debeat in hoc Judici obedire, sed potius excommunicationem humiliter sustinere: sicque difficultas occurreret quasi perplexa: quia propter sententiam oporteret eam reddere debitum, & propter conscientiam reddere non deberet: unde contingeret eos graviter impediri, & utrique laqueus pararetur: cum inter se carnaliter conjungi non possent, nec alter alteri matrimonialiter copulari. Propterea melius videtur, quod cum opponitur consanguinitas (præsertim in gradibus divina lege prohibitis) & probationes offeruntur in continenti paratæ, in cæteris adjudicanda sit restitutio: sed ad majorem cautelam juramento recepto, quod talis objectio malitiose non fiat, sola, quoad commixtionem carnalem (maxime si fama consentit) est restitutio differenda, donec auditis probationibus, & discussis, causa sine diffugio terminetur, cum utrique sit melius taliter expediri, quam manere taliter impeditos. Quod si non habeat probationes in continenti paratas, sed dilationes expectat *b* longiores (quia præsumitur *c* contra eam, quæ sine judicio Ecclesiæ sua tantum temeritate recessit a viro) ad restitutionem plenariam Ecclesiastica debet censura compelli, quam *d* tamen ipsa tori negando consortium, debet humiliter tolerare, donec probationes offerat præparatas: & tunc absolutione petita, secundum formam Ecclesiæ absolvetur: sed antequam fiat ei mandatum sub debito juramenti, receptis probationibus procedatur, quemadmodum est præmissum. Si vero tanta sit viri sævitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solum non debet ei restitui, sed ab eo potius amoveri *e*: alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate provisa, profecto videtur conjunx ante causæ cognitionem restituenda marito.

[1 *Apparebant etiam accusatores, & testes exhibentes chartam ab utroque latere consanguinitatis lineam continentem, qui se contracti matrimonii tempore absentes fuisse dicebant, & quod in continenti parati erant, quod proposuerunt, comprobare.*]

[2 *Quemadmodum allegabat. Cæterum pars replicabat uxoris, tum propter futurum incestus periculum, tum quia probationibus paratis, & præstitis sine diffugio quod intendebat, poterat demonstrare, restitutionem penitus denegandam. Ad hæc notam esse mariti sævitiam proponebat, cui erat impetuosa levitas, & crudelitas bestialis, & si liberam restitutæ facultatem sibi haberet uxoris, ejus amici timebant mortis periculum imminere, vel corporis cruciatum, & sic ab accusatione desisterent, eam qualitercunque vivere, quam interire malentes. Adjicientes nihilominus ipsam a viro licentiatam recessisse cum lachrymis, & invitam. Ipse vero miles nihilominus petebat sibi uxorem libere ac pacifice restitui, & ne secus fieret, sed. Apost. appellavit. Cum igitur in causis matrimonialibus exceptiones hujusmodi sæpius proponantur, quid sit in talibus agendum.*]

[3 *Secundo quærebas, an idem juris existat, si aliquis gradus dispensabilis, vel aliud impedimentum dispensabile allegetur, & probationes similiter sint præsentes, utrum restitutio concedi debeat, an negari? Tertio loco quærebas. Si mariti crudelitas, & sævitia sint nota Judici, ut propter motam controversiam indignatus uxorem tormentis tractaturus sit, & injuriis affecturus: & sic accusatores de morte fœminæ metuentes, accusare desistant: utrum hoc in primo, vel in secundo casu restitutionis præbeat adminiculum denegandæ? Postremo quærebas, si deneganda sit restitutio in aliquo casuum præmissorum, & ad sed. Apost. appelletur, utrum appellationi sit hujusmodi deferendum?*]

a Rom. 14. b *expetat.* c *al. hic præsumitur.* d *scil. censuram.* e *In hunc locum vide Abbatem.*

CAP. XIV.

Per solam traductionem mulieris ad domum viri factam, non præcedentibus sponsalibus, vel invalidis, non acquiritur possessio; unde ea recedente propria auctoritate, non competit restitutio.

Idem Innoc. III. *Vulterano a Episcopo.* (*an.* 1200.)

EX *b* parte M. mulieris fuit propositum, quod cum eam intra pubertatis tempora constitutam patruus suus filio H. Senen. civis, nondum VII. annorum, matrimonio voluerit copulare, ac eadem traducta fuerit in domum ejusdem *c*, ipsa ex quo ad nubiles annos pervenit, ratum nolens habere, quod a patruo suo circa hoc procuratum fuerat, a Senen. Episcopo nubendi alii licentiam postulavit: [*& infra.* 1] Quia igitur non credimus ambigendum, quin ipsa mulier (quamvis minor) causam possit matrimonii per Procuratorem tractare, ac pars alia (quæ mulieris restitutionem sibi fieri prius postulabat) restitui nequaquam debeat, utpote nullo juris, seu possessionis commodo destituta, cum per solam traductionem (quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerunt etiam subsecuta) nullum inter eos obligatorium vinculum sit contractum: Mandamus, quatenus, si est ita (non obstantibus exceptionibus supradictis) audias, quæ hinc inde partes duxerint proponenda, & quod canonicum fuerit, app. remota decernas.

[1 *Cumque partes idem Episcopus citasset, præfata M. per Procuratorem idoneum in judicio compareret, quærens possessionem, & res alias restitui sibi dotis nomine pro se datas, & pars altera restitutionem peteret mulieris ejusdem, asserens eam non posse per alium causam agere, sed debere ipsi tractatui personaliter interesse, præfatus Episcopus dubitans, quid super his statuere posset de jure, prout nobis suis literis intimavit, processu negotii supersedit.*]

CAP. XV.

Interdictum unde vi non competit contra illum, qui non spoliavit, nec spoliari mandavit, nec spoliationem ratam habuit.

Idem.

CUm *d* ad sedem Apost. accessissent Cuman. Episcopi, & fratrum hospitalis Hierosol. Procuratores: [*& infra.*] Abbati de Accon. causam (quæ super Ecclesia, & hospitali de monte Citano inter eos vertebatur) taliter duximus committendam, ut audiret omnia tam ad possessorium, quam ad petitorium judicium pertinentia, quæ utraque pars duceret proponenda, & causam ipsam fine debito terminaret. Coram quo Procurator hospitalis prædicta cum possessionibus, & pertinentiis suis, quæ tenebat Episcopus, sibi restitui postulavit, asserens illa de jure ad hospitale e Hierosolim. spectare, & quod ipsa diutius possedisset. Ad quæ respondit Procurator Episcopi, se nec scire, nec credere supradicta ab hospitali possessa, vel ad illud aliquatenus pertinere, quæ Cumanen. Episcopus, utpote in sua diœcesi constituta, rationabiliter detinebat. Cum igitur ad fundandam intentionem suam pars utraque testes produceret, dictus Abbas Procuratorem Episcopi condemnavit ad restitutionem omnium prædictorum: [*& infra.*] Nuper autem utriusque partis Procuratoribus comparentibus coram nobis, causam ipsam examinavimus diligenter: & quidem per testes videbatur esse probatum,

a *Vulteranensi.* b *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Vid. l. qui universas. ff. de acquir. possess.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *id est, ad fratres hospitalarios: iidem dicuntur milites Rhodienses, & nunc de Malta. vide Cass. in cat. glor. mund. part.* 9. *cons.* 4. *& S. Anton.* 2. *pa. hist. tit.* 15. *c.* 20.

tum, quod Cumanen. Episcopi nuncius cruces Hospitalariis abstulit, inhibendo ipsis, ne ad supradictam Ecclesiam, vel hospitale redirent, & quod Episcopus supradicta omnia possidebat: unde Procurator Hospitalariorum petiit dictam restitutionis sententiam confirmari: [*& infra*. 2] Nos *a* prioris acta judicii recensentes, quia nec per dicta testium, vel confessiones partium *b* (cum nullæ penitus in judicio factæ fuerint) vel etiam instrumenta [quæ nullatenus de spoliatione tractabant] nec per evidentiam facti nobis constare potuerit, quod Cumanen. Episcopus Hospitalarios spoliaverit, vel mandaverit spoliari, vel spoliationem factam saltem ratam habuerit: pronunciavimus in quæstione prædicta interdictum unde vi locum nullatenus habuisse: restitutionis sententiam a prædicto Abbate prolatam [licet pars adversa *c* proponeret, quod præsumendum esset pro sententia Judicis, qui motum animi sui potuit ex causis aliis informare] justitia exigente cassantes.

(1 *Et instrumenta nobis, & acta causæ, quæ super Ecclesia, & hospitali de monte Cinario inter eos agitabatur, prout gesta fuerant, in præsentia ven. f. n. Sapien. Episcopi, qui ex delegatione nostra de causa cognoverat, præsentassent, nos diligenter inspectis, quæ coram eodem Episcopo acta fuerant, haberi ea decrevimus pro infectis, cum constiterit nobis, eum in causa ipsa Judicem non fuisse, sicut ipsemet ad ultimum recognovit: eandem causam dilecto filio*)

[2 *Ex adverso autem proponebatur, quod etsi per testes forsan esset ostensum sufficienter, quod per nuncium Episcopi fuerant Hospitalarii spoliati, cum tamen non constiterit, de mandato Episcopi hoc fecerit, vel quod ipse ratum habuerit factum ipsius, restitutio non potuit sibi locum vendicare, quum non constaret Episcopum prædicta tenere, qui utique ipsa de jure possidet, utpote ad se spectantia, & in sua diœcesi constituta. Sed ad hoc pars altera replicavit, quod quamvis per dicta testium evidenter mandatum Episcopi non probetur, quia tamen Judex motum animi non potuit ex aliis causis informare, pro sententia erat merito præsumendum. His igitur & aliis intellectis, quæ utriusque partis Procuratores proponere curaverunt.*]

CAP. XVI.

Exceptio inopiæ, de qua constat, a Clerico opposita, impedit executionem sententiæ etiam latæ in possessorio. h. d. comprehendendo mentem literæ, & veram lecturam.

Idem Innoc. III. [*an.* 1200. *Roma in Hispaniam*.]

II. OLim vobis dedisse meminimus in mandatis, ut Oveten. *d* Episcopum ad debitam partis restitutionem Zamorinen. diœcesis, quam tenebat, cum inde perceptis fructibus cogeretis restituere: (*& infra*.) Verum quoniam inanis est actio, quam inopia debitoris excludit *f*, mandamus, quatenus non prius Episcopum ad restitutionem fructuum compellatis, quam ipse fuerit taliter restitutus, ut restituere possit, quod percepit de proventibus alienis.

CAP. XVII.

Per excommunicationis probationem non probatur quasi possessio jurisdictionis, licet aliquibus diebus fuerit observata: ideo petens restitutionem, hoc solo probato succumbit. hoc dicit, quoad intellectum.

Idem *g Abbati S. Genovefæ Parisien.* (*an.* 1205.)

III. OLim *h* inter te pro Abbatia tua, & Parisien. Episcopum nomine Parisien. Ecclesiæ super possessione juris parochialis in parochia de Monte, quæstione suborta: [*& infra*.] Nos attendentes, quod [ex eo solo, quod populus prædictæ parochiæ timore sententiæ suæ per aliquot dies abstinuit a divinis] nullam in eos juris parochialis possessionem idem Episcopus fuerit assecutus, nec fuerit aliquo modo probatum, quod (eo tempore, quo sententiam ipse protulerit) possessionem in ipsis juris parochialis haberet, vel prius etiam habuisset *a*, restitutionem ei adjudicare de jure nequivimus, cum ipsum non constiterit spoliatum.

CAP. XVIII.

Recipiens scienter rem invasam a spoliatore, tenetur eam spoliato restituere, licet non probet dominium.

Idem *in Concilio generali*. b (*an.* 1216.)

SÆpe contingit *c*, quod spoliatus per spoliatorem in alium re translata, dum adversus possessorem non subvenitur per restitutionis beneficium eidem spoliato, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationum, juris *d* proprietatis amittit effectum. Unde non obstante juris civilis rigore sancimus, ut si quis de cætero scienter rem talem receperit *e*, cum spoliatori quasi succedat in vitium (eo quod non multum intersit, quoad periculum animæ, injuste detinere, ac *f* invadere alienum) contra possessorem hujusmodi, spoliato per restitutionis beneficium succurratur.

CAP. XIX.

Occupans certum locum, in quo quis jura libere possidebat, si per ipsius occupationem non potest possessor sua jura libere possidere sicut prius, conveniri potest possessorio pro libertate possidendi: & restitutio fieri non potest, nisi dimittat locum in pristina libertate. h. d. valde singulariter.

Gregorius IX. *Episcopo Lucan.* g (*an.* 1232.)

PIsanis, ac Lucanis civibus per gravem discordiam [quam diu inter se habuerant] afflictis graviter, & attritis: (*& inf.*) P. Subdiacono nostro dedimus in mandatis, ut possessione, quam in quibusdam castris constat Lucanam Ecclesiam habuisse, sibi prius plene, ac libere [sicut tempore motæ discordiæ habuerat] restituta, & super ea, de qua dubietas oriretur, sufficienti cautione recepta (quod juri coram nobis prædicti Pisani parerent) prolatas pro occupatione castrorum ipsorum in eos sententias relaxaret: (*& infra*.) Pisanis igitur asserentibus, quod per te stabat, quo minus tibi juxta mandatum nostrum fieret restitutio, & instanter petentibus, ut dictas sententias præfatus Subdiaconus relaxaret, ipse receptis cautionibus de parendo justitiæ coram nobis, sententias relaxavit easdem: propter quod tu reputans te gravatum, ad nostram præsentiam accessisti, impugnaturus processum Subdiaconi sæpedicti: (*& infra*.) Porro duo in nostro continebantur mandato, ut videlicet possessio, quam constabat Lucanam Ecclesiam habuisse tempore motæ discordiæ, prius restitueretur eidem: & ut ejusdem possessionis restitutio fieret plene, ac libere, sicut eam habuerat tempore supradicto: quorum primum ad factum, alterum vero referebatur ad modum. Unde licet (prout pars Pisanorum dicebat) in facto mandati formam Subdiaconus ipse adimplere nequiverit, quia non poterat facere tibi restitui possessionem castrorum, de qua non constabat eidem *h*, nec etiam [secundum quod

a *al. Nos igitur*. b *Vid. l. actor. C. de probat. & l.* 1. *C. de confess.* c *altera*. d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Ovetensis, & Zamorensis Episcopatus in Hispania sunt. Vid. Joann. Vasæum in ann. Hispan. cap.* 22. f *Vid. l. nam is. ff. de dolo.* g *Deest in edit. Rom.* h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.*

a *Semel possidens semper præsumitur possidere.* b *Later. sub Innocent. III. cap.* 43. c *Cap.* 3. *eod tit. in* 4. *compilatione. quæsivit remedia hujus capitis, & quando, & quibus competant, tradit Marth. Affl. decis.* 250 *Practic. Pap. in tit. de forma lib. in causa spoliatæ possessionis*. d *al. jus.* e *acceperit.* f *aut invadere alienum*. g *Gregor. Episcopo Lucensi*. h *Vid. l. diligenter. ff. manda.*

quod tu ipse dicebas) affictuum, & pensionum possessio poterat tibi restitui, quia ea non fueras spoliatus: fuit tamen in modo peccatum: quia debuit facere, ut Pisani possessionem pensionum, & affictuum, quam per eorum confessionem constabat te in castris prædictis habere, tibi dimitterent plene ac libere, sicut Ecclesia tua illam habuerat tempore motæ discordiæ: quod quidem esse non poterat, nisi Pisani castra ipsa omnino dimitterent: quia illis detinentibus castra, & munitiones castrorum, in quibus dictas pensiones recipis, & affictus, ea plene ac libere habere non posses, sicut habebas, quando ipsi castra eadem minime detinebant, eo quod quamdiu ea detinent, in eorum potestate relinquitur, te non admittere vel repellere, quando velint *a*. His ergo diligenter auditis, processum hujusmodi de fratrum nostrorum consilio irritum judicamus.

TITULUS XIV.
DE DOLO, ET CONTUMACIA.
CAP. I.

Reus, qui mittendum in possessionem ad mandatum Judicis non admisit, non mulctabitur de canonica æquitate, si intra annum caveat stare juri. h. d.

Alexander III. *Herfoden*. b *Episcopo*. (*an*. 1180.)

AD hæc cum *c* contingat, actorem multoties mittendum esse in possessionem causa rei servandæ, propter absentiam partis adversæ, & per ejus dolum, sive potentiam non possit rem custodiendam nancisci, ac imminente fine anni, reus (ne possessionem amittat) debitam offerat cautionem: cujusmodi sit pœna mulctandus (quia jussioni non paruit Judicis) a nobis tua fraternitas requisivit. Ad quod dicimus, quod in Ecclesiasticis personis & negotiis rigor, & districtio juris non requiritur *d*: sed (cum justitia propter hoc non periclitetur) patienter admiti debet, cum reus per cautionem standi judicio se adstringit.

CAP. II.

Propter contumaciam rei potest Judex rem petitam sequestrare, & ipsum contumacem in expensis condemnare, quas propter ipsius contumaciam, vel dolosam exceptionem actor fecit. hoc dicit Panorm.

Idem *Abbati de Rames. & Archidiacon. Helien*. [*an*. 1180.]

EX literis *e* vestris accepimus, quod cum vobis causam, quæ inter Monachos de Etollen. *f* & Canonicos Linconen. super Ecclesiis de V. & M. vertitur, duxerimus committendam, & Canonici citati legitime, se contumaciter absentaverint: vos, licet Monachi essent ob contumaciam adversæ partis in possessionem rerum petitarum mittendi, intuitu tamen religionis cum eis mitius agere volentes, possessionem sequestrari fecistis: ut sic saltem Canonici affecti tædio, stare judicio cogerentur. Tandem Monachis Ecclesias sibi restitui postulantibus, Canonici responderunt, auctoritatem vestram penitus expirasse, eo quod ad alios Judices literas impetrarunt, quæ præjudicare prioribus videbantur. Verum quoniam in posterioribus literis non fuit mentio facta priorum, nec in eis nomina continebantur Ecclesiarum, quæ in prioribus posita fuerant, sed *g* indefinite dicebatur, super quibusdam Ecclesiis: nos attendentes malitiam, & dolum nulli patrocinari debere, mandamus, quatenus prædictam *h* causam secundum formam priorum literarum [non obstantibus posterioribus] terminetis: expensas, quas propter hoc Monachi fecisse noscuntur, eis a Canonicis restitui facientes.

CAP. III.

Actore contumace testes recipi, & sententia ferri debet, etiam lite non contestata, reo instante. hoc dicit, secundum communem intellectum.

Idem *Exon. & Vintonien*. a *Episcopis, & Abbati Herforden*. b [*an*. 1160.]

CAusam, quæ inter F. & R. Filium Agathæ de nativitate ipsius A. vertitur, vobis, fratres Episcopi, & Londonen. Episcopo commisimus terminandam: [*& inf*.] Cærerum, si adversarius suus legitime *c* citatus, ad præsentiam vestram accedere, vel judicio Ecclesiæ parere contempserit, aut etiam se absentaverit (cum de Anglia recessisse dicatur) procuratorem ejus, si quem reliquerit, convocetis: qui sive venerit, sive non, aut si Procuratorem non dimisit, denunciationibus ad domum ejus missis, receptis testibus alterius partis, juxta dictam formam ad proferendam sententiam procedatis. *d*

CAP. IV.

Si reus post litem contestatam est contumax, si alias liquet de causa, fertur diffinitiva sententia; si non liquet, actor in veram possessionem inducitur.

Urbanus III. *de Novo loco, & de Viger. Prioribus*. e [*an*. 1186.]

PRout nobis *f*: [*& inf*.] Reum, quia *g* contumaciter a præsentia vestra recesserat, juratoriam coegistis exponere cautionem, quod coram vobis juri pareret. Cumque die præfixa vestro se conspectui præsentasset, prætextu Advocati, quem non habebat, respondere solita malitia recusavit. Tandem actore instante respondit, quod quadraginta annis decimas, de quibus erat contentio, percepisset: variisque postmodum excusationibus utens, in vocem appell. prorupit, & contumaciter juramento contempto recessit. Ideoque mandamus, quatenus ad convincendam *h* ejus malitiam, semel eum ad præsentiam vestram convocetis: & si venerit, finem imponatis negotio competentem: quod si venire contempserit, causam (utpote lite, quæ ingeritur, contestata) diffinitiva sententia terminetis, vel præsenti saltem adjudicetis possessionem, servata duntaxat quæstione proprietatis absenti.

CAP. V.

Qui fundata intentione actoris exceptionem peremptoriam objicit, quam non probat in continenti, sed accipit inducias; si defecerit in probando, condemnatur in continenti, diffinitiva non expectata, in expensis, ac solvere cogitur: quod si non potest, punietur in corpus secundum arbitrium Judicis. h. d. notab. iste text. secundum lecturam, quæ placet Panorm.

Innocentius III. (*an*. 1206.)

FInem litibus *i* cupientes imponi, ne partes ultra modum graventur laboribus, & expensis *k*, præsertim cum de beneficiis Ecclesiasticis litigatur, quæ sine dispendio diu vacare non possunt: præsenti decreto statuimus, ut postquam intentionem suam altera pars fundaverit, si reliqua forte voluerit legitimam exceptionem opponere, quam nolit *l*, aut nequeat in continenti probare: quia frequenter ad impediendum, vel differendum processum, excep-

a *Vide Abbat. & Felin. in hunc locum*. b *al. Herford. al. Elforen*. c *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. sub Alexand. III. part. 3. c. 1.* d *vid. l. unicam. ff. si quis jus dicen. non obtemp.* e *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. p. 41. c. 6. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* f *Crosten. al. Erollis*. g *sed tantum indiffinite, &c.* h *al. præscriptam*.

a *Vigorn.* b *al. Forden.* c *De citatione vide Socin. reg. 71. incipiente: citandus personaliter*. d *Vid. l. consentaneum. C. quomodo, & quando jud. per Bart.* e *fratribus de Giseber.* f *C. 4. eod. tit. in 1. compil.* g *al. ita: qui contumaciter a præsentia vestra recessit*. h *convincendum. Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* k *Vid. l. 4. & ibi Bart. §. hoc autem judicium. ff. de dam. inf. & in l. ad peremptorium. ff. de jud.* l *Vid. l. qui se patris. C. unde liberi. & l. filii mater. §. 1. ad Tertull.*

exceptiones hujusmodi per excogitatam malitiam opponuntur, ad solvendas alteri parti moderatas expensas extunc in judicio faciendas, cum acceptis induciis, si forsitan in probatione defecerit, condemnetur. Et si solvendo non fuerit, alias *a* secundum arbitrium discreti Judicis puniatur: ut hoc saltem timore perterritus, non facile quis in gravamen alterius falsas exceptiones opponat.

CAP. VI.

Citatus ad totam causam certo termino ad comparendum assignato, tenetur comparere in termino: & dato impedimento in termino, debet comparere quam citius potest post terminum: alias condemnabitur in expensis a tempore citationis emissæ.

Idem *Prænestinen. Episcopo. Apost. sed. Leg. & Decano Brinen.* (*an.* 1169.)

CUm dilecti *b* filii nuncii Leodicen. *c* electi pro eo ad sedem Apostolicam accessissent, Archidiac. & H. Canonicus Leodicens. Ecclesiæ, nomine suo, & quorundam Concanonicorum *d* suorum (quorum literas exhibuere de rato) contra eundem electum quædam crimina proponebant, per quæ nitebantur eum ab electione repellere ut indignum: : [*& inf.*] Quamvis autem ex eo quod idem electus a gravamine adversæ partis appellaverit, & appellationem non fuerit per sufficientes Procuratores *e*, cum possit (illis prosequentibus) prosecutus, non levis exorta esset suspicio contra eum. Volentes tamen juris ordinem observare, ipsi mandamus, quatenus usque ad Dominicam, qua cantatur: *Ego sum pastor bonus*, per se, vel per Procuratorem sufficientem, ad præsentiam nostram accederet, super prædictis omnibus responsurus, alioquin cum assignaremus ei pro peremptorio terminum supradictum, sciret, quod (quantum de jure possemus) procederemus extunc in negotio memorato *f*. Expectantibus igitur adversariis, ipsum diu *g* ultra terminum duximus expectandum: sed ipse direxit simplicem solummodo nuncium excusationis literas afferentem: scribebat enim, quod nuncium (cui, cum a nobis recederet, injunximus viva voce, ut citaret eundem) sero receperat, unde non poterat, tum propter termini brevitatem, tum propter viarum discrimina, nostro se conspectui præsentare. Sed contra hoc faciebat, quod sicut excusatorem direxerat, sic dirigere potuerat *h* responsalem: cum ei non fuisset injunctum, ut ad causam in propria persona duntaxat veniret, sed vel ipse accederet, vel Procuratorem idoneum destinaret. Præterea cum mandatur alicui, ut ad certum terminum se Judici repræsentet, duo sub hac forma mandantur, ut ad Judicem veniat, & ad diem sibi præfixum accedat. Unde si venire non possit ad diem *i* assignatum, tenetur nihilominus se Judici præsentare. Si enim mandatur alicui, ut alii ad certum diem certam rem exsolvat: non ideo erit a mandato solutus, si solvere nequiverit die data: imo ad solutionem (elapso etiam die solutioni præfixo) tenetur. Quapropter quia dictus electus nec venerat, nec sufficientem miserat responsalem, ad diem sibi statutum, vel post, etiam diutius expectatus, nec de vicino ejus adventu spes erat, utpote qui per literas utcunque excusaverit moram suam, & calores æstivos, & insidias sibi positas formidabat, eum reputavimus contumacem *k*, & ad legitimas, & moderatas expensas, quas adversarii ejus fecerant a tempore citationis emissæ, quem *l* extunc expectare inceperant, ipsum curavimus condemnare.

a *Aliter*. b *C. 2. eod. tit. in 3. compil.* c *Leodien.* d *al. Canonicorum*. e *Vid. leg. si quis stipulatus. in fin. cum not. ff. de verb. sig.* f *Vide l. si finita. §. Julianus. ff. de damn. infect. per Bart.* g *diu etiam ultra, &c.* h *Nuncium responsalem*. i *Diem sibi.* k *l. 2. & ibi Bart. C. de jur. calum, & l. ejus qui. ff. de jur. fisc.* l *al. quam.*

CAP. VII.

Sententiæ in causa beneficiali, non transit in rem judicatam respectu superioris, quo minus possit de juribus partium inquirere, maxime quando sententia fuit lata contra absentem, licet contumaciter, & indefensum.

Idem *Armachano, & Caselenensi Archiepiscopis.*
[*an.* 1170. *Roma in Hyberniam.*]

CUm olim D. *b* Clericus (Celestino Papæ prædecessori nostro, diversis Prælatorum Hyberniæ literis præsentatis) se assereret in Episcopum fuisse Roscensem electum, nullusque appareret, qui aliquid contra eum proponeret: dictus præd. n. ei munus fecit consecrationis impendi. Postmodum F. & G. Monachi ad ejusdem præd. n. præsentiam accedentes, uterque se asseruit a Canonicis Roscen. Ecclesiæ fuisse electum, & quod prædictus D. per falsas literas fuerat consecratus: propter quod idem præd. n. causam vobis sub ea forma commisit, ut de forma, & processu electionis memorati D. solicite quæreretis: & si eum electum canonice fuisse constaret, ipsum faceretis pacifica possessione gaudere, alioquin inter prædictos F. & G. audiretis causam: & cujus electionem canonicam, & magis rationabiliter factam inveneritis, alterius curaretis electioni præferre: [*& infra.* 1] Cumque a vobis dictus D. tertio citatus, vestro se nollet conspectui præsentare, procedentes in causa, tam ex testimonio Cleri, & populi Roscensis Ecclesiæ, quam assertione Regis Coarciæ *c*, & Prælatorum provinciæ, de prædicto F. electionem fuisse celebratam canonice didicistis, & eam *d* curavistis auctoritate Apostol. confirmare, præsertim cum Capitulum Roscensis Ecclesiæ dictum D. se non elegisse constanter assereret, nec de prædicti G. Monachi electione aliquatenus cogitasse. Interim memoratus *e* D. ad Apostolicam sedem accedens, super quibusdam aliis gravaminibus, & injuriis contra dictum F. & quosdam alios literas impetravit: dictus F. *f* postmodum ex parte vestra nobis literas præsentavit, quæ qualiter a vobis in commissione prædicta processum fuerat, continebant: (*& infra.* 2) Volentes igitur adhuc misericorditer agere cum absente, ut ejus malitia convincatur, dictum F. ad vos duximus remittendum, mandantes, quatenus non obstante, quod ejusdem F. fuit electio confirmata, sæpedictum D. si in Hybernia poterit inveniri, legitime citetis ad causam, & (facultate sibi defensionis indulta) in causa ipsa canonice procedatis. Qui si inventus, intra tres menses vestro se conspectui contempserit præsentare, ad consecrationem dicti F. (omni occasione postposita) procedatis. Si autem in Hybernia inventus non fuerit, indulto sibi unius anni spatio, ex quo ad nos, etsi non verbo, facto tamen intelligitur provocasse (arrepto itinere ad sedem Apostolicam veniendi) dicto F. administrationem Roscensis Ecclesiæ in spiritualibus, & temporalibus committatis: quo elapso, eum non differatis in Episcopum consecrare.

[1 *Ac tu frater Cassalen. alterum illorum, quem rationabiliter duceres confirmandum, in Episcopum consecrares. Unde sicut ex literis vestris accepimus, cum dictæ commissionis vobis fuissent literæ præsentatæ, juxta tenorem earum primo de electione prædicti D. inquirere voluistis.*]

[2 *Cum fratribus igitur nostris habito super hoc diligenti tractatu, timentes, ne sicut prædictus p. n. per literas, quas idem D. ei præsentaverat, dicatur circumventus, nos etiam circumveniri contingeret per literas vestras, nobis ab eodem Monacho præsentatas.*]

CAP.

a *al. Archiepiscopo, & Episcopo Lavin.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* c *al. Coarchiæ. al. Coarchajæ. al. Coarchanæ.* d *al. eum.* e *Interim autem.* f *In omnibus exempl. dictus F. postmodum ex parte vestra nobis literas præsentante, quæ, &c.*

CAP. VIII.

Si proceditur per viam inquisitionis contra absentem contumaciter, etiam lite non contestata testes recipi possunt, & sententia diffinitiva ferri, etiam per viam depositionis, si hoc meretur delictum.

Idem.

VEritatis *a* est verbum organo dominicæ vocis emissum: (*& infra.* 1) Sicut Canonici Curien. in nostro auditorio retulerunt, H. Curien. Episcopus Ecclesiam suam non solum dilapidando depressit, sicut publica prædicabat infamia, sed etiam homicidio, incestu, aliisque criminibus polluit: [*& infra.* 2] Super his commisimus primo causam Tridon. *b* Episcopo, & Abbati Montis sanctæ Mariæ, & Præposito de Insula: secundo quoque Brixiensi Episcopo, & ipsis Abbati, & Præposito: (*& infra.*) Verum cum Episcopus ipse priorum Judicum præsentiam adire per contumaciam contempsisset, auctoritate nostra fuit per ipsos Judices ab officio, beneficioque suspensus: (*& infra.*) Tandem vero coram Judicibus canonica citatione vocatus præsentiam suam difficulter exhibuit: sed frivolam tunc excusationem malitia concepta prætendens, experiri cum Canonicis in jure neglexit: qua de causa nos de consilio fratrum nostrorum suspendentes Episcopum ipsum, vel potius suspensionem a Judicibus factam auctoritate Apostolica confirmantes, tertio super his Cumano Episcopo, & Abbati sancti A. causam ad superandam malitiam ipsius Episcopi commisimus audiendam, qui partibus citatis, cum nec per se, nec per responsalem idoneum comparuerit, in eundem, propter inobedientiam, excommunicationis sententiam protulerunt, testes ex parte vestra *c* [quemadmodum in mandatis a nobis acceperant] admittentes, scilicet Abbates, Priores, Præpositos, & alios religiosos viros, per quos quemlibet articulum criminum prædictorum constat fuisse probatum: (*& infra.*) Nos igitur videntes ordinem judiciarium in hoc facto fuisse servatum, considerato præterea *d*, quod post sententias in se datas *e* celebrare præsumpserit, cum multi Prælati Ecclesiarum contra eundem Episcopum scripserint, nec unus pro eo defendendo, vel aliquatenus excusando: in nomine Domini cum Apostolo omnem inobedientiam ulcisci volentes, licet absentes corpore, præsentes tamen spiritu, juxta verbum ejusdem Apostoli *f*, tulimus sententiam perpetuæ depositionis in ipsum: & eum tam a Pontificali, quam ab omni officio Sacerdotali privantes, sine spe restitutionis reliqua duximus condemnandum: ea nihilominus in irritum revocantes, quæcunque post inhibitionem Apost. sedis, seu factam suspensionem *g*, & excommunicationem de rebus Ecclesiæ alienare præsumpsit.

(1 *Quod arbor, quæ terram inutiliter occupat, digne exciditur, & in ignem mitti censetur, ut terra quælibet, quæ sub nociva occupatione inutilis arboris sterilis habetur, per novam plantationem ad fructificandum culturam recipiat congruentem. Huic nimirum arbori H. quondam Curien. Episcopus non immerito comparatur, qui Curien. Ecclesiam usque modo per violentiam detinuit, &c.*)

(2. *Nos autem, utpote quibus hæc imminent corrigenda, cum ipsi Canonici vestri bono zelo arbitrantur inducti prædictum Episcopum accusare intuentes, enormitates ejusdem ad aures nostras deferre curarunt, timentes, ne sicut in decreto Gelasii continetur, aliquam offensam incurrerent, si hujusmodi excessus auditui catholicæ Ecclesiæ supprimendos putarent, primo causam ven. f. n. Truden. Episcopo & dil. fil. Abbati S. Mariæ, & præposito de Insula, secundo quoque ven. f. n. Brixien. Episcopo, & ipsis iterum, & Abbati, & Præposito, &c.*)

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil. vide Ludov. Rom. sing.* 410. *incip. Tu scis duas regulas.* b *al. Triden.* c *nostra.* d *etiam.* e *latas.* f. 1. *Cor.* 5. g. *vide l. Fulcinius.* §. *quid si autem.* ff. *ex quib. caus. in poss. eatur per Bartol.*

CAP. IX.

Actor non admissus in possessionem sibi decretam per Judicem causa rei servandæ, vel ab ea expulsus, per lapsum anni verus efficitur possessor.

Idem *in Concilio generali.* a (*an.* 1216.)

COntingit *b* interdum, quod cum actori ob contumaciam adversæ partis adjudicatur (causa rei servandæ) possessio: propter rei potentiam, sive dolum, actor intra annum rem custodiendam nancisci non potest, vel acquisitam *c* amittit: & sic (cum secundum multorum assertionem verus non efficeretur post lapsum anni possessor) reportet commodum de malitia sua reus. Ne igitur contumax melioris, quam obediens, conditionis existat: de canonica æquitate sancimus, ut in casu præmisso actor verus constituatur elapso anno possessor.

CAP. X.

Si reus non invenitur, sufficit publice citationem ad Ecclesiam suam proponi.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Burdegalens.* [*an.* 1235.]

VEnerabilis frater noster: (*& infra.*) Volentes finem imponi litibus, ne immortales existant: mandamus, quatenus ad initium proxime venturæ Quadragesimæ *d* (quod tibi peremptorium terminum duximus assignandum) super jure Primatiæ, quod Bituricens. Archiepiscopus in te, ac in provincia tua se habere proponit, per te, vel per Procuratorem idoneum sufficienter instructum ad litem contestandam, & ad alia omnia negotia *e* peragenda, quæ necessaria decisioni negotii videbuntur, nostro te conspectui repræsentes. Nos vero nihilominus Archidiacono Transvigens. & magistro M. Canonico Turonens. dedimus in mandatis, ut & ipsi ad eundem terminum auctoritate nostra juxta præmissam formam te peremptorie citare procurent: & si non poteris inveniri, faciant, ut citationis edictum per ipsos, vel alios apud Ecclesiam tuam publice proponatur.

TITULUS XV.

DE EO, QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDÆ.

CAP. I.

Missus in possessionem ex primo decreto in reali, per lapsum anni veram, & incommutabilem illius rei possessionem acquirit: licet passus missionem, habuerit intra annum voluntatem cautionem præstandi, quam tamen non deduxit ad effectum suo defectu: h. d. secundum verum intellectum.

Alexander III. *Priori, & fratribus de Guiseburch.* f (*an.* 1180.)

COnstitutis in præsentia *g* nostra R. Canonico vestro, & responsalibus Præpositi de Beril. super possessione Ecclesiæ de Lamento (in quam causa rei servandæ fueratis inducti) hinc inde fuit coram nobis aliquandiu disputatum: tandem ex utriusque partis assertione tenuimus, quod licet causa rei servandæ tantum in ejusdem Ecclesiæ possessionem inducti fueritis, intra annum tamen altera pars standi juri non præstitit cautionem, licet voluntatem *h* præstandi habuerit, & vos eam parati recipere fuissetis.

a *Lateranen. sub Innocent. III. cap.* 40. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *nactam.* d *vide l. Quadraginta. C. de fer.* e *vox, negotia, deest in omnibus manuscr.* f *al. Giseburch.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. sub Alexan. III. p.* 3. *c.* 4. h. *vide l. si repetendi. C. de cond. ind. & l. prætor. & ibi Bart.* ff. *de novi oper. nuncias.*

fuissetis. Ideoque decernimus, ut amodo possessionem præscriptæ Ecclesiæ (salvo jure, quod idem Præpositus in petenda Ecclesia habere dignoscitur) absque contradictione qualibet habeatis. Ut autem nostræ diffinitionis sententia inviolabiliter observetur, eam Apostolico duximus patrocinio roborandam.

CAP. II.

Tempus annale non currit missionem passo, si intra illud cautionem Judicibus, vel alteri eorum aliis absentibus obtulit: licet per eos, seu per eum recepta non fuerit. Et est casus notabilis secundum hunc intellectum.

Clemens III. *Episc. & Archiepisc. Eboracensi*. (*an.* 1189.)

CUm, sicut *a* accepimus, inter P. Subdecanum *b*, & Abbatissam, & Conventum sanctæ Trinitatis, super Ecclesia de Capit. *e* quæstio verteretur: de Taurino *d*, & de Corinth. Abbates, ac Archidiac. Chima. a sede Apostolica delegati, Moniales ipsas rei servandæ causa, in possessionem rei petitæ miserunt. Unde cum hoc ad Subdecani *e* notitiam pervenisset, ad Archidiac. prædictum accessit, & offerens ei sistendi judicio cautionem, (quoniam Abbas de Corinth. profectus erat in Angliam, & Abbas Taurinensis viam fuerat universæ carnis ingressus) possessionem intra annum sibi resignari cum instantia postulavit, sed non potuit obtinere: [*& infra*. 1] Discretioni vestræ mandamus, quatenus si est ita, sistendi judicio ab eo cautione recepta, ei possessionem restitui faciatis: nec obstare volumus, quod annus elapsus esse proponitur, si per eum non steterit, quo minus intra annum & possessionem receperit, & dederit cautionem.

[1 *Processu vero temporis Moniales, quas duximus ad ven. f. n. Abbatem S. Catharinæ, & I. de veteri Pontif. Archid. Rothomagen. literas alias impetrarunt, quarum judicium ideo Subdecanus, sicut asserunt, subire recusat, quod præd. Archiepiscopum habet certa ratione suspectum, & metuit, ne ejus conjudices ad partem quamlibet ejus auct. de facili traherentur. Quia vero nec invitus suspectorum Judicum compellitur judicio subjici*:]

CAP. III.

Si passus missionem, repetens possessionem, allegat se contumacem non fuisse, restituitur in pristinum statum, præstita cautione, & dilata condemnatione expensarum, quam evitat, si postea constiterit eum non fuisse contumacem.

Innoc. III. *Urbinat. & Senagolensi Episcop.* (*an.* 1210.)

CUm venissent ad Apostolic. *f* sedem Abbas sancti Angeli, & P. Gal. idem P. proposuit, quod prædictus *g* Abbas eum super quadam possessione coram Joann. Apost. sedis Legato traxit in causam: [*& inf.* 1] Verum Legatus ipse causam commisit Judicibus, secundum jus, & bonam terræ consuetudinem *h* terminandam: qui cum secundum jus tantum vellent procedere, præfatus P. nostram audientiam appellavit: sed Judices nihilominus partem adversam in possessionem rerum petitarum inducendam causa custodiæ decreverunt, ita quod si usque ad annum, & diem præstaret sistendi judicio cautionem, & parti alteri triginta libras restitueret pro expensis, reciperet possessionem eandem. Cumque G. sedis Apost. Legatus intra annum fuisset terram illam ingressus, ipse cautionem standi juri obtulit coram eo, & possessionem sibi restitui pustulavit, paratus expensas restituere factas in litem, quæ sex librarum summam (sicut asserit) non excedunt: sed Abbas triginta librarum sibi restitui petiit quantitatem: [*& inf.*] Nos igitur ipsum P. cautione pæstita in possessionem *a* credimus reducendum: hoc etiam decernentes, ut si consuetudinem, quam allegat, laudabilem esse constiterit (quia ex hoc sequitur eum rationabiliter appellasse) ad restituendas expensas nullatenus compellatur: alioquin (cum ex hoc appareat eum frustratorie appellasse) ad restitutionem cogatur expensarum illarum, quas Abbatem constiterit propter hoc necessarias in lite fecisse.

[1 *Quod ei secundum bonam terræ consuetudinem respondere coram eodem asseruit Card.*]

CAP. IV.

Contra absentem, qui non dimisit Procuratorem, facta citatione domi, nullo defendente, fit missio. h. d. supplendo ad literam maxime, ut dicitur in gloss. Et est verus, & notabilis intellectus.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

SI adversarius tuus post citationis edictum, ad remotæ loca se transferens, Procuratorem legitimum non dimisit, & denunciatione publice facta domi, non apparet, qui defendat eundem: jure petere potes, ut in possessionem earum terrarum, de quibus quæstio vertitur, causa custodiæ inducaris. *b*

TITULUS XVI. UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

CAP. I.

Privilegium etiam a Principe impetratum, per quod privatur quis sine causæ cognitione lite pendente usu possessionis, tanquam surreptitium non valet, seu tanquam rationi obvium est revocandum.

Alexander III. *Eboracen. Archiepisc.*

(*an.* 1170.)

A Memoria *c* nostra non excidit: [*& inf.* 1] Statuimus, ut literæ prohibitionis, quas ad petitionem Archiepiscopi Cantuariensis tuæ fraternitati direximus, nullum præjudicium faciant, quo minus tibi, & successoribus tuis liberum sit (quemadmodum vobis est beneficio privilegiorum Apostol. sedis indultum, & tu, & prædecessores tui consuevisti facere) ante vos per totam Angliam deferre crucem, quousque diffinitiva sententia decernatur, an Ecclesia tua de jure hoc debeat habere. *d*

[1 *Qualiter in primo anno nostræ provisionis transcriptum literarum fel. m. præd. n. Honorii Papæ nobis feceris præsentari, in quo continebatur, antecessoribus tuis Apostolica benignitate esse indultum, ut tam eis, quam successoribus suis liberum esset per totam Angliam ante se crucem deferre. Nos vero antecessoris nostri vestigiis inhærentes, tibi scripti nostri munimine confirmamus, quod antecessoribus tuis erat a prædecessore nostro indultum. Postea vero S. & venerandæ mem. T. quondam Cantuarien. Archiepisc. existimans hoc in præjudicium, vel in depressionem juris, & dignitatis suæ Ecclesiæ redundare, exinde cœpit quæstionem movere, & propter hoc ad sedem Apostol. appellavit, affirmans, si bene meminimus, quod tibi, & prædecessoribus tuis id nullatenus licuisset. Sicque factum est, ut nos tibi per scripta nostra*

Q

[1 *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *Subdiaconum*. c *al. Col.* d *al. Tauroensi, & de Colle Abbates, & Archid. Chimeren. al. ita: Thaur. & de Comit. Abbates, & Archid. Chimen.* e *ad ejusdem Subdiac., &c.* f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp. Dec. in c. Ecclesia S. Mariæ de constit. & cap. consultationibus. de offic. delegat. & Roman. singul.* 414. g *In Cod. Barbat. quod cum dictus Abbas eum super quadam possess. coram I. Ap. sed. Leg. traxerit, &c.* h *Consuetudo terræ ligat Clericos. Vid. l.* 1. *C. de summ. Trinit. & ibi Dd. & deficiente terræ consuetudine, tunc ad quam sit recurrendum, vid. gloss. in cap. consuetud. distinct.* 1. *& C. illud dist.* 12.

a *Decrevimus, in Codic. Bar.* b *Vid. leg.* 2. *ff. si quis in jus voc. non ierit. per Bart.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat. & adde notas hujus capitis, in quibus contra hæreticos defenditur consuetudo gestandi crucem.* d *Hodie de jure possunt Archiepiscopi crucem ante se deferre per quævis loca etiam exempta suæ provinciæ, quovis privilegio contrario non obstante. Clemen. ultim. de privileg. & quod dicit hic gloss. in verbo, de jure, procedit de jure antiquo.*

nostra prohibuerimus, ne in provincia Cantuarien. Ecclesiæ, donec de causa ipsa cognosceretur, ante te crucem deferre aliqua ratione auderes. Quia igitur per dil. fil. nostros L. *&* A. *Clericos tuos gravem coram nobis querimoniam deposuisti, asserens quod te de possessione hujus rei, quam tu, & antecessores tui habuistis, ante cognitionem judicii spoliassemus, volentes nos tibi tanquam ven. f. nostro deferre, & jura tua integra, illibataque servare, præsentibus literis.*]

CAP. II.

Accusatus de adulterio ad separationem tori, non debet lite pendente privari possessione conjugali.

Clemens III. *a* (*an.* 1190.)

LAudabilem: [*& infra.*] Quæris, quando matrimonium accusare contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum: [*& inf.* 1] Ad quod *c* breviter respondemus, quod conjugum alteruter accusatus ante probatam accusationem, jure, quod habet in altero, privari non possit.

(1 *Aut quandiu dissimulari possit, vel potius sustineri. Ad quod breviter respondemus, quod cum Alexander III. aperte prohibeat, ne ab invicem, donec justæ fiat causæ examinatio, separentur, & Symmachi Papæ contineat institutum, ut Prælatus aliquis accusatus, antequam ea, quæ objiciuntur, luce clarescant, relinqui non debeat a subjectis in præsenti articulo.*)

CAP. III.

Qui rem litigiosam alienavit, ita quod rehaberi non potest, debet æquivalentem substituere in locum illius, quam alienare non poterit. h. d. cum seq.

Innocentius III. *Abbati, & Conventui sancti Sylvestri.* (*an.* 1199.)

I. ECclesia sanctæ Mariæ *d* in via lata contra Joannem de Ateja (qui quasdam possessiones ipsius dicebatur contra justitiam detinere) movit sub L. Judice quæstiones *e*: [*& infra.*] Prohibemus, ne possessiones, quæ successerunt in locum, & jus illarum, quas ab Joan. de Ateja Ecclesia sanctæ Mariæ petierat, in monasterium vestrum ab eodem Joan. lite pendente translatas, alienare interim præsumatis: ut si Ecclesia sanctæ Mariæ de vitio litigiosi contractus, vel de proprietate voluerit experiri (ne si obtinuerit in judicio, in vanum laboret, monasterio vestro minime possidente) sit, quod evincere valeat, & habere.

CAP. IV.

Idem dicit, quod in præcedenti.

Idem.

II. ECclesia sanctæ Mariæ *f*: [*& inf.*] Possessionem, qua fuerat, prætermisso juris ordine, prædicta Ecclesia spoliata, sibi restitui postulabat *g*: [*& infra.*] Nos quicquid ab aliis factum fuit (postquam prædecessor noster ad curiam suam idem negotium revocavit) irritum decernimus, & inane: [*& inf.*] Verum quoniam præfatam possessionem post restitutionem vobis factam ab Joan. de Ateja, alii locationis titulo assignastis, neque restituere poteratis Ecclesiæ spoliatæ: loco ipsius tantundem possessionum æquivalentium, ad arbitrium bonorum virorum, ipsi Ecclesiæ fecimus assignari: quas cum alii fuerant pignori obligatæ, per vos liberari fecimus a creditoribus, qui nobis instrumentum pignoris resignaverunt.

CAP. V.

Lis decidenda est secundum jura existentia tempore controversiæ, non autem secundum privilegium impetratum lite pendente, nisi de litis pendentia mentionem faciat.

Honorius III. *Cancellario, Cantori, & A. Canonico Parisien.* [*an.* 1221.]

DIlectus filius, magister A. persona Ecclesiæ de Bassevilla *a*, exposuit coram nobis, quod cum inter prædecessorem suum ex parte una, & Priorem, ac Monachos de Bassevilla ex altera, super decimis novalium intra fines parochiæ suæ consistentium, quæstio emersisset, ea pendente coram Judicibus delegatis, Abbas, & Conventus majoris monasterii Turonen. quibus subsunt Prior, & Monachi supradicti, pro se, ac membris suis obtinuerunt a sede Apost. indulgentiam super perceptione huiusmodi decimarum: cujus prætextu Prior, & Monachi supradictas decimas sibi vendicare contendunt, licet in indulgentia de dicta quæstione facta mentio non fuisset. Ideoque mandamus, quatenus eisdem Judicibus injungatis, ut (indulgentia non obstante prædicta) in negotio ipso procedant, juxta traditam sibi formam.

TITULUS XVII.
DE SEQUESTRATIONE *b* POSSESSIONUM, ET FRUCTUUM.

CAP. I.

Res, in quam facta est missio, non debet sequestrari, etiamsi missus fuerit inde violenter ejectus. Vel notabilius sic: Sequestrum factum loco missionis propter scandalum evitandum revocari debet oblata cautione, & restitutis expensis.

Innoc. III. *Mediolanen. Archiep.* [*an.* 1206.]

AD hoc unxit nos Deus *c*: [*& inf.*] Abbas de Regula *d* nobis exposuit, quod cum M. prædecessor tuus super causa, quæ inter ipsum, & monasterium suum fuerat agitata, obtinuisset Veronensi Episcopo literas destinari, & ipse super judicio possessorio partim pro monasterio, partim pro Archiepiscopo sententiam protulisset, Procuratore ipsius monasterii quæstionem de proprietate postmodum intentare volente, Archiepiscopus jurisdictionem Episcopi opposuit expirasse, asserens causam possessionis tantum, & non proprietatis fuisse commissam: & quia super possessione pronunciaverat, semel functus officio suo, super quæstione proprietatis deinceps cognoscere non valebat: [*& inf.* 1] Sed Judex actorem in possessionem (quæ fuerat per ipsum Archiepiscopo adjudicata) propter ejusdem contumaciam mitti decrevit, a qua tamen Archiepiscopus violenter monasterium ejecit: [*& infra.* 2] Cel. Papa prædecessor noster sic suum interpretatus fuit rescriptum, quod tam causa possessionis, quam proprietatis fuerat Judici delegata, cum absolute, & indistincte commissa fuerit, & ejus continentia dividi non deberet: prælibatam quoque possessionem pro suo arbitrio sequestrari præcepit, injungens Regin. & Mutin. Episcopis, ut de causa possessionis, & proprietatis plenius cognoscentes, eam debito fine deciderent, & possessionem ei parti postmodum resignarent, quæ obtineret de proprietate triumphum: [*& infra.* 3] In eum statum continentiam causæ reducimus, in quo fuerat, cum prædictus prædecessor noster causam proprietatis, & possessionis Reginen. & Mutinen. Episcopis commisit, mandato sequestrationis penitus revocato: (*& infra.*) Ne autem monasterio videamur in suo jure deesse, moderatas expensas (ex quo Episcopus Veron. ipsum in possessionem induci decrevit, usque ad satisfactionis tempus oblatæ) propter hoc factas sibi restituendas esse censemus: & a te sufficientem præberi standi judicio cautionem.

[1 *Ad*

a *al. Celestinus.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *Ad quod tibi breviter &c.* d *Sup. c.* 10. *de constit.* e *quæ hic abscissa sunt, supra integra posita sunt. c.* 10. *de constit.* f *Super de constit. cap.* 10. *in tertio, sub tit. de restitut. spoliat.* g *l. juste possidet. & ibi Bartol. de re judic.*

a *Bacervilla. al. Bassavilla.* b *In nonnullis antiquis ita: De sequestratione possession. rerum, & fructuum. al. possessionis.* c *Cap.* 1. *eod. tit in* 3. *compil.* d *al. de Stragula. al. Orcentii de Regula Ord. S. Bened. diœcesis Tarniensis.* e *Sic abscissum.*

[1 *Ad haec pars monasterii inter alia respondebat, quod causa, quae inter Archiepiscopum, & monasterium vertebatur, fuerat Episcopo memorato absolute, & indistincte commissa, & sic continentiam causae dividi non debere dicebat, in hanc nimirum, & alias rationes cum Judex plenius advertisset, & actorem, &c. ut hic.*]

[2 *Cumq. processu temporis utriusque partis nuncii propter hoc ad sedem Apost. accessissent, bon. mem.*]

[3 *Nos autem supradicto Alberi mandavimus, ut illis literis, quas ad Bon. & Ferrarien. Episcopos super restituenda sibi possessione cum fructibus per mandatum impetravit, omnino careret.*]

CAP. II.

Si missus in possessionem causa custodiae fructus dissipat, dissipati revocantur, & cum aliis sequestrantur.

Honorius III. *Priori Deben. & Decano de Calinen.*

[*an.* 1220.]

DIlectus filius *a* R. Rector Ecclesiae de Bethusia, sua nobis petitione monstravit, quod cum inter ipsum ex parte una, & Abbatem, & Conventum de Cisteria *b* ex altera, super eadem Ecclesia, coram Abbate de Sibiton. & ejus collegis quaestio verteretur, Judices ipsi praedictos Abbatem, & Conventum in possessionem ipsius Ecclesiae causa custodiae induxerunt, qui fructus medio tempore percaeptos pro suae distrahunt libito voluntatis *c*. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, facientes fructus sequestrari praedictos, si quid de ipsis per eos distractum inveneritis, in statum pristinum revocetis.

CAP. III.

Si reus possessor appellat a sententia contra eum lata, licite rei petitae fructus sequestrantur, si dissipantur ab eo.

Gregorius IX. [*an.* 1232.]

AB eo, qui a sententia provocavit, fructus possessionis [si dissipentur ab ipso] possunt lite pendente rationabiliter sequestrari.

TITULUS XVIII. DE CONFESSIS.

CAP. I.

Ad solum dictum confitentis crimen proprium, non est alteri infligenda poena aliqua: infamato tamen est indicenda purgatio.

Clemens III. [*an.* 1190.]

CUm monasterium: [*& infra.*] Eos, quorum suggestione scelus homicidii Presbyter *d* perpetrasse proponit, nisi aliis modis verum esse constiterit, nulli censemus poenae *e* subdendos: cum *f* secundum utriusque juris statuta, de se confessi super aliorum conscientiis interrogari non debent, [& crimine laesae majestatis excepto] de reatu proprio confitentis periculosa confessio non est adversus quemlibet admittenda. Si tamen eos infamia hujusmodi laborare cognoveris, singulis eis (adjunctis tribus sociis sui ordinis) purgationem injungas.

CAP. II.

Si de crimine contingente causam principalem constat contra aliquem per ejus confessionem, punitur poena ordinaria, etiamsi directe contra eum non agatur. h. d. secundum glossam. Et est casus notabilis, & verus in se. Vel summa sic secundum alium intellectum non minus notabilem, quem etiam sentit gloss. licet non perfecte explicet: *Si quis confitetur crimen in judicio incidenter, potest Judex ordinarius novum inchoando processum, illum punire poena ordinaria.* h. d. singulariter Abbas.

Innocentius III. *Canonicis de Bethlehem.*

[*an.* 1208.]

CUm super electione *a* Bethlehem. Ecclesiae inter R. & P. quaestio verteretur *b*: [*& inf.*] Quoniam V. Canonicus Bethlehemitanus fuit in jure confessus, quod pro praestando alterius electioni consensu, quingentorum Sarracenorum obligationem receperat, & mediator extitit simoniacae pravitatis: Nos [quoniam vitium hujusmodi persequi volumus, ut debemus] ipsum per definitivam sententiam duximus ab omni beneficio, & officio Ecclesiastico deponendum.

CAP. III.

Confessio facta in jure per Oeconomum Ecclesiae, nocet ipsi Ecclesiae: potest tamen revocari, si ante finitum negotium doceatur per errorem facti emanasse. h. d.

Gregorius IX. *B. c. Judici Viterbiensi,*

[*an.* 1232.]

EX parte Abbatis, & Conventus monasterii sancti M. fuit propositum, quod cum inter ipsos ex parte una, & V. nomine suae uxoris ex altera, coram te quaestio verteretur, Oeconomus monasterii memorati quaedam per errorem facti fuit in jure confessus, ex quibus timet *d* sibi praejudicium generari. Cum igitur negotio nondum finito, nemini noceat error facti, mandamus, quatenus si de hujusmodi potuerit errore docere, provideas, ut nullum sibi super hoc praejudicium generetur.

TITULUS XIX. DE PROBATIONIBUS.

CAP. I.

Reus actori sua propria instrumenta edere non tenetur: ita communiter summatur.

Gregorius *Tancredo Regi Vincestriae.* e [*an.* 597.]

EX epistolae verbis *f*: (*& infra.*) Tua excellentia postulavit, ut Imperatori scriberem, quatenus *g* pacta in chartophylacio requireret, quae dudum inter Justinianum Principem, & praedecessores tuos fuerunt emissa, ut ex his colligeret, quid tibi servare deberet. Sed ad hoc faciendum vehementer obstitit, quia nulli dicendum est, ea, quae contra te sunt, apud temetipsum debes documenta requirere, in mediumque proferre.

CAP. II.

Actor, qui plene probavit, non debet compelli jurare.

Alexander III. [*an.* 1176.]

SIcut *h* consuetudo laudabilis: (*& infra.* 1.) Sane quoniam apud vos consuetum esse didicimus, ut cum aliquis intentionem suam fundaverit instrumentis, aut testibus, ei sacramentum nihilominus deferatur: quod si subire noluerit, fides probationibus *i* non habetur. Nos cum tunc demum ad hujusmodi sit suffragium recurrendum, cum aliae legitimae probationes deesse noscuntur, talem consuetudinem reprobamus.

[1 *Nulla debet novitate convelli, sic quod noscitur moribus introductum, obvia ratione non debet dissolvi.*]

CAP. III.

In communi judicio probant actor, & reus: & si pariter probant, reus absolvitur, nisi favorabilem causam foveat actor.

Q 2 Lucius

a *De materia hujus cap. vid. Felin. post Joan. Andr. in cap. examinata super de judic. Socin. in Reg.* 458. *verbo sequestrato.* b *Glocestria.* c *Adde, ista verba importare liberum arbitr. l.* 1. *ff. de re mil. & ibid. Bart.* d *In aliquot antiquis ita: se Presbyter, & caetera.* e *Vid. l. fin. cum gl. & ibi Bart. in l. maritus ff. de quaestion.* f *al. quia.*

a Cap. *un. eod. tit. in* 3. *compil.* b *quae hic desunt, reperies sup. c. cum supra. de causa poss. & propr.* c *Bich.* d. *in Codic. Barb. ex quibus timent monachi, sibi, &c. in omnibus manuscr. legitur, timent.* d *Alias, Tancredo. videtur esse Gregorius VII. al. Tataredo Regi Visogoren. sed legendum est Recaredo Regi VVisigotorum, ex libro septimo Epistol.* 112. *sive* 126. *Reg. B. Greg.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* g. *quod.* h *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat.* i *alit. probationis.*

Lucius III. *Cistren.* a *Episcopo*. (*an.* 1181.)

EX *b* literis tuis intelleximus, te, & Archidiaconum confines habere Præbendas in villis, quas singuli singulas possidetis, & prætextu terminorum inter vos controversiam agitari, eo quod dicas eum antiquos fines egressum, partemque tui fundi occupasse: illo in contrarium asserente, se partem eandem fundi possedisse quadraginta annorum spatio inconcusse: tu autem, quod per idem tempus quiete illam possederis, asseveras: quare utrum incumbat petitori, vel possessori probatio, quæsivisti. Ad quod scire debes, quod judicium finium regundorum tale est, ut in eo utraque persona vices duorum habeat, videlicet actoris, & rei. Unde hinc inde testes produci possunt ad cognitionem Judicis instruendam: quibus examinatis, Judex quos præcellere intellexerit, ad fidem sibi faciendam admittat.

Quod si ambarum partium testes sint æque idonei, possessoris testes præferentur, cum promptiora sint jura ad absolvendum, quam ad condemnandum: præterquam in liberali causa, in qua si utriusque partis testes æquales fuerint, pro libertate sententia proferetur: nam possessori probationem aliquando dari, juris manifesti est, cum jure cautum sit, quod qui objecerit præscriptionem longissimi temporis (quam nemo recte objicit, nisi qui possidet) & eam probaverit, in causa debeat obtinere.

CAP. IV.

Non creditur marito asserenti etiam cum juramento, uxorem se cognovisse, si uxor per matronas attestantes, per ipsius corporis aspectum probat contrarium.

Gregorius VIII. *Præposito sancti Cataldi, & Archipresbytero Casæ majoris.*

(*an.* 1187.)

PRoposuisti, *c* quod causa matrimonii, quæ inter O. de Casa nova, & O. mulierem vertitur, tibi fuit de mandato Apostolico delegata, cumque partes essent in tua præsentia constitutæ, mulier proposuit, se nec a viro cognitam, nec potuisse cognosci: quod tam proprio juramento, quam testimonio septem mulierum probavit, quæ per aspectum corporis eam esse virginem asseverant, viro autem per juramentum suum contrarium asserente: [*& infra*. 1] Videtur igitur nobis, quod juramento puellæ, & testimonio *d* illarum septem mulierum fides est potius adhibenda.

[1 *Vos in negotio procedere noluistis, donec de hoc nostrum consilium haberetis.*]

CAP. V.

Singulares de universitate possunt ad commodum universitatis reprobare instrumentum falso confectum nomine universitatis.

Clemens II. *e* (*an.* 1046.)

TErtio *f* loco fuit a nobis ita quæsitum: Ecce quidam regularis sigillo Capituli quoddam instrumentum cuidam amico suo signavit, in quo facta ei alienatio quarundam rerum Ecclesiæ immobilium continetur. Quo exhibito in judicio, Procurator universitatis illud asseruit de assensu Conventus non fuisse confectum, & adulterinum, vel furtivum esse sigillum *g*. Cumque fratres ad perhibendum testimonium produxisset, jurati dixerunt, quod quotiens de hoc inter fratres aliqua erat mentio, consilium totius Conventus, & vox fuit unanimis, quod nolebant alienationem rerum illarum, sed res domus integras conservari volebant. Sed quoniam contra hoc nihil pars adversa probavit, respondemus secundum assertionem testium tantummodo judicandum.

CAP. VI.

Ubi agitur de matrimonio contrahendo, probato impedimento, & publicatis attestationibus, alii testes super defectu impedimenti admittendi non sunt.

Idem *Clemens* (*al. III. an.* 1090.)

JUravit *a* quidam (ut asseris) se quandam in uxorem legitimam accepturum: quam cum vellet traducere, quidam juramentis, secundum morem exhibitis, legitime probaverunt, ipsos in quinto consanguinitatis gradu sibi invicem attinere.

Quia vero requisisti a nobis, quid agendum sit, cum quidam alius probare velit contra prædictam probationem juramentis canonicis factam, & partibus publicatam, nullo eos sese consanguinitatis gradu contingere: respondemus, quod standum est probationi priori.

CAP. VII.

Si per literas ordinarii probatur quis excommunicatus, a procuratione repelletur. h. d. *& hæc summatio convenit textui & titul. & nullam patitur calumniam, & ideo eam tene.*

Innocentius III. *Archidiacon. Parisiens. & Magistro R. de Corsen. Canonico Noviom.*

(*an.* 1208.)

POst *b* cessionem: *e* [*& infra*.] Cum igitur per literas Judicis ordinarii (quibus standum est, donec probetur contrarium) nobis constiterit, quod VV. excommunicatus erat, cum procurationis officium assumpsit: ipsum tanquam Procuratorem non duximus admittendum.

CAP. VIII.

Si rogatus restituere totam hæreditatem, eo sine liberis decedente intret monasterium, evanescit fideicommissum, & hæreditas applicatur monasterio: nec ad invalidandum ingressum sufficit probare minorem ætatem tempore ingressus, si ex adverso geminatus probetur ingressus. h. d. *intelligendo, quod substitutio fuit fideicommissaria. Si vero fuit directa, summa sic: Substitutio facta filio, eo decedente sine liberis, evanescit per ingressum monasterii: & tunc adde id, quod est in primo summario ibi: Nec ad invalidandum, &c. usque ad finem, & uterque intellectus est verus in se. Dico tamen, quod primus est verior, quod hic fuit substitutio fideicommissaria [licet Dom. And. dicat hic, quod fuit compendiosa.*

Idem *Abbati, & Conventui Cassen.* d

(*an.* 1207.)

IN *e* præsentia C. sancti Hadriani Diaconi Cardinalis G. & B. fratres vestro Syndico constituto coram ipso fecere proponi, quod cum quondam A. frater ipsorum conderet testamentum, M. filium suum sibi hæredem instituit, & præcepit, ut si absque liberis decederet, ad eos bona devolverentur ipsius: unde illa, quæ de bonis ipsius vestrum monasterium detinebat, sibi restitui postulabant, & petebant vos super hoc a sua molestatione compesci. Verum Syndicus ipse proposuit ex adverso, quod prædictus M. monasterio vestro obtulit se, & sua: unde universa *f*, quæ habuerat, erant ad monasterium devoluta

---

a *al. Hebrensi Episcopo. al. simpliciter habetur, Lucius III. fortassis legend. Alexander III. Cistrensi Decano, ut post Concil. Lateran. sub Alex. III. p.* 38. *c.* 2. *habetur*. C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *al. ex literis tuæ fraternitatis*. c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil. & ad intellectum hujus cap. & gloss. hic vide Dominicum Sotum lib.* 4. *Sententiarum, distinct.* 34. *quæst.* 1. *artic.* 2. *ubi plene & eleganter*. d *alias, testimoniis*, e *al. III. p. c. bon. mem.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compilat.* g *vide text. in l. quæ de tota. §. incerta. ff. de rei vend.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil. & pro intelligentia, vide Dominicum Sotum lib.* 4. *Sententiarum, distinct.* 40. *artic.* 5. *Adde Concilium Tridentinum, Sess.* 24. *canon.* 3. *& in ead. sess. in decretal. de reformatione matrimonii, cap.* 2. *&* 5. b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compilat.* c *decisionem*. d *Cassemarii, alias Cassemar. al. Cosæ Marii Verulanens. Diœces. Ord. Cist.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. & de materia hujus cap. vide Bartol. & doctores in Authen. ingressi, & sequentibus Codic. de sacrosanct. Eccles. ubi plene*. f. *concordat text. in Auth. ingressi. de sacrosanct. Eccles. & cap. quid ingredientibus*. 14. *quæst.* 3.

ta *a*, quare universa, quæ ipsi de bonis ejus invaserant, restitui monasterio vestro petebat, & super cæteris silentium illis imponi. Ad hæc autem pars altera replicavit, quod dictus M. oblationis suæ tempore fuerat minor annis, & quod voti facti pœnitens, quod fervore infirmitatis fecerat, post convalescentiam revocavit. [*& inf.* 1] Unde cum sine liberis decessisset, ex testamento Patris ad ipsos erat ejus hæreditas devoluta.

Verum Syndicus respondere curavit, quod licet dictus M. de monasterio, *fili Abbas, de tua licentia* fuisset egressus, eidem postmodum se, & sua obtulit humiliter & devote, & quod ne contra oblationem suam veniret, juramento firmavit. Quare cum constet, quod idem M. bis monasterio vesto contulit se, & sua, nec ex adverso probetur, quod utriusque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem vestram hujusmodi exceptionis probatio non elidit: cum etsi primæ oblationis tempore fuerit minor annis, secundæ tamen potuit major extitisse. Præterea cum verbum illud, minor annis, duobus potuerit modis intelligi: cum & qui minor est quatuordecim annis, & qui viginti quinque, dici soleat minor annis, intentioni vestræ verbum dubium non nocebat, cum intra viginti quinque *b* annos teneret donatio juramento firmata. Sed etsi teneret, quod factum fuerat a dicto A. *c* quia tamen intelligendum non erat sine hærede decedere, qui monasterium sibi hæredem instituit *p*, hoc monasterio non nocebat: [*& inf.* 2] Dilectus filius B. sancti Eustachii Cardinalis attendens, quod Syndicus vester intentionem suam plene fundasset, & quod nihil fuisset ex adverso sufficienter probatum, cum etsi ostensum esset per testes, quod M. suæ oblationis tempore fuerit minor annis: utrum tamen primæ, vel secundæ oblationis tempore minor fuerit, & quot annis minor, non fuisset expressum, de mandato nostro sententiam protulit: & prædictis G. & B. silentium imponens super his, quæ a monasterio postulabant: eos ad restitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. propria temeritate invaserant, condemnavit. Nos igitur sententiam ipsam auctoritate Apostolica confirmamus.

[1 *Veruntamen ex eo, quod M. infra ætatem legitimam in monasterio Rasomarii obtulit se, & sua, tamen quia quod inconsulte fecerat, postmodum revocavit, ejus oblatio non tenebat.*]

[2 *Cumque Cardinalis prædictus ea, quæ coram ipso proposita fuerant, in nostra, & fratrum nostrorum præsentia retulisset, nos ad consilium dil. fil. n. h. S. Eustatii Cardin. de causæ meritis plenius intellectis.*]

CAP. IX.

Si actor, & reus in interdicto retinendæ possessionis probant, obtinet is, qui antiquiorem possessionem probat titulo maxime justificatam, vel meliores probationes respectu possessionis adduxit. h. d. notabiliter, & probatur satis hoc summarium in versic. ex præmissis, ponderato versic. maxime.

Idem *e Ariminensi Episcopo.* (*an.* 1207.)

Licet *f* causam, quæ vertitur inter Ecclesiam Raven. & Commune Faventiæ super jurisdictione, honore *hominio* ac districtu in villa sancti P. & castro Arioli, quod *g* de jure ad se spectare dicta Ecclesia proponebat: [*& infra.* 1] Porro attestationibus publicatis Syndicus Faventinorum proposuit, se velle in personas testium ex parte altera productorum quædam objicere, ac probare, Oeconomo Ecclesiæ asserente id fieri non debere, super quo interloquendo decrevimus ipsum nullatenus audiendum, cum intra trium mensium spatium, in nostris literis comprehensum, testes hujusmodi producere non curaverit, intra quem terminum pars utraque testes inducere *a* potuit, tam in personas testium, quam super negotio principali. Post hoc idem subjecit in testes prædictos, quod corrupti falso dixissent. Unde quia talis exceptio non solum ante, sed etiam post sententiam potest opponi, licet nonnulli crederent, Faventinorum partem exceptionem hujusmodi per excogitatam malitiam ad impediendum processum negotii objecisse: quia tamen nolumus a juris tramite declinare, magistris G. & T. *b* præcipimus, ut testes, quos super hac exceptione Procurator Faventinorum duceret producendos inter mensem, recipere, & examinare curarent, de singulis circumstantiis *c* subtiliter inquirentes, indulto extunc altero mense Procuratori Ecclesiæ supradictæ, intra quem, si vellet, ad *d* reprobationem testium illorum, produceret testes coram eis: [*& infra.* 2] Quanquam autem pars Faventinorum testes multos produxerit super negotio principali, vix tamen ex illis sex remanserunt concordes, cum alii sibimet in serie sui testimonii contradicant, & quidam alii sint in dicto sui testimonii singulares. Ad reprobandum vero quosdam testium Ecclesiæ Ravenn. etsi ex parte Faventinorum quidam sint testes inducti, plures tamen illorum reprobantur, quia sibi invicem evidentissime contradicunt: quidam vero alii, pauci numero, quamvis non reprobentur expresse, usque adeo tamen malæ famæ sunt, & levis opinionis, quod eorum dictis nulla, vel modica est fides adhibenda *e*. Iidem quoque testes Faventinorum generaliter repelluntur, quia non probant illud, ad quod probandum eorum Syndicus se adstrinxit, videlicet, quod corrupti falsa dixissent: quoniam etsi de corruptione videantur aliquid dicere, de falsitate penitus nihil dicunt *f*: [*& infra.* 3] Ex præmissis igitur evidenter apparet, quod Ecclesia per testes numero plures, quibus potius lux veritatis assistit, qui etiam aptiora negotio, & vero proximiora in suis testimoniis expresserunt, sufficienter ostendit, quod a LX. annis & citra cum omni jurisdictione, honore, atque districtu loca supradicta possedit: per quod patet, quod si Commune Favent. a L. annis citra (sicut videntur testes eorum deponere) aliqua servitia in locis perceperunt supradictis, illa proculdubio sine justo titulo percipere inceperunt: cum duo simul eandem rem, & eodem modo in solidum possidere non possint, maxime *g* cum iidem Faventini justum possessionis titulum non ostendant, & ex privilegiis Imperatorum, & Roman. Pontif. Ecclesiæ Ravennati concessis, evidentissime colligatur, possessionem ipsius Ecclesiæ in prædictis locis justam fuisse. Cum ergo constet Faventin. ab eo tempore, quo se possedisse probare contendunt, minus *h* juste ac sine titulo aliqua in prædictis locis temeritate propria occupasse, & Oeconomus ejusdem Ecclesiæ petierit, a vi turbativa, seu inquietativa super præmissis Commune Favent. prohiberi: nos recognoscentes in hoc casu non sic locum esse interdicto, uti possidetis, ut dicere debeamus, uti possidetis, ita possideatis: cum probationes Ecclesiæ longe sint potiores, & ideo sit in interdicto superior, Commune Faventiæ sibi condemnamus, super jurisdictione, & honore, atque districtu, & aliis ad hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis, quoad pos-

sesso-

a *Hic Ab. & Felinus dicunt, posse quem se privare in vita potestate testandi, scil. per monasterii ingressum.* b *ali. XXX.* c *Amato.* d *Vid. l. si quid, & l. si prædium. C. de præd. min.* e *al. Raven.* f *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. Et de intellectu, vide Fernandum Vasquium, lib. 2. c. 26. controversiarum usu frequentium, add. Purpur. consil. 81. vol. 1.* f *al. quæ.*

a *al producere.* b *al. A.* c *Vide l. ubicunque. ff. de inter. act. cum aliis multis.* d *In pluribus ant. ita: ad reprobationem illorum, testes produceret coram eis.* e *al. habenda.* f *Vide l. Celsus. ff. de arbitr. & l. divus & ibi Bartol. ff. de re judic.* g *al. & maxime.* h *In uno vetustissimo ita, minus juste ac sine justo titulo.*

sessorium judicium, quo tantummodo actum est, perpetuum silentium imponentes, & prohibentes eidem, ut neque per se, neque per alios super his præsumat Ravennat. Ecclesiam, aut habitatores prædictorum locorum aliquatenus molestare. *a.*

(1 Cæterum, quia utrique parti erat plurimum onerosum testes producere coram nobis, Placentino Episcopo dedimus in præceptis, ut infra tres menses testes app. rem. reciperet, quos utraque pars tam super principali negotio, quam in personas testium duceret producendos, ita videlicet, ut effrenata testium multitudine refrenata, hinc inde quadragenarium numerum nullatenus excedere pateretur. & infra. *Sicque postmodum utriusque partis Procuratores cum attestationibus consignatis ad nostram redierunt præsentiam.*

(2 Et eorum dicta fideliter conscribentes XX. dierum spatium utrique parti præfigerent, infra quod cum attestationibus ipsis nostro se conspectui præsentarent, sententiam recepturæ. Partibus igitur comparentibus iterum coram nobis, & hujusmodi attestationibus publicatis, audivimus quæcumque proponere voluerunt.]

[3 Per multos autem Ecclesiæ tuæ testes omni exceptione majores probatum esse constat manifeste, Ecclesiam tuam villam Luci S. Potici, & castrum Areoli a longissimo tempore possedisse cum omni honore, districtu, & jurisdictione, nominatim ex præmissis universis articulis exprimentibus jurisdictionem, honorem, atque districtum.]

CAP. X.

Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur postea alteri eorum juranti contrarium.

Idem *Episcopo Tiburtino. (an. 1209. Roma in Campaniam.)*

PEr *b* tuas nobis literas intimasti, quod cum T. Tiburtinus civis quandam per septennium habuerit concubinam, nec prolem susceperit interim ex eadem, ac ipsa postmodum divertens ab eo, ad ipsum non post multum tempus *c* rediisset, filium, quem reversa in domo ipsius peperit, ex eo se asseruit suscepisse: [*& infra* 1] Quia vero mulier illa de dicto T. suscepisse R. de quo agitur, primitus constanter asseruit, & idem T. præfatæ mulieris præcipue devictus instantia, ipsum suum filium publice recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & habitus ab ambobus, ejusdem mulieris postmodum juramento in contrarium præstito non est standum, *d* cum nimis indignum sit, [juxta legitimas sanctiones] ut quod sua quisque voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. Unde apparet per consequens, quod prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cujus prima facie præsumitur consobrinus, non potest habere aliquatenus in uxorem.

[1 Qui licet a principio dixerit, illum nequaquam filium suum esse, cum illa mulier per septennium eidem cohabitans ex eo minime concepisset, mulieris tandem, & aliorum devictus instantia suum filium recognovit, R. eum nomine appellando. Cum autem idem R. ad virilem venisset ætatem, & domum Saturnellæ sororis ipsius T. frequentaret, quæ ipsum nepotem suum nominaret, & Sophiam ipsius Saturnellæ filiam, cum qua quotidianam habuit conversationem, amavit, & carnaliter cognovit eandem: quod cum pervenisset ad notitiam Saturnellæ, acriter increpavit utrumque, & apud se filiam retinens, supradictum R. removit a domo. Cum autem mater ipsius R. accepisset, quod vir ejusdem Saturnellæ eidem R. graviter interminabatur, in civitatis platea juravit publice coram multis, quod R. supradictam Sophiam propinquitatis linea minime contingebat, affirmans sub virtute præstiti juramenti, se de alio, quam de supradicto T. præfatum suscepisse R. Cum igitur nos duxeris consulendos, an mulieris assertioni standum sit in hac parte, & an memoratus R. supradictam Sophiam habere valeat in uxorem, insinuatione præsentium tibi respondemus, quod cum idem R. quem)

CAP. XI.

Judex debet habere Notarium, vel duos viros idoneos, qui scribant acta judicii, alias si quid difficultatis emerserit, per superiorem punietur, nec credetur ei super processu, nisi in quantum per acta, vel alias per legitima documenta constabit.

Idem *in Concilio generali.* u *(an. 1216. Romæ.)*

QUoniam contra falsam assertionem iniqui Judicis innocens litigator quandoque non potest veram negationem probare: cum negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio: ne falsitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati: Statuimus, ut tam in ordinario judicio, quam extraordinario, Judex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa judicii acta conscribant: videlicet citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renunciationes, conclusiones, & cætera, quæ occurrerint *b* competenti ordine conscibenda, loca designando, & tempora, & personas. Et omnia sic conscripta partibus tribuantur, ita quod originalia penes scriptores remaneant: ut si super processu judicis fuerit suborta contentio, per hoc possit veritas declarari: quatenus hoc adhibito moderamine, sic honestis & discretis deferatur Judicibus, quod per improvidos & iniquus innocentium justitia non lædatur: Judex autem, qui constitutionem ipsam neglexerit observare, si propter ejus negligentiam quid difficultatis emerserit, per superiorem Judicem animadversione debita castigetur, nec pro ipsius præsumatur processu, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis.

CAP. XII.

Si probari potest reum deliquisse, ejus probatio, quod non deliquerit, non est admittenda.

Honorius III. *Archiepiscopo Londen.* c *& ejus Suffraganeis. (an. 1222.)*

AD nostram noveritis audientiam pervenisse, quod Sacerdotes, & Clerici Daciæ legi regni (per quam negativa probatur) temere innitentes, a criminibus, quæ probari testibus fide dignis possunt legitime contra eos, reputantur insontes, si se super his purgare valent quoquo modo: [*& infra* 1] volentes igitur, ut hæc pestis contraria omni juri penitus exstirpetur a Clero: mandamus, quatenus in hujusmodi probatione negativa [dum tamen possit affirmativa ex adverso probari] neminem audiatis.

[1 Unde contingat, quod quandoque ad suam purgationem sui similes criminosos adducunt, ut eis debeant in similibus in opportuno tempore respondere, multaque crimina committuntur audacius ab eisdem.]

CAP. XIII.

Fines diœcesum probantur per libros antiquos, adminicula, testes, & famam.

Idem

---

a *Vid. l. fin. Cod. de fideicommiss. libert.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus cap. vide plene per Petrum Duenam regula 241. & seq. incipit, filiatio, & qualiter probetur filiatio, V. de Alexandrum consil. 51. lib. 1. & consil. 74. l. 2.* c *temporis.* d *Vid. l. generaliter. C. de non num. pec.*

a Innoc. III. *in Conc. generali Later. c. 38. & Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus cap. ultra tradita hic per doctores vide quæ scripsi lib. 3. comment. in direct. inquisitor. Scol. 22. adde Angelum in l. gesta C. de re jud. & Franciscum Curtium juniorem tract. feud. p. 7. quæst. 4. ubi multa de his duabus personis loco unius notarii adhibendis.* b *In Conc. & aliquot antiquis codicib. occurrant.* c *al. Lundon. al. Lond. Luden.*

Idem *Aurel. & Lameten. Episcop.* [*an.* 1220.]

CUm *a* causam, quæ inter Colubrien. & Egitan. Episcopos super suarum limitatione diœcesum vertitur, vobis duximus committendam: Mandamus, quatenus secundum divisiones, quæ per libros antiquos, vel alio modo melius probabuntur, necnon per testes, famam, & quæcunque alia adminicula, in negotio procedatis.

CAP. XIV.

Possunt reprobari matronæ, per quas virginitas probatur.

Idem *Episcopo, & Archiepiscopo Senon.*

CAusam matrimonii, quæ inter V. juvenem, & G. puellam Senon. quæ se virginem, & monacham profitetur, noscitur agitari: (*& infra.* 1.) Mandamus, quatenus eandem puellam ponatis interim in illo monasterio, quod intravit: ut ibi secure valeat commorari, donec judiciali sententia, quid agi debeat, decernatur: recepturi postmodum non solum probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quæ ad investigandum signa virginitatis ex parte puellæ fuerint introductæ, verum etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas pars *b* utralibet duxerit producendas. Et quia (ut dicit canon) sæpe manus fallitur, & oculus obstetricum: volumus, & mandamus, ut adhuc honestas matronas, providas, ac prudentes deputari curetis, ad inquirendum, utrum dicta puella virginitatis privilegio sit munita.

(1 *Quia non ita instructam misisti, frater Archiepiscope, ut usque ad calculum sententiæ diffinitivæ procedere valeremus, vobis remittimus plenius instruendam, discret. v.*)

CAP. XV.

Acta etiam litis ordinatoria facta coram primis Judicibus fidem faciunt coram c secundis.

Gregorius IX. *Præposito sanctæ M. Magdeburgens. & Decano Misnen.* [*an.* 1235.]

CUm bonæ memoriæ: [*& infra.*] Cum acta originalia dicantur apud priores Judices remansisse: mandamus, quatenus ea cum omni diligentia requirentes, ipsa si potuerint inveniri *d*, & si qua partes duxerint legitime proponenda, in scriptis redacta, ad nostram præsentiam remittatis. Alioquin cum non revocetur in dubium de contestatione litis super statu Pigamen. monasterii, & quibusdam spoliationibus contra Abbatem ejus factis a Magdeburgen. Episcopo, recipiatis partium probationes de novo: & audientes, si partes audire voluerint, de compositione tractatum, tam quod super hoc inveneritis, quam causam sufficienter instructam ad nos remittere procuretis.

TITULUS XX. DE TESTIBUS, ET ATTESTATIONIBUS.

CAP. I.

Breve est.

Ex Concilio Macien. *e* Materceu.

PLacuit sancto Conventui, ut testes *ad testimonium dandum* non conducantur pretio, & ut quicumque idonei, & fideles in testimonium assumantur: ac nullus testimonium dicat, nisi jejunus.

CAP. II.

Nulla est receptio testium facta contra non citatum.

Gregorius IX. *Joanni defensori eunti in Hispaniam.*

(*an.* 603.)

IN *a* nomine Domini: (*& infra.*) Quod autem dicit Episcopus, quia se absente, etiam vilissimi sunt testes exhibiti nullius momenti: lege noscendum est constitutionis novellæ, quæ de testibus loquitur in hæc verba: Et ne postea objiciatur eis, quod per unam partem gesta, & confecta *b* sunt, oportet, ut testimonia dentur, illo admonito a Judice, aut defensore, venire, & audire testes. Si vero noluerit venire, & non ex inevitabili quadam necessitate venire non possit: sancimus hujusmodi testimonia ita valere, tanquam si non ex una parte consisterent, sed etiam ipso præsente facta fuissent. Ecce admonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes veniat: quod quia hic omissum est, necesse est, ut quod contra legem actum est, non habeat firmitatem.

CAP. III.

Mulier testificatur contra Clericum, cum de crimine agitur.

Idem *Sabino defensori Sardiniæ.* [*an.* 592.]

QUoniam *d* aliqua nobis de persona Epiphanii Presbyteri sunt facinora nunciata, necesse est, ut cuncta diligentius perscruteris: & seu mulieres, cum quibus peregisse dicitur, seu alios, quos de causa scire aliquid senseris, huc festines adducere, quatenus Ecclesiastica districtione liquide possint, quæ vera sunt, aperiri.

CAP. IV.

Ubi agitur ad correctionem de peccato impediendo, principalis persona admittitur in testem.

Paschalis Papa. (*an.* 820.)

IN omni negotio principalis persona dicens veritatem de re sibi nota rectissime, habenda est pro teste: cui adhibito uno, efficiuntur duo testes, adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter ostendit dominus, cum dicit *e*: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum: quod si te non audierit, adhibe tecum unum, vel duos testes: ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum.* Idem alibi affirmat dicens *f*: *Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me pater: nam in lege vestra g scriptum est, quod duorum hominum testimonium verum est.*

CAP. V.

Dicit, quales esse, & qualiter jurare debeant, qui super consanguinitate deponunt.

Alexander III.

QUotiens *h* aliqui propter cognationem propinquitatis separari petuntur, duobus vel tribus testibus adhibitis, qui de eadem consanguinitate supersint, vel totidem senioribus, & melioribus loci ejusdem, id debet legitime comprobari. Probatio autem testium debet fieri duplici juramento, ut jurent se non privato odio, neque amicitia, neque pro aliquo commodo, quod habuerint, vel quod habent, vel habituri sint, ad hoc jurandum inductos

a *De materia hujus decret. qualiter possint probari fines diœcesis, tradit notabiliter Aret. cons. 42. in c. viso consilio. & Alexan. post Bar. in l. cum aliquis C. de jur. delib. adde recentiores in l. 1. ff. si cert. pet. vide etiam notas nostras in hoc c.* b *utraque.* c *Conc. text. & ibi Dd. de test. c. causam quæ 1. Jas. & alii in l. is apud quem C. de edend.* d *vide l. fin. in gloss. C. de probat. Spec. in tit. de procur. §. ratione formæ.* e *In omnibus manuscr. Maticen. al. Metieen. id Concilium nondum vidimus, desumpsit vero Raymundus hoc c. ex 2. comp. tit. de test. c. 1.*

Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & pro hist. ac intelligentia textus videto notas nostras in hoc c. b *hæc duo verba, & confecta, in manuscr. codicibus non habentur.* c *quia.* d *B. Greg. l. 2. epist. 36. indict. 11. c. 63. & Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & an, & quando mulier possit esse testis in criminalibus, vide plene per Antonium Gomezium tom. 3. variar. resol. c. 12. & per Jul. Clarum in pract. crim. §. fin. qu. 24.* e *Matth. 18. Luc. 17.* f *Joan. 8.* g *Deut. 17.* h *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 8. c. 17. & Cap. 20. eod. tit. in 1. compil.*

ductos: & sicut ipsi dicunt, rei veritatem accepisse a majoribus suis, & credere ita esse.

CAP. VI.

Prælatus, & Clerici, qui causam Ecclesiæ non procurant, testificari possunt in ea.

Idem *Priori, & fratribus S. Trinitatis London.* (*an.* 1180.)

INsuper *a* statuimus, ut liceat vobis in causis Ecclesiæ vestræ ferre testimonium. Dummodo unus ex vobis, vel duo ad agendum, vel respondendum instituantur: quorum testimonium in causis, in quibus actores, vel responsales sunt instituti, non debet admitti.

CAP. VII.

Si probatio exceptionis oppositæ contra testem productum non admittitur, antequam dictus testis recipiatur, in casu, in quo admitti debuit, licite appellatur. h. d. secundum lecturam, quam ponit Panor.

Idem R. *Herforden. Episcopo, & Abbati Sardin.*

EX *b* parte A. Presbyteri ad nos est querela perlata, quod cum Ecclesiam de Clunoden. canonice fuisset adeptus, & eam *c* XXX. annis, & amplius pacifice possedisset: Miles quidam H. nomine, tacito, quod laicus esset, ad Judices literas impetravit, quod si dictus Presbyter filius esset illius, qui proximo in eadem Ecclesia ministrarat, vel publice fornicariam haberet, ipsum a prædicta Ecclesia amoverent. Tandem cum miles per interpositam personam eum coram præfatis Judicibus traxisset in causam, quosdam laicos infames, & notabiles ad testimonium dicitur produxisse. Licet autem Presbyter assereret illos non esse recipiendos, pro eo quod quidam eorum latrones, & raptores manifesti essent, quidam vero in alia causa fuissent convicti de perjurio, & se hoc diceret probaturum: nihilominus Judices testibus talibus receptis, eidem absenti post appellationem præscriptam *d* abjudicaverunt Ecclesiam, quam nunc militis dapiferi filius detinet occupatam: [*& infra.*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod prædictus Presbyter non fuerit legitime per testes idoneos prædicta *e* Ecclesia spoliatus, eorundem Judicum cassata sententia, literis etiam confirmationis (si quæ sunt super eadem Ecclesia impetratæ) non obstantibus, Ecclesiam illam Presbytero restituatis eidem, ipsumque non permittatis exinde molestari. Si vero res aliter se haberet, causam audiatis, & fine debito terminetis. Testes autem, si quos idem A. in suæ assertionis testimonium invocaverit, monere curetis, ut coram vobis super his perhibeant testimonium veritati.

CAP. VIII.

Judex mittere debet examinatorem discretum ad testes recipiendos, qui ad eum commode venire non possunt.

Idem *Exon. & Vigor. Episcopis.*

SI qui testium valetudinarii sunt, & *f* senes, vel debilitate confecti, aut paupertate depressi, ita quod non possint ad vestram præsentiam adduci, ad ipsos recipiendos mittatis *g* personas idoneas, & discretas.

CAP. IX.

Retractanda est sententia, si constat eam fuisse latam ad dictum corruptorum testium. h. d. secundum lecturam, quam tenet Panorm.

Alexander III. *Beluacen. Episcopo.*

SIcut *h* nobis est intimatum, quidam accepta pecunia, de parentela inter virum, & uxorem exhibent juramenta, per quæ inter ipsos divortii sententia promulgatur: postea vero privatim nullam inter eos consanguinitatis lineam asserentes, se corruptos dicunt testimonium perhibuisse falsitati. Super quo taliter respondemus, quod si vir, & uxor, aut alter eorum ad secunda vota transivit: testibus de perjurio, & adulterio uno pluribusve, quibus causam dederunt, pœnitentia indicatur. *a* Si vero ad secunda vota idem vir, & uxor non migraverint, diligenter inquirendi sunt, coram quibus corruptio intercessit: & si tales exhibeantur, per quos possit prædictæ corruptionis veritas comprobari, recepto eorum testimonio est sententia revocanda; non enim testimonium prædictorum (cum perjuri sint) est in hoc casu aliquatenus admittendum.

CAP. X.

Socius criminis, & muneris non testificatur etiam in crimine simoniæ. Et unius testimonium non sufficit ad condemnationem.

Idem *Attinensi Archiepiscopo.* (*an.* 1170.)

I. VEniens *b* ad nos L. Presbyter sua relatione monstravit, quod ei objectum fuit, quod in Ecclesia de Ovencanonicum non habuisset ingressum, quia promisisset unicuique parœcianorum quinque barillos vini remittere, qui Sacerdoti ibi pro tempore servienti *c* consueverant pro beneficio dari: verum cum duo apparuissent, qui jurati deposuerunt prædictum Presbyterum talem fecisse promissionem, & cum altero illorum pactum illud factum fuisse, tu de Presbytero, prout ordo rationis *d* exigit, judicasti. Nos tuam sententiam commendamus, eo quod ille, qui eodem erat infectus crimine, inde contra eum testificari non posset, nullique de se confesso, adversus alium in eodem crimine sit credendum, nec unius testimonium ad condemnationem sufficiat alicujus.

CAP. XI.

Attestationes in uno judicio receptæ, fidem faciunt in eadem causa, & inter easdem personas coram alio Judice.

Idem *Abb. S. L. & Priori S. Crucis.* (*an.* 1169. *Roma in Campaniam.*)

CAusam *e*, quæ: [*& infra.* 1] Discret. vestræ mandamus, quatenus susceptis attestationibus utriusque partis, quæ ab aliis Judicibus sunt receptæ, causam ipsam fine debito terminetis.

[1 *V. & E. Monachos super electione de utroque facta & in monasterio est diutius agitata: experientiæ vestræ committimus audiendam, & app. rem. fine debito terminandam. Ideoque.*

CAP. XII.

Clerici non sunt a ferendo testimonio in causa Ecclesiæ suæ sine rationabili causa repellendi.

Idem *Cantuar. Archiep. & Vigor. Episc.* (*an.* 1180.)

CUm nuncius: [*& infra.* 1] Non *f* lateat prudentiam vestram, quod Clerici non sunt a ferendo testimonio super negotio Ecclesiæ suæ (nisi alia rationabilis causa impediat) repellendi. *g*

[1 *Canonicorum de Plut. & nuncius M. militis, &c.* & infra. *Præterea.*]

CAP. XIII.

Crimen nunc probatum repellit testem, alias de illo crimine non damnatum.

Idem *Cantuar. Archiepis.* (*an.* 1180.)

SUper eo, quod *h* quæsivisti, utrum testes sint reprobandi in causa criminali, vel civili, quibus ab adversa parte crimina opponuntur? Respond. quod si etiam ante

---

a C. 21. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part.* 8. *c.* 18. b *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 8. *c.* 22. *& c.* 23. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Vox, eam, deest in pluribus.* d *prædictam.* e *prædicta.* h *Cap.* 14. *eod. tit. in* 1. *comp. Similis sententia in Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 8. *c.* 20. g *Ad quos debeant mitti examinatores, vid. in l. ad egregias. per Bart. ff. de jurejur. & in l. generaliter. C. eod.* h *C.* 7. *eod. tit. in* 1. *compilat.*

a *Vid. l. generaliter Cod. de non num. pecun. & l. eos. per Bart. ff. de fals.* b *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *al. moranti.* d *al. juris.* e *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Alexand. conf.* 58. *l.* 2. *Jas. & alios. in l. is, apud quem. C. de edendo.* f *Cap.* 11. *eod. tit. & post Conc. Later. par.* 8. *cap.* 3. g *vid. l. si domus. ff. de serv. urb. præd.* h *Cap.* 12. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part.* 8. *cap.* 4.

ante non sunt convicti, vel confessi de criminibus illis, dummodo inde convincantur, in testimonio non debent admitti.

CAP. XIV.

Laicus in criminali non testificatur contra Clericum, accusat tamen pro sua, vel suorum injuria.

Idem *Salernitano Archiepisc.* (*an.* 1180.)

DE cætero Laicos in accusationem *a*, vel testimonium contra Clericum in criminali causa non esse aliquatenus admittendos, censura sacrorum canonum manifestius edocet: nisi forte suam, vel suorum injuriam prosequantur. Nec tunc etiam ad testimonium, sed ad accusationem possunt admitti.

CAP. XV.

In causis Ecclesiasticis, & civilibus possunt fieri tres productiones testium: quarta autem non admittitur absque solennitate legali. Et super dictis testium post ipsorum publicationem potest pulice disputari. hoc dicit, secundum lecturam communem, & verbis textus congruentem.

Idem *eidem*.

IN causis Ecclesiasticis *b*, vel civilibus ultra tertiam productionem non debent testes produci, nisi adhibita quadam solennitate, quæ in legibus invenitur expressa. Et super dictis testium cum fuerint publicata, publice potest disputari.

CAP. XVI.

Si quis probat actum gestum post appellationem, & adversarius probat quod ante, præfertur prima probatio: & actus judicatur non tenere, nisi secundus probet, quod ante omnem appellationem.

Idem *Præposito*, & *Canonicis Embruden.*

Ecclesiæ. c (*an.* 1180.)

CUm tu, fili *d* Præposite, cum quibusdam Canonicis tuis, & Archiepiscopus vester essetis in nostra præsentia constituti: [*& infra*. 1] Cum constet testes vestros jurasse, quod post appellationem excommunicationis sententiam tulerit, & Archiepiscopi testes similiter jurasse, quod ante appellationem: nos dicta testium benigne interpretari volentes, ne perjurii reatu notentur: quia utrumque esse potuit, & quod post primam appell. & ante secundam sententia lata fuerit, eandem sententiam decernimus non tenere.

[1 *Archiepiscopo asserente, quod vos ante appellationem excommunicasset, & postulans sententiam suam confirmari: contra proposuistis, quod post appellationem in vos sententiam excommunicationis protulisset, & ob hoc dixissetis eam nullius momenti esse, adjecistis etiam tam tu, quam altera pars, quod testes fuerunt hinc inde producti, & attestationes eorum receptæ. Nos vero auditis, & cognitis rationibus, & allegationibus utriusque partis, & attestationibus diligenter inspectis.*]

CAP. XVII.

In causa appellationis super novis capitulis tantum testes novi, & veteres producuntur, juramento secundum morem prius recepto.

Idem *Episcopo Placent.* (*an.* 1180.)

FRaternitatis *e* tuæ literis nos consulere voluisti, utrum recipiendi sint novi testes super quæstione judicata, in qua testibus renunciatum constet utrinque. Et an testibus in prima causa receptis propter causam appell. liceat super quæstionibus judicatis aliquid novi proponere: (*& infra*. 1) Duximus tibi respondendum, quod in appellationis causa, si nova contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit novos testes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobare: eos credimus posse recipi super novis duntaxat capitulis, receptis prius ab ipsis, secundum formam recipiendorum testium, juramentis.

[1 *Licet igitur nobis ex his non plene innotuit, utrum testes super eisdem, vel novis capitulis a partibus desiderentur induci, quia tamen cum prudentium juris copiam habeas, nos super hoc consulere voluisti.*]

CAP. XVIII.

Qui juravit testimonium non dicere, testificari compellitur, si testificationes publicatæ non sunt.

Idem *Exonen. Episcopo*.

INtimavit *a* R. Presbyter *b*, quod G. *c* Clericus Capellanum ejus, & alios quamplures de testibus suis juramento constrinxit, quod testimonium, consilium, & auxilium contra ipsum non præberent eidem. Ideoque injungimus, ut si testimonium eorum *d* publicatum non est, nec est abrenunciatum testibus, eos, qui sunt juramento adstricti, & alios (si necesse fuerit) idoneos, in testimonium recipere non postponas.

CAP. XIX.

Publicatio, vel renunciatio testium in certis capitulis non præjudicat volenti testes producere in aliis. h. d. quoad titulum.

Idem *Abbati*, & *fratribus de Martura*. e

CAusam *f*, quæ vertitur inter vos, & Plebanum, & Clericos sanctæ Mariæ de Martura, commisimus Judicibus terminandum: cumque utraque pars in eorum esset præsentia constituta, & testes essent hinc inde recepti, & eis ab utraque parte renunciatum, & attestationes etiam publicatæ, quoddam privilegium nuper a nobis impetratum in medium protulistis: [*& infra*. 1] Judicibus ipsis mandavimus, ut super aliis capitulis, si qua alia fuerint ab his, super quibus testes recepti sunt, & eorum attestationes publicatæ, testes (si qui idonei producti fuerint) recipiant, & (nullis capitulis noviter a nobis per vestros nuncios impetratis, quæ contineantur *g* in privilegio vestro, vel in aliis literis, quas vobis indulsimus, postquam causam ipsam eisdem commisimus, prædictæ plebi in hac causa impedimentum præstantibus) concordia, vel justitia mediante decidant. Quia vero Florentinus Episcopus intimavit quædam capitula eidem privilegio esse inserta, quæ obvia rationi videntur, illud ad nostram præsentiam cum vestro nuncio transmittatis.

[1 *Asserentes vos quædam alia munimenta a nobis impetrasse, quæ rationes supradictæ plebis obscurasse, & impedire videntur, quare causa ipsa nondum potuit terminari. Quia vero solicitudini nostræ incumbit, utrique Ecclesiæ jura sua servare integra, ac litibus, & contentionibus finem imponere.*]

CAP. XX.

A testimonio repellitur simili morbo laborans.

Idem Novicen. h *Episcopo*.

PErsonas *i* Ecclesiarum: [*& inf.*] Verum si coram te, vel alio quolibet negotia ventilentur, nolumus, ut aliqui consimili morbo laborantes, si certum sit, aut legitime super hoc possint convinci, si ab alterutra parte testes adducti fuerint, in testimonium admittantur.

CAP. XXI.

Christianus contra Judæum in testem admittitur.

Idem *in Concilio Lateranensi*. K (*an.* 1179.)

JUdæi, sive *l* Sarraceni: [*& infra*.] Testimonium quoque

R

a *Cap.* 14: *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 8. *c.* 8. b *Cap.* 15. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 9. *p.* 8. c *Embrudin. al. Estbruden.* d *Cap.* 16. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 8. *c.* 10. e *Post Conc. Lat. c.* 12. *p.* 8. *& c.* 17. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *Post Conc. Lat. p.* 8. *c.* 13. *& cap.* 18. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Oldrad. Consil.* 127. *&* 160. *& cons.* 90. *&* 99. b *vox, Presbyter, deest in antiquis.* c *al. V.* d *illorum.* e *al. Marthæ.* f *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p.* 8. *c.* 15. *& cap.* 19. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *continentur.* h *Norvicensi.* i *Cap.* 4. *tit. de appell. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 10. *c.* 5. K *sub Alex. III. c.* 26. l *C.* 5. *tit. de Juda. in* 1. *compil. Vide Specul. tit. de test.* §. 1. *Adde quæ de hoc art. dixi lib.* 2. *comm. in direct. Inquisit. schol.* 1. *& lib.* 3. *schol.* 124.

que Christianorum adversus Judæos in omnibus causis [cum illi adversus Christianos testibus suis uti præsumant] recipiendum esse censemus. Et anathemate decernimus feriendos, quicumque Judæos Christianis voluerint in hac parte præferre: cum eos Christianis subjacere oporteat, & ab eis pro sola humanitate foveri.

CAP. XXII.

Testimonium matris est suspectum, ubi filia petit in virum aliquem se majorem. Et ad dictum solius matris de impedimento deponentis impeditur matrimonium, sed contractum non dissolvitur.

Idem Alex. III. *Matthæo* a Cardin. (*an.* 1170.)

SUper eo *b*, quod a nobis tua devotio postulavit, utrum viro negante se mulierem affidasse, ipsius mater mulieris, & altera mulier possint ad testimonium recipi: Consult. tuæ taliter resp. quod *c* cum mater filiæ incrementum, & honorem videtur diligere, ubi vir superior est divitiis, & nobilitate, potentia, vel honore, testimonium ejus videtur suspectum, & ideo non esse aliquatenus admittendum. Super *d* illa vero quæstione, quam fecisti, an mulier conjungenda non sit viro, pro eo, quod sola mater alterutrius eos esse consanguineos confitetur: respondemus, quod si non est firmatum matrimonium inter eos, matre asseverante ipsos *e* esse consanguineos, non debent conjungi, quia præsumptio est non modica, quod se linea consanguinitatis attingant. Si vero matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi.

CAP. XXIII.

Ad decisionem causæ maxime pro parte Judæi non sufficit regulariter minus testimonium, quam duorum probatæ vitæ, & laudabilis conversationis.

Idem. [*an.* 1175.]

LIcet universis *f*: [*& infra.*] Quia non est licitum alicui Christiano, & multo minus crucis Christi inimico, ut causæ suæ unius tantum quasi legitimo testimonio finem imponat: Mandamus, quatenus si inter vos, & quoscunque Judæos emerserit quæstio, in qualibet causa Christiani, & maxime Clerici, non minus quam duorum, vel trium virorum, qui sint probatæ vitæ, & fidelis conversationis, testimonium admittatis, juxta illud Dominicum *g*: *In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum*. Quia licet quædam sint causæ, quæ plures, quam duos exigant testes, nulla est tamen causa *h*, quæ unius testimonio, (quamvis legitimo) terminetur.

CAP. XXIV.

Non sunt idonei testes, quos actor de familia sua produxit.

Idem *Firman. Episcopo*. [*an.* 1174. *Roma in Umbriam.*]

IN literis *i*: [*& infra.*] Quidam nobilis tui Episcopatus quandam sibi legitime copulans, cum eam in domo fere per septennium tenuisset, consobrinam patris ejus, antequam eam duceret, se asseruit cognovisse: ad quod probandum testes de familia sua tres produxit. Respondemus igitur, ut (si res ita se habet) pro illorum testimonio ipsum ab uxore nulla ratione dividi κ patiaris: nec contra ipsos aliquos audias, nisi probatæ essent vitæ, & opinionis, de quibus verisimile non esset, quod deberent pro aliquo dejerare.

CAP. XXV.

Donec attestationes fuerint publicatæ, & eis renunciatum, produci possunt testes: postea vero non super eodem capitulo, sed super alio. sic h. d. quoad titulum.

Urbanus III. [*an.* 1186.]

CUm venisset *a* ad Apost. sedem Magister M. nobis exposuit, quod Lucius Papa præd. nost. causam, quæ inter ipsum, & Abbatem de Sicolan. *b*. vertebatur, commisit Judicibus sine debito terminandam: (*& infra*. 1.) Mandamus, quatenus si sententiam illorum noveritis canonice promulgatam, eam auctoritate Apost. confirmetis: nec appellatio illam *c* impediat, quæ hic *d* interposita dicitur occasione mortis præd. nost. cum postea egerit, & responderit, testesque duxerit producendos. Quæstiones quoque alias, super quibus testes fuere producti, & depositiones publicatæ eorum, vel renunciatum fuit testibus hinc & inde, nullis aliis ab alterutra parte super eodem receptis, secundum tenorem ipsarum mediante justitia terminetis. Si quæ vero fuerint quæstiones *e*, super quibus vel testes non fuerint producti, vel renunciatum eisdem, audiatis (si qua hinc inde proposita fuerint) finem illis debitum imponentes.

[1 *&c. & inf. dis. v. p. a. s.*]

CAP. XXVI.

Potest reus producere testes ad probandum contrarium ejus, quod actor probavit, si publicatio attestationum non est facta, consuetudine contraria non obstante: hoc dicit secundum notabiliorem lecturam.

Clemens III.] *an.* 1190.]

SEries *f* tui rescripti nobis aperuit, quod cum nuper inter filios quorundam nobilium tuæ civitatis conjugalis quæstio tractaretur: [*& infra.* 1] Pars, quæ matrimonium accusabat, testes produxit legitimos, qui consanguinitatem inter prædictos esse firmiter asserebant, in primo gradu ponendo duas personas, B. videlicet, & I. dicentes illos esse fratrem, & sororem: pars autem opposita id falsum dicebat, B. scilicet esse sororem I. ad corroborandam assertionem suam tam testes offerens, quam publicum instrumentum. Unde quia pars accusantium testes illos non esse recipiendos proponit, & tu non esse consuetudinem Ecclesiæ affirmas, ut post receptos testes, qui consanguinitatem secundum formam canonum computant, alii ex opposito admittantur. Præsenti pagina respondemus, quod si non est aliud canonicum, quod obsistat, non obstante illa consuetudine, utpote juri contraria, testes recipere non omittas.

(1 *Quia distrahebaris ad alia urgentiora negotia, vices tuas in ventilatione illius quæstionis quibusdam jurisprudentibus commisisti, ante quos*)

CAP. XXVII.

Carnalis copula probatur per conveniens testimonium de visu, idem in testimonio auditus, quod adminicula, & fama coadjuvant.

Celestinus III. [*an.* 1195.]

PRæterea *g* cum quis accusatur aliquam cognovisse, an sint testes interrogandi de visu, aut sola viciniæ fama sufficiat, vel si juratis testibus sit credendum, qui se carnalis copulæ conscios esse fatentur, sed de visu nihil affirmant *h*: Respondemus, quod si testimonium conveniens de visu reddatur, vel etiam de auditu, & præsumptionem violentam fama consentiens subministret, ac alia legitima adminicula suffragentur, standum est testimonio juratorum. Etenim circumspectus Judex atque discretus motum animi sui ex argumentis, & testimoniis, quæ rei aptiora esse comperrit, confirmabit.

CAP.

a *al. Marco*. b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* c *quia.* d *alia.* e *eos.* f *Cap. 1. de foro compet. in 2. compil.* g *Matth. 18. Luc. 17.* h *Vox, causa, deest in multis antiquis.* i *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* κ *Vid. l. 2. §. famulia. D. vi bon. rapt. & l. pronunciatio. §. 1. ff. de verb. signif.*

a *Cap. 25. eod tit. in 1. compil.* b *Sidolan.* c *illa.* d *Dictio, hic, deest.* e *Hæc dictio, quæstiones, deest in pluribus.* f *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* g *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* h *Sola fama carnalem copulam non probari. Vid. gloss. in l. 3. §. 1. cum not. ff. de test.*

CAP. XXVIII.

Unius Judicis verbo non creditur: scripturæ vero ejus per testes reprobari possunt: fallit hoc in Papa. Ita communiter summatur.

Innocentius III. *Consulibus, & populo Beneventano.* [*an.* 1208.]

CUm *a* a nobis: [*& infra.*] Et canonica, & civilia jura sequentes, districtius inhibemus, ne unius Judicis, quantæcumque fuerit auctoritatis, verbo credatur in causis, sive super testamentis, sive quibuslibet aliis contractibus quæstio agitetur. Nec scriptum eorum [nisi testium adminiculo fulciatur] eam obtineat firmitatem, quin ei possint, & debeant duorum, vel trium testium bonorum testimonia prævalere: salva in omnibus sedis Apostolicæ auctoritate.

CAP. XXIX.

Testi super dilatoria inducto, non creditur super principali, nec cogitur deponere: secus, si super peremptoria: tunc enim cogi potest, ut juret deponere super toto.

Idem *Tyren.* b *Episcopo.* [*an.* 1207.]

DE *c* testibus: [*& inf.* 1] Consult. t. t. r. quod si testes sint inducti ad exceptionem dilatoriam solummodo probandam, cum super ea tantum juraverunt dicere veritatem, super principali nec debent audiri, nec cogi testimonium perhibere, utpote super quo deponerent non jurati. Si vero cum ad probandam exceptionem peremptoriam ab alterutra partium inducuntur, reliqua pars super principali negotio etiam eos deponere forte petierit, & ut cogantur super toto negotio dicere veritatem, sacramento eos postulaverit obligari: ad id sunt sine dubitatione cogendi: nisi forsitan sufficiens productio testium super principali jam facta fuerit, vel renunciatum testibus *d*, vel depositiones testium fuerint publicatæ.

[1 *Qui ad exceptionem probandam a partibus inducuntur, tua nos duxit f. consulendos, utrum cogendi sint super principali negotio, & ferre testimonium veritati, & an illi sint, sicut cæteri testes examinandi districte, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur. Super hoc igitur f. tuam plurimum commendantes, quæ in dubiis sed. Apost. vult certificari rescripto.*]

CAP. XXX.

Dicta testium non sunt ad petitionem tertii publicanda. Et is, qui produxit testes coram certis Judicibus, non potest ad eundem effectum coram Judicibus aliis illos producere, sed illorum attestationibus debet esse contentus.

Idem *Helien. & Cistren. Episcop. & Archid. de Norbanen.* [*an.* 1208.]

COnstitutus in præs. nost. *e* Procurator magistri R. proposuit, quod cum Decanus, & Capitulum Eboracen. ei tum auctoritate Lateranen. Concilii *f*, tum privilegii proprii ratione Archidiaconatum Richemundiæ canonice contulissent, magister H. qui Archidiaconus Richemundiæ nominatur, ipsum eo post appell. ad nos interpositam spoliavit. Cumque prædictus *g* R. ad Judices super restitutione sua commissionis literas impetrasset, memoratus H. literas revocatorias impetravit: [*& infra.* 1] Inter alia postulabat prædictus H. ut faceremus depositiones quorundam testium aperiri: sed Procurator prædictus aperiendas eas non esse dicebat, cum non in hac causa fuissent inducti, sed in ea, quæ inter Eboracen. Archiepiscopum, & eundem R. vertebatur: [*& infra.* 2.] Nos eas aperire noluimus, sed causam duximus vestro examini committendam: ita quod si vobis constiterit, præfatum H. testes pro se coram Episcopo, & Decano Lincon. & te, filii Archidiac. delegatis Judicibus produxisse, attestationibus apud eum depositis sit contentus: alioquin eo non obstante, quod testes illi coram Judicibus ipsis, & te, fili Archidiac. fuere producti, pro dicto H. si producti fuerint, ad testimonium admittantur.

[1 *Quas idem Procurator per falsi suggestionem opposuit impetratas &c.*]

(2 *Licet autem Archidiac. sicut superius est præmissum, ad faciendam nobis fidem super omnibus pleniorem, attestationes quasdam peteret aperiri, adversarius autem in alia causa eas assereret esse receptas.*)

CAP. XXXI.

Publicatis attestationibus non opponitur in personas testium; tres casus excipit, & ad secundum determinationem subdit.

Idem. [*an.* 1208.]

PRæsentium *a* auctoritate statuimus, ut si quis post depositiones testium publicatas objicere voluerit in personas eorum, ei tunc tandem id liceat, cum juramento firmaverit, quod ad hoc ex malitia non procedit: nisi forsan ante publicationem id fuerit protestatus: vel ostendere poterit, quod post publicationem didicerit, quod objicit in personas. Cæterum, cum quis personas testium se velle post publicationem depositionum repellere fuerit protestatus, si quid pro ipso dixerint, de facili non credatur.

CAP. XXXII.

Si actoris, & rei testes contraria deponunt, fidem sibi non derogant, sed prævalent digniores, & verisimiliora deponentes: & si in cæteris est disparitas, præfertur numerus.

Idem *Londonen.* b *& Helien. Episcopis.* (*an.* 1209.)

IN nostra præsentia: [*& infra* 1] Cum igitur hinc plures, inde vero sint testes numero pauciores producti, quos non solum diversa, sed adversa penitus in quibusdam constat testimonia reddidisse: quia etiam ad multitudinem tantum respicere non oportet, sed ad testium qualitatem, & ad ipsorum deposita, quibus potius lux veritatis assistit, ex quibus motum animi sui convenit Judicem informare: Mandamus, quatenus si testes utrinque producti ejusdem honestatis, & existimationis extiterint, cum constet testes Monachorum esse testibus Archidiaconi numero pauciores, pro Archidiacono sententiam proferatis. Si vero testes ex parte Monachorum producti tantæ præeminentiæ fuerint, quod eorum auctoritas aliorum sit merito multitudini præferenda, ab impetitione Archidiaconi absolvatis eosdem.

(1 *Constitutis dil. fil. mag. VVill. nomine, & dil. fil. Archid. Cantuar. a quo destinatus fueras Procurator, possessionem Ecclesiæ de Meliton. quam dil. fil. Abbas, & Monachi S. Augustini Cantuar. illicite occuparunt, cum fructibus medio tempore perceptis sibi restitui postulavit.* & infra.)

CAP. XXXIII.

Ad probanda impedimenta electi, laici, & fœminæ admittuntur; (adde) & testes de auditu, & fama sufficienter non probant.

Idem *Priori S. Fidriani Lucan.* d *& magistro G. Canonico Pisano.* (*an.* 1209.)

TAm *e* literis vestris, quam depositionibus testium intelleximus, nihil esse contra Lucanum electum sufficienter ostensum, nisi de auditu tantum, & fama: cum super aliis, si qua forte videantur esse probata, testes sint, vel soli, vel tales, qui non potuerunt illa legitime comprobare: quia vero super matrimonio, quod idem electus dicitur contraxisse cum vidua, testes non fuere recepti propter appellationis obstaculum, ne

R 2

a Cap. 1. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide Anton. de But. supr. de arb. c. non sine.* b Turonen. *Archiepisc. al. Tiren. al. Tircensi al. Trien.* c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide Specul. tit. de testib.* §. 1. d *Vid. authen. jubemus. & ibi Bart. C. de judic.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *sub Alex. III. c.* 8. *habetur tit. de concess. præb. c.* 2. g *prædictus magister R.*

a Cap. 4. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide Ant. de But. in c. ex parte sup. eod. & Lap. alleg.* 72. b *al. Lingon. & Elienun. Episcop.* c *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Rom. singul.* 362. *& Corset. singul.* 252. *Incip. duo testes, verb. testis.* d *Lucens.* e *Cap* 6. *eodem tit. in* 3. *comp. Vide Abb. in c. reprehensibilis. inf. de appell.*

ne Laici, vel fœminæ in tali reciperentur articulo contra ipsum: nos ut tantæ irregularitatis objectio non remaneat indiscussa, mandamus, quatenus testes sive Laicos, sive fœminas *a* (duntaxat idoneos) qui ad hoc fuerint probandum inducti, recipiatis legaliter, & examinetis prudenter: excommunicantes solenniter, si quis eos impedire præsumpserit, quominus testimonium perhibeant veritati. Demum attestationibus publicatis, si forte constiterit irregularitatem hujusmodi non esse probatam, indicatis eidem electo purgationem canonicam de objectis, per septem Canonicos majoris Ecclesiæ, vel Priores Ecclesiarum civitatis Lucan. Presbyteros, seu Diaconos bonæ famæ præstandam: qua recepta, præfigatis ei terminum, quo consecrandus nostro se conspectui repræsentet. Si vero vel irregularitatis impedimentum fuerit probatum, vel intra terminum constitutum non præstiterit purgationem indictam: vos eum a prælatione Lucan. Ecclesiæ amoventes, mandetis ex parte nostra Capitulo, ut electionem de alio non differant canonice celebrare. Archipresbyterum autem Lucan. & G. Sacristam, qui contra prædictum electum literas nobis sub nomine majoris partis Capituli destinaverunt (cum constet per attestationes prædictas, longe majorem partem Capituli non fuisse consciam hujusmodi literarum) ab officio, & beneficio denuncietis esse suspensos: donec mereantur nostram indulgentiam obtinere.

CAP. XXXIV.

In causa liberali contra contumacem etiam lite non contestata, testes recipi possunt. hoc dicit notabiliter, secundum lectur. communem.

Idem *Dulmen.* b *Episcopo, & Decano, & Priori sanctæ Trinitatis Eboracens.* (*an.* 1208.)

CUm *c* olim Archid. Menen. adversus Cantuar. Archiepiscopum super statu Menen. Ecclesiæ proposuerit quæstionem: [*& infra.* 1] Mandamus, quatenus nisi pars adversa prædictum Archidiaconum per exceptionem legitimam repellere valeat ab agendo, partibus, si poterit fieri, vel procuratoribus earum ad locum securum *d*, & idoneum convocatis, & lite legitime contestata, testes, quos Archiepiscopus in Anglia, & quos Archid. duxerit producendos in Vuallia, recipere procuretis. Verum si Archiepiscopus citatus legitime, vel per se, vel per procuratorem idoneum noluerit comparere, aut litem etiam contestari, vos testes, maxime senes, & valetudinarios, quos Archid. duxerit producendos, sublato app. obstaculo admittatis, & depositiones eorum conscriptas ad sed. curetis Apost. destinare, statuentes partibus terminum peremptorium, quo per se, vel per responsales idoneos nostro se conspectui repræsentent, sententiam recepturæ.

[1 *Archiepiscopo ipsi per literas nostras dedimus in mandatis, ut per se, vel per procuratorem idoneum ad præsentiam nostram super hoc accederet responsurus. Verum cum ipse nec venisset, nec misisset propter hoc idoneum responsalem; volentes Menen. Ecclesiæ paterna solicitudine providere, causam super hoc ven. f. n. Episcopo Heliensi, & dil. fil. Lundonens. Decano, & Archid. Bukman. sub certa forma duximus committendam, a quibus non fuit hactenus juxta mandatum nostrum in negotio ipso processum. Ne igitur causa ipsa remaneat indecisa, dis. v. per. a. s.*]

CAP. XXXV.

Publicatis attestationibus admittitur adversarius ad probandum contrarium, si ante publicationem super hac probatione contraria instrui non potuit. h. d. & est casus singularis.

Idem *Priori de Belonic.* e *& I. Rectori Ecclesiæ de Borellis.* (*an.* 1210.)

EX tenore *a* vestrarum accepimus literarum, quod cum vobis causam, quæ vertitur inter R. militem, & M. mulierem, commiserimus fine debito terminandam: [*& infra.*] Pars mulieris proposuit, quod dictus miles prius corporale præstitit juramentum, quod ipsam duceret in uxorem, & postmodum carnaliter cognitam traduxit in domum *b*. Miles vero hoc inficiabatur omnino, adjiciens, quod etsi hæc vera essent, eam tamen de jure habere non potuit, eo quod aliam tunc viventem prius duxerat in uxorem. Cum per testes militis videretur esse probatum, quod ipse ante festum Purificationis beatæ Virginis, B. *c* mulierem solenniter accepit in uxorem, & testes M. mulieris dicerent, quod in septimana Paschali sequente festum prædictum, de ea ducenda præstitit juramentum, prædictus miles ab impetitione ipsius absolvi cum instantia postulabat. Verum ex parte sæpedictæ mulieris extitit replicatum, quod eo tempore, necnon *d* & ante, quo testes dicti militis dixerant eum cum alia matrimonium contraxisse, fuerat semper in Eboracen. provincia commoratus, cum testes ipsi dicerent, hoc longe extra dictam provinciam actum esse, determinantes tempus, & locum: quod per testes idoneos erat probare parata. Sed econtra fuit ex adverso responsum, quod (cum attestationes jam essent hinc inde solenniter publicatæ) locus productioni testium jam non erat. Quia igitur dubitatis, utrum post publicationem attestationum super illo articulo deberent testes admitti: nos inquisitioni vestræ auctoritate præsentium respondemus, testes mulieris ad probandum illum articulum admittendos.

CAP. XXXVI.

Indulgenda est in causa quarta productio testium petita cum solennitate legali, causa legitima non refragante, alias legitime appellatur.

Idem *Priori sancti Victoris.*

SIgnificaverunt *e* nobis: [*& inf.* 1] Cum causa, quæ vertitur inter Abbatem, & Monachos sancti Dionysii ex una parte, ac Abbatissam, & Moniales de Forcellis *f* ex altera, tam super proprietate, quam super possessione prioratus de Argentolio *g*, Judicibus a nobis commissa fuisset, & Moniales super causa proprietatis prius litem ingressæ, testes produxissent in illa: postmodum possessionis judicium suspenso petitorio intentarunt: [*& infra.* 2] Unde in causa possessionis, quam Moniales petebant, ea ratione, quod illæ, quibus ipsæ successerant, inde fuerant violenter ejectæ, testes fuerunt ab utraque producti, & eousque processum, ut publicatio jam fieri deberet: [*& infra.* 3] Mandamus, quatenus si vobis constiterit Abbatem, & Monachos quartam productionem testium cum juris solennitate super possessorio petivisse, & propter hoc intra decem dies post interlocutoriam sententiam appellasse (nisi forte Judices quartam productionem negaverint) pro eo quod voluerint effrænatam multitudinem testium refrænare, vos ad quartam productionem (adhibita solennitate legali) admittatis eosdem, ipsos (si in probatione defecerint) in expensis legitimis condemnantes. Et nisi adeo sit in petitorio jam processum, ut plene possit de proprietate liquere *h*, vos causam possessionis, ad quam de juris beneficio Abbatissa, & Moniales habuere recursum, primitus terminetis, in causa proprietatis postmodum processuri: alioquin quæstionem terminetis simul utramque.

[1 Per

a *Vide l.* 1. *&* 2. *per Cyn. ff. de leg. & de rest. spol. c. literas.* b *al. Helien.* c *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *locus litigii securus esse debet, ac talis, ut omnis iniquitatis suspicio procul absit.* e *Bolenti.*

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Socin. in reg.* 498. *incipit, Testes publicatis, &c.* b *vide l.* 1. *C. de sponsal. & in l.* 2. *eod. tit.* c *al. ita, B. mulierem accepisset solenniter, &c.* d *In plur. antiq. necnon & antequam.* e *Cap.* 9. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *al. Fortel.* g *Argentorio.* h *Quando dicatur liquere, tradit Abb. in c. cum olim. de verb. sign. Anton. But. in c. prout. de dol. & cont. Gloss. in can. decernimus.* 3. *q.* 9.

[1 *Per literas suas ven. f. n. G. Sylvanecten. Episcopus, & dilect. fil. I. Abbas S. Victoris Parisien. & F. Aurelianen. Decanus, quod.*]

[2 *Quod eis de jure licere ipsi de prudentium consilio per interlocutoriam sententiam declararunt.*]

[3 *Petebant Moniales prædictæ, depositiones testium in causa possessionis tantummodo publicari, sed contradicebant Monachi, allegantes, quod sicut causa proprietatis fuerat prius cœpta, ita debebat accipere prius finem, vel saltem tam super petitorio, quam super possessorio testes prius publicari debebant. Ipsi vero auditis hinc inde propositis, cum super hoc vellent interloqui, habito super hoc consilio sapientum, Monachi adjecerunt, quod super causa proprietatis renunciaverunt productioni testium Moniales, quod cum pars adversa negaret, & inter partes quasi dubium verteretur, interlocuti fuerunt, quod attestationes in possessorio publicarent, & super renunciatione Monialium probationes Monachorum audirent, sed ab hac interlocutoria Monachi ad vestram audientiam appellarunt. Ipsi autem diem alteram partibus præfigentes, ut deliberarent, an deberent hujusmodi appellationi deferre, convocatis prudentibus de ipsorum consilio, sententiam minime reprobantes, parti Monachorum audientiam indulserunt, si forte rationem aliquam allegarent ad retractandam sententiam prædictam efficacem: qui tandem post allegationes suas appellationi prius factæ fortiter insistebant, &c.* & infra. *Nos igitur his, & aliis auditis, quæ fuerant hinc inde proposita, de communi f. n. c. p. a. f.*]

CAP. XXXVII.

Diligenter examinandi sunt testes, & puniendi, qui eos impediunt: & ipsorum testium multitudo est per Judicem refrænanda.

Idem *Episcopo Placentino.* (*an.* 1208.)

CUm causam *a*, quæ inter Archiepisc. Ravennen. ac Commune Favent. [*& infra.* 1] Quia vero utrique parti nimis existeret onerosum, ut testes producerent coram nobis: mandamus, quatenus recipias testes, quos utraque pars, tam super principali negotio, quam in personas testium duxerit producendos: ac eos diligenter examinare procures: & de singulis circumstantiis prudenter inquirens, de causis videlicet, personis, loco, tempore, visu, auditu, scientia, credulitate, fama, & certitudine, cuncta plene conscribas: [*& inf.*] Testes autem, &c. Quod si forte Faventini, vel alii eos, quos dictus Archiepiscopus ad perhibendum testimonium veritati duxerit producendos, præsumpserint impedire, tu ipsos ab hujusmodi præsumptione cessare compellas. Volentes autem effrænatam multitudinem testium refrænari, volumus, ut hinc inde quadragenarium numerum testium excedere non permittas, ita videlicet, ut si Faventini testium depositiones ratas habere voluerint, quæ a Ferrarien. Episcopo, & Abbate Pompon. receptæ fuerint, testes ipsi computentur in numero prælibato: alioquin (cum attestationes ipsæ sint clausæ) iidem testes, si necesse fuerit, iterato producantur.

[1 *Super villa Luci, & S. Potici, & castro Areol. & eorum districtu honore ac jurisdictione noscitur agitari, diversis Judicibus duximus committendam, nec potuisset per aliquos eorum terminari.* & inf. *Procuratoribus utriusque partis comparentibus, deinde coram vobis juramentum de calumnia fecimus utrinque præstari.*]

CAP. XXXVIII.

Attestationes receptæ in summario fidem non faciunt in plenario judicio. Et illarum publicatione non obstante iidem, vel alii testes super eisdem capitulis recipi possunt.

Idem de b *Novo fonte, & Casæ Dei Abbatib.* (*an.* 1210.)

II. VEniens ad Apostolicam c sedem C. Archid. Claremon. humiliter supplicavit, ut sententiam super Decanatu Claremon. Ecclesiæ pro eo latam, quæ jam fuerat in parte executioni mandata, faceremus in totum executioni mandari. Cum autem procuratores Capituli Claremon. in nostra præsentia proposuerint, sententiam illam contra justitiam, & post appellationem ad nos interpositam, promulgatam: [*& infra.*] Et idem Archidiaconus ipsos tanquam procuratores admittere noluerit, vel dictis eorum aliquatenus respondere: P. Subdiacon. noster se ipsi opposuit ex adverso, asserens se canonice in Decanum Claremon. electum, propter quod dictus Archid. in sua petitione non erat aliquatenus audiendus, quia Decanatus ipse non ad illum, sed ad se potius pertinebat: [*& infra.*] Cum igitur super his aliquandiu disceptassent, interlocuti fuimus, ut dictus P. si posset, in continenti suam intentionem fundaret: qui cum super hoc testes, & instrumenta produxerit, interloquendo pronunciavimus, quod sua intereat, ut se posset opponere Archid. memorato. Lite igitur inter eos, tam super electione, quam super sententia contestata, quæsitum fuit ab ipso Archid. utrum attestationes prius exhibitas in articulo supra dicto in hoc judicio vellet admittere: qui respondit quod vellet, dummodo posset objicere tam in personas testium, quam in dicta. Quo audito pars adversa respondit, quod attestationibus illis in hoc judicio uti nolebat: cum non super principali negotio, sed super articulo incidenti fuissent lite non contestata receptæ: unde super toto negotio alios volebat testes producere, vel eosdem. Pars autem respondit adversa, quod cum testes illi, tam super sententia, quam super electione dixissent, & eorum attestationes fuissent in judicio publicatæ: non licebat eidem (postquam testificata didicerat) super eisdem articulis alios testes producere, præsertim cum in hoc judicio attestationibus illis usus fuisset Subdiacon. prælibatus. Nos igitur justitia pronunciavimus exigente, quod testes essent recipiendi super toto negotio, quos utraque pars duceret producendos. Quocirca mandamus, quatenus receptis testibus, & rationibus partium intellectis, causam ipsam tam super principali *a*, quam etiam incidenti, fine canonico terminetis. Quia vero, quæ in Capitulo aguntur, non facile possunt, nisi per Canonicos ipsos probari: volumus, ut ad cautelam absolvatis eosdem, ut vocati ad testimonium libere valeant pro utraque parte testari *b*.

CAP. XXXIX.

Religiosi etiam ad testificandum non admittuntur absque juramento, nisi a partibus remittatur.

Idem *Bisuntino Archiepiscopo.* (*an.* 1210.)

TUis c quæstionibus: [*& infra.*] Monachi vero de suis fratribus, ac Conversis testes in causis propriis producere absque juramenti exhibitione non possunt: nisi forte a parte remittatur adversa.

CAP. XL.

Delegatus necessarius in testem removetur a judicando, & alius subrogatur.

Idem *Attrebaten. Episc. & d Dedimenen. & Ursicampi Abbatibus.* (*an.* 1210. *Roma in Belgium.*)

DIlecto filio Arienen. e Præposito nobis f innotuit exponente, quod cum causam, quæ inter ipsum, & Comitissam Flandrensem super donatione sex Præbendarum Sacerdotalium agitatur, vobis, Episcope, ac Abbas Dedimenen. & Attrebaten. Decano duxerimus committendam: idem Præpositus citra litis contestationem proposuit, quod testimonium Decani sibi necessarium erat in causa prædicta, cum de jure suo non nisi per ipsum, & alium unicum tantum testem, facere fidem posset:

C. 10. *eod. tit. in* 3. *comp. Ideo vero tam diligens cura in examinandis testib. est adhibenda per Judicem, ne mendacium dicant, facit Deuter.* 19. *Eleuther. Papa in c. judicantem.* 30. *q.* 5. *Videto Simancan. cath. Instit. tit.* 64. *num.* 10. b *al. Novem font.* c C. 11. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Petr. de Benimtendis decis.* 14.

a *In C. Barb. negotio, quam super etiam.* b *al. testificari.* c C. 12. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. hic Guid. Pap.* d *De Dun.* e *Amensi.* f C. 13. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Guid. Pap. hic.*

posset: unde postulavit, ut in causa ipsa eo procederetur excluso, vel supersederetur negotio, quo usque substitueremus alium loco ejus, vos autem petitionem ejus admittere recusastis, quinimo post appellationem a Præbendarum ipsarum donatione suspendistis eundem. Ne igitur ob testis defectum ejus justitia valeat deperire, te, Abbas Ursicampi, loco ipsius duximus subrogandum *a*: mandantes, quatenus, si est ita (suspensione Præpositi relaxata) in causa juxta prioris mandati tenorem, ratione prævia procedatis.

CAP. XLI.

Ne probationis copia pereat, citato adversario recipiuntur, & publicantur testes, quos reus induxit.

Idem Innoc. III. *Judici Sabinen.* [*an.* 1210.]

SIgnificavit *b* nobis Presbyter sancti N. Sabinen. dioecesis, quod fundatores ejusdem Ecclesiæ liberam eam esse volentes, fundationis tempore se in ea nihil juris retinere dixerunt: unde timens, ne processu temporis probationis copia valeat deperire, provideri super hoc idem Presbyter postulavit. Quocirca mandamus, quatenus testes idoneos, quos ipse *c* super hoc duxerit producendos, examines diligenter; & eorum dicta in publica redigi facias monumenta, denunciando *d* fundatoribus antedictis, vel eorum hæredibus, ut receptioni testium, si velint, intersint: & super denunciatione sic facta confici facias publicum instrumentum.

CAP. XLII.

Si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subjicitur necessitati probandi, possunt testes etiam antiqui publicatis attestationibus produci.

Idem *Episc. & Archidiacono Beneven.* e (*an.* 1210.)

CUm causa *f*, quæ inter Oeconomum monasterii sancti M. de Monte: [*& infra.*] Cum igitur Abbas, & fratres ejusdem loci probare intendant, quanti precii venditionis tempore possessiones prædictæ fuere: mandamus, quatenus recipiatis testes, quos alterutra partium super hoc duxerit producendos. [*& infra.*] Si vero pars monasterii ad hunc articulum eosdem testes produxerit, quos ad alium probandum produxit, vos nihilominus eos recipere procuretis: quoniam aliud est probasse deceptionis excessum, & aliud, probare quantitatem valoris.

CAP. XLIII.

Recipiuntur, & publicantur testes, qui interfuerunt sententiæ, ubi per scripturam de sententia non apparet.

Idem. [*c. an.* 1210. *Romæ.*]

ALbericus miles *g* nobis insinuare curavit, quod cum olim inter ipsum, & C. mulierem Ravennaten. coram Capitulo Ravennaten. matrimonii quæstio verteretur, tandem lata fuit divortii sententia inter eos: postea vero dictus miles timens sibi, & filiis, quos de legitima uxore suscepit, ex eo posse præjudicium generari, quod in scriptis redacta non fuit sententia memorata, supplicavit, ut testes, qui sententiæ interfuere prædictæ, recipi faceremus. Ideoque mandamus, quatenus testes curetis recipere antedictos, depositiones ipsorum in scripturam publicam redigi facientes.

CAP. XLIV.

Publicatis attestationibus possunt produci testes super eodem articulo, vel directe contrario, qui prius fuerunt producti in judicio summario, seu extra judicium. h. d. secundum notabiliorem intellectum, non ponendo aliquam specialitatem in causa matrimoniali. Et tunc expone textum in fin. ibi, in hoc casu: scilicet cum testes alias producti reproducantur. Panorm.

Idem *Beluacensi Episcopo.* (*an.* 1210.)

CUm in tua dioecesi *a*: [*& inf.*] Utrum autem, si accusatore idoneo comparente, per tres, vel quatuor testes inter jam conjunctos parentela probaretur, per depositiones eorundem posteriorum testium derogetur fidei undecim vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore, ac præstantiores meritis ante contractum matrimonium in contrarium juraverant *b*, distinguendo personas, & gradus, a quibus directe hi, de quorum copula agitur, descenderunt, an primi posterioribus præferantur, non immerito quæri posset. Quanquam autem ad aliud, & ob aliud juraverint, tam illi, quam isti: tamen si in secundo judicio priores personæ juratæ deponerent illa eadem, quæ primo dixerunt, absque dubio eorum testimonia prævalerent, nec eo possent prætextu repelli, quod partes testificata didicerant, cum talis exceptio locum non habeat in hoc casu.

CAP. XLV.

Excommunicari possunt, qui partem impediunt in testibus producendis. Et denunciandi sunt testes non teneri juramento, de veritate non dicenda. Et si consanguinei impediunt testes actoris de veritate non dicenda, punitur reus, de cujus voluntate hoc fieri præsumitur.

Idem [*an.* 1210. *Romæ in Campaniam.*]

COnstitutis *c* in præsentia nostra Archiepiscopo, & M. Canonico Surrentian. dum ipse illum de simoniæ crimine deferret: [*& infra.*] Cæterum quoniam a principio protestatus est præfatus M. ipsius Archiepiscopi consanguineos multa impedimenta per suam potentiam præstitisse, quo minus probationum copiam in nostra præsentia secum haberet, cum quosdam induxerint ad jurandum, ne adversus Archiepiscopum aliquid dicerent, & alios minis, & terroribus a testimonio perhibendo arcere nitantur: nos ex officio nostro super hoc providere volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis sententiam *d* in omnes, qui impedimentum aliquod ipsi M. præstare præsumpserint in testibus producendis. Illos autem, quos [ut dictum est] jurasse constiterit, quod contra Archiepiscopum nihil dicerent, denuncies juramento hujusmodi non teneri. Si quis autem de consanguineis dicti *e* Archiepiscopi aliquem de testibus præsumpserit impedire (quia verisimile non videtur, ut eo invito talia fierent, & ob hoc non caret scrupulo societatis occultæ, eo quod si voluerit, poterit prohibere: cum secundum legitimas sanctiones iniquam ostendant *f* se causam fovere, & experiri debeat Judicis auctoritatem elusam, qui defensionis copiam subtrahit adversario:) eundem Archiepiscopum ab officio Pontificali suspendas, & facias manere suspensum, donec illum fecerit a tali præsumptione cessare.

CAP. XLVI.

Qui testificata non didicit, nec renunciavit testibus producendis, super antiquis articulis, seu capitulis, testes etiam alios productos producere potest.

Idem *Magdeburgen.* g. *Archiepisc. & Præposit. Seburgen.* [*an.* 1210.]

1. COnstitutis in præsentia *h* nostra Procuratore A. sororis nobilis viri Marchionis Misnen. *i* & nuncio illustris Principis Bohemorum: [*& infra.* 1] Pragen. Episcopus ad petitionem ejusdem principis, ipsa volente ad

---

a Vid. l. literas. per Cyn. & Bart. C. de præsumpt. b *Cap.* 14. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Bart. in auth. sed & si quis C. de testib. & Guid. Pap.* c *In C. Barb. quos super hoc idem Presbyter duxerit præsentandos.* d *Vid. Lamberin. de jure patron. art.* 4. *q.* 2. *princ.* 1. *part.* 2. *libr.* e *al. Urbenen.* f *Cap.* 2. *tit. de empt. in* 3. *comp. Vid. Guid. Pap.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.*

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp. Vid. Guid. Pap.* b *juraverunt.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.* d *Per excommunicationis sententiam dubitantib. succurritur. concor. quod non Bart. in l. quidam consulebant. ff. de re judic.* e *vox, dicti, deest.* f *ostendat.* g *al. Magdeburgen. Archiepisc. & præposito Subingenum.* h *C. l.* 5. *eod. tit. in* 4. *comp. Vid. Guid. Pap.* i *Misnen. Vid. Annal. Misniæ* 670. *Chronic. Sclavor.* 189.

te ad ipsum accedere, ut suas coram eo proponeret actiones, sed a satellitibus ejusdem prohibita, qui ei bis, vel tertio prohibuerunt ingressum, post appellationem ad nos interpositam divortii sententiam promulgavit: a qua ipsa fecit ad nostram præsentiam provocari: [*& infra.*] Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum convocatis, recipiatis testes, quos vel nobilis ipsa pro se, vel Princeps pro parte sua (cum nondum testificata didicerint) super processu Pragen. Episcopi, vel posteriorum Judicum duxerint producendos, & nobilis ipsa pro se *a*, vel testes, quos prius induxit, vel alios, si voluerit inducere, non vetetur, cum non renunciaverit testibus producendis.

[*1 Dil. fil. n. P. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem concessimus auditorem, coram quo proposuit Procurator nobilis memoratæ, quod cum olim ea significante ad nostram audientiam pervenisset, quod prædictus Princeps eam duxisset legitime in uxorem, & XIV. annis, & amplius velut conjugem legitime pertractasset, & filiis, & filiabus susceptis ex ea.*]

CAP. XLVII.

Ponit Concilium duodecim, sine quibus ad probandum consanguinitatem in causa matrimoniali, non valet testimonium de auditu. h. d. summando generaliter.

Idem *in Concilio generali.* b (*an. 1216. Romæ*)

II. LIcet *c* ex quadam necessitate præter communem formam olim fuerit institutum, in consanguinitatis, & affinitatis gradibus computandis valere testimonium de auditu, cum propter brevem hominum vitam testes de visu deponere non valerent, usque ad gradum septimum computando: quia tamen pluribus exemplis, & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima provenisse conjugia: statuimus, ne super hoc recipiantur de cætero testes de auditu *d*, cum jam quartum gradum prohibitio non excedat. Nisi forte *e* personæ graves extiterint, quibus fides sit merito adhibenda, & ante litem motam testificata didicerint ab antiquioribus quidem suis, non utique ab uno, cum non sufficeret ille, si viveret, sed duobus ad minus: nec ab infamibus, & suspectis, sed a fide dignis, & omni exceptione majoribus, cum satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores. Nec tamen si unus a pluribus, vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperint, quod testantur, tanquam plures, & idonei testes debent admitti, cum secundum ordinem solitum judiciorum non sufficiat unius testis assertio, etiam si præsidiali refulgeat dignitate, & actus legitimi sint infamibus interdicti. Testes autem hujusmodi proprio juramento firmantes, quod ad ferendum testimonium in causa ipsa odio, amore, timore, vel commodo non procedent, personas expressis nominibus, vel demonstratione, vel circumlocutione sufficienti designent, & ab utroque latere singulos gradus clara computatione distinguant: & in suo nihilominus juramento concludant, se accepisse a suis majoribus quod deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficiant, nisi jurati deponant se vidisse personas, vel in uno prædictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere: tolerabilius est enim, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare.

CAP. XLVIII.

Post publicationem ad petitionem producentis, interrogari non debent testes, nisi quando dolo, vel negligentia examinatorum super omnibus capitulis interrogati non fuerunt.

Honorius III. *Præposito Molisii Firman. diœcesis.* [*an.* 1220.]

PEr tuas nobis literas *a* intimasti, quod cum causa, quæ super quibusdam terris vertitur inter Canonicos sancti *b* Petri ex una parte, & G. sancti Simonis ex altera, tibi fuisset ab Apostolica sede commissa, dictus G. tribus mensibus post testium publicationem elapsis, testes suos interrogari postulat iterato: [*& infra. 1*] Nos igitur respondemus, illum non esse super hoc de cætero audiendum, nisi forsan a principio illos interrogari super certis capitulis postulasset, idque malitiose, vel negligenter fuerit prætermissum.

(*1 Super quo quid agere debeas, Apost. responso desideras edoceri.*)

CAP. XLIX.

Testes probatorios, & reprobatorios probatoriorum reprobare licet: sed reprobatorios reprobatoriorum non licet.

Idem *Vell. Oleti, & Sacramenie Abbatibus Palentiæ, & Segobiens. diœces.* (*an.* 1220.)

III. LIcet *c* dilectus f. n. L. tituli sanctæ Crucis Presbyter Cardinalis, quem Procuratoribus Burgen. Episcopi, & Clericorum sanctæ Mariæ de Castro Soret. dedimus auditorem, ea, quæ procuratores ipsi proponere voluerunt, audierit diligenter: quia tamen procurator dicti Episcopi contra personas testium productorum in principali adhuc se velle dicere *d* proponebat: [*& infra. 1*] Mandamus, quatenus recipiatis testes, quos contra personas productorum super principali negotio partes duxerint producendos: quos si rursus pars altera, vel utraque voluerit reprobare, contra illos probationes admittere procuretis, ita quod ultra non liceat partibus ad reprobationem testium aspirare: ne, si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps, partibus licentia tribuatur, negotium diutius protelari contingat.

(*1 Et protestans nihilominus attestationes alterius partis, quæ vacante sede Burgensi dicuntur receptæ fuisse, certis de causis nullius esse momenti, causa ipsa per nos non potuit terminari, licet pars altera sententiam cum instantia postularet. Illam igitur ad vos de consensu partium remittentes, d. v.*)

CAP. L.

Attestationes receptæ per arbitrum fidem faciunt in judicio, si testes mortui sunt: si vivunt, est in optione illius, contra quem testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de novo deponere. Et adde, etiam si attestationes publicatæ sunt. Et hoc ultimum non est in l. fin. C. eod. ubi ponitur casus hujus decret.

Idem *Præposito, & magistro G. & R. Laudun.* e *Canonicis.* [*an.* 1220.]

PRæsentata *f* nobis Suesson. Archidiac. petitio continebat, quod cum inter quondam R. prædecessorem suum ex una parte, & Capitulum sancti Petri Suesson. ex altera, super jurisdictione, quam idem Archidiaconus se in dicta Ecclesia ratione Archidiaconatus proponebat habere, quæstio verteretur, tandem Cancellarium Parisien. & magistros R. Remen. & P. Briton. Canonicos *g* super hoc arbitros elegerunt: qui cum suscepto arbitrio adeo in negotio processissent, quod productis testibus, & depositionibus publicatis, receptisque allegationibus utrorumque, & actis omnibus redactis in scriptis, sigillorum suorum impressione signatis, arbitrium proferre deberent, unus ipsorum viam universæ carnis ingressus, & alius *h* in Archiepiscopum Ebrunen. *i* assumptus,

a *Hæc duo verba, pro se, desunt in antiq. exemplar.* b *Later. sub Innoc. III. c. 59.* c *Cap. 6. eod. tit. in 4. comp. & declara hanc constitutionem, ut per Dominicum, in can. priscis. dist. 5. vid. Guid. Pap.* d *Vid. l. ad testium C. eod. l. in summa. ff. de aqu. pl. arc.* e *Dictio, forte, deest in Concil. habetur tamen in Greg. compilat.*

a *Vid. Paul. de Castr. conc. 369. in c. in casu, de quo quæritur. & Jo. Andr. in c. cum causam quæ inter sup. eod. quem sequitur Alex. Cons. 104. in c. circa primum. vol. 5.* b *Dictio, Sancti, deest in omnib. manuscr.* c *An hæc decret. habeat locum in causa summaria vid. per Butrium in c. veniens 2. sup. eod.* d *producere, al. proponere.* e *al. London.* f *Vid. Innoc. in l. ex parte. sup. de arbit.* g *Clericos in antiquis eod.* h *alter.* i *Ebrudun. al. Ebreden.*

ſumptus, qui diſtat per duodecim diætas, & amplius ab eiſdem. Unde cum prædicto R. ſolo minime arbitrari valente, videatur arbitrium expiraſſe: Diſcret. veſtræ mandamus, quatenus cauſam juxta hujuſmodi acta fine debito terminetis: optione Capitulo reſervata, ut vel recipiat depoſitiones eorum, qui ſuperſunt productorum teſtium contra eos, vel eas reſpuentes conſentiant, ut iidem teſtes admittantur iterum, ſalvo jure, quod in utroque caſu eidem Capitulo competit, tam in perſonas teſtium, quam in dicta.

CAP. LI.

Non creditur teſti etiam religioſo, qui ſine juramento deponit.

Idem Honor. III. *Pennen. Epiſcopo.* a (*an.* 1220. *Roma in Marſiam.*)

NUper nobis b A. Presbytero ſupplicante innotuit, ut cum ipſe ordinem fratrum Minorum cauſa probationis *infra annum* intraſſet, Cuſtos ad probandum, quod idem Presbyter profeſſionem feciſſet, quoſdam ordinis ſui teſtes induxit, qui depoſuerunt ſuper hoc (contradicente dicto Presbytero) non jurati: [*& infra.* 1] Reſpondemus, quod nullius teſtimonio, quantumcunque religioſus exiſtat: (niſi juratus depoſuerit) in alterius præjudicium debet credi.

[1 *Unde præfatus Presbyter aſſerebat, eorum teſtimonium nullum eſſe, prædicto replicante cuſtode, quod ſecundum ſui ordinis regulam jurare non poterant, nec debebant, ſed eorum verbis ſimplicibus in hujuſmodi ſtandum erat: quare nobis humiliter ſupplicaſti, ut quid agendum ſit tibi, te redderemus noſtris literis certiorem. Nos igitur tuæ f. breviter.*]

CAP. LII.

Diligenter, & ſigillatim examinandi ſunt teſtes: ſupple, etiamſi agitur de vita, & miraculis alicujus canonizandi. Abbas.

Idem *Coriſoton.* c, *& Trecoven. Epiſcopis.* (*an.* 1220.)

VEnerabili fratri noſtro d Epiſcopo, & Capitulo Coriſopton. ac univerſis Abbatibus apud Ciſtercien. e, in generali Capitulo congregatis: [*& infra.* 1] Diſcret. veſtræ mandamus, quatenus teſtes, quos Abbas, & Monachi S. Martini f Ciſtercienſ. ordinis ſuper vita, & miraculis piæ memoriæ M. Abbatis monaſterii ſupradicti duxerint producendos, examinare ſigillatim curetis, cum ea diligentia, quæ ſolet, & debet in g receptione teſtium adhiberi.

[1 *Multiſque Epiſcopis aliis, & religioſis, una cum Abbate, & Conventu S. Mauritii monaſterii Ciſtercienſ. ordinis Criſopon. diœceſ. olim nobis inſinuantibus, piæ mem. Mauritium Abbatem præfati monaſterii divino munere claris coruſcantem miraculis, adeo ut monaſterium ipſum quadam uſurpatione uſus, ſeu potius quadam anticipatione futuri votum ab ejus nomine ſortiatur, & humiliter ſupplicantibus, ut ipſum annumerari ſanctorum catalogo faceremus, ut quod populus devota præſumptione, ut ſic dixerimus, nunc uſurpat, ſeu etiam divino inſtinctu anticipat, illum appellando ſanctum, & abſque auct. Apoſtol. ſed. venerando, rite tandem juſſione Apoſtolica faciat, ad gloriam Chriſti, & nominis Chriſtiani, nos eorum devotis precibus, in quantum decuit, annuentes, ven. f. n. Epiſcopo Leon. & dil. fil. Abbati S. Lupi Criſopon. diœceſ. dedimus in mandatis, ut inquirerent ſuper prædicti viri vita & miraculis diligentiſſime veritatem, & eam nobis fideliter intimarent, ut ea plenius comperta, pro ſupplicantium deſiderio plenius annuere valeremus. Idem Epiſcopus, & Abbas quandam nobis paginam tranſmiſerunt, propriorum ſigillorum appenſione munitam, in qua multa quidem, & magna miracula continentur facta, ut dicitur a Domino, meritis dicti viri, quæ licet probata per teſtes juratos, & nominatos in ipſa pagina innuantur, non tamen apparet per paginam ſæpedictam, quod ipſos teſtes examinaverunt ſigillatim, & quod eos ſuper his, de quibus ſunt teſtificati, ac circumſtantiis, cum ea interrogaverunt diligentia, quæ ſolet, & debet in teſtium receptione adhiberi. Unde licet humana devotio prompto debeat affectu honorare, quos dignatio divinæ benignitatis honorat, tutius tamen eſſe cenſemus hoc differre negotium, quam in eo ſententiam minus conſiderate proferre. Nolentes autem deeſſe ſupernæ gratiæ muneri, ſed adeſſe.*]

CAP. LIII.

Iterum examinandus eſt teſtis, qui obſcure depoſuit: ſupple tu, ex Judicis officio.

Gregorius IX. (*an.* 1230.)

CUm clamor a validus contra Acherontinen. Epiſcopum ſuper ſimonia, & aliis criminibus aſcendiſſet, Melfiten. & Ruben. Epiſcopis dedimus in mandatis, ut ſuper his diligenter veritatem inquirerent: [*& infra.*] Verum quia apertis atteſtationibus L. & G. ſuper ſimonia ita depoſuere confuſe, quod ex dictis eorum non poteſt veritas declarari: Mandamus quatenus examinetis eos iterum diligenter, & tam eorum, quam aliorum, quos receperitis teſtificata, ſub ſigillis veſtris nobis fideliter referatis.

CAP. LIV.

Perſeverans in crimine, etiam in civili repellitur a teſtimonio: emendatus vero, non infamis, admittitur in civili, & etiam criminali mota civiliter: fallit in perjuro, qui in criminali repellitur.

Idem.

TEſtimonium b ejus, cui ab adverſa parte opponitur crimen, merito reprobatur in criminali cauſa, ſive civili, ſi in ipſo crimine perſeveret. Si vero ſit de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia, non eſt in cauſa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur (præterquam pro reatu perjurii) repellendus. In criminali autem, ſi in alio judicio inſtituta accuſatione contra ipſum, de crimine convictus extitit, vel confeſſus: vel ſi nunc per exceptionem exinde convincatur, aut gravata ſit ejus opinio, pro eo, quod quandoque fuit tali modo repulſus, quamvis in hoc caſu non excluderetur in cauſa civili: poteſt a teſtimonio (licet egerit pœnitentiam) removeri.

CAP. LV.

Quarta productio non eſt danda ſine ſolennitate legali, de qua hic.

Idem.

ULtra tertiam productionem non debent teſtes ulterius produci in cauſa: e niſi præſtito ab eo, qui hoc poſtulat, juramento, quod neque per ſe, neque per alium teſtificata ſubtraxerit, vel fuerit percunctatus: nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem expoſcat: ſed quia quos deſiderat de novo producere, prius habere nequivit.

CAP. LVI.

Accuſatus criminaliter non admittitur in teſtem contra alium in cauſa criminali, ſua accuſatione pendente: niſi in exceptis criminibus.

Idem.

NOn debet d quis in criminibus (niſi forſan in exceptis) ad teſtificandum admitti, pendente accuſatione de crimine contra ipſum: cum etiam accuſati (niſi prius ſe probaverint innocentes) ab accuſatione, ac ſuſceptione ordinum reppellantur.

DE

a Murien. al. Penn. al. Morienſi, vel Remenſi. b *Vid. Guid. Pap. & de materia, quod non credatur teſti niſi jurato, vid. Felinum in c. literis. De præſ. & Dec. conſ.* 91. *& conſ.* 120. e *Criſopon. & Coriſopoton.* d *Vid. Caſſ. in Catal. glor. mund. p.* 3. *conſ.* 47. 49. *&* 50. e *Ciſtercium.* f *In C. Bar. Monachi monaſterii S. Maur. Ciſterc. &c.* g *receptionibus.*

a *Vid. Archid. in c. ut officium. §. verum. De hæret. lib.* 6. *& Eymer. in direct. Inquiſitor. part.* 3. *q.* 62. *& quæ ibi dixi l.* 3. *adnotat. ſchol.* 119. *Vid. Alb. tract. de ſtatutis p.* 4. *q.* 71. *&* 72. *& plene per Archid. in c. parvuli,* 22. *q.* 5. *Huc refer. Burch l.* 1. *decr. c.* 164. c *Vid. auth. qui ſemel. C. de probat.* d *Vid. Burch. lib.* 1. *decr. c.* 164.

TITULUS XXI.
DE TESTIBUS COGENDIS, VEL NON.
CAP. I.

In causa civili monendi, & inducendi testes sunt ad testificandum: & si se subtrahant odio, gratia, &c. compelluntur.

Alexander III. *Papien. electo*. (*an.* 1170.)

CAusam *a* matrimonii, quæ inter M. mulierem, & filium R. vertitur, commisimus Judicibus terminandam. Ideoque mandamus, quatenus testes ab alterutra partium in suæ assertionis testimonium invocatos, ne veritatem occultent, diligentius moneas, & inducas. Si autem odio, vel gratia, vel timore se subtrahant, eos ad ferendum testimonium coram præfatis Judicibus, vel eorum *b* nuncio, quem ad hoc miserint, Ecclesiastica districtione compellas.

CAP. II.

Ubi testimonium est necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per suspensionis, excommunicationis, & depositionis sententiam.

Idem *Presbyteris Pontiæ*. (*an.* 1170.)

CUm super causa *c*, quæ vertitur inter Prænestinen. Episcopum, & Subl. Abbatem, sit testimonium vestrum necessarium: mandamus, quatenus perhibituri testimonium veritati, Apostolico vos conspectui præsentetis. Si vero non veneritis, sciatis vos ab officio, & beneficio Ecclesiastico Apostolica auctoritate suspensos. Et si nec sic veneritis, excommunicationis sententiam, & depositionis poteritis formidare.

CAP. III.

Testis, qui timore adversæ partis se subtrahit, testificari compellitur: adde etiam in criminali, secundum communem intellectum: & sic aliquid additur ad c. 1. sup. eod. & c. dilectorum. inf. eod.

Idem *Genuensi d Archiepiscopo*. (*an.* 1120.)

SUper *e* eo: [*& inf.* 1] Consult. t. t. respond. quod si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari, cum talia probationem, vel ordinem judiciarium non requirant. Verum si non est notorium, & is, qui convenitur, factum negaverit, testes, qui interfuerunt facto, monendi sunt, non cogendi ad ferendum testimonium veritati. Nisi forte timore adversæ partis constiterit Judici eos a ferendo testimonio revocari: licet ad hoc passim possint *f* de juris humani rigore compelli.

[1 *Quod certificari desideras, an cum aliquis de aliquo facto manifesto ante Judicem convenitur, hi, qui facto interfuerint, cogendi sint ad ferendum testimonium veritati.*]

CAP. IV.

Compelluntur testes etiam in criminali, quos accusatus malitiose accusatori subtraxit. hoc dicit, secundum verum, & communem intellectum. Abbas.

Idem. (*an.* 1170.)

I. PErvenit ad audientiam *g* nostram, quod cum I. Prior sancti Laurentii coram te fuisset de simoniæ, & adulterii crimine accusatus, quendam, qui contra eum ducendus erat in testimonium, juramento adstrinxit, ut non deponeret contra ipsum: (*& inf.*) Nos igitur attendentes, quod nemo debet adversario instrumenta (quorum appellatione testes continentur) subtrahere: & quod tam ille, qui surripit instrumenta, quam qui adversario parem *h* advocationis copiam subtrahit, iniquam ostendit a se litem fovert, & experiri debet in se Judicis auctoritatem elusam: respondemus ad detegendum tantæ fraudis, & calliditatis commentum, ipsum testem merito esse compellendum.

CAP. V.

Si res aliter probari non potest, etiam in causa criminali compellendi sunt testes. h. d. secundum lecturam notabiliorem.

Clemens III. *Segobiensi Episcopo*. a (*an.* 1190.)

II. PErvenit *b* ad nos, quod cum a Laicis enormis, & intolerabilis injuria Clerico multis adstantibus, & videntibus inferatur, injuriantes in causam tracti negant se tantum facinus commisisse: & cum læsus eorum testimonio, qui præsentes extiterant, hoc probare desideret, illi nolunt veritati testimonium perhibere: [*& infra.* 1] Consul. t. t. r. quod hi, qui de rebus Ecclesiasticis testificari recusant, si aliter veritas nequiverit elici, ad illud sunt per censuram Ecclesiasticam compellendi.

[1 *Sicque fit, ut Ecclesiastica justitia depereat, & Clericalis ordo vilescat. Quia vero super his tua nos dux it f. consulendos.*]

CAP. VI.

Super consanguinitate probanda cogendi sunt testes. Ita communiter summatur. Sed Panorm. non placet hoc summarium, & ideo summat sicut c. 1. supra eod.

Idem.

CÆterum, quod super *c* consanguinitate cogendus sit testis perhibere testimonium veritati, non dubitatur a nobis, cum id tam jus scriptum approbet, quam consuetudo actibus utentium approbata *d*, si ipsum constiterit odio, vel gratia, veritatem supprimere, aut timore.

CAP. VII.

Testis Synodalis, qui coram ordinario super matrimonio deposuit, non compellitur jurare super eo coram delegato; hoc primo. *Propter supervenientem infamiam, a testimonio repellitur*; hoc secundo. *Potest tamen si erravit, in continenti, non ex intervallo, dictum suum corrigere.* hoc tertio.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

PRæterea si testes *e* publici, quos tua civitas nuncupat synodales, super causa matrimonii coram te, vel tuo Capitulo semel testimonium reddiderint, non debent compelli, ut in præsentia alicujus delegati Judicis super eadem causa iterato præbeant juramentum, dommodo aliter fiat fides Judici delegato: nisi forte articulus novæ quæstionis emergat. Hujusmodi *f* vero testes publico jure possunt propter infamiam a perhibendo testimonio removeri, si eam, postquam in communi recepti fuerant, contigerit contraxisse. Quorum testimonia, si quandoque non studiose, sed in proferendo erraverint, & se in continenti correxerint, reprobari non debent: secus autem erit, si correctioni suæ interposuerint intervallum.

CAP. VIII.

Cum de fama, vel vitio falsitatis inquiritur, cogendi sunt testes. hoc dicit. secundum Joan. Andr. sed secundum Panorm. nimis restringit textum.

Innocentius III. *Priori sancti Fridiani, & Magistro P. Canonico Pisano*. (*an.* 1206.)

SUper his *g*: [*& infra.*] Cæterum volumus, & mandamus, ut super inquisitionis articulis, tam de fama electi, quam literis contra eum sub nomine longe majoris, & sanioris partis Capituli destinatis, cogatis testes, qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.

S CAP.

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *elect. Vid. Guid. Pap. hic.* b *Dictio*, *eorum*, *deest in vetust.* c *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part.* 8. *c.* 1. d *al. Januens. alit. Jan. Episc.* e *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil. & c.* 7. *part.* 8. *post Concil. Later. sub Alex. III.* f *Dictio*, *de*, *deest in vetustioribus.* g *Cap.* 1. *de præsumpt. in* 2. *compilat.* h *parem advocationis, seu defensionis copiam, al. partem.*

a *Seboien. al. Goboien.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp. Vid. Jul. Clar. in pract. crimin.* §. *Imp. quæst.* 24. c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *Vid. text. in l.* 3. *& ibi Cyn. C. quæ sit long. consuetud.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.* f *Hujusmodi vero testes publici, jure possunt, &c. & in paucis habetur ut in textu.* g *Cap.* 3. *tit. de accusat. in* 3. *compil. Adde hic Guid. Pap.*

CAP. IX.

Testes, qui se subtrahunt, etiam in criminali cogendi sunt.

Idem *Archidiacono Mediolanensi.* [*an.* 1206.]

CUm contra magistrum R. super eo, quod dicitur a sede Apost. falsas literas reportasse, ac per se, vel per Procuratorem fuisse usum eisdem, tibi direxerimus scripta nostra: postulasti per sedis Apostol. oraculum edoceri, utrum super præfato vitio falsitatis testes compellere debeas nominatos. Nos igitur *a* respondemus, quod testes prædicti, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per cens. Eccl. debes appellat. remota compellere veritati testimonium perhibere. *b*

CAP. X.

Non summatur propter varietatem lecturarum, nec etiam dividitur.

Honorius III. *Abbati S. Eugenii, & magistro G. Canonico Senen.* (*an.* 1222.)

DIlectorum filiorum Vulterani Capituli ex parte una, & Episcopi Vulterani ex altera, procuratoribus in nostra præsentia constitutis: (*& infra.* 1) Testes, qui fuerint nominati, præterquam super criminibus (si se gratia, odio, vel timore subtraxerint) per censuram Ecclesiasticam cogatis veritati testimonium perhibere.

[*1 Dil. fil. tit. SS. Cosmæ, & Damiani Diac. Card. concessimus auditorem, coram quo cum per conventionis, & reconventionis modum super diversis capitulis, quæ sub bulla nostra vobis transmisimus interclusa, lis fuerit legitime contestata &c.*] *sic abscissum.*

CAP. XI.

Ad detegendam veritatem conjurationis coguntur socii, etiam jurati.

Idem *Episcopo Bonon. & magistro B.* e [*an.* 1220.]

VEnerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennaten. proposuit, quod cives Cervicen. *d* cum M. & I. *e* quondam Clericis Ecclesiæ Raven. quandam præsumpserunt conjurationem facere contra eum, nihilominus in detrimentum ejus dantes eis quandam pecuniæ quantitatem: & ad hæc celanda se adstringentes vinculo juramenti, unde humiliter supplicavit, ut cum causam super his, & quibusdam articulis vobis duxerimus committendam, & ipse intentionem suam probare non possit, nisi testimonio civium prædictorum *f*, providere ei *g* (ne pro defectu testium pereat sua justitia) dignaremur. Ideoque mandamus, quatenus monitione præmissa, per censuram Eccles. appellat. remota cogatis illos, quos videritis compellendos, ut ab hujusmodi juramento absolvant, quos idem Archiepiscopus ad testimonium duxerit producendos: eos nihilominus (si se gratia, vel odio, vel timore subtraxerint) districtione simili compellentes ad perhibendum testimonium veritati.

TITULUS XXII.
DE FIDE INSTRUMENTORUM.

CAP. I.

Instrumenti exemplum non solenniter sumptum fidem non facit absque originali. h. d. secundum ipsius mentem.

Gregorius. *h* [*an.* 592.]

SI scripturam *i* authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere possumus.

CAP. II.

Corruit instrumentum, si testes inscripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum, vel a Notario sit confectum.

Alexander III. (*an.* 1166.)

SCripta vero *a* authentica, si testes inscripti decesserint (nisi per manum publicam facta fuerint, ita quod appareant publica, aut authenticum sigillum habuerint, per quod possint probari) non videntur nobis alicujus firmitatis robur habere.

CAP. III.

Rescriptum Apostolicum propter rasuram in loco non suspecto non censetur vitiosum. h. d. secundum mentem.

Idem. (*an.* 1166.)

EX literis vestris *b* accepimus, quod cum causa, quæ inter magistrum A. & R. super capella de Ambitoria *c* vertitur, de mandato nostro susceperitis terminandam, præfatus R. literarum sibi copiam fieri postulavit. Qui cum eas argueret falsitatis, quia in narratione facti abrasæ sunt, ubi scriptum est, jura prochialia: [*& infra.* 1] Dicimus, quod propter abrasionem illam judicari falsæ non possunt, nec etiam haberi suspectæ, præsertim cum & privilegia in possessionibus abradantur, & literæ in narratione facti [si erratum est] possunt incunctanter abradi.

(*1 Nos autem inspicientes literas vestras.*)

CAP. IV.

Redarguenti privilegium de falso, Judex faciet illud exhiberi coram Judice, & paucis, & in loco congruo, & securo: & interim stabitur sententiæ latæ per illud.

Idem *Eboracensi* d *Archiepiscopo.* [*an.* 1165.]

ACcepimus *e* literas, quas Abbas sancti Augustini contra Cantuarien. Archiepiscopum transmisit: (*& infra.* 1) Cum privilegia non inspecta non valeant argui falsitatis, & difficile sit, & *f* periculosum, ea apud sedem Apost. exhiberi: præcipimus, ut vel exhibeantur eidem Archiepiscopo in claustro prædictorum fratrum, vel in alio loco congruo, & securo, usque ad nativitatem proximam sancti Joannis Baptistæ. Si vero nec venerit, nec sufficientem responsalem miserit, ei perpetuum silentium imponatis ipsa ulterius arguendi. Interim autem nolumus illa privilegia vacillare: sed præcipimus sententiam, quæ eorum obtentu super statu monasterii lata est, inviolabiliter observari: [*& infra.*] Jubemus etiam, ut Archiepiscopum in inspectione privilegiorum 12. hominum numero faciatis esse contentum.

[*1 Nos itaque attendentes tempus ad prosequendam appellationem præscriptum nullatenus expectandum.*]

CAP. V.

Instrumentum, vel privilegium, quo quis utitur coram Judice, adversario integraliter legi non debet: sed solum illud capitulum, de quo agitur, edi debet.

Celestinus III. *Abbati sancti* g *Secundi.* (*an.* 1194.)

COntingit interdum *h*, ut dicitis, quod quandocunque cum aliquo litem habetis, privilegium vestrum adversæ parti cogimini plenius exhibere: unde accidit, quod occasione unius capituli, super quo convenimini, plurima litigia suscitantur: (*& infra.* 1) Consult. tuæ taliter respondemus, ut quandocumque super exhibendo privilegio, vel indulgentia, seu instrumento fueritis requisiti, presente Judice, aut aliquibus prudentibus viris deputatis ab ipso, audiente parte contraria, tantummodo recitetur, ita quod si super uno tantum capitulo *i* quæstio fuerit, illud solummodo describatur, & adversæ parti copia ejus fiat.

[1 Et

a *Nos igitur taliter &c.* b *Adde quod de jure civili multantur. conc. l. 1. ff. si quis jus dicen. non obtem.* c *In quibusdam, B. Episcopo.* d *Cormen. al. Cermen. al. Tremen.* e *al. M. & L. fl. fin. C. de hæret. l. quotiens. ff. de quæst. & l. cum probatio. ff. de prob.* g *Dictio, ei, deest.* h *l. 2. epist. 3. c. 42. registri.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* b *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* c *Ambitiona. al. Alodon.* d *Male Episcopo.* e *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Vid. Guid. Pap. hic. & Petr. Blesens. epist. 201.* f *etiam.* g *In Cod. Barb. Fromundi, & eiusdem conventui.* h *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. vid. Bart. & Bald. in l. fin. C. de prec. Imp. off. Bart. & Angel. in l. fin. C. de bon. jud. auct. poss. Felin. in c. 1. sup. de prob. Bald. & doct. in l. incivile. ff. de legib.* i *al. articulo.*

(1 *Et sic evidenter æmuli multarum cavillationum argumenta recipiunt, quibus etiam pacem, & tranquillitatem vestram impugnant. Quia vero interest nostra jurgiis suscitandis obviare, & suscitata decidere.*)

CAP. VI.

Instrumentum publica manu non confectum, habens sigillum, cujus literæ non sunt legibiles, vel scripturæ deletæ, vel enormem patitur fracturam, non probat. Hoc dicit, prout magis facit ad titulum. Et est casus quotidianus, & notabilis pro istis sigillis antiquis. Pannor.

Innocentius III *Mediolanensi Archiepiscopo.*

[*an.* 1208.]

INter dilectos *a* filios G. Abbatem sancti Donati de Scozula, & B. Procuratorem tuum, super subjectis articulis, diu fuit in nostro auditorio litigatum. Petebat siquidem Abbas nomine monasterii sui a præfato Procuratore tuo, nomine Mediolanen. Ecclesiæ, restitui monasterio memorato portum Scozulæ, cum honore, districtu, & jurisdictione loci præfati, dicens ad monasterium hæc omnia pertinere, hoc ipsum dicens de hominibus, qui habitant in curte Berunen. *b* & tenent res monasterii in Granlia: de quibus monasterium obtinuerat in judicio possessorio per sententiam Episcopi Veronensis. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis: salvo in omnibus jure addendi, vel diminuendi, satagens comprobare omnia, quæ præmissa sunt, ad suum monasterium pertinere. Primo per privilegium Luitardi Comitis, quondam Episcopi Lucani *c*, qui monasterium ipsum fundaverat, & ei, quæ præmissa sunt, donaverat universa. Secundo per instrumentum sententiæ Asperti, quondam Mediolanens. Archiepiscopi, quam ex delegatione Ludovici *d* Imperatoris tulit super his, pro monasterio, contra A. præfati Luitardi nepotem, qui super his monasterium molestabat. Tertio per privilegia Romanorum Imperatorum, & præsertim Henrici, qui præmissa omnia monasterio confirmabat, vel etiam conferebat. Quarto per instrumenta locationum, quas fecerant diversis personis Abbates monasterii memorati. Testes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quod monasterium a 60. annis & citra *e* & a 50. annis & supra possederat supradicta: & quod fama publica erat, ea omnia præfato monasterio a jam dicto Luitardo fuisse donata. Sed contra privilegium donationis a Procuratore tuo multa fuerunt objecta. Primo, quia ibi maxime apparebat consumptum (videlicet in annotatione indictionis) ubi potuisset falsitas facilius deprehendi. Secundo, quia cum charta vetustissima videretur, recentior apparebat scriptura, tanquam non illo tempore facta fuisset. Tertio, quia falsum sigillum vitiose videbatur appositum, eo quod a media parte sigilli apparebat quædam imago, non cum mitra in capite, sed cum pileo: nec induta Pontificalibus, sed regalibus indumentis *f*, tenens in manu non baculum pastoralem, sed quasi sceptrum regale, cujus facies non apparebat integra, sed dimidia, tanquam in illa medietate respiceret aliam mediam, quæ tamen tota vacua remanebat, sed quædam imago videbatur ex ea fuisse deleta: quia cera in ea parte, nec in colore, nec in planicie, reliquæ parti similis apparebat: unde non Episcopi, sed Imperatoris videbatur fuisse sigillum, quia *g* in una medietate Cæsaris imaginem exprimebat, & in altera medietate præsumebatur vel filii, vel conjugis imaginem habuisse: nam in ipso sigillo nullæ aliæ literæ apparebant, nisi quæ nomen proprium cum hac adjectione, Dei gratia, designabant. Sed cum proprium nomen ipsius Episcopi fuerit Luitardus, & in nomine proprio, quod exprimebat sigillum, deletæ fuerant duæ literæ: secunda, quæ erat inter l. & t. & sexta quæ fuerat inter r. & u. ita, quod si secunda o. & sexta fuisset i. proculdubio non Luitardus, sed Lotharius legeretur: quod etiam inde convinci *a* poterat, quod secundum dispositionem aliarum literarum inter l. & t. non erat spatium, nisi quod potuisset unam literam continere: cum secundum integritatem hujus nominis, Luitardus, inter l. & t. duæ literæ sunt diversæ: præterea inter r. & u. tam modicum erat spatium, ut in eo nec hæc litera d. quæ majus occupat spatium, sed hæc litera i. quæ minimum occupat, videretur formata fuisse. Rursus cum cera sigilli ab interiori parte vetustissima esset, cera, quæ posita erat ab exteriori parte quasi ad conservationem sigilli, recens erat, & mollis. Quod cum diligenter investigatum fuisset, certo certius est compertum, quod sub vetusto sigillo charta fuerat perforata, & per glutinum novæ ceræ, quæ posita fuerat exterius, quasi ad conservationem sigilli, vitiose fuit ipsi chartæ subjunctum. Eadem falsitatis specie, per vitiosam videlicet appositionem sigilli, cætera fere privilegia Romanorum Impp. præter privilegia Henrici, vel falsa reperta sunt, vel falsata. Sed & ipsum Henrici privilegium ad fidem instruendam non videbatur sufficere, quia nec erat publica manu confectum, nec sigillum habebat authenticum, eo quod erat ex media fere parte consumptum, nec plus de nomine proprio, nisi ultima medietas, videlicet, icus; nec de cæteris literis, nisi hæc adjectio, Dei gratia, apparebat, ita quod ex literis ipsis non magis poterat comprobari fuisse sigillum Henrici, quam Ludovici. Instrumentum quoque sententiæ multis modis inveniebatur suspectum, tum quia in ipso quædam apparebant lituræ: tum quia subscriptio Notarii videbatur manus alterius fuisse, quam subscriptio *b* instrumenti, quum tamen Notarius in subscriptione profiteretur se instrumentum manu propria conscripsisse. Litera quoque recentior videbatur, quam charta, & a qua videbatur encaustum *c* infectum, ut antiquius appareret. In omnibus *d* autem Imperialibus privilegiis, quæ posteriora fuerant, nulla est habita mentio de illa sententia, quamvis in eorum aliquibus mentio facta fuerit Luitardi, qui dicebatur donationem fecisse. Porro si legitimum esset instrumentum sententiæ, per illam tamen sententiam nullum Mediolanen. Archiepiscopatui præjudicium poterat generari, cum ipsa sententia lata fuerit inter alios: & res inter alios acta alii non præjudicet *e*. Nec attestationes, quæ continebantur in instrumento sententiæ, per quas legitima donatio Luitardi videbatur esse probata, poterant eidem Archiepiscopatui nocumentum aliquod irrogare, cum inter alias personas, & in alio judicio receptæ fuissent. Cæterum memorati Henrici privilegium, quod non solum confirmationis, sed etiam donationis videbatur fuisse, unde rerum dominium donatarum intelligi forte poterat monasterio acquisitum, quamvis ex forma petitionis, quæ in ipso privilegio declaratur, confirmatorium videretur, ut tamen intelligatur eo modo, quo magis posset valere: distinguendum videbatur, ut idem Henricus alia donaverit, & alia confirmaverit: cum eadem legitime nequivissent confirmari pariter, & donari: confirmari, tanquam prius habita, & possessa: donari, tanquam tunc tradita, & concessa: ac per hoc illa non poterant intelligi per privilegium illud donata, sed confirmata, cum juxta *f* legum

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* b *al. Biniens.* c *Licinien.* d *Lodvici.* e *al. infra.* f *Dictio, indumentis, deest in nonnullis vetustis exempl.* g *al. quod.*

a *Conjici.* b *superscriptio.* c *al. incaustum. est autem encaustum librariorum atramentum, de quo Cæl. Rhodig. l. 7. lect. antiq. c. 31.* d *etiam.* e *Vid. l. 3. & ibi Doct. & Bart. D. Jud. sol.* f *Juxta sanctiones legitimas, quod meum est ex una causa, amplius meum fieri non possit.*

legum sanctiones, quod meum est, ex alia causa meum fieri non possit, nisi desierit esse meum: [*& inf.* 1] Cum ergo privilegium Henrici confirmatorium tantum extiterit, saltem quoad illa, quæ deducta sunt in judicium, si principale non tenuit, nec accessorium, quod ex eo, vel ob id dignoscitur esse secutum: (*& infra.* 2) Per istrumenta vero locationis nec est utrique probata proprietas, nec ad plenum possessio, cum ad probationem rei propriæ, sive ad defensionem non sufficiat facta locatio: (*& inf.*) Cum autem super his fuisset diutius litigatum, quia legitime probata non fuerant, quæ petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem tuum nomine tuo, & Mediolan. Ecclesiæ sententialiter duximus absolvendum: quoniam cum obscura sunt jura partium, consuevit contra eum, qui petitor est, judicari.

[1 *Præsertim cum pars monasterii visa fuerit comprobare, tum per privilegium concessionis, tum per instrumentum sententiæ, vel illa quidem legitime fuerant a Luitardo donata, & illa donatione per totum judicium est usa. Unde post donationem hujusmodi eadem eidem non poterant redonari.*]

[2 *Pari modo cætera privilegia Romanorum Imperatorum, etiamsi varia fuissent ac sine suspicione reperta, ad probationem tamen invalida probarentur.*]

CAP. VII.

Non valent literæ super absolutione voti per cruce signatos impetratæ, tacita veritate, vel expressa falsitate.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*an.* 1208.)

QUod super his: [*& infra.*] Quæsivisti *a*, quid agere debeas circa cruce signatos, qui dicentes se ab Apostolica sede redire, super absolutione sua ignota Cardinalium sigilla reportant: cum eis super impedimentis expositis non fuisset de levi credendum. Ad quod taliter respondemus, quod si quandoque talibus literas indulgemus, illis, qui personas, & facultates eorum plenius noverunt, hoc modo scribimus, ut super impedimentis expositis (inquisita diligentius veritate) statuant circa illos, quod animarum saluti, & succursui terræ sanctæ magis noverint expedire: providentes attentius, ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Unde si tales per suppressionem veritatis, aut falsitatis expressionem, literas non solum Cardinalium, sed etiam nostras, nec solum dubias, sed etiam certas constiterit impetrasse, carere volumus impetratis, & eis non obstantibus ad voti executionem compelli.

CAP. VIII.

Si de extravaganti dubitatur, an decretalis sit authentica: aut est juri consona, & tunc judicatur secundum illam, aut dissona, & tunc Papa consulitur.

Idem *Heliensi Episcopo.* (*an.* 1208.)

PAstoralis *b*, &c. [*& infra.* 1] Auctoritate præsentium duximus statuendum, ut cum aliqua decretalis, de qua Judex merito dubitet, allegatur: si eadem juri communi sit consona, secundum eam non metuat judicare; cum non tam ipsius, quam juris communis auctoritate procedere videatur. Verum si juri communi sit dissona, secundum ipsam non judicet, sed superiorem consulat super ea.

[1 *Quæsivisti etiam, quibus indiciis fides sit adhibenda Decretalibus, de quorum auctoritate Judex potest non immerito dubitare, cum plures inveniantur in compilatione scholarium, & allegentur in causis, de quibus per bullam non constitit, nec ipse per metropoles insinuatæ fuerunt. Quia igitur sæpe contingit, quod etiam coram nobis decretales hujusmodi proponuntur, quas esse authenticas dubitamus. f. t. benignius respondentes.*]

CAP. IX.

Post Publicatas attestationes usque ad conclusionem possunt instrumenta produci. hoc primo. *Consuetudo loci facit instrumentum authenticum.* hoc secundo.

Idem *Episcopo sancti Andreæ, & Abbati de Broch.* (*an.* 1206.)

CUm dilectus *a*: [*& infra.*] Ad secundam quæstionem duximus respondendum, quod utraque pars potest instrumentum etiam post publicationem attestationum usque ad definitivæ sententiæ calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum. Super tertio vero articulo respondemus, quod si consuetudo illius patriæ obtineat approbata, ut instrumentis illius Regis fides adhibeatur, vos ea secure poteritis admittere: præsertim cum supradictus Rex tantæ fuerit honestatis, quod ipsius instrumenta maximæ auctoritatis sint in partibus *b* Scoticanis.

CAP. X.

Falsitas instrumenti, vel quod deest instrumento, probari potest per testes.

Idem *Petro civi Viterbiensi.* (*an.* 1206.)

CUm Joannes *c* Heremita a te centum, & triginta libras Senen. ex causa mutui coram Donadeo, & Joan. Judicibus Viterbien. petiisset, & tu ex adverso proponeres, quod cum idem in centum, & octoginta libris tibi pro pretio domus, quam eidem vendideras, teneretur, centum triginta libras ex illis non immerito debebat compensare. Tandem cum super hoc, & quibusdam aliis articulis inter vos fuisset aliquandiu litigatum, Judices attestationibus publicatis te sententialiter condemnaverunt, ut eidem prædictæ domus possessionem vacuam *d* traderes, & a creditoribus liberatam: [*& infra.*] Cum igitur ab hac sententia ad nostram audientiam duxeris appellandum, & nos tam tibi, quam prædicto Joanni T. Subdiaconum, & Capellanum nostrum dederimus auditorem, ex parte tua fuit propositum, supradictæ domus venditionem non puram, sed conditionalem potius extitisse, ac nullatenus te teneri ad traditionem ipsius, quatuor nihilominus testibus ad hoc probandum inductis, quod etsi novum esset capitulum, pendebat tamen ex veteri, qui jurati deposuerunt, se interfuisse contractui inter te, & prædictum Joannem super eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarum pretium tibi fuerat constitutum, tali videlicet adjecta conditione, ut tu domum ipsam inhabitares libere in vita tua, & post obitum tuum M. & R. natis tuis, ejusdem Joannis nepotibus, remaneret: cujus conditionis intuitu domum ipsam eidem Joanni pro minori pretio vendidisti, cum a G. morandi pro ipsa ducentas libras potuisses habere: anni vero, mensis, & diei, quo venditio facta fuit, iidem testes se dixerunt minime recordari. Dictus vero Joannes venditionem non conditionalem, sed puram proposuit extitisse, ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum: [*& infra.* 1] Tabellionem quoque, qui confecerat instrumentum, & unum ex testibus in instrumento subscriptis ad id probandum induxit: [*& infra.* 2] Porro cum dubitatio fuisset exorta, utrius deberet probatio prævalere, pro tua fuit parte propositum: quia etsi eandem vim obtineant instrumentorum fides, & depositiones testium, in litibus exercendis, non tamen quodlibet instrumentum tanti debet esse momenti, ut trium vel plurium idoneorum testium depositionibus præferatur: [*& inf.* 3] Ad hoc autem idem Joan. ex adverso respondit, quod cum intentionem suam per jam dictum fundaverit instrumentum, ac tu in modum exceptionis venditionem ipsam non pure, sed conditionaliter celebratam esse proponas, nec

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Bart. & DD. in l. cum prolatis. ff. de re judic.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Scotianis.* c *C.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* d *Quando dicatur vacua possessio, Vide per Ang. & Legistas in l. in conventionalibus. §. si quis vacuam. ff. de verb. oblig. gloss. in §. quod autem. Instit. de usucap.*

a, nec per testes ad hoc a te inductos de certo fuerit tempore facta fides, & ideo non appareat, quod super illa venditione deponant, quam constat per dictum instrumentum determinato tempore fuisse contractam, hujusmodi probatio videbatur inefficax ad intentionem contrariam elidendam. Verum responsionem istam esse proponebas invalidam: quoniam cum utraque pars a nobis interrogata, fuisset in jure confessa, quod unica tantum venditio super domo contracta fuerit, & ex depositionibus testium liqueat venditionem conditionalem fuisse: ex utriusque confessione colligitur, ejusdem domus venditionem conditionalem extitisse, non puram, non obstante quod ipsa interrogatio facta fuerit, postquam a partibus extitit in causa conclusum, cum Judex (qui usque ad prolationem sententiæ debet universa rimari) possit interrogare de facto, quotiens dubitationis aliquid *b* occurrit: [*& inf.* 4] De consilio fratrum nostrorum pronunciavimus, venditionem prædictæ domus fuisse conditionaliter celebratam, & te ob hoc *c* nullatenus obligatum ad traditionem ipsius: super hoc memorato Joanni silentium imponentes. Sententiam vero Judicum prædictorum, qui alias juste pronunciasse noscuntur (cum hujusmodi exceptio coram ipsis nec probata fuerit, nec objecta) quoad dictum capitulum infirmamus, eam quoad alios articulos auctoritate *d* Apostolica confirmantes.

[1 *In quo profitebaris, te propria voluntate vendidisse, ac tradidisse domum ipsam eidem Jo. Heremitæ, & postea CLXXX. librarum pretium recepisse.*]

[2 *Sed licet tabellio venditionem puram extitisse firmavit, prout in serie instrumenti continetur, utrum tamen sub conditione, vel pure fuerit contractus initus, dixit se minime recordari.*]

[3 *Satis est etenim, si propter tabellionis auctoritatem, qui suum officium fideliter adimplere præsumitur, cum ad hoc ex juramento teneatur, tanta fides adhibeatur instrumento confecto, quanta foret duobus idoneis testibus adhibenda: sed cum per quatuor testes omni exceptione majores fuerit manifeste probatum, supradictam venditionem fuisse conditionaliter celebratam, eorum depositiones asserunt instrumento merito præferendas.*]

[4 *His igitur, & aliis tam coram nobis, quam coram prædicto Capellano propositis, & plenius intellectis.*]

CAP. XI.

Defectus literæ non vitiat rescriptum.

Honorius III. (*an.* 1222.)

EX parte *e* charissimæ in Christo filiæ B. quondam Anglorum *f* Reginæ fuit propositum: [*& infra.*] Quia rescriptum Apostolicum pro eo quod in hac dictione, spoliarunt, hæc figura O. deerat, asseritur vitiosum: mandamus, quatenus hoc non obstante in negotio ipso ratione prævia procedas.

CAP. XII.

Licite appellatur a Judice, qui parti hoc petenti non facit edi communia instrumenta.

Gregorius IX. *Priori sancti Bartholomæi, & Decano de Arcubus London.* (*an.* 1232.)

G. Perpetuus Vicarius Ecclesiæ de Recham. nobis exposuit, quod cum Prior, & Conventus de Ledis eum super decimis coram Judicibus auctoritate Apostol. convenissent, & dictus G. super similibus coram ipsis reconvenisset eosdem, quia dicti Judices copiam quorundam instrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum. &c.

CAP. XIII.

Scripturæ contrariæ ab eodem productæ, fidem non faciunt.

Idem. (*an.* 1230.)

IMputari ei *a* potest, qui contrarias inter se scripturas in judicio protulit, fidem sibi adinvicem derogantes, cum in ipsius fuerit potestate, quam voluerat, non proferre.

CAP. XIV.

Si in instrumento debiti exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probet indebitum: si non exprimitur, necesse est, ut creditor probet id fore debitum.

Idem.

SI cautio, quam a te indebite proponis expositam, indeterminate loquatur, adversarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam, propter quam hujusmodi scriptura processerit, expresseris in eadem, confessioni tuæ statur: nisi probaveris te id indebite promisisse.

CAP. XV.

Auctoritate Ordinarii potest Notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.

Idem *I. tabellioni.*

CUm P. tabellio morte *b* præventus, quædam non perfecerit instrumenta, quæ in notam redacta fuerant ab eodem: ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate ordinarii Judicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

CAP. XVI.

Instrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate Ordinarii, eandem vim habet cum originali.

Idem.

SI instrumenta propter vetustatem, vel propter aliam justam causam exemplari petantur: coram ordinario Judice, vel delegato ab eo specialiter præsententur: qui si ea diligenter inspecta in nulla sui parte vitiata repererit, per publicam personam illa præcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

TITULUS XXIII.

DE PRÆSUMPTIONIBUS.

CAP. I.

Sicut manifeste nocens est pœnæ obnoxius, ita & occultus, licet postea dicat se joco fecisse.

Salomon *in Parabolis.* c

SIcut noxius est, qui mittit lanceas, & sagittas in mortem: ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus, dicit, ludens feci.

CAP. II.

Ex violenta præsumptione fertur definitiva, & est casus notabilis.

Idem. *d*

AFferte mihi gladium. Cumque attulissent, ait: dividite infantem vivum, & date dimidiam partem uni, &

a *Infero quod per confessionem rei, ubi debitum est liquidum, admittitur recompensatio. concor. l. Julianus. §. offerri. ff. de act. empt.* b *vide l. ubicunque. de interr. act. l. 1. & 2. eod. tit.* c *Hæc duo verba, ob hoc, desunt in vetustiorib.* d *hæc verba, auctoritate Apostolica, desunt etiam.* e *vid. Rom. cons. 348. Bald. in l. imperator. ff. de stat. hom. & Jas. in l. si quis mihi bona. de acq. hæredit.* f *Anglicorum.* g *Lugdun.*

a *Vide Anton. de Butr. in c. in nostra, sup. de testibus, & c. ex tenore. sup. de rescript. Bart. & Salic. in l. scripturæ. C. de fide instrum. Bald. in l. imperator. 1. ff. de stat. hom.* b *Vide Matth. de afflict. super const. Neapol. in c. Bajulos omnes not. 13. & seq. Bal. cons. 62. l. 5. Alex. cons. 136. & 151. l. 1.* c *Cap. 26. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* d *in judicio duarum mulierum, l. 3. Reg. c. 3. & cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

& dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad Regem; (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo). Obsecro domine, date illi infantem vivum, & non occidatur: e contrario alia *a* dicebat: nec mihi, nec tibi sit: sed dividatur. Respondit Rex & ait: Date huic infantem vivum, & non occidatur, hæc est enim mater ejus.

CAP. III.

Conversatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute.

Hieronymus *super Parabolis.* b [*an.* 390.]

EX studiis suis intelligitur puer *c*. Quemcumque enim virtutibus studere, cum modestia continentiæ, auditioni sapientum, observantiæ mandatorum Dei, maxime simplicitati, & humilitati videris, hujus munda, & recta opera intellige.

CAP. IV.

Præsumitur contra illum, qui dilationibus subterfugit judicium.

Bonifacius Papa *Episcopis Galliæ.* (*an.* 422.)

NUllus dubitat *d*, quod ita judicium nocens subterfugit, quemadmodum ut absolvatur, qui est innocens, quærit: confitetur enim de omnibus, quisquis se subterfugere judicium dilationibus putat.

CAP. V.

Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.

Gregorius *in homilia.* e (*an.* 600.)

NOnne *f* bene dicimus, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo.

Duo quippe illata fuerunt ei: unum negavit, alterum tacendo concessit.

CAP. VI.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Idem *Maximo Episcopo.* g

MAndata cœlestia efficacius gerimus *h*, si nostra cum fratribus onera partiamur. Proinde super cunctas Ecclesias Siciliæ te vices sedis Apostolicæ ministrare decernimus.

Quas non loco tribuimus, sed personæ. Quia ex transacta in te vita didicimus, quid de subsequenti conversatione tua præsumamus.

CAP. VII.

Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini.

Idem. *i*

QUosdam: [*&* κ *inf.*] Aphrica vero, qualiter mortalitate, & languoribus vastetur, quanto viciniores estis, credo quod subtilius cognovistis.

CAP. VIII.

Præsumitur factum notum in vicino loco, quod est notum in remoto.

Idem *Victori Episcopo.* l

QUanto: [*& infra.*] Latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinquo pervenit.

CAP. IX.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Hieronymus *super Osee.* m [*an.* 390.]

SCribam eis multiplices leges meas. Ex prius datis, & neglectis apparet, quod has negligent.

CAP. X.

Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non est verisimile.

Alexander III. *Decano Cassien.* a [*an.* 1170.]

QUia verisimile *b* non est, quod H. Presbyter personatum Ecclesiæ R. Capellano concesserit, & ab eo ejusdem Ecclesiæ acceperit vicariam: Provideas, ne super hoc probationem recipias, nisi communis loci fama id habeat, vel tales personæ appareant, de quibus verisimile non sit, quod debeant dejerare. Quoniam sæpe contingit, quod testes facile corrupti inducantur ad falsum testimonium proferendum.

CAP. XI.

Per cohabitationem diutinam, & famam de matrimonio, & contractibus matrimonialibus, ac alia adminicula probatur matrimonium. Pannor.

Idem *Genuen.* c *Archiepiscopo.*

ILlud quoque *d* nobis innotuit, quod cum libera mulier per decem annos, & ultra cuidam servo scienter cohabitaverit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipsum asserit suum non esse maritum. Verum vir eam vendicans in uxorem, ostendit publicum instrumentum, in quo sese conjuges nominant, & per quod ipsum ei donationem propter nuptias fecisse apparet. Mulier vero instrumentum illud asserens vitiosum, ut servo dominus fraudaretur, plures testes produxit, quod ille ab amicis ejus sæpe rogatus, ut eam desponsaret, nec desponsasse, nec desponsaturum se ipsam firmiter asserebat: vir autem nonnisi prædicto instrumento, & quibusdam testibus, qui viderant eam annulos deferentem, ipsam probavit uxorem: sed mulier de more illarum, quæ panes vendunt, se annulos detulisse dicebat. Verum, quia in hujusmodi dubietate, fama viciniæ magis debet attendi, si fama loci habet, quod vir ipsam in lecto *e*, & in mensa sicut uxorem tenuerit (cum matrimonium sit maris, & fœminæ conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens) cogenda est mulier, ut eidem viro affectu serviat conjugali, præsertim si præscriptum instrumentum ab eo conditum fuerit, qui officium suum fideliter adimplevit.

CAP. XII.

Per violentam præsumptionem probatur carnis copula.

Idem *Archid. Genuen.* f

LIteris *g* fraternitatis tuæ receptis nobis innotuit, quod cum P. ab. A. muliere, quam in uxorem acceperat, peteret separari, accusatores matrimonii produxerunt testes firmiter asserentes, quod postquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium, consanguineum viri ejusdem solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, ea (ut credebant) intentione, ut eam cognosceret carnaliter, *h* viderunt, multis locis secretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis: [*& inf.* 1] Consul. tuæ taliter respondemus, quod ex hujusmodi violenta, & certa suspicione fornicationis, potest sententia divortii promulgari: ita quidem, ut vir licentiam habeat mortua illa ducendi aliam, muliere sine spe conjugii remanente.

(1 *Et publica fama consentit, quod post contractum matrimonium se miscuerunt ad invicem, quod in præsentia tua publice, ut asseris, sunt confessi, quamvis & id se post contractum matri-*

a *Illa.* b *al. Salomon in parabolis.* c *C.* 20. *& C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. Hic spectat l. is qui §. divus ff. de tut. & cur. dat. ab his, & §. servos in gloss. desierunt. Inst. de rer. divis.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Hom.* 18. f *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. Bald. in l.* 2. *C. de sacr. Eccl.* g *Greg. l.* 2. *epist.* 4. *registri.* h *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & c.* 1. *tit. de offic. vic. in* 1. *comp.* i *Greg. l.* 7. *epist.* 123. *sive* 127. *regist.* κ *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.* l *Greg. in regist. l.* 10. *epist.* 33. *&* 34. m *Cap.* 8. *&* 10. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *al. Castrensi.* b *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Januensi.* d *Cap.* 14. *de spons. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 50. *c.* 42. e *Nota signa aliquam sicut uxorem tractandi. & vid. Bald. in c. Ego N. de jurejur. & in c. ex transmissa. de rest. spol.* f *In quibusdam deest inscriptio, ut in* 2. *comp.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. Vide Matth. sing.* 116. *& Alex. cons.* 15. *incipit, Viso processu.* h *in C. Barb. ut eam cognosceret carnaliter, viderunt, & in secretis &c.*

matrimonium fecisse negarent. Dicitur quoque de muliere prædicta, quod de marito se simulans concepisse, alienum partum jam baptizatum, ut ferunt, se mentita est peperisse, & rebaptizari faciens virum suum decepit. Procedente vero tempore cum fama empti alieni partus fraudem detegeret, parentibus, a quibus eum emerat, occulte restituit, postea veneficum potum, & alias vitæ insidias viro parasse eadem mulier perhibetur. Quia igitur nos duxit tua f. consulendos, si ad dissolvendum matrimonium prædictæ probationes sufficiant.)

CAP. XIII.

Idem dicit, ut præced. cap.

Clemens III. (*an.* 1190.)

TErtio loco quæstionis *a* hujusmodi nondum tua f. petiit explicari, an juvenis sponsam, in quam per verba de præsenti consensit, debeat uxorem habere: ad quorum matrimonium impediendum neptis ipsius sponsæ prosiliens *b*, se a juvene carnaliter præcognitam proponebat: a qua producti testes dixerunt, se pro certo credere, quod illa dicti juvenis extiterit concubina: adjicientes, quod eos insimul viderant per plana, & nemora, vias & invia, pluries convagantes: & testimonium viciniæ super hoc recepisse dicebant. Ad majorem vero certitudinem (quia minus sufficienter credidisti esse probatum, quod eadem mulier asserebat) tam ipsa, quam juvenis juramentis adstricti seorsum confessi sunt, quod se invicem carnaliter præcognoverant: licet juvenis nollet ab ea, quam desponsaverat, separari. Nos autem, quæ dicta sunt intelligentes, præsertim cum hoc non dicatur occultum, sed quasi prædicetur a pluribus manifestum, consultius esse credimus, ut matrimonialiter non *c* conjungantur, sed solutis sponsalibus separentur.

CAP. XIV.

Propter præsumptionem etiam vehementem non debet quis de gravi crimine condemnari.

Innocentius III. *Nivernen. Episcopo, & Archidiacono Bituricen.* (*an.* 1198.)

LIteras vestras recepimus *d* continentes, quod cum causa, quæ vertitur inter Altissiodoren. Episcopum, & quosdam Burgenses de Charitate, quos idem Episcopus de hæresi impetebat, vobis, & Abbati Collonensi a sede Apostolica delegata fuisset, utraque pars vos duos sub certa pœna sibi arbitros statuerunt, delegata vobis nihilominus potestate reservata: G. autem lator præsentium, unus ex illis hæresim suam fuerat publica voce confessus, & de fratre suo similiter recognoverat, quod eodem secum laborabat *e* errore: [*& infra.* 1] Nos vero prædictum G. suspectum de hæresi vehementer habuimus, tum quia quod ante dixerat, postea se dixisse negavit: tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, asserendo illum hæreticum, vel perjurium postea commisit in Deum, purgando illum de hæresi: quorum utrumque reddit illum valde suspectum: quanquam verisimilius *f* videatur, quod eo tempore, quo tanquam vere pœnitens ab hæresi revertebatur ad fidem, tam grave mendacium non dixisset præsertim in fratrem, quem tanquam charissimum, non asseruisset hæreticum, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ. Unde præsumitur, quod cum postea purgavit illum de hæresi, turpiter dejeravit. Quocirca mandamus, quatenus cum propter solam suspicionem (quamvis vehementem) nolumus illum de tam gravi crimine condemnari, talem, & tantam securitatem recipiatis ab ipso, præter juratoriam cautionem, quod timore pœnæ corporalis *a* debeat coerceri, discretam ei pœnitentiam injungentes, ex qua valeat apparere, utrum in tenebris ambulet, an in luce: utrumve sit vere pœnitens, an ficte conversus: & si eum hoc modo verum catholicum cognoveritis, non sinatis ipsum indebite molestari: alioquin eum tanquam hæreticum condemnetis.

(1 Qui cum de fide sua coram ven. f. n. Bituricen. Archid. conveniretur, eique purgatio facienda per eundem VV. qui vere pœnitens, & catholicus credebatur, esset indicta: tunc ipse VV. fratrem suum, quem publice asseruerat hæreticum, præstito juramento catholicum esse firmavit, & sic a præfato Episcopo duo contraria proponebatur dixisse: unde ab Episcopo & perjurus, & hæreticus censebatur. Ex contrario vero idem VV. proposuit, quod licet de se publice confessus fuisset, nihil tamen de fratre fuerat confessus. Unde bene poterat illum purgasse, maxime cum a duobus Capellanis de Albiniaco, qui conscientiam illius noverant, se dicat audivisse, quod tanquam catholicum poterat illum secure purgare, qui eorum literas postea vobis ostendit. Sed Episcopus super eo, quod de fratre negaverat, protinus eum per ipsum, & unum Presbyterum, & alium Diaconum coram vobis convicit: unde ipsum prolapsum in hæresim asserebat. Vos igitur in prædictum VV. contrarietates notabiles attendentes, ipsum cum literis vestris ad præsentiam nostram transmisistis, bonis ejus interim annotatis, donec de persona ejus, & bonis, quod statuendum foret, statuere curaremus, adjicientes, quod cum idem VV. apud vos cum quibusdam instaret, ut purgationem reciperetis ipsius, sicut aliorum quorundam: vos juramentum ejus, eo quod sibi contrarius videbatur, admittere noluistis, purgatione tamen pro eo per manum viij. bonorum virorum admissa: quia vero vulpeculæ, quæ moliuntur viam Domini demoliri, sagaci sunt studio capiendæ: nam vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos.)

CAP. XV.

Non præsumitur incontinens in senectute, qui in juventute continuit, maxime si est literatus.

Idem *Cenadien. Episcopo, & Abbati Deciquorum.* (*an.* 1198.)

CUm in juventute sua *b* Quinquecclesiensis Episcopus adeo se maturum, honestum, & providum exhibuerit, ut ab Ecclesia Romana meruerit pallio decorari: non est de levi credendum, quod postquam ad senilem *c* pervenit ætatem, turpiter abjecerit jugum Domini, fœtores libidinis amplexando: cum labes hujusmodi, quæ nonnunquam in juventute contrahitur, in senectute frequentius expietur. Quis præterea de facili crederet, quod vir præditus scientia literarum, propriæ salutis oblitus, ad eam passionis ignominiam se converteret *d*, ut cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum? cum etiam secundum sententias ethnicorum naturale fœdus inter tales personas nihil permittat sævi criminis suspicari *e*. Licet igitur Rex Hungariæ eundem Episcopum nobis per nuncios, & literas de tali crimine detulisset, postulans, ut malum hujusmodi perniciosum extemplo de Hungarica Ecclesia tolleremus: Quia tamen ejus suggestio non de charitatis radice procedere videbatur, noluimus aures nostras quasi malignis delationibus inclinare. Sed *f* ut probaremus, si spiritus esset ex Deo, Auriensi *g* Episcopo dedimus in mandatis, ut prudenter, & caute a Coepiscopis indagaret, utrum præfatum Episcopum crederent tali labe respersum. Qui nobis postmodum rescripserunt, quod eum virum honestæ

a *Cap. 8. tit. de sponsal. in 2. comp.* b *Quod sit audiendus, qui suam turpitudinem allegat ob animæ periculum evitandum, vide Jason. in l. jusjurandum. quod ex conventione. §. procurator. ff. de jurejur.* e *junguntur.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *Quid contineatur sub hoc, infra patet in gloss. super verb. purgando.* f *videtur. al. videbatur.*

a *Temporalis, in omnib. vet. lib. & in vet. comp.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *postq. venit ad similem ætatem &c.* d *converterit.* e *vid. l. ut vim. & ibi gloss. & Doct. ff. de justit. & jur.* f *al. Sed ut probaremus spiritus, si essent ex Deo &c.* g *Januensi.*

honestæ conversationis esse credebant, personam illius multipliciter commendantes.

CAP. XVI.

Is, pro quo beneficiando scribitur cum clausula, si idoneus fuerit, non tenetur probare se idoneum, cum idoneus præsumatur.

Idem a *Archidiac. & Præposito Mediolan.*

(*an.* 1200.)

DUdum *b* Archidiac. Mediolan. dedimus in mandatis, ut C. Scholarem a Presbytero sancti Victoris in Clericum ejusdem Ecclesiæ recipi faceret, & in fratrem: *c* [*& inf.*] Sed Presbyter memoratus Archidiaconi declinans examen, asseruit, quod nequaquam sufficiebant duobus Clericis facultates Ecclesiæ memoratæ, adjiciens, quod prædictus C. non erat idoneus ad illius Ecclesiæ beneficium obtinendum: [*& inf.*] Causam vobis duximus committendam ita, ut ex illa clausula, scilicet, si persona fuerit idonea, quæ nostro rescripto reperitur inserta, eidem Scholari probandi se idoneum nulla necessitas imponatur: cum prima facie præsumatur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur.

TITULUS XXIV.

DE JUREJURANDO.

CAP. I.

Agi potest ad relaxationem juramenti, cujus implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis. h. d. quoad intellectum, & est casus notabilis. Abbas.

Gregorius III. *d universis Christianis.* (*an.* 735.)

EX administrationis: *e* [*& infra.*] Mandamus, quatenus creditores ad juramenta super usuris sibi solvendis præstita, relaxanda *sub contradict. app. ob.* Ecclesiastica districtione cogatis.

CAP. II.

Non valet juramentum præstitum a Prælato de non repetendis rebus Ecclesiæ. Vel sic: A juramento meticuloso fit absolutio per Judicem Ecclesiasticum.

Gregorius *in Registro. f*

I. PErvenit ad nos *g* Laudicen. Episcopum ob Ar. Comite rebus suis spoliatum, & jurare compulsum, quod non repeteret sic ablata. Cognita igitur contumelia, valde doluimus: asserentes ipsum Episcopum nullius juramenti vinculis super hoc posse constringi: quem tamen absolvimus, quia nefandissima coactione juravit.

CAP. III.

Non dejerat, qui juramenti implementum in melius commutat. Et non adstringitur quis juramento ad implendum, quod juravit, si ab alia parte non impletur, cujus respectu præbuit juramentum.

Idem *Regi Francorum.*

II. PErvenit *h* ad nos: [*& infra.* 1] Non enim propositum aut promissum infringit, qui in melius illud commutat. Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento, vel fidei obligatione, interposita conditione firmasses, aliquatenus teneris, si constat eum conditioni minime paruisse.

[1 *Quod cum jam pridem ad partes Alverniæ, &c.*

CAP. IV.

Ponitur forma juramenti septem capitula continens, secundum quam jurant Papæ Episcopi: sed hodie omnes recipientes dignitatem a Papa sibi jurant. Hoc sit pro summario, & divisione.

Idem *Petro Subdiacono.*

EGo *a* N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis ero sancto *b* Petro, sanctæque Romanæ Ecclesiæ, dominoque meo Papæ C. ejusque successoribus canonice intrantibus. Non ero neque *c* in consilio, neque in facto, ut vitam perdat, aut membrum *d*, vel capiatur mala captione. Consilium, quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit, ad ejus *e* damnum nulli pandam: Papatum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & regulas sanctorum patrum adjutor ero ad defendendum, & retinendum (salvo ordine meo) contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam: nisi præpeditus fuero canonica præpeditione. Legatum Apost. sed. quem certum esse cognovero, in eundo, & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Limina Apostolorum singulis annis aut per me, aut per certum nuncium visitabo: nisi eorum absolvar *f* licentia. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta *g* Evangelia.

CAP. V.

Non tenetur Clericus Episcopo suo obedientiæ juramentum præstare, nisi ratione administrationis sibi concessæ.

Urbanus Papa. (*an.* 228.)

NUllus Episcopus Clericos suos (nisi forte, quibus *h* Ecclesiasticarum rerum commissa fuerit dispensatio) sibi jurare compellat.

CAP. VI.

Qui se obligavit ad usuras solvendas, solvere non cogitur, nisi juraverit: quo casu cogitur, sed repetit.

Alexander III. *Episcopo Vigilen.* (*an.* 1180.)

DEbitores *i* ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debent. Si vero de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt domino reddere juramentum. Et cum usuræ solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica severitate (si necesse fuerit) compellendi.

CAP. VII.

Debitor, qui juravit creditori nullum gravamen super re pignorata inferre, donec solverit debitum, non auditur repetens pignus, volendo compensare fructus in sortem: sed debet prius debitum integraliter solvere, & demum rem cum fructibus inde perceptis exposcere. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.*

I. AD nostram noveritis audientiam pervenisse *k*, quod cum P. quibusdam hominibus certam summam pecuniæ mutuasset, quasdam ab eis possessiones, & reditus recepit in pignore, ipsos juramenti religione adstringens, quod super illis, donec solverent sibi pecuniam, nullum ei gravamen inferrent. Licet autem de possessionibus illis, & reditibus nondum sortem, deductis expensis, receperit *l*, tu tamen, frater Archiepiscope, eum propter hoc excommunicationis vinculo adstrinxisti: [*& inf.* 1] Ideoque mandamus, quatenus recepta a præfato P. sufficienti cautione, quod vestro debeat parere mandato, absolvatis eundem. Deinde debitores ejus, qui prædictas possessiones, & reditus contra juramentum subtraxisse dicuntur, si ita est *m*, eos Ecclesiastica censura cogatis, ut hæc restituant,

nec

---

a *Archiepiscopo.* b *Ex hac Decr. collige, quemlibet præsumi bonum, de quo art. præter. Fel. vide Alex. cons.* 127. *incip. Salvatoris in* 3. *volum.* c *vide Angelum.* d *In duobus vetustissimis, nonus: in cæteris* 3. *habetur; in uno octavus, quod rectius videtur. Hoc caput inordinate, & præpostere sequentibus est præpositum cum sit ex sec. compil. sequentia ex* 1. e *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* f *al. ex Registro Gregorii* g *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p.* 17. *c.* 7. h *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. Sed neque hoc c. dicit Ant. August. se invenire in reg. B. Gregor. vide B. Thom.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *& q.* 88. *art.* 2. *&* 12.

a *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *al. beato.* c *dictio, neque, abest.* d *Quid appel. membri veniat, Bartol. in l.* 2. *ff. de pub. jud. Auth. sed novo jure. C. de serv. fugit. &* 89. *dist. c. singula.* e *eorum.* f *al. absolvat.* g *Sancta Dei.* h *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compilat. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p.* 16. *c.* 4. k *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* l *vid. l.* 1. *cum not. C. de fruct. & lit. expen.* m *Cod. Barb. Si ita est, per censuram Ecclesiasticam cogatis.*

nec sibi molestias inferant, donec ei pecunia persolvatur. Cum autem ei pecuniam, sicut juraverunt, persolverint: vos ipsum ad restituendum, quidquid (deductis expensis) ultra sortem recepisse constiterit, inducere studeatis: & si commonitus non fecerit, in eandem excommunicationis sententiam reducatis eundem.

[1 *Exinde vobis literas nostras cogimur destinare, præsertim cum ille, sicut asserit, sorte sua velit esse contentus.*]

CAP. VIII.

Si juramentum per metum extortum servari potest sine interitu salutis æternæ, servandum est: Ecclesia tamen Romana consuevit a tali juramento absolvere.

Idem Alexander III. *Senon. Archiepiscopo.* (1180.)

SI vero *a* aliquis quenquam gravissimo metu sub religione juramenti suum jus refutare coegerit, ipsumque sibi retinuerit, quia nos consulere voluisti, an alter eorum, vel neuter id habere debeat: Duximus tibi respondendum, quod non est tutum, quemlibet contra juramentum suum venire, nisi tale sit, quod servatum vergat in interitum salutis æternæ: nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne auctores perjurii videamur. Verum aliquando in Rom. Ecclesia a pluribus præd. n. factum esse recolitur, quod Clerici, qui coacti ministerium Ecclesiæ abjurarunt, de juramento absolutionis beneficium meruerunt, & ad coercendam iniquitatem eorum, qui Ecclesiasticos viros ad præstandum illud compulerant, permissi sunt in eadem Ecclesia ministrare.

CAP. IX.

Monachi, qui pro debito monasterii jurant stare in obstagio, & fidejussores, qui juraverunt creditorem indemnem servare, juramenta servare coguntur.

Idem *b Sardinensibus Episcopis.*

EX rescripto *c*, quod nobis est præsentatum, innotuit, Abbatem Tremen. cum Petro super summa octo millium solidorum taliter convenisse: (*& infr.*) Super hæc prædictus Abbas quosdam ex Monachis obsides dedit, qui de observanda conventione juraverunt, ut si ipsi deficerent, alii Monachi loco eorum in obstagio ponerentur. Insuper si fidem dicti Monachi non servarent, Abbas dedit eidem V. *d* & ejus uxorem fidejussores: qui similiter fidem præstitisse dicuntur. Ideoque mandamus, quatenus tam Abbatem, & *e* Monachos, quam V. & uxorem ipsius monere curetis, ut sicut jurarunt, eandem conventionem faciant adimpleri, alioquin Abbati, & Monachis ingressum interdicatis Ecclesiæ: & in terra præfati V. & uxoris ejusdem, usque ad dignam satisfactionem, inhibeatis divina officia celebrari.

CAP. X.

Perjurus est, & ab Ecclesia removendus, qui non necessitate, sed voluntate venit contra licitum juramentum.

Idem *Lundon. & Vigorien. Episcopis.*

QUerelam *f* R. Canonici Linconien. accepimus, quod cum V. Clericus ei duos bisantios nomine Ecclesiæ de statera se annuatim soluturum, interposito sacramento firmasset, per biennium ab hujusmodi pensionis solutione cessavit. Quoniam igitur non merentur Ecclesias regere, qui sunt crimine perjurii irretiti, mandamus, quatenus si vobis constiterit memoratum V. contra juramentum suum non necessitate, sed voluntate, ab ejusdem pensionis solutione *g* cessasse, ipsum a præscripta Ecclesia removentes, eam præfato R. restituere minime differatis.

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. part. 17. c. 1. vide c. ad audientiam, supra.* b *Sardin. & Gabilon. Episc.* c *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post. Conc. Lat. sub Alex. III. p. 17. c. 3.* d *al. G. al. N.* e *in antiq. & Monachos.* f *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part. 17. c. 5. Vide Corset. sing 93. lit. E. in verbo Emphiteuta.* g *cessare.*

CAP. XI.

Si præsentatus jurat præsentanti de antiquo censu augendo, & postea contrarium jurat instituenti, valet secundum, & non primum, tamen ab Ecclesia removetur.

Lucius III. *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1181.)

TUa nos duxit fraternitas *a* consulendos, cui standum sit juramento, cum Clericos Religiosi jurisjurandi religione constringunt ad majorem solito pensionem solvendam, vel præstandum aliquid beneficii, præter solitam pensionem: cum autem instituuntur ab Episcopis, jurant, quod antiquam pensionem, & solitam non augebunt. Tuæ igitur consult. breviter *b* respondemus, quod cum posterius juramentum ratione, & Lateranensis Concilii *c* auctoritate juvetur, primo præjudicat, quod de cupiditate processit. Cæterum justum est, ut Clerici pro perjurio, quod vitare non possunt, ab Ecclesiis perpetuo excludantur.

CAP. XII.

Episcopi de perjurio gravius, quam alii, sunt puniendi. h. d.

Urbanus III. *Archiepisc. Pisan.* (*an.* 1186.)

CUm *d* quidam. (*& infra.* 1) Consul. t. t. r. quod in Episcopos, qui suum transgressi sunt juramentum, est tanto gravius vindicandum, quanto majori præeminent dignitate, & eorum exemplo facilius alii poterant ad similia provocari.

[1 *Episcopi Sardiniæ, sicut nobis est ex tua parte propositum, quibusdam pecuniam, sicut tenebantur, juramento adstricti, non solverint: & quidam Episcopus ipsius terræ in die dedicationis Ecclesiæ ordines, cum dies ille ad hoc institutus non fuerit, celebraverit: & quidam etiam juraverunt aliquando, quod fratri vel sorori, patri aut matri loqui non debeant, aut quodlibet eis subsidium ministrare, a nobis quid de hujusmodi faciendum sit, tua f. requisivit. Nos igitur.*]

Illicitum est juramentum de non præbendo subsidium conjuncto. h. d.

§. 1. Illi vero *e*, qui jurant non loqui patri, vel matri, sorori, vel fratri, aut eis humanitatis subsidium non exhibere: absolvendi sunt ab illius observantia juramenti, cum illicitum sit, & contrarium rationi: injuncta tamen eis de hoc, quod male juraverant, pœnitentia competenti.

CAP. XIII.

Non valet juramentum Monachi claustrum abjurantis: & sibi de hoc gravis pœnitentia imponitur.

Idem.

SIcut *f* ex literis tuæ discretionis cognovimus, R. Prior monasterii tui, iracundiæ calore succensus juramento firmavit, quod in claustro ejusdem monasterii, quo se vinculo professionis adstrinxit, non esset cum G. Monacho ulterius moraturus: [*& infra.* 1] Respondemus, quod non licuit Monacho supradicto temerarium *g* juramentum facere, maxime cum fidem professionis frangeret, & stabilitatis suæ propositum evacuaret. Ideoque circa eum tua solicitudo provideat, quod talis ei pœnitentia injungatur, ut alius quilibet exemplo ejus deterritus, simile aliquid facere pertimescat: ipse vero in claustro, quod licite abjurare non potuit, cum stabilitate perpetua suam pœnitentiam exequatur.

[1 *Quærenti ergo tibi, quid super hoc circa eundem Monachum sit agendum.*]

CAP. XIV.

Vasallus, qui juravit Prælato, successoribus jurare non cogitur.

Clemens

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *taliter.* c *Conc. Lat. sub Alex. III. c. 7. §. prohibemus. Habes infr. de cens. c. prohibemus.* d *Cap. 11. eod. tit. in 1. compil.* e *Vide Sotum lib. 8. de just. & jur. q. 1. art. 7.* f *C. 3. eod. tit. in 2. compil.* g *Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & Sot. l. 8. de just. & jure. q. 1. art. 7.*

Clemens III. *VV. a Regi Siciliæ*. [*an.* 1190.]

VEritatis *b* amica simplicitas: [*& inf.* 1] Respondemus, ut hæredes tui, qui nobis, vel alicui successorum nostrorum juraverint, aliis jurare minime compellantur: catholicis tamen successoribus nostris, qui pro tempore fuerint, & homagii *c*, & fidelitatis puritatem, nihilominus acsi jurassent, omni tempore teneantur absque tergiversatione aliqua fideliter observare.

[1 *Nullis verborum fallaciis, nullis appetit ambiguitatum involucris offuscari. Ea propter, fili charissime in Domino, audito quod in magnitudinis tuæ præsentia quæstio mota fuerit, utrum ex tenore nostri rescripti colligeretur, quod singuli tuorum hæredum singulis nostris successoribus fidelitatis præstare debeant, & hominii juramentum. Intellecta etiam expressione, vel expositione dil. fil. n. A. tit. S. Crucis in Hierusalem, & P. tituli S. Laurentii in Damasco Presbyterorum Cardin. sed. Apost. Leg. quæ ad nos fuit sub sigillorum suorum testificatione transmissa: a sano intellectu eorum nolumus aliquatenus dissentire, Serenitati regiæ duximus intimandum, quod cum intentio nostra non sit, intolerabile tibi tuisque hæredibus imponere, taliter in hoc articulo tibi.*]

CAP. XV.

A juramento per metum extorto Ecclesia solet absolvere: & ejus transgressores ut peccantes mortaliter non puniuntur.

Celestinus III. *d Brundusiensi Episcopo*. [*an.* 1194.]

VErum *e* in ea quæstione, quæ quinto loco ponitur, an a sacramenti vinculo absolvantur, qui istud inviti pro vita, & rebus servandis fecerunt: nihil aliud arbitramur, quam quod antecessores nostri Rom. Pont. arbitrati fuisse noscuntur, qui tales a juramenti nexibus absolverunt. Cæterum ut agatur consultius, & auferatur materia dejerandi *f*, non eis ita expresse dicatur, ut juramenta non servent, sed si non ea attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

CAP. XVI.

Si is, cujus mandato stare juravi, aliquid mihi præcipit contra juramentum per me prius licite factum, illud servare non teneor. h. d. inhærendo verbis literæ.

Innocentius III. *g* H. & S. & M. *civibus Venetis*.

VEniens *h* ad præsentiam nostram A. nobis exposuit, quod olim cum M. Maurien. *i* alternatim convitia ingerendo certavit: propter quod cum graves inimicitias incurrisset, quidam, qui partis utriusque amatores extiterant, suggesserunt prædicto A. ut in satisfactione injuriarum vestro juraret obedire mandato. Cumque idem *k* non crederet se tale quid commisisse, propter quod ei aliquod grave deberet imponi, juramentumque illud sub tali confidentia præstitisset, ipsi sub juramenti debito præcepistis, ut nunquam curiam Ducis intraret, nisi cum omnes per edictum ipsius generaliter ad curiam vocarentur: (*& inf.* 1) Verum quia idem A. qui dicti Ducis est Consiliarius, & in jure suo multis Ecclesiis, quarum est advocatus, ex promisso tenetur adesse, nequaquam taliter juravisset, si mandatum illud sibi contrarium præscivisset: noveritis nos Patriarchæ Granden. mandasse, ut si mandatum priori juramento licite facto repugnet, ipsum auctoritate nostra denunciet non servandum. *l*

[1 *Aut nisi per nobilem virum R. Comitem, & H. Maurocen. qui absentes esse dicuntur, ipsum contingeret relaxari.*]

a *al. Gulielmo.* b *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* c *al. hominii, & fidelitatis puritatem &c.* d *al. Brundiens. Archiep.* e *Pars c. cum non ab homine. sup. de jud. & C. 6. eod. tit. in 2. compil.* f *perjurandi.* g *Henrico Vitali, & Leonardo Marco Mauricen.* h *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* i *Mauricen.* k *Cumque idem A. non credens se tale &c.* l *observandum.*

CAP. XVII.

Qui juravit Ecclesiam defendere, & requisitus sine justa causa recusat, perjurus est, nec eum defendit appellatio.

Idem *magistro Apollinari*. (*an.* 1206.)

BRevi sciscitatus *a* es quæstione, utrum ille, qui jura alicujus Ecclesiæ servare, ac pro posse defendere juramento tenetur, si necessitate imminente super hoc sub juramenti debito requisitus duxerit appellandum, perjurii reatum incurrat. Respondemus, quod in hoc articulo appellantem a perjurio talis appell. non excusat, imo (nisi difficultas existat, propter quam requisitus non possit Ecclesiæ subvenire) culpa perjurii potius irretitur.

CAP. XVIII.

Jurans scienter illicitum non indiget absolutione, sed tenetur illud non observare. Si vero juravit ignoranter, debet illud observare, si aliquo licito modo est observabile. Si autem juravit licitum, quod putabat illicitum, debet observare juramentum, sed de animo depravato aget pœnitentiam.

Idem *illustri Regi Aragoniæ*. [*an.* 1205.]

QUanto personam *b* tuam: [*& infra* 1.] Quidam Consiliarii tui, imo potius deceptores, tuum animum induxerunt, ut jurares irrequisito assensu populi usque ad certum tempus patris tui conservare monetam, quæ tamen circa mortem ejus fuerat legitimo pondere defraudata. Cum autem adeo sit diminuta, & minoris valoris effecta, quod grave propter hoc scandalum in populo generatur, tu, quod egeras *c* indiscrete, cupiens revocare, ac necessitati populi satisfacere, ab observatione juramenti prædicti postulasti suppliciter a nobis absolvi. Super quo diligens indagator potuisset facile intueri, quod non tam erat absolutio necessaria, quam interpretatio requirenda: quoniam cum juramentum fecisti, monetam aut falsam, aut legitimam esse credebas. Si falsam, juramentum fuisset illicitum, & nullatenus observandum, & pro eo esset tibi pœnitentia injungenda: cum juramentum non, ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum. Si vero legitimam esse credebas, juramentum licitum fuit, & usquequaque servandum. Et ut irreprehensibiliter observetur, consulimus, & mandamus, ut reprobata moneta, quæ a legitimo pondere fuerat defraudata, alia sub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad legitimum pondus reducas, secundum eum statum, quem tempore patris tui habuit meliorem, ita quod antiqua moneta, quæ ab illo statu falsata non fuerat, cum ea pariter expendatur: per quod & dispendium vitari poterit, & juramentum servari. Veruntamen si monetam ipsam in præstatione juramenti credebas a legitimo pondere diminutam, & tua super hoc conscientia te remordeat, tuum humiliter confitere peccatum, & satisfactionem injunctam tibi pro illicito juramento studeans adimplere.

(1 *Inter alios Christianos Principes sinceriori charitate diligimus, tanto Serenitati Regiæ diligentiori solicitudine volumus præcavere, ne quid ei, quod absit, immineat, quod vel in periculum animæ tuæ, aut detrimentum terræ valeat redundare. Ex tenore siquidem literarum tuarum, & plurium Prælatorum, nec non & aliorum multorum in regno tuo consistentium nobis innotuit, quod adversus inimicos Christianitatis, qui præ magnitudine suæ potentiæ terram Hispaniæ tunc temporis occupabant, in auxilium charissimi in Christo fil. n. regis Castellæ illustris, cum armatorum multitudine festinares.*)

CAP. XIX.

Non valet juramentum præstitum in præjudicium juris superioris.

Idem

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.* b *Cap. 4. eod. tit. in 3. compilat.* c *In Cod. Barbat. egeras indiscrete, discrete cupiens, &c.*

Idem *Consulibus*, & *populo a Tudertino*.
[*an.* 1204.]

VEnientes *b* ad sed. Apostol. Consules vestros super his, quæ ad nos de vobis sæpius referuntur, & commonere curavimus, & aliquantulum aspere convenire. Cum enim & appellationibus interpositis ad Apost. sed. teneamini humiliter, & devote deferre, cum & leges etiam seculares apost sententiam beneficium appellationis non denegent aggravatis, vos sententias appellatione suspensas executioni mandatis. Verum iidem Consules nobis exponere curaverunt, quod cum aliqui vestrum vocantur ad officium consulatus, firmant proprio sacramento, quod super mutuis, & plagiariis secundum vestræ civitatis consuetudinem judicabunt, & intra 28. dies, quæ judicaverunt, exequentur. Unde salvo hujusmodi juramento vos non posse super his appellationibus deferre dicebant. Quia vero non minus Judices secundum leges, quam Consules vestri secundum consuetudinem vestræ civitatis judicare jurarunt: & ideo sicut Judices contra leges, sic & Consules vestri contra consuetudinem possent *c* subditos aggravare: mandamus, quatenus appellationibus ad nos interpositis deferatis, cum prædictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi jus superioris exceptum. Cum ergo postquam S. lator præsentium ad sed. Apost. a sententia G. Judicis appellavit, sententiam ipsam duxeritis executioni mandandam, in possessionem rerum, de quibus quæstio vertebatur, appellantis adversarium inducentes, volumus & mandamus, ut possessionem ipsam restituatis eidem: alioquin noveritis nos Episcopo Nucerino *d* mandasse, ut vos ad illud Eccles. Cens. compellat.

CAP. XX.

Jurans usuras non repetere, potest juramento non obstante ex nova causa repetere. h. d. secundum intellectum notabiliorem.

Idem *Pisano Archiepiscopo*. (*an.* 1205.)

II. AD nostram *e* noveris audientiam pervenisse, quod cum I. & G. Petro usuras non modicas persolvissent, juramento firmaverunt, quod nec per se, nec per alium prædictas usuras repeterent, vel apud Ecclesiasticum Judicem, seu etiam secularem super his deponerent quæstionem. Cumque creditor condiderit testamentum, suis præcepit hæredibus, ut omnibus, qui probarent se dedisse usuras eidem, ipsas eis restituere procurarent. Unde cum prædicti I. & G. usuras repetere non attentent propter hujusmodi juramentum, & hæredes prædicti P. eis negligant satisfacere de usuris: Mandamus, quatenus sub pœna excommunicationis publice in Ecclesia proponi facias, vel proponas, ut qui super hoc noverint veritatem, procedant ad testimonium proferendum: & si per dicta testium, vel alia documenta tibi constiterit de præmissis, hæredes illius, ut usuras, quas a prædictis pater eorum accepit, restituant universas, Ecclesiastica censura compellas.

CAP. XXI.

Juramentum generale debet ita intelligi, si fieri potest, ut non obviet juri, alias tanquam temerarium non obligat contra juris observantiam.

Idem *Neapolitano Archiepiscopo*. [*an.* 1205.]

III. AD nostram *f* noveris audientiam pevenisse, quod a te quasi per extorsionem tale fuit præstitum juramentum, quod in omni causa deberes ordinem judiciarium observare. Verum quoniam secundum traditiones canonicas manifesta accusatione non indigent *g*, nec in eis est ordo judiciarius observandus, qui debet in aliis observari: nec tu quando sub præmisso tenore jurasti, habebas in mente, ut propterea venires contra canonicas sanctiones, alioquin non juramentum, sed perjurium potius extitisset, nec esset aliqua ratione servandum. Nos juramentum tuum benignius interpretari volentes, ita quod consonet canonicis institutis, frat. t. auctoritate præsentium intimamus, quod in manifestis, & notoriis ratione juramenti præmissi non credimus te teneri servare subtilitatem ordinis judiciarii, quam in his non servari per omnia ipsa juris ratio postulat, & requirit, unde videbitur subtiliter intuenti de ordine judiciorum procedere, ut in præmissis non per omnia ordo judiciarius observetur. Quanquam & secundum approbatum intellectum recte possit intelligi, quod jurasti, ut in omnibus causis ordinem judiciarium observares, in illis videlicet, in quibus est ordo judiciarius observandus. Sic ergo faciens & juramenti tenorem servabis, & instituta canonica non omittes.

CAP. XXII.

Si unum juramentum uni debitum alteri præstatur, illicitum est: & eo non obstante, cui debetur, præstandum est.

Idem *Judici Carolitano*. a

EA te *b* credimus discretione vigere, ut intelligas per teipsum, quod onus non remittitur, sed augetur, cum cuiquam improvide solvitur, quod alii ex debito est præstandum. Sane cum Archiepiscopus Turritanus a te nomine *c* nostro juramentum fidelitatis [sicut a nobis mandatum acceperat] exegisset, illud exhibere in ejus manibus distulisti, asserens, quod Pisano Archiepiscopo salvo Apostolicæ sedis honore hujusmodi præstiteras juramentum. Cum igitur nobis, & Ecclesiæ Romanæ fidelitatem facere tenearis, si præstitum juramentum ei, quod a te nobis tanquam debitum est præstandum, contrarium repútes, illud illicitum judicabis: & illicito non obstante, quod licite, imo ex debito petitur, exhibebis: vel si præstitum præstando contrarium non existit, illud sine difficultate præstabis.

CAP. XXIII.

Qui juravit stare mandato alicujus, non tenetur parere, si præcipit illicita, ut quod filium exhæredet, vel uxorem abjuret.

Idem *d Alatrino Episcopo*. [*an.* 1204.]

QUintavallis *e* nostris auribus intimavit, quod pro offensa, quam filiæ ipsius aliis mulieribus irrogarant, quod earum mandato pareret, præstitit juramentum: quæ tale illi sub debito juramenti dedere mandatum quod si quando filii, *f* aut uxor illius aliquod factum, vel verbum contumeliosum mulieribus illis objicerent, idem filias, & filios exhæredaret, & a se propriam removeret uxorem. Quocirca mandamus, quatenus cum licitum fuerit juramentum, sed mandatum illicitum, prædictis, ut revocent mandatum illud, injungas, alioquin eum ad mandati observationem illius denuncies non teneri.

CAP. XXIV.

Ex causa levi, & temeraria conjuges etiam quoad torum, & mutuam cohabitationem se separare non possunt, etiam cum juramenti interpositione.

Idem *Archiepiscopo Tarraconen.* (*an.* 1206.)

TUa nos duxit *g* fraternitas consulendos, quid tibi super hoc sit faciendum, quod B. & A. uxor ejus adinvicem juraverunt, se nunquam mutuo petituros: idem vero nunc repetit illam instanter: ea econtrario affirmante quod

T 2

a *al. Tridentino.* b C. 5. *eod. tit. in* 3. *comp. Vide Guid. Pap. bic.* c *possunt.* d *Rocentino.* e *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *comp. Vide B. Thom.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 3. & *Sotum lib.* 6. *de just.* & *jur. qu.* 1. *art.* 4. f C. 7. *eod. tit. in* 3. *comp.* g *Vid. l. si vero. §. qui pro rei ff. qui satisda. cog.* & *l.* 2. & *Bart. ff. de furtis.*

a *al. Karsalitin.* b *Cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *nomine Ecclesiæ.* d *Salatrino.* e C. 9. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Bart. in Auth. generaliter. C. de Episc.* & *Cler.* f *filiæ.* g *Cap.* 10. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Sot. l.* 4. *sent. dist.* 32. *q.* 1. *art.* 3.

quod prius se faceret *a* Sarracenam, quam rediret ad eum: (*& inf.* 1) Nos igitur fraternitati tuæ respondentes, mandamus, quatenus utrumque ad continentiam servandam moneas, & inducas: quam si promittere voluerint, & servare, utrumque dimittas sine alio commorari: alioquin si vir noluerit continere, tu illam, ut revertatur ad ipsum, & tanquam uxor cum viro moretur, per excommunicationis sententiam appell. rem. compellas: cum & temerarium fuerit hujusmodi juramentum, & adulterium utrinque sit commissum.

[1 *Sed adulterium, cui adhæsit, postquam recessit ab eo, libenter dimitteret, & castitatem promitteret, & juraret.*]

CAP. XXV.

Is, qui juravit cum muliere contrahere, propter supervenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest: propter præcedentem non. h. d.

Idem *b* *Genuen. Archiepiscopo.* (*an.* 1207.)

QUemadmodum *c* si vir mulieri jurasset, quando contraxit cum illa, quod eam semper pro legitima uxore teneret, pro fornicatione, quam mulier antea commisisset, non posset eam dimittere: sed pro fornicatione, quam postea perpetraret, eam dimittere posset, non obstante hujusmodi *d* juramento, quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio, si videlicet in legem illa conjugii non peccaret: ita si quis juraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in conjugem: quia in illo juramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit. Alioquin si post hujusmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in uxorem: quod est prorsus absurdum. Nam si post contractum conjugium vir propter fornicationem licite potest uxorem a sua cohabitatione dimittere: longe fortius ante conjugium celebratum propter eandem causam sponsus licite potest in suam cohabitationem non admittere sponsam: quia turpius ejicitur, quam non admittitur hospes *e*. Non obstante in alterutro casu vinculo juramenti, quod quidem propter subintelligendam conditionem est tale, ut is, qui juravit, ad utrumque sine transgressione se possit habere. Quod si post hujusmodi juramentum mulier fieret non solum leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, vel nasum amitteret, vel quicquam ei turpius eveniret: nunquid vir teneretur eam ducere in uxorem? profecto ductam non posset dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur? quamvis interdum contractum non dirimat, quod impedit contrahendum.

Si vir juravit non accusare uxorem, temerarium est juramentum: sed si specialiter de adulterio hoc juravit, denunciare poterit, sed accusare non debet.

Illud autem juramentum est proculdubio temerarium, si vir juret uxori, quod eam super nullo crimine accusabit: quia si mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro absque contumelia creatoris, vel ut illum traheret ad infidelitatis errorem: tunc incunctanter deberet illam impetere apud Judicem suum, ut eam, nisi penitus resipisceret, omnino dimitteret, secundum canonicas sanctiones. Quod si expresse jurasset, quod eam super adulterio non impeteret, esset ne servandum hujusmodi juramentum? Cum Scriptura *f* testetur, quod patronus est turpitudinis, qui celat crimen uxoris: & secundum regulam Evangelii *g*, si primo, & secundo correcta resipiscere nollet, dicendum esset Ecclesiæ, ut tanquam ethnica, & publicana deinde vitaretur: ne per hoc libera præberetur ei peccandi facultas propter impunitatem peccati. Sed nunquid vir non potest dimittere uxori peccanti non solum septies, sed etiam usque septuagies septies, secundum Evangelicam veritatem? *a* Tutius ergo in hoc casu videretur, ut propter jurisjurandi religionem vir accusare desistat uxorem ad divortium celebrandum: quanquam denunciare eam possit ad pœnitentiam peragendam.

a *Vide Covarruv. lib.* 4. *var. res. c.* 9. b *in antiq. Januens.* c *Cap.* 11. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Mag. & Doct.* d *sacramento.* e *Vid. l. pen. ff. de cond. ob tur. caus. & l. generaliter. & l. si plagiis. per Bart ff. de verb. obligat.* f *Levit.* 18. g *Matth.* 18.

CAP. XXVI.

Licite ex causa necessaria etiam per religiosos juratur.

Idem *Abbati, & Capitulo Castellionis.*

(*an.* 1206.)

ETsi Christus *b* præceperit secundum Evangelicam veritatem: *Sit sermo vester, est, est, non, non*, ut affirmatio, vel negatio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: quia tamen hominum excrescente malitia, simplici assertioni, vel negotioni vix creditur, idcirco prudenter adjunxit, *quod amplius est, a malo est*: a malo quidem, non tam culpæ, quam pœnæ: nec exhibentium, sed exigentium juramentum: nam incredulitas hujusmodi magis est pœna, quam culpa: unde non dixit, *malum*: sed dixit, *a malo*. Licet enim juramentum prohibuisse Dominus videatur, nusquam tamen per creatorem, sed per creaturam jurare prohibuit: ne per hujusmodi juramentum transferretur ad creaturam honorificentia creatoris. Quare cum in Evangelio *c* præmisisset: *Dico vobis, nolite jurare omnino*: statim subjunxit: *neque per cœlum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum ipsius est: neque per Hierosolymam, quia civitas est Regis magni: neque per caput tuum, quia non potes unum capillum facere album, aut nigrum.* Et quamvis non sit per creaturam jurandum: si tamen juretur per creaturam, servandum est quidem, dummodo sit licitum, quod juratur: quia teste veritate, *qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super eum.* Jacobus *d* quoque non simpliciter prohibet juramentum, sed voluntatem jurandi, cum ait: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare*, quoniam *e* ad juramentum non debet quenquam spontanea voluntas inducere, sed necessitas trahere importuna: & tunc potest sine culpa jurare, dummodo illos tres *f* comites habeat juramentum, de quibus Propheta ait *g*: *Et jurabunt, vivit Dominus, in veritate, & judicio, & justitia.* Quod autem Jacobus *h* subdit: *Neque per cœlum, neque per terram, neque per quodcunque aliud juramentum*: jurare vetat per quamlibet creaturam, quodcunque sit illud: alioquin non dixisset Apostolus *i*: *Homines per majorem suum jurant, & omnis controversiæ eorum ad confirmationem finis, est juramentum*: in quo patenter ostendit, per quem sit jurandum, cum ait: *homines per majorem suum jurant*, id est, per Deum: & cur sit jurandum, ut videlicet omnis controversiæ finis sit juramentum. Angelus quoque, quem vidit in Apoc. *k* Joan. stantem super mare, & super terram, levavit manum suam ad cœlum, & juravit per viventem in secula seculorum. Christus etiam plus legitur dixisse in Evangelio, quam est, est, non, non: cum sæpissime dixerit: *Amen dico vobis*: quod ipse, secundum Lucam exponens, cum præmisisset *l*, *Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua*: consequenter adjunxit: *In veritate dico vobis, quia multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Israel.* Apostolus quoque jurabat, cum diceret *m*: *Testis est mihi*

a *Matth.* 18. *Luc.* 17. b *Cap.* 13. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 2. *& Sot. l.* 8. *de just. & jure. q.* 1. *art.* 2. *Matt.* 5. c *Adde, an testis jurans per S. Jacobum, vel alium deponat, vid. Cyn. in l. testium. C. de test.* d *Jac.* 5. e *quoniam ad jurandum, &c.* f *B. Thom.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 3. g *Hier.* 4. h *Jacob.* 5. i *Hebr.* 6. k *Apoc. c.* 20. l *Luc.* 4. m *Rom.* 1.

mihi Deus; & iterum *a*: *Quotidie morior per gloriam vestram, fratres*: quæ Græca exemplaria manifestissimam jurationem esse ostendunt. Si enim per se malum esset jurare, profecto Dominus non jurasset, cum tamen in Veteri Testamento legatur *b*: *Quia juravit Dominus, & non pœnitebit eum*; & rursus *c*: *Juravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eam*, imo & præcepit in Veteri testamento *d*: *Redde Deo e juramenta tua*. Quædam enim prohibentur, quia per se mala sunt, ut furtum, adulterium, & hujusmodi: quæ non sunt aliquatenus facienda. Quædam vero prohibentur ex causa, non quia per se mala sunt, sed quia si fiant frequenter, & multum, ex his mala sequuntur: ut vinum per se malum non est, & tamen prohibet Apostolus dicens *f*: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*; quoniam ex frequenti, & immoderata potatione vini luxuria generatur. Sic & juramentum per se quidem malum non est, cum sit confirmatio veritatis, sed tamen prohibetur ex causa, quoniam ex frequenti, & incauta juratione perjurium sæpe contingit: sicut in Ecclesiastico legitur *g*: *Vir multum jurans replebitur iniquitate, & non discedet a domo ejus plaga*. Quemadmodum ergo Paulus indulsit propter necessitatem discipulo suo Timotheo *h*, ut utatur modico vino propter stomachum, & frequentes infirmitates: sic profecto cum necessitas exigit, pro re vera, licita, & honesta potest secure jurari, quia cessante causa, cessat effectus *i*. Licet ergo debeatis esse viri perfecti, ut quantum potestis, juramenti vinculum evitetis, volentes tamen indemnitati vestri monasterii providere, ne propter defectum testium, sui juris sustineat læsionem: præsenti vobis pagina indulgemus, quatenus vos, & monasterii vestri Conversi possitis in causis ejusdem (deficientibus aliis testibus) pro ipso perhibere testimonium veritati.

CAP. XXVII.

Juramentum contra utilitatem Ecclesiasticam præstitum non tenet.

Idem *Episcopo Amelien.* [*an.* 1204.]

SIcut κ nostris est auribus intimatum, Ecclesia Tudertina vacante, ipsius Canonici, & Episcopus cum eis, dum esset in minoribus ordinibus constitutus, juramenta quædam in damnum Episcopalis juris fecerunt, priusquam de Pontificis electione tractatus aliquis haberetur: [*& inf.* 1] Pro juratione incauta imponi fecimus Episcopo pœnitentiam congruentem: (*& inf.* 2) Quia *l* non juramenta, sed perjuria potius sunt dicenda, quæ contra utilitatem Ecclesiasticam attentantur: mandamus, quatenus ab ipsis Canonicis inquiras super præmissis diligentius veritatem; & si ea inveneris esse vera, quod in damnum Episcopalis juris repereris taliter attentatum, in statum debitum, appellatione remota, reducas.

[1 *Quæ utrum servari debeant, cum ex eis contingeret præsertim reditus Episcopales minorari, tanquam vir providus, & discretus olim nos duxit idem Episcopus consulendos. Nos igitur saluti ejus paterna volentes solicitudine providere.*)

(2 *Et nihilominus attendentes, quod juramentum non ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum &c.*)

CAP. XXVIII.

Juramentum præstitum super actu a lege infirmato principaliter favore jurantis, licet secundario in favorem publicum, necessario est observandum, si non vi, nec dolo fuit præstitum, & in alterius præjudicium principaliter non redundat. h. d. multum singulariter considerata medulla capituli.

Idem *Beluacensi Episcopo*. (*an.* 1206.)

CUm contingat *a* interdum, quod constante matrimonio mulieres alienationibus super rebus dotalibus, & donationibus propter nuptias consentiant, ne ulterius contraveniant proprio sacramento firmando, ac soluto processu temporis matrimonio contravenire nitantur: utrum hoc eis liceat, a nobis tua frat. requisivit. Nos autem f. t. t. r. quod etsi mulierum consensus in talibus non videatur obligatorius secundum legitimas sanctiones, ne tali tamen prætextu viam contingat perjuriis aperiri: mulieres ipsæ servare debent hujusmodi juramenta, sine vi, & dolo sponte præstita, cum in alterius præjudicium non redundent, nec observata vergant in dispendium salutis æternæ.

CAP. XXIX.

Movens bellum injustum compellitur restituere, quæ per violentiam occupavit, & eos absolvere, a quibus indebite juramenta extorsit. h.d. usque ad vers. Juramentum.

Idem.

SIcut: [*& infra.*] Si constiterit *b*, quod prædictus H. injuste bellum moverit contra I. ipsum H. inducere studeatis, ut universa per hujusmodi violentiam ocupata restituat conquerenti, eum a præstito sibi juramento prorsus absolventes. Quod si acquiescere noluerit, ipsum ad hoc (si præmissa veritate nitantur) cogatis per sententiam excommunicationis, terram ejus interdicti sententiæ supponentes.

Non adstringitur quis juramento ad implendum, quod juravit, si ab alia parte non impletur, cujus respectu præstitum est juramentum.

§. 1. Juramentum autem, quod I. se asserit præstitisse, si de assensu factum est utriusque, eum non ligat, qui præstitit, dum ille, cui præstitum fuerit, servare negligit, quod promisit.

CAP. XXX.

Clerici non habentes temporalia a Laicis non tenentur eis præstare juramenta fidelitatis.

Idem *in Concilio generali*. c.) *an.* 1216.)

NImis de jure divino *d* quidam Laici usurpare nituntur, cum viros Ecclesiasticos nihil temporale obtinentes ab eis, ad præstandum sibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia vero secundum Apostolum *e*, servus suo Domino stat, aut cadit, sacri auctoritate Concilii prohibemus, ne tales Clerici personis secularibus præstare cogantur hujusmodi juramenta. *f*

CAP. XXXI.

Qui jurat non esse contra aliquem, potest in causis propriis & Ecclesiæ suæ esse contra eum. h.d. secundum intellectum glossæ.

Honorius III. *A. & C. Canonic. Antiochenis.*

(*an.* 1222.)

PEtitio *g* vestra nobis exhibita continebat, quod Ecclesia Antiochena vacante, Princeps Antiochenus timens conspirationes aliquas fieri contra eum, a vobis juramentum extorsit, quod contra ipsum de cætero non essetis: [*& inf.* 1] Interpretatione *h* congrua declaramus, vos juramento hujusmodi non teneri, quin pro juribus, & honoribus ipsius Ecclesiæ, ac etiam specialibus *i* vestris legitime defendendis, contra ipsum Principem stare libere valeatis, coercendo vos a machinatione duntaxat, per quam idem Princeps deberet læsionem personæ, vel sui amissionem incurre Principatus.

(1 *Cum autem dictus Princeps adeo adversus ipsam Ecclesiam fre-*

a 1. *Corinth.* 15. b *Psal.* 109. c *Psal.* 131. d *Levitic.* 19. *Matth.* 5. e *Domino.* f *Ephes.* 5. g *Eccles.* 23. h. 1. *Timoth.* 5. i *Vid. l. generaliter. C. de Episc. & Cler. & l. si pater. C. de hæred. instit.* κ *Cap.* 3. *tit. de constit. in* 3. *comp. Vid. Guid. Pap.* l *al. quia vero.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compilatione*. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp.* c *Lateran. sub Innocent. III.* d *Cap.* 8. *eod. tit. in* 4. *compilat.* e *Rom.* 14. f *juramentum*. g *Nota quæ conditiones intelligantur in juramento, de quibus Aretin. in* §. *æque. Instit. de except. Jas. in l. si convenerit. ff. de jurisd. omn. jud.* h *In uno: Hoc autem interpretatione congrua.* i *Specialibus*, *legitur in omnibus scriptis, licet in aliquot vulgatis mendose legatur, spiritualibus.*

frequentes habeat quæstiones, nec vos ipsi deesse Ecclesiæ sine ipsius detrimento potestis, nec eidem audeatis adesse, ne videamini contra dictum facere juramentum. Quare nobis humiliter supplicastis, ut vobis super his paterna providere solicitudine dignaremur. Nos igitur utilitati Ecclesiæ ejusdem, & saluti, ac famæ vestræ, & honori dicti Principis pariter providentes.)

CAP. XXXII.

Cum agitur de usuris, potest Judex in qualibet parte litis ex officio suo deficientibus probationibus exigere a partibus juramentum de veritate dicenda. Et eadem ratione idem in qualibet causa, in qua imminet peccatum: secundum Pannor.

Idem *Archidiac. & magistro G. Canonico Tullen.*

[*an.* 1220.]

EX literis *a* vestris accepimus, quod super causa usurarum vobis pro G. contra E. ab Apostolica sede commissa, non potuit per testes ab ipsius G. parte productos de sortis quantitate liquere, licet de obligatione pignoris constitisset: unde expedire videtis, quod exigatur de dicenda veritate a partibus juramentum, cum ex fama quasi notorium habeatur, præfatum E. ex quadam terra ipsius G. sibi titulo pignoris obligata, sortem & amplius percepisse. Ne igitur ex hujusmodi juramenti defectu justitia (occulta veritate) succumbat: mandamus, quatenus partes ad præstandum hujusmodi juramentum per cens. Eccles. appell. remota cogatis.

CAP. XXXIII.

Si positus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, & ipsemet revocare debet, non obstante juramento de non revocando: maxime si prius jurat non alienare. h. d. secundum verum intellectum Pannormitanus.

Idem *Colossen.* b *Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1220.)

INtellecto jamdudum, quod charissimus in Christo filius noster Hungariæ Rex illustris, alienationes quasdam fecerit in præjudicium regni sui, & contra Regis honorem: Nos eidem Regi dirigimus scripta nostra, ut alienationes prædictas, non obstante juramento, si quod fecit de non revocandis eisdem, studeat revocare *c*. Quia cum teneatur, & in sua coronatione juraverit, jura regni sui, & honorem coronæ illibata servare, illicitum profecto fuit, si præstitit de non revocandis alienationibus hujusmodi juramentum, & propterea penitus non servandum.

CAP. XXXIV.

Si mulier juravit aliquem esse suum maritum, & succubuit, quia aliter non probavit, non datur, nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.

Gregorius IX. *Episcopo Cenoman.* [*an.* 1232.]

MUlieri, quæ in jure præstito juramento asseruit virum talem in ipsam per verba de præsenti matrimonialiter consensisse, probationes alias non habenti, viro ab ejus impetitione per sententiam absoluto, non debes licentiam dare cum alio matrimonium contrahendi, ne auctor perjurii videaris *d*: nec hoc ei dicimus prohibendum: ne forte si falsum juraverit, matrimonium contingat legitimum impediri: sed suæ conscientiæ est potius relinquenda.

CAP. XXXV.

Qui juravit servare statuta edita, & postea per illud juramentum aliter non jurando promisit servare edenda, seu postea edita, non tenetur ex juramento ad noviter edita. h. d. secundum verum intellectum.

Idem.

CLericus, qui juravit se statuta in Ecclesia sua edita servaturum, promittens per idem juramentum statutum, quod postmodum subsecutum est, fideliter observare; licet transgredi non debuerat, quod promisit, non tenetur ad illius observantiam ex debito præstiti juramenti.

CAP. XXXVI.

Juramentum litis decisorium a Judice delatum, sine justa causa recusari non potest: delatum vero a parte licite recusatur, & refertur: in actione tamen famosa non licet reo referre. h. d. usque ad §. sane.

Idem *H. Judici.*

JUramentum *a* a te parti delatum, nisi justa de causa, non potuit recusari. Quamvis quod in judicio a parte parti defertur, recusari possit licite, ac referri. Nec liceat convento famosa actione referre hujusmodi jusjurandum.

Actore nihil probante reus est absque omni onere absolvendus: si vero præsumptio est pro eo, defertur reo juramentum, vel ipsi actori, consideratis personarum, & causæ circumstantiis. h. d.

§. 1. Sane si actor *b* omnino in probatione defecerit, reus debet (etsi nihil præstiterit) obtinere. Præsumptione vero faciente pro illo, reo deferri potest, ad ostendendam suam innocentiam, juramentum, nisi Judex (inspectis personarum, & causæ circumstantiis) illud actori videat deferendum.

TITULUS XV.
DE EXCEPTIONIBUS.

CAP. I.

Si testis de crimine contra eum excepto convincitur, vel alias convictus apparet, repellitur a testimonio, sed de crimine non punitur, si non tangit negotium principale.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

DEnique *c*, quod in dicta, & personas testium: (*& infra.* 1) Si crimina testibus objiciuntur, de quibus non fuerant hactenus accusati, sed tantum per exceptionem opponuntur, probatio illorum criminum exhibenda est, antequam causa per sententiam terminetur: cum (sicut canonica instituta declarant) testes absque ulla infamia, vel suspicione, vel manifesta macula in ferendo testimonio requirantur. Quod si sola crimina, de quibus alio tempore convicti, vel confessi fuerunt, testibus objiciuntur, a testimonio repelli possunt: quia sicut Stephanus Papa *d*, & alii Pontifices *e* multi Romani testantur, non est credendum contra alios eorum confessioni, nisi prius se probaverint innocentes. Cæterum si de criminibus ad solam exceptionem objectis, testes convicti fuerint, sive confessi, pœna ordinaria mulctari non debent, cum accusatio in ipsos secundum juris ordinem non procedat. Sufficit ergo si a perhibendo testimonio repellantur, præsertim ubi crimen, quod eis objicitur, causam de qua agitur, contingere non videtur.

[1 *Quibus ante juramentum, vel depositiones nihil objectum fuit, post attestationes publicatas posset opponi, hoc in Romana Ecclesia de longa consuetudine obtinuisse cognoscas, ut ante juramentum, vel depositiones, & post, in dicta, & etiam personas testium legitima exceptio possit opponi, &*]

CAP. II.

Reo excipiente de excommunicatione contra actorem, non obstat communionis replicatio.

Inno-

a *Vid. Guid. Pap. hic. & B. Thom.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 3. b *Colon. al. Colocen. in omnib.* c *Vid. l. prohibere.* §. *quod plane per Bart. ff. quod vi aut clam:* d *Juramentum non debet deferri ei, quem credimus incursurum perjurium. l.* 2. *de ind. viduitat. toll.*

a *Vid. Guid. Pap. hic.* b *Vid. Bart. in l.* 1. *D. de except. Spec. tit. de prob. Salic. & alios in l. qui accusare. C. de edendo.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *Epist.* 2. *Refert. Burch. l.* 1. *Decret. cap.* 164. e *scilicet Felix, Calixtus, & Damasus, quorum refert Burch. de hac re dict. l.* 1. *Decr. c.* 169. 171. & 172.

Innocentius III. *Archid. Richemundiæ*.
(*an.* 1208.)

A Nobis ex parte tua *a* fuit quæsitum *b*, utrum is, qui excommunicato in locutione, vel oratione scienter communicat, excommunicatum ipsum *a* sua possit accusatione repellere, cum ille communionem hujusmodi replicet contra eum.

Nos igitur inquisitioni tuæ t. r. quod ipse ab accusatione illius poterit removeri, cum primus a communione fidelium sit exclusus, secundus vero tantum a sacramentorum participatione sit remotus. *c*

CAP. III.

Habens plura beneficia contra alium de pluralitate non excipit. h. d. Jo. Andr.

Idem *Audicen. Episcopo*. [*an.* 1206.]

CUm Ecclesiasticæ *d* provisionis officium: [*& infra*. 1] Mandamus, quatenus Jac. faciatis Præbendæ illius, de qua per C. præd. nost. noscitur investitus, pacifica possessione gaudere, cum exceptionem illam, quod præfatus Jac. in alia Ecclesia beneficium possidet, ei non possint opponere, quos constat varia beneficia in diversis Ecclesiis obtinere.

[1 *Pro quæstione siquidem, quæ inter dil. fil. Novarien. Capitulum, & I. Clericum super Præbenda Novarien. Ecclesiæ vertebatur, tam nuncii Capituli, quam idem I. ad sed. Apostolicam accesserunt: & dum in nostra, & fratrum nostrorum præsentia foret utraque partium constituta, pro ipso Jac. fuit taliter in nostro auditorio allegatum, quod cum placuisset bon. mem. cc. Pp. p. n. Jac. Præbendam Novarien. Ecclesiæ, quæ fuerat Magistri B. desin. ad preces quorundam Cardinalium conferre, & ipsum de illa manu propria investire, de Apost. sed. mandato fuit postmodum in corporalem ipsius possessionem inductus, quoniam non permittebant eum Canonici possidere. E contrario vero Novarien. Canonici respondentes, exceptiones quamplurimas allegabant, quibus ipsum Jac. a perceptione Præbendæ repellere omnino intendebant.*]

CAP. IV.

Judex statuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas, post quem excipientem non audiet, nisi in tribus casibus hic exceptis.

Idem *Episcopo Helien.*

PAstoralis: [*& infra*.] Quoniam per dilatorias exceptiones malitiose nonnunquam causarum terminatio prorogatur, inquisitioni tuæ t. respondendo decernimus, ut intra certum tempus a Judice assignandum omnes dilatoriæ *f* proponantur: ita quod si partes extunc voluerint aliquas opponere, quas non fuerint protestatæ, nullatenus audiantur *g*: nisi forte aliqua de novo sibi competens exorta fuerit: vel is, qui voluerit eam opponere, fidem faciat juramento, se postmodum ad illius notitiam pervenisse.

CAP. V.

Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defensionem facere potest, sed reconvenire non potest.

Idem *Monachis Farsen.* h (*an.* 1207.)

CUm inter *i* Priorem, & Conventum de Argentolio *k* ex parte una, & nobilem virum S. de Malileone *l* diœcesis Pictavien. ex altera, super damnis, & aliis coram vobis ex delegatione nostra quæstio verteretur, procuratore ipsius nobilis vestrum volente declinare judicium, eo quod duos ex vobis habebat suspectos, procurator monasterii allegavit parti ejusdem nobilis (cum esset vinculo excommunicationis adstrictus) exceptionis hujusmodi beneficium interdictum: [*& infra*. 1] Inquisitioni vestræ duximus respondendum, quod prædicto nobili legitima defensio in judicio reservatur, & maxime Judicis *a* recusatio, cum periculosum sit coram suspecto Judice litigare, ac suspectis Judicibus sed. Apostolica causam de certa conscientia *b* non committat: unde in talibus non excommunicati favor attenditur, sed æquitas judicantis, cum non debeat claudicare judicium: ac satis videatur absurdum, si actore impugnante, reo defensionis copia denegetur, quia sic condemnaretur multoties absolvendus. Porro cum excommunicato, quando in causa absolutionis existit, non sit justa deneganda sententia, nec interdici debet eidem appellationis remedium, si contra justitiam condemnetur, qua ratione in uno eodemque negotio ipsi alia legitima subtrahantur suffragia, non videmus. Cæterum non sic in reconventione sentimus: ne quod in defensionis remedium sustinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

(1 *Cum enim excommunicatus non reportet ex contumacia commodum, potest conveniri; sed si exceptionis liberum posset habere progressum, vel recursum, traheretur multoties in favorem; quod est in odium introductum. Unde postulastis sedis Apostolicæ oraculo edoceri, qualiter in hoc dubitationis articulo procedere debeatis.*)

CAP. VI.

Excipiens non videtur fateri ea, quæ in exceptione includuntur. Et exceptio falsi potest etiam post sententiam opponi.

Idem *Monachis Farsen.* c [*an.* 1208.]

CUm *d* venerabilis frater noster I. Sabinen. Episcopus coram dilectis filiis nostris R. tituli S. Anastasiæ Presbytero, & P. sanctæ Luciæ Diacon. Cardin. quos sibi, & R. procuratori vestro concessimus auditores, Ecclesiam sancti Viti cum suis possessionibus, & pertinentiis petivisset, asserens eandem ad se in spiritualibus, & temporalibus pertinere. Idem nondum Episcopi intentione fundata, præpropere *e* sic respondit: quod etsi dicta Ecclesia dudum fuerit Ecclesiæ Sabinen. subjecta, eam tamen non poterat Episcopus vendicare, quam ex permutationis causa Farsen. monasterium obtinebat, ad hoc probandum quoddam exhibens instrumentum, in quo contineri prima facie videbatur, quod Theodosius Episcopus cum suorum Sacerdotum assensu prædictam Ecclesiam sancti Viti pro quibusdam Ecclesiis, & rebus aliis in cambium vestro duxit monasterio concedendam.

Ad hæc Episcopus proposuit memoratus, intentionem suam per hujusmodi responsionem esse fundatam, cum enim pars vestra responderit, se dictam Ecclesiam ex permutatione facta per Sabinen. Episcopum obtinere, confiteri per consequens videbatur, se credere, quod dicta Ecclesia tempore permutationis pertinuit ad Ecclesiam Sabinen. cum permutatio inter contractus bonæ fidei computetur, nec cum alio, quam cum Domino, vel cum eo, qui habebatur loco Domini, legitime valeat celebrari. [*& infra*. 1] Porro memoratus Episcopus ad probandum, quod jam dicta Ecclesia ad se in temporalibus pertinebat, quosdam testes induxit, per quos nitebatur *f* ostendere, quod tam dictam Ecclesiam, quam molendina, terras, & alia bona ejus Sabinen. Episcopi diutius possederunt, de illis pro suæ voluntatis arbitrio disponendo: [*& infra*. 2] Intelleximus supradictum Episcopum intentionem suam minime fundavisse per testium depositiones, vel procuratoris supradicti respon-

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *requisitum.* c *Dictio, sit, deest in pluribus.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *Sup. de off. Jud. deleg. c. pastoralis. require quæ sunt hic decisa, Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Bald. in l.* 2. *ff. quod vi aut clam.* f *Vid. l. fin. C. de except.* g *Vid. text. in auth. qui semel. cum ibi notat. C. de probat.* h *Hæc duo postrema verba desunt in antiquis.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* k *Argentorio.* l *ab Malis.*

a *Vid. Hostien. in sum. tit. de recurs. §. quæ sint justæ causæ.* b *al. scientia.* c *Farsen. al. Franeten. In quibusdam ita: Innoc. III. Archid. Ribemundiæ.* d *Cap. un. tit. de Confess. in* 4. *comp. Vid. Dyn. in cap. exceptione. De reg. jur. Adde Roman. in l. cum mulier ff. sol. matrim.* e *al. propere.* f *videbatur.*

responsionem, quia exceptionem objiciens de intentione partis adversæ, non intelligitur fuisse confessus, vel per instrumentum ex adverso exhibitum, cum in eo Theodosius Episcopus, a quo permutatio facta proponitur, non dicatur Episcopus Sabinens. quanquam in transcripto, quo procurator utebatur, appositum fuerit Sabinen. per vitium falsitatis. Licet autem nimis excesserit, qui transcriptum illius instrumenti falsavit, quia tamen delictum personæ in damnum Ecclesiæ redundare non debet, ac non solum ante sententiam, verum etiam post objici potest exceptio falsitatis, cum falsorum instrumentorum prætextu lata sententia usque ad XX. annorum spatium valeat *a* retractari veritate comperta: nolumus, ut per id monasterio vestro præjudicium generetur.

Quia vero nobis constitit, supradictam Ecclesiam sancti Viti constitutam esse in diœcesi Sabinen. Episcopale jus in omnibus eidem Episcopo adjudicavimus in eadem, illis duntaxat exceptis, quæ per authentica scripta ei noscuntur esse subtracta, cum per privilegium, vel per præscriptionem legitimam nullatenus probaretur exempta.

Verum quia dictus Episcopus, qui eandem Ecclesiam vendicabat, munitum se præscriptione legitima non ostendit, quanquam probaverit Episcopum Sabin. bona ejusdem Ecclesiæ aliquanto tempore possedisse: vos ab impetitione Episcopi quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ sententialiter duximus absolvendos.

[1 *Adjiciens etiam, quod si confessioni stare vellet, in quantum contra vos facere videbatur, instrumentum tamen hujusmodi contra se minime admittebant, quia nec tabellionis auctoritate, nec subscriptione testium dignoscitur esse fulcitum. Sed ad hæc pars vestra respondit, quod cum procurator in modum exceptionis id objiceret, non videbatur de adversæ partis intentione fuisse confessus, quia juxta legitimas sanctiones, qui exceptione utitur, non æstimatur de intentione adversarii confiteri, adjungens, quod etsi permutationis tempore cœnobium foren. crediderit Ecclesiam dictam S. Viti ad Sabin. Ecclesiam pertinere, prædictus tamen procurator ex certis causis seu verisimilibus conjecturis credulitatem suam postmodum potuit taliter informare, ut crederet eandem Ecclesiam ad Sabinen. Ecclesiam tunc temporis non spectasse.*]

[2 *Super his igitur, & aliis propositis coram supradictis Cardinalibus deliberatione cum fratribus nostris habita.*]

CAP. VII.

Si exceptio jurisdictionis exclusiva, propter quam fuit appellatum, probatur vera, Judex appellationis non debet de principali cognoscere, sed supersedere. h. d. intelligendo, quod isti erant Judices appellationis: & est notabilis intellectus Panor.

Honorius III. *Abbati S. Huberti, & sancti Martini Leodien.* b (*an.* 1220.)

OLim [*& infra.* 1] Nuper *vero* ex parte Gu. fuit propositum, quod literis præd. n. Treveren. Archiepiscopo præsentatis, idem Vu. excipiendo proposuit, quod auctoritate ipsarum respondere minime tenebatur, quia ultra duas diætas extra suam diœcesim trahebatur in causam: & quia dictus Archiepiscopus hanc exceptionem admittere recusabat, vocem ad nos appellationis emisit: [*& infra.* 2] Porro procurator partis *e* adversæ respondit, quod idem Guil. ultra duas diætas extra suam diœcesim minime trahebatur, cum ipse Archiepiscopus terminum in tali loco statuerit, qui remotus ab illo non erat ultra, quam provisum est per constitutionem Concilii generalis: (*& infra.* 3) Disc. v. mandamus, quatenus si procurator dicti Guil. probare potuerit exceptionem, quam coram Archiepiscopo proposuit sæpedicto, videlicet, se in causam trahi ultra duas diætas contra constitutionem Concilii generalis *a*: vos appellationem dicti Guil. legitimam decernentes, negotio supersedere curetis.

[1 *Fuit nostris auribus intimatum, quod cum fel. mem. I. Pp. p. n. mandavisset ven. f. n. Archiepiscop. Trever. ut compositionem inter nobiles viros L. Comitem Delos. & VV. de Hollandia cruce signatos Trever. diœces. super raptu nobilis mulieris uxoris ejusdem Comitis, terris & rebus aliis amicabiliter ratam faceret observari, dicto vero VV. nitente venire contra dictam compositionem, & se ad Apostolicum diffugium convertente: idem Archiepiscopus appellationi ejus non deferens, quam frivolam esse decrevit, in præfatum VV. qui alias erat vinculo excommunicationis adstrictus, specialiter propter compositionem prædictam excommunicationis, & in terram suam interdicti sententias promulgavit. Cumque postmodum dilect. fil. G. dicti G. procurator, nostras ad vos super executione sententiarum ipsarum literas impetrasset, & H. procurator VV. præfati in audientia publica contradixisset eisdem, ven. f. n. Alban. Episc. & dilect. F. G. S. M. in Cosmi Diacon. Cardin. quos procuratoribus antedictis auditores dedimus, quia per ea, quæ ab eisdem fuerunt proposita coram eis, constitit manifeste, dictum VV. excommunicationis vinculo esse innodatum, procuratorem ejusdem VV. ad impetrandum literas, vel contradicend. admittendum non esse sententialiter decreverunt, literis, quas ad vos procurator dicti Comitis impetraverat, absolutis. Nos quidem ad instantiam procuratoris Comitis supradicti alterius partis astutiam metuentes, vobis dedimus in mandatis, ut in commisso vobis negotio juxta formam in prædictis nostris literis expressam, ratione prævia procederetis, literas decernentes carere viribus, si quas forte a nobis super præmissis pro ipso VV. in præjudicium ipsius Comitis per subreptionem contigit impetrari, quæ plenam de prædictis non faciant mentionem.*]

[2 *Sed præfatus Archiepiscopus appell. contempta mandavit ven. fr. n. Treveren. Episcop. ut compositionem prædictam faceret per cens. Eccles. firmiter observari: adjectum etiam fuit ex parte præfati VV. quod dictus Comes appellationem frivolam mentiens antedictam, excommunicatus ad nos existens, veritate tacita literas impetravit supradictas, quando pro parte ipsius VV. fuit humiliter supplicatum, ut cum idem, ac terra sua, necnon & alia bona sub Apostol. sed. protectione consistant, super hoc sibi providere misericorditer dignaremur, non obstante sententia, quam incurrerat, cum Ludovico in Angliam transferendo, cum ipsum absolverimus ab eadem. Nos igitur eidem excommunicationis vinculo absoluto providere volentes, Abbati S. Laurentii, & conjudicibus suis per nostras literas dedimus in mandatis, ut si rem invenirent taliter se habere, revocato in irritum quicquid invenirent post appellat. hujusmodi attentatum, causam audirent, & fine debito terminarent, alioqui partes ad examen nostrum remitterent, appellantem in expensis legitimis condemnantes.*]

[3 *Adjecit etiam ipsius Comitis procurator, quod sæpedictus VV. auctor. jam dicti prædecessoris, alia est excommunicatione ligatus, de qua in literis ad jam dictum Abbatem S. L. & ejus conjudices directis nullam fecit penitus mentionem. Unde petivit supradicti Comitis procurator, ut eas, ob causas jam dictas, decerneremus irritas, & inanes. Quia vero in tanta contrarietate proponentium de veritate nobis constare non potuit.*]

CAP. VIII.

Pro defensione suæ Ecclesiæ potest quis opponere exceptionem excommunicationis, perjurii, vel aliam legitimam exceptionem, nec per replicationem excommunicationis, vel perjurii repelli potest.

Idem *Archid. Translig. & Officiali, & I. Canonico Turonen.* (*an.* 1222.)

DIlecti filii S. & P. ac C. Canonici Ecclesiæ sanctæ Mariæ, transmissa nobis *b* petitione monstrarunt, quod

a *Arg. l. querelæ. C. ad L. Corn. de Falsis. & c. 9. Supr. de probat.* b *De materia hujus decret. quatenus agit de diæta, vid. Bart. in leg. 1. si quis caut. Imolam in l. continuus. ff. de verb. oblig. Alexand. cons. 22. Incip. consideratis verbis statuti, in 5. volum.* c *ipsius Comitis.*

a *Later. sub Innocent. III. cap. 37.* b *Dictio, nobis, deest in multis.*

quod cum M. Canonicus ejusdem Ecclesiæ ipsos coram delegatis a nobis traxisset in causam, super eo, quod se opponunt electioni a quibusdam Canonicis *a* Granden. factæ de ipso in Priorem Ecclesiæ supradictæ: iidem proposuerunt, quod dictus M. non debebat audiri: eo quod excommunicatus erat, & perjurii crimine irretitus. Cumque dictus M. præfatis G. & P. perjurium, & S. excommunicationem in modum *b* exceptionis, & replicationis objiciens, eorum exceptionem elidere niteretur: procurator eorum proposuit, quod ejus super hoc probatio recipi non debebat, quia etsi objectum præfatis Canonicis perjurium probaretur, non essent propter hoc a defensione suæ Ecclesiæ repellendi. Adjecit etiam, quod contra excommunicationem dicto M. in modum exceptionis objectam, excommunicatio supradicti S. replicari non poterat: quia exceptio ipsi M. opposita & probata, eundem repelleret ab agendo: replicatio vero sæpedictum S. nequaquam a defendendo repelleret, si etiam probaretur: [*& infra*. 1] Ipsi vero Judices interlocuti fuerunt, quod prius probationes reciperent super replicatione præmissa *c*, propter quod ad nostram fuit audientiam appellatum. Quocirca mandamus, quatenus si res ita se habet, revocato in irritum, &c.

[1 *Quare petebatur, ut omissis probationibus hujus replicationis, in quibus etiam si probaretur, labor, ut præostensum est, consumeretur, inanes probationes reciperent, quas ad probandum objecta ipsi M. dicerent producendas.*]

CAP. IX.

Si per exceptionem suspensionis, contra quam replicatur de nullitate, ordinatio Ecclesiæ retardatur, fit absolutio ad cautelam.

Gregorius IX. *I. & M. Canonicis Pragen.*

(*an.* 1232.)

APostolicæ sedis *d*: [*& infra*.] Sane vobis apud sedem Apostolicam constitutis, quædam suspensionis, & amotionis a beneficiis sententiæ fueruut in modum exceptionis objectæ. Quas licet proponeretis vos posse nullas esse per testes idoneos, & instrumenta probare: Ne tamen ordinationem Pragens. Ecclesiæ, propter quam veneratis, hujusmodi objectionis obstaculo contingeret retardari: Sententias ipsas relaxavimus ad cautelam.

CAP. X.

Excommunicationis exceptione non obstante valet rescriptum impetratum in causa appellationis, licet de excommunicatione lata post appellationem a gravamine non faciat mentionem. h. d. & secundum hoc est casus not. & singularis: per quem forte posset colligi una regula, quod de innovato post appellationem etiam ab interlocutoria non est necesse in rescripto facere mentionem. Panorm.

Idem *Decano Linconiensi*. (*an.* 1233.)

DIlectæ *e* in Christo filiæ Priorissa, & Conventus de Campessia nobis significare curarunt, quod cum intra ipsas ex una parte, & Priorem, & Conventum de Burcellia ex altera, super quibusdam decimis, & rebus aliis, pro quibus conveniebantur ab illis coram Abbate S. Benedicti, & ejus collegis, auctoritate Apostolica quæstio verteretur, & ipsæ ad nos ex sufficienti gravamine appellassent, ac nuntium suum ad appellationem miserint prosequendam: præfati Judices postmodum tulerunt excommunicationis sententiam in easdem. Nostris ergo literis super appellatione præfata, non facta mentione de excommunicatione, per eundem nuntium ad Priorem de Angles, & suos conjudices impetratis, pars adversa ex eo se appellasse proponens, quod ipsi Judices exceptionem excommunications prædictæ contra ipsas ab eadem parte propositam admittere denegarunt, ad Priorem de Gernemoe, & suos conjudices nostras super hoc literas impetravit: coram quibus ex parte ipsarum fuit excipiendo propositum, quod cum post appellationem legitimam dicta sententia lata fuerit, & cuilibet excommunicato defensionis auxilium competere dignoscatur, memorati Judices exceptionem partis contrariæ (sicut nec debebant) admittere noluerunt: sed cum dictus Prior de Gernemoe, & conjudices sui talem exceptionem non reciperent earundem, ipsæ ad nostram audientiam appellarunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, quicquid post hujusmodi appell. inveneris attentatum, in eodem negotio juxta prioris mandati nostri ad præfatum priorem de Gernemoe, & conjudices suos directi tenorem, prævia ratione procedas.

CAP. XI.

Per exceptionem excommunicationis a prosecutione appellationis etiam originalis actor repelli non debet. h. d. & est casus singularis, quatenus dicit de actore.

Idem *Abbati sancti Salvatoris Papien. & Vercellen. Præposito*. (*an.* 1230.)

SIgnificaverunt *a* nobis Capitulum de Tornacens. quod cum P. in suum Archipresbyterum elegissent, Mediolanen. Archiepiscopus præsentatam sibi electionem renuens confirmare, quendam Zephum Clericum in Archipresbyterum instituit Ecclesiæ supradictæ: quare ipsis ad sedem Apostolicam appellantibus, Præposito sancti Stephani causam ipsam super his dicitur commisisse: qui electionem ipsorum confirmans, & pronuncians jus eligendi ad ipsum Capitulum pertinere, partem adversam ab impetitione ipsorum absolvit, a qua sententia partes ad sedem Apostolicam appellantes, causam ipsam vobis obtinuere committi. Sed a parte altera exceptione excommunicationis opposita contra Capitulum memoratum, vos minus provide attendentes, quod prætextu excommunicationis oppositæ a prosecutione appellationis non debeat quis excludi: cum omnis legitima defensio excommunicato in judicio reservetur: partem adversam non esse cogendam ad respondendum eisdem, perperam decrevistis: propter quod dictum Capitulum nostram audientiam appellavit. [*& inf.*] Mandamus, quatenus si est ita, exceptione hujusmodi non obstante, in eodem negotio procedatis.

CAP. XII.

Reus in qualibet parte litis excommunicationem contra actorem objiciens auditur: & si malitiose distulerit, in expensis condemnatur, & dato, quod non excipiat, ipse Judex publice excommunicatum repellet.

Idem.

EXceptionem *b* excommunicationis in dilatoriis proponendis reus scienter omittens, in qualibet parte litis opponere minime prohibetur, quod est in hac exceptione specialiter observandum, ne quisquam *c* in periculum animæ suæ excommunicato communicare cogatur. Qui si eam omiserit, ut actor laboribus, & sumptibus fatigetur, in expensis est legitimis condemnandus. Excommunicatus *d* autem publice, etsi hujusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio Judicis repellendus.

CAP.

U

a al. *Graciacensis Ecclesiæ*. b *Hæc duo verba*, *exceptionis &*, *desunt in antiq. manuscr.* c *Vid. l. circa*, *cum not. ff. de probat.* d *De absolutione ad cautelam*, *vide Specul. tit. de sentent.* §. *ut autem*. *Adde Joan. de Anania cap.* 1. *Infra de malefic. & Alberic. in l. a præcedente*. *C. de dilat.* e *De mater. videlicet an, & quando valeat rescriptum impetratum per excommunic. vide Card. Consil.* 3. *tit. de rescr. & Consil.* 12. *de reg. Felin. in c.* 1. *sup. de rescript.*

a *Al. Significavit*. *Vid. Petr. Duenam reg.* 270. *In c. excommunicatus non potest*. b *Vid. Bellamer. Dec.* 226. *& Gomez. in comp. utriusque sign.* c *al. ne quis*. d *De materia vitandorum excommunicatorum vid. Fel. in c. Rodulfus de rescript.*

CAP. XIII.

Non competit exceptio rei judicatæ reo absoluto, quia non possidebat.

Idem Gregorius IX. (*an.* 1224.)

ADversario *a* tuo per Judicem absoluto, quoniam tempore motæ litis rem petitam ab ipso sine dolo deserat possidere, si eam modo possideat, tibi petenti denuo rei judicatæ exceptio non obsistat.

CAP. XIV.

Valet rescriptum impetratum ab excommunicato super prosecutione appellationis, licet de excommunicatione non fecerit mentionem.

Idem.

VEnerabilem fratrem nostrum Archiepiscopum *b* Narbonen. qui a Judicibus ex sufficienti gravamine ad Apost. sedem appellans, ad vos super appellatione sua nostras literas reportavit, etsi ex causis aliis tempore impetrati rescripti vinculo fuerit excommunicationis adstrictus, de quibus ibi mentio non habetur, ad prosequendam per easdem literas appellationem prædictam decrevimus admittendum. Quia nihil excommunicato appellare prodesset, si non posset appellationem suam prosequi, & super ea literas impetrare.

TITULUS XXVI. DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

CAP. I.

Episcopus contra Episcopum locum per se conversum ad fidem præscribit triennio: sed cum vacat Ecclesia, vel est in schismate, non præscribitur contra ipsam.

Ex Concilio Africano. *c* (*an.* 403.)

PLacuit, ut si quisquam *d* aliquem locum ad catholicam unitatem converterit, si eum per triennium nemine repetente tenuerit, ulterius ab eo non repetatur. Si tamen per ipsum triennium fuerit *e* Episcopus, qui posset repetere, & tacuit: si autem non fuerit, non præjudicetur matrici Ecclesiæ, sed liceat, cum locus acceperit Episcopum, ex ipso die intra triennium repetere. Item si fuerit Episcopus ad catholicam fidem ex Donati *f* parte conversus, non ei præjudicet præfinitum tempus: sed ex quo die conversus est, habeat per triennium potestatem repetendi locum, qui ad ipsam cathedram pertinebat.

CAP. II.

Duobus modis summatur. Primo sic: Taciturnitas Prælati non nocet Ecclesiæ, donec sit præscriptum. Secundo sic: In rebus invasis non currit præscriptio. Jo. Andr.

Ex Regesto Greg. *g* Italiæ Patriciæ. (*an.* 600.)

NIhil *h* prodest: [*& infra.* 1] Nihil cum scandalo, nihil cum forali strepitu vobiscum nos velle de causis pauperum definire, vobis scripsisse meminimus. Sed illud vos scire credimus, taciturnitatem atque patientiam nostram futuris post me Pontificibus in rebus pauperum præjudicium non facturam.

(1 *Gloriosissima sanitas, & pulchritudo corporis superficie, si vulnus latet intrinsecus: atque illa magis cavenda est discordia, cui satellitium pax præbet exterior. Illud vero, quod in epistolis nostris revocare in memoriam nostram excellentia vestra studiose contendit, scriptum esse vobis.*)

CAP. III.

Per quietam, & sinceram possessionem triginta annorum præscribit Ecclesia rem privati. h. d. prout loquitur in præscriptione Ecclesiæ active, & iste intellectus tenendus est.

Gregorius. (*an.* 595.)

SAnctorum *a* Patrum sanctiones statuentes confirmaverunt, & nos irrefragabiliter confirmamus, ut omnes possessiones ad singulas provincias nostrorum fratrum pertinentes, a quibus per triginta annos possessæ sunt, quiete, & sincere absque synodali proclamatione perpetuo teneantur.

CAP. IV.

Quarta decimarum, & funeralium præscribitur contra Episcopum, si quadraginta annorum spatio non solvatur, & cathedralis Ecclesia interim non vacavit.

Alexander III. *Salernitano Archiep.* b [*an.* 1180.]

DE quarta decimæ, & *c* oblationis defunctorum Clericus ab impetitione Episcopi quadragenaria præscriptione temporis se posse tueri videtur. Nisi forte interim pastoralis sedes caruisset pastore, qui jura Ecclesiæ suæ exigere debuisset. Nam Romana Ecclesia tricennalem præscriptionem contra Ecclesiam non admittit.

CAP. V.

Possessor malæ fidei non præscribit.

Idem. *d* (*an.* 1180.)

VIgilanti studio *e* cavendum est, ne malæ fidei possessores simus in prædiis alienis: quoniam nulla antiqua dierum possessio juvat aliquem malæ fidei possessorem, nisi resipuerit, postquam se noverit aliena possidere: cum bonæ fidei possessor dici non possit. Ephesinus enim legislator solum propter vitandam miserorum segnitiem, & longi temporis errorem, & confusionem, primus tricennali, vel quadragenali præscriptioni vigorem legis imposuit *f*. Nobis autem tam in rebus cognitis, quam latentibus placuit non habere vigorem.

CAP. VI.

Una Ecclesia in parochia alterius quadraginta annorum spatio decimas præscribit.

Idem *Mauritano* g *Episcopo*. (*an.* 1170.)

AD aures *h* nostras pervenit, duas Ecclesias litigasse super decimis, quas una earum in alterius parochia annis XL. possedit: [*& infra.* 1] Tuæ fraternitati tenore præsentium innotescat, quod de jure *divino*, & *humano* melior est conditio possidentis. Quia quadragenalis præscriptio omnem prorsus actionem excludit.

(1 *Ac per hoc ejus actionem putat esse extinctam: altera vero volens eas jure parochiali evincere, præscriptionem non debere sibi obesse proponit. Ideoque quid juris sit in hoc casu, tua nos duxit f. consulendos.*)

CAP. VII.

Laici spiritualia possidere non possunt, ergo & per consequens nec præscribere. h. d. & quotidie allegatur.

Idem *Parmensi Episcopo*. (*an.* 1112.)

CAusam *i* quæ inter Regin. Archid. & Nobilem virum G. super decimis vertitur: [*& infra.* 1] Ideoque f. t.p.a. s. p. mandamus, quatenus causam ipsam debito fine decidas, non obstante præscriptione temporis, vel concessione Ecclesiasticæ secularisve personæ, si idem G. opponere eam voluerit: quia cum Laici decimas detinere non possint, eas nulla valent præscribere ratione.

(1 *Experientiæ tuæ, de qua multum confidimus, committimus audiendam, & mediante justitia terminandam.*)

CAP. VIII.

Si contra præscriptionem XL. annorum, quæ sola currit contra Ecclesiam, opponatur interruptio, uterque probabit.

Idem. *k* (*an.* 1172.)

---

a *De intellectu hujus Decr. vide Anton. de Butr. in c.* 1. *de re jud.* b *De mater. hujus decretal. vid. Philip. in c. olim. sup. de rescr.* c *Canonum Græce collectorum ex Carthaginensibus Conciliis hic numeratur centesimus vigesimus primus.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *fuit.* f *Aug. l. de hær. c.* 69. *tom.* 6. g *lib.* 2. *c.* 96. *epist.* 37. h *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *C.* 4 *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 38. *c.* 7. *in regist. Greg. nondum inveni.* b *al. Salonitano, al. Selenitanen.* c *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *al. Clemens IV.* e *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 38. *c.* 1. f *vide l. fin. C. de præscr. long. temp.* g *al. Mauritano.* h *C.* 9. *eod. tit in* 1. *comp. Bald. in tract. de præscr. in* 1. *p.* 5 *part. principalis. q.* 14. i *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. & quare Laicis decimæ non debentur, B. Thomas: & ib. Cajet.* 2. 2. *q.* 87. *art.* 3. k *al. Urbanus III.*

ILlud *a* autem te scire volumus, & tenere, quod adversus Ecclesias minorem præscriptionem, quam quadraginta annorum Rom Eccles. non admittit, licet quidam canones comprobent tricennalem: & Ecclesia se potest adversus Ecclesiam quadragenaria temporis præscriptione tueri de re illa, quam inconcusse quadraginta annis noscitur possedisse. Verum si de præscriptione, & interruptione inter partes fuerit mota quæstio, ab utraque parte testes recipi debent: & si probata fuerit interruptio, præscriptio non retinebit.

CAP. IX.

Fines prædiorum Ecclesiasticorum quadraginta annorum spatio præscribuntur.

Idem *Syracusano Episc.* [*an.* 1174.]

QUia indicante *b* Abbate C. comperimus, inter eum, & Abbatem sanctæ Luciæ *gravem esse* exortam de finibus quæstionem: agrimensoris definitione illam prospeximus finiendam.

Hortamur igitur, ut ad loca, de quibus est contentio, accedentes, eam in vestra faciatis præsentia terminari. Quadraginta tantum annorum præscriptione utrique parti servata.

CAP. X.

Tempore hostilitatis non currit præscriptio.

Lucius III. *de Massandane, & de Dorcestre Abbat. & Magistro A. de VV. de Fordit.* (*an.* 1181.)

EX transmissa *c* conquestione Abbatis, & Monachorum de Haben. accepimus, quod cum Ecclesia de Camenone ad jus eorum pertineat, & homines de Sibon. & Vinton. Ecclesiarum parochiani sint ipsius Ecclesiæ: Clerici, qui prædictas habuerunt Ecclesias, minutatim omne jus parochiale præter jus funerandi, matrici Ecclesiæ subtraxerunt: [*& inf.*] Disc. vest. mand. quatenus decimas, & oblationes cum aliis obventionibus memoratæ matrici Ecclesiæ (præscriptione hostilitatis tempore non currente) restitui faciatis.

CAP. XI.

Procurationes, quæ debentur legatis, & nunciis Apostolicæ sedis præscribi non possunt.

Innocentius III. *Abbati de Cenedo.* (*an.* 1210.)

ACcedentes *d* ad præsentiam nostram Præpositus sancti Nazarii, & A. Canonicus sancti Stephani, Syndici, & Procuratores Primicerii, & Clerici *e* Mediolan. de ordinariis majoris Ecclesiæ graviter sunt conquesti, quod cum ipsi Legatos, & Nuncios Apost. sed. devote recipiant, & procurent: dicti ordinarii procurare ipsos renuunt, & procurantibus *f* ad expensas subsidium impertiri: [*& inf.* 1] Volentes autem, ut quod omnibus imminet, ab omnibus comprobetur: Mandamus, quatenus nisi dicti ordinarii per speciale privilegium Apostol. sed. a præstandis procurationibus ostenderint se immunes (etiamsi longissimo tempore procurationis obsequium non impenderint: cum in talibus præscriptio sibi locum nequeat vendicare) ipsos ad procurationis sarcinam ordine debito subeundam teneri decernas.

(1 *Unde Clerici Mediolanen. grave querebantur sibi præjudicium generari, cum enim per civitatem ipsam sæpe contingat transitum facere nuncios nostros, & legatos, quanto in eorum procurationibus pauciores existunt, tanto facientes amplius prægravantur, & quanto per plures esset onus procurationis divisum, tanto a facientibus facilius portaretur. Qui siquidem ordinarii, cum pro eis, & aliis vigilare jugiter non cessemus, & spiritualia, sicut Deus dederit, omnibus ministremus, in hujusmodi se jure speciali tueri satagant, non videtur: præsertim cum & Apostolus dicat: Si vobis spiritualia seminavimus, non est magnum, si carnalia vestra metamus: & instantia nostra quotidiana sit omnium Ecclesiarum sollicitudo, sicut plenius norunt præsentes pariter, & remoti.*

CAP. XII.

Subditus non præscribit obedientiam contra Prælatum.

Idem *de Costa, & de S. Donato Prioribus.* [*an.* 1210.]

CUm non *a* liceat a capite membra recedere, non sufficimus admirari, quod sicut referente Bracaren. Archiepiscopo nobis est intimatum, licet Ecclesiæ vestræ in ipsius sint dioecesi constitutæ, vos tamen obedire sibi tanquam Episcopo *b* vestro contumaciter recusatis: [*& infra.* 1] Ideoque mandamus, quatenus præfato Archiepiscopo, & Ecclesiæ Bracaren. obedientiam, & reverentiam debitam, sicut alii Clerici suæ dioecesis faciunt, impendatis, præscriptione temporis non obstante.

[1 *Cum igitur crimen ariolandi sit repugnare, & scelus idololatriæ nolle acquiescere, sustinere nolentes, quod subditi Prælatis suis non obediant, ut tenentur, de communi f. n. cons.*]

CAP. XIII.

De juribus ad Romanam Ecclesiam spectantibus currit sola centenaria præscriptio.

Idem *Nobili viro Matafeloni.* [*an.* 1212.]

AD audientiam *c* Apostolatus nost. pervenit: (*& inf.* 1) Proponebatur ex parte tua Alexandrum Pap. præd. nost. tibi in castro Palatioli concessisse singulis annis 40. solidos denariorum Papiens. quos Rom. Eccles. ibi consuevit recipere annuatim: insuper comestiones, banna, placita, forisfacta, & omnia jura, quæ ibi Apostolica sedes habebat. Sed ea tibi ratione nulla deberi castellanus ejusdem castri constantissime asserebat. Ad quod probandum inducebas prædicti Papæ privilegium, & librum Eccles. Rom. censualem: hoc etiam nitebaris probare per testes, qui dicebant se vidisse præscriptum censum nunciis Rom. Pont. a 50. annis, & infra fuisse solutum. Sed inter alia fuit ex adverso responsum, quod nec privilegium, nec liber censualis tibi aliquid commodi afferebat *d*, cum privilegio usus non fueris spatio annorum 30. & liber censualis suspectus existeret: quia non fuerat in camera nostra receptus, ac Scriniarius alio modo scripsisset dicta testium, quam dixissent. Nos igitur magis auctoritatem privilegii, quam depositiones testium attendentes, considerantes etiam librum censualem, quem non suspectum habuimus *e*, licet non in nostra, sed in Cardinalis sancti Hadriani camera sit inventus, qui *f* eum quando camerarius fuerat, de camera B. Petri suscepit, nec credentes ipsum Scriniarium (cum juratus sit officium suum fideliter exequi) aliud scripsisse, quam a testibus diceretur: Respicientes insuper (quod est longe validius) ipsum negotium tangere principaliter Rom. Eccles contra quam non nisi centenaria præscriptio currit: in solutione prædicti census, & aliorum petitorum condemnavimus partem adversam, injungentes eidem, ut tibi, non tanquam tibi, sed tanquam Eccles. Rom. (cujus auctoritate debes percipere, cujus etiam propter prædicta beneficia vasallus existis) sine difficultate persolvat.

(1 *Te conquerente, quod quædam jura de castro Palatioli a fel. rec. Alexand. Papa p. n. tibi concessa castellanen. ejusdem castri tibi reddere denegabant. Porro te ac dil. fil. Leonis, consulemque illius castri propter hoc in nostra præsentia constitutos audiri fecimus diligenter.*)

V 2 CAP.

a Cap. 1. eod. tit. in 2. comp. vid. Bald. tract. de præscr. in 5. parte principali. b Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. unde ita reponenda est inscriptio: Idem Syracus. Episcopo. c Cap. 1. de capel. mona h. unde restituenda est inscriptio, quando videlicet currat præscriptio. vid. Specul. tit. de app. §. nunc breviter. Add. late per Ripam tract. de peste. d Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. e al. Clerici Meiol. in ant. e al. expensas nolunt subsidium &c.

a Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vide Rom. singul. 500. incip. Curialis de Florentia. b Archiepiscopo. c Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. Anchar. consil. 310. & Paul. Castr. consil. 208. incipit. In facto præsenti. d afferebant. e Libro censuali Ecclesiæ in loco non suspecto servato creditur. l. 1. si cert. pet. Bart. f al. quia.

CAP. XIV.

De centenaria præscriptione, quæ solum currit contra Romanam Ecclesiam, tempora schismatum deducantur.

Idem Innoc. III. *Hel. & Gu. Abbatibus.* (*an.* 1212.)

CUm *a* vobis: (*& inf.* 1) Licet *igitur* tam legali, quam canonica sit definitione statutum, ut contra Rom. Eccl. quæ gaudet privilegio speciali, non nisi centum annorum præscriptio locum sibi valeat vendicare: tempora tamen intercidentium schismatum, quæ secundum juris ordinem cursum præscriptionis impediunt, nolumus aliquatenus computari, sed diligenti consideratione adhibita de ipsa computatione deduci.

[1 *Aliis literis dedimus in mandatis, ut in causam, quæ inter Ecclesiam Hildeasen. ex una parte, & Ecclesiam de Gand. & Eccles. Roman. ex altera dignoscitur agitari, testes ad probandam præscriptionem recipere debeatis. Insinuatione præsentium vobis duximus declarandum, quod postquam præscriptio contra monasterium supradictum, & libertatem ipsius dicitur inchoata, scissura trium schismatum adversus Rom. Eccl. intervenit.*]

CAP. XV.

Prælatus inferior potest præscribere in certis Ecclesiis suæ diœcesis totum jus Episcopale: subducitur tamen de præscriptione tempus, quo vacavit Ecclesia cathedralis.

Idem *Helien. & Roffen.* b *Episcopis.* (*an.* 1210.)

AUditis, & intellectis *c* meritis causæ, quæ vertitur inter Vigorens. Episcopum, & Abbatem de Hevescam super Ecclesiis in valle de Hevescam, quas Episcopus asserit ad se diœcesana lege spectare, Abbas autem eas esse ab ejus jurisdictione prorsus exemptas: (*& inf.* 1) Verum tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Hevescam pleno jure possessæ, ut videatur in eis Episcopale jus legitime præscripsisse: (*& inf.* 2) Quocirca mandamus, quatenus inspectis privilegiis Th. & Of. Regum, quæ Abbas super præmissa libertate asserit se habere, si per illa constiterit, quod vallis de Hevescam sit ille locus, quem C. præd. nost. libertate donavit, absolvatis Abbatem ab impetitione Episcopi super Ecclesiis memoratis: & adjudicantes illas Abbati pleno jure subjectas, Episcopo super illis silentium imponatis. Quod si Abbas in hac probatione defecerit, audiatis probationes super tempore, quo intra quadraginta annos sedes Episcopalis vacavit: & si per tantum temporis vacasse constiterit, ut illo subducto, non sit quadragenaria completa præscriptio, vos in illis Ecclesiis jus Episcopale adjudicetis Episcopo, & super illo perpetuum silentium imponatis Abbati. Si autem exceptionem hujusmodi Episcopus non probaverit: quia tamen interruptionem probavit circa processionem Pentecostalem in villa, & Ecclesia de Mortana, & receptionem, ac procurationem Archidiaconi, necnon solutionem denariorum S. Petri in valle de Hevescam, circa cognitionem quoque causarum matrimonialium *d*, & capellani suspensionem in prædicta villa de Mortana, & interdictum capellarum in præfata villa de Hevescam: vos super his jus Episcopale adjudicetis eidem, si tamen circa suspensionem, & interdictum hujusmodi intra quadraginta annos interruptio facta fuit: in cæteris ei silentium imponentes, quæ Abbas præscripsisse probatur.

[1 *Cognovimus evidenter Ecclesias illas per privilegia Rom. Pontif. non esse ab Episcopali jure subtractas, nisi forte vallis de Hevescam sit ille locus, quem a duobus Regibus, Rendo videlicet, & Osfa, libertati donata bon. mem. C. Pp. libertati donavit, sicut in ipsius privilegio continetur.*]

[2 *Nisi forte per tantum temporis spatium Vuigorens. Ecclesia interim vacavisset, ut tempore vacationis subducto, præscriptio minime sit impleta.*]

CAP. XVI.

Non potest subditus contra superiorem visitationem, aut procurationem ratione visitationis debitam, in seipso præscribere: quamvis alius in personam alterius præscribere posset utramque.

Idem *Parisiensi Episcopo.* (*an.* 1212.)

CUm *a* ex officii sui debito Senonen. Provinciam visitaret Archiepiscopus Senonen. per Parisien. diœcesim transitum faciens, ad Abbatis sancti Maglorii, Prioris de Castres, & quorundam aliorum Ecclesias ejusdem diœcesis, necesse habuit declinare: a quibus cum procurationem sibi debitam postularet, ipsi eam inhumaniter negaverunt, ad suæ negationis defensionem hoc solum allegantes, quod non meminerant se procurationem hujusmodi prædecessoribus ejusdem Archiepiscopi exolvisse, nec ab eis aliquando fuisse petitam: (*& infra.* 1) Nos igitur præmissam allegationem eorum nullam penitus reputantes, cum contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur, præscribi nequiverit: quemadmodum nec contra visitationem ipsam potest aliquo modo præscribi, etsi alius contra eum præscribere posset utramque *b*. Mandamus *c*, quatenus sententiam, quam in hujusmodi contemptores de antiqua Metropolis consuetudine tulit Archiepiscopus memoratus, usque ad satisfactionem condignam facias observari, quia secundum Apostolum: *Qui spiritualia seminat, non est magnum, si metat carnalia, cum nemo cogatur suis stipendiis militare.* Si quid enim aliud, quam superius fuerit allegatum, contra intentionem Archiepiscopi objicere voluerint, & probare, nos eis faciemus justitiam exhiberi.

[1 *Idem vero Archiepiscopus propter procurationem sibi minus rationabiliter denegatam illius auctoritate rescripti, quod super hoc a sede Apostolica impetravit, ab officiorum executione suspendit: eosdem postmodum, quoniam suspensionis sententiam non servabant, vinculo excommunicationis adstringens, quod totum in ipsius Archiepiscopi literis prospeximus contineri, qui eandem sententiam petebat auct. Ap. confirmari.*]

CAP. XVII.

Qui alieno nomine possidet, non præscribit, nec etiam is, qui proprio, nisi habeat bonam fidem, & justum titulum, si præsumptio est contra eum. hoc dicit, secundum Joan. Andr. addita suppletione Panormitani.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

SI *d* diligenti: [*& inf.* 1] Cum judicatus Calaritanus ad jus, & proprietatem B. Petri pertineat, sicut tota Sardinia nullo pertinet mediante, tibi non licuit pro te, vel Ecclesia tua a Marchione Massæ Judice Calaritano fidelitatis exigere juramentum: [*& inf.* 2] Nos igitur, quæ nuncius tuus proponere voluit, plenius circumspectis, non intelleximus te, vel Ecclesiam tuam super hoc aliquo jure subnixam, cum auctoritatem sedis Apostolicæ non ostendas, per quam a Judicibus Calaritanis tu, & antecessores tui fidelitatis exegeritis juramenta: nec præscriptione aliqua muniaris, cum secundum confessionem tuam *e* nec Ecclesia Pisana, vel tu fueris in quasi possessione juris exigendi hujusmodi juramentum, quod *f* per

a Cap. 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *al. Racrosen.* c *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. c. auditis. supr. de in integr. rest. ubi Doctores. Bald. in tract. de præscr. in* 3. *p.* 6. *p. principalis q.* 1. *Felin. in c. irrefragabili. sup. de offic. ordinarii.* d *Hodie Concil. Trid. sess.* 24. *de reform. cap.* 20.

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil. De materia procurationis, & visitationis, vid. Conc. Lat. sub Alex. III. cap.* 4. *& sub Innocent. III. cap.* 33. *adde Concil. Oxoniense c. ut singula, & Concil. Trident. sess.* 24. *de reform. c.* 23. *& Bernard. Diaz. reg* 396. *incip. Procuratio seu visitatio.* b *utrumque.* c *al. ideoque mandamus.* 1. *Corinth.* 9. d *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil. Bona fides qualiter probetur, vid. Innocent. & Imol. in cap. fin. infr. eod. Oldrad. cons.* 244. *& Paul. de Castr. cons.* 153. *Bald. in l. fin. C. de edict. Divi Hadr. toll.* e *An confessio præjudicialis noceat Ecclesiæ. Cyn. in* 15. *q. in l.* 1. *C. de confess. Bart. in l. certum. §. sed an & ipsos. ff. eod.* f *al. ita: quod pro sede Apostol. Cæterum omnes manuscr. habent ut impressum est.*

sedem Apost. ab ipsis Judicibus receptum fuisse fateris, per quod constat Ecclesiam Romanam semper in quasi possessione fuisse, cum pro ea ministerio tuo, & antecessorum tuorum exactum fuerit, & præstitum juramentum: & is etiam possidere dicatur, cujus nomine possidetur. Si vero dicatur, quod nomine tuo, & antecessorum tuorum, & non nomine nostro & Ecclesiæ Romanæ fuerit juramentum exactum, posset inferri, quod juramentum præstitum de conservando jure, & honore sedis Apost. fuerit violatum: unde licite retineri non posset, quod contra juramentum hujusmodi fuerit scienter obtentum: quia etiam secundum hoc locum præscriptio habere non posset, cum in præscriptione rerum Ecclesiasticarum bona fides, & justus titulus exigantur *a*: & si etiam locum potuisset habere præscriptio, non credimus centenariam præscriptionem (quæ sola currit adversus Rom. Eccl.) posse probari.

[1 *Penses animo, quid illa tabernaculi archa significet, in qua cum tabulis virga simul, & Manna sunt jubente Domino recondita, nequaquam nos tibi scripsisse dure, & aspere reputares, cum in pectore Rom. Pont. qui universis Ecclesiarum Prælatis præesse Deo auctore dignoscitur, & virga correctionis, & Manna debeat esse dulcedinis, ut altero foveat humiles, & devotos, & reliquo rebelles feriat, & puniat delinquentes. Hinc est, quod illius vulneribus sauciati, quem Samaritanus duxit in stabulum, vinum adhibetur, & oleum, ut nisi commonitionis, & exhortationis oleo delinquentium vulnera foveantur: vinum Ecclesiasticæ severitatis subsequatur. Licet igitur ex his, quæ præmisimus, contemptis monitis nostris & mandatis, quibus nisi fuimus fraternitatem tuam frequenter inducere, ut dil. fil. n. VV. Marchionem Massæ, Judicem Calaritanum juramento fidelitatis absolveres, quod exhiberi tibi, & Ecclesiæ Pisanæ fecisti, ut eo non obstante nobis, & Eccles. Rom. juraret, non solum asperitate verborum, sed executione forsitan potuissemus in te procedere Ecclesiasticæ disciplinæ.*]

[2 *Super eo vero articulo taliter respondisti, quod ab eo tempore, quo fuisti assumptus ad Præsulatus officium, juramentum fidelitatis pro sed. Apost. ab ipsis Judicibus recepisti: sciens te per Archiepiscopum Villanum prædecess. tuum, virum magnæ auctoritatis, & honestatis, qui longo tempore in curia Rom. extitit Cardinalis, ipse quoque plenius novit consuetudines, & statuta, & omnes antecessores tui, qui fuerunt viri magnæ auct. sic te antiquam consuetudinem tenuisse pariter, & fecisse, cum nihil tibi, vel ipsis hactenus ab Apost. sede fuisset objectum.*]

CAP. XVIII.

Abbas in capellis præscribere potest jura Episcopalia, obtinet tamen in his solis, quæ præscripsit. h. d. quoad titulum.

Idem *Episc. Lucano.* (*an.* 1212.)

CUm *b* olim, frater Episcope, cum Abbate, & Monachis sancti Salvatoris de Ficheto, super Plebe Falamazanæ, & adjacentibus capellis ipsius in nostra præsentia litigando, institutionem in eis, & alia ad jus Episcopale pertinentia vendicares, ad fundandam intentionem tuam jus commune principaliter allegabas, cujus auctoritate dicebas, universa spiritualia in prædictis locis, quæ sunt in diœcesi tua constituta, ad te tanquam ad diœcesanum Episcopum pertinere, arbitrium *c* præterea super hoc promulgatum a Pistorien. Episcopo, Archipresbytero, ac Primicerio Lucanis allegans. Ad elidendam autem intentionem tuam, Abbas Greg. VII. Papæ *d* prædecess. nostri privilegium exhibuit, quod prædictum arbitrium multo videbatur tempore præcessisse: per quod tam monasterium, quam plebs, & capellæ prædictæ videbantur libertati donatæ: [*& inf.*] Aliorum quoque Rom. Pont. dictus Abbas privilegiis utebatur post arbitrium promulgatum obtentis, qui libertatis privilegia sibi concedere videbantur: [*& inf.*] Quia prædictus Abbas sufficienter ostendit, monasterium suum super institutionibus, destitutionibus, & ordinationibus Plebani, & Clericorum, baptismo, & pœnitentia, in levioribus culpis, sepultura, decimarum perceptione, ac divinis officiis celebrandis, tam in plebe, quam in capellis prædictis, in excommunicando, atque interdicendo, & etiam absolvendo legitima præscriptione munitum: Abbatem ipsum ab impetitione tua super jam dictis articulis duximus absolvendum, super illis tibi perpetuum silentium imponendo, super aliis omnibus, quæ ad jus Episcopale spectare noscuntur, juxta tenorem arbitrii eundem Abbatem, quoad plebem & capellas prædictas, sententialiter condemnantes.

CAP. XIX.

Qui præscriptione completa privilegium contrarium impetrat, & utitur illo, præscriptioni renunciat. Si præscriptio non erat completa, malam fidem habet, & ideo non præscribit.]

Idem Innoc. III. (*an.* 1210. *Romæ.*)

VEniens *a* ad præsentiam nostram Abbas sancti Martini de Pannonia: [*& inf.*] Petiit a nobis postmodum idem Abbas, ut Vesprimen. Episcopus non impediat, vel faciat impediri, quo minus omnes, qui in Simagien. parochia, vel comitatu consistunt, de omnibus, quæ possident, decimas sibi solvant: sicut in privilegiis Paschalis Papæ præd. nost. & Sancti Regis Stephani continetur. Præfatus vero Episcopus postulavit, ut decimas Simagien. Comitatus intra suæ diœcesis terminos constitutas, quas detinet idem Abbas, sibi restitui faceremus, nisi aliquo jure speciali se ipsas possidere monstraret: [*& inf.*] Chrisma vero, Oleum sanctum, consecrationes altarium, seu Basilicarum, Ordinationes Clericorum, qui ad sacros ordines promovendi fuerint, Clerici Ecclesiarum, vel capellarum ipsius monasterii, quod est in Vesprim. diœcesi constitutum, a Vesprimen. Episcopo postulabunt: si quidem catholicus fuerit, & gratiam sedis Apost. habuerit, & ea gratis sine pravitate aliqua voluerit exhibere: alioquin ab alio, quem maluerint, Præsule catholico suscipiendi ea liberam habeant facultatem: sicut in privilegio dicti Paschalis, & Alexand. Papæ prædecess. nost. perspeximus contineri. Non obstante privilegio Clementis Papæ, per quod privilegiis suorum prædecessorum non extitit derogatum, cum de ipsis nullam fecerit mentionem, præsertim cum & ipse Clemens privilegium illud concesserit, salvis institutionibus non solum Romanæ Ecclesiæ, sed ipsius etiam Legatorum. Nec obstare poterat præscriptio, quam idem Abbas in suum subsidium opponebat: quia si consummata erat, quando ab Alexandro Papa privilegium impetravit, juri præscriptionis renunciasse videtur *b*, præsertim cum coram vobis privilegio illo sit usus, quod suæ intentioni (quantum ad hunc articulum) contradicit. Si vero nondum consummata erat præscriptio, sed erat in præscribendo: post impetratum hujusmodi privilegium bonam fidem non habuit: & ideo secundum canones non præscripsit.

CAP. XX.

Nec in foro canonico, nec civili, valet præscriptio cum mala fide.

Idem *in Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

QUoniam *d* omne, quod non est ex fide, peccatum est: Synodali judicio diffinimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica, quam civilis. Cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.

TITU-

a *Exigatur.* b C. 8. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide Guid. Pap. hic* c *Ab utraque scil. parte approbatum. supr. de arb. ca. ex parte.* d *Hæc* 2. *verba prædecess. nostri in omnibus manuscr. desunt.*

a *Cap.* 1. *De privil. in* 4. *compil.* b *Vide l. unic. C.* 4. *de Thesau. l.* 10. c *sub Innoc. III. c.* 41. d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil. Vide Mathesil. sing.* 24. *incip. nota quod omnes leges.*

TITULUS XXVII.
DE SENTENTIA, ET RE JUDICATA.
CAP. I.

Sententia lata contra leges, & canones non tenet, nec ab ea opus est appellare. Pannor.

Gregorius *Joanni Archiep. primae Justinianeae.*
(*an.* 600.)

SEntentia *a* contra leges, canonesve prolata, licet non sit appellatione suspensa, non potest tamen subsistere ipso jure.

CAP. II.

Lites debent celeriter terminari.

Idem *b Joanni Ravennati Episcopo*. (*an.* 595.)

JUrgantium *c* controversias celeri sententia terminare, & aequitati convenit, & rigori.

CAP. III.

Sacerdos sine justa causa non est deponendus.

Idem. d [*an.* 596.]

NOn potest quenquam a Sacerdotali gradu (nisi justis ex causis) concors Sacerdotum sententia submovere.

CAP. IV.

Juste quis petit sententiam a Papa confirmari, si juste, & rationabiliter fuit lata.

Leo Papa. *e* (*an.* 450.)

EA, quae juxta Ecclesiasticum morem juste, & rationabiliter fuerint diffinita, nostra quoque sententia roborentur.

CAP. V.

Judex deputatus super executione sententiae admittit exceptionem fraudis, seu nullitatis sententiae, non ad effectum, ut super ea pronunciet, sed ut negotium ad superiorem, qui judicavit, transmittat, si illam probabilem repererit. h. d. notabiliter.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo*. [*an.* 1180.]

DE caetero noveris, *f*, quod si sententiam a nobis latam praecipimus per aliquem executioni mandari, & fraus intervenerit: non est facultas executori de toto negotio cognoscendi, sed deferri quaestiones, quae inciderint, ad sedem Apostolicam oportebit.

CAP. VI.

Non sufficit reo damnato ad traditionem possessionis tradere pignus pro ipsa possessione.

Idem *Norvicen. Episcopo.*

CUm aliquibus *g* est adjudicata possessio, non sufficit eis dare pignora, nisi corporali possessione laetentur.

CAP. VII.

Sententia lata contra matrimonium nunquam transit in rem judicatam: unde quandocunque revocatur, cum constat de errore.

Idem *eidem* h, *& V. Archidiacono.*

LAtor *i* praesentium sua nobis insinuatione monstravit, quod cum quandam mulierem legitime desponsasset, & carnalis esset copula subsecuta, inter eos scandalum est subortum, cujus occasione debitum ei subtraxit. Consanguinei vero mulieris hoc molestum habentes, quaestionem moverunt, proponentes, quod mulierem invitam, & renitentem, nec aetatis aptae matrimonio existentem duxisset uxorem: & quoniam idem vitam cupiebat agere dissolutam, demum utriusque studio interveniente, fuerunt minus rationabiliter separati. Nolentes igitur matrimonia canonice contracta levitate quadam dissolvi, mandamus, quatenus si vobis constiterit eos per judicium Ecclesiae non fuisse legitime separatos, Ecclesiamque deceptam, ipsos a faciatis sicut virum, & uxorem insimul permanere.

CAP. VIII.

Retractatur sententia praetextu iniquae consuetudinis lata contra Ecclesiam.

Idem T. *& Clericis S. Anastasiae Veron.*
(*an.* 1170.)

CUm causa *b*, quae vertitur inter vos, & G. & A. Laicos super domo quadam eis ab Archipresbytero vestro vendita, ad examen I. Apost. sed. Legati delata fuisset, post appell. ad nos interpositam, & receptas inducias, quoniam intra terminum tibi, fili T. ad eam prosequendam praefixum iter non arripueras, contra te sententiam proferens, memoratis G. & A. praetaxatam domum secundum Veronen. civitatis consuetudinem adjudicare curavit: deinde cum caussa fuisset ad nos per appell. delata, Brixien. Episcopus delegatus a nobis sententiam contra vos (spreta forma canonum) secundum eandem consuetudinem, sicut praefatus Legatus fecerat, promulgavit. Nos autem considerantes, quod licet usus, vel consuetudinis non minima sit auctoritas, nunquam tamen veritati, aut legi praejudicat, praescriptam sententiam revocavimus, & vos ab impetitione absolventes illorum *e*, vobis, & Ecclesiae vestrae domum adjudicavimus supradictam. *d*

CAP. II.

Sententia iniqua retractatur per superiorem, licet causa fuerit appellatione remota commissa. Si autem continet manifestam iniquitatem, est nulla. h. d. intelligendo, quod ponat duos casus.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo*. [*an.* 1172.]

INter caeteras *e*: [*& infra*.] Item cum aliqua causa appell. rem. committitur, & sententia fertur iniqua, eam evacuari oportet: nec ei debet stari, si iniquitatem contineat manifestam.

CAP. XVII.

Sententia lata contra absentem non contumacem in causa matrimoniali non valet. h. d. intelligendo, quod haec mulier non fuit contumax. Pann.

Clemens III. [*an.* 1190.]

TEnor literarum *f* tuarum ostendit, quod cum inter R. & M. mulierem quaestio matrimonii verteretur, & Theatino Episcopo commissa fuisset, idem eundem R. muliere absente ab impetitione ipsius absolvit. Caeterum eadem mulier a nobis ad te literas impetravit, ut de causa cognosceres, & eam fine debito terminares: [*& infra*. 1] Dictus vero R. a te revocatus ad causam infirmitate praetenta *g* non affuit: sed quia nocte sequente aliam sibi copulare praesumpsit, in eum excommunicationis sententiam promulgasti: a qua postmodum absolutus ad te veniens, ostendit literas Episcopi memorati, quibus eum ab inquietatione ipsius absolutum fuisse patebat. Quia igitur mulier suos testes offert ad probandum, quod idem R. eam desponsationis annulo *h* publice subarrasset, & tu quid super his agere debeas, postulas edoceri. Ideoque inquisitioni tuae taliter respend. quod (non obstante illicita absolutione, quam Episcopus fecit) in causa procedas, eidem R. sub poena excommunicationis arctius interdicens

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* b *Scilicet Greg. Joan. Episc. Ravenn. l. 2. c. 18. ejusd. regist.* c *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* d *Scil. Greg. l. 2. c. 47. epist. 8. regist. & C. 4. eod. tit. in 1. comp.* e *Leo I. epist. 88. & C. 6. eod. tit. in 1. comp.* f *post Con. Lat. sub Alex. III. p. 49. c. 12. & Cap. 7. eod. tit. in 1. comp.* g *C. 8. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 36. c. 2.* h *al. Norvic. Episc. T. & V. Archid.* i *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 6. c. 11.*

a *al. eos.* b *Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. ubi talis est inscriptio: Theobaldo.* c *al. eorum.* d *saepedictum.* e *Cap. 17. tit. de appel. in 1. compil. vid. l. cives. C. de appellat. quae videtur contraria. Adde gloss. & doct. ibid.* f *C. 5. eod. tit. in 1. compil.* g *praetensa. al. praetentus. al. detentus.* h *Hinc praesumitur matrimonium contractum. Felin. in c. illud. supr. de praesumpt.*

dicens, ne ad eam, quam superinduxit, accedat, priusquam fuerit causa decisa.

[1 *Quia causa coram memorato Episcopo pro commotione terræ non poterat definiri.*]

CAP. XI.

Sententia divortii in causa matrimoniali rite lata, ad solam conjugis confessionem asserentis contrarium, non revocatur, sed interim ei statur, donec legitime de contrario doceatur. Ita summatur, ut aliquid de novo afferat. Panorm.

Idem.

CONsanguinei *a* E. latricis præsentium, sicut tuis literis intimasti, compaternitatem inter ipsam, & virum suum legitime probaverunt, ita quod inter eos sententiam divortii protulisti: prædicta vero E. cum sit tibi postmodum confessa, quod ejus commater in veritate ante sententiam non fuisset, sed *b* post separationem compaternitatem cum eo contraxit, & tandem ad secundas nuptias convolavit: [*& infra.* 1] Fraternitati tuæ respond. quod propter solam confessionem mulieris non est recedendum a sententia per judicium Ecclesiæ rationabiliter promulgata, nisi legitime in contrarium probaretur.

[1 *Quia igitur reatum suum nunc recognoscens, consilium nostrum super hoc expetiit: tu inde a nobis in hoc postulasti responsum.*

CAP. XII.

Si Papa contra pronunciationem suam confert beneficium, hoc tacito, subreptitia dicitur collatio, & non tenet.

Innocentius III. *Archidiac. & Sacristæ Magalonen.*

(*an.* 1212. *Romæ in Gothiam Galliæ.*)

CUm olim *c* Magalon. Episcopus P. de Castro novo ad vacantem Archidiaconatum ejusdem Ecclesiæ nominasset, I. Præposito, ut nullus ibi (nisi prius duplici sibi voce concessa) institueretur per appellationem interpositam inhibente, Episcopus dictum P. de Archidiaconatu per suum annulum investivit. Præpositus vero alium ad eundem Archidiaconatum nominare præsumpsit. Tandem C. prædecessor noster, quod factum fuerat ab utraque parte, cassavit: pronuncians, quod aliquibus scriberet, ut tam Episcopum, quam personas ad ordinandum concorditer Archidiaconum monerent, & eorum forte monitis non admissis, hoc ipsi exequi non differrent. Post hæc vero dictus prædecessor noster G. qui nondum ad Diaconatus erat promotus officium, præter conscientiam Procuratoris Episcopi apud sed. Apost. tunc morantis, ipsum Archidiaconatum contra pronunciationem suam contulit, sicut credimus, circumventus. Nos igitur inhærentes vestigiis prædecess. nost. dicentium, sententiam Rom. sed. cum aliquid fuerit subreptum, posse in melius commutari: quod de prædicto G. factum est, non obstante donatione, quam ab eodem Episcopo in illusionem donationis Apostolicæ nuper dicitur recepisse, in irritum revocamus: & ei licet absenti, cum de subreptione liquido constet *d*, super dicto Archidiaconatu perpetuum silentium imponentes, præcipiendo mandamus, quatenus sæpedictum Archidiaconatum (plena omnium vestrum, qui præsentes fuerint in Ecclesia, interveniente concordia) ordinare curetis.

CAP. XIII.

Valet sententia contra jus litigatoris lata, si ab ea intra 10. dies non fuerit appellatum. Vel sic & aliter: Per sententiam, a qua non fuit appellatum, potest Ecclesia subjici Prælato inferiori Episcopo, seu ad aliam Ecclesiam pertinere.

Idem *Abbati, & Conventui S. Zenonis Veron.* (*an.* 1213.)

CUm inter vos *a* pro Ecclesia vestra, & Archipresbyterum, & Clericos S. Proculi super subjectione ejusdem Ecclesiæ quæstio verteretur: ex parte vestra fuit propositum, quod dicta Ecclesia monasterio vestro pleno jure debet esse subjecta: videlicet in institutione, destitutione, investitura Archipresbyteri, & ejusdem fidelitate, ipsius, & fratrum obedientia, correctione, repræsentatione ad ordines, tonsuratione, susceptione chrismatis, litaniis, & aliis similibus, per quæ plena subjectio declaratur: ad quod probandum instrumentum publicum concessionis B. quondam Veronensis Episcopi pars vestra in medium producebat, quam concessionem successor ejus G. ratam habuit, & etiam confirmavit. Super his quoque tam Rom. Pontificum, quam Patriarcharum Aquilegien. privilegia, & confirmationes induxit, quorum unus de subjectione plenaria in privilegio suo evidenter expressit, quod sub testimonio R. *b* quondam Veronen. Episcopi, qui ejusdem Ecclesiæ Archipresbyter extitit, factum fuerat & completum, & in eodem a Priore sancti Zenonis mandavit sua vice subscribi. Adjecit etiam pars vestra, quod inter B. *c* quondam Abbatem ejusdem monasterii, & sancti Proculi Archipresbyterum, & fratres ipsius procedente tempore de fidelitate, & obedientia manuali controversia fuit exorta, ad quæ duo illi se duntaxat teneri negabant, & super his testes producti fuerunt: tandem præfatus G. Veronen. Episcopus quendam Cardinalem sequens, a quo idem fuerat judicatum, quod vel Archipresbyter dimitteret Ecclesiam, aut Abbati obedientiam repromitteret, sententialiter diffinivit: cujus sententia (cum nulla fuerit appellatione suspensa) in rem transiit judicatam: [*& inf.* 1] Quamvis forte dicto instrumento donationis non sit plurimum innitendum, nec confirmationibus, nec privilegiis, quæ de ipso causam, & originem acceperunt: attendentes tamen, quod quantum ad litigantes ipsos jus ex sententia factum fuit, postquam in rem transiit judicatam, etiam si contra jus litigatoris lata fuisset, cum contra jus constitutionis expresse lata non fuerit, veritate gestorum sermonibus prævalente, quæ præsumitur *d* rite per omnia celebrata: diffinimus, ut Archipresbyter S. Proculi, qui pro tempore fuerit, fidelitatem, & obedientiam præstet Abbati sancti Zenonis.

[1 *Quam asserebat nullo posse juris remedio attentari, a cujus prolatione usque ad hæc tempora 50. annorum est elapsum spatium, per quod probatur, quod monasterium S. Zenonis præfatam Ecclesiam pleno jure possederit, & quod dictus Archipresbyter, & fratres ejus præteriti, & præsentes obedientiam Abbati S. Zenonis fecerunt. Cum itaque hæc, quæ præmisimus, & similia multa præfati auditores nobis, & fratribus nostris prudenter, & fideliter retulissent, nos communicato f. n. consilio.*]

CAP. XIV.

Sententia contra actorem lata, nihil iniqui continens, venit in causa appellationis confirmanda: licet per attestationes videatur pro actore fuisse probatum: dummodo pro sententia concurrant præsumptiones, de quibus hic in litera: & secundum hunc intellectum est hic casus singularis valde.

Idem *Canonicis Novarien.* (*an.* 1170.)

CAusam *e*, quæ inter vos, & A. Clericum super Præbenda Novarien. Ecclesiæ vertebatur, Laudun. Episcopo de consensu partium *f* commisimus terminandam, qui pro vobis contra dictum A. diffinitivam sententiam promulgavit

a C. 6. *eod. tit. in* 1. *comp. vide Guid. Pap.* b *Dictio, sed, deest in pluribus manuscr.* c C. 2. *eod. tit. in* 3. *compil. vide Rom. & Aret. in l. plurium. ff. de acquir. hæred. Anch. cons.* 413. *incipit. viso dicto puncto. & Lambert. in tract. de jure patron. l.* 1. *p.* 1. *q.* 3. *art.* 8. d *vide Bart. in l. quod jussit, in fin. ff. de re jud.*

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil. an scilicet sententia lata contra jus litigatoris valeat. Felin. in c. novit. supr. de jud. Bart. in l. pen. ff. de just. & jure.* b B. c *In C. Barb. quod inter quondam Abbatem ejusdem monasterii, & S. Archipresbyt. &c.* d *al. præsumuntur.* e C. 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Et quia de partium consensu fuit datus Judex, non poterat recusari, nisi nova causa superveniret. supr. de offic. deleg. cap. insinuante.*

vit: a qua fuit ad nostram audientiam appellatum: [*& inf.* 1] Licet ex parte ipsius A. fuisset propositum, quod contra formam mandati nostri dictus Episcopus sententiam promulgavit, sicut per attestationes nitebatur probare: quia tamen Judicis animus non semper ad unam probationis speciem inclinatur, & ipsa sententia nihil continebat iniquum, & eidem Judici de communi partium assensu fuerat causa commissa, qui ut sententiam ferret post examinationem causæ, ab utraque parte fuerat requisitus: sententiam ipsam curavimus confirmare.

[1 *Dicto igitur A. & magistro I. & A. Procuratoribus Ecclesiæ vestræ, in nostra propter hoc præsentia constitutis. Idem A. probare multipliciter nitebatur, sententiam inique latam fuisse, ac propter hoc debere non immerito retractari: dictis Procuratoribus vestris defendentibus sententiam, & eam petentibus confirmationis nostræ præsidio communiri. Nos igitur auditis quæ fuerant hinc inde proposita, & diligentius intellectis, habito cum fratribus nostris super his diligenti tractatu.*]

CAP. XV.

Si sententia præcipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decendii ad appellandum currit a tempore sententiæ, non autem a die finiti termini, hoc primo. *Quadrimestre tempus, quod a lege datur condemnatis in personali, potest a Judice ex causa arctari, & sponte terminum arctatum recipiens, non potest post decendium appellare, licet non constet Judicem ex causa terminum abbreviasse:* hoc secundo. *Ab executione sententiæ non appellatur, nisi in executione modus excedatur:* hoc tertio. h. d. evacuando medullam cap. secundum Panorm.

Idem *Constantinen.* a *Episcopo.* (*an.* 1172.)

QUod ad consultationem: [*& infra.*] Quia postulasti utrum appellationi sit Clerici deferendum, qui purgationem indictam sibi per sententiam, & ad ipsius receptionem terminum competentem *b*, puta viginti dies, vel amplius, sine contradictione *c* recipiens, & ad diem veniens consequenter appellat, causam non exprimens appellandi: nec sit locus nisi suscipiendæ purgationi, & executioni sententiæ, a cujus prolatione, & purgatione injuncta ultra decendium *d* dicitur effluxisse. Taliter duximus respondendum, quod cum post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei transeat judicatæ, qui ad provocationis subsidium intra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit: cum per hoc videatur per interpretationem juris latæ sententiæ paruisse, præsertim ubi causa non redditur appellandi. Sed nec executionem ipsius sententiæ ideo convenit retardari, licet ad hoc agendum quadrimestre tempus regulariter sit statutum: quia id arctari potest nonnunquam a sedente in medio, & etiam prorogari: & qui ab initio sponte recipit terminum breviorem, imputari *e* sibi potest, & debet: cum ex hoc videatur amplius beneficium contempsisse: unde talis non audietur appellans, nisi forte adversus eum modus executionis canonicus excedatur.

CAP. XVI.

Sententia potest probari per testes: licet non deponant de causis, quæ solent Judicem movere ad sententiandum.

Idem *Decano, Cancellario, & C. Canonico* f *Lundonen.* (*an.* 1172.)

SIcut nobis *g* intimastis, cum causa, quæ inter H. Subdiac. & B. Presbyterum super quinque frumenti modiis vertebatur, ipsi Subdiacono per annos singulos exolvendis, vobis commissa fuisset, & restitutionem sibi fieri postularet: Subdiac. supradict. adversarius se ad hoc non teneri respondit, cum alia vice super hoc conventus fuerit, & sententialiter absolutus: quod ostendere voluit duorum testimonio, ex quorum depositione constitit, quod magister A. auctoritate Episcopi Lundun. ipsum absolvit ab impetitione Subdiac memorati. Verum quia testimonium ipsorum quasi nude prolatum fuerat, cum de causis, quæ Judicem movere solent ad sententiam proferendam, nihil dixerint, quid tenendum sit, sedem duxistis Apost. consulendam. Cum autem in plerisque locis, in quibus copia prudentum habetur, id moris existat, quod omnia, quæ Judicem movent, non exprimantur in sententiis proferendis: vobis taliter respondemus, quod cum ex depositionibus testium prædictorum constiterit sententiam a Judice suo prolatam, propter auctoritatem judiciariam præsumi debet omnia legitime processisse. *a*

CAP. XVII.

Ab eadem sententia potest appellare nedum reus victus, sed etiam tertius, cujus interest: & poterit sententia quoad reum nil de suo jure docentem confirmari: respectu vero tertii rationabiliter appellantis infirmari.

Idem *Astoricen. Episcopo, & Abbati sancti Isidori Legionen.* (*an.* 1171.)

CUm super *b* controversia, quæ inter Aurien. Episcopum, & manasterium Cellæ novæ super statu ipsius vertebatur, pro Episcopo diversæ sententiæ latæ fuissent: nuncius Oneten. Episcopi per eas Oneten. Ecclesiam læsam graviter querebatur, ad quam proponebat monasterium pertinere: [*& infra.* 1] Cum ex parte monasterii nihil rationabile fuerit propositum, & ostensum, quare sententia pro Episcopo promulgata debuerat irritari, eam quantum ad monasterium duximus confirmandam: [*& infra.*] Mandamus, quatenus si constiterit app. pro Ecclesia Oneten. rationabiliter interpositam, & ad eam prosequendam nuncium ejus *c* intra tempus legitimum destinatum fuisse, executio sententiæ differatur, ne circa possessionem Oneten. Ecclesia detrimentum incurrat: alioquin (sicut jus postulat) executioni absque Oneten. Ecclesiæ præjudicio demandetur: cui, quæ præmissa sunt, non præjudicent, quo minus suam valeat consequi rationem, cum res inter alios acta non noceat regulariter aliis *d*, juxta constitutiones canonicas, & civiles.

[1 *Postquam igitur hæc, & similia nobis, & fratribus nostris præfati Cardinales fideliter retulerunt: quia constitit nobis per delegationem literas a duobus missas, cum tertius interesse nequiverit, sicut & ex ipsius assertione tenuimus ap. sed. Ap. constituti fuisse processum, & contra ipsorum sententiam ex parte monasterii nostri nihil rationabile fuit propositum, & ostensum, quare debuerit irritari, eam communicato f. n. con. quantum ad monasterium ipsum duximus confirmandam, sibi perpetuum in hac re silentium imponentes. Cæterum, quia super appellatione Oneten. Ecclesiæ non potuimus elicere veritatem, causam ipsam vestro duximus examini committendam. f. t. per a. s.*]

CAP. XVIII.

Si citatus ad sententiam, ex legitima causa Judici ignota non comparuit, tenet sententia eo absente lata: sed retractatur eo probante legitimam absentiæ causam. Si vero impedimentum probatur non plene, non retractatur sententia: nisi prius doceat de ipsius iniquitate. h. d. & est verus, & not. intellectus, secundum Panor. quem alii doctores non clare dilucidarunt.

Idem.

CUm Bertholdus miles *e* curiam suam, *sive fundum Nutnestanen.* P. militi pignori obligasset: eodem P. sublato de medio, A. nepos ejus, qui successit eidem, vacante Ecclesia ejusdem loci, asserens quod jus patronatus

a *Antea male Constantino.* b *Vid. leg. generaliter, cum not. per Doct. C. de reb. cred. & jurejur.* c *conditione.* d *decennium.* e *imputare.* f *Laudunen.* g *C. 6. eod. tit. in 3. compil. Vide Alex. & Jason. in l. 2. C. de bon. poss. sec. tab.*

a *Facit ad hoc l. 1. C. de profess. qui in urb. Constan. & l. 1. cum not. de legib.* b *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil. An & quando tertius possit appellare. vide Card. in Clem. 1. de caus. poss. & propr.* c *Vide l. a sentent. in princ. cum §. seq. ff. de appell.* d *Vide l. Lucius. ff. de his qui not. infam. & l. res inter alios, al. est, l. Modestinus. ff. de except.* e *Cap. 8. eod. tit. in 3. comp.*

cum universitate transisset in eum, D. Clericum ejusdem loci Archidiacono ad supradictam Ecclesiam præsentavit: qui de consensu Episcopi ipsum instituit in eadem, in possessionem eum induci faciens corporalem. Prædictus vero Bertholdus, dominus fundi, T. Sacerdotem memorato Episcopo præsentavit: sed ipsum Episcopus non admisit. Cum autem dictus T. adversus memoratum D. super prædicta Ecclesia deposuit quæstionem, Remen. Episcopus *a* Apost. sedis Leg. Judicibus negotium delegavit: ad quem cum attestationes utrinque receptas per partes postmodum remisissent, & præfato D. cum suis attestationibus accedente, dictus T. nec per se, nec per responsalem idoneum comparere curaret, ipse attestationibus inspectis Clerici memorati ipsum ab impetitione sæpedicti T. sententialiter reddidit absolutum: eidem T. imponens silentium super Ecclesia memorata. Postmodum autem idem Presbyter ad Archiepiscopi præsentiam intra breve tempus accedens, justam causam absentiæ allegavit: Archiepiscopus vero Argentino electo & Altæ Sylvæ, & Tudebernon. *b* Abbatibus dedit suis *c* literis in mandatis, ut si justam absentiæ causam ille ostenderet coram eis, prædictam sententiam nullius decernerent esse valoris, & causam fine debito terminarent, alioquin facerent sententiam observari. Verum dicto electo, & præfatis Abbatibus committentibus aliis vices suas, ipsi subdelegati testes super prædicto articulo receperunt: a quibus dictus Clericus vocem ad nos app. emisit: [*& inf.* 1] Licet autem justam causam absentiæ minus sufficienter Presbyter probavisset, ne tamen præjudicaret opinio veritati, R. Diaconum Card. eis concessimus auditorem: qui cum nobis omnia fideliter retulisset, ex tenore sententiæ Archiepiscopum invenimus circumventum, tum quia continebatur in illa, quod per attestationes ipsius Clerici fuerat sufficienter probatum, quod præfatus A. in possessione juris patronatus extiterat, cum eundem ad prædictam Ecclesiam præsentavit, cum tamen per attestationes illas nihil aliud ostensum fuerit, nisi quod pro quodam jure, quod de illa Ecclesia consuevit exhiberi patronis, prædicti P. & A. annuatim decem solidos acceperunt: tum etiam *d* quia in eadem sententia dicitur, quod dictus T. in probatione defecit, cum per attestationes suas appareat, ipsum suam intentionem sufficienter probasse, tum etiam quia causam non recepit sufficienter instructam, cum unius tantum partis attestationes receperit, quæ parum faciebant ad causam. Unde sententiam ipsam duximus irritandam, memorato T. adjudicantes Ecclesiam supradictam, cum per attestationes nobis constiterit evidenter, ipsum a vero patrono fuisse ad sæpedictam Ecclesiam præsentatum.

[1 *Cum igitur utraque pars cum attestationibus signatis sigillis prædictorum Judicum ad nostram præsentiam accessisset.*]

CAP. XIX.

Papa in sententiis, quas profert, ordinem juris servat.

Idem *Prænestino Episcopo, Apost. sed. Legato, & de Capemberti, & de Celd. Abbatibus in Coloniensi, & Monasteriensi diœcesi constitutis.* (*an.* 1172.)

IN causis *c*, quæ summi Pont. judicio deciduntur, & ordo juris, & vigor æquitatis est subtiliter observandus. Cum in similibus casibus cæteri teneantur similiter judicare. Nisi forte cum aliquid (causa necessitatis, & utilitatis inspecta) dispensative duxerit statuendum.

CAP. XX.

Secunda Sententia in diversa instantia contra primam lata, tenet mero jure, nec debet infringi, etiamsi sit injusta, ex quo ab ea non fuerit appellatum, præsertim si prima sententia secundis Judicibus non fuit ostensa. h. d. Panorm.

Idem *Conventui sancti Leodii.* a (*an.* 1172.)

INter monasterium *b* sancti A. Rothomag. & vestrum, super modo eligendi Abbatem, in monasterio vestro fuit quæstio agitata: [*& inf.*] Cum constiterit nobis primam commissionem non fuisse per ultimam revocatam, tum quia causæ suspicionis in jure propositæ frivolæ videbantur: quas etiam tanquam dilatorias ante litis ingressum opponere debuissent *c*, quibus coram delegatis eisdem subeundo judicium renunciasse videntur: tum etiam quoniam de privilegiis Apost. sed. & processu negotii coram primis Judicibus nihil in secundis literis dicebatur, quod si fuisset expressum, obtinere *d* minime potuissent: non obstante sententia, quæ pro monasterio sancti A. dicebatur fuisse prolata, quæ tamen nobis ostensa non fuit: cum si a prædictis Judicibus fuisset ostensa, ea posthabita contrarium statuissent: alioquin eam objicientibus imputetur, cum sub prætextu novorum instrumentorum lites non debeant instaurari: Factum priorum Judicum ratum, & firmum habemus, & eorum sententiam confirmantes, electo a vobis nos ipsi munus benedictionis (salvo jure diœcesani) curavimus exhibere.

CAP. XXI.

Tenet sententia contra privilegium ostensum, vel non ostensum, si ab ea non fuerit appellatum, vel supplicatum.

Idem *Episcopo, Decano, & Cancellario Parisien.* (*an.* 1170.)

SUborta *e* inter Meldens. Episcopum, & monasterium Atrebatense super ipsius monasterii subjectione materia quæstionis, & procuratoribus partium litigantibus coram nobis, quia per confessionem partis adversæ constitit eundem Episcopum quasi possessionem obedientiæ in eodem monasterio habuisse, ipsum restituendum decrevimus ad eandem. Verum quia privilegium Innocentii Papæ præd. nost. libertatem monasterii plenariam exprimebat, Decano Suession. & suis conjudicibus dedimus in mandatis, ut Episcopo in quasi possessionem obedientiæ restituto, nisi contra privilegium rationabile aliquid objiceret, & probaret, super subjectione monasterii sibi silentium imponere procurarent: [*& infra*] Judicibus autem causam instructam remittentibus, quia cognovimus efficaciores Episcopi rationes, subjectionem eidem adjudicavimus memorati monasterii, ut ibidem habeat tanquam diœces. Episcopus potestatem, ita tamen ut nullum per hoc Apost. sedi præjudicium generetur, quo minus, si voluerit, suam justitiam prosequatur. Nimirum si præfati Innocent. privilegium Alexandro fuit in judicio præsentatum, & *f* ipse tulit sententiam contra illud, intelligitur reprobasse. Si vero non fuit coram eo exhibitum, prætextu privilegii de novo reperti, prædicta non debet sententia retractari.

CAP. XXII.

Sententia, a qua fuit appellatum, retractatur, si constat testes, ad quorum dicta tantum lata fuit, conspiratores fuisse, & contradicente parte receptos.

X Idem

a *Archiepisc. in plur. antiq. & ita legend. puto, est autem in Gallia is Archiepiscopatus, cui multi subsunt Suffraganei* b *al. Tudertino, al. Tudeben.* c *vox, suis, in antiq. deest.* d *dictio, etiam, deest in antiq. comp.* e *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil.*

a *Alias: S. Leufridi de cruce.* b *C. 10. eod. tit. in 3. compil. vide l. Imperatores. cum gloss. ff. de re jud. Alex. cons. 193. Paulum de Castro cons. 325. incip. in causa, quæ vertitur.* c *vid. l. 1. & ibi Cynum, & doct. Cod. de dilat.* d *obtineri.* e *C. 11. eod. tit. in 3. comp.* f *alias ita: tulit sententiam contra ipsum, illud intelligitur, &c. alias ita: tulit sententiam contra illud, intelligitur, &c. in omnibus tamen desunt illa duo verba paulo infra, coram eo.*

Idem Alex. III. *S. Mariæ in Cagi, & Vallis secretæ Abbati* a. (*an.* 1174.)

CUm I. & A. *b* Canonici sancti Dion. Remen. ex parte quorundam Canonicorum ejusdem Ecclesiæ nostro Apostolatui reserarint, quod Abbas eorum super dilapidatione, perjurio, simonia, & quibusdam aliis erat multipliciter infamatus: nos Cathalan. Episcopo, & ejus collegis dedimus in mandatis, ut ad Ecclesiam personaliter accedentes, tam in capite, quam in membris corrigerent corrigenda, & statuerent quæ statuenda viderent: [*& inf.*] Judices autem Abbatis, & Canonicorum juramenta recipientes, Abbatem ab administratione ipsius Ecclesiæ per sententiam removerunt, correctione membrorum dilata, quam tunc non poterant expedire. A qua sententia, cum procurator prædictus ad nostram audientiam appellaverit, proposuit dictam sententiam reprobandam, tum quia Judices lite non contestata in ipso negotio processerunt, tum quia juramenta conspiratorum contra ipsum recipientes (depositionibus coram partibus minime publicatis, nec *c* ostensis eidem) ad sententiam procedere præsumserunt: [*& infra.*] Quia vero de conspirationis articulo nobis non potuit fieri plena fides: mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod illi conspiratores fuerint, quorum constat a Judicibus juramenta recepta, quod Abbas probare voluit coram eis, & eorum dicta Judices secuti tantummodo, cum per alios ea probata non essent, sententiam protulerunt: vos irritantes processum eorum, in negotio juxtam prædictam formam comprehensam in prioribus literis procedatis. Si vero eos conspiratores fuisse nequiverit comprobare, vel licet de hoc constaret, appareat tamen illos nihil super his deposuisse, pro quibus idem Abbas fuit amotus: vel etiamsi aliqua super his deposuerint, ea tamen per aliorum dicta fuerant sufficienter ostensa, processum ipsorum Judicum confirmetis: quia licet adversus Abbatem non debuerint conspiratores admitti, juramenta tamen ipsorum de veritate dicenda super statu ipsius domus recipi potuerunt: ut per ipsorum dicta super aliis fides possit haberi, quæ Abbatem minime contingebant, præsertim cum tunc probatum non esset, eos conspiratores fuisse.

CAP. XXIII.

Damnatus in actione injuriarum infamis est, & per Papam potest famæ restitui. h.d. prout communiter summatur.

Idem *H. de Castro Guarri*. d [*an.* 1174.]

CUm te *e* a Bartholomæo injuriarum actione convento, eo quod diceres equum tuum non esse minoris pretii, quam capillos ipsius, Judices, qui super hoc cognoscebant, te in decem solidos condemnassent, tu timens, ne ipsorum sententia te notaret infamia *f*, beneficium restitutionis ad famam a sede Apostolica implorasti. Nos autem considerantes, quod nulla fuerit, vel minima facta injuria, volumus te per *g* prædictam sententiam infamia non notari.

CAP. XXIV.

Revocata sententia propter defectum jurisdictionis, ut quia unus ex Judicibus publice excommunicatus erat, vel propter juris ordinem non servatum, iterum de principali quæritur.

Idem. (*an.* 1144.)

AD probandum *h*, quod procurator dominæ: (*& infra.*) Vos autem interim agnoscatis de confirmatione sententiæ, quæ lata est a Judicibus delegatis de electione custodis, ut eam [sicut de jure fuerit faciendum] confirmare, vel infirmare curetis, ita ut si pro eo, quod unus ex delegatis Judicibus, qui eandem sententiam protulerunt, excommunicationis vinculo esset publice innodatus, quando sententia lata fuit, sicut per Metropolitani literas perhibetur, aut ex alia justa causa eandem sententiam constiterit infirmandam: ipsa cassata, de ipsius electione custodis iterum cognoscatis.

CAP. XXV.

Res inter alios judicata aliis non nocet: fallit in eo, qui passus est illum litigare, cui secundo loco competebat actio, vel defensio, vel a quo causam in jure judicato habuit.

Gregorius IX.

QUamvis regulariter aliis non noceat *a* res inter alios judicata: ei tamen, qui cum sibi primum de ea re actio, vel defensio competebat, sustinuit sequentem agere: ac illi etiam, qui passus est eum, a quo causam habuit, experiri, est præjudicium generatum.

CAP. XXVI.

Si duo ordinarii pronunciant contraria, tenet sententia pro reo: fallit in quatuor casibus hic contentis, & similibus. Si vero delegati discordant, delegans est adeundus. Si arbitri, neutra tenet.

Idem. [*an.* 1174.]

DUobus *b* Judicibus (ut accepimus) diversas sententias proferentibus, si ex jurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore sententia, nisi in causa favorabili, puta matrimonio, libertate, dote, seu testamento, pro ipso fuerit promulgata. Si vero ex delegata potestate, utraque pendet sententia ex arbitrio delegantis: Quod si ex compromisso, neutra debet habere vigorem.

TITULUS XXVIII.

DE APPELLATIONIBUS *c*, RECUSATIONIBUS, ET RELATIONIBUS.

CAP. I.

Collatio beneficii facta post appellationem ex probabili, & verisimili causa interpositam est ipso jure nulla.

Alexander III. *Exonen. Episcopo, & Decano Lundon.* (*an.* 1180.)

DIlecti *d* filii Prior, & Clerici de Gisebergien. gravem *e* querimoniam transmiserunt, quod Eboracen. Archiepiscopus Apost. sed Legatus eundem Priorem post appellationem suspendit, suas Ecclesias interdixit, & Canonicos (si eidem tanquam Priori obedirent) excommunicatos denunciavit: [*& infra.*] Super quibus si veritate per idoneas personas, & formam loci sollicite inquisita, inveneritis Ecclesiarum concessiones factas, nisi Prior, & Canonici malitiose distulerint eas (quantum ad se pertinet) ordinare, in irritum revocetis easdem.

CAP. II.

Appellatio generalis respectu causæ non valet.

Idem *Archiepiscopo Remen.* [*an.* 1180.]

INter cætera *f*, [*& infra.*] Super eo, quod Abbas Sancti Apollinaris in claustro a te appellationem interposuit generalem super omni causa, quæ adversus eum aliquo

a *al. in Cagia. al. Catag. al. Vallis seren. seu secret. Ord. Præmonstr. Suessionensis diœcesis.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat.* c *Hunc text. Innoc. dicit esse singularem, quod attestationum publicatio est de justitia, non autem de substantia. Male legitur pro eidem, eisdem, cum de solo Abbate sermo sit.* d *al. Vuarim. al. Idem R. militi.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Bart. in l. infamem. ff. de pub. jud.* f *vide l. Athletas. ff. de his qui not. infam.* g *al. propter dictam.* h *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. vide Antr. de Butr. in c. fraternitatis. sup. de test.*

a *Vide l. res inter. C. quando res jud. non noc.* b *Cum plures Judices proferunt diversas sententias, quæ prævaleat. vid. Alex. in l. si duo ex tribus, & l. si in tres ff. de recep. arb.* c *De hac materia vid. Conc. Trid. sess. 13. de reform. c. 1. & sess. 24. de reform. c. 20.* d *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 10. c. 1. & Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* e *al. gravem ad nos querimoniam.* f *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 10. c. 2.*

aliquo tempore posset moveri, ipsum exinde redarguimus, nec hujusmodi appellationem duximus admittendam.

CAP. III.

A correctione legitima non appellatur, nisi modus excedatur. h. d. inspecta mente literae.

Idem *Abbati S. Petri*. (*an.* 1180.)

AD nostram: (*& infra*. 1) Quia *a* vero remedium appell. non ideo est inventum, ut alicui a religionis, & ordinis observantia exorbitanti debeat in sua nequitia patrocinium exhibere: Mandamus, quatenus si quando quilibet subditorum tuorum ad remedium appellationis convolaverit, non ideo minus eum juxta tenorem mandati, quod in praedicta regula continetur, & institutionem ordinis corrigas, & castiges. *b*

[*1 Noveris audientiam pervenisse, quod si quando subditos tuos vis pro suis excessibus secundum regulam B. Benedicti, & institutionem tui ordinis corrigere, & castigare, ipsi ut malitiam suam liberius valeant exercere, ad remedium appellationis confugiunt.*]

CAP. VI.

Si appellans intra terminum a Judice, a quo appellavit, vel a se ipso statutum, appellationem non prosequitur, sententiae, vel judicio illius stare compellitur.

Idem *Norvicen. Episc.*

PErsonas Ecclesiarum: (*& infra*. 1) Si quis *d* ad nostram audientiam appellaverit, & appellationi suae prolixum terminum praefixerit, tu ei diem, intra quem Apost. sedem convenienter possit adire, assignes: ad quam si venire contempserit, tu illum extunc judicio tuo super iis, quae in quaestione vertuntur, sine contradictione aliqua stare compellas. Si autem quisquam appell. suae praefigat terminum congruentem, nec tamen causam ad diem appell. fuerit prosecutus, ipsum nihilominus extunc sententiae tuae (sicut de alio diximus) appell. remota parere constringas.

(*1 Ecclesiarum in tua dioecesi consistentium, ita tuis, & dominorum fundi authenticis scripturis praemunias, ut cum aliquam personam Ecclesiarum illarum decedere forte contigerit, decedentis filius, vel vicarius, vel alius quilibet, personatum Ecclesiae vacantis viro idoneo conferendi tibi viam praecludere aliqua calliditate non possit. Quod*]

CAP. V.

Appellans ad prosequendum habet annum, & ex causa biennium, nisi Judex moderetur. Et si intra id tempus non prosequitur, rata manet sententia: vel redit ad primum, si ante sententiam appellavit. h. d.

Idem *Remen. Archiepiscopo.*

CUm sit e Romana: (*& infra*. 1) Fraternitati tuae duximus respondendum, quod si ante sententiam, vel postea fuerit appellatum, hujusmodi appellantibus *f* annus indulgetur: aut ex necessaria, & evidenti causa biennium: nisi forte Judex, a quo appellatum fuerit, secundum locorum distantiam, & personarum, & negotii qualitatem praecisius tempus fuerit moderatus. Intra quod si is, qui appellaverit, causam appell. non fuerit prosecutus, tenebit sententia, si post sententiam appellaverit, & a causa sua cecidisse videtur: nec amplius super eodem negotio audietur appellans. Si vero a gravamine, & ante litis ingressum fuerit appellatum, hujusmodi audietur appellans, quoniam sacri canones etiam extra judicium passim appellare permittunt: nec solent hujusmodi dici appellationes, sed provocationes ad causam. Si autem ante sententiam quis appellaverit, cogitur illius stare judicio, ad quem noscitur appellasse.

(*1 Ecclesia caput, & magistra omnium Ecclesiarum disponente Domino constituta, & ad eandem consultationes, & quaestiones de diversis mundi partibus merito referantur, quod eam super variis quaestionibus consulis, gratulamur, & prudentiam tuam non immerito commendamus. Inde est, quod scriptis praesentibus*)

Qui de crimine impetitur, appellare potest, nisi sit notorium: h. d.

§. 2. Praeterea si raptor sit, vel violentus detentor alienae rei, qui appellat, hujusmodi appellatio facta in judicio apud Ecclesiasticas personas solet audiri, nisi forte manifestus raptor, vel fornicator existat, sicut ille, quem absentem, & irrequisitum Apostolus *a* excommunicavit.

CAP. VI.

Coram Judice, a quo appellavi in una causa, possum in alia conveniri, nisi eum recusem, ut suspectum.

Idem *eidem*. (*an.* 1180.)

AD haec *b* si in una causa quis appellaverit, & pendente appellatione aliquod crimen committat, vel prius commisisse dicatur, vel modo etiam accusetur, aut conveniatur de alia re, super qua non sit appellatum, & illam perferri contingat ad audientiam Judicis, a quo in alio negotio appellavit, eum potest, si voluerit, tanquam suspectum vitare: alioquin debebit ejus stare judicio, maxime si suus ordinarius Judex existat.

CAP. VII.

Si a Judice inferiori unus appellat ad Papam, alius ad inferiorem, tenetur appellans ad Papam comparere ad citationem Judicis inferioris, saltem allegaturus appellationem suam: alias valebit processus a minori, nisi sciverit appellationem interjectam ad Papam.

Idem.

SI duobus *c* coram suo Judice litigantibus, alter ad nostram, alter ad sui Judicis audientiam super eodem negotio appellaverit: & ille, qui ad suum Judicem appellavit, ad diem appellationis veniens, se ad eum appellasse proponit, eo tacito, quod adversarius ejus ad audientiam Romani Pontificis appellarat: si legitime citatus nec venit, nec responsalem misit, aut etiam alias parere contemnit, tenebit excommunicationis sententia in eum pro contumacia promulgata, nisi Judex cognoverit eum ad audientiam Romani Pontificis appellasse.

A civili Judice, qui non est de temporali jurisdictione Ecclesiae, non appellatur ad Papam. h. d. usque ad finem.

§. 1. Denique quod quaeris, si a civili Judice ante judicium, vel post, ad nostram adientiam fuerit appellatum, an hujusmodi appellatio teneat: tenet quidem in his, qui sunt nostrae temporali jurisdictioni subjecti, in aliis vero etsi de consuetudine Ecclesiae teneat, secundum juris rigorem credimus non tenere.

CAP. VIII.

Lapsus biennii non praejudicat appellanti, quo minus ex causa legitima audiatur, saltem per beneficium restitutionis in integrum. h. d. secundum uberiorem intellectum.

Idem *Plebano, & Clericis S. Nazarii de Alibia*. d

(*an.* 1174.)

EX ratione: (*& infra*.) Verum si appellationem biennio elapso interpositam a sententia contra vos prolata, prosecuti non estis: dummodo prosecutionem ipsius per impotentiam vos constiterit omisisse, nolumus, quod justitiae vestrae debeat praejudicium generare. *e*

X 2 *Si*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex III. p.* 10. *c.* 4. b *Conc. Trid. sess.* 13. *de reform. c.* 1. *§. cum igitur.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. p.* 10. *c.* 5. *jung. c.* 20. *sup. de testib.* d *si aliquis.* e *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. & post Conc. p.* 10. *c.* 16. f *al. appellationibus.*

a 1. *Cor.* 5. b *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 10. *c.* 5. c *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. p.* 10. *c.* 7. *dal. Albareto. alias Albezar. Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp. Vid. Joan. de Anania consil.* 1. *& Angelum consil.* 39. e *generari.*

CAP. IX.

Si reus post citationem, vel notitiam literarum ivit ad curiam, delegatus in causa procedat: alias non. h. d. cum c. suggestum. infr. eod.

Idem *Vigorien.* a *Episcopo.* (*an.* 1175.)

MEminimus *b*: [*& infra.*] Cæterum cum aliquam causam contingit tibi appell. remota committi: & adversa pars post citationem iter arripuerit ad sed. Ap. veniendi, non minus poteris in negotio secundum juris formam procedere. Quod si ante citationem iter arripuerit, non est aliquatenus procedendum.

CAP. X.

Supersedetur propter articulum, in quo appellatum est, etiam super principali causa, si sine illo articulo expediri non potest. h. d. inhærendo literæ.

Idem. (*an.* 1180.)

I. SUper eo *c*, quod solicitudo tua quæsivit, prudentiæ tuæ duximus respondendum, quod si de aliqua exceptione quæstio oriatur, & exinde appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit merito supersedendum: & si principalis causa sine illa terminari non poterit, ei nihilominus supersedeatur.

Non obstante appellatione ex falsa causa interposita, potest Judex ad ulteriora procedere. h. d.

§. 1. Si autem adversa pars *d* de falsi suggestione in appellationem prorupit, non est sententia super hoc differenda.

CAP. XI.

Etiam pro minoribus, seu levioribus causis appellari potest.

Idem.

DE *c* appellationibus pro causis minimis interpositis volumus te tenere, quod eis, pro quacunque levi causa fiant, non minus est, quam si pro majoribus fierent, deferendum.

CAP. XII.

Secundum canones appellatur etiam ante sententiam: secundum leges non, nisi in quibusdam casibus: hoc primo. *Et appellatio, & recusatio æquiparantur in hoc: quia sicut in appellatione requiritur causa rationabilis: ita & in recusatione:* hoc secundo. *Et tempus assignatum Judici ad causam decidendam incipit currere a tempore præsentationis rescripti:* hoc tertio, secundum verum intellectum.

Idem.

II. SUper eo *f*: [*& infra.* 1] Sacri canones ante, & post litis contestationem, & in prolatione sententiæ, & post, singulis facultatem tribuunt appellandi, leges autem seculares appellationem (nisi in casibus) ante sententiam non admittunt. In causis quoque Ecclesiasticis, ubi appellationis remedium tollitur, sicut appellationi, ita recusationi non est aliquatenus deferendum *g*. Si autem intra certum tempus lis decidenda committitur, extunc terminus incipit currere *h*, cum Judices contigerit literas recepisse.

(*1 Quod interdum Judices delegati ab altera partium tanquam suspecti recusantur, hoc tuæ prudentiæ præsentibus literis innotescat, quod*)

CAP. XIII.

Conventus super injuria Clerici, vel super adulterio appellare potest, nisi sit notorius. h. d. cum c. seq.

Idem.

I. PErvenit *a* ad nos, quod cum Clerici se conquerantur ab aliquibus vulneratos, vel alias esse læsos, qui impetuntur, ad apost. sedem appellant: [*& infra.* 1] F. t. mandamus, quatenus si eorum excessus publicus non sit, & notorius, eos Eccl. censura compellas, ut intra conveniens tempus appellationem interpositam prosequantur. Si vero publicus est, & notorius, appellationis obtentu non prætermittas, quin eos excommunicatos denuncies, ipsosque facias sicut excommunicatos cautius evitari, donec passis injuriam satisfaciant, & cum literis tuis Apostolico se conspectui repræsentent.

(*1 Sed appellationem interpositam nolentes prosequi, consortia hominum devitare contemnunt. Verum quia quid tibi faciendum sit, exinde nostris literis certiorari desideras.*)

CAP. XIV.

Summatum est sup. cap. proximo.

Idem *Archiepiscopo Toletano.*

I. COnsuluit *b* nos fraternitas tua; [*& infra.* 1] Consult. t. t. duximus respondendum, quod si aliqui, quos manifestum sit, & notorium uxorem alterius detinere, aut injecisse manus violentas in Clericum, appellaverint: eorum appellationi non est, aliquatenus deferendum. Sed cum multa dicantur notoria, quæ non sunt, providere debes, ne quod dubium est, pro notorio videaris habere. Illos autem, qui appellant a præsentia tua, cogere debes intra tempus conveniens appellationem interpositam prosequi, aut judicio tuo appell. remota parere.

(*1 Utrum deferendum sit appellationibus, quando causa frustratoria dilationis appellatur, nec interpositam appellationem prosequuntur. Super quo utique*)

CAP. XV.

Hoc cap. summatum est sup. eod. c. meminimus.

Idem *Dulmens. Episcopo.*

SUggestum est *c* auribus nostris, quod cum oppressi ad præsidium Apost. sedis recurrunt, & appellatione facta iter arripiunt, adversarii eorum appell. interpositam cognoscentes, nec ad præsentiam nostram accedunt, nec responsalem transmittunt: cum autem senserint illos ad vos nostras literas reportasse, in vocem appellationis prorumpunt, & iter ad nos arripiunt veniendi, ut sic eorum solicitudinem, a quibus impetuntur, eludant. Tuæ consultationi taliter respondemus, ut si quis deprehensus fuerit, hoc ex fraude vel malitia facere, appellationi ejus non deferas, neque ob id causam tibi commissam terminare postponas: qua decretalem epistolam, qua tales muniri videntur, non ad deprimendam *d* cujusque justitiam, sed ad removendum gravamen nos fecisse cognoscas.

CAP. XVI.

Excommunicatus pendente cognitione appellationis absolvi potest ad cautelam: & si apparet eum legitime appellasse, non punitur pro eo, quod interim celebravit divina.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo.*

AD præsentiam nostram R. *e* Presbytero veniente, Episcopo Tusculano, & P. sanctæ Susannæ Cardin. tuam, & ipsius causam commisimus audiendam. Qui ad objectionem tuam, licet R. Presbyter non esset excommunicatus de jure, de facto tamen fecerunt eum absolvi. Ideoque mandamus, quatenus prædictum Presbyterum pro eo, quod post excommunicationem contra appellationem factam divina cantavit, nullatenus inquietes, se ad eum statum reducas omnia, in quo erant tempore appellationis emissæ. CAP.

---

a *Vigoren.* b *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. p.* 10. *c.* 8. *integra clausula extat in c.* 6. *qui Cleric. vel vov. in* 1. *compil. & post Conc. p.* 21. *c.* 3. c *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. p.* 10. *c.* 9. d *Vid. l. si uteris, cum not. C. de fide instrum.* e *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. c.* 10. f *Cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. p.* 10. *c.* 12. g *vid. l. si quis ex. & ibi Bart. ff. de jurisdict. om. jud.* h *Dictio, currere, deest in omnib. antiq.*

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. p.* 10. *c.* 13. *vid. Bald. in l. adductos. C. de Episc. aud. & Dd. in c. Rom. de appell. l.* 6. b *Cap.* 16. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. p.* 10. *c.* 14. c *Cap.* 20. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 10. *c.* 19. d *deprimendum.* e *Cap.* 22. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. p.* 10. *c.* 31. *vid. c. cupientes. §. quod per viginti. & ibi Gemin. deelect. l.* 6.

CAP. XVII.

Si appellans turbatur in possessione, super qua fuit appellatum, Judex a quo potest illam possessionem sibi reformare, appellatione in suo statu permanente. h. d. secundum communem intellectum.

Idem Alex. III. *Cantuariensi Archiepisc.*

CUm *a* teneamur: [*& infra*. 1] Quoniam *igitur* nos consulere voluisti, utrum si eorum possessio, qui ad audientiam nostram appellant, turbata fuerit, tibi eam sibi liceat reformare, eo, de quo appellatio est interposita, prætermisso: Prudentiæ tuæ taliter respond. quod si exinde ad te querela pervenerit, id ordine judiciario tibi licebit experiri. *b*

[1 *Consultationibus singulorum, quantum nobis Dominus ministravit, respondere, tanto gratius tibi volumus responsum impendere, quanto personam tuam abundantiori diligimus charitate.*]

CAP. XVIII.

Generalis, & vaga appellatio respectu cujuslibet gravaminis non valet, sed restricta ad certam causam sic.

Idem *Episc. & Archidiacono Bononien.*

II. COnsuluit *c*: (*& infra*. 1) Consult. vestræ t. r. quod si generaliter appell. quis interponeret ab omni gravamine, quod sibi posset contingere, hujusmodi appell. tenere non debet. Si vero ab aliquo Judice super omni gravamine, quod in una causa sibi possit inferri, quanquam generalis appellatio sit interposita, appellationi tamen ejus est ab eodem Judice deferendum.

[1 *Nos vestra devotio, ut si appellatio, quæ ab omni gravamine interponitur, teneat, vestram prudentiam redderemus nostris literis certiorem, & ideo*]

CAP. XIX.

Appellatio frivola non excusat inferiorem, quo minus teneatur obedire superiori, & ut de contemptu puniatur, nisi innocentiam suam aliter purget. h. d. & est casus notabilis, in eo quod dicitur istum esse puniendum.

Idem *Zamorensi Episc.* d

CUm parati *e* essemus tuas petitiones admittere, I. Diaconus Cardinal. olim Apostolicæ sedis Legat. proposuit, quod cum ad ejus vocationem contempsisses accedere, in personam tuam excommunicationis sententiam promulgavit: [*& infra*. 1] Cumque N. Canonicus B. Jacobi firmiter asseveraret, quod in legatione Regis esses, & ideo non potuisses ad vocationem prædicti Cardinal. accedere: Cardinalis econtra asseruit, quod non in legatione Regis, sed in Salamantina Ecclesia te suus *f* nuncius invenisset: [*& infra*. 2] Nos vero attendentes, quod te non decuit contemnere obtentu appell. ad vocationem venire Legati: Præcipimus, quatenus vel in persona propria, vel per nuncios idoneos Apostolico te conspectui repræsentes, innocentiam tuam (si poteris) ostensurus.

[1 *Post excommunicationem ejus, qui vice nostra fungebatur, te fecisti in Episcopum consecrari.*]

[2 *Et tibi dixisset, quod in alia Ecclesia te non esset requisiturus. Et cum iterum ex parte tua fuisset propositum, quod quando ven. fr. n. Archiepisc. Compostellanus appellavit, tuam appellationem etiam interposuisset: Cardinalis adjecit, quod appellatio illa te tueri in hac parte non potuit, quin ad ipsius vocationem accedere tenereris.*]

CAP. XX.

Si mandatum factum ei, qui juravit stare judicio Ecclesiæ, excedit limites juramenti, & licitæ promissionis, appellare poterit: alias secus. h. d. compendiose Abb.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.*

II. AD hæc *a*: [*& inf.*] Præterea de his, qui juramentum præstant, quod Ecclesiæ stabunt judicio, & postea appellant: id tua solicitudo provideat, ut eos servare, quod jurant, vel intra XL. dies post appellationem interpositam iter arripere ad ipsam prosequendam compellas.

CAP. XXI.

Summa ut sup. cap. proximo.

Idem *Carnotensi Episcopo.*

QUæstioni, quam facis, utrum *b* appellationi illius sit deferendum, qui (sicut moris est) præstito juramento, absolvi meretur, & antequam ei mandetur aliquid, vel mandato recepto causa subterfugii appellaverit: Respond. quod appellationi, quæ juramento ejus debeat derogare, non est in aliquo deferendum, sed statim erit in eandem reducendus sententiam: quæ (donec mandatum susceperit, & susceptum pro posse fuerit prosecutus) debet firmiter observari.

CAP. XXII.

Appellans ab ordinario postea de delicto ab eo commisso puniri potest per ipsum ordinarium. h. d. sed supple ad textum, idem esse de antea commissis, si nunc de illis accusatur, ut cap. ad hæc 1. sup. eod. & cap. proposuit, infra eod.

Idem *Vinton. Episc.* c

I. PRæterea *d* de his, qui ad sed. Apost. appellant, & postea gravia committentes, se, dum conveniuntur, appellatione tuentur: Duximus respondendum, quod eos appellatio non debet in sua iniquitate tueri, quo minus eorum excessus censura canonica puniantur.

CAP. XXIII.

Qui non detulit appellationi sui adversarii, de sua posteriori circa idem contra eum excipere nequit.

Idem *Grandensi Patriarchæ, & S. Vitalis Presbytero Cardinali.* (*an.* 1172.)

I. COnstitutis in præsentia nostra *e* Abbate sancti Felicis, & Presbytero R. pro controversia, quæ de electione Torcellanæ Ecclesiæ est suborta: [*& inf.*] Ideoque mandamus, quatenus si Archidiaconus post appellationem, & denunciationem excommunicationis, ad nominationem sæpedicti C. processerit, & Primicerius cum Canonicis, & Plebanus cum assensu Cleri Episcopatus, vel majoris, & sanioris partis, prænominatum I. in Episcopum, & pastorem elegerint, non obstante appellatione præfati Archidiaconi, si ipse appellationi prius factæ non detulit, electionem de præfato I. factam auctoritate Apostolica confirmetis.

CAP. XXIV.

Appellans ab ordinario in una causa, in aliis coram eo respondere tenetur: potest tamen eum recusare ut suspectum, nisi conveniatur de crimine manifesto, & in quo non cadit excusatio, nec suspicio, ut quia imponitur pœna juris surgens ipso facto. h. d. secundum intellectum intrinsecum.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo.* (*an.* 1174.)

PRoposuit nobis M. *f* Clericus tuus, quod sæpe contingit, ut cum aliquis super aliqua causa appellat, in aliis causis, in quibus non est appellatum, respondere recuset. Super quo consult. t. t. respondemus, quod licet pro illa appellatione non minus teneatur in aliis, super quibus appellatum non est, respondere: Judex tamen, a quo appellatur (quia illi omnino suspectus est) eum non debet ad respondendum super aliis compel-

a *Cap.* 23. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. pars.* 10. *c.* 25. b *particula, experiri, vacare videtur.* c *Cap.* 27. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. part.* 50. *c.* 54. d *alias, Zameren. al. Zamorien. al. Amoren. al. Gemoten.* e *Cap.* 29. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 10. *c.* 28. f *Vid. l. si quis uxori. §. appellationem. & ibi Bart. ff. de furt. & in l. cum qui. §.* 1. *ff. commod.*

a *Cap.* 30. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. p.* 10. *c.* 29. *Gloss. in canon. quod bene* 6. *quæst.* 4. b *C.* 31. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. p.* 7. *c.* 20. *ubi habes integram clausulam.* c *alias, Vintonien. alias Vintonen.* d *C.* 32. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. part.* 50. *c.* 53. e *C.* 37. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *C.* 38. *eod. tit. in* 1. *compil.*

lere, nisi pro crimine adeo gravi, & manifesto, quo ipso actu merito sit damnandus.

CAP. XXV.

Absolvitur excommunicatus cautione recepta, licet adversarius, vel excommunicator, ne absolvatur, appellet. h. d. secundum unum intellectum, quem tamen oportet limitare, quando excommunicatio non fuit lata pro manifesta contumacia, vel offensa: quia tunc non debet absolvi, nisi satisfactione praecedente, ut in cap. ex part. I. infra, de verb. signif.

Idem R. *Cantuariensi Archiepiscopo.* [*an.* 1180.]

QUa fronte nos *a* consulere valeas, non videmus, cum dicaris ordinem juris pervertere: jam enim non in Ecclesia, sicut est canonicum, & honestum, non etiam in palatio, non in camera tua, sed in camera Regis, contra debitum juris, & Pontificalis officii dignitatem, Episcoporum electiones diceris confirmare: (*& infra.* 1) Sane si quis pro contumacia, vel alia qualibet causa, interdicto, vel excommunicatione tenetur adstrictus, & offert se ad justitiam, de his, pro quibus sententiam ipsam excepit, Judex eum (ne in excommunicatione decedat) absolvere poterit, etiamsi pars adversa, ne absolvatur, appellationis obstaculum interponat: ab ipso tamen ante absolutionem sufficienti cautione recepta, quod vel in praesentia Rom. Pontif. ad cujus audientiam appellatur, si maluerit adversarius, vel coram Judice, cui causam delegaverit, juris pareat aequitati. De his etiam, qui conqueruntur se irrationabiliter excommunicationi, vel interdicto suppositos, illud idem dicimus, etiamsi ii, qui hujusmodi protulerunt sententiam, ad sedem Apostolicam duxerint appellandum.

[1 *Verum ne petitionibus tuis nostrum denegare videamur assensum, super his, de quibus nos consulere voluisti, tibi prout dedit mihi Dominus, respondemus.*)

CAP. XXVI.

Praelatus subditum suspendere, vel excommunicare non debet, nisi monitione praemissa: nec subditus contra disciplinam Ecclesiasticam appellare potest, maxime si est religiosus. Et Judex a quo praefigit terminum appellanti ad appellationem prosequendam, intra quem si non prosequitur, Judex a quo reassumit jurisdictionem. Appellans vero non prosequens appellationem suam condemnatur in expensis, appellato hoc prosequenti.

Idem *in Concilio Lateranensi.* b (*an.* 1179.)

REprehensibilis *c*: (*& infra.* 1) Praesenti decreto statuimus, ut nec Praelati [nisi canonica commonitione praemissa] suspensionis, vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos, nisi forte talis sit culpa, quae ipso suo genere suspensionis, vel excommunicationis poenam inducat. Nec subjecti contra disciplinam Ecclesiasticam in vocem appell. erumpant. Si vero quisquam pro sua *d* necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus praefigatur: intra quem si forte prosequi neglexerit, tunc Episcopus libere sua auctoritate utatur. Si autem in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerit, veniente, qui appellat, venire neglexerit: si quid proprium habuerit, competentem illi recompensationem faciat expensarum: ut hoc saltem timore territus *e*, in gravamen alterius non facile quis appellet. Praecipue vero hoc in religiosis volumus observari, ne religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem *f* Praelati sui, & Capituli disciplinam appellare praesumant, sed humiliter ac devote suscipiant, quod pro salute sua fuerit eisdem injunctum.

(1 *Valde consuetudo in quibusdam partibus inolevit, ut cum fratres, & Coepiscopi nostri, seu etiam Archidiaconi, appellaturos quosdam in suis causis existimant, nulla penitus admonitione praemissa, suspensionis, seu etiam excommunicationis sententiam ferant, alii etiam, dum superioris sententiam, & canonicam disciplinam reformidant, sine ullo gravamine appellationem objiciunt, & ad defensionem iniquitatis usurpant, quod ad praesidium innocentium dignoscitur institutum. Quocirca ne vel Praelati sine causa valeant gravare subditos, vel subditi pro sola voluntate sub appellationis obtentu correptionem valeant eludere Praelatorum.*)

CAP. XXVII.

Judex a quo non obstante appellatione cognoscit de causa, si appellans non prosequitur: hoc primo. *Et Judex ut suspectus recusatus, potest alteri causam committere.* hoc secundum.

Idem. *p. c. Eam te.*

III. AD *a* haec [*& infra.* 1] Cum a te super aliqua causa fuerit appellatum, fas tibi sit appellantes appell. remota compellere, ut vel appellationem interpositam prosequantur, vel coram te juris pareant aequitati. Aut si alterutra partium te suspectum habuerit, te insistente Judicem eligant *b*, qui propositam inter eos valeat dirimere quaestionem.

[1 *Praesentibus tibi literis duximus indulgendum, ut*]

CAP. XXVIII.

Si Canonicus ad residentiam monitus appellat, statuitur sibi terminus ad appellationem prosequendam: & interim deservitur beneficio per vicarium de fructibus beneficii sustentandum: & si appellationem non prosequitur, vel residentiam non facit, privatur praebenda.

Idem *Salabriensi Episc.* c

II. PErvenit ad nos *d*, quod cum G. Ecclesiae tuae Canonicum, ut in ea residentiam faceret, monuisses, in appellationem prorupit: [*& infra.* 1] Cum *ipse* autem frustratoriae dilationis causa videatur dictus Canonicus appellasse: mandamus, quatenus eum studiose moneas, ut in eadem Ecclesia residentiam faciat: vel intra terminum eam prosecuturus, iter ad nos arripiat veniendi. Interim vero alicui honestae personae vices ejus in Ecclesia praetaxata committas, & ei de beneficiis illius assignes, unde possit congrue sustentari. Quod si praefatus G. alterum istorum adimplere neglexerit, tu Praebenda sua prives eundem, & eam alii idoneae personae concedas.

[1 *Et appellationi suae terminum proximum festum B. Luciae praefixit. Quoniam igitur indignum est, pro ejus, & aliorum subterfugio praedictam Ecclesiam debitis obsequiis defraudari.*]

CAP. XXIX.

A Judice jurisdictionem exequente non appellatur.

Idem. (*an.* 1176.)

III. COnsuluit nos tua fraternitas, utrum sit e appellationibus deferendum a Rege Francorum pro Judaeis interpositis, ut mancipia detineant Christiana: [*& infra* 1] Non convenit, ut pro hujusmodi appellationibus ab observatione decreti debeas abstinere.

[1 *Et utrum sustinere debeas, quod de novo constituant Synagogas, ubi eas nullatenus habuerunt.*]

CAP.

a Cap. 41. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 3. *c.* 2. b *sub Alex. III. c.* 6. c *Cap.* 42. *eod. tit. in* 3. *compilat. Quam caute, & prudenter sententia excommunicationis ferenda sit, tradit Trid. Conc. sess.* 24. *de reform. c.* 3. d *al. sui.* e *perterritus. al. detentus. al. deterritus.* f *In C. Barb. contra regulam Praelati sui, & Capituli sui disciplinam appellare, &c.*

a *Cap.* 43. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Vid. l. si suspecta, cum gloss. & l. secundo requiris. ff. eod.* c *alias Salesburin. al. Salesberien.* d *Cap.* 44. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat. Quantam potestatem habeat Papa super Judaeos, & alios infide les, tradit Innocent. & alii in cap. super his infra de vot. & vot. redemt.*

CAP. XXX.

Qui ante citationem, vel notitiam literarum misit nuncium ad Papam, appellare potest, ne delegatus procedat, secus, si post.

Idem *Genuensi a Archiepiscopo.* (*an.* 1175.)

IV. AD hæc, sicut *b* asseris: [*& inf.* 1] Respondemus, quod Judex si ei constiterit appellantem, antequam partes essent citatæ, vel delegatio causæ pervenisset ad ipsum, qui appellationis interponit obstaculum, nuncium ad sedem Apostolicam destinasse, factæ debet appellationi deferre: sed si post citationem fuerit destinatus, satis potest exequi, quod mandatur.

(1 *Quandoque super communi causa, quæ Judici appel. rem. committitur, altera pars appellat, asserens se pro eadem causa nuncium suum ad sed. Apost. destinasse, ad quod taliter*)

CAP. XXXI.

Qui non detulit appellationi interpositæ ad Papam, mittitur cum literis ordinarii ad curiam puniendus.

Idem. [*an.* 1175.]

DE *c* Priore: (*& infra.* 1) Cæterum si præfatus Canonicus Priorem propter suas enormitates manifestas, quæ ipsum notabilem reddunt, ad sedem Apost. appellavit, & ipse tali appell. deferre contempsit: eum cum literis tuis veritatem continentibus, de tanto excessu satisfacturum ad sed. Apost. venire compellas.

[1 *Qui non deferens protectioni, & appellationi vestræ ad sed. Apost. factæ, quendam Canonicum suum vestibus fecit omnibus usque ad camisiam spoliari, & eum accusationi, & appellationi renunciare coegit, qui & de suis, & quorundam fratrum enormitatibus murmuravit: id tuæ solicitudini duximus insinuandum, ut super hoc rei veritate diligentius inquisita, si inveneris, quod pro evitanda disciplina prædictus Canonicus appellavit, eidem Priori propterea nullam pœnam infligere debes, quoniam sacra Rom. Ecclesia & hujusmodi appellationem non consuevit admittere, ne Monachis, vel Canonicis regularibus præberetur audacia delinquendi.*]

CAP. XXXII.

Contra constitutiones regulares appellatio religiosum non defendit.

Idem *universis Abbatibus.*

QUia *d* nos: [*& infra.* α] Ut Abbates, qui de aliqua publica infamia publice respersi sunt *e*, aut convicti, deinde *f* in communi Capitulo commoniti, prælationi cedere noluerint, appellandi non habeant facultatem.

(1 *Elegit Dominus in hæreditatem sibi, & a longe de alto prospexit paci, & tranquillitati vestræ, quantum divina gratia concedit, prospicere cupientes, auctorit. Apostol. vobis concedimus, & indulgemus.*)

CAP. XXXIII.

Judex a quo potest præfigere terminum appellanti ad prosequendam appellationem, quo lapso, reassumit Judex jurisdictionem.

Idem.

AD aures *g* nostras: (*& infra.* 1) Appellanti ad prosecutionem appellationis terminus congruus præfigatur: intra quem, si appellationem non fuerit prosecutus, extunc compellatur stare judicio delegati.

(1 *Te significante pervenit, quod cum interdum tibi, vel aliis causas sub appell. rem. delegamus, altera partium, ut terminum valeat declinare Judicis delegati, quæstiones incidentes opponit, & tum licet in principali causa appell. rem. non sit procedendum, in appell. tandem vocem prorupit, appellationi suæ terminum non præfigens, sicque partem aliam sine prosecutione appellationis facit remanere suspensam. Postulas igitur tibi, & aliis Judicibus indulgeri, ubi causæ sine appellatione committuntur, incidentes quæstiones sine debito appell. postposita valeas terminare. Cæterum cum incidentes quæstiones sæpius præjudiciales non immerito judicentur, petitionem tuam in hac parte non duximus admittendam. Sed ne qua pars frustratoriis diutius affligatur,*)

CAP. XXXIV.

Si præcedente gravamine quis submittit se protectioni superioris, habetur pro appellante; dummodo servaverit ea, quæ in appellatione sunt necessaria.

Idem *Abulensi Episc.* [*an.* 1176. *Roma in Hispaniam.*]

AD audientiam *a* nostram noveris pervenisse, quod cum Zamorensis Episcopus G. Presbyterum Ecclesiæ sancti Jacoabi Zamoren. multipliciter molestaret: tandem idem Presbyter se, & Ecclesiam *b* suam nostræ protectioni subjecit: (*& infra.* 1) Licet autem prædictus Presbyter ex simplicitate forte verbum appell. non expresserit: quia tamen postquam se, & sua nostræ protectioni subjecerat, non debuit sine causæ cognitione aliqua sententia comdemnari: mandamus, quatenus (si ita tibi constiterit) sententiam, quam præfatus Episcopus in eundem Presbyterum tulit, denuncies non tenere.

[1 *Sed præfatus Episcopus pro eo forte, quod expresse non appellavit, in eum post invocatum sed. Apost. patrocinium, contra etiam privilegium Compostellanæ Ecclesiæ, indultum, excommunicationis sententiam promulgavit.*]

CAP. XXXV.

Causa non est ad Judicem a quo remittenda, appellatione adhuc non justificata, nisi de partium consensu.

Idem *Archiepiscopo Tarracon.* c (*an.* 1175.)

ACcepta *d* conquestione Canonicorum Pampillon. [*& infra.* 1] Non debet ad eos causa remitti, nisi partes consenserint, a quibus noscitur appellatum.

(1 *Quod dilect. fil. n. Dux Navarrorum eos bonis suis spoliasset, causam ipsam tibi frater ad eorum petitionem commisimus terminandam. Verum quoniam nobis tacuerunt, quod ab audientia tua fuit ad sed. Apost. appellatum, nec nos si hoc nobis constitisset, tuo causam commisissemus examini, cum*)

CAP. XXXVI.

Delegatus etiam datus cum clausula, appellatione remota, recusari potest, si est consanguineus impetrantis, vel si fuit advocatus ejus in illa causa.

Lucius III. *G. altero e Linconen. Episcopo.* (*an.* 1181.)

POstremo fraternitati *f* tuæ literis præsentibus intimamus, quod si causa alicui fuerit delegata, qui consanguineus sit illius, qui literas impetravit, aut in eodem negotio Advocati officio functus, vel ex alia justa causa suspectus: hujusmodi delegatus non immerito poterit recusari, quamvis appellatione remota fuerit ei negotium delegatum.

CAP. XXXVII.

Sententia interdicti non suspenditur per appellationem sequentem.

Idem *Norvicensi Episcopo.* g

V. AD hæc *h* quoniam sub interdicto aliqui constituti appellant, & deinde illud servare contemnunt, quid in hoc casu servandum sit consulere voluisti. Noveris

a *al. Januensi, sed idem est, nam olim Genuam, Januam vocabant.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. & de missione nuncii, an aliquid operetur, vid. Pan. infra hoc tit. c. ut debitus.* c *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. vide Guid. Pap. hic.* d *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* e *Verbum, sunt, deest in plur. antiquis.* f *al. & deinde.* g *Cap. 6. eod. tit. in 2. comp. unde cognosces aperte hujus decretalis sensum.*

a *Cap. 7. eod. tit. in 2. compil. vide Lanfr. de Orcano in c. quoniam. supr. de prob.* b *Dictio, suam, deest in antiq.* c *al. Terraconensi.* d *Cap. 2. de rescript. in 2. comp. unde intelligitur hoc fragm. vid. l. legatus. ff. de offic. præs. & l. munerum. §. judic. ff. de mun. & hon.* e *al. VValtero. al. Gualtero.* f *Cap. 56. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 10. c. 18.* g *al. Novariens.* h *Cap. 46. eod. tit. in 1. compil.*

Novetis igitur, quod sicut post appell. excommunicari non possunt, sic interdictum nequeunt, cui ante appell. eos constat suppositos, declinare.

CAP. XXXVIII.

Judex appellationis remittit appellantem, & causam ad priorem Judicem, nisi sibi constiterit a gravamine, vel injusta sententia fuisse appellatum.

Clemens III. (*an.* 1190.)

CUm *a* in Ecclesia: [*& infra.*] Accepimus, quod quidam Clerici de Gual. occasione judicii tui, quod velle observare se jactant, Liconien. Episcopi Judicis ordinarii sine causa rationabili cognitionem evitant. Unde mandamus, quatenus si quando contigerit, aliquem de Clericis a præfato Episcopo ad tuam audientiam appellare, non ante appellationem admittas, quam tibi constiterit eam vel a gravamine, vel injusta condemnatione *b* porrectam: alioquin ipsum ad prædicti Episcopi audientiam remittas, appell. remota ejus judicio pariturum.

CAP. XXXIX.

Si appellans, qui non prosequitur, redit ad Judicem a quo, & iterum gravatur (non obstante prima desertione) potest iterum appellare. h. d. & est casus notabilis, Panormit.

Idem.

DIrectæ *c* nobis tuæ literæ demonstrarunt, quod cum in tua præsentia causa cujusdam matrimonii tractaretur, in qua pars viri consanguinitatis vinculum opponebat: & pars mulieris ad sedem Apostolicam appellasset, nec appellationem suam præfixo termino fuerit prosecuta: postmodum ea renunciante appellationi, quam fecerat, tu in causæ cognitione procedens, de parentela testimonia recepisti: verum quia mulieris pars iterum appellavit, postulas, utrum ad calculum sententiæ procedere valeas, edoceri. Respondemus igitur, quod licet juxta decretum Lateran. Concilii postquam in termino prosequendæ appell. statuto, appellans suam appell. non fuerit prosecutus, auctoritate tua libere possis uti: tamen quia iterum appellavit (cum secundum jura ei licuerit *d* in eadem causa bis appellare) se a jurisdictione tua fecit exemptam, præsertim cum hic ad separationem matrimonii, quod est res favorabilis, intentio viri procedat.

CAP. XL.

Sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti lata sub conditione suspenditur, si ante conditionis eventum fuerit appellatum. h. d. inhærendo verbis literæ, ut sic satisfaciat cuilibet lecturæ. Et est decisio subtilis, & multum allegabilis.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

II. PRæterea *e* requisiti fuimus, si quis Judex ita protulerit sententiam: nisi Sempronio intra XX. dies satisfeceris, te excommunicatum, vel suspensum, aut interdictum esse cognoscas *f*: ille, in quem fertur sententia, medio tempore appellans, ad diem statutum minime satisfecerit, utrum ille sententia tali ligetur, aut interpositione appell. tutus existat? Videtur autem nobis, quod hujusmodi sententiam appellationis obstaculum debeat impedire.

CAP. XLI.

Si per rescriptum committantur plures articuli connexi, & in uno removeatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis. hoc dicit.

Idem.

SEcundo *a* requiris, cum pluribus articulis in una commissione positis, in uno tantum contingit appellationem expresse vetari: utrum appellatio teneat, si super aliis fuerit appellatum? In quo tibi respondemus: quod cum secundum B. Gregorium *b* verba intentioni deserviant *c*, & hæc sit nostra intentio, ut de omnibus articulis, qui in commissione ponuntur, justitia suum consequatur *d* effectum: in omnibus appellatio intelligitur interdicta. Nihil enim interest, utrum inhibeatur primo, an secundo, medio *e*, an in fine: cum (sicut utriusque juris argumenta nos docent) ea, quæ in principio, ad medium, & ad finem: illa vero, quæ in medio, ad finem, atque principium sæpe referri contingat.

Causa suspicionis proponenda est coram Judice, qui recusatur, & probanda coram arbitris. h. d.

§. 1. Tertio postulas edoceri: (*& inf.* 1) Consul. t. t. respond. quod cum aliquis Judicem proponit se habere suspectum, suspicionis causam coram eodem allegare tenetur: sed partes ut in aliquos non valde remotos conveniant, per eundem Judicem debent cogi: coram quibus si causa suspicionis intra terminum competentem probata non fuerit, tunc demum auctoritate sua Judex utetur. Quod si coram ipsis causa suspicionis probata fuerit, causæ cognitioni supersedere tenebitur recusatus. Ipsa namque ratio dictat, quod suspecti, & inimici Judices esse non debent.

1 *Cum aliquis Judicem tanquam suspectum recusat, an causam suspicionis debeat allegare, & eam, nisi manifesta sit, coram eodem Judice probare teneatur. Utrum etiam Judex possit in eodem judicio, & negotio procedere, si ille, qui suspicionem objicit, causam ejus aut non velit, vel non possit in jure probare.*]

CAP. XLII.

Non tenetur Judex, vel adversarius deferre appellationi, cui non detulit appellans.

Idem.

AN sit deferendum *f* appell. illius, quem adversarius de exspoliatione post appell. legitime interpositam sibi facta *g* paratus est in continenti convincere, nos duxisti per tuos nuncios consulendos. Respondemus, quod cum in eo quis *h* puniendus sit, in quo deliquit, qui appellationi deferre neglexit *i*, se beneficio reddit appellationis indignum.

CAP. XLIII.

Habet duos intellectus: secundum primum hoc intendit: Merus executor non recusatur, nec ab eo appellatur, nisi modum excedat, maxime si est datus cum clausula, appellatione remota. Secundum alium intellectum. h. d. A Judice suspecto non receditur per appellationem, nisi modum excedat.

Innocentius III. *Illustri Regi Francorum.*

(*an.* 1208.)

NOvit ille *k*, qui nihil ignorat: [*& infra.* 1] Præterea interdicti sententiam Cardin. non edidit, sed potius publicavit: nec fuit dictator ipsius, sed verius *l* executor. Unde cum secundum jus ab executoribus appellari non possit, nisi forsan modum excederent in exequendo, nos etiam in literis super hoc directis ad ipsum, appellationis curavimus obstaculum inhibere, appellationi ab eo interpositæ non fuerat deferendum. De suspicionis autem *m* objectis, licet eum merito tibi suspectum non fuisse credamus, non tamen, etsi fuisset, propter

a Cap. 11. eod. tit. in 2. compil. Vid. Guid. Pap. hic. b Vid. l. qui ad civilia. Cod. de appellat. & l. un. C. ut caus. post pubert. ad sit tut. c C. 13. eod. tit. in 3. comp. d In omnibus manuscr. ei licuerat in eadem causa appellare secundo. e Cap. 14. eod. tit. in 2. compil. vid. Bald. in cap. commissa. de elect. lib. 6. & Anton. de Butrio in cap. licet. de voto & voti redempt. f videtur deesse conjunctio, &, quæ est in vet. comp.

a Cap. 16. eod. tit. in 2. comp. b lib. 26. in Job. c. 7. c vid. l. pater. §. fundum. ff. de legat. 3. & l. cum pater. §. dulcissimis. & utrobique per Bart. ff. de legat. 2. d exequatur. e medio, an fine. f Cap. 17. eod. tit. in 2. compil. g al. factam. h vox, quis, deest in antiquioribus. i neglexerit. k vid. c. novit. sup. de offic. legat. cujus pars est. & c. 1. eod. tit. in 3. comp. l al. verus. m In recent. impress. De suspicione autem objecta.

propter appellationem interpositam ab eo desistere debuisset, ad quod non proprio motu, sed nostro potius præcepto processit.

[1 *Quæ hic abscissa sunt, reperies supr. de off. legati, c. novit.*]

CAP. XLIV.

Si appellatio recipitur a Judice, vel approbatur a parte, terminus ad eam prosequendam præfixus obtinet vicem peremtorii, ut in absentem procedatur, ac si peremtorie fuisset citatus: nec talis terminus præveniri poterit ab aliqua partium.

Idem.

SÆpe *a* contingit, quod cum ad nostram audientiam appellatur, propter defectum partis alterius neque per se, neque per responsalem idoneum appellationem interpositam prosequentis, vel forsitan ex malitia subsequentis responsalis mandatum procuratorium occultantis, lites, quæ de facili poterant terminari, remaneant indecisæ, cum frequenter juris quæstio moveatur, cujus apud nos probationes necessariæ (in *b* contrario) non existunt, & interdum etiam facti quæstio de levi posset partibus præsentibus comprobari. Unde licet in Lateranen. Concilio *c* fuerit constitutum, ut si in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerat, veniente, qui appellavit, venire neglexerit: competentem illi recompensationem faciat expensarum, ut hoc saltem timore deterritus *d*, in gravamen alterius non facile quis appellet. Quia tamen propter hoc quæstiones nihilominus prorogantur, præsenti decreto statuimus, ut si hujusmodi appellatio vel a Judice recepta *e*, vel a parte fuerit approbata, post terminum appellationi præfixum edicti peremptorii vires obtineat, ita videlicet, ut extunc in absentem perinde procedatur, ac si peremptorie vocatus ad judicium extitisset. Quod si forsitan interposita provocatio malitiose recepta, vel approbata non fuerit, cum constiterit legitime provocatum, nihilominus eam vigorem volumus obtinere. Salvis constitutionibus de provocantibus post sententiam promulgatis: quibus appellationes suas prosequi non curantibus, post terminum appellationi prosequendæ præfixum, rata manet sententia, quæ fuerat appellatione suspensa. Quicquid autem contra citationem peremptoriam posset ab absente proponi, adversus appellationem hujusmodi valeat allegari. Si quis autem terminum appell. præveniens, tacita veritate literas impetravit, & careat impetratis, & pœnam contumaciæ non evadat. Hoc autem in litibus, sive judiciis exercendis volumus observari.

CAP. XLV.

Appellatione deserta per negligentiam appellantis, potest Judex ex officio procedere in casibus, in quibus ejus officium exuberat: & est casus valde notabilis.

Idem *Lemovicens.* f & *Canturcen. Episcopis.*

(*an.* 1210.)

COnstitutus in præsentia *g* nostra Archidiaconus Claremon. nobis exposuit, quod Claremon. Decanatu vacante, quidam Canonici vota sua in Episcopum transtulerunt, & Episcopus cum quibusdam aliis expresse consentientibus in eundem Archidiaconum ei contulit Decanatum, XI. Canonicis prius appellantibus, ne quis assumeretur præter assensum omnium in Decanum, cum electioni ejus XXV. tum per se, tum Episcopo medio consentirent. Cumque sancti Marcelli Presbyter Cardinalis tunc Apost. sed. Leg. per partes illas transitum faceret, non ut appellationi ad nos interpositæ derogaret, sed ut instructam transmitteret ad nos causam, sancti Egidii *a*, & sancti Andreæ Abbatibus examinationem delegavit ipsius, & mandavit eisdem, ut partem contradicentem electioni Decani citarent ad ipsum contradictionis suæ causam in ejus præsentia ostensuram: [*& infra.* 1] Intellecto igitur per assertionem Cardinalis, quod sub ea forma fuerat appellatum, ne sine assensu omnium procederetur in electione Decani, & quod appellantes appellat. intra annum non fuerant prosecuti, nec erat propter quod eis esset biennium indulgendum, cum sicut bis intra tempus legitimum simplicem nuncium ad sedem Apostolicam destinarant *b*, sic potuissent saltem semel procuratorem idoneum destinasse. Ne tamen peremptorias exceptiones ex eorum parte propositas videamur sub silentio præterire, mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiac. facto Episcopi, ex quo nititur, sponte renunciasse, vel prædictum Episcopum processisse ad electionem ipsius, prætermissis prædictis, sine quibus ne procederet in illa translatione voluntatum, ex qua nititur Archidiac. proponitur esse actum, ei super Decanatu silentium imponatis: alioquin nominationem, seu electionem taliter factam de alio, & quicquid fuerit secutum ex ipsa, denuncietis irritum, & inane.

[1 *Cum igitur Card. prædictus, quæ coram eo propositæ sunt, nobis fideliter retulisset.*]

CAP. XLVI.

Contra electum, vel confirmatum nullum aliud jus expectantem, non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maxime frustratoria ad impediendum electionis, vel confirmationis effectum; sed possessione habita, poterit accusari, vel denunciari. h. d. & secundum hoc est casus notabilis.

Idem *Cancellario Metensi.* (*an.* 1210.)

II. COnstitutis in præsentia *c* nostra N. Decano sancti Salvatoris, & Cantore Metens. (*& inf.* 1) Metens. Episcopus intimavit, quod sancti Salvatoris præpositura vacante, die electioni præfixo per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum in virtute obedientiæ, ac sub animæ periculo Canonicos adjuravit, ut secundum Deum, & juxta conscientiam suam unum eligerent de duobus, in quos partes videbantur oculos extendisse, quem Ecclesiæ magis utilem, & idoneum reputarent. Decanus autem cum duobus Diaconis, & Subdiaconis tribus, dictum Cantorem in præpositum nominavit: Cantor vero ipse, qui Presbyterali officio fungitur, & Custos cum Scholastico, & Magistro B Sacerdotibus, Levitis duobus, & Subdiaconis quinque, te *d* concorditer elegerunt: cujus electionem tanquam a majori, & saniori parte Capituli factam, (cum de personæ tuæ honestate constaret) prædictus Episcopus confirmavit: & cum tibi vellet domum *e*, & investituram porrigere (ut moris est) Decanus ad sedem Apostolicam appellavit, contra te impotentiam duntaxat allegans, proponendo te in partibus illis quasi penitus impotentem, in quibus Præposituræ possessiones existunt, addens, quod alia tibi objiceret in præsentia nostra, quæ tunc in præsentia Judicis suspecti noluit explicare.

Nos ergo, quia constitit evidenter illam appellationis causam, quæ fuit expressa, rationabilem non fuisse fi- Y aliam

a C. 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Inclusa desunt in antiq.* c *sub Alex. III. c.* 6. d *detentus.* e *suscepta.* f *al. Lemonicen.* g C. 3. *eod. tit. in* 3. *compil. Ex hac Decr. observabis multa singularia, quæ præ cæteris colligit Guid. Pap. hic.*

a *Ilidii.* b *destinaverunt. al. destinarunt.* c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. an necesse sit semper eligere magis idoneum, vid. Thom.* 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *ad* 3. *arg. Sot. lib.* 3. *de just.& jure. q.* 6. *art.* 2. *& Covarruv. in reg. peccatum. de reg. jur. lib.* 6. *in* 2. *p. relect.* §. 7. d *Hoc est, Cancellar. Metensem, cui hæc scribit Papa.* e *donum, habent aliquot exemplaria.* f *Quæ dicatur rationabilis causa, vide apud Bart. in l. quod vero. ff. de leg. & in l. si postulaverit. §. ratio. ff. de adult.*

aliam autem tunc non expressit, etsi dixerit idem Decanus, quod aliam vellet objicere coram nobis, decrevimus tuæ confirmationis effectum non debere, per ea, quæ sunt proposita, impediri. Si quid tamen contra te non in modum exceptionis ad impediendum electionis, & confirmationis effectum, sed in modum denunciationis, vel accusationis duxeris proponendum, postquam pacificam ipsius Præpositurae possessionem fueris assecutus, proponendi licentiam non negamus.

[1 *Et D. Scholastico ejusdem Ecclesiæ tuæ procuratoribus benignam curavimus audientiam indulgere. Fuit autem nobis ex parte tua propositum, sicut etiam ven. f. n.*]

CAP. XLVII.

Appellari potest, si locus non tutus partibus assignatur, etiamsi sit scriptum, appellatione remota.

Idem *Vigorien. Episcopo. (an. 1212.)*

EX parte tua *a*: [*& infra* 1] Præsenti pagina respondemus, quod cum excusetur honeste, qui ad præsentiam delegatorum Judicum non potest secure venire citatus, tu, vel tui, quoties ad illos Judices vos evocari contigerit, ad quorum præsentiam vobis periculosum est ire, libere poteritis appellare, etiamsi in literis commissionis appell. fuerit remedium interclusum, nisi Judices vobis assignent locum idoneum, & securum.

[1 *Fuit propositum coram nobis, quod cum inter Anglicos, & Valen. sint inimicitiæ manifestæ, & ad partes illas Anglicis sit transitus periculosus, pro viarum periculis, & guerra, quæ inter gentes illas frequenter esse dignoscitur continua: multi de causæ suæ meritis diffidentes, te aliquando, vel tuos auct. literarum nostrarum trahere satagunt ad Judices in VVallia constitutos, ut sic indefensas causas etiam justissimas relinquatis, vel compositionem subeatis injustam pariter, & damnosam. Cum igitur causas, quas committimus, sic velimus sine debito terminari, quod neutra partium contra justitiam aggravetur. f. t. p. a. s. m. & tibi.*]

CAP. XLVIII.

Licite appellat reus, si non auditur excipiens procuratorem actoris non habere sufficiens mandatum, vel se prius conventum per alias literas, de quibus non fit mentio in secundis. hoc dicit quod ad titulum.

Idem *P. Episcopo, Decano, & Praecentori Herfordensi. (an. 1212.)*

SIgnificavit *b* nobis Magister Hospitalis Eboracens. [*& infra.* 1] Præterea Capitulum Eboracen. auctoritate quarundam literarum, in quarum sigillo continebatur sigillum Capituli ad citationes tantum, cum aliud sigillum Capitulum illud noscatur habere, quendam constituebat actorem: sed licet idem Magister allegaverit, quod occasione literarum illarum actor non deberet admitti, & insuper adjunxisset, quod auctoritate literarum quarundam a nobis ad alios Judices obtentarum, prius conventus non debuit per literas posteriores, in quibus nulla fuerat mentio de prioribus, conveniri: Judices tamen exceptiones hujusmodi admittere noluerunt, propter quod vocem ad nos appellationis emisit. Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit ob dictas causas, vel earum aliquam ad nostram fuisse audientiam appellatum: revocato in irritum, quicquid post appellationem hujusmodi noveritis esse factum, c partes, &c. *d*

[1 *Quod cum P. quondam rector Hospitalis illius diem clausisset extremum, ven. f. n. Eboracen. Archiepiscopus, ad quem, & prædecessores suos hospitalis ejusdem ordinatio pertinuit ab antiquo, nolens ipsum ex defectu rectoris dispendium sustinere, dictum I. Presbyterum ejusdem domus a suis fratribus unanimiter in rectorem electum præfecit ibidem, sperans, quod domus ista per ipsum tam in temporalibus, quam in spiritualibus reciperet incrementum: procedente vero tempore Decanus, & Capitulum Eboracen. Ecclesiæ, tanquam ad ipsos hospitalis ejusdem ordinatio pertineret, Magistrum ipsum a suæ administrationis officio removere volentes, literas super hoc Apostolicas ad Decanum Lingonen. & suos conjudices impetrarunt, quarum auct. in jus vocari fecerunt tam Archiepiscopum, quam rectorem: partibus igitur die peremptorie assignata coram ipsis Judicibus constitutis, Judices aliis vices suas commiserunt, sola sibi definitiva reservata.*]

CAP. XLIX.

Licite appellat reus, si non auditur petens declarari rem petitam in libello.

Idem *Magistro G. Archid.* & a *VVormanno Canonicis Suessionen. (an. 1212.)*

SIgnificantibus *b* T. & R. fratribus, nostro fuit Apostolatui declaratum, quod cum inter ipsos ex una parte, & V. ex altera, super quadam terra coram Judicibus delegatis quæstio verteretur, ipsi cum plures terras haberent, ut terra illa, super qua quæstio vertebatur, ostenderetur eisdem, a Judicibus postularunt: quod cum ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam provocarunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, si quid post appellationem noveritis attentatum, &c.

CAP. L.

Judex a quo non potest statuere terminum ad finiendam appellationem: quod si fecerit, intelligitur statuisse ad se præsentandum.

Idem *Eboracen.* c *Episcopo, & de Luc. & de Monte Molli Abbatibus. (an. 1213.)*

EX insinuatione *d* Prioris, & Canonicorum sanctæ Barbaræ nobis innotuit, quod cum inter ipsos ex una parte, & V. Camerarium de Tangar. ex altera, super quodam manerio *f* coram Judice ordinario quæstio verteretur, & idem Camerarius ad nostram audientiam appellaverit, appellationi terminum non præfigens, dictus Judex, qui causam illius videbatur fovere pro eo, quod quidam Clericus commensalis suus, dicti Camerarii in eadem causa fuerat Advocatus, hunc terminum appellationi præfixit, ut ad Festum Purificationis utraque pars esset ab appellationis persecutione reversa, licet non potuerit nobis legem imponere, ut eam teneremur intra dictum terminum expedire, cum & secundum legitimas sanctiones *g* lis, quæ in consistorio Principis speratur inferri, absque damno moræ intacta permaneat, donec ipsam faciat introduci, & a proceribus dirimi juxta morem. Interim autem nuncius Camerarii præveniens nuncium eorundem, nec ipso usque ad terminum legitimum expectato, impetravit literas, & recessit. Quia vero fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, mandamus, quatenus si est ita, partibus convocatis, audiatis causam, &c.

CAP. LI.

Qui extra judicium apellat, ex verisimilibus, & probabilibus causis, ne in possessione molestetur, si postea spoliatur, restituitur ante omnia in statum, in quo erat tempore appellationis emissæ. h. d. inhærendo verbis literæ, & ut mos geratur unicuique lecturæ. Panormitan.

Idem *Rosen. & Bonden.* h *Episcopis. (an 1213.)*

Bonæ

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp. præter Philppum de Perus. hic vid. Bartol. in l. ante sententiam. ff. de appell. recipiendis.* b *C. 6. eod. tit. in 3. compil. De materia sigilli, vid. Felin in c. supr. de fide instr. Decium in ca. 2. post cess. sup. de prob. & quos citavi in c. 6. de fide instr.* c *attentatum.* d *Vetus Codex addit: ad vestram præsentiam convocetis, & audiatis diligenter, appell. rem. quæ hinc inde duxerint proponenda.*

a *Male Vin. Normanno.* b *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* c *Abrimen. al. Abricen. Episc & de Luen. & Monte moreli, Abbatib.* d *C. 8. eod. t. in 3. compil.* e *Tangari. al. Tanger.* f *Hic perperam in vulgatis, monasterio.* g *Nov. 23.* h *Bondonen. al. Rosenen. & Londonien. al. Bondon. al. Londenen.*

BOnæ *a* memoriæ O. de camera persona Ecclesiæ de Fanen. *b* viam universæ carnis ingresso, Abbas sancti Augustini Cantuariensis ejusdem Ecclesiæ, quam ad se asserit pertinere, primo per quosdam Monachos, secundo per seipsum possessionem ingressus, ad nos pluries vocem appellationis emisit, ne quis eum super possessione ipsius Ecclesiæ præsumeret molestare: cumque aliquandiu prædictam Ecclesiam pacifice possedisset, quidam Laici Cantuariensis diœcesis ipsum Abbatem, & Monachos de possessione ipsius Ecclesiæ per violentiam ejecerunt: [*& infra*. 1] Procurator vero Archidiaconi proposuit ex adverso, quod defuncta persona Ecclesiæ, Archidiacono tantum datur ejus custodia: imo Archidiaconi, qui fuerunt pro tempore, tam de jure communi, quam de generali consuetudine, tam in illa Ecclesia, quam in aliis universis ejusdem diœcesis, hoc jure semper usi fuerunt. Præterea præfatus O. nomine Archidiaconi Ecclesiam possedit eandem, utpote qui ei unam procurationem, & V. sol. nomine Ecclesiæ annis singulis exsolvebat: [*& infra*. 2] Præmissis igitur diligenter inspectis, prædictos Abbatem, & Monachos in eum statum, in quo tempore appellationis factæ ex verisimilibus, & probabilibus causis ad nos legitime interpositæ fuisse noscuntur (proprietatis parti utrilibet salvo jure) decernimus reducendos, ac fructus medii temporis perceptos *c* censuimus pariter assignandos eisdem.

(1 *His igitur, & aliis pluribus ex parte Abbatis, & Monachorum propositis*.)

[2 *Eodem O. sublato de medio apud Archid. animi possessio dignoscatur remansisse, quæ non perditur, nisi Archidiac. se putaret posse depelli, vel nisi veniens non fuisset admissus. Si ergo Monachorum possessio, quæ potius detentio clandestina debet dici, quoniam Archidiacon. ipsam possessionem non perdidit, & sic eam Monachi non potuerunt rehabere, cum duo in solidum quicquam possidere non possint. Cum igitur Archidiacon. potuit suo jure in possessionem intrare, ac tenentes de facto fortius ejicere, potuit nullo existente, nec ullatenus resistente sibi jus proprium reservare, cum juris executio nullam habere injuriam dignoscatur. Ad hæc Monachi possessionem Archidiacon. non possunt aliquatenus advocare, etsi eos eam habuisse constaret, quia cum eos nequaquam de possessione ejecerit, nec hoc probatum fuerit, nec in jure confessum, non habent, quid objiciant extraneo detentori, præsertim cum & ipsi auctoritate sua possessionem intraverint, & injuriam aliis facientes jus aliquod acquirere nequiverint. Appellatio quoque, quam Monachi se interposuisse proponunt, penitus nulla fuit, cum non nisi a gravamine præsenti, præterito, vel futuro debeat appellari. Archidiaconus vero nec prius eos gravaverat, nec ipsos post appellationem gravavit, cum rem vacuam, quam custodiendi jus habet, imo quam ex officio custodire tenetur, in custodiam suscepisse noscatur. Denique appellationi Monachorum non fuerat ullatenus deferendum, quoniam, si ad eos eadem Ecclesia pertineret, non debuerunt auctoritate propria ipsius possessionem intrare, præsertim cum scierunt, vel scire potius debuerunt, quod custodia Ecclesiarum vacantium ad Archidiacon. pertinebat, & si tunc idem Archidiaconus præsens esset, eandem denegasset eisdem, & sibi, prout ad ejus spectavit officium, tenuisset. Cum autem clandestina fuisset eorum possessio, non potuerunt vere possessores haberi, cum super possessione nequeat injuria fieri clandestino possessori*.]

CAP. LII.

Itineris arreptio habet vim appellationis, si servantur ea, quæ servari debent in appellatione. h. d. secundum unum intellectum intrinsecum.

Idem Innoc. III. *S. Augustini, & S. Gregorii Prioribus*. [*an.* 1213.]

DIlecti filii Jo. *a* & H. Prioris, & Monachorum Cantuarien. Ecclesiæ nuncii retulerunt, quod cum pro causa, quæ inter dictos Priorem, & Monachos, & Cantuarien. Archiepiscopum super capella de Lamede vertebatur, ab ipsis ad sedem Apostolicam mitterentur, idem Archiepiscopus post iter arreptum in eos excommunicationis sententiam promulgavit. Cum autem plus sit ad sedem Apostolicam facto provocare, quam verbo, & ipsis propter dictam causam ad Romanam Ecclesiam venientibus intelligatur ad sedem Apost. provocatum: mandamus, quatenus si est ita, dictos Jo. & H. denuncietis excommunicationis vinculo non teneri.

CAP. LIII.

Per clausulam, appellatione remota, inhibetur omnis appellatio, quæ a jure non indulgetur expresse. h. d. usque ad §. verum.

Idem *Episcopo* b *Helin*. [*an.* 1213.]

PAstoralis officii diligentia *c*: [*& infra*.] Quæsivisti *d*, utrum quando inhibetur appellatio in rescripto, frustratoria tantum inhibita videatur? Nos igitur attendentes, quod per appellationem frustratoriam, etiamsi non fuisset inhibita, negotium non debeat impediri, respondemus, quod quælibet provocatio intelligitur removeri, quæ jure non indulgetur expresse: sed si appellans fuerit gravatus injuste, gravamen hujusmodi per superiorem poterit emendari.

Licet excommunicatus ab excommunicatione appellet, nihilominus denunciari potest, & beneficii reditibus spoliari. h. d.

§. 1. Verum quia multotiens *e* quid ad tempus per appellationem legitimam a Judicis sui, quoad aliquem certum articulum, eximitur potestate: consuluisti nos, utrum si quis excommunicationis sententia innodatus, ante denunciationem ipsius ab ea, tanquam minus rationabiliter promulgata, in eo casu, in quo ante sententiam appellatio vires obtinuisset, curaverit provocare, eo quod per appellationem interpositam excommunicantis videtur jurisdictio dormitasse, ipse denunciare possit eundem, & ad tempus Ecclesiasticis Beneficiis Clericum spoliare? Nos itaque respondemus, quod cum executionem excommunicatio secum trahat *f*, & excommunicatus per denunciationem amplius non ligetur, ipsum excommunicatum denunciare potes, ut ab aliis evitetur. Et illi proventus Ecclesiastici merito subtrahuntur, cui Ecclesiæ communio denegatur.

CAP. LIV.

Si appellans ad superiorem comparet coram Judice inferiori super concernentibus ipsam appellationem, ipsi appellationi renunciare videtur. Si autem protestetur, quod propter hoc non intendit renunciare appellationi, tanquam contraria allegans, non est audiendus: nisi notorium sit, actum illum esse injustum, super cujus emendatione adivit inferiorem. h. d. & est bonus casus.

Idem *Episcopo Parisiens*. [*an.* 1213.]

SOlicitudinem *g* pastoralis officii: [*& inf*. 1] Sane cum sicut recepimus, duobus coram Episcopo litigantibus, alter

a Cap. 9. *eod. tit. in* 1. *compil. Vid. Philip. Franc. in suis quæstionib. in materia petit. qu.* 1. b Fareisham, *Baleus* 421. *Camdemus* 170. *Matth. Paris. VVestmonaster. anno* 1154. *in vita Episcopor. Cantuar.* c *Dictio, perceptos, deest in vetustior. exemplar. & in C. Barb. juxta vocem, fructus, in margine hæc: perceptos, qui percipi potuerunt. sup. de restitut. spol. c. gravis*.

a Cap. 10. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. Elien. al. Helen.* c *Sup. de off. & pot. jud. del. c. pastoralis. & Cap.* 11. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *Vid. Bald. in l.* 2. *C. de appel. & Ant. Butr. in c. ut debitus. inf. h. tit.* e *Vid. quid per hunc §. determinat Rom. conf.* 482. *in casu præmisso, in* 2. *dubio.* f *Excommunicatio trahit secum executionem.* g *C.* 12. *eod. tit. in* 3. *comp. Felin. in c. cum An. Ferrariens. sup. de const. & DD. in l. non solum. §. morte. ff. de nov. operis nunciat.*

alter eorum ad sedem Apostolicam appellasset, Episcopus appellantem reputans contumacem, ipsum excommunicationis vinculo innodavit: qui coram Metropolitano de Episcopo sibi petiit justitiam exhiberi, asserens, quod post appellationem legitime ad nos interpositam ipsum excommunicaverat, & petens se ad eum statum, in quo fuerat appellat. tempore, ad Metropolit. reduci, denunciari videlicet absolutum: adjiciens etiam, quod appellationi non renunciabat objectæ, sed prosequi volebat *a* eandem: [*& infra*. 2] Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod sicut Metropolitanus de appell. ad nos interposita cognoscere omnino non valet: sic nec de his, quæ post appellationem fuerant innovata, dummodo *b* de aliis cognosci non possit, nisi de appell. pariter cognoscatur, vel de iis, quæ appellationis causam contingere cognoscuntur. In quo casu si Metropolitanus ad cognoscendum partes suas interponere forte præsumeret, Episcopus posset ad appellationis beneficium convolare: nam ad officium ejus, qui de appellatione cogniturus est, pertinet prudenter corrigere, quæ contra ipsam invenerit attentata. Si vero notorium existeret, quod mandatum Episcopi indiscretum fuerat, vel injustum, cui non tenebatur subditus obedire, ac per consequentiam ei liqueat evidenter subditum legitime provocasse: potest Archiepiscopus auctoritate Metropolitana declarare subditum irrationabiliter extitisse anathematis mucrone percussum. Cum autem excommunicatus, qui appellaverat, juxta præscriptam formam coram Archiepiscopo deponit contra Episcopum quæstionem, Metropolitanus ad cognoscendum de causa potest interponere partes suas, cum ille appellationis prosecutioni renunciare tacite videatur. Sed si verbo, vel facto appellationem se velle prosequi protestetur *c*, non est, tanquam adversa petens, & sibi contrarius, audiendus.

(*1 Officii fideliter exequeris, cum super dubitationibus juris responso sed. Apost. postulas edoceri*.)

(*2 Unde tua fraternitas requisivit a nobis, utrum Metropolitanus de hujusmodi conquestione cognoscere valeat: & si reperit eum legitime provocasse, utrum denunciare eum debeat absolutum: & an si Episcopus coram Archiepiscopo appellaverit, ne is, qui excommunicatus ab eo fuerat, absolvatur, appellationi sit hujusmodi deferendum*.

CAP. LV.

Per appellationem legitime interpositam principale cum accessoriis ad Judicem appellationis defertur, & sententiæ excommunicationis, & interdicti post sententiam latæ non tenent.

Idem *Episcopo, & Cantori Trecen.* (*an.* 1213.)

Dilectis filiis *d* Decano Altissiodorensi, ac Magistro R. Altissiodorensis Episcopi procuratore in nostra præsentia constitutis, idem Magister proposuit, quod cum dictus Episcopus Presbyterum domus Dei, in qua dispensationem *e* plenariam obtinere dignoscitur, detineri faceret vinculis mancipatum, pro eo quod bona quædam ejusdem domus, quæ furtive subtraxerat, restituere detrectabat, propter quod etiam ab eodem Episcopo fuerat excommunicationis vinculo innodatus, & supradictus Decanus Episcopum monuisset, ut ei restitueret, vel saltem recrederet *f* Presbyterum memoratum *g*, quem ad jurisdictionem suam spectare firmiter asserebat: Episcopus metuens, ne Decanus aliquid in suum præjudicium attentaret, se ac suos, statum Ecclesiæ, ac civitatis, protectioni Metropolit. supponens, ad ejus audientiam appellavit. Verum Decanus post modicum tempus interdictum hujusmodi promulgavit, ut Episcopo in civitate præsente, a divinis in Altissiodoren. Ecclesia cessaretur. Postmodum vero cum die appellationi præfixo comparuissent partes coram Officiali curiæ Senon. Decanus allegans, quod appellationi ab Episcopo interpositæ ideo non duxerat deferendum, quoniam presbyter supradictus adhuc in viculis tenebatur, quando ad nos vocem *a* appellationis emisit, Officialis autem judicavit irritum interdictum a Decano post appellationem Episcopi promulgatum: [*& infra*. 1] Quia vero idem Episcopus diversos modos expressit, secundum quos Decano paratus fuerit super captione presbyteri justitiam exhibere, ad Metropolitanam sedem appellans, Decanus non potuit post hoc ferre sententiam interdicti: & ideo sententiam ipsam ab eo post appellationem legitime promulgatam, irritam decernimus, & inanem, non obstante, quod Decanus ad excusationem suam quasi variando proposuit, quod priusquam Episcopus appellasset, sententiam tulerat, cujus effectum ad tempus duxerat suspendendum: cum interim appellatione interposita procedere non debuerit ad sententiam exequendam, Officialis processum, qui post appellationem hujusmodi sententiam interdicti irritam, & inanem decrevit, temerarium judicantes: cum appellatione ad nos interposita nihil debuit innovari. Præterea licet excommunicationis sententia in Decanum per Episcopum promulgata, rite lata prima facie videretur, cum per dictum Officialem esset prohibitum, ne servaretur in Ecclesia interdictum, & Decanus ne celebraretur in Ecclesia prohibendo, divinum videretur officium perturbare: quia tamen per appellationem ad nos interpositam ex parte Decani, cui etiam Officialis duxerat deferendum, Apostolos concedendo, non solum principale negotium, sed accessoria etiam ad nostrum referebantur examen, eandem sententiam post appellationem hujusmodi promulgatam decernimus viribus caruisse. Verum licet Archiepiscopus post appellationem prædictam, de qua sibi per Officialis literas innotuerat, Decanum denunciaverit evitandum: Senon. tamen Canonicos (qui saniori ducti consilio communicaverunt eidem, ut appellationi ad nos interpositæ magis, quam denunciationi ab Archiepiscopo factæ deferrent) inculpabiles judicamus.

(*1 His igitur, & aliis, quæ utrinque fuere proposita coram nobis, intelleximus evidenter, quod si Episcopus prudenter, & utiliter providisset, & reddidisset Decano Presbyterum supradictum, ad omnem prorsus scandali materiam amputandam.*)

CAP. LVI.

Postquam Papa aliquam causam ad se revocat, non valet processus postea per minorem Judicem factus: sicut non valeret, si fuisset ab eo legitime appellatum. h. d. ut cuilibet lecturæ satisfiat.

Idem *Mediolanen. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

Ut nostrum *b* prodeat de vultu Dei judicium: [*& inf.*] Judicibus dedimus in mandatis, ut si post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum judicium revocavimus, traditionem sigilli dicto H. a te cognoscerent esse factam, eam decernerent irritam, & inanem, inhibentes illi, ne quomodolibet eo uti præsumeret: cum plus sit Romanum Pontificem ad se aliquod revocare *c* negotium, quam quenquam ad eum super aliquo negotio provocare.

CAP.

a *Vid. l. si filiusfam. ad Maced. & l.* 2. *C. de jure dotium*, b *al. dummodo de illis &c.* c *protestentur.* d *Cap.* 13. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *dispositionem.* f *Redderet, legebatur: sed, recrederet, reposuimus.* g *Vid. l. jure. ff. ad mu. & l.* 1. *§. per hanc, cum gloss. ff. de rei vend.*

a *Dictio, quando, deest in omnib. antiq. aut in quibus legitur, ita, adhuc in vinculis tenebatur ad nos voce &c.* b *Ex* 3. *compil. tit. ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. ca. ut nostrum. inf. ut Eccl. ben. sine dim. conf. ubi, quæ hic desunt, reperies. vid. Archid. in c. multum stupeo* 3. *q.* 6. c *al. evocare.*

CAP. LVII.

Si terminum appellationis prosequendæ statutum ab homine altera pars prævenit, hoc tacito literas impetrando, literæ non valent: sed terminum juris etiam appellatus prævenire potest, dummodo nimium non præcurrat: & ubi ex dilatione imminet periculum, etiam neutra parte prosequente potest Judex ad quem supplere, partes compellendo ad prosecutionem.

Idem *Abbati sancti Felicis, & G. Canonico Bononiensi.*

(*an.* 1212.)

OBlatæ *a* nobis vestræ literæ continebant, quod cum quidam Judices, quibus causa, quæ inter Sambr. & Rinocor. plebes vertebatur, fuerat ab Apostolica sede commissa, pro plebe Sambricensi sententiam protulissent, & a procuratore plebis de Rinocor. ad nos fuerit sine termino appellatum, nec delatum appellationi fuisset, nec ad prosecutionem ipsius terminus a Judicibus partibus assignatus: Plebanus de Sambr. super observatione prædictæ sententiæ (sicut rationabiliter lata erat) nostras ad vos literas, & alia pars alias commissionis literas a nobis super infirmanda eadem postmodum ad alios Judices impetravit, nulla in posterioribus literis de prioribus habita mentione, unde in dubitationem revocato, an posteriores Judices, vel vos de illa debeatis cognoscere, nos super hoc consulere voluistis: [*& infra.*] Licet igitur appellanti legitime a sententia indulgeatur annus a lege, aut ex justa causa biennium ad appellationem interpositam prosequendam: quia tamen hujusmodi terminus potest restringi non solum a provocante, verum etiam a Judice, a cujus sententia provocatur (cum ideo sit constitutus, non ut terminus ipse præveniri non possit, sed ne valeat prorogari) credimus distinguendum, in quo casu literæ impetrantur: & quidem quando certus terminus ab appellante, vel a Judice appellationi præfigitur prosequendæ, si eo tacito appellatus literas impetraverit, hujusmodi literæ tanquam tacita veritate subreptæ, obtinere non debent aliquam firmitatem. Si vero non sit aliquis terminus a Judice, vel ab appellante præfixus, pars appellata intra terminum constitutum a lege (dummodo nimium non præcurrat, ut appellantem in commissione impetranda supplantet) commissionis literas poterit impetrare, quarum auctoritate in appell. causa legitime procedatur, ita quod si appellans voluerit in causa appellat. procedere, oportebit eum agere sub Judice sic obtento, nisi possit eum legitime recusare: quod si agere noluerit, appellatus *b* potest nihilominus prosequi causam ipsam, maxime si sentiat sibi ex dilatione imminere gravamen. Superior quoque Judex si viderit ex dilatione periculum imminere, potest, & debet neutro prosequente appellationem occurrere, ut periculum evitetur, puta, si a sententia lata super confirmatione alicujus electi fuerit provocatum, & utraque pars velit etiam ad annum prosecutionem appell. differre, potest utique (imo debet) superior Judex, ad quem fuerat appellatum, terminum provide moderari, ne gregi Dominico diu desit cura pastoris. Ex his igitur consult. vestræ noveritis esse responsum, quod per posteriores non derogatur prioribus legitime impetratis, per quas ad confirmandam sententiam, vel infirmandam, prævia potest ratione procedi.

CAP. LVIII.

Altera parte contumaciter absente, potest Judex appell. etiam principale negotium definire, si post litem contestatam fuerit appellatum.

Idem. (*an.* 1212.)

PEr tuas *a* literas requisisti, utrum si post latam sententiam, vel saltem post depositionem testium publicatas, fuerit ad sed. Apost. appellatum, hi, qui super hoc delegantur a nobis, si altera partium eorum se noluerit conspectibus præsentare, causam sibi delegatam *b* judiciali possint calculo terminare. Nos igitur consult. t. taliter respondemus, quod cum lis super eodem negotio coram primis Judicibus sit legitime contestata, poterunt *c* Judices delegati (eo, qui convenitur, se per contumaciam absentante) cum eis de meritis causæ liquebit, commissum sibi negotium definire.

CAP. LIX.

Notabile, & famosum cap. habens multa nova dicta utrumque jus limitantia. & h. d. *in summa, inhærendo simpliciter verbis literæ. Appellans ante sententiam tenetur exprimere causam rationabilem coram ipso Judice a quo: nec admittitur exceptio, quod prius miserat nuncium ad sedem Apost. vel quod literas impetraverat, quæ nondum sunt Judici præsentatæ.*

Idem *in Concilio generali.* d (*an.* 1216.)

UT debitus *e* honor deferatur Judicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus, & expensis: Statuimus, ut si quis coram idoneo Judice convenerit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem Judicem absque rationabili causa non provocet, sed coram illo suam justitiam prosequatur, non obstante si dicat, quod ad superiorem Judicem nuncium destinaverit, aut literas impetraverit ab eodem, priusquam delegato fuerint assignatæ. Cum autem ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem Judice causa probabili appellationis exposita: tali videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat. Et si minus rationabiliter eum appellasse constiterit, illum ad inferiorem remittat, & in expensis alteri parti *f* condemnet, alioquin ipse procedet, salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem Apostolicam referendis.

CAP. LX.

Si Judex, a quo est appellatum a gravamine, illud revocat, potest in principali causa procedere.

Idem *in eodem.* g

CUm cessante causa *h*, cesset effectus: Statuims, ut sive Judex ordinarius, sive delegatus aliquid comminando, vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur, & sano usus consilio ab hujusmodi interlocutionis, vel comminationis effectu destiterit, libere in causæ cognitione procedat, non obstante si a tali comminatione, vel interlocutione fuerit appellatum, dummodo non sit ex alia causa legitima suspectus: ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur.

CAP. LXI.

Volens Judicem recusare, debet coram eodem suspicionis causam probabilem proponere, & eam coram arbitris communiter eligendis probare: qua non probata, sua jurisdictione Judex utitur in principali: ea vero probata remittit negotium ad superiorem

---

a *C.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil. Et quia varii sunt hujus decret. articuli, variis locis sunt videndi. Doct. Feder. de Senis consil.* 28. *incipit, punctus quæstionis. Felinus in c. ex tenore. sup. de rescr. Rom. cons.* 483. *in c. dubitatur. Calder. cons.* 14. *tit. de rescr. ubi quærunt, an de literis nulla fieri mentio debeat.* b *Ita legend. agere noluerit appellatus, &c. ubi intelligitur appellans.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp. vide Matth. singul.* 66. *in c. nota quod in causa.* b *delatam.* c *potuerunt.* d *Scilicet Innoc. III. in Conc. gen. Lat. c.* 35. e *C.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp. Hanc Decret. explicat Paulus de Leazariis, & Philip. de Perusio. Trid. Conc. sess.* 13. *de reform. c.* 1. f *vid. l. tutores. §. tutor. & ibi Bart. ff. de admin. tut.* g *c.* 36. h *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *comp. vid. l. adigere §. quamvis. ff. de jur. patr. & l. quod dictum. ff. de pactis.*

periorem, vel causam committit de recusatoris consensu.

Idem *in eodem*. a (*an.* 1216.)

CUm *b* speciali sit prohibitione provisum, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, promulgare præsumat: volentes etiam providere, ne forte commonitus frustratoriæ recusationis, vel appellationis obtentu monentis possit declinare examen: Statuimus, ut si allegaverit se Judicem habere suspectum, coram eodem causam justæ suspicionis assignet *c*, & ipse cum adversario, vel (si forte adversarium non habeat) cum Judice arbitros communiter eligat: aut si communiter convenire non possint, absque malitia ipse unum, & ille alium eligat *d*, qui de suspicionis causa cognoscant: & si nequiverint in unam concordare sententiam, advocent tertium: ut quod duo ex ipsis decreverint, robur obtineat firmitatis: sciantque se ad id fideliter exequendum ex injuncto a nobis in virtute obedientiæ sub obtestatione divini judicii districto præcepto teneri. Causa vero suspicionis legitima coram ipsis intra competentem terminum non probata, sua jurisdictione Judex utatur. At ipsa probata legitime, de recusatoris assensu personæ idoneæ committat negotium recusatus, vel ad superiorem transmittatur, ut in eo ipso procedat, secundum quod fuerit procedendum.

In notoriis non admittitur appellatio: in dubiis causa probabilis coram Judice est exprimenda, quæ debeat legitima reputari: quam si non prosequitur, Judex a quo in causa procedat. Idem si prosequitur, & non probat. Hæc autem constitutio non extenditur ad regulares. h. d.

Porro commonito ad appell. obstaculum convolante, si ejus excessus evidentia rei, vel ipsius confessione, aut alio modo legitimo fuerit manifestus *e* (cum appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ institutum) non est provocationi hujusmodi deferendum. Excessu quoque dubio existente, ne frivolæ appellationis diffugio appellans Judicis processum impediat, coram eodem probabilem causam appellationis exponat, talem videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari: & tunc si habuerit adversarium, intra terminum, secundum locorum distantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotii, ab eodem Judice moderandum appellationis causam prosequatur: quam si prosequi non curaverit, extunc ipse Judex (appellatione non obstante) procedat, nullo autem adversario comparente, cum Judex ex suo *f* procedat officio, appell. causa coram superiore probata, superior suæ jurisdictionis officium exequatur. Sed si appellans in ejus probatione defecerit, ad eum, a quo ipsum malitiose appellasse constiterit, remittatur. Cæterum has duas constitutiones *g* præmissas nolumus ad regulares extendi, contra *h* suas speciales observantias.

CAP. LXII.

Si Judex confessionem advocati eadem die revocatam pro litis contestatione velit habere, vel processum a subdelegato subdelegati factum ratificat, licite appellatur.

Honorius III. *Decano, Cancellario, &* *Cantori Linconien.* (*an.* 1214.)

CUm causam *a*, quæ inter Abbatem, & fratres de Valle sancti Joannis ex parte una, & Priorem, & Canonicos de Novo loco ex altera, super Ecclesia de Holiseth *b* vertitur, R. sancti Angeli Diacono Cardinali commisimus audiendam: [*& infra*. 1] Procurator prædictorum Prioris, & Canonicorum proposuit, quod cum coram subdelegatis Judicum delegatorum inducias ad proponendam exceptiones dilatorias petiisset: quia advocatus ipsius ductus errore respondit, quod Ecclesia de Novo loco Ecclesiam, de qua erat quæstio, per XL. annos, & amplius pacifice possederat, licet ipse eadem die advocati errorem corrigens, ipsius responsionem, quæ suæ petitioni contradicere videbatur (ne per eam aliquod sibi posset præjudicium generare *c*, pro eo, quod ante litis contestationem sunt exceptiones dilatoriæ proponendæ) coram eisdem Judicibus revocavit. Judices tamen per hujusmodi responsionem erroneam Advocati, litem contestatam fore credentes, ad receptionem testium partis alterius processerunt: [*& infra*. 2] Mandamus, quatenus si dicti Prior, & Canonici legitime probaverint, quod per procuratorem ipsorum eadem *d* die advocati responsio extiterit revocata, quia sic per consequens lis contestata non fuit, vel quod delegati testes receptos a subdelegatis subdelegatorum suorum approbaverint, cum non nisi delegatus a Principe causam alii valeat delegare, quicquid ab ipsis post appellat. eorum factum est (dummodo hæc in appellatione ipsa expressa fuerit) nuncietis irritum, & inane.

(1 *P. & B. procuratores prædictorum Abbatis, & fratrum in ipsius præsentia constituti petebant instanter, ut processum approbantes de Cheville, & Bollando Abbatum, & Prioris de Maleron, quibus causa ipsa a bo. m. I. pp. p. n. fuerat delegata, causam ipsam, quæ tanto tempore jam duravit, dignaremur sententialiter terminare.*)

(2 *Sed & gravamini gravamen addentes, cum examinationem quorundam testium Priori de Vallebeo, & suo conjudici delegassent, qui vices suas subdelegaverunt aliis contra canonicas sanctiones, receptiones, & examinationes testium ab ipsis de facto, cum de jure nequiverint, factam minus provide approbarunt: propter quæ gravamina ex parte præfatorum Prioris, & Canonicorum ad sed. Apost. fuit appellatum. Unde idem procurator cum instantia postulabat, ut memoratorum Judicum processum decerneremus irritum, & inanem. Quia vero super præmissis non potuit nobis fieri plena fides, dis. v. utriusque partis procuratorum assensu*)

CAP. LXIII.

Non sufficit appellanti docere, quod exceptionem legitimam, & veram opposuit, & appellavit, nisi doceat propter exceptionem non admissam appellasse. h. d. & est casus not. & quotidianus.

Idem *Decano, & Thesaurario, & P. S. Petri Canonico Zamoren.* (*an.* 1214. *Roma in Hispaniam.*)

DIlecto filio G. Capellano nostro, D. Presbytero, & I. Capituli Salamantini procuratori a nobis auditore concesso, Procurator Capituli proposuit coram eo, quod cum dictus Presbyter super receptione sua in Salamantina Ecclesia executorias a nobis ad Archid. Civitaten. & collegas ejus literas impetrasset, coram eis fuit ex parte Capituli allegatum, quod cum in ipsa sit Ecclesia certus numerus Canonicorum juramento firmatus, de quo in literis ad eos directis mentio non fiebat, per eas non debebant contra ipsos procedere: & ne

---

a *Scilicet Conc. Lat. c.* 48. b C. 5. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *Jure civili non est necesse probare causam l. cum speciali. l. apertissimi.* C *de jud.* d *eligant.* e *Confessionem solam inducere notorium, vide in l. cum fideicommissum. ff. de fideicom.* f *Ex officio suo procedit appellationis causa.* g *Vet. Cod. hanc, & illam c.* 48. *inf. de sent. excommun.* h *Contra suas observationes speciales.*

a *De materia hujus decreti, quatenus indicat errorem advocati nocere clienti, vid. Barb. Cons.* 6. *Vol.* 1. *& Jas. in l. error. C. de jur. & fact. ignor.* b *Oliseno. Heleamele.* c *al. generari. vid. l.* 2 *cum l. fin. C. de error. advoc.* d *eodem die.*

ne aliter facerent, fuit ad nostram audientiam appellatum: [& inf. 1] Quoniam igitur etsi per confessionem Presbyteri factam coram auditore prædicto constiterit, Salamantinam Ecclesiam habere certum numerum Canonicorum juramento firmatum, & hujusmodi exceptionem coram executoribus fuisse propositam, & quod appellatum extiterit ab eisdem: quia tamen non constitit, quod propter exceptionem hujusmodi non admissam, aliamve legitimam fuerit appellatum: mandamus, quatenus si vobis constiterit præfatam exceptionem hujusmodi de certo Canonicorum numero, juramento firmato, vel alias legitimas exceptiones fuisse propositas coram ipsis executoribus, nec admissas, ac ideo partem Capituli appellasse: ipsorum executorum processum denuncietis irritum, & inanem.

[1 Sed ipsi executores, hujusmodi appellatione contempta, excommunicationis sententiam in Episcopum, & Capitulum protulerunt. Quare petebat procurator prædictus sententiam ipsam irritam nunciari, & dictum Episcopum super hoc ab eorundem Episcopi, & Capituli vexatione compesci.]

CAP. LXIV.

Appellans, qui terminum appell. præfigit, si mittit procuratorem ad impetrandum, & contradicendum tantum, & appellatio fuit recepta a Judice, vel approbata a parte, adversario legitime prosequenti, condemnatur in expensis. h. d. secundum communem intellectum, licet glossa aliud senserit.

Idem *sancti Andreæ Archidiac. & magistro I. Canonico de Melten.* a (*an.* 1214.)

Nicolao militi, ac fratri E. Monacho *b* monasterii sanctæ Mariæ, sancti Hadriani Diac. Cardin. concessimus auditorem: in cujus præsentia cum dictus Monachus non nisi ad impetrandum, & contradicendum procuratot fuerit institutus, supplicavit humiliter idem miles, ut contra ipsos tanquam *c* contumaces procedere deberemus: [& *inf.* 1] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, dictos Abbatem, & Conventum appellationi suæ terminum præfixisse *d*, cum ad prosequendam eandem sufficientem procuratorem non miserint, memorato milite ipsam personaliter prosequente, ipsos ad restituendas expensas a tempore appellationis factas eidem militi condemnetis.

[1 Ac dare aliquibus in mandatis, qui eosdem pro eo, quod ad prosequendam appellationem emissum procuratorem minus idoneum destinaverunt, ipso eandem personaliter prosequenti in resarciendis sibi damnis, & expensis legitime condemnantes, eo prius, sicut justum fuerit, restituto, audiant super his, quæ contra sæpedictos Abbatem, & Conventum præfatus miles rationabiliter duxit proponenda. Quia vero super præmissis nobis non potuit fieri plena fides, de assensu litis, & Monachorum prædictorum, dis. v.]

CAP. LXV.

Ab eadem sententia ab eodem tertio appellare non licet.

Idem *Episc. Mantin. & P. Canonico Tuscan.*

(*an.* 1214.)

Sua nobis *e* R. tutor filiorum quondam B. civis Tuscan. *f* petitione monstravit, quod cum inter ipsum ex una parte, & F. pro se, ac P. tutore quondam filii B. ex altera, super quadam summa pecuniæ coram Judice Tuscan. quæstio verteretur: idem diffinitivam pro eodem R. sententiam promulgavit, quæ bis fuit per Judices delegatos a sede Ap. *g* confirmata: [& *inf.* 1] Sed pars altera, quæ semel, & iterum appellaverat, tertio vocem appellationis ad nos emittens, P. & ejus collegæ cognitionem ipsius sententiæ a nobis obtinuit delegari: [& *infra.*] Cumque R. sanctæ Mariæ in Gosmed. Diac. Card. super appell. tertio ad nos emissa, utrique parti a nobis datus auditor, interlocutus fuerit, illos non potuisse de jure tertio appellare: nos prædicto P. & ejus collegæ dedimus in mandatis, ut in negotio ipso nequaquam procedere attentarent.

[1 Licet P. Pixeta Canonicum Tuscanen. cui executionem sententiæ ipsius dicimur commisisse, ipsum in possessionem quarundam domorum, & aliarum rerum legitime induxisset.]

CAP. LXVI.

Appellatio omisso medio Judice interposita, causam non devolvit exceptione opposita. hoc dicit secundum communem intellectum.

Idem *magistro G. Archidiac. & Offic. Lemon.*

(*an.* 1214.)

III. Dilecti filii Prior, & Conventus de Lacu Rubeo *a* transmissa nobis petitione monstrarunt: [& *inf.* 1] Ex parte dictorum Prioris, & Conventus fuit excipiendo propositum: quod cum omisso diœcesano Episcopo fuisset ad Archiepiscopum appellatum, ad quem gradatim fuerat appellandum, in causa ipsa de jure procedere non debebat: sed quia Officialis Archiepiscopi hujusmodi exceptionem admittere denegabat, ipsi ad nostram audientiam appellarunt: [& *infra.*] Quocirca mandamus, quatenus sententias post hujusmodi appell. latas (in *b* eos) denuncietis penitus non tenere.

[1 Quod cum inter ipsos ex parte una, & f. de Chambar. militem Claromon. diœc. ex altera, super quodam nemore, & aliis rebus coram magistro A. Canonico Claromon. ex delegatione ap. quæstio verteretur. Idem miles ad ven. f. n. Bituricen. Arch. frustratoriæ vocem appellationis emittens, causam super his Officiali Bitur. obtinuit delegari, coram quo.]

CAP. LXVII.

Si is, qui desiit esse tutor, nomine pupilli convenitur invitus, poterit appellare.

Gregorius IX. *Magistro Scholarium H. & G. de Rupe, Canonicis sancti Audoniani* c *Morinen. diœcesis.* (*an.* 1232.)

II. Ex parte M. dominæ *d* de Colob. *e* nobis fuit oblata querela, quod cum nobilis mulier domina de Belbron. *f* super quibusdam terris, ipsam nomine filiorum suorum coram Judicibus auctoritate nostra traxisset in causam, eadem in Judicum ipsorum excipi fecit præsentia, quod cum res, de quibus in judicio agebatur, & prædicti filii ejus, sub potestate, & tutela ipsius minime permanerent, cum jam ad secunda vota transisset *g*, super his ei non tenebatur ipsorum nomine, quorum tutrix esse desierat, respondere: sed quia dicti Judices hac exceptione neglecta nihilominus ad hoc compellebant eandem, ipsa sentiens se gravari, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, revocato in irritum, quicquid post appell. hujusmodi inveneritis attentatum, audiatis hinc inde proposita, &c.

CAP. LXVIII.

Si Judex de jure dubitans vult consulere superiorem, debet consultationis copiam partibus edere: alias ejus verbis consultationis fides non adhibetur.

Idem *magistro, & fratribus domus Morien.* (*an.* 1223.)

Intimasti *h*: [& *infra.*] Præterea hospitalariis ignorantibus, & non facta eis copia de inquisitionis processu, ad nos relationem transmisisse noscuntur, cum juxta legiti-

a *Al. Melden.* b *al. ita: ac fratri G. Monacho monasterii S. Mariæ, Sancti Adriani.* c *al. tanquam contra.* d *Appellans appellationis suæ potest terminum statuere.* e *Vide Domin. dist. 20. in sum.* f *Tusculan.* g *Vide l. 1. cum not. C. de administr. tutor.*

a *Rubro.* b *Inclusa desunt in aliquot antiq.* c *in Cod. Barb. ita: Magistro scholarum G. & P. de Rupe canon. S. Adriani Morinens.* d *vide Baldum in §. nos autem. Inst. de Attil. tut.* e *Colester.* f *Brevion.* g *Vide authent. matri, & aviæ. Cod. quando mul. tut. offic. fung.* h *De materia relationis vide gloss. & Doctor. in c. causam, secundo, de testibus.*

gitimas sanctiones, quoties relaturum se Judex quilibet pollicetur, illico litigatoribus apud acta consultationis exemplum edere teneatur.

CAP. LXIX.

Si ante litem contestatam circa principale negotium Judex aliquid innovat, vel diem assignatam sine causa prævenit, licite appellatur. Et si procurator datus ad impetrandum super appellatione non servavit formam mandati, auditur appellans etiam post annum.

Idem *Archiepisc. & G. Canonico Turonen. (an. 1234.)*

SIgnificante *a* Aurelian. Episcopo, nos noveritis accepisse, quod cum Decanus, & Capitulum Magdun. ipsum super eo, quod dicebant alibi, quam in stallis Decani, & Capituli prædictorum carnifices carnes vendere non debere *b*, coram Judicibus auctorit. Apost. convenissent: petentibus tandem Decano, & Capitulo nominatis Judicum officium implorando, ut cum idem Episcopus post citationem carnes in stallis aliis vendi fecisset, quod per eum super hoc factum fuerat, in statum pristinum revocarent: pro parte ipsius fuit propositum, quod cum lis præsertim non fuisset super negotio contestata, locum imploratio hujusmodi non habebat: adjiciens, quod cum de consensu partium coram dictis Judicibus, ad litigandum super ipso negotio certus dies statutus fuisset, & quantum ad illam diem solutum fuisset judicium eorundem, prævenire diem ipsum, ac audire partem adversam in tali imploratione absque consensu partium non debebant: & quia super his non audiebant eundem, nostram audientiam appellavit: & licet procuratorem suum intra annum ad hujusmodi appellationem miserit prosequendam: quia tamen dictus procurator (ut creditur) circumventus contra inhibitionem ipsius Episcopi nostras super hoc ad quosdam Judices certa ratione suspectos literas impetravit, dictus Episcopus uti noluit literis sic obtentis, petens non obstante lapsu anni ad prosecutionem appellat. admitti. Ideoque mandamns, quatenus si de inhibitione hujusmodi, & præmissis causis appellationis, vel earum altera constiterit, revocato in irritum, &c. usque ad *c* attentatum in jam dicto *d* negotio juxta priorum continentiam literarum, &c.

CAP. LXX.

Capitulum famosum, & multum allegabile. & h.d. *Ad justificandam appellationem ex causa interpositam, probare oportet causæ veritatem coram Judice ad quem, nisi fuerit coram Judice a quo oblata probatio, & rejecta.* h. d. singulariter usque ad §. eidem.

Idem. (*an.* 1235.)

INterposita *e* appellatione ex causa probabili, non sufficit appellanti probare, quod ex causa hujusmodi provocavit, si eam non doceat esse veram: nisi hoc se offerens probaturum, non fuisset admissus.

Si appellatio non fuit recepta a Judice, vel approbata a parte, sufficit appellanti mittere procuratorem ad impetrandum, & contradicendum, licet pars appellata sit parata in curia prosequi. h. d. usque ad §. ille denique. Abbas Siculus.

§. 1. Eidem quoque permittitur, si non recipiatur appel. ejus a Judice, nec ab adversario approbatur, super prosecutione appell. per procuratorem ad impetrandum, & contradicendum constitutum literas impetrare, licet pars altera per se, vel per procuratorem idoneum, judicium super hoc apud sedem Apostolicam recipere sit parata.

Ante inchoatam prosecutionem appellat. appellans potest, si vult, invito appellato petere, ut remittatur ad Judicem a quo, sed condemnabitur in expensis factis per partem adversam in illa appellatione. h. d. usque ad §. sane. Abbas Siculus.

§. 2. Ille denique *a*, qui vocem appel. emisit, cujus nondum est alii cognitio delegata ad petitionem ejusdem, ad eum, a quo provocavit, de jure remittitur, contradictione partis alterius non obstante: est tamen in legitimis expensis adversario, quas eum propter hoc fecisse constiterit, condemnandus.

Articulus appellationis interpositæ a gravamine discutitur per Judicem ad quem, parte absente per contumaciam, etiam lite non contestata in appell. vel principali causa. h. d. Abbas Siculus.

§. 3. Sane parato aliquo probare gravamen, propter quod duxerat appellandum, & parte adversa se contumaciter absentante, potest super hoc lite non contestata procedi, licet nondum litis contestatio facta fuerit in ipso appell. articulo, vel negotio principali: quia cum in hoc casu iniquitas prioris Judicis principaliter arguatur, non est rigor juris (ex quo sequi posset causæ perplexitas) requirendus.

CAP. LXXI.

Clausula, appellatione remota, in medio literarum posita, respicit præmissa, quibus annectitur, non sequentia: nisi repetatur in fine literarum: & hoc si negotia sunt separata.

Idem. (*an.* 1235.)

INquisitioni tuæ taliter respondemus, quod quoties clausula, per quam tollitur appellationis remedium *b*, in medio literarum ponitur, si sunt plura negotia se minime contingentia, præmissa tantum complectitur: nisi forte in fine literarum prædicta clausula iteretur.

CAP. LXXII.

Breve est, sed per alia verba sic summatur. Appellatio unius prodest alteri, si communi jure juventur, & idem sit negotium, & eadem defensionis causa, & sint eadem sententia condemnati: alias secus.

Idem. (*an.* 1235. *Romæ.*)

UNa sententia *c* pluribus condemnatis, si unus solus ad appellationis beneficium convolaverit, illius victoria jure communi cæteris suffragatur, si communi juri juventur, idemque negotium, & eadem causa defensionis existat.

CAP. LXXIII.

Justus metus excusat, adeo quod non appellans habetur pro appellante, si fuerit protestatus, & appellationis causas duxerit exprimendas.

Idem. (*Ibid.*)

SI justus *d* metus, quo minus appellaveris, te excusat, ad appell. reputaris beneficium convolasse: Dummodo intra tempus, quo licite provocatur, coram Judice a quo appellasse volueris: vel si habere ipsius copiam nequivisti, in præsentia bonorum virorum protestatione super hoc proposita, causas appell. duxeris exprimendas.

DE

a *Vide Jason. in rep. l. quo minus. ff. de fluminibus.* b *Vide l. 1. C. quæ sit long. consuet. & ibi Cyn.* c *dictio, ad, deest in aliquot antiq.* d *dicta causa.* e *vide Rubrum Alexand. in tract. de potest. procur. p. 1. annot. per Innoc. & Butrig. in c. cum inter Canonicos. sup. de elect. & c. ad dissolvendum. inf. de sponsa. impub.*

a *Vide Abb. in c. dilectus, & c. 3. inf. de Presbyt. & Ang. in l. si quis libellos. Cod. eod. tit.* b *Hæc clausula, appell. rem. solius est principis. l. 1. §. 1. ff. a quibus appell. non licet.* c *Vide quæ copiose scribit Soc. cons. 132. incipit, insignis doctor: in prima parte.* d *Qualis metus esse debeat, tradit Aret. in §. quadrupl. Instit. de act. Paul. de Castr. & Jas. in l. cum aliquis, C. de jure delib. & l. interpositas. C. de transact.*

TITULUS XXIX.
DE CLERICIS PEREGRINANTIBUS.
CAP. UN.

Contra peregrinantem, seu proficiscentem ad sed. Apost. non est aliquid innovandum.

Celestinus III. *Ambian. Episc.* (*an.* 1195.)

COnquerente a I. Presbytero intelleximus: [*& inf.* 1] Licet Presbyter idem res suas, & Ecclesiæ suæ in protectione nostra non posuerit, quando ad nos accessit; tamen cum hi, qui accedunt ad præsentiam nostram, cum rebus eorum debeant esse sub Apostolica protectione securi: mandamus, quatenus quicquid eidem Presbytero post iter arreptum ad nos veniendi subtractum est, vel ablatum, sibi restitui faciatis. *b*

[1 *Quod postquam ad nos veniendi iter arripuit, quidam res ejus diripere præsumpserunt.*]

TITULUS XXX.
DE CONFIRMATIONE UTILI, VEL INUTILI.
CAP. I.

De re scienter confirmata per Papam inferior Judex cognoscere non potest, nisi confirmatio non tenuerit, ut quia surreptitia, vel de re litigiosa. h. d. cum cap. sequenti.

Alexander III. *Exonen. Episc. P. C. in literis.* (*an.* 1170.)

SI quis *c* rei litigiosæ confirmationem impetravit ab Apost. sed. non minus potest Judex de causa cognoscere, & eam fine debito terminare. Sed si rem tunc pacifice possidebat, cum inde confirmationem obtinuerit, non est licitum Judici de quæstione postea exorta decernere, aut eam definire absque sed. Apost. mandato.

CAP. II.

Idem dicit.

Idem *Vigoriensi Episcopo.* d (*an.* 1170.)

DE confirmationibus *e* autem Rom. Pont. volumus te tenere, quod contra illas (nisi novum Apost. sed. procedat mandatum, aut certum sit, quod sint per falsi suggestionem elicitæ) non est aliquatenus judicandum.

CAP. III.

Literæ confirmationis super sententia, a qua erat appellatum, non valent, si appellatus malitiose prævenit appellantem: alias pendent, donec de appellatione cognoscatur.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

BOnæ memoriæ *f* A. Canonicus vester proposuit, sententiam a delegatis Judicibus prolatam fuisse: & intra decem dies ille, contra quem sententiatum fuerat, ab illa sententia appellavit, Judices tamen nihilominus sententiam executioni mandarunt. Cæterum appellans itinere statim ad Apost. sedem arrepto, literas de retractando sententiam impetravit, adversarius autem ipsum caute præveniens, confirmationis promulgatæ sententiæ rescriptum fuerat assecutus, in quo nulla de facta appellatione mentio habebatur. Ideoque requisisti, quæ quibus literis præjudicium faciant. Respondemus igitur, quod posteriores debent prioribus præjudicium generare. Verum si dicatur, nullis literis veritati, & justitiæ præjudicantibus, vel sub alia forma verborum, dummodo nihil diceretur de literis confirmationis expresse: dicimus, quod primæ tamdiu suum debent habere vigorem, donec de iniqua sententia cognitio plenior habeatur.

CAP. IV.

Innovatio privilegii novum jus non tribuit, nec antiquum confirmat: sed si quod competebat, conservat. Brevius sic potest summari: Innovatio privilegii non inducit confirmationem juris in eo contenti.

Innocentius III. *Decano Padeburen.* a (*an.* 1210.)

CUm dilectæ *b* in Christo filia Abbatissa, & sorores Ecclesiæ de Gardeven. *c* sua cuperent privilegia innovari: propter viarum *d* discrimina quatuor Episcopis, & Abbatibus totidem, ut ea inspicerent diligenter, & tenorem ipsorum fideliter transcribentes sub sigillis suis nobis remitterent, duximus injungendum: [*& infra.* 1] Nos autem tam Legato, qui sub sigillo proprio ea nostro fecit conspectui præsentari, quam inquisitoribus ipsis fidem debitam adhibentes, licet non videremus, quare non deberent eadem *e* privilegia innovari: quia tamen C. majoris Ecclesiæ, & I. sanctæ Crucis Canonici proposuerunt, Hildesemen. Ecclesiam in possessione subjectionis ipsius monasterii per centum annos, & amplius extitisse, privilegia ipsa tunc non duximus innovanda. Unde Judicibus dedimus in mandatis, ut ad locum idoneum accedentes (citatis, qui fuerint evocandi) inquirerent super his diligentius veritatem, a quibus pars Hildesemen. Ecclesiæ ad Ap. sed. appellavit. Nuper autem iterato prædicta petiit Abbatissa, quatenus deberemus privilegia suæ Ecclesiæ renovare. Ex adverso vero fuit postulatum, ut causam ipsam discretis viris committere dignaremur, qui testes reciperent, quos contra privilegia monasterii, & ad probandum *f* præscriptionem legitimam inducere proponebant. Nos igitur attendentes, quod jure sit civili statutum, ut quando periculum testium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis casibus subtrahatur, etiam lite non contestata testes valetudinarii, & alii, de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, ad testimonium admittantur: ejusdem æquitatis similitudine provocati, prædicta privilegia, quasi jam nimia vetustate consumpta, cum fuerint non in pergameno, sed in papyro conscripta *g*, duximus innovanda: nolentes, quod ex innovatione hujusmodi novum jus monasterio acquiratur, sed antiquum (si quod habet) per innovationem privilegii conservetur. Quia vero præfatum monasterium ad jus, & proprietatem Apost. sed. per privilegium præd. nost. pertinere monstratur: ne jus Ecclesiæ Romanæ remaneat indefensum, eandem Abbatissam procuratricem ipsius duximus statuendam: ut cum adversus Romanæ Ecclesiæ possessiones, & jura non nisi centenaria currat præscriptio, ipsa super hoc, & aliis vice nostra procuret, quæ coram te in judicio fuerint procuranda. Nolentes igitur, quod de statu ejusdem monasterii diutius dubitetur, mandamus, quatenus locum tutum, & commodum eligens, recipias testes, quos ad præscriptionem probandam Hildesemen. Ecclesia, vel ad interruptionem ostendendam cœnobium duxerit producendos: & si legitimam præscriptionem probaverit, ut intendit, nisi probata fuerit interruptio ex adverso, subjectionem ipsius monasterii adjudices Episcopo memorato, cum constet ipsum in sua diœcesi constitutum, privilegium, quod monasterio innovari fecimus, corrumpendo: alioquin eidem

Z super

---

a C. 1. eod. tit. in 1. compil. b *Faciatis*, *legitur in omnibus manuscr. unde constat non solo Episc. Ambian. esse directam hanc Decretalem, sed aliis, ut variæ lectiones ostendunt.* c C. 1. eod. tit. in 1. compil. d *VVigorni. al. VVigeren.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*

a *al. Exod. al. Padebiterens.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *al. Guidion. al. Gardenovens. al. Gerunduf.* d *Distantiam, & discrimina.* e *Adde quod est tutum, ut solenniter transcribatur, conc. l. unum testamentum. ff. de testam.* f *probandam.* g *Vid. l.* 2. *C. de diver. rescriptis.*

super hoc perpetuum imponens silentium, monasterium pronuncies perpetua libertate gaudere, nostro sibi privilegio resignato. a

(1 *Qui Apostolico mandato parentes, privilegia felicis recordationis Agapeti, & Joannis Pont. p. nostrorum sua præsentia subtiliter conspexerunt, tenorem eorum sub sigillis suis nobis fideliter transmittentes. Ven. quoque f. n. G. Remen. Archiepiscopus, tunc Episcopus Prænestinus, in partibus illis officium legationis exercens, tenorem privilegiorum suorum sub sigillo proprio, nostro fecit conspectui præsentari.*

CAP. V.

Non valet confirmatio, quam religiosus impetravit a Papa super temporali administratione, seu prioratu, si tacuit se regularem: si vero expressit, rescriptum præsumitur falsum, quia Papa non consuevit concedere. h. d. cum seq.

Idem *Episcopo, & Præposito Uticen. (an. 1212.)*

AD nostram *b* audientiam Præposito Nemanen. *c* Ecclesiæ significante pervenit, quod quidam Canonici Nemanen. Ecclesiæ a nobis literas confirmationis super administrationibus suis obtinere laborant, religionis suæ conditione suppressa. Cum igitur regularibus personis non consueverit Apost. sedes aliqua personaliter confirmare: mandamus, quatenus confirmationes, quas ab ipsis Canonicis (cum regulares existant) noveritis taliter impetratas, denuncietis irritas, & inanes.

CAP. VI.

Idem dicit, quod supra cap. proximo.

Idem Innoc. III. [*an. 1213.*]

POrrecta *d* nobis ex parte tua petitio continebat, quod plures ex religiosis, qui Prioratibus, vel aliis administrationibus præsunt, a nobis super ipsis, quoad vixerint, possidendis, confirmationis literas se asserunt impetrasse: [*& infra.* 1] Cum igitur a cancellaria nostra hujusmodi literas emanasse non credamus: mandamus, quatenus illos, qui tales literas exhibuerint, in quibus prioratus vel, administrationes, tanquam religiosis confirmantur, eosdem punias tanquam falsitatis auctores. Si vero in eis non fit mentio religionis ipsorum, illas tanquam tacita veritate subreptas denuncies non valere.

(1 *Quarum occasione bona ipsorum prioratuum distrahunt, & consumunt, asserentes se sibi quoad prioratus illos nulla ratione subesse.*)

CAP. VII.

Sententia, seu laudum contra formam juris, vel compromissi latum per arbitros, licet per Papam in forma communi fuerit confirmatum, non tenet.

Idem *nobili viro Matthæo de e Rivariis.* (*an. 1213.*)

EXaminata *f* causa, quæ vertitur inter te, & milites Campanicos super Ecclesia sancti Angeli, perpendimus arbitrium, quod vicedominus Sabinen. dicebatur super eodem negotio promulgasse, contra formam juris, & compromissi fuisse dictatum. Unde non obstante confirmatione C. Papæ prædecessoris nostri, qui confirmaverat illud, sicus provide latum fuerat, & ab utraque parte receptum, decernimus ipsum irritum, & inane.

CAP. VIII.

In confirmatione ex certa scientia, dictio, sicut, ponitur causative: nec nocet, si verbum confirmationis præcedit tenorem confirmati.

Honorius III. *illustri Regi, Baronibus, & militibu., & aliis hominibus Cypri.* (*an. 1220.*)

VEnerabilis frater N. Archiepiscopus Nichosien. & suffraganei ejus transmissa nobis petitione monstrarunt, quod inter ipsos, & vos super quibusdam decimis mediante Albanen. Episcopo *a* tunc Apostolicæ sedis Legato, amicabilis compositio intervenit: expresse adjecto, quod *b* quantocyus eam auctoritate Apostolica confirmari contingeret, statim deberet executioni mandari. Verum licet sit per nos confirmata, & ad majorem rei evidentiam literis confirmationis tenor compositionis insertus, ipsam tamen renuistis observare, occasionem frivolam prætendentes, tum ex eo, quod in litæris verbum confirmationis (tenorem *c* compositionis) juxta stylum Ecclesiæ Romanæ præcedat, tum quia clausula consueta, scilicet, sicut, sine pravitate provide facta est, in eisdem literis continetur: [*& infra* 1] Mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur, compositionem eandem adimplere curetis.

[1 *Cum igitur nedum contra Deum, & Ecclesias, sed nec etiam contra privatas personas hujusmodi cavillosis diffugiis insistere debeatis. Uni. vo.*]

CAP. IX.

Collatio Ecclesiæ alteri facta per Legatum, & per Papam confirmata, jus Diœcesani non lædit.

Idem *universis Abbatibus, & Prælatis, ac Conventibus, & Clericis in Constantinop. diœcesi constitutis.* (*an. 1220.*)

SUa nobis *e* Patriarcha Constantinopolitanus conquestione monstravit, quod cum quidam vestrum sumentes occasionem ex eo, quod I. Presbyter 1 Cardinalis tunc Apostolicæ sedis Legatus quibusdam aliis Ecclesiis, & Clericis in spiritualibus, & temporalibus contulit monasteria eorundem *f*, ipsi Patriarchæ obedire recusant, & ei de juribus patriarchalibus respondere, in suæ præsumptionis adjutorium inducentes confirmationes hujusmodi collationum a sede Apostolica impetratas. Cum igitur nolimus *g* justa, quæ Diœcesanis debentur, per collationes, seu confirmationes prædictas minui, seu lædi: mandamus, quatenus occasione hujusmodi non obstante ipsi Patriarchæ reverentiam, & obedientiam exhibere curetis, eique de justitiis suis integre respondere.

1 I. Presbyter] *Johannes de Columna Presbyter Vincent. L. X. c. 7. & L. XXXI. c. 78. Constantinopoli occupata a Francis. Greg. 5.*

a *Reservato.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *Neumasen. sed ego Nemausen. scribendum puto, cui lectioni aliquot veteres adstipulantur.* d *C. 1. de rescript. in 3. comp.* e *Rivaria.* f *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

a *Mediante Alban. Episc. tunc Legato.* b *quanto citius.* c *Inclusa in omnibus impressis desiderantur, & male, quia sine illis nullus constat sensus: ea tamen nos ex omnibus manuscr. supplevimus.* d *Vid. l. proinde. §. fin. ff. si cert. pet. per Bart. & gloss. in clem. 1. de offic. deleg.* e *Vid. Archidiac. in c. de Ecclesiasticis 25. q. 2.* f *earundem.* g *nolumus.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

DECRE-

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER TERTIUS

TITULUS I. DE VITA, ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. I.

Cum celebratur, divisus esse debet Clerus a populo.

Ex Concilio Maguntino. *a*

UT Laici secus altare, quando sacra mysteria celebrantur, stare, vel sedere inter Clericos non præsumant: sed pars illa, quæ *b* cancellis ab altari dividitur, tantum psallentibus pateat Clericis. Ad orandum vero, & communicandum Laicis, & fœminis (sicut mos est) pateant sancta sanctorum.

CAP. II.

Breve, nec potest brevius summari.

Ex Concilio Pictavien. *c* (*an.* 898.)

CLerici arma portantes *d*, & usurarii excommunicentur.

CAP. III.

Presbyter habens populum, debet habere Clericum, qui secum cantet, & in aliis hic expressis eum juvet.

Ex Concilio Maticen.

Ut quisque Presbyter *f*, qui plebem regit, Clericum habeat, qui secum cantet, & epistolam, & lectionem legat, & qui possit scholas tenere, & admonere suos parochianos, ut filios suos ad fidem discendam mittant ad Ecclesiam: quos ipse eum omni castitate erudiat.

CAP. IV.

Non potest brevius summari.

Gregorius *g* IX. [*an.* 1235.]

SI quis ex Clericis comam *h* relaxaverit, anathema sit.

CAP. V.

Breve est, & non aliter summatur.

Ex Concilio Carthaginensi *i* (*an* 390.)

CLericus neque comam nutriat, neque barbam.

CAP. VI.

Clericus non professus, nec in sacris existens, potest uxorem ducere, sed iterum tondebitur, si vult gaudere privilegio clericali, vel dispensative tenere beneficium. h. d. secundum modum, qui est magis consentaneus literæ, secundum quem ponit unum casum duntaxat.

Ex Concilio Triburien. κ (*an.* 895.)

II. CLericus si tonsura dimissa uxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu, nec monasterio a parentibus traditus, uxorem permittatur habere, & iterum tondeatur: nec in vita sua uxorem dimittere audeat.

CAP. VII.

Clericus debet tonsuram deferre: & si non vult, potest invitus a suo superiore tonderi.

Alexander III *Cantuarien. Archiep.* (*an.* 1170.)

III. CLericus *a*: [*& infra.*] Clerici, qui comam nutriunt, & barbam *b*, etiam inviti a suis Archidiaconis tondeantur.

CAP. VIII.

Frequentans monasteria Monialium, & monitus non desistens, si Clericus est, deponitur: si Laicus, excommunicatur.

Idem *in Concilio Lateran.* [*an.* 1170.]

MOnasteria *d* Sanctimonialium si quisquam Clericus sine manifesta, & rationabili causa frequentare præsumpserit, per Episcopum *e* arceatur: & si non destiterit *f*, ob officio Ecclesiastico reddatur immunis. Si Laici, excommunicationi subdantur, & a cœtu fidelium fiant penitus alieni.

CAP. IX.

Episcopus potest statuere in Ecclesia certum numerum Clericorum secundum ipsius facultates, qui vivant in communi, & contradictores ad hoc compellere: & istos in communi viventes potest absolvere ab excommunicatione incursa propter injectionem manuum in socium.

Gregorius VII. [*an.* 1080.]

QUoniam *h* (ut ait Scriptura) [*& infra.* 1] Statuimus, ut facultatibus Ecclesiarum vestrarum, proventibus, & expensis diligenter inspectis, certum in eis valeatis ponere numerum Clericorum, & statuere, ut bona eorum veniant in commune, in una domo vescantur, atque sub uno tecto dormiant, & quiescant. Si qui vero contradictores exstiterint, licitum vobis sit per suspensionem officii, & beneficii, aut graviori etiam pœna, si opus fuerit, ad hanc observantiam eos appellatione non obstante compellere. Indulgemus etiam, ut si quisquam eorum, qui simul vivunt, pro manus *i* injectione in socium, a communione meruerit fieri alienus, reconciliandi, & pœnitentiam imponendi potestatem plenariam habeatis, nisi forte atrocitas facti pœnam graviorem expecter. κ

---

a *Anton. August. in notis ait esse ex Conc. Turon. 2. c. 4. al. African. vid. Microlog. c. 9.* b *Quæ a cancellis.* c *Nanetens. al. Pictaviens.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. Clem. de excess. præl.* e *Maticenen. al. Nannetens.* f *Burch. l. 2. decr. c. 56. Ivo p. 6. c. 152. & Cap. 7. eod. tit. in 1. compil..* g *Deest, nonus, in antiq.* h *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* i *Conc. Carth. 4. c. 44.* κ *alit. Maguntinensi. al. Triburiensi.*

a *Cap. 6. eod. tit. ne Cler. vel Monach. in 1. comp.* b *Hæc duo verba, & barbam, desunt in omnib. manuscr.* c *sub Alex. III. c. 11.* d *Cap. 8. eod. tit. in 1. comp.* e *Ab Episcopo arceatur.* f *al. desierit.* g *Al. IX. al. VIII. al. IV. al. III. sed ut plurimum legitur, octavus.* h *Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. confer Conc. Tolet. IV. can. 23. refert Grat. 12. q. 1. c. 1.* i *manuum.* κ *exposcat.*

(1 Proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua, sicut ex sensualitate vergit caro in culpam, ita vigore spiritus praecedente, & subsequente divina gratia, animus niti debet ad veniam, & remedia semper inquirere, quibus irruentes occasiones mortis valeat declinare. Inde siquidem est, quod intelligentes multa ex defectu proprio, multa ex aliena malitia in vestris Ecclesiis pervenisse, quae aut delictum in se, aut occasionem habent delinquendi, per auct. Apost. sedis, cui ex dispositione Domini deservimus, prout datur ab eo, decrevimus obviandum, & auct. in vobis Episcopalis officii ad resecanda nociva in subditis vestris, & inserenda utilia scriptis Apostolicis muniendam, recolentes, quod in veteri lege praecepit Dominus, dicens: Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet Sacerdos, subjiciens mane ligna per singulos dies.)

CAP. X.

Ecclesiastici Judices, & delegati gratis judicare debent, nec exigere possunt decimam, vel aliam quotam litis, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Innocentius III. *Prælatis, & Clericis Lombardiæ.*

(*an.* 1210.)

CUm ab omni *a* specie mali præcipiat Apostolus abstinere: [*& infra.* 1] Sane ad audientiam Apostolatus nostri pervenit, quod cum ex delegatione nostra causas suscipitis pertractandas, more *b* secularium super decima litis, vel parte alia, pro diversarum terrarum consuetudine præter expensas victualium cum litigantibus, receptis pignoribus, pro salario convenitis. Nos attendentes, quod ad hoc vobis, & aliis Clericis sint Ecclesiastici reditus deputati, ut ex ipsis honeste vivere debeatis: [*& infra.* 2] Ideoque mandamus, quatenus ab hujusmodi exactionibus de cætero abstinentes vigorem judiciarium gratis studeatis litigantibus impertiri: non obstante, quod in fraudem a quibusdam proponitur, quod id exigatur nomine assessorum: cum nec justum judicium Judici vendere liceat, & venales sententiæ ab ipsis etiam secularibus legibus reprobentur.

(1 Nos, qui licet indigni, constituti sumus a Deo super gentes, & regna, ut juxta verbum Propheticum evellamus, & destruamus, ædificemus, & plantemus, summopere debemus satagere, quatenus evellamus vitia, plantemus virtutes, destruamus iniqua, & ædificemus honesta. Sicque nostra solicitudine mediante prava transeunt in directa, & aspera convertuntur in plana: licet autem hujusmodi nostræ solicitudinis labor generaliter debeat ad omnes extendi, quia sapientibus, & insipientibus sumus in justitia debitores: tamen specialiter ad Clericos, qui dormire debent a vitiis, ut sint pennæ columbæ deargentatæ, ne quid appareat in illis, quod offuscet candorem Ecclesiasticæ puritatis.)

[2 Nec vos oporteat ad turpia lucra manus extendere, vel ad iniqua munera oculos inclinare. Cum ergo opera vestra lucere debeant Laicis in exemplum, nec vos deceat ad instar secularium ad turpe compendium victus occasionem arripere, v. v. p. a. s.]

CAP. XI.

Ad evitandum scandalum possunt Religiosi diversi habitus missi ad prædicandum de novo conversis se in unum superiorem habitum, & propositum conformare.

Idem *Livoniens. Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt, fratribus.* [*an.* 1210.]

DEus, qui Ecclesiam *d* suam nova semper prole fœcundat: [*& inf.* 1] Ne igitur, si dispar in vobis observantia fuerit, & dissimilis habitus apud eos, quibus unum Evangelium prædicatis, scandalum suscitetur: Mandamus, quatenus eo non obstante, quod inter vos Monachi sunt, & Canonici regulares, vel alii etiam regularem vitam sub alia districtione *a* professi, omnes pariter in unum regulare propositum, & honestum habitum, quantum ad hoc spectat officium, conformetis.

(1 Volens hæc moderna tempora conformare prioribus, & fidem catholicam propagare, prædecessoribus nostris, & nobis post eos pium inspiravit affectum, ut Livonen. ingressi provinciam paganis evangelizetis nomen Domini nostri Jesu Christi, eorum sequentes exemplum, quibus in Evangelio legimus esse dictum: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: & de quibus Evangelicus sermo subjunxit: Illi autem profecti, prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Attendens etenim Evangelicus ille paterfamilias, quod messis est multa, operarii autem pauci, adhuc mittit operarios in messem suam, & in hac quasi in decima hora vineæ suæ vere vos deputat vinitores, quorum labores pari cum primis denario recompenset. Unde cum evangelizandi officium eo assumpseritis inspirante, qui facit utraque unum: oportet vos in unitatis, & charitatis spiritu ambulare, illorum sequentes exemplum, de quibus legitur: Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una.)

CAP. XII.

Ludi theatrales etiam prætextu consuetudinis, in Ecclesiis, vel per Clericos fieri non debent.

Idem. [*an.* 1210.]

CUm *b* decorem domus Dei: [*& infra.*] Interdum ludi fiunt in Ecclesiis theatrales, & non solum ad ludibriorum spectacula introducuntur in eis monstra larvarum, verum etiam in aliquibus festivitatibus Diaconi, Presbyteri, ac Subdiaconi insaniæ suæ ludibria exercere præsumunt: [*& inf.* 1] Frat. v. mandamus, quatenus ne per hujusmodi turpitudinem Ecclesiæ inquinetur honestas, prælibatam ludibriorum consuetudinem, vel potius corruptelam curetis a vestris Ecclesiis extirpare.

[1 Quia igitur ex officio nobis injuncto domus Domini nos zelus comedit, & opprobria exprobrantium ei super nos cadere dignoscuntur.]

CAP. XIII.

Clerici debent continere, & caste vivere: contra facientes punit: & severius puniuntur illi, qui possunt legitimo matrimonio uti.

Idem *in Concilio generali.* c [*an.* 1216.]

UT Clericorum *d* mores, & actus in melius reformentur, continenter, & caste vivere studeant universi, præsertim in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio præcaventes, maxime illo, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, quatenus in conspectu omnipotentis Dei puro corde, ac mundo corpore valeant ministrare. Ne vero facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi, statuimus, ut qui comprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis, aut *e* minus peccaverint, puniantur *f* secundum canonicas sanctiones, quas efficacius, & districtius præcipimus observari: ut quos divinus timor a malo non revocat, temporalis saltem pœna cohibeat a peccato. Si quis igitur hac de causa suspensus præsumpserit celebrare divina, non solum Ecclesiasticis beneficiis spolietur, verum etiam pro duplici culpa perpetuo deponatur. Prælati vero, qui tales præsumpserint in suis iniquitatibus sustinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari

a C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* 1. *Thess.* 5. b *In Cod. Barb. more secularium Judicum.* c *Simile vide in l.* 3. *ff. quod cujusque. uni. & in l. qui onerandæ. ff. de op. leg.* d C. 2. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. extrav. Alex. IV. cum hora, quam inseruimus post directorium inquisitor. inter literas Apost.*

a *al. distinctione.* b C. 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *Conc. Lat. sub Innoc. III. c.* 14. d C. 2. *eod. tit. in* 4. *comp.* e *al. vel minus &c.* f *l. ex diversa.* §. 1. *cum not. ff. de vend. & inst. de pub. jud.* §. *item lex Julia.*

pari subjaceant ultioni. Qui autem secundum *a* regionis suæ morem non abdicarunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint, gravius puniantur: cum legitimo matrimonio uti possint.

CAP. XIV.

Clericus crapulosus, vel ebriosus, monitus non desistens, ab officio, vel beneficio suspenditur.

Idem *in eodem*. b (*an.* 1216.)

A Crapula, & ebrietate *c* omnes Clerici diligenter abstineant: unde vinum sibi temperent, & se vino. Nec ad bibendum quispiam incitetur: cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum penitus decernimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores: & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi a superiore commonitus satisfecerit, ab *d* officio, vel beneficio suspendatur.

CAP. XV.

A negotiis, personis, locis, ludis, vestibus inhonestis, & ornatu minus honesto præcipit Clericos abstinere, & habitu honesto uti: cujus vanitatem in pluribus exprimit, & detestatur.

Idem *in eodem*. e

CLerici officia *f*, vel commercia secularia non exerceant, maxime inhonesta, Mimis, joculatoribus, & histrionibus non intendant. Et tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas, & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint. Coronam, & tonsuram habeant congruentem. Et se in officiis Ecclesiasticis, & aliis bonis studiis exerceant diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate, vel longitudine non notanda. Pannis rubeis, aut viridibus, necnon manicis, ut aut sotularibus consitiis, frenis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, non utantur. Cappas manicatas ad divinum officium intra Ecclesiam non gerant, sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio, & personatibus constituti: nisi justa causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri, vel argenti ornatum habentes, sed nec annulos: nisi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico, & in Ecclesia superindumentis lineis omnes utantur: nisi Monachi fuerint, quos oportet ferre habitum Monachalem. Palliis diffibulatis non utantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hinc inde connexis.

CAP. XVI.

Clericus, qui tertio monitus a negotiationibus secularibus non abstinet, interim perdit quoad bona privilegium clericale. h. d. & est textus multum notab. & qui quotidie allegatur.

Honorius III. *Ambianen. Episc.* g

EX literis *h* Pontini Comitis intelleximus, quod quidam Clerici suæ terræ potius secularibus negotiationibus *i*, quam officiis divinis intendunt: & gaudere volentes privilegio κ clericali, nolunt statutis patriæ (quibus quoties expedit, sicut Laici se tuentur) in negotiationum suarum *l* quæstibus subjacere: (*& infra*. 1) Mandamus, quatenus, si tales tertio a te commoniti ab hujusmodi non resipuerint, sed prætermissis divinis officiis, negotiationibus institerint *a* supradictis, cum facto privilegium abjiciant clericale, tu quo minus, dum his se implicant, de suis facultatibus statutis, & consuetudinibus patriæ subjaceant, non defendas eosdem.

(1 *Unde quia magnum ex hoc scandalum inter Laicos generatur, nobis humiliter supplicavit, ut vel compelli hujusmodi Clericos ad serviendum Ecclesiæ illicitis secularibus negotiationibus postpositis mandaremus, vel pateremur eos quoad facultates eorum statutis, & consuetudinibus patriæ subjacere. Cum igitur prædicta in Clericalis ordinis vituperium redundare noscuntur, & Clericorum vita generare non debet Laicis scandalum, sed præstare honestatis exemplum, f. t.*)

*TITULUS II.

DE COHABITATIONE CLERICORUM, ET MULIERUM.

CAP. I.

Clericus non debet retinere in domo mulierem suspectam de incontinentia, etiamsi sit mater, vel alia consanguinea.

Ex Concilio Maguntin. *b* (*an.* 812.)

INhibendum *c* est, ut nullus Sacerdos fœminas, de quibus suspicio potest esse, retineat. Sed neque illas, quas canones concedunt, matrem, amitam, & sororem: quia instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earundem. Sed si qua de his necessitatem habuerit, Presbyteri habeant in vico, aut in villa domum longe a sua conversatione: & ibi eis, quæ sunt necessaria, subministrent. Prohibendum quoque est, ut nulla fœmina ad altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare, aut intra cancellos stare, sive sedere.

CAP. II.

Excommunicatur Clericus in sacris, qui a suspectarum mulierum colloquio, vel earum consortio monitus non desistit.

Ex decreto Eugenii Papæ. [*an.* 655.]

SI quisquam *d* Sacerdotum, id est, Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus, de quacunque fœmina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam, & tertiam admonitionem inveniatur fabulari, & aliquo modo conversari cum ea, excommunicationi subdatur, fœmina vero canonice judicetur.

CAP. III.

Non debet Prælatus Clericum cogere ad concubinam abjurandam: sed eam nolentem dimittere potest excommunicare.

Alexander III. *Saler. Archiepiscopo. p. c. cum tu.* (*an.* 1180.)

CLericos in sacris ordinibus *e* constitutos, qui publice tenent concubinas, ad eas abjurandas nolumus a tua fraternitate compelli, ne in eandem fornicationem instinctu diabolicæ fraudis redeuntes, perjurii reatum incurrant. Verum ipsos per suspensionis, & interdicti sententiam debes arctius cogere, ut mulieres ipsas a se ita removeant, quod de illis sinistra suspicio non possit haberi. Et si qui eorum ad ipsas redire, vel alias accipere forte præsumpserint, in aliquos eorum debes perpetuam excommunicationis sententiam proferre, ut alii eorum *f* exemplo perterriti, a similibus arceantur.

Si

---

a *Hoc dicitur propter Græcos.* b *Conc. Lat. sub Innoc. III. c.* 5. c *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* d *a beneficio, vel officio suspendatur.* e *Later. sub Innoc. III. c.* 16. f *C. 4. eod. tit. in 4. compil. Conc. Trid. sess. 14. de reform. c. 6. & sess. 22. c. 1.* g *Ambien. al. Abien. al. Abianen. al. Abienen.* h *Vid. Geminianum in c. de off. del. in 6.* i *al. negotiis.* κ *privilegiis Clericorum.* l *Vid. l. quæst. C. de re jud. & l. si proponas. §. 1. ff. de inoff. test.*

a *Utuntur.* b *Hoc reperio in Conc. Nannetensi c. 3.* c *C. 1. eod. t. in 1. comp.* d *C. 3. eod. tit. in 1. comp. Vid. Conc. Lat sub Leone X. sess. 9. de reform. curiæ. & alior.* e *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 18. c. 1.* f *In C. Barb. ut alii exemplo illorum a similibus arceantur.*

CAP. IV.

Si Clerici moniti concubinas non dimittunt, suspenduntur a beneficiis, & si se non corrigunt, deponuntur.

Idem Cantuarien. Archiepisc. & ejus Suffrananeis.

(an. 1180.)

SIcut a ad extirPanda: :(& infr. 1) Frat. vest. mandamus, quatenus Clericos vestræ jurisdictionis, qui in Subdiaconatu, & supra, fornicarias habuerint, studiose monere curetis, ut a se illas removeant, eas ulterius minime admissuri. Si vero acquiescere contempserint, eos ab Ecclesiasticis beneficiis usque ad satisfactionem congruam suspendatis. Et si eas suspensi præsumpserint detinere, ipsos ab eisdem beneficiis perpetuo removere curetis.

[1 *Vitia, quæ periculum pariunt animarum, summopere decet intendere, ita etiam nos convenit germina propagare virtutum, ex quibus fidelibus salutis augmentum, & sacris Ecclesiis decor proveniat honestatis. Unde cum in Anglia prava & detestabili consuetudine, & longo tempore sit obtentum, ut Clerici fornicarias in suis domibus habeant, nos volentes tam grave scandalum de populo removere, & prædictos Clericos ad honestatem Ecclesiasticam reducere.*]

CAP. V.

Literæ a Clerico concubinario suspenso super absolutione (tacita facti serie) obtentæ non valent.

Idem Eboracen. Archiepisc. (an. eod.)

SUper eo vero b, quod asseris, A. Presbyterum fornicariam detinentem, propter hoc ab officio suo suspensum: (& inf. 1) Porro si literas a nobis obtinuerit, quæ facti seriem non contineant, nolumus illas sibi prodesse.

[1 *Prud. t. t. r. quod si super hoc appellatum sit ad præsentiam nostram, si contingat ipsum ad nos accedere, prout expedire videbimus, pertinaciam ejus, & audaciam corrigemus. Si vero non venerit ad præsentiam nostram, suspensionis in eum sententiam propter hoc latam tamdiu volumus observari, donec fornicatiam suam a se prorsus abjiciat, & vivat sicut decet Presbyterum continentem.*]

CAP. VI.

Si Clerici moniti non dimittunt concubinas, suspenduntur a beneficiis: & si se non corrigunt, deponuntur.

Idem Londonen. Episcopo. c

SI autem d Clerici tuæ jurisdictionis (sive in sacris ordinibus, sive in inferioribus constituti) fornicarias detinent: nisi eas ad secundam, vel tertiam commonitionem a se dimiserint, easdem de cætero contempturi, liceat tibi e eos Ecclesiis, vel earum portionibus appellat. postposita spoliare, officio ipsis nihilominus interdicto.

CAP. VII.

A Clerico fornicario, quamdiu toleratur, nec habet operis evidentiam, licite audiuntur divina, & percipiuntur Ecclesiastica sacramenta: a notorio vero abstinendum est, non quia in sacramento sit defectus, sed ad ipsorum fornicatorum emendationem. h. d. inhærendo verbis literæ.

Lucius III. *Ex Concilio Maguntino.*

(an. 1181.)

VEstra duxit devotio g inquirendum: [& infra. 1] Alicubi dicitur: nullus audiat missam Sacerdotis, quem scit indubitanter concubinam habere. Alibi vero legitur: Non potest aliquis, quantumcunque pollutus fuerit, divina polluere sacramenta, quæ purgatoria cunctarum contagionum h existunt. Qualiscunque i enim Sacerdos sit, quæ sunt sancta, coinquinari non possunt. Sumite ergo ab omni Sacerdote Christi mysteria: quia omnia in Christi fide purgantur. Cæterum aliud est crimen notorium, aliud occultum. Notorium definitur, de quo Presbyter canonice condemnatur. Occultum, quod ab Ecclesia toleratur. Cæterum aliud est, quando crimen notorium non diffitetur Presbyter, vel de ipso est canonice condemnatus. Aliud est pene occultum, quod ab Ecclesia toleratur. Item aliud est a talium officiis abstinere, ut peccandi licentia cæteris auferatur, & hujusmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur: atque aliud si talium tanquam in fornicatione jacentium, mysteria a respuantur. Sine dubitatione itaque teneatis b, quod a Clericis, & Presbyteris, quanquam fornicariis, quamdiu tolerantur, nec habent operis evidentiam, licite divina mysteria audiantur, & alia recipiantur sacramenta Ecclesiastica.

[1 *Ut consulamus fratribus nostris Parochiales Ecclesias adeuntibus, quarum Clerici concubinas habere credantur. De hoc videntur diversæ sacrorum canonum sententiæ emanasse.*]

CAP. VIII.

Si fornicatio Clerici est ita publica, quod transit in notorium, nec accusator, nec testis necessarius est: sed si est publica per solam famam, non sufficiunt ad condemnationem sola testimonia, id est, testium dicta non juratorum: sed si ex hoc orietur scandalum, inducitur purgatio, in qua deficiens canonice punitur.

Innocentius III. *Exon. Episc.* (an. 1208)

TUa nos duxit fraternitas consulendos c, si de Clericis publice concubinas habentibus, qui quando a te conveniuntur, se esse concubinarios diffitentur, nec apparet contra eos legitimus accusator, credendum sit testimonio bonorum virorum, inter quos vivere dignoscuntur. Nos igitur consult. t. t. respond. quod si crimen eorum ita publicum est, ut merito debeat appellari notorium, in eo casu nec testis, nec accusator est necessarius: cum hujusmodi crimen nulla possit tergiversatione celari. Si vero publicum est, non ex evidentia, sed ex fama, in eo casu ad condemnationem eorum sola testimonia non sufficiunt: cum non sit testimoniis, sed testibus judicandum. Sed si de Clericis ipsis talis habeatur suspicio, ut ex ea scandalum generetur in populo d, licet contra ipsos non apparuerit accusator, eis tamen est canonica purgatio indicenda: quam si præstare noluerint, vel e defecerint in præstanda, eos canonica debebis f animadversione punire.

CAP. IX.

Breve est: unde non summatur.

Idem *Pistoriensi Episcopo.* (an. 1210.)

ANobis g tua fraternitas requisivit: [& infra.] Cum Clericis quoque non permittas mulierculas habitare, nisi forte de illis personis existant, in quibus naturale fœdus nihil permittit sævi criminis suspicari.

CAP. X.

Clericus concubinarius in officiis vitandus non est, nisi sit notorius.

Gregorius IX. (an. 1235.)

QUæsitum est de Clericis in fornicationem prolapsis, si eorum sit officium, priusquam pœnituerint, audiendum. Verum etsi quemlibet pro mortali peccato, quoad seipsum constet esse suspensum, non debet tamen in officiis evitari: quia quantum ad alios etiam in casu proposito suspensus non est, nisi peccatum hujusmodi sit notorium per sententiam, seu confessionem

a *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 18. c. 2.* b *C. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 18. c. 9.* c *al. Lauden. al. Lundon.* d *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post. Conc. Lat. p. 18. c. 8.* e *In C. Barb. tibi ab Ecclesiis suis, &c.* f *al. Urban. III.* g *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 38.* h. *al. cogitationum.* i *In Cod. Barb. Qualiscunque Sacerdos sit, quæ sacra sunt, &c.*

a *Ministeria.* b *retineatis.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Vid. Anton. Gomezium tom. 3. Var. resol. c. 1. & Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. q. 9.* d *Vid. l. si oleum. ff. de dolo. & l. æquissimum. ff. de usufr.* e *In Cod. Barb. vel si defecerint.* f *debes.* g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. l. cum qui, C. de Episc. & Cler.*

nem factam in jure, aut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliqua celari non possit.

TITULUS III.
DE CLERICIS CONJUGATIS.
CAP. I.

Matrimonium contractum per Clericum existentem in sacris, non tenet: secus in minoribus, sed tunc cogitur dimmittere beneficium.

Alexander III. [*Cantuariensi Episc. an.* 1180.]

SI qui *a* Clericorum infra Subdiaconatum acceperint uxores, ipsos ad relinquenda beneficia Ecclesiastica, & retinendas uxores districtione Ecclesiastica compellatis. Sed si in Subdiaconatu *b*, & aliis superioribus ordinibus uxores accepisse noscuntur, eos uxores dimittere, & pœnitentiam agere de commisso per suspensionis, & excommunicationis sententiam compellere procuretis.

CAP. II.

Conjugatus ad administrationem, & ad ordinem Ecclesiasticum, vel beneficium non promovetur, nisi castitatem promittat, & non sit bigamus.

Idem *Herfor*. *Episcopo*. (*an.* 1180.)

SAne: [*& infra*. 1] Provideas *c* attentius, ne deinceps Clericus conjugatus ad Ecclesiastica beneficia, vel sacros ordines, aut administrationes Ecclesiasticas admittatur: nisi forte castitatem voveret perpetuam, & qui unicam, & virginem habuisset uxorem.

(1 *De Clericis inferiorum ordinum, qui in conjugio constituti diu Ecclesiastica beneficia ex concessione præd. nostrorum habuerunt, a quibus sine magno discrimine, ac effusione sanguinis non possunt privari: f. t. id duximus respondendum, ut*)

CAP. III.

Si Clericus in minoribus beneficiatus matrimonium contrahat, privatur beneficio, & quod dedit Ecclesiæ, sibi restituitur. h. d. Et in hoc ultimo est casus not. & multum allegabilis.

Idem *Verulan*. d *Episcopo*. (*an.* 1180.)

QUod *e* a te: [*& inf.* 1] Utrum Clerici infra Subdiaconatus ordinem constituti, qui continere carnis devicti vitio non valentes, uxores accipiunt, Ecclesiastico beneficio canonice debeant spoliari: id volumus te tenere, quod cum simul voluptatibus, & carnalibus desideriis, ac divinis, & Ecclesiasticis obsequiis vacare non valeant, ob immunditiam suam Ecclesiasticis sacramentis indigni tractandis, Ecclesiasticis beneficiis proculdubio sunt privandi. Sane si Ecclesiis, quibus *f* intitulati fuerant, de possessionibus, aut aliis bonis aliqua contulisse noscuntur: cum ab earundem Ecclesiarum ministerio fuerint, & beneficio sequestrati: ad ipsos recta via debent absque contradictione redire.

(1 *Quod fraternitatis tuæ quærit industria*.)

CAP. VI.

Peracta pœnitentia, dispensant Episcopi cum Sacerdotibus, qui matrimonium de facto contraxerunt.

Idem. (*an.* 1170.)

SAne *g* Sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, quæ non nuptiæ, sed contubernia sunt potius *h* nuncupanda: post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi ejus executionem habere.

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 2. b *Tales ex hoc facto suspecti fiunt de hæresi. Bern. Dias in pract. crim. can. c.* 74. c *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 18. *c.* 5. d *Veneran. al. Verulen. al. Velinen. al. Verulacen.* e *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 50. *c.* 7. f *attitulari.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. Felin. in c. ita nos de jurejur.* h *dicenda.*

CAP. V.

Auferenda sunt Clerico beneficia, quæ habebat tempore contracti matrimonii: collata vero postmodum scienter per Episcopum, per eundem auferri non possunt, sed per superiorem. h. d.

Innocentius III. *Norvicen. Episc.* [*an.* 1212.]

DIversis *a* fallaciis: [*& infra*. 1] Accepimus autem, quod quidam Clerici tuæ diœcesis, qui matrimonium contraxerunt, Ecclesiastica beneficia detinere contendunt: in quorum conversatione cithara cum Psalterio male concordat. Cum ergo vir cogitet, quomodo placere possit uxori, & ideo minus, quæ Dei sunt, valeat cogitare, cum quasi divisus in duo *b*, plenam sui non habeat potestatem: ut ei, a quo stipendium recipit, plenius famuletur, mandamus, quatenus hujusmodi Clericos beneficiis Ecclesiasticis, quæ in tua Diœcesi sunt adepti, prives app. rem. præsertim cum rerum Ecclesiasticarum substantia per tales soleat deperire. Nisi forte tu talibus scienter contuleris Ecclesiastica beneficia: quibus eos non per te, sed per *c* superiorem decernimus spoliandos.

[1 *Homines circumventi Deo, & mammonæ famulari conantur. Cum tamen secundum Evangelicam veritatem nemo possit duobus Dominis servire, quoniam si unum dilexerit, alium habebit exosum, aut uno contempto, alium sustinebit.*]

CAP. VI.

Filius Sacerdotis Græci ex uxore genitus, licite inter Latinos promovetur, si scandalum non obsistat. h. d. & est casus notabilis.

Idem *d Archerontino Archiep.* (*an.* 1212.)

CUm olim *e* ad nostram audientiam pervenisset, quod Canonici Anglorien. *f* Cantorem Tricaricen. *g* sibi elegerant in pastorem: [*& infra*. 1] Licet tibi de forma electionis canonicæ, ac idoneitate personæ, in aliis *h* constitisset: movit te tamen, quod cum pater ejus Græcus fuerit *i*, & juxta ritum Græcorum uxorem duxerit *k* in minoribus ordinibus constitutus, Cantorem ipsum ex uxore legitima in Sacerdotio suscepisset. Nos igitur attendentes, quod Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit, quoniam Orientales in minoribus *l* ordinibus contrahunt, & in superioribus utuntur matrimonio jam contracto: mandamus, quatenus nisi pro eo, quod inter Latinos Græci hujusmodi conversantur, regionis consuetudo repugnet, si aliud canonicum *m* non obsistat, ad confirmationem, & consecrationem ejusdem sine dubitatione procedas.

[1 *Tibi dedimus in mandatis, ut examinata electione diligentius, & persona, si electionem canonicam, & personam idoneam invenires, electionem ipsam auct. Apost. confirmares, sicut Metropolitanus in cæteris processurus.*]

CAP. VII.

Clericus conjugatus non beneficiatus, non cogitur deferre tonsuram.

Idem *Episcopo Pictaviens.* (*an.* 1212.)

JOannes *n* nobis conquerendo monstravit, quod tu eum, quanquam jamdudum uxorem legitimam duxerit, pro eo, quod prius in Acolythum fuerat ordinatus, compellere niteris, ut tonsuram deferat clericalem, ex qua inter

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. ubi legitur Archiep. Norvvicensi, male.* b *Vide leg. si plures. ff. de pact.* c *In Cod. Barb. sed per superiorem tuum.* d *al. Archeronen.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Aglon.* g *Triacanen.* h *& in aliis.* i *fuerat.* k *duxerat.* l *in minoribus ordinibus constituti contrahunt.* m *Vox, canonicum, deest in antiquioribus.* n *De materia hujus decreti, vid. Geminian. in c.* 1. *eod. tit. in lib.* 6. *& Lapum alleg.* 40,

ter ipsum, & uxorem suam posset scandalum generari, cum de consuetudine terræ tuæ Clerici uxorati non cogantur inviti portare tonsuram. Quoniam igitur idem etiam tonsuratus non potest privilegio clericali gaudere: mandamus, quatenus ipsum super tonsuratione hujusmodi non molestes, dummodo nullum percipiat beneficium Ecclesiasticum, cujus ratione teneatur clericalem deferre tonsuram: quia cum eum oporteat secularibus negotiis immisceri, tonsura ipsius secularia exercentis videretur profecto in ministerii nostri vituperium redundare.

CAP. VIII.

Uxorati non admittuntur ad Ecclesiasticas dignitates, & coguntur dimittere, quas habent.

Idem. (*an.* 1212.)

CUm *a* decorem: [*& inf.*] Eos, qui sunt publice uxorati, non admittatis de cætero ad Ecclesiasticas dignitates: dimissis ab eis, quas non possunt sine pravo exemplo, & gravi scandalo retinere.

CAP. IX.

Clerici conjugati in rebus suis non gaudent privilegio clericali.

Honor. III. *H. quondam Reginæ Anglorum.* (*an.* 1220.)

EX parte tua fuit propositum, quod nonnulli literati terræ tuæ (habitu, & tonsura clericali *b* relictis) publice ducunt *c* uxores: [*& infra.* 1] Ut tamen consuetis justitiis, & debitis obsequiis te defraudent, tonsuram resumunt *d* abjectam: [*& infra.* 2] Quidam etiam accepta prima tonsura similiter contrahunt: & eandem tonsuram deferunt, ut eodem *e* prætextu excusari valeant a prædictis: [*& infra.* 3] Cum igitur reddenda sint, quæ sunt Cæsaris, Cæsari *f*, & quæ sunt Dei, Deo: æquanimiter duximus tolerandum, si *g* a talibus justitias debitas velut ab aliis uxoratis exigas, & servitia consueta.

[1 *De his quæ hujus mundi sunt soliciti, & quomodo placeant uxoribus existentes: qui licet negotiationibus, & aliis negotiis secularibus insistant.*]

[2 *Quatenus ipsius prætextu ab hujusmodi ut Clerici excusentur, quanquam non militant Domino, sed potius mundo, ut cæteri uxorati.*]

[3 *Et ven. f. n. Episc. & dil. fil. Decanus, & Archidiac. & Capitulum Cenomanense ipsos tanquam Clericos in subtractione servitiorum tuorum fovere nituntur, in tuum præjudicium, & gravamen.*]

CAP. X.

Si Clericus in minoribus militet, non est cogendus deferre tonsuram, vel habitum clericalem.

Idem. *h* (*an.* 1222.)

UT consultationi *i* tuæ breviter satisfiat, respondemus, quod R. miles tuæ diœcesis, qui olim cum in minori esset constitutus ætate, tonsuram tantum, & coronam clericalem assumpsit, non est cogendus deferre habitum clericalem.

TITULUS IV.
DE CLERICIS NON *k* RESIDENTIBUS IN ECCLESIA, VEL PRÆBENDA.

CAP. I.

Episcopo non licet sine licentia Papæ transire ad alium Episcopatum, ipsum acceptando, alias privatur habito, & ambito. hoc intendit cum glossa.

Ex Concilio Sardicensi. *l* (*an.* 347. *in Dacia.*)

NOn liceat Episcopo de civitate sua transire ad aliam. Manifesta est enim causa, pro qua facere hoc attentat. Cum nullus sit inventus Episcopus, qui ad minorem de majori civitate transiret.

CAP. II.

Deponitur Cardinalis, qui in suo titulo non residet. h. d. & est iste textus multum notabilis.

Leo IV. *a* (*an.* 850.)

EX gestis *b*: [*& infra.* 1] In *qua* Synodo Anastasius Presbyter Cardin. titul. beati Marcelli, ab omnibus canonice est depositus: eo quod parœciam suam per annos quinque, contra canonum instituta deseruit, & in alienis usque hodie demoratur.

[1 *Rom. Pontificum, consilio Lotharii, & Ludovici Imperatorum Sanctam, & Ven. LXVII. Episcoporum in Ecclesia beati Petri Synodum congregavit.*]

CAP. III.

Uni plures dignitates, vel Ecclesiæ conferri non debent, & Ecclesia est conferenda illi, qui residere, & regere valeat per seipsum: alias perdit Ecclesiam, & donans conferendi potestate privatur.

Ex Concilio Lateran. *c* (*an.* 1179.)

QUia nonnulli *d* modum avaritiæ non ponentes, dignitates diversas Ecclesiasticas, & plures Ecclesias parœciales, contra sacrorum canonum instituta nituntur accipere, ut cum unum officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorum: ne id de cætero fiat *e*, districtius inhibemus. Cum igitur Ecclesia, vel Ecclesiasticum ministerium *f* committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsam valeat exercere. Quod si aliter actum fuerit, & qui receperit, quod contra sacros canones accepit *g*, amittat: & qui dederit, largiendi potestate privetur.

CAP. IV.

Præsentatus ad Ecclesiam non confirmatus, si apparet, quod nolit residere, non debet institui per superiorem: confirmatus autem, & ex non justa causa non residens, privatur, appellatione remota.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

REIatum *h* est nobis, quod cum in Lateran. Concilio statutum sit, ut personæ tali Ecclesia, vel beneficium Ecclesiasticum conferatur, quæ residere in loco, & curam ejus per se valeat exercere, nonnulli ad Ecclesias præsentati hoc se posse affirmant, sed efficere contradicunt: [*& infra.* 1] Cum igitur verba accipienda sint cum effectu, tales si præsentati fuerint, non debent admitti, & admissi poterunt amoveri: nisi forte de licentia suorum Prælatorum, vel studio literarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse: nec patrocinari debet eis appellationis diffugium, si contra hujusmodi intentionem decreti fuerit interjectum. *i*

[1 *Ideo nos consulere voluisti, an propter hoc possis tales præsentatos repellere, vel institutos appe. sub. removere. Tua igitur providentiæ innotescat, quod*]

CAP. V.

Breve est, nec potest brevius summari.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180)

FRaternitati *k* tuæ: [*& inf.* 1] Præterea Clericum alterius diœcesis absque commendatitiis literis sui Episcopi non debes recipere, nisi pro eo receperis ab Apost. sed. *l* mandatum.

[1 *Du-*

a C. 4. *de vit. & hon. Cler. in* 3. *comp.* b *dimissis.* c *duxerunt.* d *reassumunt.* e *eo prætextu.* f *Matth.* 22. *Marc.* 12. *Luc.* 23. g *al. ut a talibus, &c. sed in antiquis ita legitur, ut est impressum.* h *Ep. Lingonensi.* i *Vid. notas nostras in hanc decr.* k *Vid. Conc. Trid. sess.* 6. *de reform. c.* 1. *&* 2. *& sess.* 23. *de reform. c.* 1. l *Conc. Sardic. c.* 1. *Burch. l.* 1. *dec. c.* 79. *Ivo p.* 5. *c.* 185.

a *al. tertius.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Conc. Lat. sub Alex. III.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *al. ita: ut id de cætero non fiat.* f *officium.* g *receperit.* h *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 15. *cap.* 1. i *Vid. l. si qua pœna. cum concord. ff. de verb. signific.* k *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* l *Apost. sedis.*

[1 *Duximus indulgendum, ut si Clerici, qui in Ecclesia tuæ jurisdictionis beneficium sunt adepti, ad aliam diœcesin absque licentia, & assensu tuo morandi causa se transtulerunt, liceat eos tibi beneficiis, quæ habent a te, exspoliare, nisi forte scholasticis disciplinis invigilaverint, aut rationabilem tibi causam ostenderint, quare reverti non debeant.*]

CAP. VI.

Qui non residet in beneficio etiam modicæ æstimationis, illo privatur.

Idem *Lingonensi Episcopo*. (*an.* 1170.)

CONquerente *a* nobis R. Presbytero accepimus, quod G. Clericus ab eo pro Ecclesia sua, de qua vitæ necessaria vix potest percipere, annuatim viginti solidos extorquere conatur, asserens beneficium istud in eadem Ecclesia sibi fuisse collatum: [*& infra*. 1] Frat. t. mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod dictus G. habeat Ecclesiastica beneficia sibi sufficientia, vel quod eidem Ecclesiæ non deserviat, sibi super præscripto beneficio silentium (sublato *b* impedimento appellationis) imponas.

[1 *Quanquam eidem Ecclesiæ, sicut accepimus, non deserviat, & alia Ecclesiastica beneficia sufficientia habeat, & possideat ab Ecclesia. Quoniam igitur indecens est, & non consentaneum rationi, ut idem B. cum alia Ecclesiastica beneficia sibi sufficientia habeat, & possideat, ab Ecclesia, cui non deservit, beneficia quærat.*]

CAP. VII.

Qui est in servitio Episcopi, percipit fructus beneficii tanquam residens, præter distributiones quotidianas. Abbas.

Idem. (*an.* 1170.)

DE cætero *c*: [*& infra*.] Statuimus, ne Canonicis, donec in servitio tuo fuerint, quicquam subtrahi debeat, vel auferri, quod de communitatis sibi beneficio debetur: nisi forte sint victualia, quæ non consueverunt absentibus exhiberi.

CAP. VIII.

Privandus est Prælatus, vel Clericus non residens, qui citatus non revertitur in termino sibi præfixo, nisi habeat justum impedimentum. h. d. cum duobus sequentibus.

Celestinus *d* III. (*an.* 1195.)

EX parte vestra *e* nostro fuit Apostolatui reseratum, quod Ecclesiæ vestræ Decanus, qui in partibus Gallicanis sibi potius habitationem elegit, jam per decem *f* annorum spatium Ecclesia vestra ipsius præsentiam habere nequivit. Quia ergo nolumus, ut eadem Ecclesia Decani officio defraudetur, mandamus, quatenus scribatis eidem, quod suum ibidem officium ut Decanus debeat exercere. Quod si vocatus venire noluerit, eligendi alium, qui præesse Ecclesiæ vestræ valeat, & prodesse, vobis extunc concedimus liberam facultatem.

CAP. IX.

Summatum est in capitulo præcedenti.

Innocentius III. *Cap. Ragusino*. (*an.* 1214.)

QUaliter Archiepiscopus *g* vester temeritate propria recessit ab Ecclesia Ragusiensi, nec jam ultra quadriennium expectatus redierit, per literas etiam vestras revocatus: (*& infra*. 1) Discret. v. mandamus, quatenus, (nisi forsitan jam redierit) vos post mensem a receptione præsentium, personam vobis idoneam in Archiepiscopum eligatis.

[1 *Vestra universitas plene novit, cum sæpius apud nos deposueritis super hoc querelam, & vobis concedi postulaveritis licentiam eligendi. Nos autem expectantes diutius duximus expectandum, si forte revertetur ad cor, & ad Ecclesiam suam, quam taliter reliquerat, remearet. Nolentes igitur, quod diutius Ecclesia ipsa pastorali maneat consolatione destituta.*]

CAP. X.

Summa ut in capitulo, ex parte. sup. eodem.

Idem *Constantinop. Patriarchæ*. (*an.* 1214.)

INter quatuor *a* animalia: [*& infra*.] De Clericis, qui Ecclesias, vel Præbendas sibi concessas sine justa, & necessaria causa deserunt, tuo præsertim non accedente consensu, hoc tibi duximus respondendum, quod postquam congruo tempore fuerint expectati, nisi redierint ad illas, possunt eis juste privari, dummodo non sint justo impedimento detenti.

CAP. XI.

Si nescitur ubi sit Clericus, tribus publicis edictis citabitur in Ecclesia sua: & si intra sex menses non revertatur, privabitur Ecclesia sua. h. d. usque ad vers. contra eos.

Idem *Archiepiscopo Panormitano*. b (*an.* 1214.)

EX tuæ *c* devotionis *d*: (*& inf.*) In Ecclesiis eorum, qui se fraudulenter absentant, nec ad ipsos valet citatio pervenire, trinæ citationis edictum facias publicari: & si nec sic curaverint obedire, & ultra sex menses suas deseruerint Ecclesias, juxta *e* sanctiones canonicas, eis debent merito spoliari.

Iste versiculus non summatur propter varietatem lecturarum, & quia secundum unum intellectum non facit ad rubricam.

Contra eos etiam procedatur, ut ipsos per suspensionis, & excommunicationis sententiam ad tuam obedientiam venire compellas. Quod si nec sic eorum *f* malitia poterit emolliri, eos B. tit. sanctæ Susannæ Presbyter Card. Apost. sed. Leg. a spiritualium administratione removeat, & quibus præsunt Ecclesiis, de personis idoneis faciat provideri: sed in eos degradationis sententiam non promulget, ut cum eis misericorditer (si expediat) facilius agi possit.

CAP. XII.

Privilegiatus ut absens in studio fructus Præbendæ recipiat. Existens in villa, vel castello, ubi nullum est, vel minus competens studium, privilegio non utitur.

Idem *Altissiodorensi g Episcopo*. (1214.)

TUæ fraternitatis discretio *h* postulavit: [*& infra*.] Quæsivisti præterea, ut cum interdum Canonici, quibus studiorum gratia est indultum, ut in absentia sua fructus percipiant Præbendarum suarum, accepta licentia se ad villas transferunt, vel castella, in quibus nullum est, vel minus competens exercitium studiorum: utrum Præbendarum suarum fructus sint talibus conferendi? Ad *i* quod breviter respondemus, eis, qui hujusmodi fraudem committunt (cum fraus, & dolus nemini debeat *k* patrocinium impertiri) præfatam indulgentiam competere non debere.

CAP. XIII.

Qui juravit in Ecclesia residere, pro servitiis Ecclesiæ licite se absentat.

Honorius III. *Præposito de Valeriis*. (*an.* 1220.)

EX parte *l* tua fuit propositum, quod tempore, quo recepisti Præposituram de Valeriis, præstitisti de facienda residentia juramentum: (*& infra*. 1) Postulationi t. t. r. quod si te non absentando in fraudem, Præposi-

A a turæ

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *Alias, obstaculo.* c *Cap. 4. tit. de præb. in 1. compilat.* d *alias, Clemens.* e *Cap. 8. eod. tit. in 2. compil. vid. Felin. in c. 2. de rescr.* f *per decem annos* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

a *Sup. de major. & obedient. inter quatuor. & cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *Alias, Patracen.* c *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* d *dilectionis.* e *Hæc verba, justa sanctiones canonicas, desunt in omnibus manuscriptis.* f *Alias, istorum, alias, illorum.* g *Alidias.* h *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* i *Alias, taliter resp. quod eis, &c.* k *alias, debeant. al. debent.* l *De materia juramenti huc spectante, vid. Jas. in l. si pecuniam. ff. de cond. ob causam.*

turæ tuæ jura fideliter prosequeris, cum ex hoc censeri debeas residens, perjurium non incurris.

[1 *Præstito insuper juramento promittens, quod homines, & jura ipsius Præpositurae manuteneas, & defendas. Cum autem prosequendo jura præpositurae residere interdum in Ecclesia memorata non possis, de juramento super ipsa residentia præstito metuens, provideri tibi super hoc a nobis humiliter postulasti. Nos vero*)

CAP. XIV.

Familiaris Papæ [non obstante constitutione contraria] præbendæ suæ fructus percipit in absentia.

Idem Honor. III. *Capitulo Metens.* a (*an.* 1220.)

CUm dilectus filius Magister Otto: [& *infra*. 1] Mandamus, quatenus non obstante constitutione, quæ contra absentes Canonicos inter vos dicitur emanasse, fructus Præbendæ suæ assignetis eidem, in nostro servitio commoranti: cum familiares nostri *b*, qui circa nos se obsequiales exhibent universis *c*, minori non debeant prærogativa gaudere, quam vestrum singuli, quorum negotia per se ipsos sæpius promoventur.

[1 *Canonicus Eccles. vestræ, scriptor noster, grata nobis jugiter impendat obsequia, & non minus, si sit absens, quam præsens, eidem Ecclesiæ utilis habeatur, universitatem vestram rogandam duximus, & monendam, per Apost. sedem vobis*)

CAP. XV.

Duo Canonici absentes cum Episcopo, seu in ejus servitio, fructus præbendarum suarum percipiunt in absentia, constitutione Ecclesiæ contraria non obstante.

Idem *Melden. Episcopo.* [*an. eod.*]

AD audientiam nostram pervenit, quod cum in Melden. Ecclesia quædam sit constitutio vallata juramento, & auctoritate sed. Apostol. confirmata, ut Canonici, qui non resident in eadem, suarum priventur fructibus Præbendarum, illis exceptis, quos infirmitas excusaret, seu in Apostolicæ sedis servitio contingeret detineri: [& *inf.* 1] Decernimus, ut duo ex Canonicis Ecclesiæ memoratæ in tuo servitio existentes, suarum fructus integre percipiant Præbendarum: cum absentes dici non debeant, sed præsentes, qui tecum pro tuo, & ipsius Ecclesiæ servitio commorantur.

(1 *Quos peregrinationis labor, aut studia traherent literarum, Decanus, & quidam Canonici Ecclesiæ memoratæ, occasione constitutionis hujus, Canonicos in tuo servitio commorantes præbendarum suarum privare fructibus moliuntur. Unde cum tibi plurimum expediat aliquos Canonicorum ipsorum in tuo servitio retinere, nobis humiliter supplicasti, ut super hoc necessitati tuæ consulere dignaremur. Volentes igitur sic constitutionem moderari supradictam, ut dicta Ecclesia fructum sentiat ex eadem, & tu per ejus abusum dispendium non incurras, præsentium auctoritate*)

CAP. XVI.

Si Ecclesia patitur ministrorum defectum, privilegiati super absentia per subtractionem proventuum redire coguntur. h. d. & est bonus textus, & potest multum practicari.

Gregorius IX. *Patriarchæ Antiochiæ Apost. sed. Legato.* (*an.* 1230.)

CUm ad hoc sint Ecclesiastica beneficia deputata: [& *inf.*] Sane nobis innotuit, quod Ecclesia Antiochena, *d* multis ex servitoribus ejus absentibus, est fere destituta ministris. Unde mandamus, quatenus non obstantibus Apostolicis indulgentiis *e*, & prædecessorum tuorum licentia, absentes Canonicos, & assisios revoces ad residendum in Ecclesia supradicta: & si non venerint, tu de ipsorum beneficiis, dum absentes fuerint, ipsi Ecclesiæ facias congrue deserviri *a*, in utilitatem ejusdem, quod ex præfatis beneficiis superfuerit, convertendo.

CAP. XVII.

Privatur beneficio Clericus non residens, si monitus non redeat, nec justam excusationem alleget. h. d. & est casus notabilis.

Idem. (*an.* 1231.)

CLericos in Ecclesiis tuæ jurisdictionis beneficia, quæ residentiam exigunt, assecutos, si ad alterius diœcesim absque licentia tua morandi causa transierint, liceat tibi, si moniti non redierint, dictis beneficiis (nisi excusationem rationabilem ostenderint) spoliare.

TITULUS V.
DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBUS.

CAP. I.

In bonis Ecclesiæ non succeditur jure consanguinitatis.

Ex Concilio Pictavien. *b* [*an.* 998.]

UT nullus *c* de Clero, sive populo Ecclesistica bona *d* jure consanguinitatis sibi requirat habenda.

CAP. II.

Non licet Episcopo aliquem ordinare sine titulo.

In Corpore Canonum.

NOn liceat *e* ulli Episcopo ordinare Clericos, & eis nullas alimonias præstare: sed duorum alterum eligat vel non faciat Clericos, vel si fecerit, det illis, unde vivere possint.

CAP. III.

Bona Ecclesiarum communia sunt, nec debet quisquam tanquam propria sibi vendicare.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.* (*an.* 603. *Romæ.*)

RAtio nulla *f* permittit, ut quod pro communi utilitate datum esse cognoscitur, propriis cujusquam usibus applicetur.

CAP. IV.

Qui ordinavit aliquem ad sacros ordines sine titulo, non habentem de suo unde vivat, providere tenetur ei de suo, donec aliquem titulum fuerit consecutus.

Alexander III. *in Conc. Later.* [*an.* 1179.]

EPiscopus si aliquem *h* sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum, vel Presbyterum ordinaverit: tamdiu ei necessaria subministret, donec in aliqua Ecclesia ei convenientia stipendia militiæ clericalis assignet. Nisi talis ordinatus de sua *i*, vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.

CAP. V.

Non debent Episcopi permittere quem plures Ecclesias obtinere.

Idem *in eodem.* (*an.* 1179.)

QUia *l* in tantum quorundam processit ambitio, ut non duas, vel tres, sed plures Ecclesias perhibeantur habere, cum nec duabus possint debitam provisionem impendere: per fratres, & Coepiscopos nostros hoc *m* emendari præcepimus, & de multitudine Præbendarum *n* canonibus inimica, quæ dissolutionis materiam, & evagationis inducit, certumque continet periculum animarum, eorum, qui Eccle-

a *Meden. al. Mitten.* b *Vid. Lud. Gomez. in reg. de impetr. bene. vac. per obit. familiaris Cardinalium qu.* 13. c *Vid. l. sed & reprobari. §. pen. per Bald. ff. de excusat. tutor.* d *Antiochiæ.* e *Vid. l.* 2. *per Bald. ff. ne quid in loco publico.*

a *Deservire.* b *Hoc concilium nondum reperi, sicut pleraq. alia.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *beneficia.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *Lib.* 11. *epist.* 29. *sive* 31. *Ind. G. regist.* h *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* i *al. de sua paterna hæreditate, quod non probo.* k *Cap.* 14. l *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* m *hæc.* n *Vox, præbendarum, non est in antiquis, nec in concilio.*

Ecclesiæ deservire valeant, indigentiam volumus sublevari.

CAP. VI.

Ad mandatum Papæ non tenetur quis providere illi, qui beneficium in literis tacuit, vel cui sine scandalo provideri non potest. h. d. Et in ultimo est iste textus semper menti tenendus.

Idem. [*an.* 1180.]

CUm *a* teneamur: [*& inf.* 1] Si mandatum nostrum pro alicujus provisione receperis, qui aliud beneficium habeat, de quo valeat commode sustentari: nisi forte in literis ipsis de hoc mentio habeatur: aut si non potest ei sine scandalo provideri, æquanimiter sustinemus, si pro ea mandatum nostrum non duxeris exequendum.

(1 *Ex debito suscepti regiminis provisioni Clericorum intendere, tibi, & aliis Ecclesiarum Prælatis pro eis scripta nostra dirigimus: interdum etiam super illorum provisione, qui aliud sufficiens beneficium habere noscuntur. Verum aliquando ignoramus eos habere aliud beneficium, pro quibus tibi, & aliis Ecclesiarum Prælatis scribimus.*)

CAP. VII.

Habens plures Ecclesias, alteram eligere, & alteram dimittere compellitur.

Idem. [*an. eod.*]

REferente I. *b* Presbytero accepimus, quod cum duas haberet Ecclesias, Archidiaconus tuus ipsum altera spoliavit: & cuidam Presbytero G. *c* nomine assignavit eandem: prædictus autem I. sentiens se in hac parte gravari, ad Metropolitanum, videlicet Remen. Archiepiscopum appellavit. Cumque de mandato ejusdem Archiepiscopi in prædicta Ecclesia restitutus fuisset, præfatus Archidiac. eundem I. pro eo quod ad præsentiam suam vocatus venire contempsit, vinculo excommunicationis adstrinxit. Nos autem *d* ipsum a sententia, qua tenebatur, facientes absolvi, tibi mandamus, quatenus præscripto I. de prædictis *e* Ecclesiis una, quam maluerit, relicta, alteram præfato G., si Ecclesiam non habet *f*, non differas assignare. Alioquin ipsam alteri personæ idoneæ beneficio Ecclesiastico carenti incunctanter assignes.

CAP. VIII.

Præbendæ, & dignitates non debent dividi, nec etiam permutari.

Idem *in Concilio Turonensi.* g (*an.* 1180.)

MAjoribus *h* Ecclesiæ beneficiis in sua integritate manentibus indecorum nimis videtur, ut minorum Clericorum Præbendæ patiantur sectionem. Idcirco ut sicut in magnis, ita quoque in minimis membris suis firmatam Ecclesia habeat unitatem *i*, divisionem Præbendarum, aut dignitatum permutationem fieri prohibemus.

CAP. IX.

Receptus in Canonicum ex promissione Capituli debet, quando facultas se obtulerit, habere Præbendam. Vid. cap. 2. de concess. Præb. in 6. cum glossa.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* κ [*an.* 1170.]

REIatum *l* est: [*& infra.*] Quoniam igitur dignum est, ut postquam Magister I. in Ecclesia tua Canonicus est institutus, & a te habuit in promissis de conferenda sibi præbenda, cum in Ecclesia ipsa vacaret, ut debeat præbendæ integritate gaudere: mandamus, quatenus si idem I. in Ecclesia tua est canonice institutus, & in choro, & Capitulo, & aliis, quorum usus est communis, potestatem sicut Canonicus habet, ei præbendam, si qua nunc vacat, vel cum ibi primo vacaverit, secundum promissionem tuam concedas liberaliter, & assignes: quia non est congruum, ut præbenda careat, qui in Canonicum noscitur esse receptus.

(1 *Auribus nostris, quod cum dil. fil. n. Magister I. in Ecclesia tua sit per te canonice institutus, & in choro, & Capitulo, & aliis locis, quorum communis est usus, plenam, sicut Canonicus, habeat potestatem, nondum sibi præbendam juxta promissionem tuam assignari curasti, licet post promissum tuum plures præbendæ in ipsa Ecclesia vacasse dicantur.*)

CAP. X.

Religiosi reditus Ecclesiarum suarum diminuere non possunt respectu portionis, quæ debetur Rectoribus, seu Vicariis, nec parochias dividere.

Idem *Canonicis regularibus, & Monachis Eboracens. diœcesis.* a [*an.* 1180.]

AVaritiæ *b*, quæ est idolorum servitus [*& inf.* 1] Intelleximus, quod in Ecclesiis vestris, de quibus certas pensiones consuevistis percipere, portiones, vel antiquos reditus minorastis, quos nonnulli Clerici Ecclesiarum ipsarum olim habuisse noscuntur: [*& infra.* 2] Ideoque mandamus, quatenus si quas portiones, vel antiquos reditus Clericorum sine consensu Archiepiscopi vestri minuere, vel paroecias dividere præsumpsistis, ad integritatem pristinam revocetis.

[1 *Hi debent radicem studiosius extirpare, qui seculi vanitatibus renunciantes Domino elegerunt in religionis habitu ministrare.*]

[2 *Unde quoniam hoc ex radice avaritiæ, & cupiditatis procedit, quam debetis modis omnibus evitare. d. v. p. a. s. præ.*]

CAP. XI.

Possunt Prælatus, & Capitulum præbendæ vacanti honestum onus imponere, ad quod Præbendarius teneatur.

Idem *Præposito, & Capitulo Insul.* (*an.* 1180.)

SIgnificatum est nobis *e*, quod cuidam Sacerdoti præbendam unam in Ecclesia vestra communi voluntate dedistis, ita quod Missam de S. Maria [nisi corporis infirmitate gravatus sit) debeat quotidie celebrare, & Ecclesiam vestram non nisi communi tam Præpositi, quam Capituli assensu possit dimittere, vel cuiquam præbendæ illius anniversarium delegare. Quam siquidem institutionem *d* eatenus confirmamus, ut prædictus Sacerdos, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assidue debeat obsequium suum impendere Ecclesiæ memoratæ, & quanto frequentius potest [salva honestate sua, & debita devotione] Missarum solennia celebrare: nec sibi liceat hoc illi subtrahere, sive causa voluptatis, sive se ad aliam Ecclesiam transferendo.

CAP. XII.

Ad præsentationem Religiosorum in eorum Ecclesiis nullus debet institui per Episcopum, nisi prius ei congrua portio redituum assignetur.

Idem *e Vigorien. Archiepiscopo.* [*an.* 1170.]

DE Monachis *f*, qui Vicarios parœcialium Ecclesiarum gravant, ut hospitalitatem tenere non possint, eam providentiam habeas, quod ad præsentationem

a Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. *& post Conc. Lat. p.* 30. c. 2. b *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 30. *c.* 3. c *al. S.* d *al. Nos autem a sententia, qua detinebatur, eum facientes &c.* e *præscriptis.* f *habeat.* g *Vid. Ant. Aug. in not.* 1. *comp.* h Cap. 10. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 30 *c.* 4. i *vid. l. cui pacto per Bart. ff. de servis expor.* κ *Sard. Episc.* l *Cap.* 12. *eod. tit. in* 1. *compil. cum hodie sit correcta hæc decret. per c.* 2. *de concess. præb. in* 6. *vid. ibi gloss. & Decium in cap. ex part* 1. *sup. de off. deleg.*

a *Vox, diœcesis, deest in antiq.* b *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. part.* 13. *c.* 1. c *Cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 59. d *constitutionem.* e *al. Episcopo VVigor.* f *Cap.* 14. *eod. tit. in* 1. *compil.*

Monachorum nullum recipias, nisi tantum ei de proventibus Ecclesiæ coram te fuerit assignatum, unde jura Episcopalia possit persolvere, & congruam sustentationem habere.

CAP. XIII.

Plures dignitates, vel personatus in una, vel in diversis Ecclesiis quis habere non potest.

Idem *Salernitano a Archiepisc. (an. 1170.)*

AD hæc *b* licet: [*& inf.*] Illud est omni rationi contrarium, ut unus Clericus in una, vel diversis Ecclesiis plures dignitates, vel personatus obtineat: cum singula officia in Ecclesiis assiduitatem exigant personarum. *c*

CAP. XIV.

Habens plures dignitates alteram dimittere compellitur.

Idem *Burdegalen. Archiepisc. (an. 1180.)*

PRæterea *d* de G. qui in tua, & Tolosana Ecclesia est Archidiaconus constitutus, & in utraque Ecclesia regulariter professus: Mandamus, quatenus eundem altero, quem maluerit, Archidiaconatu facias esse contentum.

CAP. XV.

Si electus ad secundam Ecclesiam, noluerit dimittere primam, eligentes possunt resilire, & electum non acceptare.

Idem *Genuen. Archiepiscopo.* e *(an. 1170.)*

CUm non ignores *f*, quod una Ecclesia unius debeat esse Sacerdotis: [*& inf.* 1] Cum igitur nuncius Presbyteri, qui in duabus Ecclesiis locum habere contendit, & quidam Clerici alterius Ecclesiæ ad nostram præsentiam accesserint contra eum: nos attendentes non esse conveniens, ut idem Presbyter locum habeat *g* in duabus Ecclesiis, mandamus, quatenus ipsum beneficio, quod habet, facias manere contentum. Quod si forte Archipresbyter, & Clerici alterius Ecclesiæ in eum consenserint, eis nunc dissentientibus *h*, cum ipsorum scandalo non debet locum in ipsa Ecclesia quærere, vel habere.

[1 *Mirabile gerimus, & indignum, quod uni personæ locum in pluribus Ecclesiis velis concedere, vel in Episcopatu tuo inducere consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ, quæ cum unum ad plura recipiat beneficia, contra sanctorum canonum instituta, non approbatur a nobis, licet non possit præ multitudine delinquentium emendari.*

CAP. XVI.

Ordinato ad sacros per Episcopum sine titulo, nemine præsentante, ordinator, vel successor compellitur in necessariis providere, donec titulum habuerit.

Innocentius III. *Zamoren. Episcopo. (an. 1210.)*

CUm secundum κ Apostolum, qui altario servit, vivere debeat de altari: & qui ad onus eligitur, repelli non debeat a mercede: patet a simili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi, cujus obsequio deputantur, ut ipsa nominis ratio persuadet. Cum enim a cleros, quod est sors, vel hæreditas, Clerici appellentur, quia in sui *l* ordinatione vel assumuntur in hæreditatem Domini, vel assequuntur hæreditatem in ipso *m*, ut vere possint psallere cum Propheta dicente: *Dominus pars hæreditatis meæ*: dignum est, ut Ecclesiæ stipendiis sustententur, in qua, & *n* per quam divinis obsequiis adscribuntur. Licet autem prædecessores nostri ordinationes eorum, qui sine certo titulo promoventur, in injuriam ordinantium irritas esse voluerint & inanes: nos tamen benignius agere cupientes, *o* tamdiu per ordinatores, vel successores eorum provideri volumus ordinatis, donec per eos Ecclesiastica beneficia consequantur. Inde est, quod cum G. lator præsentium a prædecessore tuo fuerit ad subdiaconatum *a* nullo præsentante promotus: mandamus, quatenus si eum hi, quibus examinationem ipsius duximus committendam, te citato legitime, ut per te ipsum, vel idoneum responsalem intersis, & tam super idoneitate personæ, quam etiam super quantitate, ac qualitate beneficii proponere tibi liceat, quicquid rationabiliter duxeris proponendum, idoneum esse repererint, tamdiu ei vitæ necessaria congrue subministres, donec per te in Zamoren. Ecclesia, vel in alia fuerit competens beneficium Ecclesiasticum assecutus: sciturus pro certo, quod si per examinationem eorum *b* fuerit repertus idoneus, & tu ei juxta mandatum nostrum neglexeris providere, cum hoc nobis per literas eorum innotuerit, ad id exequendum te per dictam Ecclesiam compellemus.

CAP. XVII.

Qui hoc ignoranti scienter contulit Præbendam, quam non potuit, illa evicta, aliam, quam potest, conferre tenetur. h. d. & est singularis dispositio.

Idem *Archiepiscopo Senonen. (an. 1210.)*

INter cætera: [*& infra.* 1] Facta *c* resignatione a G. *d* quondam Canonico Laudunen. *e* de Præbenda ejusdem Ecclesiæ, quæ per commutationem Præbendarum H. tunc Siclumen. *f* Canonico auctoritate Apostolica assignari debebat, Magister P. per Laudunen. Episcopum de Præbenda fuit investitus eadem. Super quo cum inter Magistrum ipsum, & dictum H. controversia suborta fuisset, per C. Papam præd. nost. omnia retractata fuerunt: [*& infra.*] Supradicto Episcopo dedimus in præceptis *g*, ut donec idem Magister in eadem Ecclesia fuerit præbendale beneficium assecutus, nulli alii Præbendam assignare præsumat: quod si forte præsumpserit, id irritum decernimus & inane: decet enim, ut quia Præbendam ei, quam de jure non potuit, assignavit, eam, quam de jure potest, assignet, ne Præbendam illi fraudulenter visus sit assignasse.

[1 *Tibi satis credimus esse notum, qualiter.*]

CAP. XVIII.

Cassatur electio illius, qui possidet plures Dignitates, atque Præbendas: & idem si detinetur aliquo vitio hic scripto.

Idem *Episcopo, & Cantori Tornacensi.*

(an. 1210.)

CUm jam *b* dudum: [*& infra.*] Verum quoniam ab R. Siclunen. Canonico I. de Bythinia *i* quædam objecta fuere, multitudo videlicet tam dignitatum, quam etiam Præbendarum, ambitionis, & avaritiæ vitium: cui nondum finem imponens, contra definitionis nostræ tenorem, & Lateran. x Concilii statuta, ad obtinendam præposituram Siclunen. *l* se ingerit & ingessit, & quod die intrusionis suæ ante confirmationem præsumpserit ministrare, sicut & post confirmationem cassatam: Mandamus, quatenus si inveneritis prædictum I. habere plures alias dignitates, atque Præbendas, aut aliquid *m* aliud præmissorum, quod ad cassationem ejus sufficiat, inveneritis esse verum, ei super jam dicta Præpositura silentium imponatis, ab impetitione ipsius Siclunen. Ecclesiam absolventes: cum multa per patientiam tolerentur *n*, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non debeant tolerari. *o*

CAP.

a *Sal. Episc.* b *C. 7. tit. de testam. in 1. compil.* c *Vid. l. fin. per Bald. C. de indic. vid. & l. his. C. de revoc. don.* d *C. 4. de exc. prael. in 1. compil. & post Conc. Later. part. 24. c. 5.* e *al. Cantuar. al. Ariminen.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* g *haberet.* h *dissidentibus.* i *Vid. Vasæum in Annal. Hisp. c. 21.* κ *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. 1. Corinth. 9.* l *sua.* m *al. in Christo. Psal. 15.* n *al. vel.* o *Vid. l. cum in testamento. ff. de verb. sig. & l. quoties. de reg. jur.*

a *In Subdiaconum.* b *illorum.* c *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* d *VV.* e *Laudensi.* f *Siclunen. al. Sedens.* g *mandatis.* h *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. & de materia vide Cardin. cons. 3. & Oldrad. cons. 67.* i *Bitunia. al. Bitumia.* κ *sub Alex. III. cap. 13. & 14.* l *Sidunen.* m *aut aliquod præmissorum, &c.* n *tolerantur.* o *vid. l. 1. § pen. ff. de his qui not. infam. & l. 1. §. 2. ff. si quis in jus voc. non ierit.*

CAP. XIX.

Recepto in Canonicum, quam cito facultas se obtulerit, debetur Præbenda: & interim habebit quotidianas distributiones.

Idem Innoc. III. *Archiepiscopo, & Archid. Senonen.*

(*an.* 1210.)

I. Dilectus *a* filius T. Canonicus Linconien. *b* proposuit, quod cum de mandato C. Papæ præd. nost. Linconiens. Episcopus quandam Præbendam assignavit eidem in Ecclesia Linconien. quia Capitulum ipsum ad eandem recipere contemnebat. [*& infra.* 1]

Ad instantiam Remens. Archiepiscopi, tunc Episcopi Prænestinen. Apost. sed. Leg. & auctoritate illius, talis inter eum, & Episcopum, & Canonicos Linconien. compositio intercessit, quod ipso ab eis recepto in Canonicum, & concesso sibi stallo in choro, & participatione qualibet divinorum, idem fructus Præbendæ percipere non deberet, nisi loco proximo vacaturæ: (*& infra.* 2) Cum ergo dictum T. in Canonicum recipi, canonicis non obviet institutis, & vacaturam expectare Præbendam Lateranen. Concilio *c* non sit dubium obviare: nos facto ejusdem Legati illicito reprobato, quod est licitum *d*, approbantes, quia videtur indignum, ut receptus in Canonicum Præbendæ beneficio defraudetur: mandamus, quatenus dictos Episcopum, & Canonicos, ut ei Præbendam (cum se facultas obtulerit) non differant assignare, appell. postposita, compellatis. Facientes eidem portiones quotidianas, quæ fiunt in Ecclesia memorata, sine diminutione qualibet assignari.

[1 *Ad dil. fil. Clarevall. & Longmardi Abbates auct. p. n. cum nollet aliquatenus a contradictione cessare, ipsum supposuerit Ecclesiastico interdicto. Postmodum autem accedens ad præsentiam nostram, ad dil. fil. Meliradiu. & Gundanen. Abbates obtinuit scripta nostra, sed sicut cum per eos suam non posset justitiam obtinere, non ven. f. n. Remensi Archiepiscopo, S. Rom. Ecclesiæ Cardinali tunc Episcopo Prænestino, Apost. sed. Legato, sicut asserit, dedimus in mandatis, ut prædictam interdicti sententiam, sicut rationabiliter fuerit promulgata, faceret app. postp. firmiter observari. Verum cum idem Archiepisc. negotium prorogaret, & idem post labores multiplices fere de promovendo negotio desperasset deficiens in expensis.*]

[2 *Licet autem memoratum Archiepiscopum sincera diligamus in Domino charitate, & ipsius velimus honori deferre: quia tamen in his, quæ contra canonicas sanctiones attentata noscuntur, ei deferre nec nolumus, nec debemus, quod ab eo illicite factum est in hac parte, duximus irritandum, quod licite factum est, approbantes.*]

CAP. XX.

Non tenet electio, cum ad unam Præbendam duo simpliciter eliguntur.

Idem *Episc. Brixien.* e (*an.* 1210.)

Tuæ *f* fraternitatis devotio: [*& infra.* 1] Cum sæpe contingat, quod ad unam Præbendam duo Clerici propter importunitatem petentium eligantur: nos attendentes, quod si duo unam Præbendam tenerent, illud esset contra Concilium Turonen. quod Præbendarum prohibet sectionem: & si *g* unus illorum ipsam obtineret Præbendam, sub expectatione alius contra Lateranen. *h* Concilii statuta remaneret. Inquisitioni *i* tuæ taliter respondemus, quod talis electio de rigore juris penitus est cassanda.

[1 *Præterea consuluisti.*]

CAP. XXI.

Si duo electi ad aliquam dignitatem compromittant in Judices, poterit Judex alterum confirmare, & alteri pro bono pacis de proventibus provisionem facere. Ista est pulcherrima dispositio, & in toto corpore juris non habet consimilem.

Idem. (*an.* 1210.)

Nisi essent *a* viri providi, & honesti, tam qui ordinationem fecerunt, quam illi, circa quos est facta ordinatio in Ecclesia vestra super negotio Prioratus, ordinationem illam valde suspectam propter exempli perniciem haberemus. Quod ergo post concertationem diutinam ordinatum est circa unum de duobus electis, ut ipse habeat Prioratum, hoc ex jurisdictione delegata secundum justitiam videtur esse statutum: quod autem ordinatum est circa reliquum, ut ipse viginti *b* libras de reditibus Capituli, & quadraginta de proventibus Prioratus percipiat *c* annuatim: hoc secundum providentiam intelligatur esse præceptum ex arbitraria potestate, cum *d* in delegatos fuerit compromissum, qui auctoritatem sibi retinendo commissam, se pro bono pacis, & utilitatis hoc ordinasse fatentur. Quia igitur hæc ordinatio ab omnibus est recepta, possuntque licite Prior, & Capitulum de proventibus suis propter causas prædictas, non quidem ex pactione partium, sed ex jussione Judicum, provisionem hujusmodi exhibere: nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus, sed persona Prioris maneat onerata: ne forte circa proventus aliqua videatur facta sectio Prioratus: ita quod ipso Priore defuncto, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minime teneatur.

CAP. XXII.

Canonici privilegiati a Papa super certo numero, si sponte receperunt aliquem supra numerum, contra impetrantes a Papa exceptione numeri uti non possunt.

Idem *Valden.* e *Episcopo, & Abbati Vatican.* f

(*an.* 1210.)

Pro illorum provisione *g*: [*& infra.* 1] Burdegalen. Archiepiscopo mandavimus, ut Magistro R. in aliqua Ecclesiarum suarum, ubi ei expedire cognosceret, competens faceret beneficium assignari, contradictores Ecclesiast. districtione compescens: qui Decano, & Capitulo Xantonen. *h* auctoritate nostra mandavit, ut ipsum admitterent in Canonicum, & in fratrem. Cumque iidem reluctarent Canonici, ac indulgentiam de quadragenario *i* Canonicorum numero ei opponerent: quia Archiepiscopus cognovit illos in elusionem mandati nostri indulgentia eis concessa irreverenter abuti, prædictum magistrum de Præbenda, & Canonica κ Xantonen. Ecclesiæ investivit, contradictores vinculo excommunicationis adstringens: [*& inf.*] Quia vero quod per dictum Archiepiscopum de memorato magistro auctoritate nostra provide factum est, firmitatem volumus obtinere: mandamus, quatenus si vobis constiterit, prædictos Canonicos indulgentiam, quam habent de certo Canonicorum numero, non servasse, & aliquem ultra constitutum numerum in Canonicum auctoritate propria recepisse: cum nobis legem imponere non debeant, quam ipsi negligunt observare, latam in ipsos excommunicationis sententiam a prædicto Archiepiscopo tamdiu denuncietis, sublato appellationis obstaculo, servandam *l*, donec sæpedictum magistrum recipiant in

---

a C. 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Lingon.* c *sub Alex. III. c.* 8. *& habetur infra de conc. Præbend. cap. nulla.* d *vid. l. si convenerit. cum gloss. ff. de pign. actio. melius in l. necnon.* §. 1. *cum gloss. non prohibeat. ff. ex quibus causis major.* e *Burdegal.* f *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil.* g *al. quod si unus illorum, &c.* h *sub Alex. III. c.* 8. i *alias, super quo r. respondemus.*

a *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *comp. Bald. in cap.* 1. §. *inter partes. de leg. Corr. in usibus feudorum.* b *triginta.* c *recipiat.* d *In Judicem delegatum potest compromitti. Dd. in c. cum tempore supr. de arbit. Specul. tit. de arbit.* §. 1. *Adde Lanfranc. tract. de arbit.* e *al. Vaden. al. Vadenen.* f *al. Vatien.* g *Cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *compil.* h *Sanctonensi.* i *quadragesimo.* κ *Canonicatu. al canonica. Sancton.* l *observandam.*

in Canonicum, & ea, quæ ad Canonicatum pertinent, cum stallo chori, & loco Capituli ei studeant assignare.

[1 *Pro dilecto filio magistro R. Audoen. qui apud Apostol. sed. moram fecisse dignoscitur longiorem, nec adhuc erat competens beneficium Ecclesiasticum assecutus, licet ad ipsum esset idoneus obtinendum: Ven. f. n.*)

CAP. XXIII.

Non beneficiatus habens sufficiens patrimonium ad sacros legitime promovetur.

Idem Innoc. III. *Bisuntino Archiep.* (*an.* 1208.)

TUis a quæstionibus respondemus, quod Clericos in minoribus ordinibus constitutos, de patrimonialibus bonis habentes, unde possint congrue sustentari, etsi nondum fuerint beneficium Ecclesiasticum assecuti, (dummodo aliud canonicum non obsistat) ad superiores poteris ordines promovere.

CAP. XXIV.

Absenti potest conferri beneficium alio mediante, nec refert, utrum absens investiatur per personam mediam, vel persona media investiatur pro absente. h. d. conjungendo utrumque intellectum. Et est casus not. & quotidie practicatur.

Idem *Episcopo Zamoren.* b (*an.* 1208.)

ACcedens ad Apostolicam sedem: (*& infra.*) Inquisit. t. t. respond. quod Clericus absens per alium, vel alius magis pro ipso, poterit de beneficio Ecclesiastico investiri c.

CAP. XXV.

Si ad unum Canonicatum, & præbendam duo sunt recepti simpliciter, receptio non tenet, etiam interveniente Apostolica auctoritate. h. d. & est notabile cap. quare tene semper mente, & nota ipsum.

Idem *Trecen. Episcopo.* (*an.* 1208.)

DIlecto filio d P. sanctæ Pudentianæ Presbytero Cardinali Cellerario Trecen. & R. procuratori tuo auditore concesso, idem Cellerarius proposuit coram eo, quod cum in manibus Remen. Archiepiscopi tunc Apost. sed. Leg. intendetis providere, G. nepoti suo in Trecen. Ecclesia Præbendam, quam ibi obtinebat, liberaliter resignavit e, dictus Legatus præfatum G. & eundem Cellerarium in Canonicos Trecen. instituit, & ambobus idem Capitulum Trecen. stallum in choro, & locum in Capitulo & idem Archiepiscopus supradictæ Præbendæ fructus dividendos communiter assignarunt, donec idem G. integrum esset præbendale stipendium f assecutus: (*& infra.* 1) Quorum receptionem procurator generalis præd. tui, in partibus Constantinopolitanis tunc agentis, postmodum approbavit. Dictus quoque Cellerarius lectionem, & Evangelium in hebdomada sua legisse dignoscitur, & tam Decani, quam Episcopi electioni, & aliorum negotiorum tractatibus, sicut Canonicus Trecen. interfuit, & domum quandam per Capitulum memoratum obtinuit, quæ non nisi Canonico consueverat assignari: tuque g cum ad eandem accessisses Ecclesiam consecratus, eum cum Canonicis aliis ad osculum recepisti, cum tunc non nisi Canonici ad osculum admittantur: & eidem super prædictis non movisti per biennium quæstionem, propter quod petiit, ut te ab ipsius super hoc molestatione indebita compescere dignaremur: [*& infra.* 2] Procurator tuus proposuit ex adverso, quod ad unicum jus spirituale, quod vacabat ibidem, insimul duos Canonicos instituere prædicto Legato non licuit: nam si duo unicam Præbendam haberent, id esset contra Turonen. Concilium, quod Præbendarum inhibet sectionem. Si vero duobus receptis, uni tantum præbenda daretur, sub expectatione alius contra Lateranen. a Concilium remaneret. Præterea licet in Ecclesia, in qua non est certus numerus Præbendarum, nulla etiam vacante, in Canonicum quis possit assumi, cum intelligatur ad quoddam jus eligi, quod ex electorum assensu de novo creatur b, & cum electo in Canonicum nascitur, & desinit cum defuncto: in Ecclesia tamen, quæ determinatum habet numerum Præbendarum, uno individuo jure vacante, duo simul eligi non possunt ad illud, eo quod hujusmodi spirituale jus dividi seu communicari nequeat inter eos: quanquam interdum hi, ad quos spectat electio, de communi assensu augmentare valeant numerum Præbendarum, quoddam jus spirituale de novo creando, nisi forte statutum aliquod obviaret, quod esset juramento firmatum, vel cui sed. Apost. confirmatio accessisset, hujusmodi clausula prohibitionis adjecta, ut si quicquam contra id fieret, non valeret: propter quod institutionem præfatam nullam fuisse dictus asseruit procurator, cum in Trecen. Ecclesia certus sit Præbendarum numerus, quem Capitulum, vel Legatus augmentare minime intendebat c, vel jus aliquod de novo creare. Unde dictum Cellerarium, ad restitutionem eorum, quæ ratione prædictæ institutionis tenebat, sententialiter duximus condemnandum, ei super Præbenda ipsa, vel ejus parte silentium imponentes: ita quod per hoc prædicto G. nullum præjudicium generetur: cum res inter alios acta regulariter aliis non obsistat.

(1 *In eos, qui contra venire præsumerent, excommunicationis sententia promulgata.*)

[2 *Verum dictus R. procurator tuus proposuit ex adverso, quod cum dictus Cellerarius præbendam suam in præfati Archiepiscopi Remen. manibus resignasset, ipse de medietate una dictum Cellerarium investivit.*]

CAP. XXVI.

De una præbenda vacante possunt fieri duæ, si ejus suppetant facultates, alias dividens integrare tenetur.

Idem. [*an. eod.*]

VAcante d quadam Præbenda in Ecclesia tua, duas ex ea constituens, ad illas de consensu e Capituli tui duos Canonicos assumpsisti: quorum altero viam universæ carnis ingresso, Præbendam, quam defunctus habuerat, quidam Clericus, nomine Hippolytus, fuit auctoritate sed. Apost. assecutus. Verum cum idem Hippolytus te super integritate Præbendæ per quasdam nostras literas inquietet, & alius idem jus adversus te se habere proponat, quid facere debeas, requisisti. Super quo sic duximus respondendum, quod cum Turonen. statuta concilii sectionem inhibeant Præbendarum, teneris utrique de his, quæ vacare f contigerit, integrare Præbendam, nisi rationabili causa de vacante Præbenda supradicta duæ fuerint constitutæ, ac tot sint utriusque proventus, quot per utramque sit utrique provisum in beneficio competenti.

CAP. XXVII.

Si Papa mandat Capitulo, ut aliquem in Canonicum recipiant, & Præbendam (si qua vacat) conferant, si de mandato scientes alii conferunt, coguntur primum recipere, & de reditibus Ecclesiæ loco beneficii providere, donec Præbendam habeat.

Idem *Vercellen. Episcopo.* (*an. eod.*)

DIlectus g filius G. Clericus nobis exposuit h conquerendo, quod cum pro eo ad Novarien. Capitulum

a C. 9. *eod. tit. in* 3. *compil. Hujus decret. decisionem accipere debemus secundum Conc. Trid. sess.* 21. *de reform. c.* 2. b *Latomen. alias Baton.* c *vid. l. qui mihi donatum per Bart. ff. de donat.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* e *resignaret.* f *beneficium.* g *tu quoque.*

a *Later. sub Alex. III. c.* 8. b *crearetur.* c *al. non intendebat.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil. & de materia, an ex causa rationabili possint fieri duæ, vide Dd. h. t. c. avaritiæ.* e *assensu.* f *contigerint.* g *C.* 4. *de concess. præb. in* 4. *comp.* h *proposuit.*

lum mandatum Apostolicum misissemus, ut eum in Canonicum reciperent, & in fratrem, Præbendam (si qua tunc *a* vacabat) conferentes eidem: (*& inf.* 1) Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod in Novarien. Ecclesia Præbenda vacaret, tempore, quo ejusdem Ecclesiæ Canonici nostras literas receperunt: cum eam alii in elusionem mandati nostri duxerint conferendam, eundem Clericum, si non habet *b* sufficiens beneficium Ecclesiasticum, in Canonicum recipi facias, & sibi de reditibus Ecclesiæ singulis annis assignari proventus, donec ei sit in beneficio præbendali provisum.

(1 *Ipsi non solum mandatum Apostolicum noluerunt adimplere, verum etiam præbendam vacantem, quam mandavimus illi conferri, alii præsumpserunt assignare. Unde petebat a nobis, ut quod de ipso inceperamus, exequi dignaremur. Magister autem G. G. Novarien. Ecclesiæ procurator proponebat econtra, quod cum in illa Ecclesia nulla vacaret Præbenda, prædictus Clericus ad Apost. sed. accedens falso in Ecclesia ipsa suggessit vacare præbendam, & ad suggestionem falsam per surreptionem suam literas impetrarat. Unde cum mendax precator carere debeat impetratis, penitus idem procurator ab impetitione ipsius Ecclesiam postulabat absolvi. Cum igitur coram dil. fil. G. S. GG. ad velum aureum Diac. Card. quem eisdem dedimus auditorem, super his diutius litigarent, & idem Card. quæ fuerant proposita, coram eo retulit diligenter.*

CAP. XXVIII.

Habens personatum, vel beneficium curatum, si secundo tale receperit, vacat primum: quod si retinere contenderit, etiam secundo privabitur. hoc primo. *Et is, ad quem spectat beneficii curati collatio, licite confert statim, cum institutus aliud recepit: & si intra sex menses non conferat, devolvitur ad alium collatio, & aliter ponitur.* hoc secundo. *Cum sublimibus vero, & literatis personis circa pluralitatem beneficiorum incompatibilium solus Papa dispensat.* hoc tertio. *Hoc dicit istud cap. utile, & famosum.*

Idem Innoc. III. *in Concilio generali* c (*an.* 1216.)

DE multa *d* providentia fuit in Lateran. Concilio *e* prohibitum, ut nullus diversas dignitates Ecclesiasticas, vel plures Ecclesias paræciales reciperet contra sacrorum canonum instituta, alioquin recipiens sic acceptum amitteret, & largiendi potestate conferens privaretur. Quia vero propter præsumptiones, & quorundam cupiditates, nullus hactenus aut rarus de prædicto statuto fructus provenit, nos evidentius, & expressius occurrere cupientes: Præsenti decreto statuimus, ut quicunque receperit aliquod beneficium curam habens animarum annexam, si prius tale beneficium habebat, eo sit ipso jure privatus: & si forte illud retinere contenderit, etiam alio spolietur. Is quoque, ad quem prioris spectat donatio, illud post receptionem alterius libere conferat, cui merito viderit conferendum: & si ultra sex menses conferre distulerit, non solum ad alios secundum Lateran. *f* Concilii statutum ejus collatio devolvatur, verum etiam tantum de suis cogatur proventibus in utilitatem Ecclesiæ, cujus est illud beneficium, assignare, quantum a tempore vacationis ipsius constiterit esse perceptum. Hoc idem & in personatibus esse decernimus observandum: addentes ut in eadem Ecclesia nullus plures dignitates, aut personatus habere præsumat, etiamsi curam non habeant animarum. Circa sublimes tamen, & literatas personas, quæ majoribus beneficiis sunt honorandæ, cum ratio postulaverit, per sedem Apost. poterit dispensari.

a *Vacaret.* b *habeat.* c *Concil. gener. Lat. sub Innocent. III. c.* 29. d C. 4. *eod. tit. in* 4. *comp.* e *Priore isto, quod factum est sub. Alex. III. c.* 13. *& cum hoc decreto convenit Concil. Trident. Sess.* 7. *de reform. c.* 2. *&* 4. *& sess.* 24. *de rescrip. c.* 17. f *sub Alex. III. c.* 8.

CAP. XXIX.

Concilium provinciale a beneficiorum collatione suspendit eos, qui post secundam correptionem indignis beneficia conferunt: providet etiam, quis interim beneficia conferat, & illam suspensionem relaxat solus Papa, vel solus Patriarcha.

Idem *in eodem* a (*an.* 1216.)

GRave *b* nimis est & absurdum, quod quidam Ecclesiarum Prælati, cum possint viros idoneos ad Ecclesiastica beneficia promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec literarum scientia suffragatur, carnalitatis sequentes affectum, non judicium rationis: unde quanta Ecclesiis damna proveniant, nemo sanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo *c* mederi, præcipimus, ut prætermissis indignis idoneos assumant, qui Deo, & Ecclesiis velint, & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali Concilio diligens inquisitio annuatim: ita, ut qui post primam, & secundam correctionem fuerit repertus *d* culpabilis, a beneficiis conferendis per ipsum concilium suspendatur, instituta in eodem concilio persona provida, & honesta, quæ suspensi suppleat defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipsum circa capitula, quæ in his deliquerint, observetur. Metropolitani vero delictum superioris judicio relinquatur, ex parte concilii nunciandum. Ut autem hæc salubris provisio pleniorem consequatur effectum, hujusmodi suspensionis sententia præter Romani Pontificis auctoritatem, aut proprii Patriarchæ, minime relaxetur, ut in hoc quoque quatuor patriarchales sedes specialiter honorentur. *e*

CAP. XXX.

Rector Ecclesiæ, non obstante consuetudine Episcopi, vel patroni, debet de reditibus Ecclesiæ sufficientem habere portionem. h. d. usque ad §. qui vero.

Idem *in eodem.* f (*an.* 1216.)

EXtirpandæ *g* consuetudinis vitium in quibusdam partibus inolevit, quod scilicet paræcialium Ecclesiarum patroni, & aliæ quædam personæ proventus ipsarum sibi penitus vindicantes, Presbyteris earum servitiis deputatis, relinquunt adeo exiguam portionem, quod ex ea nequeant *h* congrue sustentari: nam (ut pro certo didicimus) in quibusdam regionibus paræciales Presbyteri pro sua sustentatione non obtinent, nisi quartam quartæ, id est, sextam decimam decimarum. Unde fit, ut in his regionibus pene nullus inveniatur Sacerdos paræcialis, qui ullam, vel modicam habeat peritiam literarum. Cum igitur os *i* bovis ligari non debeat triturantis: sed qui altari servit, de altari vivere debeat: statuimus, ut (consuetudine qualibet Episcopi, vel patroni, seu cujuslibet alterius non obstante) portio Presbyteris ipsis sufficiens assignetur.

Privatus est paræciali Ecclesia Rector in ea non residens, nisi sit annexa Dignitati, vel Præbendæ, quo casu debet ibi habere perpetuum Vicarium. Et in fine prohibet in fraudem Rectoribus de ipsius proventibus pensionem in beneficium dari. h. d. *Vel sic: Non residens in Ecclesia paræciali, vel non ponens Vicarium, quando est annexa beneficio majori, privatus est ea.* h. d.

Qui vero paræcialem habet Ecclesiam, non per Vicarium, sed per seipsum illi deserviat in ordine, quem ipsius Ecclesiæ cura requirit, nisi forte Dignitati, vel Præbendæ paræ

a *Cap.* 30. b C. 5. *eod. tit. in* 3. *comp. Conc. Trid. Sess.* 7. *de reformat. c.* 3. c *In Cod. Barb. huic morbo adhibere medelam.* d *vid. l.* 3. *C. de Episc. aud. & l. servos. C. ad leg. Juliam. de vi public.* e *vid. Chass. in Catal. glor. mund. pag.* 4. *consil.* 9. f *cap.* 32. g C. 6. *eod. tit. in* 4. *comp. vid. Conc. Trid. sess.* 25. *in decr. de reform. c.* 9. §. *patroni autem beneficiorum.* h *nequeunt.* i *Deut.* 25.

parœcialis Ecclesia sit annexa: in quo casu concedimus, ut qui talem habet Præbendam, vel Dignitatem, cum oporteat eum in majori Ecclesia deservire, in ipsa parœciali Ecclesia idoneum, & perpetuum habeat Vicarium canonice institutum, qui (ut prædictum est) congruentem habeat de ipsius Ecclesiæ proventibus portionem: alioquin *a* illa se sciat auctoritate hujus decreti privatum, libere alii conferenda, qui velit, & possit, quod dictum est, adimplere. Illud *b* autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem de proventibus Ecclesiæ, quæ curam habere debet proprii Sacerdotis, pensionem alii quasi pro beneficio conferre præsumat.

CAP. XXXI.

Non debent Religiosi Ecclesias, vel decimas a Laicis sine Diœcesanorum consensu recipere: nec excommunicatos, vel interdictos ad divina admittere: in Ecclesiis quoque, quæ ad eos non pleno jure pertinent, instituere, vel destituere: sed præsentabunt Diœcesani ad eas viros idoneos.

Idem *in eodem*. c (*an.* 1216.)

IN Lateranensi *d* Concilio noscitur fuisse prohibitum, ne quilibet regulares Ecclesias, seu decimas sine Episcoporum consensu de manu Laici præsumant accipere, nec excommunicatos, vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad divina. Nos autem id fortius inhibentes, transgressores digna curavimus *e* animadversione punire, statuentes nihilominus, quatenus in Ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, juxta ejusdem Concilii statuta, Episcopis instituendos Presbyteros repræsentent, ut illis de plebis cura respondeant, ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem, institutos vero removere non audeant Episcopis inconsultis.

Sane adjicimus *f*, ut illos repræsentare procurent, quos vel conversatio notos reddit, vel commendat probabile testimonium Prælatorum.

CAP. XXXII.

Absens in Theologiæ studio fructus beneficiorum suorum percipit in absentia, sed quotidianas distributiones non.

Honorius III. *Abbati, & Priori sanctæ Genovefæ.*
(*an.* 1222.)

LIcet vobis *g* direxerimus scripta nostra, ut magistro N. *h* Eboracen. Archidiacono in sacra pagina cupienti studere, proventus suos Ecclesiasticos faceretis integre ministrari: Nolumus tamen, ut quotidianas distribntiones, quæ tantum residentibus in Ecclesiis, & his, qui intersunt horis canonicis, exhibentur, ei tribui faciatis.

CAP. XXXIII.

Propter paupertatem Præbendarum Ecclesiæ cathedralis possunt eis annecti capellæ, reservata ipsarum Presbyteris congrua portione.

Idem *Vesprimen.* i *Episcopo*. (*an.* 1222.)

EXposuisti κ nobis, quod Ecclesiæ tuæ Canonici, diminuta ipsorum provisione a tempore Concilii generalis, cum eis extunc non fuerint ad eorum sustentationem concessæ capellæ, sicut ante fieri consuevit, de reditibus Præbendarum suarum nequeunt *l* sustentari. [*& inf.* 1] Si evidens necessitas, vel utilitas exigat, Præbendas Ecclesiæ tuæ poteris de capellis in perpetuum annectendis eisdem (sicut discretione prævia expedire videris) augmentare, reservata tamen congrua capellarum Presbyteris portione.

[1 *Propter quod plures ipsorum eadem Ecclesia relicta in ejus servitio in Clericatus coguntur opprobrium aliorum se obsequiis mancipare. Unde humiliter supplicasti, ut de capellis eisdem provisionem eorundem ampliare ex nostra tibi permissione liceret. Quia vero per hoc statutis ejusdem Concilii derogaretur, quæ servare volumus inconcusse, te in hac parte nequivimus exaudire. Verum illorum paupertati paterno compatientes affectu, & tibi, prout exposcit tuæ devotionis meritum, gratiam facere cupientes, s. t. de qua plenam fiduciam obtinemus, p. auc. m. q.*]

CAP. XXXIV.

Licet Ecclesia ex donatione Laici beneficium conferat, tenet illius beneficii impetratio, de hoc mentione non habita.

Idem *Episcopo, & Priori, & Archidiacono Herforden.* a (*an.* 1222.)

III. DIlectus filius G. Clericus nobis proposuit *b*, quod cum Decano, & Capitulo Andegaven. preces direxerimus, & præcepta, ut ipsum, quam cito facultas se offerret, in Canonicum reciperent, & in fratrem, vobis super hoc executoribus sibi datis: quia Decani, & Capituli procurator excipiendo proposuit literas non valere, pro eo quod in eis mentio non fiebat, quod præfatus Decanus ex donatione Regis Præbendarum ejusdem Ecclesiæ collationem haberet: vos mandati nostri executores non esse, interloquendo dixistis: & sic duæ Præbendæ, quæ medio tempore vacaverunt, aliis sunt collatæ: [*& infra.* 1] Mandamus, quatenus occasione hujusmodi (quam reputamus frivolam) non obstante, mandatum nostrum exequi procuretis.

[1 *Et dictus Clericus occasione hujusmodi, quam vos maliose recepisse videmini, remansit hactenus sua provisione frustratus, propter quod idem nostram audientiam appellavit, appellationi cujus dicimini detulisse. Nolentes igitur, ut sæpe dictus Clericus sic frustratus a nobis, literarum nostrarum commodo ulterius suspendatur, vobis firmiter.*]

CAP. XXXV.

Pueri, & alias beneficiati non sunt idonei ad beneficia consequenda. h. d. inhærendo verbis literæ.

Gregorius IX. *Argentinen. Episc.* (*an.* 1232.)

SUper inordinata *c* ordinatione: [*& infra.*] Cum autem illi sint in Ecclesiis idonei reputandi, qui servire possunt, & volunt in ipsis: Consult. t. t. respond. quod pueri, & beneficiati, qui non possunt in eadem Ecclesia deservire, in ea non debent idonei reputari.

CAP. XXXVI.

Pro unius Præbendæ integratione, alia dividi non debet.

Idem *Archiepisc. & magistro R. Turonen.*

CUm causam, quæ inter Aurelianen. Episcopum, & I. de Blesis Canonicum sanctæ Crucis super integratione Præbendæ ipsius Canonici vertebatur, vobis duxerimus committendam: [*& infra.*] Consultationi tuæ t. respon. quod nostræ intentionis non extitit, ut pro integratione Præbendæ supradicti Canonici, Præbenda de novo aliqua scinderetur.

CAP. XXXVII.

Clerici ignobiles, & non eminentis scientiæ, propter hoc non debent a Præbendis repelli, etiam in Ecclesia, quæ tales admittere non consuevit.

Idem. (*an. eod.*)

VEnerabilis frater noster Portuen. Episcopus supplicavit *d*, ut cum quandam Præbendam, quæ in Argentinen. Ecclesia tamdiu vacaverat, quod donatio ejus erat ad

a *Ipse illa, &c.* b *vide Conc. Trid. Sess.* 24. *de reform. c.* 13. c C. 61. *& refertur in cap.* 7. *eod. tit. in* 4. *comp.* d *sub Alex. III. c.* 9. *cujus initium, Cum & plantare*, e *curabimus*. f *Conc. Trid. Sess.* 25. *de reform. c.* 9. g *vid. Conc. Trid. Sess.* 5. *de reform. c.* 5. *in fin. & Hor. Lucium, tract.* 98. *de priv. schol. privil.* h *B. Ebroycen.* i *Vesprinen. alias, Vespen. al. Vespertimien. al. Vespamensi. al. Vesprimicens.* κ *vide Concil. Trid. Sess.* 21. *de reform. c.* 5. *& Sess.* 24. *de reform. c.* 13. *&* 15. l *nequiverint*.

a *De Ber. al. Bech. In uno vet. Cod. Episcopo Pictaviensi, & Priori.* b *exposuit.* c *De ætate requisita vide Lapum alleg.* 36. *& Geminian. in c. indemnitatibus. de elect. in* 6. d *supplicavit nobis.*

ad sedem Apostolicam devoluta, I. Clerico contulerit, dum *a* in illis partibus legationis officio fungeretur, suam collationem benigno prosequeremur affectu. Verum procurator Argentini Capituli proposuit ex adverso, quod idem Capitulum, hoc audito, consuetudinem allegans antiquam inviolabiliter observatam, juxta quam nullum, nisi nobilem, & liberum, & ab utroque parente illustrem, honestæ conversationis, ac eminentis scientiæ, in suum consortium hactenus admiserant: ne contra hoc fieret (maxime cum nulla tunc Præbenda vacaret, antequam monitorias, vel executorias literas recepisset) ad sedem Apost. appellavit: [*& infra.*] Nos igitur attendentes, quod non generis *b*, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas, gratum Deo faciunt, & idoneum servitorem, ad cujus regimen non multos secundum carnem nobiles, & potentes elegit, sed ignobiles, ac pauperes: eo quod non est personarum acceptio apud ipsum *c*, & vix ad culmina dignitatum (nedum ad Præbendas) viri eminentis scientiæ valeant reperiri, exceptiones hujusmodi non duximus admittendas: [*& infra.*] Discretioni vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit prædictam Præbendam vacasse, quando ipsam dicto I. Episcopus contulit memoratus, ipsum ad eam recipi faciatis.

CAP. XXXVIII.

Si mandatur provideri in Ecclesia, non potest de Ecclesia provideri.

Idem. (*an.* 1232. *Roma in Hispaniam.*)

CUm *d* olim Priori sanctæ M. dederimus *e* in mandatis, ut G. *f* Diacono in aliqua Ecclesia civitatis, vel diœcesis Luc. auctoritate Apostolica provideret: idem præfatum Gu. *g* Ecclesiæ sancti Pe. de Vico Rectorem auctoritate hujusmodi nisus *h* est designare: in qua Rector ab ejusdem Ecclesiæ Clericis eligi consuevit, excommunicationis sententiam nihilominus proferens in rebelles. Cum igitur mandatum hujusmodi se ad talia non extendat, nec ad rectoriam, vel dignitatem nostra feratur *i* intentio: cum pro simplici beneficio jussio nostra manet κ: mandamus, quatenus tam institutionem hujusmodi, quam excommunicationis sententiam propter hoc latam denuncies non tenere.

TITULUS VI.

DE CLERICO ÆGROTANTE, VEL DEBILITATO.

CAP. I.

Clericus infirmus integre percipit fructus beneficii sui.

Gregorius *Candido Episcopo Urbevetan.* (*an.* 602. *Roma in Tusciam.*)

CUm percussio corporalis: [*& infra.*] F. tuam hortamur, quatenus latorem præsentium ad percipienda, quæ consueta sunt ab Ecclesia tua, ægritudo sua non debeat impedire: quia si alii ejus essent exemplo deterriti, forte non posset, qui militaret Ecclesiæ, inveniri: sed secundum ejus ordinem quæcunque ei, si sanus esset, poterant ministrari, de ipsa exiguitate, quæ Ecclesiæ potest accedere, fraternitas tua præbeat ægrotanti.

CAP. II.

Presbyter, cui medietas palmæ cum duobus digitis est abscissa, Missam non celebrat, sed cæteris sacerdotalibus fungi potest.

Eugenius e Papa. (*an.* 655.)

PResbyterum *m*, cujus duos digitos cum medietate palmæ a prædone abscissos significasti, Missam non permittimus celebrare: quia nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem *a* membri hoc fieri posse confidimus.

Ipsum autem cæteris officiis sacerdotalibus fungi minime prohibemus.

CAP. III.

Si rector Ecclesiæ sit leprosus, dandus est ei coadjutor.

Lucius III. [*an.* 1181.]

DE *b* Rectoribus Ecclesiarum lepræ macula usque adeo infectis, quod altari servire non possunt, nec sine magno scandalo eorum, qui sani sunt, Ecclesias ingredi: hoc volumus te tenere, quod eis dandus est coadjutor, qui curam habeat animarum, & de facultatibus Ecclesiæ ad sustentationem suam, congruam recipiat portionem.

CAP. IV.

Si Rector Ecclesiæ sit leprosus, ab administrationis officio removetur, sed de bonis Ecclesiæ sustentatur.

Clemens III. *c* [*an.* 1190.]

TUa *d* nos duxit Fr. consulendos: [*& infra.*] De Sacerdote, qui divino judicio lepræ morbo repercussus *e*, in parœciali Ecclesia prælationis officio fungitur: Dicimus, quod pro scandalo, & abominatione populi, ab administrationis debet officio removeri, ita quod juxta facultates Ecclesiæ sibi necessaria, quamdiu vixerit, ministrentur.

CAP. V.

Episcopo, qui propter morbum incurabilem pastorale officium exercere non potest, dandus est coadjutor.

Innocentius III. *Arelaten. Archiepiscopo.* [*an.* 1210.]

EX *f* parte tua fuit propositum, quod cum Aurasiensis *g* Episcopus gravi morbo, & incurabili fere per quadriennium laboravit, ita quod pastorale officium non potest ullatenus exercere, Princeps terræ illius, ac cives civitatis ejusdem a te postulant incessanter, ut ipsis (cum sis Metropolitanus eorum) studeas providere. Verum cum ipsum ad cessionem compellere non possis, nec debeas ullo modo, nec afflicto afflictio sit addenda, imo potius ipsius miseriæ miserendum *h*, eo quod *i* idem vir bonus extiterit, & Ecclesiam salubriter sibi commissam gubernaverit: nos volentes tam Episcopo, quam Ecclesiæ providere, mandamus, quatenus illi coadjutorem associes virum providum, & honestum, per quam tam Episcopo, quam populo utiliter consulatur.

CAP. XI.

Breve est, & non summatur.

Honorius III. *Episcopo Aversano.* [*an.* 1222.]

COnsulationibus: (*& infra.*) Archidiacono autem, quem morbo paralytico laborantem officium linguæ asseris amisisse, Coadjutor est merito adhibendus.

TITULUS VII.

DE INSTITUTIONIBUS.

CAP. I.

Numerus Clericorum debet institui in Ecclesiis collegiatis, secundum facultatem ipsarum.

Ex Concilio Arelatensi. κ (*an.* 811. *in Gallia.*)

NOn amplius suscipiantur in monasterio Monachorum, aut Clericorum, seu etiam puellarum, quam quot se regere de bonis Ecclesiæ absque penuria possint.

B b CAP.

a *Cum.* b *Rom.* 12. *Galat.* 2. *Eph.* 6. *Coloss.* 3. c *Deum.* d *Vide Oldrad. cons.* 306. e *dedimus, in antiq. f V. g V.* h *visus.* i, *perseratur.* κ *maneat.* l *Greg. sed in omnibus. manuscr. ut est impressum.* m *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 26. *c.* 15. *& Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *deformationem.* b *Post Con. Later. sub. Alexand. III. p.* 37. *c.* 4. *& c.* 3. *eod tit. in* 1. *compil.* c *In uno ita: Clemens III. Pictav. Episc.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *al. percussus al. respersus.* f *cap. unico eod. tit. in* 3. *compil.* g *Aren. al. Aurasicen. al. Auraicens.* h *miserandum* i *al. ita, eo quod ipse,* κ *Hæc est Synodus Arel.* 4. *sub. Carolo Magn. imp. & habetur hoc ibi c.* 8. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*

CAP. II.

Laici in Canonicos non possunt institui.

Eugenius. a [*an. 655. Romæ.*)

IN Ecclesia b vestra certum numerum Canonicorum [sicut nobis innotuit] communiter instituere curavistis : [*& infra.* 1] Cum Laici non debeant in Canonicorum numero computari, nec vos debeatis differre, quo minus statutum numerum de aliis Clericorum personis idoneis suppleatis : tales ad supplendum numerum invenire curetis, per quos Deo in divinis officiis per Ecclesiasticos ordines congrue serviatur.

[1 *Et institutionem vestram religione firmare juramenti. Unde quia illo numero successu temporis diminuto, in dubitationem deducitis, utrum ipsum de institutione Canonicorum supplere possitis, cum Laicis computatis, qui in Ecclesia vestra Canonicorum titulo numerantur, statutus numerus sit impletus, ut hæc ambiguitas a vestris cordibus auferatur, nobis videtur, quod*]

CAP. III.

Institutio beneficiorum spectat ad Episcopos, vel eorum Officiales.

Alexander III. *Cantuariens. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1180.)

EX c frequentibus querelis didicimus, in partibus vestris consuetudinem pravam a multis retro temporibus invaluisse, quod Clerici Ecclesiastica beneficia sine consensu d Episcopi diœces., vel Officialium suorum e (qui hoc de jure possunt) recipiunt, minus quam deceat cogitantes, quomodo id a Patrum sanctorum est institutionibus alienum, & Ecclesiasticæ contrarium honestati. Unde cum tu, Frater Archiepiscope, ex officio tibi commisso, tam iniquam consuetudinem de provincia tua velis (sicut debes) radicitus extirpare f, tam in illos, qui Ecclesiastica beneficia taliter occupata scienter detinent, quam in eos, qui de cætero occupare præsumpserint, excommunicationis sententiam protulisti. Nos itaque eandem sententiam ratam habentes, & eam auctoritate Apostolica confirmantes, mandamus, quatenus Clericos ipsos, qui ipsam sententiam incurrerint g, nisi congrue satisfecerint, absolvere minime præsumatis.

CAP. IV.

Ultra facultates non debet quis institui invitis Clericis Ecclesiæ.

Clemens III. *Clero Constantinopolitano.* [*an.* 1190.]

AUctoritate h Apost. sedis: (*& infra.*) Statuimus insuper, ut nullus in Ecclesiis vestris, ultra quam facultates earum sustineant i, vobis instituatur invitis.

CAP. V.

Cum in Ecclesiis oportet extraneos institui, non debent institui Clerici certæ originis tantum, sed undecunque sint, dum tamen sint idonei.

Innocentius III. κ *S. Marcelli, & S. Susannæ Cardin. Apost. sed. Legat.* (*an.* 1212. *Roma in Thraciam.*)

AD l decorem : [*& infra.* 1] Sicut nostris m auribus est suggestum, Constantinopolitanus Patriarcha aliarum nationum Clericos spernens, Venetos tantum in Constantinopolitanis Ecclesiis satagit collocare, non attendens, quod in omni n gente, qui facit justitiam, acceptus est Deo, nec sanctuarium Dei convenit jure hæreditario possideri. Quocirca mandamus, quatenus moneatis eundem, ut viros literatos o, & alias p idoneos, undecumque originem duxerint, in prædictis Ecclesiis, & maxime in majori, instituere non postponat, alioquin indignum se reddet, ut vos aliarum Clericos nationum ad ejus obedientiam compellatis. Nec a dissimulare potestis, quin hoc nostris auribus intimetis, ut ex hoc ipso, an verum sit, quod super hoc Venetis dicitur promisisse, conjicere valeamus.

(1 *Et commodum tam Ecclesiæ S. Sophiæ, quam aliarum Ecclesiarum, quæ sunt in urbe Constantinopolitana constructæ, noscitur pertinere, ut literati viri, & honestate morum perspicui, de quibuslibet mundi partibus venientes institui debeant in eisdem. Verum*)

CAP. VI.

Institutiones, & custodiæ possunt de jure speciali ad non Episcopum pertinere, & pendente lite cum diœcesano defenditur in possessione. h. d. *Vel sic: Si possidet jus instituendi is, ad quem de jure communi non spectat, pendente judicio proprietatis in possessione defenditur.*

Idem Helien. Episcopo, & Archidiac. Norvicen.

(*an.* 1212. *in Anglia.*)

CUm venissent b ad Apost. sed. Archidiaconus Richiemundiæ, & procuratores Eboracen. Archiepiscopi, ex parte Archiepiscopi fuit propositum, quod institutio personarum, & custodia Ecclesiarum vacantium ad eum in diœcesi sua spectat, tam de juridictione c communi, quam de consuetudine generali. Verum quidam prædecessores ipsius quibusdam Archidiac. Richemundiæ tam institutionem, quam custodiam personaliter commiserunt : [*& infra.* 1] Inter alia vero Archidiaconus ipse d respondit, e, quod Archiepiscopus tam institutiones, quam custodias, non personaliter Archidiacono, qui tunc erat, sed perpetuo de consensu Capituli Archidiaconatui reali concessione donavit. Cum autem Archidiaconatus ipse in continua possessione tam istarum, quam aliarum libertatum multorum Archiepiscoporum, & Archidiaconorum temporibus extitisset, & Archiepiscopus sine conditione f qualibet concessisset ipsum eidem, post concessionem asseruit, quod ipsum concesserat, institutionibus, & custodiis vacantium Ecclesiarum exceptis. Ipse g vero timens, ne si negaret expresse, cum nondum esset Archidiaconatus h possessionem adeptus, vel impediretur i penitus factum ejus, vel diutius differretur : respondit, quod non solum de illo, sed de omnibus reditibus suis faceret, quod sibi placeret: (*& infra.* 2) Nos igitur interlocuti fuimus, Archidiaconum esse in plena libertatum ejusdem Archidiaconatus possessione tuendum, donec probatum legitime fuerit ex adverso, libertates κ ipsas Archidiaconis ab Archiepiscopis personaliter fuisse concessas: cum in hoc casu tam ante, quam post, & in ipsa etiam concessione Archiepiscopus eas l retinere potuerit licite tanquam suas, vel donec legitime probatum fuerit, easdem libertates Archidiaconum abjurasse. Sed in hoc casu, si concessio illa fuerit realis, Archiepiscopo nihil juris, vel utilitatis accederet, quia nos vel ad petitionem Eboracen. Ecclesiæ, vel per nos ipsos super hoc Archidiaconatui consulemus. Si ergo alterutrum ipsorum fuerit legitime approbatum, Archidiacono super libertatibus ipsis: si neutrum, Archiepiscopo silentium imponatur.

(1 *Eas sibi aliorum tempore retinentes, & libere, sicut spectabat ad eos, utentes eisdem. Itaque Archiepiscopus, qui Ebor. Ecclesiæ modo præest, VV. de Chivilli quondam Archid. Richem. illas ad preces inclytæ recordat. R. Regis Anglorum de gratia speciali concessit, & eo in Episcopum post electo sibi retinuit tanquam suas. Ad hoc autem Archid. Richem. respondit,* quod

a *In aliquot manuscr. ita: Eugenius Papa.* b *Cap. 3. eod. tit. in 2. comp. Recte autem Contius addit hic omissa a Raymundo ex antiq. comp.* c *Post Conc. Lat. p. 28. c. 11. & Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* d *assensu, in antiq.* e *ipsorum.* f *Vid. l. omnes. C. de dec. l. 10.* g *incurrerunt.* h *Cap. 1. tit. de jud. in 2. comp.* i *sufficiant.* κ *D. sancti Marcelli: & unus vetus ita: P. sancti Marcelli, & B. sanctæ &c.* l *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* m *al. ita, sicut nostris est auribus intimatum.* n *Actor. 10.* o *Literati ita debent recipi in Canonicos sicut nobiles, ut not. in l. societatem. in gloss. ff. pro socio.* p *& alios.*

a *al. ita, nec vos.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *In omnib. antiq. tam de jure.* d *ille.* e *al. ita respondit, dicens.* f *contradictione.* g *idem vero.* h *Archidiaconus.* i *impediret.* κ *easdem libertates.* l *ipsas.*

quod cum inclytæ recordationis primus H. Rex Angliæ apud Carleolum sedem Episcopalem vellet de novo creari, quia ex hoc Archid. Richem. lædebatur: Rex ipse a bo. mem. T. Archiepiscopo Eboracen. humiliter postulavit, ut in recompensationem cujusdam partis, quæ subtrahebatur Archidiaconatui memorato, ei prædictas concederet dignitates. Archiepiscopus autem annuit dignitates precibus postulantis.)

(2 Super hoc autem pars replicavit adversa, quod si renunciatio, vel abjuratio Archidiaconatui non noceret, per hoc tamen esset Archidiacono repetendi facultas adempta: sed Archidiaconus libertates illas se non repetere dicebat, cum eis libere, sicut prius, quando iter arripuit veniendi ad sed. Apostol. uteretur, & earum possessione gauderet. Sed & contra hoc iterum replicabatur, quod idem Archidiaconus in quadam Ecclesia sui Archidiaconatus non per Archiepiscopum institui postulasset, sed talis institutio pertinebat ad ipsum, etsi ipse tunc ipsarum libertatum possessione gauderet: ad quod Archiepiscopus ipse respondit, quod per Archiepiscopum non institui, sed confirmari potius postulavit, licet quod se ipsum institueret, incongruum videretur.

CAP. VII.

Is, ad quem spectat collatio dignitatum, seipsum instituere non potest.

Idem *Episcopo Trecen. & Archidiac. Parisiensi. (an.1212.)*

CUm *c* ad nostram: [*& infra.*] Illud autem nolumus vos ignorare, quod postquam M. fuit Abbas effectus *b*, custodiam de jure non potuit obtinere: quia cum ratione Abbatiæ ad ipsum pertineat donatio tam custodiæ, quam aliarum dignitatum, ac etiam præbendarum, in Ecclesia Patranen. custodiam ipsam recipere non potuit a seipso: cum inter dantem, & accipientem debeat esse distinctio personalis: sed nec ab alio, cum jus conferendi alius non haberet.

TITULUS VIII. DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

CAP. I.

Institutus scienter in beneficium viventis est deponendus.

Gelasius *c* Papa *ad Rom.* [*an.* 495.]

QUi *d* in vivorum Sacerdotum loco ponuntur, hoc ipso sunt ab Ecclesiastica communione pellendi, quo se passi sunt successores vivis Sacerdotibus adhiberi.

CAP. II.

Beneficia non vacantia concedi, vel promitti non debent: & cum vacaverint, concedi debent intra sex menses: quibus elapsis de Episcopo ad Capitulum, & econtra, demum ad proximum superiorem devolvitur collatio.

Ex Concilio Lateran. e [*an.* 1179.]

NUlla *f* Ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia, vel Ecclesiæ tribuantur alicui, seu promittantur, antequam vacent, ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum, & beneficium se crediderit successurum. Cum enim in ipsis etiam legibus Gentilium inveniatur inhibitum, turpe est, & divini plenum animadversione judicii, si locum in Ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam ipsi etiam Gentiles condemnare curarunt. Cum vero Præbendas Ecclesiasticas, seu quælibet officia in aliqua Ecclesia vacare contigerit, non diu maneant in suspenso, sed intra sex menses personis, quæ digne administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus, ubi ad eum spectat *a*, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur *b*. Quod si ad Capitulum pertinuerit, & intra præscriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus secundum Deum hoc cum religiosorum virorum consilio exequatur. Vel si omnes forte neglexerint, Metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorum contradictione disponat.

CAP. III.

Beneficia vacantia conferuntur non obstante appellatione illorum, quibus promissa fuerant, antequam vacarent.

Alexander III. *Eboracen. Archiep.* (*an.* 1180.)

REIatum *c* est auribus nostris: [*& infra.*] Consultationi tuæ taliter respond. quod cum in Lateranensi Concilio promissiones factæ de Ecclesiis non vacantibus sint cassatæ: prætextu appellationis eorum, qui dictis promissionibus innituntur, omitti non debet, quin Ecclesiæ, cum vacaverint, de personis idoneis ordinentur.

CAP. IV.

Si scribitur ei, ad quem spectat collatio, dato executore ad providendum, per præsentationem literarum collatori factam, afficitur Præbenda: ita quod collatio alteri facta non tenet. h. d. secundum verum intellectum. vid. cap. si capitulo eod. tit. in 6.

Innocentius III. *Præposito, & Capitulo Cameracen.* (*an.* 1212.)

PRoposuit *d* nobis T. Presbyter, quod cum C. Papa præd. noster pro receptione ipsius in fratrem, & assignatione præbendæ ad donationem vestram spectantis in Ecclesia vestra proximo vacatura mandatum Apostolicum vobis destinasset, Decano Remensi executore concesso, Decanus ipse vos contumaces inveniens, ipsum de præbenda primo vacatura in Ecclesia vestra, quæ ad donationem Capituli pertinet, auctoritate Apostolica investivit: [*& infra.* 1] Sed cum Præbenda, quæ ad donationem vestram spectabat, in Ecclesia Cameracen. vacasset, eam alii assignastis: [*& inf.* 2] Idem autem prædecessor noster quod ab eodem Decano factum fuerat, ratum volens haberi, collationem Præbendæ factam a vobis penitus irritavit, & eum de ipsa per annulum investivit. Licet autem intentionis nostræ non sit, investituras de vacaturis factas contra canonum instituta ratas habere, qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare *e*: attendentes tamen, quod idem Presbyter non de vacatura, sed de vacante per præd. nost. fuit investitus, utpote quæ post cassationem concessionis a vobis factæ intelligebatur vacare: mandamus, quatenus amoto ab ea Præbenda quolibet detentore, eam ipsi cum plenitudine honoris canonici assignetis.

(1 Sed cum ipse Decanus morte præventus in negotio ipso ulterius non potuisset procedere.)

[2 Cum autem propter hoc idem Presbyter ad ejusdem prædecess. nostri præsentiam accessisset, sicut ex literis ejus nobis innotuit.

CAP. V.

Semestre ad eligendum, seu conferendum a jure præfixum non currit legitime impedito, nec incipit currere, nisi a die notitiæ vacationis. h. d. & est textus multum allegabilis, & quotidianus.

Idem *P. S. Mariæ in via lata Diac. Card. Apost. sed. Legato.* (*an.* 1210. *Romæ.*)

 Quia

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *institutus.* c *in uno vetusto nulla est inscriptio.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. & Cap.* 2. *de ætate, & qualit. in* 1. *comp.* e *sub Alex. III. c.* 8. f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & concord. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 19. *ubi hoc decretum roboratur, & c. detestanda. eod. tit. l.* 6.

a *In Cod. Barb. ita: ubi ad eum spectat collatio.* b *ordinentur.* c *Cap.* 39. *eod. tit. de appell. in* 3. *compil. & post Conc. Lat. par.* 47. *c.* 7. *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil. & vid. Fridericum cons.* 299. e *De hoc articulo vid. Felinum in c. postulasti. infr. De rescript. vers. quartus casus. Adde notas hujus loci, quibus declaratur, glossa in verbo, dispensare.*

QUia *a* diversitatem corporum diversitas sæpe sequitur animorum: [*& infra*. 1] Conquerebatur inter cætera Eboracen. Archiepiscopus, quod cum ad eum in Ecclesia Eboracen. & aliis suis Ecclesiis collatio pertineat Præbendarum, tempore suspensionis ipsius, & postmodum etiam quidam præter ejus auctoritatem se intruserunt *b* in ipsas: [*& inf*. 2] Mandamus, quatenus eos, qui Præbendas, vel Dignitates Ecclesiæ Eboracen. vel aliarum ad donationem ejus spectantes, præter auctoritatem acceperunt *c* ipsius, ad eas resignandas monitione præmissa per excommunicationis sententiam, & subtractionem aliorum beneficiorum, non obstante confirmatione a sede Apost. obtenta sub forma communi, quæ confirmat beneficia, & Præbendas, sicut juste & pacifice possidentur, appell. rem. compellas: nisi forte aliqui ea, vel speciali mandato Apost. sed. vel auctoritate Lateranen. Concilii ab Eboracen. Capitulo sint adepti: sic tamen, ut tempus suspensionis in sex mensibus nullatenus computetur: cum illa Lateranen. Concilii constitutio contra negligentes tantum fuerit promulgata: & *d* tunc si voluerit, non tamen valuerit Archiepiscopus ipse in conferendis Præbendis uti propria potestate: a qua etsi fuerit *e* sua culpa suspensus, non tamen ad ipsum Capitulum ex illa culpa Præbendarum erat donatio devoluta: sed ad illum tempore suspensionis illius *f*, Præbendarum donatio pertinebat, qui præter ejus desidiam, & negligentiam poterat Præbendas donare *g*. Tempus etiam, quo ad Apost. sed. accessit, & apud illam permansit, vel recessit ab illa, intra sex menses nullatenus computetur. Semestre autem tempus non a tempore vacationis Præbendarum, sed notitiæ ipsius potius volumus computari.

[1 *Ne plenitudo Ecclesiasticæ jurisdictionis in plures dispensata vilesceret, sed in uno potius collata vigeret, Apost. sed. Dominus in B. Petro universarum Ecclesiarum, & cunctorum Christi fidelium magisterium contulit, & primatum: quæ retenta sibi plenitudine potestatis ad implendum laudabilius officium pastorale, quod in omnibus jam constituit eam debitricem, multos in partem solicitudinis evocavit, sic suum dispensans onus, & honorem in alios, ut nihil suo juri subtraheret, nec jurisdictionem suam in aliquo minoraret. Cum autem ex susceptæ auctoritatis officio tam singulis, quam singulorum mater justa petentibus justitiam nec possit, nec debeat denegare, cum justitia, & judicium sit præparatio sedis ejus: nos, qui ad ejus regimen sumus, licet immeriti, vel insufficientes assumpti, fratribus, & Coepiscopis nostris ad nos clamantibus non possumus in justitia non adesse, aut quod juste postulaverint, non audire: ne si forte circa exhibendam eis justitiam fuerimus inventi remissi, ipsi quoque negligentes inveniatur in reddendis vicibus subditorum, & commissam nostræ solicitudinis partem minus laudabiliter exequantur, si forte, quod absit, nos viderint, vel declinare a jure, vel non audire justitiam postulantes. Hac autem ratione diligenter inducti, venientem ad Apost. sed. ven. f. n. Eboracen. Archiepiscopum benigne recepimus, & multiplices curavimus ejus querelas audire.*]

[2. *Et in hoc, & in aliis juri ejus non modicum derogaverunt, quidam etiam in quasdam Abbatias diœc. Eboracen. post interpositam ad nos appellationem irrepserant, qui ab eo nec confirmationis munus, nec benedictionis gratiam postulaverunt. Volentes igitur eidem Archiepiscopo per tuæ solicitudinis industriam provideri, dis. v. per Apost. sed. de frat. nost. cons.*]

CAP. VI.

Non valent literæ ad beneficium impetratæ, quæ de alterius colorata facti possessione non faciunt mentionem. hoc dicit, secundum verum, & communem intellectum. Et est textus multum allegabilis, & habet materiam quotidianam. Et fuit decisio multum subtilis.

Idem *Basiliensi a Episc. & Abbati S. Mariæ.*
(*an. 1216. Romæ in Rauricam.*)

CUm *b* nostris fuerit olim auribus intimatum, quod Præpositura Ecclesiæ Lausanen. tempore tanto vacasset, ut secundum statuta Lateran. Concil. ad nos esset ejusdem donatio devoluta: Episcopo, & Canonicis Lausan. mandavimus, ut Præposituram ipsam Thesaurario Lausan. conferrent, quibusdam super hoc executoribus deputatis: [*& inf*.] Verum præfati Episcopus, & Canonici literis receptis Præposituram prædictam non vacare dixerunt, quia licet ille, qui Præpositus fuerat, in Episcopum fuisset assumptus, ad ipsam tamen præposituram post consecrationem suam denuo fuerat ab ipsis Canonicis electus, & eam sicut antea possidebat. Quod dicti executores dicentes contrarium esse juri, ipsam Præposituram de jure vacantem auct. Apost. præfato Thesaurario assignarunt: (*& infra*. 1) Auditor igitur super hoc datus a nobis de mandato nostro decrevit, ut quod a memoratis executoribus factum fuerat obtentu literarum nostrarum, eo quod per falsi suggestionem, & veri suppressionem fuerant impetratæ, cum Præpositura illa non vacaret de facto, quia talis possessio plus habet facti, quam juris, haberetur irritum, & inane. Nos vero sententiam ejusdem ratam habentes, mandamus, quatenus nisi prædictus Episcopus sufficienter ostenderit, quod vel ex indulgentia sed. Apost. speciali, vel ex alia justa causa, & necessaria sibi post consecrationem suam Præpositura concessa fuerit memorata, ipsum ad resignationem ipsius (si sponte noluerit) compellatis. Deinde Lausan. Capitulum ad conferendam eam Thesaurario supradicto diligentius inducere procuretis.

[1 *In cujus præsentia, cum prædicta, & alia fuissent per nuncium Subdiaconi nostri relata, nuncius partis adversæ proposuit, quod postquam dominus suus Sedun. Episcopus, qui Præpositus fuerat Lausanen. fuit in Episcopum consecratus, Lausan. Capitulum ei Præposituram illam iterum concessit habendam, in hoc utilitatem Ecclesiæ suæ, necnon & antiquam consuetudinem attendentes. Episcopus Lausanen. videns eum plurimum utilem, & necessarium Ecclesiæ suæ, quod a Canonicis suis factum fuerat, super hoc approbavit: cui tanquam Præposito a Canonicis, etiam Thesaurario est honor impensus. Memoratus vero Thesaurarius postmodum ad Ecclesiam Rom. accedens, & supprimens omnia, quæ tam fuerant ab Episcopo, quam a Canonicis acta, nobis Præposituram illam vacare suggessit, quare super assignanda Præpositura sibi literas impetravit a nobis, quas nullis ex causis proponebat esse per veri suppressionem, & falsi suggestionem obtentas: nuncius pro parte d. sui Sedunen. utilitatem, necessitatem, consuetudinem allegans, quæ Thesaurarius suppresserat. Econtra vero partis adversæ nuncius proponebat, & rationibus multis Præposituram illam vacare monstrabat, & va antem Thesaurario Lausan. auct. superioris, ad quem fuerat secundum statuta Concil. Lateran. donatio devoluta, concessam: ratione insuper multiplici monstrare conabatur, quod dictus Sedun. Episcopus ad Præposituram Lausan. a qua fuerat ad regimen Episcopatus assumptus, post consecrationem suam minime eligi potuisset, cum super hoc ei sacrorum canonum instituta repugnent. Dicebat etiam Præposituram illam alia ratione vacare, eo quod illi, quorum erat donatio, eam assumpto in Episcopum concedere præsumpserunt, cum secundum statuta Concilii prædicti, qui receperit, debeat, quod contra sacros canones accepit, amittere: & qui dedit, largiendi potestate privari. Ostendebat etiam multis assertionibus, quod pro ipso Sedun. Episcopo utilitas, consuetudo, & necessitas, quas nuncius ejus in causæ suæ subsidium allegabat, minime faciebant: cum hæc potius mendicata suffragia, quam suæ causæ vera subsidia videantur: unde nuncius ejus petebat, ut quod a supradictis Judicibus factum fuerat obtentu*

a Cap. 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *hinc disces, quis dicatur intrusus: de quo vide Calderinum cons.* 7. *tit. de verb. sign.* c *receperint.* d Codex Barbatiæ ita, *& tunc si voluit, non tamen valuit, &c.* e *fuit.* f *ipsius.* g *vid. l. pupillus. ff. de privil. cred. & l. gravi. ff. de his, qui not. infam.*

a *al. ita: Basil. Episc. al. ita: Basilien. & Belicen. Episc. & Abb. &c.* b Cap. 4. *eod. tit. in* 3. *compil.*

obtentu literarum noſtrarum dignaremur auct. Apoſt. confirmare, & ab ipſa Præpoſitura d. Selunen. Epiſcopum amovere.]

CAP. VII.

Ubi conſtat beneficium collatum per habentem poteſtatem, per exceptionem abjurationis, & renunciationis, non debet poſſeſſio retardari.

Idem *Archid.* a *Richemundiæ.* (*an.* 1210.)

POſt *b* electionem, & confirmationem Epiſcopi Elien. vacante Archidiaconatu Richemundiæ, quem tenuerat, Eboracen. Archiepiſcopus eum tibi propria liberalitate conceſſit, dans Eboracen. Capitulo in mandatis, ut te in Archidiaconum recipere procurarent: cujus noluerunt mandato parere, quia prædeceſſor noſt. inter alia, quæ Decano, & Capitulo Eboracen. ſuo privilegio noſcitur indulſiſſe, ordinationem Canonicorum, ſeu perſonarum liberam eſſe decrevit, ut videlicet idonea, & honeſta perſona, cui Archiepiſcopus vacantem in Eccleſia Eboracen. Præbendam, vel Dignitatem duxerit *c* conferendam, ſecundum antiquam ipſius Eccleſiæ conſuetudinem, præſentaretur Decano, & Capitulo ſupradictis: [*& inf.*] Si quis *d* contra conſuetudinem hujuſmodi in Eccleſia ipſa eſſet per aliquem introductus, nec pro perſona, nec pro Canonico haberetur. Quod ſi Archiepiſcopus intra terminum Lateran. *e* Concil. ſecundum formam præſcriptam perſonæ idoneæ non conferret, liceret Decano, & Capitulo auctor. Apoſtol. juxta ejuſdem Concilii ſtatuta conferre. Cum igitur in literis Archiepiſcopi directis Capitulo, de Decano mentio nullatenus haberetur per cujus manum debebas in Capitulo inveſtiri, ejus mandato extitit contradictum: [*& inf.*] Ipſius igitur inſtitutione propter præmiſſas rationes a Capitulo reprobata, ipſi intelligentes Arhidiaconatus donationem ad eos, tam auctor. Lateranen. Concilii, quam indulti ſibi privilegii devolutam, R. de ſancto Cadmundo *f* illum unanimiter contulerunt, inveſtientes eundem de ipſo, & ſolenniter inſtallantes. Proceſſu vero temporis præfatus Archiepiſcopus poſt reſignationem, & abjurationem a te factam, & receptam ab ipſo, eidem R. Archidiaconatum contulit antedictum: qui Archidiaconatum ipſum, tam ratione primæ, quam ſecundæ conceſſionis ſibi aſſignatum, per ſedem Apoſtolicam petiit confirmari: [*& inf.* 1] Quoniam conſtitit nobis Archidiaconatum prædictum tibi per Eboracen. Archiepiſcopum primitus fuiſſe conceſſum, & quod inſtitutione facta per ipſum, ſecundum juris ordinem minime reprobata, Archidiaconatus non vacans non potuit, nec debuit in alium rite transferri: memorato R. qui contra juſtitiæ regulam in Archidiaconatum alterius provehi ſe conſenſit, ſuper eo duximus ſilentium imponendum, ſententialiter decernentes, ut inſtitutio facta per Archiepiſcopum de te ſortiatur effectum. Exinde *g* ſi ſuper renunciatione, vel abjuratione, vel aliquo præmiſſorum aliquis, qui velit, & valeat, adverſus te quicquam duxerit proponendum, ordine poterit judicario experiri.

[1 *Ad cujus objectiones ex ordine taliter reſpondebas, quod licet Decani mentio in literis Archiepiſcopi directis Capitulo expreſſe facta non eſſet, non tamen ob hoc excluſus videri poterat, vel debebat. Adjeciſti præterea, quod ſi etiam ea feciſſes, per adverſarium tamen tuum tibi objici non poterant cum effectu, cui potius quod ſuper ipſo Archidiaconatu eſſet ſilentium imponendum, & approbata inſtitutione tua tibi reſtitutio facienda, ex confeſſione partis adverſæ, judicio facta, & ſæpius repetita, oſtendere nitebaris: ipſe namque R. interrogatus in jure, ex quo tempore Archidiaconatus Richemundiæ ſibi per Capitulum fuerit aſſignatus, reſpondit, quod circa Feſtum Aſcenſionis proximum triennium compleretur. Cum igitur ex data literarum noſtrarum conſtaret, Archiepiſcopum apud ſed. Apoſtol. conſtitutum, & in eis per nos antiquum jus fuerit declaratum, ut tempus, quo ad Apoſtolicam ſedem acceſſit, apud illam permanſit, vel receſſit ab ipſa, non eſſet infra tempus ſex menſium computandum: liquido conſtare dicebat, tempus illud Archiepiſcopo minime concurriſſe, ſed ſi etiam quadrennium effluxiſſet, ſicut etiam prioris reſponſi. Sed pœnitens ultimo propoſuit pars adverſa, quod ex parte tua de jure fieri dicebatur, cum etiam tunc arripuiſſet iter ad ſed. Apoſtol. veniendi, licet illud non fuerit continue proſecutus, impedimentis multiplicibus retardatus, interpretatio reſcripti noſtri ad tempus etiam hujus pertinebat, cui poſtea præſcriptio nocere non poterat in exilio conſtituto.*]

CAP. VIII.

Recepto in Canonicum tenetur Capitulum providere, quam cito facultas ſe obtulerit.

Idem *C. Canonico Tridentino.* a (*an.* 1212.)

CUm ſuper *b* quæſtione Triden. *c* Præbendæ: [*& inf.* 1] Cum autem conſtet te in Canonicum Trid. *d* Eccleſiæ fuiſſe receptum, licet receptionem tuam factam contra Lateran. *e* Concil. pars adverſa proponat, quia tamen probatum non extitit, nec ipſi Canonici videbantur tibi hoc opponere poſſe de jure, qui ſe fatentur te contra ſtatuta præfati Concilii recepiſſe: ſententialiter decernimus, ut tibi, quam cito ſe facultas obtulerit, præbendale beneficium in Triden. *f* Eccleſia conferatur: cum ex quo receptus es in Canonicum, non debeas carere Præbenda.

[1 *Quæ vertebatur inter te, & Epiſcopum, & Canonicos Triden. tu, & procuratores partis alterius in noſtra eſſetis præſentia conſtituti, vobis H. Cardin. dedimus auditorem, coram quo pro te fuit allegatum, quod cum bon. m. O. Triden. Epiſcopus patruus tuus ab Apoſtolica ſede reverſus, Triden. Canonicos rogaviſſet, ut te reciperent in Canonicum, ipſi te receperunt, nulla primæ vel ſecundæ habita mentione, qui ab illo tempore uſque nunc locum in choro, & capitulo habuiſti, & domos in ipſa Canonica tibi aſſignatas poſſediſti. Procuratores vero partis alterius reſpondebant, quod cum in Triden. Eccleſ. certus ſit Canonicorum numerus, nos ei mandavimus, ut R. Subdiaconum in Canonicum reciperent.*]

CAP. IX.

Si habens Præbendam, in eadem Eccleſia recipit Dignitatem cum Præbenda, vel aliam Præbendam, vacat prima: & quamvis a ſuperiore ſibi confirmetur, tamen valet impetratio per alium facta de ipſa, etiam tacito de poſſeſſione alterius, quæ colorata non eſt. h. d. ſecundum verum intellectum. Panor.

Idem *Epiſcopo, & Magiſtro P. Canonico Hildeſen.* (*an.* 1210.)

LIteras *g* veſtras accepimus, quod cum pro D. Clerico vobis ſcripſerimus, ut eum de Præbenda vacante ſancti Uniſcardi Bremen. quam dicebat ad donationem noſtram fuiſſe juxta Lateranen. Concilii ſtatuta devolutam, curaretis auctor. Apoſtol. inveſtire: [*& infra.* 1] De facto fuit propoſitum coram nobis *h*, quod H. Præpoſitus, quondam ſimplex Canonicus ejuſdem Eccleſiæ, de ipſa *i* in majori Eccleſia in Canonicum eſt electus, & poſtmodum anni ſpatio evoluto, in ipſa Eccleſia ſancti Uniſcardi in Præpoſitum eſt aſſumptus, priorem Præbendam nihilominus retinens, quam in ipſa Eccleſia tunc habebat: [*& infra.* 2] Sed Præpoſitus allegabat econtra, quod erat ex conſuetudine generali, quod unus in eadem Eccleſia plures haberet Præbendas, & cum Archiepiſcopus Bremen. Præpoſitum ipſum de Præpoſitura in plena Synodo inveſtiret, tam Præpoſituram illam, quam Præbendam ei de communi *k* Canonicorum confirmavit aſſenſu: (*& infra.* 3) Unde cum vobis dubium videretur, utrum cum aliquis de una Præbenda eligitur ad

a In antiq. *Magiſtro H. Archidiac.* b Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. *ducere* t. d In multis antiq. ita: *& ſi quis.* e ſub Alex. III. c. 8. Eamu ndo. g al. ita: Exinde vero.

a Tridonen. al. ita: *de Canonicis Tridonen.* b Cap. 5. eod. tit. in 3. comp. c Tridonen. d Tridon. e *Alias ita: Lateran. Conc. ſtatuta.* f Tridon. g Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. h *vobis, legitur in antiq. & ita etiam habetur in antiq. compil.* i In omnibus antiq. ita: *de ipſa in majoris Eccleſiæ canonicum eſt electus.* k *dictio,* communi, deeſt in recentiorib. quam habent veteres ut plurimum.

ad aliam, statim prior vacare incipiat, an per sententiam debeat adjudicari a eidem, an propter confirmationem hujusmodi, quæ superius est expressa, Præbenda illa dici debeat non vacare: nos consulere voluistis. Cum igitur si ita est, Præbenda illa etsi non de facto, de jure tamen vacare noscatur: mandamus, quatenus dictum Præpositum, ut illam sine difficultate resignet, appell. rem. cogatis: quam, cum de facto vacaverit, Clerico memorato conferre curetis.

(1 Si Canonici, quibus super hoc scribebamus, id exequi non curarent, Herberto Præposito, & quibusdem Canonicis ipsius Ecclesiæ cum ipso D. & Magistro H. Canonico ipsius loci in nostra propter hoc præsentia constitutus sic fuit.)

[2 Et super hoc partes consentiebant: fuit etiam ab una parte propositum, quod ipse Præpositus præter præbendam illam aliam præbendam habebat Præposituræ connexam, quam inficiatus est esse Præbendam. Præterea fuit allegatum de jure, quod ex quo idem præpositus de minori Ecclesia vocatus fuerat ad majorem, prima præbenda de jure inceperat vacare juxta canonum instituta; deinde fuit ex parte Clerici allegatum, primam fuisse ordinationem ejusdem Ecclesiæ, ut in ea tredecim essent personæ, Præpositus scilicet cum duodecim fratribus, quæ ordinatio nullatenus servaretur, nisi diceretur illa Præbenda vacare.)

(3 Eos, qui super hoc inquietarent eundem, vinculo excommunicationis astringens. Unde objiciebatur Clerico memorato, quod propter hoc sententiam excommunicationis incurrisset, sed ipse talem confirmationem intervenisse negabat, quæ etiam si intervenit, asserebat etiam non tenere de jure.)

CAP. X.

In Ecclesiis non numeratis vacatio Præbendarum, seu Canonicatuum possibilis non est: nec fit ibi devolutio ad superiorem ex negligentia semestri in non providendo Ecclesiæ de ministris. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Episc. & Archipresbytero Papien. [an. 1210.]*

EX parte *b* Hastenen. Ecclesiæ nostris est auribus intimatum, quod cum quædam Præbendæ in ipsa per quatuor annos, & amplius vacavissent, Hastenen. Episcopus quosdam ibidem instituit *c*, credens sibi hoc ex Lateran. Concilio licere. Instituti autem scientes, non esse firmam institutionem hujusmodi, ad Mediolanen. Archiepiscopum recurrerunt: qui eosdem in Canonicos Hastenen. Ecclesiæ ordinavit, & in corporalem possessionem Præbendarum induxit, Capitulo ejusdem Ecclesiæ præbente assensum *d*, tribus tantum exceptis, qui se institutioni hujusmodi opponere curaverunt: (*& infra.* 1) Tandem utraque pars concorditer est confessa, quod in prædicta Ecclesia non erant distinctæ Præbendæ, nec Canonicorum numerus erat certus.

Nos igitur intelleximus evidenter, statutum Lateran. *e* Concilii de beneficiis ultra sex menses vacantibus locum in hoc articulo nullatenus habuisse, etsi forte Hastenen. Ecclesia Canonicorum pateretur defectum. Unde institutio per Archiepiscopum, vel Episcopum facta, occasione Concilii memorati, carere debet robore firmitatis. Quia vero totum Capitulum, tribus exceptis, prædictorum receptionem affectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile contra ipsos objectum est, & ostensum: mandamus, quatenus si Hasten. Ecclesiæ suppetant facultates, secundum consuetudinem hactenus observatam, prædictos Clericos pro Canonicis faciatis haberi.

[Tres illi dicebant electionem debere cassari, quia nec Episcopus, nec Archiepiscopus supradicti de concessione Lateran. Concilii tunc in ordinatione illa poterant præfatam Ecclesiam ordinare, cum uterque ~~circa~~ tempus eis indultum a canone, in ordinatione fuerit negligens, & remissus. His vero altera pars dicebat, quod licet institutio Episcopi non valeret, Archiepis. tamen institutio de jure valebat, quia tempus ei indultum a canone, nisi a tempore, quo illi declaratum fuerat, non currebat. His autem utrinque propositis.]

CAP. XI.

Habens potestatem conferendi, potest de jure alteri tradere potestatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.

Idem *Episcopo, & Capitulo Laudun.* a *(an. 1210.)*

COnstitutus *b* in præsentia nostro H. Subdiaconus Ecclesiæ vestræ Canonicus humiliter intimavit, quod tu, frater Episcope, potestatem ei dedisti sacerdotalem conferendi Præbendam, quæ *c* primo in Ecclesia vestra esset vacatura: & Remen. Archiepiscopus, tunc Apost. sed. Leg. vobis, filii Capituli *d* auctoritate nostra præcepit, ut cum Præbenda ipsa vacaret, personam illam, cui vellet idem H. eam conferre, sine interpositione alterius personæ reciperetis ad ipsam: (*& infra.* 1) Quocirca mandamus, quatenus personam illam, cui memoratus H. sacerdotalem Præbendam, cum contigerit eam *e* vacare, duxerit canonice conferendam, sine contradictione qualibet admittatis: & tu interim, frater Episcope, Præbendam hujusmodi contra formam concessionis tuæ, conferre alicui non præsumas: (*& infra* 2.) Quia vero concessiones tales (si ad consequentiam traherentur) fieri possent in fraudem canonicæ sanctionis *f*, per quam prohibentur Ecclesiastica beneficia concedi, sive promitti, antequam vacent, nolumus, quod hujusmodi occasione mandati, quod gratiam continet personalem, fraudem adhibere volentibus licentia concedatur. *g*

[1 Asseruit etiam idem Subdiac. quod cum esset ad Apostolicam sedem accessurus, ipse sibi præcavens, appellavit, ne tu frater Archiepiscope, si forte interim aliquam sacerdotalem contingeret vacare Præbendam, eam nulli conferres, nec vos filii Capitulum reciperetis aliquem præsentatum ad illam, nisi quem duxerit præfatus Sub. præsentandum.]

(2 Alioquin noveris nos dil. fil. n. Cancellario Helien. & A. Canonicis Parisien. dedisse in mandatis, ut vos ad hæc per cens. Eccles. appell. rem. compellant, in irritum reducentes, si quid post appellationem a præfato Subdiacono ad nos legitime interpositam contra concessionem sibi factam de Sacerdotali Præbenda noverint attentatum.)

CAP. XII.

Lateranense Concilium de beneficiis ultra sex menses vacantibus ad Episcopatus non extenditur.

Idem. *(an. 1210. Roma in Calabriam.)*

DIlectus *h* filius Magister G. Canonicus vester nobis suggessit, quod Episcopo vestro viam universæ carnis ingresso, Archiepiscopus sanctæ Severinæ asserens, quod propter negligentiam vestram ad ipsum erat eligendi auctoritas devoluta, in Episcopum vestrum elegit eundem. Nos igitur attendentes, quod canon Lateranen. Concilii ab Alexandro Papa contra negligentes editus ad Archiepiscopatum, vel Episcopatum non solet extendi, sed ad personatus alios, & minora Ecclesiastica beneficia coarctari, electionem hujusmodi justitia cassavimus exigente.

CAP. XIII.

Non valet promissio beneficii vacaturi.

Idem. *Priori* i *Hostien. & Superiori S. Fridi.*

(an. 1210. Romæ.)

EX *k* tenore literarum vestrarum accepimus, quod cum causa, quæ inter I. Clericum ex una parte, & Abbatem, & conventum de Bello ex altera, super provisi one

a *Abjudicari legitur in omnibus manuscript. & ponitur pro auferri, quod & series indicat: unde colliges, perperam in aliquot vulgatis legi, adjudicari, in aliis, abdicari: quod est suavius.* b *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* c *constituit.* d *consensum* e *Lateran. Concil. sub Alex. III. c. 8.*

a *Laudonen. al. Lauden.* b *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil.* c *al. ita: quæ primo esset in vestra Eccl. vacatura.* d *Capitulum.* e *illam.* f *In Conc. Lat. sub Alex. III. c. 8. & c. 2. sup. eod. adde Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 19.* g *tribuatur.* h *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil.* i *Priori Host. & Subpriori S. Fridi. al. ita: Priori de Osen. & Subpriori S. Frideunidæ.* K *Cap. 10. eod. tit. in 3. comp.*

visione vertebatur ipsius: [*& infra*. 1] Dictus Clericus post litem contestatam chartam quandam Monachorum exhibuit, continentem quod primam Ecclesiam ad donationem suam spectantem assignarent eidem: [*& infra*. 2] Nos igitur attendentes, quod promissio prædicta non tenet, utpote contra statuta Lateran. *a* Concilii attentata: mandamus, quatenus memorato Clerico super hoc silentium imponentes, ab impetitione ipsius dictos Abbatem, & Monachos absolvatis.

(1 *Vobis duximus committendam*.)

[2 *Nihilominus per idoneos testes probans, ipsos post promissionem ejus, licet potuerunt, nolle sibi, quanquam super hoc admoniti fuerunt, providisse: quare dictos Abbatem, & Monachos ad assignandum sibi reditum x. marcharum cogi cum instantia postulabat: fuit ex adverso responsum, quod ratione promissionis hujus, utpote factæ contra Lateran. Conc. statuta, quæ probari per chartam exhibitam videbatur, eos non poterat convenire, asserentibus: aliis vero in contrarium sentientibus, super hoc fuisset hinc inde coram nobis diutius disputatum, vos, quid juris sit in hoc articulo dubitantes, in negotio ipso ulterius procedere noluistis, donec super hoc reciperetis nostræ beneplacitum voluntatis: nobis humiliter supplicastis, ut, quid sit in hac parte agendum, vos dignaremur per nostras reddere literas certiores*.]

CAP. XIV.

Obligatur Prælatus, qui promittit providere, cum poterit.

Idem. (*an. 1210. Roma in Galliam.*)

ACcedens *b* ad Apostol. sed. R. Clericus suam nobis insinuationem monstravit, quod cum promiseritis vos prot visuros eidem in Ecclesiastico beneficio, cum possetis, sicut per literas Judicum delegatorum inde confectas liquido apparebat: [*& infra*. 1] Nos autem considerantes, quod aliud est Prælatum promittere beneficii collationem, cum poterit, aliud, cum vacabit: cum in multis casibus se facultas offerre posset, in quibus collatio non esset in expectatione vacaturi beneficii differenda: mandamus, quatenus memorato R. (cum poteritis) Ecclesiasticum beneficium assignetis.

[1 *Vos igitur id hactenus efficere non curastis, allegantes coram Judicibus, quod talis promissio vos nullatenus obligaret, cum videretur esse facta contra Later. Concilii statuta, quod promissionem inhibet non vacantis beneficii*.]

CAP. XV.

Si ad Capitulum, & Prælatum, ut Prælatum, potestas conferendi pertinet, de uno ad alterum lapsu temporis non transit: secus si Prælatus intersit, ut Canonicus: quia tunc de Capitulo transit ad Prælatum, nisi dolum committat. h. d. & est textus multum allegabilis.

Idem. [*an. eod.*]

POstulastis *c* per sed. Apostol. edoceri, ut cum ad vos, & Archiepiscopum vestrum simul donatio Præbendarum Ecclesiæ vestræ pertineat, utrum præbendæ vacantis donatio penes Archiepiscopum ipsum remaneat, si eam intra semestre tempus neglexeritis ordinare? Ad quod breviter resp. quod si vos, & idem Archiepiscopus intra tempus præscriptum, circa hoc negligentes exstiteritis: sicut nec ab illo ad vos, ita nec a vobis ad illum potestas devolvitur conferendi, sed secundum statuta Lateran. Concilii *d* ad superiorem transit donatio: nisi forte Archiepiscopus non ut Prælatus, sed ut Canonicus vobiscum jus habeat conferendi *e*. Et in hoc casu cum dolose impedierit, dolus ei suffragari non debet.

CAP. XVI.

Sicut non potest patronus promittere se præsentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, ita nec dare potestatem præsentandi, antequam beneficium vacet.

Honorius III. *Episcopo, & Præposito Capituli Cameracen.*

(*an. 1222.*)

CUm dilecta in Christo filia Comitissa Flandren. *a* fecerit promissiones de non vacantibus beneficiis Ecclesiarum, in quibus jus obtinet patronatus, & donationes eorum in manibus posuerit alienis: Mandamus, quatenus id irritum decernentes, inhibeatis eidem, ne similia de cætero attentare præsumat. *b*

a *Sub Alex. III. c. 8. & nunc contra Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 19.* b *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* c *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* d *Sub Alex. III. c. 8.* e *Utrum donata ambasiatoribus cedant eorum lucro, vid. varias opinion. in l. si vero. §. item quicquid. ff. sol. matr. & in l. qui proprio. ff. de procur.*

TITULUS IX.
NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

CAP. I.

Vacante sede status ejus mutari non debet.

Innocentius III. *Priori, & Conventui c Glaston.*

(*an. 1214. Roma in Scotiam.*)

NOvit *d* ille, qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum, quod licet. C. præd. nost. Ecclesiam vestram erexerit cathedralem, ipsam Bathonien. Ecclesiæ uniendo, & idem esset Episcopus utriusque: quia tamen hæc unio asserebatur a vobis in grave præjudicium Glaston. Ecclesiæ redundare, cum per ipsam dissolveretur religio, & fraudaretur eleemosyna, & hospitalitas tolleretur: nos ad relevandum Ecclesiæ vestræ statum cœpimus intendere diligenter: [*& infra*. 1] Vos autem post obitum Bathonien. Episcopi humiliter postulastis, ut quia tempus advenerat, quo sine scandalo Ecclesiæ vestræ ruina poterat relevari *e*, cum & Bathonien. Ecclesia id ipsum pariter postularet, Rex quoque cum regni magnatibus, & quidam Episcopi cum multis Abbatibus deposcerent illud idem, ut unione penitus dissoluta, monasterium vestrum reduceremus in statum antiquum, sub Abbatis regimine gubernandum. Attendentes igitur, quod Episcopali sede vacante non debet aliquid innovari, cum non sit, qui Episcopale jus tueatur, maxime ne plus favisse personæ, quam Ecclesiæ videremur, si quod eo vivente concessimus, post obitum ejus subito mutaremus: petitionem vestram nequivimus exaudire, auctoritate prædicta *f* indulgentes, ut cum Bathonien. Ecclesia de Præsule fuerit ordinata, jus vestrum apud sedem Apostolicam prosequendi facultatem liberam habeatis: interim autem sub cura Prioris idem monasterium gubernetur.

[1 *Et quoniam absonum videbatur, ut subito præd. nostri evacuaremus in hac parte statutum, cum ei, quantum cum Deo possumus, deferre velimus, sicut & volumus, quia quantum cum Deo poterunt, nobis nostri deferent successores, invicem unione manente, sic de cæteris disposuimus, quantumque bon. mem. Sanarigo Bathonien. Episcopo displiceret, frequenter ob hoc ad sed. Apost. laboranti, quod status Ecclesiæ vestræ videbatur in melius relevatus. Unde post diversos tractatus, & deliberationes multiplices, quod per providos, & honestos auctor. nostri mandati super hoc extitit ordinatum, ad petitionem ejusdem Episcopi, postquam aliud a nobis non potuit obtinere, Apost. tandem curavimus munimine roborare.*]

CAP. II.

Beneficia spectantia ad collationem Prælati non possunt conferri per Capitulum sede vacante.

Honor. III. *Episcopo g Calmen. & Magistris V. & S. Canonicis Suessionen.* h (*an. 1223. Roma in Galliam.*)

ILla devotionis sinceritas: [*& infra*. 1] Ecclesiam sancti Leucini, de qua Magistrum R. donationis nostræ gratia præcedente, Præbendæ nomine de mandato nostro Capuanus Archiepiscopus investivit, sibi duximus confirmandam: Non

a *Flandrorum.* b *al. ut similia de cætero attentare non præsumat.* c *al. Caston.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. Psal. 7. Sap. 1. Hier. 17.* e *Vid. l. æquissimum cum not. ff. de usufr.* f *al. authoritate præsentium.* g *al. ita: Episcopo Cam. & Magistr. I. & c. alias Calmen.* h *al. Suessanen.*

Non obstante concessione per capitulum facta alii, seu confirmatione nostra, si qua in forma communi apparet *a* obtenta: cum nusquam inveniatur cautum in jure, quod Capitulum vacante sede fungatur vice Episcopi in collationibus Præbendarum: nec in eodem casu potest dici potestas conferendi Præbendas ad Capitulum per superioris negligentiam devoluta, cum non fuerit ibi superior, qui eas posset de facto, vel de jure conferre.

[1 *Quam dil. fil. Magister R. Decanus Trajan. ad personam nostram, & sed. Apostol. hactenus habuisse dignoscitur, nos inducit, ut eum pro suæ scientiæ, & probitatis intuitu geramus in visceribus charitatis, & eidem negare nolimus, quæ secundum Deum fuerant concedenda. Unde nos*]

CAP. III.

Sede vacante judicium habitum contra Ecclesiam non tenet.

Idem *Episcopo Burginen.* b (*an.* 1223.)

CONstitutis coram I. præd. nost. procuratore Ecclesiæ sanctæ Mariæ de castro forti, & Burginensi *c* Episcopo prædecessore tuo, dictus procurator petebat ab eodem Episcopo restitutionem super libertate libere eligendi sibi Prælatum: [& *infra*. d. 1] Nos igitur depositiones testium, qui vacante Burginen. e Ecclesia, & carente legitimo defensore fuerunt *f* recepti, duximus reprobandas.

[1 *Quam etiam super terris ipsius Ecclesiæ, & reb. aliis, quibus omnibus pars sua spoliata fuerat, inducebat. Lite igitur coram p. n. contestata super præmissis, & postmodum coram Judicibus delegatis factis confessionibus, & receptis testibus, eadem causa fuit ad nos instructa remissa: procuratoribus igitur partium in nostra præsentia constitutis, cum super præmissis coram nobis diutius litigassent.*]

TITULUS X.
DE HIS, QUÆ FIUNT A PRÆLATO *g* SINE CONSENSU CAPITULI.

CAP. I.

Non tenet alienatio rei Ecclesiasticæ absque approbatione Capituli.

Ex Concilio apud Valentiam.

IRrita erit Episcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei Ecclesiasticæ, absque collaudatione, & subscriptione Clericorum.

CAP. II.

In temporali alienatione, quam facit Prælatus, taciturnitas Capituli habetur pro consensu.

Alexander. III. *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180.]

COntinebatur *b*: [& *infra*.] Cons. t. t. r. quo concessio decimæ ab Abbatissa prius facta, si conventu sciente, & non contradicente facta est, robur firmum debet habere. Verum si ignorante Conventu, aut contradicente, decimam prius prædicto H. concessit, & non post multum temporis *i* de assensu Conventus eandem decimam dedit eidem, secunda concessio debet præjudicare priori.

CAP. III.

Alienatio temporalis facta sine consensu Capituli, per ratificationem ejus roboratur.

Idem *Vigorien. Episcopo.* κ (*an.* 1180.)

CUm nos *l* jampridem: (& *infra*. 1) Certum est de rigore juris concessionem illam non tenere, quam reclamante Capitulo per Prædecessorem tuum constat factam fuisse; nisi eam ratam postmodum habuisset.

[1 *Si bene meminimus, per literas nostras indulsimus, ut si I. prædecessor tuus reclamante Capitulo Ecclesiæ tuæ Abbati, & fratribus de Osenia Ecclesiam Deben. contulit, eam tibi removere liceret: jam dictis fratribus, sicut asseris, literas nostras indulsimus, ut ipsis Ecclesiam prædictam dimitteres pacifice possidendam, immemores existentes illius scripti, quod super hoc tibi fuerat a nobis indultum. Licet autem hoc tibi indulsimus, prudentiam tamen tuam monemus, & exhortamur attentius, quatenus divino intuitu, & pro reverentia B. Petri, & nostra, Ecclesiam ipsam, si quo modo sine gravi detrimento Ecclesiæ tuæ potes, jam dictis fratribus in pace dimittas: quia decet prudentiam tuam ad commodum, & profectum religiosorum locorum intendere, & quod idem præd. tuus pietatis studio fecit, ratum, & firmum habere. Si autem eandem ipsis Ecclesiam dimittere forte non poteris, non obstantibus literis, quas prædicti fratres super hoc impetraverunt, scriptum exinde indultum in sua volumus stabilitate consistere, quoniam*]

CAP. IV.

Prælatus sine consilio Capituli instituere, vel destituere vel alia negotia Ecclesiæ tractare non debet. hoc dicit, cum capitulo sequenti.

Idem *Hierosolym. Patriarchæ.* (*an.* 1180.)

NOvit *a* tuæ discretionis prudentia, qualiter tu, & fratres tui unum corpus sitis, ita quod tu caput, & illi membra esse probantur. Unde non decet te omissis membris, aliorum consilio in Ecclesiæ tuæ negotiis uti: cum id non sit dubium, & honestati tuæ, & sanctorum Patrum institutionibus *b* contraire.

Innotuit siquidem auribus nostris, quod tu sine consilio fratrum tuorum *Canonicorum S. Sepulchri* Abbates, & Abbatissas, & alias Ecclesiasticas personas instituis, & destituis, [& *infra*. 1] Ideoque id auctor. Apost. prohibemus: [& *infra*.] Nos enim tales institutiones, & destitutiones carere decernimus robore firmitatis.

[1 *Non considerans neque attendens, quomodo te non sit dubium statuta SS. canonum transgredi.*]

CAP. V.

Summatum est supra capitulo proximo.

Idem *eidem*. (*an. eod.*)

QUanto *c*: [& *infra*. 1] Frat. tuæ mandamus, quatenus in concessionibus, & confirmationibus, & aliis Ecclesiæ tuæ negotiis fratres tuos requiras, & *d* cum eorum consilio, vel sanioris partis, eadem peragas, & petractes, & quæ *e* statuenda sunt, & statuas, & errata corrigas, & evellenda dissipes, & evellas. Absentium quoque fratrum nomina inscribi non sinas *f*, quia talia munimenta sunt irrita, & falsa, & tu exinde quæstionem falsi poteris merito formidare.

[1 *Majori dignitate Domino dante præemines, tanto decet amplius, & oportet te in omnibus eam diligentiam, & gravitatem habere, quod omnia videaris sine nota, & reprehensione peragere, & laudabiliter injunctæ tibi solicitudinis officium dispensare. Audivimus autem, unde mirati sumus, sicut mirari merito poteramus, quod in concessionibus, & confirmationibus omissis Canonicis Ecclesiæ tuæ, consilium Clericorum, & Laicorum circa te commorantium, qui non sunt de corpore Ecclesiæ ipsius, interdum, imo sæpe requiris, & in eisdem concessionibus, & donationibus, & confirmationibus, juxta eorum consilium, & voluntatem procedis, & in privilegiis etiam, quod tuam prorsus non decet honestatem, ad majorem auctoritat. & certitudinem nomina fratrum tuorum, qui absentes fuerint, tanquam si præsentes fuerint, facis subscribi. Quia igitur non decet prudentiam tuam in negotiis tibi commissæ Ecclesiæ consilium fratrum tuorum postponere, cum quibus unum corpus existere comprobaris.*]

---

a *Appareat. alit. appareret.* b *Burgens. habent omnes Codices Vatic. uno recentiori excepto, in quo legitur Burgenensi.* c *al. Burgd.* d *Hæc verba* (*& inf.*) *desunt in magis vetustis; sed habentur jam in recentioribus.* e *al. Burgd.* f *fuerint.* g *Prælatus* h *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. part. 47. cap. 5. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* i *tempus.* κ *VVigoren.* l *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp.*

a *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 18.* b *constitutionibus.* c *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 16. & C. 5. eod. tit. in 1. comp.* d *al. ut cum.* e *In C. Barb. & quæ statuenda fuerint statuens &c.* f *al. facias.*

CAP. VI.

Si Ecclesia collegiata habet præsentationem, præsentabit Prælatus de consensu Capituli, vel majori partis, nisi de consuetudine, vel privilegio competat soli Prælato.

Celestinus III. (*an.* 1196.)

EA *a* noscitur: (*& infra.* 1) Cum in provincia tua sæpe contingat, quod ad Ecclesias, in quibus collegia jus præsentandi habere noscuntur, eorum Abbates, aut per se, aut per literas personas idoneas Episcopis diœces. præsentant, & eis præsentatis, & receptis, aliquando ante, aliquando post, Monachi contradicunt. Respondemus, quod in præsentationibus Prælatorum intelligi debet, quod fiant de collegiorum suorum assensu, sine quo non obtinent firmitatem. Unde si constiterit, Conventus, vel majoris, & *b* sanioris partis non accessisse consensum, institutiones hujusmodi convenit evacuari, nisi ex antiqua, & approbata consuetudine, vel concessa libertate, aliqui se probaverint commissi sibi collegii non debere in Ecclesiarum, seu beneficiorum collationibus requiri consensum.

[1 *Ex tua siquidem nobis est parte propositum, quod*]

CAP. VII.

Tenet donatio, quam de solius diœcesani consensu facit Laicus Ecclesiæ de decimis, quas ab alia Ecclesia habet in feudum ab antiquo, i. e. ante Lateranense Concilium.

Innocentius III. *Archipresbytero*, c *& Magistro scholarium* d *Bituricens.* (*an.* 1210.)

CUm e Apostolica sedes: [*& infra.* 1] Sane sicut ex literis vestris accepimus, cum ex una parte Capitulum S. Stephani, & ex altera Monachi de Platea *f*, super decima quadam in vestrum compromisissent arbitrium: dicti Monachi proponebant donationem ipsius decimæ sibi a quodam milite factam, & Bituricensis Archiepiscopi diœcesani ejus accedente consensu, confirmatam fuisse, seque auctoritate Hieronymi munitos existere, qui scribens ad Damasum ait: *Si aliquando* g *fuerint a Laicis male detenta, quæ divini juris esse noscuntur, & in usum transierint Monachorum, Episcopo loci præbente consensum, constabunt eis omnia perpetua firmitate subnixa.* Econtrario pars allegabat adversa, consensum Episcopi sine Cleri consensu minus sufficere, auctoritate Leonis Papæ *h* dicentis: *Ne quis Episcopus de rebus Ecclesiæ quicquam donare, vel commutare, vel vendere audeat, nisi forte aliquid horum faciat* i, *ut meliora prospiciat, & cum totius Cleri consensu atque tractatu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiæ profuturum.* Quia vero nos consulere voluistis, utrum quando decima tenetur a Laico, si conferatur Ecclesiæ, ad confirmandam donationem consensus Episcopi sine Cleri consensu sufficiat: Taliter respondemus, quod monendus est Laicus, qui decimam κ detinet, ut eam restituat Ecclesiæ, ad quam spectat: qui si forte induci nequiverit, & eam cum diœcesani consensu alteri Ecclesiæ assignaverit, præsertim religioso Conventui: constabit ipsa *l* donatio perpetua firmitate subnixa. Auctoritates enim præmissæ, licet diversæ sint, non tamen adversæ: cum aliud sit alienare, quod ab Ecclesia possidetur: & aliud, quod detinetur a Laico, ad usum Ecclesiasticum revocare: in alienatione quoque juxta Leonis Papæ decretum, consensus Episcopi sine Clericorum consensu *a* non sufficit. In revocatione autem juxta scripturam *b* Hieronymi sufficit consensus Episcopi, cum per *c* utrumque utilitati Ecclesiæ consulatur. Nam & in Lateranen. *d* Concilio est inhibitum, ne quælibet religiosa persona Ecclesias, & decimas de manibus Laicorum sine consensu Episcoporum recipiat: per quod indirecte datur intelligi, quod sufficit consensus Episcopi, ut licitum Ecclesiæ sit decimas de manibus recipere Laicorum. Hoc autem de illis decimis intelligimus, quæ Laicis in feudum perpetuo sunt concessæ.

[1 *Cui licet immeriti præsidemus, universis per orbem Ecclesiis, non humana, sed divina institutione sit prælata, & justum est, & conveniens, ut ad eam tanquam ad magistram & matrem super diversis juris articulis referantur dubiæ quæstiones, quatenus, quæ jura constituit, eadem quoque jura distinguat, ne, quæ diversa cernuntur, videantur adversa.*]

CAP. VIII.

Non potest Episcopus sine consensu Capituli concedere Ecclesias aliis: & habeat jus patronatus in Ecclesiis concessis.

Idem Meten. *e*

TUa *f* nuper: (*& infra.*) Adjecisti etiam [illegible] copo, vel electo cum solo Archidiacono præter assensum majoris Ecclesiæ, cum ab ipsa eligatur Episcopus, & Archidiaconus assumatur de ipsa, cœnobiis, vel Ecclesiis conventualibus, ad quas jus pertinet patronatus, liceat conferre perpetuo vacantes Ecclesias baptismales: (*& inf.*) Alterius etiam quæstionis solutio ex Epistola Leonis Papæ colligitur evidenter, in qua legitur: *Ne quis Episcopus de rebus Ecclesiæ quicquam donare, vel permutare, vel vendere audeat, nisi forte aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, & totius Cleri tractatu utque consensu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiæ profuturum.* Irrita enim Episcoporum donatio, venditio, & commutatio rei Ecclesiasticæ erit, absque conniventia, & subscriptione Clericorum: per hoc enim noveris solutam secundo loco propositam quæstionem, cum concessiones Ecclesiarum perpetuas ad alienationes non sit dubium pertinere.

CAP. IX.

Episcopus paræciales Ecclesias, vel obventiones ipsarum de consensu patroni sine consensu Capituli sui, monasterio conferre non potest.

Idem *Episcopo Helien.* (*an.* 1210.)

PAstoralis officii diligentia: (*& inf.* 1.) Præterea quæsivisti (cum auctoritate *g* Dionysii fuerint parœciæ limitatæ) quatenus singularum parœciarum proventus in usus Ecclesiæ cederent necessarios, & stipendia ministrorum: si Episcopo liceat sine auctoritate summi Pont. vel saltem sine Capituli sui voluntate, viris religiosis conferre obventiones alicujus parœcialis Ecclesiæ, sustentatione Vicarii reservata. Et cum *h* Lateranen. Concilii statuta prohibeant Ecclesiis novam imponi, vel augere veterem pensionem, postulas edoceri, an Episcopus valeat Religiosis, consentiente patrono, totam Ecclesiam, vel de novo conferre aliquam portionem? Ad quod breviter respondemus, quod salva constitutione canonica de concedenda piis locis quinquagesima portione, neque primum, neque secundum potuit facere Episcopus, nisi de licentia Rom. Pontif. præter Capituli sui voluntatem.

(1 *Quare sup. de rescr. de off. & pot. jud. deleg. &c.*)

CAP. X.

Ad Concilia provincialia vocari debent, & admitti cathedralium Ecclesiarum Capitula.

Cc Inno-

Cap. un. eod. tit. in 2. *comp.* b *al. vel.* c *Archiepiscopo in pluvib.* d *scholarum, legitur in omnib. fere Vatic.* e *c.* 1. *de his, quæ conceduntur ab Episcopo sine conf. Capit. in* 3. *comp.* f *Fratea.* g *al. aliqua.* h 12. *quæst.* 2. *cap. sine exceptione.* i *facit. l. prætor in princ. cum gloss. & not. & Bart. D. ne quid in loco publ. & l. prohibere. §. plane. D. quod vi aut clam.* κ *tenet.* l *ista.*

a *Assensu.* b *al. rescriptum.* c *utramque.* d *Sub Alex. III. c.* 9. e *al. Merens.* f *c.* 2. *De his quæ conced. ab Episc. sine consensu Capit. in* 3. *comp.* g *Dionys. Pap. epist.* 2. *ad Severum Episcop.* h *Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 7. *§. prohibemus.*

Innocentius III. *a Archiepiscopo Senon. & ejus Suffraganeis*. (*an.* 1212.)

ET si membra corporis: *b* (*& infra.*) Provinciæ Senon. Capitula Cathedralium Ecclesiarum ad nos querimoniam transmiserunt, quod Archiepiscopus Senon. & ejus Suffraganei procuratores eorum nuper ad provinciale Concilium convocatos ad tractatum eorum admittere noluerunt: [*& infra.*] Visum fuit nobis, & fratribus nostris, ut Capitula ipsa ad hujusmodi Concilia debeant invitari, & eorum nuncii ad tractatum admitti, maxime super illis, quæ ipsa Capitula contingere dignoscuntur.

TITULUS XI.
DE HIS, QUÆ FIUNT A MAJORI PARTE CAPITULI.

CAP. I.

In universitatibus Ecclesiasticis prævalet regulariter, quod fit a majori parte, nisi minor pars rationabiliter contradicat. h. d.

Ex Concilio Lateran. *c* (*an.* 1179.)

CUm in [illegible] Ecclesiis, quod [illegible] sanioribus fratribus [illegible] incunctanter debeat observari: grave nimis est, & reprehensione dignissimum, quod per quasdam Ecclesias pauci quandoque non tam de ratione, quam de propria voluntate ad ordinationem *d* Ecclesiasticam procedere non permittunt.

Quocirca præsenti decreto statuimus, ut nisi a paucioribus, & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit, & *e* ostensum, appell. rem. prævaleat semper, & suum consequatur effectum, quod a majori, & saniori parte Capituli fuerit constitutum. Nec constitutionem nostram *f* impediat, si forte aliquis ad conservandam Ecclesiæ suæ consuetudinem se juramento dicat adstrictum: nec enim juramenta, sed potius perjuria sunt dicenda, quæ contra utilitatem Ecclesiæ, & sanctorum Patrum veniunt instituta. Si quis autem *g* hujusmodi consuetudines, quæ nec ratione *h* juvantur, nec sacris congruunt institutis, jurare præsumpserit, donec dignam egerit pœnitentiam, a perceptione sit Dominici corporis alienus.

CAP. II.

Canonicus non interdicit Ecclesiam, sed hoc facere debet Episcopus cum Capitulo.

Celestinus *i* III. R. *Claremonen.* κ *Episcopo*. (*an.* 1190.)

QUæsivit: [*& inf.* 1] Super *l* eo, quod Ecclesiam tuam quidam ex Canonicis etiam minimis, quia pensio Ecclesiæ debita non redditur, vel Clericus aliquis, aut parœcianus deliquit *m*, sine tuo, & aliorum Canonicorum assensu interdicto *n* supponunt: [*& inf.* 2] Fratern. tuæ taliter respond. quod interdictum in aliqua Ecclesia per aliquem, vel per aliquos de Canonicis tuis sine tuo, & aliorum fratrum assensu positum, observare non debes, nec etiam sustinere, ut ab aliis observetur: [*& inf.* 3] Sed si quis in his deliquerit, Ecclesiasticæ coercitioni subjaceat: cum peccata suos auctores *o* tenere debeant, nec pœna sit ulterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente repertum.

[1 *A nobis tuæ diligentia probitatis, quid observari debeat.*]

[2 *Per quod ipsius Ecclesiæ servitium deperit, & inde in populo scandalum non modicum generatur. Super quo*]

[3 *Nisi talis excessus extiterit, & tam gravis, per quem merito Ecclesia silere debeat, nec sustineas prætextu occasionis hujusmodi, ut interdictum ab aliis observetur, nisi tuus, & aliorum Canonicorum tuorum consensus accesserit.*

a *al. Honor. III. habetur in omnibus antiquis*. b *De provincialib. Concil. Vid. Concil. Trid. sess.* 24. *de ref. c.* 2. *& sess.* 25. *de reform. c.* 2. c *Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 16. *& cap. un. eod. tit. in* 1. *compil.* d *Dictio*, ad, *deest in aliquot antiq.* e *vel*. f *vestram*. g *enim*. h *al. non*. i *al. Clemens III.* κ *Claromonen.* l *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* m *al. delinquit*. n *supponit*. o *actores*.

CAP. III.

Communis ordinatio Ecclesiæ per contradictionem, & appellationem ejus, cujus non interest, impediri non debet. h. d. quoad titulum.

Innocentius III. *Augusten. Præposito*. (*an.* 1225.)

EX ore *a* sedentis: [*& inf.* 1] Accedentibus ad prædecess. nost. T. ac B. Augusten. *b* Canonico pro quæstione, quæ inter vos super Præpositura August. Ecclesiæ vertebatur: ex parte ipsius B. fuit propositum, quod pater ejusdem a C. præd. nost. Decano, & Capitulo Augusten. literas obtinuit destinari, ut intra spatium mensis unius eundem eligerent, & assumerent in Præpositum Augusten. in signum investituræ annulo aureo destin[illegible], & quibusdam mandati Apostolici executoribus [illegible]tutis. Capitulum memoratum cum audisset, [illegible] C. *c* quondam eorum Præpositus in Episco[illegible] Brixien. electus, & confirmatus fuisset, [illegible] dictas literas recepissent *d*, in con[illegible] tamen eorum assignato prius termino, intra quem ipsi deberent super mandato Apostolico respondere, H. tunc Augusten. Decanum in Præpositum elegerunt: [*& infra.* 2] Quia vero legitime constitit, quod prædictus B. de Præpositura non fuit aliquatenus investitus, etsi mandatum fuerit, ut de ea investiretur: de qua etiam si investitus fuisset, investitura ejus per præd. nostrum certa fuit ratione cassata: quæ nec etiam si cassata fuisset, per hoc, quod dicto H. reverentiam exhibuit, quæ debetur *f* Præposito, juri suo renunciasse videtur: nos attendentes sibi de jure non potuisse competere, ut per appellationem ob id interpositam, communem ordinationem Ecclesiæ impediret, intelligentes etiam te a majori parte tam dignitate quam numero eorum; quos eligendi jus constabat habere, electum fuisse canonice in Præpositum, electionem tuam auctoritate Apostolica confirmamus, præfato B. super Præpositura silentium imponentes.

[1 *In throno procedebat gladius bis acutus, hic est gladius Salomonis, qui secat utrinque, reddens unicuique quod suum est. Nos igitur, qui licet immeriti, locum veri Salomonis divina dignatione tenemus, gladium istum tunc prudenter exercemus, cum quæstiones in auditorio nostro legitime ventilatas mediante justitia definimus. Ad hoc vero emergentium prolixitas quæstionum, & difficiles nodi causarum ad sedem Apostolicam referuntur, ut cum earum merita fuerint assertione partium patefacta, procedat ab Apostolica sede sententia deducens in certitudinem dubia, & obscura producens in lucem, ut litigantium dissensione sopita, suum justitia tueatur, & sequatur actorem. Inde siquidem fuit, quod*]

[2 *Cum ergo dictus Cardin. hæc & alia quæcunque fuerunt hinc inde proposita, nobis, ac fratribus nostris fideliter retulisset, attestationibus, & allegationibus, & rationibus utriusque partis plenius auditis, & cognitis.*]

CAP. IV.

Prælatus cum majori parte Capituli, contradicente minori, statuere potest, quod ad necessariam reparationem fabricæ quilibet Canonicus conferre teneatur.

Idem. (*an.* 1225.)

EX parte tua *g* nobis fuit, frater Archiepiscope, intimatum, quod ad restituendam fabricam Rothomagens. Ecclesiæ tractatum communiter habuistis, te postulante, ut quilibet Canonicorum tecum pariter aliquam suorum redituum portionem operi tam pio, & necessario deputaret: [*& infr.* 1] Statuimus, ut si quis *h* vestrum tuis, frater Archie-

a *Cap. un. eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. Augustensibus Canonicis.* c D. *al.* E. d *suscepisset*. e *in aliquot ita legitur: in contemptum earum, assignato tamen prius, &c.* f *In Codice Barbat., quæ debet Præposito exhiberi.* g *Cap. un. eod. tit. in* 4. *compil.* h *qui*.

Archiepiscope, & majoris, & sanioris partis Capituli statutis super hoc duxerit *a* resistendum, obtineat sententia plurimorum. *b*

[1 *Quia vero super hoc diversæ fuerunt inter vos, filii Canonici, & variæ voluntates, ne tam laudabile opus ex vestra dissidentia negligatur.*]

TITULUS XII.
UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DIMINUTIONE CONFERANTUR.
CAP. UN.

Rubrum sufficit pro summario. Vel summa sic secundum Abbatem. Occulta collatio beneficii, licet sit suspecta, bene valet, dummodo alias legitime facta probetur. h. d. Et est casus not. non tamen facit ad titulum, nec omnes indistincte hoc tenent, sed major pars concludit cum hoc summario.

Innoc. III. *Mediolan. Archiepiscopo.* (*an.* 1224.)

UT nostrum *c* prodeat de vultu Dei judicium: [*& infra.* 1] Præterea proponebas, quod cum nullus debeat sine accusatore *d* damnari, nec aliquid circa negotium illud sit actum in forma judicii, depositiones testium non poterant tibi præjudicium generare. Quia vero hæc allegatio personam nostram tangere videbatur, dignum duximus causam commissæ inquisitionis, & ordinem plenius explicare, ne quis quomodolibet suspicetur, quod nos in hoc negotio perperam processerimus, præsertim cum ratio assignanda debeat esse posteris profutura. Cum enim juris sit explorati, quod actore non probante, is, qui convenitur, etiamsi nihil præstiterit, debet *e* absolvi: videri poterat, quod nos tibi, qui conveniebaris a nobis, malitiose vel indiscrete onus probationis super tribus præmissis articulis imposuimus, videlicet ut ostenderes, quod prædictam Cancellariam personæ idoneæ, modo canonico, & tempore competenti donasses. Porro cum donatio fuisset occulta, & ideo suspicione non careat, & elapso jam anno nullus Cancellarius omnino appareat, non immerito credebamus, quod secundum Lateran. Concilii *f* statuta, ad nos esset ipsius Cancellariæ donatio devoluta, & ideo potuissemus ipsam sine culpa conferre: quoniam etsi locum Dei teneamus in terris, non tamen de occultis potuimus *g* divinare. Quia *h* ergo contra illud, quod prima facie juste præsumebatur pro nobis, præsertim cum responderis prima vice, quod Cancellariam alicui non contuleras, facultatem tibi pro te probandi concessimus: non fuit gravamen, sed gratia: nec ex malitia, sed ex benignitate processit. Quod etiam de modo canonico fidem nobis fieri mandavimus, tu causam præstitisti mandato, qui sæpe nobis per literas tuas intimasti, & tandem probasti per testes, quod retentis tibi proventibus officium concesseras memoratum: ex quo non immerito in talem concessionem fuimus suspicati. Et ideo nos, qui non tam ex plenitudine potestatis, quam ex officii debito possumus, & debemus de subditorum excessibus ad correctionem inquirere veritatem, te maxime causam *i*, & occasionem præstante, inquisitionem commisimus faciendam. Omnibus ergo diligenter auditis, te in tribus comperimus fuisse culpabilem: circa contrarietatem responsi, quia non solum nobis, sed nec cuiquam debuisses ex certa scientia contraria respondere: circa carnalitatem animi, quia non ex *k* affectu carnali, sed discreto judicio debuisti Ecclesiasticum officium, & beneficium in persona magis idonea *a* dispensare. Et circa inhonestatem facti, quia non licuit ex pactione, vel conventione quacunque, sub modo, vel tenore præscripto concedere nudum officium, & *b* tibi retinere proventus: cum in Lateranen. Concilio *c* prohibitum sit, ne quis conferendo Ecclesiasticum beneficium, partem proventuum suis usibus retinere præsumat: & alibi cautum reperiatur in canone, quod Ecclesiastica beneficia sine diminutione debent conferri. Unde credimus distinguendum, utrum qui dat spirituale beneficium, proventus ipsius ante donationem percipiat. Nam si proventus ante donationem non perceperit *d* ipse, sed alius, & ex donatione consequatur *e*, ut ipse proventus percipiat *f*, non est dubium circa hæc *g* intercedere simoniacam pravitatem. Si vero ante donationem perceperit ipse proventus, credimus distinguendum, utrum ante donationem constituat, ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causa justa, & necessaria: aut conveniat cum eo, qui accepit beneficium, seu cum mediatore quocunque, ut officio illo concesso retineat ipse sibi proventus. Primum enim membrum credimus esse licitum. Secundum autem dicimus non licere: ne viam aperiamus his, qui pravitatem suam satagunt palliare.

[1 *Et oculi nostri videant æquitatem, quia regia via debemus incedere, nec ad sinistram omnino, nec ad dextram declinare, ita magnum judicantes ut parvum, quia non est apud Deum acceptio personarum, &c. Quia post interdictum nostrum ei præsumpsisti tradere bullam, cum in traditione saltem debuisses differre, donec nostrum consuleres beneplacitum, dilect. fil. n. I. Archidiac. & Olento Canonico Mediolanen. dedimus in mandatis, ut si etiam post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum judicium revocamus, ut id ipsum recognoscerent attentatum, traditionem sigilli decernerent irritam, & inanem, inhibentes H. ne quolibet modo eo uti præsumeret, cum plus sit Roman. Pontific. ad se aliquod negotium evocare, quam ad eum super aliquo negotio provocare.*]

TITULUS XIII.
DE REBUS ECCLESIÆ ALIENANDIS, VEL NON. *h*
CAP. I.

Non potest Prælatus res unius Ecclesiæ alteri dare, nec invicem res illas commutare, sine ambarum consensu.

Ex Concilio Lugdunen. quarto.

(*an.* 1055.)

NOn licet *i* Episcopo, vel Abbati terram unius Ecclesiæ vertere ad aliam, quamvis ambæ in ejus sint potestate: tamen si commutare voluerit terras earum, cum consensu ambarum *k* partium faciat.

CAP. II.

Principes seculares res Ecclesiæ donare non possunt: & qui ab eis recipiunt, excommunicantur: & perdunt omnia, quæ ab Ecclesia alias legitime obtinebant. h. d. secundum unum intellectum, qui satis placet.

Ex eodem. l

QUi res Ecclesiæ petunt a Regibus, & horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt, irrita habean-

a *Duxerint.* b *Vid. l. & suum hæred. §. fin. cum l. seq. ff. de pact. & l. quod major. ff. ad munic.* c *c. un. eod. tit. in 3. compil.* d *accusatione.* e *debeat.* f *Alex. III. cap. 8.* g *possumus.* h *Quod ergo, &c.* i *Qualiter differant causa, & occasio, vide hic Panor.* k *Dictio*, ex, *deest in quibusdam.*

a *Concord. cap. constitutis, supra de appell.* b *ejus tibi.* c *Lateranen. sub Alexand. III. cap. 7. §. prohibemus.* d *percepit.* e *consequitur.* f *recipiat.* g *Hæc duo verba*, circa hæc, *desunt in antiq.* h *al. vel non alienandis.* i *Burch. l. 3. decr. c. 24. Ivo p. 3. cap. 29. & Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Vid. Calder. consil. 4. hoc tit.* k *Vox*, partium, *deest in antiq.* l *al. Idem. Burch. lib. 55. c. 36. & Ivo p. 16. c. 37.*

habeantur, quæ obtinent, & a communione Ecclesiæ (cujus facultatem auferre cupiunt) excludantur.

CAP III.

Rector Ecclesiæ, qui dat Ecclesiæ rem duplæ æstimationis, servos Ecclesiæ manumittere potest: ipse tamen manumissus, & ejus posteri erunt sub patrocinio Ecclesiæ. Ita communiter summatur, tamen non placet Panor. id, quod dicitur de æstimatione.

Ex Concilio Toletano. [*an.* 633.]

COnsensus totius Concilii definiunt, ut Sacerdotibus, qui aut aliquid Ecclesiæ suæ relinquunt, aut nihil habentes, aliqua prædia, vel familias Ecclesiis suis acquirunt, liceat aliquos de familia ejusdem Ecclesiæ manumittere, juxta rei collatæ modum, quem antiqui canones decreverunt: ita ut cum peculio, & posteritate sua sub patrocinio Ecclesiæ maneant, ulilitates injunctas sibi, juxta quod poterunt, prosequentes.

CAP. IV.

Si Prælatus nil de suo dans Ecclesiæ servum Ecclesiæ manumittit, non tenet manumissio.

Ex eodem. *a* (*an. eod.*)

EPiscopi, qui nihil ex proprio Ecclesiæ Christi conferunt, liberos ex famulis Ecclesiæ ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium est enim, ut qui res suas Ecclesiæ non attulerit, damnum inferat. Tales igitur liberos *b* successor Episcopus absque aliqua oppositione ad jus Ecclesiæ revocabit.

CAP. V.

Res Ecclesiæ alienari non debent.

Ex Concilio apud Silvanen. *c* [*in Gallia.*]

NUlli liceat alienare rem immobilem Ecclesiæ sive agrum, sive rusticum mancipium, *d* neque specialis hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum continet [1] *e* conditionem, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteuticum perpetuum contractum. Unde omnes Sacerdotes ab hujusmodi alienatione abstineant: pœnas timentes, quas Leonina constitutio comminatur.

[1 *Ita legit Innocentius, intelligitque de contractu, cui fuit adscripta conditio: veluti. Si navis ex Asia venerit. Lectio mihi non probatur ob illud in jure vulgatum: conditio nihil disponit. Alii Conductionem legebant, quos Innocentius damnat, inquiens: Conducere non est alienare. Sane recte, nisi forte conductio perpetua foret, ut annotat Hostiensis. Ego legendum putarem: Alienationis verbum continet Testamenti conditionem, &c. Nam proculdubio qui Testamentum condit, alienat. Vel etiam (quod sentit & Innocentius) accipias immutatam rei conditionem, id est, statum, causam, naturam prædii: veluti, si faciat illud tributarium, vel annua pensione gravet. Quintinus*)

CAP. VI.

Alienatio de rebus Ecclesiæ facta non tenet, & alienatores, nisi rem restituant, excommunicantur: & quilibet Clericus potest contradicere, & rem cum fructibus repetere. h. d. & est textus notabilis, & quotidie allegatur.

Symmachus Papa *in Romana Synodo tertia, habita circiter annum Domini* 506. *vel* 507. *Cap.* 4. 5. 6. 7. & 8. *ejus Synodi To. Concilii infr.*

SI quis Presbyterorum, Diaconorum, seu defensorum alienanti prædium Ecclesiæ subscripserit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: nisi forte & alienator, & qui acceperit *f*, celeri restitutione sibi prospexerint. Quod si minore animæ suæ cura remedium *g* oblatum neglexerint, præter pœnam super hoc adscriptam, confectum exinde documentum viribus (quamvis ab initio nullas habuerint) vacuetur. Sed etiam licet *a* quibuscunque Ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, & ut cum fructibus possint alienata reposcere, & Ecclesiastica auctoritate fulciri.

CAP. VII.

Terra non fertilis Ecclesiæ dari potest in emphyteusim ei, cujus studio reducatur ad culturam.

Alexander III. *Vigorien.* b *Episcopo.* (*an.* 1180.)

AD *c* aures: [& *infra.*] Illas terras, quæ de sylvis extirpatæ sunt arabiles factæ, eis hæreditario jure poteris concedere sub annuo censu tenendas, a quibus suo, vel parentum suorum labore constiterit extirpatas. Nisi forte tunc aliis possint ad majorem Ecclesiæ utilitatem cum eodem labore, & onere conferri.

CAP. VIII.

Jurans non alienare bona Ecclesiæ, non potest alienare ea, quæ sunt de mensa, vel ea, de quibus dubitatur, an sint de mensa. hoc d. usque ad §. possessiones. Abbas.

Celestinus III. *Raven. Archiepiscopo.* (*an.* 1196.)

UT *d* super aliqua: [& *infra.* 1] Sane quæsivisti a nobis, si possessiones, sive reditus regalium decimationum, & aliunde ex certis locis provenientes, quos prædecessor tuus, quousque diem clausit extremum, ad manus suas tenuit, & in proprium usum excepit, vel expendit *e*, nec aliis infeudavit, de mensa sint Archiepiscopi intelligendi, & de eis, cum ex sacramento fidelitatis tenearis Apostol. sedi nihil alienare, contractus alienationis cujuslibet possit intervenire. Tuæ ergo inquisitioni taliter respon. quod sive intelligantur de mensa, sive non, ut non alienentur, consultius existimamus.

[1 *Repositæ quæstionis dubietas Apost. sed. providentia enodetur, Romanam Ecclesiam, cui licet immeriti præsidemus, singulorum consultationibus convenit respondere.*]

Possessiones Ecclesiæ minus utiles pro utilioribus de consensu Capituli potest Episcopus permutare, vel alienare. h. d.

Possessiones vero, quæ Ecclesiæ tuæ minus sunt utiles, pro aliis utilioribus de fratrum tuorum, & *g* sanioris partis consilio, & assensu alienandi, seu commutandi liberam concedimus facultatem.

CAP. IX.

Canonicus prædium Ecclesiæ perpetuo locare non potest.

Idem *Exonen. Episcopo.* (*an. eod.*)

AD *h* audientiam nostram noveritis pervenisse, quod quidam de canonicis Exonen. Ecclesiæ quædam prædia ejusdem (inconsultis aliis fratribus) in damnum ejus *i* in perpetuum locaverunt. Ideoque mandamus, quatenus (si verum est, quod asseritur) locationes illas legitime revocare procures: ita quod si eadem prædia non aliter revocari poterunt *k*, eos, quos noveris harum locationum auctores *l*, ad susceptam inde pecuniam conductoribus refundendam *m* appell. rem. compellas.

CAP. X.

Possessiones, quæ sunt de mensa, non possunt alienari. Et Ecclesiæ consuetæ regi per regulares secularibus Clericis conferri non debent. h. d. Joan. de Imola.

Innocentius III. *Archiepiscopo Montis regalis.*

[*an.* 1210. *Roma in Siciliam.*]

POssessiones *n* ad mensam tuam, vel Capituli pertinentes alienare non debes: aut Ecclesias, in quibus Monachi ministrare consueverunt, Clericis, vel Laicis assignare.

---

a *Ex eod. scilicet Conc. Tol.* 4. *c.* 66. b *Libertos, duo vetusti codices.* c *Burch. l.* 3. *decr. c.* 144. *Ivo p.* 3. *c.* 183. d *Vid. l.* 2. & 3. *ff de diver. temp. præscr.* e *Conductionem. al. Conditionem.* f *al. receperit.* g *al. remedio.*

a *Liceat.* b *Vigor. al. Vigorniensi.* c *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 29. *c.* 4. & *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* e *Hæc duo verba. vel expendit, desunt in omnib. antiq.* f *æstimamus.* g *vel.* h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* & *vide Anch. cons.* 115. i *al. ita: in damnum Ecclesiæ.* k *poterint, potuerint.* l *actores.* m *referendam.* n *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.*

CAP. XI.

Restituitur Ecclesia contra alienationem, per quam enormiter fuit læsa. h. d. secundum lecturam veriorem.

Idem *Episcopo Mauriensi, & Præposito Ulcon.* a [*an.* 1210. *in Galliam* :]

AD *b* nostram noveris audientiam pervenisse, quod cum Tusien. *c* Monasterium depressum esset onere maximo debitorum, Abbas, & Conventus ejusdem villam quandam necessitate coacti B. Laico concesserunt in feudum, tali conditione apposita, quod idem LXXX. libras persolveret, pro quibus eadem extiterat obligata: quod non distulit effectui mancipare: [*& infra.* 1] Unde *d* humiliter supplicarunt, ut feudum prædictum faceremus ad utilitatem monasterii revocari, præsertim cum idem Laicus primo anno de ipsius proventibus ultra summam perceperit prætaxatam, & per multos postmodum annos sumpserit ejus fructus: [*& inf.* 2] Quocirca *e* mandamus, quatenus si prædictum monasterium propter hoc inveneritis enorme dispendium incurrisse, dictum Laicum, ut [pecunia, quam pro exoneratione feudi, seu etiam pro utilitate ipsius monasterii expendisse noscitur, ab eisdem Abbate, & Conventu recepta, cum sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore] præfatum feudum eidem monasterio dimittat liberum, & quietum, appellatione postposita, compellatis.

(1 *Verum quia præfatum monasterium, sicut dicunt, enormiter est læsum in eo, quod de reditibus villæ præfatæ Conventus diebus singulis unum ferculum, & in festis duodecim lectionum pisces, vel aliud æquivalens consuevit percipere.*)

[2 *Nos igitur sic volentes gravaminibus præfati monasterii providere, quod aliis non videamur injuriam irrogare.*]

CAP. XII.

Alienatio rei Ecclesiasticæ facta sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu non tenet, licet approbetur per constitutionem Laicorum.

Idem *in Concilio generali.* f (*an.* 1216. *Romæ.*)

CUm *g* Laicis, quamvis religiosis disponendi de rebus Ecclesiæ nulla sit attributa potestas *h*, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: dolemus in quibusdam ex illis *i* sic refrigescere charitatem, quod immunitatem Ecclesiasticæ libertatis, quam non tantum sancti Patres, sed etiam Principes seculares privilegiis multis munierunt, non formidant suis constitutionibus, vel potius destitutionibus *κ* impugnare *l*, non solum de alienatione feudorum, ac aliarum possessionum Ecclesiarum, & usurpatione jurisdictionum, sed etiam de mortuariis, necnon & aliis, quæ juri spirituali annexa videntur, illicite præsumendo. Volentes igitur super his indemnitatibus consulere Ecclesiarum, ac tantis gravaminibus providere, constitutiones, & venditiones hujusmodi feudorum, seu aliorum bonorum Ecclesiasticorum, sine legitimo personarum Eccles. assensu præsumptas, occasione constitutionis laicæ potestatis (cum non constitutio, sed destitutio, vel destructio dici possit, necnon usurpatio jurisdictionum *m*) Sacri approbatione Concilii decernimus non tenere, præsumptoribus per censuram Ecclesiasticam compellendis.

a *Ultien. al. Ulticen. al. Ulcien.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *al. Secusien. al. Cussien. vel Cussin. in antiq.* d *Vid. l. quid si minor. §. restitutio. ff. de minor.* e *De intellectu hujus textus vid. latissime per Covarruv. l. 1. var. resol. c. 3.* f *Lat. Conc. gen. sub Innoc. III. c. 44.* g *C. un. eod. tit. in 4. comp.* h *facultas.* i *istis.* κ *al. destructionibus.* l *Vid. auth. cass. per Barth. C. de sacro sanct. Eccles.* m *jurisdictionis.*

TITULUS XIV.

DE PRECARIIS.

CAP. I.

Breve est, nec potest brevius summari.

Ex Concilio apud Beluacen. *a* [*in Gallia.*]

PRecariæ de quinquennio in quinquennium secundum auctoritatem, & antiquam consuetudinem renoventur.

CAP. II.

Revocat successor precariam per prædecessorem irrationabiliter factam.

Ex Concilio Carthagin. *b* (*in Africa.*)

DE precariis irrationabiliter factis a Rectoribus Ecclesiarum, se, suosque successores pœna gravi obligantibus, ut facta ipsorum dissolvere nequeant: Præcipimus, ut nemo successor antecessoris sui pœna sit obligatus, sed suæ providentiæ sit concessum, ut si antecessor ejus res Ecclesiæ irrationabiliter distribuit, ab eo ad jus ejusdem Ecclesiæ revocentur.

CAP. III.

Concessio precarii exinguitur voluntate concedentis, aut ei succedentis: precariæ autem concessio non.

Gregorius IX. (*an.* 1235. *Romæ.*)

PRecarium *c* utendum conceditur, quando patitur, qui concessit: solvitur quoque obitu ejus, cui concessum est, non *d* etiam concedentis: aut cum ipsum alienari contingit alicui hoc revocare volenti: quia per conventionem hujusmodi non licet rem alienam invito domino possideri. Porro precariæ, quæ quandoque de Ecclesiarum possessionibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium revocandæ.

TITULUS XV.

DE COMMODATO.

CAP. UNIC.

Commodatarius gratia sui tenetur etiam de levissima culpa, non de casu, nisi in tribus casibus hic positis. Et commodatum ante usum completum non revocatur. h. d.

Idem Gregorius IX. (*an.* 1235. *Romæ.*)

CUm *g* gratia sui tantum quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur: licet casus fortuitus (nisi acciderit culpa sua, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari. Contra eum quoque recte commodati non agitur, nisi post usum expletum, cujus gratia res fuerat commodata: cum non decipi beneficio nos oporteat, sed juvari.

TITULUS XVI.

DE DEPOSITO.

CAP. I.

Ex deposito facto apud Clericum Ecclesiæ, non tenetur Ecclesia, nisi in utilitatem Ecclesiæ sit versum.

Alexand. III. London. g Episc. (*an.* 1180. *Roma in Angl.*)

GRavis *h* illa querimonia usque ad nos super deposito tuo tibi hactenus denegato pervenit: [*& infra.* 1] Cum enim non constet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus est, in Ecclesiæ utilitatem conversam, non debemus de jure contra Canonicos

a *Beluacum. Burch. l. 3. c. 169. Ivo p. 3. c. 230. & C. 1. eod. t. in 1. comp.* b *Ant. August. in not. antiq. collectionis eod. tit. c. 2. ait se non invenisse in Conciliis hoc cap.* c *Vid. l. 1. & ibi gloss. & Barth. ff. eod. t.* d *Hostiensis legendum, seu corrigendum hic admonet ita: sed non concedentis.* e *Vid. l. creditores. & quod ibi not. Bart. C. de pign.* f *Vid. [illegible] in §. item is, cui res. Inst. quib. mod. re contrah. oblig.* g *Lundon. al. Ludon. al. Lugdonen. al. Lindonien. al. Linconie.* h *C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 35*

nicos ejusdem Ecclesiæ præcise intentare jussionis instantiam, ut tibi eandem reddant pecuniam, personæ, non Ecclesiæ commendatam.

Quocirca suademus, ut in illum furem tuam dirigas actionem, eo quod (ut audivimus) loculos habet, & ea, quæ tibi subrepta sunt, asportavit. Nam & Judicibus dedimus in mandatis, ut illum iniquum sub quæstionibus ad rationem ponant, etiam (si oportuerit) vinculis alligatum, ut dictam pecuniam reddere compellatur: [*& infra.*] Si autem cum eis amicabiliter poteris de redituum perceptione pacisci, noveris id nobis acceptum.

[*1 Duplici nos anxietate perstringens, eo quod tibi in hoc & deesse non possumus, & adesse non valemus.*]

CAP. II.

Dicit, ad quid tenetur depositarius, & quomodo repetatur depositum.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

BOna fides *d* abesse præsumitur, si rebus tuis salvis existentibus, depositas amisisti. De culpa quoque teneris, si te ipsum deposito obtulisti, vel si aliquid pro custodia recepisses. Pacto vero, culpa, vel mora præcedentibus, casus etiam fortuitus imputatur. Sane depositori licet pro voluntate sua depositum revocare, contra quod compensationi, vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minime referatur *b*, licet compensatio admittatur in aliis, si causa, ex qua postulatur, sit liquida ita, quod facilem exitum credatur habere.

TITULUS XVII.

DE EMPTIONE, ET VENDITIONE.

CAP. I.

Cogit Episcopus, ne carius vendatur transeuntibus, quam in mercato venderetur.

Ex Concilio apud Valen. *c*

PLacuit, ut Presbyteri *d* plebes suas admoneant, ut & ipsi hospitales sint, & non carius vendant transeuntibus, quam mercato vendere possunt. Alioquin ad Presbyterum transeuntes hoc referant, ut illius jussu cum humanitate sibi vendant.

CAP. II.

Fraudans mensuras, & pondera triginta diebus in pane, & aqua pœnitere debet.

Ex Concilio Moguntin. (*in German.*)

UT mensuræ, & pondera justa fiant: [*& infra.* 1] Si quis justas mensuras, & justa pondera causa lucri mutare præsumpserit, 30. dies in pane, & aqua pœniteat.

[*1 Sicut in divinis legibus sancitum est, & in Capitulari Domini Caroli continetur., sicut & iste sacer Conventus constituit, sic in omnibus observare placet, &c.*]

CAP. III.

Tenet venditio, licet venditor sit deceptus ultra dimidiam justi pretii, potest tamen venditor agere, ut restituatur res, vel justum pretium suppleatur: & si alterum præcise petit, succumbit.

Alexander III. *Atrebaten. Episcopo.*

(*an.* 1170.)

CUm dilecti *e* filii Beluacen. Canonici contra Abbatem, & fratres Cariloci *f* proponerent querimoniam, quod sylvam, quæ Nigravallis dicitur, a quibusdam eorum ignorante Capitulo pro 10. libris, 40. marchas tunc valentem, comparassent: causam ipsam Morinen. *a* Episcopo, & Decano Remen. commisimus terminandam: adjicientes, quod si uterque causæ cognitioni interesse nequiret, alter in eodem negotio procedere non differret: [*& infra.* 1] Tandem Decanus in illius causæ cognitione processit: & cum ei per testes *b* constitisset, quod prædicti fratres sylvam minus dimidia justi pretii comparassent, pronunciavit *c* venditionem non tenere: & sylvam Beluacen. Ecclesiæ adjudicans, Canonicos in possessionem induxit: [*& inf.* 2] Quia vero in arbitrio emptoris est, si velit, supplere justum pretium, aut venditionem rescindere, cum res minus dimidia justi pretii *d* comparatur: sententiam ipsam tanquam juri contrariam irritantes, possessionem Monachis judicavimus esse reddendam, salva quæstione Canonicis super deceptione pretii, vel consensu Capituli in venditione non habito, & alia causa rationabili, quam Canonici contra Monachos duxerint proponendam.

[*1 Cum itaque Decanus partes ad suam præsentiam convocasset, Abbas, & Monachi non ad agendum, & respondendum, sed ad quærendum dilationes nuncios destinarunt, asserentes, quod ad nos miserant, & ad audientiam nostram appellaverant. Verum quia in literis appellatio remota fuerat.*]

[*2 Nunciis igitur utriusque partis in nostra propter hoc præsentia constitutis, dum ex parte Canonicorum instanter, & solicite peteretur auct. Ap. confirmari, habita deliberatione cum fratribus nostris, & aliis sapientibus, qui legibus jurati judicant, eandem sententiam juri contrariam intelleximus.*]

CAP. IV.

Si vir habeat alia bona, unde uxor possit sibi consulere, & consentiente uxore rem propter nuptias donatam uxori vendiderit: emptorem, qui spatio triginta annorum rem possederit, non potest uxor inquietare super ea, maxime si pretium fuit conversum in communem usum viri, & uxoris. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panor. Et est casus notab. limitans jus civile. Secundum Jo. Andr. non oportet adjicere, *maxime*, sed omnia illa tria necessario requiruntur.

Celestinus III. (*an.* 1194. *Romæ.*)

PErvenit *e* ad nos, quod P. miles A. uxori suæ quandam domum in donationem propter nuptias assignatam, muliere ipsa expressum dante consensum, B. mulieri vendidit pro certa pecuniæ quantitate: [*& infra.* 1] Prænominato vero milite viam universæ carnis ingresso, relicta ejus venire contra hoc præsumit: allegans dictam domum titulo donationis propter nuptias sibi concessam alienari non potuisse, licet ejus consensus ipsi noscatur contractui accessisse. *f* Præfata vero B. ex eo nititur se tueri, quod 30. annis *g* constante illorum matrimonio, domum ipsam bona fide, tituloque justo possedit: & quia in communes usus viri, & uxoris illius pretium est conversum, ac factæ venditionis tempore, unde sibi præfata mulier consulere potuisset, in viri facultatibus consistebat. Quia igitur super his nos consulere curasti: respondemus, prædictam emptricem (si vera sunt, quæ præmisimus) præscriptis occasionibus super ipsa domo non debere ulterius fatigari.

[*1 Quam ex eadem venditione B. matrimonio supradicto constante 30. annis libere, pacificeque possedit.*]

CAP. V.

Si in venditione apponitur pactum de recuperanda re post certum tempus, modico constituto pretio, præsumitur pignus, & non venditio.

Inno.

a *Vid. tex. & ibi plene per Doct.* §. *præterea & is. Inst. quib. mod. re contrah. oblig. & Anton. Gomez. tom.* 2. *var. res. c.* 7. b *reducatur.* c *Alunnias. al. Aluim. al. Alvernan. al. Alverum. al. Alucen.* d *Burch. l.* 2. *decr. c.* 168. *Ivo p.* 6. *c.* 259. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. B. Thom. & ibi Cajet.* 21. *q.* 77. *art.* 1. *Covarr. l.* 3. *c.* 14. *var. resol.* e *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Caroli loci.*

a *Morin.* b *Hæc duo verba*, per testes, *desunt in omnibus manuscr. & aliis antiq. exemplarib.* c *verbum*, pronuntjavit, *deest in antiquis, quod tamen adesse debere postulat series textus.* d *Vide l.* 2. *C. de rescind. vend. per Pinellum.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* f *Vid. auth. sive a me. C. Vellejanum.* g *al. per* 30. *annos, &c.*

Innocentius III. *Episcopo Pallienen.* (*an.* 1208. *in Angliam.*)

AD nostram *b* noveris audientiam pervenisse, quod cum R. laicus lator præsentium *c* ab M. mutuum recipere voluisset, creditor, ne per canonem contra usurarios editum *d* posset in posterum conveniri, domos, & olivas recepit ab eodem titulo emptionis, cum revera contractus usurarius ageretur *e*: quod patet ex eo, quod creditor debitori promisit, quod quandocunque a septennio usque ad novennium daret LX. uncias tarenorum, quæ vix dimidiam *f* justi pretii contingebant, domos ejus restitueret, & olivas. Quia igitur fraus, & dolus cuiquam patrocinari *g* non debent: mandamus, quatenus si res ita se habet, instrumento venditionis confecto in fraudem canonis promulgati contra usurarios non obstante, prædictum M. ad restituendas domos, & olivas ei, ad quem debent hæreditario jure devolvi (cum debitor sit viam universæ carnis ingressus) per pœnam in Lateran. Concilio contra usurarios promulgatam, appellatione remota compellas.

CAP. VI.

Venditor deceptus ultra dimidiam justi pretii, agere potest, ut res sibi reddenti pretium acceptum restituatur, vel justum pretium suppleatur, & in hoc electio est emptoris. h. d. secundum Antonium.

Idem *Episcopo, & Archid. Urbinatensi.* (*an.* 1208.)

CUm causa *b*, quæ inter œconomum monasterii sancti Martini de monte ex parte una, ac cives Viterbienses super casamentis ex altera vertebatur, fuisset aliquandiu ventilata, cum constitisset nobis monasterium in venditione ultra dimidiam justi pretii fuisse deceptum: sententiando decrevimus, ut præfati cives aut recepto pretio possessiones restituerent memoratas, aut supplerent, quantum constaret legitimæ venditionis tempore justo pretio defuisse.

CAP. VII.

Ponit tres casus, in quibus re evicta non tenetur venditor emptori de evictione.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

SI venditori post *i* institutum contra se judicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defenderet, nunciare, vel contumaciter abfuit tempore sententiæ promulgatæ, seu per injuriam sententia lata fuit, de evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit.

TITULUS XVIII. DE LOCATO, ET CONDUCTO.

CAP. I.

Excommunicati sunt magistri, & scholares Bononienses, qui ante tempus conductionis conducunt hospitia aliorum magistrorum, vel scholarium, sine eorum consensu.

Clemens III. (*an.* 1189. *Roma in Flaminiam.*)

EX rescripto *k* literarum Tusculanen. Episcopi nobis innotuit, quod cum civitatem Bonon. tempore suæ legationis intrasset: [& *infra.* 1] Constitutionem factam ab Episcopo Portuen. Apostol. sed. Leg. & a prædicto Tusculan. Episcopo postmodum confirmatam, videlicet ut nullus Magistrorum *l*, seu scholarium super conducendis aliorum hospitiis in læsionem, & præjudicium habitantium audeat hospitem convenire, nisi prius constiterit tempus conductionis elapsum, vel inquilini in hoc suum favorem præstiterint, & consensum: cum idem Portuen. sub excommunicatione *a* hoc prohibuerit, & alter sub pœna anathematis idem decreverit observandum: ratam *b* esse decernimus, & auctoritate Apostolica confirmamus: Statuentes, ut a te, frater Episcope, & tuo quolibet successore hoc singulis annis in communi audientia Magistrorum, atque Scholarium recitetur.

[1 *Invenit ibi fuisse a bon. mem. VV. quondam Portuen. Episcopo constitutum, & sub excommunicatione prohibitum, ne aliqui scholares hospitia majoris mercedis promissione conducerent, ut ea sibi, vel majoris gloriæ studio, quasi potentiores in expensis apparere volentes, vel privatæ utilitatis commodo vendicarent. Unde ipse solicita provisione considerans, quod hujusmodi conditionis improbitas & discordiæ fomitem, & impedimenta non modica pareret studiorum: prædictam.*]

CAP. II.

Personæ Ecclesiasticæ locare possunt proventus decimarum his, cum quibus conditio Ecclesiæ fit melior, statuto diœcesani contrario non obstante: & eadem ratio est de aliis rebus Ecclesiæ.

Innocentius III. *Abbati, & Conventui S. Petri de Pratel. London.* c *diœcesis.* (*an.* 1212. *Roma in Angliam.*)

VEstra nobis relatio declaravit, quod cum ad firmam fructus vestrarum dare consueveritis decimarum: [& *infra.*] Diœces. Episcoporum statuto contrario non obstante, vestrarum decimarum proventus illis libere locare potestis, cum quibus Ecclesiæ vestræ conditionem poteritis facere meliorem: ita tamen, quod hujusmodi locatio ad feudum, vel alienationem non videatur extendi.

CAP. III.

Propter sterilitatem gravem conductori, sine culpa sua contingentem, remittitur pensio pro rata, nisi possit cum ubertate præcedentis, vel sequentis temporis compensari. h. d. usque ad §. verum.

Gregorius IX. (*an.* 1235. *Romæ.*)

PRopter *d* sterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitio rei sine *e* culpa coloni, seu casu fortuito contingentem *f*, colonis Ecclesiæ tuæ pro rata pensionis remissio est facienda, nisi cum ubertate præcedentis, vel subsequentis *g* anni valeat sterilitas compensari.

Ponuntur hic quatuor casus, in quibus inquilinus potest ante tempus conductionis finitæ licite expelli. Abbas.

Verum invito inquilino domum inhabitare, vel reficere poteris, si necessitas (quæ tamen non imminebat locationis tempore) id exposcat: remissa sibi pro residuo temporis pensione: qui etiam inde rationabiliter amovetur, si perverse ibi fuerit conversatus, vel cum canonem per biennium non solvisset, sibi satisfactione celeri non providit. *h*

CAP. IV.

Emphyteuta Ecclesiæ meliorationes suas vendere non potest, nisi servatis his, de quibus hic. Et si contra fecerit, vel canonem per biennium non solverit, nec moram postea celeriter purgaverit, juste potest expelli.

Idem. (*an. eod.*)

POtuit Emphyteuta (Ecclesia primitus requisita, eique nunciato, quantum sibi ab aliis offertur *i*, si nolle se emere

a *Pallionens. al. Cap. Pallion.* b *Cap.* 1. *de empt. in* 3. *compil.* c *hæc duo verba*, lator præsentium, *desunt in omnib. antiq. codicib.* d *edictum.* e *extitisset.* f *dimidium.* g *debet l. si in fraudem. C. de leg.* 1. *l. ex dolo ff. de dolo. Intellectus. Auth. sive me. C. ad Vallejan.* h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* i *Vid. Anton. Gomez. tom.* 2. *var. resol. c.* 2. *de empt. & vend.* k *C. un. eod. tit. in* 2. *compil.* l *Appellatione magistrorum comprehenduntur Doct. utriusq. juris. leg. milites & l. hi qui. ff. ex quib. caus. majores.*

a *al. sub pœna excommunicationis.* b *ratum.* c *Lexonens. al. Londen.* d *Vid. Ant. Gomez. tom.* 2. *var. res. c.* 3. *Arium Pinellum in l.* 2. *C. de rescind. vend. part.* 1. *c.* 3. *Parisium cons.* 8. *l.* 1. *Guid. Pap. dec.* 630. e *& sine culpa.* f *contingente.* g *sequentis.* h *præviderit.* i *Vid. l.* 1. *§. si rem. ff. dep. & l. domos. §.* 1. *& utrobique. Bart. ff. de leg.* 1.

emere dixerit: vel a denunciationis tempore duorum mensium spatium sit elapsum) meliorationes, & jus sibi competens aliis vendere: qui ab emptione hujusmodi minime prohibentur. Emphyteuta quoque secus præsumendo, vel cessando in solutione canonis per biennium (nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset) juste potuisset repelli a. Non obstante, quod ei, ut canonem solveret, non exititit nunciatum: cum in hoc casu dies statuta pro domino interpellet. b

TITULUS XIX.
DE RERUM PERMUTATIONE.

CAP. I.

Princeps potest rem Ecclesiæ immobilem per permutationem acquirere, data re meliori, vel æquali. h.d. & in hoc, quod dicit, vel æquali, est casus notabilis.

Ex Concilio apud Silvan. (*an.* 864.)

SI Princeps voluerit rem immobilem sanctis locis præstare, & accipere ab eis aliam immobilem, eoque modo de communi voluntate permutationem contrahere: liceat ei hoc facere, si causa rationabilis id exposcat, & res, quam præstiterit, major fuerit, vel æqualis, pragmatica sanctione super hoc promulgata.

CAP. II.

Permutatio rerum Ecclesiasticarum facta in casu non concesso, seu non servata solennitate juris, est revocanda per successorem.

Ex Concilio Beluacen. (*an.* 844.)

UT commutationes rerum Ecclesiasticarum, quæ ab antecessore inconsulte factæ sunt, ab eo, qui successor est, emendentur.

CAP. III.

Mancipia Ecclesiæ non debent permutari, nisi ad libertatem, vel nisi sint fugitiva. h. d. cum c. seq.

Ex Concilio apud Silvanectum. [*an.* 854.]

MAncipia Ecclesiastica, nisi ad libertatem, non convenit commutari, videlicet ut mancipia, quæ pro Ecclesiastico homine dabuntur, in Ecclesiæ servitute permaneant, & Ecclesiasticus homo, qui commutatur, fruatur perpetua libertate. Quod enim semel Deo consecratum est, ad humanos usus transferri non decet.

CAP. IV.

Servi Ecclesiæ cum profanis permutari non possunt, nec alienari, nisi sint fugitivi.

Ex eodem. (*an.* 864.)

INjustum videtur, & impium, ut mancipia, quæ fideles Deo, & sanctis ejus pro remedio animæ suæ consecrarunt, cujuscunque muneris mancipio, vel commutationis commercio iterum in servitutem secularium redigantur, cum canonica auctoritas servos tantummodo permittat distrahi fugitivos. Et ideo Ecclesiarum Rectores summopere caveant, ne eleemosyna unius, alterius peccatum fiat. Et est absurdum, ut ab Ecclesiastica dignitate servus discedens humanæ sit obnoxius servituti.

CAP. V.

Præbendæ pacto præcedente permutari non possunt: Episcopus tamen potest de loco ad locum permutare personas.

Urbanus III. [*an.* 1186. *Romæ.*]

QUæsitum d est ex parte tua, si commutationes fieri valeant Præbendarum, cum commutatio Dignitatum in Turonens. Concilio fuerit interdicta: [*& infra.* 1.] Generaliter e itaque teneas, quod commutationes Præbendarum de jure fieri non possunt, præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet simoniæ.

Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licite poterit de uno loco ad alium transferre personas: ut quæ uni loco minus sunt utiles, alibi se valeant utilius exerceere.

[1 *Sunt enim quidam, qui Præbendæ suæ cedunt, & juri renunciant, ut majorem Præbendam obtineant, vel ex hoc certam summam pecuniæ consequantur, quod quidem honestati est contrarium, & simoniacam proculdubio continet pravitatem.*]

CAP. VI.

Ecclesiæ jure proprietatis possunt adinvicem permutari: & possessiones earum etiam permutari possunt, & pro minus valentibus pretium suppleri.

Clemens III. [*an.* 1190.]

AD quæstiones a solvendas: [*& infra.*] Intelleximus ex literis tuis, quod duæ conventuales Ecclesiæ sunt in tua diœcesi constitutæ, quarum utraque parœcialem habet Ecclesiam cum possessionibus magis alteri, quam sibi vicinam. Illis autem desiderantibus permutare eas, cum illarum altera respectu meliorum proventuum plus abundet, & ideo sibi postulet adjici certam summam pecuniæ numeratæ, ut sic ad æqualitatem permutationis b valeant pervenire, utrum posset id licite fieri, exititit dubitatum: (*& infra.* 1) Respondemus, quod cum de dictis c parœcialibus Ecclesiis per se queat commutatio celebrari, & in permutatione possessionum per se non sit inhibitum, si altera ratione possessionum alteri præponderet, pecuniam posse refundi de ipsorum possessionibus ad invicem, prout visum fuerit expedire, refusa certæ pecuniæ quantitate poterit contractus permutationis iniri, sic tamen d, quod illi contractus nequaquam sibi invicem misceantur.

(1 *Quam ob causam sed. Apost. consuluisti. Licet itaque tuæ discretionis industriam ignorare minime putemus, quid super eodem articulo sit agendum: nihilominus tuæ prudentiæ*)

CAP. VII.

Beneficia sua perdunt, qui ea propria permutant auctoritate.

Innoc. III. *Senon. Archiepiscopo.* [*an.* 1205.]

CUm olim e Magister S. & B. Archidiaconatum, & Præposituram ad invicem commutassent: [*& infra.* 1] Licet prædictus Magister ab initio sponte fuerit de permutatione confessus, idem tamen B. eam inficiabatur omnino, proponens, quod ipse Præposituram sine conditione qualibet resignavit, & post resignationem prædicti Magistri Archidiaconatum fuerat assecutus: (*& infra.* 2) Cum ergo nobis constaret, quod ipse B. suum præstiterit f permutationi consensum, prædictus autem Magister suum publice fatetur errorem: & hunc Præpositura, & illum Archidiaconatu curavimus spoliare, super hoc definitivam contra eos sententiam proferentes.

[1 *Magistri ejusdem obtentu causam super hoc bo. mem. Nascon. Episcopo duximus delegandam. Cumque idem B. ad præsentiam nostram postmodum accessisset, ut in negotio sine suspicione procederet, obtentu ipsius dil. fil. Abbatem Cluniacen. eidem Episcopo duximus adjungendum: verum cum propter Abbatis absentiam non fuisset a delegatis pariter ipsis in causa processum, utraque partium se nostro conspectui præsentavit, & audientiam obtinuit coram nobis &c.*]

[2 *Licet magister ipse proponeret ex adverso, ipsum secum diutius de permutatione tractasse, & complevisse eadem in manibus ven. f. n. Educen. Episcopi, quod tractaverant posuisse. Verum sæpedictus B. delegatis nostris non deferens, imo verius dele-*

a *Vid. l. insulam. & ibi Doct. ff. de verb. oblig.* b *interpellat.* c *Refertur in Conc. Meld. c. 23. tanquam ex Conc. apud Beluac. Burch. l. 3. decr. c. 171. Ivo p. 3. c. 262. & Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* d *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. vide notata in c. majoribus sup. de præb. vid. Ægid. Bellamer. tractat. de benefic. permut.* e *igitur.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *permutationes.* c *prædictis.* d *al. ita: sic tamen, quod contractus nequaquam sibi adinvicem misceantur.* e *Cap. un. eod. tit. in 1. compil.* f *al. præstiteris permutationi assensum.*

delegantis sigilla violavit, & illorum scripta, quae nobis fuerant praesentanda, non erubuit aperire. Caeterum in nostra praesentia constitutus adversario suo praesente in excusationem suam propriam proposuit coram nobis, quod Judices perperam processissent contra ipsum, cum acta in scriptis minus fideliter redegissent. Unde timens, ne literas portaret Uriae, scripta illorum aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinvenit. Sane si quid expediret, melius notavisset, vel non recepisset scripta suspecta, vel nobis fideliter retulisset, & praesentasset, & ostendisset causam suspicionis propositae coram nobis. Praeterea cum non quereretur de Judice, quem ei ex proprio motu concessimus, sed de illo potius, quem ipse duxerat eligendum, & Judices suas nobis literas per eum destinassent, de ipso pariter conquerentes, verbis ipsius fidem non duximus adhibendam, sed ut in eo saltem puniretur, in quo peccavit, contra acta Judicum, quae temere violarat, ipsum, sicut non debuimus, sic noluimus exaudire, ne videretur ei dolus suus patrocinium attulisse.)

CAP. VIII.

Si permutatio beneficiorum completa est ex una parte, & per alteram stat, quo minus impleatur, restituitur pars ad suum beneficium, & secundum hoc continet jus.

Idem *Archiep. & Praeposito S. Andreae Colon.* [*an.* 1206.]

CUm *b* universorum. [*& inf.* 1] Intelleximus G. Canonico referente, quod cum ipse, & L. Clericus de permutatione Praebendarum suarum inter se tractare coepissent, quam utilitati utriusque imminere credebant, tandem idem L. Praebenda ejusdem G. cuidam consanguineo suo assignata, Praebendam suam ei, sicut promiserat, noluit resignare: [*& inf.*] Cum igitur deceptis, & non decipientibus jura subveniant, licet ipsi per se de jure non possent Ecclesiastica beneficia permutare, ut tamen simplicitati venia tribuatur *c*, mandamus, quatenus si constiterit praetaxatum G. taliter fuisse deceptum, amoto a Praebenda sua consanguineo ipsius L. vel quolibet alio illicito detentore, eam restitui faciatis eidem.

(1 *Fidelium ab ipso Domino Jesu Christo pastoralis sit nobis cura commissa, solicitudini nostrae incumbit, vel dignoscitur expedire, ut sic debeamus quoslibet in suis rationibus confovere, quod aliquorum jura in conspectu Ecclesiae dispendium non sustineant, sed firma, & illibata debeant permanere.*

CAP. IX.

Spirituale cum temporali permutari non potest.

Gregorius IX. *Beton. & Fongin. Abbatibus.* d

EXhibita nobis Abbatis, & Conventus sancti Martini de Pannonia petitio continebat, quod cum super causa, quae inter ipsos ex una parte, & Praepositum Abbaten. *e* ex altera, super quibusdam decimationibus vertebatur, ad C. *f* Capellanum nostrum, tunc in Hungaria commorantem, nostras literas impetrassent: ipse ac Magister M. in quos utrinque tanquam in arbitros extitit compromissum, arbitrati fuerunt, quod si dictus Praepositus obtineret decem millia solidorum *g* regalium a rege Hungariae concedi monasterio memorato, ipsi ab earundem decimationum petitione cessarent: (*& infra.*) Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit de praemissis (cum permutatio de spiritualibus ad temporalia improbetur) praedictum arbitrium, & quidquid secutum est eo, vel ob id, irritum decernatis.

a *al. Colonien.* b C. 2. *de praeb. in 3. comp. vid. Covarr. lib.* 1. *var. resol. c.* 5. c *Vid. l.* 1. *ff. de donat. & l. tutor. ff. de suspect. tut.* d De Boten. & Singien. Abbat. al. Beton. & Semugien. al. de Beconen. & Simugien. Abb. al. de Becan. & Simigien. e Alben. al. Albanen. f G. Salium, *legitur in* 10. *Cod. manuscr. in uno, soidorum, in alio, solinarium.*

TITULUS XX.

DE FEUDIS.

CAP. I.

Si Dominus a vassallo recipit feudum in pignus, abstinendo ab ejus servitio, non debet computare fructus in sortem. h. d. secundum intellectum communem. Et est casus singularis, qui alibi non legitur.

Innocentius III. *Marien.* a *Episcopo.* (*an.* 1212. *Romae.*)

INsinuatione *b* praesentium declaramus, quod gageria, quam de feudo Ecclesiae tuae ab M. dignosceris recepisse *c*, a te potest libere detineri, fructibus non computatis in sortem: ita videlicet ut quamdiu fructus illos ceperis in sortem minime computandos, idem M. a servitio, in quo tibi, & Ecclesiae tuae pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis.

CAP. II.

Ponit tres casus, in quibus non obstante juramento de non infeudando potest Episcopus antiquum feudum ad Ecclesiam reversum novo vassallo concedere. h. d. & est casus notabilis interpretans juramentum de non alienando.

Idem *Mediolan. Archiepiscopo.* [*an.* 1212.]

EX parte tua *d* nostro est Apostolatui reseratum, quod saepius dubitasti, utrum cum contingit vasallum tuum decedere, & ad te feudum ipsius redire, feudum ejus aliis liceat tibi dare, quamvis juramanto tenearis astrictus, non infeudare de novo, Romano Pontifice inconsulto? Ad haec si vassallum tuum feudum alienare contingat, an ipsius filium, vel consanguineum ejusdem feudi consortem de ipso valeas investire? Alia quoque dubitatio continebat, ut cum feudum alienatum repereris, quod per te facile recuperare non potes: utrum possis alicui Laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudum per Ecclesiam recognoscat? [*& infra.* 1] In primo ergo casu feudum decedentis libere [si videris expedire] concedas: Atque in secundo filium, vel consanguineum alienantis investies. In tertio feudum alienatum poteris ei licenter *e* concedere, per quem ipsa *f* Ecclesia valeat rehabere.

(1 *Nos igitur super his de mente tua scrupulum volentes dubitationis auferre, per a. s. tibi mandamus, quatenus si quando praefati casus emerserint.*)

TITULUS XXI.

DE PIGNORIBUS, ET ALIIS CAUTIONIBUS.

CAP. I.

Res Ecclesiae pignorari non debent, nisi ex necessitate, & rationabili causa.

Ex Concilio Remen. *g* (*in Gallia.*)

NUllus Presbyter praesumat calicem, vel patinam, vel vestimentum sacerdotale, aut librum Ecclesiasticum tabernario, vel negotiatori, aut cuilibet Laico, vel foeminae in vadium *h* dare, nisi justissima necessitate urgente. Sicut & Zepherinus Papa, & Martyr S. Hilarium in suis decretalibus docuit.

CAP. II.

Liber homo non potest pignorari.

Dd Grego-

a Maurien. b C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Covar. l.* 3. *var. res. c.* 1. *& de materia tituli plene Jul. Clarus tract. de feud.* c *accepisse.* d C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Jul. Clar. de feud.* e *licite.* f *ipsum.* g *Non invenio in Conc. Remens. ei tamen tribuunt Burch. l.* 3. *decr. c.* 104. *Ivo p.* 2. *c.* 139 *& Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* h *id est, obligare, est enim modus vulgaris loquendi Gebenen. ut hic ait Hostien.* i C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp.*

Gregorius III. *Exonen. Episcopo*. (*an.* 736.)

LAtor præsentium: [*& infra.*] Lex habet *a*, ut homo liber pro debito non teneatur: etsi res defuerint, quæ possint pro debito addici.

CAP. III.

Si Rector Ecclesiæ pro facto proprio rem Ecclesiæ obligavit, cogitur ejus hæres rem redimere, & Ecclesiæ restituere.

Alexander III. *Episcopo Exonien.* (*an.* 1180.)

EX præsentium *b* latoris insinuatione accepimus, quod Sacerdos Ecclesiæ de Offitona *c* calicem argenteum, & medietatem unius breviarii ejusdem Ecclesiæ pro sua necessitate pignori obligavit, & ea, morte præventus, minime recollegit.

Unde, quoniam indignum est, ut eidem Ecclesiæ res suæ (præsertim quæ sacris ministeriis deputatæ sunt) taliter debeant deperire: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, filium ejus, qui ex successione ipsius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas, & compellas, ut ea recolligat, & restituat Ecclesiæ memoratæ.

CAP. IV.

Si usurarius emit rem eo pacto, quod post tempus restituat eam venditori, recipiendo aliquid ultra sortem, fructibus tamen in ea computatis, judicatur contractus fœneratitius.

Innocentius III. *G. Subdiacono nostro, & P. Canonico* d *Pisano*. (*an.* 1212.)

ILlo vos e credimus scientiæ dono vigere: [*& inf.* 1] Sane intimastis nobis, quod causam, quæ vertitur inter H. & F. filios G. de Cosa *f* ex una parte, & G. filiam T. *g*, & hæredes ipsius ex altera, super quibusdam terris *h* præfatis personis pro viginti tribus *i* libris pignori obligatis, vobis duximus committendam: [*& infra.* 2] Ex parte prædictæ G. & hæredum ejus fuit propositum, terras, quas iidem H. & B. repetebant, ab eis non esse pignori obligatas, sed pure venditas: sicut in instrumento confecto exinde continebatur *k*. Præfatus vero H. pro se ac fratre suo firmiter asserebat, terras non esse pure venditas, sed pignori obligatas: cum venditioni prædictæ talis fuerit adjecta conditio, ut si a tempore contractus usque ad duos proximos annos præfato T. emptio displiceret, G. pater H. abinde usque ad annum, viginti sex libras (perceptis fructibus computatis in ipsis) dare deberet. Verum quia ambigitis, utrum pura sit, & absoluta venditio, an præfatus contractus pignus debeat judicari? Respondemus, quod qualiscunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractus venditio non appareat conditionalis, sed pura: quamvis per conditionem possit resolvi: ex duobus tamen, quæ in pacto fuerunt expressa, videlicet, quod fructus percepti deberent in solvenda pecunia numerari, & quod ultra summam receptam LX. *l* solidi deberent persolvi, contra ipsum emptorem præsumitur vehementer, præsertim cum usuras consueverit exercere.

[1 *Quod super eo, de quo nos consulere voluistis, quid juris sit liquido cognoscatis, quia tamen nostra postulastis edoceri responsione, ne sub ipsius expectatione responsionis decisio negotii prorogetur, præsentibus vobis literis duximus respondendum.*]

[2 *Dantes vobis per literas nostras in mandatis, ut ipsam G. & hæredes ipsius ad restituendas vineas, & quicquid ultra sortem perceperant ex eisdem, restituerent conquerentibus, per pœnam in Later. Concil. contra usurarios promulgatum cogere curaretis. Vos, ut juxta mandatum nostrum procederetis in negotio memorato, partes citare curastis. Cumque in præsentia vestra essent constitutæ.*]

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 29. c. 1.* c *Offen. al. Offic.* d *Canonicis Pisanis.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Covarr. l. 3. var. res. c. 9.* f *Chosa.* g *Tiberis.* h *vineis.* i *al. XCIII.* k *Vid. l. quod si nolit. in fin. ff. de ædil. edict.* l *quadraginta.*

CAP. V.

Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.

Idem *Episcopo Aquinati*. (*an.* 1212.)

EX literis *a* fraternitatis tuæ accepimus, quod causam, quæ vertitur inter R. & A. mulierem, tibi duximus committendam: (*& inf.* 1) Si quidem probatum est, quod pro facinore a marito prædictæ mulieris commisso, eo fugam petente, tam frater mariti *b*, præfatus videlicet R. quam ipsa mulier (licet minus *c* juste) a regio Justitiario capti fuerint, & de ipsius mandato bonorum omnium delinquentis facta distractio, & soluta pecunia mercatori, qui a marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus propriis spoliatus: sed quædam possessiones illius penes eundem R. remanserant *d*, quas idem de mandato curiæ retinuit, soluta pro eis pecunia prædicto mercatori, quia emptor alius propter possessionum minutias *e* non extabat: pars vero mulieris æstimationem dotis instantius petebat sibi restitui, vel in possessiones, quæ mariti fuerant *f*, ex officio delegationis induci: [*& infr.* 2] Mandamus, quatenus si tibi constiterit ex his, quæ in præsentia tua fuere proposita, & probata, quod mulier dicit, viro dedisse in dotem, & prædictum R. de bonis fratris aliqua possidere: cum mulieribus favor multum in recuperandis dotibus debeatur, & cautum sit in jure, quod propter maleficium viri mulier remanere non debeat innodata, cum etiam bona viri mulieri sint pro dote tacite obligata, & *g* cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem: R. prædictum eidem mulieri ad restitutionem dotis eatenus condemnes, quatenus de bonis fratris sui præfati noscitur possidere.

[1 *Cum fere per biennium studuisses, ut eadem causa cum concordia finiretur, partibus non acquiescentibus, accitis viris prudentibus prædictæ causæ meritis diligenter examinatis. Idem negotium de prudentum virorum consilio ad nostram duxisti præsentiam remittendum, ea maxime ratione, qua videtur hoc ad regium judicium specialiter pertinere.*]

[2 *Pars autem viri econtrario respondebat, se non debere super his aliquo modo respondere, quia nihil auctoritate, vel voluntate sua distractum fuerat de bonis mariti ipsius mulieris, sed fiscus ea capi fecerat, & mandaverat distrahenda. Sane cum pars mulieris diceret, de possessionibus viri sui aliqua remansisse, quæ distracta non fuerant, & ex eis sibi satisfieri postularet, ab ea studiosius inquisisti, quanta fuisset pecunia, quæ soluta fuerat mercatori: & ex confessione tibi constiterit utriusque, quod quidem de immobilibus usque ad XXIV. uncias auri alienatum extiterat, sed prædictus R. se XXIII. vel XXIV. unciis addidisse, & XL. duarum unciarum auri numerum complevisse mercatori. Allegabat quoque præ. R. quod cum quinque filii essent unius patris, & omnes in paternis bonis succederent, facta æstimatione totius hæreditatis, non proveniebat ad maritum mulieris de hæreditate paterna, quod ultra XXIV. auri uncias valeret. Quia vero ad nos eadem causa remissa, non fuit sufficienter instructa, nec nobis constitit, utrum X. libras Tarenorum, quas petebat mulier, dedisset in dotem, aut idem R. aliquid possidebat de bonis pertinentibus ad fratrem suum virum mulieris prædictæ, nec potuissemus examinationi causæ insistere, tum quia in præsentia tua renunciatum fuit allegationibus, & probationibus, sicut dicis, tum quia idonei, & sufficientes non venerunt ad nost. præs. responsales, eandem causam tuo duximus examini remittendam, per Apost. sed.*]

CAP. VI.

Si creditor, vel is, qui ab eo causam habet, tot fructus percepit ex pignore, quod satisfactum est sorti, debet pignus restitui debitori.

Idem

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* b *mariti præfati, &c.* c *Vid. l. 1. C. ne uxor pro marito. & l. scire. C. quibus modis pign. tac. contr.* d *remanserunt.* e *In multis vetustis, inimicitias, quam vocem sensus non admittit.* f *fuerunt.* g *Dictio, &, deest in antiquis.*

Idem R. *de Monte Fortino*. (*an.* 1212. *in Latium*.)

CUm *a* contra G. civem Anagninum *b* super quibusdam possessionibus, quas quondam pater tuus L. de Saul *c* pro certa quantitate pecuniæ obligaverat, & ipsius creditoris hæredes prædicto G. pignoraverant, movisses in nostra præsentia quæstionem, legitime probavisti, quod ex earum proventibus tantum fuerat tam ab eodem G. quam ab aliis, qui eas tenuerant, a tempore, quo fuerant obligatæ, perceptum, quod *d* fructus sorti poterant adæquari. Nos igitur attendentes, quod in talibus perceptio fructuum in solutione sortis accedat, cum secundum canonicas sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari: considerantes etiam, quod possessiones ipsæ jam extenuassent penitus totum onus, & debitum annullassent, ipsas tibi restituendas esse decrevimus, & te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.

CAP. VII.

Si is, qui sub pacto legis commissoriæ pignoravit rem suam, & juravit non contravenire, juste impeditus intra diem statutum non redemit, post diem redimere poterit.

Idem. (*an.* 1212. *Roma in Insubr.*)

SIgnificante R. cive Pisano *e* nobis innotuit, quod cum domum suam *f* G. Pisano civi pro 250. libris pignori obligasset, ac promisisset præstito juramento, quod nisi domum ipsam statuto termino recolligeret, creditorem ulterius super eo minime molestaret: & intra statutum tempus per certum *g*, & fidelem nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remisit, quam idem nuncius infideliter agens, sicut ei injunctum fuerat, non persolvit: & postmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto G. satisfacere non potuit, ut debuit: [*& inf.* 1] Cum igitum pactum legis commissoriæ *h* sit in pignoribus improbatum, & prædictus R. quantum in eo fuit, juramenti debitum adimplevit: cum per eum, quem certum nuncium esse sperabat, pecuniam remiserit termino statuto *i*, sed in captione detentus satisfacere non potuit creditori *k*: Mandamus, quatenus si est ita, prædictum creditorem, ut sorte contentus, pensionibus pignoris computatis in eam, illam *l* præfato R. omni dilatione postposita resignet (pacto tali, vel juramento nequaquam obstante) censura Ecclesiastica cogatis.

[1 *Nunc per Dei gratiam libertati pristinæ restitutus, paratus est pecuniam reddere creditori, licet ipse prorsus recusaret recipere, quia ei non fuerit statuto termino persoluta.*]

CAP. VIII.

Vsufructuarius cavet, quod fruetur rebus immobilibus salva ipsarum substantia, & pecuniam, & æstimationem mobilium, quæ consumuntur usu, finito usufructu restituet.

Gregorius IX. [*an.* 1235.]

CUm *m* constet J. mulierem, uxorem Ogerii *n*, quoad usumfructum filio suo successisse in bonis, quorum proprietas ad M. mulierem, uxorem C. dignoscitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quod utatur, & fruatur salva rerum substantia, rebus *o* immobilibus, quæ usu non consumuntur, ad arbitrium boni viri: pecuniam vero, si quam habuit *p*, vel habebit, ac æstimationem bonorum, quæ consumuntur usu, & in hæreditate inventa fuerint, in morte sua dictæ mulieri, vel hæredibus ejus restituat, per censuram Ecclesiasticam compellatis.

a *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* b *Anaginen. al. Anugum.* c *Salis.* d *al. in quo fructus.* e *Cap. un. eod. tit. in 4. compil.* f *vox, suam, deest in antiq.* g *vid. Gomez. tom. 2. var. res. c. 7.* h *vid. Covarr. l. 3. var. res. c. 2.* i *constituto.* k *vid. l. 2. & ibi Cyn. ex quib. caus. ma. & l. 2. & Bart. ff. de in jus voc.* l *illud, in vulgatis, sed perperam, cum ad domum referri debeat, cujus initio c. facta est mentio.* m *vid. l. 1. C. de usufruct. & Spec. tit. de pign. §. sequitur videre.* n *Ægidii.* o *al. in rebus.* p *habuerit.*

TITULUS XXII. DE FIDEJUSSORIBUS.

CAP. I.

Breve est, nec potest brevius summari.

Ex Concilio Cantuariensi. *b*

(*in Anglia.*)

CLericus *c* fidejussionibus *d* inserviens abjiciatur.

CAP. II.

Compellitur Clericus servare fidejussorem indemnem per assignationem redituum suorum.

Lucius III. *Elien. Episcopo, &* e *Archidiacono Norvicensi.* (*an.* 1180.)

PErvenit *f* ad nos ex conquestione R. Clerici, quod cum ipse pro C. & F. Clericis, mercatoribus Bononiensib. fidejusserit: illis præscriptam pecuniam non solventibus, coactus est satisfacere de eadem. Ne igitur dispendium patiatur, unde videtur præmium meruisse: Bononiensi Episcopo dedimus in mandatis, ut super debitis illis instrumenta, quæ sunt apud creditores, inspiciat, & eorum trascripto suo sigillo signata vobis mittere non postponat. Mandamus itaque discretioni vestræ, quatenus si ex confessione prædictorum Clericorum, vel alias legitime vobis rem ita se habere constiterit, moneatis eosdem, ut memorato R. pecuniam, quam pro eis solvit, restituant, ipsumque servent indemnem: alioquin de reditibus eorum præscripta debita faciatis exsolvi, & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, resarciri: aut prædictos reditus sibi assignetis tamdiu sine molestia detinendos, donec ipsa damna resarcita fuerint, & debita sine deminutione soluta. Præfatos vero Clericos, si religionem fidei, & juramenti sui eos violasse constiterit, ab officio, & beneficio suspendatis.

CAP. III.

Per districtionem canonicam compellitur debitor a fidejussione absolvere fidejussorem, qui a creditoribus molestatur.

Idem *Cantuariensi* g *Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

COnstitutus *h* in præsentia nostra Magister S. sua nobis assertione monstravit, quod pro Cancellario tuo tempore Lateranen. Concilii, in quadam summa pecuniæ intercessit: quam quia usque modo debitor non persolvit, se asserit plurimas a creditoribus Bononien. molestias pertulisse, & debitum augmentatum. Ideoque mandamus, quatenus si legitime tibi de hujusmodi assertione constiterit, præfatum debitorem, ut eum a prædicta intercessione sine dilatione prorsus absolvat, Ecclesiastica censura *i* compellas. Præsentium quoque auctoritate injungimus, ut si debitum, vel accessiones ille negaverit, consuetudine, quæ est legi contraria, non obstante, juramentum calumniæ subire cogatur. Præterea quia difficile foret intercessori suos testes in Angliam ducere, Judicibus Bonon. (satisdatione idonea a Cancellario ipso accepta, quod ad testes audiendos vadat, vel mittat intra terminum competentem) literis tuis significes, ut eos vice tua recipiant & examinent diligenter, & depositiones eorum transmittentes inclusas significent, quanta fides possit instrumentis, vel testibus adhiberi.

a *De materia hujus capitis vid. Anton. Gomez. tom. 2. variar. resol. c. 13.* b *Cartuarien. al. Carthaginen.* c *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* d *al. fidejussoribus.* e *al. Archiepiscopo.* f *C. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 23. c. 5.* g *al. Carturiensi.* h *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.* i *al. disciplina.*

CAP. IV.

Si sine licentia Prælati, & majoris partis Capituli Religiosus fidejusserit, vel mutuum acceperit, non tenetur Ecclesia, & ipse recipiens punitur, nisi mutuum sit versum in utilitatem Ecclesiæ.

Innocentius III. *in Concilio generali*. a [*an.* 1216.]

QUod *b* quibusdam Religiosis a sede Apost. est prohibitum, volumus, & mandamus ad universos extendi *c*: ne quis videlicet Religiosus absque majoris partis Capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat, ultra summam communi providentia constitutam: alioquin non teneatur Conventus pro his aliquatenus respondere: nisi forte in utilitatem *d* domus ipsius manifeste constiterit redundasse. Et qui contra istud statutum venire præsumpserit, graviori disciplinæ subdatur.

CAP. V.

Ponit tres casus, in quibus fidejussor contra debitorem agit, antequam solvat, ut a fidejussione liberetur.

Gregorius IX. [*an.* 1235.]

EUm, pro *e* quo te fidejussorem obligasti, si diu in debiti solutione cessavit, aut dissipare bona sua cœpit, seu super hoc condemnatus fuisti, jure poteris convenire, ut te a fidejussione debeat liberare.

TITULUS XXIII.
DE SOLUTIONIBUS.

CAP. I.

Successor in beneficio tenetur solvere debita prædecessoris pro necessitate Ecclesiæ contracta.

Alexander III. *Decano, & Capitulo Morin.* f (*an.* 1170. *in Angliam.*)

AD hoc *g* in Apostolicæ: [*& infra.*] Sicut filius debita patris solvere tenetur; ita Prælatus sui prædecessoris, pro Ecclesiæ necessitate contracta.

CAP. II.

Si Prælatus obligat Ecclesiam pro alienis debitis, est suspensus ipso facto ab administratione spiritualium, & temporalium, & Ecclesia non tenetur.

Gregor. IX. *universis Ecclesiarum Prælatis.* [*an.* 1235.]

SI quorundam: [*& infra.*] Firmiter inhibemus, ne quis præsumat Ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui, seu sigilla concedere, quibus possent Ecclesiæ obligari *h*: Decernentes si secus fuerit attentatum, ad solutionem talium debitorum Ecclesias non teneri. Si quis autem contra præmissa de cætero venire præsumpserit, ab administratione spiritualium, & temporalium noverit se suspensum.

CAP. III.

Si Clericus non habeat, unde satisfaciat suis creditoribus, non debet excommunicari, nec aliter molestari: præstabit tamen cautionem saltem juratoriam de solvendo, cum venerit ad pinguiorem fortunam.

Idem *Decano, & I. Canonico Tullen.* (*an.* 1234. *in Galliam.*)

ODoardus *i* Clericus proposuit, quod cum P. Clericus, D. Laicus, & quidam alii ipsum coram Officiali Archidiaconi Remen. super quibusdam debitis convenissent, idem in eum recognoscentem hujusmodi debita, sed propter rerum inopiam solvere non valentem, excommunicationis sententiam promulgavit: [*& infra.*] Mandamus, quatenus si constiterit, quod prædictus O. in totum, vel pro parte non possit solvere debita supradicta, sententiam ipsam sine difficultate qualibet relaxetis, recepta prius ab eo *a* idonea cautione, ut si ad pinguiorem fortunam devenerit, debita *b* prædicta persolvat.

CAP. IV.

Conquerens se indebite solvisse, hoc probare debet, nisi in casu hic posito.

Idem [*an.* 1235. *Romæ.*]

IS, qui conqueritur indebitam pecuniam se solvisse, probare tenetur, quod indebite sit soluta *c*: nisi ejus adversarius solutionem inficians exinde convincatur: tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quod debitum recepisset.

TITULUS XXIV.
DE DONATIONIBUS.

CAP. I.

Potest intelligi duobus modis: & secundum primum intellectum h. d. Liberalis in donando existimat se debere, quo donat. Vel sic secundum alium intellectum: Promittentes aliquid donare, illud tanquam debitum adimplere tenentur.

Gregorius *d A. Patricio Gallorum.* (*an.* 601. *Romæ.*)

PRudentes: [*& infra.* 1] Hanc *e* sibi quodammodo nobilitas legem imponit *f*, ut debere se, quod sponte tribuit, existimet *g*: & nisi in beneficiis suis creverit, nihil *h* se præstitisse putet.

[1 *Viros, sicut estis, Regibus adhærere, multorum solamen est, &c. ut in registro impresso.*]

CAP. II.

Non valet donatio, quam facit Prælatus inconsulto Capitulo, & in damnum Ecclesiæ.

Alexander III. *Parisien. Episcopo.* (*an.* 1170.)

FRaternitatem *i* tuam credimus non latere, quod cum Episcopus, & quilibet Prælatus Ecclesiasticarum rerum sit procurator, & non dominus: conditionem Ecclesiæ *k* meliorare potest, facere vero deteriorem non *l* debet. Accepimus autem, quod prædecessor tuus graves donationes in rebus Episcopatus fecit in detrimentum Ecclesiæ, suis Canonicis inconsultis.

Unde quoniam donationes hujusmodi de jure non tenent, indulgemus *m* tibi, ut liceat donationes hujusmodi tam a Clericis, quam a Laicis legitime revocare.

CAP. III.

In considerando, an valeat donatio facta per Prælatum, debet attendi quantitas rei donatæ, & loci consuetudo. h. d. *inhærendo literæ.*

Idem. *Vigorien.* n *Episcopo.* (*an.* 1180.)

CÆterum *o*, si Abbatem donationem cum Priore, & quibusdam de Conventu, vel solum Abbatem facere contigerit, & postea Conventus pars reclamaverit: datæ rei quantitas, & illius terræ consuetudo (quæ tamen sacris canoninibus non obviet) est diligentius attendenda: & secundum hoc est donum ratum, vel irritum judicandum.

CAP. IV.

Ecclesia non Vacans in beneficium concedi non potest, sed in proprietatem sic: de auctoritate tamen Episcopi, & sine præjudicio Prælati.

Idem

a *Cap.* 59. b C. *un. eod. tit. in* 4. *comp.* c *Vid. l. cum acutissimi. per Bart. C. de fidei com.* d *Vid. Bald. in auth. hoc jus porrectum. C. de sacrosan. Eccles.* e *Vid. Guid. Pap. decis.* 117. *incipit, fidejussor potest.* f *al. Norvicen.* g *c.* 1. *eod. t. in* 1. *comp.* h *Vid. l. quæ dotis ff. solut. matr. & l. Lucius, & utrobique Bart. ff. de fide instrum.* i *Odardus, habent antiqua exemplaria. Vid. late per Bald. in §. fin. Inst. de act.*

a *al. ab ipso.* b *præscripta.* c *Vid. l. cum de indebito. ff. de probat.* d *Aschelpidato l.* 12. e C. 1 *eod. tit. in* 1. *compil.* f *ponit.* g *extimet.* h *nec.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* k *In C. Barb. meliorem potest facere, &c.* l *al. non potest.* m *al. indulgemus, ut tibi liceat, &c.* n *VVigor. al. VVigorien.* o *c.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & c.* 2. *tit. de consuet. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 29. *c.* 3.

Idem *Abbati S. Alberti*. (*an.* 1180.)

COnsultationibus *a*: (*& infra*.) Donationes vero, vel concessiones Ecclesiarum, si quæ fiant privatis personis, viventibus illis, qui ipsas Ecclesias possident, nullius debent esse momenti. Si religiosis fiant locis ab Episcopo, vel ejus auctoritate, ratæ debent haberi: ita quod personæ, quæ jam dictas Ecclesias possident, sine ipsorum assensu eis in vita sua non debeant *b* spoliari.

CAP. V.

Non obstante juramento de non infeudando de novo, Prælatus integrare potest feudum, si appareat vasallum in mensura fuisse deceptum.

Innocentius III. *Episcopo Floren.* [*an.* 1212.]

PEr tuas *c* literas proponere procurasti, quod cum quidam Nobiles Florentini tempore schismatis Episcopum Florent. in domo sua tenuerunt, idem Episcopus sedata schismatis tempestate, de mandato Alexandri Papæ quatuor modios terræ in feudum concessit eisdem: & successor ipsius (prout est moris) de certo feudo præfatos nobiles investivit. Verum cum ipsi assignatam terram mensurari fecissent, non nisi duos modios invenerunt, feudum integrari cum instantia postulantes: super quo dubitas, eo quod non sunt in possessione ipsius, ne de novo videaris illud conferre: [*& infra*. 1] Nos igitur attendentes, quod Ecclesia in actibus suis fraudem non debet aliquam adhibere, respondemus, quod feudum ipsum secure poteris integrare, cum terra illa quatuor modiorum ipsis fuerit assignata.

(1 *Licet tibi fidelitatem curaverunt exhibere, & de quatuor modiis fuerint investiti, antequam eorum petitioni duceres annuendum, sed. duxisti Apost. consulendam.*)

CAP. VI.

In donationibus plenissima fit interpretatio: & ob hoc clausula onerosa post multas donationes apposita, proximam donationem tantum respicit. h. d. & est casus singularis.

Idem. R. d *de Burg. & G. Berbur. Abbatibus*.

(*an.* 1213. *Romæ*.)

CUm dilecti *e* filii Abbas, & Monachi de Melios proposuerint coram nobis, quod nobilis vir Alanus quasdam terras a patre ipsius eorum Ecclesiæ in eleemosynam *f* assignatas, violenter redigere cupiat in forestam: (*& inf.* 1) Mandamus, quatenus ad sententiam pro ipso monasterio proferendam appell. postposita procedatis, cum ex tenore instrumenti evidenter appareat *g*, quod hæc fuit mens, & intentio donatoris, ut clausula de foresta, quæ in fine ponitur instrumenti, non ad superiorem donationem, quæ tam libera, & pura fuit, ut immunis esset *h* vexatione, & consuetudine seculari, sed ad inferiorem concessionem, quæ pensionem, & determinationem habet insertam, juxta sanum referri debeat intellectum: quia in contractibus plena *i*, in testamentis plenior, in beneficiis quoque plenissima est interpretatio adhibenda.

[1 *Eos super his indebite molestaret, vobis dedisse recolimus in mandatis, ut ipsum A. ab ipsorum super illis terris indebita molestatione desistere per cens. ap. postposi. cogeretis. Verum cum super causa ipsa mandatum Apost. impleretis, diligentius procedentes in causa, partibus in præsentia vestra constitutis, testes recepistis hinc inde, & super attestationibus illorum, & instrumentis, disputationibus, ac discrepationibus diu habitis in causa ipsa, usque ad sententiæ calculum processistis: causam ipsam sufficienter instructam ad nostram audientiam remittentes. Ut autem per diligentiam nostram finis causæ imponatur, eidem instrumentorum tenorem, depositiones testium, & allegationes etiam, prout ea receperatis, sigillorum vestrorum munimine roborata, vel consignata, vobis sub sigillo nostro remittimus interclusa, per Apost. sed.*]

a *Cap.* 23. *tit. de jur. parr. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *cap.* 20. b *debent*. c c. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *al. ita. R. G. de Burg. & G. Burge. Abbatib.* e *cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *eleemosynas*. g *apparet*. h *ab omni*. *in recent.* i *Interpretatio facienda est in meliorem partem, ut res valeat. vid. l. quoties. ff. de reb. dub.*

CAP. VII.

Si Episcopus in Ecclesia, quam de consensu Capituli pio loco concessit, percipiebat certos proventus, illos donasse videtur: alioquin omes proventus præter cathedraticum, cedunt pio loco. Et si Episcopus concessit de consensu patroni, intelligitur patronus donasse jus patronatus.

Idem *Episcopo Heliensi*. a [*an.* 1213]

PAstoralis officii: [*& inf.*] Tua nos duxit discretio consulendos, si Episcopus consentiente patrono viris religiosis aliquam Ecclesiam concedendo, hac utatur simplicitate verborum: concedimus vobis illam Ecclesiam: utrum eo ipso videatur in eorum usus fuisse concessa, vel jus tantummodo patronatus. Nos autem inquisitioni tuæ duximus respondendum, quod si Episcopus Ecclesiam illis conferat de consensu patroni, profecto patronus, quod suum est, conferre videtur, jus videlicet patronatus *d*: & Episcopus quod temporaliter obtinet in eadem: ut si fructuum Ecclesiæ ejusdem aliquam recipiat portionem, in eorum usus illa portio convertatur. Quod si ex ipsius proventibus nullam debeat portionem habere, omnes proventus, præter cathedraticum, in eorum usus credimus convertendos. Sed ut Episcopi donatio sit legitima, consensus est sui Capituli requirendus.

CAP. VIII.

Possunt Hospitalarii in præjudicium suum se, & domum suam alteri religiosæ domui subjicere, & donare: hoc dicit, secundum intellectum glossæ.

Idem *Florentin. & Fesulan. Episcopis*. [*an.* 1213.]

INter dilectos *e* filios Hospitalarios sancti Sepulchri, ac fratres Hospitalis S. Allucii, super eodem hospitali quæstione suborta, cum iidem Hospitalarii super possessorio, quod semel, & iterum ex causis tamen dissimilibus intentarunt, contrariam sententiam reportassent: deinde ad petitorium recurrentes, proponere curarunt, quod cum G. quondam Rector, & fratres, ac patroni ejusdem hospitalis habito communi tractatu *f* deliberassent, hospitale ipsum Hospitalariis supponere supradictis, commiserunt in hoc tribus procuratoribus vices suas, communiter statuentes, ut quod per ipsos fieret, acceptarent: qui cum eisdem taliter statuerunt, ut ad ipsum hospitale aliqui mitterentur, qui eorum nomine acciperent *g* assignationem ipsius: cum autem duos illuc de suis fratribus transmisissent, ipsi donationem, & assignationem hospitalis, tam a Magistro, quam a supradictis procuratoribus, & aliis ejusdem domus fratribus receperunt: (*& infra*.) Procurator autem partis alterius ex adverso respondit, quod prædicta donatio debeat non immerito retractari: quoniam multis ex fratribus inconsultis a prædicto Rectore, ac paucioribus fratribus excommunicatis, & perjuriis, de re litigiosa in fraudem Plebani de Piscia, qui super eodem hospitali moverat quæstionem, fuerat celebrata: [*& infra*. 1] Attendentes igitur, quod fratres, & patroni sancti Allucii pro se, imo potius contra se turpitudinem allegabant: videlicet perjurium, excommunicationem, & fraudem, non utique contra ipsos, sed ad ipsis commissam, & intelligentes donationem ab eis hospitalariis factam puram, ac simplicem extitisse: quia non

a *al. Helinen.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. Reliquas partes hujus Decr. quære sup. de rescr. pastoralis, & aliis locis.* c *fraternitas.* d *Vid. l. Cajus. cum not. D. de pignor. act.* e *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *contractu*. g *reciperent*.

deceptoribus, sed deceptis jura subveniunt: unde per ea, quæ superius proposita sunt, se contra factum proprium legitime defendere non valebant, hospitale prædictum cum pertinentiis suis Hospitalariis sancti sepulchri adjudicare curavimus: ita quod per hanc sententiam dioecesano Episcopo, & Plebano de Piscia nullum præjudicium generetur: cum res inter alios acta non debeat aliis præjudicium generare. *a*

[1 *Et hæc omnia proponebat sufficienter per dispositiones testium productorum. Ad hæc vero parte altera multipliciter respondente hinc inde fuit aliquandiu disputatum.*]

CAP. IX.

Donatio quinquagesimæ, vel centesimæ, quam facit Episcopus cum gravi Ecclesiæ suæ detrimento, potest legitime revocari: nec etiam potest ultra quinquagesimam, vel centesimam conferre, etiam cessante læsione Ecclesiæ, sine auctoritate superioris.

Idem Innoc. III. *Episc. sancti Andreæ.* (*an.* 1213. *Roma in Scotiam.*)

APostolicæ sedis oraculo *b*: [*& inf.* 1] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod licet sit in canone *c* definitum, ut si quis Episcoporum in parœcia sua monasterium construere voluerit, & de rebus Ecclesiæ, cui præsidet, ipsum dotare, non amplius ibidem, quam quinquagesimam partem; Ecclesiæ vero, quam monasticis regulis informare, vel pro suis propriis magnificare voluerit sepulturis, non amplius quam centesimam partem censûs Ecclesiæ, cui præest, debeat elargiri: quia tamen in eodem canone consequenter adjungitur, ut hæc *d* temperamenti æquitas observetur, quod cui tribuit, competens subsidium conferat: & cui tollit, damna gravia non infligat: ea quidem cautela servata, ut unam tantummodo, quæ placuerit ex his duabus, remunerationem assumat. Hoc semper est observandum, quod unus Episcopus, vel alius, non solum non debet amplius, sed nec tantum, nec minus cum gravi Ecclesiæ suæ detrimento conferre, sive simul, & semel id facere velit, sive pluries successive, eisdem *e*, vel diversis Ecclesiis conferendo. Unde cum grave detrimentum sive de possessionibus, sive de proventibus ad Episcopalem mensam, vel cathedralem Ecclesiam pertinentibus, in quantalibet portione constiterit esse collatum, poterit legitime revocari, nisi præscriptione, vel alia exceptione legitima actio hujusmodi excludatur. Nam etsi prima facie præsumatur, quod collatio quinquagesimæ, vel centesimæ partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non solum si sæpe, sed etiam si semel id fiat, ex variis circumstantiis deprehendi potest interdum valde damnosum: quod quidam magis potest ex ostensione facti, quam expressione alicujus statuti cognosci: nec quinquagesima, nec centesima semel, aut successive debet cum gravi Ecclesiæ damno conferri. Si vero in tantum abundet Episcopus, ut sine damno Ecclesiæ suæ possit amplius etiam, quam per quinquagesimam, vel centesimam partem necessitati alterius Ecclesiæ subvenire, quamvis per se non debeat summam excedere a canone præfinitam, per quam incaute largiri volentibus est occursum: de superioris tamen auctoritate Pontificis *f* potest etiam in majori summa inopiæ alterius provideri.

[1 *Cum plerumque contingat, quod Episcopi successive locis religiosis de reditibus, qui pertinent ad eosdem, ultra quinquagesimam conferant portionem, ita quod interdum usque ad tertiam partem, vel quartam, interdum vero plus minusve hujusmodi reditus minuantur: tua frat. nos consuluit, utrum successoribus eorundem ea, quæ taliter fuerunt ultra quinquagesimam portionem concessa, licet aliquatenus revocare. Nos igitur*]

a *Vid. l. transactionem. C. de pact. & l. si petitor. ff. de jud. & l. si unus. §. pacta. ff. de pact.* b *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* c *Hunc canonem habes in Concil. Tolet. cap. 5. refert Grat. 12. q. 2. c. 73. incipit; bonæ rei. Ejus canonis verba hic inserit, Innoc. usque ad vers. Hoc semper* d *ut per hoc temperamenti.* e *eidem.* f *Vox, Pontificis, deest in vetustiorib. Codic.*

CAP. X.

Donatio potest per donatorem, non per hæredem ejus, qui tacuit, ob ingratitudinem donatarii revocari, in casibus hic expressis.

Gregorius IX. [*an.* 1235.]

PRopter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de rigore juris eam potuit revocare *a*: si forte in ipsum impias manus injecerit *b*, aut sibi atroces injurias, seu grave rerum suarum damnum, vel vitæ periculum inferre præsumpserit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur successores.

TITULUS XXV.
DE PECULIO CLERICORUM.

CAP. I.

Quæsitum a Rectore Ecclesiæ tempore promotionis nihil habente, præsumitur de bonis Ecclesiæ quæsitum.

Ex Concilio Arelatensi. c (in Gallia.)

INvestigandum *d* est, si nihil patrimonii habens Presbyter, quando promotus *e* est ad Ecclesiasticum ordinem, postea *f* emerit prædia, cujus juris sint, quoniam Ecclesiæ, ad quam nihil habens promotus est, esse debent juxta canonicam auctoritatem.

CAP. II.

De emptis per Prælatum de bonis Ecclesiæ, debet instrumentum confici nomine Ecclesiæ, alias debet Prælatus ab administratione removeri.

Ex eodem.

PResbyter *g* cum Dioecesim tenet, de eis *h*, quæ superemerit, ad ipsius Ecclesiæ nomen scripturam faciat: aut ab ejus ordinatione discedat.

CAP. III.

Quæsita per Episcopum post consecrationem suam, Ecclesiæ relinquenda sunt.

Ex epistola Pii Papæ. i (an. 153. Romæ.)

UT unusquisque κ Presbyter res, quas post dies consecrationis acquisierit, propriæ Ecclesiæ relinquat.

CAP. IV.

Empta per Prælatum ex emolumentis Ecclesiæ, efficiuntur Ecclesiæ, licet Prælatus emerit nomine alieno.

Ex Concilio Rhemensi l (in Gallia.)

INquirendum est, si quis *m* Presbyterorum de reditibus Ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparavit *n*: quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis *o* debet, quoniam hoc sacrilegium *p* est, & par crimini Judæ furis, qui sacras oblationes asportabat, & furabatur.

CAP.

a *Vid. l. 1. & 2. C. de lib. & eorum liber.* b *ingerit.* c *In conciliis editis nondum inveni. Burch. lib. 3. Decr. cap. 118. & Ivo part. 3. c. 94.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* e *provectus.* f *al. si postea.* g *C. 2. eod. tit. in 3. compil.* h *de his.* i *Videtur sumptum ex Concilio Carthaginens. III. cap. 49. Refert Burchard. lib. 3. decr. cap. 121. Ivo part. 3. cap. 96. Grat. 12. q. 3. c. 1.* κ *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* l *In Concilio impresso nondum inveni.* m *si aliquis Presbyter.* n *comparaverit.* o *Ecclesiæ.* p *sacrilegum.*

CAP. V.

Meliorationes factæ per prælatum in rebus Ecclesiæ, sunt suæ in vita, etiamsi dimittat beneficium: sed de his testari non potest. h. d. secundum intellectum satis notabilem.

Ex Concilio Toletano. *a* (*an.* 589.)

SI quis sane *b* Clericorum agella, vel vineolas in terra Ecclesiæ sibi fecisse probabitur sustentandæ vitæ causa, usque ad diem obitus sui possideat: verum post suum decessum Ecclesiæ restituat, nec testamentario, aut successorio jure cuiquam hæredum, prohæredumve relinquat, nisi forsan cui Episcopus pro servitiis, ac præstatione Ecclesiæ largiri voluerit.

TITULUS XXVI. DE TESTAMENTIS, ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

CAP. I.

Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest: de rebus vero Ecclesiæ, seu intuitu Ecclesiæ quæsitis, testari non valet.

Gregorius IX. *Antonio Subdiacono.* (*an.* 600. *Roma in Campaniam.*)

QUorundam *c* ad nos relatione pervenit, quod I. Atellianæ civitatis Episcopus condito testamento in octo unciis substantiæ suæ nurum hæredem instituit, Ecclesiam suam in residuis quatuor. Hortamur igitur, ut solicite hoc discutias, & quicquid ipsum habuisse patuerit, a qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum *d*, quod eum ante Episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit. Quicquid vero Ecclesiæ ante ipsius consecrationem fuisse cognoveris, vel in Episcopatus ordine prædictum Episcopum acquisivisse *e*, in ejusdem Ecclesiæ dominio conservetur.

CAP. II.

Abbatissa testari non potest, etiamsi nunquam induisset habitum Monachalem.

Idem. (*an.* 600. *Romæ.*)

QUia ingredientibus: (*& inf.*) Gabina *f* Abbatissa conquesta est, S. quondam Abbatissam monasterii sui, postquam regendi suscepit officium, condito testamento legata quibusdam reliquisse, dicens eam usque in diem obitus sui non induisse habitum Monachalem, sed in vestibus, quibus utuntur loci illius *g* Presbyteri, permansisse, sicut & illa, quæ ante ipsam fuerat Abbatissa, & hoc pene *h* ex consuetudine licuisse: [*& infra.*) Necessarium ergo visum est, postquam Abbatissa ordinata est, & in monasterio per annos plurimos usque ad obitum præfuit, vestis qualitatem ad culpam forte Episcopi pertinere, qui eam sic esse permisit, non tamen potuisse præjudicium monasterio irrogare, sed res ipsius eidem loco, ex quo illic ingressa, & Abbatissa constituta est, de jure competere.

CAP. III.

Si intra annum a die monitionis non fit executio testamenti per debentem exequi, devolvitur executio ad Episcopum.

Idem. *i* (*an.* 600.)

NOs quidem:] *& inf.*] Pervenit ad nos S. de hac luce migrante supremæ voluntatis elogio *k* monasterium præcepisse fundari: cujus desiderium a T. religiosa fœmina ejus hærede protrahitur. Quamobrem te hortamur, ut eam commoneas, quatenus intra annum monasterium, quod jussum est, debeat ordinare, & cuncta secundum voluntatem defuncti sine altercatione construere. Quod si intra prædictum tempus sive in loco, quo constitutum fuerat, seu, si ibi non potest, & alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit: tunc per te ædificetur, & omnia per te loco ipsi sine diminutione qualibet assignentur. Sic enim secundum piissimas leges dilatas defunctorum pias voluntates Episcopali decens est studio adimpleri.

CAP. IV.

Debetur legatum, quamvis nudis verbis a testatore sit relictum.

Idem *a Petro Subdiacono.* (*an.* 600.)

INdicante: (*& infra.*] Cognovimus R. referente, quod moriens uxor Redempti *b* concham argenteam nudis verbis jussit venundari, & suis dare libertis, & scutellam argenteam cuidam monasterio reliquisse *c*. In quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri.

CAP. V.

Non debetur legatum, cum testator rem non suam, sed Ecclesiæ legavit. h. d. simpliciter inhærendo literæ.

Idem *T. Episcopo.* (*an.* 600. *Roma in Siciliam.*)

FIlius noster F. conquestus est, quod quondam P. Pater suus aliqua Ecclesiæ vestræ, sepulturæ suæ gratia, juris alieni reliquit. Et quidem leges seculi hoc habent, ut hæres ad solvendum cogatur, si auctor ejus rem legaverit alienam: sed quia lege Dei, non autem lege hujus seculi vivimus, valde mihi videtur injustum, ut res tibi legatæ, quæ cujusdam Ecclesiæ esse perhibentur, a te teneantur, qui aliena restituere debuisti.

CAP. VI.

Hæredi non adimplenti jussa testatoris, ab Episcopo interdicitur res a testatore relicta. h. d. inhærendo literæ.

Ex Concilio Maguntino. (*in Germania.*)

SI hæredes jussa testatoris non adimpleverint, ab Episcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta est, canonice interdicatur cum fructibus, & cæteris emolumentis: ut vota defuncti adimpleantur. *d*

CAP. VII.

De bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici testari non possunt.

Ex Concilio Lataran. *e*(*an.* 1179. *Romæ.*)

CUm in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, a quibus beneficium nos cognoscimus recepisse, econtra quidam Clerici cum ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita, in alios transferre præsumunt. Hoc igitur, quia antiquis canonibus constat inhibitum, nos indemnitati Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis *f* conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere.

CAP. VIII.

Moderatam eleemosynam de bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici facere possunt, etiam in ægritudine constituti.

Alexander III. (*an.* 1180.)

AD hæc *g* præsentibus innotescat, quod Clerici de mobilibus, quæ per Ecclesiam sunt adepti, de jure testari non possunt. Viventes tamen, & sui compotes moderate valent aliqua de bonis ipsis non ratione testamenti, sed eleemosynæ intuitu erogare in ægritudine constituti.

CAP. IX.

De bonis propriis, vel acquisitis intuitu personæ Clerici testari possunt, de acquisitis intuitu Ecclesiæ non.

Idem

a *Concil. Toletan. II* b *Cap.* 4. *& cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *Beat. Thom.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 6. *&* 7. *& ibidem Cajetanum: & Conc. Trident. sess.* 25. *de refor. cap.* 1. e *acquisisse, in antiq.* f *Sabina Abbatissa questa.* g *ipsius.* h *plene, in vulgat. sed in regist. Greg. pene.* i *Scilicet Gregor. Januar. Episcopo Caralitano l.* 3. *epist.* 10. *regist. & c.* 12. *eod. tit. in* 3. *compil.* h *eulogio.*

a *Gregor. in regest. lib.* 12. *epist.* 30. *& cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *Recepti, puto esse proprium viri nomen.* c *aliter, reliquisset, sed reliquisse, in nostris antiq.* d *impleantur.* e *Sub Alex. III. cap.* 15. *& cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *alii.* g *Post Conc. Lat. sub Alex. III. part.* 29. *c.* 8. *& cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.*

Idem Alex. III. *Vigilensi a Episcopo*. (*an.* 1180. *Roma in Apuliam*.)

QUia *b* nos : [*& infra* . 1] Consulationi tuæ taliter respondemus, quod licet Clerici de his, quæ paternæ successionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, libere disponere valeant. De his tamen, quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de jure possunt facere testamentum.

[1 *Duxit tua f. consulendos, utrum Clerici seculares de mobilibus rebus possint condere testamentum* .]

CAP. X.

Valet testamentum, quod Parochianus facit coram Presbytero parochiali, & duobus testibus: nec valet contraria consuetudo. h. d. inhærendo verbis literæ.

Idem *Hostiensi Episcopo*. [*an.* 1170. *Roma in Latium*.]

CUm esses in nostra præsentia constitutus, proposuisti talem in tuo Episcopatu consuetudinem obtinere, quod testamenta, quæ fiunt in ultima voluntate, penitus rescindantur, nisi cum subscriptione septem, vel quinque testium fiant, secundum quod leges humanæ decernunt. Quia vero a divina lege, & sanctorum Patrum institutis, & a generali Ecclesiæ consuetudine id noscitur esse alienum, cum scriptum sit *c*: *in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum*: præscriptam consuetudinem improbamus: & testamenta, quæ Parochiani coram Presbytero suo, & tribus, vel duabus aliis personis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere: sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujusmodi audeat rescindere testamenta.

CAP. XI.

Valet ultima voluntas ad pias causas coram duobus testibus, & est casus singularis.

Idem *Judicibus Velletren.* d (*an.* 1170. *Romæ*.]

I. REIatum est *c*, quod cum ad vestrum examen super relictis Ecclesiæ causa deducitur, vos nisi septem, vel quinque idonei testes intervenerint, inde postponitis judicare: [*& inf.* 1] Mandamus, quatenus cum aliqua causa talis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundum leges, sed secundum decretorum statuta tractetis, tribus, aut duobus legitimis testibus requisitis. Quoniam scriptum est: *in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum*.

(1 *Unde quia hujusmodi causa de judiciis Ecclesiæ non secundum leges, sed secundum canones debet tractari, & in ipsis divina Scriptura testante, duo, aut tres idonei testes sufficiunt*.

CAP. XII.

De propriis potest testari Clericus: in acquisitis per Ecclesiam etiam si sint mobilia, succedit Ecclesia, vel successor: potest tamen aliqua servitoribus, vel pauperibus elargiri: si autem defunctus habet plures Ecclesias, vel beneficia, fiet æque divisio inter illa.

Idem *Electo, & Capitulo Cassanen.* (*an.* 1170. *Roma in Calabriam*.)

II. RElatum est *f* auribus nostris, quod quia statuimus in Lateranensi Concilio *g*, ut bona per Ecclesiam acquisita, ad eam in Clericorum obitu devolvantur: dubitatis, an hoc sit de immobilibus tantum, vel de mobilibus sentiendum *c* [*& inf.* 1] Respondemus, quod generaliter bona *h* quælibet per Ecclesiam acquisita eis *i* debent juxta Lateran. Concilium post acquirentis obitum remanere: homine autem Ecclesiæ non Episcopus, vel successor Clerici morientis, ubi est collegium Clericorum, sed communis congregatio intelligitur, quæ rerum illarum debet canonicam distributionem, & curam habere. Ubi autem in loco defuncti tantum est unus ordinandus, is ea bona (sicut & alia ipsius Ecclesiæ) in Dei *a* timore dispenset. Licet autem mobilia per Ecclesiam acquisita de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint: consuetudinis tamen est non improbandæ, ut de his pauperibus, & religiosis locis, & illis, qui viventi servierant, sive sint consanguinei, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur. Cæterum, quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina proveniunt, distribuentur pro arbitrio decedentis. Quia vero nonnulli in diversis Ecclesiis beneficia possident, dividantur, quæ habuerant, per æstimationem congruam inter ipsos. *b*

(1 *Responsoque nostro quæris edoceri, si præscripta bona in usus Episcopi, vel eorum, qui decedenti successerunt, de jure transeant, vel communi utilitati Ecclesiæ debeant applicari. Primo itaque breviter*.)

CAP. XIII.

Tenet testamentum, si quis extremam voluntatem suam alterius dispositioni committit, & dicitur testatus ad pias causas. h. d. secundum intellectum notabiliorem.

Innocentius III. *Altissiodoren. Episcopo*. (*an.* 1212. *Roma in Galliam*:)

CUm tibi de benignitate: [*& inf.*] In secunda quæstione dicimus, quod qui extremam voluntatem in alterius dispositionem *d* committit, non videtur decedere intestatus.

CAP. XIV.

De relictis Ecclesiæ petit Episcopus partem suam, licet aliquid fuerit sibi a testatore relictum: nisi eo modo, & non in fraudem fuerit relictum a testatore, quod maneret ea parte contentus, & legatum agnoverit.

Idem *C. t. S. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali*. (*an.* 1213. *Romæ*.)

OFficii *c*: [*& infra*.] Secundo quæsivisti, cum quis in testamento relinquit Episcopo propriam portionem, & alia multa monasteriis, vel Ecclesiis, utrum Episcopus ex illis legitimam possit petere portionem: [*& inf.* 1 Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si portionem illam cum conditione legavit Episcopo, ut esset illa sola contentus, & Episcopus acceptavit: quia per hoc aliis renunciasse videtur, de cæteris non poterit exigere portionem. Quod si eam ipsi absolute reliquit, portionem sibi debitam poterit nihilominus de cæteris vindicare. Si vero constiterit, quod in fraudem modicum constituit mortuarium, ut in cæteris Episcopus portione debita fraudaretur [quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent *f*] Episcopus portionem ex illis poterit exigere a canone constitutam, salvis indulgentiis Romani *g* Pontificis, quæ quibusdam regularibus sunt concessæ.

[1 *Adjiciens autem, cum quis in testamento in fraudem modicum constituerit mortuarium, & alia dimisit pro anima sua plura, nibilominus possit Episcopus exigere portionem de illis a canonibus constitutam. Nos autem super his*]

CAP. XV.

Relictum Episcopo contemplatione personæ, non dividitur cum Ecclesia cathedrali: secus si contemplatione Ecclesiæ, sive nihil relinquatur Ecclesiæ, sive aliquid, sive conjunctim, sive separatim. Si autem soli Ecclesiæ est factum relictum, Episcopus habebit portionem canonicam. Præsumitur autem relictum contemplatione Ecclesiæ factum, quando fit ab extraneo habente administrationem: secus si fiat

a *Vigiliensi, habent antiq.* b *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 29. c. 5. & C. 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Deut.* 17. d *Vellenen.* e *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 50. *cap.* 8. f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil. Vide præ aliis Hostiens. & Covarr.* g *Cap.* 15. h *Vid. Pinellum in Rubr. C. de bonis mater. in* 1. *parte.* i *Cod. Barbatiæ ita: ei debeant &c. convenit in antiqua comp.*

a *Cum Dei &c.* b *ipsas* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *dispositione.* e *Cap.* 2. *eod. t. in* 3. *comp.* f *Vid. l. hæres meus. ff. de cond. & demon. & l. in fraud. ff. de jur. fisc.* g *Romanorum Pontificum*

fiat ab administrationem non habente. Cum Ecclesiis vero inferioribus Episcopus non dividit sibi relictum, quia non est sibi tanta communio cum Ecclesiis inferioribus, sicut cum cathedrali.

Idem (*an.* 1213. *Romæ.*)

Requisisti *a* de his, quæ testator pro anima sua legat in ultima voluntate, qualiter sint inter Episcopum, & Ecclesiam dividenda. Et quidem regulariter verum est, quod Episcopus debet de his secundum diversas consuetudines tertiam, vel quartam portionem habere. Sed considerandum est diligenter, utrum testator leget hoc modo: Relinquo istud *b* Episcopo; an, relinquo istud Ecclesiæ: vel, relinquo istud Episcopo, & Ecclesiæ: an, relinquo istud Episcopo, & illud Ecclesiæ. In primo casu distinguendum est, utrum relinquatur Episcopo ab extraneo, an a propinquo. Si ab extraneo, generaliter verum est, quod præsumitur esse relictum intuitu Ecclesiæ, non personæ: unde cathedralis Ecclesia de illo potest canonicam petere portionem, quemadmodum Episcopo competit sua portio, si aliquid Ecclesiæ relinquatur: & hoc verum est, nisi testator exprimat, quod velit illud tantum esse Episcopi, non Ecclesiæ: in quo casu servanda est dispositio testatoris: secus autem, si exprimat, quod velit esse illud tantum Ecclesiæ, non Episcopi: quia privata dispositio testatoris non potest generalem constitutionem canonis immutare. Nec est contrarium, quod in canone *c* legitur, videlicet quod Pontifices, quibus ab extraneis aliquid, aut cum Ecclesia, aut sequestratim dimittitur, aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo Sacerdotis probatur offerre) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ, inter facultates Ecclesiæ computabunt: quoniam hoc est verum, cum testator ita sequestratim legat illud Episcopo, quod non exprimit, utrum velit ad Episcopum tantum, non ad Ecclesiam pertinere. Si vero relinquatur illud Episcopo a propinquo, præsumitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ: nisi forte contrarium probaretur: & de isto nihil potest Ecclesia petere in vita ejus. Quod si relinquatur Episcopo, & Ecclesiæ, de illo inter ipsos *d* canonica est divisio facienda. Si vero istud Episcopo, & illud Ecclesiæ relinquatur, sive æqualia, sive inæqualia sint relicta, reducenda sunt ad divisionem canonicam inter Episcopum, & Ecclesiam cathedralem: nisi ambo velint *e* esse testatoris dispositione contenti, quam *f* propter ultimæ voluntatis favorem satis decens est observare, ubi neque fraus intervenit, neque dolus, ne quisquam nimium defraudetur debita portione. Secus autem est, si aliquid legetur Episcopo, & aliqua Capellis, vel monasteriis, aut aliis piis locis: nam in hoc casu, quod legatur Episcopo, ejus est præcipuum cum Ecclesia cathedrali, quemadmodum si cuilibet alii legaretur: & de illis *g*, quæ aliis legantur, portionem canonicam nihilominus obtinebit: quoniam non est tanta communio inter Episcopum, & inter capellas, & monasteria, seu alia pia loca, quanta est inter Episcopum, & Ecclesiam cathedralem, cui est spirituali conjugio copulatus: unde quæ acquirit Episcopus, non illis, sed isti tantum acquirit. Illud autem est generaliter observandum circa eum, qui potest proprium possidere, prælationem, vel administrationem Ecclesiæ non habentem, quod si ei aliquid relinquatur specialiter, non solum a propinquo, verum etiam ab extraneo, intelligitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ, nisi probatio in contrarium appareret: & idcirco de illo nec Episcopus, nec Ecclesia potest in vita ejus sibi aliquid vendicare: & hoc intelligitur esse verum, cum fraus minime procuratur: quæ si detecta fuerit, patrocinari non debet.

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *In codice Barb. relinquo istud Episcopo: aut, relinquo istud Ecclesiæ: aut, relinquo istud Ecclesiæ, & Episcopo: aut, relinquo istud Eccles. & illud Episcopo.* c *Canon, cujus hic meminit Papa, est in Concil. Agathensi, Cap.* 6. d *eos.* e *voluerint.* f *scil. dispositionem.* g *In uno vetusto ita: & de his, quæ illis legantur, portionem, &c. in alio ita: & de his, quæ aliis legantur, Episcopus portionem, &c.*

CAP. XVI.

In bonis patris, matris, & aviæ habet quis debitam jure naturæ, in qua gravari nequit: & filius rogatus de restituenda hæreditate sub conditione, detrahit debitam jure naturæ, & Trebellianicam, in qua computantur fructus post litis contestationem percepti.

Idem *Episcopo Tuscano.* a [*an.* 1213.]

Raynutius *b* de Clera duas habens filias, Alterocham videlicet, & Adjectam, matrem insuper Cleram, & uxorem nomine Adelasiam, in extremis positus condidit testamentum, Alterochæ filiæ puberi ultra dotem, quam ei dederat, domum, & quendam hortum in eodem testamento relinquens. Adjectæ vero impuberi reliquit cætera *c* bona sua, adjiciens, ut Alterocha, & soboles, quam gestabat in utero, eidem impuberi succederent, si absque liberis moreretur. Mortuo itaque testatore, tutores impuberis eam cum omnibus bonis eidem relictis a patre, jure Lombardo *d* cuidam P. nomine tradiderunt: quæ filium ex eo suspiciens, tandem sine liberis est defuncta: cujus bona idem P. maritus ejus superstes aliquanto tempore possedit in pace: qui cum alia muliere matrimonium contrahens, & filios suscipiens ex eadem, diem clausit extremum. Postmodum inter Alterocham, & filium ejus ex una parte, & filios ejusdem P. & Raynerium tutorem eorum ex altera, super bonis prædictis ejusdem Adjectæ suscitata materia quæstionis, cœperunt coram G. Judice Tuscanen. adinvicem litigare: coram quo Alterocha, & filius ejus bona *e* quondam Raynutii, tanquam ex causa fideicommissi, vel substitutionis sibi debita petierunt, tutore filiorum prædicti P. ex adverso dicente, quod obstabat illis annalis præscriptio, usucapio pro dote, ac longi temporis silentium diuturnum. Insuper allegabat, quod de bonis illis tam tertia Cleræ matris testatoris, & tertia Adelasiæ uxoris ejusdem, quam quarta per Trebellianum nomine ipsius Adjectæ, erant ante omnia deducendæ. Dictus vero Judex supradictum Raynerium tutorio nomine pupillorum in restitutione bonorum Raynutii condemnavit, tertia Cleræ primo deducta, quam Adjectæ, ac viro suo donaverat: de qua in substitutione, quam fecit Raynutius, non videtur aliquatenus cogitasse: deducta quoque tertia Adelasiæ, quam ipsa P. vendiderat supradicto: præcepit etiam idem Judex, de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterant *f* secundum Tuscanæ *g* consuetudinem civitatis. Deduci præterea quartam per Trebellianum idem Judex injunxit, cum etiam quilibet extraneus restitutione gravatus, eam deducere potuisset: sed utraque pars ab illa sententia provocavit: (*& infra* i) Cum autem coram G. *h* Diacono Cardin. auditore a nobis concesso fuisset diutius litigatum, ipse de mandato nostro sententiam supradicti Judicis, videlicet *i* in eo, quod dixit tertiam Cleræ, & tertiam Adelasiæ integraliter deducendas, pronunciavit injustam, & ab ea legitime provocatum, definiens, sic illas tertias deducendas, ut legitima portio jure naturæ debita Alterochæ illi salva sit in utraque: ad cujus restitutionem dictum Raynerium condemnavit. In eo vero, quod quartam per Trebellianum idem Judex censuit retinendam, senten-

a *Tuscanen. al. Tusam. al. Tuscul.* b *Rannutius. al. Ranutius. vid. c.* 13. *tit. de sent. & re jud. in* 3. *comp.* c *Cætera, habent vetusta: in recentioribus, certa, sed mendose.* d *al. Longobardorum.* e *al. ita: dicta bona quondam Ranutii.* f *potest.* g *Tuscan. al. Tusculanæ.* h C. i *dictio, videlicet, deest in plurib. antiq.*

ſententiam confirmavit ejuſdem: ita videlicet, quod fructus de bonis ipſius a tempore litis conteſtatæ percepti a prædicto P. & filiis ejus poſt mortem Adjectæ computentur in ea: qui ſi ſuffecerint *a* ad quartam, & fructus ejus, eo nomine alia deductio nulla fiat: alioquin juxta quantitatem fructuum perceptorum computationis ratio habeatur. Quia vero pater Adjectæ ipſam in legitima *b* non potuit aggravare, legitimam ipſam, videlicet ejus partis, quæ ſibi debebatur ab inteſtato, deducendam cenſuit, & etiam tertiam retinendam, ita quod deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus ſecundum Tuſcanæ *c* conſuetudinem civitatis fieri conſuevit. In eo autem quod prænominatus Judex condemnavit Raynerium nomine pupillorum, ad reſidui reſtitutionem Alterochæ, ac ejus filio faciendam, ipſius ſententiam confirmavit. Nos igitur ejuſdem Cardinalis ſententiam ratam habentes, ipſam auctoritate Apoſtolica confirmamus.

[1 *Cum autem propter hoc partes ad noſtram præſentiam acceſſiſſent, dilect. fil. G. S. Mariæ in porticu Diacon. Cardin. conceſſimus auditorem.*]

CAP. XVII.

Epiſcopus compellit fideicommiſſarios, ſeu executores teſtamenti ad exequendas pias voluntates defunctorum, etiamſi teſtator hoc interdixiſſet.

Gregorius IX. *Nomon. Epiſc.* d (*an.* 1235. *in Galliam.*)

TUa nobis fraternitas intimavit, quod nonnulli tam Religioſi, quam Clerici ſeculares, & Laici, pecuniam, & alia bona, quæ per manus eorum ex teſtamentis decedentium debent in uſus pios expendi, non dubitant aliis uſibus applicare. Cum igitur in omnibus piis voluntatibus ſit per locorum Epiſcopos providendum, ut ſecundum defuncti voluntatem univerſa procedant, licet etiam a teſtatoribus id contingeret interdici: mandamus, quatenus executores teſtamentorum hujuſmodi, ut bona ipſa fideliter, & plenarie in uſus prædictos expendant, monitione prævia compellas.

CAP. XVIII.

Filius rogatus reſtituere hæreditatem detrahit tertiam jure naturæ, & quartam Trebellianicam: in quibus poteſt legata relinquere, hæredes inſtituere, & pœnam imponere.

Idem. (*an.* 1235. *Romæ.*)

RAynaldus *e* Peponis filius, hæres ab ipſo inſtitutus, hoc modo, ut patruis ſuis hæreditatem reſtitueret, ſi abſque filiis maſculis moreretur: cum eis (mortuo Pepone) ſuper quibuſdam bonis hæreditatis ejuſdem in tres arbitros compromiſit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma compromiſſi poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerunt, quod neutra pars haberet licentiam transferendi quocunque modo in alium res prædictas, niſi in eorum filios maſculos ex ipſis legitime deſcendentes: & quod contra hoc fieret, non valeret. Porro dictus R. prolem non habens condidit teſtamentum, in quo medietatem partis ſuæ de rebus prædictis, quibuſdam avunculis ſuis, aliam vero medietatem, & reliqua bona paterna uni ex patruis ſuis, & ejus filiis legavit: adjiciens ut bona, in quibus ex teſtamento, vel ab inteſtato dicti hæredes R. poſſent ſuccedere, ſi venirent contra legatum dictis avunculis ſuis debitum, ad ipſos pro determinatis portionibus devenirent. Demum eodem R. naturæ debitum perſolvente, ac uno ex patruis hæreditatem adeunte prædictam, cum dicti avunculi adverſus eundem patruum, ac filios ejus coram Judice *f* communitatis Urbenaten. *g* moverunt quæſtionem, petendo pro rata, quæ ipſos contingit, legatum prædictum, & reſtitui eis, ſi contra ipſum illi venirent, quæcunque occaſione teſtamenti ejuſdem R. ad ipſos pervenerant, vel poterant perveniſſe: Præfatus Judex ab illorum impetitione ſuper legato ipſos abſolvens, ad reſtitutionem aliorum bonorum ſententialiter condemnavit eoſdem. A cujus ſententia cum ambæ partes ad noſtram audientiam appellaſſent, petente utraque parte dicti Judicis ſententiam infirmari, quatenus contra ſe fuerat promulgata, & quatenus pro ſe faciebat, executioni mandari *a*. Dilectus F. noſter O. ſancti Nicolai in carcere Tullianen. Diacon. Cardin. lite coram ſe legitime conteſtata, quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peponis patris ſui tertiam partem debitam jure naturæ, in qua gravari nequivit, necnon quartam Trebellianicam, quam quilibet extraneus reſtitutione gravatus deducere potuiſſet *b*, propter quod in rebus prædictis avunculis legatis portiones eaſdem habuit R. præfatus, eaſque potuit in ultima voluntate legare, ac per hoc legatum tenuit uſque *c* ad tertiam, & quartam præfatas: licet ipſas non expreſſerit in legando, pronunciavit (non obſtante præmiſſo arbitrio, quod nec *d* legatum teneret, non poterat impedire) Judicem ipſum in eo, quod ſuper hoc dictum patruum in totum abſolvit, qui confeſſus eſt ſe pro medietate poſſidere prædicta, perperam judicaſſe, condemnavitque ipſum ad reſtitutionem medietatis tertiæ, & quartæ partis ipſius legati pro rata, quæ dictos avunculos de ipſo contingit, & in reſiduo præfati Judicis ſententiam confirmavit. Cæterum in eo *e*, quod idem Judex dictum patruum, & ejus filios totaliter in aliis, quæ in ſecundo articulo petita fuerant, condemnarat, male ipſum pronunciaſſe decrevit, quia filii ejus contra voluntatem teſtatoris non inveniuntur aliquid commiſiſſe, cum nihil de petitis reperti fuerint poſſidere. Verum in portione, quam patruus habebat in bonis illis ratione quartæ, & tertiæ prædictorum *f*, quas R. habuit in bonis eiſdem *g*, in quibus ejus inſtitutio, & legatio, ac adjectio pœnæ tenebat, pro rata eoſdem avunculos contingente, de prædicto legato confirmavit ſententiam Judicis ſupradicti, eodem patruo, & ejus filiis in reſiduo abſolutis, & ſalvo nihilominus ei ex jure inſtitutionis beneficio legis Falcidiæ *h*, in reſtitutione præfati legati, ſi intra tempus legitimum voluntati paruerit teſtatoris: cum *i* inventarium fecerit, & contra voluntatem teſtatoris lex Falcidia inducatur. Nos itaque ipſius Cardinalis ſententiam ratam habentes, eam auctoritate Apoſtolica confirmamus.

CAP. XIX.

Executor teſtamentarius, qui ſuſcepit illud officium, exequi compellitur.

Idem. (*an.* 1235.)

JOannes Clericus, & P. Laicus, executores ultimæ voluntatis O. Clerici S. Crucis, qui venerabilibus, & piis locis de bonis ſuis in ultima voluntate legavit, mandans inſuper ſatisfieri creditoribus per eoſdem, poſt mandatum ſuſceptum per diœceſanum *k* cogi debent teſtatoris explere *l* ultimam voluntatem.

CAP. XX.

Ponit quædam legata, in quibus non ſolvitur canonica portio, niſi fiat in fraudem.

Idem. (*an.* 1233. *Romæ.*)

DE his, quæ in ornamentis, vel pro eis *m*, ſeu fabrica, luminaribus *n*, anniverſario, ſeptimo, vigeſimo, triceſi-

a *Sufficiunt.* b *legitimam.* c *Tuſcanen.* d *Nomenienſ. al. Novion. al. Novionienſ.* e *Vid Ferdin. Vaſq. l. 2. de ſucceſſ. creat.* §. 20. *Torniellum & Marian. Socinum in Rubr. D. de leg.* 1. f *Communis, in antiq.* g *Urbenetanen. al. Urbenentan. al. Urbenetan. al. Urbeventarino.*

a *Vid. l. etiam, ubi datur ratio hujus dicti ff. de min.* b *Vid. l. in ratione.* §. *quod vulgo. per Bart. ff. ad l. Falcid. & authen. de hær. & fal. in prin.* c *al. quartam partem.* d *quod ne.* e *hoc.* f *prædictarum.* g *ejuſdem.* h *Vid. l. ex facto.* §. *fin. ff. de vulg. & pupil.* i *In vulgatis male, cumq; inventarium, &c.* k *al. diœceſanum Epiſcopum, &c.* l *adimplere.* m *al. cereis, in vulgat.* n *ſeu anniverſario.*

tricesimo *a* die, sive aliis, ad perpetuum cultum divinum legantur Ecclesiis, vel reliquis piis locis, canonica portio, dummodo in fraudem non fiat, ut ea Episcopus, seu parochialis Ecclesia debeat defraudari, deduci non debet.

TITULUS XXVII. DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO.

CAP. I.

Clericus bona propria dare potest, cui vult: sed si decedat intestatus, & non habet consanguineos, succedit Ecclesia. h. d. juncta gl.

Ex Concilio apud Altenen. *habito.* b (*in Marchia.*)

SEd hoc *c* ibidem inventum est de Episcopis, Presbyteris, & Clericis, ut *d* si hæreditatem, vel alio modo intuitu personæ aliquid acquisierint, donare eis liceat, cui voluerint, dum vivunt. Si autem ante obierint, quam hoc fecerint *e*, altari cui serviunt, omnia perpetuo sanctificentur, & in jus Ecclesiæ tradantur.

CAP. II.

Si olim servus, Presbyter factus, intestatus decedat, ejus bona dividuntur secundum formam hic contentam. h. d. secundum intellectum singularem, qui hodie etiam tenet.

Ex Concilio Tribur. *f* (*in Germania.*)

SAncto *g* concilio allatum est, quod quidam Laici improbe agunt contra Presbyteros suos, ita ut de morientium Presbyterorum substantia partes sibi vendicent, sicut de propriis servis. Interdicimus itaque, ne hoc ulterius fiat, sed sicut liberi facti sunt ad suscipiendum gradum, & agendum officium divinum, ita nil ab eis præter divinum officium exigatur. Peculium vero ipsorum dividatur in quatuor partes, quarum una Episcopo, altera *h* Ecclesiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus assignetur, & si non sint *i* idonei parentes, Episcopus eam recipiat, & in usum Ecclesiæ diligenter distribuat. Et si quis contra hoc præsumpserit, anathematizetur.

CAP. III.

Attigendo duos notabiles, & singulares intellectus hujus capituli, summatur secundum quemlibet intellectum. Et primo sic: *Valet testamentum ad pias causas conditum per verba enunciativa, etiam propter aliud prolata, quanquam successio, seu testatio veniat ad exclusionem alterius Ecclesiæ.* Vel aliter secundum alium intellectum, & sic: *Per unum testem de veritate, & per confessionem etiam incidenter factam probatur oblatio, etiam quoad effectum consequendi bona oblata.*

Innoc. III. *k* *Murnen. Episcopo.* (*an.* 1210.)

CUm dilectus *l* filius Abbas de Brusia pro causa, quam adversus Episcopum Adven. habebat, diutius expectasset: Abbas proposuit antedictus, quod Archipresbyter de Alerio, ad participationem orationum monasterio de Brusia, obtulit se, & sua: [*& inf.* 1] Sufficienter intelleximus esse probatum, quod dictus Archipresbyter agens in extremis, velut ultimam exprimens voluntatem, asseruit se, & sua monasterio contulisse. Unde cum requisitus esset, ut conderet testamentum, respondit se non posse testari *m*, quia se, & sua contulerat monasterio supradicto: & licet unus testis solus dixerit se vidisse, quando se, & sua obtulit monasterio: quia tamen alii testes dixerunt se audivisse ipsum in Abbatis præsentia, quod prædictum *n* est, confitentem, non tanquam sufficienter probantes, sed tanquam vehementer adminiculantes, assertionem Abbatis plurimum adjuvabant. Quia vero pars Episcopi asserebat se velle probare, quod dictus Archipresbyter in extremis laborans tanquam phreneticus alienatus erat *a* mente, unde non valuit, quod expressit: Nos causam illam *b* tibi sub hac forma duximus committendam, quod nisi præfatus Episcopus legitime probaverit, sæpedictum Archipresbyterum suæ mentis compotem non fuisse, cum ultimam voluntatem expressit, super impetitione monasterii perpetuum ei silentium imponatur, & compellatur restituere monasterio, quæcunque de bonis ipsius Archipresbyteri, vel etiam monasterii occupavit. Si vero legitime probaverit Archipresbyterum, quæ super ultima voluntate præmissa sunt, alienata mente dixisse: ad faciendam ei nomine parœcialis Ecclesiæ (cujus ipse *c* administrationem gesserat, dum vixisset) restitutionem bonorum, quæ ipsius Archipresbyteri fuerant, monasterium condemnetur, cum idem Archipresbyter ab intestato decesserit: ipsique monasterio super impetitione Episcopi silentium imponatur.

[1 *Quibusdam rebus suis usui suo simpliciter reservatis. De manu cujusdam fratris ejusdem cœnobii augmentationem coronæ in signum illius oblationis accepit, & quod hanc concessionem hoc modo fecisset, & non suo nomine, sed monasterii possidebat, & monasterio quicquid acquirebat, acquireret: sæpe fuit in communi capitulo protestatus, & in hoc etiam publice per viginti annos fere idem Presbyter nullo contradicente, vel reclamante permansit, ita quod per publicam famam id omnibus notum erat. Nam Abbas de Bruxia, qui pro tempore fuerat, & ipsi Monachi rebus illius non secus quam aliis rebus monasterii proprii, sciente Episcopo Edunens. qui pro tempore erat, & in nullo penitus reclamante, publice utebatur. Id autem, quod mente compos dictus Archipresbyter fecerat inter vivos, in ultima voluntate mente sanus, licet æger corpore, confirmavit. Cumque idem Abbas, & Monachi res sic legitime datas, & alias, quas ipsi Archipresbytero concesserant ad utendum, ad suum monasterium reducere vellent, prædictus Episcopus eis violentiam inferens, non solum res Archipresbyteri, sed etiam res ipsius monasterii occupavit: quas cum bona pace repeterent, ipse rebus illis, ut ei posset grassandi materia plenior indulgeri, sed. Apostolic. appellavit, in octavas sancti Martini proximo præteriti suæ terminum appellationi præfigens. Econtra prædictus nuncius Episcopi allegavit, quod antequam donatio illa facta fuit, Archipresbyter erat positus extra mentem, ita quod cum interrogatus fuisset: an Monachi vis tu habitum suscipere? & respondisset, Volo: statim interrogatus ab alio, Vis tu esse asinus? respondit, volo similiter: sicque prædicti Monachi eum ad suum monasterium deportarunt, quod idem nuncius se obtulit probaturum, quibus auditis, & cognitis.*]

TITULUS XXVIII. DE SEPULTURIS.

CAP. I.

Decedens intestatus sepelitur in sepulchro majorum, vel ubi eligitur sepultura: parœcialis tamen Ecclesia habebit canonicam portionem ejus, quod relinquit Ecclesiæ sepulturæ. h. d. secundum veriorem intellectum.

Leo III. (*an.* 810. *Romæ.*)

NOs instituta *e* majorum Patrum considerantes statuimus unumquemque in majorum suorum sepulcris jacere, ut Patriarcharum exitus docet *f*. Nulli tamen negamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam. Dominus enim, & Magister alienam elegit, ut pro-

a *Hæc dictio*, die, *nusquam apparet*. b *Alitens.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *Dictio*, ut, *deest in omnibus manuscript.* e *præfecerint.* f *Triburiensi.* g *Burch. l.* 2. *Dec. c.* 206. *Ivo p.* 6. *c.* 281. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* h *altera vero.* i *sunt.* k *Nivernens. al. Lunens.* l *Cap. un. eod. tit. in* 1. *compil.* m *contestari.* n *dictum.*

a *Erat a mente.* b *ipsam.* c *Dictio*, ipse, *deest ut plurimum in antiq.* d *In uno Vaticano ita: De Sepulturis mortuorum.* e *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 43. *c.* 2. *& Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & vid. cap.* 2. *eod. tit. lib.* 6. f *Gen.* 49. *Exod.* 14.

propriam. Sed quia dignus est *a* operarius mercede sua, tertiam partem sui judicii illi Ecclesiæ dari censemus, in qua cœlesti pabulo refici consuevit, ut juxta Apostolum *b* sint consolationum socii, ut fuerunt passionum: & sic demum ubicunque libitum fuerit, eligat sepulturam. Aliter ne fiat, auctoritate Domini nostri, qui per Prophetam *c* locutus est, dicens: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*: sub anathematis vinculo detestamur, & contradicimus.

CAP. II.

Qui convertitur ad monasterium, medietatem bonorum, quæ pro anima sua disposuit, tenetur relinquere Ecclesiæ parochiali.

Leo Papa *omnibus fidelibus per Dardaniam constitutis*. [*an.* 450.]

RElatum est auribus nostris: [*& infra*. 1] Mandamus, ut quicunque amodo in monasterio converti voluerit, sive in morte, sive in vita omnium rerum, & possessionum, quas pro salute animæ suæ decreverit disponere, medietatem *d* Ecclesiæ, ad quam dignoscitur pertinere, relinquat.

[1 *Esse quosdam perverse agentes, qui subvertere nituntur, atque dividere conantur Ecclesiæ unitatem, videlicet Abbates Monachos, qui non zelo charitatis, sed studio rapacitatis invigilant, atque seducere conantur seculares, quos illaqueare possint, ut res suas atque possessiones sive in morte, sive in vita monasteriis suis tradant, & Ecclesiis, quibus subjecti esse videntur, & a quibus baptismum, pœnitentiam, Eucharistiam, necnon pabulum vitæ cum lacte carnis acceperunt, vel accipiunt, nihil de bonis relinquunt: hunc denique formitem discordiæ nos animadvertendo, modis omnibus inhibere volumus, & ne amplius fiat, omnino prohibemus, considerantes, non esse bonum, si illi, qui fuerunt socii passionis secundum Apostolum, sint immunes societate consolationum: & quia dignus est mercenarius mercede sua, ideo præcipimus, atque.*]

CAP. III.

Ubi quis sepulchro majorum relicto, eligit sepulchrum in loco minus religioso, dolo inductus, seu ex contemptu, seu non dimissa Ecclesiæ suæ canonica portione expresse, vel tacite, non tenet electio. h. d. salvando istum textum, quantum fieri potest.

Innocentius III. *e Genuensi Archiepiscopo*. f.
[*an.* 1210.]

FRaternitatem *g* tuam non credimus ignorare, mortuorum sepulchra, & cœmeteria apud illas Ecclesias, & monasteria ex antiquo esse disposita, in quibus religiosorum fratrum Conventus sunt constituti, & orationes atque Missarum solemnia, tam pro vivis, quam pro defunctis frequentius celebrantur. Unde ipsorum devotioni, & extremæ voluntati, qui apud hujusmodi Ecclesias sepeliri desiderant, minime contradicendum est. Qui vero relictis antiquis Ecclesiis, & patrum, aliorumque parentum suorum sepulchris, contra consuetudinem Patrum Veteris Testamenti, qui cum patribus *h* suis sepulti esse leguntur, ad nova & minus religiosa loca se tranferunt, irrationabiliter, & contra antiquam institutionem facere videntur. Unde si P. de Castello contra antiquam, & rationabilem consuetudinem aliquid de corpore suo sepeliendo mandavit, hoc non præjudicat rationi, sed viribus debet carere. Quocirca mandamus, quatenus corpus ipsius Monachis sancti Stephani reddi facias, & cum suis patribus sepeliri.

CAP. IV.

Si quis in ægritudine, de qua decedit, offert se, & sua monasterio, Ecclesia parochialis habet inde canonicam portionem: secus, si in sanitate.

Alexander III. *Episcopo Spalen.* (*an.* 1180.)

DE his *a*, qui in infirmitate, vel sanitate cum bonis suis ad religiosa loca se transferunt, nihil tibi, vel Ecclesiis, a quibus receperunt salutis pabula, relinquentes: hoc tuæ volumus prudentiæ innotescere, quod si in ægritudine ipsa ad religionem transeant, dummodo de ægritudine illa decedant, de bonis suis ipsis Ecclesiis, a quibus assumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. Si vero ad religiosa loca se in sanitate transtulerint, de his, quæ locis ipsis conferunt, cogi non possunt, aliquid præscriptis Ecclesiis impertiri, quia liberum est eis tunc bona sua non solum religiosis, sed etiam quibuslibet privatis conferre personis.

CAP. V.

Qui sepeliunt parochianum alienum, quem sepelire non debent, coguntur restituere corpus, & quæ ratione ipsius obtinuerunt. hoc dicit, cum cap. sequenti.

Idem. [*an. eod.*]

EX parte *b* Canonicorum Obrigen. *c* nobis est intimatum, quod Prior de Insula quendam parochianum suum post appellationem ad nos factam in sua Ecclesia sepelivit: (*& inf.* 1) Mandamus, quatenus præfatum Priorem compellas, ut memoratis Canonicis prædicti Parochiani corpus restituat, & exinde *d* amicabiliter conveniat cum eisdem.

(*Unde quoniam hoc Ecclesiasticæ institutioni contrarium est, & a rationis tramite penitus alienum, ut quis falcem mittat in messem alienam, f. t.*)

CAP. VI.

Summatum est sup. cap. prox.

Idem *Decano, & Magistro R. e Ravennaten.*
[*an.* 1180. *Roma in Flaminiam.*]

CUm *f* liberum sit: [*& infra*. 1] Ad audientiam nostram pervenit ex conquestione Abbatis, & fratrum sancti Martini Laudonens. quod cum Presbyter quidam corpus cujusdam mulieris (prout in ultima voluntate disposuit) ad eandem Ecclesiam sepeliendum deferret, Monachi S. Vincentii Laudonen. corpus ipsius violenter rapere, & in Ecclesia sua sepelire minime dubitarunt: [*& inf.* 2] Mandamus, quatenus si ita esse inveneritis, præfatos Monachos compellatis, ut ossa præfatæ mulieris, & beneficia, quæ occasione sepulturæ ipsius recepisse noscuntur, memoratis fratribus cum integritate restituant, & de cætero *g* talia facere non præsumant.

[1 *De universis institutionibus sanctorum Patrum apud religiosa loca in ultima voluntate sibi eligere sepulturam, canonicæ proculdubio obviat rationi, qui devotioni, & extremæ voluntati decedentium in hac parte contradicere præsumit.*]

(2 *Et hoc idem de filio R. Canis præsumpserunt. Super quo utique vehementi sumus admiratione commoti, cum iidem Monachi & sanctorum Patrum institutionibus contraire, & privilegia prædec. nostrorum, & nostra, quæ prædicti fratres de libera se habere sepultura proponunt, satagunt violare. Inde est, quod f. v.*)

CAP. VII.

Mulier nupta libere potest sibi eligere sepulturam.

Lucius III. [*an.* 1181. *Romæ.*]

DE uxore vero *h*, utrum quemadmodum vir, liberam debet habere sepulturam: Nobis videtur, quod nulla super hoc inter virum, & mulierem *i* sit facienda distinctio, sed utrique in casu isto æqualem esse credimus facultatem, cum electio ista ad eum potius statum pertineat, in quo mulier solvitur a lege viri. *k* Pater

a *Luc.* 10. b 1. *Thessal.* 5. 2. *Corinth.* 1. c *Proverb.* 22. d 13. *quæst.* 2. *c.* 7. e *imo secundus, ait Contius. fal. Januensi, sed jam alibi monui, olim Genuam, Januam vocatam*. g *cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. Vid. Concilium Matisconense secundum, cap.* 17. *Adde quod de hac materia sancitum, & post Decr. c.* 2. *De sepult. lib.* 6. h *Gen.* 50. *&* 3. *Reg.* 13. *& alibi sæpe.*

a *Post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 49. *c.* 6. *& cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *cap.* 1. *eod. t. in* 2. *comp.* c *Oburgen. al. Obligen.* d. *al. aut exinde.* e *Remen.* f *cap.* 2. *eod tit. in* 2. *comp.* g *In antiq. ita: de cætero similia non præsumant.* h *cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post. Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 6. i *uxorem.* k *Vid. l. in tempus. ff. de hæred. instit.*, *& l. quod sponsæ. cum. not. C. de donat. ante nupt.*

Pater filios impuberes, ubi voluerit, potest sepeliri facere, si hoc habet consuetudo loci. h. d.

Utrum autem pater, quo magis voluerit, minores filios valeat sepelire, non invenimus a sanctis Patribus diffinitum: & propterea terræ consuetudini decernimus relinquendum.

CAP. VIII.

Si Parochianus Ecclesiæ cathedralis alibi sepelitur, de ipsius funeralibus, seu relictis Ecclesiæ sepulturæ, debetur quarta Capitulo Ecclesiæ cathedralis

Idem *Proposito, & Capitulo Faventin.* (*an.* 1181.)

CUm super quodam *a* Capitulo: [*& infra.*] Præsentium auct. statuimus, ut si aliquem paroecianorum vestrorum alibi contigerit eligere sepulturam, de testamento ipsius quarta vobis portio relinquatur.

CAP. IX.

In quantitate canonicæ, quæ debetur Ecclesiæ parœciali, statur loci consuetudini.

Clemens III. [*an.* 1190.]

CErtificari voluisti *b* a nobis, quomodo illa clausula, quæ in privilegiis solet apponi, salva justitia illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur, intelligi debeat, & exponi. Cum autem super hoc articulo diversa antecessorum nostrorum manaverint instituta, Leone justitiam illam quandoque tertiam partem, quandoque mediam, & Urbano quartam fore censentibus: nos tale præbemus in hac varietate responsum, ut sicut beatus Hieronymus *c* inquit, unaquæque provincia in suo sensu abundet, & secundum rationabilem consuetudinem regionis *d* illa justitia circa medietatem, vel tertiam, aut quartam partem pro locorum diversitatibus attendatur.

CAP. X.

Privilegiati super jure funerandi sepelire possunt illos, qui apud eos eligunt sepulturam, solvendo tamen canonicam portionem Ecclesiæ parœciali. Si vero alios sepeliunt, tenentur restituere, quicquid occasione funeris receperunt.

Innoc. III. *Episc. Claremont. & Abb. Maurien.* [*an.* 1190.]

IN nostra præsentia e constitutis Priore Ecclesiæ Montis Ferrandi, & procuratore Hospitalariorum Claremonten. dioecesis, idem Prior proposuit, quod prædicti Hospitalarii quosdam paroecianos suos, quorum duo erant intra annos legitimos, receperunt ad Ecclesiasticam sepulturam. Econtra prædictus proposuit procurator, quod tam ex privilegio, quam ex indulgentia speciali, licet Hospitalariis omnes passim præter excommunicatos, & interdictos, ad Ecclesiasticam sepulturam recipere, qui apud illos elegerint sepeliri, fideique commissa in ultima voluntate relicta possunt licenter accipere, soluta tantummodo quarta paroeciali Ecclesiæ, de cujus paroecia mortuorum corpora assumuntur, præterquam de equis, & armis, quæ indulta sunt ipsis in *f* subsidium terræ sanctæ, de quibus quartam deducere non tenentur: [*& infra.* 1] Talem super his duximus sententiam proferendam, quod prædicti Hospitalarii de cætero non recipiant paroecianos Ecclesiæ *g* supradictæ ad Ecclesiasticam sepulturam, nisi apud eos *h* elegerint sepeliri: & tunc paroecialis Ecclesia de oblationibus, lectis, & aliis, quæ defunctus pro anima sua in ultima dispositione reliquit, præterquam de equis, & armis recipiat quartam partem, & Hospitalarii residuum habeant, nisi dolo, vel fraude eorum defunctus inductus fuerit ad dispositionem hujusmodi faciendam. Nihilominus ipsis Hospitalariis injungentes, ut de quarta trium millium solidorum Priori satisfaciant memorato, cum constet eos a paroecianis ejus illos solidos recepisse: nisi sit sufficienter ostensum, quod eorum oblati, vel conversi fuissent. Eisdem præterea duximus injungendum, quod nisi probaverint, quod G. *a* paroecianus Prioris, qui fuit interfectus in campis, apud ipsos elegerit sepulturam, universa, quæ ipsius intuitu receperint *b*, Priori restituant memorato *c*: alioquin quartam partem solummodo restituere teneantur. Pro illis vero, quos constat intra annos legitimos decessisse, quæ sepulturæ eorum gratia receperunt, restituant universa.

(1 *Cum igitur hæc, & alia, quæ coram Episcopo fuerunt proposita, idem nobis fideliter retulisset, auditis, & intellectis attestationibus, & allegationibus universis, de f. n. consilio.*)

CAP. XI.

Casualiter mortuus privari non debet Ecclesiastica sepultura.

Idem *Archiepiscopo Turonen.* (*an.* 1190.)

EX parte *d* parentum M. nobis est intimatum, quod cum nobilis vir dominus I. de insula Butardi e, eidem posuisset insidias, quam solicitaverat sæpe de stupro, & ipsa gartionibus, qui eam rapere nitebantur, super quendam pontem occurreret, tandem fugiens manus illorum, in amnem de ponte cadens fuit casu submersa. Quocirca mandamus, quatenus cum illa non sponte præcipitaverit se de ponte, sed (sicut superius est expressum) casu ceciderit, corpus ejus tradi facias Ecclesiasticæ sepulturæ, præsertim cum ex honesta causa fugisse noscatur, & cui communicabatur viventi, communicandum sit jam defunctæ.

CAP. XII.

Si ossa excommunicatorum sunt sepulta in Ecclesiastico cœmeterio, & discerni possunt, debent exhumari, & projici: alias secus.

Idem *Nidrosien.* f *Archiepiscopo.* (*an.* 1190. *in Norvegiam.*)

SAcris *g* est canonibus institutum, ut quibus non communicavimus vivis, non communicemus defunctis: & ut careant Ecclesiastica sepultura, qui prius erant ab Ecclesiastica unitate præcisi *h*, nec in articulo mortis Ecclesiæ reconciliati fuerint.

Unde si contingat interdum, quod vel excommunicatorum corpora per violentiam aliquorum *i*, vel alio casu in cœmeterio Ecclesiastico tumulentur, si ab aliorum corporibus discerni poterunt, exhumari debent, & procul ab Ecclesiastica sepultura jactari. Quod si discerni non poterunt, expedire non credimus, ut cum excommunicatorum ossibus corpora extumulentur fidelium: cum licet κ non obsit justis sepultura nulla, vel vilis, impiis tamen celebris, vel speciosa *l* non prosit.

CAP. XIII.

Terra cœmeteriata pro sepultura fodienda vendi non debet.

Innocentius III. *Episcopo Magalon.* [*an.* 1208. *Roma in Gothiam Galliæ.*]

ABolendæ consuetudinis perversitas apud Montem Pessulanum (ut dicitur) inolevit, ut decedentibus non prius permittatur effodi sepultura, quam pro terra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium Ecclesiæ persolvatur. [*& infra.*] Mandamus, quatenus cum loci dioecesanus existas, inhibeas Clericis, ne quicquam omnino præsumant exigere hac de causa.

CAP. XIV.

Excommunicatus, qui per suum Presbyterum fuit absolutus in morte, in cœmeterio sepeliri debet, & ad satisfaciendum coguntur hæredes.

Gregorius IX. *Episcopo N.* [*an.* 1236.]

 Paro-

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* c *al. Lucinium.* d *Vid. l. Labeo ff. de sup. leg. & l. cum de lanionis.* §. *asinam. ff. de fun. instr.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *ad.* g *prædictæ Ecclesiæ.* h *illos.*

a *VV.* b *receperint.* c *Vid l.* 1. *cum not. C. de inst, & substit. & l. quæ sub. condidione.* §. *quoties cum ver. seq. ff. de cond. instit.* d *C.* 2. *ex eod. tit. in* 3. *comp.* e *Dictio*, Butardi, *deest in omib. antiq. exempl.* f *Vitrosiensi Episcopo.* g *c.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* h *Vid. l.* 2. *ff. de cadav. punit. per Bart.* i *al. Laicorum.* κ *Hæc verba sunt B. Aug. lib. de cura pro mort. agend. c.* 2. l *pretiosa.*

PArochiano tuo, qui excommunicatus pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violenta manuum injectione in personas Ecclesiasticas, Ecclesiarum violatione, vel incestu, fuit, dum ageret in extremis *a*, per Presbyterum suum juxta formam Ecclesiæ absolutus, non debent cœmeterium, & alia Ecclesiæ suffragia denegari. Sed ejus hæredes, & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipsius, ut pro eodem satisfaciant, censura sunt Ecclesiastica compellendi.

TITULUS XXIX.
DE PAROCHIIS, ET ALIENIS PAROCHIANIS.

CAP. I.

Inter Episcopum substitutum Episcopo hæretico, & ipsum Episcopum hæreticum reversum, & ex dispensatione receptum, dividitur Episcopatus, modo hic expresso.

Ex Concilio Africano. *b* (*an.* 402.)

SI Episcopus *c* ex Donatistis ad catholicam unitatem est conversus, æqualiter inter se dividant eas, quæ sic inventæ fuerint, ubi ambæ partes fuerint: id est, ut alia loca ad illum, alia ad alium pertineant, ita ut ille dividat, qui amplius temporis in Episcopatu habet, & minor eligat. Quod si forte unus fuerit locus, ad eum pertineat, quem plebs elegerit. Sed si antiqui catholici suum voluerint, & illi suum, qui ex Donatistis conversi sunt, plurimorum voluntas paucioribus præferatur *d*. Si autem partes æquales sunt, majoris temporis Episcopo deputetur *e*. Si autem ita plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerint *f*, ut non possint æqualiter dividi, velut si in impari numero fuerint, distributis locis, qui parem habent numerum, quicunque locus remanserit, hoc in eo servetur, quod dictum est, cum de uno loco superius tractaretur.

CAP. II.

Presbyteri parochiales Dominicis diebus, & festivis parochianos alienos ad Missam admittere non debent, si ex contemptu ad eorum Ecclesiam accedunt.

Ex Concilio Naneten. *g* (*in Gallia.*)

UT Dominicis, vel *h* festivis diebus Presbyteri, antequam celebrent, plebem interrogent, si alterius parœcianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero ibi velit Missam audire: quem si invenerint, statim ab Ecclesia abjiciant.

CAP. III.

Episcopus parochianum alterius sine ipsius licentia ordinare non potest, nec eum aliter judicare.

Hadrianus Papa. *i* (*an.* 780. *Romæ.*)

NUllus Episcopus alterius parochianum judicare præsumat: [*& infra.*] Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare potest.

CAP. IV.

Fines parochiarum, de quibus constat, vel finibus cohærentia, præscribi non possunt.

Urbanus III. (*an.* 1186. *Romæ.*)

SUper eo vero *k*, quod apud vos intelleximus dubitatum, an quod de finibus, & *l* his, quæ finibus cohærent, non præscribendis, statutum per canones esse dignoscitur, sit in prœciarum limitibus *a*, sicut in provincialibus, admittendum: Respondemus, quod bene videtur in utroque servandum, si fines legitima probatione, vel alias indubitata fide constitit Ecclesiastica ordinatione statutos.

CAP. V.

Si parœcianus, seu diœcesanus domicilium transfert, primus Prælatus in eo jura Episcopalia, seu diœcesana sibi non vendicat: decimæ tamen prædiales illius parœciæ sibi debentur, nisi alteri debeantur ex consuetudine.

Celestinus *b* III. (*an.* 1195.)

SIgnificavit *c* nobis Aconen. *d* Episcopus, quod cum post recuperationem Aconen. civitatis, ad habitandum in ea se quamplurimi contulissent, qui ante generalem occupationem terræ sanctæ in aliis civitatibus regni Hierosolymitani elegerant mansionem: [*& infra.* 1] Fraternitati tuæ *e* mandamus quatenus prædictorum locorum Prælatos, ut sibi nullam in prædictos Acon. habitatores jurisdictionem usurpent, nec ab eis temporalia exigant, quibus spiritualia non ministrant, districtione, qua convenit, compellatis: ita quod si de agris in eorum parœcia constitutis fructus percipiunt, & in ultramarinis partibus ratione prædiorum decimæ persolvuntur, deinceps eis ipsas cum integritate persolvant: dicto vero Aconen. tanquam diœcesano suo cogantur de cæteris respondere.

[1 *Et in ea residentiam fecerunt aliquantum, & adhuc etiam resident in eadem, Prælati prædictarum civitatum eos ad solvenda sibi jura Ecclesiastica compellunt. Quia vero transgredi terminos a patribus constitutos, aut falcem mittere in messem alienam non oportet.*]

TITULUS XXX.
DE DECIMIS, *f* PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

CAP. I.

Exprimit quatuor genera decimarum, quæ ex veteri lege debebantur.

Hieronymus *super Ezechielem*. g (*an.* 390. *in Judæam.*)

DEcimam partem omnium frugum Leviticæ Tribui populus ex lege debebat. Rursus ex ipsis decimis Levitæ, hoc est, inferiorum ministrorum gradus, Decimas dabant Sacerdotibus. Erant quoque & *h* aliæ decimæ, quas unusquisque de populo Israel in suis horreis separabat, ut comederet eas, cum iret in templum in urbe Hierusalem, & in vestibulo templi Sacerdotes, & Levitas ad convivium invitaret. Erant autem & aliæ, quas pauperibus recondebant. At vero primitiæ, quas de frugibus offerebant, non erant speciali nomine definitæ, sed offerentium arbitrio derelictæ. Traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, sed arbitrio magistrorum inolitam, quod qui plurimum, quadragesimam partem dabant Sacerdotibus: qui minimum, sexagesimam: inter quadragesimam, & sexagesimam licebat, quodcunque voluissent, offerre. Quod igitur in Pentateucho dubium derelictum est, hic *i* specialiter definitur propter Sacerdotum avaritiam, ne amplius a populo exigant in primitiis offerendis.

CAP. II.

Non potest congrue summari, propter varietatem lecturarum.

Paschalis II. (*an.* 1110.)

NOvum *k* genus exactionis est, ut Clerici a Clericis decimas exigant, cum nusquam in lege Domini hoc lega-

a *Quis dicatur constitutus in extremis, vid. in leg.* 3. *cum l. seq. ff. de don. caus. mort. Bart. in l.* 1. *C. de sacrosan. Eccl.* b *c.* 85. *in Conc. Later.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *Vid. l. & suum hæredem. §. fin. cum l. sequent. ff. de pactis.* e *deputentur.* f *fuerunt.* g *Vaneten. al. Naveten. sed legendum Naneten. estque hoc decretum ibi c.* 1. *non. c.* 429. *ut refert Burch. l.* 2. *decr. c.* 2. *nec cap.* 19. *ut refert Ivo p.* 2. *c.* 122. h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* i *Bur. l.* 2. *decr. c.* 39. *Ivo p.* 6. *c.* 140. *& c.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* k *post Conc. Later. sub Alex. III. c. ult. & c.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* l *vel.*

a Liminibus. b *Clemens.* c *Cap. un. eod. tit. in* 2. *compil.* d *Ancon.* e *al. vestræ.* f *De materia hujus tituli vid. Thom.* 2.2. *q.* 86. *&* 87. g *Cap.* 45. *& c.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* h *Hæc dictio, &, deest.* i *al. hoc.* k *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p.* 13. *c.* 16. *& c.* 17. *eod. tit. in* 1. *compil.*

legamus: non enim Levitæ a Levitis decimas accepisse leguntur. Illi profecto Clerici, qui a Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent.

CAP. III.

Compositio super decimis non tollitur per privilegium sequens, si de illa mentionem non facit.

Hadrianus *Vigoren. & Herforden. Episcopis.*

(*an.* 1156.)

EX multiplici *a* conquestione V. Presbyteri accepimus, quod cum inter Abbatem de Brudeja, de consensu totius Conventus, & prædictum Presbytetum talis intercesserit *a* conventio, scripto Monachorum authentico roborata, quod Monachi dicto Presbytero, & Ecclesiæ suæ de blado, & universis leguminibus, quamdiu viveret, decimas persolverent, exceptis minutis decimis, quas idem Presbyter quietas clamavit: idem Abbas a nobis privilegium obtinuit, ut de laboribus, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, nulli decimas solvere tenerentur: [*& infra.* 1] Unde quia non fuit nostræ intentionis per privilegium nostrum conventioni derogare prædictæ: mandamus, quatenus Abbatem, & Monachos, ut eandem conventionem (non obstante dicto privilegio, nisi de ipsa contineatur in eo) inviolabiliter teneant, & observent, vel exinde secum pacifice conveniant, appell. proposita compellatis.

[1 *Qui siquidem reversus ad propria tantam apud H. Regem illustrem Angliæ gratiam, & favorem invenit, quod totam terram Rex ipsius villæ, in qua Ecclesia præfati Presbyteri sita est, monasterio ipsius in perpetuam eleemosynam contulit: quo facto præd. Abbas universis colonis illius villæ expulsis, totam terram prædictæ parochiæ excolens propriis sumptibus, Ecclesiæ debitos reditus subtraxit.*]

CAP. IV.

Monachi tenentur solvere decimas prædiales de prædiis noviter cultis, de quibus decimæ prius solvebantur.

Idem *Thomæ Cantuarien.* c *Archiepiscopo.* (*an.* 1157.)

COmmissum est nobis: [*& inf.* 1] Pervenit *d* ad nos, quod Monachi de Bosse Ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cujus parœcia commorantur, decimas ex integro non persolvunt. Eapropter mandamus, quatenus eos, ut decimas de terris cultis, in quibus olim domus constructæ fuerant, præfatæ Ecclesiæ cum ea integritate persolvant, qua priusquam in eadem parœcia morarentur, solebant persolvi, compellas. Et sicut etiam de pascuis olim decimæ persolvebantur, ita nunc de eisdem ad frugum fertilitatem translatis, decimas volumus absque deminutione persolvi.

[1 *A Deo dispensationis officium admonet, & exhortatur multipliciter, ut universis Christi fidelibus, & Ecclesiis debeamus utiliter providere, atque integra jura sua nos oportet, atque illibata conservare.*]

CAP. V.

Per excommunicationem compellitur quis ad solvendas decimas de molendinis, & aliis hic contentis, & cap. seq. h. d. *cum seq.*

Alexander III. *Cantuarien. Archiep. & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1170.)

PErvenit *e* ad nos: [*& infra.* 1] Mandamus, quatenus parœcianos vestros monere curetis, & si opus fuerit, sub excommunicationis districtione compellere, ut de proventibus molendinorum *f*, piscariarum, fœno, & lana, decimas Ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persolvant.

[1 *Quod cum parochiani vestri decimas bonorum suorum consueverint Ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persolvere: nunc tam laudabili consuetudine prætermissa, quidam ex eis de lana, & de fœno, & de proventibus molendinorum, & piscariarum ipsis Ecclesiis subtrahere non verentur. Quoniam igitur institutioni divinæ manifestius obviant, qui decimas ipsas Ecclesiis non persolvunt: f. v. per Ap. s. p.*]

CAP. VI.

Summatum est cum præcedenti, & declaratur, ut in præcedenti dictum est.

Idem *Vintonien.* a *Episcopo.* (*an.* 1170.)

NUncios *b*: [*& infra.* 1] Mandamus, quatenus parœcianos tuos de apibus, & de omni fructu decimas persolvere Ecclesiastica districtione compellas.

[1 *Et literas tuæ f. ea qua decuit benignitate recepimus, & petitiones tuas, quoad licuit, curavimus exaudire, sicut illius personæ, quam pura in Domino, & ferventi charitate diligimus, & cujus commodis, & profectibus intendere volumus diligenter. Cum igitur ad officium tuum spectent ea, in quibus nostri præcepti desideres nostra auct. muniri, tanto in his debuisti facilius exaudiri, quanto ipsam eorum specialius salutem respiciunt, de quibus in extremo judicio redditurus es rationem. Inde est, quod f. t. per Apost. sed. præ.*]

CAP. VII.

Decima fructuum statim cum collecti sunt, solvi debet, non deductis expensis.

Idam *Exonien. Episcopo.* (*an.* 1170.)

CUm homines *c* de Hortona de frugibus (IX. partibus sibi retentis) decimam Ecclesiæ, cujus parochiani sunt, sine deminutione solvere teneantur; & antequam id faciant, servientibus, & mercenariis suis de frugibus non decimatis debita totius anni pro servitio suo impendant, tunc demum de residuo decimam persolventes: Mandamus, quatenus eos cogatis, ut decimam statim *d* fructibus collectis persolvant, atque de subtractis, & retentis dignam satisfactionem exhibere procurent.

CAP. VIII.

Privilegiati super decimis non solvendis, de iis prædiis, quæ ab aliis conducunt, decimam solvere tenentur.

Idem *Monachis de Neuclen.* e (*an.* 1180. *Romæ.*)

DIlecti *f* filii Abbas, & fratres sanctæ Crucis sua nobis conquestione monstrarunt, quod prædia, unde decimas, & in magna parte sustentationem consueverunt habere, a plerisque Laicis conduxistis, & recepistis ad firmam. Unde quoniam iidem fratres ex hoc gravantur enormiter, nec fuit intentionis nostræ, aut antecessorum nostrorum, ut de possessionibus, quas conduxistis *g*, decimas non solvatis: mandamus, quatenus de prædiis, quæ conduxistis *h* in parœciis suis, de quibus consueverunt decimas percipere, plenarie solvatis eisdem, vel cum ipsis amicabiliter componatis.

CAP. IX.

Revocatur privilegium, si ex post facto incipit enormiter nocivum esse.

Idem *Abbati, & fratribus Dolon.* i (*an.* 1180.)

SUggestum κ est ex parte vestra, quod Abbas, & fratres monasterii de Ursin. decimas a vobis auferre conantur. Discr. v. mandamus, quatenus cum prædicto Abbate, & fratribus super ipsis decimis componatis: nam quando Rom. Ecclesia ordini vestro privilegia de decimis dederat, ita erant raræ Abbatiæ vestri ordinis, quod exinde nulli poterat de jure scandalum suboriri: sed nunc in tantum augmentatæ sunt, ac possessionibus

a C 17. eod. tit. in 1. comp. & *post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 13. c. 11. b *intervenerit.* c *Hunc existimo esse B. Thom. Cautuar. Arch. qui circa ann. Christi* 1171. *pro libertate Ecclesiæ asserenda martyrio traditur sub Alex. III.* d C. 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. p.* 13. *c.* 12. e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *vid. l. si manifeste. C. de serv. & aqua. per Bart. & l.* 1. *ff. de aqua plu. arcen.*

a *Vitoriens. ac. Vuintonien.* b C. 18. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. p.* 4. *c.* 3. c C. 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *de fructibus.* e *Nembio. al. Norvolo. Nevelo. al. Nevolesia.* f C. 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. p.* 13. *c.* 2. g *conducitis.* h *quæ a laicis, &c.* i *Dolen.* κ C. 9. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 13. *c.* 4.

ditatæ, quod multi viri Ecclesiastici de vobis apud nos querelam *a* sæpe proponunt.

CAP. X.

Cistercienses, Templarii, & Hospitalarii decimam prædiorum suorum, quæ propriis manibus, aut sumptibus excolunt, solvere non tenentur: alii vero religiosi non solvunt decimas de hortis, & nutrimentis animalium, nec de novalibus, quæ propriis manibus, ac sumptibus excolunt.

Idem *Terraconensi* b *Archiepiscopo*. [*an.* 1170. *in Hispaniam*.]

EX parte *c* tua ad nos noveris pervenisse, quod albi Monachi, & nigri, & quidam alii *d* Religiosi Ecclesias tuæ jurisdictionis reditibus decimarum, occasione privilegiorum, quæ sibi Romana indulsit Ecclesia, spoliare præsumunt. Sane nolumus te latere, quod prædecessores nostri fere omnibus religiosis decimas laborum suorum concesserant *e*. Sed prædecessor noster Hadrianus solis fratribus Cisterciensis ordinis, & Templariis, & Hospitalariis, decimas laborum suorum, quos propriis manibus, vel sumptibus colunt, indulsit: cæteris vero, ut de novalibus suis, quæ propriis manibus, vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persolvant: quem sumus super his imitati. Quare ii, quibus hoc indultum est, hac occasione decimas de aliis rebus Ecclesiæ suæ non possunt subtrahere, vel sibi aliquid ulterius vindicare.

CAP. XI.

Privilegium super decimis laborum non extenditur ad terras, quæ aliis traduntur excolendæ.

Idem. (*an. eod.*)

LIcet *f* de benignitate sed. Apost. sit vobis indultum, ut de laboribus, quos propriis manibus, vel sumptibus colitis, nemini decimas solvere teneamini: propter hoc tamen non est licitum vobis decimas de terris vestris subtrahere, quas aliis traditis excolendas.

CAP. XII.

Privilegium super decimis laborum etiam ea, quæ non sunt novalia, comprehendit.

Idem.

AD audientiam *g* nostram: (*& infra*. 1) Illud privilegii capitulum prava quidam interpretatione pervertentes, quo Cisterciensibus indulgetur, ne de laboribus, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, aliquis decimas ab eis exigat: asserunt, quod pro laboribus novalia intelligi debent: [*& inf.* 2] Mandamus, quatenus non permittatis hoc fieri: nam si intelligeremus tantummodo de novalibus, ubi ponimus *h* de laboribus, de novalibus poneremus *i*.

[1 *Noveris pervenisse, quod cum quidam vestrum a dil. filiis nostris, fratribus Cistercien. ordinis de laboribus, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, decimas exigere, & extorquere conantur.*]

(2 *Verum quoniam fratres præscripti ordinis de benignitate Apost. fovere debemus, & volumus, & ne ullus contra eos materiam habeat malignandi, vel eos contra justitiam molestandi quamlibet, attentius providere volentes, f. v.*)

CAP. XIII.

Decimæ novalium debentur Ecclesiæ, in cujus parœcia surgunt: si vero non sunt in certa parœcia, debentur diœcesano, qui potest sibi retinere, vel alteri Ecclesiæ concedere.

Idem *Brixien. Episcopo*. [*an.* 1170.]

QUoniam κ a nobis solicitudo tua requisivit, quid de decimis novalium tuæ diœcesis tibi sit statuendum: Respondemus, ut si terræ, quæ arabiles sunt, intra certam alicujus Ecclesiæ parœciam fuerint, decimas earum (tua parte retenta) eidem Ecclesiæ facias assignari. Alioquin ipsa secundum discretionem a Deo tibi datam, alii *a* Ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.

CAP. XIV.

Decimæ possunt exigi.

Idem *Remen. Archiepisc.* b (*an.* 1180.)

PArochianos: [*& infra*. 1] Cum decimæ non ab hominibus, sed ab ipso Domino sint institutæ, quasi debitum exigi possunt.

[1 *Vero tuos ad solvendas decimas Ecclesiis, quibus eas debent, Ecclesiastica debes severitate compellere.*]

CAP. XV.

Decima Laico jure hæreditario concedi non potest.

Idem *Ambianen.* c *Episcopo*. (*an.* 1170.)

AD hæc *d* donationem decimæ, quam Abbas sancti S. de Monstrali cuidam Laico concessit per successionem tenendam: [quoniam sanctuarium de jure hæreditario possideri non debet] viribus carere decernas: & Laicum [nisi decimam ipsam ipsi Ecclesiæ libere resignaverit] vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. XVI.

Judæi coguntur prædiales decimas solvere, aut prædia dimittere.

Idem *Marsilien.* e *Episcopo*. [*an.* 1170.]

DE terris, quas Judæi colunt, tuæ *f* prudentiæ respondemus, ut eos ad decimas persolvendas *g*, vel possessiones penitus renunciandas, cum omni districtione compellas, ne forte occasione illa Ecclesiæ valeant suo jure fraudari.

CAP. XVII.

Decimæ, vel oblationes Ecclesiæ Laicis concedi non possunt, & Prælatus contra faciens est puniendus.

Idem. [*an. eod.*]

QUamvis *h* sit *i* grave nimis, & divini dignum animadversione judicii habeatur, quod Laici quidam, quod Sacerdotum est, & in Ecclesiasticis rebus, usurpant: majorem tamen incurrunt formidinem, quod fomitem sui erroris dicuntur in ipso Clero aliquoties invenire, dum quidam Prælatorum Ecclesiæ decimas, & Ecclesias disponere eis indulgent, & eos in devia mortis impellunt, qui prædicatione eorum ad viam vitæ fuerant revocandi: [*& inf.* 1] Statuimus, ut si quis alicui Laico in seculo remanenti, Ecclesiam, decimam, oblationemque concesserit, a statu suo, sicut arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet, dolore suæ jaceat ruinæ prostratus.

(1 *De quibus dicit Dominus per Prophetam: Populi mei peccata comedunt, & ad iniquitatem provocant. Unde*)

CAP. XVIII.

Statur consuetudini, an colonus solvat decimam Ecclesiæ, in cujus parœcia sua sunt prædia, an Ecclesiæ, ubi audit divina, & percipit Ecclesiastica sacramenta?

Idem.

CUm sint κ homines in parœcia unius Ecclesiæ [sicut asseris] qui terras in alia parœcia excolunt: tua discr. nos consuluit, cui Ecclesiæ de terris illis decimas solvere debeant: [*& infra*. 1] Sane non est nobis facile super hoc certum *l* dare responsum: cum auctoritates sanctorum Patrum etiam sint diversæ. Et ideo in hujusmodi dubitatione ad consuetudinem duximus recurrendum,

a *Querimoniam.* b *Turonen. al. Terrascon.* c C. 10. *eod. t. in* 1. *comp.* d *Alii viri religiosi.* e *concesserunt.* f *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *Cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp.* h *posuimus.* i *Vid. l. ab hostib. §. sed quod simpliciter. ff. ex quibus caus. mat. & l.* 3. *ff. de offic. præsid.* κ *Cap.* 25. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *Aliis Ecclesiis.* b *Post conc. p.* 26. *c.* 21. *deest. hæc inscriptio. c.* 26. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Abienens. al. Ambiens.* d *C.* 27. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *Masilien.* f *c.* 28. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Vid. l. impetrator. ff. de publ. cum not. per Bald. & l. comperit. C. de præscr. XXX. vel XL. annor.* h *c.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* i *Verbum, sit, deest in aliquot antiq.* κ *c.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* l *Certum responsum tibi dare.*

rendum *a*, & attendendum etiam, si illæ Ecclesiæ in uno sint, vel in diversis Episcopatibus constitutæ: quia difficile nimis videtur, ut una Ecclesia in Episcopatu alterius recipiat decimas: cum ex hoc Episcopatuum fines confundi non immerito viderentur.

[1 *An illi, in qua divina audiunt, & alia Ecclesiastica percipiunt Sacramenta.*]

CAP. XIX.

Non potest Laicus transferre decimam in alium Laicum, etiamsi cum titulo illam possideat .h. d. cum gloss.

Ex Concilio Lateranen. (*an.* 1179.)

PRohibemus, ne Laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes in alios Laicos possint aliquo modo transferre. Si quis vero receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura privetur.

CAP. XX.

Decima personalis debetur Ecclesiæ, ubi quis percipit sacramenta, licet alibi lucrum contigerit. In prædiali vero statur consuetudini, si in aliena parochia colonus prædium coluit.

Lucius III. *Strigonensi Archiepiscopo.* [*an.* 1181. *in Hungariam.*]

AD Apostolicæ *c* sedis regimen: [*& inf.* 1] Intelleximus, quod quædam consuetudo in Hungaria inolevit, ut multitudo populi plerunque de paroecia unius Episcopi in dioecesim alterius transferatur: in qua licet per multa tempora moram traxerit, uterque tamen Episcoporum, tam is, cujus parochiam reliquerunt, quam is, cujus parochiani sunt facti, decimationem requirit: ideoque tua nos duxit frat. consulendos, cui potius decimæ sint reddendæ. Noveris igitur, quod æquum est, ut illi Ecclesiæ decimæ personales reddantur ab eis, in qua Ecclesiastica percipiunt sacramenta. Decimas vero messium *d*, vel fructuum arborum, si coluerint in alia parochia, quam in ea, in qua habitant [quoniam a diversis diversa consuetudo tenetur] tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum.

(1 *Licet immeriti dignatione divina vocati, omnibus sumus Ecclesiæ filiis debitores, & pro scientiæ nostræ modulo respondere cogimur consultationibus singulorum.*)

CAP. XXI.

De omni fructu prædii solvendæ sunt decimæ.

Clemens III. *e* (*an.* 1190.)

EX parte *f* Canonicorum Ecclesiæ tuæ nobis est querela proposita, quod quidam agricultores, cum simul, vel diversis temporibus anni in eodem horto, vel agro diversa semina sparserint, nonnisi de unius illorum seminum fructibus decimas illi persolvunt: [*& infra* 1] Mandamus, quatenus si noveris rem taliter se habere, agricultores illos, ut de omnibus prædiorum *g* fructibus decimas absque diminutione persolvant, Ecclesiastica censura compellas.

(1 *Qui etiam decimas de agrorum proventibus non curant exsolvere, nisi quibusdam deductis expensis, quas faciunt pro illis ad aream, vel ad horrea deportandis. Quia igitur per hæc Canonicis ipsis, & Ecclesiæ Dei non modica irrogatur injuria, cum Levitis absque expensis deductis decimas sit injunctum expendi.*)

CAP. XXII.

Decimæ prædiales solvendæ sunt, expensis non deductis.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

NOn est *h* in potestate hominum, cum plantant arbores, vel aliqua semina terræ mandant. [*& inf.* 1] Revera sicut S. Patres in suis tradiderunt scripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipsa etiam militia, de venatione, & de omnibus bonis decimæ sunt ministris Ecclesiæ tribuendæ, ita ut qui de his eas solvere neglexerint, Ecclesiastica districtione debeant percelli: (*& infra.* 2) Volumus ergo, & districte præcipimus, quatenus antequam ullas *a* deducatis de bonis prædictis expensas, decimas Ecclesiis, ad quas pertinent, cum debita integritate persolvatis.

(1 *Quid eis satio, vel plantatio sit reddidura. Cum juxta verbum Apostoli ad literam exponendum, neque qui plantat, plene aliquid faciat, neque qui rigat, sed Deus, qui tribuit incrementum. Audivimus autem, quod quidam vestrum de vineis, olivetis, carmelis, & frugibus, nonnisi primo deductis expensis seminum, laboris, vel agriculturæ decimas curant Ecclesiis exhibere.*)

(2 *Præterea si quis omnino Domino decimas non dederit, quæ sunt tributa egentium animarum, & ex debito requiruntur ad decimam partem, ut docet Augustinus, removeri meretur.*)

CAP. XXIII.

De reditibus molendini ad ventum solvendæ sunt decimæ.

Idem.

EX transmissa *b* querela Rectoris Ecclesiæ de N. intelleximus: [*& inf.* 1] Quia fidelis homo de omnibus, quæ licite potest acquirere, decimas erogare tenetur: Mandamus, quatenus H. militem ad solutionem decimarum de his, quæ de molendino ad ventum proveniunt, sine diminutione aliqua compellatis.

[1 *Quod cum M. miles molendinum quoddam ad ventum in terra quadam infra fines parochiæ, de cujus terræ proventibus decimas solebat Ecclesia percipere, memoratæ construxit, de ipsius proventibus, vel obventionibus decimas ei solvere contradicens, in salutis suæ periculum detinere non veretur. Unde*]

CAP. XXIV.

Locator, vel conductor possessionum tenentur ad decimas, nisi se immunes ostendant.

Innocentius III. *Pistorien. Episc.* (*an.* 1210.)

A Nobis *c* tua fraternitas requisivit: (*& infra.* 1) Cum igitur quilibet decimas solvere teneatur, nisi a præstatione ipsarum specialiter sit exemptus: Fraternitati tuæ taliter respondemus, quod a dantibus, & recipientibus possessiones ad firmam de fructibus, quos percipiunt, decimæ sunt solvendæ: nisi ab eis ostendatur, quare ab hujusmodi sint immunes.

[1 *Utrum ab illis decimas exigere debeas, qui possessiones dant, vel recipiunt ad firmam, cum alii se conentur per alios excusare, quo minus cogantur ad decimas persolvendas.*]

CAP. XXV.

Imperialis concessio sub quacunque forma a solutione decimarum eximere non potest.

Idem *Vercellen. Episcopo.* [*an.* 1210.]

I. TUa *d*: [*& infra.*] Porro cum Laicis nulla sit de spiritualibus *e* concedendi, vel disponendi facultas, imperialis concessio quantumcunque generaliter fiat, neminem potest a solutione decimarum eximere, quæ divina constitutione debentur.

Decimæ novalium non pertinent ad Laicum, qui decimas habet in feudum. h. d.

Ff Nec

a *vid. l. minime. & l. si de interpretatione. ff. de legib.* b *Cap.* 23. *eod. tit. in* 1. *compil. quam sit periculosum detinere decimas, tradit Guid. Pap. dec.* 283. c *Cap.* 29. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *in vulg. lib. legitur ita: Super decimis vero &c. sed in omnib. Cod. manuscr. habetur, ut est impressum.* e *Celestinus.* f *C.* 5. *eod. tit. in* 2. *comp.* g *prædictorum.* h *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp.*

a *Dictio*, ullas, *deest in omnib. antiq. cod.* b *Cap.* 7. *eod. tit. in* 2. *compil. Vid. Conc. Trid. sess.* 25. *de reform. c.* 12. *& Conc. Matisc.* 2. *c.* 5. *& B. Thom.* 2. 2. *q.* 87. *art.* 2. c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil. & de materia textus, & gloss. vid. Covarr. l.* 1. *var. res. c.* 17. *& Guid. Pap. dec.* 266. *&* 284. *Adde Sylvestr. in summ. verb. decima.* §. 5. d *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil. vid. Host. & Oldrad. cons.* 109. e *al. de spiritual. rebus.*

Nec occasione *a* decimationis antiquæ (licet in feudum decimæ sint concessæ) sunt decimæ novalium usurpandæ, cum in talibus non sit extendenda licentia, sed potius *b* restringenda.

CAP. XXVI.

Sine deductione seminis, & sumptuum debent dominus, & colonus decimam solvere, & non cui voluerint Ecclesiæ, vel pauperibus, sed Ecclesiæ, cui debentur: nec ab hoc excusantur propter malitiam Clericorum.

Idem *eidem*. (*an.* 1210. *Roma in Pedemontium.*)

TUa nobis Fraternitas intimavit *c*, quod quidam Laici decimas *d* Ecclesiis, & Clericis tuis, perversis machinationibus subtrahere moliuntur. Quidam enim ex eis semen, & sumptus, qui fiunt in agricultura, dicunt primitus deducendos, & de residuo impendendam decimam asseverant. Alii vero de portione fructuum, quam a colonis accipiunt, partem decimæ separantes, eam capellis suis, aut aliis Clericis, aut etiam pauperibus conferunt, vel in usus alios pro sua voluntate convertunt. Nonnulli etiam vitam Clericorum tanquam abominabilem detestantes, decimas eis ob hoc subtrahere non verentur: [*& infra*. 1] Verum si ad Deum (a quo cuncta bona procedunt) assertores hujusmodi debitum respectum haberent, jus Ecclesiasticum diminuere non contenderent, nec decimas (quæ tributa sunt egentium animarum) præsumerent detinere. Cum enim Deus *e*, cujus est terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi, qui habitant in eo, deterioris conditionis esse non debeat, quam dominus temporalis, cujus statutum de terris, quas exhibet aliis excolendas, non quidem deductis sumptibus, aut semine separato, necessario cum integritate persolvitur: nimis profecto videtur iniquum, si decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit, suas esse decimas, & primitias asseverans, occasione præmissa, vel excogitata magis fraude diminui valeant, cum Deo debita sit solutio decimarum, in tantum, ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, Laici si moniti reddere *f* noluerint, Ecclesiastica sunt *g* districtione *h* cogendi. Et cum de cunctis omnino proventibus decimæ sint reddendæ, sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remanet ratione culturæ: sic & dominus de portione, quam percipit ratione terræ, decimam reddere sine diminutione tenetur. Prætextu vero nequitiæ Clericorum, nequeunt eas (nisi quibus ex mandato divino debentur) pro suo arbitrio erogare: cum nulli sit licitum aliena cuiquam concedere præter Domini voluntatem: [*& infra*. 2] Quoniam igitur pati nolumus, ut Ecclesiarum, & Clericorum jura præsumptione qualibet minuantur: mandamus, quatenus omnes, qui ratione personarum, aut etiam prædiorum decimas Ecclesiis, & Clericis tuæ diœcesis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas appellatione *h* remota compellas.

[1 *Quidam insuper asserentes se possessiones, & omnia jura sua cum omni honore atque districtu per imperialem concessionem adeptos, decimas sub hujus generalitate detinere præsumunt: occasione præterea veteris decimationis, quam asserunt sibi concessam, aliqui decimas novalium sibi non metuunt usurpare.*]

[2 *Quanquam per solicitudinem pastoralis officii sunt a sua nequitia coercendi, & cum de cunctis omnino proventibus decimæ sint reddendæ: sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remanet de ratione culturæ, sic & dominus de portione, quam perceperit de ratione terræ, decimam reddere sine diminutione tenetur:*]

CAP. XXVII.

Privilegium super decimis non solvendis Ecclesiasticæ personæ concessum novalia comprehendit. h. d. secundum intellectum, qui placet Panorm.

Idem *Abbati sanctæ a Columbæ Senonen.* (*an.* 1210.)

EX parte *b* tua: [*& infra*. 1] Cum *igitur* tibi, quod majus est, sit concessum, ut videlicet decimas de laboribus terræ parœciarum tuarum cum integritate percipias, de novalibus eas exigere satis potes: quia ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur.

[1 *Fuit propositum coram nobis, quod cum tibi de laboribus terræ parœciarum tuarum Ecclesiis, sicut asseris, sit indultum decimas cum integritate percipere, dignaremur misericorditer indulgere, ut de terris, quæ infra parœcias tuas noviter rediguntur ad culturam, de indulgentia nostra exigendi decimas facultatem haberes.*]

CAP. XXVIII.

Negotiator de lucro decimam solvit deductis expensis, quas facit de pecunia decimata: expensæ vero, quæ fiunt pro habendis fructibus, non deducuntur, & de fructibus solvitur decima, etiam non deductis expensis factis pro re restauranda.

Idem *Helien. Episcopo*. (*an.* 1210.)

PAstoralis *c* officii, &c. (*& inf.* 1) Explicari postulasti, utrum quis possit de molendinis, & piscariis necessarias expensas deducere, priusquam solvat decimas ex eisdem, sicut est in negotiatione concessum: Ad quod respondemus, quod licet circa res acquisitas, vel factas de pecunia decimata, cum ipsæ venduntur, credamus deducendas expensas, & de residuo, quasi de lucro decimas persolvendas, ut si vendatur domus, ager, vinea, clibanus, molendinum, grex, aut quælibet merces: expensas tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducendas, etiamsi fuerint decimatæ: quoniam salva decima, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipsas expensas. Fructus autem ipsos *d* alienari posse non credimus, nisi cum onere decimarum. Nec pro restaurando detrimento quarumlibet rerum, ex quibus decimæ persolvuntur, credimus deducendas expensas, de proventibus decimandis: quia penes dominum res permanent restauratæ: ut si pars aliqua moriatur armenti, deterioretur vinea, portio mercis depereat, vel totus clibanus destruatur.

CAP. XXIX.

Qui præscribit decimas in aliena parœcia, si ibi insurgunt novalia, ipsorum decimas non habebit.

Idem.

CUm *e* contingat interdum in tua diœcesi: [*& inf.* 1] Cum in quibusdam parœciis ad quasdam Ecclesias, vel personas Ecclesiasticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de novo fiant novalia in eisdem, quæris a nobis, ad quam hujusmodi novalium decima incipiat pertinere? Unde inquisit. t. t. respond. quod cum perceptio decimarum ad parœciales Ecclesias de jure communi pertineat, decimæ novalium, quæ fiunt in parœciis earundem, ad ipsas proculdubio pertinere noscuntur, nisi ab his, qui alias percipiunt *f* decimas, rationabilis causa ostendatur *g*, per quam appareat, novalium ad eos decimas pertinere.

[1 Præ-

a *Vid. decis. Capell. Tolos.* 440. b *vid. l. cum quidam cum vulgat. ff. de liber. & posthum.* c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *In recent. impressis, decimas Ecclesiæ a Clericis tuis, &c. sed nos ex antiq. exemplar. Greg. reposuimus, ut est impressum, quam lectionem agnovit Hostiens.* e *Psal.* 23. f *solvere.* g *sint.* h *vid. Conc. Trid. Sess.* 25. *de reform. c.* 12. *adde Conc. Matisc.* 2. *c.* 5. *& Synodum Ticinensem.* §. *in sacris. vid. hic Henricum Borch.*

a *Sanctæ Columbanæ. al. Sancti Columbani.* b *C.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp. & faciunt tradita per Jas. in l.* 1. *de transact.* c *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Turrec. in c. revertimini.* 16. *q.* 1. d *illos.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil. vid. Covarr. l.* 1. *var. resol. c.* 17. *circa fin.* f *accipiunt.* g *vid. l. non omn. per Bart. ff. de legibus.*

[1 *Præterea requisisti, cum aliqua prædia, de quibus Ecclesiis, aut personis Ecclesiasticis decimæ solvebantur, ad fratres Cistercien. ordinis donationis, vel emptionis, aut alio titulo devoluntur, an iidem fratres de talibus prædiis ipsis Ecclesiis, vel personis decimas solvere teneantur. Super quo tale damus responsum, quod cum prædictis fratribus a sed. Apost. sit indultum, ut de laboribus suis, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, decimas nulli prorsus solvere teneantur, de prædiis taliter acquisitis Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis decimas solvere non teneantur, dummodo propriis manibus eorum, aut sumptibus excolantur.*]

CAP. XXX.

Decima omnium fructuum prædii debetur ei, qui decimas ibi præscripsit, sed ad aliud prædium præscriptio non extenditur.

Idem Innoc. III. *Episcopo Beluacen.* (*an.* 1210.)

CUm in tua *a* diœcesi quædam monasteria, & conventuales Ecclesiæ in multis parœciis majores decimas percipiant & minutas, de quibusdam fructibus annuatim perceptis non fuerunt decimæ persolutæ: [*& infra*. 1] Respondemus, quod si fructus prædicti de illa terra proveniunt, de qua monasteria, vel conventuales Ecclesiæ aliquos percipiebant ratione decimarum proventus: eis proculdubio decimæ fructuum debentur eorum, cum ipsis terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat una eademque Ecclesia *b* diverso jure censeri: alioquin parœcialibus Ecclesiis exsolvantur, ad quas de jure communi spectat *c* perceptio decimarum.

(1 *Quæsivisti per sed. Apost. edoceri, utrum decimæ fructuum prædictorum ad parœciales Ecclesias, quæ nec minores recipiunt, nec minutas, an ad monasteria, & illas conventuales, quæ decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere.*]

CAP. XXXI.

Laici Ecclesias, vel decimas donare non possunt, etiamsi sunt Reges: nec ex eorum titulo præstatur causa præscribendi.

Idem *Vesprimen.* d *Episcopo.* (*an.* 1210. *in Hungariam.*)

DUdum *e* adversus fratres Hierosolymitanos Hospitalis sancti Stephani, te proponente in nostra præsentia quæstionem, quod ipsi decimas de laboribus rusticorum suorum Vesprimen. Ecclesiæ debitas non permitterent tibi solvi. [*& infra*. 1] Comparentibus igitur te, ac ipsis statuto termino coram nobis, G. Presbyterum Cardin. tibi, & eis concessimus auditorem, coram quo decimas terrarum, quæ per rusticos *f* Hospitalis Vesprimen. diœc. excoluntur, & de Chirographo *g*, & de Novacularia Ecclesias, quæ per ipsos Hospitalarios detinentur, intentione tua de jure communi fundata, petisti. Prior autem Hospitalis in prædictis decimis, & Ecclesiis præscriptionem allegans, proposuit se non teneri tibi super his respondere: quod cum per auditorem ad nostram audientiam pervenisset, mandavimus, quod idem Prior præscriptionis titulum, quem allegavit, probaret: qui B. Regis, ac Reginæ Hungariæ privilegia exhibuit, qui Ecclesiam sancti Stephani, ad quam dictæ Ecclesiæ cum eisdem decimis pertinebant, in perpetuam eleemosynam hospitali donationis titulo concesserunt, confirmationis Clementis Papæ præd. nost. scriptum exhibens, per quod probare volebat, concessionem prædictam plenum habere vigorem: [*& infra*. 2] Cæterum ex parte tua fuit propositum, quod in decimis, & Ecclesiis a Rege, & Regina donatis, præscriptionem non poterat opponere pars adversa, quæ nec a donatione ipsorum initium habere poterat, nec a confirmatione præfata tantum effluxit temporis, quod possit præscriptio confirmari, & sic donationis Regis, & Reginæ allegatus titulus nullus erat, cum sacrilegii crimen incurrat, qui Ecclesias, vel Ecclesiasticum aliquid *a* de manu receperit *b* laicali: (*& infra*. 3) Nos igitur cum donatores prædicti conferre non potuerint aliis, quæ ipsi de jure non poterant possidere, & per confirmationem prædicti Clementis super Ecclesia sancti S. Hospitali cum decimis, & aliis pertinentibus ad se *c* factam, etiamsi authenticum *d* appareret, juri episcopali nullatenus derogetur: sententialiter prohibemus, ne fratres Hospitalis præsumant ulterius impedire, quo minus decimas percipias memoratas, & pacifice possideas in futurum.

[1 *Eos citavimus, præfigentes eis terminum Concilium generale, quo cum instrumentis, & rationibus suis nostro se conspectui præsentarent, tibi respondere parati.*]

[2 *Et asserens nihilominus ipsam a fel. record. Lucio PP. præd. nost. postmodum confirmatam.*]

[3 *Unde si contingat Laicum in donatione Ecclesiæ talibus verbis uti: Do tibi Ecclesiam talem: nihil aliud concedere intelligitur, nisi jus patronatus tantum, quod habet in ipsa, prout in constitutione a nobis edita continetur expresse. Contra confirmationem autem fuit hoc modo responsum, quod confuse ipsa Ecclesia S. Stephani cum omnibus decimis & Ecclesiis, & aliis, quæ ad eandem pertinent, confirmetur, jus Episcopale non tollitur, cum de illo nil exprimatur ibidem, sed tantum debita decimarum portio in parochia S. Stephani collatarum, secundum terræ consuetudinem eisdem Hospitalariis reservetur. Præsertim cum petitæ decimæ a te in parochia S. Stephani non consistant, quod de plano confessa est pars adversa. Contra vero fuit a parte altera replicatum, quod cum spatio XXX. annorum tacueris, juri tuo tacite renunciasse videris, sed hoc pars tua visa est repellere, allegando quod XXX. annorum taciturnitas non in jure communi, sed in privilegiis noscitur obtinere: unde jure communi quod habet Episcopus in decimis, vel Ecclesiis suæ diœces. non nisi XL. annorum taciturnitate privatur.*]

CAP. XXXII.

Domini prædiorum cogi possunt, ut prædia dent colenda talibus, a quibus sine contradictione Ecclesia possit decimas consequi. h. d. usque ad §. Ille.

Idem *in Concilio generali.* e (*an.* 1216.)

IN aliquibus regionibus *f* quædam permixtæ sunt gentes, quæ secundum suos ritus decimas de more non solvunt, quamvis censeantur nomine Christiano: his nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes Ecclesias, majores inde reditus assequantur. Volentes igitur super his Ecclesiarum indemnitatibus providere, statuimus, ut ipsi domini *g* talibus personis, & taliter sua prædia excolenda committant, quod absque contradictione Ecclesiis decimas cum integritate persolvant, & ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur.

Iste §. propter sui brevitatem non summatur.

Illæ quippe decimæ necessario solvendæ sunt, quæ debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.

CAP. XXXIII.

Prius solvendæ sunt decimæ, quam census seu tributa: & si prius illa solvuntur, postea decimari debent.

Ff 2 Idem

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil. An minutæ decimæ necessario solvi debeant*, B. *Thom.* 2. 2. *q.* 87. *art.* 2. *ad* 3. *arg.* b *al. ita: una eademque res, &c.* c *pertinet.* d *Vesprimien. al. Vespertinien.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil. vid. Oldrad. cons.* 1. *vid. Covarr. l.* 1. *var. res. c.* 17. f *In omnibus manuscr. ita: quæ per rusticos in Vesprimensi diœcesi excoluntur.* g *Chiropha al. Curgo, al. Sirogan. al. Cirogra.*

a *al. aliquod.* b *reciperet.* c *a se, in recentioribus, sed in antiq. ad se, habetur: id est, ad Ecclesiam S. Stephani.* d *authentica, in recentibus: sed in antiquis authenticum legitur.* e *Innoc. III. in Conc. gener. Lat. cap.* 53. f *C.* 5. *eod. tit. in* 4. *compil.* g *In Cod. Barb. ita; ut ipsi domini de cætero, talibus, &c.*

Idem Innoc. III. *in eodem* a [*an.* 1216.]

CUm non sit in homine, quid *b* semen serenti respondeat, quoniam juxta verbum Apostoli: *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*: ipsum quidem de *c* mortificato semine plurimum fructum affert, nimis avare quidam in decimis defraudare nituntur, census, & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitus deducentes. Cum autem in signum universalis dominii, quasi quodam titulo speciali, sibi Dominus decimas reservaverit: nos & Ecclesiarum dispendiis, & animarum periculis obviare volentes, statuimus, ut in prærogativam dominii generalis exactionem tributorum, & censuum præcedat solutio decimarum, vel saltem hi, ad quos census, vel tributa indecimata pervenerint (quoniam res cum onere suo transit) ea per censuram Ecclesiast. decimare cogantur Ecclesiis, quibus de jure debentur.

CAP. XXXIV.

Cistercienses, Templarii, & Hospitalarii de fructibus possessionum, quas acquisierunt post Concilium generale, de quo hic, decimas solvere tenentur, si de illis possessionibus prius solvebantur decimæ.

Idem *in eodem.* [*Concil. gener.*] d

NUper Abbates e Cistercien. ordinis in generali Concilio *f* congregati ad commonitionem nostram provide statuerunt, ne de cætero fratres ipsius ordinis emant possessiones, de quibus decimæ debeantur Ecclesiis, nisi forte pro monasteriis noviter fundandis. Et si tales possessiones eis fuerint pia fidelium devotione collatæ, aut emptæ pro monasteriis de novo fundandis, committantur aliis excolendæ, a quibus Ecclesiis decimæ persolvantur. Ne occasione privilegiorum suorum Ecclesiæ ulterius prægraventur, decernimus, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, etiamsi eas propriis manibus, aut sumptibus excolunt, decimas persolvant Ecclesiis, quibus ratione prædiorum antea solvebantur, nisi cum ipsis Ecclesiis aliter duxerint componendum. Et hoc ipsum ad alios regulares, qui gaudent similibus privilegiis, extendi volumus & mandamus: ut Ecclesiarum Prælati promptiores, & efficaciores existant ad exhibendam eis de suis malefactoribus justitiæ complementum, eorumque privilegia diligentius, & perfectius studeant observare.

CAP. XXXV.

Breve est, & ideo non summatur.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

INterdicimus universis personis Ecclesiasticis, ut decimas detentas a Laicis ad alienas Ecclesias pertinentes in pignus recipere ab eisdem Laicis non præsumant.

TITULUS XXXI.
DE REGULARIBUS *g*, ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

CAP. I.

Non potest quis ad religionem admitti nisi volens, & in ætate idoneus.

Ex Concilio Moguntino.

NUllus tondeatur *h*, nisi in legitima ætate, & spontanea voluntate.

a C. 54. & c. 6. eod. tit. in 4. compil. b quod. 1. Corinth. 3. c Hanc periodum ex antiquis restituimus, ut est impressa: nam in vulgatis perperam legebatur. Joan. 12. d C. 55. e Cap. 7. eod. tit. in 4. comp. f Pro voce, concilio, quæ est in antiq. omnib. Cod. in antiqua comp. ponitur capitulo, quod non est ineptum: nam generales Monachorum conventus Capitula vulgo dicuntur. g de materia hujus tit. vid. Concil. Trident. Sess. 25. tit. de regularib. h vid. B. Thom. 2. 2. qu. 189. art. 5. & Conc. Trid. infra citatum.

CAP. II.

Impubes monasterium ingressus post annum a parentibus revocari non potest. h. d. primo. *Pubes per vim ingressus, post annum exire, vel a parentibus revocari non potest.* h. d. secundo. Abbas Siculus.

Ex eodem.

SI quis *a* ante annos legitimos tonsuratus est sine consensu parentum suorum, si parentes ipsius intra annum non reclamaverint ad Principem, aut proprium Episcopum, vel ad missum dominicum, in clericatu permaneat. Si vero post legitimos annos per vim *b* Clericus factus est, & nec ipse, nec parentes ejus intra annum ad memoratas personas reclamaverint, in clericatu permaneat, sicut is, de quo superius dictum est.

CAP. III.

Clericus secularis utens habitu, & nomine monachali, cogitur, ut fiat Monachus, vel ab hoc desistat.

Ex Concilio Toletano.

UT Clerici, qui se fingunt habitu, & nomine Monachos, & non sunt, corrigantur: ut *c* veri Monachi sint, vel *d* veri Clerici.

CAP. IV.

Novitia, quæ sponte se ingerit actibus Professarum, per hoc censentur Professa. h. d. & est casus multum notabilis.

Ex Concilio Arelaten. *e*

VIdua si sponte velum conversionis, quamvis non sacrum sibi imposuerit, & in Ecclesia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit sanctimoniæ habitum ulterius debet habere: licet sacramento firmare velit, eo tenore velamen sibi imposuisse, ut deponere posset.

CAP. V.

Monachus temere ad aliud monasterium transire, vel peculium habere non potest.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.* (*an.* 600.)

JOannes frater: [*& infra.*] Præsenti jussione *tibi* mandamus, ut ne quem Monachum de monasterio in monasterium temere migrare liceat, nec eorum aliquem peculiare quicquam habere. Sed si hoc præsumpserit, monasterio, in quo ab initio conversatus est, sub Abbatis sui regula competenti coercitione reddatur.

CAP. VI.

Ubi est dura congregatio, vel religio, requiritur in profitente plena pubertas, scilicet tempus 18. *annorum*: h. d. habito respectu ad mentem literæ. Et est textus singularis.

Ex Registro Gregorii. *f* (*an.* 600.)

QUia in insulis dura est congregatio Monachorum, pueros in eorum monasteriis ante 18. annum suscipi prohibemus.

CAP. VII.

Si Cisterciensis sine licentia sui Abbatis ad aliud monasterium transit, ad proprium monasterium regredi cogitur.

Alexander III. *Archiepiscopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, per Galliam* g *constitutis.*

[*an.* 1170.]

NOn est vobis dubium: [*& inf.* 1] Universitati vestræ mandamus, quatenus Monachos, vel Conversos Cistercien. ordinis, post professionem sine licentia Abbatum suorum, per Episcopatus vestros recipi nullatenus permittatis. Et si qui ex eis, sine licentia Abbatum suorum, de monasterio exire præsumpserint, & commoniti celeriter non redierint, eos regredi compellatis. (1 *Aut*

a Burch. l. 8. Decr. c. 3. Ivo p. 7. c. 26. b Vide Conc. Trid. Sess. 25. tit. de regul. c. 19. c aut. d aut. e al. Aurelian. sed habetur in Conc. Tribur. c. 25. refert. Burch. l. 8. c. 36. Ivo p. 7. c. 55. & c. 6. eod. t. in 1. comp. quib. locis aliis Conciliis tribuitur, sed fortassis non recte. f l. 1. epist. 48. ad Anthemium, ut refert. Grat. 20. q. 1. c. quia autem. & c. 1. eod. tit. in 1. compilat. g in Gallia.

[1 *Aut incertum, quomodo fratres religiosi Cistercien. ordinis ea religione permaneant, & virtute, quod ex institutione primum prædecessorum nostrorum his, qui in eorum monasteriis professionem faciunt, sine Abbatis sui licentia prohibetur de claustro discedere, & discedentes in aliis monasteriis recipi. Inde est, quod nos eandem constitutionem non solum amicam religioni, sed etiam consonam rationi solicite conservare volentes.*]

CAP. VIII.

Professio facta ante XIV. annum non obligat: post XIV. vero si fit per susceptionem habitus Professorum, etiam non obligat, nisi detur perseverantia tridui.

Idem *Magistro F. Civitaten.* a *Canonico.*

(*an.* 1170. *in Hispaniam.*)

AD nostram noveris *b* audientiam pervenisse, quod Eremitæ de Montefolio quosdam pueros seduxerunt in tantum, quod quidam suasionibus eorum assensum præbentes, statim religionis habitum in ipsorum monasteriis susceperunt, quorum unus D. nomine statim pœnituit, quod habitum induisset: [& *inf.* 1] Quocirca mandamus, quatenus si constiterit, quod præfatus T. ante consummationem XIV. anni susceptum habitum deposuerit, aut si post XIV. annum habitum ipsum sine probatione susceperit, & intra triduum deposuerit, eum ab impetitione prædictorum Eremitarum denuncies absolutum: & eam, quam, postquam exivit, juravit accipere in uxorem, libere posse traducere, si alia *c* causa rationabilis non obsistat *d*.

(1 *Id quod fecerat, suis parentibus intimavit, qui ad locum ipsum mora postposita accedentes, eum inde traxerunt, & cum non stetisset ibi, nisi per unam noctem tantummodo, sicut accepimus, præfati Eremitæ, & quidam alii non permittunt eum quandam puellam ducere in uxorem, quam ipse juravit in uxorem ducere, & sicut dicitur, desponsavit.*)

CAP. IX.

Qui recipit habitum Professorum, ubi distincti sunt habitus, compellitur ibi, vel alibi esse religiosus: sed si recipit habitum Novitiorum, potest ad seculum redire.

Idem *Eliensi Episcopo.* [*an.* 1180.]

SUper eo *e*, quod quæsitum fuit de Clericis, qui religionis habitum susceperunt, & ante professionem ad priorem statum sunt reversi: respondemus, quod si austeritatem religionis, ad quam migrasse noscuntur, servare noluerint, ad minorem religionem sunt cogendi transire: nec amplius in Ecclesiis secularibus debent assumi: ne contra votum, quod Domino fecerunt, venire probentur. Verum si ante susceptum hujusmodi habitum in probatione positi recedere voluerint, secundum regulam B. Benedicti non videntur prohiberi ad priorem statum redire, quæ videtur præcipere, ut in eadem veste, in qua veniunt, revertantur.

CAP. X.

Canonicus regularis potest effici Monachus, si religio, ad quam transit, est strictior sua: alias secus.

Idem *Ambianen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

SAne de Canonico *f*, qui in Ecclesia Aromaten. professionem fecerat, & fugerat ab eadem, in Monachum a quodam Abbate recepto: id tuæ fraternitati significamus, quod si locus, ubi nunc permanet, majoris religionis, quam Ecclesia Aromaten. existat *g*, ipsum in eodem loco cum pura conscientia remanere permittas, alioquin eum ad priorem Ecclesiam redire compellas.

CAP. XI.

Minor XIV. annis profitendo non obligatur religioni, nisi factus major ratum habuerit.

Idem *Beluacen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

SIgnificatum est *a* nobis: [& *inf.* 1] Mandamus, quatenus si inveneris, quod G. non fuisset a parentibus oblatus, & intra XIV. annum facti voti pœnitens a religione recesserit, ab illo voto professionis, quod fecit, denuncies absolutum. Si autem a parentibus fuerit oblatus, seu XIV. annum compleverit, cum religionem intravit, seu post decimumquartum annum professionem a se prius factam, ratam habuerit: eum ad eandem, vel ad aliam religionem transire compellas.

(1 *Et pro certo monstratum, quod G. nondum incipiens esse XIV. annorum timore magistri, qui eum literis erudiebat, habitum religionis apud Ecclesiam de Ruffon suscepit, & inde sicut puer infra annum recessit, & per seculi vanitatem jam sex annis, & eo amplius vagabundus discurrit. Unde quoniam hujus rei veritas nobis non constat, f. t. per Apost. s. præ.*)

CAP. XII.

Si filia minor XII. annis a parentibus monasterio tradita, major facta sponte veletur, ad seculum redire non potest.

Clemens III. [*an.* 1190.]

CUm *b* virum: (& *infra.* 1) Utrum ea, quæ intra discretionis annos a parentibus monasterio tradita, habitum religionis induens, benedictionem accepit, & exiens postmodum se cuidam militi copulavit, ad monasterium redire cogatur: Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum juxta Concilii Toletani *c* censuram Monachum aut paterna devotio, aut propria professio faciat: quicquid horum fuerit allegatum *d*, tenebit, revertendi ad seculum aditu penitus interdicto. Non enim videtur illa monasticæ professionis a se posse jugum excutere, cum eam non constet evidenter contradixisse, cum benedictionem accepit, quam nonnisi in ætate discretionis recipiunt, quæ velantur, præsertim si ratihabitione secuta *e* (etsi eam quandoque contradixisse constiterit) quod ante gestum fuerat, roboratur. Nec obloquitur, quod de præd. nostr. Leonis Papæ constitutione per contrarium sensum sumitur *f*, ut puellæ, quæ coactæ parentum imperio virginitatis habitum susceperunt *g*, ipsum possint sine prævaricatione deserere: cum de ea recte *h* possit intelligi, quæ in ætate nubili noscitur constituta, tunc enim quia liberum habet arbitrium, in electione propositi sequi parentum non cogitur voluntatem.

(1 *Te prudentem noverimus, & discretum, & si in aliquibus dubitas, consilium a nobis solicitudine pastorali requiris, & tibi de jure canonico, quod possumus, respondemus, & prudentiam tuam dignis in Domino laudibus commendamus. Curasti siquidem tua nobis insinuatione proponere.*)

CAP. XIII.

Valet professio facta sine susceptione habitus religionis.

Idem. [*an. eod.*]

POrrectum *i* nobis ex parte tua petitorium continebat, quod I. Canonicus Archerontinus infirmitate gravatus, votum, ut fieret Monachus, se asserit emisisse: unde metuens, ne voto decederet non completo, junctis manibus tibi se reddidit in Monachum, & in fratrem: [& *infra.* 1] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod cum

a *Civitanen alias desideratur inscriptio in C. Barbat. & aliis.* b *post Conc. Lat. p.* 21. *c.* 1. & *C.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *aliqua.* d *obstat.* e *C.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alexan. III. p.* 21. *c.* 2. f *C.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 29. g *existit.*

a *C.* 11. *eod. t. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 10. b *C.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* c *id est, Conc. Tol. IV. c.* 48. d *alligatum. legitur in Conc. & in omnib. manuscr. quam lectionem hic etiam agnovit Hostiensis, in C. Barbat. periodus punctis ita distinguitur, quicquid horum fuerit allegatum, tenebit? quod exponit Hostiens.* e *sequenti.* f *assumitur.* g *receperunt.* h *Dictio, recte, deest in vetustiorib.* i *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.*

cum Monachum non faciat habitus, sed professio regularis, ex quo a convertendo votum emittitur, & recipitur ab Abbate, talis ut fiat Monachus, & reddat Domino, quæ promisit, erit utique compellendus.

[1 *Alii quoque in tua absentia in Sacerdotum manibus Monachos se fieri devoventes, jam facti, ad vomitum redierunt, & cum familiares monasterii tui antea extitissent, pro eo quod non sunt ad familiaritatem antiquam admissi, adversarii facti sunt, pro amicis. Utrum ergo eorum talium factum dissimulare valeas, ne fiant deteriores, an sint ad promissa solvenda compellendi, per nos postulas edoceri. Nos igitur*]

CAP. XIV.

Si pater se cum bonis suis, & filio impubere obtulit monasterio, filius factus major exire potest religionem, & legitimam a monasterio petere.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

CUm *a* simus: [*& infra.*] Sane nostris auribus est relatum, quod cum B. miles se cum filio suo discretionis annos nullatenus attingente, ad quoddam monasterium cum bonis suis etiam contulisset, dictum filium suum fecit habitum suscipere monachalem: [*& infra.* 1] Discretioni tuæ taliter respond. quod si dictus puer ad annos discretionis pervenerit, & habitum retinere noluerit monachalem, si ad hoc induci nequiverit, non est *b* ullatenus compellendus: quia tunc liberum sibi erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipsi ex successione proveniunt, postulare.

[1 *Cumque ipsi puero disciplina monasterii propter asperitatem regulæ displiceret, & infra spatium X. hebdomadarum a monasterio, & habitu taliter suscepto resiliens bona patris ab Abbatia illa cœpit cum instantia postulare, & cum super hoc ad diœces. Episcopum quæstio lata fuisset, & coram eo aliquandiu disceptatum: quia plerique dissentire de rigore canonum videbantur, si consanguinei pueri prædicti possent testibus comprobare, illum quando fuit oblatus infra annos discretionis existere, ipsum tali voto nullatenus obligari: dictus Abbas ad Maguntinæ sedis audientiam appellavit, & quidam ex consanguineis ejusdem pueri ad Romanam Ecclesiam appellationem, sicut ex literis Augen. Episcopi comperimus, transtulerunt. Ideoque.*]

CAP. XV.

Furiosus profitendo non obligatur, nisi factus sanæ mentis ratum habuerit.

Innocentius III. *Episcopo, & Capit.* Targilen. c (*an.* 1212.)

SIcut *d* tenor literarum: [*& infra.* 1] Consultationi vestræ taliter respond. quod licet ista duo inter se repugnantia videantur, ut quisquam scilicet sit extra se positus, & de præsenti vita desperet: si tamen eo tempore, quo P. Sacerdos lator præsentium positus extra mentem *e* asseritur, indutus fuit habitu monachali, cum alienatus non sentiat, ac per hoc non valeat consentire, eum denuncietis ab observatione monastici ordinis absolutum: nisi postquam mentis suæ factus est compos, spontanea voluntate professionem fecerit monachalem.

[1 *Vestrarum nobis aperuit, cum P. lator præsentium in sacerdotali esset officio constitutus, & tanta rerum temporalium indigentia laboraret, quod nec sibi, nec suis progenitoribus, seu fratribus in necessitatibus propriis posset aliquatenus providere: proprii corporis laboribus, & maris periculis multis se non dubitavit exponere, ut de suo labore & acquisitione honesta suam, & suorum posset indigentiam relevare. Contigit autem post hoc, quod ipse longe a civitate consistens, tam gravi cœpit ægritudine laborare, quod extra se positus desperaret de vita præsenti, & dum in tali esset articulo constitutus, a quodam simplici Monacho indutus fuerit habitu monachali, & ad monasterium deportatus. Deinde paucis diebus elapsis, cum jam in principio esset suæ convalescentiæ, deposuit habitum, & de licentia ejusdem loci Abbatis, monasterium dereliquit, & cupiens progenitorum suorum indigentiis providere, a nobis suppliciter postulavit, ut possit sicut prius in sacerdotali officio ministrare, & vobiscum pariter conversari. Quid autem super his vobis fuerit faciendum, sacro Apostolicæ sedis oraculo humiliter edoceri petistis. Nos igitur.*]

CAP. XVI.

Professio nec fieri, nec recipi debet intra tempus probationis, sed facta, & recepta tenet. hoc dicit, & est casus notabilis, & quotidie allegatur.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

AD Apostolicam sedem *a*: [*& infra.* 1] Cum Monachum fieri ante unius anni probationem regularis institutio interdicat: [*& infra.* 2] Quæstionibus tuis taliter respondemus, quod licet tempus probationis a sanctis Patribus sit indultum, non solum in favorem conversi, sed etiam monasterii, ut & ille asperitates istius, & istud mores illius valeat experiri: (quod utrumque diligenter est observandum, præsertim cum ab utroque de reliquo facta *b* certa notitia non habetur:) si tamen ante tempus probationis regulariter præfinitum, is, qui converti desiderat, habitum recipit, & professionem emittit, Abbate per se, vel per alium professionem recipiente monasticam, & monachalem habitum concedente, uterque renunciare videtur ei, quod pro se noscitur introductum: ideoque obligatur *c* per professionem emissam pariter, & acceptam ad observantiam regularem, & vere Monachus est censendus: quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris *d* firmitatem. Prohibendum est autem *e* Abbatibus, ne passim ante tempus probationis quoslibet ad professionem recipiant: & si contra formam præscriptam quoslibet indiscrete receperint, animadversione sunt debita corrigendi: cum in subsidium fragilitatis humanæ spatium probationis sit regulariter institutum.

[1 *Quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est, & magistra, super diversis articulis quæstiones dubiæ referuntur, ut quod ab ea fuerit super earum solutione responsum, indubitanter ab omnibus teneatur. Ex parte siquidem tua tales nuper suscepimus quæstiones, quod*]

[2 *Monachi, & Moniales in tua diœcesi constituti, tam Clericos, quam Laicos utriusque sexus, sanos pariter & infirmos, religionis habitum volentes assumere, nutu etiam aliquo profitentes, interdum absque omni professione recipiunt, quandoque professionem illico facientes. Unde multa mala cognoscuntur sæpius provenire, cum infirmi ad monasterium jam translati, & emissa professione postquam de infirmitatibus convaluerunt, habitum religionis abjiciant, & ad propria revertantur. Contingit etiam tales in propriis domibus remanere, cum Monachi per eos dum vivunt, nolunt sua monasteria prægravari: sani facti etiam sic sine probatione recepti retro aspicientes, matrimonia contrahunt relicto habitu regulari: de quibus si habitum religionis assumunt, ante unius anni probationem, vel temporis competentis, utrum facta professione a talibus, vel omissa Monachi debeant reputari, & si conjugatus converti desiderans recipiendus sit in Monachum, nisi uxor perpetuam continentiam repromittat, certificari a sede Apost. postulasti. Nos igitur.*

CAP.

a Cap. 5. eod. tit. in 2. compil. b *al. ita: non est ad hoc ullatenus, &c.* c Gargilen. *al.* Turgin. *al.* Argin. d Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. *ubi est integra clausula. vid. Barb. consil.* 60. e *alit. ita: positus extra mentem, ut asseritur.*

a Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. *ubi est integra clausula. vid.* Concilium Tridentinum *Sess.* 28. *titul. de regul. cap.* 15. *ex quo cessant dubia text. & gloss.* b *Dictio,* facta, *deest in omnibus antiquis exemplaribus.* c *Concil. Trident. Sess.* 21. *titul. de regul. cap.* 15. *oppositum definivit.* d *Dictio,* roboris, *deest in antiquis, sed ab aliis additur.* e *item deest dictio,* autem, *quam habet Cod. Barb.*

CAP. XVII.

Qui professionem fecit, licet in claustro nunquam permanserit, sed in seculo, & suis bonis usus fuerit, ad observantiam regularem compellitur.

Idem Innoc. III. *Aconen. Episc.* a (1212. *in Bithyniam.*)

SIcut nobis fuit *b* propositum, quidam Clericus, cum ægritudine nimia laboraret, quasi de morte securus, & de recuperanda sanitate *c* desperans, habitum Canonicorum regularium petiit & accepit, sed nec ad Ecclesiam transiit, nec bonis suis uti cessavit, videntibus, & scientibus Episcopo, & Canonicis Ecclesiæ Nazaren. *d* a quibus habitum susceperat regularem: [*& infra.* 1] Fraternitati tuæ taliter respondemus, quod si regularem habitum se postulante suscepit, & ad observationem religionis canonicæ sua se professione ligavit: ad resumendum habitum Ecclesiastica est districtione cogendus, cum quod tanto tempore extra Canoniam mansit *e*, non in excusationem ejus, sed in majoris transgressionis augmentum merito valeat allegari.

[1 *Tu, licet eo tempore, quo habitum susceperat in Ecclesia Nazarena, Prioris solicitudinem exerceres, immemor eorum quæ facta fuerant, in Achonen. Ecclesia eum in Canonicum suscepisti. Quia vero, quid super hoc facere debeas, per nostras literas postulas edoceri.*]

CAP. XVIII.

Potest religiosus zelo sanctioris vitæ ad religionem transire strictiorem petita prius licentia Prælati sui, licet non obtenta, etiam si primum monasterium sit privilegiatum, quod de illo ad aliud etiam arctius transiri non possit. h. d. Et est casus notabilis, & quotidie allegatur.

Idem *Priori, & Conventui Dimoliensi.* f (*an.* 1212. *in Angliam.*)

LIcet quibusdam *g* Monachis, & Canonicis, necnon Hospitalariis, & Templariis a sede Apostolica sit indultum, ne postquam aliquis professus fuerit apud eos, ad alium locum possit ipsis invitis arctioris etiam religionis obtentu transire, ut unusquisque secundum *h* Apostolum in ea vocatione permaneat, in qua dignoscitur esse vocatus: quia tamen ubi Spiritus Dei est, ibi libertas: & qui Dei Spiritu aguntur, non sunt sub lege, quia lex non est posita *i* justo: ea ratione videtur hoc illis fuisse concessum, ne quis ex temeritate, vel levitate, in jacturam, vel injuriam sui ordinis, sub prætextu majoris religionis ad alium ordinem transvolaret, sicut frequenter a multis constat esse præsumptum: non quidem ut ei transeundi licentia denegetur, qui eam cum humilitate ac puritate duxerit postulandam, ut non ficte, sed vere ad frugem melioris vitæ valeat transmigrare. Talis ergo postquam a Prælato suo transeundi licentiam postulaverit, ex lege privata (quæ publicæ legi præjudicat) absolutus, libere potest sanctioris vitæ propositum adimplere non obstante proterva indiscreti contradictione Prælati: quia privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate: cum etiam Romanus Pontifex, qui supremam in Ecclesia obtinet potestatem, Archiepiscopis, & Episcopis κ cedendi licentiam ex justa causa petentibus, sine difficultate concedat. Quocirca noverint universi, quibus hujusmodi privilegium est concessum, se ad concedendam licentiam transeundi taliter postulantibus de jure teneri: quia sicut subditus a Prælato cum humilitate, & puritate debet transeundi licentiam postulare, ne bonum obedientiæ contemnere videatur: sic profecto Prælatus subditos sine difficultate, & pravitate qualibet, debet transeundi licentiam indulgere, ne videatur propositum impedire divinitus inspiratum. Si vero probabiliter dubitetur, utrum quis velit ad ordinem arctiorem, aut laxiorem ex charitate, an ex temeritate transire, superioris est judicium requirendum: ne forte Angelus Sathanæ in lucis Angelum se transformet. Illa semper regula inviolabiliter observata, ut nullus absque licentia Rom. Pont. præsumat occasione quacunque deserere Prælatum: quoniam sicut majus bonum minori bono præponitur: ita communis utilitas speciali utilitati præfertur *a*. Et in hoc casu recte præponitur doctrina silentio, solicitudo contemplationi, & labor quieti. Ad quod utique designandum unigenitus Dei filius Jesus Christus non de Rachele secundum carnem natus est, sed de Lia: nec legitur eum in domum suam Maria recepisse, sed Martha. Unde quando potest Episcopus præesse pariter, & prodesse, non debet cedendi licentiam postulare, aut etiam obtinere. Cum ergo R. Monachus vester ad fratres Cisterciensis ordinis transmigraverit, non ut ordini vestro aliquatenus derogaret, sed ut apud eos vitam duceret arctiorem: mandamus, quatenus super eo, quod de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta fecisse dignoscitur, eum nullatenus molestetis: quia charitas est fons proprius, cui non communicat alienus.

CAP. XIX.

Conjuges religionem profitendo ab invicem divertere possunt, aliter si se abjurant, & non continent, illicitum est juramentum.

Idem *Præposito, & Decano, & Scholastico Demeren.* b *Colon. diœcesis.* (*an.* 1212.)

VEniens *c* ad Apostolicam sedem G. mulier supplici nobis insinuatione monstravit, quod cum matrimonium cum E. in facie Ecclesiæ contraxisset, & diutius cohabitasset eidem, orta est dissensio inter ipsos, in tantum, ut quod deinceps *d* alter non requireret alterum, uterque corporaliter præstitit juramentum: hanc vir ipse divortii causam assignans, quod quandam ipsius mulieris amitam cognovisset, antequam eam duceret in uxorem: quod licet assererent quamplurimi, non fuit super hoc Ecclesiæ facta fides. Cum autem postmodum ad secunda vota convolasset uterque, secundo viro viam universæ carnis ingresso, priore superstite, dicta mulier se fecit in arcto loco ad pœnitentiam agendam includi, postulans ut ei dignaremur impendere consilium salutare. Nos igitur attendentes, quod illud fuit illicitum juramentum, mandamus, quatenus præfatum virum monitione prævia *e* compellatis, ut ea, quam superduxit, exclusa, præfatam mulierem recipiat, audituri postmodum si quid fuerit quæstionis. Si vero contra matrimonium nihil fuerit ostensum, & vir seculo derelicto maluerit ad regularem vitam migrare, vos ei super hoc licentiam tribuatis, ut & illa possit in suo proposito permanere.

CAP. XX.

Qui ad monasterium convertitur sumendo habitum novitii, potest intra tempus probationis redire ad seculum, nisi appareat eum vitam voluisse mutare omnino.

Idem *Abbati de Affligien. & Magistro R. & Canonicis Trajecten.* (*an.* 1212.)

COnsulti *f* sumus frequenter a multis, utrum is, qui monasterium ingressus est, habitum sumendo novitii, si ante professionem emissam intra tempus probationis exire voluerit, licite possit absque apostasiæ nota, vel noxa

a *Aldenen.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Et recuperanda sanitate desperatus.* d *Nezaren.* e *Religiosus contra bonum obedientiæ non potest præscribere. vid. l.* 1. *C. de serv. fugit.* f *Dimelinens. al. de Molend. al. Dubeolen. al. Dunolien.* g *C.* 8. *eod. tit. in* 1. *compil.* h 1. *Corinth.* 7. 2. *Corinth.* 3. i *imposita.* κ *Vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 4.

a *Vid. l. actione. §. Labeo in vers. eo tempore. ff. pro socio gl. in l.* 1. *& ibi Bart. ff. solut. matr.* b *al. Demiren. al. Demoren. sed ut plurimorum in antiq. legitur Demiren.* c *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Turrecremat. in c. quod Deo pari.* 33. *q.* 5. *& Sot.* 4. *sent. dist.* 27. *q.* 1. *art.* 4. d *quod ut deinceps cogatis.* e *præmissa.* f *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil.*

noxa *a*, præsertim cum debita morum correctione ad seculum remeare. Licet autem super hoc senserint diversi diversa, nos tamen credimus distinguendum, utrum is, qui convertitur, proposuerit absolute vitam mutare, ut sub habitu regulari omnipotenti Deo de cætero famuletur: an conditionaliter experiri observantiam regularem, ut ita demum si (intra annum) sibi placuerit, profiteatur ordinis disciplinam: aut si forte non placuerit, moribus emendatus *b* ad statum revertatur pristinum. In primo casu debet, ut regulariter vivat, ad laxiorem saltem regulam pertransire. In secundo potest ad seculum, non tamen ut vivat seculariter, remeare. Ut ergo quæ sit ejus intentio plenius agnoscatur, propositum suum in principio protestetur.

CAP. XXI.

Qui intra annum probationis non facta professione redit ad seculum, licite potest ad ordines, & beneficia promoveri.

Idem Innoc. III. [*an.* 1212.]

POstulasti: *c* [*& infra.*] Tertio quæsivisti, utrum illi, qui in annis minoribus constituti novitiorum habitum susceperunt, & intra annum postmodum non facta professione ad seculum sunt reversi, & Episcopis suis hoc scientibus ad sacros ordines sunt promoti, sustineri debeant in illis Ecclesiis ministrare, in quibus sunt ab eisdem Episcopis instituti. Nos Frat. tuæ taliter respond. quod propter hoc non sunt ab Ecclesiis ipsis amovendi, sed in eis possunt libere ministrare.

CAP. XXII.

Qui ultra annum portat habitum monachalem in monasterio, ubi sunt habitus indistincti, censetur Professus.

Honorius III. *Venetens. Episc.* [*an.* 1222.]

EX parte *d* tua fuit propositum, quod nonnulli sunt, qui licet pluribus annis gestaverint habitum monachalem, professionem tamen monasticam non fecerunt. Unde cum super eo, quod habent proprium, & alias irregulariter vivunt, a te, vel ab aliis arguuntur: non erubescunt dicere, se ad carentiam proprii, & continentiam, ac alias regulares observantias non teneri, cum habitus non faciat Monachum, sed professio regularis: [*& infra.* 1] Ideoque Fraternitati tuæ mandamus, quatenus quoslibet tibi lege diœcesana subjectos, qui prædicto modo terram duabus viis ingredi non verentur: ut postquam per annum gestaverint habitum monachalem, regulam secundum formam ordinis profiteantur, & servent, Ecclesiastica censura compellas.

[1 *Quare super his Apostolicum remedium postulasti, cum inordinata prævaricatio hujusmodi non solum eis periculum, sed etiam scandalum inferat mentibus aliorum.*]

CAP. XXIII.

Intra probationis annum libere quis redit ad seculum, nisi professionem fecerit tacite, vel expresse, vel appareat eum vitam mutare voluisse. hoc primo. Secundo dicit, *quod ad hoc ut dignoscantur Novitii a Professis, debet habitus Professorum benedici in locis, ubi habitus non est distinctus.*

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

STatuimus, Novitios in probatione positos ante susceptum religionis habitum, qui dari profitentibus consuevit, vel ante professionem emissam ad priorem statum redire posse libere intra annum: nisi evidenter appareat, quod tales absolute voluerint vitam mutare, & in religione perpetuo Domino deservire: cum quilibet renunciare valeat ei, quod pro se noscitur introductum. Nihilominus statuentes ad omnem ambiguitatem penitus amovendam, quod cum in quibusdam locis religiosis Novitiorum habitus non distinguatur ab habitu Professorum, professionis tempore benedicantur vestes, quæ profitentibus conceduntur, ut Novitiorum *a* habitus a Professorum habitu discernatur.

CAP. XXIV.

Religiosi fugitivi annuatim sunt requirendi, & cogendi, ut ad monasterium revertantur.

Idem.

NE religiosi vagandi occasionem habentes, salutis propriæ detrimentum incurrant, & sanguis eorum de Prælatorum manibus requiratur: Statuimus, ut præsidentes Capitulis celebrandis secundum statutum Concilii *b* generalis, seu Patres, Abbates, seu Priores fugitivos suos, & ejectos de ordine suo, requirant solicite annuatim. Qui si in monasteriis suis recipi possunt secundum ordinem regularem, Abbates, seu Priores eorum monitione prævia *c* per censuram Ecclesiasticam compellantur ad receptionem ipsorum, salva ordinis disciplina. Quod si hoc regularis ordo non patitur, auctoritate nostra provideant, ut apud eadem monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis religiosis domibus ejusdem ordinis ad agendam ibi pœnitentiam, talibus vitæ necessaria ministrentur. Si vero hujusmodi fugitivos, vel ejectos inobedientes invenerint, eos excommunicent, & tamdiu faciant ab Ecclesiarum Prælatis excommunicatos publice nunciari, donec ad mandatum ipsorum humiliter revertantur.

TITULUS XXXII. DE CONVERSIONE CONJUGATORUM.

CAP. I.

Si vir de uxoris licentia profitetur, & uxor ipsa suspecta nec continentiam vovet, nec religionem ingreditur, Episcopus uxori virum restituet. h. d. juxta literam.

Alexander III. *Urbergen.* d *Episcopo.* (*an.* 1180. *Roma in Hungariam.*)

PRæterea *e* utrum Laicus uxoratus, qui præsentibus Sacerdotibus, & Monachis, ignorante Episcopo, de licentia, & permissione uxoris, monasterium ingressus, professionem fecit, uxore in seculari habitu remanente, nec transeunte ad religionem, aut perpetuam continentiam vovente, ab Episcopo suo possit ad torum revocari uxoris, an illa compellenda sit continentiam observare? Dicimus, quod nisi uxor ad religionem transierit, aut perpetuo castitatem servare promiserit, vir potest, & debet de monasterio revocari.

CAP. II.

Ante matrimonium consummatum potest alter conjugum etiam altero invito religionem ingredi: sed remanens in seculo potest ad secunda vota transire.

Idem *Salernitano Archiepiscopo.* [*an.* 1180. *Roma in Campaniam.*]

VErum post *f* consensum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium, (sicut sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis commistio non intervenerit inter eos: & alteri remanenti [si commonitus continentiam servare noluerit] licitum est ad secunda vota transire. Quia cum non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire, & alter in seculo remanere.

CAP.

a *Vid. Alciat.* 4. *de verb. sign. Corn. Fronto. lib. de different. ait: noxa pæna: noxia culpa.* b *emendatis.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp. primam quæstionem habes sup. de foro compet. postulasti. secundam infra, de homicid. postulasti. vid. Concilium Trident. initio præcedentis Can. citatum.* d *Pro intellectu hujus Can. vid. B. Tom.* 4. *Sent. dist.* 18. *q.* 5. *art.* 3.

a *Dictio*, habitus, *deest hic in pluribus exemplarib.* b *Later. sub Innoc. III. c.*12. c *præmissa.* d *al. Ubergens. al. Helienal. Vercell.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateranen. sub Alexand. III. part.* 5. *cap.* 5. f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. & post Conc. Later. p.* 5. *c.* 1.

CAP. III.

Qui invita uxore professionem fecit, & ei postea restituitur, non compellitur mortua uxore ad monasterium redire: matrimonium tamen contrahere non debet.

Idem Alex. III. *Pisano Archiepiscopo*. (*an.* 1180.)

QUidam *a* intravit monasterium invita uxore: qua ipsum repetente, coactus est ad eam redire: ea mortua, quæris, an ipse cogatur reverti ad monasterium, an aliam possit ducere in uxorem. Consult. tuæ taliter respondemus, quod votum non tenuit: unde ratione voti ad monasterium non tenetur redire: ulterius vero non poterit uxorem accipere: promisit enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat: & ideo quoad hoc votum tenuit: non reddere autem non erat in ejus, sed mulieris potestate. Unde Apostolus *b*: *Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier*.

(*Quia cum vir, & uxor una caro sint, sicut docet Apost. non potest unus ad Deum converti, & alter in seculo remanere*.)

CAP. IV.

Uxoratus religionem intrare non potest, nisi etiam uxor ingrediatur, vel nisi suspecta non sit, & continentiam promittat. h. d. & est unum cap. de principalioribus tit.

Idem *Exonen. Episcopo*. [*an.* 1180.]

CUm sis præditus scientia literarum *c*, ignorare non debes sanctorum Patrum constitutioni esse contrarium, ut vir uxore sua, aut uxor viro ejus non assumente religionis habitum, debeat ad religionem transire [*& inf.* 1] Inde est, quod auct. Apost. prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum, vel uxorem (nisi uterque ad religionem migraverit) transire permittas. Verum si ita uxor senex est, & sterilis, quod sine suspicione possit esse in seculo, dissimulare poteris, ut ea in seculo remanente, & castitatem promittente, ad religionem transeat vir ejusdem.

(1 *Ad monasterium converti desiderans prohibetur suscipi, nisi uxor ejus pariter convertatur. Nam cum unum utrorumque corpus post conjugii copulationem sit factum, incongruum est partem converti, & partem in seculo remanere: nec recipitur apud Deum illius viri conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis prostitutio. Cum igitur cœtus Clericorum longe præemineat cœtui Monachorum, ita ut aliquando bonus Monachus vix bonum Clericum faciat.*)

CAP. V.

Conjugatus non est ordinandus ad sacros ordines, nisi uxor continentiam promittat.

Idem *Strigon.* d, & *Colon. Archiepiscopis*. (*an.* 1180.)

COnjugatus *e*: [*& infra*. 1] Nullus conjugatorum est ad sacros ordines promovendus, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus.

(1 *Ad monasterium converti desiderans*.)

CAP. VI.

Uxoratus in Episcopum promoveri non potest, nisi uxor religionem profiteatur.

Idem *eisdem*. [*an. eod.*]

SAne si conjugati *f* consenserint ordinari, uxoris voluntas prius est requirenda: (*& infra*. 1) Frat. vestræ auctoritate Apostol. prohibemus, ne uxoratum præsumatis in Episcopum ordinare, nisi uxor prius professa continentiam sacrum sibi velamen imponat, & religiosam vestem assumat *g*.

[1 *Ut sequestrato mansionis cubiculo religione promissa, postquam pariter conversi fuerint, ordinentur. Quod si in quibuslibet Ecclesiasticis gradibus providenter, solerterque curandum est, ut in domo Dei nil sit inordinatum, nihilque præposterum: multo magis laborandum est, ut in ejus promotione, qui super omnes gradus continetur, ne erretur. Inde est, quod*]

CAP. VII.

Sponsa de præsenti non cognita, quæ dicit se velle religionem ingredi, compellitur intra certum tempus profiteri, vel adhærere marito.

Idem *Brixien. Episcopo*. [*an.* 1180.]

EX publico *a* instrumento nobis innotuit, quod cum Veronens. Episcopus causam matrimonii, quæ inter A. virum, & M. mulierem vertebatur, suscepisset terminandam, judiciali sententia matrimonium approbavit, & eidem mulieri præcepit, ut ad virum rediens exhiberet eidem conjugalem affectum, quod cum renueret *b*, fuit vinculo excommunicationis adstricta. Cæterum quia licet a præfato viro desponsata fuit, adhuc tamen (sicut asserit) ab ipso est incognita: mandamus, quatenus si prædictus vir ipsam carnaliter non cognoverit *c*, & eadem ad religionem transire voluerit, recepta ab ea sufficienti cautione, quod vel ad religionem transire, vel ad virum suum redire intra duorum mensium spatium debeat, ipsam a sententia, qua tenetur, absolvas, ita quod si ad religionem transierit, uterque restituat alteri, quod ab eo noscitur recepisse: (*& inf.* 1) Sane quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro *d*, nisi ob causam fornicationis, uxorem suam dimittere, intelligendum est, secundum interpretationem sacri eloquii, de his, quorum matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consummari *e* non potest.

[1 *Et vir ipse ea religionis habitum assumente, ad alia vota licentiam habeat transeundi*.]

CAP. VIII.

Summa ut sup. eod. cap. cum sis.

Idem *Priori, & fratribus S. Joannis*. (*an.* 1180.)

UXoratus *f* sine licentia uxoris inter vos nullatenus recipiatur, quæ integræ opinionis existat, ita quod nulla suspicio habeatur, eam ad secunda vota velle migrare, vel quod minus continenter debeat vivere: quæ si talis extiterit, marito ejus in consortio vestro recepto, ipsa publice in conspectu Ecclesiæ continentiam professa, in domo propria cum filiis suis, & familia poterit permanere. Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat, voto continentiæ celebrato, a secularium hominum se conversatione removeat, & in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuo commoretur. Nullus vestrum mulierem aliquam tonsurare, vel ad habitandum secum præsumat assumere.

CAP. IX.

Conjugatus faciens professionem uxore consentiente, licet nunquam intravit monasterium, si mortua conjuge cum alia contrahat, non valet matrimonium, & monasterium intrare compellitur.

Urbanus III. *Priori S. Crucis*. (*an.* 1186.)

EX parte *g* Abbatis sancti Petri ad audientiam nostram pervenit, quod cum D. in infirmitate positus consentiente uxore votum vovens castitatis, monachalem habitum suscepisset, postmodum liberatus uxorem retinuit, & aliam ea defuncta sibi temere copulavit. Quia vero licet prædictus D. uxore sua remanente in

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. part.* 5. *c.* 2. b 1. *Cor.* 7. c *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 5. *c.* 3. d *Strigoniens. al. & Coloniens. al. Colocen.* e *C.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 5. *c.* 6. f *C.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Later. p.* 5. *c.* 7. g *In aliquot impressis ita: & religiosam vestem, vel vitam assumat.*

a *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. part.* 5. *c.* 8. *Vid. Turrecrematam in cap. sunt qui dicunt.* 22. *qu.* 2. 2. *& Scotum lib.* 4. *sent. dist.* 27. *q.* 1. *art.* 4. b *renuerit.* c *cognovit.* d *Conc. Trident. sess.* 24. *tit. de Sacram. matrim. c.* 6. *&* 7. *Matth.* 5. *&* 19. e *confirmari.* f *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateran. part.* 5 *c.* 9. *Vid. quos citavi supr. eod. in cap. conjugatus.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat.*

in seculo, de jure ad religionem nequiverit proficisci, ea tamen sublata de medio, votum sine salutis suæ periculo non potuit violare: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, prædictum D. per excommunicationem compellas, ut muliere dimissa ad suum monasterium revertatur, sub regulari habitu de cætero Domino serviturus.

CAP. X.

Professus religionem uxore sciente, & dissimulante, ea mortua, ad seculum redire non potest. h. d. secundum intellectum veriorem, & singularem in materia.

Clemens *a* III. (*an.* 1190.)

Consuluit nos *b* G. Sacerdos, utrum vir ad religionem transiens, & in ea per annum, & amplius moram faciens, uxore sua, postquam ad domum transierat regularem, de præsenti vita sublata, secularem habitum resumere valeat, & aliam ducere in uxorem, vel si ductam ei liceat retinere. Consultationi hujusmodi taliter respondemus, quod prædictus vir nec habitum potest abjicere, quem assumpsit, nec aliquam sibi matrimonio copulare *c*. Quod si contraxerit, matrimonium ipsum decernimus dirimendum.

CAP. XI.

Conjunx, quæ continentiam vovit, tenetur reddere debitum conjugi, licet ad tempus voto consenserit.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

Carissimus *d*: [*& inf.* 1] Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si inveneritis uxorem Regis Sueviæ *e* gravi infirmitate depressam, continentiam vovisse, & virum ejus ad tempus præbuisse consensum, maxime si non idem vir continentiam vovit perpetuam, eandem viro cohabitare faciatis, & utrunque invicem maritali affectione tractare.

[1 *In Christo filius noster L. illustris Rex Scotorum, Apostolatui nostro literis & nuncio humiliter nunciavit, quod cum esset adolescens, & dilecta in Christo filia uxor ejus juvencula, mutua fide, & voto contrahendi legitimum matrimonium se adstringentes, invicem suum consensum, accedente voluntate parentum, arrarum donatione roboraverunt: postmodum vero bon. mem. D. patre suo ab inimicis occiso, cum nimia bellorum adversitate premeretur, & habito cum hostibus suis congressu, victus fugatusque fuisset, quia timebat, ne ipsa sponsa ab inimicis per violentiam raperetur, & alia similis ei non inveniretur in regno, quam sibi posset matrimonialiter copulare; de suorum, & ejusdem sponsæ parentum consilio factum est, quod in conventu sanctimonialium habitum monasticum, sine proposito perpetualiter retinendi suscepit, & ibidem per aliquot annos moram fecit, ne quid injuriæ ab inimicis pateretur: quam cum pace reddita, & obtento de inimicis triumpho solenniter duxisset cum grandi exultatione in uxorem, & ex ea filium, & filias suscepisset, inimicorum de communi assensu, & electione Principum terræ suæ in regnum sibi instituit successorem: procedente vero tempore, prædicta uxor gravi infirmitate correpta, cum se de hac vita crederet decessuram, timore mortis inducta, continentiam vovit: cui cum Rex ipse nollet eam contristari, concessit ad tempus, nunc autem se continere non posse proponit, & quod licite posse fieri arbitratur, ad torum uxoris suæ redire cupit, & ad reprimendas æmulorum detractiones & obloquia, petiit a nobis ei dari in mandatis, ut uxorem suam auct. nostra maritali affectione pertractet, non obstante voto continentiæ incaute ab ea emisso, & ab eodem Rege ad tempus approbato. Verum quia super his ad plenum non potuimus elicere veritatem, Fraternit. vest. decisionem horum canonicam duximus committendam, per Apostolicam sedem m. q. super his inquiratis diligentius veritatem: & si vobis constiterit, quod prædicta mulier primo fuerit inter Moniales recepta timore violentiæ ac rapinæ, & propositum se habuisse nubendi profitebatur, cum inter eas moram faceret, præsertim cum postmodum in facie Ecclesiæ publice Regi nupserit, & usque ad hæc tempora cohabitans, filios ex eo susceperit, eam denuncietis præfato monasterio non teneri: non enim factum illud matrimonii potest contractum dirimere: & si forte posset matrimonium contrahendum impedire. De secundo vero casu*]

a Celestinus. b Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. c al. ita: in matrimonium copulare. al. ita: in matrimonio copulare. C. 3. eod. tit. in 2. compil. c Scotiæ. al. Suaviæ.

CAP. XII.

Si alter conjugum altero ignorante religionem profitetur, & propter hoc de monasterio educitur, illo mortuo, ad monasterium redire non cogitur.

Idem. (*an. eod.*)

Placet *a* nobis: (*& inf.* 1) Solicitudo tua nos consuluit, utrum mulier, quæ credens mortuum maritum, habitum religionis assumpsit, & eo reverso de monasterio educta fuit, post obitum viri sit ad regularem observantiam compellenda. Super quo respondemus, quod licet votum ejus usquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus se poterat obligare: promisit enim intrando monasterium, se non exacturam carnis debitum *b*, quod erat in potestate ipsius: redire vero ad seculum, in ejus potestate non erat, sed in potestate mariti: & ideo quantum ad ipsam tenuit votum, quod post viri obitum tenere non desiit: cum ad eum casum, a quo poterat efficax habere principium, pervenisse noscatur. Consultius itaque ducimus, & ei congruentius ad salutem, ut ad monasterium redeat, ubi bona ducta intentione professionem fecit: & habitum religionis accepit. *Si vero ad hoc induci non poterit, ipsam invitam credimus non cogendam.*

[1 *Et tuam prudentiam commendamus, quod in causis dubiis sed. Apostol. consilium requiris, licet præditus sis scientia literarum, ad matrem tuam Ecclesiam Romanam idcirco devote recurris, ut habita super hoc, quod dubitas, responsione, condignam quam in similibus formam servare debeas, evidenter cognoscas, per dil. fil. G. Decanum Cathalan.*]

CAP. XIII.

Summa ut supra eod. cap. cum sis.

Innocentius III. *Pisano Archiepiscopo.*

(*an.* 1210.)

Ad Apostolicam sedem *c*: [*& inf.*] Cum autem vir, & uxor una caro sint per copulam conjugalem effecti: nec una pars converti possit ad Dominum, & altera in seculo remanere: profecto non est alter conjugum recipiendus ad observantiam regalarem, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat: sed & vitam debet mutare, nisi forte sit ejus ætatis, ut sine suspicione incontinentiæ valeat in seculo remanere.

CAP. XIV.

Per religionis professionem, non per propositum castitatis servandæ in seculo dissolvuntur sponsalia de præsenti.

Idem *d* Lugdunensi *Archiepiscopo.*

(*an.* 1210.)

II. Ex parte tua est intimatum *e*, quod cum quædam mulier velum viduitatis coram duobus Abbatibus assumpsisset, benedictione solemni, cum celebratione missæ ac litania (sicut debuit) accedente, quidam nobilis proponebat, se prius mulierem ipsam mediantibus internunciiis, per verba de præsenti, arra etiam interposita desponsasse: (*& infra.* 1) At illa se in illum consensisse con-

a *Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. Vid. Turrecrem. in c. seriatim. 32. & late hic Henric. Borch. vid. Magistr. sent. l. 4. dist. 58. §. hic quæritur.* b *Vid. Sotum 4. sent. dist. 32. q. 1. art. 1. 2. & 3.* c *Cap. 2. eod. tit. de regularib. in 3. compil. Vid. Turrecrematam in c. sunt qui dicunt. 27. q. 2. & Ancharanum in c. tua nos. de jurejurando.* d *Ludun.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. De materia vide quos citavi supr. eod. cap. verum, & c. ex publico.*

confessa, dixit, quod audierat, eum esse lepra percussum, & ob hoc ejus fuerit abominata complexus: [*& infra*. 2] Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod etsi possit non inconsulte videri, quod ex quo matrimonium inter legitimas personas per verba de præsenti contrahitur *a*, illis viventibus in nullo casu possit dissolvi, ut vivente reliquo, alter ad secunda vota transmigret *b*, etiamsi unus fidelium, inter quos est ratum conjugium, fieret *c* hæreticus, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi forte secus fieret ex revelatione divina, quæ superat omnem legem: sicut a quibusdam sanctis legitur esse factum. Nos tamen nolentes a prædecessorum nostrorum vestigiis declinare, qui respondere consulti, antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri conjugum, reliquo inconsulto, ad religionem transire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari: hoc ipsum tibi consulimus observandum in articulo prænotato, quamvis falsa sit causa, per quam ad susceptionem veli prædicta mulier est inducta, cum sine qualibet tali causa idipsum religionis obtentu facere potuisset. Porro licet prædicta mulier videatur in veli susceptione religionis habitum assumpsisse, si tamen velit in domo propria remanere, quasi propositum castitatis in seculo servatura, nihilominus consummandum est matrimonium jam contractum: nisi se voto adstrinxerit ad observantiam regularem: in quo casu compelli potest, ut relicto seculo religionis propositum exequatur.

[1 Audito quod mulier ipsa velum assumpserat, misit ad eam, ut desponsationem factam carnalis copula sequeretur. Tu vero, postquam fuit ad tuam audientiam res perlata, inhibere curasti, ne ante discussionem negotii se carnaliter commiscerent. Postmodum autem a muliere ipsa in tua præsentia constituta, quæsivisti, utrum consensisset in illum, & quare ab illo quæreret separari.]

[2 Cum autem postmodum per testes idoneos tibi fuerit plenior facta fides, quod ante susceptionem veli mutuus intervenerat inter ipsos per verba de præsenti consensus, sedem duxisti Apost. consulendam, utrum veli susceptio impediat matrimonium inter ipsos.]

CAP. XV.

Maritus factus Monachus a conjuge adulterata revocari non potest.

Idem Innoc. III. Rudinen. d *Episcopo*. (*an*. 1210.)

CONstitutus *e* in præsentia nostra H. sua nobis confessione monstravit, quod in Acolythatus ordine constitutus quandam puellam R. nomine in facie Ecclesiæ duxit uxorem: quam cum carnaliter cognovisset, orta discordia inter eum, & amicos puellæ, ipsa fuit cuidam alii V. nomine copulata: & tu memoratum H. usque ad gradum sacerdotii ordinasti. Cum autem eum sua conscientia remorderet, habitum ordinis Cistercien. assumpsit: (*& infra*. 1) Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, prædictam mulierem, ut a dicto V. recedat, cui per adulterium est conjuncta, nec prædictum Monachum impetat *f*, quo minus regulare votum valeat adimplere, per cens. Eccl. cogere non omittas.

[1 Tandem Abbati suo omnia revelavit, qui eum commonuit diligenter, ut super hoc saluti animæ suæ provideret.]

CAP. XVI.

Uxor non potest repetere maritum, de cujus licentia religionem intravit, si post ingressum non continuit, licet ad consentiendum, seu ad dandam licentiam dolo fuit inducta.

Idem *Pictavien. Episcopo*, *& Abbati de* a *Boribarden. Pictavien. diœcesis*. (*an*. 1212.)

VEniens ad *b* præsentiam nostram L. nobis intimavit, quod cum olim intrandi monasterium propositum concepisset, pluribus Sacerdotibus præsentibus apud uxorem suam institit, ut super hoc suum impertiretur assensum: [*& infra*. 1] Ipsa demum tam ipsius, quam multorum astantium precibus fletibusque devicta, caput ejus altari supposuit manu sua: qui ea præsente tonsuratus, ibidem monasterium adiit, & finito probationis tempore, professionem fecit solenniter monachalem: illa vero in seculo remanens inhonestos amatores admisit: (*& infra*. 2) Quocirca mandamus, quatenus si ita est, prædictum L. in monasterio, quod intravit, perseverare libere permittatis: licet enim in hoc videatur non modicum deliquisse, quod captiose asseruit, quia nisi sibi eadem *c* mulier consentiret, tam sibi, quam toti mundo se inutilem redderet, & cum Presbyteros exoravit, ne prædictæ mulieri exponerent, quod eandem relinquere seculum oporteret, si forte licentiam daret viro: ex quo tamen eadem caput viri altari sponte supposuit, & postmodum non continuit, super revocatione ipsius non est aliquatenus audienda, cum ipsius intentio exceptione possit commissæ fornicationis elidi: maxime cum antequam fuerit fornicata, ipsum non duxerit repetendum.

[1 Eisdem Presbyteris primitus exoratis, ne præfatæ mulieri exponerent, quod etiam ipsam oporteret relinquere seculum, si viro suo daret licentiam ad monasterium convolandi. Cumque ipsum mulier, ne ab ea discederet, vice mutua precaretur, ipse asserens, quod nisi ab ea super hoc posset obtinere licentiam, non solum se ei inutilem redderet, sed etiam toti mundo.]

[2 Unde idem I. metuens, ne suæ continentiæ illius incontinentia imputetur, an in monasterio debeat perseverare, a nobis consilium postulavit.]

CAP. XVII.

Uxor maritum professum repetere potest, non obstante licentia profitendi, ab ea metu extorta.

Idem. (*an. eod.*)

ACcedens *d* ad præsentiam nostram I. mulier proposuit, quod cum V. vir ejus eam sibi matrimonio copulasset, volens tandem idem vir habitum assumere monachalem, postulabat humiliter ab eadem, ut tam pio proposito faveret ipsius: quæ propter multa verbera, & alia gravamina, quæ dictus vir inferebat eidem, se ipsam asserens dimissurum, annuit votis ejus. Cumque idem vir in domo de Vader. *e* Cistercien. ordinis religionis habitum assumpsisset, mulier in domo Monialium, nullo ibi habitu religionis assumpto, vel voto conversionis emisso, permansit: processu vero temporis, cum idem vir ad seculum rediens, religionis habitum reliquisset, eadem mulier se instanter ab ipso *f* petiit reassumi: [*& inf*. 1] Quocirca discretioni vestræ mandamus, quatenus si res ita se habet, dictum virum, ut eam recipiat, eique affectum exhibeat conjugalem, appellatione remota cogatis.

[1 Ipse illam recipere penitus contradicens, præter verbera, quibus sæpe affecit eandem, sibi plurima convitia, & graves injurias irrogavit.]

CAP. XVIII.

Uxor Professi, quæ dedit viro licentiam profitendi, non compellitur ingredi religionem, si continens est, & non suspecta.

a Vid. l. cum notissimi C. de præscript. XXX. ann. in rub. C. qui matr. acq. poss. b migraret. c *Quia per hæresim non dissolvitur matrimonium*. vid. Concil. Trident. sess. 24. titul. de sacr. matrimon. cap. 5. d Tluden. al. Tudimen. e Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Turrecr. in c. dixit Dominus, & cap. conjugio. 32. q. 1. f *In omnibus antiquis, impetat, legitur: in recentioribus, inquietat, habetur.*

a *Barudien. aliter, Barrubabrund.* b C. 3. eod. tit. in 1. comp. *Vid. Sotum 4. sentent. distinct. 27. quæst. 1. art. 4. circa finem.* c *al. ita: quod si non sibi eadem mulier, &c.* d *Cap. un. eod. tit. in 4. compil.* e *Vender. al. Vaden. al. Vende.* f *eo.*

Innocentius *a* III. *Episcopo, & Decano, & Thesaurario Linconiensi*. [*an.* 1213.]

SIgnificavit *b* nobis A. mulier, quod cum ipsa F. viro suo coram Decano S. Quirici *c* vices Archiepiscopi Senon. in hac parte fungente, licentiam concesserit religionem intrandi, continentiæ tamen voto eidem injuncto, & recepta fide ab ipsa, quod perpetuo contineret, idem Decanus post factam professionem a viro prædicto in monasterio, in quo habitum assumpserat monachalem, asseruit ipsam debere religionem intrare, quanquam id primo non expressisset eidem, & hoc expresso, illi *d* licentiam non dedisset: [*& infra*.] Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, & est talis ætatis, de qua suspicio haberi non possit, ipsam votum continentiæ observantem, intrare monasterium compelli non permittatis invitam.

CAP. XIX.

Adultera, quam maritus reconciliare non vult, ad agendum pœnitentiam in aliquo claustro collocatur.

Gregorius IX. [*an.* 1235.]

GAudemus *e* in Domino: [*& infra*.] Mulieres vero, quæ relicto maritali toro, lapsu carnis ceciderunt, si mariti earum a te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.

CAP. XX.

Si conjuges se ad invicem absolverunt, continentiam promittendo, & uterque, vel alter eorum religionem profitetur, alter alterum repetere non potest.

Idem I. *Moniali monasterii de Plauda*. f [*an.* 1235.]

DUdum a C. Laico *g* mota contra te, quam uxorem suam dicebat, materia quæstionis, R. Sanctæ M. in Comes. Diacon. Cardin. dedimus auditorem. Coram quo dictus C. conquerendo proponens, quod indebite recusabas eidem (cujus uxor eras per consensum de præsenti, & carnis *h* copulam subsecutam) matrimonialiter adhærere, te sibi restitui postulavit. Ad quod fuit responsum, quod ipse pro animæ suæ remedio pura, & spontanea voluntate, præsentibus duobus religiosis Sacerdotibus, & adhibitis quinque testibus fide dignis, omni juri, quod in te habuerat, renunciavit omnino, resignando illud in manibus alterius ex Sacerdotibus supradictis, qui in personam Ecclesiæ resignationem hujusmodi recipere procuravit, & quod idem C. se castitatem servaturum promisit, pauperumque hospitalis de Ponte obsequio se devovit, promittens voto solenni omnia, & singula supradicta, & tribuens tibi licentiam ad monasterium transeundi: te versa vice similiter promittente, ac tribuente illi licentiam, & jus quodlibet resignante, sicut hæc omnia dicebantur per publicum instrumentum esse probata, manu B. Notarii Aretinensis *i* confectum. Verum prænominatus C. proposuit, quod casu amisso instrumento κ præfato, illud in prima persona, quod prius erat in tertia, insertis pluribus in uno aliter, quam in alio, fuit ab ipso formatum: & cum tibi iratus fuisset, sicut verba, & verbera indicabant, nondum calore iracundiæ quiescente, quidam ipsum deceptorie allexerunt, proponentes eidem, quod in hospitali prædicto cibis ad libitum posset uti, ac proprium retinere, præfato B. sibi nihilominus promittente, quod non solum ardorem, sed etiam appetitum libidinis extingueret in eodem: propter quod quicquid in hac parte fecisse dignoscitur, iratus, seductus pariter, & illectus, & sub spe promissionis, ac sub ea conditione, vel modo, si posset continentiam observare, asseruit *a* a se factum. Sed ad ista respondebatur econtra, quod an tabellio in tertia persona instrumentum conficiat, vel in prima (dummodo non mutetur substantia veritatis) nihil interesse videtur. Insuper quamvis aliquando spes memorato C. data fuisset, per quam ad hoc se proposuit *b* inductum, eo tamen tempore, quo talia facta fuerunt, pure, simpliciter, ac voluntarie pro amore Dei, & remedio animæ suæ, solummodo ad votum, & ad alia supradicta noscitur processisse *c*: propter quod a consortio secularium hominum debet discedere, vitamque mutare, cum se illius ætatis esse proponat, ut sine suspicione incontinentiæ non valeat in sæculo remanere. Nos itaque habito fratrum nostrorum consilio, te ab impetitione dicti C. sententialiter duximus absolvendam, perpetuum illi super hoc silentium imponentes.

CAP. XXI.

Breve est, sed per alia verba potest sic summari: Post sententiam divortii quoad torum latam ob fornicationem spiritualem mariti, potest uxor libere religionem intrare.

Idem. (*an. eod.*)

MUlier, quæ in fide remansit, potest nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio Ecclesiæ separata, ad religionem libere convolare.

TITULUS XXXIII.

DE CONVERSIONE INFIDELIUM. *d*

CAP. I.

Non potest quis illam habere in uxorem, cujus maritum occidit machinatione ipsius mulieris: secus, si sine machinatione. Et est pulcher, & quotidianus casus.

Celestinus III. [*an.* 1195.]

LAudabilem *e*: [*& infra*.] Interrogasti de Sarracenis, qui dum in captivitate essent, quarundam Christianarum viros earum insidiis, & machinationibus occiderunt, utrum, quia postea per ipsas ad fidem Christianam conversi sunt, eas de jure possint accipere *f* in uxores: vel si duxerint, conjugium teneat eorundem. Hic Triburiensis *g* Concilii regula contenti sumus, asserentis, quod si in mortem ipsorum malitiose fuerint machinatæ, licet earum studio ad fidem accesserint, nec tamen eis adhærere debent, nec sunt, si adhæserint etiam, tolerandi, cum tale damnum tali lucro Ecclesia compensare non velit. Ad hoc Sarraceni quidam in bello sunt Christianos interfecisse notati, & Christiani similiter Sarracenos: postea vero Sarraceni ad fidem conversi, uxores eorum, quos in belli certamine occiderunt, sibi matrimonialiter copularunt, & idipsum Christiani de Sarracenis mulieribus conversis ad fidem fecisse noscuntur, quæ postquam de priorum virorum morte compererint *h* veritatem, divortium instanter *i* exposcunt. In his igitur respondemus,

a *Honorius tertius*. b *Vid. Ludovic. Rom. sing.* 674. *ut in meo C. incipit: Nos sumus in materia*. c *Quiriaci*. d *Illi, scilicet viro*. e *Vid. Ludovic. Rom. sing.* 674. *ut in nostro Codic. incipit: Nos sumus in materia. vid. infr. de adulteriis*. f *Plonca al. Plonta*. g *Vid. Turrecrematam sæpe citatum, & Scotum* 4. *sentent. dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 4. *& dist.* 32. *quæst.* 1. *art.* 3. *vid. Sylvestrum in summa, verbo, votum* 5. h *carnalem*. i *Aretini*. κ *Vid. Henricum Borch. & Guid. Pap. dec.* 244. *incipit, quispiam in causa*.

a *Al. ita: asseruit esse factum*. b *proponit*. c *Vid. leg. cum plures*. §. *locator ff. loca*. d *Vid. Scotum l.* 4. *sent. dist.* 39. *quæst.* 1. *art.* 3. *e C.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil*. f *ducere*. g *Vid. Concil. Triburien. cap.* 40. *& cap.* 51. *sed ibi non sunt hæc eadem verba*. h *comperiunt*. i *constanter*.

demus, quod cum tales non procuraverint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter hujusmodi personas licite potest contrahi, & taliter copulati divortium nequeunt postulare.

CAP. II.

Si alter infidelium conjugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitatis errore, communis proles assignatur converso.

Gregorius IX. *Argentin. Episcopo*. [*an.* 1236.]

EX literis *a* tuis accepimus, quod quidam de Judaicæ cæcitatis *b* errore ad Christum verum lumen adductus, uxore sua in Judaismo relicta, in judicio postulavit instanter, ut eorum filius quadriennis assignaretur eidem, ad fidem Catholicam, quam ipse susceperat, perducendus *c*. Ad quod illa *d* respondit, quod cum puer adhuc infans existat, propter quod magis materno indiget solatio, quam paterno, sibique ante partum onerosus, dolorosus in partu, post partum *e* laboriosus fuisse noscatur, ac *f* ex hoc legitima conjunctio maris, & fœminæ magis matrimonium, quam patrimonium nuncupetur, dictus puer apud eam debet convenientius remanere: [*& infra*.] Cum autem filius in patris potestate consistat, cujus sequitur familiam, & non matris, & in ætate tali quis non debeat *g* apud eas remanere personas, de quibus possit esse suspicio, quod saluti, vel vitæ insidienter *h* illius, & pueri post triennium apud patrem non suspectum ali debeant, & morari, materque pueri, si eum remanere contingeret apud eam *i*, posset illum adducere ad infidelitatis errorem: in favorem maxime fidei Christianæ respondemus, patri eundem puerum assignandum.

TITULUS XXXIV.

DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

CAP. I.

Vota possunt eleemosynis redimi, vel in aliud commutari, intercedente superioris auctoritate, & justa causa redimendi, vel mutandi.

Alexander III. *Exonen. Episcopo*. (*an.* 1180.)

DE *κ* peregrinationis votis, an eleemosynis redimi possint, vel pro necessitate in aliud commutari: Respondemus, quod ab ejus, qui præsidet, pendet arbitrio, ut consideret diligentius qualitatem personæ, & causam commutationis, scilicet an ex infirmitate, seu affluentia divitiarum, an *l* alia causa probabili peregrinatio, an *m* recompensatio melior fuerit, & Deo magis accepta: & secundum hoc debet exinde dispensare.

CAP. II.

Commutat Papa votum ultramarinum, in his maxime, qui in puerili ætate voverunt.

Idem *Norvicen. Episcopo*. (*an.* 1180.)

VEnientis *n* ad nos R. narratione accepimus, quod in puerili ætate constitutus Hierosolymam disposuit proficisci: cuidam quoque, qui sepulchrum Dominicum proposuerat visitare, fidem dedit, & suam recepit ab eo, quod sibi invicem in via socii fideles existerent: [*& infra*. 1] Nos autem ipsum a voto, quod in ætate tenera, facilitate potius, quam ex arbitrio discretionis promisit, absolvimus: ita tamen, quod idem votum eleemosynis redimat, & juxta consilium nostrum *o*, toto vitæ suæ tempore uni pauperum Christi [dummodo ad hoc suæ facultates sufficiant] debeat providere.

(1 *Et bonam societatem servarent, quod uterque sollicitamente revolvens, ad nos accessit, ut sibi nostrum super hoc consilium aperiremus*.]

CAP. III.

Ex sola conceptione boni explicandi non obligatur quis ad bonum conceptum exequendum.

Idem *Magistro A. de Mandefore*. (*an.* 1180. *Romæ*.)

LIteraturam *a* tuam: [*& infra*. 1] Cum ex quadam minutione nimio fuisses mortis pavore perterritus, hæc verba protulisti: Non diu hic morabor: proponens in animo, quod religionis habitum esses aliquando suscepturus: [*& infra*. 2] Tibi igitur respondemus, quod si plus non est in voto processum, transgressor judicari non poteris, si non impleas, quod dixisti.

(1 *Et prudentiam tuam jam pridem fama revelante, cognovimus: & saluti tuæ tanto attentius consulere volumus, & debemus, quanto personam tuam consideratione honestæ conversationis, & vitæ, ferventioris charitatis brachiis amplectimur. Relatum est nobis ex parte tua, quod*)

(2 *Sed propter frequentes infirmitates, quæ plerumque vitæ districtionem impediunt, & quia indigentibus, & transeuntibus te hospitalem exhibes, pluraque solatia impendis, quod concepisti olim in animo, opere non implesti: ac per hoc dubitas, ne de facta fide voti in districto debeas examine conveniri*.)

CAP. IV.

Omne votum mutabile est in votum religionis.

Idem.

SCripturæ *b*: (*& infra*. 1) Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis observantiam commutare.

[1 *Sacræ testimonio declaratur, quod spiritualis homo propositum non mutat, cum pro salute animæ suæ utilius aliquid meditatur. Inde est, quod vestris justis postulationibus non indignati indulgemus: quod qui sepulchrum Domini, vel aliorum sanctorum limina proposuerunt visitare, & infirmitate, vel alia rationabili causa occurrente, habitum religionis assumere, atque inter vos Deo servire voluerint, libere ipsos suscipere valeatis*.]

CAP. V.

Executio voti ultramarini auctoritate Papæ potest ex causa differri.

Innocentius III. *Strigonen. Archiepiscopo*.

(*an.* 1212.)

NOn est *c* voti dicendus transgressor, qui quod vovit, auctoritate sedis Apostol. distulit adimplere. Sane significavit nobis Rex Hungariæ, quod cum in regni perturbatione *d* consilium, & auxilium tuum sibi senserit hactenus profuisse, utilitati ejus non modicum derogaret, si Hierosolymam (sicut ex voto teneris) regno pergeres impacato: (*& infra*. 1) Ideoque mandamus, quatenus non prius iter arripias Hierosolymam adeundi, quam regnum ipsum fuerit tranquillitati pristinæ restitutum, vel super hoc receperis ab Apost. sede mandatum.

[*Cum igitur immineat nobis de honore ipsius Regis, & statu regni Hungariæ sollicite cogitare*.]

CAP. VI.

Ecclesia compellit hæredem Laicum per excommunicationem, & bonorum subtractionem, ad executionem voti ultramarini, ad quod se obligavit pro defuncto.

Idem *Andreæ Duci*. (*an.* 1212.)

Licet

a *Vid. B. Th.* 4. *sent. dist.* 39. *q.* 1. *art.* 4. *ad* 4. *argum.* b *pravitatis*. c *producendus*. d *Al. ad quod. al. &c.* e *ac post partum, &c.* f *ac per hoc.* g *debeat apud illas, &c.* h *insidiantur*. i *ipsam*. κ *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p.* 35. *c.* 3. l *aut.* m *aut.* n *Al. pervenientis. Vid. c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 15. o *Al. vestrum, quam lectionem olim impugnavit Hostiensis*.

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil. Vid. Navarr. in manuali confessariorum c.* 12. *mon.* 26. *&* 52. *in Latino nuper impresso*. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. B. Thomam* 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. d *turbatione*.

Licet *a* universis liberum sit arbitrium in vovendo, usque adeo tamen solutio necessaria est post votum, ut sine proprio *b* salutis dispendio alicui non liceat resilire. Accepimus siquidem, quod cum Rex Hungariæ pater tuus agens in extremis votum quod voverat Domino, Hierosolymitanam provinciam in forti manu, humili corde visitare, sub interminatione maledictionis paternæ, commiserit *c* tuæ fidei exequendum, & tu assumpto crucis signaculo, te id impleturum sine dilatione qualibet promisisti: [*& inf.* 1] Mandamus, quatenus postpositis cæteris solicitudinibus, usque ad festum exaltationis sanctæ Crucis debitum acceptæ Crucis exsolvens, propositum iter arripias, & humiliter prosequaris: ne si onus tibi a patre injunctum, & a te sponte susceptum, occasione qualibet detrectaveris, paterna te reddas successione indignum, & hæreditatis emolumento priveris, cujus recusaveris onera supportare: sciturus extunc anathematis te vinculo subjacere, & jure, quod tibi, si dictus Rex sine prole decederet, in regno Hungariæ competebat ordine geniture *d*, privandum, & regnum ipsum ad minorem fratrem tuum app. postposita devolvendum.

[1 *Verum eodem patre tuo sublato de medio, cum Hierosolymitanum hoc iter te arripere simulasses, assumptæ peregrinationis oblitus, quam contra inimicos crucis dirigere debueras, in fratrem tuum, & regnum Hungariæ convertisti aciem bellatorum, & multa contra Serenitatem Regiam malignorum usus consilio commisisti. Nos autem, quos diebus istis ad Pontificatus officium licet immeritos, Dominus evocaverit, tam paci regni Hungariæ, quam tuæ volentes saluti consulere, nobilitatem tuam rogamus, & monemus, & exhortamur in Domino, ac per Ap. s.*]

CAP. VII.

Commutat Papa votum ultramarinum in vigilias, orationes, & jejunia, tunc maxime, cum cessat causa, quæ induxit ad vovendum: ita etiam, quod expensæ fiendæ in eundo, morando, & redeundo integraliter mittantur in terræ sanctæ subsidium.

Idem *Trecensi Episcopo*. (*an.* 1213.)

Magnæ *e* devotionis: [*& infr.*] Cum Trecen. Ecclesia contra libertatem Ecclesiasticam gravaretur, nec per alium quam per Campaniæ Comitem in ultremarinis partibus constitutum, eidem Ecclesiæ crederes posse de facili subveniri, ad ipsum proposuisti accedere: ac in signum peregrinationis, & devotionis terræ Orientalis crucem Dominicam assumpsisti: (*& infra.*) Quamvis autem audita morte ipsius intentionem tuam conspiceres jam frustratam, noluisti tamen sine consilio Apost. sed. ad propria remeare, ed ingressus urbem *f* intentionis tuæ propositum, ac statum Trecen. Ecclesiæ nobis humiliter exposuisti: (*& infra.* 1) Et quidem tria præcipue duximus *g* in hoc negotio attendenda, quid liceat secundum æquitatem, quid deceat secundum honestatem, & quid expediat secundum utilitatem. Sane non videbatur contra votum licitum ut venires, cum vox clamet prophetica: *h Vovete, & reddite Domino Deo vestro:* & primum ad consilium, secundum ad imperium referatur. Sed nec decens videbatur, cum sit scriptum in Evangelio: *i Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei, &c.* Præterea non videbatur expedire, cum ex absolutione tua scandalum posset Laicorum mentibus generari, dicentium, Ubi est Deus Clericorum? & hoc exemplo credentium, se ad voti observantium non teneri. Quod enim agitur *k* a Prælatis, facile trahitur a subditis in exemplum: juxta quod Dominus inquit ad Moysen in Levitico: *a Si Sacerdos, qui est unctus, peccaverit, faciet delinquere populum.* Verum ætatis, vitæ senescentis defectus, atque canicies, quæ vix labores, & dolores suos tolerare possunt, in contrarium allegabant, & Ecclesiæ Trecen. suspiria, cui vinculo pastoralis solicitudinis es ligatus, sine cujus assensu votum peregrinationis emittere forsitan non debueras: [*& infra.*] Ipsum etiam votum, quod ex sui forma sanctum, & honestum erat, ex persona voventis minus licitum videbatur. Cum enim juxta canonica *b* instituta, Clericus absque sui Episcopi licentia peregrinari non debeat, & Episcopus non minus, imo potius sed. Apost. sit adstrictus, videri merito poterat, quod absque generali, vel speciali licentia votum peregrinationis, qua te tamdiu absentares, emittere non deberes: [*& infra.* 2] Cum igitur in lege veteri, *c* in qua non minus præceptum Domini obligabat, quam votum hodie obliget in Ecclesia, primogenita, quæ Domino mandabantur offerri, quædam Domino redderentur, ut primogenita Levitarum: quædam redimerentur, ut aliarum tribuum: quædam commutarentur in aliud, sicut primogenitus asini, qui pro ove commutabatur: ex hoc attendentes, quod votum commutari possit in opus aliud pietatis: non *d* curantes, quod os loquentium iniqua loquatur, dum tamen non recedamus a tramite veritatis: de illius auctoritate securi, qui cum audisset a discipulis: *Scis*, *e*, *quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt?* respondit: *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum:* tibi pro te, & famulis tuis licentiam concedimus, votum peregrinationis taliter commutare, ut expensas, quas fueras in eundo, morando, & redeundo facturus, alicui Religioso committas, in necessarios usus terræ illius sine diminutione qualibet transferendas: [*& inf.*] Laborem etiam laboribus recompenses, solicitius instando vigiliis, devotius vacans orationibus, & in jejuniis fortius te exercens. Ad hanc autem indulgentiam tibi faciendam specialiter nos induxit, quod cum pro libertate Trecen. Ecclesiæ per dictum Comitem assequenda præcipue votum peregrinationis emiseris, eo sublato de medio, quia cessavere causæ, facilius cessare potuit & effectus.

[1 *Nostrum, & fratrum nostrorum consilium cum devotione requirens: ven. etiam f. n. Senonen. Archiep. tunc Metropolitanus statum Trecen. Ecclesiæ, ac dispendium, quod ex absentia tua incurrere poterat, semel & iterum per suas nobis literas intimavit: propter quod disposuimus deliberare cum fratribus nostris, an cum eadem Trecen. Ecclesia misericordiam faceremus, te ad agendam ipsius solicitudinem remittentes: an sicut ex voto tenebaris, te iter arreptum perficere pateremur, & utrum horum tam saluti tuæ, quam terræ Orientali penitus expediret.*]

[2 *Minus etiam votum illud terræ Orientali videtur expediens, quæ plus pugnatorum subsidium, quam Clericorum, quos & officium, & dissuetudo reddit imbelles, ministerium articuli necessitate requirit, quamvis orationibus tuis, & aliorum terra illa vehementer indigeat, quia tamen jam impletum est verbum Dei dicentis: Veni hora, quando nec in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Spiritus Sanctus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare. Videri poterat, quod non minus in Ecclesia tua, quam in Orientali terra proficeres piis orationibus apud Deum in his, quæ pro libertate ipsius iuste ac humiliter postulares: & utinam cum Moyse montem posses ascendere, ut te manibus extensis*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *propriæ*. c *commisit*. d *Vid. Bald. in l. ex hoc jure ff. de just. & jur. ubi docet, an ordine geniture, vel electione succedi debeat in regno.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Scil. Romam. per excellentiam. §. sed jus. Inst. de jur. nat.* g *diximus.* h *Psal.* 75. i *Luc.* 9. k *Vid. Alphonsum Castr. l.* 2. *c.* 8. *de justa hæret. punitione.*

a *Levit.* 4. b *Huc spectant tradita per B. Th.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 8. c *Exod.* 11. *&* 22. *Num.* 3. *&* 8. *Deus.* 15. *Luc.* 2. *Levit.* 25. *Exod.* 36. d *Nec.* e *Matth.* 15. *In antiq. exemplar. ita; Nonne scis, quia, &c.*

extensis orante, Josue pugnans Amalechitas in ore gladii superaret. Credebatur etiam, quod terræ Orientali magis accederet, quod si in tuis, & tuorum Clericorum procuratoribus fueras impensurus, secundum alicujus religiosi arbitrium transferretur in subsidium bellatorum.]

CAP. VIII.

Impedito ad tempus exequi votum ultramarinum conceditur dilatio, perpetuo vero impedito, indicitur redemptio in eo, quod magis expediat terræ sanctæ.

Idem Innoc. III. *Cantuariensi Archiepiscopo.*

(*an.* 1213.)

QUod *a* super his: [*& infra*. 1] Quæsivisti de his, qui pro succursu terræ sanctæ signo crucis assumpto, propter infirmitatem, vel paupertatem, vel aliam justam causam votum non possunt utiliter adimplere, cum sine distinctione receperis in mandatis, ut eos, qui signum crucis assumptum abjecerunt, ad resumptionem ipsius, & executionem voti compellas. Nos autem inquisitioni tuæ *b* taliter respondemus, quod debiles, & inopes magis illuc in defectum, quam ad profectum accedunt, cum isti pugnare non possint, & illi mendicare cogantur, nisi forte sint nobiles, & magnates, qui suis secum expensis bellatores adducant: vel artifices, & agricolæ, qui de laboribus suis sibi possint acquirere necessaria, & terræ subsidia ministrare: quamvis non multi talium propter brevitatem possessionum, & paucitatem inhabitantium ibi sint opportuni. Unde credimus distinguendum inter illos, qui temporalem, & eos, qui perpetuam impedimenti causam creduntur habere: quod primis indulgenda est dilatio, secundis autem est redemptio injungenda, ac rerum facultate pensata, quas possunt, aut quas facturi essent expensas, personarum præterea compensato *c* labore, in subsidium terræ sanctæ transmittant, exequentes per alios, quod per se nequeunt adimplere. Rursus inter illos, qui pro defensione terræ sanctæ votum peregrinationis emittunt, & eos, quibus pro satisfactione suorum criminum iter peregrinationis injungitur, credimus distinguendum: quod circa primos plus terræ sanctæ succursus, & circa secundos plus labor itineris, secundum intentionem voventis, vel pœnitentis debet attendi. Unde si quis hoc modo voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis habilis sit ad eundum, melius est redimere votum, quam expensas consumere: quod & de pœnitente, qui propter debilitatem non potest iter injunctæ peregrinationis implere, sane valet intelligi, non autem de illo, qui quamvis sit impotens ad bellandum, potens tamen est ad eundum *d*. [*& infr*. 2] De mulieribus autem hoc credimus observandum, ut quæ remanere noluerint, viros suos sequantur: cæteræ vero (nisi forte sint divites, quæ secum in suis expensis possint ducere bellatores) votum redimant, quod voverunt.

[*1 Sed. Apost. consulere voluisti, quorum executio spectat ad officium pastorale, f. t. in Domino commendamus, sperantes, quod per responsionem nostram instructus ea diligentius exequeris.*]

[*2 Super his autem diligens est discretio adhibenda, ne quid prece, vel pretio, amore, vel odio sive occasione quacunque contra salutem animæ, vel utilitatem terræ quomodolibet attentetur. Unde per viros religiosos, & providos dispensationi hujusmodi volumus provideri.*]

CAP. IX.

Votum ultramarinum certis casibus redimi, & commutari potest, non tamen per alium, quam per Papam, vel cum ipsius speciali mandato. h. d. usque ad §. secundo quæsivisti.

Idem *eidem*.

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* b *Inquisitioni tuæ respondemus.* c *recompensato.* d *Contius, eundem, addit in margine: alias, consilium, utrumque præter veterum exemplarium fidem.*

EX multa *a* tuæ solicitudinis providentia: [*& inf*. 1] Ex consultatione, quam ad inquisitionem tuam super negotia Cruce signatorum olim edidimus, viam invenisti ad alias quæstiones, & utrum quod in ea dicitur, jus constituat generale, ut passim Prælatis quibuslibet illos secundum formam expressam absolvere liceat, qui eorum sunt jurisdictioni commissi, solicite requisisti. Ad hoc igitur respondemus, quod in consultatione nostra jus editur, & licet ad quales, ad quos tamen *b* specialiter spectet ejus executio, nullatenus explicatur: illis autem solummodo jus hoc exequendum incumbit, qui super hoc mandatum receperint a sed. Apost. speciale. Sic ergo illi est inquisitioni responsum, qua consequenter tua fraternitas requisivit, de quibus religiosis intelligendum hoc esset: utrum scilicet ibi Religiosi vocentur hi tantum, qui religionis habitum susceperunt, quorum plures idiotæ sunt, & juris ignari *c*, an Episcopi, qui sicut dignitate præcellunt, sic & religione debent aliis præeminere: nam ad neutros illius executio juris spectat, nisi per Apost. sed. eis specialiter delegetur.

[*1 Credimus provenire, quod cum ad consultationes tuas multiplices, & frequentes respondemus, quod sentimus, ex responsione nostra novas elicias quæstiones.*]

Habiles ad eundum, sed inhabiles ad pugnandum, si sunt strenui consilio, vel milites bellatores possunt secum ducere, votum ultramarinum non redimunt. h. d. Abbas Siculus.

Secundo quæsivisti, utrum quod dicitur: Si quis voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis sit habilis ad eundum, melius est ut redimat votum, quam consumat expensas: generaliter accipi debeat, ut nobiles, & *d* magnates, qui sunt consilio strenui, & multos secum possunt trahere bellatores, an minores tantummodo verbum hujusmodi comprehendat? Verum si ad superiora oculum tuæ considerationis extendas, quæstionem istam *e* invenies in serie consultationis nostræ solutam, ubi dicitur, quod debiles, & inopes magis in defectum terræ sanctæ, quam ad ejus profectum accedunt, &c. Quamvis possit aliter *f* responderi, quod non sunt inutiles ad pugnandum, qui etsi per se pugnare non possunt, maturitate tamen consilii adesse valent pugnantibus: & personæ defectum per alios relevare: [*& infra*. 1]

[*1 Tertio quoque loco tua f. requisivit, qualiter intelligi debeat, quod de mulieribus subinfertur, ut quæ remanere noluerint, viros suos sequantur euntes. Cæteræ vero, si non sint divites, quæ secum in suis expensis possint ducere bellatores, votum redimant, quod voverunt: hoc enim quod ultimo loco dicitur, videtur tantum de voventibus esse dictum.*]

Uxores possunt sequi viros ultra mare, si volunt, sed non tenentur, nisi & ipsæ voverint. h. d. Abbas.

Quod autem superius ponitur, Mulieres quæ remanere noluerint, &c. de illis intelligendum esse videtur, quæ se ad peregrinationis propositum nullius voti vinculo adstrinxerunt: [*& infr*. 1]

[*1 Quod sic esse dubium non existit. Ex eodem quoque verbo dicis videri quibusdam, quod viris liceat in hoc articulo sine uxorum suarum assensu vovere posse, ac perficere quod voverunt. Ad quod dicimus quod*]

Viri sine consensu uxorum emittere possunt votum ultramarinum. h. d. Abbas Siculus.

In tanta quoque necessitate populi Christiani, ne terræ sanctæ impediatur subsidium, viri præter uxorum assensum hujus peregrinationis propositum vovere libere valent *g*, & quod voverint, libere adimplere. Ut autem consentiant, sunt attentius commonendæ.

Cle-

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* b *tantum, in uno vetustissimo exemplari.* c *Vid. l. 1. cum not. per Post C. de inter. mo. inter pupil. not. Bald. in authen. de mona. collat. 1.* d *Al. etiam.* e *Dictio, istam, deest in vetustis.* f *& aliter.* g *valeant.*

Clerici tanquam inhabiles ad pugnandum redimunt votum ultramarinum, nisi in certis casibus h.d. Abbas Siculus.

De Clericis *a* vero duximus respondendum, quod cum Clericatus officium eos reddat inhabiles ad pugnandum, nisi vel consilio strenui, vel officio prædicationis instructi, aut Magnatum sint obsequio deputati, aut usque adeo divites fuerint, & potentes, ut in expensis suis aliquos secum ducere valeant bellatores, magis ab eis expedit redemptionem accipere, quam ad votum illos cogere prosequendum, si necessitas exigit, vel utilitas persuadet. Hæc autem de voventibus dicimus, non de his, quibus labor peregrinationis in pœnitentia est injunctus.

CAP. X.

Qui vovit religionem ingredi, si voto non completo fiat Episcopus, renunciare debet, & votum implere. Sic communiter summatur.

Idem Innoc. III. (*an.* 1213.)

PEr tuas *b* nobis literas intimasti, te in Gratianopolitana *c* Ecclesia suscipiendi habitum regularem votum solenniter emisisse, & postea promisisse in manibus Prælati ejusdem Ecclesiæ, te intra duos menses, postquam ab Apost. sede rediisses, votum, quod emiseras, impleturum. Cumque termino ipso transacto non curasses, quod voveras, adimplere, tandem existens voti transgressor, vocatus fuisti ad regimen Ecclesiæ Gebennensis: (*& inf.*) Nos igitur tuæ discretioni consulimus, ut si tuam sanare desideras conscientiam, regimen resignes Ecclesiæ memoratæ, ac reddas Altissimo vota tua. Quod si capitulum ejusdem Geben. Ecclesiæ te postmodum canonice duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam.

CAP. XI.

Prælatus etiam professus potest votum ultramarinum emittere, & in suos usus vigesimam proventuum Ecclesiæ convertere.

Honorius III. *Haresben.* d *& Bengad. Præpositis.* (*an.* 1226.)

POstulastis a nobis, an *e* vobis professis ordinem regularem, quorum alter cruce signatus est, & reliquus charactere crucis desiderat insigniri, liceat vigesimam proventuum Ecclesiarum vestrarum deputatam succursui terræ sanctæ deferre vobiscum: (*& infra.* 1) Discretioni vestræ taliter respondemus, quod si Ecclesiæ vestræ per absentiam vestram enormiter non lædantur, & vos utiles fueritis terræ sanctæ, verbo pariter, & exemplo, [quod conscientiæ vestræ duximus relinquendum] dimissis procuratoribus idoneis in Ecclesiis vestris, potestis, & tenemini votum peregrinationis implere: & sic potest in usus vestros transire vicesima Ecclesiarum vestrarum terræ sanctæ subsidio deputata.

(*1 Ut per vos proficiat terræ illius succursui, qui parati estis personas vestras exponere servitio Jesu Christi, præsertim cum multi exemplo æmulationis laudabilis provocati ad currendum post vos laudabiliter accingantur: prœliaturi prælium Domini contra gentes. Quia vero liberationi terræ illius totis viribus aspiramus.*)

TITULUS XXXV.
DE STATU MONACHORUM, ET CANONICORUM REGULARIUM.

CAP. I.

Diœcesanus non debet molestare monasteria, præterquam pro causa correctionis: nec eis oblata sibi vendicare.

Gregorius *Archiepiscopo Neap.* a [*an.* 600.]

THeodosius *b*: (*& infra.* 1) Alicui monasterio nec tu, nec Presbyteri tui, præter diligentiam disciplinæ, aliquid molestiæ inferatis. Aut si quid illic pro diversorum devotione accesserit, vobis vendicare æstimetis: cum monachis sibi servientibus debeat proficere, quicquid a fidelibus taliter offerri contingit.

[*1 Abbas monasterii S. Martini petitoria nobis insinuatione suggessit, quæ habetur in subditis: in domo quondam Martini ex ejus voluntate decessorem suum Andream Abbatem monasterium, in quo Monachi habitare debeant, construxisse. Et quia id in honorem beati Petri Apostolorum Principis, & S. Archangeli postulat dedicari: dilectionem tuam præsentibus apicibus duximus adhortandam, quatenus ad præd. locum cum postulaverit, ingravanter accedas, venerandæ solemnia dedicationis impendens. Et quoties necesse fuerit, a Presbyteris Ecclesiæ tuæ in loco sancto deservientibus celebrentur sacrificia veneranda Missarum, ita ut in eodem.*]

CAP. II.

Monachi non debent poni singuli per parœcias. Hoc primo. *Si pro monachatu aliquid detur, receptus a sacris ordinibus prohibetur: & recipiens ab officio suspenditur.* Hoc secundo. *Monachus habens peculium sine licentia Abbatis, ab altaris communione removetur: & sic decedens sepultura, & fratrum communione privatur.* Hoc tertio. *Si pecunia confertur pro habendo aliquod officium in monasterio, dans, & recipiens deponuntur.* Hoc quarto. *In prioratibus conventualibus per electionem instituti non sunt removendi sine causa rationabili: & de causa rationabili tria ponit exempla*: h.d. comprehendendo substantiam.

Ex Concilio Lateranen. c [*an.* 1179. *Romæ.*]

MOnachi non *d* pretio recipiantur in monasterio, nec peculium *e* permittantur habere, nec singuli per villas, & oppida per quascunque parochiales ponantur Ecclesias, sed in majori Conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant, nec soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictum expectent, Salomone *f* dicente: *Væ g soli! quia cum ceciderit, non est, qui sublevet eum.* Si quis autem exactus pro sua redemptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is vero, qui eum *h* receperit, officii suspensione mulctetur. Qui vero peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro injuncta administratione permissum, a communione removeatur altaris, & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, & digne non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulturam: quod etiam de universis religiosis præcipimus observari. Abbas autem, qui diligenter ista non caverit *i*, officii sui jacturam se noverit incursurum. Prioratus quoque, seu Obedientiæ pretii donatione nulli tradantur, alioquin dantes, & accipientes a ministerio fiant Ecclesiastico alieni. Priores autem cum in Ecclesiis conventualibus per electionem Capitulorum suorum canonice fuerint instituti, nisi pro manifesta, & rationabili causa non mutentur, videlicet *k* si fuerint dilapidatores, si incontinenter vixerint, aut tale aliquid *l* egerint, pro quo amovendi merito videantur, aut si etiam pro necessitate majoris officii de consilio fratrum fuerint transferendi.

CAP.

De materia hujus §. & cur Clericis, & Episcopis pugnare non liceat vid. B. Thom. 2. 2. q. 4. art. 2. b *Conc. Triden. sess. 24. tit. de reg. c. 1.* c *al. Gratianopolitana al. Garopilitana.* d *Haresberien. & Beregaden. Præpositis. al. Harestien. & Feregadens. al. Havenens. & Beregabens.* e *utrum.*

a *Hic in quibusdam recentioribus legitur Gregor. III. in aliis IX. sed recte Contius. Imo primus l. 7. ind. 2. epist. 15.* b *in aliis Theodorius. Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* c *Concil. Later. sub Alex. III. c. 10.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *id est, proprium. Vid. l. cogi. D. ad Trebell.* f *Eccl. c. 4.* g *Si.* h *recipit.* i *curaverit. in Concilio.* k *Al. ita: ut videlicet. sed in antiq. & in Conc. ut est impressum.* l *aliud.*

CAP. III.

Monet Cistercienses, ut servent regulam secundum primævam institutionem. h. d. primo. *Et domus religiosa aggregata Cisterciensibus eorum mores servare tenetur.* h. d. secundo.

Alexander III. *Abbatibus, & Conventibus Cisterc. Ordinis. (an. 1175. Romæ.)*

REcolentes a, qualiter hæc sancta plantatio: (*& inf.* 1) Dolentes dicimus, quod etsi non ab omnibus, neque in omnibus, a plerisque tamen, & in pluribus ab illa sancta institutione dicitur declinatum: in tantum, ut aliqui ex vobis primæ institutionis obliti, contra ordinis vestri regulam villas, Ecclesias, & altaria possident, fidelitates b & hominia benigne suscipiunt, justitiarias, & tributarias tenent: [*& infra.* 2] Ideoque precibus, & monitis exhortamur, quatenus domus illæ, quæ a prima sui origine in ipso ordine sunt fundatæ, constitutis terminis sint contentæ: [*& inf.* 3] Si enim relictis originalibus ordinis institutis, ad communia volueritis aliorum monasteriorum jura divertere, oportebit vos communi jure censeri: quia dignum est, ut qui similem cum aliis vitam suscipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam. Cæterum domus illæ, quæ de aliis institutionibus ad vestrum ordinem se transtulerint, vestris omnino se satagant usibus conformare, & relictis possessionibus, vel etiam commutatis, quas institutio vestra non recipit c, sic se in omnibus religioni vestræ coaptent, ut quemadmodum gaudent se in societatem ordinis, & habitus identitatem assumptas, sic etiam in paupertate secularium rerum se lætentur vestris institutionibus conformatas.

(1 *Facta hæc vitis fructifera, hæc denique vinea Domini Sabaoth sub primis ordinis vestri prioribus pullulavit, & palmites longe lateque producens, ad mortifera pellenda circumquaque venena flores protulit, & odores, pro vigili custodia custodiatis eorum in omnibus adhærere vestigiis, per quos cooperante Domino in deserto mundi hujus flos hujusmodi plantatus est honestatis. His enim paupertatis contenti numeris, optimum ponentes in paupertate principium, totius sufficientiæ assecuti sunt complementum, creare Ecclesiæ Claravallens. Episcopis, & Prælatis acceptis, ac in conspectu regum, & principum fama, & merito gloriosi. Nunc autem quod.*)

(2 *Et omne studium adhibent, ut termini eorum dilatentur a terris, quorum conversatio in cælis debet esse. Læditur hinc ordo penitus, & vitiatur, nec est mutatio dexteræ Excelsi, sed potius de dextera in sinistram, qui relicto seculo sub paupertatis habitu Deo militare decreverunt, negotiis denuo secularibus implicentur. Inde est, quod & vobis ab aliis, qui foris sunt, contentiones, & litigia suscitentur, & Abbatibus in causis forensibus occupatis, & plurimum in commissis domibus & tepor ordinis, & dissolutio nascitur charitatis: maxime paupertate charitas plus proficit, & cupiditatis consortium, nisi illa restringuatur, hæc tepescat.*)

(3 *Nec velint inordinate ad ea manus extendere, quæ sine laboribus, & periculis multis, & deinde sine criminibus, & magna confusione non poterunt retinere.*)

CAP. IV.

Regularis Canonicus, qui non resignavit proprium in morte, non debet in cæmeterio sepeliri: & si de facto sepultus fuit, inde debet exhumari, si sine scandalo fieri potest.

Clemens III. (*an.* 1190.)

SUper quodam Canonico Regulari a, qui in articulo mortis agens, licet a Priore suo commonitus, proprium, quod contra regulam latenter habuerat, noluit resignare: & sic diem clausit extremum, & fuit inter alios fratres traditus sepulturæ: [*& infra.* 1] Inquisitioni tuæ taliter resp quod ille Canonicus non tantum fuit Christiana sepultura privandus, verum etiam si sine maximo scandalo potuit b fieri, de ipsa projici dignus est Ecclesia. Hoc autem cum forte contigerit, in similibus est agendum.

[1 *Nos duxisti necessario requirendos. Quia vero te ignorare non credimus, quid de talibus in regula B. Augustini habeatur statutum, & quod id ipsum in Lateranensi Synodo constet inhibitum manifeste.*]

CAP. V.

Canonicus regularis potest præfici Ecclesiæ parœciali etiam seculari: sed debet habere socium secum sui ordinis, si commode fieri potest.

Innocentius III. *V. Plebano S. Gavinii.* c

(*an.* 1213. *Roma in Flaminiam.*)

QUod d Dei timorem præ oculis habeas, ex fructibus tuis colligitur evidenter, cum opera, quæ facis, testimonium perhibeant veritati. Sane quondam desiderans ad frugem melioris vitæ transire, officium Plebani resignans, coram fratribus S. Victoris Bononien. promissionem de tua conversione fecisti, neque professionem solennem emittens, neque habitum religionis assumens: sed parochiani plebis ejusdem, attendentes te laudabiliter præfuisse, a Florentino Episcopo impetraverunt, ut ministrares ibidem: hoc etiam P. Presbyter Cardin. tunc Apost. sed. Leg. proponitur annuisse, quod jam dicti parœciani a nobis ratum haberi suppliciter e postularunt, præsertim cum de licentia Prioris S. Victoris noscaris hactenus id fecisse. Licet autem in Lateran. Concilio f de Monachis caveatur, ne singuli per villas, & oppida, per quascunque parœciales ponantur Ecclesias &c. quia tamen istud de Canonicis regularibus specialiter non cavetur, qui etsi a sanctorum Monachorum consortio non putentur sejuncti, regulæ tamen inserviunt laxiori, & per antiquos canones etiam Monachi possunt ad Ecclesiarum parœcialium regimen in Presbyteros ordinari, ex quo debent prædicationis officium g (quod privilegium est) exercere: sic annuendum duximus postulatis, ut exercens Plebani officium, si commode fieri poterit, unum Canonicum regularem tecum habeas ad cautelam, cujus in his, quæ Dei sunt, & regularis observantiæ, tam consortio, quam solatio perfruaris.

CAP. VI.

Primo *tractat de vestibus Monachorum.* Secundo *de abdicatione proprietatis.* Tertio *de silentio.* Quarto *de cibis.* Quinto *de officiis in genere, & in specie.*

Idem *Abbati, & Conventui Sublacen.* h

(*an.* 1213. *Romæ.*)

CUm i ad monasterium Sublacen. [*& infra.*] Firmiter inhibuimus, ne quis de cætero Monachorum lineis camisiis uteretur: [*& infra.* 1] Prohibemus quoque districte in virtute obedientiæ, sub obtestatione divini judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat: sed si quis aliquid habeat proprii, totum in continenti resignet. Si vero post hoc proprietatem aliquam fuerit deprehensus habere, regulari monitione prævia de monasterio expellatur, nec recipiatur

 ulterius

a C. 2. *eod. t. in* 2. *comp.* b *In uno vetustissimo, fidelitates, hominia, & onera suscipiunt &c. in alio recentiori, ita: fidelitates, & homagia susceperunt &c.* c *Dictio,* benigne, *deest in omnib. & quid sint hominia explicat Hostiensis.* c *recepit.*

a C. 6. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *potuerit, habent vetustiores. quod & series postulat.* c *Gavini. al. Gravini.* d C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *simpliciter.* f *Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 10. g *Conc. Trid. sess.* 5. *de reform. c.* 3. *& sess.* 24. *de reform. c.* 4. *ubi multa valde utilia de prædicationis officio.* h *al. Abbati Lublacen.* i C. 2. *eod. t. in* 3. *comp. Conc. Trid. sess.* 25. *tit. de reg. c.* 1. *&* 2.

ulterius, nisi pœniteat secundum monasticam disciplinam. Quod si proprietas apud quenquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio subterretur, secundum quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse. Unde si quicquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati, vel Priori, vel Cellario assignetur. In oratorio *a* vero, refectorio, & dormitorio continuum semper silentium observetur. In claustro quoque certis horis, & locis, secundum antiquam consuetudinem monasterii laudabiliter observatam. In refectorio *b* vero nullus omnino carne vescatur. Nec in quibusdam solennitatibus (sicut aliquando fieri consuevit) Conventus exeat cum Abbate paucis ibi relictis, ut extra refectorium edant carnes, cum illis diebus præcipue regularis disciplina sit studiosius observanda. Sed nec extra refectorium, nisi in infirmitorio esum carnium credant sibi licere. Quanquam ex indulgentia possit Abbas interdum aliquos fratrum, nunc hos, nunc illos (prout necessitas postulaverit) advocare, ipsosque secum in camera sua melius & plenius exhibere. Porro debiles, & infirmi, qui minutione indigent, vel aliqua medicina, non seorsum in cameris, sed omnes in infirmitorio, quæ necessaria fuerint sibi tam in carnibus, quam in aliis, recipiant competenter. Quod si quis eorum debilis fuerit, aut etiam delicatus, ut non possit communibus cibis esse contentus: sic ei provideatur sine scandalo aliorum, ut si Abbas, vel Prior voluerit in refectorio misericordiam facere specialem, cibum aliquem competentem non ante illum, sed ante se faciat apportari, de quo ipse illi faciat pitantiam pro sustentatione naturæ. Tales autem ad agenda officia monasterii deputentur, qui fideles fuerint *c*, & discreti. Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuo possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur, sed cum oportuerit amoveri, sine contradictione qualibet revocetur. Prior autem præ cæteris post Abbatem potens sit in opere & sermone, ut exemplo vitæ, *d* verboque doctrinæ fratres suos & instruere possit in bono, & a malo etiam revocare: zelum religionis habens secundum conscientiam, ut delinquentes corripiat & castiget, obedientes foveat, & confortet. Abbas vero, (cui omnes in omnibus revertenter obediant) quanto frequentius poterit, sit cum fratribus in conventu, vigilem curam, & diligentem solicitudinem gerens de omnibus, ut de officio sibi commisso dignam Deo possit reddere rationem. Quod si prævaricator ordinis fuerit, aut contemptor, seu negligens aut remissus, pro certo se noverit non solum ab officio deponendum *e* sed & alio modo secundum regulam castigandum: cum offensa non solum propria, verum etiam aliena de suis manibus requiratur. Nec æstimet *f* Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare: quia abdicatio *g* proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.

[1 *Ad defectum autem hospitalitatis supplendum mixturam unius molendini concessimus, ampliora pro tempore concessuri, ita tamen quod ad necessitatem pauperum sublevandam eleemosyna de cellario conferatur. Nos autem præfatas Ecclesias, quæ Clericis secularibus fuerant in beneficium assignatæ, ad usum revocavimus infirmorum, concessionem hospitalis, quæ facta fuerat Episcopo Anagnino, irritam decernentes, & statuentes, ne cuiquam ulterius in beneficium concedantur, sed infirmarius disponat de illis Ecclesiis, prout ad necessitates infirmarii magis noverit expedire.*]

a *In Cod. Barb. in oratorio, necnon refectorio, &c.* b *dicto*, vero, *deest in antiquis*. c *sint*. d *al. verbis doctrinæ fratres, &c.* e *vid. l. carceri. & l. milites. ff. de cust. reor.* f *extimet*. g *de hoc articulo vid. B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 11. & Turrecremat. in c. de illo clerico. 32. dist. & Ferdinan. Vasq. l. 1. contr. illustrium cap. 25.*

CAP. VII.

Primo *statuit de Conciliis regularium provincialibus celebrandis singulis trienniis.* Secundo *moderatur numerum evectionum, & personarum venientium.* Tertio *disponit de instructoribus, & præsidentibus Capitulo.* Quarto *de tempore, quo duret Capitulum, & quid ibi fiet.* Quinto *quod observetur, quod ibi fiet.* Sexto *de capitulo sequenti.* Septimo *de communi vita ducenda.* Octavo *de visitatoribus eligendis, & ipsorum officio.* Nono *extendit ad Canonicos regulares.* Decimo *providet super discordia visitatorum.* Undecimo *hortatur diœcesanos ad monasteriorum reformationem.* Duodecimo *præcipit protervos, & similes compesci ab offensis monasteriorum.* Et hæc divisio sufficit pro summario.

Idem *in Concilio generali*. (*an.* 1216.)

IN singulis regnis, sive provinciis fiat de triennio in triennium (salvo jure diœcesanorum Pontificum) commune Capitulum Abbatum, atque Priorum, Abbates proprios non habentium, qui non consueverunt tale Capitulum celebrare: ad quod universi conveniant præpeditionem canonicam non habentes, apud unum de monasteriis ad hoc aptum. Hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus, quam sex evectiones & octo *a* personas adducat *b*. Advocent autem in hujusmodi novitatis primordiis duos Cistercien. ordinis vicinos Abbates, ad præstandum sibi consilium, & auxilium opportunum, cum sint in hujusmodi Capitulis celebrandis ex longa consuetudine plenius informati: qui absque contradictione duos sibi de ipsis associent, quos viderint expedire: ac ipsi quatuor præsint Capitulo universo, ita quod ex hoc nullus eorum sibi auctoritatem prælationis assumat, unde cum expedierit, provida possit deliberatione mutari. Hujusmodi vero Capitulum aliquot certis diebus continue, juxta morem Cistercien. ordinis celebretur, in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & observantia regulari. Et quod statutum fuerit illis quatuor approbantibus, inviolabiliter observetur, omni excusatione, contradictione, & appellatione remotis: proviso nihilominus, ubi sequenti termino debeat Capitulum celebrari. Et qui convenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter simul omnes communes expensas, ita quod si non omnes poterunt in eisdem, saltem plures simul in diversis domibus commorentur. Ordinentur etiam in eodem Capitulo religiosæ, ac circumspectæ personæ, quæ singulas Abbatias ejusdem regni, seu provinciæ non solum Monachorum, sed etiam Monialium, secundum formam sibi præfixam, vice nostra studeant visitare, corrigentes, & reformantes, quæ correctionis, & reformationis officio viderint indigere: ita quod si Rectorem loci cognoverint ab administratione penitus amovendum, denuncient Episcopo proprio, ut illum amovere procuret. Quod si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apostolicæ sedis examen. Hoc ipsum *c* regulares Canonicos secundum ordinem suum volumus, & præcipimus observare. Si vero in hac novitate quicquam difficultatis emerserit, quod per prædictas personas nequeat expediri, ad Apostol. sedis judicium absque scandalo referatur, cæteris irrefragabiliter observatis, quæ concordi fuerint deliberatione provisa. Porro diœcesani Episcopi monasteria sibi subjecta ita studeant reformare, ut cum ad ea prædicti visitatores accesserint, plus in illis inveniant, quod commendatione, quam quod correctione sit dignum, attentissime præcaventes, ne

a *al. novem, sed in Conciliis, octo, legitur*. b *De hoc articulo vide quos citavi in c. cum ex officii. sup. de præscript.* c *in Codice Barb. Hoc ipsum circa regulares, &c*

ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggraventur: quia sicut volumus *a* superiorum jura observari, ita inferiores nolumus injurias sustinere. Ad hoc districte praecipimus tam dioecesanis Episcopis, quam personis, quae praeerunt Capitulis celebrandis, ut per censuram Eccl. appellat. remota compescant Advocatos, Patronos, Vicedominos, Rectores, & Consules, magnates, & milites, seu quoslibet alios, ne monasteria praesumant offendere in personis, aut rebus: & si forsitan offenderint, eos ad satisfactionem *b* compellere non omittant, ut liberius, & quietius Deo valeant famulari.

CAP. VIII.

Primo tractat de correctione Monachorum. Secundo *de correctione Abbatum.* Tertio *visitatorum.* Quarto *de secularibus in monasteriis beneficiatis.* Quinto *constitutionem extendit ad Moniales.* hoc sufficiat pro summario.

Honorius III. *Abbatibus, & Monachis in Lombardia, & Marchia Tervisiana constitutis.*

EA, quae pro religionis honestate: [*& infra.* 1] Porro cum visitatores secundum statutum generalis Concilii *c* ordinati a generali Abbatum Capitulo, processerint ad visitationis officium exequendum, de statu Monachorum, & observantiis regularibus diligenter inquirant, & tam in spiritualibus, quam in temporalibus corrigant, & reforment, quae viderint corrigenda: ita tamen quod Monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciant, eisque injungi poenitentiam salutarem, juxta beati Benedicti regulam, & Apostolica instituta, non secundum normam pravae consuetudinis, quae quasi pro lege in quibusdam Ecclesiis inolevit. Ipsi etiam visitatores Monachos, quos contumaces invenerint & rebelles, juxta modum culpae vice nostra regulari censura percellant absque personarum delectu, non parcendo rebellibus ob suam pertinaciam, vel potentiam amicorum, quin ovem morbidam ejiciant ab ovili, ne inficiat oves sanas. Si vero *d* Abbates in corrigendis, juxta visitatorum mandatum, & regularia insti[tut]a, seipsis, seu Monachis inventi fuerint negligentes, [pro]clamentur & corripiantur, & ita puniantur publice in Capitulo generali, quod poena ipsorum sit aliis in exemplum. Quod si Abbas non exemptus, fuerit a visitationibus nimis negligens, & remissus inventus, id loci Dioecesano denuncient sine mora, & per illum detur ei fidelis, & providus coadjutor usque ad Capitulum generale. Si autem dilapidator inventus fuerit, vel alias merito amovendus: per dioecesanum, postquam hoc sibi a visitatoribus denunciatum fuerit, amoveatur absque judiciorum *e* strepitu a regimine Abbatiae, ac monasterio provideatur interim administrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipsi monasterio fuerit de Abbate provisum. Quod si forsitan Episcopus hoc adimplere noluerit, vel neglexerit: visitatores, vel praesidentes Capitulo generali, defectum Episcopi Apost. sedi non differant intimare. Haec eadem circa exemptos Abbates fieri praecipimus per visitatores, vel praesidentes Capitulo generali: depositione ipsorum sedi Apost. reservata: ita ut Abbate, qui amovendus videbitur, interim per visitatores, vel in Capitulo praesidentes, ab administratione suspenso, administrator idoneus monasterio deputetur. Illorum autem excessus, & alia, quae visa fuerint intimanda, Capitulo praesidentes nobis denuncient per fideles nuncios, & prudentes, quibus de communi contributione Abbatum, juxta cujuslibet facultatem sufficienter ministrentur expensae. Sequentes autem visitatores perquirant priorum visitatorum vestigia diligenter, & eorum negligentias, & excessus referant sequenti Capitulo generali, ut juxta culpam publice debitam poenam portent. Idem etiam de Abbatibus praesidentibus generali Capitulo praecipimus observari. Praecipimus quoque *a*, ut in nullo monasterio ad praebendas recipiant de caetero Abbates, & Monachi Clericos seculares: nec hi, qui jam recepti sunt, locum, vel vocem in Capitulo, dormitorio, vel refectorio, seu claustro sibi vindicare contendant, seu Monachorum coetibus importune se praesumant miscere, sed beneficiis sibi concessis contenti, conversentur honeste, opportuna obsequia in monasteriis fideliter impendentes, nihilque ultra in spiritualibus, aut temporalibus exigant in ipsis monasteriis, vel usurpent. Si qui vero talium a visitatoribus inventi fuerint criminosi, per dioecesanum Episcopum *b* in non exemptis, & per visitatores, vel praesidentes generali Capitulo in exemptis beneficiis priventur eisdem. Haec autem omnia etiam in monasteriis, quae non habent Abbates proprios, seu Priores, nec non in monasteriis Monialium, quoad articulos Abbatissis, & Monialibus congruentes, praecipimus observari.

[1 *Ac religiosorum salute provide ordinantur, Apostolico sunt munimine roboranda, ut suscipiantur devotius, & diligentius observentur. Cum ergo per dil. fil. Abbatem Montis belli quaedam Capitula nobis fuerint praesentata, quae ad castigandum transgressiones multiplices, & excessus, quos in quibusdam coenobiis invenerat, videbantur pro salute, & honestate vestra laudabiliter statuenda: nos ea examinari & corrigi fecimus, & praecipimus, ut inviolabiliter observentur, quae sigillis ven. f. n. Hostien. & Tusculanen. Episcop. muniri fecimus ad cautelam. Ad hoc volumus, & praecip. auct. Apost. ut visitatores ad generale Capitulum convocent Abbates, & Priores, non habentes Abbates proprios tam exemptos, quam non exemptos Lombardiae, & Marchiae, qui non consueverunt hujusmodi Capitulum celebrare, praesidentes vero in ipso Capitulo generali canonico & impedimento sublato, eos, qui contempserint, vel neglexerint convenire sub cujus contra. & app. ob. per cens. Eccl. compellant, & usque ad satisfactionem condignam relaxent: eadem censura facturi, quae in eodem Capitulo deliberatione provida ordinata fuerunt, firmiter observari, reddituri tam ipsi, quam visitatores, & alii juxta cujuslibet ministerium Domino, in cujus conspectu nuda, & aperta sunt omnia, in extremo examine rationem, si omnem solicitudinem, & diligentiam, quae circa correctionem, & reformationem ordinis, ac visitationem coenobiorum impendendae fuerint, neglexerint adhibere.*]

a In Cod. Barb. ita: *quia sic volumus superiorum jura servari, ut inferiores nolumus injurias sustinere. In aliis sic: quia sic volumus superiorum jura observari, ut inferiorum nolumus injurias sustinere.* b *satisfaciendum.* c *scilicet Lateranensis sub Innoc. III. c. 12. quod est relatum sup. cap. proximo: & statutum, cujus hic meminit, habetur in §. ordinentur etiam.* d *Vid. Conc. Trid. sess. 25. de reg. c. 14.* e *Qualiter haec verba sunt accipienda, vide Clement. saepe contingit. De verbor. signif. & Eymer. in Director. Inquisit. p. 3. q. 53.*

TITULUS XXXVI.
DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO *c* SINT SUBJECTAE.

CAP. I.

Si dubitatur, in cujus dioecesi sic basilica consecranda, ille Episcopus consecrabit, qui prius in illo loco Episcopalia exercebat.

Gregorius *Victori Archiepiscopo Neapol.* (*an. 600. Roma in Campaniam.*)

a *Vide Ludov. Rom. sing. 663. incipit, an simplex capellanus.* b *Dictio,* Episcopum, *deest in antiquis, & in recentioribus magis emendatis.* c *Episcopis.*

NUnc autem *a* ad Basilicam, quæ dedicanda est, debet disquiri, cujus civitatis Episcopus, antequam fundaretur, baptizaverit incolas; & ad cujus consignationem sub annua devotione concurrerint. Non enim terminis hæc, aut locis convenit definiri: sed ille ad consecrationem vocetur, cui per hunc modum, quem scripsimus, constat debere permitti.

CAP. II.

Nihil juris deperit Episcopo, in cujus diœcesi sita est Ecclesia, quam Papa unit Ecclesiæ alterius diœcesis. Et est casus quotidianus.

Idem *Agapito Abbati.* (*an.* 600. *Roma in Umbriam.*)

QUia monasterium, quod in fundo Martiano situm est, hostilitate faciente, dicitur desolatum: illud tuo monasterio cum omnibus rebus suis, vel quæ ei competunt, actionibus, perspeximus uniendum: [*& infra.*] Ipsum autem monasterium sic tuæ nos ordinationi commisisse cognoscas, ut tamen jurisdictionem illic non Episcopus Surrentinus, in cujus civitate monasterium tuum est situm, sed Nucerinus, cujus est diœcesis, *b* habeat. Nam sic hujus *c* loci ordinationem disponimus, ut tamen jura sua singulis Episcopis inviolata servemus.

CAP. III.

Episcopo subsunt omnia loca pia, & ad ejus solicitudinem debent ordinari ad usum destinatum.

Ex decretis Eugenii Papæ. *d* (*an.* 655. *Romæ.*)

DE Xenodochiis *e*, & aliis similibus locis per solicitudinem Episcoporum, in quorum diœcesi existunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur.

CAP. IV.

Locus auctoritate Episcopi ad usum hospitalitatis deputatus, est religiosus, & ad mundanos usus redire non debet.

Urbanus IV. *Ariminensi Episc.* (*an.*1264. *Roma in Umbriam.*)

AD hæc: *f* [*& inf.* 1] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si locus ad hospitalitatis usum, & pauperum provisionem fuerit [sicut moris est] auctoritate Pontificis destinatus, cum sit religiosus, non debet mundanis usibus deputari, sicut de vestibus, & ligneis vasis, & aliis utensilibus ad cultum religionis per Pontificem deputatis, antiqua consuetudo indubitanter observat, & venerabilium Patrum edocent sanctiones.

(*Super eo, quod quæsitum est, utrum hospitalis domus possit in secularem habitum commutari.*]

CAP. V.

Locus religiosus debet reformari de religiosis duntaxat, non de secularibus, nisi in defectum religiosorum.

Innocentius III. *Constantinopolitano Patriarchæ.* (*an.* 1210.)

INter quatuor: [*& infra.*] *de monasteriis quoque Græcorum in seculares Canonicos convertendis f. t. Respon. quod,* quamdiu monasteria per regulares remanere potuerint ordinata, non sunt ad seculares Clericos transferenda. Sed si regulares defuerint, propter eorum defectum, in eis seculares Clerici poterunt ordinari.

CAP. VI.

Ecclesia sita in diœcesi Episcopi tenetur sibi in Episcopalibus respondere, nisi appareant remissa legitime: & potest Episcopus remittendo Episcopalia censum sibi retinere.

Idem *Abbati, & fratrib. Cryptæ ferratæ.* (*an.* 1210. *in Galliam.*)

COnstitutus *b* in præsentia nostra Episcopus Alban. *i* in Ecclesia Castri, quod Pauli dicitur, in qua jus patronatus monasterio vestro recognoscebat, a vobis jus Episcopale petebat, quoniam sita erat in diœcesi Albanen. & ideo de jure communi ei tenebatur in Episcopalibus respondere: [*& infra.* 1] Verum œconomus vester proposuit ex adverso, quod etsi Ecclesia sita esset in diœcesi Albanen. ei tamen non tenebatur in aliquo respondere, cum Dominicus Levitanus *a* Episcopus, qui fuerat Episcopus Albanen. universas Ecclesias ad vestrum monasterium pertinentes in diœcesi ejus sitas, & quicquid juris tam in monasterio vestro, quam in eis habebat, in emphyteusim sub annua octo denariorum usualium pensione monasterio vestro concessit: ita videlicet, ut liceret Abbati, & fratribus a quocunque vellent Episcopo, tam ordinationem Clericorum, quam consecrationem altarium in monasterio ipso, & prædictis Ecclesiis obtinere, in quibus etiam vobis tertiam partem mortuariorum indulsit: & C. Papa præd. n. quod ab eo factum fuerat, confirmavit. Verum etsi Ecclesia ipsa fuisset aliquando Ecclesiæ Albanen. *b* subjecta, monasterium *c* vestrum nihilominus legitima se poterat præscriptione tueri, cum per quadraginta annos ipsam pacifice possedisset. Cæterum œconomus Episcopi concessionem Episcopi Lavitani non tenere dicebat, utpote continentem Simoniacam pravitatem: cum enim tertiam partem *d* mortuariorum monasterio concessit, & tam in ordinationibus Clericorum, quam altarium consecrationibus indulsisset ei plenariam libertatem: non est dubium, quin cum spiritualia hæc existant, eo ipso quod super his recompensationem certæ pensionis accepit, commiserit vitium simoniæ: *e* unde contractus hujusmodi nullam obtinet firmitatem, confirmatio autem Apost. sedis fuerat per subreptionem obtenta, cum in eadem de pensione nulla mentio habeatur: [*& infra.*] Cum autem nec insolitum sit, nec novum, ut cum Episcopi Ecclesias concesserint piis locis, aliquid sibi reservent in eis nomine pensionis: nos quoque cum libertatis privilegium, vel protectionis præsidium aliquibus Ecclesiis indulgemus, gratis accipiamus censum gratis oblatum, & in literis nostris ad successorum nostrorum memoriam census exprimamus etiam quantitatem: auditis propositis œconomum monasterii vestri œconomo ejusdem Episcopi Ecclesiæ nomine in solutionem pensionis prædictæ, juxta ratam, quæ contingit Ecclesiam prædictam, & restitutionem subtractæ a quadraginta annis, secundum ratam eandem, per definitivam sententiam condemnamus, & eundem œconomum vestrum ab impetione œconomi ejusdem Episcopi super aliis reddimus absolutum, perpetuum illi silentium imponentes.

(1 *Secundo quoniam in multis privilegiis Rom. Pontificum distinguentibus fines diœces. Alban. inter alias, in quibus Episcopalem jurisdictionem exercet hæc Alban. Ecclesia, auct. Apost. confirmatur.*)

CAP. VII.

Episcopus petens Ecclesiam quoad temporalia, & spiritualia, obtinet in spiritualibus, eo ipso, quod probat esse in sua diœcesi, si non appareat exempta: sed in temporalibus succumbit, nisi aliter doceat de jure suo: & in hoc ultimo est casus notabilis.

Idem *Abbati, & Conventui Farben.* f [*an* 1210. *in Latium.*]

CUm venerabilis frater noster I. Sabinen. *g* Episcopus Ecclesiam sancti Angeli de Canceia *h* cum suis pertinentiis, & possessionibus petiisset, asserens eam ad se, tam in spiritualibus, quam in temporalibus pertinere: allega-

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *In C. Barbatiæ, in cujus est diœcesi, &c.* c *hujusmodi.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Xenodochium Alex. I. prætermissorum interpretatur Hospitale. vide Trid. Conc. sess.* 25. *de reform. c.* 8. f *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Archid. in c. nemo, de consecr. dist.* 5. *& Calderinum cons.* 5. *&* 6. *de relig. domib.* g *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* i *Albanen. al. Alben.*

a Levitanus. *al. Lavican. al. Lucan. sed. in omnib. manuscript. legitur Lavicanus.* b *Alben.* c *Monasterium tamen vestrum.* d *Dictio*, partem, *deest in antiq. & in recentioribus magis emendatis.* e *Vid. Bart. in l. Titio centum. ff. de condit. & demon.* f *Farsen.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* h *Cancia, alit. Cantia.*

allegavit ante omnia jus commune, quia cum constituta sit in diœcesi Sabinen. sub ipsius debebat consistere potestate. In temporalibus quoque ad se dictam Ecclesiam pertinere nitebatur ostendere per publicum instrumentum, in quo continebatur expresse I. Sabinensem Episcopum, H. Farben. *a* Abbati, & duabus personis post ipsum dictam Ecclesiam cum suis pertinentiis locavisse pro annua quatuor solidorum Papiens. pensione. Sed pars vestra proposuit, instrumento prædicto nullam penitus fidem adhibendam propter superlinearem scripturam, & rasuram *b* loco suspecto factam, ubi videlicet annotatio temporis recensetur: [& *infra*. 1] Quia igitur nobis constitit Ecclesiam supradictam constitutam in diœcesi Sabinen. Episcopale jus in omnibus spiritualibus eidem Episcopo adjudicavimus in eadem, illis tantum exceptis, quæ per authentica scripta ei dignoscuntur esse subtracta. [& *infra*.] Quia vero instrumentum prædictum, per quod Episcopus Ecclesiam intendebat quoad temporalia vindicare, ad faciendam super hoc fidem invalidum esse cognovimus, utpote propter prædicta de jure suspectum, vos ab impetitione ipsius, quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ duximus absolvendos.

(1 *Fuit insuper ex ipsius Episcopi parte propositum, quod cum ab Ecclesia S. Angeli nomine monasterii vestri multo tempore fuerit certa pensio Ecclesiæ Sabinen. soluta, manifeste liquebit ad Ecclesiam eandem, a qua locatio facta fuerat, in jure proprietario pertinere. Ad hoc autem procurator respondebat prædictus, quod etsi quidam testes se vidisse deponant, Ecclesiam S. Angeli pensionem 4. sol. Sabinen. Episcopo persolvisse, nullum tamen ex hoc monasterio vestro poterat præjudicium generari, cum non appareat pensionem ipsam ex parte monasterii fuisse solutam: & quanquam etiam testes asserant, se vidisse multoties prætaxatam pensionem exsolvi, non tamen ostenditur tanto tempore præstita, quousque ad præscriptionem legitimam porrigatur. Item sicut ad rei proprietatem locatio facta non sufficis, ita nec solutio, nec perceptio pensionis. His igitur, & aliis intellectis.*)

CAP. VIII.

Monasterium subjectum est Episcopo, in cujus diœcesi situm est, nisi probetur exceptum. h. d. quoad titulum.

Idem. (*an.* 1210. *Roma in Hispaniam.*)

CUm dilectus *c* filius: (& *infra*.) Quia causa non poterat in nostra præsentia terminari, cum nuncius monasterii super procuratione, vel ratihabitione literas non haberet, eam vestro duximus examini committendam, mandantes quatenus si constiterit Abbatem ad sedem Apostolicam, antequam Episcopus in eum suspensionis, vel excommunicationis, & in monasterium interdicti sententias tulerit, legitime appellasse, vel monasterium a jurisdictione Episcopi ejusdem exemptum: eo non obstante, quod Abbas ab eo circumventus præter fratrum suorum assensum ei obedientiam repromisit (cum fraus, & dolus ei patrocinari non debeant) judicetis illas sententias non tenere. Quod si Abbas in exemptionis probatione defecerit, nec legitima se poterit præscriptione tueri: licet probet se ante prædictas sententias appellasse, nihilominus tamen monasterium judicetis Aurien. Ecclesiæ subjacere, in cujus est diœcesi fundatum. *d* Similiter eo in probatione appellationis deficiente, si vobis constiterit de exemptione, vel legitima præscriptione, tam Abbatem, quam monasterium ab impetitione Episcopi absolvatis.

CAP. IV.

Novam religionem non licet constituere sine auctoritate Rom. Pontificis: nec in diversis monasteriis potest quis esse Abbas, vel Monachus. Sic principio summatur, licet plura dicta habeat.

Idem Innoc. [illegible] *in Concilio generali*. *a*

NE nimia religionum *b* diversitas gravem in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam religionem inveniat: sed quicunque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulam, & institutionem accipiat de approbatis. Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum Monachi habere præsumat, nec unus Abbas pluribus monasteriis præsidere.

TITULUS XXXVII.
DE CAPELLIS MONACHORUM, ET ALIORUM RELIGIOSORUM.

CAP. I.

Ad curam monasterio subjectam non Monachi, sed seculares Clerici præficiuntur, & Episcopis subsunt.

Urbanus III. [*a* 1186. *Romæ*.]

IN Ecclesiis, ubi Monachi habitant, *d* populus per Monachum non regatur: sed Capellanus, qui populum regat, ab Episcopo per consilium Monachorum instituatur: ita ut ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quam depositio, & totius vitæ pendeat conversatio.

CAP. II.

Si Ecclesia non cathedralis vidicat sibi jus in alia Ecclesia, obtinebit solum quoad ea, quæ probavit sibi deberi præscriptione, vel alio legitimo modo h. d. secundum communem, & verum intellectum.

Innocentius III. *Archipresbytero, & Clericis sanctæ Cæciliæ.* (*an.* 1208.)

DIlectus *e* filius M. Syndicus Ecclesiæ vestræ, ab Œconomo sancti Laurentii de Piscinula, in scrutiniis baptismate, & Capitulis, & similibus subjectionem postulans, possessorium, & petitorium intentabat. Cum enim Ecclesia sancti Laurentii sit in parœcia vestra sita, debet de jure communi Ecclesiæ vestræ in prædictis omnibus subjacere: quia nec privilegium exemptionis habet, nec præscriptionem pro se poterat allegare, cum illa Ecclesiæ sanctæ Cæciliæ præscripsisset, sicut per testes dicebat legitime comprobatum. Præterea cum coram C. Papa prædecessore nostro super prædictis inter vestram, & prædictam Ecclesiam quæstio verteretur, M. Presbyter ejusdem Ecclesiæ fuit sponte confessus *f*, quod Ecclesiæ sanctæ Cæciliæ scrutinium, & baptisma debebat. Cumque pars vestra testes, qui se illum diversis temporibus ad Capitulum vocasse, ipsumque venisse asserebant, in medium produxisset: eis jurare paratis, prædictus Presbyter se vocatum ivisse ad Capitulum est confessus. Unde prædictus prædecessor noster Ecclesiam vestram Capitulo, quo se conquesta fuerat spoliatam, salvo jure proprietatis Ecclesiæ sancti Laurentii revestire curavit, sicut in ejus literis continetur: per hoc ergo proprietatem, quoad scrutinium, & baptisma, & possessionem quoad Capitulum, vester voluit Syndicus comprobare. Ad hæc *g* sancti Laurentii Œconomus ex adverso

a Farsen. b *Vid. Jas. & Dec. in l. fin. C. de edict. div. Hadr. tol. & Alexan. consi.* 59. *incipit, viso processu in* 6. *volumine, & Felin. in c. ex literis. de fid. inst.* c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil. vid. Host. & Henr. Borch.* d *situm.*

a *Concil. generale Lateran. sub Innoc. III. c.* 13. *& C.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp.* b *religionis.* c *Vid. Cardin. consil.* 39. *incipit in aliquibus locis. & Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ. sup. de constit. Cap.* 1. *eod. tit. in* 6. *comp.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Conc. Trid. sess.* 25. *tit. de regul. tit.* 11. *Adde gl. & Archidiacon.* 16. *q.* 2. *in summa.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Henric. Borch. hoc ipso cap.* f *Vid. leg.* 1. *C. de confess. Bart. in l. certum. §. sed ante ipsos. ff. eod.* g *Ad hoc.*

verso respondit, quod Ecclesia illa a llo medio ad Romanam Ecclesiam pertinebat. Cum e monasterium Monialium fuerit, & generaliter serve in urbe, ut nullum monasterium titulo sit subjectu incongruum videbatur, ut regulares secularibus sup antur. Præterea usque hodie nos in ea institutionem destitutionem liberam exercemus: (*& inf.* 1) N gitur auditis propositis Oeconomum sancti Laurentii dico vestro in baptismo, & scrutinio condemnamus, ut per hoc Ecclesiæ Romanæ nullum præjudicium ge etur, si quando forte jus suum duxerit prosequendum n institutione autem, & destitutione, & Capitulo O nomum ipsum ab impetitione syndici vestri prorsus lvimus, syndico vestro super hoc perpetuum silent imponentes.

[1 *Cum & bon. mem. C. Pp. dilect. fil. M. scriptorem, nunc Archipresbyterum, in ea sine juslibet contradictione statuisset. Sicut ergo Ecclesiam ipsa liberam, & in possessione libertatis existere dictus voluit Oe omus comprobare. Cum ergo pro eo faciat jus commune, in videlicet, quod universa monasteria urbis ad Romanam E esiam nullo mediante pertineant, unde affirmanti contrari fides non est aliquatenus adhibenda, nisi super hoc privile um induxerit speciale. Quod autem dicitur in parochia vestr sita, idem Oeconomus penitus denegavit: sed si hoc verum es , sufficienter satis se poterat prædicta ratione tueri. Confess autem M. Presbyteri super scrutinio, & baptismo ejusdem Eccl æ præjudicare non poterit, cum super his lis contestata in ejusde pr. n. præsentia non fuisset, sicut ex forma petitionis, & con usionis apparet: hac autem sententia non fuit hactenus Eccl a vestra usa, sed eam duxerat usque ad hæc tempora supprim ndam.*]

CA . III.

In Prioratibus Monachoru non possunt singuli Monachi commorari, etiamsi super hoc habeant rescriptum Apostolicum nisi in illo fiat mentio de L eranensi Concilio.

Honorius III. *Episc Venetensi.* (*an.* 1220.)

Ex parte tua fuit propo itum: [*& infra.* 1] Abbas, & Conventus Riven. *b* Venetens. diœcesis occasione literarum Apostol. sedis asserunt sibi esse concessum, ut in singulis ipsorum Prioratibus singuli Monachi commorentur, si pluribus non suppetunt facultates eorundem. Cum autem id obviet Lateranensi Concilio *c*, de quo nulla mentio est in literis antedictis: Fraternitati tuæ breviter respondemus, quod hujusmodi literas ab Apostol. sede non credimus emanasse. Quod si per occupationem forsitan emanaverint, nolumus per hoc derogari Concilio supradicto.

[1 *Quod conquerentibus olim Abbate, & Conventu Riven. Naneten. diœcesis, quod tu compellere videbaris eosdem, ut instituerent plures Monachos in quibusdam suis Prioratibus tuæ diœcesis, in quorum singulis singuli Monachi hactenus steterunt cum pluribus facultates non sufficiant eorundem. Nos Abbati S. Albini Andegaven. & collegis ejus per nostras literas dedimus in mandatis, ut de ipsorum locorum facultatibus inquirentes, in eorum singulis facerent plures institui Monachos, si pluribus eorum sufficiant facultates. Alioqui tibi auctoritate nostra inhiberent, ne Abbatem, & Conventum prædictos molestares super instituendis pluribus in eisdem. Unde idem*]

CAP. IV.

Ordinarius compellit Abbatem, ut Monachos a Prioratibus revocet ad claustrum, vel eis socios adjungat.

Idem *Burdegalen. Archiepisc.* (*an.* 1220.)

Ad audientiam nostram pervenit, quod nonnulli Monachi lege tibi diœcesana subjecti, in quibusdam Prioratibus habitant solitarii, contra statutum generalis

a *Ipsa.* b *Rivenens. al. Rinen. & infra Naneten.* b *Later. Concil. sub Alexand. III. c. 10. refertur supra de statu Monach. Cap. Monachi.*

Concilii *a*. Ideoque mandamus, quatenus ipsorum Abbates, seu Priores, ut vel ipsos ad claustrum *b* revocent, facientes in ipsis Ecclesiis deserviri per Clericos seculares, vel alios Monachos eisdem associent, cum quibus vitam possint ducere regularem, monitione præmissa, per censuram Ecclesiasticam compellas.

TITULUS XXXVIII.
DE JURE PATRONATUS.

CAP. I.

Si propter discordiam patronorum Ecclesia caret administratore, cessatur in Ecclesia a divinis, tolluntur reliquiæ, & ostia clauduntur, si aliter sine scandalo Ecclesiæ provideri non potest. h. d. cum cap. sequenti.

Ex Concilio Mediolanensi c (in Insubria.)

Perlatum est: [*& infra.* 1] Nobis visum est, quod Ecclesia inter hæredes patroni dividi non debeat. Et si simultates inter eos surrexerint, propter quas Sacerdos suo ibi officio canonice fungi non possit: si aliter provideri non poterit, præcipiatur ab Episcopo, ut nullo modo ibi missarum solennia celebrentur, donec ad concordiam redeant: & Ecclesia Sacerdotem canonice habeat, qui libere suum ministerium valeat exercere.

[1 *Ad S. Synodum, quod inter hæredes Ecclesiæ in rebus propriis constitutæ dividantur, & tanta per eandem divisionem simultas oriatur, ut de uno altari quatuor partes fiant, & singulæ partes singulos habeant Presbyteros, quod sine discordia, & simulate nullo modo fieri potest. Unde*]

CAP. II.

Summatum est in cap. proximo.

Ex Concilio Triburiensi *d* (*in Germania.*)

Quæcunque Ecclesia: [*& inf.* 1] Si contingat pro Ecclesia dissidere patronos, ut eam nolint sub uno Presbytero procurari: e Episcopus (si aliter non poterit ipsi consulere) tollat inde reliquias, atque ejusdem Ecclesiæ claudat ostia: ut sacrum mysterium *f* nullus in ea celebret, antequam unum eligant Presbyterum, qui sacrosancta sit idoneus procurare.

[1 *A pluribus cohæredibus sic possessa concordi unanimitate unicuique procuretur, ne propter aliquas discrepationes servitium Dei minuatur, & cura populi irreligiose agatur.*]

CAP. III.

Si patroni in præsentando discordant, præfertur præsentatus a majori parte, si est idoneus: & si hoc sine scandalo fieri non potest, vel patroni intra tempus debitum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesiam.

Ex Concilio Lateranen. g (an. 1179. Romæ.)

Quoniam in quibusdam locis fundatores Ecclesiarum, aut hæredes eorum potestate, in qua eos Ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur: & cum una Ecclesia unius debeat esse Rectoris, pro sua dissensione *h* plurimos repræsentant: Præsenti decreto statuimus, ut si forte in plures partes *i* fundatorum se vota diviserint, ille præficiatur Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur, & approbatur assensu. Si autem hoc sine scandalo esse *k* nequiverit, ordinet Antistes Ecclesiam, sicut

a *Quod citavi supra. c. præcedenti.* b *claustra.* c *In omnibus antiquis: Mediomatric. Burchard. lib. 3. decret. cap. 42. & c. 1. eod. tit. in 1. compil. Ivo part. 3. c. 46. habet ex Concil. Mediomatricensi, c. 10. extat tamen hoc decret. in Concil. vulgatis in Synodo Cabilonensi secunda, habita sub Imperat. Carolo Magno, cap. 26.* d *Concil. Triburiens. c. 32. Burchard. lib. 3. decret. c. 224. Ivo part. 3. c. 283. & c. 5. eod. tit. in 1. comp.* e *al. ordinari.* f *al. ministerium, quod hic agnoscit Hostiensis.* g *Sub Alex. III. c. 17. & cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* h *al. defensione. al. dispensatione.* i *al. personas.* k *Vid. Lambert. tract. de jur. patr. art. 9. quæst. 1. p. 1. lib. 2.*

ſicut melius eam ſecundum Deum viderit ordinandam. Et id ipſum etiam faciat, ſi de jure patronatus quæſtio emerſerit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menſes non fuerit definitum.

CAP. IV.

Excommunicantur patroni Laici, qui Clericos instituunt, & destituunt in Eccleſiis etiam patronatis, vel bona ipſarum aliter administrant. Et Clerici, qui institutionem Laicorum recipiunt, communione priventur.

Ex eodem. a (*an.* 1179.)

PRæterea quia in tantum quorundam Laicorum proceſſit audacia, ut Epiſcoporum auctoritate neglecta, Clericos inſtituant in Eccleſiis, & removeant, cum voluerint, poſſeſſionem quoque, atque alia Eccleſiaſtica bona pro ſua voluntate plerunque diſtribuant, ipſos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qui Eccleſiam per Laicos ſine proprii Epiſcopi auctoritate receperit, communione privetur: & ſi perſtiterit, a miniſterio Eccleſiaſtico, & *b* ordine deponatur.

CAP. V.

Sic Patronus Laicus ſucceſſive præſentat duos, & ſecundus instituitur ab Episcopo, valet institutio. hoc dicit primo. *Patronus non poteſt Clerico, vel alteri Eccleſiæ conferre Eccleſiam patronatam, vel alteri donare.*

Alexander III. *Eboracen. Archiepiſcopo* (*an.* 1180.)

QUod autem *c* conſulis, ſi Clericus idoneus ad vacantem Eccleſiam præſentatus, non fuerit ab Epiſcopo diœceſano admiſſus, & poſtmodum alius idoneus præſentatus, & inſtitutus ab Epiſcopo, poſſeſſionem tenuerit corporalem: an primo Clerico Eccleſiam petente debeat poſterior removeri, vel poſterior priori præferri: dubium non eſt, quin in caſu iſto melior ſit conditio poſſidentis: quoniam antequam præſentatio per diœceſanum Epiſcopum approbetur, ratum non eſt, quod a patrono fuerat inchoatum. De cætero tuæ prud. reſp. quod ſi Laici Clericis, vel collegiis, de conceſſionibus, vel donationibus inſtrumenta confecerint *d* in hæc verba vel ſimilia: Conceſſi, vel dedi Eccleſiam, & præſenti charta firmavi: ſi conſenſus Epiſcopi non acceſſerit, nihil agi videtur: quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non poteſt de jure donare.

CAP. VI.

Comparans, vel emens jus patronatus, eo ſpoliari debet. Vel ſic: *Qui emit jus patronatus, ut poſſit præſentare filium, vel nepotem, ſeu quem vult, eo privari debet.* h. d. *Et utraque lectio poteſt ſuſtentari.*

Idem *Exonien. Epiſc.* e

QUia Clerici *f* quidam advocatias *g* Eccleſiarum comparant, vel quocunque modo poſſunt, acquirunt, ut poſtmodum eorum filii, vel nepotes ad eaſdem Eccleſias præſententur: præcipimus, ut id arctius inhibere procures: eoſdem advocationibus taliter acquiſitis, app. poſtpoſita ſpoliando.

CAP. VII.

Jus patronatus conſiſtens in aliqua univerſitate temporalium, tranſit cum ipſa univerſitate: etiamſi univerſitas tranſeat tantum quoad utile dominium: niſi jus patronatus ſpecifice ſit exceptum. h. d. Et eſt notabilis caſus, & quotidie allegatur.

Idem *Herforden.* h *Epiſcopo, & Abbati de Forde.*

(*an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

EX literis *i* I. Salabrien. κ Epiſcopi accepimus, quod defuncta perſona Eccleſiæ de Laton. G. miles, qui villam, in qua Eccleſia ſita eſt, a monaſterio de Vinton. ad firmam tenebat, ad eandem vacantem G. *a* Clericum prædicto Epiſcopo præſentavit: poſtmodum Abbatiſſa prædicti monaſterii alium præſentavit eidem ad Eccleſiam ſupraſcriptam: quo nolente præſentatum ab ea recipere, apud Cantuarienſem Archiepiſcopum gravem de Epiſcopo depoſuit quæſtionem: [*&inf.* 1] Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quod præfato militi præſcripta villa fuerit non excepto jure patronatus ad firmam conceſſa, vel antequam de jure patronatus inter Abbatiſſam, & militem controverſia eſſet ſubcta, præfatus Guil. in præſcripta Eccleſia per Epiſcopum ad præſentationem militis inſtitutus fuiſſet: ei (dummodo alias ſit idoneus) adjudicetis Eccleſiam, ita quod ſi Abbatiſſa obtineat adverſus militem, illi de temporalibus debeat reſpondere.

[1 *Archiepiſcopus autem quia viſum ſibi erat, quod factum militis ſuper præſentatione præfata nullius eſſet momenti, prædicto Epiſcopo in virtute obedientiæ injunxit, quod perſonam illam reciperet, & in poſſeſſionem induceret, quam Abbatiſſæ ſibi decreverat præſentandam.*]

CAP. VIII.

Si Laicus Clerico, vel Religioſo loco concedit Eccleſiam ſine conſenſu Epiſcopi, non obſtante tali conceſſione, quæ non valet, ad ipſam Eccleſiam cum vacaverit, poterit præſentare, & eam alteri Eccleſiæ de conſenſu Epiſcopi poterit concedere. h. d. cum cap. *Cum Laici.* & cap. *Suggeſtum.* infra eod.

Idem *Vintonien. Epiſcopo.* b (*an.* 1180.)

ILlud prætereundum *c* non diximus, quod ſi Laicus Epiſcopo inconſulto Eccleſiam non vacantem concedit religioſæ domui, & poſtea cum vacaverit ad præſentationem ejuſdem Laici, Clericus ibi fuerit per diœceſ. Epiſcopum inſtitutus, prior conceſſio ſecundam inſtitutionem, quominus habeatur rata & firma, non poteſt aliquatenus impedire, cum illa conceſſio de jure nullius poſſit eſſe momenti, tum quia de re non vacante facta eſt, tum quia Laicus ſine auctoritate Epiſcopi nemini poteſt Eccleſias *d* dare: licet religioſo loco jus patronatus conferendi liberam habeat facultatem. Si vero jus patronatus *e* vacante Eccleſia religioſo loco contulerit, & aliquis ſine præſentatione fratrum ejuſdem loci fuerit in ipſa Eccleſia inſtitutus, ejus ſecundum rigorem juris eſt inſtitutio irritanda.

CAP. IX.

Inſtituti in Eccleſiis patronatis per novos patronos mutari non poſſunt, nec viciſſitudines Eccleſiarum per eos fieri.

Idem *eidem.* (*an.* 1180.)

QUerimoniam: [*& infra.*] Abſurdum videtur *f* omnino, ut ad ſingulas patronorum ſecundum humanam conditionem mutationes, Eccleſiarum ordinationes mutentur: & viciſſitudines Eccleſiarum ab advocatis, vel aliis *g* præſumantur.

CAP. X.

Patronus Eccleſiam Clerico conferre non poteſt: & ſi contulerit, poteſt hoc non obſtante ad Eccleſiam præſentare rectorem.

Idem *Eboracen. Archiepiſc.* (*an.* 1180.)

CUm Laici Epiſcopis *h* neſcientibus, aut non conſentientibus Eccleſias Clericis concedunt, in quibus habent jus patronatus, & poſtea pœnitentia ducti, alios ad eaſdem Epiſcopis repræſentant, & illi ad eorum præſentationem in eiſdem Eccleſiis ab Epiſcopis inſtituuntur: eorum

a *Scilicet Conc. Lat. ſub Alex. III. c.* 14. § *præterea, & Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *vel.* c *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 15. *c.* 1. §. *quia autem, & cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *al. conceſſerint.* e *Exon.* f *Cap.* 8 *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. p.* 15. *c.* 4. g *Advocationes, in uno ſolo manuſcr.* h *Herforden. al. Hereford.* i *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. p.* 15. *c.* 5. κ *Saleberienſ. al. Salesberien.*

a *V. al. VV.* b *Vinton. al. VVinton.* c *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Lat. p.* 15. *c.* 6. *vid. Conc. Trid. ſeſſ.* 14. *c.* 13, d *Eccleſiam.* e *Patronatus jus conferendi. &c.* f *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp. & poſt Conc. Later. p.* 15. *c.* 7. g *Verbum, fieri, quod eſt in quibuſdam inſertum, deeſt in omnib. antiquis codicib. & in recentiorib. magis emendatis.* h *Cap.* 12. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Later. p.* 15. *c.* 3. *Conc. Trid. citatum ſupr. c. illud.*

eorum debet institutio stare, qui auctoritate sunt Episcopi instituti, concessione priori (quæ nulla est) omnino evacuata. Non enim licet Laicis Clericos in Ecclesiis præsumptione propria ordinare.

CAP. XI.

Religiosi vindicare, vel retinere non possunt Ecclesias sibi concessas a Laicis sine Diœcesani consensu, nisi legitime præscripserint, vel postea Diœcesanus consenserit.

Idem *Abbatibus, Prioribus, & Clericis per Archiepiscopatum Eboracen. constitutis* [*an.* 1180.]

CUra a pastorali: (*& infra.* 1) Mandamus, quatenus ex donatione Laicorum, nisi auctoritas diœcef. Episcopi, & consensus adsit, nullus vestrum aliquas sibi Ecclesias vindicare præsumat, vel retinere taliter acquisitas, nisi legitima *b* fuerit præscriptione munitus, aut Diœcesani Episcopi habuerit postea consensum. Cum enim Laici non possint in alios, nisi jus quod habent, transferre, hujusmodi concessiones irritas penitus esse decernimus.

(1 *Necessitate constringimur, & auctoritate nobis injuncti officii provocamur pro statu Ecclesiæ vigili studio satagere, & ne contra juris ordinem alicui conferri valeat, attentiori volumus solicitudine providere. Inde est quod univ. v. p. a. s. p.*)

CAP. XII.

Si patroni Ecclesiæ vacantis intra tempus a jure concessum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesias.

Idem *Lingonen.* c *Episcopo.* (*an.* 1180.)

SI vero ordinatio alicujus Ecclesiæ *d* ad tuam institutionem spectat, & pro controversia Laicorum de jure patronatus inter se disceptantium prorogatur: Fas tibi sit appell. remota in eadem personam idoneam instituere: ita quod repræsentetur ab eo, qui jus evicerit patronatus.

CAP. XIII.

Si jus patronatus Ecclesiæ advenit ad exemptos, per hoc in nullo debet lædi jus Episcopale.

Idem *Hospitalariis.* [*an* 1180. *Romæ.*]

CUm seculum *e* reliqueritis: [*& inf.* 1] Prohibemus, ne cum ratione feudorum emptorum, aliterve acquisitorum, vel etiam alio modo jus patronatus in Ecclesiis parœcialibus acquisieritis, Episcopo jus parœciale minuere præsumatis.

(1 *Ut Creatori vestro possitis in arce contemplationis placere, decet vos ab his, quæ sunt obvia rationi, abstinere, vel quæ reprehensioni subjaceant, ne vestram opinionem, vel famam valeant denigrare. Inde est quod univ. v. districtius per a. s.*)

CAP. XIV.

Sine consensu patroni non potest quis Ecclesiam occupare.

Idem.

EX insinuatione *f* O. Clerici accepimus, quod cum ei frater ejus jus patronatus, quod in quibusdam Ecclesiis habebat, liberaliter contulisset: eas quidem sine ipsius assensu occuparunt, & detinent occupatas: [*& infra.* 1] Mandamus, quatenus, si ita est, earum detentores, ut easdem prædicto Clerico restituant, per eum libere, & pacifice *g* ordinandas, monitione præmissa compellas.

[1 *Quia igitur nostra interest, quæ minus ordinate a subjectis attentantur, ad rectitudinis tramitem revocare, f. t. p. a. s.*]

CAP. XV.

Non potest patronus Ecclesiam sibi retinere, vel etiam alteri concedere propria auctoritate.

Idem h *Adonen. Episcopo.* [*an.* 1180. *Roma in Apuliam.*]

COnsulit *a* nos: (*& inf.* 1) Cum sanctuarium Dei jure hæreditario teneri non possit: non decet aliquatenus sustineri, ut Clerici Ecclesias a parentibus suis fundatas, propria auctoritate detineant, aut Laici filiis, vel aliquibus aliis concedant easdem.

[1 *Tua frat. quid tibi faciendum sit de Clericis, qui Ecclesias constructas hæreditario sibi jure vendicant, nec tibi volunt exinde respondere, & de Laicis, qui præscriptas Ecclesias filiis, vel filiabus, nepotibus suis dare nituntur.*]

CAP. XVI.

Jus patronatus per se vendi non potest.

Idem.

DE jure *b* vero patronatus: (*& infra.* 1) Mandamus, quatenus si R. illud comparavit (cum inconveniens sit vendi jus patronatus, quod est spirituali annexum) contractum illum irritum esse decernas.

(1 *In præscripta capella.* h. d. *tuæ.*)

CAP. XVII.

Patronus non potest sine Episcopi, vel Papæ consensu, etiam loco religioso conferre Ecclesiæ decimas, vel aliud spirituale.

Idem.

NUllus Laicus *c* decimas, aut Ecclesiam, aut quicquid Ecclesiastici juris est, sine concessione sui Pontificis monasteriis, vel Canonicis conferat. Et si quis Episcopus improbitatis, vel avaritiæ causa consentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur: & quod offerendum est, tunc ejus licentia offeratur.

CAP. XVIII.

Si quis Episcopus in Ecclesia alterius diœcesis est patronus, præsentatus ab eo debet admitti, si est idoneus.

Idem.

SIgnificasti *d*: [*& inf.*] Si Episcopi post promotionem suam præsentationes personarum ad Ecclesias a patronis earum pro Ecclesiis sibi commissis adepti fuerint: personæ idoneæ, quas ad eas vacantes præsentaverint, sunt admittendæ.

CAP. XIX.

Institutus ad præsentationem ejus, qui tunc jus patronatus Ecclesiæ possidebat, removeri non debet: licet illud jus ab eo postmodum evincatur: secus, si non possidebat, sed tantum credebatur esse patronus.

Idem *Abbati S. Alberti.* (*an.* 1180.)

COnsultationibus *e*: [*& infra.*] Si aliquis Clericus ab ordinario Judice in Ecclesia fuerit institutus ad præsentationem illius, qui ejusdem Ecclesiæ credebatur esse patronus, & postea jus patronatus alius evicerit in judicio, institutus non debet ab ipsa propter hoc removeri, si tempore præsentationis suæ, ille, qui eum præsentavit, jus patronatus Ecclesiæ possidebat, cum ex hoc ei, qui de jure debet habere, nullum inposterum præjudicium generetur. Si vero non possidebat, sed tantum credebatur esse patronus, cum non esset, poterit ab eadem Ecclesia removeri.

CAP. XX.

Valet secunda concessio Ecclesiæ facta alteri Ecclesiæ per Episcopum, & patronum, non obstante priori facta per patronum solum.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

SUggestum *f* est, quod cum Ecclesiæ quædam de assensu domini fundi auctoritate Eboracen. Archiepiscopi Ecclesiæ Beati Petri Eboracen. concessæ, & assignatæ sint in Præbendam, Canonici de Novoburgo concessionem illam irritare nituntur, occasione donationis, quam

a Cap. 13 *eod. tit. in* 1. *comp.* b *al. longa, quam etiam vocem hic Hostiensis cognoscit.* c Lingon. *al.* Lundon. d Cap. 15. *eod. t. in* 1. *comp. & post Con. Later. p.* 15. *c.* 12. e Cap. 16. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 13. f Cap. 17. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 14. g *hæc duo verba, & pacifice, desunt in antiq. libris, & recentiorib. magis fidis: sunt tamen in veteri comp.* h *Agon. al. Andrensi. al. Andron. al. Abdon.*

a C. 18. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 16. b C. 20. *eod. t. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 17. c C. 21. *eod. t. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. c.* 18. d C. 22. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 19. e C. 23. *eod. t. in* 1. *comp. Vid. Abbat. cons.* 54. f C. 25. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 25.

quam sibi asserunt prius factam. Unde licet in donationibus Ecclesiarum requirendus sit, & expectandus patronorum consensus: quia tamen Ecclesiæ, nisi auctoritas intervenerit Pontificalis, canonice concedi non possunt: significamus, quod prior concessio, si cum assensu patroni, & auctoritate diœcesani Episcopi *a* facta est, aut ejus assensus fuerit postea subsecutus, posteriori concessioni præfertur: alioquin illa debet præferri, quamvis posterius facta, quæ consensu Domini fundi, & Episcopi auctoritate fulcitur.

CAP. XXI.

Ab officio, & beneficio removetur, qui monitus non dimittit Ecclesiam sine consensu Episcopi sibi concessam. h. d.

Idem *Archiepiscopis, & Episcopis per Angliam constitutis.* (*an.* 1180.)

RElatum *b* est nobis, quod nonnulli occasione laicæ recognitionis, non requisita Episcopi audientia, beneficia Ecclesiastica sibi præsumunt in parœciis vestris vindicare. Quoniam igitur hujusmodi personæ non intrant per ostium, sed aliunde conscendunt, ac per hoc indigni sunt pastoris nomine, vel prærogativa gaudere: mandamus, quatenus eos, si commoniti prædicta minime resignaverint (nisi Episcopali concessione *c* muniti fuerint) ab officio reddatis, & beneficio alienos: (*& infra.* 1)

(1 *Et si nec sic destiterint, vinculo anathematis innodetis, & usque ad condignam satisfactionem teneatis, & teneri faciatis astrictos.*)

Laici spoliantes Ecclesiam excommunicantur. h. d.

Ad hoc quoniam quidam Laici Ecclesias possessionibus spoliant, ut sic viros Ecclesiasticos faciant coram seculari Judice litigare, vobis injungimus, ut id publice sub interminatione curetis anathematis prohibere. Si quis autem prohibitionis vestræ contemptor extiterit, eum excommunicationi subdatis.

CAP. XXII.

Si quæstio jure patronatus intra sex menses non terminatur a tempore vacationis, libere potest Episcopus sine præsentatione ibidem instituere Rectorem: h. d. *Sed intellige de patronis Ecclesiasticis: nam in Laicis sufficiunt quatuor menses.*

Idem (*an.* 1180. *Romæ.*)

EAm te *d* decet: [*& infra.*] Illas autem Ecclesias, de quarum patronatu controversia fuerit, si intra sex menses, postquam vacaverint, non fuerit controversia *e* terminata, licitum tibi sit de persona idonea ordinare.

CAP. XXIII.

Patronus jus patronatus propria auctoritate alienare non potest, nec ab Ecclesia aliquid temporale exigere, nisi tempore fundationis a diœcesano illud fuerit sibi reservatum.

Lucius III. (*an.* 1181. *Romæ.*)

PRæterea *f* quoniam advocati Ecclesiarum jus advocationis, donationis, vel emptionis titulo, aliisque pro sua voluntate contractibus, in alios transferre præsumunt, fodrum, albergarias, regium, & similia tanquam a propriis rusticis ab Ecclesiis extorquentes: Præsenti decreto statuimus, eos sive Advocati, sive patroni, vel vicedomini, sive custodes, vel guardias habentes, seu quocunque alio nomine censeantur, a gravaminibus Ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis præter antiquos, & moderatos reditus a locorum Episcopis institutos exigere: aut si aliud exegerint, excommunicationi subdantur *g*. Contractus quoque hujusmodi, quos fecerunt, vel facient in futurum, vim aliquam decernimus non habere.

a *Vox*, Episcopi *deest in antiquis*. b *Cap.* 27. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 33. *vid. Conc. Trident. Sess.* 14. *de reform. cap.* 13. c *beneficio*. d *Cap.* 5. *tit. de ætat. & qual. in* 1. *comp.* e *Vox*, controversia, *deest*. f *Cap.* 29. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *excommunicabuntur*.

CAP. XXIV.

In pluribus successive præsentatis a patrono laico, Episcopo datur gratificatio: sed in præsentatis a persona Ecclesiastica, potior est primo præsentatus. h. d. specialiter: & est unum de principalioribus cap. tituli.

Idem *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

CUm autem *a* Advocatus Clericum idoneum Episcopo præsentaverit, & postulaverit postmodum eo non refutato, alium æque idoneum in eadem Ecclesia admitti: quis eorum alteri præferatur, judicio Episcopi credimus relinquendum, si Laicus fuerit, cui jus competit præsentandi. Verum si Collegium, vel Ecclesiastica persona præsentationem haberet, qui prior est tempore, jure potior esse videtur.

CAP. XXV.

Ex constructione Ecclesiæ facta de consensu Episcopi, acquiritur jus patronatus. Hoc primo. *Patronus non eligit Prælatum in conventuali Ecclesia, sed in Capella sic.* Hoc secundo. *Patrono debebur processionis honor, & alimentatur ab Ecclesia, si vergat ad inopiam.* Hoc tertio. *Et iste textus est de principalioribus.*

Clemens III. (*an.* 1190.)

NObis *b* fuit: [*& infra.* 1] Inquisitioni tuæ tale damus *c* responsum, quod si quis Ecclesiam cum assensu diœcesani construxit, *d* ex eo jus patronatus acquirit. Cæterum in conventuali Ecclesia non electioni Prælati faciendæ, sed jam factæ, honestius patroni postulatur assensus, nisi aliter de sua jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandæ. Secus tamen est in Capella, in qua unus Presbyter a patrono eligitur, & pro institutione habenda loci Episcopo præsentatur. Pro fundatione quoque *e* Ecclesiæ honor processionis fundatori servatur: & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modeste *f* succurritur, sicut in sacris est canonibus institutum.

[1 *Præterea quæsivisti a nobis, si aliquis efficiatur sola constructione patronus, vel si ad electionem Plebani sit cum Clericis admittendus, seu ab ipsa repellendus omnino, tametsi de longa consuetudine allegaverit, se electioni interesse debere.*]

CAP. XXVI.

Patronus Ecclesiæ vacantis, quanquam sit Clericus ad eam se præsentare non potest.

Innocentius III. *Rothomagen. Archiepiscopo.* (*an.* 1208.)

PEr nostras *g* postulasti literas edoceri, utrum Clericus ad vacantem Ecclesiam, in qua jus obtinet patronatus, se ipsum [si est idoneus] valeat præsentare. Cum igitur nullus se ingerere debeat Ecclesiasticæ prælationis officiis: respond. quod nullus se potest ad personatum alicujus Ecclesiæ præsentare, quantumcumque idoneus sit, & quibuscunque studiis, & meritis adjuvetur.

CAP. XXVII.

Si quæstio juris patronatus inter patronos non definitur intra quatuor menses, Episcopus ordinabit Ecclesiam sine præjudicio eorundem.

Idem *Conventren. Episcopo.* (*an.* 1208.)

CUm propter discordias Laicorum: [*& infra.* 1.] Fr. t. mandamus, quatenus si de jure patronatus quæstio emerserit inter aliquos, & ab eo *h*, cui competit, intra quatuor menses non fuerit definitum, extunc Ecclesiam ipsam de persona non differas idonea ordinare: ita quod illi ex hoc non debeat in posterum præjudicium generari, qui jus evicerit patronatus.

 (1 *Non*

a *Cap.* 30. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 15. *c.* 8. *& Lamb. de jure patr. art.* 19. *q.* 7. *p.* 2. *lib.* 2. *& art.* 13. *q.* 6. *p.* 1. *l.* 2. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. Conc. Trident. Sess.* 14. *de reform. c.* 12. *& Sess.* 25. *de ref. c.* 9. c *al. taliter respondemus*. d *construxerit*. e *Vox*, Ecclesiæ, *deest in antiquis*. f *moderate*. g *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *hæc duo verba*, ab eo, *desunt*.

1 Non debeat Ecclesiis præjudicium generari, grave gerimus, & indignum, quod sicut nostro est Apostolatui reservatum, occasione dissensionis, quæ de jure patronatus vertitur inter eos, & Ecclesiæ plus debito remanent viduatæ Rectoribus, quod in ipsarum grave dispendium noscitur redundare. Verum quoniam secundum Apostolum instantia nostra quotidiana est, omnium Ecclesiarum solicitudo continua, volentes his, quæ præmisimus, ex debito Pontificalis officii obviare.]

CAP. XXVIII.

Legatus de latere Ecclesiam, cujus alia Ecclesia est patrona, collationi suæ reservare potest, licet non vacet, & conferre cum vacat. hoc primo. *Ex duobus præsentatis a patrono laico, potest superior instituere secundum.* hoc secundo. Et sic quoad intellectum iste textus habet duo dicta diversa, licet quoad literam ambo commisceantur.

Idem *Archidiac. & Cancellario Altissiodoren.* (*an.* 1209.)

CUm *a* dilectus filius: [*& inf.* 1] Cum Hostiens. Episcopus, tunc sed. Apostol. Leg. Archidiacono Carnoten. mandaverit, ut Ecclesiam, quam in Archidiaconatu suo primo vacare contingeret, donationi suæ servaret, inhibens, ne alicui conferret eandem, de qua G. *b* Clerico disposuerat providere: & Ecclesia de Berovilla ibi vacasset, idem Archidiaconus contra mandatum ejusdem Legati, ad ipsam G. Subdiacon. præsentavit: cujus facto ab eodem Legato cassato, ipse præfato G. concessit Ecclesiam sic vacantem: [*& inf.*] Vacante vero quadam Præbenda in Ecclesia Sancti Martini Carnoten. dioecesi. Episcopus dictam Ecclesiam ad præsentationem Archidiac. H. Clerico, præbendam vero præfato G. assignare curavit. Unde ipse H. supplicabat eandem sibi Ecclesiam confirmari, utpote quam ad præsentationem Archidiaconi veri patroni se dicebat adeptum: (*& infra.* 2) Nos igitur attendentes, quod etsi præfatus Archidiaconus memoratum G. tanquam Laicus *c* ad illam Ecclesiam præsentasset, quia tamen per dioecesanum Episcopum admissus non fuit, sed dictus H. ab eodem Archidiacono præsentatus, a dioecesano Episcopo institutus, juxta statutum Alexandri Papæ, non primus, sed secundus jus est assecutus in Ecclesia memorata, & si Archidiaconus præfatum G. tanquam Clericus præsentavit: quoniam in eo, quod tanquam Clericus faciebat, suberat jurisdictioni Legati: unde postquam idem Legatus donationem illius Ecclesiæ sibi decreverat reservandam, ad eam tanquam Clericus non potuit quempiam præsentare: præsentationem ipsius minus canonice factam decernimus *d* irritam, & ea non obstante concessionem ejusdem Ecclesiæ factam prænominato H. pronunciamus canonicam extitisse, adjudicantes eidem præfatam Ecclesiam, cum fructibus medio tempore perceptis ex ea, plene ac pacifice possidendam: prædicto G. super hoc perpetuum silentium imponendo.

[*1 Magister VValterus de Piscia pro se ipso, & Magister H. de Fenomano pro Decano de Alveoli pro Ecclesia de Beavilla invicem litigaverunt, dil. fil. n. g. S. M. in porticu Diacon. Cardin. concessimus auditorem, in cujus præsentia idem Magister proposuit quod*]

[*2 Econtra procurator Decani respondit, quod etsi dictus Legatus donationi suæ reservare mandaverit primo in Archidiaconatu Carnotensi Ecclesiam vacantem, vel vacaturam: circa tamen prædictam Ecclesiam facere hoc de jure non potuit, quia talis potestas sibi minime pertinebat, vel competebat, cum præsentatio Clerici ad illam Ecclesiam non tanquam Clerico, sed quasi Laico ratione patronatus, non jure Archidiaconatus eidem Archidiacono pertineret: unde cum inhibitionem ipsius in hoc idem Archidiacon. custodire minime teneretur, alium non ad eandem Ecclesiam de jure potuit præsentare, ac præsentatio ejus debet, ex quo de persona idonea facta est, firma censeri.*]

CAP. XXIX.

Si Laicus patronus duos successive præsentet, valet institutio de secundo, non obstante appellatione prius facta per primum: Episcopus tamen, qui malitiose primum repulit, eidem in competenti beneficio providere compellitur: & in ultimo est casus singularis.

Idem *Elien. Episcopo.* (*an.* 1210.)

PAstoralis *a* officii: [*& inf.*] Postulasti edoceri, an Clericus ad aliquam Ecclesiam a patrono laico præsentatus, si dioecesanus Episcopus ipsum non duxerit admittendum, ex hujusmodi præsentatione aliquid juris assequatur in illa. Et si forte idem ad sedem Apostolicam appellaverit, & post appellationem ab ipso interpositam, idem patronus alium curaverit præsentare, ac secundum instituit *b* Episcopus præsentatum, idem ab ipsa Ecclesia debeat amoveri. Nos igitur Alexand. Papæ vestigiis inhærentes, qui inter præsentatos a Clerico, & Laico patronis distinguens, inter præsentatos a laico conditionem possidentis censuit meliorem: dicimus, quod institutio præsentati secundo loco a laico patrono, robur obtinet firmitatis. Veruntamen constituimus, ut Episcopus, qui præsentatum idoneum malitiose recusavit admittere, ad providendum eidem in competenti beneficio compellatur: quatenus puniatur in eo, in quo ipsum non est dubium deliquisse.

CAP. XXX.

Si ad præsentationem Rectoris ad titulum Ecclesiæ aliquis fuerit ordinatus, patronus, qui non consensit, ad ipsam cum vacabit, poterit præsentare.

Idem *c Aurien. Episcopo.* (*an.* 1210.)

POstulasti per *d* sedem Apostolicam edoceri, ut cum Rectores paroecialium Ecclesiarum quosdam præsentent ad suarum Ecclesiarum titulos ordinandos, utrum electio talium ad ipsos Rectores pertineat, vel etiam ad patronos: & si in his patronorum non est requirendus assensus, utrum jus illis salvum maneat eligendi, ut cum ipsas Ecclesias vacare contigerit, intitulati hujusmodi non sint aliis præferendi? Ad quod breviter respond. quod per intitulationem hujusmodi nullum patronis præjudicium generatur *e*, quin possint alios ad illas Ecclesias, cum vacaverint, præsentare, nisi de patronorum processisset assensu.

CAP. XXXI.

Patronus etiam Clericus Ecclesiam vacantem conferre non potest, & si contulit, potest nihilominus ad illam præsentare.

Gregorius IX. *Archiepisc Eboracen.* [*an.* 1232.]

TRansmissæ ad nos tuæ literæ continebant, quod cum Capitulum Eboracen. Ecclesiam de Gameforde vacantem, in qua jus obtinent patronatus, R. Clerico *f* concessissent, ipsi postmodum I. Clericum tibi ad eandem Ecclesiam præsentarunt, post appellationem ab eodem R. ad sedem Apostolicam interjectam: [*& inf.*] Consult. t. t. respond. quod cum ex vi juris patronatus non concessio, sed præsentatio pertineat ad patronum, præsentatum (si ei aliquid non obsistat canonicum) instituere in ipsa Ecclesia poteris, utpote priorem.

TITU-

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Conc. Trid. Sess.* 24. *de reform. c.* 19. *ubi hujusmodi reservationes videntur prohiberi.* b *V.* c *Clericum in patrimonialibus censeri, ut Laicum, vid. apud Albert. de Rosa in l. fin. C. si contra jus vel util. publ.* d *decrevimus, & vox* irritam *deest in omnibus antiquis exemplaribus.*

a *Quæ e superioribus titulis, & libris quod hic abscissum est.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Archidiac. in c. decernimus.* 16. *qu.* 7. *Geminianum in c. per simoniam.* 20. *dist. & Hostiens. in sum. tit. de jure patr. §. in quib.* b *instituerit.* c *al. Aurevens.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Henr. Bcr. h. & Lambert. de jure patron. artic.* 8. *q.* 5. *p.* 3. *lib.* 2. *art.* 6. *q.* 5. *lib.* 3. e *generetur.* f *Non repræsentando, quod facere potuerunt: sed conferendo, quod facere non possunt.*

TITULUS XXXIX.
DE CENSIBUS, a EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

CAP. I.

Ecclesiæ fundandæ debet pro dote tribui Mansus liber a quolibet servitio temporali: ad Ecclesiasticum tamen tenetur: sed si aliquid confertur Ecclesiæ ultra Mansum, tenetur Ecclesia ex eo solvere onera consueta. h. d. inhærendo literæ.

Ex Concilio apud Guarmaciam. (*in Germania.*)

SAncitum *b* est, ut unicuique Ecclesiæ unus Mansus integer, & absque ullo servitio tribuatur. Et Presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de areis *c*, vel de hortis juxta Ecclesiam positis, neque de prædicto Manso aliquod servitium faciant, præter Ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus debitum servitium impendant.

CAP. II.

Solutio tributi arguit subjectionem.

Augustinus *super epistolam ad Rom.* (*an.* 420.)

OMnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit: [*& infra.*] Et vos subditi esse debetis. Ideo enim tributa præstatis, quia hæc est probatio subjectionis.

CAP. III.

Non potest Episcopus novum censum imponere monasterio.

Gregorius Stephano d *Cantori.* (*an.* 600. *Romæ.*)

SCientes: [*& infra.* 1] Asseruit prædictus Abbas Presbyterum Massæ novas monasterio consuetudines velle imponere: (*& infra.* 2) Mandamus, quatenus si ab initio hoc non fuerit, etiam labentibus temporibus aliquid noviter non permittas imponi.

[1 *Magnitudinem charitatis vestræ toto Dominum corde diligere, &c. quæ sunt in Registro.*]

[2 *Quæ ex tempore conditi monasterii per triennale tempus hactenus non fuerunt.*]

CAP. IV.

Cæcus, & pauper ad collectas non tenentur.

Idem *Constantino Episcopo.* (*an.* 600. *in Insubriam.*)

LIcet *f* multum: [*& infra.*] Dixit quoque prædictus cæcus, quod ad collectas inter alios pariter compellatur: quod fieri non permittas: quia eum, quem cæcitas sua gravat, inhumanum est nimis in collectione affligere: cui debuerat ex collectis, si esset necessitas, misereri.

CAP. V.

Petens censum debet rationem exprimere.

Paschalis II. *Comitissæ Mathildæ.* (*an.* 1110. *Romæ.*)

PErvenit *g* ad nos: [*& infra.* 1] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod census ignorantiæ nec divinis, nec humanis legibus invenitur: oportet quippe, ut omnis census ad quid, & quando persolvi debeat, præsciatur.

[1 *Quod Fraxinorum Abbas Carpensem Ecclesiam fuerit deprædatus, occasione scilicet cujusdam census, qui ad quid solvi debeat, ignoratur, de quo nimirum cum nos Archipresbyter interrogaret, ut quod rationabile videbatur, responderemus.*]

CAP. VI.

Determinat Concilium numerum equorum, quos secum ducere possunt Prælati visitantes: & prohibet eis tunc uti venationibus, & sumptuosas epulas quærere. hoc primo usque ad vers. Prohibemus.

Ex Concilio Lateran. *a* (*an.* 1179. *Romæ.*)

CUm Apostolus *b* se, ac suos propriis manibus decreverit exhibendos, *c* ut locum prædicandi auferret Pseudoapostolis, & illis, quibus prædicabat, non existeret onerosus: grave nimis esse dignoscitur, quod quidam Prælatorum ita in procurationibus graves existant, ut interdum Ecclesiastica ornamenta subditi exponere compellantur, & longi temporis victum brevis hora consumat. *d* Quocirca statuimus, quod Archiepiscopi parœcias visitantes, pro diversitate provinciarum, & facultatibus Ecclesiarum 40. vel 50. evectionum numerum, Episcopi autem 20. vel 30. Cardinales 25. nunquam *e* excedant, Archidiaconi vero 5. vel 7. Decani constituti sub Episcopis *f* duobus equis contenti existant. Nec cum canibus venatoriis, & avibus proficiscantur, sed ita procedant, ut non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, quærere videantur. Nec sumtuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste ac competenter illis fuerit ministratum.

Prælati non debent gravare subditos talliis, & exactionibus: permittitur tamen ex justa causa petere ab eis moderatum auxilium. h. d. usque ad. §. Sane.

Prohibemus etiam, ne subditos suos talliis, & exactionibus Episcopi gravare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta ac rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cum enim dicat Apostolus: *g Non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis*: multum longe a paterna pietate videtur, si præpositi subditis suis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris debent more fovere. Archidiaconi vero, sive Decani, nullas exactiones, sive tallias in Presbiteros seu Clericos exercere præsumant.

In effectu dicitur, quod numerus equorum statutus in princ. cap. non debet trahi ad augendum numerum alias solitum. Abbas.

Sane quod de prædicto numero evectionum secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt reditus, & Ecclesiasticæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum, minores merito non doleant se gravari. Nec sub tali indulgentia illi, qui paucioribus equis uti solebant hactenus, plurium sibi credant potestatem indultam.

CAP. VII.

Novus census Ecclesiis imponi non potest, nec antiquus augerit. h. d. & est de principalioribus hujus tituli.

Ex eodem. *h*

PRohibemus insuper, ne ab Abbatibus, Episcopis, vel aliis Prælatis, novi census imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum suis usibus appropriare præsumant: sed libertatem, quam sibi majores conservare desiderant, minoribus suis bona voluntate conservent. Si quis vero aliter fecerit, irritum quod egerit, habeatur.

CAP. VIII.

Prælatus seu Rector Ecclesiæ non potest, præsertim post mortem, Ecclesiam suam propria auctoritate constituere censualem.

---

a *Vid. Turrecrematam in c. quæsitum* 1. *quæst.* 3. *& Covarruviam lib.* 3. *var. resol. c.* 7. *& Scotum lib.* 6. *de just. & jur. q.* 5. *art.* 1. b *Burch. lib.* 3. *decret. c.* 52. *Ivo p.* 3. *cap.* 55. *& cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Alias, atriis, sed omnes Vaticani habent, ut est impressum.* d *Chartulario lib.* 12. *epist.* 20. *Indictione* 7. *Contius.* e *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Cap.* 7. *tit. de restit. spoliat. in* 1. *comp.* g *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Calderi. consil.* 1. *tit. de libel. oblat.*

a *Sub Alex. III. cap.* 4. *&* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* b 1. *Thess.* 3. 2. *Cor.* 11. *Act.* 20. c *al. alendos, ut est in Concilio in margine.* d *Vid. l. jus alimentorum. ff. ubi de pupil. educ. deb. e nusquam.* f *al. ipsis.* g 2. *Cor.* 12. h *Concil. Lateran. sub Alexand. III. cap.* 7. §. *Prohibemus, & Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.*

Alexander III. *Vigorien. Episcopo.* a (*an.* 1186.)

PRæterea *b* illi, qui Episcopo ignorante auctoritate sua pensionem annuam de Ecclesiis quadam illusione *c* solverint, sive receperint, eis defunctis in receptione pensionis non sunt aliquatenus audiendi, si Pontificis, aut alterius, qui de jure id facere potuerit, auctoritatem, & assensum super hoc non intervenisse constiterit. Non enim simplices Sacerdotes, vel Clerici possunt Ecclesias, quibus præsunt, auctoritate sua (præsertim post decessum suum) efficere censuales.

CAP. IX.

Breve est, vel per alia verba summatur sic: Episcopus Ecclesiæ de manu Laici per se ereptæ non potest ob hoc censum imponere.

Idem *Carnoter. Episc.* d [*an.* 1180.]

ECclesiis *e*, quas de novo Episcopi de manibus Laicorum eripiunt, præter cathedraticum, & jura omnia, quæ aliis Ecclesiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.

CAP. X.

Nova pedagia sine consensu Principis imponens communione privatur.

Idem. *f* (*an.* 1179.)

INnovamus: (*& infra.*) Nec quisquam alicui *g* novas pedagiorum exactiones sine auctoritate, & consensu Regum, & Principum statuere aliquo modo præsumat. Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus *h* non destiterit, donec satisfaciat, communione careat Christiana.

CAP. XI.

Qui per collusionem constituit Ecclesiam censualem, illa privabitur.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1180.)

CUm Clerici *i*: (*& infra.*) Ad hoc quia Clerici quidam cum Religiosis collusione facta citra auctoritatem dioeces. Episcopi, Ecclesias, quas tenent, eis constituunt censuales, ut post decessum eorum, eædem Ecclesiæ per repræsentationem eorundem Religiosorum ad filios, vel nepotes Clericorum ipsorum possint transferri: præcipimus, ut si qui inventi fuerint facere talia, eos a præscriptis Ecclesiis non differatis appell. postposita removere.

CAP. XII.

Si collectores gravant Ecclesias, privari debent officio.

Idem. [*an. eod.*]

EA *k*, quæ de avaritia: [*& inf.*] Cum autem propter B. Petri visitationem denariorum collectam per Archidiaconatus vestros feceritis, Ecclesias, vel parœcias non gravetis. Quod si secus præsumpseritis, id quod videmini habere, auferetur a vobis.

CAP. XIII.

Qui recipit juramentum de novo censu imposito Ecclesiæ persolvendo, compellitur jurantem absolvere.

Lucius III. (*an.* 1181.)

SIgnificavit *m* nobis T. Rector Ecclesiæ de Fulsig. *n* quod cum a Monachis de Castig. *o* ad regimen ipsius Ecclesiæ fuisset electus *a*, de solvendo eis annuo censu trium marcharum, quas prædecessor ejus solverat, præstitit sacramentum: postmodum Episcopus dioecesanus, ne ipsum censum Monachis solveret, nisi prius constaret, quod Episcopali auctoritate fuisset impositus, in periculum ordinis sui interdixit: [*& inf.* 1.] Quocirca mandamus, quatenus si præfatum censum auctoritate Præsulis, & non de novo impositum fuisse constiterit, Episcopo præcipias, ut prohibitionem sine dilatione relaxet. Si vero census sit de novo impositus, sive auctoritate Episcopi hoc factum fuerit, sive non, eosdem Monachos, ut Clericum a juramento absolvant, app. rem. compellas.

[1 *Unde præd. Rector hinc perjurii reatum metuit, inde timet etiam inobedientiæ periculum imminere.*]

CAP. XIV.

Archiepiscopus visitans provinciam etiam a monasteriis provinciæ procurari debet.

Idem *Raven. Archiepiscopo.* [*an.* 1181.]

SOpitæ *b*: [*& inf.* 1] Sane cum inter te, & monasteria Bononiæ super procurationibus, quas ab eis exegeras, controversia verteretur: [*& inf.* 2] Abbas S. Proculi omnium aliorum procurator, sicut ex literis, quas portavit, apparuit, super hoc diutius litigavit: (*& inf.* 3) Sed tu procurationes ipsas in aliis monasteriis tuæ provinciæ asserens tibi sine contradictione præstari, eas prædecessoribus tuis in monasteriis Bonon. exhibitas per testes idoneos probavisti. Inde utique vidimus intentionem tuam jure communi, & prædecessorum tuorum consuetudine adjuvari. Ea propter monasteria supradicta condemnavimus ad procurationem secundum facultates eorum tibi, tuisque successoribus exhibendam.

(1 *Judicio sed. Apost. quæstiones scripto ad memoriam perpetuam commendantur, ne per oblivionem processu temporis valeant suscitari: ut autem sententia majorem habeat firmitatem, Apostolici rescripti munimine roboratur.*)

[2 *Causam ven. f. n. Alban. Episcopo commisimus terminandam. Postmodum vero dil. fil. n.*]

(3 *Unde nullum pro parte sua privilegium Rom. Ecclesia, vel Ravennatensis exhibuit, nec ostendit per longam consuetudinem se munitum.*)

CAP. XV.

Patroni etiam Clerici novum censum Ecclesiæ imponere non possunt, nec veterem augere: & si super hoc juramenta, vel cautiones exegerunt, coguntur absolvere.

Clemens III. (*an.* 1190.)

GRavis *c* admodum: (*& inf.* 1) Ecclesiasticæ personæ, cum Ecclesias vacare contingit, non aliter quenquam ad ipsarum regimen volunt vocare, nisi aut novum censum Ecclesiis illis imponant, aut veterem contra constitutionem Concilii Lateranen. *d* augmentent, ad ipsius solutionem instituendum Presbyterum juratoria, vel fidejussoria cautione cogentes: [*& inf.* 2] Discr. vestræ mandamus, quatenus quæcunque constiterit contra constitutionem prædictam super Ecclesiis, vel earum censu a tempore constitutionis hujus attentata, in irritum revocantes: Presbyteros, quos super his juramenta illicita præstitisse noveritis, congrua satisfactione imposita faciatis absolvi: eos, qui de cætero contra formam canonum super his venire præsumpserint, canonice punientes.

[1 *Et correptione dignissima nuper querela in audientia nostra est proposita, quod salva conscientia sub dissimulatione transire non possumus. Cum enim quædam*]

[2 *Unde sæpe contingit, ut dioeces. Episcopo excessus hujusmodi ignorante, vel eo minime requisito, in Ecclesiis illis indu-*

a *Vigor. al. Vigornen. alit. Vvigorn.* b *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part.* 28. *c.* 9. c *collusione, legitur post Concilium, & forte aptius est.* d *Carnoc. in uno, cæteri habent Carnoten.* e *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. part.* 2. *c.* 8. f *scilicet Alexand. III. in Conc. Lateranen. cap.* 22. *& cap.* 2. *de treuga & pace, in* 1. *comp. vid. Sylvestrum in summa.* g *alicubi, legitur in antiquis.* h *monitus.* i *Cap.* 17. *tit. de simonia, in* 1. *compil. & post Conc. p.* 28. *c.* 8. k *Cap.* 15. *de simon. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 2. *c.* 4. l *Matth.* 25. *& Luc.* 19. m *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* n *Fulcig. al. Furtigen.* o *Claustig. al. Claustrigen.*

a *Assumptus.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp. & de mater. vid. Cardin. in Clem. I. §.* 1. *de excess. prælat.* d *Later. sub Alex. III. c.* 7. *§. prohibemus.*

inducant, pro suæ voluntatis arbitrio instituunt Sacerdotes. Quoniam igitur constitutiones præd. Concilii pati nolumus, neque debemus aliquorum malorum injuria violari.]

CAP. XVI.

Qui tenetur procurare fratres alicujus domus, obligatur ad procurandum omnes, licet illlorum numerus nunc creverit: sed si ex hoc gravaretur nimium, per Judicis officium sibi providebitur. h. d. secundum lecturam magis communem.

Innocentius III. *Abbati, & Conventui Bellevillæ.* a

(*an.* 1212.)

QUanto creatori: [*& infra.* 1] Accepimus, quod ab ipso domus vestræ primordio de fundatoris voluntate processit, ut fratribus sancti Irenæi procurationem unam annis singulis liberaliter exhiberet, cum nihil teneatis ab eis *b*, propter quod hujusmodi procuratio ipsis debeat exhiberi: verum tunc propter fratrum, & servientium paucitatem, talis procuratio non gravabat, sed nunc in tantum excrevit numerus eorundem, quod ad procurationem vix quatuor marchæ argenti *c* sufficerent, quæ pro una fieri consuevit: [*& infra.* 2] Indulgemus igitur, ne ultra primam mensuram in procuratione ipsa sitis ulterius prædictis fratribus obligati, sed expensis, quæ consueverunt sufficere, sint contenti, nisi facultates Ecclesiæ in tantum excreverint, quod sine gravamine ampliato fratrum numero ad solvendum debitum procurationis extendi possit quantitas expensarum.

[1 *Vestro sub religionis habitu astricti estis devotius famulari, tanto solicitius vos convenit providere, ne per immoderationis gravitatem aliquatenus possit in vobis monastici profectus ordinis impediri.*]

(2 *Ut igitur per Apost. solicitudinis curam vestris possit in parte ista gravaminibus provideri, auct. vobis præsentium.*)

CAP. XVII.

Omnes Ecclesiæ, nisi quæ ab hoc per privilegium Apostolicum sunt exemptæ, procurare tenentur Legatos sed. Apost. seu etiam ejus Nuncios: nec in hoc præscriptione juvantur. h. d. usque ad §. sane.

Idem *Primicerio, & Clero Mediolanensi.*

(*an.* 1212.)

CUm instantia *d* nostra *e* quotidiana: [*& infra.* 1] Postustulationi vestræ taliter respondemus, quod cum omnes Ecclesiæ Legatis, & Nunciis sedis Apostol. procurationes impendere teneantur, ab earum præstatione nullam habere *f* volumus excusatam, nisi forte per speciale privilegium sedis Apostol. (quod non credimus) sit exempta, etiamsi longissimo tempore procurationis obsequium non impenderint: *g* cum in talibus præscriptio sibi locum nequeat vindicare: quia nos a provisione pastoralis solicitudinis circa omnes Ecclesias nunquam omnino cessamus.

[*Si secundum debitum Apostolicæ servitutis omnium Ecclesiarum ipsarum negotiis promovendis non possumus personaliter imminere, per fratres nostros ea expedire compellimur, quos a nostro latere destinamus: illius exemplum in hac parte secuti, qui discipulis suis in mundum universum transmissis, ipse personaliter in medio terræ salutem operatus est. Hinc est quod nuper dilect. fil. n. tit. S. Petri ad vincula Presbyterum Card. Apost. sed. Leg. pro negotiis Ecclesiæ in Lombardiam duximus destinandum, ut is vestram civitatem ingressus procurationes exigeret, quæ consueverunt Apostol. sed. Leg. nunciis exhiberi: vos non attendentes, quod dicitur ab Apostolo: Si vobis spiritualia seminavimus, non est magnum, si carnalia vestra metamus, ne vos ad onus procurationis arctaret, nisi a Canonicis majoris Ecclesiæ se faceret antea procurari, sed. Apost. appellastis: & sicui idem Card. per suas nobis literas intimavit, in aliis etiam non modicum injuriosi fuistis: propter quod dilect. fil. n. præpositus S. Nazari, & A. Canonicus S. Stephani syndici, & procuratores vestri cum Abbate S. Vincentii ad sed. Apost. venientes, ut super his statueremus ordinem, & mensuram, ex parte vestra suppliciter postulabant. Licet autem pro eo, quod prædicto Card. vel potius nobis in ipso contumaciter resistentes, juxta verbum dominicum: Qui vos recipit, me recipit, & qui vos spernit, me spernit; necessaria denegastis, non pro vobis, sed contra vos potius meruerunt exaudiri: quia tamen paternam affectionem, qua nobis proprium est misereri de Rom. sed. clementia semper & parcere, offensi etiam deponere non valemus, de cons. f. n.*

Tractat de modo procurationis ipsorum Legatorum, & Nunciorum. Abbas.

Sane in his exigendis eum modum, & ordinem volumus observari, ut nulla Ecclesia, vel Prælatus se indebite prægravari rationabiliter conqueratur. Si vero in communi collecta, Legatorum, & Nunciorum nostrorum expensas duxeritis faciendas, (quod vobis non duximus inhibendum) ex hoc nobis, & nostris nullum præjudicium volumus generari, quo minus possint a quocunque maluerint, procurationes sibi debitas postulare: ita quod si exactus ultra suam gravatus fuerit facultatem, sibi ab aliis restauretur. Nunciis tamen nostris in necessariis expensis *a* exhibendis pareat, quicunque fuerit requisitus, ita quod in fraudem nihil penitus attentetur, nec per communes ministros procurationis obsequium si noluerint recipere, compellantur. Qui vero contumaciter eis duxerint resistendum, districtione sunt Ecclesiastica compellendi.

CAP. XVIII.

Si ad unicam mensuram solvi solet, quod debetur ex voto, ad illam inposterum solvi debebit: si vero ad diversas, liberabitur solvens etiam ad minorem.

Idem *Zamoren.* b *& Salamantino Episcopis.*

[*an.* 1212. *Roma in Hispaniam.*]

EX parte *c* Compostellani Archiepiscopi fuit propositum, quod cum hi, qui vota Jacobi continue persolverunt, ad communem terræ suæ mensuram, cum qua videlicet emunt, & vendunt, ipsa persolverint hactenus, & persolvant: quidam quia longis *d* temporibus ab eorum solutione cessarunt, nunc quandam mensuram exhibent parvissimam, & ignotam: [*& infra.* 1] Cum ergo non constet, ad quam mensuram antecessores eorum prædicta vota persolverint, credimus distinguendum, utrum habitatores regionis ipsius, qui ea continue persolverunt, ad unam & eandem mensuram hujusmodi vota persolverint, an ad varias & diversas. In primo enim casu ad eandem & illi solvere sunt cogendi. In secundo volentes solvere ad minorem, non sunt cogendi, ut ad majorem persolvant: quoniam cum hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius sunt a viris Ecclesiasticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.

[1 *Nec etiam communibus usibus deputatam, & ad eandem vota prædicta persolvere moliuntur. Unde postulastis a nobis, ut super hoc vos certos reddere dignaremur, utrum hi, qui mensuram ignotam exhibent, ad solvenda vota prædicta, sint ad communem terræ suæ mensuram, secundum quod illi, qui ea persolvunt, continue faciunt, compellendi.*]

CAP.

a *Bellavillæ.* b *Solutionem census non denotare dominium, vid. l. neque tales. C. de probat.* c *vox*, argenti, *deest in antiquis, & in recentioribus magis emendatis.* d *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Abbatem consil. 49. incipit, videtur primo in 1. vol. & Felin. in c. accedentes. supr. de præscript.* e *alias, vestra.* f *haberi.* g *impenderit.*

a *Vox*, expensis, *deest in antiquis, & recentiorib. magis emendatis.* b *Samoren. & Salamantin. de quibus vid. Vasæum in Annalib. Hisp. c. 20. & 21.* c *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. & quatenus obiter hic tangitur materia implendi voti, vid. B. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 3. & q. 189. art. 3.* d *al. qui a longis.*

CAP. XIX.

Ecclesiæ tenentur Episcopo, in cujus diœcesi sunt, respondere de procurationibus, quarta decimarum, & aliis Episcopalibus. h. d. quoad titulum.

Idem *Cæsaraugusten. Episcopo. (an. 1212. in Hispan.)*

CUm *a* olim: [*& infra.* 1] Quia nobis fides facta fuit, quod Ecclesiæ de Luna *b*, & de Bes. in tua sunt diœcesi constitutæ, non solum per alia, verum etiam per hoc ipsum, quod in instrumentis compositionum continetur expresse, ut Abbas sancti Joannis Prilaten. *c* tam de quarta decimarum, quam de cæteris Episcopalibus, tibi debeat respondere, Abbatem ipsum ad integram solutionem quartæ omnium decimarum nullis factis deductionibus, & ad præstationem procurationum, & aliorum Episcopalium jurium in prædictis Ecclesiis condemnamus. Licet enim ex forma secundæ compositionis deductiones essent faciendæ, quia tamen compositionem idem Abbas nullatenus approbavit, sed studuit multipliciter impugnare, ex ea non debuit beneficium consequi, cui renunciasse tacite videbatur. Absonum erat præterea, ut negaret illam Ecclesiam in tua diœcesi constitutam, super quam instrumenta prædecessoris tui ostendebat in jure monasterio fuisse concessa, per quæ Episcopale ius petebat *d* expresse.

(1 *Ad aures nostras tuam querimoniam destinasses, quod te dil. fil. Abbas S. Jo. Pinnaten. quartis decimarum, quas in Ecclesiis de Luna, & de Taust. debes percipere, multipliciter defraudaret.*)

CAP. XX.

Solvendi sunt census ad antiquam monetam, in qua instituti fuerint, nisi sit in alterius monetæ solutione præscriptum. h. d. & est casus not. & multum allegabilis.

Idem *Spoletano Episc. (an. 1212. in Umbriam.)*

OLim *e* causam, quam adversus Clericos plebis Rupinæ super synodatico proponebas, Tudertin. Episcopo, & collegis suis commisimus terminandam: coram quibus ex parte tua fuit propositum, quod cum iidem Clerici prædecessoribus tuis, tres in festo Nativitatis, & tres in festo Resurrectionis Dominicæ, pro synodatico solverint denarios Papien. nunc tantum tres Lucenses pro singulis denariis Papiensibus persolvebant, cum tamen unus denarius Papien. valeat *f* sex Lucen. unde petebas eos ad Papien. solutionem compelli, cum etsi tu Lucen. primo anno receperis, semper tamen jus tuum postmodum fueris protestatus: [*& infra.* 1] Cum igitur constet, quod Papien. olim pro synodatico solvebantur, quod ex eo etiam sequitur, quod Lucen. soluti sunt postmodum pro eisdem, cum ex dictis testium, & confessione *g* Advocati alterius partis non revocata, postmodum appareat evidenter, quod tempore L. prædecessoris tui pro synodatico Papien. fuit moneta soluta, & a tempore dicti L. non nisi triginta sex annorum ad plus tempus effluxerit, & sit legitime comprobatum, quod tres Lucen. qui pro uno Papien. post mortem ipsius L. solvebantur, quinque vel sex valebant ex illis, qui hodie sunt in usu: intelligentes ex hoc, quod per monetæ declinationem acciderit, ut usque ad tempus tuum Lucen. dati fuerint pro synodatico, sicut erant in usu: procuratorem adversæ partis nomine Clericorum plebis prædictæ tibi ad solutionem denariorum Papien. vel æstimationem *h* eorum pro synodatico per definitivam sententiam condemnamus.

[1 *Verum pars Clericorum proposuit ex adverso, quod si aliquando prædecess. tuis denarii Papien. pro synodatico fuerint persoluti, tamen a XLV. annis & infra tam tibi, quam aliis Lucens. exsolverant, sicque partem suam nitebantur præscriptione tueri. Nos ergo Jacobo tuo, & Joan. Presbytero adversæ partis procuratoribus dil. fil. n. P. Basilicæ XII. Apostolorum Presbyt. Cardin. concessimus auditorem: quibus coram eo nil volentibus, aut valentibus de novo proponere, quoniam fuerat renunciatum utrinque, cum ipse gesta omnia in nostræ, & fratrum n. præsentia retulisset, intelleximus per testes tuos fuisse probatum, quod tempore Lotharii præd. tui, & etiam post decessum ejus denarii Papien. fuerant pro synodatico persoluti: & exinde tres Lucenses, quorum duo valebant V. de his, qui hoc tempore sunt in usu, aliquamdiu fuerint exhibiti, & quod a tempore Lotharii XXX. trium vel XXXIV. aut etiam XXXV. annorum spatium est elapsum, dicta testium etiam adversæ partis inspeximus, per quos voluit comprobare, quod a tempore Lotharii XXX. trium a XL. annis, & infra, tres Lucenses, vel tres Medaliæ in synodatico solutæ fuerant, pro singulis Papien., fuissent antea persoluti. Confessus quoque fuerat Advocatus ipsius partis in jure, ac ejus confessio in scriptis redacta nec correcta, vel revocata per Clericos supradictos, quod iidem Clerici Henrici, & Lotharii præd. tuorum temporibus tres Papien. pro synodatico solverent his in anno, & exinde pro singulis Papien. tres Lucenses.*]

CAP. XXI.

Episcopus remittens Ecclesiæ servitia, quæ sibi debebat, & statuens, quod aliud servitium non imponatur, procurationem non intelligitur remisisse.

Idem *Priori sancti Stephani. (an. 1212.)*

CUm *a* venerabilis frater noster Faven. *b* Episcopus: [*& infra.* 1] Cognovimus, quod præfatus Episcopus spallas, quas ab eadem Ecclesia, tam ipse quam prædecessores sui recipere consueverant, Ecclesiæ præfatæ remisit, & statuit, quod aliud ei servitium non imponeret, sibi, & Ecclesiæ suæ annuatim trium librarum cereo pensionis nomine reservato. Quia ergo visitationi annexa est procuratio, & Episcopus ratione Episcopalis jurisdictionis, quam habet in ea, teneatur causa correctionis Ecclesiam visitare *c* præfatam, nec intelligatur quasi novum imponi, quod ab ipsa fundatione de communi fuerat jure impositum: Decernimus, quod idem Episcopus, cum ad ipsam Ecclesiam causa correctionis accesserit, moderatam ab ea procurationem recipiat *d* bis *e* in anno: sed nihil aliud præter pensionem, & procurationes præscriptas ab eadem Ecclesia exigere, vel extorquere præsumat.

(1 *Et tu in nostra essetis præsentia constituti, & de quæstione, quæ inter vos super Eccl. S. Stephani Parisien. vertebatur, velletis ad invicem litigare, dil. fil. Joan. tit. S. Priscæ, & Jo. S. M. in Cosmideo Diac. Card. vobis concessimus auditores, coram quibus allegando proponere curavisti, quod cum prædicta Ecclesia S. Stephani quarundam Monialium, quæ in ea videbantur sub religionis habitu conversari, malitia faciente fuerat fere ad desolationem redacta, illas bon. mem. Carbo. Facien. Episcopus auct. fel. rec. Eugenii PP. p. n. ab Ecclesia memorata removit, & Canonicos in ipsa instituit regulares, statuens, ut ordo canonicus perpetuis in ea temporibus debeat observari, & eos ab omni exactione tam sua, quam successorum tuorum, & Paris. Eccl. prorsus absolvit, retento sibi, & Ecclesiæ suæ uno cereo trium librarum ab ea annis singulis exsolvendo. Nos autem, cum dicti Card. ea, quæ audierant, nobis fideliter retulissent.*)

CAP. XXII.

Ecclesiæ de novo conversæ in procurationibus, & aliis servabunt consuetudinem vicinarum.

---

a C. 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *de Luna, & de Taust.* c *Platen. al Prælaten. al. Prœmaten. sed forte legendum Pinnaten.* d *al. patebat, quod agnovit gloss. hic, & Hostiensis.* e C. 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *al. valebat.* g *In antiq. ita sunt hæc distincta, & confessione advocati alterius partis non revocata postmodum, &c.* h *extimationem.*

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Faventi. alias, Faven.* c *vid. Conc. Trid. citatum supra hoc titulo.* c. *Sopitæ.* d *accipiat.* e *vid. Conc. Trid. Sess.* 24. *de reform. c.* 3.

Idem *Compostellano Archiepiscopo*. (*an* 1212.)

SUper eo *a*, quod Fraternitas tua nos consulere voluit, quia fere tota provincia Compostell. de novo est ad jurisdictionem Ecclesiæ tuæ conversa, qualiter tibi provinciam, vel partem provinciæ visitanti obsequi debeat, & servire, necnon & in procuratoribus providere: Tibi duximus respondendum, quod illud observare tenetur, quod in vicinis provinciis observatur.

CAP. XXIII.

Prælati tunc sunt procurandi, cum personaliter visitant: & debent tunc servare Concilium Lateran. & prædicationi, correctioni, & reformationi vacare: Legati,& Nuncii Apostolici pro his diebus tantum, pro quibus moram trahunt, procurari debent, & contra hanc constitutionem exactum, restituitur duplicatum.

Idem *in Concilio generali*. (*an.* 1216.)

PRocurationes *b*, quæ ratione visitationis debentur Episcopis, vel Archidiaconis, vel quibuslibet aliis etiam Apostolicæ sedis Legatis, aut Nunciis, absque manifesta, & necessaria causa nullatenus exigantur, nisi quando personaliter *c* officium visitationis impendunt: & tunc evectionum, & personarum mediocritatem observent in Lateranen. Concilio *d* definitam: hoc adhibito moderamine circa Legatos, & Nuncios Apostolicæ sedis, ut cum oportuerit eos apud aliquem locum moram facere necessariam, ne locus ille propter illos *e* nimium aggravetur, procurationes recipiant moderatas ab aliis Ecclesiis, vel personis, quæ nondum fuerant de suis procurationibus aggravatæ, ita quod numerus procurationum numerum dierum, quibus hujusmodi moram fecerint, non excedat: & cum aliqua non suffecerit *f* per seipsam, duæ, vel plures conjungantur in unam.

Porro visitationis officium exercentes non quærant, quæ sua sunt, sed quæ JESU Christi, prædicationi, & cohortationi, correctioni, & reformationi vacando: ut fructum referant, qui non perit. Qui autem contra hoc venire tentaverit, & quod accepit, reddat, & Ecclesiæ, quam taliter aggravavit, tantundem impendat.

CAP. XXIV.

Ecclesia etiam Civitatensis, tenetur procurare Episcopum visitantem, quanquam ipsum nunquam procuraverit.

Honorius III. *de Tiro*, g *& Josaphat Abbatibus*. (*an.* 1224. *in Galliam*.)

VEnerabili fratre nostro Cenomanen. Episcopo accepimus conquerente, quod cum causa, quæ inter ipsum ex parte una, & Abbatem, & Conventum de Cultura ex altera, super procurationibus, quas ab eis petit idem Episcopus, noscitur agitari, vobis fuerit ab Apost. sede commissa, dicti Abbas, & Conventus ex eo frustrari intentionem ejusdem Episcopi moliuntur, quod eorum monasterium in Cenomanen. villa situm esse dignoscitur, & ipsi procurationem hactenus non solverunt: [*& inf.* 1] Discretioni vestræ mandamus, quatenus nisi aliud & rationabile ostenderint, vos eos ad exhibendum eam, sicut jus dictaverit, compellatis.

[1 *Quanquam emptionis privilegium non ostendant. Volentes igitur, ut finis litibus imponatur.*]

CAP. XXV.

Qui jure metropolitano, vel legationis, visitat provinciam, in provinciales, qui sibi procurationes denegant, potest ferre sententiam.

Gregorius IX. [*an.* 1236.]

CUm nuper *h* Archiepiscopus Beneventanus Beneventanam provinciam visitaret: [*& infra.*] Mandamus, quatenus cum eundem Archiepiscopum, sive auctoritate propria, sive nostra Beneventanam provinciam contigerit visitare, procurationes ratione visitationis debitas, juxta facultates Ecclesiarum vestrarum exhibeatis eidem: alioquin sententiam, quam ipse rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino inviolabiliter observari.

CAP. XXVI.

Ad antiquam monetam, vel si non est in usu, ad ejus æstimationem solvendæ sunt pensiones antiquæ.

Idem. (*an. eod.*)

CUm Canonicis majoris Ecclesiæ quandam summam pecuniæ pro pensione Ecclesiæ tuæ debitam, aliquot annis persolveris *a*, & iidem summam illam ex integro de meliori moneta exigant sibi solvi: Tibi damus nostris literis in mandatis, ut Canonicos illos solutione prioris pecuniæ *b*, vel si non sit in usu, æstimatione pensionis antiquæ facias manere contentos.

CAP. XXVII.

Propter privatum Oratorium, procuratio ratione visitationis non debetur.

Idem. (*an. eod.*)

AUctoritate *c* præsentium inhibemus, ne quis pro eo quod in Oratoriis, quæ in grangiis vestris habetis, interdum aliqui vestrum celebrant, procurationes, quæ ratione visitationis debentur, a vobis exigere, vel extorquere præsumat.

TITULUS XL.
DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ, VEL ALTARIS.

CAP. I.

Amoto altari, vel lapide continente sigillum, reconsecrabitur altare, non autem Ecclesia.

Alexander III. (*an.* 1170. *Romæ*.)

AD hæc si altare *d* motum fuerit, aut lapis ille solummodo supra positus *e*, qui sigillum continet, confractus, aut etiam diminutus, debet denuo consecrari. Propter hoc vero nequaquam reiterare suam consecrationem Ecclesia consuevit, licet id quidam canones innuere videantur.

CAP. II.

Diebus etiam non festis possunt Ecclesiæ consecrari.

Innoc. III. *Tornac. Episc.* (1210. *Roma in Belgium*.)

TUa *f* fraternitas: [*& infra.*] Inquisit. t. t. respond. quod in diœcesi tua licet tibi Ecclesiis dedicationem impendere, tam diebus Dominicis, quam privatis.

CAP. III.

Habet duo dicta, & primo idem dicit, quod cap. supr. eod. Secundum dictum dicit, quod oleum non consecratum potest commisceri oleo consecrato, & totum fit consecratum.

Idem *Nidrosien.* g *Episc.* (*an.* 1210. *Roma in Norvveg.*)

QUod *h* in dubiis: (*& infra.*) Altare vero, in quo tabula, cui consecrationis benedictio Pontificali ministerio adhibetur, mota, vel enormiter fracta fuerit, debet non immerito consecrari. Nec negamus, quin oleum non conseratum consecrato possit oleo commisceri.

CAP. IV.

Reconciliatur Ecclesia, quæ propter homicidia, & vulnera hominum ibidem perpetrata polluta est.

Idem

a C. 7. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Hostien. hic & de materia servand e vicinæ consuetud. gl. in c. conf. dist.* 1. b *vid. Conc. Trid. Sess.* 24. *de reform. c.* 3. c *præsentialiter in Concilio*. d *in Lat. Conc. sub. Alex. III. c.* 4. e *ipsos*. f *sufficeret*. g *Tiron. al. ita: Abbatibus de Josaphat, & Tituron. al. Turon.* h *vide breviter hic per Henricum Borch.*

a *Persolveritis*. b *Quando admittatur solutio diversæ monetæ, cum moneta est mutata. vide Bart. in l. Paulus ff. de solut.* c *Pro intellectu vide distinctionem, quam hic affert Henr. Borch.* d *Cap. un. eod. tit. in* 2. *compil. & præter Hist. gloss. & Dd. vide Turrecrem atam in c. si motum. de consec. dist.* 1. e *suppositus. al. transpositus. al superpositus.* f *Cap.* 3. *de dedic. Eccl. vel altar. in* 3. *compil.* g *Indrosiensi*. h *cap.* 2. *tit. de dedicat. Eccl. in* 3. *comp. vid. Turrcrem. in d. c. si motum.*

Idem *Compostellano Archiepiscopo*. (*an.* 1212.)

PRopo*s*ui*s*ti *a*, quod venientibus ad Eccle*s*iam *s*ancti *b* Jacobi ex diver*s*is regionibus peregrinis, & volentibus aliis ab aliis per contentiones, & rixas altaris de nocte cu*s*todiam vindicare, homicidia contingunt fieri *c* interdum, & aliquando vulnera inferuntur: (*& inf.* 1) Fraternitati tuæ taliter re*s*pon. *d* quod manente Eccle*s*ia, & altari, ip*s*a reconciliari poterit per aquam cum vino, & cinere benedictam.

(1 *Propter quæ nos humiliter po*s*tula*s*ti, ut alio modo, quam per con*s*ecrationis beneficium dignaremur ip*s*i Eccle*s*iæ providere. Manente igitur Eccle*s*ia, & altari.*)

CAP. V.

*Plura altaria *s*imul in eadem Eccle*s*ia con*s*ecrari po*s*sunt, & idem in pluribus Epi*s*copis.*

Idem.

CUm e *s*is: [*& in*s*ra.*] Noveris igitur, quod plura in Eccle*s*ia una altaria, & plures Epi*s*copos *s*imul poteris con*s*ecrare.

CAP. VI.

*Corruente tecto parietibus illæ*s*is, & men*s*a altaris non enormiter fracta, nec altare, nec Eccle*s*ia con*s*ecratur.*

Idem.

LIgneis *f* ædificiis Eccle*s*iæ ve*s*træ ca*s*u con*s*umptis, parietibus tamen illæ*s*is, ac men*s*a principalis altaris in *s*ua extremitate modicam pa*s*sa fracturam: (*& inf.* 1) Inqui*s*it. t. t. dux. re*s*pond. quod cum parietes in *s*ua integritate perman*s*erint, & tabula altaris mota, vel enormiter læ*s*a non fuerit, ob cau*s*am prædictam nec Eccle*s*ia, nec altare debet denuo con*s*ecrari.

[1 *Quæ*s*ivi*s*ti per *s*ed. Apo*s*t. edoceri, *s*i propter hoc ip*s*ius altaris, vel etiam totius Eccle*s*iæ debet con*s*ecratio innovari.*]

CAP. VII.

*Polluitur Eccle*s*ia, vel cœmeterium, *s*i excommunicatus in ea *s*epelitur.*

Idem *Senon. Epi*s*copo.* [*an.* 1212.]

COn*s*uluisti *g*: [*& in*s*ra.*] Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora *s*epeliri contingit *h*, reconcilianda erunt a*s*per*s*ione *i* aquæ *s*olenniter benedictæ, *s*icut in dedicationibus Eccle*s*iarum fieri con*s*uevit.

CAP. VIII.

*Qui fecit Eccle*s*iam con*s*ecrari, tenetur eam dotare.* h. d. & tene mente hunc ca*s*um.

Honorius III. *Reginæ Hungariæ.* (*an.* 1222.)

CUm *s*icut ex relatione Capituli Oradien. nobis innotuit *k*, eorum feceris Eccle*s*iam con*s*ecrari: [*& in*s*ra.* 1] Cum non *s*it Eccle*s*ia, ni*s*i de dote provi*s*um ei fuerit, con*s*ecranda, eo liberalius ad dotandum prædictam Eccle*s*iam aperire manus munificentiæ tuæ debes, quo ad hoc fortius tanquam ex debito jam teneris.

(1 *Profecto *s*peramus, quod zelus ille, qui te ad eju*s*dem Eccle*s*iæ con*s*ecrationem induxit, te quoque, ut eidem dotem con*s*eras, debeat animare, & quidem.*)

CAP. IX.

*Eccle*s*ia polluta per Sacerdotem *s*implicem reconciliari non pote*s*t, etiam*s*i aqua fuerit per Epi*s*copum benedicta.*

Gregorius IX. *A*s*toricen. Epi*s*c.* [*an.* 1235]

A Qua *l* per Epi*s*copum benedicta Eccle*s*iam reconciliari po*s*se per alium Epi*s*copum non negamus, per Sacerdotes *s*implices hoc fieri de cætero prohibentes: non ob*s*tante con*s*uetudine provinciæ *m* Bracharen. (quæ dicenda e*s*t potius corruptela) quia licet Epi*s*copus committere valeat, quæ juri*s*dictionis exi*s*tunt: quæ ordinis tamen Epi*s*copalis *s*unt, non pote*s*t inferioris gradus Clericis demandare. Quod autem mandantibus Epi*s*copis *s*uper reconciliatione factum e*s*t, hactenus per eo*s*dem mi*s*ericorditer *a* toleramus.

CAP. X.

*Eccle*s*ia etiam non con*s*ecrata, *s*i polluitur, reconcilianda*

Idem *eidem.* (*an.* 1235.)

SI Eccle*s*ia non con*s*ecrata cuju*s*cunque *s*emine fuerit, aut *s*anguinis effu*s*ione polluta, aqua protinus exorcizata lavetur, ne divinæ laudis organa *s*u*s*pendantur. E*s*t tamen, quam citius fieri poterit, con*s*ecranda.

TITULUS XLI.

DE CELEBRATIONE *b* MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

CAP. I.

*Presbyter tenetur debitis horis dicere horas canonicas, permittitur tamen *s*ibi ex cau*s*a dicere eas u*s*que ad ve*s*peras inclu*s*ive.* h. d. *s*ecundum unum intellectum.

Ex Concilio Agathen*s*i. (*in Gallia.*)

PResbyter mane *c* matutinali officio expleto pen*s*um *s*ervitutis *s*uæ videlicet Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Ve*s*peramque per*s*olvat: ita tamen, ut horis competentibus juxta po*s*sibilitatem, aut a *s*e, aut a *s*cholaribus publice compleantur.

Deinde peractis horis, & infirmis vi*s*itatis, *s*i voluerit, exeat ad opus rurale jejunus, ut iterum nece*s*sitatibus peregrinorum, & ho*s*pitum, *s*ive diver*s*orum commeantium infirmorum, atque defunctorum *s*uccurrere po*s*sit, u*s*que ad *s*tatutam horam, pro temporis qualitate, Propheta dicente *d*: *Septies in die laudem dixi tibi*: qui *s*eptenarius numerus a nobis impletur, *s*i Matutini *e*, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Ve*s*peræ, & Completorii tempore, no*s*træ *s*ervitutis officia per*s*olvamus: nam de nocturnis vigiliis idem ip*s*e Propheta ait *f*: *Media nocte *s*urgebam, &c.* Ergo his temporibus laudes Creatori no*s*tro *s*uper judicia *s*uæ ju*s*titiæ referamus.

CAP. II.

*Propter Mi*s*sam *s*pecialem Mi*s*sa de feria dimittenda non e*s*t.*

Ex Concilio Triburien. *g* (*in German.*)

QUidam Laicorum habent in con*s*uetudine, ut per *s*ingulos dies audiant Evangelium: In principio erat verbum: & Mi*s*sas peculiares, hoc e*s*t *b*, de *s*ancta Trinitate, & de *s*ancto Michaele. Ideo *s*ancitum e*s*t in eodem Concilio, ut ulterius hoc non fiat, ni*s*i *s*uo tempore, & ni*s*i aliquis velit propter reverentiam *s*anctæ Trinitatis, non pro alia devotione audire. Sed *s*i voluerint, ut *s*ibi Mi*s*sa cantetur, de eadem die Mi*s*sas audiant, pro *s*alute vivorum, & etiam defunctorum. *i*

CAP. III.

*Sufficit Sacerdoti *s*emel in die celebrare: & excipit duos ca*s*us, *s*cilicet nece*s*sitatem, & fe*s*tum Nativitatis.*

Innocentius III. *Vigoren.* *k* *Epi*s*copo.* (*an.* 1212.)

COn*s*uluisti: (*& in*s*ra.*) R*s*pondemus, quod excepto die Nativitatis Dominicæ, ni*s*i cau*s*a nece*s*sitatis *s*uadeat, *s*ufficit Sacerdoti *s*emel in die unam mi*s*sam *s*olummodo celebrare.

CAP.

a *Cap.* 3. *de dedic. Eccl. in* 3. *comp.* b *beati.* c *dictio*, fieri, *dee*s*t antiq.* d *al. breviter re*s*pondemus.* e *Cap. un. de u*s*u, & auct. palli. in* 4. *comp.* f *Cap. un. eod. tit. in* 4. *compil.* g *C.* 1. *tit. de celebr. div. offic. in* 4. *comp.* h *contigerit.* i *al. a*s*per*s*ione *s*olenniter aquæ &c.* k *al. innotuerit, quod eorum &c.* l *vid. Covarr. l.* 3. *var. re*s*ol. c.* 20. m *al. Eccle*s*iæ, & hoc agno*s*cit Ho*s*tien*s*.*

a *Ita Ho*s*tien. al. mediocriter.* b *vid. Conc. Trid. *s*e*s*s.* 22. *in decr. de ob*s*ervandis, & evitandis &c.* c *C.* 2. *tit. de *s*uffrag. in* 3. *comp.* d *P*s*al.* 118. e *matutinali. al. matutino* f *P*s*al.* 68 g *Tribrien. al. Triburum. *s*ed in Conciliis editis habetur: in Concilio Salegu*s*tadien*s*i, c.* 10. *& C.* 2. *tit. de *s*uffrag. in* 2. *comp.* h *aut de *s*ancta &c.* i *mortuorum.* k *Vvigornien.*

CAP. IV.

In Missa commemorationis, licet dicatur propria præfatio, non tamen dicitur hymnus Angelicus, nec Symbolum.

Idem *Archiepiscopo Bracaren.* (*an.* 1212.)

COnsilium *a* nostrum: [*& inf.*] Requisisti utrum in diebus profestis, in quibus ad honorem S. Spiritus, B. Virginis, & sanctæ Crucis, Missam celebrari contingit, hymnus Angelicus, Symbolum, ac præfatio propria debeat decantari: [*& inf.* 1] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod apud nos in diebus profestis, cum Missarum solennia in honorem B. Virginis celebrantur, neque hymnus Angelicus, neque Symbolum decantatur, licet in Missa propria præfatio decantetur: ut inter commemorationem, & solennitatem differentia ostendatur: unde, Te Deum laudamus, regularius dimittitur, quam dicatur in laudibus matutinis.

[1 *Præsertim cum in partibus tuis in honorem B. Virginis in sabbathorum diebus Missa solenniter celebretur.*]

CAP. V.

Breve est.

Idem *Clericis sancti P. Magalon.* (*an.* 1212.)

EX parte *b* vestra: [*& inf.*] Postulationi vestræ taliter respondemus, quod semper Sacerdos vino perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ sacramentum, nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare: ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.

CAP. VI.

Si quæ verba sunt in canone Missæ, quæ ab Evangelistis dicta non fuerunt, credere debemus, quod a Christo Apostoli, & ab Apostolis eorum successores acceperunt. Et hoc dicit usque ad §. quæsivisti.

Idem *I. quondam Archiepis. Lugdun.* (*an.* 1212.)

CUm Marthæ: (*& infra.* 1) Quæsivisti quis formæ verborum, quam ipse Christus expressit, cum in corpus, & sanguinem suum panem transsubstantiavit, & vinum, illud in canone Missæ, quo Ecclesia utitur generalis, adjecerit: quod nullus Evangelistarum legitur expressisse. Cum enim in Evangelio *d* sic legatur: *Accipiens calicem, gratias agens benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus Novi Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*: in canone Missæ sermo iste, videlicet *mysterium fidei* verbis ipsis interpositus invenitur. Unde cum non Evangelista Christum hoc dixisse testetur *e*, miraris, quod aliquis asseverare tentaverit eum aliquid plus dixisse, quam aliquis Evangelistarum asseveret. Verum si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc, de quo tua fraternitas requisivit, alia duo, videlicet, *elevatis oculis in cœlum*: *& æterni testamenti*: poteris in ipso canone reperire, quæ in textu Evangelico non leguntur. Sane multa tam de verbis, quam de factis Dominicis invenimus ab Evangelistis omissa, quæ Apostoli vel supplevisse verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in Actibus *f* Apostolorum sic ait: *Meminisse nos oportet verbi Domini Jesu, qui dixit: Beatius est dare, quam accipere.* Hæc nullus quatuor Evangelistarum descripsit. Nullus etiam horum expressit, quod Paulus *g* de Christo ad Corinthios scribens ait: *Visus est plus quam quingentis fratribus simul, deinde visus est Jacobo: novissime autem, tanquam abortivo visus est & mihi.* Ipsi etiam Evangelistæ mutuo inter se supplevisse leguntur, quæ ab eorum aliquo, vel aliquibus sunt omissa. Unda cum tres *h* Evangelistæ posuerunt, *Hoc est corpus meum*: solus Lucas adjecit, *quod pro vobis tradetur*. Et cum Matthæus, & Marcus dicant, *Pro multis*: Lucas dicit, *pro vobis.* Matthæus autem, *in remissionem peccatorum*, adjunxit. Cæterum ea, quæ adduntur in canone Missæ, possunt ex aliis locis Evangelii comprobari. Joannes *a* enim suscitationem Lazari describens, Jesum sursum oculos levasse asserit, & dixisse, *Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me*: (*& inf.*) Si tunc igitur in cœlum oculos levavit ad Patrem, cum ad corpus exanime animam Lazari revocavit *b*: probabilius esse videtur, quod tunc oculos levaverit ad Patrem in cœlum, cum panem, & vinum in corpus, & sanguinem proprium commutavit. Cæterum, sicut superius est expressum, cum in textu Evangelico *novi Testamenti* ponatur, hic interponitur, *& æterni*: nam Vetus Testamentum, quod hircorum, & vitulorum *c* fuit sanguine dedicatum, temporalia promittebat: Novum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna, & ideo testamentum illud fuit vetus, & transitorium: hoc autem novum est, & æternum: vel, ut utamur alia ratione, unde novum, id est, ultimum esse describitur, inde æternum, id est, perpetuum comprobatur *d*: novissimum etenim hominis testamentum *e* immobile perseverat, quia testatoris obitu confirmatur: juxta quod Apostolus *f* testamentum in morte asserit confirmatum: alioquin non valet, dum vixerit, qui testatur. Præterea non solum Scriptura, sed etiam promissio dicitur testamentum, juxta quod Apostolus *g* ipse scribit: *Ideo novi Testamenti mediator est, ut repromissionem accipiant, qui vocati sunt, hæreditatis æternæ.* Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur: *Hic est enim sanguis meus novi, & æterni Testamenti*, id est, novæ, ac æternæ promissionis, scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit: *Qui manducat* (inquiens) *carnem meam, & sanguinem meum bibit, habet vitam æternam.* Ex eo autem verbo, de quo movit tua Frat. quæstionem, videlicet mysterium fidei, munimentum erroris quidam trahere putaverunt, dicentes in sacramento altaris non esse corporis Christi, & sanguinis veritatem, sed imaginem *h* tantum, & speciem, & figuram: pro eo, quod Scriptura interdum commemorat, id, quod in altari suscipitur, esse sacramentum, & mysterium, & exemplum. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quod nec auctoritates Scripturæ convenienter intelligunt, nec sacramenta Dei suscipiunt reverenter: si enim quia figura est sacramentum altaris, veritas esse negatur: ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cum figura sit) veritas est credenda, siquidem mortem, & resurrectionem Christi similitudinem, & imaginem esse Apostolus *i* manifestat: *Christus* (inquiens) *mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter justificationem nostram.* Apostolorum etiam princeps Petrus sic in epistola sua scribit *k*: *Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Sic ergo tam mors Christi, quam ejus resurrectio est exemplum, ut & nos peccato mortui, justitiæ jam vivamus. Quare si non fuit veritas, quia fuit exemplum, ergo nec vere mortuus fuit Christus, nec vere a mortuis resurrexit: sed absit a fidelium cordibus error iste, cum Propheta de *l* ipso testetur, quod vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Dicitur tamen mysterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quam cernatur, & aliud cernitur, quam credatur: cernitur species panis, & vini, & creditur veritas carnis, & sanguinis Christi, ac virtus unitatis, & charitatis: (*& infra.* 2)

Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, veritatem corporis, & virtutem spiritualem.

a Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. B. Thom. l. 4. sent. dist. 13. q. 1. art. 2. quæstiuncula 4. b Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. c C. 5. eod. tit. in 3. compil. d Matth. 26. e testatur. f Act. 20. g 1. Cor. 15. h Luc. 22. Matth. 26. Marc. 14.

a Joan. 11. b *revocabat*. c Esa. 1. d *approbatur*. e *Hic post vocem, testamentum, in quibusdam est dictio*, morte, *quæ deest in omnib. antiquis: nec esse debet, ut indicant sequentia.* f Heb. 9. g Heb. 12. h *Hunc errorem novissime condemnavit Concil. Trident. Sess. 13. de sanctiss. Euchar. sacr. c. 4. & c. 1. vid. Thom. 3. p. qu. 5. art. 2.* i Rom. 6. k 1. Petr. 2. l Esa. 54.

Forma est panis, & vini, veritas carnis, & sanguinis, virtus unitatis, & charitatis. Primum est sacramentum, & non res. Secundum est sacramentum, & res. Tertium est res, & non sacramentum. Sed primum est sacramentum geminæ rei. Secundum est sacramentum unius, & alterius res existit. Tertium est res gemini sacramenti. Credimus igitur, quod formam verborum, sicut in canone reperitur, & a Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.

[1 *Circa plurima satagentis officio in cura regiminis pastoralis pro majori parte renuncians in domo Domini, quasi abjectus elegeris habitare cum illis, qui partem optimam elegerunt, sedentes ad pedes Domini cum Maria, ut in lege ejus jugiter meditentur, lippitudini Liæ Rachelis pulchritudinem præferentes, eam in te vigere credimus intelligentiam Scripturarum, ut non solum parvulis frangere possis panem, sed provectis etiam cibum solidum ministrare, ac nodos solvere difficilium quæstionum. Verum quoniam in primatu Apostolorum principis Apost. sed. magisterium recognoscens, ad eam credis majores causas Ecclesiæ referendas: consultationibus tuis, quas non ob commodum utilitatis terrenæ, cum civilem non contineant quæstionem, sed animarum profectum, ut videlicet in lucem prodeant obscura Scripturæ, novimus te novisse libenter, quod nobis inspirat Dominus.*]

[2 *Quod autem mysterium fidei dicitur in hoc loco, alibi secundum Joannem spiritus, & vita narratur: nam spiritus est in mysterium, juxta illud:* Litera occidit, spiritus autem vivificat, fides, quæ est vita: *secundum quod legitur:* Justus ex fide vivit, *propter quod dicit Dominus ipse:* Verba, quæ locutus sum vobis, spiritus, & vita sunt.]

In sacramento altaris aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem. h. d. usque ad §. tertio loco. Abbas Siculus.

§. 1. Quæsivisti etiam, utrum aqua *a* cum vino in sanguinem convertatur? Super hoc autem opiniones apud Scholasticos variantur. Aliquibus enim videtur, quod cum de latere Christi duo præcipua fluxerint sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo, vinum, & aqua, quæ commiscentur in calice, divina virtute mutantur: ut in hoc sacramento plene sit veritas, & figura. Alii vero tenent, quod aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino: licet Physici contrarium asseverent, qui aquam a vino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici, quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quod vini saporem assumit: quod inde convincitur, quia si post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur: sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori, quod sub eis latet, undique circumfunditur, non madidans circumfusum: ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur afficere, quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Contingit igitur accidentia mutare subjectum, sicut & subjectum contingit accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconveniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur, cum legatur *b* de ipsius *c* latere processisse: (*& infra.* 1) Verum inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari: ut expressius eluceat proprietas sacramenti. Nam cum aquæ multæ sint populi multi, juxta quod alibi legitur *d: Beati qui seminatis super omnes aquas*: ideo vino aqua unitur, ut Christo populus adunetur: per hoc enim quod suscepit ipse de nostro, & accepimus ipsi de suo, tam insolubili nexu conjungimur, ut qui est unum cum patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiscum per admirabilem unionem, ac per hoc, ipso communiter mediante, cum patre unum efficimur: *Pater a, inquit, sancte, serva eos, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos: non pro his rogo tantum, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut & ipsi in nobis unum sint, & mundus credat, quia tu me misisti.*]

[1 *Illud autem est nefarium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt, aquam videlicet in phlegma converti. Nam & de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exisse, non attendentes, quod de latere Christi duo fluxerunt sacramenta, & quod non baptizantur in phlegmate, sed in aqua, juxta quod Dominus protestatur: Nisi quis renatus fuerit in aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei.*]

Oratio, quæ dicitur in secreta in festo sancti Leonis, immutata est, quia ubi dicebatur: Annue nobis Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio: *hoc dicitur,* ut intercessione B. Leonis hæc nobis prosit oblatio: *& hæc mutatio contingit, quia Sancti nostris orationibus non indigent, sed nos suis.* h. d. usque ad finem Abbas.

§. 2. Tertio loco *b* fraternitas tua requisivit, quare fuerit mutatum, quod in secreta B. Leonis secundum antiquiores codices continetur, sic videlicet: *Annue nobis, Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio:* cum in modernis sacramentariis habeatur, *Annue nobis quæsumus, Domine, ut intercessione B. Leonis hæc nobis prosit oblatio.* Super quo respondemus, quod cum sacræ Scripturæ dicat auctoritas, quod injuriam facit martyri, qui orat pro martyre: idem est ratione consimili de *c* aliis Sanctis sentiendum, quia orationibus nostris non indigent, pro eo, quod cum sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt: sed nos *d* potius orationibus eorum indigemus, quos (cum miseri simus) undique mala nostra perturbant: unde quod in plerisque *e* orationibus continetur: Prosit, vel proficiat huic sancto, vel illi *f* talis oblatio ad gloriam & honorem: ita debet intelligi, ut ad hoc prosit, quod *g* magis ac magis a fidelibus glorificetur in terris: licet plerique reputent non indignum, Sanctorum gloriam usque ad judicium augmentari, & ideo Ecclesiam interim sane posse augmentum glorificationis eorum optare. Verum *h* utrum in hoc articulo locum habeat illa distinctio, qua docetur, quod defunctorum alii sunt valde boni, alii sunt valde mali, alii mediocriter boni, alii mediocriter mali: unde suffragia, quæ fiunt a fidelibus in Ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarum, pro valde malis, consolationes vivorum, expiationes vero pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio investiget.

CAP. VII.

Gravius peccat, qui simulat conficere, & non conficit, quam ille, qui conficit in mortali.

Idem Rectoribus Romanæ fraternit. (*an.* 1212. *Romæ.*)

De *i* homine: [*& infra.*] Quæsivistis *k*, quid de incauto Presbytero videatur, qui cum se sciat in mortali crimine constitutum, Missarum solennia, quæ non potest propter necessitatem quamlibet intermittere, propter sui facinoris conscientiam dubitat celebrare, peractisque cæteris circumstantiis Missam celebrare se fingit, & suppressis verbis, quibus conficitur corpus Christi, panem *l*, & vinum tantummodo pure sumit, ita credens per id, quod prætendit, populo satisfacere, ut per hoc, quod intendit, Deum non debeat provocare. Cum ergo

---

a *Hunc art. explicat B. Thom. 3. p. q. 74. art. 8. & Sot. 4. sent. dist. 9. q. 1. art. 6.* b *Joan. 21.* c *Corpore, legitur ut plurimum in antiquis.* d *Esa. 32.*

a *Joan. 17.* b *Summa est, sanctos in cœlo cum Deo regnantes, non egere precibus nostris, sed nos eorum intercessionibus. vide Conc. Trid. sess. 25. tit. de invocat. & reliq. sanct. &c.* c *al. ita: & de sanctis aliis sentiendum.* d *vide Sotum l. 4. sent. dist. 45. q. 3. art. 1.* e *pluribus.* f *illis.* g *al. ita: quod magis ac melius, &c.* h *vide Dominic. Sotum l. 4. sent. dist. 45. q. 3. art. 2.* i *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* k *in antiq. legitur: Quæsivisti.* l *In Cod. Barb. panem, & vinum purum tantummodo sumit.*

ergo falsa sint abjicienda remedia, quæ veris sunt periculis graviora: licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare: cum ille in solius misericordis Dei manum incidat; iste vero non solum Deo (cui non veretur illudere) sed populo, quem decipit, se adstringat.

CAP. VIII.

Hic improbat opinionem, quæ habet, quod in sacramento altaris aqua convertatur in phlegma, & probat Christum fuisse verum Deum, & verum hominem, & quod de ipsius latere exivit vera aqua.

Idem *Ferrariensi Episcopo*. (*an.* 1212.)

IN quadam nostra decretali epistola asseris te *a* legisse, illud fuisse nefarium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt, in sacramento videlicet Eucharistiæ aquam in phlegma converti: nam de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exiisse: (*& infra.* 1) Nos igitur ad tuæ supplicationis instantiam respondemus, quod quidam dixerunt, sed erraverunt, Christum non fuisse verum Deum, sed adoptivum, ut miseri *b* Arriani. Alii Christum non fuisse verum hominem, sed phantasticum, ut impii Manichæi *c*. Sed adversus hujusmodi hæreses Joannes *d* Apostolus in epistola sua loquitur dicens: *Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt*: per hoc intendens ostendere, quod Christus sit verus Deus. *Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis*: per hoc intendens ostendere, quod Christus sit verus homo. Nam ad esse hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus, & anima, ex quorum conjunctione verus homo subsistit. Per hoc autem, quod in articulo mortis Christus inclinato *e* capite tradidit spiritum, de quo voce magna clamaverat *f*: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*, manifeste probatur, quod ipse spiritum habebat, non solum flatum vitalem, sed animam rationabilem, de qua prædixerat *g*: *Tristis est anima mea usque ad mortem*: & :h *Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam*. Per hoc autem, quod unus militum lancea latus ejus aperuit *i*, & continuo sanguis exivit, & aqua: probatur aperte, quod Christus verum corpus habebat. Nam de phantastico corpore nec sanguis, nec aqua potuisset exire: unde *ille* K, *qui vidit, testimonium perhibuit, & testimonium ejus est verum: quia tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis*. Quod videlicet Christus sit verus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens, probatur ex eo, quod spiritum vitalem emisit: & de vero corpore probatur, quoniam ex eo sanguis exivit, & aqua: rationalis quippe anima non posset vivificare, nisi corpus humanum, ex quibus verus homo consistit. Cæterum sicut fuit verus spritus, & verus sanguis, ita proculdubio vera aqua: cum Christus sit veritas, & a veritate omnis fallacia sit penitus aliena: nam si non fuisset aqua, sed phlegma, quod de latere Salvatoris exivit, ille, qui vidit, & testimonium veritati perhibuit, profecto non aquam, sed phlegma dixisset: nec in hoc verum regenerationis sacramentum fuisset ostensum, cum per sacramentum Baptismi non regeneremur in phlegmate, sed in aqua. Neque per hoc posset vero argumento probari, quod in sacramento Eucharistiæ admiscenda sit aqua vino, si de latere Christi non aqua, sed phlegma cum sanguine profluxisset. Sed nec vera fuisset figura, quæ super hac re præcessit in Veteri Testamento, quando Moyses virga *a* percussit silicem, & ex ea non phlegma, sed aqua *b* manavit. Restat igitur, ut qualiscunque fuerit illa aqua, sive naturalis, sive miraculosa, sive de novo divina virtute creata, sive de componentibus ex parte aliqua resoluta, proculdubio vera fuit: cum naturaliter possit & compositum in componentia, & elementatum in elementa resolvi: quemadmodum verus extitit sudor ipsius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram *e*. Cum autem ad compositionem humani corporis quatuor elementa concurrant, videlicet terra, aqua, aer, & ignis: & ad vegetationem ejusdem corporis quatuor humores illis consimiles conveniant, videlihet sanguis, cholera, phlegma, & melancholia: ut veritatem humani corporis expressius demonstraret, unum ex illis, & unum ex istis Joannes expressit, quæ magis mysterio *d* congruebant, ex elementis aquam, & ex humoribus sanguinem: in quibus duobus duo maxime *e* sacramenta, redemptionis videlicet, & regenerationis elucent.

[1 *Licet autem hoc magnos, & authenticos viros sensisse recenseas, quorum opinionem dictis, & scriptis hactenus es secutus, ex quo tamen nos in contrarium sentimus, nostræ compelleris sententiæ consentire. Sed verbum Jo. Apostoli te multum movere fateris dicentis: Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt, quamvis hoc ultimum in plerisque codicibus minime habeatur, ab omnibus, quod dicis sic exponi, illos videlicet esse unum, de una, & eadem re, scilicet de humanitate Christi testari. Porro si non vera fuit aqua, quæ fluxit de latere Christi, & non humani corporis humor: qualiter per illam perhibetur, quod Christus sit homo, non vides. Glossa namque super illum locum sic habet: Spiritus, id est, humana anima, quam emisit in passione, aqua, & sanguis, quæ fluxerunt de latere Christi, quod fieri non posset, si non haberet verum carnis naturam. Sic ergo tam ex textu, quam ex glossa proponis per illam aquam probari, quod Christus sit verus homo, & ideo si dicatur, quod illa non extitit vera aqua, sed aquaticus humani corporis humor, tam expositoris, quam Apostoli verba intelligibilia tibi esse videntur, sed dato quod fuerit vera aqua, sicut nos credimus, & fatemur, nec ista, nec illa sufficienter intelligis. Unde nos humiliter supplicasti, quatenus ad generalem utilitatem legentium, & nebulam de tuo corde tollendam, sufficienter, & evidenter hoc exponere dignaremur.*]

CAP. XIX.

Præcipit Prælatis, & Clericis in virtute obedientiæ, ut nocturnum officium, & diurnum studiose celebrent, & devote.

Idem *in Concilio generali* f. (*an.* 1216. *Romæ.*)

DOlentes referimus, quod non solum quidam minores Clerici, verum etiam aliqui Ecclesiarum prælati, circa *g* comessationes superfluas, & fabulationes illicitas [ut de aliis taceamus] fere medietatem noctis expendunt, & somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, transcurrendo undique *h* continua syncopa matutinum. Sunt & alii, qui Missarum solennia vix celebrant quater in anno, & (quod deterius est) interesse contemnunt: & si quando, cum hæc celebrantur, intersint, chori silentium fugientes, intendunt exterius collocutionibus Laicorum: dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Hæc igitur, & similia sub pœna suspensionis penitus inhibemus, districte præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiose celebrent pariter & devote.

a *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil. vide Sot. l.* 4. *sent. dist.* 1. *q.* 3. *art.* 5. *& dist.* 9. *q.* 1. *art.* 6. b *Hos damnavit Conc. Nicæn. vide Nicephorum* 8. *c.* 5. 6. 7. *&* 8. c *Vide Epiphanium lib.* 3. *contra hæreses, hæresi* 66. d *Joan.* 5. e *Jo.* 19. f *Luc.* 22. g *Matth.* 26. h *Joan.* 10. i *Joan.* 19. K *Joan.* 5.

a *Num.* 20. b *emanavit. al. emanatus.* c *Luc.* 22. d *ministerio.* e *maxima.* f *scilicet Lateran. sub Innoc. III. c.* 17. *refertur Cap.* 1. *tit. de celebr. div. offic. in* 4. *comp.* g *In Cod. Barb. ita circa comessationes superfluas, & confabulationes.* h *utique, & in Concil. continuata.*

CAP. X.

Eucharistia debet munde servari, & in ejus elevatione, & delatione populus debet se inclinare: & cum defertur ad infirmum, debet deferri in decenti habitu, & cum lumine: transgressores vero graviter sunt puniendi.

Honorius III. [*an.* 1217. *Romæ.*]

SAne cum *a* olim: [*& infra.*] Ne propter incuriam Sacerdotum divina indignatio gravius exardescat, districte præcipiendo mandamus, quatenus a Sacerdotibus Eucharistia in loco singulari mundo, & signato semper honorifice collocata, devote ac fideliter conservetur. Sacerdos vero quilibet frequenter doceat plebem suam, ut cum in celebratione Missarum elevatur hostia salutaris, se reverenter inclinet *b*, idem faciens, cum eam defert Presbyter ad infirmum. Quam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, & referat manifeste ac honorifice ante pectus cum omni reverentia & timore, semper lumine præcedente, cum sit candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides, & devotio augeatur. Prælati autem hujusmodi mandati graviter punire non differant transgressores: si & ipsi divinam, & nostram volunt *c* effugere ultionem.

CAP. XI.

In Ecclesiis collegiatis debent celebrari duæ Missæ collegialiter, una pro defunctis, alia secundum exigentiam diei, ut pro festo, si festum occurrit, vel pro feria, si feria.

Idem *universis Ecclesiarum Prælatis.* (*an.* 1220.)

CUm creatura *d* non habeat, quid pro meritis respondeat creatori: [*& inf.* 1] Mandamus, quatenus nullum in vos torporem negligentiæ obrepere permittatis, quo minus, & pro anniversariis defunctorum, & pro festo, vel feria secundum temporum congruentiam, Missarum solennia conventualiter celebretis.

[1 *Cum igitur Ecclesia Gallicana per Dei gratiam tanquam lucerna super candelabrum posita aliis luceat per exemplum, ut qui videntes opera ejus bona, glorificent Patrem cœlestem, ne, quod absit, tantæ negligentiæ tenebris obumbretur, & alias consequenter obumbret, universitatem vestram rogandam duximus, & monendam, per Apost. sed. mandantes.*]

CAP. XII.

In die Cœnæ Domini Episcopus tantum in sua Ecclesia debet Missam celebrare, & chrisma conficere.

Idem. *e* [*an.* 1220. *Roma in Apuliam.*]

TE *f* referente: [*& infra.* 1] Cum cuilibet Sacerdoti, quacunque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Missam sufficiat: nam & valde est felix, qui celebrat digne unam: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die Cœnæ Domini in Ecclesia Sypontina duntaxat, in qua teneris chrisma conficere, Missarum studeas solennia celebrare.

[1 *Didicimus, quod in die Cœnæ Dominicæ de antiqua teneris consuetudine chrisma conficere in Ecclesia Sypontina, sed cum mane diei ejusdem ad Garganicam Ecclesiam accedas, ut ibidem, prout moris est, recipias pœnitentes, vel remittentes, vel peregrinos ipsius loci: clerus, & populus celebrare Missam in eadem Ecclesia Garganica, priusquam ad Sypontinam redeas, te compellunt, propter quod nostrum, & Apost. sed. consilium implorasti. Cum autem chrisma eodem die infra Missarum solennia conficias, &*]

CAP. XIII.

In sacrificio altaris plus de vino, quam de aqua ponendum est.

Idem *Archiepisc. Ablasen.* g (*an.* 1220. *in Sueciam.*)

PErniciosus in *a* tuis partibus inolevit abusus, videlicet quod in majori quantitate de aqua ponitur in sacrificio, quam de vino: cum secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis plus in ipso sit de vino, quam de aqua ponendum. Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus id non facias, nec in tua provincia fieri patiaris.

CAP. XIV.

Ab officio, & beneficio deponitur Presbyter, qui sine aqua, & igne, vel in pane fermentato, vel vase ligneo sacrificat.

Idem *Episcopo Brixien.* (*an.* 1220.)

LIteras tuas recepimus continentes, quod cum super ex cessibus Presbyteri Ecclesiæ sanctæ Brigidæ, Brixien. inquireres, confessus est, quod cum quadam die hostiam, & calicem non haberet, in pane fermentato, & scypho ligneo Missarum solennia celebrare præsumpsit: [*& infra.* 1] Intellecto iterum, quod prædicta Ecclesia per malitiam dicti Presbyteri multipliciter lædebatur, inquisitionis officium iterans, ex ejus confessionibus invenisti, quod idem sine igne sacrificabat, & aqua. Cum igitur, vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccasse probetur: mandamus, quatenus officio, & beneficio perpetuo ipsum prives.

[1 *Quare ipsum supposuisti perpetuo interdicto, consulens, quod in aliqua Ecclesia regulari mutaret in melius vitam suam. Postmodum autem illo coram ven. fil. n. Hostien. Episcopo Ap. sed. Leg. ut secum misericorditer ageret, supplicante; idem ad celebrationem divinorum Presbyterum restituens memoratum, super suspensionem beneficii causam S. Salvatoris, & S. Lucæ Brixien. Præpositis delegavit, quod ad beneficium restituerent eundem. Deinde vero reversus de partibus marinis.*]

TITULUS XLII.
DE BAPTISMO, ET EJUS EFFECTU.

CAP. I.

Licet puer sit ter mersus in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, si non sit dictum, Ego te baptizo in nomine Patris, &c. non est baptizatus.

Alexander III. (*an.* 1175. *Romæ.*)

SI quis puerum *b* ter in aqua immerserit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen: & non dixerit, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, non est puer baptizatus.

CAP. II.

Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus, potest baptizari forma hic expressa.

Idem (*an. eod.*)

DE quibus dubium *c* est, an baptizati fuerint, baptizantur *d* his verbis præmissis: Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c.

CAP. III.

Sacramentum baptismi utiliter confertur parvulis, licet non credant, nec intelligant, & remittitur eis peccatum originale. h. d. usque ad §. verum.

Innoc. III. *Arelaten. Archiep.* (1250. *Roma in Gall.*)

MAjores Ecclesiæ *e* causas, præsertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas intelligit, qui eum quærenti Domino, quem discipuli dicerent ipsum esse, respondisse notabat: *Tu es f Christus filius Dei vivi*: & pro eo Dominum exorasse, ne deficiat fides ejus. Quibusdam igitur quæstionibus, quas contra catholicos hæretici moverant, nos postulas respondere. Asserunt enim parvulis inutiliter baptisma conferri: quod nitun-

a *Vid. Codc. Trid. sess.* 13. *in decr. de sanct. Euch. Sacr. c.* 6. *&* 6. b *inclinent.* c *voluerint.* d *Vid. Conc. Trid. sess.* 22. *tit. Doctrina de sacrificio Missæ. c.* 2. *&* 3. *& sess.* 25. *decr. de purg.* e *Archiep. Sypontin.* f *Vid. B. Th.* 3. *p. q.* 83. *art.* 2. *ad* 2. *arg.* g *Casalens. al. Valvalen. al. Ubsalens. Hoc ultimum credo verius.* h *Vid. B. Th.* 4. *p. q.* 74. *art.* 8. *& Sotum l.* 4. *sent. dist.* 9. *q.* 1. *art.* 6.

a *Vid. B. Thom. q.* 74. *art.* 4. *& q.* 83. *art.* 2. *ad* 6. *arg. & q.* 74. *art.* 6. *&* 7. b *Cap.* 1. *de baptis. puer. in* 2. *comp. Vid. B. Thom.* 3. *p. q.* 66. *art.* 5. *& Sotum l.* 4. *sent. dist.* 3. *q.* 1. *art.* 5. c *Vid. B. Thom.* 3. *part. q.* 66. *art.* 9. *& B. Clement. l.* 6. *c.* 15. *constitutionum Apostolicarum.* d *al. baptizentur.* e *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Matth.* 16. *& Luc.* 22.

nituntur probare, illud primo, & præcipue inducentes, quod cum ſecundum verbum Jacobi *a* Apoſtoli, dicentis in epiſtola ſua: *Charitas operit multitudinem peccatorum*: & juxta illud teſtimonium veritatis in Evangelio *b* de peccatrice, quæ ipſius pedes laverat, perhibentis: *Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum*: non niſi per charitatem, & in charitate crimina dimittantur, parvulis, qui nec ſentiunt, nec conſentiunt, & charitatem non habent, quæ ſentientibus, & conſentientibus tantum infunditur, peccatum non dimittitur in baptiſmo: [*& inf.* 1] Ad id autem taliter reſpondemus, quod *c* baptiſma ſucceſſerit circumciſioni. Abſit enim, ut in illam damnatam hæreſim incidamus, quæ perperam affirmabat, legem cum Evangelio, & circumciſionem cum baptiſmo ſervandam, quoniam ſecundum Apoſtolum dicentem ad Galatas *d*: *Si circumcidimini, Chriſtus nihil vobis prodeſt*. Cum ergo circumciſio tam adultis, quam parvulis ex præcepto Domini conferretur: ne baptiſmus, qui ſuccedit loco ipſius, & generalior tamen exiſtit, cum tam viri, quam fœminæ baptizentur, minoris videatur effectus: tam adultis, quam parvulis eſt conferendus. Sicut enim ſine diſtinctione qualibet Moſaica *e* lex clamabat: *Anima, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo*: ita nunc indiſtincte vox intotat Evangelica *f*: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei*: ab hac generalitate nec ſextum, nec ætatem excludens. Caute tamen notandum eſt, quantum plus baptiſmus hodie conferat Chriſtianis, quam quondam Judæis circumciſio contuliſſet: dictum eſt in fine prædictæ auctoritatis inductæ de veteri lege *g*: *Peribit de populo ſuo*: in Evangelica vero auctoritate ſubjunctum eſt: *Non intrabit in regnum Dei*: quoniam etſi originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum cœlorum, quod uſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum *h*: ſed per ſacramentum baptiſmi Chriſti ſanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cœlorum etiam pervenitur, cujus januam Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſeravit. Abſit enim, ut univerſi parvuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipſis miſericors Deus *i*, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuravit ad ſalutem. Cæterum ex vi literæ ſatis patet, prædictas auctoritates intelligendas eſſe tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cum de parvulis non poſſit intelligi, qui peccato tantum originali tenentur. Similiter & illa auctoritas eſt ſolvenda: *Qui* *k* *crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit, &c.* cum non poſſint credere parvuli, ſed adulti: & ob hoc tota auctoritas hic *l* intelligenda eſt de adultis, ne ad alios prima, & ad alios ſecunda clauſula referatur: quamvis nonnulli concedant, quod parvuli credant non per uſum, ſed per habitum fidei, quem ſuſcipiunt in baptiſmo: ſicut & alia multa verba ſecundum communem uſum loquendi non ad actum, ſed ad aptitudinem referuntur. Illud vero *m*, quod opponentes inducunt, fidem, aut charitatem, aliaſque virtutes parvulis, utpote non conſentientibus, non infundi, a pleriſque non conceditur abſolute, cum propter hoc inter Doctores Theologos quæſtio referatur, aliis aſſerentibus per virtutem baptiſmi parvulis quidem culpam remitti, ſed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus dimitti *n* peccatum, & virtutes infundi habentibus illas, quoad habitum, non quoad uſum, donec perveniant *o* ad ætatem adultam.

[1 *Et ſic ei baptiſmus non confert, quia non eſt talibus conferendus. In Evangelio quoque legitur: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſ. e. qui autem non crediderit, cond. unde parvuli, ſive fuerint, ſive non fuerint baptizati, condemnabuntur, utpote non credentes.*]

Originale peccatum, quod ſine conſenſu contrahitur, remittitur in baptiſmo etiam non conſentienti, ut parvulis: ſecus de actuali: quia ſicut non committitur ſine conſenſu, ita non relaxatur. hoc dicit uſque ad §. ſed adhuc. Abbas.

Verum quidam ex hac ſolutione inveniſſe ſe credunt viam ad alias quæſtiones, argumentantes ex eo, quod dicimus parvulis in baptiſmate peccatum orginale dimitti, quod & adultis dormientibus, vel amentibus peccatum (ſi baptizentur) ratione ſimili dimittatur. Cum enim neutri ſentiant tunc, vel conſentiant, dicunt idem in conſimilibus judicandum. Hic vero dicimus diſtinguendum, quod peccatum eſt duplex, originale ſcilicet, & actuale: originale, quod abſque conſenſu contrahitur: actuale, quod committitur cum conſenſu: Originale igitur, quod ſine conſenſu contrahitur, ſine conſenſu per vim remittitur ſacramenti: actuale vero, quod conſenſu contrahitur *a*, ſine conſenſu minime relaxatur.

Licet in baptiſmo dimittatur originale peccatum parvulis, qui tamen conſentire non poſſunt: in adultis tamen amentibus, vel dormientibus, qui non conſentiunt baptiſmo, non dimittitur actuale: & item etiam nec originale. h. d.

Sed adhuc quæritur, quare non ſaltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptiſmo, ſicut parvulis dimittatur? Ad hoc taliter eſt reſpondendum, quod Dominus, qui totum hominem ſalvum *b* fecit in Sabbatho, opus imperfectionis non novit: & ob hoc peccata non ex parte, ſed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati eſt carentia viſionis Dei: actualis vero pœna peccati eſt gehennæ perpetuæ cruciatus. Unde ſi dimitteretur alicui primum, altero non dimiſſo, talis non careret viſione Dei propter originale dimiſſum, & cruciaretur in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis: ſed hæc tanquam incompaſſibilia *c* ſe ſe minime patiuntur, imo ſibi mutuo adverſantur.

Amentes, vel dormientes baptizati, ſi ante dementiam, vel dormitionem baptizari volebant, characterem ſuſcipiunt, alias ſecus: coacti vero cauſative ſuſcipiunt. h. d. uſque ad finem.

Item quæritur *d*, utrum dormientibus, & amentibus ſacramenti ſaltem character in baptiſmate imprimatur, ut excitati a ſomno, vel ab ægritudine liberati, non ſint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quod ſacramenta, quæ per ſe ſortiuntur effectum, ut Baptiſmus, & Ordo, cæteraque ſimilia, non ſolum dormientibus, & amentibus, ſed invitis, & contradicentibus, etſi non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem, conferuntur: cum non ſolum parvuli, qui non conſentiunt, ſed & ficti, qui quamvis non ore, corde tamen diſſentiunt, recipiant ſacramentum. Sed opponitur talibus, quod qui fuiſſent inviti & reluctantes immerſi, ſaltem ratione ſacramenti ad juriſdictonem Eccleſiaſticam pertinerent: unde ad ſervandam regulam fidei Chriſtianæ forent rationabiliter compellendi. Verum id eſt religioni Chriſtianæ *e* contrarium, ut ſemper invitus, & penitus contradicens ad recipiendam, & ſervandam Chriſtianitatem aliquis compellatur. Propter *f* quod inter invitum, & invitum, coactum, & coactum, alii non abſurde diſtinguunt, quod is, qui terroribus atque ſuppliciis violenter attrahitur, & *g* ne detrimentum incurrat, baptiſmi ſuſcipit ſacra-

a *Jac.* 5. *&* 1. *Pet.* 4. b *Luc.* 7. c *perperam in vulgatis, quod cum baptiſma, &c.* d *Gal.* 5. e *Gen.* 17. f *Joan.* 3. g *Gen.* 17. *Levit.* 12. h *id eſt, clauſum. In multis vulgatis mendoſe legitur, obſervatum.* i 1. *Timot.* 1. k *Matth.* 28. l *hæc.* m *Vid. B. Thom.* 3. *p. q.* 69. *art.* 6. n *al. & dimitti.* o *pervenerint.*

a *al. Quod cum conſenſu contrahitur, &c.* b *al. ſanum, ut plurimum in antiquis codicibus.* c *al. incompoſſibilia.* d *Vid. B. Thom.* 3. *p. q.* 80. *art.* 9. e *Vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 10 *art.* 8. *& ibi Cajetan.* f *perperam in pluribus vulgatis, propter quod inter invitum, & non invitum, coactum, & non coactum, &c.* g *al. ita: ut ne, &c.*

cramentum, talis [sicut & is, qui ficte ad baptismum accedit] characterem suscipit Christianitatis impressum, & ipse tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad observantiam *a* fidei Christianæ: in quo casu debet intelligi decretum Concilii Toletani *b*, ubi dicitur, quod qui jampridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus *c* religiosissimi Principis Sisibuti: quia jam constat eos sacramentis divinis associatos, & baptismi gratiam suscepisse, & chrismate unctos esse, & corporis Domini extitisse participes: oportet etiam, ut fidem, quam necessitate susceperunt, *d* tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille vero, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti; quia plus est expresse contradicere, quam minime consentire: sicut nec ille notam alicujus reatus *e* incurrit, qui contradicens penitus, & reclamans thurificare idolis cogitur violenter. Dormientes autem, & amentes, si priusquam amentiam incurrerent, aut *f* dormirent, in contradictione persisterent: quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare, etsi *g* fuerint sic immersi, characterem non suscipiunt sacramenti. Secus autem, si prius catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi: unde tales in necessitatis articulo consuevit Ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.

CAP. IV.

Nemo potest se ipsum baptizare, etiam instante necessitatis articulo.

Idem *Meten. Episcopo*. [*an.* 1250.]

DEbitum *h*: [*& infra*. 1] Sane intimasti, quod quidam Judæus in mortis articulo constitutus, cum inter Judæos tantum existeret, in aquam seipsum immersit, dicendo: Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen: [*& infra*. 2] Respondemus, quod cum inter baptizantem, & baptizatum debeat esse discretio *i*, sicut ex verbis Domini colligitur, dicentis κ Apostolis: *Ite* l, *baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: memoratus Judæus est denuo ab alio baptizandus: ut ostendatur, quod alius est, qui baptizatur, & alius, qui baptizat. Ad quod etiam designandum ipse Christus non a seipso, sed a Joanne voluit baptizari: quamvis si talis continuo decessisset, ad cœlestem patriam protinus evolasset *m* propter sacramenti fidem, etsi non *n* propter fidei sacramentum. In baptismo quippe illa spiritualis generatio *o* celebratur, de qua veritas ait *p*: *Oportet vos nasci denuo: quia nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum.* Sicut ergo *q* in carnali generatione, qua *r* proles ex viro, & fœmina nascitur, alius est, qui carnaliter gignit, & alius, qui carnaliter gignitur: sic in sacramentali generatione, qua soboles ex aqua, & Spritu Sancto renascitur, alius debet esse, qui spiritualiter generet, & alius, qui spiritualiter generetur. Sane cum corpus exterius, sive cum cor interius baptizatur, oportet, ut utrobique paternitas, & filiatio valeat inveniri, quibus baptizans, & baptizatus ad invicem referantur.

(1 *Pastoralis officii exsolvis, cum super dubiis juris articulis responsione sed. Apostolicæ postulas edoceri*.)

[2 *Nunc autem quæris, utrum idem Judæus in devotione fidei Christianæ perseverans etiam debet baptizari. Nos autem f.* 1.]

CAP. V.

Ubi deest verbum, vel elementum aquæ, non est baptismi sacramentum.

Idem *Morosien. Episcopo*. a [*an.* 1250.]

NOn ut *b* apponeres: [*& infra*. 1] Postulasti, utrum parvuli sint pro Christianis habendi, quos in articulo mortis constitutos, propter aquæ penuriam, & absentiam Sacerdotis, aliquorum simplicitas in caput ac pectus, ac inter scapulas pro baptismo salivæ conspersione *c* linivit. Respondemus, quod cum in baptismo duo semper, videlicet verbum, & elementum, necessario requirantur, juxta quod de verbo veritas ait *d*: *Euntes in mundum universum (prædicate Evangelium e omni creaturæ) & baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: eademque dicat de elemento: *Nisi f quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum*, dubitare non debes, illos verum non habere baptismum, in quibus non solum utrumque prædictorum, sed eorum alterum est omissum.

[1 *Tibi scientiam, sicut credimus, sed ut per oraculum verbi nostri tuorum ignorantiam subditorum melius erudires, Apostolicum tibi responsum fieri*.]

CAP. VI.

Baptizatos a Latinis Græci rebaptizare non debent.

Idem *in Concilio generali*. g [*an.* 1216.]

LIcet Græcos *h* diebus nostris, ad obedientiam sedis Apostolicæ revertentes, fovere ac honorare velimus, mores ac ritus eorum [in quantum cum Domino possumus] sustinendo, in his tamen illis deferre non *i* volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Ecclesiasticæ derogant honestati. Postquam enim Græcorum Ecclesia, cum quibusdam complicibus, & fautoribus suis, ab obedientia sed. Apostol. se subtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia, quæ in derogationem eorum impie committebant, si quando Sacerdotes Latini super eorum celebrassent altaria, non prius ipsi sacrificabant in ipsis, quam ea tanquam per hoc inquinata lavissent: baptizatos etiam a Latinis ipsi Græci rebaptizare ausu temerario præsumebant: & adhuc (sicut accepimus) quidam hoc agere non verentur. Volentes igitur tantum scandalum ab Ecclesia Dei amovere, sacro suadente Concilio districte præcipimus, ut talia de cætero non præsumant, conformantes se tanquam filii obedientiæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ, ut sit unum ovile, & unus pastor. Si quis autem tale quid præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico deponatur. κ

TITULUS XLIII.
DE PRESBYTERO NON BAPTIZATO.

CAP. I.

Si non baptizatus ordinatur, ordinis characterem non recipit.

Ex Concilio apud Compendium *l*. in Gallia.)

SI quis Presbyter ordinatus, deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur.

CAP.

a *Observationem*. b *scil*. 4. *c*.56. c *in tempore*. d *receperunt*. e *criminis*. f *vel*. g *al. ita: si fuerint sic immersi. al. si fuerint immersi*. h *Cap*. 2. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Sot. l*.4. *sent. dist*.4.*q*. 1. *art*.3. *vers. circa secundum*. i *In Cod. Barbat. debeat distinctio personarum &c.* κ *Matth*. 28. l *verbum*, Ite, *deest in aliquot exemplarib. antiq.* m *convolasset*. n *In recentiorib. cod. ita: & non propter &c. sed ex antiq. restituimus, ut est impressum*. o *regeneratio*. p *Joan*. 3. q *enim*. r *per quam*.

a *Indrosien. al. Nidrosien*. b *C*.3. *eod. tit. in* 3. *comp. B. Thom*. 3. *p. q*.60. *art*. 5. 6. *&* 7. *& q*. 66. *art*. 3. 4. *&* 5. c *aspersione*. d *Matth*. 28. e *inclusa desunt in omn. antiq. cod. Vaticanis*. f *Jo*. 3. g *scilicet Innoc. III. in Conc. gen. Later. c*. 4. h *Cap*.1.*eod.tit. in* 4. *compil*. i *nec volumus, nec debemus*. κ *al. suspendatur: sed in Concilio deponatur*. l *Cap*. 15. *ut ait Burch. lib*. 4. *decr. c*. 74. *c*. 74. *& Ivo p*.1. *c*.268. *Refertur etiam C*. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Thom. in additionibus* 3. *p. q*. 35. *art*. 3.

CAP. II.

Omissio baptismi non nocet credenti probabiliter se esse baptizatum.

Innocentius III. a *Episcopo Cremonen.*

[*an.* 1212.]

APostolicam *b* sedem consulere decrevisti: (*& infra.*) Inquisit. tuæ taliter respond. Presbyterum, quem sine unda baptismatis extremum diem clausisse significasti, quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseveraverit, ab originali peccato solutum *c*, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum, asserimus incunctanter. Lege super octavo *d* lib. August. de Civit. Dei, ubi inter cetera legitur: *Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus e necessitatis excludit.* Librum etiam B. Ambrosii de obitu Valentiniani, idem asserentis, revolve. Sopitis igitur quæstionibus doctorum, Patrum sententias *f* teneas, & in Ecclesia tua juges preces, hostiasque Deo *g* offerri jubeas pro Presbytero memorato.

CAP. III.

Non baptizatus ordinari non potest: & si de facto ordinetur, non recipit ordinis characterem, licet credebatur baptizatus.

Idem Innoc. III. *Ferrarien. Episcopo.*

[*an.* 1212.]

VEniens *b* ad Apostolicam sedem I. lator præsentium nobis exposuit, quod cum ad gradum Sacerdotii ascendisset, comperit tandem, quod non fuerit *i* secundum formam Evangelii baptizatus, unde nos eum rite fecimus baptizari. Cumque super ordinibus κ fuisset diutius disputatum, quidam in eam declinaverunt sententiam, ut cum baptismus sit fundamentum omnium sacramentorum, ante susceptionem baptismi non suscipiatur aliud sacramentum, quoniam ubi fundamentum non est, superædificari non potest. Porro econtra videri posset. Nam cum quis non solum per sacramentum fidei, sed per fidem etiam sacramenti, efficiatur proculdubio membrum Christi: & qui Christum habet per fidem, etiamsi baptismum non habeat, habet utique fundamentum, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Jesus: supræ dificare posse videtur, sicut salutifera opera, sic & quælibet Ecclesiastica sacramenta, cum illud non sit generaliter verum, neque de novis, neque de veteribus sacramentis, quod baptismus sit fundamentum illorum, quoniam & sacramentum Conjugii, & Eucharistiæ a non baptizatis recipi potest. Præterea sacramentum Ordinis non solum Pontificalis, sed Sacerdotalis etiam, & Levitici ex institutione sua præcessit baptismum: per *l* quod forsitan videtur, quod ante baptismum hujusmodi ordines possent rite conferri, maxime his, qui baptizati esse creduntur: quia vero in Concilio apud Compendium legitur constitutum, quod si quis in Presyterum ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur: nos circa latorem præsentium in hoc dubitabili casu, quod tutius est, sequentes, mandamus, quatenus ipsum per singulos ordines, usque ad Sacerdotium promovere procures, & permittas eum in Sacerdotio ministrare, quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum: nec male de sacramento sentitur, cum illud non religionis contemptus, sed articulus necessitatis excludit. Et certe de illo, qui natus de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur.

a *Antonius Aug. ait scribendum, Innoc. II. sed Vaticani. III. habent.* b *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* c *absolutum.* d *alit. super octavum. al super. VIII.* e *articulus.* f *sententiam.* g *Domino.* h *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* i *fuerat.* κ *In Cod. Barb. ordinib. coram nobis fuisset aliquandiu disputatum.* l *propter quod &c. forsitan videretur.*

TITULUS XLIV.

DE CUSTODIA EUCHARISTIÆ *a*, CHRISMATIS, ET ALIORUM SACRAMENTORUM.

CAP. I.

Eucharistia, & Chrisma debent fideliter sub clavibus custodiri, & contra facientes sunt puniendi.

Innocentius III. *in Concilio generali.*

[*an.* 1216. *Romæ.*]

STatuimus, ut in cunctis Ecclesiis Chrisma, & Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur: ne possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia vel nefaria, *b* exercenda. Si vero is, ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur: & si per *c* ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori subjaceat ultioni.

CAP. II.

Supellectilia in Ecclesiis poni non debent, nisi necessitas urgeat. Hoc dicit primo. *Ecclesiæ debent sua vasa, & vestimenta munde tenere.* Hoc secundo.

Idem *in eodem.* d

REIinqui noluimus incorrectum, quod quidam Clerici Ecclesias sic exponunt supellectilibus propriis, & etiam alienis, ut potius domus laicæ, quam Dei basilicæ videantur: non considerantes, quod Dominus non sinebat, ut vas transferretur per templum. Sunt & alii, qui non solum Ecclesias dimittunt incultas, verum etiam vasa ministerii, & vestimenta ministrorum, ac pallas altaris, necnon ipsa corporalia tam immunda relinquunt, quod interdum aliquibus sunt horrori. Quia vero zelus nos comedit domus Dei: firmiter prohibemus, ne hujusmodi supellectilia in Ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad eas oporteat haberi *e* refugium, sic tamen, ut necessitate cessante, res in loca pristina reportentur. Præcipimus quoque, ut oratoria, vasa, corporalia, & vestimenta prædicta, munda, & nitida conserventur. Nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.

TITULUS XLV.

DE RELIQUIIS, ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. I.

Sine Papæ licentia non licet aliquem venerari pro sancto.

Alexander III. [*an.* 1170. *Romæ.*]

AUdivimus *f*, quod quidam inter vos diabolica fraude decepti, hominem quendam in potatione, & ebrietate occisum, quasi sanctum (more infidelium) venerantur: cum vix pro talibus in ebrietatibus peremptis Ecclesia permittat orare. Dicit enim Apostolus *g*: *Ebriosi regnum Dei non possidebunt.* Illum ergo non præsumatis de cætero colere: cum etiamsi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Rom. Eccl. venerari.

CAP.

a *De custodia Eucharistiæ, & aliorum sacram.* b *nefanda.* c *In Cod. Barbat. ita: & si per ejus incuriam aliquid nefarium contigerit, deinde graviori &c.* d *scil. Conc. Lat. c. 19. & Cap. 1. tit. de immun. Eccles. in 4. comp.* e *habere.* f *Cap. un. de venerat. sanct. in 3. comp.* g *Eph. 5.*

CAP. II.

Sanctorum reliquiæ vendi non possunt, vel passim ostendi non debent, ne circa illas populus decipi possit.

Innocentius III. *in Concilio generali.* a

(*an.* 1216.)

CUm ex eo *b*, quod quidam Sanctorum reliquias exponunt venales, & eas passim ostendunt, Christianæ religioni detractum sit sæpius: ne in posterum detrahatur, præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ amodo extra capsam nullatenus ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo nemo publice venerari præsumat, nisi prius auctoritate Romani Pontif. fuerint approbatæ *c*. Prælati vero non *d* permittant eos, qui ad eorum Ecclesias causa venerationis accedunt, variis figmentis, aut falsis documentis decipi, sicut in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit.

TITULUS XLVI.
DE OBSERVATIONE *e* JEJUNIORUM.

CAP. I.

Vigilia occurrens in Dominica jejunari debet in Sabbatho: & jejunanda est vigilia B. Matthiæ.

Innocentius III. *Clerici S. Petri Magalon.*

(*an.* 1213.)

EX parte vestra quæsitum fuit, utrum si Nativitatem Domini, vel assumptionem B. Mariæ, vel festivitatem alicujus Apostolorum in secunda feria contigerit evenire, die Sabbathi præcedentis *f* vigilia debeat jejunari? & utrum in vigilia B. Matthiæ Apostoli sit jejunium injungendum? Ad quod breviter respondemus, quod die Sabbathi festivitates prælibatas *g* secundæ feriæ præcedentis, & B. Matthiæ Apostoli debet vigilia jejunari.

CAP. II.

Non capit congruam summationem: & textus in se satis clarus est, & multa sunt dicta, quæ patent per §.

Idem *Bracaren. Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

COnsilium *h* nostrum: [*& infra.* 1] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod omnium Apostolorum vigiliæ sunt in observatione jejunii celebrandæ, præter vigilias Apostolorum Philippi & Jacobi, & B. Joannis Evangelistæ: quoniam ipsorum solennitas intra solennitatem Pachalem, istius autem intra Natalem Domini agitur. Jejunium etiam apud nos in Adventu Domini agitur.

Sanctorum *i* quoque vigiliæ, quorum festivitates oportet secunda feria celebrari, in præcedenti sunt Sabbatho jejunandæ.

De festivitatæ vero Bartholomæi Apostoli, de cujus celebratione dubietas oritur apud quosdam: respondemus, quod in hoc consuetudinem tuæ regionis observes *k*: (*& infra.*) Cum autem quæsieris, quæ sit illis poenitentia injungenda, qui diebus Quadragesimalibus, quo tempore *l* tantæ famis inedia ingruebat, quod magna pars populi, propter inopiam annonæ periret, carnes comedere sunt coacti? Respondemus, quod in tali articulo illos non credimus *m* puniendos: preces tamen Domino pro illis, & cum illis effundas, ne ipsis aliquatenus imputetur: quia bonarum mentium est, ibi timere culpam, ubi culpa minime reperitur. Idem de illis, qui propter debilitatem in Sabbatho carnes sumunt, quod in partibus tuis nullatenus fieri consuevit, cum hoc ab aliis moleste feratur, & oriatur inde illis occasio detrahendi: respondemus, quod super hoc consuetudinem tuæ regionis facias observari, sic tamen, quod debilibus, & infirmis propter hoc periculum non emergat. Præterea de illis, qui in Quadragesima, vel in aliis jejuniis solennibus infirmantur, & petunt sibi esum carnium indulgeri: respondemus, quod cum non subjaceat legi necessitas, desiderium infirmorum, cum urgens necessitas exigit, supportare potes, & debes, ut majus in eis periculum evitetur.

[1 *Super quibusdam articulis requisisti, utrum in omnibus sit Apostolorum vigiliis jejunandum, cum quidam asserant, non esse jejunandum in omnibus, sed sex tantum. Utrum etiam jejunandum sit in Adventu Domini, cum inde sentiant diversi diversa, quibusdam dicentibus, sed paucioribus, jejunandum esse tunc temporis, pluribus vero se ad hoc asserentibus non teneri. Verum insuper si festum illorum, quorum vigilias jejunamus, secunda feria evenire contingat, in præcedenti Sabbatho sint vigiliæ faciendæ.*]

CAP. III.

Si Festum Nativitatis occurrit sexta feria, licitum est omnibus carnes comedere, exceptis professis, & voventibus.

Honorius III. *Pragen. Episcopo.* (*an.* 1222.)

EXplicari *a* per sed Apost. postulasti: [*& inf.* 1] Respondemus, quod illi, qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, in sexta feria, si Festum Nativitatis Dominicæ die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt, secundum consuetudinem Ecclesiæ generalis. Nec tamen hi *b* reprehendendi sunt, qui ob devotionem voluerint abstinere.

[1 *Utrum sit licitum illis, qui nec voto, nec regulari observantia sunt adstricti, carnes comedere, quando in sexta feria dies Dominicæ Nativitatis occurrit. Ad hoc*]

TITULUS XLVII.
DE *c* PURIFICATIONE POST PARTUM.

CAP. UN.

Mulier post partum statim potest ingredi Ecclesiam, nec tenetur abstinere per aliquos dies secundum legem Mosaicam.

Innocentius III. *Armachan. Episcopo.*

(*an.* 1212.)

VOlens: [*& infra.* 1] Licet *d* secundum legem Mosaicam certi dies determinati fuissent, quibus mulieres post partum a templi cessarent ingressu: quia tamen lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est: Inquis. t. t. r. quod postquam umbra legis evanuit, & illuxit veritas Evangelii, si mulieres post prolem emissam acturæ gratias Ecclesiam intrare voluerint, nulla proinde peccati mole gravantur, nec Ecclesiarum est eis aditus denegandus, ne poena illis e converti videatur in culpam. Si tamen ex veneratione voluerint aliquandiu abstinere, devotionem earum non credimus improbandam.

[1 *Fraternitas tua per respons. Apostolicam humiliter edoceri a nobis expetiit, utrum mulieres statim post partum debeant Ecclesias ingredi, vel ab earum ingressu per dies aliquot abstinere.*]

DE

a *Scilicet Lateran. c.* 62. *& cap.* 2. *De imm. Eccles. in* 4. *comp.* b *Vid. Concil. Trident. supr. citatum c.* 1. *hoc tit. & Sylvestrum in summa, verbo reliquiæ.* c *comprobatæ.* d *in C. Barbatiæ, non permittant eos de cætero, qui, &c.* e B. *Thom.* 2. 2. *qu.* 147. *Vid. cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *præcedenti.* g *prælibatæ.* h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* i *al. & sanctorum vigiliæ, quorum quoque festivitates, &c.* k *Vid. l. si fundus. ff. de evict. & l. si servus. in fin. ff. de leg.* 1. l *al. tempore illo, quo tantæ, &c.* m *Ratio hujus dicti est in antiqua compil. quam hic omisit Raymundus, quæ habetur ita: quos urgens necessitas excusavit.*

a *Vid. Covarruv.* 4. *var. resol. c.* 20. *& Sylvest. in summ. verb. jejunium.* b *illi.* c *al. purgatione.* d *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. Cur purificatio fuerit in lege instituta, vid. Thom.* 2. 2. *q.* 37. *art.* 4. *& de Purificatione legitur Levit.* 12. *e* *ibi* *s.*

TITULUS XLVIII.
DE ECCLESIIS a ÆDIFICANDIS, VEL REPARANDIS.

CAP. I.

Habentes beneficium in Ecclesia tenentur contribuere ad ipsius reparationem.

Ex Concilio Maguntin. b

QUicunque Ecclesiasticum beneficium habent, omnino adjuvent ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas.

CAP. II.

Leprosi permitti debent, sine præjudicio antiquarum parochiarum, habere Ecclesiam propriam, & Presbyterum, nec tenentur solvere decimas de hortis, vel nutrimentis animalium.

Ex Concilio Lateran.

CUm dicat Apostolus: [*& inf.* 1] Constituimus, ut ubicunque tot simul leprosi sub communi vita fuerint congregati, quod Ecclesiam cum cœmeterio sibi construere, & proprio gaudere valeant Presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut injuriosi veteribus Ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant: quod enim eis pro c pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis, & nutrimentis animalium suorum, decimas tribuere non cogantur.

[1 *Abundantiorem honorem membris infirmioribus deferendum, econtra quidam quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, quærentes, leprosis, qui cum sanis habitare non possunt, vel ad Ecclesiam cum aliis convenire, Ecclesias, & cœmeteria non permittunt habere, nec proprii juvari ministerio Sacerdotis: quod quidem procul a Christiana veritate dignoscitur, de benignitate Apostolica.*]

CAP. III.

Propter nimiam distantiam Ecclesiæ, potest nova Ecclesia in ipsius parochia ædificari, & certa portio de antiqua sibi deputari.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1170.)

AD audientiam d nostram noveris pervenisse, quod villa, quæ dicitur H. tantum perhibetur ab Ecclesia parochiali distare, ut e tempore hyemali, cum pluviæ inundant, non possint parochiani sine magna difficultate ipsam adire: unde non valent congruo tempore Ecclesiasticis officiis interesse. Quia igitur dicta Ecclesia ita dicitur reditibus abundare, quod præter illius villæ proventus minister illius convenienter f valeat sustentationem habere · mandamus, quatenus si res ita se habet, Ecclesiam ibi ædifices, & in ea Sacerdotem sublato appellationis obstaculo ad præsentationem Rectoris Ecclesiæ majoris, cum canonico fundatoris assensu instituas, ad sustentationem suam ejusdem villæ obventiones Ecclesiasticas percepturum: providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci matrici Ecclesiæ g servetur: quod quidem fieri posse videtur, cum ejusdem villæ Dominus viginti acras terræ frugiferæ velit ad usus Sacerdotis conferre. Si vero persona matricis Ecclesiæ virum idoneum præsentare distulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, & virum bonum appellationis cessante diffugio instituere non omittas.

CAP. IV.

Rectores Ecclesiarum possunt compelli, ut de reditibus, qui supersunt, teneantur conferre ad constructionem, seu reparationem Ecclesiæ.

Idem *Lexovien.* a *Episcopo.* (*an.* 1180.)

DE his b, qui parochiales Ecclesias habent, duximus respondendum, quod ad reparationem, & institutionem Ecclesiarum cogi debent, cum opus fuerit, de bonis, quæ sunt ipsius Ecclesiæ, si eis supersint, conferre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.

CAP. V.

Secularis Ecclesia sine præjudicio Clericorum ad statum regularem potest reparari: & collegio, quod nondum est, privilegium non confertur.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

AD audientiam c nostram pervenit, quod tu in Ecclesia, de qua in Episcopum vocatus fuisti, regulares Canonicos desideras ordinare: inde siquidem est, quod hoc devotioni tuæ auctoritate Apostol. indulgemus, si tibi Episcopus diœcesanus consenserit in hac parte. Verum si Clerici seculares in ea adhuc superesse noscuntur, volumus eis, dum vixerint, ibi, vel alibi necessaria provideri d. Licet autem nobis instantius supplicares, ut Ecclesiæ prædictæ confirmationis privilegium faceremus, tibi non possumus de jure deferre, cum nulli Canonici adhuc ibidem existant, quibus privilegium concedatur.

CAP. VI.

Non obstante juramento de rebus Ecclesiæ non alienandis, potest Episcopus propter indigentiam novam Ecclesiam ædificare.

Celestinus III. e (*an.* 1195.)

TUa nos f duxit: [*& infra.*] Præterea quia occasione juramenti, quod de rebus Ecclesiæ g non alienandis te asseris præstitisse, in locis tui Episcopatus, in quibus populi habitantes Oratoriis egere videntur (ne prætextu novarum Ecclesiarum commissa tibi Ecclesia destitui videatur) Ecclesias formidas erigere: Frat. t. mandamus, quatenus illius juramenti occasione nullatenus prætermittas, quin populo indigenti super basilicarum institutione studeas salubriter providere.

TITULUS XLIX.
DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, CŒMETERII, ET RERUM AD EAS PERTINENTIUM.

CAP. I.

In domibus Ecclesiarum non debet Judex laicus judicare, nec hospitium quærere.

Ex Synodo Joannis Papæ.

UT in domibus h Ecclesiarum, neque Missus, neque Comes, vel Judex publicus, vel minister, quasi pro consuetudine, placitum, vel hospitium vendicent: sed in publicis locis domos constituant, in quibus placitum teneant, & etiam hospitentur.

CAP. II.

Tempore magnæ necessitatis non debet aliquis excusari a murorum, seu civitatis custodia. h. d. secundum intellectum Panorm.

Gregorius *Archiepisc. Tricen.* i (*an.* 600. *Roma in Hispaniam.*)

PErvenit: [*& infra.*] Fraternitas tua nullum per nostræ, vel Ecclesiæ suæ nomen, aut alio modo excusari a murorum vigiliis patiatur: sed omnes ad hoc generaliter compellantur: quatenus cunctis vigilantibus melius valeat civitatis custodia procurari.

a *De mater. hujus tit. vid. Concil. Trident. sess. 7. de reform. cap. 8. & plenius sess. 21. de reform. cap. 7.* b *Hoc Decretum habetur in Conc. Maguntin. sub Carolo Magno. Burch. 3. Decret. c. 30. Ivo part. 3. c. 35. & Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* c *Dictio, pro, deest in pluribus exemplaribus, & male.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *quod, &c.* f *convenientem.* g *al. ita: Ecclesiæ matrici majori servetur.*

a *Exonen. al. Lexonen.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 29. c. 2.* c *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* d *Vid. l. nec avus. C. de emanc. lib. & in l. ex facto. D. de vulg. & pup. substit.* e *Alex. III. in uno aut altero vetusto C.* f *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* g *al. Ecclesiæ tuæ, &c.* h *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Vid. Navarrum in manuali, de horis canonic. c. 5.* i *al. Gregorius Agnello Terraconen. Episcopo.*

CAP. III.

Rusticus adstrictus ad culturam agrorum Ecclesiæ, non potest illam deserere. h. d. summando generaliter.

Idem Greg. *Vitali defensori Sard.* a [*an.* 600. *Romæ*.]

INdicatum est: [*& infra.*] Dictum est nobis, quod rustici Ecclesiæ rura ejus deserentes, in privatorum possessionibus culturam exhibeant, quod experientia tua fieri non permittat.

CAP. IV.

Laici collectas imponentes Clericis, vel Ecclesiis, seu jurisdictionem eorum usurpantes, si moniti non desistunt, sunt excommunicati cum suis fautoribus: potest tamen Episcopus cum Clero eis in necessitate præbere subsidia.

Ex Concilio Lateranensi *b* [*an.* 1179.]

NOn *c* minus: [*& infra.* 1] In diversis mundi partibus consules civitatum, & rectores, necnon & alii, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quam sub Pharaone *d* fuerit, qui legis divinæ notitiam non habebat. Ille quidem omnibus aliis servituti subactis *e*, Sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & *f* eis alimoniam de publico administravit: isti vero onera sua fere universa imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut eis, quod Hieremias *g* deplorat, competere videatur: *Princeps provinciarum facta est sub tributo.* Sive quidem fossatam, sive expeditiones, seu alia quælibet sibi arbitrentur agenda de bonis Ecclesiarum, & Clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis, volunt fere cuncta compleri *h*. Jurisdictionem etiam, & auctoritatem Prælatorum ita evacuant, ut nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus: nisi Episcopus, & Clerus tantam necessitatem, vel utilitatem aspexerint *i*, ut absque ulla exactione κ ad relevandas communes utilitates, vel necessitates, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem Consules, aut alii de cætero ista commiserint, & commoniti desistere noluerint, tam ipsi, quam fautores eorum, excommunicationi se noverint subjacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem.

[1 *Pro peccato illorum qui faciunt, quam pro illorum detrimento, qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quod.*]

CAP. V.

Causæ sanguinis in Ecclesia, vel cœmiteriis agitari non debent.

Lucius III. [*an.* 1181.]

CUm *l* Ecclesia Dei, secundum Evangelicam veritatem domus orationis esse debeat, non spelunca latronum, aut sanguinis forum: Seculares Judices causas, ubi de sanguinis effusione, & corporali pœna agitur, in Ecclesiis vel cœmiteriis agitare sub interminatione anathematis prohibemus: absurdum enim est, & *m* crudele, ibi judicium sanguinis exerceri, ubi est tutela refugii constituta.

CAP. VI.

Reus criminis ad Ecclesiam fugiens, non est violenter ab ea extrahendus, nec debeat amplius prætextu criminis commissi damnari ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem; est tamen aliter legitime puniendus: fallit in duobus casibus hic expressis. h. d. primo. *Servus fugiens ad Ecclesiam timore Domini sui, est Domino de ejus impunitate juranti restituendus.* h. d. secundo.

Innocentius III. *Illustri Regi Scotiæ.* (*an.* 1212.)

a *Id est, Sardiniæ, ut in veteri regist. lib. 7. epist. 65. Ind. 2. & c. 3. eod. tit. in 3. comp.* b *scil. sub Alex. III. c. 19.* c *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* d *Genes. 47.* e *subjectis.* f *& de publico eis alimoniam ministravit.* g *Thr. 1.* h *adimpleri. in Conc. vero legitur compilari.* i *inspexerint.* κ *coactione.* 1. l *Cap 2. eod. tit. in 2. compil.* m *al. & valde crudele, &c.*

INter *a* alia: [*& infra.* 1] Tuis quæstionib. respondentes juxta sacrorum statuta canonum, & traditiones legum civilium, ita duximus distinguendum, quod fugiens ad Ecclesiam, aut liber, aut servus existit. Si liber, quantumcunque gravia maleficia perpetraverit, non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem, vel ad pœnam, sed Rectores Ecclesiarum sibi obtinere debent membra, & vitam. Super hoc tamen, quod inique fecit, est alias legitime puniendus, & hoc verum est, nisi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum, qui dum itinera frequentat, vel publicas stratas obsidet aggressionis insidiis, ab Ecclesia extrahi potest, impunitate non præstita, secundum canonicas sanctiones. Si vero servus fuerit, qui confugerit ad Ecclesiam, postquam de impunitate sua Dominus ejus Clericis juramentum præstiterit, ad servitium Domini sui redire compellitur etiam invitus, alioquin a Domino poterit occupari.

[1 *Quæ nobis regalis providentia suis literis intimavit, quid de illis fieri debeat, qui maleficia pertractantes confugiunt ad Ecclesiam, ut pro reverentia sacri loci debitas pœnas valeant evitare, solicite requisivit. Nos igitur.*]

CAP. VII.

Clerici non debent necessitatibus, seu utilitatibus civitatum, seu aliorum locorum, etiam ubi Laicorum non suppetunt facultates, subvenire, nisi prius Rom. Pont. consulatur. Hoc primo. *Sententiæ, & constitutiones editæ a Laicis collectantibus Ecclesiam, sunt ipso jure irritæ, nec ullo tempore convalescunt.* Hoc secundo. *Rectores excommunicati ob gravamina præmissa remanent excommunicati, etiam post depositum officium: nihilominus excommunicati sunt successores, nisi satisfecerint intra mensem.* Hoc tertio. Hoc dicit ad majorem declarationem, & pro novitiis.

Idem *in Concilio generali.* b (*an.* 1216.)

ADversus *c* Consules, & Rectores civitatum, vel alios, qui Ecclesias, & Ecclesiasticos viros talliis, seu collectis, & exactionibus aliis aggravare nituntur, volens immunitati Ecclesiasticæ Lateran. Concilium *d* providere, præsumptionem hujusmodi sub anathematis districtione prohibuit: transgressores, & fautores eorum excommunicationi subjacere præcepit, donec satisfactionem impenderint competentem. Verum si quando forte Episcopus simul cum Clericis tantam necessitatem, vel utilitatem perspexerit *e*, ut absque ulla coactione, ad relevandas utilitates, vel necessitates communes, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia duxerint per Ecclesias conferenda: prædicti Laici humiliter, & devote recipiant cum gratiarum actione.

Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur: cujus interest communibus utilitatibus providere. Quia vero nec sic quorundam malitia contra Dei Ecclesiam conquievit, adjicimus, ut constitutiones, & sententiæ, quæ a talibus *f*, vel de ipsorum mandato fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ. Cæterum quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, ut intra tempus regiminis sustineat anathema, quasi *g* post illud non sit ad satisfactionis debitum compellendus: nam & ipsum, qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, nisi satisfecerit intra mensem, manere decernimus Ecclesiastica censura conclusum, donec satisfecerit competenter, cum succedat in onere, qui in honore substituitur.

CAP. VIII.

Prælati plus debito a subditis extorquentes prætextu procura

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* b *Scil. Lat. cap. 36.* c *Cap. 3. de censibus in 4. comp. Vid. quæ notavi supr. in c. non minus. eod. tit.* d *Lateranen. Concil. sub Alex. III. c. 19.* e *prospexerint.* f *In Concilio apertius legitur, ita: quæ ab excommunicatis hujusmodi, &c.* g *male in quibusd. recent. legitur, quatenus.*

tionis, vel alterius servitii impensi Legato, vel alteri, illud restituent, & tantundem pauperibus erogabunt.

Idem *in eodem* a. [*an. 1216.*]

QUia plerique *b* Prælati, ut procurationem, aut servitium aliquod impendant Legato, vel alii plus extorquent a subditis, quam solvant, & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam potius, quam subsidium in subjectis, id de cætero fieri prohibemus. Quod si quis forte præsumpserit, & sic extorta restituat, & tantundem cogatur pauperibus elargiri. Superior autem, cui fuerit querela deposita, si negligens fuerit in hujusmodi executione statuti, canonicæ subjaceat ultioni.

CAP. IX.

Ecclesia non consecrata, in qua divina officia celebrantur, gaudet immunitate.

Gregorius IX. *Astoricen. Episcopo* c. [*an. 1235.*]

ECclesiæ, in qua divina mysteria celebrantur, licet adhuc non extiterit consecrata, nullo jure privilegium immunitatis *d* adimitur: quia obsequiis divinis dedicata *e* nullius est temerariis ausibus profananda.

CAP. X.

Qui sub spe immunitatis in Ecclesiis, vel cœmeteriis delinquunt, immunitate non gaudent.

Idem *Toletano, & Compostellano Archiepis.* (*an. 1235.*)

IMmunitatem *f* Ecclesiasticam. (*& inf.* 1) Nonnulli impunitatem suorum excessuum per defensionem Ecclesiæ obtinere, sperantes, homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, vel earum cœmeteriis committere non verentur: qui, nisi *g* per Ecclesiam, ad quam fugerint, crederent se defendi, nullatenus fuerant commissuri: [*& infra.*] Cum autem eo, in quo delinquit, puniri quis debeat: & frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem, mandamus, quatenus publice nuncietis, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt se indignos.

TITULUS L.

NE CLERICI, VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

CAP. I.

numerat Concilium multa secularia negotia, a quibus jubet Clericos, & Monachos abstinere. Et sunt XIV. si recte numerentur.

Ex Concilio Moguntino.

MUlta sunt *h* negotia secularia, de quibus pauca perstringamus, ad quæ pertinet omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus justo appetit homo, turpe lucrum est. Munera injusta accipere, vel etiam dare. Pro aliquo seculari quæstu pretio aliquem conducere Contentiones, vel lites, vel rixas amare. In palatiis secularibus disputare, excepta defensione orphanorum, aut viduarum. Conductores secularium rerum, aut procuratores esse. Turpis verbi, vel facti esse joculatorem, vel jocum secularem diligere. Aleas amare. Ornamentum inconveniens proposito suo quærere. In deliciis vivere velle. Gulam, & ebrietatem sequi. Pondera injusta, vel mensuras habere. Negotium injustum exercere. Nec tamen justum negotium est *i* contradicendum propter necessitates diversas, quia legimus sanctos Apostolos negotiatos *k* fuisse, & in regula B. Benedicti præcipitur provideri, per quorum manus negotia monasterii procurentur. Canes, & aves sequi ad venandum, & omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia, & his similia ministris altaris Domini, necnon & Monachis omnino contradicimus, de quibus ait Apostolus *a*: *Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus.*

CAP. II.

Clerici non debent esse ministri, vel procuratores Laicorum, quod si contra fecerint, & deprehendantur in fraude, non subvenitur eis ab Ecclesia.

Eugenius Papa Lucanen. b *Episcopo.*

[*an. 655. Roma in Tusciam.*]

SAcerdotibus *c*, & Clericis tuis denuncies publice, ne ministri Laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum facere præsumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehendantur in fraude, indignum est eis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari.

CAP. III.

Religiosi professi exeuntes ad audiendas leges, vel Physicam, nisi intra duos menses ad claustrum redeant, excommunicati sunt: & in nulla causa patrocinari possunt: & in choro, & in capitulo, & cæteris erunt ultimi: & sine dispensatione Papæ non promoventur.

Alexander III. *in Concilio Turonen.* d [*an. 1180.*]

NOn *e* magnopere antiqui hostis invidia: [*& infra.* 1] Inde nimirum est, quod in Angelum lucis se more solito transfigurans sub obtentu languentium fratrum consulendi corporibus, & Ecclesiastica negotia fidelius pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges, & confectiones Physicales ponderandas de claustris suis educit. Unde ne occasione scientiæ spirituales viri mundanis rursus actionibus involvantur, statuimus, ut nulli omnino post votum religionis, & post factam in aliquo loco religioso professionem ad Physicam, legesve mundanas legendas permittantur exire. Si vero exierint, & ad claustrum suum intra duorum mensium spatium non redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerint, audiantur: reversi autem in choro, capitulo, mensa, & cæteris ultimi fratrum existant, & (nisi forte ex misericordia sed. Apostol.) totius spem promotionis amittant.

[1 *Infirma membra Ecclesiæ præcipitare laborat, sed & anum mittit ad desiderabilia ejus, & electos quoque nititur supplantare, dicente Scriptura: Esca ejus electi: multorum siquidem casum se reputat, ubi preciosum aliquod membrum Ecclesiæ sua calliditate fuerit detractum.*]

CAP. IV.

Clericus generalis Procurator, vel Justitiarius Principis secularis deponendus est: & si religiosus est, gravius punietur.

Idem *in Concilio Lateranensi.* (*an. 1179.*)

SEd nec procurationes *f* villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus, & secularibus viris, ut Justitiarius *g* eorum fiat, Clericorum quisquam exercere præsumat. Si quis autem adversus hæc venire tentaverit, quia contra doctrinam Apostoli *h* dicentis: *Nemo militans Deo implicet se secularibus negotiis*, seculariter agit, ab Ecclesiastico fiat ministerio alienus: pro eo, quod (officio clericali neglecto) fluctibus

Ll 2

[a *Scil. Conc. Lat. c.* 34. b *Cap.* 4. *De censibus in* 4. *comp. vid. Felin. in c. irrefragabili.* §. *cæterum sup. de offic. ordin.* c *Astorensi Episcop. al. Senon. Episc. Contius.* d *emunitatis.* e *dicata.* f *Vid. Covarruviam lib.* 2. *var. resol. c.* 20. *& Remigium de Gonni. tract. de imm. Ecclesiast.* g *al. ita: quæ nisi, &c. sed in magis vetust. & emendatis habetur, ut est impressum.* h *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* i *al. ita: est eis contradicendum.* k *Negotiatores. Act.* 20.

a 2. *Tim.* 2. b *al. Lucensi. al. Lucæ. al. Luen. in omnibus Vaticanis* c *C.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Eodem modo habetur in antiq. C. & post Conc. Later. p.* 27. *c.* 2. e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Innocent. in c. firmiter. sup. de summ. Trin. & fid. cath. Archid. in c. non dicatis.* 12. *q.* 1. *Adde citata infra eod. tit. super Speculat.* f *procuratores.* g *In C. Barbat. & Conc. ut Justitiarii eorum fiant.* h 2. *Tim.* 2.

fluctibus seculi, ut potestatibus placeat, se immergit. Districtius autem decernimus puniendum, si Religiosorum quisquam aliquid prædictorum ausus fuerit attentare.

CAP. V.

Clericus judicium sanguinis exercens, ab officio, & beneficio deponitur: & excommunicatus est habens officium Præpositi secularis, si monitus non desistat.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

CLericis in sacris *a* ordinibus constitutis ex Concilio Toletano *b* judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas. Quod si quis tale quid fecerit, honore privetur, & loco. Jubemus *c* etiam sub interminatione anathematis, ne quis Sacerdos officium habeat Vicecomitis, aut Præpositi secularis. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.

CAP. VI.

Non licet Clericis, vel Monachis lucri causa negotiari. hoc primo. *Monachi nequeunt nomine proprio conductas possessiones habere.* hoc secundo. *Laicis non debet Ecclesia titulo conductionis concedi.* hoc tertio.

Idem *Londonen.* d *Episcopo.* (*an.* 1180.)

SEcundum *e* instituta prædecessorum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi, vel Clerici causa lucri negotientur: & ne Monachi a Clericis, vel Laicis suo nomine firmas habeant: neque Laici Ecclesias ad firmam teneant.

CAP. VII.

Monachi incorrigibiles de monasterio expelluntur, & reformabitur monasterium de fratribus alterius ordinis, si de Monachis ejusdem ordinis reformari non potest.

Idem *eidem.*

REIatum *f* est, quod Monachi de H. seculariter vivunt, & alios exemplo suo corrumpunt. Ideoque mandamus, quatenus eos ad observantiam regulæ *g* appellatione remota compellas: vel *h* si tibi restiterint ausu temerario, eis ejectis, fratres alterius ordinis (si non potest præscriptum monasterium in suo ordine reformari) in illud inducas: ut labores impiorum justi edant, & illi tandem rubore perfusi *i* ad sui ordinis observantiam revertantur.

CAP. VIII.

Clerici in sacris compellendi sunt per beneficiorum subtractionem, ut desistant a tabellionatus exercitio.

Innocent. III. *Esculan. Episc.* K (*an.* 1213.)

SIcut *l* te accepimus referente: [*& infra.* 1] Frat. tuæ mandamus, quatenus Clericis in sacris ordinibus constitutis tabellionatus officium per beneficiorum subtractionem appellatione postposita interdicas.

[1 *Cum ven. f. n. T. Hostiens. Episc. olim per tuam transiens civitatem, tibi dederit in mandatis, ut Presbyteros, Diaconos, quos ibidem inveneris passim tabellionatus, & Subdiaconatus officium exercentes, excommunicationis vinculo innodares, & eos, qui ab illis publica reciperent instrumenta, tu licet id feceris ex mandato prædicti Episcopi, dissimulasti: postmodum de Subd. qualiter donec contra ipsos & alios in sacris ordinibus constitutos deberes procedere, sedem ducens Apost. consulendam: quocirca.*]

CAP. IX.

Clericus, nec dictare nec proferre sententiam sanguinis debet, nec quicquam aliud exercere, per quod ad vindictam sanguinis tendatur, vel purgatione vulgari opem præstare non debet.

Idem *in Concilio generali.* a (*an.* 1216.)

SEntentiam sanguinis nullus Clericus dictet, aut proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur, intersit. Si quis autem hujusmodi occasione statuti, Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis aliquod præsumpserit inferre dispendium, per censuram Ecclesiasticam compescatur. Nec quisquam Clericus literas dictet, aut scribat pro vindicta sanguinis destinandas: unde in curiis Principum hæc solicitudo non Clericis, sed Laicis committatur. Nullus quoque Clericus ruptariis *b*, vel ballistariis, aut hujusmodi viris sanguinum præponatur: nec ullam chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quæ adustionem, vel incisionem inducit. Nec quisquam purgationi aquæ serventis, vel frigidæ, seu ferri candentis, ritum cujuslibet benedictionis, aut consecrationis impendat, salvis nihilominus prohibitionibus de monomachiis, sive duellis ante promulgatis. *c*

CAP. X.

Constitutio Turonensis Concilii puniens Religiosos audientes leges, vel Physicam, est canon latæ sententiæ: & incidentes in illam debent per ordinarios puniri. hoc primo. Secundo *extendit dictam constitutionem ad habentes dignitates, & personatus, & ad Presbyteros.*

Honorius III. (*an.* 1225.)

SUper specula *d*: [*& infra.* 1] Contra religiosas personas (de *e* claustris) exeuntes ad audiendum leges, vel Physicam, Alexander prædecessor noster olim statuit in Concilio Tuoron. ut nisi intra duorum mensium spatium ad claustrum redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa (si patrocinium præstare voluerint) audiantur. Reversi autem, in choro, mensa, capitulo, & cæteris, ultimi fratrum existant, & (nisi forte ex misericordia sed. Apost.) totius spem promotionis amittant. Verum quia nonnulli ex talibus propter quorundam opiniones diversas excusationis aliquid assumebant: nos volentes, ut de cætero ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, districte præcipiendo mandamus, quatenus tam a Diœcesano, & Capitulis ipsorum, quam a cæteris Episcopis, in quorum diœcesibus hujusmodi student, tales excommunicati, & prædictis pœnis obnoxii publice nuncientur. Quia vero Theologiæ studium cupimus ampliari, ut dilatato sui tentorii loco, funiculos suos faciat longiores, ut sit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat ascendentibus ex adverso: ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpositos, Cantores, & alios Clericos personatus habentes, necnon Presbyteros (nisi ab his intra spatium præscriptum destiterint) hoc *f* extendi volumus (& mandamus, *g*) & appellatione postposita, firmiter observari.

[1 *Sane licet fallax sit gratia cæterarum scientiarum, & vana etiam pulchritudo, cum frumentum electorum, & vinum germinans virgines juxta Prophetam sit bonum super omnia, & sit pulchrum: quia tamen regulares quidam, & claustrales scientiam, & legem Domini animas convertentem, & sapientiam dantem parvulis, quam super aurum, & topazion amare debuerant, respuentes, abeunt post vestigia gregum, & illicite se convertunt ad pedissequas amplectendas, quæ plausum desiderant populorum.*]

---

a C. 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 27. *c.* 4. b *Conc. Tolet. II cap.* 6. c *Inhibemus etiam.* d *Lundon.* e C. 5. *eod. tit. in* 1. *compil & post Conc. Lat. p.* 27. *cap.* 5. f *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 27. *c.* 7. g *regularem.* h *& si tibi, &c.* i *confusi.* K *Esful.* l *C.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *Scil. Lat. c.* 18. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *al. raptariis. al. Rotariis, ut observat Hostiensis, sed in omnibus Vaticanis, ut est impressum.* c *Vid. Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 20. *& Concil. Trid. sess.* 25. *de refor. cap.* 19. d *Reliqua fragmenta hujus capitis habes infr. tit. de Magistris, & tit. de privil.* e *Hæc duo verba,* de claustris, *desunt in omnibus antiquis, & manuscr. Vatican.* f Hæc, *pro* hoc, *in multis Vaticanis.* g *hæc duo verba,* & mandamus, *desunt in omnibus antiquis codicibus.*

FINIS LIBRI TERTII.

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER QUARTUS.

TITULUS I.
DE SPONSALIBUS, ET MATRIMONIIS.
CAP. I.

Matrimonium solo consensu contrahitur, nec invalidatur, si consuetudo patriæ non servetur.

Ex Concilio Triburiensi. *a*

DE Francia quidam nobilem *b* mulierem de Saxonia, lege Saxonum duxit in uxorem: verum quia non eisdem utuntur legibus Saxones, & Francigenæ, causatus est, quod eam non sua, id est, Francorum lege desponsaverat, (vel acceperat vel donaverat] dimissaque illa, aliam superduxit. Diffinivit super hoc sancta Synodus, ut ille transgressor Evangelicæ legis subjiciatur pœnitentiæ, & a secunda conjuge separetur, & ad priorem redire cogatur.

CAP. II.

Sponsalia de futuro dissolvuntur, si sponsi se dissolvunt, etiamsi fuerint jurata.

Innocentius III. Exon. *Episcopo*. (*an.* 1212.)

I. PRæterea *d* hi, qui de matrimonio contrahendo pure, & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent. Si autem se adinvicem admittere noluerint: ne forte deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat, quam odio habet *e*: videtur, quod ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.

CAP. III.

Si major septennio duxit in uxorem minorem septennio, & eam traduxit ad domum, oritur ex tali contractu publicæ honestatis justitia. h. d. inhærendo literæ. Panorm.

Eugenius Papa. (*an.* 656.)

JUvenis *f*, qui puellam nondum septennem duxit, quamvis ætas repugnaret, ex humana tamen fragilitate forsan tentavit, quod complere non potuit. Quia igitur in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus: tum propter honestatem Ecclesiæ, quia ipsa conjunx ipsius fuisse dicitur, tum propter prædictam dubitationem: mandamus *g*, quatenus consobrinam ipsius puellæ, quam postmodum duxit, dividas ab eodem.

CAP. IV.

Ex sponsalibus contractis cum consanguinea, oritur publicæ honestatis justitia.

Alexander III. *Papien. Episcopo*. (*an.* 1172.)

AD audientiam *a* nostri Apostolatus pervenit, quod cum H. Papiensis civis filiam suam cuidam filiorum L. dare vellet uxorem: juravit, quod si ille eam habere casu aliquo interveniente non posset, alteri filio, quem de alia uxore genuerat, eandem matrimonio copularet. Contractis autem a filio priore sponsalibus, quidam consanguinitatem inter eos esse juramentis interpositis firmaverunt. Ideoque præfatus H. eandem dare alteri filio nititur, ut juravit. Sed quoniam scriptum est, quod sponsam fratris frater habere non potest: mandamus, quatenus eum suum implere propositum non permittas, sed ut pœnitentiam agat de illicito juramento, monitione præmissa, Ecclesiastica districtione compellas.

CAP. V.

Si sponsus de futuro ante copulam ad remota se transfert, sponsa libere cum alio contrahit: si tamen per eam stetit, quo minus matrimonium perficeretur, sibi pœnitentia imponitur.

Idem *Panormitano Archiepiscopo*. (*an.* 1180.)

DE illis autem *a*, qui præstito juramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis dimittunt terram, se ad partes alias transferentes: Hoc tibi volumus innotescere, quod liberum erit mulieribus ipsis (si non amplius in facto est processum) ad alia se vota transferre, recepta tamen de perjurio pœnitentia, si per eas steterit, quo minus fuerit matrimonium consummatum.

CAP. VI.

Non omnis violentia impedit contractum matrimonii. h. d. quoad titulum.

Idem *Paduano Episcopo*. (*an.* 1180.)

DE muliere *b*, quæ est invita tradita viro, & detenta, cum inter vim & vim sit differentia, & utrum postea consensus intercesserit, certum nobis nihil postea expressisti, nihil certum inde tibi possumus respondere.

CAP. VII.

Si aliqui apti ad matrimonium contrahunt per verba obscura, communem verborum intellectum sequi tenentur.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo*. (*an.* 1180.)

I. EX literis *c*: (*& infra*. 1) De hoc autem, quod consuluisti, quid debeat observari, quando inter aliquos sponsalia contrahuntur, nec intelligit alter, quod alter proponit: Respondemus, quod inspiciendum est Judici, si matrimonium contracturi ad id faciendum sint idonei scientia, & ætate: quo cognito, si alter non intellexerit, quod alter proposuit, ad communem verbi intel-

a *Cap.* 39. *refert Burch. l.* 9. *Decret.* 76. *Ivo p.* 8. *c.* 213. b *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Exonien.* d *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 6. *c.* 33. e *habeat.* f *Cap.* 18. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 12. *c.* 8. g *Mandamus ut, absque voce, quatenus.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 6. *c.* 12. c *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 6. *c.* 19. d *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 41. *c.* 3. *Vid. Alex. cons.* 152. *in* 5. *volum.*

intelligentiam recurratur *a*, & cogatur uterque verba prolata in eo sensu retinere, quem solent recte intelligentibus generare.

(*Quas super causa matrimonii cujusdam juvenis*, R. *nomine & M. filiæ Gileberti, de sancto Leodegario transmisisti, tua solicitudo nobis innotuit, quod in ipsius negotii examine servasti. Quia vero absentibus partibus veritatem nequivimus plenarie cognoscere, nec causam ipsam ad te remittere, a quo pars altera mulieris ad audientiam nostram noscitur appellasse, eam ven. f. n. Vvint. Herford. & Baton. Episcopis duximus committendam. Ideoque f. t. per a. s. m. q. partes adire eorum præsentiam, cum ab eis fuerint convocatæ, & quod ipsi judicaverint, inviolabiliter observare, contradictione, & appellatione rem. compellas.*)

CAP. VIII.

Inter sponsam, & consanguineos sponsi oritur impedimentum publicæ honestatis, impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.

Idem *Vigilien. Episcopo*. [*an.* 1170.]

SPonsam *b* alterius [maxime si est nubili ætati proxima] nullus consanguineorum aliquo modo sibi potest matrimonio copulare.

CAP. IX.

Si vir & mulier invicem promittunt, quod ab eo tempore se pro conjugibus habebunt, contractum est matrimonium de præsenti. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Abbatibus sancti Eadmundi* c *& Demer.* d [*an.* 1170. *Romæ*.]

EX parte *e* C. *f* mulieris nobis intimatum est, quod Andreas juramentum præstitit, quod eam ab eo *g* tempore pro conjuge teneret, & ei sicut uxori suæ fidem servaret. Ipsa quoque eidem Andreæ juravit, se illum pro marito habituram, & fidem ei tanquam viro proprio servaturam, quo facto prænominatus A. reliquit eandem. Quia igitur nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, & tunc eam sibi reconciliare debet, aut ipsa vivente continere, mandamus, quatenus eundem, ut superinducta dimissa ad uxorem suam redeat, & eam maritali affectione pertractet, monitione præmissa per Eccles. cens. cogatis.

CAP. X.

Qui juravit cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum, per censuram Ecclesiasticam contrahere compellitur.

Idem *Pictavien. Episcopo*. h [*an* 1180.]

II. EX literis *i* Silvani Episcopi accepimus, quod cum duo nobiles viri sui Episcopatus G. *k* scilicet de Monstra. & B. filios, & filias impubescentes haberent, inter se convenerunt, quod eos adinvicem matrimoniis copularent, & hoc tam patres, quam filii sub juramento se promisere facturos: inter quos siquidem G. filiam alterius consentiente patre, se semel, & iterum juravit ducere in uxorem: quo volente ad alia vota migrare eum Episcopus compellere voluit, ut, quod juraverat, adimpleret: [*& inf.* 1] Quia igitur prædicto G. periculosum est contra suum juramentum venire, Frat. t. mandamus, quatenus si hoc tibi constiterit, eum moneas: & si non acquieverit monitis, Eccles. cens. compellas, ut ipsam [nisi rationabilis causa obstiterit] in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

[1 *Ipse ad nostram audientiam appellavit, & altera parte ad nos nuncium suum destinante, ipse non venit, nec responsalem aliquem pro se transmisit.*]

CAP. XI.

Per censuram Ecclesiasticam pater compellitur restituere filio ejus uxorem, quam injuste detinuit, vel detinet.

Idem *Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Prælatis per Angliam constitutis*. (*an.* 1170.)

NOn est *a* vobis (sicut arbitramur) incognitum, qualiter Rex Anglorum pro discordia, quæ inter ipsum, & filios suos est suborta *b*, uxores eorum detineat: (*& inf.*) Nos itaque attendentes justum, & honestum esse, ut viri suas petant uxores: mandamus, quatenus eundem Regem ad eas restituendas solicite moneatis: & si juxta commonitionem vestram filiis suis uxores suas intra certum terminum non restituerit, extunc in quacunque parte provinciarum vestrarum detinentur, vel transferuntur, donec ibi fuerint, nulla divina officia (præter baptismum parvulorum, & pœnitentias morientium) celebretis, nec permittatis aliquatenus celebrari.

CAP. XII.

Dictum unius asserentis impedimentum, impedit matrimonium contrahendum non juratum.

Idem *Episcopo sanctæ Agathæ*. (*an.* 1180.)

II. PRæterea de muliere *d*, quæ a viro impetitur, cujus consanguineus cum ea se deliquisse proponit, sed hoc publice confiteri recusat propter metum, & potentiam mulieris: Taliter respondemus, ut matrimonium ipsum fieri (nisi juramentum intervenisset) districte prohibeas, ne deterius inde contingat.

CAP. XIII.

Si mulier invita cum aliquo contrahat, nec in eum postea consentiat, tenet matrimonium, si alteri postea nubit. Ita communiter summatur. Et secundum hunc intellectum esset hic casus apertus, quod matrimonium metu contractum esset ipso jure nullum, hoc tamen clare non colligitur ex litera.

Idem *Procuratori, & Canonicis Soran.* (*an.* 1170.)

VEniens *e* ad Apost. sed. Mariota supplicio insinuatione monstravit, quod quendam adolescentem adamavit in tantum, quod uterque *f* de matrimonio contrahendo, sub trium personarum testimonio præstiterit *g* juramentum: quod parentes ipsius mulieris ignorantes, eam invitam, & reclamantem in uxorem alii tradiderunt: quem ita exhorruit, quod se ab eo nullo modo cognosci permisit. Cumque publice fateretur, quod a priori viro cognita esset, atque jurata, Episcopus Soran. cognito, quod proxima inter eos esset linea consanguinitatis, ipsos ab invicem separavit. Cæterum cum causa ipsa tractaretur, & viro, cui tradita fuerat a parentibus, consentire nollet, ipse aliam in uxorem traduxit, & illa cuidam T. nomine publice in conspectu Ecclesiæ nupsit. Tandem cum *h* de illo filium genuisset, pater ipsius T. ei opposuit, quod filium suum non potuit in virum habere, eo quod alii *i*, qui defunctus est, prius desponsata fuisset: (*& inf.* 1)

Mandamus, quatenus si inveneritis, quod prædicta mulier a priori viro judicio Ecclesiæ fuerit separata, & ab eodem T. sine contradictione Ecclesiæ in uxorem traducta, & ille, cui a parentibus fuit *k* copulata, de præsenti vita decessit, prædictum T. monitione præmissa compellatis, ut præfatam Mariotam recipiat, & studeat maritali affectione tractare: alioquin eum, & superinductam, & patrem ejus *l* [si huic rei restiterint *m*] excommunicationi subdatis.

[1 *Quod cum assertioni ejus fidem, sicut non debuimus, non adhibuimus, nec potuimus sub silentio præterire, eam ad vos duximus remittendam, vobis per Apost. sed. mandantes.*]

CAP. XIV.

Si timetur inferri violentia puellæ, de cujus matrimonio agitur, debet Judex sibi providere locum tutum, & honestum, donec causa terminetur. h. d. Et est textus multum allegabilis.

Idem

a Concordat. *l. Labeo. & ibi Bart. ff. de suppel. leg.* b C. 7. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Cadmundi, & de Meseia* d *al. Remesia.* e C. 8. *eod. tit. in* 1. *compil.* f E. g *In C. Barb. ita: ab eo tempore in antea.* h *Pictavens.* i C. 9. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc Lat. p.* 1. *c.* 26. k *VV.*

a C. 13. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *al. est exorta.* c *baptisma.* d C. 16. *eod. tit. iu* 1. *comp. & post. Conc. Lat. p.* 50. *c.* 30. e C. 17. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *quod ut, &c.* g *præstitit.* h *Sane cum de illo, &c.* i *ab alio* k *fuerat.* l *ipsius.* m *restiterit.*

Idem *Papiensi Episcopo*. (*an.* 1170.)

CUm locum *a* non habeat consensus, ubi metus, vel coactio intervenit, necesse est, ut ubi assensus cujusque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur: & ubi de ipso quæritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, & sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire. Quocirca mandamus, quatenus puellam, de cujus matrimonio quæstio ventilatur, in domo, in qua nihil eam timere oporteat, facias honeste teneri, donec prædicta causa terminata fuerit, & *b* sententia sine contradictione cujusquam valeat executioni mandari.

CAP. XV.

Sponsalia de futuro, si secuta est copula, non solvuntur per sponsalia de præsenti: alias tenent sponsalia de præsenti, nisi per metum, qui potuisset cadere in constantem virum, contracta sint.

Idem.

VEniens *c* ad nos Gu. sua nobis relatione monstravit, quod in domo sua mulierem quandam recepit, de qua prolem habuit, & cui fidem coram pluribus præstitit, quod eam duceret in uxorem: interim autem cum apud domum vicini sui pernoctaverit, ejus filia nocte illa secum concubuit: quos pater puellæ simul in uno lecto inveniens, ipsum eam per verba de præsenti desponsare coegit. Ideoque mandamus, quatenus si inveneris, quod primam post fidem præstitam cognoverit, ipsum cum ea facias remanere: alioquin secundæ [nisi metu coactus, qui posset *d* in virum constantem cadere, eam desponsaverit] adhærere facias, ut uxori.

CAP. XVI.

Qui juravit cum aliqua contrahere, si vult religionem ingredi, debet primo contrahere, ut juramentum servetur, & ante copulam carnalem monasterium ingredi poterit.

Idem *Exoniensi Episcopo*. [*an.* 1172.]

COmmissum *e*: [*& infra.*] Significavit nobis Fratern. tua, quod quidam cuidam mulieri de contrahendo matrimonio fidem dedit, & se cum ea intra biennium per verba de præsenti contracturum, præstito juramento firmavit: nunc autem privata lege ductus ad frugem melioris vitæ transire suspirat: [*& infra.*] Frat. tuæ respond. quod tutius est ei [religione juramenti servata] prius contrahere, & postea, si elegerit, ad religionem migrare: si tamen post desponsationem copula non dignoscitur intervenisse carnalis.

CAP. XVII.

Qui juravit cum aliqua contrahere, moneri potius debet, quam compeli, contrahat. h.d. inhærendo literæ.

Lucius III. *Rapalen. f Episcopo*. (*an.* 1181.)

REquisivit *g* a nobis tua Fratern. qua censura mulier compelli debeat, quæ jurisjurandi religione neglecta nubere renuit, cui se nupturam interposito juramento firmavit: [*& inf.* 1] Ad quod b. r. quod cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius, quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

[1 *Quæsivisti etiam, utrum ea, cujus vir matris thorum polluit, ad alia vota, cum mater fieri desideret, viro possit vivente transire.*]

CAP. XVIII.

Litis pendentia super matrimonio non impedit secundum matrimonium contrahi, si primum erat nullum.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

CUm in *a* Apostolica: [*& infra.* 1] Intelleximus, quod cum inter villicum de Arveia, & uxorem ejus, matrimonii quæstio tractaretur *b*, ante publicationem testium villicus reversus ad propria, publice inter se, & uxorem suam proposuit sententiam divortii, judicio Ecclesiæ promulgatam: & sic falsitate suggesta, quandam aliam facti nesciam *c* sibi copulare præsumpsit. Postmodum vero super prioris matrimonii quæstione literis impetratis, delegati Judices sententiam divortii protulerunt. Verum quia villicum, & mulierem, quam superinduxit, pendente lite prioris uxoris invicem asseris consensisse: Consult. t. t. r. quod imposita viro pœnitentia competenti, & intra pœnitentiæ tempus carnali commercio interdicto, postmodum in maritali copula poterunt remanere.

(1 *Cui licet immeriti præsidemus, magisterium resideat totius Ecclesiasticæ disciplinæ, dignum est & consonum rationi, ut quoties circa negotia Ecclesiastica aliquid dubietatis emergit, ad ipsius deliberationis arbitrium recurratur.*)

CAP. XIX.

Uxor non certificata de morte viri contrahere non potest, quamvis ignoret, quid sit de marito, qui longo tempore absuit.

Clemens III. *Cæsaraugustensi Episcopo*. d (*an.* 1188.)

IN præsentia *e* nostra quæsivisti, quid agendum sit de mulieribus, quæ viros suos causa captivitatis, vel peregrinationis absentes, ultra septennium præstolatæ fuerint *f*, nec certificari possunt de vita, vel de morte ipsorum, licet super hoc solicitudinem adhibuerint diligentem: & pro juvenili ætate, seu fragilitate carnis, nequeunt continere, petentes aliis matrimonio copulari. Consult. ergo t. t. respond. quod quantocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonice convolare: nec auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum.

CAP. XX.

Contractus matrimonii cum peccatrice volente se corrigere, proficit ad remissionem peccatorum.

Idem.

INter opera *g* charitatis non minimum est, errantem ab errores sui semita revocare: [*& inf* 1] Statuimus, ut omnibus, qui publicas mulieres de lupanari extraxerint, & duxerint in uxores, quod agunt, in remissionem proficiat peccatorum.

[1 *Ac præsertim mulieres voluptuose viventes, & admittentes indifferenter quoslibet ad commercium carnis, ut caste vivant, ad legitimum thori consortium invitare. Hôc igitur attendentes, auctoritate Apostolica.*]

CAP. XXI.

Matrimonium per vim contractum, cohabitatione spontanea convalescit. h. d. & quotidie allegatur.

Idem.

AD id *h*, quod per tuas literas intimasti de quadam parochiana tua, quam suus vitricus cuidam Teutonico matrimonialiter copulavit: Taliter r. quod quamvis undecim annos habens, ab initio invita fuisset ei tradita, & renitens: tamen quia postmodum per annum, & dimidium sibi cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire: nec de cætero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum, quod non consenserit in eundem, nominaverit producen-

a Cap. 19. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *al. ita: ut sententia.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil. vid. citatos cap. præcedent.* d *possit.* e *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp. Magister sent. dist.* 27. *§. hoc autem conjugatis, & ibi Sot. q.* 1. *art.* 4. f *Rapucens. al. Rabulen. al. Abulens.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. p.* 6. *c.* 21. b *verteretur.* c *insciam.* d *Cæsaraugustano.* e *C.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* f *fuerunt.* g *C.* 5. *eod. tit. in* 2. *comp. Ant Gomez.* 3. *var. resol. c.* 13. *Jul. Clarus. in pract. crim. §. fin. q.* 98. *& Covar. in ep.* 4. *Decr. p.* 2. *c.* 8. *§.* 11. h *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Oldrad. consil.* 36.

ducendos, cum mora tanti temporis hujusmodi probationem excludit *a*: Mandamus igitur, ut propter hoc non omittas, quo minus utrumque compellas ad alterum maritali affectione tractandum, nisi forte vellent ad religionem pariter convolare, pœnitentia eis injuncta pro eo, quod ad alienos, & illicitos concubitus uterque transivit.

CAP. XXII.

Sponsalia de futuro, etiam jurata, solvuntur per secunda sponsalia de præsenti, non autem per secunda de futuro.

Innocentius III. *Fernatin.* b *Episcopo.*

(*an.* 1210.)

SIcut *c* ex literis tuæ Frater. accepimus, cum Lau. parochianus tuus P. mulierem se ducturum in conjugem, in manus patris ejusdem P. jurantis, quod eam sibi traderet in uxorem, proprio firmaverit juramento, nec per virum steterit, sed per mulierem potius, quo minus inter eos matrimonialis solennitas sit secuta, quatuor postmodum, vel quinque annis elapsis, idem L. E. mulierem per verba de præsenti (ut ejus consanguinei asserunt) desponsavit: [*& infr.* 1] Postulationi tuæ taliter respondemus, quod si tibi constiterit, quod idem L. P. per verba de futuro, E. vero desponsaverit per verba de præsenti: imposita ei pœnitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit (nisi forsan in juramento suo certum terminum, intra quem dictam P. duceret in uxorem, præfixit, nec per eum stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit) matrimonium secundo loco contractum legitimum judices, & ad illud servandum compellas eundem. Quod si forte per verba de futuro sponsalia cum utraque contraxit, juramentum primum, sicut licite factum est, ipsum servare compellas, de secundo ei pœnitentiam injuncturus. Quod si de his non constat ad plenum, tamdiu adhuc cognoscas de causa, donec super his sufficienter *d* instruaris.

[1 *Propter quod frater prædictæ P. suam deposuit in præsentia tua quæstionem. Quia vero quid super his agendum sit, nostro postulas responso edoceri.*]

CAP. XXIII.

Mutus, & surdus, & omnes, qui non prohibentur, matrimonium contrahere possunt.

Idem *Arelatensi Episcopo.* (*an.* 1210.)

CUm apud sedem *e* Apostolicam: (*& inf.* 1) Sane consuluisti nos, utrum mutus, & surdus alicui possint matrimonialiter copulari. Ad quod taliter respondemus, quod cum prohibitorium sit edictum de matrimonio contrahendo, ut quicunque non prohibetur, per consequentiam admittatur, & sufficiat ad matrimonium solus consensus illorum, de quorum, quarumque conjunctionibus agitur: videtur, quod si talis velit contrahere, sibi non possit, vel debeat denegari: cum quod verbis non potest, signis valeat declarare.

[1 *Cui licet immeriti præsidemus, totius Ecclesiasticæ disciplinæ resideat magistratus, dignum & consonum est rationi, ut quoties circa negotia varia, & diversa quodcunque dubitationis emerserit, ad ipsius judicium recurratur. Quæ disponente Domino inter omnes Ecclesias obtinere meruit principatum.*]

CAP. XXIV.

Furiosus matrimonium contrahere non potest.

Idem *Vercel. Episcopo.* (*an.* 1212.)

DIlectus *f* filius R. proposuit *g*, quod filiam suam cuidam matrimonialiter copulavit: [*& inf.* 1] Cum autem eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore laborat, morari non possit, & propter *a* alienationem furoris legitimus non potuerit intervenire consensus: mandamus, quatenus si rem noveris ita esse, præfatas personas cures ab invicem separare.

[1 *Ignorans, quod ipse esset furiosus. Unde humiliter supplicavit a nobis, ut tam eidem, quam ipsius filiæ consulere dignaremur.*]

CAP. XXV.

Solo consensu legitimo contrahitur matrimonium, sed verba requiruntur, quoad probationem: & intellige, vel alia signa æquipollentia. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem *Brixien. Episcopo.* (*an.* 1212.)

TUæ *b* Fraternitati: (*& infra.*) Postulasti, utrum ex solis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris consensum: sed necessaria sunt, quantum ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de præsenti. Nam surdi *c*, & muti possunt contrahere matrimonium per consensum mutuum sine verbis: & pueri ante annos legitimos per verba sola non contrahunt, cum intelligantur minime consentire.

CAP. XXVI.

Si alter contrahentium utitur verbis dubiis, animo decipiendi mulierem, & eam postmodum cognoscit carnaliter, judicatur pro matrimonio in foro judiciali: secus in pœnitentiali. h. d. secundum verum, & communem intellectum.

Idem. (*an.* 1213. *Romæ.*)

TUa *d* nos duxit Fraternitas consulendos: [*& inf.*] Consequenter quæsivisti, cum quandam mulierem quidam aliter inducere nequivisset, ut sibi commisceretur carnaliter, nisi desponsasset eandem: nulla solennitate adhibita, vel alicujus præsentia, dixit illi, Te Joannes desponsat: cum ipse Joannes non vocaretur, sed finxit se vocari Joannem: non credens esse conjugium, eo quod ipse non vocaretur hoc nomine, nec haberet propositum contrahendi, sed copulam tantum exequendi carnalem: utrum inter prædictos sit matrimonium celebratum, cum mulier consenserit in eundem, & ille dissenserit *e*, & dissentiat, nec aliud quicquam *f* egerit, quam superius est expressum, nisi quod cognovit eandem? Super quo tibi respondemus, quod cum præfatus vir prædictam desponsaverit mulierem in propria persona, & sub nomine alieno, quo tunc se vocari finxit, & inter eos sit carnalis copula subsecuta: videtur forte pro conjugio præsumendum, nisi tu nobis expresse scripsisses, quod ille nec proposuit, nec consensit illam ducere in uxorem: quod qualiter tibi constiterit, non videmus. Nos autem, quid juris sit rescribentes, dicimus, quod si res ita se habet, videlicet, quod ille eam non proposuit ducere in uxorem, nec unquam consensit in prædictam personam, non debet ex illo facto conjugium judicari, cum in eo nec substantia conjugalis contractus, nec forma contrahendi conjugium valeat inveniri: quoniam ex altera parte dolus solummodo affuit, & defuit omnino consensus, sine quo cætera nequeunt fœdus perficere conjugale.

CAP. XXVII.

Ad denunciationem unius honesti viri, qui defert consanguinitatem, & de fama, vel scandalo docet, impeditur matrimonium contrahendum.

Idem *Episcopo Beluacen.* (*an.* 1213.)

CUm in *g* tua diœcesi: [*& infra.*] Sane quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus matrimonium contrahere, bannis (ut tuis verbis utamur) in Ecclesiis

a *Excludat.* b *Fernatinati. al. Ferrariensi.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *sufficientius.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. & de materia, videlicet quod matrimonium contrahitur per nutus, & signa internos consensus exprimentia, Vid. Thom.* 4. *sent. dist.* 27. *& ibi Sotum q.* 1. *art.* 3. f *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* g *proposuit coram nobis.*

a *Forte legendum, & propter alienationem mentis: sed nullus ex antiquis Codicibus adstipulatur.* b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *dictio*, surdi, *deest in omnibus Codicibus.* d *C.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *In C. Bar. & ille dissenserit in eandem.* f *al. aliquid.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp.*

clesiis editis, ac nullo contradictore publice comparente, licet fama privatum impedimentum deferat parentelæ, cum ex parte contrahentium juramenta majorum de sua propinquitate, ut suspicionis tollatur materia, offeruntur *a*: quid tibi sit faciendum in casibus hujusmodi, quæsivisti. Ad quod taliter respond. quod si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denunciet, quod hi, qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, & de fama, vel scandalo doceat, aut etiam per teipsum possis certificari de plano: non solum debes juramenta parentum sponte oblata non recipere, verum etiam eos, qui sic contrahere nituntur, si moniti induci nequiverint, compellere, ut a tali contractu desistant, vel contra famam hujusmodi secundum tuæ discretionis arbitrium juramenta exhibeant propinquorum. Alioquin si persona denuncians non extiterit talis, ut diximus, & de fama, *b* vel de scandalo non poterit edocere, ad desistendum monere poteris, non compellere, contrahentes.

CAP. XXVIII.

Mulieri, quæ negat se in matrimonium consensisse, non creditur, marito probante contrarium: secus si probat se consensisse per metum, qui potest cadere in constantem virum.

Honorius III. *Episcopo Berguen.* c (*an.* 1225.)

CONsultationi *d* tuæ breviter respondemus, quod mulieres, quæ veniunt ad valvas Ecclesiæ benedicendæ cum sponsis, & ibi reclamantes affirmant se nunquam in eorum matrimonium consensisse, audire (sponsis legitime probantibus contrarium) non oportet: cum legitimis & idoneis testibus non debeat illarum simplex assertio prævalere. Sane illis, quæ benedictione accepta mox a sponsis aufugiunt, ante carnis copulam subsecutam, asserentes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsas, verba protulisse consensus, licet animo dissentirent: non statim est audientia deneganda, sed de illato metu est cum diligentia inquirendum: & si talis metus inveniatur illatus, qui potuit cadere in constantem *e* virum, erunt non immerito audiendæ.

CAP. XXIX.

In matrimoniis, & sponsalibus debet esse libertas, unde in eis promissio pœnæ non obligat.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

GEmma *f* mulier nobis exposuit, quod cum T. filia ejus cum C. contraxit *g* matrimonium, B. de Alferio ea occasione, quod inter P. filium suum, & prædictam puellam intra septennium constitutos, sponsalia contracta fuerunt, pœnam solvendam a parte, quæ contraveniret, in stipulatione appositam, ab ipsa nititur extorquere. Cum itaque libera matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit merito improbanda: mandamus, quatenus si est ita, eundem B. ut ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, Ecclesiastica censura compellas.

CAP. XXX.

Sponsalia de futuro transeunt in matrimonium per carnalem copulam subsecutam, sed non per nisum carnalis copulæ tantum. h. d. cum c. fin. infra eodem.

Idem *Episcopo Cenomanen.* (*an.* 1236.)

IS, *h* qui fidem dedit M. mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copula subsecuta, etsi in facie Ecclesiæ ducat aliam, & cognoscat, ad primam redire tenetur: quia licet præsumptum primum matrimonium videatur, contra præsumptionem tamen hujusmodi non est probatio admittenda. Ex quo sequitur, quod nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsecutum.

CAP. XXXI.

Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatum. Sed sponsalia de futuro etiam jurata solvuntur per sequentia de præsenti.

Idem. (*an.* 1236.)

SI inter *a* virum, & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quod unus alterum mutuo consensu verbis consuetis expresso recipiat, utroque dicente: Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum: vel alia verba consensum exprimentia de præsenti, sive sit juramentum interpositum, sive non, non licet alteri ad alia vota transire: quod si fecerit, secundum matrimonium de facto contractum (etiamsi sit carnali copula subsecuta) separari debet, & primum in sua firmitate manere. Verum si inter ipsos accessit *b* tantummodo promissio de futuro, utroque dicente alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, sive verba similia: si alius mulierem illam per verba de præsenti desponsaverit, etiamsi inter ipsam, & primum juramentum intervenerit, sicut diximus, de futuro, hujusmodi desponsationis intuitu secundum matrimonium non potuit separari, sed eis est de violatione fidei pœnitentia injungenda.

CAP. XXXII.

Nisus ad copulam non facit sponsalia de futuro transire in matrimonium.

Idem. (*an.* 1236.)

ADolescens, *c* qui desponsatam sibi per verba de futuro, licet sæpe nisus fuerit, carnaliter non cognoscens, cum alia postmodum de verba de præsenti contraxit: non primam, cum qua nec fuit verum matrimonium ex forma contractus, nec præsumptum, cum conatus non habuisset effectum: sed secundam debet habere uxorem.

TITULUS II.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

CAP. I.

Pater pro filio impubere sponsalia contrahit, pro pubere vero non, nisi consentiat.

Honorius *Eusebio Episcopo.* (*an.* 520. *Romæ.*)

TUa nos *d* requisivit Fraternitas de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere, si sine voluntate adulti filii facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse. Potest autem filium nondum adultum (voluntas cujus discerni non potest) pater cui vult matrimonio tradere. Et postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere.

CAP. II.

Impuberes ambo, vel alter, nisi pro bono pacis, conjungi non debent.

Nicolaus Papa. (*an.* 862. *Romæ.*)

UBi non est consensus: [*& infra.* I] Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel canonibus determinatam non pervenerit, con-

a *Offerantur.* b *aut de fama, &c.* c *Besguenens. alit. Besguens. al. Belguecens. al. Bisgueon. al. Bononiens.* d *Vid. Jul. Clarum in Pract. crim.* §. *fin. q.* 6. *unde intelliges, quæ ad hunc locum spectant.* e *Quis dicatur talis metus, vide l. qui in aliena.* §. *fin. ff. de acquir. hæred.* f *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. matr. c.* 9. *& Covarr. in Epit.* 4. *Decr. p.* 2. *c.* 3. §. 1. g *contraxerit.* h *Præter Henr. Borch. & Præpositum, vid. Covarr. in Epit.* 4. *Decret. part.* 1. *cap.* 4. §. 1.

a *Vide Sot.* 4. *sent. dist.* 27. *q.* 2. *art.* 5. *Sylvestrum in summa, verbo sponsalia, q.* 10. *& Covarr. in epit.* 4. *Decr. p.* 1. b *accesserit.* c *Præter Doctores vide Geminianum, & Francum in c.* 1. §. *idem. desp. imp. l.* 6. *Sylvest. in summa, verbo matrimonium,* 2. *quæst.* 16. *& Alciat. tract. de præsumpt. reg.* 3. *præs.* 38. d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.*

conjungantur: nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.

CAP. III.

Puberes sunt, quoad matrimonium, qui ex habitu corporis concipere, & generare possunt.

Isidorus. [*an.* 630. *in Bœtica.*]

PUberes a pube sunt vocati, id est, a pudentia *a* corporis nuncupati: quia hæc loca primo lanuginem ducunt. Quidam tamen ex annis pubertatem æstimant: id est, eum esse puberem, qui XIV. annos implevit, quamvis tardissime pubescat. Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest. Et puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt.

CAP. IV.

Ex sponsalibus contractis cum minore septennio non oritur impedimentum publice honestatis: secus si cum majore, vel minore consentiente post septennium: & affinitas sequens dissolvit sponsalia præcedentia de futuro.

Alexand. III. *Herford. Episcopo.* [*an.* 1180.]

LIteras *b* tuæ Fraternitatis accepimus, ex quarum tenore perpendimus, quod cum quidam esset perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis desponsavit: procedente vero tempore matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem accepit: [*& inf.* 1] Consult. t. t. r. quod si præfatus vir matrem puellæ, antequam septimum annum complesset, in uxorem accepit, matrimonium non dissolvas: cum desponsationes hujusmodi nullæ sint, quæ in cunabulis fiunt *c*. Verum si postquam puella septimum annum complevit, prædictus vir matrem ejus accepit uxorem, cum sponsalia extunc placere consueverint, inter eos sententiam divortii non differas promulgare, nec ipsum filiam, seu matrem habere permittas.

[1 *Unde quia dubitas, an hujusmodi matrimonium stare debeat, a nobis exinde consilium postulasti. Super quo.*]

CAP. V.

Sponsalia nulla ex defectu consensus non creant publicæ honestatis justitiam: sponsalia vero aliqua sic, licet legitimo modo fuerint dissoluta.

Idem *Eboracen. Archiepis.* [*an. eod.*]

ACcessit *d* ad præsentiam nostram: (*& inf.* 1) Frat. t. mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod puella non esset septennis, quando G. *e* desponsata fuit, & postea in eum non consenserit, & quod idem G. ab hujusmodi desponsatione per te fuerit absolutus, *f* matrimonium inter eundem Gu. & matrem puellæ celebratum præcipias inviolabiliter observari, & eorum prolem denuncies esse legitimam: quia desponsationes, & matrimonia ante septem annos fieri non possunt, si consensus postea non accedit. Sane si præfata puella ante desponsationem septimum annum compleverat, licet prædictus vir a desponsatione ipsius puellæ ipso jure fuerit absolutus, cum ea in eum consentire noluerit: inhonestum tamen videtur, ut matrem ejus habeat, cujus filia fuit *g* sibi desponsata.

[1 *Nobilis vir VV. filius G. cum literis tuis, ex quarum tenore perpendimus, quod cum filiam cujusdam nobilis viri, cum esset minoris ætatis, desponsasset, & postmodum ipsa assensum in hac parte præbente antequam ad nubiles annos pervenisset, celebratum est inter eos divortium. Procedente vero tempore, defuncto patre puellæ, matrem ejusdem VV. in matrimonio copulavit. Quod quidem factum sustinere cum nolles, eum solicite monuisti, ut ipsam dimitteret: & quia monitis tuis in hac parte noluit acquiescere, ipsum ex communicationis vinculo innodasti. Tandem accepta ab eo cautione, quod nostram adiret præsentiam, & super hoc statutum nostrum firmiter observaret, eundem mandato nostro absolutum denunciasti, & cum literis tuis ad præsentiam nostram misisti: unde præfatus VV. in nostra præsentia constitutus, suam nobis assertionem proposuit, quod puellam ipsam, dum esset infra septimum annum, desponsavit, postea antequam ad annos nubiles pervenisset, noluit aliquatenus consentire, ut præfatum VV. in virum acciperet, & ita cum patre suo, in cujus potestate remanserat, & cum præfato VV. ad tuam præsentiam accessisset, & cum ab ore puellæ audisses, & per eam cognovisses, & per patrem ejus, quod præfatum VV. in virum volebat, statim illum in plena Synodo ab hujusmodi desponsatione publice absolutum denunciasti. Elapsis vero pluribus annis mortuo patre puellæ charissimus in Christo filius noster H. Anglorum Rex supradictæ puellæ matrem memorato VV. tradidit in uxorem, quam idem VV. ut discordia orta iter consanguineos suos, & consanguineos mulieris sopiretur, accepit solenniter, & desponsavit, & sine contradictione Ecclesiæ duxit, & ex ea filios procreavit, & puella fuit alteri viro copulata. Verum licet contineatur in literis ipsis, quod puella ipsa erat minoris ætatis, quando ipsius desponsatio facta fuit, tamen restat, utrum puella esset proxima ætati aptæ matrimonio, an infra septem annos, ideo.*]

CAP. VI.

Si impubes desponsata, & traducta petit licentiam pubes facta alteri nubendi, non auditur, si vir jurat se eam cognovisse: nec auditur, si nondum pubes, sed proxima pubertati probetur cognita. Et ex sponsalibus contractis cum impubere majore septennio, oritur publica honestas.

Idem *Norvicen. Episcopo.* [*an.* 1180.]

COntinebatur *a* in literis tuis, quod cum quædam puella intra nubiles annos cuidam in uxorem tradita fuerit, & ab ipso traducta, hæc ad nubiles annos perveniens, alii nubendi licentiam postulavit, asserens se in eundem nullatenus consensisse: [*& inf.* 1] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum in decretis habeatur expressum, quod si vir dixerit, quod uxorem suam cognoverit, *b* & mulier negaverit, viri standum est veritati: præfato viro, qui dicit se mulierem ipsam cognovisse, fides est adhibenda, si id firmaverit juramento. Si autem fuerit ætati proxima, ut in XI. vel circa XII. annum, & cum suo assensu desponsata, & cognita ab eodem viro, separari non debet, præsertim cum parentes ejus ipsam fuisse ætatis legitimæ faterentur. Si vero *c* puella intra nubiles annos alicui desponsata fuerit, non licet alicui, de consanguinitate ipsius, cui desponsata fuerit, eam ducere in uxorem, nec fas est eidem sponso de consanguinitate sponsæ sibi aliquam copulare.

(1 *Prædictus vero vir proponit, quod licet eadem puella annum forte nondum XII. attigisset, cum ei tradita fuit in uxorem, usque adeo tamen ætati proxima, quod ipsam carnali commixtione cognovit. Inde est, quod cum ipsa eidem viro dicit se incognitam, & tu nos consuluisti, utrum alii possit nubere.*)

CAP. VII.

Si majores septennio contrahunt sponsalia, neuter ante pubertatem resilire potest. Hoc primo. *Et ille, qui primo fit pubes, alterum expectabit.* Hoc secundo. *Quod si tempore contractus alter erat pubes; non ille, sed alter factus pubes resilire potest.* Hoc tertio.

Idem *Bathonien. Episcopo.* d [*an.* 1180.]

De

a C. 7. *eod. tit. in* 1. *comp. præ cæteris Hostiensem.* b C. 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later sub. Alex. III. p.* 12. *c.* 2. *& de impedimento justitiæ publicæ honestatis, vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. matr. c.* 3. *vid. supra citatos tit. præc. c. ad audientiam. & Covarr. in epit.* 4. *decr. p.* 1. *c.* 2. c *Vide leg. quantum. ff. de spons.* d C. 6. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub. Alex. III. p.* 6. *c.* 7. e *al. V. al. ita: quando ab G. desponsata: al. ab V. desponsata.* f *Vide citatos c. præcedenti.* g *fuerat.*

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 6. *c.* 10. b *cognovit.* c *Vid. Conc. Trid Sess.* 24. *de reform. c.* 3. d *Baton. al. Barthoniens. sed ut plurimum, Bathoniens.*

De *a* illis, qui intra annos aptos matrimoniis sponsalia contrahunt, sive uterque, sive alter reclamet, antequam ad annos matrimoniis aptos pervenerint, & postulent separari, non sunt ullatenus audiendi. Si vero alteruter istorum ad annos pubertatis pervenerit, intra eosdem annos altero existente cum sponsalia contrahuntur: si is, qui minoris ætatis est, cum ad illos annos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerit consentire, judicio Ecclesiæ poterunt ab invicem separari. Mulier autem, quæ postquam annos nubiles attingit, ei, qui nondum ad annos aptos matrimoniis venerat, nupsit, cum in eum semel consenserit, amplius non poterit dissentire, nisi ipse, cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suum negaverit præstare consensum *b*.

CAP. VIII.

Impuberes sponsalia contrahentes ante pubertatem separari non debent, sed post pubertatem possunt, si contradicunt sponsalibus, nisi copula carnalis intervenerit.

Idem Alex. III. *eidem*. [*an.* 1170.]

A Nobis *c* tua discretio requisivit, utrum iis, qui intra annos nubiles matrimonii nomine conjunguntur, vel eorum alteri, antequam ad annos aptos matrimonio perveniant, liceat a matrimonio tali discedere. Ad quod respondemus, quod pro eo, quod ante nubiles annos conjugalem consensum non habent, usque ad legitimam ætatem expectare tenentur: & tunc aut confirmetur matrimonium, aut (si simul esse noluerint) separentur, nisi carnalis *d* commixtio ante intervenerit, cum interdum illa tempus anticipare soleat pubertatis.

CAP. IX.

Minores apti ad matrimonium ex contractu matrimonii obligantur, nisi violentia intercedat.

Idem *Genuen. e Archiepiscopo*. [*an.* 1180.]

De illis *f*, qui in minori ætate desponsantur: (*& inf.* 1) Respondemus, quod si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent *g*, si unus in alium visus fuerit consensisse, cum in eis ætatem suppleviisse malitia videatur, sed cujuscunque sint ætatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat.

(1 *Traduntur, & conjunguntur, & processu temporis divortium postulant, minorem allegantes ætatem, aut vim sibi a parentibus factam, hoc inq. t. r.*)

CAP. X.

Contractus ante pubertatem, etiam cum nisu carnalis copulæ, non facit matrimonium.

Urbanus III. *Cenoman. Episcopo*. (*an.* 1186.)

A Trestationes *h* super causa matrimonii, quæ inter H. juvenem, & G. mulierem vertitur, accepimus, & ipsis inspectis nobis innotuit, quod prædictus juvenis nondum duodecimum annum attigerat, cum præfatam G. accepit uxorem: & licet nisus fuisset (sicut uterque confessus est) ipsam corrumpere, mulier tamen credit se virginem evasisse: verum ipse antequam ad annum XIV. pervenisset, a memorata muliere recessit, quem, cum XVII. annos habeat, eadem pro viro sibi vindicare contendit: (*& inf.* 1) Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si mulier per idoneos testes probare nequiverit, quod post XIV. annum ætatis suæ, vel circa finem XIV. anni prædictus juvenis consensisset in eam, ab ipso juramento recepto, quod postquam ad legitimam ætatem pervenit, ipsam habere non consensit in uxorem, ab impetitione mulieris eum potes, & debes absolvere, & ad alia vota utrique dare licentiam transeundi.

(1 *Sed cum vir XVII. annos habeat, eam recipere contradicit. Unde quia, donec nos super ipsa consuleres, non duxisti in prolatione sententiæ procedere.*)

CAP. XII.

Si major invita contraxit sponsalia cum minore, non tenetur ipsum expectare, donec veniat ad ætatem adultam.

Idem *Pisano Archiepiscopo*. (*an.* 1170.)

Ex literis *a* tuæ frat. accepimus, quod puella quædam anno *b* XII. jurata fuit, & desponsata cuidam puero IX. vel X. annorum: & tempore procedente de voluntate parentum potius, quam de sua (sicut asserit) ad domum patris pueri adducta *c*, ubi nolens, & invita, minis parentum impulsa moram fecit per annum, & amplius, & tandem inde recedens ad domum propriam est regressa: [*& infra.* 1] Cum autem dictus puer nondum ad XIV. annum pervenerit, nec ad eandem carnaliter accessum habuit, discr. tuæ taliter respond. quod si puella commonita, ut donec compleat idem puer annum XIV. expectet, non duxerit expectandum: ei secundum ea, quæ proposita sunt, accipiendi alium virum liberam tribuas facultatem *d*.

(1 *Commonita vero a matre sua, & a te, postmodum ad eum redire penitus contradixit, asserens, quod nunquam eum voluit, nec vult in virum habere, sed nubendi alii postulat facultatem. Unde quia quid super hoc agendum sit, a nobis tua frat. requisivit.*)

CAP. XII.

Sponsalia contracta cum minore septennio, per cohabitationem mutuam post septennium convalescunt, & inducunt publicæ honestatis justitiam: solvuntur tamen per matrimonium de præsenti.

Clemens III. [*an.* 1190.]

Duo pueri *e* Guilielmus, & Guilielma matrimonialiter sunt conjuncti, puero VI. puella vero VII. annum agente, qui simul per tres annos manserunt: tunc pater puellæ subtrahens eam sponso ipsam alteri M. nomine copulavit, cum quo per VII. annos quiete permansit: ipse vero tunc reliquit eandem, quia credebat eam alium virum habere, illum scilicet *f*, cui prius fuerat desponsata. Prior autem sponsus ad annos discretionis perveniens a prædecessore tuo contrahendi cum alia licentiam impetravit, qui quandam nomine S. consobrinam prioris in uxorem accepit: & cum ea per aliquod tempus existens, eam (ut ipse fatetur) carnaliter non cognovit, licet illa *g* se ab eo cognitam asseveret. Cum autem pater memoratæ Guiliel. eam vidisset a secundo viro relictam, prænominatum Guilielmum, cui prius eam desponsaverat, compulit, ut S. neptem suam omnino dimitteret, & ad Guilielmam suam desponsatam rediret: qui postmodum per biennium cohabitavit eidem. Quia igitur quid tibi faciendum sit, postulas edoceri: breviter respondemus, quod impediente puerili ætate matrimonium inter G. & G. non fuit: & licet idem postquam illa nupsit alii, potuerit aliam ducere in uxorem, tamen quia dictam S. duxit consobrinam mulieris ejusdem, sive eam cognoverit, sive non, non debet tamen cum eadem S. propter publicæ honestatis justitiam remanere, nec ad primam habere regressum, quia alteri fuit legitime copulata: (*& infra.*) Cum vero vir caput sit mulieris, & Guilielmus dicat se non cognovisse prius S. supradictam: aliam, si voluerit poterit

a C. 9. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.*26. *c.*29. *& vid. Covar. in epit.*4. *Decr. c.*5. §.1. b *Vid. l. nuptias. cum simil. ff. de reg. jur.* c C.10. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Covar. cit. sup. c. de illis.* d *carnis.* e *Januensi.* f C.12. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.*50. *c.*41. §. *de illis vero.* g *Vid. l. pen. ff. quando di. leg. c. & l. continuus.* §. *cum ita. ff. de verb. obl.* h *Cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Covar. in epie.* 4. *Decr. p.* 1. *c.* 4. *num. fin.*

a C. 14. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *annorum.* c *ducta al. abducta.* d *vid. l. si pater. & ibi Bart. C. de sponsal.* e C. *un. eod. t. in* 2. *compil. vid. Silvest. in summa, verbo sponsalia. & Scot.* 4. *sent. dist.* 27. *q.*2. *art.*2. *& seq.* f *al. ita: Guilielmum scilicet &c.* g *ea.*

poterit ducere in uxorem, & S. viro legitimo copulari: post separationem vero, pro vitando populi scandalo, utrique ad tempus est pœnitentia injungenda. Si vero legitime constaret ipsam S. ab eo sive post, sive antea cognitam extitisse, neutri, vivente altero, dabitur licentia contrahendi. Remanebit ergo Guilielma cum M. imposita ipsi M. ad tempus pœnitentia competenti, qui pro sua opinione sola Guilielmam (judicio Ecclesiæ non requisito) dimisit.

CAP. XIII.

Accusari non potest matrimonium, quod non est, ut si cum minori septennio sit contractum: denunciari tamen potest impedimentum, ne contrahatur in posterum.

Innocentius III. C. & P. *quondam filiis Malebrancæ*. a (*an.* 1210.)

AD dissolvendum, *b* quod factum fuerat inter I. & S. (*& infra*. 1) Accusatione pro puella super consanguinitate proposita, præfatus I. multas exceptiones proposuit: per quas nitebatur vos ab accusatione multipliciter removere: [*& infr.* 2] Interloquendo pronunciamus, inter juvenem, & puellam nec matrimonium, nec sponsalia fuisse contracta: cum constet puellam nondum ad septennium pervenisse. Quocirca nec accusatio locum habebat, cum non esset, quod posset legitime accusari. Denunciari tamen poterat consanguinitas, ut interdiceretur matrimonium contrahendum. Ad denunciationem ergo legitime probandam, terminum assignamus, salvis exceptionibus non solum propositis, sed etiam proponendis. Ne vero quicquam in puellam interim attentetur, auctoritate Apost. interdicimus, ne in negotio de novo procedatur ulterius, donec vel a denunciatione cessetur, vel ea probata ordine judiciario procedatur. Quod si contra interdictum nostrum in præjudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, id *c* irritum esse decernimus, & viribus omnino carere.

[1 *Filiam quondam M. super matrimonio contrahendo, in nostra, & fratrum nostrorum præsentia fuit propositum, quod cum dicta puella nondum ad septennium pervenisset, de ipsa nec matrimonium contrahi, nec sponsalia potuerunt: defuit etiam consanguineorum assensus, qui præcipue sunt in talibus requirendi: quod etsi ætas sufficiens extitisset, & consanguineorum intervenisset assensus, personæ tamen non sunt idoneæ ad matrimonium contrahendum, linea consanguinitatis obstante.*]

[2 *Cumque super exceptionibus ipsius fuisset diutius disceptatum, auditis & intellectis quæcunque fuerunt hinc inde proposita, de consilio f. n.*]

CAP. XIV.

Si quis per verba de præsenti contrahit cum impubere, in qua ætatem malitia non supplet, intelligitur non matrimonium, sed sponsalia contraxisse, etiamsi subarrhatio intercesserit.

Idem *Episcopo Abbaten*. d (*an.* 1210.)

TUæ nobis *e* exhibitæ literæ continebant, quod quidam filiam suam circiter XII. annos habentem, cuidam nobili desponsavit, qui subarrhavit eandem, consensu mutuo accedente: [*& inf.* 1] Quia vero nobis constare non potuit, cujus ætatis esset puella, cum eidem viro extitit desponsata, cum dicatur, quod circiter XII. annos habebat, utrumne prudentia tunc in illa suppleret ætatem: respondemus, quod si puella nubilis non erat ætatis, cum sæpefatus *f* vir desponsavit eandem, & ætatem in ea prudentia non supplebat, proculdubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta fuerunt, quamvis ab ipso viro eadem fuerit subarrhata.

[1 *Super nuptiis aliquantulum prorogatis, pater puellæ viam universæ carnis ingressus est, eo autem rebus humanis exempto puellæ avunculus supradictæ ipsam alteri matrimonio copulavit, & ille, qui prius desponsaverat eandem, cum ipsius matre contraxit. Tuus autem prædecessor attendens, quod cum ea non poterat permanere, cujus filiam legitime desponsaverat, inter eos divortii sententiam promulgavit. Postmodum autem mortuo viro secundo, qui supradictam puellam duxerat in uxorem, ipsa se tertio copulavit, illo vivente, qui prius eam desponsarat. Cæterum, tam ipsa, quam vir idem te duxerunt humiliter consulendum, utrum licite valeant commorari: tu vero deliberatione habita, respondisti, quod primo sponso vivente alteri non potuit legitime copulari. Sed quia tua Ecclesia postulavit, ut super hoc sed. Apostol. consuleres, procedere distulisti, nobis humiliter supplicans, ut super hoc tibi rescribere dignaremur.*]

TITULUS III.
DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

CAP. I.

Pro clandestino matrimonio non præsumitur, sed illud alleganti incumbit onus probandi.

Ex Concilio Arelaten.

SI quis clam desponsaverit aliquam, & mulier, vel vir negat hujusmodi desponsationem: viro incumbit probatio.

CAP. II.

Qui matrimonium clandestine contraxerunt, altero negante, vel utroque: non apparente legitima exinde probatione, simul cohabitare ab Ecclesia non compelluntur: & si illud publicaverint, tanquam in conspectu Ecclesiæ factum comprobabitur: nisi rationabilis causa subsit, quæ impediat. h. d. literæ inhærendo.

Alexander III. *Beluacen. Episcopo*. (*an.* 1180.)

QUod *b* nobis: [*& infra*. 1] Si enim matrimonia ita occulte contrahuntur, quod exinde legitima probatio non appareat; ii, qui ea contrahunt, ab Ecclesia non sunt aliquatenus compellendi. Verum si personæ contrahentium hoc voluerint publicare, nisi rationabilis causa præpediat, ab Ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tanquam a principio in Ecclesiæ conspectu contracta.

[1 *Ex tua parte significatum est, ut de clandestinis matrimoniis dispensare deberemus, non videmus quæ dispensatio super his sit.*]

CAP. III.

Cum matrimonia sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edicta proponi, assignato termino, intra quem, qui voluerit impedire, impedimentum opponat: & si probabilis conjectura fuerit de impedimento, interdicatur testimonium, donec de hoc cognoscatur. hoc primo usque ad §. Si quis.

Innoc. III. *In Concilio generali*. c (*an.* 1216.)

CUm inhibitio copulæ *d* conjugalis sit in ultimis tribus gradibus revocata, eam in aliis volumus districte servari. Unde prædecessorum nostrorum vestigiis inhærendo, clandestina conjugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando, statuimus, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per Presbyteros publice proponantur, *e* competenti termino præfinito: ut intra illum, qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ipsi Presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat. Cum autem

a *Al. Malabrancæ*. b *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vid. Sotum cap. superiori citatum*. c *illud*. d *Abertaden. al. Albertaden. al. Albeten. al. Abbataden*. e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Covarr. in epit. 4. Decret. part. 1. c. 4. §. 2. num. 2.* f *sæpe præfatus. al. sæpe dictus*.

a *Clandestinas desponsationes, & conjugia novissime irrita fecit Conc. Trid. sess. 24. de refor. matr. c. 1. unde cessant hac de re veterum altercationes interpretum*. b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 50. c. 17.* c *Scil Lat. c. 51.* d *Cap. un. de clandest. matr. in 4. compil.* e *proponatur*.

tem apparuerit probabilis conjunctura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.

Si in gradu prohibito matrimonium clandestine, vel contra interdictum, de quo supra, contractum fuerit, etiam per ignorantes de impedimento, nati ex illo matrimonio sunt illegitimi. Idem est, si ambo parentes sciunt impedimentum matrimonii, licet in conspectu Ecclesiæ contrahant. h. d. usque ad §. Sane. Abbas.

§. 1. Si quis vero hujusmodi *a* clandestina, vel interdicta conjugia inire præsumpserit, in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium: cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserunt.

Sacerdos, qui contempserit prohibere matrimonia interdicta, & quilibet Clericus etiam regularis, qui interfuit, per triennium a beneficio suspenduntur, & si culpa exegerit, etiam gravius puniuntur: ipsi etiam contrahentes contra hoc cap. etiam alias licite puniendi sunt, & idem in calumniose denunciantibus. h. d. usque ad finem. Abbas.

§. 2. Sane si parochialis Sacerdos talas conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ qualitas postulaverit. Sed his, qui taliter præsumpserint etiam in gradu concesso copulari, condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malitiose *b* impedimentum objecerit, canonicam non effugiet ultionem.

TITULUS IV.
DE SPONSA DUORUM.
CAP. I.

Contrahens successive per verba de præsenti cum duabus, tenetur adhærere primæ. Si autem primo contraxit per verba de futuro, secundo per verba de præsenti, adhærebit secundæ.

Augustinus *de fide pactionis, & consensus.*

DUobus *c* modis dicitur fides, pactionis, & consensus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam *d* ducere: si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim rescindi tantum debet sacramentum. Si autem fecerit fidem consensus, non licet ei aliam ducere: si autem duxerit, dimittet ipsam, & adhærebit priori. Est autem fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem, quod eam ducet, si permiserit eum rem secum habere, vel etiam pro consensu. Fides autem consensus est, quando etsi non stringit manum, corde tamen & ore consentit ducere, & mutuo se concedunt unus alii, & mutuo se suscipiunt.

CAP. II.

Ponit pœnitentiam illius, qui alterius sponsam de præsenti sibi accepit in uxorem, nec unquam in uxorem eam habere potest. h. d. juxta literam.

Ex Brochardo lib. 30. *e*

ACcepisti illam in *f* uxorem tibi, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima: & 40. dies in pane, & aqua (quod *a* carinam vocant) cum septem sequentibus annis pœniteas.

CAP. III.

Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consummatum.

Alexander III. *Salernitano Archiepiscopo.*

(*an.* 1170.)

LIcet *b* præter solitum: [*& infra.* 1] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod si inter virum, & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quidem, quod unus alterum in suo mutuo consensu verbis consuetis expresse *c* recipiat, utroque dicente: ego te accipio in meam, & ego te accipio in meum, sive sit juramentum interpositum, sive non, non licet mulieri alii nubere. Et si nupserit, etiamsi carnalis copula sit secuta, ab eo separari debet, & ut ad primum redeat, Ecclesiastica districtione compelli: quamvis aliter a quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum.

[1 *Et amplius solito multis simus, & magnis negotiis præpediti, & ita quod non sit nobis facile, aliquorum consultationibus respondere: illa tamen speciali gratia, quam ad personam tuam habemus, & fraterna cogimur charitate, quid sentiamus de his, super quibus nos consulit dilect. tua, præsentibus literis volumus aperire. Consuluisti nos siquidem, utrum si inter virum & mulierem, præstito, vel non præstito juramento, legitimus consensus intervenerit, & præsenti copula carnali non subsecuta, liceat mulieri alii nubere, vel si nupserit alii, & carnalis fuerit copula subsecuta, an ab ipso debeat separari.*]

CAP. IV.

Ei qui appellat in causa matrimoniali, interdici debet, ne aliud matrimonium contrahat lite pendente: & si contraxerit, debet separari.

Idem *Genuen.* d *Archiepiscopo.* (*an.* 1170.)

TUa *e* Fraternitas nos consuluit: [*& infra.* 1] De his vero, qui coram te super desponsatione facta per consensum mutuum de præsenti, controversiam movent, & appellatione pendente, quam ante sententiam, vel cognitionem causæ ad sedem Apostolicam interponunt, accipiunt alias in uxores: hoc arbitramur agendum, ut si amodo in tali casu duxerint appellandum, eis in Ecclesia publice interdicas, ne ante decisionem causæ aliud contrahant matrimonium. Et si contra *f* interdictum Ecclesiæ publice factum venire præsumpserint, matrimonium tam præsumptuose contractum poteris irritare.

[1 *Quid de his agere debeamus, qui desponsant aliquas mulieres, & processu temporis, antequam eas ducant, vel cognoscant, alias accipiunt in uxores. Super quo utique consultationi tuæ taliter respondemus, quod si vir, & mulier sese recipiunt expresse consensu de præsenti mutuo, neuter eorum altero superstite poterit ad alia vota transire, etsi possit ad matrimonium transmigrare. Verum si inter ipsos non accessit consensus de præsenti, sed promissio de futuro, videlicet quod uterque dixit alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, & alius eam mulierem desponsavit, & traduxit: etiamsi inter primos juramentum fuit, sicut diximus de futuro hujus desponsationis intuitu, secundum non poterit matrimonium separari, sed eis est de violatione fidei pœnitentia injungenda.*]

CAP. V.

Qui duas per verba de præsenti desponsat, primam desponsatam habebit in uxorem, etiamsi prius secundam cognoverit: nec valet contraria consuetudo. & hoc ultimum additur ad cap. Licet supra eodem.

Innoc.

a *Triden. sess. 24. de refor. matr. c. 5. & Clem. un. de consang. & affinit.* b *malitiosum.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. vid. Joan. majoris. l. 4. sent. dist. 27. q. 5 & Sot. q. 2. art. 4. vers. 3. dubium est.* d *al. ita: aliam ducere uxorem.* e *Ita in antiquis ut est impressum, sed restituendum ita: ex Burchardo l. 19. c. 5.* f *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

a *Carenam. al. Carentenam. Contius in marg. cap. 8. inf. de accus.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* c *expresso.* d *Januen. sed idem est.* e *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.* f *al. ita: Et si contra interdictum Ecclesiæ ita publice factum, &c.*

Innocentius III. *Mutinen. Episcopo*. (*an*. 1170.)

TUas *a* dudum [*& infra*.] De consuetudine, quæ diu in Mutinen. obtinuit civitate, ut si quis juraret se aliquam ducturum, & citra carnis copulam desponsasset, si consequenter desponsasset aliam, & etiam cognovisset, primo cognita adjudicaretur viro, non quæ prius extitit desponsata: [*& inf*.] Ne vero turpis sit pars, quæ suo non congruit universo, & Ecclesia Mutinen. tenere debeat humiliter, & servare *b*; quod B. Petri sedem, & suam metropolim sequi viderit, & docere: in matrimoniis de cætero contrahendis illud te volumus observare, ut postquam inter legitimas personas consensus legitimus intervenerit de præsenti, qui sufficit in talibus juxta canonicas sanctiones: & si solus defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur, si personæ junctæ legitime cum aliis postea de facto contrahant, quod *c* prius de jure factum fuerat, non poterit irritari.

TITULUS V.
DE CONDITIONIBUS APPOSITIS IN DESPONSATIONE, VEL IN ALIIS CONTRACTIBUS.

CAP. I.

Defectus turpis conditionis in contractu matrimonii appositæ non vitiat matrimonium, sed vitiatur.

Ex Concilio Africano. *d*

QUicunque *e* sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam relinquere voluerit: dicimus quod frangatur conditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

CAP. II.

Servus manumissus ea conditione, ut fiat Monachus, & monasterio serviat, alias in servitutem redeat: si hoc acceptato Monachus factus sit, manumittentis voluntatem cogitur observare.

Gregorius *Episcopo Spoletano*. (*an*. 600.)

CUm *f* sit proprium: [*& inf*.] H. Presbyter conquestus est, Diaconum quendam manumisisse duo mancipia sub hac conditione, ut Monachi fierent, & in eo monasterio, ubi ipse fuerat, permanerent, adjiciens, ut si quis contra faceret, servituti iterum subderetur: atque unum ex his [hac conditione despecta] monasterium deseruisse, & se inter Clericos sociasse. Tu ergo, si ita esse reperies, sic te exhibe, ut nec illi monasterium deserendi sit facultas, & manumittentis voluntas non valeat præteriri.

CAP. III.

Qui juravit aliquam in uxorem accipere, si centum sibi donaverit, centum non datis, recipere non tenetur, nisi postea pure consenserit, vel eam cognoverit.

Alexander III. *Pannorm. Archiep*. [*an*. 1180.]

DE illis *g*: [*& infr*.] Si vero aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri præstiterit: Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris: Reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod sibi dari petiit, non acceperit in uxorem, nisi consensus de præsenti, aut carnalis inter eos sit commixtio subsecuta.

CAP. IV.

Res donata Ecclesiæ sub modo, statim est Ecclesiæ, nec revocatur modo non servato, nisi hoc in contractu sit expressum, h. d. secundum veriorem intellectum. Et est textus multum notabilis, & valde allegabilis. Abbas.

Idem.

VErum *a* cum alicui Ecclesiæ possessio quælibet interposita conditione donatur, a donatore donum postea revocari non potest: nisi forte tali sit conditione collatum, quod ea cessante debeat revocari.

CAP. V.

Contrahens matrimonium sub conditione non improbata, non compellitur matrimonium consummare ante conditionis eventum.

Urbanus III. (*an*. 1186.)

SUper eo *b* vero, quod postulasti, utrum ille, qui in quandam mulierem consensit, si pater ejus suum præstaret assensum, sit ad consummandum matrimonium compellendus, respondemus, quod cum consensus liber dici non possit, qui in alieno arbitrio reservatur, ac conditionem ipsam canonica non improbent instituta, nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam cogendus est ad matrimonium contrahendum. Nam licet Alexander Papa responderit, quod sponsalia interposita conditione contracta, ipsa non impleta, si consensus de præsenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolvi non debent, sed firmiter observari: nequaquam est nostræ definitioni adversum, cum hujusmodi consensus non sit de præsenti habendus, licet per verba de præsenti evidentius exprimatur, qui in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit.

CAP. VI.

Qui sub honesta conditione sponsalia contrahit, & ante conditionis eventum desponsatam cognoscit, a conditione recedit.

Innocentius III. *Masican*. c *Episc*. (*an*. 1212.)

PEr tuas *d* literas intimasti, quod cum quædam mulier P. nomine N. postularet in virum, asserens inter se mutuum de præsenti consensum intervenisse, & carnalem copulam accessisse: vir ipse quamvis contracta sponsalia, & carnalem copulam non negaret, asserebat tamen se illam in uxorem ducere non teneri, quia sponsalia inter ipsos sub hac fuerunt conditione contracta, si pater ejus, & patruus sponsalibus consentirent: sed ipsi quam cito noverunt, & sponso contradixerunt, & sponsæ. Verum mulier replicabat, quod licet fides præstita fuerit ab utroque sub conditione præscripta, non tamen sibi fuerat a patre viri, vel patruo aliquando contradictum: & ante tempus contradictionis expressum a testibus, & post, dicebat inter se carnalem copulam accessisse: [*& infra*. 1] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum liquido constet, quod post contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subsecuta, pro matrimonio est præsumendum *e*, quia videtur a conditione apposita recessisse. Nam etsi probatum sit, quod postquam pater, & patruus viri contradixere sponsalibus, idem vir mulierem illam carnali conjunctione *f* cognoverit: non est tamen aliquo modo probatum, quod antequam ipse cognovisset eandem, pater ejus, & patruus contradicere curavissent.

(1 *Addebat præterea, quod licet a principio conditionaliter contraxissent, temporis tamen processu sine conditionis adjectione pure in matrimonium consenserint, & hoc asserebat se testibus probaturam: receptis itaque testibus utriusque partis, cum attestationes mulieris coram te præsentibus duobus examinatoribus faceres publicari: testes ipsi dixerunt, quod dicta, quæ ibi legebantur, non dixerant, quorum legi dicebantur, & quæ deposuerant, scripta non erant, sed ab uno examina-*

a *Cap. un. eod. tit. in* 3. *comp*. b *observare*. c *contrahunt*. d *In Conc. Africanis hoc nondum inventum est, ut refert Grat. sive Palea* 27. *q*. 2. *c. quicunque. & habetur post Conc. Lat. sub Alex. III. p*. 6. *c*. 5. e *Cap*. 1. *eod. tit. in* 1. *comp*. f *Cap*. 2. *eod. tit. in* 1. *comp*. g *Cap*. 4. *tit. de sponsal. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p*. 6. *c*. 12.

a *Cap*. 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p*. 29. *c*. 3. *& Cap*. 2. *eod. tit. de consuetud. in* 1. *comp*. b *Cap*. 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p*. 6. *c*.21. c *Marsican. al. Marsiano. al. Marsitan*. d *Cap. un. eod. tit. in* 3. *comp*. e *Vid. l. & si contra. in ver. depositum. C. de nupt*. f *al. commixtione*.

minatorum tunc contra eos fuit fortiter obviatum, & ob hoc mulier postulabat, ut iidem testes, vel alii super iisdem capitulis iterum audirentur: tunc autem hac novitate commotus sequentem diem partibus præfixisti, quibus in tua præsentia constitutis, omnes examinatores convocari jussisti, sub interminatione anathematis illos obtestans, ut dicerent si essent illæ veræ attestationes, quibus obviaverant testes, qui continuo alias attestationes in medium produxerunt: quibus cum per advocatum viri fuisset objectum, sicut prioribus fuerat obviatum: post allegationes multiplices secundæ attestationes a partibus admissæ fuerunt, & cum attestationibus viri postea publicatæ. Porro cum mulier illi præcipue articulo insistebat, quod ante renunciationem sponsalium, & post, idem vir carnaliter eam cognoverat, & ex ea filiam procreaverat, & proprio nitebatur ostendere juramento. Quia vero super his non solum opiniones varias, sed contrarias accepisti, & ad magisterium sed. Apostol. recurrens, humiliter postulasti, quid sentiendum sit in talibus, edoceri.)

CAP. VII.

Si in contractu matrimonii apponitur conditio turpis, vel impossibilis, habetur pro non adjecta, nisi sit contra substantiam matrimonii, quia tunc vitiat contractum. h. d. hoc capitutulum notabile, & multum allegabile.

Gregorius IX. [*an.* 1235.]

SI conditiones *a* contra substantiam conjugii inserantur, puta si alter dicat alteri: Contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore, vel facultatibus digniorem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus quantumcunque sit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ *b* conditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.

TITULUS VI.
QUI CLERICI, VEL VOVENTES MATRIMONIUM CONTRAHERE POSSUNT.

CAP. I.

Diaconus, vel Subdiaconus matrimonium contrahere non possunt, & si contraxerint, etiamsi sint facti irregulares, debent separari.

Alexander III. *Remen. Archiepisc.* (*an.* 1180.)

DE Diacono, *a* qui in Sabbatho sancto alium Diaconum vulneravit, & uxorem accepit, hoc tuæ prudentiæ respond. quod si contrito, & humiliato corde ad Ecclesiam redire voluerit, dimissa illa, quam accepit in uxorem, & absolutione obtenta, injuncta *d* sibi poenitentia de utroque excessu, post eam peractam dispensative poteris ei Diaconatus officium reddere, & si perfectæ vitæ, & conversationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, sive hominem interfecerit, sive non, matrimonium non posse contrahere, sacrorum canonum censura demonstrat.

CAP. II.

Subdiaconus matrimonium contrahere non potest.

Idem *Cenoman. Episcopo.* (*an.* 1180.)

EX literarum *e* tuarum tenore accepimus, quod lator præsentium in Subdiaconatus officio constitutus, quandam sibi in conjugem copulavit, quam eundem abjurare fecisti. Super quo prud. tuam in Domino commendamus, mandantes, quatenus si ad monasticum *a* ordinem transire voluerit, & tibi post laudabilem conversationem ipsius visum fuerit, eum ad majores ordines promoveri concedas: quod *a* si ad religionem se transferre noluerit, eum neque in Subdiaconatu ministrare, neque ad altiores permittas ordines promoveri, in minoribus tamen ordinibus poterit ministrare.

CAP. III.

Votum solenne impedit, & dirimit matrimonium post contractum: votum simplex tantum impedit contrahendum, sed non dirimit post contractum.

Idem *Vigorien.* b *Episcopo.* (*an.* 1180.)

MEminimus *c*: [*& infra.* 1] Respondemus, quod si quisquam, qui se religioni devovit, & habitu sucepto professionem fecit, postmodum sibi aliquam copulaverit, est cogendus ab ea recedere, & ad Ecclesiam, cui se contulit, sine contradictione transire. Verum si nec habitum suscepit, nec professionem, sed votum solummodo fecit, & se ad religionem transiturum promisit: licet postea matrimonium contraxerit, non est cogendus ad religionem transire, & matrimoniale votum rescindere.

[*1 Nos ex parte tua quæstionem hujusmodi audisse, si utrum illi, qui se ad religionem coram Episcopo devoverunt transituros, & habitum religionis suscipiunt, si postmodum uxores duxerint, cogendi sunt eas dimittere, & ad Ecclesiam, cui se contulerant, redire.*]

CAP. IV.

Susceptio habitus Professorum extra religionem a non habente potestatem incorporandi religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. h. secundum intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem *Lucen. Episcopo.* [*an.* 1180.]

COnsuluit *d* nos tua Fraternitas, quid faciendum sit de nobili muliere, quæ vestibus pretiosis abjectis mutavit habitum, & de manu Presbyteri velamen assumpsit, sed non renunciavit propriis, nec intravit claustrum, nec in manu alicujus Episcopi, Abbatis, vel Abbatissæ, aut super altari professa est, vel obedientiam promisit: postmodum vero elapso anno [abjecto religionis habitu] cuidam nobili nupsit. Consultationi tuæ taliter respondemus, quod sicut simplex votum *e* matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit jam contractum: ita habitus sine professione susceptus, ne contrahatur, impedit, sed contractum nequaquam dissolvit.

CAP. V.

Votum castitatis de præsenti impedit matrimonium contrahendum: Ecclesia tamen ex causa matrimonium contrahi quandoque permittit. h. d. inhærendo literæ.

Idem.

VEniens *f* ad præsentiam nostram M. Eremita proposuit, quod I. mulier cuidam viro absenti fide data se nupturam promisit, sed postmodum audiens plura de severitate ipsius, ei noluit copulari. Cum itaque timeret, ne illi nubere cogeretur, in manibus suis continentiæ votum promisit, non tamen locum, aut vestem mutavit, quo audito vir aliam sibi copulavit. Nos itaque attendentes tutius esse, ut præfata mulier post fidem, & votum simpliciter oblatum matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat: mandamus, quatenus si plus non processit, sibi de fide mentita, & voto violato congruam satisfactionem indicas, & ei, cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.

Votum

---

a Illustris est hæc decret. de cujus intellectu præter D. Scotum l. 4. sent. dist. 29. q. 2. art. 2. & 3. Adrianum super 4. q. 7. de matr. & Covarruviam citatum super gloss. c. præcedentis. b *Licet alias.* c *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 26. c. 21.* d *al ita: injuncta quoque sibi, &c.* e *C. 2. eod. tit. in 1. compil. & post conc. part. 50. c. 59.* a *Vox, monasticum, deest in omnib. manuscr.*

a *al. qui si ad religionem se conferre.* b *VVigoriensi. al. VVigorn.* c *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 6. c. 9.* d *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 45. c. 4.* e *Vid. omnino citatos paulo ante in c. meminimus. eod. tit.* f *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. p. 4. c. 19.*

CAP. VI.

Votum simplex impedit sponsalia de futuro, non autem dirimit matrimonium sequens: secus in voto solenni.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

RUrsus *a* quidam votum castitatis emittens, juravit se quandam ducturum postea in uxorem. Unde a fraternitate tua requisiti arbitramur, quod cum simplex votum apud Deum non minus obliget, quam solenne: pro eo quod juravit temere, pœnitentiam agat, & votum, quod Deo fecit, studeat observare. Quod si postquam hujusmodi præstitit juramentum, ad nuptias proprio motu convolasset: cum votum simplex matrimonium impediat contrahendum, non tamen dirimat jam contractum, nihil ambiguitatis quæstio tua continere videtur.

CAP. VII.

Votum solenne impedit, & dirimit matrimonium post contractum.

Innocentius III. *Libonen. & Colimbrien. Episcopis.* (*an.* 1212. *in Hispaniam.*)

INsinuante *b* I. nobili muliere, nostro est Apostolatui reseratum, quod a quibusdam curialibus fuit Regi Legionen. pro ipsius copula supplicatum: quod cum ad consanguineorum ejus notitiam pervenisset, ut maritum acciperet, ei sub obtestatione Regia suggesserunt: ipsa vero, quod tunc nollet nubere protestans, consilium accepit ab eis, quod votum emitteret castitatis, quod in manibus cujusdam de fratribus sancti Aug. fecit, eo adjecto tenore, ut in domo propria cum omni substantia sua remaneret. Sane in ejusdem ordinis habitu biennio post permansit, licet id se invitam fecisse asserat & coactam, non tam metu Regio, quam parentum: [*& inf.* 1] Tandem attendens, quod invita votum emiserit, eo dimisso de parentum consilio, P. Michaeli *c* publice fuit matrimonialiter copulata: de quo *d* quatuor sustulit filios tempore procedente: [*& infra.* 2] Nos igitur attendentes, quod in emissione voti, quod præcessit, nulla vel modica coactio affuisset, quam patientia, & perseverantia sequentis temporis penitus profugavit, & quod sequens conjunctio potius iniqua fuit, & violenter extorta: mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur præfatam mulierem ad male dimissum religionis habitum reassumendum, & servandum quod vovit, monere & inducere procuretis, & (si opus fuerit) per censuram Ecclesiasticam coercere.

[1 *Post hæc eidem Regi quod fecerat indicavit, quod approbans, vetuit, ne quis ea nolente domum intraret ipsius, vel exinde aliquid exportaret. Interim vero tempore modico elabente P. Curialis regias literas secum portans, & F. Ferandi dictæ mulieris domum intrantes, ut ipse P. vi saltem eam duceret in uxorem, acceperunt ab ipsa, quod si eam idem P. duceret, ipsius manibus interiret. Postea vero dimissis domo, & omnibus, quæ habebat, in domo cujusdam Judæi per tres, in Ecclesia vero S. M. de Neiga per sex latuit septimanas, ita quod exinde propter necessitates humanas etiam egredi non auderet, tandem se coactam videns, & omnibus destitutam, &*]

[2 *Verum quia salutem animæ desiderat omnibus anteferre, ac metuens, quod hujusmodi conjunctio licita non existat, quid super his tenere debeat, edoceri responso nostro suppliciter postulavit.*]

TITULUS VII.

DE EO, QUI DUXIT IN MATRIMONIUM, QUAM POLLUIT PER ADULTERIUM.

CAP. I.

Si quis vivente uxore contrahit cum secunda hoc ignorante, prima mortua ad sui petitionem non separabitur a secunda.

Alexander III. *Abbati sancti Albani.* (*an.* 1180.)

PRopositum *a* est nobis, quod vir quidam uxorem habens sibi aliam hujusmodi rei insciam copulavit: sed prima mortua nititur discedere a secunda: (*& infra.* 1) Licet autem in canonibus habeatur, *b* ut nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maxime, cui fidem dederat uxore sua vivente, vel quæ machinata est in mortem uxoris: quia tamen præfata mulier erat inscia, quod ille aliam haberet uxorem viventem, nec dignum est, ut prædictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo reportet: Consultationi tuæ taliter respondemus, quod nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi.

[1 *Asserens, quod uxore vivente eam non licuit sibi copulare.*]

CAP. II.

Si vivente prima uxore, & non cognita, quis contraxit cum secunda scienter, & eam cognovit, etiam mortua prima, secundam habere non potest: secus si prima erat non legitima uxor.

Idem *Abbati de Fontibus.* (*an.* 1180.)

SIgnificavit *c* nobis O. Andegavensis: [*& inf.* 1] Mandamus quatenus si constiterit, quod eidem O. tanta vis illata fuerit, quod non sponte in primam consenserit, nec post præstitum juramentum ipsam carnaliter cognoverit, propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam postea in uxorem accepit, revertendi liberam tribuas facultatem. Alioquin sibi ne ad secundam revertatur sub interminatione anathematis inhibens, des ei licentiam ducendi aliam in uxorem.

[1 *Parochianus Eboracen. Ecclesiæ per VV. de Romar. qui est ex hac luce subtractus, capiens eum, tamdiu in vinculis ferreis, & carcere tenuit, donec ipsum jurare coegit, quod A. mulierem duceret in uxorem. Cum autem vincula, & carcerem evasisset, aliam uxorem accepit, de qua filios procreavit. Postea vero idem O. a præfata A. coram ven. fratre n. Eboracen. Archiepiscopo Apostol. sed. Leg. tractus in causam, coactus est juramento servare, quod ad illam, quam sponte in uxorem acceperat, non accederet, donec lis esset judicio Ecclesiastico terminata. Cæterum quia priusquam de causa cognoscitur legitime, prænominata A. diem clausit extremum, prædictus O. ad eandem, de qua filios habuit, reverti non audet, inde est quod d. v. A. s.*

CAP. III.

Non potest quis cum illa contrahere, quam uxore vivente cognovit, si machinata fuit in mortem uxoris.

Idem *Baranen.* d *Episcopo.* (*an.* 1180.)

SUper hoc *e*, quod quæsivisti, an liceat alicui cum ea contrahere matrimonium, quam uxore sua vivente sibi de facto matrimonio copulavit: Taliter respondemus, quod si adultera est in mortem uxoris aliquid machinata, sive fidem dedit, sive non, quod ea defuncta hanc esset ducturus, secundum canones ab ejus consortio prohiberur, & hæc prohibitio perpetuo est servanda.

CAP. IV.

Qui vivente uxore, etiam ab eo separata quoad torum, secundam consciam duxit uxorem, prima mortua separabitur a secunda, sed cum alia contrahere poterit.

Clemens III. (*an.* 1190. *Romæ.*)

EX literarum *f* tuarum insinuatione accepimus, quod T. uxorem suam in adulterio deprehensam, de tui antecef-

a C. 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Sot.* 4. *sent. dist.* 38. *q.* 2. *& citatos in præced. capit.* c *alias Michaelis P. filio Michaelis.* d *In antiqua comp. de qua, &c.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. part.* 6. *c.* 1. *vide Magistr.* 4. *sent. dist.* 35. §. *solet etiam quæri.* b *al. habeatur expressum.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. part.* 6. *c.* 13. d *Bavaren. al. Banaten., sed Beluacen. Bajonen. Batonien. & Baren. agnoscenda, cætera rejicienda sunt.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 6. *c.* 16. f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*

tecessoris assensu abjecit: quæ postmodum accepit *a* habitum monachalem: sed dictus T. antequam illa decederet, aliam superinduxit *b*, & plures suscepit filios ex eadem: [*& infra.* 1] Frat. t. igitur resp. quod illos debes ab invicem separare. Idem vero vir, indicta ei de adulterio pœnitentia, aliam ducere poterit in uxorem.

[1 *Cæterum quia supradicta mulier decessit, quid super secunda copula fieri debeat, sedem duxisti Apost. consulendam.*]

CAP. V.

Qui vivente uxore legitima cum secunda contrahit adultera, etiam prima mortua separabitur a secunda, etiamsi longo tempore ei cohabitavit, & filios ex ea suscepit.

Idem *c* (*an.* 1190. *Romæ.*)

CUm *d* haberet uxorem legitimam A. nomine I. lator præsentium, cum M. adulterium perpetravit. Cumque super hoc fuisset in jus vocatus, abjuravit adulteram, & postmodum juramento contempto, vivente legitima cum ea matrimonium contrahere, & ipsi diu cohabitare præsumpsit: demum prædicta A. de præsenti luce subtracta, memoratus I. cum adultera per decennium est moratus, de qua decem filios procreavit. Tale ergo damus consult. t. responsum, ut separentur *e* omnino, & eis injuncta pœnitentia, perpetua continentia indicatur: præsertim cum in dies suos ambo processerint, & tamdiu publice in adulterio, & perjurio ex certa scientia perdurantes, Ecclesiam in gravi scandalo perturbaverint. Nosti enim, quod Leo Papa statuit, ut nullus ducat in matrimonium, quam adulterio polluit: & quod hic plus processum fuit, quam si fides præstita duntaxat fuisset adulteræ, ut defuncta legitima eam duceret in uxorem; cum eadem etiam prima *f* vivente, quasi matrimonialiter mœchæ mœchus adhærere præsumpsit, & sacramentum suum temere violare: quod utique connubium (ubi etiam nulla intercessit *g* religio juramenti) tam *h* Gregor. Papa, quam Triburien. Synodus *i* detestatur, & utrumque hoc modo conjunctum præcepit publicæ *k* pœnitentiæ subjici, ac perpetuo sine ulla spe conjugii permanere. Nec aliquod eisdem I. & M. adminiculum afferunt, ut simul maneant, quod decennio cohabitaverant *l* ad invicem, ac decem filios susceperunt *m*: cum multiplicitas prolis ita susceptæ magis eorum crimen exaggeret, & diuturnitas temporis peccatum non minuat, sed augmentet. Solicitudinis tamen tuæ intererit, ut uterque liberis suis, secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministret.

CAP. VI.

Si quis mortua uxore contrahit cum ea, quam vivente uxore sine fidei datione cognoverat, tenet matrimonium, dummodo in mortem defunctæ neuter fuerit machinatus.

Innocentius III. *Episcopo Spoletano.* (*an.* 1212.)

SIgnificasti *n* nobis, quod cum P. civis Spoletanus quandam M. mulierem duxisset legitime in uxorem, ea relicta, cuidam meretrici adhæsit: [*& inf.* 1] Verum cum uxor ipsius esset viam universæ carnis ingressa, meretricem, cui adhæserat, desponsavit. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea vivente sibi fidem dederit *o* de matrimonio contrahendo, legitimum judices matrimonium supradictum, excommunicato munus absolutionis (si petierit) juxta formam Ecclesiæ impensurus.

[1 *Et cum ab ejus contubernio ad torum non posset legitimum revocari, vos in eum excommunicationis sententiam protulistis.*]

CAP. VII.

Si quis vivente prima secundam hujus rei insciam duxerit uxorem: mortua prima, licite remanet cum secunda, novo consensu interveniente.

Idem *Messanen. Capitulo* (*an.* 1212.)

VEniens *a* ad præsentiam nostram G. laicus humili insinuatione monstravit, quod cum in civitate Lemovicen. quandam sibi matrimonialiter copulasset, ab ea recedens Messanam advenit, ubi M. mulierem insciam, quod aliam habetur uxorem, sibi solenniter copulavit: verum cum eidem pœnitentia fuisset injuncta, ut ad legitimam rediret uxorem, & ipse propter hoc in suam patriam rediisset, uxorem suam inveniens carnis debita persolvisse, ad Messanam rediit civitatem, & supradictæ M. tanquam legitimæ cohabitavit uxori: [*& inf.* 1] Licet autem vivente uxore legitima prædictam M. sibi copulare nequiverit in uxorem, quia tamen uxore defuncta, utpote a lege ipsius solutus, in eandem M. de novo potuit matrimonialiter consentire, dummodo non præstiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem uxoris: mandamus, quatenus si est ita, eidem G. ut supradictæ M. affectu adhæreat conjugali, licentiam concedatis.

[1 *Nunc autem impositam sibi pro priori excessu pœnitentiam agens humiliter, & devote, cohabitandi eidem M. a nobis licentiam postulavit.*]

CAP. VIII.

Contrahens cum secunda, vivente prima, quam tamen non cognovit, nec ante contractum, nec post, mortua prima potest contrahere cum secunda.

Gregorius IX. *Fratri R.* (*an.* 1236.)

SI quis uxore vivente fide data promisit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec ante, nec post (legitima ejus superstite) cognovit eandem: quamvis utrique ipsorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, sit pœnitentia injungenda: non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit, post uxoris obitum dirimendum. Cæterum tolerari non debet, si prius, vel postea, dum vixerit *b* uxor ipsius, illam adulterio polluisset.

TITULUS VIII.
DE CONJUGIO *c* LEPROSORUM.

CAP. I.

Lepra superveniens non dissolvit matrimonium, nec matrimonii effectum: ideo adinvicem maritali affectione conjuncti se tractare debent, aut ad perpetuam continentiam vovendam induci.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

PErvenit *d* ad nos, quod cum hi, qui lepræ morbum incurrunt, de consuetudine generali, a communione hominum separentur, nec uxores viros, nec viri uxores taliter ægrotantes sequuntur. Quoniam igitur cum vir & uxor una caro sint, non debet alter sine altero esse diutius: mandamus, quatenus ut uxores viros, & viri uxores, qui lepræ morbum incurrunt, sequantur, & eis conjugali affectione ministrent, solicitis exhortationibus inducere non postponas. Si vero ad hoc induci non poterunt, eis arctius injungas, ut uterque altero vivente continentiam servet. Quod si mandatum tuum servare contempserint, vinculo excommunicationis adstringas.

a *Suscepit.* b *superduxit.* c *In veteri comp. hoc caput Celestin. III. præcedens vero Clemen. III. tribuitur.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* e *Vid. Bart. in l. Claudius. D. de his quibus ut indignis.* f *Vox,* prima, *deest in antiq. nec debet esse, ut constat ex gl. verb. eod.* g *intercessisset.* h *Vid. Host. hic inducentem varias Greg. auctor.* i *Cap. 40. & 51.* k *publice.* l *cohabitaverint.* m *susceperint.* n *C. 1. eod. tit. in 3. compil.* o *dederint.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *vixit.* c *Vid. B. Thom. 4. sent. dist. 22. q. 1. art. 1.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 37. c. 2.*

CAP. II.

Conjuges propter lepram separandi non sunt a conjugio, & leprosi contrahere possunt matrimonium: & invicem sibi reddere debitum tenentur.

Idem *Bajonen.* a *Episcopo.* (*an.* 1180.)

QUoniam *b* nemini licet (excepta causa fornicationis) uxorem dimittere: constat, quod sive mulier lepra percussa fuerit, seu alia *c* gravi infirmitate detenta, non est a viro propterea separanda, vel etiam dimittenda. Leprosi autem si continere nolunt, & aliquam, quae sibi nubere velit, invenerint, liberum est eis ad matrimonium convolare. Quod si virum, sive uxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus a sano carnale debitum exigat, generali praecepto Apostoli, quod exigitur, est solvendum: cui praecepto nulla in hoc casu exceptio invenitur.

CAP. III.

Sponsalia de futuro praecise non compellunt ad contrahendum matrimonium cum leproso, lepra post sponsalia superveniente.

Urbanus III. *Episcopo Florentino.* (*an.* 1186.)

LIteras *d*: [*& infra.* 1] Quia postulasti, utrum si post sponsalia de futuro inter legitimas personas contracta, antequam a viro mulier traducatur, alter eorum leprae morbum incurrat, alius ad consummandam copulam maritalem compelli debeat? Respondemus, quod ad eam accipiendam cogi non debet, cum nondum inter eos matrimonium fuerit consummatum.

(1 *Tuae frat. debita benignitate suscepimus, quibus certiores de sinceritate fidei tuae, & devotionis affectu, ad honorem, & commodum tuum abundantius provocamur. Verum*)

TITULUS IX.

DE CONJUGIO SERVORUM.

CAP. I.

Servus contradicente Domino matrimonium contrahere potest, sed propter hoc non liberatur a servitiis Domino debitis.

Adrianus *Sancteburgen.* f *Archiepisc.* (*an.* 790.)

DIgnum est *g*: [*& infra.* 1] Sane juxta verbum Apostoli *h*, sicut in Christo Jesu, neque liber, neque servus est a sacramentis Ecclesiae removendus, ita nec inter servos matrimonia debent ullatenus prohiberi: & si contradicentibus Dominis, & invitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda. Debita tamen, & consueta servitia non minus debent propriis Dominis exhiberi.

(1 *Et a rationis tramite non discordat, quod ea, quae dubietatis in se videntur scrupulum continere, ad Apost. sed. judicium referantur, ut inde Christifideles in dubiis certitudinem se gaudeant invenire, unde noscuntur magisterium fidei suscepisse. Tua vero Fr. de servorum conjugiis, quae invitis, & contradicentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat, Apostolatui nostro, sicut bene meminimus, requisivit, super quo tibi duximus respondendum.*)

CAP. II.

Separatur matrimonium, quando liber ignoranter cum ancilla contraxerit, nisi postea hoc sciens illam cognovit.

Alexander III. *Praeposito, & Priori Mortariensi.* (*an.* 1170.)

PRoposuit *i* nobis M. mulier, quod cum vir ejus cum ea diutius permansisset, notam ei servilis κ conditionis objecit, asserens eam esse ancillam, quam liberam esse credebat, cum eam duxit in uxorem: [*& inf.* 1] Mandamus, quatenus si constiterit, quod idem vir praefatam mulierem, postquam illam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit, ipsum monitione praemissa compellatis, *a* ut eam sicut uxorem maritali affectione pertractet. Si vero aliter fuerit, & sententiam divortii proferri contingat, *b* mulieri pecuniam, quam praefato viro pro dote concessit, restitui faciatis.

(1 *Cum autem in praesentia ven. f. n. Astiensis Episcopi tractaretur negotium, mulier, quia ibi gravari timebat, ad nostram audientiam appellavit. Quia igitur tam ea, quam viro suo vivente post aliquantulam moram praefatus vir inconcussa lite recessit, d. v. p. a. s.*)

CAP. III.

Si consuetudo est in loco, quod partus conditionem patris sequatur, natus ex libero, & ancilla liber est, & ut liber matrimonium contrahit.

Urbanus III. *Ariminen. Episcopo.* (*an.* 1187.)

LIcet *c*: [*& inf.* 1] Sane super eo, quod fuit propositum, an mulier possit divortium postulare, pro eo quod vir, cum quo suae conditionis ignara contraxit, servus monasterii proponatur, cum econtra idem vir patrem suum, cujus conditionem secundum leges *d* provinciae sequeretur, tempore mortis pro libero se gessisse, & jam elapso decennio, nec patris, nec suo nomine se status controversiam passum constanter affirmet: videtur nobis ratione temporis, & favore libertatis, pro parte viri securius judicandum.

[1 *Ad ea, super quibus nos fr. tua consulere voluit, te sufficere arbitremur: quia tamen ad majorem certitudinem judicium nostrum pastorali solicitudine requiris, nos ad inquisitiones vestras officii nostri fine debito respondemus.*]

CAP. IV.

Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo scivit, non consensit, separatur matrimonium, & cum alia contrahere poterit.

Innocentius III. *H. Episcopo* e. (*an.* 1212.)

AD nostram noveris *f* audientiam pervenisse, quod G. Presbyter Cardin. Apostol. sed. Leg. R. militem a muliere quadam propter conditionis separavit errorem. Ideoque Mandamus, quatenus si constiterit, quod miles ignoranter contraxit *g* cum ancilla, ita quod postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit in eandem, propter quod per Card. eundem ab ejus fuerit consortio separatus, contrahendi cum alia liberam ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem.

TITULUS X.

DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

Natus ex libera, vel liberta liber est.

Gregorius *h* (*an.* 600.)

INdecens esse credimus, ut progeniti ex liberta, sive libera filii ad servitium retrahantur. Propterea tibi praecipimus, ut si documenta nulla sint ab Ecclesiae parte, quae documentis hujusmodi debeant obviare, ab ejus molestia sine aliqua retractatione compescas eandem: durum est enim, ut si alii pro mercede libertates tribuunt, ab Ecclesia, a qua tueri debent, revocentur.

De

a *Baronen.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 37. *c.* 3. c *aliqua.* d *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 63. e *Vid. Magistr. & ibi Doct.* 4. *sent. dist.* 36. f *Salzeburgen. al. Saliburgen.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 45. *c.* 7. h *ad Gal.* 3. i *Cap.* 2 *eod. tit. in* 1. *compil.* κ *Vox, servilis, deest in omnib. antiq. cod.*

a *Cogatis.* b *contigerit.* c *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. vid B. Thom.* 4. *sent. dist.* 36. *q.* 1. *art.* 4. *& omnino textum, & ibi gloss. Aret. & Doct. in* §. 1. *Instit. de ingenuis.* d *legem.* e *In antiq. libr. ut plurimum ita: N. Episcopo.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3 *compilat. vid. Sot.* 4. *sent. dist.* 35. *q.* 1. *art.* 2. g *contraxerit.* h *In aliquot vet. cod. additur, IX. sed mendose, cum sit Greg. I. lib.* 1. *ep.* 53. *Registr. Ivo p.* 16. *c.* 73. *& C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.*

TITULUS XI.
DE COGNATIONE a SPIRITUALI.
CAP. I.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite contrahunt, nisi consuetudo repugnet: separantur autem, si per eorum alterum, vel utrumque compaternitas est contracta. h. d. cum cap. super eo, inf. eod.

Alexander III. *Saler Archiepiscopo.* [*an.* 1180.]

UTrum autem b filii, aut filiæ ante, vel post compaternitatem geniti, possint ad invicem copulari, canones secundum diversorum locorum consuetudines contrarii inveniuntur. Et licet primus canon exinde editus natos post compaternitatem ad invicem copulari prohibeat: alter tamen canon posterius editus, primum videtur corrigere: per quem statuitur, ut sive ante, sive post compaternitatem geniti sunt, simul possint conjungi, excepta illa persona duntaxat, per quam ad compaternitatem venitur. Unde nobis videtur, ut secundum posteriorem canonem debeat observari: nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habere noscatur.

CAP. II.

Compaternitas scienter, vel ignoranter superveniens inter conjuges, conjugium non dissolvit.

Idem *eidem.*

SI vir, vel mulier scienter, c vel ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit, an propter hoc separari debeant? Consult. t. t. respondemus, quod quamvis generaliter sit institutum, ut debeant separari, quidam tamen humanius sentientes aliter statuerunt. Ideoque nobis videtur, quod sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere, nisi ad continentiam servandam possint induci: quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari, vel dolus.

CAP. III.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite invicem contrahunt matrimonium: si tamen subest consuetudo impediens, & dirimens talia matrimonia, servanda est loci consuetudo. h. d. secundum intellectum magis communem, attingendo mentem capituli.

Idem *Vigilien. Epis.* (*an.* 1180. *Roma in Apuliam.*)

SUper eo, quod a nobis tua Fraternitas requisivit de duorum compatrum filiis: Respondemus, quod si tales filii fuerint, per quorum alterum, vel utrumque parentes ad compaternitatem venerunt, eos conjungi nulla ratione sustineas, & conjunctos Pontificali auctoritate non differas separare. Cæterum si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinem tuæ Metropolitanæ Ecclesiæ, vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentius imitari, ita quod si ejusdem Ecclesiæ consuetudo habeat inter eos non sustinere conjugium fieri, nec factum firmitatis robur habere: tu simili modo in Ecclesia tibi commissa conjugium hujusmodi fieri non permittas: & si quos taliter conjunctos inveneris, juxta earundem Ecclesiarum consuetudinem ipsos separare e ab invicem non f omittas. Verum si de consuetudine habeatur, ut talia conjugia permittantur, id in Ecclesia tua dissimulare poteris, ita quod nec contradicere, nec tuum videaris præstare assensum: quia sicut grave est antiquam consuetudinem circumadjacentium Ecclesiarum super his contemnere; sic quoque gravius videtur, si propter eam hujusmodi conjugiis tuum indulges assensum, cum posset sic in exemplum assumi.

a *Demat. hujus tit. præt. Doct. vid. Theol. & præ aliis B. Thomam. Sot. 4. sent. dist. 42.* b *C. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. sub Alex. III. p. 32. eod. c. 1.* c *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* d *C. 3. eod. tit in 1. comp. Vide Trid. Conc. initio tit. citatum.* e *separari.* f *dimittas.*

CAP. IV.

Inter patrem baptizati, & uxorem levantis prius ab eo cognitam, contrahitur compaternitas efficax ad matrimonium dirimendum.

Clemens III. [*an.* 1190.]

MArtinus a Bertham duxit uxorem, Tebergam sibi copulavit Lotharius, qui Berthæ, & Martini filium de sacro fonte suscepit. L. vero, & B. sublatis de medio, M. cum T. præfata contraxit. Nos autem consult. t. t. duximus respondendum, quod cum secundum verbum Domini vir, & mulier efficiantur per connubium una caro, liquidum est Tebergam non posse matrimonialiter copulari Martino, qui compater ejus fuerat, cum quo una caro Teberga noscitur extitisse.

CAP. V.

Compaternitas per catechismum contracta impedit matrimonium contrahendum, sed contractum non dirimit.

Idem.

COntracto b matrimonio inter P. & A. uxorem suam, quidam consanguinei ejusdem A. contra matrimonium objecerunt, quod eadem in primo sacrati salis pabulo, filium quondam c concubinæ ipsius P. tenuit: [*& inf.* 1] Verum, si constaret vera esse, quæ diximus, non ideo tamen contractum matrimonium solveretur: quæ res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret. Ideoque mandamus, quatenus præfato P. auctoritate nostra injungas, ut memoratam A. sicut uxorem maritali affectione pertractet, & carnale debitum ab ea licenter exigat, & persolvat, sive ipsam ante matrimonium contractum cum P. sive postea constiterit hoc egisse: dum tamen, si in fraudem hoc fecerit causa matrimonii separandi, pœnitentiam pro præsumptione accipiat, matrimonio in sua firmitate durante.

[1 *Cum fuit primum in Ecclesia Dei inductus, & propter hoc tuam præsentiam adeuntes, dicebant ipsam a viro debere per tuum judicium separari. Tua vero F. sicut accepimus, pro causa non cognita, iis carnale commercium interdixit, prohibens etiam ipsi P. ne debitum ab uxore requireret.*]

CAP. VI.

Inter patrem baptizati, & levantem, seu tenentem baptizatum contrahitur cognatio spiritualis valida ad impediendum, & dirimendum matrimonium post contractum.

Innocentius III. Episcopo, & Archidiac. Linconien. (*an.* 1212.)

VEniens d ad Apostolicam sedem C. e Anglicus: [*& inf.* 1] Mandamus, quatenus si constiterit H. mulierem prædicti viri filium de sacro fonte levasse, antequam eam desponsasset uxorem, vos inter eos divortium appellat. postposita celebretis.

(1 *Natione nobis exposuit, quod cum olim in adolescentia constitutus mulieri cuidam adhæsisset, quam tamen quidam alius ante cognoverat, de consilio matris suæ factum est, ut eadem mulier quendam puerum, quem de alia soluta ipse susceperat, de sacro fonte levaret, ad suspicionem, & infamiam utriusque delendam. Deinde vero cum in ejus amore vehementius exardesceret, absque consilio amicorum eam clanculo desponsavit. Cumque prolem ex ea procreare non posset, & increpationes a patre suo gravissimas sustineret, quod eam desponsando deliquerat revolvens in animo, ipsa dimissa, causa orationis Hierosolymam est profectus. Verum cum idem rediens de partibus transmarinis prolem eam suscepisse ab alio invenisset, ei noluit adhærere: sed propter adulterium, quod commisisse taliter videbatur, ea omnino*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. Vid. citatos in c. proximo præcedenti.* c *al. quendam.* d *Cap. 1 eod. tit. in 3. comp. concordat. Conc. Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 2. adde citatos in superiorib.* e *E.*

no dimissa, ad longinquam se transtulit regionem: & ad Ebugien. tandem veniens civitatem, quandam ibidem cum terra, & dote decenti, sibi matrimonialiter copulavit, de qua prolem se confessus est suscepisse. Eapropter f. v. per Apost. sed.]

CAP. VII.

Si filii duorum compatrum, per quorum alterum deventum est ad compaternitatem, matrimonium contrahant, separantur: & tempore contractus scientes impedimentum, illud denunciare tenentur.

Idem *Magistro S. Canonico Herforden.* (*an.* 1212.)

TUa *a* nos duxit discretio consulendos, an natus ante compaternitatem, filiam compatris patris sui, vel commatris sibi possit matrimonialiter copulare? & si contraxit *b*, an debeant separari? & an conscii talis matrimonii teneantur illud in publico accusare? Super quo respondemus, quod hujusmodi personæ non possunt matrimonium contrahere: & si contraxerint, possunt ab invicem separari: & qui contractum sciverint, debent Ecclesiæ illud nunciare.

CAP. VIII.

Inter baptizatum, & filium baptizantis oritur cognatio spiritualis, impediens, & dirimens matrimonium inter eos contrahendum. h. d.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

EX literis *c* vestris accepimus, quod cum Martha mulier coram Officiali Cantuarien. Alanum peteret in virum, & se affidatam ab eo, ac carnaliter cognitam per testes idoneos probavisset: dictorum tandem testium depositionibus publicatis, idem A. excipiendo proposuit, quod eam habere non poterat in uxorem, pro eo, quod ipsum pater mulieris ejusdem, qui sacerdos extitit *d*, baptizavit. Sed cum idem Officialis exceptione hujusmodi non admissa definitivam tulerit sententiam contra ipsum, & idem ad sedem Apost. appellaverit: Mandamus, quatenus si est ita, eundem A. super hoc ab impetitione mulieris absolvatis ipsius, eidem mulieri perpetuum silentium imponentes.

TITULUS XII.

DE COGNATIONE *e* LEGALI.

CAP. UN.

Inter adoptatum, & filiam adoptantis non potest durante adoptione consistere matrimonium.

Nicolaus *ad consulta Bulgarorum.* (*an.* 862. *Roma in Daciam.*)

SI qua *f* per adoptionem mihi soror esse cœperit, quamdiu durat adoptio, inter me, & ipsam nuptiæ consistere non possunt.

TITULUS XIII.

DE EO *g*, QUI COGNOVIT CONSANGUINEAM UXORIS SUÆ, VEL SPONSÆ.

CAP. I.

Affinitas superveniens post matrimonium contractum non solvit matrimonium, sed exactionem debiti impedit, & crimen incestus inhabilitat quoad matrimonium contrahendum.

Ex Concilio apud Metiam *h*.

SI quis *i* cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec a matre debitum petere, nec filiam unquam habere potest uxorem: nec filiastra, nec ille ullo unquam tempore alii a se poterunt matrimonio copulare.

CAP. II.

Affinitas superveniens per illicitum coitum, dissolvit sponsalia de futuro, sed non matrimonium, & incestuosus contrabere non potest.

Alexander III. *Pictavien. Episcopo.* (*an.* 1180.)

VEniens *b* ad nos præsentium lator: [*& inf.* 1] Inquisit. t. t. resp. quod si matrem sponsæ suæ cognovit, & *c* sponsæ nunquam carnaliter adhæsit, imponenda est ei pœnitentia paulo major, quam pro adulterio: qua peracta, vel parte ipsius, poterit ex dispensatione cum alia matrimonium contrahere. Cæterum si sponsam cognovit, antequam matrem, vel post, nunquam eam, vel aliam potest accipere in uxorem.

[1 *Nobis tuæ f. literas præsentavit, ex quarum tenore perpendimus, quod quandam in uxorem duxerat, quam quidam suaserunt per mensem, quo eam duxerat, non cognoscere. Contigit autem, sicut dicit, quod pater sponsæ duxit uxorem suam, quæ sponsæ mater erat, quam in ejus lecto jacentem diabolo suadente cognovit. Transacto vero mense tam pater, quam alii propinqui coegerunt, ut cum ea matrimonium consummaret, quod facere noluit, donec tecum super hoc loqueretur.*]

CAP. III.

Non separatur matrimonium ad dictum unius, asserentis affinitatem inter conjuges præcessisse.

Idem.

DE illo *d*, qui uxorem fratris, antequam ei matrimonio jungeretur, se proposuit cognovisse: Respondemus, quod nisi hoc publicum, & notorium fuerit, aut idoneis testibus comprobatum, prædictum matrimonium occasione illa ipsum impetere non permittas.

CAP. IV.

Incestuosus matrimonium contrahere non debet: sed si contrahit, tenet: & tunc tenetur reddere, sed non potest debitum exigere: & non minus tenetur uxori necessaria administrare.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

TRansmissæ *e* nobis tuæ literæ demonstrarunt, quod C. uxore sua defuncta, filiam ejus, privignam videlicet propriam, copula carnali cognovit: postmodum aliam accipiens in uxorem, cum privigna publice tanquam canis ad vomitum rediens, illicitam rem committere non expavit. Quia vero super his consilium requisisti, præsenti pagina respondemus, quod legitimæ uxori cohabitans, & necessaria subministrans, non cognoscat eam, quamdiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus, & tunc ad ipsam non sine gravi cordis dolore accedat: qui etiam pro incestu, & adulterio, donec cum ea permanserit, juxta moderamen tui arbitrii pœnitentiam agens, postmodum si supervixerit, perpetuo sine spe conjugii permanebit.

CAP. V.

Non separatur matrimonium ad confessionem conjugum, qui dicunt affinitatem præcessisse, etiamsi rumor viciniæ consentiat. Et est casus multum allegabilis, & notabilis.

Idem.

SUper *f* eo, quod postulas edoceri, utrum conjugatus, qui ante contractum matrimonium uxoris suæ consanguineam carnali commixtione cognovit, cum id fateatur uterque, & aliqua pars viciniæ hoc acclamare dicatur, sit ab uxore sua judicio Ecclesiæ separandus: Tuæ Frater. respondemus *g*, quod propter eorum confessionem tantum, vel rumorem viciniæ, separari non debent: cum & quandoque nonnulli inter se contra matrimonium velint colludere, & ad confessionem

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Sot.* 4. *sent. dist.* 42. *q.* 1. *art.* 3. b *contraxerint.* c *Cap.* 1. *De cog. spirit. l.* 6. *B. Thom.* 4. *sent. dist.* 42. *qu.* 1. *art.* 2. *Durand. eod. dist. qu.* 1. d *extiterat.* e *vid. Magistr.* 4. *sent. distinct.* 42. *& ibi B. Thom. q.* 2. *art.* 1. 2. *&* 3. *& Durandum. q.* 1. f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Vid. Concil. Trid. Sess.* 24. *de reform. c.* 4. h *Med. al. Mentian.* i *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. Vid. Burch. l.* 19. *decr. c.* 5. *tit. de Fornicatione, &c.*

a *Al. aliis.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 12. *c.* 4. c *al. si sponsæ.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil. Præ aliis vid. Sot.* 4. *sent. dist.* 37. *q.* 1. *art.* 3. f *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *rescribimus.*

incestus facile prosilirent, si suo judicio crederent, per judicium Ecclesiæ concurrendum. Rumor autem viciniæ non adeo est judicandus validus, quod nisi rationabiles *a* & fide dignæ probationes accedant, possit bene contractum matrimonium irritari. *b*

CAP. VI.

Affinitas superveniens non dissolvit sponsalia de præsenti.
Innocentius III. *Præposito Magdeburgensi.*
(*an.* 1212.)

DIscretionem *c* tuam: [*& infra.* 1] Sane ex parte tua fuit propositum, quod quidam cum muliere quadam legitime per verba de præsenti contraxit, quam postmodum a se cognitam cuidam consanguineo suo tradidit, in quantum potuit renitentem. Ille vero cum ipsa, licet invita matrimonii solennia celebravit: sed mulier quam cito fuit reddita libertati, aufugit ab eo, & se priori viro restitui postulavit. Nos igitur inquisit. t. t. respond. quod & viro pro tam turpi facinore gravis est pœnitentia injungenda, & mulier propter publicam *d* honestatem est monenda solicite, ut nec primum repetat, cujus consanguineus eam licet invitam cognovit: nec redeat ad secundum, cui non potest propter *e* reatum adulterii commisceri: sed in continentia maneat, donec prior fuerit viam universæ carnis ingressus. Quod si forsitan ad id induci nequiverit, vir prior cogatur redire ad ipsam, & maritali eam affectione tractare: cum adulterium ei non possit objicere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam. Nam etsi secundum Evangelicam veritatem nunquam nisi propter fornicationis *f* causam, aut vir uxorem, aut uxor possit dimittere virum: non tamen semper propter causam eandem vel uxor virum, vel vir dimittere potest uxorem, cum possit exceptione, vel replicatione legitima impediri. Sed nec affinitas, quæ post contractum legitime *g* matrimonium inter virum, & uxorem inique contrahitur, ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit *h*, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari: quanquam a quodam prædecessore nostro dicatur in simili casu fuisse distinctum, utrum incestus, vel adulterium manifestum fuerit, an occultum: aliis asserentibus inter gradum proximum, & remotum esse potius distinguendum.

[1 *In Domino commendamus, quod in his, quæ dubia reputas, vel obscura, sedem consulis Ap. ut in eis de cætero ipsius auct. procedas.*]

CAP. VII.

Copula carnalis habita cum puella septem annorum, dirimit matrimonium postea contractum cum consanguinea. h. d. secundum unum intellectum.
Idem *Bisuntinen. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

FRaternitati *i* tuæ: (*& infra.* 1) Divortii sententiam approbamus, quam in eum canonice promulgasti, qui illam sibi postea copulare præsumpsit, cujus antea sororem adhuc septennem contractis sponsalibus extraordinaria libidine noscitur polluisse.

[1 *Super tribus capitulis sed. Apost. consulenti, ad cujus consilium est in rebus dubiis a cunctis fidelibus recurrendum, scriptis præsentibus respondemus. In primo*]

CAP. VIII.

Affinitas causata ex copula illicita, rumpit sponsalia præcedentia, & privat facultate contrahendi matrimonium.
Idem *Episcopo Gerunden.* a (*an.* 1212. *Roma in Hisp.*)

EX literis *b* fraternitatis tuæ accepimus, quod G. lator earum matrem puellæ, quam intra nubiles annos desponsaverat in uxorem, carnaliter sæpe cognovit, & post carnali commixtione puellam tractavit adultam: [*& inf.* 1] Nos autem eidem viro pœnitentiam injungi fecimus pro peccato, consultat. t. respondentes, quod eis ab invicem separatis mulier alteri viro non nubat, si postquam novit viri & matris delictum, ei non erubuit commisceri. Vir etiam, & mater mulieris nunquam debent ad alias nuptias convolare, sed semper continentiam servare tenentur, & enorme deflere delictum, quod pro tam *c* nefanda libidine contraxerunt, præsertim si circa personas hujusmodi de lapsu carnis minime timeatur.

[1 *Unde ipsius viri animæ provideri humiliter postulasti, & utrum mulieri ad secundas nuptias eo vivente liceat convolare, cum hoc factum publicum, & notorium habeatur.*]

CAP. IX.

Idem quoad titulum dicit, quod decretalis supr. proxima.
Idem *Archiepiscopo Magdeburgen.* (*an.* 1212.)

VEniens *d* ad Apostolicam sedem E. Laicus nobis proposuit, quod cum tempore infantiæ suæ quandam puellam se ducturum juraverit in uxorem, quam cito ad legitimam pervenisset ætatem, pater puellæ confœderatione hujusmodi fidejussorum obligatione hincinde firmata, eum in propria domo recepit, & nutrivit insimul cum puella: deinde ex conversatione diutina, sorori puellæ carnaliter se conjunxit: tandem amicorum suorum devictus instantia, quam juraverat, in uxorem accepit, & nuptiis celebratis, quando se illi opportunitas ingerebat, cognoscebat utramque. Verum licet in præsentia tua super hoc fuerit accusatus, convinci tamen non potuit, nec suum voluit confiteri delictum: nunc autem reversus ad cor, pœnitens de commissis, salutis suæ consilium requirit impendi. Cum igitur non tantum a malo, sed ab omni specie mali præcipiat Apostolus *e* abstinere: mandamus, quatenus prædicto E. pro hujusmodi enormitatis excessu, injuncta pœnitentia competenti, consulas ei, monens illum salubriter, & inducens, ut de cætero abstineat ab utraque.

CAP. X.

Affinitas superveniens non dissolvit matrimonium.
Idem *Archiepiscopo Strigonen.* (*an.* 1212.)

TUæ fraternitatis *f* devotio postulavit, utrum is, qui cum sorore legitimæ conjugis fornicatur, cum uxore possit postmodum commorari, & exigere debitum, ac solvere requisitus. Nos igitur respondemus, quod uxor & a commixtione viri abstineat propter publicam honestatem, & in continentia maneat, donec vir viam universæ carnis ingressus fuerit, diligentius est monenda. Quod si forte commonitioni parere recusans talis fuerit, ut de lapsu timeatur ipsius, vir ejus poterit, & debebit cum Dei timore debitum ei solvere conjugale: cum affinitas post matrimonium inique contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non existit.

CAP. XI.

Summatum est supr. capitulo proximo.
Gregorius IX. *Episcopo Pictavien.* g (*an.* 1236.)

JOrdanæ *h* mulieris petitio continebat, quod I. Laicus cum ipsa, quæ nondum decimum ætatis suæ annum compleverat, per verba de futuro contraxit, & ea intra

a *Probabiles, in aliquot Cod.* b *Bald. in l.* 1. *C. de prob. & l. eo quidem. C. de accus.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. matr. c.* 3. e *præter.* f *Matth. c.* 19 *March.* 10. *Luc.* 16. *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de sacr. matr. in princ. & can.* 7. g *legitimum.* h *existat.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Sot.* 4. *sent. dist.* 41. *quæst. un. art.* 2. *versic. quod si objicias.*

a *Gerundinen al. Fertindinen. al. Graden.* b *C.* 3. *eod tit. in* 3. *compil. vide Tabiensem in summa, verbo sponsalia.* §. 9. *in quarto modo.* c *Dictio*, tam, *deest in aliquot antiquis, ac etiam recentiorib. codicib. maxime emendatis.* d *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Covarr.* 4. *Decr. par.* 1. *c.* 5. *non longe a principio.* e 1. *Thess.* 5. f *Cap.* 3. *de consang. & affin. in* 3. *compil.* g *Pictaviensi.* h *Vide quos citavi in cap. a nobis, & c. fin. supr. de despens. impub.*

intra ejusdem anni spatium carnaliter cognita, matrem ipsius sibi matrimonialiter copulare, & ad damnatæ commixtionis amplexus procedere non expavit: (*& infra.*) Quare præfata J. supplicavit, ut cum carnis stimulis resistere nequeat, sibi [ne jure suo sine sua propria culpa fraudetur] providere salubriter dignaremur. Eapropter mandamus, quatenus (si res ita se habet) utrumque ipsorum ad vovendam perpetuam continentiam attente moneas, & inducas: & si ad eam induci nequiverint, memoratum I. (injuncta ei primitus pro commisso incestu pœnitentia competenti) ut eidem cohabitet, & conjugale debitum reddat exactus, Ecclesiastica censura compellas.

TITULUS XIV.
DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.
CAP. I.

Separatur matrimonium contractum inter affines primi generis, & quarti gradus.

Alexander III. *Cassien. Abbati.* a (*an.* 1172.)

EX literis *b* tuis accepimus, quod cum quidam secreto quandam viduam subarrhasset, & carnaliter cognovisset: [*& infra.* 1] Tandem cum vir paratus esset eam in conspectu Ecclesiæ subarrhare, surrexerunt duo proponentes, quod iste, qui eam subarrhare, volebat, priorem virum quarto gradu consanguinitatis attingit, unus autem ita se audivisse juravit, alius noluit id juramento firmare: [*& infra.* 2] Nunc quæstio prima revixit, & juraverunt duo coram Archipresbytero Plumbarolæ *c*, quod primus vir fuit superstiti quinto consanguinitatis gradu conjunctus. Quocirca mandamus, quatenus utramque partem ante tuam præsentiam convoces, & facias testes coram te jurare: (*& infra.* 3.) Inquisita vero diligentius veritate, si per testes circumspectos omni exceptione majores inveneris, quod primus vir superstitem quarto gradu consanguinitatis attingit, *d* non differas divortii sententiam promulgare: æque enim [ut canones dicunt] abstinendum est a consanguineis *e* uxoris, ut propriis. Cæterum tuam prudentiam volumus non latere, quod non sunt causæ matrimonii tractandæ per quoslibet, sed per judices discretos, qui potestatem habeant judicandi, & statuta canonum non ignorent.

[1 *Et cohabitasset cum ea per annum, Medualdus virum mulieris traxit in causam, proponens quod illam in potestate sua positam quasi fornicariam cognovisset: tunc vir & mulier quasi juramento firmaverunt, quod ab anno, & plus alter in alterius copulam consenserat maritalem, & de cætero sicut vir & mulier habitarunt insimul. Cum autem nec juramentum, nec fidem mulieris procurator habuit, exigit eam publice subarrhari, quod.*]

[2 *Et ob hoc licet ille præfatam mulierem subarrhare distulerit, minime tamen ab ejus cohabitatione discessit. Processu vero temporis ad instantiam Medualdi præfatus vir publice matrimonium celebravit, & postmodum fere per annum cum uxore permansit.*]

[3 *Ad hæc inquiras, a quibus, & in quibus, & quando didicerint, quod testantur. Si vero post motam quæstionem didicerint, non est ad eorum dicta jam dictum matrimonium dissolvendum, similiter nec si ab accusatoribus matrimonii didicerint.*]

CAP. II.

Affinitas superveniens, de qua saltem constat per famam, solvit sponsalia de futuro.

Urbanus III. *Burdegalen. Archiepiscop.* [*an.* 1186.]

SUper eo, *a* quod juvenem asseris puellam quandam nondum nubilem fide interposita desponsasse, quæ jam facta nubilis eum repetit, & ille excipit dicens, se non debere eam ducere, pro eo quod postquam puellam affidavit eandem, carnaliter propinquam ipsius cognovit: inquis. t. t. respond. quod si manifestum est juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ, vel si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, cum esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impetitione debet absolvi.

CAP. III.

Si dispensatur cum aliquo, ut possit contrahere in certo gradu, alias probibito, requiritur, quod uterque contrahentium toto gradu distet a stipite, præsertim si hoc habet consuetudo.

Celestinus III. [*an.* 1195.]

QUod *b* dilectio: [*& infra.*] Quæsivisti, utrum is, qui a stipite per descendentem lineam, sexto, vel septimo gradu distat, possit ei, quæ ex altera parte per lineam descendentem ab eodem stipite, secundo, vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari, propter indulgentiam Apostolicæ sedis Legati, qua permissum est hominibus terræ illius in sexto gradu conjungi? Quod videtur posse fieri secundum regulam, qua dicitur: Quoto gradu quis distat a stipite, & a quolibet, per aliam lineam descendentium ab eodem: cum tamen de consuetudine terræ, si quando talis casus emerserit, incolæ propter proximiorem gradum conjunctos separent, & impediant copulari volentes. Nos itaque respondemus, quod indulgentia illa sic est intelligenda, quod uterque conjungendorum distet a stipite sexto gradu. Si vero alter sexto, vel septimo gradu distat a stipite, alter autem secundo, vel tertio, conjungi non debent: unde in hac parte consultius duximus multitudini, & observatæ consuetudini deferendum, quam aliud in dissensionem, & scandalum populi statuendum quadam adhibita novitate.

CAP. IV.

Infideles conjuncti in gradu prohibito a lege canonica, post baptismum non separantur.

Innocentius III. *Archiepiscopo, & Capitulo Tiren.* c [*an* 1210.]

DE *d* infidelibus ad fidem conversis utrum si ante conversionem suam secundum legis veteris instituta, circa gradus consanguinitatis a canone denotatos conjuncti fuerint, separari debeant post baptismum: Consul. t. duximus respondendum, quod matrimonium sic contractum, non est post baptismi lavacrum separandum, cum a Judæis Dominus requisitus, si liceret uxorem ex quacunque causa dimittere, ipsis respondit: *Quod Deus e conjunxit, homo non separet*: per hoc innuens esse matrimonium inter eos.

CAP. V.

Consanguinei mariti cum consanguineis uxoris licite contrahunt. Hoc primo. *In gradibus prohibitis non possunt matrimonia contrahi, etiamsi hoc habeat consuetudo.* Hoc secundo.

Idem *Rosan.* f *Archiepisc.* [*an.* 1210. *Roma in Isseum.*]

QUod *g* super his: [*& infra.* 1] Super eo igitur, quod pater, & filius cum matre, & filia, & duo cognati cum duobus cognatis, avunculus, & nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia, *h* taliter tibi duximus respondendum, quod licet omnes consanguinei

a *Cassinens. al. Cassin.* b C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p.* 6. *c.* 32. c *Plombadæ.* d *contingit.* e *In* 7. *Codicibus manusc. ita: a consanguineis uxoris & propriis.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* b C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp. Hodie tenendum est, quod decrevit Conc. Later. sub Innoc. III. quod refertur infra hoc tit. cap. non debet. Adde quæ diximus in tractatu cognationis.* c *Tiren. al. Tirens. al. Turonensi.* d C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Magist. sent.* 4. *dist.* 39. *& ibi D. Thom. qu.* 1. *art.* 2. e *Genes.* 2. *Matth.* 19. *Marc.* 10. f *Rossanen. al. Rosamen. al. Pisan.* g C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *al. matrimonialiter, taliter tibi, &c.*

nei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris sint viri affines: inter consanguineos tamen uxoris, & viri, ex eorundem, scilicet viri, & uxoris conjugio nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Ne autem *a* inter gradus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publice inhibere, & præsumptores Ecclesiastica districtione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.

[1 *Articulis, qui tibi aliquam dubitationem inducunt, nostrum ducis consilium requirendum, & ad exequenda, quæ officium expostulant pastorale, Ap. sed. procuras auxilium invocare, sollicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, & postulationibus tuis grato animo respondemus. Significasti siquidem nobis, quod in diœces. tua pater, & filius matrem, & filiam, duo cognati duas cognatas, avunculus, & nepos duas sorores ducunt in conjuges, & maritus, & uxor simul baptizant puerum alienum. Quidam præterea tuæ diœces. infra tertium, & septimum gradum consanguinitatis se contingentes ad invicem matrimonium contrahunt, hoc sibi licere de antiqua consuetudine asserentes.*]

CAP. VI.

Non valet dispensatio obtenta a Papa super matrimonio inter consanguineos contracto, si ibi causa falsa sit expressa, nisi postea eam Papa confirmaret. h. d. secundum verum, & communem intellectum.

Idem. (*an.* 1210. *Romæ.*)

QUia *b* circa: (*& infra.*) Porro de nobili viro N. pro cujus dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum quinto consanguinitatis gradu contingit, a sed. Apost. obtinenda, falsa nobis causa fuerat allegata, proles videlicet: Cum tamen ante dispensationem obtentam unica filia, quam habebat, viam fuerit universæ carnis ingressa, prout tua consulatio continebat: dissimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta, cum ex separatione (sicut asseris) grave videas scandalum imminere.

CAP. VII.

Testes, qui de consanguinitate deponunt, computationem debent a stipite, vel germine incipere.

Idem.

TUa nos *c* duxit Fraternitas consulendos, utrum illorum sufficiat testimonium ad matrimonium dirimendum, qui consanguinitatis gradus ab avunculo, & nepote, videlicet fratris filio, vel sororis inceperint computare? Nos igitur inquis. t. t. r. quod cum conjugium multum favoris obtineat, testes, qui ad divortium celebrandum producti consanguinitatis gradus computant, a stipite debent incipere, id est, a parentibus, vel germanis, & sic per ordinem distinguere gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis designando personas, præsertim cum sæpius testimonium perhibeant de auditu: quod quia minus est validum, non est in articulo hujusmodi nimium laxanda facultas: quum qua ratione computationem inciperent a secundo, eadem ab ulterioribus inchoarent.

CAP. VIII.

In secundo & tertio affinitatis genere tollitur prohibitio, quæ olim erat in matrimonio contrahendo. Similiter tollitur prohibitio de sobole suscepta ex secundis nuptiis, quæ olim non poterat contrahere cum cognatione prioris viri. Et prohibitio conjugii ultra quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non extenditur. h. d. iste textus, qui quodidie allegatur, & est singularis in materia sua.

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216. *Romæ.*)

NOn *a* debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana, præsertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in Novo. Cum ergo prohibitiones de conjugio in secundo, & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis, cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum, cum cessante prohibitione cesset effectus: constitutiones super hoc editas, sacri approbatione Concilii revocantes, præsenti constitutione decernimus, *b* ut sic contrahentes de cætero libere copulentur. Prohibitio *c* quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius vero numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis, de quo dicit Apostolus *d*: *Quod vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir:* quia quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor *e* elementis. Cum ergo jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta: eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel a nobis: ut si quis contra prohibitionem hujusmodi præsumpserit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum: cum diuturnitas temporum non minuat peccatum, sed augeat: tantoque sunt graviora crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam.

CAP. IX.

Distans a stipite quarto gradu, vel citeriori, cum distante quinto, vel ulteriori contrahere potest. h. d. cum glossa.

Gregorius IX. (*an.* 1232. *Romæ.*)

VIr, qui a stipite *f* quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, secundum regulam approbatam, qua dicitur: Quoto gradu remotior differt *g* a stipite, & a quolibet per aliam lineam descendentium ex eodem: licite possunt matrimonialiter copulari.

TITULUS XV.
DE FRIGIDIS *h*, ET MALEFICIATIS, ET IMPOTENTIA COEUNDI.

CAP. I.

Ex Brocardico lib. 18.

Si marito provocante ad divortium, & se impotentem asserente, mulier hoc idem fatetur, servata solennitate canonica, matrimonium indistincte dirimitur: sed si decipiatur Ecclesia, primum matrimonium reparatur: si vero muliere agente vir asserat se potentem, nisi per aspectum corporis, vel alio indubitato modo convincatur, mulier non auditur: sed si vir hoc idem confitetur, vel convincitur, matrimonium separatur, & mulieri contrahendi licentia datur h. d. secundum Hostiensem.

ACcepisti *i* mulierem, & per aliquod tempus habuisti, per mensem aut per tres, aut per annum, & nunc primum

a *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. matr. can.* 6. b *Quantum ad contrahendum, vel non intra gradus probitos attinet, tene decis. c. non debet infra eod.* c *C.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp. & quatenus agitur de testimonio de auditu, vide Cravettam de antiq. temp. part.* 1. *circa finem, vers. viso. de fama, num.* 304. *cum multis seq. adde text. in c. licet ex quadam. sup. de testib.*

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp.* b *decrevimus.* c *Vide B. Thom.* 4. *sent. dist.* 40. *q.* 1. *art.* 4. d 1. *Cor.* 7. e *In Concilio, & aliquot vetustis, quod constat ex quatuor elementis.* f *Vide citatos in cap. præcedenti.* g *distat.* h *De materia hujus tit. vid. Magist. l.* 4. *sent. dist.* 34. *ubi doct. & B. Th. q.* 1. i *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. vide Durandum* 4. *sent. dist.* 24. *q.* 2. *& plenius ibi Sot. q.* 1. *art.* 2. *vid. Burchard. L.IX. Decret. c.*40.

primum dixisti te esse frigidæ naturæ, ita ut non potuisses coire cum illa, nec cum aliqua alia, si illa, quæ uxor tua esse debuit, eadem affirmat, quæ tu dicis, & probari potest per verum judicium, ita esse, ut dicitis, separari potestis, ea tamen ratione, ut si tu post aliam acceperis, reus perjurii dijudiceris *a*: & iterum post peractam pœnitentiam priora connubia reparare debebis. Illa autem *b* si prior post annum, aut dimidium, ad Episcopum, aut ejus Missum proclamaverit, dicens, quod non cognovisses eam, tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est, eo quod caput es mulieris: quia si proclamare voluit, cur tamdiu tacuit? Cito enim & in parvo tempore scire potuit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa novitate post mensem, aut duos, ad Episcopum, aut eis Missum proclamaverit, dicens, Volo esse mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi: sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & non potest illa facere, propter quæ illum accepi: si probari potest per rectum judicium, separari potestis: & illa si vult, nubat in Domino.

CAP. II.

Impotens ad copulam, est impotens ad contrahendum matrimonium, sive sit impedimentem ætatis, sive naturæ.

Alexander III. *Ambianen.* c *Episcopo*. (*an.* 1180.)

QUod *d* sedem: (*& infra*. 1) Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio: sic qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

[1 *Apostolicam consuluisti super his, quæ tibi dubia existunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exinde f. non parum commendanda videtur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quod quædam mulier tui Episcopatus cuidam viro nupserit, asserens, quod ob utriusque inguinis rupturam genitalia ejus abscissa fuissent, nec dum ab eo cognita fuisset, qui utique factus leprosus se pariter, & sua domui reddidit infirmorum. Mulier vero ad domum patris reversa sicut asseris juvenis: alii viro nubere desiderat, & conjugali affectu conjungi. Unde licet Roman. Ecclesiæ non consueverit propter talem infirmitatem, vel propter alia maleficia legitime conjunctos dividere, si tamen consuetudo generalis Gallicanæ Ecclesiæ habet, ut hujusmodi matrimonium dissolvatur: nos patienter tolerabimus, si secundum eandem consuetudinem eidem mulieri, cui voluerit, nubendi in Domino concesseris facultatem.*]

CAP. III.

Naturale impedimentum ad coitum, irreparabile arte Medicorum, matrimonium impedit.

Idem. (*an.* 1180.)

EX literis *e* tuis accepimus, quod quidam sedecim annorum, quandam annorum tredecim duxit uxorem: qui cum debitum reddere non posset, mulier tam gravem infirmitatem contraxit, ut omnino viro sit facta inutilis, & instrumentum ejus impeditum, ita quod vir ei commisceri non potest. Respondemus igitur, quod si vitium illud mulier a natura contraxit, nec ope Medicorum poterit adjuvari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.

CAP. IV.

Contrahens scienter cum impotenti ad copulam, ab ea non separatur.

Lucius III. (*an.* 1181.)

COnsultationi *f* tuæ, qua nos consuluisti, utrum fœminæ clausæ, impotentes commisceri maribus, matrimonium possint contrahere? & si contraxerint, an debeat *a* rescindi? taliter respondemus, quod licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus contrahat matrimonium; Romana tamen Ecclesia consuevit in consimilibus judicare, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores.

CAP. V.

Si de impotentia coeundi constet, statim matrimonium separatur: alias cohabitabunt conjuges per triennium: & si cum septima manu propinquorum jurant, quod dederunt operam carnali copulæ, & non potuerunt conjungi, statim separantur. Ita communiter summatur.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

LAudabilem *b*: (*& infra*.) Requisisti, quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis: [*& infra*. 1] Nos vero præsenti consultatione sentimus, ut a tempore celebrati conjugii, si frigiditas prius probari non posset, cohabitent per triennium: quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerint, & juxta decretum Gregorii *c* mulier per justum judicium de viro probare potuerit, quod cum ea coire non possit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separentur. Quod si ambo consentiant simul esse, vir eam, etsi non ut uxorem, saltem habeat ut sororem. Si autem, quod nunquam se invicem cognoverint, ambo fatentur, cum septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ (si propinqui defuerint) tactis sacrosanctis Evangeliis, uterque jurejurando dicat, quod nunquam per carnis copulam una caro effecti fuissent, & tunc videtur, quod mulier valeat ad secundas nuptias convolare. Verum si ille aliam duxerit, tunc hi, qui juraverant, rei perjurii teneantur, & peracta pœnitentia cogatur ad connubia priora redire.

[1 *In qua si defecerint, separentur.*]

CAP. VI.

Propter arctationem mulieris, si apparet, quod præter divinum miraculum absque periculo corporali habilis reddi non potest, separatur matrimonium: redintegratur tamen, si postea appareat Ecclesiam fuisse deceptam.

Innocentius III. *Altissiodoren. Episcopo*. (*an.* 1212.)

FRaternitatis tuæ literas *d* recepimus, continentes, quod O. mulier cuidam viro matrimonialiter nupsit, cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipso cognosci. Licet autem per Archipresbyterum tuum super hoc fuisses edoctus, tu tamen volens habere certitudinem pleniorem, quasdam matronas suæ parochiæ providas, & honestas, ad tuam præsentiam evocasti, districte illis injungens, sub periculo animarum, ut mulierem ipsam prudenter inspicerent, & perquirerent diligenter, utrum idonea esset ad viriles amplexus: quæ tandem in fide sua tibi asseruere constanter, quod eadem nunquam poterat esse mater, aut conjunx, tanquam cui naturale deerat instrumentum: unde inter ipsam, & virum divortium celebrasti, mulierem inducens, ut ad religionem aliquam se transferret, perpetuam continentiam servatura, & viro licentiam tribuisti, ut uxorem duceret, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem postea, quod mulier invenit, qui seras hujusmodi reseravit, & abjiciens continentiam, quam promisit, G. latori præsentium supernupsit. Quamvis igitur semiplene nobis expresseris, quomodo dicta mulier se promiserit continentiam servaturam, utrum videlicet simplici verbo, an voto solenni: utrumve

a *Judiceris*. b *In aliquot manuscr. post annum, & dimidium, quam lectionem videtur agnoscere gloss. in verbo, tacuit*. c *Ambien*. d *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 28. vid. Sylvestrum in summa, verbo, matrimonium. q. 16*. e *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. vid. Thom. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 2*. f *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.*

a *Debeant*. b *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil*. c *Gregorii ad Joan. Ravennatem Episcopum, ut referunt Burch. l. 9. Decr. c. 40. Ivo p. 8. c. 178. & Pannorm. lib. 6. c. 4. sive c. 115*. d *C. un. eod. tit. de impot. coeundi. in 3. compil. vid. B. Thom. 4. sent. dist. 34. qu. 1. art. 2. vide Hostien. in summ. tit. de frigid. & malefic. §. qualiter, & quando.*

utrumve ad religionem transierit, ut promisit, an contra promissionem suam *a* in domo remanserit, & qualiter seras illas fecerit reserari, utrum videlicet artificio Medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo? Nos tamen perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri: sententiam divortii per errorem licet probabilem novimus esse prolatam, cum pateat ex postfacto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cujus simili commiscetur: & ideo inter ipsam, & primum virum dicimus matrimonium extitisse: quare inter eam, & præfatum Guil. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus abinvicem separari. Et si prædicta mulier ad religionem transivit (sicut asserit *b* promisisse) primus vir, qui non cognovit eandem, cum ea remaneat, cum qua postmodum Ecclesiæ auctoritate contraxit: alioquin ea dimissa debet ad illam redire, cum qua primo contraxit, nisi se voto mulier illa constrinxerit ad continentiam observandam, ut intelligatur per hoc cum præfato Guil. fornicata fuisse: vel nisi se fornicario modo alii viro miscuerit, ut primus vir prætextu fornicationis, ejus velit consortium declinare: nam si tantum simplici verbo se promisit continentiam servaturam, & postea in conspectu Ecclesiæ nupsit memorato Guil. quamdiu articulus iste dubitabilis erat, præsumi non debet, quod fornicaretur cum illo, sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere. Per hæc *c* autem quæstionem illam noveris esse solutam, qua quæritur, utrum ea, quæ adeo arcta est, ut nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut alio sibi modo *d* violentia inferatur, non solummodo levis, sed forte tam gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea perhiberi. Similiter illa, quæ viro, cui nupserat, adeo arcta est, ut nunquam ab eo valeat deflorari: si ab eo sit per judicium Ecclesiæ separata, & nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem usum secundi, reddatur etiam apta primo: utrum ad eum redire debeat, cum quo prius fœdus inierat conjugale. De talibus autem non est facile judicandum: cum finale judicium pendeat ex futuro.

CAP. VII.

Si uxor dicit virum, cui cohabitavit per triennium, non habere potentiam coeundi, eis hoc jurantibus cum septima manu propinquorum, matrimonium separatur. h. d. inhærendo verbis literæ.

Honorius III. *e* (*an.* 1220.)

LIteræ vestræ nobis transmissæ continebant, quod cum causa matrimonii, quæ inter M. mulierem & A. ejus virum vertitur, vobis fuisset ab I. Papa prædecessore nostro commissa, dicta M. proposuit, quod cum octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & licet diu cohabitasset eidem, adhuc integra permanebat, eo quod prædictus vir ejus non habebat potentiam coeundi: quare petebat divortium celebrari: prædictus vero A. fatebatur, quod illam nunquam cognoverat, tamen se habere potentiam cognoscendi alias asserebat. Vos vero, ne id confiterentur in fraudem, a matronis bonæ opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspici mulierem: quæ perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per Presbyterum, de cujus parochia vir extitit, fecistis inquiri, utrum ipse aliquam cognovisset, nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente divortium, & dicente, quod mater esse volebat, & filios procreare: proponente vero viro, quod paratus erat stare consilio Ecclesiæ, injunxistis eisdem, ut agerent pœnitentiam de commissis, & sic forte placeret Deo *a*, qui matrimonii fuit institutor, & auctor, ut opus matrimonii consummarent: qui post plures terminos ad vestram reversi præsentiam, consona voce dixerunt, quod non poterant carnaliter commisceri. Quocirca mandamus, quatenus si ita est, & constiterit vobis, præfatum virum, & mulierem, intra prædictos octo annos, per continuum triennium insimul habitasse: ipsis cum septima propinquorum manu firmantibus juramento, se commisceri carnaliter nequivisse, proferatis divortii sententiam inter eos.

TITULUS XVI.
DE MATRIMONIO CONTRACTO CONTRA INTERDICTUM ECCLESIÆ.

CAP. I.

Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ, vel judicis factum, seu contractum, propter hoc solum non dirimitur: imponitur tamen pœnitentia sic contrahentibus, & separantur, donec cognoscatur de causa interdicti. h. d. in effectu totus iste titulus.

Alexander III. *Paduan. Episcopo.* (*an.* 1170.)

LIteræ *b*, quas tua nobis Fraternitas destinavit, expresse declarant, quod cum quidam sororem suam jam nubilem cuidam se daturum in uxorem ea præsente, & consentiente præstito juramento firmasset: & illa non post multos dies dona, & munera viri secundum morem terræ sponte suscipiens, ipsum tanquam proprium virum sæpe amplexata fuisset: tandem mortuo fratre, a proprio viri sui fratre se desponsari permisit, & quod ab illo *c* cognita fuisset, mendaciter asseverat. Cumque ei prohibuisses publice, ne cui illorum, vel alicui *d* se copularet, ipsa spretis monitis tuis, alii nubere non expavit: demum cum mulieri præcepisses, ut ad domum matris rediret, ipsa nostram audientiam appellavit: [*& infra.* 1] Mandamus, quatenus si est ita, præfatam mulierem (ne mandatum tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu pœnitentia condigna, postquam in domo materna per mensem steterit, ad tertium reverti permittas.

[1 *Verum quoniam solicitudini nostræ incumbit excessus, & enormitates aliorum corrigere, & ad modum, & formam rectitudinis revocare: f. t. p. a. s.*]

CAP. II.

Sponsalia de futuro cum una etiam contra interdictum Ecclesiæ contracta, non habent dirimere matrimonium postea contractum cum alia.

Idem *Vigorien. & Baron. Episcopis.* *e* (*an.* 1170.)

EX literis *f* Cantuarien. Archiepiscopi ad nos pervenit, quod cum G. de sancto Leodegario M. filiam suam absentem cuidam R. nomine desponsasset: (*& inf.* 1) Postea orta suspicione, quod præfatus R. ad alia desideraret vota transire, ad examen fuit dicti Archiepiscopi causa perlata, qui sub anathematis interminatione prohibuit, ne antequam de præscripto negotio plene constaret, vir

Oo ad

a Dictio, suam, *deest in antiq. exemplaribus.* b *Hæc verba,* sicut asserit promisisse, *desunt in omnibus Vaticanis, habentur tamen in aliis paulo recentioribus, & antiqua compilat.* c *al. per hoc autem.* d *al. aut alio simili modo, &c.* e *Si hanc decretalem intelligas juxta communem sensum, ut loquatur de eo, qui per maleficia factus erat impotens ad congrediendum cum uxore, vide Sot. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 3.*

a *In uno Vaticano: si forte placerent Deo, qui matrimonii fuit institutor & auctor, opus matrimonii consummarent, &c.* b *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* c *ab eo.* d *alii: sed in antiquis, alicui.* e *Vigoren. & Baton. al. Vigornien. & B. Sed fere in om. manuscr. VVigor. & Baton.* f *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

ad secunda vota transiret: sed ipse præscripta prohibitione contempta filiam G. in facie Ecclesiæ sibi solenniter copulavit uxorem: (*& infra*. 2) Cum Archiepiscopus vellet de matrimonio primo cognoscere, dicta M. appellationis vocem emisit: cujus appellationi Archiepiscopus deferens, eidem sub excommunicationis interminatione districtius interdixit, ne cui nuberet, donec causa ipsa finem debitum sortiretur: ipsa tamen de remedio appellationis confisa, cuidam alii Gu. nomine nupsit: [*& infra*. 3] Mandamus, quatenus si nihil constiterit, quod impediat, præter consensum de futuro, qui inter præfatos *a* R. & M. asseritur præcessisse, secunda matrimonia inviolabiliter observanda sublato appell. obstaculo judicetis. Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non est tamen conveniens, ut ob id solum sacramentum conjugii dissolvatur: alia *b* tamen pœnitentia eis debebit imponi, quia contra prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt.

[1 *Post modicum tempus quibusdam ipsius mulieris consanguineis procurantibus, memoratus R. cum ea præsente verbis præsentis temporis contraxit, sicut dicitur, matrimonium. Fide hinc inde corporaliter præstita, quod vir mulierem sicut uxorem legitimam de cætero exhiberet, & ipsa reverenter ei sine contradictione, sicut viro legitimo, obediret, nihilque defuit, nisi solennitas in facie Ecclesiæ celebranda, quæ propter tempus Quadragesimæ tunc non potuit effectui mancipari.*]

[2 *Postmodum vero duabus mulieribus, & viro coram Archiepiscopo constitutis, prædictus R. publice confessus est, se cum M. sicut superius dictum est, matrimonium contraxisse, & aliam s. Matildam prava quorundam suggestione seductum postmodum accepisse. Maria vero constanter asseruit, quod pater ejus non moverat de voluntate ejus querelam, dicens, quod inter ipsam, & præfatum R. recepta sola fide de contrahendo matrimonio nulla obligatio intercesserat: quam quia ipse non servaverat, servare minime tenebatur; & ideo eam quam secundo acceperat, relinquebat. Cum autem alia præfat. R. tanquam proprium virum sibi restitui postularet.*]

[3 *Et super hoc citata coram Archiepiscopo noluit, propter appellationem, quam objecerat, apparere. Cum igitur absentibus partibus non videretur nobis negotium finiendum, ipsum experientiæ vestræ, de qua multum confidimus, committentes.*]

CAP. III.

Si hi, qui dicebantur consanguinei contraxerunt contra præceptum Judicis, debent separari, donec de causa cognoscatur.

Idem *Paduan Episcopo*. (*an.* 1180.)

De muliere *e*: [*& infra.*] Illos autem, qui pro consanguinitate prohibentur conjungi, & post contra interdictum Ecclesiæ se receperint, excommunicationi debes subjicere, donec tamdiu separentur, quousque legitime cognoscatur, utrum eorum matrimonium possit, & debeat jure stare.

TITULUS XVII.
QUI FILII SINT LEGITIMI.

CAP. I.

Naturalis ex soluto genitus, & soluta, legitimatur per subsequens parentum conjugium, etiam quoad hæreditatem.

Alexander III. (*an.* 1180.)

Conquestus *d* est nobis H. quod cum quandam mulierem in uxorem acceperit, R. patruus mulieris ipsam exhæredare conatur, eo quod ante desponsationem matris suæ nata fuerit, licet postea pater mulieris præfatæ matrem ipsius acceperit in uxorem. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, eam legitimam judicetis, prædicto R. inhibentes, ne dictæ mulieri hac occasione super hæreditate paterna molestiam inferat, vel gravamen. Si autem contra hoc venire præsumpserit, eum *a* severitate Ecclesiastica percellatis.

CAP. II.

Separato matrimonio in facie Ecclesiæ contracto, filii geniti vel concepti ante sententiam sunt legitimi.

Idem. (*an eod.*)

Cum *b* inter I. virum, & T. mulierem divortii sententia canonice sit prolata, filii eorum non debent exinde sustinere jacturam, cum parentes eorum publice sine contradictione Ecclesiæ inter se contraxisse noscantur. Ideoque sancimus, ut filii eorum, quos ante divortium habuerunt, & qui *c* concepti fuerant ante latam sententiam, non minus habeantur legitimi, & quod in bona paterna hereditario jure succedant, & de parentum facultatibus nutriantur.

CAP. III.

Statur verbo viri, & mulieris, qui negant aliquem filium, nisi indiciis, & testibus probetur contrarium.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo*. (*an.* 1180.)

Transmissæ *d* nobis tuæ literæ continebant, quod cum N. usque ad juventutem quendam puerum nutrivisset, uxore sua M. tunc non desponsata sibi cohabitante, postmodum ipsam legitime desponsavit, & filios sustulit ex eadem: quibus paternam hæreditatem petentibus, prædictus juvenis contradicit *e*, gerens se filium, & heredem, quamvis a vicinia, quæ ipsum filium eorum esse credebat, spurius diceretur: prædicti vero N. & uxor ejus præfatum juvenem spurium suum, aut legitimum filium esse negabant, sed dicebant, quod eum pietatis intuitu nutrivissent. Cum autem quæstio coram te mota esset, & prædictus juvenis, pro eo quod juri stare nolebat, vinculo sit excommunicationis adstrictus: Consult. t. t. respond. quod in tali casu standum est verbo viri, & mulieris: nisi certis indiciis, & testibus tibi constiterit, esse *f* filium juvenem memoratum.

CAP. IV.

Illegitima proles est, quam viro vivente uxor ex adulterio concepit, sive cum adultero, sive cum viro moretur.

Idem *Exonien.* g *& Vintonien. Episcopis, & Abbati Herforden.*

I. Causam, *h* quæ: (*& infra*. 1) Si constiterit, quod Agatha de Anelina muliere tempore Alani viri sui, ipsa cum eo tanquam cum viro suo morante, vel R. patre dictæ Agathæ ipsam A. adhuc habentem virum, publice tenente nata fuit, eam non fuisse legitimam ejusdem R. filiam judicetis: quia non potuit esse uxor, quæ viri sui torum maculans, alii, dum ille viveret, copulari præsumpsit.

[1 *Inter nobiles viros F. & S. de Arden. quendam filium Agathæ de nativitate ipsius vertitur, vobis f. ep. & ven. f. n. Lundon. Ep. sub certa forma commisimus terminandam: Verum quoniam idem F. de Ard. præfat. Lundon. Episcopum omnino habebat pro eo, quod dominus est prædicti R. amovendum, & te fili Abbas loco illius duximus subrogandum: per Apost. itaque scripta vobis mandamus, quatenus.*]

CAP.

a *Præfatum*. b *aliqua, in recentioribus; nam in omnibus veteribus, alia, legitur*. c *Cap. 5. tit. de spons. §. illos in* 1. *comp. & post Concil. Lat. sub. Alex. III. p. 6. c. 19.* d *C. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Con. Lat. sub Alex. III. part. 33. cap. 3.*

a *In vulgatis recentioribus ita: contra eum severitate Ecclesiastica procedatis, sed in omnibus antiquis, ut est impressum.* b *C. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 33. c. 5.* c *& qui conceptus fuerat, &c.* d *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 8. c. 11.* e *contradixit.* f *in aliquot exemplaribus, filium esse illorum, &c. sed in antiquis, ut est impressum.* g *Exon. al. & Vinconien. & Abbati Fordensi.* h *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. vide c. causam quæ supr. de dolo. & cap. causam quæ, supr. de offic. deleg.*

CAP. V.

Quæstio nativitatis opposita petenti hæreditatem coram Judice seculari, est ad Ecclesiasticum Judicem transmittenda: h. d. & est textus multum notabilis, & allegabilis.

Idem *Exonien. Episcopo, & Abbati Herforden.*

[*an.* 1172.]

LAtor *a* præsentium R. (*& inf.* 1) Cum autem idem R. H. coram seculari judice super hæreditate avi ejusdem R. patris dicti H. traxisset in causam, ille sibi præsumpsit objicere, quod pater ejus non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideo de hæreditate avi sui nihil possit jure successorio vendicare: tandem cum super quæstione nativitatis coram Norvicen. Episcopo tractatum fuisset, ad nostram extitit audientiam appellatum: [*& inf.* 2] Ideoque mandamus, quatenus causam super quæstione nativitatis patris ejusdem R. intra duos menses sublato appellationis obstaculo terminetis. Si vero intra duos menses præfatus H. non poterit probare legitime, quod objecit, extunc seculari domino, sub cujus judicio de hæreditate causa ver[illegible] ut pro quæstione nativitatis non dimittat, quin causam super [illegible]

[1 *Non sine multo discrimine sui corporis ad nostram accedens præsentiam, sua nobis conquestione proposuit: quod cum avus suus uxores duas habuerit, de quarum una ejus pater processit, de altera Hug. patruum suum sustulisset: idem Ha. XL. acras terræ, quæ ipsum, & patrem ejusdem R. contingunt, per violentiam detinet, nec eidem R. qui succedere in bonis paternis debet, vult exhibere debitam partem.*]

[2 *Sed eo veniente, altera pars vel per se, vel per alium suam nobis exhibere præsentiam contempsit. Nolentes itaque causam ipsam diutius protrahi, eam experientiæ vestræ committentes.*]

CAP. VI.

Naturales legitimantur per subsequens parentum conjugium, spurii vero non. h. d. inhærendo verbis literæ. Et est capitulum famosum, & quotidie allegatur in utroque foro.

Idem *Exon. Episcopo.* [*an.* 1172.]

TAnta est *b* vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir vivente uxore sua aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius *c*, & ab hæreditate repellendus, præsertim si in mortem uxoris prioris alteruter eorum aliquid fuerit machinatus.

CAP. VII.

De causa civili inter Laicos non cognoscit Ecclesia: cognoscit tamen: An quis sit de legitimo matrimonio natus.

Idem *London. & Vigorien. Episcopis.* [*an.* 1180.]

II. CAusam *d*, quæ inter R. & F. super eo, quod mater dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, vobis commisimus terminandam. Verum quia literis nostris inseri fecimus, ut sæpefato R. possessionem omnium, quorum possessor extitit, quando avus suus proficiscendi Hierosolymam iter arripuit, ante principalis causæ ingressum faceretis restitui, si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus: Nos attendentes, quod ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrahere, qui ipsarum judicium ad se asserit pertinere: Frat. v. mandamus, quatenus Regi possessionum judicium relinquentes, de causa principali, videlicet, utrum mater prædicti R. de legitimo sit matrimonio nata, plenius cognoscatis, & causam hujusmodi terminetis: licet incongruum videatur, ut matrimonium genitricis præfati R. impetatur, quod ea vivente non fuit (ut dicitur) impetitum.

CAP. VIII.

Si mulier per judicium Ecclesiæ separata a primo, vivente illo contrahit cum secundo, legitima erit proles, quam ex illo suscepit.

Idem *Episcopo, & Archidiacono Vincentino.*

(*an.* 1180. *Roma in Dalmatiam.*)

PErlatum *a* est ad audientiam nostram, quod cum H. ad partes Constantinop. transisset, & ibi moram per decennium, & amplius faciens ad I. uxorem suam non rediens *b*, ipsa apud bo. mem. Vincentinum Episcopum adversus eum querelam deposuit, & quod eum non posset diutius expectare, nihilominus allegavit. Episcopus vero, sicut vir providus, & discretus parentibus viri mandavit, ut pro eo mitterent, & [illegible] revocarent: cumque elapso longi temporis spatio *c* vir non remearet ad propria, Episcopus in conspectu Ecclesiæ auditis rationibus mulieris inter eos sententiam divortii promulgavit, & mulieri, ut alium duceret, facultatem indulsit. Ideoque mandamus, quatenus si constiterit, quod Episcopus inter eos sententiam divortii tulerit, filios, quos sustulit de alio, ad cujus copulam auctoritate prædicti Episcopi migravit, legitimos judicetis, eos hac occasione ab hæreditate non patientes excludi.

CAP. IX.

Filii nati ex matrimonio clandestino per Ecclesiam approbato sunt legitimi. h. d. inhærendo literæ.

Idem *Belluacen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

QUod *d* nobis: [*& inf.*] Si qui autem de clandestino matrimonio postmodum ab Ecclesia comprobato generati fuerint, eos legitimos judices filios, & hæredes.

CAP. X.

Nati ex matrimonio contracto contra publicæ honestatis justitiam illegitimi sunt, & ab hæreditate parentum excludendi: & tene menti hunc casum, quia sæpe per ignorantiam accidit.

Celestinus III. *Eboracens. Archiepiscopo.* (*an.* 1172.)

REferente *e* nobis [*& infra.*] Frat. t. t. respond. quod publicæ honestatis justitia prohibente matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit separari: ac per hoc cum filii nec per Ecclesiæ permissionem, nec per paternam ignorantiam excusentur, ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.

CAP. XI.

Ad docendum prolem illegitimam non sufficit probare impedimentum matrimonii, si fuit in facie Ecclesiæ contractum.

Idem.

PErvenit *f* sane ad nos ex insinuatione L. Viduæ, quod cum inter G. patrem suum, & A. matrem illius matrimonium fuisset legitime celebratum, & quandiu vixerunt, quiete permanserunt *g*: post illorum decessum quidam asserentes eam de non legitimo matrimonio fuisse susceptam, a paterna hæreditate tanquam illegitimam amovere conantur: Mandamus

 itaque

a C. 5. *eod. tit. in* 1. *comp. Et quatenus ex hoc. c. colligitur, quod quæstio spiritualis remittenda est ad judicem Ecclesiasticum, si incidat coram Judice seculari. vide Bart. & Alex. in l. Titia. ff. solut. matrim.* b *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *vide l. bonorum. per Bart. ff. rem. rat. hab. & l. pen. §. uxor. ff. solut. matrim.* d C. 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 33. *cap.* 4.

a *Cap.* 8 *eod. t. in* 1. *compi. post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 23. b *rediret.* c *Adde, quod dicatur esse longum temporis spatium. Instit. de usucap. §.* 1. *& l. fin. C. de præscr. long. temp* d *Cap.* 3. *tit. de clandest. despons. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 17. *vid. cit. in c. cum inhibitio. sup. de clandest.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* g *permanserint.*

itaque, quatenus si est ita, dictam viduam legitimam nuncietis.

CAP. XII.

Statur dicto testium, qui probant aliquem legitimum, licet fama viciniæ, & tractatus parentum habeat contrarium.

Innocentius III. (*an.* 1213.)

PEr tuas *a* literas intimasti, quod R. ex muliere, quam secundum opinionem majoris partis viciniæ in concubinam habebat, prole suscepta, quandam post, & aliam ea defuncta, duxit in uxorem: & ea, de qua prolem susceperat, virum sibi alium copulavit: processu vero temporis idem R. in præsentia multorum firmavit proprio juramento, quod eam, quam habere visus fuerat concubinam, prius affidaverat in uxorem, quam ex ea filium genuisset: & postea cum *b* ageret in extremis, eum, quem ex ea susceperat, in testamento hæredem instituens, legitimum filium appellavit *c*. Cum autem tuæ inquisitioni fuisset commissum, an filius sic susceptus, legitimus esset hæres ipsius R. & ad ejus patrimonium admittendus, ut præter id, quod ex quadam decretali bonæ memoriæ Alex. Papæ prædecess. nost. standum esse super hoc [illegible] credebas: receptis testibus a filio ejusdem R. productis, quibus legitime comprobavit prædictum R. matrem suam in capella sancti Sergii affidasse, eum ipsius R. hæredem esse legitimum judicasti. Nos autem attendentes, quod plus est, quod in veritate agitur, quam quod simulate concipitur, licet dictus R. cum ea dimissa, quam ut concubinam habuerat, ad alia vota transiverit *d*, videatur ipso facto matrimonium, quod inter eos celebratum fuerat, denegasse: quia tamen desponsatio per testes legitimos comprobata, eos matrimonialiter fuisse conjunctos ostendit, sive desponsatio ipsa fuerit de præsenti, ut per consensum legitimum per verba de præsenti expressum, copula matrimonii inter eos fuerit celebrata, sive per verba de futuro carnali copula subsecuta, non tam decretali dicti prædecess. nost. quæ in casu dissimili loquitur, quam inductis probationibus innitentes, te processisse legitime respondemus, sententiam tuam auctoritate Apostolica confirmantes.

CAP. XIII.

In terris Ecclesiæ Papa potest libere illegitimos legitimare, in terris vero alienis non, nisi ex causis multum arduis, vel nisi in spiritualibus: tunc tamen indirecte, & per quandam consequentiam intelligitur legitimare etiam quoad temporalia: hoc tamen ultimum non est sine scrupulo. h. d. secundum intellectum, qui placet Panorm. & est cap. difficile, & multum famosum.

Idem *nobili viro Gu. Montis Pessulani*. (*an.* 1213.)

PEr *e* venerabilem fratrem nostrum Arelaten. Archiepiscopum tua nobis humilitas supplicavit, ut filios tuos legitimationis dignaremur titulo decorare, quatenus eis, quo minus tibi succederent, natalium objectio non noceret. Quod autem super hoc Apostolica sedes plenam habeat potestatem, ex illo videtur, quod diversis causis inspectis, cum quibusdam minus legitime genitis, non naturalibus *f* tantum, sed adulterinis etiam dispensavit, sic ad actus spirituales illos legitimans, ut possint in Episcopos promoveri: ex quo verisimilius creditur, & probabilius reputatur, ut eos ad actus legitimare valeat seculares, præsertim si præter Romanos Pontifices inter homines superiorem alium non cognoscant, qui legitimandi habeat potestatem: quia cum major in spiritualibus tam providentia, quam auctoritas, & idoneitas requiratur: quod in majori conceditur, licitum esse videtur & *a* in minori. Per simile quoque id videtur posse probari, cum eo ipso, quod aliquis ad apicem Episcopalis dignitatis attollitur, eximitur a patria potestate. Præterea etiamsi simplex Episcopus scienter servum alterius in Presbyterum ordinaret, licet ordinator satisfacere Domino teneretur, ordinatus tamen jugum evaderet servitutis. Videretur *b* siquidem monstruosum, ut qui legitimus ad spirituales fieret actiones, circa seculares actus illegitimus remaneret. Unde cum in spiritualibus dispensetur *c*, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum. Id autem in patrimonio beati Petri libere potest Apost. sed. efficere, in quo & summi Pontificis auctoritatem exercet, & summi Principis exequitur potestatem. Videbatur autem ex eo trahere majorem audaciam postulandi, quod cum Rex Francorum I. Reginam dimiserit, & ex alia postmodum superducta puerum suscepit & puellam, & tu similiter, exclusa legitima, superduxeris [illegible] Regis ejusdem, sic cum tuis credebatur de benignitate Apostol. sed. dispensandum. Verum si veritas diligenter inspicitur, non res similis, sed valde dissimilis invenitur: nam Rex ipse a Regina per Remen. Archiepiscopum Apostolicæ sedis Legatum, fuit per sententiam separatus, tu vero uxorem tuam a te temeritate propria separasti. Ipse quoque priusquam ad eam prohibitio de non contrahendo cum altera pervenisset, aliam superduxit, ex qua prolem geminam noscitur suscepisse: sed tu in contemptum Ecclesiæ, aliam superinducere attentasti. Præterea Rex ipse contra matrimonium impedimentum affinitatis objecit, & coram præfato Archiepiscopo testes induxit: cujus sententia, quia cassata fuit solummodo propter judiciarium ordinem non servatum, nos post restitutionem Reginæ alios cognitores duximus deputandos: tu vero uxori tuæ nihil, quod divortium induceret, objecisti: cum etsi fides tori sit unum de tribus bonis conjugii, non tamen ipsius violatio conjugale vinculum violasset. De filiis ergo ejusdem Regis, utrum legitimi, vel illegitimi fuerint, quamdiu pendet quæstio affinitatis objectæ, potest non immerito dubitari. Nam si affinitas fuerit comprobata, prædictam Reginam non esse Regis conjugem apparebit, & per consequens alia videbitur sibi legitime copulata, & filios ei legitimos perperisse. Insuper cum Rex superiorem in temporalibus minime recognoscat, sine juris alterius læsione in eo se jurisdictioni nostræ subjicere potuit, in quo videretur aliquibus, quod per seipsum (non tanquam pater cum filiis, sed tanquam Princeps cum subditis *d*) potuit dispensare: tu autem nosceris aliis subjacere: (*& inf.* 1) Rationibus igitur his inducti, Regi gratiam fecimus requisiti, causam tam ex Veteri, quam ex Novo Testamento trahentes, quod non solum in Ecclesiæ patrimonio (super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem) verum etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem jurisdictionem casualiter exercemus, non quod alieno juri præjudicare velimus, sed quia sicut in Deuteronomio *e* continetur: *Si difficile, & ambiguum apud te judicium esse perspexeris, inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, lepram, & lepram, & judicium inter portas*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *dum*. c *vide Panorm. cap. fin. de mur. petit. & Jas. in l. neque professio. C. de testamentis.* d *transivit*. e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil. vide Covarr. ep.* 4. *Decr. p.* 2. *c.* 8. *§.* 8. f *Qui dicantur filii naturales, adulterini, spurii & alii illegitime nati, quovis nomine appellentur, vide Card. Paleotum l. de nothis & spur. filiis.*

a *al. etiam in minori*. b *Videtur*. c *dispensatur*. d *subjectis*. e *Deuteron.* 17. *Hæc Deut. auctoritas protenditur usque ad illa verba. Sane cum Deuteronomium: in ea imprimenda secuti sumus antiqua, & magis emendata Greg. exemplaria; quantum ad verba tantisper differt a vulgata editione, sed eadem est sententia.*

portas videris variari, veniens ad Sacerdotes Levitici generis, & ad judicem, qui fuerit illo tempore: qui indicabunt tibi judicii veritatem: & facies quæcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, sequerisque eorum sententiam: qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, decreto Judicis morietur. Sane cum Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, ut quod ibi decernitur, in Novo Testamento debeat observari: locus enim, quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur: cum enim Petrus urbem fugiens exivisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare, interrogatus ab eo, Domine, quo vadis? respondit: venio Romam iterum crucifigi: quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus. Sunt autem Sacerdotes Levitici generis fratres nostri, qui nobis jure L[illegible] tico in executione Sacerdo[illegible] judex existit, cui Domi[illegible] Is vero [illegible] retro *a*: *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis.* Ejus Vicarius, qui est Sacerdos in æternum *b* secundum ordinem Melchisedech, constitutus a Deo judex vivorum, & mortuorum. Tria quippe distinguit judicia. Primum inter sanguinem, & sanguinem, per quod Criminale intelligitur, & civile. Ultimum inter lepram, & lepram, per quod Ecclesiasticum, & Criminale notatur. Medium inter causam, & causam, quod ad utrumque refertur, tam Ecclesiasticum, quam Civile: in quibus cum aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, ad judicium est sedis Apostolicæ recurrendum: cujus sententiam qui superbiens contempserit observare, mori præcipitur, id est, per excommunicationis sententiam velut mortuus a communione fidelium separari. Paulus enim, ut plenitudinem potestatis exponeret, ad Corint. *c* scribens ait: *Nescitis, quoniam Angelos judicabitis? quanto magis secularia?* Licet igitur cum filiis sæpedicti *c* Regis (de quibus, an fuerint legitimi, ab initio dubitatur) duxerimus dispensandum: quia tamen tam lex Mosaica, quam canonica sobolem susceptam ex adulterio detestatur *e*, testante Domino, quod manzeres *f*, & spurii usque ad decimam generationem in Ecclesiam non intrabunt: canone vero vetante tales ad sacros ordines promoveri: secularibus quoque legibus non solum repellentibus eos a successione paterna, sed negantibus ipsis etiam alimenta: petitioni tuæ non duximus annuendum.

[1 *Unde sine ipsorum forsan injuria, nisi præstarent nobis assensum, in hoc subdere te non posses, nec ejus auctoritatis existis, ut dispensandi super his liberam habeas facultatem.*]

CAP. XIV.

Si conjugatus vivente prima in facie Ecclesiæ contrahit cum secunda hoc ignorante, legitima erit eorum proles.

Idem H. & R. *Canonicis Beneventanis.*

(*an.* 1213.)

Ex tenore *f* literarum vestrarum nobis innotuit, quod cum G. vidua hæreditatem quondam R. mariti sui sibi, & pupillo filio suo restitui postularet, pars adversa petitionem ejus nitebatur excludere, pro eo quod R. maritum ipsius viduæ de adulterio genitum asserebat: [*& infra.* 1] Intelligentes, quod pater prædicti R. matrem ipsius in faciem Ecclesiæ ignaram, quod ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset, duxerit in uxorem, & dum ipsa conjunx ipsius legitima putaretur, dictum R. suscepit ex eadem: in favorem prolis potius declinamus, memoratum R. legitimum reputantes.

[1 *Proponens, quod dicti R. pater vivente uxore legitima quandam aliam Maritiam nomine superduxit, ex qua præfatum R. maritum ipsius viduæ generavit. Econtra vero pars viduæ respondebat, quod cum Maritia præfata nesciens, quod dicti R. pater aliam haberet uxorem, cum eo in facie Ecclesiæ contraxisset, ejus filius, quem suscepit ab eo, legitimus debebat haberi: cum non debeant illegitimi reputari, qui de adultera conscientia non nascuntur. Cumque super hoc diutius fuisset in vestra præsentia litigatum, & nonnullorum prudentum sententia, quorum consilium requisistis, in hoc invitem discordaret, sed. duxistis Ap. consulendam. Nos igitur.*]

CAP. XV.

Proles infidelium, qui postea convertuntur, legitima est, etiamsi parentes sunt in gradu prohibito lege can[illegible] infide-

Idem *Episcopo Tib*[illegible]

[illegible]rum conjunctionibus natam, qui secundo, tertio, vel ulteriore gradu, secundum opinionem illorum *e* matrimoniali contraxerunt affectu, post fidem receptam (utilitate publica suadente) legitimam volumus reputari.

TITULUS XVIII.
QUI MATRIMONIUM *d* ACCUSARE POSSUNT,
VEL CONTRA ILLUD TESTARI.

CAP. I.

Cum agitur de fœdere matrimonii, reo absente contumaciter possunt super impedimento matrimonii recipi testes, dummodo sint legitimi, & ad dicta eorum fertur sententia.

Alexander III. *Parisiensi e Episcopo.*

(*an.* 1172.)

Relatum *f* est, quod cum pater cujusdam puellæ eam cuidam civi Parisiensi *g* nuptui tradidisset, maritus post aliquot annos, quibus cum uxore permansit, propter homicidium, quod commisit, de civitate timore mortis exivit: nunc autem dicitur posse probari, quod pater puellæ eum de sacro fonte *h* levavit: sed literis tuis quæsitus nondum potuit inveniri, licet quinquennium sit transactum: [*& infra.*] Cæterum consultationi tuæ taliter respond. *quod si juvenis, & puella aliquot annis sine quæstione fuerunt simul, qui præscriptum matrimonium nunc accusant, non videntur suspicione carere*: quod si manifestum est, quod asseritur, aut legitimi accusatores, & testes appareant: postquam juvenis fuerit cum omni diligentia requisitus, etiamsi nequiverit inveniri, testes recipere poteris, & fine canonico judicium terminare.

CAP. II.

Accusatio, & testimonium in causa matrimoniali personaliter, & non per literas fieri debent.

Clemens III. (*an.* 1190.)

A Nobis *i* est quæsitum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propria depromentes *k* debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti? Ad hoc respondemus, quod in talibus, nisi quantum ad præsumptionem, nullius momenti est conscriptio, quoad sententiam proferendam, nisi alia legitima adminicula suffragentur.

CAP. III.

In causa matrimoniali super consanguinitate, & contractu testificari possunt consanguinei, & parentes.

CLE-

---

a *Matth.* 16. b *Psalm.* 109. *Act.* 10. c 1. *Cor.* 6. d *præfati.* e *Deut.* 23. f *Manzeres qui dicantur, tradit Covarruvias lib.* 4. *decr. part.* 2. *c.* 18. §. 1. f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil. Bald. in l. qui contra, Cod. de incest. nuptiis.*

a *Tyb. al. Tubu.. al. Tybertur.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *eorum.* d *al. ita. de his, qui matrimonium, & c. alias desunt illa verba, vel contra illud testificari.* e *Parmens. al. Patrinens.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Parmensi.* h *vid. Concil. Tridentin. Sess.* 24. *de reformat. matr. c.* 2. i *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* k *deponentes.*

Clemens *a* III. *Papa Florentino Episcopo.* (*an.* 1190.)

VIdetur *b* nobis: (*& inf.* 1) Quod parentes, fratres, & cognati utriusque sexus, in testificatione suorum ad matrimonium conjungendum, vel dirimendum admittantur, tam antiqua consuetudine, quam legibus approbatur. Ideo enim maxime parentes, & si defuerint parentes, proximiores admittuntur: quoniam unusquisque suam genealogiam cum testibus, & chartis, tum etiam ex recitatione majorum scire laborat: qui enim melius recipi debent, quam illi, qui melius sciunt, & quorum est interesse: ita ut si non interfuerint, & consensum non adhibuerint, secundum leges nullum fiat matrimonium? Quod vero legitur *c*, pater non recipiatur in causa filii, nec filius in causa patris, in criminalibus causis, & contrabilis res verum est. In matrimonio vero conjungendo, & [illegible] prærogativa, & quia favo-

(1 *Quod secunda, quam contra prohibitionem Ecclesiæ auxit, non sit uxor, etiamsi primam non haberet desponsatam. Nam quod contra interdictum, & ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi tanquam inordinatum tam divinæ, quam humanæ legis auctoritas proclamat. Quia igitur ea, quam inordinate superduxit prohibitione renitente, uxor non est, cogendus est eam recipere, quam juravit, & desponsavit, atque ex ea prolem genuit: ut juramenti religio non vilipendatur, & fides adinvicem conservetur promissa, & proles in cultu Dei nutriatur, & educetur, & alii exinde occasionem pejerandi, & alias decipiendi assumere non valeant.*)

CAP. IV.

Invita desponsata, postea sponte cognita, contra matrimonium non auditur.

Idem. (*an. eod.*)

INsuper *d* adjecisti, quod aliquis cum quadam innubili puella contraxit, quæ tandem ætatis metas attingens, ab illo pluries cognita contra matrimonium proclamavit, asserens se semper ab initio dissensisse, quod per testes probat fama, & conversatione præclaros. In hoc itaque casu sentimus, quod adversus matrimonium audiri non debet, quæ ante cognitionem sui legitimum annum attingens, cum potuit, minime reclamavit: sicut enim ante legitimum consensum [qui in duodecimo anno spectatur] potuit dissentire, sic postquam legitimo tempore accedente, semel etiam copulæ carnali consensit, ex ratihabitione sibi super hoc silentium non ambigitur indixisse *e*.

CAP. V.

Repellitur accusans matrimonium propter quæstum.

Innocentius III. *Archiepiscopo, Præposito, & Priori S. Mariæ de Alben. Genuen. f*

(*an.* 1214.)

SIgnificante *g* M. de Canula *h* nostro est Apostolatui declaratum, quod cum N. duxisset legitime in uxorem, S. mater ipsius nisa est matrimonium accusare, ut ab eo pecuniam extorqueret: & licet intellectui suo prava non possint opera respondere, nihilominus vult habere pecuniam, ut ab accusatione desistat.

Cum igitur non sit malitiis hominum indulgendum, mandamus, quatenus si est ita, ipsam ab accusatione matrimonii repellentes, eidem super hoc silentium imponatis.

CAP. VI.

Repellitur ab accusatione matrimonii, qui denunciationis tempore tacuit, nisi denunciationem probabiliter ignoravit, vel juret de novo didicisse, & quod non objicit illam malitiose.

Idem.

CUm *a* in tua diœcesi: [*& infra.*] Si vero post contractum matrimonium aliquis appareat accusator, cum non prodierit in publicum, quando banna secundum consuetudinem in Ecclesiis edebantur, utrum vox suæ debeat accusationis admitti, merito quæri potest. Super quo sic duximus distinguendum, quod si tempore denunciationis præmissæ, is, qui jam conjunctos impetit, extra diœcesim existebat, vel alias denunciatio non potuit ad ejus notitiam pervenire, ut puta si nimiæ infirmitatis fervore laborans sanæ mentis patiebatur exilium: vel in annis tam teneris constitutus, quod ad comprehensionem talium ejus [illegible] non valebat, seu alia causa legitima fuerit rationabiliter præsumatur, quod [illegible]. Alioquin cum ractam idem existens in ipsa diœcesi minime ignoravit, tanquam suspectus est proculdubio repellendus: nisi proprio firmaverit juramento, quod postea didicerit ea, quæ objecerit, & *c* ad hoc ex malitia non *d* procedat: quia tunc etiamsi didicisset ab illis, qui denunciationis tempore siluerunt, claudi non debet eidem aditus accusandi: quoniam etsi ab impetitione hujusmodi culpa de silentio tali contracta illos excluderet, iste tamen amoveri nequiret, cum culpabilis non existat.

TITULUS XIX.

DE DIVORTIIS. *d*

CAP. I.

Homicidium necessarium non privat spe conjugii, sed machinatio in mortem conjugis sic.

Ex Concilio apud VVormaciam *e*.

SI qua mulier *f* in mortem mariti sui cum aliis consiliata est, & ipse aliquem illorum se defendendo occiderit, potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere: ipsa autem insidiatrix pœnitentiæ absque spe conjugii stet subjecta.

CAP. II.

Conjuges propter alterius crimen non separantur, nisi spiritualiter fornicentur: & tunc durat conjugium eis etiam separatis.

Alexander III. [*an.* 1180. *Romæ.*]

QUæsivit *g* a nobis: [*& inf.* 1] Nos itaque taliter respondemus, quod mulier pro furto, vel alio crimine viri sui (nisi fidei suæ religionem corrumpere velit) ab eo separari non debet. Verum si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, a viro poterit separari ita quod ei nubere alii non licebit: quia, licet separentur, semper tamen conjuges erunt. In viris quoque præsentis sententiæ forma servetur.

[1 *Utrum mulier pro latrocinio, aut quolibet alio crimine a viro suo debeat separari, & alii nubere, & de viro simili modo proposuisti, utrum pro quolibet flagitio possit a conjuge dividi, & aliam sibi legitime matrimonio copulare.*]

CAP. III.

Vir non potest dimittere uxorem sine judicio Ecclesiæ, etiam propter

a *Clemens Papa Florentino Episcopo. al. Celestinus Papa Florentino Episc. al. Celestinus III. &c.* b *Cap.* 3. *tit. de matr. contra interd. Eccl. celebr. in* 1. *comp. refert Grat: sive Palea* 35. *q.* 6. *c.* 2. c *Vid. Lanfranc. de Oriano in c. quoniam contra sup. de prob. & specul. tit. de teste.* §. 1. d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *induxisse.* f *de Alban. Januen.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* h *Canulla. al. Camilla. al. Casula.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil. alia pars hujus decret. sup. de sponsal. c. cum in tua.* b *al. ita: & quod ad hoc.* c *procedit.* d *de materia hujus tit. vid. Theologos lib.* 4. *sent. dist.* 35. *& per Sylvestrum in summa, verbo, divortium.* e *VVarmaciam. al. Vermecias.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 50. *c.* 22. §. *quod autem. vid. Sot.* 4. *sent. dist.* 37. *q.* 1.

pter impedimentum parentelæ notorium. Si fama refert impedimentum conjugii, etiam nemine opponente, Episcopus ex officio suo potest de eo inquirere. Si vero impedimentum est notorium, potest Episcopus ex officio suo matrimonium separare.

Idem *Ambianen.* a *Episcopo.* (*an.* 1180.)

PORro *b* de Comite Pontini, qui B. uxorem suam absque judicio Ecclesiæ dimisit, quia eam cognatam fuisse uxoris defunctæ proponit, prudentia tua cognoscat, quod si etiam parentela esset publica, & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab ea separari non potuit: quare ipsum ad eam recipiendam, quæ petit restitutionem ipsius, districte compellas: quam si recipere noluerit, eum, & superinductam vinculo excommunicationis adstringas. Præterea de H. qui cognatam suam duxit uxorem, respondemus, quod non apparentibus accusatoribus, & parentela manifesta seu publica existente (quod credibile non est, nisi essent in primo gradu, vel secundo) tui officii interest, matrimonia illa adhibita gravitate dissolvere, quæ illicite contracta noscuntur.

CAP. IV.

Repellitur uxor petens restitutionem mariti, si notorie fornicata est, & maritus continuit.

Idem.

SIgnificasti *c*, quod quidam uxore sua sine judicio Ecclesiæ dimissa, pro eo, quod suggestum sibi fuerat, ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commisisse, vinculo fuit propter hoc excommunicationis adstrictus: verum mulier non continuit, sed sobolem de alio viro suscepit: nec minus postulat viro restitui, asserens se ab isto injuste dimissam, & eundem sibi materiam adulterandi dedisse. Consult. t. t. respon. quod si notorium est mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cum alia adulterium commisisse.

CAP. V.

Matrimonium separatur propter adulterium mulieris: & si vir postea fornicetur, redintegratur. Et est bonus casus, & multum allegabilis.

Idem. (*an.* 1175. *Romæ.*)

EX literis *d* tuis accepimus, quod V. quandam duxit uxorem, qui paucis temporibus fuere concordes: proponebat enim idem V. quod illam per violentiam sibi illatam metu etiam mediante duxisset: [*& infra.* 1] Tandem vir uxorem suam super crimine fornicationis in jure convenit, quæ nescitur, quo ducta spiritu cœpit publice confiteri: quod cum vir negaret ei in necessariis providere, crimen compulsa est incurrere memoratum: cumque diligentius a te fuisset admonita, ne ad suggestionem alicujus illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id manifestius asserebat. Sane tu convocato Capitulo tuo, cum ex eorundem *e* consilio utrique privatim continentiam injunxeris observandam, ita quod caste viverent ab invicem segregati: memoratus V. furtim cum alia sponsalia, & nuptias temere celebravit: verum cum factum inquirere laborares, supradictus V. seriem rei explicans, & exponens ad audientiam nostram dicitur appellasse. Unde Frat. t. mandamus, quatenus, si res ita processit, prætaxatum virum ad legitimam uxorem redire compellas.

[1 *Tu vero una cum Capitulo tuo cum tam minis, quam admonitionibus inter eos sæpe pacem confirmare studeres, eos temere segregatos pariter reconciliari coegisses.*]

CAP. VI.

Si uxor a viro lapso in hæresim propria auctoritate divertit, ad eum reversum redire compellitur: secus si per judicium Ecclesiæ ab eo fuisset separata.

Urbanus III. *Florentino Episcopo.* (*an.* 1186.)

DE illa *a*, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine judicio Ecclesiæ declinavit, videtur nobis, quod mulier (maxime si ea intentione decessit, ut lapsus in hæresim tædio pariter, & confusione affectus, se ab errore suo converteret) ei cum reversus fuerit, est reddenda: quæ etiamsi reverti noluerit, compellatur. Si vero judicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam.

CAP. VII.

Vinculum conjugale non dissolvitur altero conjugum fidelium in hæresim lapso. Sed si unus infidelium conjugum convertatur ad fidem, & alter noluit sibi cohabitare, vel non sine blasphemia, vel sine peccato mortali, solvitur conjugium, & conversus contrahere poterit.

Innocentius III. *Ferrarien. Episcopo.* (*an.* 1212.)

QUanto te *b* novimus in canonico jure peritum: [*& inf.* 1] Sane tua Fr. intimavit, quod altero conjugum ad hæresim transeunte, qui relinquitur, ad secunda vota desiderat convolare: quod utrum possit fieri, per tuas nos duxisti literas consulendos. Nos igitur consult. t. respondentes distinguimus, licet quidam prædecessor noster sensisse aliter videatur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam convertatur, vel ex duobus fidelibus alter labatur in hæresim, vel decidat in gentilitatis errorem. Si enim alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus: *Si infidelis discedit, discedat: frater enim, vel soror non est servituti subjectus in hujusmodi.* Et canonem etiam in quo dicitur *c*: *Contumelia creatoris solvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur.* Si vero alter fidelium conjugum vel labatur in hæresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, non *d* credimus, quod in hoc casu is, qui relinquitur, vivente altero possit ad secundas nuptias convolare, licet in hoc casu major appareat contumelia creatoris. Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem *e* verum, & ratum existit; quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perduret. Nec obstat, quod a quibusdam forsan objicitur, quod fidelis relictus non debeat jure suo sine culpa privari: cum in multis casibus hoc contingat, ut si alter conjugum incidatur. Per hanc responsionem quorundam malitiæ obviatur, qui in odium conjugum, vel quando sibi invicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularent hæresim, ut ab ipsa, [nubentibus conjugibus] resilirent. Per hanc ipsam responsionem illa solvitur quæstio, qua quæritur, utrum ad eum, qui ab hæresi, vel infidelitate revertitur, is, qui permansit in fide, redire cogatur.

[1 *Tanto F. t. amplius in Domino commendamus, quod in dubis quæstionum articulis ad sed. Apostol. recurris: quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est, & Magistra, ut opinio, quam in eis quondam habueras, dum alios canonici juris peritiam edoceres, vel corrigatur per sed. Apost. vel probetur.*]

CAP. VIII.

Pagani juncti in gradu prohibito lege canonica tantum, conversi ad fidem non separantur. H. primo. *Si paganus prius plures uxores habeat, post fidem susceptam adhærebit primæ.* H. secundo. *Et si repudiata uxore cum secunda contraxerit, etiam*

a *al. Ambien.* b C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. par.* 50. *c.* 29. c C. 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Later. par.* 6. *cap.* 14. d *Cap.* 3. *de cland. de desponf. in* 2. *comp.* e *eorum.*

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *Hoc dicit B. Ambrosius epist.* 1. *ad Corinth. cap.* 7. d *Vid. Conc. Trident. Sess.* 24. *de sacr. matr. can.* 5. e *In uno aut altero C. ratum & firmum existit.*

etiam post baptismum dimittet secundam, & adhærebit primæ repudiatæ, etiamsi repudiata cum alio contraxisset: secus si fornicata fuisset. hoc tertio.

Idem *Tiberiadensi a Episcopo. (an. 1212.)*

GAudemus *b* in Domino: (*& infra.* 1) Utrum pagani uxores accipientes in secundo, vel tertio, vel ulteriore gradu sibi conjunctas, sic conjuncti debeant post conversionem suam insimul remanere, vel ab invicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulasti. Super quo taliter respondemus, quod cum sacramentum conjugii apud fideles, & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus *c* dicens: *Si quis frater infidelem habet uxorem, & hæc consentit habitare cum eo, non illam dimittat:* & in præmissis gradibus a paganis quoad eos matrimonium licite sit contractum, qui constitutionibus canonicis non arctantur: *Quid enim ad nos* (secundum Apostolum *d* eundem) *de his, quæ foris sunt, judicare?* in favorem præsertim Christianæ religionis, & fidei, a cujus perceptione per uxores se deseri timentes viri possunt facile revocari: fideles hujusmodi matrimonialiter copulati libere possunt, & licite remanere conjuncti, cum per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur. Quia vero pagani circa plures insimul fœminas affectum dividunt conjugalem, utrum post conversionem omnes, vel quam ex omnibus retinere valeant, non immerito dubitatur: (*& infra.* 2) Verum absonum hoc videtur, & inimicum fidei Christianæ, cum ab initio una costa in unam fœminam sit conversa *e*: & Scriptura divina *f* testetur, quod propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: non dixit tres vel plures, sed duo: nec dixit, adhærebit uxoribus, sed uxori: [*& infra.* 3] Nec ulli unquam licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum, quæ mos quandoque, interdum etiam fas censetur, per quam sicut Jacob *g* a mendacio, Israelitæ a furto, & Samson ab homicidio, sic & Patriarchæ, & alii viri justi, qui plures leguntur simul habuisse uxores, ab adulterio excusantur. Sane veridica hæc sententia probatur etiam de testimonio veritatis testantis in Evangelio *h*: *Quicunque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Si ergo uxore dimissa, duci alia de jure non potest, fortius & ipsa retenta; per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu, cum non ad imparia judicentur, circa matrimonium reprobandam. Qui autem secundum ritum suum legitimam repudiavit uxorem, cum tale repudium veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam ea vivente licite poterit aliam, etiam ad fidem Christi conversus, habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo casu restitutionem petenti, quamvis de injusta spoliatione constaret, restitutio negaretur: quia secundum Apostolum *i* frater, aut soror non est hujusmodi subjectus servituti. Quod si conversum ad fidem & illa conversa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur. Quamvis quoque secundum Evangelicam veritatem, qui duxerit dimissam, mœchatur: non tamen dimissor poterit objicere fornicationem dimissæ, pro eo, quod nupsit alii post repudium, nisi alias fuerit fornicata.

[1 *Et in potentia virtutis ipsius, & patri luminum, a quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, uberes gratiarum exsolvimus actiones: quod sicut nobis tuis literis intimasti diebus istis novissimis, ille, qui non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat, ut ad Christianam venirent fidem, multorum cordibus inspiravit, & quoniam uxores acceperant in secundo, vel tertio, vel ulteriori gradu sibi conjunctas.*]

[2 *Quia vero tam Patriarchæ, quam alii justi viri ante legem pariter, & post legem multas uxores insimul habuisse leguntur: nec contrarium apparet in Evangelio, vel lege præceptum: neque pagani subjiciuntur canonicis institutis post inventis, quemadmodum est præmissum: videtur quod nunc etiam juxta ritum suum licite contrahant cum diversis, quorum conjunctiones legitimas unda sacri baptismatis non dissolvit: & ita Patriarcharum exemplo ad fidem Christi conversi pagani, conjugiorum pluralitate gaudebunt.*]

[3 *Unde Lamech, qui plures uxores insimul legitur habuisse, reprehenditur in Scripturis, eo quod ipse primus reprobandam bigamiæ speciem introduxit. Licet autem de hujusmodi non quæsieris, volentes tamen tam te, quam alios super his etiam reddere certiores, & quod veritas prævaleat falsitati, sine dubitatione qualibet protestamur, quod*]

CAP. IX.

Non licet relictam fratris in uxorem accipere: & de facto ducta separanda est, nisi aliter Ecclesia dispenset.

Idem *Livonien. Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt fratribus. (an. 1212.)*

DEus, *a* qui Ecclesiam suam *b*: (*& infra.*) Quia dispar *c* est ritus in Livonien. Ecclesia de novo ad fidem catholicam conversorum a nostro, propter infirmitatem gentis ejusdem concedimus, ut matrimoniis contractis cum relictis fratrum utantur, si tamen, fratribus decedentibus sine prole, ut semen defuncti juxta legem Mosaicam suscitarent, cum talibus contraxerunt: ne tales sibi de cætero, postquam ad fidem venerint, copulent, prohibentes.

TITULUS XX.
DE DONATIONIBUS INTER VIRUM, ET UXOREM, ET DE DOTE POST DIVORTIUM RESTITUENDA.

CAP. I.

Separato licite matrimonio, dos restituenda est.

Ex Concilio habito apud Vvormaciam.

MUlieres cum *d* pro aliqua licita causa a propriis viris fuerint separatæ, totam dotem præcipimus sibi reddi.

CAP. II.

Soluto matrimonio cogitur vir dotem restituere, & bona dividere, quæ communiter eis obvenerunt.

Urbanus III. *Decano, Cantori, & Capitulo Lexon. (an. 1186.)*

SIgnificavit P. mulier *e*, quod H. quem loco viri tenebat, divortio inter eos solenniter celebrato, dotem suam illicite detinet, & reddere contradicit: possessiones etiam, quæ ipsis, dum simul viverent, cujuscunque contractus titulo communiter obvenerunt, ea prorsus exclusa sibi nititur vendicare. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, & non est aliud, quod obsistat, ipsum ad restitutionem dotis, & divisionem eorum, quæ olim communiter habuerunt, district. Eccles. compellatis.

CAP.

a *Tibaden.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* c *1. Corinth. 7.* d *1. Cor. 5.* e *Genes. 2. & 3.* f *Matth. 19. Luc. 10. Ephes. 5.* g *Genes. 27. Exod. 12. Judic. 16.* h *Matth. 19. & Luc. 10.* i *1. Corinth. 7.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.* b *infr. de pœnit. & remiss. 1.* c. c *alias ita: Quia dispar est ritus in Livon. Ecclesia de novo, &c. sed in vetustioribus exemplaribus legitur, ut est impressum.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part. 50. cap. 46.* e *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.*

CAP. III.

Delegatus ad causam matrimonii, si ferat sententiam divortii, pronuntiare debet dotem restitui. Et est casus multum allegabilis.

Clemens III. (*an.* 1190.)

DE prudentia *a* vestra miramur, quod cum vobis causam matrimonii, quæ vertebatur inter H. & M. commisissemus terminandam, & vos consanguinitatem inter eos invenientes, sententiam divortii tulissetis: de dote, quam a viro mulier repetebat, quicquam statuere distulistis. Quia igitur vos, qui de matrimonio principaliter cognovistis, & de dote (quæ est causa incidens) accessorie cognoscere valuistis, & sententialiter diffinire: mandamus, quatenus prædictum H. monitione præmissa cogatis, ut prædictæ M. totam dotem (sicut canonicum fuerit) restituere non moretur.

CAP. IV.

Mulier propter adulterium a viro separata perdit dotem.

Clemens III. *b*

PLerunque *c*: [*& inf.* 1] Si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ, aut propria voluntate a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem, vel dotalitium repetere non valebit.

[1 *Accidit, ut proponis, quod in parochia tua mulieres a viris suis causa fornicationis recedunt, & sic usque ad mortem ipsorum permanere noscuntur: ipsis vero defunctis, cum a consanguineis, ad quos hæreditates eorum perveniunt, dotem suam cum dotalitio repetunt, eis audientiam denegant, & nolunt restituere, quod reposcunt: ob hanc causam, quia eo ipso se indignas fecisse noscuntur, quod a viris suis causa fornicationis duxerunt recedendum. In hoc itaque dicimus, quod*]

CAP. V.

Cogitur mulier ex officio Judicis, donata sibi a viro propter nuptias pro conservatione illiciti matrimonii relaxare, si talis donatio præstet impedimentum dissolutioni talis matrimonii. h. d. secundum intellectum, qui plus placet Panormitano.

Innocentius III. *Compostel. Archiepiscopo, & universis Episcopis in regno Legionen. constitutis.* (*an.* 1213.)

ETsi necesse sit *d*: [*& infra.*] Quia vero castra quædam, quæ Rex Legion. filiæ Regis Castellæ in dotem tradidisse proponitur, ita ut si eam aliqua occasione relinqueret, ipsa cederent in jus ejus, impedimentum præstare videntur hujusmodi copulæ dissolvendæ: cum castra ipsa non tam ob turpem, quam ob nullam causam sint data, utpote, cum inter eos matrimonium non existat, & ideo nec dos, nec donatio propter nuptias: ne ad commodum ei cedat, quod debet in pœnam ejus potius retorqueri, castra ipsa restitui volumus, & ad id puellam per excommunicationis sententiam coarctari.

CAP. VI.

Usufructuarius donans sine consensu Domini rem ipsam uxori propter nuptias, non transfert in eam plus juris, quam ipse habebat: idem de eo, qui sub conditione adimente habet rem in hæreditatem, vel in feudum.

Idem *Archidiacon. S. Andreæ de Scotia.* (*an.* 1213.)

NUper a nobis e tua discretio requisivit, si aliqua terra data fuerit alicui, non in hæreditatem, vel feudum, sed tantum quoad vixerit possidenda: & ipse postmodum tertiam partem uxori suæ in dotem concesserit: utrum eo defuncto præfatam dotem uxor, dum vixerit, habere debeat & tenere, cum Ecclesia dotes protegere teneatur viduarum? Postulasti præterea, si qua terra data fuerit alicui, & hæredi, quem de uxore legitima procrearet, in hæreditatem, vel feudum: & ipse uxori suæ quadam parte ipsius in dotem concessa, decesserit postmodum sine prole, an mulier dotem eandem de jure posset *a* habere?

Nos autem Consultat. tuæ taliter respondemus, quod cum regulariter nullus in alium plus juris transferre possit, quam eum constat habere: vir, cui *b* terra prædicto modo conceditur, non potest uxori relinquere, quod ei non licuit, nisi quoad vixerit possidere: nec licet uxori suæ partem illius terræ in donationem propter nuptias ex viri concessione tenere, nisi donationi ille, ad quem spectat dominium illius terræ, voluerit consentire. Quod autem de prima consultatione dicimus, hoc respondemus etiam de secunda: nam licet Ecclesia in causis viduarum se favorabilem debeat exhibere, contra justitiam tamen non est eis favor Ecclesiasticus concedendus. Illud vero te nolumus ignorare, quod uxor dare dicitur viro dotem: vir autem uxori donationem facere propter nuptias, secundum legitimas sanctiones.

CAP. VII.

Vir agens pro dote, non omnino excluditur ex eo, quod vergat ad inopiam, nec præcise cogitur satisdare ultra facultatem propriam: sed dos sibi assignatur sub cautione, quam præstare potest. Et si per illam cautionem non esset sufficienter provisum consumptioni dotis, deponetur dos apud mercatorem: ut de honesto lucro vir sustineat onera matrimonii. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panor. inhærendo verbis literæ. Et est casus notabilis, & quotidianus.

Idem *Archiepisc. & Archidiac. Genuen.* e (*an.* 1213.)

PEr vestras *d* literas intimastis, quod cum magistrum R. super quadam summa pecuniæ pro H. paupere, auctoritate nostra curaveritis convenire, quam idem H. pro dote uxoris suæ requirebat ab eo, dictus R. exceptionem opposuit contra ipsum, quod uxorem suam a se repulerat, & tacita veritate super hoc literas impetraverat *e*: quia cum super eadem dote alia vice coram vestræ civitatis Consulibus quæstio mota esset, ipsi pronunciaverunt, ut quoniam idem H. ad inopiam vergere videbatur, dos illa non assignaretur eidem, nisi cautionem idoneam de ipsa non peritura præstaret: unde vos ei, ut de solvenda dote caveret, & uxorem suam reciperet, præcepistis: [*& infra.* 1]

Cum ergo satis possit ei modicum credi dotis, cui creditum est corpus uxoris: mandamus quatenus dotem assignari faciatis eidem sub ea, quam potest, cautione præstare: vel saltem alicui mercatori committi, ut de parte honesti lucri dictus vir onera possit matrimonii sustentare: ne occasione dotis detentæ, uxor a viro dimissa, seu vir, qui dimisit uxorem, adulterii reatum incurrat.

[1 *Et donec illud posset facere, dos illa reponeretur, si vellet in secretario Ecclesiæ Januen. quod cum implere non posset, ad instantiam ejus nobis hoc rescribere curavistis.*]

CAP. VIII.

Hæc decretalis satis seipsam summat.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

DOnatio *f*, quæ constante matrimonio inter conjuges dicitur esse facta (ex quo alter locupletior, & pauperior alter efficitur) firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur: quæ tamen penitus evanescit, si revocetur ab eo tacite vel expresse, vel qui donatum accepit, prius debitum naturæ persolvat. Sane soluto matrimonio, sicut dos ad mulierem, sic & donatio propter nuptias redit ad virum: nisi de consuetudine secus obtineat, vel ex pacto de lucranda dote, & donatione propter nuptias, quod æquale sit tamen, hinc inde contrarium inducatur.

Pp TI-

a *Cap.* 1. *tit. de dote post divort. restituend. in* 2. *comp.* b *Celestinus tertius.* c *Cap.* 2. *tit. de dote post divort. restituenda. in* 2. *compil.* d *Cap.* 1. *tit. de dote amitt. in* 3. *compil.* e *Cap.* 2. *tit. de dote amit. vel post. divort. restituenda, in* 3. *compil.*

a *Possit.* b *al. vir, cui prædicta terra dicto modo conceditur.* c *Januensi.* d *Cap.* 3. *tit. de dote amitt. in* 3. *compil.* e *impetravit.* f *Vid. Palac. Rub. in repet. hujus Rubric.* §. 20. *cum multis sequentibus.*

TITULUS XXI.
DE SECUNDIS NUPTIIS. a

CAP. I.

Secundæ nuptiæ non benedicuntur, & benedicens puniendus est.

Alexander III. [*an.* 1175.]

CApellanum *b* [quem benedictionem cum secunda constiterit celebrasse] ab officio, beneficioque suspensum, cum literarum tuarum testimonio ad sed. Apost. nullatenus destinare postponas.

CAP. II.

Dubitans de morte conjugis, nisi prius certificetur, contrahere non debet: & si contraxit, reddat, sed non exigat debitum: & si postmodum sciat primam vivere, dimittat secundam. Abbas Siculus.

Lucius III. *universis Christianis in captivitate Sarracenorum positis.* [*an.* 1181.]

DOminus *c*, ac Redemptor noster: (*& inf.*) Sane super matrimoniis, quæ quidam ex vobis (nondum habita obeuntis conjugis certitudine) contraxerunt: id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjunx ejus. Si vero aliquis, vel aliqua id hactenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei, quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti: quod a se tamen noverit nullatenus exigendum. Quod si post hoc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur.

CAP. III.

Si unus ex conjugibus fuit alias benedictus, non debent conjuges de novo benedici.

Urbanus III. *Vigilien. Episcopo.* a

VIr autem *b*, & mulier ad bigamiam transiens non debet a Presbytero benedici: quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.

CAP. IV.

Mulier nubens intra annum lugubrem infamiam non incurrit. h. d. cum seq. Abbas Siculus.

Idem *Exonen. Episcopo.*

SUper illa quæstione *e*, qua quæsitum est, an mulier possit sine infamia nubere intra tempus luctus, secundum leges definitum: respondemus, quod cum Apostolus *d* dicat: *Mulier viro suo mortuo soluta est a lege viri sui: in Domino nubat, cui voluerit*: per licentiam, & auctoritatem Apostoli ejus infamia aboletur.

CAP. V.

Summatur, ut præcedens.

Innocentius III. *P. Nobili mulieri.* (*an.* 1214.)

CUm *e* secundum Apostolum mulier mortuo viro suo ab ejus sit lege soluta, & nubendi, cui vult, tantum in Domino, liberam habeat facultatem: non debet legalis infamiæ sustinere jacturam, quæ licet post viri obitum intra tempus luctus [scilicet unius anni spatium] nubat, concessa sibi tamen ab Apostolo utitur potestate, cum in his præsertim seculares leges non dedignentur sacros canones imitari.

a *Vide Magistrum, & Thelogos l.* 4. *sent. dist.* 42. b *C.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. huc spectant tradita supr. de sponsalib. cap. in præsentia c.* 4. *sup. de eo, qui cognov. consang. & c.* 44. *de sent. excom.*

a *al. Vigor. al. Vig.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 9. *c.* 1. c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 9. *c.* 2. d 1. *Cor.* 7. e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. Rom. c.* 7. *&* 1. *Cor. c.* 7.

FINIT LIBER QUARTUS.

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER QUINTUS.

TITULUS I.
DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS, ET DENUNCIATIONIBUS.

De persona accusatoris prius quærendum est in judicio.

Felix Papa *a.* (*an.* 272. *Romæ.*)

SI legitimus *b* non fuerit accusator, non fatigetur accusatus.

CAP. II.

A denunciatione repellitur is, qui non præmonuit.

Idem *Episcopis per Galliam constitutis.* [*an.* 272.]

SI quis Episcopus *a* ab illis accusatoribus, qui recipiendi sunt, accusatus fuerit, postquam ab eis charitative conventus fuerit, ut causam emendet, & eam corrigere noluerit: non olim, sed tunc ad Primates causa ejus canonice deferatur.

CAP. III.

Criminatio Prælati debet tractari coram illis, quorum interest.

a *Primus epist.* 1. *&* 2. *an. eo.* 270. *id est, Claudio & Paterno, Coss.* b *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. vide Bald. in l. damni.* §. *si alieno. ff. de damno infecto.*

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Thom.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 7.

Gregorius *Duci Campaniæ*. (*an.* 600.)

ILla *a* Præpositorum: [*& infra*. 1] Si vero aliquis est de monasterio prædicti Abbatis, qui possit dicere, quod ad culpam reatumque ejus pertineat: nos cum eis, quorum interest, causam districte volumus perscrutari, ut vel condemnetur, vel absolvatur.

[*1 Solicitudo utilis est, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat, &c. quæ sunt prolixa, & ex registro impresso repetenda*.]

CAP. IV.

Qui de aliquo crimine accusatur, vel denunciatur, interim promoveri non potest.

Idem b *Constantiæ Augustæ*. [*an.* 600.]

OMnipotens *c* Deus: [*& infra*.] Valde grave est, ut vir, de quo tanta, & talia nunciantur (cum ante requiri, & discuti debeant) honoretur.

CAP. V.

Episcopus per exceptionem criminis illum ab accusatione sua repellere non potest, quem ante a sua familiaritate neglexerit separare.

Paschalis Papa. (*an.* 820.)

NUlli *d* Episcoporum ab accusatione sua repellere liceat, quos, antequam se ab eis impetendum cognosceret, a sua communi familiaritate neglexerit separare.

CAP. VI.

Absolutus de certo crimine, de eodem iterum accusari non potest.

Ex Concilio Maguntino.

DE his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari.

CAP. VII.

Cohabitantes inimicis accusati, ab accusatione repelluntur.

Stephanus Papa. [*an.* 256.]

REpellantur ab accusatione cohabitantes inimicis: quia infestationes blaspemiæ affectio solet amicitiæ incitare.

CAP. VIII.

Ponit pœnitentiam accusatoris calumniosi, cum sequitur inde mors, vel membri debilitatio.

Ex Brocardico *lib. XLIII.* e

ACcusasti aliquem, & per tuam accusationem occisus est: nisi pro pace hoc feceris, XL. dies in pane, & aqua (quod carena vocatur) cum septem sequentibus annis pœniteas. Si autem per tuam delaturam debilitatus est, per tres debes Quadragesimas pœnitere.

CAP. IX.

Super notorio procedit judex, nemine accusante.

Augustinus *super Gen. de morte Abel.*

EVidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris.

CAP. X.

Laici, vel inimici Clericos accusare non possunt.

Alexand. III. *Gait. electo*. f [*an.* 1180.]

CUm P. Manconella *g* Presbyter ex una parte, & Bonus Presbyter, & I. Bonus Cocti Laicus frater ejus ex altera, in nostra essent præsentia constituti: eundem I. quia Laicus erat, in dicti P. accusationem non duximus admittendum. Cumque præfatus B. eundem P. super crimine simoniæ constantius accusaret, nos eum, quia in testimonium illius causæ adductus fuerat: & quia prædictus I. frater ejus ipsum P. coram te prius accusaverat, ab accusatione repulimus: præsertim cum *a* frater P. memoratum B. antea de causa consimili accusasset: unde quoniam unus post alterum prædictum P. instanti vicissitudine accusabant; neutrum ad ejus accusationem admisimus. Sed utrique Presbytero de objectis criminibus purgationem duximus indicendam. Ideoque mandamus, quatenus uterque illorum cum tribus Sacerdotibus faciat se purgare. *b*

CAP. XI.

Monachus accusare potest Abbatem, & de bonis monasterii expensas litis necessarias habebit.

Idem *Vigorien. Episcopo*. (*an.* 1180.)

EX *c* parte tua: [*& infra*. 1) Prudentiæ tuæ t. respondemus, quod Monachi [nisi alia rationabilis causa impediat] eo quod de obedientia, & subjectione Abbatis esse noscuntur, ab ejus accusatione sunt nullatenus repellendi, licet alios accusare non possint. Quibus (siquidem cum proprium non habeant) de rebus monasterii expensæ debent necessariæ, donec causa debitum finem accipiat, ministrari.

[*1 Hujusmodi quæstio nobis proposita est, utrum Monachi in accusatione Abbatum sint aliquatenus audiendi. Super quo utique*.]

CAP. XII.

Presbyter ebriosus Missam celebrans, non præmissa digestione, Ecclesia privari debet. h.d. ut conveniat omnibus lecturis.

Idem.

SI constiterit *d*, quod D. Ecclesia non perpetuo concessa, sed ad tempus fuerit commendata, & de vinolentia *e*, & quod in taberna pernoctaverit, ita quod altera die nulla præmissa dormitione *f* Missam cantasset: [*& inf.*] Si de hoc rationabiliter convictus fuerit in judicio ante Episcopum suum: sive accusatus, vel ad rationem positus, sine coactione fuerit confessus, ei super eadem Ecclesia perpetuum silentium imponatis, ipsum ab impetitione B. *g* desistere compellentes. Cæterum si eidem fuit Ecclesia canonice concessa, & tradita, & postea de crimine aliquo non fuit convictus, propter quod de jure debeat *h* spoliari, vel post appellationem (sicut aliquando allegavit) Ecclesia illa fuerit spoliatus, ipsam ei faciatis restitui, & in pace dimitti.

CAP. XIII.

Inimicus etiam a voluntaria exceptione repellitur.

Idem. [*an.* 1175.]

MEminimus tibi mandasse, ut C. Abbatissæ, cujus electionem confirmavimus, munus benedictionis impendere procurares. Sed quia H. pro altera parte a te ad nostram audientiam appellavit, proponens, quod de simonia accusaret eandem: mandatum nostrum distulisti effectui mancipare. Quia vero te non decet in hac parte appellationi ejusdem H. deferre, cum idem illius manifestus fuerit inimicus, & contra eam testimonium tulerit: mandamus, quatenus [cum inde fueris requisitus] præfatæ Abbatissæ munus benedictionis non differas impartiri. *i*

CAP. XIV.

Dicens se aliquem accusaturum coram Judice, ante inscriptionem potest sine pœna desistere, & non accusare: sed ei desistenti silentium imponitur in perpetuum. Et secundum hoc summarium iste textus est notabilis. Abbas.

Innocentius III. *Archiepiscopo Bisuntino*, [*an.* 1211.]

LIcet in beato *k* Petro: [*& infra*. 1] Sane cum ex literis B. Decani sancti Stephani, & I. & O. Canonicorum Eccle-

a C. 5. *eod. tit. in* 1. *compil. vid.* B. *Thom.* 2.2. *quæst.* 33. *art.* 3. b *Idem scil. Greg. lib.* 4. *ep.* 34. *cap.* 78. *ind.* 13. *registr.* c C. 6. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Anchar. in cap. meminimus infra eod* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. Refert. Gratianus sive Palea* 3. *qu* 5. §. *nulli Episcoporum.* e *al. ita: ex Burchardo l.* 19. f *Gajetano.* g *Cap.* 12. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Later sub Alex.* III. *p.* 50. *c.* 14.

a *Frater ejusdem P. &c* b *purgari.* c *Cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex.* III. *p.* 50. *c.* 12. d *Scil. Alex.* III. *sed in* 2 *comp.* C. 1. *eod. tit. Celestino* III. *al. Clementi tribuitur.* e *violentia.* f *dormitatione.* g G. h *debuit.* i *impertiri* k C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.*

Ecclesiæ Bisuntinæ ad Apostolicæ sedis audientiam pervenisset, te varia crimina commisisse, ac ab eis fuisses per easdem literas super perjurio, crimine simoniæ, & incestus *a* delatus: Clemens Papa prædecessor noster (servata judiciaria gravitate) tibi certum terminum assignavit, quo responsurus objectis Apostolico te conspectui præsentares. Cum autem juxta tenorem citationis ad sedem Apostolicam accessisses, nec ullus *b* appareret, qui te ita impeteret de prædictis: ne aliquid de contingentibus omittere videremur, ab I. & O. Archid. in nostra præsentia constitutis quæsivimus diligenter, si quid super præmissis adversus te pro se vel aliis proponere vellent, & quod scripserant, legitime demonstrarent: ipsi autem, quod non proposito accusandi hæc scripserant, responderunt. Sed quia super quibusdam incorrigibilis videbaris, quædam de te Apostol. sedi duxerant intimanda: sed nuntius, qui pro literis accesserat impetrandis, mandati formam excessit.

Nos igitur dictis Canonicis super prædictis silentium duximus imponendum, ne te de cætero eis super his accusare liceat, vel etiam infamare. Quia vero prædicti Canonici citra vinculum inscriptionis desistere voluerunt, eis de juris permissione id non duximus imputandum. Ne autem in absolutione tua minus canonice procedere videamur, quamvis potius in odore bonæ opinionis Coepiscoporum nostrorum, quam eorum infamia delectemur, Cabilonensi Episcopo, & Abbati de Firmitate inquisitionem famæ tuæ diximus committendam.

[1 *Apostolorum Principe ligandi atque solvendi nobis a Domino sit attributa potestas vel facultas, quam in subditis juxta suorum exigentiam meritorum exercere libere debeamus, exemplo tamen illius, qui omnes sanat, & neminem vult perire, libentius intendimus ad solvendum, quam ad condemnandum, vel ligandum, etsi sint nonnullæ culpæ, in quibus est culpa relaxare vindictam.*]

CAP. XV.

Ad prosequendam accusationem criminalem non admittitur procurator, licet possit allegare causam absentiæ, seu alias exceptiones non tangentes crimen propositum: & qui juravit stare mandato alicujus, non admittitur ad accusandum illum, si virtute juramenti sibi fuit injunctum, ut non accusaret. h. d. & ad hoc solet allegari, & in hoc est valde vulgatum.

Idem *Saliburgen.* c *Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

VEniens *d* ad sedem Apostolicam A. Pragen. Canonicus contra Pragen. Episcopum inter alia proposuit coram nobis, quod cum esset filius Sacerdotis, in Ecclesiam fuerat Pragen. intrusus: & contra ejusdem Ecclesiæ privilegium, hominagium Duci Bohemiæ præstiterat, sic subjiciens Pragen. Ecclesiam servituti: (*& infra.*) Unde prædictum Episcopum ad Festum Resurrectionis Dominicæ peremptorie nos meminimus citavisse. Idem vero ad suam excusationem viarum discrimina, consecrationem chrismatis imminentem, & quod filius Bohemiæ Principis esset per ipsum baptizandus tunc temporis, per nuncios & literas allegavit. Licet autem excusationes hujusmodi (sicut erant) frivolas æstimantes *e*, ipsum reputavimus contumacem, nec procuratores ejus in causa possemus recipere criminali: eis tamen concessimus auditores, ut si possent, illum aliquatenus excusarent. Cumque prædictus A. coram eis repetiisset objecta, fuit ex adverso responsum, quod cum olim super hoc ad Magdeburgen. Archiepiscopum literæ fuerant impetratæ, idem A. in objectorum se videns probatione deficere, ad pedes ejus se humiliter prosternens, veniam postulavit: & quod adversus eum calumniose processerat, est confessus. Cæterum cum super hoc mandato stare ejusdem Archiepiscopi juravisset: ipse præcepit eidem, sub debito præstiti juramenti, ut contra eundem Episcopum de cætero proponere talia non auderet. Cum igitur nobis ex ipsius A. confessione constaret ipsum juramentum hujusmodi præstitisse, ac tale recepisse mandatum: super impetitione dicti Episcopi silentium ei duximus imponendum: propter contumaciam tamen eidem Episcopo *a* citationem, & purgationem propter infamiam indicentes.

CAP. XVI.

Denunciator criminis non se inscribit, quia ad correctionem tendit: accusator autem inscribit, quia tendit ad pœnam: excipiens vero inscribit ad pœnam extraordinariam, si per exceptionem dejicitur ab obtento, alias secus. hoc primo. Secundo *dicitur, quod dum discutitur de crimine per modum exceptionis, potest intervenire procurator.*

Idem *Priori sancti Fridiani, & Magistro B. Canonico Pisano.* (*an.* 1212.)

SUper his *b*, de quibus nos consulere voluistis, inquisit. vestræ breviter respondemus, quod tribus modis valet crimen opponi, denunciando, excipiendo, & accusando. Quando crimen in modum denuntiationis opponitur, non est inscriptio necessaria, sed cum in modum accusationis, oportet inscribi: quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denunciatio facienda. Cum autem excipiendo fuerit crimen objectum, distinguendum est, quare opponatur, & quando. Si autem objicitur, ut ab accusatione, vel testificatione aliquis repellatur, non est inscribi necesse: sed cum opponitur, ut quis a promotione officii, vel beneficii excludatur, si ante confirmationem objicitur, non cogitur quisquam inscribere: quia crimen hoc modo probatum impedit promovendum, sed non dejicit jam promotum. Post confirmationem vero, cum scilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam consecrandus, quia etiam ab obtinendo repellit, & dejicit ab obtento, ad extraordinariam pœnam secundum arbitrium Judicis discreti citra vinculum inscriptionis est excipiens adstringendus, si defecerit in probando: pro eo, quod crimine sic probato, perdit quod per electionem, & confirmationem ei fuerat acquisitum: sed ob hoc prius habita non amittit. Licet enim agatur de crimine, non est tamen hujusmodi quæstio criminalis, unde per procuratorem potest rite tractari.

CAP. XVII.

Generales inquisitores, si non servaverunt debitum inquisitionis ordinem, prudenter, & caute se corrigere debent. hoc primo. Secundo *ponit formam juramenti, quam inquisitores exigunt ab inquisitis.*

Idem *Versel.* c *Episcopo, & Abbati de Tileto.* d (*an.* 1212.)

I. QUaliter *e*, & quando: [*& infra.* 1] Si circa Novarien. Episcopum debitum inquisitionis ordinem observastis, discretionem vestram in Domino commendamus. Si vero qualibet occasione prætermisistis eundem, adhuc *f* ipsum tempore opportuno volumus observari, ne inde nascantur injuriæ, unde jura nascuntur. Ideoque mandamus, quatenus ad conscientiæ vestræ judicium recurrentes, si contra præscriptum ordinem tanquam homines excessistis: non pudeat vos errorem vestrum corrigere, qui positi estis, ut aliorum corrigatis errores: quoniam apud Judicem districtum, in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis: ita videlicet, ut inveniatis occasionem aliquam congruentem; per quam (ne vestra vilescat auctoritas) quanto cautius, & prudentius poteritis, supersedeatis

---

a *Incestu.* b *al. nec unus appareret, qui te impeteret de prædictis.* c *Salzeburgen.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *æstimantes.*

a *Secuti vetera exemplaria hunc locum restituimus, ut est impressum, cum in vulgatis perperam legeretur ita, purgationem canonicam propter, &c.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *al. Vercell.* d *De Citito.* e *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *al. ita: hunc ipsum.*

deatis ad præsens: quoniam ex his, quæ inordinate sunt acta, non potest ordinabiliter agi. Si vero præscriptum ordinem custodistis, omni gratia, & timore postpositis, Deum solum habentes præ oculis, via regia incedentes, sine personarum acceptione *a* in negotio procedatis. Formam vero juramenti, quam a Clericis Novarien. super inquisitione facienda in hoc negotio recepistis, in similibus volumus observari: ut videlicet jurent Clerici, quod super his, quæ sciunt, vel credunt esse in sua Ecclesia reformanda, tam in capite, quam in membris (exceptis occultis criminibus) meram, & plenam dicant inquisitoribus veritatem.

[1 Debeat Prælatus procedere ad inquirendum, & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus Novi, & Veteris Testamenti colligitur evidenter, ex quibus super hoc processerunt postea canonicæ sanctiones. Legitur enim in Evangelio, quod villicus, qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipasset bona ipsius, audivit ab illo: Quid est hoc, quod audio de? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare. Et in Genesi Dominus ait: Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint. Ex quibus auctoritatibus manifeste comprobatur, quod non solum cum subditus, verum etiam cum Prælatus excedit, si per clamorem, & famam excessus ejus ad aures superioris pervenit, nisi quidem quod a malevolis, & maledicis, sed a providis, & honestis, nec semel tantum, sed sæpe, quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram Ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari, ut si rei poposcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam sit idem actor & judex, sed quasi deferente fama, vel clamore nunciante, officii sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit diligenter observandum in subditis, diligentius tamen est observandum in Prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam: & quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio teneantur non solum arguere, sed etiam increpare; quinetiam interdum suspendere, nonnunquam vero excommunicatione ligare: frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur, & ideo sancti Patres provide statuerunt, ut accusatio Prælatorum non facile admittatur, ne concussis columnis, corruat ædificium, nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solum falsæ, sed etiam malignæ criminationis janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere Prælatis, ne criminarentur injuste, ut tamen caverent, ne delinquerent insolenter, contra utrumque morbum congruam invenientes medicinam, ut videlicet accusatio criminalis, quæ ad deminutionem capitis, & ad degradationem intenditur, nisi legitima præcedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ut in tantum jam clamor ascenderit, quod diutius sine scandalo dissimulari non possit, nec sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo ad inquirendum, & puniendum ejus excessus non ex odii fomite, sed ex charitatis procedatur affectu: quatenus si gravis fuerit excessus, & si non degradetur, ab ordine, & administratione tamen amoveatur omnino: quod est secundum Evangelicam sententiam a villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem. Hunc igitur ordinem.]

CAP. XVIII.

Si is, contra quem inquiritur, juravit respondere tantum ad interrogata, post confessionem auditur volens probare accusationes, quæ confessionem non perimunt, sed exponunt: secus si juraverit, plenam & meram veritatem dicere.

Idem *Archiepiscopo Arelaten. & Vallis Magnæ Abbati*. (*an.* 1213.)

Cum *b* dilecti filii Cister. Abbas, & P. & R. Monachi Fontis Frigidi, Apost. sed. Leg. ad Ecclesiam Agathen. accessissent, ut in ea legationis officium exercerent, quia de Agathen. Episcopo per frequentem clamorem multa sibi fuerant insinuata sinistra, voluerunt descendere ac videre, si clamorem opere complevisset: [*& infra*. 1] Quia vero nobis non constitit, sub qua forma Episcopus cum Canonicis Agath. coram dictis Legatis præstiterit *a* juramentum, utrum videlicet ita juraverit, ut super statu Ecclesiæ plenam & meram diceret veritatem, an ut ad inquisita veraciter responderet: Mandamus, quatenus eisdem Legatis ex parte nostra mandetis, ut sub qua forma juramentum præstiterit, studeant fideliter intimare. Et si secundum responsionem eorum sub secunda forma juravit, aut ipse sufficienter probaverit, se sub illa forma jurasse, aut per depositiones testium, quos produxit, aut etiam aliorum: cum depositiones illæ non fuerit publicatæ, nec productioni testium renuntiare curaverit: quoniam secundum eandem non teneretur ex debito juramenti, nisi ad inquisita solummodo respondere: vos excusationes suas audire curetis: & si eas probaverit, cum excusationes hujusmodi confessiones non perimant, sed exponant, quæ tales sunt, ut ad *b* bonum, & malum valeant retorqueri *c*, & ideo judicari debent ex causa; eum, sublato appellationis obstaculo absolvatis: cum etsi repertus sit culpabilis in quibusdam, ex labore tamen & pudore punitus, quos propter hanc causam incurrit, hujusmodi levis culpa leviter ei valeat indulgeri. Quod si excusationes illas super dilapidatione, naufragio, & simonia probare nequiverit, aut sub prima forma juraverit, cum secundum eandem nec veritatem tacere, nec admiscere debuerit falsitatem: vos (non obstantibus excusationibus, quas de novo proposuit, cum in confessionibus suis nullam omnino de illis fecerit mentionem: quamvis firmiter asseruerit, quod plures ex illis legatis prædictis exposuit, cum hoc per se probare non posset, tanquam qui solus examinabatur ab illis) eum ab administratione Agathen. Ecclesiæ removere curetis.

[1 Ideoque tam Episcopum, quam Canonicos juramenti vinculo adstrinxerunt, ut super statu Ecclesiæ sibi dicerent veritatem.]

CAP. XIX.

De veritate criminum non inquiritur, nisi prius constet de infamia: & tunc non inimici, vel perjuri, sed idonei viri ad prosequendum inquisitionem, & ad testimonium admittuntur: & non probato crimine, indicitur infamatis purgatio.

Idem *Archiepiscopo Terraconen. & Abbati sanctæ Mariæ de Populeto, & Archidiac. Barchinon.* (*an.* 1213.)

Cum oporteat *d* Episcopum: [*& infr.*] Sane venientibus ad Apostol. sed. G. & H. Canonicis Vincen. & multa enormia contra Vincen. Episcopum proponentibus coram nobis, quia illa non debebamus sub dissimulatione transire *e*: vobis inquisitionem illorum duximus committendam. Verum dictus Episcopus, antequam ad ipsum *f* vestra citatio pervenisset, ad præsentiam nostram accedens proposuit, quod illi, qui enormia de ipso suggesserant *g*, typo malitiæ potius quam justitiæ zelo ducti, nobis hujusmodi intimarunt: cum ipsi ejus sint inimici manifesti, & cum ejus hostibus conversentur, consanguineosque suos, ac complices intendant ad testificandum producere contra ipsum, qui

a Exceptione. b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.*

a *Præstitit*. b *al. ad bonum, vel malum*. c *Et cum dubia ad bonum, & malum possunt retorqueri, in meliorem sunt interpretanda*. B. *Thom.* 2. 2. *q.* 6. *art.* 4. d *Cap.* 6. *eod. tit in* 3. *compil. vide Jul. Clar. in pract. crim.* §. *fin. q.* 6. e *præterire*. f *eum*. g *subjecerant*.

qui ad denunciandum, seu testificandum admitti non debent: utpote juramenti præstiti transgressores, & aliis criminibus irretiti: [*& inf.* 1] Discretioni vestræ mandamus, quod *a* nisi super prædictis famam ipsius *b* læsam esse noveritis, vos ad inquisitionem illorum non subito procedatis. Quod si ad inquisitionem fuerit procedendum, prædictos, vel alios, quos ipsius esse constiterit inimicos, nec ad prosequendum inquisitionem, nec ad perhibendum testimonium contra ipsum Episcopum admittatis: sed per viros idoneos super his, quæ gesta sunt, inquiratis diligentius veritatem. Et si nihil grave probatum fuerit contra ipsum, vos purgationem canonicam indicatis eidem.

(1 *Ne vero per leve compendium ad grave dispendium veniatur.*)

CAP. XX.

A denunciatione repellitur publicus concubinarius, excommunicatus, & conspirator, & is, qui non præmonuit.

Idem. [*an.* 1213.]

CUm dilectus *c* filius: [*& inf.*] Si vobis constiterit prædictos, quorum nomine sunt excessus hujusmodi Episcopo nunciati, publice concubinarios tunc fuisse, propter quod in eos fuit excommunicationis sententia promulgata, vel præfatum Episcopum de jam dictis excessibus non fuisse præmonitum ab eisdem, vel ipsos conspirasse in eum, a denunciatione repellatis eosdem: alioquin audiatis, quæ fuerunt *d* hinc inde proposita. Eidem Episcopo auctoritate nostra nihilominus prohibentes, ne super his, super quibus ad audientiam nostram fuerit legitime appellatum, præfatos Clericos indebite gravare præsumat: donec causa supradicta juxta formam mandati nostri fuerit terminata.

CAP. XXI.

Crimen probatum per modum inquisitionis regulariter pœna ordinaria non punitur: sed si impedit ordinis executionem, fit depositio, sicut in accusatione: & si impedit tantum beneficii retentionem, fit privatio a beneficio, nec poterit Judex hanc pœnam moderari. h. d. usque ad §. Tertiæ, secundum verum intellectum non bene declaratum per scribentes.

Idem *Episcopo Gebenensi* e, *& N. Valentin.* [*an.* 1213.]

INquisitionis *f* negotium, quam de Episcopo, & Canonicis Valentin. vobis commisimus terminandam *g*: [*& infra.* 1] Secundo quæsivistis, quid vobis sit statuendum, si contra quempiam per inquisitionem probatum fuerit tale crimen, quod deponeret accusatum criminaliter, & convictum. In quo quidem duximus distinguendum, utrum si tale crimen, quod ordinis executionem suscepti, aut retentionem beneficii etiam post peractam pœnitentiam impediret, puta si homicidium commisisset, vel adeptus esset ordinem aut beneficium vitio simoniæ, quo casu erit sicut in accusationis judicio procedendum: alioquin secundum personæ merita, & qualitatem excessus pœnam poterit judicantis discretio moderari.

[1 *Sine conscientiæ scrupulo exequi cupientes, & Apostolico petistis oraculo edoceri, utrum eorum publicanda sint dicta, & nomina, quos interrogari contigerit, prout testibus in publicis causis fieri consuevit, an sola dicta eorum publicari sufficiat nominibus tacitis, cum idem Episcopus, & Canonici manifeste sciant, quod fuerint inquisiti, & utrum contra dicta eadem debeant exceptiones, seu replicationes admitti, cum contra personas dicentium admittuntur. Ad quod breviter respondemus, non solum dicta, sed etiam ipsa nomina, ut quid a quo sit dictum appareat, publicanda, & exceptiones, seu replicationes legitimas admittendas, ne per suppressionem hominum infamandi, & per exceptionum exclusionem falsi deponendi audacia præbeatur.*]

Contra non infamatum super veritate criminum inquiri non debet, etiamsi libellus famosus contra eum oblatus fuerit in secreto: nec super principali creditur testi, qui juratus dicit se illius, contra quem inquiritur, inimicum: idem si hoc dicit ante juramentum, nisi præsumatur hoc dixisse in fraudem. H. d. usque ad §. Quæsivisti.

§. 1. Tertiæ dubitationis articulus continebat, utrum cum duo, vel plures jurati affirmant aliquem crimen aliquod eisdem videntibus commisisse, de quo aliqua infamia non laboret, aliquam illi pœnam infligere debeatis: & utrum ad petitionem quorundam quasdam schedulas *a* vobis occulte tradentium, infamationem Episcopi continentes, sit ad inquisitionem eorum, quæ in ipsis *b* continentur schedulis, procedendum: & an fides eorum dictis debeat adhiberi, qui post juramentum interrogati secreto, utrum sint eorum, de quibus inquiritur, inimici, respondent, quod non diligunt eos, vel directe inimicos se asserunt eorundem, aut etiam ante juramentum id publice confitentur: nullas tamen *c* inimicitiarum causas probabiles ostendentes. Ad *d* hæc respondemus, nullum esse pro crimine, super quo aliqua non laborat infamia, seu clamosa insinuatio non processerit, propter dicta hujusmodi puniendum: quinimo super hoc depositiones contra eum recipi non debere, cum inquisitio fieri debeat solummodo super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Nec ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto, procedendum est ad inquisitionem super contentis ibidem criminibus faciendam. At *e* etiam adversus eos, contra quos fit inquisitio, fides adhibenda est dictis eorum, qui post juramentum, vel ante tacite, vel expresse inimicos *f* se asserunt eorundem, nisi forsan ante juramentum in fraudem id facere præsumantur.

Non punitur quis de crimine, de quo non constat, nisi per famam, & testium credulitatem: & per dicta paucorum non debet quis apud Judicem infamatus reputari. h. d. usque ad finem.

§. 2. Quæsivisti etiam, quid statui debeat, si nihil per certam scientiam, sed tantum per famam, & eorum, qui fuerint inquisiti, credulitatem juratam contigerit inveniri: & utrum aliquis super eo crimine reputari debeat infamatus, de quo ipsum duo, vel tres, vel etiam plures dixerint infamatum: licet de ipso nihil sinistri in publico audiatur. Ad quod est nostra responsio, quod propter famam, & deponentium credulitatem duntaxat non erit ad depositionis sententiam procedendum, sed infamato canonica poterit indici purgatio secundum arbitrium judicantis: qui propter dicta paucorum eum infamatum reputare non debet, cujus apud bonos, & graves læsa opinio non existit.

CAP. XXII.

Si is, de cujus crimine in judicio constat, petit restitutionem propter judiciarium ordinem non servatum, non est audiendus, sed eum tanquam notorium criminosum debet superior de novo privare. h. d. & est casus valde notabilis secundum hunc intellectum.

Idem *Episcopo, & Decano Sylvanecten.* g (*an.* 1213.)

AD petitionem *h* Galteri quondam Corbien. Abbatis, R. & P. Canonicis Noviomen. a nobis dudum correctione commissa: (*& inf.* 1) Verum dilectus filius G. sanctæ Mariæ in porticu Diaconus Cardinalis, tunc Apostolicæ

a *Quatenus.* b *ejus.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* d *fuerint.* e *Vid. notas in hunc locum.* f *C.* 2. *eod. t. in* 4. *comp. & præter DD. hic Jul. Clar. in practica crim. q.* 6. g *faciendam.*

a *In vet. lib. cedulas.* b *his.* c *Dictio*, tamen, *deest in pluribus antiq.* d *al. ad hæc autem &c.* e *al. nec etiam &c.* f *Vid. not. per Bart. in l. eos. ff. ad l. Corn. de falsis.* g *al. Salvaten. al. Silvatenen. al. Silvanen.* h *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Archid. c. si quis Abbas.* 18. *q.* 1.

stolicæ sedis Legatus, dicto G. præsente, nec reclamante, super statu monasterii cœpit inquirere diligenter, & cum inquisitione finita eum Parisios evocasset, propositurum contra inquisitionem eandem, si quid rationabiliter duceret proponendum: idem præsentiam ejus adiens allegavit, quod in monasterii correctione procedere non valebat, quæ prædictis Judicibus prius fuerat auctoritate nostra commissa: & Cardinalem ipsum ex justis causis se asserens habere suspectum, vocem ad nos appellationis emisit: quem Cardinalis [inspectis, quæ probata fuerant contra eum] amovit a regimine Abbatiæ, dando fratribus ejusdem loci liberam facultatem alium eligendi, qui Priorem de Argentolio elegerunt concorditer in Abbatem (*& inf.* 2) Cum igitur nobis de talibus fuerit facta fides, propter quæ præfatus G. erat merito amovendus, etsi restituendus foret propter judiciarium ordinem non servatum, ipsum providimus manere privatum regimine Abbatiæ: supradictum Priorem [pro eo, quod præfato G. propter juris ordinem non servatum inordinate remoto, intelleximus ob eandem causam per consequentiam minus legitime substitutum] per sententiam amoventes: quem quia non propter personæ vitium, vel scientiæ *a* defectum, sed propter juris solennitatem prætermissam amovimus, ipsum postmodum restituimus in Abbatem.

(1 *Ipsi his ad monasterium idem accedentes, quibus correctis ibidem nonnulla, quæ statuenda fuerant, statuerunt, inquisitionis instantiam quorundam impediente malitia retardando. Ad quorum contumaciam reprimendam seculare brachium intendebant invocare.*)

(2 *His igitur, & aliis, quæ utraque pars proposuit, intellectis.*)

CAP. XXIII.

Agenti possessorio adipiscendæ in beneficialibus non obstat exceptio criminis, nisi de eo sit infamatus: & infamato, accusatore non probante, vel non apparente, indicitur purgatio, in qua si defecerit, punitur, ut convictus.

Idem. (*an.* 1213. *Romæ.*)

ACcedens ad *b* præsentiam nostram G. nepos quondam H. Subdiaconi nostri sua nobis conquestione monstravit, quod cum idem H. apud Sed. Apost. viam universæ carnis ingressus fuisset, Præbendam, quam decedens habuerat in Ecclesia Cremon. ei duximus conferendam: [*& inf.*] Mandamus, quatenus nisi præfatus G. super objectis eidem in modum exceptionis criminibus, videlicet perjurio, & homicidio, publice fuerit infamatus, concessionem nostram sibi factam executioni mandetis.

Deinde si legitimus accusator apparuerit, audiatis, quæ fuerint hinc inde proposita: & si prædicta crimina, vel eorum aliquod legitime probatum fuerit contra eum, ipsi super eadem præbenda silentium imponatis. Si vero contra *c* eum legitimus non apparuerit accusator, & ipse super prædictis criminibus dignoscitur respersus infamia, purgationem ei canonicam indicatis: in qua si defecerit, imponatis ei silentium. Si autem purgationem præstiterit, contradictores ab ejus molestia compescentes, eos, qui eum nisi sunt impedire, in expensis legitimis condemnetis.

CAP. XXIV.

Superior contra subditum, maxime Prælatum, de his tantum inquiret, super quibus processit infamia: & tunc vocabit eum, & tradet sibi capitula, & nomina, & testium dicta publicabit, & ipsius legitimas exceptiones admittet, & probato gravi crimine eum ab administratione removebit. In regularibus vero Prælatis ad unguem servandus non est hic ordo. Et quanquam in hac summatione modica videatur agi differentia inter Prælatos, & subditos, contra quos inquiritur: tamen facienda est, ut patet in litera.

Idem *in Concilio generali.* a (*an.* 1216. *Romæ.*)

II. QUaliter, & quando debeat Prælatus procedere ad inquirendum, & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus Vet. & Novi Testamenti colligitur evidenter, ex quibus postea processerunt canonicæ sanctiones: sicut olim aperte distinximus, & nunc sacri approbatione Concilii confirmamus. Legitur enim in Evangelio *b*, quod villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipasset bona ipsius *c*, audivit ab illo: *Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris amplius* d *villicare*. Et in Genesi *e* Dominus ait: *Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Ex quibus auctoritatibus manifeste probatur, quod non solum cum subditus, verum etiam cum Prælatus excedit, si per clamorem, & famam ad aures superioris pervenerit, non quidem a malevolis, & maledicis *f*, sed a providis, & honestis, nec *g* semel tantum, sed sæpe, quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram Ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari, ut [si rei poposcerit qualitas] canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam idem sit accusator, & judex, sed quasi denunciante fama, vel deferente clamore, officii sui debitum exequatur. Licet autem hoc sit observandum in subditis, diligentius tamen est observandum in Prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam. Et quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio suo teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, quin etiam interdum suspendere, nonnunquam vero ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur. Et ideo sancti Patres *h* provide statuerunt, ut accusatio Prælatorum non facile admittatur, ne concussis columnis corruat ædificium: nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solum falsæ, sed etiam malignæ criminationi janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere Prælatis, ne criminarentur injuste, ut tamen caverent, ne delinquerent insolenter: contra morbum utrumque invenientes medicinam congruam: videlicet, ut criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis, id est, degradationem intenditur, nisi legitima præcedat inscriptio *i*, nullatenus admittatur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ut jam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo ad inquirendum, & puniendum ejus excessus, non ex odii fomite, sed ex charitatis procedatur affectu: quatenus si fuerit gravis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen amoveatur omnino: quod est secundum sententiam Evangelicam a villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem. Debet igitur esse præsens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciam absentaverit: & exponenda sunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi se ipsum: & non solum dicta, sed etiam

a Deest vox, scientiæ, *in quibusdam exemplarib. in quibusdam erat expositio super verbo, defectum, inde irrepsit in textum.* b C. 3. *de concess. præb. in* 4. *comp. vid. Innoc. in c. sciant. sup. de elect. ubi multipliciter limitat hanc Decretal. & Anton. Butr.* c *Quatenus hic agitur de purgatione indicenda diffamato, vide Marian. in repet. c. qualiter.*

a *Scil. Innoc. III. in Conc. gener. Lat. c.*8. *& C.*4. *eod. tit. in* 4. *comp. Initium hujus Decr. usque ad* §. *debet igitur, habetur etiam in* 3. *comp. eod. t. c.* 4. b *Luc.* 16. c *illius.* d *Dictio*, amplius, *deest in antiq. cod.* e *Gen.*18. f *maledictis.* g *non semel.* h *Vide epist.*2. *Stephani Papæ I. de accusat. Episcop. ubi habetur plenissime in* 1. *tomo Conc. Surianæ editionis.* i *Vide quos citavi sup. eod. cap. super his, verbo, oportet inscribi.*

etiam nomina ipsa testium sunt ei (ut quid , & a quo sit dictum appareat) publicanda, necnon exceptiones, & replicationes legitimæ admittendæ: ne per suppressionem nominum, infamandi, per exceptionum vero exclusionem deponendi falsum audacia præbeatur. Ad corrigendos itaque subditorum excessus, tanto diligentius debet Prælatus assurgere , quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Contra quos, ut de notoriis excessibus taceatur, etsi tribus modis possit procedi , per accusationem videlicet, denunciationem , & inquisitionem ipsorum: ut tamen *a* in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leve compendium ad grave dispendium veniatur: sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio , sic & denunciationem charitativa monitio , & inquisitionem clamosa insinuatio prævenire : illo semper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii , sententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa *b* regulares personas non credimus usquequaque servandum *c* , quæ (cum causa requirit) facilius, & liberius a suis possint administrationibus amoveri.

CAP. XXV.

Metropolitani ad correctionem excessuum , & reformationem morum, singulis annis facere debent provinciale Concilium: in quo statuere debent personas idoneas per singulas diœceses, quæ solicite investigent , & in sequenti Concilio referant corrigenda: & Episcopi debent facere Synodos Episcopales singulis annis , & publicare agitata in provinciali Concilio: & hæc negligentes ab executione officii suspenduntur. h. d.

Idem d *in eodem*. (*an.* 1216.)

SIcut *e* olim a sanctis Patribus noscitur institutum, Metropolitani singulis annis cum suis Suffraganeis provincialia non omittant Concilia celebrare : in quibus de corrigendis excessibus , & moribus reformandis, præsertim in Clero , diligentem habeant cum Dei timore tractatum, canonicas regulas, maxime quæ statutæ sunt in hoc generali Concilio , relegentes , ut eas faciant observari , debitam pœnam transgressoribus infligendo.

Ut autem id valeat efficacius adimpleri , per singulas diœceses statuant personas idoneas , providas videlicet & honestas, quæ per totum annum simpliciter, & de plano absque ulla jurisdictione solicite investigent , quæ correctione, vel reformatione sunt *f* digna, & ea fideliter perferant ad Metropolitanum, & Suffraganeos , & alios in Concilio subsequenti, ut super his & aliis, prout utilitati, & honestati congruerit, provida deliberatione procedant: & quæ *g* statuerint, faciant observari : publicaturi ea in Episcopalibus Synodis, annuatim per singulas diœceses celebrandis. Quisquis autem hoc salutare statutum neglexerit adimplere , a sui executione officii suspendatur.

CAP. XXVI.

Sententiæ excommunicationum , suspensionum, vel interdicti latæ post denunciationem per Abbatem denunciatum , vel alium pro ipso in Monachos denunciantes, vel adhærentes eisdem, relaxantur: spoliati restituuntur , & juramenta de tacenda veritate relaxantur, dicta testium denunciato traduntur, & expensæ de bonis monasterii Monachis denunciantibus ministrantur: & propter hoc ab obedientia Abbatis non eximuntur, sine tamen litis præjudicio.

Gregorius IX. *Archiepiscopo , & Priori sanctæ Mariæ Rothomagen.* (*an.* 1236.)

OLim I. V. & P. ordinis Tironensis *a*: [*& inf.*] Ne igitur reformatio monasterii valeat retardari, mandamus, quatenus relaxatis excommunicationum, seu suspensionum sententiis , si quas idem Abbas protulerit *b* , vel per quoscunque judices promulgari fecit , post inceptum negotium in eos , & adhærentes eisdem , ac eis restitutis , quos idem Abbas negotio pendente contra justitiam spoliavit : in negotio de plano, & absque judiciorum strepitu procedentes (cum talibus maxime in hoc casu non deceat Dei servos involvi) inquiratis , quæ circa *c* personas, & observantias regulares videritis inquirenda , corrigentes , & reformantes tam in capite , quam in membris , quæ correctionis , & reformationis officio noveritis indigere : juramentis, si qua de tacenda veritate Abbas extorserit , relaxatis: proviso, ut *d* negotio ipso pendente præfati Monachi eidem Abbati obediant & intendant, ita tamen , quod per hoc prosecutio negotii non valeat impediri. Si vero testes contra eundem Abbatem producti fuerint, dictorum ipsorum ei copiam dari faciatis. Prædictis autem Monachis expensas factas propter hoc, & tribus vel quatuor ex istis , vel aliis , quos idoneos ad dictum negotium prosequendum duxeritis assumendos , faciatis de bonis ejusdem monasterii , & faciendas expensas ad prosecutionem ipsius negotii necessarias , computatis , si qua propter hoc receperunt, de bonis monasterii, cum proprium non habeant, ministrari . Contradictores , &c.

CAP. XXVII.

Contra Prælatum denunciatum de dilapidatione fit commissio super veritate inquirenda , & pendente negotio debet sibi interdici potestas alienandi .

Idem *Episcopo Cister.* e *de Alde. & de Salen. Abbatibus .*

(*an.* 1236. *Roma in Germaniam* .)

PRælatorum excessus: [*& inf.*] Sane dilecti filii C. & quatuor alii Canonici Frisigien. *f* denunciando monstrarunt, quod Frisigien. Episcopus bona sui Episcopatus, quem (ut dicunt) fuit minus canonice assecutus , adeo graviter dilapidat & consumit , quod nisi celeriter adhibeatur remedium , Episcopatus idem per eum ad irreparabile *g* dissolutionis opprobrium deduceretur : nec solummodo rerum, verum etiam famæ suæ prodigus & salutis, vitam ducit enormiter dissolutam: (*& infra* .] Discr. v. mandamus , quatenus personaliter accedentes ad locum, inquiratis solicite veritatem , & eam fideliter conscribentes , sub sigillis vestris *h* nobis transmittatis inclusam . Eidem Episcopo terminum assignantes, quo nostro se conspectui repræsentet , pro meritis recepturus : potestate vendendi , dandi , infeudandi , seu *i* quomodolibet alienandi bona ipsius Ecclesiæ , interim eidem penitus interdicta.

TITULUS II.
DE CALUMNIATORIBUS.

CAP. I.

Subdiaconus calumniose accusans Diaconum Subdiaconatu privatur, & publice verberibus castigatur, & in exilium mittitur.

Gregorius *Anthemio Subdiacono*. (*an.* 600. *Romæ*.)

CUm fortius punienda sint crimina, quæ insontibus, & maxime sacratis hominibus inferuntur , quam sitis culpabiles, qui in causa Joann. Diac. resedistis, attendite, ut Hilarium criminatorem ipsius nulla ex defi-

a *al. ita , tamen ut diligens adhibeatur omnibus cautela, &c. absque voce , in: sed in Concilio , & vetustioribus legitur ut est impressum: in uno non , adhibeatur , sed, adimpleatur, legitur.* b *contra .* c *observandum .* d *Scilicet Innocent. III. in Conc. gener. cap.* 6. e *C.* 5. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *sint .* g *Quod statuerunt , faciant observari .*

a *Cister. al. Turonens. al. Cironens.* b *protulit .* c *contra .* d *proviso etiam , &c.* e *Cistercien. & de Alio . & Salien. Abbat. al. Cistrens.* f *Frisigens. al. Frigisen.* g *al. ad irreparabilis dissolutionis , &c.* h *Alias, sub sigillis vestris veritatem nobis, &c.* i *al. seu quolibet modo, &c.*

definitione vestra pœna conveniens castigaret: [*& infra.*] Quia ergo tantæ nequitiæ malum sine digna non debet ultione transire, jubemus eundem H. prius subdiaconatus (quo indignus fungitur) privari officio, & verberibus publice castigatum, in exilium deportari.

CAP. II.

Denunciator in probatione criminum deficiens, ab officio, & beneficio suspenditur, donec innocentiam suam purget.

Innocentius *a* III. *Zamoren. Segobien. & Abulen. Episcopis.* (*an.* 1212. *Roma in Hispan.*)

CUm *b* dilectus filius Magister Scholarium Palæstinus ad sedem Apostolicam accessisset, & de suo Episcopo excessus varios nunciasset, examinationem commisimus excessuum objectorum: [*& inf.*] Cum autem processum negotii examinaverimus diligenter, nec intelligere potuerimus probatum esse sufficienter aliquod de prædictis, eundem Episcopum absolvendum decernimus ab objectis: vobis mandantes, quatenus memoratum Magistrum scholarium, donec canonice suam purgaverit innocentiam, scilicet quod non calumniandi animo ad hujusmodi crimina proponenda processit, ab officio, & beneficio suspendatis: ut cæteri simili pœna perterriti, ad infamiam suorum facile non prosiliant Prælatorum.

TITULUS III. DE SIMONIA *c*, ET NE ALIQUID PRO SPIRITUALIBUS EXIGATUR, VEL PROMITTATUR.

CAP. I.

Episcopus pro ordine ab eo conferendo, vel Ministri, vel Notarii nihil temporale exigere debent.

Gregorius *generali Synodo præsidens.* (*an.* 604. *Romæ.*)

IN *d* ordinando: [*& inf.* 1] Sicut non debet Episcopus manum, quam imponit, ita nec Minister, vel Notarius in ordinatione ejus vocem, vel calamum vendere. Pro ordinatione igitur, vel usu pallii, seu chartis, atque pastellis, eum, qui ordinatur, omnino aliquid dare prohibemus.

[1 *Episcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem Minister legit, confirmationis autem ejus epistolam Notarius scribit.*]

CAP. II.

Deponendus est, qui per pecuniam aliquem ejecit de Ecclesia sua, se postea intrudendo.

Ex Concilio Moguntinen. *e*

QUi alium in Ecclesia ordinatum per pecuniam expulerit, eamque sibi taliter vendicaverit, omnino deponatur.

CAP. III.

Quilibet Catholicus admittitur ad accusandum de crimine simoniæ.

Deodatus *f* Papa. (*an.* 616. *Romæ.*)

SI dominus *g*, & Magister omnium, qui sine peccato fuit, accusandi licentiam uni dedit: (*& infr.* 1) Non igitur quilibet Catholicus est respuendus, sed ut veritatem asserat ad propalandam *h* simoniacam rabiem, magnis est precibus exhortandus *i*

[1 *Quanto magis unius assertione corrigendus est, qui simoniæ labe noscitur esse pollutus?*]

CAP. IV.

Simoniacus pendente accusatione ab administratione divinorum prohibetur.

Idem. (*an. eod.*)

ACcusatum *a* simoniacum necesse habuimus prohibere, ne Missarum solennia celebraret, donec quid esset, verius constitisset.

CAP. V.

Idem dicit, quod præcedens, nisi quod illud cap. loquitur in accusatione, istud in inquisitione: & illud loquitur de simoniaco in genere, istud declarat de ordine.

Idem.

QUotiens *b*: [*& inf.* 1.] Pervenit ad nos, quod per simoniacam hæresim fueris ordinatus: propterea necesse habuimus te prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisses, donec quid sit, verius discerneremus.

[1 *Contra Ecclesiasticam disciplinam quid suggestum dicitur, ne nos ante Deum culpa ex dissimulatione redarguat, irrequisiti, hoc relinquere non audemus.*]

CAP. VI.

Simoniacus est deponendus.

Lucius Papa. (*an.* 254. *Romæ.*)

SIcut simoniaca *c* pestis sui magnitudine alios morbos vincit: ita sine dilatione mox, ut ejus signa per aliquam personam claruerint, de Ecclesia Dei debet eliminari atque repelli.

CAP. VII.

Simoniacum accusare potest servus, meretrix, & criminosi.

Deodatus. d (*an.* 616. *Romæ.*)

TAnta *e* est labes hujus criminis, quod etiam servi adversus dominos *f*, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationem. Item omnis peccator Missam cantare potest, præter simoniacum, quem quilibet (ut ab ordine male accepto removeatur) accusare potest, vel etiam meretrix.

CAP. VIII.

Simoniacum est pretium recipere pro ingressu religionis, pro Prioratibus, vel Capellis concedendis, & pro Prælatis instituendis, pro concedenda sepultura, pro chrismate, pro oleo sancto, pro benedictionibus nubentium, vel aliis sacramentis: nec valet consuetudo in contrarium. h. d. cum sequenti.

Alexander III. *In Concilio Turonen.* (*an.* 1163.)

NOn satis: [*& infra.* 1] Prohibemus igitur, ne ab iis, qui ad religionem transire volunt, aliqua pecunia requiratur. Nec Prioratus *g*, vel Capellaniæ quælibet Monachorum, aut Clericorum annua distractione vendantur. Nec ab eo, cui regimen ipsarum committitur, pro *h* earum commissione ullum pretium exigatur. Unde quisquis contra hoc decretum attentare præsumpserit, tam ille, qui dederit, quam ille *i*, qui receperit, vel consenserit, partem se cum Simone non dubitet habiturum. Pro sepultura quoque, & chrismatis, & olei receptione, nulla cujusquam pretii exactio attentetur, nec sub obtentu cujusquam consuetudinis reatum suum quis tueatur: quia diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget.

[1 *Inutiliter ab Apostolo avaritia redarguitur, si ab his qui in Clero videntur constituti, & præcipue qui nomen Religiosorum profitentur, regula modis omnibus non servatur.*]

CAP. IX.

Summatum est supra in cap. præcedenti.

Ex Concilio Lateran. κ (*an.* 1179.)

Q q Cum

a *Honorius* III. b C. 7. *de accus. in* 3. *comp.* c *De materia hujus multa tradit B. Thom. & Cajet.* 2. 2. *qu.* 100. d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *Adde sub Rabano Archiepiscopo cap.* 12. *refert Bur.* 3. *decr. c.* 110. *Ivo p.* 3. *c.* 86. *& c.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* f *Adeodatus.* g *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* h *pellendam. al. repellendam.* i *exorandus.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil. refert Grat. sive Palea* 2. *q.* 4. *c. accusatum.* b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. vide Bernar. Diaz. in pract. crim. Can. c.* 23. c *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *Adeodatus. al. Deusdedit.* e *Cap.* 16. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Hoc est speciale: quia regulariter non.* g *Alias, neque Capellaniæ.* h *pro illa commissione.* i *quam qui receperit, & consenserit, &c.* κ *Scilicet Later. sub Alexand.* III. *c.* 7. *&* 8. *eod. tit. in* 1. *compil.*

CUm in Ecclesiæ corpore: [& infra. 1] Horribile nimis est, quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro Episcopis, vel Abbatibus, seu quibuscunque personis Ecclesiasticis ponendis in sedem *a*, sive introducendis Presbyteris in Ecclesiam *b*, necnon & pro sepulturis, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis aliquid requiratur *c*. Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur, non attendentes, quod tanto graviora sunt crimina, quanto diutius infelicem animam tenuerunt alligatam. Ne igitur hæc de cætero fiant, vel pro personis Ecclesiasticis deducendis in sedem, vel Sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis, seu benedicendis nubentibus, seu aliis sacramentis conferendis, seu collatis aliquid exigatur, districtius prohibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum *d* Giezi se noverit habiturum.

(*1 Omnia debeant ex charitate tractari, & quod est gratis receptum, gratis debeat impendi.*)

CAP. X.

Breve est.

Idem *Vigilien. Episcopo.* (*an.* 1180.)

CUm e sit Romana: [& infra. 1] Consult. t t. respond. quod nihil pro Ecclesiarum consecratione potes, vel debes præter procurationem exigere.

[*1 Ecclesia, cui licet immeriti præsidemus, caput omnium Ecclesiarum, mater, & magistra: cogimur tamen ex debito suscepti regiminis, prout nobis Dominus dederit, respondere consultationibus singulorum, ut dubiæ quæstiones Apost. sedis providentia penitus enodentur. Quæsivisti autem, frater Episcope, Frat. tuæ rescribi, utrum pro Ecclesiarum consecratione quicquam præter procurationem debeas exigere, & nos.*]

CAP. XI.

Convictus de simonia deponendus est: idem in infamato, qui se purgare non potest.

Idem *Toletano Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

DE hoc autem *f*, quod Episcopus Exonien. Archid. beneficia, & cuidam Clerico ante electiooem suam Prioratum dicitur promisisse, ut uterque consentiret eidem: tuæ prudentiæ respondemus, quod si manifestum est eundem Archid. & Clericum ob causam illam promissa recepisse, aut exinde confessi fuerunt *g* in jure, vel legitime convicti, ab altaris ministerio sunt perpetuo deponendi *h*. Si vero id manifestum est, nec tamen inde convicti, vel confessi fuerint, sed tantum publica laborant infamia, eis canonica purgatio debet indici: in qua si defecerint, tanquam auctores tanti sunt sceleris puniendi. Regem autem & Principes ejus debes inducere, ut si qua receperint *i* a præfato Episcopo, ut ejus electioni præstarent assensum, Ecclesiæ Exonien. sine diminutione restituant, cum ea sine gravi suæ salutis periculo retinere non possint.

CAP. XII.

Simoniacum est pro temporali obsequio beneficium Ecclesiasticum promittere.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

CUm essent κ in nostra præsentia constituti R. Clericus, & nobilis vir V. quia Idem V. moram diutius facere non poterat, pro se in causa illa sufficientem constituit responsalem.

Cumque ab ore præfati R. intellexerimus, quod memoratus miles *l* promiserat ei dare Ecclesiam, si quoddam negotium ejusdem in nostra posset præsentia promovere: ac per hoc promissionem ipsam continere simoniacam pravitatem, eidem B. super eadem Ecclesia silentium duximus imponendum.

CAP. XIII.

Notorius simoniacus in beneficio ab illo deponitur: idem in infamato, qui se purgare non potest.

Idem *Cistern. Episcopo.* (*an.* 1180. *Roma in Angliam.*)

INsinuatum *a* est, quod in Ecclesiis tui Episcopatus plurimi Clerici per simoniam habere dicuntur ingressum, & infamia inde respergi. Unde mandamus, quatenus si qui fuerint, quos in prædictis Ecclesiis publicum, & notorium est simoniace intrasse: eos amoveas ab Ecclesiis taliter acquisitis. Illis autem, quorum crimen non est publicum, & notorium, si publica laborant infamia, cum quinta vel sexta manu sui ordinis purgationem indicas: in qua si defecerint, beneficiis hujusmodi Ecclesiarum perpetuo prives eosdem.

CAP. XIV.

Simoniacum est pretio, vel favore celare peccatorem, vel reconciliare non pœnitentem, vel digne pœnitentem a reconciliatione removere.

Idem. [*an.* 1180. *Romæ.*]

NEmo *b* Presbyterorum xenium, vel emolumentum quodlibet temporale, imo spirituale detrimentum, a quocunque publice peccante accipiat, ut Episcopo, vel ministris ejus peccatum illius celet: nec pro respectu cujusque personæ consanguinitatis aut familiaritatis alienis communicans peccatis, hoc Episcopo innotescere detrectet. Nec quenquam pœnitentem, vel minus digne pœnitentem, gratia, vel favore ad reconciliationem adducat, & testimonium reconciliationis ferat eidem, vel quocunque livore digne pœnitentem a reconciliatione removeat: quia simoniacum est utrumque.

CAP. XV.

Ecclesia emi, vel redimi non potest. h. d. quoad literam.

Idem *Vigor. Episcopo, & Priori de Acra.*

[*an.* 1180. *Roma in Angliam.*]

QUerelam *c* Monachorum de Acra recepimus, quod cum ipsi quoddam manerium cum pertinentiis suis, & Ecclesiam de Genen. a Monachis de Cardonio *d* sub annuo censu quindecim librarum fuissent adepti, & inde chartam ab ipsis Monachis habuissent: Prior eorum Capitulo inconsulto præscriptum manerium, & chartam Monachis de Cardonio accepta pecunia resignavit. Unde quia præfati Monachi de Acra se conqueruntur injuste gravatos: mandamus, quatenus partibus convocatis præscriptam causam concordia, vel judicio terminetis, scituri, quod sicut emi non potuit, ita nec redimi Ecclesia memorata. Si vero Monachi de Cardonio legitime citati, ad vestram præsentiam accedere, & judicio vestro stare contempserint, vos ipsos Monachos de Acra in possessionem eorum, de quibus controversia vertitur, inducatis, nec permittatis eos exinde absque ordine judiciario molestari.

CAP. XVI.

Pro chrismate ab Ecclesiis pecunia exigi non debet, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Idem. [*an.* 1180. *Romæ.*]

EA, quæ *e* de avaritiæ: (& infra. 1) Audivimus, quod nummos pro chrismate ab Ecclesiis extorquetis: quos nunc cathedraticum, aliquando Paschalem præstationem, interdum Episcopalem consuetudinem appellatis *f*.

a *Sede.* b *Ecclesias.* c *exigatur in Concilio.* d *l.* 4. *Reg. c.* 5. e *C.* 7. *eod t. in* 1. *comp.* f *C.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 2. *c.* 13. g *fuerint.* h *removendi.* i *receperunt.* κ *C.* 11. *eod. t. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 2. *c.* 14. l *nobilis.*

Cap. 12. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 2. *c.* 15. *& Cassiodorum Decr.* 3. *tit. de seq. poss. & fructuum.* b *C.* 13. *eod. t. in* 1. *comp. vide C. Th.* 2. *q.* 100. *art.* 3. c *C.* 14. *eod. tit. in* 1 *comp. & post Conc. Lat. p.* 2. *c.* 12. d *Cadonio. al. Cordonio, eadem est varietas paulo post.* e *C.* 15. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Facit gl. in l. si quis in fundi.* §. *vocabulo. ff. de leg.* 1. *& l. unic. c. de mutat. nom.*

Quia vero hoc simoniacum esse cognoscitur: mandamus, quatenus prætextu alicujus consuetudinis, vel prælationis præscriptos denarios nullatenus exigatis: pro certo sciturі, quod si hoc præsumpseritis, periculum ordinis, & dignitatis poteritis non immerito formidare.

(*1 Et cupiditatis radice proveniunt, & in speciem simoniacæ pravitatis erumpunt, sunt penitus extirpanda, & quæ de spinis, & tribulis procedunt, falce Apostolici moderaminis sunt resecanda.*)

CAP. XVII.

Pro habendis spiritualibus homagium facere, simoniacum est.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

EX diligenti *a* tua relatione innotuit, quod H. Cant. Archidiaconus te induxit, ei ut homagium faceres, & fidelitatem præstares, ita quod ipse tibi beneficium Ecclesiasticum annis singulis exhiberet. Unde *b* quoniam hujusmodi obligatio illicita, & contra tuæ salutis, necnon & suæ profectum existit, absolvi a nobis instantius postulasti: adjiciens, quod ab eo deinceps nihil omnino de beneficio acciperes constituto. Quocirca nos tuam petitionem honestam, & favorabilem attendentes: te a præfati Archidiaconi homagio, & fidelitate [præsertim cum hæc taliter præstita, divinis, & humanis legibus contraire noscantur] absolvimus, ita quod ab Episcopo, vel Sacerdote discreto, pœnitentiam inde condignam recipias. Verum ne aliqua propter hoc nota, vel infamia possis respergi, absolutionis nostræ literas tibi duximus indulgendas: quibus contra latrantium morsus tutus, & præmunitus existas, & quas in testimonium indulgentiæ nostræ valeas demonstrare.

CAP. XVIII.

Ordinatio, vel consecratio non censetur simoniaca, licet ordinatori aliquid donatum fuerit non ex pacto.

Idem *Strigonen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

ETsi quæstiones *c* tuas de fervore religionis ad nos perferri nullatenus ignoremus, non tamen tibi est in his, ultra quam oporteat, dubitandum, cum leges humanæ dicant, quod quidam tenui religione sacramenta necessaria, & legitima exhibere contemnunt: tenuem religionem vocantes, quæ in talibus *d* hæsitat, ubi non est aliquatenus hæsitandum. In hoc itaque quod P. Presbyter Cardinalis Apostolicæ sedis Legatus, pro electione tua, ut pallium tibi traderet, ad partes illas accessit, & frater tuus ejus præsciens necessitatem, ei equum unum te ignorante transmisit, quoniam per mare veniens, nullas aut paucas secum equitaturas adduxit, te nullo modo timere oportet. Cum in accipiendis *e*, vel dandis muneribus tria sint maxime attendenda, personæ scilicet dantis, & accipientis qualitas, quantitas muneris, & donationis tempus: qualitas personarum, ut a quo, & cui, videlicet an a paupere diviti, vel econverso, sive a divite locupleti datum fuerit: æstimatio muneris, & donationis tempus, si magni vel minoris pretii res data existat, & an instante necessitate, seu alio tempore conferatur. Si ergo prædictorum Cardinalis, & fratris tui personam, & qualitatem pensamus, non fuit magnum ab eodem fratre tuo Cardinali equum unum transmitti, quem etiam joculatori *f* non petenti vir tantus, & tam abundans forte donaret: verum si temporis necessitatem perpendimus, non alia intentione hoc constat factum fuisse, quam ut Cardinali subveniretur in articulo prænotato: [*& inf.* 1] Quod autem scriptum est: *Beatus qui excutit manus a suas ab omni munere*: de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere, vel pervertere solent: quoniam *b* si ipsa etiam persona electi offerat ordinatori, vel consecratori suo electuarium, aut de vino, aut de aliis hujusmodi, quæ modici pretii fuerint *c*, & quæ voluntatem recipientis inclinare, vel movere non debeant, non tamen Ecclesia Romana interpretari consuevit, accipientem in his delinquere, vel donantem.

[*1 Quare propter hoc in conscientia tua nullus unquam debet scrupulus dubitationis emergere, cum res data modici pretii, quantum ad personam dantis, vel accipientis extiterit, nec alteruter eorum aliquid in mente habuerit, quod tibi possit, vel debeat quantamlibet vel etiam in modico læsionem afferre: etsi ante electionis examinationem, & pallii receptionem, & te nolente, & penitus ignorante sit factum, & equus in necessitate transmissus fuerit, & collatus, nec etiam res tanti reputetur, quæ accipientis animum multum movere debeat, aut ab honestatis proposito ad aliud declinare: quia*]

CAP. XIX.

Abbas, & majores de Conventu si pro receptione Monachi receperunt pecuniam ex pacto, ab officio, & beneficio suspenduntur: & taliter recepta pecunia restituitur, & in aliud monasterium ita receptus transfertur.

Idem. (*an.* 1108. *Romæ.*)

VEniens *d* ad nos F. Presbyter proposuit, quod Abbas & fratres sancti R. noluerunt eum in Monachum recipere, quousque triginta solidos dare convenerit: conventione autem facta, sequenti die eum monasticum *e* habitum induerunt: & iidem Monachi triginta solidos, Abbas vero decem, & familia duodecim pro pastu (asserentes hoc esse de consuetudine monasterii) postularunt. Quoniam ergo factum hujusmodi perniciosum videtur, mandamus, quatenus si ita esse inveneris, Abbatem, & Monachos ad restituendam *f* pecuniam præfato F. tam indigne acceptam compellas, & Abbatem, & majores personas monasterii pro tantæ pravitatis excessu ab officii executione suspendens, præcipias dicto F. ut in alio monasterio in habitu monastico Domino studeat deservire.

CAP. XX.

Si ordinandus præsentatori suo aliquid dedit ex pacto, simoniacum est: non tamen deponitur, si est occultum.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

EX tuæ *g* Fraternitatis literis, & ex confessione Sacerdotis præsentium latoris accepimus, quod cum ad Sacerdotii ordinem non aliter voluisset eum ejus Archidiaconus præsentare, sex solidos solvit eidem, & sic ordinem ipsum per eum præsentatus accepit.

Unde tibi sic duximus respondendum, ut si hoc non est publicum, sed secretum, eundem Sacerdotem secreto convenias, monens sine ulla coactione propensius, & inducens *h*, ut ordinem alicujus religionis assumat, & perpetuo ab officio abstineat, quod illicite acquisivit. Alioquin non erit tutum (cum sit secretus excessus) ipsum invitum ab eodem officio coercere, cui tamen secretam pœnitentiam, secundum quod tibi visum fuerit, injungere non postponas.

CAP. XXI.

Breve est, nec potest brevius summari.

Idem. [*an.* 1180. *Roma in Angliam.*]

 Ad

a C. 19. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Hæc periodus in Cod. Barb. Unde quoniam hujusmodi obligatio illicita est, & contra salutem animæ tuæ, necnon & suæ profectum existit &c.* c C. 20. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *In tribus Vaticanis, qui in talibus hæsitant.* e *& dandis.* f *Vide Cajetanum apud B. Thom.* 2. 2. *q.* 115. *art.* 2.

a *Esa.* 33. b *In uno manusc. Vaticano: quoniam etiam si ipsa &c.* c *al. fuerunt, ex quo voluntatem, &c. sed nos vetustiora, & emendatiora secuti sumus exemplaria.* d C. 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* e *Monachalem.* f *De pœna Simoniacorum vide Turrecrem. loco præcitato. adde B. Th.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. g C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* h *Vide Federic. de Senis cons.* 140. *& Geminianum in c. si pauper. de præbendis. lib.* 6.

AD *a* nostram: [*& infra*.] Discr. v. mandamus, quatenus pro ministerio Ecclesiastico exercendo, sive pro Vicariis assignandis, seu pro chrismate nullatenus pecuniam exigatis.

CAP. XXII.

Cum simoniace ordinato, qui simoniacus non est, dispensari potest.

Lucius III. (*an.* 1181.)

DE simoniace *b* ordinatis certum tibi non possumus dare responsum, nisi plenius cognoscamus, qualiter fuerint ordinati: cum quidam, licet secundum quandam speciem simoniæ, utpote ipsis ignorantibus, simoniace ordinentur: possunt (quia simoniaci non sunt) in suis ordinibus remanere.

CAP. XXIII.

Si contradicens electo pro pecunia de voluntate electi tradita, a contradictione cessat, electus postea confirmatus, est simoniacus, & beneficio renunciare tenetur.

Idem (*an.* 1181. *Roma in Istriam*.)

MAtthæus Cardinalis secreta nobis insinuatione monstravit, quod cum fuisses ad Ecclesiæ tuæ regimen de voluntate majoris partis fratrum electus, paucis tibi contradicentibus: quidam amicus tuus de conscientia tua, & voluntate turbata, ei, qui magister discordiæ videbatur, certe quantitatis munus exsolvit, & sic contradictio conquievit: nunc autem dubitas, quod non sis a labe simoniæ prorsus immunis, donec in administratione volueris remanere. Quia igitur consilium requisisti, quid tibi sit faciendum: respondemus, quod multum tibi consulis, si administrationem celeriter ac sponte dimittas, illius verbi memor existens *c*: *Nihil prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur.*

CAP. XXIV.

Pro absolvendo excommunicatum pretium aliquod exigi non debet.

Idem. (*an.* 1181. *Romæ*.)

AD *d* aures nostras pervenisse noveris, quod cum C. de Senevilla propter pecuniam, quam debebat, vinculo fuisset excommunicationis adstrictus, creditoribus satisfecit, sed excommunicatoribus decem libras pro absolutione quærentibus, non valuit absolutionis beneficium obtinere. Quoniam igitur indignum est, & Ecclesiasticæ rationi contrarium, ut absolutionis beneficium redimatur: discr. v. mandamus, quatenus si præfatus C. debitum solvit, ipsum gratis faciatis absolvi, si excommunicatores id non fecerint requisiti.

CAP. XXV.

Monachi per simoniam recepti, si sunt simoniaci, ad arctiora monasteria transferuntur, alias post renunciationem in eisdem, vel in aliis monasteriis ejusdem ordinis poterunt collocari.

Clemens III. (*an.* 1190.)

DE *e* regularibus Canonicis seu Monachis nos consulere voluistis, qui per simoniam ingressum ipsis scientibus habuerunt. Unde cum super hoc auctoritates multæ reperiantur expressæ, non aliud quam statutum est, respondemus, ut locum, quem taliter adepti sunt, omnino dimittant, & solitudines, seu alia monasteria districtiora adeant, in quibus tam execrabilem excessum sine intermissione deplorent. Si autem ignorantibus ipsis pecunia data fuerit, cogas eos ad renunciandum loco eidem, & postmodum in ipsum reducere *f*, si ibi absque scandalo potuerint remanere, vel in alio, qui sit de ordine ipso ad serviendum Deo poteris collocare.

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *C.*18. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Matth.* 16. *Luc.* 9. d *C.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil. vid. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. e *Cap.* 7. *eod. tit. in* 2. *compil. vid. Turrecrematam in cap. statuimus decretum*. 1. *q.* 1. *& alios, quos citavi in cap. veniens. sup. eod.* f *redire, in plerisque vulgatis.*

CAP. XXVI.

Si quis Canonicatui renuncians, ad quem per simoniam ignoranter assumptus fuerat, postea de novo assumatur ad illum, non potest ex prima receptione sibi aliquid vendicare.

Idem.

EX insinuatione *a* tua nobis innotuit, quod pater tuus interveniente pecunia, olim tibi Præbendæ beneficium acquisivit. Cumque ad annos discretionis perveniens, accepisses Dominicæ Crucis signum: dictam Præbendam in manu Præpositi, & fratrum libere resignasti. Sed iidem tibi compatientes, de novo te in suum Canonicum elegerunt, ita videlicet, quod per electionem istam postremum locum in choro, & in aliis obtineres: [*& infra*. 1] Respond. ut indulgentia, quam fratres tui misericorditer tibi fecisse noscuntur, contentus existens, ratione primæ receptionis, nihil audeas in ipsa Ecclesia vendicare.

[1 *Cæterum quia a nobis humiliter requisisti, utrum juxta priorem receptionem tuum locum recuperare debeas, vel valeas, tibi*.]

CAP. XXVII.

Electio simoniaca est cassanda, si propter hoc electoribus promissa fuit pecunia, quamvis electus ignoret, nisi hoc factum fuerit in fraudem electi. h. d. primo. *Cum electo reprobato per vitium simoniæ, non dispensat Episcopus*. h. d. secundo Abbas.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

NObis fuit ex parte *b* tua intimatum, quod cum quatuor essent a capitulo constituti, qui debebant quendam eligere in Plebanum: amici ejus, de cujus electione spes habebatur, uni, vel omnibus eligentium promiserunt se pecuniam soluturos, eo tamen ignorante, qui hujusmodi promissione interveniente postmodum est electus: [*& infra*.] Quia igitur super hoc consulere nos voluisti; consultationi tuæ breviter *c* respondemus, quod nisi constaret illos, qui promissum tale fecerunt, per fraudem in dispendium illius, qui eligendus erat, id malitiose fecisse: quamvis ipse promissionis conscius non fuerit, ejus tamen electio, tanquam simoniaca pravitate præsumpta, est penitus reprobanda: [*& infra*.]

Ad ultimum, quod in fine consultationis tuæ invenimus, hoc duximus respondendum, quod aliquis in Ecclesiæ *d* cujuslibet Prælatum electus, & ut dictum est, per pravitatem simoniacam reprobatus, ab Episcopo suo dispensationem aliquam obtinere de jure non potest.

CAP. XXVIII.

Qui dat Prælato pecuniam, ne ipsum in jure suo de facto molestet, illam repetit, si Prælatus promissa non servet. h. d. inhærendo literæ.

Idem *Linconien. e Episcopo, & Priori de Ponte-Fracto*.

(*an.* 1195. *Roma in Angliam*.)

I. DIlectus *f* filius R. Præpositus nobis exposuit, quod cum Eboracen. Archidiaconus eum multis gravaminibus afficere non cessaret, promisit ei certam quantitatem pecuniæ se daturum, ut ab ipsius desisteret læsione: verum dictus Archidiaconus post receptionem pecuniæ super dignitatibus, & beneficiis suis, ab ejus molestia non quievit. Ideoque discr. v. mandamus, quatenus si res ita se habet, Archid. restituere quod accepit (si eum contra promissionem suam venisse constiterit) compellatis.

CAP. XXIX.

Pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum nihil exigi debet.

Inno-

a *C.* 2. *de renunciat. in* 2. *comp. vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *ad argum.* 3. *& Turrecrematam in c. statuimus decretum.* 1. *q.* 1. b *Cap.* 9. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *taliter.* d *al. in Ecclesia qualibet Prælatus electus, &c.* e *Livonien.* f *Cap.* 10. *eod. tit. in* 2. *compil. vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad* 5. *arg.*

Innocentius III. *Abbati de Jugo Dei, & Priori de Sila.*
(*an.* 1212. *Roma in Galliam.*)

SUam *a* nobis parochiani de Villa Franca querimoniam destinarunt, quod Capellanus eorum pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium minus licite pecuniam ab eis exigit, & extorquet: [*& infra.* 1] Discr. v. mandamus, quatenus dictum Capellanum, ut a tanta præsumptione desistat, & etiam pro excessu satisfaciat competenter, moneatis: sibi (si obedire noluerit) pœnam canonicam infligentes.

[1 *Quod si forte cupiditati ejus non fuerit satisfactum, ne possint mortuorum corpora sepeliri, vel benedictio nubentium celebrari, fictitia ejus impedimenta fraudulenter opponit: quia igitur exactiones hujusmodi sacrorum canonum obviant institutis.*]

CAP. XXX.

Si per accusationem constat Monachum simoniace fuisse receptum, receptus, & recipiens deponuntur. Si vero per inquisitionem, receptus in arctius monasterium detruditur: recipienti vero, & majoribus pœna condigna imponitur: & interim ab executione ordinum sacrorum suspenduntur.

Idem *Cantuariens. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

II. DIlectus filius *b* A. nuncius tuus pro parte tua proposuit, quod cum Cantuarien. diœcesim visitans, in monasteriis, & religiosis locis pullulasse repereris simoniacam pravitatem, ita quod in eis multi pretio sunt recepti, qui potius gratis recipi debuissent, imo etiam ad religionis observantiam invitari. Dubitas igitur, an quia multitudo reperitur in causa, severitati sit aliquid detrahendum? Nos inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si adversus eos, qui labe fuerint hujusmodi maculati, accusatio coram te fuerit canonice instituta, postquam *c* crimen ordine fuerit judiciario comprobatum *d*, tam in dantes, quam in recipientes canonicæ severitatis exerceas ultionem. Quod si de hoc tibi per solam inquisitionem constiterit, eos, qui per simoniacam pravitatem in locis talibus sunt recepti, ab illis amotos, ad agendam pœnitentiam ad monasteria dirigas arctiora. Abbatibus autem, & Abbatissis, Prioribus, Prælatis quibuslibet, & Officialibus eorundem injungas pœnitentiam competentem, & donec illam peregerint, eos a sacrorum ordinum executione suspendas: injungens Episcopis tuis, ut hanc formam per suas diœceses studeant observare. Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum.

CAP. XXXI.

Abbas contra testes, qui deposuerunt contra eum de Simonia in judicio inquisitionis, excipere potest, quod sunt inimici, & conspiratores: alias vero exceptiones criminum opponere non potest.

Idem *Priori sancti Victoris, Magistris I Bonon. & L. Modicen. Canonicis.* (*an.* 1213.)

LIcet *e* Heli summus Sacerdos in se bonus existeret, quia tamen filiorum excessus efficaciter non corripuit, & in se pariter, & in ipsis animadversionis divinæ vindictam excepit: dum filiis ejus in bello peremptis, ipse de sella corruens, fractis cervicibus expiravit *f*. Ad corrigendos igitur subditorum excessus tanto diligentius debet Prælatus assurgere, quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Contra quos (ut de notoriis excessibus taceatur) etsi tribus modis procedi possit, per accusationem videlicet, denunciationem, & inquisitionem ipsorum: ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, sicut accusationem legitimam præcedere debet inscriptio, sic & denunciationem charitativa correctio, & inquisitionem clamosa debet insinuatio prævenire *a*: *Descendam* (inquit Dominus) *& videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Tunc enim clamor pervenit ad Prælatum, cum per publicam famam, aut insinuationem frequentem subditorum sibi referuntur excessus: & tunc debet descendere, & videre, id est, mittere & inquirere, utrum *b* clamorem, qui venit, veritas comitetur. Nam iuxta canonicas sanctiones, si quid de quocunque Clerico ad aures Prælati pervenerit, quod eum juste possit offendere, non facile credere, nec ad vindictam eum res accendere debet incognita, sed coram Ecclesiæ senioribus diligenter est veritas perscrutanda: ut si rei poposcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam sit idem accusator, & Judex, sed quasi fama deferente, vel denunciante clamore, sui officii debitum exequatur: eo semper adhibito moderamine, ut juxta judicii formam, sententiæ quoque forma dictetur. Cum igitur de Abbate Pomposiano ea nobis frequenter insinuata fuissent, quæ ab honestate regulari nimium dissonabant, Monachis ad præsentiam nostram accedentibus, quidam ex ipsis nobis ipsum de Simonia, perjurio, dilapidatione, ac insufficientia detulerunt. Contra quos cum idem Abbas exciperet, quod denunciationem hujusmodi fraterna *c* correctio secundum regulam Evangelicam non præcesserat, & iidem constanter assererent, quod correctionem hujusmodi præmisissent: licet ad probandum hoc duorum Monachorum juramenta fuissent exhibita, quia tamen super hoc ipsi nondum contendere desistebant: nos, ut prædiximus, frequentibus clamoribus excitati, ex officio nostro voluimus inquirere de præmissis, omnes Monachos, qui vel cum ipso, vel contra ipsum accesserant, juramenti vinculo adstringentes, ut de propositis plenam, quam scirent, exponerent veritatem: quorum depositiones cum in scripturis redactæ publicatæ fuissent, super illis cœperunt multipliciter disputare: quia vero tum ex assertione Monachorum, tum ex ipsius Abbatis confessione cognovimus, quod idem non modicam summam pecuniæ relictam a prædecessore suo expenderat, & in alia summa majori monasterium obligarat: nos eum quasi de dilapidatione suspectum *d*, ab administratione Abbatiæ duximus suspendendum: & quia Simonia multis modis contra ipsum Abbatem videbatur esse probata, ipse contra testes multas exceptiones opposuit, super quibus fuit multipliciter disputatum, aliis asserentibus in crimine Simoniæ, sicut in crimine læsæ majestatis omnes indifferenter, tam infames, quam criminosos, non solum ad accusandum, sed etiam ad testificandum admittendos: cum ad instar publici criminis & læsæ majestatis procedat accusatio Simoniæ: aliis econtrario respondentibus, quod licet hæc duo crimina quantum ad accusationem, quasi paria judicentur, differunt tamen in multis: cum alia pœna pro uno, & alia pro altero inferatur: & inter personas accusatorum, & testium sit utique distinguendum: cum non per accusatores, sed per testes crimina comprobentur. Ne vero vel innocentiæ puritas confusa succumberet, vel Simoniæ pravitas effugeret impunita: nos æquitate pensata illas duntaxat excep-

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. citatos sup. eod. in cap. cum in Ecclesia, & in cap. veniens.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Hostiens. in summa tit. de Simonia.* §. *qua pœna feriatur: & de variis pœnis Simoniacorum adde Bernard. Diaz. in pract. crim. caus. cap.* 85. c *Crimen eorum, &c.* d *patefactum. Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f 1. *Reg. c.* 4.

a *Genes. cap.* 18. *Jonæ* 1. b *In antiq. Codic. & in ipso registro Innoc. Utrum clamorem veritas comitetur, nam illa duo verba, qui venit, non habentur.* c *Vid. B. Thom.* 2. 2. *quæst.* 33. *art.* 7. *Adde Navar. in Manuali confessor. cap.* 24. *tit. de corr. fratr.* d *Quasi dilapidatio dicitur consumptio rerum mobilium, dilapidatio vero proprie consistit circa immobilia.*

exceptiones oppositas probandas admisimus, quæ probatæ non de zelo justitiæ, sed de malignitatis fomite *a* procedere viderentur.

CAP. XXXII.

Hoc capitulum est glossa præcedentis capituli: nam tendit ad declarationem illius, an, & quando testes criminosi admittantur in crimine Simoniæ: & in effectu idem dicit, quod præcedens.

Idem Innocentius III. [*an.* 1213. *Romæ.*]

I. PEr *b* tuas literas nobis intimasti, te dubitare super quadam Epistola decretali, quam nos asseris edidisse de testibus admittendis contra simoniacam pravitatem. Noveris igitur, quod nos illam Epistolam, quæ sic incipit, *Quamvis ad abolendam*, nequaquam *c* edidimus, sed aliam, quæ sic incipit, *Licet Heli*, nos edidisse fatemur: ad cujus intelligentiam credimus distinguendum, utrum is, contra quem agitur de simoniaca pravitate, denuncietur simpliciter *d*, aut *e* criminaliter accusetur: & utrum agatur secundum juris rigorem, aut secundum temperantiam æquitatis. Item utrum ipse sit regularis, qui jam renunciaverit mundo, an secularis, qui adhuc in mundo existit, & an inferioris gradus, an excellentioris sit dignitatis. Ad hæc, utrum ante fuisset claræ opinionis, & bonæ famæ: an graviter infamatus, & valde suspectus: & utrum de facili possit puniri, an sine scandalo nequeat condemnari. Præterea utrum testes sint honesti, an criminosi: & an sint emendati de crimine, an adhuc in crimine perseverent. Rursus si crimina sint eadem, vel minora, an paria, vel majora: utrumve testes ex zelo justitiæ, an ex malignitatis fomite deposuisse credantur. Denique utrum ad pravitatem simoniacam detegendam sola dicta testium inducantur, an alia etiam adminicula suffragentur. Hæc omnia sunt ad intelligentiam illius Epistolæ distinguenda. Ille quidem Pomposianus Abbas, qui jam pridem renunciavit mundo, erat de Simonia, perjurio, dilapidatione, ac insufficientia graviter infamatus. Cumque per Monachos, qui juraverant perhibere testimonium veritati, Simonia multis modis videretur esse probata: ipse contra testes multas exceptiones opposuit, conspirationes videlicet, inimicitias capitales, furtum, & adulterium, ut eos a testimonio removeret. Nos vero (ne innocentiæ puritas confusa succumberet, vel Simoniæ pravitas effugeret impunita) illas duntaxat exceptiones probandas admisimus, quibus forte probatis testes non zelo justitiæ, sed malignitatis fomite processisse constaret, ut conspirationes, & inimicitias capitales: cæteras autem exceptiones, ut furti, & adulterii, propter immanitatem hæresis simoniacæ (ad cujus comparationem cætera crimina quasi pro nihilo *f* reputantur) duximus repellendas: quoniam etsi probatæ fidem testium debilitarent in aliquo, non tamen evacuarent ex toto, aliis adminiculis suffragantibus: præsertim cum testes de crimine fuerint emendati. Tales igitur contra talem taliter duximus admittendos, non secundum rigorem juris, sed secundum temperantiam æquitatis, cum ageretur non criminaliter, ut deponeretur ab ordine: sed civiliter, ut ab administratione amoveretur, tanquam immeritus, & damnosus. Et utique tales Prælati ex levioribus causis possunt ab administrationibus amoveri, sicut quorundam religiosorum approbata consuetudo deposcit. Unde prædictus Abbas non expectata sententia quasi male conscius sibi cessit.

a *Fonte.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *id est*, *verissimum, nam illa Decretalis*: *Quamvis ad abolendam*, *Clem. III. est*, *quam Roymundus non posuit in hac compil.* d *In antiq. comp. civiliter, lego*, *sed exemplaria Gregoriana habent*, *simpliciter*, *quod agnoscunt gl.* & *Hostiens.* e *an criminaliter attentaretur.* f *De gravitate Simoniæ in comparatione ad hæresim*, & *alia crimina, vide Turrecrem. in c. eos.* 1. *q.* 1. & *B. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 1. *ad* 1. *argumentum.*

CAP. XXXIII.

Non imputatur electo confirmato, si eo prohibente pro ipsius confirmatione pecunia data fuit.

Idem *Abbati Jemblacen.* a [*an.* 1213. *Roma in Germaniam.*]

SIcut *b* tuis literis intimasti, cum in Jemblacen. Ecclesia fueris Monachus, fuisti Tandem promotus ad regimen Ecclesiæ Floren. *c* verum Abbate Jemblacen. post sublato de medio, ipsa, quæ te prius filium habuerat, in patrem per electionem canonicam te vocavit: & quia pastore carebat Leodien. Ecclesia cathedralis, ad Colonien. Ecclesiam (quæ tua est metropolis) proficiscens, ipsius auctoritate in Jemblacen. Ecclesia interim ministrasti. Cæterum postquam in Leodien. Ecclesia fuit Episcopus institutus, is a te requisitus electionem de te factam noluit confirmare. Verum cum hæc fieri pro extorquenda pecunia comperisses: sub interminatione anathematis vetuisti, ne pro facto hujusmodi aliqua pecunia offerretur. Sed quidam de fratribus te inconsulto, & ignorante contra excommunicationis a te factæ sententiam venientes, promiserunt pecuniam, & etiam exsolverunt: & sic ab Episcopo invitatus, institutionem ab eo accepisti libere, quemadmodum postulabas: [& *inf.* 1] Quamvis autem secundum sacrorum canonum instituta, etiam parvuli, qui cupiditate parentum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere teneantur: quia tamen longe diversum est non præbere consensum, & expressum aliquid prohibere: taliter duximus respondendum, quoniam ex eo, quod contra prohibitionem, & voluntatem tuam [a qua postmodum minime recessisti] aliquis te penitus ignorante promisit pecuniam, & exsolvit, præsertim cum is nulla sit tibi consanguinitate conjunctus, nihil debet tibi ad pœnam, vel culpam (sicut credimus) imputari, nisi postea consenseris, pecuniam solvendo promissam, aut reddendo solutam: alioquin contingeret, quod alicujus factum insidias inimico parantis ei damnosum existeret, cui penitus displiceret: & sic aliquis de fraude sua commodum reportaret. Illos autem, *d* qui dederunt pecuniam, vel etiam receperunt, in tantum constat esse culpabiles, quod si excessus eorum esset Ecclesiæ manifestus, [quæ non judicat de occultis) pœna essent canonica feriendi.

[1 *Super his ergo nos duxit tua discretio consulendos, si propter promissionem incognitam*, & *prohibitam, quemadmodum est præmissum, tibi peccati macula infligatur, vel si de promissione tibi cognita, tunc de fratribus, qui eam fecerunt, debeas pænitere, cum inhærere nolueris simoniacæ pravitati, paratus pro grege Domini subire laborem, vel quamvis conscientia tua te non accuset, a suscepto regimine sic decrevimus abstinere.*]

CAP. XXXIV.

Si Clericus cum pacto confert Ecclesiæ bona sua, ut in ipsa recipiatur in Canonicum, ut illa sibi retineat pro præbenda, Simonia committitur: secus, si hoc fiat sine pacto.

Idem *Decano Beluacen.* (*an.* 1213.)

TUa *e* nos duxit discretio consulendos: [& *infra.* 1] Devotioni tuæ taliter respondemus, quod si quis Clericus cum conditione, vel pacto largiatur, aut offerat bona sua, ut illa postmodum pro præbenda retineat, & in Canonicum admittatur: hujusmodi oblatio, vel receptio fieri non poterit sine vitio Simoniæ: cum

a *Jamblacen. al. Temblacen. al. Garablacen.* b *C.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Henricum Borch.* & *extravagantem Pauli* 2. *cum detestabile.* & *Cassador. dec.* 1. *tit. de Simonia.* c *Florinens.* d *Hodie qualis sit quorumlibet simoniacorum pœna, vide extravag. cum detestabile.* e *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.*

cum in talibus omnis pactio, aut conventio cessare debeat, juxta canonicas sanctiones. Si vero pure, ac sine pacto, vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter *a*, ut in Canonicum admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro Præbenda, & Clerici ejusdem Ecclesiæ pure consentiant: hujusmodi receptio fieri poterit absque scrupulo simoniacæ pravitatis. Licet autem taliter duximus respondendum, quia nobis datum est de manifestis tantummodo judicare: si tamen is, qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona, quæ offert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici, qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri: sine dubio tam ille, quam isti apud districtum Judicem (qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum) culpabiles judicantur.

[*1 Si quis Clericus alicui Ecclesiæ de bonis suis quiddam obtulerit, petens, ut in vita sua sibi liceret eadem bona in ipsa Ecclesia pro Præbenda tenere, an bona recipi debeant sic oblata, & idem Clericus assumi debeat, vel valeat in Canonicum ejusdem Ecclesiæ absque vitio simoniæ. Nos igitur*]

CAP. XXXV.

Non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit simoniacum: sed ministrare potest in illis, quos prius ab isto recepit.

Idem *Priori Cantuarien.* b (*an.* 1213.)

II. PEr tuas *c* literas intimasti, quod cum B. in quadam domo Cartusien. Ordinis suscepisset habitum monachalem, a diœces. Episcopo fuit in Subdiaconum ordinatus: sed postmodum didicit ex relatione quorundam, quod Episcopus multoties commiserat vitium Simoniæ: propter quod idem Monachus in suscepto formidat ordine ministrare, nolens ab eodem Episcopo ad superiores ordines promoveri: [*& inf.* 1] Nos igitur *d* respondemus, ut idem in ordine sic suscepto secure ministret: sed contra conscientiam ad superiores ordines non ascendat, ne forte ædificet ad gehennam: licet ex eo, quod conscientiam nimis habuerit scrupulosam, in difficultatem hujusmodi sit collapsus, quam utique non evadet, nisi deponat errorem.

[*1 Unde cum eidem eremum exire non liceat, nec præfatus Episcopus ipsum, vel quemlibet alium suæ diœcesis ab alio Episcopo permittit ordinari, postulasti per sed. Apostol. edoceri, quid de præfato Monacho in ordine jam suscepto, & suscipiendis superioribus sit agendum.*]

CAP. XXXVI.

Pro chrismate, vel investitura Ecclesiarum nihil exigi debet: nec excusat consuetudo, vel nominis variatio.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

IN tantum peccatis exigentibus corda quorundam simoniaca pravitas depravavit: (*& infra.*) Sane pervenit ad audientiam nostram, quod cum olim quidam Suffraganei tui pro chrismate certam consueverint accipere pecuniæ quantitatem, non metuentes pœnam canonicam, & correctionem tuam eludere cupientes, tempus faciendæ solutionis anticipant, recipientes in media Quadragesima, quod recipere consuevere post Pascha: & ut causam recipiendi dissimulent, nomen denariorum variant, denarios, quos prius chrismales, secundo Paschales dicebant, consuetudinem *f* mediæ Quadragesimæ nuncupantes: [*& inf.*] Cum vero expressius exprimat venditionis speciem, qui prius recipit pretium, quam rem conferat pretiosam, & gratis sit gratia conferenda: mandamus quatenus taliter excessus corrigas supradictos, Suffraganeos tuos, & Officiales eorum a tam illicita exactione compescens, quod aliorum culpa tibi ob tuam negligentiam non imputetur ad pœnam. Pravam etiam illam consuetudinem de tua provincia studeas abolere, per quam pro Ecclesiarum investitura Archidiaconi marcham argenti, minores vero Decani vaccam albam sibi dari postulant, vel certam solvi pecuniæ quantitatem.

CAP. XXXVII.

Ordinatus in Subdiaconum, qui prius præsentatori suo promisit, quod nil ab eo peteret, in suscepto ministrare, vel ad superiores ordines ascendere sine dispensatione non potest, etiamsi peccare non crediderit.

Idem.

III. PEr tuas *a* nobis literas intimasti, quod cum D. lator præsentium vellet in Subdiaconum ordinari, & certum titulum non haberet, quendam Presbyterum exoravit, ut ipsum ad Ecclesiæ suæ titulum præsentaret, quod cum ille facere recusaret, ipse illi firmiter repromisit, quod nunquam, si præsentaret eundem, in Ecclesia sua aliquam peteret portionem, & sic ad præsentationem ejus *b* extitit ordinatus, nec se in hoc illicitum egisse aliquid intellexerit: [*& inf.* 1] Nos inquisit. t. t. r. quod nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec ad superiores *c* ascendere, nec in suscepto debet ordine ministrare.

[*1 Unde cum postmodum vellet in Diaconum promoveri, Episcopo commonente, ne quis interveniente promissione aliqua ordinatus accederet, idem recordatus promissionis istius, a susceptione ordinis Diaconatus cessavit, hoc tibi humiliter confitens, & per te postulans edoceri, utrum ex conpromissione hujusmodi reus esset, & an liceret eidem in suscepto Diaconatus ordine ministrare, & ad altiores ascendere ordines.*]

CAP. XXXVIII.

Simonia est dare pecuniam pro vicariatu, vel pro alia administratione rerum spiritualium, seu Ecclesiasticarum habenda: & dantes, & recipientes ab illa Ecclesia sunt ejiciendi. h. d. hoc c. per alia verba, licet sit breve.

Idem.

COnsulere, *d*: [*& inf.*] Quicunque vicedominatum, vel aliam Ecclesiasticarum rerum administrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quam vendentes cum Simone *e* percelluntur, & ab illa Ecclesia, in cujus contumeliam dare pecuniam, & accipere voluerunt, juste excluduntur.

CAP. XXXIX.

Simoniacum est aliquid exigere pro consecratione Episcoporum, & benedictionibus Abbatum, & ordinationibus Clericorum: nec excusat consuetudo.

Idem *f in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

SIcut pro certo *g* didicimus, in plerisque locis a plerisque personis, quasi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones, & extorsiones turpes, & pravæ, pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, & ordinibus Clericorum: estque taxatum quantum sit isti vel illi, quantumve alteri, vel alii *h* persolvendum: & ad cumulum damnationis majoris quidam cupiditatem, & pravitatem hujusmodi nituntur defendere per consuetudinem longo tempore observatam. Tantum igitur abolere volentes abusum, consuetudinem hujusmodi (quæ magis dicenda est corruptela) penitus reprobamus, firmiter statuentes, ut pro his sive conferendis, sive collatis, nemo aliquid quocunque prætextu exigere, aut extorquere præsumat: alioquin & qui

a *Humiles ergo preces a digno emissæ pro consequendo beneficio non inducunt simoniam.* b *Carvisien. al. Cartusien. al. Carthusien.* c *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* d *al. nos itaque ita respondemus.* e *Cap. 1. tit. de excess. Prœl. in 3. compil.* f *sed nominum variatio non excusat, ut ait Lactantius l. 1. c. 5.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *ipsius.* c *al. superiores ordines.* d *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp.* e *eum Simone Mago percellantur.* f *Idem scil. Innoc. III. in Conc. gener. Lat. c. 63.* g *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* h *al. ita: illi, vel alii.*

& qui receperit, & qui dederit hujusmodi pretium omnino damnatum, cum Giezi, & Simone condemnetur.

CAP. XL.

Religiosi pretio recepti, una cum recipientibus de monasterio expelluntur, & in arctioribus monasteriis ad agendam pœnitentiam detruduntur. Sed recepti ante istud Concilium, ponebantur sic recepti in aliis locis ejusdem Ordinis, nisi multitudo sit in causa: ita tamen, quod renuntient primæ receptioni, & de novo recepiuntur.

Idem *in eodem.* a (*an. eod.*)

QUoniam b simoniaca labes adeo plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas sine pretio recipiant in sorores, paupertatis prætextu volentes hujusmodi vitium palliare: ne id de cætero fiat, penitus prohibemus: statuentes, ut quæcunque de cætero talem commiserint c pravitatem, tam recipientes, quam recepta, sive sit subdita, sive prælata, sine spe restitutionis de suo monasterio expellatur d, in locum arctioris regulæ ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc synodale statutum taliter sunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de monasteriis, quæ perperam sunt ingressæ, in aliis locis ejusdem Ordinis collocentur. Quod si forte propter nimiam multitudinem alibi nequiverint commode collocari, ne damnabiliter in seculo evagentur, recipiantur in eisdem monasteriis dispensative de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus assignatis. Hoc etiam circa Monachos, vel alios regulares decernimus observandum. Verum ne per simplicitatem, vel ignorantiam se valeant excusare, præcipimus, ut diœcesani Episcopi singulis annis hoc faciant per suas diœceses publicari.

CAP. XLI.

Episcopi nihil exigere debent, ut permittant in Ecclesiis sibi subjectis Clericos institui, Monachos profiteri, vel mortuos sepeliri: alioquin exacta restituentur duplicata.

Idem *in eodem.* e

AUdivimus f de quibusdam Episcopis, quod decedentibus Ecclesiarum Rectoribus, ipsas interdicto subjiciunt, nec patiuntur alios in eisdem institui, donec ipsis certa summa pecuniæ persolvatur. Præterea cum miles, aut Clericus domum religionis ingreditur, vel apud Religiosos eligit sepulturam, etiamsi nihil loco religioso reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Cum igitur non solum a malo, sed ab omni specie mali sit secundum Apostolum abstinendum, exactiones hujusmodi penitus inhibemus.

Quod si quis transgressor extiterit, exacta duplicata restituat, in utilitatem locorum, in quorum fuerint soluta dispendium, fideliter convertenda.

CAP. XLII.

Sacramenta sunt libere conferenda: cogit tamen Ordinarius Laicos observare laudabiles consuetudines.

Idem *in eodem.* g

AD Apostolicam audientiam h frequenti relatione pervenit, quod quidam Clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, & similibus, pecuniam exigunt & extorquent: & si forte eorum cupiditati non fuerit satisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. Econtra vero quidam Laici laudabilem consuetudinem erga sanctam Ecclesiam pia devotione fidelium introductam ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere, sub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter super his pravas exactiones fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus observari: statuentes, ut libere conferantur Ecclesiastica sacramenta, sed per Episcopum loci veritate cognita, compescantur, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare.

CAP. XLIII.

Prohibet Abbates Cistercienses solenniter installari: & ponit formam obedientiæ, quam præstant suis Episcopis.

Honorius III. *universis Abbatibus, & fratribus Cistercien. Ordinis.* (*an.* 1224. *Romæ.*)

NE a Dei Ecclesiam: [*& inf.* 1] Installationis b solennitates in electis Abbatibus Ordinis vestri fieri prohibentes: adjicimus, ut Archiepiscopi, & Episcopi ea sint forma professionis contenti, quæ ab origine vesti Ordinis noscitur instituta, quæ talis est: *Ego frater Abbas Cistercien. Ordinis* subjectionem, & reverentiam, & obedientiam a sanctis Patribus constitutam, secundum regulam sancti Benedicti, tibi Domini Episcope, tuisque successoribus canonice substituendis, & sanctæ sedi Apostolicæ, salvo Ordine meo, perpetuo me exhibiturum promitto.

[1 *Quam lavit proprio sanguine Jesus Christus, macula fœditatis coinquinet, ruga deformet cupiditatis, quæ omnium radix est malorum: & ne deformitas quasi ruga sub prætextu consuetudinis, contracta, eliminandæ sunt penitus ab eadem, ut dispensatio mysteriorum Dei, & ipsa mysteria gratis accepta, Giezica pravitate prorsus abolita, charitate gratuita conferantur, quæ emere, vel vendere quam detestabile, quamve periculosi existat, liquide potest perpendi ex eo, quod Dominus vendentes & ementes oves & boves ejecit de templo, & cathedras vendentium & ementium columbas evertit. In ejectione denique vendentium & ementium, facinoris inquinantis utrosque exprimitur detestatio, & in cathedrarum eversione monstratur, cui pœnæ subjaceant hi, qui præsunt, vendentes Dei dona, & Ecclesiastica sacramenta: ut hujusmodi igitur facinus quos coinquinat Prælatos, & subditos non possit inficere, quoquomodo auctoritate Apostolica districtius inhibemus, ne quis Archiepiscopus, Episcopus, Archidiaconus, vel Officialis ipsorum a quoquam in Abbatem electo pro benedictione, seu installatione, vel recipienda professione ab eis sub consuetudinis prætextu cujusdam palefridum, seu aliud quicquam quocunque nomine censeatur, exigere, vel extorquere præsumat. Vobis etiam sub prætextu hujusmodi exacta, taliter interdicimus, ne præstetis, cum non solum a malo, sed ab omni specie mali sit abstinendum.*]

CAP. XLIV.

Recepto in Canonicum debetur Præbenda & reditus, consuetudine non obstante, quod non servaverit pravam consuetudinem de aliquo temporali dando ipsis Canonicis.

Gregorius IX. *Priori sancti Thomæ Esculanen.* (*an.* 1235.)

JAcobus Canonicus Esculanus c exposuit, quod cum ipse in Ecclesia Aprutin. sit receptus in Canonicum, & in fratrem, Canonici ejusdem Ecclesiæ partem proventuum, ac Præbendam sibi assignare recusant, quandam consuetudinem prætendentes, quod prandium habere debeant a Canonico recepto de novo. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, dictos Canonicos, ut (tali consuetudine non obstante) sibi, sicut uni ex aliis, in proventibus, & Præbenda provideant, appell. remota compellas.

CAP.

a *Idem Innocent. III. in Conc. Later. cap.* 64. b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *commiserit.* d *repellatur.* e *Idem Innocent. III. in Conc. Lateran. c.* 65. f *Cap.* 5. *eod. tit. in* 4. *compil. Vid. citatos in cap. cum in Ecclesia. cap. veniens, & c. dilectus. supra eod. tit.* g *Concil. Later. cap.* 66. h *Cap.* 6. *eod. tit. in* 4. *compil.*

a *Qualiter hoc caput spectet ad titulum, colliges ex casu, & clarius hic ex Panormitano & aliis.* b *Installatio fit, quando electus & confirmatus introducitur in stallum, id est, in sedem seu locum constitutum in choro, & Abbati deputatum ad sedendum.* c *Vid. Doctores in cap.* 1. *supra eod. tit. & B. Thom.* 2. *qu.* 100. *art.* 3.

CAP. XLV.

Idem.

Qui ordinavit aliquem sub promissione de non petendo ab ipso provisionem, Ordinator per triennium a collatione, Præsentator vero ab executione ordinum, etiam per triennium suspensi sunt: ordinatus vero ab ordine perpetuo sit suspensus: & solum per sedem Apostolicam cum eis dispensatur.

Idem.

SI quis ordinaverit *a*, seu ad ordinem præsentaverit aliquem, promissionem, vel juramentum ab illo recipiens, quod super provisione sua non inquietet *b* eundem, Ordinator a collatione, Præsentator vero ab executione ordinum per triennium, & ordinatus ab ordine sic suscepto, donec dispensationem super hoc per sedem Apostolicam obtinere meruerint, noverint se suspensos.

CAP. XLVI.

Habet duo dicta: secundum ibi, & ad resignationes. *Et propter brevitatem, & varietatem lecturarum aliter non summatur.*

Idem.

MAndato *c* nostro recepto, ut cum Monachis, qui per Simoniam dato aliquo locum in monasterio sunt adepti, secundum constitutionem generalis Concilii dispensares: (*& infra.*) Consult. t. breviter respondentes, dicimus mandatum Apostolicum etiam ad Abbates extendi, & ad resignationes spiritualium & temporalium, quæ nullo pacto, sed affectu animi præcedente, utrinque taliter acquiruntur, (in quo casu delinquentibus sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere creatori) eos pro Simonia hujusmodi non teneri.

TITULUS IV.
NE PRÆLATI VICES SUAS, VEL ECCLESIAS SUB ANNUO CENSU CONCEDANT.

CAP. I.

Qui dat pecuniam, ut Episcopalem, vel spiritualem jurisdictionem exerceat, officio suo privatur, & sic conferens illud amplius conferre non poterit, & canonice punietur. hoc dicit cum sequentibus.

Alexander III. *In Concilio Lateran.* d (*an.* 1179.)

PRæterea quoniam quidam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur, qui Decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate Episcopalem jurisdictionem exercent: Præsenti decreto statuimus, ut qui de cætero hoc præsumpserit, officio suo privetur, & Episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat.

CAP. II.

Summatum est supra cap. proximo.

Idem *in Concilio Turon.* (*an.* 1163.)

I. QUoniam in quibusdam partibus Decani *e* quidam, vel Archipresbyteri ad agendas vices Episcoporum seu Archidiaconorum, & terminandas causas Ecclesiasticas sub annuo pretio statuuntur, quod ad Sacerdotum gravamen, & subversionem judiciorum non est dubium redundare: id ulterius fieri prohibemus. Quod si quis de cætero fecerit, removeatur a Clero, Episcopus autem, qui hoc sustinuerit, & *f* Ecclesiasticam jurisdictionem sua patitur dissimulatione perverti, districtione canonica percellatur.

CAP. III.

Regimen Ecclesiæ sub annuo censu committi non debet.

Idem.

II. QUoniam *a* enormis quædam consuetudo in quibusdam locis contra sanctorum Patrum institutiones invaluit, ut sub annuo pretio Sacerdotes ad Ecclesiarum regimen statuantur: ne id fiat, modis omnibus prohibemus: quia dum Sacerdotium sub hujusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur.

CAP. IV.

Fructus Ecclesiarum sub annuo censu concedi possunt.

Idem *Exon. Episcopo.* (*an. eod.*)

QUerelam *b* Magistri Guil. recepimus, quod cum Ecclesiam de Chephalai *c*, a G. persona ejusdem ad annuum censum tenendam per septennium suscepisset: ipse antequam eam per unius anni spatium tenuisset, auferre præsumpsit: quanquam præstita fide firmaverit, quod usque ad statutum terminum nullam ei exinde molestiam, vel gravamen inferret. Ideoque mandamus, quatenus si constiterit ita esse, eum districte compellas, ut præfatam Ecclesiam dicto Guil. restituat: & usque ad terminum constitutum (secundum quod inter se convenerint *d*) ipsum eandem permittat pacifice possidere.

TITULUS V.
DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

CAP. I.

Ecclesia cathedralis providere debet Magistro de beneficio, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ, & alios pauperes gratis doceat: & vendens licentiam docendi, aut interdicens idoneum ad docendum, beneficio privatur.

Ex Concilio Lateran. (*an.* 1162.)

QUoniam Ecclesia Dei, sicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque cathedralem Ecclesiam Magistro, qui Clericos ejusdem, & Scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium præbeatur: [*& infra.* 1] Pro licentia *e* vero docendi nullus pretium exigat, vel sub obtentu alicujus consuetudinis ab eis *f*, qui docent, aliquid quærat, nec docere quenquam (qui sit idoneus) petita licentia interdicat. Qui autem contra hoc venire præsumpserit, ab Ecclesiastico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur, ut in Ecclesia fructum *g* sui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, Ecclesiasticum profectum nititur impedire.

[1 *Quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. In aliis quoque restituatur Ecclesiis, seu magisteriis, si retroactis temporibus aliquid in eis fuerit deputatum.*]

CAP. II.

Pro licentia docendi nihil exigi debet, vel promitti, & exactum restitui, & promissum remitti debet: & negligente inferiore Prælato, ad magistrum constituendum, supplebit hoc superior.

Alexander III. *Vinton. Episcopo* h (*an.* 1180.)

PRohibeas *i*, ne in parochia tua pro licentia docendi exigatur aliquid, aut etiam promittatur. Si quid vero

a *Vid. Turrecrematam in cap. statuimus, & cap. ordinationes.* 1. *quæst.* 1. *& Sylvestrum citatum in cap. præced.* b *inquietaret.* c *de materia hujus cap. vid. D. Sotum libr.* 9. *de just. & jure. quæst.* 8. *art.* 1. *ad* 6. *argum. Martinum Navarrum in Manuali Confessor. c.* 23. *tit. de Simon.* d *Cap.* 15. *incipit, cum in officiis.* §. *præterea quoniam. & cap.* 1. *tit. de Prælatis, ne vices suas, &c. in* 1. *compil.* e *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. part.* 2. *cap.* 1. f *Ecclesiastica judicia, &c.*

a *Cap.* 2. *&* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Cephaja.* d *convenit.* e *vid. quos citabo in cap. sequent.* f *al. ab eis, quos docent.* g *fructus.* h *Vincon.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.*

vero postea solutum fuerit, vel promissum, remitti promissum facias, & restitui appell. cessante solutum, sciens quod scriptum est *a*: *Gratis accepistis, gratis date*. Sane si quis distulerit Magistros in locis congruis instituere, tibi liceat app. postposita, ibi aliorum instructioni praeficere viros providos, honestos, & discretos.

CAP. III.

Pro licentia docendi pecunia exigi non debet, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Idem Alexand. III. (*an.* 1180. *Romae.*)

QUanto Gallicana *b* Ecclesia: [*& infra.* 1] Dignos esse animadversione censemus, qui nomen Magistri scholarum, & dignitatem assumunt, & sine certo pretio Ecclesiasticis viris docendi alios licentiam non impendunt. Cum autem haec prava consuetudo a cupiditatis radice processerit, & decorem admodum Ecclesiasticae honestatis confundat: mandamus, quatenus (consuetudine ipsa de vestris Ecclesiis extirpata) sub anathematis interminatione hoc inhibere curetis: districte praecipientes, ut quicunque viri idonei, & literati voluerint regere studia literarum, sine molestia, & exactione qualibet scholas regere permittantur. Si qui vero hujusmodi prohibitionis, vel praecepti extiterint transgressores, eos officiis, & dignitatibus spolietis.

(1 *Majorum personarum scientia, & honestate praefulget, eo cautius nititur cavere, quae confundere Ecclesiasticam videantur honestatem, tanto vehementiori.*]

CAP. IV.

In qualibet cathedrali Ecclesia, vel alia in facultatibus sufficienti, debet a Praelato, vel Capitulo unus Magister eligi, cui reditus unitus Praebendae debent assignari: in Metropolitana vero Ecclesia etiam eligi debet Theologus: & si ad Grammaticum, & Theologum non sufficit, provideat ipsi Theologo ex reditibus suae Ecclesiae, & Grammatico faciat provideri in aliqua Ecclesiarum suae civitatis, vel dioecesis.

Innocentius III. *in Concilio generali*. c (*an.* 1216.)

QUia nonnullis propter inopiam, & legendi studium, & opportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateran. Concilio pia fuit constitutione *d* provisum, ut per unamquamque cathedralem Ecclesiam Magistro, qui ejusdem Ecclesiae Clericos aliosque Scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium praeberetur, quo & docentis relevaretur necessitas, & via pateret discentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis Ecclesiis id minime observatur: nos praedictum roborantes statutum adjicimus, ut non solum in qualibet cathedrali Ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur Magister idoneus, a Praelato cum Capitulo, seu majori, & saniori parte Capituli eligendus, qui Clericos Ecclesiarum ipsarum gratis in grammatica *e* facultate, ac alios instruat juxta posse. Sane Metropolis Ecclesia Theologum nihilominus habeat, qui Sacerdotes, & alios in sacra pagina doceat, & in his praesertim informet, quae ad curam animarum spectare noscuntur. Assignetur autem cuilibet Magistrorum a capitulo unius praebendae proventus, & pro Theologo a Metropolitano tantundem, non quod propter hoc efficiatur Canonicus, sed tamdiu reditus ipsos percipiat, quamdiu perstiterit in docendo. Quod si forte de duobus *f* Ecclesia Metropolis gravetur, Theologo juxta modum praedictum ipsa provideat, Grammatico vero in alia Ecclesia suae civitatis, sive dioecesis, quae sufficere valeat, faciat provideri.

CAP. V.

Praelati, & Capitula ad studia Theologiae Scholares dociles transmittere tenentur, qui in absentia reditus Praebendarum suarum, & beneficiorum per quiquennium integraliter percipient, & si proprii reditus ad sustentationem studii eis non sufficiunt, debet Praelatus cum Capitulo eis providere: Magistri vero donec docuerint, integre percipiunt fructus beneficiorum suorum.

Honorius III. (*an.* 1220.)

SUper specula *a*, &c. (*& infra.* 1) Volumus, & mandamus, ut statutum in Concilio generali de Magistris Theologis per singulas Metropoles statuendis, inviolabiliter observetur: Statuentes, ut quia super hoc propter raritatem Magistrorum se possent forsitan aliqui excusare, ab Ecclesiarum Praelatis, & Capitulis ad Theologicae *b* professionis studium aliqui docibiles destinentur, qui cum docti fuerint, in Dei Ecclesia velut splendor fulgeant firmamenti *c*, ex quibus postmodum copia possit haberi Doctorum, qui velut stellae in perpetuas aeternitates mansuri ad justitiam valeant plurimos erudire: quibus si proprii proventus Ecclesiastici non sufficiunt, praedicti necessaria subministrent. Docentes vero in Theologica facultate, dum in scholis docuerint, & studentes in ipsa, integre per annos quinque percipiant de licentia sedis Apost. proventus Praebendarum, & beneficiorum suorum, non obstante aliqua alia consuetudine, vel statuto, cum denario fraudari non debeant in vinea Domini operantes.

(1 *Cum itaque de singulis provinciis puellae specio sae, ac virgines pro Rege Assuerro, qui beatitudo dicitur, per ancillas quaeri debeant, & adduci ad arcem, & moenia civitatis per manum Aggei mundum muliebrem accipere, necessariorum videlicet fulcimenta.*)

TITULUS VI.
DE JUDAEIS, SARRACENIS, ET EORUM SERVIS.

CAP. I.

Si servus a Judaeo emptus causa mercimonii factus est, vel fieri desiderat Christianus, pro XII. solidis redimitur.

Ex Concilio Maten. *d*

PRaesenti Concilio sancimus, ut nullum Chistianum mancipium Judaeo serviat, sed datis XII. solidis pro quolibet bono mancipio ipsum quicunque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium, licentiam habeat redimendi: & si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, idem fiat: quia nefas est, quem Christus redemit, blasphemum Christi in servitutis vinculis detinere.

CAP. II.

Judaeus Christianum in servum habere non potest, in adscriptitium vero potest.

Gregorius *Episc.* e *Lucen.* (*an.*600. *Roma in Tusciam.*)

MUltorum ad *f* nos: (*& infra.* 1) Nulli Judaeo liceat Christianum mancipium in suo dominio retinere: sed si qui apud eos inveniuntur, libertas eis servetur. Hi vero, qui in possessionibus eorum sunt, licet legum districtione sint liberi, tamen quia colendis terris eorum diutius adhaeserunt, utpote conditione *g* loci debentes, ad colenda rura remaneant, consuetas pensiones praedictis viris praebentes. Cuncta etiam, quae de colonis vel originariis jura praecipiunt, peragant, & nihil eis extra hoc oneris indicatur. Quod *h* si quisquam Judaeorum aliquem de his, vel ad alium transferre locum, vel ad aliud obsequium retinere voluerit, ipse sibi imputet, qui jus colonarium, & jus dominii sibi juris severitate damnavit.

(1 *Relatione pervenit, a Judaeis in Lucensi civitate degentibus*

a *Matth.* 10. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Scil. Later. c.* 11. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* d *institutione* e *Grammaticae.* f *al de duobus Magistris.*

a *Pars hujus capitis sup. tit. ne Cler. vel Monach.* b *Theologiae.* c *Vid. auth. habita C. ne filius pro parte.* d *Matiscon.* e *Lib.* 3. *indict.* 12. *epist.* 21. f *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *conditionem. al. conditioni.* g *al. Verum si quisquam.*

tibus ad servitium Christiana detineri mancipia, quæ res tanto nobis visa est asperior, quanto Fraternitatis tuæ patientia operosior. Oportebat quippe te respectu loci tui, atque Christianæ religionis intuitu nullam relinquere occasionem superstitioni Judaicæ, ne simplices animæ non tam suasionibus, quam potestatis jure quodammodo deservirent. Quamobrem hortamur Fraternitatem tuam, ut secundum piissimarum legum tramitem]

CAP. III.

Judæi antiquas Synagogas retinere possunt, novas erigere non possunt.

Idem *Genuensi Episcopo*. a (*an.* 600. *Romæ*.)

I. JUdæi *b* de civitate: [*& infra.*] Sicut legalis definitio Judæos novas non patitur erigere Synagogas, ita eos sine inquietudine veteres habere permittit.

CAP. IV.

In die Veneris sancta non licet Judæis tenere ostia, vel fenestras apertas.

Alexander III. (*an.* 1180.)

QUia *c* super his: (*& infra.*) Generaliter interdicas, ut Judæi ostia, vel fenestras in die Parasceves apertas non habeant, sed clausas teneant tota die.

CAP. V.

Excommunicari debent Christiani, qui in domo serviunt Principes seculares excommunicari debent, qui Judæos baptizatos suis bonis spoliare præsumunt.

Idem *in Concilio Lateran.* d (*an.* 1179.)

II. JUdæi, sive Sarraceni neque sub alendorum puerorum suorum obtentu, nec pro servitio, vel alia qualibet causa Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere: excommunicentur autem, qui cum eis præsumpserint habitare: [*& inf.*] Si qui præterea *e* Deo inspirante ad fidem se converterint Christianam, a possessionibus suis nullatenus excludantur, cum melioris conditionis ad fidem conversos esse oporteat, quam antequam fidem susceperint, habebantur. Si autem secus fuerit factum, Principibus, seu potestatibus eorundem locorum injungimus sub pœna excommunicationis, ut portionem hæreditatis suæ, & bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi.

CAP. VI.

Christiani deferentes Sarracenis merces prohibitas, vel in ipsorum navibus navigantes excommunicandi sunt, & rebus eorum privandi, & efficiuntur capientium servi.

Idem *in eodem*. (*an.* 1179.)

ITa quorundam animos occupavit sæva cupiditas, ut qui glorientur nomine Christiano, Sarracenis arma, ferrum, & ligamina deferant galearum, & pares, aut etiam superiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Christianos arma eis, & necessaria subministrant. Sunt etiam, qui pro cupiditate sua in galeis, & piraticis Sarracenorum navibus regimen, & curam gubernationis exerceant. Tales igitur ab Ecclesiastica communione præcisos, & excommunicationi subjectos, rerum suarum per Principes catholicos, & Consules civitatum privatione mulctari *g*, & capientium fieri servos censemus. Præcipimus etiam, ut per Ecclesias maritimarum urbium crebra, & solennis in eos excommunicatio proferatur.

CAP. VII.

Judæi veteres Synagogas in priorem statum reformare possunt: de novo erigere non possunt.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ*.)

COnsuluit *a*: [*& inf.*] Judæos de novo construere Synagogas, ubi non habuerunt, pati non debes. Verum si antiquæ corruerint, vel ruinam minantur, ut eas reædificent, potest æquanimiter tolerari: non autem, ut eas exaltent, aut ampliores, aut pretiosiores faciant, quam antea fuisse noscuntur: qui utique hoc pro magno debent habere, quod in veteribus Synagogis, & suis observantiis tolerantur.

CAP. VIII.

In familiari servitio Judæorum Christiani esse non debent.

Idem.

AD hæc *b* omnibus Christianis, qui sunt in jurisdictione vestra, penitus interdicatis, & si necesse fuerit, districtione Ecclesiastica compellatis eosdem *c*, ne Judæorum servitio se assidue pro aliqua mercede exponant, quod etiam obstetricibus, & nutricibus eorum prohibere curetis, ne infantes Judæorum in eorundem domibus nutrire præsumant. Quoniam Judæorum mores, & nostri in nullo concordant, & ipsi de facili ob continuam conversationem, & assiduam familiaritatem ad suam superstitionem, & perfidiam simplicium animos inclinarent.

CAP. IX.

Judæi inviti non sunt baptizandi, nec ad hoc cogendi, nec sine judicio puniendi, aut rebus suis spoliendi, vel in suis festivitatibus molestandi, nec ipsorum cœmeteria violanda, aut eorum corpora exhumanda.

Clemens III. (*an.* 1190.)

SIcut *d* Judæi: (*& inf.* 1) Statuimus, ut nullus invitos vel nolentes Judæos ad baptismum venire compellat Si quis autem ad Christianos causa fidei confugerit, postquam voluntas ejus fuerit patefacta, Christianus absque calumnia efficiatur: quippe Christi fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum *e* non spontaneus, sed invitus cogitur *f* pervenire.

Nullus etiam Christianus eorum quemlibet sine judicio terrenæ potestatis vel occidere, vel vulnerare, vel suas pecunias auferre præsumat, aut bonas, quas hactenus habuerint consuetudines, immutare: præsertim in festivitatum suarum celebratione quisquam fustibus, vel lapidibus eos nullatenus perturbet, neque aliquis ab eis coacta servitia exigat, nisi quæ ipsi tempore præterito facere consueverunt. Ad hoc malorum hominum pravitati, & avaritiæ obviantes, decernimus, ut nemo cœmeterium Judæorum mutilare, aut invadere audeat, sive obtentu pecuniæ corpora humana effodere. Si quis autem hujusmodi decreti tenore cognito (quod absit) contraire præsumpserit, honoris, & officii sui periculum patiatur, aut excommunicationis sententia plectatur *g*, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit.

(1 *Non debent in Synagogis ultra quam in lege permissum est, præsumere: ita in his, quæ eis concessa sunt, nullum debent præjudicium sustinere.*)

CAP. X.

Ponit duas indulgentias illorum, qui Paganis prædicant.

Idem.

QUam *h* sit laudabile: (*& infra.*) Tuis, frater Episcope, petitionibus annuentes, tibi, tuisque sociis, cum ad prædicandam Christi fidem Paganis *i* exhibetis, Apost. auct. concedimus, ut vobis his cibis cum modestia, & gratiarum actione, servata temporum qualitate juxta cano-

a *al. Gen. al. Jan.* b *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *C.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *C.* 26. *& C.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Vid. extravagant. Pauli III. quæ incipit, Cupientes Judæos, ubi multa Judæis conversis privilegia conceduntur.* f *lignamina.* g *Jure civili puniuntur. cap. cum confisc. bonorum. l.* 2. *C. quæ res export. non debeant.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* c *dictio, eosdem, deest in antiquis.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *baptisma.* f *cognoscitur.* g *plectetur.* h *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp.* i *Scriptores Christiani paganos vocant omnes idolorum cultores, qui nunquam fidem catholicam agnoverunt.*

canonicas sanctiones, uti liceat, qui vobis ab ipsis infidelibus apponuntur.

Insuper indulgemus, ut quicunque Religiosi, seu Clerici idonei ad annunciandum gentibus Evangelicam veritatem, requisita, & habita Prælatorum suorum licentia, tibi voluerint adhærere, id absque contradictione qualibet liberam exequendi habeant auctoritate Apostol. facultatem.

CAP. XI.

Pro redimendis captivis licet ire Alexandriam, jurantibus, quod nihil deferent auxilii, seu subsidii extra redemptionis articulum: portans vel mittens etiam post treugas merces prohibitas, excommunicatus est: & pacis appellatione non veniunt treugæ.

Idem.

SIgnificavit a nobis tua Fraternitas, quomodo aliqui civium in Alexandriam valeant proficisci pro recuperandis concivibus suis, qui illic in captivitate tenentur. Hoc arbitramur licite posse fieri, dummodo nihil in mercibus suis, vel alio modo secum illuc deferant, unde possit Sarracenis (excepto redemptionis articulo) aliquod commodum aut subsidium provenire: quod etiam coram te prius juramento firmabunt. Illi quoque, qui post treugam in transmarinis partibus factam, cum commercio Alexandriam adiverint, si detulerint merces prohibitas causa lucrandi, excommunicationis vinculum non evadunt b: sicut nec illi, qui in personis propriis non euntes, merces eis per nuncios destinarunt. Ad ultimum illos, qui juraverunt se amplius in terram Sarracenorum cum mercibus non ituros, nisi pax esset inter Christianos, & ipsos, & post treugam factam venerunt illuc: conditio illa de pace aut treuga habenda ab excommunicationis vinculo non absolvit.

CAP. XII.

Excommunicati sunt, qui cum Sarracenis tempore guerræ aliquod habent commercium, vel eis præstant subsidium.

Idem.

QUod olim c præceptum fuit: [*& inf.*] Sane licet hoc fuerit in Concilio d Later. districte inhibitum, nos tamen omnes illos excommunicationi supponimus, qui jam amplius cum Sarracenis mercimonium habuerunt, vel per se, vel per alios navibus, seu quocunque alio ingenio eis aliqua rerum subsidia, seu consilia, quamdiu inter nos & illos guerra duraverit, duxerint impendenda. Vestræ igitur discretioni mandamus, quatenus nec per vos, nec per vestras naves, nec alio quocunque modo aut ingenio eis mercimonia, consilia, vel alia subsidia transmittatis: ne si aliqui in sua malitia indurati, secus agere præsumpserint, non solum ipso jure incidant in excommunicationem illam, verum etiam iram Dei viventis incurrant.

CAP. XIII.

Judæi nutrices, vel servientes Christianos habere non debent, contra facientibus interdicitur Christianorum commercium.

Innocentius III. *Archiepiscopo Senon. & Episcopo Parisiensi.* (*an.* 1212.)

ETsi e Judæos (quos propria culpa submisit perpetuæ servituti) pietas Christiana receptet, & sustineat cohabitationem illorum: ingrati tamen nobis esse non debent, ut reddant Christianis pro gratia contumeliam, & de familiaritate contemptum, qui tanquam misericorditer in nostram familiaritatem admissi, nobis illam retributionem impendunt, quam (juxta vulgare proverbium) mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu, suis consueverunt hospitibus exhibere. Accepimus autem, quod Judæi faciunt Christianas filiorum suorum nutrices a, & (quod non tantum dicere, sed etiam nefandum est cogitare) cum in die Resurrectionis Dominicæ illas recipere corpus, & sanguinem Jesu Christi contingit, per triduum antequam eos lactent, lac effundere faciunt in latrinam. Alia insuper contra fidem catholicam detestabilia, & inaudita committunt, propter quæ fidelibus est verendum, ne divinam indignationem incurrant: cum eos perpetrare patiuntur indigne, quæ fidei nostræ confusionem inducunt: (*& infra.* 1) Inhibemus ergo districte, ne de cætero nutrices, vel servientes habeant Christianos, ne filii liberæ filiis famulentur ancillæ, sed tanquam servi a Domino reprobati, in cujus mortem nequiter conjurarunt, se saltem b per effectum operis recognoscant servos illorum, quos Christi mors liberos, & illos servos effecit: (*& infra.* 2) Si vero nutrices, & servientes non dimiserint Christianos, sub excommunicationis pœna inhibeatis e districte omnibus Christianis, ne cum eis commercium aliquod audeant exercere.

[1 *Rogamus igitur charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Francorum Illustrem: mandamus etiam Nobili viro M. Duci Burgundiæ, & Comitissæ Trecen. ut taliter reprimant Judæorum excessus, ne cervicem perpetuæ servitutis jugo submissam præsumant erigere contra reverentiam fidei Christianæ.*]

[2 *Qui cum jam cœperint rodere more muris, & pungere sicut serpentes, verendum est, ne ignis receptatus in sinu, corrosa consumat. Quocirca F. t. per A. s. m. q prædictum Regem, & alios ad hoc ex parte nostra, ita diligenter monere ac efficaciter inducere procuretis, quod Judæi perfidi de cætero nullatenus insolescant, sed sub timore servili prætendant semper verecundiam culpæ suæ, ac si revereantur honorem fidei Christianæ.*]

CAP. XIV.

Judæus, qui percusserit Clericum, temporaliter punitur: & si de facto puniri non potest, interdicitur sibi Christianorum commercium, donec satisfecerit injuriam passo.

Idem.

POstulasti d, qualiter contra Judæum procedere debeas, qui manus injecit in quendam Clericum violentas? Ad quod breviter respondemus, quod si dictus Judæus tuæ jurisdictionis existit, ipsum pœna pecuniaria punias, vel alia (secundum quod convenit) temporali, faciens læso satisfactionem congruam exhiberi: alioquin ejus Dominum moneas & inducas, ut passo injuriam, & Ecclesiæ ab eo satisfieri faciat competenter: quod si Dominus ejus neglexerit adimplere, tu Christianis omnibus e per cens. Eccles. interdicas, ne cum ipso Judæo antequam satisfaciat, præsumant commercia exercere.

CAP. XV.

Judæi, & Sarraceni utriusque sexus debent in terris Christianorum uti habitu, per quem a Christianis discernantur, & in die passionis Domini non debent in publicum progredi, nec in contumeliam creatoris prosilire.

Idem *in Concilio generali.* f (*an.* 1216.)

IN nonnullis provinciis a Christianis Judæos, seu Sarracenos habitus distinguit diversitas: sed in quibusdam sic quædam inolevit confusio, ut nulla differentia discernantur g. Unde contingit interdum, quod per errorem Christiani, Judæorum, seu Sarracenorum, & Judæi, seu Sarraceni Christianorum mulieribus commiscentur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis excessus per velamen erroris

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *evadant.* c *Cap.* 6. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *Sub Alexand. III. cap.* 24. e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil. vide notas cap.* 1. *&* 5. *hoc eod. tit.*

a *Vid. Marquardum tractat. de Judæis part.* 1. *cap.* 3. *num.* 15. b *In Cod. Barbatiæ, recognoscant se esse servos, &c.* c *Vid. B. Thom.* 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 9. d *Vid. Nicolaum Eymericum in Directorio inquisitorum.* 2. *quæst.* 46. *num.* 8. *&* 9. e *Dictio,* omnibus, *deest in antiquioribus Cod.* f *Idem scil. Innocent. III. in Conc. Later. cap.* 68. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* g *discernatur.*

a erroris hujusmodi , ulterioris b excusationis possint habere diffugium : statuimus, ut tales utriusque sexus in omni Christianorum provincia , & omni tempore , qualitate habitus publice ab aliis populis distinguantur. In diebus autem lamentationis , & dominicæ passionis in publicum minime prodeant, eo quod nonnulli ex ipsis talibus diebus (sicut accepimus) & ornatius non erubescunt incedere , ac Christianis , qui sacratissimæ passionis memoriam exhibentes, lamentationis signa prætendunt, illudere non formidant. Illud autem strictissime inhibemus , ne in contumeliam creatoris c prosilire præsumant. Et quoniam illius dissimulare non debemus opprobrium , qui probra nostra delevit : præcipimus præsumptores hujusmodi per Principes seculares condignæ animadversionis adjectione compesci , ne Crucifixum pro nobis aliquatenus blasphemare præsumant.

CAP. XVI.

Præponens Judæum, vel Paganum publicis officiis, per Concilium provinciale corripitur, & præposito denegatur Christianorum commercium, donec deposuerit officium, & in usus Christianorum pauperum restituet inde quæsita, secundum Episcopi providentiam.

Cum sit nimis absurdum, ut blasphemus Christi in Christianos vim potestatis exerceat: quod super hoc Toletanum Concilium provide statuit , nos propter transgressorum audaciam in hoc generali Concilio innovamus , prohibentes, ne Judæi publicis officiis præferantur : quoniam sub tali prætextu Christianis plurimum sunt infesti. Si quis autem eis officium tale commiserit , per provinciale Concilium, quod singulis annis præcipimus celebrari , monitione præmissa, districtione, qua convenit , compescatur. Officiali vero hujusmodi , tamdiu Christianorum communio in commerciis, & aliis denegetur , donec in usus pauperum Christianorum, secundum providentiam diœces. Episcopi convertatur, quicquid fuerit a Christianis adeptus occasione officii sic suscepti : & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad Paganos.

CAP. XVII.

Concilium generale repetit Concilium Lateranens. supra eod. ita , & addit pœnam satisfactionis tempore absolutionis impendendam.

Idem *in eodem*.

Ad liberandam c Terram Sanctam : [*& inf.*] Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falsos, & impios Christianos, qui contra ipsum Christum , & populum Christianum Sarracenis arma, ferrum, & ligamina deferunt galearum : eos etiam, qui galeas eis vendunt vel naves, quique in piraticis Sarracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel machinis, aut quibuslibet aliis aliquod eis impendunt consilium, vel auxilium in dispendium Terræ Sanctæ: ipsosque rerum suarum privatione mulctari, & capientium servos fore censemus: præcipientes , ut per omnes urbes maritimas diebus Dominicis , & festivis hujusmodi sententia publice innovetur. Et talibus gremium non aperiatur Ecclesiæ, nisi totum , quod ex commercio tam damnato perceperint , & tantundem de suo in subsidium Terræ Sanctæ transmiserint, ut æquo judicio , in quo deliquerint, puniantur. Quod si forte solvendo non fuerint, sic alias reatus talium castigetur , quod in pœna ipsorum aliis interdicatur audacia similia præsumendi.

CAP. XVIII.

Judæi, vel Pagani publicis officiis præficiendi non sunt: & si eis regalia jura vendantur, ad ea colligenda præfigendus est Christianus non suspectus.

Gregorius IX. *Astoricen.* a *& Lucen. Episcopis.*

(*an.* 1236. *Roma in Hispaniam.*)

Ex speciali b , quem erga illustrem Regem Portugalliæ gerimus , charitatis affectu: [*& infra.*] Mandamus , quatenus Regem ipsum solicite inducatis, ne in officiis publicis Judæos Christianis præficiat , sicut in generali c Concilio continentur : & si forte reditus suos Judæis vendiderit, vel Paganis, Christianum tunc deputet de gravaminibus inferendis Clericis , & Ecclesiis non suspectum , per quem Judæi, sive Sarraceni , sine Christianorum injuria , jura regalia consequantur.

CAP. XIX.

Se ipsum summat.

Idem.

Nulli Judæo d baptizatum, vel baptizari volentem emere liceat, vel in suo servitio retinere. Quod si quem nondum ad fidem conversum causa mercimonii emerit, et postmodum factus sit [illegible], vel si ipsum venalem non exposuerit, vel ad sibi serviendum emerit eundem, nec ipse vendere, nec alius audeat comparare: sed nullo dato pretio perducatur ad præmia libertatis.

TITULUS VII.

DE HÆRETICIS.

CAP. I.

Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei, & infideli non est credendum in præjudicium alterius.

Stephanus Papa *omnibus Episcopis.*

(*an.* 156. *Romæ.*]

Dubius in fide, infidelis est. Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant.

CAP. II.

Errare in fide convincitur , qui alios errantes , cum potest, ab errore non revocat.

Leo Papa. (*an.* 420. *Romæ.*)

Qui alios f, cum potest, ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat.

CAP. III.

Hæreticus perseverans, æternaliter damnatur : cui nec prodest baptismus, nec eleemosyna, vel martyrium, vel aliud quodcunque bonum, quoad hoc, ut consequatur vitam æternam.

Augustinus *de fide Catholica.*

Firmissime g tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum, vel schismaticum cum Diabolo, & angelis ejus, æterni ignis incendio participandum h, nisi ante finem vitæ Catholicæ fuerit incorporatus , & redintegratus Ecclesiæ: [*& post pauca.*] Omni homini, qui Ecclesiæ catholicæ non tenet unitatem , neque baptismus , neque eleemosyna quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutem.

CAP. IV.

Damnato auctore damnantur ejus scripturæ, & libri, & opera.

Gregorius *Anastasio Antiocheno.* (*an.* 600. *Roma in Syriam.*)

Fraternitatis tuæ : [*& inf.*] Cum Celestinus, atque Pelagius in Ephesina Synodo sint damnati : quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

CAP.

a *Velamentum.* b *ulterius.* c *al. redemptoris, ut in Conc. & vet. comp.* d *Later. c.* 69. *& cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *vide Martinum Navarrum supr. citatum.*

a *Episcopatus sunt Hispaniæ, de quibus Vasæus in annalibus Hispaniæ, cap.* 20. b *vid. Marquardum tract. de Judæis p.* 2. *c.* 6. *&* 7. c *Lat. sub Innocent. III. c.* 69. d *vid. notas hujus decr. & not. Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* h *mancipandum.*

CAP. V.

Episcopus instituens hæredem hæreticum consanguineum, vel extraneum, vel Paganum, etiam post mortem excommunicatus nuntiatur. h. d. secundum communem, & veriorem intellectum, & ut faciat ad tit. potest intelligi, quod ex hoc præsumatur hæreticus.

Ex Concilio Africano. *a* [*an.* 402.]

SI quis Episcopus hæredes instituerit extraneos a consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut Paganos pertulerit *b*, saltem post mortem ei *c* anathema dicatur, atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur.

CAP. VI.

Loquitur de eadem materia cum præcedenti, & extenditur, quod ibi dictum fuit de Episcopo ad Presbyteros, & alios Clericos.

Ex Eodem

IN eos, qui Catholici non sunt, etiamsi consanguinei fuerint, Episcopi, vel Presbyteri nihil conferant; denique quod de Episcopis, & Presbyteris dictum est, debet de reliquis Clericis exaudiri.

CAP. VII.

Honorius (*al.* Alex. III.) *Remen. Archiepiscopo.* [*an.* 1180.]

CUm Christus *d* perfectus Deus, & perfectus sit homo: mandamus, quatenus sub anathemate interdicas, ne quis de cætero audeat dicere Christum non esse aliquid secundum quod homo: quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo ex anima rationali, & humana carne subsistens.

CAP. VIII.

Hæretici, receptatores, & fautores eorum excommunicati sunt, & decedentes in hoc peccato in cœmeterio Ecclesiæ sepeliri non debent, nec pro eis orari.

Ex Concilio Lateran. *e* (*an.* 1179.)

SIcut ait B. Leo: [*& inf.* 1] Quia in partibus Tolosanis, & aliis locis hæreticorum, quos alii Gazaros, alii Patarenos, & alii aliis nominibus vocant, invaluit damnanda perversitas, eos, & defensores, & receptatores eorum anathemati decernimus subjacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere, vel fovere, aut negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserit, neque sub privilegiorum nostrorum quibuscunque indultorum obtentu, neque sub alia quacunque occasione oblatio pro eo fiat, aut inter Christianos accipiat sepulturam.

(1 *Licet Ecclesiastica disciplina saterdotali contenta judicio cruentas effugiat ultiones: catholicorum tamen Principum constitutionibus adjuvatur, ut sæpe quærant homines salutare remedium, dum corporale super se metuunt supplicium evenire. Eapropter quia in Vasconia, Albegesio &c.*)

CAP. IX.

Hæreticus male sentiens, vel male docens de sacramentis Ecclesiæ excommunicatus est, & convictus, nisi se correxerit, & errorem abjuraverit, si Clericus est, degradetur, & curiæ seculari tradatur, per quam etiam Laicus punietur. Eadem etiam est pœna suspectis de hæresi, si se non correxerint, & relapsis omnino audientia denegatur. Seculares Principes, qui jurare nolunt de Ecclesia contra hæreticos defendenda excommunicantur, & terræ eorum supponuntur interdicto: civitates vero ipsorum resistentes aliarum commercio, & Episcopali dignitate privantur: exempti vero subsunt ordinariis super his, quæ contra hæreticos instituuntur.

Lucius III. (*an.* 1181.)

AD abolendam *a* [*& inf.* 1] Universos, qui de sacramento Corporis, & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, vel de baptismate, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis Sacramentis aliter sentire, aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana Ecclesia prædicat, & observat: & generaliter quoscunque eadem Rom. Eccl. vel singuli Episcopi per diœceses suas cum consilio Clericorum, vel Clerici ipsi, sede vacante, cum consilio (si oportuerit) vicinorum Episcopor. hæreticos indicaverint, vinculo perpetui anathematis innodamus: [*& inf.* 2] Præsenti *b* nihilominus ordinatione sancimus, ut quicunque manifeste fuerint *c* in hæresi deprehensi, si Clericus est, vel cujuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius Ecclesiastici ordinis prærogativa nudetur, & sic omni officio, & beneficio spoliatus Ecclesiastico secularis relinquatur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendus: nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei catholicæ unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium ... dictum est) abjurata hæresi, & satisfactione exhibita confestim ad fidem confugerit orthodoxam, secularis Judicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem: : [*& infra.*]

Qui vero inventi fuerint *d* sola suspicione notabiles, nisi ad arbitrium Episcopi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, simili sententiæ subjacebunt. Illos quoque, qui post abjurationem erroris, vel postquam se (ut diximus) proprii antistitis examinatione purgaverint, deprehensi fuerint in abjuratam hæresim recidisse, seculari judicio sine ulla penitus audientia decernimus relinquendos: [*& infra.* 3] Statuimus insuper, ut Comites, Barones, Rectores, & Consules civitatum, & aliorum locorum juxta commonitionem Episcoporum, præstito corporaliter juramento promittant, quod fideliter, & efficaciter, cum ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adjuvabunt bona fida juxta officium, & posse suum. Si vero id observare noluerint, honore, quem obtinent, spolientur, & ad alios nullatenus assumantur, eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto Ecclesiæ supponendis. Civitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum, vel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio civitatum, & Episcopali se noverit dignitate privandam: (*& inf.* 4) Si qui vero fuerint *e*, qui a lege diœcesanæ jurisdictionis exempti, soli subjaceant sedis Apost. potestati, nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant judicium, & eis in hac parte tanquam a sede Apost. delegatis (non obstantibus libertatis suæ privilegiis) obsequantur.

(1 *Diversarum hæresum pravitatem, quæ in plerisque mundi partibus modernis cœpit temporibus pullulare, vigor debet Ecclesiasticus excitari, cum nimirum Imperialis fortitudinis suffragante potentia, & hæreticorum protervitas in pravis falsitatibus, sive*

a C. 48. *in Conciliis Latinis, & in Synodo Carthag. c.* 84. *apud Theodorum Balsam. & C.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *prætulerit.* c *ejus.* d C. 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex* III. *p.* 49. *c.* 20. e *Later. sub Alex.* III. *c.* 27. *& C.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Vid. notata l.* 1. *C. de summ. trin. & in authen. Credentes. & in l. Arriani. C. eod.*

a C. 11. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Vide Eymer. in Direct. Inquis.* 3. *part. q.* 91. c *In vulgatis ita: fuerit in hæresi deprehensus, sed in antiq. C. ut est impressum.* d *Hic* §. *utplurimum desideratur in manusc. Cod. usque ad illa verba: Illos quoque.* e *Vide Eymer. in Director. Inquis. p.* 3. *q.* 26. *& seq.*

sive conatibus elidatur, & catholicæ simplicitatis veritas in Ecclesia sancta resplendens, eam utique demonstret ab omni exactione falsorum dogmatum expiatam. Ideoque nos filii nostri charissimi F. illustris Romanor. Imp. semper August. præsentia pariter, & vigore suffulti de communi F. n. consilio, necnon & aliorum Patriarcharum, & Archiepiscopor. multorumque Principum, qui de diversis mundi partibus conveniunt, contra ipsos hæreticos, quibus diversa vocabula diversarum indidit professio falsitatum, præsentis decreti sanctione consurgimus, & omnem hæresim, generali quocunque nomine censeatur, per hujusmodi constitutionis seriem auct. Apost. condemnamus. In primis ergo Catharos, & Patarinos, & eos, qui se humiliatos, vel pauperes de Lugdun. falso nomine mentiuntur, Passaginos, Mesopinos, Arnaldistas perpetuo decernimus anathemati subjacere. Et quoniam nonnulli sub specie pietatis virtutem ejus, juxta quod ait Apostolus, denegantes auctoritatem sibi vendicant prædicandi: cum idem Apostolus dicat: Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Omnes, qui vel prohibiti, vel non missi præter auct. ab Apost. sed. vel Episcopo loci susceptam publice, vel privatim prædicare præsumpserunt, &)

(2 Receptores, & defensores eorum, cunctosque pariter, qui prædictis hæreticis ad fovendam in eis hæresis pravitatem patrocinium præstiterint aliquod, vel favorem seu Consolati, vel credentes, seu Perfecti, sive quibuscunque superstitiosis nominibus nuncupentur, simili decernimus sententiæ subjacere. Quia igitur peccatis exigentibus quandoque contingit, ut severitas Ecclesiasticæ disciplinæ ab his, qui virtutem ejus non intelligunt, contemnatur.)

[3 Bonis damnatorum Clericorum Ecclesiis, quibus deserviebant, secundum sanctiones legitimas applicandis. Sane prædictam excommunicationis sententiam, cui omnes hæreticos præcipimus subjacere, ab omnibus Patriarchis, Archiepisc. Episcop. in præcipuis festivitatibus, & quoties solennitates habuerint, & occasionem, aut gloriam Dei reprehensione hæreticæ pravitatis decernimus nominari, auct. Apost. statuentes, ut si quis de ordine Episcopor. in his negligens fuerit, vel desidiosus inventus, per tricennale spatium ab Episcopali habeatur dignitate, & administratione suspensus. Ad hæc de Episcopali consilio, & suggestione culminis Imperialis, & Principum ejus adjecimus, ut quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus per se, vel per Archidiaconum suum, aut per alias idoneas personas, & honestas bis, vel semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeant: & ibi tres, vel plures boni testimonii viros, vel etiam totam viciniam, si expedire videbitur, jurare compellat: quod si quis hæreticos ibidem scierit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium, vita, & moribus dissidentes, eos Episcopo, vel Archidiacono studeat indicare: Episcopus autem, vel Archidiaconus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ad eorum arbitrium juxta patriæ consuetudinem ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, Episcoporum judicio puniantur. Si qui autem ex eis jurationem superstitione damnabili respuentes jurare forte noluerint, ex hoc ipso hæretici judicentur, & pœnis, quæ prænominatæ sunt, percellantur.)

[4 Omnes etiam fautores hæreticorum tanquam perpetua infamia condemnantes, ab advocatione, & testimonio, & aliis publicis officiis decernimus repellendos.]

CAP. X.

Bona hæreticorum confiscantur, & in terris Ecclesiæ applicantur fisco Ecclesiæ: in terris imperii Judicis secularis fisco, & procedit, etiamsi catholicos habeant filios.

Innocentius III. (*an. 1212.*)

VErgentis *a* in senium seculi corruptelam: (*& infra. 1*) In terris vero temporali nostræ jurisdictioni subjectis bona hæreticorum statuimus publicari: & in aliis idem præcipimus fieri per potestates, & Principes seculares, quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per cens. Eccl. app. remota compelli volumus, & mandamus; ut nec ad eos, bona ulterius revertantur, nisi eis ad cor revertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri aliquis voluerit, ut temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina. Cum enim secundum legitimas sanctiones reis læsæ majestatis punitis capite bona confiscentur eorum, filiis suis vita solummodo ex misericordia conservata: quanto magis qui aberrantes in fide Domini Dei filium Jesum Christum offendunt, a capite nostro, quod est Christus, Ecclesiastica debent districtione præcidi, & bonis temporalibus spoliari: cum longe sit gravius æternam, quam temporalem lædere majestatem.

Nec hujusmodi severitatis censuram orthodoxorum *a* exhæredatio filiorum, quasi cujusdam miserationis prætextu debet ullatenus impedire, cum in multis casibus (etiam secundum divinum judicium) filii pro patribus temporaliter puniantur, & juxta canonicas sanctiones quandoque feratur ultio non solum in auctores *b* scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum.

[1 Non solum sapiunt elementa corrupta, sed & dignissima creaturarum ad imaginem, & similitudinem condita creatoris, prælata privilegio dignitatis volucribus cœli, & bestiis universæ terræ testatur: nec eo tantum quasi jam deficiente defecit, sed inficit, & inficitur scabra rubigine vetustatis: peccat enim ad extremum homo miserrimus, & qui non potuit in sui, & mundi creatione paradiso persistere, circa sui, & orbis dissolutionem degenerat, & pretii suæ redemptionis, circa fines seculorum oblitus, dum variis quæstionum se nexibus ingerit, seipsum laqueis suæ fraudis innectit, & incidit in foveam, quam fecit. Ecce enim inimico homine messi dominicæ superseminante semen iniquum, segetes in zizania pullulant, vel potius polluuntur, triticum arescit, & evanescit in paleas, in flore tinea, & vulpes in fructu demoliri vineam dominicam moliuntur. Nova siquidem sub Novo Testamento, Achor progenies, de spoliis Jerico regulam auream, palliolum, quod fuerat Abyron, Dathan, & Chore, sobolesque detestata, novis thuribulis fermentatum thymiama novis voluit altaribus adolere: dum nox nocti indicat scientiam, dum cæcus præbet cæco ducatum, dum hæreses pullulant: & quoniam divinæ reddit hæreditatis expertem, suæ constituit hæreticus hæresis, & damnationis hæredem. Hi sunt caupones, qui aquam vino commiscent, & virus draconis in aureo calice Babylonis propinant: habentes (secundum Apostolum) speciem pietatis, virtutem autem ejus penitus abnegantes. Licet autem contra vulpes hujusmodi parvulas, species quidem habentes diversas, sed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum, diversa prædecessorum nostrorum temporibus emanaverunt instituta: nondum tamen adeo pestis potuit mortificari mortifera, quin sicut cancer amplius serperet in occulto, & jam in aperto suæ virus iniquitatis effundat, dum palliata specie religionis & multos decipit simplices, & quosdam seducit astutos, factus magister erroris, qui non fuerat discipulus veritatis. Ne autem nos, qui licet circa horam undecimam inter operarios vineæ Domini Sabbaoth sumus a patrefamilias Evangelico deputati, & quibus ex officio pastorali sunt oves Christi commissæ, nec capere vulpes demolientes vineam Domini, nec arcere lupos ab ovibus videamur, & ob hoc merito vocari possimus canes muti, non valentes latrare, ac perdamur cum malis agricolis, & mercenario comparemur. Contra defensores, receptatores, fautores, & creditores hæreticorum aliquid severius duximus statuendum

a *Habetur integra l. 2. registri Innoc. III. epist. 1. & Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Vid. Paul. Grillandum tract. de hæret. q. 4. Jul. Clarum lib. 5. sent. recept. §. hæresis. versic. & scias quod.* b *actores.*

dum: ut qui per se ad viam rectitudinis revocari non possunt, in suis saltem defensoribus, receptatoribus, & fautoribus, ac etiam credentibus, confundantur: & cum se viderint ab hominibus evitari, reconciliari desiderent omnium unitati. De communi ergo f. n. c. assensu quoque Archiepiscoporum, Episcoporum, apud sedem Apost. existentium districtius inhibemus, ne quis haereticos receptare, vel defensare quolibet modo audeat, aut ipsis favere, aut credere quoquo modo praesumat: praesenti decreto firmiter statuentes, ut si quis aliquid eorum facere forte praesumpserit, nisi primo, secundove commonitus a sua super hoc curaverit praesumptione cessare, ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia, vel concilia civitatum, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittantur. Sint etiam intestabiles, nec ad haereditatis successionem accedant. Nullus praeterea ipsis teneatur in quocunque negotio respondere: quod si forsan Judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causae aliquae ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius sint penitus momenti, sed cum auctore damnato damnentur. In similibus etiam idem praecipimus observari. Si ergo Clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta. Si quis autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, vel separati, contempserit evitare, anathematis se noverit sententiam incurrisse.]

CAP. XI.

Advocati, vel Notarii haereticis, vel eorum defensoribus faventes, aut sub eis litigantibus patrocinantes, & pro eis instrumenta scribentes, infames sunt, & ab illo officio suspensi.

Idem. (*an. 1212. Romae.*)

SI adversus *a* nos terra consurgeret: (*& infra.* 1) Quia plus timeri solet, quod specialiter injungitur, quam quod generaliter imperatur: vobis Advocatis, & Scriniariis firmiter inhibemus, ne haereticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem in aliquo praestetis auxilium, consilium vel favorem: nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine vestrum patrocinium praebeatis, & pro ipsis publica instrumenta, vel scripta facere nullatenus attentetis.

Quod si contra praesumpseritis, ab officio vestro suspensos perpetuae vos decernimus infamiae subjacere.

[*1 Licet autem a nobis, & praedecessoribus nostris, contra haereticos multa sint edita & statuta, ne habeatis aliquam excusationem in peccatis, quasi antiquorum fueritis obliti mandatorum, &c.*]

CAP. XII.

Laici non praedicent, nec occulta conventicula faciant, nec Sacerdotes reprehendant.

Idem *universis Christifidelibus, tam in urbe Meten. quam in ejus dioecesi constitutis.*

(*an. 1212. Romae*)

CUm ex *b* injuncto: [*& inf.* 1] Licet autem desiderium intelligendi divinas Scripturas, & secundum eas studium adhortandi, reprehendendum non sit, sed potius commendandum: in eo tamen apparent quidam Laici merito arguendi, quod occulta conventicula celebrant, officium praedicationis Christi sibi usurpant, Sacerdotum simplicitatem eludunt, & eorum consortium aspernantur, qui talibus non inhaerent. Deus enim lux vera *c*, quae omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, in tantum odit opera tenebrarum, ut Apostolos suos in mundum universum praedicaturos Evangelium omni creaturae missurus, eis praeceperit aperte dicens *a*: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine* b: *& quod in aure auditis, praedicate super tecta.* [*& infr.* 2] Sicut enim multa sunt membra corporis, omnia vero non eundem actum habent *c*: ita multi sunt ordines in Ecclesia, sed non omnes idem habent officium *d*: quia secundum Apostolum, *alios Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios autem Doctores, &c.* Cum igitur Doctorum ordo sit quasi praecipuus in Ecclesia, non debet sibi quisquam indifferenter praedicationis officium usurpare. Nam secundum Apostolum *e*: *Quomodo praedicabunt, nisi mittantur?* Et veritas ipsa praecepit Apostolis *f*: *Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Quod si forte quis argute respondeat, quia tales invisibiliter mittuntur a Deo, etsi non visibiliter mittantur ab homine, cum invisibilis missio multo sit dignior, quam visibilis, & divina longe est melior, quam humana: potest rationabiliter responderi, quod cum interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nude tantum asserere, quod ipse sit missus a Deo, cum hoc quilibet haereticus asseveret: sed oportet, quod astruat illam invisibilem missionem per operationem miraculi, vel scripturae testimonium speciale. Unde *g* cum Dominus vellet mittere Moysen in Aegyptum ad filios Israel, ut crederent ei, quod mitteretur ab ipso, dedit ei signum, ut converteret virgam in colubrum, & virgam iterum reformaret. Joannes quoque *h* Baptista speciale suae missionis testimonium protulit de scriptura, dicens: *Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domino*, sicut ait Esaias i Propheta: [*& infra.* 3] Licet autem scientia sit valde necessaria Sacerdotibus ad doctrinam, quia juxta verbum Propheticum K: *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore ejus:* non est tamen simplicibus Sacerdotibus etiam Scholasticis detrahendum, cum in eis Sacerdotale officium debeat honorari: propter quod Dominus in lege praecepit *l*: *Diis non detrahes*: Sacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & officii dignitatem, Deorum nomine nuncupantur: [*& infra.* 4]

Nec quisquam suae praesumptionis audaciam illo defendat exemplo, quod asina *m* legitur reprehendisse Prophetam: vel quod Dominus *n* ait: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Cum aliud sit fratrem in se peccantem occulte corripere, (quod quisque tenetur efficere *o* secundum regulam Evangelicam, in quo casu sane potest intelligi, quod Balaam fuit correptus ab asina:) & aliud est Patrem *p* suum delinquentem reprehendere manifeste: quod utique nulli licet, secundum Evangelicam veritatem *q*: *nam qui etiam dicit fratri, fatue, reus erit gehennae ignis.* Rursus aliud est, quod Praelatus sponte de sua confisus innocentia, subditorum se accusationi supponit, (in quo casu praemissum Domini verbum debet intelligi) & aliud est, quod subditus non tam animo reprehendendi, quam detrahendi exurgit temerarius in Praelatum, cum ei potius incumbat necessitas obsequendi. Quod si forte necessitas postularet *r*, ut Sacerdos tanquam inutilis, & indignus a cura gregis debeat removeri, agendum est ordinate apud Episcopum, ad cujus officium tam institutio, quam destitutio Sacerdotum noscitur pertinere.

[*1 Nobis*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Extat integra lib.* 2. *registri Innoc. III. c.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Joan.* 1.

a *Matth.* 10. b *in luce, al. in lucem.* c 2. *Corinth.* 12. d *Ephes.* 3. e *Roman.* 10. f *Matth.* 9. *Luc.* 10. g *Exod.* 7. h *Joan.* 1. i *Esa.* 40. *Matth.* 3. K *Malach.* 2. l *Exod.* 22. *Joan.* 10. m *Num.* 22. n *Joan.* 8. o *vide B. Th.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 2. *& seq.* p *al. fratrem, in plerisque Gregorianis exemplaribus, in aliis, & registro legitur, patrem.* q *Matth.* 5. r *postularit.*

[1 Nobis Apostolatus officio, sumus secundum Apostolum sapientibus, & insipientibus debitores: pro universorum salute nos oportet esse solicitos, ut & malos retrahamus a vitiis, & bonos in virtutibus foveamus. Tunc autem opus est discretione majori, cum vitia sub specie virtutum occulte subintrant, & angelus Satanæ se in angelum lucis simulat, & transformat. Sane significavit nobis venerabilis frater noster Episcopus Meten. per literas suas, quod tam in urbe Metens. quam in diœces. Laicorum, & mulierum multitudo non modica, tracta quodammodo desiderio Scripturarum, Evangelia, epistolas Pauli, Psalterium, moralia Job, & plures alios libros sibi fecit in Gallico sermone converti: translationi hujusmodi adeo libenter, utinam autem, & tam prudenter intendens, ut secretis conventionibus talia inter se Laici & mulieres eructare præsumant, & sibi invicem prædicare: qui etiam eorum aspernantur consortium, qui se talibus non immiscent, & a se reputant alienos, qui aures & animos talibus non apponunt. Quos cum aliqui parochialium Sacerdotum super his corripere voluissent, ipsi eis in faciem restiterunt, conantes rationes inducere de scripturis, quod non ab his debent penitus inhiberi. Quidam etiam ex eis simplicitatem Sacerdotum suorum fastidiunt, & cum ipsis per eos verbum salutis proponitur, se melius habere in libris suis, & prudentius se posse id eloqui submurmurant in occulto.]

[2 Per hoc manifeste denuncians, quod Evangelica prædicatio non in occultis conventiculis, sicut hæretici faciunt, sed in Ecclesiis juxta morem catholicum est publice proponenda. Nam juxta testimonium veritatis, omnis, qui male agit, odit lucem, & ad lucem non venit, ne ejus opera arguantur: Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta. Propter quod cum Pontifex interrogasset Jesum de discipulis suis, & de doctrina ejus, respondit: Ego palam locutus sum mundo, ego semper docebam in synagoga, & in templo, quo omnes Judæi conveniunt, & in occulto locutus sum nihil. Porro si quis objiciat, quod secundum præceptum Dominicum, non sit sanctum dandum canibus, neq; margaritæ mittendæ sunt ante porcos: cum & ipse Christus non omnibus quidem, sed solis Apostolis dixerit: vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis: intelligat canes, & porcos, non eos, qui gratanter accipiunt, & margaritas libenter acceptant, sed illos, qui sanctum dilacerant, & margaritas contemnunt: quales sunt qui Evangelica verba, & Ecclesiastica sacramenta, non ut Catholici venerantur, sed abominantur potius, ut hæretici oblatrantes semper & blasphemantes, quos Paulus Apostolus post primam, & secundam admonitionem docet esse vitandos. Arcana vero fidei sacramenta, non sunt passim omnibus exponenda, cum non passim ab omnibus possint intelligi: sed eis tantum, qui ea fideliter possint concipere intellectu: propter quod simplicioribus inquit Apostolus, quasi parvulis in Christo, lac potum dedi vobis, non escam. Majorum enim est solidus cibus, sicut aliis ipse dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos, inter vos autem nihil judicavi me scire, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum. Tanta est enim divinæ Scripturæ profunditas, ut non solum simplices & illiterati, sed etiam prudentes & docti non plene sufficiant ad illius intelligentiam indagandam. Propter quod dicit Scriptura, quia multi defecerunt scrutantes scrutinio. Unde recte fuit olim in lege divina statutum, ut bestia, quæ montem tetigerit, lapidetur: ne videlicet simplex aliquis, & indoctus præsumat ad subtilitatem sacræ Scripturæ pertingere. Scriptum est enim: Altiora te ne quæsieris, propter quod dicit Apostolus: Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.]

[3 Non est ergo credendum ei, qui dicit se missum a Deo, cum sit missus ab homine, nisi de se speciale proferat testimonium de scripturis, & ejusdem miraculum operetur. Nam de his, qui missi leguntur a Deo, Evangelista testatur, quod ipsi profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.]

[4 Juxta quod alibi dicit de servo nolente apud dominum remanere, ut dominus offerat eum Diis: cum enim juxta verbum Apostoli, servus suo domino stet aut cadat, profecto Sacerdos ab Episcopo, cujus correctioni est subjectus, debet in mansuetudinis spiritu castigari, non autem a populo, cujus est correctioni præpositus, in spiritu superbiæ reprehendi: cum juxta verbum Dominicum pater & mater non debent maledici, sed potius honorari, quod de spirituali patre multo fortius debet intelligi, quam carnali.]

CAP. XIII.

Excommunicati sunt omnes hæretici, quibuscunque nominibus nominentur. h. d. usque ad §. Damnati.

Idem *a in Concilio generali. (an. 1216. Romæ.)*

I. Excommunicamus itaque, & anathematizamus omnem hæresim, extollentem se adversus hanc sanctam, orthodoxam, & catholicam fidem, quam superius exposuimus: condemnantes hæreticos universos, quibuscunque nominibus *b* censeantur, facies quidem diversas habentes, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum.

Damnati de hæresi, per secularem Judicem puniuntur, & bona Laicorum hæreticorum confiscantur, & Clericorum bona applicantur Ecclesiis, ubi beneficiati erant. h. d. usque ad §. Qui autem. Abbas Siculus.

§. 1. Damnati *c* vero præsentibus secularibus Potestatibus, aut eorum Ballivis relinquantur animadversione debita puniendi, Clericis prius a suis ordinibus degradatis, ita quod bona hujusmodi damnatorum, si Laici fuerint, confiscentur: si vero Clerici, applicentur Ecclesiis, a quibus stipendia receperunt. *d*

Si suspectus de hæresi se non purgat, ad arbitrium superioris excommunicatur: & existens per annum in excommunicatione, ut hæreticus damnatur. h. d. usque ad §. Moneantur. Abbas Sic.

§. 2. Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles, nisi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur, ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Potestates seculares perpetuæ, vel temporales jurare tenentur universos hæreticos ab Ecclesia damnatos pro viribus exterminare: & temporalis dominus non purgans terram suam hæreticis, excommunicatur: & si perstiterit in excommunicatione per annum, nunciatur Papæ, qui fideles ejus a juramento absolvet, & ejus terram fidelibus exponet, salvo jure principalis domini, nisi & ipse sit in culpa. h. d. usque ad §. Catholici. Abbas Siculus.

§. 3. Moneantur autem & inducantur, & si necesse fuerit, per cens. Ecclesiast. compellantur seculares e Potestates, quibuscunque fungantur officiis, ut sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publice juramentum, quod de terris suæ jurisdictioni subjectis universos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quod amodo quandocunque quis fuerit in Potestatem, sive *f* perpetuam sive temporalem assumptus, hoc teneatur Capitulum juramento firmare. Si vero dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, suam terram purgare neglexerit ab hæretica fœditate, per Metropolitanum, & cæteros comprovinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur: & si satisfacere contempserit, intra annum significetur hoc summo Pontifici, ut extunc ipse vasallos ab ejus fidelitate denunciet absolutos, &

Ss terram

a *Scilicet Innoc. III. in Conc. gener. Later. c. 3. & Cap. 2. eod. tit. in 4. comp.* b *Quæ sit eorum pœna, vide in l. 1. C. de sum. Trinit. & in auth. credentes. & in l. Arriani. C. de hæret.* c *Eymericus in Direct. Inquisitor. 3. p. q. 101. & q. 112.* d *perceperunt.* e *seculi.* f *In Concil. ita: sive spiritualem, sive temporalem, &c. quasi non solum principes seculares, sed etiam Ecclesiastici, quos per potestatem spiritualem possumus intelligere, hoc teneantur præstare juramentum.*

terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent, salvo jure domini *a* principalis, dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege servata circa eos, qui non habent dominos principales.

Cruce signati ad exterminationem hæreticorum, gaudent privilegio concesso cruce signatis in subsidium terræ sanctæ. h. d. usque ad §. Credentes. Abbas.

§. 4. Catholici vero, qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto privilegio sint muniti, quæ accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceduntur.

Ibi ponitur pœna credentium, receptatorum, & defendentium hæreticos: primo Laicorum: secundo Clericorum: usque ad §. Quia Abbas.

§. 5. Credentes *b* præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus subjacere, firmiter statuentes, ut postquam quis *c* talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit intra annum, extunc ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittatur: sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit Advocatus, nullatenus ejus patrocinium admittatur: si Tabellio, instrumenta *d* confecta per ipsum nullius sint momenti, sed cum auctore *e* damnato damnentur. Et in similibus idem præcipimus observari. Si vero Clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur: ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, evitare contempserint, excommunicationis sententia usque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sane Clerici non exhibeant hujusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ, nec eleemosynas, aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali: similiter quilibet regulares, quibus etiam hoc infligatur, ut eorum pirvilegia in illa diœcesi non serventur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

Nullus debet sibi officium prædicandi assumere, nisi super hoc sibi a jure, vel a sede Apost. vel a diœcesano Episcopo licentia concedatur: alias excommunicatur: & nisi resipuerit, alia pœna imponitur. h. d. usque ad §. Adjicimus. Abbas.

§. 6. Quia *f* vero nonnulli sub specie pietatis, virtutem ejus (juxta quod Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vendicant prædicandi, cum idem *g* Apostolus dicat: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur*? omnes, qui prohibiti vel non missi, præter auctoritatem ab Apostol. sede, vel Catholico Episcopo loci susceptam, publice, vel privatim prædicationis officium usurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur: & nisi quam citius *h* resipuerint, alia competenti pœna plectentur *i*.

Archiepiscopi, & Episcopi inferiorum suorum provincias, & diœceses suspectas habentes de hæresi, saltem semel in anno per se, vel per alios idoneos visitent: qui etiam debent, si hoc expedire videbitur, exigere juramentum ab illis de vicinia ad revelandos hæreticos, & occulta conventicula celebrantes, quos revelatos, relapsos canonice punient: & renitentes jurare, ut hæretici condemnentur. h. d. usque ad §. Volumus. Abbas.

§. 7. Adjicimus insuper, ut quilibet Archiepiscopus, vel Episcopus, per se, aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas, bis, aut saltem semel in anno, propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat: & ibi tres aut plures boni testimonii viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam viciniam jurare compellat, quod *a* si quos ibidem hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis juramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, jurare forte noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur.

Episcopus negligens in hæresi persequenda, a dignitate Episcopali est removendus, & alius idoneus est subrogandus. h. d. usque ad finem Abbas Siculus.

§. 8. Volumus *b* igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ districte præcipimus, ut ad hæc efficaciter exequenda Episcopi per diœceses suas diligenter invigilent, si canonicam velint *c* effugere ultionem. Si quis enim Episcopus super expurgando de sua diœcesi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit, vel remissus, cum id certis indiciis apparuerit, ab Episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus, qui velit & possit hæreticam confundere pravitatem.

CAP. XIV.

Laici cujuscunq. professionis sint, prædicare non debent.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Mediolanen.* [*an.* 1235.]

SIcut in uno *d* corpore: (*& inf.*) Cum igitur nonnulli Laici prædicare præsumant, & verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum occulte subintrent: nos attendentes, quod Doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi præcipuus: mandamus, quatenus, cum alios Dominus Apostolos dederit, alios Prophetas, alios vero Doctores, interdicas Laicis universis, cujuscunque ordinis censeantur, usurpare officium prædicandi.

CAP. XV.

Hoc cap. usque ad §. Si qui autem, habetur in c. excommunicamus, supr. eod. tit. in princ. unde summa & declara prout ibi fuit dictum.

Idem.

II. EXcommunicamus *e*, & anathematizamus universos hæreticos, Catharos, Patarenos, pauperes de Lugduno, Passaginos, Tossepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum. Damnati vero per Ecclesiam, seculari judicio relinquantur, animadversione debita puniendi: Clericis prius a suis ordinibus degradatis.

Si in hæresi deprehensi, nolunt redire ad fidem, detrudendi sunt in perpetuo carcere ad pœnitentiam peragendam: & credentes erroribus hæreticorum, hæretici sunt. h. d.

Si

a *Dominii*. b *Eymericus in Directorio Inquis. p. 2. q.* 50. 51, 52, & 53, *Archidiaconus in c. quicunque de hær. l.* 6. c *quilibet*. d *al. ejus instrumenta confecta, &c.* e *al. actore.* f *Vide Trid. Conc. sess.* 5. *de reform. c.* 12. & *sess.* 24. *de reform. cap.* 4. *adde citatos in c. seq.* g 2. Timoth. 3. Roman. 10. h *quantocius*. i *plectantur*.

a *In Concil. & in vetustiorib. Gregorii codic. quod si quis ibidem hæreticos*. b *Vide Conrad. Brunum, l. 6. de hær. c. 2.* c *volunt, al. voluerint.* d *Vide Simancam cath. inst. tit. de prædicatorib. adde quæ dixi l. 2. comm. in Direct. schol. 8.* e *Vide Petrum Godefr. in auth. Gazaros. C. de hæret.*

§. 1. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire noluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudantur: credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter judicamus.

CAP. XVI.

Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur adstricti.

Idem. (*an.* 1235. *Romæ.*)

ABsolutos *a* se noverint a debito fidelitatis hominii, & totius obsequii, quicunque lapsis manifeste in hæresim aliquo pacto, quacunque firmitate vallato, tenebantur adstricti.

TITULUS VIII. DE SCHISMATICIS, ET *b* ORDINATIS AB EIS.

CAP. I.

Irritæ sunt ordinationes, beneficiorum collationes, & Ecclesiasticarum rerum alienationes per Schismaticos factæ, & a dignitate, & ordine suspenduntur, qui Schisma tenere jurant.

Ex Concilio Lateranensi. (*an.* 1102.)

QUod a prædecessore *c* nostro: (*& inf.* 1) Ordinationes ab Octaviano, & Guidone hæresiarchis factas, & ab Ordinatis ab eis, irritas esse censemus: adjicientes, ut qui dignitates Ecclesiasticas, seu beneficia per dictos Schismaticos acceperint, careant impetratis. Alienationes quoque, quæ per eosdem Schismaticos, seu per Laicos factæ sunt de rebus Ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad Ecclesias sine omni onere revertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se noverit subjacere. Illos vero, qui sponte juramentum de tenendo schismate præstiterint, a sacris ordinibus, & dignitatibus decernimus manere suspensos.

[1 *Fel. nem. pp. Innocentio est, innovantes.*]

CAP. II.

Ordinatus a Schismatico, ab officio est repellendus, nisi probet secum dispensatum per habentem potestatem.

Innocentius III. *Bisuntin. Archiepiscopo.* [*an.* 1213.]

FRaternitati *d* tuæ: [*& inf.* 1] Priorem, quem a Schismatico asseris ordinatum, ab officio poteris repellere incunctanter, nisi legitime probaverit secum fuisse misericorditer dispensatum, & ab ea persona, quæ super hoc potestatem habuerit dispensandi.

TITULUS IX. DE APOSTATIS, ET REITERANTIBUS BAPTISMA.

CAP. I.

Clericus, qui dimisso habitu & tonsura immiscet se enormitatibus, perdit privilegium canonis: si quis suadente: unde eum deprehendentes non incidunt in canonem, scil. excommunicationem.

Alexander III. [*an.* 1180.]

PRæterea *e* Clerici, qui relicto ordine Clericali, & habitu suo, in apostasia tanquam Laici conversantur, si in criminibus comprehensi teneantur, per cens. Eccles. non præcipimus liberari.

CAP. II.

Si crimen Acolythi, qui rebaptizanti præbuit ministerium, est occultum, promoveri potest: si publicum, non, nisi cum eo religionem intrante dispensetur.

Idem *Abbati S. Genovefæ* (*an.* 1180. *Romæ.*)

EX literarum *b* tuarum tenore perpendimus, quod quidam ægritudine longa confectus, insano sortilegarum mulierum credens consilio, ut sanaretur, per iterationem fecit injuriam baptismatis sacramento: (*& infra.* 1) Quia ergo tua nos duxit prudent. consulendos, qualiter puniri debeat Acolythus, quem minor ætas, & intentio fraternæ salutis excusare videtur *b*: Discret. tuæ præsentibus literis respond. quod ad superiores ordines promoveri, [si publicum est, quod proponitur] non valebit, nisi ad religionem transire voluerit, ut favore religionis ipsius circa eum valeat dispensari. Si vero occultum est, promoveri poterit, & excessum suum dignis pœnitentiæ fructibus expiare.

[1 *Astitit huic autem sacrilegio adolescens quidam bonæ ut videtur indolis, Acolithus, frater carnalis illius, in quo baptismus asseritur iteratus, qui ministerium in respondendo exhibuit Presbytero baptizanti, & cooperator extitit rei nefande.*]

CAP. III.

Infamatus de Apostasia compellitur se purgare.

Innocentius III. (*an.* 1210.)

TUæ *c* Fraternitati: [*& infra.*] Super secundo articulo inquisitioni tuæ duximus respondendum, quod Clerici, qui sunt de apostasiæ crimine infamati, qui videlicet abjecerunt habitum Clericalem, non sunt in seculari habitu tolerandi, sed per districtionem Ecclesiasticam coercendi, donec deficiente probatione ad infamiam abolendam purgationem canonicam curaverint exhibere.

CAP. IV.

Baptizati, alterius sectæ vel fidei ritus dimittere compelluntur.

Idem d *in Concilio generali.* [*an.* 1216.]

QUidam (sicut accepimus) qui ad sacri undam baptismatis voluntarii *e* accesserunt, veterem hominem omnino non exuunt, ut novo perfectius induantur: cum prioris ritus reliquias retinentes, Christianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cum autem maledictus sit homo, qui terram *f* duabus viis ingreditur, & indui veste non debeat lino *g* lanaque contexa: Statuimus ut per Prælatos Ecclesiarum talis observantia veteris ritus omnimode compescatur, ut quos Christianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, salutiferæ coactionis necessitas in ejus observatione conservet: cum minus malum existat viam Domini *h* non agnoscere, quam post agnitam retroire.

CAP. V.

Apostatæ incarcerari, & affligi possunt, ut habitum reassumant.

Honorius III. *Archiepiscopo Turonen.* [*an* 1224.]

A Nobis *i* expetiit tua Fratern. edoceri, quid de Apostatis sit agendum, cum κ in custodia detinentur, qui minis, vel blanditiis nullatenus possunt induci, ut abjectum habitum reassumant.

Ad quod tibi breviter respond. quod tales (si volueris) poteris *l* sub gravi custodia carcerare, ita quod solummodo vita sibi misera reservetur, donec a suæ præsumptionis nequitia resipiscant.

CAP. VI.

Monachus in apostasia ordinatus, non potest sine dispensatione Papæ in suscepto ordine ministrare.

Idem *Archiepiscopo Lugdun.* m (*an.* 1224.)

 Con-

a *Vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 12. *art.* 2. *& Alphonsum Castr. l.* 2. *de just. hær. pun. c.* 7. *& Simancam Cath. inst. tit.* 46. *de pœnis.* b *Hæc verba*, & ordinatis ab eis, *desunt in omnib. manuscr.* c *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *C. un. eod. tit. in* 3. *comp. vid. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c.* 4. *& seq.* e *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 26. *c.* 16.

a *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post post Conc. Lat. part.* 26. *c.* 1. b *videntur.* c *C. un. eod. tit. in* 3. *comp.* d *Idem scilicet Innocent. III. in Concil. gen. c.* 70 e *voluntarie.* f *Eccles. c.* 3. g *Exod. c.* 22. h 2. *Petr.* 2. i *vide Host. in summa tit. de apostatis.* §. *qualiter puniantur. & Bernard. Diaz. in pract. crim. can.* 104. κ *qui.* l *potes.* m *al. Lunden.*

Consultationi a tuæ breviter respondemus, quod Monachus aliquem sacrum ordinem in apostasia recipiens, quantumlibet suo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit pœnitentiam, absque dispensatione Rom. Pontificis ministrare non poterit in ordine sic suscepto.

TITULUS X.
DE HIS, QUI FILIOS OCCIDERUNT.
CAP. I.

Mulier occidens sponte filium, debet perpetuo in monasterio pœnitere, si tamen timetur de innocentia, datur, vel saltem non denegatur sibi licentia nubendi.

Alexander III. *Tornacen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

VEniens b ad nos M. mulier lacrymabili nobis confessione monstravit, quod cum de quodam filium genuisset, & ille sibi sæpe turgido vultu improperasset, quod filius ejus non esset, ipsa iracundiæ calore ducta, eundem filium interfecit: [*& inf.* 1] Mandamus, quatenus eam labores inducere, ut ad aliquod monasterium transeat, in quo peccata sua perpetua pœnitentia deploret. Si autem (repugnante carnis fragilitate) ad hoc induci noluerit, ei licentiam in Domino nubendi tribuas: quia tutius nobis videtur, ut in Domino nubat uni soli, quam inhoneste multos admittat.

[1 *Quo comperto Comes Flandrensis, eam totam terram usque ad septennium abjurare coegit, nisi de nostra licentia remaneret. Cumque se nostro aspectui præsentasset, & quod cum crucem accepisset Hierosolymam profectura nobis assertione sua proposuit, & nos eam, quia in partibus illis præsentia sua non posset esse utilis, sed damnosa, a Hierosolymitano itinere revocantes, ipsam f. t. duximus remittendam: præsentium tibi auct.*]

CAP. II.

Mulier occidens filium, propter hoc a viro separari non debet, sed alia pœnitentia sibi imponitur.

Lucius III. *Parisien. Episcopo.* (*an.* 1181.)

INtelleximus c, quod M. mulier filiam parvam furore accensa diabolico jugulavit: propter quod Dominus terræ maritum ejus, & ipsam compulit abjurare. Quia vero illam alios habere filios intimasti: mandamus, quatenus ita super hoc provideas, quod sui sceleris pœnam luat, & saluti ejus, ac filiorum per tuam providentiam consulatur: & non obstante juramento, quod a viro dictus dominus proponitur extorsisse, eam (sicut expedire videris) eidem viro restituas, ita quod filios suos libere possit, & pacifice gubernare.

CAP. III.

Se summat, ponens pœnitentiam parentum, circa quos pueri reperiuntur oppressi.

Idem.

DE infantibus d autem, qui mortui reperiuntur cum patre & matre, & non apparet, utrum a patre, vel a matre oppressi sint ipsi, vel suffocati, vel propria morte defuncti, non debent inde securi esse parentes, nec (etiam) sine pœna: sed tamen consideratio debet esse pietatis, ubi non voluntas, sed eventus, mortis causa fuerit, si autem eos e non latet, ipsos interfectores esse, scire debent se graviter deliquisse. Quidam autem pœnitentiam trium annorum judicant esse debere, quorum unum peragant in pane & aqua.

a *Vide præ aliis Henricum Boich. & Hostien. præcedenti c. citatum.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 12. vid. Host. hic in summa.* c *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 50. c. 25.* d *Cap. un. eod. tit. in 2. compil.* e *Vox, eos, deest in quibusdam exemplaribus.*

TITULUS XI.
DE INFANTIBUS a, ET LANGUIDIS EXPOSITIS.
CAP. UN.

Infans expositus a patre, vel alio eo consentiente, vel ratum habente, hoc ipso a patria potestate liberatur. Idem in servo, & liberto, qui ob prædictam causam liberantur a dominica potestate. Et idem juris est in prædictis languidis cujuscunque ætatis sic expositis, vel si eis alimenta denegantur: hi tamen, qui prædictis alimenta præstiterint, nullum jus in eis acquirunt.

Gregorius IX. (*an.* 1136.)

SI a patre, sive ab alio, sciente ipso, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expositus extitit, hoc ipso a potestate fuit patria liberatur. Nam b & hoc casu in ingenuitatem libertus, & servus in libertatem eripitur, quod & de prædictis cujuscunque ætatis languidis, si expositi fuerint, vel si alicui eorum alimenta impie denegari contigerit, est dicendum. Sane qui hos suscipiunt, non possunt propter hoc in eorum personis jus aliquod vendicare.

TITULUS XII.
DE HOMICIDIO VOLUNTARIO, VEL CASUALI.
CAP. I.

Homicida incorrigibilis debet deponi, & tradi curiæ seculari, ut moriatur.

In Exodo. d

SI quis per industriam c occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

CAP. II.

Ponit pœnitentiam occidentis latronem, cum se poterat aliter liberare: si vero aliter liberare se non poterat, non tenetur agere pœnitentiam, nisi ad cautelam.

Ex Pœnitentiali Romano.

INterfecisti furem aut latronem, ubi comprehendi poterat absque occisione: quia ad imaginem Dei creatus est, 40. dies non intres Ecclesiam, & lanea veste indutus, ab escis, & potibus, qui interdicti sunt, & a thoro, gladio, & equitatu, per illos supradictos dies abstineas. In tertia autem & quinta feria, & Sabbatho, aliquo genere leguminum, vel oleribus, pomis, & parvis pisciculis, cum mediocri cervisia utere temperate. Si autem sine odii meditatione, te tuaque liberando, hujusmodi diaboli membra interfecisti (secundum indulgentiam dico, propter imaginem Dei) si aliquid jejunare volueris, bonum est tibi: & eleemosynam fac largiter. Si Presbyter eadem f fecerit, non deponatur: tamen quamdiu vivit g, pœnitentiam agat.

CAP. III.

Non occiditur fur diurnus sine culpa, sed nocturnus sic.

Augustinus *super Exodo.*

SI perfodiens h inventus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit, non est illi homicidium imputandum. Si autem oriatur Sol super eum, reus erit. Intelligitur ergo non pertinere ad eum homicidium, si fur nocturnus occidatur: si autem diurnus fuerit, ad homicidium pertinere. Hoc est enim quod ait: si oriatur Sol super eum, &c. quia poterat discernere, quod ad furandum, non ad occidendum venisset: & ideo non debet occidi. Hoc

a *In Cod. Barb. de infantibus languidis, vel expositis.* b *In Cod. Barb. Nam etiam in hoc casu, &c.* c *Vid. Conc. Trid. sess. 14. de reform. c. 7.* d *Exod. 21.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. præter Ant. Butr. & alios, vide Guid. Pap. decis. 121. incipit in Camera.* f *vid. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 88.* g *vivat.* h *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.*

Hoc etiam in antiquis legibus secularibus (quibus ista est antiquior) invenitur, impune scilicet occidi nocturnum furem quoquo modo: diurnum autem, si se telo defenderit: jam enim plus est, quam fur.

CAP. IV.

Sub generali pollicitatione, seu promissione, etiam jurata, non venit illicitum.

Hieronymus. a

CUm juramento b pollicitus est Herodes saltatrici dare quodcunque postulasset ab eo, si ob jusjurandum fecisse se dicat, si patris matrisve interitum postulasset, facturus esset, an non? quod ergo in suis repudiaturus fuit, contemnere debuit in Propheta.

CAP. V.

Homicida est, qui facit, vel dat sortilegia, vel venena sterilitatis.

Ex Concilio Guarmacien. c

SI aliquis causa explendæ libidinis, vel odii meditatione, homini, aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, ut homicida teneatur. d

CAP. VI.

In pœnitentia imponenda Judex debet attendere circumstantias, ex quibus augetur, vel minuitur delictum. h. d. usque ad §. Illi autem.

Alexander III. *Exonien. e Episcopo*. (*an.* 1180.)

SIcut f dignum: (*& inf.* 1) Sane cum vir discretus existas, plenius nosti, quod in excessibus singulorum, non solum quantitas & qualitas delicti, sed ætas, scientia, sexus, atque conditio delinquentis sunt attendenda: & non solum secundum prædicta, sed secundum locum & tempus, quo delictum committitur, unicuique pœnitentia debet indici: cum idem excessus magis sit in uno, quam in alio puniendus.

[1 *Est & omni rationi consentaneum, graves, & difficiles quæstiones ad examen Apostolicæ sedis deferri: ita etiam ex ministerio nobis solicitudinis imminet easdem quæstiones ut nobis Deus dederit solvere, & singulis a nobis consilium postulantibus respondere: ut providentia Rom. Ecclesiæ, quæ ubique terrarum Domino disponente obtinet principatum, quæstiones solvantur, & removeatur ambiguitas de cordibus singulorum. Licet autem super quæstionibus, quam nobis tua discretio solvendas direxit, te non dubitemus providum, & circumspectum existere: cogimur tamen ex susceptæ servitutis ministerio juxta discretionem, & providentiam nostram tibi exinde respondere.*]

Socians homicidam animo occidendi, licet non apponat manum, si tamen ex sua causa mors secuta est, tenetur fere pari pœna cum homicida. Hoc dicit usque ad §. illi etiam. Abbas Sic.

§. 1. Illi autem g, qui animo occidendi, feriendi, aut capiendi illum sanctum, & reverendum virum quondam Cantuar. Archiep. citra manuum injectionem se fatentur venisse, si de illa captione mors ejus secuta fuisset, pari pœnitentia, vel fere pari existerent puniendi.

Qui sociat homicidam tantum animo prohibendi, ne impediatur, tenetur paulo minori pœna. h. d. usque ad §. qui vero.

§. 2. Illi etiam, qui non ut ferirent, sed ut percussoribus opem ferrent, si forte per aliorum violentiam impedirentur, paulo minori debent pœna mulctari: quia cum scriptum sit: *Qui potuit hominem liberare a morte, & non liberavit, eum occidit:* constat ab homicidii reatu immunes non esse, qui occisoribus opem contra alios præstare venerunt: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori a desinit obviare.

Incitans alium ad homicidium, mitius punitur quam homicida: secus autem, si incitavit ad certum homicidium: nam eo secuto, tenetur ut homicida. h. d. usque ad §. Hi quoque.

§. 3. Qui vero se asserunt animum Regis inflammasse ad odium, unde homicidium fuit secutum; dure & aspere, sed non ita severe sunt puniendi, nisi forte Regem ipsum ad illud homicidium suis suggestionibus provocassent.

Custodientes sarcinas occidentium, scientes eos esse sicarios, non sunt immunes a pœna homicidii. hoc dicit usque ad §. Eos insuper. Abbas.

§. 4. Hi quoque non sunt b a culpa liberi, nec a pœna debent esse immunes, qui licet fuerint illius machinationis ignari, tamen eis, quos sicarios esse sciebant, in sarcinis custodiendis ministerium præbuerunt.

Occupans bona occisi, non per hoc tenetur de homicidio: & non sufficit occupanti, quod eroget illa pauperibus, cum poterit restituere eis, quorum constat fuisse. hoc dicit usque ad §. Illis præterea. Abbas.

§. 5. Eos insuper, qui dicuntur illius sancti viri, & suorum post mortem ejus spolia occupasse, si nihil aliud in tanto facinore commiserunt, a pœna mortis ejus arbitramur esse immunes: sed quæ occuparant, eis, quorum fuerunt, tenentur in integrum restituere, si habent in facultatibus unde possint ea reddere: & ipsis ex hoc moderata est pœnitentia injungenda: quia licet quædam ex his, quæ occupaverunt, fateantur se pauperibus erogasse, non tamen aliena, cum ipsa potuissent eis, quorum fuerint e, restituere, debuerunt pauperibus erogare.

Participantes interfectoribus in excommunicatione, diversimode puniuntur, juxta modum participationis. h. dicit usque ad §. Clericos. Abbas.

§. 6. Illis præterea, qui sola excommunicatorum participatione se reos esse cognoscunt, considerata temporis mora, quo in eadem nequitia perdurarunt, & inquisito, si eis timore, vel affectione communicaverint scienter, vel ignoranter, est pœnitentia indicenda.

In isto §. usque ad fin. ponitur pœnitentia Clericorum præstantium prædictæ morti auxilium, consilium, vel favorem. hoc dicit Abbas Siculus.

§. 7. Clericos autem d, quos constat armatos interfuisse tanto facinori, & illos, qui consilium dederunt, ut sanctus e vir caperetur, perpetuo non solum ab altaris ministerio deponendos censemus, sed etiam quod in Ecclesiis nullo unquam tempore lectiones legant, vel responsoria in choro separatim cantent: sed in Psalmis apud Deum de commisso satagant veniam impetrare: insuper in districto claustro Monachorum, vel Canonicorum regularium (si fieri potest) sunt recludendi, ita quod usque ad septennium, vel quinquennium debeant ab Ecclesiarum introitu coerceri.

CAP. VII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.

Idem. (*an.* 1180.)

PResbyterum f, qui quendam puerum intuitu disciplinæ percussit in capite, cum post paucos dies expirasset, tam ab omni altaris ministerio debes perpetuo removere, quam ab officio Sacerdotali deponere, si ex ipsa percussione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noscitur expirasse.

CAP.

a *Super Matthæum, c. 14. refert Burch. l. 11. decret. cap. 16. Ivo p. 12. c. 73.* b *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp.* c *Guarnacien. sed Burch. l. 17. decr. c. 57. tribuit Conc. Vuorm. c. 30. habetur cap. 13. eod. tit. in 1. compil.* d *tenetur.* e *Exonen.* f *Cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 35. cap. 1.* g *Ut sequentia apertius intelligantur, observandum est Thomam Cantuarien. Archiepisc. circa annum 1171. sub Alexand. III. crudeliter occisum.*

a *Hic in plerisque Cod. adest dictio, non: quam abesse oportere & sententia hujus loci, & vetera indicant exemplaria.* b *fuerunt.* c *fuerunt.* d *Vid. Bernard. Diaz. in pract. crimin. can. cap. 88.* e *dictus.* f *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. part. 26. c. 7.*

CAP. VIII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei illicitæ, vel etiam licitæ, secundum alium intellectum, si non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit.

Idem *Cusentinen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

COntinebatur *a* in literis tuis, quod cum Diaconus præsentium lator, & quidam alii Clerici a vineis Ecclesiæ opere consummato redirent, levandi laboris gratia, quendam ludum imitati viatorum, baculos suos studebant jacere in directum, & alter alterius fustem ferire: cujus ludi solet esse conditio, ut qui alterius baculum percuteret, quasi victor pro equo alio uteretur: sed præfati Clerici equitandi licentia non utentes, sola erant jactione *b* contenti. Quidam autem Laicus, cum baculum ejusdem Diaconi percussisset, incautus in eum equitaturus insiliit: & sic ac falce illius Diaconi, qua erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo post dies octo expiravit. Ideoque mandamus, quatenus eundem Diaconum *b* sine licentia Romani Pontificis ad superiorem gradum non ascendere, vel in Diaconatus officio nullo unquam tempore ministrare permittas, sed eum dispensative ministrare in Subdiaconatus officio patiaris.

CAP. IX.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui non fuit in culpa.

Idem *Exonien. Episcopo.* (*an.* 1180.)

LAtor *d* præsentium P. Clericus nobis proposuit, quod cum quadam die casu cum quodam Clerico luderet, contigit, quod ille projecit istum ad terram: cujus cultellus, quem ad latus suum habebat, in alterum incidit, & fortuito casu occubuit vulneratus. Ideoque mandamus, quatenus si ita res se habuit, & alia justa causa non impedit, prædictum P. libere permittas ad sacros ordines promoveri.

CAP. X.

Is, ex cujus opera illicita sequitur homicidium, irregularis efficitur.

Idem *Abbati S. Benedicti de Vebia.* e (*an.* 1180.)

SUscepimus *f* literas tuas, per quas cognovimus, quod cum lator præsentium in custodia cujusdam domus cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipsos in personis affligere, & denudare vestimentis propriis præsumpserunt: in quos isti resumptis viribus insurgentes, ligaverunt illos, & detinere usque ad notitiam capituli voluerunt. Cum autem iste rem ad tuam audientiam perlaturus, ligatos eos in fratris sui custodia dimisisset, & fures se solvere niterentur, frater illos (ne ipse ab eis interimeretur) occidit. Verum *g* quoniam expediebat potius post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis vilibus rebus, & transitoriis tam acriter in alios exardescere, abstineat iste humiliter ab altaris ministerio, & uterque peccatum suum ad arbitrium tuum studeat expiare: constat enim eos contra mansuetudinem Ecclesiasticam ex utriusque ope interemptos.

CAP. XI.

Dans causam homicidio irregularis est.

Idem *Lucen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

DE cætero *h* noveris, quod Diaconus, qui homicidio causam dedisse videtur, non videtur ad Sacerdotium promovendus.

a *Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 26. c. 12.* b *jactatione* c *Diaconem, in antiq.* d C. 10. *eod. tit. in 1. compil.* e *Vebeia. al. Nebia.* f *Cap. 11. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 50. cap. 27.* g *Ex hoc §. colligitur aperte, non licere Clericis occidere latrones pro rebus conservandis. vide Jas. in l. ut vim. ff. de just. & jur.* h C. 12. *eod. tit. in 1. compil.*

CAP. XII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.

Clemens III. (*an.* 1190.)

AD audientiam *a* Apostolatus nostri pervenit, quod cum quidam Presbyter volens corrigere quendam de familia sua, cingulo, quo cingi solebat, ipsum verberare tentaret, contigit, quod cultellus de vagina, quæ cingulo adhærebat, elapsus, eum in dorso aliquantulum vulneravit: postmodum vero cum ille vulneratus aliquamdiu vixisset, & convaluisset a vulnere, alia *b* graviori (ut dicitur) infirmitate percussus, viam est universæ carnis ingressus. Quia vero utrum occasione vulneris decessisset, dubium habetur: tuæ discretioni duximus respondendum, quod cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, te convenit injungere Presbytero memorato, ut in sacris ordinibus non ministret, & eidem injuncta pœnitentia congruenti, sibi poteris concedere, ut minoribus ordinibus sit contentus. Si vero ille ex alia infirmitate obierit, poterit (sicut erat solitus) divina officia ministrare.

CAP. XIII.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.

Innocentius III. *Episcopo* c *Lingon.* (*an.* 1213.)

DIlectus filius A. *d* Capellanus proposuit, quod cum quadam corporis molestia gravaretur, ut comedendi appetitum aliquantulum excitaret, equum, quem nutriebat, ascendit: qui cum bene non pareret habenis, sed præter sessoris arbitrium saltibus lasciviret, ipse [ut ejus refrenaret impetum] freno vim intulit, equumque calcaribus stimulavit: cumque fracto freno equus proprio arbitrio relictus curreret festinanter, quædam mulier veniens ex obliquo infantulum bajulans obviavit: in quam equus irruens [procul abjecto sessore] puerum prædictum oppressit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, cum idem Capellanus nec voluntate, nec actu homicidium perpetravit, nec dedit operam illicitæ rei, non impedias, quo minus divina possit officia celebrare.

CAP. XIV.

Summatur ut supr. cap. prox.

Idem *Meten.* e *Episcopo* (*an.* 1213.)

I. EX literis *f* tuæ Fraternitatis accepimus, quod cum H. Presbyter fœnum vellet de curru deponere, perticam superius alligatam projecit in terram: & cum fœno insisteret deponendo, quidam puerum quendam juxta currum reperit semivivum, in quo præter modicum livoris in fronte nihil inveniri potuit læsionis. Nos autem ab eodem quæsivimus Sacerdote, si priusquam jaceret perticam, circumspexisset sollicite, an aliquis esset circa currum: qui quod diligenter circumspexit *g*, asseruit, sed, quod vidisset aliquem, denegavit. Ad te igitur remittentes eundem, mandamus, quatenus si res ita se habet, nisi circa eundem grave scandalum sit exortum, vel tanta laboret infamia, quod deficiente accusatore oporteat eidem canonicam purgationem indici, ipsum libere permittas exequi officium Sacerdotis.

CAP. XV.

Summatur etiam ut sup. eod. cap. dilectus.

Idem *Bisuntinen. Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

II. EX literis *h* tuæ Fraternitatis accepimus, quod quidam Monachus ad deponendam de campanili campanam subserviens, quia quoddam lignum corruit ipso movente, quendam puerum oppressit, & occidit. Quo

a C. 1. *eod. tit. in 1. comp.* b *Dictio, alia, deest in antiquioribus exemplaribus, & in vet. comp.* c *Lugonens. al. Lugdunen* d c. 1. *eod. tit. in 1. comp.* e *Meten. al. Aneten.* f C. 2. *eod. tit. in 3. comp.* g *circumspexisset.* h C. 3. *eod. tit. in 3. comp.*

Q-
siauocirca mandamus, quatenus si Monachus ipse rem necessariam agebat, & utilem, & in loco, per quem aliquem d ansire non crederet, vel ibidem existere, vel etiam illuc e consuetudine venire, quando lignum movisse dignoscitur, satis poterit, præsertim in monasterio, ad altiores ordines promoveri.

CAP. XVI.

Summatur ut sup. eod. cap. dilectus.

Idem *Episcopo Paduano*. (*an.* 1213.)

I. Significasti nobis *a*, quod cum F. Clericus equitaret, equus, cui insidebat, tam se, quam ipsum projecit in aquam: unde Clericus ipsum graviter calcaribus stimulavit: equus vero cum existeret bucca durus, præter voluntatem sessoris raptus in cursum, quandam *b* mulierem, quam obviam habuit, ex improviso pedibus interfecit. Cumque nos ab eodem Clerico fecissemus inquiri, utrum equi vitium prius scivisset, illud asseruit se ignorasse. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, ad cautelam injungas eidem pœnitentiam competentem: qua peracta non impedias, quo minus in susceptis ministret ordinibus, & ad majores valeat promoveri.

CAP. XVII.

Non censetur homicida is, quo prohibente, & causam non dante, a consanguineis homicidium committitur.

Idem.

Petrus Diaconus *c* & Monachus sancti Joannis de Puna, sua nobis insinuatione monstravit, quod cum ipsum quondam in seculari habitu in Ecclesia de Rigelo *d* beneficium obtinentem, Abbas illius Ecclesiæ eodem beneficio spoliasset: cognati, & amici ejus irati plurimum, & commoti, nocte quadam in domo Diaconi convenerunt, & cœna facta dicebant, quod vindictam volebant sumere de Abbate: inhibiti autem expresse ab eodem Diacono, ne Abbatem occiderent, aut aliquid sibi facerent, unde ordinis sui discrimen incurrerent, & animæ detrimentum: nihilominus irruerunt in eum, & plagis impositis abierunt semivivo relicto, qui post dies aliquot *e* expiravit: (*& inf.* 1) Quocirca mandamus, quatenus si præmissa noveris veritate subnixa, sæpedicto Diacono non solum in Diaconatus officio ministrare, sed etiam ad ordinem Presbyteratus ascendere (si aliud canonicum non obstiterit) liberam concedas auctoritate Apostolica facultatem, præsertim si super hoc non fuerit respersus infamia: cum ei non debeat imputari, quod contra prohibitionem ejus expressam, eo causam vel occasionem non dante, ausu sacrilego fuit ab ipsius consanguineis attentatum.

[*Ab illo autem tempore usque hodie prædictus Diaconus, de hoc quod contigerat, tristis effectus, ab administratione cessavit, & nondum expleto biennio, habitum induit Monachalem. Unde a nobis suppliciter petiit edoceri, utrum posset in officio Diaconi ministrare, & si hoc ei liceat, an posset promoveri ad majorem ordinem: licet autem, si præmissis veritas suffragatur, præfatus Diaconus super Abbatis intuitu non videretur esse culpabilis, quia tamen bonarum mentium est, ibi culpas agnoscere, ubi culpa non est, quod ab administratione officii propria voluntate se suspendit, vel habitum induit regularem, sibi non ad peccatum adscribimus, sed ad meritum reputamus.*]

CAP. XVIII.

Irregularis censetur, qui alium lethaliter percussit, licet ab aliis fuerit extinctus: idem si apparet, an lethaliter, si etiam percussus ab aliis obiit, & non apparet ex cujus vulnere decesserit: idem est, si percusserit non lethaliter, si animum occidendi habuit, & ex aliorum vulneribus percussus expiravit. h. d. notabiliter Abbas.

Idem *Abbati S. Trinitatis de Metdemberg.* f (*an.* 1214.)

II. Significasti *a* nobis, quod cum quidam maleficus ingressus Ecclesiam Eucharistiam cum altarium ornamentis, & libris Ecclesiasticis extra Ecclesiam asportasset, L. Presbyter Ecclesiæ Canonicus regularis præfatum iniquitatis filium fossorio arrepto percussit: sed si ad mortem fuit ictus hujusmodi, tu & ipse penitus ignoratis: quem parochiani Ecclesiæ videntes ornamenta Ecclesiæ asportantem, arreptis gladiis, & fustibus in eodem loco protinus occiderunt: [*& inf.* 1] Nos in præmisso casu credimus distinguendum, utrum constare possit, quod præfatus Sacerdos non inflixit *b* percussionem lethalem, de qua, si aliorum non fuissent vulnera subsecuta, percussus minime interiisset, & si percussor voluntatem non habuit occidendi, neque ipsius studio, consilio, vel mandatu processerint alii contra illum. Et quidem si hoc ita se habet (quod forsan ex eo posset ostendi, si certa apparuisset percussio, ab eodem inflicta tam modica, & tam levis, in ea parte corporis, in qua quis de levi percuti non solet ad mortem, ut peritorum judicio Medicorum talis percussio assereretur non fuisse lethalis) cum de cæteris credendum sit ipsi, qui non accusatur, vel denunciatur ab aliquo, sed per seipsum consilium appetit salutare, post pœnitentiam ad cautelam injunctam, in Sacerdotali poterit officio ministrare, maxime religionis accedente favore, cum sit Canonicus regularis, & sine omni scandalo possit Sacerdotale officium celebrare. Quod si discerni non possit, ex cujus ictu *c* percussus interiit, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos: & si forte homicida non sit, a Sacerdotali officio abstinere debet: cum in hoc casu cessare sit tutius, quam temere celebrare, pro eo, quod in altero nullum, in reliquo vero magnum periculum timeatur: (*& inf.* 2) Si vero [quemadmodum perhibetur] Sacerdos iste prius ab illo percussus sacrilego, mox eum cum ligone in capite repercussit: quamvis vim vi repellere omnes leges, & omnia jura permittant: quia tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam: non videtur idem Sacerdos a pœna homicidii penitus excusari: tum ratione instrumenti, cum quo ipse *d* percussit, quod cum grave sit, non solet levem plagam inferre: tum ratione partis, in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu quis lethaliter solet lædi.

[1 *Præfatus vero L. de sua salute præcogitans, evoluto anno sub titulo confessionis tibi rei ordinem revelavit, pro quo nobis humiliter supplicasti, ut cum eo misericorditer agere dignaremur. Licet autem contineatur in cautione, quod si quatuor homines, aut duo vel etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his mortuus fuerit vulneratus, quicunque illorum illi pagam imposuerit, homicida secundum instituta canonum judicetur: quod tamen in alio canone dicitur de Presbytero, qui Diaconum equitantem percussit, & ipse cadens ex equo cervice fracta interiit: quod si non ad mortem percussus est incaute agente Presbytero, competens pœnitentia est indicenda, ita quod aliquanto tempore a Missarum solenniis denuo ad Sacerdotale officium revertatur. Quod si veraciter qualicunque percussione Presbyteri mortuus est Diaconus, nulla ratione more Sacerdotis permittendus est ministrare, etsi voluntatem non habuerit occidendi.*]

[2 *Utrum autem de his simile sit sentiendum, quorum unus, sed quis, omnino nescitur, homicidium perpetravit, si forsan ad sacros ordines recipiendos præsentetur, utrum omnes sine pariter reprehendendi, cum discerni non possit, qui debeant culpabiles judicari,*

a C. 4. *eod. tit. in* 3. *comp. vide citatos in c. dilectus sup. eod. tit.* b *al. mulierem quandam obviam habuit, quam ex improviso, &c. sed lectio quam retinuimus, planior est.* c C. 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* d *Rigulo.* e *aliquos.* f *Mald. al. Maldon. al. Malebreoan.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp. Covarruv. in Clem. si furiosus. de homicid. in* 2. *p. relect.* §. 2. *vers. sed primo hac eadem ratione. & Ant. Gomezius tom.* 3. *var. resolut. de homicid. num.* 36. *Conc. Trid. sess.* 14. *de refor. c.* 7. b *inflixerit.* c *Vid. Jul. Clarum* 5. *sent.* §. *homicidium. vers. alia etiam est defensio.* d *ipsum.*

cari, diligens investigator advertat, quamvis hic casus sit ab illo valde diversus.

CAP. XIX.

Religiosus chirurgiam exercens, si ex ea mors sequitur, irregularis est, etiamsi sit peritus & diligens, & hoc fecerit causa pietatis: sed cum eo post satisfactionem misericorditer dispensari potest. h. d. usque ad §. Ad ultimum.

Idem. *a* (*an.* 1214.)

TUa nos *b* duxit Fraternitas consulendos: [*& infra.*] Quæsivisti, quid sit de quodam Monacho sentiendum, qui credens se quandam mulierem a gutturis tumore curare, ut chirurgicus cum ferro tumorem illum aperuit, & cum tumor aliquantulum resedisset, ipse mulieri præcepit, ne se vento exponeret ullo modo, ne forte ventus subintrans gutturis apertionem, sibi causam mortis inferret: sed mulier (ejus mandato contempto) dum messes colligeret, vento se exposuit incaute, & sic per apertionem gutturis sanguis multus effluxit, & mulier diem ultimum sic finivit: utrum videlicet cum prædictus Monachus sit Sacerdos, liceat ei Sacerdotale officium exercere? Nos igitur Fraternitati tuæ respond. quod licet ipse Monachus multum *c* deliquerit officium alienum usurpando, quod sibi minime congruebat: si tamen causa pietatis, & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, omnemque studuit, quam debuit, diligentiam adhibere, non est ex eo, quod per culpam mulieris contra consilium ejus accidit, adeo reprobandus, quod non post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, ut divina valeat celebrare: alioquin *d* interdicenda est ei Sacerdotalis ordinis executio de rigore.

Qui Judici seculari dedit intersignia furis, a quo fuit vulneratus, irregularis non est, licet ille postmodum occidatur. Abbas Siculus.

§. 1. Ad ultimum fuit ex parte tua propositum, quod quidam Scholaris, metuens, ne latrones in hospitio suo essent, de strato consurgens, reperit ibi furem: qui non solum ipsum Scholarem prostravit ad terram, sed pene ad mortem vulneravit eundem: [*& infra.* 1] Mane itaque Scholares latronem quæsiverunt eundem, quem vulneratum inventum potestati Vincentiæ *e* tradiderunt: coram quo constanter negavit, quod præmissa minime perpetravit. Unde præfata Potestas ad eundem Scholarem nuncios destinavit, ut exponeret, si qua sciret de fure prædicto, vel traderet intersignia *f*: qui cultrum, quem ipsi latroni abstulerat, & sotulares ab eodem in ipsius domo dimissos, quos abstraxerat, ne pedum strepitus audiretur, nunciis tradidit memoratis, super eodem facto se nihil amplius intromittens. Potestas igitur receptis talibus intersigniis, latronem ipsum apparitoribus suis tradidit puniendum: qui sibi amputaverunt virilia, & oculos eruerunt, latro vero ira & dolore commotus, nec potum sumpsit, nec cibum, & sic de medio est sublatus. Unde per nostrum oraculum postulas edoceri, utrum præfatus Scholaris ad sacros valeat ordines promoveri? Nos igitur inquis. t. t. r. quod si præfatus Scholaris dignis meritis adjuvatur, propter præscriptum eventum a susceptione sacrorum ordinum nullatenus est arcendus.

[1 *Scholaris vero provocatus ab illo, vim vi incontinenti repellens, extracto latroni gladio eundem servato juris moderamine repercussit, qui perterritus fugam quantocyus potuit arripere, maturavit.*]

CAP. XX.

Qui dat causam abortioni, homicida est, si conceptum erat vivificatum animal rationale: alias secus.

Idem *Prioribus, & fratribus Carthusien.* a (*an.* 1214.)

SIcut *b* ex literarum vestrarum tenore accepimus, cum quidam Presbyter vestri ordinis, qui prius fuerat niger Monachus, quandam mulierem prægnantem, cum qua contraxerat consuetudinem inhonestam, & quæ asserebat se concepisse ex *c* eo, per zonam arripuerit quasi ludens, ipsa per hoc sic se asseruit esse læsam, quod occasione hujusmodi *d* abortivit: propter quod idem Presbyter proborum virorum usus consilio, seipsum duxit ab altaris ministerio sequestrandum: [*& infra.* 1] Nos vero devotioni vestræ insinuatione præsentium respondemus, quod si nondum erat vivificatus conceptus, ministrare poterit, alioquin debet ab altaris officio abstinere.

[1 *Quare nobis humiliter supplicastis, ut cum eo agere misericorditer dignaremur.*]

CAP. XXI.

Non imputatur Clerico civiliter justitiam petenti de Laico, si Judex in Laicum exercet vindictam sanguinis.

Idem *S. Episcopo.* (*an.* 1214.)

POstulasti: [*& infra.*] Quæsivisti præterea, utrum contra quosdam contempta excommunicationis sententia debitas Ecclesiis decimas subtrahentes, tibi regiam implorare liceat potestatem, cum ad solutionem ipsarum vix absque sanguinis effusione valeant coarctari? Ad quod *e* respond. quod si te hujusmodi querimoniam simpliciter deponente, Rex (cui ad bonorum laudem, vindictam vero malorum, gladius est commissus) in eosdem rebelles traditam sibi exercuerit potestatem, eorum erit duritiæ [aut *f* malitiæ] imputandum.

CAP. XXII.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui non occidit, nec fuit in culpa, etiamsi ad cautelam veniam postulaverit.

Honorius III. *Episcopo Eboracens.* g (*an.* 1214.)

EXhibita *h* nobis I. Clerici confessio patefecit, quod cum in puerili esset constitutus ætate, cum quibusdam coætaneis suis ludens, & insequens unum ex illis, lapidem post eum non animo lædendi, sed timorem incutiendi projecit: qui licet ex projecto *i* lapide percussus non fuerit, neque tactus, ad alium tamen lapidem corruens, & caput offendens, tum propter imperitiam medicantis, tum propter patris incuriam, qui laboribus & sudoribus ipsum exposuit, expiravit. Quia vero dictus Clericus, ut mitigaretur dolor patris defuncti, veniam super hoc postulavit ab ipso, tu eum a sacrorum ordinum susceptione repellis: quanquam idem defuncti pater in extremis laborans, tibi & Presbytero, cui suam aperuit conscientiam, confessus fuerit, & præstito firmaverit juramento, nihil ipsum in morte filii sui (prout sibi constiterat) commisisse. Quare idem Clericus postulavit a nobis, ut cum de illius obitu læsam non habeat conscientiam, dignaremur agere misericorditer cum eodem.

Quocirca mandamus, quatenus si constiterit ita esse, ipsum propter hoc a receptione sacrorum ordinum non repellas.

CAP. XXIII.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.

Idem *Episcopo, & Capitulo Veneten.* (*an.* 1214.)

JOannes Sacerdos *k* humili nobis insinuatione monstravit, quod cum pulsaret campanas, ut signo dato conve-

---

a *In Cod. Barbatiæ: Idem Episcopo Placen.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *Dictio*, multum, *deest in manuscr. exemplarib.* d *Alioquin interdicta est ei, &c.* e *Vicentiæ.* f *Intersigna, ut infr. intersignis.*

a *Carthusiæ. al. Carthusien. ordinis, in Cod. Barbat.* b *C.* 4. *eod. tit. in* 4 *compil.* c *al. ab eo.* d *hujus.* e *al. ita: ad quod breviter respondemus Rom. c.* 13. f *Hæc duo verba, aut malitiæ, desunt in antiq. exempl.* g *Ebriacen. al. Ebroicen.* h *Vid. Tabiensem, verbo irregularitas.* 3. §. 4. *Sylvestrum, verbo homicidium.* 2. *q.* 20. i *eo projecto, in recentioribus, contra veterum fidem.* k *Vid. Joannem de Anania, & citatos supr. eod. tit. cap. ex literis. lib.* 2.

conveniret populus fidelium ad divina, cadens tintinnabulum percussit quendam puerum coram eo, qui (cum vulnus esset mortale) decessit. Nos igitur attendentes, quod dicto Sacerdoti, qui dabat operam rei licitæ, nihil potuit imputari, si casus omnes fortuitos non prævidit: discretioni vestræ mandamus, quatenus si constiterit ita esse, dictum Sacerdotem Sacerdotale officium exequi permittatis.

CAP. XXIV.

Clericus pugnando etiam contra inimicos fidei Catholicæ, si quenquam percussit, & de interfectione ipsum remordet conscientia, a ministerio altaris abstinere debet.

Idem *Pelagio Presbytero*. a (*an.* 1214.)

PEtitio tua nobis exhibita continebat, quod cum inimici Dominicæ Crucis, ac blasphemi nominis Christiani, castrum quoddam, in quo morabaris, graviter invasissent: exeuntibus inde habitatoribus, tam Clericis quam Laicis, contra eos, ac b invicem confligentibus, hincinde occisi quamplurimi extiterunt. Unde cum pro eo, quod aliquos percussisti, irregularitatem metuas incurrisse: Mandamus, quatenus si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, a ministerio altaris abstineas reverenter: cum sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quam temere celebrare.

CAP. XXV.

Idem dicit quod cap. Joannes, sup. eod. & tantum ponit diversitatem in facto.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

QUidam c (ut asseris) ad ædificationem Ecclesiæ in adjutorium a Presbytero evocatus, ruens cum laqueari, quod idem Presbyter solvere nitebatur, hac occasione rebus est humanis exemptus: [*& inf.*] Attendentes igitur, quod Sacerdos ipse dabat operam licitæ rei, studuit etiam quam debuit diligentiam adhibere, circumstantibus (quibus periculum imminebat) ita tempestive, & alta voce præmonitis, quod & intelligere, & fugere potuerunt: Inquisit. tuæ taliter respondemus, quod ob hanc causam, vel quia omnes casus fortuitos (qui prævideri non possunt) forsitan non prævidit, non debet quoad officium, vel beneficium impediri.

TITULUS XIII. DE TORNEAMENTIS.

CAP. I.

Torneamenta fieri non debent: & vulnerato in eis conceditur pœnitentia: sed si moritur, denegatur ei sepultura Ecclesiastica, si accessit animo pugnandi: secus si accessit alia causa, utputa ut debita sibi exigeret. h. d. cum cap. seq.

Ex Concilio Lateran. d (*an.* 1179.)

FElicis e memoriæ Innocentii, & Eugenii prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, detestabiles illas nundinas vel ferias, quas vulgo torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum, & audaciæ temere congredi, unde mortes hominum, & animarum pericula sæpe proveniunt, fieri prohibemus. Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, Ecclesiastica tamen careat sepultura.

CAP. II.

Idem dicit quod in superiori cap.

Alexander III. *Anaten. Episcopo*. (*an.* 1170. *Romæ*.)

AD audientiam nostram a noveris pervenisse, quod cum quidam ad locum deputatum torneamentis causa requirendi debita accessisset: [*& inf.* 1] Nos attendentes, quod his tantum Ecclesiastica sepultura debeat interdici, qui ad torneamenta animo id faciendi tantum accedentes, decedunt ibidem: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod ad prædictum torneamentum non animo ludendi, sed percipiendi credita pervenisset, licet ibi fortuito casu obierit, corpus ejus dispensatione b Ecclesiasticæ tradi facias sepulturæ, maxime si Dominicum corpus susceperit, & sacri olei fuerit unctione perunctus.

[*Accidit, ut violenter & inconsiderate ab equo, in quo insidebat, super eum cadente compressus mortuus est, sed prius Dominicum corpus suscepit, & sacri olei perunctione unctus est. Verum pro eo quod in torneamentis mortem accepit, a sepultura fidelium probibetur.*]

TITULUS XIV. DE CLERICIS PUGNANTIBUS IN DUELLO.

CAP. I.

Clericus iniens duellum, sive obtulerit, sive susceperit, deponendus est: poterit tamen Episcopus cum eo dispensare, si mors, vel mutilatio membri non sit inde secuta.

Alexander III. (*an.* 1172. *Roma in Campaniam*.)

POrro c si Clericus alicui sponte duellum obtulerit, vel oblatum susceperit, sive victor, sive victus fuerit, de rigore juris est merito deponendus. Sed quantumcunque ejus in hoc gravis sit, & enormis excessus, evadere potest depositionis sententiam, si cum ipso suus Episcopus duxerit misericorditer dispensandum, dummodo ex ipso duello homicidium, vel membrorum diminutio non fuerit subsecuta.

CAP. II.

Irregularis est Clericus, non solum si ipse interficit per se, sed etiam si pugil ab eo datus adversarium occidat, nec excusat consuetudo: poterit tamen cum eo circa beneficium habendum dispensari.

Celestinus III. d (*an.* 1195.)

HEnricus e Presbyter nobis humiliter intimavit, quod cum Laicum quendam super furto in seculari placito convenisset, quia testes sui defecerunt, pugilem secundum pravam terræ consuetudinem introduxit, qui reum usque adeo ictibus vulneravit, quod coactus est expirare. Quia igitur super hoc nos consulere voluisti, ambiguitatem tuam responsione hujusmodi removemus, quod tales pugiles homicidæ veri f existunt: nec prædictus Sacerdos, licet non ipse, sed alius pro eo in duello pugnaverit, debet in sacris ordinibus ministrare, sicut tradunt sacrorum canonum instituta. Homicidium autem, tam facto, quam præcepto, sive consilio, aut defensione non est dubium perpetrari: poterit tamen cum eo circa habendum beneficium misericorditer dispensari.

TITULUS XV. DE SAGITTARIIS. g

CAP. UN.

Excommunicandus est sagittarius, & ballistarius contra Christianos. h. d.

Tt Inno-

a *al. P. Presbytero*. b *al. & ita invicem*. c *Præter Doctores vide hic citatos in c. ex literis. lib. 2. sup. eod. tit.* d *Concil. Later. sub Alex. III. cap. 20. refertur in Panorm. lib. 1. tit. 11. sive c. 148.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vid. Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 19. consule B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. argumentum.*

a *C. 1. eod. tit. in 2. comp. adde citatos in c. præced. & c. 1. sup. de corpore vitiatis.* b *al. dispensative. al. ita. dispensatione Ecclesiæ tradi facias. Hanc lectionem agnoscit Hostiensis, quam etiam vetustiores aliquot codices præferunt.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* d *al. Clemens tertius.* e *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp. vid. Conc. Trid. sess. 25 de reform. c. 19.* f *al. vere, sed in recentiorib.* g *Sagittariis, & Ballistariis in Cod. Barbar.*

Innocentius III. (*an.* 1210.)

ARtem illam *a* mortiferam, & odibilem ballistariorum, & sagittariorum adversus Christianos, & Catholicos exerceri de cætero sub anathemate prohibemus.

TITULUS XVI. DE ADULTERIIS, ET STUPRO.

CAP. I.

Stuprans virginem tenetur eam dotare, & ducere in uxorem: & si non vult cum ea contrahere, ultra dotem corporaliter castigabitur. h. d. cum cap. sequenti.

In Exodo. *b*

SI seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem. Si vero pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

CAP. II.

Summatum est supra capitulo proximo.

Gregorius *Sipon. Episcopo.* (*an.* 600. *Roma in Apuliam.*)

PErvenit ad nos, quod Felix quandam virginem stupro decepit: quod si verum est, quamvis esset de lege pœna plectendus, nos aliquatenus legis duritiem mollientes hoc modo disponimus, ut aut, quam stupravit, uxorem habeat, aut si renuendum putaverit, corporaliter castigatus, excommunicatusque in monasterio *c*, in quo agat pœnitentiam, detrudatur, de quo nulla sit egrediendi sine præceptione *d* licentia.

CAP. III.

Maritus retinens adulteram conjugem non peracta pœnitentia, particeps est delicti: secus si egit pœnitentiam: non tamen debet eam sæpe recipere.

Ex Concilio Arelaten.

SI vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps. Quod si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum suum reverti, debet, sed non sæpe, recipere peccatricem.

CAP. IV.

Maritus propter suspicionem potest accusare uxorem de adulterio, & in accusando præfertur cæteris.

Ex Concilio Parisiensi. *e*

MAritis etiam ex suspicione uxores accusare permissum est, & ipsi plus cæteris de adulterio & accusare possunt, & defendere.

CAP. V.

Ad solam mulieris confessionem, asserentis se commisisse adulterium cum Sacerdote, non debet Sacerdos puniri, sed sibi infamato potest indici purgatio, quam si præstiterit, absolvitur, deficiens vero suspenditur ab officio.

Alexand. III. [*an.* 1180.]

SIgnificasti nobis *f* quendam Presbyterum cum alterius conjuge inter Ecclesiam dormivisse, quæ se, & illum cuidam Sacerdoti hujusmodi delictum confessos fuisse publice tibi detexit, & hoc ipsum idem Sacerdos nomen adulteri celans in tua præsentia dixit. Super quo quid fieri debeat, cum negante adultero mulier in confessione persistat, consilium requisisti. Ideoque mandamus, quatenus condignam pœnitentiam præfatæ imponens adulteræ, Ecclesiam per aspersionem aquæ benedictæ reconciliare procures. Prædicto autem Sacerdoti, ne, contra *g* Apostolum, infirmorum corda mala fama ipsius percutiantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, neque securiores Presbyteri existentes in peccatum licentius prolabantur, cum vicinis quinque Presbyteris, quos se nolle pejerare cognoveris, juxta arbitrium tuum purgationem indicas: quem, si purgare se poterit, in officio suo ministrare permittas: alioquin ab officio suo ipsum suspendere non postponas.

CAP. VI.

Conjunx conjugem de adulterio impetere non potest, si & ipse adulterium commisisse convincatur.

Innoc. III. *Turon.* a *Archiepiscop.* [*an.* 1212.]

INtelleximus *b*, quod cum S. Laicus H. uxorem suam a maritali consortio depulisset, diœcesanus eorum audiens eandem cum quodam adultero fornicari, eam, & illum vinculo excommunicationis adstrinxit: quæ tandem adulterum abjurans absolutione recepta coram Episcopo memorato prædictum virum sibi restitui postulavit: at ille objiciens ei adulterium, & quod ab ipso non expulsa, sed spontanea recessisset, restitutionem sibi proposuit minime faciendam: quod mulier inficians replicavit in ipsum, quod fuerat fornicatus: [*& inf.* 1] Quocirca mandamus, quatenus (nisi tibi constiterit vel per evidentiam rei, vel per confessionem legitimam mulieris, quod adulterata sponte fuisset) adulterii etiam, quod vir dicitur commisisse, probatione cessante, ipsum recipere compellas eandem. Quod si prædicto modo de mulieris fornicatione constiterit (nisi testes, per quos viri adulterium est probatum, fuerint reprobati, cum matrimonii jus in utroque læsum *c* consistat, & paria delicta mutua compensatione tollantur) nihilominus eum cogas, ut eam recipiat, & maritali affectione pertractet: alioquin mulieri silentium imponere non postponas.

[1 *Et de fornicatione sobolem procrearat: propter quod tali exceptione uti non poterat contra ipsam. Cumque autem utriq. parti probandi hoc facultate concessa, præfata mulier per quosdam testes ejusdem viri adulterium probavisset, quos vir ipse dicebat tanquam minus idoneos reprobandos: tandem ab eo ad nostram præsentiam fuit appellatum*.]

CAP. VII.

Non debet separari matrimonium, quoad torum, propter adulterium, quando ambo conjuges fuerunt adulterati.

Idem *Episcopo Ambian.* d (*an.* 1213.)

TUa fraternitas *e* requisivit, utrum aliquo denegante uxori suæ in adulterio deprehensæ debitum conjugale, si postmodum ipse cum alia perpetret adulterium manifeste, cogi debeat, ut eandem maritali affectione pertractet: [*& inf.*] Super quo taliter respondemus, quod cum paria crimina compensatione mutua deleantur, vir hujusmodi fornicationis obtentu, suæ uxoris nequit consortium declinare.

TITULUS XVII. DE RAPTORIBUS, INCENDIARIIS, ET VIOLATORIBUS ECCLESIARUM.

CAP. I.

Ratione rapinæ sortitur quis forum non sui Judicis, & ab eo poterit puniri, proprio Judice suffragante.

Ex Concilio Melden. *f* (*in Gallia.*)

DE illis autem, qui de loco ad locum iter faciunt, & ibi rapinas, & deprædationes peragunt, placuit, ut ab illius loci Prælato excommunicentur, nec ante ex parochia illa exeant, quam digne, quæ perpetrarunt, emendent: quorum excommunicatio proprio

a C. 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* b Exod. 22. *& cap* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *manasterium*. d *al. præcepto.* e *Burch. l.* 16. *decr. c. ult. etiam tribuit Concilio Parisiensi cap.* 3. f *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p.* 50. *cap.* 21. g 2. *Cor.* 8. *&* 2. *cap.* 6.

a *Tullen. Episcopo.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *Dictio, læsum, deest in Cod. Vatican. & aliis Cod.* d *Amblen.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *Concil. Meldense c.* 2. *ut refert Burch. l.* 11. *decr. cap.* 45. *& Ivo p.* 14. *c.* 109. *habetur cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.*

proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat, antequam illuc redeant, ubi rapinam fecerint *a*, & omnia plene emendent.

CAP. II.

Manifestus raptor, vel Ecclesiæ violator, si restituit, vel de restituendo cavet, in vita, & in morte ad pœnitentiam, & ad sepulturam admittitur: si vero noluit cavere, cum posset, & in morte non potest, Clerici ejus sepulturæ interesse non debent: & Clerici interessentes, vel injungentes pœnitentiam contra hanc dispositionem deponuntur ab officio, & beneficio.

Eugenius III. [*an.* 1150. *Romæ*.]

SUper eo *b* vero: (*& infra*. 1) Statuimus, ut quicunque ex his, qui violenter surrexerint in rapinam, sive Ecclesiarum violationes, manifeste fuerit deprehensus, nisi prius ablata restituat, si poterit, vel emendandi firmam, & plenam securitatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitus denegetur. Si vero usque ad obitum in contumacia sua duraverit, & in extremis positus remedium pœnitentiæ humiliter postulaverit, si emendationem, vel emendandi securitatem præstiterit, ei pœnitentia, & sepultura Ecclesiastica concedantur. Qui autem in sanitate obstinata mente non pœnituerit, vel emendaverit, & in morte securitatem præstare nequiverit, solennitas pœnitentiæ parum prodesse videtur, sicut credimus: sed de *c* peccato contrito viaticum non negetur, ita tamen ut nullus Clericorum sepulturæ illius intersit, nec ejus eleemosynam præsumat accipere. Quod si qui Presbyterorum, vel Clericorum contra hoc in vita, vel in morte pœnitentias dare, aut sepulturæ interesse, vel eorum eleemosynas accipere attentaverint, seu hujusmodi rapinæ participes inventi fuerint, ordinis sui damnum irrecuperabiliter patiantur, & Ecclesiastico beneficio careant.

[1 *Quod de raptoribus, & Ecclesiarum violatoribus, atque Presbyteris, qui eis pœnitentiam injungere, vel per eorum oblationes contra statutum nostrum suscipere attentaverint, a nobis communi deliberatione statutum est in Concilio cum frat. nostr.*]

CAP. III.

Excommunicari debent, qui capiunt, vel spoliant fideles ex justa causa navigantes. h. d. primo. *Excommunicati sunt spoliantes naufragium patientes, nisi ablata restituant.* hoc secundo.

Ex Concilio Lateran. d [*an.* 1179.]

EXcommunicationi subdantur, qui Romanos, aut alios Christianos pro negotiatione, vel aliis honestis causis navigio vectos aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi etiam, qui Christianos naufragium patientes [quibus secundum regulam fidei auxilio esse tenentur] damnata *e* cupiditate spoliant rebus suis, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se noverint subjacere.

CAP. IV.

Ex Principis delegatione possunt Prælati de raptu, & aliis criminibus judicare, pœnam tamen sanguinis infligere non possunt.

Alexander III. *Panorm. Archiep.* (*an.* 1180.)

IN Archiepiscopatu *f* tuo quandoque Sarraceni mulieres Christianas, & pueros rapiunt, & eis abuti præsumunt, & quosdam etiam interdum occidere non verentur: cum autem excessus hujusmodi Rex Siciliæ tibi, & aliis Episcopis commiserit puniendos: Consult. t. t. r. quod tales in jurisdictione tua existentes pecuniaria poteris pœna mulctare, & etiam flagellis afficere ea moderatione adhibita, quod flagella in vindictam sanguinis transire minime videantur. Si vero ita fuerit gravis excessus, quod mortem, vel detruncationem membrorum debeant sustinere, vindictam reserves regiæ potestati.

a *Fecerunt*. b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *In recentioribus, sed de peccato contrito corde viaticum.* d *sub Alex. III. c.* 24. §. *excommunicationis quoque. & Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *damnanda, in Concilio.* f C. 3. *eod. tit. in* 3. *comp. & post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 48.

CAP. IV.

Incendiarius Ecclesiæ in morte pœnitens, & absolutus in cœmeterio sepelitur, & hæredes compelluntur ad satisfaciendum juxta facultates defuncti. h. d.

Idem a *Claremonten. Episcopo*. [*an.* 1180.]

IN literis tuis continebatur *b*, quod cum H. multis fuisset criminibus irretitus, qui Ecclesiarum incendium Diabolo instigante commiserat, tandem in ægritudine constitutus accepta pœnitentia de commissis per manum Capellani sui fuit a sententia anathematis absolutus, sed moriens Ecclesiasticam sepulturam habere nequivit. Quapropter, si res ita se habet, mandamus, ut corpus ejusdem appellatione cessante facias in cœmeterio sepeliri, & hæredes ejus moneas, & compellas, ut his, quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra justitiam irrogaverat, juxta facultates suas condigne satisfaciant, ut sic a peccato valeat liberari.

CAP. VI.

Raptus non dicitur, ubi volens pro matrimonio abducitur: raptor tamen cum rapta matrimonium contrahere potest: & post consummationem matrimonii alter sine consensu alterius religionem ingredi non potest. h. d. cum cap. sequenti.

Lucius III. *Burgen. Episcopo*. (*an.* 1181. *Romæ*.)

CUm causam *c*, quæ inter E. militem, & uxorem ejus vertitur: [*& infra*. 1] Respondemus, quod cum ibi raptus dicatur admitti *d*, ubi nil ante de nuptiis agitur: iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quam cognoverit, licet parentes reclamarent *e*, a quibus eam dicitur rapuisse. Præterea cum post matrimonium carnis commixtione perfectum, teste Apostolo *f*, uxor sui corporis potestatem non habeat, sed maritus, & e converso: si præcessisse matrimonium vel ex probationibus viri, vel ex mulieris confessione claruerit, post matrimonium *g* sine assensu viri non potuit ipsa monasterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Non ergo pro eo, quod post matrimonium consummatum rapta per vim in monasterio fuerit, viri poterit consortium declinare, maxime si probari nequeat virum, ut mulier profiteretur continentiam, assensisse.

[1 *Tuæ commisissemus experientiæ terminandam, E. miles repetens mulierem, legitime sibi nupsisse per probationes canonicas constanter se asseruit probaturum. Fœmina quoque proposuit, quod dominorum, & parentum suorum suggestione alteri viro tradita, ab illius militis amore divertit, qui a parentibus prius rapuit eam, illa tamen nolente, ut dicitur, ut postmodum, & priusquam eam cognosceret, desponsavit, deinde inclusa est in monasterium, ubi etiam detinetur. Unde quoniam super his prud. t. duxit sed. Apost. consulendam: significatione præsentium tibi.*]

CAP. VII.

Rapta potest matrimonium contrahere cum raptore, ubi datur libera facultas in contrahendo.

Innocentius III. *Episcopo Saronen.* i [*an.* 1212.]

ACcedens κ ad Apost. sed.: [*& inf.* 1] Rapta puella legitime contrahet cum raptore, si prior dissensio transeat postmodum in consensum: & quod ante displicuit, tandem incipiat complacere, dummodo ad contrahendum legitimæ sint personæ.

(1 *Dil. fil. B. frater hospitalis Hierosolymitani a nobis ex parte tua quæsivit, utrum Clericus absens gratia studiorum Ecclesiastico possit beneficio investiri, & utrum si rapta puella, & in aliena diœcesi delata in Ecclesiæ facie consensit in raptorem, matrimonium hujusmodi legitimum sit habendum. Nos igitur inquisitioni tuæ t. r. quod & Clericus absens per alium, vel alius magis pro eo potest de beneficio Ecclesiastico investiri &c.*)

a *Claromonten.* b *C.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 50. *c.* 24. d *committi.* e *reclamaverint.* f 1. *Cor.* 7. g *al. postmodum sine &c.* h *consensisse.* i *Latonien. Glaconien. forte Graconiensi, sed ut plurimum legitur, Latonien.* κ *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.*

TITULUS XVIII.
DE FURTIS.
CAP. I.

Breve est, & non summatur.

In Exodo. a

QUi furatur hominem, & vendiderit *eum*, convictus *noxæ*, morte moriatur.

CAP. II.

Furibus, & latronibus in peccato obeuntibus sacramenta Ecclesiastica deneganda sunt, secus, si in morte eos pœnituit.

Ex Concilio Triburien.

FUres & latrones, si in furando, vel deprædando occiduntur, visum est pro eis non esse orandum. Sed si comprehensi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus.

CAP. III.

Committens furtum ex necessitate non multum urgente, peccat, sed non graviter: unde imponenda est ei levis pœnitentia. h. d. secundum communem intellectum.

Ex Pœnitentiali Theodori.

SI quis *b* propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, pœniteat hebdomadas tres: & si reddiderit, non cogatur jejunare.

CAP. IV.

Non indicans furem propter lucrum, quod ab eo consequitur reus peccati est.

Hieronymus *super Parabolas*. e

QUi cum fure partitur, occidit animam suam. Non fur solum *d*, sed ille reus tenetur, qui furti conscius quærente possessore non indicat.

CAP. V.

Fur occultus potest post restitutionem, & pœnitentiam ad sacros ordines promoveri.

Alexand. III. *Cremonen. Episc.* (*an.* 1170.)

EX literis *e* tuis innotuit, quod B. calicem quendam in Ecclesia minus caute dimissum rapiens, longo tempore detinere præsumpsit: (*& inf.*) Mandamus, quatenus si sponte confessus fuerit, & exinde Ecclesiæ, cujus calix fuerat, satisfecerit, nec est super hoc nota, vel infamia manifesta respersus: post peractam pœnitentiam, aut congruam partem pœnitentiæ (dummodo alias idoneum ipsum esse cognoscas) ad sacros ordines non dubites promovere.

TITULUS XIX.
DE USURIS. *f*
CAP. I.

Usura est lucrifacere fructus rei pignoratæ: fallit in casu hic excepto.

Alexander III. *in Concil. Turon.* (*an.* 1180.)

PLures *g* Clericorum: [*& infra*. 1] Generalis Concilii decrevit auctoritas, ut nullus constitutus in Clero vel hoc, vel aliud genus usuræ exercere præsumat. Et si quis alicujus possessionem data pecunia sub hac specie, (vel *b* conditione) in pignus acceperit, si sortem suam deductis expensis de fructibus jam percepit, absolute possessionem restituat debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto, possessio libere ad dominum revertatur. Quod si post hujusmodi constitutum in Clero quisquam extiterit, qui detestandis usurarum lucris insistat, Ecclesiastici officii periculum patiatur: nisi forte Ecclesiæ beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu Laici videatur.

[1 *Et quod mærentes dicimus, eorum quoque, qui præsens seculum professione vocis, & habitu reliquerunt, dum communes usuras quasi manifestius damnatas exhorrent, commodantes pecuniam egentibus, possessiones eorum in pignus accipiunt, & provenientes fructus percipiunt ultra sortem: idcirco*]

CAP. II.

Idem in effectu dicit cum præcedenti cap. sed addit tacite idem esse in Laicis, nam in præcedenti capite tantum fuit facta mentio de Clericis.

Idem *Cantuarien. Archiep. & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1180.)

QUoniam *a* non solum viris Ecclesiasticis, sed etiam quibuslibet aliis periculosum est usurarum lucris intendere: auctoritate præsentium duximus injungendum, ut eos, qui de possessionibus, vel arboribus, quas tenere in pignore noscuntur, sortem (deductis expensis) receperunt, ad eadem pignora restituenda sine usurarum exactione Ecclesiastica districtione compellas. *b*

CAP. III.

Manifesti usurarii ad communionem altaris, & Ecclesiasticam sepulturam, & oblationem offerendam admitti non possunt, & Clerici contra hoc facientes puniuntur, ut hic dicitur.

Idem c *in Concilio Later.* (*an.* 1179.)

QUia in omnibus fere locis ita crimen usurarum invaluit, ut multi (aliis negotiis prætermissis) quasi licite usuras exerceant, & qualiter utriusque Testamenti pagina condemnentur, nequaquam attendant: Ideoque constituimus, quod usurarii manifesti nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam (si in hoc peccato decesserint) accipiant sepulturam, sed nec oblationes eorum quisquam accipiat. Qui autem acceperit, vel Christianæ tradiderit sepulturæ, & quæ acceperit, reddere compellatur: & donec ad arbitrium Episcopi sui satisfaciat, ab officii sui maneat executione suspensus.

CAP. IV.

Potest intelligi dupliciter. Primo in mutuante. Secundo, in recipiente usuras, & secundum primum intellectum hoc dicit. Etiam pro opere pio non licet usuras recipere, quando per receptionem datur causa usuræ committendæ. h. d. Vel sic & clarius. Non licet inducere quem ad exercendum usuras etiam pro pio opere, & ista lectura colligitur ex decisa.

Idem *Panormitano Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

SUper eo *d* vero: (*& infra*. 1) Respondemus, quod cum usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus: quia cum Scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri: multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captivi, usurarum crimine involvatur.

[1 *Quod a nobis tua discretio postulavit, utrum possit in recipienda pecunia ad usuram dispensatio fieri, ut pauperes, qui in Sarracenorum captivitate tenentur, per eandem possint pecuniam liberari, præsentibus literis tibi.*]

CAP. V.

Usurarii, qui sunt solvendo, coguntur per pœnas Lateran. Concilii usuras restituere, etiam quas ante Concilium receperunt: & facultatibus non extantibus debent possessiones emptæ ex pecunia fænebri vendi, & debentibus recipere satisfieri.

Idem *Salernitano Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

CUm tu manifestos *e* usurarios juxta decretum nostrum, quod nuper in Concilio promulgatum est, communione altaris, & Ecclesiastica præceperis sepultura privandos, donec reddant, quod tam prave receperant: quidam eorum (ad excusandas *f* excusationes in peccatis) impudenter

a *Exod.* 21. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Joan. de Anania.* b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Proverb.* 29. *& cap.* 6. *eod. t. in* 1. *compil.* d *al. tantummodo.* e *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Vid. B. Thom.* 2. 2. *qu.* 78. g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. part.* 16. *c.* 9. h *inclusa desunt in omnibus antiquis Cod. Gregor.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *compellatis.* c *Idem scil. Alexand. III. in Conc. Later. cap.* 25. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. part.* 16. *cap.* 1. e *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Summantur hæc ex Psalmo* 140.

denter affirmant illas duntaxat usuras restituendas, quæ sunt post interdictum nostrum receptæ. [*& inf.*1] Super his Frat. t. t. r. quod sive ante, sive post interdictum nostrum usuras extorserint, cogendi sunt per pœnam, quam statuimus in Concilio, eas his, a quibus extorserunt, vel eorum hæredibus restituere, vel (his non superstitibus) pauperibus erogare, dummodo in facultatibus habeant, unde ipsis *a* possint eas restituere: cum juxta verbum B. Augustini *b*: *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*. Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde usuras valeant restituere, non debent ulla *c* pœna mulctari, cum eos nota paupertatis evidenter excuset. Possessiones vero, quæ de usuris comparatæ sunt, debent vendi, & ipsarum pretia his, a quibus usuræ sunt extortæ, restitui: ut sic non solum a pœna, sed etiam a peccato possint (quod per usararum extorsionem incurrerant) liberari.

[1 *Nec aliquos ad solvendas usuras, quas ante interdictum receperant, debere compelli*.]

CAP. VI.

Vendens rem plus quam valeat, quia solutionem differt, peccat: nisi dubium sit an tempore solutionis erit valor rei variatus, & venditor non erat venditurus tempore, quo vendidit. h. d. secundum communem intellectum.

Iddm *Genuen.* d *Archiepiscopo*. (*an.* 1213.)

IN civitate tua *e* dicis sæpe contingere, quod cum quidam piper, seu cinnamomum, seu alias merces comparant, quæ tunc ultra quinque libras non valent, promittunt se illis, a quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos. Licet autem contractus hujusmodi ex tali forma non possit censeri nomine usurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, nisi dubium sit merces illas plus minusve solutionis tempore valituras: & ideo cives tui saluti suæ bene consulerent, si a tali contractu cessarent, cum cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.

CAP. VII.

Usurarius monitus non desistens, si Clericus est, ab officio & beneficio suspenditur: si Laicus, excommunicatur.

Idem. (*an.* 1213.)

PRæterea *f* parochianis tuis usuras recipere interdicas, qui si parere contempserint, si Clerici sint, eos ab officio beneficioque suspendas: si Laici, usque ad dignam satisfactionem ipsos vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. VIII.

Fructus rei pignoratæ computari debent in sortem, & excipit unum casum.

Idem *Abbati, & fratrib. S. Laurentii*. (*an.* 1213.)

COnquestus est *g* nobis C. Clericus: [*& infra*. 1] Discret. v. mandamus, quatenus si terram ipsam titulo pignoris detinetis, & fructibus ejus sortem recepistis, prædictam terram Clerico memorato reddatis: nisi terra ipsa de feudo sit monasterii vestri.

[1 *Præsentium lator, quod licet de quadam terra, quam pater suus vobis obligavit, sortem vestram deductis expensis receperitis, tamen ipsam non sine derogatione vestræ salutis, & honestatis, & famæ, nihilominus detinetis, inde est, quod*]

CAP. IX.

Hæres usurarii filius, vel extraneus usuras extortas per defunctum, restituere compellitur.

Idem *Episcopo Placentino*. (*an.* 1213.)

TUa nos *h* duxit Frat. consulendos, quid sit de usurariorum filiis observandum, qui eis in crimine usurarum defunctis succedunt, aut de extraneis, ad quos bona usurariorum asseris devoluta? Tuæ igitur quæstioni literis præsentibus respondemus, quod filii ad restituendas usuras ea sunt districtione cogendi, qua parentes sui si viverent, cogerentur. Idipsum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.

CAP. X.

Mutuans ea mente, ut ultra sortem aliquid recipiat, tenetur in foro animæ ad illud restituendum, si ex hoc aliquid consecutus est. Idem in non dante parabolam juramenti, nisi aliquid inde recipiat. Et idem in vendente rem plus, quam valeat, quia differt solutionem.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

COnsuluit *a* nos tua devotio, an ille in judicio animarum quasi usurarius debeat judicari, qui non alias mutuo traditurus, eo proposito mutuam pecuniam credit, ut licet omni conventione cessante, plus tamen sorte recipiat. Et utrum eodem reatu criminis involvatur, qui (ut vulgo dicitur) non aliter parabolam juramenti concedit, donec, quamvis sine exactione, emolumentum aliquod inde percipiat. Et an negotiator *b* pœna consimili debeat condemnari, qui merces suas longe majori pretio distrahit, si ad solutionem faciendam prolixioris *c* temporis dilatio prorogetur, quam si ei in continenti pretium persolvatur. Verum quia, quid in his casibus tenendum sit, ex Evangelio Lucæ manifeste cognoscitur, in quo dicitur *d*: *Date mutuum, nihil inde sperantes*: hujusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cum omnis *e* usura, & superabundantia prohibeatur in lege) judicandi sunt male agere, & ad ea, quæ taliter sunt accepta, restituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi.

CAP. XI.

Manifestus usurarius appellans ad subterfugiendum restitutionem, audiendus non est.

Innoc. III. *Prælatis in regno Franciæ constitutis*. (*an.*1213.)

QUam *f* perniciosum: [*& inf.* 1] Mandamus, quatenus manifestos usurarios (maxime quos usuris publice renunciasse constiterit) cum aliquis eos convenerit de usuris, nullius permittatis appellationis subterfugio se tueri.

[1 *Est vitium usurarum, discretionem vestram non credimus ignorare, cum præter constitutiones canonicas, quæ in earum odium emanarunt, per Prophetam datur intelligi, eos, qui suam dant pecuniam ad usuram, a tabernaculo Domini repellendos, & tam in Novo, quam in Veteri Testamento prohibitæ sint usuræ, ut ipsa veritas præcipit, mutuum date, nihil inde sperantes, & per Prophetam dicatur, usuram & omnem superabundantiam non accipies. Inde est quod universitati vestræ per Apost. sed.*]

CAP. XII.

Per subtractionem communionis Christianorum, & per principes seculares cogendi sunt Judæi ad usuras restituendas.

Idem *Narbon. Archiepiscopo*. (*an.* 1213.)

POst *g* miserabilem: [*& infra*.] Judæos ad remittendas Christianis usuras, per Principes & Potestates compelli præcipimus seculares. Et donec eis remiserint, ab universis Christifidelibus tam in mercimoniis, quam in aliis per excommunicationis sententiam eis jubemus, communionem omnimodam denegari.

CAP. XIII.

Non obstante juramento de non repetendis usuris, per debitorem præstito, potest Judex ex officio suo usurarium ad restituendas usuras compellere.

Idem *Mutinensi Episcopo*. (*an.* 1213.)

TUas *h* dudum recepimus quæstiones, quod quidam usurarii eos, quibus dant pecuniam ad usuram, præ-

a *al. ita: unde possint restituere*. b *epist.* 54. *ad Macedonianum*. c *al. non solum a pœna illa*. d *Januensi*. e *Cap.*8. *eod. tit. in* 1. *comp.* f C. 9. *eod. tit. in* 1. *comp.* g C. 10. *eod. tit. in* 1. *comp.* h C. 11. *eod. tit. in* 1. *comp. Vid. Covarr.* 3. *var. res. c.* 3.

a *Cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Vide Sotum l.* 6. *de just. & jure q.* 4. *art.* 1. *& Sylvest. verbo, usura*. 2. *q.* 1. c *prolixi, in antiq. Cod.* d *Luc.* 6. e *verba Ezechielis sunt c.* 18. f C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* g C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* h C. 3. *eod. tit. in* 3. *comp.*

præstare faciunt juramentum, quod usuras non repetant, & super his, quas solverint, nullam moveant quæstionem. Nos igitur respondemus, ut usurarios ipsos monitione præmissa per cens. Eccl. appell. remota compellas ante usurarum solutionem ab earum exactione desistere, vel restituere ipsas, postquam fuerint persolutæ, ne de dolo, & fraude contingat eos commodum reportare.

CAP. XIV.

Non auditur usurarius repetens usuras, nisi prius restituat extortas.

Idem [*an.* 1213.]

QUia *a* frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem: Statuimus, ut si quis usurarius a nobis literas impetraverit super restituendis usuris, vel fructibus computandis in sortem: nisi prius ipse restituerit usuras, quas ab aliis noscitur recepisse, auctor. literarum ipsarum nullatenus audiatur.

CAP. XV.

Convictus de usuraria pravitate per famam, & alia argumenta, potest manifestari usurarius, & tanquam manifestus usurarius compesci, secundum dispositionem Lateranensis Concilii.

Idem *Altissiodoren. Episcopo.* [*an.* 1213.]

CUm in *b* diœcesi tua sint quamplurimi usurarii, de quibus minime dubitatur, quin sint usurarii manifesti, contra quos propter timorem potentum, qui tuentur eosdem, nullus accusator apparet, nec iidem sunt per sententiam condemnati: Frat. t. t. respond. quod licet contra eos non appareat accusator, si tamen aliis argumentis illos constiterit esse usurarios manifestos, in eos pœnam in Later. Concilio *c* contra usurarios editam libere poteris exercere.

CAP. XVI.

Maritus recipiens pignus pro dote promissa, non tenetur fructus in sortem computare: h. d. & est casus singularis, & alibi non probatur.

Idem [*an.* 1213. *Romæ.*]

SAlubriter *d*: [*& infra.*] Sane generum ad fructus possessionum, quæ sibi a socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem, non credimus compellendum: cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.

CAP. XVII.

Repetens usuras non auditur, nisi restituat extortas per se, vel per alium, a quocunque causam habeat.

Idem *Episcopo Bonon.* (*an.* 1213. *Roma in Angliam.*)

MIchael Laicus *e* suam nobis querimoniam destinavit, quod M. & quidam alii Bonon. cives multa extorserunt ab eo, & a patre suo, cujus hæres extitit, nomine usurarum: (*& inf.*) Attentius provisurus, ne auctoritate nostra in negotio procedas eodem, nisi dictus conquerens restituerit, vel adhuc restituat, si quas aliquando ipse, vel pater ejus extorsit usuras.

CAP. XVIII.

Etiam Judæi compellendi sunt ad restituendas usuras extortas a Christianis, & ad solvendas decimas, vel oblationes de eorum possessionibus.

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

QUanto amplius Christiana religio ab exactione compescitur usurarum, tanto gravius super his Judæorum perfidia insolescit *f*, ita quod brevi tempore Christianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne a Judæis immaniter aggraventur, synodali decreto statuimus, ut si de cætero quocunque prætextu Judæi a Christianis graves, immoderatasve usuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satisfecerint competenter. Unde Christiani [si opus fuerit] per cens. Eccl. app. postposita compellantur ab eorum commerciis abstinere. Principibus autem injungimus, ut propter hæc non sint Christianis infesti, sed potius a tanto gravamine studeant cohibere Judæos. Hac eadem pœna Judæos decernimus compellendos, ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis, & oblationibus *a* debitis, quas a Christianis de domibus, & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Judæos quocunque titulo devenissent: ut sic Ecclesiæ conserventur indemnes.

CAP. XIX.

Usurarius est, qui a debitore recipit aliquid ultra sortem, etiamsi suscipiat in se periculum. h. d. primo. *Non est usurarius emptor rei minus justo pretio, si tunc verisimiliter dubitetur, an tempore solutionis plus vel minus sit res valitura.* h. d. secundo. *Propter dubium excusatur is, qui ex eo, quod differt solutionem pretii, vendit rem plus, quam valeat, si non erat eam alias venditurus.* h. d. tertio.

Gregorius IX. *fratri R.* [*an.* 1236. *Romæ.*]

NAviganti *b*, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus. Ille quoque, qui dat X. solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur: quæ licet tunc plus valeant, utrum plus, vel minus solutionis tempore fuerint valituræ, verisimiliter dubitatur, non debet ex hoc usurarius reputari. Ratione hujus dubii etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vendit, ut amplius, quam tunc valeant, in certo termino recipiat pro eisdem, si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus.

TITULUS XX.
DE *c* CRIMINE FALSI.

CAP. I.

Testis falsidicus tres lædit, Deum, Judicem, & partem: & falsus est non solum qui mendacium dicit, sed etiam qui veritatem occultat.

Augustinus.

FAlsidicus testis tribus personis est obnoxius: primum Deo, cujus præsentiam contemnit: inde Judici, quem mentiendo fallit: postremo innocenti, quem falso testimonio lædit. Uterque *d* reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

CAP. II.

Sententia lata per falsas literas non debet executioni mandari.

Lucius III. *Vigorien. e Episcopo.* [*an.* 1181.]

SUper eo *f*, quod sententiam auctoritate literarum falsarum latam noluisti executioni mandare, tuam prudentiam commendamus: Mandantes, ut quotiens aliqua scripta sub nomine nostro destinata, redarguenda videris falsitatis, nullam eis adhibeas fidem, & quod per ipsas mandatum fuerit, non observes: sed eum, qui præsentaverit, retineri facias diligenter.

CAP. III.

Clericus falsans sigillum Principis deponitur. Item ei character imprimitur, & in exilium mittitur.

Urbanus

a C. 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* b C. 5. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Aretinum in* §. *ex maleficiis. Inst. de actionib.* c *Lat. Concil. sub Alex. III. c.* 25. *quod refertur in c. quia in omnibus sup. eod. tit.* d C. 1. *eod. tit. in* 4. *compil. vid. Covarr.* 3. *var. res. c.* 2. *num.* 3. e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *inolescit. in Cod. Barb. id est, crescit.*

a *Hodie Judæi non possunt habere bona immobilia, per extrav. Paul. III. & Pii V. Pontif. Maximi in cap. multorum sup. de Judæis* b *Vid. citatos in cap. in civitate sup. eod. tit. & Sotum de just. & jure l.* 6. *q.* 4. *art.* 2. c *In quodam veteri manusc. De falsariis & crimine falsi* d 11. *q.* 3. *c.* 80. e *VVigorn.* f *Cap.* 4. *tit. de re jud. in* 2. *comp. quod etiam hic admonet Joan. And.*

Urbanus III. (*an.* 1186.)

AD audientiam *a* nostram te significante pervenit, quod cum quosdam Clericos, qui falsaverunt sigillum Philippi Regis Francorum, carcerali custodiæ mancipaveris: [*& inf.* 1] Frat. t. t. r. ut eis nec membrum auferri, nec pœnam infligi facias corporalem, per quam periculum mortis possint incurrere, sed eis a suis ordinibus degradatis in signum maleficii characterem aliquem imprimi facias, quo inter alios cognoscantur: & provinciam ipsam eos abjurare compellens abire permittas.

[1. *Quid faciendum sic tibi de ipsis ad sed. Apostol. duxisti inquirendum. Unde nos.*]

CAP. IV.

Existens in curia literas Apostolicas non recipiat, nisi de manibus Papæ, vel officialium ab ipso deputatorum, personæ tamen solennes per nuncios recipere poterunt, de manibus tamen prædictorum. Contra faciens si Laicus est, excommunicationi subjacet: si Clericus, ab officio & beneficio deponitur. hoc dicit usque ad §. Adjicientes.

Innocentius III. (*an.* 1212.)

DUra sæpe *b* mandata: [*& inf.* 1] Statuimus, & sub excommunicationis pœna, & suspensionis ordinis, & beneficii districtius inhibemus, ne quis apud sed. Apost. literas nostras, nisi a nobis, vel de manibus illorum *c* recipiat, qui de mandato nostro ad illud sunt officium deputati. Si vero persona tantæ auctoritatis extiterit, ut ipsam deceat per nuntium literas nostras recipere: nuntium ad Cancellariam nostram, vel ad nos ipsos mittat idoneum, per quem literas Apost. juxta formam præscriptam recipiat. Si quis autem in hac parte mandati nostri transgressor extiterit, si Laicus fuerit, excommunicationi subjaceat: si Clericus, officii, & beneficii suspensione damnetur: (*& inf.*)

(1 *Accidit nuper in urbe, quod quidam falsitatis astutiam perniciosus exercentes fuerint in iniquitatibus suis deprehensi, ita quod bullas tam sub nomine nostro, quam bonæ mem. Ce. pp. p. n. quas falso confinxerant, & quamplures literas bullis signatas invenerimus apud eos. Nos autem semper honori Rom. Eccl. & utilitati omnium paterna volentes solititudine providere, de frat. n. consilio.*)

Per excommunicationis pœnam providet contra non resignantes, nec destruentes literas falsas intra XX. dies: & absolutio Papæ reservatur, & contra factum non tenet: h. d. Abbas.

§. 1 Adjicientes statuimus, ut generalem excommunicationis sententiam promulgetis, quam per singulas parochias faciatis frequentius innovari, quod si quis falsas literas se habere cognoscit, intra viginti dies literas illas aut destruat, aut resignet, si pœnam excommunicationis voluerit evadere: quam [nisi forsan in mortis articulo] sine speciali mandato nostro a quoquam nolumus relaxari: nec etiam si præsumpta fuerit contra hoc, absolutio quicquam habeat firmitatis.

CAP. V.

Ponit novem modos falsandi literas Papales.

Idem *Archiepiscopo, & Canonicis Mediolan.* (*an.* 1212.)

LIcet *d* ad regimen: [*& inf.* 1] Ut autem varietates falsitatis circa nostras literas deprehendere valeatis, eas vobis præsentibus literis duximus exprimendas. Prima species falsitatis hæc est, ut falsa bulla falsis literis apponatur. Secunda, ut filum de vera *e* bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immissum falsis literis inseratur. Tertia, ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, incisum, cum vera bulla falsis literis immitatur, sub eadem plicatura cum filo similis canabis restauratum. Quarta, cum a superiori parte bullæ altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem filum literis falsis inserta reducitur intra plumbum. Quinta, cum literis bullatis, & redditis, in eis aliquid per rasuram tenuem immutatur. Sexta, cum scriptura literarum, quibus fuerat apposita vera bulla, cum aqua, vel vino universaliter abolita, seu deleta eadem charta cum calce, & aliis juxta consuetum artificium dealbata de novo rescribitur. Septima, cum chartæ, cui fuerat apposita vera bulla, totaliter abolitæ, vel abrasæ alia subtilissima charta ejusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutino conjungitur. Eos etiam a crimine falsitatis non reputamus immunes, qui contra constitutionem nostram scienter literas non de nostra, vel bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad bullam falsas literas caute projiciunt, ut de vera bulla cum aliis sigillentur. Sed hæ duæ species falsitatis non possunt facile comprehendi, nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel qualitate chartæ falsitas cognoscatur. In cæteris autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel in adjunctione filorum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obtusione, præsertim si bulla non sit æqualis: sed alicubi magis tumida, & alicubi magis depressa.

[1 *Apost. sed. quæ dante Domino omnium Ecclesiarum mater, & Magistra, insufficientes nos vita, & scientia reputemus: quantum tamen nobis Dominus inspiraverit, & sua miseratione concesserit, ab his proposuimus abstinere, per quæ nobis possit merito derogari, quanquam ex infirmitatis humanæ defectu non sic formam perfectionis semper & in omnibus imitari possumus, quin aliquid aliquando in nostris subrepat operibus, quod minus circumspectæ providentiæ valeat imputari: quod tamen non ex industria, vel conscientia certa, sed interdum ex ignorantia, vel nimia occupatione contingit. Cæterum cum easdem literas, sicut viri providi, & discreti ad nostram remisissetis præsentiam, ut eorum inspectione plenius nosceremus, utrum ex conscientia nostra processissent, plus in eis invenimus, quam nostra fuisset discretio suspicata. Nam licet in stylo dictaminis, & forma scripturæ aliquantum cœperimus dubitare, bullam tamen veram invenimus, quod primum nos in vehementem admirationem induxit, cum literas ipsas sciremus de nostra conscientia nullatenus emanasse. Bullam igitur hinc inde diligentius intuentes in superiori parte, qua filo adhæret, eam aliquantulum tumentem invenimus, & cum filum ex parte tumenti sine violentia qualibet aliquantulum atrahi fecissemus, bulla in filo remanente, filum ex parte alia fuit ab ipsa sine difficultate aliquatenus avulsum, in cujus summitate adhuc etiam incisionis indicium apparebat: per quod liquido deprehendimus, bullam ipsam ex aliis literis extractam fuisse ac illis per vitium falsitatis insertam, sicut ex literis ipsius plenius cognoscetis, quas ad majorem certitudinem vobis duximus remittendas.*]

CAP. VI.

Falsæ sunt literæ Papales, in quibus Episcopus vocatur filius, vel inferior frater, vel uni scribitur in plurali.

Idem *Attinaten.* a *Episcopo.* [*an.* 1212.]

QUam gravi *b* pœnæ subjaceat: [*& infra.* 1] Nos vero literas, quæ tibi sub nostro nomine præsentatæ fuerunt diligentius intuentes, in eis tam in continentia, quam in dictamine deprehendimus falsitatem, ac in hoc fuimus admirati, quia tu tales literas a nobis crediderас emanasse. Cum scire debeas Apost. sed. consuetudinem in suis literis hanc tenere, ut Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, fratres, cæteros autem Reges, Principes, vel alios cujuscunque ordinis, filios in nostris literis appellemus. Et cum uni tantum personæ nostræ literæ diriguntur, nunquam ei loquimur in plurali, ut *vos*, sive *vester*, & his similia in ipsis literis apponamus.

In

a C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* b C. 1. *tit. de falsariis in* 3. *comp.* c *eorum.* d C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Archidiaconum, & Turrecrem. in cap. in memoriam* 19. *dist.* e *ex vera bulla.*

a *Antinacen. al. Antibaten.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. Et quatenus hic Doctores tractant de stylo Rom. curiæ. vid. Felin. in c.* 2. *sup. de rescr. & Rom. cons.* 376. *incipiente: Quæstio est.*

In falsis autem literis tibi præsentatis in salutatione dilectus in *a* Christo filius vocabaris: cum in literis, quas aliquando tibi transmisimus, te videre potueris a nobis fratrem venerabilem appellatum. Propter quod sic literas Apost. studeas intueri, tam in bulla, filo, & charta, quam in stylo, quod veras pro falsis, vel falsas pro veris literis *b* modo aliquo non admittas.

[1 *Ad audientiam siquidem nostram ex literis chariss. in Christo f. n. VV. Cardulæ Regis illustris, nec in tenore literarum tuarum, quas d. f. S. & Capellano n. Ap. Durachium direxisti, noveris pervenisse, quod cum Dominicus quondam Suaten. Episcopus, qui coram eodem Capellano nostro & dil. f. S. Subdiacono tunc in partibus illis gerentibus legationis officium, fuerat de homicidio accusatus, & in Concilio apud Zammarum pontificalem resignaverat dignitatem, ad nostram olim præsentiam accessisset, a nobis rediens quasdam tibi literas præsentavit, quibus asserebat sibi a nobis pontificale officium restitutum. Tu vero literis fidem adhibens ven. f. n. G. quem Suaten. Episcopum electum diceris canonice consecrasse, ab eadem Ecclesia removisti: præfato Dominico occasione literarum suarum in ipsa Ecclesia restituto. Præfatus autem Rex, sicut suis nobis literis intimavit, non credens suas literas de nostra conscientia emanasse, tam ipsum Dominicum, quam præfatum Episcopum nostro præcepit conspectui præsentari, humiliter petens rescripto Apostolico edoceri, quid de ipso duceremus negotio faciendum.*]

CAP. VII.

Qui per se, vel per alios literas Papæ falsant, excommunicati sunt cum suis fautoribus, & Clerici officiis & beneficiis privati sunt, & degradandi, & tradendi curiæ seculari, per quam Laicus legitime punitur. Qui vero falsis literis utitur, si Clericus est, officio, & beneficio privatur: si Laicus, excommunicatus est. h. d.

Idem Innocentius III. (*an.* 1212. *Romæ.*)

AD falsariorum *c* confundendam malitiam: (*& inf.* 1) De communi fratrum nostrorum consilio duximus statuendum, ut qui literis nostris uti voluerint, eas primo diligenter examinent: quoniam si falsis literis se usos dixerint ignoranter, eorum sera pœnitentia evitare nequibit pœnas inferius annotatas *d*. Nos enim omnes falsarios literarum nostrarum, qui per se, vel alios vitium falsitatis exercent, cum fautoribus, & defensoribus suis anathematis vinculo decernimus innodatos: statuentes, ut Clerici, qui falsarii fuerint deprehensi, omnibus officiis & beneficiis Ecclesiasticis perpetuo sint privati: ita quod qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Judicem fuerint degradati, seculari potestati tradantur, secundum constitutiones legitimas puniendi: per quam & Laici, qui fuerint de falsitate convicti, legitime puniantur. Qui vero sub nomine nostro literis falsis utuntur, si Clerici fuerint, officiis & beneficiis Ecclesiasticis spolientur: si Laici, tamdiu maneant excommunicationi subjecti, donec satisfaciant competenter: ita tamen, ut in istis & in illis malitia gravius, quam negligentia puniatur: quod & de his, qui falsas literas impetrant, statuimus observandum.

[1 *Jam alia vice recolimus literas Ap. destinasse, in quibus falsitatis modos, ne quis se posset per ignorantiam excusare, meminimus plenius distinxisse. Quoniam vero nonnunquam evenit, ut falsas literas exhibentes, postquam super his fuerunt redarguti, ad excusationem suam dicant se literas hujusmodi per alios impetrasse.*]

CAP. VIII.

Non præsumitur quis falsare literas de simplici justitia: nec punitur, si hoc comperto destiterit illis uti.

Idem.

ACcedens *a*: [*& infra.*] Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si literæ Apostolicæ, in quibus falsitas fuerit deprehensa, de simplici justitia formam habeant (cum præsumi non debeat, quod pro talibus literis, quæ possunt facile obtineri, fraudem quis commiserit falsitatis) nec literis usus est, postquam eas falsas esse cognovit, tu ei officium, beneficiumque restituens, ipsum super hoc ulterius non molestes.

CAP. IX.

Propter paucarum literarum rasuram in loco non suspecto, rescriptum non probatur falsum.

Idem.

EX conscientia *b*: [*& infra.*] Verum literas ipsas, quæ redargutæ fuerant falsitatis, diligentius intuentes, nullum in eis falsitatis signum, vel suspicionis invenimus, nisi paucarum literarum rasuras, quæ nequaquam sapientis animum in dubitationem vertere debuerunt: unde si vobis constiterit prædictum R. obligasse se sub periculo causæ, quod literas illas falsas esse probaret, cum quilibet ad renunciandum juri suo liberam habeat facultatem, ipsi R. super dicta Ecclesia silentium imponatis.

TITULUS XXI.

DE SORTILEGIIS. *e*

CAP. I.

Sortilegia pro futuris inveniendis, vel divinationibus faciendis probibentur, & contra facientibus pœna imponitur.

Ex Pœnitentiali Theodori.

IN tabulis vel codicibus, aut aliis forte futura non sunt requirenda, nec divinationes aliquas in aliquibus rebus quis observare præsumat. Qui autem contra fecerit, quadraginta dies pœniteat.

CAP. II.

Presbyter, qui per inspectionem astrolabii furta requirit, ad tempus suspenditur ab altaris ministerio. Ita communiter summatur, sed in veritate hæc summatio non est indistincte vera, quia acrius potest puniri.

Alexand. III. *Granden.* d *Patriarchæ.* (*an.* 1180.)

EX tuarum *e* tenore literarum accepimus, quod V. Presbyter cum quodam infami ad privatum locum accessit, non ea intentione, ut vocaret dæmonium, sed ut inspectione astrolabii furtum cujusdam Ecclesiæ posset recuperari. Verum licet hoc ex bono zelo, & simplicitate se fecisse proponat, id tamen gravissimum fuit, & non modicam inde maculam peccati contraxit: [*& inf.* 1] Mandamus, quatenus talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam imponas *f*, quod per annum, & amplius, si tibi visum fuerit, eum ab altaris ministerio præcipias abstinere, & extunc liberum sit ei exercere officium Sacerdotis.

[1 *Sed quoniam tutius est in dexteram quam in sinistram, & in misericordiam quam in severitatem declinare, ipsum f. t. duximus remittendum, mandantes.*]

CAP. III.

Non solum electio per sortes fieri non debet, sed etiam electiones compromissariorum per sortes assumi non debent.

Honorius III. *Capitulo Lucan.* g (*an.* 1212.)

ECclesia *h* vestra Episcopo destituta, vos convenientes in unum, ut de futuri tractaretis electione Pontificis

a *In multis exemplaribus ita: dilecto in Christo filio, vocabaris. Hæc clausula insolita præsumptionem falsitatis facit. Alexand. cons. 46. in 3. Volum. Felin. in c. causam 2. De test. sup.* b *dictio*, literis, *deest in antiquis codicibus.* c *Cap. 4. in eod. tit. in 3. compil.* d *Vid. l. 2. cum gloss. in ver. & discrim. & Cy. in q. 1. C. de fid. instr.*

a *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* b *C. 2. eod. tit. in 4. compil.* c *al. Sortilegis, & non male: vid. tractat. Pauli Grillandi, adde Alphonsum Castrum l. 1. c. 13. de just. hær. punit.* d *al. Gradens.* e *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 6.* f *pœnam habent vetustiores Cod. & pleriq; manuscripti.* g *Lucens.* h *Vide Felin. in c. capitulum, sup. de rescr. & B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. & ibi Cajet. ex quo intelliges, cur sortes repellantur in electionibus spiritualibus.*

tificis, unum elegistis ex vobis per sortem, qui tres auctoritate vestra elegit, per quos vice omnium Lucan. provideretur Ecclesiæ de pastore: quorum duo tertium Magistrum, R. scilicet elegerunt: quod expresse licebat eisdem, secundum traditam a vobis omnibus potestatem. Procuratoribus igitur vestris super his in nostra præsentia constitutis, nos tali examinato processu, licet nota non careat, quinimo multa reprehensione sit dignum, quod sors in talibus intervenit: (*& infra*. 1] Electionem celebratam de ipso ad gratiam confirmationis admittimus, sortis usum in electionibus perpetua prohibitione damnantes.

[1 *Propter prærogativam, cum nos & literatura magistri R. Canonici, in quem vota vestra Ecclesiæ vestræ præficiendum Episcopum concurrerunt, & affectione, quam ad eandem habemus Ecclesiam.*]

TITULUS XXII.
DE COLLUSIONE DETEGENDA.
CAP. I.

Accusatore desistente ab accusatione, potest Judex ex officio suo inquirere super crimine illato.

Gregorius *a universis Episcopis de Corin.*
(*an.* 600. *Romæ*.)

SCripta Fraternitatis vestræ relegentes, agnovimus, quod hi, qui contra Hadrianum Episcopum aliqua dixerant, modo cum eodem in amicitiam convenissent: [*& inf.* 1] Quia vero nunciati facinoris qualitas nos vehementer impellit, ut ea, quæ audivimus, dissimulare nullatenus debeamus, præsertim cum accusatores, & accusatum inter se fecisse gratiam indicaveritis: hoc necesse est subtilius perscrutari, ne forte non ex charitate, sed ex præmio eorum sit concordia comparata.

[1 *Et magna nobis ad præsens facta est de eorum unitate lætitia: sed quoniam ea, quæ dicta sunt, indiscussa manere non patimur, sedis nostræ Diaconum ad ea investigenda dirigimus.*]

CAP. II.

Desistente accusatore, & accusato Judex prosequitur.

Idem.

CRimina *b* semel audita Gregorius indiscussa nullo modo præteribat, etiamsi accusatus cum accusatore in gratiam rediisset.

CAP. III.

Colludens in causa beneficiali privari debet beneficio.

Alexand. III. *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

AUdivimus *c* usque adeo Clericorum malitiam excrevisse, ut interdum inter se collusione facta super beneficiis, quæ possident, se sustineant ab aliis molestari, & postea, ut quæstioni cedatur, & iidem Clerici beneficia quiete possideant, quasi nomine transactionis solvunt aliis de ipsis beneficiis annuam pensionem, ut post mortem eorum in beneficiis illis, super quibus est collusio facta, jus sibi valeant vendicare. Unde tibi mandamus, quatenus si quos Clericos tuæ jurisdictionis per collusionem hujusmodi fraudem legitime tibi constiterit commisisse, eos beneficiis, super quibus collusum fuerit, non differas perpetuo spoliare: quia satis esset indignum, si fraus & dolus, quæ in præjudicium tui juris, & aliorum nituntur committere, in eorum non redundarent incommodum, & jacturam.

CAP. IV.

Absolutio de criminibus illatis per collusionem facta, non impedit facultatem iterum accusandi, & inquirendi de illis criminibus.

Gregorius IX. *Baren.* a *Archiepiscopo, & fratri Joseph Monacho Floren.* (*an.* 1236.)

IN tantum clamor, qui ascendit contra Acherontinum *b* Archiepiscopum, invalescit, quod dissimulare ipsum ulterius sine scandalo non valemus, nec sine periculo tolerare: [*& infra*.] Licet autem sedes Apost. frequentibus clamoribus excitata, inquisitionem quorundam excessuum suorum duxerit committendam, propter tergiversationes tamen ipsius (ut dicitur) eodem cum inquisitoribus, & examinatoribus colludente, necnon corruptis testibus, & inquisitoribus, ac examinatoribus supradictis, non solum prædicti excessus remanserunt hactenus incorrecti, verum etiam pejora prioribus committere non expavit: (*& infra*.) Discret. vestræ mandamus, quatenus si de hujusmodi collusione ac corruptione constiterit, ex integro super præmissis & aliis, alioquin super novis duntaxat inquiratis, quæ videritis inquirenda.

TITULUS XXIII.
DE DELICTIS PUERORUM.
CAP. I.

Impuberes præter vitium carnis delinquere possunt, puniuntur tamen mitius, quam adulti.

Gregorius *c* (*an.* 600.)

PUeris grandiusculis peccatum nolunt attribuere quidam, nisi ab annis 14. cum pubescere cœperint. Quod merito crederemus, si nulla essent peccata, nisi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis vero audeat affirmare furta, mendacia, & perjuria non esse peccata? At his plena est puerilis ætas: quamvis in eis non ita, ut in majoribus punienda videantur.

CAP. II.

Puer non debet ita severe puniri sicut major, nec pater ex delicto filii impuberis tenetur.

Alexand. III. *Hermon. Episcopo.* (*an.* 1170.)

REferente nobis *d* H. intelleximus, quod cum N. filius ejus decennis cum aliis pueris sagittaret, quidam nepos ejusdem H. sagitta percussus interiit: quod idem filius ejus, cum inter alios luderet, fortuito casu dicitur peregisse: propter quod Abbas sancti Remigii a præfato H. secundum consuetudinem illius terræ, centum solidos instantius requirebat: [*& infra*. 1] Unde quoniam *e* in pueris relinqui solet inultum, quod in aliis provectioris ætatis humanæ leges dicunt severius corrigendum: mandamus, quatenus si constiterit filium prædicti H. intra 14. ætatis suæ annum eundem excessum commisisse, memoratum Abbatem moneas, & compellas, ut ab eodem H. prædictos centum solidos propter illam *f* consuetudinem non exigat, nec ab ipso pro temporali pœna requirat.

[1 *Ad nostram audientiam appellavit.*]

TITULUS XXIV.
DE CLERICO VENATORE. *g*
CAP. I.

Clerico prohibetur venatio, & contra facienti pœna imponitur. h. d. cum sequenti.

Uu *Ex*

a *Greg. l. 2. Registri. Ind. 11. epist. 38. c. 77. apud Jo. Diac. l. 4. c. 32. de vita Greg. refertur Concil. Later. sub Alex. III. part. 48. c. 2. & cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* b *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* c *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. part. 28. c. 12.*

a *Baraen.* b *Acherontin. al. Acherontum.* c *In plerisque vulgatis, Greg. nonus, in manuscr. utplurimum, ut est impressum. in veteri comp. c. 1. eod. tit. Augustino tribuitur: verum unde sit scriptum, nondum est inventum.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *al. Verum quoniam.* f *ullam.* g *Vid. Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 12. §. vestitu insuper & Bernard. Diaz. in pract. crim. can. Cap. 61.*

Ex Concilio Aurelianen.

EPiscopum a, Presbyterum, aut Diaconum canes, aut accipitres, aut hujusmodi ad venandum habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluptate sæpius detentus fuerit, si Episcopus est, tribus mensibus a communione: si Presbyter, duobus: si Diaconus, ab omni officio suspendatur.

CAP. II.

Summatum est supra capitulo proximo.

Ex eodem.

OMnibus servis Dei venationes, & sylvaticas vagationes cum canibus, & accipitres, aut falcones habere interdicimus.

TITULUS XXV. DE CLERICO PERCUSSORE.

CAP. I.

Clericus sæpe alium percutiens, & monitus non desistens, deponendus est.

Ex Concilio Agathen. b

SI quis in aliquo gradu (sacro) percussor extiterit, corripiatur a crimine: & si non emendaverit, deponatur.

CAP. II.

Duobus mensibus a Missarum administratione suspenditur Episcopus, qui crudeliter aliquem fustigari facit.

Gregorius *Tarentin. Episcopo. (an. 600.)*

PRæterea, quoniam mulierem propter delictum suum contra ordinem Sacerdotii cædi crudeliter fustibus deputasti: quam licet exinde (cum post octo menses decesserit) minime arbitramur fuisse defunctam: tamen quia ad ordinem tuum noluisti habere respectum, duobus te mensibus ab administratione Missarum statuimus abstinere.

CAP. III.

Non punitur Clericus ut homicida, si fuit ipse in conflictu pro parte violentiam repellentium, licet ibi aliqui mortui sint, & ipse lapides projecit, ex quo nullum ipse percussit.

Alexander III. *Lucen. Episcopo. (an. 1180.)*

PRæsentium c lator in quodam conflictu asserit se fuisse, pro parte tamen illorum, qui violentiam repellebant, in quo lapides ipse projecit, sed aliquem non percussit. Quem nos (quia per alios illic aliqui dicuntur occisi) a celebratione Missarum per biennium præcipimus abstinere. Mandamus itaque, ut si alia non impedierint, decurso hujusmodi temporis spatio ad sui officii executionem eum admittas.

CAP. IV.

Clericus, qui fuit in conflictu, ubi aliqui fuerunt occisi, sine ejus facto, vel consilio, de jure communi promoveri potest. h. d. secundum intellectum, qui plus placet Panorm.

Celestinus III. *(an. 1195.)*

COntinentia d literarum: (*& inf.* 1) Cum P. Acolythus cum quibusdam ad resistendum prædonibus arma sumpsisset, in conflictu illo tres fuerunt ab aliis vulnerati ad mortem, ita tamen, quod illa homicidia neque facto ejus, neque consilio perpetrata fuerunt: [*& inf.*] Consult. t. t. r. quod cum prædictum Acolythum ad frugem melioris vitæ transivisse dicatis, poterit ipse ad Subdiaconatus ordinem promoveri, & altaris ministerium exercere.

[1 *Vestrarum inspecta, qua significasti nobis, quod.*]

a C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *addi potest. cap.* 3. *ut refert Burch. l.* 2. *Decr. c.* 190. *& Ivo p.* 6. *c.* 235. *sed in eo Concilio nondum repertum est.* c C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 26. *c.* 11. d C. 1. *de Cler. percuss. in* 2. *comp.*

TITULUS XXVI. DE MALEDICIS. a

CAP. I.

Maledicens Papæ puniendus est, ut alii deinceps deterreantur, & ipse arceatur.

Clemens III. *(an. 1190.)*

INnotuit b nobis: [*& inf.*] Quia nobis per literas retulisti, quod cum I. Clericus multis coram adstantibus verba quædam in depressionem officii, & beneficii nostri protulit, ipsum a temeritate sua compescas: ut pœna illius aliis terrorem incutiat, ne de cætero contra Rom. Eccl. in talia verba prorumpant.

CAP. II.

Hic ponitur pœna blasphemantis Deum, vel aliquem Sanctum, & maxime Virginem gloriosissimam.

Gregorius IX. *(an. 1236.)*

STatuimus c, ut si quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum, & maxime B. Virginem, linguam in blasphemiam publice relaxare præsumpserit, per Episcopum suum pœnæ subdatur inferius annotatæ: videlicet, quod in septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ in manifesto (dum aguntur Missarum solemnia) blasphemus existens, ultimo illorum die Dominico pallium, & calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum, septemque d præcedentibus sextis feriis in pane, & aqua jejunet, Ecclesiam nullatenus ingressurus. Quolibet quoque prædictorum dierum tres, si poterit, alioquin duos reficiat pauperes, sive unum. Et si nec ad hoc ejus suppetant facultates, id in pœnam aliam commutetur: cui etiam, si renuerit recipere, ac peragere pœnitentiam supradictam, Ecclesiæ interdicatur ingressus, & in obitu Ecclesiastica careat sepultura. Per temporalem præterea potestatem coactione [si necesse fuerit] Episcopi diœces. adhibita contra eum, blasphemus, si dives fuerit, quadraginta solidorum, alioquin triginta, sive viginti: & si ad id non sufficiat, quinque solidorum usualis monetæ pœna mulctetur, nullam in hoc misericordiam habiturus: quod etiam inter alia communitatum statuta ponatur.

TITULUS XXVII. DE CLERICO EXCOMMUNICATO, DEPOSITO e, VEL INTERDICTO MINISTRANTE.

CAP. I.

Clericus depositus celebrans excommunicatur.

Ex Canone Apostolorum.

SI quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus depositus juste pro certis criminibus ausus fuerit attrectare ministerium sibi dudum commissum, hic ab Ecclesia abscindatur.

CAP. II.

Degradatus, vel suspensus celebrans, & monitus non desistens excommunicatur: & si nec sic desistat, per secularem Potestatem ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnatur.

Ex Concilio Antiochen. (in Syria.)

SI quis f Presbyter, aut alius Clericus fuerit degradatus, aut ab officio pro certis criminibus suspensus, & ipse per contemptum, & superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere præsumpserit, & postea ab Episcopo suo correptus in incepta præsumptione

a In Cod. Barb. *& altero manuscr. Vaticano ita: De Clerico maledico.* b *Capit. unic. de Cleric. maled. in* 2. *compil.* c *Vide Bernard. Diaz. in pract. crim. c.* 103. *Alber. de agn. assert. q.* 27. d *Al. septemque præcedentib. sex feriis vel subsequentib. in pane, &c.* e *Dictio*, deposito, *deest in aliquot antiq.* f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.*

ne perduraverit, modis omnibus excommunicetur a: & quicunque cum eo communicaverit, similiter se sciat esse excommunicatum. Similiter de Clericis, Laicis, vel fœminis excommunicatis observandum est. Quod si aliquis ista omnia contempserit, & Episcopus minime emendare potuerit, Regis judicio ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnetur.

CAP. III.

Interdictus & excommunicatus celebrans, monitus non desistens, deponitur.

Alexander III. *Londonen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

Clerici b autem, si qui a suis, aut etiam de mandato Romani Pontificis ab alienis Episcopis interdicti, vel excommunicati ante absolutionem divina officia celebraverint, nisi moniti sine dilatione redierint, perpetuæ depositionis sententiam pro ausu tantæ temeritatis incurrant.

CAP. IV.

Excommunicati, vel interdicti celebrantes deponi debent, nisi propter multitudinem mitigetur pœna.

Idem *Toletano Archiepiscopo* (*an.* 1180.)

Latores c præsentium nobis intimarunt, quod tam ipsi, quam multi alii, postquam interdicti, vel excommunicati fuerint, divina præsumpserint officia celebrare: (*& inf.* 1) Frat. tuæ mandamus, quatenus si XL. solummodo, vel pauciores in his deliquisse constiterit, omnes in perpetuum ab officio Sacerdotali deponas. Si vero multitudinem magnam in hoc peccasse cognoveris, eos, quos magis causam delicti esse constiterit, perpetua depositione condemnes, & alios, qui non tantum deliquerint, ab officio ad tempus suspendas, & omnibus pœnitentiam secundum discretionem tibi a Deo datam injungas.

[1 *Quoniam vero magnam cum eis multitudinem in hoc peccasse dicebant, nec nobis, quis eorum magis, vel minus deliquerit, innotescere potuerit, negotium tuæ discretionis arbitrio duximus remittendum.*]

CAP. V.

Si habens notitiam excommunicationis, per solam famam celebrat, debet de rigore deponi, licet cum eo possit misericorditer dispensari. h. d. & est casus notabilis.

Innocentius III. *Herbipolen. Capitulo.* (*an.* 1212.)

Illud d Dominus in B. Petro: (*& inf.*) Venerabilis frater noster quondam Hildesemen. Episcopus licentia non solum non obtenta, sed nec etiam postulata (Ecclesia Hildesemensi relicta) Herbipolensem Ecclesiam occupavit: [*& inf.*] Unde Magdeburgen. Episcopo e dedimus in mandatis, ut cum factum ipsum non posset in partibus illis non esse notorium, nisi dictus Episcopus intra XX. dies ab Herbipolen. Ecclesiæ administratione cessaret, eum excommunicatum publice nunciaret: quod idem Magdeburgen. studuit adimplere: [*& inf.*] Ipse vero Episcopus in nostra postmodum præsentia constitutus etsi suum recognosceret, & confiteretur excessum, & non judicium, sed misericordiam postularet: hoc tamen inter alia in sua excusatione proposuit, quod cum dictus Magdeburgensis non esset ordinarius Judex ejus, non crediderat, quod monitione non præmissa auctoritate delegata posset procedere contra ipsum, aut sententiam in eum aliquam promulgare. Unde cum nec ante factum monitorias, nec post literas ab eo aliquas accepisset, peccare non credidit, si divina officia quantumcunque solenniter celebravit, præsertim cum ei non nisi per famam de sententia contra eum prolata constaret: [*& infra.* 1] Licet autem in hoc non videatur omnino culpabilis extitisse: quia tamen in dubiis via est eligenda tutior, etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius se abstinere, quam sacramenta Ecclesiastica pertractare. Illud autem, quod sub spe veniæ divina sibi fecit [postquam se a nobis excommunicatum noverat] celebrari, & communioni fidelium se ingessit, potius contra eum facere credimus, quam pro eo, cum sub fiducia pœnitentiæ non debuerit deliquisse, & excommunicato non vitare, multo magis, quam non a vitari periculosum existat: non vitare siquidem, cum in eo sit, excommunicatus sine delicto non potest: sed cum ex aliis pendeat, sine suo delicto poterit non vitari: (*& inf.*) Cum eo misericordiam facientes, pœnam, quam canon minatur b his, qui post excommunicationem divina præsumpserint officia celebrare, vel se celebrationi ingesserint divinorum ei, non duximus infligendam.

[*Quod autem postquam se novit excommunicatum a nobis, omnia divina sibi fecit officia celebrari, & fidelium communioni ingessit se frequenter, id non in contemptum sed. Apost. vel etiam tanti sacramenti, sed sub spe veniæ asserit se fecisse, ne videlicet induresceret amplius, & in divinis ejus animus diutius protervirer, vel posterneretur, si nunquam divinis officiis interesset: licet in diebus solennibus se nunquam celebrationi divinorum ingesserit, & cum paucis in angulo alicujus Ecclesiæ occulte non festivis diebus divina sibi fecerit interedum officia celebrari.*]

CAP. VI.

Excommunicatus celebrans a beneficio deponitur.

Idem *Bisuntin. Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

Fraternitati c tuæ: [*& inf.*] Presbyteros autem, & alios Clericos, qui pro suis excessibus a te nexibus anathematis canonice innodati præsumpserunt, vel præsumunt officia celebrare divina, rationabiliter poteris omnibus beneficiis Ecclesiasticis spoliare.

CAP. VII.

Collatio beneficii excommunicato facta non tenet, & scienter talibus conferens a beneficiorum collatione suspenditur.

Idem *Decano, & Priori Colonien.* (*an.* 1213.)

Postulastis d per sed. Apost. edoceri: [*& infra.*] Consult. v. respond. quod cum excommunicatis communicari non debeat, Clericis excommunicationis vinculo innodatis Ecclesiastica beneficia conferri non possunt, nec illi valent ea retinere licite, nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatum, cum ea non fuerint canonice consecuti. Illi vero, qui scienter illa beneficia talibus contulerunt, tamdiu debent a beneficiorum collatione suspendi, donec super hoc veniam consequi mereantur, ut puniantur in hoc, in quo delinquere præsumpserunt.

Celebrans in loco interdicto, si est Clericus secularis, beneficiis privatur: si Monachus in arctius Monasterium detruditur. h. d.

Quæsivistis e præterea, qualiter puniri debeant Clerici, Monachi, vel Moniales Ecclesiarum conventualium, qui post latam interdicti sententiam in locis suppositis interdicto præsumpserunt hactenus, & adhuc etiam non verentur divina officia celebrare, quamvis propter hoc sint excommunicationis vinculo innodati. Ad hoc breviter respondemus, quod Clerici, qui talia præsumpserunt, sunt Ecclesiasticis beneficiis spoliandi: Monachi vero, vel Moniales in arctioribus monasteriis ad peragendam pœnitentiam detrudendi.

 CAP.

a *Vid. l.* 1. *C. de superex. l.* 10. *& l. Papinian.* §. *meminisse, ff. de inoff. test.* b C. 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub. Alex. III. p.* 26. *c.* 10. c C. 4 *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 50. *c.* 51. *vid. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c.* 28. d C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp. Alia pars hujus decr. est in c. illud Dominus sup. de major. & obed.* e *in vet. comp. legitur, Archiepiscopo: sed in Gregorianis legitur, Episcopo.*

a *Vid. Navarrum in Manuali de horis Canon. c.* 21. *vers.* 14. *inter ambos.* b *al. infligit.* c C. 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Bernard. Diaz in pract. crim. can. c.* 28. d C. 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *Vide quæ sunt sancita, c. is qui* §. *is vero & cap ult de sent. excomm. in* 6.

CAP. VIII.

Valet collatio beneficii ei facta, qui prius fuit excommunicatus, sed absolutus tempore collationis.

Idem *Decano, & Subdiacono a Pictavien. & Magistro P. Canonico Petragoricen.* (*an.* 1213.)

PRoposuit *b* coram nobis Magister P. Clericus Episcopi Tusculan. quod G. sanctæ Mariæ in porticu Diacono Cardinali in partibus illis Apostol. sed. legationis fungente officio, quidam de Lemovicinio ei humiliter supplicarunt, ut eorum Ecclesiam, quæ debito fraudabatur Clericorum servitio, ordinaret: pro se ac Magistro eodem preces specialiter porrigentes. Ipse vero Lemovicen. civitatem ingressus, Canonicos monuit, ut illos reciperent in socios, & in fratres: maxime cum Præbendæ V. vel IV. ab ultima ipsius Ecclesiæ ordinatione vacassent: quibus post petitas, & concessas deliberationis inducias non curantibus respondere, de Præbenda Lemovicen. Cardinalis prædictus eosdem Clericos investivit: [*& infra.* 1] Cum autem dictus Magister, & Lemovicen. Pœnitentiarius in nostra fuissent præsentia constituti, & acta judicii inspici fecerimus diligenter, per Pœnitentiarii testes intelleximus, quod Lemovicen. Episcopus pluribus annis, antequam idem Magister investitus fuerit, Clericos Burgen. castri Lemovicen. & eundem P. nominatim (quem eorum dicebant consiliarium, & fautorem) vinculo excommunicationis astrinxit. Per testes vero Magistri P. probatur, quod etsi dictus Episcopus in Burgen. & eorum fautores tam Clericos, quam Laicos Lemovicen. excommunicationis sententiam protulisset, eos tamen per tres annos absolvit, antequam dictus Magister fuerit investitus: [*& infr.* 2] Et quia idem Episcopus dicto Magistro communicavit postea in Ecclesia, & in mensa: [*& inf.* 3] Quia vero sæpe dictum Magistrum investituræ suæ tempore, a præfato Episcopo extitisse excommunicatum, dictus Pœnitentiarius (sicut obtulerat) non probavit, cum ex adverso de absolutione, & communione dicti Episcopi fuerit facta fides: quod per dictum Legatum de memorato Magistro factum est, per diffinitivam sententiam duximus approbandum.

[2 *Si vero probaret ipsum excommunicatum tunc temporis extitisse, non postponerent, quod de ipso factum fuerat, revocare, qui mandatum Apost. sed. exsequentes, utriusque partis confessionibus, & allegationibus intellectis, eandem causam sufficienter instructam ad nostrum remiserunt examen.*]

[2 *Quibusdam Presbyteris usque ad certum tempus in excommunicatione retentis, qui contra sententiam interdicti præsumpserant celebrare.*]

[3 *His igitur, quæ utraque pars proposuit, intellectis.*]

CAP. IX.

Suspensus, vel excommunicatus ignoranter celebrando, nulla indiget dispensatione respectu irregularitatis, alias secus.

Gregorius IX. *I. & I. Canonicis Pragensibus* c [*an.* 1232.]

APostolicæ sedis: [*& infra.*] Verum quia tempore suspensionis ignari celebrastis divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos. Cæterum si forte ignorantia crassa & supina, aut erronea fuerit, propter quod dispensationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate Apostol. indulgemus.

CAP. X.

Excommunicatus minori celebrans, non est irregularis, sed peccat, & potest eligere, & ea, quæ sunt jurisdictionis exercere, licet non eligi: & si confert sacramenta, licet peccet, tamen collatio tenet, & suum habet effectum.

Idem. (*an.* 1237.)

SI celebrat *a* minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione jurisdictionis sibi competunt, exercere. Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda, pro eo quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum perceptione a sanctis Patribus est privatus. Peccat autem conferendo Ecclesiastica sacramenta: sed ab eo collata virtutis non carent effectu, cum non videatur a collatione, sed participatione sacramentorum (quæ in sola consistit perceptione) remotus: dummodo non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionem superioris, communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit: in quo casu est anathemate feriendus.

TITULUS XXVIII. DE CLERICO *b* NON ORDINATO MINISTRANTE.

CAP. I.

Clericus ministrans in pertinentibus ad ordinem, quem non habet, deponendus est, & amplius non ordinandus.

Hormisda *c* Papa. (*an.* 520.)

SI quis *b* baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur de Ecclesia, & nunquam ordinetur.

CAP. II.

Diaconus Missam celebrans ad Sacerdotium non promovetur: & a Diaconatu suspenditur ad tempus: sed in beneficio poterit ad tempus dispensari.

Urbanus III. *Legion. Episcopo.* (*an.* 1186.)

EX literis tuæ *f* Fraternitatis innotuit nobis, quod I. Diaconus, cum non imposuisses ei manum, Missarum celebrationem usurpare præsumpsit: [*& infra.* 1] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod ad Sacerdotis officium non poterit promoveri: a Diaconatu quoque biennio vel triennio pro tua maneat provisione suspensus. De beneficio autem misericorditer agatur cum eo: ne sustentatione privatus, ad seculi negotia revertatur. Ut autem securius ei possis hanc misericordiam facere, de agenda pœnitentia diligentem *g* circa eum curam non desinas exhibere: salubrius autem sibi absque dubio providebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum.

[1 *Postmodum vero Domino aspirante, rediit ad seipsum: & proprium cognoscens excessum, in tanto sibi periculo consuli humiliter postulavit: quia igitur super hoc tua nos duxit Fr. consulendos, literis præsentibus.*]

TITULUS XXIX. DE CLERICO PER SALTUM PROMOTO.

CAP. UN.

Qui ignoranter per saltum de Subdiacono fit Presbyter, post pœnitentiam in Diaconum ordinatur, & postea potest secum in Sacerdotio dispensari.

Inno-

a *al. Subdecano.* b *C. un. eod. tit. in* 4. *comp* c *Hic titul. ex plurimis manuscr. restitutus est: vulgati dissentiunt. al. ita: Gregor. IX. I. & A. Canon. Pragen.*

a *Vide Covarr. in c. alma mater. de sent. excom. l.* 6. *&* 8. *Theologos.* 4. *sent. dist.* 18. *& seq. & Summistas, verbo, excommunicatio.* b *In* 7. *manuscr. de non ordinato ministrante. e al. Honorius.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Bernard. Diaz in pract. crim. can. c.* 12. e *Legien. al. Lingen.* f *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. sub Alex. III. cap.* 50. *c.* 62. g *diligenter.*

Innocentius III. *Bonon. Episcopo*. [*an.* 1213. *Roma in Angliam*.]

TUæ literæ *a* continebant, quod (sicut ex relatione quorundam receperas) P. Presbyter Diaconatus ordine prætermisso, se fecit ad Sacerdotii ordinem promoveri. Ipse tibi quoque secreto confessus est, se pro certo nescire, si res taliter se haberet, sed ex quo boni viri hoc asserebant, inter quos fuerat conversatus, credebat assertioni eorum, eo quod tempore, quo ordines inferiores susceperat, intra annos discretionis fuerat constitutus: [*& inf.* 1] Mandamus, quatenus condignam pœnitentiam pro hujusmodi negligentia injungas eidem: qua peracta (quia non intelligitur iteratum, quod factum esse nescitur) ipsum in Diaconum ordinare procures, & sic de misericordia eundem ministrare permittas in ordine Sacerdotis.

[1 *Tu igitur ipsum ad Apostol. sed. transmittens, nobis supplicasti humiliter, ut cum eo misericorditer agere dignaremur. Nos igitur ejus miseriæ condolentes, f. t. per Apost. sed.*]

TITULUS XXX.
DE EO, QUI FURTIVE ORDINEM SUSCEPIT. *b*

CAP. I.

Qui furtive recipit ordinem, si contra hoc facientes lata erat excommunicatio, sine dispensatione Papæ in sic suscepto ministrare, vel ad superiorem ascendere non potest: sed si excommunicatio lata non erat, Episcopus, & Abbas poterunt dispensare. h. d. cum duobus sequentibus.

Alexander III. *Lingonen. Episcopo*. c (*an.* 1180)

VEniens ad nos P. nobis *d* exposuit, se furtive Diaconatus ordinem suscepisse. Unde Fr. t. resp. quod si non fuit a te, vel ab alio Archidiaconorum, vel Prælatorum tuorum sub Anathematis interminatione prohibitus, tu ipse in promotione ipsius ad Sacerdotale officium condigna satisfactione imposita (nisi alia impediant) pro arbitrio tuo dispenses. Si vero interminatio anathematis super hoc facta est, moneas eum, ut in aliquo monasterio seu canonia habitum suscipiat regularem: cui, ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter conversatus, poteris misericorditer providere: alioquin nulla ratione concedimus eum ad Sacerdotalem ordinem promoveri.

CAP. II.

Summatum est supra capitulo proximo.

Celestinus III. c. (*an.* 1195.)

CUm H. lator *f* præsentium, sicut nobis sua quæstione monstravit, ad tuam [ordinationis causa] præsentiam accessisset, juxta consuetudinem patriæ sibi quatuor minores ordines contulisti: quibus non contentus, Subdiaconatum temerario ausu recepit. Quia vero idem Clericus in hoc facto multum excessit: Mandamus, quatenus eum in minoribus duntaxat ordinibus celebrare permittas. Si vero domum religionis intraverit, & vita & mores ejus exegerint, Abbas (si voluerit) in aliis poterit ordinibus dispensare.

CAP. III.

Summatum est supra capitulo primo.

Idem.

INnotuit nobis *g*, quod G. Clericus, & alii duo de diœcesi tua ad G. quondam Seguntin. Episcopum, ut ordines ab eo reciperent, accesserunt. Cumque ab eodem Episcopo sub excommunicationis sententia fuisset inhibitum, ne quis se ad duos ordines suscipiendos ingereret, prædicti Clerici nihilominus Subdiaconatus & Diaconatus ordinem clandestine susceperunt: [*& inf.* 1] Consul. tuæ taliter respond. quod ordinati in susceptis ordinibus de juris rigore ministrare non debent. Verum, tametsi ad religionem aliquam voluerint se transferre, & peracta pœnitentia pro arbitrio tuo eis injuncta, ibidem laudabiliter fuerint conversati, processu temporis *a* cum eis poteris de nostra licentia dispensare, ut postmodum susceptorum ordinum executione lætentur.

[1 *Quia igitur quid tibi agendum sit pro his nos duxit tua Fr. consulendos.*]

a C. 1. eod. tit. in 3. comp. b *Quod sit ordinem furtive suscipere, præter Panormitanum, & alios hic tradit Hostiensis in summa eod. tit. & Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 21.* c *Lingonen. al. Livonien.* d C. 1. eod. tit. in 1. comp. *& post Conc. Later sub Alex. III. p. 26. c. 9.* e *Clemens III.* f C. 1. eod. tit. in 1. comp. g C. 2. eod. tit. in 2. comp. *vid. allegata in præced. c. hoc eod. tit. & Conc. Trid. sess. 23. de refor. c. 12. 13. & 14.*

TITULUS XXXI.
DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM, ET SUBDITORUM.

CAP. I.

Monet prælatos abstinere a gravaminibus subditorum, & aliqua enumerat, & geminatam pœnam imponit contra facientibus.

Alexander. III. (*an.* 1170. *Romæ.*)

PErvenit *b* ad audientiam nostram: [*& infra*. 1] Cum autem Presbyteros, quasi filios & fratres benigna, ac fraterna debeatis charitate fovere: Mandamus, quatenus in eos tallias, & exactiones indebitas exercere nullatenus præsumatis, nec de cætero irrationabiliter gravetis, vel inhoneste tractetis eosdem, aut sine judicio Capituli suspendere, vel eorum Ecclesias interdicto subjicere attentetis, neque duas Ecclesias, quarum unam sufficere videbitis, permittatis illos tenere, nec aliquem excommunicare sine ordine judiciario præsumatis. Scituri pro certo, quod si hujusmodi rumores de vobis iterum ad aures nostras pervenerint, pro tantis excessibus vos taliter puniemus, quod timore pœnæ vestræ, cæteri a similibus abstinebunt.

[1 *Unde si verum est, miramur plurimum, & adversus vos de jure movemur, quod in Presbyteros, qui sunt in vestra jurisdictione constituti, singulis annis, quasi in servos mercenarios, talliam facitis, quibus nisi ad voluntatem vestram pecuniam solverint, divinum officium interdicitis, & eos viliter & inhoneste interim tractatis, quod ipsos Laicis despicabiles redditis. Ideo si hæc vera sunt, gravi debetis ultione feriri.*]

CAP. II.

Non potest Episcopus sine causa Ecclesiam alteri subjectam ab illius subjectione, & obsequio liberare.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo*. (*an.* 1180.)

AD hæc *d*, quoniam Episcopus plures Ecclesias a consuetudine, & obsequio Archidiaconorum liberas constituit, & immunes, per quod reditus diminuit eorundem: Mandamus, quatenus factum Episcopi super hoc corrigas & emendes, & ita provideas, quod præfatis Archidiaconis consuetudines, quas Presbyteri in Ecclesiis suorum Archidiaconatuum debent, plenarie conserventur, & illis debitam reverentiam exhibeant, & honorem.

CAP. III.

Habens subjectionem, seu collationem beneficii, illud pro suo usu retinere non potest, seu sibi conferre.

Idem *Exonien. Episcopo*. (*an.* 1180.)

AD aures *e* nostras pervenit, quod quidam Archidiaconi tui se in Ecclesias, quæ in suis Archidiaconatibus vacant, auctoritate propria intrudere non verentur:

a *Temporum.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* c *Vid. l. 2. in princ. C. ad L. Jul. repetr. & Institut. de exc. §. hodie autem in fin.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. p. 24. c. 4.* e *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. part. 24. c. 3.*

rentur: [*& infra.*] Mandamus, quatenus eos, qui tali modo Ecclesias occupant, vel occupatas detinent, ad easdem dimittendas censura Ecclesiastica compellas, & easdem Ecclesias de personis idoneis ordinans, præfatos Archidiaconos pro tanta præsumptione debita cures animadversione punire.

[1 *& sic ipsas Ecclesias detinere non erubescunt. Attendentes itaq. absonum, & omni rationi contrarium tantæ præsumptionis excessum, nec volentes incorrectum relinquere, F. t. per Ap. s.*]

CAP. IV.

Contra naturam incontinentes, si sunt Clerici, deponuntur, & in monasterio detruduntur: si Laici, excommunicantur.

Idem *in Concilio Lateranen.* a (*an.* 1179.)

CLerici: [*& infra.*] Quicunque illa incontinentia, quæ contra naturam est (propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, & quinque civitates igne consumpsit) deprehensi fuerint laborare, si Clerici fuerint, dejiciantur a Clero, vel ad agendam pœnitentiam in monasteriis detrudantur: si Laici, excommunicationi subdantur, & a cœtu fidelium fiant penitus alieni.

CAP. V.

Subditus non tenetur parere superiori aliquid exigenti, vel præcipienti contra tenorem sui privilegii.

Idem. (*an.* 1172.)

SAne si Episcopi *b* aliquid ab Abbatibus præter debitam obedientiam contra libertatem ordinis a præd. n. & a nobis indultam exigunt, liberum sit Abbatibus auctoritate Apost. quod petitur, denegare.

CAP. VI.

Vicarius Ecclesiæ usurpans sibi ipsius Ecclesiæ personatum contra præstitum juramentum, ad officii sui executionem admitti non debet.

Idem *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

ILlud *c* etiam de Vicariis, qui personis fide, & sacramento obligati sunt, duximus statuendum, quod si personatum sibi falso assumentes contra personas se erexerint, & super hoc in jure confessi fuerint, vel convicti, de cætero in eodem Episcopatu ad officii sui executionem nullatenus admittantur.

CAP. VII.

Excommunicatio lata contra subditum, quia non paret contra privilegium sibi a superiori concessum, non tenet.

Clemens III. (*an.* 1190.)

CUm *d* ad quorundam: [*& infra.* 1] Ideoque discr. v. Apost. auctoritate concedimus, ut si Ecclesiarum Prælati numerum evectionis, & personarum in Later. Concilio constitutum, cum Ecclesias visitant, excedere forte præsumpserint, & pro illis procurationem exegerint, liberum sit vobis auctoritate Apostol. denegare: & si propter hoc in Ecclesias vestras, vel Clericos aliquam sententiam promulgaverint, ipsam decernimus non tenere.

[1 *Malitiam coercendam in Concilio fuerit Lateran. multa deliberatione statutum, ut Archiepiscopi, Episcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani certum evectionis numerum, & personarum in Ecclesiarum visitationibus non excedant: quia sicut audivimus, quidam ex prædictis personis, id in Ecclesiis vestris nequaquam observant, super hoc commoditati vestræ attentius duximus salubriter providendum.*]

CAP. VIII.

Prælatus inferior citra Episcopum non potest suam Ecclesiam, vel sibi subjectam alteri unire sine Episcopi consensu, etiam Metropolitani auctoritate interveniente. h. d. & est casus multum allegabilis.

Celestinus III. *Faustino Episcopo* e (*an.* 1196.)

SIcut unire Episcopatus, atque potestati subjicere alienæ ad summum Pontificem pertinere dignoscitur: ita Episcopi est Ecclesiarum suæ diœcesis unio, & subjectio earundem. Cum itaque Prior Graden. monasterium suum, quod est in tua diœcesi, & de tuo debet ordinari consensu, monasterio de Accato *a* (tuo assensu minime requisito) subjecerit, sive unierit: quod fecit te inconsulto, tibi liceat auctoritate nostra (sicut justum fuerit) infirmare: non obstante assensu, vel confirmatione, quam Metropolitanus interposuisse proponitur, cum in diœcesi sui Suffraganei absque ipsius assensu non debeat aliquid contra constitutiones canonicas attentare, nos quoque id decernimus irritandum.

CAP. IX.

Suspendi debet Clericus, qui de suo crimine publice gloriatur.

Innocentius III. *Archipresbytero sancti Andreæ de Pal.* b (*an.* 1214.)

QUam sit *c* grave crimen in Clericis, cum malefecerint, gloriari, nullus sanæ mentis ignorat. Accepimus sane, quod cum R. Deserien. P. filiam suam cuidam I. nomine tradiderit in uxorem, P. Diaconus non erubuit publice confiteri *d*, se mulierem prædictam carnaliter cognovisse: unde factum est, quod vir ad propria eam remitteret, cui fuerat matrimonialiter copulata. Ideoque mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, app. cessante præfatum Clericum ab officio, & beneficio suspendere non postponas, compellens virum, ut uxorem suam recipiat, eique (sicut justum est) officium exhibeat maritale.

CAP. X.

Clericus auctoritatem, vel consilium directe, vel indirecte homicidio præstans, irregularis efficitur.

[I]dem *Episcopo Hipponen.* e *& Abbati de Toleto, Visitatoribus Lombardiæ.* (*an.* 1214.)

EX literis vestris *f* accepimus, quod cum ad Albiganensem Ecclesiam una cum Pisano Archiepis. tunc Episcopo Vercell. accessissetis visitationis officium impleturi, Albiganensis Episcopus inter cætera, quæ proposita fuerant contra ipsum, ore proprio est confessus, quod cum quidam in villa quadam ad ejus *g* jurisdictionem spectante infamaretur de furto, & idem illud inficiaretur omnino, offerens, quod candentis ferri judicio se purgaret, & ut suspendio puniretur, si deficeret in eodem: dictus Episcopus requisivit a Judice, quid super hoc videretur eidem: & cum Judex respondisset, ut fieret, sicut ipse fur dixerat, ferrum candens in ipsius præsentia Episcopi est allatum: quod cum accepisset fur ille, combustus est: unde Judex pavefactus, quid sibi super hoc videretur, consuluit Episcopum memoratum. Qui respondit, quod si fur sic evaderet, malum esset: quanquam affirmet se verbis talibus usum fuisse: auditis, quantus est clamor populi, omnes dicunt, malum est, si sic evaserit impunitus: & sic Episcopus, & Judex villam ipsam cum multitudine sunt ingressi, in quorum præsentia prædictus fur est suspensus: propter quod ipsum cum literis vestris ad sed. Apost. destinastis: sed idem nihil super his proposuit coram nobis, nec literas vestras vidimus, licet idem se nobis illas asserat præsentasse: quinimo *h* cum dictus Archiepiscopus ad sed. Apost. accessit, qui nobis hujusmodi rei seriem plenarie indicavit, idem Episcopus a nostra discessit præsentia, & perquisitus non potuit inveniri. Nos autem quia idem Episcopus non solum in judicio *i* candentis ferri, verum etiam in

a *Idem scil. Alex. III. in Conc. Lat. c* 11. *& 12. tit. de cohab. Cler. & mul. in* 1. *comp.* b *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *C.* 1. *tit. de jurejur. in* 2. *comp. & post Conc. Lat sub Alex. III. p.* 39. *c.* 2. d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp. Vid. citatos in c. cum ex officiis. sup. de præscr.* e *Faventin. habet vetus compilatio.*

a *Atterato. al. Aterato.* b *Pallis. al. Polian.* c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *profiteri.* e *Ypor. & Abbati de Tileco.* f *C.* 3. *eod. tit. in.* 3. *comp.* g *illius.* h *al. ita: quinimo statim cum, &c.* i *Cur judicium ferri cadentis sit illicitum, tradit luculenter B. Tom.* 2. 2. *q.* 95. *art.* 8. *ad.* 3. *arg.*

in furis suspendio graviter noscitur deliquisse, cum his non tantum auctoritatem præstiterit, verum etiam præsentiam exhibuerit corporalem, ipsum indignum altaris ministerio reputamus. Cum igitur Pontificale officium sine altaris ministerio non valeat adimpleri: mandamus, quatenus, ut Episcopatui cedat, moneatis eundem, alioquin ipsum ab Albiganen. Ecclesia amoventes, faciatis eidem per electionem canonicam de persona idonea provideri.

CAP. XI.

Collatio beneficii facta indigno occulta cassari debet, & conferens secundo ante cassationem primæ collationis, privari debet ea vice potestate conferendi.

Idem *Archiepiscopo, & Majoris monasterii, & sancti Juliani Abbatibus Turonen.* (*an.* 1214.)

INter dilectos filios B. & P. *a* Canonicos Pictaven. super Succentoria Pictaven. Ecclesiæ quæstione suborta, utroque asserente Succentoriam ipsam se per Pictaven. Cantorem [ad quem donatio ejus pertinebat] canonice assecutum: [*& infr.*] Nos igitur attestationibus utriusque partis inspectis invenimus esse probatum, eundem P. publicum aleatorem esse, ac usurarium manifestum *b*, utpote qui undecim denarios pro duodecim mutaverat in ludo: unde licet ad palliandum tantæ præsumptionis excessum proposuerit, quod hoc fecerat juxta consuetudinem Gallicorum Clericorum, qua fere universi Clerici mutuant sic frequenter, & ludunt: nos tamen, qui ex officii nostri debito pestes hujusmodi extirpare proponimus, atque ludos voluptuosos (occasione quorum sub quadam curialitatis imagine ad dissolutionis materiam devenitur) penitus improbamus, excusationem prædictam, quæ per pravam consuetudinem [quæ corruptela dicenda est] palliatur, frivolam reputantes, cum in illis magis plectibilis fit offensa, per quos ad excusandas excusationes in culpis delinquendi auctoritas usurpatur: quod circa eundem P. de Succentoria factum esse dignoscitur, propter indignitatem, & vilitatem ipsius duximus irritandum, cum personis vilibus, & indignis portæ dignitatis patere non debeant juxta legitimas sanctiones. Præterea contra præfatum B. fuit manifeste (per *c* testes) probatum, quod de conscientia Judicum ultima clausula inserta non fuerat in literis eorundem, sicut in ipsorum depositionibus exprimitur evidenter: [*& infra.*] Unde pars altera proponebat, quod cum prædictus B. scienter usus fuerit literis sic falsatis, debeat tanquam falsarius omnino repelli. Verum nos attendentes, quod etsi constaret, quod dicta clausula literis illis fuisset apposita præter conscientiam Judicum prædictorum *d*, quia tamen fides facta nobis non fuit, quod dictus B. illam clausulam apposuerit, vel procuraverit, ut ab alio poneretur, vel etiam quod scienter usus fuerit literis sic falsatis, ab hujusmodi falsitatis objectu eundem duximus absolvendum: maxime cum postquam sibi hoc objectum fuit, prætermiserit uti eis: [*& infra.*] Cum igitur per depositiones duorum testium nobis constiterit *e*, quod concessio P. facta præcesserit, quanquam propter indignitatem ejusdem meruit reprobari, concessionem postmodum B. factam irritam decernimus, & inanem. Quia vero Cantor adeo inconstanter se habuit in hoc facto, ut prima donatione non reprobata secundam facere attentaverit, & dignum sit, ut in eo quis puniatur, in quo visus est deliquisse, in hoc ejus duximus varietatis inconstantiam puniendam, ut concedendi Succentoriam ipsam hac vice nullam habeat facultatem: præsentium vobis auctoritate mandantes concedimus, quatenus eandem, auctoritate nostra suffulti, personæ idoneæ assignetis.

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Vid. c. quoniam in omnibus sup. de usur. & Bernard. c.* 82. c *Hæ duæ voces*, per testes, *desunt in antiquis exemplaribus: absunt etiam a veteri comp. & omnibus Vaticanis.* d *vox* prædictorum, *deest in antiquioribus Condicib.* e *Vid. l. ubi numerus C. deest.*

CAP. XII.

Cognoscere de causa matrimoniali, item pœnitentias publicas, & indulgentias concedere spectat ad dignitatem Episcopalem: unde inferior Prælatus de his se intromittere non debet, nisi ei competat de jure speciali.

Idem *in Concilio Generali.* a (*an.* 1216.)

ACcedentibus ad nos de diversis mundi partibus Episcoporum querelis intelleximus graves, & grandes quorundam Abbatum excessus, qui suis finibus non contenti manus ad ea, quæ sunt Episcopalis dignitatis extendunt, de causis matrimonialibus cognoscendo, injungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam indulgentiarum literas, & similia præsumendo: unde contingit interdum, quod vilescit Episcopalis auctoritas apud multos. Volentes igitur in his & Episcoporum dignitati, & Abbatum providere saluti, præsenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia se præsumat extendere, si proprium voluerit periculum evitare, nisi forsan quisquam eorum speciali concessione, vel alia legitima causa super hujusmodi valeat se tueri.

CAP. XIII.

Ad revelandum peccatorem, sive peccatum in pœnitentia confessum, Sacerdos compelli non potest.

Honorius III. *P. tit. sanctæ Prudentianæ* b *Presbytero Cardinali.* (*an.* 1229.)

DIlectus filius Joannes Presbyter exposuit *c* conquerendo, quod Rectores Fraternitatis urbis ipsum ad revelandum fures, & quod super quodam furto sibi tanquam Sacerdoti fuerat revelatum, vel ad satisfaciendum exinde damnum passo arctare nitentes, in eum (nisi alterum præmissorum efficeret) tulerunt sententiam interdicti. Quia igitur perniciosum esset prædictum Presbyterum sibi taliter credita revelare, ac cogi ad id, quod non rapuit, exsolvendum: Discr. t. mandamus, quatenus præfatos Rectores coram te conveniens injungas eisdem, ut a memorati Presbyteri gravamine penitus conquiescant.

CAP. XIV.

Privati homines regulariter nequeunt constituere collegium, & habere signa collegii, nisi eis aliter concedatur.

Idem *Præposito R. & I. Archidiacono Suessionen.* [*an.* 1225.]

DIlecta in Christo filia Abbatissa Jotrenen. nobis insinuare curavit, quod cum Presbyteri, & Clerici Jotrenen. Ecclesiæ Meldensis diœcesis non consueverint proprium habere sigillum, nec sint unum corpus, ita quod Capitulum appellaretur *d*, nihilominus contra voluntatem ipsius [quæ ipsorum caput est, & patrona] sigillum habere contendunt: [*& inf.* 1] Discr. v. mandamus, quatenus si vobis constiterit ita esse, dictis Presbyteris, & Clericis auctoritate nostra inhibeatis expresse, ne præsumant vel de novo fabricare sigillum, vel uti eo, si forte noviter fuerit fabricatum.

[1 *In ipsius præjudicium, & gravamen, quare id eis a nobis petiit inhiberi. Quia vero nobis non constitit de præmissis.*]

CAP. XV.

Qui contra juramentum negat Prælatum dominum suum, vel coram Judice seculari de ipso conqueritur, vel ipsum invadit, deponi debet.

Idem

a *Idem scil. Innocent. III. in concil. gener. cap.* 60. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *Pro Prudentianæ, repositum est Pudentianæ, ut sup. c.* 35. *de electione.* c *Vid. cap. omnis infr. de pœn. & remiss.* d *appellentur.*

Idem a *S. Auberti Archidiac. Abbati de Annona*, *& Præposito Cameracen.* (*an.* 1226.)

GRavem & dolore non vacuam: [*& inf.* 1] Discr. v. mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiaconum semel & secundo, contra fidem homagii præstiti, ac debitam reverentiam, Episcopum suum esse dominum negasse *b*, vel in foro seculari deposuisse contra eum super rebus spiritualibus quæstionem, aut tam invasori Episcopi, & sociorum ejus, quam fratri ejus, vel *c* complicibus suis causam, vel consilium præbuisse: ipsum tanquam membrum putridum ab Ambianen. Ecclesia perpetuo abscindatis, beneficia sua facientes personis idoneis per illos, ad quos donatio pertinet, assignari.

[1 *Ac toti Clero contumeliarum aculeis circumsertam recepimus quæstionem: quod cum ven. f. n. Ambianen. Episcopus quoddam beneficium vacans, quod altare dicitur, cuidam idoneo, prout ad se spectare credebat, absente Archidiacono Ambian. contulisset, idem Archidiaconus stipatus caterva fratris sui, & quorundam aliorum, accedens ad Episcopum memoratum, & proponens, quod ei injuriatus fuerat super hoc, institit apud eum, ut sine causæ cognitione a beneficio ipso prorsus amoveretur ab eo institutus.*]

CAP. XVI.

Ponit XV. gravamina illata Religiosis, a quibus præcipit Prælatos abstinere.

Gregorius IX. *universis Ecclesiarum Prælatis*. (*an.* 1235.)

I. NImis iniqua: [*& inf.*] Cum religiosi viri abnegantes salubriter semetipsos, elegerint in paupertate Christo pauperi ad placitum famulari, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: non desunt plerique tam Ecclesiarum Prælati, quam alii, qui cæca cupiditate seducti, propriæ aviditati subtrahi reputantes, quicquid prædictis fidelium pietas elargitur, quietem ipsorum multipliciter inquietant *d*. Volunt namque contra regulam a sede Apostolica approbatam, & sui ordinis instituta, ipsis invitis eorum confessiones audire, ac eis injungere pœnitentias, & Eucharistiam exhibere: nec volunt, ut corpus Christi in eorum Oratoriis reservetur: & fratres ipsorum defunctos apud Ecclesias suas compellunt sepeliri, & eorum exequias celebrari: & si quis decedentium fratrum alibi, quam in suis Ecclesiis eligat *e* sepulturam, funus primo ad Ecclesias suas deferri cogunt, ut oblatio suis usibus cedat. Nec sustinentes eos habere campanam, vel cœmeterium benedictum, certis tantum temporibus permittunt ipsos celebrare divina. Volunt quoque in domibus eorum *f* certum numerum fratrum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum, necnon cereorum, lampadum, & ornamentorum, pro voluntate sua taxare, ac residuum cereorum, quando noviter apponuntur, exigunt ab eisdem. Nec permittunt, quod *g* novi Sacerdotes eorum alibi, quam in Ecclesiis suis celebrent primas Missas, eos nihilominus compellentes, ut in quotidianis Missis, quas in suis locis, & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant, & reservent: quicquid etiam eis, dum celebrant Missarum solennia, intra domorum suarum ambitum pia fidelium devotione donatur, ab ipsis extorquere oblationis nomine contendentes, quod eisdem tam in ornamentis altaris, quam in libris Ecclesiasticis absolute confertur, vendicant perperam juri suo. Quocirca mandamus, quatenus universi, & singuli a prænotatis gravaminibus desistatis, subditos vestros ab hujusmodi arctius compescendo.

CAP. XVII.

Ponit XII. gravamina Prædicatorum, & Minorum, a quibus præcipit Prælatos abstinere.

Idem *universis Ecclesiarum Prælatis*. (*an.* 1236.)

II. NImis *a* prava: [*& inf.*] Cum quidam viri religiosi, utputa fratres Prædicatores, & Minores (quorum ordinem, & regulam sedem Apostol. noscitur approbasse) in arctissima *b* paupertate Christo pauperi famulentur, plerique Prælati, & alii eos ad Synodos suas cogunt accedere, ac suis constitutionibus subjacere: nec his contenti, Capitula & scrutinia in locis fratrum pro his corrigendis facturos se comminantur, fidelitatem juramento firmatam ab eorum ministris & custodibus exigentes: eis quoque, ut tam extra civitates, quam intra cum eis processionaliter veniant, ex levi causa mandantes, excommunicationis sententiam fulminant in benefactores ipsorum: & idipsum fratribus comminantes, eos de locis, in quibus Domino famulantur, satagunt amovere, nisi eis obediant in omnibus supradictis. Ad hoc *c* ne fratres ad honorabiliores *d* civitates & villas, ubi religiose ac honeste valeant commorari, a populis devote vocati accedere audeant inhibentes, tam in accedentes fratres, quam in receptatores *e* eorum præsumunt excommunicationis sententiam promulgare. Ab eis etiam de hortorum fructibus decimas, necnon de habitaculis fratrum (sicut de Judæorum domibus) contendunt reditus extorquere: asserendo, quod nisi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus aliqui solverentur: & ut ipsos suæ subdant totaliter ditioni, eisdem ministros, & custodes volunt præficere pro suæ arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus universi & singuli a prænotatis gravaminibus desistatis, subditos vestros ab hujusmodi arctius compescendo.

CAP. XVIII.

Non servans interdictum, suspensus est ab officio, & beneficio, & omni jurisdictione. h. d. secundum verum intellectum.

Idem *Archiepiscopo Bracaren. f* (*an.* 1236.)

TAnta est clavis Petri: [*& infra.*] Ad confusionem P. Episcopi quondam Colubrien. non potest in memoriam non venire, quantum in nos, & Ecclesiam Romanam deliquerit, despexerit Petri claves, & Ecclesiasticam læserit potestatem: cum non solum interdicti sententiam (quam servaverat ab initio) temere violavit, verum etiam induxit alios, imo compulit, non servare: & quos inducere monitis, & flectere minis ac terroribus ad violandam interdicti sententiam nulla potuit ratione, post atroces injurias, amissionem bonorum, spoliationem parentum, dignitatibus, præbendis, & beneficiis spolians, coegit miserabiliter exulare, ea suis in hac parte fautoribus non absque præsumptione temeraria conferendo, quæ omnia idem Episcopus in nostra, & *g* fratrum nostrorum præsentia publice recognovit. Licet autem memoratus Episcopus in manibus nostris spontanea cesserit voluntate, nolentes tamen, ut hi, qui hujusmodi sententiam interdicti non sunt veriti temeritate propria violare, ac recipere dignitates, Præbendas, ac beneficia aliorum, qui absque culpa & sine causa rationabili eis fuerant spoliati, severitatem effugiant canonicæ ultionis, ne facti perversitas transeat præsumptoribus in exemplum: auctoritate Dei omnipotentis, omnem institutionem, destitutionem, collationem Præbendarum, beneficiorum, ac dignitatum præsumptas per eundem Episcopum, & excommunicationis, seu interdicti sententias, in quoscunque hac occasione prolatas ab eo post interdicti violationem ejusdem, decernimus irritas & inanes. Quia vero ubi magis exceditur, ibi est

a *al. Idem Abb. S. Alberti Archidiacon. de Ammona, &c.* b *denegasse.* c *al. cum complicibus, &c.* d *inquietent.* e *eligit.* f *eorundem.* g *ut.*

a *De cogendis Synodis, & qui sint vocandi, vid. Conc. Trid. sess. 24. de reform. c.* 2. b *altissima.* c *ad hæc.* d *honorabiles.* e *receptores.* f *Bracarensis, & Colubriensis seu Colibriensis, Episcopatus sunt vetustissimi in Portugallia.* g *al. ita, & in fratrum, &c.*

est severius vindicandum: mandamus, quatenus omnibus, quos prædictus Episcopus in supradicta beneficia, Præbendas, & dignitates intrusit, non solum a beneficiis ipsis, Præbendis, & dignitatibus, verum etiam ab aliis beneficiis (si qua obtinent) & Ecclesiis prorsus amotis tam præsumptores eosdem, quam omnes alios, qui præfatum interdictum damnabiliter violarunt *a*, suspendas auctoritate Apostol. ab officio, & beneficio. Illos quoque, quos in personas, & res prædictorum Canonicorum, Prælatorum, & Clericorum manus temerarias constiterit extendisse, ad nostram venire compellas præsentiam, pro meritis sententiam *c* recepturos, invocato ad hoc [si opus fuerit] auxilio brachii secularis.

TITULUS XXXII.

DE NOVI OPERIS NUNCIATIONE.

CAP. I.

Etiam Ecclesia ædificata post nunciationem novi operis, destruenda est expensis construentis. h. d. cum sequenti.

Lucius III. *Paduano Episcopo*. (*an.* 1181.)

INtelleximus *d* ex literis tuis, quod cum causa, quæ vertitur inter Priorem S. Cypriani, & Clericos de Rodigio super Capella, quæ in præjudicium baptismalis Ecclesiæ de Costa ab eisdem Clericis est constructa, Fr. t. delegata fuisset: (*& inf.* 1) quia vero *e* sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita & sacrorum statuta canonum Principum constitutionibus adjuvantur: Fr. t. mandamus, quatenus diligenter considerans, quod post denunciationem novi operis, sive jure, sive injuria aliquid construatur, legalibus debet constitutionibus demoliri: & quia nulla Ecclesia in præjudicium est alterius construenda *f*, negotium ipsum secundum legum, & canonum statuta non differas terminare.

[1 *Fine canonico terminanda, partibus autem ad tuam præsentiam convocatis per testes sufficienter tibi innotuit, quod præfata Ecclesia de Rodigio eandem Capellam post app. ad nos factam, & denunciationem novi operis ædificare inceperat, & ob hoc præfatus Prior in judicio postulabat, quicquid in sæpe dicta Capella post appell. ad nos factam, & denunciationem novi operis factum fuerat, penitus demoliri. Super quo discr. t. dubium videbatur, utrum ad hæc procedi posset canonico judicio, cum nihil de nunciatione novi operis sit in canonibus definitum, duxisti sed. Apostolicam consulendam.*]

CAP. II.

Summatum est ut sup. cap. primo.

Innocentius III. *Cantuar. Archiep.* [*an.* 1210.]

CUm *g* ex injuncto: (*& inf.* 1) Fr. t. mandamus, quatenus quicquid ædificatum est in Ecclesia de Lamech, post novi operis nunciationem expensis tuis facias penitus demoliri, eo non obstante, si etiam absens extiteris, cum cautum sit legitima sanctione, ut si is, cui opus novum fuerat *h* nunciatum, ante remissionem ædificaverit, deinde agere cœperit jus sibi esse ita ædificatum habere, sibi debeat actio denegari, reducens prorsus in irritum quicquid de instituendis ibi Canonicis, & aliis ad ipsam Ecclesiam pertinentibus a te, vel prædecessore tuo cognoscitur ordinatum, eorum reditibus ad statum pristinum revocatis, quos ab obligatione præstiti juramenti pro eo, quod ibidem instituti fuerunt, auctoritate nostra per te denunciari præcipimus absolutos: cum enim amodo non teneat principale, quicquid ex eo, vel ob id secutum est, sub præmissa districtione decernimus irritandum: (*& inf.* 2) Super eo quoque non sufficimus admirari, quod cum viri religiosi Monachi Cantuarien. qui omnia dimiserunt pro Christo, tot laboribus, & periculis personas, & res non dubitaverunt *a* frequenter exponere (quod non fecissent, nisi cognoscerent præmissa respicere in grave Cantuar. Ecclesiæ detrimentum) tu saltem pro vitando tam gravi scandalo proximorum ab hujusmodi etiam tibi prohibitis non cessasti: cum sacræ Scripturæ testimonio debueras *b* didicisse, quod licet opera illa, quæ sine mortali peccato omitti non possunt, non sunt *c* pro vitando scandalo *d* dimittenda, nec ea debent pro scandalo vitando committi, quæ sine mortali peccato committi non possunt: ab his tamen, quæ sine peccato mortali committi possunt pariter, & dimitti, sit pro scandalo tollendo cessandum, & eis etiam pro vitando scandalo insistendum: unde Apostolus: *Si scandalizatur e frater non comedam carnes in æternum*. Et Dominus *f* in Evangelio contra eos, qui scandali præstant materiam: *Væ*, inquit, *homini illi, per quem scandalum venit, &c.* Et licet majorum scandalum sit vitandum, vitandum est etiam scandalum pusillorum juxta testimonium veritatis: *Qui g scandalizaverit* (inquit) *unum de pusillis istis, qui in me credunt, &c.* Finis ergo his taliter a te imponatur, quod præteritæ contradictionis rebellio per virtutem sequentis obedientiæ valeat expiari.

(1 *Districta tibi jussione mandavimus, ut in negotio capellæ de Lamech, juxta formam in literis Ap. comprehensam ab oppressione Monachorum Cantuarien. omnino cessares. Cum autem quæ præmisimus, & similia in nostra fratrumque nostrorum præsentia prudenter essent a nunciis allegata: nos, qui tempus accepimus justitiam judicandi, volentes illius vestigiis inhærere, apud quem non est acceptio personarum, cujus locum licet indigni teneamus in terris, & ita via regia prudenter debeamus incedere, ut non declinemus ad dextram, vel ad sinistram, prædecessores quoque nostros Urban. & Clem. & etiam Celestinum credentes amplius imitandos in illis, maxime quæ deliberatione prævia statuerunt, de communi f. n. c.*)

(2 *Sicut sancitum est in traditione canonica & civili.*)

CAP. III.

In optione est nunciantis novum opus, an intra tres menses de præjudicio suo debeat ostendere, & interim cessetur ab opere: an vero recepta cautione de opere demoliendo, statim ædificare permittat. h. d. cum seq.

Honorius III.

SIgnificantibus *i* Canonicis S. Opportunæ Parisien. innotuit nobis, quod cum super eo, quod N. civis Parisien. in quadam platea Ecclesiæ suæ eis prohibentibus in suum ædificabat præjudicium, & gravamen, deposuerunt coram Officiali Parisien. Archidiacono quæstionem, eis offerentibus in continenti probare præjudicium, & plateam ad suam Ecclesiam pertinere, ac petentibus, non obstante, quod dictus N. cautionem de demoliendo opere offerebat, ædificium prohiberi. Et quia idem Officialis interloquendo decrevit probationes eorum admittendas esse, ac ab opere interim quiescendum, idem N. ad Senonen. Ecclesiam κ provocavit. Sed cum Senon. Officialis eadem interlocutoria revocata decreverit, ad opus sub cautione de demoliendo ipso non admissis eorum probationibus procedendum, prædicti Canonici nostram audientiam appellarunt: [*& inf.* 1] Ideoque mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum

a *Violarant.* b *Hæc duo verba*, auctoritate Apostolica, *desunt in aliquot manusr. & in impressis paulo vetustioribus.* c *Vox*, sententiam, *deest in antiquioribus.* d C. 3. *tit. de Eccles. ædific. in 2. comp. e al. quia vero sacræ leges, &c.* f *construenda.* g *Cap.* 1. *de novi oper. nunc in* 3. *compil. consule Host. in c. præced.* h *fuerit.*

a *Dubitaverint* b *debeas.* c *sint.* d *Vid. B. Thom.* 2. 2. *quæst.* 43. *per totam quæstionem.* e 1. *Cor.* 8. f *Matth.* 18. g *Ibid.* h *Decano & præposito majoris Ecclesiæ Ambianen. Cont.* i *Vid. Doct. in l.* 1. *D. de novi op. nunc.* κ *al. curiam, idque in recentioribus, nam vetustiores Cod. Ecclesiam habent.* l *opere.*

irritum, quicquid post appellationem hujusmodi inveneritis attentatum &c.

[1 *Unde petebant, ut ipsorum probationes recipi, & prohiberi ædificium mandaremus.*]

CAP. IV.

Summatum est supra capitulo proximo.

Gregorius IX. [*an.* 1230.]

IS, cui opus novum te nunciasse proponis, non obstante cautione, quæ offertur ab ipso de opere destruendo, si non jure ædificatum existat, tenetur te per trium mensium spatium expectare, juris tui præjudicium probare volentem.

TITULUS XXXIII. DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS PRIVILEGIATORUM.

CAP. I.

Episcopalis dignitas non debet tribui, nisi locis insignibus, & populosis.

Leo Papa. [*an.* 459.]

EPiscopalia gubernacula non nisi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus præsidere oportet, ne honor, cui debent excellentiora committi, sui numerositate vilescat.

CAP. II.

Non obstante privilegio fori, potest Laicus Ecclesiæ malefactor per Ecclesiam puniri.

Gregorius P. *Subdiacono.* [*an.* 600.]

SIcut *b* in judiciis Laicorum privilegia turbare nolumus, ita eis præjudicantibus nobis moderata volumus auctoritate resistere. Violentos itaque Laicos coercere, non contra legem est agere, sed legi facere *c* subsidium.

CAP. III.

Religiosi etiam exempti Ecclesias, & decimas non debent a Laicis recipere, sine consensu diœcesanorum. hoc dicit usque ad §. Excommunicatos.

Alexand. III. *in Concil. Lateran.* d [*an.* 1179.]

CUm & plantare sacram religionem, & plantatam fovere modis omnibus debeamus, nusquam *e* hoc melius exequimur, quam si nutrire ea, quæ recta sunt, & corrigere, quæ profectum virtutis *f* impediunt, commissa nobis auctoritate curemus. Fratrum autem, & Coepiscoporum nostrorum conquestione comperimus, quod fratres Templi, & Hospitalis, & alii Religiosi, indulta sibi ab Apost. sede privilegia excedentes contra Episcopalem auctoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum faciunt, & grave pariunt periculum animarum: (*& inf.* 1) Ecclesias igitur, & decimas de manu Laicorum sine consensu Episcoporum, tam illos, quam etiam quoscunque alios Religiosos recipere prohibemus, dimissis quascunque contra tenorem istum aliquo tempore receperunt.

[1 *Proposuerunt enim, quod Ecclesias recipiunt de manu Laicorum, excommunicatos, & interdictos ad Ecclesiastica recipiunt sacramenta, & ad sepulturam admittunt in cunctis Ecclesiis suis præter eorum conscientiam, & instituunt, & amovent Sacerdotes, & fratribus eorum ad eleemosynas quærendas euntibus, est indultum eis, ut in adventu eorum jucundo semel in anno aperiantur Ecclesiæ, atque in eis divina celebrantur officia, plures ex eis de una sive diversis domibus ad interdictum locum sæpius accedentes, indulgentia privilegiorum nostrorum in celebrandis officiis, & sepeliendis mortuis abutuntur, & mortuos apud interdictas Ecclesias sepelire præsumunt. Occasione quoque confraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, robur & auctor. Episcopalem enervant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum privilegiorum obtentu munire cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem voluerint se conferre. In his autem, quia non tam de majorum conscientia, quam de minorum discretione exceditur, & removenda ea, in quibus excedunt, & quæ dubitationem faciunt, decrevimus declaranda.*]

Excommunicati, & interdicti omnino non debent admitti ad divina, etiam per Religiosos exemptos. h. d. usque ad §. In Ecclesiis. Abbas Siculus.

§. 1. Excommunicatos *a* quoque, & nominatim interdictos tam ab illis, quam ab omnibus aliis juxta Episcoporum sententiam statuimus evitandos.

Religiosi etiam exempti in Ecclesiis non pertinentibus ad eos, pleno jure non instituunt, nec destituunt inconsultis Episcopis, sed rationem exigunt in temporalibus ab institutis. hoc dicit usque ad §. Quod si.

§. 2. In Ecclesiis vero suis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, instituendos Presbyteros Episcopis repræsentent, ut eis de plebis cura respondeant, Ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos etiam inconsultis Episcopis non audeant removere.

Hospitalarii, & Templarii semel in anno celebrant in Ecclesia posita in loco interdicto, ibi tamen non sepeliuntur corpora mortuorum. h. d. usque ad §. De confratribus. Abbas.

§. 3. Quod si Templarii, vel Hospitalarii ad Ecclesiam venerint interdictam, non nisi semel in anno ad Ecclesiasticum officium admittantur, nec tunc ibi sepeliantur corpora defunctorum.

Confratres exemptorum, seu ipsorum oblati, qui in totum non se transtulerunt, judicari possunt ab ordinariis locorum. h. d. usque ad fin. Abbas Siculus.

§. 4. De *b* confratribus hoc constituimus, ut si non se prædictis fratribus omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis omnimodo duxerint remanendum, propter hoc ab Episcoporum suorum sententia nullatenus eximantur, sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cum pro suis fuerint excessibus corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, ab aliis quoque Religiosis, qui præsumptione sua Episcoporum percipiunt jura, & contra canonicas eorum sententias, & tenorem privilegiorum nostrorum venire præsumunt, præcipimus observari. Si enim contra institutum hoc venerint, & Ecclesiæ, in quibus ista præsumpserint, subjaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

CAP. IV.

Suis privilegiis privandus est, qui alienis derogat.

Idem *Archiepiscopis* (*& c Episcopis*) *ad quos literæ istæ pervenerint.* (*an.* 1179.)

DIlecti filii *d* fratres Hospitalis Hierosolymitani transmissa nobis conquestione monstrarunt, quod vos eis de malefactoribus suis justitiam facere non vultis, privilegia ipsorum recipere contemnentes: [*& inf.* 1] Pro certo sciatis, quod nos concessa vobis privilegia decurtabimus, cum Ecclesiæ Rom. scriptis authenticis obviare minime timeatis.

[1 *Nec ipsos eleemosynas quærere in vestris parochiis, aut confratres eorum sepelire aliquatenus permittatis. Quoniam igitur iidem fratres multis sunt libertatibus, & privilegiis a Rom. Pontificibus præmuniti, quæ ut nostris temporibus infringantur nolumus sustinere. F. v. p. a. s. m. q. jam dictis fratribus in his, quæ sibi a Rom. Eccl. noscuntur indulta fuisse, nullam prorsus molestiam faciatis, nec ea sibi contradicere, vel denegare aliquatenus attentetis. Si enim de vobis in veritate de cætero talia poterimus comperire.*]

CAP.

a *Denunciasse*. b C. 2. *eod. tit. in* 1. *comp* c *Ferre, legendum est, ex registro*. d *In Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 9. *& c.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *nunquam.* f *veritatis, in Concilio.*

a *Vide Calixtum Pap. I. epist.* 2. *ad Episcopos Galliæ. Referunt Burch. l.* 11. *decr. c.* 38. *& Ivo p.* 14. *c.* 102. b *Præter Panorm. & alios vid. hic Marianum Socin. & alios in c.* 2. *sup. de foro compet. & gloss & Geminianum in c. quisquis* 7. *q.* 4. c *Hæ duæ voces*, & Episcopis, *desunt in aliquot, & vetustis, & recentioribus.* d C. 4. *eod. tit. in* 1. *comp.*

CAP. V.

Etiam privilegiati non possunt admittere excommunicatos ad sepulturam: & si admiserint, debent inde eos ejicere: & si non fecerint, Episcopus supplebit.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*an.* 1179.)

AD hæc *a*: (*& inf.* 1) Mandamus, quatenus Hospitalariis præcipias, ut si quos in excommunicatione defunctos in cœmeteriis Ecclesiarum sepelierint, eos extra cœmeteria ejiciant: quod si facere noluerint, tu hoc de his, quos in excommunicatione defunctos esse constiterit, exequaris. [1 *In beatorum Apostolorum Principis cathedra Domino disponente quanquam immeriti sumus constituti, ut plantare debeamus, quæ ad divinum spectant decorem, & evellere & eradicare curemus, quæ obvia sunt rationi, & profectum impediunt salutis. Intelleximus sane, quod Hospitalarii nominatim excommunicatos contra prohibitionem Episcoporum Ecclesiasticæ præsumunt tradere sepulturæ, non cogitantes, quoniam grave sit eis in morte communicare, quos dum viverent, Ecclesia a suo sinu pro suis excessibus segregavit. Unde quoniam hujusmodi præsumptionem, & temeritatem nolumus, nec debemus aliquatenus tolerare: F. v. p. a. s.*]

CAP. VI.

Contra privilegium Ecclesiæ præscribitur spatium XXX. annorum, hodie vero XL. ut infra. eod. Accedentibus.

Idem *Abbati, & Monachis S. Andreæ Cistercien. Ordinis.* (*an.* 1179.)

SI de *b* terra, quam habetis in Parochia Canonicorum de Plautio, per XXX. annos eis decimas persolvistis, eas sibi de cætero integre persolvatis. Licet enim privilegiorum Ro. Eccl. beneficio fratribus Cisterciens. Ordinis *c* indultum fuerit, quod de laboribus suis nullas decimas persolvere debeant, de privilegio tamen indulto tanto tempore vobis detrahere voluistis, cum liberum sit unicuique suo juri renunciare, eoque modo non potestis vos in hac parte tueri.

CAP. VII.

De privilegiis non est judicandum, nisi eorum tenore inspecto, & secundum continentiam eorum ab omnibus subditis sunt servanda.

Idem *Ambien.* d *Episcopo.* (*an.* 1179.)

POrro *e* quamvis Templarii, & Hospitalarii multa sint libertatis prærogativa donati *f*, non dubitamus, quin aliam libertatem habeant in locis, in quibus antequam pervenissent ad eos, fuerant habitatores: quod totum ex inspectione privilegiorum plenius advertere potes, & secundum quod inveneris, ita observes. Sic enim eos volumus privilegiorum suorum servare *g* tenorem, quod eorum metas transgredi minime videantur.

CAP. VIII.

Per solutionem census, quæ fit Rom. Eccl. non probatur exemptio a jurisdictione Episcoporum.

Idem *I. Apost. sedis Legato.* (*an.* 1179.)

REcepimus *h* literas, quas de Ecclesiis censualibus direxisti. Cæterum diligentiam tuam volumus non latere, quod sicut non omnes, qui specialiter B. Petri juris existunt, annuatim Apost. sedi censum exsolvunt, ita non omnes censuales ab Episcoporum subjectione habentur immunes. Inspicienda sunt ergo Ecclesiarum privilegia, & ipsorum tenor est diligentius attendendus, ut si fuerit deprehensum, quod Ecclesia, quæ censum solvit, specialiter B. Petri juris existat, & ad judicium *i* perceptæ libertatis census annuus conferatur, non immerito poterit speciali prærogativa gaudere. Si vero ad indicium perceptæ protectionis census persolvitur, non ex hoc juri diœces. Episcopi aliquid videtur esse subtractum.

a C. 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* b C. 9. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Dictio*, *odinis*, *deest in antiquis Cod.* d *Albien. al. Albian.* e C. 10. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *dotati.* g *conservare.* h C. 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* i *al. indicium, in aliquot antiq. ut paulo post.*

CAP. IX.

Privilegium uni concessum non potest ad alium extendi, propter identitatem rationis. h. d. & solet quotidie allegari.

Idem.

SAne: (*& inf.*) Temerarium est, & indignum, aliquem sibi sua auctoritate præsumere, quod Rom. Ecclesia alicui certa ratione inspecta singularibus voluit beneficiis indulgere.

CAP. X.

In Oratoriis privatis campanæ publice teneri non possunt etiam per Religiosos. h. d. & tene menti hunc textum, quia quotidie allegatur, & est in usu.

Celestinus III. *Abulen. Episcopo.* (*an.* 1195.)

PAtentibus *a* literis certificari desideras, utrum Templariis, Hospitalariis, & aliis Oratoria in domibus suis habentibus, liceat campanas in eis ponere, publiceque pulsare: Respondemus autem consult. t. quod non licet eis hoc agere, quin potius per te per cens. Eccl. appell. rem. coercendi sunt, ut ita sint suo jure contenti, quod justitiam non impediant aliorum.

CAP. XI.

In tota provincia exhortationis officio privantur Hospitalarii, qui mittunt pro eleemosynis cruce falso signatos & si missi sunt Laici, excommunicantur: si sunt Clerici, ab officio, & beneficio suspenduntur: & eadem suspensione puniuntur, qui ante reconciliationem in polluta Ecclesia celebrant: & suspensi per Episcopos exemptos absolvi non possunt: & fratres privilegiatorum, qui ad eos se omnino non transferunt, privilegiati non sunt.

Innocentius III. *Archiepiscopo Lugdon.* (*an.* 1212.)

TUarum *c* nos tenor edocuit literarum, quod fratres hospitalis S. Joannis Laicos, & illiteratos mittunt pro eleemosynis colligendis: [*& inf.* 1] Cum enim in quadam Ecclesia baptismali, eis a prædecessore tuo collata, quidam eorum percutiens Vicarium Sacerdotem *e* ipsam Ecclesiam sanguinis effusione fœdasset, usque ad reconciliationem divina ibidem interdixisti officia celebrari: sed nihilominus *d* ipsi in ea divina officia celebrarunt. Alios vero Presbyteros ab officio suspensos per Episcopos suos iidem, cum sint Laici ad divina *e* officia instituunt exequenda. Quosdam præterea, qui cum uxoribus suis in domibus propriis commorantur, eo quod eis de suis aliquid conferunt annuatim, ita emancipare contendunt, ut aliquibus secundum legem terræ de sibi objectis respondere minime teneantur. Verum quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate *f*: Frat. tuæ mandamus, quatenus si quos Clericos, aut Laicos a dictis fratribus pro colligendis eleemosynis cruce falso signatos inveneris, his, a quibus ipsos missos esse constiterit, per totam provinciam tuam *g* exhortationis officium interdicas: missos, si Laici fuerint, excommunicationis mucrone percellas; si Clerici, ab officio, beneficioque suspendas, nullo prorsus privilegii beneficio, vel appellationis remedio prævalente. Eos vero, quos in prædicta Ecclesia lege tibi diœcesana subjecta post interdictum tuum divina celebrare *h* cognoveris, eadem pœna suspensionis involvens, in ea [donec reconciliata fuerit] officia non permittas celebrari divina: Presbyteros etiam suspensos ab Episcopis suis, & per prædictos *i* fratres ad officia sua temere restitutos, in ean-

a C. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *alit. quinimo potius per te, &c.* c C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *al. ipsi ibi in ea, &c.* e *Dictio, divina, deest in antiquioribus exemplarib.* f *Vid. l. Judæos. C. de Judæ. l. qui sine ff. de negot. gest. & l. liberam ff. de pecul.* g *Suam, legitur in vulgatis libris, ex antiq. tuam, repositum est.* h *celebrasse.* i *al. ita: & prædictos fratres, &c. cæterum ex veteribus exemplaribus lectio impressa reposita est, & rescripti series ostendit ita legi oportere.*

eandem sententiam suspensionis reducas. Illos vero, quos ad respondendum aliis secundum legem terræ pro præmissa causa asserunt non teneri, nolumus excusari, quin eos ad respondendum (sublato appellationis impedimento) compellas.

[1 *Quas populus ex devotione pro sustentatione pauperum præfato loco mittere consuevit. Quidam vero, qui non sufficiunt per se loca omnia circumire, sibi Clericos Sacerdotes, Laicos etiam rudes, nec religiosos in nequitiis exercitatos assumunt, eorum pectoribus crucis characterem imponentes, sicque gulæ & ebrietati deserviunt, se valde inhonestos in aliis ostendentes, Clerum, & populum graviter scandalizant, cum ipsi sint Laici Priorum tamen funguntur officiis, & tam Clericis quam Sacerdotibus præponuntur: & non solum Episcopis inobedientes existunt, verum etiam quasdam immunitates, tanquam ab Apostolica sede sibi indultas præsumunt sibi temere vendicare.*]

CAP. XII.

Contenta in instrumento perdito probari possunt per testes, qui illud perlegerunt, si deponunt de tenore, & quod erat sine vitio. h. d. Et non est alibi casus ita clarus.

Idem *Abbati, & Conventui S. Petri Eugubin.*

(*an.* 1212. *Roma in Marcam.*)

I. CUm olim *a* essemus apud Perusium constituti, & tu, fili Abbas, privilegium Lucii Papæ nobis præsentans postulaveris innovari propter contradictionem Eugubini Episcopi asserentis hoc in suum præjudicium redundare, non fuit effectui mancipatum: [*& infra.*] Te igitur, & præfati Episcopi procuratoribus in nostra præsentia constitutis, B. *b* Basilicæ XII. Apostolorum Presbytero Cardinali dedimus in mandatis, ut super amissione, ac tenore privilegiorum *c* reciperet testes, quos duceres producendos, qui fideliter redegit in scriptis depositiones X. testium juratorum: quorum depositionibus publicatis dicti procuratores ad producendos testes, per quos inductos a parte adversa repellerent, inducias postularunt, quas sub eo tenore illi duximus concedendas, ut apud sed. Apost. probarent, quæ vellent, ubi onus probationis pars altera subiisset: [*& inf.* 1]

Nos vero tam per depositiones testium, quam assertiones quorundam fratrum nostrorum liquido cognoscentes talem dicti privilegii fuisse tenorem, quod videlicet cœnobium vestrum nullo mediante ad Rom. Eccl. pertineret, & quod non liceret alicui Episcopo eidem monasterio, & ejus Ecclesiis excommunicationem indicere, ut fratres illic Domino servientes ab omni potestate liberi Rom. Eccl. libertatis gratia potirentur, & quod nulla in eis mentio diœcesani Episcopi habebatur: illud etiam attendentes, quod cum tu, fili Abbas, tempore Celestini prædec. nostri ad ipsius præsentiam accessisses, ipse inspectis Ecclesiæ tuæ privilegiis, te [licet excommunicatus ab Eugub. Episcopo dicereris] tanquam non ligatum admisit ad osculum [quod præsumitur non fecisse, nisi monasterium vestrum cognovisset ad Rom. Ecclesiam specialiter pertinere] decernimus privilegium illud Lucii Papæ, quod sine reprehensione bullæ, chartæ, vel literæ apparebat, quando fuit nobis ostensum, illius fuisse tenoris, cujus per depositiones testium, & assertiones fratrum nostrorum noscitur extitisse.

[1 *Cæterum quoniam infra tempus datum terminum, & receptum qui producendis testib. datus fuerat defecerunt.*]

CAP. XIII.

Innovatio privilegiorum novum jus non tribuit, sed antiquum conservat. h. d. quoad titulum.

Idem *Cathalan. d electo, & Abbati trium Fontium.* [*an.* 1213.]

EX parte *e* Abbatissæ, ac sororum Jotren. Ecclesiæ extitit intimatum, quod Melden. Episcopus commissionis occasione cujusdam (per *a* literas) ad Judices delegatos obtentæ (in qua nulla mentio habebatur de ipsarum privilegiis, quæ illas & earum Ecclesias, Clerum & populum Jotren. ad Apostolicam sedem nullo mediante spectare declarant, quorum ipse non erat ignarus) eos incepit graviter molestare, obedientiam ab ipsis, ac a Clero, & populo Jotren. subjectionem omnimodam requirendo: (*& infra.*) Verum cum Judices ipsas valde gravarent, ad appellationis beneficium convolarunt: (*& infra.*) Sed Judices appellationi non deferentes, nec fragilitati sexus compatientes earum, in Abbatissam excommunicationis, & in Clerum, & in populum Jotren. interdicti sententias protulerunt. Sane cum jam nuncii Jotren. Ecclesiæ prædicta, & alia in nostra præsentia retulissent, privilegium nobis Apostolicum ostenderunt, per quod Ecclesiam Jotren. constabat ad Romanam Ecclesiam specialiter pertinere. Nos autem eosdem nuncios propter appellationem prædictam diutius detinentes, quia tandem nullus apparuit idoneus responsalis, qui partem defensaret *b* adversam, privilegium Apostolic. sed. Ecclesiæ Jotren. concessum duximus innovandum, ita tamen, ut per innovationem ipsius eidem Ecclesiæ non plus juris accrescat, quam per privilegia prædecessorum nostrorum obtinuit: cum per hoc non novum ei concedere, sed antiquum jus conservare velimus.

CAP. XIV.

Ecclesia utens duplici privilegio exemptionis, licet succumbat ex uno, potest nihilominus ex alio se juvare & obtinere: nec tenetur exemptus promittere obedientiam diœcesano: vigore tamen exemptionis non potest sine licentia diœcesani Ecclesiam construere in loco non exempto: & si exemptus de facto in loco non exempto construit Ecclesiam, cedit juri Episcopi.

Idem *Colubrien. c Episcopo.* [*an.* 1213. *Romæ.*]

CUm olim *d* propter quæstiones, quas adversus Priorem, & Canonicos monasterii sanctæ Crucis habebas, pro quibus ad audientiam nostram fuerat appellatum, moram feceris longiorem: quia pro parte altera nullus comparuit responsalis, eisdem certum terminum duximus præfigendum, in quo venirent, vel mitterent super privilegiis omnibus, & libertatibus, quæ a Romanis Pontificibus, vel ab M. quondam Colubrien. Episcopo se habere dicebant, & super aliis quæstionibus adversus eos a Colubrien. Ecclesia intentatis, definitivam sententiam recepturi: (*& infra.*) Interim autem utrique parti liceret coram dilectis filiis tuis de Alcobatia, & de Serra *e* Abbatibus, & F. Monacho Alcobatiæ, quibus causa prius fuerat delegata, proponere, ac probare, si quid aliud proponendum duceret *f* ac probandum: (*& infra.*) Judices autem sufficienter actum esse de causa credentes, monasterium sanctæ Crucis in expensis, quas per quadriennium occasione hujusmodi negotii juraveras te fecisse, damnarunt, infirmantes sua sententia libertatem, quam dictus M. Colubrien. Episcopus contulerat monasterio sanctæ Crucis, Canonicorum assensu per Portarium Regis extorto. Præterea, quia idem M. prædecessor tuus fuerat Canonicus regularis, & duo millia Marabatinorum *g*, quæ acquisierat, in Episcopum jam promotus monasterio dederat memorato, ipsum ad restitutionem eorum Judices condemnarunt. Insuper Ecclesias omnes, quas monasterium præter Episcopi Colubrien. assensum propria auctoritate fundarat (quia pars sanctæ Crucis, nec præscriptione, nec defensione alia, probationibus contra se factis obstiterat) judicarunt in jus Colubriensis Ecclesiæ, cum fructibus medii temporis revocari: (*& infra.*) Tandem procurator mona-

a C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Bald. in l. fin.* C. *de ed. Bart. tract. de teste, Specul. t. de legato.* §. *sup. rest. num.* 17. *Doctor in l. ult.* C. *de edicto D. Hadr. toll.* b P. c *al. privilegii.* d *Cathalen.* e C. 3. *eod. tit. in* 3. *comp.*

a *Hæ duæ voces*, per literas, *desunt in antiquior.* C. *& omnibus Vaticanis.* b *defenderet.* c *al. Columbrien.* d *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *Sarra. al. Serta.* f *al. ita proponendum ducerent ad probandum.* g *al. Morabatinorum.*

monasterii proposuit sententiam non valere nec tenere. Quod si alias etiam sententia memorata teneret, quia tamen monasterium fuit indefensum, nec exhibita fuerant coram eis privilegia libertatis (ne delictum personæ in damnum Ecclesiæ redundaret) debebat ad exhibitionem privilegiorum suorum admitti, quod sibi concedi de solita benignitate sedis Apost. postulavit. Nos igitur attendentes, quod eadem privilegia non solummodo pro libertate monasterii faciebant, sed etiam exprimebant jus nostrum, & Eccles. Rom. justitiam tuebantur: ne in nos monasterii læsio redundaret, ad privilegia exhibenda partem ejus de gratia duximus admittendam: (*& inf.*) Distinguentes itaque inter libertatem per prædictum Episcopum Ecclesiæ ipsi concessam, & libertatem, quam ei longe ante tempus ipsius Episcopi Apost. sedes indulsit, quia nobis constitit extortum fuisse in Episcopi concessione Canonicorum assensum, & concessionis paginam in aliquot lineis habuisse rasuras, & subscriptiones singulas fuisse singulis subscribentium manibus adnotatas: scriptum autem, quod nobis exhibitum fuerat, nec rasuram prætendere, nec esse variis subscriptionum manibus variatum, sed a primo ad ultimum eadem manu conscriptum, libertatem ab ipso Episcopo concessam [per *a* extorsionem] irritam decernimus, & inanem: super hoc sententiam delegatorum Judicum confirmantes. Quia vero evidenter agnovimus ex privilegiis antedictis *b* prædecessores nostros Ecclesiæ sanctæ Crucis libertatis privilegium indulsisse, & quod in ea possessione tamdiu fuerat libertatis, quod aliis etiam cessantibus præscripsisset: libertatem ei a prædecessoribus nostris indultam, auctoritate Apost. confirmamus, tibi super hoc silentium imponentes. Super *c* hoc autem in nullo sententiæ delegatorum Judicum derogamus, cum ipsi de hac non cognoverint libertate: (*& inf.*)

Cumque libertatem a prædecessoribus nostris indultam monasterio confirmamus, ad jus professionis (quod est contrarium libertati) monasterium de ernimus non teneri, non derogantes Judicibus delegatis, quibus libertatis privilegia non fuerant præsentata: in cæteris autem latam a prædictis Judicibus sententiam pro Colubrien. Ecclesia confirmamus.

CAP. XIV.

Contra privilegia Ecclesiæ minori spatio quadraginta annorum non præscribitur. h. d. secundum verum intellectum.

Idem *Episcopo, & Magistro C. Lemovicen.* [*an.* 1213.]

Accedentibus *d* ad præsentiam nostram Abbatis, & Conventus Naviacen. ex una parte, & Templariorum de Trocen. ex altera procuratoribus, procurator Monachorum proposuit, quod cum decimas terrarum de Sarcole diu quiete possederint, antequam ad Templariorum dominium pervenissent: & postquam Templarii terras acquisiere prædictas, decimas earundem per XL. annos & amplius pacifice possedissent, nunc eis ipsas subtrahere non verentur: (*& inf.* 1.) Discretioni vestræ mandamus, quatenus si Abbas, & Monachi sufficienter ostenderint, quod a Templariis decimas de terris prædictis per XL. annos continue perceperint sine lite, vos ad præstationem ipsarum Templarios compellatis. Cum enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas solverint eis, renunciasse tacite præsumuntur. Quod si in probatione defecerint, ab ipsorum impetitione Templarios absolvatis, ipsis super hoc silentium perpetuum *e* imponentes.

[1 *His igitur, & aliis, quæ coram prædicto Capellano fuere proposita, plenius intellectis, quia de ipsis non potuit exhiberi plena fides.*]

a *Hæc duo verba*, per extorsionem, *desunt in omnib. vet. cod.* b *al. ita: ex privilegiis antedictis, prædecessores &c.* c *al. per hoc autem.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *Dictio*, perpetuum, *deest in antiq. Cod.*

CAP. XVI.

Exemptus ratione certæ rei, vel certi loci, non censetur exemptus respectu alterius rei, vel loci. h. d. & est textus notabilis, & multum allegabilis.

Idem *Episcopo Lingonensi.* (*an.* 1213.)

Cum Capella *a* Ducis Burgundiæ *b* gaudere dicatur hujusmodi privilegio, quod nullus Archiepiscopus, vel Episcopus in personas Canonicorum ejusdem capellæ suspensionis vel excommunicationis, aut interdicti sententias, audeat promulgare, quidam capellæ supradictæ Canonici, qui parochiales Ecclesias a te tenent, occasione privilegii prælibati, in his etiam, quarum jurisdictio ad te pertinet, ita se dicunt exemptos, ut quantumcunque graviter interdum excedant, tuæ correctioni recusent, & sententiæ subjacere. Quocirca mandamus, quatenus in quantum exempti sunt ejusdem ratione capellæ, Apostolicis privilegiis deferas reverenter: sed in quantum ratione parochialium Ecclesiarum, vel alias jurisdictionem tuam respicere dignoscuntur, officii tui debitum in eosdem libere prosequaris.

CAP. XVII.

Per exemptionem concessam monasterio, capellæ sibi subjecta non censentur exemptæ.

Idem *Abbati, & fratribus Evasen.* c *cœnobii.* (*an.* 1213. *Romæ.*)

Ex ore *d* sedentis in throno procedit gladius bis acutus, quoniam ex ore Roman. Pontif. rectissima debet exire sententia, quæ contra justitiam nulli parcat, sed reddat unicuique quod suum est. Cum igitur inter vos, & Vigor. *e* Episcopum, super monasterii vestri subjectione, ac libertate controversia verteretur, monasterii vestri proposuit procurator, quod idem monasterium ab ipsa sui fundatione liberum extitit & exemptum: & ad hoc probandum privilegia prædecessorum nostrorum inducens, unum Constantini, & alterum Alexandri, necnon indulgentias Clementis & Celestini, quorum usum continuum a longis retro temporibus per depositiones testium ostendere nitebatur: (*& infra.*) Porro in privilegio Constantini quiddam contineri perspicitur, per quod idem cœnobium videtur ad jurisdictionem Episcopi pertinere: videlicet, quod Abbas ejusdem primum locum post Vigorien. Præsulem semper obtineat. Unde cum locum ipsum obtinere non possit in generali Concilio, neque in provinciali: quoniam absonum esset, ut Abbas primus post illum super alios Episcopos resideret: relinquitur ergo, quod locum illum in Episcopali Synodo intelligatur habere: quare tenetur ad Synodum Episcopalem accedere, ac per hoc ipsius statuta recipere ac servare. In privilegio vero Alexandri Papæ quiddam *f* aliud continetur, per quod diœcesanus Episcopus in eodem cœnobio jurisdictionem suam (etsi non in omnibus, in quibusdam tamen) retinuisse videtur: cum in illo dicatur, quod Vigor. Episcopi ab ejusdem loci fratribus aliquid injuste non exigant, sed his tantum contenti permaneant, quæ prædecessores eorum antecessoribus suis constat rationabiliter impendisse: unde constat, quod Abbates Episcopis aliqua de suis exhibere tenerentur. Nos igitur his & aliis diligenter auditis, cum a neutra parte sit probata præscriptio, sententialiter definimus, quod Evasen. *g* cœnobium liberum est in capite, tanquam ab Episcopali jurisdictione prorsus exemptum, & soli Rom. Eccl. subjectum, tutela tamen ipsius Cantuar. Archiepisc. reservata: in membris autem, quæ non probantur exempta, diœc. Episcopo ipsum subjacere decernimus: propter quod Abbas ad Synodum *h* ejus debet acce-

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. Divionen. at in veteri comp. ita, Bohemiæ: sed Vaticana, & alia exemplaria constanter habent, Burgundiæ.* c *Evasin. al. Evasien.* d *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil. Initium sumitur ex Apoc. c.* 1. *&* 19. e *VVigornien. al. VVigoren.* f *quoddam in antiq.* g *Evasin.* h *Vid. Conc. Trident. sess.* 24. *de reform. c.* 2.

dere, primumque locum post Vigor. Episcopum obtinere: pro ipsis quoque membris non exemptis idem Abbas tenetur Vigor. Episcopo exhibere reverentiam, obsequium, & honorem: quibus Vigorien. Episcopus sibi competenter exhibitis debet manere contentus.

CAP. XVIII.

Receptus sub protectione Papæ, per hoc non censetur exemptus. hoc dicit.

Idem *Ausonen. Episcopo.* (*an.* 1214.)

EX parte *a* tua fuit quæsitum, utrum Clerici, & Laici, qui literas protectionis ostendunt, in quibus personæ suæ expresso nomine cum omnibus rebus suis sub Apost. protectione consistere declarantur, a jurisdictione Episcopi diœcesani sint exempti. Nos autem tibi *b* respond. quod per literas hujusmodi ab Episcoporum suorum potestate minime subtrahuntur.

CAP. XIX.

Religiosi, quibus a Papa concessum est, ut Ecclesias ei subjectas possint in proprios usus convertere, non auctoritate propria, sed a diœcesano loci possessionem illarum Ecclesiarum recipere debent: nisi in privilegio aliud exprimatur.

Idem *Eliden. Episcopo.* c (*an.* 1214.)

PAstoralis *d* officii: (*& infra.*) Interrogasti utrum viris religiosis, quibus a S. Apost. est indultum, ut Ecclesias suas in proprios usus possint convertere, decedentibus personis earum, liceat auctoritate propria possessionem earundem intrare, vel per dioec. Episcopum *e* in ipsa *f* sint potius inducendi. Ad quod respon. quod nisi forte in indulgentia summi Pontificis id contineatur expressum, suo Episcopo inconsulto in possessionem ipsarum eis non est licitum introire: quia per indulgentiam hujusmodi Episcopali juri non credimus derogari.

CAP. XX.

Si is, propter cujus delictum positum est interdictum, illud non servat, alii nihilominus servare tenentur: secus, si ille non servat, in cujus favorem latum fuit.

Idem *Episcopo, & Capitulo Tripol.* g [*an.* 1214.]

PEtiistis per sed. Apost. *h* edoceri, utrum cum propter Hospitalarios, vel Templarios civitas vestra generali supponitur interdicto, eisdem non servantibus, vos illud teneamini observare. Ad quod duximus respondendum, quod illorum excessus vobis non præbet licentiam excedendi. Sed si præfati Hospitalarii, vel Templarii privilegiorum suorum fines excesserint, violando temere interdictum, quod pro eis fuerat promulgatum: ne videantur de aliorum fletu ridere, vos in pœnam præsumptionis eorum, quamdiu ipsi violaverint interdictum, de nostra licentia celebretis.

CAP. XXI.

Privilegium concessum monasterio, ut ejus Monachi excommunicari non possint, intelligitur de Monachis existentibus in monasterio, vel in Ecclesiis sibi subjectis utroque jure. h. d. & est casus quotidianus.

Idem [*an.* 1214.]

QUoniam *i* per confessionem constat partis adversæ, quod Nepesinus Episcopus jus Episcopale percipit in Ecclesia S. Blasii *k* de Flagen. credimus, quod non obstante illo capitulo privilegii, quod monasterio est indultum, ut nullus Episcopus Ecclesias utroque jure illi subjectas interdicto supponere, vel Monachum, seu Clericum ejusdem monasterii synodare, vel excommunicare præsumat, præfatus Episcopus possit interdicere dictam Ecclesiam, & excommunicare Monachum, seu Clericum vestrum ad ejus regimen deputatum, cum alterutrum de jure fuerit faciendum: quoniam illud capitulum esse intelligendum videtur de Monachis, aut Clericis in ipso monasterio permanentibus, vel ad Ecclesias destinatis, utroque jure sibi subjectas.

CAP. XXII.

Episcopus remittens alicui Ecclesiæ decimas Episcopales indefinite, remisisse videtur non solum præteritas, sed & futuras. Et est casus notabilis.

Idem *Londonen. a Archiepisco. Apost. sed. Legato.* (*an.* 1214.)

QUia circa *b*: (*& infra.*) Quæsivisti, utrum Monachi omnium sanctorum privilegium prædecessoris tui, super Episcopalibus decimis retinendis indultum extendere valeant ad possessiones acquisitas, & postmodum acquirendas.

Super quo tale damus responsum, quod si decimarum illarum remissio facta extitit secundum canonicas sanctiones, prædecessor tuus indefinite decimas *c* Episcopales monasterio remittendo [cum nihil exceperit, & potuerit excepisse, ac in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda, nec debeat una eademque substantia diverso jure censeri] intellexisse videtur non solum de decimis possessionum illius temporis, sed futuri.

CAP. XXIII.

Ponit Concilium ordinem quatuor Patriarchalium sedium usq. ibi., Servata: ubi ponit tria privilegia ipsarum. Primum, *quia dant Pallium.* Secundum *ibi: Dominicæ, quia ante se Crucem deferri faciunt, præterquam in casibus hic exceptis.* Tertium *ibi: In omnibus, quia ad ipsos appellatur, & in hoc protestatur ibi, Salvis.*

Idem *in Concilio generali.* [*an.* 1216.]

ANtiqua Patriarchalium *d* sedium privilegia renovantes sancta universali Synodo approbante sancimus *e*, ut post Romanam Ecclesiam [quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpote mater universorum Christifidelium, & magistra) Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineat, servata cuilibet propria dignitate: ita quod postquam Antistites earum a Rom. Pontifice receperint pallium (quod est plenitudinis officii Pontificalis insigne) præstito sibi fidelitatis, & obedientiæ juramento, licenter & ipsi suis Suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem. Dominicæ *e* vero crucis vexillum ante se faciant ubique deferri, nisi in urbe Romana, & ubicunque summus Pontifex præsens extiterit, aut ejus Legatus utens insigniis Apostolicæ dignitatis. In omnibus autem provinciis eorundem jurisdictioni subjectis ad eos (cum necesse fuerit) provocetur: salvis appellationibus ad sed. Apost. interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum.

CAP. XXIV.

Privilegium Religiosis concessum, ut possint sepelire confratres suos tempore interdicti, intelligitur de illis confratribus, qui licet maneant in seculo, obtulerunt se tamen Ordini mutato habitu seculari, vel de illis, qui bona sua eis dederunt usufructu retento. Hoc primo. *Privilegium Religiosis concessum, quo eis venientibus ad locum interdictum, semel in anno aperiantur Ecclesiæ, ut celebrentur in eis divina, intelligitur, quod una tantum sola Ecclesia aperiatur in loco.* H. secundo.

Idem *f. in eodem.* (*an.* 1216. *Romæ.*)

Ut

a C. 8. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *al. taliter.* c *Helien. al. Beluen.* d C. 8. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *Dictio*, Episcopum, *deest in plerisque exemplar.* f *al. ipsas: sed ulplurimum habetur, ut est impressum.* g *Tripolitan.* h C. 3. *eod. tit. in* 4. *comp.* i C. 4. *eod. tit. in* 4. *comp.* k *al. Basilii de Flagen. al. Flajan.*

a *Londin.* b C. 5. *eod. tit. in* 4. *comp.* c *De indefinita locutione, an, & quando æquipolleat universali, vide Cov. l.* 1 *var. res. c.* 13. d *De Patriarcharum prærogativa, dignitate & numero, Chass. in Cat. glor. mundi. p.* 4. *consid.* 9. *Nic. Boer. de auctor. magni Concilii. n.* 30. *& seq. v. secundum locum.* e *Vide Clem. ult. tit. de privileg.* f *Scilicet Innoc. III. in Conc. Later. p.* 27. c. 7. *eod. tit. in* 4. *comp.*

Ut privilegia, quae quibusdam religiosis Romana concessit Ecclesia, permaneant inconcussa, quædam in eisdem duximus declaranda, ne minus sane intellecta pertrahantur ad abusum, propter quem possint merito revocari, quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Sane quibusdam Regularibus Apost. sedes indulsit, ut his, qui fraternitatem eorum assumpserint, si forsitan Ecclesiæ, ad quas pertinent, a divinis officiis fuerint interdictæ, ipsosque mori contigerit, sepultura Ecclesiastica non negetur, nisi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti. Suos quoque confratres, quos Ecclesiarum Prælati apud Ecclesias suas non permiserint sepeliri, nisi excommunicati, vel interdicti fuerint nominatim, ipsi ad Ecclesias suas deferant tumulandos. Hoc autem de illis confratribus intelligimus, vel qui adhuc manentes in seculo eorum Ordini sunt oblati, mutato habilu seculari: vel eis, qui bona sua dederant inter vivos, retento sibi [quamdiu in hoc seculo vixerint] usufructu: qui tamen sepeliantur apud ipsorum Regularium, vel aliorum non interdictas Ecclesias, in quibus elegerint sepulturam: ne si de quibuslibet ipsorum Fraternitatem assumentibus fuerit intellectum, pro duobus, aut tribus denariis annuatim sibi collatis dissolvatur pariter, & vilescat Ecclesiastica disciplina: certam tamen & ipsi remissionem obtineant ab Apostolica sibi sede concessam. Illud etiam, quod hujusmodi regularibus est indultum, ut si qui fratrum suorum, qui ab eis missi fuerint ad recipiendas fraternitates, sive collectas in quamlibet civitatem, sive castellum, vel vicum adinvenerint, si forte locus ille a divinis officiis sit interdictus, in eorum jucundo adventu semel in anno aperiantur Ecclesiæ, ut exclusis excommunicatis divina ibidem officia celebrentur: sic intelligi volumus, quod in eadem civitate, aut castro, aut villa una tantum Ecclesia ejusdem Ordinis fratribus semel (ut dictum est) aperiatur in anno: quia licet pluraliter dictum sit, quod in eorum jucundo adventu Ecclesiæ aperiantur, non tamen ad Ecclesias ejusdem loci divisim, sed prædictorum locorum conjunctim sano referendum est intellectu: ne si hoc modo singulas ejusdem loci visitarent Ecclesias, nimium vilipendi contingeret sententiam interdicti. Qui vero contra declarationes prædictas quicquam sibi usurpare præsumpserint, gravi subjaceant ultioni.

CAP. XXV.

Tempore generalis interdicti Episcopi non prohibiti, qui non fuerunt culpabiles interdicti, clam celebrare possunt, & hodie istud non est privilegium Episcoporum, sed jus commune, ut in c. fin. de sent. excom. in 6. & ibi plene habetur, an, & quando, & qualiter possit celebrari tempore interdicti.

Idem *a in eodem*. [*an.* 1216.]

Quod nonnullis est religiosis indultum in favorem Pontificalis officii ad Episcopos extendentes concedimus, ut cum commune terræ interdictum fuerit, excommunicatis, & interdictis exclusis, possint quandoque januis clausis, suppressa voce, & non pulsatis campanis divina celebrare officia, nisi & hoc ipsum eis expresse fuerit interdictum. Verum hoc illis concedimus, qui causam aliquam non præstiterint interdicto, nec quicquam [doli *b*, vel] fraudis ingesserint, tale compendium ad iniquum dispendium pertrahentes.

CAP. XXVI.

Privilegia non sunt violanda etiam indirecte. h.d. generaliter.

Honorius III. *Archiep. & Episcopis, in quorum diœc. monasteria, & Prioratus Cluniacen. monasterio subjecta consistunt.* (*an.* 1216.)

Quanto amplius: (*& inf.*) Sane dilecti filii Abbas, & Conventus Cluniacen. *a* gravem nobis querimoniam obtulerunt, quod quidam vestrum, & vestrorum Officiales, cum in eos, & sui Ordinis Monachos non possint excommunicationis, & interdicti proferre sententias, eo quod super hoc Apost. sed. privilegiis sunt muniti, in eos, qui molunt in molendinis, vel coquunt in furnis eorum, quicquid vendendo, seu emendo, aut alias eis communicant, sententias proferunt memoratas: & sic Apostolicorum privilegiorum non vim, & potestatem, sed sola verba servantes dicti ordinis Monachos quodammodo excommunicant, dum eis alios communicare non sinunt. Ex quo illud etiam evenit inconveniens, ut ipsi Monachi quantum ad hoc judicentur judicio Judæorum, & qui eis communicant in prædictis, majorem excommunicationem incurrant, quam etiam excommunicatis communicando fuerint incursuri. Nolentes igitur hæc crebris ad nos clamoribus jam perlata ulterius sub dissimulatione transire, vobis universis, & singulis mandamus, quatenus hujusmodi sententias in fraudem privilegiorum nostrorum de cætero non feratis: quia si super hoc ad nos denuo clamor ascenderit, non poterimus oculis conniventibus pertransire, quin promulgatores talium sententiarum severitate debita castigemus.

CAP. XXVII.

Qui in habitu, & tonsura, & cæteris ut Laici conversantur, deprehensi in maleficiis se pro Clericis non defendunt: ita communiter summatur.

Idem *V. quondam Anglorum Reginæ illustri*. (*an.* 1226.)

Ex parte *b* tua fuit propositum, quod nonnulli literati, quos nec habitus, nec tonsura Clericos profitentur, in terra tuæ jurisdictioni subjecta degentes, cum deprehenduntur in aliquibus forisfactis, ut jurisdictionem tuam eludant, & debitam pro delictis ultionem evadant, assumunt, seu etiam resumunt tonsuram abjectam, seu habitum clericalem, licet ante pro laicis ab omnibus haberentur. Ne igitur tonsura, vel habitu sic resumpto malitia foveatur, si tuam jurisdictionem exerceas in hujusmodi delinquentes, qui sine tonsura, & habitu in delicto fuerint deprehensi, æquanimiter duximus tolerandum: cum malitiis hominum indulgeri non debeat, sed potius obviari.

CAP. XXVIII.

Parisiis, & in locis vicinis jus civile legi non debet.

Idem *c.* (*an.* 1220.)

Super specula: [*& inf.*] Sane licet sancta Ecclesia legum secularium non respuat famulatum, quæ æquitatis, & justitiæ vestigia imitantur: quia tamen in Francia, & nonnullis Provinciis Laici Rom. Imperatorum legibus non *d* utuntur, & occurrunt raro Ecclesiasticæ causæ tales, quæ non possint statutis canonicis expediri: ut plenius sacræ paginæ insistatur: [*& infra.* 1]

Firmiter interdicimus, & districtius inhibemus, ne Parisiis, vel in civitatibus, seu aliis locis vicinis quisquam docere, vel audire jus civile præsumat. Et qui contra fecerit, non solum a causarum patrociniis interim excludatur, verum etiam per Episcopum loci excommunicationis vinculo innodetur. *Vos autem filii sic diligentius præscripta servetis, & faciatis studiosius ab aliis observari, quod veri amici sponsi possitis merito comprobari, dum paranymphos suos erudiendos ad epithalamica carmina curaveritis promovere. Dat. Rom. Pontificatus nostri an. quar.*

---

a *Innoc. III. in Conc. Lat. c.* 58. *& C.* 8. *eod. tit. in* 4. *comp.*
b *hæc duo verba*, doli, vel, *desunt in antiquior. cod.*

a *De ordin. Cluniacens. origine, & antiquitate Chass. in Catalog. glor. mundi p.* 3. *Vid. Covar. in pract. q. c.*32.c *C. Paris. &c. Eccl. Prælat. Paris. constitutis. quære sup. de magistris &c.* d *quatenus Gloss. & Dd. hic quærunt, an omnes subsint Imperatori, vide Chass. in Catal. glor. mundi. p.* 5. *cons.* 28.

[1 *Et discipuli Helisæi liberius juxta fluenta plenissima resideant, ut columbæ dum in januis scalas non invenerint, ad quas divaricari valeant pedes suos.*]

CAP. XXIX.

Innovatio privilegii jus novum non inducit, sed vetus conservat.

Idem *Episcopo Bajocen.* a (*an.* 1222.)

QUia b intentionis nostræ: (*& infra.* 1) Cum innovatio nec jus novum conferat, nec etiam tollat vetus, te in eo statu esse volumus, in quo tempore impetratæ innovationis dignosceris extitisse. Cæterum nullum per hoc intendimus juri alias eidem monasterio competenti præjudicium generari.

[1 *Non extitit, ut per innovationem, quam fecimus cujusdam scripti monasterii SS. Caldonen. quod in registro bon. mem. Alex. Pp. p. n. reperimus contineri, derogaretur Eccl. Bajocen.*]

CAP. XXX.

Privilegiati ut ubique possint cum altari viatico celebrare, hoc possunt sine licentia Prælatorum.

Idem. (*an.* 1223. *Romæ.*)

IN his, *e*, quæ ad cultum divinum facere dignoscuntur, non maligna, sed benigna esset potius interpretatio facienda. Unde mirari compellimur, quod cum fratribus Prædicatoribus, & Minoribus duximus indulgendum, ut ubicunque fuerint, sine parochialis juris præjudicio cum altari valeant viatico celebrare: quidam nimis stricte interpretando indulgentiam nostram, nituntur asserere, quod per eam prædicti fratres præter Prælatorum assensum facere hoc non possint: propter quod eos celebrare juxta indulgentiam Apostolicam non permittunt. Cum autem eis nihil conferret memorata indulgentia, sine qua id Prælatis annuentibus liceret eisdem: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus interpretatione hujusmodi reprobata, dum tamen ab aliis, quæ jure porochiali proveniunt, prorsus abstineant, datam eis sic licentiam celebrandi auctoritate nostra non differas publicare, ita quod dicti fratres aliquam ex indulgentia nostra videantur in hoc gratiam consecuti.

CAP. XXXI.

Privilegium de decimis novalium non solvendis, non comprehendit decimas tempore privilegii impetrati possessas ab aliis, nisi de possessione alterius in privilegio fiat mentio.

Gregorius IX. *majoris Ecclesiæ, & Christianitatis Decano, & Archidiac. Lincon.*

(*an.* 1230.)

DUdum inter Priorem, & Conventum de Butele *d* ex parte una, & Priorissam & Moniales de Campesse ex alia, super decimis lite mota: [*& infra.*] De consilio fratrum nostrorum decernimus, juri prædictorum Prioris, & Conventus super decimis novalium, in quarum erant possessione tempore illo, quo indulgentiæ Apostolicæ impetratæ fuerunt, a parte altera de decimis novalium non solvendis, non debere per eas non facientes de hoc aliquam mentionem præjudicium generari.

CAP. XXXII.

Confratres privilegiatorum, nisi se ad eos in totum transtulerint, ad Episcopalia jura tenentur.

Idem. (*an.* 1231.)

QUidam (sicut asseris) in privilegiatorum Fraternitate recepti, nolunt tibi de juribus Episcopalibus respondere. Verum quamdiu hujusmodi fratres moram in domibus suis fecerint *e*, eos compellere poteris ad dicta jura tibi integre persolvenda.

CAP. XXXIII.

Quoad privilegium retentionis decimæ, semel novale semper est novale.

Idem *Arelaten. Capitulo.* (*an.* 1231.)

COnsultationi vestræ b. r. quod terra, de qua non extat memoria, quod aliquando culta fuisset, redacta per Religiosos viros noviter ad culturam, perpetuo debet quoad immunitatem de non solvendis decimis novalium jure censeri: cum alias nonnunquam contingeret indulgentiam de novalibus plus eis dispendii, quam utilitatis afferre.

TITULUS XXXIV. DE PURGATIONE CANONICA.

CAP. I.

Infamatus fide dignus per juramentum se purgat, alias secus: & censetur non idoneus enormiter peccans.

Ex Concilio Triburicen.

NObilis *a* homo, vel ingenuus si in Synodo accusatus crimen negaverit, si fidelem eum esse sciverit, cum duodecim ingenuis se expurget. Si autem antea deprehensus fuerit in furto, aut perjurio, aut falso testimonio, non admittatur ad jusjurandum: sed ei sicut qui ingenuus non est, purgatio indicatur.

CAP. II.

Infamatus tertio monitus se non corrigens, usque ad purgationem ab officio suspenditur.

Ex Concilio Agathen.

SI quis Presbyter negligens vitæ suæ, pravis exemplis mala de se suspicari permiserit, & populus ab Episcopo juramento seu banno Christianitatis adstrictus infamiam ejus patefecerit, certique accusatores criminis ejus defuerint, admoneatur *b* primo seorsum ab Episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus: & si non emendaverit, Episcopus eum publica increpatione admoneat. Si vero nec sic se correxerit, ab officio suspendatur usque ad condignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiatur.

CAP. III.

Etiam Regulares purgant se de delicto secundum regulam canonicam.

Ex Concilio Melden. *c*

MOniales si libidinibus inservire accusentur, & manifeste detegi non valuerint, erga regulam suæ opinionis malam famam canonice purgare cogantur.

CAP. IV.

Si delictum est probabile, non indicitur purgatio, alias secus. h. d. quoad titulum.

Ex eodem.

SI quis de gradu Ecclesiastico raptoribus alienarum sponsarum se consensorem, vel interventorem manifeste prodiderit, a proprio gradu repellatur. Et si verisimilibus exinde suspicionibus fuerit propulsatus, canonice se expurget.

CAP. V.

Infamatus, contra quem crimen probari non potest, debet se purgare juramento de veritate: compurgatores vero de credulitate.

Innocentius Papa d *Aquilegen. Patriarchæ, & Mantuan. Episcopo.* (1213.)

QUotiens e Tridentinus Episcopus de Simonia impetitus sit, vos latere non credimus: sed accusatores

---

a *Bajon.* b *Doctores in c. fin. sup. de fid. inst. & in c. Albericus, & c. significavit, de testibus.* c *Gloss. & Dd. in cap. quoniam. De privileg. l. 7. & Sylvestrum in Summa, verbo altare. q. 6.* d *al. de Buten.* e *Vid. l. fin. quam Bald. dicit esse singul. C. de jure fisc.*

a *Referunt Burch. l. 16. decret. c. 19. & Grat. sive Palea 2. q. 4. c. 15. & habetur c. 1. tit. de purg. vulg. in 1. compil.* b *Observa ordinem fraternæ correctionis, de quo plene B. Th. 2. 2. q. 33. art. 3. 4. 5. & seq.* c *C. 70. in Conc. impressit, non c. 2. ut ajunt. Burch. l. 8. decr. c. 57.* d *al. Innoc. Pap. III.* e *C. 4. eod. tit. in 1. compil. Refert. Grat. sive palea 2. qu. 4. c. quotiens.*

tores scriptum afferentes, testes secundum formam canonicam producere nequiverunt, scilicet quod Ecclesiam sancti Petri Presbytero P. dederit pro quatuor modiis frumenti: [& *inf.*] Communi frat. nostr. consilio judicamus, ut tertia manu sui ordinis, & quarta Abbatum, & Religiosorum Sacerdotum de supradicta simonia debeat se purgare. Porro purgationis tenor erit hujusmodi: Episcopus jurabit primum super sancta Dei Evangelia, quod pro Ecclesia S. Petri Presbytero P. danda, nec ipse per se, nec per submissam personam, nec aliquis pro eo se sciente pretium recepit: deinde compurgatores super sancta Dei Evangelia jurabunt, quod ipsi credunt eum verum jurasse.

(1 *Quos ab ejusdem Ecclesiæ Laicis accepit. Verum quoniam nec accusatores, nec testes secundum formam canonum, & sanctorum Patrum statuta in causa ipsa procedere potuerunt.*)

CAP. VI.

Episcopus Parochianum suum infamatum compellit ad se purgandum, nisi ab eo legitime appellavit.

Alexand. III. *Genuensi Episcopo.* (*an.* 1172.)

NOs inter *a* alios: (& *inf.*) Quia nos t. Fr. consulere voluit, utrum Episcopus Parochianum suum ad purgationem cogere possit: Consul. t. t. r. quod si de aliquo crimine publica laborat infamia, accusatore, & testibus deficientibus ad purgationem est per ipsum Episcopum compellendus: nisi forte super ipso ad superiorem Judicem duxerit appellandum. Sane si appellaverit, ejus parebit judicio, ad cujus examen causam voluerit per appellationem transferre.

CAP. VII.

Compurgatores debent esse honesti, & notum habere eum, quem purgant, nec debent a Judice, vel alio impediri: & deficiens in purgatione punitur, ut convictus.

Idem *Gajetanen. electo.* [*an.* 1172.]

CUm P. Manconella *b* Presbyter. [& *inf.*] Purgatores illius honestatis, & opinionis esse volumus, quod verisimile sit eos nolle amore, vel odio, seu obtentu pecuniæ pejerare. Ut autem idonei appareant, necesse est, ut ejus, quem purgare debent, vitam, & conversationem agnoscant. Deficientem vero in purgatione omni officio, & beneficio Ecclesiastico privare procures: præcavens, quod si qui purgando in sua voluerint purgatione assistere, nullam eis malevolentiam, vel indignationem ostendas, nec eos impedias, vel ab aliis, quantum in te est, impediri permittas.

CAP. VIII.

Absolutio facta secundum purgationem vulgarem non tenet: & ea non obstante potest indici de novo purgatio: & admittitur accusatio.

Lucius III. [*an.* 1181.]

EX tuarum *c* intelleximus continentia literarum, quod cum H. Presbyterum (quia infamabatur de homicidio) a Sacerdotali officio suspendisses, prædecessoris tui literas tulit in medium, quibus apparuit eum judicio aquæ frigidæ suam innocentiam purgavisse, & Episcopum suis eum literis absolvisse. Quia vero peregrina judicia sunt inhibita, purgationem, quam præstitit, sufficere non putantes mandamus, quatenus si accusatores idonei non apparuerint, ut cum septima, aut quinta manu sui ordinis [sicut expedire cognoveris] per purgationem canonicam innocentiam suam ostendat, sibi injungas: quam cum præstiterit, suspensionem sine difficultate relaxes, & eum testimonii boni virum annuncians, ab infamia homicidii nullius contradictione, vel appellatione obstante absolvas.

a *Cap. 4. tit. de offic. & pot. præl. & jud. ord. in 1. comp. & Cap. 7. eod. tit. de purg. can. in 1. comp.* b *Cap. 12. eod. tit. de accusat. in 1. comp.* c *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 51. c. 50.*

CAP. IX.

Sufficit, quod compurgator sit toleratus ab Ecclesia bonæ famæ, nec de crimine suspectus condemnatur.

Idem *Vintonien. Episcopo.* (*an.* 1181.)

COnstitutus *a* in præsentia nostra P. Diaconus: [& *inf.*] Præterea illud nobis non modicam admirationem inducit, quod purgationem oblatam recipere noluisti, nisi prius commendalles nomina singulorum, qui dictum P. purgare volebant, & de nationibus, & cæteris circumstantiis prius inquireres diligenter, tanquam esses ordinationes facturus: utinam sic discuteres ordinandos. Sane in purgationibus faciendis cum satis sit illis, qui pro purgando exhibent juramentum, secundum propriam conscientiam, & opinionem jurare, quod purgandus a crimine sit immunis, vel quod bonum exhibuit juramentum, si purgatores ab Ecclesia tolerentur, & sint bonæ famæ, in suis ordinibus ministrantes, nec in judicio pro crimine condemnati, proculdubio sunt absque ullius indagine admittendi.

CAP. X.

Propter magnitudinem criminis infamatus suspendi potest, nedum ab officio, sed etiam a beneficio, donec se purgaverit. Hoc primo *Et augetur propter hoc numerus compurgatorum.* Hoc secundo. *Ex causa interdum post purgationem præstitam suspenditur quis ad tempus.* Hoc tertio. *Et deficiens in purgatione punitur ut convictus.* Hoc quarto.

Innocentius III. *Senon. Archiepiscopo.* (*an.* 1214.)

INter solicitudines *b* nostras illa debet esse præcipua, ut capiamus vulpeculas: (& *inf.* 1) Licet ergo Ecclesiastica constitutio tales ab officio tantum usque ad purgationem canonicam doceat suspendendos: quia tamen eum etiam a beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolumus improbare: nec illud etiam improbamus, quod licet contra eum nullus accusator legitimus appareret, ex officio tuo tamen (fama publica deferente) voluisti plenius inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiam, grave scandalum, & vehementem suspicionem ex testium dictis obortam, quæ contra Decanum facere videbantur, cum propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda, & servantes justitiam, & mollientes rigorem purgationem ei quartæ decimæ manus sui ordinis duximus indicendam. Ipsum igitur ad te remittentes, ut ibi purgetur, ubi noscitur infamatus: mandamus, quatenus accitis *c* tecum Nivern. & Parisien. Episcopis indictam ei purgationem accipias: ita tamen, ut qui ad ejus purgationem processerint comprobandam, sint fide catholici, & vita probati, qui conversationem, & vitam ipsius non tam moderno tempore noverint, quam transacto. Purgatione vero recepta beneficium ei restituere non postponas. In pœnam autem familiaritatis illius, quam cum hæreticis scienter habuisse dignoscitur, eum ab officio volumus manere suspensum, donec scandalum sopiatur, ita tamen ut publice familiaritatem hæreticorum abjuret. Præcipias insuper ei districte, ut in prædicta, & aliis villis circumpositis profiteatur, & prædicet fidem catholicam, ac confundat, & detestetur hæreticam pravitatem: sic deinceps vitam suam bonis adornans operibus, ut infamia convertatur in bonam *d* famam, & omne scandalum, & suspicio de Catholicorum mentibus deleatur. Quod si forsan in purgatione defecerit, eum Ecclesiasticæ disciplinæ mucrone percellas, & ab officio, & beneficio depositum ad agendam pœnitentiam in arctum monasterium detrudere non omittas.

Yy [1

a *Cap. 6. eod. tit. in 3. comp. & post Conc. Lat. p. 8. c. 21.* b *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* c *ascitis, al. accersitis, sed in Regist. & antiquis, ut est impressum.* d *Dictio,* bonam, *deest in Registro, & plerisque antiq. exemplarib.*

[1 Quæ moliuntur vineam Domini demoliri, species quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quædam de vanitate conveniunt in ipsum. Hi sunt namque caupones, qui aquam vino commiscent, qui virus draconis in aureo calice Babylonis regni propinant, qui juxta verbum propheticum, arcum rem amaram intendunt, ut sagittent in occultis innoxios: quorum error serpit ut cancer, ita quod nisi botrus in flore lædatur, fructum non solum amarum, sed etiam pestiferum germinabit. Hos Apostolus egregius prædicator in epistola sua prophetico sermone describit, & docet omnibus modis evitandos, contra quos Sacerdotes tibiis argenteis clangere debent, ut cum clamante populo arca fœderis præcedente, & muri corruant Hiericho, quæ jam fuerant perpetuo anathemate condemnata: ita quod si quis ex ea regulam auream furari præsumpserit, cum Achor filio Charim lapidibus obruatur. Nos igitur scientiam literarum, & honestatem morum pariter attendentes.]

CAP. XI.

Breve est, nec potest aliter summari.

Idem *Abbati sancti Dionysii, & Presbytero S. Martini. (an. 1214. Roma in Galliam.)*

CUm dilectus *a*: [*& infra.*] Illud autem vos attendere volumus, & mandamus, ut tales ad purgationem admittantur personæ, quæ vicinæ sint, & honestæ.

CAP. XII.

Si infamia ortum non habet ex probabilibus conjecturis, non est de necessitate indicenda purgatio, potest tamen indici ad instantiam purgandi.

Idem (*an. 1214. Roma in Hungariam.*)

CUm *b* in juventute sua: [*& infra.*] Quia vero pater filium, quem diligit, corripit: nos Quinqueecclesi. Episcopo per literas nostras ad majorem cautelam injunximus, ut ab illius familiaritate cessando taliter se haberet, quod sinistra de ipso suspicio non possit haberi: sed inimicus homo rescriptum literarum surripiens, apud Regem, & Regni magnates ipsum nequiter publicavit, ut sic deberet amplius infamari. Unde nos tantam æmulorum nequitiam attendentes, licet pulsati fuerimus multoties contra eum, nunquam tamen adversus ipsum potuimus commoveri, scientes, quod dictum unius facile sequitur multitudo: ubi vero idem Episcopus ad Strigon. metropolim extitit postulatus, quidam, qui super ipsa postulatione adversabantur eidem, ut promotionem ipsius facilius impedirent, illius criminationis carbones reaccendere sunt moliti: unde quidam procurator ipsius de consilio amicorum suorum, qui super hoc bonum zelum habebant, sed non secundum scientiam, cœpit cum instantia postulare, quatenus eidem Episcopo purgationem canonicam faceremus indici, ut suam innocentiam demonstraret. Nos autem postulationem hujusmodi minus providam reputantes, procuratorem ipsum ab ea sæpe *c* voluimus revocare: [*& inf.* 1] Cæterum quia procurator instabat, compulsi fuimus (non juris necessitate, sed importunitate petentis) ut per vos ei purgationem canonicam cum duobus Abbatibus mandaremus indici: quamvis fuerimus protestati, quod ex alia causa talis petitio minus provide tunc fiebat, quia Strigon. Eccles. Suffraganei vix eo tempore purgarent eundem, quia in facto postulationis contradicebant eidem: & suffraganei Colocen. Ecclesiæ ipsum minime tunc purgarent: quia inter eum, & Colocen. Archiepiscopum de Strigon. metropoli contentio vertebatur: unde cum non sint alii Pontifices in Hungaria, merito videbatur, quod per Episcopos regni sui non posset in illo articulo se purgare.

[1 Tum quia sæpefatus Episcop. non videbatur apud bonos, & graves infamatus de illo crimine, cum Episcopi super hoc ex mandato Apostol. requisiti, laudabile testimonium de ipso nobis curaverunt perhibere, tum quia talis infamat o videbatur ab inimicis, & æmulis processisse, sicut superius est expressum. Unde cum anteacta vita ejus laudabilis appareret, & hujusmodi facinus incredibile videretur, non credebamus ei purgationem aliquam amodo indicendam.]

CAP. XIII.

Compurgator jurat de credulitate.

Idem *Tiron.* a *Archiepiscopo. (an. 1214.)*

DE *b* testibus: (*& inf.*) Illi vero, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, id solum tenentur juramento firmare, quod veritatem credunt eum dicere, qui purgatur.

CAP. XIV.

Infamatus super defectu natalium non debet promoveri, nisi prius se purget.

Idem *Floren. Episcopo. (an. 1214.)*

ACcedens *c* ad præsentiam nostram T. Diaconus humili nobis insinuatione monstravit, quod cum a suis æmulis diceretur, quod esset filius Sacerdotis, tu eum nec promovere voluisti, nec permisisti ab alio promoveri. Quocirca mandamus, quatenus si publice fuerit nota respersus, & de ipsa tibi legitime constare non poterit, purgatione ab ipso recepta, ipsum non differas propter hoc ad Sacerdotis officium promovere: quia etsi non sit nota delicti, est tamen nota defectus impedientis ad sacros ordines promovendum.

CAP. XV.

Super notorio crimine non est indicenda purgatio, & pendente causa super criminibus coram Papæ delegato, purgatio ab ordinario super eis recepta non tenet.

Idem *Abbati Eugen. & Scholastico Mutin. (an. 1215.)*

CUm *d* dilectis filiis H. Presbytero, & G. procuratori O. Clerici, T. Capellanum nostrum concesserimus auditorem, idem procurator proposuit, quod cum dictus Presbyter super incestus crimine fuisset publice infamatus, Constantien. Episcopus ordinarius Judex ei purgationem indixit: qui cum se purgare nequivisset, ab ipso fuit suis Ecclesiis sententialiter destitutus, quas ipse nihilominus detinuit per violentiam occupatas. Cumque idem Presbyter cujusdam consanguinei sui uxorem publice detineret, ad petitionem plebani de Heniso *e*, & quorundam aliorum Clericorum Constantien. diœcesis, Judicibus dicimur literas destinasse, ut si dictus Presbyter super crimine adulterii, & incestus coram ipsis se purgare non posset, ipsum pœna debita castigarent: qui cum constitisset eisdem, quod idem Presbyter pro eo, quod in purgatione defecerat, ab Episcopo memorato fuerat condemnatus, ipsum utpote contumacem prædictis Ecclesiis per sententiam privaverant, maxime cum de incestus, & adulterii crimine, tanquam de notorio liqueret eisdem, Abbati sancti Galli (ad quem illarum Ecclesiarum donatio pertinebat) potestatem liberam concedentes, Ecclesias illas personis aliis conferendi: qui eas postea supradicto O. Clerico assignavit: [*& infra.*] Dictus vero Presbyter inter cætera respondit, quod processus Judicum prædictorum debebat merito retractari, cum lite non contestata procedere præsumpserint *f* contra eum: adjiciens, quod purgationem indictam ab electo Constantien. curaverit exhibere: [*& infra.* 1] His igitur, & aliis plenius intellectis, licet literæ illæ, quæ ad prædictos Judices impetratæ dicuntur, vel ipsarum transcriptum

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *C. 3. eod. tit. in 3. compil. pars hujus decret. est in cap. cum in juventute. sup. de præsumpt. ut optime hic admonet glossa.* c *al. semper, sed in antiq. ut est impressum.*

a *Tirenen. al. Trien. al. Tyren.* b *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* c *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* d *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* e *al. de Henuco. al. de Ponte, sed in vetustioribus ut est impressum.* f *præsumpserunt, in vulgatis: at in antiq. præsumpserint.*

ostensum non fuerit coram nobis, quia tamen ex tenore relationis ipsorum *a*, quam dictus procurator exhibuit, ac si literæ ipsæ ostensæ fuissent, nobis constitit evidenter Judices ipsos prætermisso juris ordine processisse: tam processum eorum, quam concessionem Ecclesiarum a prædicto Abbate de mandato ipsorum factam auctor. Apost. retractamus, præsertim cum relationis ipsius series repugnantia contineat, & adversa. Dicitur enim, quod crimen ejusdem Presbyteri usque adeo publicum *b* fuerat, & notorium, quod nullus infiatiationi locus penitus existebat, utpote cujus universæ viciniæ populus testis erat: & tamen ibidem præmittitur, quod eidem Presbytero terminum peremptorium præfixerunt, in quo [si posset] super infamia prædictorum criminum canonice se purgaret: cum nimirum si crimen notorium existebat, non erat illi indicenda purgatio, sed in eum condemnationis sententia promulganda: [*& inf.*] Si vero nullus apparuerit legitimus accusator, & ipsum inveneritis apud bonos, & graves super prædictis criminibus, vel ipsorum altero infamatum, purgationem ei canonicam indicatis, non obstante quod coram prædicto electo dicitur se purgasse: cum judicio pendente coram Judicibus delegatis non debuerit ordinarius purgationem indicere infamato.

[1 *Nos inducit, ut fratrum nostrorum debeamus consultationibus respondere, & ab eis, quantum humana permittit fragilitas, dubitationis scrupulum amputare. Inde est quod.*]

CAP. XVI.

Non sufficit Prælato de criminibus infamato jurare, cum se purgat, quod sit immunis ab illis criminibus, sed jurare debet, quod post suam promotionem illa crimina non commisit.

Idem (*an.* 1215. *Romæ.*)

ACcepimus *e* literas, quibus nobis intimare curastis, quod Apostolico mandato super indicenda purgatione Archiepiscopo Bisuntin. recepto, ipsum citastis, ut decuit: qui ad diem præfixum comparuit coram vobis *d*, juramentum purgationis offerens sub hac forma: videlicet, quod immunis erat ab illis criminibus, super quibus se purgare debebat: (*& inf.*) Ipse vero ad præsentiam nostram accedens humiliter supplicavit, ut saltem super purgatione incontinentiæ dignaremur temperare rigorem, quia non deberet asserere, quod a nativitate sua nunquam passus fuerit lapsum carnis. Porro cum ab eo non credatur exactum fuisse hujusmodi juramentum, potius forte præsumimus, quod alia de causa volebat sub præscripta forma jurare: videlicet, quod immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, tanquam dimissis per pœnitentiam jam esset immunis ab illis: sed hoc jurare non parvæ temeritatis existeret: cum B. Job dicat *e*: *Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorat anima mea*: (*& inf.*) Ideoque præscriptam purgationis formam, secundum quam idem Archiepiscopus obtulit se purgare, reprobamus, utpote indiscretam, temerariam, & ineptam: injungentes eidem, ut si voluerit, & potuerit secundum hanc formam se purgare, secundum sanum intellectum, quem ei duximus exprimendum, videlicet quod illa crimina graviora, id est, simoniam, venditionem justitiæ, atque incontinentiam, de quibus infamatus extitit *f*, juret se minime commisisse, postquam ad Archiepiscopalem promotus est dignitatem: & compurgatores sic jurent, quod credunt eum verum jurasse: quo facto vos illum dimittatis in pace, alioquin &c.

a *ipsarum* b *publicatum*. c *vid. Bart. in l.* 1. §. *accusationem. ff. ad S. C. Turpil. ubi citat hunc textum in pulchro casu.* d *nobis, legitur in plerisque Cod. series tamen indicat legendum, coram vobis*, e *Job.* 9. f *al. existis*,

TITULUS XXXV.
DE PURGATIONE *a* VULGARI.
CAP. I.

Duella, & aliæ purgationes vulgares prohibitæ sunt, quia per eas multoties condemnatur absolvendus, & Deus tentari videtur. h. d. totus titulus.

Celestinus III. *d* (*an.* 1195.)

CUra suscepti *b* regiminis: (*& infra.*) Cum t. F. duxerit sed. Apost. consulendam, utrum super Ecclesiarum possessionibus duella debeant sustineri? Tuæ duximus solicitudini respondendum, quod in eo casu, vel aliis etiam hoc non debes aliquatenus tolerare. *c*

[1 *Sæpedictæ tamen mulctæ eum non desinunt infamare: unde nobis humiliter supplicavit, ut ab illarum impetitionibus solutum faceremus ipsum prædictarum Ecclesiarum pacifica possessione gaudere.*]

CAP. II.

Summatum est supr. cap. proximo.

Innoc. III. *Priori S. Sergii Spoletan.* (*an.* 1212.)

SIgnificantibus *d* V. Laico, & fratribus ejus ad nostram noveris audientiam pervenisse, quod cum quidam eos super furti crimine accusaret, cum eo coacti sunt inire duellum, in quo aliis peccatis suis præpedientibus ceciderunt: propter quod per consules Spoletanos bonis fuerunt propriis spoliati: nunc vero furtum apud alios est inventum, & quod ipsi fuerint innocentes, est (faciente *e* Domino) revelatum. Unde consulibus ipsis dedimus in mandatis, ut ablata restituant universa.

CAP. III.

Summatum est supra cap. 1.

Honorius III. (*an.* 1225.)

DIlecti *f* filii noviter in Livonia baptizati, gravem ad nos querimoniam destinarunt, quod fratres Templariorum, & alii, qui temporalem in eis potestatem exercent, si quando de aliquo alio *g* crimine infamantur, eos ferri candentis judicium subire compellunt, quibus si qua exinde sequatur adustio, civilem pœnam infligunt. Cum igitur hujusmodi judicium sit penitus interdictum, utpote in quo Deus tentari videtur, mandamus, quatenus dictos fratres, & alios, ut ab hujusmodi conversorum gravamine omnino desistant, per cens. Eccles. appell. remota compellas.

TITULUS XXXVI.
DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.
CAP. I.

Propter ejus brevitatem non summatur.

In Exodo. *h*

SI rixati fuerint homines, & percusserit alter proximum suum lapide, vel pugno *i*, & ille mortuus non fuerit, si κ jacuerit in lecto, qui percusserit, operas ejus, & impensas in Medicos restituat.

CAP. II.

Breve est, & ideo non summatur.

In Eodem.

SI *l* quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos, vel asinus in eam, dominus cister-

a *Vide B. Thom.* 2. 2 *q.* 95. *art.* 8. *ad* 3. *arg.* b *Cap. un. eod. tit. in* 2. *compil.* c *Adde quod not. Bald. in l.* 1. *C. de Lat. lib. tol. ubi vide.* d *Cap. un. eod. tit. in* 1. *compil. vid. Conc. Trid. sess.* 25. *de refor. c.* 19. e *favente, in recent.* f *Ivo p.* 10. *c.* 15. g *Dictio, alio, deest forte in omnib. manuscr.* h *Exod.* 21. i *vid. l. fin. cum gl. & concor. ff. de sicariis* κ *al. ita: sed jacuerit.* l *C.* 3. *tit. de damno dato in* 1. *com. Refert Ivo part.* 16. *c.* 349. *Exod.* 21.

cisternæ reddet pretium jumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

CAP. III.

Breve est, & ideo non summatur.

Idem.

SI a bos alienus cornupeta fuerit ab heri, & nudius tertius, & non custodivit eum dominus suus, reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

CAP. IV.

Breve est, & non summatur.

Idem.

SI b læserit quispiam agrum, vel vineam, & dimiserit jumentum suum, ut depascat aliena, pro damno æstimationem restituet.

CAP. V.

Breve est, & non summatur.

Idem.

SI c egressus ignis comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum, qui ignem succenderit.

CAP. VI.

Breve est, & quasi idem cum præcedenti.

Ex Pœnitentiali Romano. d

SI quis domum, vel aream cujusquam incenderit voluntarie, sublata, & incensa omnia restituat, & tres annos pœniteat.

CAP. VII.

Secularis potestas, quæ Clericum bannivit, condemnari debet per Judicem Ecclesiasticum, secundum æstimationem injuriæ in expensis, & damnis. Et hodie adde pœnam in Clem. 1. de pœnis.

Honorius III. *Episcopo Bonon.* [*an.* 1224.]

OLim e scribentibus nobis Episcopo Mutinen. ut potestatem, consiliarios, & populum civitatis Florentin. ad satisfaciendum de damnis, & injuriis irrogatis Episcopo, & Ecclesiis Fesulan. cens. Eccl. coarctaret, idem testes lite non contestata recepit. Quare nos ejus processu penitus revocato commune Florentin. quia banniverat Episcopum Fesulanum contra Deum, & Ecclesiasticam libertatem, propter injuriam banni, & expensas, & damna tali occasione secuta, taxatione juramento præmissa, in mille libris usualis monetæ prædicto Episcopo sententialiter duximus condemnandum.

CAP. VIII.

Qui jurat statutum super non repetendis damnis, hoc non obstante expensas repetere poterit. h. d. *vel sic: Statutum super damnis non repetendis ad expensas non extenditur.*

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

IN nostra f, & fratrum nostrorum præsentia proposuistis, quod olim cives Brixien. pro g restaurationibus damnorum illatorum adinvicem, quæ propter multas civiles discordias incurrerant, plurimum aggravati, statutum editum de non petendo, vel recipiendo in posterum restaurationes hujusmodi a communi generaliter approbarunt, & firmarunt etiam juramento: [*& inf.*] Cum igitur aliud sit damnorum restauratio, quam satisfactio expensarum, & ideo in juramento exhibito super damnorum articulo intelligi non debeat, quod factum expensarum fuerit comprehensum: mandamus, quatenus [juramento non obstante prædicto] auctoritate nostra provideas, quod dictum commune pro bono concordiæ ad expensarum satisfactionem aliquid h contribuat juxta tuæ, discretionis arbitrium, a te, sicut expedierit, moderandum.

a *Exod.* 21. b *Exod.* 22. c *Ibid.* d *Similis sententia reperitur apud Burch. l.* 19. *decr. c.* 5. e *Vide Clem.* 1. *de pœnis. c. Gravis. sup. de restit. spol.* f *vide Gl. in c. si canonici. verbo*, damnis, *& injur. de offic. ord. in* 6. g *dictio*, pro, *deest in vetustioribus Cod.* h *dictio*, aliquid, *deest in antiquior. exemplarib.*

CAP. IX.

Habet plura dicta, & sic summat.

Idem. (*an.* 1236.)

SI culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem forte tulisti, aut hæc imperitia tua, sive negligentia evenerunt: jure super his satisfacere te oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam. Quod si animalia tua nocuisse proponas, nihilominus ad satisfactionem teneris, nisi ea dando passis damnum, velis liberare te ipsum: quod tamen ad liberationem non proficit, si fera animalia, vel quæ consueverunt nocere, fuissent, & quam debueras, non curasti diligentiam adhibere. Sane licet, qui occasionem damni dat, damnum videatur dedisse: secus est tamen in illo dicendum, qui, ut non accideret, de contingentibus nil omisit.

TITULUS XXXVII.

DE PŒNIS.

CAP. I.

Totiens puniendus est criminosus, quotiens delictum iterat.

Ex Concilio Toletano.

EA, quæ frequenti prævaricatione operantur, frequenti sententia condemnentur.

CAP. II.

Interficiens Presbyterum puniendus est: & pœnæ pars Ecclesiæ, cui præfuit, alia pars pro ejus anima distribuitur.

Ex Concilio Triburiensi. a

PResbyteri interfecti compositio Episcopo, ad cujus parochiam pertinet, solvatur: ita ut medietatem utilitatibus Ecclesiæ, cui præfuit, tribuat, alteram in ejus eleemosynam juste dispertiat: quia nullus ejus hæres proximior videtur, quam qui ipsum Domino sociavit.

CAP. III.

Non debent Prælati pro criminosis sustinendis pecuniam exigere, nec etiam correctionis causa ex cupiditate pœnam pecuniariam imponere.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiscopo.* [*an.* 1180.]

LIcet b juxta Apostolum: (*& inf.* 1) Accepimus, quod Archidiaconi Conventren. Episcopatus pro corrigendis excessibus, & criminibus puniendis, a Clericis, & Laicis pœnam pecuniariam exigunt, & pro annua exactione pecuniæ personas quandoque suspendunt, Ecclesias interdicunt, a vicariis denarios, ut eos in Ecclesiis cantare permittant, exigere non formidant, & alia agunt, quæ canonum obviant institutis, & de radice cupiditatis, & avaritiæ prodire videntur: (*& inf.*) Mandamus, quatenus Archidiaconis prædicti Episcopatus hoc districtius interdicas: si autem contravenire præsumpserint, eos appell. cessante Eccl. censura compellas.

(1 *Arguere, obsecrare, & increpare studeamus: sic tamen debemus excessus corrigere singulorum, ut probemur non quæ nostra sunt, sed quæ Jesu Christi sunt, quærere, ut in correctione facienda videamur modestiam, & maturitatem servare.*)

CAP. IV.

Victus condemnatur victori præsenti in expensis, etiam in causis pecuniariis, & unum casum excipit.

Idem *in Concilio Turonen.*

CAlumniam c, & audaciam temere litigantium condemnando

a *Est in Concil. Triburiensi sub Arnulpho Imperator e. c.* 4. *sed aliis verbis referunt Burch. l.* 6. *decret. c.* 11. *Ivo p.* 10. *c.* 140. *& Gratian. sive Palea* 16. *q.* 4. *c. omnes Presbyteri.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p.* 2. *c.* 3. c *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 3. *c.* 2.

demnando in expensis, & alio multiplici remedio sanctio imperialis compescit. Quoniam igitur sacris institutis consonare dignoscitur, præcipimus, ut de cætero in causis pecuniariis victus victori in expensis condemnetur, nisi sententia pro absente feratur.

CAP. V.

Clericus causam seu operam præbens bello, deponendus est.

Innoc. III. *Midrosiensi Archiepiscopo*. (*an.* 1212.)

QUod in *a* dubiis: (*& infra.*) Quia vero tam Sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quam qui personaliter exercent conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugnandum, omnes enormiter peccant: de rigore canonico eos credimus deponendos.

CAP. VI.

Clericus pro magno scelere ab eo commisso, deponi debet, & in monasterio detrudi ad agendam pœnitentiam.

Idem *London. Episcopo*. (*an.* 1212. *Romæ in Angliam*)

TUæ discretionis *b* prudentiam: [*& infra.*] Ad illud, quod a nobis tertio requisisti, qualiter Clerici in latrociniis, vel aliis magnis sceleribus deprehensi, puniri debeant: Respondemus, quod a suis ordinibus degradati, detrudi debeant in arctis monasteriis, ad pœnitentiam peragendam.

CAP. VII.

Si uterque contrahentium venit contra contractum, uterque potest exigere pœnam ad invicem promissam ex conventione.

Idem *Abbati, & fratrib. Cryptæ ferratæ.*

(*an.* 1212. *Romæ.*)

COnstitutus *c* in præsentia nostra: [*& inf.*] Licet autem in instrumento Episcopi Lavitani expressa fuerit certa pœna, quam pars contractum non servans solveret observanti: cum tamen utraque pars venisse contra illum, ex confessione propria convincantur, cum & pars vestra subtraxerit Episcopo pensionem, & Episcopus procurationem exegerit ab eadem Ecclesia, sicut Oeconomus proposuit memoratus, utramque partem ab ea reddimus absolutam.

CAP. VIII.

Si testis propter vacillationem incarceratur, infamiam non incurrit.

Idem *Priori S. Fridiani, & Magistro B. Canonico Pisano*. (*an.* 1213.)

SUper *d* his, de quibus nos consulere voluistis: [*& infra.*] Clericus autem, qui pro eo quod variaverat, & vacillaverat coram vobis *e*, de mandato nostro *f* captus est & detentus, infamiam non incurrit.

CAP. IX.

Obligatus ad certam quantitatem, certa die sub pœna solvendam, si partem intra terminum solvit, ad pœnam integram non tenetur.

Idem *Spoletano Episcopo*. (*an.* 1213.)

SUam *g* ad nos Rectores Clericorum sancti Fortunati querimoniam transmiserunt, quod cum tibi essent in XL. Libris per quoddam arbitrium condemnati, essetque pœna XXX. librarum apposita, nisi eas solverent in termino constituto, tandem XXXIII. libris in termino persolutis, occasione septem residuarum, per quasdam nostras *h* literas veritate tacita impetratas, obtinuisti eos in præfatis XXX. libris tibi per delegatum Judicem condemnari. Quia igitur te non decet in tantum Pontificalis modestiæ oblivisci, ut inhonestis quæstibus anhelando desideres cum aliena jactura ditari, mandamus, quatenus septem librarum solutione contentus, super pœna XXX. librarum memoratos Rectores de cætero non molestes.

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil. an Clerico pugnare liceat, explicat B. Thom.* 2. 2. *q.* 40. *art.* 2. *& ibi Cajet.* b *c.* 3. *tit. de vita & hon. Cler. in* 3. *comp. vid. Bern. Diaz. in pract. crim. can. c.* 84. c *Pars c. constitutus, sup. de relig. dom. ubi invenio varietates de voce*, Lavitani. d *cap.* 3. *tit. de accusat. in* 3. *comp.* e *al. nobis.* f *al. vestro.* g *c.* 2. *ne Cler. vel Monach. in* 3. *comp.* h *Dictio*, nostras, *deest in plerisque antiq.*

CAP. X.

Occidentes Prælatum privantur beneficiis, & feudis, quæ habent ab Ecclesia, cui præerat Prælatus ille, nec eis, vel hæredibus restituentur, nec alia de novo concedi debent. Et hodie in occidente, capiente, vel banniente Episcopum, auctæ sunt similes pœnæ: de quibus in Clem. Si quis suadente. eod. tit.

Idem. (*an.* 1213.)

AD aures *a* nostri Apostolatus pervenit, quod cum quidam parochiani tui ausu diabolico (bonæ *b* memoriæ) I. Vincentinum Episcopum, prædecessorem tuum nequiter peremissent, feuda & beneficia, quæ illi a Vincentina Ecclesia obtinebant, ipsis per sententiam fuerant cum multa deliberatione sublata. Quia igitur majori sunt animadversione plectendi, nos tam tibi, quam successoribus tuis, auctoritate Apostol. prohibemus, ne ipsis, aut hæredibus eorum beneficia prædicta restituantur, seu de novo eis alia quælibet conferantur.

CAP. XI.

Prorumpens contra Judicem arbitrio superioris punitur.

Idem.

DIlectus *b* filius electus sancti P. ad montes: [*& inf.*] Ne judicialis evanescat auctoritas, cum de litigatoris improbitate constiterit, adversus assertionem Judicis temere prorumpentis, juxta superioris arbitrium digna poterit animadversione puniri.

CAP. XII.

Patroni, Advocati, vel Vicedomini vendicantes sibi in Ecclesiis plus quam jura permittant, per censuram Ecclesiasticam compescuntur: & si occidunt Prælatum, vel Clericum Ecclesiæ per se, vel per alios, perdunt quod habent ab Ecclesia, & eorum posteri usque ad quartam generationem non admittuntur ad Clerum, nec in Religionibus præficiuntur.

Idem *d in Concilio generali*. (*an.* 1216.)

IN quibusdam provinciis Ecclesiarum Patroni, & Advocati, seu Vicedomini se in tantam insolentiam erexerunt, quod non solum cum vacantibus debet Ecclesiis de pastoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt, & malitias, verum etiam de possessionibus, aliisque bonis Ecclesiasticis, pro sua voluntate ordinare præsumunt: & (quod horrendum est dicere) in necem Prælatorum prorumpere non formidant. Cum igitur, quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri: prohibemus expresse, ne Patroni, vel Advocati, seu Vicedomini super præmissis de cætero plus usurpent, quam reperiatur in jure permissum: & si contra præsumpserint, per severitatem canonicam districtissime compescantur. Sacri nihilominus Concilii approbatione statuimus, quatenus si patroni, vel Advocati, aut Feudatarii, seu Vicedomini, aut alii beneficiati alicujus Ecclesiæ, Rectorem, vel Clericum alium ipsius Ecclesiæ, per se, vel per alios occidere, vel mutilare ausu nefando præsumpserint, Patroni jus patronatus, Advocati advocatiam, Feudatarii feudum, Vicedomini vicedominatum, & Beneficiati beneficium prorsus amittant. Et ne minus vindictæ quam excessus memoria prorogetur, non solum de præmissis nihil perveniat ad hæredes, sed etiam usque ad quartam generationem posteritates talium in Clericorum collegium nullatenus admittantur, neque in domibus regularibus alicujus prælationis assequantur honorem, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum.

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *Hæc duo verba*, bonæ memoriæ, *desunt in omnibus Vatic.* c *C.* 1. *tit. de probat. in* 4. *compil.* d *Scilicet Innocent. III. in Conc. gener. c.* 45. *& cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compilat.*

CAP. XIII.

Domino excommunicato manente, subditi fidelitatem non debent: & si longo tempore in ea persistiterit, & monitus non paruerit Ecclesiae, ab ejus debito absolvuntur.

Honorius III. *Praeposito Archidiac. & H. Canonico Suession.* (*an.* 1222.)

GRavem Capituli Lundin. *a* recepimus quaestionem, quod cum Comes Registren. *b* pro multis injuriis, quas irrogarat eisdem *c*, per Judices a sede Apostol. deleg. excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem per duos annos, & amplius in excommunicatione persistens, juri parere pertinaciter renuit, claves Ecclesiae contemnendo. Licet igitur hujusmodi pertinacia non careat scrupulo haereticae pravitatis: volentes tamen nobilitati parcere Comitis supradicti, Discr. v. mandamus, quatenus si Comes supradictus post commonitionem vestram non paruerit plene juri, vos Ecclesias, in quibus aliquod jus habere dignoscitur, ab ejus debito absolventes, fideles ipsius (quamdiu in excommunicatione perstiterit) ab ejus fidelitatis juramento denuncietis penitus absolutos.

TITULUS XXXVIII.

DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

CAP. I.

Pro manifesto peccato poenitentia publica imponi debet.

Alexander Papa. *d*

MAnifesta peccata non sunt occulta correctione purganda.

CAP. II.

Ponit poenitentiam occidentis Presbyterum.

Ex Concilio Moguntinen.

QUi Presbyterum occiderit, XII. annorum poenitentia ei secundum canones imponatur: (*& infra.*) Convictus, usque ad ultimum tempus vitae suae militiae cingulo careat, & absque spe conjugii maneat.

CAP. III.

Consideratis circumstantiis arbitraria poenitentia indicenda est ei, qui modum excessit se defendendo.

Alexander III. *Mediolan. Archiepisc. & e Suffraganeis.* (*an.* 1272.)

SIgnificavit *f* nobis vir nobilis P. quod F. dicto Imperatori, cum olim rediret ab urbe, castrum Vernicae negavit: [*& infra.*] Unde contigit, quod IV. castris destructis plusquam duo millia domorum destructa fuerunt, multi homines interfecti, & alia mala ibi commissa, quae longum esset per singula enarrare. Quoniam igitur praefatus P. Deo exinde reconciliari desiderat: mandamus, quatenus ipsi poenitentiam (secundum quod visum fuerit) misericorditer imponatis *g*, attendentes *h*, quod pro libertate sua, & Ecclesiae devotione hoc fecit. Quare in his debetis *i* talem discretionem habere, ut alii, & ipse idem pro austeritate poenitentiae a servitio Ecclesiae nullatenus retardentur, nec aliquod salutis periculum debeant formidare.

CAP. IV.

Indulgentiae, quae conceduntur per Praelatos non subditis, non prosunt, nisi proprii Judices hoc concedant.

Idem *Archiepiscopo Cantuariensi.*

QUod autem *b* consuluisti, utrum remissiones, quae fiunt in dedicationibus Ecclesiarum, aut conferentibus ad aedificationem pontium, aliis prosint quam his, qui remittentibus subsunt: hoc volumus tuam Fraternitatem tenere, quod cum a non suo Judice ligari nullus valeat, vel absolvi, remissiones praedictas prodesse illis tantummodo arbitramur, quibus ut prosint, proprii Judices specialiter indulserunt.

CAP. V.

Non est vere poenitens, qui peccandi animum non deponit, tamen recipitur ejus confessio.

Idem *Beluacen. Episcopo.* (*an.* 1272.)

QUod *a* quidam ad confessionem de criminibus veniunt, & quamvis confiteri velint, se tamen asserunt abstinere non posse: Cons. t. t. r. quod eorum confessionem recipere debes, & eis de criminibus consilium exhibere: quia licet non sit vera hujusmodi poenitentia, admittenda tamen est eorum confessio, & crebris & salubribus monitis poenitentia indicenda.

CAP. VI.

Qui ex poenitentia debet certa die in pane, & aqua jejunare, potest deficiente pane aliis cibariis uti.

Idem *Triburien. Archiepiscopo.* (*an.* 1173.)

LIcet tam *b* Veteris, quam Novi Testamenti pagina: [*& infra.*] Si autem illi, qui aliquos dies in pane, & aqua ex injuncta sibi poenitentia tenentur peragere, panem, quo vescantur, non habent, leguminibus, aut piscibus, aut aliis cibariis reficiantur, si necessitas id exposcat *c*: Discretione tamen adhibita, quod his non ad delicias, sed ad sustentationem utantur.

CAP. VII.

Sacerdoti Graeco procuranti, vel studiose negligenti oppressionem filiorum, non imponitur poenitentia publica, sed debet abstinere ab altaris officio, & aliter in secreto agere poenitentiam: sed si delictum est publicum, debet publice agere poenitentiam.

Clemens III. (*an.* 1190.)

QUaesitum *d* est, utrum Sacerdotibus Graecis, quibus legitimo matrimonio licet uti, poenitentia publica sit imponenda, si eam sibi postulent pro filiis oppressis injungi? Huic igitur consult. t. t. r. quod si ipsis procurantibus, vel studiose negligentibus, filii in lectis reperiuntur oppressi, ab officio altaris debent perpetuo abstinere, & eis gravior quam Laicis, non tamen publica (nisi in publicum id veniat) poenitentia debet imponi. Verum si ex incuria ipsorum mortui inveniantur in cunis, & illud fuerit occultum, eis poenitentia pro arbitrio Poenitentiarii imponatur, & in terrorem aliorum *e* ad tempus abstineant a celebratione Missarum.

CAP. VIII.

Sacerdos poenitentiam arbitrari debet secundum quantitatem excessus, poenitentis contritionem, & alias circumstantias. h. d. quoad titulum.

Innocentius III. *Livon. Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt, fratribus.* (*an.* 1214.)

DEus, qui *f* Ecclesiam suam: (*& infra.*) Caeterum cum poenitentia non tam secundum quantitatem excessus, quam poenitentis contritionem, per discreti Sacerdotis arbitrium sit moderanda, pensata qualitate personae, super fornicatione, adulterio, homicidio, perjurio *g*, & aliis criminibus, consideratis circumstantiis omnibus, & praesertim novitate Livonien. Ecclesiae, competentem poenitentiam delinquentibus imponatis, prout saluti eorum videritis expedire. Apostoli autem vestigiis inhaerentes, dicentis *h*, *Lac vobis potum dedi, non escam*: paulatim eos instruatis in fide, confessionis formam, orationem Dominicam

a Laudunen. b *Regisiteren.* c *al. eidem*: *sed in antiq. legitur, eisdem.* d *al. Calixtus, ut in omnib. Vaticanis*: *sed haec reperiuntur apud Greg. lib.* 12. *epist.* 31. *regist. ad Felicem Siciliae Episcopum.* e *Haedue voces*, & Suffraganeis, *desunt in omnibus Vatic.* f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* g *imponas.* h *attendens.* i *debes.* K *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *Cap.* 3. *tit. de feriis, in* 2. *compil. Pars alia sup. de feriis.* c. *licet.* c *exposcit.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *Vid. l. aut facta.* §. *in fin. ff. de poen.* & *l. eum qui ff. de injur. Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* g *Vox, perjurio, deest in antiquis Cod.* h 1. *Cor.* 3.

nicam, & Symbolum illos solicite edocentes *a*. Interim tamen corporis, & sanguinis Domini sacramentum renatis fonte baptismatis, consuetis festivitatibus, & in mortis articulo tribuatis.

CAP. IX.

Auditur mulieris confessio, quæ sibi partum alienum supposuit, vel proprium ex adulterio suscepit, nec illud marito vult detegere.

Idem Innoc. III. *sancti Laur. in Lucina Presbytero Card. Apost. sed. Legato*. (*an.* 1214.)

OFficii: [*& infra.*] Significasti quandam mulierem in pœnitentia tibi fuisse confessam, quod timens, ne viri possessio devolveretur ad alios, quarundam herbarum succum potavit, & sic venter ejus intumuit, & inde gravidam se ostendens, sibi partum supposuit alienum: timensque maritum, non vult facinus ipsi *b* detegere: qui prolem credit sine dubitatione qualibet esse suam. Quoniam igitur postulas edoceri, utrum ei hac fraude durante sit pœnitentia injungenda: respondemus, quod sicut mulieri, quæ ignorante marito de adulterio prolem suscepit, quamvis id viro suo timeat confiteri, non est pœnitentia deneganda: ita nec illi debet pœnitentia denegari, maxime si per alios intelligas alienos, ad quos timeat possessionem viri devolvi: sed competens satisfactio per discretum Sacerdotem ei debet injungi.

CAP. X.

Abbatissa Moniales benedicere, confessiones audire, & publice prædicare non potest.

Idem *Valent.* c *& Burgen. Episcopis, & Abbat. de N. Cistercien. Ordinis*. (*an.* 1214.)

NOva *d* quædam nostris sunt auribus intimata, quod Abbatissæ Moniales proprias benedicunt, ipsarum quoque confessiones in criminibus audiunt, & legentes Evangelium præsumunt publice prædicare. Cum igitur id absonum sit pariter & absurdum, mandamus, quatenus ne id de cætero fiat, curetis firmiter inhibere. Quia licet beatissima virgo Maria dignior, & excellentior fuerit Apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves regni cœlorum commisit.

CAP. XI.

Tempore generalis interdicti conceditur pœnitentia, & viaticum morientibus. hoc primo. *Clerici, qui servarunt interdictum, possunt cum silentio in cœmeterio sepeliri.* hoc secundo. *In conventualibus Ecclesiis Clerici bini, vel trini possunt horas submissa voce dicere.* hoc tertio. *Cruce signatis, & perigrinis tempore interdicti pœnitentia concedi potest.* hoc quarto.

Idem. (*an.* 1214. *Romæ*.)

QUod *e* in te: [*& infra.* 1] In illo *enim* verbo, per quod pœnitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam, quod vere pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, ut nec ipsum decedentibus denegetur. Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus tam unctio, quam Ecclesiastica sepultura, concedimus tamen ex gratia, ut Clerici decedentes, qui tamen servaverint interdictum, in cœmeterio Ecclesiæ, sine campanarum pulsatione, cessantibus solennitatibus omnibus, cum silentio tumulentur. Et in conventualibus Ecclesiis bini, & bini, vel simul tres, horas canonicas valeant *f* legere, non cantare, januis clausis, interdictis, & excommunicatis exclusis, & voce ita demissa, quod exterius audiri non possint: cum & regularibus secundum privilegium sed. Apostol. sit indultum, ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat eis januis clausis, excommunicatis, & interdictis exclusis, non pulsatis campanis, suppressa voce celebrare divina. Recipientibus autem signum crucis non negamus, quo minus eis ob *a* reverentiam Crucifixi pœnitentia, cum postulaverint, injungatur: quod & aliis peregrinis potest misericorditer indulgeri.

[1 *Verum quoniam a quibusdam intelleximus dubitari, utrum Clericis, vel Laicis dandum sit viaticum in extremis, an & unctio impendenda, & an cum aliis sacramentis indulgenda sit decedentibus sepultura. Utrum in conventualibus demissa voce, januis clausis, interdictis exclusis, divina possint officia celebrari. Similiter an suscipientibus signum crucis, & sanctorum limina visitantibus sit pœnitentia injungenda. Ambiguitatem hujusmodi de dubitantium cordibus volumus amputare.*]

CAP. XII.

Famosum est & multum allegabile. & hoc dicit. *Quilibet doli capax tenetur saltem semel in anno confiteri proprio Sacerdoti, vel ejus licentia alteri, & Eucharistiæ sacramentum ad minus in Pascha recipere. Et Sacerdos revelans confessionem deponendus est, & in monasterio ad agendam perpetuam pœnitentiam detrudendus.*

Idem *b in Concilio generali*. (*an.* 1216.)

OMnis *c* utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum: nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi *d* perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur, ne quisquam ignorantiæ *e* cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, & obtineat a proprio Sacerdote, cum aliter ipse illum non possit absolvere *f*, vel ligare. Sacerdos autem sit discretus *g*, & cautus, ut more periti Medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias, & peccati: quibus *h* prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad salvandum *i* ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem K: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a Sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

CAP. XIII.

Medici vocati ad infirmos debent ante omnia inducere infirmum ad confessionem, nec quicquam persuadere pro salute corporis, tendens in animarum periculum.

Idem *in eodem*.

CUm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido, quem sanaverat:

a *Quæ debent scire Christiani ad salutem suam, vid. Bald. super rub. C. de sum. Trin.* b *i li.* c *In antiq; cod. Palentin. & Burg. Episcopis, & Abbatib. Aumid.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp. vid. c. ult. de sentent. excomm. l.* 6. f *In omnib. Vatic. valeant legere potius, quam cantare.*

a *Ad reverentiam.* b *Idem scilicet Innoc. III. in Conc. gen. c.* 21. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Vid. Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 5. *de confess. & can.* 8. *de sanctissimo pœn. sacram.* d *al. ita, ab ejus.* e *In aliis, ne quisquam ex ignorantiæ cæcitate.* f *al. solvere.* g *Qualis debeat esse confessor, tradit Magister Sentent. l.* 4. *dist.* 9. §. *qualem.* h *al. ex quibus, in concilio ita: per quas.* i *sanandum.* K *B. Thom. in quæstionibus, additis ad* 3. *part. qu.* 11. *art.* 1. *& Theologos* 4. *Sent.*

verat *a*: *Vade*, *& amplius noli peccare*, *ne deterius aliquid tibi contingat*.

Præsenti decreto statuimus, & districte præcipimus Medicis corporum, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, & inducant, ut Medicos advocent animarum: ut postquam fuerit infirmo de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, cum causa cessante cesset effectus. Hoc quidem inter alia huic causam dedit edicto, quod quidam in ægritudinis lecto jacentes, cum eis a Medicis suadetur, ut de animarum salute disponant, in desperationis articulum incidunt, unde facilius mortis periculum incurrunt. Si quis autem Medicorum hujus nostræ constitutionis, postquam per Prælatos locorum fuerit publicata, transgressor extiterit, tamdiu ab ingressu Ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter. Cæterum cum anima sit multo pretiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis Medicorum pro corporali salute aliquid ægroto suadeat, quod in periculum animæ convertatur.

CAP. XIV.

Eleemosynarum quæstores sine Apostolicis, vel diœcesanorum literis admitti non debent: *nec tunc proponant ultra id, quod in ipsis literis continetur*. Hoc primo. *Et debent esse modesti & a locis, & expensis incongruis abstinere*. Hoc secundo. *In dedicatione Basilicæ ultra annum, & in anniversario dedicationis, & in literis indulgentiarum concessis ab alio, quam a Papa ultra XL. dies remissio excedere non debet*. h. d. usque ad fin.

Idem *b in eodem*.

CUm ex eo: [*& inf.*] Eleemosynarum quoque quæstores, quorum quidam se alios mentiendo, abusiones nonnullas in sua prædicatione proponunt, admitti (nisi Apostolicas, vel diœcesani Episcopi literas veras exhibeant) prohibemus: & tunc præter id, quod in ipsis continebitur literis, nihil populo proponere permittantur. Formam vero, quam communiter talibus Apost. sedes indulget, duximus exprimendam, ut secundum eam diœcesani Episcopi suas literas moderentur. Ea siquidem talis est: quoniam [ut ait Apostolus *c*] omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus, sive bonum fuerit, sive malum: oportet nos diem messionis extremæ misericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cœlis: firmam spem *d*, fiduciamque rectam tenentes, quoniam qui parce *e* seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet vitam æternam. Cum igitur ad sustentationem fratrum, & egenorum ad tale confluentium hospitale propriæ non suppetant facultates, universitatem vestram monemus, & exhortamur in Domino, atque in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus de bonis vobis a Deo collatis pias eleemosynas, & grata eis charitatis subsidia erogetis, ut per subventionem vestram ipsorum inopiæ consulatur, & vos per hæc *f* bona, & alia, quæ Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis gaudia pervenire. Qui autem ad quærendas eleemosynas destinantur, modesti sint, & discreti, nec in tabernis, aut in aliis locis incongruis hospitentur, nec inutiles faciant, aut sumptuosas expensas, caventes omnino, ne falsæ religionis habitum gestent. Ad hæc, quia per indiscretas, & superfluas indulgentias, quas quidam Ecclesiarum Prælati facere non verentur, & claves Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur: decernimus, ut cum dedicatur basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive a pluribus Episcopis dedicetur: ac deinde in anniversario dedicationis tempore XL. dies de injunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat: (*& inf.*) Hunc quoque dierum numerum indulgentiarum literis præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet casibus aliquoties conceduntur: cum Rom. Pont. qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc *b* in talibus moderamen consueverit observare.

CAP. XIV.

Archiepiscopus intra provinciam suam potest concedere indulgentias, *secundum formam Concilii generalis*. h. d. & loquitur de cap. præced. in fine.

Honorius III. (*an.* 1220.)

NOstro postulasti *c* certificari responso, utrum per tuam provinciam possis concedere remissionis literas generales. Nos igitur F. t. breviter respond. quod per provinciam tuam libere potes hujusmodi concedere literas, ita tamen, quod statutum generalis Concilii non excedas.

CAP. XV.

Episcopus, *& alii*, *de quibus in litera*, *possunt sine licentia superiorum sibi eligere providum Confessorem*.

Gregorius IX. [*an* 1232. *Romæ*.]

NE pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis, & aliis superioribus, necnon minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter sui superioris licentiam providum, & discretum sibi possint eligere Confessorem.

TITULUS XXXIX.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS. *d*

CAP. I.

Impubes, qui Clericum percussit, ab Episcopo absolvi potest, & qui joco, vel causa disciplinæ percutit Clericum, etiamsi sit major, excommunicatus non est: *qui vero ex odio, sic, & per Papam absolvitur*.

Alexander III. Senon. *Archiepiscopo*. [*an.* 1172.]

SUper eo vero *e*, quod consilium postulasti: (*& infra*. 1) Respondemus, quod si Clerici infra puberes annos se ad invicem, aut unus alterum percusserit, non sunt ad Apost. sed. mittendi, quia eos ætas excusat.

Nec Clerici, si sunt plenæ ætatis, & non odio, vel invidia, vel indignatione, sed levitate jocosa se ad invicem percutere contingat, neque Magister, si scholarem Clericum intuitu disciplinæ, vel correctionis percusserit: quia non potest in ipsis injectio manuum violenta notari. Cæterum si ex odio iidem scholares, vel seculares Clerici sese percusserint, pro sua absolutione debent ad Apostol. sedem venire.

[1 *Utrum scholares si se invicem in plena, vel minore ætate, Clerici, vel religiosi viri in claustro, secundum canonem illum, in quo statutum est, ut illi, qui in Clericos violentas manus injiciunt, mittantur ad Apost. sed. pro sua absolutione debeant venire. Inquisit. t.*]

CAP. II.

Monachos se ad invicem percutientes absolvit Abbas. Idem in Canonicis regularibus: *& Abbatis discretione deficiente recurritur ad Episcopum*.

Idem *eidem*. (*an.* 1172.)

MOnachi *f* vero, & Canonici regulares quocunque modo se in claustro percusserint, non sunt ad Apost. sedem

a *Joan* 4. b *Scil. Innoc. III in eod. Conc. gen. Lat. c.* 62. *& C.* 5. *eod. tit. in* 4. *comp.* c 2. *Cor.* 5. d *in C. Barb. & in Conc. firmam spem fiduciamq; tenentes & c.* e 2. *Cor.* 9. f *al. per hæc, & alia bona.*

a *Quid lateat sub hoc, infra, non apparet.* b *al. & in talibus*. c *Vid. Spec tit. de pœn. & remiss. B. Thom. in quæst. additis ad* 3. *p. q.* 26. d *In duobus manuscr. ita*: *& absolutionis.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.*

sedem mittendi, sed secundum providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: & si discretio Abbatis non sufficit *a* ad eorum correctionem est providentia diœcesani Episcopi adhibenda.

CAP. III.

Ostiarius, qui Clericum percussit non graviter, ab Episcopo absolvi potest. Hoc primo. *Officialis deliberate injiciens manum in Clericum per Papam absolvitur.* Hoc secundo. *Qui repellendo vim vi Clericum percutit, excommunicatus non est.* Hoc tertio. *Qui percutit Clericum turpiter inventum cum propinqua, excommunicatus non est, secus cum remota: & dicitur propinqua, ut in litera.*

Idem. [*an.* 1180. *Romæ.*]

I. SI vero alicujus *b* potestatis Ostiarius sub prætextu sui officii malignatus Clericum læserit, ab Episcopo suo potest absolvi, nisi forte eundem Clericum graviter vulneravit. Officialis vero pro injectione manuum in Clericum non potest sine mandato Rom. Pontif. absolutionis beneficium promereri, quia nulli Laico super Clericum tanta datur auctoritas, nisi forte turbam arcendo irruentem, non ex deliberatione, sed fortuito casu Clericum lædat. Si vero Clericum vim sibi inferentem vi quis repellat, vel lædat, non debet propter hoc ad sed. Apost. transmitti, si in continenti vim vi repellat: cum vim vi repellere omnes leges, omniaque jura permittant. Nec ille compellendus est ad sed. Apost. venire, qui in Clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria turpiter inventum manus injecerit violentas. Cæterum si in stupro, vel adulterio, quod committit cum ea, quæ ipsum in proxima consanguinitatis linea non contingit, ceperit, aut in eum violentas manus injecerit, non erit a sententia illius excommunicationis immunis.

CAP. IV.

Qui percutit Clericum, ignorans probabiliter eum Clericum, excommunicatus non est, ignorantiam tamen probare debet per juramentum: & si hoc præstare recusat, pro excommunicato haberi debet.

Idem. [*an.* 1173. *Roma in Angliam.*]

II. SI vero *c* aliquis in Clericum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet *d* Apostolico præsentari conspectui, nec etiam excommunicatione notari *e*, dummodo ipsum esse Clericum ignoraverit. Vel si hoc dubium fuerit, propria manu duntaxat præstiterit juramentum, quod eum esse Clericum ignorasset. Ab illo autem (si præstare noluerit juramentum) quia violentas manus constat eum in Clericum injecisse, sicut ab excommunicato, donec de mandato summi Pontificis absolvatur, convenit abstineri.

CAP. V.

Percutiens Clericum, vel Religiosum excommunicatus est, nec ab alio, quam a Papa absolvitur, præterquam in mortis articulo.

Idem. (*an.* 1173. *Roma in Galliam.*)

NOn dubium *f* est, quod hi, qui violentas manus in Clericos, vel Canonicos, aut cujuslibet religionis Conversos injiciunt, ex constitutione Concilii sententiam excommunicationis incurrunt, nec nisi in articulo mortis sine Rom. Pontifice absolutionis possunt beneficium impetrare.

CAP. VI.

Mulieres, quæ inciderunt in canonem, Si quis suadente, absolvuntur ab Episcopo. Idem in personis, quæ non sunt sui juris, vel sunt delicatæ, de quibus dubitatur, quod non possent commode accedere ad curiam. h. d. usque ad §. Illi.

Idem. [*an.* 1180. *Roma in Angliam.*]

MUlieres *a*, vel aliæ personæ, quæ sui juris non sunt, ab Episcopo diœces. absolvi possunt, si manus in Clericum injecerint violentas. De his vero, qui magnæ non sunt potentiæ, & ita delicati, quod laborem veniendi ad sed. Apostolicam nequeunt sustinere: respondemus, quod status personæ prius, & veritas negotii est intimanda Rom. Pontifici, & secundum consilium ejus tales erunt de commisso scelere corrigendi.

Mandans Clericum percuti excommunicatus est, sicut percutiens. h. d.

§. 1. Illi vero, qui non per se ipsos, sed eorum auctoritate, vel mandato, alii violenter injiciunt manus in Clericos, ad sed. Apostol. sunt mittendi: cum is committat vere, cujus auctoritate, vel mandato delictum committi probatur.

CAP. VII.

Excommunicatus per injectionem manuum in Clericum, licet occultus, absolvitur per solum Papam.

Idem. (*an.* 1181. *Roma in Angliam.*)

POrro si aliqui violentas manus *b* in fratres suos injiciunt, & ducti pœnitentia non convicti, sed privatim a te veniam postulant, eos monere debes, & inducere, ut his, quos læserunt, congrue satisfaciant, & Apostolico se conspectui repræsentent, cum a te, vel alio sine speciali mandato Rom. Pontificis absolvi non possint.

CAP. VIII.

Etiam privilegiati tenentur vitare excommunicatum, & per injectionem manuum in Clericum excommunicati sunt.

Idem.

NUlli se possunt *c* privilegio Apost. sedis tueri, quominus excommunicatos vitare debeant, & pro violenta manuum injectione in Clericos, sicut excommunicati vitari.

CAP. IX.

Percutiens Monachum, vel Conversum religiosum debet denunciari excommunicatus, & vitari, donec fuerit per Papam absolutus.

Idem *Episcopis, & aliis Prælatis per Galliam constitutis.* (*an.* 1180.)

PArochianos *d* vestros, si qui in Monachos, vel Conversos præfati ordinis violentas manus injecerint, sublato appellationis remedio secundum tenorem generalis decreti excommunicatos publice nuncietis, ipsosque faciatis sicut excommunicatos arctius evitari, donec læsis congrue satisfaciant, & cum literis vestris Apostolico se conspectui repræsentent.

CAP. X.

Ponitur forma præcepti, quod sub virtute juramenti fieri debet illi, qui pro violenta manuum injectione in Clericum excommunicatus absolvitur.

Idem *Genuen. Archiepiscopo.* (*an.* 1174.)

EX tenore *e* literarum tuarum nobis innotuit, quod B. Canonicus in quendam Subdiaconum manus injecit violentas: (*& inf.*) Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo juramento, quod tuo debeat mandato parere, ipsum vice nostra a sententia, qua tenetur, absolvas: sibique in virtute juramenti præcipias, ne de cætero in Clericum, Monachum, vel alicujus religionis Conversum manus injiciat violentas, nisi se defendendo, aut de mandato suorum fecerit Prælatorum, vel nisi super eum prælationis ministerium, aut magisterium habeat, aut cum ipso in eadem Ecclesia socius esse noscatur.

a *Sufficiat.* b Cap. 4. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 14. *c.* 9. c *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *al. non debet Apostolico repræsentare, &c.* e *nodari in recent. libris.* f *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. nam qui dicantur conversi, traduni citati in c. ut privilegia sup. de privilegiis: & Panorm. hic.*

a *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 14. *c.* 12. *vid. Decium consf.* 604. *vol.* 2. b *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 14. *c.* 3. c *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 14. *c.* 4. d *Cap.* 14. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 14. *c.* 11. e *Cap.* 15. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Sylvest. verbo Absolutio.*

CAP. XI.

Excommunicatum pro percussione Clerici absolvit Episcopus, si sine periculo Papam adire nequit: debet tamen sibi mandare, quod adeat Papam impedimento cessante.

Idem Cenomanen. *Episcopo.* (*an.* 1180.)

DE cætero a noveris, quod si quis pro violenta manuum injectione in Clericum est vinculo excommunicationis adstrictus, si habens capitales inimicitias, vel alias justas excusationes, quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ita quod sine periculo Apostolico se nequeat conspectui præsentare: licet dioecesano Episcopo recepto juramento secundum morem Ecclesiæ sibi absolutionis gratiam impertiri. Sed est illi sub juramenti debito injungendum, ut quam citius opportunitatem habuerit, Rom. Pontif. adeat, mandatum Apostol. suscepturus.

CAP. XII.

Cum Papa absolutionem excommunicati delegat, mandat recipi cautionem de parendo mandatis Ecclesiæ.

Urbanus III. *Senonen. Archiepiscopo.* (*an.* 1172.)

AD hæc b cum inter parochianos tuos: [*& inf.* 1] Rom. Ecclesia absolutionem sententiæ delegatorum Judicum nequaquam consuevit aliis delegare, nisi in literis commissionis contineatur expresse de sufficienti cautione præstanda ab his, qui absolvi debent, quod judicio Ecclesiæ debeant obedire.

(1 *Vel inter eos, & alios controversia coram delegatis Judicibus agitetur, sæpius a Judicibus ipsis, ut asseris, auctoritate Apost. injungitur, ut alteram partium forte parere judicio contemnentem, vel ob aliam causam rationabilem, Ecclesiast. districtione percellas. Illi vero, qui subjacere excommunicationi mandantur, ad alios Judices literas ab Apost. sede impetrant, a quibus nihilominus auctorit. Apost. tibi mandatur, ut eos, qui de priorum Judicum mandato excommunicati fuerant, habeas absolutos: super quo tua Discretio dubitat, quid tibi in diversitate hujusmodi sit agendum: ad quod pariter respondemus, quod si literæ ad secundos Judices impetratæ tacita veritate obtentæ non fuerunt, eos ad mandatum eorum absolutos habere debes, præcipue cum*)

CAP. XIII.

Excommunicatus per canonem, Si quis suadente: sit dives, vel pauper, per Papam absolvendus est, vel ejus Legatum: fallit in muliere, sene, infirmo, vel mutilato, qui per Episcopum absolvi possunt.

Clemens III. (*an.* 1190.)

EA noscitur c: [*& inf.* 1] Consultationi t. t. duximus respondendum, quod mulieres, senes, & valetudinarii, seu membrorum destitutionibus impediti, licet ad Apost. sed. non veniant, ab Episcopis valeant fidelium communioni restitui, satisfacto juxta facultates his, quibus per eos constiterit injurias irrogatas. Alios autem sive pauperes, sive divites sedi Apost. vel Legato ejus, ut beneficium absolutionis obtineant, necesse est præsentari. Si vero infirmitatis tempore timore mortis beneficium fuerit absolutionis indultum, juramento præstito injungatur eisdem, ut postquam sanitati fuerint restituti, ad Rom. Eccles. vel ejus Legatum accedant, mandatum d Apostolicum super talibus recepturi.

(1 *Quod utique F. t. diligenter attendens, certificari humiliter postulavit de his, qui violentas manus in Clericos aliqua temeritate mittunt, nec eis suppetunt facultates, ut ad sed. Apost. valeant laborare, quomodo his possit salubriter provideri.*)

CAP. XIV.

Ante denunciationem vitandus est excommunicatus pro violenta manuum injectione in Clericos, nisi sit occultus. hoc primo. *Interficiens Clericum, qui contempto Clericali habitu se enormitatibus immiscuit, excommunicatus non est.* hoc secundo.

Idem. (*an.* 1190.)

CUm non a ab homine: [*& infra.* 1] Consult. t. t. r. quod a communione illius, qui pro sacrilega manuum injectione in Clericum in edictum excommunicationis incidit, licet denunciatus non sit, debes abstinere: nisi forte id tibi soli pateret, in quo casu ipsum privatim tantummodo evitabis, quamdiu ab Ecclesia toleratur: ut saltem verecundiæ rubore suffusus pro latenti excessu satisfacere compellatur. In articulo vero secundæ quæstionis respondemus, quod occisores Clericorum, aut Presbyterorum, qui contempto Clericali habitu tyrannidi, & enormitati se inverecunde immiscent, in odium Clericalis excessus, & terrorem, atque correctionem similium, canone latæ sententiæ minime coercentur: injungatur tamen eis poenitentia competens aliquantulum asperior, quam si in Laicos talia commisissent.

(1 *A nobis itaque fuit ex parte tua quæsitum, an tenearis abstinere a communione illius, qui pro temeraria manuum injectione in Clericum, in sententiam incidit, antequam excommunicatus publice nuncietur: & utrum inciderint in canonem latæ sententiæ interfectores Clericorum, & Presbyterorum illorum, qui abjecto suscepti ordinis ministerio, in publicis bellis, vel etiam præter bella se homicidiis polluere non verentur, cum in comessationibus, & in ebrietatibus, atque rapinis, & aliis enormitatibus æque sunt, ut Laici, vel deterius debacchantes.*)

CAP. XV.

Ante absolutionem communicandum non est excommunicato, licet juraverit parere mandatis Ecclesiæ, vel composuerit cum offenso. h. d. primo. *Infamato de excommunicatione communicandum non est, nisi se purget, vel ad cautelam absolvatur.* h. d. secundo.

Idem. (*an.* 1190.)

CUm b desideres; (*& inf.* 1) Fuit autem primæ quæstionis tenor hujusmodi: utrum alicui excommunicato, qui mandato Ecclesiæ stare juravit, & ante absolutionem Episcopus ei communionem reddidit, sit communicandum ab aliis: & an Episcopus id facere debeat. Cui quæstioni t. respond. quod cum cautio juratoria, quam hodie, qui excommunicati sunt, præstant, potius ad cautelam ex c consuetudine Ecclesiæ, quam rigore canonum sit inducta, neque momenti tam validi reputetur, quod nisi absolutionis beneficium subsequatur, ille, qui excommunicatur, debaet communioni aliorum restitui, præsertim cum ex eo juramento absolutionem consecutus non sit, & constet eum excommunicatum fuisse, & verum sit absolutum non esse: nec Episcopus, nec alii debent communicare eidem, nisi fuerit secundum formam Ecclesiæ post juramentum præstitum absolutus: quia qui cum excommunicato scienter communicaverit, excommunicationis poenam conrrahit cum eodem. Secundæ quæstioni hunc finem duximus imponendum, quod si publica fama est d aliquem verberasse Clericum, nec Episcopus, nec alius communicare sibi debet, nisi ad arbitrium Episcopi de hoc se purgaverit, vel ad cautelam absolutionis beneficium consequatur. Tertio loco tua Discretio requisivit, si Clericus verberatus Episcopo mediante cum suo verberatore composuerit, & ille reconciliatus sibi fuerit, an per hoc is debeat ad aliorum communionem admitti. Super quo tibi breviter respondemus, quod licet ille, qui violentas manus injecit, ei, quem læsit, satisfecisse taliter videatur: Ecclesiæ tamen, quam offendit, ex hoc non satisfecisse dignoscitur: & nisi forma Ecclesiæ, quæ pro absolutione talium introducta est, observetur, non est communicandum eidem.

(1

---

a C. 16. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 14. *c.* 13. b *Cap.* 8. *tit. de præscrip. in* 1. *comp.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *dictio*, Apostolicum, *deest in vetustiorib. codicibus.*

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp.* c *de consuetudine.* d *Vid. Dominic. in c. pro humani. §. ult. de homidid. in* 6.

[1 *Quoque quid tua F. observare debeat super his, quæ dubietatem continent, Apostol. sed. scripto plenius edoceri, nos, qui licet immeriti ex suscepto administrationis officio consultationibus respondere cogimur singulorum.*]

CAP. XVI.

Sacerdos ejiciens regularem de Ecclesia officia divina turbantem, excommunicatus non est.

Idem Clem. III. (*an.* 1190.)

VEniens *a* ad sedem Apostolicam I. lator præsentium, sua nobis assertione monstravit, quod cum matutina officia celebraret; quædam Monialis Ecclesiam ingrediens, cum alio Clerico ludendo impedimentum præstabat, quo minus Deo divinum posset obsequium exhibere: unde memoratus Sacerdos commotus, ut liberius posset circa divinorum celebrationem vacare, manibus in eam appositis, ut extra Ecclesiam poneret, cum nollet exire, in trahendo *b* ipsam, coegit eandem extra *c* Ecclesiam residere: sed tu illum propter hoc tanquam excommunicatum evitasti, & facis ab aliis evitari. Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, eum de cætero non evites: cum ex hoc ipsum excommunicatum nullatenus videamus.

CAP. XVII.

Excommunicati pro levi manuum injectione in Clericum, possunt per Episcopum absolvi. h. d. secundum communem lecturam, & est textus singularis.

Idem.

PErvenit ad *d* nos: [*& infra.* 1] De his absolvendis, qui Clericis non enormem, sed modicam, & levem injuriam irrogarunt, tuæ Fraternitatis arbitrio duximus committendum.

[1 *Illos autem, qui valetudine præpediti, pro absolutionis beneficio ad sedem Apostolicam nequeunt laborare, recepto ab eis, sicut moris est, juramento potes absolvere, ita quod sanitati pristinæ restituti, Apostolico se conspectui repræsentent. Sexui vero fœmineo, & pueris, ac senibus super hoc satis te credimus posse libere dispensare.*]

CAP. XVIII.

Clericus, qui scienter, & sponte participat excommunicato in divinis officiis, excommunicatus est excommunicatione majori, & tantum absolvendus per Papam. h. d. secundum Panorm.

Idem.

SIgnificavit *e* nobis: [*& infra.*] Verum Clericos, qui scienter, & sponte participaverunt excommunicatis a nobis, & ipsos in officiis receperunt, eadem excommunicationis sententia cum ipsis non dubitamus involvi: quos etiam pro beneficio absolutionis habendo ad nos volumus cum literarum tuarum insinuatione remitti.

CAP. XIX.

Excommunicatus pro injectione manuum in Clericum, vel incendiarius post publicationem a solo Papa absolvitur.

Idem.

TUa nos *f* duxit Fratern. consulendos: [*& infra.* 1] Fraternitati tuæ taliter respondemus, quod non solum, *g* qui in Clericos temerarias manus injiciunt, sed etiam incendiarii, ex quo sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Apostolicam sedem sunt mittendi.

[1 *An hi soli sunt ad sedem Apostolicam destinandi, qui in canonem latæ sententiæ incidentes, manus injiciunt in Clericos violentas, & utrum non possint ab eadem sententia, nisi per Rom. Pont. liberari.*]

CAP. XX.

Legati de latere absolvere possunt excommunicatos pro injectione manuum in Clericos.

Idem.

AD eminentiam sedis *a* Apostolicæ: [*& inf.* 1] Sicut ex parte tua nostris est auribus intimatum, tibi extitit dubium, utrum absolutionis beneficium assequantur, qui pro injectione manuum in Clericos, vel alias religiosas personas excommunicationem incurrerunt, & a legatis Cardinalibus, qui a latere Rom. Pontif. destinantur, pro tempore absolvuntur, cum iidem legati mandatum super hoc non ostendant expressum. Super quo id a te volumus observari, ut eos habeas absque omni hæsitationis scrupulo absolutos, quos constiterit a talibus beneficium absolutionis adeptos.

[1 *Est revertendum, quoties articulus dubitationis emergit, ut tanto quis promptiori conscientia recipiat, & observet, quod super re dubia sibi fuit a sede Apostol. responsum, quanto prærogativa dignitatis ipsius certiori noscitur veritatis sententia vel scientia roborata, quæ in B. Petro Apostolorum Principe, præ aliis omnibus amplitudinem prælationis accepit.*]

CAP. XXI.

Generalis excommunicatio non ligat, nisi subditos proferentis.

Idem.

A Nobis *b* fuit ex parte tua quæsitum, utrum si quis ita pronuntiaverit: quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit: hæc generalis clausula ad ipsius excommunicatoris subditos referatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de jurisdictione illius? Ad quod dicimus, quod hac sententia non nisi subditi obligantur, nisi forte plus contulerit major, & largior auctoritas delegantis.

CAP. XXII.

Qui cum effractione spoliant Ecclesias, excommunicati sunt, & per Papam tantum post denuntiationem absolvuntur.

Idem.

COnquesti *c* sunt nobis Regin. Canonici, quod I. de Malafrena, & ejus sequaces quasdam Ecclesias Regin. Episcopatus violenter confregerunt, easque spoliare minime dubitarunt. Quoniam igitur gravia sunt, nec clausis debent oculis præteriri: mandamus, quatenus si est ita, memoratos sacrilegos excommunicatos nuncietis, & faciatis sicut excommunicatos arctius evitari, donec passis injuriam congrue satisfaciant, & damna (pro *d* eis) data resarciant, & cum literis vestris rei veritatem continentibus Apostolico se conspectui repræsentent.

CAP. XXIII.

Percutiens, vel etiam interficiens Clericum, se, dimisso Clericali habitu, sævis enormitatibus immiscentem, non tenetur ire pro absolutione ad sedem Apostol. Ita generaliter summari potest.

Idem.

PErpendimus *e* ex literis tuis, quod quidam Sacerdos pro eo, quod se filium Regis falso nominare præsumpsit, & armis acceptis seditionem fecit & guerram, a B. Comite jussus est fustigari: qui postea ejus mandato traditus patibulo expiravit: [*& infra.* 1] Fr. t. duximus respondendum, quod si memoratus Sacerdos tali modo excessit, & non propulsando, sed inferendo injuriam fuit occisus: non videtur nobis, quod interfectores ejus propter hoc ad obtinendam absolutionem Apost. sedem adire cogantur: tu vero, qui merita personarum bene nosti, pœnitentiam eis competentem injungas.

[1 *Quia igitur tam ipsum Comitem, quam alios hujus facti participes velle super hoc satisfacere, intimasti præsenti pag.*]

CAP. XXIV.

Judex Ecclesiasticus faciens percuti Clericum per Laicum, etiam causa disciplinæ excommunicatus est, & ipse, & verberans pro absolutione tenentur ire ad Papam.

Zz 2 Uni-

a Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. b *al. extrahendo; al. vi trahendo.* c *al. ita: intra Ecclesiam residere.* d Cap. 6. eod. tit. in 2. comp. e Cap. 7. eod. tit. in 2. comp. f Cap. 8. eod. tit. in 2. comp. g *al. ita: quod non solum hi, qui, &c.*

a Cap. 9. eod. tit. in 2. comp. b Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. c Cap. 11. eod. tit. in 1 comp. d *hæc duo verba, pro eis, desunt in vetust. & omnibus Vatic.* e Cap. 12. eod. tit. in 2. compil.

UNiversitatis vestræ consultationem *a* accepimus, qua nos requisistis, utrum Laicus incidat in excommunicationis edictum, qui ad jussionem Abbatis *b*, in cujus servitio commoratur, in Clericum, Monachum, aut Conversum temerarias manus præsumit injicere, maxime ubi causa non subest, propter quam debeat verberari. Nobis autem videtur, quod nisi causa regularis disciplinæ hoc faciat, Abbas in propria persona, vel (si necessitas urget) per Clericum, vel Monachum fieri jubeat: tam qui tales verberari præcipit, quam illi, qui verberant (etiamsi causa subesset) excommunicationis sententiam, donec ad Apostolicam sedem veniant, nequaquam evadunt.

CAP. XXV.

Clericus, ut Laicus incedens, tertio monitus non resipiscens, perdit privilegium Clericale.

Idem.

IN audientia nostra *c* talis fuit ex parte tua proposita consultatio, utrum Clerici, qui arma militaria (relicto habitu Clericali) gestare nullatenus erubescunt, si eis fuerit injuria corporalis illata, vel se a captione redemerint, illa Clericorum debeant immunitate gaudere, qua pro temeraria manuum injectione facta in Clericum, excommunicatus quis ipso jure notatur? Ad hæc tibi breviter respondemus, quod cum frustra Ecclesiæ imploret auxilium, qui committit in ipsam, & lex secularium Principum huic responso satis efficax asserat argumentum; qua manifeste cautum habetur, matronam, cujus pudicitia attentata fuerit, non posse injuriarum agere, si in veste meretricali fuerit deprehensa: hujusmodi Clerici, si a Prælatis suis tertio commoniti militaria noluerint arma deponere, de privilegio Clericorum subsidium aliquod habere non debent.

CAP. XXVI.

Excommunicatus propter injectionem manuum in Clericum impeditus ire ad curiam potest ab inferiore absolvi: sed impedimento cessante tenetur curiam visitare suscepturus mandatum Apostolicum.

Idem.

QUod *d* de his: [*& infra.* 1] Fr. t. t. duximus respondendum, quod is, qui asserit se in canonem latæ sententiæ incidisse, non aliter quam per sedem Apostolicam, vel ejus Legatum absolutionis potest beneficium obtinere: nisi forte in mortis articulo, vel paupertate, aut infirmitate, vel senectute tanta gravaretur, quod ad Eccl. Rom. laborem subire non valeat veniendi, vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur.

Cæterum ab his in forma sacramenti exigi consuevit, ut resumptis viribus, & opportunitate concessa, Rom. Ecclesiam in propria persona debeant visitare.

[1 *Etiam in quibus non dubitas, & quid de his observari debeat, plurimum agnovisti, sed. Apost. responsa requiris, tanto F. t. magis in Domino commendamus, quanto in his, quæ sacrorum canonum institutionibus sunt expressa, auct. n. procedere desideras, & disponis. Sane requisivit a nobis Fr. t. utrum qui se confitetur in latæ sententiæ canonem incidisse, nec ad hoc potest induci, ut ad sed. Apost. veniat, absolvendus ab ipso, vel a simplici Presbytero, absolutionis debeat, vel possit beneficium promereri, & utrum Presbyteris bigamis, & viduarum maritis, & eorum uxoribus viam universæ carnis ingressis Missarum solennia liceat celebrare. Verum licet quid de his observari debeat, satis in canonibus sit definitum, hoc tamen*]

a Cap. 13. eod. tit. in 2. comp. vid. Henric. Boich. b *Ergo in illicitis non est dominis obtemperandum. facit, quod notat Bald. in l. servos. C. ad l. Jul. de vi publ.* c *Cap. 14. eod. tit. in 2. comp. vid. Sylvestrum super. c. citatum.* d *C. 15. eod. tit. in 2. comp.*

CAP. XXVII.

Ligatus pluribus excommunicationibus, licet ex eodem facto, obtinens absolutionem, expressa una causa, seu una excommunicatione, non habetur pro absoluto quoad aliam.

Innoc. III. *Archiepiscopo, Decano, & Præcentori Lugdun.* [*an.* 1212.]

CUm *a* pro causa, quæ inter G. & F. Cabilonens. Ecclesiæ Archidiac. vertebatur, eis concesserimus auditorem, procurator G. allegavit, quod cum F. Archidiaconus in Succentorem in communi dormitorio manus injecisset temere violentas, & eum traxisset verberando per claustrum, tu frater Archiepiscope eum ob violentam manuum injectionem, & violationem immunitatis Ecclesiæ, fecisti excommunicatum publice nunciari: [*& inf.* 1] Discr. vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum F. Archidiaconum ob duplicem causam excommunicatum fuisse, & expressisse tantum alteram in literis, quas super absolutione sua impetravit, ipsum tanquam excommunicatum satisfacere Ecclesiæ suæ pro altera, monitione præmissa, cogatis.

[*Ipse vero ad Apost. sed. accedens confessus est, quod in Clericum manus injecerat violentas, supprimens autem, quod immunitatem violasset Ecclesiæ, super absolutione sua literas impetravit. Nos igitur causam ipsam vestro examini committentes.*]

CAP. XXIII.

Excommunicato decedenti in excommunicatione, quantumcumque contritus decesserit, non est communicandum ante absolutionem, nec pro eo orandum, licet sit quoad Deum absolutus: sed si constat Ecclesiæ de contritione præcedenti, absolvetur etiam post mortem ab eo, a quo vivus fuerat absolvendus: & hæredes ejus compelluntur per Ecclesiam ad satisfaciendum pro eo.

Idem *Abbati S. Andreæ.* [*an.* 1212.]

A Nobis est sæpe quæsitum *b*, utrum si aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint pœnitentiæ manifesta, nec per eum steterit, quo minus reconciliaretur Ecclesiasticæ unitati, non suscepto beneficio absolutionis decesserit, pro absoluto ab Ecclesia sit habendus, & utrum pro tali recipienda sit eleemosyna, & a fidelibus sit orandum: [*& inf.* 1] Nos igitur consult. t. breviter respondemus, quod judicium Dei veritati, quæ non fallit nec fallitur, semper innititur: judicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit, & falli: propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus: & qui liber est apud Deum, Ecclesiastica sit sententia innodatus. Vinculum ergo, quo peccator ligatus est apud Deum, in culpæ remissione dissolvitur: illud autem, quo ligatus est apud Ecclesiam, cum sententia remittitur, relaxatur: quod in suscitatione *c* Lazari sermo Evangelicus manifestat, quem prius Dominus suscitavit, & Apostolis præcepit postmodum solvere suscitatum. Unde quantumcunque se quis juramento præstito, quod Ecclesiæ mandato pareret, humiliare curaverit: quantacunque *d* pœnitentiæ signa præcesserint, si tamen morte præventus absolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus. Potest tamen, & debet ei Ecclesiæ beneficio subveniri, ut si de ipsius viventis pœnitentia per evidentia signa constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur. Nec obstat, quod Ecclesiæ legitur attributa potestas ligandi atque solvendi homines super terram, tanquam non possit solvere, & ligare sub terra sepultos: & quod legitur: Non communicetur

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vid. citatos super glossa.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* c *Joann. 11.* d *al. qualiacunque pœnitentiæ signa præcesserint.*

nicetur mortuo, cui non est communicatum & vivo: cum etsi communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuisset, quem non contemptus religionis, sed necessitatis articulus impedivit, & in certis casibus a canonibus denotatis ligasse legatur Ecclesia mortuos, & solvisse. Ut autem in uno pariter, & eodem negotio & servemus rigorem, & mansuetudinem ostendamus, statuimus, ut illius mortui absolutio a sede Apost. requiratur, qui cum viveret ab ea fuerat absolvendus: aliorum autem absolutionem ex præmissa causa cæteris indulgemus, a quibus dum viverent fuerant absolvendi. Absolutionis autem forma servetur *a*, ut fiat cum pœnitentiali Psalmo, & tam oratione Dominica, quam alia consueta. Hæredes quoque ipsius ad satisfaciendum pro ipso, si monitione præmissa noluerint, per district. Eccles. compellas.

[*1 Ut autem, quod intendimus per suppositionem exempli apertius exprimamus, quidam Presbyter, & Canonicus regularis, sicut per tuas nobis literas intimasti, cum publica laboraret infamia, quod ad quandam conjugatam accederet, maritus ejusdem mulieris, & consanguinei ejus in eum manus injecerunt temere violentas, propter quod per Episcopum denunciati sunt excommunicationis sententiæ subjacere. Verum ipsi postmodum ad eundem Episcopum accedentes, præstito in manibus ejus, quod parerent judicio Ecclesiæ corporaliter juramento, in mandato receperunt ab ipso, quod propter hoc Apostolico se conspectui præsentarent. Cumque unus illorum se ad iter accingeret ad sedem Ap. veniendi, a quibusdam suis æmulis est peremptus, & extra cœmeterium Ecclesiæ tumulatus: & licet contra interfectores amici, & consanguinei interfecti graviter sint commoti, promiserunt tamen eis, quod omnem rancorem remitterent, & offensam, dummodo interfecti cadaver traderetur Ecclesiasticæ sepulturæ. Videtur igitur forsan in hoc casu quibusdam, quod cum sacramentum non necessitatis articulus, sed contemptus religionis excludat, & judicium Ecclesiæ debeat imitari, cum interfecto prædicto manifestæ pœnitentiæ signa præcesserint, & propter hoc absolutus etiam ab Ecclesia sit habendus: sed econtrario cum ex sola culpa ligetur quis quoad Deum apud triumphantem Ecclesiam, ex sola vero sententia ligetur quoad hominem apud Ecclesiam militantem, quandoque vinculum culpæ remittitur apud Deum, sed apud homines non absolvitur, nisi forte quando vinculum sententiæ relaxatur. Alioqui Ecclesiæ absolutio nullatenus necessaria videretur, si in sola cordis contritione præter Sacerdotale officium rigor relaxaretur Ecclesiasticæ disciplinæ.*]

CAP. XXIX.

Detinens Clericum in custodia, vel vinculis sine læsione excommunicatus est. h. d. primo. *Communicans excommunicato scienter in crimine excommunicatus est: & nisi difficultas impediat, absolvi debet ab excommunicatore cum juramento. Communicans vero extra crimen reconciliari potest per simplicem Sacerdotem sine juramento.* h. d. usque ad finem.

Idem *VVratislavien.* b *Episcopo.* (*an.* 1212.)

NUper a nobis tua *c* discretio requisivit, quid de illis Laicis sit faciendum, qui Clericos [sine læsione tamen] in custodia detinent publica, vel privata, vel etiam detrudunt in vincula? Et utrum, qui nominatim excommunicatis scienter communicant, absolvi ab excommunicatione possint per confessionem a simplici Sacerdote, vel Episcopi seu Archiepiscopi sit ab eis absolutio expetenda? Nos igitur inquisitioni tuæ ex ordine respondemus, quod in primo consultationis articulo non credimus Laicos pœnam excommunicationis evadere, quamvis per *d* eorum factum corporalis læsio non fuerit subsecuta, citra quam violentia sæpius circa Clericos nequiter perpetratur. In secunda *a* vero quæstione credimus distinguendum, an is, qui nominatim excommunicato communicat, scienter in crimine communicet criminoso, ei consilium impendendo, auxilium, vel favorem: aut alias in oratione vel osculo, aut orando secum, aut etiam comedendo. In primo quidem articulo, cum talis communicet crimini, & participet criminoso, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnavit: ab eo, vel ejus superiore merito delicti tunc erit absolutio requirenda: cum facientem, & consentientem par pœna constringat. In secundo vero casu a suo Episcopo, vel a proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere: quamvis enim & tunc non Judicis, sed juris sententia excommunicato communicans sit ligatus, quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. Is autem, qui juxta primum modum excommunicato communicat, cum juramento debet absolvi: qui vero juxta secundum modum, reconciliari poterit sine juratoria cautione. Verum si difficile sit ex aliqua justa causa, quod ad ipsum excommunicatorem absolvendus accedat, concedimus indulgendo, ut (præstita juxta formam Ecclesiæ cautione, quod excommunicatoris mandato parebit) a suo absolvatur Episcopo, vel proprio Sacerdote.

CAP. XXX.

Juramentum excommunicati de stando mandatis Ecclesiæ non habet vim absolutionis. h. d. primo. *Excommunicato nullus communicare tenetur præter personas exceptas: alias communicans excommunicato incurrit minorem, & est excommunicandus majori, nisi ille esset excommunicatus cum participibus suis, qui tunc esset excommunicatus majori.*

Idem *Strigonen. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

QUod *b* in dubiis: [& *inf.*] Respondemus, quod excommunicato, licet, quod stet mandato Ecclesiæ juramento firmaverit, communicari non debet, donec per Ecclesiam fuerit absolutus, alioquin post juramentum non esset absolutio necessaria. Nullus autem scienter nominatim excommunicato communicare tenetur, nisi quædam personæ, quæ per illud Gregorii Papæ capitulum: Quoniam multos, specialiter excusantur. Illi autem, qui nominatim excommunicatis præsumptuose participant, præter personas dicto canone annotatas, nisi ab eorum participatione commoniti forte destiterint, excommunicationis vinculo sunt innodandi: secus autem si scienter ei communicant, qui cum participibus suis est vinculo excommunicationis sententialiter innodatus: tunc enim & ipsi sententiam excommunicationis incurrunt.

CAP. XXXI.

Excommunicato communicare tenentur, qui prius erant ei obligati ad obsequium familiare: alii vero non tenentur de necessitate, licet interdum possint de necessitate urgente.

Idem *Doctoribus decretorum Bonon.* (*an.* 1213.)

INter alia *c*, quæ Strigon. Archiepiscopus proponi fecit, nos recolimus respondisse, quod nullus nominatim excommunicato scienter communicare tenetur, nisi quædam personæ, quæ per illud Greg. Papæ C. Quoniam multos, specialiter excusantur. Verum ex hac responsione orta est occasio disputandi, aliis concedentibus, quod excommunicato communicare tenentur personæ in prædicto C. nominatæ, præsertim quæ prius ad communionem eorum ex debito tenebantur: aliis asserentibus

a *Vid. Burch. l.* 9. *decr. c.* 8. b *VVutrislamen. al. VVratislamen.* c *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *Dictio*, per, *deest in antiquior. exemplar.*

a *Vid. B. Thom. in quæst. additis ad* 3. *p. q.* 23. *art.* 2. b *C.* 9. *eod. tit. in* 3. *comp. Pars sup. de pœn. c. quod in dubiis.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. Vide Hostiensem in summa de sent. excom.* §. & *quæ sit pœna.*

ferentibus eos communicare licite posse, si velint: non tamen ad hæc ex necessitate teneri. Ut igitur unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat, ambiguitatem hujusmodi aliter duximus absolvendam, quod cum quædam personæ in præmisso capitulo denotatæ, illis, in quos lata fuerit excommunicationis sententia, ante prolationem ipsius obsequio tenerentur familiariter adhærere, neque postmodum ad contrarium teneantur (cum adhuc debitum duret) beneficio canonis id agente, a priore non sunt obnoxietate solutæ, sed ad familiare tenentur obsequium, & ita per consequens ad communionem tenentur, sine qua illud nequeunt exhibere. Illud autem non ad omnes personas capituli credimus referendum, ut videlicet obnoxietati hujusmodi sint subjectæ, cum viatores, peregrini, & mercatores a communione talium personarum (nisi articulus necessitatis immineat) debeant abstinere, ut in fine colligitur manifeste, sed ad illas duntaxat, quæ talibus arctiori tenentur obnoxietate constrictæ: quibus tamen in his, pro quibus sunt excommunicatione notatæ, ut in criminibus, communicare non debent, sed ab eis penitus abstinere.

CAP. XXXII.

Si excommunicatus pro manuum injectione scienter recipit ordines, si est Clericus secularis, deponendus est: si regularis, ab executione ordinis est suspensus. Qui ignorans jus vel factum sic excommunicatus recipit ordines, si est Clericus secularis, dispensat cum eo solus Papa: si regularis, dispensat Abbas, si ignorantia est probabilis, & factum non est grave.

Idem. (*an.* 1213.)

CUm illorum *a* absolutio, qui pro violenta manuum injectione in Clericos labem excommunicationis incurrunt (quibusdam casibus a prædecessore nostro exceptis) sedi duntaxat Apost. reservetur, nonnulli Ecclesiasticam sententiam negligentes, in excommunicatione positi, Ecclesiasticos ordines accipere non formidant. Quid autem de his fieri debeat, Apostolicum sæpius oraculum imploratur. Circa quos credimus distinguendum, quod tales vel sciunt excommunicationis se vinculo irretitos, vel non recolunt factum, pro quo in latæ sententiæ canonem inciderunt, vel factum quidem scientes, juris ignari, nesciunt exinde se teneri. Primos *b*, si fuerint seculares Clerici *c*, a susceptis ordinibus censemus in perpetuum deponendos: in reliquis casibus tam Archiepiscopi, quam Episcopi absque mandato sedis Apostol. speciali, dispensandi facultatem se noverint non habere, quibus etiam est absolutio talium interdicta: cum majora *d* intelligantur illis prohibita, quibus vetita sunt minora. Poterunt tamen hujusmodi Rom. Pontif. auribus intimari, ut ab eo secundum rigorem, vel æquitatem responsum prodeat, prout discretio sua viderit faciendum. Qui si claustrales hujusmodi fuerint, licet ab Alexandro Papa fuerit constitutum, Monachi & Canonici regulares quocunque modo se in claustro percusserint, non sunt ad Apostol. sed. mittendi, sed secundum providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: & si Abbatis discretio ad eorum correctionem non sufficit, providentia est diœces. Episcopi adhibenda: & alibi dicatur, quod de seculo fugientes, qui religionis habitum in monasterio receperunt, & inter cætera postmodum confitentur se tale commisisse delictum, per *e* quod ipso actu excommunicationis sententiam incurrerunt, sine licentia Rom. Pontif. Abbas non potest nec debet eos absolvere, quamvis præsumptionem delinquentium debita possit animadversione punire: nos tamen in religionis favorem, & ut evagandi materia subtrahatur, majorem eis gratiam exhibere volentes, eorum Prælatis, quod etiam talibus absolutionis beneficium impertiri valeant, indulgemus, nisi excessus ipsorum extiterit difficilis, & enormis, utpote si ad mutilationem membri, vel effusionem sanguinis est processum, aut in Episcopum, aut Abbatem violenta manus injecta, cum excessus tales, & similes nequeant sine scandalo præteriri. Si vero claustralis aliquis in religiosam personam alterius claustri manus injecerit violentas, per Abbatem proprium, & ejus, qui passus est injuriam, absolvatur. Quod si Clericum percusserit secularem, non nisi per Apostol. sed. (ut scandalum evitetur) absolutionis gratiam poterit promereri. Si autem hos ad ordines promoveri contingat, juxta præmissam distinctionem, qui scienter in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ se fecerint ordinari, ab executione suscepti ordinis, & officii decernimus manere suspensos. Circa reliquos vero facti memoriam, vel juris peritiam non habentes monasteriorum utilitate pensata, post injunctam regularem pœnitentiam, & peractam, Abbates ipsorum poterunt dispensare, nisi grave fuerit, & notabile factum: aut is, qui fecit, adultus fuerit & discretus, ut violenter contra oblivionem, vel ignorantiam præsumatur. Præcipimus autem Abbatibus, ut formam istam diligenter observent, ne privilegium mereatur amittere, qui sibi permissa abutitur potestate.

CAP. XXXIII.

Monialis percutiens Monialem seu Conversum, vel Clericum secularem, incidit in excommunicationem, & ab Episcopo loci absolvi potest.

Idem *Pistoriensi Episcopo*. (*an.* 1213.)

DE Monialibus *a* tua a nobis Fraternitas requisivit, per quem eis sit beneficium absolutionis impendendum, si vel in se invicem, vel Conversos, vel Conversas suas, aut Clericos etiam, manus injecerint temere violentas. Super hoc igitur tuæ consult. taliter respondemus, ut per Episcopum, in cujus diœcesi monasteria fuerint, absolvantur.

CAP. XXXIV.

Contractus etiam, qui sine communione explicari non potest, non dissolvitur, seu impeditur per excommunicationem supervenientem in eum, qui tenetur aliquid præstare non excommunicato.

Idem *universis Cruce signatis*. (*an.* 1198.)

SI *b* vero: [*& inf.* 1] Quod si Veneti forte nec satisfacere voluerint, nec absolvi, vobis permittimus, ut cum ipsis in terram Sarracenorum, vel provinciam (juxta quod inter vos convenit, & ipsos, vel honeste convenerit) navigio transeatis, quanto minus poteritis, cum dolore tamen & amaritudine cordis, & sub spe veniæ communicantes eisdem. Cum enim jam a vobis majorem nauli *c* receperint quantitatem, nec ad eam possint restituendam induci, aut etiam coarctari: si aliter fieret, videremini vos damnum ex pœnitentia, ipsi vero præmium ex contumacia reportare *d*: cum ad hoc debitum exolvendum ipsi vobis maneant obligati, & ab excommunicatis exigi possit & recipi, quod debetur. Est autem cautum in jure, quod si quisquam per terram hæreticorum, aut quorumlibet excommunicatorum transierit, necessaria emere ac recipere poterit ab eisdem. Præterea si paterfamilias domus excommunicationis sententia fuerit innodatus, a participatione illius familia excusatur. Licet ergo dux Venerorum dominus navium tanquam paterfamilias domus in excommunicatione persistat, vos tamen tanquam ipsius familiam, dum in navibus ejus fueritis, ipsius excommunicatio non continget: & excusabiles eritis apud

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *in recentioribus*, *Primo: sed in antiquioribus*, *Primos*. c *Dictio*, Clerici, *deest in vetustis Cod.* d *al. cum & majora*. e *propter*.

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Naulum est pretium, quod solvitur nautis pro vectura*. d *Vid. l. sancimus*. *C. de pœn. l. si quis*. *§. legis*. *C. de inoff. test.*

apud Deum, si in excommunicatorum navibus existentes, cum dolore cordis sub spe pœnitentiæ communicaveritis ipsis, in quibus eorum communicationem non potueritis *a* evitare.

[1 *Vos pœnitet de commisso, & plene proponitis satisfacere de peccato, Deum vobis credimus, imo novimus, jam placatum. Si ergo Veneti ad satisfactionem inducti, & absolutionis beneficium meruerunt obtinere, secure cum eis navigare poteritis, & in prælio Domini præliari.*]

CAP. XXXV.

Prælatus potest, & debet Clericum subjectum incorrigibilem incarcerare, & Laici citra metum excommunicationis de Prælatorum licentia capere possunt Clericos, & ad judicium ducere.

Idem *Londonen. Episcopo.* (*an.* 1213.)

UT *b* famæ tuæ: (*& infra.* 1] Sane consuluisti nos, utrum Clerici graviter excedentes, qui tute non possunt monasteriis ad agendum pœnitentiam deputari, quoniam cum non pœniteant de commissis, opportunitate fugiendi captata carcerem fugerent claustri, & prioribus se sceleribus scelestius immiscerent, a te, vel aliis Prælatis suis arctæ possint custodiæ mancipari? [*& inf.* 2] Respondemus, quod cum Prælati excessus corrigere debeant subditorum, & publicæ utilitatis intersit, ne crimina remaneat impunita, & per impunitatis audaciam fiant, qui nequam fuerant, nequiores: non solum possunt, sed debent etiam Clericos, postquam fuerint de crimine canonice condemnati, sub arcta custodia detinere: qui cum sint incorrigibiles, nec in monasteriis valeant custodiri, ad similia vel pejora facile laberentur. Laici vero citra excommunicationis sententiam capere Clericos, & ad judicium trahere possunt *c*, si oporteat etiam violenter, dum tamen id de mandato faciant Prælatorum, quorum illi sunt jurisdictioni subjecti, & quorum est corrigere criminosos: cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur: dum tamen non amplius eorum violentia se extendat, quam defensio vel rebellio exigit Clericorum.

[1 *Consulas saluti, & sic malorum audaciam comprimas, & ut ab eis bonorum innocentiam tuearis, super his nos humiliter consulis, quæ officium pastorale contingunt, ut de nostra responsione securus injunctæ tibi solicitudinis debitum laudabilius exequaris.*]

[2 *Et utrum Laici, si Clericos in magnis sceleribus deprehendant, in canonem incidant latæ sententiæ: cum vero comprehendere, nec ad Judices trahere ipsos possunt, nisi in eos manus injecerint violentas, ad primum.*]

CAP. XXXVI.

Excommunicatus est, qui in Clericum etiam volentem manus injecerit violentas, etiamsi hoc faciat in satisfactionem præcedentis injuriæ. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Bracaren. Archiepiscopo.* (*an.* 1214.)

COntingit *d* interdum, quod Clerici, si quem offendant, & satisfacere velint offenso, secundum morem patriæ, quem inter se Laici observant, corpora sua sponte supponunt XXX. seu pluribus, aut paucioribus percussionibus fustium: (*& infra.* 1) Nos autem Fratern. tuæ super hoc respondemus, quod hujusmodi manus injectio, etsi non violenta, tamen injuriosa videtur, cum ille canon non tam in favorem Clerici ordinati, quam in favorem ordinis Clericalis fuerit promulgatus: ideo & volumus, & mandamus, ut id de cætero prohibeas attentari. Si quis autem Clericus post prohibitionem hujusmodi sponte se subjecerit, excommunicetur: proviso, ut Clericus injuriam passo sine injuria Clericali satisfaciat competenter, quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari.

[1 *Quas frequenter non coacti suscipiunt, sed volentes, non solum de aliorum Clericorum manibus, sed etiam Laicorum. Unde nos humiliter consulebas, utrum hujusmodi percussores in canonem incidant sententiæ promulgatæ.*]

CAP. XXXVII.

Servus excommunicatus pro injectione manuum in Clericum, tenetur pro absolutione ire ad sed. Apost. sed si ex hoc dominus, qui non fuit in culpa, grave damnum patiatur, vel servus hoc faciat in ejus fraudem, absolvi potest ab Episcopo, si læsio non fuit enormis.

Idem *Lugdunen. Archiepiscopo.* (*an.* 1214.)

RElatum *a* est nobis, quod cum aliqui servi propter injectionem manuum in Clericum violentam, in canonem incidunt sententiæ promulgatæ: allegantibus dominis eorundem, quod carere mancipiis suis nolunt, venire ad sed. Apostol. absolvendi non curant, per occasionem hujusmodi eludentes Ecclesiasticam disciplinam. Quocirca mandamus, quatenus eos venire compellas ad sed. Apost. absolvendos: cum plus sit Deo, quam homini deferendum: nisi fecerint hoc in fraudem, ut subtrahant se obsequio dominorum, aut ipsi domini propter hoc sine culpa sua grave damnum incurrant: tunc enim *b* in utrolibet casu poteris eos ex indulgentia nostræ provisionis absolvere, cum nimis sint ab Apost. sede remoti: sed in recompensationem laboris, quem in itinere sustinerent, alia eis satisfactio injungatur: dummodo non sit tam gravis, & enormis excessus, ut propter vitandum scandalum, & tollendum exemplum, hujusmodi servi ad servum servorum Dei venire debeant absolvendi,

CAP. XXXVIII.

Excommunicatus propter participationem cum excommunicato, licet eum postea impugnet, ex hoc solo pro absoluto non est habendus.

Idem *Strigonien. Archiepiscopo.* (*an.* 1214.)

SAcris est *c* canonibus institutum: [*& infra.*] Licet is, qui voluntarius excommunicatis illis communicaverat, qui cum omnibus fautoribus, & participibus suis excommunicationis sententia sunt adstricti, ad cor rediens, de mandato Ecclesiæ excommunicatos, quos prius foverat, *d* expugnaverit: non tamen priusquam absolutionis gratiam perceperit, habendus est absolutus: nec si occumbat in hujusmodi bello, sunt absolutiones vel oblationes recipiendæ pro eo, vel orationes Domino porrigendæ, nisi cum de ipsius viventis pœnitentia per evidentia signa constiterit, & juxta cujusdam constitutionis nostræ tenorem, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur.

CAP. XXXIX.

Semel excommunicatus debet vitari semper ut excommunicatus: nisi legitime probet se fuisse absolutum.

Idem *Assuntinen. Episcopo.* e (*an.* 1214.)

SIcut *f* nobis: [*& infra.* 1] Fratern. tuæ respondemus, quod nisi excommunicati a te super absolutione sua literas nostras, vel illius, cui vices nostras in hac parte commisimus, reportaverint, aut alio modo legitime de illorum absolutione tibi constiterit, tu ipsos pro excommunicatis, ut prius, habeas, & facias evitari.

[1 *Tuis literis intimasti, cum aliquos tuæ diœcesis Clericos, vel Laicos culpis suis exigentibus excommunicationi supponis, ipsi postmodum ad te nulla satisfactione præmissa sine testimonialibus literis redeuntes, dicunt se absolutionis beneficium accepisse, quibus si credi dubitas, in hac parte per nos instrui suppliciter postulasti, cum propter causam hujusmodi, sicut dicis, tuæ*

a *Poteritis.* b *Cap.* 18. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. cap.* 119. *& c.* 131. c *Quid de capiente Clericum suum debitorem, suspectum de fuga, vid. Bart. in l. si quis in servit. ff. de furt.* d *Cap.* 10. *eod. tit. in* 3. *compil.*

a *Cap.* 11. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Dictio*, enim, *non est in vetustioribus Codicibus.* c *Cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *expugnaret.* e *al. ita: Assisinati Episc.* f *Cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *comp.*

tuæ sententiæ a subditis condemnantur. Nolentes itaque malitiis hominum indulgere]

CAP. XL.

Si excommunicatus ab Episcopo ad Metropolitanum appellat, ab eo absolvi potest: Metropolitanus tamen volens suo Suffraganeo deferre, potest illum sibi remittere absolvendum, & tenetur etiam remittere, quando propter manifestum excessum fuit excommunicatus: & ante absolutionem non auditur volens probare se injuste excommunicatum: secus, si probare vult sententiam esse nullam.

Idem *Senonen. Archiepiscopo. (an. 1214.)*

PEr tuas *a* literas: (*& inf.* 1) Videtur enim aliquibus, quod cum ad Metropolitanum per appellationem quæstio non defertur, excommunicatus autem vocem non habeat appellandi, utpote ab Ecclesia separatus, sive appellaverit, sive non, Metropolitanus ei non debet absolutionis beneficium exhibere. Verum ex verbis cujusdam epistolæ, quam Scholastici ab Alexandro Papa emanasse proponunt, habetur, quod si ante appellationem in aliquem excommunicationis sententia fuerit promulgata, Metropolitanus ante litis ingressum ab eo juramento recepto secundum Ecclesiæ consuetudinem debet ipsum absolvere, nisi voluerit Episcopo diœcesano deferre, ipsumque ad eum remittere absolvendum: ubi etiam consequenter infertur, quod nec excommunicati sunt audiendi, priusquam fuerint absoluti, nec sunt ad illos, a quibus appellaverant, remittendi. In Sardicen. autem Concilio reperitur, ut is, qui ab Episcopo est abjectus, finitimos Episcopos interpellet, & causa ejus audiatur, & diligentius pertractetur: Episcopus autem, qui juste, vel injuste abjecit eundem, patienter accipiat, ut discutiatur negotium, quatenus vel probetur ejus a pluribus sententia, vel etiam emendetur: prius tamen quam omnia diligenter examinata fuerint, nullus ante causæ cognitionem communioni eum sociare præsumat, qui fuerat communione privatus. Nos igitur credimus distinguendum, utrum quis proponat se post appellationem legitimam interpositam excommunicatione fuisse notatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuisse patenter expressum, in quibus casibus ad probationem eorum, etiamsi absolutionem non petat, debet admitti: sed donec de ipsis constiterit, in aliis evitari debet *b*, quanquam Apost. sedes etiam tales *c* consueverit absolvere ad cautelam. Verum in aliis, nisi gratiam absolutionis imploret, non debet audiri, ne sententiam Ecclesiasticam contemnere videatur, & per hoc amplius ex suo contemptu ligetur. Quod si absolutionis beneficium humiliter postulaverit, Metropolitanus eum debet absolvere, nisi suo duxerit Suffraganeo deferendum: cui tamen si Suffraganeus absolutionis beneficium juxta formam Ecclesiæ noluerit exhibere, ipse nihilominus illum absolvat cautione recepta, quod suo debeat parere mandato, ac deinde causam audiat, & quod canonicum fuerit, [justitia mediante] decernat. Quod si forsan Episcopus subditum suum propter manifestum excommunicasset excessum, Metropolitanus non debet ipsum absolvere, nisi Suffraganeus requisitus malitiose sibi beneficium absolutionis denegaret.

(1 *Nobis intimasti, quod ven. F. n. Altissiodoren. Episcopus in dil. fil. Altissiodoren. Archipresbyterum excommunicationis sententiam promulgasset, Archipresbyter tuo se conspectui præsentavit, & quod staret mandato Ecclesiæ, sufficienter obtulit cautionem, petens humiliter, ut absolutionis ei beneficium exhiberes: tu vero deferre volens Episcopo memorato, ipsum sæpe monuisti, ut absolveret Archipresbyterum memoratum. Sed quia tuis monitis non parebat, excommunicatum absolvere curavisti, quem Episcopus pro absoluto non habet, utpote qui proponit, quod ad te illius absolutio non spectabat. Unde quæris, quid in similibus de cætero sit agendum.*)

CAP. XLI.

Si Papa suis literis excommunicatum salutat, non propter hoc eum absolvit.

Idem. *(an. 1214.)*

SI aliquando *a* forte contigerit, quod eis, qui auctoritate Apostolica sunt excommunicationi subjecti, nostræ literæ cum salutationis alloquio destinentur, non propter hoc excommunicationis credatur sententia relaxata: cum per ignorantiam, vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam surreptionem contingat hujusmodi literas impetrari.

CAP. XLII.

Excommunicatus a pluribus Prælatis ob plures causas non est communioni restituendus, licet de una causa velit satisfacere: & si impetratur absolutio tacitis aliis causis, non valet absolutio.

Idem *C. sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardin. Apostolicæ sedis Legato. (an. 1214.)*

OFficii *b*: [*& inf.*] Postremo quæsivisti, utrum is, qui propter plures excessus a pluribus Prælatis jus in ipsum habentibus excommunicationis est vinculo innodatus, & uni Prælatorum de uno tantum satisfacere vult excessu, ab eo sit absolvendus, de quo satisfacere vult eidem: & cum de alio non satisfecerit, alii absolutus valeat nunciari: [*& infra.*] Super hoc articulo respondemus, quod supprimenti veritatem absolutio surrepta non prodest: & veritatem intelligens absolutionem hujusmodi exhibere non debet.

CAP. XLIII.

Excommunicatis, & interdictis prædicari potest licite verbum Dei. Hoc primo. *Et tempore generalis interdicti concedi potest baptismus, & chrismatio in fronte, & pœnitentia morientium.* Hoc secundo.

Idem *Ferrarien. Episcopo.*

REsponso *c* nostro postulas edoceri, an cum Ferrarien. cives excommunicationis, & interdicti sententiis sint ligati, liceat tibi viros, & mulieres semel in hebdomada, vel in mense apud aliquam Ecclesiam convocare, quibus prædices verbum Dei, & eosdem ad correctionem inducas. Super quo respondemus, quod sine scrupulo conscientiæ hoc facere poteris, cum videris expedire, dummodo contra formam interdicti nullum eis divinum officium celebretur. Præterea quæsivisti, cum Ferrarien. civitas sit interdicto supposita, & ideo sint ibidem [præter baptisma parvulorum, & pœnitentias morientium] universa sacramenta Ecclesiastica interdicta, an liceat tibi baptizatos pueros in frontibus consignare. Super quo respondemus, quod sicut baptizari possunt pueri, sic & baptizati ad confirmationem in frontibus a te possunt sacro chrismate deliniri.

CAP. XLIV.

Si conjunx scit pro certo impedimentum matrimonii, non debet reddere debitum, sed potius excommunicationem pati: si autem hoc credat ex causa probabili, & discreta, potest reddere debitum, non autem exigere: sed si ex levi, & temeraria causa, deposita conscientia, potest reddere, & exigere.

Idem. *(an. 1214.)*

INquisitioni tuæ respondentes *d*, credimus distinguendum, utrum alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, propter quod sine mortali peccato

a *Cap. 14. eod. tit. in 3. comp.* b *al. deest verbum*, debet, c *al. talem.*

a *C. 2. de rescript. in 3. comp. vide Clem. si summus. de sent. excom.* b *C. 15. eod. tit. in 3. comp. Pars hujus in c. officii. sup. de pœnit. & remiss.* c *C. 16. eod. tit. in 3. comp. vide Joan. Calder. tract. de inter. memb. 6. q. 4.* d *C. 17. eod. tit. in 3. comp. vide Doct. Theolog. l. 4. sent. dist. 23.*

cato non valet carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit, an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum mortale operari. In secundo distinguimus, utrum habeat conscientiam huiusmodi ex credulitate levi, & temeraria, an probabili, & discreta: & quidem ad sui pastoris consilium [conscientia levis, & temerariæ credulitatis explosa] licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale. Verum cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili, & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: ne in alterutro, vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.

CAP. XLV.

Per dimissionem habitus & tonsuræ, non perdit Clericus ante trinam monitionem privilegium Clericale.

Idem. (*an.* 1214.)

Contingit interdum *a*: [*& infra*.] Sane sicut accepimus insinuante Comite Flandren. in diœcesi tua quidam existunt, qui nec in modo tonsuræ, nec in vestimentorum forma, nec in qualitate negotiorum de Clerico *b* quicquam ostendunt, ad pœnæ subterfugium se Clericos exhibentes: cum enim *c* super excessibus, quos seculari luxu committunt, ad publica judicia pertrahantur, circumcisis crinibus, ut possint circumvenire vindictam, se pro Clericis repræsentant, Clericalis fori privilegium labiis allegantes, qui factis paulo ante negaverant Clericatum: [*& infra*.] Verum quia privilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate, ac frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem: volumus, & mandamus, ut tales, si tertio a te commoniti seipsos contempserint emendare, illius efficiantur *d* immunitatis extorres *e*, quæ pro Clericorum tutela, & Laicorum violentia coercenda dignoscitur instituta.

CAP. XLVI.

Ab excommunicati denunciatione repellitur, qui non præmonuit, & ei communicavit.

Idem. (*an.* 1214.)

In præsentia *f* dil. filii: [*& infr.*] Nec Canonici suo Decano excommunicationem possunt objicere, cum super hoc nec commonitus, nec impetitus fuerit: neque ipsi propter hoc eum duxerint evitandum, sed Episcopus in mensa, & Canonici communicaverint ei etiam in divinis.

CAP. XLVII.

Excommunicatus est dolose permittens Clericum percuti, ex quo poterat prohibere, & non prohibuit.

Idem. (*an.* 1214.)

Quantæ præsumptionis *g*, & temeritatis existat in Rectores Ecclesiæ manus injicere violentas: [*& infra*. 1] Ne autem solos violentiæ hujusmodi auctores aliquorum præsumptio existimet puniendos, facientes, & consentientes pari pœna plectendos catholica condemnat auctoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui cum possint, manifesto facinori desinunt obviare.

[1 *In Evangelio Dominus protestatur, qui se in ministris suis asserit flagellari, & Apostolorum principi alibi perhibuit se iterum crucifigi: hoc etiam qualitas pœnæ manifeste declarat, cum excommunicationis sententia in ipso actu feriat delinquentes, si non solum in fratres nostros, & Coepiscopos, sed etiam minoris ord. Clericos violentiam præsumpserint operare.*]

CAP. XLVIII.

Prælatus excommunicare non debet subditum, nisi competenti monitione præmissa, & ex causa manifesta, & rationabili: & contrafacienti imponitur pœna hic expressa. Item punitur subditus, qui falso conqueritur se excommunicatum injuste: & subjicit quid juris, si Prælatus dicens se errasse, vult excommunicatum absolvere, & adversarius appellat, ne absolvatur.

Idem *in Concilio generali*. (*an.* 1216.)

Sacro approbante Concilio *a* prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti admonitione præmissa, & personis præsentibus idoneis, per quas [si necesse fuerit] possit probari monitio, promulgare præsumat: quod si contra præsumpserit, etiamsi justa fuerit excommunicationis sententia, ingressum Ecclesiæ per mensem unum sibi noverit interdictum, alia nihilominus pœna mulctandus, si visum fuerit expedire. Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujusquam absque manifesta, & rationabili causa procedat, ad quam si taliter forte processerit, & requisitus humiliter processum hujusmodi non curaverit absque gravamine revocare, gravatus apud superiorem deponat de injusta excommunicatione querelam: qui (si absque periculo moræ potest) ad excommunicatorem illum cum suo mandato remittat intra competentem terminum absolvendum: alioquin ipse per se, vel per alium (prout viderit expedire) sufficienti cautione recepta munus ei absolutionis impendat. Cumque adversus excommunicatorem de injusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur ad interesse excommunicato, alias nihilominus [si culpæ qualitas postulaverit] superioris arbitrio puniendus: cum non levis sit culpa, tantum infligere pœnam insonti, nisi forsitan erraverit ex causa probabili, maxime si laudabilis opinionis existat.

Verum si contra excommunicationis sententiam nihil rationabile fuerit a conquerente probatum, idem *b* & super injusta excommunicationis molestia per pœnam ad interesse, vel alias secundum superioris arbitrium condemnetur: nisi forsan & ipsum probabilis error excuset: & super eo, pro quo fuerit justa excommunicatione ligatus, per cautionem receptam satisfacere compellatur, vel in pristinam reducatur sententiam usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observandam. Si vero Judex suum recognoscens errorem paratus sit talem revocare sententiam, & is, pro quo lata fuerat, ne absque satisfactione revocaret illam, appellet, apppellationi non deferat in hac parte, nisi talis sit error, de quo merito debeat dubitari: & tunc sufficienti cautione recepta, quod coram eo, ad quem appellatum extiterit, vel delegato ab ipso jure parebit, excommunicatum absolvat: sicque pœnæ præscriptæ minime subjacebit: cavens omnino, ne voluntate perversa in alterius præjudicium mentiatur errorem, si districtionis canonicæ vult effugere ultionem.

CAP. XLIX.

Excommunicat hæreticos, & quoscunque violatores Ecclesiasticæ libertatis.

Honorius III. *Episcopo Bononien.* (*an.* 1224.)

Noverit *c* Fraternitas tua: [*& inf.* 1] Excommunicamus omnes hæreticos utriusque sexus, quocunque nomine censeantur, & fautores, & receptatores, & defensores eorum, necnon & qui de cætero ser-

Aaa vari

a *Vid. Clem.* 1. *&* 2. *De vita & honest. Cler. & Bern. Diaz. in pract. crim. cap.* 69. *&* 70. b *Al. de Clericatu.* c *Dictio, enim, non est in plerisque antiq. cod.* d *al. fiant.* e *al. exortes: sed legendum extorres.* f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil. vide quod notat. Joan. Calder. tract. de interd. Eccl. memb.* 6. *q.* 4. g *C.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp. vide Navarrum in Manuali confess. c.* 24. *num.* 29. *& seq.*

a *Quam caute sit faciend. excommunicationis sentent. cavit Trid. Conc. sess.* 25. *de refor. c.* 5. b *In Cont. libro & aliis recentioribus ita: idem super justa excommunicationis molestia, &c. sed in Concilio, & Vaticanis constanter legitur ita: idem & super injusta.* c *Vide Zanchium tract. de hær. c.* 17. *&* 18. *& Alphonsum Castrum l.* 2. *c.* 18. *de justa punitione hæret.*

vari fecerint statuta edita, & consuetudines introductas, contra Ecclesiæ libertatem, nisi ea de capitularibus suis intra duos menses post hujusmodi publicationem sententiæ fecerint amoveri. Item excommunicamus statutarios, & scriptores statutorum ipsorum, necnon Potestates, Consules, Rectores, & Consiliarios locorum, ubi de cætero hujusmodi statuta, & consuetudines editæ fuerint, vel servatæ: necnon & illos, qui secundum ea præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata.

[1 *Quod nos in basilica Principis Apostolorum præsente charissimo in Christo fil. n. Federico illustri Romanorum Imperatore, & semper Augusto, in celebratione Missarum, postquam capiti ejus imposuimus diadema, de cons. frat. n. accensis candelis excommunicavimus.*]

CAP. L.

Fratres hospitalis Hierosolymitani excommunicati pro injectione manuum in Clericum seu confratrem, absolvi possunt per eorum Priorem, nisi excessus fuerit difficilis, & enormis.

Idem *Magistro, & fratribus hospitalis Hierosolymitani.* (*an.* 1224.)

CAnonica *a* constitutione cavetur, quod Monachi, & Canonici regulares, quocunque modo se percusserint, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi, sed secundum discretionem, & providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: quod si Abbatis discretio ad eorum correctionem non sufficiat, providentia est diœcesani Episcopi adhibenda: nisi excessus difficilis fuerit, & enormis, propter quem merito ad Eccles. Rom. sit recursus habendus. Nos ergo ad vos statutum hujusmodi duximus extendendum, auctoritate prædicta statuentes, ut in tali casu (nisi majoris sit providentia requirenda) per Priorem vestrum, qui (sicut audivimus) Presbyter esse debet, fratribus vestris absolutionis beneficium impendatur.

CAP. LI.

Excommunicatus, vel suspensus absolvi non debet, nisi prius juramento præstito: si tamen sine scandalo juramentum haberi non potest, poterit fieri absolutio per manualem promissionem.

Idem *titulo sanctæ Praxedis Presbytero Card. Apost. sed. Leg.* (*an.* 1224.)

SUper eo quod *b* Monachi Græci, & Eremitæ propter inobedientiam sententia suspensionis, & excommunicationis ligati, nolunt ad mandatum Ecclesiæ nisi per manualem promissionem redire: Hoc tibi duximus respondendum, quod si nullatenus possunt induci ad præstandum juxta formam Ecclesiæ juramentum, ipsos hac vice cum promissione poteris recipere manuali: cum interdum (consideratis locorum, & temporum qualitatibus) severitati sit aliquid detrahendum.

CAP. LII.

Cum de viribus sententiæ dubitatur, potest quis absolvi ad cautelam juramento præstito.

Idem *Bituricen. & Carnoten. Decan. & Subdiac. Arelaten.* c (*an.* 1225.)

VEnerabili fratre nostro Cenomanen. Episcopo & procuratore Turonen. Archiepiscopi, in nostra præsentia constitutis, pro quadam suspensionis sententia in præfatum Episcopum ab eodem Archiepiscopo promulgata: nos sententiam ipsam relaxavimus ad cautelam, ipso Episcopo in præsentia dicti procuratoris præstante corporaliter juramentum, quod parebit mandatis, quæ idem Archiepiscopus sibi propter hoc fecerit, si constiterit ipsum in eo, pro quo fuit lata prædicta sententia, culpabilem extitisse.

CAP. LIII.

Excommunicantur Officiales locorum, in quibus sunt statuta contra Ecclesiasticam libertatem, nisi ea deleri fecerint: & statutarii feudis Ecclesiæ sunt privati.

Idem *Episcopo Senen.* (*an.* 1225.)

GRavem venerabilis f. n. *a* Pisani Archiepiscopi recepimus quæstionem, quod quidam cives Pisani, deputati a potestate ac populo ad statuta civitatis edenda, in derogationem Apostolicæ sedis, & subversionem Ecclesiasticæ libertatis edere præsumpserunt, quod si quis Clericus, vel Laicus contra quemcunque Laicum Pisani districtus, ad Judicem Ecclesiasticum literas Apostolicas impetraverit, in mille solidis (nisi renunciaverit literis) condemnetur: nec reditus possessionum suarum reddantur eidem, vel agri excolantur illius, sed banno potius subjaceant *b* potestatis: [*& inf.* 1] Statuerunt illi præterea, ut Clerici suis sumptibus castrum Ripæ fractæ faciant custodiri: quod si renuerint, contra eos potestas procedere teneatur: [*& inf.* 2] Ideoque Fraternitati tuæ mandamus, quatenus in Consiliarios, & Officiales civitatis ipsius, nisi statuta ipsa de capitularibus suis deleri fecerint, & idonee, sicut exigit res, caveri, quod similia de cætero non debeant attentare, excommunicationis sententiam promulgare procures. Cæterum *c* cum iidem statutarii multa de bonis Ecclesiasticis tenere dicantur in feudum, ipsos fore nihilominus privatos feudis hujusmodi nunciare procures.

[1 *Qui nullum ad regimen civitatis suscipiet, nisi hoc se juraverit servaturum: & hoc etiam quælibet aliæ potestates, quæ pro tempore fuerint, successores suos jurare facient supradicta.*]

[2 *Juxta quod dictavit consilium civitatis, quæ omnia Potestas, quæ nunc præest civitati, pro monasterio se firmiter jurejurando firmavit. Cum autem tota civitas Pisana, quæ alias Dei timorem tamdiu abjecit, infecta jam errore, vel infectioni proxima præsumatur, & tam statutarios, quam Potestatem eandem non sit dubium propter hoc excommunicationis sententiam præter notam infamiæ incurrisse.*]

CAP. LIV.

Alloquens excommunicatum in tendentibus ad salutem animæ, etiamsi alia verba interponat, excommunicatus non est.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

CUm voluntate *d* ac proposito maleficia distinguantur, excommunicationis sententiam non incurrit, qui excommunicato in his, quæ ad absolutionem, vel alias ad salutem animæ pertinent, in locutione participat, licet etiam alia verba incidenter (ut apud eum magis proficiat) interponat.

Prædicatores, præsertim qui alias sustentari non possunt, ab excommunicatis, & detinentibus bona aliena eleemosynam recipere possunt. h. d.

§. 1. Prædicatores quoque, qui penes excommunicatos, vel alios alienarum rerum detentores, in prædicationibus, & confessionibus, quasi gerunt causam, (vel *e* curam) eorum, ad quos res ipsæ spectare noscuntur, eleemosynas licite possunt ab illis recipere, præsertim si alias non valeant in illo loco sustentationem habere.

Ponit quosdam casus, in quibus percutiens Clericum excommunicatus non est.

§. 2. Si qui vero ratione officii, quod in Ecclesia obtinent, aut etiam alii Clerici seniores zelo devotionis pueros, vel adolescentes in minoribus ordinibus constitutos, turbantes divinum officium, & hi qui obtentu prælationis vel magisterii subditos, & scholares correctionis causa leviter forte percusserint, excommunicationis sententiam non

a *Vide Henric. Boich. in c. a nobis.* 21. *& in c. cum illorum, sup. eod. tit.* b *Vide Panorm. in c. cum desideres, supra eod. tit. & ibi Henric. Boich. dist.* 3. c *Aurelian.*

a *Præter Doctores hic & in c. noverit sup. eod. tit. vid. legistas in Constit. Cassa C. de sacr. Eccles.* b *subjaceat.* c *in Codice Barb. Cæterum cum iidem statutarii, & potestas multa, &c.* d *Vide B. Thom. in quæst. additis ad* 3. *p. q.* 23. *art.* 1. *& citatos in c. a nobis. sup. de except.* e *Hæc duo verba, vel curam, desunt in antiq. codic. & in Vaticanis.*

incurrunt. Quod & de his dicendum est, qui aliquos de familia sua, vel propinquos inferiorum graduum simili modo, ut cohibeantur a suis insolentiis, & scientia bonisque moribus informentur, duxerint corrigendos.

CAP. LV.

Communicans excommunicato in crimine damnabili, incidit in excommunicationem majorem.

Idem *Astoricen. Episcopo.* (*an.* 1236.)

SI concubinæ a publicæ Clericorum Ecclesiasticæ censuræ districtione notentur, eosdem concubinarios non est dubium sententia majoris excommunicationis involvi, qui post latam sententiam communicant in eodem crimine criminosis.

CAP. LVI.

Excommunicatus minori potest ab excommunicatione aliquem absolvere.

Idem. (*an.* 1236.)

DUobus *b* collata potestas, ut a minori excommunicatione, si in ipsam inciderint, invicem se absolvant, utroque ligato vinculo excommunicationis hujusmodi, non expirat.

CAP. LVII.

Permittitur ministris Ecclesiarum semel in hebdomada celebrare tempore interdicti, concurrentibus his, quæ exprimuntur in textu.

Idem. (*an.* 1236.)

PErmittimus *c* Ecclesiarum ministris semel in hebdomada tempore interdicti, non pulsatis campanis, voce submissa, januis clausis, excommunicatis, & interdictis exclusis, Missarum solennia celebrare, causa conficiendi corpus Domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur.

CAP. LVIII.

Satisfaciens Clerico, quem verberavit, non potest propter hoc ab Episcopo absolvi, nisi in certis casibus hic expressis.

Idem. (*an.* 1231.)

QUamvis incidens in canonem latæ sententiæ propter violentam manuum injectionem, juxta proprias facultates eis satisfaciat, quibus injurias irrogavit, non tamen aliter, quam per sedem Apostolicam, vel ejus legatum absolutionis potest beneficium obtinere: nisi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitia, aut inopia, puerili, vel senili ætate, fragilitate sexus, seu alia corporis impotentia, sive quolibet impedimento canonico retrahatur, quo minus Romanum Pontificem possit adire, vel nisi juris beneficio a labore hujusmodi excusetur. Cæterum quibusdam prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant (exceptis pueris) sub debito juramenti (quod secundum Ecclesiæ formam præstare tenentur) consuevit injungi, ut impedimento cessante, ad Apostolicam sedem accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi.

CAP. LIX.

Excommunicatio simpliciter lata intelligitur de majori. h. d. Et est textus notabilis, & quotidie allegatur.

Idem. (*an.* 1237.)

SI quem sub hac forma verborum: Illum excommunico, vel simili, a Judice suo *d* excommunicari contingat, dicendum est, eum non tantum minori, quæ a perceptione sacramentorum, sed etiam majori excommunicatione (quæ a communione fidelium separat) esse ligatum.

CAP. LX.

Beneficium indultum ratione minoris ætatis, postquam cœpit habere locum, non extinguitur, licet minor pervenerit ad majorem ætatem.

Idem. (*an.* 1237.)

PUeris, qui in canonem inciderunt sententiæ promulgatæ, sive ante, sive post pubertatem postulent se absolvi, potest diœcesanus Episcopus absolutionis beneficium impertiri: cum propter defectum ætatis, in qua fuit commissus excessus, rigor sit mansuetudine temperandus.

TITULUS XL.
DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

CAP. I.

Novale est terra noviter ad culturam redacta.

Hieronymus *super Osee.* a

INnovate novale. Novale *b* est ager nunc primum præcisus.

CAP. II.

Appellatione patris veniunt in lata significatione omnes ascendentes.

Idem *super Danielem.* b

NAm & Rex Nabuchodonosor pater tuus: id est, proavus, more Scripturæ, quæ avos, & deinceps patres appellat.

CAP. III.

Non dicitur natus, qui statim decessit.

Idem *in Parabolis.* d

NAm & ego unigenitus fui coram matre mea. Quare unigenitum se nominat, quem fratrem uterinum præcessisse Scriptura testatur? nisi quia ille mox natus sine nomine, quasi nunquam esset, de vita decessit.

CAP. IV.

Dictio, Antequam, non semper implicat.

Idem *super Matthæum.* e

QUod dicitur, Antequam convenirent, non sequitur ut postea convenerint; sed Scriptura, quod factum non sit, ostendit.

CAP. V.

Primogenitus dicitur, qui primo nascitur, etiamsi nullus sequatur eum.

Idem *in eodem.*

JOseph non cognovit Mariam, donec *f* peperit filium suum Primogenitum. Ex hoc loco quidam perversissime suspicantur, & alios filios Mariam habuisse: cum mos divinarum Scripturarum sit, ut primogenitum non vocent, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primo natus fuit.

CAP. VI.

Verba sunt intelligenda non secundum quod sonant, sed secundum mentem proferentis.

Hilarius g. (*an.* 355. *in Gallia.*)

INtelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi: quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus.

CAP. VII.

Non vitiatur factum vario modo narratum, ubi idem in substantia narratur.

Augustinus *super Matthæum.* h

NIhil obstat narrandi diversitas, ubi eadem dicuntur, maxime cum quisque Evangelistarum eo ordine credat se dicere, quo Deus voluit.

CAP. VIII.

Sensum, non verba considerare debemus.

Gregorius *i* (*an.* 600 *Romæ.*)

PRopterea, si prolixam epistolam meam ad interpretandum accipere te fortasse contigerit, rogo non verbum

a *Vide Conc. Trid. sess.* 25. *de refor. c.* 14. *vide Covarr. in c. alma mater. de sent. excom. l.* 6. *p.* 1. §. 3. b *Vide Henric. Boich. in c. si vere. sup. eod. Dist. ult.* c *Vide Bonif.* 8. *in c. ult. de sent. excom. l.* 6. §. *adjicimus.* & §. *seq.* d *Dictio*, suo, *deest in plerisque recentioribus: ea ex antiq. Cod. & Vatic. est restituta: quam etiam cognovit gl. hic, & Hostie*[n] *sis.*

a *Osee c.* 10. *sunt verba glosse interlinearis.* b *l Qui per novale.* ff. *eod. & l. sylva.* § *novale.* c *Dan.* 5. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Prov.* 4. *& cap.* 2. *eod tit. in* 1. *comp.* e *Matth.* 1. *& cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Ibid. & c.*4. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *Lib.* 4. *de Trinit Refertur c.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* h *Forte hæc dicit Aug. in l. de consensu Evang. vide ibi l.* 2. *c* 12. 21. & 28. i *Lib.* 1. *epist.* 28. *Regist. & c.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.*

ex verbo, sed sensum ex sensu transferri: quia plerumq; dum proprietas verborum attenditur, sensus veritatis amittitur.

CAP. IX.

Dicit, quis proprie sit Præpositus.

Isidorus *a.* (*an.* 630. *in Hispania.*)

QUamvis omnes, qui præsunt, Præpositi rite vocentur usus tamen obtinuit eos vocari Præpositos, qui quandam Prioratus curam super alios gerunt.

CAP. X.

Non recipit congruam summationem.

Idem *in libro Etymologiarum. b* (*an.* 630.)

FOrus est exercendarum litium locus, a fando dictus, sive a Foroneo Rege, qui primus Græcis legem dedit. Constat autem Forus causa, lege, & judicio. Causa, a casu, quo venit, dicitur: est enim materia, & origo negotii, nedum discussionis examine patefacta: quæ dum proponitur, causa est: dum discutitur, judicium: dum finitur, justitia. Vocatur autem judicium, quasi jurisdictio, & justitia, quasi juris status. Judicium autem prius inquisitio vocabatur: unde & auctores judiciorum, præpositos, quæstores, vel quæsitores vocamus. Negotium multa significat: modo actum alicujus rei, cujus contrarium est otium: modo actionem causæ, quod est jurgium litis *c*, & dictum est negotium, id est, sine otio. Negotium autem in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut majora lucrentur. Jurgium dicitur quasi juris garrium: eo quod hi, qui causam dicunt, jure disceptant. Lis autem a contentione limitis prius nomen sumpsit, de qua Virgilius *d*.

Limes erat positus, litem ut discerneret agris.

Causa aut argumento, aut probatione constat. Argumentum nunquam testibus, nunquam tabulis dat probationem, sed sola investigatione invenit veritatem: unde dictum est argumentum, quasi argute inventum. Probatio autem testibus, & fide tabularum constat. In omni quoque negotio hæ personæ quærunt: Judex, accusator, reus, & tres testes. Judex dictus, quasi jus dicens populo, sive quod jure disceptet. Jure autem disceptare, est juste judicare. Non est ergo judex, si non est in eo justitia. Accusator vocatus est quasi causator, qui ad causam vocat eum, quem appellat. Reus a re, quæ petitur, nuncupatur: quia quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur, quamdiu in judicium pro re aliqua petitur. Testes antiquitus superstites dicebantur, eo quod super causæ statu proferebantur: nunc parte ablata nominis testes vocantur. Testes autem considerantur conditione, natura, & vita. Conditione, si liber, non servus: nam sæpe servus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. Natura, si vir, non fœmina: nam varium, & mutabile testimonium *e* semper fœmina producit. Vita, si innocens, & integer actu: nam si vita bona defuerit, fide carebit: non enim potest justitia cum scelerato homine habere commercium.

CAP. XI.

Dicit quid sit pactum, & unde dicatur.

Idem.

PActum dicitur inter partes, ex pace conveniens scriptura, legibus, ac moribus comprobata: dictum pactum, quasi ex pace factum.

CAP. XII.

Hic Isidorus ponit etymologiam juris, prout habetur in re, non prout est generale nomen.

Idem *in eodem.*

JUs dictum est a jure possidendo: hoc enim jure possidetur, quod juste: hoc juste, quod bene; quod autem male possidetur, alienum est: male autem possidet, qui vel suis male utitur, vel aliena præsumit.

CAP. XIII.

Quidquid fidelis offert Ecclesiæ, oblationis nomine continetur, & a secularibus possideri non debet.

Paschalis *Canonicis sancti Martini.* (*an.* 828. *Roma in Flaminiam.*)

CAusa *a* Carpensis plebis: [*& inf.*] Cæterum primitiæ, decimæ, & oblationes in solis Ecclesiarum bonis præcipue numerantur. Oblationes vero dicimus, quæcunque de propriis, & licitis rebus Ecclesiæ a fidelibus offeruntur. Quicunque igitur eas per potestatem secularem obtinet, proculdubio contra Deum, & SS. Patrum nititur sanctiones: quinimo & qui accipit, & qui tradit, raptor, & sacrilegus judicatur.

CAP. XIV.

Solus Sacerdos potest sacramentum extremæ unctionis infirmo conferre. h. d.

Alexander III. (*an.* 1175. *Romæ.*)

QUæsivit Frat. t. *b*: [*& inf.*] Nos itaque tibi t. duximus respondendum, quod Sacerdos uno præsente Clerico, & etiam solus potest infirmum ungere.

In anno bissextili servari debet loci consuetudo circa diem S. Matthiæ festandum, dum tamen vigilia continuetur festo. hoc dicit.

§. 1. Festum vero B. Matthiæ juxta consuetudinem Ecclesiasticam vigilia eatenus præcedat, ut nec pro bissexto, nec pro quolibet alio modo inter se, & solennitatem aliam diem admittat: in qua utique vigilia [nisi venerit in Dominica] jejunium celebretur: ipsum autem festum sive fiat in præcedenti die, sive in sequenti (qui duo quasi pro uno reputantur) nullus error, sed consuetudo Ecclesiæ teneatur.

CAP. XV.

Per verbum, Statuo & Præcipio, definitiva sententia ferri potest.

Celestinus III. (*an.* 1196.)

IN his *c*, quæ ambiguitatem continent: (*& inf.* 1) Innotuit Apostolatui nostro, quod cum inter Magistrum M. & Conversos hospitalis S. Simpliciani super eodem hospitali in præsentia Mediolanen. Archiepiscopi quæstio verteretur, ipse Archiepiscopus post cognitionem causæ in prolatione sententiæ his verbis non fuit usus: Talem partem condemno, vel talem absolvo, sed pronunciavit ita: Statuo, & Præcipio: [*& infra.* 2] Attendentes igitur, quod hoc verbum, Statuo, rem perfectam significat, & cum effectu, non verbotenus accipitur. Item *quia* secundum Gregorium, quod præcipitur, imperatur, & quod imperatur, necesse est fieri, & aliquando si non fiat, pœnam habet: considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem: cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire: interpretamur procuratoribus utriusque partis præsentibus, & diffinimus, quod præfati Archiepiscopi verba tali forma prolata perpetuo valituræ sententiæ obtineant firmitatem.

(1 *Ad sed. Apost. merito recursus debet haberi, ad quam revera, tanquam matrem omnium Ecclesiarum majores, & difficiliores quæstiones, ut ab antiquis Patribus constirutum, & moribus utentium recte approbatur, conferri debent.*)

(2 *Ne de cætero, & cætera, quæ infra expresse continentur in registro: quoniam igitur sicut ex relatione dil. fil. n. G. tit. S. Laurentii in Lucina, S. Joannis, S. Priscæ Presbyterorum Cardinalium didicimus, quos ad hoc concessimus auditores, super hoc fuit in prolatione sententiæ dubitatum.*)

CAP.

a *Lib.* 10. *Etymol. & C.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Lib.* 18. *Etymol. c.* 15. *& C.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Vide l. cum Clericis. C. de Episc. & Clericis.* d *Virg. in* 12. e *Dictio*, *testimonium*, *in omnibus Vaticanit deest.*

a *Cap.* 12. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Cap. un. eod. tit. in* 2. *comp.*

CAP. XVI.

Beneficium Principis latissime interpretari debet.

Innocentius III. *Patriarchæ Granden.* (*an.* 1213. *Roma in Istriam.*)

OLim *a* tibi scripsisse recolimus, ut si Canonici Paduani magistro G. Canonico Paduano Præbendam, quæ tantum residentibus de communi confertur, sicut uni ex aliis de communibus proventibus, & manualia beneficia non conferrent, tu eos ad id appell. cessante compellere procurares: Quia vero quidam mandatum nostrum interpretari aliter, quam decet, moliuntur [cum beneficia Principum sint interpretanda largissime] nostrum aperiendum duximus intellectum, videlicet, quod Præbendam, quæ tantum residentibus in victu, & vestitu de communi confertur, ipsi magistro G. plene sicut uni ex aliis residentibus injunximus conferendam.

CAP. XVII.

Generale dicitur interdictum, quod fertur nedum in provinciam, sed villam, vel castrum.

Idem *Colubrien.* b *& aliis Episcopis in regno Portugalliæ constitutis.* (*an.* 1213.)

CUm in partibus *c* vestris sæpe contingat, diversa loca interdicto supponi, quando generale, vel particulare dici debeat interdictum, apud vos accepimus in dubium revocari: cum illi, qui ab Ecclesia Romana decorari privilegio meruerunt, videlicet, ut cum generale interdictum terræ fuerit, liceat eis januis clausis, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis, & interdictis, suppressa voce divina officia celebrare, interdicto particulari se asserant non arctari, dicentes interdictum generale duntaxat, cum regnum, vel saltem provincia tota subjicitur interdicto: [*& infra.* 1] Cum (autem) in privilegiis de regno vel provincia nil expresse dicatur, nomine terræ, non solum regnum, vel provinciam intelligi volumus, verum etiam villam, & castrum, ut in his locum habeat, quod de generali dicitur interdicto.

[1 *Propter quod & justitia sæpius deperit, & Prælatorum sententiæ contemnuntur, cum in aliis interdictis ipsi promptius divina celebrent, & suspensis organis aliorum, ipsi pulsatis campanis, & apertis januis quoslibet passim recipiant ad divina. Ne autem diversa interpretatio discordiæ causam inter vos ulterius, & odii fomitem valeat ministrare, vel quod interdictum dici debeat generale amodo in dubium revocetur, significatione vobis præsentium intimamus, quod.*]

CAP. XVIII.

Privilegium contra consuetudinem juri communi obviantem large est interpretandum. h. d. secundum intellectum Abbatis antiqui. Et est casus not. secundum hunc intellectum.

Idem *Altissiodoren. Episcopo.* (*an.* 1214. *Roma in Galliam.*)

CUm tibi *d* de benignitate sedis Apost. sit indultum, quod ordinatio rerum Clericorum ab intestato decedentium, in tua dispositione permaneat: nos consulere voluisti, an appellatio vocabuli Clericorum, tam ad Canonicos, quam ad non Canonicos extendatur: [*& inf.* 1.] Consult. t. t. r. quod appellatio Clericorum non solum alios, sed etiam Canonicos comprehendit.

[1 *Secundo, an illi, qui in dispensatione, & voluntate alterius suam committunt ultimam voluntatem, nil per se penitus ordinantes, nec determinantes, cui loco vel personæ conferri debeat, dicantur decedere intestati. Primæ igitur.*]

CAP. XIX.

Jurans obedire Prælato, & Ecclesiæ, non Clero diœcesano, sed Capitulo Ecclesiæ Cathedralis obedire tenetur.

Idem *Præposito, & Capitulo Placentino.* (*an.* 1214. *Roma in Liguriam.*)

CUm Clerici *a* Placentini juramentum præstant sub hac forma verborum: Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero, & obediens Plancentinæ Ecclesiæ, & Domino meo Episcopo Placentino: nos consulere voluistis, utrum intelligi debeat *b* Clerus totius diœcesis, an Capitulum tantum Ecclesiæ Cathedralis? Nos igitur taliter respondemus, quod per Ecclesiæ Placen. vocabulum in forma juramenti præscripti non debeat intelligi totius diœcesis Clerus: & si Capitulum intelligatur Ecclesiæ cathedralis, is tamen, qui præstat hujusmodi juramentum, Episcopo tanquam capiti principaliter obligatur.

CAP. XX.

Appellatione Ecclesiasticæ censuræ comprehenditur excommunicatio, suspensio, & interdictum.

Idem *Priori S. Fridiani Lucan.* (*an.* 1214. *Roma in Tusciam.*)

QUærenti, quid *c* per censuram Eccl. debeat intelligi, cum hujusmodi clausulam in nostris literis apponimus: respond. quod per eam non solum interdicti, sed suspensionis, & excommunicationis sententia valet intelligi, nisi judex discretus, rerum, & personarum circumstantiis indagatis, ferat, quam magis viderit expedire.

CAP. XXI.

In privilegiis, de decimis Novalium non solvendis, illud appellatur Novale, de cujus cultura non est memoria, & quod prius modicum, vel nullum fructum afferebat.

Idem *Cæsaraug. Episcopo.* (*an.* 1215. *Roma in Hispaniam.*)

QUid per *d* Novale vocabulum intelligi debeat, t. F. requisivit. Licet autem quidam dixerint, quod Novale sit terra præcisa, quæ anno cessat, aliis asserentibus, quod ex sylva, quæ arboribus extirpatis ad cultum redigitur, fieri novale dicatur, quarum utraque interpretatio ex civilibus legibus colligitur. Nos igitur *e* inquisit. t. r. quod eam credimus prædecessorum nostrorum intentionem fuisse, cum piis locis indulgentiam de Novalibus concesserunt, ut Novale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quod aliquando cultus fuisset. Sed nec de quolibet tali Novali credimus eis indulgentiam fore concessam, nisi de illo duntaxat, cujus decimam religiosus potest Conventus absque gravi detrimento parochialis Ecclesiæ detinere, cum talis sit sæpe locus incultus, de quo parochialis Ecclesia magnos percipit decimarum ratione proventus.

CAP. XXII.

Si Ecclesia subjecta Episcopo unitur alteri, vel gubernanda committitur salvo jure Matricis Ecclesiæ, per matricem Ecclesiam intelligitur Cathedralis, & non Romana.

Idem *Abbati F. & P. Monachis Alcobaciæ.* (*an* 1215. *Romæ.*)

VEnerabili F. n. Colubrien. *f* Episcopo didicimus conquerente, quod cum fratres sanctæ Crucis monasterium de Argariis *g* sub protectione sua nuper receperint, quod suis prædecessoribus Episcopalia jura consueverat ab antiquis temporibus exhibere, nunc quodam de Canonicis suis sine suo consensu ibi facto Priore, occasione cujusdam privilegii a C. Papa veritate tacita impetrati, eidem Episcopo obedientiam denegat exhibere: inde sumpta occasione, quod per Matricem Ecclesiam non Cathedralem intelligit, sed Romanam: [*& inf.* 1] Ideoque mandamus, quatenus si aliud vobis non occurrerit, propter quod dictus Prior non debeat diœces. Episcopo respondere: vos eum ad eam præstandam eidem, sicut prædecessores sui prædecessoribus Episcopi præstiterunt, per censuram Ecclesiasticam compellatis, non obstante privilegio in præjudicium Colubrien. Ecclesiæ per surreptionem obtento: nos enim per Matricem

a *Cap.* 6. *eod. tit. de rescript. in* 1. *comp.* b *Vid. Joan. Vasæum in Annal. Hispan. c.* 20. c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.*

a *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *debet.* c *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *C.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *in aliis plerisque: Nos tamen inquisitioni, &c. al. Nos autem, &c.* f *c.* 6. *eod. tit. in* 3. *comp.* g *Argavil.*

cem Ecclesiam Cathedralem intelligi volumus, non Romanam.

[1 *Quia vero non est nostræ intentionis, ut jura fratrum nostrorum temporibus nostris minuantur, causam ipsam vobis duximus committendam.*]

CAP. XXIII.

Excommunicatus, vel interdictus pro contumacia, vel offensa dubia, absolvitur, cautione præstita de stando juri. Si vero fuit excommunicatus, vel interdictus pro manifesta offensa, tunc prius debet satisfacere, antequam absolvatur. Et dicitur manifesta, de qua constat per confessionem, vel probationem legitimam, vel rei evidentiam. h. d. cum cap. seq.

Idem *Abbati sanctæ Genovefæ, Decano, & Cancellario Parisien. (an. 1215. Roma in Galliam.)*

I. EX parte in Christo *a* dilectæ filiæ Comitissæ Blesen. [*& inf.* 1] Proposuerunt nuncii Comitissæ, quod cum ipsius Præpositus quendam latronem ceperit, & justitia fuerit inde facta, latro fuit per Capitulum Carnoten. post factam justitiam requisitus, quia eum in terra sua captum fuisse dicebant: (*& inf.* 2) Verum cum super hoc de parendo juri Comitissa cautionem offerret, Canonici Carnoten. nihilominus terram ejus fecerunt interdicto supponi: quod relaxare noluerunt, nisi prius solveretur emenda: dicebant enim in Carnoten. Ecclesiæ privilegiis *b* contineri, quod nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis, pro Canonicis Carnoten. absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: [*& inf.* 3] Ad intelligendam autem clausulam privilegii memorati, credimus distinguendum, utrum in aliquem interdicti, vel excommunicationis sententia sit prolata pro contumacia tantum, quia scilicet citatus stare noluit juri: vel etiam pro offensa, quia videlicet jussus noluit maleficium emendare. In primo casu credimus congrue satisfieri, ut sententia relaxetur, si prius sufficiens standi juri cautio tribuatur: in secundo vero, si offensa est manifesta, non credimus satisfieri congrue, ut relaxetur sententia, nisi prius sufficiens præstetur emenda. Si vero dubia est offensa, sufficere credimus ad relaxandam eandem, si parendi mandato Ecclesiæ *c* competens satisfactio præbeatur.

[1 *Nuncii ad nostram præsentiam destinati sibi postularunt audientiam exhiberi, ut audiremus injurias, quas ei & suis infert Ecclesia Carnoten. quibus & dil. fil. B. Beto Canonico Carnoten. qui pro ipsa stabat Ecclesia, dil. fil. R. tit. S. Anastasii Presbyterum Card. dedimus auditorem: in cujus præsentia.*]

[2 *Asserentibus Ballivis econtra ipsum fuisse captum in terra, in qua jus capiendi latrones, & alios malefactores habet eadem Comitissa: quoniam vir ejusdem, antequam signaculum crucis assumeret, erat in possessione juris illius, ut in loco illo, in quo captus ab ipso Capitulo dicebatur, hujusmodi jurisdictionem haberet: quod erant probare parati.*]

[3 *Videntes autem nuncii Comitissæ, quod data cautione absolvi non poterant ut deberent, tam super hoc, quam aliis causis inter Comitissam, & Capitulum agitatis, Metropolitanam audientiam appellaverunt: tam ipsam Comitissam, quam terram & Ballivos ipsius sub ejus protectione ponentes. Metropolitanus cum partes essent in die præfixa præsentes, privilegio inspecto, testibus hinc inde receptis, quibus ab officiali Metropolitani examinatis, in die partibus iterum assignato procurator Comitissæ cum instantia postulabat publicari attestationes receptas, ex abundanti de juri parendo sufficientem exhibens cautionem, ut relaxaretur interdictum. Sed procurator Capituli econtrario allegabat, quod jam dicti privilegii ratione, ab ipsa sententia non poterat nec debebat absolvi, nisi prius Capitulo facta fuisset emenda, interpretando verbum illud, quod in privilegio continetur, videlicet, satisfactione congrua, pro emenda. Litigato igitur diutius super hujusmodi clausula, interlocutus est Metropolitanus jam dictus, se velle hujusmodi expositionem Apostolico examini reservare, & super hoc diem partibus assignavit.*]

CAP. XXIV.

Summatum est supr. cap. proximo: vel dic: Manifestum dicitur, quod per confessionem, vel probationem legitimam, vel evidentiam rei constat.

Idem *Comitissæ Blesen. (an. 1215. Roma in Galliam.)*

CUm olim *a* pro Canonicis Carnoten. quoddam capitulum contra te fuit allegatum, quod dicebant in Ecclesiæ suæ privilegiis contineri: ut videlicet nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis, pro Canonicis Carnoten. absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: (*& inf*) Quia vero dum ansam solvimus, nondum dicimur ligavisse, propter hoc, quod eisdem Canonicis (velut asseris) proponentibus, illam offensam esse manifestam, non quæ Judici, nec quæ alii, sed quæ sibi tantummodo manifesta videtur: offensam illam nos rescribimus intelligere manifestam, quæ vel per confessionem, vel probationem legitime nota fuerit, aut evidentia rei, quæ nulla possit tergiversatione celari.

CAP. XXV.

Verba privilegiorum debent intelligi, ut aliquid asserant, & non remaneat ambiguitas: & ideo verba, Secundum & Juxta, videntur apposita causative, non conditionaliter. h. d. Panor.

Idem *Episcopo, & Cantori Atrebaten. (an. 1215. Roma in Belgium.)*

ABbate S. *b* Silvani Alciaten. vitam universæ carnis ingresso, cum ejusdem loci Monachi elegissent quendam de ipsius Ecclesiæ gremio in Abbatem, & confirmationem electionis a Morinensi Episcopo nequivissent aliquatenus obtinere, eam a sede Apostolica petierunt. Cæterum procurator monasterii sancti Bertini proposuit ex adverso, quod cum secundum approbatam consuetudinem, & privilegia Romani Pont. Abbates Alciaten. debeant de monasterio sancti Bertini semper assumi, hujusmodi electio erat non immerito reprobanda, utpote contra consuetudinem diuturnam, & contra privilegium sed. Apostol. attentata, & Alciaten. Monachi *c* debeant de jure compelli, ut de monasterio sancti Bertini personam idoneam sibi eligerent in Abbatem: [*& inf.*] Nos igitur depositionibus testium diligenter inspectis, invenimus esse probatum, quod a XL. annis & infra, Monachi Alciaten. Abbatem sibi de S. Bertini monasterio elegerunt: [*& infra.*] Et cum quadam vice Guarinum Alciaten. Monachum elegissent, ejus electio robur habere non potuit, donec apud monasterium S. Bertini professione facta, post aliquantum *d* temporis, quando scilicet ejusdem loci Abbati, & Conventui placuit, in Alciaten. extitit Abbatem assumptus. Ex privilegiis quoque Rom. Pontif. argui poterat Alciaten. Abbatem fore de sancti Bertini collegio eligendum: nam privilegio Paschalis Papæ hujusmodi capitulum apparet insertum: surrogationem Abbatis penes monasterium sancti Silvani apud Alciaten. Monachos, juxta præteriti temporis morem, in vestra semper concedimus dispositione persistere. In privilegio etiam Calixti hujusmodi capitulum invenitur. Porro juxta Paschalis Papæ decretum, Abbatis surrogationem penes Alciaten. non aliunde, quam de vestro monasterio fieri Apostol. auctoritate decernimus. Ad hoc autem pars adversa respondit, quod si etiam probaretur, quod infra prædicti temporis spatium de monasterio

a *Cap. 7. eod. tit. in 3. comp.* b *forte, privilegio.* c *Dictio, Ecclesiæ, deest in vetustiorib. Cod. & in omnib. Vatic.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Hujus Decr. intellectus pendet ex superiori.* b *Cap. 10. eod. tit. in 3. comp.* c *al. debeant jure compelli.* d *aliquantulum.*

sterio sancti Bertini semper fuerit Abbas Alciaten. assumptus: ex hoc dici non poterat, quod consuetudo aliqua, quasi contradicto *a* judicio fuerit introducta, cum in memorati Guarini electione, pro bono pacis extra judicium processum taliter dignoscatur: (*& infra.*) Præterea cum Paschalis Papa surrogationem Abbatis Sancti Silvani monasterio S. Bertini juxta morem præteriti temporis duxerit concedendam, nec *b* more præteriti temporis fiat fides, per ejus privilegium & similia, nullum super hoc Alciaten. monasterio poterat præjudicium generari. Contra quod fuit ex adverso responium, quod hæc determinatio, secundum præteriti temporis morem, & causalis, & conditionalis potest intelligi, & tam ad personale, quam ad impersonale verbum referri. Si enim impersonale verbum determinet, conditionalis *c* intelligitur, & est sensus, Concedimus surrogationem Abbatis sancti Silvani apud Alciaten. monasterium in vestra semper dispositione consistere, secundum præteriti temporis morem: id est, si mos præteriti temporis talis fuerit *d*. Si vero verbum determinet personale, causaliter debet intelligi, ut sit sensus, Concedimus secundum præteriti temporis morem: id est, quia mos præterriti temporis sic obtinuit, surrogationem, &c. Hic autem sensus rectior esse videtur, quia cum privilegium sit lex privata, & lex *e* non debeat esse obscura, vel captiosa, sed certa & manifesta, nec esset privata, nisi aliquid specialiter indulgeret: profecto sic intelligenda sunt illa verba, ut res, de qua agitur, valere possit potius quam perire: maxime cum supradictus C. Papa, qui eidem Paschali e vicino successit, verbis æquioribus usus, determinationem illam prorsus amoverit, ut ambiguitas tolleretur: & quod dicebatur in concessione Paschalis, ut videlicet surrogatio Abbatis sancti Silvani apud Alciaten. in dispositione Abbatis, & fratrum sancti Bertini semper existeret, ipse mutaverit, decernens surrogationem ipsius Abbatis non aliunde, quam de monasterio sancti Bertini faciendam. His igitur diligenter auditis, monasterio sancti Bertini adjudicavimus hujusmodi dignitatem, ut quoties in Alciaten. monasterio Abbatis electio immineat facienda, Alciaten. Monachi de cœnobio S. Bertini personam idoneam sibi eligant in Abbatem: ita videlicet, ut tamdiu monasterium ipsum hac honoris debeat prærogativa gaudere, donec ibidem viguerit observantia regularis, ut idoneæ personæ inveniantus in illo, qui *f* possint in Abbatem assumi.

CAP. XXVI.

Dicit, qui dicuntur hæretici manifesti. Secundo quæ sint Pedagia, Guidagia, & Salinaria interdicta. Tertio dicitur, quomodo intelligitur præceptum factum Laico, quod de se conquerentibus in Ecclesiastico foro respondeat. h. d.

Idem Comiti Tolosan. (*an.* 1215.)

Super *g* quibusdam mandatorum articulis: [*& infra.* 1] Tua devotio postulavit a nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti? Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errorem, vel qui coram Prælatis suis convicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica pravitate: quorum bona propria confiscantur, & ipsi juxta sanctiones legitimas puniuntur. Præterea cum Pedagia, Guidagia, Salinaria tibi Legatus interdixerit memoratus, auctoritate Apostolica duximus declarandum illa esse pedagia, salinaria, guidagia interdicta, quæ non apparent Imperatorum, vel Regum, vel Lateran. *a* Concilii largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine a tempore, cujus non extat memoria, introducta: [*& infra.*] Cum autem a Legato receperis in mandatis, ut de te conquerentibus, secundum suum, vel alterius Legati, vel Judicis ordinarii, vel delegati arbitrium, justitiam exhiberes: hoc taliter intelligendum esse censemus, ut in omni causa, quæ ratione personarum, vel rerum, ad Ecclesiasticum forum pertinet, ac super universis capitulis, quæ pro pace servanda sunt per dictum Legarum statuta, vel auctoritate Apostolica statuenda, item viduis, pupillis, orphanis, & personis miserabilibus tenearis in judicio Ecclesiastico respondere.

[1 *Tibi a bon. mem. Milone notario nostro tunc temporis Apostol. sed. Leg. factorum apud quosdam dubitatione suborta.*]

CAP. XXVII.

Clericus traditur curiæ seculari, quia degradatur, seculari potestate præsente, cui denunciatur, ut in suum forum illum recipiat. h. d. usque ad §. pro illo.

Idem *Episcopo Parisien.*

Novimus expedire *b*, ut verbum illud, quod in antiquis canonibus, & in nostro decreto contra falsarios edito continetur, videlicet ut Clericus per Ecclesiasticum Judicem degradatus, seculari tradatur curiæ puniendus, apertius exponamus.

Cum enim quidam antecessorum nostrorum super hoc consulti diversa responderint, & quorundam sit opinio a pluribus approbata, ut Clericus, qui propter hoc, vel aliud flagitium grave, non solum damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tanquam exutus privilegio Clericali, seculari foro per consequentiam applicetur: cum ab Ecclesiastico foro fuerit projectus, ejus est degradatio celebranda seculari potestate præsente, ac pronunciandum eidem, cum fuerir celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum: & sic intelligitur tradi curiæ seculari: pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum sententia moderetur.

Iste §. non facit ad titulum, sed ponit gratiam, secundum quosdam.

§. 1. Pro illo vero falsario scelerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipsum includas, pane doloris, & aqua angustiæ sustentandum, ut commissa defleat, & flenda ulterius non committat.

CAP. XXVIII.

Si Papa indulget reo, qui propter absentiam actoris possessionem recuperare non potest, quod ei lapsus anni non noceat, intelligitur hæc indulgentia secundum jus commune.

Honorius III. *Archiepiscopo Turonen.*

Dilecto filio Jacobo Barba: [*& infra.* 1] Quia te pro causa necessaria tunc absente, possessio tibi tradita causa custodiæ, restitui parti adversæ non potuit: eidem indulsimus, ut sibi lapsus temporis non obsisteret, quo minus possessionem ipsam recuperare valeret. Quoniam vero tantum temporis ante concessionem ipsius indulgentiæ dicitur effluxisse, quod tibi sufficere posset ad veræ possessionis effectum, secundum statuta *c* Concilii generalis: (*& infra.*) Auctor. præs. declaramus, quod nostræ intentionis non fuit per ipsam indulgentiam jus perimere, quod tibi competit *d* ex possessione præterita, vel post reditum tuum competierit ex futura: sibi enim imputare poterit pars adversa, si negligens fuerit in sua justitia prosequenda, cum absentiæ tuæ

a *al. contradictorio judicio.* b *al. nec de more, vel consuetudine.* c *conditionaliter.* d *fuit.* e *Bart. in l. si finita.* §. *ex hoc edicto. ff. de dam. infecto.* f *al. quæ possint, &c.* g *Cap. 10. eod. tit. in 4. comp. vide Albertinum tract. de agnosc. assert. Cathol. & hæret. q. 29.*

a *Lateranen. Concil. sub Alex. III. c. 22.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. Degradatio qualiter sit facienda, vide Concil. Trident. sess. 13. de reform. matr. cap. 4.* c *Sub Innoc. III. cap. 40.* d *competebat.*

tuæ impedimento cessante, conveniendi te habuit facultatem.

[1 *Procuratore Ecclesiæ S. M. de Venetiis, olim nobis humiliter supplicante, ut cum paratus esset tibi justitiæ plenitudinem exhibere super Ecclesia S. Marci de Tyro, & rebus aliis, de quibus inter Te, & Venetos, ac Vicarium Venetorum quæstio mota fuit, possessionem ipsius Ecclesiæ, atque rerum, quæ per fel. mem. I. PP. p. n. tibi fuit causa custodiæ assignata, sibi restitui faceremus: cumque.*]

CAP. XXIX.

Oblationis nomine intelligitur, quicquid offertur Ecclesiæ, quocunque modo in Missa vel extra, & in Ecclesia vel extra.

Idem *Priori, & Clericis sanctorum Joannis, & Pauli Tudertin.* (*an.* 1221. *Roma in Marcam.*)

CUm inter vos dudum ex parte una, & Abbatem S. P. de monte Spolet. dioec. ex altera super tertia parte oblationum capellæ S. Hilarii quæstio verteretur, & a vobis probatum fuerit per XL. annos, & amplius tertiam partem oblationum ejusdem capellæ vestram Ecclesiam recepisse a Clericis institutis per Abbatem de Monte, tuisque, fili Prior, eandem tertiam te commisisse aliquando colligendam, bonæ memoriæ I. Papa præd. noster ipsam tertiam Ecclesiæ vestræ adjudicans statuit, ut tibi, Prior, liceret per eosdem Clericos [sicut fuerat consuetum] partem colligere memoratam. Verum quia postmodum Sacerdos prædictæ capellæ asserens oblationum nomine minime contineri ea, quæ ipsi capellæ in festivitate omnium Sanctorum mittuntur, vel portantur ad illam, seu ad domum Sacerdotis ejusdem intuitu defunctorum: necnon quæ in ciminili ponuntur, quod de altari suscipit, & facit per Ecclesiam deportari, & quæ ante crucem, & in Missa Trinitatis, & ea, quæ pro desponsatis dantur *a*: & lampades cum oleo, quæ prædictæ capellæ ab aliquibus offeruntur, vel quæ dantur nuncio, qui ad recipienda talia per præfatæ capellæ parochiam destinatur, de his omnibus vobis tertiam partem denegans exhibere, de aliis nomine tertiæ partis persolvendis pro rata vestram Ecclesiam contingentis retinere nitebatur ad expensas capellæ ipsius necessarias faciendas: dictus prædecessor de omnibus supradictis absque subtractione aliqua integre persolvi voluit, & mandavit tertiam portionem. At *b* Capellani prædictæ capellæ dicentes primitias, & decimas, vel ea, quæ offeruntur pro Missis mortuorum Sacerdotibus, & quæ pro septimis, & tricesimis, & anniversariis, panes *c*, & alia, quæ intra hebdomadam offeruntur, & mortuorum judicia oblationum nomine minime contineri: de his omnibus tertiam partem solvere vobis nolunt: (*& inf.* 1) Volumus igitur, & mandamus, ut per vestrum Clericum a vobis in eadem Ecclesia institutum de omnibus supradictis, & aliis oblationibus quocunque titulo ad Ecclesiam pervenerint, sine diminutione aliqua integre tertia vobis portio persolvatur.

[1 *Ut igitur hujusmodi scandalorum materia radicitus pullulantium evellatur.*]

CAP. XXX.

Lis dicitur mota, cum fuerit contestata.

Idem *Episcopo F. P. Bertrandi* d. (*an.* 1222. *Roma in Hispaniam.*)

II. EX parte vestra fuit propositum, quod Præpositus, & Canonici Aretinen. sententiam, quam I. Papa præd. noster super Molendino de Calianen. ac aliis articulis promulgavit, in recidivæ quæstionis scrupulum reducere molientes, asserunt capitulum illud ejusdem sententiæ, quo dicitur, ne canonica ipsa impediat, quominus monasterium vestrum Molendinum præfatum de Calianen. reædificare valeat in eum statum, in quo fuisse dignoscitur tempore motæ litis, esse referendum ad tempus, quo lapillus in denunciatione novi operis jactus fuit: vobis econtrario asserentibus, illud esse intelligendum de tempore, quo lis super hoc inter vos, & præfatam canonicam extitit contestata. Nos igitur considerata eadem sententia, quod in præfato capitulo dicitur de tempore motæ litis, interpretamur esse referendum ad tempus, quo litis contestatio facta fuit.

CAP. XXXI.

Constitutio Legati de solvenda tertia mortuariorum Episcopo, intelligi debet de his mortuariis, in quibus de jure communi debetur.

Idem *Prælatis universitatis Francigenarum Constantinop.* (*an.* 1222. *Romæ.*)

III. EX parte vestra fuit propositum, quod Patriarcha vester occasione constitutionis cujusdam, quam Albinen. *a* Episcopus tunc Legatus in partibus Romaniæ super legatis edidit defunctorum, & dil. fil. I. tit. S. Praxedis Presbyter Card. dum ibidem legationis fungeretur officio, innovavit de quibusdam, quæ vobis, & Ecclesiis vestris legantur a decedentibus, tertiam a vobis exigit portionem. Cum igitur ipsi [sicut ex eorum interpretatione accepimus] non intellexerint, quod de his, quæ in ornamentis Ecclesiasticis, vel ad fabricam Ecclesiæ reparatione indigentis, aut ad Ecclesiæ luminaria necnon de his, quæ pro anniversario, septimo, tricesimo, ac vicesimo faciendis, vel de his, quæ personis specialiter, nisi forsan id fiat Ecclesiæ ratione, a quocunque legantur, aliqua deberet solvi portio Ecclesiæ cathedrali. Nos interpretationem eorum ratam habentes, secundum constitutionem præfatam præcipimus observari: firmiter inhibentes, ne in prædictis aliquid fraudulenter in præjudicium cathedralis Ecclesiæ procuretur.

CAP. XXXII.

In privilegio de percipiendis fructibus beneficiorum appellatio beneficiorum etiam majora beneficia comprehendit, quando privilegium est concessum Episcopo pro honesta, & favorabili causa. h. d. cum suppletione Panormitani.

Idem *Episcopo Tolenen.* b (*an.* 1223.)

TUa nobis Fraternitas *c* intimavit, quod cum tibi pro relevatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, ut fructus beneficiorum, quæ interim in dioecesi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere: quidam Apostolicæ gratiæ privilegium sinistra interpretatione restringere molientes, asserunt Præbendas, & majora beneficia nequaquam beneficiorum nomine contineri: [*& inf.* 1] Nos igitur auctoritate præsentium declaramus, quod in hoc casu Præbendæ, ac alia beneficia generali beneficiorum nomine continentur.

[1 *Super quæ interpretationem Apostolicam postulasti.*]

CAP. XXXIII.

Verbum moderationis diminutionem continet, non augmentum.

Gregorius IX. *Decano, & Sacristæ Engo.* d. (*an.* 1236. *Romæ.*)

TRansmissæ *e* nobis literæ continebant, quod significantibus Episcopo, & Capitulo Xanton. quod quadragenarius Canonicorum numerus institutus in eorum Ecclesia non poterat observari, pro eo, quod non sufficiebant Ecclesiæ facultates: vobis dedimus in mandatis, ut Canonicorum, & Præbendarum numerum juxta facultates Ecclesiæ moderantes, statueretis eundem firmiter observari. Vos vero invenistis prædictæ Ecclesiæ facultates a tempore statuti numeri adeo excrevisse, quod absque mutilatione Præbendarum major haberi posset numerus in eadem: quare quæsistis, an per moderationis verbum literis nostris appositum, eundem numerum

---

a *Canitur, pro dantur, habetur in antiquis Cod. & ea Missa quæ pro desponsatis canitur.* b *al. Ac.* c *pannos.* d *al. ita: Idem Episcopo F. P. P.*

a *Alban.* b *Tullen al. Tollenen. al. Tulonen.* c *Vid. Archidiac. in cap. frater. noster.* 16. q. 1. d *Engoli. al. Engolismen.* e *Vid. gl. & D. in cap. cupientes, de elect. in 6. & Cardinalem Clement. 2. de magistris.*

numerum augmentare, & minuere deberetis. Quocirca mandamus, quatenus si veteres non sunt minutæ præbendæ, cum moderatio locum non habeat, ipsarum & canonicorum numerum dimittatis, in eodem statu, in quo hactenus dignoscitur extitisse, in utilitatem ejusdem Ecclesiæ convertentes augmentum suorum redituum, donec duxerimus aliter disponendum.

TITULUS LXI.
DE REGULIS JURIS.

CAP. I.

Non potest brevius summari.

Joannes Chrysostomus. (*an.* 398. *in Thracia.*)

OMnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.

CAP. II.

Dubia in meliorem partem interpretari debent.

Beda *in Homiliis*. a (*an.* 731. *in Anglia.*)

EStote misericordes, &c. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo *b*, nisi ut ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est *c*, *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*: de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri: ut stuprum, blasphemiæ, furta, ebrietates, & similia: de quibus nobis permittitur judicare.

CAP. III.

Propter scandalum evitandum veritas non est omittenda.

Idem.

QUi scandalizaverit &c. Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.

CAP. IV.

Propter necessitatem illicitum efficitur licitum.

Idem *super Marc.*

QUod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam & Sabbathum custodiri præceptum est: Maccabæi tamen sine culpa sua in Sabbatho pugnabant: sic & hodie, si quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.

CAP. V.

Illicite factum obligationem inducit.

Gregorius VII. (*an.* 1080. *Romæ.*)

QUod latenter, aut per vim, vel alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.

a *In Lucam lib.* 2. *cap.* 24. *vide B. Thom.* 2. 2. *quæst.* 80. *artic.* 4. b *æstimo.* c *Matth.* 7.

CAP. VI.

Tormenta indiciis non præcedentibus inferenda non sunt.

Idem *Varien. Episcopo.* [*an.* 1081. *Romæ in Hungariam.*]

CUm in contemplatione: [*& inf.*] In ipso causæ initio non est a quæstionibus inchoandum.

CAP. VII.

Sacrilegus est offendens rem, vel personam Ecclesiasticam.

Stephanus Papa. a (*an.* 257. *Romæ.*)

QUæ multoties: [*& inf.* 1] Quicquid in sacratis Deo rebus, & Episcopis injuste agitur, pro sacrilegio reputatur: quia sacra sunt, & a quoquam violari non debent.

[1 *Usurpantur, necesse est ut multoties prohibeantur. Nam.*]

CAP. VIII.

Qui facit aliter quam debet, facere non dicitur.

Augustinus (*an.* 420. *in Africa.*]

QUi ex timore *b* facit præceptum, aliter qua debeat facit, & ideo jam non facit.

CAP. IX.

Committens unum peccatum, reus est omnium, quoad vitam æternam.

Idem *in libro de Pœnitentia.*

DEfleat peccator, quia offendens in uno factus est omnium reus.

CAP. X.

Ignorantia non excusat Prælatum in peccatis subditorum, h.d. quoad mysticum, & moralem intellectum.

Gregorius *in Registro*. (*an.* 600. *Romæ.*)

QUamvis causæ: [*& inf.* 1] Non enim potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor nescit.

[1 *Quid esse deterius potest, quam ut agantur talia contra servos Dei, ut ipse nesciat, qui præest.*]

CAP. XI.

Pro spiritualibus homagium non præstatur.

Lucius III. c (*an.* 1181. *Romæ.*)

INdignum est, & a Romanæ Ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.

a *Stephanus Papa I. epist.* 2. *cujus initium: plurimum gaudemus, extat in* 1. *tom. Conc.* b *C.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. vide B. Thom.* 2. 2. *quæst.* 19. c *C.* 13. *eod. tit. in* 1. *com. vide cap.* 1. *de excess. Præl. in* 2. *comp. ubi extat integra clausula.*

FINIS DECRETALIUM GREGORII IX.

LIBER SEXTUS
DECRETALIUM
D. BONIFACII PAPÆ VIII.
SUÆ INTEGRITATI
UNA CUM
CLEMENTINIS
ET
EXTRAVAGANTIBUS
RESTITUTUS.

BONIFACIUS Papa VIII. natione Hernicus, patria Anagninus, e familia Cajetana anno 1294. Pontifex Maximus creatus est. Is Decretales Epistolas prædecessorum suorum per Guilielmum Archiepiscopum Ebrudunens. & Berengarium Episcopum Biterens. ac Magistrum Richardum de Senis S. R. E. Vicecancellar. diligenter fecit recenseri: & quibusdam Decretis novis a se additis in unum librum sub debitis titulis redigi, & quinque aliis Gregorii Papæ IX. annecti, Sextumque nuncupari jussit. Ad quem Joannes Andr. Bononiensis continuas glossas, quibus multa ex ejus lectura fuerunt inserta, & hoc signo [] notata, conscripsit.

CLEMENS Papa V. natione Gallus, provincia Vasconia, diœcesis Burdegalensis anno 1305. Romanus Pontifex creatur. Is non modo in Concilio Viennensi, sed etiam ante, & post ipsum Concilium plurimas constitutiones edidit: quas, cum & assidua occupatione, & morte præventus in unum collectas volumen, & sub congruis titulis collocatas edere, ut decreverat, non potuisset, Joannes XXII. ejus successor publicavit. Eas Joan. Andr. Bononien. glossis illustravit.

JOANNES Papa XXII. natione Gallus, patria Caturcensis, ex provincia Aquitania anno 1316. Romanus Pontifex creatus est. Is præter constitutiones Clementis V. prædecessoris, multas quoque suas publicavit. Ad quas Zenzelinus de Cassanis (quem alii Genzelinum vocant) uberes composuit commentarios.

NOTÆ
AD
TITULUM
LIBRI SEXTI,
ET
CLEMENTINARUM.

LIBER SEXTUS DECRETALIUM.) Ex Constitutionibus Gregorii IX. Gregorii X. Innocentii IV. Alexandri IV. Urbani IV. Clementis IV. Nicolai III. & Bonifacii VIII. collectus, circa annum Christi M. CC. XCVIII. opera Ricardi Malambri Senensis Cardinalis, Guillelmi Bergoniensis, & Dini Rossoni. Vide Joan. Villani Lib. 8. cap. 64. Extat in Constitutiones a Gregorio X. in Concilio Lugdunensi editas, & ab eodem Bonifacio compilatas, publicatasque Guillelmi Dorandi Speculatoris, qui eidem Concilio interfuit, & plerasque ex Constitutionibus procuravit, Commentarius editus a Simone Majolo An. 1569. in 4to. cui & de Advocatis caput insertum est sub titulo de postulando, incipit, *Properandum*. Quod unum fere in hac collectione prætermissum est. Innocentii vero IV. Novellæ, quæ & Authenticæ postea dictæ, in hanc collationem relatæ sunt. Bernardus Guidonis Ordinis Prædicatorum in Catalogo Romanorum Pontificum. Anno Domini M. CC. XCVIII. in fine anni, scilicet quinto nonas Martii, Pontificatus sui Anno 4. Idem Bonifacius fecit publicari Sextum Librum Decretalium, quem per tres magnos, & solemnes viros fecerat compilari, plura nova constituens in eodem.

Una cum Clementinis] Idem Bernardus Guidonis sub Joanne XXII. Anno Domini M. CCC. XVII. mense Novembri Dominus Joannes Papa XXII. fecit publicari, & sub Bulla sua ad generalia studia destinari Constitutiones, quas Dominus Clemens Papa prædecessor ejus fecerat tam in Viennensi Concilio, quam ante, & post, quæ nondum fuerant ad generalia studia destinatæ, sed usque tunc steterant in suspenso. Idem in Lib. de Concil. sub fin. Anno Domini M. CCC. XI. in Kal. Octobr. Clemens Papa V. Pontificatus sui An. VIII. convocavit Concilium apud Viennam: in quo quidem Concilio

lio idem Papa nonnullas Constitutiones, quas cum pluribus aliis ordinari fecerat, promulgavit: ex quibus decrevit fieri Librum unum, quem, sicut vulgatum fuit, volebat Septimum Decretalium appellari, sicut fecerat Sextum Librum Papa Bonifacius antecessor. Verum quia Constitutiones illæ nondum erant formatæ ad plenum, nec excoctæ, & limatæ ad purum, suspensæ sunt donec ex more ad studia generalia mitterentur: fuitque dicti Libri publicatio per eundem Clementem Papam quasi biennio protelata, ut medio tempore singula limarentur. Postmodum vero in Festo B. Benedicti 12. Kal. Aprilis Anno Domini M. CCC. XIV. in castro de Montibus prope Carpentoradum, ubi tunc curia morabatur, idem Papa fecit prædictum Librum coram se in Consistorio publicari, cepitque Papa exinde ægrotare, unde post obiit 31. die, scilicet communiter ad habendum, sed remansit Liber tribus annis, & octo mensibus tantum in suspenso. Anno vero Domini M. CCC. XVII. mense Novembri Dominus Joannes Papa XXII. qui eidem Clementi immediate successit, fecit publicari, & sub Bulla sua ad generalia studia more solito destinari prædictas Constitutiones, quæ hucusque tunc steterant in suspenso.

LIBER SEXTUS

DECRETALIUM

D. BONIFACII PAPÆ VIII.

BONIFACIUS Episcopus, servus servorum DEI, dilectis filiis Doctoribus, & Scholaribus universis Bononiæ *a* commorantibus, salutem, & Apostolicam benedictionem.

Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ (quam imperscrutabilis divinæ providentiæ altitudo universis dispositione incommutabili prætulit Ecclesiis, & totius orbis præcipuum obtinere voluit magistratum) regimini præsidentes, curis solicitamur continuis, & assidua meditatione urgemur, ut juxta creditæ nobis dispensationis officium, subditorum commodis (in quorum prosperitate utique prosperamur) jugi, quantum nobis ex alto concessum fuerit, solicitudinis studio intendamus. Amplectimur quippe voluntarios pro ipsorum b *quiete labores, & noctes quandoque transigimus insomnes, ut scandala removeamus ab ipsis, & quas humana natura (novas semper deproperans edere formas) lites cotidie invenire conatur, nunc antiquorum* c *declaratione, nunc vero novorum editione jurium, prout nobis est possibile, reprimamus.*

Sane, cum post volumen Decretalium a felicis recordationis Gregorio Papa IX. prædecessore nostro tam provide, quam utiliter compilatum, nonnullæ ab eo, & ab aliis Romanis Pontificibus successive super diversis dicerentur articulis editæ Decretales: de quarum aliquibus, an Decretales existerent, earumque auctoribus dubitabatur solicite in judiciis, & in scholis: nos ad apicem summi Pontificatus superna dispositione vocati, super hoc cum instantia requisiti a multis d, *ambiguitatem, & incertitudinem hujusmodi, dispendium pluribus afferentem* e, *omnino tollere, ac elucidare, quæ de Decretalibus ipsis teneri, quæve deberent in posterum refutari, gratia suffragante divina, pro utilitate publica desiderabiliter affectantes: per venerabiles fratres nostros Guilielmum Archiepiscopum Ebrudunens.* f *& Berengarium Episcopum Biterens. ac dilectum filium magistrum* g *Richardum de Senis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium, Juris utriusque Doctorem,*

---

a In uno manuscripto ita, Paduæ commorantibus: in altero Vaticano ita, Bononiæ, Parisiis, Aurelianisque commorantibus. *b* eorum. *c* Optimus tex. secundum Doct. quod declarans non novat. similis tex. in l. hæredes palam. §. sed & si notam. ff. de testamentis. Font. *d* In dubio juris, si Princeps est præsens, consulendus est: aliter non valet actus. vide l. cum de novo. C. de legibus. *e* Alias, afferentes. *f* Ebredunens. *g* Doct. not. quod Doct. vocari possunt magistri gl. 3. in Clem. cum sit. de magist. ego addo text. in l. quibus præcipua. ff. de verb. sign. Font.

Doctorem, Decretales hujusmodi diligentius fecimus a *recenseri: & tandem pluribus ex ipsis (cum vel temporales, aut sibi ipsis, vel aliis juribus contrariæ, seu omnino superfluæ viderentur) penitus resecatis: reliquas, quibusdam ex eis abbreviatis, & aliquibus in toto, vel in parte mutatis, multisque correctionibus, detractionibus, & additionibus (prout expedire vidimus) factis in ipsis, in unum librum, cum nonnullis nostris constitutionibus (in quibus ad correctionem morum, subditorumque* b *quietem multa statuuntur salubria, fructus uberes Deo propitio in domo Domini allatura, & plurima in judiciis, & extra, frequentata dubia deciduntur) redigi mandavimus, & sub debitis titulis collocari.*

Quem librum quinque libris aliis dicti voluminis Decretalium annectendum, Sextum censuimus nuncupari: ut idem volumen senarium c *(qui numerus est perfectus) librorum illo adjuncto numerum comprehendens, perfectam in* d *rebus agendis formam tribuat, & in moribus disciplinam.*

Nec sine causa morem Prædecessorum nostrorum (qui cum constitutiones aliquas promulgabant noviter, & eas mandabant sub antiquarum serie situari) omisimus in hac parte servare: hæc e *enim fecimus, ne infinitos libros destrui, & alios non sine maximis dispendiis, laboribus, & expensis de novo fieri oporteret.*

Universitati f *vestræ igitur per Apostolica scripta mandamus, quatenus librum hujusmodi cum multa maturitate digestum, quem sub bulla nostra vobis transmittimus, prompto suscipientes affectu, eo utamimi de cætero in judiciis, & in scholis: nullas alias, præter* g *illas, quæ inseruntur, aut specialiter reservantur in eo, Decretales, aut Constitutiones, a quibuscunque nostris prædecessoribus Romanis Pontificibus post editionem dicti voluminis promulgatas, recepturi ulterius, aut pro decretalibus habituri.*

---

a Nota, quod potestas condendi legem est delegabilis. Doct. Font. *b* Alias ita: Utrorumque subditorum quietem. *c* Consule Euclidem, & alios Mathematicos, ex quibus intelliges, cur numerus senarius dicatur perfectus, adde Macrobium lib. 1. cap. 6. in somnium Scipionis. *d* Al. ita: In Ecclesiasticis rebus agendis. *e* Hoc. *f* Nota text. hic juncta superscriptione, quod Scholares, & Doct. simul faciunt universitatem. Dom. Philip. Font. *g* Nota, quod dictio, Præter, sequens negativam includit. Dom. hic Rom. consil. 328. Font.

SEXTI DECRETALIUM
LIBER PRIMUS.

TITULUS PRIMUS. DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

CAP. UN.

Spiritus Sanctus æternaliter a Patre, & filio, tanquam ab uno principio, & unica spiratione, procedit. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunensi.* (*an.* 1273. *in Gallia.*)

FIdeli, ac devota professione fatemur *a*, quod Spiritus Sanctus æternaliter ex Patre, & Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio: non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit: hoc professa est hactenus, prædicavit, & docuit, hoc firmiter tenet, & prædicat, profitetur, & docet sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium, & magistra: hoc habet orthodoxorum Patrum, atque Doctorum Latinorum pariter, & Græcorum incommutabilis, & vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmissæ veritatis ignorantiam in errores varios sunt prolapsi, Nos hujusmodi erroribus viam præcludere cupientes, hoc sacro approbante Concilio, damnamus, & reprobamus omnes, qui negare præsumpserint, æternaliter Spiritum Sanctum ex *b* Patre, & Filio procedere: sive etiam temerario ausu asserere, quod Spiritus sanctus ex Patre, & Filio, tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex uno, procedat.

TITULUS II. DE CONSTITUTIONIBUS.

CAP. I.

Nova constitutio Principis tollit primam contrariam, quamvis id non exprimat. Speciales consuetudines, & statuta rationabilia non tollit, nisi id exprimat. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1301. *Romæ.*)

LIcet Romanus Pontifex (qui jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) constitutionem *c* condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur: quia tamen locorum specialium, & personarum singularium consuetudines, & statuta, (cum sint facti, & in facto consistant) potest probabiliter ignorare: ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem a se noviter editam (nisi expresse caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare.

a *Papa cogitur confiteri. Do. & infidelis deponitur. XL. distinct. si Papa. per gloss. vide Magistrum, & ibi Doct. Theologos l.* 1. *sent. dist.* 11. *&* 12. *Thom. p.* 1. *q.* 36. *art.* 2. *&* 4. b *alias, a Patre.* c *Quæ dicitur, quasi commune statutum, & verbum statuti respicit jus scriptum.* 1. *dist. §. cum itaque. secundum Archid.*

CAP. II.

Duo sunt dicta. Primum, quod statuta ordinariorum non ligant probabiliter ignorantes. Secundum, quod statutum Episcopi extra suam diœcesim subditum non ligat. Joan. And.

Idem.

UT animarum a periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcunque ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina. Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius diœcesim committentes, minime ligari noscuntur: cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.

TITULUS III. DE RESCRIPTIS.

CAP. I.

Rescriptum impetratum ab excommunicato, est ipso jure nullum, & quicquid inde secutum est: nisi in causa excommunicationis, vel appellationis.

Gregorius IX. (*an.* 1230. *Romæ.*)

IPso jure rescriptum, vel processus per ipsum habitus non valeat, si ab excommunicato, super alio, quam excommunicationis, vel appellationis articulo, fuerit impetratum.

CAP. II.

Per clausulam, Quidam alii: possunt soli quatuor conveniri: quorum nomina in primo citatorio exprimantur, ne variationi sit locus. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunen.* (*an.* 1245. *in Gallia.*)

CUm in multis juris articulis infinitas reprobetur, provide duximus statuendum, ut per illam generalem clausulam, Quidam alii, quæ frequenter in literis nostris inseritur, ultra tres, vel quatuor in judicium non trahantur: quorum nomina in primo citatorio exprimat impetrator: ne locus fraudi forsitan relinquatur, si circa ea possit libere variare.

CAP. III.

Si actor contra reum super pluribus personalibus literas impetrat ad diversos, non valent literæ, nec processus earum: & reo condemnabitur in expensis. Et idem in reo conveniente, vel reconveniente actorem, eodem durante judicio. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

DIspendia litium æquitatis compendio volentes, qua possumus industria coarctare, statutum felicis recordationis Gregorii Papæ IX. prædecessoris nostri, super hoc editum ampliantes: Decernimus, ut si quis contra alium plures personales movere voluerit quæstiones, non ad diversos Judices, sed ad eosdem super omnibus hujusmodi quæstionibus literas studeat

 impe-

a *Doct. hic not. quod Laici ligantur statuto Episcopi in favorem animæ facto.* b *novit. de Judic. nos inter de purg. can. Font.*

impetrare. Quia vero contrarium fecerit, omni commodo *a* careat literarum: nec processus habitus valeat per easdem, reo, si eum per ipsas citaverit, vel fatigaverit, in expensis legitimis condemnandus. Reus quoque, si eodem durante judicio actorem sibi obnoxium duxerit, reconventionis beneficio, vel conventionis (si contra eum literas impetrare maluerit) de jure suo debet apud eosdem Judices experiri: nisi eos ut suspectos poterit recusare: simili pœna, si contra hoc fecerit, puniendus.

CAP. IV.

Receptus per literas facultatis, si ad recipientes spectabat receptio, ipsorum, & non Papæ auctoritate intelligitur esse receptus, nisi in literis aliud esset expressum. Si autem receptio non spectabat ad eos, tunc Apostolica auctoritate dicitur receptus. h. d. Jo. And.

Bonifacius VIII. (*an.* 1300.)

CUm aliquibus recipiendi aliquem in Canonicum alicujus Ecclesiæ, non obstantibus ejusdem Ecclesiæ privilegiis, consuetudinibus, vel statutis, juramento, confirmatione Apostolica, vel quacunque firmitate alia roboratis, per nostras literas concedimus facultatem: si Canonicorum receptio alias in ipsa Ecclesia non spectat ad eos, quibus hujusmodi literæ diriguntur, sed ex earum viribus recipiunt potestatem, is qui, recipitur, auctoritate Apostolica dignoscitur esse receptus. Si vero Canonicorum receptio alias pertineat ad eosdem, non Apostolica, sed recipientium censetur auctoritate receptus: nisi, quod eum auctoritate nostra reciperent, in nostris literis caveatur expresse.

CAP. V.

Rescriptum Papale, quod concedit promoto retentionem primorum beneficiorum usque ad beneplacitum Papæ, extinguitur mortuo Papa: secus, si ibi dicatur: Usque ad beneplacitum Apostolicæ sedis. Nec intelligitur tale rescriptum de beneficiis prius non canonice detentis. h. d. Joan. And.

Idem. (*an.* 1302.)

SI gratiose tibi a Romano Pontifice concedatur, ut beneficia *b*, quæ tempore tuæ promotionis obtinebas *c*, posses usque ad suæ voluntatis beneplacitum retinere: hujusmodi gratia per ejus obitum, per quem ipsius beneplacitum omnino extinguitur, eo ipso expirat. Secus autem, si usque ad Apostolicæ sedis beneplacitum gratia concedatur prædicta: tunc enim, quia sedes *d* ipsa non moritur, durabit perpetuo, nisi a successore fuerit revocata. Prætextu vero talis concessionis, quæ debet (cum sit ambitiosa) restringi, ea solum beneficia, quæ canonice obtines, potes licite retinere.

CAP. VI.

Vacatio per mortem, & vacatio per renunciationem sunt diversæ: & ideo in literis ad beneficia impetratis, uno expresso non venit reliquum.

Idem. (*an.* 1302.)

SUsceptum ab Apostolica sede mandatum, ut ab aliquo beneficii (quod obtinet) resignatione recepta, ipsum alteri conferas & assignes: adimplere non potes, si ille antequam resignet, rebus eximatur humanis: cum non per resignationem vacaverit, sed per mortem: nisi de intentione mandantis aliud appareret expresse. Si duo super eodem beneficio literas impetrent, primo eorum per illius obitum, qui tenebat, secundo vero per cessionem ejusdem ipsum proponente vacare: secundus, cum beneficium ipsum cessione, non morte vacaverit, debet primo in ipsius assecutione præferri.

CAP. VII.

Licet ignorans beneficium sibi collatum, in impetratione alterius illius mentionem non fecerit, valent literæ: alterum tamen eliget, si de jure simul teneri non possint. Joan. And.

Idem. (*an.* 1302.)

GRatia, quam super beneficio a sede Apostolica te impetrasse proponis, vitiosa reputari non debet, quamvis de alio beneficio ab Episcopo tuo antea tibi absenti & ignoranti collato, nullam (cum tempore impetrationis nescires) feceris mentionem. Utrumque tamen (si talia sint beneficia, quæ simul nequeant de jure teneri) habere non potes: sed eligas, quod ex eis malueris retinere.

CAP. VIII.

Si restituatur quis ad gratiam revocatam, sine alterius præjudicio intelligitur restitutus: unde alteri ante restitutionem impetranti, præferri non debet. Joan. And.

Idem.

QUamvis is, cujus gratia (per quam mandabatur *a* in certa Ecclesia provideri sibi de beneficio proxime vacaturo) per nos fuerat revocata, restituatur a nobis denuo ad eandem: non tamen ei, cui post revocationem, & ante restitutionem prædictas, similis in eadem Ecclesia gratia facta fuit (nisi de hoc *b* expresse dixerimus) anteferri debebit. Cum talis restitutio, ubi aliud non exprimitur, intelligatur fieri sine juris præjudicio alieni.

CAP. IX.

In literis ad beneficia impetratis inspicitur tempus datæ. Unde per illas beneficium curatum obtinere non poterit, qui licet nunc sit major, illo tempore minor erat. Joan. And.

Idem.

SI eo tempore, quo tibi de beneficio cum cura, vel sine cura mandavimus provideri, ad obtinendum curatum beneficium idoneam *c* non habebas ætatem: tibi, licet nunc legitimæ effectus sis ætatis, auctoritate literarum hujusmodi (cum tempore datæ ipsarum adhuc non esses idoneus) de beneficio curam animarum habente nequaquam poterit provideri. Beneficium autem sine cura (cum ad ipsum sufficientem tunc ætatem haberes) per eas licite poteris obtinere.

CAP. X.

Gratia generalis non præjudicat speciali, & debet facere mentionem de præcedenti privilegio, consuetudine, vel statuto. h. d. Zenze.

Idem.

SI propter tua debita persolvenda, fructus beneficiorum primi anni, quæ in tua vacabunt diœcesi, tibi (non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, privilegiis, vel statutis, per quæ nostra impediri posset concessio) usque ad quinquennium de speciali gratia concedimus: intentionis nostræ nequaquam existit, si fructus hujusmodi Ecclesiæ tuæ fabricæ, vel alteri usui, seu cuicunque singulari personæ, de speciali consuetudine, privilegio, vel statuto forsitan debeantur: quod eis per concessionem ipsam (nisi hoc expresse caveatur in *d* ea) præjudicium aliquod generetur.

CAP. XI.

Causæ ab Apostolica sede, vel ejus Legato committi debent dignitatem obtinentibus, vel Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis. Nec tractari debent, nisi in civitatibus, vel locis insignibus. h. d. usque ad §. Cum vero.

Idem

a *Hoc est, si virtute primi rescripti adversarius erat in mora, vel in mala fide, vel erat interrupta præscriptio propter secundum rescriptum ad alium, omnes isti effectus pereunt. Phil. Et vide c. procedere etiam in delegatis ab inferioribus a Papa. Anch. Phil. Do. Font.* b *Quid nomine beneficii intelligatur, vide Doct. in c. cum olim de præbend. & dig. Plura beneficia sine dispensatione tenere licet. inf. eod. tit. gratia Dom.* c *obtines, posses, &c.* d *In Codice Barbat. sedes Apostolica.*

a *Hodie hujusmodi mandata de providendo omnino sunt sublata per Concil. Trident. sess. 24. de reform. c. 19.* b *nisi hoc &c.* c *Quæ sit idonea ætas in quolibet ordinato, tradit Panorm. c. sicut inordinata. de præb.* d *Papa in beneficialibus præjudicare potest alterius juri: nam in beneficialibus omnia potest, c. 2. infr. de præb.*

Idem Bonif. VIII. (*an.* 1302.)

STatutum *a*, quod circa Judices a sede Apostolica deputandos nuper edidimus, cum quædam contenta in eo, quæ pro communi utilitate credebantur inducta (sicut experientia docuit) tendere dignoscantur ad noxam: sanctione præsenti (quam irrefragabiliter observari mandamus) suadente utilitate, in melius duximus reformandum. Sancimus igitur, ut nullis, nisi dignitate præditis, aut personatum obtinentibus, seu Ecclesiarum Cathedralium Canonicis, causæ auctoritate literarum sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejusdem de cætero committantur, nec audiantur alibi, quam in civitatibus, vel locis insignibus, ubi possit commode copia peritorum *b* haberi.

Actore, & reo ejusdem diœcesis existentibus, causa committi non debet extra illam; nisi in sex casibus, in quibus tamen non trahetur ultra unam diætam. Et nisi in duobus ultimis casibus impetrans per juramentum fidem fecerit de illis, repelletur a Judice, & in expensis condemnabitur. hoc dicit usque ad §. Cum autem. Dominicus.

§. 1. Cum vero ejusdem civitatis, seu diœcesis fuerint actor, & reus, extra ipsas causa non committatur, nec conveniatur aliquis eorundem, nisi ab Episcopo contra aliquem de sua diœcesi, vel ab aliquo contra eum, aut contra ejus Capitulum, seu contra universitatem civitatis, villæ, aut castri fuerit actio dirigenda, vel nisi actor eandem civitatem, seu diœcesim intrare non audens, aut sui adversarii potentiam merito perhorrescens, eum intra ipsas nequeat convenire secure, in his quippe casibus extra dictas civitatem, & diæcesim possit contra prædictos causa committi: nullus tamen eorum ultra unam diætam a fine suæ diœcesis valeat conveniri. Sed & in duobus ultimis casibus, nisi impetrans de prædicto timore, quem in literis commissionis exprimere teneatur, primo fidem Judici faciat, saltem per proprium juramentum: Judex ipse nullatenus in causa procedat, sed partes a sua jurisdictione dimittens, impetrantem eundem in expensis legitimis alteri parti condemnet.

Actor contra reum diversæ Diœcesis debet impetrare Delegatum, vel in diœcesi rei, vel in alia non propria, nec ultra unam diætam distante. Dominicus.

§. 2. Cum autem actor, & reus civitatum, & diœcesum fuerint diversarum, si actor in civitate vel diœcesi rei Judicem habere recuset, ipsum non in sua, sed in alia civitate, vel diœcesi libere impetrare valeat, reumque trahere ad eandem: dummodo locus, ad quem eum traxerit, ultra unam diætam (sicut in casu alio præmittitur) minime sit remotus.

Delegatus extra locum commissionis, nec partes citare, nec causam cognoscere potest sine expresso partium consensu, nec subdelegare locis vel personis aliis, quam hic expressis. Jo. Andr.

§. 3. In nullo quoque casuum prædictorum Judex extra civitatem, seu diœcesim, in quibus deputatus fuerit, citet partes, nec de causa sibi commissa cognoscat: nisi ad id expressus accesserit earundem *c* assensus: neque alibi, quam intra illas, & personis duntaxat designatis superius, committat *d* quomodolibet vices suas.

Delegatus nihil debet a partibus recipere, nisi esculentum, & poculentum libere oblatum, quod paucis possit consumi diebus: vel moderatas expensas, si non sunt pauperes, quando pro necessitate vel utilitate, non malitiose, extra domicilium pergeret. Dominicus.

§. 4. Insuper ut gratis, & cum omni puritate judicium coram ipso procedat, nullum munus, vel quicquam aliud, nisi forsan esculentum, vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus, vel nisi cum ipsum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas, recipere ab eisdem partibus qualitercunque præsumat. Provisurus attente, quod in ipsis expensis modum nequaquam excedat: nec plus ab una parte, quam ab alia exigat, cum commune gerat negotium utriusque: quodque (ubi causæ sibi commissæ utilitas, vel necessitas non exegerit) occasionem propter habendas expensas proficiscendi extra domicilium non assumat: sed & ubi notabiliter fuerint pauperes *a* litigantes, etiam pro expensis nil prorsus exigat ab eisdem.

Delegatus, nisi indigeat, non assumat Assessorem: alias de suo illi provideat. Si eget, non suspectum partibus assumet, cum moderato salario a partibus solvendo.

§. 5. Assessorem autem, ut quandoque *b* faciunt aliqui fraudulenter, nisi eo indigeat, quod conscientiæ relinquatur ejusdem, sibi nequaquam adjungat: alioquin de suo proprio providere teneatur eidem. Si autem indigeat, ipsum neutri parti suspectum assumens, ei de competenti salario, provide moderando ab eo, faciat a partibus communiter provideri.

Delegatus taxare debet salarium Notariorum, nec participare debet cum ipsis, vel Assessoribus in salario. Dom.

§. 6. Notarium vero, vel Notarios, in causa sibi commissa scribentes, qui ut plurimum in exigendo salario metas rationis excedunt, ut ad ipsius spectat officium, prudenter refrenet: nec cum ipsis, aut cum Assessore præfato lucrum participet ullo modo

Delegatus recipiens aliquid contra prohibitionem hujus capituli, tenetur restituere, non obstante dantis remissione. Jo. Andr.

§. 7. Si quid *c* autem contra constitutionem præsentem receperit, ad ipsius restitutionem integram teneatur: nulla eorum, quibus restitutio facienda fuerit, remissione ullatenus profutura eidem.

Delegatus non debet vocare testes, nisi statu causæ requirente, & producens illis administrare debet expensas in veniendo, stando, & redeundo. Dominicus.

§. 8. Pro ferendo quoque testimonio (prætextu cujus aliqui alios fraudulenter interdum a Judicibus vocari procurant, ut eos laboribus & expensis fatigent, aut extorqueant aliquid ab eisdem) nullum ullatenus convocet *d*: nisi quando conditio, & status causæ requirent. Sed nec tunc, nisi a producente competentes (vocato pro testimonio veniendo, stando, & redeundo) faciat ministrari expensas.

Gesta contra hanc Decretalem sunt ipso jure nulla. h. d. *Et non dividitur*.

§. 9. Quicquid autem contra præmissa, vel eorum aliquod contigerit attentari, sit ipso jure irritum, & inane.

CAP. XII.

Sola præventa præsentatio & receptio in Canonicum secundi impetrantis in eadem Ecclesia, non excludit primum impetrantem a Præbenda vacante tempore suæ receptionis, vel post a vacante ante suam receptionem, vel præsentationem: & hoc si per processum executoris, vel interpositionem decreti pro primo impetrante affecta extiterat: nisi dolo vel negligentia excluderetur ab eadem. h. d. Dominicus.

Idem. (*an.* 1302.)

TIbi, qui gratiam in Bituren *e* Ecclesia impetrasti a nobis certo executore concesso, qui te in Canonicum recipi faceret, & de Præbenda tibi (si qua in eadem Ecclesia tunc vacabat, alioquin de vacatura *f* proxime) provi-

a *Nota appellatione statuti comprehendi jus commune*. Font. vid. Conc Trid. *sess*. 25. *de reform* c. 10. b *nomine peritorum, qui intelligantur, vide Archidiac. in c. ut commiss. infr. de hær.* c *eorundem*. d *vid. Bart. in l. mulcta. ff. de cond. & demonst. & Bald. in l. fin. C. de hær. inst. Font.*

a *Paupertas excusat ab onere expensarum*. *Dom.* b *Jura disponunt super eo quod non fit sæpe, sed quandoque*, *Dom.* c *Vid. l. si rem §. omnis. ff. de pig. act.* d *convocent*. e *Britensi. al. Betavensi*. f *Hodie mandata de providendo, & gratias expectativas omnino sustulit Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 19.*

provideret: alius similem gratiam, post tuam impetrationem obtinens in eadem, licet prius quam tu suas literas præsentaverit, & in Canonicum sit receptus, in Præbenda tempore tuæ receptionis, vel etiam post vacante, ex quo alteri ante tuam receptionem collata non extitit, anteferri non debet. Idem quoque, si ante receptionem tuam in Canonicum vacavisset Præbenda, per processum tui executoris, qui ei, ad quem Præbendæ collatio pertinebat, notificaverat, quod eam volebat per hujusmodi potestatem conferre: aut interdixerat, ne conferret eandem, seu illam suæ reservaverat collationi, præsertim cum interpositione decreti affecta: tunc enim tibi, & non alteri debet Præbenda hujusmodi assignari. Quinimo si ante receptionem, & præsentationem etiam tuam Præbenda vacaverit, idem erit censendum, si in hujusmodi gratia tibi facta decretum a nobis fuerat irritum, & inane, quod contra ipsam contingeret attentari. In prædictis itaque *a* casibus debes tu Præbendam vacantem potius, quam impetrator ultimus obtinere: dum tamen dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari.

CAP. XIII.

Si primo sub conditione provideri mandatur, & secundus pure impetrans, priusquam veniat conditio, a Papa vel executore suo Canonicatum obtineat, in assecutione Præbendæ primo præfertur. Joan. Andr.

Idem. (*an.* 1302. *Romæ.*)

SI pro te alicui directa fuerint scripta nostra, ut tibi de Canonicatu, & Præbenda Ecclesiæ Bituren. *b* si ad id accederet Episcopi, & Capituli Ecclesiæ prælibatæ assensus, auctor. Apostol. provideret: alter postmodum impetrans, qui ex collatione Apostolicæ sedis, vel executoris super hoc deputati provisione, priusquam Episcopi, & Capituli prædictorum assensus ad provisionem tibi accederet faciendam, Canonicatum obtinuit Bituren. licet tu interveniente postea prædictorum assensu dicti prioris mandante auctoritate in Canonicum ipsius Ecclesiæ sis receptus, in Præbenda vacante tibi merito antefertur.

CAP. XIV.

Hæc est solennis Decretalis, & per per Joan. And. subtiliter glossata, & potest sic secundum eum summari. Si inter duos impetrantes non apparet prioritas, &c. hæc Decretalis duo membra distinguit, & in secundo subdistinguit. Et partes patent secundum Joan. Andr. licet glossa prima latius summet.

Idem.

DUobus *c* super provisione simili sibi facienda in eadem Ecclesia literas a nobis obtinentibus una die, certis eis executoribus deputatis, si non appareat, quis primo impetraverit ex eisdem, is eorum, cui Canonicatum contulimus, est in Præbenda præferendus alteri, qui a nobis Canonicatum non extitit assecutus: licet priusquam alius eis, ad quos spectat Canonicorum receptio, & collatio Præbendarum, suas præsentaverit literas, & ab eis in Canonicum sit receptus. Si vero neutri eorum, vel utrique Canonicatum contulimus, tunc (ex quo in gratia sunt æquales) is, qui primo præsentaverit, erit potior in Præbenda. Quod si forsan ambo simul in præsentando concurrant, hi, ad quos (ut præmittitur) spectat Canonicorum receptio, & collatio Præbendarum, vel eorum major pars ex eis alterum, quem voluerint, eligere teneantur: quo electo alius omnino careat impetratis: nisi ex tenore literarum ipsius expresse appareat, quod utrique ipsorum voluerimus providere.

CAP. XV.

Omnes indulgentiæ concessæ a Bonifacio, vel suis Prædecessoribus, Clericis, de percipiendis perpetuo fructibus suorum beneficiorum in absentia, sunt revocatæ. Et profitetur Papa, se illas in posterum non daturum. Joan. Andr.

Idem.

QUia per ambitiosam importunitatem petentium tam nos, quam nonnulli prædecessores nostri Romani Pontifices indulgentias perpetuas multis concessimus de percipiendis fructibus beneficiorum suorum, distributionibus *a* quotidianis duntaxat exceptis, sive in scholis essent, sive in Ecclesiarum suarum altera residerent, aut in Romana curia moram traherent, seu alio certo loco, vel etiam ubicunque: ex quo insolentiæ oriuntur vagandi, & dissolutionis præparatur materia, minuitur cultus divinus, quem desideramus augeri, & officium plerunque, propter quod beneficium Ecclesiasticum datur, omittitur: Nos volentes emendare præterita, & quantum possumus, adversus futura cavere, omnes hujusmodi, & similes indulgentias personis, non Ecclesiis, vel dignitatibus datas penitus revocamus, & earum concessionem nostris volumus exulare temporibus. Quodque nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus.

TITULUS IV.
DE CONSUETUDINE.

CAP. I.

Prætextu consuetudinis etiam juratæ, vel quantocunque temporæ observatæ, non potest quis nisi unicum personatum, dignitatem, vel aliud perpetuum officium, simul cum Canonica, & Præbenda, in aliqua Ecclesia absque dispensatione sedis Apostolicæ obtinere, vel jam obtenta tenere: & contra præsumptum, irritum est omnino. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*an.* 1296. *Romæ.*]

COnsuetudinem *b*, quam in vestra Ecclesia servatam asseritis tanto tempore, quod in contrarium memoria non existit: videlicet, quod ipsius Ecclesiæ Canonici duos personatus, aut duas dignitates, vel præposituras, seu administrationes, aut duo officia, vel eorum alterum cum reliquo insimul, & Præbendam possint in ea licite absque dispensatione sedis Apostolicæ obtinere; corruptelam (cum sacris sit inimica canonibus, & de ambitionis radice processerit) merito reputantes, eam auctoritate Apostolica reprobamus, eosque ad ipsius observantiam etiamsi juramento firmata extiterit [cum juramentum iniquitatis vinculum non existat] decernimus non teneri: Statuentes, ut cum unum officium vix digne valeat aliquis adimplere, nulli liceat de cætero, nisi unicum personatum, vel dignitatem, aut præposituram, sive administrationem, vel officium perpetuum, quocunque nomine censeantur *c*, cum Præbenda insimul absque dispensatione dictæ sedis in eadem Ecclesia obtinere, vel jam obtenta *d* tenere. Quod si a quoquam secus præsumptum fuerit, irritum sit omnino.

CAP. II.

Non valet consuetudo, quod ab officiali Episcopi ad Episcopum appelletur. Joan. Andr.

Idem.

NOn putamus illam consuetudinem, quantocunque tempore de facto servatum, consonam rationi, quod ab Officiali Episcopi ad eundem Episcopum valeat appellari: ne ab eodem ad seipsum (cum sit idem auditorium utriusque) appellatio interposita videatur.

CAP.

a *Quoque.* b *Biterensis.* c *Meminisse semper oportet eorum, quæ sancivit. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 19.

a *Appellatione fructuum veniunt manualia, ut annotant Doct. Do. Font.* b *Vide Conc. Trid. sess.* 7. *de refor. c.* 2. *&* 4. *& sess.* 24. *de reform. c.* 17. c *al censeatur.* d *Constitutio antiqui juris declaratoria extenditur ad præterita, etiamsi contra se habeat consuetudinem, dummodo declaret illam non valere. Dom. Ph. Font.*

CAP. III.

Valet consuetudo præscripta, quod Episcopus in inquirendo, puniendo, & corrigendo subditorum excessus, sui Capituli consilium requirere non teneatur. Joan. Andr.

Idem. (*an.* 1297.)

NOn *a* est [dum tamen alias sit præscripta canonice *b*] consuetudo, quam allegat Episcopus, reprobanda, quod in inquirendis *c*, puniendis, & corrigendis subditorum excessibus, consilium sui Capituli requirere minime teneatur.

CAP. IV.

Per rescriptum Apostolicum, quo de Præbenda primo vacatura mandabatur alicui provideri, laudabilis illius Ecclesiæ consuetudo non tollitur: hinc est, quod si ibi est consuetudo, quod antiquiores Canonici vacantes Præbendas possint optare gradatim: illo non obstante mandato, poterit antiquior vacantem optare Præbendam: & expectatis per XX. dies optare volentibus, executor de non optata providebit eidem. Si autem præbendam vacantem in curia Papa conferret, tunc illam antiquior optare non poterit. Joan. Andr.

Idem.

CUm in tua *d* Ecclesia (in qua consuetudo habetur, quod antiquiores Canonici gradatim meliores, si voluerint, possint, cum vacant, per se, vel per alios optare Præbendas) provideri mandamus alicui de Præbenda, nulli alii de jure debita, proximo inibi vacatura: hujusmodi non obstante mandato poterunt ipsi antiquiores juxta consuetudinem eandem optare, cum Præbenda vacabit: & illa, quæ optata non fuerit [si nulli sit debita] erit illi, pro quo scripsimus, conferenda. In Præbendis vero sed. Apost. vacantibus, cum de ipsis per Rom. Pontif. ordinatur, locus prædictæ consuetudini non existit. Ne autem prætextu ejusdem consuetudinis provisiones auctoritate Apostolica faciendæ ultra debitum differantur: statuimus, ut executores super ipsis provisionibus deputati optare volentes, per viginti dies duntaxat *e* expectent: quibus elapsis libere in non optatis ad exequenda sibi mandata procedant, præfata consuetudine non obstante.

TITULUS V.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

CAP. I.

Si quis eligat postulando, vel postulandum, vel in postulandum: vel postulet eligendo, vel eligendum, vel in eligendum: talis electio, vel postulatio est irrita ipso jure. Si autem dicat, Eligo, & postulo, prout melius de jure valere potest, idem: nisi probabiliter dubitaretur, an esset eligendus, vel postulandus: & tunc consensus tempore eligat alteram viam, electionis scilicet, vel postulationis: qua electa, ad alteram redire non poterit. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1297.)

PErpetuo prohibemus edicto, ne sub aliqua ex his formis, quas perniciosa curiositas adinvenit, Eligo postulando, & *f* Postulo eligendo: aut, Eligo postulandum, seu Postulo eligendum: cum nec vera electio, nec vera postulatio resultet ex ipsis, quin sibi potius invicem adversentur: aut sub illis verbis *g*, Eligo in postulandum, vel Postulo in eligendum: cum rem imperfectam significare noscantur: ad faciendas electiones, vel postulationes de cætero procedatur, si secus actum fuerit, eo ipso irritum decernentes. Sub ea etiam forma, Eligo, & postulo, prout potest melius de jure valere [cum incertitudinem contineat] quenquam postulari, vel eligi prohibemus: statuentes, quod contra factum fuerit, viribus omnino carere, nisi quando probabiliter dubitatur, utrum quis sit eligendus, vel potius postulandus: quo casu is, qui sic postulatus fuerit, aut *a* electus, consensus tempore viam electionis, vel postulationis (ne in incerto vagetur) eligere necessario teneatur, redeundi ad aliam *b* (postquam unam elegerit) sibi licentia penitus interdicta.

TITULUS VI.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

CAP. I.

Si aliquid opponatur contra provisionem, electionem, vel postulationem factam ad personatum, dignitatem, vel canoniam, in personam vel formam: & ab hoc fuerit appellatum ad Papam: appellans, & defendens, & quorum interest, a die objectionis, intra mensem arripiant iter eundi ad Papam. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio generali Lugdun.*

(*an.* 1245. *in Gallia.*)

STatuimus, ut si quis electionem, postulationem, vel provisionem factam impugnat, in formam *c* objiciens aliquid, vel personam, & propter hoc ad nos appellari contigerit: tam is, qui opponit, quam qui defendit, & generaliter omnes, quorum interest, & quos causa contingit, per se, vel per procuratores ad causam instructos, ad sedem Apostolicam a die objectionis iter arripiant intra mensem.

Si pars altera expectata per XX. dies post adventum alterius non venerit, in negotio procedatur. Joan. Andr.

§. 1. Sed si pars alia *d* non venerit per viginti dies post adventum alterius expectata, in electionis negotio, non obstante cujusquam absentia, sicut de jure fuerit, procedatur. Hæc autem in dignitatibus, personatibus, & canoniis observari volumus, & mandamus.

Non probans quod in formam opponit, condemnatur parti alteri in expensis: non probans quod objicit in personam, est a beneficiis triennio suspensus, & perpetuo privatus, si se interim ad illa miscuerit. Hæ pœnæ locum non habent, si legitime pateat eum calumniosum non fuisse. Joan. Andr.

§. 2. Adjicientes, ut qui plene non probaverit, quod in formam opponit, ad expensas, quas propter hoc pars altera *e* se fecisse docuerit, condemnetur. Qui vero in probatione defecerit ejus, quod objicit in personam, a beneficiis Ecclesiasticis triennio noverit se suspensum: ad quæ si intra illud tempus propria temeritate se ingesserit, eis ipso jure perpetuo sit privatus, nullam super hoc de misericordia spem, aut fiduciam habiturus, nisi manifestissimis constiterit documentis, quod ipsum a calumniæ vitio causa probabilis, & sufficiens excusaret.

CAP. II.

Vota conditionalia, & alternativa, & incerta in electionibus reprobantur, & habentur pro non adjectis, & recidunt in pure consentientes. Joan. Andr.

Idem.

IN electionibus, & postulationibus, ac scrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa, vel *f* incerta penitus reprobamus: statuentes, ut hujusmodi votis pro non adjectis habitis, ex puris con-

a *Vid. de consuet. c. fin. Dom.* b *al. legitime.* c *al. requirendis.* o *Vid. cap. 2. de don. & nota, quod Ecclesia dicitur esse prælati, quod intellige quoad administrationem, quia prælatus non est dominus.* e *de dictione,* duntaxat, *vide Archid. in c. statutum §. in nullo sup. de resc. & Bart. & Alex. in l. 1. ff. si quis judic. non obt.* f *al. seu postulando, al. vel.* g *dictio,* verbis, *deest in manuscr. Cod.*

a *Alit. & electus, quam lectionem glossa agnoscit in verbo, sic.* b *Vid. c. ut quis duas. infr. tit. prox. l. eum qui duob. ff. de acquir. hær. Font.* c *Ille dicitur impugnare actum, qui opponit aliquid contra formam actus, vel contra personam, in cujus commodum dirigitur executio actus. Vid. gl. in c. personas. sup. de app.* d *alia vel altera.* e *adversa.* f *& incerta.*

consensibus celebretur electio: voce illorum, qui non pure consenserint, ea vice *a* in alios residente.

CAP. III.

Ponitur causa constitutionis, & juris veteris conservatio. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunensi.* (*an.* 1273. *in Gallia.*)

UBi periculum *b* majus intenditur, ibi proculdubio est plenius consulendum. Quam gravibus autem sit onusta dispendiis, quot & quantis sit plena periculis Ecclesiæ Romanæ prolixa vacatio, exacti consideratio temporis edocet, & considerata prudenter illius temporis discrimina manifestant. Hinc nos evidens evocat ratio, ut, dum reformandis etiam minoribus nostra solerter vacat intentio, ea, quæ periculosiora sunt, nequaquam absque remedio reformationis accommodæ relinquamus. Ideoque omnia, quæ pro vitanda discordia in electione Rom. Pontificis, a nostris sunt prædecessoribus, & præcipue a felicis recordationis *c* Alexandro Papa III. saluberiter instituta, omnino immota in sua firmitate manere censentes: nihil enim detrahere illis intendimus, sed quod experientia deesse probavit, præsenti constitutione supplere.

Ponitur, quomodo debeat fieri Romani Pontificis electio, quando moritur in civitate, in qua cum sua Curia residebat.

§. 1. Hoc sacro Concilio approbante statuimus, ut si eundem Pontificem in civitate, in qua cum sua Curia residebat, diem claudere contingat extremum: Cardinales, qui fuerint in civitate ipsa præsentes, absentes expectare decem diebus tantummodo teneantur, quibus elapsis, sive absentes venerint, sive non, extunc omnes conveniant in Palatio, in quo idem Pontifex habitabat: contenti singuli singulis tantummodo servientibus Clericis vel Laicis, prout duxerint eligendum. Illis tamen, quibus patens necessitas id suggerit indulgeri, duos habere permittimus, eisdem *d* electionis arbitrio reservato.

In eodem autem Palatio unum conclave, nullo intermedio pariete, seu alio velamine, *e* omnes inhabitent in communi: quod (reservato libero ad secretam Cameram aditu) ita claudatur undique, ut nullus illud *f* intrare valeat, vel exire. Nulli ad eosdem Cardinales aditus pateat, vel facultas secrete loquendi cum eis: nec ipsi aliquos ad se venientes admittant, nisi eos, qui de voluntate omnium Cardinalium inibi præsentium, pro iis tantum, quæ ad electionis instantis negotium pertinent, vocarentur. Nulli etiam fas sit ipsis Cardinalibus, vel eorum alicui, nuncium mittere, vel scripturam: qui vero contra fecerit, scripturam mittendo, vel nuncium, aut cum aliquo ipsorum secrete loquendo, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. In conclavi tamen prædicto aliqua fenestra competens dimittatur, per quam eisdem Cardinalibus ad victum commode necessaria ministrentur: sed per eam nulli ad ipsos patere possit ingressus. Verum si (quod absit) intra tres dies, postquam (ut prædicitur conclave præfatum iidem Cardinales intraverint, non fuerit ipsi Ecclesiæ de pastore provisum: per spatium quinque dierum immediate sequentium, singulis diebus, tam in prandio, quam in cœna uno solo ferculo *g* sint contenti: quibus (provisione non facta) decursis, extunc tantummodo panis, vinum, & aqua ministrentur eisdem, donec eadem provisio subsequatur. Provisionis quoque hujusmodi pendente negotio, dicti Cardinales nihil de Camera Papæ recipiant: nec de aliis eidem Ecclesiæ tempore vacationis obvenientibus undecunque: sed ea omnia ipsa vacatione durante, sub ejus, cujus fidei, & diligentiæ Camera eadem est commissa, custodia maneant, per eum dispositioni futuri Pontificis reservanda. Qui autem aliquid receperint, teneantur extunc a receptione quorumlibet redituum ad eos *a* spectantium abstinere, donec de receptis taliter plenariam satisfactionem impendant. Iidem quoque Cardinales accelerandæ provisioni sic vacent attentius, quod se nequaquam de alio negotio intromittant: nisi forsan necessitas adeo urgens incideret, quod eos oporteret de terra ipsius Ecclesiæ defendenda, vel ejus parte aliqua providere, vel nisi aliquod tam grande, & tam evidens periculum immineret, quod omnibus & singulis Cardinalibus præsentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum. Sane si aliquis ex prædictis Cardinalibus conclave prædictum (ut supra exprimitur) non intraverit, aut intrans absque manifesta causa infirmitatis exierit: ipso minime requisito, nec in ejusdem electionis negotio ulterius admittendo, per alios ad *b* eligendum summum Pontificem libere procedatur. Si vero infirmitate superveniente, idem conclave ex eis aliquem exire contingat, ipsa etiam infirmitate durante, poterit, ejus suffragio non requisito, ad *c* electionem procedi: sed si ad alios post sanitatem sibi redditam, seu ante, redire voluerit: vel etiamsi alii absentes, quos per decem dies diximus expectandos, supervenerint: re integra, videlicet antequam eidem Ecclesiæ sit de Pastore provisum, in eodem negotio, in illo statu, in quo ipsum invenerint, admittantur, præmissa tam de clausura, quam de servientibus, cibo, ac potu, & reliquis cum aliis servaturi.

Quid juris, quando moritur Romanus Pontifex extra civitatem, in qua erat Curia.

§. 2. Porro si quando Romanum Pontificem extra civitatem prædictam, in qua erat cum sua Curia residens, contigerit ab hac luce migrare: teneantur Cardinales in civitate, in cujus territorio, seu districtu idem Pontifex obiit, convenire, nisi sit forsitan interdicta, vel contra Ecclesiam Romanam in aperta rebellione persistat: quo casu, in alia viciniori conveniant, quæ similiter nec interdicto subjaceat, nec sit (ut prædicitur) aperte rebellis. In hac etiam civitate tam quoad expectationem absentium, quam quoad habitationem communem, clausuram, & cætera omnia in domo Episcopali, vel alia qualibet eisdem Cardinalibus deputanda, eadem observentur, quæ superius obeunte dicto Pontifice in ea, in qua cum sua Curia residebat, sunt expressa.

Dat executores huic juri cum pœnis. Joan. Andr.

§. 3. Præterea (quia parum est jura condere, nisi sit, qui eadem tueatur) adjiciendo sancimus, ut Domini *d*, aliique Rectores, & Officiales civitatis illius, in qua Romani Pontificis electio fuerit celebranda, auctoritate nostra, & ejusdem approbatione Concilii potestate sibi tradita, præmissa omnia & singula plene ac inviolabiliter sine fraude ac dolo aliquo faciant observari: nec Cardinales ultra quam præmittitur, arctare præsumant. Super his autem taliter observandis, statim audito summi Pontificis obitu, coram Clero, & populo universo civitatis ipsius ad hoc specialiter convocandis, præstent corporaliter juramentum. Quod si præmissa diligenter non observaverint, aut fraudem in eis, vel circa ea commiserint, cujuscunque sint præeminentiæ, conditionis, aut status, omni cessante privilegio, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, & perpetuo sint infames: nec unquam eis portæ dignitatis pateant, nec ad aliquod publicum officium admittantur. Ipsos insuper feudis, & bonis cæteris, quæ ab eadem Romana Ecclesia, vel quibuslibet aliis Ecclesiis obtinent, ipso facto decernimus esse privatos: ita quod ad Ecclesias

---

a *Deponens vota hic expressa, non privatur potestate eligendi, sed vox sua non computatur. Dom. Font.* b *Vid. Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 1. *& Clem. ne Romani. de elect.* c *In Conc. Lat.* 6. *c.* 1. *& refertur c. licet de vitanda. Extra, de elect.* d *al. ejusdem.* e *Vid. l. si non speciali. C. de test. & Dom. in c. causam, de test. de Bald. in d. l. si non speciali.* f *In antiq. exemplar. Vid. gl. in c. ne tales. de cons. dist.* 1. *Font.*

a *Ipsos.* b *In antiq. Codicibus ita: ad eligendum substituendum Pontificem libere, &c.* c *Hæ duæ voces, ad electionem, desunt in antiq. Codicibus.* d *In antiq. dominus.*

clesias ipsas plene ac libere revertantur, administratorum earundem Ecclesiarum arbitrio sine contradictione aliqua disponenda. Civitas vero prædicta non solum sit interdicto supposita, sed & *a* Pontificali dignitate privata.

Obtestatur Cardinales, ut in electione Romani Pontificis deponant omnem privatum affectum: & cassat omnia pacta, obligationes, & juramenta, quæ data vel facta essent de aliquo eligendo.

§. 4. Cæterum (quia cum arbitrium, vel inordinatus captivat affectus, vel ad certum *b* aliquem obligationis cujusque necessitas adigit, cessat electio, dum libertas adimitur eligendi) Cardinales eosdem obsecrantes per viscera misericordiæ Dei nostri, per aspersionem sui pretiosi sanguinis obtestamur, ut pensantes attentius, quid eis imminet, cum agitur de creatione *c* Vicarii Jesu Christi, successoris Petri, Rectoris universalis Ecclesiæ, gregis Dominici directoris, omni privatæ affectionis inordinatione deposita, & cujuslibet pactionis, conventionis, obligationis necessitate, nec non condicti, & intendimenti contemplatione cessantibus, non in se reciprocent considerationis intuitum, vel in suos: non quæ sua sunt, quærant: non commodis privatis intendant, sed nullo arctante ipsorum in eligendo judicium, nisi Deo, puris & liberis mentibus, nuda electionis conscientia, utilitatem publicam libere prosequantur: omni conatu & solicitudine, prout possibilitas patitur, id acturi tantummodo, ut eorum ministerio acceleretur utilis, & pernecessaria totius mundi provisio, idoneo celeriter eidem Ecclesiæ sponso dato. Qui autem secus egerint, divinæ subjaceant ultioni, eorum culpa (nisi gravi propter hoc peracta pœnitentia) nullatenus abolenda. Et nos nihilominus pactiones, conventiones, obligationes, condicta & intendimenta omnia, sive juramenti, sive cujuslibet alterius fuerint vinculo firmitatis annexa, cassamus, irritamus, & viribus decernimus omnino carere: ita quod nullus ad illa observanda quomodolibet sit adstrictus: nec quisquam ex eorum transgressione notam vereatur fidei non servatæ, sed non indignæ laudis titulum potius mereatur: cum lex etiam humana testetur, Deo magis transgressiones hujusmodi, quam jurisjurandi observationes acceptas.

Monet omnes fideles, ut statim audita summi Pontificis morte, ejus celebrent exequias, & quotidie orent pro vigili, concordi, & utili provisione Rom. Ecclesiæ; Prælati autem in suis prædicationibus ipsos subditos ad hoc hortentur, & eis frequentiam orationum, & observantiam jejuniorum indicant. Joan. Andr.

§. 5. Quia vero fidelibus non est tam de solicita quantumcunque inventione fidendum, quam de instantia orationis humilis & devotæ sperandum: huic adjicimus sanctioni, ut in omnibus civitatibus, cæterisque locis insignibus, ubi primum de memorati Pontificis obitu certitudo claruerit, a Clero & populo, solennibus pro eo exequiis celebratis, singulis diebus, donec de ipsius Ecclesiæ provisione indubitanter rumor pertulerit veritatem, humiles preces fundantur ad Dominum: apud eum *d* devotis orationibus insistatur, ut ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorundem Cardinalium corda in eligendo concordia, quod provisio celer, concors, & utilis (prout animarum salus exigit, & totius orbis requirit utilitas) ex ipsorum unanimitate sequatur. Et ne tam salubre præsentis sanctionis edictum ignorantiæ negligi prætextu contingat, districte præcipimus, ut Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi & alii Ecclesiarum Prælati, cæterique, quibus concessum est proponere verbum Dei, Clerum & populum propter hoc specialiter frequentius congregandos, in suis sermonibus ad supplicum precum suffragia, pro celeri, & felici exitu tanti negotii frequentanda solerter hortentur: & ipsis eadem auctoritate, non solum orationum frequentiam, sed *a* observantiam (prout circumstantiæ pensandæ suaserint) jejuniorum indicant.

CAP. IV.

Appellantes contra electiones, postulationes, vel provisiones, omnia, quæ objicere intendunt contra personam, vel formam, tenentur exprimere: & jurare, quod illa credunt vera esse, & ea se posse probare. Super non expressis, ipsi, vel adhærentes eis, non audientur: nisi de novo emergant, vel perveniant, vel superveniat probandi facultas: super quo jurare debebunt. Statutum Innoc. editum contra non probantes, quæ objiciuntur in personam vel formam, in suo robore conservatur. Joan. Andr.

Idem *in eodem*. (*an.* 1273.)

UT circa electiones, postulationes, & provisiones Ecclesiasticas viam malitiis, prout est possibile, præcludamus, ne diutius periculose *b* vacent Ecclesiæ: vel personatuum, dignitatum, & aliorum Ecclesiasticorum beneficiorum provisio differatur: Edicto perpetuo providemus, ut (si quando aliqui electionibus, postulationibus, vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis, seu provisionis formam, aut personas eligentium, vel electi, sive illius, cui erat provisio facienda sive facta, & propter hoc contigerit appellari) appellantes in instrumento publico, seu literis super appellatione confectis, omnia & singula exprimant, quæ in formam intendunt objicere, vel personas: coram personis authenticis, aut persona, quæ super hoc testimonium perhibeant veritati, corporali præstito juramento, quod credunt ea, quæ sic exprimunt, esse vera, & se posse probare: alioquin tam opponentes, quam (tempore appellationis interpositæ, vel postmodum) adhærentes eisdem, objiciendi aliqua (quæ non fuerint in hujusmodi literis, vel instrumentis expressa) potestatem sibi noverint interdictam: nisi aliquid postea forsan emerserit, vel super antiquis supervenerit probandi facultas, aut aliqua antiqua in opponentium notitiam de novo pervenerint, quæ appellantes appellationis tempore emissæ verisimiliter ignorare potuerint, & etiam ignorarint. Super hujusmodi autem ignorantia, & superveniente facultate probandi, idem per proprium præstandum corporaliter faciant juramentum: hoc adjiciendo in juramento eodem, quod ad ea probanda credunt se sufficientes probationes habere. Illa sane, quæ felicis recordationis Innocentius Papa quartus contra non plene probantes ea, quæ in formam, vel personam objecerant, statuit, in suo volumus robore permanere.

CAP. V.

Electus ante confirmationem administrare non debet per se, vel per alium, in totum, vel in partem, sub quocunque colore: qui contra fecerint, ipso jure privati sunt jure ex electione quæsito. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

AVaritiæ *c* cœcitas, & damnandæ ambitionis improbitas aliquorum animos occupantes, eos in illam *d* temeritatem impellunt, ut quæ sibi a jure interdicta nove-

a *In aliquot manuscript. sed etiam Pontificali.* b *In antiquioribus Codicibus, vel ad certum aliquid obligationis.* c *Vide Turrecrematam in summa de Ecclesia, lib.2.cap. 36.* d *alias, & apud eum.*

a *al. Sed & observantiam.* b *Vid. Conc. Lat. sub Innoc. III. c. 23. & refertur ext. de elect. cap. ne pro defectu.* c *Vide Lambertinum de jurepatron. l. 2. p. 2. quæst. 3. art. 1.* d *Qui dicantur agere actum temerarie, vid. text. qui fil. sint legit. per venerabilem, ver. videbatur. & per Joan. And. in Clem. 1. de sepult.*

noverint, exquisitis fraudibus usurpare conentur. Nonnulli siquidem ad regimen Ecclesiarum electi, quia eis, jure prohibente, non licet se ante confirmationem electionis celebratæ de ipsis, administrationi Ecclesiarum, ad quas vocantur, ingerere: ipsam sibi tanquam procuratoribus, seu œconomis committi procurant. Cum itaque non sit malitiis hominum indulgendum, nos latius providere volentes, hac generali constitutione sancimus, ut nullus de cætero administrationem dignitatis, ad quam electus est, priusquam celebrata de ipso electio confirmetur, sub œconomatus, vel procurationis nomine, aut alio de novo quæsito colore, in spiritualibus, vel temporalibus, per se vel per alium, pro parte vel in totum, gerere, vel recipere, aut illis se immiscere præsumat. Omnes illos, qui secus fecerint, jure, si quod eis per electionem quæsitum fuerit, decernentes eo ipso privatos.

CAP. VI.

Eligentes, quam cito commode possunt, electionem electo præsentent. Electus intra mensem consentiat: alias privatus est jure quæsito, nisi conditio personæ ipsum excuset. Post consensum confirmationem petat intra tres menses, alias electio viribus vacuetur. Joan. Andr.

Idem Gregor. X. *in eodem Concil. Lugdun.* (*an.*1273.)

QUam sit Ecclesiis ipsarum dispendiosa vacatio, quam periculosa etiam esse soleat animabus, non solum jura testantur, sed etiam magistra rerum efficax experientia manifestat. Cupientes itaque competentibus remediis vacationum diuturnitatibus obviare, hoc perpetuo decreto statuimus: ut si quando fuerit electio in aliqua Ecclesia celebrata, electores electionem ipsam, quam citius commode poterunt, electo præsentare, ac petere consensum ipsius procurent *a*. Electus vero illum adhibere intra mensem a tempore præsentationis hujusmodi teneatur. Quem si electus ipse ultra præstare distulerit, jure, si quod ei ex sua electione fuerit acquisitum, extunc se noverit eo ipso privatum: nisi forsan ea sit electæ personæ conditio, ut electioni de se celebratæ absque superioris sui licentia, ex prohibitione, seu quavis provisione sedis Apostolicæ, consentire non possit: quo casu idem electus, seu electores ipsius, consentiendi licentiam ab ejus superiore, cum ea celeritate, quam superioris ipsius præsentia, vel absentia permiserit, petere studeant, & habere. Alioquin, si lapso tempore pro ejusdem superioris præsentia, vel absentia (ut præmittitur) moderando, hujusmodi licentiam eos nequaquam obtinere contingat: electores extunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem. Cæterum quivis electus intra tres menses post consensum electioni de se celebratæ præstitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si, justo impendimento cessante, intra hujusmodi trimestre tempus omiserit, electio eadem eo ipso viribus vacuetur.

CAP. VII.

Si non sequatur electio, non est quis ex consensu in scrutinio scienter habito in indignum, eligendi potestate privatus. hoc dicit Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

PErpetuo *b* sanctionis oraculo declaramus, quod scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio præstitum (nisi adeo in eo perstiterint, quod ex votis eorum communis electio subsequatur) nequaquam eligendi potestate priventur: licet pro eo, quod indignum nominando, scienter contra conscientias suas agunt *c*, & divinam vindictam, & Apostolicæ ultionis metum *d*, quem qualitas facti suaserit, possint non immerito formidare.

a al. festinent. b *al. perpetuæ sanctionis*, &c. c *al. agant*. d *In omnibus antiq. exemplarib. motum*.

CAP. VIII.

Eligens, vel electioni consentiens, contra electum (nisi ex nova causa, vel noviter ei pandita) se nequit opponere, vel renunciare. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

NUlli licere decernimus (postquam in scrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit subsecuta: vel postquam præstiterit electioni de ipso ab aliis celebratæ consensum) illum super electione ipsa (nisi ex causis postea emergentibus) impugnare: vel nisi ei morum ipsius antea celata de novo pandatur improbitas: seu alicujus alterius latentis vitii, vel defectus, quæ verisimiliter ignorare potuerit, veritas reveletur. De hujusmodi autem ignorantia fidem faciat proprio *a* juramento.

CAP. IX.

Contra electum a duplo majori parte, vel electores ipsius, nil a reliqua parte potest opponi, quod votum extenuet: sed id bene opponitur, quod votum annullet. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

SI quando contigerit, duabus electionibus celebratis, partem alteram eligentium duplo majorem *b* numero inveniri: contra electores, qui partem reliquam sic excedunt, ad extenuationem zeli, meriti, vel auctoritatis ipsorum, reliquis, vel electo ab eis aliquid opponendi omnem præsenti decreto interdicimus facultatem. Si quid autem opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum redderet ipso jure, id eis non intelligimus interdictum.

CAP. X.

Appellatio judicialis, vel extra, devolvit causas electionum Episcoporum, & superiorum ad Papam: si in scriptis, & ex causa probabili fuerit interdicta: alias non. Et ab ea possunt partes sine pravitate recedere, priusquam Papæ præsentata fuerit. Et an in recessu intervenerit pravitas, inferiores Judices ante omnia debent inquirere: quam si repererint, de causa non cognoscent, sed statuent partibus terminum, in quo cum actis, & munimentis se Apostolico conspectui repræsentent. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

QUamvis constitutio felicis recordationis Alexandri Papæ IV. prædecessoris nostri, causas electionum Episcopalium, seu super electionibus Episcoporum exortas, non immerito majoribus causis annumerans, cognitiones ipsarum per appellationes quaslibet devolvi asserat ad Apostolicæ sedis examen: Nos tamen & temerariam appellantium audaciam, & effrenatam appellationum frequentiam refrenare volentes, hac generali constitutione duximus providendum: ut si extra judicium in prædictis electionibus, vel in aliis dignitatibus Episcopatu majoribus celebratis, expressa causa manifeste frivola *c* contigerit appellari, per appellationem hujusmodi nequaquam ad sedem eandem negotium devolvatur. Sed cum in electionum earundem negotiis, in judicio, vel extra judicium appellatur in scriptis, ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari, ad sedem ipsam hujusmodi negotia deferantur. Cæterum in præmissis omnibus casibus liceat partibus ab hujusmodi appellationibus, nulla tamen interveniente pravitate, recedere, antequam præfatæ sedi fuerint præsentatæ. Inferiores autem Judices, quorum erat ipsarum causarum cognitio appellatione cessante, an in hoc pravitas intercesserit, ante omnia diligenter inquirant: & si eam intercessisse repererint, se de causis ipsis nullatenus intromittant, sed præfigant dictis partibus terminum peremptorium competentem, in quo cum omnibus

a *Vid. Panom. in cap.* 2. *De constit. & Bal. cons.* 229. *par.* 2. b *Vid. gloss. in clem. ad compescendas. de sequest. poss. & fru. Do.* c *Frivolæ causæ appellandi, quæ dicantur, vide in cap. cum appellationib. infra de appell. hoc lib.*

omnibus actis, & munimentis suis Apostolico se conspectui repræsentent.

CAP. XI.

Si inter reliqua, quæ objiciuntur promovendo ad dignitatem, objicitur evidens defectus scientiæ, vel personæ, illud ante omnia examinari debebit. Et si reperietur falsum, opponens a prosecutione negotii repellitur, & punitur perinde ac si defecisset in probatione omnium objectorum. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

SI forte inter cætera, quæ objiciuntur electo, aut postulato, seu alias promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem scientiæ, vel alium personæ defectum opponi contingat: in discussione objectorum illum statuimus ordinem incommutabiliter observandum, ut promovendus super defectu ipso ante omnia subjiciatur examini: cujus eventus examinandis aliis aut dabit initium, aut negabit. Cæterum si præmissi examinis exitus hujusmodi oppositiones docuerit veritate destitui, opponentes omnino a prosecutione causæ, in qua talia objecerunt, excludimus: ac perinde puniri decernimus, ac si penitus in probatione omnium, quæ objecerant, defecissent.

CAP. XII.

Qui gravaverit aliquam personam Ecclesiasticam, vel ejus consanguineos, vel Ecclesias, seu bona, pro eo, quod eum, pro quo rogabatur, eligere noluit, ipso facto excommunicatus est. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

SCiant cuncti, qui Clericos, vel quaslibet alias personas Ecclesiasticas (ad quos in aliquibus Ecclesiis, monasteriis, aut aliis piis locis spectat electio) pro eo, quod rogati, seu alias inducti, eum, pro quo rogabantur, sive inducebantur, eligere noluerint, vel consanguineos eorum, aut ipsas Ecclesias, monasteria, seu loca cætera beneficiis, sive aliis bonis suis, per se, vel per alios spoliando, seu alias injuste prosequendo a gravare præsumpserint, se ipso facto excommunicationis sententia innodatos.

CAP. XIII.

Primo *punit usurpantes de novo custodiam vacantium Ecclesiarum.* Secundo *punit Clericos, & Monachos hoc fieri procurantes.* Tertio *punit Clericos se talibus non opponentes.* Quarto *ponit, qualiter debeant se habere habentes talem custodiam ab antiquo.* Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

GEnerali constitutione sancimus, universos, & singulos, qui regalia, custodiam, sive guardiam advocationis, seu defensionis titulum in Ecclesiis, monasteriis, seu quibuslibet aliis piis locis de novo usurpare conantes, bona Ecclesiarum, monasteriorum, aut locorum ipsorum vacantium occupare præsumunt, quantæcunque dignitatis honore præfulgeant: Clericos etiam Ecclesiarum, Monachos monasteriorum, & personas cæteras locorum eorundem, qui hoc fieri procurant, eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere. Illos vero, qui se (ut deberent) talia facientibus non opponunt, de proventibus Ecclesiarum, seu locorum ipsorum, pro tempore, quo præmissa sine debita contradictione permiserint, aliquid percipere districtius inhibemus. Qui autem ab ipsarum Ecclesiarum, cæterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua consuetudine jura sibi hujusmodi vindicant, ab illorum abusu sic prudenter abstineant, & suos ministros in eis solicite faciant abstinere, quod ea, quæ non pertinent ad fructus, sive reditus provenientes vacationis tempore, non usurpent: nec bona cætera, quorum se asserunt habere custodiam, dilabi permittant, sed in bono statu conservent.

CAP. XIV.

Parochialis Ecclesia nemini conferatur, qui non sit idoneus scientia, moribus, & ætate: & si conferatur non attingenti XXV. annum, non valet collatio. Ille autem, cui talis Ecclesia collata fuerit, tenetur personaliter residere, & intra annum Sacerdos fieri: si autem promotus non fuerit, elapso anno privatus est ipso jure. Super residentia autem Prælatus ejus ad tempus poterit dispensare. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

LIcet canon a fel. record. Alexand. Papa præd. nostro editus inter cætera statuerit, ut nullus regimen Ecclesiæ parochialis suscipiat, nisi XXV. annum ætatis attigerit, ac scientia, & moribus commendandus existat: quodque talis ad regimen assumptus hujusmodi, si monitus, non fuerit a præfixo a canonibus tempore in Presbyterum ordinatus, a regiminis ejusdem amoveatur officio, & alii conferatur. Quia tamen in observatione canonis memorati se multi exhibent negligentes, nos periculosam illorum negligentiam volentes juris executione suppleri, præsenti decreto statuimus, ut nullus ad regimen parochialis Ecclesiæ assumatur, nisi sit idoneus moribus a, scientia, & ætate: decernentes collationes de parochialibus Ecclesiis, iis, qui non attigerint XXV. annum, de cætero faciendas, viribus omnino carere. Is etiam, qui ad hujusmodi regimen assumetur, ut gregis sibi crediti diligentius curam gerere possit, in parochiali Ecclesia, cujus Rector extiterit, residere b personaliter teneatur: & intra annum a sibi commissi regiminis tempore numerandum se faciat ad Sacerdotium promoveri. Quod si intra idem tempus promotus non fuerit, Ecclesia sibi commissa nulla etiam præmissa monitione sit præsentis constitutionis auctoritate privatus. Super residentia vero [ut præmittitur] facienda possit Ordinarius gratiam dispensationis ad tempus facere, prout causa rationabilis id exposcit.

CAP. XV.

Parochialis Ecclesia non commendetur, nisi constituto in ætate legitima, & Sacerdotio, & tali non nisi una: & illa tunc demum, cum necessitas, vel utilitas exigit. Talis autem commenda ultra sex menses non duret. Quod contra prædicta factum fuerit, est irritum ipso jure. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

NEmo deinceps parochialem Ecclesiam alicui non constituto in ætate legitima, & Sacerdotio commendare præsumat: nec tali etiam nisi unam, & evidenti necessitate, vel utilitate ipsius Ecclesiæ suadente. Hujusmodi autem commendam (ut præmittitur) rite factam declaramus ultra semestris temporis spatium non durare: statuentes, quicquid secus de commendis Ecclesiarum parochialium actum fuerit, esse irritum ipso jure.

CAP. XVI.

Hæc decret. fuit multum utilis suo tempore, antequam Papa reservaret sibi provisiones Episcopatuum. Gloss. prima ponit summarium: & secunda divisionem. Dominicus.

Nicolaus III. [*an. 1278. Romæ.*]

CUpientes Ecclesiarum vacationibus c periculosis occurrere, ac malignantium subterfugiis obviare: jam provisis remediis, alia [quæ patenter ipsa rerum experientia ad earum expeditionem indicavit utilia] remedia experta subjungimus: & quod fel. record. Gregorius Papa X. præd. noster de electionibus præsentandis electis, & ipsorum electorum petendo, ac adhibendo consensu salubriter statuit, in suo robore, cum infrascripti temporis moderatione, in præsentandis electionibus permanere volentes: sed quod de trimestri tempore post consensum ad petendas con-

Ddd

a *Vid. cap. felicis infr. de pœnis cum ibi not.*

a *Idem cavetur in Concil. Lat. sub Innoc. III. cap. 30. & Concil. Trid. sess. 7. de reform. cap. 3. & sess. 24. de refor. c. 12.*
b *Idem cavetur in Conc. Trid. sess. 6. de reform. c. 2.* c *Vacatio simpliciter dicta continet omnem modum vacandi. vide c. susceptum. de rescript. sup. eod. Phil. Font.*

confirmationes instituit, quoad illas, quæ petuntur, vel peti debent a sede Apostolica, temperantes: (cum interdum aliquorum locorum vicinitas minus exigat, aliquorum *a* distantia prolixius tempus exposcat:) hac generali & in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut omnes electi cathedralium, vel regularium Ecclesiarum (quorum electionum confirmationes, vel infirmationes, ad ipsius sedis examen deducit immediata subjectio, vel appellatio interjecta devolvit) intra unum mensem post consensum, vel post obtentam de ipsorum electione notitiam, si eam debito tempore non contigerit præsentari, ad sedem ipsam iter arripiant, & extunc, sive intra præscriptum tempus iter arripuerint, sive non, absque fraude, quam cito poterunt commode, locorum considerata distantia, petituri suarum electionum confirmationes, vel prosecuturi electiones suas, quibus poterunt modis licitis comparere, cum omnibus actis, juribus & munimentis suis, & processus suos contingentibus, coram nobis personaliter teneantur. Quod si per viginti dies, post lapsum ex qualitate locorum moderandi temporis, expectati, sive eligentes, sive opponentes venerint, sive non: personaliter comparere, & suarum electionum confirmationem, vel persecutionem, seu executionem petere, nulla justa causa interveniente, contempserint: de qua intra prædictos viginti dies proposita, intra quindecim dies post tempus hujusmodi, coram nobis, vel alio, seu aliis deputando, vel deputandis a nobis, si admittenda videbitur, teneantur apud sedem ipsam facere plenam fidem. Nisi vel intra eosdem viginti dies, seu prædictos quindecim, eo casu tantum, cum ad prædictam causam propositam, ut prædicitur, & admissam probandam concessi fuerint, talia & tam verisimilia proponi contingeret, quæ *b* judicio præsidentis electos ipsos ab infrascripta pœna merito excusarent: & propter quæ forsitan videretur eidem ad prædictam comparitionem tempus prolixius indulgendum. Insuper etiam eo casu, quo ad personalem electorum comparitionem excusandam, aliquam justam causam proponi contingerit, vel admitti: nisi tunc intra idem tempus justo impedimento cessante, per procuratorem ad præmissa omnia sufficienter instructum, & nihilominus ipsa causa cessante, ut præmittitur, se personaliter præsentaverint: electiones de ipsis factas, eo ipso viribus vacuantes, ipsos omni jure, si quod eis per electionem hujusmodi quæsitum esset, decernimus esse privatos. Electos vero, qui se sine actis, juribus & munimentis suis, & processus suos contingentibus personaliter, vel per procuratorem, ut præmittitur, præsentaverint: ea volumus, ex contemptu constitutionis hujusmodi, eo casu pœna percelli, ut pro exhibendis illis alibi, quam apud sedem ipsam, nisi ex justa causa, non possint dilationem aliam obtinere. Ad hæc, ut diligens inquisitio super electionibus, & eligentibus, & electis ac aliis præmissa contingentibus, plena informatio possit haberi (quam informationem per procuratores, qui utplurimum constituuntur absentes, & processus ignari, cursus causarum non sentit de facili provenire) de ipsis electoribus duæ personæ ad minus, super negotio ipso, ut de electis præmittitur, sufficienter instructæ, quando electionem concordem esse contigerit, infra idem tempus, per *c* Capitulum expensis bonorum ad Prælatum ipsius Ecclesiæ, de cujus electione agitur, pertinentium, si sint discreta, alioquin communium, vel per ipsum Capitulum aliunde provisorum, si de ipsis discretis, vel communibus tunc adhiberi non possint, ad omnia instructæ (inquam plenarie) transmittantur. Si vero in discordia electio, vel electiones ipsæ processerint: tunc duæ personæ ad minus de parte quali bet (cum sint plures) vel de parte electi (cum electio una processerit) necessariis, & moderatis expensis electorum. Quas si electi exhibere contempserint (nisi forsan ipsos facultatum impotentia pro qualitate negotii excusaret) omni jure ipsis ex tali electione quæsito priventur. Et quando *a* unicus est electus, cui aliquis, vel aliqui se opponunt, eo casu tam opponens, quam opponentes hujusmodi, si duo tantum, vel si plures, duo ad minus ex ipsis opponentibus, expensis ipsorum opponentium propriis plene (ut dictum est) cum actis, & munimentis instructi *b* compareant: ut per præmissas personas, vel negotium plenarie instrui, vel sedes eadem valeat informari, an Ecclesiarum utilitate pensata, & aliis inspectis circumstantiis, super habendis aliquibus probationibus, seu quibuscunque aliis sit alibi facienda commissio, vel (æquitate suadente) partes potius apud sedem ipsam in probationibus, & aliis sint arctandæ. Cæterum si eligentes electiones ipsas concorditer, vel in discordia celebratas, intra octo dies, postquam commode poterunt, electis præsentare distulerint: ipsos, qui culpabiles in hoc extiterint (quod ad se) a processus prosecutione totaliter excludentes, omnibus beneficiis suis, quæ in ipsa Ecclesia, de cujus electione agitur, obtinent, per triennium continuum extunc inchoandum, volumus eo ipso fore suspensos: ad quæ si intra illud tempus se propria temeritate, vel alio quæsito colore ingesserint, illis ipso jure perpetuo sint privati. Vel si personas instructas, ut præmittitur (etiamsi opponentes vel electi mittere, vel venire, seu expensas ministrare contemnant) destinare neglexerint (nisi eos Capituli, vel contradicentium paucitas, seu alia justa & probabilis causa evidenter excuset: in quo casu procuratorem sufficienter instructum mittere, & nihilominus cessante causa dictas personas dirigere teneantur:) & a totali (quoad se) prosecutione processus, & a proventuum beneficiorum, quæ in Ecclesia ipsa obtinent, per triennium continuum perceptione priventur: opponentis, vel opponentium (cum unicus est electus) contumacia simili pœna plectenda: nihilominus tamen in præmissis casibus, quibus eligentes, vel opponentes, quoad se processus prosecutione privantur, electis super hoc in prosecutione sui juris nullum præjudicium generetur. Denique cum ad postulationem concordem, vel discordem procedi contigerit, & aliqui patientes in ordinibus vel ætate defectum, vel his similes postulentur, (non qui aliis Ecclesiis alligati, liberum non habent sine nostra permissione volatum: circa quos taliter alligatos, nihil de veteris juris observantia immutamus) postulatos hujusmodi, & postulantes eosdem, ea moderata districtione perstringimus, ut eo salvo, quod postulati hujusmodi, nec suis postulationibus præstare consensum, nec (ut de electis dictum est) exhibere expensas aliquibus teneantur: sed postulantes ipsi concorditer, vel discorditer expensas ipsas personis talibus subministrent: postulatos in veniendo [si non dissenserint] & postulantes in mittendo personas instructas [ut in concordi, vel discordi electione] per omnia [ut supra præmittitur] moderatio præmissa constringat: & negligentes statu-

ta

a *Al. ita: & aliquorum, &c.* b *al. ita: quæ in judicio, &c.* c *Hæc periodus in antiq. Codic. ita habet: per Capitulum in expensis, de bonis ad Prælatum ipsius Ecclesiæ, de cujus electione agitur, pertinentibus, si sint discreta: alioquin de communibus, vel per ipsum Capitulum abunde provisis, &c.*

a *Hæc periodus ut plurimum in antiq. exemplaribus ita legitur: Et quando unicus est electus, cui aliquis, vel aliqui se opponunt in expensis ipsorum propriis, eo casu tam opponens, quam opponentes hujusmodi, si duo tantum, vel si plures, duo ad minus ex ipsis opponentibus in expensis ipsorum opponentium, plene, &c.* b *al. instructa.*

ta ibidem, similis pœna percellat: nec per hoc, quod de postulatis pro celeri Ecclesiarum expeditione statuitur, postulationes ipsæ minus dependere intelligantur a gratia, quam antea dependebant. Porro in singulis casibus supradictis, in recuperandis, vel reddendis expensis eligentium, electorum, postulantium, & etiam postulati, illud servari decernimus, quod justum fuerit, seu æquitas canonum judicabit.

CAP. XVII.

Glossa prima dividit, & summat totum textum. vide eam. Dominicus.

Idem. (*an.* 1278. *Romæ.*)

FUndamenta militantis Ecclesiæ in montibus sanctis Propheta a rememorans, per montes Apostolos, & prædicatores patenter insinuat, quibus tota hujusmodi ædificii fabrica confidenter innititur: qui firmæ b bases Ecclesiæ super fundamento, præter quod nemo aliud ponere potest, quod est Christus Jesus, veluti summo angulari lapide solidantur: ut veritas, quæ antea legis, & Prophetarum præconio vehebatur, per Apostolicam tubam in salutem universitatis exiret, sicut scriptum est: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Hujus autem muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum voluit officium pertinere, ut in beato Petro Apostolorum omnium summo, principaliter collocaret: ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet: hunc enim in consortium individuæ unitatis assumptum, id, quod ipse erat, Dominus voluit nominari, dicendo d: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*: ut æterni templi structura Deo ædificante constructa, mirabili munere gratiæ Dei in Petri consisteret firmitate: cui Salvatoris nostri miranda provisio beatum Paulum in Apostolatu gentium per dexteras societatis e adjunxit. Isti sunt, per quos Evangelium Romæ resplenduit. Isti sunt ejus Patres, verique pastores. Isti sunt qui una die pro merito, uno loco pro gloria sub uno persecutore pro parili virtute compassi, urbem ipsam glorioso cruore martyrii Christo Domino consecrarunt. Isti sunt, qui illam in hanc gloriam provexerunt, ut sit gens sancta, populus electus, civitas sacerdotalis, & regia, per sacram beati Petri sedem caput totius orbis effecta. Ne autem ipsa mater Ecclesia in congregatione, & pastura fidelium temporalibus careret auxiliis, quin potius ipsis adjuta, spiritualibus semper proficeret incrementis: non absque miraculo factum esse concipitur, ut occasionaliter Constantini Monarchæ a Deo provisa, sed curata baptismalibus fomentis infirmitas, quandam quasi adjiceret ipsi Ecclesiæ firmitatem, qui quarto die sui baptismatis, una cum omnibus satrapis, & universo senatu, optimatibus etiam, & cuncto populo, in persona beati Sylvestri, sibi Romanam concedendo urbem relinquens, ab eo & successoribus ejus, per pragmaticum constitutum disponendum esse, (decernens in ipsa urbe utriusque potestatis Monarchiam Romanis Pontificibus) declararet: non justum arbitrans, ut ubi Sacerdotii principatum, & Christianæ religionis caput Imperator cœlestis instituit, illic Imperator terrenus habeat potestatem: quin magis ipsa Petri sedes in Romano jam proprio solio collocata, libertate plena in suis agendis per omnia potiretur: nec ulli subesset homini, quæ ore divino cunctis dignoscitur esse prælata. Decet namque ipsi Romano Pontifici, per fratres suos sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales (qui sibi in executione officii Sacerdotalis coadjutores assistunt) libera provenire consilia: decet ipsius nullo modo vacillare judicia: ut fratres ipsos nullus secularis potestatis metus exterreat, nullus temporalis favor absorbeat, nullus eis terror immineat, nihil eos a veri consilii soliditate removeat: quin, cum per ipsum Romanum pontificem in quibuscunque negotiis contingeret eorum peti consilia in consulendo, per omnia liberi eidem Romano Pontifici in omnibus, quæ pro tempore imminent, libere consulant, & assistant, ipsaque Romani Pontificis Vicarii Dei, quæ suis temporibus occurreret electio, & eorundem a Cardinalium (cum expedierit) facienda promotio, in omni libertate procedant.

Digne itaque ad urbem ipsam ejusque regimen aciem nostræ considerationis extendimus, ut felici ducta regimine, præservetur a noxiis, & optatis semper proficiat incrementis. Nunquid obduxit oblivio, quæ urbi, quæ incolis nota dispendia intulerunt hactenus peregrina regimina? Nunquid non hæc destructio mœnium, deformatio proveniens ex ruinis, luce clarius manifestant? Nunquid non hæc fidelium contrectata b deposita? Nunquid non hæc ipsa veneranda Dei templa præsidentis manu sacrilega diebus nostris nefarie violata proclamant? Quid plura? Nonne ipsius urbis retroactis temporibus incorrupta constantia, sub regentis c eo tempore nefando subversa est regimine? ipsamque urbem speculum fidei tanta respersit infamia, ut a matre sua Romana Ecclesia filia prædilecta deviare compulsa, quondam Conradinum, qui de venenosa radice Federici quondam Romani Imperatoris, colubri tortuosi, justo ipsius Ecclesiæ judicio reprobati, prodiisse videbatur in Regulum: quique ad exterminium Romanæ matris Ecclesiæ manifestis indiciis una cum suis fautoribus aspirabat, & in contemptum Dei, & suæ matris, ac ipsius urbis opprobrium patenter reciperet d, recepto faveret, constituens se per hæc e tam patentis hostis suæ matris Ecclesiæ filiam adjutricem. Hoc ipsi Romæ præstiterunt Senatores incogniti, hoc Præsides improvisi, ut gloriosa civitas redderetur ingloria, sua stabilitas vocaretur instabilis, suæque constantiæ antiquata soliditas linguis hominum vocaretur infirma. Proinde officii nostri debitum circa hujusmodi tam periculosos eventus ad libram moderaminis erigentes, tantæ subversionis occasiones ita salubris remedii appositione præcidimus, ne illorum (qui ipsam Rempublicam laudabiliter hactenus gubernaverunt) videamur gloriam sugillare vel merita, quæ illis apud infallibilem, & scientem omnia retributorem, de jam perlatis quæsita laboribus salva persistunt. Ut ergo circa regimen ipsum talis adhibeatur in omnibus cum discretione solertia, per quam ipsi Romanæ Ecclesiæ plena libertas (quæ in omnibus, & per omnia sibi debetur) optata proveniat: vitentur jam experta pericula; & Romanus f populus ab opprimentium protectus incursibus sedeat, sedendo quiescat in pulchritudinem g pacis, in tabernaculis fiduciæ, & temporalium requie opulenta, de fratrum nostrorum consilio, hac irrefragabili, & in perpetuum valitura constitutione sancimus: ut quandocunque, & quotiescunque Senatoris electio, vel alterius quocunque nomine censeatur, qui quocunque modo, vel quocunque titulo ipsius urbis debeat præesse regimini, in posterum imminebit: nullus Imperator seu Rex Romanorum, aut alius Imperator, vel Rex, Princeps, Marchio, Dux, Comes, aut Baro, vel quicunque alterius notabilis

 præ-

a *Psalm.* 86. b 2. *Corinth.* 3. c *Psalm.* 18. *Rom. c.* 10. d *Matth.* 16. e *al. societates.*

a *Quales Cardinales eligi debeant*, habetur in *Concil. Trid. sess.* 24. *de reform. cap.* 1. *circa finem.* b *aliter, contracta.* c *Hæc periodus ita legitur: Sub regentis eo tempore subversa regimine: ipsam urbem speculum fidei, &c.* d *Alias, exciperet.* e *al. per hoc. al. per hanc.* f *al. ita: & Romanorum populus.* g *al. pulchritudine.*

præeminentiæ, potentiæ, ſeu poteſtatis, excellentiæ, vel dignitatis exiſtat, frater, filius, vel nepos *a* eorum ad tempus, vel in perpetuum, ſeu quivis alius ultra annale ſpatium quovis modo, colore, vel cauſa, per ſe, vel per aliam perſonam quomodolibet ſubmittendam, in Senatorem, Capitaneum, Patricium, aut Rectorem, vel ad ejuſdem urbis regimen, ſeu officium nominetur, eligatur, ſeu alias etiam aſſumatur abſque licentia ſedis Apoſtolicæ ſpeciali, per ipſius ſedis literas conceſſionem licentiæ hujuſmodi ſpecialiter exprimentes. Quod ſi ſecus factum fuerit, nominationem, electionem, & aſſumptionem hujuſmodi decernimus eſſe nullas, ac carere omni robore firmitatis: & non ſolum nominatores, electores, & aſſumptores, verum etiam nominati, electi, & aſſumpti, ſi hujuſmodi nominationi, electioni, ſeu aſſumptioni conſenſerint, aut ſe de ipſis quolibet modo intromiſerint, intendentes, & obedientes eiſdem, & in hoc omnes dantes ipſis nominatoribus, electoribus, aſſumptoribus, aut nominatis, electis, vel aſſumptis, auxilium, conſilium, vel favorem, publice, vel occulte, cujuſcunque dignitatis, vel præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus extiterint, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant, ac nihilominus ipſos nominatos, electos, ſeu aſſumptos, ſi contra conſtitutionem præſentem prædictis nominationi, electioni, vel aſſumptioni conſenſerint, aut ſe quoquo modo illis ingeſſerint *b*, & eorum poſteros in perpetuum omnibus feudis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, gratiis, & honoribus, quæ a prædicta, ſeu aliis tenent Eccleſiis, cenſemus eſſe privatos: ita quod illi, ad quos eorum collatio, conceſſio, ſeu diſpoſitio pertinet, reſumendi ea, aut retinendi, concedendi, ſeu conferendi aliis, ſeu de ipſis etiam diſponendi [prout ad eos pertinet] liberam habeant poteſtatem, & ne taliter nominati, electi, vel aſſumpti de ſua pertinacia, vel contemptu valeant gloriari, nos quælibet mandata, præcepta, ordinationes, & ſtatuta, quæ fecerint, omneſque ſententias, quas tulerint, & quicquid penitus, in contractibus, & obligationibus, ſeu quibuſcunque aliis urbis nomine, vel tanquam Senatores, Capitanei, Patricii, aut Rectores, vel Officiales ipſius egerint, irrita prorſus exnunc, & vacua nunciamus. Judices vero, & Tabelliones, qui ſuper his, aut eorum aliquibus contra præſentis conſtitutionis edictum patrocinari, vel inſtrumenta conficere forte præſumpſerint, judicatus, & tabellionatus officiis ſe noverint eſſe privatos. Contemptores quoque, ſeu violatores præmiſſorum, vel aliquorum, vel alicujus eorum ab hujuſmodi excommunicationis ſententia [præterquam *c* in mortis articulo] abſolvi non poſſint, niſi per Romanum Pontificem, vel de ipſius petita, & obtenta licentia ſpeciali: non obſtantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, conceſſionibus, conſtitutionibus, conſuetudinibus, & ſtatutis quacunque firmitate vallatis, quæ in præmiſſis omnibus nolumus aliquibus, vel alicui ſuffragari: ſed omnia quoad illa decernimus non tenere. Ut *d* autem cives Romanorum, qui ex ipſa urbe naturalem duxiſſe noſcuntur originem, aut quivis alii, qui in ipſa, ejuſve territorio non advenæ, ſed continui habitatores extiterant *e*, quoad honores ipſius urbis, aut regimen, gratioſis functionibus potiantur: non intendimus, quod præſens conſtitutio tales excludat, quin ad unum annum duntaxat, vel ad aliud tempus brevius nominari ad ipſius regimen, & officium eligi valeant, ac aſſumi: etiamſi prædictorum Principum, & aliorum fratres, filii, vel nepotes exiſtant: aut etiam ſi extra urbem, & ipſius territorium ſub nomine comitatus, baroniæ, ſeu cujuſcunque alterius tituli in hominibus *a*, vel locis aliquibus juriſdictionem, ſeu poteſtatem aliquam temporalem, vel perpetuam obtinerent: dummodo prædicta juriſdictio, vel poteſtas extra urbem, & territorium præfata conſiſtens non tantæ præeminentiæ, vel notabilis potentatus exiſtat, quod eam *b* obtinentes ejus occaſione, vel cauſa cum aliis excluſis a dicto urbis regimine [ut præmittitur] præſentis conſtitutionis oraculo rationabiliter includantur.

CAP. XVIII.

Canonicis cathedralis Eccleſiæ ipſo iure, vel per ſententiam [præterquam in caſu negligentiæ] eligendi poteſtate privatis, ad Papam jus devolvitur eligendi : in inferioribus Eccleſiis ſemper ad proximum ſuperiorem devolvitur. h. d.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ.*)

QUanquam in caſu *c* negligentiæ ſit ſtatutum a jure, ut Eccleſia cathedrali vacante, ſi per eos, ad quos ſpectat, non fuerit electio de Prælato intra tempus debitum celebrata, eligendi poteſtas ad ſuperiorem proximum devolvatur: hoc tamen non eſt ad caſum alium extendendum. Igitur ſi electores in hujuſmodi Eccleſia vel ipſo jure, cum eligunt ſcienter indignum, vel per ſententiam, cum formam traditam in generali *d* Concilio non obſervant, eligendi poteſtate priventur: non ad dictum ſuperiorem, ſed ad Romanum Pontificem poteſtas eadem devolvetur. Secus autem in inferioribus Eccleſiis eſt cenſendum.

CAP. XIX.

Conſtitutione, Ut circa, non ſatisfecit appellans, qui disjunctive juravit ſe credere oppoſita eſſe vera, vel quæ ſufficere deberent ex eis. Joan. Andr.

Idem.

IS, qui contra electionis formam, vel electi perſonam aliqua objiciens ad ſedem Apoſtolicam appellavit, corporali a ſe præſtito juramento, quod illa, quæ in appellatione ſua expreſſerat, vel ea, quæ de ipſis deberent ſufficere, vera eſſe credebat, & ſe poſſe probare : non eſt ſuper objectis, vel expreſſis hujuſmodi audiendus. Cum non ſimpliciter, ſicuti tenebatur juxta conſtitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ X. prædeceſſoris noſtri editam in Concilio generali Lugdunenſi, juraverit, expreſſa eadem, ſeu objecta ſe credere vera eſſe, & ſe poſſe probare, ſed indeterminate illa, vel ea, quæ deberent ſufficere de eiſdem.

CAP. XX.

Qui contra certam perſonam, ne eligatur, appellat, conſtitutionem, Ut circa, ſervare tenetur. Joan. Andr.

Idem.

QUi contra certam, & nominatam *e* perſonam, ne ab aliis eligatur, ad ſedem Apoſtolicam, antequam fiat electio, duxerit appellandum, debet per omnia in appellando ſervare formam conſtitutionis felicis recordationis Gregorii Papæ X. prædeceſſoris noſtri [Ut *f* circa] editæ

a *Vid. l. 1. §. 2. ff. de grad. & Bart. in l. omnes populi. gloſſ. in c. nonnulli. de reſcript.* b *Dicit Pet. de Anch. niſi hoc fuiſſet expreſſum pœna privationis feudi, non tranſiviſſet in filium, quod tamen ipſe latius diſtinguit* Font. c *Quia tunc nulla eſt caſuum reſervatio, & ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibuſvis peccatis, & cenſuris abſolvere poſſunt. Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de caſ. reſerv.* d *al. ut autem cives* Romani. e *al. extiterint.*

a *al. in nominibus.* b *Dictio*, eam, *deeſt in manuſcr. Codicib.* c *Pœna impoſita per jus in caſu negligentiæ non includit caſum delicti, & ſic non parificantur negligentia, & delictum. In Conc.* Later *gener. ſub Innoc.* III. *c.* 23. d *In gen. Concil.* Later. *ſub Alex.* III. *cap.* 24. e *Poteſt dici perſona certa licet ſuo nomine non nominetur. tit. de teſt. c. licet ex quadam.* f *Nota argumentum, quod allegants aliquod ſtatutum ſufficit, quod alleget principium ipſius, abſque eo quod totum extenſum producat. ſup. c. proximo.* Dom.

editæ in Concilio Lugdunensi, ac si electione jam facta eum contingeret appellare. Alioquin non observans, pœnæ constitutionis ejusdem se noverit subjacere.

CAP. XXI.

Si compromissum est in plures, ut eligant, per unum facienda est electionis pronunciatio, sicut quando proceditur per formam scrutinii: aliter electio facta non tenet. Joan. Andr.

Idem.

SIcut *a* cum per formam scrutinii ad electionem proceditur, est per unum pronuncianda, & facienda communis electio secundum canonica instituta: sic & per unum debet fieri, cum per formam proceditur compromissi. Quamvis in arbitris compromissariis lex *a* humana innuat, quod ab eis omnibus sit pronunciatio facienda: alioquin a pluribus compromissariis facta simul electio eo ipso viribus *c* non subsistat.

CAP. XXII.

Decret. supra eodem, licet canon. in collegiatis parochialibus Ecclesiis, & assumptis ad ipsarum regimen, locum non habet. Joan. Andr.

Idem.

STatutum *d* felicis recordationis Gregorii X. Papæ prædecessoris nostri de iis, qui ad parochialium Ecclesiarum regimen assumuntur *e*, promovendis ad Sacerdotium intra annum, alioquin eisdem Ecclesiis sint privati: quod [cum sit pœnale *f*] restringi potius convenit, quam laxari: declaramus ad collegiatas Ecclesias, etiamsi alias parochiales exstiterint, & ad assumptos ad earum regimen non extendi, sed antiqua jura servari debere potius in eisdem.

CAP. XXIII.

Si Compromissarius secundum traditam sibi metam (scrutatis, & in scriptis redactis voluntatibus singulorum) illum eligat, in quem non major pars Capituli, sed plures aliorum comparatione consenserant: non tenet electio, cum præter formas Concilii fuerit celebrata. Joan. Andr.

Idem.

SI cui eligendi potestas data fuerit sub hac forma, ut ipse secreto, & sigillatim votis singulorum de Capitulo exquisitis, & in scriptis redactis illum eligat, in quem plures de Capitulo partium *g* comparatione minorum consenserint, licet consentientes majorem partem totius Capituli non attingant, ipseque facto hujusmodi scrutinio, & in scriptis redacto juxta traditam sibi formam eum, in quem non major pars, sed plures de dicto Capitulo, quam in quenquam alium direxerunt vota sua, duxerit eligendum: talis electio (cum præter formas, quas generale Concilium servari statuit in electionibus celebrandis, decernens eas, si aliter fierent, non valere, fuerit attentata) robur non obtinet firmitatis.

CAP. XXIV.

Ex vocatione quocunque modo facta in discordia de Religioso mendicante ad prælaturam extra administrationem sui ordinis, non acquiritur illi jus, nec consentire poterit etiam de Prælati licentia. Idem de vocatione facta a minori parte numero ad quamlibet prælationem de religioso non mendicante: & secus factum irritum decernit. Et ponit istud cap. unum speciale in mendicantibus. Joan. Andr.

Idem.

QUorundam *a* oculos sic vitium ambitionis excæcat, quod quasi suæ professionis immemores, qua contemptis honoribus, abjectis divitiis, spretisque deliciis arbitrium proprium subjugarunt alterius ditioni, retro respiciunt ad aratrum manu missa, dum præcipitanter ruunt in litigiorum anfractus, & *b* causarum strepitibus se involvunt, & extra administrationes proprii ordinis solium prælaturæ conscendere moliuntur, electionibus, postulationibus seu provisionibus de se in discordia celebratis, improvide præstando consensum, præbendi assensum a suo superiore nonnunquam extorta licentia potius, quam obtenta: ex quo animarum, & Ecclesiarum dispendia noscimus provenisse, & proventura majora in antea verisimiliter formidamus. Volentes igitur huic pesti salubri remedio obviare, præsenti constitutione sancimus, ut nulli Religioso Prædicatorum, Minorum, Eremitarum sancti Augustini, aut quorumlibet mendicantium ordinum ex electione, postulatione, provisione, seu vocatione ad aliquam extra administrationem sui ordinis prælaturam in discordia de se facta jus de cætero acquiratur: nec eorum aliquis tali electioni, postulationi, provisioni, aut vocationi quoquo modo valeat consentire: etiamsi magistri, aut ministri, vel prioris generalium eorundem ad id accesserit licentia, vel consensus. Circa *c* Religiosos quoque alios cujuscunque conditionis, vel status existant, volumus hoc servari, ut nec ipsi electionibus, postulationibus, provisionibus, aut vocationibus, a minori parte numero ad prælationes quaslibet de se factis (quæ hoc ipso, quod a minori parte processerint, nullum prorsus tribuant jus eisdem) suum audeant præstare consensum: etiamsi super hoc assensus, vel licentia suorum intervenerit Prælatorum. Nos enim quicquid contra præmissa, vel eorum aliquod a quoquam contigerit attentari, omnino decernimus irritum, & inane.

CAP. XXV.

Non potest electus duas electiones prosequi, petendo confirmationem ex illis: etiamsi protestetur se contentum altera, per quam consequi possit suæ intentionis effectum: necesse ergo habet alteram eligere: qua electa, ad alteram redire non poterit. Joan. Andr.

Idem.

UT quis duas *d* electiones de se in aliqua Ecclesia celebratas prosequatur insimul, & confirmationem petat ex eis (cum non nisi ex una ipsarum valeat jus habere) rationi consonum non putamus: etiamsi se contentum esse velle altera, per quam suæ intentionis consequi possit effectum, in initio protestetur. Oportet ergo eum (ne cum ipsius Ecclesiæ, vel sui adversarii, si quem habet, discrimine in incerto vagetur) eligere, quam prosequi velit ex illis, & confirmationem petere tantummodo ex eadem: regressum ad aliam, cui per electionem alterius renunciare, sibique jus ex ea non competere profiteri videtur, nullatenus habiturum.

CAP. XXVI.

Si electus non consentit, vel post consensum renunciat, vel moritur, vel propter occultum sui vitium electio cassatur: eligentes ad eligendum extunc integrum tempus habebunt: nisi circa id egerint fraudulenter. Joan. Andr.

Idem

a *Vid. Conc. Lat. sub Innoc. III. c. 24. ubi traduntur variæ electionum formæ.* b *Leges civiles possunt allegari in foro canonico: de quo supra de nov. oper. nunt. c. 1. & 2. Doct.* c *al. subsistit.* d *Vid. Card. Cons. 30.* e *C. licet Canon. locum habet. qualitercunque sit provisum de parochiali Ecclesia: cum dicat textus, assumuntur, quod congruit cuilibet modo provisionis.* f *Nota, jura pœnalia stricte esse interpretanda. c. in pœnis. de reg. juris.* g *Appellatione majoris partis intelligitur de majori parte totius, non autem de majori parte comparatione aliarum minorum.*

a *Declarat hunc text. prout in Clem. quod circa. de elect.* b *dictio, &, deest in manuscr. Luc. 9.* c *Vide Oldrad. cons. 103. & Conc. Trid. sess. 25. tit. de reg. c. 6.* d *Nota ex hoc c. posse quem obtinere duplicem electionem in eadem Ecclesia, tamen confirmationem quærere non posse, nisi ex una. Item non posse aliquem causare titulum super eadem re, nisi ex una causa. vide text. in c. inter dilectos de fide instrum.*

Idem Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ.*)

SI electio ex eo non sortiatur effectum, quia electus consentire recusat, vel post consensum renunciat juri suo, aut forte diem claudit extremum, seu propter occultum ejus vitium irritatur, electores (qui jam fecerant quod spectabat ad ipsos, intra juris terminum eligendo) habebunt a dissensu, renunciatione, morte, vel irritatione prædictis, ac si vacatio nova esset, tempus integrum ad electionem aliam celebrandam: dummodo nil fraudulenter egerint in præmissis.

CAP. XXVII.

Si Religiosus non obtenta licentia consentit electioni de se factæ extra suum monasterium, non valet consensus, & irrita est electio.

Idem.

SI Religiosus *a* (cujus arbitrium *b* non ex sua, cum velle vel nolle non habeat, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuit, & cujus imperio se subjecit, voluntate dependet) electioni de se ad prælationem aliquam extra suum monasterium, vel suam Ecclesiam celebratæ, sui superioris, qui dare ipsam valeat, non petita licentia, & obtenta præsumpserit consentire, consensus sic præstitus non teneat, & in pœnam præsumptionis illius electio eadem ipso facto viribus vacuetur omnino.

Solus Superior sine Conventu dare potest suo Religioso consentiendi, & transeundi licentiam. h. d.

§. 1. Quia vero utrum Religiosis consentiendi electionibus de se factis, & ad prælationes, ad quas electi fuerint, transeundi a suis Superioribus, sine fratrum *c* consilio, licentia dari possit (cum jura super hoc sint varia) dubitatur interdum: Nos ad hujusmodi dubitationem tollendam, & ut ordinationes Ecclesiarum ac monasteriorum, in quibus tales electi extiterint, celerius & facilius valeant expediri: decernimus, ut iidem Superiores (suis irrequisitis Conventibus) electis hujusmodi consentiendi, & transeundi liberam dare valeant facultatem.

CAP. XXVIII.

Monachus in Abbatem eligi non potest, nisi sit expresse professus. Ad dignitatem autem Episcopalem & in seculari, & in regulari Ecclesia talis eligi poterit.

Idem.

NUllus Religiosus *d* ad Abbatiam seu prælaturam suæ, vel alterius religionis de cætero eligatur, nisi antea fuerit ordinem regularem expresse professus. Quod si secus actum *e* fuerit, eo ipso irritum habeatur.

Ad dignitatem vero Episcopalem (ad *f* quam novitii eliguntur interdum) talem in secularibus, vel regularibus Ecclesiis eligi minime prohibemus.

CAP. XXIX.

Forma electionis tradita per decr. supra eod. Cum dilecti, non est sublata per sequens Concilium: Quia propter. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm expediat concordare jura juribus, & eorum correctiones (si sustineri valeant) evitari: Decretalem felicis recordationis Innoc. Papæ III. prædecessoris nostri, quæ innuit sub ea forma posse in electionibus licite *g* compromitti, ut compromissarii secreto, & sigillatim voluntatibus omnium inquisitis, illum, in quem major & sanior pars Capituli consenserit, eligere teneantur, declaramus abrogatam non esse per subsecutum Concilium generale: imo potest in ipsis electionibus ut prius procedi licite per eandem.

a *Vid. Clem. cum concessa, de elect. & Extrav. Benedicti, quæ incipit. Si religiosus de elect.* b *vid. text. iv. c. vii. judic. Dom.* c *Nota quod Monachi dicuntur fratres. c. causam. sup. de jud. Dom. a le at. ibi c. pen. infr. eod. de privil.* Font. d *vid. Clem. cum etiam. de elect.* e *al. ita: factum fuerit.* f *al. ita: ad quam etiam novitii, &c.* g *dictio*, licite, *deest hic in antiq. Cod.*

CAP. XXX.

Accedens ad sedem Apostolicam pro instruendo negotio electionis per Decr. Cupientes, eundo hac de causa, stando & redeundo integre (præter quotidianas distributiones) percipit fructus beneficiorum, quos percipere posset in ipsa Ecclesia residendo. Joan. Andr.

Idem.

CUm non deceat alicui suum officium esse damnosum: Statuimus, ut ii, qui juxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papæ tertii prædecessoris nostri super hoc editam, ad Apostolicam sedem venerint, eam circa imminentium electionum negotia instructuri: (cum tales Ecclesiarum suarum *a* prosequentes utilitatem, censeri debeant residentes) fructus beneficiorum suorum, quæ obtinent in illis Ecclesiis, quarum negotia prosequuntur, & etiam aliorum, quos reciperent, vel possent recipere in ipsis *b* Ecclesiis residendo, integre (quotidianis distributionibus duntaxat exceptis) recipiant, ad sedem propterea veniendo eandem, ibidemque hac de causa morando, & ad ipsas Ecclesias redeundo, ac si personaliter in eisdem Ecclesiis residerent, non *c* obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis Ecclesiarum suarum contrariis, seu privilegiis quibuscunque, per quæ præmissorum effectus posset quomodolibet impediri.

CAP. XXXI.

Is, qui opponit evidentem defectum scientiæ, vel personæ, contra promovendum ad aliquam dignitatem, pœnitere non potest. Causam reddit. Joan. Andr.

Idem.

AB eo, qui contra electum, vel postulatum, seu promovendum ad aliquam dignitatem, inter cætera, quæ objicit, evidentem *d*, notorium seu manifestum scientiæ, vel alium personæ defectum opponit, ipsius defectus oppositio, vel ejus qualitas nequeunt postea revocari. Cum enim opponens (si quod de defectu opposuit hujusmodi, destitui veritate contingat) a prosecutione causæ debeat omnino excludi, & puniri perinde ac si in probatione omnium, quæ objecerat, defecisset: justum est, ut (postquam ad oppositionem eandem processit) nequeat in præjudicium ejus, contra quem opposuit, ulterius pœnitere.

CAP. XXXII.

Canonicus impubes ad electionem non vocatus, non agit de contemptu.

Idem.

EX eo quod ad electionem Episcopi, quæ te in pupillari constituto ætate, in tua Ecclesia extitit celebrata, cum cæteris ejusdem Ecclesiæ Canonicis non fuisti admissus, de contemptu conqueri, aut electionem eandem impugnare non potes: cum tam juris, quam rationis existat, ut tales (cum discretione careant) ad præstandum in electione suffragium nullatenus admittantur.

Non professi cum professis, vel conversi Laici cum Clericis, electioni interesse non debent. h. d.

§. 1. In Ecclesiis quoque regularibus, vel monasteriis, hi, qui non sunt tacite, vel expresse professi, non debent cum professis, vel conversi Laici cum Clericis, electionibus interesse.

CAP. XXXIII.

Si ab electione cathedralis, vel regularis Ecclesiæ, in scriptis ex causa probabili appelletur ad Papam, ea pendente confirmatio facta per ordinarium non valet. Requirit Decr. Cupientes, non solum quod electus veniat, sed quod usque ad finem negotium

a *Suum potest dici id, quod est suum in parte, & non in toto: nam Ecclesia non est tota Canonici: vide gloss. infr. de præb. cum in illis.* b *al. ita: in dictis Ecclesiis.* c *al. ita: non obstantibus quibuslibet aliis consuetudinibus.* d *Vide text. infr. de verbor. signific. c. 2.* e *Vid. c. inquisitionis. supra de accus. Dominic.*

prosequatur: & habet locum etiam, cum appellatur a confirmatione, vel provisione. Joan. Andr.

Idem.

SI postquam ab electione in cathedrali vel regulari Ecclesia celebrata, fuerit in scriptis ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari, ad sedem Apost. appellatum, electionem ipsam per ordinarium confirmari contingat: hujusmodi confirmatio, nisi prius fuerit canonice ab appellatione ipsa recessum (cum sit ab eo, qui non potuit, a de facto præsumpta) nullam obtinebit roboris firmitatem. Si vero electus, qui juxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papæ tertii, prædecessoris nostri, ad dictam sedem venerat pro electionis suæ negotio prosequendo, de Romana curia sine licentia recesserit, antequam hujusmodi negotium sit finitum, ejus electio auctoritate constitutionis ipsius (quæ non solum ut quis veniat, sed etiam ex sui mente exigit, quod usque ad finem negotium prosequatur) eo ipso viribus evacuatur b omnino. Cum autem ab electionis confirmatione, vel facta provisione per eum, ad quem propter inferiorum negligentiam fuerat devoluta eligendi potestas, ad sedem appellatur eandem: constitutionem prædictam in veniendo, & mittendo, & aliis, quæ perstringuntur, in ea convenit observari.

CAP. XXXIV.

Dispensare possunt Episcopi, & superiores cum habentibus parochiales Ecclesias sibi subjectas, quod usque ad septennium studendo non teneantur ad Sacerdotium promoveri: ad Subdiaconatum tamen debent promoveri intra annum: alias sunt privati. Et illo durante septennio debet in illis Ecclesiis idoneus poni Vicarius, de fructibus Ecclesiæ sustinendus. Elapso septennio debet Rector intra annum in Presbyterum promoveri.

Idem.

CUm ex eo, quod felicis recordationis c Gregorius Papa X. prædecessor noster, statuit in Concilio Lugdun. ut ad regimen parochialium Ecclesiarum assumpti, se ad Sacerdotium promoveri faciant intra annum a sibi commissi regiminis tempore connumerandum d, & personaliter resideant in eisdem: alioquin si intra idem tempus promoti non fuerint, hujusmodi Ecclesiis absque monitione alia sint privati: nonnullis extunc parochiales Ecclesias recusantibus acceptare, legendi & proficiendi (cum eis facultates non suppetant, nec ab Ecclesiarum Prælatis de aliis beneficiis in plerisque mundi partibus interdum provideatur eisdem) opportunitas sit sublata, in grande universalis Ecclesiæ (quæ ad sui regimen viris literatis permaxime noscitur indigere) dispendium & jacturam: Nos super hoc multorum instantia excitati frequenter, volentes cupientibus in scientia proficere, ut fructus in Dei Ecclesia suo tempore afferre valeant opportunum, utiliter providere: præsenti constitutione sancimus, ut Episcopi, eorumque superiores cum iis, qui hujusmodi subjectas sibi Ecclesias obtinent, vel obtinuerint, in futurum dispensare possint libere, quod usque ad septennium literarum studio insistentes promoveri minime teneantur, nisi ad ordinem Subdiaconatus duntaxat, ad quem intra prædictum annum recipiendum (ne sicut a multis de Christi patrimonio sublimatis olim factum esse dignoscitur, a statu retrocedere valeant Clericali) omnino adstringi volumus: & nisi receperint, pœna contenta in dicto Concilio eo ipso percelli. Porro septennio prædicto durante, iidem Episcopi & superiores solicite providere procurent, ut per bonos & sufficientes vicarios, ab eis in hujusmodi Ecclesiis deputandos, animarum cura diligenter exerceatur, & deserviatur laudabiliter in divinis: quibus de ipsarum Ecclesiarum proventibus necessaria congrue ministrentur. Elapso vero dicto septennio a, hi, cum quibus fuerit (ut præmittitur) dispensatum, ad Diaconatus, & Presbyteratus ordines inter annum se faciant promoveri: alioquin extunc dictam pœnam (nisi justa de causa id omiserint) ipso jure se noverint incursuros.

CAP. XXXV.

Quatuor dicit, Primo, *quod ad pœnam privationis Rectoris parochialis Ecclesiæ non promoti requiritur, quod annus integer sit completus*. Secundo, *quod annus ille non currit juste impedito*. Tertio, *quod post privationem Ecclesia eidem conferri non potest*. Quarto, *quod non promotus, si eo animo receperat Ecclesiam, ut fructus anni perciperet, tenetur ad restitutionem ipsorum. Et qui ea mente contulit, Ecclesiam servare debet indemnem*. Joan. Andr.

Idem.

COmmissa tibi parochialis Ecclesia, quanquam tantum de anno transiverit, quod intra ipsum nequeas juxta statutum generalis Concilii Lugdunensis ad Sacerdotium promoveri: non est nisi tunc demum, cum ex toto b fuerit ipse annus elapsus, censenda vacare, nec potest alteri antea te nolente conferri. Annus autem hujusmodi, qui a tempore illo incepit, quo ipsius Ecclesiæ regimen commissum tibi extitit, & possessionem ejus pacificam habuisti, vel per te stetit, quo minus haberes eandem, tibi non currit, si promoveri justo impedimento detentus intra tempus hujusmodi nequivisti. Porro si intra dictum tempus non fueris rationabili causa cessante promotus, tibi Ecclesia ipsa, qua dicti statuti auctoritate jam privatus existis (ne statutum ipsum fiat ludibrio, debitoque frustretur effectu, & non rebus, sed verbis, cum sit potius contrarium faciendum, lex imposita videatur) nullatenus ea vice poterit iterato conferri. Cæterum si promoveri ad Sacerdotium non intendens, parochialem receperis Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum percipias, ipsam postmodum dimissurus (nisi voluntate mutata promotus fueris) teneberis ad restitutionem fructuum eorundem: cum eos receperis fraudulenter. Illum autem, qui eam tibi contulit, cum te non crederet ad hujusmodi ordinem promovendum (præter divinam, quam exinde incurrit offensam) ad servandam indemnem eandem Ecclesiam decernimus obligari.

CAP. XXXVI.

Abbas exemptus eligitur in Episcopum: sed transire non potest sine licentia Papæ, vel Legati de latere.

Idem.

SI Abbatem Ecclesiæ Romanæ immediate subjectum in vestrum Episcopum elegistis, reprehendi exinde nulla ratione potestis: ei tamen ab alio, quam a nobis, vel Apostolicæ sedis Legato, si sit in provincia de latere c nostro missus, dari non potest licentia suum deserendi monasterium, & ad vestrum Ecclesiam transeundi.

Legatus de latere potest confirmare electiones Episcoporum exemptorum: reliqui non sine speciali mandato. Joan. And.

§ 1. Hujusmodi vero Legatus, qui majus omnibus post Rom. Pontificem in provincia sibi decreta imperium censetur habere, Archiepiscoporum, Episcoporum, & exemptorum electiones potest ex officio confirmare. Alii autem Legati hoc nequeunt, nisi id eis a sede ipsa specialiter sit commissum.

CAP.

a *Gesta a Judice incompetenti sunt nulla. ad hoc supra de jud. at si Clerici: cum si Dom.* b *alias, vacuatur.* c *Alias ita: dominus Gregorius Papa prædecessor noster.* d *numerandum.*

a *Dispensare non potest Episcopus ultra septennium cum curato super non promotione ad Sacerdotium.* b *Ubi statutum præcipit certam pœnam solvendam intra annum, illa pœna peti non potest, donec annus totaliter sit elapsus.* c *De triplici genere legatorum, vide gloss. in c. 1. de off. leg. & Dom. meum Brunellum in lib. de potest. legati. Font.*

CAP. XXXVII.

Si Compromissarius non eligit intra tempus juris, ad proximum superiorem devolvitur potestas providendi. Si eligit, sed indignum, indistincte redit ad compromittentes, nisi id scienter ratum habuerint. Idem, si electus idoneus non consentit. Si Compromissarius scienter eligit indignum, ipse solus ab Ecclesiasticis beneficiis triennio est suspensus, nisi id compromittentes scienter ratum habuerint. Et pœna prædicta suspensionis non habet locum in Episcopo compromissario, nec in electione inferiorum Episcoporum. Et restringitur illa pœna ad beneficia, quæ obtinet in Ecclesia offensa. Et idem in beneficiis illius, qui deficit in probatione ejus, quod objicit in personam. Joan. Andr.

Idem Bonifacius VIII. (*an. 1299. Romæ.*)

SI Compromissarius, in quem defuncto *a* Episcopo transfertur eligendi potestas, negligenter intra tempus a jure statutum eligere prætermittat, ad superiorem proximum potestas devolvitur providendi, sibique compromittentes imputent, qui in talem potestatem hujusmodi transtulerunt.

Si vero eligat, sed indignum, tunc sive scienter id fecerit (cum dolus ipsius eis, qui non sunt in culpa, non debeat imputari *b*) sive etiam ignoranter (cum suo sit functus officio) eligendi potestas (nisi & ipsi scienter electionem talem ratam habuerint) libere revertitur ad eosdem. Idem fit, cum eligit idoneum, sed electus renuit consentire.

Porro eo casu, dum scilicet indignus eligitur ab eodem, compromittentes, quos illius odio non convenit prægravari, nequaquam (nisi sicut præmittitur, ratum habuerint) puniuntur: sed ipse [ut pœna suum auctorem teneat] a beneficiis Ecclesiasticis triennio juxta Lateranense Concilium suspenditur ipso jure. Hujusmodi quoque pœna nec in Episcopo, si ad eligendum fiat compromissarius, sic peccante (cum de jure nullam sententiam suspensionis incurrat, nisi de ipso expressa mentio habeatur) nec in aliorum Episcoporum, & superiorum ipsorum electionibus, cum peccatur in ipsis, vindicat sibi locum. Restringitur etiam dicta pœna solum ad ea beneficia, quæ sic peccans in illa obtinet Ecclesia, quam taliter eligendo specialiter noscitur offendisse. Et idem in illius beneficiis est censendum, qui alicujus electionem, postulationem, aut provisionem impugnans in probatione deficit ejus, quod objicit in personam.

CAP. XXXVIII.

Procurator ad appellandum secundum formam c. Ut circa, non est idoneus, nisi omnia objecta, & forma juramenti in procuratorio exprimantur. h. d. secundum Panorm.

Idem.

PRocurator ad appellandum contra electionem, postulationem, aut provisionem alicujus *c*, non aliter idoneus de cætero reputetur, quam si omnia, quæ in formam objicere, vel personas, & propter quæ appellare intendit, singulariter, & clare in ejus procuratorio sint expressa: habeatque speciale mandatum jurandi corporaliter in eorum animas, quorum procurator existit, quod ipsi credunt expressa hujusmodi vera esse, & se posse probare.

CAP. XXXIX.

Cassata confirmatione, vel cassa nunciata, propter defectum jurisdictionis, vel solennitatem omissam: non propter hoc electio cassata dicitur. Joan. Andr.

Idem.

SI confirmationem electionis *a* propter debitam juris solennitatem in confirmatione ipsa omissam, vel ex eo, quia ipse, qui confirmavit, confirmandi non habuit potestatem, cassari, seu cassam, & irritam nunciari contingat: non propter hoc præcedens electio (si alias sit canonica) intelligitur confirmari.

CAP. XL.

Si vacante cathedrali, regulari, vel collegiata Ecclesia, singulares personæ Capituli, vel Conventus occupant bona a Prælato dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, donec plene restituant, ab officio, & quibuscunque beneficiis sunt suspensi: non obstantibus privilegiis, statutis, & consuetudinibus quacunque firmitate vallatis. Joan. Andr.

Idem.

QUia sæpe *b* contingit, quod cathedralibus, & regularibus, ac collegiatis Ecclesiis vacantibus, Capitula, conventus, collegia *c*, & singulares earundem personæ bona a Prælatis ipsarum dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, quæ in utilitatem dictarum Ecclesiarum expendi, vel futuris deberent successoribus fideliter reservari, occupant, inter se dividunt, surripiunt, dilapidant, dissipant, & consumunt in earum grave dispendium, & jacturam: Nos ipsorum ausus reprimere, ac Ecclesiarum indemnitatibus præcavere volentes decernimus, ut ii, qui præmissa de cætero præsumpserint, eo ipso sint, & tamdiu maneant ab officio, & beneficiis quibuscunque suspensi, donec plene restituerint quicquid de bonis perceperint supradictis: non obstantibus quibuslibet privilegiis, vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus, constitutionibus, vel statutis, juramento, confirmatione sedis Apostolicæ, aut alia quacunque firmitate vallatis, quæ omnia quoad hoc auctoritate Apostolica revocamus, cassamus, & irritamus, ac nullius deinceps esse volumus firmitatis.

CAP. XLI.

Decretalis, Ut circa, solum in extrajudicialibus appellationibus locum habet: in judicialibus autem antiqua jura servanda sunt. h. d. Joan. Andr.

Idem.

COnstitutio fel. record. Greg. Papæ præd. nostr. edita in Concilio Lugdun. formam exprimens, secundum quam ab iis, qui in *d* electionibus, postulationibus, aut provisionibus se opponunt, debeat appellari: locum sibi non vindicat, nisi solum, cum in eis extra judicium appellatur.

Quando vero in judiciis *e* in hujusmodi negotiis appellari contingit, anteriora jura [cum per eam immutata non fuerint] observari oportet.

CAP. XLII.

Habens plenam administrationem cathedralis Ecclesiæ in spiritualibus, & temporalibus jurisdictionalia exercere potest: sacramentalia non, nisi Episcopus fuerit. h. d. Dom.

Idem.

IS, cui procuratio, seu administratio cathedralis Ecclesiæ plena, & libera in spiritualibus, & temporalibus a sede Apostolica [cui soli hoc competit] est commissa: potest [alienatione bonorum immobilium duntaxat excepta] omnia, quæ jurisdictionis Episcopalis existunt, & quæ potest electus exequi confirmatus, libere exercere.

Illa quippe, quæ ministerium consecrationis exposcunt (nisi fuerit Episcopus) per alios faciat Episcopos expediri.

CAP.

a *Electio potest fieri antequam Episcopus tradatur sepulturæ, de quo vide c. Bonæ, supra eodem.* b *Vide l. fin. C. de acq. pos. ubi ejus delictum concernit processum, & pœnam.* de Anch. Font. c *dictio*, alicujus, *deest in manuscript. Codicib.*

a *Secundum Doctor. iste text. habet locum etiam in aliis confirmationibus. vide Felinum in c. constitutus. de rescript.* Font. b *Jura debent adaptari iis, quæ sæpe contingunt. vide gloss. de spons. impub. literas.* c *Quomodo puniantur colleg. vid. Bart. in l. aut facta. ff. de pœn. c. si civitas de sent. excom.* de Anchar. Font. d *dictio*, in, *deest in manuscr.* e *al. in judicio.*

CAP. XLIII.

Monialis non eligit, nisi peregerit duodecimum annum, & sit tacite, vel expresse professa: nec eligitur, nisi peregerit trigesimum annum, & fuerit expresse professa. hoc dicit prima pars usque ibi, Sane. Joan. Andr.

Idem.

INdemnitatibus *a* monasteriorum Monialium, quæ frequenter propter electiones in discordia celebratas, in ipsis grandia in spiritualibus, & temporalibus dispendia patiuntur, occurrere desiderabiliter affectantes: statuimus, ut cum in eis fuerit electio facienda, nulla Monialis (nisi duodecimum annum peregerit, & professa fuerit tacite, vel expresse) ad eligendum cum aliis admittatur. Nec in Abbatissam, ac Priorissam (ubi per Priorissam monasterium gubernatur) de cætero eligatur aliqua, nisi trigesimum annum compleverit, & expresse professa fuerit ordinem regularem.

Non obstante contradictione, vel appellatione quacunque, electa a duabus partibus numero, cum per scrutinium proceditur, examinatione præmissa per officium præsidentis confirmatur, & benedicitur. Item publicato scrutinio, antequam ad actus extraneos se divertant, eligentes possunt accedere ad illam, quæ majorem partem Conventus numero habet, & si per accessum ad duas partes pervenerint (sicut in primo casu) confirmabitur, & benedicetur, non tamen adimetur contradicentibus potestas denunciandi, vel accusandi, cum Abbatissa fuerit benedicta, & possessionem adepta. Item de objectis contra electam a majori parte Conventus, quæ tamen duas partes nec a principio, nec per accessum habet, ante confirmationem sine strepitu, & figura judicii inquiretur. Ipsa tamen [alienatione bonorum, & Monialium receptione sibi interdictis] interim ministrabit. Item a minori parte electæ nullum jus acquiritur, nec aliæ possunt accedere ad eam: nec ibi fit collatio, nisi numeri ad numerum. h. d.

§. 1. Sane *b* si ad electionem per formam scrutinii procedatur, & [votis in diversa divisis] electiones *c* per plures in discordia celebrari contingat: ea, quæ a duabus partibus numero fuerit celebrata [exceptione, sen contradictione, aut appellatione quacunque partis alterius non obstante] per superiorem [prius tamen ex officio, prout spectat ad ipsum, diligenti examinatione præmissa] si alias inventa fuerit canonica, confirmetur: & confirmatæ electæ, si Abbatissa extiterit, benedictio impendatur. Si autem nulla earundem electionum a partibus fuerit celebrata duabus, tunc non obstante, quod sit publicatum scrutinium, & ad electionem processum, possint Moniales, quæ in aliam, vel in aliis dixerant vota sua, licite per consensum, antequam ad actus divertant extraneos, omni pravitate cessante, ad illam accedere, quæ ab aliis majorem partem Conventus numero facientibus est electa. Et si per accessum hujusmodi ad duas partes perveniri poterit, illis, quæ antea in eam consenserant computatis, confirmetur *d*, & benedicatur, ac si duas partes ab initio habuisset, ut in casu proximo est præmissum *e*. Verum si quæ fuerint Moniales, quæ postquam in præmissis casibus talis confirmata, & benedicta extiterit, ac possessionem suæ administrationis fuerit assecuta, voluerint in modum denunciationis, vel accusationis, ut a dignitate dejiciatur adepta, proponere aliquid contra ipsam, eis per prædicta proponendi minime sit sublata facultas. Si vero ad illam, quæ a majori parte [ut præmittitur] est electa, noluerint aliæ accedere Moniales: vel si accesserint, non tot tamen, quod cum aliis prius in eam consentientibus faciant duas partes: tunc super *a* objectibus partis alterius, si quæ fuerint, & super aliis, quæ in tali negotio sunt ex officio inquirenda, plene sine strepitu judicii, & figura per superiorem inquiratur primitus, antequam confirmetur electio, vel etiam infirmetur: sed interim præsentis constitutionis auctoritate in spiritualibus, & temporalibus libere administret: sic tamen, quod de rebus monasterii nil penitus alienet, nec aliquam in Monialem recipiat quoquo modo. Si qua vero a minori parte Conventus numero nominata fuerit, vel electa, ex nominatione, vel electione hujusmodi [quas eo ipso, quod pars minor eas fecerit, vires aliquas nolumus obtinere) ipsi jus aliquod quomodolibet non quæratur: nec ad eam ab aliis per consensum in hoc casu valeat accessus haberi. Ut autem cum per prædictam formam proceditur, facilius in hujusmodi Monialium electionibus ad concordiam veniatur: decernimus, ut non zeli ad zelum, nec meriti ad meritum, sed solum numeri ad numerum fiat collatio in eisdem.

Electæ per compromissum benedictio impendetur, non obstante minoris partis contradictione: sed si major se ei opponat, libere administrabit, nec confirmabitur. Si autem ei se opponat pars in duplo major, non administrabit, nec confirmabitur, sed expectabit litis eventum. h. d.

§. 2. Cæterum si per formam compromissi fuerit in electione processum, & electæ pars aliqua se opponat: si minor, ipsius [ut in forma scrutinii statuitur] confirmetur electio, & eidem benedictio impendatur, partis ejusdem contradictione, vel exceptione, aut appellatione qualibet non obstante: sed per hoc denunciandi, vel accusandi eam postmodum sibi via minime sit præclusa. Si major, ejus (donec de objectis *b* & aliis, ut in eadem forma scrutinii præmittitur, fuerit inquisitum) confirmatio, vel infirmatio differatur: sed interim (ut prædicitur) libere administret, nisi forsan pars opponentium extiterit duplo major: tunc enim administrare ipsam nolumus, sed litis eventum potius expectare.

Si ab opponentibus in casibus præmissis appellatur, Constitutio: Ut circa; servabitur: sed Moniales ad sedem Apostolicam personaliter non venient, sed procuratores secundum constitutionem, Cupientes; mittent. h. d. Joan. Andr.

§. 3. Porro si in hujusmodi electionum negotiis contigerit [in illis duntaxat casibus, in quibus oppositiones juxta præmissa fuerint admittendæ) ad sedem Apostolicam appellari: appellantes formam constitutionis felicis recordationis Gregorii Papæ prædecessoris nostri, editæ in Concilio Lugdunensi diligentius servare teneantur. Sed cum eas propter sexus verecundiam *c*, suæque conditionis statum non deceat, nec ipsis expediat publico cœtui demonstrari, aut extra sua monasteria evagari, nolumus quod electæ, vel etiam eligentes aut appellantes, seu hæ, contra quas appellatum fuerit, ad eandem sedem personaliter veniant quoquo modo. Sed procuratores sufficienter instructos, juxta constitutionem piæ memoriæ Nicolai Papæ tertii, prædecessoris nostri, ad sedem ipsam transmittant: per eos electionum, ac appellationum, & postulationum suarum prosecuturæ negotia, prout justitia suadebit: pœnam in dicta constitutione contentam ipso jure, si hoc non fecerint, incursuræ.

Ponentes, vel nutrientes discordiam in electione Monialium, ipso jure sunt excommunicati. h. d. Joan. And.

§. 4. Postremo hi, quos ad dirigendas in hujusmodi electionibus Moniales easdem deinceps contigerit evocari, ab his prorsus abstineant, per quæ inter eas super facien-

a *De materia hujus 1. §. vide quod novissime diffinivit Conc. Trid. sess. 25. de regular. & monial. c 7. vide Conc. Agathens. c. 19.* b *de articulo hujus §. & seq. vid. quod novissime sancivit Conc. Trid sess. 25 tit. de regularib. & monialib. cap. 6.* c *in antiq. Codic. ita: electiones plures in discordia, absque dictione, Per.* d *al. ita: & confirmatur, & benedicitur.* e *al. expressum.*

a *Al. ita: super objectis partis alterius, si quæ, &c.* b *al. objectibus.* c *Vide hic effectum verecundiæ per Anchar. & l. filius. ff. de cond. instit. Font.*

faciendis ipsis electionibus oriri *a* possit discordia, vel exorta nutriri: alias eo ipso excommunicationis sententiæ se noverint subjacere.

Hæc Constitutio locum habet in Monialibus regulariter viventibus, & in Canonicis regularibus: hoc excepto, quod non debeant, nisi professæ eligere, vel eligi: quod non potest sibi vendicare locum in Canonicis secularibus: per hoc tamen Papa non approbat statum dictarum Canonicarum secularium. h. d. Joan. Andr.

§. 5. Supradicta siquidem ne dum in monasteriis, in quibus sunt Moniales viventes sub aliqua de religionibus approbatis: sed *b* etiam in illis, ubi sunt juxta quarundam provinciarum consuetudinem mulieres, quæ nec propriis renunciant, nec professionem faciunt regularem, sed vivunt, ut in secularibus Ecclesiis Canonici seculares, volumus per omnia observari: eo (quod supra dicitur) duntaxat excepto, ut non eligantur, nec eligant non professæ, cum in ipsis hoc locum sibi nequeat vendicare: per hoc tamen earum statum, ordinem, seu regulam nolumus, nec intendimus approbare.

Jura de virorum electionibus tractantia, per hoc capitulum non sunt mutata. h. d.

§. 6. Ad hæc licet præmissa, quæ in multis a jure communi discrepare noscuntur, circa electiones in quibuslibet mulierum monasteriis faciendis ex *c* certis causis rationabilibus specialiter duxerimus statuenda, intentionis tamen nostræ nequaquam extitit *d*, ut per illa quoad electiones in aliis virorum monasteriis, vel quibusvis Ecclesiis celebrandis aliquid immutetur, sed jura præcedentia in sua omnino remaneant *e* firmitate.

CAP. XLIV.

Si ordinarius post recessum appellationis interjectæ ad curiam, in caussis electionum Episcopatuum, non inquisito an pravitas intervenerit, procedit, confirmat, vel consecrat, prædicta non tenent: & ipse ab Episcoporum confirmatione, & consecratione suspensus est per annum. h. d. Dominicus de sancto Geminiano.

Idem Bonifacius VIII. (*c. an.* 1299.)

PRovida consideratione generale Concilium Lugdun. concessit, ut ab appellationibus in judicio, vel extra judicium ad sedem Apostolicam in electionem Episcoporum, & eorum superiorum negotiis interjectis, per quas ad sedem ipsam eadem negotia deferuntur, partes (nulla interveniente pravitate) recedere valeant, antequam ipsi sedi Apostolicæ appellationes eædem fuerint præsentatæ: sed inferiores Iudices, quorum est [appellatione cessante] negotiorum cognitio eorundem, si in hoc pravitas intercesserit, ante omnia diligenter inquirant, & si eam intercessisse repererint, se non intromittant ullatenus de eisdem: sed præfigant ipsis partibus peremptorium terminum competentem, quo cum actis, & munimentis suis Apostolico se conspectui repræsentent. Verum cum nonnulli concessione hujusmodi abutentes *f*, suam [inquisitione præfata omissa] cognitionem in eisdem negotiis interponant, ad confirmandas electiones, & consecrandos electos temere procedendo: Nos super hoc expressius providere volentes, confirmationes, & consecrationes hujusmodi, & quoscunque processus alios, quos (inquisitione præmissa non habita) contigerit de cætero in talibus negotiis attentari, decernimus nullius penitus existere firmitatis: & confirmantes, & consecrantes eosdem [ut in eo, quo peccaverint, puniantur *g*] ab Episcoporum confirmatione, ac consecratione per annum continuum ipso jure fore suspensos.

a *Doct. not. quod pœna statuta procurantibus ortum discordiæ, non ligat jam ortam nutrientes. Font.* b *Alias ita: sed & in illis etiam, ubi, &c.* c *In manuscriptis ita: ex certis causis & rationabilibus, &c.* d *alias, existit.* e *alias, maneant.* f *Vid. gloss in Clem. 1. de jure patr.* g *Vid. gloss. l. 1. ff. de divort. in princ. & Bart. l. prætor. ait. §. hocque interdictum. ff. de nov. oper. nunciat.*

CAP. XLV.

Si Papa sibi provisionem Ecclesiæ cathedralis reservavit, inhibuit, & decrevit, non est vitiata electio, quæ præcesserat: omnia tamen, quæ reservationem sequuntur, carent effectu. Jo. Andr.

Idem.

SI eo tempore, quo provisionem alicujus Ecclesiæ cathedralis ex quavis causa dispositioni, seu ordinationi sedis Apostolicæ reservamus, inhibentes, ne ad electionem, vel provisionem faciendam in ea quomodolibet procedatur, & decernentes, si secus super hoc a quoquam scienter, vel ignoranter attentatum extiterit, irritum, & inane, jam ad electionem forsitan sit processum in ipsa: præsenti constitutione sancimus, quod licet reservatio, inhibitio, & decretum hujusmodi non afficiant electionem, vel alia, quæ præcedunt, efficiunt tamen, ut effectu careant ea, quæ postmodum subsequuntur.

CAP. XLVI.

Absens plures procuratores ad actum electionis dare potest in solidum, & non aliter: & in altero admittendo ponit tres gradus. h. d. usque ad §. Porro. Dominicus.

Idem.

SI quis justo impedimento detentus in electionis negotio nequeat commode interesse, potest nedum uni [prout dicitur in Concilio *a* generali] sed & pluribus committere vices suas, dum tamen eorum cuilibet det in solidum potestatem: & erit tunc melior conditio occupantis. Verum si ambo concurrant insimul, & postulent se admitti, audiri eos non expedit: quia possent vota sua dirigere in diversos, sicque res non haberet exitum, & quod ab eis hoc casu fieret, non valeret: sed is admittatur duntaxat, quem Capitulum, vel pars major elegerit: vel si concordare nequeant, is, qui primo *b* in instrumento, vel literis procurationis extiterit nominatus.

§. 1. Si autem nullus ipsorum in solidum fuerit deputatus, tunc propter rationem eandem ipsorum aliquis non debebit admitti: sibique imputet, qui sic eos constituit indiscrete.

Procurator ad eligendum constitutus, unum nomine suo, & unum nomine domini sui eligere non potest: nisi a domino de certa persona speciale mandatum habeat. h. d.

§. 2. Porro cum unus est Procurator simpliciter constitutus, si is unum suo, & alium domini sui nomine in scrutinio nominandum duxerit, nihil agit: nisi de certa eligenda persona sibi dominus dederit speciale mandatum, tunc enim in illam ejus, & in aliam suo nomine licite poterit consentire.

Canonicus absens (licet nullus de Capitulo ejus Procurator esse velit, & ipse Procuratorem, qui non sit de Capitulo, nolente Capitulo deputare non possit) votum per literas exprimere non potest: cum cujuslibet votum sit secreto, & sigillatim in scrutinio exprimendum. h. d.

§. 3. Absens quoque (licet nullus de collegio velit esse procurator ejusdem, nec ipse nolente Capitulo extraneum valeat deputare) non poterit aliquatenus per literas exprimere votum suum: quod non est ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secrete, & sigillatim tantummodo exprimendum.

CAP. XLVII.

Si apparet coelectus, vel se opponens ei, qui confirmationem petit, ille vocabitur nominatim: alias fiet in Ecclesia crida generalis, quod se confirmationi volentes opponere, veniant peremptorie assignato: aliter confirmatio facta non tenet. Joan. Andr.

Idem.

QUoniam electione non in concordia celebrata, superior, ad quem electionis ipsius confirmatio perti-

a *In Concil. generali Later. sub Innoc. III. c. 24.* b *Vid. dist. 2. in Christo pater. & l. si servus communis. de stip. ser. c. quoniam Abbas. de offic. deleg. Font.*

pertinet, consuevit interdum suæ confirmationis celeritate, præferens cupiditatem propriam juri, & inordinatum affectum etiam æquitati, competitorem aliquando, ubi alius, vel eos, qui se volunt opponere, quando electus est unicus, supplantare: dum nullis vocatis, & non discusso negotio per repentinam confirmationem cito [contra doctrinam Apostoli a] imponit manus electo: Nos volentes huic morbo, & fraudibus obviare, præsenti constitutione sancimus, confirmationes tales viribus omnino carere, ipsasque decernimus irritas, & inanes. Vocationem autem hujusmodi nominatim, ubi est coelectus, vel apparet oppositor b, alias generaliter in Ecclesia, in qua electio facta est, ut si qui sint, qui se velint opponere, compareant assignato peremptorio termino competenti, faciendam esse censemus. Quæ etiamsi electio in concordia celebrata fuerit, volumus observari.

TITULUS VII.
DE RENUNCIATIONE.
CAP. I.

Romanus pontifex potest libere Papatui renunciare. h. d. secundum Zen.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ*.)

QUoniam c aliqui curiosi disceptantes de iis, quæ non multum expediunt, & plures sapere, quam oporteat (contra doctrinam Apostoli) temere appetentes, in dubitationem solicitam, an Romanus Pontifex [maxime cum se insufficientem agnoscit ad regendam universalem Ecclesiam, & summi Pontificatus onera supportanda] renunciare valeat Papatui, ejusque oneri, & honori, deducere minus provide videbatur: Celestinus Papa quintus prædecessor noster [dum ejusdem Ecclesiæ regimini præsidebat] volens super hoc hæsitationis cujuslibet materiam amputare, deliberatione habita cum suis fratribus, Ecclesiæ Romanæ Cardinalibus [de quorum numero tunc eramus] d de nostro, & ipsorum omnium concordi consilio, & assensu, auctoritate Apostolica statuit, & decrevit, Romanum Pontificem posse libere resignare. Nos igitur, ne statutum hujusmodi per temporis cursum oblivioni dari, aut dubitationem eandem in recidivam disceptationem ulterius deduci contingat, ipsum inter constitutiones alias ad perpetuam rei memoriam de fratrum nostrorum consilio duximus redigendum.

CAP. II.

Si in fraudem expectantis primam vacaturam, cum in proximo crederetur pinguis vacare, renunciet aliquis tenuem, quam habebat, non tenetur expectans illam recipere, imo illa dimissa expectabit aliam sine fraude vacantem. Et si illi renuncianti illa pinguis postea conferatur, hoc ipso probata sit fraus, & carebit utraque.

Idem.

SI te præbendam e, vel dignitatem in aliqua Ecclesia proximo vacaturam auctoritate Apostolica expectante, aliquis præbendam, seu dignitatem tenuem obtinens in in eadem, fraudulenter ei renunciet, ut illa primo sic vacante præcludatur tibi via per consequens ad obtinendum præbendam, vel dignitatem aliam pinguiorem, quæ per mortem alicujus, vel alias in ipsa Ecclesia creditur verisimiliter in proximo vacatura: per renunciationem hujusmodi (dummodo de præmissa fraude appareat, saltem per aliquas probabiles conjecturas, ut quia dictæ renunciationis tempore is, qui præbendam, vel dignitatem pinguiorem habebat, infirmitate gravi detinebatur: vel aliquid aliud imminebat, propter quod illius præbenda, seu dignitas vacare in proximo probabiliter credebatur) nullum tibi volumus obstaculum interponi, quo minus (præbenda, seu dignitate prædicta sic fraudulenter renunciata omissa) possis dictam pinguiorem, cum eam, vel aliam, si prius ipsam vacare contigerit, auctoritate præfata libere petere, veluti tibi debitam, & habere.

Cæterum si prædicto renuncianti hujusmodi præbenda, vel dignitas pinguior forsitan conferatur: eo ipso dicta fraus intelligatur esse probata, & idem renuncians habita omnino careat, & ambita.

TITULUS VIII.
DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.
CAP. I.

Jurisdictio Suffraganei excommunicati ad Metropolitanum non devolvitur. Joan. Andr.

Innocent. IV. (*an.* 1250. *Roma in Galliam*.)

ROmana a Ecclesia: (*& inf.*) Edictum vero per Rhemensem provinciam publicatum, ut a subditis Episcoporum ipsius provinciæ pro audiendis, & terminandis eorum causis libere ad Rhemensem curiam accedatur, penitus revocamus: quia etiamsi tenerentur iidem Episcopi pro suis culpis vinculo excommunicationis adstricti, non tamen ex culpis ipsis (cum id non inveniatur a jure concessum) ad Rhemensem Archiepiscopum jurisdictio devolveretur eorum. Sed alia forte pro illis poena ipsis canonica posset infligi.

CAP. II.

Si ille, qui præest, est negligens, & remissus, debet superior illi dare idoneum coadjutorem. h. d. Joan. Andr.

Idem *Baronibus, & Comitibus regni Portugalliæ.*

GRandi non immerito: [*& inf.*] Mandamus, quatenus dilectum filium nobilem virum Comitem Bolon. præfati Regis Portugalliæ fratrem, de devotione, probitate, ac circumspectione multipliciter commendatum, qui eidem Regi (si absque legitimo decederet filio) jure regni succederet: quique examinatæ dilectionis affectu, quo vos, & prædictum regnum prosequitur (magnanimitate, ac potentia sibi plurimum suffragantibus) regnum ipsum maturius reformaturus firma credulitate speratur: præsertim cum ad curam, & administrationem generalem, & liberam regni ejusdem, tam b pro sæpe dicti regis, quam ipsius regni utilitate si provide attendatur, ac ad defensionem Ecclesiarum, monasteriorum, aliorumque piorum locorum regni præfati, & personarum Ecclesiasticarum, tam religiosarum, quam secularium, necnon viduarum, orphanorum, & cæterorum ibidem degentium, ac deperditorum inibi recuperationem salubriter [ut in Domino confidimus] sit assumptus, cum ad vos accesserit (fidelitate, homagio, juramento, seu pacto, si aliquibus forte præfato Regi, vel cuicunque alii personæ tenemini, aut etiam ipsius Regis prohibitione: dummodo personam ejus, & vitam, ac legitimi sui filii, si aliquem ipsum habere contigerit, fideliter conservetis, debitum eis exhibentes honorem, nequaquam obstantibus) in civitatibus, castris

a 1. Tim. 5. b *Vid. Innoc. c. inter quatuor. de major. & obed. doct. l. fin. C. de jur. de lib.* c *Vid. Ludovicum Gomesium in regula cancellariæ, de infirmis resignantibus, qui Paul. ad Roman. c.* 12. d *Vide l. jus senatorum. C. de dig. l.* 12. e *Hodie gratiæ quæ dicuntur expectativæ, sive ad vacaturam, omnino sublatæ sunt per concilium Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 19.

a *Huc spectant tradita per Joan. And. in c. novit. & per Felin. in cap. pastoralis. extra de offic. legat.* b *al. ita: non minus pro sæpe dicti Regis, quam, &c. al. ita: tam pro sæpe dicti Regis, quam, &c.*

castris, villis, & munitionibus regni prædicti, cum omnibus suis recipere, ac ejus dispositioni, ordinationi, & mandatis universaliter singuli, & singulariter universi per omnia, & in omnibus intendere absque difficultate qualibet procuretis: impendentes sibi contra quoslibet repugnantes, ac etiam violentos consilium, auxilium, & favorem: de reditibus, proventibus, omnibusque præfati regni juribus sine diminutione aliqua plenarie respondendo: ut de illis dicto Regi, secundum quod suam decet excellentiam, sibi, ac suis, & præfati regni necessitatibus pro tempore, ac negotiorum emergentium qualitate valeat providere. Alioquin venerabilibus fratribus nostris Bracarensi *a* Archiepiscopo, & Episcopo Colimbrensi damus nostris literis in præceptis *b*, ut vos ad id monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compellant.

Per hoc autem non intendimus memorato Regi, vel ipsius legitimo filio [si quem habuerit] prædictum regnum adimere: sed potius sibi, & eidem regno destructioni exposito, ac vobis ipsis in vita ipsius *c* Regis per solicitudinem & providentiam Comitis consulere supradicti.

CAP. III.

Episcopo a Paganis, vel a Schismaticis capto, non Archiepiscopus, sed Capitulum administrat: nisi Papa quam cito hoc fieri poterit, super hoc per Capitulum consulendus aliter ordinaret. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*an.* 1299. *Romæ.*]

SI Episcopus a Paganis, *d* aut Schismaticis capiatur, non Archiepiscopus, sed Capitulum, ac si sedes per mortem vacaret illius, in spiritualibus, & temporalibus ministrare debebit: donec eum libertati restitui, vel per sedem Apostolicam [cujus interest Ecclesiarum providere necessitatibus] super hoc per ipsum Capitulum quam cito commode poterit consulendam, aliud contigerit ordinari.

CAP. IV.

Ecclesia cathedrali vacante, solus Papa visitatorem deputat, nisi Archiepiscopus propter negligentiam, vel dolosam Capituli administrationem cum causæ cognitione deputaret. h. dicit Dominicus.

Idem.

ECclesiæ *e* cathedrali vacanti visitator ab alio, quam a Rom. *f* Pontifice deputari non potest: nisi forte Capitulum in spiritualibus, & temporalibus negligenter, aut perperam administret. Tunc enim Archiepiscopus ob negligentiam, vel malitiam Capituli [eo vocato, causæque super hoc cognitione præmissa] visitatorem, seu administratorem eidem Ecclesiæ licite poterit deputare.

Visitator Ecclesiæ vacantis ab inferiore a Papa deputatus, temporalia, & spiritualia administrat: excepta beneficiorum collatione ad Episcopum pertinente. h. d. Dominicus.

§. 1. Hujusmodi quoque visitator, quanquam spiritualium, & temporalium administrationem legitimam censeatur habere, beneficia tamen, quæ ad collationem pertinent Episcopi, conferre non potest, si ab alio, quam a Romano Pontifice fuerit deputatus.

TITULUS IX.
DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE ORDINANDORUM.

CAP. I.

Episcopus Italiæ ultramontanum non ordinet, nisi de speciali licentia Papæ, vel per patentes literas Episcopi sui, continentes justam causam, quare nolit, vel non possit illum ordinare, si secus factum fuerit, ordinans punietur pœna condigna, & ordinatus manebit suspensus: ita quod etiam a pœnitentiariis Papæ, sine ipsius speciali licentia absolvi non poterit. Joan. Andr.

Clemens IV. [*an.* 1190. *Romæ.*]

SÆpe contingit, quod nonnulli Clerici vinculo excommunicationis adstricti, aut apostatæ, seu irregulares, vel alias ordinum sacrorum susceptione indigni, suam patriam, in qua de his habetur notitia, fugientes, se in remotis partibus faciunt ad hujusmodi ordines promoveri. Nos igitur volentes animarum ipsorum periculis obviare, statuimus, ut nullus Episcoporum Italiæ de cætero aliquem ultramontanum Clericum ordinare præsumat, nisi a nobis specialem licentiam habeat, vel ab Episcopo, de cujus diœcesi traxit originem ordinandus, vel in cujus diœcesi beneficiatus existit *a*, per ejus patentes literas causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit, aut nequeat ordinare. Eos vero, quos contra præmissa contigerit ordinari, manere volumus absque spe dispensationis, super hoc a sede Apostolica obtinendæ, suspensos, ac ordinantes pœnitentia condigna puniri. Omnibus nostris pœnitentiariis inhibentes districte, ne absque licentia nostra speciali cum taliter ordinatis dispensent, vel suas eis tradant literas, per quas cum ipsis debeat dispensari.

CAP. II.

Qui scienter ordinaverint Clericum alienum, per annum a collatione ordinum sunt suspensi, & postquam suspensio fuerit manifesta, poterunt subditi sine ipsorum licentia a vicinis Episcopis ordinari. Joan. Andr.

Gregorius X. *in Generali Concilio Lugdunensi.*
[*an.* 1273. *in Gallia.*]

EOs, qui *b* Clericos parochiæ alienæ absque superioris ordinandorum licentia scienter, seu affectata ignorantia, vel quocunque alio figmento quæsito præsumpserint ordinare, per annum a collatione ordinum decernimus esse suspensos: his, quæ jura statuunt contra taliter ordinatos, in suo robore duraturis. Clericis quoque parochiæ taliter suspensorum, postquam eorum suspensio fuerit manifesta, absque ipsorum etiam licentia, interim recipiendi ordines ab aliis vicinis Episcopis alias tamen canonice, liberam concedimus facultatem. *c*

CAP. III.

Episcopus originis, domicilii, vel Ecclesiastici beneficii commendatitias ad ordines dare potest, inferiores Prælati non, nisi ex privilegio: nec Officiales Episcoporum, sed ii, qui habent administrationem spiritualium, illas bene concedunt.

Bonifacius VIII. [*an.* 1299. *Romæ.*]

CUm nullus *d* Clericum parochiæ alienæ, præter superioris ipsius licentiam debeat ordinare: superior intelligitur in hoc casu Episcopus, de cujus diœcesi est is, qui ad ordines promoveri desiderat, oriundus, seu in cujus diœcesi beneficium obtinet Ecclesiasticum, seu habet [licet alibi natus fuerit] domicilium in eadem. Inferiores quoque Prælati, Religiosi vel alii, nisi eis quod suos Clericos aut subditos possint, a quo voluerint Episcopo, facere ordinari, a seda Apost. specialiter sit indultum, vel Officiales Episcopi [cum ad hoc se ipsius officium non extendat] hujusmodi nequeunt licentiam impertiri. Episcopo autem in remotis agente, ipsius in spiritualibus Vicarius generalis, vel sede vacante Capitulum, seu is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possunt licentiam ordinandi.

Possunt

a *De his Episcopatibus vid. Jo. Vasæum in Annalibus Hispaniæ c.* 20. b *al. ita: in mandatis.* c *al. ejusdem.* d *Sacrarum rerum scriptores Paganos vocant omnes idolorum cultores.* e *Vid. Marianum Sozinum tract. de visitatione.* f *Vide supra de offic. leg. quod translationem. Dominicus.*

a *al. extitit.* b *Vide Concil. Trid. sess.* 23. *de reform. cap.* 8. c *al. potestatem.* d *Vide Concil. Trid. sess.* 7. *de reform. cap.* 10. *& sess.* 23. *de reform. c.* 10.

Possunt Episcopi ordinare Priores Prioratuum non exemptorum, & ipsorum socios, quamdiu morantur in illis: licet inde non fuerint oriundi. Joan. Andr.

§. 1. Religiosi vero a suis superioribus in non exemptis Prioratibus deputati, Priores, & eorum socii possunt a locorum dioecesanis, quamdiu morantur in ipsis Prioratibus, ordinari licite, licet non sint de eorum *a* dioecesibus oriundi.

CAP. IV.

Episcopus, seu alius inferior, primam tonsuram infanti non confert, nisi religionem intret: nec homini illiterato, nec homini alterius dioecesis, absque sui Praelati licentia: nec etiam conjugato, nisi religionem intret, aut ad sacros ordines promoveatur legitime, alias contra faciens punitur, ut hic. h. d. Zen.

Idem.

NUllus *b* Episcopus, vel quivis alius, infanti (nisi forte religionem intraret) seu illiterato, sed nec absque sui superioris licentia homini dioecesis alienae, Clericalem praesumat conferre tonsuram: nec etiam conjugato, nisi volenti religionem intrare, aut ad sacros ordines promoveri: prout est sacris canonibus definitum. Qui vero contra fecerit (ut in eo, in quo peccaverit, puniatur) per unum annum a collatione Clericalis tonsurae duntaxat noverit se sespensum.

TITULUS X.
DE AETATE ET QUALITATE, ET ORDINE PRAEFICIENDORUM.

CAP. UN.

Episcopus dispensat cum majore XX. annis in dignitatibus, & personatibus non curatis, si aliud non obstet. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299.)

PErmittimus, ut Episcopi cum iis, qui XX. annum compleverint, quod dignitates, vel personatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, possint (si *c* aliud non obstat canonicum) libere dispensare.

TITULUS XI.
DE FILIIS PRESBYTERORUM, ET ALIIS ILLEGITIME NATIS.

CAP. I.

Cum illegitime natis dispensant Episcopi in minoribus ordinibus, & beneficio sine cura, dummodo sit tale, in quo alias dispensare possint: in aliis dispensatio Papae requiritur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

IS, qui defectum patitur *d* natalium, ex dispensatione Episcopi licite potest (si ei aliud canonicum non obsistat) ad ordines promoveri minores, & obtinere beneficium, cui cura non imminet animarum: dummodo sit tale, super quo per ipsum Episcopum valeat dispensari. Ad ordines quoque majores, vel *e* beneficia curam animarum habentia, super quibus nequit Episcopus dispensare, sine dispensatione sedis Apostolicae promoveri non potest.

Si dispensatum fuerit cum aliquo, quod non obstante ullo defectu possit ad curatum beneficium promoveri: praetextu illius dispensationis non poterit duo beneficia insimul obtinere. Joan. Andr.

§. 1. Ille vero, cum quo per sedem dispensatur eandem, ut (praemisso non obstante defectu) valeat ad beneficium, etiamsi curam animarum habeat, promoveri: nequit praetextu dispensationis hujusmodi [quam exorbitantem a jure oportet veluti odiosam restringi] nisi unicum beneficium obtinere.

CAP II.

Si ille, cum quo super defectu originis in curato beneficio fuerit dispensatum, eo tacito super pluralitate dispensationem obtineat, non valet dispensatio. Joan. Andr.

Idem.

SI is, cum quo fuit per sedem Apostolicam dispensatum, ut, non obstante defectu natalium, quem patitur, ad omnes ordines promoveri valeat, & obtinere beneficium, etiamsi curam habeat animarum, dispensationem aliam (tacito de praedicto defectu) postmodum obtineat a sede praefata, ut duo, aut plura beneficia similem curam habentia possit recipere, si ei alias canonice conferantur, & ea simul licite retinere: talis dispensatio (cum non sit verisimile sedem ipsam cum illo praedictum patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum, eidem in pluralitate beneficiorum hujusmodi dispensare) veluti per surreptionem obtenta, nullius penitus est momenti.

TITULUS XII.
DE BIGAMIS.

CAP. UN.

Bigamus nudatus est omni privilegio Clericali, & adstrictus seculari foro: nec valet consuetudo in contrarium: & prohibetur ei sub anathemate, ne tonsuram deferat. Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdun.* (1237.)

ALtercationis antiquae *a* dubium praesentis declarationis oraculo decidentes, bigamos omni privilegio Clericali declaramus esse nudatos: & coercitioni fori secularis addictos, consuetudine contraria non obstante. Ipsis quoque sub anthemate prohibemus deferre tonsuram, vel habitum Clericalem.

TITULUS XIII.
DE OFFICIO VICARII.

CAP. I.

Successor Officialis excommunicati, excommunicatus non est, nisi in crimine damnato communicet: illa autem, quae exercet, illo excommunicaso manente, non valent, si jurisdictione solum ab eo recepta hoc facit. Joan. Andr.

Innocentius IV. [*an.* 1250.]

ROmana Ecclesia: [*& infra.*] Cum Rhemen. Archiepiscopus in Officialem alicujus Suffraganei sui excommunicationis sententiam ex aliqua rationabili *e* causa profert: illos, qui vices ipsius gerunt, propter hoc excommunicationis vinculo non adstringit. Cum non communicent ob id Officiali eidem in crimine, qui Ecclesiasticae censurae districtione, pro eo quod suum exercent officium, non arctantur. Ea tamen, quae ipsi gerendo hujusmodi vices agunt, eo taliter excommunicato manente (si jurisdictionem tantum recipiunt ab eodem) non possunt obtinere vigorem.

CAP. II.

Ex generali commissione non potest Officialis inquirere, corrigere, deponere, & punire subditorum excessus. Joan. Andr.

Boni-

a *al. Ipsorum.* b *Vid. Concilium Trident. sess. 23. de reform. cap. 4.* c *In manusc. ita: si aliud canonicum non obsistat.* d *al. ita: patitur in natalibus.* e *In aliquot antiquis Codicib. ita: beneficia, super quibus nequit, &c. absque illis verbis, curam animarum habentia.*

a *Vide Ancharan. consil. 124. & de multiplici poena bigamorum agit Joan. Montagne tractat. de bigamia. q. 5.* b *Vid. Conc. Trid. sess. 25. de reform. cap. 3.*

Bonifacius VIII.

LIcet *a* in officialem Episcopi per commissionem officii generaliter sibi factam, causarum cognitio transferatur, potestatem tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquos a suis beneficiis, officiis *b*, vel administrationibus amovendi, transferri nolumus in eundem: nisi sibi specialiter hæc committantur.

CAP. III.

Ex generali commissione Officialis beneficia conferre non potest. Joan. Andr.

Idem.

CUm in generali concessione nequaquam illa veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus: nec regulariter donare valeat is, cui bonorum administratio etiam libera est concessa: Officialis, aut Vicarius generalis Episcopi, beneficia conferre non possunt: nisi beneficiorum collatio ipsis specialiter sit commissa.

TITULUS XIV. DE OFFICIO, ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

CAP. I.

Conservator a manifestis defendit injuriis, & judicialem indaginem non exercet.

Innocentius IV. (*an.* 1250.)

STatuimus &c. ut conservatores, quos plerunque concedimus, a manifestis injuriis, & violentiis defendere possint, quos eis committimus defendendos. Nec ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem.

CAP. II.

In coactionibus, & pœnis Pontificali dignitati defertur.

Alexander IV. (*an.* 1258.)

QUia Pontificali dignitate præditis ob reverentiam sacri officii, quod exercent, plurimum deferri convenit, & eos plus aliis honorari decet: ut cum a Judicibus, vel conservatoribus a sede Apostolica deputatis, contra eos ad coactiones aliquas, sive pœnas fuerit procedendum, gradus, & modestia in hujusmodi processu servetur: ita quod [eis quadam condigna reverentia supportatis] ingressus primo ipsis Ecclesiæ, vel Sacerdotale interdicatur ministerium: ac deinde ab officio suspendantur, & subsequenter aggravetur censura Ecclesiastica contra eos. Nisi forte aliter fieri suaserit nimia contumaciæ protervitas, sive culpa.

CAP. III.

Delegato procedente cum duobus subdelegatis non in totum, ad Papam, non ad condelegatos appellari debet. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299.)

SI duo ex ex tribus a sede Apost. delegatis, duobus aliis non in totum subdelegaverint vices suas, ipsique *d* subdelegati cum delegato tertio in causa processerint delegata, si appellatur ab ipsis, non ad condelegatos, sed ad primum delegantem tantummodo appellari debebit.

CAP. IV.

Tres casus ponit, in quibus suspicionis causa coram arbitris non tractatur. Primus, cum recusatur unus ex delegatis datis cum clausula, quod si non omnes. Secundus, cum recusatur delegatus Episcopi. Tertius, cum recusatur Officialis. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

SI contra unum ex duobus Judicibus cum illa clausula, quod si ambo interesse non possunt, alter eorum in causa procedat, a sede Apostolica delegatis, suspicionis causa legitima proponatur: causa ipsa suspicionis coram non recusato conjudice (ad quem ex vi prædictæ clausulæ debet ipsius causæ cognitio pertinere) probari, & ab eo expediri debebit. Ubi vero non est dicta clausula in rescripto, debet super hoc ad arbitros recursus haberi. Cum autem ipse *a* delegatus Episcopi recusatur, recusationis causa coram Episcopo est probanda. Idem est, si Officialis recusetur ejusdem, licet ad ipsum ab eodem Officiali nequeat appellari.

CAP. V.

Distinguit tria tempora ad sciendum, an Judex suspectus committere possit: quia aut non est proposita recusatio: & tunc in totum per eum facta commissio tenet. Aut est proposita, sed nondum pronunciatum super ea: & tunc volente recusatore committere potest: alias non. Aut jam pronunciatum est, illum esse suspectum: & tunc etiam volente recusatore committere nequit. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

JUdex ab Apostolica sede datus, quamvis legitime recusari valeat ut suspectus, potest licite vices suas committere, antequam recusatio contra ipsum proponatur. Et si in totum commiserit recusari ulterius, aut facta per eum commissio impugnari nequibit: quod posset, si sibi de jurisdictione aliquid reservasset. Post recusationem quoque propositam committere [nisi de recusatoris procedat assensu] non potest: sed eo volente hoc potest, etiamsi jam recusatio eadem sit probata: dummodo pronunciatum non fuerit super ea. Extunc enim [cum omnino Judex esse desierit] nulla etiam cum illius assensu potest fieri commissio per eundem.

CAP. VI.

Delegatus subdelegans, etiam in totum, re integra causam reassumere poterit. h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUamvis alicui vices tuas in causa tibi a sede Apostolica delegata in totum commisisse noscaris: si tamen, antequam ille jurisdictione usus fuerit, commissio hujusmodi per te revocetur ab ipso, vel eum rebus eximi contingat humanis: causam ipsam resumere poteris. Cum jurisdictio [ex quo ipsa usus non extitit] non censeatur in eum efficaciter transivisse.

CAP. VII.

Si delegatus subdelegavit, quoties abesset, vel donec revocaret, & mortuus sit, re non integra, subdelegatus procedit. Et semper de subdelegato ad delegatum, qui sibi aliquid jurisdictionis reservavit, appellari debet, etiam post sententiam. h. d. Jo. And.

Idem.

SI delegatus, quoties eum abesse contigerit, tibi commiserit vices suas, poteris eo rebus humanis exempto [cum & tunc censeatur abesse] commissum tibi negotium [dum tamen illo vivente jurisdictione uti cœperis] libere definire. Idem poteris, quando tibi vices etiam sub ea forma commisit, donec eas duceres revocandas. Nam talis commissio, per quam censetur etiam sententiæ prolatio [nisi antea fuerit revocata] committi, nequaquam morte committentis expirat, ex quo res integra non existit. Ad eum quoque, qui vices suas committit, donec revocet, vel qui executionem sententiæ *b* tantum, aut quicquid aliud de jurisdictione sibi reservat, non ad delegantem primum appellari debebit, etiamsi post sententiam fuerit appellandum.

CAP.

---

a *Nota quod genus non includit quamlibet speciem comprehensam sub illo, quando est dare aliquam rationem, quare non includatur ad hoc, quod not. gloss. inf. de except. pia.* b *Dictio*, officiis, *deest in antiquis codicib.* c *Vid. Petr. de Anchar. consil. 87. incip. omisso primo dubio. & consil. 132. incip. in primo dubio. & Jas. consil. 160. incip. circa. duo vol. 4.* d *Vid. l. præcipimus. ad fin. C. de app. & c. fin. supr. de re jud. l. fin. C. de Can. larg. lib. 11. Anch. Font.*

a *Dictio*, ipse, *deest in antiquis codicibus.* b *Executio est jurisdictionis: ideo non facienda die feriata. de fer. si videtur. Domin. Font.*

CAP. VIII.

Plurium delegatorum in solidum quilibet cognoscit. Et uno cognoscente, alii (nisi ex causa) se non intromittunt. Et perpetuatio unius, perpetuat quoad omnes. h. d. Zen.

Idem.

CUm plures sub illa forma, ut omnes, aut duo, vel unus eorum mandatum Apostolicum exequantur, aut alia consimili, Judices, vel executores a sede Apostolica deputari contingit: ipsorum quilibet injunctum potest libere adimplere mandatum. Porro uno eorum negotium inchoante commissum, alii nequibunt se ulterius intromittere de eodem, nisi vel infirmitate, vel alia justa causa illum contingeret impediri: aut si nollet, vel malitiose in eo procedere recusaret. Jurisdictione vero perpetuata, mandatore vivente per unum (eo casu, quo potest) ex Judicibus delegatis perpetuata intelligitur quoad omnes.

CAP. IX.

Executor super gratia facta datus a Papa, mortuo Papa, etiam re integra gratiam exequitur. Joan. Andr.

Idem.

SI super gratia cuiquam ab Apostolica sede facta executores fuerint deputati, æquum esse censemus, ut sicut ipsa gratia [licet nondum sit in ejus executione processum] morte non perimitur concedentis, sic nec etiam re integra perimatur executoribus data potestas, quam veluti gratiæ prædictæ accessoriam, naturam sequi congruit principalis. Ne gratiam eandem vel reddi quandoque omnino inutilem, vel ipsius effectum in tempus longius (cum illius a dispendio, cui facta extitit) differri contingat.

CAP. X.

Duos casus ponit, quibus de subdelegato non in totum appellatur ad primum delegatum: scilicet cum delegatus excommunicatus, vel mortuus est. Alios casus ponit infra eodem, Si a Subdelegato. Joan. Andr.

Idem.

SI is, cui causa [licet proprio nomine non expresso] a sede fuerat Apostolica delegata, subdelegaverit non in totum vices suas alicui: a subdelegato hujusmodi, si delegatum ipsum excommunicari, aut de medio tolli contingat, impedimento tali durante ad sedem ipsam [ne absolutionem, vel successorem expectando illius, præjudicari litigantibus, vel causa plus debito prorogari valeat] volumus appellari.

CAP. XI.

Ab arbitris juris appellatur ad Papam. Joan. Andr.

Idem.

AB arbitris, qui secundum formam juris, ut de proposita contra Judicem suspicionis causa cognoscant, vel qui cum de revocatione ambigitur literarum, Judicibus nequeuntibus in unam sententiam concordare, ad concertationem hujusmodi sopiendam a partibus eliguntur: est [si gravaverint] ad sed. Apost. appellandum.

CAP. XII.

Executor datus a Papa, ut provideat personæ subdelegati, si detur, ut provideat Ecclesiæ non expressa persona, non subdelegat: nisi habeat speciale mandatum: & causam reddit. Joan. Andr.

Idem.

IS, cui ab Apostolica sede committitur certæ personæ provisio de beneficio in certa Ecclesia, diœcesi, vel provincia facienda, potest alii committere licite vices suas. Sed si (non expressa certa persona) committatur eidem, ut alicui personæ idoneæ de certa Ecclesia, vel de beneficio debeat providere: (quia circa eligendam personam ejus industria b tunc videtur electa) provisionem sibi commissam alteri demandare non potest: nisi forma commissionis habeat, ut per se, vel per alium id valeat expedire.

a al. *Ipsius.* b *Vid. Bart. in l. inter artifices. ff. de sol. & Joan. Anch. Font.*

CAP. XIII.

Is, cui aliquid certo loco expediendum committitur, ex justa causa illud expedire poterit extra locum. h. d. Joan. Andr.

Idem.

STatuimus, ut is, per quem ab Apostol. sede certo loco inquisitio fieri, vel quicquid aliud expediri mandatur: si propter potentiam, vel malitiam illius, contra quem inquiri debet, sive procedi, seu fautorum a ejusdem non possit hoc exequi eo loco secure (ne ipse commodum ex dolo, vel fraude reportet) ad id exequendum locum alium eligat idoneum, & securum. Idem faciat, si alia rationabilis causa subsit, propter quam in loco decreto perfici nequeat commode, quod mandatur, ne tali prætextu impediri contingat mandatum Apostolicum, vel differri.

CAP. XIV.

Quando a subdelegato non in totum appellatur, quia non admittit exceptionem, per quam denegatur etiam delegatum habere juridictionem, ad primum delegantem appellabitur. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI a subdelegato, cui delegatus non in totum commiserat vices suas, ex eo fuerit appellandum, quia exceptionem coram se propositam, quod antequam per eum, vel per ipsum delegatum in aliquo processum fuisset, delegans viam fuerat universæ carnis ingressus, admittere recusavit: non ad delegatum (cum jurisdictionem negetur habere) sed ad delegantem potius appellari debebit. Idem fiet in aliis casibus, in quibus delegatus jurisdictionem habere negatur. Alias si appellari deberet ad ipsum, esset appellans [qui sic fateri videretur eundem jurisdictionem habere, quod ante negaverat b] contrarius sibi ipsi.

CAP. XV.

Ponit hic, qui possint esse conservatores, & ubi cognoscere, & an, & quibus possint delegare, quantum duret eorum potestas, & de expensis talium. h. d. Zen.

Idem.

HAc constitutione perpetuo valitura sancimus, ut conservatores, qui aliquibus (ut a manifestis injuriis, & violentiis tueantur eosdem) plerunque a sede Apostolica conceduntur, de cætero deputari non possint, nisi Episcopi, vel eorum superiores, aut Abbates, seu dignitates, vel personatus in cathedralibus, vel collegiatis Ecclesiis obtinentes, nullusque deputati sibi conservatoris esse valeat conservator. Nec aliquis [Regibus, & c Reginis d, qui sicut dignitatis altitudine præeminent, sic prærogativa gratiæ ipsos convenit anteferri, duntaxat exceptis] deinceps conservatorem habeat eum, qui sub ipsius jurisdictione, dominio, vel districtu Ecclesiastico, vel temporali consistat. Conservatores autem hujusmodi extra civitates, seu diœceses, in quibus fuerint deputati, contra quoscunque procedere, aut aliquos ultra unam diætam a fine diœcesum eorundem trahere non præsumant. Vices quoque suas [citationibus, sententiarum denunciationibus duntaxat exceptis, quas per alios valeant exercere] nulli committere possint, nisi hoc eis competierit ex beneficio literarum: sed nec tunc, nisi intra civitates, seu diœceses, in quibus deputati fuerint, & personis tantum, quæ superius sunt expressæ. Ut

a *Vid. de test. constitutus. & de homi. Petrus. & 1. quæst. 4. quia Præsulatus. Dominic.* b *alit. negavit. alias, denegarat.* c *al. ita: vel Regnis.* d *Not. Pet. de Anch. quod dicitur hic etiam de conservatoribus Laicorum, ponderando istam exceptionem, quia exceptio de regula est. l. fin. §. cui dulcia. ff. de vi. trit. & oleo legat. Font.*

Ut autem conservatores limites sibi traditæ potestatis (quos frequenter excedunt) metu pœnæ diligenter observent, decernimus, ut si de aliis, quam de manifestis injuriis, & violentiis, scienter se intromiserint, seu ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, suam extenderint potestatem, eo ipso per unum annum ab officio sint suspensi. Pars vero, quæ hoc fieri procurabit, sententiam excommunicationis incurrat: a qua non possit absolvi, nisi ei, quem sic fatigavit *a* indebite, primo satisfaciat integraliter de expensis. Officium autem quorumcunque conservatorum, ipso jure, quoad non cœpta negotia per obitum concedentis volumus expirare. Circa munera vero, & expensas, assessores, ac notarios & personas testimonii causa vocandas, illa præcipimus in hujusmodi conservatoribus per omnia observari, quæ in delegatis Judicibus constitutio a nobis super his edita observanda decrevit *b*. Quicquid autem contra præmissa, vel eorum aliquod attentari contigerit, omnino decernimus irritum, & inane.

TITULUS XV.
DE OFFICIO LEGATI.

CAP. I.

Legati non Cardinales sine speciali mandato jure legationis beneficia conferre non possunt: sed legati Cardinales hoc bene possunt. Joan. Andr.

Innocentius IV. (*an.* 1245. *in Gallia*.)

OFficii nostri debitum remediis invigilat subditorum: quia dum eorum excutimus onera, dum scandala removemus, nos in eorum quiete quiescimus, & fovemur in pace. Proinde præsenti decreto statuimus, ut Ecclesiæ Romanæ Legati quantumcunque plenam legationem obtineant, sive a nobis missi fuerint, sive suarum prætextu Ecclesiarum legationis sibi vendicent dignitatem: ex ipsius legationis munere conferendi beneficia nullam habeant potestatem, nisi hoc alicui specialiter duxerimus indulgendum. Quod in fratribus nostris legatione fungentibus nolumus observari: quia sicut honoris prærogativa lætantur, sic eos auctoritate fungi volumus ampliori.

CAP. II.

Legatus habet ordinariam: unde per mortem Papæ non expirat ejus officium. h. d. Joan. Andr.

Clemens IV. S. *tit. sanctæ Cæciliæ Presbytero Cardinali Apostolicæ sedis Legato*.

LEgatos, quibus in certis provinciis committitur legationis officium, ut ibidem evellant, & dissipent, ædificent, atque plantent, provinciarum sibi commissarum, ad instar Proconsulum, cæterorumque Præsidum, quibus certæ sunt provinciæ moderandæ, ordinarios reputantes: Præsenti declaramus edicto, commissum tibi a prædecessore nostro legationis officium nequaquam per ipsius obitum *d* expirasse.

CAP. III.

Finita legatione expirant reservationes Legatorum, & omnis processus habitus super illis, nisi tunc illa beneficia jam vacantia sint collata. Demum dicitur, quod pendente una sua reservatione in Ecclesia collegiata, vel de beneficio spectante ad collationem alicujus, Legatus in eadem Ecclesia, vel beneficio spectante ad collationem ejusdem, aliam facere non potest: & quod fit contra prædicta, irritum decernit. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299.)

PRæsenti declaramus edicto, reservationes *a* quorumcunque beneficiorum ab Apostolicæ sedis Legato suæ legationis auctoritate factas, & decreta interposita super ipsis, necnon denunciationes, inhibitiones, & processus quoslibet per eum, vel per executores deputatos ab eo habitos circa ipsas (dummodo ad collationem eorundem beneficiorum jam vacantium minime sit processum) eo ipso, quod ipsius finitur legatio, viribus penitus vacuari: nec executores eosdem posse ulterius beneficia taliter reservata conferre *b*. Cæterum reservationes hujusmodi (per quas interdum Prælati, & Ecclesiæ nimium onerantur) restringere cupientes, prohibemus, ne postquam Legatus in aliqua cathedrali, vel collegiata Ecclesia reservationem aliquam duxerit faciendam, aliam, illa pendente, faciat aliquatenus in eadem. Nec etiam postquam alibi reservaverit aliquod beneficium, ad collationem pertinens cujuscunque, aliud, quod ad illius collationem pertineat (quamdiu reservatio pendet alterius) sibi quoquo modo reservet. Quicquid autem contra præmissa contigerit attentari, eo ipso viribus non subsistat.

CAP. IV.

Cathedrales, vel regulares, vel collegiatas Ecclesias Legati reservare, vel conferre non possunt. Idem in dignitatibus Ecclesiarum cathedralium, quæ sunt majores post Episcopos, si ipsarum prælati per electionem debent assumi: & contra hoc factum est irritum.

Idem.

DEliberatione provida duximus inhibendum, ne aliquis Apostolicæ sedis Legatus, quantumcunque legationem obtinere plenariam dignoscatur, cathedrales, vel regulares, aut collegiatas Ecclesias, seu ipsarum Ecclesiarum cathedralium dignitates, ad quas hi, qui præficiuntur eisdem, majores in earum Capitulis post Episcopos existentes, habent per viam electionis assumi, suæ ordinationi, collationi, provisioni, electioni, aut dispositioni quomodocunque reservet: nec de ipsis ordinandis, conferendis, vel disponendis, se aliquatenus intromittat: neque aliquod, quo minus hi, ad quos pertinuerit eligere, aut postulare, libere valeant, cum vacabunt, obstaculum quomodolibet interponat: Decernentes quicquid contra hoc actum extiterit, eo ipso irritum, & inane.

Delegatus non potest alicui committere, quod recipiat resignationem beneficii, & postea illud conferat: & contra factum, vel faciendum decernit irritum. h. d. Joan. Andr.

§. 1. Prohibemus insuper, ne Legatus ipse in genere, aut in specie cuicunque concedat, ut ab iis, qui beneficia intra legationem ejusdem habentes, ea in illius manibus voluerint libere resignare, ipsorum resignatione recepta, illa valeat idoneis conferre personis: cum per hoc aperiri posset via contra Lateranen. *c* Concilium ad beneficia vacatura. Nos enim concessionem, quam contra hoc contigerit attentari, & quicquid ex ea vel ob eam secutum extiterit, nullam prorsus habere statuimus roboris firmitatem. Volentes non solum ad futura, sed etiam ad præterita, & adhuc pendentia negotia hoc extendi.

CAP. V.

Collatio Legati per taciturnitatem prioris beneficii vitiatur. doc dicit Zen.

Idem

a *al. fatigaverit*. b *al. ita: decernit*. c *In manuscriptis ita: qui sicut, &c.* d *Intellige scilicet re non integra: re vero integra, an per mortem Papæ expiret legatio, distinguit hic Petr. de Anchar. Font.*

a *Vid. Concil Trident. sess. 24. de reform. cap. 19. ubi reservationes quælibet ad vacatura beneficia tolluntur.* b *Fallit si legatus contulerit canonicatum, & præbendam vacaturam reservaverit, dato executore: Nam talis finita legatione conferre poterit, Petr. de Anchar. Font.* c *Hoc est Concilium Lateranen. sub Alexand. III. cap. 8.*

Idem.

COllatio beneficii per legatum sedis Apostolicæ tibi facta, nullius momenti existit, si in ea non fuerit *a* habita mentio de alio beneficio, quod primitus obtinebas.

TITULUS XVI. DE OFFICIO ORDINARII.

CAP. I.

Archiepiscopus non potest sibi constituere Officiales in diœcesi Suffraganeorum suorum, etiam pro futuris causis per appellationem devolvendis ad ipsum, nisi de consuetudine hoc habeat: & tunc etiam tales Officiales inhibere non possunt, priusquam fuerit appellatum.

Innocentius III. *In Concilio Lugdunensi.*

(*an. 1216. in Gallia.*)

ROmana Ecclesia: [*& infra.*] Prohibemus quoque, ne Rhemensis Archiepiscopus in diœcesibus Suffraganeorum suorum foraneos Officiales constituat: quia, cum Metropolitanis, ne suorum Suffraganeorum ingrediantur diœceses, ut in eis auctoritate propria judicent, disponant, aliquidve aliud agant, canonica prohibeant instituta, nequaquam hoc possunt in illis per alios exercere. Nec pro eo, quod causas per appellationem delatas ad ipsos, possunt in Suffraganeorum suorum diœcesibus delegare, similiter licet eis tales Officiales instituere in eisdem, qui eorum vice (cum appellatur ad ipsos) citationes, vel inhibitiones faciant, seu compescant in hac parte rebelles: quia in causis per appellationem devolutis ad ipsos, jam jurisdictionem obtinere noscuntur, propter quod licite possunt super illis committere vices suas. Non sic autem in aliis *b*, in quibus nondum extitit appellatum, & idcirco non debent aliquos constituere pro citationibus in futuris causis appellationum, & inhibitionibus faciendis: nisi aliud Rhemensis Ecclesia circa talium Officialium institutionem de consuetudine obtineat speciali. A quibus etiamsi de consuetudine hujusmodi possint in Rhemensi provincia constitui: inhibitiones tamen, ne procedatur in causis, priusquam ad Rhemensem curiam appelletur, fieri penitus inhibemus.

Donec Archiepiscopus de facili potest haberi, Officialis ejus Suffraganeum excommunicare, suspendere, aut interdicere non potest, propter ordinis (melius dixisset officii) Episcopalis reverentiam. h. d. in summa. Joan. Andr.

§. 1. Officiales autem Rhemensis Archiepiscopi (quamdiu in sua provincia, vel circa illam extiterit) in Suffraganeos interdicti, suspensionis, vel excommunicationis proferre sententias non attentent. Et hoc idem ab Officialibus aliorum Metropolitanorum, circa ipsorum Suffraganeos, (quibus ob reverentiam Pontificalis officii deferri volumus in hac parte) præcipimus observari.

CAP. II.

Canonici, qui a divinis cessare possunt consuetudine, vel alio jure, si cessare volunt, causam suæ cessationis exprimant in instrumento publico, vel patentibus literis suo, vel alio authentico sigillo munitis: & exhibeant illud vel illas illi, contra quem cessant. Hoc prætermisso, vel expressa causa non inventa legitima, quicquid medio tempore perceperint ab Ecclesia, restituant: & quæ percipere debent, non percipiant, & satisfaciant de injuriis illi, contra quem cessant. Causa legitima inventa, tenetur ille ad interesse Canonicis, & ad certam quantitatem Ecclesiæ, superioris taxandam arbitrio. Ultimo reprobatur consuetudo, qua imagines Sanctorum, indicta cessatione, spinis, & urticis supponebantur. Et statuitur contrarium facientes graviter puniendos. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concil. Lugdun.* [*an. 1273. in Gallia.*]

SI *a* Canonici a divinis cessare voluerint, prout in Ecclesiis aliquibus sibi ex consuetudine, vel alias vindicant: antequam ad cessationem hujusmodi quoquomodo procedant, in instrumento publico, vel patentibus literis sigillorum *b* suorum, aut alterius authentici munimine roboratis, cessationis ipsius causam exprimant: & illud vel illas ei, contra quem cessare intendunt, assignent. Scituri, quod si hoc prætermisso cessaverint, vel causa, quam expresserint, non fuerit inventa canonica: omnia, quæ de quibuscunque proventibus illius Ecclesiæ, in qua cessatum fuerit, cessationis tempore perceperint, restituent. Illa vero, quæ pro eodem tempore debentur eisdem, nullo modo percipient, sed ipsi Ecclesiæ cedere, ac nihilominus ei, contra quem cessaverant, de damnis & injuriis satisfacere tenebuntur. Si autem causa eadem canonica fuerit judicata, is, qui occasionem cessationi dederat, ad omne interesse dictis Canonicis & Ecclesiæ, cui debitum officium ejus est culpa subtractum, ad certam quantitatem taxandam, & in divini cultus augmentum convertendam, superioris arbitrio condemnetur. Cæterum detestabilem abusum horrendæ indevotionis illorum, qui Crucis, beatæ Mariæ Virginis, aliorumque Sanctorum imagines, seu statuas irreverenti ausu tractantes, eas in aggravationem cessationis hujusmodi prosternunt in terram, & urticis spinisque supponunt, penitus reprobantes, aliquid tale fieri de cætero districtius prohibemus: statuentes ut in eos, qui contra fecerint, ultrix procedat dura sententia: quæ delinquentes sic puniat graviter, quod alios a similium præsumptione compescat.

CAP. III.

Statuit Papa, quod habentes plures dignitates, vel alia beneficia curam animarum habentia, per ordinarios compellantur ostendere, intra tempus competens superioris arbitrio statuendum, dispensationes: quas si non ostenderint, perinde procedatur, ac si nullas haberent. Et si ostenderint, & sufficientes, non amplius molestentur: proviso, ne in prædictis beneficiis cura negligatur animarum. Si autem dubitetur de dispensatione, ad sedem Apostolicam recurratur. Talibus plura similia beneficia obtinentibus aliud non conferatur beneficium, nisi ostensa dispensatione sufficienti: & tunc ita demum conferatur, si per dispensationem possunt illud cum aliis retinere, vel si prioribus renunciaverint: aliter collatio facta non teneat. Joan. Andr.

Idem.

ORdinarii *c* locorum subditos suos plures dignitates, vel Ecclesias, quibus animarum cura imminet, obtinentes, seu personatum, aut dignitatem cum alio beneficio, cui cura similis est annexa, districte compellant dispensationes, auctoritate quarum hujusmodi Ecclesias, personatus, seu dignitates canonice tenere se asserunt, intra tempus pro facti qualitate ipsorum ordinariorum moderandum arbitrio, exhibere. Quod si forte justo impedimento cessante, nullam dispensationem intra idem tempus contigerit exhiberi: Ecclesiæ beneficia, personatus, seu dignitates, quæ sine dispensatione aliqua eoipso illicite detineri constabit, per eos, ad quos eorum collatio pertinet, libere personis idoneis conferantur.

Cæterum si dispensatio exhibita sufficiens evidenter appareat, exhibens nequaquam in beneficiis hujusmodi, quæ canonice obtinet, molestetur. Provideat *d* tamen ordinarius, qualiter nec animarum cura in eisdem

Fff

a *Alias, fuit.* b *Vid. cap. fin. de rescript. in antiq. & l. non quemadmodum. ff. de judic. Font.*

a *De materia hujus c. vide citatos in cap. quamvis. infr. eod. tit. & libr.* b *Vid. l. ad testium. ff. de test. & l. fin. ff. de alb. scrib. ac c. significantibus. infr. de appell. Font.* c *Hoc decretum expresse innovat & confirmat sacrum Concil. Tridentin sess. 7. de reform. cap. 5.* d *alit. ita: provideat tamen ordinarius taliter, ne animarum cura, &c.*

dem Ecclesiis, personatibus, seu dignitatibus negligatur: nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur. Si vero de dispensationis exhibitæ sufficientia dubitetur, super hoc erit ad sedem Apostolicam recurrendum, cujus est æstimare, quem modum sui beneficii esse velit. In conferendis insuper personatibus, dignitatibus, & aliis beneficiis curam habentibus animarum annexam, iidem ordinarii diligentiam illam observent, ut personatum, dignitatem, vel aliud *a* beneficium similem curam habens animarum *b*, alicui plura similia obtinenti non ante conferre præsumant, quam eis super obtentis dispensatio evidenter sufficiens ostendatur. Qua etiam ostensa ita demum ad collationem procedi volumus, si appareat per eandem, quod is, cui est collatio facienda, hujusmodi personatum, dignitatem, vel beneficium retinere libere valeat cum obtentis, vel si ea, quæ sic obtinet, libere, ac sponte resignet.

Aliter autem de personatibus, dignitatibus, & beneficiis talibus facta collatio, nullius penitus sit momenti.

CAP. IV.

Præcipit Papa, ne Prælati subditis interdicant, ne statum Ecclesiarum, & personarum superioribus inquirentibus manifestent: nec eos ad id celandum juramentis, promissionibus, obligationibus aut aliis pœnis adstringant: decernit autem, quod contra factum fuerit, irritum, & inane: & sententias, juramenta, promissiones, vel pœnas non ligare: & præsumptores præcipit pœna condigna a superioribus eisdem puniri. Joan. And.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ.*)

QUia plerique Prælati non *c* sine multa temeritatis audacia suis subditis aliquando interdicunt, ne ipsorum superioribus, aut Apostolicæ sedis Legatis, vel Inquisitoribus ad inquirendum, corrigendum, & reformandum in eorum Ecclesiis, monasteriis, sive locis a sede deputatis eadem, vel aliis quibuscunque personis, per quas ad notitiam prædictorum valeat pervenire, statum Ecclesiarum, monasteriorum, seu locorum suorum, personarum, & rerum ipsorum insinuent, vel exponant: in ipsos [si secus egerint] excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententias proferentes, eosque ad hoc celandum juramentis, promissionibus, & *d* obligationibus aliisque pœnis nihilominus adstringentes. Nos huic malitiæ [ne tali prætextu in Ecclesiis, monasteriis, & locis eisdem inquisitio, correctio, seu reformatio, cum faciendæ fuerint, valeant impediri] occurrere cupientes, prædicta, & eorum quodlibet attentari de cætero districtius inhibemus.

Decernentes auctoritate Apostolica quicquid contra præsentem inhibitionem attentatum extiterit, nullius penitus existere firmitatis: nec quenquam sententiis, juramentis, promissionibus, obligationibus, vel pœnis hujusmodi obligari quomodolibet, vel adstringi. Præsumptores autem eosdem (ne ipsorum temeritas quoquo modo transeat impunita) a superioribus, vel Legatis, seu Inquisitoribus memoratis, animadversione condigna præcipimus castigari.

CAP. V.

Jurisdictio Archiepiscopo attributa in una diœcesi, sibi in aliis non prodest. h. d. Zen.

Idem.

UT *e* litigantes releventur a laboribus, & expensis: Statuimus, ne Archiepiscopus causas, quæ per appellationem, vel alias jure Metropolitico deferuntur ad ipsum, alibi, quam in sua propria civitate, vel diœcesi, aut in eis, in quibus appellatum extitit, vel causæ ipsæ consistere dignoscuntur, audiat, vel etiam audiendas committat: nisi sibi aliud de consuetudine competat in hac parte.

CAP. VI.

Si Episcopus, cum potest, suam diœcesim visitat per alium, habet illi in necessariis providere: visitati autem in victualibus providebunt ipsi Vicario visitanti, & non Episcopo. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI *a* Episcopus suam diœcesim [ubi ei a jure permittitur] faciat per alium visitari, licet ipse illi habeat in aliis necessariis providere, ii tamen, qui visitantur, ministrare tenentur expensas victualium visitanti: cum secundum Apostolum *b* non sit magnum, si ab eo metantur temporalia, per quem spiritualia seminantur. Idem tamen Episcopus cum personaliter non visitat *c*, nil prorsus ab iis, qui per illum, quem deputat, fuerint visitati, exigere poterit, aut debebit.

CAP. VII.

In quolibet loco diœcesis non exempto, per se & per alium potest Episcopus pro tribunali sedere, & libere exequi, quæ ad ipsius spectant officium. Joan. Andr.

Idem.

CUm *d* Episcopus in sua tota diœcesi jurisdictionem ordinariam noscatur habere, dubium non existit, quin in quolibet loco ipsius diœcesis non exempto per se, vel per alium possit pro tribunali sedere: causas ad Ecclesiasticum forum spectantes audire: personas Ecclesiasticas (cum earum excessus exegerint) capere, aut carceri deputare: necnon & cætera, quæ ad ipsius spectant officium, libere exercere.

CAP. VIII.

Canonici, qui a divinis cessare possunt, cum cessare voluerint, vocabunt absentes, sicut si immineret electio facienda, cum quibus de cessatione deliberabunt: & si deliberant cessare, requirent prius eum, contra quem cessant, ut irrogatam offensam emendet, quod si fecerit, non cessabunt: alioquin cessare poterunt, ita quod a cessatione intra mensem utraque pars, & cessans, & contra quem cessatur, iter arripiat eundi ad Papam, vel per se, vel per procuratores sufficienter instructos: nisi interim intervenerit concordia inter ipsos. Et continuatis diætis quam cito poterunt se coram Papa præsentent, ut utraque parte præsente, vel altera contumaciter absente, Papa definiat negotium, & culpabiles puniat: & si pars cessans prædicta non servet, cessatio non servetur. Joan. Andr.

Idem.

QUamvis super cessationibus a divinis, quæ a Capitulis, Conventibus, sive Collegiis secularium, vel regularium Ecclesiarum multoties sine causa rationabili attentantur, manifesta satis a felicis recordationis Innocentio *e* III. & Gregorio X. prædecessoribus nostris manaverint instituta: quia tamen post illa est plerunque compertum cessationes easdem irrationabiliter esse factas: nos ad tam perniciosum evitandum abusum eadem statuta cum infrascripta moderatione in suo volentes robore perdurare, de fratrum nostrorum consilio districtius inhibemus, ne a seculari, vel regulari Capitulo, Collegio, seu Conventu Ecclesiæ cujuscunque, cessationes ipsæ, nisi vocatis omnibus (prout sunt pro electionis negotio evocandi) & deliberatione habita diligenti, ac Episcopo, aliove quocunque Clerico, sive Laico (cujuscunque dignitatis, præeminentiæ, conditionis, aut status existat) propter cujus injuriam, vel offensam eadem videtur cessatio facienda, post prædictas vocationem, & deliberationem de cessando habitam requisito

a *Al. aliquod.* b *Dictio*, animarum, *deest in manuscriptis aliquot.* c *In antiquis codicibus ita: non sine multa temeritatis, &c.* d *In antiquis exemplarib. ita: & obligationibus aliis atque pœnis nihilominus, &c.* e *Vide novissime sancita in Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 20.

a *De materia visitationis, prout ad hunc locum spectat, vide Conc. Tolet. IV. cap.* 35. *& novissimum Conc. Trident. sess.* 24. *de reform. cap.* 3. b 1. *Cor.* 9. c *al. visitet.* d *Vid. limitationem ad hoc c. traditam per Decium in c. cum te. de offic. deleg.* e *Id cavit Innoc. III. in Concil. generali Latet. c.* 7.

sito, quod irrogatam injuriam, vel offensam emendet, aliquatenus attentetur. Neque tunc etiam, si emendam inde habuerint, vel per eos steterit, quo minus habeant competentem. Si autem præmissis servatis Capitulum, Collegium, vel Conventus alicujus Ecclesiæ ad cessationem eandem duxerint procedendum, extunc intra unius mensis spatium pars utraque, videlicet ii, qui cessant, & illi etiam, propter quorum factum a divinis cessatur [nisi superveniente concordia inter eos cessatio illa cesset] iter arripiant *a* per se, vel per procuratores idoneos, cum munimentis, & actis ad negotium ipsum spectantibus, ad sedem Apostolicam veniendi: & continuatis diætis, quam cito commode poterint, se Apostolico conspectui repræsentent: ut partibus præsentibus, aut una præsente, altera non veniente, vel mittente, examinato negotio apud sedem eandem, pars, quæ culpabilis inventa fuerit in præmissis, præter alias pœnas a dictis canonibus institutas, si Romano Pontifici videbitur expedire, pœna docente cognoscat, quantum excesserit, quæ cessationi factæ rationabiliter causam dedit: vel quæ sine rationabili, & manifesta causa cessavit. Parte insuper a divinis cessante suprascripta *b* tam in cessando, quam in veniendo, sive mittendo ad sedem Apostolicam non servante, non servetur cessatio: sed ea non obstante (ut prius) in ipsa Ecclesia celebretur.

CAP. IX.

Primo *ponit constitutionem de bonis dignitatum, vel Ecclesiarum vacantium, non occupandis per eos, ad quos collatio vel custodia pertinet: nisi de speciali jure id eis competat: & contra facientibus pœnam imponit.* Secundo *ostendit, de quibus bonis intelligatur, cum de speciali jure id alicui competit.* Tertio *decret. quia sæpe supr. eod. libro, de elect. dicit non esse correctam.* Joan. Andr.

Idem.

PRæsenti prohibemus edicto, ne Episcopi, vel eorum superiores, aut Abbates, seu quivis alii regulares, vel seculares Prælati, aut Ecclesiasticæ quæcunque personæ, vacantibus dignitatibus, personatibus, prioratibus, vel Ecclesiis quibuscunque sibi subjectis, seu ad collationem, ordinationem, præsentationem, vel custodiam pertinentibus, eorundem bona [morientibus eorum Rectoribus, vel Ministris] in ipsis inventa, sive vacationis ipsorum tempore obvenientia, quæ in utilitarem eorundem expendi, vel futuris debent successoribus fideliter reservari, occupare, aut in usus suos convertere quoquomodo præsumant: nisi de speciali privilegio, vel consuetudine jam præscripta legitime, seu alia causa rationabili hoc eisdem competere dignoscatur.

Alioquin Episcopi, & eorum superiores ab ingressu Ecclesiæ, cæteri vero a beneficio, & officio tamdiu eo ipso noverint se suspensos, quousque restitutionem fecerint de prædictis. Porro ubi ex privilegio, vel consuetudine, seu alia de causa rationabili sibi aliquis prædictorum asserit bona competere supradicta: hoc de illis bonis solum debet intelligi, quæ solutis debitis, si qua sint, & iis, quæ fuerint necessaria pro servitoribus, & ministris, ac incumbentibus oneribus usque ad novos reditus supportandis congrue reservatis, ex ipsis reperta fuerint superesse. Sane constitutionem, quam superius specialiter edidimus contra Capitula, Collegia, Conventus, seu singulares personas, bona cathedralium, vel regularium, aut collegiatarum Ecclesiarum vacantium occupantes, per constitutionem præsentem (quam in dignitatibus, personatibus, prioratibus, & Ecclesiis aliis locum habere censemus) nolumus in aliquo derogari.

a *al. arripiat.* b *al. supradicta.*

TITULUS XVII.
DE MAJORITATE, ET OBEDIENTIA.
CAP. I.

Capitulum, vel is, ad quem administratio pertinet vacante sede, eos absolvet, quos absolvere posset Episcopus, si viveret, nisi a sede Apostolica id fuerit interdictum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*an.* 1299. *Romæ.*]

EPiscopali sede vacante potest Capitulum, seu is, ad quem Episcopalis jurisdictio tunc temporis noscitur pertinere, iis, quibus posset Episcopus, si viveret, ab excommunicationis sententia, sive juris, sive hominis fuerit, absolutionis beneficium impartiri: nisi ei fuerit a sede Apost. specialiter interdicta potestas.

TITULUS XVIII.
DE PACTIS.
CAP. II.

Monachi habentes liberam a sede Apostolica sepulturam, si paciscuntur de non recipiendis aliquibus, vel certis parochianis Ecclesiæ alicujus, servare compelluntur pactum: nec illos sepelire poterunt, licet apud eos elegerint sepeliri, cum per pactum privilegio renunciaverint. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*an.* 1299. *Romæ.*]

PActum *a* cum Rectore parochialis Ecclesiæ factum a vobis, ne aliquos, vel certos ipsius Ecclesiæ parochianos recipiatis ad Ecclesiasticam sepulturam, omnino servare debetis. Quanquam sepultura libera sit monasterio vestro ab Apostolica sede indulta, & illi apud vos elegerint sepeliri. Cum per dictum pactum indulto hujusmodi derogetur.

CAP. II.

Pactum factum patri a filia, dum tradebatur nuptui, quod dote contenta nullum habebit ad bona paterna regressum, si juraverit id ipsa filia, omnino servare tenebitur. Jo. And.

Idem.

QUamvis *a* pactum patri factum a filia, dum nuptui tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet lex civilis: si tamen juramento, non vi, nec dolo præstito, firmatum fuerit ab eadem, omnino servari debebit: cum non vergat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.

CAP. III.

Pacta inita per fratres Prædicatores, vel minores, vel alios Mendicantes, cum Rectoribus parochialium Ecclesiarum super parochialibus juribus, si facta sunt per Priores, vel Guardianos de Conventuum ipsorum locorum consensu (licet auctoritas sedis Apostolicæ non intervenerit, vel licentia Prioris vel ministri generalis, aut magistri, vel provincialis ministri, vel Capituli provincialis) servanda sunt: dummodo alias sint licita & honesta. h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUia ex eo, quod fratres Prædicatores, & Minores, & alii Mendicantes, compositiones, & pacta cum Prælatis, Capitulis, Rectoribus, & personis Ecclesiarum, civitatum, castrorum, villarum, & locorum, in quibus domus, seu habitationes eorum existunt, super juribus parochialibus, vel aliis quibuscunque articulis, ab eis, vel eorum antecessoribus inita, sive facta, servare recusant: & ea eo prætextu infringere moliuntur, quia magistri, aut ministri, vel prioris generalium, seu provincialium

a *Vid. Antonium de Butrio. cap. statuimus de translat. Prælat. & Felinum in c. cum sit generale de foro compet.* b *Vid. Matth. de Afflictis decis. 322. Purpuratum consil. 100. Hyppolitum Marsilium singulari 673. in c. nonnulla de præsentia. Alexand. cons. 39. lib. 3. & consil. 42. lib. 1. & Jason. cons. 133. vol. 4.*

cialium eorundem non affuit assensus in ipsis, nec approbata per ipsorum generalia, vel provincialia Capitula extiterunt: multa in diversis mundi partibus insurgunt scandala *a*, & ipsorum fratrum (quos decet puritatem omnimodam in suis observare actionibus *b*, & ab his abstinere propensius, per quæ possit aliis exempli pernicies generari) famæ detrahitur plurimum & honori. Nos his occurrere paternæ solicitudinis studio intendentes, præsenti decreto sancimus: compositiones, & pacta hujusmodi cum Prælatis, Capitulis, & *c* rectoribus, & personis prædictis ab ipsorum fratrum Conventualibus Prioribus, seu Guardianis facta vel approbata, de suorum Conventuum consilio & assensu [dum tamen alias sint licita, & honesta] debere ab ipsis fratribus in locis, in quibus fuerint facta, perpetuo *d* inviolabiliter observari: non obstante, quod magistri, vel ministri aut Prioris generalium, seu provincialium prædictorum non intervenerit in eisdem assensus, nec ab ipsorum generalibus, vel provincialibus Capitulis extiterint approbata: seu quod sedes Apostolica in iis, quæ per prædictos fratres Minores facta fuerint, auctoritatem suam non præstiterit, vel assensum.

TITULUS XIX.
DE PROCURATORIBUS.
CAP. I.

Laicus potest esse Procurator ad agendum, & defendendum in causis spiritualibus.

Bonifacius VIII. [*an. 1299. Romæ.*]

NOn indiscrete Judex censetur egisse, Procuratorem Laicum ad agendum, vel defendendum in causis spiritualibus admittendo: cum regulariter qui non prohibetur expresse ad exercendum procurationis officium, idoneus debeat reputari.

Procurator post litem contestatam potest dare alium Procuratorem: ante non, nisi datus fuerit in rem suam, vel a Domino habuerit mandatum de substituendo etiam non certam personam.

§. 1. Licet autem a Procuratore post litem contestatam ab eo possit [cum Dominus sit litis effectus] dari alius Procurator: antea tamen non potest, nisi in rem suam sit datus, vel a Domino substituendi alium [etiam certa non expressa persona] sibi fuerit concessa potestas.

Procurator ad negotia potest dare alium procuratorem libere, & etiam quandocunque. h. d.

§. 2. Procurator vero datus ad negotia potest libere quandocunque alium deputare.

CAP. II.

Procurator ante litem contestatam etiam sine causa revocari potest, post litem contestatam non sine rationabili causa: Dominus tamen bene potest adesse causæ cum ipso Procuratore, maxime si de collusione timeat.

Idem.

QUamvis *e* Procurator possit ante litem contestatam etiam sine causa libere a Domino revocari, postea tamen ipso nolente nequibit: nisi eum cum Domino inimicum fieri, vel suspectum, aut adversario affinitate conjungi, vel ejus hæredem fieri, seu ingredi religionem, aut in longum peregrinari, vel ægritudine, aut vinculis detineri contingat, seu alia rationabilis causa subsit, propter quam sit merito revocandus. Verum, quanquam [nisi ut præmittitur] revocari non possit, Dominus tamen suæ causæ una cum eodem Procuratore [maxime si de collusione timeat] minime prohibetur adesse.

CAP. III.

Procurator habens mandatum substituendi, substitutum a se post mandatum susceptum, etiamsi eo non sit usus, revocare non potest, nisi & potestatem habuit revocandi. Si autem erat Procurator ad plures causas, & in altera substituit, in aliis remanet Procurator. Joan. Andr.

Idem Bonifacius VIII.

IS, qui a *a* Procuratore super hoc a Domino potestatem habente Procurator extitit substitutus, non potest post mandatum susceptum, etiamsi eo usus non fuerit, (licet in delegato sedis Apostolicæ vices suas alteri committente aliud censeatur) ulterius revocari ab illo, nisi revocandi potestas concessa fuisset eidem. Verum si cum ad plures vel ad omnes causas generaliter constitutus fuisset, in una tantum substituerit earundem, in aliis nequaquam prohibetur procurationis officium exercere.

CAP. IV.

Procurator generalis non agit exigentia speciale mandatum: nisi cum aliqua illorum specificatione, vel libera potestate. h. d. Zen.

Idem.

QUi ad agendum & defendendum, ac generaliter ad omnia (etiamsi mandatum exigant speciale) constituitur Procurator, ex vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo speciale mandatum exigitur, admitti non debet. Sed si aliquis, vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati *b* fuissent, adjecta clausula generali, tunc ad non expressos etiam admittetur. Procurator quoque absque speciali mandato juramentum deferre, transigere, vel pacisci non potest: nisi ei bonorum, vel causæ administratio libere *c* sit concessa.

CAP. V.

Mandatum generale ad negotia, etiam ad judicia se extendit.

Idem.

QUi generaliter constituitur ad negotia Procurator, agere ac experiri potest *d*, exceptis his casibus, qui mandatum exigunt speciale.

Potest filius familias esse Procurator, etiam absque patris consensu. Zen.

§. 1. Nedum vero ad negotia, sed etiam ad judicia potest filius familias absque patris assensu fieri Procurator.

Major annis XXV. ad judicia, major XVII. ad negotia deputari potest Procurator. h. d. Zen.

§. 2. Licet autem quis post XVII. annum Procurator ad negotia licite deputetur: ad judicia tamen, nisi major XXV. annis fuerit, deputari nequibit.

CAP. VI.

Ex duobus procuratoribus simul simpliciter constitutis, alter solus admitti non debet. Si vero in solidum, qui primo contestatur litem, admittitur altero totaliter excluso: nisi adjectum fuerit, quod non sit melior conditio occupantis: quo casu altero non prosequente, nec alium substituente, reliquus admittatur. h. d.

Idem.

SI duo *e* Procuratores simul (non adjecto in solidum) deputentur, unus sine altero non debebit admitti. Secus si sint in solidum constituti: sed tunc illius melior

a *Vid. B. Thom. 2. 2. q. 43. per totam quæstionem.* b *In antiquis codicibus constanter legitur, actibus.* c *Dictio, &, deest in manuscriptis.* d *Hic text. habet locum in pactis factis cum Laico.* e *Pro hoc c. vide, quæ tradit Jason consil. 138. incip. revocatur in dubium, vol. 4. & Felinus in cap. ex parte Decani. extra de rescript.*

a *De materia revocationis procuratoris vide Cynum & alios in l. mandato. C. mandati, & Joannem Ananiam consil. 25. incip. utrum præsentatio. & Paulum de Castro consil. 361. incip. venerabilis vir.* b *Vid. l. legata inutiliter. de legat. 1. & Dec. in l. 1. de reg. juris. Font.* c *alias ita: libera.* d *Vid. l. 1. §. si mutuam. ff. si quid in fraud. patr. de Anch. Font.* e *Ad hunc textum vid. quæ dicit Felinus in c. 2. text. de test. adde Socinum consil. 11. incip. circa præsentem. lib. 1.*

lior erit conditio, qui per litis contestationem negotium primitus occupabit. Post occupationem autem hujusmodi, alter se intromittere nequibit ulterius, cum ille litis dominus sit effectus: nisi dictum in constitutione fuisset, quod non fieret melior conditio occupantis: tunc enim si eum, qui occupavit, infirmari, mori, absentari, vel alias impediri contingat, aut si prosequi forte nolit, poterit alter suscipere ac perficere negotium ab alio inchoatum, dum tamen ab alio non fuerit alius substitutus: nam si sit, is præferri debebit eidem.

Procurator datus in solidum, qui occupaverat negotium ex impedimento exclusus, non reassumit, nisi altero impedito. h. d. Dominicus.

§. 1. Cæterum ubi nullo substituto, alter suscipit negotium prosequendum, is, qui occupavit primitus, ipsum resumere postea impedimento cessante nequibit: nisi forsan illum contingeret a impediri.

In causis spiritualibus ex duobus Procuratoribus simul simpliciter datis, judex eligit magis idoneum, qui solus prosequi poterit: nec alius admittitur, nisi primo legitime excluso. h. d. Dominicus.

§. 2. Sane in electionum, postulationum, provisionum, & aliorum spiritualium negotiorum causis (cum talia Clericorum expeditionem exigere dignoscantur) volumus specialiter observari, ut si plures procuratores simul in eis fuerint non in solidum deputati, Judex (ne propter eorum concursum negotia eadem intricari contingat) idonejorem ex ipsis eligere valeat: & ille solummodo prosequatur, habeatque, quicquid cum illo sic electo factum extiterit, plenam roboris firmitatem: nec ad prosequendum alius admittatur postmodum, nisi prout eum, qui non occupat negotium, censuimus post occupationem factam ab alio superius admittendum.

CAP. VII.

Procurator, qui renuit acceptare mandatum, pœnitere potest, quamdiu constituens in eadem perseveraverit voluntate.

Idem.

LIcet b is, qui Procurator constituitur ab absente, dixerit præsentatum sibi suscipere nolle mandatum: hoc tamen nequaquam obstante, quamdiu constituens in eadem perstiterit voluntate, ipsum acceptare poterit c, quandocunque placebit.

CAP. VIII.

Dominus dans Procuratorem, quoties contingit eum abesse, causam tractando, procuratorem non intelligitur revocare: secus si simpliciter, nisi expresse protestetur, quod ipsum revocare non intendit: vel alias hoc appareat ex probabilibus conjecturis. Joan. Andr.

Idem.

SI quem sub ea forma, Quoties te abesse contigerit, constitueris Procuratorem ad causam, non ideo (licet tractes eam postmodum per teipsum) Procuratorem ipsum dignosceris revocare, quinimmo Procurator idem Procuratoris assumet officium, quandocunque te contigerit absentare. Secus si simpliciter a te fuerit constitutus: tunc enim sive ante litem contestatam, sive post, ad causam ipsam venias, non ut ipsi Procuratori assistas, sed ut causam tractes eandem, tractando ipsam eum revocare censeris, nisi dicas expresse, quod ipsum vis in officio procurationis (hoc non obstante) manere, vel nisi quod non animo revocandi hoc facias, ex aliquibus appareat conjecturis d, ut si forsan aliquis immineat articulus, in quo tu melius nosti veritatem, aut si sit Procurator ipse infirmus, vel forsitan se absentet, seu quicquid aliud accidat, propter quod ipsi causæ tua sit præsentia opportuna.

a *Alias, contigerit.* b *ad hunc text. vid. quæ dicit Alex. consil. 81. incip. revocatur in dubium. l. 5.* c *Vid. l. consensu. ff. de act. & oblig. Font.* d *Una præsumptio tollit aliam. de præsumpt. literas, de in integr. restit. l. divus, Font.*

CAP. IX.

Tria dicit: Primo, quod Procurator ad contrahendum matrimonium debet habere speciale mandatum. Secundo quod talis Procurator non substituit, nisi ad hoc mandatum habeat. Tertio, quod si talis Procurator revocatus etiam ignoranter contrahit, non tenet matrimonium. Joan. Andr.

Idem.

PRocurator a non aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale. Et quamvis alias is, qui constituitur ad negotia Procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu (propter magnum, quod ex facto tam arduo b posset periculum imminere) non poterit deputare alium, nisi hoc eidem specialiter sit commissum. Sane si Procurator antequam contraxerit, a domino fuerit revocatus, contractum postmodum matrimonium ab eodem (licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxerit, revocationem hujusmodi penitus ignorarent) nullius momenti existit, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit.

TITULUS XX.
DE IIS, QUÆ VI METUSVE CAUSA FIUNT.

CAP. UN.

Excommunicationis, suspensionis, vel interdicti absolutio vel revocatio per vim extorta, non tenet: & extorquens excommunicatus est ipso jure. Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdun.*
(*an. 1273. in Gallia.*)

ABsolutionis beneficium ab excommunicationis sententia, vel quamcunque revocationem ipsius, aut suspensionis, seu etiam interdicti per vim vel metum extorta, præsentis constitutionis auctoritate omnino viribus vacuamus. Ne autem sine vindicta violentiæ crescat audacia, eos, qui absolutionem seu revocationem hujusmodi vi vel metu extorserint, excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.

TITULUS XXI.
DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

CAP. I.

Ecclesia post quadriennium non admittitur ad petendum restitutionem contra sententiam, vel contractum, nisi rationabilis aliqua causa hoc suadeat. Joan. Andr.

Gregorius IX. (*an. 1236. Romæ.*)

ECclesia, quæ ad retractandam sententiam, vel contractum, per beneficium restitutionis in integrum, postulat se admitti, si quadriennii spatium post sit lapsum, & negligenter omiserit, non est ad beneficium hujusmodi admittenda: c nisi prævaricationis, vel fraudis manifestæ probetur super hoc intervenisse commentum: aut alia rationabilis causa subsit, quæ superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.

CAP. II.

Ecclesia contra confessionem, qua læsa fuit, admittitur intra quadriennium per beneficium restitutionis in integrum: postea non, nisi per viam juris communis. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an. 1299. Romæ.*)

Si

a *Vid. Ancharanum consil. 228. incip. A. duas filias habebat, & duobus Consil. seq. Antonium Butrium consil. 64. incip. A. duas filias habuit. & consil. sequent. & Alexand. consil. 146. incip. in causa & lite, & consil. 149. incip. viso processu. lib. 5.* b *Et ideo non deciditur juramento per judicem delato. Bald. in l. admonendi. Font.* c *Iste versiculus habet etiam locum in aliis personis, quibus ista restitutio compesit. Phil. Font.*

SI adversus confessionem in judicio a se factam læsa Ecclesia beneficium restitutionis in integrum intra quadriennium ab ipsius confessionis tempore computandum, petere negligenter omittat, non est [nisi aliquid rationabile appareat, quod aliud suaserit faciendum] ad hoc petendum ulterius admittenda. Ubi vero per viam communem revocationis erroris, quem in facto prætendit, vult adversus suam confessionem Ecclesia se juvare, hoc quandocunque poterit, donec negotium sit finitum.

TITULUS XXII.
DE ARBITRIS.
CAP. I.

Si ex tribus arbitris duo concordant in summa, tenet illorum sententia: si omnes discordant, tenet sententia de summa minori.
Bonifacius VIII. (*an.* 1299.)

SI ex tribus arbitris te duo in decem, & tertius in quinque condemnent, debet sententia prævalere duorum: licet cum unus in xv. alius in x. tertius vero in quinque pronunciant, illius, qui dixit de summa minori (cum in illa omnes concordes existant) sententia efficax censeatur.

CAP. II.

Si ex tribus arbitris unus nolit examinando, vel definiendo negotio interesse, duo procedere poterunt, ac si ille præsens esset. Circa Judices autem antiqua jura serventur. Joan. Andr.
Idem.

UT quæstionibus (quæ plerunque propter arbitrorum voluntariam, seu malitiosam absentiam remanent indecisæ) finis celerius imponatur: statuimus, ut si ex tribus arbitris a partibus electis eorum aliquis ab aliis legitime requisitus ad examinandum, vel definiendum una cum eis negotium, super quo in ipsos extitit compromissum, non curaverit [cessante impedimento legitimo] convenire: duo præsentes, penes quos [licet lex civilis aliud innuere videatur] totalem eo casu remanere decernimus potestatem, possint (malitiosa, seu voluntaria illius absentia non obstante) dictum examinare negotium, & libere definire, sicut possent illo præsente, nec volente cum eis in unam sententiam concordare *a*: ut sic ipsius absentia præsentia repleta divina eum reputari faciat pro præsente. Circa Judices vero antiqua nolumus jura immutari.

a *Vid. Bart. in l. item si unus. §. item si plures. ff. eod. tit.*

FINIS LIBRI PRIMI.

SEXTI DECRETALIUM
LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.
DE JUDICIIS.
CAP. I.

Judex delegatus non habens ad hoc speciale mandatum a Papa, non potest compellere partem, ut personaliter coram eo compareat, nisi ex rationabili causa. Joan. Andr.
Innocentius IV. *in generali Concilio Lugdunensi.* (*an.* 1245. *in Gallia.*)

JUris esse ambiguum non videtur, Judicem delegatum [qui a sede Apostolica mandatum ad hoc non receperit speciale] jubere non posse alterutram partium coram se personaliter in judicio comparere: nisi causa fuerit criminalis *a*, vel nisi pro veritate dicenda, vel pro juramento calumniæ faciendo, vel alias juris necessitas partes coram eo exegerit personaliter præsentari.

CAP. II.

Mulieres personaliter ad judicium (quacunque causa in jure non expressa) invitæ trahendæ non sunt: sed si necessarium sit ipsarum testimonium in causa, Judex expensis producentis interdum ibit, interdum mittet: & Judex fraudulenter vadens, excommunicatus est. Mulieres religiosæ, etiam volentes, extra monasterium suum ex aliqua causa personaliter ad judicium trahi non possunt; quod contra prædicta fit, est irritum. Joan. Andr.
Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

MUlieres *a* (quas vagari non convenit, nec virorum cœtibus immisceri) auctoritate literarum sedis Apostolicæ, vel Legatorum ipsius, aut alia quacunque ad judicium personaliter evocari, vel trahi invitas, causa ferendi testimonium, aut alia qualibet [quæ in jure non exprimitur] prohibemus. Sed cum necessarium fuerit testimonium earundem, Judex (in expensis partis producentis easdem) tabellionem, aut aliam personam idoneam ad eas transmittat: vel si forte talis casus occurrerit, quo, jure prohibente, receptio testium alteri committi non possit: Judex *b* tunc propter hoc personaliter ad illas accedat: aut [si talis sit personæ judicantis conditio, quod id per ipsum non deceat fieri, vel non possit] mittat ad eas: proviso quod casus hujusmodi (videlicet ut Judex vadat personaliter) non fingatur, nec fraus interveniat in hac parte. Alioquin fictor hujusmodi, vel fraudator ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

§. 1. Cæterum fœminæ religiosæ, præsertim quæ debent sub clausura morari *c*, extra suum monasterium, seu clausuram non vocentur ad judicium, vel trahantur ex quavis causa personaliter, etiamsi ad hoc voluntas accederet earundem. Decernimus quoque, ut ipso jure sit irritum, & inane, si quid contra præmissa contigerit attentari.

CAP.

a *Vid. Bart. in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. judic. Font.*

a *Vide l. fœminæ. de proc. l. servus. C. de jud. & l. fœminæ. ff. de reg. jur.* b *Al. ita præfatus judex propter hoc, &c.* c *causa religionis hoc licet V. l. 1. ff. de in jus voc. l. servos ad custodiam ff. de alim. & cibar. legat.*

CAP. III.

Major XIV. annis per se & per procuratorem potest agere, & defendere causam spiritualem: minor XIV. per se non agit, sed per Procuratorem, vel per curatorem datum auctoritate ordinarii Ecclesiastici Judicis, & etiam delegati ad causas illas. Filius familias sine patris assensu agit causam spiritualem. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI annum quartum decimum tuae peregisti aetatis, in beneficialibus, & aliis causis spiritualibus, necnon & dependentibus ab eisdem, ac si major XXV. annis existeres, ad agendum, & defendendum per te, vel per Procuratorem *a*, (quem ad hoc constituendum decreveris) admitti debebis. Si vero intra XIV. annum existas, per te agere, aut defendere non poteris super ipsis: sed vel per tuum Episcopum, vel per Officialem ejusdem tibi curator dabitur ad lites hujusmodi exercendas: aut tu ipse (si major infante fueris) cum auctoritate alterius eorundem, procuratorem ad eas poteris deputare. Delegatus etiam Apostolicae sedis, & subdelegatus ab eo, tibi [si non habeas] curatorem dare valeant, vel auctoritatem constituendi procuratorem praestare ad illas causas, vel lites duntaxat, quae coram ipsis fuerint ventilandae. In hujusmodi quoque litibus sive causis, quanquam in potestate patris existas *b*, nec alias absq; ipsius assensu in judicio regulariter esse possis: ejus [cum de iis se intromittere non habeat] nequaquam requiri debebit assensus.

TITULUS II. DE FORO COMPETENTI.

CAP. I.

Archiepiscopus omisso appellationis articulo, vel per viam querelae, de causa subditorum, Suffraganeis etiam ipsis consentientibus, non cognoscit. h. d. usque ad §. Neque.

Innocentius IV. *c* [*an.* 1250.]

ROmana Ecclesia; [*& inf.*] Nec appellationis articulo praetermisso, nec alias etiam (cum minime appellatum extiterit) Rhemen. Archiepiscopus vel ejus Officialis *d*, de causis Clericorum tanquam Judices [licet in ipsos iidem Clerici de facto consentiant] absque dioecesanorum suorum voluntate cognoscant.

Archiepiscopus subditos Suffraganei non potest compellere causas delegatas ab eo suscipere, suas sententias, & praecepta exequi, vel testimonia in causis ad eos devolutis ferre: nisi consuetudo aliud disponat. h. d. Dominicus.

§. 1. Neque Suffraganeorum Rhemensis Ecclesiae subditos ipsorum delegationem suscipere, vel sententias, & praecepta exequi, aut in causis per appellationem devolutis ad eos, testimonium (nisi aliud in his tribus de consuetudine obtineant) perhibere compellant.

Archiepiscopus contra Officiales, vel Praelatos Suffraganeorum [consuetudine aliud non disponente] & contra subditos ipsorum, pro salariis Advocatorum, & Procuratorum causarum fori Archiepiscopi, Judex competens non est. h. d.

§. 2. Nec etiam Suffraganeorum ipsorum Officiales, aut Archidiaconos, Archipresbyteros, & alios inferiores Praelatos, Suffraganeis eisdem subjectos [dummodo aliud eis contraria consuetudo non tribuat] nec subditos Suffraganeorum ipsorum, super salariis Advocatorum, & Procuratorum in causis (quae in Rhemensi ventilantur curia) cogant querelantibus in sua praesentia respondere.

Archiepiscopus non compellet invitos contrahentes aliarum dioecesum in sua propria coram se respondere, nisi ibi inveniantur. Sed si citati nolunt comparere, vel malitiose se occultant, ne citentur, in bonis ipsorum suae dioecesis potest missionem facere, vel in alia decernere per ordinarios faciendam. h. d.

§. 3. Contrahentes vero aliarum dioecesum, super contractibus initis in Rhemensi dioecesi ab eisdem (nisi inveniantur ibidem) trahere coram se non debet invitos: licet in possessionem bonorum, quae ibi habent, etiam cum alibi copiam sui faciant, si eorum auctoritate citati *a* comparere contemnant, possint missionem facere contra eos: vel (si forte malitiose seipsos occultent, ne citatio perveniat ad eosdem) decernere faciendam in possessionem bonorum, quae in alia etiam dioecesi obtinere noscuntur: sed tunc loci dioecesanus ad denunciationem ipsorum faciet hujusmodi missionem.

Non potest Archiepiscopus suos Clericos mittere in dioecesim Suffraganei, ut coram eis fiant contractus, vel jam facti approbentur. Nec si facti vel approbati fuerint coram illis, possunt Suffraganeorum subditos coram se compellere litigare super illis, nec excommunicare Suffraganeorum Officiales vel subditos, si nolunt litigare coram ipso. h. d. ad finem, secundum Dominicum.

§. 4. Nec Clericos suos mittant ad Suffraganeorum ipsorum *b* dioeceses pro ineundis, vel recognoscendis contractibus coram ipsis. Nec eorundem Suffraganeorum subditos compellant coram se occasione hujusmodi juri stare. Neque potest Archiepiscopus ipse in suorum Suffraganeorum Officiales, & subditos (pro eo quod vocati ab ipso nolunt querelantibus in sua praesentia respondere) Ecclesiasticam exercere censuram.

CAP. II.

Judex secularis, qui vult Clericum compellere ad debita [etiam liquida] solvenda, per Ecclesiasticum Judicem desistere compellatur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

SEculares *c* Iudices, qui (licet ipsis nulla competat jurisdictio in hac parte) personas Ecclesiasticas ad solvendum debita (super quibus coram eis contra ipsas earum exhibentur literae, vel probationes aliae inducuntur) damnabili praesumptione compellunt *d*, a temeritate hujusmodi per locorum ordinarios censura Ecclesiastica decernimus compescendos.

CAP. III.

Ratione juramenti Laicus (ut illud servet) coram Judice Ecclesiastico convenitur.

Idem.

CUm C. Laicus [pro quo solvisti certam pecuniae quantitatem, in qua pro eo te fidejussorio nomine obligaveras] te servare recuset indemnem, contra juramentum a se praestitum temere veniendo: Ipsum coram Ecclesiastico Judice [ad cujus forum ratione juramenti causae hujusmodi cognitio noscitur pertinere] de jure poteris convenire: ut ipsum monitione praemissa, per censuram Ecclesiasticam *e*, quod te super praedictis (ut tenetur) servet indemnem, praevia ratione compellat.

TITULUS III. DE LITIS CONTESTATIONE.

CAP. I.

Peremptoria litis contestationem non impedit: nisi sit de re semel finita. Joan. Andr.

Innoc. IV. *in Concilio Lugdun.* [*an.* 1245.]

EXceptionis peremptoriae, seu defensionis cujuslibet principalis cognitionem negotii contingentis,

a *Nota, ubicunque minor legitime potest interesse judiciis, ibi potest constituere procuratorem. Vid. l. 1. C. si de moment. possess. Font.* b *Vid. c. indecorum. de aetat. & qualit..* c *In quodam manuscr. tribuitur Innoc. III.* d *alias, Officialis.*

a *Vid. l. sed interpellatus. §. 1. ff. de arbitr.* b *al. suorum* c *Vid. quae late tradit Alex. consil. 8. l. 1.* d *dicit Petr. de Anch. quod isti Laici factis hujusmodi probationibus sine sententia compellebant Clericos per sua statuta, unde not. quod sicut sententia non arctat non subditum, ita etiam statuta. c. fin. supr. de constit. eod. lib. Font.* e *Non ergo potest capere personas aut res earum, Dom. Pet. de Anch. Phil. Font.*

gentis, ante litem contestatam objectus, nisi de re judicata, transacta, seu finita excipiat litigator, litis contestationem non impediat, nec retardet: licet dicat objector, quod rescriptum non fuisset obtentum, si, quae sunt impetranti opposita, fuissent exposita deleganti.

CAP. II.

Per exceptionem peremptoriam non fit litis contestatio. Jo. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

SI oblato ab actore libello, ex parte rei exceptio peremptoria proponatur, nequaquam per hoc litis contestatio intelligitur esse facta: imo ea non obstante (nisi sit de illis exceptionibus, quae litis contestationem impediunt) fieri oportebit eandem.

TITULUS IV.
DE JURAMENTO CALUMNIAE.

CAP. I.

Non est de substantia, quod statim post litem contestatam juretur de calumnia. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

SI de calumnia, seu de veritate dicenda, in primo litis exordio non juretur, [ut debet] poterit postmodum in qualibet parte litis jurari: cum hujusmodi juramenta praestari ab initio, de substantia ordinis judiciarii non existat.

Non annullatur processus, licet tacite ommittatur calumniae juramentum. h. d.

§. 1. Propter omissum quoque tacite in tota causa calumniae juramentum, judicialis processus, alias factus legitime, non est nullus, nec etiam annullandus.

Praecipit quod in spiritualibus simul de calumnia, & de veritate juretur. Joan. Andr.

§. 2. Quamvis *a* in causis spiritualibus (in quibus debet de veritate dicenda jurari) canones non indicant alicui calumniae juramentum: nos tamen (quia frequenter calumniari videmus in ipsis) utile reputamus, quod simul, [sicut plerique observant] tam de veritate dicenda, quam de calumnia [ut via praecludatur calumniis] jurari debeat in eisdem.

CAP. II.

In causa appellationis jurari debet de calumnia, & veritate dicenda.

Idem.

IN appellationis causa [quanquam in principali juratum fuerit] praestari jubemus calumniae juramentum. Et idem in juramento de veritate dicenda volumus observari.

Procurator deputatus post juramentum calumniae, jurabit de calumnia. h. d.

§. 1. Procuratores quoque [qui post juramentum calumniae deputantur] teneri volumus [ut calumnia vitetur ab ipsis) ad subeundum hujusmodi juramentum: etiamsi a suis dominis, quid ponere, aut respondere, seu agere debeant, sint instructi.

Judex quoties sibi videtur, exigit juramentum malitiae: etiamsi de calumnia, vel veritate juratum sit. Jo. Andr.

§. 2. In omnibus autem causis, nedum ante, sed etiam postquam lis fuerit contestata, sive de veritate, sive de calumnia sit juratum in ipsis, potest Judex a partibus exigere juramentum malitiae, quoties viderit expedire.

a *Circa istum §. nota, quod juramentum de calumnia differt a juramento veritate. l. 1. §. quod observari. C. eod. Nam juramentum de calumnia est de credulitate: unde si aliud fit, non est perjurus, quemadmodum dicitur de juramento partis respondentis articulo per credit, vel non credit, neque respondens confitetur, sed solum relevat adversarium ab onere probandi, Pet. de Anch. Fenv.*

CAP. III.

Procurator habens speciale mandatum, jurat de calumnia. Joan. Andr.

Idem.

NUllam *a* tibi Judex injuriam fecisse censetur, qui procuratorem tui adversarii constitutum ad causam, habentem super hoc speciale mandatum, admisit ad praestandum in ea calumniae juramentum.

TITULUS V.
DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

CAP. I.

In civilibus non admittitur spoliationis exceptio, facta ab alio, quam ab actore. In criminalibus admittitur facta a tertio, dummodo sit de tota substantia, vel majori parte. Exceptio probari debet intra quindecim dies: alias fit condemnatio expensarum. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.*

(*an.* 1245. *in Gallia.*)

FRequens *b*, & assidua nos querela circumstrepit, quod spoliationis exceptio nonnunquam in judiciis calumniose proposita, causas Ecclesiasticas impedit, & perturbat *c*: dum enim exceptioni insistitur, appellationes interponi contingit, & sic intermittitur, & plerunque perimitur causae cognitio principalis: & propterea nos, qui voluntarios labores appetimus, ut quietem aliis praeparemus, finem litibus cupientes imponi, & calumniae materiam amputare: Statuimus, ut in civilibus negotiis, spoliationis objectu (quae ab alio, quam ab actore facta proponitur) Judex in principali procedere non postponat. Sed si in civilibus ab actore, in criminalibus autem se spoliatum reus asserat a quocunque, intra quindecim dierum spatium (post diem, in quo proponitur) quod asserit, comprobabit: alioquin in expensis, quas interim actor ob hoc fecerit (judiciali taxatione praehabita) condemnetur: alias (si Judici aequum visum fuerit) puniendus. Illum autem spoliatum intelligi volumus in hoc casu (cum criminaliter accusatur) qui tota sua substantia, vel majori parte ipsius, se per violentiam destitutum affirmat: & secundum hoc loqui canones, sano credendum est intellectu: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis opponere nos debemus: habet enim spoliatus privilegium, ut non possit exui jam nudatus.

Excipiens de spoliatione facta a tertio, intra certum tempus a judice statuendum, debet restitutionem petere, alias accusabitur exceptione non obstante. Joan. Andr.

§. 1. Solet *d* autem inter Scholasticos dubitari, si spoliatus a tertio, de spoliatione contra suum accusatorem excipiat, an ei tempus a judice debeat indulgeri, intra quod restitutionem imploret: ne forte sic velit existere, ut omnem accusationem eludat, quod satis aequitati, & juri consonum aestimamus *e*. Quod si intra tempus indultum restitutionem non petierit, & causam, cum potuerit, non ducat ad finem: non obstante spoliationis exceptione deinceps poterit accusari.

Agenti super rebus Ecclesiasticis non obstat exceptio spoliationis privatarum rerum, vel econverso. Joan. Andr.

§. 2. Ad hoc sancimus, ut rerum privatarum spoliatio agenti super Ecclesiasticis, vel econtrario, nullatenus opponatur.

CAP. II.

Ecclesia, quae petit restitutionem decimarum [quas se dicit intra paro-

a *De intellectu vide Matthaeum sing. 149. incip. nota, quod si dominus, adde Innoc. & Alexand. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de damn. infect.* b *vide Matthaeum de Afflictis decis. 19.* c *al. conturbat.* d *in antiq. Codic. ita, solet enim.* e *extimamus.*

parochiam alterius possedisse) non auditur, nisi probet possessionem legitimam. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

AD decimas *a*, quas Canonici *b* sancti Nicolai se asserunt intra parochiam Ecclesiæ B. Clerici possedisse aliquandiu, & eis per eundem Clericum spoliatos fuisse, nequaquam debent restitui, nisi evidenter docuerint, quod earum possessionem legitime assecuti fuissent. Quia eas occupasse injuste verisimiliter præsumuntur, cum proveniant ex prædiis intra alienam parochiam constitutis. Sitque manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de jure communi ad eandem Ecclesiam pertinere.

TITULUS VI.
DE DOLO, ET CONTUMACIA.
CAP. I.

Actor contumax condemnatur in expensis: nec citatur ulterius ad suam petitionem reus, nisi caveat de veniendo, & comparendo.

Innocentius IV. *c* (*an.* 1244.)

ACtor, qui ad terminum venire, ad quem citari adversarium fecerat, non curavit, venienti reo in expensis *d* [propter hoc factis legitime] condemnetur. Ad citationem aliam minime admittendus, nisi sufficienter caverit, quod in termino fideliter debeat comparere.

CAP. II.

Judex appellantem, & recedentem citare ulterius non tenetur, si vult in causa procedere: nisi forsitan appellationi renunciet. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*an.* 1298.]

EUm, qui a tua interlocutoria, vel gravamine, quod per te sibi proponit illatum, a tua præsentia recedit appellans: [cum potestari videatur hoc ipso, se nolle coram te de cætero litigare] citare ad alia, quæ postea in judicio facienda incumbunt, vel etiam ad sententiam audiendam [nisi sponte appellationi suæ renunciet] non teneris. Nec ideo minu [quod in ejus absentia processeris) tuus processus validus reputari debebit.

TITULUS VII.
DE EO, QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDÆ.
CAP. UN.

Quando agitur de beneficio Ecclesiastico, ob contumaciam rei non fit missio in possessionem, sed ad sententiam lite non contestata proceditur.

Innocentius IV. *e* [*an.* 1244.]

EUm *f*, qui super dignitate, personatu, vel beneficio Ecclesiastico obtinendis, cum aliquo litigat possessore, ob partis adversæ contumaciam, causa rei servandæ in ipsorum possessionem statuimus non mittendum: ne per hoc ad ea ingressus patere valeat vitiosus. Sed liceat in hoc casu [contumacis absentiam divina replente præsentia] etiam lite non contestata *g*, diligenter examinato negotio, ipsum fine debito terminare.

TITULUS VIII.
UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.
CAP. I.

Si ex duobus litigantibus electis alter decedat, renunciet, vel a prosecutione causæ excludatur, si lite pendente cum reliquo fuerit alia electio facta, non tenet.

Bonifacius VIII. [*an.* 1298.]

DIspendiis, quæ propter electiones diversas Ecclesiæ patiuntur interdum, occurrere cupientes: Statuimus, ut si [aliquibus apud sedem Apostolicam, vel alibi litigantibus, super electionibus de se in discordia celebratis) aliquem ipsorum mori, vel suo juri renunciare, aut a prosecutione ipsius contigerit quoquo modo excludi: ad electionem aliam [lite super electione superstitis electi pendente] nullatenus procedatur. Alias attentata contra hoc electio ipso jure viribus non subsistat.

CAP. II.

Si beneficiatus [contra quem super beneficio litigatur] cedit, vel decedit, si alius lite pendente cum superstite fuerit electus, non valet electio. Si vero aliqui [quorum intersit] ad defensionem litis velint admitti, in eo statu, in quo erat causa, admittentur. Joan. Andr.

Idem.

SI ii, contra quos super dignitatibus, personatibus, vel aliis Ecclesiasticis beneficiis, quæ possident *a*, litigatur, lite pendente cedant, vel forte decedant: ne propter novos adversarios [qui malitiose interdum petitoribus surrogantur] litigia in Ecclesiarum dispendium prorogari contingat: statuimus, ut dignitates, personatus, vel beneficia hujusmodi [donec contra superstites lis finita fuerit] aliis nullatenus conferantur, nec ad ea eligatur quispiam, vel etiam præsentetur. Quod si secus actum fuerit, eo ipso irritum habeatur. Sane si ad defensionem ipsius litis, aliqui, quorum intererit, petierint se admitti, eos in illo statu, in quo ipsam invenerint, decernimus admittendos.

TITULUS IX.
DE CONFESSIS.
CAP. I.

Super facto negativo per partem improbabili [si Judici videbitur] est admittenda positio. Dominicus.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunensi*.

[*an.* 1245.]

STatuimus *b*, ut positiones negativas [quæ probari non possunt nisi per confessionem adversarii] Judices admittere possint, si æquitate suadente viderint expedire.

CAP. II.

Si reus jussus positionibus respondere recusat, vel si contumaciter recedit, habebuntur pro confessatis: secus si prius quam sic jussus esset, contumax fuerat: nam tunc procedetur contra eum tanquam contra contumacem. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*an.* 1298.]

SI post præstitum veritatis, aut calumniæ juramentum, reus, vel procurator ipsius, positionibus ab adversario sibi factis, interrogatus, jussusque a Judice

Ggg

a *Vid. Matth. de Afflict. decis.* 326. b *Vide Bald. gl.* 2. *c. fin. supr. de procur. Font.* c *al. ita: Innoc. IV. in Concil. Lugdun.* d *vid. Bald. in l. sancimus. C. de jud. & c. finem litibus. de dol. & contum. Font.* e *al. ita: Innoc. IV. in Concil. Lugdun.* f *Amplia istud cap. ad fructus beneficiorum, nec fiet eorum sequestratio, nisi in Clem. II. de seq. pos. Phil. Font.* g *Ubi contra contumacem non mittitur in possessionem, & mora est periculosa, proceditur ad definitivam.*

a *Notat Phil. & Pet. de Anch. quod in beneficialibus est vera possessio, & illa est causa, quare in talibus fiunt possessoria sicut in profanis: & limitant istum textum Anch. & Dominicus, non procedere in petitore decedente: neque obstat Clem.* 1. *§. si vero, infra eod. quia illa intelligitur, quando nulla lis pendet mortuo petitore: item limitatur text. quando lis est inter provisum a Papa, & eum ad quem spectat providere. Phil. hic Font.* b *vide Paul. de Cast. conf.* 167. *incip. ad primum. vol.* 2. *& Cyn. l.* 2. *§. sed quia, C. de jur. cal.*

ce *a* respondere, absque rationabili causa recuset, aut nolit, seu contumaciter se absentet, haberi debet super iis, de quibus in ejusdem positionibus interrogatus extitit, pro confesso. Verum si antequam respondere sic jussus fuerit, eum contumaciter absentari contingat, tunc pro confesso non debet haberi: sed est alias contra eum tanquam contra contumacem (prout ratio dictaverit) procedendum.

TITULUS X.
DE TESTIBUS, ET ATTESTATIONIBUS.

CAP. I.

Socius in crimine simoniæ admittitur in testem, si sit socius criminis tantum, & agatur civiliter: alias non. Joan. Andr.

Gregorius IX. *in Concilio Laudunensi.*

(*an.* 1232.)

MEdiatores, per quos scelus simoniæ plerumque committitur, ad testimonium contra sceleris ejusdem auctores (in detestationem criminis) admittuntur, si non agatur criminaliter, sed civiliter, & emolumentum exinde non fuerint assecuti.

CAP. II.

Ponit modum remissionis curiæ, & dat modum jurandi super positionibus, & dicit per quem jurari debeat: dat modum respondendi, & modum testes probatorios reprobandi, & reprobatorios iterum reprobandi. h. d. Joan. Andr.

Idem. (*an.* 1238. *Romæ.*)

PRæsentium auctoritate mandamus, quatenus in causa, quæ inter Abbatem, & Conventum S. Nicolai Andegavensis ex una parte, & Priorem, & Conventum de Paldigen. Lyconen. dioecesis ex altera (super eo quod iidem Abbas, & Conventus, se ab ipsis Priore, & Conventu de Paldigen. possessione subjectionis ejusdem Prioratus asserunt spoliatos, & super irritanda quadam compositione olim inita inter partes, & rebus aliis) vertitur: ab eisdem Abbate, & Priore, nomine suo, & in animas Conventuum eorundem, vel majoris, & sanioris partis ipsorum, recepto juramento de veritate dicenda: injungas dictis Abbati, & Priori, ut tam ponendo, quam respondendo dicant veritatem, quam (super positionibus tibi sub bulla nostra transmissis) ipsi sciunt, & per illos intelligunt, in quorum animas juraverunt. Præterea sigillatim super quolibet articulo in qualibet positione contento facias a partibus sufficienter ad invicem responderi: nulla prorsus ab eis super ipsis positionibus contradictione recepta. Sine juramento autem a syndico utriusque partis, quid sciat de hujusmodi positionibus, vel credat, inquiras. Testes etiam, quos super articulis sub eadem bulla transmissis, pars dictorum Prioris, & Conventus duxerit producendos, ad reprobandos testes partis alterius in causa Principali productos (quorum nomina in eisdem articulis continentur) usque ad Kal. Novemb. proximo futuri, examines [secundum partis adversæ interrogatoria, quæ tibi sub eadem bulla transmittimus] diligenter: primo tamen in personam cujuslibet testis a prædictis Abbate, & Conventu producti, facta sigillatim specificatione criminum, & aliorum objectorum sibi in eisdem articulis contentorum. Si vero dicti Abbas, & Conventus aliquos testes coram te produxerint, contra testes *b* ab eisdem Priore, & Conventu producendos, juxta articulos (quos ipsi Abbas, & Conventus tibi

a *Vide supr. c. prox. & ff. de interrog. act. l. si sine. supr. de dolo. sicut ibi de hoc Joan. Andr.* b *Not. quod Judex potest præfigere terminum ad reprobandas personas testium ante publicationem attestationum. Nam attestationes publicatæ non erant, quia Judex eas causas tenebatur remittere. Petr. de Anch. Font.*

super reprobatione testium productorum Prioris, & Conventus in eadem causa *a* produxerint) recipere, ac eos usque ad Kalendas Februarii proximo futuri diligenter examinare procures: simili specificatione criminum, & aliorum (quæ contra testes eorundem Prioris, & Conventus objecta fuerint) observata: prius tamen præstito juramento a Procuratore dictorum Abbatis, & Conventus, quod ad hoc ex malitia non procedant.

CAP. III.

Advocatus vel Procurator principalis causæ in causa appellationis testificari non potest. Juramentum autem [præsumptione faciente pro appellante] sibi deferri non debet, nisi Judici videatur. Dominicus.

Innocentius IV. *in generali Concilio Lugdun.* (*an.* 1245.)

ROmana Ecclesia: [*& infra.*] In appellationis causa, is qui appellantis Procurator, vel advocatus in priori judicio fuerat, non recipiatur in testem. Neque indistincte ipsi appellanti [præsumptione faciente pro eo] deferatur etiam juramentum: sed tunc, cum inspectis personarum, & ipsius causæ circumstantiis, id fuerit faciendum.

TITULUS XI.
DE JUREJURANDO.

CAP. I.

Prælati, Canonici, Rectores, & Officiales locorum, qui jurant statuta, & consuetudines loci, vel Ecclesiæ servare, prætextu talis juramenti non obligantur ad illicita, impossibilia, vel obviantia Ecclesiasticæ libertati: nec ad ea debet intentio sua referri. Ioan. Andr.

Nicolaus III. (*an.* 1278. *Romæ.*)

COntingit *b* in nonnullis Ecclesiis de earum consuetudine observari, quod nec ipsarum Prælati (cum primo ad Ecclesias ipsas accedunt) admittuntur, nec Canonici [cum de recipiendis ibidem novis Canonicis agitur] aliter recipiuntur in ipsis, nisi jurent statuta, & consuetudines ipsarum Ecclesiarum, scripta & non scripta, inviolabiliter observare. Inter Laicos etiam in multis civitatibus, castris & terris, in suis Potestatibus, Rectoribus vel Officialibus assumendis, consuetudinis morbus irrepsit, quod Potestates, Rectores, & Officiales hujusmodi, ad potestarias, rectorias, & officia eadem (nisi prius servaturos se statuta ipsorum locorum clausa *c* juraverint) nullatenus admittantur. Quia vero in statutis, consuetudinibusque supradictis interdum aliqua reperiuntur illicita, seu impossibilia, vel obviantia Ecclesiasticæ libertati (ne sub tali generalitate jurandi, sic jurantibus peccandi occasio præbeatur, cum juramentum non fuerit, ut esset iniquitatis vinculum, institutum:) hac generali constitutione animarum periculis obsistere cupientes, præcipimus a quibuscunque scientibus contineri in prædictis consuetudinibus, & statutis, illicita, impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia, juramenta hujusmodi aliquatenus non præstari. Et talia juramenta ea intentione facienda, vel facta, ut etiam illicita, vel impossibilia, seu Ecclesiasticæ libertati obviantia observentur (cum etiam sub tali intentione præstari non possint absque divinæ majestatis offensa) decernimus in hujusmodi illicitis, impossibilibus, seu libertati Ecclesiasticæ obviantibus, non servanda: quin potius pro animarum salute, si sub forma prædicta, vel simili aliquos ignorantes prædicta illicita, seu impossibilia,

vel

a *Dictio,* causa, *deest in antiq. codic.* b *De intellectu, vide Decium in rub. de const. 1. lect.* c *an sit differentia jurare simpliciter, observare statuta, vel contenta in statutis, vel prout in statutis, vide Fel. in c. cum accessissent. de constit.*

vel libertati Ecclesiasticæ obviantia jurare contigerit, ad observanda duntaxat licita, possibilia, & non obviantia libertati Ecclesiasticæ, jurantium referri debet intentio. Declaramus quoque juramenta sub hujusmodi generalitate qualitercunque, & sub qualicunque *a* verborum forma præstita, vel præstanda, ad licita, possibilia, & libertati Ecclesiasticæ non obviantia *b*, tantum extendi: ipsosque jurantes ad alia per præstationem juramenti hujusmodi non teneri.

CAP. II.

Per Ecclesiasticum Judicem ordinarium loci, compellitur Judex secularis Ecclesiastica censura, jus canonicum, quod ad provisionem animarum statutum est, servare.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

LIcet mulieres, quæ alienationibus dotium, & donationum propter nuptias consentiunt non contravenire, proprio juramento firmantes, servare juramentum hujusmodi non vi, nec dolo præstitum, de jure canonico teneantur: quia tamen quidam Judices seculares eas contra præfatas alienationes audiunt, quamvis eis constet legitime de hujusmodi juramento *c*: Nos animarum periculis obviare volentes, eosdem Judices ad servandum hoc jus canonicum per locorum ordinarios censura Ecclesiastica decernimus compellendos.

CAP. III.

Electus post sacramentum, ponens vel respondens contraria directe [nisi rationabiliter excusetur] velut perjurus a confirmatione repellitur. Idem si hoc fecerit Procurator, ipso mandante, vel ratum habente, vel non revocante. h. d. Joan. And.

Idem.

CUm in positionibus super electionis tuæ negotio [post juramentum in causa præstitum] a te datis, seu responsionibus, quas ad positiones tui adversarii fecisse dignosceris, reperiatur contrarietas manifesta: tibi tanquam perjuro (nisi justa causa, & rationabilis te excuset) super ipsa electione perpetuum silentium imponi debebit.

Idem fiet si [te expresse mandante, vel etiam ex postfacto sciente, ac ratum habente, seu non revocante] positiones, aut responsiones hujusmodi contrarias tuo nomine tuus fecerit Procurator.

TITULUS XII. DE EXCEPTIONIBUS.

CAP. I.

Sex sunt dicta hujus decretalis. Primo *ponit arengam, & jus antiquum, & constitutionis causam.* Secundo *dicit, quod reus, qui contra actorem de excommunicatione excipit, ut ipsum repellat ab agendo, debet ipsius excommunicationis speciem, & nomen excommunicatoris exprimere, & eam intra octo dies probare: alias Judex procedet in causa, & illum in expensis condemnabit.* Tertio *statuit, quod si iterum objiciatur, & probetur eadem vel alia excommunicatio, actor repellitur, sed quæ acta sunt, valebunt.* Quarto *quod ultra duas vices hæc exceptio non opponatur, nisi ex causa.* Quinto, *quod si opponitur post rem judicatam, impeditur executio, sententia nihilominus valet.* Sexto *dicitur, quod Judex publice excommunicatum, reo non opponente, ex suo officio debet ab agendo repellere.* Joan. Andr.

Innoc. IV. *in Concilio Lugdun.* [*an.* 1245.]

PIa *a* consideratione statuit mater Ecclesia, quod majoris excommunicationis exceptio, in quacunque parte judiciorum opposita lites differat, & repellat agentes: ut ex hoc magis censura Ecclesiastica timeatur, communionis *b* periculum evitetur, contumaciæ vitium reprimatur, & excommunicati (dum a communibus actibus excluduntur) rubore suffusi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum facilius inclinentur: sed hominum succrescente malitia, quod provisum est ad remedium, tendit ad noxam. Dum enim in causis Ecclesiasticis frequentius hæc exceptio per malitiam opponitur, contingit interdum diferri negotia, & partes fatigari laboribus, & expensis: proinde (quia morbus iste quasi communis irrepsit) dignum duximus communem adhibere medelam. Si quis igitur excommunicationem opponit, speciem illius, & nomen excommunicatoris exprimat, sciturus eam rem se deferre debere in publicam notionem, quam intra octo dierum spatium *c* [die, in quo proponitur, minime computato] probare valeat apertissimis documentis. Quod si non probaverit, Judex in causa procedere non omittat: reum in expensis, quas actor ob hoc diebus illis se fecisse docuerit, præhabita taxatione condemnans. Si vero postmodum instantia durante judicii, & probationis copia succedente, de eadem excommunicatione, vel alia excipiatur iterum, & probetur, actor in sequentibus excludatur, donec meruerit absolutionis gratiam obtinere: iis, quæ præcesserunt, nihilominus in suo robore duraturis. Proviso, quod ultra duas vices hæc non opponatur exceptio, præterquam si excommunicatio nova emerserit, vel evidens, & prompta probatio supervenerit de antiqua. Sed si post rem judicatam talis exceptio proponatur, executionem impediet: sed sententia, quæ præcessit, non minus robur debitum obtinebit: eo tamen salvo, ut si actor excommunicatus sit publice, & hoc Judex noverit *d* quandocunque, (etsi de hoc reus non excipiat) Judex ex officio e suo actorem repellere non postponat.

CAP. II.

Exceptio rei judicatæ per Ecclesiasticum Judicem admitti debet in foro seculari, & e converso. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*an.* 1298. *Romæ.*]

CUm quidam seculares Judices (dum coram eis excipitur de re per Ecclesiasticum Judicem judicata, in casu, quo ad eum pertinet cognitio de consuetudine, vel de jure) recusent excipientes audire, in derogationem jurisdictionis Ecclesiasticæ, & contemptum: Decernimus, ut per censuram Ecclesiasticam ab iniquitate coerceantur hujusmodi, & ad admittendum exceptionem eandem (ubi alias de jure debet admitti) a locorum ordinariis compellantur.

Similiter Ecclesiastici Judices [si coram ipsis excipiatur de re per secularem Judicem judicata] exceptionem ipsam admittant, in iis, quæ animarum periculum non inducunt, per superiores suos (nisi fecerint) animadversione debita castigandi.

TITULUS XIII. DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

CAP. I.

In præscriptionibus sufficit bona fides, ubi jus commune, vel

a *Al. quacunque.* b *hic generalis principis confirmatio trahitur ad illicita, & alia de quibus in text. Alex. Consil.* 59. *vol.* 1. *& Dec. consil.* 172. c *vide not. per Rom. sing.* 498. *incip. ubi juramentum &* 499. *incip. tu scis. & per Joan. Andr. in cap. cum laicus, de foro compet. adde Fel. in c.* 2. *ext. de jurejur.*

a *De intellectu vide Covarruv. in cap. quamvis de pact. l.* 6. *in* 3. *par. relectio.* §. 3. *& Lud. Gom. in reg. cancellariæ, de annali possessore, quæst.* 44. b *al. & communionis.* c *sed si ultimus dies esset feriatus, an talis inter octo esset computandus, docet Fel in c. fin. de except.* d *Not. quod non sequitur, iste est publice excommunicatus, ergo Judex scit. Vide* §. *notandum.* 2. *q.* 1. *A nch. Font. e vide Dec. in c. parati de appell.*

vel præsumptio non est contra præscribentem, alias debet allegari titulus, & probari: nisi sit præscriptio, cujus contrarii non extat memoria. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

EPiscopum, qui Ecclesias, & decimas, quas ab eo repetis, proponit (licet in tua sint constitutæ dioecesi) se legitime præscripsisse, allegare oportet (cum jus commune contra ipsum faciat) hujusmodi præsciptionis titulum *a*, & probare. Nam licet ei, qui rem præscribit Ecclesiasticam, si sibi non est contrarium jus commune, vel contra eum præsumptio non habeatur, sufficiat bona fides: ubi tamen est ei jus commune contrarium, vel habetur præsumptio contra ipsum, bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus, qui possessori causam tribuat præscribendi: nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cujus contrarii memoria non existat.

CAP. II.

Privatus ipso jure, vel per sententiam, bonis, quæ tenet a Romana vel aliis Ecclesiis, illa minori spatio centum annorum contra Romanam, vel quadraginta contra alias non præscribit. Filii autem hæreticorum, qui catholici putabantur, bona paterna contra Romanam, & alias Ecclesias præscribunt spatio quadraginta annorum: & idem in extraneis. Joan. Andr.

Idem.

SI qui *b* (exigentibus culpis, vel excessibus ab eisdem commissis) bonis, quæ a Romana, vel ab aliis tenent Ecclesiis, sint per sententiam, vel ipso jure privati: statuimus, ut in apprehendendis, vel occupandis postea quandocunque bonis eisdem, nullus (licet leges humanæ super hoc alia tempora statuere videantur) ipsis Ecclesiis temporis lapsus obsistat, nisi contra ipsam Rom. Ecclesiam centenaria, vel contra Ecclesias alias quadragenaria præscriptio legitime sit completa. Si post mortem hæreticorum [qui dum viverent, catholici putabantur] bona ipsorum a catholicis eorum filiis, vel nepotibus, aut extraneis quibuscunque, spatio XL. annorum fuerint bona fide possessa: sancimus eos super bonis hujusmodi [etiamsi ad Romanam pervenire deberent Ecclesiam] in hoc casu non esse ulterius molestandos: quanquam illi, quorum bona fuerant, nunc detegantur hæretici extitisse.

TITULUS XIV.
DE SENTENTIA, ET RE JUDICATA.

CAP. I.

Judex, qui contra justitiam, & contra conscientiam aliquid in judicio fecerit in gravamen partis, per gratiam, vel per sordes, condemnandus est parti læsæ in æstimationem litis, & per annum est suspensus, & perpetuo, si medio tempore ingerat se divinis, nisi Papa cum ipso dispenset. Joan. And.

Innocentius IV. *in Concil. Lugdunensi.*

(*an.* 1245. *in Gallia.*)

CUm æterni tribunal Judicis illum reum non habeat, quem injuste Judex condemnat, testante Propheta *c*: *Nec damnabit eum, cum judicabitur illi*: caveant Ecclesiastici Judices, & prudenter attendant, ut in causarum processibus nil vindicet odium, vel favor usurpet, timor exulet, præmium aut expectatio præmii justitiam non evertat, sed stateram gestent in manibus, lances appendant æquo libramine, ut in omnibus, quæ in causis agenda fuerint, præsertim in concipiendis sententiis, & ferendis, præ oculis habeant solum Deum: illius imitantes exemplum *d*, qui querelas populi tabernaculum ingressus ad Dominum referebat, ut secundum ejus imperium judicaret. Si quis autem Judex Ecclesiasticus, ordinarius, aut etiam delegatus, famæ suæ prodigus, & proprii persecutor honoris, contra conscientiam, & contra justitiam, in gravamen partis alterius in judicio quicquam fecerit per gratiam, vel per sordes, ab executione officii per annum noverit se suspensum, ad æstimationem litis parti, quam læserit, nihilominus condemnandus. Sciturus, quod si suspensione durante damnabiliter ingesserit se divinis, irregularitatis *a* laqueo se involvet, secundum canonicas sanctiones: a qua non nisi per summum Pontificem poterit liberari, salvis aliis constitutionibus, quæ Judicibus male judicantibus poenas ingerunt, & infligunt. Dignum est enim, ut qui in tot præsumit offendere, poena multiplici castigetur.

CAP. II.

Papa Imperatorem deponere potest ex causis legitimis. h. d. secundum Paulum.

Idem *sacro præsente Concilio, ad memoriam sempiternam.*

[*an.* 1245. *in Gallia.*]

AD Apostolicæ dignitatis: [*& infra.*] Sane cum dura guerrarum commotio nonnullas professionis Christianæ provincias diutius afflixisset, nos ad Federicum præcipuum Principem secularem, hujusmodi dissensionis, & tribulationis auctorem, a felicis recordationis Gregorio Papa IX. prædecessore nostro, pro suis excessibus anathematis vinculo innodatum, speciales nuncios, & magnæ auctoritatis viros, videlicet venerabiles fratres P. Alban. & Hug. *b* Sabin. Episcopos, ac dilectum filium Gulielmum Basilicæ XII. Apostolorum Presbyterum Cardinalem, qui salutem zelabantur ipsius, duximus destinandos: facientes sibi proponi per ipsos, quod nos & fratres nostri [quantum in nobis erat] pacem *c* per omnia secum habere, necnon cum omnibus hominibus optabamus, parati sibi pacem & tranquillitatem dare, ac mundo etiam universo. Et quia Prælatorum, Clericorum, omniumque aliorum, quos detinebat captivos, & omnium tam Clericorum, quam Laicorum, quos ceperat in galeis, restitutio poterat esse pacis plurimum inductiva: eum, ut illos restitueret [cum hoc idem, tam ipse, quam sui nuncii, antequam ad Apostolatus vocati essemus officium, promisissent] rogari & peti ab ipso fecimus per eosdem: ac proponi insuper, quod iidem pro nobis parati erant audire, & tractare pacem, ac etiam audire satisfactionem, quam facere Princeps vellet de omnibus, pro quibus erat vinculo excommunicationis adstrictus: & offerre præterea, quod si Ecclesia eum in aliquo contra *d* debitum læserat [quod non credebat] parata erat corrigere, ac in statum debitum reformare. Et si diceret ipse, quod in nullo contra justitiam læserat Ecclesiam, vel quod nos eum contra justitiam læsissemus, parati eramus vocare Reges, Prælatos, & Principes, tam Ecclesiasticos, quam seculares ad aliquem tutum locum, ubi per se, vel per solennes nuncios conveniret *e*: eratque parata Ecclesia de consilio Concilii sibi satisfacere, si eum læsisset in aliquo, ac revocare sententiam, si quam contra ipsum injuste tulisset, & cum omni mansuetudine, & misericordia [quantum cum Deo, & honore suo fieri poterat] recipere de injuriis & offensis ipsi Ecclesiæ, suisque per eum irrogatis, satisfactionem ab *f* eo volebat, & omnes amicos suos sibique adhærentes *g* in pace ponere plenaque securitate gaudere, ut nunquam hac occasione

---

a *An sufficiat titulus putativus, docent Abb. & Fel. in c. de quarta & in c. auditis de præscr.* b *De intellectu. Joan. Fab. instit. de usu & reb. fisci.* c *Psal.* 36. d *Exod.* 32.

a *Vid. Doc. in c. fin. de Cler. excom. minist. & quid sit irregularitas, & unde sumpserit originem. Dom.* b G c *vid. Spec. tit. de comp. vid. ad 6. v. & Fel. in c. cum sit. de for. comp.* d *In quodam manuscr. desunt hæc duo verba, contra debitum.* e *convenirent.* f *ab ipso.* g *vid. c. mutare. 6. q. 1. tamen. & l. si avo. §. fin. ff. de arb. & Bart. in l. si sit. ff. de verb. obl. Font.*

ſione poſſent aliquod ſubire diſcrimen. Sed licet ſic apud eum pro pace paternis monitis, & precum curaremus inſiſtere lenitate: idem tamen Pharaonis imitatus duritiam, & obturans *a* more aſpidis aures ſuas, preces hujuſmodi, & monita, elata obſtinatione, & obſtinata elatione deſpexit: propter quod non valentes abſque gravi offenſa Chriſti ejus iniquitates amplius tolerare, cogimur (urgente nos conſcientia) juſte animadvertere in eundem. Et ut ad præſens de cæteris ejus ſceleribus taceamus, quatuor graviſſima [quæ nulla poſſunt tergiverſatione celari] commiſit. Dejeravit enim multoties pacem quondam inter Eccleſiam, & imperium reformatam temere violando: (*& inf.*) Perpetravit ſacrilegium, capi faciens Cardinales Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac aliarum Eccleſiarum Prælatos, & Clericos religioſos, & ſeculares venientes ad Concilium, quod idem prædeceſſor noſter duxerat convocandum: (*& inf.*) De hæreſi quoque non dubiis, & levibus, ſed difficilibus, & evidentibus argumentis ſuſpectus habetur: [*& inf.*] Præter hæc regnum Siciliæ (quod eſt ſpeciale patrimonium B. Petri *b*, & idem Princeps ab Apoſtolica ſede tenebat in feudum) jam ad tantam in Clericis, & Laicis exinanitionem, ſervitutemque redegit, quod eis pene penitus nihil habentibus, & omnibus exinde fere probis ejectis, illos, qui remanſerunt ibidem, ſub ſervili quaſi conditione vivere, ac Romanam Eccleſiam (cujus ſunt homines principaliter, & vaſſalli) offendere multipliciter, & hoſtiliter impugnare compellit. Poſſet etiam merito reprehendi, quod mille quidem fartorum annuam penſionem (in qua pro eodem regno ipſi Eccleſiæ Romanæ tenetur) per novem annos, & amplius ſolvere prætermiſit.

Nos itaque ſuper præmiſſis, & quampluribus aliis ejus nefandis exceſſibus, cum fratribus noſtris, & ſancto Concilio deliberatione præhabita diligenti (cum Jeſu Chriſti vices licet immeriti teneamus in terris, nobiſque in B. Petri perſona ſit dictum *c*: *Quodcunque ligaveris ſuper terram, ligatum erit & in cœlis*:) memoratum Principem, qui ſe imperio, & regnis *d*, omnique honore, & dignitate reddidit tam indignum, quique propter ſuas iniquitates a Deo, ne regnet, vel imperet, eſt abjectus, ſuis ligatum peccatis, & abjectum, omnique honore, ac dignitate privatum a Domino oſtendimus, denunciamus, & nihilominus ſententiando privamus: omnes, qui ei juramento fidelitatis tenentur adſtricti, a juramento hujuſmodi perpetuo abſolventes, auctoritate Apoſtolica firmiter inhibendo, ne quiſquam de cætero ſibi tanquam Imperatori, vel Regi pareat, & intendat. Decernendo *e* quoslibet, qui ei deinceps, velut Imperatori, vel Regi conſilium, vel auxilium præſtiterint, ſeu favorem, ipſo facto *f* excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Illi autem, ad quos in eodem imperio Imperatoris ſpectat electio, eligant libere ſucceſſorem.

De præfato Siciliæ regno providere curabimus cum eorundem fratrum noſtrorum conſilio, ſicut viderimus expedire.

CAP. III.

Qui petit rem certam cauſa expreſſa, ſi illam cauſam non probat, ſuccumbit: licet aliam probet, maxime poſtmodum emergentem. Joan. Andr.

Idem *Præceptori hoſpitalis S. Joannis Hieroſol. in Hiſpania, & Commendatori, ac fratribus domus de Curvaria, hoſpitalis ejuſdem.* [*an. 1250. Roma in Hiſpaniam.*]

a *Alias, obturantis.* Exod. 1. b *Adde cap. mandata. & ibi Dd. de præſcript. & cap. 1. 94. diſt. & in cap. 1. Romani. de jur.* c *Matth. 16.* d *Nota quod dignitates ſeculares de jure plures ſimul teneri poſſunt abſque diſpenſatione: licet ſecus ſit in Eccleſiaſticis. de quo in c. 1. de conſuet. & cap. de multa. de præbendis.* e *al. & decernendo.* f *Id eſt, abſque monitione. Ita Decr. in cap. reprehenſibilis. de appell. & conſil. 138.*

ABbate ſane: [*& infra.*] Abbas de Bonefac. pro ſe, & Conventu ſuo proponens, locum de Roſellis eſſe prædicti monaſterii jure dominii, vel quaſi, & cum ſuis finibus ex largitione Regis Aragoniæ ad ipſum monaſterium pertinere: petiit adjudicari eidem monaſterio locum ipſum, & vos exinde amoveri. Allegabatur autem pro parte veſtra, quod facta vobis donatio de prædictis valida exiſtebat, quamvis illa ſub Sarracenorum tunc exiſterent poteſtate: quia non ſimpliciter, ſed ſub conditione fuere donata, videlicet ſi ad manus fidelium devenirent. In quo caſu conceſſio poterat, & debebat habere vigorem, quia ipſi donationi rerum donatarum natura, vel qualitas non obſtabat, & ſalubre, ac laudabile quidem erat ſpectare, ac præſtolari tempus, quo illa Chriſtianorum dominio ſubderentur: quare mox cum pervenerunt ad ipſos, fuerunt ad vos totaliter devoluta. Multum quoque diſtabat, an ipſi monaſterio de Bonefac. vel prædicto monaſterio Populeti ab eodem Rege facta donatio fuiſſet, quia etſi liquebat prædicta monaſterio Populeti ab ipſo Rege, ac ab illo Abbati, & Conventui de Bonefac. fuiſſe collata; non tamen ob hoc conſtabat dictum Regem ipſi monaſterio de Bonefac. illa donaſſe, vel mandaſſe donari. Nec pro eo, quod voluit, & ſtatuit, ut ædificaretur ibi monaſterium, poterat, & debebat intelligi eum prædicta, vel eorum aliqua conſtruendo monaſterio donaviſſe: cum illa potius ſua videretur intentio, ut (quia præfatum monaſterium Populeti tot, & tantorum bonorum largitione ditabat) Abbas, & Conventus ipſius pro ſua, ſuorumque ſalute monaſterium conſtruere tenerentur, præſertim quia monaſterio, quod nondum erat, aliqua fieri donatio non valebat. Præmiſſa vero conceſſio facta monaſterio de Bonefac. ab Abbate, & Conventu monaſterii Populeti, nullum prorſus ei videbatur afferre ſuffragium, pro eo potiſſime *b*, quod poſt litem conteſtatam, & proceſſum judicii facta fuerat, ſicut clare patebat ex inſtrumento præfato. Unde cum jus [ſi quod in prædictis ipſi monaſterio de Bonefac. ex conceſſione hujuſmodi competebat] in judicio minime deduxiſſet: [quia videri non poteſt illud veniſſe, quod poſtmodum accidit] pronunciari utique ſuper petitis non poterat ex eadem. Pro parte autem altera dicebatur, quod cum Rex ipſe ſua probitate, ac ſtudio ab infidelibus loca conquiſiverit ſupradicta, donatio avi, vel patris ipſius prius facta de illis, cum ad cultum fidei pervenirent, Regem eundem, quoad hæc ſic per eum poſtmodum acquiſita, obligare non potuit: cum ſua propria facta eſſent & viderentur ab aliis bonis hæreditariis ſeparata.

Porro præfata conceſſio facta monaſterio de Bonefac. a monaſterio Populeti, licet poſt acceptum judicium cauſæque proceſſum intervenerit, prodeſſe tamen, & valere debebat, cum pro actore (quod de jure ſuo ex cauſa idonea, quamvis ſupervenienti *c* appareat) ſatis ſufficere videatur, ſatiſque eſſe, ſi [prout ſervatur in reo] interſit ipſius tempore ſententiæ proferendæ. Sed ad hæc pars veſtra reſpondit, quod cum tam ſupradicti avi donatio, quam locorum acquiſitio præmiſſorum, fuerint nomine regni factæ, memoratus Rex donationem ſervare hujuſmodi tenebatur *d*. Cæterum prædicta monaſterii Populeti conceſſio monaſterio de Bonefac. auxiliari non poterat in hac parte: quia cum quis egit ex aliqua certa, & ſpeciali cauſa, & poſtea, ſive alia, ſive ſimilis ei, quam expoſuit, accidit, videri non poteſt illa in judicio deveniſſe: cum Judex tunc proſpicere ac atten-

a *De intellectu, vid. Joan. Fab. inſt. de act. §. ſic itaque diſcretis.* b *Vid. Bart. & Alex. in l. habebat de inſtit. & Alex. in l. divus de re judic. & Felin. in cap. licet de probat.* c *Vid. deciſ. Rot. 176. in novis.* d *Vid. de hoc Bart. in l. prohiberet. §. plane. ff. quod vi aut clam, & Ruin. conſil. 25. lib. 2.*

tendere debeat diligenter, an *a* ex ea omnino eadem, quæ prius expressa extitit, utpote, quæ tunc etiam competeret, actoris intentio sit fundata. Secus autem cum egit, vel petiit in genere, nullius certæ, vel specialis causæ faciens mentionem: videlicet quia generaliter forte proposuit aliquem obnoxium esse sibi, vel ad se jure dominii, vel quasi rem aliquam pertinere: tunc enim hoc præcipue est inspiciendum Judici, an sufficienter, vel minime de jure, vel intentione constet actoris: unde si de hoc ex causa etiam postmodum accidenti liqueat, potest, & debet Judex (etiamsi appareat minus juste a principio fore actum) suum exinde animum informare. Quoniam etsi petitum fuerit indebite, non ob hoc tamen minus valuit, & tenuit judicium subsecutum: nec illius acta, vel gesta propterea minus valida extiterunt: nec etiam Judex ipse cognita taliter veritate pronunciare in contrarium posset cum libera conscientia, & secura. Non prodesset etiam multum reo, si tunc forte in ipsum ex hujusmodi superveniente causa condemnatio non ferretur: cum mox alio instituto judicio foret ex illa merito condemnandus. Unde etsi actori suam ex superveniente causa intentionem sufficiat fundavisse, cum egit aliqua causa specialiter non expressa: secus tamen est, si certam, & specialem in sua petitione subjunxerit, nisi postmodum intentionem suam ex eadem prorsus (quam prius expressit) tunc *b* etiam competenti causa fundarit. Quare cum memoratus Abbas monasterii de Bonefac. proposuerit sæpefatum locum de Rosel. cum suis terminis ad ipsum monasterium ex prædicti Regis largitione spectare, nec de aliqua facta ipsi monasterio super hoc ab eodem Rege concessione docuerit, ostenderit autem donationem quondam factam illi de his ab Abbate, & Conventu monasterii Populeti, quæ nec in sua petitione fuerat expressa, nec etiam ante facta: nullum profecto commodum ex ea reportare debebat.

Præfatus igitur Cardinalis præmissis omnibus, & aliis, quæ hinc inde fuerunt proposita, diligenter auditis, ac utriusque partis meritis æqua justitiæ lance discussis prudenter attendit id, quod prædicti Abbas, & Conventus de Bonefac. proposuerunt, intentionem videlicet actoris ex iis, quæ post litis contestationem accidunt, posse fundari, eaque debere in judicium devenire, tunc locum habere (sicut congrue allegatum est supra) videlicet quando ex certa, & expressa *c* causa specialiter non est actum. Ex iis enim, quæ post inchoatum judicium eveniunt, quando causa fuit exposita specialis, nec debet, nec potest Judicis animus ad proferendam sententiam informari: quia cum certæ causæ facta est mentio, utpote donationis, vel venditionis, aut alterius specialis, oportet incepti judicii tempus attendi, ut liquido cognoscatur, an tunc interfuerit actoris, propter illa, quæ specialem comitantur causam, & necessario adesse debent, veluti locus, & tempus, & hujusmodi, quæ sunt solicite attendenda, & sine quibus causa vacua, & invalida censeretur. Sed cum est in genere absque alicujus causæ declaratione petitum, non sic oportet accepti judicii tempus inspici: quia non requiruntur, nec sunt opportuna, nec attendi possunt hujusmodi comitantia in hoc casu *d*. Et licet aliquibus curiosis (qui de iis, quæ non multum expediunt, sæpe disceptant) aliter forsan appareat, quando actum est causa aliqua non expressa *e*: utilius tamen videtur negotia tali expediri compendio, quam per quandam exactam subtilitatem longo dispendio prorogari: præsertim cum nonnulla pro utilitate communi contra juris asperitatem ex æquitatis mansuetudine tolerari noscantur. Unde idem Cardinalis considerans, quod ipsi Abbas, & Conventus de Bonefac. non probaverunt largitionem super his Regiam legitime sibi factam, ex qua specialiter vos impetere videbantur, ab hujusmodi eorundem Abbatis, & Conventus impetitione, de mandato nostro, præhabito fratrum nostrorum consilio, vos duxit sententialiter absolvendos. Nos igitur Cardinalis ejusdem sententiam ratam habentes eam auctoritate Apostolica confirmamus.

a *In quodam manuscripto legitur sic, an & omnino eadem, &c.* b *al. & tunc etiam.* c *Vid. ad hoc Bart. in l. 1. ff. de edend. & l. habebat. ff. de just. & jur. & Fel. in c. ex parte 1. de rescript.* d *Vid. Bart. in l. & an. eadem. §. actiones. ff. de except. rei jud. Font.* e *Vid. l. si rem. §. fin. de pign. act. l. non potest videri. ff. de jud.*

CAP. IV.

Si ex pluribus Judicibus, vel arbitris unus [aliis præsentibus, & mandantibus] per verba pluralis numeri ferat sententiam, tenet sententia. Electio autem pronuncianda est per verba singularia. h. d. Joan. And.

Bonifacius VIII. [*an.* 1298.]

CUm *a* ab uno arbitrorum, vel Judicum [aliis præsentibus, & mandantibus] scripta sententia recitatur, habetur perinde ac si simul esset ab omnibus recitata *b*. Oportet tamen, ut is, qui recitat, non utatur verbis singularis numeri, sed pluralis, ut dicat: Nos tales Judices, vel arbitri pronunciamus, seu statuimus in hunc modum. Licet secus in electione servetur, in qua [ut censeatur evidentius unica, & communis] est ab uno vice omnium (sive per compromissum, sive per scrutinium procedatur) electionis pronunciatio per verba singularis numeri facienda.

CAP. V.

Ponit tres casus nullitatis sententiæ: & a primo unum casum excipit. h. d. Joan. Andr.

Idem.

ETsi sententia definitiva (postquam scripta fuerit) debeat a Judice, non ab alio de scripti recitatione proferri (alias nec nomen sententiæ mereatur habere, nec ab ea sit appellare necesse) Episcopo tamen (quem propter dignitatis prærogativam ampliori convenit honore fulgere) sententiam ab eo ferendam licebit (ad instar illustrium personarum) per alium recitare. Sententia, quam scriptam edi a Judice litigatoribus, non recitari, vel quam ab ipso stando, non sedendo proferri contingit, nullius penitus est momenti.

TITULUS XV.
DE APPELLATIONIBUS.
CAP. I.

Appellans ad Papam in judicio vel extra, appellare debet in scriptis, & causam exprimere, & Apostolos petere. Si vult & petit appellatus, principales personæ per se, vel per procuratores instructos super principali, accedere debent ad Papam. In appellationibus a sententia definitiva interpositis nil mutatur. Demum utrique contrafacienti imponitur pœna. Joan. And.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.* [*an.* 1245.]

COrdi nobis est lites minuere, & a laboribus relevare subiectos. Sancimus igitur, ut si quis in judicio, vel extra super interlocutoria, vel gravamine aliquo ad nos duxerit appellandum, causam appellationis in scriptis assignare deproperet *c*, petat Apostolos, quos ei præcipimus exhiberi: in quibus appellationis causam exprimat, & cur appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsan ex superioris reverentia sit delatum. Post hoc appellatori secundum loco-

a *Ad intelligentiam vid. not. per Dd. ac præsertim Arc. con. in c. sicut cum per formam. de elect.* b *Vid. §. Sin autem in auth. ut jud. non exp.* c *Vid. Bart. in l. ejus. ff. de appel. & gl. in l. 1. ad fin. ff. eodem, Anch. Ar. in d. l. 2. Fent.*

locorum distantiam, personarum, & negotii qualitatem tempore prosecutionis indulto, si voluerit appellatus, & petierit, principales personæ, per se, vel per Procuratores instructos, cum mandato ad agendum, & cum rationibus, & munimentis ad causam spectantibus, accedant ad sedem Apostolicam sic parati, ut (si nobis visum fuerit expedire) finito appellationis articulo, vel de partium voluntate omisso, procedatur in negotio principali, quantum de jure poterit & debebit: iis, quæ in appellationibus a definitivis sententiis interpositis antiquitas statuit, non mutatis. Quod si appellator, quæ præmissa sunt, non observet, reputabitur non appellans, & ad prioris Judicis redibit examen, in expensis legitimis condemnandus. Si autem appellatus contempserit hoc statutum, in eum tanquam in contumacem tam in expensis, quam in causa [quantum a jure permittitur] procedatur. Justum est equidem, ut in eum jura insurgant, qui jus & Judicem, & partem illudit.

CAP II.

Judex, qui recusatur, statuit competens tempus arbitris ad finiendam causam: quo elapso, si finita non fuerit, in principali procedit. Joan. Andr.

Idem.

Legitima suspicionis causa contra Judicem assignata, & arbitris a partibus [secundum formam juris] electis, qui de ipsa cognoscant, sæpe contingit, quod ipsis in idem convenire nolentibus, nec tertium advocantibus, cum quo ambo, vel alter eorum procedat ad decisionem ipsius negotii, ut tenentur, Judex proferat excommunicationis sententiam contra ipsos: quam ipsi tum propter odium, tum propter favorem partium diutius vilipendunt: quare causa ipsa plus debito prorogata, non proceditur ad cognitionem negotii principalis. Volentes igitur morbo hujusmodi necessariam adhibere medelam, statuimus, ut ipsis arbitris per Judicem competens terminus præfigatur *a*, intra quem in idem conveniant, vel tertium concorditer advocent, cum quo ambo, vel alter eorum, ejusdem suspicionis negotium terminare procurent. Alioquin Judex extunc in principali negotio procedere non omittat.

CAP. III.

De Officiali Episcopi non ad Episcopum, sed ad Archiepiscopum appellatur.

Idem.

Romana Ecclesia: [*& inf.*] Cum Suffraganeorum Rhemensis Ecclesiæ, suorumque Officialium [qui generaliter de causis ad ipsorum forum pertinentibus, eorum vices supplendo cognoscunt] unum & idem consistorium sive auditorium sit censendum: ab ipsis Officialibus non ad dictos Suffraganeos *b*, (ne ab eisdem ad seipsos interponi appellatio videatur) sed de jure ad Rhemensem est curiam *c* appellandum.

De subdito Episcopi ad ipsum, non ad Archiepiscopum appellatur: nisi aliud esset de consuetudine. h. d.

§. 1. Ab Archidiaconis vero, aliisque inferioribus Prælatis, Suffraganeis subjectis eisdem, & eorum Officialibus, ad Suffraganeos ipsos debet, & non ad eandem curiam (omissis dictis Suffraganeis) appellari: nisi aliud Rhemensi Ecclesiæ de consuetudine competat in hac parte.

Archiepiscopus causam appellationis ab Episcopo interpositæ non debet committere, vel partes citare, nisi in appellatione probabilis causa sit expressa.

§. 2. Cum autem ad præfatam curiam ab eorundem Suffraganeorum, vel suorum Officialium audientia fuerit appellatum, Rhemensis Archiepiscopus (qui pro tempore fuerit) vel Officialis ipsius nullatenus in appellationis causa interpositæ, ante definitivam sententiam citent partes: nec etiam aliis illam committant, appellationis ejusdem causa probabili seu legitima non expressa.

Si negetur per appellationem negotium devolutum, non inhibebit Archiepiscopus Judicem principalis causæ procedere, nisi prius de devolutione constiterit. h. d.

§. 3. Si vero vocatis partibus, vel nullatenus, aut non intra decem dies post interlocutoriam, vel definitivam sententiam appellatum fuisse, seu aliquid aliud simile, sicque non esse per appellationem ad eundem Archiepiscopum, vel ejus Officialem devolutum negotium proponanatur: iidem (nisi prius ipsis constiterit causam ipsam ad eos totaliter fuisse delatam) prohibere, ne in causa illa, vel ne ad executionem procedatur sententiæ, non præsumant.

Si dicitur ex injusta causa appellatum, Archiepiscopus inhibere non potest, nisi prius recepta appellatione, ut probabili, incipiat cognoscere de causæ veritate. h. d.

§. 4. Quod *a* si objiciatur ex injusta causa seu minus legitima, ante sententiam appellationem interpositam extitisse, & ex eo non esse appellationem hujusmodi admittendam: nequeunt prædicti Archiepiscopus, vel ejus Officialis prohibere, ne procedatur in causa, nisi prius appellatione recepta velut emissa ex causa probabili, cognoscere incipiant de causa hujusmodi, an sit vera.

Licet dicatur appellatum a definitiva in casu prohibito a jure, ex quo de hoc Archiepiscopus cognoscere cœperit, potest inhibere, ne sententia executioni mandetur. h. d.

§. 5. Si autem post sententiam, in casibus a jure prohibitis [utpote a sententia super manifesto, & notorio *b* crimine, vel de quo quis in jure confessus extitit, promulgata] vel consimilibus appellatum fuisse dicatur: possunt, ne sententia executioni mandetur [postquam cognoscere cœperint, utrum sit recipienda, vel non appellatio ab eo interposita] inhibere.

Archiepiscopus in tertiam personam (post inhibitionem suam in causa per appellationem delata ad ipsum) aliquid innovantem, jurisdictionem exercere non potest. h. d.

§. 6. In alium quoque, qui circa rem, de qua inter appellantem, & appellatum controversia vertitur, aliquid post eorum inhibitionem attentat, non valet occasione hujusmodi jurisdictionem aliquam vendicare.

Archiepiscopus appellantem in aliis causis, a jurisdictione Episcopi non potest eximere.

§. 7. Cum vero is, qui ad Rhemensem curiam super aliqua causa vocem appellationem emittit, nihilominus in causis aliis Ordinarii sui jurisdictioni subjiciatur: Rhemensis Archiepiscopus, vel Officialis ipsius, nequaquam jurisdictionem ipsam in aliis impendiant, ut ab ejusdem Ordinarii potestate totaliter eximant taliter appellantem.

Ab Episcopis in causis, quibus jurisdictionem temporalem habent, de jure debet ad Archiepiscopum appellari: nisi speciale jus aliud inducat. h. d.

§. 8.

a *Vide l. quoties. ff. de action. & obligat. & l. 1. § dixerit aliquis. ff. de publ. de Anch.* Font. b *Sed an supplicari possit, vide not. in cap. ex literis de in integrum restit.* Font. c *vid. cap. si quis Clericus.* 11. *q.* 1. d *de intellectu, vide Fel. in cap. pastoralis. §. quoniam. de rescript.*

a *Ad intelligentiam §. vid. Abb. & Felin. in cap. dilectus .2. de restit.* Dec. Rot. 11. *&* 412. *eod. tit. in novis.* b *Quid sit notorium, & quotuplex, & quod eorum plus operetur, vid. consil. 45. lib. primo. Felin. in cap. exceptionem. de except. Grammat. decis.* 203.

§. 8. Debet autem ad eos ab Episcopis præfatæ provinciæ, super causis, in quibus temporalem jurisdictionem exercent (nisi forte de consuetudine *a*, aut privilegio, sive jure alio speciali sit appellandum ad alium) appellari.

Censuram Ecclesiasticam, in appellantem prolatam per Episcopum, Archiepiscopus revocare non potest: nisi partibus vocatis, & de causa legitime cognito. h. d.

§. 9. Sententias quoque interdicti, vel suspensionis, seu excommunicationis in appellantem, ab eo, a quo appellatum proponitur, promulgatas, nullatenus *b* nisi vocatis partibus, & de appellatione legitime cognito, revocent, aut denuncient esse nullas.

Ex quo Archiepiscopus pronunciaverit male appellatum ante sententiam, statim debet causam ad Suffraganeum remittere. h. d.

§. 10. Cum autem ad Rhemensem Archiepiscopum ab audientia Suffraganei sui, super aliqua causa fuerit ante sententiam appellatum: idem Archiepiscopus (postquam de appellatione cognito constiterit, eam minus rationabilem extitisse) causam ad eundem Suffraganeum remittere non postponat.

CAP. IV.

Si Judex requisitus non tradit Apostolos, & postea procedit in causa, non valet processus, nisi renunciatum fuisset appellationi. Joan. Andr.

Idem Innocentius IV.

UT super appellatione ac ejus causa instructio facilior valeat in processu haberi, districte præcipimus, quod ille, a quo appellatur, Apostolos appellanti (juxta tenorem constitutionis nostræ super hoc editæ) tribuat requisitus. Si vero non exhibuerit, extunc si forte in causa procedat (nisi appellationi renunciatum fuerit *c*) ejus invalidus, & irritus sit processus.

CAP. V.

Judex appellationis inique appellantem ante sententiam remittere debet ad Judicem principalem, & in expensis condemnare, & hoc si principalis Judex non detulerat appellationi: sed si detulit, non fiet remissio de necessitate. In appellationibus interpositis a definitiva, antiqua jura serventur. Joan. Andr.

Clemens IV. (*an.* 1267.)

CUm appellationibus frivolis nec justitia deferat, nec sit a Judice deferendum, si Judex inferior appellationem minus legitimam non admittat, eam appellatore nihilominus prosequente, superior de ipsa cognoscens, causam ad priorem Judicem (juxta sanctiones canonicas) sine difficultate remittat, eadem die condemnationem faciens expensarum. Si vero Judex admittat eandem, licet tam appellatio, quam ipsius Judicis delatio a superiore valeant refutari *d*, quia tamen Judex ipse, quantum in se fuit, a se jurisdictionem abdicavit eandem, appellationi deferens minus juste, totius causæ decisio in superioris est potestate transfusa, nec est illi causa de necessitate ulterius remittenda: salvis iis, quæ super appellationibus post sententiam interpositis sunt statuta.

CAP. VI.

Si appellans intra XXX. dies instanter non petit Apostolos, appellationi renunciat. Si Judex modo debito requisitus illos non tradit, sed postea procedit, non valet ejus processus. Jo. And.

a *Vid. gloss. in c. fin. de constit. lib.* 6. & *Ruin. consil.* 119. *lib.* 4. b *Dictio*, nullatenus, *quid importet, vid. per gloss. in Clem. inf. de seq. pos.* & *per Grammat. consil.* 3. c *Ante processum Judicis: quia si post renunciaret, illa non validaret. Joan. Andr. Petr. de Anchar. Font.* d *Et ratio, quia culpa alicujus non debet alium plus gravare quam velit. vid. l. si quis plurium. § si quis. ff. de leg.* 1. *Anch. sicut perjurus non præstat juramentum honoris, sed oneris, ne culpa sua alios gravet. Font.*

Bonifacius VIII. (*an.* 1298. *Romæ.*)

AB eo, qui appellat, intra triginta dies instanter Apostoli peti debent, & eidem intra dictum tempus a Judice exhiberi: alias præsumitur appellationi suæ renunciare appellans, si eos intra idem tempus petere prætermittat, etiamsi vadat, aut mittat ad appellationem hujusmodi prosequendam.

Illud autem, quod felicis recordationis Innocentius Papa IV. prædecessor noster statuendum decrevit, ut si is, a quo appellatur, Apostolos appellanti non tribuat requisitus, extunc si forte in causa procedat (nisi appellationi renunciatum fuerit) ejus invalidus sit processus: tunc demum obtinet, cum Judex super hoc cum debita instantia, loco & tempore congruo requisitus, eos expresse denegat, vel intra præmissum tempus malitiose, aut negligenter illi tradere prætermittit.

CAP. VII.

Innovata per Judicem post definitivam sententiam, a qua appellatum extitit, revocantur statim per Judicem appellationis, etiamsi ante appellationem fuerint innovata. Attentata vero post appellationem ante definitivam, non revocantur nisi primo de veritate constiterit, nisi post inhibitionem debito modo factam attentata fuissent. Joan. Andr.

Idem.

NOn *a* solum innovata post appellationem a definitiva sententia interjectam, debent semper (exceptis casibus, in quibus jura post sententiam prohibent appellare) ante omnia per appellationis Judicem penitus revocari: sed etiam ea omnia, quæ medio tempore inter sententiam, & appellationem (quæ postmodum intra decendium interponitur ab eadem) contingit *b* innovari, ac si post appellationem eandem innovata fuissent. Illa vero, quæ post appellationem interpositam ante definitivam sententiam innovantur, donec appellationis causam veram esse constiterit, revocari non debent: nisi Judex appellationis (postquam sibi constiterit per appellationem emissam ex probabili causa fore ad se negotium devolutum) inhibeat canonice Judici, a quo appellatum extitit, ne procedat: tunc enim, quicquid post inhibitionem hujusmodi fuerit innovatum, est (licet causa eadem non sit vera) per eundem appellationis Judicem ante omnia in statum pristinum reducendum.

CAP. VIII.

Qui appellat extra judicium, intra decem dies (ex quo scivit gravamen) appellare debet: postea per remedium juris communis audietur, sed non per appellationis remedium. Joan. Andr.

Idem.

COncertationi *c* antiquæ finem imponere præsenti constitutione volentes: statuimus, ut ab electionibus, postulationibus, provisionibus, & quibuslibet extrajudicialibus actibus (in quibus potest appellatio interponi) quisquis ex eis gravatum se reputans, per appellationis beneficium gravamen illatum desideraverit revocari, intra decem dies (postquam sciverit) si velit, appellet: post decendium vero eidem aditus non pateat appellandi. Sed si per contradictionem debitam, vel alia juris remedia petierit revocari gravamen, ei (dummodo medio tempore his non consenserit) lapsus decendii non obsistat.

CAP. IX.

Valet appellatio in scriptis porrecta, licet coram Judice non legatur. hoc dit Zenze.

Idem.

Appel.

a *De intellectu, vide Alex. consil.* 89. *vol.* 1. & *Imol. in clem.* 1. *de causa poss.* & *pro. vers. nota bonum dictum.* b *al. contigerit.* c *Vid. Dec. in cap. cum sit Romana.* & *Perus. in cap. consuluit. extr. de appell.*

APpellatio *a*, quam in scriptis Judici (a quo appellare volebas) te porrexisse proponis, non potest ex eo, quod coram ipso lecta non fuerit, rationabiliter impugnari.

CAP. X.

Judex a quo compellere non potest appellantem a gravamine ipsius veritatem probare, licet citare potest ad ipsius revocationem audiendam: qua facta in causa procedere poterit, ejus contumacia non obstante, ac si nunquam appellasset. h. d. Zen.

Idem.

SI *b* a Judice a quo (propter gravamen, quod tibi proponis illatum) appellas, ad docendum te fore gravatum, & ad audiendam revocationem ejusdem gravaminis (si de ipso docueris) tibi terminus præfigatur. Nec coram eo [cum ipse se id videre habeat] hoc docere, nec etiam tanquam coram Judice [cum per appellationem sit suspensa ipsius jurisdictio] comparere teneris: nisi ad hoc solum, ut revocationem ipsam audias, si eam duxerit faciendam: alias si non comparueris, & ipse in termino gravamen revocaverit cum effectu, poterit extunc libere in causa procedere, ac si appellatio interposita non fuisset.

CAP. XI.

A collatione Capituli ad Episcopum appellatur, si ut Canonicus interfuit: secus si ut Prælatus. h. d. Dominicus.

a *De intimatione appellat. vid. Lapum. act. 391. in c. an valeat. & all. 119. incip. quantum.* b *Vid. Rot. dec. 7. & 74. in novis.*

Idem.

A Collatione beneficii, quam communiter per Episcopum, & Capitulum in tuum præjudicium factam esse proponis, non *a* ad ipsum Episcopum [si in ea, ut Prælatus interfuerit] sed ad superiorem te oportuit appellare. Alias, si ut Canonicus interfuisset in ea, potuisti appellare licite ad eundem.

CAP. XII.

Per appellationem interpositam a definitiva revocari potest interlocutoria principali negotio præjudicans: alias non. Joan. Andr.

Idem.

LIcet ab interlocutoria (per quam pacti, vel præsciptionis, aut alia principali negotio præjudicans, vel judicium nullum reddens, exceptio est repulsa] non fuerit appellatum, si tamen a definitiva [quæ postmodum etiam ultra decendium promulgatur] appellari contingat, potest in appellationis causa ipsum gravamen per interlocutoriam eandam illatum licite per appellationis Judicem emendari. Ubi vero interlocutoria super eo profertur, quod non parat præjudicium negotio principali, vel judicium nullum reddit, nisi fuerit appellatum ab ipsa, per appellationem a definitiva postea interjectam gravamen illatum nequaquam poterit revocari.

a *Vid. Bart. in l. vero. ff. sol. matr. l. socium qui. §. fin. ff. pro soc. Font.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

SEXTI DECRETALIUM

LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS.

DE VITA, ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. UN.

Clericus joculatoriam artem per annum exercens, si tertio monitus non desistat, ipso jure perdit privilegium Clericale. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*an. 1298. Romæ.*]

CLerici, qui Clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, seu joculatores seu goliardos faciunt, aut bufones, si per annum artem illam ignominiosam exercuerint, ipso jure *a*: si autem tempore breviori, & tertio moniti non resipuerint, careant omni privilegio Clericali.

a *Vid. authent. de sanctiss. Episc. §. Interdicimus.*

TITULUS II.

DE CLERICIS CONJUGATIS.

CAP. I.

Si Clericus conjugatus ferat habitum, & tonsuram, Clericali privilegio gaudeat, alias non. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

CLerici *a*, qui cum unicis, & virginibus contraxerunt, si tonsuram & vestes deferant Clericales, privilegium retineant *b* canonis *c* ab Innocent. Papa II. prædecessore nostro editi in favorem totius Ordinis Clericalis. Et cum (juxta Parisiense Concilium) nullus Clericus distringi, aut condemnari debeat a Judice seculari: præsenti declaramus edicto, hujusmodi Clericos conjugatos pro commissis ab eis excessibus vel delictis, trahi non posse criminaliter, aut civiliter ad judicium seculare, nec ab ipsis secularibus Judicibus eos debere personaliter, vel etiam pecunialiter [ne per unam viam concedatur eisdem Judicibus, quod per aliam denegatur] ullatenus condemnari. In cæteris

 autem,

a *Vide Conc. Trid. sess. 23. de reform. c. 6.* b *al. retinent.* c *Vid. Alex. cons. 8. vol. 1. & Rot. decis. 202. in novis.*

autem, vel nisi [ut præmittitur] tonsuram, vel a vestes ferant Clericales, etiam in præmissis eos gaudere nolumus privilegio Clericali.

TITULUS III.
DE CLERICIS b NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA, VEL PRÆBENDA.
CAP. UN.

Distributiones quotidianæ solum præsentibus, qui intersunt divinis, dari debent, consuetudine non obstante. Et qui aliter illas receperunt, non faciunt illas suas: & idem de distributionibus, quæ dantur pro anniversariis defunctorum. Jo. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an.* 1298.)

COnsuetudinem, quæ in quibusdam partibus inolevit, qua Canonici, & alii beneficiati, seu Clerici cathedralium, & aliarum collegiatarum Ecclesiarum, distributiones e quotidianas (quæ alias manualia beneficia, seu victualia nuncupantur, & tantum residentibus tribuuntur) qualitercunque in civitatibus, seu aliis locis [in quibus ipsæ consistunt Ecclesiæ] sint præsentes, licet divinis officiis non intersint, ex integro percipiunt d, ac si continue in ipsis Ecclesiis in eisdem officiis deservirent, penitus improbantes: Statuimus, ut distributiones ipsæ quotidianæ in quibuscunque rebus consistant, Canonicis, ac aliis beneficiatis, & Clericis Ecclesiarum ipsarum, qui eisdem officiis in ipsis Ecclesiis adfuerint, tribuantur juxta Ecclesiæ cujuslibet ordinationem rationabilem jam factam, seu etiam faciendam. Qui vero aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit (exceptis illis, quos infirmitas, seu justa, & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret) rerum sic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas suas: imo ad omnium restitutionem, quæ contra hujusmodi nostram constitutionem receperit, teneatur.

De distributionibus etiam pro defunctorum anniversariis largiendis idem decernimus observandum.

TITULUS IV.
DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBUS.
CAP. I.

Ad præsentationem Religiosorum, etiam exemptorum, non debent in Ecclesiis ipsorum Rectores institui, nisi primo tantum eisdem assignetur, unde incumbentia onera subire possint, & congrue sustentari: nec valet contraria consuetudo. Joan. Andr.

Clemens III. e. (*an.* 1190. *Romæ.*)

SUscepti regiminis nos cura solicitat, ut utilitatibus subjectorum in iis præcipue, per quas f animarum saluti consulitur, nunc novorum editione jurium, nunc antiquorum innovatione solicite providere curemus. Sane fuit olim per sedem Apostolicam provide constitutum, ut diœcesani locorum ad præsentationem Religiosorum nullum ad aliquam Ecclesiam recipiant, nisi tantum ei de proventibus ipsius Ecclesiæ coram eis fuerit assignatum, unde jura Episcopalia possint solvere, & congruam sustentationem habere. Verum (sicut nobis querela multorum frequens insinuat) Religiosi exempti de proventibus parochialium Ecclesiarum, in quibus jus obtinent patronatus, seu Rectorum præsentatio pertinet ad eosdem, tantum percipiunt annuatim, quod Rectores ipsarum Ecclesiarum non possunt de residuo commode sustentari, & Episcopalia jura persolvere, ac alia incumbentia eis onera supportare: propter quod sæpe contingit, quod non inveniantur personæ idoneæ, quæ hujusmodi Ecclesias velint recipere, sicque frequenter minus idoneis conferantur, ex quo pericula imminent animarum. Nos itaque volentes super hoc salubre remedium adhibere, præsenti decreto statuimus, & mandamus constitutionem hujusmodi quoad omnes patronos a Ecclesiarum, Religiosos tam exemptos, quam non exemptos, & alios inviolabiliter observari, consuetudine contraria non obstante.

CAP. II.

Beneficia vacantia in curia alius quam Papa conferre non potest: quod si fecerit, irrita est collatio. Joan. Andr.

Idem.

LIcet Ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur Pontificem pertinere; ita quod non solum ipsa, cum vacant, potest de jure conferre, verum etiam b jus in ipsis tribuere vacaturis: collationem tamen Ecclesiarum, personatuum, dignitatum, & beneficiorum apud sedem Apostolicam vacantium, specialius cæteris antiqua consuetudo c Romanis Pontificibus reservavit. Nos itaque laudabilem reputantes hujusmodi consuetudinem, & eam auctoritate Apostolica approbantes, ac nihilominus volentes ipsam inviolabiliter observari: eadem auctoritate statuimus, ut Ecclesias, dignitates, personatus, & beneficia, quæ apud sedem ipsam deinceps vacare contigerit, aliquis præter Romanum Pontificem quacunque super hoc sit auctoritate munitus, sive jure ordinariæ potestatis ipsorum electio, provisio, seu collatio ad eum pertineat, sive literas super aliquorum provisione generales, vel etiam speciales sub quacunque forma d verborum receperit (nisi ei sit super conferendis eisdem in curia Romana vacantibus specialis, & expressa ab ipso Pontifice summo auctoritas attributa) conferre alicui, seu aliquibus non præsumat. Nos enim si secus actum, seu attentatum fuerit, decernimus irritum, & inane.

CAP. III.

Si Papa beneficia vacantia in curia non conferat intra mensem a die vacationis, illi, ad quos collatio pertinebat, poterunt illa conferre. Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunensi.*

(*an.* 1273.)

STatutum felicis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri de dignitatibus, & beneficiis in curia Romana vacantibus, nequaquam per alium, quam per Romanum Pontificem conferendis, decernimus taliter moderandum, ut ii, ad quos eorundem beneficiorum, & dignitatum spectat collatio e [statuto non obstante prædicto] demum post mensem a die, quo dignitates, seu beneficia ipsa vacaverint, numerandum, ea conferre valeant. Tantummodo per se ipsos, vel (ipsis agentibus in remotis) per suos Vicarios generales in eorum diœcesibus existentes, quibus id canonice sit commissum.

CAP. IV.

In beneficiis, vel impetrationibus ad beneficia per provisionem usque ad certam summam pensio non debetur. Per Ecclesias civitatis, vel diœcesis non comprehenditur cathedralis: sed per Ecclesias

---

a *Alias*, &c. b *Vid. Concil. Trident. sess. 6. de reform. cap. 1. & sess. 21. cap. 3. & sess. 24. cap. 12.* c *Vid. Decium, consil. 280. ubi late de his quotidianis distributionibus.* d *aliter, participant.* e *In vetustioribus codicibus constanter legitur, Clemens IV. & alit. Per quæ.*

a *Alios casus, quib. exempti subsunt ordinariis, vide infr. eod. cap. 2. de pœn. & rem. per gl. ibi. Phil. Font.* b *al. ita: verum etiam jus ad ea tribuere vacatura.* c *Vid. l. jus civile, ff. de justit. & jure.* d *Procedit, etiamsi habeatur clausula, non obstante quod oporteret expressam mentionem de verbo ad verbum fieri in literis Apostolicis. Petr. de Anch. Dom. & Phil. Font.* e *Vid. §. fin. in authent. de fil. ante do. instrum. Font.*

sias provinciæ metropolitana, & cathedrales reliquæ includuntur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*an.* 1298.]

QUamvis *a* pleniſſima ſit alias in beneficiis interpretatio facienda, literæ tamen ſuper obtinendis beneficiis impetratæ, debent (cum ſint ambitioſæ) reſtringi. Et ideo ſi alicui uſque ad certam ſummam provideri mandamus, ei non in penſione, ſed in beneficiis Eccleſiaſticis tantum volumus provideri: niſi de penſione in noſtris literis mentio habeatur expreſſa. Quanquam ſub nomine Eccleſiarum civitatis comprehendatur alias Eccleſia cathedralis: cum tamen alicui de beneficio mandamus in aliqua Eccleſiarum civitatis, vel diœceſis provideri, ad cathedralem Eccleſiam [quam propter ipſius honorem ſub hac generalitate nolumus hoc caſu includi] ſe mandatum hujuſmodi non extendit. Secus *b* autem cum mandamus in aliqua Eccleſiarum provincia provideri: tunc enim & metropolitana, & cæteræ cathedrales Eccleſiæ includuntur ſub tali mandato, cum uberiorem hoc caſu, quam alio impetranti gratiam facere videamur.

CAP. V.

Impetranti beneficium ſeculare providetur de beneficio per ſeculares Clericos uſque ad præſcriptionem legitimam poſſeſſo. Hoc primo. *Clerico ſeculari prioratum impetranti ſimpliciter, non providetur de conſueto per religioſos gubernari.* h. d. ſecundo Domin.

Idem.

CUm *c* de beneficio Eccleſiaſtico conſueto Clericis ſecularibus aſſignari, provideri mandatur, de illo debet intelligi, quod tanto tempore ab uno, vel pluribus ſecularibus Clericis, inſtitutis in eo Rectoribus, extitit continue ac pacifice gubernatum, ut præſcriptio legitima ſit completa, etiamſi ante, vel poſt *d* Religioſi quandoque miniſtraverint in eodem. Quando vero ſcribitur, ut provideatur de aliquo Prioratu alicui Clerico ſeculari, provideri non poteſt de Prioratu, qui per religioſos juxta modum præmiſſum eſt ſolitus gubernari: niſi hoc in literis caveatur expreſſe.

CAP. VI.

Habere perſonatum cum cura, & Præbendam, cui annexa eſt parochialis Eccleſia, non eſt contra Concilium generale. Joan. Andr.

Idem.

SUper eo, quod Præbendas, quibus parochiales Eccleſiæ ſunt annexæ *e*, in quibus ſpiritualem juriſdictionem ſecundum Eccleſiæ veſtræ conſuetudinem approbatam, & ſic ſecundum aliquorum interpretationem curam animarum habetis, ſimul cum perſonatibus [quorum aliquibus cura imminet animarum] in eadem Eccleſia obtinetis: vobis (cum hoc generali concilio non obviet) diſpenſatio neceſſaria non exiſtit.

CAP. VII.

In impetratione beneficiorum inſpicitur data, non præſentatio, vel receptio. Joan. Andr.

Idem.

EUm, cui Canonicatus alicujus Eccleſiæ a ſede Apoſtolica eſt collatus, licet nondum ſit in ea receptus, decernimus in aſſecutione Præbendæ [juxta ſuæ proviſionis ordinem] omnibus præferendum *f*, quibus poſtmodum in ipſa Eccleſia ſimilis gratia eſt conceſſa: licet iſti primo ſuas literas præſentaverint, & primo recepti fuerint in eadem.

a *Vid. Oldrad. conſil.* 168. b *In antiq. codic. ita: Secus eſt cum mandamus.* c *Vid. Clemen.* 1. *tit. de ſupl. negl. præl. verſ. prioratus. & late Felin. in cap. in noſtra ext. de reſcriptis.* d *Vid. cap. fin. de deciſ.* e *De iſta unione not. Cle. ſi una de reb. Eccl. non alien. & c. ſi unio. de exceſſ. prælat. de Anc. Font.* f *Vid. hic Felin. in c. eam te. de reſcript. Font.*

CAP. VIII.

Per literas Apoſtolicas non facientes de defectu ordinis mentionem poteſt impetranti de curato beneficio provideri: ad ordines tamen ſe faciet proximis temporibus promoveri. Joan. And.

Idem.

SI pro Clericis pauperibus, vel aliis noſtras literas, ut eis de beneficiis provideas, etiamſi animarum cura ſit annexa eiſdem, recipere te contingat: ipſis (licet nec in ſacris ſint conſtituti ordinibus, nec de defectu ordinum in eiſdem literis mentio habeatur) poteris de beneficiis curam habentibus licite providere, nec prætextu dicti defectus tua poterit proviſio impugnari. Oportebit tamen, ut ipſi ad ordines, quos requirunt *a* collata eis beneficia, ſe faciant in proximis ſtatutis a jure temporibus promoveri.

CAP. IX.

Mandato alterius ſuper proviſione facienda per Papam impleto, proviſio auctoritate Papæ intelligitur eſſe facta. h. d. ſecundum Zen.

Idem.

SI eum, ſuper cujus proviſione Apoſtolicæ ſedis Legatus in certa Eccleſia ſuas literas, quibus obtemperatum non fuerat, deſtinarat, mandamus auctoritate noſtra in ipſa Eccleſia in Canonicum recipi, & in fratrem, ſibique provideri de Præbenda juxta ipſius Legati continentiam literarum: talis receptus hujuſmodi noſtri auctoritate mandati, non Legati, ſed noſtra *b* intelligitur auctoritate receptus. Et ideo eſt in aſſecutione Præbendæ omnibus poſt eum eadem auctoritate receptis, in dicta Eccleſia præferendus.

CAP. X.

Mandatum alternative plures collatores includens, verificatur in primo vacante. In ſimul vero vacantibus ordo ſcripturæ ſervatur. hoc dicit ſecundum Dominicum.

Idem.

MAndato noſtro ſub ea forma tibi directo, ut alicui provideas de beneficio ad collationem tuam vel alterius pertinente de beneficio, quod primo vacabit (ſive ad tuam, ſive ad illius collationem pertinuerit) ei, pro quo ſcribitur, providere debebis. Si vero plura beneficia ad tuam, & illius collationem forſan ſpectantia ſimul vacent, tunc ſcripturæ ordinem ſervare habebis, ut illi ſolum provideas de illo beneficio, quod ad te noſcitur pertinere.

CAP. XI.

Si Clericus, cui mandabatur provideri de Præbenda primo vacante, negligit petere Præbendam ſibi debitam, extincta eſt gratia. Si autem ſibi collatus fueris Canonicatus, tun habebit Præbendam, cum nullus eſt ibi expectans auctoritate Apoſtolica. Joan. Andr.

Idem.

SI Clericus, pro quo a ſede Apoſtolica recepiſti mandatum, ut ei de Præbenda *c* proximo vacatura in certa Eccleſia provideres, eumque poſtea in Caaonicum ipſius Eccleſiæ recipi faceres, & in fratrem, Præbendam ſibi debitam, quando vacat, petere negligenter omittat: aliam poſtmodum in ipſa Eccleſia vacaturam nequibit prætextu dicti mandati petere, nec tu de ipſa ſibi poteris providere, cum facta ei gratia per ipſius negligentiam ſit extincta. Verum ſi præfatus Clericus fuiſſet auctoritate Apoſtolica effectus ab initio Canonicus in Eccleſia prælibata: tunc, (cum remanſerit in ea Canonicus) dicta negligentia non obſtante, ac per conſequens ratione Canonicatus ſit in alia Præbenda nulli alii de jure debita cæteris præferendus, petere

 poterit

a *Vid. Conc. Trid. ſeſſ.* 22. *de refor. c.* 4. b *Vid. l. ſi ſervus, ff. de hær. inſt. & l. unum ex familia ff. de leg.* 2. c *Vid. c. cum in Eccleſia infr. eod. & l. petens C. de pact. infr. de conſec. Eccleſ. c.* 1.

poterit Præbendam aliam proximo vacaturam: dummodo non sint aliqui eadem auctoritate Præbendas in ipsa Ecclesia expectantes. Et eidem de ipsa non per te [cum mandatum non susceperis super illa] sed per eum, ad quem spectat in eadem Ecclesia Præbendarum collatio, provideri debebit: alias facta de Præbenda hujusmodi alteri collatio in illius præjudicium, eo ipso viribus non subsistat.

CAP. XII.

Receptus auctoritate Papæ etiam ad mandatum alterius, præferendus est aliis in Præbenda. h. d. secundum Zen.

Idem Bonifacius VIII.

HI, qui auctoritate Apostolica in aliqua Ecclesia in Canonicos sunt recepti, debent in Præbendarum assecutione cæteris anteferri, Legatorum vel aliorum quorumcunque auctoritate receptis antea in eadem. Eum quoque, qui ad mandatum Legati, vel alterius, auctoritate Apostolica sibi specialiter in hac parte concessa fungentis, recipitur, auctoritate Apostolica receptum esse dubium non existit.

CAP. XIII.

Si post gratiam mihi factam a Papa de Canonicatu, & Præbenda, Bononineses Canonici hoc ignorantes, & ignoranti Præbendam conferunt post vacantem, non tenet collatio. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI postquam Canonicatum in aliqua Ecclesia tibi contulimus, & de Præbenda nulli alii de jure debita inibi proxime vacatura mandavimus provideri, hi, ad quos in ea spectat collatio Præbendarum, Præbendam, quæ vacabit *a* ibi postmodum, motu proprio, ignorantes tibi gratiam factam, alii duxerint conferendam: talis collatio in tuum præjudicium attentata nullam obtinet firmitatem. Nam eo ipso, quod Canonicus auctoritate Apostolica fuisti effectus, jus ad obtinendam Præbendam proximo vacaturam ibidem tibi acquisitum extitit: eandemque, quam cito vacavit [ex quo nulli alii debebatur] juste petere potuisti: & ideo a prædictis [licet ignorantibus] alteri conferri nequivit.

CAP. XIV.

Si Papa det licentiam Legato suo recipiendi auctoritate Apostolica resignationes beneficiorum legationis suæ libere in manibus suis factas, & illa beneficia conferendi: secundo Papa, de prædicta potestate non habita mentione, Canonicatum & Præbendam si vacat, vel quam primo vacaverit in aliqua Ecclesia legationis mihi conferat: tertio Canonicus ipsius Ecclesiæ renunciat, & Legatus etiam, ignorans collationem mihi factam, confert tibi Præbendam prædictam: non tenet collatio Legati, sed mihi illa Præbenda debetur. h. dicit. Joan. Andr.

Idem.

DUdum venerabili fratri nostro S. Episcopo Prænestino *b*, quem ad partes destinavimus Gallicanas, recipiendi auctoritate nostra resignationem ab obtinentibus beneficia Ecclesiastica in eisdem partibus, qui ea vellent libere in ejus manibus resignare, ac beneficia ipsa personis idoneis conferendi per nostras literas potestate concessa: nos postmodum [de concessione hujusmodi non habita mentione] Nicolao de Bonefac. Camerario dilecti filii nostri N. tituli sancti Laurentii in Damaso Presbyteri Cardinalis, Canonicatum Lexon. Ecclesiæ, quæ in partibus illis existit *c*, & Præbendam nulli alii de jure debitam [si qua tunc vacabat in dicta Ecclesia] contulimus, & sibi providimus de eisdem. Si vero nulla talis Præbenda vacabat ibidem, nos Præbendam proximo inibi vacaturam [conferendam dicto Camerario, cum vacaret] donationi Apostolicæ duximus reservandam: decernentes extunc irritum & inane, si secus super hoc a quoquam contingeret attentari, certis *a* sibi ad hoc executoribus deputatis. Cumque postmodum Nicolaus Vasalli Clericus Canonicatum, & Præbendam, quos in dicta Lexon. Ecclesia obtinebat, in dicti Episcopi manibus resignasset, & dictæ potestatis prætextu eos idem Episcopus [collationis, provisionis, reservationis, & decreti prædictorum forsan ignarus] Guilielmo Vasalli Presbytero contulisset: dicti executores [collatione non obstante prædicta] literarum nostrarum auctoritate, Præbendam eandem dicto Camerario velut sibi debitam contulerunt, quem dictus Presbyter [prætextu *b* collationis per dictum Episcopum sibi factæ] quod Præbendam ipsam pacifice possidere valeat, non permittit: propter quod idem Camerarius nobis supplicavit humiliter, ut providere sibi super hoc de opportuno remedio dignaremur. Nos igitur attendentes, quod etsi memorato Episcopo prædictam concessimus potestatem, penes nos tamen nihilominus remansit major, licet eadem potestas, etiam in prædictis, propter quod nostra, qui eandem præoccupavimus potestatem, potior debet esse conditio: eo præsertim, quod secundum canonicas, & legitimas sanctiones per speciem generi derogatur, quanquam de genere in derogante specie mentio nulla fiat. Considerantes quoque, quod nos exposito nobis de potestate prædicta, nihilominus literas gratiosas daremus in dictis partibus, non habita mentione de ipsa *c*: quia foret absurdum, si tam lata *d* nostra impediretur potestas: & si in omnibus provisionum nostrarum literis, quas concederemus in partibus supradictis, oporteret nos de sæpedicta potestate specialem facere mentionem: & quod decretum nostrum prædictum [maxime hic, ubi jam dictus Camerarius ante dictam renunciationem per nos erat Lexonien. effectus Canonicus] statim ignorantes ligaverat, cum super incerto non esset editum: nec ex alieno penderet arbitrio, vel voluntate cujusvis, qui acceptandi potestatem haberet: & idcirco per illud etiam expressisse videmur, ne alius posset conferre, & potestatem prædictam quantum ad præsentem speciem revocasse, quæ in hoc casu, ubi de lucro dicti G. tantum agitur, & non de præjudicio Episcopi memorati, ab ignorante potuit revocari: nec post revocationem hujusmodi jus per eum in alium etiam ignorantem in re revocata transferri. Ad instar etiam servi calendario præpositi, qui post mortem Domini præponentis mutuatas pecunias accipientis non facit, licet inter contrahentes mors Domini præpositum revocans fuerit ignorata: & Domini, qui peculium, quod proprio servo concesserat, statim perimit, cum in eo suam mutaverit voluntatem. Discretioni vestræ mandamus, quatenus præfatum Presbyterum monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam compellatis, ut collatione de Canonicatu, & Præbenda prædictis per dictum Episcopum sibi facta [quæ nulla extitit] non obstante, dicto Camerario Præbendam ipsam omnino dimittat, & eum super ea deinceps nullatenus inquietet.

CAP. XV.

Secundus, qui impetravit dignitatem, & Præbendam, præfertur priori, qui solum Præbendam impetraverat, si Præbenda dignitati est annexa, alias non. h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUia sæpe dubitatur a multis, si Canonicatus alicujus Ecclesiæ sit collatus a sede Apostolica successive duobus, fueritque mandatum primo de Præbenda, secundo vero de Præbenda & dignitate, personatu, vel officio, cum

a *In antiquiorib. libris constanter legitur*, *vacavit*. b *al. Palestrino*. c *al. extitit*.

a *Alias ita*: *certis sibi super hoc*, &c. b *alias*, *occasione*. c *Ad hunc locum vide notata, cap. ex parte. de for. competen. & in Spec. de lib. conceptione. §. ad hujus tit. consummationem. versic. cum sit actor. de Anchar. Font.* d *al. late*.

cum se facultas obtulerit, provideri: quis ipsorum in Præbenda, quæ cum dignitate, personatu, vel officio vacat ibi, postmodum debeat de jure præferri. Nos dubitationem hujusmodi sopire volentes, præsenti declaramus edicto, primum (cum sit tempore anterior) cui per mandatum secundum præjudicari, aut jus ipsius absorberi non debet, ex quo de intentione mandantis contraria non apparet, præferendum esse in dicta Præbenda, nisi vacanti dignitati, personatui, vel officio sit annexa: nam si esset annexa, secundus, cui debetur dignitas, personatus, vel officium, præferretur in ipsa.

CAP. XVI.

Mandatum provideri de dignitatibus, vel beneficiis aliis Ecclesiasticis, curata non includit, non expressa cura. h. d. usque ad §. Illis.

Idem.

CUm *a* in illis, quibus beneficia curam animarum habentia committuntur, major, quam in iis, qui ad alia promoventur, idoneitas requiratur: intentionis nostræ nequaquam existit, ut cum aliquibus de Ecclesiis, personatibus, dignitatibus, vel aliis beneficiis quibuscunque [de animarum cura mentione non habita] provideri mandamus, ipsis de iis, quibus hujusmodi cura imminet, possit aut debeat provideri.

In beneficii provisione modus electivus non includitur, si alii modi providendi exprimantur. h. d.

§. 1. Illis vero, pro quibus scribimus, ut provideatur eisdem de personatibus, vel dignitatibus, etiamsi curam habeant animarum, ad collationem, provisionem, præsentationem, vel dispositionem spectantibus quorumcunque *b*, provideri nequibit de prælaturis, personatibus, vel dignitatibus, ad quos, seu quas per electionem ii, qui eis habent præfici, assumuntur.

Beneficiales literæ unum modum exprimentes, alios non includunt. h. d.

§. 2. Cum autem inter collationem, præsentationem, & institutionem differentia magna esse noscatur: si cui de beneficio ad alicujus collationem spectante provideri mandetur, de illo, quod ad ejus præsentationem, vel institutionem pertinet, provideri non poterit, nec etiam e converso: expresso enim uno casuum prædictorum, mandatum super hoc factum [quod debet de sui natura restringi] ad alios extendi non debet.

Mandatum simpliciter duos includens, alterum solum non adstringit, & econverso directum uni duos non afficit. h. d. Dom.

§. 3. Si vero de beneficio ad aliquorum collationem, vel præsentationem spectante [non objecto communiter, vel divisim] provisio injungitur facienda, in beneficio, quod ad collationem, vel præsentationem alterius ipsorum tantum pertinet, adimpleri non potest. Sicuti si de beneficio spectante ad collationem unius provisio injuncta fuisset, impleri non posset in beneficio, cujus collatio ad eum simul cum alio pertineret.

CAP. XVII.

Beneficium mihi collatum ante dissensum meum alteri conferri non potest, nisi terminus mihi datus ad consentiendum esset elapsus, & tunc etiam post terminum, antequam alteri conferatur, potero consentire. Joan. Andr.

Idem.

SI tibi absenti per tuum Episcopum conferatur *c* beneficium, licet per collationem hujusmodi [donec eam ratam habueris] jus in ipso beneficio, ut tuum dici valeat, non acquiras, ipse tamen Episcopus, vel quicunque alius de ipso beneficio [nisi consentire recuses] in personam alterius ordinare nequibit. Quod si fecerit, ejus ordinatio facta de beneficio non libero, viribus non subsistet. Sed si Episcopus [notificata tibi collatione] ad consentiendum terminum competentem assignet, nisi consenseris, poterit eo lapso beneficium libere [cui viderit expedire] conferre. Antequam tamen ipsum contulerit, tuum poteris [non obstante, quod lapsus sit terminus] præstare consensum, & extunc de ipso non poterit aliter ordinari.

CAP. XVIII.

Qui vi, vel injuste occupat secundum beneficium curatum, privatus est primo. Qui autem vi beneficium curatum aliquod occupat, est ipso jure privatus jure, quod in illo, vel ad illud habebat. h. d. Joan. Andr.

Idem.

EUm *a*, qui beneficium, cui animarum cura imminet, vi occupat, seu se scienter injuste intrudit in eo: decernimus ipso jure fore privatum beneficio, quod cum cura simili primitus obtinebat. Non enim decet, ut stultus melioris quam peritus conditionis existat, vel quod invasor eo, qui juste ingreditur, privilegio gaudeat potiori. Insuper ut violenti, qui auctoritate [vel verius temeritate] propria occupare dignitates, personatus, aut alia quæcunque Ecclesiastica beneficia non verentur, etsi non virtutis amore, pœnæ saltem formidine a suæ temeritatis audacia refrenentur: eo ipso jus, si quod in dignitatibus, personatibus, & beneficiis occupatis taliter, vel ad ea ipsis forsitan competebat, amittant.

CAP. XIX.

Habens potestatem Apostolicam personæ idoneæ de beneficio providendi, alias beneficiato sufficienter providere non poterit, nisi in literis hoc exprimatur, & tunc unicum simplex obtinenti providebit. Si vero conceditur, ut provideat beneficia obtinenti, ad duo tantum refertur: & contra factum est nullum. h. d. Dominicus.

Idem.

IS, cui conceditur, ut auctoritate Apostolica possit uni personæ idoneæ *b* in sua, vel alia Ecclesia providere, alicui aliud beneficium sufficiens obtinenti providere non potest. Nisi primo ille beneficium, quod obtinet, omnino dimittat. Vel nisi in concessione hujusmodi sit expressum, quod alias beneficiatæ valeat providere personæ. Tunc enim providere poterit unicum duntaxat beneficium obtinenti: dum tamen illi cura non immineat animarum. Si vero concessum fuerit, ut providere illi valeat, qui alia beneficia noscitur obtinere, hujusmodi pluralitas debet solum ad duo beneficia sine cura restringi. Provisio quoque facta contra præmissa eo ipso viribus non subsistat.

CAP. XX.

Si quis ignorans recipiat beneficium prius reservatum, vel alteri collatum per Papam, si ex quo scivit, illud sine difficultate dimittit, recuperat priora beneficia, propter illud dimissa, alias non. Joan. And.

Idem.

SI *c* beneficia, quæ per sedem Apostolicam conferuntur, aut decreto interposito reservantur, interdum contingat ab iis, ad quos alias pertinet collatio eorundem, aliquibus hujusmodi collationem, seu reservationem ignorantibus de facto conferri, & beneficia, quæ illi tenebant antea, & *d* post prædictorum adeptionem dimissa

---

a *Vide Concil. Trid. sess. 7. de re refor. c. 3. & B. Thom. 2. 2. q. 2. art. 6.* b *Vide l. 1. §. sin autem. & l. omnibus. ff. ad Trebell.* Font. c *Vide l. consensu. ff. de action. & obligat.*

a *Vide Extravag. Joan. 22. incip. execrabilis. eod. tit. & Concil. Trid. sess. 1. de refor. c. 2. & seq. & sess. 2. de refor. c. 17.* b *Hæc dictio, determinat hoc providere; ergo si nunc nil habet, quamvis alias habuerit, videbitur etiam de curatis, cum hic fit gratia providenti, ideo est in suum favorem amplianda. Pet. de Anch. Font.* c *Vide Dom. consil. 78. ncip. formatur, & Lapum. allegat. 130.* d *Dictio, &, deest in antiq. cod.*

dimissa per eos aliis assignari. Ne talis ignorantia eis [cum sint sine culpa] præjudicialis existat: statuimus, ut si ipsi de collatione, seu reservatione prædicta postea certiores effecti, sublata difficultate quacunque omnino dimiserint beneficia sic sibi de facto collata, ad beneficia sua priora [collatione quibuscunque personis facta de ipsis nequaquam obstante] libere revertantur. Alioquin redeundi ad ea (si difficultatem adhibuerint in aliis dimittendis) sit ipsis penitus interdicta facultas. Eundem quoque modum in dimittendo recepta, & recuperando dimissa, quoad omnes alios, qui forsan occasione prædicta sua dimiserint beneficia, & dimissa per alios fuerint assecuti, per omnia decernimus observandum.

CAP. XXI.

Taciturnitas beneficii etiam modici vitiat dispensationem super pluralitate beneficiorum, quæ etiam legitime super duobus obtenta ad duo prima recepta refertur. Item provisio alicui facta de beneficio non obstante, quod aliud habeat, dispensationem super utroque retinendo non inducit. h. d. secundum Zen.

Idem.

NOn *a* potest dispensatio super pluralitate beneficiorum concessa impetranti prodesse, qui aliquod quantumcunque modicum beneficium subticuit in eadem. Illud autem Apost. sedis indultum, ut quis duo beneficia curam animarum habentia *b*, si alias canonice conferantur eidem, possit recipere, ac simul licite retinere, intelligitur de duobus primis beneficiis, quæ cum cura post dictum indultum obtinere contingit eundem. Cum vero tibi (non obstante, quod aliud beneficium obtinere noscaris) a sede prædicta de aliquo beneficio provideri contingit, per hoc tecum (ut primum beneficium cum secundo retinere valeas) non intelligitur dispensatum. Hoc enim solum prædicta operatur expressio, quod facta tibi gratia nequeat surreptitia judicari.

CAP. XXII.

Mandatum Legati super facienda provisione per Papam confirmatum, Papalis gratia est censenda. Zenze.

Idem.

SI Apostolicæ sedis Legatus volens tibi suæ legationis auctoritate in certa Ecclesia providere Canonicatum, & Præbendam nulli alii de jure debitos, proximo in ipsa Ecclesia vacaturos, collationi suæ reservet, & decernat irritum, & inane, si secus super hoc contigerit attentari, certis, qui eos tibi conferant (cum vacabunt) executoribus per suas literas deputatis: nosque postmodum plena de his facta narratione, quod ab ipso Legato factum extitit, ratum, & gratum habentes, id auctoritate Apostolica confirmamus, & eisdem executoribus, vel aliis nostris damus literis in mandatis, ut in hujusmodi provisionis negotio auctoritate nostra procedant juxta ipsius Legati continentiam literarum: certum est, quod (cum ipsa provisio ipsius Legati *c* post impertitam a nobis auctoritatem nostra censeatur effecta) omnibus, quibus postea mandavimus in eadem Ecclesia provideri (etiamsi Canonicatum ipsius Ecclesiæ duxerimus conferendum eisdem) de jure præferri debebis, in Præbenda postmodum inibi vacatura.

CAP. XXIII.

Obstat taciturnitas obtenti beneficii licet modici, nisi constet provisionem factam proprio motu Papæ: qui demum intelligitur, si hoc in litera exprimatur. h. d. Zen.

Idem.

SI motu *a* proprio alicui aliquod beneficium obtinenti conferamus, aliud de illo non habita mentione, non ob hoc gratiam hujusmodi, quæ de nostra mera liberalitate processit, invalidam volumus reputari. Secus si ad petitionem illius, vel alterius pro eodem oblatam gratiam hujusmodi facimus: tunc enim (quantumcunque modicum beneficium taceatur in ea) ipsam veluti surreptitiam vires nolumus obtinere. Motu quoque proprio tunc solum gratia fieri censeatur, cum hoc expresse cautum fuerit in eadem.

CAP. XXIV.

Collatio facta motu proprio Papæ, pluribus beneficiis in eadem Ecclesia vacantibus simul intelligitur facta de pinguiori: sed si beneficia sunt æqualia, ad eum spectat electio, cui gratia est concessa. Collatio vero facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium restringitur, si sint æqualia, eligit, qui alias conferebat: quo negligente, alius eligit: & etiam econtra. h. d. secundum Zen.

Idem.

SI pluribus simul in aliqua Ecclesia vacantibus dignitatibus, vel præbendis, nos de hac vacatione incerti dignitatem, vel præbendam (si qua nulli alii de jure debita in ipsa vacat Ecclesia) cuiquam in genere conferamus: gratiam hujusmodi (si motu proprio eam fecerimus, ut tunc fiat interpretatio plenissima in eadem) referri volumus ad dignitatem, vel præbendam, quæ inter illas majoris censetur esse valoris: seu (si sint forsan æquales) ad eam, quam is, cui conferimus, intra decendium post habitam de dicta vacatione notitiam duxerit eligendam. Si vero ad petitionem alterius ipsa gratia per nos fuerit facta, eam (ut hoc casu, prout juri congruit, restringatur) ad illam, quæ minoris valoris existit, seu, si sit æqualitas in eisdem, ad eam, quam is, ad quem illarum spectat collatio, intra dictum tempus elegerit, postquam sibi hujusmodi gratia erit nota, decernimus referendam. Alterutro quoque ipsorum (prout ad eum pertinet) intra tempus debitum eligere negligente, ad alium extunc electio libere devolvatur.

CAP. XXV.

Non debetur expectanti Præbenda, quæ per Episcopi Præbendarii mortem vacat. h. d. secundum Zen.

Idem.

CUm in Ecclesia tua, quæ XII. Canonicorum, & XIII. Præbendarum habet numerum, consuetudinem esse proponas, ut Episcopus, qui est pro tempore, vocem habeat in Capitulo tanquam Canonicus, licet Canonicus non existat, & unam de dictis Præbendis sicut unus Canonicus obtineat, in eadem: certum est eum, cui auctoritate Apostol. provideri mandatur *b*, de Præbenda nulli alii de jure debita proximo in ipsa Ecclesia vacatura, Præbendam, quam per mortem Episcopi vacare contingit (ne contra dictam consuetudinem, cui per præfatum mandatum non intelligitur derogari, futurus Episcopus præbenda careat, & dictus Canonicorum numerus amplietur) habere non posse: sed expectare, quousque vacet alia, oportebit eundem.

CAP. XXVI.

Per adeptionem secundi beneficii curati, cujus fructus alter ex causa percipit, non vacat primum. Joan. And.

Idem.

SI tibi concesso a nobis, ut fructus beneficiorum *c*, quæ usque ad certum tempus in tua vacabunt dioecesi, percipere

---

a *Vide Fel. in c. in nostra extra de perscr. & Panorm. in cap. ad aures. in 2. not. de rescr.* b *Vide Conc. Trid. sess. 7. de refor. c. 2. & seq. & sess. 2. de refor. c. 14.* c *Hæc duo verba, ipsius Legati, desunt in manuscr. codic.*

a *De clausula, motu proprio, vide Fel. in c. ad aures. & in c. si quando. extra de rescript. & in c. causam, quæ 2. de testi. & in c. cum inter procuratorem. de except.* b *Hæc mandata de providendo sublata sunt per Concilium Trident. sess. 24. de reformat. cap. 19.* c *Et appellatione beneficiorum an comprehendantur præbendæ, pensiones, & præstimonia. vide Fel. in c. postulasti. ext. de rescr.*

cipere valeas pro solvendis debitis, quibus est tua Ecclesia onerata, beneficium vacans postmodum; curam habens animarum annexam, alicui simile beneficium obtinenti te conferre contingat: æquum est, ut quamdiu fructus ipsius perceperis, primum non debeat reputari vacare.

CAP. XXVII.

Cum mandatur alicui non Sacerdotalis, vel integra, vel certi valoris conferri Præbenda: Sacerdotalis dimidia, vel minoris valoris illi etiam volenti conferri non poterit.

Idem.

CUi de non Sacerdotali Præbenda provideri mandatur, sibi etiam volenti Sacerdotalis auctoritate mandati hujusmodi conferri nequibit. Similiter, si in Ecclesia, in qua integræ ac dimidiæ Præbendæ habentur, mandetur *a* integra conferri Præbenda, quanquam ille, pro quo scriptum extitit, dimidia velit esse contentus, ei de ipsa non poterit provideri. Idem cum injungitur provideri alicui de Præbenda certi valoris, ut in præbenda minoris valoris etiam illo volente mandatum non possit adimpleri. Non enim hujusmodi mandata [quorum fines diligenter servari oportet] debent ad casus alios, quam expressos extendi.

CAP. XXVIII.

Secundo beneficio curato effectualiter adepto, primum consimile (ejus possessore irrequisito) conferri potest: non autem ejus possessio dari. secundum Zen.

Idem.

LIcet *b* Episcopus beneficium, quod cum animarum cura tenebas (postquam aliud recipisti consimile, ac ipsius possessionem pacificam habuisti, vel per te stetit, quo minus haberes eandem) possit alteri de jure conferre: illum tamen cui contulerit, non debebit te non vocato (cum tibi forsan jus possit competere retinendi) in possessionem ipsius inducere corporalem.

CAP. XXIX.

Sacerdotalis Præbenda per simplex mandatum de providendo, non nisi apto ad Sacerdotium est conferenda. h. d. secundum Zen. *Et istud summarium potest adaptari utrique lecturæ positæ in tertia glossa.* Dominicus.

Idem.

EI, cui provideri mandatur *c* simpliciter de Præbenda proximo vacatura, Sacerdotalis Præbenda conferri non potest, si nondum in ætate tali existat, quod possit ad Sacerdotium promoveri: sed aliam expectare debebit.

CAP. XXX.

Ex Mandato sedis Apostolicæ expectans a certa causa, ea deficiente, beneficium petere impeditur. h. d. secundum Zen.

Idem.

SI pauper *d* Clericus, cui cum beneficium nullum haberet, mandabatur de beneficio (juxta suæ probitatis merita) per Episcopum provideri, aliud antequam sit sibi provisum eidem, beneficium fuerit assecutus: providere Episcopus (cum cesset causa mandati) de cætero non tenetur.

CAP. XXXI.

Ubi de prioritate beneficii pluribus collati non constat, primo possessio, deinde major prærogativa præfertur. h. d. secundum Zen.

Idem.

SI a sede Apostolica, vel Legato ipsius uni, & ab Ordinario alteri, eodem die idem beneficium conferatur, nec appareat, quæ collatio fuerit primo facta, erit potior conditio possidentis *a*. Si vero neuter possideat, is, cui sedes ipsa contulit, vel Legatus [propter conferentis amplioram prærogativam] erit alteri præferendus.

CAP. XXXII.

Religiosus habens Prioratum, vel Ecclesiam curatam, si recipit secundum sine licentia Papæ, ipso jure vacat primum. Quod si statim non dimiserit, efficitur ineligibilis, & privatur utroque. Eadem est pœna in iis, qui habebant ante hanc constitutionem, nisi intra mensem alterum elegerint, & alterum dimiserint. h. d. usque ad §. prohibemus. Jo. Andr.

Idem.

CUm *b* singula officia sint singulis committenda personis, & dissolutionis, ac evagationis materia sit Religiosis præ cæteris auferenda: præsenti prohibemus edicto, ne aliqui Monachi, vel Religiosi alii *c* pluribus Prioratibus, vel Ecclesiis curam habentibus animarum, etiamsi eadem cura non per ipsos, sed per Presbyteros ad eorum præsentationem per Episcopos institutos habeat exerceri, absque sedis Apostolicæ auctoritate præesse præsumant: nisi forte unus ex eis ab alio dependeat, vel adinvicem sint annexi. Statuentes, ut quicunque ipsorum Prioratum, vel Ecclesiam talem obtinens alium receperit, primum, quo sit ipso jure privatus, statim omnino dimittere teneatur, per eum, ad quem pertinuerit, libere alteri conferendum. Quod nisi fecerit, extunc eo ipso efficiatur ineligibilis *d*, & tanquam ambitiosus ab utroque penitus repellatur. Circa eos autem, qui plures Prioratus, vel Ecclesias hujusmodi nunc detinent, providemus, ut intra mensem, postquam præsens constitutio pervenerit ad eosdem, unum ex ipsis, quem retinere voluerint (reliquis dimissis) eligere teneantur: alioquin extunc pœnis subjaceant supradictis.

Prioratus Ecclesiæ, vel administrationes unius monasterii solita per ipsius Monachos gubernari, absque sedis Apostolicæ licentia alterius monasterii Monachis non committantur, nec commissa dimittantur. Qui contra fecerint, sint privati potestate ordinandi prædicta ea vice: & defertur ad Diœcesanum in non exemptis, & ad Papam in exemptis. Recipientes vel detinentes (alias eligentes) sunt ineligibiles ipso jure. h. d.

§. 1. Prohibemus insuper, ne Prioratus vel Ecclesiæ, aut administrationes, seu officia unius monasterii consueta per ejusdem Monachos gubernari, committantur deinceps absque auctoritate sedis ejusdem alterius monasterii Monachis gubernanda, nec hactenus commissa dimittantur eisdem: sed per eos, ad quos pertinent, libere ordinentur. Cum illis non liceat habere locum in diversis monasteriis, quorum unum ab alio non dependet, nec aliorum monasteriorum [nisi canonice transferantur ad ipsa] Prioratus, Ecclesias, administrationes vel officia gubernare. Qui vero contra prohibitionem præsentem prædicta de cætero alienis Monachis commiserint, vel dimiserint jam commissa: ea vice ordinandi de ipsis sint potestate privati, & de eis per Diœcesanos (si exempta non fuerint) alioquin per sedem Apostolicam ordinentur *e*. Ii autem, qui ea suscipere, vel suscepta præsumpserint detinere *f*, reddantur ineligibiles ipso jure.

CAP. XXXIII.

Contemptum possunt prosequi, si ad receptionem vel collationem absentes Monachi, vel Canonici non vocentur: nisi consuetudo habeat eos non vocari. h. d. secundum Zen.

Idem

a *Alias mandatur.* b *Vide Fel. in c. fin. ext. de præb. sup. & Hippol. singul.* 195. *incip. nemo privandus est.* c *Mandata de providendo sustulit Conc. Trid. sess.* 24. *de ref. c.* 19. d *Multis modis quis dicitur pauper. vide Alex. consil.* 37. *incip. consultus sum. l.* 7. *adde Bart. in l. si constante. ff. sol. matr.*

a *Vide l. vis ejus. C. de probat. c. licet causam. de prob. & l. in bonæ fidei. C. de rebus cred. Font.* b *Vide Conc. Trid. sess.* 7. *de refor. c.* 2. *& sess.* 24. *de refor. c.* 17. c *Alias, aliis.* d *Vide gloss.* 16. *qu.* 1. *in sum. & clem.* 1. *de elect. Phil. Font.* e *al. ordinetur.* f *Alias, retinere.*

Idem Bonifacius VIII.

CUm in Ecclesiis Canonicorum receptio, aut Præbendarum, vel beneficiorum collatio imminet facienda, absentes Canonici (si commode fieri valeat) sunt vocandi: nisi consuetudo habeat eos ad talia non vocari. Alioquin quod in eorum absentia fieri contigerit, eis instantibus irritari debebit.

CAP. XXXIV.

Beneficia morientium etiam in loco vicino curiæ Romanæ per duas diætas legales, vel sede ipsa vacante, ibi causam, domicilium, vel originem non habentium, vel etiam habentium, sed curialium, & ibi causa Romanæ curiæ morantium, vel translata curia eam sequentium, & in itinere decedentium, vel in loco, unde recessit curia, in quo remanserant infirmi: conferri nequeunt per alium, quam per Papam. h. d. secundum Zen.

Idem.

PRæsenti declaramus edicto, statutum felicis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri de beneficiis apud sedem Apostolicam vacantibus, per alium, quam per Romanum Pontificem minime conferendis, locum habere in beneficiis, quæ Legati, aut Nuncii sedis ejusdem, vel quivis alii ad Romanam curiam venientes, vel etiam recedentes ab ipsa obtinere noscuntur, si eos in locis vicinis *a* ipsi curiæ mori contingat: quemadmodum si in loco, ubi eadem curia residet, morerentur.

Idem est, si aliquis curialis [etiam Ecclesia Romana vacante] peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, seu alia quavis causa ad locum curiæ vicinum secedens, in hujusmodi loco vicino decedat: dummodo ibi [etiamsi erat ad ipsam curiam reversurus] ejus domicilium, seu domus propria non existat.

Loca vero intelligantur vicina eidem curiæ in præmissis, quæ remota ultra duas diætas legales (quas hoc casu sic specialiter volumus computari) a loco, ubi moratur ipsa curia, non existunt.

Sane si quis in loco, ubi *b* degit curia, suæ originis domum habens, diem claudat extremum in ea: ipsius beneficia sub prædicto non aliter includantur *c* statuto, quam si curialis esset antea, & ibidem occasione curiæ moraretur. Porro cum curiam de loco ad locum transferri contingit, si curiales in itinere [dum curiam sequuntur eandem] vel in loco, unde recedit ipsa curia, forsitan remanentes infirmi, rebus inibi eximantur humanis, præmissum statutum [quantumcunque locus, ubi decedunt, ab ipsa curia sit remotus] ad illorum beneficia se extendit.

CAP. XXXV.

Mors Papæ tollit, ne parochiales Ecclesiæ in curia vacare dicantur. h. secundum Zen.

Idem.

SI Apostolica sede vacante aliquas parochiales Ecclesias vacare de cætero contigerit apud ipsam, statuimus, ut de eis (ne ipsarum vacatio diutina periculum valeat animabus afferre) per eos, ad quos pertinet *d*, possit libere ordinari: constitutione felicis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri de beneficiis apud sedem ipsam vacantibus, per alium, quam per Romanum Pontificem minime conferendis, vel alia quavis contraria super hoc edita non obstante. Idem volumus & de illis, quæ ibidem ipso Romano Pontifice vivente vacabunt, si de ipsis per eum ante ipsius obitum non fuerit ordinatum.

a *Nota ex loci vicinitate contrahi communionem quandam etiam quoad præmium, pœnam, mores. de penit. dist. 1. §. sed continuo. l. non tantum §. Iliensibus. ff. de excus. tut. & qui dicantur vicini. vide l. si tertius de aqua pluv. arc. l. 4. §. si vam vicinum. ff. de dam. infect. de Anch. Font.* b *Al. ita: ubi degit curia, &c.* c *Al. includuntur.* d *Vide Dec. in c. bona. in princ. ext. de appell.*

CAP. XXXVI.

Gratia alicui concessa, ut providere possit personis idoneis in certa Ecclesia, personis non expressis, non expirat re integra obitu concedentis: secus si personæ essent expressæ. Joan. And.

Idem.

SI cui (nulla personarum facta expressione) sit gratiose concessa facultas, ut auctoritate Apostolica possit aliquibus personis idoneis in certa Ecclesia providere, ve beneficia [quorum collatio est ad Sedem Apostolicam legitime devoluta] conferre, contradictores *a* eadem auctoritate per censuram Ecclesiasticam compescendo: hujusmodi concessio [quam, cum specialem gratiam contineat, decet esse mansuram] non expirat etiam re integra per obitum concedentis. Secus si super provisione certæ personæ facienda sit data potestas eidem, non ob suam, sed ejus, cui provideri mandatur, gratiam, vel favorem: illa quidem expirat omnino, si concedens re integra moriatur.

CAP. XXXVII.

Qui ex licentia circa incertos concessa absque titulo ad sacros ordines Clericos promovet, eis tenetur providere. Dans licentiam promoventi, vel etiam promovendis, eis promotis ad sacros sine titulo providere tenebitur. h. d. Zen.

Idem.

SI *b* Episcopus, cui nullis personis expressis in genere commisisti, ut vice tua ordines in tua diœcesi celebraret, ad sacros ordines promoverit quempiam titulum non habentem: ei [cum in culpa fuerit taliter ordinando eundem] tenebitur vitæ necessaria ministrare, donec sibi per eum, vel alium de competenti beneficio sit provisum. Si vero certas commisisti *c* eidem ordinare personas, tu [qui prævidere hoc casu, an haberent titulum, debuisti] taliter ordinato ad prædicta, donec per te beneficiatus fuerit, obligatus existis. Eis autem, quibus a diœcesanis datur licentia, ut possint, a quo voluerint, Episcopo ad omnes sacros ordines promoveri, non qui ordinant, sed qui tribuunt licentiam [cum eam dare non debeant titulum non habenti] ad præmissa, si titulum non habeant, obligantur.

CAP. XXXVIII.

Si primo loco Papa dat licentiam conferendi beneficia certo modo vacantia, vel ad Papam devoluta: secundo aliquod de his conferat specialiter, vel conferri mandet, species generi derogat: ita quod secundo beneficium debetur. h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUamvis *d* tibi nuper in genere potestatem dederimus beneficia sex Clericorum tuorum cedentium, vel decedentium auctoritate nostra personis idoneis conferendi, Canonicatum tamen, & Præbendam, quos in tua Ecclesia (in qua post prædictam gratiam tibi factam mandavimus cuidam specialiter provideri) obtinebat quidam ex iisdem tuis Clericis nunc defunctus, conferre non potes: cum illi, pro quo scripsimus, debeantur. Nam primæ generali gratiæ tibi factæ derogat posterior specialis, licet de illa non fecerit mentionem. Simili ratione si post facultatem tibi concessam a nobis conferendi beneficia tuæ diœcesis [quorum collatio est ad sedem Apostolicam devoluta] nos eorum aliquod [antequam tu conferas] conferamus specialiter alicui, vel conferri mandemus, de concessione tibi facta non habita mentione, facta per nos collatio canonica est censenda.

CAP.

a *De hac clausula vide Zabarellam in Clem. 2. §. contradictores. de religios. dom. & Felin. in c. super eo. ext. de offic. deleg.* b *Vide conc. Trid. sess. 21. de refor. cap. 2.* c *Al. commisisses.* d *Vid. Dec. in c. 1. de rescript. super 1. gl. & eund. cons. 147.*

CAP. XXXIX.

Revocatio gratiæ non tollit jus quæsitum, sed quærendum, nisi jus annexionis aliud inducat: nec tamen tollit jus quærendum annexum juri digniori jam quæsito. h. d. secundum Zen.

Idem.

SI is, cui de Canonicatu, Præbenda, & dignitate, personatu, vel officio per felicis recordationis Nicolai Papæ, vel Celestini prædecessorum nostrorum literas, gratia in aliqua Ecclesia facta erat, constitutionis nostræ revocatoriæ tempore Canonicatum, & Præbendam, dignitati, personatui, vel officio alicui non annexam erat adeptus, licet dignitatem, personatum, seu officium inibi expectaret, propter expectationem hujusmodi privatus non intelligitur jure, quod in Canonicatu, & Præbenda fuerat canonice assecutus: jus tamen, quod ad dignitatem, personatum, vel officium competebat eidem, juxta verba dictæ revocationis intelligitur revocatum. Non sic autem, si Canonicatum cum dignitate, personatu, aut officio, conferri tantum Canonico consuetis *a*, fuerat assecutus sub expectatione Præbendæ: cum jus magis dignum, quod iste in dignitate, personatu, seu officio hujusmodi jam habebat, jus minus dignum Canonicatus retineat, cujus Canonicatus ratione jus eidem salvum remanet, ad Præbendam nulli alii debitam, Apostolica ante ipsum auctoritate recepto. Sed & si ex Episcopi, vel alterius cujuscunque collatione vel provisione adeptus fuerat in eadem Ecclesia dignitatem, personatum, sive officium conferri tantum Canonico consueta: præfatus, qui Canonicatum auctoritate Apostolica jam habebat, idem erit censendum.

CAP. XL.

Obest revocatio gratiæ Præbendam expectanti, & decreti interpositio, etiam ignoranti. h. d. Zen.

Idem.

QUondam per literas felicis recordationis Nicolai Papæ prædecessoris nostri, Canonicatum sub expectatione *b* vacaturæ Præbendæ in certa Ecclesia obtinente, successor ejus Celestinus cuidam alteri similem in eadem Ecclesia gratiam fecit, quem omnibus etiam ante ipsum auctoritate Apostolica, vel quavis alia in Ecclesia ipsa receptis voluit anteferri *c*, cum interpositione decreti: priusquam tamen ad primum, & ejus executores secundæ gratiæ notitia pervenisset, vacans Præbenda eidem primo per suos fuit executores collata: post hujusmodi autem, & ante factam secundo collationem ipsius Præbendæ, nostra constitutio revocatoria emanavit: & quoniam quis eorum jus habeat in Præbenda hujusmodi, dubitatur, nos neutrum illorum habere jus decernimus in eadem. Prima enim collatio post & contra decretum a dicto Celestino interpositum facta (licet ab ignorantibus & etiam ignoranti) non obtinet firmitatem. Jus vero, quod secundo ad Præbendam, non in Præbenda hujusmodi competebat (cum nostram revocationem ejus collatio non præcesserit) per eam penitus est sublatum.

CAP. XLI.

Mandatum de providendo de beneficio ad collationem Capituli pertinente, non tangit jus singularis Canonici. hoc dicit secundum Zen.

Idem.

MAndatum Apostolicum tibi directum, ut T. Clerico de beneficio spectante ad collationem Narbonen. Capituli provideres, beneficia eiusdem Capituli, sive dentur in communi per ipsum, sive per Canonicos ejusdem Ecclesiæ singulares, vice ac auctoritate Capituli, aut ex jure ipsius de consuetudine vel statuto, merito comprehendit *a*. Ad beneficia tamen ratione dignitatum, personatuum, vel officiorum, quæ nonnulli ex eisdem Canonicis obtinent in ipsa Ecclesia, ad eorundem collationem spectantia, mandatum hujusmodi minime se extendit. Idem esse censemus, si ratione Præbendarum suarum ad ipsos Canonicos collatio dictorum beneficiorum singulariter pertinere noscatur: nisi contineatur forsitan in mandato, quod eidem Clerico provideas de beneficio ad collationem Narbon. Capituli pertinente communiter, vel divisim: tunc enim de beneficiis, quæ ad ipsorum collationem pertinent, ratione hujusmodi Præbendarum poteris providere.

TITULUS V.
DE CLERICO ÆGROTANTE, VEL DEBILITATO.

CAP. UN.

Datio Coadjutorum Episcoporum, & suorum superiorum est de majoribus causis, & spectat ad solum Papam: potest tamen Episcopus senio, vel infirmitate perpetua impeditus de consensu Capituli sui, vel majoris partis sibi auctoritate Apostolica unum vel duos Coadjutores assumere: & si demens fuerit, Capitulum, aut duæ partes ipsius hoc facient. Sed si Episcopus contradicit, tunc nil innovabit Capitulum, sed Episcopi & Ecclesiæ conditionem, quam cito poterit, intimabit Papæ. Et Coadjutores illi sumptus moderatos habebunt de proventibus Prælatorum ipsorum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298. *Romæ.*)

PAstoralis officii debitum exequentes, declaramus atque statuimus, coadjutorum *b* Episcoporum, & superiorum Prælatorum dationem intelligendam esse de causis majoribus, & referendam ad sedem Apostolicam, ac ab ea (consuetudine non obstante contraria) tantummodo postulandam.

Verum ne hoc prætextu Ecclesiæ (existentes præcipue in remotis) dispendia patiantur: nos earum in hac parte indemnitatibus præcavere volentes, hac generali constitutione sancimus, ut Episcopus senio, aut valetudine corporali gravatus, vel etiam alias adeo impeditus perpetuo, ut officium suum nequeat exercere, possit de sui consilio & assensu Capituli, vel majoris partis ipsius, unum vel duos auctoritate Apostolica coadjutores assumere, ad dictum officium exequendum. Si vero Episcopus demens fuerit, & quid velit aut nolit, exprimere nesciat, vel non possit: tunc ejus Capitulum, vel duæ ipsius partes eadem auctoritate unum, aut duos coadjutores assumant idoneos, qui ejus officium exequantur. Si autem Episcopus senio, aut incurabili morbo gravatus, vel perpetuo impedimento detentus, ad sui executionem officii reddatur inutilis, & coadjutorem assumere, vel habere noluerit, licet a Capitulo requisitus proprio, se illius non indigere suffragio forsitan asserendo: tunc nil per Capitulum innovetur, sed hoc casu & etiam proximo idem Capitulum Episcopi & Ecclesiæ suæ conditionem & statum, ac facti circumstantias universas, quam cito poterit, fideliter & explicite referat ad notitiam dictæ sedis, recepturi humiliter, & efficaciter impleturi, quod super hoc per sedem ipsam contigerit ordinari. Præsenti quoque adjicimus sanctioni,

Iii

a *Dicunt Petr. de Anch. & Archid. quod rescriptum impetrantis a Papa dignitatem, non facta mentione consuetudinis, de qua non obtineret. per l. honores. §. 2. ff. de decur. est surreptitium.* Font. b *Expectativas ad vacatura omnino sustulit Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 19.* c *De clausula, anteferri, vide late per Felin. in cap. capitulum, extr. de rescr.*

a *Petrus de Anch. not. mandatum etiam adstringere gerentem vices ejus, cui mandatur; similiter mandatum factum vicem gerenti: quia si deficit principalis, debet postea per principalem commoda recipientem impleri: l. secundum naturam. ff. de reg. jur. neque poterit per vicem gerentem impleri: in his enim mandatis intelligitur, re stante in eodem statu l. 1. ff. si ex nox. caus. ag.* Font. b *Quam auctoritatem habeant coadjutores dati Episcopis senibus, vel infirmis, late docet Oldradus consil. 44.*

ni, ut coadjutores hujusmodi de proventibus Prælatorum, in quorum assumentur auxilium, sumptus recipiant moderatos, ab alienatione qualibet de bonis Ecclesiasticis Prælatorum ipsorum, vel Ecclesiarum suarum quomodolibet facienda penitus abstinentes: rationem non solum in districto examine, sed & Prælatis eisdem (si sanæ mentis extiterint) ac Capitulis eorundem, seu etiam ipsorum Prælatorum successoribus (si hoc antea non fecerint) plenariam reddituri. Cæterum quod de Episcopis præmittitur, ad superiores etiam Prælatos esse volumus, & intelligimus referendum.

TITULUS VI.
DE INSTITUTIONIBUS.
CAP. I.

Capitulum sede vacante licet beneficia ad Episcopi collationem spectantia conferre non possit, tamen ad illa præsentatos instituere potest. h. d. Zen.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

Etsi Capitulum *a* sede vacante beneficia, quæ ad collationem Episcopi pertinent, conferre non possit, præsentatos tamen a patronis potest admittere, si sint idonei, & eos instituere in beneficiis, ad quæ fuerint præsentati, licet ad Episcopum (si superesset) admissio, & institutio hujusmodi pertineret.

CAP. II.

Non repellit præsentatum defectus sacrorum ordinum. hoc dicit Zen.

Idem *in eodem*.

Si is, ad quem Rectoris præsentatio in aliqua parochiali Ecclesia noscitur pertinere, quempiam non constitutum in sacris præsentet ad eam: ipsum *b* (dummodo alias sit idoneus, & intra tempus a jure statutum ad ordines, quos ipsius Ecclesiæ cura requirit, valeat promoveri) decernimus admittendum.

TITULUS VII.
DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.
CAP. I.

Si mandetur alicui provideri de dignitate vacatura, quam duxerit acceptandam, & vacat dignitas, quam ante acceptationem ordinarius confert, tenet ipsius collatio: etiamsi executor impetrantis ante acceptationem fecerit reservationem, inhibitionem, & processus super prima vacante. Joan. Andr.

Innoc. IV. *dilecto filio Andreæ Capellano nostro.* (*an.* 1250.)

Quia cunctis: (*& inf.*) Proponebatur itaque pro parte tua, quod cum prædicta præpositura, dum vacabat, tibi per eum, qui conferre potuit ipsam, collata fuisset, collatio hujusmodi canonica existebat: maxime cum nulla per Priorem ipsum, quæ illam impedire posset, inhibitio præcessisset. Dicebat autem pars altera, quod cum præmissæ literæ sede Carnoten. vacante fuissent in Capitulo publicatæ, ac præfatus Episcopus tunc de Capitulo ipso esset, ibique præsens existeret, ignorare non potuit mandatum Apostolicum [super conferenda memorato D. Præbenda, vel dignitate sine cura, quam ipse duceret acceptandam, cum primo in Ecclesia ipsa prædicta vacaret] alii fuisse directum, & sic per consequens facultatem sibi esse sublatam conferendi hujusmodi dignitatem: propter quod videbatur, quod nec per se, nec per alium præfatam Præposituram curam non habentem animarum annexam, quæ primo post mandatum ipsum in Ecclesia prædicta vacavit, potuerit alicui personæ conferre: præsertim cum jam dictus Prior eodem publicato mandato mox præfato D. Præbendam, vel dignitatem, curam hujusmodi non habentem, quam primo in eadem Ecclesia vacare contingeret, contulisset: nec alias etiam (prout allegabatur) prodesse poterat ipsius Episcopi ignorantia in hac parte. Nam si alicui a sede Apostol. concedatur, quod excommunicari non possit, licet id forsan suus ignoret Episcopus, non tamen propter hoc ejus ligatur sententia, si quam proferat in eundem. Similiter si alicui conferendi præbendam aliquam tribuatur a sede Apost. potestas, ex hoc ipso videtur, quod sit Episcopo conferendi tunc eam penitus interdicta facultas. Nec obstaret, si forte objiceretur, quod lex, seu constitutio, & mandatum nullos obstringunt, nisi postquam ad notitiam *a* pervenerint eorundem, aut nisi post tempus, intra quod ignorare minime debuissent: quia in privilegiis, & indulgentiis, seu concessionibus specialibus secus existit, in quibus sufficit, quod ad illorum, quibus conceduntur, notitiam perveniant: ut patet, cum indulgetur alicui, quod excommunicari non possit, sicut superius est expressum. Et quidem cum tribuitur alicui potestas conferendi Præbendam, videtur proculdubio ei concedi aliquid speciale. Adjiciebatur insuper, quod cum sententia statim arctet etiam ignorantem: quoniam si contra Prælatum aliquem absentem depositionis sententia proferatur, contractus, quos iniit ignoranter postea ut Prælatus, nullum robur obtinent firmitatis: & in supradictis literis irritum decernimus, & inane, quicquid super hujusmodi præbenda, vel dignitate contra nostrum contigerit attentari mandatum: collatio, quam idem Episcopus post tale nostrum decretum (sive illud ignoraverit, sive non) de præfata præpositura per se, vel per alium fecerat, non valebat. Ex parte vero tua extitit replicatum, quod hæc de illis privilegiis, & indulgentiis (æquitate suadente) debent intelligi, quæ vim suam habent mox, cum ad illos, quibus conceduntur, perveniunt: ex quorum tenore liquido nosci potest, quod talis circa ea fuerit intentio concedentis: utpote cum alicui conceditur, quod excommunicari non possit: ex hoc enim evidenter apparet aliis ipsum excommunicandi ademptam esse penitus facultatem: non sic autem, si alicui conferendi Præbendam sive certa, sive incerta tribuatur potestas, non enim tunc esse videtur tribuentis intentio, ut per hoc ei [ad cujus donationem præbenda ipsa pertinet] conferendi possibilitas adimatur: nisi prius ille sibi notificet, quod eam velit per hujusmodi potestatem conferre, aut ei collationem interdicat illius, vel postquam illi notificaverit talem potestatem fore sibi concessam, vacuam decernat, & irritam, si secus de ipsa præsumat. Quia cum illi non amplior detur potestas, quam ipse Romanus Pontifex habeat in hac parte, sicut per eam, quam obtinet ipse Romanus Pontifex, facultas conferendi beneficium, vel Præbendam (nisi suam insinuet voluntatem) alicui non aufertur: similiter & per eam, quæ taliter illi ab ipso conceditur, ei, ad quem ipsius Præbendæ spectat collatio, priusquam insinuet ille sibi, quod eam velit concedere, vel etiam conferat [si forte vacet] potestas non tollitur conferendi, nisi forsan quod ipsam conferre non possit, exprimatur in concessione hujusmodi potestatis: tunc enim, licet talem concessionem fortassis ignoret, sua tamen collatio, si postmodum Præbendam ipsam conferat, nihil valet: cum satis super hoc concedentis intentio agnoscatur: sicut cum indulgetur alicui, quod excommunicari non valeat, ut in superioribus est præmissum. Subjunctum etiam extitit, quod cum memorato Priori per præfatas literas mandassemus, ut memorato D. Præbendam, vel dignitatem sine

---

a *Varias significationes hujus vocis, capitulum, ponit Joan. Andr. in c. capitulum super. de rescr.* b *Not. idoneitatem, & tempus hic per copulam poni: unde non sat. est quod intra tempus juris possit promoveri, sed debent etiam aliæ idoneitates concurrere. Dom. & Pet. de Anch. Font.*

a *Vide Decium & Doct. in c. cognoscentes. ext. de const. & Turrecrematam in c. in istis. §. leges. dist. 4.*

sine cura, quam acceptandam duceret, si vacaret tunc, vel quam primo vacare contingeret in Ecclesia prædicta, conferret: idem Prior providendi ei de Præbenda, vel dignitate ipsa [nisi post acceptationem ipsius *a*] non habebat aliquam potestatem. Unde cum sæpedicta præpositura fuerit tibi (antequam illam idem D. acceptaret) præfati Episcopi auctoritate collata, hujusmodi collatio talis mandati nostri prætextu (etiamsi prius illud Episcopus ipse scivisset) non poterat vacuari. Nostrum autem in hac parte decretum ad præbendam, seu dignitatem, quam prædictus D. acceptaret, referri debebat: alioquin super incerto fuisset editum, nec aliquem adstrinxisset. Sed extitit ex adverso responsum, quod etsi præfatus Prior jam dicto D. Præbendam, vel dignitatem hujusmodi, cum vacaret, ante hujusmodi acceptationem conferre nequiret: idem tamen D. præbendam, vel dignitatem talem licite posset, & libere acceptare: quare prædictus Episcopus præfatam præposituram (cum non prius eum requisierit, an acceptare vellet eandem) cuiquam conferre non potuit: quin imo ipsius collatio [cum idem D. præposituram ipsam postmodum acceptaverit] irritari debebat, & concessio per jam dictum Archipresbyterum sibi facta debet stabilis permanere: sicut cum legatur alicui unus ex servis, quem elegerit, vel optaverit, & hæres ante optionem, vel electionem illius manumittit aliquem, vel alienat ex illis: profecto manumissio, vel alienatio irritatur, ceditque ille legato, si legatarius eum duxerit eligendum. Econtra vero pro parte tua propositum extitit, quod id in ultimis voluntatibus tenet, nec præmissa in legatis futuris, quemadmodum in extantibus habent locum: quia nec etiam ad optandum, seu eligendum ex illis, sicut ex istis potest terminus assignari. Et gravis inesset conditio, quoddamque incongruum videretur, si quando mandaretur alicui de beneficio, quod duceret acceptandum in aliqua provincia, quam primo illud vacare contingeret, provideri: oporteret ipsum *b* in singulis beneficiis postmodum inibi vacantibus [prorogata non absque periculo forsitan ipsorum collatione] *c* requiri: unde cum sæpe præfato Priori fuisset injunctum, ut dicto D. præbendam, vel dignitatem, quam acceptandam duceret, si vacaret in Ecclesia memorata, vel quam cito contingeret eam vacare, sibi auctoritate Apostolica conferret: & ita eidem D. circa futuras, sive vacaturas præbendas, vel dignitates tales ipsius Ecclesiæ optio data esset: non poterat per hoc memorati Episcopi in illis, quando vacarent, collatio impediri: nisi forsan cum aliquam ex eis vacare contingeret, illam ipso D. (priusquam eam conferret Episcopus) acceptaret: vel etiam nisi ante vacationem alicujus ipsarum vacaturarum ex his primam, vel ea ommissa, ex aliqua causa ulteriorem duceret acceptandam: quia taliter acceptatam conferre postmodum Episcopus non valeret. Nos itaque tam tuis, quam præfati D. rationibus plenius intellectis, quia sæpedictam præposituram ad te voluimus pertinere, ipsam tibi (habito fratrum nostrorum consilio) adjudicare curavimus: ipsi *d* D. super ea perpetuum silentium imponentes.

CAP. II.

Omnis promissio, per quam datur via ad beneficia vacatura, est reprobata. Joan. And.

Bonifacius VIII.

Detestanda *a* iniquorum perversitas abstinere nesciens a vetitis, nec gaudere debito modo concessis, digne plerunque officium excitat præsidentis ad ea, quæ justa fuerant consideratione concessa [cum in abusum ea vergere circumspicit] discretione prævia revocanda. Sane licet olim fuerit canonica constitutione decretum, quod ii *b*, qui promittunt aliquibus de beneficiis Ecclesiasticis, cum poterunt, vel cum facultas se obtulerit, providere, promissiones suas (facultate se offerente) debeant adimplere: quia tamen, sicut experientia docuit, per promissiones hujusmodi, quæ per importunitatem nimiam [per quam non concedenda multoties conceduntur] & per ambitionem improbatam ut plurimum extorquentur, aperitur via sub tali palliatione verborum ad promittenda damnabiliter *c* contra Lateranense Concilium beneficia vacatura, mortis alienæ votum ingeritur, & Ecclesiis, ac Prælatis, & personis Ecclesiasticis gravamina plurima inferuntur. Nos malis hujusmodi, & animarum periculis occurrere cupientes, promissiones easdem, & alias quascunque sub quovis modo, aut forma verborum de cætero faciendas, per quas directe, vel indirecte aperiri via valeat ad beneficia vacatura, auctoritate Apostolica penitus reprobamus, & omnino viribus vacuamus, decernentes per eas, vel ipsarum aliquam ad providendum alicui nullum deinceps quomodolibet obligari.

CAP. III.

Habens literas Apostolicæ sedis super primo beneficio, dignitate, vel Præbenda, quod duxerit acceptandum, certum acceptare non potest: sed primum, quod vacabit, vel ex causa secundum, vel ulterius poterit acceptare. Reservationes, processus, & decreta contra hoc facta non valent. Joan. Andr.

Idem.

Ne captandæ alienæ mortis occasio ex benignitate gratiarum sedis Apostolicæ tribuatur: declarandumduximus, quod is, cui ab eadem sede, ut ei provideatur de præbenda, dignitate, vel personatu, aut alio beneficio in aliqua provincia, diœcesi, vel Ecclesia, quem *d*, seu quod duxerit acceptandum, certis sibi super hoc executoribus deputatis gratia noscitur esse facta: licet in genere primum personatum, dignitatem, præbendam, seu beneficium in eadem provincia, diœcesi, vel Ecclesia vacaturum, aut secundum, seu ulterius (si rationabilis causa subsit) valeat acceptare: certum tamen, & expressum priusquam vacet, acceptare non potest. Quod si fecerit, etiamsi per executores ejus secundum acceptationem hujusmodi facta fuerit reservatio, inhibitio, variique processus, ac sententiæ promulgatæ, tam acceptatio *e* ipsa, quam processus viribus careant, nec aliquam obtineant roboris firmitatem: imo nisi acceptator ille dignitatem, præbendam, personatum, seu beneficium taliter acceptatum, & reservatum per collationem, vel institutionem postmodum factam de vacanti jam adeptus, vel ei jus in ipso fuerit acquisitum: per eum, ad quem ejusdem personatus, dignitatis, præbendæ, aut beneficii collatio, seu provisio pertinet [dictis acceptatione, ac executorum processibus inde secutis nequaquam obstantibus] de illo vacanti libere poterit alii providere.

CAP. IV.

Sine speciali mandato non inhibet executor generaliter colla-

a *Doct. not. hic quod executorum ad conferendum beneficium, quod impetrans duxerit acceptandum, inhibitio, intimatio, collatio ante tempus vacationis non ligat ordinarium, quia potestas in eventum conditionis non exercetur ante purificatam conditionem, facit c. si pro te. sup. de rescript. Font.* b *Al. ita: oporteret eum.* c *Vide Cle. 1. §. secus. infr. eod.* d *Al. ita, memorato D. super ea, &c.*

a *Vid. Conc. Trid. sess. 16. de refor. c. 19.* b *alit. ut hi.* c *Not. quod contraveniens juri peccat. gl. de pœn. dist. 1. in summ. Imo incurrit notam infamiæ. c. illud. de majorit. & obedientia. vid. Bart. in l. si quis pro eo ff. de fideiuss. & gl. in c. 1. de scrut. in ord. fac. vid. quæ dixi in c. perpetua sup. de elect. Font.* d *alit. ita: quam seu quod duxerit, &c. quam varietatem etiam agnovit gl. hic* e *Vid. l. per fundum. ff. de servit. rustic. præd.*

collationem beneficiorum provinciæ, specialiter vero reservat primum, & inhibet ulteriorem non sine mandato: nec tunc tenet collatio contra facta. h. d. Dominicus.

Idem Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

EXecutor *a* super provisione alicujus a sede Apostolica, per generales literas in aliqua Provincia deputatus, Prælatis, & aliis, ad quos beneficiorum in eadem provincia spectat collatio, ne ad provisionem aliquorum procedant, donec illi, pro quo scribitur, sit provisum, non potest generaliter inhibere.

Nisi expresse in ipsis literis facultas hujusmodi inhibitionis concedatur. Potest tamen reservationem, & eisdem inhibitionem facere specialem de primo: vel (si hoc illi ex beneficio competat literarum) de secundo, vel ulteriori beneficio inibi vacaturo eidem Clerico conferendo. Quod autem contra talem reservationem, & inhibitionem ab eo, ad quem beneficii reservati collatio pertinebat, fuerit attentatum, non tenet.

CAP. V.

Si mandetur Capitulo, ut me recipiant in Canonicum, & Præbendam conferant, cum id pertineret ad eos, dato executore ad providendum, per solam præsentationem factam Capitulo affecta est Præbenda: & executor (negligente Capitulo intra terminum per eum statutum me recipere, & Præbendam conferre) non vocato Capitulo id exequi poterit. Joan. Andr.

Idem.

SI Capitulo alicujus Ecclesiæ, cum ad ipsum Canonicorum receptio, ac Præbendarum collatio pertinebat, ut te in Canonicum reciperet, & tibi de Præbenda (si tunc vacaret) inibi provideret, vel cum se facultas offerret, ac executori, qui eodem Capitulo negligente mandatum Apostolicum exequatur, directa fuerint scripta nostra: per solam illorum præsentationem Capitulo ipsi factam, absque alia etiam executoris insinuatione, inhibitione, seu reservatione, beneficium, pro quo tibi conferendo scriptum extiterat, adeo est affectum, quod de illo alteri facta collatio non obtinet firmitatem: imo si Capitulum intra terminum competentem sibi ab executore præfixum, mandatum Apostolicum ei pro te directum, in quantum poterit, non duxerit adimplendum, extunc in ipsum executorem potestas provisionis hujusmodi transferatur, & executor ipse Canonicatum incontinenti poterit tibi dare, ac Præbendam (etiam sine alia Capituli vocatione, vel monitione) si vacat, vel cum obtulerit se facultas.

CAP. VI.

Si soli ordinario, vel soli executori ad compellendum, vel ordinario, & tali executori sit scriptum: per præsentationem talis mandati non afficitur Præbenda, nisi in literis esset decretum, aut executor ille insinuasset, & interdixisset, maxime cum decreto, vel ratione mandati jam esset facta receptio ad Canonicatum. In his casibus, vel ipsorum altero affecta est Præbenda, ita quod collatio alteri facta non tenet. Joan. Andr.

Idem.

SI soli ordinario *b* pro te beneficiando, executore non dato, vel ordinario, & executori (ut eum ad faciendum quod mandatur compellat) aut soli executori (ut tibi faciat de canonicatu, & Præbenda, vel alio beneficio in certa Ecclesia, dioecesi, seu provincia provideri) mandatum Apostolicum sit directum: per talis præsentationem mandati ordinario ipsi factam, licet si contra faciat, puniendus existat, ei tamen potestas sic non adimitur conferendi, quin teneat alteri facta collatio ab eodem: nisi nos in gratia tibi facta decrevissemus irritum & inane, quod fieret contra ipsam: aut executor hujusmodi ordinario suam insinuans potestatem, ne alteri conferret beneficium (de quo tibi est secundum tenorem hujusmodi mandati Apostolici providendum) interdixisset eidem: præsertim cum interpositione decreti. Vel nisi tu juxta dictum *a* mandatum esses in Canonicum jam receptus: tunc enim Præbendæ collatio alteri facta firmitatem aliquam non haberet.

CAP. VII.

Si tres expectantes sunt in una Ecclesia, unus auctoritate Martini, alter auctoritate Bonifacii, tertius ejusdem auctoritate cum prærogativa, ut præferatur omnibus receptis non auctoritate Bonifacii: Præbendas hi consequenter hoc ordine, quia primam habebit secundus, secundam tertius, tertiam primus: quod probatur argumento legali. Joan. Andr.

Idem.

AUctoritate Martini Papæ prædecessoris nostri, quodam ad Præbendam primo in Parmensi Ecclesia vacaturam nulli alii de jure debitam in ejusdem Ecclesiæ Canonicum recepto, & alio a nobis in eadem Ecclesia similem *b* gratiam adepto secundo, tertius deinde auctoritate nostra in ipsa Parmensi Ecclesia in Canonicum, & in fratrem recipitur cum prærogativa gratiæ, quod omnibus prædecessorum nostrorum auctoritate, non autem nostra receptis, in assecutione Præbendæ debeat anteferri: post hæc autem quædam vacavit Præbenda in Ecclesia memorata, quæritur, quis eorum alteri præferatur: & secundum quem ordinem Præbendas assequi debeant tres prædicti. Cum igitur ex tenore *c* gratiæ tertio a nobis concessæ appareat evidenter nos voluisse primo tertium, & secundum tertio anteferri: decernimus, quod primam secundus, secundam tertius, & tertiam primus debet obtinere Præbendam: alias forma mandati minime servaretur. Licet enim ex persona sua, secundus primam obtinere non posset, ex persona tamen tertii, qui primum superat, illam habet. Sicut contingit in successione illius, qui ab intestato relictis patre (in adoptiva familia constituto) matre atque fratre decedit, in qua successione pater ex se matrem excludit: sed quoniam talem patrem agnatus, materque vincit agnatum, mater patri non ex semetipsa, sed agnati persona, in successione hujusmodi antefertur.

CAP. VIII.

Revocatoria gratiarum includit receptos in Canonicos Præbendam distinctam expectantes: etiamsi percipiebant distributiones quotidianas, secus si Præbendam distinctam non expectant, sed augmentum portionis. Includit habentes jus ad vacaturam, si nondum est deventum ad collationem. h. d. secundum Domin.

Idem.

QUoniam ex constitutione nostra, per quam paulo post promotionem nostram ad summi Pontificatus apicem omnes collationes, provisiones, reservationes, & concessiones, super canonicatibus, dignitatibus, personatibus, præbendis, officiis, portionibus, præstimoniis, Ecclesiis parochialibus, ruralibus, & aliis quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis vacaturis, quocunque nomine censerentur, ac etiam super canonicatibus sub expectatione dignitatum, vel aliorum quorumcunque beneficiorum (in quibus jus non esset quæsitum in re, licet ad rem) a felicis recor-

a. *Nota quod executor datus ad providendum seu conferendum, non potest reservare, vel inhibere in genere, sed in specie, sic & rationem ponit hic Joan., Andr. & Innoc. in cap. cum dilectus. sup. de jur. patron. Francus*. b. *Nota primo, quod quandoque Papa scribit ordinario ut conferat, sine alia executoris datione ad hoc. de rescr. eam te. not. secundo argum. quod in impetratione debet fieri mentio de canonicatu & præbenda, & sic videtur quod non sufficeret expressio tantum alterius*. Dom.

a *al. prædictum*. b *similiter*. c *Mens, & tenor gratiæ est observandus, ad hoc de præb. cui de non supra eod. lib.*

dationis Nicolao Papa IV. & Celest. V. prædecessoribus nostris factas, sive concessas, auctoritate Apostolica in fratrum nostrorum præsentia omnino cassavimus, irritavimus, & vacuavimus, cassas, irritas & vacuas nuntiavimus, & nullius fore decrevimus firmitatis: multæ dubitationes insurgunt, ut unde præfatæ constitutionis revocatoriæ processit editio, interpretatio ejus quoque procedat: Præsenti declarandum duximus sanctione, quod in illis, (qui editionis tempore supradictæ ultra statutum numerum erant per eosdem prædecessores Canonici sub expectatione Præbendarum, vel etiam Portionum) eadem constitutio locum habet. Si autem hujusmodi recepti ultra numerum distributiones, & alia, ut Canonici de numero existentes, sic tempore dictæ revocationis habebant, quod per cessionem, vel decessum illorum, qui erant intra numerum, ex vigore prioris gratiæ nil amplius assequi expectabant, nisi distributionem, seu partium suarum augmentum (cum forsan esset Ecclesia, in qua Canonicorum, non autem portionum numerus, vel Præbendarum distinctio habebatur) quantoque inter pauciores cujusvis Ecclesiæ dividuntur proventus, tanto majores fieri possunt singulorum percipientium portiones: ad istos vel eos, qui per literas facultatis *a* dictorum prædecessorum nostrorum in aliquarum Ecclesiarum Canonicos erant recepti (licet Præbendas, vel alia beneficia expectarent) constitutionem certum est non extendi præfatam. In illis vero, qui ultra numerum auctoritate præfata in aliquarum Ecclesiarum Canonicos jam recepti, quantum ad Capitulum, & ad chorum, ac distributionum perceptionem quotidianarum plenitudinem juris Canonici tunc habebant, sed in eis dignitates, personatus, præbendas, portiones, vel alia beneficia, quæ dantur tantum existentibus de numero, expectabant: constitutionem præfatam locum habere (ratione hujusmodi expectationis) dubium non existit. Sane in iis, qui super canonicatibus, præbendis, & dignitatibus parochialibus, vel aliis Ecclesiis, seu beneficiis quibuscunque a dictis prædecessoribus nostris literas impetraverunt, etiamsi per executores illorum factæ fuerint reservationes, decreti interpositiones, variique processus, & etiamsi eadem beneficia tunc vacabant, & per impetrantes petitum fuerat ab executoribus, quod eis illa conferrent: non tamen ipsorum beneficiorum vacantium collationes tunc temporis erant factæ: locum habet constitutio supradicta, ut omnes hujusmodi gratiæ (quarum ratione tunc non erat ad collationem processum, & sic per consequens jus in re non fuerat ipsis impetrantibus acquisitum) intelligantur penitus revocatæ.

TITULUS VIII. NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

CAP. UN.

Collatione communiter ad Episcopum, & Capitulum pertinente, uno ipsorum effecto inhabili, alter confert. h. d. usque ad §. Cum vero, secundum Dominicum.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

SI *b* ad Episcopum, & Capitulum communiter pertineat *c* collatio Præbendarum, mortuo Episcopo, vel a beneficiorum collatione suspenso, poterit Capitulum vacantes conferre Præbendas: etiamsi Episcopus interesse habeat in collatione hujusmodi, ut Prælatus. Idem poterit Episcopus, si Capitulum ab ipsa collatione suspendi contingat, vel singulariter omnes de Capitulo majoris excommunicationis vinculo innodari.

Collatione spectante ad Episcopum de consilio, vel assensu Capituli, illo existente inhabili (nisi sit in mora) non confert Capitulum. hoc dicit.

§. 1. Cum *a* vero ad solum Episcopum præbendarum spectat collatio, cum consilio sui Capituli vel assensu, defuncto Episcopo, vel suspenso (nisi Episcopus in petenda relaxatione suspensionis hujusmodi sit in mora) Capitulum se non potest intromittere de eisdem.

Habens conferre cum consilio Episcopi, sine illo confert morte, & remota absentia interveniente. h. d. Dominicus.

§. 2. Ubi vero de speciali alicujus Ecclesiæ consuetudine, vel statuto, beneficiorum collatio ad aliquem cum consilio Episcopi noscitur pertinere: sublato Episcopo de medio (cum consilium nequeat tunc peti ab eo) non erit propter hoc vacantis beneficii collatio differenda: nec etiam si egerit in remotis, ita quod non possit ipsius præsentia in brevi haberi: quia in petendo, vel expectando ejus consilio, posset vacanti beneficio periculum imminere.

a *Vid. Panorm. & Felin. in c constitutus. extr. de rescr.* b *Ad intellectum hujus cap. vid Panorm. in c. ex parte. extr. de constit.* c *Illud dicitur communiter pertinere, quando æquale jus quælibet pars habet in actu.*

TITULUS IX. DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

CAP. I.

Perpetua alienatio facta de rebus Ecclesiæ vacantis non præcedente tractatu, & sine justa causa non valet. Joan. Andr.

Innocentius IV. (*an.* 1252.)

DUdum: [*& infra.*] Dictus vero Archidiaconus ex adverso respondit, illas decimas illi Ecclesiæ restitui non debere: proferens in medium ordinationem quandam Episcopi Dulmen. de consensu Capituli sui factam, inter alia continentem, quod idem Episcopus attendens proventus Archidiaconatus Dulmen. adeo fore tenues & exiles, quod non sufficiebant ad ejus onera *b* supportanda, præfatas decimas Archidiaconatui memorato concessit: [*& infra.*] Quia vero in concessione hujusmodi prædicta Ecclesia (cum vacaret) legitimo caruit defensore, qui sibi prius ab eodem Episcopo debuerat deputari: quia etiam tractatus solennis, & diligens, qui in talibus concessionibus perpetuis, & alienationibus rerum Ecclesiasticarum exigitur, non fuit habitus in eadem: ordinationem, & concessionem ipsam (præsertim cum evidens necessitas quare fieri deberet, vel utilitas *c* non subesset) de fratrum nostrorum consilio decernimus non valere, dictas decimas ipsi Ecclesiæ, tanquam pertinentes ad eam, sententialiter adjudicare curantes.

CAP. II.

Primo probibet submissionem Ecclesiarum, suorum immobilium bonorum, vel jurium fieri Laicis absque consensu Capituli, & licentia Papæ. Secundo cassat contractus quacunque firmitate vallatos, contra hoc de cætero faciendos. Tertio punit Prælatos contrafacientes, & Clericos non contradicentes, & Laicos, qui ipsos Prælatos ad hoc compulerunt, vel compellent. Quarto præcipit Laicos per tales contractus, eo casu, quo valent, ultra debitum non usurpare, & pœnam apponit. h. d. Joan. And.

Gre-

a *Ad hunc textum vide Felin. in cap. eam te. extr. de rescript.* b *Vid. cap. ad audientiam. de Eccles. ædif. x. q. iij. unio alias regularis soli principi licet. ix. q. iij. nemo. ff. de evic. Lucius vid. Oldrad. in consil. 160. cum 2. seq. hoc eod. tit.* c *Vid. Hostien. in summ. hoc eod. tit. ubi assignat quinque causas alienationis rerum Ecclesiasticarum.*

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdun.*

HOc consultissimo prohibemus edicto, universos, & singulos Prælatos Ecclesias sibi commissas, bona immobilia, seu jura *a* ipsarum Laicis submittere, subjicere, seu supponere absque Capituli sui consensu, & Apostolicæ sedis licentia speciali. Non concedendo bona ipsa, vel jura in emphyteusim, seu alias alienando in forma, & casibus a jure permissis: sed constituendo, vel recognoscendo, seu profitendo ab illis ea tanquam a superioribus se tenere: seu ab ipsis eadem advocando, prout in quibusdam partibus vulgariter dicitur, *avober*, vel ipsos Patronos, vel advocatos Ecclesiarum, seu bonorum ipsarum perpetuo, aut ad tempus non modicum statuendo. Contractus autem omnes etiam juramenti, pœnæ, vel alterius cujuslibet firmitatis adjectione vallatos (quos de talibus alienationibus sine hujusmodi licentia, & consensu contigerit celebrari) & quicquid ex eis secutum fuerit, decernimus adeo viribus omnino carere, ut nec jus aliquod tribuant, nec præscribendi etiam causam parent. Et nihilominus Prælatos, qui secus fecerint, ipso facto ab officio, & administratione: Clericos etiam, qui scientes contra inhibitionem prædictam aliquid esse præsumptum id superiori denunciare neglexerint, a perceptione beneficiorum, quæ in Ecclesia obtinent sic gravata, triennio statuimus esse suspensos. Laici vero, qui Prælatos, vel Capitula Ecclesiarum, seu alias personas Ecclesiasticas ad submissiones hujusmodi faciendas hactenus compulerunt, nisi post competentem monitionem [remissa submissione, quam per vim, vel metum exegerant] Ecclesias, & bona Ecclesiastica eis submissa taliter in sua libertate dimittant: illi vero, qui de cætero Prælatos, vel personas easdem ad talia facienda compulerint [cujuscunque sint conditionis, aut status] excommunicationis sint sententia innodati. Ex contractibus præterea super præmissis (hujusmodi licentia, & consensu intervenientibus) hactenus initis, vel quos in futurum iniri contigerit, seu occasione illorum, Laici ultra id, quod ex natura contractuum ipsorum, vel adhibita in illis lege permittitur, aliquid non usurpent. Qui vero secus egerint (nisi legitime moniti ab hujusmodi usurpatione destiterint, restituendo etiam ea *b*, quæ taliter usurparunt) eo ipso sententiam excommunicationis incurrant: & extunc ad supponendum terram ipsorum [si opus fuerit] Ecclesiastico interdicto libere procedatur.

TITULUS X.
DE RERUM PERMUTATIONE.
CAP. I.

Non obstantibus expectationibus beneficiorum permutatio fieri potest. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *Biteren. Episcop.* (*an.* 1296. *Romæ in Apuliam.*)

LIcet *c* in tua diœcesi aliqui auctoritate Apostolica beneficia proximo vacatura expectent: illos tamen, qui secundum formam juris sua beneficia in eadem diœcesi ad tuam collationem spectantia permutare volentes, libere, ac sine fraude in manibus tuis ipsa resignant: nolumus occasione præmissa (æquitatem præferentes in hac parte rigori) circa faciendam permutationem beneficiorum hujusmodi [quæ alias minime resignassent] ullatenus impediri.

a *Vid. Bart. l.* 2. *in* 2. *col. C. ubi in rem actio. per l. si aliena. ff. de usucap. Font.* b *Dictio*, ea, *deest in antiquior. codic.* c *Vid. Clem.* 2. *tit. de rer. permut. & de materia Bellamerum tract. de permutatione beneficiorum, & Dec. consil.* 141. *l.* 1. *incip. ad plura dubia. & consil.* 210. *cap. incip. viso puncto. lib.* 2.

TITULUS XI.
DE TESTAMENTIS, ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.
CAP. I.

In fideicommissariis substitutionibus locum habet quartarum deductio: in directis non. Et substitutiones interpretari debemus directas, dummodo conveniant verbis, & personis institutis. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

SI pater *a* filium, & filiam habens impuberes, & uxorem, filiam in re certa, filium vero in cæteris bonis suis universalem hæredem instituit, & uxori aliqua in suo testamento legavit, adjiciens, ut si decederet filia sine liberis, eidem filio, & si ipse absque liberis obiret, filius præfatæ filiæ moreretur, Christi pauperes instituendo hæredes, si utrumque sine liberis mori contingeret filiorum. Testatore mortuo, ac deinde filio subsequenter, & filia [superstite matre] defunctis ante tempora pubertatis, absque deductione Trebellianicæ, sive partis jure naturæ debitæ facienda, ipsis pauperibus bona omnia deferuntur. Præmissæ namque substitutiones factæ de filio ad filiam, & econtra, & de illis ad pauperes, directæ debent intelligi pupillares. Cum in substitutionibus semper sit interpretatio facienda (dummodo, sicut in casu proposito, earum verbis, & personis conveniat institutis) ut substitutio directa intelligatur potius, quam obliqua: quanquam directa interdum ad fideicommissum ex causa trahatur. Licet autem filius testamento suo matrem portione jure naturæ debita privare non possit, pater tamen in testamento, quod filio impuberi facit, potest: nam testamentum hujusmodi pupillare paternum, vel paterni pars potius est censendum.

CAP. II.

Superior habet consentire Religiosis deputatis executoribus. h. d. secundum Zen.

Idem.

RElígiosus executor ab aliquo in sua voluntate ultima deputatus non potest (cum velle, vel nolle non habeat) hujusmodi officium suscipere, vel exequi: nisi a superiore suo petita super hoc licentia, & obtenta.

Pluribus executoribus datis, uno mortuo, vel in remotis existente, vel exequi nolente, unus officium executionis exercebit, ne impediatur testatoris voluntas: nisi aliud per testatorem disponeretur. h. d. secundum Zen.

§. 1. Sane pluribus a testatore simpliciter executoribus deputatis uno eorum mortuo, vel in remotis agente, aut id exequi forte nolente: ne voluntatem testatoris impediri, vel nimium differri contingat: poterit alius (nisi testator aliud expresserit) officium executionis injunctæ libere adimplere.

TITULUS XII.
DE SEPULTURIS.
CAP. I.

Hic prohibetur pactum de sepultura eligenda. Non obstante pacto de sepultura eligenda, vel electa non mutanda, sepeliendus est quis, ubi alias erat de jure sepeliendus, & alias sepultus cum omnibus sepulturæ obventibus restituendus est, alias pœna incurritur hic contenta. h. d. secundum Zen.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

ANimarum periculis, & scandalis, quæ frequenter ex his proveniunt, obviare volentes, universis Religiosis, & secularibus Clericis cujuscun-

De materia hujus cap. præter doctores hic vide Interpretes in cap. Rainutius. ext. de test. & in l. precibus. c. de impub. & aliis subst. & alibi.

jusſcunque status, vel conditionis existant *a*, in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub interminatione maledictionis æternæ, districtissime prohibemus, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, ſeu alias promittendum inducant, ut apud earum Eccleſias ſepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent. Nos enim (ſi ſecus actum fuerit) electionem talem decernimus nullius penitus existere firmitatis. Statuentes, ut hi, qui ſic elegerint, nec apud ſic electas Eccleſias ullatenus ſepeliri, nec alibi, (ne contra votum, juramentum aut promiſſum hujuſmodi a ſe factum materiam habeant veniendi) poſſint eligere ſepulturam: ſed contradictione quacunque ceſſante, ſepeliantur omnino apud illas Eccleſias, apud quas ſepeliendi de jure fuiſſent, ſi alias ſepultura non electa forſitan deceſſiſſent. Si vero iidem Religioſi, vel Clerici prædictos in ſuis Eccleſiis, vel cœmeteriis præſumpſerint ſepelire, ad restitutionem tam ſepultorum corporum (ſi petantur) quam etiam omnium, quæ occaſione ſepulturæ illorum pervenerint quomodolibet ad eoſdem, intra decendium integraliter faciendam ipſos obligatos eſſe cenſemus. Quam niſi fecerint, Eccleſiæ ipſæ, apud quas ſepulti fuerint, necnon & cœmeteria earundem extunc eo ipſo ſint, & tamdiu maneant Eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium prædictorum.

CAP. II.

Eccleſiæ dimiſſæ non debetur canonica portio, ſed parechiali: & pluribus, ſi ſunt plures.

Idem.

CUm *b* quis, cujus majores ſunt ſoliti ab antiquo in aliqua Eccleſia ſepeliri, ea dimiſſa eligit alibi ſepulturam, canonica portio dimiſſæ non debetur Eccleſiæ, ſed illi duntaxat, in qua ille officia conſuevit audire divina, & Eccleſiaſtica recipere ſacramenta. Cum ab eo, qui duo habet domicilia, ſe collocans æqualiter in utroque, in loco tertio eligitur ſepultura, domiciliorum Eccleſiæ habebunt inter ſe *c* dividere canonicam portionem.

In loco etiam minus religioſo poteſt nova eligi ſepultura. h. d. ſecundum Zen.

§. 1 Si quis antiqua dimiſſa novam etiam in loco minus religioſo elegerit ſepulturam, electionem hujuſmodi (licet jura ſuper hoc videantur eſſe diverſa) nequaquam volumus impugnari.

CAP. III.

Translatio perſonæ ad certum locum facta ad tempus, Eccleſiæ jus ſepulturæ non aufert. h. d. ſecundum Zen.

Idem.

IS *d*, qui habens domicilium in civitate vel caſtro, quandoque ad villam ruralem ſe transfert recreationis cauſa, vel ut ruralia exerceat in eadem, ſi non electa ſepultur decedat ibidem, non in Eccleſia dictæ villæ, ſed in ſua parochiali, vel in ea potius, in qua Majorum ipſius ab antiquo ſepultura extitit, ſepeliri debebit: dummodo abſque periculo ad ipſam valeat deportari.

Mulier mortua, quæ pluribus nupſit, cum viro ultimo ſepelitur. hoc dicit.

§. 1. Mulier autem, quæ plures viros habuit ſucceſſive, ſi ſepulturam non eligat, eſt cum viro ultimo, cujus domicilium retinet, & honorem *e*, tumulanda.

CAP. IV.

Ex conſuetudine poteſt pater impuberi eligere ſepulturam, pubes autem eligit per ſeipſum. & hoc dicit ſecundum Zen. *quoad titulum, ſed non quoad textum: unde poſſet addi: Et pro anima non legat ſine aſſenſu patris bona non caſtrenſia.* Domin.

Idem *in eodem.* a

LIcet *b* pater minores filios, qui nequeunt, antequam ad annos pubertatis perveniant, eligere ſepulturam, poſſit (ſi conſuetudo terræ id habeat) quo voluerit, ſepelire: hoc tamen poteſt, ubi conſuetudo hujuſmodi non habetur, ſed ſunt cum ſuis majoribus, vel in parochiali Eccleſia tumulandi. Quamvis autem filiusfamilias abſque patris aſſenſu ſibi poſſit libere eligere ſepulturam, pro anima tamen ſua *c* præter ipſius aſſenſum (niſi peculium caſtrenſe, aut quaſi caſtrenſe habeat) aliquid judicare non poteſt.

CAP. V.

Religioſi, niſi multum remoti a monaſterio, nequeunt alibi eligere ſepulturam. h. d. ſecundum intellectum. Zen.

Idem *in eodem.*

RElIgioſi, niſi a propriis monaſteriis adeo forſitan ſint remoti, quod ad ea, cum moriuntur, commode portari non poſſint, nequeunt [cum velle, vel nolle non habeant] ſibi eligere ſepulturam: ſed ſunt apud ſua monaſteria tumulandi.

TITULUS XIII. DE DECIMIS, PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

CAP. I.

Populus, ut Eccleſiis jura debita perſolvat, eſt in prædicationibus, & aliis exhortandus. h. d. ſecundum Zen.

Gregorius IX. *Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus.* [*an.* 1236. *Romæ.*]

DIſcretioni *d* veſtræ mandamus, districtius inhibentes, ne talia, quæ audientes a decimarum, ſeu aliarum rerum Eccleſiis debitarum ſolutione retrahant, vel alias animas corrumpant audientium, in ſermonibus veſtris, vel alibi proponere de cætero præſumatis. Imo verbo, & opere informetis eoſdem, ut ad ſolutionem prædictorum promptæ voluntatis animo ſint intenti.

CAP. II.

Privilegium decimas novalium concedens non includit decimas novalium per alios poſſeſſas tempore impetrationis: & loca tantum includit, ubi percipiebantur antiquæ, & ad portionem antiquam. h. d. uſque ad §. Statuimus, ſecundum Domin.

Alexander IV. (*an.* 1258. *Romæ.*)

STatuto perpetuo declaramus, quod indultum illud Apoſtolicum [quod pleriſque conceditur] ut novalium decimas pro ea portione percipere valeant, qua veteres eos contingunt, ad illas novalium decimas [quas tempore illo, quo impetratum, vel obtentum extitit hoc indultum, alii *e* poſſidebant, cum de hoc in ipſo nulla mentio fiat] nullatenus ſe extendit: nec ad alias etiam, niſi in his tantum locis, ubi veteres tunc (quando dictum indultum impetratum fuit) ipſi impetratores habebant, & pro ea ſolummodo portione, qua ipſi tempore impetrationis hujuſmodi percipiebant antiquas.

Privilegium decimarum novalium limitatum ad menſuram antiquarum, non poteſt ultra dimidiam includere: fallit in Ciſtercienſibus, & Cartuſienſibus. h. d.

§. 1. Sta-

a *Vid. cap.* 2. *de maj. & obed.* 8. *q.* 4. *ſciendum. & Bal. in l.* 1. C. *de ſacroſanct. Eccleſ.* b *Vid. Concil. Trid. ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 13. *& Card. in conſil.* 90. *incip. Epiſc Feltren.* c *Vid. Bart. in l. hoc artic. ff. de hær. inſt. Angel. de ag. ſucceſſ. §. proxim. Font.* d *Vid. Contradum Brunum lib.* 4. *de cæremon. c.* 4. *circa finem.* e *Vid. Abbatem in cap. ſuper eo. ext. de teſtib.*

a *Hæc duo verba*, in eodem, *deſunt in antiq. codicib.* b *Vid. Antonium de Butrio in cap. de uxore extr. de ſepulturis.* c *Vid. Bart. in l. qui in poteſtate. ff. de teſtam. Font.* d *Vid. Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *de reform. c.* 12. *& B. Thom.* 2. 2. *q.* 87. *art.* 1. e *Vid. l. impuberi. ff. de admin. tut.*

§. 1. Statuimus præterea, quod idem indultum obtentum ab iis, qui tempore impetrationis totaliter veteres percipiebant decimas, ut ultra medietatem decimarum novalium nullatenus extendatur: quia non est verisimile, si tunc de plena & integra perceptione veterum fuisset expressum, quod Apostolica sedes pariter, & similiter novalium decimas, in tam grave parochialium Ecclesiarum dispendium indulsisset, quodque ratione talis indulti sive impetrati jam, sive impetrandi deinceps, non possit in novalibus (quæ amodo fient) vendicari & acquiri, vel percipi, plus quam medietas decimarum ipsorum novalium: etiamsi amplius in veteribus habebatur, cum non sit dicendum asperum, sed pium potius & benignum, si super decimis futurorum novalium contra parochialium Ecclesiarum gravamen (quod ex distinctione *a* indulti hujusmodi possit accidere) taliter obviatur. Religiosos tamen Cistercien. & Carthusiens. ordinum statuto, & declaratione hujusmodi (quantum ad hos duos articulos, videlicet de medietate decimarum novalium) comprehendi nolumus, vel constringi.

Privilegiati super decimis recipiendis, Ecclesiis parochialibus gratis assignare debent portionem pro debitis oneribus supportandis. h. d. Dominicus.

§. 2. Ubi autem per hujusmodi concessiones decimarum parochiales Ecclesias adeo gravari contingit, quod earum Rectores de ipsarum reditibus congrue sustentari, & commode jura Episcopalia exhibere non possunt: provideatur per locorum ordinarios, & ordinetur taliter, quod eisdem Rectoribus tantum de illarum relinquatur proventibus, quod exinde competentem sustentationem habere *b*, & Episcopalia jura solvere valeant, aliaque onera debita supportare.

Decimæ per Laicos ante Lateranense Concilium in feudum receptæ a Religiosis, per eos recognitæ in feudum, non possunt ipsis Religiosis concedi, sine diœcesanorum consensu. hoc dicit Dominicus.

§. 3. Sane quamvis forte a Religiosis exemptis, & aliis fiant infeudationes de decimis detentis a Laicis, & iidem Laici, quod illas ab ipsis Religiosis in feudum teneant, recognoscant: non tamen licet Religiosis eisdem post talem infeudationem, vel recognitionem sic de facto præsumptam, hujusmodi decimas de manibus Laicorum ipsorum acquirere, vel recipere absque diœcesanorum Episcoporum assensu. Illas autem decimas intelligimus posse taliter a Religiosis de manibus Laicorum recipi, vel acquiri, quæ ante Lateran. *c* Concilium ipsis Laicis in feudum perpetuo fuere concessæ.

Diœcesani compellunt Religiosos exemptos solvere decimas parochialibus Ecclesiis, si non agatur de rebus exemptis. h. d. Dominicus.

§. 4. Diœcesani vero parochialium Ecclesiarum, ad requisitionem Rectorum earundem, de ipsis Religiosis super decimis, quas habent, vel eos habere continget, quæ quidem alias ad ipsas spectaverunt Ecclesias (nisi de rebus exemptis agatur) exhibeant justitiæ complementum.

Religiosi etiam exempti de possessionibus acquisitis, & acquirendis Ecclesiis parochialibus solvere debent decimas, si privilegiati non sunt. h. d. Dominicus.

§. 5. Cæterum iidem Religiosi, tam exempti, quam non exempti de terris & possessionibus acquisitis hactenus, & amodo acquirendis, decimas integre solvant illis Ecclesiis, quibus eædem possessiones, & terræ prius fuerant decimales, nisi super hoc speciali jure, vel privilegio sint muniti.

a al. *Districtione*. b *Ad hæc vide l. in condemnatione. l. inter eos. ff. de regul. jur. Font.* c *Hoc est Concilium Lateran. sub Alex. III. cap. 9.*

Ex donatione Laicorum habentes decimas antiquas, novales supervenientes in eodem loco non percipiunt. h. d. Dom.

§. 6. Nec pro eo, quod forte in aliquibus parochiis omnes majores decimas, seu partem illarum acquirunt de manibus Laicorum, possunt pro eadem, vel simili portione (si de novo postmodum fiant novalia) in eisdem petere, vel percipere novalium decimas eorundem: nisi alia rationabilis, per quam hoc facere valeant, causa subsit.

TITULUS XIV.

DE REGULARIBUS, *a* ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

CAP. I.

Si minor XIV. annis ingreditur religionem, in XV. anno liber exit: nisi in ipso XV. anno professionem fecerit, vel habitum professorum receperit, vel expresse ratam habuerit professionem prius a se factam. Si autem per totum XV. annum portavit habitum, ubi non est distinctus, intelligitur professus: nisi tanta sit indistinctio, quod viventes cum eis simili habitu induantur. Si major XIV. annis ingreditur, si portat habitum per annum, quantumcunque sit indistinctus, intelligitur professus. Joan. Andr.

Innocentius IV. (*an.* 1252.)

IS *b*, qui monasterium ante XIV. annum, ut Monachus efficiatur, ingreditur, nisi eo completo professionem faciat in sequenti, vel habitum religionis suscipiat, qui dari profitentibus consuevit, seu professionem a se prius factam ratam expresse habeat, libere potest intra *c* sequentem annum ad seculum remeare. Quod si per totum sequentem annum in monasterio permanserit, ubi Professorum, & Novitiorum sunt habitus indistincti, professionem per hoc fecisse, vel si quam prius fecerat, ratam habuisse videtur: nisi tanta indistinctio ibi habitus habeatur, quod & Professi, & Novitii, ac etiam alii communem vitam cum eis ducentes, simili penitus habitu induantur. Qui vero post quartum decimum annum habitum religionis assumpserit, si per annum illum gestaverit, extunc religionem assumptam præsumitur veraciter esse professus, ubi professi a Novitiis dissimilitudine habitus minime distinguuntur, etiamsi alii degentes cum eis similibus vestibus coutantur: quoniam cum jam hic ad discretionis annos pervenerit, quid agat agnoscit: & ideo susceptum discretionis tempore ordinem (postquam hunc anni probaverit spatio) intelligitur firmiter approbasse. Secus autem in illo, qui ante discretionis annos habitum induit regularem: cum eorum, quæ tunc agit, plenum non habeat intellectum.

Hic declarat, qui sunt habitus distincti. h. d.

§. 1. Distinctos *d* quoque seu dissimiles intelligimus esse habitus, sive Novitiis, sive Professis dissimiles vestes dentur: sive benedicantur, cum profitentibus conceduntur: sive etiam aliquid aliud fiat, per quod Novitiorum a professorum habitu discernatur.

CAP. II.

Prædicatores, & Minores intra annum probationis quenquam ad sui ordinis professionem recipere non possunt: quod si fecerint, receptus alligatus non est eorum ordini, & ipsi a receptione professionis aliorum sunt suspensi, & puniendi pœna, quæ pro gravioribus culpis eis consuevit infligi. Joan. Andr.

Alexan-

a *De materia hujus tituli vide quæ novissime sancivit Conc. Trident. sess. 25. tit. de Regul. & Monialibus.* b *Vid. Concil. Tridentin. sess. 25. tit. de Regul. & Monialib. cap. 15. ubi de tempore professionis aliud quam hic statuitur.* c *In antiq. codic. constanter legitur ita, infra ipsum sequentem annum, &c.* d *De materia hujus §. vide Clem. eos qui. tit. de regul. & ibi late Zabarellam, Imolam, & alios.*

Alexander IV. *Fratribus Prædicatoribus, & Minoribus.*
(*an.* 1260.)

NOn solum *a*: [*& inf.*] Licet zelum animarum habentes eas lucrari Domino solicite cupiatis, quia tamen decet, & expedit, ut conscientiæ puritati non desit judicium rationis, ne unde spiritualis profectus quæritur, salutis dispendium subsequatur: vobis de fratrum nostrorum consilio in virtute obedientiæ, & sub pœna excommunicationis auctoritate præsentium districtius inhibemus, ne ante annum probationis elapsum [qui est maxime in subsidium fragilitatis humanæ regulariter institutus] quenquam ad professionem vestri ordinis, seu renunciationem in seculo faciendam recipere, nec institutum intra hujusmodi annum aliquatenus impedire, quominus intra ipsum ad aliam religionem quam maluerit, transeat: vel (nisi major tamen quatuordecim annis existens, professus sit tacite, vel expresse, aut evidenter constet illum vitam voluisse mutare: quod tamen non præsumitur, nisi clara probatione, vel competentibus indiciis ostendatur) omnino ad seculum redeat, sic ut de sua voluntate processerit, præsumatis. Quod si forte contra hanc nostram prohibitionem quenquam recipere præsumpseritis, decernimus eum (qui taliter receptus fuerit) nullatenus vestro esse ordini alligatum, vosque a receptione quorumlibet ad professionem ejusdem ordinis fore ipso facto suspensos, & insuper pœnæ subjiciendos, quæ fratribus ipsius ordinis pro culpis infligi gravioribus consuevit.

CAP. III.

Decretalis: Non solum, extenditur ad omnes Medicantes: in aliis vero professio expressa religioni, cui fit: tacita autem generaliter obligat intra annum. h. d. secundum Zen.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

COnstitutionem *b* Innocentianam, quæ prohibet Conversorum professionem recipi ante annum probationis elapsum, piæ memoriæ Alexander Papa IV. prædecessor noster ad fratrum Prædicatorum, & Minorum ordines duntaxat declaravit extendi: unde nos pari similitudine rationis inducti declarationem eandem ad aliorum mendicantium ordines prorogamus. In aliis autem religionibus professio expresse, vel tacite fieri potest licite intra annum. Sed expresse emissa [etiam seculari habitu non mutato] illi religioni *c* præcise obligat, quam profitens est professus. Tacite vero facta intra probationis annum per susceptionem habitus (qui profitentibus tantum datur) non illi specialiter, cujus habitus est susceptus, sed generaliter religioni alicui recipientem obligat, si ætatis aptæ sit, si sciens, & voluntarius, ac triduo perseveret.

CAP. IV.

Beneficium ingredientis religionem intra annum probationis (exceptis casibus hic expressis) non est alteri conferendum: interim tamen debebit per alium beneficio deserviri, assignata eidem substituto congrua portione, unde vivere possit. h. d. Joan. de Fan.

Idem *Parisiensi Capitulo.*

BEneficium *d* illius, qui religionem ingreditur, non est intra probationis annum alicui conferendum: nisi ad id ipsius accedat assensus *e*, aut constet, quod vitam voluerit absolute mutare, vel professionem expressam fecerit, seu scienter habitum receperit professorum. Sed interim eidem beneficio per alium deserviri debebit, assignata sibi congrua de ipsius proventibus portione.

CAP. V.

Secundum votum solenne religionis derogat priori simplici. h. d. Joan. de Fan.

Idem.

QUi *a* post votum a se de certa religione intranda emissum, religionem aliam etiam laxiorem ingreditur, & profitetur in ipsa: potest (voto non obstante priori, cui tanquam simplici per secundum solenne noscitur derogatum) manere licite in eadem. Pro voto tamen non completo erit eidem pœnitentia imponenda.

CAP. VI.

Vacante monasterio Conventus novum recipit Monachum, si communiter ad Abbatem, & eos spectat: si ad Abbatem solum, secus. h. d. Dominicus.

Idem.

SI ad solum Abbatem pertineat creatio Monachorum, eo defuncto nequibit novus Monachus a Conventu creari: alias poterit, si eorum creatio spectat insimul ad utrumque.

TITULUS XV.
DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

CAP. UN.

Votum solennizatum per susceptionem sacri ordinis, vel per professionem factam alicui de religionibus per sedem Apostolicam approbatis, dirimit matrimonium post contractum: alias solum impedit, & non dirimit. h. d. secundum Zen.

Bonifac. VIII. *Bitiren. Episcopo.* (*an.* 1298. *Romæ.*)

QUod *b* votum debeat dici solenne, ac ad dirimendum matrimonium efficax, nos consulere voluisti. Nos igitur attendentes, quod voti solennitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa: matrimonii vero vinculum ab ipso Ecclesiæ capite rerum omnium conditore, ipsum in paradiso, & in statu innocentiæ instituente, unionem, & indissolubilitatem acceperit: Præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solenne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum quod solennizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis: aut per professionem expressam, vel tacitam factam alicui de religionibus per sedem Apostolicam approbatis. Reliqua vero vota, etsi quandoque matrimonium impediant contrahendum, & quanto manifestius sunt emissa, tanto propter plurium scandalum, & exemplum durior pœnitentia transgressoribus debeatur: non tamen rescindere possunt matrimonia post contracta.

TITULUS XVI.
DE STATU REGULARIUM.

CAP. UN.

Moniales tacite, vel expresse professæ clausuras monasterii exire non possunt, nec alii ad illas intrare, nisi causa legitima, & superioris licentia interveniat. h. d.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

PEriculoso, & *c* detestabili quarundam Monialium statui (quæ honestatis laxatis habenis, & monachali modestia sexusque verecundia impudenter abjectis, extra sua monasteria, nonnunquam per

a *Vid. omnino, quod sancivit novissime Concil. Trident. circa professionem emittendam. sess.* 25. *tit. de Regul. & Monialibus. c.* 15. b *Hic quoque tenendum, quod sancivit Concil. Trident. sess.* 25. *de Regul. & Monialibus, cap.* 15. c *Vid. l. precibus. Cod. de impub. & aliis substit.* d *Vid. Concil. Trident. sess.* 23. *de reform. cap.* 1. e *al. consensus.*

a *Vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 3. *& q.* 189. *art.* 4. *&* 8. b *Vid. B. Thom. & ibidem Cajetanum* 2. 2. *q.* 88. *art.* 7. c *Innuit, quod Moniales corrumpuntur: & an talibus ac iis, qui publice volunt, sit dandum corpus Christi gl.* 1. *de filia.* 27. *q.* 1. *vid. Doct. in l. si quis non dicam rapere. C. de Episc. & Cler. Font.*

per habitacula secularium personarum discurrunt, & frequenter intra eadem monasteria personas suspectas admittunt, in illius, cui suam integritatem voluntate spontanea devoverunt, gravem *a* offensam, religionis opprobrium, & scandalum plurimorum) providere salubriter cupientes: præsenti constitutione perpetuo irrefragabiliter valitura sancimus, universas, & singulas Moniales, præsentes, atque futuras, cujuscunque religionis sint, vel ordinis, in quibuslibet mundi partibus existentes, sub perpetua in suis monasteriis debere de cætero permanere clausura: ita quod nulli earum religionem tacite, vel expresse professæ, sit, vel esse valeat quacunque ratione, vel causa [nisi forte tanto & tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo, seu scandalo commorari] monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas: nullique aliquatenus inhonestæ personæ, nec etiam honestæ [nisi rationabilis, & manifesta causa existat, ac de illius, ad quem pertinuerit, speciali licentia] ingressus, vel accessus pateat ad easdem: ut sic a publicis, & mundanis conspectibus separatæ omnino servire Deo valeant liberius, & lasciviendi opportunitate sublata eidem corda sua, & corpora in omni sanctimonia diligentius custodire.

In monasterio non Mendicantium tot sorores debent recipi, quot poterunt sine penuria sustentari, & ultra non valet receptio. hoc dicit Dominicus.

§. 1. Sane ut hoc salutare statutum commodius valeat observari, districtius inhibemus, ne in monasteriis ordinum non mendicantium aliquæ recipiantur de cætero in sorores, nisi quot poterunt de ipsorum monasteriorum bonis, sive proventibus absque penuria sustentari; si secus actum fuerit, irritum decernentes.

Abbatissæ Principibus secularibus, ad fidelitatis sacramentum præstandum adstrictæ, si non possunt per procuratorem jurare, personaliter exeundo monasterium jurabant, absque dilatione ad monasterium rediturae. Domin.

§. 2. Verum quando Abbatissa, vel Priorissa cujusvis monasterii pro feudo, quod monasterium ipsum tenet ab aliquo Principe, seu domino temporali, sibi debebit homagium, vel fidelitatis sacramentum præstare [nisi quod per procuratorem illud præstet, possit efficere apud eum] de monasterio cum honesta, & decenti societate exire poterit eo casu licenter, homagio facto, quam primum commode poterit, seu fidelitatis præstito sacramento ad ipsum monasterium e vestigio reversura: sic quod in fraudem residentiæ, sive moræ claustralis, nihil fiat omnino.

Compelluntur domini temporales per censuram Ecclesiasticam, ut in suis curiis admittant Abbatissas per procuratores litigare: Ecclesiastici vero in temporalibus, & spiritualibus earum procuratores admittere debent. Domin.

§. 2. Porro, ne Moniales causam, seu occasionem habeant evagandi, Principes seculares, ac alios dominos temporales rogamus, requirimus, & obsecramus *b* per viscera misericordiæ Jesu Christi, eisdem in remissionem peccaminum nihilominus suadentes, quod Abbatissas ipsas, & Priorissas, ac Moniales quascunque monasteriorum suorum curam, administrationem, negotiave gerentes, quibuscunque nominibus censeantur, per procuratores in suis tribunalibus, seu curiis litigare permittant: ne pro constituendis procuratoribus [qui atornati in aliquibus partibus nuncupantur] seu aliis hujusmodi, easdem oporteat evagari. Si qui vero contra præsumpserint, exhortationi hujusmodi rationabili, atque sanctæ obtemperare nolentes, cum sit juri contrarium, quod mulieres [præsertim religiosæ] per se ipsas litigare cogantur, & a via deviet honestatis, & periculum animarum inducat, ad hoc per suos ordinarios Ecclesiasticos *a* censura Ecclesiastica compellantur. Episcopis autem, & aliis Prælatis superioribus, & inferioribus quibuscunque injungimus, quod & ipsi causas, seu negotia, quæ præfatæ Moniales habebunt agere coram ipsis, aut in curiis eorundem, sive sint homagia, fidelitatis sacramenta, lites, vel quicquid aliud, ipsa per procuratores earum fieri faciant, & tractari.

Ordinarii locorum in subjectis monasteriis propria, in exemptis Apostolica auctoritate clausulam procurare debent: nec est propter hoc in aliis casibus jurisdictio in exemptos eis attributa. h. d. Dominicus.

§. 4. Et quoniam parum esset condere jura, nisi essent qui ea executioni debitæ demandarent, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis universis districte in virtute sanctæ obedientiæ, sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ præcipiendo mandamus, quatenus eorum quilibet in civitate ac diœcesi propria, in monasteriis Monialium sibi ordinario jure subjectis, sua, in iis vero, quæ ad Romanam immediate spectant Ecclesiam, sedis Apostolicæ auctoritate: Abbates vero, & alii, tam exempti, quam non exempti Prælati Ecclesiarum, monasteriorum & ordinum quorumcunque, in monasteriis hujusmodi sibi subjectis, de clausura convenienti, ubi non est, ipsorum monasteriorum expensis, & fidelium eleemosynis, quas ad hoc procurent, diligentius facienda, & de ipsis Monialibus includendis, quam primum commode poterunt, providere procurent, si divinæ, ac nostræ indignationis voluerint acrimoniam evitare: contradictores atque rebelles per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo: invocato ad hoc [si opus fuerit] auxilio brachii secularis. Per hoc autem in monasteriis exemptis ordinarii locorum, quoad alia nullam sibi credant jurisdictionem, vel potestatem aliquatenus attributam.

TITULUS XVII.
DE RELIGIOSIS DOMIBUS.
CAP. I.

Non licet novum ordinem, vel religionem, aut habitum novæ religionis creare, & assumere. Et revocati sunt ordines mendicantium per Papam non approbati, creati post Concilium. Dominicus.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunensi.* (*an.* 1273.)

Religionum diversitatem nimiam (ne confusionem induceret) generale Concilium *b* consulta prohibitione vetavit *c*. Sed quia non solum importuna petentium inhiatio illarum postmodum multiplicationem extorsit, verum etiam aliquorum præsumptuosa temeritas diversorum ordinum, præcipue mendicantium (quorum nondum approbationis meruere principium) effrenatam quasi multitudinem adinvenit: repetita constitutione districtius inhibentes, ne aliquis de cætero novum ordinem, aut religionem adinveniat, vel habitum novæ religionis assumat. Cunctas *d* affatim religiones, & ordines mendicantes post dictum Concilium adinventos, qui nullam confirmationem sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subjicimus, & quatenus processerant *e*, revocamus.

Religiosi

a *Aliter autem hic legitur gravamen, offensam & religionis.* b *Not. Dom. & Phil. quod verba rogativa in materia præcepti stant præceptive. gloss.* 11. *quæst* 3. *c. rogo. not. in l. age. C. de transact. de quo vide Tiraquell. tract. de pœnis temperandis aut remittend. causa* 35.

a *Vid. gloss.* 11. *q.* 3. *c. rogo. not. in. l. age. C. de trans.* b *Conc. Later sub Innoc. III. cap.* 13. c *al. vitavit.* d *In antiq. cod. ut plurimum legitur ita: cunctas affatim religiones, & ordines, &c. quidam manuscriptus habet ita: cunctos affatim religiosos, & ordines mendicantium.* e *al processerunt.*

Religiosi Mendicantes, per Papam post Concilium appobati & instituti, non possunt aliquem ad professionem recipere, domum, vel locum de novo acquirere, nec acquisita sine licentia alienare, nec extraneis prædicare, confessiones eorum audire, vel ad sepulturam admittere. Et contra factum non tenet, & contra faciens excommunicatus est. h. d. Dominicus.

§. 1. Confirmatos autem per sedem eandem, post idem tamen Concilium institutos, quibus ad congruam sustentationem reditus aut possessiones habere professio sive regula quælibet interdicunt, sed per quæstum publicum tribuere victum solet incerta mendicitas: modo decernimus subsistere infra scripto, ut videlicet professoribus eorundem ordinum ita liceat in illis remanere, si velint, quod nullum deinceps ad eorum professionem admittant, nec de novo domum, vel aliquem locum acquirant, nec domus seu loca, quæ habent, alienare valeant sine sedis ejusdem licentia speciali. Nos enim ea dispositioni sedis Apostolicæ reservamus in terræ sanctæ subsidium, vel pauperum, vel alios pios usus per locorum ordinarios, vel eos, quibus sedes ipsa commiserit, convertenda. Si vero secus præsumptum fuerit, nec personarum receptio, nec domorum vel locorum acquisitio *c* aut ipsorum, cæterorumque bonorum alienatio valeat, & nihilominus contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrant. Personis quoque ipsorum ordinum omnino interdicimus, quoad extraneos, prædicationis, & audiendæ confessionis officium, aut *a* etiam sepulturam.

Revocatio Ordinum Mendicantium, Prædicatores, Minores, Eremitanos, & Carmelitas non comprehendit. hoc dicit Dominicus.

§. 2. Sane ad Prædicatorum, & Minorum ordines (quos evidens ex eis utilitas Ecclesiæ universali proveniens perhibet approbatos) præsentem non patimur constitutionem extendi. Ceterum Eremitarum S. Augustini, & Carmelitarum ordines, quorum institutio dictum Concilium generale præcessit, in solido statu volumus permanere.

Existens de ordinibus revocatis, non collegialiter, sed singulariter ad alios ordines transire potest. h. d. Dominic.

§. 3. Ad hæc personis ordinum, ad quos constitutio præsens extenditur, transeundi ad reliquos ordines approbatos licentiam concedimus generalem: ita quod nullus ordo ad alium, vel Conventus ad Conventum se, ac loca sua totaliter transferat *b*, sedis ejusdem super hoc permissione specialiter non obtenta.

TITULUS XVIII.

DE CAPELLIS MONACHORUM.

CAP. I.

Instituti in Ecclesiis Monachorum ad curam populi per Episcopum ad ipsorum præsentationem, per eundem [si causa subsit] sunt destituendi. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

Presbyteri, qui ad curam populi per Monachos in eorum Ecclesiis præsentantur Episcopis, & instituuntur ab ipsis: (cum debeant esse perpetui *c*) consuetudine, vel statuto quovis contrario non obstante, ab eisdem nequeunt Ecclesiis [nisi per Episcopos, & ex causa rationabili] amoveri.

a *In manuscript. ita: ac etiam sepulturam.* b *alit. transferant.* c *Dictio*, perpetuus, *quid significet, vid Fulgos. cons.* 157. *incip. in causa Benedicti, & Alex. consil.* 60. *incip. omisso multiloquio. in* 1. *volum.*

TITULUS XIX.

DE JURE PATRONATUS a.

CAP. I.

Donatio juris Patronatus Laici facta loco Ecclesiastico, etiam sine consensu Episcopi, tenet: non tamen præjudicat juri Episcopi. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. [*an.* 1298.]

Si Laicus jus patronatus Ecclesiæ sibi competens eidem, vel alteri Ecclesiæ, seu loco religioso, duxerit conferendum, hujusmodi collatio [quamvis absque assensu Episcopi facta fuerit] efficax est censenda *b*. Per præfatam tamen collationem juri Episcopi, qui eidem assensum non præbuit, nolumus in aliquo derogari.

Laicus quadrimestre tempus habet ad præsentandum: Ecclesia vero semestre, licet a Laico acquisiverit jus patronatus. hoc dicit Dominicus.

§. 1. Verum licet patronus Laicus ad præsentandum tempus habeat quadrimestre duntaxat: Ecclesia tamen, vel monasterium, cui facta est a Laico juris patronatus collatio, tempus habet semestre. Et omnino quantum ad præsentationem pertinet, non ut patronus Laicus, sed ut patronus debet Ecclesiasticus reputari.

TITULUS XX.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS ET PROCURATIONIBUS.

CAP. I.

Archiepiscopus volens provinciam visitare, prius debet visitare Ecclesiam, civitatem, & diœcesim propriam, Clericos, & Laicos earundem. h. d. Dominicus.

Innocentius IV. [*an.* 1252.]

Romana *c* Ecclesia: [*& inf.*] Statuimus, ut quilibet Archiepiscopus suam volens visitare provinciam, prius Ecclesiæ suæ Capitulum, ac civitatem, & diœcesim propriam plene visitare procuret: nec sit solum erga majorum, sed etiam minorum Ecclesiarum, nec circa Clericorum tantum, sed etiam populorum visitationem intentus. Et si commode, vel absque difficultate accedere ad unamquamque non poterit, de pluribus locis ad unum congruum Clericos, & Laicos studeat convocare, ne in illis visitatio postponatur.

Visitata sua diœcesi, Archiepiscopus in parte vel in totum visitat omnia loca Ecclesiastica, Clerum, & populum provinciæ, procurationem a visitatis recipiendo. h. d. Domin.

§. 1. Deinde liceat ei per totam provinciam, vel ejus partem visitationis officium exercere, civitates, & diœceses, Suffraganeos suos, & eorum subditos, cathedralium, & aliarum Ecclesiarum Capitula, & monasteria, Ecclesias, & alia religiosa, & pia loca, Cleros, & populos libere visitando, ac procurationes a locis tantum recipere visitatis.

Archiepiscopus post inceptam visitationem in una diœcesi transiens ad aliam, ad primam redire non potest: nisi de novo reiteret in tota provincia. Dominic.

§. 2. Ex quo tamen aliquam de ipsis diœcesibus visitare cœperit, nunquam postea, sive totam, sive partem ejus visitaverit, revertatur causa visitationis ad illam, priusquam omnes reliquæ ipsius provinciæ diœceses in toto, vel in parte [quas secure visitare poterit] & sua denuo fuerint visitatæ. Quod si forte eadem diœcesis, vel aliqua ibi Ecclesia plus aliis indiguerit visitari: tunc aliarum visi-

a *De materia hujus tit. vide quod novissime decrevit Concil. Trid. sess.* 25. *de refor. c.* 9. c *Vid. l. cum a matre. C. de rei vind. & l. peto §. fratre. ff. de leg.* 2. c *De materia hujus decret. præter. statuta in Conc. Later. sub Alex. III. c.* 4. *& in Concil. Later. sub Innoc. III. c.* 33. *vide omnino quæ novissime sancivit. Concil. Trid. sess.* 24. *de refor. cap.* 5.

visitatione intermissa redeat ad eandem, si a loci diœcesano requisitus extiterit, vel de omnium, aut majoris partis Episcoporum ejusdem provinciæ processerit consilio, & assensu: ad quod idem se pronos exhibeant, ne animarum profectus aliquatenus negligatur. Si vero malitiose in his difficultatem adhibuerint, Archiepiscopus licentiam super hoc a sede Apostolica postulet confidenter.

Expedita visitatione non reiterat illam Archiepiscopus sine consilio Suffraganeorum, & definitione in scriptis prius facta: debet tamen reincipere ab illis, qui in prima non fuerant visitati. h. d. Dominicus.

§. 3. Postquam autem semel omnes provinciæ suæ diœceses visitaverit, licitum sit ei postea (prius tamen Suffraganeorum suorum requisito consilio, & ipsius definitione super hoc habita coram eis, quæ in scriptis redigi volumus, ut possint *a* aliis esse nota) visitationem per eandem reiterare provinciam juxta modum superius annotatum, etiamsi non interveniat in hoc Suffraganeorum ipsorum assensus: illam semper providentiam adhibendo, ut in posterioribus visitationibus illas Ecclesias, eosque Cleros & populos prius visitet, qui non fuerant ab eo in prioribus visitati: nisi magis sit aliis visitationis officium opportunum.

Archiepiscopus visitans debet proponere verbum Dei, inquirere de vita ministrorum, & de pertinentibus ad divinum officium, absque juramento: infamatos ordinariis denunciet, & notoria crimina puniat. h. d. Dominic.

§. 4. Sane hujusmodi impensurus officium, proposito verbo Dei quærat de vita, & conversatione ministrantium in Ecclesiis & locis aliis divino cultui deputatis, ac cæteris, quæ ad officium ipsum spectant, absque coactione, & exactione qualibet juramenti, ad ipsorum emendationem per salubria monita *b*, nunc levia, nunc aspera, juxta datam sibi a Deo prudentiam diligenter intendens. Quod si de aliquibus orta fuerit infamia, contra eos ordinariis ipsorum (ut super his solenniter inquirant) denunciet, si viderit expedire. Notoria vero crimina, quæ examinatione non egeant (cum super his merito notari possit ordinariorum negligentia eorundem) libere corrigat, pœnam pro illis debitam infligendo.

Visitator non in pecunia, sed victualibus recipiet procurationem moderatam: nec familia sua aliquid recipere potest etiam prætextu officii, nec ipse nec sui aliquod munus etiam oblatum recipient. h. d. Dominicus.

§. 5. Procurationes autem recipiat, secundum quod est in canonibus *c* constitutum; nullam tamen pecuniam ipse vel aliquis de sua familia, occasione alicujus officii, aut consuetudinis, seu quolibet alio modo earum nomine, sed in victualibus expensas tantum recipiat moderatas. Caveat insuper, ne ipse, vel quisquam suorum aliquod munus, quodcunque sit, & qualitercunque offeratur, præsumat recipere: ut non quæ sua sunt videatur quærere, sed quæ Jesu *d* Christi. Quod si fuerit contra præsumptum, recipiens maledictionem incurrat, a qua nunquam (nisi duplum restituat) liberetur: volumus enim in his fraudem quamlibet penitus evitari.

Forma visitationis præmissa servari debet in Episcopis, & aliis Prælatis inferioribus, Regularium consuetudinibus exceptis. hoc dicit Dominicus.

§. 6. Hanc autem visitandi formam ab universis etiam Episcopis aliisque Prælatis ordinario jure suos subjectos *e* visitantibus, plene observari præcipimus: salvis super hoc rationabilibus, & approbatis Religiosorum consuetudinibus, & regularibus institutis.

a *al. posset.* b *Vid. omnino Conc. Trid. sess.* 1. *de reform. cap.* 1. c *Hos canones habes in Conc. Later. initio cap. citati.* d *al. deest dictio*, Jesu. e *al. subditos.*

CAP. II.

Quia decret. Innocent. IV. supra proxim. non bene servabatur in illo capitulo, quo præceperat procurationes in victualibus non in pecunia recipi, & non recipi munera, nec etiam procurationes in victualibus a locis non visitatis: illam confirmat, pœnas adjiciens. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdun.*
(*an.* 1273.)

EXigit perversorum *a* audacia, ut non simus sola delictorum prohibitione contenti, sed etiam pœnam delinquentibus imponamus. Constitutionem itaque felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædecessoris nostri editam, super non recipiendis in pecunia procurationibus, ac super receptione munerum, visitantibus, eorumque familiaribus interdicta, quam multorum fertur temeritas præterire, volentes inviolabiliter observari: eam decernimus pœnæ adjectione juvandam. Statuentes, ut universi & singuli, qui ob procurationem sibi ratione visitationis dubitam exigere pecuniam, vel etiam a volente recipere, vel alias constitutionem ipsam recipiendo munera, sive visitationis officio non impenso procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occasione violare præsumpserint, duplum ejus quod receperint, Ecclesiæ, a qua id receptum fuerit, intra mensem reddere teneantur. Alioquin extunc Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, duplum ipsum ultra prædictum tempus restituere differentes, ingressum sibi Ecclesiæ sentiant *b* interdictum. Inferiores vero ab officio, & beneficio noverint se suspensos, quousque de duplo hujusmodi gravatis Ecclesiis plenariam satisfactionem impendant: nulla eis in hoc dantium remissione, liberalitate seu gratia valitura.

CAP. III.

Visitator recipere potest procurationem in pecunia volentibus visitatis. Sed una die ultra unam procurationem non recipiet, licet plura visitaverit loca. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

FElicis *c* recordationis Gregorius Papa X. prædecessor noster prohibuit in Concilio Lugdunensi, ne aliqui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam præsumerent, vel etiam recipere a volente. Verum quoniam rerum experientia nos instruxit, ex hoc tam personis visitantibus, quam locis & Ecclesiis visitatis multa incommodorum dispendia provenire, concedimus, ut Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & alii, quibus ex officio competit visitare, a volentibus Ecclesiarum, & locorum visitatorum Rectoribus, seu personis pecuniam licite recipere valeant, pro sumptibus moderatis faciendis in victualibus, diebus quibus visitationis officium personaliter exercebunt: adjicientes, quod non liceat visitanti nisi unam procurationem recipere una die, sive unum locum solum visitaverit, sive plura, etiamsi locus quilibet visitatus ab illo sufficeret ad procurationem integram persolvendam, cum eidem sufficere debeat, ut temporalia metat a locis personaliter visitatis, pro diebus, quibus eis spiritualia subministrat: cætera vero in ejusdem prædecessoris constitutione contenta in suo volumus robore perdurare.

CAP. IV.

Si universitas, vel singularis persona Ecclesias, vel Ecclesiasticas personas compulerit solvere pedagia, vel guidagia, vel exactiones pro rebus suis, quas causa negotiationis non deferunt, vel pro personis: singulares sunt excommunicati, & universitas interdicta: nec prodest contraria consuetudo, Cle.

a *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de refor. c.* 3. *quod si quisquam.* b *In veteri exemplari deest*, sentiant. c *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de refor. cap.* 3. §. *si tamen in optione eorum.*

Cle. hoc addit, quod diœcesani, quibus constat aliquos has sententias incidisse, illos publicare debent, & ipsas sententias facere observari. eod. tit. præsenti. Joan. Andr.

Idem.

QUanquam *a* pedagiorum exactiones tam jure canonico, quam civili regulariter merito sint damnatæ *b*: tanto tamen districtius ne ab Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis talia exigantur, prohiberi oportet, quanto si id fiat, major inde transgressionis reatus incurritur, & offensa evidentior comprobatur. Cum igitur Ecclesiæ, Ecclesiasticæque personæ ac res *c* ipsarum non solum jure humano, quinimo & divino, a secularium personarum exactionibus sint immunes: constitutionem felicis recordationis Alexandri Papæ IV. prædecessoris nostri (qui statuit Ecclesias, & personas Ecclesiasticas ad pedagia & guidagia penitus non teneri, nec ad exhibendum, vel solvendum talia pro rebus suis propriis, quas non causa negotiandi deferunt, vel deferri faciunt seu transmittunt:) Volentes propter multorum insolentiam, & abusum pœnæ adminiculo adjuvare, adjicimus districtius inhibendo (contraria consuetudine quorumcunque, quæ dicenda est corruptela verius, non obstante) ut nec collegium nec universitas, nec aliqua etiam singularis persona, cujuscunque sit dignitatis, conditionis aut status, a præfatis Ecclesiis, aut personis, pro personis ipsis, aut rebus prædictis talia exigat, vel extorqueat, per se vel per alium, suo nomine, vel etiam alieno, aut eas ad hujusmodi persolvenda compellat. Qui vero contra fecerint, si personæ fuerint singulares, excommunicationis: si autem collegium, vel universitas civitatis, castri, seu loci alterius cujuscunque, ipsa civitas, castrum vel locus interdicti sententias ipso facto incurrant: nec ab excommunicatione hujusmodi absolutionem, vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenarie restituerint, & de transgressione satisfecerint competenter.

CAP. V.

Archiepiscopus visitare potest provinciam ac etiam iterare, licet Suffraganei non sint negligentes: & tunc confessiones omnium audire, absolvere, & pœnitentias imponere. h. d. Dominic.

Idem.

PErpetuo *d* declaramus edicto, Archiepiscopum posse secundum tenorem constitutionis felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædecessoris nostri super hoc editæ, suam provinciam visitare libere, licet non sint ejus Suffraganei negligentes, & iterare visitationem eandem, ac procurationes a locis recipere visitatis. Consuetudine (si qua forsan ab ipsis Suffraganeis, vel ab aliis allegetur) præmissis contraria non obstante. Potest etiam idem Archiepiscopus dum visitat, confessiones subditorum Suffraganeorum audire, ac absolvere confitentes, & ipsis pœnitentias imponere salutares.

TITULUS XXI.
DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ, VEL ALTARIS.

CAP. UN.

Polluta Ecclesia pollutum est cœmeterium illi contiguum, sed non remotum. Pollutio cœmeterii Ecclesiam non polluit, licet contigua existat. Polluto uno cœmeterio, aliud illi contiguum pollutum non est, licet per portam de uno in aliud detur ingressus. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

SI *a* Ecclesiam pollui sanguinis aut seminis effusione contingat, ipsius cœmeterium, si contiguum sit eidem, censetur esse pollutum: unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri. Secus si remotum fuerit ab eadem. Non sic quoque in casu converso sentimus, ut videlicet polluto cœmeterio, quamvis Ecclesiæ contiguo, debeat Ecclesia reputari polluta: ne minus dignum, majus; aut accessorium, principale ad se trahere videatur. Non unum, sed plura cœmeteria esse noscuntur, quæ quamvis sibi cohærentia, pariete tamen medio sejunguntur. Ideoque violato eorum altero, alterum (licet de uno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus) non propter hoc reputabitur violatum.

TITULUS XXII.
DE RELIQUIIS, ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. UN.

Festa duodecim Apostolorum, quatuor Evangelistarum, & quatuor Doctorum, & Confessorum Ecclesiæ, scilicet Gregorii, Augustini, Ambrosii, & Hieronymi, sub officio duplici debent solenniter celebrari. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*an.* 1298. *Romæ*.]

GLoriosus *b* Deus in sanctis suis, & in majestate mirabilis, cujus ineffabilis altitudo prudentiæ nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii cœlestia pariter, & terrena disponit, etsi cunctos ejus ministros magnificet, altis decoret honoribus, & cœlestis efficiat beatitudinis possessores: illos tamen (ut dignis digna rependat) potioribus attollit insigniis dignitatum, & præmiorum uberiori retributione prosequitur, quos *c* digniores agnoscit, & commendat ingentior excellentia meritorum. Sic & alma mater Ecclesia ejus sacra vestigia prosequens, & exemplo ducta laudabili, licet universos in regnis cœlestibus constitutos studiis honorare solicitis, & sonoris efferre præconiis non desistat: gloriosissimos tamen Christianæ fidei principes, athletas Dei electos, justos seculi Judices, lumina vera mundi, videlicet Christi redemptoris Apostolos numero duodeno contentos, qui viventes in carne prædictam Ecclesiam suo pretioso sanguine plantaverunt, ipsam erigendo sublimiter, & disciplinis sanctissimis dirigendo: Reverendissimos etiam patres virosque clarissimos, quatuor Evangelistas Domini, per quorum diligentissima, & fidelissima studia eidem Ecclesiæ sacra Evangelia illuxerunt: Egregios quoque ipsius Doctores Ecclesiæ beatos Gregorium, qui meritis inclytus sedis Apostolicæ curam gessit, Augustinum, & Ambrosium venerandos *d* antistites, ac Hieronymum Sacerdotii præditum titulo, eximios Confessores summis attollere vocibus, laudibus personare præcipuis, & specialibus disponit honoribus venerari. Horum quippe Doctorum perlucida, & salutaria documenta prædictam illustrarunt Ecclesiam, decorarunt virtutibus, & moribus informarunt: per ipsos præterea quasi luminosas ardentesque lucernas super candelabrum in domo domini positas (errorum tenebris profugatis) totius corpus Ecclesiæ tanquam sydus irradiat matutinum: eorum etiam fœcunda facundia cœlestis irrigui gratia influente Scripturarum ænigmata reserat, solvit nodos, obscura dilucidat, dubiaque

a *Vide Conc. Lat. sub Alex. III. c. 22. & Conc. Trid. sess. 25. de ref. c. 29.* b *Ergo eas faciens probabit hoc sibi licere. infra c. 2. de immun. Eccl. l. 1. C. de vit. reg. not. Dom. & Phil.* c *vide l. publicanus. §. de rebus. ff. de publ. Font.* d *Vide Conc. Trident. sess. 24. de refor. c. 3. §. metropolitanis vero. unde intelliges qualiter hodie procedat dispositio hujus capitis.*

a *De materia hujus decretalis, vide plene Turrecrematam, & alios in cap. Ecclesiis. de consecrat. distinct. 1.* b *Vid. Chassanæum in Catalogo gloriæ mundi, part. 3. considerat. 20. & multis sequentibus.* c *Vide text. 89. dist. cap. ad hoc. Font.* d *alia. reverendos.*

biaque declarat: profundis quoque, ac decoris illorum sermonibus ampla ipsius Ecclesiæ fabrica velut gemmis vernantibus rutilat, & verborum elegantia singulari gloriosius sublimata coruscat. Ideoque circumspecta prudentia dictæ sedis (quæ actibus intenta salubribus, & operibus exposita pietatis libenter, & solerter exequitur, quæ sunt Dei) præmissa solicite, digneque considerans, & debita meditatione perlustrans ad divini nominis honorem, & gloriam, exaltationem catholicæ fidei, salutemque fidelium, merito censuit, riteque providit, Apostolos, Evangelistas, & Confessores eosdem in universali Ecclesia honorificentiæ potioris impendiis attollendos: ut ab ea tanto propensius honorari se sentiant, quanto ipsam præ cæteris excellentius illustrarunt. Nos itaque piis ducti consiliis, dignisque studiis excitati nonnullos *a* prædecessores nostros Romanorum Pontificum [qui specialis devotionis prosequentes affectum, aliquorum festa Sanctorum sub duplici ordinaverunt officio celebranda] imitari solicite intendentes, eorundem Apostolorum, Evangelistarum, & Confessorum festivitates præcipuas [de fratrum nostrorum consilio, & assensu] sub officio duplici per universas orbis Ecclesias volumus, statuimus, & præcipimus annis singulis perpetuis futuris temporibus solenniter celebrari.

TITULUS XXIII.

DE IMMUNITATE *b* ECCLESIARUM, COEMETERIORUM, ET ALIORUM LOCORUM RELIGIOSORUM.

CAP. I.

Seculares potestates ab Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis tallias, vel exactiones pro rebus, vel possessionibus acquisitis, vel acquirendis exigere non præsumant: nec eas compellere ad ipsas distrahendum, vel extra manum suam ponendum. hoc dicit Joan. Andr.

Alexander III. (*an.* 1260.)

QUia *c* nonnulli habentes temporale dominium, vel potestatis gerentes officium secularis, libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam lædere, ac minuere tanquam honoris, & privilegii Ecclesiarum invidi moliuntur: expedit, quod per diligentiam, & auctoritatem sedis Apostol. (qui curam habet Ecclesiarum omnium, & tutelam) contra talium ausus, & conamina opportunum remedium apponatur *d*, ut Ecclesiæ ipsæ in plenitudine juris sui, & libertatis integritate lætentur *e*, ac detestabilis malignorum audacia, & insolentium nefaria temeritas propulsetur. Sane intelleximus, quod in regno Franciæ, Communiæ, Scabini, seu Consules, & alii domini temporales, & ii, qui jurisdictionem in ipsis communiis, civitatibus, castris, & villis temporalem exercent, vel quibus in illis commissa est executio justitiæ secularis, molesti sunt nimium Ecclesiis super pluribus, & infesti: & inter cætera nituntur, & student, ut illis collectas *f*, & tallias, & alia hujusmodi eædem Ecclesiæ prætextu bonorum, quæ acquisiverunt, tribuant, & persolvant, vel extra manum suam ponant hujusmodi acquisita. Volentes itaque super his omnibus (prout expedit) solicite providere, totque temerariis ausibus congruis præsidiis obviare, auctoritate Apostolica, præhabita cum fratribus nostris diligenti deliberatione, decernimus, non licere præfatis Communiis, Scabinis, & iis, qui in eis jurisdictionem temporalem obtinent, vel justitiam temporalem *a* exercent, tallias, vel collectas, seu exactiones quascunque Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, prædiis, vel quibuscunque possessionibus ab eisdem Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis legitime hactenus acquisitis, vel in posterum acquirendis, etiamsi ipsæ Eclesiæ, vel personæ, vel res hujusmodi sint intra illorum districtum, vel territorium constitutæ. Nec etiam liceat illis ipsas Ecclesias, vel personas ad distrahendum, vel alienandum, aut extra manum suam ponendum acquisita jam, vel quæ deinceps acquirent, aliquatenus coarctare.

CAP. II.

In Ecclesiis dato humili ingressu debet orationibus insisti: exclusis clamoribus, & seditionibus, conciliis universitatis Laicorum, & eorum publicis parlamentis, vanis colloquiis, negotiationibus, & nundinis, ac judiciis secularibus, & maxime criminalibus. hoc dicit usque ad §. ordinarii Dominicus.

Gregorius X. *in generali Conc. Lugdun.* (*an.* 1273.)

DEcet domum Domini *b* sanctitudo, decet, ut cujus in pace factus est locus, ejus cultus sit cum debita veneratione pacificus. Sit itaque ad Ecclesias humilis, & devotus ingressus, sit in eis quieta conversatio, Deo grata, inspicientibus placita *c*, quæ considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Convenientes ibidem nomen illud, quod est super omne nomen [a quo aliud sub cœlo non est datum hominibus, in quo salvos fieri credentes oporteat, nomen videlicet JESU *d* Christi, qui salvum faciet populum suum a peccatis eorum] exhibitione reverentiæ specialis attollant, & quod generaliter scribitur *e*, ut in nomine JESU omne genu flectatur, singuli singulariter in seipsis implentes [præcipue dum aguntur Missarum sacra mysteria *f*] gloriosum illud nomen quandocunque recolitur, flectant genua cordis sui, quod vel capitis inclinatione testentur; attendantur in locis eisdem intentis præcordiis sacra solennia, devotis orationibus insistatur, nullus in locis eisdem, in quibus cum pace, ac quiete vota convenit celebrari, seditionem excitet, conclamationem moveat, impetumve committat. Cessent in locis illis universitatum, & societatum quarumlibet concilia, conciones, & publica parlamenta. Cessent vana, & multo fortius fœda, & prophana colloquia. Cessent confabulationes quælibet. Sint postremo quæcunque alia, quæ divinum possunt turbare officium, aut oculos divinæ majestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea: ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi. Cessent in Ecclesiis earumque cœmeteriis negotiationes, & præcipuæ nundinarum, ac fori cujuscunque tumultus, omnis in eis secularium judiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi causa per Laicos, criminalis maxime agitetur, sint loca eadem a Laicorum cognitionibus aliena.

Locorum ordinarii exequi debent hic contenta: & sententiæ in Ecclesiis habitæ sunt nullæ: & contra facientes puniri debent. h. d. Dominicus.

§. 1. Ordinarii locorum hoc faciant observari: suadenda suadeant *g*

a *Al. ita: nonnullos prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, &c.* b *vide Conc. Trid. sess.* 25. *de refor. c.* 26. *ubi privilegia, & immunitates Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum innovantur, & confirmantur.* c *vide Conc. Lat. sub. Alex.* III. *c.* 15. *& Conc. Lat. sub Leone X. sess.* 9. *tit. de reform. curiæ.* §. *etiam a jure.* d *al. opponatur.* e *alias, locentur.* f *Vide Anch. consil.* 96. *incip. super dubio Dec. consil.* 496. *incip. in causa domini, & Jas. consil.* 83. *incip. dicta prædia. volum.* 3.

a *Secularem legitur constanter in vetust. codic.* b *Psal.* 92. *&* 75. c *Alias, placida.* d *Vide beatum Chrysostomum super c.* 1. *Epist. Pauli ad Galatas Act.* 4. e *Philip.* 2. f *alias, ministeria.* g *al. consilia.*

suadeant, interdicta hujus canonis auctoritate compescant, ad hoc alios etiam in Ecclesiis ipsis magis assiduos, & ad præmissa idoneos deputando. Et nihilominus processus Judicum secularium, ac specialiter prolatæ sententiæ in eisdem locis omni careant robore firmitatis. Qui vero præmissas inhibitiones animo petulanti contempserint, præter processum ordinariorum, & deputandorum ab ipsis, divinæ ultionis & nostræ poterunt acrimoniam formidare, donec suum confessi reatum a similibus firmato proposito deliberaverint abstinere.

CAP. II.

Ponit excessus Laicorum, qui Clericis collectas, tallias & onera imponebant: & excessus Clericorum, qui talibus consentiebant.
Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

CLericis *a* Laicos infestos oppido tradit antiquitas, quod & præsentium experimenta temporum manifeste declarant, dum suis finibus non contenti nituntur in vetitum, ad illicita frena relaxant, nec prudenter attendunt, quam sit eis in Clericos, Ecclesiasticasve personas, & bona interdicta potestas: Ecclesiarum Prælatis, Ecclesiis, Ecclesiasticisque Personis, regularibus, & secularibus imponunt onera gravia, ipsosque talliant, & eis collectas imponunt, ab ipsis suorum proventuum, vel bonorum dimidiam decimam seu vicesimam, vel quamvis aliam portionem aut quotam exigunt, & extorquent, eosque moliuntur multifarie subjicere servituti, suæque submittere ditioni: & (quod dolenter *b* referimus) nonnulli Ecclesiarum Prælati, Ecclesiasticæque personæ, trepidantes ubi trepidandum non est, transitoriam pacem quærentes, plus timentes majestatem temporalem offendere, quam æternam, talium abusibus non tam temerarie, quam improvide acquiescunt, sedis Apostolicæ auctoritate seu licentia non obtenta.

Præcipit personas Ecclesiasticas pro rebus suis, vel Ecclesiarum nil Laicis solvere debere absque licentia Apostolicæ sedis, sub quocunque colore mutui, subventionis, doni, vel alio quolibet: ut etiam ipsi Laici tallias non exigant vel recipiant, nec occupent quocunque modo deposita Ecclesiarum, vel personarum Ecclesiasticarum: singulares contra facientes excommunicat, universitates inderdicit: quæ pœnæ locum habeant in promissionibus factis etiam ante hanc constitutionem, si postmodum solvantur vel recipiantur, & ab his sententiis solus Papa absolvit, præterquam in mortis articulo. hoc dicit.

§. 1. Nos igitur talibus iniquis actibus obviare volentes, de fratrum nostrorum consilio Apostolica auctoritate statuimus, quod quicunque Prælati, Ecclesiasticæque personæ, religiosæ, vel seculares quorumcunque ordinum, conditionis seu status, collectas vel tallias, decimam, vicesimam, seu centesimam suorum, & Ecclesiarum proventuum, vel bonorum Laicis solverint, vel promiserint, vel se soluturos consenserint, aut quamvis aliam quantitatem, portionem, aut quotam ipsorum proventuum, vel bonorum æstimationis, vel valoris ipsorum, sub adjutorii, mutui, subventionis, subsidii vel doni nomine, seu quovis alio titulo, modo, vel quæsito colore absque auctoritate sedis ejusdem: nec non Imperatores, Reges, seu Principes, Duces, Comites, vel Barones, Potestates, Capitanei, vel Officiales, vel Rectores, quocunque nomine censeantur, civitatum, castrorum, seu quorumcunque locorum constitutorum ubilibet, & cuivis alii cujuscunque præeminentiæ, conditionis, & status, qui talia imposuerint, exegerint vel receperint, aut apud ædes sacras deposita Ecclesiarum, vel Ecclesiasticarum personarum ubilibet arrestaverint, saisiverint, seu occupare præsumpserint, vel arrestari, saisiri, *a* aut occupari mandaverint, aut occupata, saisita *b* seu arrestata receperint, necnon omnes, qui scienter dederint in prædictis auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, eoipso sententiam excommunicationis incurrant. Universitates quoque, quæ in his culpabiles fuerint, Ecclesiastico supponimus interdicto, Prælatis, & personis Ecclesiasticis supradictis in virtute obedientiæ, & sub depositionis pœna districte mandantes, ut talibus absque expressa licentia dictæ sedis nullatenus acquiescant: quodque prætextu cujuscunque obligationis, promissionis, & confessionis *c* factarum hactenus, vel faciendarum in antea, priusquam hujusmodi constitutio, prohibitio, seu præceptum ad notitiam ipsorum pervenerit *d*, nihil solvant, nec supradicti seculares quoquo modo recipiant. Et si solverint, vel prædicti receperint, in excommunicationis sententiam incidant ipso facto. A supradictis autem excommunicationum, & interdicti sententiis nullus absolvi valeat, præterquam in mortis articulo absque sedis Apostolicæ auctoritate, & licentia speciali: cum nostræ intentionis existat, tam horrendum secularium potestatum abusum nullatenus sub dissimulatione transire.

Omnia privilegia derogantia huic constitutioni cassat, & irritat.

§. 2. Non obstantibus quibuscunque privilegiis sub quibuscunque tenoribus, formis, seu modis, aut verborum conceptione concessis Imperatoribus, Regibus & aliis supradictis, quæ contra præmissa in nullo volumus alicui vel aliquibus suffragari.

CAP. IV.

Excommunicati sunt, qui impediunt super causis, quæ ad forum Ecclesiasticum de jure, vel de consuetudine pertinent literas a sede Apostolica impetrari, vel super ipsis coram ordinariis, vel delegatis Ecclesiasticis litigari. Joan. Andr.
Idem.

QUoniam (ut intelleximus) quorundam Justitiariorum, Ballivorum, Judicumve secularium, ac temporalium dominorum in quibusdam partibus præsumptuosa temeritas sic excrevit, ut in terris eorum sive districtibus literas Apostolicas impetrantes, vel ad Judices ordinarios Ecclesiasticos recurrentes, super causis, negotiis, seu quæstionibus, quæ ratione personarum aut rerum de jure aut antiqua consuetudine ad forum *e* Ecclesiasticum pertinent, obtinere non possunt in eis per eosdem ordinarios Judices, vel Apostolicas literas justitiæ complementum, quin potius super illis recurrere ad judicium seculare, vel a lite causa seu quæstione desistere compelluntur: Nos justitiam nostram, & Ecclesiæ sponsæ nostræ nolentes negligere, qui alios in sua justitia confovemus: statuimus districtius inhibendo, ne quis impetratores literarum nostrarum, vel alios in foro Ecclesiastico delegato seu ordinario litigantes, seu litigare volentes, sive ambæ partes hoc voluerint, sive una, super causis Ecclesiasticis, sive quæ ad forum Ecclesiasticum ratione personarum, negotiorum, vel rerum, de jure vel de antiqua consuetudine pertinere noscuntur, per se vel per alium ad desistendum, vel in foro seculari de quæstionibus hujusmodi litigandum per eorundem Judicum Ecclesiasticorum, vel impetrantium, aut litigantium, seu volen-

a *Quærebat Joan. Mont. in isto cap. Quid si fiat impositio talis non Ecclesiasticis personis, sed eorum hominibus, nunquid esset locus pœnæ hujus c. 2. Et dicebat quod sic, quia fit fraus legi, de qua infra de regulis jur. c. fin. & supra de privileg. quanto facit infra eod. cap. eos. secundum Lapum, Abb. Dom. Philip. dicit, quod nullo casu habebit locum hæc constitutio, quia penitus revocata cum declarationibus, nec ullus doctorum eam legit. Font.* b *alias dolentes.*

a *Al. sisari.* b *al. sisata.* c *In manuscr. legitur constanter ita: & concessionis.* d *al. pervenrrint.* e *Quæ sint illæ causæ, vide in c. licet de foro compet. in antiq. Bart. in extravag. ad reprim. in verb. denunciatione.*

volentium litigare, aut propinquorum ipsorum, seu rerum illorum, aut Ecclesiarum suarum etiam captionem, modisve aliis quibuscunque compellat, seu compelli faciat, vel procuret: nec per se aliosve impediat, quo minus coram Judicibus Ecclesiasticis, delegatis seu ordinariis querelantes de causis, quæ (ut præmissum est) ad cognitionem pertinent eorundem, possint libere justitiam obtinere: nec ad prædicta facienda det auxilium, consilium, vel favorem. Si quis vero contra præsumpserit, excommunicationi se ipso facto noverit subjacere: a qua (nisi tam Judici, cujus cognitio fuerit impedita, vel jurisdictio usurpata, quam parti, quæ turbata in prosecutione fuerit sui juris, de injuria, damnis, expensis, & interesse prius per eundem integre fuerit satisfactum) nullatenus absolvatur.

CAP. V.

Domini temporales prohibentes subditis, ne cum personis Ecclesiasticis contrahant, vel communia obsequia exhibeant, ipso facto excommunicationem incurrunt. h. d. Dom.

Idem.

EOs *a*, qui temporale dominium obtinentes, suis subditis, ne Prælatis aut Clericis, seu personis Ecclesiasticis quicquam vendant, aut emant aliquid ab eisdem, neque ipsis bladum molant, coquant panem, aut alia obsequia exhibere præsumant, aliquando interdicunt (cum talia in derogationem libertatis Ecclesiasticæ præsumantur) eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.

TITULUS XXIV.
NE CLERICI, VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

CAP. I.

Capitulum, super specula, prohibens audientiam Legum, vel Physicæ, non includit parochiales Ecclesias habentes, nisi sint plebaniæ habentes sub se capellas, in quibus Clerici perpetuo instituantur. h. d. Domin.

Bonifacius VIII.

STatutum *b* felicis recordationis Honorii Papæ tertii prædecessoris nostri, quod Decanis, Archidiaconis, Præpositis, Plebanis, Cantoribus, & aliis Clericis habentibus personatus, audire Leges, vel Physicam interdicit: ad eos, qui parochiales Ecclesias obtinere noscuntur, piæ memoriæ Clementis Papæ quarti prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, declaramus præsentis constitutionis oraculo ratione Ecclesiarum hujusmodi non extendi: nisi eædem Ecclesiæ fuerint plebaniæ sub se capellas habentes, in quibus instituantur Clerici perpetui, nequeuntes ab ipsis absque causa rationabili amoveri.

CAP. II.

Excommunicatus est ipso facto Religiosus professus, habitum temerarie dimittens, vel ad quæcunque studia accedens, non obtenta licentia & Prælati, & Conventus. Doctores scienter docentes, vel in scholis retinentes ad Leges vel Physicam tales Religiosos, similiter excommunicationem incurrunt. h. d. Dominicus.

Idem.

UT *a* periculosa Religiosis evagandi materia subtrahatur, districtius inhibemus, ne de cætero aliquis quamcunque religionem tacite vel expresse professus, in scholis vel alibi temere habitum religionis suæ dimittat: nec accedat ad quævis studia literarum, nisi a suo Prælato cum consilio sui Conventus, vel majoris partis ejusdem, sibi eundi ad studium, licentia primitus sit concessa. Si quis autem horum temerarius violator extiterit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto. Doctores quoque sive Magistri, qui Religiosos habitu suo dimisso Leges vel Physicam audientes scienter docere, aut in scholis suis præsumpserint retinere, simili eo ipso sint sententia innodati.

CAP. III.

Clericus in loco temporalis jurisdictionis suæ super delicto ibi commisso delegans, ut veritate inquisita justitiam exequatur, irregularis non efficitur, licet pœna sanguinis inferatur. h. d. Dominicus.

Idem.

EPiscopus *b* seu quicunque alius prælatus, vel Clericus jurisdictionem obtinens temporalem, si homicidio aut alio maleficio ab aliquibus in jurisdictione sua commisso, ballivo suo aut alii cuicunque injungat, ut super hoc veritatem inquirens, justitiæ debitum exequatur, irregularis censeri non debet: quamvis ipse ballivus, vel alius contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit, justitia mediante. Nam licet Clericis causas sanguinis agitare non liceat, eas tamen, (cum jurisdictionem obtinent temporalem) debent, & possunt metu irregularitatis cessante aliis delegare.

a *Vide Anch. Consil.* 11. *incip. factum super quo petitur consilium, & Lapum allegat.* 92. *incip. inspeximus.* b *Vid. Doct. & imprimis Panorm. in cap. non magnopere. & in cap. fin. extr. ne Clerici vel Monachi, & Innoc. in cap. firmiter. extra, de summ. Trinitat. & fide Catholica.*

a *Multa huc spectantia vide per Calderinum consil.* 2. *tit. de magistris, & per Abbatem cons.* 84. *lib.* 1. b *Præter Doctor. hic vide notata in cap. ex literis extra, de excess. prælat. & in cap. in Archiepiscopatu. de raptoribus.*

FINIS LIBRI TERTII.

SEXTI

SEXTI DECRETALIUM

LIBER QUARTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE SPONSALIBUS, ET MATRIMONIIS.

CAP. UN.

Sponsalia pura & certa, ex consensu valida, licet alias nulla, inducunt publicam honestatem: quæ habet dirimere sequentia sponsalia, sed non præcedentia.

Bonifacius VIII. [*an.* 1298. *Romæ.*]

EX Sponsalibus *a* puris & certis, etiamsi consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quavis ratione sint nulla, dummodo non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax ad impediendum, & dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum, impedimentum justitiæ publicæ honestatis *b*. Quare ille, qui sponsalia pure ac determinate cum aliqua muliere contraxit, & postmodum cum secunda prioris consanguinea idem fecit, ex priorum sponsaliorum vigore (quibus per publicæ honestatis justitiam ex secundis sponsalibus subsecutam minime derogatur) ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus.

Publicam honestatem non inducunt sponsalia conditionalia ante conditionis eventum. h. d. Joan. Andr.

§. 1. Ille vero, qui sponsalia cum aliqua muliere *c* sub conditione contraxit, si postmodum ante conditionis eventum cum alia prioris consanguinea per verba contraxerit de præsenti, cum secunda remanere debebit: cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extantem, sicuti consensum non habentibus, & incertis, nulla publicæ honestatis justitia oriatur.

TITULUS II.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

CAP. UN.

Sponsalia amborum infantium, vel alterius tantum per supervenientiam majoris ætatis non validantur, nec publicam honestatem inducunt: nisi fuerint ratificata tacite, vel expresse. h. d. usque ad §. Idem quoque Dom.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

SI infantes *a* ad invicem, vel unus major septennio, & alter minor, sponsalia contraxerint ipsi, vel parentes pro eis, nisi per cohabitationem eorum mutuam, seu alias verbo, vel facto ipsorum liquido appareat, eosdem in eadem voluntate factos majores septennio perdurare, sponsalia hujusmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapsum dicti temporis minime convalescunt: & ideo cum sint nulla ratione defectus consensus, publicæ honestatis justitiam non inducunt.

Sponsalia per verba de præsenti contracta inter impuberem, & puberem, vel inter impuberes non proximos pubertati, valent ut sponsalia de futuro: nec in matrimonium transeunt ex sola perseverantia ætatis, nisi aliter approbentur: inducunt tamen publicam honestatem. h. d. Dom.

§. 1. Idem quoque si pubes & impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus ætatem malitia non supplebat, per verba contraxerint de præsenti: sponsalia enim illa, quæ juris interpretatione tantum fuerunt sponsalia de futuro (licet verba consensum exprimentia de præsenti haberent, & matrimonium contrahere intenderent contrahentes) per adventum pubertatis in matrimonium non transeunt de præsenti: nec matrimonium (quod ut matrimonium ætate non tenuit prohibente) per lapsum dicti temporis convalescit: nisi per carnis copulam subsecutam, vel aliquem modum alium contrahentes eosdem cum ejusdem perseverantia voluntatis ad pubertatis tempora pervenisse constiterit evidenter: per dictum tamen contractum, qui valuit, ut potuit, non sicuti agebatur, publicæ honestatis justitia est inducta.

Sponsalia pro absentibus filiis non tenent: nisi ipsis præsentibus, vel nisi approbaverint tacite, vel expresse ex post facto. h. d. Dominicus.

§. 2. Porro ex sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus plerunque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint vel tacite, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur: ex eis oritur justitia publicæ honestatis. Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia post scientes ratificaverunt tacite *b* vel expresse: alias ex sponsalibus contractis a parentibus pro filiis, nec ipsi filii obligantur, nec publicæ honestatis justitia inde surgit.

a *Vide Conc. Trid. sess.* 24. *de refor. matr. c.* 3. *confert enim multum pro textu & gl.* b *de impedimento justitiæ publicæ honestatis, quid sit, & unde proveniat, vide B. Thom. in quæstionibus additis ad tertiam partem. q.* 55. *art.* 4. *& Doct. scholasticos l.* 4. *sent. dist.* 41. c *Not. Doct. hic illam dici mulierem, quæ nondum matrimonio copulata est.*

a *Vide B. Thom. in quæstionibus additis ad* 3. *part. q.* 43. *art.* 1. *&* 2. *ac Doct. l.* 4. *sent. dist.* 27. *& Dominic. consil.* 24. *incip. quia diffuse.* b *Vide Bart. in l. quo enim. ff. rem. rat. hab. Font.*

TITULUS III.
DE COGNATIONE SPIRITUALI.
CAP. I.

Inter baptizatum, & levantem filios, & uxorem levantis ante carnaliter cognitam, & suscipientem, & patrem, & matrem suscepti, & similiter de baptizante, spiritualis contrahitur cognatio. h. d. usque ad §. Ex confirmatione. Dominicus.

Bonifacius VIII. [*an.* 1298.]

NEdum *a* inter baptizatum, & illum *b*, qui eum suscepit de baptismo, ac inter eundem baptizatum, & suscipientis filios, & uxorem ante susceptionem carnaliter cognitam ab eodem: imo etiam inter suscipientem, patremque baptizati, & matrem cognationem spiritualem in baptismo contrahi jure constat: quæ cognatio & contrahendum matrimonium impedit, & dirimit post contractum. Et eadem, quæ de suscipiente sunt dicta, sunt etiam de baptizante censenda.

Confirmatio frontis inducit spiritalem cognationem, sicut baptisma. h. d. Dominicus.

§. 1. Ex confirmatione quoque, seu frontis chrismatione, spiritalis cognatio eisdem modis contrahitur, matrimonia similiter impediens contrahenda, & dirimens post contracta.

CAP. II.

Compaternitas per catechismum contracta impedit matrimonium, sed non dirimit. Joan. Andr.

Idem.

PEr *a* catechismum, qui præcedit baptismum, sacramentorum fundamentum, & januam reliquorum, cognatio spiritalis contrahitur, per quam contrahendum matrimonium impeditur: ut ex prædecessoris nostri Clementis Papæ III. decretali colligitur evidenter: dicendo enim, quod talis res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret, velle videtur quod afferat, nam quod vix fit, fieri tamen dubium non existit. Per illam tamen cognationem matrimonium post eam contractum minime separatur.

CAP. III.

Unus tantum intervenire debet in levatione infantis de sacro fonte, vel chrismatione frontis: tamen si plures interveniunt, cognationem contrahunt spiritalem. Et ex aliis sacramentis cognatio non contrahitur. h. d. Dominicus.

Idem.

QUamvis *b* non plures *c*, quam unus vir, vel una mulier accedere debeant ad suscipiendum de baptismo infantem, juxta sacrorum canonum instituta: si tamen plures accesserint, spiritalis cognatio inde contrahitur, matrimonia contrahenda impediens, & etiam post contracta dissolvens. De confirmatione insuper, quantum ad hoc, idem judicium est habendum. Ex datione vero aliorum sacramentorum cognatio spiritalis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat vel dissolvat.

a *Vide Conc. Trid. sess. 24. de refor. matr. c. 2. & B. Thom. in qu. additis. ad 3. part. q. 66. per totum. & Theol. lib. 4. sent. dist. 42.* b *Procedit si ille est Christianus. 30. q. 1. c. 2. de cons. dist. 4. in baptismate. Joan. Andr. in reg. ex eo. inf. de reg. jur.*

a *Vide Thelog. scholasticos. l. 4. sent. dist. 42. & beatum Thom. in. quæst. additis ad 3. part. q. 55. art. 2.* b *Vide Conc. Trident. sess. 24. de refor. matr. c. 2.* c *Vide l. ad testium §. fin. ff. de testam.*

FINIS LIBRI QUARTI.

SEXTI DECRETALIUM LIBER QUINTUS.

TITULUS PRIMUS.
DE ACCUSATIONIBUS *a*, INQUISITIONIBUS, ET DENUNCIATIONIBUS.
CAP. I.

Ex confessione coram delegato inquirente super certis criminibus deputato facta, punitur confitens, licet dicat se prius diffamatum non fuisse, vel inquisitionis capitula non habuisse. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

POstquam coram eo, qui contra te super certis criminibus inquisitor fuerat deputatus, eadem crimina fuisti confessus, frustra confessionem tuam (quo minus puniaris ex ea, prout justitia suadebit) eo prætextu impugnare contendis, quod super eisdem criminibus non fueras antea diffamatus: vel quod per eundem inquisitorem capitula, super quibus contra te volebat inquirere, tibi tradita non fuerunt *b*.

CAP. II.

Valet inquisitio facta super veritate criminum, omissa inquisitione infamiæ, si reus præsens tacuit. h. d. secundum Joan. Andr.

Idem.

SI is, cui contra te commissa fuerat simpliciter inquisitio super certis criminibus facienda, processerit

a *De materia hujus tit. vide plene per Hostien. in summa, eod. tit.*

b *Vide Perusinum in c. dilecto. de appellat. & Alex. cons. 52. lib. 3. & Fel. in c. 1. de except.*

rit te præsente, nec reclamante, aut quicquam super hoc excipiente (infamiæ inquisitione omissa) ad veritatem eorundem criminum inquirendam: processum hujusmodi ex eo, quod non fuit de infamia *a* primitus inquisitum, ulterius impugnare nequibis.

TITULUS II.
DE HÆRETICIS.
CAP. I.

Propter crimen hæresis Clericum in quibuscunque sacris ordinibus constitutum, solus ejus Episcopus degradare poterit. hoc dicit Dominicus.

Gregorius IX. *Rhemen. Archiepiscopo, & suis Suffraganeis.* [*an.* 1236. *Roma in Galliam.*]

QUoniam Episcoporum numerus ad degradationem Clericorum a canonibus constitutus, non potest de facili *b* convenire: concedimus, ut Sacerdotem vel alium Clericum in sacris ordinibus constitutum (cum pro hæresi fuerit curiæ seculari relinquendus, aut perpetuo immurandus) convocatis Abbatibus, aliisque Prælatis, & religiosis personis, ac literatis suæ diœcesis, de quibus expedire videbitur, suus solus possit Episcopus degradare.

CAP. II.

Excommunicationem incurrit sepeliens scienter hæreticos, vel eorum receptatores, defensores, vel fautores, nec absolvitur nisi exhumet eorum corpora, locus vero privatur sepultura. hoc dicit usque ad §. Inhibemus, Dom.

Alexander IV. [*an.* 1258.]

QUicunque *c* hæreticos, credentes, receptatores, defensores, vel fautores eorum scienter præsumpserint *d* Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiæ se noverint *e* subjacere. Nec absolutionis beneficium mereantur *f*, nisi propriis manibus publice extumulent *g*, & projiciant *h* hujusmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetua *i* careat sepultura.

Excommunicari debent Laici publice, vel occulte disputantes de fide. h. d. Dominicus.

§. 1. Inhibemus quoque, ne cuiquam Laicæ personæ liceat publice, vel privatim de fide catholica disputare. Qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Non valet promotio hæreticorum, eis credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum eorum, nec filiorum suorum usque ad secundam generationem ad beneficia Ecclesiastica, vel officia publica. h. d. Dominic.

§. 2. Hæretici autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii *k* usque ad secundam generationem, ad nullum Ecclesiasticum beneficium, seu officium publicum admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

Privati sunt habentes beneficia Ecclesiastica ad preces hæreticorum, & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, si scienter talia receperunt. h. d. Dom.

§. 3. Ad hæc quoscunque viros Ecclesiasticos, qui ad preces hujusmodi pestilentium personarum, dignitates, personatus, & quæcunque alia Ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc privamus taliter acquisitis: volentes, quod tales & habitis careant perpetuo, & si receperunt *l* illa scienter, ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur.

Nulla est emancipatio filiorum, vel subditorum per hæretiros facta, etiamsi postea vitium detegatur. h. d. Dom.

§. 4. Illorum autem filiorum emancipationem, quorum parentes post emancipationem etiam hujusmodi apparuerit ante ipsam a via veritatis ad hæreticæ superstitionis invium declinasse, nullius volumus esse momenti, velut factam de hominibus sui juris: cum dignum sit, ut propter tanti atrocitatem delicti, filii esse in parentum hæreticorum desierint potestate.

CAP. III.

Filii vel hæredes petentium in infirmitate suv hæreticorum consolationem, non admittuntur ad probandum, quod non sana mente, vel perdita loquela susceperint, si constat, quod erant sanæ mentis, vel prius suspecti, vel diffamati erant de hæresi: alias admittuntur, scilicet per testes fide dignos, non suspectos. h. d. Dominicus.

Idem *inquisitoribus hæreticæ pravitatis.* (*an.* 1258.)

FIlii, vel hæredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolatores, ut ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secundum pessimam consuetudinem eorundem, sicque viam fuerint universæ carnis ingressi: ad probandum, quod ipsi defuncti consolationem illam, imo verius desolationem non *a* sanæ mentis effecti susceperint, vel post perditam jam loquelam, cum tamen moris sit [ut dicitur] apud eos, quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam, admitti non debent, si dum vivebant, diffamati erant de hæresi, vel suspecti, aut legitime constiterit, quod sanæ mentis existentes hujusmodi hæreticos petierunt. Alioquin admitti poterunt prædicti filii, vel hæredes ad probandum præmissa. Non tamen per uxores, filios, familiares, vel de suis aliquos, sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

CAP. IV.

Relapsi in hæresim sunt tradendi curiæ seculari, licet pœniteat eos, & ad fidem redeant: non tamen denegantur eis sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ. h. d. Dom.

Idem *eisdem.*

SUper eo, *b*, quod scriptum legitur, Ecclesia nulli claudit gremium redeunti: quodque hi, qui post abjurationem erroris, vel postquam se proprii antistitis examinatione purgaverint, si deprehensi fuerint in abjuratam hæresim recidisse, seculari decernuntur judicio sine ulla penitus audientia relinquendi: cum scripturæ hujusmodi videantur sibi invicem adversari, quid tenendum sit, per sedem edoceri Apostolicam postulastis. Nos itaque inquisitioni vestræ de fratrum nostrorum consilio respondemus, quod taliter deprehensis, etiamsi (ut dictum est) sine ulla penitus audientia relinquendi sint judicio seculari: si tamen postmodum pœniteant, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sunt humiliter petita sacramenta pœnitentiæ, ac Eucharistiæ deneganda.

CAP. V.

Excommunicati participes, & socii criminis, admittuntur in testes contra hæreticos, si sciunt verisimiliter veritatem deponere. h. d. Dom.

Idem *eisdem.*

IN fidei favorem concedimus, ut in negotio inquisitionis hæreticæ pravitatis excommunicati, & participes, vel socii criminis ad testimonium admittantur: præsertim in probationum aliarum defectum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, si ex verisimilibus conjecturis, & ex numero testium, aut personarum (tam deponentium

a *Et qualiter probari debeat infamia alicujus, vide Romanum cons.* 267. *& Cardinalem cons.* 3. *de test.* b *Nota hic quod propter difficultatem relaxatur juris solennitas, ut habes c. super. eod. & l.* 1. *§. fin. ff. de vent. in poss. mit. Font.* c *Vide Turrecrematam in sum. de Ecclesia l.* 4. *part.* 2. *cap.* 21. d *al. præsumpserit.* e *al. noverit.* f *al. mereatur.* g *al. extumulet.* h *al. projiciat.* i *al. perpetuo.* k *vide Gondissalvum tract. de hær. q.* 22. *& repertorium Inquis. verbo filii.* l *al. receperint.*

a *Quod ex verbis, & actibus probatur: ut not. in l. si cum dotem. §. fin. autem. ff. sol. mat. c. hoc habet.* 46. *dist. & c. legitimus.* 93. *dist.* b *Vide Zanch. tract. de hær. c.* 16.

tium, quam eorum, contra quos deponitur) qualitate, ac aliis circumstantiis sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

CAP. VI.

Ordinarii, vel eorum delegati, & inquisitores sine pœna excommunicationis facere habent executionem justitiæ contra hæreticos, per habentes jurisdictionem secularem in loco: licet excommunicati sint, vel de facto tantum illam jurisdictionem possideant. h. d. Dominic.

Idem *eisdem*.

PRæsidentes *a* regimini alicujus regni, provinciæ, sive loci, licet excommunicati, vel de facto tantum, & non de jure jurisdictionem habentes, ac eorum officiales ad requisitionem ordinariorum, vel delegatorum ipsorum, aut inquisitorum hæreticæ pravitatis, non valentium sine moræ dispendio, vel negotii periculo recursum habere ad superiores, qui legitime in locis ipsis possint justitiam exequi, possunt & debent contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum justitiam, & suum officium exercere. Nec requirentes hujusmodi excommunicatos, propter hoc sententiam excommunicationis incurrunt. Non tamen præsidentibus prælibatis, vel officialibus eorundem propterea in aliis casibus intelligatur concessum aliquid, vel permissum.

CAP. VII.

Excommunicatus propter contumaciam non respondendi super hæresi, de qua erat suspectus, post annum damnatur ut hæreticus. h. d. Dominicus.

Idem *eisdem*.

CUm *b* contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adjiciat vehementem: si suspectus de hæresi revocatus a vobis, ut de fide respondeat, excommunicationis vinculo (pro eo quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus, quam si *c* per annum animo sustineant pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

CAP. VIII.

Abjurans in judicio hæresim propter vehementem præsumptionem, si iterato labitur (licet non fuisset probatum plene) relapsus dicitur: secus si levis erat præsumptio. h. d. usque ad §. Eum vero. Dominicus.

Idem *eisdem*.

ACcusatus de hæresi, vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in judicio abjuravit, & postea committit in ipsa, censeri debet quadam juris fictione relapsus: licet ante abjurationem suam hæresis crimen plene probatum non fuerit contra ipsum.

Si autem levis, & modica suspicio illa fuerit *d*, quanquam ex hoc sit gravius puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri.

Culpabilis in uno articulo hæresis, generaliter postea abjurando relapsus dicitur, si committit etiam in alium articulum separatum. h. d. Dom.

§. 1. Eum vero, qui in una hæresis specie, vel secta commisit, aut in uno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramento erravit, & postmodum hæresim simpliciter, vel generaliter abjuravit, si extunc in aliam etiam hæresis speciem sive sectam, aut alio articulo, seu sacramento committat, volumus ut relapsum in hæresim judicari.

Qui post abjurationem hæresis, de qua convictus fuerat, vel postea convincitur, facto, vel verbo hæreticis communicat in rebus hic prohibitis, relapsus dicitur. h. d. Dom.

§. 2. Ille quoque, de cujus lapsu in hæresim ante abjurationem constiterat, vel nunc constat, si post illam hæreticos acceptet *a*, deducat, visitet, sive associet, aut dona, vel munera eis donet, vel mittat, seu favorem eis impendat, qui excusari non possit etiam sine adoratione: (ut verbis vestris utamur) merito debet judicari relapsus, cum illum ex approbata *b* a se prius erroris consequentia non sit dubium id fecisse.

Testis in causa hæresis falsum deponens, licet perjurus sit, probat dicendo contrarium: dum tamen ex indiciis constet dictum non corruptionem, sed veritatem continere. h. d.

§. 3. Licet vero perjuri a testimonio, etiam post pœnitentiam, repellantur, si tamen ii, qui coram inquisitoribus jurantes, tam de se, quam de aliis super facto hæresis dicere veritatem, eam celando dejerent, & postmodum velint corrigere dictum suum, contra se ac alios suos complices deponendo: cum crimen hujusmodi sit exceptum, si ex manifestis indiciis apparuerit, tales non animi levitate, aut odii fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac modo (quæ prius tacuerant) revelare in favorem fidei, nisi aliud obsistat, stari debet tam contra se, quam contra reliquos attestationibus eorundem.

Inquisitores super hæresi deputati, non se intromittant de divinationibus, vel sortilegiis non sapientibus hæresim manifestam. h. d. Dom.

§. 4. Sane cum *c* negotium fidei (quod summe privilegiatum existit) per occupationes alias non debeat impediri: pestis inquisitores hæreticæ a sede Apostolica deputati de divinationibus, aut sortilegiis (nisi hæresim saperent manifeste) intromittere se non debent, nec punire talia exercentes, sed eos relinquere suis Judicibus puniendos.

Inquisitores hæresis de quæstionibus usurarum se intromittere non possunt. h. d.

§. 5. De quæstionibus præterea usurarum motis etiam contra illos, quibus restitutionem usurarum in pœnitentia pro hæresis crimine injunxerunt, ac illi se & sua ad hoc faciendum in judicio Ecclesiæ obligarunt, intromittere se non possunt: ne per causas hujusmodi offendiculum negotio fidei præparetur.

Inquisitores possunt compellere hæredes fautorum hæreticorum (qui tamen hæretici non erant) ad implendum pœnitentiam injunctam in bonis temporalibus: secus si mortui sint, antequam fuerit pœnitentia injuncta. h. d. Dom.

§. 6. Si vero *d* pro iis, quæ in hæresi, receptando vel defendendo hæreticos, seu eis favendo, non tamen existens hæreticus, quis commiserit, sub obligatione bonorum suorum inquisitoribus se adstrinxit ad recipiendam ab eis pœnitentiam & complendam, & ea licet injuncta, non tamen peracta decessit: si per hujusmodi pœnitentiam onus impositum fuerit proficiens ad salutem, in bonis ejus temporalibus exequendum, ad complementum ipsius per inquisitores cogi debent hæredes, vel alii, ad quos cum suo onere bona hujusmodi devenerunt. Porro si propter hujusmodi hæreticorum receptationem, defensionem, seu favorem, quis ad faciendam pœnitentiam, quam inquisitores ipsi injungere vellent, bona sua obligaverit eisdem, & antequam ei pœnitentia injungeretur, decesserit: ejus hæredibus non est satisfactio pro extincto jam crimine injungenda.

Post mortem hæretici declarari potest eum hæreticum fuisse, ad finem confiscandi. Dom.

§. 7. In eo vero casu, quo hæredes ad successionem non debent ob hæresim sui auctoris admitti, non obstante, quod auctore ipso vivente hoc non fuerit (interveniente ipsius morte) per sententiam declaratum, ad *e* confisca-

a *Vide gl. fin. in c. 1. de offic. vicarii hoc eod. lib. & Gondissalvum tract. de hær. q. 19.* b *de intellectu vide Albertinum tract. de agnosc. assert. q. 30. n. 73.* c *Dictio, si, deest in antiquioribus codicibus etiam impressis, & series orationis indicat abesse oportere.* d *al. fuit.*

a *al. receptet.* b *al. approbati.* c *Vide Zanchinum tract. de haret. c. 22.* d *In vetustiorib. cod. ita: si vero in his, &c.* e *al. ad occupationem.*

confiscationem bonorum post mortem ejusdem nihilominus procedatur.

Clerici instruentes testes, ne inquisitores veritatem investigent, puniri possunt per eos: & Religiosi gravius puniuntur. hoc dicit Dominicus.

§ 8. Sacerdotes insuper & alii Clerici, qui negotium inquisitionis instruendo citatos hæreticos, vel eorum credentes de celanda veritate, vel dicenda falsitate, seu eos indebite liberando inventi fuerint impedire (cum non sit dubium eos *a* ipsa facere in favorem hæreticæ pravitatis) per inquisitores a talibus compesci possunt, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quam alias, prout culpa exegerit delinquentis. Religiosi etiam sunt immutationis pœna, vel alia gravius puniendi, quam seculares, si inventi fuerint in hæresi, vel consimilibus deliquisse.

CAP. IX.

Non valent statuta, per quæ inquisitoris hæresis officium impeditur, vel retardatur.

Urbanus IV. (*an.* 1263.)

Statutum *b* civitatis, castri, villæ, vel alterius loci, per quod negotium inquisitionis hæreticæ pravitatis directe vel indirecte, ne in eo libere procedi valeat, contigerit impediri, vel quomodolibet retardari, nullius existere firmitatis: ipsiusque civitatis, vel loci Dominum, Potestatem, Capitaneum, Consules, vel Rectores, per quem vel quos eadem civitas, seu locus regitur, quocunque nomine censeantur, ad statutum hujusmodi loci Diœcesano, vel ejus Vicario, aut inquisitori, seu inquisitoribus labis præfatæ, sine moræ dispendio exhibendum: & si tale inventum fuerit, revocandum omnino, vel saltem eatenus moderandum, quod per illud inquisitionis processus non impediantur, vel aliquatenus retardentur, per censuram Ecclesiasticam decernimus compellendos.

CAP. X.

Officium inquisitoris hæresis morte concedentis non expirat: etiam quoad negotia prius non cœpta vel exorta. h. d.

Clemens IV. *Inquisitoribus hæreticæ pravitatis.*

(*an.* 1267.)

Ne *c* aliqui dubitationem solicitam excitantes in dubium revocent, an officium inquisitionis hæreticæ pravitatis solicitudini vestræ intra certos limites ab Apostolica sede commissum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit: Præsenti declaramus edicto, ipsum officium non solum quoad negotia vivente mandatore incœpta, immo etiam quoad integra & non cœpta, & quod plus est, quantum ad ea, quæ tunc nequaquam emerserant, in favorem fidei post committentis obitum perdurare.

CAP. XI.

Informat inquisitores ad Deum, ut ejus timorem hominum metui anteponant, in procedendo simul, vel separatim contra hæreticos & suos fautores: & etiam in eos absolvendo cum vere redierint.

Idem *eisdem.*

Ut *d* officium inquisitionis contra hæreticos in provincia, in qua vobis idem officium est commissum auctoritate Apostolica, possitis efficacius adimplere, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in præfata provincia simul, vel separatim aut singulariter (prout negotii utilitas suadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, necnon contra infamatos de hæresi, vel suspectos, juxta sanctiones canonicas (hominum metu divino *a* timori postposito) procedatis. Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abjurata, redire voluerit ad Ecclesiæ unitatem: ei juxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis, & injungatis eidem quod injungi talibus consuevit: proviso solerter, ne simulata conversione redeant fraudulenter, & vos (imo seipsos) fallentes, sub agni specie lupum gerant.

Instruit inquisitores in modo examinationis testium, & in personis, quæ testificata scribere debeant. h. d.

§. 1. Verum, quia in tam gravi crimine cum multa oportet cautela procedi (ut in reos sine ullo proferatur errore duræ ac dignæ severitas ultionis) volumus & mandamus, ut in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas: in quarum præsentia per publicam (si commode potestis habere) personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conscribendas *b* quoque hujusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in commisso vobis officio ad scriniarii, seu tabellionis officium pertinent, teneri districte præcipimus, cum per vos fuerint requisiti, omnes & singulos vestri ordinis fratres, qui dum essent in seculo, tabellionatus officium habuisse aut exercuisse noscuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officium ratione præfati negotii fidei fuit Apostolica sede commissum, & in posterum committetur: concedentes hujusmodi fratribus, necnon & aliis Religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in seculo, tabellionatus officium habuerunt *c* & exercuerunt, quibusvis etiam Clericis secularibus officium ipsum habentibus (etiamsi iidem fratres Religiosi, & Clerici sint in sacris ordinibus constituti) exercendi libere officium ipsum quoad præmissa, non obstante statuto aliquo contrario canonis vel ordinis, quocunque vallato munimine, potestatem.

Instruit inquisitores circa personas, per quas impediri posset, vel differri inquisitionis negotium. h. d.

§. 2. Compescendi præterea monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita, prædicatores, quæstuarios *d* (ubi contigerit pro inquisitionis, seu fidei negotio congregationem fieri, vel alias eidem negotio, quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) a prædicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet (quorum interest tantum charitativa subsidia suppliciter petere, ac indulgentiam si forte habent, exponere) liberam vobis & singulis vestrum concedimus, auctoritate præsentium, facultatem. Denique, ut circa præmissa plene vobis & singulis vestrum coercitionis, expedita, & inviolabilis adsit auctoritas, volumus, ut ea omnia viriliter exequamini (si opus fuerit) invocato auxilio brachii secularis, contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstantibus aliquibus privilegiis, vel indulgentiis quibuscunque personis cujusvis conditionis, dignitatis vel gradus, religionis vel ordinis, comitatibus *e*, vel universitatibus civitatum & locorum specialiter, vel generaliter sub quacunque verbo-

a *al. ita: ipsos ea facere, &c.* b *Concordat rescriptum Innocent. IV. incip. ad extirpanda. §. cæterum teneatur: & aliud rescriptum Alex. IV. incip. implacida relatio: quæ habentur impressa in bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctissimæ inquisit.* c*Vid. Dec. in cap. causam matrimonii. extr. de offic. deleg. & Arelatanum tract. de heret. notabili* 4. *Concordat rescriptum Urbani IV. incip. ex omnib. unde hoc capitulum accipiet lucem: habetur impressum in bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctissimæ inquisitionis.*

a *In plerisque codic. mendose legitur ita, divinoque timore postposito.* b *Vide rescr. Alexand. IV. incip. ne commissæ: rescriptum Pii IV. incip. pastoralis officii cura: habentur impressa inter literas Apostolicas pro officio sanctissimæ inquisitionis.* c *alias ita: habuerint & exercuerint.* d *Prædicatores quæstuarios omnino sustulit Concil. Trident. sess.* 5. *de reform. c.* 2. *§ ult. & sess.* 21. *de reform. c.* 9. e *In manuscr. legitur, communitatibus.*

verborum expressione, vel forma a memorata sede concessis, vel imposterum concedendis, cum ex hujusmodi, vel aliis privilegiis, vel indulgentiis nullum vobis in tantæ pietatis negotio velimus obstaculum interponi, & constitutione de duabus diætis edita in concilio generali. Statuimus insuper, ut Potestas, Capitaneus, seu Rector, vel Consules, seu quivis alii, qui civitati præsunt, vel loco alteri ad præsens, aut præerunt *a* in futurum, ad requisitionem Diœcesanorum, vel Vicariorum suorum, seu Inquisitorum hæreticæ pravitatis, jurent præcise attendere inviolabiliter, & *b* observare, ac facere a suis subditis observari toto tempore sui regiminis, in terris suæ jurisdictioni, regiminive subjectis, constitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorumque filios, & nepotes a sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas, quas, qui jurare noluerit & servare, ut infamis, & tanquam hæreticorum fautor, ac de fide suspectus, officio, & honore sui regiminis spolietur: nec ulterius Potestas, Capitaneus, Consul, vel Rector habeatur in aliquo, aut de cætero in *c* aliquam dignitatem, vel officium publicum ulterius assumatur: & quæ ut Potestas, Ballivus, Consul, vel Rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

CAP. XII.

Comprehendit ista decret. plura utilia pro expendiendo officio inquisitorum: dat enim eis potestatem committendi citationes, & sententiarum denunciationes: dat potestatem vocandi peritos, Clerum, & populum, ut eis assistant: dat potestatem procedendi contra illos, qui de sua in aliam provinciam se transtulerunt: dat potestatem repetendi libros, & processus, commutandi, & mitigandi pœnas, privandi & privatos nuntiandi officiis, & honoribus hæreticos, fautores, & defensores eorum: ita tamen quod hoc fiat de Diœcesanorum, vel in eorum absentia Vicariorum suorum consilio: nisi iidem scienter talibus beneficia contulissent. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *Inquisitoribus hæreticæ pravitatis.* (an. 1298.)

UT *d* commissi vobis officii debitum utilius, & uberius exequamini, sanctæ memoriæ Innocentii, Alexandri, & Clementis prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, vobis, & vestrum singulis committendi citationes, & denunciationes sententiarum, quas in quoslibet hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum tuleritis: advocandi quoque prout expedierit, peritos quoslibet, ut vobis assistant, & in hujusmodi ferendis sententiis præbeant consilium opportunum, ac eis, quod super his vobis humiliter pareant, in virtute obedientiæ injungendi: convocandi etiam Clerum, & populum civitatum, castrorum, aliorumque locorum [prout dicto negotio fidei videritis expedire.] Et contra illos, quos in provincia, in qua vobis inquisitionis officium est commissum, hæresis crimen constiterit commisisse [licet ad alias partes se transferendos duxerint] procedendi: necnon faciendi a quibuslibet assignari vobis libros, seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ, ac processus per quoscunque auctoritate sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejus habiti contra hæreticos continentur: & illorum, qui vestris mandatis obedientes humiliter stant propter hæresim in carcere, vel muro reclusi, pœnam una cum Prælatis, quorum jurisdictioni subsunt, mitigandi, vel mutandi, cum videritis expedire: privandi præterea, vel privatos nuntiandi dignitatibus, ac aliis beneficiis Ecclesiasticis de diœcesanorum, vel eis absentibus Vicariorum suorum consilio, & officiis publicis, ac honoribus quibuscunque, eosdem hæreticos, credentes, receptatores, & defensores ipsorum, eorumque filios, & nepotes, plenam concedimus facultatem. Sunt autem Diœcesani in privando tales, vel nuntiando privatos beneficiis, & hujusmodi requirendi: nisi forte constaret legitime, quod iidem scienter hujusmodi personis eadem beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potius a suo Judice puniendos.

CAP. XIII.

Christiani ad Judaismum transeuntes, & redeuntes hæretici reputantur. h. d. secundum Zen.

Idem.

COntra Christianos, qui ad ritum transierint, vel redierint Judæorum [etiamsi hujusmodi redeuntes, dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolute, aut præcise coacti, baptizati fuerint] erit *a* tanquam contra hæreticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos, seu Judæos convicti: & sicut contra fautores, receptatores, & defensores hæreticorum, sic contra fautores, receptatores, & defensores talium est *b* procedendum.

CAP. XIV.

Non confiscantur dotes uxorum innocentium propter hæresim maritorum. h. d. secundum. Zen.

Idem.

DEcrevit *c* felicis recordationis Innoc. Papa IV. quod propter hæresim maritorum uxorum catholicarum dotes non debeant confiscari. Quod intelligendum fore censemus, nisi forte mulieres ipsæ cum viris matrimonia contraxissent, quos hæreticos tunc sciebant.

CAP. XV.

Filii hæreticorum usque ad secundam lineam paternam ad primam vero maternam, sunt inhabiles ad beneficium Ecclesiasticum, vel officium seculare, si patres ante mortem Ecclesiæ reincorporati non fuerint. h. d. secundum Dom.

Idem.

STatutum felicis recordationis Innocentii, & Alexandri præd. nost. ne videlicet hæretici, credentes, acceptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem ad aliquod beneficium Ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur, quod si secus actum fuerit, sit irritum, & inane: primum, & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam vero ad primum duntaxat volumus hoc extendi. Hoc sane de filiis, & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum hujusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, intelligendum esse videtur: non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati, & pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quam ipsi vel jam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni ejus insistunt, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

CAP. XVI.

Inquisitor Papæ super hæresi, sine speciali mandato non inquirit contra Episcopum, sed si eum culpabilem sciverit, nuntiabit Papæ. h. Joan. Andr.

Idem.

INquisitores *d* hæreticæ pravitatis ab Apostolica sede, seu alio, vel aliis quibuslibet deputati de hujusmodi crimine inquirere contra Episcopos nequeant, aut ejus prætextu procedere contra eos: nisi in literis commissionis Apostolicæ, quod hoc possint, contineatur expresse. Si tamen inquisitores ipsi Episcopos, vel alios superiores Prælatos sciverint, vel invenerint circa crimen hære-

a *al. præfuerint*. b *al. ita: & servare*. c *al. ad aliquam.* d *Vid rescriptum Urban. IV. incip. licet ex omnibus*. §. *ut ergo. extat impressum inter literas Apostolicas pro officio sanctissimæ Inquisitionis*.

a *al. deest* b *Verbum*, est, *deest in in manuscr.* c *Vid. Zanchin. tract. de hæret. cap. 26.* d *Vid. Conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 5. & repertorium Inquisitorum, verbo, Episcopus*.

hæreseos commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere, vel suspectos, id tenebuntur sedi Apostolicæ nuntiare.

CAP. XVII.

Non derogatur ordinariis super processu hæreticorum, licet Papa generaliter alteri deleget. Et super eodem facto Episcopus, & inquisitor possunt procedere communiter vel divisim, vel proferre sententiam, in qua si discordant, debent Papæ referre. Et Episcopi qualitercunque procedant, debent servare modum inquisitoribus impositum. h. d. Dominic.

Idem.

PEr *a* hoc, quod negotium hæreticæ pravitatis alicui vel aliquibus ab Apostolica sede generaliter in aliqua provincia, civitate, vel diœcesi delegatur, diœcesanis Episcopis, quin & ipsi auctoritate ordinaria, vel delegata (si habent) in eodem procedere valeant, nolumus derogari. Verum, ut dictum inquisitionis negotium efficacius, melius, utiliusque procedat, concedimus, quod per Episcopos ipsos, & per inquisitores de facto eodem inquiri valeat communiter, vel divisim: & si divisim processerint, teneantur sibi invicem communicare processus, ut per hoc possit melius veritas inveniri: & nisi hoc casu inquisitores in sententiæ prolatione Diœcesanis, vel contra duxerint deferendum, per utrosque simul sententia proferatur: in qua ferenda, si non convenerint, per utrosque negotium sufficienter instructum ad sedem Apost. remittatur *b*. Sive autem ordinaria, sive delegata Episcopi potestate procedant, illum in procedendo modum observent, quem inquisitores possunt & debent per jura communia, vel per speciales concessiones, seu ordinationes sedis Apostolicæ observare.

CAP. XVIII.

Episcopis, & inquisitoribus hæresis non resistant, sed omnino pareant domini temporales, & de eo crimine non cognoscant: alias, prout dicitur hic, puniuntur. h. d. secundum Zen.

Idem.

UT inquisitionis negotium contra hæreticam pravitatem, ad Dei gloriam & augmentum fidei nostris temporibus prosperetur, leges *c* quasdam per Federicum olim Romanorum Imperatorem, tunc in devotione Romanæ persistentem Ecclesiæ, promulgatas, quatenus Dei, & Ecclesiæ sanctæ suæ honorem promovent, & hæreticorum exterminium prosequuntur, & statutis canonicis non obsistunt, approbantes & observari volentes: universos seculi potestates, & dominos temporales, ac provinciarum, terrarum, civitatum, aliorumque locorum Rectores, quibuscunque dignitatibus, vel officiis, aut nominibus censeantur, requirimus & monemus, ut sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei diœcesanis Episcopis & inquisitoribus hæreticæ pravitatis, a sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis, pareant, & intendant hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum investigatione, captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti: & ut præfatas personas pestiferas in potestatem, seu carcerem Episcoporum, aut inquisitorum dictorum, vel ad locum, de quo ipsi, vel aliqui ex eis mandaverint, intra eorundem dominorum potestatem, vel Rectorum districtum ducant, vel duci faciant sine mora: ubi per viros catholicos a præfatis Episcopis, seu inquisitoribus, vel eorum aliquo deputatos sub arcta, & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotium per Ecclesiæ judicium terminetur. Utque de hæresi a diœcesano Episcopo, vel inquisitore, seu inquisitoribus condemnatos, præfati potestates, domini temporales, sive rectores, vel eorum officiales, seu nuntii sibi relictos statim recipiant indilate animadversione debita puniendos: non obstantibus appellationibus, seu proclamationibus prædictorum nequitiæ filiorum: cum tam secundum ordinationem prædecessorum nostrorum, quam secundum legem imperialem, appellationis & proclamationis beneficium expresse sit hæreticis, & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum. Prohibemus quoque districtius potestatibus, dominis temporalibus, & Rectoribus, eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit Ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant, vel judicent, sive captos pro eodem crimine absque dictorum Episcoporum, sive Inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, vel mandato a carcere liberent, aut executionem sibi pro hujusmodi crimine a diœcesano vel inquisitoribus, seu inquisitore injunctam, prompte [prout ad suum spectat officium] facere seu adimplere detrectent: vel alias diœcesanorum, aut inquisitorum judicium, sententiam, seu processum, directe, vel indirecte impedire præsumant. Si quis vero de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum officialibus, seu Ballivis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio sæpefatis diœcesano Episcopo, vel inquisitoribus incumbenti se opponere forte præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire, necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel favorem, excommunicationis se noverit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

CAP. XIX.

Bona hæreticorum ipso jure sunt confiscata: quod probatur triplici argumento legali. Sed apprehensio bonorum fieri non debet per dominum secularem, nisi prius pronunciatum fuerit super crimine per Judicem Ecclesiasticum, qui hoc possit. Joan. Andr.

Idem.

CUm secundum leges civiles, nefarias, naturæ contrarias, incestas nuptias contrahentes, eo ipso suarum dominium rerum perdant: & mulier humanam legem transgrediens, & (præsertim parentibus suis non consentientibus) raptoris *a* nuptias eligens, bona omnia, quæ per legem sibi obvenerant a raptore, ac aliis consortibus raptus, ipso jure amittat, certoque casu deferantur in fiscum: ac etiam illicitas species transvehens, aut rerum vectarum professionem *b* omittens eorundem specierum, & rerum proprietate hoc ipso privetur, & fisco rerum, & specierum dictarum proprietas acquiratur: bona hæreticorum [qui gravius, horribilius, ac detestabilius, quam prædicti delinquunt] ipso jure de fratrum nostrorum consilio decernimus confiscata. Confiscationis tamen hujusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes, aut alios dominos temporales (juxta Gregorii Papæ prædecessoris nostri declarationem) antequam per Episcopum loci, vel aliam personam Ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

CAP. XX.

In causa hæresis proceditur simpliciter, & de plano, & dicta testium & accusatorum non publicantur, si periculum timeatur. h. d. secundum Zen.

Idem.

STatuta quædam felicis recordationis Innocentii, Alexandri, & Clementis prædecessorum nostrorum, quibusdam declaratis, & additis, recensentes: concedimus, quod in inquisitionis hæreticæ pravitatis negotio

a *Declaratur hoc cap. per extravag. Benedicti incip. ex eod. habetur tit. de hær.* b *Vid. Zanchin. tract. de hær. c. 15. & repertorium Inquis. verbo Episcopus. §. quando Episcopus.* c *Vid. Bart. in l. Aurelius. §. idem quæsit. ff. de li. leg. l. in caus. ff. de Procur. Innoc. c. cum venerabilis de except. Font.*

a *Vide Concil. Trident. sess. 24. de refor. matrim. c. 6.* b *alit. profectionem.*

tio procedi possit simpliciter, & de plano *a*, & absque advocatorum ac judiciorum strepitu & figura. Jubemus tamen, quod si accusatoribus, vel testibus in causa hæresis intervenientibus, seu deponentibus (propter potentiam personarum, contra quas inquiritur) videant Episcopus, vel Inquisitores grave periculum imminere *b*, si contingat fieri publicationem nominum eorundem: ipsorum nomina non publice, sed secreto coram diœcesano Episcopo, vel eo absente, ipsius Vicario, quando inquisitores procedunt: quando vero procedit Episcopus, coram inquisitoribus, si haberi commode possit copia eorundem: ac nihilominus sive Episcopus, sive Inquisitores processerint, aliquibus aliis personis providis & honestis, jurisque peritis (quas ad hoc vocari, & eis per totum processum, super quo deliberandum est, seriose manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio ad sententiam, vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: sicque (non obstante, quod illis, contra quos hujusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem Judicis instruendam plena fides depositionibus testium eorundem. Et ut eorundem accusatorum & testium periculis efficacius occurratur, & cautius in inquisitionis negotio procedatur: præsentis constitutionis auctoritate permittimus, quod Episcopus vel inquisitores secretum possint indicere illis, quibus (ut præmissum est) processum hujusmodi explicabunt: & in eos si arcana consilii, seu processus sibi sub secreto ab eisdem Episcopo, vel Inquisitoribus patefacta, præter eorum licentiam aliis patefecerint, excommunicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire videbitur) promulgare: sic tamen, quod inquisitores Episcopum, vel Episcopus Inquisitores non excommunicent hac de causa, sed Episcopi ex injuncto ex nunc a nobis sub virtute sanctæ obedientiæ districto præcepto ad secretum hujusmodi teneantur. Cessante vero periculo supradicto, accusatorum & testium nomina (prout in aliis fit judiciis) publicentur. Cæterum in his omnibus præcipimus, tam Episcopos, quam Inquisitores puram, & providam intentionem habere, ne ad accusatorum, vel testium nomina supprimenda, ubi est securitas, periculum esse indicant: nec in eorum discrimen securitatem asserant, ubi tale periculum immineret, super hoc eorundem conscientias onerantes. Constitutiones vero, ordinationes, & mandata alia prædecessorum nostrorum in negotio hæreticæ pravitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus supradictis *d* super eadem editis pravitate non obvient, in suo volumus robore permanere.

TITULUS III. DE SCHISMATICIS.
CAP. I.

In prima parte *ponit arengam usque ad vers. Jacobum videlicet, in qua dicit, quod Columnenses Jacobus, & Petrus olim Cardinales & filii Joannis, fratres scilicet dicti Petri, diutius expectati noluerunt ad cor redire, sed in profundum malorum descendentes sua aggravabant delicta: quare varias pœnas tulit in eos, quas ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum hic inserit.* Secundo *ponit pœnas, quas protulit in ipos Jacobum, & Petrum, usque ad vers. Contra natos.* Ibi tertio *ponit pœnas, quas tulit contra filios, & posteros dicti Joannis, usque ad vers. Omnem.* Ibi quarto *imponit pœnas iis, qui de cætero deliberate dictos Jacobum, & Petrum pro Cardinalibus habuerint, vel eis vel prædictis natis Joannis favorem præbuerint, usque ad vers. Hæc & alia.* Ibi quinto & ultimo *ratificat, innovat, & confirmat prædicta, & ea præcipit inviolabiliter observari: & jubet similes excessus puniri similibus pœnis in posterum.* h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*an. 1298. Romæ.*]

AD succidendos infructuosos palmites, pestiferos & nocivos, quos (quasi ficus fatua) domus *a* de Columna produxit, nescientes in semitis justitiæ dirigere gressus suos, ad cor reverti, & agere pœnitentiæ dignos fructus, licet diutius expectatos (Jacobum videlicet de Columna, & Petrum nepotem ipsius, olim sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & filios quondam Joannis de Columna, fratris dicti Jacobi, & patris Petri præfati posteros, & fautores, & sequaces eorum) in virtute altissimi exurgentes, spiritualiter & temporaliter contra eos duximus procedendum. Consequenter dictis Jacobo & Petro, descendentibus in profundum malorum, & molientibus inconsutilem tunicam Domini, sanctæ videlicet Ecclesiæ scindere unitatem, & ut gladium acuentibus linguas suas, & prorumpentibus non tam in verba *b* blasphemiæ, & schismatica, quam insana, quæ in scriptis redacta sub sigillis, quibus antequam essent depositi utebantur, per urbem & diversa mundi climata destinaverunt, æstimantes loquacitatem facundiam, & maledicere conscientiæ bonæ signum, & conficta materia disputandi, quia veritate non poterant, nos saltem lacerare convitiis præsumpserunt: quorum dicta licet possemus superiori assertione convincere, & luce clarioribus rationibus confutare, duximus eorum latratibus non dare responsum, ut contrita eorum rabies, auctoritate sonora præsidentis in supremo judicii solio frangeretur, & patens veritas per seipsam veniret in publicam notionem, nostrumque silentium in supplicium eis foret: processus tamen contra ipsos, & alios fecimus successive varios, diversisque temporibus, spirituales & temporales pœnas & sententias continentes, & mulctas: quorum (quia totum tenorem constitutionis in præsenti inserere longum esset) ex eis quædam compendiose collata huic nostræ constitutioni duximus inserenda, ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum: videlicet, quod ex causis, quæ rationabiliter nos moverunt, de fratrum nostrorum consilio deposuimus dictos Jacobum, & *c* Petrum a Cardinalatibus ejusdem Ecclesiæ, & ab omni Cardinalatus commodo & honore, ipsosque judicavimus schismaticos & blasphemos, & tanquam hæreticos puniendos, expositis personis eorum a fidelibus capiendis, omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, & prælaturis perpetuo privantes eosdem, & reddentes inhabiles ad habenda, cunctis eorum bonis mobilibus & immobilibus, juribus & jurisdictionibus publicatis. Contra natos insuper & posteros dicti Joannis spiritualiter, & temporaliter duximus multipliciter procedendum, eorum bonis, & juribus publicatis, & confiscatis, ipsisque posteris dicti Joannis per masculinam, & fœmininam lineam descendentibus, indignis perpetuo redditis ad Cardinalatus honorem, & quælibet officia, beneficia & ministeria in Ecclesia memorata, vel ejus curia: alibi vero usque ad quartam generationem. Omnem personam præsentem & futuram, cujuscunque fuerit præeminentiæ, con-

a *De ista clausula vide Lanfrancum Clem. sæpe. in n. 1.2.3. & ibi alios Doct. & Bart. in extravag. ad reprimendam. in verbo Summarie.* b *Hodie semper præsumitur imminere tale periculum, & ideo indistincte solet observari, ut in crimine hæresis nunquam publicentur nomina accusatorum, vel testium, vide extravag. Innoc. Papæ, quam affert Repertorium inquisitorum, verbo, nomina.* c *Dictio*, per, *deest in manuscriptis codicibus.* d *In antiquioribus legitur constanter*, supradictis.

a *Hujus appellatione non veniunt bastardi. de Anch. Phil. dixi sup. tit. prox. c. statutum. adde gl. in Clem. 1. de bapt. Nic. ex Ubal. in tract. de success. ab intest. Font.* b *al. ita: in verba blasphema & schismatica.* c *Vid. l. si servus. §. plurium. ff. si quis caus. & l. demonstratio. ff. de condit. & demonst. Font.*

ditionis, dignitatis, aut status Ecclesiastici, vel mundani (etiamsi foret sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis) quæ ipsos Jacobum & Petrum, vel eorum alterum scienter & deliberate pro Cardinalibus habuerit & tenuerit, aut ad Cardinalatum admiserit, seu votum eorum, vel alicujus ipsorum suffragium in electione Romani Pontificis admiserit, aut in Pontificem Romanum elegerit, nominaverit, assumpserit, vel receperit, seu dederit in his, vel ad hoc auxilium, consilium, vel favorem, excommunicationis sententia duximus innodandum, a qua (absque expressa licentia Romani Pontificis) non possit absolvi, nec etiam per collegium Apostolicæ sedis, eadem sede vacante, eamque prælatione, dignitate statu & honore Ecclesiasticis omnino privamus: nihilominus omnes, qui dictis Jacobo & Petro alias, & natis dicti Joannis favorem præbuerint, vel auxilium in rebellione & schismate persistentibus, excommunicationis sententia innodantes. Hæc & alia per nos facta in prædictis nostris processibus, & in literis nostris bullatis super eis confectis contenta, hac constitutione perpetuo valitura ratificamus, confirmamus, & etiam innovamus, eandemque *a* de novo facimus de fratrum nostrorum consilio prædictorum. Et ut dictorum malitia non inveniat successorem, & punitæ transgressionis exemplar retrahat alios ab offensa, ac in oblivionem veritas veniens, non vagetur incerta: statuimus atque decrevimus *b*, ut & ipsa inviolabiliter observentur, & quod similes excessus, & culpæ poenis similibus in posterum puniantur.

TITULUS IV. DE HOMICIDIO.

CAP. I.

Per assassinos faciens, vel tantum mandans aliquem interfici, tanquam ab omnibus diffidatus, absque alicujus prolatione sententias incurrit excommunicationis, & depositionis ab officio, & beneficio. h. d. secundum Zen.

Innoc. IV. *in Concilio Lugdunensi.*

[*an.* 1245.)

PRo humani redemptione generis, de summis cœlorum ad ima mundi descendens, & mortem tandem subjens temporalem Dei filius Jesus Christus, ne gregem sui pretio sanguinis gloriosi redemptum, ascensurus post resurrectionem ad patrem, absque pastore desereret, ipsius curam B. Petro Apostolo (ut suæ stabilitate fidei cæteros in Christiana religione firmaret, eorumque mentes ad salutis opera suæ accenderet devotionis ardore) commisit: unde nos ejusdem Apostoli effecti (disponente Domino, licet immeriti) successores *c*, & ipsius redemptoris locum in terris, quanquam indigne tenentes, circa gregis ejusdem custodiam solicitis excitati vigiliis, & animarum saluti jugis attentione cogitationis intendere, summovendo noxia, & agendo profutura debemus, ut excusso a nobis negligentiæ somno, nostrique cordis oculis diligentia sedula vigilantibus, animas Deo lucrifacere sua nobis cooperante gratia valeamus.

§. 1. Cum igitur illi, qui sic horrenda inhumanitate detestandaque sævitia mortem sitiunt aliorum, ut ipsos faciant per assassinos occidi, non solum corporum, sed mortem procurent etiam animarum: (nisi eos exuberans gratia divina prævenerit, ut sint armis spiritualibus præmuniti) ac omnis potestas tribuatur a Domino ad justitiam, rectumque judicium exercendum: nos tanto periculo volentes occurrere animarum, & tam *d* nefarias præsumptiones Ecclesiasticæ animadversionis mucrone ferire: ut metus pœnæ meta hujusmodi præsumptionis existat: præsertim cum nonnulli magnates taliter perimi formidantes, coacti fuerint securitatem ab eorundem assassinorum domino impetrare, sicque ab eo non absque Christianæ dignitatis opprobrio redimere quodammodo vitam suam.

§. 2. Sacri approbatione Concilii statuimus, ut quicunque princeps, Prælatus, seu quævis alia Ecclesiastica secularisve persona quempiam Christianorum per dictos assassinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit (quanquam mors ex hoc forsitan non sequatur) aut eos receptaverit, vel defenderit seu occultaverit, excommunicationis & depositionis a dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio incurrat sententias ipso facto: & illa libere aliis per illos, ad quos eorum collatio pertinet, conferantur: sit etiam cum suis bonis mundanis omnibus, tanquam Christianæ religionis æmulus, a toto Christiano populo perpetuo diffidatus: & postquam probabilibus constiterit argumentis *a*, aliquem scelus tam execrabile commisisse, nullatenus alia excommunicationis, vel depositionis, seu diffidationis adversus eum sententia requiratur.

CAP. II.

Sine pœna irregularitatis possunt Clerici de suis malefactoribus conqueri coram Judice seculari, etiam de criminibus, ex quibus debetur pœna sanguinis, expresse protestando, quod ad pœnam sanguinis non intendunt. h. d. Joan. And.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

PRælatis *b*, vel Clericis quibuscunque, qui de Laicis suis malefactoribus querelam penes secularem Judicem deponentes, petunt emendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præsumantur, protestando expresse, quod ad vindictam *c*, seu pœnam sanguinis non intendunt, imputari non debet: quamvis alias in tali casu de jure debeat pœna sanguinis irrogari, si Judex mortem illis inferat justitia exigente.

Alioquin si Prælati, aut Clerici propter metum hujusmodi, quia Judex ad pœnam sanguinis posset *d* procedere, de suis malefactoribus taliter conqueri non auderent, daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bona libere deprædandi.

CAP. III.

Mandanti aliquem verberari, secuta mors imputatur. h. d. secundum Zen.

Idem.

IS, qui mandat aliquem verberari, licet expresse inhibeat, ne occidatur ullatenus, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat: cum mandando in culpa fuerit, & hoc evenire posse debuerit cogitare.

TITULUS V. DE USURIS.

CAP. I.

Primo innovat, & observari præcipit Lateranense Concilium contra usurarios editum usque ad vers. Et quia. Ubi præcipit omnibus dominis & universitatibus terrarum, ne permittant alienigenas in terris suis conducere domos ad exercendum fœnus, vel conductas habere, & quod aliquis eis ad hoc domos non locet. usque ad vers. Qui vero. Ubi imponit pœnam Clericis contrafacientibus, usque ad versic. Cæterum. Ubi imponit pœnam Laicis, & hoc facit usque in finem. Joan. Andr.

Mmm Gre-

a *In antiq. libris ita: eademque de novo, &c.* b *al. decernimus.* c *Vid. Turrecrematam in summa de Eccles. lib. 2. c. 35. & 36.* d *al. ita: & tam nefarios præsumptores.*

a *Vid. l. non omnes, §. a barbaris. ff. de re milit.* b *Vid. Decium cons. 189. & Felin. in cap. afferte extr. de præsumpt.* c *Præter doctores hic vide Felinum in cap. querelam ext. de jurejurando.* d *al. possit.*

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunensi.* [*an.* 1273.]

USurarum voraginem [quæ animas devorat, & facultates exhaurit] compescere cupientes, constitutionem Lateranensis *a* Concilii contra usurarios editam sub divinæ maledictionis interminatione præcipimus inviolabiliter observari. Et quia, quo minor fœneratoribus aderit fœnerandi commoditas, eo magis adimetur fœnus exercendi libertas: hac generali constitutione sancimus, ut nec collegium, nec alia universitas, vel singularis persona, cujuscunque sit dignitatis, conditionis, aut status, alienigenas, & alios non oriundos de terris ipsorum publice fœnebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris suis conducere, vel conductas habere, aut alias habitare permittant: sed hujusmodi usurarios manifestos omnes intra tres menses de terris suis expellant, nunquam aliquos *b* tales de cætero admissuri: nemo illis ad fœnus exercendum domos locet, vel sub alio titulo quocunque concedat. Qui vero contra fecerint, si personæ fuerint Ecclesiasticæ, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, suspensionis: minores vero personæ singulares, excommunicationis: si autem collegium, seu alia universitas, interdicti sententiam ipso facto se noverint incursuros. Quam si per mensem animo sustinuerint indurato, terræ ipsorum [quamdiu in eis iidem usurarii commorantur] extunc Ecclesiastico subjaceant interdicto. Cæterum si Laici fuerint, per suos ordinarios ab hujusmodi excessu [omni cessante privilegio] per censuram Ecclesiasticam compescantur.

CAP. II.

Manifestis usurariis, licet mandaverint usuras restitui, Ecclesiastica sepultura negabitur, nisi primo satisfiat, vel secundum formam hujus decreti idonee caveatur. Sepelientes eos contra hanc constitutionem Lateranen. Concilii pœnam incurrunt. Testamenta ipsorum aliter facta non valent, nec debet eis aliquis interesse, vel eos absolvere, vel ad confessionem admittere. h. d. Joan. Andr.

Idem. *c*

QUanquam usurarii manifesti de usuris, quas receperant *d*, satisfieri expressa quantitate, vel indistincte in ultima voluntate mandaverint: nihilominus tamen eis Ecclesiastica sepultura denegetur, donec de usuris ipsis fuerit (prout patiuntur facultates eorum) plenarie satisfactum: vel illis, quibus facienda est restitutio, si præsto sint ipsi, aut aliis, qui eis possint acquirere, vel eis absentibus loci ordinario, aut ejus vices gerenti, sive Rectori parochiæ, in qua testator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipsa parochia (quibus quidem ordinario, Vicario, & Rectori prædicto modo cautionem hujusmodi eorum nomine liceat præsentis constitutionis auctoritate recipere, ita quod illis perinde actio acquiratur) aut servo publico de ipsius ordinarii mandato idonee de restitutione facienda sit cautum. Cæterum si receptarum usurarum sit quantitas manifesta, illam semper in cautione prædicta exprimi volumus: alioquin aliam recipientis cautionem hujusmodi arbitrio moderandam: ipse tamen scienter non minorem, quam verisimiliter creditur, moderetur: & si secus fecerit, ad satisfactionem residui teneatur. Omnes autem religiosos, & alios, qui manifestos usurarios, contra præsentis sanctionis formam ad Ecclesiasticam ausi fuerint admittere sepulturam, pœnæ Lateranensis Concilii contra usurarios promulgatæ statuimus subjacere. Nullus manifestorum usurariorum testamentis intersit, aut eos ad confessionem admittat, sive ipsos absolvat: nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo *a* pro suarum viribus facultatum præstent (ut præmittitur) idoneam cautionem.

§. 1. Testamenta quoque manifestorum usurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso jure.

TITULUS VI.
DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM, ET SUBDITORUM.

CAP. I.

Mendicantes non possunt acquirere nova loca ad habitandum, vel antiqua alienare, vel mutare, absque speciali licentia Papæ, quæ de hac prohibitione faciat mentionem. In acquirentibus tamen loca pro Eremitica vita ducenda, cessat prohibitio. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [*an.* 1298.]

CUm ex eo, quod prædicatores, Minores, & religiosi alii mendicantes, in civitatibus, castris, villis, aut aliis locis ad habitandum domos, vel loca de novo suscipiunt, seu olim suscepta dimittunt, se ibidem ad alia transferentes, diversa scandala quandoque proveniant, & frequentes clamores ad sedem Apostolicam perferantur: nos super hoc providere volentes, hoc perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis, vel aliqui de prædictis quibuscunque super hoc privilegiis muniti existant [quæ ipsis contra tenorem constitutionis præsentis nullatenus volumus suffragari] in aliqua civitate, castro, villa, seu loco quocunque ad habitandum domos, vel loca quæcunque de novo recipere, seu hactenus recepta mutare, vel ea venditionis, permutationis, donationis aut cujusvis alienationis titulo quocunque in alios transferre præsumant, absque sedis Apostolicæ licentia *c* speciali, plenam & expressam faciente de prohibitione hujusmodi mentionem: si secus egerint, irritum decernentes. Per hoc tamen eis, qui vitam duxerint Eremiticam seu solitariam eligendam, de majorum suorum licentia, quin cellas, mansiones seu habitacula in eremo, sive locis, ubi non sit hominum habitatio de propinquo, possint acquirere ac mutare, non intelligimus interdictum.

TITULUS VII.
DE PRIVILEGIIS.

CAP. I.

Exempti vel privilegiati, ut non teneantur, nisi sub certo Judice respondere, ratione delicti, contractus aut rei, si hæc sint inita vel sita in loco non exempto, conveniuntur coram ordinario: sed ratione domicilii non.

Innocentius IV. *in Concilio generali Lugdunensi* [*an.* 1245.]

VOlentes *d* libertatem, quam nonnullis Apostolica sedes privilegio exemptionis indulsit, sic integram observari, ut & illam alii non infringant, & ipsi ejus limites non excedant *e*: declaratione irrefragabili definimus, quod quantumcunque *f* sic exempti gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti sive contractus, aut rei, de qua contra ipsos

a *Lateranensi Concil. sub. Alex. III. c.* 25. b *alit. alios.* c *al. ita: Idem in eodem.* d *Supple eum effectu, ideo sit cautus, dicunt Joan. Andr. Domin. advocatus, ne in isto casu simpliciter formet articulum, quod mutuavit ad usuras, quia in mutuantibus tantum, nisi probentur recepisse, textus non loquitur. faciunt nota. in simili supr. tit.* 21. *cap.* 1. *& promissio de dando non concludit dationem.* 1. *q.* 8. *eos. Font.*

a *al. satisfactione.* b *Hæc duo verba, & subditorum, desunt in antiq. codicib. & in recentioribus magis emendatis.* c *Per istud excluditur hic legatus de latere Phil. Font.* d *Vid. Concil. Trid. sess.* 7. *de refor. c.* 14. *ubi hæc decretalis innovatur.* e *Privilegiatus non debet excedere metas privilegiorum sup. eod. sane. & c. porro.* f *alit., ita: quod quantacunque, &c.*

ipsos agitur, rite possunt coram locorum ordinariis conveniri, & illi *a*, quoad hoc suam in ipsos jurisdictionem [prout jus exigit] exercere. Nunquid ergo carent omnino in his commodo libertatis? non utique: quia nec coram ordinariis ipsis, dummodo sit in loco exempto commissum delictum, vel contractus initus, aut res litigiosa, nec ubi domicilium habent, si alibi delinquant, vel con trahant, aut res ipsa consistat, conveniri possunt aliquatenus super istis: nec domiciliorum prætextu locorum diœcesani [si ubi deliquerunt, vel contraxerunt, aut res ipsa consistit, illi conveniantur] remittendi eos illuc, vel ipsis ut illic respondeant, injungendi habeant aliquam potestatem: salvis nihilominus casibus aliis, in quibus eos Episcoporum jurisdictioni subesse canonica præcipiunt instituta. Et idipsum decernimus circa illos, quibus ut non nisi sub uno certo Judice teneantur de se conquerentibus respondere, Apostolico privilegio est concessum.

Monasterio privilegiato, ut ejus Monachi a quocunque interdici, suspendi, vel excommunicari non possint cessat in illis ordinariorum jurisdictio quoad illa: nisi illi Monachi mitterentur ad prioratus subjectos ordinariis: quia tunc etiam licet utrobique sint Monachi, ordinarii etiam quoad prædicta illos judicant, quamdiu ibi manent. h. d.

§. 1. In eos *b* autem, quibus ne interdici, suspendi, vel excommunicari à quoquam valeant, a sede Apostolica est indultum: sicut sunt religiosi quamplures, in quorum privilegiis continetur, ne quisquam Episcopus, vel Archiepiscopus monasteriorum suorum Monachos pro ulla causa, ullove loco interdicere, suspendere, vel excommunicare præsumat, iidem ordinarii jurisdictionem suam quantum ad ista, ubicunque illi fuerint, penitus exercere non possint: nisi forsan ipsi Monachi ad monasteriorum suorum Prioratus ordinariis eisdem subjectos [ut vel gerant eorum *c* regimen, vel in eis tanquam proprii locorum ipsorum Monachi resideant] fuerint destinati: tunc enim etsi libere possint ad eadem monasteria revocari, ac tam illorum, quam ipsorum Prioratuum Monachi reputentur [cum non sit inconveniens aliquem *d* utrobique locum habere monachicum *e*] unum alteri subesse monasterio, vel ab ipso noscitur dependere, ratione tamen eorundem Prioratuum dicti ordinarii sua jurisdictione in ipsis etiam quoad præmissa, quamdiu morantur in illis, licite uti possunt.

CAP. II.

Curia Romana habet studium generale, & ejus privilegia. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm de diversis mundi partibus multi confluant ad sedem Apostolicam, quasi matrem, nos ad communem tam ipsorum, quam aliorum omnium commodum, & profectum solicitudine paterna intendentes, ut sit eis mora hujusmodi fructuosa, providimus, quod ibidem de cætero regatur, & vigeat studium juris divini, & humani, canonici videlicet, & civilis. Unde volumus, & statuimus, ut studentes in scholis ipsis penes sedem eandem talibus privilegiis omnino, libertatibus, & immunitatibus gaudeant, quibus gaudent studentes in scholis, ubi generale regitur studium, ac recipiant integre proventus *f* suos Ecclesiasticos, sicut illi.

CAP. III.

Dicit, quomodo intelligatur privilegium quod habent quidam Abbates de populo benedicendo, & quibus possint Abbates conferre tonsuram. Joan. Andr.

a *al. ita: & illi quoad hæc.* b *De intellectu vide Decium in cap. taurum, num. 46. ext. de privileg.* c *al. illorum.* d *al. ita: aliquem sic utrobique, &c.* e *alit. Monachum.* f *Vid. Concil. Trident. sess. 3. de refor. c. 1. in fin.*

Alexander IV. *a* [*an. 1260. Romæ.*]

ABbates, quos Apostolica sedes in exhibitione benedictionis super populum speciali privilegio insignivit, in Ecclesiis, quæ ad eos pertinent pleno jure, quando in eis divina officia celebrant, possunt post Missarum solennia, & vespertinas, ac matutinas laudes, benedictionem solennem super populum elargiri. Alibi autem publice, aut per vias, civitates, castra, & villas populis, & plebibus benedictionem facere, vel impertiri non valeant: nisi hoc eis expresso *b* Apostolico privilegio sit concessum. Nec eis *c* licitum sit aliis, quam monasteriorum suorum Conversis, & qui ad illa convolaverint, & in quos Ecclesiasticam, & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent, primam Clericalem conferre tonsuram: nisi eis id competat ex pleno præfatæ sedis indulto.

CAP. IV.

Exempti in locis non exemptis Oratoria, vel Capellas sine Diœcesanorum licentia construere non possunt, nec in exemptis sine licentia Papæ. Nec possunt exempti assumere causas proprias suorum liberorum hominum in se, etiamsi illi sint sui censuales. h. d. Joan. Andr.

Idem.

AUctoritate sedis Apostolicæ de fratrum nostrorum consilio statuimus, quod Oratoria, vel Capellas in locis non exemptis sine Diœcesanorum locorum ipsorum licentia exempti construere non præsumant: neque in sic constructis, nec tempore interdicti (casibus expressis in jure duntaxat exceptis) celebrent, nec faciant celebrari divina. Quod si talia præsumpserint, ab his per locorum ipsorum Ordinarios compescantur: & si quas propter hoc exemptorum ipsorum conservatores in eos sententias protulerint, illas penitus revocamus. Inhibemus insuper, ne in locis etiam exemptis hoc ipsi exempti facere audeant, nisi super his licentiam, vel privilegium habeant sedis Apostolicæ speciale. Causas quoque, sive lites proprias suorum hominum liberorum, quæ videlicet tantum ad ipsos homines pertinent, iidem exempti suo nomine, sive ut actores, sive ut defensores aliquatenus non assumant: etiamsi sint ipsis dicti homines censuales, cum id nequaquam licitum sit eisdem.

CAP. V.

Privilegium Papæ, quod quis excommunicari, suspendi, vel interdici, non possit, non extenditur ad sententias ordinariorum: nisi tale privilegium sit concessum Regibus, Reginis, vel ipsorum filiis, vel religioso loco, vel ordini. h. d. Joan. Andr.

Clemens IV. [*an. 1267.*]

NE aliqui de indultis Apostolicis confidentes alios confidentius in suo jure molestent, & Ordinariorum jurisdictionem contemnant pariter, & eludant: omnes indulgentias, & privilegia quibuscunque singularibus personis Ecclesiasticis, vel secularibus, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status, quod interdici a quocunque, vel excommunicari non possint, nec terræ, vel Ecclesiæ ipsorum Ecclesiastico interdicto supponi, sub quacunque forma verborum concessa (illis, per quæ Regibus, & Reginis, eorumque filiis, necnon & Religiosis quibuscunque non personarum tantum, sed ordinum privilegiatorum, vel locorum ratione, in hoc immunitas hujusmodi conceditur, duntaxat exceptis) de fratrum nostrorum consilio ad Ordinariorum sententias, & processus edicto perpetuo prohibemus extendi.

CAP. VI.

Inferiores Prælati, quibus per privilegium conceditur usus mitræ, si sunt exempti in provincialibus, & Episcopalibus Conciliis, uti possunt mitris aurificatis, non habentibus laminas aut gemmas.

Mmm 2 Et

a *In manuscriptis ita: Alex. III.* b *al. expresse.* c *Vid. Concil. Trident. sess. 23. de refor. c. 10.*

Et si non sunt exempti, albis & planis utantur: in aliis locis utantur, ut indulta permittunt.

Idem Clemens IV.

UT Apostolicæ sedis benignitas (quæ nonnullis Abbatibus *a*, aliisque Prælatis, quibus non competit ex propria dignitate, concessit in Ecclesiarum suarum gloriam, & honorem, quod mitra *b* & aliis Pontificalibus uti possint) provideat, ne inde scandala oriantur, sic tamen, quod ipsi privilegiati suorum privilegiorum non frustrentur effectu, & ex majoritate ac decore majori ornatuum, majoritas appareat dignitatum: de fratrum nostrorum consilio præsenti decreto statuimus, ut Abbates & alii, quibus mitræ usus est ab eadem sede concessus, exempti quidem in provincialibus conciliis, & Episcopalibus synodis [quibus nonnulli eorum interesse tenentur] mitris tantummodo aurifrisitatis (non tamen aureas, vel argenteas laminas, aut gemmas habentibus) uti possint: non exempti vero simplicibus, & albis ac planis utantur. In aliis vero locis exemptis, & non exemptis, mitris liceat illis uti, prout concessa eis ab eadem sede indulta permittunt.

CAP. VII.

In prima parte demonstrat, quid juris, cum quis solo privilegio se dicit exemptum. In secunda, ibi, Si autem, quid juris, cum super hoc præscriptionem allegat. In tertia, ibi. Quod si tales, quid juris, cum allegat utrumque. Joan. And.

Bonifacius VIII. (*an. 1298. Romæ.*)

CUm *c* personæ Ecclesiasticæ tam religiosæ, quam seculares plura præsumant, quæ ipsis infamiam pariunt, & aliis inferunt læsionem, prætextu exemptionis, vel libertatis, quam asserunt se habere, Ordinariorum correctiones, & ordinationes subterfugientes, ac eorum forum sive judicium declinantes: nos volentes super hoc de salubri remedio providere, statuimus, ut hi, qui se asserunt per privilegia, seu indulgentias Apostolicæ sedis exemptos, a locorum Ordinariis *d* requisiti, hujusmodi privilegia, vel indulgentias (quibus se dicunt fore munitos) ipsis Ordinariis in loco congruo & securo, aut aliquibus prudentibus viris omni suspicione carentibus, ad hoc per dictos Ordinarios deputatis, intra terminum competentem, pro facti qualitate, ipsorum Ordinariorum, vel delegatorum suorum arbitrio moderandum, justo impedimento cessante ostendere, ac ad legendum integraliter *e*, exhibere: necnon de articulis, de quibus controversia fuerit, transcriptum tradere teneantur. Si autem ad fundandam intentionem suam super hujusmodi libertate solummodo præscriptionem canonicam duxerint opponendam: eisdem Ordinariis, vel delegatis ab eis viris prudentibus non suspectis, de præscriptione hujusmodi facere debent fidem. Quod si tales privilegio, & præscriptione asserant se munitos, privilegium quidem ipsum exhibeant, ut in primo hujusmodi constitutionis articulo superius est expressum. Et si privilegium exhibitum non ad plenum per se sufficiat ad exemptionem seu libertatem hujusmodi comprobandam, sed tale est, quod saltem causam præbeat præscribendi, coram personis prædictis annorum XL. præscriptionem teneantur probare, præscriptionisque probatione pendente, licet Ordinariorum intentio de jure communi fundetur, tamen quia de privilegio (quod saltem causam præscribendi præbet) faciunt fidem, in libertatis vel exemptionis possessione, non violenta, non clandestina, nec concessa precario, de qua fidem coram eisdem fecerint, non turbentur. Si vero privilegium per se sufficiens, quando solo privilegio se defendunt, vel saltem tale, quod præscriptioni canonicæ causam præstet, cum præscriptionem allegant, non exhibuerint, ut est dictum: cum de jure communi Ordinariorum intentio sit fundata, sua jurisdictione uti possint in eosdem libere: donec de præscriptione canonica (ut præmissum est) fecerint plenam fidem.

a *Abbates an dicantur esse prælati, vide Geminianum in cap. præsenti de offic ord. lib. 6.* b *Vid. Barbat. in cap. volentes. extr. de off. deleg.* c *Vid. Antonium Capycium decisione Neapolit.* 209. d *Supplent. Dom. & Phil. seu alii, quorum jurisdictio fundata est jure communi, aut statuto privilegio notoriis: quia notorium facti, ut late Anchar. operatur idem quod notorium juris.* Font. e *Vide Bart. in rubr. ff. de novi oper. nunt. & l. prætor. ff. de eden.* Fonc.

CAP. VIII.

Interdictus est ingressus Ecclesiæ regularibus, vel secularibus (quamvis exemptis) qui scienter celebrant, vel celebrari faciunt divina in civitatibus, vel locis interdictis: nisi secundum permissionem juris: vel qui excommunicatos, vel interdictos publice ad divina officia, sacramenta, vel sepulturam admittunt. h. d. Joan. Andr.

Idem.

EPiscoporum *a* & aliorum Prælatorum querelis frequentibus, & querulosis clamoribus excitati, præsenti decreto duximus statuendum, ne aliqui seculares aut regulares, quantumcunque exemptionis, seu libertatis sedis Apostolicæ privilegiis communiti, cujuscunque ordinis, religionis, status vel conditionis existant, scienter celebrent, vel faciant celebrari divina in civitatibus *b*, castris, villis (nisi quatenus eis a jure conceditur) seu locis aliis interdictis ab Ordinariis sive delegatis Judicibus, vel a jure: aut excommunicatos publice, vel interdictos ad divina officia, seu Ecclesiastica sacramenta, vel Ecclesiasticam sepulturam admittant. Qui vero contra præsumpserint (præter alias pœnas a jure statutas) ingressum Ecclesiæ sibi noverint interdictum: donec de transgressione hujusmodi ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserunt *c*, satisfecerint competenter.

CAP. IX.

Primo *ponit, quando eximitur Ecclesia, quid importet.* Secundo, *quando ipsius Canonici.* Tertio, *quando Clerici. Et ista ordinate declarat, in qualibet partium affirmative, & negative loquendo,* secundum Joan. Andr.

Idem.

PEr *d* exemptionem Ecclesiæ concessam, ipsa Ecclesia, & ipsius Monachi vel Canonici, Clerici etiam & Conversi, perpetuoque oblati (non autem Ecclesiæ ejusdem Presbyter, qui Parochianorum curam habet, quoad ea, quæ ad curam eandem pertinent, nec ipsi parochiani etiam) intelliguntur exempti. Verum si Canonici alicujus Ecclesiæ eximantur, ipsi soli Canonici, non autem Ecclesia, vel alii ejus Clerici sunt exempti. Si autem Clerici cujusvis Ecclesiæ eximantur, tunc tam Canonici, quam alii Clerici eximuntur, non tamen Ecclesia: nisi aliud in exemptionis privilegio exprimatur.

CAP. X.

Formas privilegiorum ponit hæc decretalis: quarum quædam exemptionem conferunt, quædam non. Joan. Andr.

Idem.

SI Papa in aliquo privilegio, vel scriptura non facta principaliter super donatione *e*, vel sententia exemptionis seu libertatis, aliquam Ecclesiam ad jus, & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere, vel consimilia verba narret: non propterea illius Ecclesiæ exemptio est probata, nisi de libertate aliter doceatur. Si autem Ecclesiæ vel monasterio exemptionis privilegium concedendo, vel super ipsius exemptione sententiando (cum de ipsius exemptionis negotio

a *Vid. Clement. ex frequentibus. de sentent. excommun. Calderinum consil. 4. tit. de sentent. excommun. & late Felinum in cap. a nobis. extr. de except.* b *Civitatis appellatione quid veniat, vide per Felinum in cap. Rudulphus extr. de rescript.* c *al. contempserint.* d *Præter doctores hic vide Decium consil. 15.* e *al. datione.*

gotio ageretur) asserat ipsam Ecclesiam fore exemptam: aut etiam juris beati Petri existere: sive ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ, vel ad Romanam Ecclesiam specialiter, aut sine medio, vel etiam simpliciter pertinere: per hoc plene debet exempta hujusmodi Ecclesia judicari. Cum enim jure communi omnes Ecclesiæ per orbem diffusæ ad Romanam Ecclesiam pertineant, si id alicui concedatur Ecclesiæ, vel de ea per sententiam judicetur, ex hoc ipsius comprabatur exemptio: ut privilegii nihil alias allatura concessio ei, cui conceditur, & sententia nullum aliter datura subsidium Ecclesiæ (pro qua fertur) prærogativam (cum verba aliquid operari debeant) conferat gratiæ specialis. Et est idem, si privilegium contineat, vel ipse Papa per modum exprimat suprascriptum, quod Ecclesia sit libera, seu quod potiatur Romanæ Ecclesiæ libertate: vel quod in hoc prærogativa gaudeat speciali: aut si dicat indefinite, quod Ecclesiæ Romanæ annuum censum solvat, ad perceptæ indicium libertatis: sive quod ipsam Ecclesiam eximit ab ordinarii *a* potestate: vel quod non audeat illic Episcopus cathedram collocare, aut imperandi (seu ordinationem quamvis levissimam faciendi) exercere aliquam potestatem. Similiter si aliqui recipiantur in proprios, & speciales subjectos, censentur exempti. Non sic si in proprios, & speciales filios Romanæ Ecclesiæ sint suscepti: tales quippe exempti propterea non existunt. Si vero dicatur simpliciter, quod aliqua Ecclesia Romanæ Ecclesiæ annuum censum solvat, non propter hoc exempta Ecclesia dici debet. Idem dicimus, si circa aliqua per privilegium concedatur libertas, & clausula de censu annuo persolvendo sequatur: ut si aliquibus, quod ab alio, quam a Papa seu ejus Legato excommunicari, suspendi aut interdici non possint, vel aliquid aliud specialiter a sede Apostolica sit indultum: vel etiam dicatur, quod in speciales Romanæ Ecclesiæ filios sint assumpti, & sequatur in privilegio, quod Ecclesiæ Romanæ ad indicium *b* libertatis perceptæ annuum censum solvant. His enim, & consimilibus casibus sic *c* in certis privilegiati articulis, Ordinariorum jurisdictioni quantum ad alia sunt subjecti. Licet autem sic diversos privilegiorum, quibus Ecclesiæ ac monasteria eximuntur, tenores ad litium materiam amputandam duxerimus designandos: per hoc tamen aliis exemptionum (si reperiantur) seu aliarum libertatum modis, vel eorum effectibus nolumus aliquatenus derogari.

CAP. XI.

Privilegiati, ut tempore interdicti celebrare possint divina clausis Ecclesiis, alios etiam extraneos admittere non possunt. Et si fuerit singularis persona super hoc privilegiata, familiares suos admittit: secus in familia Conventus taliter privilegiati. Hoc privilegio non gaudet ille, cujus culpa ponitur interdictum. h. d. Dominicus.

Idem.

Licet *d* vobis concessum existat, ut interdicti tempore januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, voce submissa divina celebrare possitis: ad ea tamen aliquos, etiamsi aliunde venerint (nisi super hoc privilegiati existant) recipere nulla ratione debetis. Cum conceditur singulari personæ, ut modo præmisso tempore interdicti celebrare valeat, vel audire divina: ejus familiares domestici ad audiendum cum ea, & celebrandum sibi divinum officium, licite admittuntur. Non sic autem in familiaribus alicujus Conventus, seu collegii est censendum: illi enim nisi privilegiati fuerint, admitti non debent. Hujusmodi quoque concessione gaudere non potest is, cujus causa seu culpa, dolo vel fraude, fuit *a* sententia interdicti prolata, seu qui ad perpetrandum delictum, cujus occasione lata extitit, præbuit consilium, auxilium, vel favorem.

CAP. XII.

Episcopi cum altari viatico celebrare possunt, & sibi facere celebrari: ita tamen, quod non violent interdictum. hoc dicit Joan. Andr.

Idem.

Quoniam Episcopi *b* eorumque superiores se habent diversis ex causis a suis Ecclesiis, & diœcesibus absentare frequenter, nec semper possunt commode ad Ecclesias accedere pro Missa celebranda, vel audienda in ipsis, sine qua eos transire non decet absque causa rationabili ullam *c* diem: præsenti constitutione indulgemus eisdem, ut altare possint habere viaticum, & in eo celebrare, ac facere celebrari, ubicunque absque interdicti transgressione illis permittitur celebrare, vel audire divina.

TITULUS VIII.
DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.
CAP. UN.

Represaliæ contra personas Ecclesiasticas concedi, vel concessa extendi non debent: contra facientes (nisi revocent intra mensem) singulares sunt excommunicati, universitates interdictæ. Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunensi.*

[*an.* 1273.]

Etsi pignorationes, quas vulgaris elocutio *d* represalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tanquam graves legibus, & æquitati naturali contrariæ, civili sint constitutione prohibitæ: ut tamen earum prohibitio in personis Ecclesiasticis tanto amplius timeatur, quanto in illis specialius inhibentur, eas concedi contra personas prædictas, seu bona ipsorum *e*, aut quantumcunque generaliter prætextu cujusvis consuetudinis (quam potius reputamus abusum fore) concessas, ad illas extendi præsenti decreto districtius inhibemus. Illi autem, qui contra fecerint, adversus personas easdem pignorationes, seu represalias concedendo, vel extendendo ad eas, nisi præsumptionem hujusmodi revocaverint, a concessionis, vel extensionis tempore intra mensem, si personæ singulares fuerint, sententiam excommunicationis incurrant; si vero universitas, Ecclesiastico subjaceat interdicto.

TITULUS IX.
DE PŒNIS.
CAP. UN.

De veteri jure poterit Archiepiscopus, cum in provincia sua jurisdictionem suam exequitur, punire notorios injuriantes sibi, nuncios, & familiæ suæ, si per id sua jurisdictio impeditur: alias non, nisi consuetudo amplius tribuat: sed hodie tales injurias tunc ponit, etiamsi jurisdictionem non impediant. h. d.

Innocentius IV. [*an.* 1252.]

Romana *f* Ecclesia: [*& infra.*] Licet autem Rhemens. Archiepiscopo suam Provinciam visitanti, eos, qui tunc sibi, vel suæ familiæ, aut aliis, quos propter hoc per eandem provinciam dirigit, & etiam quando

a *al. ordinaria.* b *Alias, judicium.* c *al. ita: sic scriptis privilegiati articulis. al. ita: sic insertis privilegiati articulis, &c.* d *de materia vide latissime in c. alma mater. infra de sent. excom.*

a *Al. fueris.* b *Et an appellatione Episcopi veniat electus, vide Felin. in cap. eam te. de rescript. vers. tertio restringitur.* c *al. ita: nulla die.* d *Vide l. librorum.* §. *quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. Bart. in l. Labeo. ff. de sup. leg.* e *al. ipsarum.* f *Vid. Alex. cons.* 135. *l.* 1. *incip. circa primum dubium: unde intelliges quando quis possit esse Judex in propria causa.*

quando concilium convocat, eos, qui nunciis suis, quos pro illo, vel alias per provinciam illam sua debita jurisdictione utendo transmittit, injuriari præsumunt: si hac occasione sua in his impediatur jurisdictio, pro injuria hujusmodi (dummodo existat notoria) propria auctoritate punire, nisi amplius ei de Rhemensis Ecclesiæ consuetudine competere dignoscatur. Sibi etiam, & Metropolitanis aliis in suis provinciis, dum sic in illis jurisdictionem exercent, puniendi manifestas, & notorias offensas, tunc eisdem illatas, vel suis [etiamsi exinde impediri jurisdictionem hujusmodi non contingat] libera sit de nostra speciali concessione facultas.

CAP. II.

Docet hæc decretalis, quibus assistentibus fieri debeat degradatio, de quibus vestibus, ornamentis, libris & instrumentis in degradatione fiat expoliatio, & quibus verbis utatur ipse degradans. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *Biteren. Episcopo.* [*an.* 1298. *Romæ in Apuliam.*]

DEgradatio *a* qualiter fieri debeat, a nobis tua fraternitas requisivit. Super quo tibi taliter respondemus, quod verbalis degradatio, seu depositio ab ordinibus, vel gradibus Ecclesiasticis est a proprio Episcopo sibi assistente, in degradatione Clericorum in sacris constitutorum ordinibus, certo Episcoporum numero definito canonibus facienda: quanquam proprii Episcopi sententia sine aliorum Episcoporum præsentia sufficiat in degradatione eorum, qui minores dun taxat ordines receperunt. Actualis vero, sive solennis coelestis militiæ militis, id est, Clerici degradatio (cum ad eam fuerit procedendum) fiet, ut exauctorizatio ejus, qui militiæ deservit armatæ, cui militaria detrahuntur insignia, sicque a militia remotus castris rejicitur, privatus consortio, & privilegio militari. Clericus igitur degradandus vestibus sacris indutus, in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum, seu ornamentum ad ordinem suum spectans, acsi deberet in officio suo solenniter ministrare, ad Episcopi præsentiam adducatur: cui Episcopus publice singula, sive sint vestes, calix, liber, seu quævis alia, quæ illi iuxta morem ordinandorum Clericorum in sua ordinatione ab Episcopo fuerint *b* tradita, seu collata, singulariter auferat, ab illo vestimento, seu ornamento, quod datum, vel traditum fuerat ultimo, inchoando, & descendendo gradatim degradationem continuet usque ad primam vestem, quæ datur *c* in collatione tonsuræ, tuncque radatur caput illius, seu tondeatur, ne tonsuræ, seu Clericatus vestigium remaneat in eodem. Poterit autem Episcopus in degradatione hujusmodi uti verbis aliquibus ad terrorem, illis oppositis, quæ in collatione ordinum sunt prolata, dicendo Presbytero hæc, vel similia verba in remotione planetæ: Auferimus tibi vestem sacerdotalem, & te honore sacerdotali privamus: sicque in remotione reliquorum insignium similibus verbis utens in ablatione ultimi, quod in collatione ordinum fuit primum, infrascripto, vel alio simili modo pronunciet, sive dicat: Auctoritate Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac nostra tibi auferimus habitum Clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio, & privilegio clericali.

CAP. III.

Quamvis inventio carceris fuit ad custodiam: tamen potest quis puniri pœna carceris perpetuo, & ad tempus. Joan. And.

Idem.

QUamvis *d* ad reorum custodiam, non ad pœnam carcer specialiter deputatus esse noscatur: nos tamen non improbamus, si subjectos tibi Clericos confessos de criminibus, seu convictos (eorum excessibus, & personis, cæterisque circumstantiis provida deliberatione pensatis) in perpetuum, vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes ad pœnitentiam peragendam.

CAP. IV.

Pœna alicui imposita, & ejus posteris, non extenditur ad posteros lineæ fœmineæ: nisi aliud in jure, vel sententia sit expressum. h. d. Zen.

Idem.

UBicunque *a* alicui, & ejus filiis, seu posteris usque in certam generationem pœna imponitur ab homine, vel a jure, pœna ipsa eos tantum afficit, qui per masculinam, non per fœmininam lineam descendere dignoscuntur: nisi aliud in jure, vel sententia sit expressum.

CAP. V.

Primo *punit insequentes, percutientes, aut capientes Cardinales, & ejus criminis socios.* Secundo, *eorum filios & nepotes.* Tertio, *ipsis insectatoribus pœnam addit.* Quarto, *quam satisfactionem cum absolventur, facere debeant, & quid per absolutionem consequantur.* Quinto, *de nudis consiliariis, vel simpliciter faventibus huic crimini.* Sexto, *ad collaterales permittit pœnas extendi.* Septimo, *ponit de insequentibus Clericos, vel Religiosos familiares Papæ, vel Cardinalium.* Octavo, *ponit de occidentibus Cardinales.* Nono, *dicit potestates seculares nihilominus pœnis legalibus contra tales uti debere, & hanc constitutionum etiam facere observari, & contra facientibus pœnam imponit.* Joan. And.

Idem.

FElicis recordationis Honorii Papæ III. prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, quibusdam additis, & detractis de communi fratrum nostrorum consilio hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut si quis deinceps in hoc sacrilegii genus irrepserit, quod sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit, aut ceperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut consilium *b* dederit, vel favorem, aut postea receptaverit, vel defensaverit scienter eundem: sicut reus criminis læsæ majestatis perpetuo sit infamis, diffidatus *c* nihilominus, & bannitus, sit intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad alicujus bona ex testamento, vel ab intestato vocetur: quatenus ab omni successione repulsus, publicaque repulsa confusus minus inveniat suæ malitiæ successorem: *fiant* d *habitationes ejus desertæ, & ut non sit qui eas inhabitet*, dentur cuncta ipsius ædificia in ruinam, & ut perpetuæ notam infamiæ perpetua ruina testetur, nullo tempore reparentur: nullus ei debita reddere, nullus respondere in judicio teneatur: quicquid etiam in bonis invenitur ipsius, fisci, vel reipublicæ dominio applicetur, ut ex illis nil transmittat ad posteros, sed potius cum ipso quodammodo damnentur & sua. Si qua vero feuda, locationes, officium, vel beneficium spiritale, vel temporale ab aliquibus Ecclesiis obtinet, sit eis ipso jure privatus, quæ sic libere ad Ecclesias revertantur, quod Ecclesiarum Rectores de ipsis pro sua voluntate disponant. Quod si quis prædictorum filium, vel filios habeat, nepotem, vel nepotes per rectam lineam descendentes, beneficiatum, seu beneficiatos quovis beneficio, etiamsi pontificalem adeptus, vel adepti fuerint dignitatem, sint eis ipso jure privati, spe promotionis omnino sublata. Nulli præterea

---

a *Qualiter hodie fieri possit degradatio, vide Conc. Trid. sess.* 13. *de reform. c.* 14. *adde citatos in c.* 1. *sup. de hæret. eod. lib.* b *al. fuerunt.* c *al. traditur.* d *Vide Joan. Ananiam in c. a nobis, de apostat. & Fel. in c. cum sit. de for. compet.*

a *Præter Doctores hic vide aliqua per Decium in c. novit. de Judic.* b *Vide Decium in c.* 1. *de off. delegati.* c D *iffidare & bannire quid significet, docent Angelus de Perusio consil.* 13. *Gemiuianus in c.* 1. *de homic. l.* 6. *& Petrus Godofredus in auth. gasaros. c. de hær.* d *Psalm.* 62.

terea talium filiorum atque nepotum ex virili sexu descendentium ab eisdem, alicujus aperiatur janua dignitatis, aut honoris Ecclesiastici vel mundani, seu ad alicujus loci regimen sit ascensus: sit eis postulandi negata facultas, sit notorie *a* judicatus, & quodlibet aliud officium seu ministerium publicum interdictum: in judiciis eorum assertio contra quenquam nihil fidei, nihil credulitatis inveniat, ut ad testimonium prorsus reddantur indigni: sit eis ad ordines ascensus inhibitus, sit ad beneficium, vel officium Ecclesiasticum denegatus accessus *b*, & (ut magis famosa sit eorum infamia) ad actus legitimos nullus eis pateat aditus, nulla porta pandatur eisdem super aliquo præmissorum, omni *c* spe dispensationis ademta. Præsenti nihilominus adjicimus sanctioni, ut ex insecutione prædicta, sicut ex injectione manuum violenta, ipso facto excommunicationis sententiam quis incurrat, & tam insecutor, quam alii supradicti tanti mali participes, quamdiu in sua contumacia perdurarint, singulis diebus Dominicis, & festivis, pulsatis campanis, & candelis accensis, per omnes illius loci Ecclesias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, necnon civitatum, & diœcesum vicinarum *d* excommunicati publice denuntientur *e*: nec ab alio, quam a Romano Pontifice possint absolutionis beneficium obtinere, nisi duntaxat in mortis *f* articulo constituti.

Cum autem fuerint absolvendi, primo sufficienter, & idonee caveant, quod inferendæ pœnæ parebunt, & auxiliante Domino pœnitentiam peragent injungendam: deinde per omnes illius loci Ecclesias principales, vicinorumque locorum, diebus Dominicis, & solennibus incedant nudi coram populo, femoralia tantum habentes, & ferulas deferentes in manibus, cum quibus per easdem Ecclesias publice fustigentur: ituri postmodum ultra mare, & ibidem acturi pœnitentiam per tres annos ad minus, nec exinde postmodum reversuri absque sedis Apostolicæ licentia speciali. Verum cum talis gratiam reconciliationis meruerit, beneficio absolutionis obtento, indulgeatur ei licentia, ut suam & suorum injuriam prosequatur: & debitorum illorum, quæ contracta fuerint *g*, de postmodum acquisitis repetitio non negetur. Illud autem non duximus omittendum, quod si quis fuerit in præmissis nudo consilio aut simplici favore culpabilis, Judex in talem pœnam metiatur ex culpa: ut secundum quod excessus exegerit, vindicta procedat. Cæterum, quia dignum est, ut nefandi ratione flagitii ultionis severitas amplius extendatur, & propter enormitatem culparum, plagarum modus exuberet, nec pœnis solitis contentetur: statuimus, ut ad collaterales fratres, videlicet nepotes, & pronepotes talium possit extendere pœnas in hujusmodi nostra constitutione contentas, circumspectio Romani Pontificis, prout circumstantiæ rationabiles suadebunt.

Præmissis etiam dignum censuimus annectendum, ut si quisquam aliquo prædictorum excessuum quenquam de Clericis vel religiosis nostræ familiæ, vel Cardinalium afficere forte præsumpserit, proportionetur pœna delicto: ita quod vindicta ex æquo excessui respondente ab offensa nostrorum cohibeantur deinceps manus temerariæ formidine ultionis, quas Dei, vel nostra, seu fratrum nostrorum reverentia non coercet. Si quis vero per se, vel per alium occiderit Cardinalem [quod absit] vel dederit causam mortis: ultra quam præmissa contineant, sic in eum potestas jurisdictionis insurgat, sic rigor ultionis insiliat quod contra vitæ subsidium mortis solatium invocet, vivens pœnæ, non culpæ, vindictæ speculum, non offensæ. Per hoc quoque secularibus Potentibus non adimimus facultatem utendi legibus contra tales, quas adversus sacrilegos catholici Principes ediderunt. Quis enim locus regiminis poterit esse tutus, quis Rector securitate gaudebit, si Romana Ecclesia (quæ omnium Ecclesiarum disponente Domino caput est & magistra) casibus istis subjicitur? si ejus filii speciales hujusmodi periculis exponuntur? Quem Ecclesiæ filium, quem fidei zelatorem contumelia tanta non tangeret, & confusio tam aspera non moveret? Porro si filius est, dolebit: si fidelis, matre fidei læsa lædetur. Quapropter si Princeps, senator, consul, potestas, vel alius dominus sive rector contra præsumptores prædictos, præsentis constitutionis tenorem non fecerit observari: tam ipse, quam officiales ipsius intra mensem, postquam res ad notitiam eorum pervenerit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Civitas vero quævis alia, præter urbem, quæ talia facienti, vel facientibus seu præsumentibus, in his consilium, vel auxilium dederit aut favorem, vel intra mensem saltem taliter delinquentes, (prout tanti facinoris enormitas exegerit, & facultas ei affuerit) non duxerit puniendos, pontificali ut supra sit eoipso dignitate privata, & nihilominus remaneat interdicta.

a *Al. notarie* b *Al. ascensus*. c *Al. omnino*. d *Loca vicina quæ dicantur, vide per Alex. consil.* 57. *l.* e *Al. nuntiantur*. f *Quoniam in mortis articulo nulla est reservatio, atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pænitentes, a quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt: ita Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 7. *tit. de casuum reservatione*. g *al. fuerunt*.

TITULUS X.
DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

CAP. I.

Quæstores non citant aliquos, licet eos monere possint. Et in concedendis indulgentiis non excedant Archiepiscopi statutum Concilii generalis. h. d. Zen.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunensi*.

(*an.* 1245.)

Romana Ecclesia: [*& infra.*] Quæstoribus *a* autem fabricæ Rhemen. Ecclesiæ, Rhemen. Archipiscopus, sive ejus officiales citandi Suffraganeorum ipsius Ecclesiæ subditos (quos iidem quæstores sibi resistere, aut nolle parere dixerint) ut super hoc compareant coram ipsis, nequaquam tribuant potestatem. Super benigna vero ipsorum receptione, ac subventione ipsi fabricæ facienda, possunt eosdem Suffraganeos, & alios Christi fideles Rhemen. Provinciæ charitative monere. In concedendis quoque indulgentiis non excedat Rhemen. Archiepiscopus statutum Concilii generalis.

CAP. II.

Concessio generalis confessoris non tangit Episcopo specialiter reservata, nec obtentu consuetudinis potest quis sibi eligere confessionem. h. d. Zen.

Bonifacius VIII.

Si Episcopus suo subdito concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem, ille, quem is elegerit, in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur *b*, nullam habet penitus potestatem: cum in generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus. Nulla quoque potest consuetudine introduci, quod aliquis præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit solvere, vel ligare.

CAP. III.

Decretalis, eum ex eo, in pluribus Episcopis indulgentibus locum habet. h. d. Zen.

Idem

a *Prædicatores quæstuarios omnino sustulit Conc. Trid. sess.* 5. *de refor. c.* 2. *in fine & sess.* 21. *de refor. c.* 5. b *Vide Conc. Trid. sess.* 14. *de sanctissimo pœnitentiæ sacramento. c.* 11.

Idem.

INdulgentiæ *a*, quæ ab uno vel pluribus Episcopis in Ecclesiarum dedicationibus, vel aliis quibuscunque casibus conceduntur, vires non obtinent *b*, si statutum excesserint Concilii generalis.

TITULUS XI.
DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS, ET INTERDICTI.

CAP. I.

Judex, qui excommunicat, suspendit, vel interdicit, in scriptis hoc faciat, & causam conscribat, & requisitus exemplum sententiæ tradat intra mensem. Qui contra fecerit, per mensem ab ingressu Ecclesiæ & divinis est suspensus: & relaxabitur illa sententia per superiorem absque difficultate, & condemnabitur lator in expensis, & alias pœna condigna. Si sic suspensi celebrant ut prius, sunt irregulares: nec absolvuntur ab alio quam a Papa. h. d. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.*

(*an.* 1245.)

CUm *c* medicinalis sit excommunicatio, non mortalis, disciplinans, non eradicans, dum tamen is, in quam lata fuerit, non contemnat, caute provideat Judex Ecclesiasticus, ut in ea ferenda ostendat se prosequi, quod corrigentis fuerit *d*, & medentis. Quisquis igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, & causam excommunicationis expresse conscribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum vero hujusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere intra mensem, si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri volumus publicum instrumentum, vel literas testimoniales confici sigillo authentico consignatas. Si quis autem Judicum hujusmodi constitutionis temerarius extiterit violator, per mensem unum ab ingressu Ecclesiæ *e*, & divinis officiis noverit se suspensum. Superior vero, ad quem recurritur, sententiam ipsam sine difficultate relaxans *f*, latorem excommunicato ad expensas, & omne interesse condemnet, & alias puniat animadversione condigna, ut pœna docente discant Judices, quam grave sit excommunicationum sententias sine maturitate debita fulminare. Et hæc eadem in suspensionis, & interdicti sententiis volumus observari. Caveant autem Ecclesiarum Prælati, & Judices universi, ne prædictam pœnam suspensionis incurrant: quoniam si contingeret eos sic suspensos divina officia exequi sicut prius, irregularitatem non effugient juxta canonicas sanctiones: super qua non nisi per summum Pontificem poterit dispensari.

CAP. II.

Qui petit absolvi ad cautelam, docens excommunicationis sententiam in se latam esse nullam, absolvetur cujuscunque contradictione non obstante: nisi dicatur, & probetur intra octo dies excommunicatus pro manifesta offensa. Qui probat se excommunicatum post appellationem, probatione pendente in judiciis evitabitur, extra judicium vero non. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

SOlet *a* a nonnullis in dubium revocari, an cum aliquis per superiorem absolvi postulat ad cautelam, dum in se latam excommunicationis sententiam asserit esse nullam, sine contradictionis obstaculo munus ei debeat absolutionis impendi? Et an ante absolutionem hujusmodi is, qui se offert in judicio probaturum se post appellationem legitimam excommunicatione innodatum, vel intolerabilem errorem in sententia fuisse patenter expressum, sit in cæteris (excepto probationis illius articulo) evitandus? In prima igitur dubitatione sic statuimus observandum, ut petenti absolutio non negetur, quamvis in hoc excommunicator, vel adversarius se opponat: nisi eum excommunicatum pro manifesta dicat offensa. In quo casu terminus octo dierum indulgebitur sic dicenti: ut si probaverit quod opponit, non relaxetur sententia, nisi prius sufficiens præstetur emenda, vel competens cautio de parendo juri, si offensa dubia proponatur. In secunda vero quæstione statuimus, ut is, qui ad probandum admittitur, pendente probationis articulo, in cæteris, quæ ut actor *b* in judiciis attentaverit, interim evitetur. Extra judicium vero in officiis, postulationibus, & electionibus, ac aliis legitimis actibus nihilominus admittatur.

CAP. III.

Excommunicatio lata in participantes excommunicatis in locutione, & similibus (canonica monitione non præmissa) non tenet. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

STatuimus *c*, ut nullus Judicum participantes cum excommunicatis ab eo, in locutione & aliis, quibus ligatur participans excommunicatione minori, ante monitionem canonicam excommunicare majori excommunicatione præsumat: salvis constitutionibus contra illos legitime promulgatis, qui in crimine præsumunt participare damnato. Quod si ex locutione & aliis, quibus participans labitur in minorem, excommunicatus fortius indurescat, poterit Judex post monitionem canonicam hujusmodi participantes consimili damnare censura. Aliter autem in participantes excommunicatio prolata non teneat: & proferentes pœnam legitimam poterunt formidare.

CAP. IV.

Episcopi nullam interdicti, vel suspensionis incurrunt sententiam, nisi in sententia sint expressi. h. d. Joa. Adr.

Idem *in eodem*.

QUia periculosum est Episcopis, & eorum superioribus, propter executionem pontificalis officii, quod frequenter incumbit, ut in aliquo casu interdicti, vel suspensionis incurrant sententiam ipso facto: Nos deliberatione provida duximus statuendum, ut Episcopi & alii superiores Prælati nullius constitutionis occasione, sententiæ sive mandati prædictam incurrant sententiam ullatenus ipso jure: nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur.

CAP. V.

Hujus decretalis quinque sunt dicta. Primum, *quod Archiepiscopus sententias latas a subditis suorum Suffraganeorum, nisi hoc habeat de consuetudine, non relaxet.* Secundum, *quod generalis sententia Archiepiscopi ligat tantum subditos.* Tertium, *quod pro præteritis vel præsentibus culpis, monitione non præmissa, ab eis lata sententia est injusta.* Quartum, *quod pro futuris culpis, vel jam commissis, scilicet nisi satisfaciant, excommunicare*

a *Vide B. Thom. in quæstionibus additis ad* 3. *part. q.* 26. *art.* 3. b *Vide l. jusjurandum quod ex conventione.* §. 1. *ff. de jurejur. & l. falsus. ff quod cum fal. tu. Font.* c *Vid. Conc. Trid. sess.* 25. *de reform. c.* 3. *& cur excommunicatio dicatur medicinalis, luculenter docet Joannes Roffensis adversus Lutherum, art.* 6. *& Covarruvias in cap. alma mater. de sentent. excomm. l.* 6 *in init.* d *al. est.* e *Nota hic ex mente Dominici, quod non poterit domi in oratorio celebrare. Font.* f *Vid. l. prolatam. C. de sent. & inter. omn. jud. Font.*

a. *Vide Abb. Felin. & alios in c. Apostolicæ. text. de excep. ubi multa tradunt de absolutione ad cautelam huc spectantia.* b *Vide Dec. in c. intelleximus extra de judiciis.* c *De participantibus cum excommunicatis, vide c. sicut Apostolo.* 21. *q.* 3. *& ibi late Turrecr. & B. Thom. in quæstionibus additis ad* 3. *part. q.* 23. *art.* 1. 2. *&* 3.

municare non debent, nisi mora, culpa, vel offensa, vel alia justa causa subsit. Quintum, *quod in universitatem, vel collegium non feratur excommunicationis sententia, sed in illos, qui culpabiles extiterunt.* Joan. Andr.

Idem. *a*

ROmana Ecclesia: [*& infr.*] Cæterum interdicti, suspensionis, vel excommunicationis sententias latas ab officialibus Archidiaconorum, seu quibuslibet aliis jurisdictionem habentibus Suffraganeorum Rhemen. Ecclesiæ subditis, Rhemen. Archiepiscopus & ejus Officiales (omissis ipsis excommunicatoribus) non relaxent: salva contraria super hoc consuetudine, si quam habent. Porro excommunicationem sententiæ a Rhemensi Archiepiscopo, suisque Officialibus generaliter promulgatæ, subjectos ejusdem jurisdictioni Archiepiscopi tantum ligant. Sed nec in specie nec in genere pro culpis, & offensis præteritis, vel præsentibus, excommunicationum sententias absque competenti monitione præmissa promulgent, & si contra præsumpserint, injustas noverint esse illas. Caveant etiam, ne tales sententias excommunicationis *b*, sive specialiter, sive generaliter, in aliquos pro futuris culpis, videlicet si tale quid fecerint, vel etiam pro jam commissis sub hac forma, si de illis intra tale tempus minime satisfecerint, proferre præsumant: nisi mora in exhibenda satisfactione, vel culpa seu offensa præcesserit, quibus merito ad injungendam satisfactionem hujusmodi, & taliter prohibenda similia inducantur: aut alia rationabilis (quam in ipsis sententiis exprimant) causa subsit. In universitatem, vel collegium proferri excommunicationis sententiam penitus prohibemus, volentes animarum periculum vitare, quod exinde sequi posset, cum nonnunquam contingeret innoxios hujusmodi sententia irretiri: sed in illos duntaxat de collegio, vel universitate, quos culpabiles esse constiterit, promulgetur.

CAP. VI.

Prælatus contra potentiam temporalem etiam spirituali gladio, scilicet Ecclesiastica censura, se tueri potest. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.* c

DIlecto filio Decano Aurelianensi: [*& infra.*] Præterea cum omnes leges omniaque jura vim vi repellere, cunctisque sese defensare permittant, licuit *d* utique ipsi Decano (si prædictus ballivus eum bonis suis mundanis injuriose spoliare, vel ea violenter occupare præsumpserit, ut superius est expressum) contra ullius violentiam injuriamque se tueri. Et quoniam adversus ejus nimiam potentiam sufficiens temporalis defensio sibi forte non aderat, potuit se etiam spiritualiter, gladio videlicet utendo Ecclesiastico, defensare, ac recurrere propter hoc ad arma spiritualia, quæ sunt Ecclesiæ propria, & pro suo munimine illis uti: præsertim cum dictus ballivus post latas in eum ab *e* eodem Decano ex aliis causis excommunicationis sententias (sicut idem Decanus asseruit) ipsum tanquam exinde provocatus, sententiis ipsis contemptis, bonis spoliasset eisdem: & propter hoc postmodum ipse Decanus sententiam tulerit interdicti, tanquam spiritali se mucrone defendens contra illius injuriam & violentiam, sibi ab eodem occasione prædictarum sententiarum, & in ipsarum contemptum illatam. Et quidem cum liceat cuilibet suo vicino, vel proximo pro repellenda ipsius injuria suum impertiri auxilium: imo si potest & negligit, videatur injuriantem fovere, ac esse particeps ejus culpæ: licuit profecto ipsi Decano proprio sibimet subvenire subsidio, & suammet temporalem injuriam sua propria spiritali defensione tueri: sicque utrumque quodammodo gladium & temporalem, & Ecclesiasticum, alterum videlicet altero adjuvare: maxime quia hi duo gladii consueverunt (exigente necessitate) sibi adinvicem suffragari, & in juvamen alterius subventione mutua frequentius exerceri.

CAP. VII.

Excommunicatos a subditis Suffraganeorum Archiepiscopi non possunt absolvere: sed excommunicatos a Suffraganeis, vel Officialibus bene, si ad eos appellatum fuerit. h. d. Joan. Andr.

Idem.

VEnerabilibus: [*& infra.*] Cæterum Rothomagen. Archiepiscopo, vel ejus Officiali non licet excommunicatis ab Archidiaconis, vel aliis subditis Suffraganeorum ipsius Archiepiscopi (cum nec excommunicantium, nec excommunicatorum sint Judices) absolutionis beneficium impertiri: excommunicatos autem ab ipsis Suffraganeis, vel eorum Officialibus possunt absolvere, si ab ipsis litigantibus ad eos *a* fuerit provocatum. Neutra vero partium appellante, si qua ipsarum per Archiepiscopum, vel ejus Officialem ab excommunicatione contra eam lata pro reliqua postulet se absolvi, vel alias coram eis de parte adversa querimoniam sine appellationis interpositione deponat: non est in hoc ab ipsis (cum sui non sint Judices) audienda. Sed si excommunicatus deponat apud eos de Suffraganeo, ut imponatur ei pœna, & pro suo interesse super injusta excommunicatione querelam, audire utique debent eum: secus autem si conqueratur de ipso, ut relaxetur hujusmodi sententia contra se ab eo pro alio promulgata: quoniam tueri hanc causam non ad ipsum Suffraganeum, sed ad eum, pro quo est sententia lata, spectat. Attamen si Suffraganeus, vel extra judicium pro suorum defensione *b* jurium, vel etiam in judicio ex suo procedens officio *c*, inquirendo videlicet, vel simile quid agendo, aliquem excommunicet: in hoc casu conveniendus est ipse Suffraganeus coram Archiepiscopo, vel ejus Officiali: quia ipsius interest defendere causam suam.

Archiepiscopus in casibus, in quibus jurisdictionem habet, ante cognitionem causæ absolvit excommunicatum ad petitionem partis, vel ex officio, nisi dicatur excommunicatus pro manifesta offensa, vel contumacia: & contumaciæ præsumptæ, & manifestæ ponit exempla. h. d. Joan. Andr.

§. 1. Porro Archiepiscopus, vel ejus Officiales excommunicatos a Suffraganeis, semper antequam audire causam incipiant, in casibus, in quibus eis jurisdictio competit, juxta Ecclesiæ formam debent absolvere: utpote si post diffinitivam fuerit excommunicationis sententia promulgata, & ad eos *d* fuerit appellatum: exceptis casibus, in quibus jura prohibent post sententiam appellare. Similiter si Suffraganeus extra judicium excommunicet aliquem pro ejus offensa, vel pro sui defensione juris, & super hoc querimoniam ille proponat, est ille primitus juxta formam Ecclesiæ absolvendus: nisi Suffraganeus probaturum se offerat, quod pro manifesta offensa excommunicationis eum vinculo innodavit. Idem est etiam, si quenquam pro præsumpta contumacia (videlicet quia citatus præfixo sibi termino non comparuit) excommunicatione constringat: quia

a *Al. ita: Idem in eodem. al. ita: Innocentius quartus in Concilio Lugdunensi.* b *Dictio*, excommunicationis, *deest in antiquioribus exempl. etiam impressis.* c *in manuscr. desunt hæc duo verba*, in eodem. d *Vide Dec. in c. cum non ab homine. in primo not. de jud. & in c. significasti. de off. deleg.* e *Hæc verba*, ab eodem Decano: *desunt in manuscriptis.*

a *Ampl. in alio casu not. ut per Abbatem in cap. in literis. de off. deleg. ubi vide omnino Decium.* b *Vide not. in cap. novit. de off. leg. & Innoc. c. ex parte supra de verb. signific. Font.* c *Vide Innoc. c. humilis. de major. & obedient. Bart. l. 2. ff. de adult. Fontan.* d *al. ipsos.*

quia si sic ligatus, proposita querimonia *a* petat ab Archiepiscopo se absolvi, sive quando Suffraganeus ex suo processit officio, sive quando est ad ipsum Archiepiscopum ante sententiam diffinitivam appellatum, & ab adversario proponatur, quod absolvendus non sit, nec pandi ei debeat judicii aditus, nisi prius expensas restituat, & judicio sisti exhibeat cautionem: ipseque respondeat, quod recte contumax reputari non debet, pro eo quod in itinere captus, vel etiam alio impedimento detentus in termino comparere nequivit: tunc protinus sibi juxta formam Ecclesiæ beneficium debet absolutionis impendi. Secus autem si se contumacem confiteatur, vel alias de contumacia sua constet, quia forte prædixerat in judicio, quod minime compareret: tunc enim [cum manifesta sit contumacia, & manifesta reputetur offensa] non est ei [nisi primo expensarum satisfactione, ac de stando judicio præstita cautione] absolutio impendenda. Et hoc ipsum est in similibus observandum: sicut si aliquis ad certum locum citetur, & ille proponat ipsum non esse sibi tutum, & Judex postea in eum (quia non probavit hoc, nec comparuit) sententiam excommunicationis promulget: nam tunc si excommunicatus ipse ad superiorem appellet, & ante omnia se ab eo petat absolvi (cum probare coram eo velit ipsum locum non existere sibi tutum) in hoc est proculdubio audiendus, cum præsumpta solummodo ejus contumacia videatur. Sed si Judex pronuntiasset locum illum esse idoneum, & securum, & ille non comparuisset, ac ideo excommunicasset eundem: ipse postmodum super hoc (nisi post latam interlocutoriam intra decendium provocasset) nullatenus audiri debet.

Excommunicatio lata post appellationem interpositam ex causa probabili, non statim pronuntiatur nulla: sed fieri potest relaxatio ad cautelam, etiam antequam incipiat de veritate causæ cognoscere. Idem si dicatur lata per intolerabilem errorem, & in contrarium error ille probabiliter defendatur. Joan. Andr.

§. 2. Sed si ex causa legitima, seu probabili quis appellet, puta quia locus non est tutus, & post appellationem hujusmodi excommunicatione ligetur, ac deinde constet superiori, quod ad ipsum ex tali causa extitit provocatum: non tamen illico pronunciare debet excommunicationis sententiam fore nullam, sed potest eam ad cautelam juxta formam Ecclesiæ relaxare.

Si certum est excommunicationem esse justam, fit remissio: si certum est eam injustam, non fit: si est dubium, fieri potest relaxatio, sed honestius est remittere: tenet tamen relaxatio, ubi Archiepiscopus est Judex, licet non fiat remissio. h. d. Joan. And.

§. 3. Sane si certum est excommunicationis sententiam esse *b* justam, velut cum propter manifestum excessum est in aliquem promulgata, superior Judex (nisi periculum sit in mora) excommunicatum ad excommunicatorem prorsus remittere debet: nec debet eum absolvere, nisi excommunicator requisitus malitiose illi absolutionis beneficium deneget exhibere. Si vero constet hujusmodi sententiam esse injustam, nequaquam remittendus est ad suum excommunicatorem excommunicatus, sed debet sine difficultate aliqua mox absolvi. Quod si dubitetur, utrum justa sit, vel injusta, superior [nisi excommunicatori deferat] relaxare juxta formam Ecclesiæ potest illam: quanquam honestius, & convenientius agat, si ei deferat in hoc casu. Ubi autem superiori competit de excommunicatione cognoscere, absolutio, seu relaxatio, quam ipse fecerit, tenet, licet forsitan sit justa: quoniam etsi contra jus litigatoris, non tamen contra jus constitutionis absolvit.

Archiepiscopus in casibus, in quibus excommunicare potest si consuetudo habet, emendas pecuniarias exigere potest. h. d. Joan. And.

a *Per viam supplicationis restitutionis in integrum, appellationis.* Dom. Font. b *al. fore.*

§. 4. Denique a subditis Suffraganeis emendas pecuniarias *a* potest Archiepiscopus secundum consuetudinem regionis exigere in casibus, in quibus ei licet eos excommunicationis vinculo innodare.

Summatur supra in §. Sed si ex causa, ubi videas.

§. 4. Potest quoque Archiepiscopus beneficium absolutionis juxta formam Ecclesiæ nonnunquam impendere ad cautelam: utpote si asseritur in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse patenter expressum, id est, aliquid sub vi præcepti, vel mandati aperte in ea contineri, quod communiter, vel in suo genere est peccatum: veluti si dicat forte aliquis se a Suffraganeo excommunicatum fuisse pro eo, quod eleemosynam pauperi tribuebat, vel quia faciebat aliquid aliud, quod in se bonum est, aut quia non operabatur id, quod suo actu illicitum est, & pravum, & Suffraganeus ipse asserat, quod pro digna, & rationabili causa, vel pro conservanda, vel exequenda justitia hoc illi prohibuisset, vel etiam injunxisset: nam tunc Archiepiscopus ad cautelam absolvere potest eum.

Summatum habes supra in §. Sed si ex causa. ibi vide.

§. 6. Similiter si aliquis proponat se ante diffinitivam sententiam in judicio, vel extra post appellationem ex causa legitima interpositam, vinculo excommunicationis adstrictum: potest Archiepiscopus, postquam sibi de hoc constiterit (etiam priusquam incipiat de veritate causæ appellationis cognoscere) absolutionis illi beneficium ad cautelam juxta formam Ecclesiæ impertiri.

CAP. VIII.

Judex Ecclesiasticus compellit Judicem laicum repellere excommunicatos ab actibus judiciariis sibi probibitis. h. d. Jo. Andr.

Alexander IV. (*an.* 1258.)

DEcernimus, ut Judices seculares per censuram Ecclesiasticam ab Ecclesiasticis Judicibus, canonica monitione præmissa, repellere excommunicatos ab agendo, patrocinando *b*, & testificando in suis curiis, & judiciis compellantur.

CAP. IX.

Non valet excommunicatio lata in participantes, nisi fuerint moniti nominatim. Et canonica monitio dicitur, quæ habet dierum intervalla: nisi necessitas facti aliud suadeat. h. dicit Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunen.* [*an.* 1273.]

COnstitutionem felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædecessoris nostri, quæ prohibet participantes *c* excommunicatis ea participatione, quæ solam minorem excommunicationem inducit, monitione canonica non præmissa, majori excommunicatione ligari, decernens promulgatam aliter excommunicationis sententiam non tenere: ad tollendum omnem ambiguitatis scrupulum declarantes decernimus, ita demum esse monitionem canonicam in hoc casu, si aliis rite servatis, eos, qui monentur, exprimat nominatim. Statuimus quoque, ut inter monitiones, quas (ut canonice promulgetur excommunicationis sententia) statuunt jura præmitti, Judices sive monitionibus tribus utantur, sive una pro omnibus, observent aliquorum dierum competentia intervalla: nisi facti necessitas aliter ea suaserit moderanda *d*.

CAP. X.

Relatio ad cautelam in generali interdicto non habet locum. h. d. Dom. Idem

a *De Anch. hic remittit ad* 23. *q.* 5. *c. si vos* 21. *q.* 5. *si quis cujuslibet. Font.* b *Quod lucratur patrocinando, debet excommunicatus restituere, vel erogare in pauperes: quia male est quæsitum. cap. cum sit. de Judæ font.* c *Vide Franc. Aret. l.* 1. *ff. de ver. obl. cap. lex divina* 27. *q.* 2. *& ru.u dicimur loqui etiam, ubi lex expresse meminit de verbis. cap. cum apud de sponſ. Font.* d *Vide Bald. l.* 1. *de prec. imp. offer. Dom. Font.*

Idem *in eodem*.

PRæsenti generali declaramus edicto, beneficium relaxationis ad cautelam, quoad interdicti sententias in civitates, castra, vel quælibet alia loca, sive terras aliquas generaliter promulgatas locum aliquatenus non habere.

CAP. XI.

Primo *excommunicat certis limitationibus dantes licentiam offendendi in personis vel rebus suis, vel suorum: exercentes contra aliquos Ecclesiasticam censuram, vel exerceri facientes, vel illam servantes*. Secundo *ibi*, *Eadem*, *pœnam prorogat ad utentem*, *vel motu proprio id agentem*. Tertio *ibi*, *Qui autem*, *pœnam aggravat*. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

QUicunque pro eo, quod in Reges, Principes, Barones, Nobiles, Ballivos, vel quoslibet ministros eorum, aut quoscunque alios excommunicationis, suspensionis, seu interdicti sententia fuerit promulgata, licentiam alicui dederint occidendi, capiendi, seu alias in personis, aut bonis suis, vel suorum *a*, gravandi eos, qui tales sententias protulerunt, sive quorum sint occasione prolatæ, vel easdem sententias observantes, seu taliter excommunicatis communicare nolentes (nisi licentiam ipsam re integra revocaverint, vel si ad bonorum captionem occasione ipsius licentiæ sit processum, nisi bona ipsa fuerint intra octo dierum spatium restituta, aut satisfactio pro ipsis impensa) eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Eadem quoque sententia sint innodati omnes, qui ausi fuerint prædicta licentia data uti, vel aliquod præmissorum, ad quæ committenda dari licentiam prohibuimus, alias committere suo motu. Qui autem in eadem sententia permanserint, duorum mensium spatio extunc ab ea non possint, nisi per sedem Apostolicam, absolutionis beneficium obtinere.

CAP. XII.

Si malefactor captus a Judice laico dicit se Clericum, hujus rei cognitio ad Judicem Ecclesiasticum spectat. Et si notorie vel publica fama, vel communi æstimatione habetur pro Clerico, statim fit remissio. Idem si prius se gerebat pro Clerico, & modo deprehensus fuit in habitu clericali. Si autem prius se gerebat pro Laico, licet modo in clericali habitu deprehensus fuerit, non fiet remissio, donec fuerit de Clericatu probatum, sed interim contra eum Judex in nullo procedet. h. d. Jo. And.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

SI Judex *b* laicus malefactorem captum detineat, & is se Clericum dicens ad curiam Ecclesiasticam petat remitti, vel curia ipsa eum tanquam suum Clericum repetat, Judice illum inficiante Clericum, ac ob hoc minime remittendum: dubitationis hujusmodi, an scilicet sit, qui repetitur Clericus, ad Iudicem Ecclesiasticum, quia de re Ecclesiastica, & spirituali, vocato tamen Judice seculati, vel alio, cujus interest, cognitio pertinebit. Et si notorium fuerit, quod idem malefactor sit Clericus, qui hujusmodi privilegio gaudere debeat, statim absque alia cognitione, vel fama publica de hoc extiterit, aut ipse pro Clerico communiter habebatur: in continenti etiam ante cognitionem de Clericatu, Ecclesiasticæ curiæ debet reddi. Idem esse censemus, si reus ipse ante deprehensionem pro laico publice se non gerens, deprehensus fuit in habitu clericali, tonsuram videlicet, & vestes deferens clericales; nam talem debemus Clericum (donec constet de contrario) reputare. Sicut de illo, qui in possessione ingenuitatis existit, si dicatur ab alio libertinus, legalis auctoritas sanxit, ut probandi necessitate non ipse, sed adversarius adstringatur. Justum est enim, ut ipse talis, quem gestat, ex habitu (quousque appareat aliud) præsumatur, qualis is esse, cujus fert habitum, comprobatur. Ex stigmate namque consueto Fabricensibus *a* imprimi, latitans Fabricensis agnoscitur. Et custodes aquarum (quos hydrophylacas nominant) quæ eis insigi solet, annotatione signati, manifesti sunt omnibus, & angariarum nomine non tenentur. Iisque status alicujus esse videtur, in quo ipse deprehenditur, donec contrarium doceatur *b*. Non sic autem volumus observari, si ante deprehensionem pro laico publice se gerebat, ac pro tali communiter habebatur, quamvis deprehensionis tempore repertus fuerit in habitu clericali: tunc enim restituendus non est, quousque fidem de titulo fecerit clericali, cujus eidem probationis onus incumbat propter præsumptionem, quæ adversus ipsum orta est ex delatione laicalis habitus præcedenti. Contra eum tamen interim quivis processus Judicis penitus conquiescat.

CAP. XIII.

Non tenet suspensio, vel interdictum lata in participantes, non præmissa monitione canonica. h. d. Joan. Andr.

Idem.

STatutum Gregorii Papæ X. factum ad declarationem constitutionis Innocentianæ, quæ prohibet participantes excommunicatis ea participatione, quæ solum *c* minorem inducit, majore excommunicatione ligari monitione canonica non præmissa: in suspensionis, & interdicti sententiis [quæ pro hujusmodi participatione plerunque ab ordinariis, vel delegatis *d* Judicibus promulgantur] præcipimus inviolabiliter observari: decernentes easdem sententias non tenere aliter promulgatas.

CAP. XIV.

Per negligentiam non prosequentis debito tempore appellationem excommunicatio post eam lata non convalescit: sed poterit tunc denunciari, & debebit vitari, donec de sententiæ nullitate docuerit. h. d. Joan. Andr.

Idem.

LIcet excommunicationis sententia post appellationem legitimam promulgata, per negligentiam appellantis, appellationem suam minime prosequentis, non ratificetur, nec etiam convalescat: excommunicatus tamen nominatim, vel specialiter, & expresse, qui post appellationem legitimam excommunicationis sententiam asserit in se latam: si appellationem eandem intra tempus *e* ad ipsam prosequendam ab homine, vel a jure statutum, non fuerit [ut debuit] prosecutus, lapso eodem tempore excommunicatus publice nunciari, & nedum in judicialibus, sed etiam in extrajudicialibus evitari, ac a legitimis actibus removeri debebit, quousque quod post appellationem legitimam excommunicatus fuerit, vel alias de ipsius sententiæ docuerit nullitate.

CAP. XV.

Prælatus capi faciens & includens, etiam per Laicos, Clericum nondum incorrigibilem, excommunicatus non est: nec etiam ipsi capientes. Secundo dicitur, si talis dat fidejussores de parendo juri, detineri non debet: nisi justa causa id suadeat. h. d. Joan. Andr.

a *Vide Bald. in l. his rebus. ff. sol. matrim. Bart. in l. nam & Servius. ff. de neg. gest. & l. quoniam multa. C. ad leg. Jul. de vi. & c. sicut nob. de testib. Font.* b *Vide Alex. cons. 8. l. 1. & cons. 61. l. 4. 4. Bal. in l. si qua per calumniam. C. de Episcop. & Cleric. Canonistas. in c. cum non ab homine. ext. de jud. late Covarruv. in pract. quæst. c. & 33. & Grammacum decis. 81.*

a *Vide Alciatum l. 1. prætermissorum, verbo militia* b *Vide c. tuam. de ord. cog. l. præsens. C. ad l. Juliam, de plag.* c *al. solam.* d *Nota quod delegati possunt excommunicare, suspendere, interdicere: quanquam hoc in literis delegationis non exprimatur, secundum Doct. vide not. supr. eod. statuimus a Font.* e *Vide Abbat. in c. testimonium. ext. de testib.*

Idem Bonifacius VIII.

SI *a* Clericos tuæ jurisdictioni subjectos propter commissos excessus, etiam per Laicos capi facias, & eos (ne fugiant) in carcere pœna debita postea castigandos includas: te, vel capientes eosdem (licet nondum appareat incorrigibiles illos esse) nulla credimus excommunicatione nodari: cum in his (nisi alias ex proposito excedatur in ipsis) temeritas vel injuria nequeat deprehendi. Eosdem quoque Clericos si de parendo juri tibi fidejussoriam dederint cautionem, detinere non debes: nisi excessus enormitas, vel alia causa rationabilis eos suaserit detinendos.

CAP. XVI.

Interdicto Clero non est interdictus populus, nec e converso. Interdicta civitate propter delictum domini, cives non interdicti extra ipsam audiunt divina. Interdicto populo, singulares de populo intelliguntur interdicti. h. d. Jo. And.

Idem.

SI sententia interdicti proferatur in Clerum, non intelligitur (nisi aliud sit expressum in ea) interdictus populus, nec etiam e converso. Unde uno interdicto ipsorum, alius licite admittitur ad divina. Cæterum cum propter delictum domini, vel rectoris est civitas interdicta, cives ejusdem (qui culpabiles non existunt, dummodo & ipsi propter dominum, vel rectorem puniendum in eis non fuerint interdicti) possunt extra ipsam licite interesse divinis. Cum vero alicujus terræ populus interdicto nodatur, singulares ex eo personæ, quas interdictas esse constat (ne sententia effectu careat, cum divinorum auditio, & sacramentorum perceptio populo ut universis non competant) non debent alicubi (casibus expressis a jure duntaxat exceptis) audire divina, vel Ecclesiastica recipere sacramenta.

CAP. XVII.

Interdicta civitate, suburbia & continentia ædificia dicuntur interdicta. Et interdicta Ecclesia, Capella contigua & cœmeterium contiguum dicitur interdictum. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI civitas *b*, castrum, aut villa, subjiciantur Ecclesiastico interdicto, illorum suburbia, & continentia ædificia eo ipso intelligi volumus interdicta. Nam licet prædicta videantur alias murorum ambitu terminari, hoc tamen casu ne vilipendi valeat sententia interdicti (quod fieret si posset in ipsorum suburbiis, vel continentibus ædificiis licite celebrari, ut prius) expedit interpretationem fieri latiorem. Ratione quoque simili si sit Ecclesia interdicto supposita *c*, vel subjecta, nec in Capella ejus celebrari, nec in cœmeterio ipsius eidem Ecclesiæ contiguis poterit sepeliri. Secus, si ei contigua non existant.

CAP. XVIII.

Celebrans scienter in Ecclesia polluta, vel præsente excommunicato majori excommunicatione, irregularitatem non contrahit. Domin.

Idem.

IS, qui in Ecclesia sanguinis, aut seminis effusione polluta, vel qui præsentibus majori excommunicatione nodatis, scienter celebrare præsumit, licet in hoc temerarie agat, irregularitatis tamen (cum id non sit expressum in jure) laqueum non incurrit.

Scienter celebrans in loco interdicto, in casibus non permissis, irregularis, & ineligibilis est. h. d. Dom.

Is vero, qui scienter in loco celebrat supposito interdicto (nisi super hoc privilegiatus existat, aut a jure sit concessum eidem) irregularitatem incurrit: a qua nequit per alium, quam per Romanum Pontificem liberari, & adeo efficitur ineligibilis, quod nec ad eligendum cum aliis debebit admitti.

CAP. XIX.

Tempore interdicti chrisma die Cœnæ Domini confici potest. hoc dicit.

Idem.

QUoniam *a* in baptismo & confirmatione (quæ nedum pueris, sed & adultis, propter moræ periculum exhiberi possunt licite tempore interdicti) chrismatis utimur unctione: posse (licet terra interdicta existat) chrisma die Cœnæ Domini confici, dubium non existit.

CAP. XX.

Suspensus ab ingressu Ecclesiæ in ea divina celebrans, est irregularis. Et moriens impœnitens suspensione illa durante, caret Ecclesiastica sepultura. Et suspensio ab ingressu Ecclesiæ, vel officio, per appellationem sequentem non suspenditur. h.d. Dom.

Idem.

IS, cui est Ecclesiæ interdictus ingressus (cum sibi per consequens censeatur in ipsa divinorum celebratio interdicta) irregularis efficitur, si contra interdictum hujusmodi divinis in ea se ingerat, in suo agens officio sicut prius. Talis quoque si hoc interdicto durante decedat, non debet in Ecclesia, vel cœmeterio Ecclesiastico (nisi *b* pœnituerit) sepeliri. Sane sicut excommunicatio, sic ab officio, vel ab ingressu Ecclesiæ lata suspensio, aut ipsius effectus, per appellationem sequentem minime suspenduntur.

CAP. XXI.

Religiosum Clericum verberantem, absolvit Episcopus eo casu, quo absolveret Clericum. h. d. Dom.

Idem.

REligioso, qui manus violentas in Clericum secularem injecit (ne hoc prætextu habeat materiam evagandi) poterit ab Episcopo eo casu absolutionis beneficium exhiberi, quo seculari Clerico posset, si alium Clericum percussisset.

Verberans Novitium religionis excommunicationem incurrit.

§. 1. Quamvis *c* autem is, qui religionem ingreditur, religiosus censeri cum effectu non possit, donec sic tacite, vel expresse professus: si quis tamen violentas manus in eum injiciat, excommunicationis latæ a canone vinculum non evadit.

CAP. XXII.

Absolutus propter mortis periculum, vel aliud impedimentum, ab eo, a quo alias non poterat, si cessante impedimento se non præsentat, cum commode potest, ei, a quo alias absolvi debebat, recidit in eandem sententiam. Idem in absoluto, qui se debet alicujus conspectui præsentare, si hoc non faciat. Jo. Andr.

Idem.

EOs, qui a sententia canonis, vel hominis (cum ad illum, a quo alias de jure fuerant absolvendi, nequeunt propter imminentis mortis articulum, aut aliud impedimentum legitimum, pro absolutionis beneficio habere recursum) ab alio absolvuntur: si cessante postea periculo, vel impedimento hujusmodi, se illi, a quo his cessantibus absolvi debebant, quam cito commode poterunt, contempserint præsentare, mandatum ipsius super illis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi, & satisfacturi, prout justitia suadebit: decernimus (ne sic censuræ illudant Ecclesiasticæ) in eandem sententiam recidere ipso jure. Idem statuimus de his, quibus (cum a sede Apost. vel a Legatis ipsius, absolutionis beneficium a qui-

a *Vide Alex. consf. 8. l. 1. incip. videtur super primo dubio & consf. 149. l. 6. incip. in causa inquisitionis.* b *Et an appellatione civitatis veniant terræ sibi recommendatæ, vide Anchar. in Clem. ne Romani. §. sane de elect. ubi asserit, non venire, & quæ sit ratio vide Cur. in consf. 204. l. 2. & quid veniat appellatione civitatis, tradit Fel. in c. Rodulphus. extr. de rescript.* c *Hæc duo verba*, supposita vel, *desunt in manuscr. cod.*

a *Vide text. & ibi doct. in cap. non est, in fin. extr. de spons.* b *In manuscriptis codicibus ita: nisi prius pœnituerit, &c.* c *Vide Fel. c. cum deputati. extr. de jud. & Jas. leg. pen. ff. de jur. om. jud.*

a quibusvis sententiis consequuntur) injungitur, ut Ordinariorum suorum, vel aliorum quorumlibet suscepturi poenitentiam ab eisdem, se conspectui repraesentent, & passis injuriam, seu his, quibus propter hoc obligati existunt, satisfactionem exhibeant competentem: si haec cum primum commode poterunt, non curaverint adimplere.

CAP. XXIII.

Si percussionem in Clericum sine meo mandato, tamen nomine meo factam, ratam habeam, excommunicatus sum: secus si meo nomine non sit facta. Joan. Andr.

Idem.

CUm quis absque tuo mandato manus injicit *a* in Clericum tuo nomine violentas, si hoc ratum habueris, excommunicationem latam a canone incunctanter incurris: cum ratihabitio retrotrahatur, & mandato debeat comprobari. Si vero injectio eadem tuo nomine non sit facta, tunc licet pecces ratam habendo eandem, non tamen propter hoc excommunicationis ullius *b* vinculo innodaris: cum quis ratum habere nequeat, quod ejus nomine non est gestum.

CAP. XXIV.

Tempore interdicti etiam sani ad poenitentiam admittuntur: nisi sint excommunicati, qui non nisi in mortis articulo admittentur: vel nisi causam dederint interdicto, qui non admittentur, nisi satisfaciant, vel caveant prout possunt. Item illo tempore Missae, & alia divina officia sub poena distributionum, sicut prius, in Ecclesiis celebrantur januis clausis: plane sine excommunicatis & interdictis, & sonitu campanarum. Et quater in anno alte cum campanis & januis apertis celebrare possunt, & exclusis excommunicatis interdictos admittere: ita tamen quod hi, propter quorum excessum latum est, non appropinquent altari. In caeteris servandum est interdictum. Et revocata sunt privilegia, ultra id quibuscunque concessa. h. d. Joan. Andr.

Idem.

ALma mater Ecclesia plerunque nonnulla rationabiliter ordinat & consulte, quae suadente subjectorum utilitate postmodum consultius, ac rationabilius revocat *c*, in meliusve commutat. Sane a nostris dudum fuit praedecessoribus constitutum, ut in terris seu locis Ecclesiastico suppositis interdicto, nulla (certis casibus & sacramentis exceptis) divina celebrentur officia, vel ministrentur Ecclesiastica sacramenta. Quia vero ex districtione hujusmodi statutorum excrescit indevotio populi, pullulant haereses, & infinita pericula animarum insurgunt, ac Ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur: cum fratribus nostris deliberatione habita super his diligenti, concedimus, quod tempore interdicti ab homine, vel a jure prolati, non tantummodo morientes, sed *d* etiam viventes, tam sani etiam quam infirmi, ad poenitentiam (quae propter pronitatem, & facilitatem hominum ad peccandum, summe necessaria est) licite admittantur, dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti (praeterquam in mortis *e* articulo) nolumus ad eandem. Illis etiam, propter quorum culpam, dolum vel fraudem lata est sententia interdicti, vel qui ad perpetrandum delictum, cujus occasione ipsum interdictum est latum, praebuerunt auxilium, consilium vel favorem: nisi de ipso delicto (si sint tales, quod id facere valeant) prius satisfecerint, vel de satisfaciendo idoneam dederint cautionem, aut si satisfacere nequeunt, vel hujusmodi cautionem praestare juraverint, quod cum poterunt, satisfacient: & ad satisfactionem hujusmodi per eum, vel per eos, qui facere ipsam debent & possunt praestandam, dabunt consilium & auxilium, ac juxta posse suum fideliter laborabunt: non est poenitentiae beneficium aliquatenus concedendum. Nec tunc etiam quoad istos, vel alios, qui circa hoc minime deliquerunt (ubi civitas, vel locus alius, seu universitas interdicti existunt) facienda est relaxatio interdicti, sed est eis solummodo injungenda poenitentia salutaris. Adjicimus praeterea, quod singulis diebus in Ecclesiis & monasteriis Missae celebrentur, & alia dicantur divina officia sicut prius: submissa tamen voce & januis clausis, excommunicatis ac interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis. Et tam Canonici, quam Clerici Ecclesiarum, in quibus distributiones quotidianae illis, qui horis intersunt canonicis, tribuuntur, si ad officia non venerint supradicta, distributiones easdem amittant: sicut interdicto perderent non extante, si divinis officiis non adessent. In festivitatibus vero Natalis Domini, Paschae, ac Pentecostes, & Assumptionis Virginis gloriosae, campanae pulsentur, & januis apertis alta voce divina officia solenniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis: quibus ob reverentiam dictarum solennitatum (ut ipsi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum *a* facilius inclinentur) praefatis diebus participationem permittimus divinorum: sic tamen quod illi, propter quorum excessum interdictum hujusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent. Caeteris, quae circa observationem interdictorum a nostris sunt praedecessoribus instituta, in suo robore duraturis: non obstantibus quibusvis privilegiis, Ecclesiis, monasteriis, ordinibus, religionibus, seu personis Ecclesiasticis, secularibus, vel regularibus, exemptis, & non exemptis, sub quavis forma, vel expressione verborum ab Apostolica sede concessis, quae contra tenorem praesentis constitutionis nullis volumus suffragari, cum quibuslibet tam secularibus, quam regularibus sufficere debeat, ut tempore interdicti modo praemisso diebus celebrent supradictis.

a *al. injecerit.* b *al. illius.* c *Vid. l. 1. C. de cad. toll. ubi dicit Bald. quod sicut Medicus secundum tempora alterat medicinas, ita legislator leges. Font.* d *al. ita: sed & viventes.* e *Nam in mortis articulo nulla est casuum reservatio: atque ideo omnes sacerdotes quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt, ita Concil. Trident. sess. 24. cap. 7. de casuum reservatione.*

TITULUS XII.
DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

CAP. I.

Declarat hic Innocentius, quid significet verbum privilegii: recepimus vos in proprios filios Ecclesiae Romanae: & quis locus dicatur esse desertus. h. d. Joan. Andr.

Innocentius IV. [*an.* 1250.]

VEniens: [*& infra.*] Per illa verba privilegii: in speciales, & proprios Ecclesiae Romanae filios vos recepimus: dictos fratres exemptos non intelligi, & ipsos ex illo in proprios ejusdem Ecclesiae filios fuisse receptos, quod ab alio quam a Romano Pontifice, vel Legato ab ejus latere *b* destinato, interdici vel excommunicari a quoquam non valeant, declaramus. Illum locum desertum in praemissis intelligimus, qui non habitatus penitus, neque cultus fuerit, vel ultra memoriam hominum [secundum indulgentiam Lucii] est sub Saracenorum potestate detentus: censentes Ecclesias in talibus desertis locis, a fratribus ipsis constructas, seu etiam construendas, in eo plena libertare gaudere, ut secundum indulgentiam Lucii, nihil ab ipsis legis dioecesanae nomine

a *al. effectum.* b *Pet. de Anchar. negat per hunc text. probari, legatos cognoscere posse do causis exemptorum, quia hic est privilegium, non jus commune. Item aequiparantur ordinariis, qui exemptos non judicant. not. supr. de offic. leg. translationem. Font.*

ne valeat per Episcopos exigi: quæ [secundum privilegium Alexandri] non possint interdicto, seu excommunicationi supponi: quas in locis hujusmodi dicti fratres habeant potestatem (petita a sede Apostolica licentia) construendi, easque cum suis plebibus per suos Clericos idoneos gubernent, qui ratione plebium examinandi Episcopis præsententur, ut ab eis curam recipiant animarum, cum plebes Episcopis sint subjectæ. Cæterum dicti fratres decimas de laboribus, & novalibus suis, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, aut aliis bonis sibi a Deo præstitis, Conventibus Clericorum ordinis sui [a quibus quarta, vel tertia nullatenus exigatur] cum integritate persolvant, salva moderatione Concilii generalis.

In aliis eorum possessionibus jure communi, seu quolibet alio Ecclesiis parochialibus, & diœcesano Episcopo reservato. Per declarationem autem hujusmodi nolumus defensionibus aliis, & juribus partium derogari.

CAP. II.

Declarat manifestum, & evidens esse synonyma, & idem significare, quoad casum decret. de elect. Si forte. Joan. And.

Nicolaus III. *a* [*an.* 1278.]

COnstitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ prædecessoris nostri editam in Concilio Lugdunensi, ut si forte inter cætera, quæ objiciuntur electo, aut postulato, seu alias promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem scientiæ, vel alium personæ defectum opponi contingat, de illo primitus cognoscatur: & si opponentem inventum fuerit destitui veritate, a causæ illius prosecutione totaliter sit exclusus, & alias puniatur, acsi in objectorum probatione omnium defecisset: in illo, qui manifestum defectum in visu, auditu, & aliis corporis *b* sensibus, necnon & in memoria, & etiam intellectu opponit electo, locum habere, ac quoad intentionem constitutionis ipsius, manifestum, & evidens, idem supponere declaramus.

Declarat conspiratores, & conjuratores, qui juraverunt, & statuerunt de non recipiendo aliquem in Canonicum ad mandatum Papæ, donec possent resistere. Joan. Andr.

Cæterum Canonicos cujusvis Ecclesiæ, qui statutum fecerunt solenniter, & juramento firmarunt, quod Ecclesiam suam, & seipsos contra omnes impetrantes Canonicatum ipsius Ecclesiæ defenderent, usque ad jus, vel sententiam, quantum possent, ad judicium domini Papæ, vel specialis mandati ejusdem: & quod communibus expensis, ac cum procuratorio sigillo Capituli sigillato eadem defensio fieret: & quod quandiu aliquis de Canonicis ejusdem Ecclesiæ defensionem hujusmodi, & oppositionem vellet prædicto modo subire, alii Canonici non possent, nec deberent recipere in Canonicum, nec habere pro Canonico in Capitulo, vel extra Capitulum, impetrantem: conspiratores, & conjuratores contra sanctam Romanam Ecclesiam, ac libertatem, obedientiam, & auctoritatem ipsius decernimus, & eosdem tanquam conspiratores, ac conjuratores secundum sanctiones canonicas puniendos.

Statutum de non recipiendo aliquem ad Papæ mandatum, multis ex causis est detestabile & illicitum. h. d.

Statutum quoque ipsum (quod Capituto prælibato, & singulis ejus personis libertatem, obedientiam eidem Ecclesiæ Romanæ debitam exhibendi saltem usque ad sententiam, & *c* Pontificum Romanorum judicium, seu speciale mandatum, liquido interdicit, promptum futurorum gravaminum, & expensarum discrimen ingerens contra legitimas sanctiones, laudabile votum execrantium lites vetat, injustam litem movere compellit, iniquæ controversiæ, seu liti cedendo, bonam fidem, seu conscientiam agnoscere prohibet, & adigit ad peccandum] conspirationem, & conjurationem continere contra libertatem, & auctoritatem sedis Apostolicæ manifeste, ac alias detestabile, prorsusque illicitum reputamus.

CAP. III.

Constitutio amplissima pene cunctas declarans hæsitationes, quæ circa divi Francisci regulam contingere possunt: præsertim an fratres Minores (quos Cordigeros vocant) illius regulæ professores, sint ad omnia Evangelii consilia obligati. Et utrum aliquid proprium habere, & pecuniam recipere legataque sibi relicta agnoscere valeant, cum multis aliis ambiguitatibus hic luculentissime resolutis.

Idem.

EXiit, qui seminat *a*, seminare semen suum. De sinu patris in mundum, veste scilicet humanitatis indutus Dei filius Jesus Christus, verbum Evangelicum saturus in singulos probos, & reprobos, insipientes, & ignaros, studiosos, & desides, & juxta Prophetam colonus futurus in terra, semen suum, doctrinam Evangelicam sine delectu dispersit in omnes, qui omnia tracturus ad se, omnes salvare venerat: qui tandem seipsum Deo Patri pro salute omnium in redemptionis humanæ pretium immolavit. Licet autem hoc semen in singulos communicativa Dei charitate dispersum, aliud ceciderit *b* secus viam, super corda scilicet dæmonum suggestionibus pervia: aliud supra petram, corda scilicet nullo fidei vomere penetrata: aliud inter spinas, corda scilicet hominum divitiarum solicitudinibus lacerata: & ideo unum pravis affectibus conculcatum, aliud aridum, quia gratiæ carebat humore, reliquum vero legitur inordinatis solicitudinibus suffocatum. Aliud tamen mite cor, & docile, terra bona, suscepit, hoc est Minorum fratrum mitis, & docilis in paupertate, ac humilitate per almum Christi confessorem Franciscum radicata religio: qui ex illo vero semine germinans germen illud per regulam sparsit in filios, quos sibi, & Deo per suum ministerium in observatione Evangelii generavit. Isti sunt filii, qui docente Jacobo *c* verbum æternum Dei filium, insitum humanæ naturæ in horto virginalis uteri, potens salvare animas, in mansuetudine susceperunt. Hi sunt illius sanctæ regulæ professores, quæ Evangelico fundatur eloquio *d*, vitæ Christi roboratur exemplo, fundatoris militantis Ecclesiæ, Apostolorum ejus sermonibus actibusque firmatur. Hæc est apud Deum, & Patrem munda, & immaculata religio, quæ descendens a Patre luminum per ejus Eilium exemplariter, & verbaliter Apostolis tradita, & deinde per Spiritum Sanctum beato Francisco, & eum sequentibus inspirata, totius in se quasi continet testimonium Trinitatis. Hæc est, cui (attestante Paulo Apostolo) nemo de cætero debet esse molestus: quam Christus stigmatibus suæ passionis confirmavit, volens institutorem ipsius passionis suæ signis notabiliter insigniri. Sed nec sic contra fratres ipsos Minores, & regulam hostis antiqui cessavit astutia, quin potius contra eos nitens superseminare zizaniam, interdum æmulatores agitatos invidia, iracundia, & indiscreta inscitia concitavit: mordentes fratres & eorum regulam, quasi illicitam, inobservabilem, & discriminosam, caninis latratibus lacerantes, non attendentes hanc sanctam regulam [ut prædicitur] præceptis, ac monitis salutaribus institutam, Apostolicis observationibus roboratam, per plures Romanos Pontifices *e* approbatam, & etiam

a *In plerisque antiqui codicib. etiam impressis ita: Nicolaus quartus.* b *al. corporeis.* c *al. & Pontificis Romani, &c.*

a *In antiquioribus codicib. etiam impressis ita, Exiit, qui seminat, & infra: & mox sequitur decretalis Privilegium. ex prima etiam glossa hic constat olim non fuisse solitam apponi integram: sed decise, id est, initium tantum.* b Luc. 8. c Jac. 1. d *Non tamen per omnia, ut in extravag. quorundam §. adhuc Font.* e *Honroium III. Innocentium III. Gregorium IX. Font.*

etiam per sedem Apostolicam confirmatam, tot divinis testimoniis communitam, quæ credibilia facta sunt nimis in tot sanctis viris a, in observantia hujus regulæ agentibus, & finientibus dies suos, quorum nonnullos Sanctorum Catalogo sedes eadem ex eorum vita, & miraculis fecit adscribi. Ac novissime, quasi diebus istis, per piæ memoriæ Gregorium Papam nonum prædecessorem nostrum approbatam esse, ex evidenti utilitate, quam de ipsa consequitur universalis Ecclesia, in generali Lugdunensi Concilio declaratur. Nec nos minus attendimus, imo profundius cogitamus, sicut pensare debent subtilius cæteri catholicæ fidei professores: quia ipse Deus ordinem prædictum, & ejus observatores inspiciens, sic eos ab insurgentibus in ipsos rancoribus salutari subsidio præservavit, quod nec ipsos fluctus tempestuosos allisit, nec animos in ordine ipso degentium constravit: quin potius in vigore regulari concrescant, & amplientur in suorum observantia mandatorum. Veruntamen ut ordo prædictus [quibuslibet præcisis anfractibus] distincta, & pura vigeat claritate, & sicut fratres ejusdem ordinis nuper in generali Capitulo congregati providerant, dilectis filiis generali, & nonnullis aliis provincialibus ejusdem ordinis ministris, qui in Capitulo ipso convenerant, in nostra præsentia constitutis, cum ad plenam observationem regulæ ejusdem in vigore spiritus eorum fervere noscatur intentio: visum est nobis [ut mordacibus hujusmodi mordendi vias præcluderemus] aliqua, quæ in ipsa regula videri poterant dubia, declarare; nonnulla per prædecessores nostros etiam declarata, pleniori claritate disserere: in aliquibus etium regulam ipsam contingentibus puritati eorundem conscientiæ providere. Nos autem, qui a teneris annis ad ordinem ipsum affectus nostros b ereximus, in illis succedendo, cum aliquibus ejusdem confessoris sociis, quibus ejus vita, & conversatio nota erat, super ipsa regula, & sancta ipsius B. Francisci intentione frequenti collatione tractavimus. Et tandem Cardinalis, ac postmodum ejusdem ordinis per prædictam sedem gubernator, & protector, & corrector effecti, conditiones prædicti ordinis ex imminenti nobis cura palpavimus in Apostolatus officio: tam de pia intentione confessoris prædicti, quam de his, quæ regulam ipsam, & ejus observantiam contingunt: ex prædictis longa etiam experientia informati, nostros ad ordinem præfatum convertimus cogitatus. Et tam ea, quæ per eosdem prædecessores approbata, & declarata esse noscuntur, quam etiam ipsam regulam, & eam contingentia, maturitate plena discussimus. Nonnulla in præsenti serie statuimus, declaravimus, certius approbavimus, approbata confirmavimus, edidimus, & concessimus, plura etiam ordinando seriosius, & clarius, quæ infrascriptis articulis plenius exprimuntur. In primis, quia (sicut intelleximus) ab aliquibus hæsitatur, an fratres ejusdem ordinis tam ad consilia, quam ad præcepta Evangelii teneantur: tum quia in regulæ prædictæ principio habetur: Regula, & vita Minorum fratrum hæc est: scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, vivendo in obedientia, sine proprio, & in castitate: tum ex eo, quod in eadem regula continetur sic: Finito vero anno probationis recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam istam semper, & regulam observare: tum etiam, quia in fine ipsius regulæ continentur hæc verba: paupertatem, & humilitatem, ac sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus.

Licet felicis recordationis Gregorius Papa nonus prædecessor noster hunc articulum, & nonnullos alios ejusdem regulæ declaraverit: quia tamen ejus declaratio propter aliquorum insurgentium in fratres, & regulam inordinatos, vel mordaces insultus, & multorum postea emergentium casuum considerandos eventus, in aliquibus obscura, in aliquibus semiplena, & in multis etiam contentis in ipsa regula insufficiens videtur: nos obscuritatem, ac insufficientiam hujusmodi præfatæ interpretationis declaratione amovere volentes, & cujuslibet ambiguitatis scrupulum in eisdem de singulorum mentibus plenioris expositionis certitudine amputare.

Dicimus, quod cum in principio regulæ non absolute, sed cum quadam modificatione, seu specificatione ponatur; Regula & vita minorum fratrum hæc est: scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, vivendo in obedientia, sine proprio, & in castitate: quæ tria eadem regula multum arcte prosequitur, & nihilominus alia nonnulla subnectit, præcipiendo, prohibendo, consulendo, monendo, hortando, & sub aliis verbis, ad aliquem modorum reducibilibus prædictorum: de intentione regulæ liquere valeat apertius: ut illud, quod in professione quasi absolute subnecti videtur, promittentes vitam istam semper & regulam observare, & quod in fine subjungitur, & sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus, totum ad ipsius regulæ modificatum, vel determinatum, seu specificatum principium reducatur: videlicet ad observantiam Evangelii (ut prædicitur) per ipsam regulam in illis tribus modificatam, vel determinatam, seu specificatam. Cum non sit verisimile ipsum sanctum verbum ab ipso semel cum quadam modificatione, vel determinatione, seu specificatione prolatum, licet quasi succinctorie repetitum, voluisse in sui repetitione data sibi per eum modificatione, seu specificatione sine certa causa carere. Et utriusque juris argumenta nos doceant a, ea quæ in principio, ad medium & ad finem: illa vero quæ in medio, ad finem atque principium: & ea quæ in fine, ad utrumque, vel eorum alterum sæpe referri. Et dato, quod absolute diceretur, omnino promitto sanctum Evangelium observare: non b professor hujusmodi intenderet se ad omnem consiliorum observantiam obligare: (quod vix, aut nunquam posset ad literam observare: propter quod talis promissio illaqueare profitentis animum videretur:) clare videtur promissionem hujusmodi ad alium intellectum absque intentione promittentis non debere perstringi: nisi ut observantia Evangelii sic, sicut tradita reperitur a Christo, videlicet quod præcepta ut præcepta, & consilia ut consilia a promittentibus observentur. Quem intellectum etiam in eisdem verbis habuisse idem B. Franciscus in serie sui processus in regula patenter ostendit: cum aliqua Evangelica consilia indicat, ut consilia, sub verbis monitionis, exhortationis, & consilii, nonnulla vero sub prohibitione, ac verbo præcepti: per quod patet, quod non fuit loquentis intentio c, quod fratres ex professione hujusmodi regulæ ad omnia consilia, sicut ad præcepta Evangelica tenerentur: sed solum ad illa consilia, quæ in eadem regula præceptorie, vel inhibitorie, seu sub verbis æquipollentibus sunt expressa. Unde nos ad fratrum ejusdem ordinis conscientias plenarie serenandas declaramus, quod ex professione ejusdem regulæ fratres ipsi ad ea tantum Evangelica observanda consilia sunt adstricti, quæ in ipsa regula præceptorie, vel inhibitorie, seu sub verbis æquipollentibus expri-

a *Quos ponit Ant. circa finem tertiæ part. suæ chronic. Idem dicit Joan. 22. in extravag. quorundam. verb. nunc vero post princ. Font.*

a *Quæ vide in gloss. rubr. inf. eod. de reg. jur. tit. prox. Font.* b *alit. cum professor &c.* c *Ecce ex verbis colligitur intentio. Font.*

exprimuntur. Ad nonnulla vero alia per Evangelium data consilia eo magis, secundum exigentiam sui status, tenentur, plus quam cæteri Christiani, quo per statum perfectionis, quem per professionem hujusmodi assumpserunt, se obtulerunt Domino holocaustum medullatum, per contemptum omnium mundanorum. Ad omnia autem, quæ in ipsa regula continentur, tam præcepta quam consilia, quam cætera, ex voto professionis hujusmodi non aliter tenentur, quam eo modo, quo in regula ipsa traduntur: ut scilicet teneantur ad eorum *a* observantiam, quæ in eadem regula ipsis sub verbis obligatoriis indicuntur. Cæterorum vero observantiam, quæ sub verbis monitoriis, exhortatoriis, informatoriis, & instructoriis, seu quibuscunque aliis continentur: eatenus magis condecet de bono & æquo eos prosequi, quo imitatores tanti patris effecti Christi semitas elegerunt. Porro cum ipsa regula expresse contineat, quod fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem: sitque declaratum per eundem prædecessorem nostrum Gregorium nonum, & nonnullos alios, hoc servare debere, tam in speciali, quam etiam in communi: quam sic arctam abdicationem venenosis obtrectationibus aliquorum insensata damnaverit astutia, ne fratrum eorundem perfectionis claritas in talium imperitis sermonibus laceretur: dicimus quod abdicatio proprietatis hujusmodi omnium rerum non tam in speciali, quam etiam in communi propter Deum meritoria est & sancta: quam & Christus viam perfectionis ostendens, verbo *d* docuit, & exemplo firmavit: quamque primi fundatores militantis Ecclesiæ, prout ab ipso fonte hauserant, volentes perfecte vivere, per doctrinæ ac vitæ exempla in eos derivarunt. Nec his quisquam putet obsistere, quod interdum dicitur Christum loculos habuisse: nam sic Jesus Christus, cujus perfecta sunt opera, in suis actibus viam perfectionis exercuit, quod interdum infirmorum imperfectionibus condescendens, & viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas semitas non damnaret: sic infirmorum personam Christus suscepit in loculis: sic & in nonnullis aliis infirma humanæ carnis assumens [prout Evangelica testatur historia] non tamen carne, sed mente condescendit infirmis. Sic enim humanam naturam assumpsit, quod in suis operibus perfectus existens, in nostris factus humilis, in propriis permansit excelsus. Sic & summæ charitatis dignatione ad actus quosdam nostræ imperfectioni conformes inducitur, quod a summæ perfectionis rectitudine non curvatur. Egit namque Christus & docuit opera perfectionis. Egit etiam infirma, sicut interdum & in fuga patet, & loculis: sed utrumque perfecte perfectus existens, ut perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet, qui utrosque salvare venerat: qui tandem mori voluit pro utrisque. Nec quicquam ex his insurgat erronee, quod taliter propter Deum proprietatem omnium abdicantes, tanquam homicidæ sui, vel tentatores Dei, vivendi discrimini se committant: sic enim seipsos committunt divinæ providentiæ in vivendo, ut viam non contemnant provisionis humanæ: quin vel de iis, quæ offeruntur liberaliter, vel de iis, quæ mendicantur humiliter, vel de iis, quæ conquiruntur per laboricium, sustententur: qui triplex vivendi modus in regula providetur expresse. Profecto si [juxta promissum Salvatoris] nunquam deficiet fides Ecclesiæ, per consequens nec opera misericordiæ subtrahentur: ex quo Christi pauperibus omnis ratio diffidentiæ cujuslibet videtur esse sublata. Et quidem ubi [quod non est aliquatenus præsumendum] hæc cuncta deficerent, sicut nec cæteris, sic nec ipsis fratribus, jure poli, in extremæ necessitatis articulo, ad providendum sustentationi naturæ, via omnibus extrema necessitate detentis concessa præcluditur: cum ab omni lege extrema *a* necessitas sit exempta: nec talem abdicationem proprietatis omnimodæ, renunciationem usus rerum cuiquam videatur inducere: nam cum in rebus temporalibus sit considerare præcipuum, proprietatem, possessionem, usumfructum, jus utendi, & simplicem facti usum, & ultimo tanquam necessario egeat, licet primis carere possit vita mortalium: nulla prorsus potest esse professio, quæ a se usum necessariæ sustentationis excludat: verum condecens fuit ei professioni, quæ sponte devovit Christum pauperem in tanta paupertate sectari, omnium abdicare dominium, & rerum sibi concessarum necessario usu fore contentam. Nec per hoc, quod proprietatem usus, & rei cujusque dominium a se abdicasse videtur, simplici usui omnis rei renunciasse convincitur: qui, inquam, usus non juris, sed facti tantummodo nomen habens, quod facti est tantum, in utendo præbet utentibus nihil juris: quinimo necessariarum rerum, tam ad vitæ sustentationem, quam ad officiorum sui status executionem (excepto quod de pecunia infra subjungitur) moderatus usus, sed secundum eorum regulam, & veritatem omnimodam, concessus est fratribus: quibus rebus fratres licite uti possent durante concedentis licentia, & juxta id, quod in præsenti serie continetur. Nec his obviare dignoscitur, quod civilis providentia in humanis rebus humane constituit: videlicet non posse usum, vel usumfructum a dominio perpetuo *b* separari: quod, ne dominium dominis (semper abscedente usu) redderetur inutile, temporalem utilitatem tantum in constituendo prospiciens ista decrevit. Retentio namque dominii talium rerum cum concessione usus facta pauperibus, non est infructuosa domino, cum sit meritoria ad æterna, & professioni pauperum opportuna, quæ tanto sibi censetur utilior, quanto commutat temporalia pro æternis. Profecto non fuit confessoris Christi regulam instituentis intentio: quinimo contrarium in ipsa conscripsit, contrarium vivendo servavit, cum & ipse temporalibus ad necessitatem usus fuerit, & in pluribus locis in regula usum talem licere fratribus manifestet. Dicit namque in regula, quod Clerici faciant divinum officium, ex quo habere poterunt breviaria: ex hoc patenter insinuans, quod fratres sui habituri essent usum breviarii & librorum, qui sunt ad divinum officium opportuni. In alio quoque Capitulo dicitur, quod ministri & custodes pro necessitatibus infirmorum, & aliis fratribus induendis, per amicos spiritales solicitam curam gerant, secundum loca & tempora, & frigidas regiones, sicut eorum necessitati viderint expedire. Alibi etiam exhortans fratres per congruum laboris exercitium ad otium evitandum, dicit, quod de mercede laboris pro se & suis fratribus corporis necessaria recipiant. In alio quoque Capitulo continetur, quod fratres vadant pro eleemosynis confidenter. Habetur *c* etiam in eadem regula, quod in prædicatione, quam fratres faciunt, sint examinata & casta eorum eloquia ad utilitatem, & ædificationem populi: annunciando eis vitia & virtutes, pœnam & gloriam. Sed constans est, quod hæc præsupponunt scientiam: scientia requirit studium: exercitium vero studii convenienter haberi non potest sine usu librorum *d*. Et

a *Verba obligatoria sunt: teneantur, habeant, & alia declarata in Clem. exivi. §. ut autem hæc. §. præterea eum. Font.* b *Extravagant. Joan. 22. quia quorundam, declarat hæreticum asserere, quod Christus nec in speciali, nec in communi proprium habuerit. Font.*

a *De consec. dist. 1. sicut & infr. eod. dist. 4. c. sanctum. quod non est. cum gl. de reg. jur. Font.* b *Vid. l. omnium. ff de usufr. l. antiquas. C. eod. Font.* c *Vid. Conc. Trid. sess. 5. de reform. c. 2.* d *Libri sunt ad scientiam necessarii. vide Oldrad. cons. 84. incip. an expediat habere multos libros.*

Ex quibus omnibus satis claret ex regula, ad victum, vestitum, divinum cultum & sapientiale studium, necessarium rerum usum fratribus esse concessum. Patet itaque sane intelligentibus ex prædictis, regulam quoad abdicationem hujusmodi, non solum observabilem, possibilem & licitam, sed meritoriam & perfectam: & eo magis meritoriam, quo per ipsam professores ipsius magis a temporalibus propter Deum (sicut prædicitur) elongantur. Ad hæc cum fratres ipsi nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum ordini possint etiam in communi, & cum aliquid propter Deum ipsis offertur, conceditur, vel donatur, ea (si secus non exprimat) offerentis, concedentis, vel donantis, verisimiliter credatur intentio, ut rem hujusmodi oblatam, concessam, vel donatam perfecte concedat, donec auferat, a se abdicet, ac in alios transferre cupiat propter Deum, nec sit persona, in quam loco Dei congruentius hujusmodi rei dominium transferat, quam sedes præfata, vel persona Rom. Pontificis Christi Vicarii, qui pater est omnium, & fratrum Minorum nihilominus specialis. Ne talium rerum sub incerto videatur esse dominium, cum patri filius suo modo, servus domino, & monachus monasterio res sibi oblatas, concessas, vel donatas acquirant, omnium utensilium & librorum, ac eorum mobilium præsentium & futurorum, quæ & quorum usumfructum scilicet ordinibus, vel fratribus ipsis licet habere, proprietatem & dominium *a* (quod & fel. record. Innoc. Papa IV. prædec. noster fecisse dignoscitur) in nos & Romanam Ecclesiam plene & libere pertinere hac præsenti constitutione in perpetuum valitura sancimus. Præterea loca empta de eleemosynis diversis, & oblata, seu concessa fratribus, sub quacunque forma verborum (licet fratres sibi cavere debeant, quod hujusmodi verbis statui suo incompetentibus non utantur) a diversis seu pro indiviso possidentibus, seu certas partes in ipsis locis habentibus, in quibus ipsi possidentes pro indiviso, seu certas partes habentes, nihil sibi in oblatione, seu concessione hujusmodi reservarint: similiter & in jus & dominium ac proprietatem nostram & Ecclesiæ prædictæ eadem auctoritate suscipimus. Loca vero, seu domos pro habitatione fratrum a singulari persona, vel collegio, vel ipsis fratribus ex integro concedenda, seu etiam offerenda (si talia de voluntate conferentis fratres inhabitare contigerit) perseverante tantum voluntate concedentis inhabitent. Ac illa libere, præter Ecclesiam, & oratoria ad Ecclesiam destinata, & cœmeterium (quæ tam ad præsentia, quam ad futura, in jus & proprietatem nostram & prædictæ Romanæ Ecclesiæ simili modo, & auctoritate recipimus) mutata concedentis voluntate, ac ipsis fratribus patefacta dimittant: in quorum locorum dominio, seu proprietate nihil nobis, vel præfatæ Romanæ Ecclesiæ retinemus omnino, nisi ea specialiter de nostro, seu ipsius Romanæ Ecclesiæ recipiantur assensu: & si in eisdem locis reservaverit dominium sibi in concedendo concedens, præter inhabitationem fratrum speciale *b* dominium in jus Ecclesiæ sæpedictæ non transeat, sed potius plene liberum maneat concedenti. Insuper nec utensilia, nec alia præter eorum usum ad necessitatem & officiorum sui status executionem (non enim omnium rerum usum habere debent, ut dictum est) ad ullam superfluitatem, divitias, seu copiam, quæ deroget paupertati, vel ad thesaurizationem, vel eo animo, ut ea distrahant sive vendant, recipiant, nec sub colore providentiæ in futurum, nec alia occasione: quinimo in omnibus appareat in eis, quoad dominium omnimoda abdicatio, & in usu necessitas. Hoc autem secundum exigentiam personarum & locorum, ministri & custodes simul & separatim in suis administrationibus, & custodiis cum discretione disponant: cum de talibus interdum personarum qualitas, temporum varietas, locorum conditio, & nonnullæ aliæ circumstantiæ plus minusve, ac aliter provideri requirant: ista tamen sic faciant, quod semper in eis & eorum actibus paupertas sancta reluceat, prout ipsis ex eorum regula invenitur indicta. Cæterum cum in eadem regula sit super præcepti districtione prohibitum, ne fratres recipiant per se, vel per alios denarios, vel pecuniam ullo modo: idque fratres in perpetuum servare cupiant, & velut injunctum necesse habeant adimplere: ne ipsorum puritas in hujusmodi observatione præcepti maculetur in aliquo, & ne fratrum conscientiæ aliquibus aculeis stimulentur: articulum istum propter detrahentium morsus profundius, quam nostri prædecessores fecerint, assumentes, ac ipsum clarioribus determinationibus prosequentes, dicimus in primis, quod fratres ipsi a mutuis contrahendis abstineant, cum eis mutuum contrahere (ipsorum statu considerato) non liceat *a*: possint tamen ipsi pro satisfactione facienda, pro eorum necessitatibus, quæ pro tempore occurrerint (cessantibus eleemosynis, de quibus satisfieri commode tunc non posset) citra cujuslibet obligationis vinculum dicere, quod per eleemosynas, & alios amicos fratrum ad solutionem hujusmodi faciendam intendant fideliter laborare. Quo casu procuretur a fratribus, quod ille, qui dabit eleemosynam, per se, vel per alium, non nominandum ab ipsis, si fieri poterit, sed ab eo potius juxta suum beneplacitum assumendum, hujusmodi satisfactionem faciat in totum, vel in partem, prout sibi Dominus inspirabit. Si tamen ipse hoc nollet facere, vel non posset, vel quia recessus ejus immineat, aut quia quibus hoc velit committere, notitiam non habet fidelium personarum, seu quacunque alia occasione vel causa: declaramus & dicimus, quod in nullo regulæ puritas infringitur, aut quomodolibet ipsius observantia maculatur; si fratres ipsi alicujus vel aliquorum sibi curent dare notitiam, vel aliquos seu aliquem nominare, aut etiam præsentare: cui vel quibus, si eleemosynam facienti placuit, committi possit executio prædictorum, ac ipsius habeatur assensus super subrogationibus infrascriptis. Ita tamen, quod penes ipsum dantem, dominio, proprietate, ac possessione ipsius pecuniæ cum libera potestate revocandi sibi pecuniam ipsam semper usque ad conversionem ipsius in rem deputatam, plene, libere, ac integre remanentibus, in ipsa pecunia nihil omnino fratres juris habeant, nec administrationem, seu dispensationem, nec contra personam nominatam, vel non nominatam ab eis, cujuscunque condidionis existat, in judicio, vel extra, actionem, persecutionem, aut aliquod aliud jus intentent, qualitercunque persona prædicta in commissione hujusmodi se habeat: liceat tamen fratribus suas necessitates insinuare, ac specificare, vel exponere personæ prædictæ, ac eam rogare, quod solvat *b*. Possint etiam personam eandem exhortari ac inducere, quod fideliter in re commissa se habeat, & animæ suæ saluti in commissa sibi executione provideat: ita tamen, quod ab omni ejusdem pecuniæ administratione, seu dispensatione, & contra prædictam personam actione, seu persecutione (ut prædictum est) fratres abstineant omnimodo. Si vero personam hujusmodi nominatam, vel non nominatam a fratribus (quo minus per se possit exequi, quod prædicitur) contigerit per absentiam, infirmitatem, voluntatem, seu

Ooo loco-

a *De hoc dominio vide extravag. Joan. 22. incip. ad conditorem canonum. tit. de verb. signif. & extravag. quorundam, eod. tit.* b *al. tale.*

a *Quia tibi de meo fit tuum, quod pronomen fratri Minori non convenit: & hanc provisionem circa pecuniam approbat Clemen. exivi, ibi videas.* a §. porro neque ad §. proinde Font. b *Quid de hæredibus talis personæ, vide infra eod. §. in eo vero casu Font.*

locorum distantiam, ad quæ ipse noller accedere, in quibus esset solutio seu satisfactio facienda, vel per occasionem aliam impediri: liceat fratribus cum conscientiæ puritate quandam aliam personam subrogandam ad præmissa in nominando, & aliis (si ad primum dantem non possint, vel nolint habere recursum) cum ista persona facere, sicut supra proxime declaravimus eis licere cum prima. Duarum enim personarum ministerium per viam subrogationis (ut dictum est) communius, & generalius videtur posse in prædictorum executione sufficere, cum prædicta satisfactio præsumatur posse celeritet expediri. Si tamen [ut interdum dictum est] propter locorum distantiam, in quibus esset satisfactio facienda, & conditiones seu circumstantias alias, casus emergeret, in quo videretur plurimum personarum subrogandarum ministerium opportunum: liceat ipsis fratribus in hoc casu juxta negotii qualitatem [servato modo prædicto] plures personas assumere, nominare, seu præsentare ad istud ministerium exequendum. Et quia oportet, & expedit fratrum necessitatibus, non solum illis, pro quibus jam esset solutio seu satisfactio facienda [ut superius proxime dictum est] sed etiam imminentibus, sive tales necessitates ingruentes immineant, quæ brevi tempore expediri valeant, sive tales [licet paucæ comparative) quarum provisio ex sui conditione necessario tractum *a* temporis habet: ut in libris scribendis, Ecclesiis seu ædificiis ad usum habitationis ipsorum construendis, libris & pannis in locis remotis emendis, & aliis similibus, si quæ occurrerint, cum moderamine supradicto salubriter provideri: sic in istis necessitatibus clare distinguimus, sic in eis fratres posse tute & salva conscientia procedere declaramus: videlicet ut ingruenti, vel imminenti necessitate, quæ brevi tempore, vel quæ interdum ex aliquibus circumstantiis non sic brevi (ut supra in proximo casu dictum est) valeat expediri: tam quoad dantem eleemosynam, quam quoad nominatum, vel substitutum, in omnibus, & per omnia (sicut in articulo solutionis pro necessitatibus præteritis faciendæ supra proxime declaravimus) procedatur. In ea vero necessitate quantumcunque præsentialiter ingruenti, quæ tamen ex qualitate sui [ut prædicitur] tractum temporis habet innexum *b*, quia in eo casu verisimile est, quod tum ratione distantiæ locorum, quæ expeditio necessitatis ipsius ex sui conditione requireret, tum etiam circumstantiarum ipsius necessitatis ratione pensata frequenter casus acciderent, in quibus ad expeditionem necessitatis hujusmodi oporteret, quod per diversas manus & personas transiret pecunia necessitati hujusmodi deputata: quarum omnium personarum impossibile quasi esset dominum principalem pro ipsa necessitate pecuniam deputantem, seu etiam substitutum ab eo, & tertium etiam ab ipso substituto [si casus talis accideret] postea subrogatum, habere notitiam: declaramus, & dicimus, quod in hoc articulo, præter dictos duos modos in necessitatibus præteritis, & ingruentibus, quæ possint brevi tempore, vel interdum non brevi (ut supra exprimitur) expediri (ut prædiximus) observandos, ad observandam ipsius regulæ ac professorum ejus omnimodam puritatem. Quod si præsto sit eleemosynæ hujusmodi elargitor, vel ejus nuntius, qui possit hoc facere, & velit: expresse illi prædicatur a fratribus, quod sibi placeat ut (dominio talis pecuniæ cum libera potestate rovocandi sibi pecuniam ipsam, penes ipsum semper usque ad conversionem ipsius in rem deputatam libere remanente, ut in aliis duobus casibus superius dictum est) per quorumcunque manus pecunia, seu eleemosyna ipsa tractetur, sive personas ab eo, vel a fratribus nominatas, totum suo consensu, voluntate ac auctoritate procedat: quo assensum suum præbente prædictis, secure fratres re empta, vel acquisita de illa pecunia, per quemcunque (juxta modum annotatum superius) uti possint. Ad majorem autem prædictorum omnium claritatem hac in perpetuum valitura provisionis serie declaramus, quod fratres [præfatis modis, ut prædicitur, circa pecuniam in supportandis eorum præteritis, & ingruentibus necessitatibus observatis] non intelligantur, nec dici possint per se, vel per interpositam personam pecuniam recipere, contra regulam, vel professionis sui ordinis puritatem: cum manifeste pateat ex præmissis, ipsos fratres non solum a receptione, proprietate, dominio, sive usu ipsius pecuniæ, verum etiam a contrectatione qualibet ipsius, & ab ea pecunia penitus alienos. In eo vero casu quando (antequam ipsa pecunia in licitum rei habendæ, vel utendæ commercium sit conversa) concedentem pecuniam mori contigerit: si concedens in concedendo dixerit vel expresserit, quod persona deputata pecuniam ipsam in necessarium usum fratrum expenderet, quicquid de ipso concedente vivendo, vel moriendo contingeret, sive concedens hujusmodi hæredem relinquerit, sive non, possint fratres ad personam deputatam [non obstante concedentis morte, vel hæredis contradictione] pro ipsa pecunia expendenda recurrere *a*, sicut poterant ad ipsum dominum concedentem. Quia vero puritatem ipsius ordinis intima cordis affectione zelamus, cum in prædictis casibus ad determinatam necessitatem (ut prædicitur) per aliquem pecuniam concedi contigerit, concedens pecuniam rogari possit a fratribus, quod si quid de pecunia ipsa [habita necessitate determinata] superent, consentiat ipse concedens, quod residuum præfatæ pecuniæ in res alias pro aliis ipsorum fratrum prædictis necessitatibus convertatur, quo non consentiente prædictis, ipsum residuum (si quod fuerit) restituatur eidem. Caveant tamen fratres, quod solicite se coaptent, ut non plus scienter concedi consentiant, quam verisimiliter æstimari possit, rem necessariam, pro qua pecunia ipsa conceditur, valituram.

Et quia *b* prædictorum seriosa expositione a dante, vel recipiente de facili possit errari: ut clarius utilitati dantium, puritati ordinis, simplicitati aliquorum simplicium, saluti animarum hinc inde securius consulatur: intellectum illum, qui satis in hoc casu a sane intelligente percipitur, præsentis ac in æternum valituræ contutionis serie lucidamus, volentes illum ad communem deduci notitiam: videlicet quod semper quando pecunia fratribus ipsis mittitur, vel offertur [nisi expresse per mittentem, vel offerentem aliud exprimatur] prædictis modis prorsus obligata intelligatur, & missa.

Non enim verisimile est, aliquem eleemosynæ suæ sine expressione modum illum præfigere, per quem & donans merito, vel illi *c*, quorum necessitatibus intendit per donum hujusmodi provideri *d*, vel effectu doni, vel suæ conscientiæ puritate fraudentur. Ad hæc quia fratribus ipsis interdum in ultimis voluntatibus sub diversis modis nonnulla legantur, nec expresse, quid de his agendum sit, in regula vel prædecessorum nostrorum declarationibus continetur: ne in ipsis dubitari contingat in posterum, providendo legantibus, & fratrum conscientiis præcavendo, declaramus, ordinamus, & dicimus, quod si testator modum, secundum quem fratribus [eorum conditione inspecta] recipere non liceret, exprimat in legando: ut si legaret fratribus vineam, vel agrum ad excolendum, domum ad locandum, vel similia verba in similibus proferret, aut modos similes in reliquendo servaret: a tali legato & ejus receptione per omnem modum fratres abstineant. Si

a *al. tractu.* b *al. annexum.*

a *Observatis modo, & forma. §. ita tamen. sup. eod. Font.* b *al. ita: & quia in prædictorum, &c.* c *al. & illi.* d *al. providere.*

Si vero modum licitum fratribus in legando testator expresserit: ut si diceret, lego pecuniam pro fratrum necessitatibus expendendam, vel domum, agrum, vineam, & similia, ad hoc quod per certam personam, vel personas idoneas distrahantur, & pecunia de rebus ipsis accepta in ædificia, vel alia fratrum necessaria convertatur: aut in legando similibus modis, vel verbis utatur: in hoc casu illud in omnibus, & per omnia (consideratis eorum necessitatibus, & moderaminibus supradictis) quantum ad fratres, servari decernimus, quod per nos est superius in concessis pecuniariis eleemosynis declaratum. Ad quæ legata solvenda tam hæredes testatorum, quam executores se liberales exhibeant. Et etiam Prælati, & seculares *a*, quibus de jure vel consuetudine provisio ista competeret [cum expedierit] se ex officio suo promotos exhibeant ad pias voluntates deficientium adimplendas.

Nam & nos etiam per modos licitos, & fratrum regulæ congruos intendimus providere, quod hæredum cupiditas legitimis ictibus feriatur: ne pia defunctorum destituatur intentio, ac ipsi fratres pauperes opportunis auxiliis non fraudentur. Si vero fratribus ipsis generaliter aliquid absque modi expressione legetur, in hoc legato sic indeterminate relicto, in omnibus & per omnia intelligi ac servari volumus, & in perpetuum præsenti constitutione jubemus, quod supra in pecunia seu eleemosyna fratribus indeterminate oblata, vel missa voluimus ac expressimus observari: videlicet ut sub modo licito fratribus intelligatur esse relictum: ita quod nec legans merito, nec fratres ipsi effectu relicti fraudentur.

Quia vero libros & alia mobilia, quibus tam ordo, quam fratres utuntur, quorum dominium (cum non sint dominii aliorum) ad præfatam Ecclesiam specialiter spectare dignoscitur, interdum contingit seu expedit vendi, vel etiam commutari: fratrum utilitatibus & eorum conscientiis providere volentes, eadem auctoritate concedimus, ut commutatio talium rerum, & ad eas res, quarum usum fratribus licet habere, de generalium, & provincialium ministrorum in suis administrationibus conjunctim, vel divisim auctoritate procedat, quibus etiam de dispositione usus talium rerum concedimus ordinare. Si vero res hujusmodi æstimato pretio vendi contingat, cum fratribus ipsis per se, vel per alium recipere pecuniam [regula prohibente] non liceat: ordinamus & volumus, quod talis pecunia seu pretium recipiatur, & expendatur in rem licitam, cujus usum fratribus licet habere, per procuratorem a præfata sede, vel a Cardinali gubernationem per ipsam sedem gerenti ejusdem ordinis deputandum, juxta modum in superioribus necessitatibus præteritis, & ingruentibus ordinatum. De vilibus autem mobilibus, vel parum valentibus, liceat ex præsenti nostra concessione fratribus [pietatis seu devotionis intuitu, vel pro alia honesta & rationabili causa] obtenta super hoc prius superiorum suorum licentia, juxta quod inter fratres in generali, vel in provincialibus Capitulis, tam de ipsis rebus vilibus seu parum valentibus, & earum valore, quam præfata licentia, scilicet, a quibus & qualiter sit habenda, extiterit ordinatum, intra & extra ordinem aliis elargiri *b*. Licet autem contineatur in regula, quod fratres habeant unam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio, & videri possit illa fuisse instituentis intentio, quod necessitate cessante pluribus non utantur: declaramus, quod possint fratres de licentia ministrorum, & custodum conjunctim, & divisim in administrationibus sibi commissis, cum eis videbitur (pensatis necessitatibus, & aliis circumstantiis, quæ secundum Deum, & regulam attendendæ videntur) uti pluribus, nec per hoc videantur a regula deviare: cum etiam in ipsa dicatur expresse, quod ministri, & custodes de infirmorum necessitatibus, & fratribus induendis solicitam curam gerent, secundum loca, & tempora, & frigidas regiones. Et quanquam prædicta regula contineat, quod de fratribus induendis, & necessitatibus infirmorum ministri tantum, & custodes solicitam curam gerant: & dictio illa, tantum *a*, adeo ministros, & custodes in hac cura perstringere videatur, quod ab ea cæteros prima facie excludat: quia tamen solicite considerare nos convenit, & tempus regulæ institutæ, quo fratres isti ad comparationem præsentem numero pauci erant, & forsan ministri, & custodes videbantur tunc ad ista procuranda posse sufficere: ac nihilominus multiplicationes fratrum, & moderni temporis qualitatem: nec sit verisimile beatum Franciscum institutorem regulæ, vel ipsis ministris, & custudibus impossibilitatis jugum voluisse præfigere, vel ex ipsius impossibilitatis consequentia fratres ipsos suis necessitatibus velle carere: concedimus, quod ipsi ministri, & custodes possint per alios hujusmodi curæ solicitudinem exercere. Debent etiam & alii fratres curam hujusmodi, quæ præfatis ministris, & custodibus præcipue incumbit ex hac regula, cum sibi ab illis commissa fuerit, gerere diligenter. Continetur quoque in regula, quod fratres, quibus gratiam dedit Dominnus laborandi, laborent fideliter, & devote: ita quod [excluso otio animæ inimico] sanctæ orationis, & devotionis spiritum non extinguant. Quia vero ex verbo isto fratres ipsos de otiositate vitæ, & de regulæ transgressione improbe notare interdum hactenus aliqui sunt conati: nos morsus hujusmodi nefarios reprimentes, declaramus, quod consideratis verbis prædictis, & forma seu modo loquendi, sub quibus fratres ad hujusmodi exercitium inducuntur, non videtur ea fuisse instituentis intentio, quod vacantes studio, vel divinis officiis, & ministeriis exequendis, manuali labori seu operationi subjiceret, vel ad hoc illos arctaret: cum exemplo Christi, & multorum sanctorum Patrum, labor iste spiritualis tanto illi præponderet, quanto quæ sunt animæ, corporalibus præferuntur. Ad alios vero, qui se in prædictis spiritualibus operibus non exercent *b*, nisi tales aliorum fratrum licitis servitiis occupentur (ne otiose vivant) verba prædicta declaramus extendi: nisi & tales tam excellentis, & notabilis contemplationis, & rationis existerent, quod merito propter hoc non essent a tanto bono pro hujusmodi exercitio subtrahendi: fratres enim quicunque studio, vel divinis ministeriis non vacantes, sed aliorum fratrum studio, vel aliis divinis officiis, & ministeriis vacantium servitiis inhærentes tantum, pro servitiis eisdem cum ipsis, quibus serviunt, sustentari merentur, quod astruitur illa æqua lege, qua strenuus pugnator ille *c* David juste decrevit, videlicet, quod descendentium ad prælium & remanentium ad sarcinas, portio æquaretur. Verum quia expresse continetur in regula, quod fratres non prædicent *d* in Episcopatu alicujus Episcopi, cum ab eo illis fuerit contradictum: nos in hoc & deferentes regulæ, & nihilominus auctoritatem Apostolicæ plenitudinis conservantes, dicimus, quod prædictum verbum ad literam, sicut regula ipsa protulit, observetur: nisi per sedem Apost. circa hoc pro utilitate populi Christiani sit concessum, vel ordinatum aliud, vel in posterum concedatur, seu etiam ordinetur

a *Nota, quod Judex secularis interponit se circa legata pia. Font.* b *Vide Clem. exivi. §. præterea & extravagant. quorundam. §. in primis. Font.*

a *Nota quod constitutio ex ratione supervenienti ampliatur.* b *hoc est, non concionantur ad plebem, non psallunt, non legunt. Fon.* c 1. *Lib. Reg. c.* 30. d *Vide omnino Conc. Trid. sess.* 5. *reform. c.* 2. *& sess.* 24. *de reform. c.* 4.

netur *a*. Et quia in eodem capitulo regulæ immediate subjungitur, quod nullus fratrum populo penitus audeat prædicare, nisi a ministro generali fuerit examinatus, & etiam approbatus, ac ab eo prædicationis officium sibi sit concessum: nos & statum præteritum ipsius ordinis in paucitate sui, & modernum in ampliato fratrum numero, ac utilitatem animarum (ut condecet) advertentes, concedimus, nedum Generalem examinare, & approbare fratres prædicaturos in populis, ac illis concedere licentiam prædicandi, quatenus personæ idoneitatem, & prædicationis officium licentia ipsa respiceret, prout in regula continetur: verum etiam provinciales ministri hoc possint in Capitulis provincialibus cum definitoribus, quod etiam hodie observari dicitur, & in fratrum privilegiis contineri: quam quidem licentiam præfati ministri revocare, & suspendere valeant, & arctare, sicut & quando id eis videbitur expedire. Sed quoniam in desideriis nostris hoc geritur, ut ad Dei gloriam salus proficiat animarum: ac dicto ordini, per quem jugiter ad amorem divinum affectio Christianæ religionis accenditur, meritum & numerus augeatur, concedimus & præsenti statuto firmamus, licere non solum Generali, sed etiam provincialibus ministris personas fugientes a seculo in fratres recipere, quæ ministrorum provincialium licentia per ipsum Generalem (sicut expedire viderit) possit arctari. Vicarii vero provincialium ministrorum ex officio vicariæ licentiam hanc sibi noverint interdictam, nisi per ministros eosdem (quibus hoc posse committere Vicariis, & aliis licere decernimus) hoc ipsis Vicariis specialiter committatur. Caveant tamen ipsi Provinciales, quod hoc non indiscrete, non passim, sed sic considerate committant, ut illos, quibus hoc committi contigerit, fidelibus consiliis fulciant, quæ omnia discrete procedant. Nec indifferenter omnes admittantur ad ordinem, sed illi tantum, qui suffragantibus eis literatura, idoneitate, vel aliis circumstantiis possint utiles esse ordini, sibique per vitæ meritum, ac aliis proficere per exemplum. Insuper dubitantibus fratribus prædicti ordinis, an pro eo, quod in regula dicitur, ut decedente Generali ministro, a provincialibus ministris, & custodibus in capitulo Pentecostes fiat electio successoris, omnium custodum multitudinem oporteat ad generale Capitulum convenire: aut (ut omnia cum majori tranquillitate tractentur) sufficere possit, ut aliqui de singulis provinciis, qui vocem habeant aliorum, intersint: Taliter respondemus, ut scilicet singularum provinciarum custodes unum ex se constituant, quem cum suo provinciali ministro pro seipsis ad Capitulum dirigant, voces aut vices suas committentes eidem. Quod etiam constituerint per seipsos, statutum hujusmodi duximus approbandum. Quod idem prædecessor noster Gregorius nonus in casu hujusmodi dicitur respondisse. Denique *b* quia continetur in regula supradicta, quod fratres non ingrediantur monasteria Monacharum, præter illos, quibus a sede prædicta concessa fuerit licentia specialis: quanquam hoc de monasteriis pauperum Monialium inclusarum fratres attentius intelligendum esse crediderint: cum eorum sedes præfata curam habeat specialem, & intellectus hujusmodi per constitutionem quandam tempore regulæ datæ, vivente adhuc B. Francisco, per provinciales ministros fuisse credatur in generali Capitulo declaratus: iidem fratres certificari nihilominus postulaverunt, an hoc de omnibus generaliter, cum regula nullum excipiat, an de illis solum

a *Nota bene, quod Papa potest constituere expresse contra constitutionem alicujus facti: etiamsi vita & constitutio sua sit per alios pontifices approbata. Font.* b *Vide Concil. Trident. sess. 25. tit. de regularibus & monialibus, cap. 5. & Extrav. Pii Papæ V. Incip. & si medicantium.*

monasteriis Monialium prædictarum debeat intelligi? Nos utique generaliter id esse prohibitum de quarumlibet cœnobiis Monialium respondemus: & nomine monasterii volumus claustrum, domos, & officinas interiores intelligi: pro eo, quod ad alia loca, ubi homines seculares conveniunt, possunt fratres illi causa prædicationis, vel eleemosynæ petendæ accedere: iis, quibus id a superioribus suis pro sua fuerit maturitate, vel idoneitate concessum, exceptis, seu pro prædictarum monasteriis inclusarum, ad quæ nulli datur accedendi facultas sine sedis ejusdem licentia speciali: quod etiam ipsum idem prædecessor noster Gregor. IX. in eo casu dicitur respondisse. Cæterum sanctæ memoriæ confessor Christi Franciscus mandasse dicitur circa ultimum vitæ suæ (cujus mandatum ipsius dicitur testamentum) quod verba ipsius regulæ non glossentur, & (ut verbis utamur eisdem) quod sic, vel sic intelligi debeat, non dicatur: adjiciens quod fratres nullo modo literas aliquas ab Apostolica sede petant: & alia quædam interserens, quæ non possent sine multa difficultate servari, propter quod fratres hæsitantes, an tenerentur ad observantiam testamenti prædicti, dubitationem hujusmodi per eundem prædecessorem nostrum Gregor. IX. petierunt de ipsorum conscientiis amoveri: qui (sicut asseritur) attendens periculum animarum, & difficultates, quas propter hoc possent incurrere, dubietatem de ipsorum conscientiis amovendo, dixit, fratres ipsos ad ipsius mandati observantiam non teneri, quod sine consensu fratrum, & maxime ministrorum, quos universos tangebat, obligare nequivit, nec successorem suum quomodolibet obligavit: cum non habeat imperium par in parem. Nos autem circa præsentem articulum nihil duximus innovandum *a*. Ad hoc a nonnullis prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus circa declarationem ipsius regulæ, & ipsam regulam contingentia, diversas literas intelleximus emanasse. Sed nec per hoc mordacium prædictorum contra regulam ipsam, & fratres quievit insultus: nec per ipsas literas statui fratrum providere *b* in multis, in quibus de novo, vel aliter necessario providendum esse multorum postea casuum contingentium experientia indicavit. Nos itaque ne literarum hujusmodi, & præsentis constitutionis diversitas, vel intellectus adversitas in prædictorum observatione fratrum animos perturbaret: & ut plenius, clarius & certius eorum statui, & observantiæ prædictæ regulæ consulatur in omnibus & singulis illis articulis, quos constitutio ipsa continet, quanquam ipsi vel eorum aliqui contineantur in aliis literis Apostolicis supradictis: hanc nostram constitutionem, declarationem, seu ordinationem tantum a fratribus ipsis præcise, ac inviolabiliter decernimus perpetuis temporibus observandam. Cum igitur ex prædictis, & aliis per nos cum multa maturitate discussis, regula ipsa licita, sancta, perfecta, & observabilis, nec ulli patens discrimini evidenter appareat: illa & omnia suprascripta per nos statuta, ordinata, concessa, disposita, decreta, declarata etiam & suppleta, de Apostolicæ potestatis plenitudine approbamus, confirmamus, & volumus existere perpetuæ firmitatis: in virtute obedientiæ districte præcipientes, quod hæc constitutio sicut cæteræ constitutiones, vel decretales Epistolæ, legatur in scholis. Et quia sub colore liciti nonnulli contra fratres ipsos & regulam in legendo, exponendo, atque glossando possent dirum virus suæ iniquitatis effundere: ac ipsius constitutionis intellectum ipsum in diversas, & adversas sententias producentes suis adinventionibus depravare: & opinionum diversitas ac distortio intellectus multorum pios animos posset involvere, & a re-

a *Vid. hunc §. & §. quia sub colore. auth. si qua mulier. C. de sacr. Eccl. & Bal. l. non dubium. C. de leg. Fon.* b *al. providetur.*

a religionis ingressu multorum corda subtrahere: talium detrahentium vitanda perversitas cogit nos viam ipsis ad prædicta præcludere, & certum procedendi modum hanc constitutionem legentibus præfinire. Itaque sub pœna excommunicationis, & privationis officii ac beneficii districte præcipimus, ut præsens constitutio, cum ipsam legi contigerit, sicut prolata est, sic fideliter exponatur ad literam: concordantiæ, contrarietates, seu diversæ, vel adversæ opiniones a lectoribus, seu expositoribus nullatenus inducantur. Super ipsa constitutione glossæ non fiant (nisi forsan, per quas verbum vel verbi sensus, seu constructio, vel ipsa constructio quasi grammaticaliter ad literam, vel intelligibilius exponatur.) Nec intellectus ipsius per legentem depravetur in aliquo, seu distorqueatur ad aliud, quam litera ipsa sonat. Et ne secundum prædicta contra detractores hujusmodi oporteat ulterius laborare, universis ac singulis cujuscunque præeminentiæ, conditionis aut status, districte præcipimus, ne contra prædictam regulam, & statum fratrum prædictorum, seu contra præmissa per nos statuta, ordinata, concessa, disposita, decreta, declarata, suppleta, approbata, & etiam confirmata, dogmatizent, scribant, determinent, prædicent, seu prave loquantur publice vel occulte. Sed si quid penes aliquem in his ambiguitatis emerserit, ad culmen prædictæ sedis Apostolicæ deducatur, ut ex auctoritate Apostolica sua in hoc manifestetur intentio: cui soli concessum est in his statuta condere, & edita declarare. Glossantes vero in scriptis constitutionem ipsam aliter, quam eo modo, quem diximus, Doctores vero insuper & lectores, dum docent in publico, ex certa scientia, & deliberate intellectum constitutionis hujusmodi depravantes, facientes quoque commentum, scripturas, seu libellos, ac ex certa scientia, & deliberate determinantes in scholis, seu prædicantes contra prædicta, vel aliqua, seu aliquod prædictorum, (non obstantibus aliquibus privilegiis, vel indulgentiis, aut literis Apostolicis, quibuscunque dignitatibus, personis, ordinibus, aut locis religiosis, vel secularibus generaliter, vel singulariter sub quacunque forma, vel expressione verborum concessis, quæ nolumus aliquibus in præmissis quomodolibet suffragari) excommunicationis sententiæ, quam nunc in ipsos proferimus, se noverint subjacere: a qua per neminem nisi per Romanum Pontificem possint absolvi *a*. Insuper tam istos, contra quos per nos excommunicationis est prolata sententia, quam alios (si qui fuerint) contra præmissa, vel eorum aliquod venientes, ad sedis memoratæ volumus deduci notitiam: ut quos provisus modus æquitatis non arcet a vetitis, compescat rigor Apostolicæ ultionis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, ordinationis, concessionis, dispositionis, suppletionis, approbationis, confirmationis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Siriani XVIII. Calendas Septembris. Pontificatus nostri anno secundo.

CAP. IV

Exemptis cellis alicujus monasterii, quid appellatio cellæ significet, hic ostendit. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

PRivilegium monasterio tuo concessum, ut Monachi, sive fratres in cellis ad monasterium ipsum spectantibus habitantes, ab alio, quam a Papa, vel ejus Legato excommunicari, aut suspendi, vel ipsæ cellæ interdicto supponi non possint: non fratres in Prioratibus, Ecclesiis, seu Capellis ejusdem monasterii commorantes, aut ipsos Prioratus, Ecclesias, vel Capellas ab Ordinariorum jurisdictione in aliquo, sed residentes tantum in cellis, & cellas ipsas (hoc est loca secreta & solitaria, quæ ab hominum separata convictu sunt, ad contemplandum, & Deo vacandum specialiter deputata) defendat.

a *In isto vers. nota, quod Papa potest sibi rebellantes excommunicare, & ultra adhuc aliter punire. Font.*

CAP. V.

Privilegiato aliquo, ut possit conferre beneficia Clericorum suorum, quid appellatio Clericorum suorum designet, ostendit. Joan. Andr.

Idem.

SIcut nobis significare curasti, tibi gratiose concessimus, ut beneficia Clericorum tuorum cedentium, vel decedentium possis conferre: quodque iidem Clerici Præbendarum suarum fructus percipiant, ac si in suis Ecclesiis personaliter residerent. Verum quia dubitas, qui Clericorum tuorum appellatione debeant contineri: brevi respondemus oraculo, quod illos in his, & similibus casibus tuos volumus intelligi Clericos, qui per te non quæsiti propterea, vel recepti, sine fraude & fictione qualibet vere tui Clerici familiares existunt, & in tuis expensis continue domestici commensales: etiam si *a* quos ex illis aliquando pro tuis gerendis negotiis abesse contingat.

DE REGULIS JURIS.

Bonifacius VIII. *b* [*an.* 1298. *Romæ.*]

Regula I.

BEneficium Ecclesiasticum non potest licite sine institutione canonica obtineri.

Idem. Regula II.

Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.

Idem. Reg. III.

Sine possessione præscriptio non procedit.

Idem. Reg. IV.

Peccatum *c* non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

Idem. Reg. V.

Peccati venia non datur nisi correcto.

Idem. Reg. VI.

Nemo potest ad impossibile obligari.

Idem b. Reg. VII.

Privilegium personale personam sequitur, & exstinguitur cum persona.

Idem. Reg. VIII.

Semel malus, semper præsumitur esse malus.

Idem. Reg. IX.

Ratum *d* quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.

Idem. Reg. X.

Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari.

Idem. Reg. XI.

Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quam actori.

Idem. Reg. XII.

In judiciis non est acceptio personarum habenda.

Idem. Reg. XIII.

Ignorantia facti non juris excusat.

Idem.

a *Alias ita: etiam si ex illis aliquos aliquando, &c.* b *alias, ita: Idem* c *Ex B. August. epist. 54. ad Macedonium refert Ivo in decreto part. 13. c. 4. & part. 15. c. 25.* d *Vide Ruin. cons. 27. l. 4. & consil. 129. eod. lib.*

Idem Reg. XIV.

Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantiæ causam censetur habere.

Idem. Reg. XV.

Odia restringi, & favores convenit ampliari.

Idem. Reg. XVI.

Decet concessum a Principe beneficium esse mansurum.

Idem. Reg. XVII.

Indultum a jure beneficium non est alicui auferendum.

Idem. Reg. XVIII.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.

Idem. Reg. XIX.

Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.

Idem. Reg. XX.

Nullus pluribus uti defensoribus prohibetur.

Idem. Reg. XXI.

Quod semel placuit, amplius displicere non potest.

Idem. Reg. XXII.

Non debet aliquis alterius odio prægravari.

Idem. Reg. XXIII.

Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.

Idem. Reg. XXIV.

Quod quis mandato facit Judicis, dolo facere non videtur: cum habeat parere necesse.

Idem. Reg. XXV.

Mora sua cuilibet est nociva.

Idem. Reg. XXVI.

Ea, quæ fiunt a Judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt.

Idem. Reg. XXVII.

Scienti, & consentienti non fit injuria, neque dolus.

Idem. Reg. XXVIII.

Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.

Idem. Reg. XXIX.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

Idem. Reg. XXX.

In obscuris minimum est sequendum.

Idem. Reg. XXXI.

Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.

Idem. Reg. XXXII.

Non licet actori, quod reo licitum non existit.

Idem. Reg. XXXIII.

Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.

Idem. Reg. XXXIV.

Generi per speciem derogatur.

Idem. Reg. XXXV.

Plus semper in se continet, quod est minus.

Idem. Reg. XXXVI.

Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere.

Idem. Reg. XXXVII.

Utile non debet per inutile vitiari.

Idem. Reg. XXXVIII.

Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus extitit impugnare.

Idem. Reg. XXXIX.

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.

Idem. Reg. XL.

Pluralis locutio duorum numero est contenta.

Idem. Reg. XLI.

Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.

Idem. Reg. XLII.

Accessorium naturam sequi congruit principalis.

Idem. Reg. XLIII.

Qui tacet, consentire videtur.

Idem. Reg. XLIV.

Is, qui tacet, non fatetur: sed nec utique negare videtur.

Idem. Reg. XLV.

Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerunque fieri consuevit.

Idem. Reg. XLVI.

Is, qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille, uti debebit.

Idem. Reg. XLVII.

Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.

Idem. Reg. XLVIII.

Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.

Idem. Reg. XLIX.

In pœnis benignior est interpretatio facienda.

Idem. Reg. L.

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem.

Idem. Reg. LI.

Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum.

Idem. a Reg. LII.

Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.

Idem. Reg. LIII.

Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.

Idem. Reg. LIV.

Qui prior est tempore, potior est jure.

Idem. Reg. LV.

Qui sentit onus, sentire debet commodum, & econtra.

Idem. Reg. LVI.

In re communi potior est conditio prohibentis.

Idem. b Reg. LVII.

Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda.

Idem. c Reg. LVIII.

Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum.

Idem. Reg. LIX.

Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem.

Idem. Reg. LX.

Non est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.

Idem. Reg. LXI.

Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.

Idem. Reg. LXII.

Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.

Idem. Reg. LXIII.

Exceptionem objiciens non videtur de intentione adversarii confiteri.

Idem. Reg. LXIV.

Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.

Idem. Reg. LXV.

In d pari delicto, vel causa potior erit conditio possidentis.

Idem.

---

a *Per hanc regulam dicunt. Phil. Joan. Andr. non tolli sponsalia per matrimonium ob consanguinitatem resolutum, & fallit hæc regula in iis, in quibus tacita voluntas sufficit. de leg. 1. plene in princ. Aug. Fab. §. posteriori. quibus modis infirm.* b *Vide c. cum dilectus. de consuet.* c *Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7.* d *De commodo possessionis, vide Doctor. in l. quoties. C. de rei vind.*

Idem. Reg. LXVI.

Cum non stat per eum, ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac si impleta fuisset.

Idem. Reg. LXVII.

Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit.

Idem. Reg. LXVIII.

Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.

Idem. Reg. LXIX.

In *b* malis promissis fidem non expedit observari.

Idem. Reg. LXX.

In alternativis electoris *c* est electio, & sufficit alterum adimpleri.

Idem. Reg. LXXI.

Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multo magis admittendus.

Idem. Reg. LXXII.

Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum.

Idem. Reg. LXXIII.

Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari.

Idem. Reg. LXXIV.

Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.

Idem. Reg. LXXV.

Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam servare recusat.

Idem. Reg. LXXVI.

Delictum *a* personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare.

a *Vid. B.Th. 2.2. qu. 29. art. 7. & Turrecremat. in c. si aliquid. 22. q. 4.* b *in omnibus antiq. cod. legitur, debitoris.* c *Vide gloss. in c. de dilat. gloss. in c. placuit. 26. q. 3. Innoc. in c. cum dilectus. de ord. cognitionum. Ant. de Butrio in c. 1. de dolo. & contum. & Doctor. in l. jubemus. c. de sacros. Eccles.*

Idem. Reg. LXXVII.

Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.

Idem. Reg. LXXVIII.

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa.

Idem. Reg. LXXIX.

Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur.

Idem. Reg. LXXX.

In toto partem non est dubium contineri.

Idem. Reg. LXXXI.

In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus.

Idem. Reg. LXXXII.

Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere.

Idem. Reg. LXXXIII.

Bona fides non patitur, ut semel exactum iterum exigatur.

Idem. Reg. LXXXIV.

Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

Idem. Reg. LXXXV.

Contractus *a* ex conventione legem accipere dignoscuntur.

Idem. Reg. LXXXVI.

Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis *b* imputare.

Idem. Reg. LXXXVII.

Infamibus portæ non pateant dignitatum.

Idem. Reg. LXXXVIII.

Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem.

Datæ Romæ apud S. Petrum V. Nonas Martii, Pontificatus nostri anno quarto. (1298.)

a *Nota quod conventio partium legem inducit, quæ in contractibus servanda est. Philipp.* b *al. alii.*

FINIS SEXTI DECRETALIUM.

CLEMENTIS PAPÆ V.
CONSTITUTIONES
IN CONCILIO VIENENSI EDITÆ.

PRÆFATIO.

JOANNES Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Doctoribus, & Scholaribus universis Bononiæ commorantibus, salutem, & Apostolicam benedictionem. a

QUoniam nulla juris sanctio, quantumcunque perpenso digesta consilio, ad humanæ naturæ varietatem, & machinationes ejus inopinabiles sufficit, nec ad decisionem lucidam suæ nodosæ ambiguitatis attingit: eo præsertim, quod vix aliquid adeo certum clarumque statuitur, quin ex causis emergentibus (quibus jura jam posita mederi non possint) in dubium revocetur: quia etiam ab adolescentia viri proclivis ad malum sensualitas humana declinat, per quod morum subversio in Clero & populo frequenter obrepit: necessaria est Superioris auctoritas, ut tam per determinationis opportunæ suffragium tollat ambigua, lites auferat, altercationes dirimat, & obscura succidat, quam per cultoris providi sarculum extirpet vitia, virtutes inserat, corrigat excessus, moresque reformet. Hæc sane felicis recordationis Clemens Papa V. prædecessor noster prudenter attendens, & provide cupiens deformatorum reformationi prospicere, solvere difficilia, ac sanctiones quæstionibus, & negotiis imminentibus consonas promulgare: dudum nedum in Concilio Vienensi, quinetiam ante & post ipsum Concilium, constitutiones plurimas edidit, in quibus multa utilia statuit atque salubria, & nonnulla dubia in judiciis & extra frequentata decidit. Et licet eas collectas in unum volumen, & sub congruis titulis collocatas mittere decrevisset, & dare in commune subjectis: assidua tamen occupatio circa magna, ac sortis humanæ conditio, quæ ipsum de medio sustulit, in causa fuerunt, quare suum in hac parte propositum non implevit. Nos etiam, qui sicut eidem (licet immeriti) in Apostolatus officio, Domino permittente, successimus: sic & in affectus plenitudine, in iis, quæ compendium universi concernunt, successisse debemus, tot grandibus agendis, & arduis fuimus a nostræ promotionis exordio circumsepti, quod tam ex hoc, quam ex causis rationabilibus aliis, quas sub silentio providimus committendas, prædictas vobis communicare constitutiones fuimus hactenus impediti. Nunc igitur (opportunitate captata) illas vobis sub bulla nostra transmittimus. Universitati vestræ per Apostolica scripta mandantes, quatenus eas prompto affectu suscipiatis, & studio alacri, eis sic vobis manifestatis & cognitis usuri de cætero in judiciis, & in scholis. Data Avinion. VIII. *b* Calendas Novemb. Pontificatus nostri anno secundo.

CLEMEN-

---

a *Hanc benedictionem primo introduxit Papa Cletus, loco cujus scribitur ab Ecclesia præcisis, Spiritum sanioris consilii. Et licet ista benedictio omnibus prosit, qui tamen non student, non gaudent privilegio studii. Zab. Van. Font.* b *De his vide C. de contrah. & commit. stipul. l. optimam. 2. q. ult. libellorum. de probat. quoniam. de re jur. abbat. lib. 6. de quo in Spec. de instrum. edit. §. restat.*

CLEMENTINARUM
LIBER PRIMUS.

TITULUS PRIMUS.

DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

CAP. UN.

Fatetur Concilium, unicum DEI Filium in essentia DEI æternaliter subsistentem, verum corpus humanum assumpsisse de Virgine, & in eo passum, & jam mortuum lancea perforatum, approbans in hoc ordinem, quem tradidit Evangelista Joannes. hoc dicit.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.* [*an.* 1312. *in Gallia.*]

FIDEI Catholicæ fundamento, præter quod [teste Apostolo] nemo potest aliud ponere, firmiter inhærentes, aperte cum sancta matre Ecclesia confitemur, unigenitum Dei Filium, in iis omnibus, in quibus Deus Pater existit, una cum Patre æternaliter subsistentem, partes nostræ naturæ simul unitas (ex quibus in se verus Deus existens, fieret verus homo) humanum videlicet corpus passibile, & animam intellectivam, seu rationalem, ipsum corpus vere per se, & essentialiter informantem, assumpsisse ex tempore, in virginali thalamo, ad unitatem suæ hypostasis, & personæ. Et quod in hac assumpta natura ipsum Dei verbum pro omnium operanda salute non solum affigi cruci, & in ea mori voluit, sed etiam emisso *a* jam spiritu perforari lancea sustinuit latus suum: ut exinde profluentibus undis aquæ & sanguinis, formaretur unica & immaculata, ac virgo sancta, mater Ecclesia, conjunx Christi, sicut de latere primi *b* hominis soporati Eva sibi in conjugium est formata: ut sic certæ figuræ primi & veteris Adæ (qui secundum Apostolum *c* est forma futuri) in nostro novissimo Adam, id est, Christo, veritas responderet. Hæc est, inquam, veritas illius prægrandis aquilæ vallata testimonio, quam Propheta vidit *d* Ezechiel animalibus cæteris Evangelicis transvolantem, beati Joannis videlicet Apostoli & Evangelistæ, qui sacramenti hujus rem gestam narrans & ordinem, in Evangelio suo dixit *e*: *Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura, sed unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exivit sanguis & aqua: & qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus: & ille scit, quia vera dicit, ut & vos credatis.* Nos igitur ad tam præclarum testimonium, ac sanctorum Patrum & Doctorum communem sententiam, Apostolicæ considerationis (ad quam duntaxat hæc declarare pertinet) aciem convertentes, sacro approbante Concilio, declaramus, prædictum Apostolum, & Evangelistam Joannem rectum in præmissis factæ rei ordinem tenuisse, narrando, quod Christo jam mortuo, unus militum lancea latus ejus aperuit.

Reprobat, & hæreticam judicat doctrinam, quæ habet, quod substantia animæ rationalis, seu intellectivæ, vere, & per se humani corporis non sit forma. Joan. Andr.

§. 1. Porro *a* doctrinam omnem, seu positionem temere asserentem, aut vertentem in dubium, quod substantia animæ rationalis, seu intellectivæ, vere ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prædicto sacro approbante concilio reprobamus: definientes, ut cunctis nota sit fidei sinceræ veritas, ac præcludatur universis erroribus aditus, ne subintrent, quod quisquis deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter præsumpserit, quod anima rationalis, seu intellectiva non sit forma corporis humani per se, & essentialiter tanquam hæreticus sit censendus.

Asserens confitendum unum baptisma, sicut unum Deum, & unam fidem, approbat opinionem, quæ habet per illud conferri etiam parvulis (quoad habitum) informantem gratiam & virtutes. Joan. Andr.

§. 2. Ad hoc *b* baptisma unicum baptizatos omnes in Christo regenerans est [sicut unus Deus ac fides unica] ab omnibus fideliter confitendum. Quod celebratum in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, credimus esse tam adultis, quam parvulis communiter perfectum remedium ad salutem. Verum, quia quantum ad effectum baptismi in parvulis, reperiuntur Doctores quidam Theologi opiniones contrarias habuisse.

§. 3. Quibusdam ex ipsis dicentibus, per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri: aliis econtra asserentibus, quod & culpa eisdem *c* in baptismo remittitur, & virtutes, ac informans gratia infunduntur, quoad habitum, etsi non pro illo tempore quoad usum. Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Christi [quæ per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis] opinionem secundam [quæ dicit, tam parvulis, quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam, & virtutes] tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam, & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendam.

a *Vide Guidonem Carmelitam in summa de hæresibus. tit. de hæresibus Petri Joan. mod. & ejus sequacium, cap.* 3. b *Gen.* 2. c *Rom.* 5. d *Ezech. c.* 1. e *Joan. c.* 19.

a *Vide Conc. Later sub Leone X. Sess.* 8. *in decreto incip. Apostolici regiminis.* b *al. at hoc.* c *al. ipsis.*

TITULUS II. DE RESCRIPTIS.

CAP. I.

Major Prelatus pro membris suis [etiamsi sunt de mensa] reum convenire non potest per rescriptum Apostolicum, nisi ubi possent administratores membrorum. Contra faciens in expensis & interesse punitur, & processus est irritus. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

ABbates *a*, aut alii Religiosi quibuslibet administrationibus præsidentes occasione Prioratuum, seu aliorum locorum subditorum eisdem, nullum auctoritate literarum Apostolicæ sedis, vel Legatorum ipsius, quomodolibet valeant convenire, nisi ubi, & coram quibus Prioratuum, & locorum ipsorum Prioribus, aut aliis gubernatoribus hoc liceret. Nec occasione locorum ad mensas pertinentium eorundem, aliud in ipsis super hoc liceat, quam si loca ipsa sic præmissa speciales sub eis gubernatores haberent. Si quis autem aliquem contra hæc vexare præsumpserit, in expensis sibi, & interesse per Judicem (coram quo vexatio fiet hujusmodi) condemnetur: omnisque processus contra præmissa habitus sit irritus ipso jure.

CAP. II.

Principalis Officialis Episcopi, & Prior conventualis, licet obedientiarius, delegari possunt a Papa: Officialis vero foraneus, vel Prior claustralis non. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

ETsi *b* principalis Officialis Episcopi, aut Religiosus conventualem obtinens Prioratum (quamvis ad Prioratum eundem Prior non consueverit per electionem assumi) a sede Apostolica, vel Legato ejusdem dari valeat delegatus: in Officiali tamen foraneo, aut Religioso monasterii seu Priore claustrali nequaquam hoc volumus observari.

CAP. III.

Brevius non potest summari.

Idem *in eodem.*

AUditor *c* in Romana curia deputatus a nobis de beneficio (quod pronuntiabit alicui de jure fore debitum) poterit sibi absque commissione alia *d* [ut evitetur circuitus] providere.

CAP. IV.

Expectans beneficium perdit gratiam, si consequitur aliud, quod cum illo, quod expectat, de jure tenere non potest. Joan. Andr.

Idem.

GRatiæ, ut de dignitate, vel beneficio curato tibi provideatur, renuntiare videris *e*, si ante adeptionem ejusdem aliud beneficium pacifice assequaris, quod simul de jure cum dignitate, vel beneficio virtute dictæ gratiæ tibi debito retinere non posses, licet illud resignaveris, aut sis resignare paratus.

CAP. V.

Gratia super vacaturo non comprehendit beneficium post datam in substantia creatum. h. d. Jo. de Imol.

Idem.

LIteras nostras super conferendo tibi beneficio vacaturo directas, ad beneficium post datam ipsarum creatum, statuimus non extendi.

a *Si habent dignitaeem principaliter. cap. hac constitutione. de offic. deleg. lib. 6. Bald. per illum text. in auth. habita. C. ne fil. pro pat. gl. c. a Subdiacono. dist. 93. quæ gloss. limitatur a Dom. ibi per c. quis. §. quanquam de preb. l. 6. Barb. Font.* b *vide l. fin. C. de edict. divi Hadrian. tollend. Bart. in l. 1. §. 1. ff. de secund. tab. c. ultima voluntas. 12. q. 2. Font. & vide Conc. Trid. sess. 10. 25. de refor. c. 10.* c *vide doct. in c. super eo. de offic. deleg. & Alex. in l. more. ff. de jurisd. omn. jud.* d *vide l. si princ. ff. de oper. nov. nuntiat. & Bar. in l. cum fundum. §. si servum tuum imprudens ff. si certum. pet. Font.* e *vide c. 1. de jud. l. divi fratres. ff. de libr. cau. Bar. in l. quia tamen. §. si arbiter. ff. de arbit.*

TITULUS III. DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

CAP. I.

Religiosus eligi non potest ad prælaturam non Episcopalem alterius religionis, vel habitus: si contra fiat, est irritum. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.* [*an.* 1312.]

CUm rationi non congruat, ut homines disparis professionis, vel habitus simul in eisdem monasteriis socientur: prohibemus, ne Religiosus aliquis in Abbatem, vel Prælatum alterius religionis, vel habitus de cætero eligatur. Quod si secus actum extiterit, sit eo ipso irritum, & inane *a*. Per hoc autem, quin Religiosus in Episcopum, secularis, vel cujuslibet regularis Ecclesiæ, licite possit eligi, non intendimus prohibere.

CAP. II.

Cœtus Cardinalium sede vacante jurisdictionem Papalem non exercet, nisi in quantum permittit Concilium Lugdunense: nec illud, vel ejus partem alterare potest.

Idem.

NE Romani electioni Pontificis indeterminata opinionum diversitas aliquod possit obstaculum, vel dilationem afferre: Nos inter cætera præcipue attendentes quod lex superioris per inferiorem tolli non potest, opinionem astruere (sicut accepimus) satagentem, quod constitutio felicis recordationis Gregorii Papæ X. prædecessoris nostri circa electionem præfatam edita in Concilio Lugdunensi per cœtum Cardinalium Romanæ Ecclesiæ (ipsa vacante) modificari possit, corrigi, vel immutari, aut quicquam ei detrahi, sive addi, vel dispensari quomodolibet circa ipsam, seu aliquam ejus partem, aut eidem etiam renuntiari per eum, tanquam veritati non consonam, de fratrum nostrorum consilio reprobamus *b*: irritum nihilominus, & inane decernentes, quicquid potestatis, aut jurisdictionis ad Romanum, dum vivit, Pontificem pertinentis (nisi quatenus in constitutione prædicta permittitur) cœtus ipse duxerit [eadem vacante Ecclesia] exercendum.

Officium Camerarii, vel Pœnitentiariorum Papæ durat eo mortuo, qui si deficiant, poterit cœtus Cardinalium pro tempore vacationis alios surrogare. Joan. Andr.

§. 1. Eo tamen proviso, quod si ejusdem Ecclesiæ Camerarium, aut majorem, vel aliquos alios ex Pœnitentiariis (quorum officium per obitum ejusdem Pontificis nolumus expirare) per mortem, vel alias deficere quovis modo contingat, valeat idem cœtus ad tempus vacationis hujusmodi pro numero deficientium, vel ampliori etiam, quantum ad Pœnitentiarios (si hoc eidem cœtui concorditer expedire videbitur) alios surrogare.

Determinat diœcesim intelligi id, quod in Concilio dicitur de territorio, & districtu: statuit moriente Papa extra curiam, ipsius electionem fieri debere in loco, ubi erat causarum, & literarum audientia, licet suspensa: nisi prius ordinatum esset de curia transferenda. Joan. Andr.

§. 2. Sane cum juxta constitutionem prædictam Papa extra civitatem, in qua cum sua erat curia, moriente, in civitate, in cujus districtu seu territorio moritur sit regulariter successoris electio celebranda, districtus, seu terri-

a *Vide c. capitulum sanctæ crucis. de rescript. l. ex facto. ff. de vulg. & pupil.* b *Ad hæc vide l. eum qui §. fin. ff. de jurisdict. omn. judic. Font.*

territorii nomine, diœcesim hoc casu intelligendam fore censemus. Eo tamen adjecto, quod si in certo loco causarum, & literarum Apostolicarum audientia remanente, Papam alibi mori contingat, non ibi, sed ubi prædicta fuerit audientia, memorata electio celebretur: etiamsi eadem audientia tempore mortis hujus vacare noscatur: nisi forsan ante mortem eandem ordinatum esset per Papam de curia transferenda, quo casu servetur provisio constitutionis prædictæ.

Providet casui, quo contingeret Cardinales omnes exire conclave.

§. 3. Porro si Romano non electo Pontifice Cardinales omnes simul, vel successive (quod absit) exire contingeret conclave deputatum eisdem: hi (ad quos pertinet executio constitutionis prædictæ) illos ex ipsis, quibus infirmitas corporis, aut nota debilitas excusationem non dabit, idem conclave (quam cito poterunt) reintrare compellant *a*: pœnas in dicta constitutione contentas (nisi hoc fecerint) incursuri. Cardinales autem hujusmodi conclave reintrantes ad electionem jam dictam procedant: & alias constitutionem præfatam observent, secundum statum, in quo erant in eodem conclavi, quando ipsum (ut præmittitur) exiverunt.

Statuit Cardinales per exceptionem excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, ab electione non repelli. Joan. And.

§. 4. Cæterum, ut circa electionem prædictam eo magis vitentur dissensiones, & schismata, quo minor eligentibus aderit dissidendi facultas: decernimus, ut nullus *b* Cardinalium cujuslibet excommunicationis, suspensionis, aut interdicti prætextu a dicta valeat electione repelli: juribus aliis circa electionem eandem hactenus editis plene in suo robore duraturis.

Electos & alios [qui mittere vel ire tenentur ad curiam] adstringit ad id sede vacante. h. d. Joan. Andr.

§. 5. Verum, quia tam ex provisis remediis, quam ex orationibus ad Deum super hujus negotio effundendis, quod breviter hujusmodi celebretur electio, præsumendum est probabiliter, & sperandum *c*: statuimus, ut electi, & alii [qui ex quacunque causa ad sedem Apostolicam venire, vel mittere sunt adstricti] ad ipsam, cum vacat, ac si non vacaret *d*, venire, vel mittere teneantur.

CAP. III.

Primo *ponit formam, secundum quam appellans appellationem intimat appellato, ut per ipsam causa beneficialis ad curiam devolvatur.* Secundo *providet, cum appellatus vel ipsius specialis Procurator nequit haberi.* Tertio *providet, cum per metum appellati, vel suorum, intimatio fieri non potest.* Quarto *vitiat intimationem aliter factam.* Quinto *prorogat hunc modum intimandi ad alios casus.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

CAusam electionis, postulationis, seu provisionis per appellationem ab ipsa, vel occasione ipsius ad sedem Apost. emissam, tunc demum ad sedem eandem devolvi censemus, cum in appellati, aut procuratoris ejusdem in ipsa causa specialiter constituti præsentia interposita fuerit, aut eorum alteri intra mensem ab interpositione ipsius, vel saltem post lapsum ejusdem mensis (quam cito commode fieri poterit) legitime intimata: porrecto videlicet sibi sub scriptura authentica, vel perlecto *e* illius tenore, & copia modo consimili [si petita fuerit] inde facta. Quod si forsan appellatum abesse, & procuratorem talem non inveniri contingat in domo, quam ipse appellatus habitare communiter consuevit: vel (si domus eadem in remotis existat) in Ecclesia cathedrali, in cujus civitate, vel diœcesi consistit beneficium: & nihilominus utroque casu in Ecclesia, vel beneficio, de quo agitur, volumus appellationem hujusmodi publicari, ac de ipsa, quandocunque petitum fuerit, copiam modo præmisso fieri appellato. Verum si propter appellati, aut suorum metum, vel potentiam intimatio fieri nequeat (ut præfertur) appellationem eandem in loco aliquo publico sic solenniter volumus publicari, quod ad appellati, seu ad ejus procuratoris notitiam possit verisimiliter pervenire. Intimatio vero aliter facta omni careat juris effectu: nec causa per appellationem eandem ad sedem censeatur devoluta prædictam, nisi ad appellatum ejus plena, & certa notitia, intra tempus prædictum aliter pervenisset. Idem quoque in aliis casibus observari volumus, in quibus requiritur intimatio facienda.

CAP. IV.

Decretalis, ut circa; locum non habet, cum appellans jus suum vel Ecclesiæ directe prosequitur: sed cum in formam, vel personas opponit crimina vel defectus: quorum circumstantias, si non specificat, super illis non auditur, etiamsi juret illas didicisse de novo. Nec etiam in eadem causa super illis auditur alius non appellans, & prosequens commune non proprium interesse: potest tamen assistere appellanti. Appellans, qui non servat formam, etiamsi appellationi renuntiat, per viam querelæ non prosequitur objecta, nec etiam alia: nisi in casibus exceptis. Omissio formæ licet appellantem a probatione repellat, non tamen infirmat probationem super his legitime factam adversarii confessione, vel aliter. h. d. Joan. Andr.

Idem.

COnstitutionem, Ut circa *a*, editam in Concilio Lugdunensi locum decernimus non habere, quando, quæ opponuntur, directe respiciunt jus Ecclesiæ, vel opponentis personæ: sed tantum ubi per competitorem *b*, vel oppositorem quemlibet appellantem in formam, aut personas defectus, vel crimina opponuntur. Cæterum cum circa crimina, vel defectus debitam circumstantiarum specificationem prædictus omittit appellans, non est postmodum in prosecutione negotii super his audiendus, etiamsi circumstantias hujusmodi, vel probationes earum per juramentum asserat ad se pervenisse de novo. Sane si quis, cujus interest, ab electione, postulatione, vel provisione duxerit appellandum, opponendo crimina, vel defectus forma dictæ constitutionis omissa, eodem postmodum appellationem hujusmodi prosequente, alius superveniens non appellans, contra appellatum in eadem causa principaliter admitti non debet, pro interesse communi eosdem articulos prosequendo, licet appellanti possit assistere, ne colludat: non tamen ei propter hoc prosecutionem proprii interesse denegamus. Insuper si appellans ab electione, postulatione, vel provisione per viam querelæ simplicis causam agat, vel eam appellato agente defendat, repellitur ab objectibus in appellatione sua expressis, & aliis, nisi constiterit ipsum formam servasse prædictam, præterquam in casibus in constitutione præmissa exceptis: etiamsi appellationem suam non prosequatur, nec exhibeat, & illa se asserat nolle uti: dum tamen de ipsa coram Judice fiat fides: quia per ipsam jus repellendi eundem adversario est quæsitum. Illius vero constitutionis formæ omissio, licet appellantem ab objectibus in for-

a *Vide Bart. in l. si fidejussor. §. meminisse. ff. de leg.* 1. b *alita: ut nullus ex Cardinalibus.* c *Vide Bald. in l.* 1. *col.* 4. *Cod. de Latin. lib. toll. quanquam.* d *Consule l. mortuo ff. de jud. c. caveant.* 3. *q.* 9. *Pann. in d. c. licet. Font.* e *Not. idem esse scripturam legere, aut legendam exhibere. Vide l. item apud Labeon. §. convicium autem. juncta. l. lex Cornelia. §. si quis librum.*

a *Hic not. Card. quod lex aut capitulum allegandum est per suum principium. Font.* b *Nota differentiam inter competitorem, & oppositorem, & quis sit competitor: dic, ut in gl. ejusdem. Oppositor autem est, quando electus est unicus. ut lit. pend. c.* 1. *&* 2. *l.* 6. *Zabarel.*

formam electionis, vel personas eligentium, vel electi propositis vel proponendis, & eorum facienda probatione repellat *a*: probationem tamen factam super his per adversarii confessionem *b*, vel alias legitime non infirmat.

CAP. V.

Sine speciali licentia Papæ nullus providere potest Ecclesiæ cathedrali Clero carenti, & populo Christiano. Religiosus per Prælatum licentiari non debet, ut tali provisioni consentiat: consentiens, etiamsi fuerit consecratus, priori Prælato subjacet: nec in Episcopum recipitur, nec ad aliquem honorem promovetur: quæ contra fient, irrita decernit. Jo. Andr.

Idem.

IN plerisque Ecclesiis nedum (quod dolentes referimus) præsidio facultatum privatis, sed & Clero carentibus, & populo Christiano, multos frequenter & religiosos præsertim, improvida superiorum provisio ad Pontificatus assumit honorem, qui nec (ut expediret) prodesse, nec præesse (ut deceret) valentes, instabilitate vagationis & mendicitatis opprobrio serenitatem Pontificalis obnubilant dignitatis. Volentes igitur contra temeritatem tam facientium, quam ut frequentius recipientium provisiones hujusmodi providere: de consilio fratrum nostrorum statuimus, ut nullus de cætero, quantacunque dignitate præpollens (nisi speciali super hoc auctoritate sedis Apostolicæ fulciatur] de pastore provideat cathedrali Ecclesiæ sibi qualitercunque subjectæ, quæ Clero careat, & subditis Christianis: nullusque religiosus a suo unquam, quod provisioni tali consentiat, licentietur Prælato. Quod si licentiatus etiam hujusmodi provisioni consenserit, & in Episcopum se fecerit, aut permiserit consecrari, in Episcopali nullatenus recipiatur honore. Sed in tantæ ambitionis pœnam sub religionis, aut monasterii sui Prælato semper sic degat humilis, jaceatque prostratus, quod nullus eidem in religione sua, vel extra, ad gradum honoris, vel administrationis cujuslibet sit ascensus. Nos enim quicquid contra præmissa, vel aliquod præmissorum contigerit attentari, irritum esse decernimus & inane, contraria quacunque consuetudine non obstante. Sane circa præfatas Ecclesias præmissa sic specialiter providenda decernimus, quod circa provisionem quarumlibet aliarum, facultatem superiorum nec coarctare intendimus, nec ultra juris communis limites ampliare.

CAP. VI.

Capitulum: Quorundam, quoad discordiam, & minoritatem numeri, intelligitur quoad voces facti, non secundum juris fictionem. h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUod circa religiosorum electiones super discordia, & minoritate numeri Bonifaciana constitutione cavetur, de discordia & numeri minoritate, quæ in facto, non in fictione, vel juris effectu consistunt, debere intelligi declaramus.

CAP. VII.

Emolumentum ex jurisdictione, sigillo curiæ, vel alias pertinens ad Prælatum cathedralis Ecclesiæ, vel collegiatæ, ea vacante, non obstante consuetudine (deductis expensis) reservandum est successori: nisi tunc certa dignitati competat jurisdictio cum ipsius emolumento. Joan. Andr.

Idem.

STatutum super bonis a Prælatis cathedralium regularium, & collegiatarum Ecclesiarum dimissis, aut obvenientibus tempore vacationis earum, futuris successoribus fideliter reservandis editum, locum declaramus habere in omni emolumento, quod provenit ex jurisdictione, & sigillo curiæ Ecclesiasticæ, vel secularis, aut alias undecunque, quod ad prælatos (Ecclesiis non vacantibus) pertineret, consuetudine qualibet contraria non obstante: ita tamen quod in istis & similibus rationabiles deducantur expensæ. Cæterum ad singulares personas, ad quas ratione dignitatum, quas obtinent, jurisdictio cum ejus emolumento devolvitur, sede vacante, de consuetudine, privilegio, vel jure alio speciali, nolumus præsentem constitutionem extendi.

CAP. VIII.

Concessio licentiæ generalis Religioso de consentiendo electioni factæ, vel fiendæ, non valet. Joan. de Imol.

Idem.

CUm concessa Religioso a superiore suo licentia, ut electioni, vel provisioni (si quam de ipso contigerit fieri) suum dare possit assensum, ambitionis vitio viam paret, nullius eam existere volumus firmitatis.

TITULUS IV.
DE RENUNCIATIONE.

CAP. UN.

Renunciatio dignitatis, vel beneficii facta per procuratorem ab hoc constitutum, tenet: licet prius procurator fuerit revocatus, ipso tamen & superiore, cui fiebat cessio, ignorante: nisi per malitiam ipsorum, vel aliorum revocatio ipsis fuerit occultata. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

[*an.* 1312.]

CUm *a* illusio, & variatio in personis Ecclesiasticis maxime sint vitandæ, præsenti constitutione sancimus, ut si quis ad cedendum Pontificali, aut alii cuilibet dignitati *b*, vel beneficio procuratorem sponte ac libere constituerit, & ipsum ignorantem postmodum duxerit quomodolibet revocandum: teneat cessio facta per eum, antequam ad ipsius, vel illius [in cujus manibus cessio fuerat facienda] notitiam revocatio hujusmodi sit deducta. Nisi forte per ipsos, aut alios malitiose factum fuerit, quominus ad eos, vel eorum alterum ante cessionem potuerit revocatio pervenisse.

TITULUS V.
DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.

CAP. UN.

Si Prælati regulares non conferunt intra sex menses prioratus, administrationes, & Ecclesias vacantes, quæ non sunt de mensa, sed solent speciales [licet obedientiarios] rectores habere: Diœcesani auctoritate sua vel Apostolica, si sint exempta, conferunt illa personis, quibus per Prælatos fuerant conferenda. Nec permittunt illa applicari mensis Prælatorum, vel pensionibus gravari. Declarantur etiam decret. de offic. ordin. præsenti. & de præbend. cum singula, in talibus prioratibus & Ecclesiis locum habere. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

QUia regulares Prælati prioratus, Ecclesias, administrationes, aut quævis alia beneficia, ad eorum dispositionem spectantia, cum vacant, interdum committere

a *Not. hic. confessionem in judicio nullo factam valere. Idem dixit Innoc. c. fin. de restit. spol. Panor. Font.* b *In quacunque parte litis opponatur secundum Imol. Sed. Franc. dicit, hanc exceptionem dilatoriam: & ideo quia in istis spiritualibus non contestatur lis, Clem. sæpe. opponenda, antequam procedatur ad illa, quæ alias fiunt post litem contest. per gl. & quæ ibi dixi. sap. 1. supr. eod. tit. l. 6. Font.*

a *Vide Fel. in c. ex parte decani. ext. de rescript.* b *Sub ista voce dicit Cardin. per hunc text. non comprehendi Episcopatum. Fel. in rubr. de major. & obed. in coll. 6. Font.*

mittere negligunt, vel conferre intra tempus in Lateranen-*a* Concilio constitutum: diœcesani locorum in non exemptis, sua, in exemptis vero Apostolica auctoritate negligentiam super hoc suppleant eorundem. Prioratus, Ecclesias, administrationes, & beneficia hujusmodi, illa *b* videlicet, quæ consueverunt per seculares Clericos gubernari, secularibus Clericis: alia *c* vero, quæ Religiosis duntaxat committi sunt solita, vel conferri, Religiosis monasteriorum, quorum Prælati hujusmodi negligentes fuerint, conferendo. Eadem quoque auctoritate diœcesani suffulti nullo modo permittant, quod iidem Prælati prioratus, Ecclesias, administrationes, aut beneficia hujusmodi applicent mensis suis, pensionesve novas eis imponant, aut veteres augeant, sive quod ipsis de novo impositæ, sive auctæ solvantur. Præmissa vero de prioratibus, Ecclesiis, administrationibus, & beneficiis intelligimus, quæ non sunt de mensa Prælatorum ipsorum, sed speciales Priores, administratores seu rectores consueverunt habere: licet Priores, seu administratores hujusmodi libere possint ad claustrum (cum oportuerit) revocari. In quibus etiam constitutionem Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, bona beneficiorum vacantium occupari a Prælatis, vel aliis prohibentem, ac nihilominus in prioratibus hujusmodi, & Ecclesiis illud Bonifacii ejusdem statutum, quod Religiosum quemcunque pluribus præesse prohibet prioratibus, aut Ecclesiis curam animarum habentibus (etiamsi cura ipsa non per eum, sed per alium habeat exerceri) locum sibi censuimus vendicare: licet etiam eisdem prioratibus cura non immineat supradicta.

TITULUS VI. DE ÆTATE ET QUALITATE, ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.

CAP. I.

Diœcesani servare debent, & a suis subditis servari facere jura, loquentia de qualitate personarum præficiendarum Ecclesiis. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

[*an.* 1312.]

CUm *d* Ecclesiæ, quibus præficiuntur personæ minus idoneæ scientia, moribus vel ætate, gravia propter hoc [ut docet experientia] nonnunquam perferant in spiritualibus & temporalibus detrimenta: nos volentes per locorum diœcesanos, quibus ratione officii hoc competit, præcipue super hoc diligentius præcaveri: eis districte injungimus, ut ipsi statuta canonica, quæ super præficiendis personis in hujusmodi Ecclesiis hactenus emanarunt, diligentius per seipsos observent, & faciant a suis subditis inviolabiliter observari, si divinam offensam, & sedis Apostolicæ debitam vitare voluerint ultionem.

CAP. II.

In capitulo cathedralis Ecclesiæ, vel collegiatæ vocem non habet, qui non est Subdiaconus. Habens beneficium, cui annexus est ordo, post annum, nisi prius [impedimento cessante] promoveatur ad illum, in Capitulo vocem non habet, donec fuerit ordinatus, & interim perdit distributionem dimidiam. Joan. Andr.

Idem.

UT *e* ii, qui divinis in cathedralibus, vel collegiatis secularibus, vel regularibus Ecclesiis sunt mancipati officiis, vel mancipabuntur in posterum, ad suscipiendos sacros ordines propensius inducantur: statuimus, ut nullus de cætero in hujusmodi Ecclesiis vocem in Capitulo habeat [etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur] nisi saltem in Subdiaconatus ordine fuerit constitutus. Illi vero, qui dignitates, personatus, officia, vel præbendas, quibus certi ordines sunt annexi, pacifice nunc obtinent in eisdem Ecclesiis, vel obtinuerint in futurum, nisi [justo impedimento cessante] ad hujusmodi ordines se promoveri fecerint intra annum, extunc donec ad eos promoti fuerint, nullo modo vocem in Capitulo habeant earundem. Ipsisque distributionum, quæ dantur his, qui certis horis intersunt, pars dimidia subtrahatur, non obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis: pœnis aliis, quæ contra tales promoveri ad ordines recusantes statuuntur in jure, nihilominus in suo robore permansuris.

CAP. III.

In XVIII. anno ad Subdiaconatum: in XX. ad Diaconatum: in XXV. ad Presbyteratum potest quis libere promoveri. h. d. Joan. Andr.

Idem.

GEneralem Ecclesiæ observantiam volentes antiquis juribus in hac parte præferri, decernimus, ut [alio non obstante impedimento *a* canonico] possit quis libere in decimo octavo ad Subdiaconatus, in vigesimo ad Diaconatus, & in vigesimo quinto ætatis suæ anno, ad Presbyteratus ordines promoveri.

TITULUS VII. DE OFFICII VICARII.

CAP. UN.

Jura loquentia de Ecclesiis curatis, locum habent, quoad tria, in Vicariis perpetuis Ecclesiarum parochialium. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

QUæ de Ecclesiis curam animarum habentibus per receptionem aliarum similium amittendis, ac de ipsarum rectoribus promovendis ad sacerdotium, & de eorum ætate a jure statuta noscuntur, in perpetuis *b* Ecclesiarum parochialium Vicariis, & assumptis ad eas, volumus observari.

TITULUS VIII. DE OFFICIO, ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

CAP. UN.

Judex ad receptionem testium in civili, & executor ad providendum certæ personæ, cognitione præmissa, a Papa deputati, licite subdelegant.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

JUdices super receptione testium in causa civili, necnon executores ad providendum aliquibus, si per inquisitionem solertem eos esse vitæ laudabilis, & conversationis honestæ repererint, a sede Apostolica deputati, aliis possint committere licite vices suas.

TITU-

a *Id est Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 8. b *Vid. Conc. Trid. sess.* 14. *de refor. c.* 6. c *al. ita: illa vero, &c.* d *Vid. Concil. Trid. sess.* 24. *de refor. c.* 12. e *Vid. Conc. Trid. sess.* 7. *de reform. cap.* 12. *& sess.* 24. *de refor. c.* 12.

a *Dictio*, impedimento, *deest in antiquioribus exemplaribus.* b *De vicariis perpetuis, vide multa per Felinum in cap. G. perpetuas. extr. de fid. instrum.*

TITULUS IX.
DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.
CAP. I.

Episcopi ita debent corrigere Clericorum excessus, quod metu pœnæ ipsi arceantur, & alii pertimescant. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.* (*an.* 1312.)

UT Clericorum audacia, qui prætextu privilegii Clericalis ordinis *a* impunitatem excessuum obtinere sperantes, nonnulla multoties committunt enormia, per quæ nimirum diffamatur Ecclesia, & scandala gravia in populo generantur, potissime cum talia per Episcopos, ad quos horum spectat correctio, deferantur ut plurimum incorrecta, propensius compescantur: eisdem Episcopis districte injungimus *b*, quatenus sic circa correctionem Clericorum hujusmodi vigilanter intendant, & diligenter sui officii debitum exequantur, quod & iidem Clerici metu pœnæ a suis arceantur insolentiis *c*, & alii eorum exemplo perterriti prosilire ad similia merito pertimescant.

CAP. II.

Valet collatio beneficii facta a collatore quolibet citra Legatum Apostolicum, non facta mentione de beneficio, quod prius habebat is, cui fit. h. d. Joan. Andr.

Idem.

ETsi ab Apostolicæ sedis Legato de beneficio facta collatio beneficium aliud obtinenti, non valeat, nisi de illo, quod obtinet, facta fuerit mentio specialis: in aliis tamen quibuslibet collationem beneficiorum habentibus, hoc nolumus observari.

TITULUS X.
DE PROCURATORIBUS.
CAP. I.

Qui sciens sine protestatione recipit istrumentum, vel literas suæ procurationis, quibus constituens pro ipso cavebat, super inclusis in procuratorio dominum defendere cogitur. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

INstrumento, vel literis, quibus te aliquis in causis suis procuratorem constituens pro te debito modo cavit, simpliciter [nulla facta protestatione] a te scienter receptis, non potes postea recusare defensionem illius: imo cogi poteris ipsum defendere in omnibus causis, & negotiis, ad quæ prædicta instrumenta seu literæ se extendunt: cum per hæc ad omnia tuum præstitisse videaris assensum.

CAP. II.

Procurator habens mandatum jurandi, & omnia faciendi, quæ requirunt speciale mandatum, contra electum vel provisum opponere non potest crimina, vel defectus. Joan. Andr.

Idem.

NOn potest procurator ad agendum, vel defendendum *a*, jurandumque de calumnia, & veritate dicenda, & generaliter ad omnia alia, quæ speciale mandatum exigunt, constitutus (nisi aliud super hoc in mandatis habeat) opponere in personam electi, seu ejus, cui est provisio facienda vel facta, crimina *b*, vel defectus *c*, cum sub generalitate tali graviora non veniant, vel majora, quam in ipso procuratorio sint expressa.

CAP. III.

Religiosus etiam pro conreligioso, nisi pro consorte ejusdem litis, non potest procurator constitui sine licentia superioris, nec etiam alium constituere, nec substituere: licet hoc habeat in mandatis. Joan. Andr.

Idem.

REligiosus procurator, etsi per per alium religiosum sui vel alterius monasteri fuerit constitutus, sicut non potest sine sui superioris licentia procurationis *c* officium suscipere, nisi pro suo in eadem lite consorte: ita non potest alium procuratorem constituere seu substituere, etiamsi per constituentem hoc sibi expresse fuerit commissum.

CAP. IV.

Per obitum Rectoris Ecclesiæ revocatur procurator ab eo pro Ecclesia constitutus, etiam quoad negotia jam cœpta.

Idem.

PRocuratorem a Prælato, Rectore, vel alio quolibet, pro Ecclesia *d* sua vel beneficio constitutum, per mortem constituentis revocari censemus: etiam quoad negotia jam incepta, & causas, in quibus per ipsum lis fuerit ante mortem hujusmodi contestata.

TITULUS XI.
DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.
CAP. I.

Ecclesia probans se læsam per lapsum temporis, ad illud tempus tantum restituitur, & intra quadriennium a tempore læsionis.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

AB Ecclesia *e* adversus lapsum temporis, in quo se læsam affirmat, in integrum restitutio peti potest: & causa restitutionis hujusmodi finiri debet intra quadriennium continuum a tempore læsionis, etiamsi minus quadriennio tempus læsionis existat. Sed non fiet restitutio, nisi ad tantum tempus, quantum se læsam fore probabit.

a *Dictio*, ordinis, *deest in antiquiorib. exemplaribus.* b *Si negligant, peccant mortaliter.* 4. *distin. c. denique. Aufre.* Fontanus. c *Ob istam causam puniuntur rei in ipso loco delicti. Salic. in aut. si vero. C. de adulter. Font.*

a *Idem & multo magis si ad alterum tantum, cum tunc procuratoris minor esset potestas.* b *Crimina intellige magna, vel parva, dum tamen talia sint, quæ probata repellerent electum a beneficio, de quo agatur. juxta cap.* 1. *de elect. lib.* 6. *& Clem. constit. sup. de elect. Bonifacius* c *al. procuratoris.* d *vide cap. si tibi absenti. de præben. lib.* 6. e *De intellectu hujus Clementinæ Mattheus de Afflictis decis.* 7.

FINIS LIBRI PRIMI.

CLE-

CLEMENTINARUM
LIBER SECUNDUS.

TITULUS I.
DE JUDICIIS.
CAP. I.

Constitutio Bonifacii, quæ habet, quod citationes etiam extra dies solennes publice factæ, de mandato Papæ, in audientia literarum Apostolicarum, vel papali palatio affixæ januis majoris Ecclesiæ loci, in quo Papa cum curia sua degit, arctent citatum, ac si ad eum personaliter devenissent: restringitur ad eos, qui impediunt, ne ad eos possit citatio pervenire, vel quorum domicilium tute non potest adiri. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*
[*an.* 1311.]

DUdum *a* Bonifacius VIII. prædecessor noster constituit, ut citationes auctoritate Apostolica de personis quibuscunque, ac etiam undecunque ad instar edictorum in albo prætoris propositorum, etiam extra dies solennes, in quibus Romani Pontifices processus consueverunt facere generales, ipso Papa specialiter, & ex certa scientia id mandante factæ, in Apostolicarum audientia publica literarum, vel in papali palatio, publice postmodum majoris Ecclesiæ loci, in quo Romanus Pontifex cum sua curia residebit, januis affigendæ, sic valeant atque arctent citatos post lapsum terminum *b*, quem (considerata distantia locorum) citationibus ipsis apponi convenit competentem, ac si ad eos personaliter devenissent. Quia vero statutum ipsum rationabiliter editum, propter malitiam temporis tunc instantis, nonnullis nimis rigorosum videtur: nos rigorem ipsum mansuetudine temperantes, idem statutum, & præfatum modum citandi restringimus ad illos tantum, & in illis locum volumus sibi vendicare, qui faciunt, impediunt, vel procurant per se vel per alios quoquo modo, ne ad eos possit citatio pervenire: vel quorum domicilia sive loca non possunt tute libereve adiri. Porro ei, quod circa citationes absentium, tam diebus solennibus, quam aliis, Ecclesia *c* Romana diversis ex causis interdum facere consuevit, per præsentem constitutionem seu moderationem in nullo volumus derogari.

CAP. II.

In causis etiam pendentibus beneficialibus, decimarum, matrimonialibus, & usurarum, & ipsas tangentibus, procedi potest simpliciter & de plano, absque judiciorum strepitu, & figura. Joan. Andr.

Idem.

DIspendiosam prorogationem litium (quam interdum ex subtili ordinis judiciarii observatione causarum docet experientia provenire) restringere in subscriptis casibus cupientes: Statuimus, ut in causis super electionibus, postulationibus, vel provisionibus, aut super dignitatibus, personatibus, officiis, canonicatibus, vel præbendis, seu quibusvis beneficiis Ecclesiasticis, aut super decimis, ad quarum etiam præstationem possunt, qui tenentur ad eas, præmoniti censura Ecclesiastica coerceri, necnon super matrimoniis, vel usuris, & eas quoquomodo tangentibus ventilandis, procedi valeat de cætero simpliciter & de plano, ac sine strepitu judicii & figura: volentes non solum ad futura negotia, sed ad præsentia, & adhuc etiam per appellationem pendentia hoc extendi.

a *Modus citandi per edictum in forma hujus Clement. locum habet in solo Papa, ut not. hic Zabarella. eum videto.* a *al. termini.* c *In quodam manuscripto ita: Ecclesia Rom. diversis ex causis processus interdum, &c.*

TITULUS II.
DE FORO COMPETENTI.
CAP. I.

Concedit Concilium certo casu Episcopis expulsis a suis sedibus, quod in locis aliarum diœcesum servata forma, quam limitat, possint procedere contra expulsores, consiliarios, & fautores, & inter subditos jus dicere. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

QUamvis sacris canonibus sit generaliter interdictum, ne quis Episcopus jurisdictionem in diœcesi exerceat aliena: nos tamen Episcopis, qui a suis sedibus protervia impiorum expulsi non audent propter metum persequentium in suis civitatibus, vel diœcesibus, aut earum parte aliqua residere, nec jurisdictionem ad se spectantem per se vel per alium inibi exercere: ne injuria in eorum expulsione ipsorum irrogata Ecclesiis hoc prætextu remaneat impunita, duximus indulgendum, ut in diœcesibus alienis, in civitatibus videlicet, vel locis insignibus suis Ecclesiis vicinioribus, in quibus poterunt secure morari, & jurisdictionem suam libere exercere, possint contra suos expulsores, & eorum in hac parte consiliarios, & fautores (dummodo civitates, vel loca hujusmodi eisdem expulsoribus, consiliariis, & fautoribus sint secura, & ipsi personaliter vel ad domum, si hoc tute fieri valeat, alioquin publice in Ecclesia cathedrali loci, vel domicilii eorundem citati fuerint) libere procedere, prout justitia suadebit.

Si vero dicti Episcopi ausi non fuerint hujusmodi suos expulsores, vel eorum consiliarios, aut fautores dicto modo citare, vel ipsi malitiose impedimentum præstiterint, ne potuerint sic citari: licitum sit eisdem Episcopis, ut expulsores, consiliarios, & fautores eosdem diebus aliquibus Dominicis, vel festivis, cum populus convenerit ad divina, ut sic facta citatio ad eos pervenire verisimilius *a* præsumatur, citent vel citari faciant publice in Ecclesiis civitatum, vel locorum insignium prædictorum, & procedant deinde contra ipsos, si citati taliter statuto ipsis peremptorio termino competenti coram eisdem Episcopis noluerint comparere, ac si citati legitime alias extitissent.

Eisdem etiam Episcopis indulgemus, ut inter suos subditos [ne ob defectum justitiæ dispendium aliquod patiantur] possint in diœcesibus alienis, in quibus moram traxerint (dummodo per se, vel per alium hoc in suis propriis diœcesibus facere non audeant, vel non possint) jurisdictionem suam omnimodam exercere: ita tamen, quod subditi, qui expulsores, vel eorum fautores, aut consiliarii non fuerint, ultra duas diætas a fine suæ diœcesis non trahantur. Volumus insuper, ut ante omnia a diœcesanis locorum, in quibus moram traxerint, petant licentiam in præmissis: quam si obtinere nequiverint *b*, procedant nihilominus, prout superius est expressum. Sane si prædicti Episcopi asseruerint, se non fuisse ausos præfatos expulsores, consiliarios vel fautores, personaliter, vel ad domum, aut publice [ut præmittitur] in eorum Ecclesia cathedrali citare: vel ipsos malitiose præstitisse impedimentum, ne per eos potuerint sic citari: aut quod in suis diœcesibus jurisdictionem per se vel per alium contra ipsos exercere nequeunt, vel non audent: stari super his volumus assertionibus eorundem. Ipsis districtius injungentes, sub interminatione divini judicii, ne circa præmissa contra conscientiam quicquam mendaciter, aut dolose asserant, vel confingant. Eorundem autem Episcoporum sententias & processus, quos in præmissis casibus in aliis diœcesibus duxerint faciendos, denunciant, seu denunciari faciant per suas diœceses convicini Episcopi, cum ab eis fuerint requisiti. Per præmissa quoque nullum ex transcursu temporis quanticunque, vel alias quoquo modo locorum diœcesanis, vel aliis quibuscunque jurisdictionem habentibus in locis præmissis, in quibus prædicti Episcopi sic expulsi jurisdictionem [ut prædicitur *c*] exercebunt, præjudicium generetur.

TITULUS III.
DE CAUSA POSSESSIONIS, ET PROPRIETATIS.
CAP. UN.

In causa beneficiali delata etiam per appellationem ad curiam, utraque pars potest petitorium, & possessorium intentare. Et ante causæ conclusionem potest spoliatus suspenso petitorio suo, vel adversarii, possessorium prosequi. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

CAusa *d* beneficiali per appellationem ad sedem Apostolicam legitime devoluta, tam appellanti, quam appellato licere decernimus, nedum petitorium, sed & possessorium intentare. Et in spoliantis odium ante causæ conclusionem suspendere petitorium a se, & ab adversario intentatum, in solo possessorio procedendo.

a *al. verisimiliter*. b *al. nequibunt*. c *al. præmittitur*. d *Vide Paul. de Castro consil. 277. lib. 1. & de intellectu, Covarruviam lib. 1. var. resol. c. 16. num. 13.*

TITULUS IV.
DE DOLO, ET CONTUMACIA.
CAP. UN.

Appellans ante definitivam, etiam a definitiva, lata eo absente, citato vel non, appellare potest: nisi prima appellatio fuerit frivola manifeste: quo casu non appellat, tanquam manifestus contumax. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

[*an.* 1312.]

SI ante *a* definitivam sententiam a Judice quis appellando recedat, & Judex suæ appellationi non deferens, eo citato, vel etiam non citato ulterius in causa procedens, contra ipsum etiam absentem sententiam definitivam promulget, poterit idem appellans a dicta sententia intra tempus debitum appellare: nisi ejus prima appellatio esset frivola manifeste.

TITULUS V.
UT LITE PENDENTE NIL INNOVETUR.
CAP. I.

Si duo litigantes super beneficio moriantur: sive uterque in curia, vel solus possidens, vel neutro possidente alter tantum, altero alibi moriente: ad Papam, & in conversis casibus ad Ordinarium spectat collatio, si ad alterum beneficium pertinebat. Si autem alter tantum moritur, si superstes, vel alius, cujus intersit, litem prosequitur, ex futuro eventu apparebit, ad quem collatio spectat. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

SI duobus in Romana curia, super beneficio sibi collato litigantibus, in eadem curia mori contingat utrumque, collationem hujusmodi beneficii ad Romanum Pontificem: si vero extra dictam curiam, ad Ordinarium decernimus pertinere: nisi forsan alius ab eis in dicto beneficio jus haberet. Quod si unum in dicta curia, alterum vero extra mori contingat, si moriens in curia beneficium possidebat, ad Romanum Pontificem: si vero alius, ad Ordinarium pertineat collatio supradicta. Neutro autem ipsorum beneficium possidente, erit Romanus Pontifex, propter auctoritatis prærogativam in collatione hujusmodi præferendus. Si vero alter tantummodo, sive possessor, sive petitor, decedat, si superstes, vel alius, cujus intersit, causam nihilominus prosequatur (cum interim beneficium de jure conferri non possit) ad quem collatio ejus pertineat, futurus declarabit eventus. Nam si ad defunctum pertinuisse beneficium fuerit declaratum, pertinebit ad Papam, si ille in curia, vel ad Ordinarium, si extra curiam sit defunctus. Quod si ad neutrum illud spectasse constiterit, ad Ordinarium collatio pertinebit. Salva tamen in præmissis omnibus Rom. Pontificis potestate; ad quem Ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum plena & libera dispositio, ex suæ potestatis plenitudine noscitur pertinere.

CAP. II.

Lis dicitur pendere quoad hoc, ut nihil debeat innovari, cum citatio legitime pervenit ad partem, vel per eam stetit, quo minus perveniret, cum tali expressione, quod potuit instrui super quo conveniatur. Joan. Andr.

Idem.

CUm lite pendente nihil debeat innovari, litem quoad hoc pendere censemus, postquam a Judice competenti

a *Not. quod appellari potest ante definitivam, quod est verum indistincte de jure canonico, dum tamen appelletur ex causa rationabili. cap. ut debitus. ext. de appell. sed de jure civili non appellatur, nisi in certis casib. Zabarella.*

tenti in ea citatio emanavit, & ad partem citatam pervenit: vel per eam factum fuit, quominus ad ejus notitiam perveniret. Dum tamen in citatione prædicta talia sint expressa, per quæ plene possit instrui, super quibus in judicio convenitur.

TITULUS VI.
DE SEQUESTRATIONE POSSESSIONUM, ET FRUCTUUM.
CAP. UN.

Si super beneficio contra ipsius possessorem, qui triennio non possedit in petitorio, vel possessorio una definitiva fertur in curia, etiamsi nulla fore dicatur, ipsius beneficii sequestratio per loci Ordinarium fieri debet: quam impediens, vel sequestratos fructus occupans, excommunicatus est, & si est de litigantibus, cadit a jure suo, & respicit pendentia. Joan. Andr.

Idem. *a*

AD compescendas litigantium malitias, definimus, ut una contra possessorem definitiva sententia super beneficia apud sedem Apostolicam, duntaxat in petitorio, vel possessorio promulgata, beneficium ipsum, etiamsi dignitas, vel personatus existat, & curam habeat animarum, a possessore hujusmodi (dum *b* tamen triennio pacifice antea ab eo possessum non fuerit) per loci Ordinarium, apud aliquam personam idoneam sequestretur, quæ plenam de ipso, & debitam curam gerens, id, quod de fructibus ipsius (debitis ejusdem supportatis oneribus) superesse contigerit, illi restituat, qui finalem in causa victoriam obtinebit. Si quis autem sequestrationem hujusmodi impedire, vel fructus sequestratos quoquo modo præsumpserit occupare, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto: a qua [nisi impedimento prius amoto, & occupatis per eum fructibus restitutis] nullatenus absolvatur. Et nihilominus, si de litigantibus fuerit, a jure (si quod in hujusmodi beneficio, vel ad ipsum forsitan competebat eidem) hoc ipso se noverit cecidisse: præmissis nedum circa futura, sed etiam circa per appellationem pendentia negotia observandis: non obstante si contra præfatam sententiam de nullitate forsan opponatur.

TITULUS VII.
DE PROBATIONIBUS.
CAP. UN.

Verba literarum Apostolicarum, quibus Papa proprium factum narrat, plene probant, si super illis gratia, vel intentio Papæ fundatur. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.* [*an.* 1312.]

LIteris nostris, quibus nos dignitates quaslibet, seu beneficia collationi nostræ, vel sedi Apostolicæ reservasse, aut resignationem beneficii alicujus recepisse, vel recipiendi potestatem alii commisisse, vel aliquem excommunicasse, seu suspendisse, seu aliquem Capellanum nostrum vel familiarem fuisse, vel alia similia, super quibus gratia, vel intentio nostra fundatur, fecisse narramus, censemus super sic narratis fidem plenariam adhibendam: volentes ad præterita, & pendentia (etiam per appellationem) negotia hoc extendi.

TITULUS VIII.
DE TESTIBUS.
CAP. I.

Per testes Christianos convinci possunt Judæi, & Sarraceni, non obstantibus contrariis privilegiis Regum, & Principum: quibus si utantur, subtrahatur illis Christianorum commercium. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

CUm Judæi quidam, & Sarraceni [sicut accepimus] quod super civilibus, aut criminalibus convinci per Christianos non possint, se privilegiis Regum & Principum tueantur [quia id nedum juri contrarium, sed est Christianæ religioni opprobriosum est quamplurimum & adversum] Reges eosdem, & Principes *a* in Domino exhortamur, ne concedant hujusmodi de cætero privilegia, vel servent, aut servare permittant etiam jam concessa. Quod si Judæi, aut Sarraceni privilegiis talibus uti præsumpserint, Christianorum communio eis subtrahatur, sic, quod Christiani ab eorum abstinere communione censura Ecclesiastica (si opus fuerit) compellantur.

CAP. II.

Publicatis attestationibus testes produci non possunt (etiam in causa appellationis) super eisdem articulis, vel directe contrariis. Joan. Andr.

Idem.

TEstibus rite *b* receptis, & eorum attestationibus publicatis, sicut non licet super eisdem, vel directo contrariis articulis alios, vel eosdem testes in principali causa producere: sic non debet in appellationis causa licere: cum non minus in appellationibus, quam in principali causa subornatio sit timenda.

TITULUS IX.
DE JUREJURANDO.
CAP. UN.

Juramenta, quæ Romanæ Ecclesiæ præstant Romani Principes, fidelitatis existunt. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

ROmani Principes *c*, orthodoxæ fidei professores sacrosanctam Roman. Ecclesiam, cujus caput est Christus redemptor noster, ac Romanum Pontificem ejusdem Redemptoris Vicarium, fervore fidei, & claræ devotionis promptitudine venerantes, eidem Romano Pontifici, a quo approbationem personæ, ad Imperialis celsitudinis apicem assumendæ, necnon unctionem, consecrationem, & Imperii coronam accipiunt, sua submittere capita non reputarunt indignum, seque illi, & eidem Ecclesiæ, quæ a Græcis Imperium transtulit in Germanos, & a qua ad certos eorum Principes jus, & potestas eligendi Regem in Imperatorem postmodum promovendum pervenit, adstringere vinculo juramenti, prout tam mos observationis antiquæ, temporibus novissimis renovatæ, quam forma juramenti hujusmodi sacris inserta canonibus manifestant. Dudum sane inter quondam Henricum Imperatorem, tunc Romanorum Regem, & charissimum in Christo filium nostrum Robertum Siciliæ Regem, gravi discordia suscitata, nos multis grandibusque periculis, quæ exinde proventura verisimiliter timebantur, intendentes celeri, & opportuno remedio obviare, quibusdam ex fratribus nostris sanctæ Rom. Eccl. Cardinalibus, existentibus tunc in urbe pro reformanda pace, & solidanda concordia inter Reges eosdem, literas nostras sub certa forma duximus destinandas, inter alia inserentes in eis, quod cum ipsi Reges ejusdem Ecclesiæ specialissimi filii, sibi juramento fidelitatis, & alias multipliciter essent adstricti, ipsius Ecclesiæ debeant esse promptissimi defensores

Qqq Dictis

a *In uno manuscr. ita habetur.* b *Vid. c. commissa de elect. in 6. not. Bart. & moderni in l. Celsus. ff. de usucap. Font.*

a *Qui debent Judeos punire: vid. l. si quis in hoc genus. C. de Episc. & Cler. & gl. in cap. Judæi. 2. de Jud. Font.* b *Vid. l. 1. §. ajunt ædiles. ff. de ædil. edict. & l. apud eum. §. imperator. ff. de manumiss. c. al. Imperatores.*

Dictis autem literis in notitiam dicti Henrici ad Imperium jam promoti sic deductis, idem Henricus ab eisdem Cardinalibus requisitus, ut super contentis in illis suum propositum responderet: quasi moleste tulisset, quod de juramento fidelitatis hujusmodi per eum præstito in dictis literis mentio haberetur, non familiariter, nec secrete, ut tractandæ pacis qualitas exigebat, sed multis tabellionibus accersitis, & requisitis ab eo, quod de responsionibus suis conficerent publica instrumenta, inter cætera publice (præsente multitudine hominum copiosa) respondit *a* se non fore cuiquam ad juramentum fidelitatis adstrictum, & quod nunquam fecerit juramentum, propter quod foret ad juramentum fidelitatis alicui obligatus, & quod ipse nesciebat, quod antecessores sui Romani Imperatores unquam juramentum hujusmodi præstitissent, simulans se immemorem juramentorum, quæ nobis ante coronationem suam præstiterat, & post coronationem etiam innovarat. Nos itaque attendentes, quod hujusmodi responsio, si sub dissimulatione pertranseat, vel silentio pallietur, posset in magnum, & evidens præjudicium Rom. Ecclesiæ redundare, dignum admodum, & opportunum fore perspeximus, ut de juramentis hujusmodi constitutioni præsenti aliqua breviter annectamus. Dictus namque H. quamprimum fuit in Regem Romanorum electus solennes *b* ad nos nuntios destinavit, dans eis per suas patentes literas plenum, & speciale mandatum exponendi nobis pro eo devotionem ipsius, & reverentiam filialem, quam ad nos, & Rom. Eccles. sincero gerere se dicebat affectu: necnon petendi, & impetrandi a nobis favorem, & gratiam consuetos: offerendi quoque nobis, & præstandi pro eo, & in ipsius animam debitæ nobis, & eidem Ecclesiæ fidelitatis, & cujuslibet alterius generis juramentum, ac nihilominus petendi a nobis per nostras sibi manus impendi unctionem, consecrationem, & Romani Imperii diadema. Præfatis itaque nuntiis in nostra, & fratrum nostrorum præsentia constitutis, ac secundum dicti tenorem mandati Avenione, ubi tunc eramus cum nostra curia residentes, in publico consistorio, in quo erat Prælatorum, & aliorum, tam Clericorum, quam Laicorum non modica multitudo, præmissis per eos coram nobis expositis supplicando petitis humiliter, & oblatis: Nos eodem mandato, & decreto electionis ejusdem H. ex parte Principum tam Ecclesiasticorum, quam secularium, qui eundem elegerant, nobis per dictos nuntios præsentatis, plena cum eisdem fratribus deliberatione discussis, factaque nobis de electione hujusmodi concordi, & legitima plena fide, examinata quoque persona ipsius H. prout absentia patiebatur ejusdem & de ipsius fide, probitate, & aliis, quæ in persona Imperatoris sunt merito requirenda, cum pluribus Prælatis, & aliis magnæ auctoritatis viris, qui ejusdem H. mores, conditionem, & statum plenius noverant, inquisito, ejusque persona, cujus etiam nos, & fratres nostri aliqualem prius notitiam habebamus, propter quod facilius transivimus in examinatione hujusmodi, idonea reputata, ipsum nominavimus, denunciavimus, & declaravimus Regem Romanorum, ipsius approbantes personam, eumque sufficientem, & habilem declarantes ad suscipiendam Imperialis celsitudinis dignitatem, ac decernentes unctionem, consecrationem, Imperiique Romani coronam sibi per manus nostras debere concedi: & consequenter a præfatis nuntiis sufficiens ad hoc ab eo (ut præmittitur) mandatum habentibus, secundum formam in decretis, quæ incipit, Tibi Domino, comprehensam, fidelitatis recepimus juramentum. Postque idem H. consecrationis, & coronationis suæ tempore aliud eisdem Cardinalibus, quos ad impendendum sibi hujusmodi consecrationis, & coronationis insignia miseramus ad urbem, illud nostro nomine recipientibus juramentum præstitit corporale, quod in libro Pontificali Rom. præstandum Pontifici per Imperatorem coronationis suæ tempore continetur, cujus tenor dignoscitur esse talis: Ego H. Romanorum Rex, annuente Domino futurus Imperator promitto, spondeo, & polliceor, atque juro coram Deo, & B. Petro me de cætero protectorem, procuratorem *a*, & defensorem fore summi Pontificis, & hujus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in omnibus necessitatibus, & utilitatibus suis, custodiendo, & conservando possessiones, honores, & jura ejus, quantum divino suffultus adjutorio fuero, secundum scire, & posse meum, recta, & pura fide: sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia. Cæterum quin juramenta hujusmodi fidelitatis existant, a retro Romanis Principibus non fuit hactenus hæsitatum: imo tam quondam Albertus Rex Romanorum, immediatus prædecessor memorati Henrici, Bonifacio Papæ VIII. prædecessori nostro tempore approbationis ejusdem Alberti, quam Rodulphus pater ipsius, & alii prædecessores ejusdem Romanorum Reges diversis nostris prædecessoribus juramentum fidelitatis, & obedientiæ præstiterunt. Idemque Bonifacius memoratum A. juramento hujusmodi ab eo recepto, de fratrum suorum consilio (præsente Prælatorum, & aliorum multitudine copiosa) auctoritate Apostolica recepit in specialem suum filium, & Ecclesiæ memoratæ, ipsumque in Regem Romanorum assumpsit, in Imperatorem postmodum promovendum. Verum quia sæpefatus H. qui in proximis diebus fuit de hac luce subtractus, non virtutem, & mentem, sed nudum verborum insectans corticem, sensumque confundens, juramenta restringendo prædicta curiose videbatur asserere [ut præfertur] illa ad debitum fidelitatis hujusmodi non extendi: novo modo curiositatis hujus luculentæ veritatis antidotum ipsius declarationis oraculo providimus apponendum. Quia ergo capitulis juramento fidelitatis contentis solicita meditatione pensatis, ipsa capitula in præfatis Imperatoris juramentis, quantum ad effectum, mentem, & virtutem ipsorum non est dubium contineri: Nos præmissis, & aliis rationibus, ne quis in Romanum assumptus Principem, vel in posterum assumendus, an juramenta hujusmodi per dictum H. Imperatorem præstita, & per successores ipsius in futurum præstanda, fidelitatis existant, in dubitationem deducere audeat, vel super his contrarium astruere veritati, auctoritate Apostolica de fratrum nostrorum consilio declaramus illa juramenta prædicta *b* fidelitatis existere, & censeri debere. Porro præter juramenta prædicta idem Henricus suorum inhærens prædecessorum vestigiis, priusquam ingrederetur Italiam, vel ibidem jura aliqua exerceret, sub testimonio suarum patentium literarum in manibus dilecti filii Joannis de Mollianis *c*, scholastici Ecclesiæ Tullensis, Capellani nostri, ad hoc specialiter per nos missi nostro, & præfatæ Ecclesiæ nomine recipientis promisit, & tactis sacrosanctis Evangeliis juramento firmavit, quod eandem Ecclesiam, & fidem catholicam pura fide, totisque viribus conservaret reverenter, & etiam defensaret, omnemque hæresim, schisma, & hæreticos quoslibet, fautores, receptatores, & defensores ipsorum exterminaret pro posse: ac nunquam cum Sarraceno, Pagano, Schismatico, seu alio quolibet communionem *d* catholicæ fidei non

a *Vid. Bart. in leg. sciendum ff. de verbor. oblig.* b *Vide c. ad Apostolicæ. de re judic. lib. 6. q. 1. c. estote. & 97. distinct. nobilissimus Font.*

a *Dictio*, procuratorem, *deest in antiquiorib. cod.* b *Dictio*, prædicta, *deest in antiquior. codicib.* c *al. Melanis.* d *Ad hæc vid. l. non debito. ff. de capt. & Innoc. cap. 1. de schis. Doct. in cap. quod super his. de vo. Font.*

non habente, aut cum aliquo alio præfatæ Ecclesiæ inimico, vel rebelli, seu eidem manifeste suspecto, unionem quamlibet, seu parentelam, aut confœderationem iniret, sed tam nostram, quam successorum nostrorum personas, honorem, & statum manuteneret, defenderet, & conservaret contra omnes homines, cujuscunque existerent præeminentiæ, dignitatis, vel status. Eidem etiam *a* adjiciens juramento, quod manuteneret semper, atque servaret privilegia omnia per prædecessores suos Reges, ac Imperatores Romanos, præfatæ Romanæ, & aliis quibuslibet Ecclesiis quocunque concessa tempore, & continentiæ cujuscunque: ipsaque omnia, & specialiter, ac præcipue per claræ memoriæ Constantinum, Carolum, Henricum, Ottonem IV. Fridericum II. atque Rodulphum prædecessores ipsius super concessione, recognitione, advocatione, annotatione, quittatione, & libera dimissione terrarum, & provinciarum Romanæ Ecclesiæ ubilibet positarum, quarum etiam multas nominatim expressit, sedi Apostolicæ, Romanisque Pontificibus super *b* quocunque tenore concessa recognovit, confirmavit, & ex certa scientia innovavit, ac etiam de novo concessit: & terras ipsas, atque provincias recognovit ad jus, & proprietatem ipsius Ecclesiæ plenissime pertinere: easque nihilominus ex abundanti de novo Ecclesiæ sæpefatæ donavit, sub prædicto se obligans juramento, quod ipsas, aliquamve ipsarum partem nullo unquam tempore occuparet, seu (quantum in eo esset) ab alio permitteret occupari. Nec in eis, aut aliqua parte ipsarum jura aliqua, possessiones, aut tenutas haberet, seu quomodolibet possideret, nec in eis etiam potestariæ, seu cujusvis capitaniæ, aut jurisdictionem quamcunque per se, vel per alium exerceret, quodque (ut Princeps catholicus, & sæpedictæ Ecclesiæ advocatus, atque defensor) ipsam juvaret, & consiliis, & auxiliis illi assisteret opportunis, contra quoscunque inobedientes, & rebelles eidem, & præcipue contra occupantes, seu turbantes terras prædictas, seu provincias, vel partem quamlibet earundem. Sub eodem etiam juramento promisit, quod tam ipsam Romanam Ecclesiam, quam alias Ecclesias, libertatem Ecclesiasticam, bona, jura, Prælatos, & ministros Ecclesiarum ipsarum manuteneret, conservaret, atque defenderet pro posse. Et quod Ecclesiæ Romanæ vassallos contra justitiam nullatenus offensurus, devotos, ac fideles Ecclesiæ etiam in Imperio constitutos benigne tractaret, nec eos opprimeret contra justitiam, aut [quantum in eo esset] per alium opprimi sustineret, sed in suis potius juribus, & justitiis conservaret. Hoc quoque juramentum, & etiam pristinum pro eo nobis per suos nuntios [ut præmittitur] præstitum, receptis suæ coronationis insigniis innovavit, prout in patentibus ante coronationem ipsam, ejus regio magno sigillo, & aliis post coronationem eandem, ejus Imperiali aurea bulla munitis, inde confectis literis (quas in archiviis Rom. Ecclesiæ reponi, & diligenter conservari fecimus) plenius continetur.

TITULUS X.
DE EXCEPTIONIBUS.
CAP. UN.

Exceptio excommunicationis opponitur dilatoria quandocunque, peremptorio non obstante. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

EXcommunicationis exceptio dilatoriæ in qualibet parte litis opponi potest termino peremptorio per Judicem assignato ad proponendum exceptiones declinatorias, & dilatorias non obstante: servata tamen constitutione felicis recordationis Innocentii Papæ IV. edita circa hoc in Concilio Lugdunensi.

a Dictio, etiam, *deest in antiquiorib. codicibus.* b *Al. sub.*

TITULUS XI.
DE SENTENTIA, ET RE JUDICATA.
CAP. I.

Qui tres sententias contrarias in quavis causa reportavit, de illarum nullitate non agit, nec excipit ipsarum executione non facta: & respicit etiam pendentia. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

UT *a* calumniis litigantium occurratur, is, qui in beneficiali, vel alia quavis causa tres contra se in petitorio, vel possessorio sententias reportavit, ad agendum de nullitate ipsarum, vel alicujus ex eis nullatenus admittatur, donec hujusmodi sententiæ plenarie fuerint executioni mandatæ. Similiter si ille, contra quem tres sententiæ definitivæ latæ fuerint, ab interlocutoria, vel gravamine ante prolationem ipsarum, vel earum alicujus se appellasse, & causam appellationis hujusmodi adhuc pendere proponat: sententiarum prædictarum executionem tali prætextu nolumus impediri. Quæ ad causas qualitercunque etiam per appellationem pendentes duximus extendenda.

CAP. II.

Sententia lata contra citatum extra citantis territorium existentem, nulla est ipso jure. h. d. Joan. Andr.

Idem.

PAstoralis cura solicitudinis nobis divinitus super cunctas Christiani populi nationes injuncta nos invigilare remediis subjectorum, eorundem periculis obviare, & scandala removere compellit. Sane cum jamdudum inter quondam Henricum Imperatorem Romanum, & charissimum in Christo filium nostrum Robertum Siciliæ Regem gravis fuisset materia turbationis exorta, asserente deinde Imperatore prædicto, quod cum quibusdam ipsius subditis Rex confœderationes, & conspirationes fecerat in ipsius majestatis offensam: quodque tractaverat, & ordinaverat, ut civitates quædam sub Imperii, & Imperatoris ejusdem obedientia consistentes, contra eum, & Imperium rebellarent, gentesque sui ipsius fultæ subsidio nonnullas alias Imperii civitates, & castra [inde violenter ejectis ipsius Imperatoris Officialibus] occuparunt, & pro ipso Rege occupata tenebant: ac alias etiam in urbe, & alibi in Imperii, & Imperatoris ejusdem contemptum, & suæ majestatis injuriam, & reipublicæ detrimentum multa gravia fuerunt *b* per Regem eundem, ac malitiam, & instigationem ipsius tam a suis stipendiariis, quam a subditis Imperatoris commissa.

Præhabitis per Imperatorem eundem quibusdam processibus contra eum, absentem tamen, quamvis legitime (juxta Imperatoris assertionem) citatum, ac quod supradicta erant notoria, per imperialem interlocutoriam declarat Imperator ipse, Regem affirmans propter præmissæ læsæ majestatis criminis reum esse, in eum peremptorie [ut dixit] & sufficienter citatum, sed comparere contumaciter recusantem, tanquam rebellem, proditorem, & hostem Imperii, ac reum supradicti criminis, privationis omnium dignitatum, quocunque comprehensarum titulo, & quibus se intitulabat Rex ipse, auctoritatum quoque, honorum, provinciarum, terrarum, bonorum, jurium, & jurisdictionum, tam perpetuorum, quam temporalium, & si quando veniret in suam, & Imperii fortiam, mutilationis *c* etiam

a De intellectu vide Oldradum consil. 106. incip. quod litera executoria. b *Al. fuerant.* c *Vide l. rei capitalis. ff. de pœnis. & leg. transigere. C. de transact. cum leg. criminali. C. de jurisd. omnium jud. atque l. 1. C. ne Christia. man. & Felin. in c. ex literis. xi. col. de constit.*

etiam capitis sententiam promulgavit, omnem supplendo defectum, si quis forsitan fuerat ex solennitate juris omissus in processibus memoratis: præmissa (ut asseruit) faciens exigente justitia, & de imperiali etiam potestate. Verum quia hujusmodi sententia, quæ non a discretione, matre virtutum, sed a noverca justitiæ, voluntaria scilicet judicantis præcipitatione processit, partus forsan se deteriores haberet, si ipsius sententiæ inefficacia in publicum præcone justitia non prodiret: nos circa eam tali uti provisione volentes, quæ (detectis ipsius defectibus) seminata per eam extinguat pericula, & in ratione reddenda sit posteris profutura, ipsam subjiciendam esse providimus limæ justitiæ, ac rectæ libramini rationis. Ejusdem igitur caussis, & continentia, necnon conditione illorum, a quo, & in quem lata fuit, diligenti & debita consideratione pensatis, patenter ex eis illius astruitur evidentia nullitatis, & manifeste arguitur temeritas promulgantis. Notorium quippe ac indubitatum existit, quod grandis exercitus tempore dictorum processuum, & sententiæ, continue Imperatori assistens, Regem ipsum, & suos prosequebatur odio capitali: Pisanaque civitas, in qua lata fuit memorata sententia, Regem capitali habebat odio notorio, & antiquo. Esto igitur, quod Rex ipse alias ad præmissa fuisset legitime per Imperatorem citatus: nunquid venire debuit ad Judicem exercitu feroci ac grandi, ipsique citato [ut præmittitur] odioso stipatum? Nunquid etiam debuit comparere in loco admodum populoso, multum potenti, ac præfato in eum odio provocato? Quis enim auderet, vel qua ratione audere aliquis teneretur consistorii talis subire *a* judicium, & se in hostium sinu reponere, ac ad mortem per violentam injuriam, non per justitiam inferendam ultroneum se offerre? Hæc quidem jure timentur, hæc de more vitantur, hæc humana fugit ratio, hæc abhorret natura. Desiperet igitur, qui citationem hujusmodi saperet arctasse citatum. Ut *b* illud tanquam notissimum nullatenus omittamus, quod Regem extra districtum Imperii, in regno scilicet Siciliæ, notorie ac continue tempore supradicto morantem, citare non potuit Imperator, nec citatio, si quam forsan de ipso intra Imperii fines fecit, citatum extra Imperium constitutum arctavit. Nos quoque Regis ordinarius Judex, quod ad Imperatoris judicium citaremus, vel citari aut remitti faceremus eundem, nequaquam fuimus requisiti: imo licet ad nos, & curiam nostram temporibus illis rumores frequenter de curia Imperatoris venirent, & juxta eum etiam quidam ex fratribus nostris essent, prius tamen dictæ sententiæ promulgatio, quam aliquid de processibus antecedentibus ad audientiam nostram pervenit. Denique licet Rex ipse terras aliquas ab Imperatore tenere dicatur in feudum, non tamen in eis, sed in regno præfato domicilium suum fovebat: unde Imperator in ipsius personam nullam ratione terrarum hujusmodi (nisi ex natura feudorum) debitam superioritatem habebat. Quod si punitio criminis intra districtum imperialem commissi, ad imperatorem forsan pertinuisse asseratur: verum est quidem, si in eodem districtu fuisset inventus delinquens, vel ad illum de more remissus. Dici-ne ergo sententia meruit, quæ a Judice, qui per Regem tute adiri non potuit, & in loco notorio (ut præfertur) non tuto, in absentem, nec citatum legitime ac inauditum per consequens, & indefensum, non maturo fuit judicio, sed præcipitio, & de tanto præsertim crimine promulgata? Rursus non est silentio relinquendum, quod ipse Rex noster, & Ecclesiæ Romanæ ratione regni prædicti notorie subditus, homoque ligius & vasallus, ac *a* in eodem regno, non ut præmittitur, in Imperio certum, continuum & notorium suum habens domicilium, ac originem inde trahens, Imperatori eo modo non subfuit, quod in eum crimen *b* læsæ majestatis commiserit, quantumlibet in sententia supradicta contenta veritatem indubiam continerent, sicque nedum non jure, imo nec cum juris colore tulit Imperator sententiam supradictam *c* in Regem, ex causa, quæ veritatis subsistentiam non habebat, propter quam etiam, quatenus in eo fuit, Regem eundem privando regno, & regia dignitate, ac terris etiam aliis, & jurisdictionibus perpetuis & temporalibus, quæ sub eo nullatenus, vel ab eo, sed a nobis, & sub nobis, tenebat: necnon procedendo contra Regem eundem ex illis, quæ per ipsius stipendiarios ac nonnullos Imperatoris ejusdem subjectos per malitiam, & instigationem Regis ipsius, contra eum fuisse commissa in urbe dicebat: cum etsi illa fuissent ibidem revera commissa, punitio tamen eorum in Regem, veluti extra districtum Imperii commissorum, ad imperatorem nullatenus pertineret: inhibendo etiam in eadem sententia sub magnarum appositione pœnarum, quarum aliquas sibi applicari mandavit, ne quis dicto Regi præsumeret in suis respondere debitis, in ipsiusve familiaritate, vel servitio remanere, aut eidem contra ipsum Imperatorem quovis modo impendere consilium, auxilium, vel favorem: cum debitores, servitores, & auxiliatores hujusmodi extra Imperium, & in regno constituti prædicto nullatenus Imperatori subessent, nec ex committendis in regno eodem dictis possent pœnis adstringi, vel aliqualiter condemnari per ipsum: absolvendo quoque ab omni fidelitate, obligatione, servitio, promissione, ac pacto provincias omnes, civitates, & castra, & *d* loca, ipsiusque vasallos, & feudatarios, & alios quoslibet eidem Regi quomodolibet obligatos, cum includerentur in absolutione hujusmodi terræ & personæ nobis, & Ecclesiæ Romanæ subjectæ, propriæ terminos potestatis excessit, in messem nostram mittens perperam suam falcem. Cæterum defectus suppletio circa processus adhibita supradictos, non tantum valet ad justificationem ipsorum, & sententiæ supradictæ, quantum ad eorum suggillationem & notam: cum nullam super præmissis potestatem haberet Imperator in Regem, sibi alias, quam ut præfertur, non subditum, non citatum *e* legitime, aut remissum, & extra districtum ipsius continue ac notorie consistentem: nec prædicta suppletio circa subditum etiam ad ea potuisset de ratione referri, per quæ de crimine præsertim sic gravi delato defensionis (quæ a jure provenit naturali *f*) facultas adimi valuisset: cum illa Imperatori tollere non licuerit, quæ juris naturalis existunt. Ut igitur, sicut memorata sententia juris caret effectu, sic auctoritate & nomine rei careat judicatæ, ut nec in opinione communi, aut vulgi labiis nomen habere sententiæ mereatur: ut etiam in magnum justitiæ ac pacis obsequium scandalosis occurratur periculis, quæ cum nostra & Ecclesiæ, provinciarum multarum, regnorum, & gentium turbatione non modica possent occasione ipsius pro tempore suboriri: nos tam ex superioritate, quam ad Imperium non est dubium nos habere, quam ex potestate, in qua (vacante imperio) Imperatori succedimus: & nihilominus ex illius plenitudine potestatis, quam Christus Rex Regum, & Dominus dominantium nobis, licet immeritis, in persona beati Petri concessit, sententiam

a *al. ita: subire judicium, se in hostium sinu reponere, ad mortem, &c.* b *al. ut id.*

a *In quodam manuscripto ita: ac in eodem regno, ut præmittitur, non Imperio certum, &c.* b *Vid. l. Pantomimus. ff. de acq. hær.* c *al. sæpe dictam.* d *Hæc duo verba, & loco, desunt in antiquior. codicibus.* e *De hac re vide Uldaricum Zasium l. 2. §. eodem tempore. ff. de ori. ju. Bal. l. fin. C. de legat.* f *L. ut vim. ubi late doctores. ff. de justit. & jure.*

tiam & processus omnes prædictos, & quicquid ex eis secutum est, vel occasione ipsorum, de fratrum nostrorum consilio declaramus fuisse ac esse omnino irritos & inanes, nullumque debere, aut debuisse sortiri effectum, seu nocumentum, vel notam afferre cuiquam, vel quomodolibet attulisse. Ipsosque nihilominus, quatenus processerunt de facto, & quicquid ex eis secutum est, vel ob eos, vel in posterum sequi posset, in irritum revocamus.

TITULUS XII.
DE APPELLATIONIBUS.
CAP. I.

Valet appellatio coram majore parte plurium Judicum. Sed appellato est appellatio, delatio, & termini præfixio intimanda. Joan. And.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.* [*an.* 1312.]

SI a Judicibus *a* duobus, aut pluribus fuerit appellandum, quia forte de facili eorum præsentia simul haberi non posset, liceat coram ipsis, vel majori parte ipsorum appellare, & Apostolos petere separatim, valebitque appellatio talis, ac si simul fuisset in eorum præsentia ab omnibus appellatum. Est tamen appellato ignoranti, appellationis, necnon delationis eorum, & termini præfixionis, si subsecutæ fuerint, intimatio legitime facienda.

CAP. II.

Sufficit Apostolos peti uno contextu sæpius & instanter: ad quos recipiendos, si Judex certum terminum statuat, appellans illos non petens in termino, appellationi renunciat. Idem cum Judex statuit terminum juris incertum, intra quem appellans illos debite non petivit, vel oblatos recipere renuit.

Idem.

QUamvis rigor juris exposcat eum, qui appellat, debere petere Apostolos congruo loco & tempore sæpius, & instanter: nos tamen antiquam & communem observantiam litigantium sequi, & æquitatem rigori præferri volentes, decernimus sufficere, quod per appellantem simul uno contextu Apostoli instanter, & sæpius postulentur. Verum si Judex a quo appellatur, certum terminum ad recipiendos Apostolos appellanti assignet, & appellans in assignato sibi termino non compareat coram eo, nec petat Apostolos sibi tradi, appellationi suæ renunciasse videtur. Similiter si Judex appellanti responderit, intra juris terminum Apostolos se daturum, appellationi suæ renunciasse appellans intelligitur, nisi intra dictum terminum congruo loco & tempore instanter, & sæpius saltem uno contextu petat Apostolos ab eodem Judice sibi dari *b*, vel si recipere recusat oblatos.

Ponit tres casus, quibus appellans non habens Apostolos, appellationem prosequi potest. h. d. Joan. Andr.

§. 1. Quod si Judex in termino ad dandum Apostolos præfixo per eum ipso appellanti petenti non dederit: aut si dum peterentur Apostoli, responderit se daturum eosdem, nullo termino certo sibi præfixo, vel intra juris terminum se eos asseruerit velle dare, & postea per appellantem congruo loco & tempore sæpius, & instanter uno contextu etiam requisitus, eos non curaverit intra eundem terminum exhibere, appellationem suam extunc prosequi possit appellans, ac si expresse fuissent eidem Apostoli denegati.

CAP. III.

Appellans prosequi, & finire tenetur appellationem extrajudicialem intra annum a die interpositæ appellationis, vel illati gravaminis: quo non facto [*impedimento justo cessante*] *appellatio est deserta.* h. d.

Idem.

SIcut appellationem judicialem, sic & extrajudicialem intra annum a die interpositionis ipsius, vel a die illati gravaminis, ubi a futuro gravamine appellatur, prosequi & finire tenetur appellans. Quod si justo impedimento cessante non fecerit, debebit ejus appellatio deserta censeri.

CAP. IV.

Tempus ad prosequendam appellationem ab homine, vel a jure præfixum, non currit appellanti compromisso durante, vel de partium expresso consensu; nisi periculo imminente ex mora Judex aliud decernat.

Idem.

QUamdiu *a* appellationis prosecutio per compromissum, vel alias de partium expresso consensu differtur: tempus ad prosequendum eandem ab homine, vel a jure præfixum, currere nolumus appellanti: nisi forte Judex videns, ex dilatione periculum imminere, præciperet in illa procedi.

CAP. V.

Ante definitivam appellanti non licet prosequi causas, in appellatione nominatim non expressas: nec processus primi Judicis justificari, vel impugnari potest, nisi ex actis coram eo.

Idem.

APpellanti ab interlocutoria, vel a gravamine Judicis, non licet alias causas prosequi, quam in appellatione sua nominatim duntaxat expressas: nec processus primi Judicis ex novis, aut de novo probandis justificari potest, vel etiam impugnari: sed tantum ex illis, quæ acta fuerunt, vel exhibita coram ipso.

CAP. VI.

Prosecutio appellationis desertæ non impedit, quin sententia censeatur in rem judicatam transivisse. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI *b* appellationem per negligentiam appellantis desertam, appellans ipse cum appellato; aut appellatus etiam per se, & principaliter prosequatur: non ideo minus in rem judicatam censebitur transivisse sententia, a qua fuerat appellatum.

CAP. VII.

A peremptoria repulsa ex alio, quam propter ineptitudinem, secundo appellans, & succumbens non auditur super ea in appellatione a definitiva. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm a repulsione exceptionis peremptoriæ, secundo appellans succumbit, non est in causa appellationis postmodum a definitiva emissæ audiendus ulterius super ea: nisi tunc rite proposita ex eo prius repulsa fuisset, quia proponebatur inepte.

---

a *Nota quod indefinite dicitur Judicibus, in omnibus igitur cujuscunque speciei Judicibus vendicat sibi locum, ut in gloss.* 1. *Pet. de Anchar.* b *Alias, tradi.*

a *De intellectu, vide Mathesilanum in Authen. si tamen.* C. *de temp. appell.* b *Pro limitatione hujus Clem. vide Abbatem in cap. ex parte.* §. 2. *ext. de resc. & de materia ibidem plenissime.* Fel.

FINIS LIBRI SECUNDI.

CLEMENTINARUM LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS.

DE VITA, ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. UN.

Punit Clericos conjugatos, & alios personaliter, & publice carnificum, & tabernariorum officium exercentes, qui per diœcesanos nominatim, & tertio moniti, illud officium non dimittunt, vel dimissum reassumunt. Excitat etiam diœcesanos contra illos Clericos, qui seculares actus exercent. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*
[*an.* 1312.]

Diœcesanis *a* locorum districte præcipimus, ut Clericos carnificum, seu macellariorum, aut tabernariorum officium publice, & personaliter exercentes, nominatim, & tertio moneant, ut sic ab hujusmodi officiis intra convenientem terminum monentium ipsorum arbitrio moderandum desistant, & quod ipsa nullo unquam tempore reassumant. Qui si taliter moniti ab his non destiterint, aut ipsa (ut præmissum est) exercendo resumpserint quandocunque, conjugati omnino, non conjugati vero in rebus, & si omnino incedant ut Laici, in personis privilegium clericale, quamdiu præmissis institerint, eo ipso amittant. Adversus vero alios Clericos negotiationibus, vel commerciis secularibus, vel officiis non convenientibus Clericali proposito publice insistentes, vel arma portantes, sic canonica servare studeant instituta, quod & illi ab excessibus compescantur hujusmodi, & ipsi de damnabili circa hæc negligentia nequeant reprehendi.

CAP. II.

Præmisso exordio, punit Primo *Clericos beneficiatos, utentes publice virgata, vel partita veste.* Secundo, *Subdiaconos, & Diaconos.* Tertio, *omnes Clericos, tonsuram publice cum tali veste portantes.* Quarto, *habentes dignitatem, personatum, beneficium curatum, & Sacerdotes & Religiosos publice portantes talem vestem, vel infulam.* Quinto, *punit omnes prædictos utentes tabardo notabiliter brevi, integre foderato.* Sexto, *certas caligas Clericis interdicit.* Joan. Andr.

Idem.

Quoniam *b* qui abjectis vestibus proprio congruentibus ordini alias sumere, & in publico portare rationabili causa cessante præsumit, professorum illius ordinis prærogativa se reddit indignum: præsenti constitutione sancimus, quod quicunque Clericus virgata, vel partita veste publice utetur (nisi causa rationabilis subsit) si beneficiatus extiterit, per sex menses a perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet, sit eo ipso suspensus. Si vero beneficiatus non fuerit, in sacris tamen ordinibus citra Sacerdotium constitutus, per idem tempus reddatur eo ipso inhabilis ad Ecclesiasticum beneficium obtinendum. Idem quoque censemus de Clericis aliis vestem talem simul & tonsuram publice deferentibus Clericalem. Dignitatem vero, personatum, seu beneficium aliud obtinens, cui cura immineat animarum, necnon cæteri in Sacerdotio constituti, ac religiosi quilibet, quos oportet per decentiam habitus extrinseci morum intrinsecam honestatem ostendere, si (præterquam ex causa rationabili) publice vestem ferant hujusmodi, aut infulam, seu pileum *a* lineum publice portent in capite, sint eoipso, beneficiati videlicet a perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinent, suspensi per annum. Cæteri vero Sacerdotes, & Religiosi quilibet per idem tempus reddantur inhabiles ad quodcunque beneficium Ecclesiasticum obtinendum. Sed & tales, & cæteri quicunque Clerici utentes epithogio, seu tabardo foderato usque ad oram, & ita brevi, quod vestis inferior notabiliter videatur, epithogium ipsum seculares Clerici, & Religiosi administrationem habentes teneantur intra mensem dare pauperibus. Cæteri vero Religiosi administrationem non habentes intra idem tempus illud teneantur suis superioribus assignare in pios usus aliquos convertendum. Alioquin beneficiati suspensionis, cæteri vero inhabilitatis pœnas prædictas, per idem tempus se noverint incurrisse. Huic insuper adjicimus sanctioni, ut Clerici, præsertim beneficiati, caligis scacatis, rubeis, aut viridibus publice non utantur.

a *Vide Conc. Trid. sess. 22. de reform. c. 1. & Bernardinum Diaz. in pract. crim. can. c. 63.* b *Hanc constitutionem innovat, & ampliat Conc. Trid. sess. 14. de reform. c. 6.*

TITULUS II.

DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBUS.

CAP. I.

Clausula inserta literis gratiosis super dignitate concessis, per quam provideri mandatur, ne animarum cura (si dignitati immineat) negligatur, vel per quam inhibetur electionem fieri dignitatis: non facit extendi gratiam ad dignitatem curatam, vel ad quam quis per electionem assumitur. hoc dicit Joan Andr.

a *Al. pileum juvenum.*

Clemens V. *in Concilio Vienensi*.

SI dignitatem habenti de alia provideri mandemus a, dispensantes cum eo, ut simul utramque valeat retinere, de animarum cura, quæ illis, vel alteri earum imminet, non habita mentione, gratia hujusmodi velut surreptitia nullius penitus est momenti: quanquam confectis super ea literis sit insertum, quod animarum cura (si dignitatibus ipsis, vel alteri earum immineat) nullatenus negligatur. Ad hoc si alicui provideri mandemus de dignitate ad cujuscunque, vel quorumcunque collationem, provisionem, seu quamvis dispositionem aliam in certa Ecclesia pertinente, quam intra mensem duxerit acceptandam: inhibentes illi, vel illis, ad quorum collationem, provisionem, seu electionem, dignitates in ipsa Ecclesia pertinere noscuntur, ne interim ad collationem ipsarum, seu provisionem procedant, vel quenquam eligant ad easdem de dignitate, ad quam consuevit quis per electionem assumi, impetranti non poterit provideri: cum in concessione gratiæ (ad quam non augendam, sed exequendam debent, quæ de inhibitione sequuntur, referri) nullam de electione fecerimus mentionem.

CAP. II.

Literæ super provisione Clericorum non includunt hospitalia, & loca similia, & habentia jura spiritualia: nisi id exprimatur. h. d. Joan. Andr.

Idem.

PEr literas a sede Apostolica, vel Legatis ipsius super provisione quorumlibet Clericorum directas, de xenodochiis, leprosariis, eleemosynariis, seu hospitalibus (etiamsi Ecclesias, vel Capellas, decimas, aut alia spiritalia jura noscantur habere) nulli posse decernimus b provideri: nisi hoc in Apostolicis literis caveatur expresse.

CAP. III.

Quo casu vacat una dignitas per receptionem alterius, vacant etiam plures.

Idem.

SI plures c obtinens dignitates aliam dignitatem, aut beneficium curam animarum habens acceptet, dispensatione super hoc legitime non obtenta: ejus possessione adepta pacifice, dignitates, quas prius habebat, ipso facto vacare censemus.

Sicut si dignitatem unicam obtinenti alia similis conferatur, ejus pacifica possessione habita, prima de jure vacaret.

CAP. IV.

Valet provisio facta proprio motu Papæ tacentis beneficia provisi, quæcunque sint, & quotcunque. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI Romanus Pontifex de beneficio alicui motu proprio provideat, de beneficiis, quæ obtinet, non habita mentione, provisionem, seu gratiam hujusmodi fore validam declaramus, qualiacunque fuerint beneficia, dignitates, aut personatus, cum cura, vel sine cura, & in numero quantocunque d, quæ is habebat, cum sibi provisio facta fuit.

CAP. V.

Expectans beneficium, ad collationem Episcopi, devolutum ad illius Capitulum, obtinere non poterit: devolutum tamen ad Episcopum, vel etiam ad Papam ex cujuscunque negligentia poterit obtinere.

Idem.

SI de beneficio ad cujuscunque Episcopi collationem spectante alicui conferendo scribamus, sibi illud conferri non poterit, cujus collatio ex negligentia ipsius Episcopi ad ejusdem Capitulum devoluta existit. Licet provideri sibi possit de illo etiam, cujus ad ipsum Episcopum ex sui Capituli, vel alterius cujuscunque, sive ad nos ex ipsius Episcopi, & aliorum in hoc eidem succedentium negligentia collatio fuerit devoluta.

CAP. VI.

Adeptus in Ecclesia dignitatem habentem Præbendam annexam, perdit primam Præbendam, quam habebat in illa. h. h. Joan. Andr.

Idem.

SI juxta nostri formam mandati Canonicatum, & Præbendam Ecclesiæ Rutinensis adeptus, dignitatem, quam duxerit acceptandam, ibidem expectat, Archidiaconatum a inibi post vacantem, non obstante, quod certa sit sibi annexa Præbenda, poterit acceptare: primaque Præbenda hoc ipso vacabit, quod secundam cum Archidiaconatu prædicto pacifice fuerit assecutus.

TITULUS III.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

CAP. I.

Decretum conditionale ante conditionis eventum non afficit potestatem ordinarii, vel alterius collatoris: secus quando acceptationi beneficii tempus adjicitur cum decreto. Et qui beneficium vacans ab executore petit, vel recepit, illud intelligitur acceptasse: quæ vacatio nota dicitur expectanti, ex quo in loco beneficii publice scitur.

Clemens V. *in Concilio Vienensi*. [*an.* 1312.]

CUm b ei, quem in scientia reputamus idoneum, si per inquisitionem executoris sibi deputati a nobis repertus fuerit esse vitæ laudabilis, & conversationis honestæ, de beneficio certi valoris alicui provideri mandamus, adjicientes, quod de beneficio minoris valoris possit eidem, si voluerit, provideri, ac extunc etiam inane decernentes, & irritum, si secus à quoquam quavis auctoritate contigerit attentari: quia decretum hujusmodi in eventum duntaxat prædictarum conditionum suum sortitur effectum: antequam extet prima conditio, beneficium prætaxati valoris, & etiam minoris, priusquam suam impetrans super valore hujusmodi voluntatem declaret, conferri libere poterit per ordinarium, aut alium executorem a nobis ad providendum de tali beneficio deputatum. Secus autem fore censemus, quum decreto apposito alicui provideri mandamus de beneficio, quod intra mensem a vacationis ipsius notitia duxerit acceptandum, ut appositio mensis ejusdem aliquid afferat impetranti. Quin etiam beneficium, quod acceptare poterat, petendo sibi per suum executorem conferri, aut recipiendo sibi præsenti collatum: ipsum ex hoc acceptare, & collationem taliter sibi factam valere censemus. Cæterum ut tam diuturnis vacationibus, quam fraudibus, & litibus occurratur, prædictæ vacationis notitiam impetrantem interpretamur habere, ex quo ipsa vacatio in loco, vel Ecclesia hujusmodi beneficii publice nota erit. Imputet quidem sibi, si hoc casu, quo de ipsius commodo agitur, id, quod per se, vel per alium scire potuerit, ignoravit.

TI-

a *De mandatis de providendo vide quod novissime sancivit Concilium Tridentin. sess. 24. cap. 19.* b *Nota quod hoc verbum facit novum jus, & hoc tenet Zenze de jud. decernimus. Zabarel.* c *Vide Conc. Trid. sess. 7. de reform. c. 4. & sess. 24. de reform. c. 17.* d *Al. quotocunque.*

a *Nota, quod Archidiaconatus est dignitas. vide Doct. in cap. de multa. de præb. Archidiaconum, in cap. 1. de consuet. l. 6. & Abbatem. in cap. novit. de judic.* b *Nota, quod promovendus ad beneficium debet esset idoneus. de quo præter Doct. hic vide Canonistas in cap. si eo tempore. de rescript. lib. 6. & in cap. ei cui. de præbend. eod. lib. Abb. in c. dudum. de elect. & Fel. in c. ult. de præsumpt.*

TITULUS IV. DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

CAP. I.

Religiosus, qui concedit alicui ad vitam, vel certum tempus jura, reditus vel possessiones administrationis, cui præest, suspensus est ab officio, nisi duo concurrant: nec valet concessio, duos casus excipit. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *a in Concilio Vienensi.*

[*an.* 1312.]

MOnasteriorum, & aliarum administrationem regularium dispendiis occurrere cupuientes, perpetuo prohibemus edicto *b*, ne quis Religiosus monasterio, prioratui, Ecclesiæ, seu administrationi cuivis præsidens, jura, reditus, aut possessiones ejusdem, alicui ad vitam ejus, seu aliud certum tempus, pecunia etiam inde recepta quovis modo concedat: nisi necessitas, aut utilitas monasterii, prioratus, Ecclesiæ, aut administrationis hujusmodi hoc exposcat, Conventus sui, aut si Conventum non habeat, Prælati proprii assensu ad hoc nihilominus accedente. Si quis autem contra hoc fecerit, *c* pœnam suspensionis ab officio eo ipso incurrat, nec ex concessione ipsius recipienti jus aliquod acquiratur. Verum præmissa ad locationes, vel etiam redituum, aut fructuum venditiones, ad tempus modicum faciendas, declaramus ullatenus non extendi.

CAP. II.

Episcopus unire potest Ecclesiam alteri, vel loco religioso donare, etiam non vocato rectore, vel defensore. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI *d* una Ecclesia alteri Ecclesiæ, seu dignitati alicui, vel præbendæ per Episcopum, suo consentiente Capitulo uniatur, aut religioso loco donetur, ex eo quod rector ipsius ad hoc vocatus, vel si vacabat, defensor ei super hoc datus non extitit, nequaquam id poterit impugnari. Quod si Episopus (sui etiam Capituli accedente consensu) mensæ suæ, vel ipsi Capitulo aliquam duxerit Ecclesiam uniendam: hoc irritum esse decernimus & inane; contraria quavis consuetudine non obstante.

TITULUS V. DE RERUM PERMUTATIONE.

CAP. UN.

Collatio de beneficiis causa permutationis vacantibus facta aliis, quam permutantibus, non tenet. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

NE concessione juris utentibus præsertim circa spiritualia illudatur, si qua e beneficia ex causa permutationis, ab aliquibus resignata, aliis quam ipsis permutare volentibus conferantur, nullius hoc esse volumus firmitatis.

TITULUS VI. DE TESTAMENTIS, & ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

CAP. UN.

Ordinarius loci rationem exigit a Religiosis etiam exemptis de testamentorum executionibus, quas gesserunt: & si circa id deliquerint, illos punit.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

REligiosis etiam exemptis, deputatis ad executionem cujuslibet ultimæ voluntatis, circa ipsius executionis officium (quod utique non possunt, nisi a superiori suo petita super hoc licentia, & obtenta, suscipere) volentes præscindere materiam delinquendi: præsentis constitutionis auctoritate statuimus, quod tales, etiamsi prælationis fungantur officio, locorum ordinariis debitam reddere, ipsique ordinarii ab eisdem absque dolo fraude, seu negligentia de susceptæ executionis officio teneatur exigere rationem: illos, quos circa id deliquisse repererint, in aliorum exemplum pœna debita (quocunque non obstante privilegio) punituri.

TITULUS VII. DE SEPULTURIS.

CAP. I.

Excommunicati sunt etiam exempti, qui in casibus non permissis defunctos sepeliunt in cœmeteriis tempore interdicti: vel qui scienter sepeliunt excommunicatos publice, nominatim interdictos, vel manifestos usurarios. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

EOs *a*, qui propriæ temeritatis audacia defunctorum corpora, non sine contemptu clavium Ecclesiæ, in cœmeteriis interdicti tempore, in casibus non concessis a jure, vel excommunicatos publice, aut nominatim interdictos, vel usurarios manifestos scienter sepelire præsumunt: decernimus ipso facto excommunicationis sententiæ subjacere: a qua nullatenus absolvantur, nisi prius ad arbitrium diœcesani Episcopi eis, quibus per præmissa fuerit injuria irrogata, satisfactionem exhibuerint competentem: nullo eis circa præmissa exemptionis, vel quovis alio privilegio, sub quacunque forma verborum concesso, aliqualiter suffragante.

CAP. II.

Pars, quæ titulum respicit, hoc intendit: Prædicatores, & Minores in locis suis libere sepeliunt illos, qui hoc libere elegerint. De funeralibus tamen, & quibuscunque obventionibus, & relictis, etiam de quibus alias non debetur canonica, quartam, & non ultra solvent Ecclesiæ parochiali. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

DUdum a Bonifacio Papa VIII. prædecessore nostro infrascripta edita decretali, Benedictus Papa undecimus prædecessor noster aliam illius revocatoriam promulgavit: quæ quia (ut probavit effectus) nedum pacis ab auctore ipsius speratæ fructum non attulit, quinimo discordiæ, pro qua sedanda processerat, fomentum non modicum ministravit: nos eam omnino cassantes, aliam a præfato Bonifacio editam, sacro instante, & approbante Concilio innovamus, subjicientes tenorem illius, qui dignoscitur esse talis: Bonifacius Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Super cathedram præeminentiæ pastoralis divina disponente clementia constituti: etsi multis & arduis, quæ in amplum Romanæ curiæ alveum undique confluunt quasi torrens, prægravemur negotiis, curis excitemur innumeris, cogitationibus plurimis distrahamur, circa id tamen ferventibus *b* votis intendimus, vacamus instantius, ac operosæ studium solicitudinis impertimur, ut ad divini nominis *c* gloriam, exaltationem catholicæ fidei, & profectum fidelium animarum (præcisis radicitus dissidiorum vepribus, & litigiorum anfractibus omnino subductis) inter Ecclesiarum antistites, ad curam & regimen gregis Dominici deputatos,

a *al. ita*: *Idem.* b *Propter expressionem hujus verbi hæc constitutio ab omnibus ut lex generalis est servanda. ut l.* 3. *C. de legibus. Bonifacius de Vital.* c *al. attentaverit.* d *Circa uniones vide statuta in Conc. Trid. sess.* 7 *de reform. c.* 6. *& sess.* 24. *de reform. cap.* 13. *&* 15. *& sess.* 25. *de refor. c.* 9. e *In vetust. cod. etiam impressis constanter legitur ita: si beneficia ex causa, &c.*

a *De intellectu vide Decium in c. ad hæc. ext. de privil.* b *Alias, frequentibus.* c *al. numinis.*

tatos, cæterasque personas, quas ordo clericalis includit, pacis tranquillitas vigeat, fervor charitatis exæstuet, invalescat concordiæ unitas *a*, animorum identitas perseveret. Scimus enim, & ex evidentia facti colligimus, quod non nisi in pacis tempore bene colitur pacis auctor: nec ignoramus, quod dissensiones & scandala pravis actibus aditum præparant, rancores & odia suscitant, & illicitis moribus ausum præbent. Ab olim siquidem inter Prælatos & Rectores, seu Sacerdotes ac Clericos parochialium Ecclesiarum, per diversas mundi provincias constitutos ex una parte, & Prædicatorum & Minorum ordinum fratres ex altera (pacis æmulo, satore *b* zizaniæ procurante) gravis & periculosa discordia extitit suscitata, super prædicationibus fidelium populis faciendis, eorum confessionibus audiendis, pœnitentiis injungendis eisdem, & tumulandis defunctorum corporibus, qui apud fratrum ipsorum Ecclesias, sive loca noscuntur eligere sepulturam. Nos autem (pii patris more laudabili) moleste ferentes incommoda filiorum, reducentes ad exactæ considerationis examen, ac intra pectoris claustra solicite revolventes, quam sit plena periculis, quam onusta dispendiis, quamque in divinæ majestatis conspectu reddatur exosa discordia supradicta: & propterea intendentes paternæ solicitudinis studio illam prorsus evellere, ac omnimode submovere, nullis unquam futuris temporibus favente *c* Domino suscitandam: grandi quoque desiderio cupientes, ut hujusmodi negotium, quod potissime insidet cordi nostro, finem salubrem, & celerem per Apostolicæ solertiæ studium consequatur, diligenti cum fratribus nostris deliberatione præhabita super eo, ad honorem Dei, & exaltationem Catholicæ fidei, quietum statum partium prædictarum, ac salutis animarum fidelium incrementum, de *d* ipsorum fratrum consilio, auctoritate Apostolica statuimus & ordinamus, ut dictorum ordinum fratres in Ecclesiis & locis eorum, ac in plateis communibus *e* libere valeant clero & populo prædicare, ac proponere verbum Dei: hora illa duntaxat excepta, in qua locorum Prælati prædicare voluerint, vel coram se facere solenniter prædicari, in qua prædicare cessabunt, præterquam si aliud de Prælatorum ipsorum voluntate processerit, ac licentia speciali. In studiis autem generalibus, ubi sermones ad clerum ex more fieri solent diebus illis, quibus prædicari solenniter consuevit, ad funera etiam mortuorum, & in festis specialibus, sive peculiaribus eorundem fratrum, possunt iidem fratres, & liceat eis libere prædicare: nisi forte illa hora, qua solet ad clerum in prædictis locis Dei verbum proponi, Episcopus, vel Prælatus superior clerum ad se generaliter convocaret, aut ex aliqua ratione, vel causa urgente clerum ipsum duceret congregandum. In Ecclesiis autem parochialibus fratres illi nullatenus audeant, vel debeant prædicare, vel proponere verbum Dei, nisi fratres prædicti a parochialibus Sacerdotibus invitati fuerint vel vocati, & de ipsorum beneplacito & assensu, seu petita licentia fuerit & obtenta: nisi Episcopus, vel Prælatus superior per eosdem fratres prædicari mandaret. Statuimus etiam, & ordinamus auctoritate prædicta, ut in singulis civitatibus & diœcesibus, in quibus loca fratrum ipsorum consistere dignoscuntur, vel in civitatibus & diœcesibus locis ipsis vicinis, in quibus loca hujusmodi non habentur, magistri *f* priores provinciales Prædicatorum, aut eorum vicarii & generales *g* & provinciales ministri, & custodes Minorum ordinum prædictorum, ad præsentiam Prælatorum eorundem locorum se conferant per se vel per fratres, quos ad hoc idoneos fore putaverint, humiliter petituri, ut fratres, qui ad hoc electi fuerint in eorum civitatibus, & diœcesibus confessiones subditorum suorum confiteri sibi volentium audire libere valeant, & hujusmodi confitentibus (prout secundum Deum expedire cognoverint) pœnitentias imponere salutares, atque eisdem absolutionis beneficium impendere de licentia, gratia, & beneplacito eorundem. Ac deinde præfati magistri, priores, provinciales, & ministri ordinum prædictorum, eligere studeant personas sufficientes, idoneas, vita probatas, discretas, modestas atque peritas, ad tam salubre ministerium & officium exequendum: quas sic ab ipsis electas repræsentent, vel faciant præsentari Prælatis, ut de eorum licentia, gratia, & beneplacito in civitatibus & diœcesibus eorundem, hujusmodi personæ sic electæ, confessiones confiteri sibi volentium audiant, imponant pœnitentias salutares, & beneficium absolutionis in posterum *a* impendant, prout superius est expressum: extra civitates & diœceses, in quibus fuerint deputatæ, per quas eas volumus, & non per provincias deputari, confessiones nullatenus audituræ. Numerus autem personarum assumendarum ad hujusmodi officium exercendum esse debet, prout *b* universitas cleri & populi, ac multitudo vel paucitas exigit eorundem. Et si iidem Prælati petitam licentiam confessionum hujusmodi audiendarum concesserint, illam præfati magistri, ministri, & alii cum gratiarum recipiant actione, dictæque personæ sic electæ commissum sibi officium exequantur. Quod si forte jam dicti Prælati quenquam ex dictis fratribus præsentatis eisdem ad hujusmodi officium nollent habere, vel non ducerent admittendum: eo amoto vel subtracto, loco ipsius similiter, eisdem præsentandus Prælatis possit, & debeat alius surrogari. Si vero iidem Prælati præfatis fratribus ad confessiones (ut præmittitur) audiendas electis, hujusmodi exhibere licentiam recusarint: nos exnunc ipsis, ut confessionem sibi conferri volentium libere liciteque audire valeant, & eisdem pœnitentias imponere salutares, atque eisdem beneficium absolutionis impertiri, gratiose concedimus de plenitudine Apostolicæ potestatis. Per hujusmodi autem concessionem nequaquam intendimus personis, seu fratribus ipsis ad id taliter deputatis, potestatem in hoc impendere ampliorem, quam in eo curatis, vel parochialibus Sacerdotibus est a jure concessa: nisi forsan eis Ecclesiarum Prælati uberiorem in hac parte gratiam specialiter ducerent faciendam. Hujusmodi quoque statuto, & ordinationibus nostris adjicimus, ut fratres dictorum ordinum in Ecclesiis, vel locis suis ubilibet constitutis, liberam (ut sequitur) habeant sepulturam: videlicet, quod omnes ad eam recipere valeant, qui sepeliri elegerint in locis, & Ecclesiis memoratis. Verum ne parochiales Ecclesiæ, & ipsarum curati, sive rectores, qui ministrare habent Ecclesiastica sacramenta, quibus noscitur de jure competere, prædicare seu proponere verbum Dei, & confessiones audire fidelium, debitis & necessariis beneficiis defraudentur, cum operariis mercedis exhibitio debeatur: auctoritate Apostolica constituimus, & ordinamus eadem, ut dictorum ordinum fratres, de obventionibus omnibus tam funeralibus, quam quibuscunque, & quomodocunque relictis, distincte vel indistincte *c*, ad quoscunque certos, vel determinatos usus, de quibus etiam quarta, sive canonica portio dari, sive exigi non consuevit, vel non debet de jure: necnon de datis, vel qua

Rrr

a *al. & animorum, &c.* b *al. Satoreque.* c *alias ita: auctore Domino.* d *al. ita: de fratrum nostrorum consilio, &c.* e *Vide l. sicut locus. §. fin. ff. quemad. servitus amitt.* f *alias magister.* g *al. generalis minister.*

a *Hæ duæ dictiones, in posterum, desunt in antiquioribus codicibus.* b *Al. ita: prout universitas cleri & populi multitudo, vel paucitas exigit eorundem.* c *Vide l. tutor petitus §. 1. ff. de cast. pec. l. a filio. §. fin. ff. de alim. & cibar. leg. Font.*

qualitercunque donatis in morte, seu mortis articulo in infirmitate donantis, vel dantis, de qua decesserit, quomodocunque directe, vel indirecte fratribus ipsis, vel aliis pro eisdem, quartam partem [quam auctoritate Apostolica taxamus, & etiam limitamus] parochialibus Sacerdotibus, & Ecclesiarum Rectoribus, seu curatis largiri integre teneantur. Facturi & curaturi, quod nec alii, nec aliis, a quibus quarta hujusmodi minime deberetur, ad ipsorum fratrum utilitatem, vel commodum hujusmodi fiant relicta, aut in eos taliter data vel donata procedant, seu quod in morte, vel ab infirmis hujusmodi dandum vel donandum fratribus ipsis existeret, in eorundem dantium, vel donantium sanitate sibi dari vel donari procurent. In quibus per ipsos vitandis eorum intendimus conscientias onerare: ut si (quod absit) per fratres ipsos dolo vel fraude quicquam in hac parte agi fortasse contigerit [præter id, quod eos propterea dictis Sacerdotibus Rectoribus, & curatis teneri volumus] etiam districta ratio in extremi judicii examine requiratur ab eis. Ultra portionem autem hujusmodi nihil valeant parochiales rectores curati, & Prælati exigere supradicti, neque illis dicti fratres amplius impendere sint adstricti, neque ad id a quoquam possint aliqualiter coerceri. Nos etenim (ut in cunctis æqualiter, & pacifice favente Domino procedatur] universa privilegia, gratias, indulgentias, verbo, seu scripto, sub quacunque forma vel expressione seu conceptione verborum, a nobis vel prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus cuicunque ordinum prædictorum concessa, necnon consuetudines, conventiones, statuta & pacta, in quantum sunt præmissis, vel alicui præmissorum contraria, ea penitus revocamus, vacuamus, cassamus & irritamus: quinimo cassa, vacua & irrita nunciamus, & decernimus nullius prorsus existere firmitatis. Cæterum universos Ecclesiarum Prælatos cujuscunque præeminentiæ, status, vel dignitatis existant, ac Sacerdotes Parochiales, & curatos, sive Rectores prædictos, præsentium tenore rogamus, & hortamur attente, nihilominusque *a* eis districte præcipiendo mandamus, quatenus pro divina & Apostolicæ sedis reverentia, prædictos ordines, & professores eorum habentes affectu benevolo commendatos, fratribus ipsis non se difficiles, graves, duros, aut asperos, sed potius favorabiles, propitios, ac benignos, piaque munificentia liberales se studeant exhibere: sic eos in prædicationis officio, & *b* propositionibus verbi Dei, ac in omnibus aliis supradictis, tanquam cooperatores eorum idoneos, & laborum suorum participes prompta benignitate recipiant, ac affectuose admittere non omittant, ut proinde illis æternæ beatitudinis præmium augeatur, & animarum salutis incrementa felicia procurentur. Nec ipsos lateat, quod si secus ab eis agi fortasse contigerit in hac parte, Apostolicæ sedis benignitas, quæ ordines, & professores eosdem ubere favore prosequitur, & gerit in visceribus charitatis, contra eos non immerito turbaretur, nec eadem æquanimiter pati posset, quin super hoc provisionis opportunæ remedium adhiberet: ipsosque nihilominus cœlestis indinatio Principis digna pro meritis rependentis, cujus obsequia fratrum ipsorum sedulitas curiosa prosequitur, minime præteriret.

TITULUS VIII.

DE DECIMIS, PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

CAP. I.

Ponit quatuor casus, in quibus Religiosi gravantes, vel fraudantes Ecclesias circa decimas eis debitas, si requisiti per illos, quorum interest, non desistunt intra mensem, vel de usurpatis vel retentis intra duos menses non fecerint emendam, suspensi sunt ab officiis, administrationibus, & beneficiis: & talia non habentes sunt excommunicati. Secundus, tertius & quartus casus ibi, Seu qui. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

RELIGIOSI *a* quicunque, qui novalium aut alias decimas Ecclesiis debitas ad eos ex aliqua causa legitima non spectantes, appropriare sibi præsumpserint, aut exquisitis fraudibus, sive coloribus usurpare: seu, qui de animalibus familiarium, & pastorum suorum, vel aliorum etiam animalia ipsa eorum gregibus immiscentium: seu, qui de animalibus, quæ in fraudem Ecclesiarum in pluribus locis emunt, emptaque tadunt venditoribus, vel aliis ab ipsis tenenda: seu qui de terris, quas tradunt aliis excolendas, decimam solvi Ecclesiis non permiserint, aut prohibuerint: nisi post requisitionem per eos, quorum intererit, super hoc eis factam a præmissis destiterint intra mensem, aut si de iis, quæ contra præmissa usurpare, vel retinere præsumpserint, intra duos menses damnificatis Ecclesiis emendam non fecerint competentem: sint, & tamdiu maneant ab officiis, administrationibus, & beneficiis suis suspensi, donec destiterint & satisfecerint, ut superius est expressum. Quod si religiosi hujusmodi administrationes, vel beneficia non habeant, eo casu, quo alii supradicti suspensionis, ipsi sententiam excommunicationis incurrant, ante satisfactionem condignam nullatenus absolvendi: privilegiis non obstantibus quibuscunque. Cæterum præmissa extendi nolumus ad animalia, quæ per religiosorum ipsorum donatos seu oblatos tenentur: dum tamen illi religiosis eisdem cum effectu donaverint aut obtulerint se & sua.

CAP. II.

Decima beneficiorum alicui concessa, sibi debetur secundum taxationem, & de moneta currente: nec possunt collectores propter hoc distrahere, vel occupare ornamenta divinis officiis deputata. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

SI beneficiorum decima cuivis simpliciter concedatur ad tempus, secundum taxationem decimæ in illis partibus, in quibus fiet concessio, consuetam, & ad monetam currentem *b* communiter ipsa decima levari poterit, & debebit. Nec per collectores *c*, levatores, sive exactores ipsius decimæ, Ecclesiarum calices, libros, & alia ornamenta divinis officiis deputata, ex causa pignoris, vel distractionis capi vel recipi volumus, nec distrahi, seu quomodolibet occupari.

TITULUS IX.

DE REGULARIBUS, ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

CAP. I.

Professi ordinum Mendicantium etiam licite transeuntes ad non Mendicantes, licet administrationes habeant, non habent vocem in capitulo, etiamsi alii de Capitulo id concedant: nec deinceps consequi possunt administrationes, Prioratus, vel officia, etiam tanquam Vicarii: nec pro se vel aliis animarum curam gerere: & irritat contra factum. Ultimo ponit casum exceptum. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

Ut

a *Al. ita: nihilominus eis districte præcipiendo mandantes, &c.* b *Al. & propositionis.* c *In antiq. cod. etiam impressis desunt hæc tria verba: primitiis, & oblationibus.*

a *Vide Conc. Trid. sess.* 25. *de reform. c.* 12. b *Vide Geminianum consil.* 137. *& Albertum Brunum consil.* 98. c *De potestate collectorum, & subcollectorum, & an debeat constare per literas. vide Rotam decis.* 266. *in novis.*

UT professores cujusvis paupertatis ordinis eo libentius, in qua vocati sunt vocatione persistere, transeuntesque ad non mendicantium ordinem in eodem conversari quietius studeant, quo in ipsis discordiarum, & schismatum productiva ambitio reprimetur *a*: sacro concilio approbante statuimus, Mendicantes quoslibet, qui ad non Mendicantium ordines etiam auctoritate Apostolica transibunt in posterum, quive hactenus transiverunt, quamvis nunc Prioratus, administrationes, vel officia, aut curam animarum, vel regimen quodcunque obtineant inibi, vocem, aut locum in Capitulo non habere: etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur. Ad *b* prioratus quoque, administrationes, aut quæcunque in antea non assumi officia, etiam tanquam vicarios, ministros, vel locum aliorum tenentes: quodque animarum curam, & regimen nec pro se possint, nec pro aliis exercere. Quicquid autem in contrarium attentatum fuerit, sit irritum ipso jure, quovis privilegio non obstante. Ad illorum autem Mendicantium ordines, quos Apostolica sedes eo modo subsistere *c* voluit, ut eorum Professoribus, ita in illis remanere liceret *d*, quod nullum extunc admitterent ad professionem eorum, quibusque concessit licentiam generalem ad approbatos alios ordines transeundi, præsentem nolumus constitutionem extendi.

CAP. II.

Pubes per annum deferens habitum novitiorum, non patenter distinctum ab habitu professorum, intelligitur professus. Joan. Andr.

Idem.

EOs, qui deinceps in discretionis constituti ætate, novitiorum habitum in aliqua religione per annum portaverint, hoc ipso religionem illam decernimus esse professos: nisi hujusmodi habitus in colore, scissura, vel forma se distinctum patenter exhibeat ab habitu professorum.

TITULUS X.
DE STATU MONACHORUM, VEL CANONICORUM REGULARIUM.

CAP. I.

Præmittit exordium breve, in quo constitutionis causam ponit, & generale interdictum Monachorum nigrorum circa exquisitum ornatum, vel notabilem excessum in vestibus, cibis, potibus, equitaturis, & lectisterniis.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

NE in agro Dominico, sacra videlicet Monachorum nigrorum religione, indecorum aliquid obrepat, aut vitiosum quicquam perniciose *e* in segetem coalescat, sed ut in illa potius flores honoris, & honestatis fructus in ubertate succrescant: eis in vestibus inordinatum omnem, seu exquisitum ornatum, aut cultum, necnon in cibis, & potibus, equitaturis, & lectisterniis quemvis notabilem interdicentes excessum.

Specialiter providet circa vestes habitui proximas, almutias, caputia, calceamenta, zonas, cultellos, calcaria, sellas, & frænos ipsorum: & ultimo, circa habitum superiorem. Joan. Andr.

§. 1. Statuimus, ut superior vestis ipsorum habitui proxima, nigri, bruni, aut albi coloris existat, juxta morem apud eos servari solitum in regione, qua degunt: nec in qualitate panni regularis excedatur molestia, nec quæratur quod pretiosius, & subtilius, sed quod utilius valeat inveniri. Sit etiam vestis ipsa rotunda per circuitum, & non scissa, nec longitudine nimia, aut brevitate notanda: largas etiam manicas habeat usque ad pugnum protensas, non consutitias, vel quomodolibet botonatas. Almutiis de panno nigro, vel pellibus caputiorum loco cum caputiis habitus, quem gestaverint, sint contenti: juxta tamen dispositionem Abbatis scissis super humeros, & honestis capotiis uti possint. In vestibus sendarum pro foderaturis non portent. Æstivalibus largis, aut botis altis pro calceamentis utantur. Nullus zonam, cultellum, calcaria cum ornatu deferre, aut cum sella clavorum ornatu decorata superfluo, vel nimis alias sumptuosa, sive cum fræno ferraturam ad ornatum habente equitare præsumat. Rursus in locis, in quibus fuerit congregatio duodecim Monachorum, aut supra, intra septa Monasterii Abbas, Prior, aut alius præsidens portet flocum de panno, pro flocis, aut cucullis in ipso monasterio consueto: Monachi vero alii in monasteriis, in quibus flocos soliti sunt portare, debent etiam uti eis. In aliis autem monasteriis, & intra domos, & alios Prioratus, ubi non est tanta congregatio Monachorum, cucullas clausas deferant, & honestas. Cum vero Abbates, Priores, aut alios Præsidentes, & Monachos alios extra monasterium proficisci continget, flocum, cucullam, aut capam clausam habeant, & subtus capam, si eam portaverint, cucullam deferant, aut si maluerint, scapulare. Cum autem ad serviendum in divinis officiis albis, vel sacris vestibus induentur, aut cum occupabuntur in operibus, uti eis liceat scapuluri. Verum ne ex diversa acceptatione, quam in diversis regionibus hujusmodi vocabula, flocus videlicet, & cuculla dicuntur habere, hæsitandi circa præmissa materia relinquatur: cucullæ nomine habitum longum, & amplum, sed manicas non habentem: nomine vero floci habitum, qui longas, & amplas habet manicas, nos intelligere declaramus.

Providet circa Monachorum confessionem, communionem, expositionem regulæ, & instructionem novitiorum. Jo. Andr.

§. 2. Sane *a* singulis mensibus tam in monasteriis, quam extra (sublata occasione quacunque) ad confessionem saltem semel accedant omnes, & singuli Monachi. Et in prima Dominica mensis cujuslibet in monasteriis semper communicent, nisi ex causa forte, quam Abbati, Priori, aut Pœnitentiariis monasteriorum non differant intimare, eorumque judicio vel abstineant, vel accedant. Regula quoque cum in Capitulo legitur, ab illo, qui præest ipsi Capitulo, vel alio, cui hoc ipse injunxerit, propter juniores vulgariter exponatur. Novitiis etiam fidelis deputetur instructor, tam in divinis officiis, quam in observantia regulari.

Providet circa venationes, & aucupationes Monachorum. Joan. Andr.

§. 3. Porro a venationibus, & aucupationibus omnes semper abstineant, nec eis interesse, aut canes, vel aves venaticos per se, vel per alios tenere præsumant, nec a familiaribus secum morantibus teneri permittant, nisi saltus, vivaria, vel garenas proprias, vel jus venandi in alienis haberent, in quibus cuniculi, vel feræ aliæ forsan essent, quo casu hoc eis permittitur, dum tamen intra monasteria, seu domos, quas inhabitant, aut eorum clausuras venaticos canes non teneant, nec venationi præsentiam exhibeant personalem.

Punit certos prædictorum transgressores: omnes alios puniri jubens juxta disciplinam regulæ. Joan. Andr.

§. 4. Si quis autem præmissorum temerarius extiterit violator

Rrr 2

a *Al. reprimatur.* b *In manusc. vetusto satis & emendato ita: Ad prioratus quoslibet, administrationes, aut quæcunque etiam annua officia non assumi, & tanquam vicarios, seu ministros vel loca aliorum tenentes, &c.* c *Al. sustinere.* d *Al. liceat.* e *Al. perniciosam in segetem.*

a *Iste §. comprehendit canonicos regulares, ne rubrica sit superflua, contra l. si quando. ff. de legat. 1. & c. solita. de major. & obed.*

lator, regulari subjaceat disciplinæ. Et nihilominus si sotulares non corrigiatos & altos, aut caputia (ut præfertur) non fissa portare præsumpserit, siquidem Abbas, vel Prior non habens Abbatem proprium fuerit, per annum se noverit a beneficiorum collatione suspensum: si vero alius fuerit, ab administratione, si quam obtinet, sit per annum suspensus. Quod si nullam habeat, eo ipso per annum reddatur inhabilis ad administrationem, & Ecclesiasticum beneficium obtinendum. Si qui vero eorum venationi, aut aucupationi clamose, vel alias cum canibus, aut avibus ex proposito interfuerint, juxta præmissam personarum distinctionem, dictarum suspensionis, & inhabilitatis pœnas per biennium ipso facto incurrant. Ad Abbatem autem, vel Priore a collatione (ut præmittitur) beneficiorum suspenso, ad Priorem claustralem, cum consilio, & assensu Conventus, vel majoris partis ipsius, eorundem beneficiorum collatio devolvatur.

Providet contra professos euntes ad curias principum, vel alias vagantes, vel intra septa monasterii arma tenentes. Jo. Andr.

§. 5. Quia vero nonnulli Monachorum ipsorum (sicut accepimus) suavi jugo observantiæ regularis abjecto, interdum (propriis relictis monasteriis, se in eis secure morari non posse singentes, vel alio colore quæsito) per curias Principum evagando discurrunt: & nisi a Prælatis eorum petita pensio, vel subventio assignetur eisdem, conspirantes in illos, eisque proditionem vel alia gravia imponentes, eos capi & incarcerari, ipsorumque monasteria comburi procurant, & interdum monasteriorum ipsorum bona in totum, vel a in partem non modicam occupare præsumunt: nos eorum in hac parte reprobis ausibus obviare volentes, hoc edicto perpetuo prohibemus, ne Monachi, aut regulares Canonici administrationem aliquam non habentes, ad curias Principum absque speciali Prælatorum suorum licentia se conferre præsumant. Quod si ut suis Prælatis, aut monasteriis damnum aliquod inferant b, ad dictas curias se conferre præsumpserint, excommunicationis sententiam eos incurrere volumus ipso facto. Prælatis eorum districte nihilominus injungentes, ut ipsos a prædictarum curiarum accessu, & aliis quibuslibet vagationibus, & discursu diligenter compescere, ac super hoc non parentes eisdem, severe corrigere non omittant. Præfatæ quoque sententiæ Monachos intra septa monasteriorum, sine licentia Abbatum suorum arma tenentes, decernimus subjacere.

Providet circa Monachorum solitudines. Joan. Andr.

§. 6. Ad hæc prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, perpetuo prohibemus edicto, ne Monachi singuli in singulis sibi commissis administrationibus, vel Prioratibus habitare præsumant: sed si proventus Prioratuum, seu administrationum hujusmodi duobus forte non suppetant, iidem Prioratus, seu administrationes, nisi per Abbates ad sustentationem duorum sufficientes reddantur, locis aliis vicinioribus, ad eorum monasteria pertinentibus, vel ipsorum monasteriorum officiis, aut inter se invicem prout erit commodius, cum consilio & assensu Abbatum, per locorum ipsorum ordinarios uniantur: Monachis locorum, quæ aliis unientur prioratibus, ad clanstrum primitus revocandis, & Clericis servituris ibidem, de locorum ipsorum proventibus provisione debita facienda.

Providet de Priorum ætate, & ipsorum sacerdotio, professione, & habitatione. Joan. Andr.

§. 7. Cæterum Prioratus conventuales alicui, nisi XXV. annum attigerit: alii vero curam animarum habentes, etsi cura ipsa per seculares habeat Presbyteros exerceri, cuiquam nisi XX. annum peregerit, conferri nequeant, aut committi. Qui autem Prioratus istos, vel illos habuerint, intra annum computandum a tempore collationis, seu commissionis sibi factæ de eis, & possessionis eorum adeptæ, vel intra vigesimum quintum ætatis suæ annum, si ante annum ipsum non conventuales Prioratus eis commissi fuerint, aut collati, se faciant ad sacerdotium promoveri. Quod si (cessante rationabili causa) non fecerint, eo ipso, nulla etiam monitione præmissa, prædictis Prioratibus sint privati, qui ipsis iterum ea vice nullatenus conferantur. Sane prioratus aliquis, sive administratio committi alicui, vel conferri non possit, nisi expresse professus fuerit ordinem monachalem: neque Prioratus, aut administrationes extra monasteria obtinentes, permittantur in monasteriis, sed teneantur in ipsis Prioratibus, seu administrationibus (quacunque non obstante consuetudine) residere: nisi ex studiorum, vel alia causa rationabili ad tempus forte ab hujusmodi residentia excusentur.

Providet de Monachorum ordinatione, & ipsorum doctrina, Joan. Andr.

§. 8. Ad ampliationem autem cultus divini, statuimus, quod Monachi quilibet ad monitionem Abbatis se faciant ad omnes ordines sacros (excusatione cessante legitima) promoveri. Rursus ut ipsis Monachis proficiendi in scientia, via opportuna non desit, in singulis ipsorum monasteriis, quibus ad hoc suppetunt facultates, idoneus teneatur magister, qui eos in primitivis scientiis instruat diligenter.

Confirmat, & innovat decretalem supra eodem: Cum ad monasterium. & cap. In singulis. h. d. Joan. Andr.

§. 9. Præmissa igitur omnia, & ea nihilominus, quæ felicis recordationis Innocentius Papa quartus prædecessor noster circa statum Monachorum ipsorum pro uberiori cultu observantiæ regularis, quoad usum camisiarium, abdicationem proprietatis, silentium, & esum carnium, ac de eorum Capitulis de triennio in triennium celebrandis, & etiam quoad quælibet alia statuit (quæ omnia innovamus, & approbamus) expresse volumus, & statuimus firmiter observari.

CAP. II.

Moniales, quæ nulli subsunt nisi Papæ, & Canonici seculares, per ordinarios, & alia exempta per suos Prælatos debent annis singulis visitari. Et ponit numerum personarum visitationi interesse debentium. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

Attendentes a, quod ubi gubernaculum disciplinæ contemnitur, restat, ut religio naufragetur: providendum censuimus esse præcipue, ne per contemptum hujusmodi in his, quæ se Christo voto celebri desponderunt, quicquam reperiatur incongruum, quod in regularis ponat honestatis gloria maculam, & divinam merito possit offendere majestatem. Hoc igitur sacro approbante concilio duximus statuendum, ut singula Monialium monasteria per ordinarios, exempta videlicet, quæ ita sedi Apost. quod nulli alii subjecta noscuntur, Apostolica: non exempta vero, ordinaria auctoritate, ac exempta alia per alios, quibus subsunt, annis singulis debeant visitari. Visitatores autem hujusmodi solicitudinis studium diligenter impedant, ut Moniales ipsæ (quarum nonnullas dolentes audivimus in subscriptis excedere) pannis sericis, variorum foderaturis, sandalitiis, comatis, & cornutis crinibus, scacatis, & virgatis caputiolis non utantur: non choreas, non festa secularium prosequantur: non die noctuve per vicos, & plateas incedant, aut voluptuosam alias vitam ducant, easque solertius retrahant ab insolentiis quibuslibet, & mundi hujus illecebris, ac inducant easdem ad impendendum

a *al. ita; vel in parte non modica.* b *Vide l. quisquis C. ad leg. Jul. majest. & Joan. And. in c. in pœnis. de reg. jur. lib. 6.*

a *Vide Conc. Trid. sess. 25. tit. de regularibus. c. 9.*

dum in monasteriis suis devotum, & debitum virtutum Domino famulatum. Ad quæ omnia observanda Moniales easdem (non obstantibus exemptionibus, & privilegiis quibuscunque, quibus tamen quoad alia nolumus præjudicium generari) per illos, de quibus supra dictum est, compelli jubemus remediis opportunis. Statuimus insuper, ut quævis ad regimen Abbatiarum assumptæ, in monasteriis, in quibus Abbatissæ sunt solitæ benedici, intra annum a suæ confirmationis tempore computandum *a* munus benedictionis suscipiant: alioquin a jure suo (nisi subsit causa rationabilis) prorsus se noverint cecidisse: per illos, ad quos id pertinet, provisione de Abbatissis monasteriis ipsis canonice facienda. Illas quoque *b* mulieres, quæ vulgo dicuntur Canonicæ seculares, & ut seculares Canonici vitam ducunt, non renuntiantes proprio, nec professionem aliquam facientes, per locorum ordinarios, si exemptæ non fuerint, sua: si vero exemptæ fuerint, Apostolica auctoritate præcipimus visitari: per hoc tamen non intendentes earum statum, regulam, seu ordinem approbare. Ipsos autem visitatores Notariis duobus, & personis duabus suæ Ecclesiæ, quatuorque viris aliis honestis utique, & maturis præcipimus in ea, quam visitando facient, inquisitione fore contentos. Si qui vero visitatores ipsos in præmissis impedire præsumpserint, seu aliquo præmissorum (nisi moniti resipiscant) ipso facto excommunicationis sententiam se noverint incursuros, privilegiis, statutis & consuetudinibus quibuslibet in contrarium minime valituris.

TITULUS XI.
DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO SINT SUBJECTÆ.

CAP. I.

Mulieres statum Beguinarum sectantes, & de novo assumentes, ac Religiosi in hoc dantes consilium, vel favorem, ipso facto sunt excommunicati: status tamen pœnitentialis per hoc non interdicitur: secundum Paulum.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.* (*an.* 1312.)

CUm de quibusdam mulieribus, Beguinabus vulgariter nuncupatis (quæ cum nulli promittant obedientiam, nec propriis renuntient, neque profiteantur aliquam regulam approbatam, religiosæ nequaquam existunt, quanquam habitum, qui Beguinarum dicitur, deferant, & adhæreant Religiosis aliquibus, ad quos specialiter trahitur affectio earundem) nobis fide digna relatione insinuatum extiterit, quod earum aliquæ, quasi perductæ in mentis insaniam, de summa Trinitate ac divina Essentia disputent & prædicent, ac circa fidei articulos, & Ecclesiastica sacramenta opiniones catholicæ fidei contrarias introducant, & multos super his decipientes simplices, eos in errores diversos inducant, aliaque quamplura periculum animarum parientia *c* sub quodam velamine sanctitatis faciant, & committant: nos tam ex his, quam ex aliis de ipsarum opinione sinistra frequenter auditis, eas merito suspectas habentes, statum earundem sacro approbante Concilio perpetuo duximus prohibendum, & a Dei Ecclesia penitus abolendum: eisdem & aliis mulieribus quibuscunque sub pœna excommunicationis, quam in contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, injungentes expresse, ne statum hujusmodi, dudum forte ab ipsis assumptum, quoquo modo sectentur ulterius, vel ipsum aliquatenus de novo assumant. Prædictis vero Religiosis, per quos eædem mulieres in hujusmodi Beguinagii statu foveri, & ad ipsum suscipiendum induci dicuntur, sub simili excommunicationis pœna, quam eoipso quod secus egerint, se noverint incursuros, districtius inhibemus, ne mulieres aliquas prædictum statum (ut præmittitur) dudum assumptum sectantes, aut ipsum de novo forsitan assumentes quomodocunque admittant: ipsis super eo sectando, vel assumendo præbentes ullo modo consilium, auxilium, vel favorem, nullo contra præmissa privilegio valituro. Sane per prædicta prohibere nequaquam intendimus, quin si fuerint fideles aliquæ mulieres, quæ promissa continentia, vel etiam non promissa, honeste in suis conversantes hospitiis, pœnitentiam agere voluerint, & virtutum Domino in humilitatis spiritu deservire, hoc eisdem liceat, prout *a* Dominus ipsis inspirabit.

CAP. II.

Ponens constitutionis causam, statuit hospitalia reformari per Collatores ipsorum, & cogi Rectores eorum ad conservationem locorum & suorum jurium, & ad hospitalitatem tenendam; statuens per locorum ordinarios suppleri defectum, vel negligentiam Collatorum, etiam circa exempta. Joan. Andr.

Idem.

QUia contingit interdum, quod xenodochiorum, leprosariarum, eleemosynariarum, seu hospitalium Rectores, locorum ipsorum cura postposita, bona, res & jura ipsorum interdum ab occupatorum, & usurpatorum manibus excutere negligunt: quinimo ea collabi & deperdi, domos & ædificia ruinis deformari permittunt, & non attento, quod loca ipsa ad hoc fundata, & fidelium erogationibus dotata fuerunt, ut pauperes, infectique lepra reciperentur inibi, & ex proventibus sustentarentur illorum, id renuunt inhumaniter facere, proventus eosdem in usus suos damnabiliter convertentes *b*: cum tamen ea, quæ ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salva quidem sedis Apostolicæ auctoritate) converti: nos incuriam, *c* & abusum hujusmodi detestantes, hoc sacro Concilio approbante sancimus, ut hi, ad quos id de jure, vel statuto in ipsorum fundatione locorum apposito, aut ex consuetudine præscripta legitime, vel privilegio sedis Apostolicæ pertinet, loca ipsa studeant in prædictis omnibus salubriter reformare, ac occupata, deperdita, & alienata indebite in statum reduci debitum faciant, & ad ipsarum miserabilium personarum receptionem, & sustentationem debitam, juxta facultates, & proventus locorum ipsorum Rectores prædictos compellere non omittant. In quo, si forte commiserint negligentiam vel defectum, ordinariis locorum injungimus, ut etiamsi pia loca prædicta exemptionis privilegio munita consistant, per seipsos, vel alios impleant omnia præmissa & singula, & Rectores eosdem utique non exemptos, propria: exemptos vero, & alios privilegiatos, Apostolica ad id auctoritate compellant. Contradictores cujuscunque status, aut conditionis existant, ac præbentes eisdem circa præmissa consilium, auxilium, vel favorem, per censuram Ecclesiasticam, & aliis juris remediis compescendo: nullam tamen per hoc exemptionibus, seu privilegiis ipsis, quoad alia, præjudicium generando.

Præcipit hospitalia in beneficium non concedi, nisi in duobus casibus, & reprobat contrariam consuetudinem, submittens, quales esse debeant, quibus administratio ipsa committitur, & de ipsorum juramento, inventario, & ratione reddenda, & decretum apponit. Joan. Andr.

§. 1. Ut autem præmissa promptius observentur, nullus ex locis ipsis secularibus Clericis in beneficium conferatur, etiamsi de consuetudine (quam reprobamus penitus)

a *al. numerandum.* b *Vid. Archidiaconum in c. si quis suadente.* 7. *q.* 4. c *al. parantia.*

a *al. ita: prout ipsis Dominus ministrabit.* b *Ad hunc locum vid. l. legatum. ff. de administ. rerum ad civit. pert. c. revera. de cons. dist.* 2. *ver. not. c. quamvis de pœn. lib.* 6. c *al. injuriam.*

nitus) hoc fuerit observatum, nisi in illorum fundatione secus constitutum fuerit, seu per electionem sit de Rectore locis hujusmodi providendum. Sed eorum gubernatio viris providis, idoneis, & boni testimonii committatur, qui sciant, velint, & valeant loca ipsa, bona eorum, ac jura utiliter regere, & eorum proventus, & reditus in personarum usum miserabilium fideliter dispensare, & quos in usus alios bona prædicta convertere præsumptio verisimilis non existat: in quibus sub obtestatione divini judicii illorum, ad quos dictorum locorum commissio pertinet, conscientias oneramus. Illi etiam, quibus dictorum locorum gubernatio, seu administratio committetur, ad instar tutorum, & curatorum juramentum præstare, ac de locorum ipsorum bonis inventaria *a* conficere, & ordinariis, seu aliis, quibus subsunt loca hujusmodi, vel deputandis ab eis, annis singulis de administratione sua teneantur reddere rationem. Quod si secus a quoquam fuerit attentatum, collationem, provisionem, seu ordinationem ipsam carere decernimus omni robore firmitatis.

Declarat constitutionem non extendi ad hospitalia Religiosorum, & militarium ordinum. h. d.

§. 2. Præmissa vero ad hospitalia militarium ordinum, aut religiosorum etiam aliorum extendi minime volumus: quorum tamen hospitalium Rectoribus in sanctæ obedientiæ virtute mandamus, ut in illis secundum suorum ordinum instituta, & antiquas observantias providere pauperibus, & hospitalitatem debitam in illis tenere procurent: ad quod per superiores eorum arcta *b* districtione cogantur, statutis, aut consuetudinibus quibuslibet non obstantibus in præmissis.

Conservat antiquas consuetudines talium locorum, circa divina officia, & sacramenta. Joan. Andr.

§. 3. Cæterum nostræ intentionis existit, quod si qua sint hospitalia, altare, vel altaria, & cœmeterium ab antiquo habentia, & Presbyteros celebrantes, & sacramenta Ecclesiastica pauperibus ministrantes, seu si parochiales Rectores consueverint in illis *c* exercere præmissa, antiqua consuetudo servetur, quoad exercenda, & ministranda spiritualia supradicta.

TITULUS XII.
DE JURE PATRONATUS.
CAP. I.

Si præsentatis ad Ecclesias per patronos Ecclesiasticos, in quibus ipsi non consueverunt omnia onera supportare, non assignetur intra terminum competentem congrua portio, diœcesanus eam assignare debebit. Quod locum non habet, quando onera sunt per patronos supportanda. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi*. (*an.* 1312.)

UT constitutio, quæ ad Ecclesiam aliquam quemvis etiam ad exemptorum præsentationem admitti, consuetudine non obstante contraria, prohibet, nisi præsentato de proventibus ejusdem Ecclesiæ, talis coram diœcesano portio fuerit assignata, unde jura possit Episcopalia solvere, & sustentationem habere congruam, sicut expedit, observetur, ipsam declarare, ac *d* quædam adjicere consulta hujusmodi sacri Concilii approbatione providimus: Diœcesanis sub obtestatione divini judicii districtius inhibentes ne præsentatum aliquem per quamcunque personam Ecclesiasticam jus præsentandi ad Ecclesiam aliquam habentem admittant, nisi intra certum terminum competentem per diœcesanos *e* ipsos præsentantibus præfigendum, ipsi præsentato fuerit coram eis (ut præscribitur *f*) congrua de proventibus Ecclesiæ portio assignata. Quam si forsan iidem præsentantes intra terminum ipsum assignare neglexerint, ne factum eorum noceat præsentato, statuimus, ut extunc diœcesani debeant præsentatum (nisi aliud canonicum obsistat) admittere, & in pœnam præsentantium ad diœcesanos ipsos potestas assignationis hujusmodi devolvatur. Præcipimus autem diœcesanis eisdem sub ipsius obtestatione divini judicii, ipsorumque conscientias oneramus, quod moderationem portionis *a* ipsius debite faciant, nec odio, vel favore, vel alias in pluri, vel minori circa illam scienter excedant. Sane in Prioratuum, vel aliorum tam regularium, quam secularium locorum Ecclesiis, in quibus Religiosi, vel alii, ad quos eorum reditus pertinere noscuntur, prædicta consueverunt onera supportare, præmissa nullatenus observentur: sed onera omnia, quæ Ecclesiarum ipsarum perpetuis Presbyteris, aut Vicariis incumberent, si dicta eis assignatio facta esset, Religiosi. & alii supradicti plene subire, ac Presbyteros, seu Vicarios ipsos decenter tractare, necnon sustentationem eis præstare sufficientem, & congruam teneantur. Ad quæ omnia integraliter adimplenda, & nihilominus ad observationem debitam assignationis per diœcesanum in casu alio (ut præmittitur) faciendæ, Religiosos prædictos, & alios quoslibet a diœcesanis eisdem Ecclesiastica volumus censura compelli: non obstantibus exemptionibus, aut aliis quibuslibet privilegiis, consuetudinibus, vel statutis, quæ circa præmissa, vel eorum aliquod Religiosis ipsis, aut aliis in nullo volumus suffragari.

CAP. II.

In plures hæredes unius ex pluribus patronis transit jus patronatus per stirpes. h. d. Joan. Andr.

Idem.

PLures *b* ab uno ex patronis Ecclesiæ relicti hæredes vocem duntaxat unius habebunt in præsentatione Rectoris. Et (ut facilius provideatur Ecclesiis) non inconveniens reputamus patronos ipsos inter se posse libere convenire de Rectore ab eis alternis vicibus præsentando: quibus etiam ex eadem causa permittimus, ut plures ad vacantem Ecclesiam possint eo modo præsentare personas, quod una ex eis eligi per Episcopum valeat, & admitti.

TITULUS XIII.
DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.
CAP. I.

Religiosi subire tenentur onera, quæ incumbebant Ecclesiis per eos ante hoc Concilium acquisitis: nisi privilegio, exemptione, vel alia justa causa juventur: quæ privilegia, vel exemptiones non juvant in Ecclesiis post Concilium acquirendis. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi*.

CUm sit naturæ consonum, illos non recusare onera, qui rerum commoda complectuntur, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut Religiosi quicunque pro monasteriis, & Ecclesiis, quæ ad eos quocunque sint titulo devoluta, procurationes Legatorum sedis Apostolicæ, ac jura Episcopalia, & alia præstari pro ipsis, antequam ad eos pervenissent, solita, prompte solvere studeant: nisi forsan sedis Apostolicæ privilegio, exemptione, vel alia causa legitima, ab his se valeant excusare. Privilegia vero, seu exemptiones hujusmodi ad monasteria, seu Ecclesias, quæ ad eos obvenire continget, in posterum volumus non extendi.

CAP.

a *al. Inventarium.* b *al. Ecclesiastica.* c *al. ita: in illis partibus &c.* d *In antiquiorib. codicibus constanter legitur ita: ac ei quædam &c.* e *al. Episcopos.* f *al. præmittitur.*

a *al. pensionis.* b *De intellectu vide Lambertin. de jure patron. art.* 12. *q.* 1. *part.* 1. *num.* 3.

CAP. II.

Ponit quædam gravamina, quæ Prælati inferebant exemptis, præcipue Cistercienſibus, & illa fieri prohibet: ſtatuens, quod Episcopi, qui in monaſteriis Ciſtercienſis ordinis charitative procurantur, ſint contenti cibariis, quæ per illos ſibi miniſtrantur. Si vero procurantur ex debito, ipſis volentibus carnes miniſtrari debent extra ſepta monaſterii, vel ſaltem extra portam, quæ dicitur Regularis. Ipſorum etiam Eleemoſynarii fragmenta menſarum poſſunt pauperibus erogare. Joan. Andr.

Idem.

AD *a* noſtrum (quod dolentes referimus) pervenit auditum, quod Eccleſiarum Prælati ad monaſteria Ciſtercienſis ordinis accedentes, licet ab eis charitative recipiantur, & eis curialiter neceſſaria miniſtrentur, cibis tamen regularibus non contenti, contra privilegia dicti ordinis carnes petunt, & ſi eis non miniſtrentur, auferunt violenter. Et licet in locis eiſdem fiant eleemoſynæ competenter, ipſi tamen Prælati ipſis Religioſis invitis alias eleemoſynas faciunt, etiam in aliquibus locis, in quibus procurationes non habent, de conſuetudine vel de jure. Pro equitaturis quoque ferrandis, licet ferris non egeant, & coci eorum ſui officii ratione pecuniam exigunt, & extorquent: nec compoſitiones ſuper procuratoribus inter Prælatos ipſos, & eos initas eis ſervant. Ipſis etiam in recipiendis procurationibus ita graves exiſtunt, quod ipſis in eorum monaſteriis, & Eccleſiis procurationes recipientibus, longi temporis victum brevis hora conſumit: & dum procurationes recipiunt, canes venaticos, falcones & accipitres ſecum habent. Et niſi voluntati ſatisfiat eorum, valvæ monaſteriorum ſeu Eccleſiarum per violentiam ſæpe franguntur, & ornamenta Eccleſiæ exportantur, pluresque procurationes recipiunt una die ſedis Apoſtolicæ privilegio non ſuffulti, interdum in pecunia numerata, viſitationis etiam officio non impenſo, & occaſione dictarum procurationum iidem Prælati ab ipſis frequenter exigunt, quæ illis ſolvere non tenentur, intolerabilia eiſdem gravamina cumulantes. Sunt *b* & nonnulli, qui procurationes nunciorum Apoſtolicæ ſedis, aliaque extraordinaria onera exemptis, & aliis Religioſis pro majori parte imponunt, ut ſe ac Presbyteros liberent ſeculares, Religioſos ad ordinandum hujuſmodi onerum diſtributionem minime aſſumentes. In multis etiam aliis præfati Prælati, exempta monaſteria, & ipſorum Eccleſias utroque illis jure ſubjectas, gravant in procurationibus recipiendis, & oneribus inſolitis imponendis. Nos igitur ſuper his volentes de opportuno remedio providere, ſacri approbatione Concilii duximus ſtatuendum, ut ſi Epiſcopi non cauſa viſitationis, ſed charitativæ hoſpitalitatis, ad monaſteria venerint ſupradicta, victualia gratioſe recipiant, quæ charitatis gratia eis fuerint miniſtrata. Ipſis autem Epiſcopis, ad monaſteria venientibus ſupradicta, & procurationes ibidem recipientibus ſibi debitas de jure communi, conſuetudine, privilegio, vel jure alio ſpeciali, in domibus ipſorum monaſteriorum, extra tamen ſepta ipſorum exiſtentibus, ſi quæ fuerint ad hoc aptæ, alioquin intra ſepta ipſa, non tamen intra portam, quam regularem appellant, carnium pro congruentia temporis, ſi voluerint (privilegio non obſtante quocunque) cibaria miniſtrentur. Nec inconveniens reputamus, ſi fragmenta, quæ de menſis ipſorum Epiſcoporum, & ſuorum familiarium colliguntur, per ipſorum Epiſcoporum Eleemoſynarios ibidem pauperibus erogentur. Ab aliis autem gravaminibus expreſſis ſuperius Prælati diligenter *c* abſtineant, ſi Dei & Apoſtolicæ ſedis indignationem voluerint evitare.

a *Vide c. cum Apoſtolus. extra de conſib. & cap.* 1. 2. & 3. *eod. tit. lib.* 6. *& vid. Concil. Trid. ſeſſ.* 24. *de refor. c.* 3. *ubi plene de materia viſitationis.* b *al. ſunt etiam, &c.* c *al. ita: diligenter prorſus abſtineant.*

CAP. III.

Diœceſani, quibus hoc conſtat, illos, qui exigendo a Clericis pedagia, vel guidagia excommunicati ſunt vel interdicti, publicare debent. Joan. Andr.

Idem. *in eodem.*

PRæſenti *a* conſtitutione jubemus, ut locorum diœceſani contra eos, qui ab Eccleſiis, vel perſonis Eccleſiaſticis pro earum rebus propriis, quas non negotiandi cauſa deferunt, aut deferri faciunt, vel tranſmittunt, pedagia vel guidagia ſuo vel alieno nomine exigunt, vel extorquent in animarum ſuarum periculum, & eorum, a quibus ea exigunt, præjudicium & gravamen, excommunicationis, & interdicti ſententias a jure prolatas, poſtquam de *b* his ipſis conſtiterit, omnino publicent, vel a ſuis ſubditis tamdiu faciant publicari, donec illi ſic exacta *c* reſtituerint, & de tranſgreſſione hujuſmodi ſatisfecerint competenter.

TITULUS XIV.
DE CELEBRATIONE *d* MISSARUM, ET ALIIS DIVINIS OFFICIIS.

CAP. I.

Prælati, ad quos ſpectat correctio, & illis negligentibus, ſuperiores ipſorum debent eſſe ſoliciti, ut horis debitis in cathedralibus, regularibus, & collegiatis Eccleſiis Horæ Canonicæ devote pſallantur: & quod in Eccleſiis aliis celebretur convenienter, & debite diurnum officium, & nocturnum, principaliter hoc intendit. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienenſi.*

GRavi *e* nimirum turbatione movemur, quod ex nonnullorum Rectorum negligentia, quæ dum ſpem impunitatis permittit, multam nutrire peſtilentiam conſuevit in ſubditis, plerique Eccleſiarum miniſtri modeſtia ordinis Clericalis abjecta, dum offerre Deo ſacrificium laudis, fructum labiorum ſuorum in puritate conſcientiæ, & animi devotione deberent, Horas Canonicas dicere, ſeu pſallere, tranſcurendo, ſyncopando, extranea quidem & plerumque vana, profana, & inhoneſta intermiſcendo colloquia, tarde ad chorum conveniendo, ſeu Eccleſiam ipſam abſque rationabili cauſa ante finem officii exeundo frequenter, aves interdum portando, ſeu faciendo portari, caneſque ſecum ducendo venaticos, ac quaſi nihil prætendentes de clericali militia, in corona, veſtibus & tonſura, divina etiam celebrare, aut eis intereſſe nimis indevote præſumunt. Nonnulli etiam tam Clerici, quam Laici, præſertim in feſtorum certorum vigiliis, dum in Eccleſiis deberent orationi inſiſtere, non verentur in ipſis, earumque cœmeteriis choreas facere diſſolutas, & *f* interdum canere cantilenas, ac multas inſolentias perpetrare, ex quibus Eccleſiarum, & cœmeteriorum violationes, inhoneſta, variaque delicta quandoque ſequuntur, & Eccleſiaſticum plerunque perturbatur *g* officium, in divinæ majeſtatis offenſam, & aſtantium ſcandalum populorum. In multis inſuper Eccleſiis cum vaſis, veſtimentis, & cæteris ornamentis ad divinum cultum neceſſariis, indecentibus utique (penſatis earum facultatibus) deſervitur. Ne igitur tranſgreſſiones invaleſcant hujuſmodi, aliiſque veniant in exemplum, ſacri Concilii approbatione hoc fieri

a *Nota quod res Clericorum gaudent eodem privilegio, quo res Eccleſiarum. cap. ultim. de vit. & honeſt. Cler. c. Eccleſiarum ſervos.* 12. *q.* 1. *Anch.* b *al. de ipſis eis conſtiterit, &c.* c *al. exorta.* d *al. ita: de celebratione Miſſarum, & aliorum officiorum.* e *De materia hujus Clement. præter. Doct. hic, vide Canoniſtas in cap.* 1. *& c. dolentes. ext. de celeb. Miſſar.* f *al. ita: etiam interdum, &c.* g *al. perturbant.*

fieri prohibentes, sancimus: ut illi, ad quos id pertinet, & in eorum, si utique exempti non sint, negligentiam, vel defectum, locorum ordinarii: si vero exempti fuerint, aut alias circa hoc privilegiati, superiores ipsorum (omni negligentia, vel incuria penitus relegata) circa reformanda præmissa, & eorum singula corrigenda, necnon ut in Cathedralibus, Regularibus & Collegiatis Ecclesiis horis debitis devote psallatur: in aliis vero convenienter, & debite celebretur divinum *a* diurnum & nocturnum officium, si Dei & Apostolicæ sedis indignationem evitare voluerint, solicitam curent diligentiam adhibere: contradictores per censuram Ecclesiasticam (dummodo ad eos illam exercere pertineat) aliisque opportunis remediis compescendo, facientes prout ad eos spectat in his & aliis, quæ ad divinum cultum, & morum reformationem pertinent, ac Ecclesiarum & cœmeteriorum respiciunt honestatem, sacrorum statuta Canonum, ad quæ scienda diligens curent adhibere studium, irrefragabiliter observari.

CAP. II.

Clerici etiam Religiosi, domestici commensales Cardinalium, vel Episcoporum, se possunt illis in divinis officiis coaptare. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

DIgnum prorsus & congruum arbitrantes, quod Clerici tam Religiosi, quam alii Cardinalium sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac quorumcunque Pontificum gratiam, & communionem Apostolicæ sedis habentium, commensales domestici se possint ipsis in divinis officiis coaptare, ut illud, quod iidem Cardinales, seu Pontifices dicent officium, licite dicere valeant: nec ad dicendum aliquod aliud teneantur, sacri approbatione Concilii indulgemus.

TITULUS XV.
DE BAPTISMO, ET EJUS EFFECTU.

CAP. UN.

In fontibus Ecclesiarum, non in privatis domibus, debet baptisma concedi: duos casus excipit, & transgressores puniri præcipit. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi*. [*an.* 1312.]

PRæsenti *b* prohibemus edicto, ne quis de cætero in aulis, vel cameris, aut aliis privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesiis, in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliquos (nisi Regum, vel Principum, quibus valeat in hoc casu deferri, liberi extiterint, aut talis necessitas emerserit, propter quam nequeat ad Ecclesiam absque periculo propter hoc accessus haberi) audeat baptizare. Qui autem secus præsumpserit, aut suam in hoc præsentiam exhibuerit, taliter per Episcopum suum castigetur, quod alii attentare similia non præsumant.

TITULUS XVI.
DE RELIQUIIS, ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. UN.

Festum corporis Christi celebrari debet feria quinta post octavam Pentecostes, & certæ indulgentiæ conceduntur iis, qui in festo vel intra octavam officio, vel horis intererunt. h. d. Jo. And

Clemens V. *in Concilio Viennensi*.

SI Dominum in sanctis ejus laudare jubemur, dignum profecto, justum & salutare nobis existit, ut sibi in sui, quo nos quotidie spiritualiter reficit, memoriam corporis, laudes festivæ venerationis, & gratias referamus. Hac igitur consideratione inducti, constitutionem a bonæ memoriæ Urbano Papa quarto prædecessore nostro super hoc editam, de fratrum nostrorum consilio districte præcipimus observari, cujus tenor sequitur in hæc verba: Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, &c. Transiturus de hoc *a* mundo ad Patrem Salvator noster Dominus Jesus Christus, cum tempus suæ passionis instaret, sumpta cœna, in memoriam mortis suæ instituit summum & magnificum sui corporis, & sanguinis sacramentum, corpus in cibum, & sanguinem in poculum tribuendo. Nam quoties hunc panem manducamus, & calicem bibimus, mortem Domini annunciamus. In institutione quidem hujus sacramenti dixit ipse Apostolis: *Hoc facite in meam commemorationem*: ut præcipuum, & insigne memoriale sui amoris eximii, quo nos dilexit, esset nobis hoc præcelsum, & venerabile sacramentum: memoriale, inquam, mirabile ac stupendum, delectabile, suave, tutissimum, ac super omnia pretiosum, in quo innovata sunt signa, & mirabilia immutata, in quo habetur omne delectamentum, & omnia saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur, in quo utique vitæ suffragium consequimur, & salutis. Hoc est memoriale dulcissimum, memoriale sacratissimum, & memoriale salvificum, in quo gratam redemptionis nostræ recensemus memoriam, in quo a malo retrahimur, & in bono confortamur, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementa, in quo profecto proficimus ipsius corporali præsentia Salvatoris. Alia namque, quorum memoriam agimus, spiritu menteque complectimur: sed non propter hoc realem eorum præsentiam obtinemus: in hac vero sacramentali Christi commemoratione Jesus Christus præsens sub alia quidem forma, in propria vero substantia est nobiscum. Ascensurus enim in cœlum dixit Apostolis, & eorum sequacibus *b*: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi*: benigna ipsos promissione confortans, quod remaneret & esset cum eis etiam præsentia corporali *c*. O digna & nunquam intermittenda memoria! in qua mortem nostram recolimus mortuam, nostrumque interitum interiisse, ac lignum vivificum ligno crucis affixum, fructum nobis attulisse salutis. Hæc est commemoratio gloriosa, quæ fidelium animos replet gaudio salutari, & cum infusione lætitiæ devotionis lacrymas subministrat. Exultamus nimirum nostram memorando liberationem, & recolendo passionem Dominicam, per quam liberati sumus, vix lachrymas continemus. In hac itaque sacratissima commemoratione adsunt nobis suavitatis gaudium simul, & lachrymæ: quia & in ea congaudemus lachrymantes, & lachrymamur devote gaudentes, lætas habendo lachrymas, & lætitiam lachrymantem: nam & cor ingenti perfusum gaudio dulces per oculos stillat guttas. O divini amoris immensitas, divinæ pietatis superabundantia, divinæ affluentia largitatis! dedit enim nobis Dominus omnia, quæ subjecit sub pedibus nostris, & super universas terræ creaturas contulit nobis dominii principatum. Ex ministris etiam spirituum superiorum *d* nobilitat, & sublimat hominis dignitatem. Administratorii namque sunt omnes in ministerium, propter eos, qui hæreditatem salutis capiunt, destinati. Et cum tam copiosa fuerit erga nos ejus munificentia, volens adhuc ipse in nobis suam exuberantem charitatem præcipua liberalitate monstrare, semetipsum nobis exhibuit, & transcendens omnem plenitudinem largitatis, omnem modum dilectionis excedens, attribuit se in cibum. O singularis, & admiranda liberalitas, ubi donator venit in donum, & datum

a *al. ita: diurnum officium pariter & nocturnum.* b *Conferunt tradita per B. Thom. par. 3. q. 83. art. 3.*

a *In antiquioribus codicibus deest dictio*, hoc. b *Matth. ult.* c *Vide gl. in l. 1. ff. quod met. cau. & gloss. in l. 2. C. in quibus cau. colo. l. 11.* d *al. supernorum.*

tum est idem penitus cum datore. Quam larga, & prodiga largitas, cum tribuit quis seipsum! Dedit igitur nobis se in pabulum, ut quia per mortem homo corruerat, & per cibum ipse relevaretur ad vitam: cecidit homo per cibum ligni mortiferum a, relevatus est homo per cibum ligni vitalis. In illo pependit esca mortis, in isto pependit vitæ alimentum. Illius esus meruit læsionem, istius gustus intulit sanitatem: gustus sauciavit, & gustus sanavit. Vide quia unde vulnus est ortum, prodiit & medela, & unde mors subiit, exinde vita evenit. De illo siquidem gustu dicitur b: *Quacunque die comederis, morte morieris*. De isto vero legitur c: *Si quis comederit ex hoc pane, vivet in æternum*. Hic est cibus, qui plene reficit, vere nutrit, summeque impinguat: non corpus, sed cor, non carnem, sed animam, non ventrem, sed mentem. Homini ergo, qui spirituali alimonia indigebat, Salvator ipse misericors, de nobiliori & potentiori hujus mundi alimento pro animæ refectione pia dispositione providit. Decens quoque liberalitas extitit, & d conveniens operatio pietatis, ut verbum Dei æternum, quod rationabilis creaturæ cibus est & refectio, factum caro, se rationabili creaturæ carni & corpori, homini videlicet, in edulium largiretur e: panem enim Angelorum manducavit homo, & ideo Salvator ait f: *Caro mea vere est cibus*. Hic panis sumitur, sed vere non consumitur: manducatur, sed non transmutatur: quia in edentem minime transformatur, sed si digne recipitur, sibi recipiens conformatur. O excellentissimum Sacramentum! O adorandum, venerandum, colendum, glorificandum, præcipuis magnificandum laudibus, dignis præconiis exaltandum, cunctis honorandum studiis, devotis prosequendum obsequiis, & sinceris mentibus retinendum! O memoriale nobilissimum intimis commendandum præcordiis, firmiter animo alligandum, diligenter reservandum in cordis utero, & meditatione, ac celebratione sedula recensendum! Hujus memorialis continuam debemus celebrare memoriam, ut illius, cujus ipsum fore memoriale cognoscimus, semper memores existamus: quia cujus donum, vel munus frequentius aspicitur, hujus memoria strictius retinetur. Licet igitur hoc memoriale sacramentum in quotidianis Missarum solenniis frequentetur, conveniens g tamen arbitramur & dignum, ut de ipso semel saltem in anno, ad confundendam specialiter hæreticorum perfidiam & insaniam, memoria solennior, & celebrior habeatur. In die namque cœnæ Domini, quo die ipse Christus hoc instituit sacramentum, universalis Ecclesia pro pœnitentium reconciliatione, sacri confectione chrismatis, adimpletione mandati, circa lotionem pedum & aliis quamplurimum occupata, plene vacare non potest celebrationi hujus maximi sacramenti. Hoc enim circa Sanctos, quos per anni circulum veneramur, ipsa observat Ecclesia, ut (quamvis in Letaniis & Missis, ac aliis etiam ipsorum memoriam sæpius renovemus) nihilominus tamen ipsorum natalitia certis diebus per annum solennius recolat, festa propter hoc eisdem diebus specialia celebrando. Et quia in his festis circa solennitatis debitum aliquid per negligentiam, aut rei familiaris occupationem, aut alias, ex humana fragilitate omittitur: statuit ipsa mater Ecclesia certam diem, in qua generaliter omnium Sanctorum commemoratio fieret, ut in hac ipsorum celebratione communi, quicquid in propriis ipsorum festivitatibus omissum existeret a, solveretur. Potissime igitur exequendum est erga hoc vivificum sacramentum corporis & sanguinis Jesu Christi, qui est Sanctorum omnium b gloria & corona, ut festivitate ac celebritate præfulgeat speciali, quatenus in eo, quod in aliis Missarum officiis circa solennitatem est forsitan prætermissum, devota diligentia suppleatur, & fideles (festivitate ipsa instante) intra se præterita memorantes, id, quod in ipsis Missarum solenniis, secularibus forsan agendis impliciti, aut alias ex negligentia, vel fragilitate humana minus plene gesserunt, tunc attente in humilitate spiritus & animi puritate restaurent. Intelleximus autem olim, dum in minori essemus officio constituti, quod fuerat quibusdam catholicis divinitus revelatum, festum hujusmodi generaliter in Ecclesia celebrandum. Nos itaque ad corroborationem, & exaltationem catholicæ fidei, digne ac rationabiliter duximus statuendum, ut de tanto sacramento, præter quotidianam memoriam, quam de ipso facit Ecclesia, & solennior & specialior annuatim memoria celebretur: certum ad hoc designantes, & describentes diem, videlicet feriam quintam proximam post Octavam Pentecostes: ut in ipsa quinta feria devotæ turbæ fidelium propter hoc ad Ecclesias affectuose concurrant, & tam Clerici, quam populi gaudentes in cantica laudum surgant: tunc enim omnium corda & vota, ora & labia, hymnos persolvant lætitiæ salutaris: tunc psallat fides, spes tripudiet, exultet charitas, devotio plaudat, jubilet chorus, puritas jucundetur: tunc singuli alacri animo pronaque voluntate conveniant, sua studia laudabiliter exequendo, tanti festi solennia celebrantes: & utinam ad Christi servitium sic ejus fideles ardor inflammet, ut per hæc & alia proficientibus ipsis meritorum cumulis apud eum, qui sese dedit pro eis in pretium, tribuitque se ipsis in pabulum, tandem post hujus vitæ decursum eis se in præmium largiatur. Ideoque universitatem vestram monemus & hortamur in domino, & per Apostolica scripta in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandamus, in remissionem peccaminum injungentes, quatenus tam excelsum, & tam gloriosum festum prædicta quinta feria singulis annis devote ac solenniter celebretis, & faciatis studiose per universas Ecclesias civitatum vestrarum, & diœcesum celebrari: subditos vestros in Dominica, dictam quintam feriam proxime præcedente, salutaribus monitis solicite per vos & per alios exhortantes, ut per veram & puram confessionem, eleemosynarum largitionem, attentas & sedulas orationes, & alia devotionis & pietatis opera taliter se studeant præparare, quod hujus pretiosissimi sacramenti mereantur fieri participes illa die, possintque ipsum suscipere reverenter, ac ejus virtute augmentum consequi gratiarum. Nos enim Christifideles ad colendum tantum festum & celebrandum donis volentes spiritualibus animare, omnibus pœnitentibus, & confessis, qui Matutinali officio festi ejusdem in Ecclesia, in qua idem celebrabitur, interfuerint, centum: qui vero Missæ, totidem: qui autem in primis ipsius festi vesperis interfuerint, similiter centum: qui vero in secundis, totidem: illis vero, qui Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ ac Completorii officiis interfuerint, pro qualibet Horarum ipsarum, quadraginta: illis autem, qui per octavas c illius festi Matutinalibus, Vespertinis, Missæ, ac prædictarum Horarum officiis interfuerint, centum dies singulis octavarum ipsarum diebus, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Apostolorum ejus Petri, & Pauli auctoritate confisi, de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus.

a *Alias*, *mortiferi*. b *Genes*. 2. c *Joan*. 6. d *Alias*: *& non inconveniens*, *&c*. e *Psalm*. 77. f *Joan*. 6. g *Vide Concilium Tridentinum session*. 13. *de sanctissimo Eucharistiæ sacramento*, c. 5. *&* 6.

a *al. extitit*. b *Philipp*. 4. c *al. octavam*.

TITULUS XVII.

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM.

CAP. UN.

Revocat & pro infectis vult haberi decretalem, Clericis eod. tit. l. 6. cum suis declarationibus. Joan. Andr. Clemens V. *in Concilio Vienensi*.

Quoniam ex constitutione Bonifacii Papae VIII. praedecessoris nostri, quae incipit, Clericis Laicos, & ex declaratione, seu declarationibus ex illa postmodum subsecutis nonnulla scandala, magna pericula, & incommoda gravia sunt secuta, & ampliora sequi (nisi celeri remedio succurratur) praesumitur verisimiliter in futurum: Nos de consilio fratrum nostrorum constitutionem, & declarationem, seu declarationes praedictas, & a quicquid ex eis secutum est, vel ob eas, penitus revocamus, & eas haberi volumus pro infectis: volentes, & firmiter statuentes, illud (contra quoscunque Laicos, exigentes, seu extorquentes ab Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis tallias, seu collectas, aut exactiones quascunque, & contra dantes ad id faciendum consilium, auxilium, vel favorem, necnon & circa praestandas subventiones Laicis ab Ecclesiarum Praelatis, & aliis viris Ecclesiasticis) inviolabiliter observari, quod super his a praedecessoribus nostris in Lateranensi, & generali Conciliis, quae nos sub obtestatione divini judicii praecipimus observari districte, salubriter est provisum.

a *al. praesumuntur*.

a *In vetusto codice manuscripto ita: ac omnia & singula contenta in eis penitus, &c.*

FINIS LIBRI TERTII.

CLEMENTINARUM LIBER QUARTUS.

TITULUS UNICUS.

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

CAP. UN.

Scienter contrahens matrimonium in gradu consanguinitatis, vel affinitatis prohibito, vel cum Moniali, excommunicatus est ipso jure: & publicari debet, & vitari. Idem in professo, & professa, vel constituto in sacris. Joan. Andr. Clemens V. *in Concilio Vienensi*. (*an.* 1312. *in Gallia*.)

Eos, qui divino timore postposito in suarum periculum animarum scienter in gradibus consanguinitatis, & affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur: necnon Religiosos, & Moniales, ac Clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonia contrahentes refraenare metu poenae ab hujusmodi eorum temeritatis audacia cupientes, ipsos excommunicationis sententiae ipso facto decernimus subjacere: praecipientes Ecclesiarum Praelatis, ut illos, quos eis constiterit taliter contraxisse, excommunicatos publice tamdiu nuncient, seu a suis subditis nunciari faciant, donec suum humiliter recognoscentes errorem separentur abinvicem, & absolutionis obtinere beneficium mereantur. Per praedicta quoque juribus, quae sic contrahentibus alias poenas imponunt, in nullo volumus derogari.

a *Vid. Concil. Tridentin. sess. 24. de reform. matrim. cap. 5. & de intellectu, Beatum Antonium tractat. de excommunicatione, capit. 34. adde Covarruviam lib. 4. decretal. part. 2. cap. 3. §. 2. num. 8.*

CLEMEN-

CLEMENTINARUM
LIBER QUINTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

CAP. I.

In studiis Romanæ curiæ, Parisien. Oxonien. Bononien. & Salamantino, debent esse magistri catholici, scholas regentes in linguis Hebraica, Arabica, & Chaldæa, duo scilicet pro qualibet lingua. Et statuitur per quos eis debeat de stipendiis, & sumptibus provideri.

Clemens V. *in Concilio Vienensi* [*an. 1312. in Gallia*]

INter a solicitudines nostris humeris incumbentes perpeti cura revolvimus, ut errantes in viam veritatis inducere, ipsosque lucrifacere Deo, sua nobis cooperante gratia valeamus: hoc est, quod profecto desideranter exquirimus, ad id nostræ mentis sedulo destinamus affectum, ac circa illud diligenti studio, & studiosa diligentia vigilamus. Non ambigimus autem, quin ad hujusmodi nostrum desiderium assequendum b divinorum eloquiorum sit expositio congrua, ipsorumque fidelis prædicatio admodum opportuna. Sed nec ignoramus, quin & hæc promi noscantur inaniter, vacuaque redire, si auribus linguam loquentis ignorantium proferantur. Ideoque illius, cujus vicem in terris (licet immeriti) gerimus, imitantes exemplum, qui ituros per universum mundum ad evangelizandum Apostolos in omni linguarum genere fore voluit eruditos, viris catholicis notitiam linguarum habentibus, quibus utuntur infideles præcipue, abundare sanctam affectamus Ecclesiam, qui infideles ipsos sciant, & valeant sacris institutis instruere, Christicolarumque collegio per doctrinam Christianæ fidei, ac susceptionem sacri baptismatis aggregare.

Ut igitur peritia linguarum hujusmodi possit habiliter per instructionis efficaciam obtineri: hoc sacro approbante Concilio scholas in subscriptarum linguarum generibus ubicunque Romanam curiam residere contigerit c, necnon in Parisien. & Oxonien. Bononien. & Salamantino studiis providimus erigendas: statuentes, ut d in quolibet locorum ipsorum teneantur viri catholici sufficientem habentes Hebraicæ, Arabicæ, & Chaldeæ linguarum notitiam: duo videlicet uniuscujusque linguæ periti, qui scholas regant inibi, & libros de linguis ipsis in Latinum fideliter transferentes alios linguas ipsas solicite doceant, earumque peritiam studiosa in illos instructione transfundant: ut instructi, & edocti sufficienter in linguis hujusmodi, fructum speratum possint (Deo auctore) producere, fidem propagaturi salubriter in ipsos populos infideles. Quibus equidem in Romana curia legentibus a per sedem Apostolicam: in studiis vero, Parisiensi, per Regem Franciæ: in Oxoniensi Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, ac VValiæ: in Bononiensi per Italiæ; in Salamantino per Hispaniæ Prælatos, Monasteria, Capitula, Conventus, Collegia exempta, & non exempta, & Ecclesiarum Rectores in stipendiis competentibus, & sumptibus volumus provideri: contributionis onere singulis juxta facultatum exigentiam imponendo: privilegiis, & exemtionibus quibuscunque contrariis nequaquam obstantibus, quibus tamen nolumus quoad alia præjudicium generari.

CAP. II.

Is, ad quem spectat magisterium vel doctoratum tribuere, prius a doctorando recipiat juramentum, quod in solennitate sua non expendet ultra summam trium milium Turon argenteorum. Quod si non fecerit, etiamsi sit Episcopus, per sex menses a collatione magisterii est suspensus. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm sit nimis absurdum, ut quis cum vanitate, & imperitia ad honorem ascendat peritiæ literarum, non sine turbatione miramur illum apud Scholasticos invaluisse abusum, quod plerique eorum, qui in quavis scientia ad doctoratus, vel magisterii assumuntur honorem, cum sua solenniter principia faciunt, aut sui recipiunt insignia doctoratus, circa cibos, vestes, & alia sic in expensis excedunt, quod & ipsi transeunte expensarum hujusmodi vanitate, vacui plerunque remaneant, & gravati: & cæteri, qui vel nolunt, vel nequeunt similes expensas subire, hac occasione frequenter a receptione honoris hujusmodi retrahuntur. Volentes igitur de opportuno super his remedio providere illis, ad quos ubilibet pertinet honorem tribuere memoratum, districte præcipimus, ut quoscunque ab eis de cætero dictum recipientes honorem, juramento prius adstringant, ne ultra tria millia Turonen. argenteorum b in solennitate, circa hujusmodi doctoratum, aut magisterium quomodolibet adhibenda, expendant: ipsosque nihilominus (nisi forsan nobilis c conditionis extiterint) ut intra summam prædictam hujusmodi moderentur expensæ, efficaciter exhortantes, ac si hoc illorum congruere statui viderint, juramentum exigentes ab eis, quod certos intra summam præfatam taxandos ab ipsis expensarum terminos non excedant. Si quis autem Pontificali etiam d dignitate præfulgens, non recepto prius juramento præfato honorem cuiquam tribuerit supradictum, a collatione magisterii, seu doctoratus cujuslibet per sex menses sequentes eo ipso noverit se suspensum.

a *Vid. Ludovicum Gomezium in regula Cancellariæ de idiomate, ubi plene de materia linguarum.* b *aliter*, *exequendum.* c *al. continget.* d *alit. ita: ut in locorum ipsorum studiis. &c.*

a *al. regentibus.* b *al. Argenti.* c *al. notabilis.* d *Dictio, etiam, deest in antiquiorib. exemplarib. & impressis.*

TITULUS II.
DE JUDÆIS, ET SARRACENIS.
CAP. UN.

Principes Christiani compescere debent Sarracenos sibi subjectos ab invocatione publica nominis Machometi, & a peregrinatione, quam facere solent ad sepulchrum ipsius. hoc dicit Joannes Andreas.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

CEdit quidem in offensam divini nominis, & opprobrium fidei Christianæ, quod in quibusdam mundi partibus Principibus Christianis subjectis, in quibus interdum seorsum, interdum vero permistim cum Christianis habitant Sarraceni, Sacerdotes eorum, Zabazala vulgariter nuncupati, in templis seu Mesquitis suis, ad quæ iidem Sarraceni conveniunt, ut ibidem adorent perfidum Machometum, diebus singulis, certis horis in loco aliquo eminenti ejusdem Machometi nomen, Christianis & Sarracenis audientibus, alta voce invocant, & extollunt, ac ibidem verba quædam in illius honorem publice profitentur: ad locum insuper, ubi olim quidam sepultus extitit Sarracenus, quem ut sanctum Sarraceni alii venerantur & colunt, magna Sarracenorum earundem partium, & etiam aliorum confluit publice multitudo, ex quibus nostræ fidei non modicum detrahitur, & grave in cordibus fidelium scandalum generatur. Cum autem hæc in a divinæ majestatis displicentia non sint ullatenus toleranda, sacro approbante Concilio, ipsa in terris Christianorum districtius fieri deinceps inhibemus: universis & singulis Principibus Catholicis, sub quorum dominio dicti Sarraceni morantur, & fiunt prædicta, sub obtestatione divini judicii obnoxius *b* injungentes, quatenus ipsi tanquam veri Catholici & Christianæ fidei seduli zelatores, opprobrium, quod tam ipsis, quam cæteris Christicolis per præmissa ingeritur, debita consideratione pensantes, ipsum (ut proinde æternæ beatitudinis præmium assequantur) de terris suis omnino auferant, & a suis subditis auferri procurent: inhibendo expresse, ne præfata invocatio, seu professio nominis ipsius sacrilegi Machometi publice, aut peregrinatio prælibata ab aliquo in eorum existente dominio audeat attentari de cætero, vel quomodolibet sustineri. Hi vero, qui secus præsumpserint, taliter ob divinam reverentiam castigentur ab ipsis, quod alii eorum exemplo perterriti a præsumptione simili arceantur.

TITULUS III.
DE HÆRETICIS.
CAP. I.

Præmittit constitutionis causam. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

MUltorum *c* querela sedis Apostolicæ pulsavit auditum, quod nonnulli inquisitores per sedem eandem contra pravitatem hæreticam deputati, metas sibi traditas excedentes, sic interdum extendunt *d* suæ potestatis officium, ut quod in augmentum fidei per circumspectam ejusdem sedis vigilantiam salubriter est provisum (dum sub pietatis specie gravantur innoxii) cedat in fidelium detrimentum.

Ponit constitutionem de officio inquisitionis exercendo per diœcesanos & inquisitores, primo ponens quinque, quæ potest alter sine altero. Secundo tria, quæ non potest: & decretum apponit, submittens, quomodo impeditus, vel interesse nolens committit alii, vel consentit. Joan. Andr.

§. 1. Propter quod ad Dei gloriam, & augmentum ejusdem fidei, ut negotium inquisitionis hujusmodi eo prosperetur felicius, quo deinceps ejusdem labis indago solennius, diligentius, & cautius peragetur: ipsum tam per diœcesanos Episcopos, quam per inquisitores a sede Apostolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore, ac cujuslibet commodi temporalis affectione semotis) decernimus exerceri. Sic quod quilibet de prædictis sine alio citare possit, & arrestare, sive capere, ac tutæ custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum, super quo ipsius conscientiam oneramus: necnon inquirere contra illos, de quibus pro hujusmodi negotio, secundum Deum, & justitiam viderit expedire. Duro tamen tradere carceri, sive arcto, qui magis ad pœnam, quam ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine inquisitore, aut inquisitor sine Episcopo diœcesano, aut ejus Officiali, vel Episcopali sede vacante, Capituli super hoc delegato, si sui ad invicem copiam habere valeant, intra octo dierum spatium, postquam se invicem requisierint, non valebit. Et si secus præsumptum fuerit, nullum sit & irritum ipso iure. Verum si Episcopus, vel ejus Capituli sede vacante delegatus cum inquisitore, aut inquisitor cum altero eorundem, propter præmissa nequeat aut nolit personaliter convenire: possit Episcopus, vel ejus seu Capituli, sede vacante, delegatus inquisitori, & inquisitor Episcopo vel ejus delegato, seu sede vacante illi, qui ad hoc per Capitulum fuerit deputatus, super illis committere vices suas, vel suum significare per literas consilium, & consensum.

Providet circa muros, vel carceres hæreticorum, ipsorum claves, custodes, & custodum ministros. Joan. Andr.

§. 2. Sane quia circa custodiam carcerum hæreticalium, qui muri in quibusdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum intelleximus perpetratas: nos volentes super hoc providere, statuimus, ut quilibet talis carcer vel murus, quem de cætero Episcopo, & inquisitori prædictis volumus fore communem, duos custodes habeat principales, discretos, industrios & fideles: unum, quem volet Episcopus, & providebit eidem: alium, de quo voluerit inquisitor, cui etiam providebit: & quilibet prædictorum custodum sub se alium bonum, & fidum poterit habere ministrum. In quolibet etiam conclavi ejusdem carceris sive muri, erunt duæ claves diversæ, quarum unam unus, aliam alius tenebit prædictorum custodum, & eam cum officio ministrandi, quæ incarceratis fuerint ministranda, suo poterit committere, vel subdelegare ministro.

Ponit juramentum custodum, ministrorum suorum, & notariorum, & aliorum officialium. Joan. Andr.

§. 3. Porro coram Episcopo vel Capitulo, sede vacante, & inquisitore prædictis, vel substitutis ab eis, custodes supradicti, antequam suum officium exequantur, jurabunt ad sancta Dei Evangelia corporaliter a se tacta, quod in custodia immuratorum, & aliorum pro crimine supradicto in sua custodia positorum, & ponendorum, omnem diligentiam, & solicitudinem, quam poterunt, fideliter adhibebunt. Et quod alicui incarcerato nihil unus in secreto *b* loquetur, quin hoc audiat alter custos. Et quod provisionem, quam incarcerati recipiunt ex ordinatione communi, & illud quod a parentibus & amicis, vel aliis personis fidelibus offeretur eisdem (nisi Episcopi, & inquisitoris,

a Dictio, in, *deest in antiquioribus Cod. etiam impressis*. b *In antiquis etiam impressis constanter legitur*, *obnoxius*. c *De materia & intellectu vide Dd. in c. ut commissi. & c. per hoc. de hær. lib. 6.* d *al. excedunt*.

a *De materia istius §. vide Zanch. tract. de hæret cap. 8. & 10. Gondissalvum tract. de hær. q. 11. Sylvest. in verb. hæres. 2.* b *Vid. Archidiac. in cap. Clericus. 81. dist. & in c. si peccaverit. 2. q. 1. Joan. Andr. in c. ult. de hæret.*

toris, vel suorum commissariorum ordinatio refragetur) ipsis fideliter & absque diminutione aliqua ministrabunt, nec in his fraudem aliquam adhibebunt. Et idem juramentum, & coram eisdem personis ministri custodum, priusquam suum exerceant officium, exhibebunt. Et quia sæpe contingit Episcopos proprios habere carceres, sibi & dictis inquisitoribus non communes: volumus, & districte præcipimus, ut custodes ad incarceratorum pro dicto crimine custodiam per Episcopos, vel sede vacante per Capitulum deputandi, & eorum ministri coram dictis inquisitoribus, vel substitutis ab eis præstent simile juramentum. Notarii *a* quoque inquisitionis coram Episcopo, & inquisitore, vel substitutis ab eis jurabunt suum officium fideliter exercere. Et idem fiet de aliis personis necessariis ad prædictum officium exequendum.

Punit Episcopos, inquisitores, & eorum substitutos, qui faciendo, vel omittendo delinquunt in officio. h. d.

§. 4. Verum quia nimis est grave, ad exterminationem pravitatis prædictæ non agere, quod ipsius contagiosa enormitas agendum requirit: grave est quoque, & damnatione dignissimum malitiose insontibus eandem imponere pravitatem: Episcopo, & inquisitori prædictis ac aliis ad dicti executionem officii substitutendis ab eis, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ præcipimus, ut sic discrete & prompte contra suspectos, vel diffamatos de hujusmodi pravitate procedant, quod malitiose, aut fraudulenter tantam labem, seu quod ipsos in executione officii inquisitionis impediat, falso alicui non imponant. Quod si odii, gratiæ, vel amoris, lucri, aut commodi temporalis obtentu, contra justitiam, & conscientiam suam omiserint contra quemquam procedere, ubi fuerit procedendum super hujusmodi pravitate, aut obtentu eodem, pravitatem ipsam, vel impedimentum officii sui alicui imponendo, eum super hoc præsumpserint quoquo modo vexare (præter alias pœnas, pro qualitate culpæ imponendas eisdem) Episcopus, aut superior suspensionis ab officio per triennium, alii vero excommunicationis sententiam eo ipso incurrant. A qua quidem excommunicationis sententia, qui eandem incurrerint, nisi per Romanum Pontificem nequeant, præterquam in mortis articulo *b*, & tunc satisfactione præmissa, absolutionis beneficium obtinere: nullo in hac parte privilegio suffragante.

Confirmat antiqua jura huic constitutioni non obvia. Joan. Andr.

§. 5. Alia sane, quæ circa præmissum inquisitionis officium a nostris sunt prædecessoribus instituta (quatenus præsenti decreto non obviant) sacri approbatione Concilii roborata, in sua volumus firmitate manere.

CAP. II.

Primo ponens constitutionis causam, determinat ætatem inquisitorum. Secundo, punit inquisitores, qui prætextu officii pecuniam illicitis modis extorquent, vel ob delictum Clericorum, Ecclesiarum bona confiscant. Tertio, præcipit Notariis, Officialibus & sociis, ut hoc facientes reprehendant, & superioribus denuncient, si probare possunt. Quarto, prohibet inquisitoribus abusum armorum, & circa quantitatem, vel qualitatem Officialium. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

NOlentes splendorem solitum negotii fidei per actus indiscretos, & improbos quorumvis inquisitorum hæreticæ pravitatis, quasi tenebrosi fumi caligine obfuscari: hoc sacro Concilio approbante statuimus, nullis exnunc, nisi qui quadragesimum ætatis annum attigerint, officium inquisitionis prædictæ committi inquisitoribus: & tam ipsorum, quam Episcoporum seu Capitulorum, sede vacante, super hoc deputatis commissariis quibuscunque districtius injungentes, ne prætextu officii inquisitionis quibusvis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant: nec scienter attentent Ecclesiarum bona ob Clericorum delictum *a* prædicti occasione officii fisco etiam Ecclesiæ applicare. Quod si secus in his vel eorum altero fecerint, excommunicationis sententiæ eos subjacere decernimus ipso facto. A qua non possint absolvi, præterquam in mortis articulo, donec illis, a quibus extorserint, plene satisfecerint de pecunia sic extorta: nullis privilegiis, pactis, aut remissionibus super hoc valituris. Notarii vero, & Officiales dicti officii, necnon fratres, & socii inquisitorum & commissariorum ipsorum, qui dictos inquisitores, aut commissarios secrete noverint talia commisisse (si indignationem Dei, & Apostolicæ sedis vitare voluerint, & offensam) ipsos graviter arguere, & corrigere studeant in secreto. Quod si taliter ea sciverint, ut ea probare valeant, si sit opus, hæc Prælatis inquisitorum, & commissariorum eorundem, ad quos id pertinebit, nunciare solicite debeant. Qui equidem Prælati inquisitores, & commissarios prædictos reos inde repertos ab officiis amovere, & amotos alias punire debite, seu corrigere teneantur. Prælatis autem inquisitorum id negligentibus agere, præmissa omnia nunciari per prædictos locorum Ordinarios volumus: quibus, ut ea in Apostolicæ sedis notitiam perferant, in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus, & mandamus. Porro inquisitoribus ipsis districtius inhibemus, ut nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales, nisi sibi necessarios habeant, tales, qui se conferant ad sua cum inquisitoribus ipsis officia exequenda.

CAP. III.

Damnat sectam Beguardorum & Beguinarum Alemaniæ, & octo ipsius errores, excitans diœcesanorum, & inquisitorum officium contra illos. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem*.

AD nostrum (qui desideranter in votis gerimus, ut fides catholica nostris prosperetur temporibus, & pravitas hæretica de finibus fidelium extirpetur) non sine displicentia grandi pervenit auditum, quod secta quædam abominabilis quorundam hominum malignorum, qui Beguardi, & quarundam infidelium mulierum, quæ Beguinæ vulgariter appellantur, in Regno Alemaniæ (procurante satore malorum operum) damnabiliter insurrexit: tenens & asserens doctrina sua sacrilega, & perversa inferius designatos errores. Primo videlicet, quod homo in vita præsenti tantum, & talem perfectionis gradum potest acquirere, quod reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit, nam (ut dicunt) si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri. Secundo, quod jejunare non oportet hominem, nec orare, postquam gradum perfectionis hujusmodi fuerit assecutus: quia tunc sensualitas est ita perfecte spiritui, & rationi subjecta, quod homo potest libere corpori concedere quicquid placet. Tertio, quod illi, qui sunt in prædicto gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non sunt humanæ subjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligantur: quia (ut asserunt) ubi spiritus Domini, ibi libertas. Quarto, quod homo potest ita finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in præsenti assequi,

a *De juramento notariorum Hostiens. & Doct. in cap. ut officium. §. ad conscribendas. de hær. l. 6. & in c. sicut. ne clerici, vel monachi.* b *In mortis articulo, nulla est casuum reservatio, atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt: ita Concil. Trident. Sess.* 14. *cap.* 7. *de casuum reservatione.*

a *Delictum prælati quando noceat Ecclesiis, Vide Fel. in c. ad audientiam de rescr. & Alex. cons.* 23. *l.* 1.

ſequi, ſicut eam in vita obtinebit beata. Quinto, quod quælibet intellectualis natura in ſeipſa naturaliter eſt beata: quodque anima non indiget luminæ gloriæ, ipſam elevante ad Deum videndum, & eo beate fruendum. Sexto, quod ſe in actibus exercere virtutum, eſt hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat a ſe virtutes. Septimo, quod mulieris oſculum [cum ad hoc natura non inclinet] eſt mortale peccatum: actus autem carnalis (cum ad hoc natura inclinet) peccatum non eſt, maxime cum tentatur exercens. Octavo, quod in elevatione corporis JESU Chriſti non debent aſſurgere, nec eidem reverentiam exhibere: aſſerentes, quod eſſet imperfectionis eiſdem, ſi a puritate & altitudine ſuæ contemplationis tantum deſcenderent, quod circa miniſterium ſeu ſacramentum Euchariſtiæ, aut circa paſſionem humanitatis Chriſti aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia ſub ſimulata quadam ſanctitatis ſpecie dicunt, faciunt & committunt, quæ oculos divinæ majeſtatis offendunt, & grave in ſe continent periculum animarum.

Cum autem ex debito commiſſi nobis officiii, hujuſmodi ſectam deteſtabilem, & præmiſſos ipſius execrandos errores [ne propagentur ulterius, & per eos corda fidelium damnabiliter corrumpantur] extirpare ab Eccleſia catholica neceſſario habeamus: nos ſacro approbante Concilio, ſectam ipſam cum præmiſſis erroribus damnamus, & reprobamus omnino: inhibentes diſtrictius, ne quis ipſos de cætero teneat, approbet vel defendat. Eos autem, qui ſecus egerint, animadverſione canonica decernimus puniendos. Porro diœceſani & illarum partium inquiſitores hæreticæ pravitatis, in quibus Beguardi, & Beguinæ hujuſmodi commorantur, ſuum officium circa eos diligenter exerceant, inquirentes de vita, & converſatione ipſorum, qualiterve ſentiant de articulis fidei, & Eccleſiæ ſacramentis. In illos vero, quos culpabiles repererint (niſi abjuratis ſponte prædictis erroribus pœnituerint, & ſatisfactionem exhibuerint competentem) debitam exerceant ultionem.

TITULUS IV.
DE HOMICIDIO VOLUNTARIO, VEL CASUALI.
CAP. UN.

Furioſus, infans, vel dormiens, hominem mutilans, vel occidens, non efficitur irregularis: nec etiam ille, qui aliter mortem vitare nequiens, ſuum invaſorem occidit, vel mutilat. h. d.

Clemens V. *in Concilio Vienenſi.*

SI a furioſus, aut infans, ſeu dormiens, hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo cenſemus, qui mortem aliter vitare non valens, ſuum occidit vel mutilat invaſorem.

TITULUS V.
DE USURIS.
CAP. UN.

Officiales communitatum facientes, dictantes, vel ſcribentes ſtatuta ſuper uſuris ſolvendis, non repetendis, vel non reſtituendis, vel judicantes ſecundum illa, vel non delentes illa (ſi poſſunt) intra tres menſes de libris communitatum, vel illa ſervantes, excommunicati ſunt. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienenſi.*

EX b gravi ad nos inſinuatione pervenit, quod quorundam communitates locorum in offenſam Dei, & proximi, ac contra jura divina pariter & humana, uſurariam approbantes quodammodo pravitatem, per ſtatuta ſua juramento quandoque firmata, uſuras exigi & ſolvi nedum concedunt, ſed *a* ad ſolvendas eas debitores ſcienter compellunt, ac *b* juxta ipſorum continentiam ſtatutorum gravia imponendo plerunque uſuras repetentibus onera, aliiſque utendo ſuper his diverſis coloribus, & fraudibus exquiſitis, repetitionem impediunt earundem. Nos igitur pernicioſis his auſibus obviare volentes, ſacro approbante Concilio ſtatuimus, ut quicunque communitatum ipſarum Poteſtates, Capitanei, Rectores, Conſules, Judices, Conſiliarii, aut alii quivis Officiales, ſtatuta hujuſmodi de cætero facere, ſcribere, vel dictare, aut quod ſolvantur uſuræ, vel quod ſolutæ, cum repetuntur, non reſtituantur plene ac libere, ſcienter judicare præſumpſerint, ſententiam excommunicationis incurrant. Eandem etiam ſententiam incurſuri, niſi ſtatuta hujuſmodi hactenus edita, de libris communitatum ipſarum (ſi ſuper hoc poteſtatem habuerint) intra tres menſes deleverint, aut ſi ipſa ſtatuta ſive conſuetudines effectum eorum habentes quoquo modo præſumpſerint obſervare.

Fœneratores in cauſis uſurarum edere coguntur libros rationum ſuarum. Joan. Andr.

§. 1 Cæterum, quia fœneratores ſic utplurimum contractus uſurarios occulte ineunt, & doloſe, quod vix convinci poſſunt de uſuraria pravitate, ad exhibendum, cum de uſuris agetur, ſuarum codices rationum, cenſura ipſos decernimus Eccleſiaſtica compellendos.

Pertinaciter aſſerens exercere uſuras non eſſe peccatum, hæreticus eſt. Joan. Andr.

§. 2. Sane ſi quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præſumat, exercere uſuras non eſſe peccatum, decernimus eum velut hæreticum puniendum: locorum nihilominus Ordinariis, & hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus diſtrictius injungentes, ut contra eos, quos de errore hujuſmodi diffamatos invenerint, aut ſuſpectos, tanquam contra diffamatos, vel ſuſpectos de hæreſi, procedere non omittant.

TITULUS VI.
DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM.
CAP. UN.

Providerat Greg. contra XXVII. gravamina, quæ Prælati Religioſis inferebant. eod. tit. Nimis. 1. & 2. hoc vero Concilium providet contra XXX. a quibus Prælatos ceſſare præcipit, & per ſuos ſubditos ceſſare facere, jubentes ipſorum privilegia & jura ſervari. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienenſi.*

FRequens & aſſidua nos quorundam Religioſorum querela circumſtrepit, quod plerique Epiſcopi, & eorum ſuperiores, ac cæteri Eccleſiarum Prælati, ipſorum Religioſorum quietem injuſte in ſubſequentibus multipliciter inquietant. Quidam enim exemptos capiunt, & incarcerant in caſibus non conceſſis a jure. Quidam per gravium interminationem pœnarum impediunt, ne debentes exemptis decimas ſeu reditus illos ſolvant eiſdem: neve aliqui Miſſas earum audiant: molentes in molendinis, & coquentes in furnis eorum: ſervientes quoque, & vaſallos, & domeſticos eorundem, vel alios qualitercunque contrahentes, & participantes cum ipſis, ſuſpendunt, interdicunt, & excommunicant abſque cauſa rationabili pro libito voluntatis: bona illorum interdum nihilominus illicite occupantes. Et appellationibus, quas prædicti exempti ob prædicta, vel alia gravamina rationabiliter interponunt quandoque, minime deferentes, appellantes occaſione appellationum hujuſmodi, interdum capiunt, aut capi faciunt, & carceri

a *Hanc Clementinam lætiſſime repetivit Didacus Covarruvias: eum videto.* b *Pro materiæ intellectu vide B. Thom. 2. 2. q. 78. per totam quæſtionem.*

a *Al. ſed & ad ſolvendum eaſdem, &c.* b *Al. aut.*

carceri mancipari. Quidam præterea Capellanos in Eccleſiis pleno jure ſpectantibus ad eoſdem [licet nulla cauſa ſubſit legitima] celebrare non ſinunt, nec adminiſtrare parochianis Eccleſiaſtica Sacramenta. Nonnulli *a* etiam indebite Abbates, Monachos, & converſos exemptos, necnon & Clericos ipſis pleno jure ſubjectos, ſi eis non pareant in iis etiam, in quibus non tenentur eiſdem, inconſulta facilitate ſuſpendunt, excommunicant, capiunt, & incarcerant, ac loca, & Eccleſias interdicunt ipſorum. In exigendo inſuper ab ipſis exemptis, ipſorumque ſubditis ſubſidia charitatis excedunt nimium contra eos. Et inſolitas, ac indebitas ipſis contra jura exactiones imponunt, novos cenſus, & indebita onera parochialibus imponunt Eccleſiis, in quibus exempti jus obtinent patronatus: proceſſus juſte factos, ſeu ſententias juſte latas a delegatis ſedis Apoſtolicæ, vel a conſervatoribus pro exemptis publicari, ſeu executioni mandari a ſuis ſubditis non permittunt, Tabellionibus publicis inhibent, ne inſtrumenta conficiant: & Judicibus, ne juſtitiam faciant, ac Juriſperitis, ne conſilium, vel auxilium præbeant in cauſis, ſeu negotiis eorundem: præſentatos per exemptos ad ordines, vel beneficia, quorum præſentatio ad eos pertinet, nolunt admittere, niſi præſentantes ponant obedientiam in ſalutatione literarum, quas pro hujuſmodi præſentatione tranſmittunt: Eccleſiis quoque vacantibus, in quibus monaſteria jus obtinent patronatus (repulſis perſonis idoneis præſentatis ad eas) perſonas inſtituunt inhabiles, & indignas. Quidam etiam Eccleſias curam animarum habentes ad menſam Abbatum ſpectantes, quarum fructus quandoque Clericis ſecularibus tradunt, ſeu concedunt ad firmam, Clericis ipſis decedentibus, ſuis conferunt Clericis, quanquam ipſæ propter hoc Eccleſiæ in veritate non vacent. Nonnulli quoque in Eccleſiis Monachorum jura ipſorum injuſte ſibi appropriant, & de ipſorum reditibus, ut volunt, ordinant, ita quod rectoribus earum *b* non remanet, unde valeant ſuſtentari. Quidam cum armis, & erecto vexillo, molendina, & alia bona contra juſtitiam deſtruunt exemptorum, quæ etiam tanto tempore poſſederunt, quod de contrario memoria non exiſtit: mittuntque frequenter ad monaſteria ſuarum civitatum, & diœceſum ſuos conſanguineos & nepotes, & interdum animalia ſua cum cuſtodibus, ut eis de bonis monaſteriorum debeat provideri: Abbates inſuper, & Priores monaſteriorum frequenter compellunt, ut ſuis conſanguineis, & nepotibus monaſteriorum ſuorum, ſeu Prioratuum poſſeſſiones *c* concedant in perpetuum, vel ad tempus: quas quidem conceſſiones, vel *d* penſiones, nos nullas eſſe volumus ipſo jure: eoſdem quoque abbates, & Priores quandoque compellunt ad præſentandum ſibi ad Eccleſias vacantes, in quibus jus obtinent patronatus, & ad monachandum interdum ſuos familiares, conſanguineos, vel nepotes. Frequenter etiam permittunt, & tacite conſentiunt, quod in ſuo dominio temporali per milites, vaſallos & ipſorum temporales officiales monaſteriorum bona mobilia, & immobilia per violentiam occupentur, in caſibus non permiſſis a jure: & aliæ variæ injuriæ perſonis Eccleſiaſticis, & monaſteriorum hominibus irrogentur. Præterea interdum injuſte Abbates, Priores, ac alios beneficiatos beneficiis ſuis privant, ut ſic fructus beneficiorum illorum percipere valeant primo anno, prætextu privilegiii, quod aſſerunt ſe habere, quod uſque ad certum tempus fructus beneficiorum vacantium poſſint percipere primi anni: quibus non contenti, equos, boves, theſaurum, & alia bona monaſteriorum, & beneficiorum vacantium illicite occupant, quæ eſſent futuris ſucceſſoribus reſervanda. Quidam militibus, & aliis potentibus dignitatum ſuarum reditus, & proventus vendunt ad tempus, ut per ipſos exempti vicini fortius opprimantur: nonnulli etiam indebite monaſteria dirimunt: alii domos & hoſpitalia, & alia bona monaſteriorum mobilia, & immobilia frequenter occupant, & detinent occupata. Pluries quoque ſine cauſa juſta impediunt, ne exempti loca ſua valeant reparare. Quidam ſtatuta faciunt, per quæ derogatur privilegiis exemptorum. Et generaliter quamplures Prælati Religioſis, præſertim exemptis & privilegiatis, in perſonis & rebus ſuis ac juribus ſpiritualibus, & temporalibus, graves inferunt contra juſtitiam, & eorum privilegia injurias, & jacturas. Verum quia una eſt regularium, & ſecularium Prælatorum, & ſubditorum exemptorum, & non exemptorum univerſalis Eccleſia, extra quam nullus omnino ſalvatur, quorum omnium unus eſt Dominus, una fides, & unum baptiſma: decet ut omnes, qui ejuſdem ſunt corporis, unius etiam ſint voluntatis, & ſicut fratres ad invicem vinculo charitatis ſint adſtricti. Decet igitur, ut & Prælati, & alii tam exempti, quam non exempti ſuis juribus ſint contenti, & alter in alterius injuriam non proſiliat, ſeu jacturam. Univerſis itaque Prælatis Eccleſiarum præſentis ſanctionis edicto diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus ipſi a prædictis gravaminibus omnino ceſſantes, & ceſſare ſuos ſubditos facientes, viros religioſos, exemptos privilegiatos, & non exemptos, mendicantes, & non mendicantes, charitative tractent & foveant, & ſua jura, & privilegia inviolabiliter eis ſervent. Et quoniam plus ſolet timeri, quod ſpecialiter, quam quod generaliter inhibetur, eiſdem Prælatis diſtrictiſſime inhibemus, ut Abbates, Priores, & alios religioſos, ne ad ſua generalia, vel provincialia vadant Capitula, impedire quomodolibet non præſumant.

a *In vetuſto quodam manuſcr. ita: nonnulli etiam Abbates indebite monachos, & converſos etiam exemptos.* b *alias, eorum.* c *alias, penſiones.* d *Hæc duo verba, vel penſiones, non habentur in antiq. cod. etiam impreſſis.*

TITULUS VII.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS PRIVILEGIATORUM.

CAP. I.

Ponit ſex caſus, in quibus Religioſos excommunicat, & abſolutionem Papæ reſervat: & privilegiis, & exemptionibus non obſtantibus eos per ordinarios locorum denunciari præcipit. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienenſi.*

Religioſi, qui Clericis aut Laicis ſacramentum Unctionis extremæ, vel Euchariſtiæ miniſtrare, matrimoniave ſolennizare, non habita ſuper his parochialis Preſbyteri licentia ſpeciali, aut qui excommunicatos a canone, præterquam in caſibus a jure expreſſis vel per privilegia ſedis Apoſt. conceſſis eiſdem, vel a ſententiis per ſtatuta provincialia aut Synodalia promulgatis, ſeu (ut verbis eorum utamur) a pœna, & culpa abſolvere quenquam præſumpſerint: excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto, per ſedem Apoſtolicam duntaxat abſolvendi, quos etiam locorum Ordinarii (poſtquam de hoc eis conſtiterit) excommunicatos faciant publice nunciari, donec de abſolutione ipſorum eis fuerit facta fides, nullo Religioſis eiſdem ſuper hoc exemptionis, vel alio privilegio ſuffragante.

Ponit ſeptem culpas Religioſorum, a quibus eos præcipit abſtinere ſub certis pœnis, quas eis imponi jubet: & quas Prælatis ipſorum imponit, ſi non ſatisfecerint. Joan. And.

§. 1. Quibus etiam in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub inter-

interminatione maledictionis æternæ distinctius inhibemus, ne in sermonibus suis Ecclesiarum Prælatis detrahant *a*: aut etiam retrahant Laicos ab Ecclesiarum suarum frequentia vel accessu, vel indulgentias pronuncient indiscretas: neve cum confectionibus *b* testamentorum intererunt, a restitutionibus debitis, aut legatis matricibus Ecclesiis faciendis retrahant testatores: nec legata, vel debita, aut male ablata incerta sibi aut aliis singularibus sui ordinis fratribus, vel Conventibus in aliorum præjudicium fieri, seu erogari procurent: nec etiam in casibus sedi Apostolicæ, aut locorum Ordinariis reservatis quenquam absolvere, aut personas Ecclesiasticas, præsertim coram Judicibus delegatis a nobis, suam contra eos justitiam prosequentes, vexare indebite, aut ad loca plura, & præsertim multum remota convenire præsumant. Si qui vero præmissa, vel aliquod de præmissis attentare præsumpserint, per duos menses subjaceant pœnis illis, quæ secundum eorum regulam, vel statuta, pro gravibus criminibus seu culpis eis consueverunt imponi: super quibus absque manifesta necessitate cum eis non valeat dispensari. Cæterum Prælati eorum, nisi de his, quæ occasione præmissorum *c* excessuum ad eos quoquomodo pervenerint, Ecclesiis aut personis Ecclesiasticis damnificatis, vel læsis satisfactionem plenariam exhibuerint intra mensem, postquam super hoc fuerint requisiti, suspensionis sententiam usque ad satisfactionem debitam eo ipso incurrant, non obstantibus *d* præmissis statutis, aut quibuslibet privilegiis, cujuscunque tenoris existant.

Ponit moderationem circa duos primos casus. hoc dicit Joan. Andr.

§. 2. Sane Religiosis illis, quibus est ab Apostolica sede concessum, ut familiaribus suis domesticis, aut pauperibus in hospitalibus suis degentibus, sacramenta possint Ecclesiastica ministrare, nullum ex præmissis volumus quoad hæc præjudicium generari.

CAP. II.

Archiepiscopi per loca exempta provinciæ suæ faciunt crucem ante se deferri, ipsi etiam, & diœcesani ibi benedicunt, audiunt divina, & illa celebrant, & faciunt celebrari: per hoc tamen exemptis, vel privilegiatis in aliis nullum fit præjudicium. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

ARchiepiscopo *e* per quævis loca exempta suæ provinciæ facienti transitum, aut ad ea forsan declinanti, ut crucem ante se libere portari faciat, benedicat populo, divina officia privatim, vel publice ibidem audiat, & ea etiam in pontificalibus celebret, & faciat in sua præsentia sine Pontificalibus celebrari (quovis privilegio contrario non obstante) sacro approbante Concilio præsentis constitutionis serie duximus concedendum. Simili modo concedimus Episcopo, ut in locis eisdem suæ diœcesis possit populo benedicere, audire divina officia, & ea etiam celebrare, & in sua præsentia facere celebrari. Sic tamen, quod prætextu concessionis hujusmodi, in locis ipsis exemtis, vel circa hoc privilegiatis, nullam aliam jurisdictionem idem Archiepiscopus, vel Episcopus exerceat *f*, nec personis exemptis, vel privilegiatis molestiam inferat *g*, vel gravamen, nullumque *h* exemptioni, vel privilegiis eorundem aliud præjudicium generetur, nec ipsis Archiepiscopo vel Episcopo jus aliud quomodolibet acquiratur.

a *V. de omnino Conc. Lat. sub Leon. X. Sess. 11. in decreto, incip. Supernæ majestatis præsidio.* b *al. factionibus.* c *al. prædictorum.* d *In antiq. etiam impressis constanter legitur ita: non obstantibus in præmissis statutis, &c.* e *vide notata per Doct. in c. 1. ut lite pend. & in cap. antiqua. de privil.* f *alias exerceant.* g *al. inferant.* h *al. ita: nullumque exemptioni eorum, vel privilegiis alias præjudicium generetur.*

TITULUS VIII.
DE PŒNIS.
CAP. I.

Percutiens Episcopum, capiens, & banniens, vel hoc mandans, vel ratificans, socius, consiliarius, fautor, & defensor, cum suis posteris, civitas in hoc delinquens, & ejus Officiales, pœnis variis per Concilium puniuntur. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.* [*an.* 1312.]

SI quis *a* suadente diabolo in hoc sacrilegii genus proruperit, quod quemvis Pontificem injuriose, vel temere percusserit, aut ceperit, seu banniverit, vel hæc mandaverit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit, aut favorem, seu scienter defensaverit eundem: in illis casibus de prædictis, in quibus excommunicationem per jam editos canones non subiret, sit hujus nostræ constitutionis auctoritate (non obstante quacunque consuetudine, quam reputamus approbante sacro Concilio potius corruptelam) anathematis mucrone percussus, a quo nequeat, nisi per summum Pontificem (præterquam in articulo mortis) absolvi. A feudis insuper, locationibus, officiis, & beneficiis spiritualibus sive temporalibus, quæ ab Ecclesia, cui sic offensus præest Episcopus, obtinet, cadat hoc ipso, ac ad eandem Ecclesiam libere revertantur. Ipsius filii per masculinam descendentes lineam usque ad generationem secundam (omni spe dispensationis adempta) reddantur ipso facto inhabiles ad Ecclesiastica beneficia, in civitate & diœcesi, in quibus idem Episcopus præsidet, obtinenda. Terra quoque ipsius (dum tamen ultra unam diœcesim non contineat) usque ad condignam satisfactionem ejusdem, necnon *b* locus aut loca, in quibus captus Episcopus detinebitur, quamdiu detentio ipsa in eisdem duraverit, Ecclesiastico subjaceat interdicto. Quod si terra ejusdem duas diœceses, vel ultra contineat, diœcesis domicilii principalis ipsius *c*, & illa etiam, in qua fuerit delictum commissum, si sua sit, & duæ aliæ, quæ sub ipso sint eidem loco magis vicinæ, interdicto subjaceant supradicto. Et quia eo major erit ipsius confusio, quo sua fuerit culpa patentior, quousque dignam *d* satisfactionem præstiterit, per omnes illius loci, in quo commissum est facinus, necnon civitatum, & diœcesum vicinarum Ecclesias, quibuslibet diebus Dominicis & festivis, pulsatis campanis, & candelis accensis excommunicatus publice nuncietur. Et cum absolvendus fuerit, sufficienter & idonee caveat, quod inferendæ pœnæ parebit, & auxiliante Domino pœnitentiam peraget injungendam. Civitas autem, quæ præmissa, vel eorum aliquod in Episcopum suum commiserit, interdicto (donec satisfecerit) subjaceat memorato: Potestas vero, Consiliarii, Ballivus, Scabini, Advocati, Consules, Rectores & Officiales ipsius, quocunque nomine censeantur, in præmissis culpabiles existentes, similiter excommunicationis sententiæ, a qua (nisi ut præmittitur) non valeant absolutionis obtinere beneficium, sint subjecti. Quæ *e* omnia tanto magis in Episcoporum interfectoribus sunt servanda, quanto in eos severior, quam in præfatos pœna debet exurgere, & gravioris indignationis aculeus desævire.

Excusat rigorem, dicens, quod graviores pœnæ deberent imponi. Joan. Andr.

§. 1. Nec super hæc quisquam miretur, quod præmissa perpetrantibus pœnas non inferimus graviores: licet enim (quod dicere pudet) hæc, proh dolor! frequenter occurrant, multisque

a *De intellectu hujus Clement. vide Joannem Lupum in tract. de libert. Eccles. part. 2. quæst. 1.* b *al. ita: necnon locus, aut loca alia, in quibus, &c.* c *al. ita: & illa etiam terra in qua, &c.* d *al. condignam.* e *al. ita: quæ etiam tanto magis, &c.*

multisque grassantibus opus esset exemplo, & ex dignitate offensi pœnam metiri deceat offendentis: Episcopi enim dicuntur sanctissimi, Christi Legati existunt, spirituales sunt patres, nostrique fratres & Coepiscopi, columnæ comprobantur Ecclesiæ: quare gravem oporteret esse pœnam culpæ violantis dignitatem tantæ præeminentiæ adæquandam. Volumus tamen ad præsens in pœnarum exaggeratione temperare rigorem: ad pœnas alias processuri, si protervitatem delinquentium hoc exposcere videamus.

Repetit jus antiquum de absolutis in mortis articulo, qui sanati reincidunt, si non satisfaciant. Joan. Andr.

§. 2. Sane si quis in aliquo casuum prædictorum fuerit ab excommunicationis sententia in mortis articulo absolutus, nisi postquam pristinæ restitutus fuerit sanitati, quam cito commode poterit, conspectui Romani Pontificis se præsentare curaverit, ejus mandatum *a* humiliter recepturus, prout justitia suadebit: in eandem excommunicationis sententiam reincidat ipso facto. Quamvis enim super hoc satis plene in jure alibi sit provisum, ne tamen aliquis in hoc ex ignorantia juris se satagat excusare, hoc expresse præmissis duximus annectendum.

CAP. II.

Procurantes capi viros Ecclesiasticos, ut renuncient beneficiis, vel ut citati non vadant ad curiam, præter pœnam excommunicationis, quam per canones antiquos incurrunt, si sint Prælati, a perceptione fructuum per triennium sunt suspensi, inferiores vero beneficiis sunt privati. Eandem pœnam incurrunt ipsi citati, qui se capi procurant. Resignatio etiam sic facta non tenet, etiamsi per Prælatos recepta fuerit, vel ratificata. h. d. Joan. Andr.

Idem.

MUltorum ad nos gravis querela deduxit, quod nonnulli obtinentes temporale dominium viros sæpe Ecclesiasticos capere, captosque donec sua resignent beneficia, aut ne citati ad Apostolicam sedem ab homine, vel a jure, venire ad ipsam valeant, ausu detinere sacrilego non verentur, citatos eosdem in exitu eorum districtuum *b* ut plurimum capientes. Considerantes igitur, quantum ex his tam nostro, & Apostolicæ sedis honori, quam personarum Ecclesiasticarum quieto, & prospero statui non sine damnanda exempli pernicie derogetur: sacro approbante Concilio statuimus, ut præter sententiam canonis, quam facientes, & fieri procurantes præmissa incurrere dignoscuntur, procurantes ipsi personæ Ecclesiasticæ existentes, a perceptione fructuum Ecclesiarum suarum, si fuerint Prælati, triennio sint suspensi. Quod si inferiores extiterint, eoipso obtentis beneficiis sint privati: illis pœnam incursuris eandem, qui ne citati (ut præmittitur) ad sedem Apostolicam veniant, sed ut se sub obtentu hujusmodi a veniendo excusent, a potestate seculari se capi (ut interdum contigisse audivimus) procurarint. Sane resignationes beneficiorum modo supradicto extortas (licet a resignantium ipsorum Prælatis receptæ, aut ratæ habitæ fuerint) nullius omnino decernimus *c* esse firmitatis: locorum Ordinariis injungentes, ut postquam eis constiterit aliquos sibi subjectos pœnam, & sententiam incurrisse præmissas, ipsas publicare non differant, executionique debitæ (prout ad eos pertinuerit) demandare.

CAP. III.

Excommunicat Religiosos mendicantes transgressores constitutionis Bonifacii de excess. prælat. cap. unic. lib. 6. Item omnes Religiosos, qui in sermonibus, vel alibi proferunt aliqua, ut retrahant a solutione decimarum, quarum solutionem certis diebus, & in confessionibus suadere tenentur sub certis pœnis, quas incurrunt: nisi sint tales, quorum monasteriis, vel Ecclesiis competat percipere decimas. Joan. Andr.

Idem.

CUpientes eos, quos ad observantiam jurium virtutum præmia non inducunt, tam adjectarum exaggeratione pœnarum, quam adjiciendarum de novo formidine, a temerariis ausibus refrænare, transgressores constitutionis, quæ Religiosis mendicantibus domos ad habitandum, vel loca quæcunque de novo recipere, recepta hucusque mutare, vel ea transferre in alios cujusvis alienationis titulo interdicit. Illos *a* etiam Religiosos, qui aliqua, ut audientes a decimarum Ecclesiis debitarum solutione retrahant, in sermonibus suis, vel alibi proferre præsumunt, excommunicationis subjacere sententiæ decernimus ipso facto.

Et quia nisi fiat quod bonum est, a malo abstinere non sufficit, Religiosis omnibus injungimus sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ, ut quoties populo prædicabunt in prima Dominica, quarta & ultima Quadragesimæ, & in festis Ascensionis Dominicæ, Pentecostes, Nativitatis beati Joannis Baptistæ, Assumptionis, & Nativitatis beatissimæ virginis Mariæ matris Dei audientes expresse studeant informare, si ab Ecclesiarum rectoribus, vel vicariis, aut loca tenentibus eorundem requisiti fuerint: necnon & iis, quorum confessiones audient, conscientiam facere, quod decimas solvere non omittant. Quod si forte in prædicationibus hoc ipsum supradictis diebus suadere scienter omiserint, per superiores eorum graviter arguantur. Quibus etiam superioribus in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus, ut contra taliter omittentes statuta pœnalia faciant, secundum quæ sic acriter puniant transgressores, quod pœna eorum sit cæteris in exemplum: constitutione bonæ memoriæ Gregorii Papæ decimi *b* prædecessoris nostri circa hæc edita in suo nihilominus robore duratura. Qui vero scienter postposuerint confitentibus conscientiam facere de solvendis hujusmodi decimis, ab officio prædicationis tamdiu maneant ipso facto suspensi, donec confitentibus ipsis (si hoc ipsum sibi dicendi commode facultatem habuerint) conscientiam fecerint: exinde excommunicationis incursuri sententiam ipso facto, si prædicare præsumpserint, prædicta negligentia (ut præmittitur) non purgata. Ad *c* Religiosos tamen monasteriorum, vel Rectores Ecclesiarum decimas percipientium nolumus hoc extendi.

Excommunicat violatores Decret. de sepult. lib. 6. & absolutiones Papæ reservat. h. d. Joan. Andr.

Sane temerarios violatores constitutionis illius, quæ Religiosis & Clericis secularibus prohibet, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut sepulturam apud eorum Ecclesias eligant, vel jam electam ulterius non immutent, similem sententiam (pœna in dicta constitutione contenta in suo perdurante robore) incurrere volumus ipso facto, ab alio, quam a sede Apostolica (præterquam in mortis articulo) nullatenus absolvendos: nullis privilegiis, aut statutis, cujuscunque tenoris existant, super his valituris.

Ttt TITU-

a *al. mandata.* b *al. ita: suorum districtuum, &c.* c *Vide* *c. Abbas, quod met. caus. & l. qui in carcerem. ff. quod metus caus. Font.*

a *Vide Conc. Trid. sess. 23. de reform. c. 12.* b *In manuscr. codice, legitur, noni.* c *In antiquioribus codic. etiam impressis constanter legitur ita: ad religiosos tamen monasteriorum, vel Ecclesiarum decimas percipientium, &c.*

TITULUS IX.
DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.
CAP. I.

Damnatis ad mortem hoc petentibus pœnitentia concedi debet: nec valet contraria consuetudo. Secundo, locorum Ordinarios ad hoc exequendum excitat: ibi, Locorum. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi. (an. 1312.)*

CUm *a* secundum statuta canonica ultimo deputandis supplicio negari (si petant) non debeat pœnitentiæ sacramentum, abusum damnabilem in quibusdam partibus contra hoc introductum aboleri omnino volentes, justitiarios omnes, & dominos temporales, ut ab hujusmodi desistant abusu, hortamur in Domino, & obsecramus per viscera misericordiæ Jesu Christi: locorum ordinariis nihilominus injungentes, ut eos ad hoc, cum primum commode poterunt, diligenter monere, & [si necesse fuerit] Ecclesiastica censura compellere non omittant.

CAP. II.

Repetit Concilium generale de quæstoribus non admittendis sine literis Apostolicis, vel diœcesanorum. Et addit per diœcesanos literas Apostolicas prius examinari. h. d. Joan. Andr.

Idem.

ABusionibus *b*, quas nonnulli eleemosynarum quæstores in suis proponunt prædicationibus, ut simplices decipiant, & aurum subtili, vel fallaci potius ingenio extorqueant ab eisdem, cum in animarum cedat *c* periculum, & scandalum plurimorum, viam (prout est nobis possibile) præcludere cupientes, juxta statuta *d* Concilii generalis duximus prohibendum districte, ne Quæstores aliqui [nisi Apostolicas, vel diœcesani Episcopi literas exhibuerint] quomodolibet admittantur, nec permittantur (cum solum ipsis competat indulgentias sibi concessas insinuare populo, & charitativa postulare subsidia suppliciter ab eodem) ullatenus ipsi populo prædicare, nec aliud exponere, quam quod in literis continebitur supradictis. Literas quoque Apostolicas diœcesani Episcopi [ne quid fraudis committi valeat per easdem] antequam admittant, Quæstores ipsos examinent diligenter.

Ponit octo reprehensibiles actus Quæstorum, quos fieri prohibet: & contraria privilegia revocat. Joan. Andr.

§. 1. Ad hæc cum aliqui ex hujusmodi Quæstoribus, sicut ad nostram audientiam est perlatum, non sine multa temeritatis audacia, & deceptione multiplici animarum, indulgentias populo motu suo proprio de facto concedant, super votis dispensent, a perjuriis, homicidiis, & peccatis aliis sibi confitentes absolvant, male ablata, incerta [data sibi aliqua pecuniæ quantitate] remittant, tertiam *e*, aut quartam partem de pœnitentiis injunctis relaxent, animas tres, vel plures parentum, vel amicorum illorum, qui eleemosynas eis conferunt, de purgatorio (ut asserunt mendaciter) extrahant, & ad gaudia paradisi perducant, benefactoribus locorum, quorum Quæstores existunt, remissionem plenariam peccatorum indulgeant, & aliqui ex ipsis eos a pœna, & a culpa [ut eorum verbis utamur] absolvant.

Nos abusus hujusmodi, per quos censura vilescit Ecclesiastica, & clavium Ecclesiæ auctoritas ducitur in contemptum, omnimode aboleri volentes, ea per quoscunque Quæstores fieri, vel attentari de cætero districtius inhibemus: omnia, & singula privilegia, si quæ super præmissis, vel eorum aliquo sint aliquibus locis, ordinibus, vel personis Quæstorum hujusmodi quomodocunque *a* concessa [ne ipsorum prætextu sit eis materia talia ulterius præsumendi] auctoritate Apostolica, quantum ad præmissa, penitus revocantes.

Delinquentes Quæstores per Episcopos puniri præcipit non obstantibus privilegiis.

§. 2. Quæstores autem, qui deinceps in præmissis, vel aliquo præmissorum deliquerint, vel alias etiam quibuscunque suis privilegiis abusi fuerint, sic per locorum Episcopos puniri volumus (nullo prorsus eisdem Quæstoribus in hac parte privilegio suffragante) quod a suis temerariis ausibus, qui ubique (ut communis habet assertio) nimium excreverunt, pœnæ formidine propensius compescantur.

a *Vide notata per doct. in c. 3. ext. de furtis.* b *Quæstorum nomen, & usum omnino abolevit Conc. Trid. sess. 21. de refor. c. 9.* c *al. cedunt.* d *al. statutum.* e *al. ita: tertiam, aut quartam partem aliis de pœnitentiis &c.*

TITULUS X.
DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS, ET INTERDICTI.
CAP. I.

Religiosi etiam exempti violantes interdictum positum per sedem Apostolicam, vel Ordinarium loci, vel generalem cessationem divinorum factam per provinciale Concilium, vel eum, qui hoc possit, servatam per cathedralem, vel matricem Ecclesiam loci, excommunicati sunt ipso facto: non obstantibus privilegiis, conventionibus, consuetudinibus, & statutis: & respicit pendentia. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

EX *b* frequentibus Prælatorum querelis accepimus, & nos ipsi experientia certa probavimus, in minoribus constituti, quod plerunque Religiosi nunc patenter excusationibus fucatis, & frivolis innitentes, nunc latenter Ecclesiarum suarum januis perforatis, aut in eis factis fenestris, seu modis aliis exquisitis, non absque damno cathedralium, & parochialium Ecclesiarum, & scandalo plurimorum, dirumpendo nervum Ecclesiasticæ disciplinæ, civitatum, terrarum, & aliorum locorum generalia interdicta præsumptione damnabili violare præsumunt. Nos igitur in sancta Dei Ecclesia, cui (disponente Domino) præsidemus, quæ quidem unica est, & unum Deum prædicat, atque colit, unam fidem firmiter, & simpliciter confitetur, uniformitatem (quantum commode possumus) conservare volentes, circa interdictorum observantiam prædictorum auctoritate sedis Apostolicæ, vel a locorum ordinariis positorum, de fratrum nostrorum consilio districte præcipiendo mandamus, quatenus Religiosi quicunque, tam exempti, quam non exempti, cujuscunque ordinis, & conditionis existant, cum cathedralem, vel matricem, seu parochialem *c* loci Ecclesiam illa viderint, aut sciverint observare [non obstantibus quibuscunque appellationibus, antea etiam ad eandem sedem, vel alium, seu alios interjectis, & aliis objectibus quibuscunque] absque dolo, & fraude, cum moderatione tamen decretalis: Alma, inviolabiliter *d* conservent. Alioquin non servantes excommunicationis sententiæ hoc ipso volumus subjacere. Quod etiam in interdictis, & in cessationibus a divinis indictis per provincialium Conciliorum statuta, vel ipsorum auctoritate, cum majus sit provinciale Concilium, quam singularis Prælati Provinciæ, ac judicium integrum, quod plurimorum sententiis comprobatur, volumus observari. In cessationibus vero generalibus a divinis civitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas aliquando ex consuetudine, vel alias Capitula, Collegia, vel

a *al. quoquomodo.* b *Not. ex verbo, frequentibus, quod jura adaptantur ad ea, quæ frequenter emergunt, de hoc, de despons. impub. literas. Zabarel.* c *Hæc duo verba, seu parochialem, desunt in antiq. exempl. etiam impressis.* d *al. ita: inviolabiliter ea servent.*

vel Conventus secularium, aut regularium Ecclesiarum sibi vendicant (quia ipsos hoc unico lumine ad repellendas injurias eis factas privare nolumus, nec debemus) idem intelligimus observandum. Ipsi vero sint diligenter attenti, ut statuta Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum super his edita, diligenter observent. Porro hanc *a* sanctionem ad pendentia trahimus: non obstantibus privilegiis, conventionibus, statutis, & consuetudinibus quibuslibet, quæ contra præmissa, seu aliquod præmissorum Religiosis ipsis in nullo volumus suffragari.

CAP. II.

Domini temporales, qui cogunt aliquos in loco interdicto celebrare divina, vel qui per præcones faciunt tunc ad illa audienda populum evocari, vel prohibent, ne publice excommunicati, vel interdicti, super hoc per illos, qui Missas celebrant, moniti Ecclesias exeant, & ipsi nominatim moniti, qui non exeunt, excommunicati sunt, & per Papam absolvendi. h. d. Joan. Andr.

Idem.

GRavis ad nos Prælatorum querela perduxit, quod nobiles *b* quidam, & Domini temporales (terris eorum Ecclesiastico suppositis interdicto) nedum in locorum suorum capellis, sed & in collegiatis, & aliis insignium locorum Ecclesiis, Missas, & alia divina officia publice, & solenniter faciunt celebrari: ad officia eadem celebranda, nunc hos, nunc illos vocantes, & interdum (quod est deterius) compellentes: hisque non contenti excessibus per campanarum non solum pulsationem, sed & voce præconis populos etiam interdictos, ut (interdicti non obstante sententia) ad audiendas Missas hujusmodi veniant, faciunt evocari. Nonnulli quoque ipsorum suis plerunque subjectis, ne (licet excommunicationis, vel interdicti sententia publice sint innodati) de Ecclesiis, dum in ipsis Missarum celebrantur solennia, instantibus etiam celebrantibus exeant, præcipere non verentur: ex quo frequenter contingit, quod non sine Dei offensa, clerique ac populi scandalo ipsa Missarum solennia remaneant inexpleta. Ne igitur excessus sic graves excedentium impunitate trahantur ab aliis in exemplum, præsumptores præfatos, qui in locis interdicto suppositis quenquam de cætero divina celebrare officia, quomodolibet cogere, aut qui modo prædicto, ad officia eadem audienda aliquos, excommunicationis præsertim, vel interdicti ligatos sententia, evocare: seu, qui ne excommunicati publice, aut interdicti, de Ecclesiis, dum in ipsis missarum aguntur solennia, a celebrantibus, moniti ut exeant, prohibere *c*: necnon excommunicatos publice, & interdictos, qui in ipsis Ecclesiis nominatim a celebrantibus, ut exeant moniti, remanere præsumpserint, excommunicationis sententia (a qua per sedem duntaxat Apostolicam possint absolvi) sacro approbante Concilio innodamus.

CAP. III.

Fratres Minores si tempore interdicti recipiunt in suis Ecclesiis ad divina fratres, & sorores tertii Ordinis, excommunicati sunt, nec privilegia juvant. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm ex eo, quod Religiosi viri fratres Minores in suis recipiunt Ecclesiis ad audienda divina officia tempore interdicti, fratres & sorores de ordine tertio [quem B. Franciscus instituit] existentes, qui Continentes, seu de pœnitentia nuncupantur, scandalum aliorum, qui ab his excluduntur, mentibus generetur, censura vilescat Ecclesiastica, & minoris auctoritatis interdicti sententia reputetur: eisdem fratribus Minoribus districtius inhibemus, ne de cætero aliquem, vel aliquos prædictorum (etiamsi super hoc hi, vel illi privilegiis quibuscunque muniti extiterint, quæ ipsis in nullo prorsus quoad hoc volumus suffragari) ad divina in suis Ecclesiis tempore interdicti quoquomodo admittant. Quod si fecerint, eo ipso excommunicationis sententiæ se noverint subjacere a qua per alium, quam per Romanum Pontificem, vel satisfactione præmissa, per locorum Episcopos (quos auctoritate Apostolica fungi volumus in hac parte) absolutionis beneficium nequeant obtinere.

CAP. IV.

Si Papa etiam scienter excommunicato paticipat, illum per hoc non absolvit, nisi exprimat hoc se velle. Et si scienter sub titulo dignitatis aliquem nominet, vel honoret, per hoc illum in dignitate non approbat. Joan. Andr.

Idem.

SI summus Pontifex scienter etiam excommunicato participet literis, verbo vel osculo, seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur, nisi se velle forsitan exprimat illum ex hoc pro absoluto haberi. Similiter quoque, si quem sub titulo cujuslibet dignitatis, ex certa etiam scientia, verbo, constitutione, vel literis nominet, *a* honoret, seu quovis alio modo tractet: per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quicquam ei tribuere novi juris.

TITULUS XI.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

CAP. I.

Declaratur in aliquibus cap. Exiit, eod. tit. lib. 6. præsertim an fratres Minores teneantur ad observationem eorum omnium, quæ in regula sub verbis imperativi modi ponuntur: deinde multa inseruntur, ad quæ fratres ipsi obligantur. Et consequenter eorum novem excessibus prolixe discussis, de electione ministri ipsorum luculentissime tractatur.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

EXivi *b* de paradiso, dixi, rigabo hortum plantationum, ait ille cœlestis agricola, qui vere fons sapientiæ, verbum Dei a Patre, in Patre manens, genitum ab æterno novissime diebus istis [fabricante Sancto Spiritu] in utero virginis caro factum, exivit homo ad opus arduum redemptionis humani generis peragendum: exemplar *c* se dando cœlestis vitæ, præbens hominibus semetipsum. Verum quia plerunque mortalis vitæ solicitudinibus pressus homo, mentis aspectum ab exemplaris hujusmodi intuitu *d* divertebat, verus noster Salomon in solio militantis Ecclesiæ hortum voluptatis inter cæteros quendam fecit, a procellosis mundi fluctibus elongatum, in quo quietius ac securius vacaretur contemplandis, servandisque hujusmodi operibus exemplaris, in hunc mundum introivit ipse, ut rigaret ipsum fœcundis aquis spiritualis gratiæ, & doctrinæ. Hic hortus siquidem est fratrum Minorum sancta religio, quæ muris regularis observantiæ firmiter undique circumclusa, intra se solo contenta Deo, adornatur abunde novellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens dilectus Dei filius mortificantis pœnitentiæ myrrham metit cum aromatibus, quæ suavitate mira universis odorem attrahentis sanctimoniæ circumfundunt. Hæc est illa cœlestis vitæ forma, & regula, quam descripsit ille confessor Christi eximius sanctus Franciscus, ac servandam a suis filiis verbo docuit pariter, & exemplo. Quia vero dictæ sanctæ regulæ professores, ac æmulatores devoti, ut

a *Al. ita: porro hanc etiam sanctionem, &c.* b *Nobiles qui dicantur, & cur ita vocentur, late docet Tiraquell. tract. de Nobilitate, c. 2.* c *In manuscript. ita: prohibere, vel etiam impedire, necnon, &c.*

a *Vide Felin in rubr. proœmii Gregoriani, & in c. cum vigesimum. de offic. delegat.* b *Ecclesiast. 24.* c *al. ita: exemplar sequendo cœlestis, &c.* d *al. contuitu.*

ut & alumni, & veri filii tanti patris affectabant, sicut & ferventer affectant, ad purum, & ad plenum præmissam regulam firmiter observare: attendentes quædam, quæ dubium poterant afferre sensum, in ipsius regulæ serie contineri, pro ipsorum declaratione habenda recurrerunt prudenter olim ad apicem Apostolicæ dignitatis *a*, ut certificati per ipsam, cujus pedibus etiam per ipsam regulam sunt subjecti, possent Domino (pulsis cunctis dubiis) cum plena charitate conscientiæ deservire. Horum autem piis ac justis supplicationibus, plures prædecessores nostri Romani Pontif. successive (sicut dignum erat) applicantes aures & animum, declaraverunt ea, quæ dubia videbantur: ediderunt nonnulla, & aliqua concesserunt, sicut expedire videbant fratrum conscientiis, ac puræ observantiæ status. Verum, quia plerunque ubi culpa non est, eam timere solent conscientiæ timoratæ, quæ in via Dei quodcunque devium expavescunt, non sunt ad plenum ex dictis declarationibus dictorum omnium fratrum conscientiæ quietatæ, quin circa aliqua ad regulam, ipsorumque statum pertinentia, dubitationum in ipsis fluctus aliqui generentur, & oriantur, sicut ad aures nostras pluries, & de quam pluribus in publicis & privatis consistoriis est perlatum. Quapropter per ipsos fratres nobis extitit humiliter supplicatum, quatenus prædictis dubiis, quæ occurrerunt, & quæ possunt occurrere in futurum, adhibere opportuna declarationis remedia de benignitate sedis Apostolicæ curaremus.

Nos igitur (cujus animus ab ætate tenera pia devotione efferbuit ad hujusmodi professores regulæ, & ad ordinem ipsum totum: nunc autem ex communi cura pastoralis regiminis, quam immeriti sustinemus, ad ipsos favendos, dulcius, & attentius gratiosis favoribus prosequendos, tanto provocamur ardentius, quanto frequentius intenta mente revolvimus fructus uberes, quos ex eorum exemplari vita, & salutari doctrina toti universali Ecclesiæ continue cernimus provenire) tam pia supplicantium intentione commoti, ad peragendum diligenter quod petitur, studia nostra duximus convertenda: ipsaque dubia, per plures Archiepiscopos & Episcopos, & in Theologia magistros, & alios literatos, providos & discretos examinari fecimus diligenter. Cum igitur *b* in primis ex eo, quod in dictæ regulæ principio habetur: Regula & vita fratrum Minorum hæc est, scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, in obedientia vivendo sine proprio, & in castitate. *Item infra.* Finito vero anno probationis *c* recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam istam semper & regulam observare. *Item circa finem regulæ.* Paupertatem & humilitatem, & sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus: fuit hæsitatum, an fratres ejusdem ordinis ad omnia tam præcepta quam consilia Evangelii, ex professione suæ regulæ teneantur. Quibusdam dicentibus, quod ad omnia, aliis autem asserentibus, quod ad sola illa tria consilia, videlicet vivere in obedientia, in castitate, & sine proprio, ad ea, quæ sub verbis obligatoriis ponuntur, in regula obligantur. Nos circa hunc articulum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, ipsumque articulum, quoad aliquid clarius prosequentes, dictæ hæsitationi duximus respondendum, quod cum votum determinatum *d* cujuslibet habeat cadere sub certo, vovens regulam non potest dici teneri ex vi voti hujusmodi ad ea consilia Evangelica, quæ in regula non ponuntur. Et quidem B. Francisci conditoris regulæ hæc probatur fuisse intentio, ex hoc quod quædam Evangelica consilia in regula posuit aliis prætermissis. Si enim per illud verbum, Regula & vita fratrum Minorum hæc est &c. intendisset eos ad omnia consilia Evangelica obligare, superflue & nugatorie quædam eorum [suppressis ceteris] in regula expressisset. Cum autem natura termini restrictivi hoc habeat, quod sic excludit ab ipso extranea, quod cuncta ad ipsum pertinentia concludit: declaramus & dicimus, quod dicti fratres non solum ad illa tria vota nude, & absolute accepta, ex professione suæ regulæ obligantur, sed etiam tenentur ad ea omnia implenda, quæ sunt pertinentia ad hæc tria prædicta, quæ regula ipsa ponit. Nam si ad hæc tria prædicta tantum præcise, & nude promittentes se servare regulam vivendo in obedientia, castitate, & sine proprio, & non etiam ad omnia contenta in regula, quæ hæc tria modificant, arctarentur, pro nihilo & vane proferrentur hæc verba: promitto semper hanc regulam observare: ex quo ex his verbis nulla obligatio nasceretur. Nec tamen putandum est, quod B. Franciscus professores hujus regulæ, quantum ad omnia contenta in regula, modificantia tria vota, seu ad alia in ipsa expressa, intenderit æqualiter esse obligatos: quin potius aperte discrevit, quod quoad quædam ipsorum ex vi verbi transgressio est mortalis, & quoad quædam alia non: cum ad quædam ipsorum verbum apponat præcepti, vel æquipollentis eidem, & quoad aliqua verbis aliis sit contentus. Item quia præter ea, quæ expresse verbo præcepti, ac exhortationis, seu monitionis ponuntur in regula, nonnulla verbo imperativi modi negative, vel affirmative apposito inferuntur, hactenus extitit dubitatum, an tenerentur ad ista, ut ad habentia vim præcepti. Et quia (ut intelleximus) non minuitur hoc dubium, sed augetur ex eo, quod felicis recordationis Nicolaus Papa tertius *a* prædecessor noster noscitur declarasse, quod fratres ipsi ex professione suæ regulæ sunt adstricti ad ea consilia Evangelica, quæ in ipsa regula præceptorie vel inhibitorie, seu sub verbis æquipollentibus exprimuntur: & nihilominus ad eorum omnium observantiam, quæ ipsis in eadem regula sub verbis obligatoriis indicuntur: supplicaverunt prædicti fratres, ut ad ipsorum conscientias servandas *b* declarare, quæ horum censeri debeant præceptis æquipollentia ac obligatoria, dignaremur. Nos itaque, qui in sinceris horum conscientiis delectamur, attendentes, quod in iis, quæ animæ salutem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiæ, pars securior est tenenda *c*: dicimus, quod licet fratres non ad omnium, quæ sub verbis imperativi modi ponuntur in regula, sicut ad præceptorum, seu præceptis æquipollentium observantiam teneantur: expedit tamen ipsis fratribus ad observandam puritatem regulæ & rigorem, quod ad ea sicut ad æquipollentia præceptis se noverint obligatos, quæ hic inferius annotantur. Ut autem hæc, quæ videri possunt æquipollentia præceptis ex vi verbi, vel saltem ratione materiæ, de qua agitur, seu ex utroque sub compendio habeantur, declaramus, quod illud, quod ponitur in regula, de non habendo plures tunicas, quam unam cum caputio, & aliam sine caputio: item, de non portandis calceamentis, & de non equitando extra casum necessitatis: item, quod fratres vilibus induantur. Item, quod jejunare a festo omnium

a *Cap. exiit. §. penult. eod. tit. lib. 6. Font.* b *Vid. Conc. Trid. sess. 25. tit. de regularibus & monialibus. c. 1.* c *Vide Conc. Trid. sess. 25. tit. de regularibus & monialibus. c. 15.* d *Vide B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 1. 2. & 3.*

a *In antiquis Codicib. etiam impressis constanter legitur, ita: Nicolaus Papa IV. & decretalis exiit. de qua loquitur iste text. quæ habetur eod. tit. lib. 6. etiam tribuitur Nicolao IV. in antiquioribus & emendatioribus exemplaribus, sicut in hac editione observatum est.* b *al. serenandas, id est, clarificandas, sive ad serenitatem & tranquillitatem deducendas.* c *ad hæc vide c. consilium. & gl. de observ. jejun. c. juvenis. de sponsal. c. in lectum, 34. q. 2.*

omnium Sanctorum usque ad Natale Domini, & in sextis feriis teneantur: item, quod Clerici faciant divinum officium, secundum ordinem sanctæ Romanæ Ecclesiæ: item, quod ministri, & custodes pro necessitatibus infirmorum, & fratribus induendis solicitam curam gerant: item, quod si quis fratrum in infirmitatem ceciderit, alii fratres debent ei servire: item, quod fratres non prædicent in Episcopatu alicujus Episcopi, cum ab eo illis fuerit contradictum: item, quod nullus audeat penitus populo prædicare, nisi a generali ministro, vel aliis, quibus secundum declarationem prædictam id competit, fuerit examinatus, approbatus, & ad hoc institutus: item, quod fratres qui cognoscerent se non posse præmissam regulam specialiter observare, debeant & possint ad suos ministros recurrere: item, quod omnia quæ ponuntur in regula ad formam habitus, tam novitiorum, quam etiam professorum, necnon ad receptionis modum ac professionem spectantia, nisi recipientibus, quoad habitum novitiorum (sicut dicit regula) secundum Deum aliter videantur. Hæc, inquam, omnia sunt a fratribus tanquam obligatoria observanda. Item ordo communiter sensit, tenet & tenuit ab antiquo, quod ubicunque ponitur in regula hoc vocabulum, *teneantur*: obtinet vim præcepti, & observari debet a fratribus sicut tale. Cæterum quia Christi confessor prædictus, agendorum ac servandorum circa recipiendos ad ordinem, ministris & fratribus modum præbens, dixit in regula, quod caveant fratres, & eorum ministri, ne sint solliciti de rebus suis temporalibus, ut libere faciant de eis, quicquid ipsis a Domino fuerit inspiratum: licentiam tamen habeant ipsi ministri mittendi eos ad aliquos Deum timentes: si consilium requiratur, quorum consilio sua bona pauperibus erogentur. Dubitaverunt, & dubitant multi fratrum, *an liceat ipsis* de bonis ingredientium quicquam recipere, si donetur, & si ad dandum personis, & Conventibus possint eos inducere sine culpa: si etiam ad disponendum de distributione rerum talium debeant ipsi ministri, seu fratres dare consilium, ubi ad consulendum alii, quam ex ipsis, ad quos ingressuri mittantur, possint idonei inveniri. Nos autem considerantes attente intendisse sanctum Franciscum suæ regulæ professores, quos fundaverat in maxima paupertate, ab affectu temporalium rerum ipsorum ingredientium per dicta verba specialiter, & totaliter elongare, ut quantum est ex parte fratrum ipsorum, receptio ad ordinem sancta & purissima appareret, & ne aliquo modo oculum viderentur habere ad bona eorum temporalia, sed ad ipsos tantum divino servitio mancipandos: dicimus a de cætero debere tam ministros, quam fratres cæteros a dictis inductionibus ad sibi dandum, & suasionibus, necnon & dandis circa distributionem consiliis abstinere: cum per hoc ad timentes Deum status alterius mitti debeant, non ad fratres, ut vere cunctis pateant esse tam salubris instituti paterni studiosi, zelatores seduli & perfecti. Cum vero facere de rebus suis, quod Dominus inspirabit, ipsamet regula ingredientibus liberum velit esse: non videtur, quin liceat eis recipere, consideratis scilicet eorum necessitatibus, & moderaminibus declarationis jam dictæ, si quid de bonis suis intrans, sicut & cæteris pauperibus per modum eleemosynæ libere velit dare. Cavere tamen in acceptione oblatorum talium decet fratres, ne ex receptorum quantitate notabili præsumi possit sinister oculus contra ipsos. Præterea cum dicatur in regula, quod illi, qui jam promiserunt obedientiam, habeant unam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio, qui habere voluerint: item, quod fratres omnes vestimentis vilibus induantur: nosque prædicta verba declaravimus æquipollere præceptis, volentes hæc determinari plenius, dicimus, quantum ad numerum tunicarum, quod pluribus uti non licet: nisi in necessitatibus, quæ haberi possunt ex regula, secundum quod hunc passum memoratus prædecessor noster plenius declaravit: vilitatem autem vestium, tam habitus, quam interiorum tunicarum, illam intelligi debere dicimus, quæ secundum consuetudinem, vel conditionem patriæ debeat, quantum ad colorem panni, & pretium vilitatis merito reputari: non enim quoad regiones omnes potest determinatus unus modus in talibus assignari. Hujusmodi etiam vilitatis judicium ministris & custodibus, seu guardianis duximus committendum, eorum super hoc conscientias onerantes: ita tamen, quod servent in vestibus vilitatem. Quorum etiam ministrorum, custodum, & Guardianorum judicio eodem modo relinquimus, pro qua necessitate possint ipsi fratres calceamenta portare. Deinde, cum duobus temporibus annotatis in regula, scilicet a festo omnium Sanctorum, usque ad Nativitatem Domini, & maxime Quadragesimæ, in quibus jejunare tenentur, inseratur in eadem regula; aliis autem temporibus non teneantur, nisi sexta feria jejunare: & ex hoc voluerunt aliqui dicere, quod dicti ordinis fratres non tenentur, nisi ex condecentia, ad alia jejunia, quam ad ista, declaramus debere intelligi, eos non teneri ad jejunium aliis temporibus, præterquam in jejuniis ab Ecclesia constitutis: non est enim verisimile, quod vel institutor regulæ, vel etiam confirmator, absolvere ipsos intenderit a servandis illis jejuniis, ad quæ de communi statuto Ecclesiæ obligantur cæteri Christiani. Porro cum dictus sanctus, volens fratres suos super omnia a denariis, seu pecunia esse totaliter alienos, præcepit firmiter fratribus universis, ut nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant, per se, vel per interpositam personam, istumque articulum declarans idem prædecessor noster, casus & modos posuerit, quibus servatis a fratribus non possint dici, nec debent per se, vel per alium pecuniæ receptatores contra regulam, vel sui ordinis puritatem: dicimus fratres teneri cavere summopere, quod pro aliis causis, & sub modis aliis, quam ponat dicti prædecessoris nostri declaratio, ad dantes pecunias, sive deputatos nuncios non recurrant: ne (si secus ab ipsis attentatum fuerit) transgressores præcepti, & regulæ merito possint dici. Nam ubi aliquid alicui generaliter prohibetur, quod expresse non concedatur, intelligitur denegatum. Quocirca quæstus omnis pecuniæ, ac oblationum pecuniarum receptio in Ecclesia, vel alibi, cippi vel trunci ordinati ad offerentium, seu donantium pecunias reponendas, necnon & quicunque recursus alius ad pecunias, seu habentes ipsas, qui per declarationem prædictam non conceditur, hæc, inquam, omnia sunt eis simpliciter interdicta. Cum etiam recursus ad amicos speciales expresse tantum in duobus casibus, secundum regulam concedatur, videlicet, pro necessitatibus infirmorum, & fratribus induendis: idque pie & rationabiliter, considerata necessitate vitæ, ad alias necessitates fratrum pro tempore occurrentes, cessantibus eleemosynis, seu etiam ingruentes, sæpedictus prædecessor noster duxerit extendendum: attendant fratres præfati, quod pro nullis causis aliis, quam prædictis vel similibus in via, vel alibi recurrere licet eis ad amicos hujusmodi: sive sint dantes pecunias, seu deputati per ipsos, sive nuntii, vel depositarii, seu alio quovis nomine appellentur, etiamsi concessi per eandem declarationem modi circa pecuniam integre servarentur. Denique cum idem confessor summe affectaverit suæ regulæ professores totaliter esse abstractos ab affectu & desiderio terrenorum, & specialiter a pecunia, & ejus usus totaliter expertes, sicut probat prohibitio de recipienda pecunia, in regula sæpius repetita: curare fratres vigilanter necesse est, quod cum ex

a *alias ita: dicimus omnino debere tam ministros, &c.*

ex causis prædictis, & modis ad habentes pecunias deputatas pro ipsorum necessitatibus recurrere oportebit ad tenentes ipsas, quicunque hi fuerint, principales, vel nuntii, in omnibus sic se gerant, quod se cunctis ostendant in dictis pecuniis (sicut nec habent) penitus nil habere. Quapropter præcipere, quod, & qualiter pecunia expendatur, computumque exigere de expensa, eam quomodocunque repetere, sive deponere, aut deponi facere, capsulam pecuniæ, vel ejus clavem deferre: hos actus, & consimiles sibi fratres illicitos esse sciant. Prædicta enim facere ad solos dominos pertinet, qui dederunt, & eos, quos ipsi deputaverunt ad hoc ipsum. Proinde cum vir sanctus paupertatis præmissæ in regula modum exprimens, dixerit in eadem: fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem: sed tanquam peregrini, & advenæ in hoc seculo in paupertate, & humilitate Domino famulantes, vadant pro eleemosyna confidenter: sicque declaratum extitit per nonnullos prædecessores nostros Romanos Pontifices, hanc expropriationem intelligi debere tam in speciali, quam etiam in communi, propter quod & rerum omnium concessarum, oblatarum, & donatarum fratribus (quas & quarum usum, facti scilicet, ordini vel a ipsis fratribus licet habere) proprietatem, & dominium in se & Romanam Ecclesiam receperunt, dimisso ipsis fratribus in eis tantummodo usu facti simplicis: ad nostrum fuerunt deducta examen, quæ in ordine fieri dicebantur, & videbantur prædicto voto & puritati ordinis repugnare: videlicet, ut ea prosequamur ex ipsis, quæ remedio credimus indigere, quod se institui hæredes non solum sustinent, sed procurant. Item, quod reditus annuos recipiunt interdum in tam notabili quantitate, quod Conventus habentes totaliter inde vivunt. Item, quod cum ipsorum negotia, etiam pro rebus temporalibus in curiis agitantur, assistunt advocatis, & procuratoribus, & ad instigandum eosdem se ibidem personaliter repræsentant. Item, quod executiones ultimarum suscipiunt voluntatum, & gerunt, seq; intromittunt quandoque de usurarum, vel male ablatorum dispositionibus seu restitutionibus faciendis. Item, quod alicubi non solum excessivos hortos, sed etiam vineas magnas habent: de quibus tam de oleribus, quam de vino multum colligitur ad vendendum. Item, quod temporibus messium, vel vindemiarum sic copiose granum, & vinum, mendicando, vel aliunde emendo, colliguntur a fratribus, & in cellariis, & granariis reconduntur, quod per anni residuum absque eorum mendicatione possunt transigere vitam suam. Item, quod Ecclesias vel alia ædificia faciunt, vel procurant fieri in quantitate, & curiositate figuræ & formæ, ac sumptuositate notabiliter excessiva, sic quod non videntur habitacula pauperum, sed magnatum. Paramenta etiam Ecclesiastica in plerisque locis tam multa habent, & tam notabiliter pretiosa, quod excedunt in his magnas Ecclesias cathedrales. Equos insuper, & arma eis oblata in funeralibus recipiunt indistincte. Tamen communitas fratrum, & specialiter Rectores ipsius ordinis asserebant, quod prædicta, seu plura ex ipsis in ordine non fiebant, quod & si qui reperiuntur rei in talibus, rigide puniuntur, necnon contra talia, ne fiant, sunt facta pluries ab antiquo statuta in ordine multum stricta. Cupientes igitur nos ipsorum fratrum providere conscientiis, & cuncta dubia (quantum possibile nobis est) de ipsorum pectoribus removere, ad prædicta modo qui sequitur respondemus. Cum enim ad veritatem vitæ pertineat, ut id, quod exterius agitur, interiorem mentis dispositionem, & habitum repræsentet: necesse habent fratres, qui se expropriatione tanta a temporalibus abstraxerunt, ab omni eo, quod dictæ expropriationi esset, vel posset videri contrarium, abstinere. Quia igitur in successoribus transit non solum usus rei, sed & dominium suo tempore in hæredes: fratres autem præfati nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum ordini possunt, etiam in communi: declarando dicimus, quod successionum hujusmodi, quæ etiam ex sui natura indifferenter ad pecuniam & etiam ad alia mobilia, & immobilia se extendunt (considerata sui puritate voti) nullatenus sunt capaces. Nec licet eis valorem hæreditatum talium, vel tantam earum partem, quod præsumi posset hoc in fraudem fieri, quasi sub modo, & forma legati sibi dimitti facere, vel sic dimissa recipere, quin potius ista sic fieri ab ipsis simpliciter prohibemus. Cumque annui reditus inter immobilia censeantur a jure, ac hujusmodi reditus obtinere paupertati, & mendicitati repugnet: nulla dubitatio est, quod prædictis fratribus reditus quoscunque, sicut & possessiones, vel eorum a etiam usum (cum eis non reperiatur concessus) recipere, vel habere conditione considerata ipsorum non licet. Amplius cum non solum quod malum esse dignoscitur, sed & omne, quod speciem habet mali, sit a viris perfectis specialiter evitandum: ex talibus autem assistentiis in curiis, & instigationibus, cum de rebus agitur in ipsorum commoda convertendis, creduntur verisimiliter ex his, quæ foris patent (de quibus habent homines foris judicare) in ipsis rebus fratres b assistentes aliquid quærere tanquam suum: nullo modo debent hujusmodi voti & regulæ professores se talibus curiis & litigiosis actibus immiscere, ut & testimonium habeant ab his, qui foris sunt, & puritati satisfaciant voti sui, ac evitetur per hoc scandalum proximorum. Verum etiam cum dicti ordinis fratres, non solum a receptione, proprietate, dominio sive usu ipsius pecuniæ, verum etiam a contrectatione qualibet ipsius, & ab ea sint penitus alieni, quemadmodum sæpedictus prædecessor noster in declaratione hujusmodi regulæ plane dixit: cumque dicti ordinis professores pro nulla re temporali possint in judicio experiri, prædictis fratribus non licet, nec competit, quin potius [considerata sui puritate status] debent sibi scire interdictum, quod hujusmodi executionibus & dispositionibus se exponant: cum hæc sæpius absque litigio & contrectatione, vel administratione pecuniæ nequeant expediri. Veruntamen in his exequendi dari consilium ipsorum statui non obsistit, cum ex hoc ipsis circa bona temporalia nulla jurisdictio, sive actio in judicio, sive dispensatio tribuatur. Licet vero non solum sit licitum, sed & multum conveniens rationi, quod fratres, qui in laboribus spiritualibus orationis & studii sedulo occupantur, hortos & areas habeant competentes ad recollectionem, & recreationem sui, & interdum ad seipsos post labores hujusmodi corporaliter deducendos, necnon ad habenda necessaria hortalitia pro seipsis: habere tamen hortos aliquos, ut colantur, ac olera ac alia hortalia pretio distrahantur, necnon & vineas, repugnat suæ regulæ, & ordinis puritati, secundum quod dictus prædecessor declaravit, ac etiam ordinavit: quod si talia ad usus proxime dictos ut puta agrum vel vineam ad colendum, & consimilia, fratribus legarentur, per omnem modum fratres a receptione talium abstinerent: cum etiam præmissa habere, ut pretium fructuum suis temporibus habeatur c, ad naturam & formam proventuum appropinquet. Rursus cum prædictus sanctus tam in exemplis vitæ, quam verbis regulæ ostenderit se velle, quod fratres sui, & filii, divinæ providentiæ innitentes suos in Deum jacerent cogitatus, qui volucres cœli pascit, quæ non congregant in horrea, nec seminant, nec metunt: non est verisimile voluisse ipsum eos habere granaria,

a *Al. ita: & ipsis.*

a *Al. earum.* b *al. ita: fratres, & assistentes, &c.* c *alias, habeant.*

naria, vel cellaria, ubi quotidianis mendicationibus deberent sperare posse transigere vitam suam. Et idcirco non ex timore levi relaxare *a* se debent ad congregationes, & conservationes *b* hujusmodi faciendas, sed tunc tantum, cum esset multum credibile ex jam expertis, quod non possent vitæ necessaria aliter invenire. Hoc autem ministrorum, & custodum simul, & separatim in suis administrationibus, & custodiis (cum Guardiani, & duorum de conventu loci discretorum Sacerdotum, & antiquorum in ordine fratrum consilio, & assensu) duximus judicio relinquendum, eorum super hoc conscientias specialiter onerantes. Hinc est etiam, quod cum vir sanctus fratres suos in paupertate summa, ac humilitate fundare voluerit, quoad affectum pariter, & effectum, sicut fere regula tota clamat, convenit ipsis, quod nullo modo deinceps fieri faciant, vel fieri sustineant Ecclesias, vel alia quæcunque ædificia, quæ (considerato fratrum inhabitantium numero) excessiva in multitudine, & magnitudine debeant reputari: ideoque volumus, quod ubique in suo ordine deinceps temperatis, & humilibus ædificiis sint contenti, ne huic tantæ paupertati promissæ, quod patet oculis, contrarium foris clamet. Quamvis etiam paramenta, & vasa Ecclesiastica ad honorem divini nominis ordinentur, propter quem omnia fecit ipse Deus: tamen qui absconditorum est cognitor, ad animum sibi ministrantium respicit principaliter, non ad manum: nec per illas sibi vult serviri, quæ suorum servitorum conditioni, & statui dissonarent: propter quod sufficere debent eis vasa, & paramenta Ecclesiastica decentia, in numero, & in magnitudine sufficientia competenter. Superfluitas autem, aut nimia pretiositas, vel quæcunque curiositas in his, seu aliis quibuscunque non potest ipsorum professioni, vel statui convenire: cum enim hæc sapiant thesaurizationem, seu copiam, paupertati tantæ quoad humanum judicium derogant manifeste. Qua propter præmissa servari a fratribus volumus, & mandamus. Circa equorum vero, & armorum oblationes illud decernimus in omnibus, & per omnia observandum *c*, quod per declarationem prædictam in pecuniariis noscitur eleemosynis definitum. Ex præmissis autem succrevit non parum scrupulosa quæstio inter fratres: videlicet, utrum ex suæ professione regulæ obligentur ad arctum, & tenuem, sive pauperem usum rerum: quibusdam ex ipsis credentibus, & dicentibus, quod sicut quoad dominium rerum habent ex voto abdicationem arctissimam, ita ipsis quoad usum arctitudo maxima, & exilitas est indicta. Aliis in contrarium asserentibus, quod ex professione sua ad nullum usum pauperem qui non exprimatur in regula, obligantur: licet teneantur ad usum moderatum temperantiæ, sicut & magis ex condecenti, quam cæteri Christiani. Volentes itaque conscientiarum prædictorum fratrum providere quieti, & his altercationibus finem dare declarando dicimus, quod fratres Minores ex professione suæ regulæ specialiter obligantur ad arctos usus, seu pauperes, qui in ipsorum regula continentur, & eo obligationis modo, sub quo continet, seu ponit regula dictos usus. Dicere autem, sicut aliqui asserere perhibentur, quod hæreticum sit tenere, usum pauperem includi, vel non includi sub voto Evangelicæ paupertatis, præsumptuosum, & temerarium judicamus. Demum, quia ex eo, quod dicta regula, per quos, & ubi fieri debeat Ministri Generalis electio, tradens, nullam fecit de ministrorum provincialium electione, vel institutione penitus mentionem, oriri super hoc poterat dubitatio inter fratres: Nos volentes posse ipsos clare, ac secure procedere in omnibus factis suis declaramus, statuimus etiam, & ordinamus in hac constitutione in perpetuum valitura, ut cum alicui Provinciæ de ministro fuerit providendum, ipsius ministri electio *a* penes Capitulum provinciale resideat, quam idem Capitulum die sequenti, qua fuerit congregatum, facere teneatur. Ipsius autem electionis confirmatio ad Ministrum pertineat generalem. Et si quidem ad electionem hujusmodi per formam scrutinii procedatur, & (votis in diversa divisis) electiones plures in discordia celebrari contingat: illa, quæ a majori parte Capituli numero [nulla zeli, vel meriti collatione, aut consideratione habita] fuerit celebrata, exceptione, seu contradictione quacunque alterius partis non obstante, per dictum Generalem Ministrum de consilio discretorum de ordine (prius tamen ex officio, prout spectat ad ipsum, diligenti examinatione præmissa) confirmetur, vel etiam infirmetur, prout eis secundum Deum visum fuerit expedire. Et si fuerit infirmata, ad Capitulum provinciale electio hujusmodi revertatur. Cæterum si Capitulum memoratum die prædicta ministrum eligere prætermittat, extunc ministri Provincialis provisio ad Generalem ministrum libere devolvatur. Verum si Ministro prædicto, & Capitulo generalibus ex certa, manifesta, ac rationabili causa videretur aliquando in provinciis ultramarinis Hyberniæ, seu Græciæ, seu Romæ, in quibus hactenus alius providendi modus dicitur ex causa certa, & rationabili fuisse servatus, expedire ministrum Provincialem per ministrum Generalem, cum proborum ordinis consilio potius, quam per prædicti Capituli electionem præfici in provinciis Hyberniæ, etiam ultramarinis irrefragabiliter: in Romana vero, vel Græcia, quando Minister dictæ provinciæ moreretur, vel absolveretur citra mare: illa vice servetur absque dolo, partialitate, & fraude (super quo eorum conscientias oneramus) quod super hoc dictus minister cum dictorum proborum consilio duxerit ordinandum. In destitutione vero dictorum ministrorum Provincialium servari volumus, quod super hoc hactenus de ipso ordine extiterit observatum. Cæterum si contingeret eosdem ministro Generali carere, per Vicarium ordinis fiat super hoc, quod faciendum fuerit per eundem ministrum, usquequo provisum fuerit de Generali Ministro. Porro, si quid de hujusmodi ministro Provinciali secus attentari forte contigerit, illud ipso facto sit irritum, & inane. Nulli igitur omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum declarationum, dictorum, commissionis, responsionis, prohibitionis, ordinationis, mandati, constitutionum, judicationum, & voluntatum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem &c.

CAP. II.

Determinat, & declarat, quid significent hæc verba inserta in judicialibus commissionibus, quæ fiunt a Principe, vel jure: scilicet, quod procedatur simpliciter, & de plano, & sine strepitu, & figura judicii. Joan. Andr.

Idem *Clemens* b *V.*

SÆpe contingit, quod causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura judicii procedi mandamus: de quorum significatione verborum a multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur. Nos autem dubitationem hujusmodi [quantum nobis est possibile] decidere cupientes, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut Judex, cui taliter causam committimus, necessario libellum non exigat, litis contestationem non postulet, in tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum a jure procedere valeat, amputet dilationum materiam, litem, quanto poterit, faciat breviorem, exceptiones, appellationes dilatorias, & fru-

a al. *laxare*. b al. *observationes*. c al. *servandum*.

a *De modo electionis faciendæ vide novissime sancita in Concil. Trid. sess. 25. de regularib. & monialib. c. 6.* b *Hæc duo verba, Clemens V. absunt a vetust. codic.*

frustratorias repellendo, partium, Advocatorum, & Procuratorum contentiones & jurgia, testiumque superfluam multitudinem refrænando. Non sic tamen Judex litem abbreviet, quin probationes necessariæ, & defensiones legitimæ admittantur. Citationem vero, ac præstationem juramenti de calumnia vel malitia, sive de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem hujusmodi intelligimus non excludi. Verum quia juxta petitionis formam pronunciatio sequi debet, pro parte agentis, & etiam rei, si quid petere voluerit, est in ipso litis exordio petitio facienda, sive scriptis, sive verbo: actis tamen continuo (ut super quibus positiones, & articuli formari debeant, possit haberi plenior certitudo, & ut fiat definitio clarior) inserenda. Et quia positiones ad faciliorem expeditionem litium, propter partium confessiones, & articulos ad clariorem probationem usus longævus in causis admisit: nos usum hujusmodi observari volentes, statuimus, ut Judex sic deputatus a nobis (nisi aliud de partium voluntate procedat) ad dandum simul utrosque terminum dare possit, & ad exhibendum omnia acta & munimenta, quibus partes uti volunt in causa, post dationem articulorum diem certum, quandocunque sibi videbitur, valeat assignare: eo salvo, quod ubi remissionem fieri contingeret, pro testibus producendis possint etiam instrumenta produci, assignatione hujusmodi non obstante. Interrogabit etiam partes, sive ad earum instantiam, sive ex officio, ubicunque hoc æquitas suadebit. Sententiam vero definitivam (citatis ad id licet non peremptorie partibus) in scriptis, & (prout magis sibi placuerit) stans, vel sedens proferat: etiam (si ei videbitur) conclusione non facta, prout a ex petitione & probatione, & aliis actitatis in causa fuerit faciendum. Quæ omnia etiam in illis casibus, in quibus per aliam constitutionem nostram, vel alias procedi potest simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura judicii, volumus observari. Si tamen in præmissis casibus solennis ordo judiciarius in toto, vel in parte non contradicentibus partibus observetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus. Data Avenion. XIII. Calend. Decembr. Pontificatus nostri Anno 2.

a *in antiquioribus etiam impressis constanter legitur ita, prout ex petitione & probatis, & aliis, &c.*

Clementinæ Constitutiones accurate castigatæ cum summariis admodum familiaribus finiuntur.

EXTRAVAGANTES
SEU CONSTITUTIONES VIGINTI A JOANNE PAPA XXII.
EDITÆ.

TITULUS I.
DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.
CAP. I.

(*Anno* 1316. *in Gallia*.)

Electi, qui pro suarum electionum negotio ad curiam venire tenentur, etiam sede vacante, non tenentur de necessitate in ipsa curia moram trahere: & licet alibi morentur, nullum eis præjudicium generatur. facit Clement. Ne Romani. §. fin. eod. tit.

AD onus Apostolicæ servitutis superna dispositione vocati, ambiguitates, ex quibus possent Ecclesiis damnosa provenire dispendia, tollere cupientes, de potestatis plenitudine, ac fratrum nostrorum consilio ordinamus, quod quibuscunque electis, qui ad sedem Apostolicam venire, vel mittere tenebantur, ac ipsorum electionum instructoribus, qui in veniendo ad sedem ipsam, & se præsentando ipsa sede vacante, vel non vacante servaverunt tempora a canonibus instituta (dummodo præsentialiter adsint in civitate Lugdun. vel fuerint Avenione in Calendis Octobris) ubicunque sede vacante moram traxerint, nullum ipsis, seu eorum juri præjudicium ex mora interim facta ubilibet generetur: sed eorum jura circa electiones hujusmodi hoc non obstante perinde serventur illæsa, ac si apud sedem Apostolicam moram traxissent. Non obstantibus prædecessorum nostrorum constitutionibus quibuscunque: quibus tamen quoad alia nullum volumus præjudicium generari. Nulli ergo, &c. nostræ ordinationis infringere, &c. Datum Lugduni VIII. Idus Septemb. Anno 1

CAP. II.

[*An.* 1317. *in Gallia*.]

Beneficio vacante, cujus fructus ad certum tempus debentur alicui annalia habenti, vel alii, qualiter debeant fructus ipsi dividi inter ipsum annalia habentem, & beneficiatum; & divisione facta, cujus sit electio, hæc declarat constitutio. Et potuisset poni sub tit. de rescript. vel Ne sed. vacant. vel ut Eccl. benefic. vel de verborum signific.

SUscepti regiminis nos cura solicitat, ut quæ in Ecclesiis non absque dispendio ministrorum, & cultus detrimen-

detrimento divini servari viderimus, per appositionem congrui moderaminis in melius reformemus. Cum itaque in nonnullis Ecclesiis observetur, & a longis retro temporibus fuerit observatum, quod fructus primi vel secundi, aut alterius cujuscunque sequentis anni beneficiorum vacantium in eisdem defuncto, vel fabricæ, aut Ecclesiis, vel personis habentibus annalia, de consuetudine, privilegio vel statuto applicantur in totum: ita quod illi, qui hujusmodi beneficia canonice obtinent, & ad quos alias de jure fructus ipsi spectare deberent, nihil inde percipiunt: unde illud inconveniens sequitur, quod commode nequeunt ad impendendum servitium debitum residere in Ecclesiis, in quibus beneficiati existunt. Nos *a* de illo super his remedio providere volentes, per quod hi & illi in fructuum prædictorum perceptione participent, & Ecclesiæ debitis servitiis non fraudentur: præsenti decreto statuimus de fratrum nostrorum consilio, quod illi, qui fructus prædictos sibi *b* hactenus integre vendicabant, ex privilegio, consuetudine vel statuto, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque beneficiorum ipsorum consuevit in solutione decimæ taxari, prætextu cujusvis privilegii, consuetudinis, vel statuti quovis modo percipiant, sed ipsius summæ perceptione duntaxat sint omnino contenti: totali residuo prædicta obtinentibus beneficia remansuro: nisi forsan illi, qui fructus eosdem soliti fuerant (ut præfertur) cum integritate percipere, pro se mallent ipsum habere residuum, & obtinentibus ipsa beneficia summam dimittere memoratam: quo casu percipiendi, quod maluerint, illis relinquimus optionem: sic, quod intra decem dies, postquam sciverint beneficia ipsa vacare, iis, quibus annalia *c* ipsa debentur ex privilegio, consuetudine, vel statuto, vel ipsorum annalium *d* collectores, quam partem habere voluerint, an scilicet decimæ taxationem, vel illa dimissa residuum, nulla subhastatione præmissa eligere teneantur. Quam electionem, si intra dictos decem dies non fecerint (ut dictum est) extunc ad eum, cujus est beneficium, hujus optio, vel electio transeat ipso jure. Et hoc in Ecclesiis & partibus illis, in quibus beneficia majora, & alia, quæ ad solutionem decimæ sunt taxata, volumus observari. In illis vero Ecclesiis & partibus, in quibus decimarum taxatio non est facta, servetur quod fructus & obventiones beneficii tunc vacantis, quod *e* decimam solvere consuevit, per medium dividantur: quorum medietatem habeat is, cui annalium *f* per alterum de prædictis modis perceptio est concessa. Reliquam vero medietatem percipiat ille, cui beneficium est concessum, pro sustentatione sua, & aliis Ecclesiæ oneribus supportandis. Quod si alter de prædictis præfata medietate noluerit esse contentus, altero contentari volente, pars nolentis transeat ad volentem *g*: & volens fructus, & obventiones illius beneficii percipiet universos, eidem beneficio congrue faciens deserviri, ac ejus supportans onera consueta. Et si quicquam aliquis prædictorum ultra præmissa perceperit, illudque his, ad quos pertinebit, intra mensem non restituerit cum effectu: eoipso si Episcopus, vel superior Prælatus fuerit, a pontificalibus, & ingressu Ecclesiæ sit suspensus; si autem capitulum, universitas, vel collegium, interdicto se noverint (donec prædicta cum integritate restituerint) subjacere. Si vero aliqua singularis persona Ecclesiastica, vel mundana id fecerit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto, a qua sine restitutione præmissa, præterquam in mortis articulo, minime absolvatur: non obstantibus quibuscunque privilegiis, vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus & statutis, juramento *a*, confirmatione sedis Apostolicæ, aut alia quacunque firmitate vallatis, quæ omnia, quoad hoc, auctoritate Apostolica revocamus, & nullius deinceps esse volumus firmitatis. Nulli ergo, &c. nostræ constitutionis, revocationis, cassationis, irritationis & voluntatis, &c.

TITULUS II.
DE MAJORITATE, ET OBEDIENTIA.
CAP. UN.

[*Anno 1317. Avenioni.*]

Quia multi assumebant dominium, & se creari faciebant potestates, & Capitaneos in comitatu Sabinæ, & aliis locis hic nominatis, qui sunt de patrimonio Ecclesiæ Romanæ: inhibetur, ne tales de cætero assumantur, neque illis tanquam talibus obediatur: & quod nullus hujusmodi præeminentiam sibi audeat adscribere sine speciali licentia sedis Apostolicæ. Et si sint aliquæ civitates, quæ habeant jus eligendi tales Capitaneos per sedem Apostolicam confirmandos, vetat Papa, quod ante confirmationem debitam nulla eis tanquam talibus præstetur obedientia.

Ecclesiæ Romanæ suorumque fidelium dispendia dissimulare non possumus, quin postquam nobis cognita fuerint, adversus ea opportunis remediis occurramus. Attendentes igitur gravia nocumenta, quæ nonnullis civitatibus, terris, castris, intra patrimonium beati Petri in Tuscia, Comitatum Sabinæ, & terram Arnolphorum constitutis, eidem Ecclesiæ Romanæ subjectis, & personis singularibus eorundem, ex diversorum tam nobilium, quam etiam aliorum usurpato regimine provenerunt, & volentes super hoc in posterum eorum dispendiis præcavere: omnibus & singulis comitatibus, seu universitatibus, & singulis personis civitatum, terrarum, castrorum, & locorum intra patrimonium, comitatum, & terram prædictos constitutis, in quibus videlicet nobis, seu quibusvis officialibus nostris jus *b* competit deputandi, vel instituendi, aut eligendi seu ponendi Potestates, Capitaneos, Dominos, vel Rectores, aut Officiales quoslibet alios, ne ipsæ Potestatem, Capitaneum, Dominum, Rectorem vel defensorem, seu quemcunque alium officialem, quocunque nomine censeatur, in civitatibus, castris, terris & locis prædictis, aut eorum aliquo eligere, assumere, vocare vel recipere, retinere, aut jam electo vel assumpto, vocato seu recepto, tanquam Potestati seu Capitaneo, Rectori seu defensori, vel officiali obedire quoquomodo præsumant: neve taliter electus, assumptus, receptus seu vocatus, hujusmodi potestariæ, capitaneatus, dominii, vel rectoriæ, seu defensoriæ, aut quodcunque aliud cujusvis nominis officium recipere, acceptare, assumere, vel gerere (nisi de nostra, & Apostolicæ sedis licentia speciali) quomodolibet audeat, sed assumptum omnino demittat. Ubi vero ad communitates seu universitates, & singulares personas civitatum, terrarum, castrorum, & locorum prædictorum, vel eorum aliquem jus competit eligendi potestatem, Capitaneum, Dominum, vel Rectorem, seu Officialem quemlibet alium, qui per nos seu quosvis Officiales nostros debeat aut consueverit confirmari, ne ante debitam confirmationem obtentam ipsæ, vel earum aliquæ sic electo, tanquam potestati, seu Capitaneo, Rectori vel defensori, seu officiali in quibusvis obediant, neve taliter electus quousque confirmationem habuerit [ut præfertur] hujusmodi potestariæ, capitaneatus, dominii, vel rectoriæ, seu defensoriæ, aut cujus-

Uuu

a *Vide l. fundo. C. de omni agro deser. lib. 11.* b *al. ibi.* c *al. annualia.* d *al. annualium.* e *al. quos.* f *al. annualium.* g *Vide l. si totam. ff. de acquir. hær. l. hæc scriptura. §. fin. ff. de cond. & demon. Font.*

a *Vide c. cum non deceat. de elect. lib. 6. in verbo, pacta. Clem. dudum. de sepul.* b *Vide c. Constantinus. 26. dist. & 23. q. 8. convenior. de Cleric. conjug. c. ex parte. in authen. quomodo oper. Episc. col. 1. in princ.*

cujusvis alterius nominis officio se immiscere, vel illud gerere aut exercere quovis modo præsumat, auctoritate Apostolica districtius inhibemus. Decernentes extunc irritum, & inane, quicquid contra hujusmodi inhibitionis tenorem contigerit attentari. Nulli ergo, &c. nostræ inhibitionis, & constitutionis infringere. Datum Aven. 4. Nonas Augusti, Anno 2.

TITULUS III.

DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBUS, CAP. UN.

[*Anno* 1317. *Avenioni*.]

Tempore hujus cap. obtinentes plures dignitates, personatus, vel beneficia curam animarum habentia ex dispensatione, virtute illius non poterunt retinere, nisi unum: & reliqua tenebuntur resignare verbaliter, & realiter coram Ordinario sub testimonio publico intra mensem a tempore notitiæ hujus capitis, nisi fuissent Cardinales, aut regum filii. Illi autem, qui plura talia sine dispensatione obtinebant, poterunt ultimum retinere, reliquis forma præscripta & sub eodem tempore resignatis. Qui vero deinceps tale habuerit beneficium, si cum illo secundum simile receperit, quamprimum illius possessionem habuerit, vel per eum steterit quo minus habeat, primum, quo est ipso jure privatus, modo prædicto resignare tenetur: alias utrumque perdit, & inhabilis fit ad sacros ordines suscipiendos, & ad quodcunque beneficium habendum. Tandem, qui dicantur Ordinarii, quantum ad præmissa, & quæ sint beneficia cura animarum habentia, hic manifestatur. h. d. hæc Extravagans, quæ est notabilis, & multum practicabilis, & gravius obligat, quam cap. de multa, eod. tit. in antiq. ut patet ad oculum.

Execrabilis quorundam tam religiosorum, quam secularium ambitio, quæ semper plus ambiens eo magis fit insatiabilis, quo sibi amplius indulgetur, & improbitas importuna petentium a nobis, & prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, non tam obtinuisse, quam extorsisse plerunque noscuntur, quod unus interdum etiam ad unum beneficium Ecclesiasticum minus idoneus, in diversis Ecclesiis, nedum vicinis, sed etiam ab invicem longe distantibus, imo nonnunquam in diversorum regnorum partibus situatis, duas aut tres, aut plures dignitates, personatus, officia seu prioratus, aut diversa Ecclesiastica beneficia curam animarum hebentia possit dispensative [cum alias non liceret de jure communi] recipere, & simul licite retinere. Unde inter cætera inconvenientia, subscripta sequuntur, quod videlicet interdum unus, qui unicum, quamvis modicum vix officium implere sufficeret, plurimorum sibi vendicet stipendia, quæ multis literatis viris vitæ puritate, ac testimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, possent abunde sufficere, æqua distributione collata, habentibus ipsa paratur vagandi materia, divinus cultus minuitur, hospitalitas in ipsis beneficiis debita non servatur. Et dum non sunt sui in unaquaque regione rectores, Ecclesiarum detrahitur commodis, & honori, quæ carentes defensorum auxilio in juribus suis, & libertatibus multipliciter collabuntur, & ruinis patent ædificia nobilia, quæ magnificentia extruxerat decessorum, & (quod amarius est dolendum) animarum cura negligitur, & vitiorum sentibus fomentum periculose præbetur. Nos itaque tot malis tantisque discriminibus occurrere cupientes, omnes, & singulas dispensationes super receptione, aut retentione plurium dignitatum, personatuum, officiorum, prioratuum aut beneficiorum, quibus cura animarum sit annexa, sub quacunque forma, vel expressione verborum a nobis, vel prædictis prædecessoribus cuicunque personæ concessas (Cardinalibus tamen sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui circa nos universali Ecclesiæ serviendo, singularum Ecclesiarum commoditatibus se impendunt, ac Regum filiis, qui propter sublimitatem eorum, ac generis claritatem sunt potioris prærogativa gratiæ attollendi, duntaxat exceptis) deliberatione super hoc cum fratribus nostris habita diligenti, de ipsorum consilio, & ex certa scientia nostra, in forma subscripta duximus taliter moderandas, quod per moderamen nostrum effrænatam circa easdem personas talium beneficiorum multitudinem refrenemus: ipsique impetrantes fructu dispensationum hujusmodi totaliter non frustrentur *a*. Statuimus itaque, & de fratrum ipsorum consilio ordinamus, quod obtinentes nunc ex dispensatione ligitima pluralitatem hujusmodi dignitatum, personatuum, officiorum, aut prioratuum, seu beneficiorum, quæ alias absque dispensatione obtinere nequibant, unum tantum ex dignitatibus, personatibus, officiis, prioratibus, Ecclesiis, vel beneficiis hujusmodi, quibus cura imminet animarum, cum dignitate, personatu vel officio, prioratu, Ecclesia, vel beneficio sine cura, quod habere maluerit, prætextu dispensationis sufficientis circa id eisdem indultæ, possint licite retinere. Quæ tamen teneantur eligere intra mensem numerandum a tempore notitiæ constitutionis istius: cæteris beneficiis cum cura, vel sine cura, quæ ipsius dispensationis prætextu tenebant, & quæ aliter non poterant de jure absque dispensatione licite retinere, quæ nos extunc vacare decernimus, coram Ordinario sub testimonio publico intra idem tempus verbaliter, & realiter cum effectu dimissis: absque eo, quod ad illa nunquam sine nova collatione ab eo qui facere poterit facienda redire, aut eorum administrationi se immiscere præsumant. Alioquin tam his, quam aliis omnibus beneficiis, quæ virtute hujusmodi nostri moderaminis retinere poterant (ut præfertur) sint ipso jure privati, & prorsus inhabiles ad similia beneficia obtinenda. Per hoc autem iis, qui dignitates, personatus, officia, vel alia beneficia, curam animarum habentia ex dispensatione, quæ jus *b* tribuat, juxta nostram moderationem præscriptam obtinent, & alia similia beneficia nostrarum, vel alias eorundem prædecessorum auctoritate literarum expectant, cum quibus est, ut illa, cum vacaverint, recipere, & una cum obtentis retinere licite valeant, dispensatum, nolumus derogari, quin ea cum vacabunt intra dicti temporis spatium possint eligere, & dimissis aliis recipere in forma præscripta, ac licite retinere: pœnas similes incursuri, si huic nostræ contraire præsumpserint sanctioni. Porro, quia quorundam oculos sic avaræ cupiditatis vitium excæcavit, quod plurima talia beneficia simul absque dispensatione canonica retinere præsumunt: nos de illis præsenti decreto statuimus, ut omnia & singula beneficia sic detenta, illo tantum retento, quod ultimo receperunt, dummodo in eo ex collatione canonica competat jus eisdem, intra tempus [ut præscribitur] limitatum, verbo & facto ac sine fraude coram Ordinario sub testimonio similiter publico dimittere teneantur. Quod si non fecerint, etiam illo sint ipso jure privati, in quo jus eis alias competebat, & inhabiles penitus ad quæcunque obtinenda Ecclesiastica beneficia censeantur. Qui vero deinceps receperint dignitatem, vel personatum, seu officium aut aliud beneficium animarum curam habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, illud (quo ipso jure, postquam secundi possessionem habuerint, vel per eos omni dolo, & fraude cessantibus, quo minus habeant, steterit, privati noscuntur) absque moræ dispendio in Ordinariorum manibus dimittere debeant pari modo: alioquin extunc sint ipso jure secundo privati, & nedum ad sacros suscipiendos ordines, quin etiam ad habendum quod-

a *Al. fraudentur.* b *Not. text. pro statuto faciente mentionem de beneficiis, quæ jure obtinentur: nam in tali veniunt beneficia dispensative retenta, per text. hic Font.*

quodcunque beneficium Ecclesiasticum inhabiles reputentur. Quæ omnia, & singula beneficia vacatura (ut præmittitur) vel dimissa, nostræ, & sedis Apostolicæ dispositioni de ipsorum fratrum consilio reservamus: inhibentes, ne quis præter Romanum Pontificem, quacunque sit super hoc auctoritate munitus, de hujusmodi beneficiis disponere, vel circa illa per viam permutationis, vel alias innovare quoquo modo præsumat. Nos enim, si secus actum, seu attentatum fuerit, irritum decernimus, & inane. Cæterum ordinarios intelligimus in casibus suprascriptis Episcopos, in quorum civitatibus, vel diœcesibus consistunt beneficia, seu aliquod eorum, quæ debent secundum præmissa dimitti, aut ipsi, qui ea debent dimittere, commorantur, vel Ecclesiis cathedralibus vacantibus, Capitula eorundem: & hi de beneficiis tam dimissis, quam (ut præmittitur) perditis, nos, vel Apostolicam sedem certificare studeant, quamprimum commode poterunt indilate, ut de illis salubriter disponere valeamus. Quantum autem ad modificationem attinet ante factam, illa duntaxat, & non alia beneficia Ecclesiastica, quocunque nomine nuncupentur, curam animarum habere censemus, quæ parochias habent, in quibus est animarum cura, non per vicarios perpetuos, sed per Rectores, aut ministros beneficiorum ipsorum, vel illorum temporales vicarios exercenda: necnon & illa, quorum ministris ratione beneficiorum hujusmodi competit visitare, inquirere, procurationes recipere, suspendere, excommunicare, seu ab excommunicationis, & suspensionis sententiis absolvere de consuetudine, vel de jure: juribus aliis de animarum cura loquentibus in suo robore quoad cætera permansuris. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum moderationis, statutorum, constitutionum, reservationis, inhibitionis, & voluntatum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenione 13. Cal. Decembr. Anno 2.

TITULUS IV.
DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

CAP. I.

Executores gratiarum, & Judices causarum a sede Apostolica deputati in diœcesibus jam divisis procedere possunt, sicut ante divisionem poterant. Et congrue ponitur sub hoc titulo, cum loquatur de executoribus, de quibus frequens mentio habetur in tit. de concess. præbend. lib. 6. patet in cap. Executor. cap. Si Capitulo. & cap. Si soli. Et potuisset situari sub tit. de rescript. vel de off. deleg. vel de Paroch.

SEdes a Apostolica in suis actibus veritatem prosequens, lucem amans, libenter evitat nodosæ ambiguitatis involucrum, illamque sibi semper in suis ordinationibus reservare cautelam intendit, ut de illis ita proveniat commodum, quod aliis non immineat detrimentum. Sane pridem ad divini cultus augmentum, & ad salutem populi, quem in nonnullis civitatibus, ac diœcesibus sic multiplicavit Altissimus, quod in earum singulis singulorum vultus nequibat (ut eum decet) unicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere, salubriter intendentes, in ipsis diœcesibus (quarum nonnullas in duas, & aliquas in plures diœceses duximus dividendas) certas civitates, & Ecclesias ereximus cathedrales, quarum singulis proprias, distinctas, & limitatas diœceses jussimus assignari. Verum quia plures ante ordinationem, seu divisionem nostram hujusmodi tam a nobis, quam a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus Apostolicas obtinuerunt literas super beneficiis Ecclesiasticis in ipsis tunc integris diœcesibus vacaturis, quarum nonnullæ restant adhuc executioni mandandæ: nos amovere volentes cujusvis dubitationis scrupulum, qui circa executionem gratiarum super hujusmodi beneficiis concessarum posset forsan incidere, & provide considerantes attentius, quod per ordinationem, seu divisionem nostram prædictam jus ad rem expectantibus dicta beneficia antea competens ex ratione mutari non debet, quia adeo efficax in divisis diœcesibus maneat, sicut prius erat: auctoritate præsentium declaramus, quod omnes, & singulæ gratiæ super beneficiis vacaturis ante divisionem hujusmodi in ipsis quondam integris diœcesibus a nobis, vel prædictis prædecessoribus personis quibuscunque concessæ, tam in ipsis nunc divisis, quam in aliis diœcesibus decisis ab illis, eisdem modo, & forma possint suo ordine a per executores inde datos, & alios, ad quos id pertinebit, ad debitam executionem adduci, quibus ante divisiones sæpefatas poterant, & debebant. Idem etiam declaramus quoad literas Apostolicas justitiam continentes; ut videlicet Judices dati per illas in causis quarumlibet personarum, quæ nunc de hujusmodi diœcesibus divisis existunt, possint juxta earum tenorem provide procedere, ac si dictæ diœceses, de quibus mentio in literis eisdem habetur, integræ remansissent. Nulli &c.

CAP. II.

Nullus impediat Capitula, Archidiaconos, & alias personas in juribus, quæ sibi competebant in Ecclesiis integris, quin illa jura percipiant post divisionem ipsarum, sicut ante soliti erant percipere: quoniam in beneficiis divisis habet quis eadem jura, quæ habebat in integris. Et hoc cap. sub hoc tit. fuit positum, quoniam declarat præcedens, ut clare patet. Concord. cap. quia monasterium. de relig. dom. in antiquis.

AD Apostolatus nostri pervenit auditum, quod aliquarum Ecclesiarum per nos ab aliis Ecclesiis ex certis causis, quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, auctoritate Apostolica divisarum, Prælati, & subditi Capitulis, Archidiaconis, & aliis personis Ecclesiarum, a quibus supradictæ Ecclesiæ sunt divisæ, multipliciter injuriari præsumunt, non permittentes eos uti jurisdictionibus, & juribus suis, sicut ante divisionem hujusmodi utebantur. Quia igitur intentionis nostræ non extitit, nec existit, per divisionem Episcopatuum Ecclesiarum, a quibus divisiones factæ sunt, Capitulis, Archidiaconis, vel aliis personis velle aliquatenus derogare, nisi quatenus in divisionum hujusmodi literis Apostolicis continetur expresse: Nos præsentis auctoritate statuti universis Prælatis Capitulis, & aliis quibuscunque personis Ecclesiasticis Ecclesiarum decisarum, & in Cathedrales Ecclesias per nos auctoritate Apostolica erectarum præcipimus, & mandamus, ne Capitula, Archidiaconos, & alios personatus, vel dignitates, officia, seu beneficia in prædictis primariis Ecclesiis obtinentes, quo minus visitationes exerceant, procurationes recipiant, jurisdictiones, & jura Archidiaconalia, & alia bona obtineant in prædictis decisis diœcesibus, sicut ante divisionem hujusmodi obtinebant, nisi quantum in divisionem hujusmodi literis Apostolicis caveatur expresse, impediant quoquo modo, quousque per sedem Apostolicam aliud fuerit ordinatum. Si enim aliqui contra præsens præceptum agere, vel facere præsumpserint, nos præsumptores tales digna curabimus animadversione punire. Nulli, &c. nostrorum præ-

a *Hæc Extravagans habetur inter communes sub tit. de officio deleg. cum gloss. Guillelmi de Monte Lauduno.*

a *Ad hæc vide gloss. in tit. de defen. civit. §. quæ igitur c. 3. Vide Claud. Cantiunculam in loco ab ordine. Imol. Nicol. Ever.*

præcepti, & mandati infringere, &c. Datum Avenioni 5. Cal. Octobris, Anno 5.

TITULUS V.

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

CAP. UN.

[*An.* 1316. *Avenioni.*]

Vacante sede imperiali, cum jurisdictio ad Papam devolvatur, sub pœna excommunicationis hic probibetur, quod nullus tunc nomen Vicarii, Imperatoris, vel alterius cujuscunque officii retineat, assumat, vel resumat, nullusque ei obediat, vel auxilium præbeat: alias excommunicatio in personas, & interdictum in terras (nisi intra duos menses resipuerint) profertur. Tandem modus hujus processus publicandi exprimitur. h. d.

SI fratrum, & Coepiscoporum nostrorum, & aliorum quorumlibet jura illibata servari, & ab omni fore dispendio diminutionis extranea cupimus, & ad illud libenter nostræ solicitudinis studium adhibemus: multo fortius equidem pro nostris, & Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ juribus, & honoribus conservandis ex injuncto nobis officii debito Apostolicæ provisionis partes tenemur impendere, ne temporibus nostris usurpationis injuriam subeant, aut detrimentum cujusvis derogationis incurrant. Sane in nostram, & fratrum nostrorum deductum est [fama divulgante] notitiam, quod licet de jure sit liquidum, & ab olim fuerit inconcusse servatum, quod vacante Imperio, sicut & nunc per obitum quondam Henrici Romanorum Imperatoris vacasse dignoscitur, cum in illo ad secularem Judicem nequeat haberi recursus, ad summum Pontificem, cui in persona beati Petri terreni simul, & cœlestis Imperii jura Deus ipse commisit, Imperii prædicti jurisdictio, regimen & dispositio devolvuntur, & ea ipse [durante ipsius vacatione Imperii] per se, vel alium, seu alios exercuisse noscitur in Imperio memorato: nonnulli tamen in Italiæ partibus potestatis & dignitatis fastigium illicite ambientes, in nostrum & Romanæ sanctæ matris Ecclesiæ [quantum in eis est] præjudicium evidens, ac diminutionem honoris & juris, vicariatus seu alterius cujuscunque nomen officii, quod ipso Imperatore vivente ex ipsius commissione gerebant in certis terris, territoriis sive locis, post decessum ipsius, absque nostra vel Apostolicæ sedis petita, vel obtenta licentia, retinere sibi, & nonnulli etiam de novo assumere, quod non gesserant, aut gestum antea, posteaque dimissum resumere temerariis ausibus præsumpserunt, quo vel quibus adhuc non verentur abuti, & sub ejus vel eorum colore multa facere & fecisse noscuntur, quæ in nostram, & Ecclesiæ prædictæ injuriam aperte redundant, non abhorrentes per id variis involvi criminibus, nec divinæ majestatis formidantes offensam. Quia igitur error, cui non resistitur, approbari videtur, & latum pandit delinquentibus sinum, qui eorum perversis conatibus non resistit: nos volentes nostris & Ecclesiæ sponsæ nostræ juribus, & honoribus in hac parte prospicere, & malis ac scandalis, quæ ex retentione, assumptione, seu resumptione hujusmodi orta sunt hactenus, & quæ periculose possent in antea suboriri, celeriter obviare, necnon periculis animarum hujusmodi retinentium, assumentium seu resumentium nomina, & eis abutentium [ut præfertur] salubriter occurrere cupientes, præsentium auctoritate monemus, sub excommunicationis pœna, omnes & singulos cujuscunque status, præeminentiæ, dignitatis, aut conditionis existant, etiamsi Patriarchali, vel quavis alia superiori sive Episcopali, vel Regia, seu alia quacunque præfulgeant dignitate, qui post vacationem Imperii absque nostra, vel sedis prædictæ licentia hujusmodi Vicarii, seu cujusvis alterius officii nomen ubilibet retinuerunt, assumpserunt, seu resumpserunt & retinent: & qui assument, vel resument fortassis in posterum, & sub talis donationis pallio abusi sunt, & abutuntur, vel etiam abutentur potestate, vel jurisdictione quacunque, seu ejus exercitio publice, vel occulte, quatenus de cætero etiam a denominatione hujusmodi, seu cujuscunque assumptione, resumptione ac retentione prædictis, necnon usu, potestate, & exercitio supradictis prorsus abstineant, & omnino desistant. Inhibentes insuper sub pœna prædicta omnibus & singulis Patriarchis, Prælatis, & etiam aliis superioribus ac Regibus, civitatibus, comitatibus, universitatibus, Capitaneis, Potestatibus, Rectoribus, Comitibus, Vicecomitibus, Baronibus, & aliis omnibus cujuscunque sint dignitatis, conditionis aut status, ne prædictum hujusmodi nomen, seu aliud quodlibet in eodem Imperio retinentes [ut præfertur] aut assumentes, vel eorum aliqui sub denominatione, vel titulo hujusmodi nominum, seu procuratores, commissarios, judices, aut vices eorum gerentes, quocunque colore quæsito, recipiant, vel admittant, nec ut vicariis, seu vicario aut officialibus Imperii pareant vel intendant, aut pareri vel intendi faciant, vel permittant, nec in his eis vel ei quomodolibet præstent auxilium, consilium, vel favorem. Alioquin in omnes & singulos Patriarchas, Prælatos, & superiores & inferiores, Reges & cæteros, denominationem prædictam [ut præmissum est] retinentes, assumentes, seu resumentes, ac illius prætextu exercentes quæcunque officia, potestates seu jurisdictiones, & recipientes eos, ut vicarios, vel officiales Imperii, aut commissarios eorum, ut talium, & in parentes seu obedientes eis, ut talibus, ut præstantes in hoc sibi consilium, auxilium, vel favorem, nisi intra duorum mensium spatium, a die datæ præsentium numerandum, penitus resipuerint, vel se licentia sedis Apostolicæ super hoc ostenderint communitos, excommunicationis in singulas personas, & in terras & loca ipsorum, & quaslibet communitates, universitates, civitates, aut villas, interdicti sententies de fratrum nostrorum consilio publice promulgamus. Contra eos nihilominus spiritualiter, & temporaliter gravius processuri, prout inobedientia eorum exegerit, qualitas facti suaserit, & viderimus expedire. Et ut quibuslibet parendi talibus tollatur occasio, omnes & singulos, qui hujusmodi vicariatus nomen retinentibus, assumentibus seu resumentibus, juramento fidelitatis tenentur adstricti, a juramento hujusmodi, quantum ad hoc, de potestatis plenitudine absolventes, auctoritate Apostolica firmiter inhibemus eisdem, ne talibus, ut vicariis vel officialibus Imperii, aliquatenus pareant, vel intendant. Et insuper omnes Pactiones, obligationes, confœderationes, & colligationes a quibuscunque super hoc quomodolibet initas, juramento vel quacunque firmitate vallatas, omnino dissolvimus, viribus vacuamus, irritamus, & quatenus de facto processerint, revocamus: ac hujusmodi, & quælibet alia juramenta quibuslibet super his præstita, per quæ posset in prædictis nostris, & Ecclesiæ nostræ prædictæ juribus derogari, præsertim cum juramentum vinculum iniquitatis esse non debeat, relaxamus. Cæterum ut hujusmodi processus verius ad communem omnium notitiam deducatur, chartas seu membranas processum continentes eundem, in Ecclesia Avenionensi appendi, vel affigi ostiis, seu superliminaribus faciemus, quæ processum ipsum suo quasi sonoro præconio & patenti judicio publicabunt: ita quod omnes & singuli, quos processus ipse contingit, & contingere potest, nullam postea possint excusationem prætendere, quod ad eos talis processus non pervenerit, vel quod ignoraverint eundem: cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum, vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avenioni in domo Episcopali, pridie Cal. April. Anno 1.

TITULUS VI.
DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.
CAP. UN.

Votum per susceptionem sacri ordinis solennizatum, licet impediat matrimonium sequens, non tamen præcedens: etiamsi nondum esset per carnis copulam consummatum. Et durante matrimonio, etiam nondum consummato, nullus præsumat accipere aliquem de sacris ordinibus: quod si fecerit, dissoluto etiam matrimonio, nec in illo ministrare, nec ad superiores ascendere poterit, nisi aliquam de religionibus approbatis ingrediatur, & ejus regulam expresse, vel tacite profiteatur. Est autem talis conjugatus sic ordinatus per diœcesanum monendus, ut religionem ingrediatur, si matrimonium nondum est consummatum: quod si renuerit, & uxor institerit, compellitur per excommunicationem ad matrimonii consummationem. hoc dicit. Et est casus notabilis, & qui satis efferri non posset.

ANtiquæ concertationi finem cupientes imponere, ac animarum periculis inde provenientibus salubriter providere, de fratrum nostrorum consilio præsenti declaramus edicto, quod licet votum solennizatum per sacri susceptionem ordinis, quantum ad impediendum matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta canonum sit efficax reputandum: ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cum nec jure divino, nec per sacros reperiamus canones hoc statutum, invalidum est censendum: auctoritate Apostolica districtius inhibentes, ne quisquam durante matrimonio, nondum etiam consummato, aliquem de sacris ordinibus præsumat suscipere, nisi prout sacris canonibus noverit convenire. Quod si secus a quoquam forsitan attentatum fuerit, ordinamus, quod nec matrimonio soluto in sic suscepto ordine ministrare, nec ad superiores ordines provehi, nec ad aliquod beneficium, vel officium Ecclesiasticum valeat promoveri: nisi aliquam de religionibus approbatis (quarum professio ad castitatis custodiam, & abdicationem temporalium, & sui superioris obedientiam suos professores adstringat) ipsum canonice contigerit ingredi, ac ejus regulam expresse, vel tacite profiteri: quo casu diœcesanus super præmissis, & singulis præmissorum cum eo dispensare valeat, nisi sit aliud canonicum, quod obsistat. Ad ingressum hujusmodi sic ordinatum, si matrimonium consummatum non fuerit, per diœcesanum instanter moneri præcipimus, & induci: quod si forsan renuerit adimplere, ipsum, si sponsa ejus institerit, per censuram Ecclesiasticam compellendum decernimus contractum matrimonium consummare. Nulli, &c. nostrarum declarationis, inhibitionis, ordinationis, præcepti, & constitutionis infringere. Datum Avenione Calend. Decemb. Anno septimo.

TITULUS VII.
DE RELIGIOSIS DOMIBUS.
CAP. UN.

Secta & religio Fratricellorum, sive Beguinorum, qui se dicebant de tertio ordine beati Francisci, cassatur, quoniam inter cæteros errores Ecclesiastica sacramenta despiciebant: & sub pœna excommunicationis omnibus injungitur, ut nulli de cætero talem ritum assumant, & ne Episcopi ipsum concedere præsumant. Vide cap. fin. eod. tit. in antiq. cap. 1. eod. tit. l. 6.

SAncta a Romana atque universalis Ecclesia, cui auctore Domino licet immeriti, præsidemus, sicut religiosa, & pia vota benigno favore prosequitur, sic superstitiosos conatus insolentium hominum a detestatur, videlicet ne sub ovina pelle gregem Dominicum truculentia lupi rapacis invadat, sub pietatis imagine virus hæreticæ pravitatis obrepat, & sub prætextu conversationis angelicæ, incautis mentibus spiritus malignus illudat: cujus rei gratia sacris canonibus est interdictum, ne aliquis novum ordinem, aut religionem inveniat, vel habitum novæ religionis assumat: sed quicunque ad religionem venire voluerit, ingrediatur unam de religionibus approbatis. Nonnulli tamen profanæ multitudinis viri, qui vulgariter Fratricelli, seu fratres de paupere vita, Bizochi sive Beguini, vel aliis nominibus nuncupantur in partibus Italiæ, necnon in insula Siciliensi, Comitatu Provinciæ Narbon. & Tholosanen. civitatibus, & diœcesibus, & Provinciis, aliisque diversis cismarinis, & ultramarinis partibus, contra dictos canones habitum novæ religionis assumere, congregationes & conventiculas facere, & superiores sibi ipsis eligere, quos ministros, seu custodes, vel gardianos, aut nominibus aliis appellant: plurimos ad eorum sectam recipere, & loca de novo construere, seu constructa recipere, in quibus habitant in communi, publice mendicare (quasi eorum secta foret una de religionibus per sedem Apostolicam approbatis) temeritate damnabili præsumpserunt, & præsumunt etiam incessanter. Et ut ipsorum error veritas, & impietas religio reputetur, plurimi eorum regulam seu ordinem fratrum Minorum, quem sanctus Franciscus instituit, se profiteri ad literam conservare confingunt: quanquam in obedientia Generalis, vel Provincialium ministrorum ipsius ordinis non morentur: prætendentes se a sanctæ memoriæ Celestino Papa quinto prædecessore nostro hujus status, seu vitæ privilegium habuisse: quod tamen etsi ostenderent, non valeret, cum bonæ memoriæ Bonifacius Papa octavus prædecessor noster, ex certis causis rationabilibus omnia ab ipso Celestino prædecessore nostro concessa, quæ per ipsum Bonifacium non contingeret approbari, viribus penitus vacuaverit, dictumque vitæ privilegium non inveniatur per eundem Bonifacium approbatum. Quidam autem eorum dictum habitum, & vivendi ritum a quibusdam Episcopis seu eorum superioribus, vel aliis Ecclesiarum Prælatis habuisse profitentur, quos nec eis concedere licuit contra formam Concilii generalis. Nonnulli etiam ex ipsis asserentes se esse de tertio ordine beati Francisci, Pœnitentium vocato, prædictum statum, & ritum eorum sub velamine talis nominis satagunt palliare: cum tamen in regula ipsius tertii ordinis talis vivendi ritus nullatenus sit concessus. Et quia in errorum barathrum faciliter ruunt, qui conceptus proprios Patrum definitionibus anteponunt, ipsorum quam plurimi (sicut fide digna relatione percepimus) a veritate catholicæ fidei deviantes Ecclesiastica sacramenta despiciunt, ac errores alios student multipliciter seminare. Cum itaque talium damnanda temeritas in ejusdem fidei detrimentum, fidelium scandalum, præfati Minorum, & aliorum ordinum opprobrium, & etiam suarum & aliarum animarum perniciem redundare noscatur: sectam, ritum, & statum hujusmodi, non obstantibus præmissis eorum excusationibus, quas frivolas reputamus, & quicquid per eos communiter, vel divisim sub religionis, Conventus, Collegii, seu congregationis nomine, vel colore attentatum extitit, vel existit, de fratrum ipsorum consilio, auctoritate Apostolica nullius fuisse & esse decernimus firmitatis: & quatenus de facto processerunt, de consilio, & auctoritate præmissis revocamus omnino, ac perpetuæ prohibitioni subjicimus, & ab Ecclesia Dei penitus abolemus. Eisdem personis & aliis quibuscunque

a *De Beguinorum secta, & erroribus, vide Guidonem Carmelitam in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Beguinorum, & Nicolaum Eymericum in directorio inquisitorum part. 2. q. 16.*

a *Vide l. qui sub conditione. ff. de cond. instit. l. non erit. §. divus. ff. de jurejur.*

sub poena excommunicationis, quam eas [si secus fecerint] incurrere volumus ipso facto, injungentes expresse, ne statum, sive sectam, & ritum hujusmodi ab ipsis assumptum sectentur ulterius, vel ipsum de novo assumere quoquo modo præsumant. Episcopos quoque & eorum superiores, & etiam alios Prælatos quoscunque, qui prædictis personis vel aliis ritum vivendi, & habitum supradictos, præter specialem Apostolicæ sedis auctoritatem deinceps concesserint, prædictæ excommunicationis pœnæ ipso jure decernimus subjacere: dignum est enim, ut adulterinas plantationes, quas non Pater cœlestis, sed humanæ temeritatis audacia plantat, Apostolici culminis censura divellat: nec patiatur in agro Dominico perversæ congregationis vepres excrescere, cui proprium est divina (opitulante gratia) virtutes serere, ac vitia radicitus extirpare. Nulli ergo, &c. Datum Aven. 3. Cal Januar. Anno 2.

TITULUS VIII.
DE JUDÆIS, ET SARRACENIS.
CAP. UN.

[*An. 1316. Avenioni.*]

Ut Petrus filius Regis Castellæ pio ductus proposito facilius Agarenos infideles a regno Granatæ expelleret, lata fuit excommunicationis sententia in omnes prohibita portantes ipsis infidelibus, & Sarracenis præfati regni Granatæ. Concor. c. Ita quorundam & c. Ad liberandam. eod. tit. in antiq.

COpiosus in misericordia Dominus, qui de sua abundantia pietatis corda fidelium ad suæ majestatis obsequia devotionis ardore succendit, præcordiis dilecti filii nobilis viri Petri infantis nati claræ memoriæ Sanchii Regis Castellæ, adeo copiose gratiam cœlestis inspirationis infudit, quod sibi delectabile reputat propriam exponere in ipsorum prosecutione personam. Pio quidem nobilis ipse ductus proposito, tanquam strenuus athleta Domini, negotium impugnationis perfidorum Agarenorum, a quibus regnum Granatæ in Dei contumeliam detinetur, tutorio nomine, charissimi in Christo filii nostri Alphonsi Castellæ Regis illustris, qui sub teneritudine puerilis ætatis adhuc dignoscitur constitutus, assumpsit sub spe cœlestis auxilii ferventer, & viriliter prosequendum. Cum igitur omnia cupiamus obstacula removere, per quæ dicti negotii prosecutio posset quomodolibet impediri, universis & singulis cujuscunque conditionis, præeminentiæ vel status existant, districtius inhibemus, ne arma, equos, ferrum, ligamina, victualia & alia quæcunque prohibita per Romanos Pontifices prædecessores nostros ad terras Ægypti deferri, ad Sarracenos dicti regni Granatæ intra triennium incipiendum a Cal. Aprilis proxime secututi, quomodolibet deferre præsumant. Nos enim omnes, & singulos, qui ad dictum regnum arma, equos, ferrum, ligamina, & victualia supradicta, & quæcunque prohibita, contra tenorem hujus nostræ prohibitionis deferre præsumpserint, illis pœnis, & sententiis, quas deferentes hujusmodi prohibita in Alexandriam, vel ad Ægypti partes incurrunt, decernimus subjacere. Et nihilominus omnes & singulos, qui Sarracenis Granatæ præstabunt (dicti negotii prosecutione durante) auxilium, consilium vel favorem, aut prosecutionem dicti negotii directe vel indirecte, secrete vel publice impedire vel turbare forte præsumpserint, excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto. Nulli ergo nostræ inhibitionis, constitutionis & voluntatis, &c. Dat. Aven. 5. Kal. Mart. Anno primo.

TITULUS IX.
DE TORNEAMENTIS.
CAP. UN.

Constitutio Clementis in quibusdam regnis torneamenta inhibens sub pœnis excommunicationis, & interdicti, hic revocatur: & illi, qui hujus occasione sententias incurrerant, absolvuntur.

QUia in futurorum eventibus sic humani fallitur incertitudo judicii, ut quod conjectura probabili exnunc interdum attenta consideratio utile pollicetur, reperiri damnosum quandocunque contingat: nonnunquam, quod consulte statuitur, ex sanioris inspectione judicii consultius revocatur. Sane felicis recordationis Clemens Papa V. prædecessor noster, attente considerans, generale passagium in Concilio Vienensi pro terræ sanctæ subsidio salubriter ordinatum, per torneamenta, & hastiludia, sive juxtas non leviter impediri: tum quia frequenter sic ipsum passagii negotium prosecutores exinaniunt, quod ad ejus executionem efficiuntur impotentes, tum quia interdum quamplures a crucis assumptione retrahunt, dum ab illis abstinere (aliis ea exercentibus) erubescunt: torneamenta ipsa, & hastiludia, sive juxtas in regnis Franciæ, Angliæ, & Alemaniæ, & aliis nonnullis Provinciis, in quibus ea consuevere frequentius a exerceri, specialiter interdixit: in facientium ea; vel ad id eis præstantium opem, consilium, vel consensum, & illorum etiam, in quorum locis, vel districtibus fierent, non prohibentium hoc, cum possent & illorum procedentes, ad illa in domibus suis recipientium, vel commercium quomodolibet exercentium cum eisdem, in personas excommunicationis, & in terras interdicti sententias promulgando, absolutione ab excommunicatione hujusmodi, præterquam in mortis articulo, sedi Apostolicæ reservata. Verum quoniam [ut intelleximus] per sententiam hujusmodi periculum animabus ingeritur, & pro eo maxime negotio dicti passagii derogatur: quia nonnulli militari cingulo abstinent, & quia vacare militiæ metu præsertim ipsius sententiæ non præsumunt, propter quod idoneos, & voluntarios ad terræ prædictæ subsidium in regnis eisdem contingit pauciores solito reperiri. Nos ad dilectorum filiorum nobis viri Philippi claræ memoriæ regentis Franciæ, & Navarræ Regis, & aliorum de domo regia, necnon quamplurium magnatum, & nobilium, tam in regno Franciæ, quam aliunde, considerantium præmissa discrimina, repetitæ supplicationis instantiam, sententias excommunicationis, & interdicti præfatas, præmissorum supplicationibus inclinati, & ducti considerationibus antedictis, & ex causis etiam rationabilibus aliis, in favorem sæpefati negotii de fratrum nostrorum consilio revocamus, eos, qui propter exercitium torneamentorum seu hastiludiorum ipsorum hujusmodi sententias incurrerunt, absolventes ab illis, & cum eis, qui sic ligati, vel in locis propterea interdictis divina celebrarunt officia, super irregularitate inde contracta auctoritate Apostolica dispensantes. Datum Lugdun. 16. Cal. Octobr. Anno 1.

TITULUS X.
DE CRIMINE FALSI.
CAP. UN.

Falsificantes monetam Regis Franciæ, & aliorum locorum circumvicinorum, aliquo de quatuor modis hic prolixe declaratis, ipso facto excommunicationem incurrunt: a qua absolvi non possunt, nisi a Papa, præterquam in mortis articulo. De falsificantibus sigillum ipsius Regis Franciæ habes cap. Ad audientiam eod. tit. in antiquis.

PROdiens quasi ex adipe iniquitatis multorum scaeleratorum funesta cupiditas, eos in perniciem præcipitare conatur, dum sequi miserabilem ejus ingluviem, satietatis nescientem moderamina, non verentur

a *Vide gl. in l. tale pactum §. fin. ff. de pactis. l. scire oportet. §. fin. ff. de exc. tut. gl. in verbo præsidentes. reputata singul. Clem. 1. de rescr. & l. 1. C. de raptor. vir. & Bald. in c. 1. §. si quis rusticus. de pa. ten. Font.*

rentur: ipsi etenim turpium lucrorum se fæcibus immergentes, ambitiosis nexibus involvuntur: Dei timorem damnabili cœcitate postponunt, & quasi ambulantes in tenebris non vitant excidia personarum. Nuper siquidem ad nostri Apostolatus auditum multorum relatio fide digna perduxit, quod nonnulli nullam habentes auctoritatem juris, vel consuetudinem, seu privilegium faciendi, monetam falsam ostendunt, & fabricant in regno Franciæ, & locis circumvicinis.

Alii vero monetam falsam sub vero signo charissimi in Christo filii nostri Caroli Regis Francorum, & Navarræ illustris studiose depravant, & ex hoc cadit a suo recto pondere. Quamplures etiam in locis circumvicinis, quibus de jure, aut consuetudine, seu privilegio jus competit fabricandi monetam, signum proprium monetæ regiæ monetæ suæ, quam fabricant, imprimere, seu insculpere moliuntur; ejusdem quantitatis, & jucunditatis, literarum figuræ, quam habet moneta regia, monetæ suæ, quam fabricant, quantum possunt similius, speciem, & formam insculpunt, constituunt, & imponunt: & quamvis moneta prædicta eorum ad usurpatam similitudinem perducta deficiat a justo pondere argenti, & solito in regia moneta, & more, & consuetudine observato, simplices tamen, & populares personæ non habentes inter monetas tantæ similitudinis peritiam discernendi, falluntur quotidie ea occasione in usu monetarum, recipientes monetas falso assimilatas pro veris. Sunt & alii, qui scienter falsas monetas extra regnum prædictum emunt, & post intra regnum ipsum eas portant, vendunt, & expendunt. Nos igitur attendentes, quod iidem falsarii, & fabricatores monetarum talium, & emptores prædicti per hoc se dignos maledictione constituunt, eos, qui (ut præmittitur) præmissa moliri, aut fabricare, aut emere, vel portare ad regnum prædictum scienter præsumpserint, felicis record. Clementis Papæ V. prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, excommunicationis sententia innodamus: absolutione prædictorum nobis, & successoribus nostris, præterquam in mortis a articulo reservata. Nulli &c. nostræ innovationis infringere &c. Datum Avenion. 5. Nonas Jul. an. 6.

TITULUS XI.
DE PRIVILEGIIS.
CAP. UN.

Privilegia, si quæ sint, quibus aliqui nobiles Campaniæ, & Maritinæ dicebant se munitos circa bannitorum receptationem, hæc constitutio propter causas hic insertas revocat, & annullat.

AD nostri Apostolatus pervenit auditum, quod nonnulli nobiles, & communitates intra nostras Campaniæ, Maritinæque provincias constituti, asserentes per privilegia sedis Apostolicæ sibi fore concessum, quod de Provinciis ipsis per Rectorem eorum, qui est pro tempore, vel Officiales curiæ Rectoris ejusdem banniti, in terris, civitatibus, castris, & locis eorum morari libere possint, nec in illis idem Rector bannitos ipsos capere valeat, eosdem bannitos in dictis terris, civitatibus, castris, & locis non absque derogatione sedis Apostolicæ manifesta recipiunt, & receptant. Nos igitur, qui benevoli more patris in provinciarum ipsarum tranquillitatis, & pacis commodis delectamur, super hoc (prout ad nostrum spectat officium) pro communi bono provinciarum ipsarum de congruo volentes remedio providere, privilegia supradicta, cujuscunque tenoris existant, maxime cum ipsorum prætextu maleficia remaneant in eisdem Provinciis impunita, pandatur ausus excessibus, cultus lædatur justitiæ, dictique Rectoris multipliciter impediatur officium ac provinciarum ipsarum status, pacis fœdere violato non absque grandi reipublicæ detrimento subverti posset scandalis, scissuris, exnunc auctoritate Apostolica ex certa scientia revocamus, annullamus, & etiam irritamus, ac nullam habere decernimus roboris firmitatem. Nulli &c. nostræ revocationis, & annullationis, cassationis, irritationis, & constitutionis infringere. Data Aven. 7. Idus Aug. Anno 5.

TITULUS XII.
DE POENIS.
CAP. UN.

Narratis facinoribus hominum Marchiæ, qui suos Rectores, & Officiales occidere soliti erant, post enumerationem 17. modorum offensæ, totidem pœnas exprimit, quas incurrent, qui de cætero talia præsument: & propter patrum iniquitatem filios a quibuscunque honoribus, & beneficiis tanquam indignos repellit, Concor. cap. ad aures. & cap. in quibusdam eod. tit. in antiq. & cap. felicis eod. tit. lib. 6. juncta Clem. si quis suadente diabolo. etiam in eod. tit.

DIerum a crescente malitia videmus mundum in deteriora jugiter prolabi, sic hominum mentes assueta depravante nequitia malis passim cumulum superaddi, ut & boni, qui alias odirent virtutis amore delinquere, interdum cum perversis admisti concurrere cum illis in illicitis habeant, & in apertam malitiam prosilire. Est enim compescenda malorum audacia, ut saltem pœnæ formidine retrahantur a noxiis, sicque boni sectando virtutem meliores effecti non cogantur cum illis perire. Sane vulgaris famæ notorium publicat, & longe lateque ipsa injuriosa transgressus evidentia manifestat, quod nonnulli de Marchia Anconitana, Provincia nobis, & Romanæ Ecclesiæ subjecta, nedum olim temporibus diversorum prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum gressus fidelitatis egressi declinaverunt ad infidelitatis reprobæ devium: sed in diebus non longe præteritis contra nos, & Ecclesiam eandem, & dilectum filium Amelium præpositum Bellimontis Capellanum nostrum, Provinciæ memoratæ Rectorem cervicem rebellionis erigere præsumpserunt, & in quosdam officiales, & familiares suos crudeliter sævientes, post graves illatas injurias, & probrosas contumelias irrogatas eisdem, & post bona ipsorum violenta prædatione subtracta eos cruentæ mortis suppliciis in ore gladii tradiderunt: inter quos pars dicitur fuisse non modica, cui mens sanior inerat, & tantæ temeritatis excessus non leviter displicebat, sed habuerunt, vel inviti furori confusæ multitudinis cedere, dum illius nequiverunt conatibus obviare. Nos igitur, ut mali pœnarum impositionibus gravium territi vereantur in antea in consimilis erroris invium relabi, ac boni persistentes in sua fidelitate constanter, non habeant propter illorum claudicare perfidiam, remediis, quibus possumus, præcavere volentes, & animarum suarum saluti, dictæque provinciæ pacifico statui paternis affectibus prospicere cupientes: de fratrum nostrorum consilio hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut quicunque de Provincia ipsa, vel aliunde in ea Provincia moram trahens, Clericus, vel Laicus famæ suæ prodigus (ipsius Ecclesiæ calcata reverentia) in hoc sceleris genus irrepserit, quod Rectorem, seu Rectores, qui pro tempore regimini dictæ

a *In mortis articulo nulla est casuum reservatio, atque ideo omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt. In Conc. Trid. Sess. 14. c. de casuum reservatione.*

a *Hic potes videre tractatum D. Boerii de seditiosis civibus. Et ego addo, quod isti hic expressi, quia rebellaverunt contra istum Vicerectorem positum a Papa, contra quem committitur crimen læsæ majestatis c. in primis. in fin. 2. q. 1. inciderunt in illud crimen. Bart. in l. hostes. ff. de capt. & post. rev. Cynus in l. non convitii § 4. C. de injur. neq. isti quia facta fuerunt omnia in contemptum Papæ, possunt injuriam remittere. arg. not. ib. per Cynum. Font.*

Provinciæ in spiritualibus, & temporalibus auctoritate Apostolica præfuerint, vel ipsorum aliquem, aut eorum, vel alicujus ipsorum vicarium, aut Judicem, vel Judices, vel ipsius Provinciæ thesaurarium, aut locum tenentem ejusdem (quod absit) occiderit, aut ad offendendum illum, vel illos insecutus extiterit, ceperit, captivaverit, detinuerit, percusserit, aut etiam vulneraverit, aut ipsorum aliquid, vel alias in locum, ubi moram traxerint, insultum fecerit, aut ipsum, vel ipsos obsederit, sive de suo regimine vel officio forsan expulerit, vel fugaverit, vel socius fuerit facientis, aut illum vel illos bonis aliquibus spoliaverit, vel Provinciæ supradictæ alicujus civitatis, castri vel loci de Provincia ipsa populum, communitatem vel universitatem, aut aliquos ex eis, vel quosvis alios de Provincia ipsa directe vel indirecte, contra nos & præfatam Ecclesiam, seu Rectores, Officiales & locum tenentes prædictos, vel ipsorum aliquem ad seditionem quomodolibet excitabit, ac rebellionem seu conspirationem per se, vel per alium, seu alios facere, vel procurare præsumpserit, vel ad ea, sive ipsorum aliquod dederit auxilium, consilium, vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, cujuscunque conditionis, ordinis, dignitatis aut status Ecclesiastici vel mundani fuerit, etiamsi Patriarchali vel Archiepiscopali, seu Episcopali, vel superiori præfulgeat dignitate, perpetuo sit infamis: ut nec ad testimonium, vel alios actus legitimos admittatur. Sit intestabilis, ut nec testandi liberam habeat factionem, vel ad alicujus bona ex testamento, vel ab intestato vocetur. Nullus ei super quocunque negotio respondere, sed ipse aliis respondere teneatur. Nec quævis causæ ad audientiam perferantur illius. Nec valeant ejus sententiæ, vel processus. Nullus ei in quacunque causa, vel negotio patrocinium præstare præsumat. Nec ipse ad patrocinandum aliis admittatur. Instrumenta confecta per eum, si forte officium tabellionatus exerceat, nullam habeant firmitatem, sed potius cum auctore damnato damnentur. Dignitatibus, officiis, & beneficiis Ecclesiasticis, vel mundanis, quæ obtinet, quæcunque sint, & quocunque nomine censeantur, sit eo ipso privatus, ac inhabilis, & indignus ad ea, & quælibet alia in posterum obtinenda. Filii ejus ad nullos honores Ecclesiasticos, vel mundanos, ad nullas dignitates, vel beneficia Ecclesiastica, aut officia publica quomodolibet admittantur. Libertatibus & etiam immunitatibus realibus & personalibus, privilegiis & indulgentiis quibuscunque sub quacunque forma verborum ab Apostolica sede concessis, extunc penitus careant. Vasalli & homines a juramento fidelitatis, & alia quavis obligatione, quibus tenentur eidem, sint penitus absoluti. Feuda quoque, jura, honores, ac officia, & alia quæcunque immobilia, quæ in dicta Provincia Marchiæ, & alibi ubicunque a prædicta Romana obtinent Ecclesia, sint eoipso penitus confiscata. Aliis vero feudis, juribus, honoribus, officiis, & bonis immobilibus, quæ a quibuscunque aliis tenent Ecclesiis, sint eo ipso privati, quæ sic ad easdem Ecclesias libere revertantur, quod de illis earum Rectores pro sua voluntate disponant: mobilia vero bona ipsius concedimus fidelibus occupanda. Illud nihilominus adjicientes nostræ hujusmodi sanctioni, ut sic delinquens excommunicationis sententiæ: universitas vero, seu communitas, quæ deliquerit in prædictis, ejusque territorium, & districtus interdicto Ecclesiastico subjaceant ipso facto: a qua quidem excommunicationis sententia nullus ab alio, quam a Romano Pontifice possit absolutionis beneficium obtinere, nisi duntaxat in mortis articulo *a* constitutus. Per hoc autem non adimimus secularibus potestatibus facultatem utendi legibus contra talem, quas adversus sic delinquentem catholici Principes ediderunt. Dignum etenim est, ut quos timor Dei a malo non revocat, pœnarum moles in eos exaggerata compescat. Nulli, &c. nostræ functionis, & sanctionis insuper, &c. Datum Avenion. 8. Cal. Septemb. Anno 3.

a *Quia in mortis articulo nulla est casuum reservatio, vide Conc. Trid. sess. 14. c. 7. de casuum reservatione.*

TITULUS XIII.
DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS, ET INTERDICTI.
CAP. UN.

Taxatio gratiarum sedis Apostolicæ impetratarum, tam cum clausulis consuetis, quam non consuetis, hic continetur. Et quot literas quotque dictiones linea complecti debeat, declaratur: ad paupertatem respectus habetur. Contra transgressores pœna suspensionis ab officio usque ad sex menses, & quandoque privationis imponitur: & ultra illam abbreviatoribus sententiam excommunicationis Papa comminatur.

CUm ad sacrosanctæ Rom. Eccl. sinum, velut ad matris ubera referta dulcedine, ac ad Romani Pont. Christi Vicarii successorisque Petri clementiam, tanquam ad patris plenam providentia pietatem, orbis terrarum, & qui habitant in eo, gratiarum spe *a* assidue confluant universi, indignum credimus nostris fore temporibus, ut quibus nos & Ecclesia ipsa exuberamus in gratiis, deficiamus in donis: ne murmurandi inde præstetur occasio, unde gratitudine necessitas aderat collaudandi: neve scriptura reddat onustum, quod liberalitas fecerat gratiosum. Qua de re circa literarum nostrarum scripturas, registri quoque nostri, nec non abbreviatorum Rom. curiæ notas, illam in taxando volumus moderationem apponi, qua personæ, quibus gratiæ hujusmodi conceduntur, se gratias ipsas ab Apostolica sede liberaliter sentiant consecutas: ac literarum ipsarum scriptoribus, registri etiam nostri, notarumque abbreviatoribus antedictis, qui interdum in eis etiam multo labore desudant, de suo labore congruo satisfiat. Ad tollendos igitur excessus, difficultates, circuitus & anfractus, qui possent ex variis literarum Apostolicarum taxationibus provenire, sancimus, ut modus subscriptus in hujusmodi taxationibus observetur: videlicet quod litera gratiæ cum clausulis consuetis super canonicatu, & præbenda, & alio beneficio Ecclesiastico, cum cura vel sine cura, vacante, vel vacaturo, etiamsi dignitas, officium, vel personatus existat, decem Turonen. grossis & non ultra taxetur: executio vero ejusdem 12. Turonensibus & non ultra taxetur: & idem in similibus literis beneficialibus gratiosis, puta super Prioratu aliquo, administratione & hujusmodi, ac executoriis earundem servari debebit. Si vero eisdem literis gratiæ, & executoriis earundem (ut supra) aliquæ clausulæ non communes, vel insolitæ apponantur, circa taxationem clausularum hujusmodi congrue poterit sic distingui: videlicet quod non habeatur consideratio in eisdem majoris, vel minoris gratiæ ejus, quod conceditur, nec quod ipsius sint majores, vel pauciores fructus, reditus & proventus, & ex hoc plus minusve taxetur, sed habeatur in taxando illa consideratio ad laborem, ut scilicet longior scriptura magis, & minus brevior æstimetur: hoc tamen circa hujusmodi clausulas apponendas addito moderamine in taxando, ut si scriptura clausulæ appositæ non faciat lineam, nec ipsa clausula literæ taxationem augmentet. Si vero per se, vel saltem aliis addita clausulis faciat lineam, in quarta parte Turonen. grossis taxetur: & sic pro qualibet linea hujusmodi additæ clausulæ in taxando quarta pars gross.

a *Vide Innoc. VIII. in regul. 66. ubi dicit, quod camera Apost. est mater pecuniarum. Vide eundem in regul. 46.*

grosſ. Turon. addatur, & ſi quid ſuperfuerit, & minus linea, illud ſuperfluum nec taxationem immutet. Lineam autem, quæ centum & quinquaginta literas, ſeu XXV. continet dictiones, intelligi volumus in hoc caſu : & ut taxatio hujuſmodi (dum exempla ponuntur) quodammodo procedat, inſerta illa clauſula: verum ne ſub eo prætextu, &c. quæ quatuor continet lineas, uno Turon. groſſo taxetur. Illa etiam clauſula: Præbendam vero ac dignitatem, quæ cum acceptatione reſervat, quæ quatuor & paulo plus continet lineas, uno Turon. groſſo taxetur : & in ſimilibus clauſulis additis, ſecundum linearum numerum idem fiat. Eandem taxationem cum moderamine antedicto, quoad præfatas literas in regiſtro noſtro ſervari volumus, cum fuerint regiſtrandæ. Eandem etiam taxationem quoad præfatarum literarum notas, ſcilicet gratiæ cum antedicto numero Abbreviatores obſervent. De executoriis vero hujuſmodi gratiarum Abbreviatores ipſi, etiamſi clauſulæ non communes, vel inſolitæ apponantur eiſdem, duos tantum recipiant Turonen. Hoc licet ſic in taxatione prædictarum literarum obſervari velimus, in forma tamen pauperum deferri volumus paupertati, & noſtram taxationem in illa, videlicet octo Turon. groſſ. inviolabiliter obſervari: nam beatum fore virum, qui ſuper pauperem, & egenum intelligit, verbis propheticis *a* edocemur. Circa taxationem autem literarum, quæ per audientiam transeunt, nihil ad præſens aliud duximus ordinandum, ſed rationabilis modus obſervetur in illis, qui ſolitus eſt hactenus obſervari: maxime ſecundum taxationem literarum ipſarum, quæ in libro provinciali invenitur eſſe conſcripta. In quarum taxationibus literarum ex cauſis rationabilibus ſuſtinemus, ut Turonenſ. groſſ. quamdiu ſcilicet Romana curia extiterit circa montes, Romanino ſuccedat. Cæterum ubicunque de Turon. groſſ. in taxationibus prælibatis fit mentio, intelligi volumus, quamdiu curia fuerit citra montes. Si vero ultra montes, Romæ ſcilicet, vel in aliis locis, vel Italiæ partibus curia ipſa conſtiterit, in taxationibus antedictis Romaninus pro Turonen. ponatur. Ad hæc prædictæ noſtræ adjicimus ſanctioni, ut ſi forſan (quod quandoque contingit) eveniat, videlicet quod ex culpa, negligentia, vel defectu ſcriptoris, vel ex ignorantia, cæcitate, aut torpore deſidiæ, vel ex occupatione, diſtractione, aut alia quavis occaſione Abbreviatoris, qui notam, ex qua litera groſſa procedit, inepte formaverat, eadem groſſa literis gratis fuerit reſcribenda: hoc ipſi ſcriptori, vel illi, cujus litera hujuſmodi fuerit reſcribenda, non noceat, ſed Abbreviatori debeat imputari, in tantum, ut eidem ſcriptori Abbreviator ipſe ſatisfaciat integre, juxta taxationem ejuſdem groſſæ literæ reſcribendæ. Cæterum ut prædicta, quæ a nobis pro utilitate publica ſunt inſtituta ſalubriter, eo diligentiores ſui obſervatores inveniant, quo transgreſſores ipſorum majori noverint ſe pœna percelli: ſtatuimus, ut præfati omnes & ſinguli; tam literarum noſtrarum, quam regiſtri noſtri ſcriptores, quam Abbreviatores notarum ipſarum (quibus etiam Abbreviatoribus ſpecialiter ultra infra ſcriptas pœnas, quatenus prædictas taxationes obſervent, ſub excommunicationis pœna mandamus) qui contra præmiſſa fecerint, plus ſcilicet præfatas noſtras beneficiales literas, vel notas ipſarum, vel earundem in dicto regiſtro ſcripturas taxando, exigendo, vel recipiendo pro ipſis, quam ſuperius ſit taxatum: uſque ad ſemeſtre tempus officio, in quo ſic deliquerint, ſint eo ipſo ſuſpenſi. Et ſi ſecundo deliquerint in eodem, ipſo facto eodem officio (quod, quantum in ipſis fuerat, maculare conati ſunt) perpetuo ſe privatos agnoſcant. Nulli ergo liceat, &c. Datum Aven. 4. Idus Decembr. Pontificatus noſtri An. 1.

a *Pſalm.* 40.

TITULUS XIV.
DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.
CAP. I.

[*An.* 1321. *Avenioni.*]

Cum fratres Minores indumentis vilibus ſecundum eorum regulam debeant indui, de qua vilitate ſit intelligendum, hoc relinquit judicio ſuperiorum, præcipiens ſub pœna excommunicationis illis obediri, & reprehendens fratres, qui pro arbitrio ſuo habitus curtos, ſtrictos, & novitatis plenos portabant, qui transgreſſores regulæ non dicuntur, ſi in hoc ſuperioribus obſequuntur. Superiores etiam arbitrari poterunt, an habenda ſint granaria, & cellaria pro neceſſariis ad victum colligendis. Tandem fratres ipſos hortatur ad obedientiam, quam dicit paupertati, & caſtitati eſſe præferendam. h. d. & eſt valde notabilis. Concor. c. Exiit qui ſeminat. eod. tit. lib. 6. & Clem. Exivi de paradiſo, eod. tit.

QUorundam exigit cæcæ ſcrupuloſitatis ambiguum, ac ipſorum quodammodo indocta ſcientia (ne dixerimus, quod irreligioſa horum ſit vana, & in hoc ſuperſtitioſa religio) ut dum ſuis mavult temere ſub conſcientiæ velamento conceptibus, quam prælatorum ordinis ſui cum obedientiæ merito provide inhærere ſententiis, nos poſt prædeceſſorum noſtrorum, & præſertim felicis recordationis Nicolai IV. ac piæ memoriæ Clem. V. Romanorum Pontificum ſuper intellectu, & obſervantia regulæ ordinis fratrum Minorum, declarationes ſalubriter editas, ſolidas quidem & claras, & lucidas multaque maturitate digeſtas, noſtras Domino favente indubias ipſorum prædeceſſorum declarationibus declarationes adjungamus: ſique dies *a* diei eructet verbum, & nox nocti ſcientiam manifeſtet, ne perperam paucorum dicti ordinis fratrum (quod abſit) inſcitia, recta ipſarum declarationum verba convertens in devium, illaque ſuis eis profecto contraria accommodans ſenſibus, ingrata Deo, ſuperioribus contumax, præfato ordini detrahens, odioſa confratribus, unionem ſcindens, ſi valeat, reddatur, ac gravem in populo ſcandalum allatura, quin potius (ut noſtra vehementer flagitat intentio) antedictis profugatis incommodis, hæc ſancta Minorum fratrum religio, ad quam jamdudum (cum minor nos gradus haberet) dilectionis, & devotionis fervor incanduit, nunc vero poſt ſuſceptum a nobis Apoſtolicæ ſervitutis jugum, ad illius religionis gubernationem, protectionem, defenſionemque interius exteriuſque propitiam paſtoralis curæ ſolicitudo nos angit, paternæ cogit providentiæ debitum, ac internæ charitatis zelus accendit, quieta pace gaudeat, ſancto proficiat otio, in numero ac merito quamplurimum augeatur, blandeque in redeuntium filiorum ſuæ ſcilicet profeſſionis ruat oſcula, mactet vitulum, eorumque liberis, & ſedula corruat in amplexus: profecto cum ipſius religionis odor trahat, charitas attrahat, ſcientia lucidet, oratio mereatur, quæ in convalle lachrymarum, hujus ſcilicet mundi miſeria, vel cordis contritione & humiliatione puriſſima aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, ut non ſolum in virtutem de virtute proficiat, ſed in eiſdem virtutibus permanens, quaſi quibuſdam harum ad profectionem tendentibus gradibus, de die in diem facta ſe melior aſcendat in altius, terrena deſpiciat, ac cœleſtia complectatur: ſicque tandem divino numine collocata in patria, tanto Deum ſecundum hujus ſanctæ aſcenſionis gradus cognoſcat apertius, quanto nunc in hujus peregrinationis anguſtiis illos conſcenderit altiores. Nam ſecundum David Prophetam eximium, dum ſanctam Eccleſiam Deus ſuſcipiet, in ejus gradibus digno-

Xxx

a *Pſalm.* 18.

dignoſcetur. Quapropter tantis incommodis, tantiſque ejuſdem ordinis excitati periculis, ac ad illa ſalubribus, & opportunis per ejuſdem ſedis providentiam circumſpectam adhibendis ſummovenda remediis, noſtræ ſolicitudinis ſtudium convertentes ad Dei laudem, B. Franciſci præconium, ejuſque præfati ordinis pacem, conſolationemque fidelium, necnon minus cautis, minuſque habentibus inobediendi, vel evagandi occaſionis ſubducendam materiam ad trepidandum, ubi timor non aderat, ſcrupuloſam caliginem detergendam, eoſque ſuaviter deducendos, ut filios ad ipſius religionis gremium, vel matris. Diligenti ſuper his perſcrutatione, & matura deliberatione præhabitis, de fratrum noſtrorum conſilio infraſcriptas declarationes, commiſſiones, ordinationes, & præcepta, quæ inferius inſeruntur, duximus adjungenda. In primis cum dicatur in regula, quod illi, qui promiſerunt obedientiam, habeant unam tunicam cum caputio, & aliam ſine caputio, qui habere voluerint. Item quod fratres omnes veſtimentis vilibus induantur, & ſuper prædictorum verborum ſenſu a præfatis prædeceſſoribus noſtris Nicolao, & Clemente declarationes (ut præmittitur) limpidæ emanarunt: dictuſque Clemens hujus vilitatis judicium miniſtris, cuſtodibus, ſeu Gardianis ordinis prædicti duxerit committendum, eorum ſuper hoc conſcientias onerando: nec ob hoc in quibuſdam ex fratribus antedicti ordinis, volentibus plus ſapere, quam oportet ſapere, novarum adinventiones ambiguitatum ceſſavere quamplurimæ, vel non omnino, non vetuſtarum explicatio quæſtionum, tam videlicet ſuper longitudine, & latitudine, quam groſſitie, & ſubtilitate, forma, & figura veſtimentorum ipſorum; quinimo adeo hujuſmodi adinventiones, & quæſtiones propria excrevere licentia, ut ex eiſdem fratribus aliqui habitus propterea curtos, ſtrictos, inſuſitatos, & ſqualidos, novitate plenos, ac diſſidii non ignaros, cum a communitate ordinis diſcreparent, aſſumerent, nec eos ad miniſtrorum, cuſtodum, Gardianorum eorundem mandatum requiſiti deponerent, nec alios prout ejuſdem ordinis communitas deferebat, habitus, juxta eorundem miniſtrorum, cuſtodum, & Gardianorum arbitrium ducerent reſumendos, dicentes in hoc eorundem Prælatorum ſuorum non parendum fore arbitrio: cum & ſuum ſic deſpectum regularem, & cruciformem aſſererent, cæterorum verum ſuperfluum habitum irregularemque cenſerent: nec huic eorum opinioni præfati Clementis declarationem ſæpius repetitam obeſſe. Nam licet miniſtris, cuſtodibus, & gardianis præfatis veſtium vilitatis detur in illa judicium, tamen inibi conſequenter adjungitur: ita tamen, quod vilitatem in veſtibus ſervent: præſertim cum & in declaratione prædicti Nicolai dicatur, quod ſemper in eiſdem fratribus, & eorum actibus paupertas ſancta reluceat, prout ipſis ex eorum regula invenitur indicta: ac conſtitutionibus ejuſdem ordinis generalibus caveatur (ut aſſerunt) quod in omnibus, quæ ad habitum fratrum ſpectant, reluceant ſemper aſperitas, vilitas, & paupertas: unde cum nec paupertatis, vel vilitatis oblatæ per miniſtros, cuſtodes, & gardianos veſtes exiſterent, nec ipſorum ſuperiorum ordinis ſui in deponendo veſtes, quas gererent, nec in reaſſumendo, quas darent, ſequi judicium ullatenus tenebantur *a*, generali miniſtro, & cæteris fratribus, qui pro communitate ejuſdem ordinis aderant, ſuis rationibus (quas brevitatis cauſa omittimus) contrarium aſſerentibus ex adverſo: prout hæc, & alia hincinde coram nobis, & eiſdem fratribua noſtris ſcripto lecta, verboque fuere propoſita, ac etiam coram aliquibus ex fratribus noſtris prædictis ſuper hoc deputatis a nobis, præſertim per aliquos ex fratribus dicti ordinis, qui in prædictis communitatibus adverſabantur eiſdem, fuerunt pluries repetita. Quocirca nos ſerioſius rationibus prædictis auditis, & aliis, illiſque plenius intellectis, volentes perpetuum præfato finem dare negotio, de prædictorum fratrum noſtrorum conſilio declaramus, & dicimus, quod cum (ſicut prætangitur) dicatur in regula, quod fratres omnes veſtimentis vilibus induantur, & cum vilitatem hujuſmodi veſtium, tam habitus, quam interiorum tunicarum, illam præfatus Clemens intelligi debere decreverit, quæ ſecundum conſuetudinem, vel conditionem patriæ debeat, quantum ad colorem panni, & pretium, vilitas merito reputari, atque conſequenter hujus vilitatis judicium miniſtris, cuſtodibus, ſeu Gardianis prædictis (ipſorum ſuper hoc conſcientias onerando *a*) duxerit committendum, prout in ejuſdem Clementis literis ſuper hoc confectis plenius continetur: in eorundem miniſtrorum, cuſtodum, ſeu gardianorum eodem modo judicio eſt relictum. Noſque nihilominus præfatorum miniſtrorum, cuſtodum, & Gardianorum judicio præſentium auctoritate committimus, determinare videlicet, arbitrari, atque præcipere, cujus longitudinis, & latitudinis, groſſitiei, & ſubtilitatis, formæ, ſive figuræ, atque ſimilium accidentium eſſe debeant tam habitus, ipſorumque caputia, quam interiores tunicæ, quibus fratres omnes Minores dicti ordinis induuntur, ac inſuper cujus quantæque vilitatis indui eos ipſis veſtimentis oporteat, & an in veſtimentis hujuſmodi ſecundum regulam, & declarationes eorundem prædeceſſorum noſtrorum, & præfatas ordinis conſtitutiones, reluceat aſperitas, vilitas, & paupertas: utrumne quantum ad colorem, vilitatem, paupertatem quoque, ac cætera *b* accidentia ſupradicta fratres veſtimentis induantur, ut debent: ſuper quibus eorundem miniſtrorum, cuſtodum, & gardianorum conſcientias oneramus: ſtatuentes, & diſtricte præcipiendo mandantes, quod in prædictis, & his ſimilibus eorum arbitrium, determinationem, ſive judicium, generalis quidem in totius Ordinis, Provincialium vero in provinciarum miniſtrorum, ac cuſtodum, & gardianorum adminiſtrationibus, cuſtodiis, ac gardianiis, ſive conſimilibus ordinis memorati commiſſis eiſdem fratres omnes, & ſinguli ſequi omnimode, illiſque parere per omnia teneantur. Ac inſuper quod illorum ſequendo arbitrium determinationem, ſive judicium, illiſque parendo, nec ſint, nec dici poſſint, vel debeant, nec ipſi ſeipſos autument ſuæ regulæ, vel conſtitutionum ſui ordinis tranſgreſſores, maxime cum nec expreſſe, vel determinate in prædicta fratrum Minorum dicatur regula, vel declarationibus antedictis, quantæ longitudinis, quantæ latitudinis, quantæ groſſitiei, vel ſubtilitatis, qualis formæ, qualiſve figuræ hujuſmodi debeant eſſe veſtes, ſicut nec qualis quantæque vilitatis eas eſſe oporteat, exprimitur in eadem: ſicque quodammodo eadem urgente neceſſitate, æquitate non impari, vero ſenſu, veroque id regulæ ſuadentibus intellectu, ejuſdem Clementis inhærentes veſtigiis, præfatorum miniſtrorum, cuſtodum, & gardianorum in prædictis, horumque ſimilibus fore judicium, declarare compellimur, illaque eis (ut prædicitur) committere invitamur. Non enim particularium omnium certa poteſt dari ſcientia, neque eorum [cum infinita ſint) contingit fieri diſciplinam, non ars, non regula circumſtantias ſingulas, accidentiaque cuncta complectitur: habent

a *Vide l. ſi vero. §. de viro. in 7. fallentia. ff. ſol. matr. & l. 2. C. de noxal. act. Bart. in l. omnes. 6. q. principali. ff. de juſt. & jur. Panor. c. ſolitæ 1. Coll. de majoritate & obed. Font.*

a *Vide hic quæ ego notavi in c. ſtatutum. in §. aſſeſſorem. ſuper. gl. relinquat. de reſcr. l. 6. Font.* b *Nota hic expreſſum, quod cui competit cognoſcere de principali. competit etiam cognoſcere de iis, quæ conſequenter accedunt. vide gloſſ. fin. infr. eod. in extravag. ad conditorem. Font.*

bent in illis minores majoribus obsequi, illisque intendere, non in certis solum, verum etiam in dubiis: & in certis præsunt artibus, quibus obediant, præsunt regulis singulis, quibus obtemperent disciplinis, ut illarum finis egregius debitis obsequentium ministeriis subsequatur. Sic judicans cuncta rimatur, & discutit, leges casibus applicat, canonum decreta secernit: sic morbis aggravatus Medicum, sic virtus constans in medio, sapientem, prudentemque deposcit: ne si quisque regatur, ut appetit, confestim corruat, ut non quærit, neque taliter conviventibus non ordo, sed horror inhabitet: adsit (quod absit) discordia: religans religio relegetur: sententiæ namque variantur, ut capita, & crescit in stolidis opinionibus phantasia. Eodem modo, eisdemque quodammodo rationibus invitati, cum præfatorum ministrorum, vel custodum sub certa forma, simul scilicet & separatim in suis administrationibus, & custodiis, cum *a* gardiani, & duorum de Conventu loci discretorum Sacerdotum, & antiquorum in ordine fratrum consilio, & assensu, præfatus Clemens judicio duxerit relinquendum, an sit multum credibile ex jam expertis, quod fratres ipsi absque granariis, & cellariis non possint vitæ necessaria invenire: quo casu granaria, & cellaria, congregationes, & conservationes hujusmodi eis ipse concessit, prout in prædictis ejusdem Clementis literis plenius continetur. Nos de prædictorum fratrum nostrorum consilio eorundem ministrorum, & custodum sub eadem forma judicio præsentium auctoritate committimus, determinare videlicet, arbitrari, atque præcipere eo casu qualiter, ubi, & quando, & quoties granum, panem, & vinum pro vitæ fratrum necessariis fratres ipsi quærere debeant, conservare, sive reponere, etiamsi reponenda sint in prædictis granariis, & cellariis conservanda: statuentes & districte præcipiendo mandantes, quod in prædictis, & his similibus eorundem arbitrium, determinationem, sive judicium generalis quidem in totius, provincialium vero in provinciarum, ministrorum, ac custodum simul, & separatim administrationibus, & custodiis ordinis memorati commissis eisdem, cum Gardiani tamen (ut supra prædicitur) & duorum de Conventu loci discretorum Sacerdotum, & antiquorum in ordine fratrum consilio, & assensu, fratres omnes, & singuli obsequi omnimode, illisque parere per omnia teneantur, ac insuper quod illorum sequendo arbitrium, determinationem, sive judicium, illisque parendo, nec dici possint, vel debeant, neque ipsi seipsos autument suæ regulæ, vel constitutionum sui ordinis transgressores. Ideoque omnes, & singulos fratres antedicti ordinis Minorum, qui strictos, curtos, & difformes habitus ab ipsius generalis ministri, & aliorum de dicta communitate habitu coram nobis, & fratribus nostris, & aliis in Romana curia detulerunt, vel deferunt, monemus, & hortamur in Domino, eis nihilominus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna per Apostolica scripta mandantes, quatenus ad mandatum ipsius generalis deponant, quos deferunt habitus, & aliis juxta ejusdem generalis arbitrium, determinationem, sive judicium (ut supra prædicitur) induantur: ipsique generali in omnibus istis, & aliis, & per omnia secundum beati Francisci regulam, & prædictas prædecessorum nostrorum declarationes, concessiones, & commissiones, in ipsis declarationibus comprehensas, & nostras contentas in præsentibus, humiliter obediant, pareant, & intendant: non obstantibus quibuscunque privilegis, indulgentiis, literis, libertatibus, immunitatibus, vel exemptionibus, eis, vel alicui ipsorum a præfato Clemente concessis, vel appellationibus ab eis, vel ipsorum aliquo ad sedem Apost. interjectis, quæ [in quantum possent derogare præsentibus] viribus vacuamus. Religio namque perimitur, si a meritoria subditi obedientia subtrahantur: magna quidem paupertas, sed major integritas, bonum est obedientia maximum, si custodiatur illæsa: nam prima rebus, secunda carni, tertia vero menti dominatur, & animo, quos velut effrænes, & liberos ditioni alterius, humilis jugo propriæ voluntatis adstringit. Ad hanc itaque fratres prædicti non inviti, sed sponte redeant, hanc velint, & appetant, hanc magnis desideriis concupiscant, illudque votis Canticorum *a* ingeminent. Osculetur me osculo oris sui, charitatis utique & dilectionis, religionis hujus obedientia sancta purificans: nam meliora sunt ubera tua, præceptorum siquidem, & consiliorum quædam nutrientia pocula, vino, unguentis optimis, scilicet bonæ famæ fragrantia suavitatis odorem. Nec formident hi ad obedientiam ordinis Deo auctore, dum redeunt: nam Prælatos suos [ut firmiter speramus, eisque injungimus] sibi benignos & mites invenient, cæteros dulces atque palpabiles, cum sint, & esse debeant omnes, & singuli fratres in Christo, & clamitent: quis mihi det te fratrem meum, communi scilicet patre beato Francisco congenitum, sugentem ubera matris meæ, religionis utique, & professionis ejus velut matris contemplationis, & electionis suavia, & dulcia pocula, ut inveniam te foris ab ejusdem observantiis quodammodo disparem, & deosculer blande, videlicet intra charitatis viscera te complexus: & jam me, imo, & te nemo despiciat, profecto quos foris positos multi, ac sic divisos & desides fortasse despexerant, intus, puta intra dilectionis internæ præcordia, & conformis observantiæ claustra repositos, jam nemo despiciat, sed suscipientes eosdem dulcedine quisque digne laudibus efferet, & susceptos. Nulli ergo, &c.

CAP. II.

Præmisso qualiter glossantes decretalem, Exiit qui seminat. eod. tit. lib. 6. excommunicationem ipso facto non obstantibus quibuscunque privilegiis incurrunt, illam excommunicationem usque ad sedis Aposto. beneplacitum suspendit: & per istam suspensionem contra fratres minores obloquendi non intendit tribuere occasionem.

QUia nonnunquam, quod conjectura profuturum credidit, subsequens experientia nocivum ostendit, non debet reprehensibile judicari, si canonum conditor, canones a se, vel suis prædecessoribus editos, vel aliqua in eisdem contenta canonibus revocare, modificare, vel suspendere studeat *b*, si ea obesse potius viderit, quam prodesse. Sane dudum felicis record. Nicolaus Papa quartus prædecessor noster, quandam constitutionem declarativam, quæ incipit: Exiit; super regula dilectorum filiorum fratrum ordinis Minorum, quam beatus Franciscus almus confessor instituit, promulgavit, sub certis pœnis arctius interdicens, ne concordantiæ, contrarietates, seu adversæ, vel diversæ opiniones ab ipsius constitutionis lectoribus, seu expositoribus aliquatenus inducantur, nec super constitutione glossæ fiant ab aliquibus, nisi forsan, per quas verbum, vel sensus ipsius, vel ipsa constitutio quasi grammaticaliter, & ad literam exponatur, nec intellectus ipsius per legentem distorqueatur ad aliud, quam constitutionis ejusdem litera ipsa sonat, glossantes autem in scriptis constitutionem eandem aliter, quam superius est expressum, facientes quoque commenta, scripturas, seu libros, & ex certa scientia, & deliberatione determinantes in scholis, seu prædicantes contra contenta in constitutione prædicta, vel aliqua seu aliquod prædictorum (non obstantibus aliquibus privilegiis, seu indul-

a *Vide Bart. in l. 1. §. si plures. ff. de instit. Joan. And. & post eum Alber. in le. nullus ex consil. de reg. jur. lib. 6. de materia hujus text. est gl. posita in Clem. ex ivi. §. rursus.*

a Cant. 1. b *Vide quæ notavi in cap. alma mater. de sent. excommun. l. 6. Pont.*

indulgentiis, aut literis Apostolicis, quibuscunque personis, dignitatibus, ordinibus, aut locis religiosis vel secularibus generaliter vel singulariter sub quacunque forma, vel expressione verborum concessis (quæ noluit aliquibus in prædictis quomodolibet suffragari) ipso facto excommunicationis sententiæ voluit subjacere. Nos autem attendentes, quod argumentis frequenter, & collationibus latens veritas aperitur a, quodque sub eadem litera sæpe latet multiplex intellectus: necnon esse difficile, volentibus constitutionem prædictam perfecte legere ac intelligere pœnas adjectas in Constitutione hujusmodi devitare: viam veritatis aperire volentes, & periculis, quæ ex prædictis possent literatæ personæ præcipue scholasticæ incurrere, salubriter obviare, præsertim cum de novo suborta sint aliqua dubia, circa quæ posset periclitari veritas, & erroribus via pandi, nisi liceret conferre super contentis in constitutione hujusmodi, & disputare: prohibitiones & pœnas prædictas tam latas, quam comminatas & earum effectus, in fratrum nostrorum ac multorum Archiepiscoporum, Episcoporum, & aliorum Prælatorum, necnon multorum professorum utriusque juris, & multorum sacræ Theologiæ magistrorum præsentia, dum consistorium teneremus, auctoritate Apostolica duximus usque ad sedis Apostolicæ beneplacitum suspendendas. Per suspensionem autem hujusmodi nequaquam licentiam cuiquam intendimus impertiri, quod contra fratrum regulam prædictorum dogmatizare, scribere seu determinare, prædicare seu prave loqui liceat publice, vel occulte: quinimo hæc omnibus, & singulis auctoritate prædicta districtius inhibemus. Ne autem in posterum præmissarum prohibitionum, & pœnarum suspensio in dubium revocari valeat, aut alicui propter defectum probationis impingi, quod velut transgressor prohibitionum ipsarum in pœnam seu pœnas inciderit antedictas: nos volentes super hoc de opportuno remedio providere, chartas seu membranas suspensionem continentes eandem, appendi seu affigi in majoris Ecclesiæ Avenion. ostiis, seu superliminaribus faciemus, quæ suspensionem prædictam suo quasi sonoro præconio, & patenti judicio publicabunt. Dat. Aven. 7. Cal. April. Ann. 6.

CAP. III.

Dominium rerum, quæ perveniebant ad fratres Minores, retentum ab Ecclesia Romana, simplici usu facti fratribus ipsis reservato in c. exiit qui seminat. eod. tit. lib. 6. summus Pontifex refutat: multiplici ratione probans eos non posse habere in re aliqua simplicem usum facti: & statuit quod de cætero nullum jus nullumque dominium habeat Ecclesia Romana in hujusmodi rebus, quæ in posterum conferentur, vel offerentur ipsis fratribus. Hæc extravagans est multum juridica, & subtilis in plerisque locis, præsertim ubi probat usum simplicem non posse constitui in rebus usu consumptibilibus.

AD conditorem canonum non est dubium pertinere, cum statuta a se vel prædecessoribus suis edita obesse percipit potius, quam prodesse, ne ulterius obesse valeant, providere. Dudum siquidem felicis record. Nicolaus quartus prædecessor noster, attente prospiciens in almi confessoris beati videlicet Francisci regula contineri, quod nihil sibi approprient, neque domum, neque locum, neque rem aliquam aliam sui ordinis professores, ac considerans diligenter, quod per piæ recordationis Gregorii Papæ IX. & nonnullos alios prædecessores ejusdem fuerat declaratum, hoc debere servari, tam in speciali, quam in communi: necnon & consideranter attendens, nonnullos fratribus ipsis detrahere, impingentes eisdem, quod regulam & declarationes hujusmodi non observabant, pieque considerans ora contra præmissos fratres oblatrantium claudere, ac professorum ipsorum conscientiis providere, inter alia ordinavit & sanxit, omnium utensilium & librorum, rerumque mobilium, & præsentium, & etiam futurarum, Ecclesiarum quoque & oratoriorum ac cœmeteriorum tam præsentium, quam etiam futurorum, necnon & aliarum emptarum, & eleemosynis divinis oblatarum seu concessarum dictis fratribus (in quibus tamen offerentes seu concedentes ipsa nihil in ipsis sibi ducerent reservandum) proprietatem & dominium plene ac libere ad se & Romanam Ecclesiam pertinere, ipsa in se recipiens, ac antedictam Ecclesiam, simplici usu facti duntaxat in rebus & bonis hujusmodi reservato fratribus antedictis. Et quia nonnunquam libros, & alia mobilia supradicta vendi expedit, seu etiam commutari, fratribus ipsis in eadem ordinatione concessit, ut res ipsas cum rebus aliis, quarum usum habere licet ipsis fratribus (dummodo generalis, & provincialium ministrorum conjunctim, vel divisim auctoritas intercederet) possent libere commutare. Sed & quia fratribus ipsis pecuniam per se, vel per alium recipere ipsorum regula districtius interdicit, voluit & concessit, quod si vendi contingeret res mobiles antedictas pretio æstimato, quod hujusmodi pretium per procuratorem deberet recipi, a præfata sede, vel Cardinali gubernatore ejusdem ordinis deputandum, per procuratorem eundem in rem licitam, cujus usus esset permissus ejusdem ordinis fratribus, expendendum: hoc adjecto, quod possent de vilibus rebus mobilibus, vel parum valentibus fratres ipsi pietatis seu devotionis intuitu, vel pro alia honesta causa, & rationabili (obtenta tamen super hoc superiorum suorum licentia) intra vel extra dictum ordinem ordinare. Quamquam autem pia consideratione motus prædecessor noster ordinavit, supradicta illa dicto ordini existimans profutura: ipsa tamen attento modo utendi fratrum ipsorum ac dictæ Ecclesiæ subsecuta patientia circa ipsum non profuisse, sed potius tam ipsis fratribus quam multis aliis obfuisse, subsequens magistra rerum experientia noscitur declarasse. Ipsis quidem fratribus quantum ad statum perfectionis nequaquam profuit reservatio dominii supradicta: cum enim perfectio vitæ Christi principaliter, & essentialiter in charitate consistat, quæ ab Apostolo perfectionis vinculum dicitur, & quæ unit seu jungit aliqualiter in via hominem suo fini: ad quam per contemptum bonorum temporalium, & ipsorum expropriationem via disponitur, per hoc præcipue, quod solicitudo, quam temporalia in acquirendo, conservando, & dispensando exigunt, quæ plerunque ab actu charitatis retrahit, amputetur: restat quod si solicitudo eadem post expropriationem hujusmodi, quæ ante ipsam inerat, perseveret, ad perfectionem hujusmodi talis expropriatio valeat nihil conferre: constat autem, quod post ordinationem prædictam non fuerunt in acquirendis ac conservandis bonis prædictis in judicio & extra minus soliciti, quam ante illam fuerant fratres ipsi, quanquam sint religiosi mendicantes alii, habentes aliqua in communi. Adhuc nec utique profuit dictis fratribus ordinatio supradicta, quantum ad hoc, quod propter carentiam talis proprii se pauperiores dicere valeant, quam si res ipsas cum illo (quo carere se dicunt) dominio obtinerent. Licet etiam prædecessor noster prædictus dominium earum rerum, quæ ipsis fratribus offerri seu conferri, aut alias obvenire contigerit, quarum tamen usum facti duntaxat habere licet ordini, vel fratribus antedictis (usu facti simplici prædictis fratribus reservato) in se Romanamque Ecclesiam recipiendum duxerit, ac libere pertinere decreverit, ut superius est expressum: attento tamen ipsorum fratrum utendi modo, & ejus effectu, ac patientia circa modum ipsum Romanæ Ecclesiæ subsecuta non ipse usus fratrum dici debet, sed potius Romanæ Ecclesiæ dominium

a De utilitate disputationis omnino vide Sylvam nuptialem Joannis de Nevizan. in princ. Font.

nium esse simplex. Quis enim simplicem usuarium dicere poterit, cui rem usuariam licet permutare, vendere, ac donare? proculdubio hæc naturæ repugnare noscuntur, nec ad usuarium pertinere, quæ tamen de rebus mobilibus antedictis faciunt fratres ipsi. Quod autem dominium Romanæ Ecclesiæ reservatum simplex censeri debeat, ex hoc patet, quod ex illo nullum eidem Ecclesiæ temporale obvenit hactenus commodum, nec speratur, quod obvenire debeat in futurum, cum nec intentio reservantis, nec fratrum ipsorum fuerit, quod ad quemcunque alium, quam ad fratres dictarum rerum perveniret compendium, quod proculdubio modus utendi fratrum ipsorum, & Romanæ Ecclesiæ subsecuta patientia evidenter declaravit. Et quod talis intentio fuerit ordinantis, & ex hoc patet, quod illarum rerum sibi, & Ecclesiæ Romanæ dominium duntaxat retinuit, quarum usum facti liceret habere ordini, vel fratribus antedictis: talis autem dominii carentia re in præsenti, ac spe in futurum omnimodo denudati, quoad paupertatem temporalem, quam altiorem (præ mendicantibus aliis in communi habentibus) sibi vendicant dicti fratres, pauperiorem non efficit non habentem. Quod autem a quoad res, quæ usu consumuntur, non sint censendi usuarii fratres ipsi, ex sequentibus liquet satis: dicere siquidem, quod in talibus rebus usus juris vel facti separatus a proprietate rei seu dominio possit constitui, repugnat juri, & obviat rationi, nec prædecessoris nostri prædicta fuisse videtur intentio, Romanæ Ecclesiæ talium bonorum dominium reservare. Quis enim sanæ mentis credere poterit, quod intentio fuerit tanti patris, unius ovi, seu casei, aut frusti panis, & aliorum usu consumptibilium, quæ sæpe fratribus ipsis ad consumendum e vestigio conferuntur, dominium Romanæ Ecclesiæ, & usum fratribus retinere? profecto probabile non videtur, præsertim cum illorum bonorum duntaxat dominium præfatæ Ecclesiæ reservaverit, quorum simplex usus facti pertinere potest ad fratres dicti ordinis, quod nequaquam potest in rebus usu consumptibilibus reperiri, in quibus nec jus utendi, nec usus facti, separata a rei proprietate seu dominio possunt constitui, vel haberi. Et quod de talibus rebus non intellexerit, evidenter ostendit, dum respondet legi dicenti, non posse usumfructum a dominio perpetuo separari, ne dominium dominis, semper abscedente usu, inutile redderetur: quæ quidem lex de rebus illis intelligitur, quarum penes unum usus rei, & penes alium dominium possit (licet inutile) remanere, quod nequaquam in rebus usu consumptibilibus potest esse, cum in illis per usum, vel abusum usuarii substantia talis rei esse desinat, & per consequens proprietas etiam inutilis non subsistat. Cum enim ususfructus, prout est in re constitutus, qui servitus dicitur personalis, & pro quo reales competunt actiones, nihil sit aliud, quam jus utendi, nec usus, qui etiam personalis est servitus, sit aliud, quam jus tantum utendi rebus alienis salva rei substantia, id est, jus percipiendi fructus & utilitatem aliam in totum, vel pro parte suo nomine, qui possunt ex re, in qua ususfructus, seu usus constituitur, provenire, propter quod proprietas reputatur inutilis, a qua perpetuo abscedit ususfructus, seu usus constitutus rebus, ex quibus ipsis stantibus usufructuario, seu usuario nulla possit utilitas provenire: patet quod ad hoc, quod talis ususfructus, vel usus in re aliqua constitui valeat, requiritur, quod ex re illa possit fructus, vel utilitas (salva ipsius rei substantia) ad fructuarium, vel usuarium pervenire. Quod si nulla ad ipsos posset ex re ipsa utilitas (salva rei substantia) pervenire, quales res constat esse usu consumptibiles, nequaquam posset in rebus ipsis cuiquam ususfructus, vel usus constitui, vel a quoquam haberi. Adhuc nec jus utendi, quod nec est jus in re, nec servitus personalis, sed mere jus personale, pro quo reales actiones non competunt, in rebus talibus, vel rebus ipsis utendi potest constitui vel haberi, cum & jus tale exigat, quod ex re ipsa, quæ ad utendum conceditur, tali modo ad usuarium pervenire posset utilitas aliqua, ac cum usu permanere usuarii, substantia salva rei, quod nequaquam potest (sicut ad sensum potest percipi) in rebus usu consumptibilibus reperiri. Rursus nec simplex usus, qui nec est servitus, nec pro illo competit jus utendi, in talibus rebus potest constitui vel haberi: cum enim uti re aliqua, nihil sit aliud proprie, quam fructus rei sive utilitatem aliam in solidum vel pro parte recipere, qui ex ea possunt (salva rei substantia) provenire: restat quod re illa uti quis nequeat, ex qua (ejus salva substantia) nulla sibi provenire potest utilitas, quales res usu consumptibiles esse constat. Ex quibus patet, quod nec usus, qui est servitus personalis, nec jus utendi, quod non est servitus, sed mere jus personale, nec actus ipse utendi sine jure aliquo possunt in rebus usu consumptibilibus constitui, vel haberi, cum quodlibet præmissorum exigat, quod ex re ipsa (salva rei substantia) possit habenti jus utendi, seu utenti ex re ipsa utilitas aliqua provenire, quod utique in rebus nequit usu consumptibilibus reperiri. Nec obviat supra dictis, quod idem prædecess. nost. in ordinatione prædicta etiam illorum, quæ ad vitæ sustentationem pertinent, sibi & Romanæ Ecclesiæ dominium reservarit: hoc enim de rebus illis duntaxat debet intelligi, quæ usu non sunt consumptibiles, sine quibus humana vita non est sustentabilis, quæ utique non sunt pauca. Licet autem in rebus usu consumptibilibus, nec jus utendi, nec ipsum uti possit constitui, vel haberi, ipsis tamen poterit jus abuti. Abuti autem (dum tractatur de rebus usu consumptibilibus) pro rei consumptione sumitur, quod ei opponitur, quod est uti. Uti quidem præsupponit, quod cum usu, salva rei substantia, maneat, sed abuti exigit, quod cum actu hujusmodi rei substantia consumatur: cum abuti nihil aliud, quam contra naturam usus uti in hac materia proprie possit dici. Licet autem quis re usibili absque jure utendi aliquo uti possit, ipsum tamen uti etiam in re tali absque jure utendi separato a dominio vel conjuncto, nec ab aliquo potest constitui, nec a quoquam haberi. Et quod talis usus constitui nequeat, ex hoc patet, quod dare vel constituere quod suum non est, nec ad se pertinet, nemo potest: licet interdum illud dare possit aliter, quam sit suum. Actus autem ipse utendi ad utentem pertinet, in quantum quis suorum actuum per liberum arbitrium & voluntatem Dominus dicitur, cum per hoc illos non exercere valeat, vel etiam exercere: non autem actus ipse utendi ad eum pertinet, qui concedit alii, quod in re sua actum illum valeat exercere: quod utique nihil est aliud, quam quod actum suum ad rem concedentis ad actum suum utens valeat applicare. Sicut qui equum suum alicui commodat, non actum equitandi concedit commodatario, sed quod actum illum in equo suo valeat exercere: quod non est utique actum utendi simplicem concedere sine jure, cum hæc concedere nihil sit aliud, quam concedere jus utendi: quod quidem jus utendi separatum a proprietate seu dominio in rebus, quæ usu consumuntur, nequit constitui: ut patet manifestius ex prædictis. Præterea quod simplex usus, id est, sine jure utendi a proprietate seu dominio separatus, etiam in re usibili haberi nequeat, sic pr batur: si enim possit haberi usus talis, aut ante actum ipsum, aut in ipso actu, aut post completum actum hujusmodi habere-tur. Quod autem hoc nequeat fieri, ex hoc patet, quod non

a *Vide gloss. positam in Clem. exivi. §. proinde. ver. solutio videtur dicendum.*

non est, nequaquam haberi potest: patet autem, quod actus ipse, antequam exerceatur, aut etiam dum exercetur, aut postquam perfectus est, in rerum natura non est; ex quo sequitur, quod haberi minime potest: licet enim & ante actum ipsum quis facultatem illam habeat exercendi; per hoc tamen actus ipse in rerum natura, nisi in potentia, non existit: cum autem actus est in fieri, nec adhuc quod ipse actus in rerum natura sit, potest dici, licet pro eo quod sit in fieri, dici possit: quod enim de actu, qui est in fieri, praeteriit, vel futurum est, jam non est in rerum natura, sed in memoria, vel apprehensione tantum est: quare, nisi prout in memoria vel apprehensione tantum est, haberi nequaquam potest. Quod autem in praesenti fit, momentaneum, vel instantaneum est, quod utique magis intellectu, quam sensu percipi potest: unde nec potest haberi pro tunc, nisi pro momento illo seu instanti, in quo cum fit, potest dici actum post actum completum: licet si ex facto ipso producta res aliqua fuerit, res ipsa aliqua facta haberi valeat, factum tamen ipsum, quod jam transit, nisi in memoria (prout supra dictum est) non habetur. Praeterea si simplex usus absque jure utendi haberi possit ab aliquo, constat, quod non justus esset actus utendi hujusmodi reputandus: cum ille usus fuerit, cui jus non competebat utendi: talis autem usus non justus ad perfectionis statum nequaquam pertinet, nec perfectioni aliquid adjicit, sed sibi repugnare potius ac detrahere noscitur manifeste. Quod autem usum non justum conditor canonis fratribus ipsis intellexerit reservare, nequaquam debet aliquis sapiens aestimare: imo quod de justo intellexerit, ex eo potest evidentius apparere, quod in eadem ordinatione curavit adjicere, quod illarum rerum duntaxat in se, & Ecclesiam Romanam recipiebat dominium, quarum usum facti liceret habere fratribus, seu ordini antedictis, subjungens nihilominus, quod non rerum omnium usum habere debeant fratres ipsi: quantum autem ad usum facti simplicem absque omni jure utendi attinet nulla rerum quoad fratres differentia est censenda: sic enim uti de facto possunt prohibitis, ut permissis: quare praemissa rerum distinctio ad illum usum facti potius est referenda, pro quo ipsis competit fratribus jus utendi: quarundam enim rerum usus fratribus ipsis prohibitus noscitur, & quarundam permissus: ex quo sequitur, quod usus facti, de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui justus sit, id est, pro quo competat jus utendi: & hoc conditor ipse canonis exprimit evidenter, cum in eadem ordinatione adjecerit, quod moderatus usus in expressis prius rebus ipsis fratribus est concessus. Praeterea si in rebus consumptibilibus possit usus constitui, vel haberi, nequaquam simplex, nec a rei substantia, proprietate, seu dominio separatus usus hujusmodi posset dici, cum per talem usum, id est, utendi actum, & in ipso actu, & cum ipso actu res consumatur hujusmodi, ac in ipsius rei exerceatur substantia, nec sine rei ipsius consumptione esse valeat usus talis: ex quo patet, quod usus talis nec simplex, nec separatus a dominio potest dici. Rursus a nedum fratribus ipsis ordinatio praedicta non profuit, sed etiam occasionaliter honori sacrosanctae Romanae Ecclesiae non leviter detrahit, & detraxit. Nunquid non praefatae Ecclesiae derogatur honori, si ipsam oporteat nunc in foro Ecclesiastico, nunc in seculari, interdum quoque coram pedaneis Judicibus, & plerunque pro rebus parvis, & vilibus continue litigare? Hoc autem notum est fieri, cum occasione retentionis dicti dominii omnes causae occurrentes agendo, vel defendendo pro bonis hujusmodi nomine Romanae Ecclesiae, virtute cujusdam privilegii, a fel. record. Martino Papa quarto praedecessore nostro concessi, super hoc agitentur, & (quod gravius est censendum) procuratores causarum hujusmodi multos vexare dicuntur indebite, licet potestas attributa procuratoribus talibus per privilegium antedictum, quoad administrationem bonorum praemissorum dudum servata non fuerit, nec servetur, quae omnia in notam, & injuriam sanctae Romanae Ecclesiae non est dubium redundare. Adhuc ordinatio antedicta Ecclesiarum Praelatis, & Rectoribus gravis existere nimium & molesta monstratur. Nunquid non grave praemissis potest existere, quod ipsos oporteat se opponere sanctae Romanae Ecclesiae, quae ipsorum caput noscitur, & magistra, ac cum ea agendo, vel defendendo litigare assidue, vel cedere juri suo? hoc tamen oportet illos facere, cum in multis dicti fratres praedictis existere dicantur injurii, sicut multorum Praelatorum, & Rectorum diversarum provinciarum adhuc in curia existentium habet insinuatio, qui quidem fratres facta sua per procuratores nituntur defendere antedictos. Nos itaque, qui veritatem tenemur colere, velut ille, qui illius, qui veritas noscitur, licet immeriti, vicem teneamus in terris, illa volentes in sancta Dei Ecclesia, quae non verbo obtinent tantum, sed quae re potius observari: praemissis in scrutinio rectae considerationis adductis, ac deliberatione cum fratribus nostris, & multis aliis praehabita diligenti, dignum arbitrantes, & congruum, professores dicti ordinis non verbis tantum, non simulatis actibus, sed operibus claris, veritate suffultis, perfectioris status, ac altioris paupertatis sibi praerogativam prae aliis mendicantibus vendicare, ac nihilominus honori sacrosanctae Romanae Ecclesiae, cujus obnubilari posset gloria, si tam perversae simulationi, quae profecto & ipsis simulantibus officit, & aliis scandali materiam subministrat, dissimulando illi occurrere consentiret: ac insuper volentes indemnitati Praelatorum, & Rectorum salubriter super hoc providere, nolentes in posterum sub praetextu seu pallio talis dominii temporalis, verbalis, nudi, ac aenigmatici, tanta bona, quanta dicti fratres faciunt, infici, ac fomentum tantis malis, quanta procedunt ex simulatione hujusmodi, ministrare: de fratrum nostrorum consilio hoc edicto in perpetuum valituro sancimus, quod in bonis, quae in posterum conferentur, vel offerentur, aut alias quomodolibet obvenire continget fratribus, seu ordini supradictis (exceptis Ecclesiis, oratoriis, officinis, & habitationibus, ac vasis, libris & vestimentis divinis officiis dedicatis, vel dedicandis, quae ad ipsos obvenient in futurum, ad quae se non extendunt adeo inconvenientia supradicta, propter quod constitutionem istam ad illa extendi nolumus) nullum jus, seu dominium aliquod occasione ordinationis praedictae, seu cujusvis alterius a quocunque praedecessorum nostrorum super hoc specialiter editae, Romanae Ecclesiae acquiratur, sed quoad hoc habeantur prorsus ordinationes hujusmodi pro non factis. Per hoc autem in his, quae absque dictis ordinationibus in bonis praedictis ad dictam Ecclesiam provenire, vel pertinere quomodolibet poterant, vel debebant, nullum eidem parari praejudicium volumus, sed illa sibi expressius intacta, & inviolata servamus. Et quia praefatum Martini Papae praedecessoris nostri privilegium dudum servatum quoad administrationem bonorum praemissorum non extitit, nec servatur: ac ipsorum procuratorum officium, qui nominantur a Ministris, & custodibus dicti ordinis, Ecclesiae Romanae injuriosum, ac multis aliis molestum noscitur, & etiam onerosum: districtius inhibemus, ne deinceps pro recipiendis, petendis, extorquendis, defendendis, seu administrandis bonis, quae in posterum fratribus, vel ordini praedictis offerri, vel conferri, seu alias obvenire con-

a *Vide Bart. lib. 2. menori c. 8. dist. dicentem constitutionem Martini non prorsus correctam. adde Baldum relatum per Pet. de Anchar. in Clem. exivi.*

continget, quisquam nominetur a quoquam, seu constituatur amodo nomine sanctæ Romanæ Ecclesiæ procurator: nec occasione cujusvis privilegii quicunque administrationem quorumcunque bonorum, quæ obvenire fratribus ipsis, vel ordini continget in posterum, in judicio, vel extra, agendo, vel defendendo, supplicando, vel alias quomodolibet assumere, vel exercere dictæ Ecclesiæ nomine audeat, nisi de sedis Apostolicæ licentia speciali: decernentes irritum, & inane, si secus a quoquam in posterum contigerit attentari: non obstantibus quibuscunque privilegiis a Martino Papa prædicto, vel aliis prædecessoribus nostris ipsis fratribus, vel ordini sub quacunque forma, vel expressione verborum concessis. Per hoc autem dicti ordinis regulæ in aliquo non intendimus derogare, nec privilegiis fratribus ipsis, seu eorum ordini ab Apostolica sede concessis (nisi duntaxat quoad præmissa, & ista tangentia) præjudicium aliquod generare. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ sanctionis, inhibitionis, constitutionis, & intentionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit &c. Datum Avenion. 6. Idus Decemb. Pontificatus nostri Anno 7.

CAP. IV.

Opinio, quæ asserit Christum, & ejus discipulos nihil habuisse, & in his, quæ habuerunt, nullum jus eis fuisse, erronea est, & hæretica. Hæc Extravagans est valde notabilis, & glossas habet profundas, quæ sunt ex sacræ Scripturæ fontibus haustæ. Si diligenter Extravagantem præcedentem, & sequentem inspexeris, locum hunc aptum fuisse assignatum mea opinione dixeris.

CUm a inter nonnullos viros scholasticos sæpe contingat in dubium revocari, utrum pertinaciter affirmare Redemptorem nostrum, ac Dominum Jesum Christum, ejusque Apostolos in speciali non habuisse aliqua, nec in communi etiam, hæreticum sit censendum, diversa, & adversa etiam sentientibus circa illud: Nos huic concertationi finem imponere cupientes, assertionem hujusmodi pertinacem, cum Scripturæ sacræ, quæ in plerisque locis ipsos nonnulla habuisse asserit, contradicat expresse, ipsamque Scripturam sacram, per quam utique fidei orthodoxæ probantur articuli, quoad præmissa fermentum aperte supponat continere mendacii, ac per consequens quantum in ea est, ejus in totum fidem evacuans, fidem catholicam reddat, ejus probationem adimens, dubiam, & incertam, deinceps erroneam fore censendam, & hæreticam de fratrum nostrorum consilio hoc perpetuo declaramus edicto. Rursus in posterum pertinaciter affirmare, quod Redemptori nostro prædicto, ejusque Apostolis iis, quæ ipsos habuisse Scriptura sacra testatur, nequaquam jus ipsis utendi competierit, nec illa vendendi, seu donandi jus habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quæ tamen ipsos de præmissis fecisse Scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit expresse, cum talis assertio ipsorum usum, & gesta evidenter includat, in præmissis non justa, quod utique de usu, gestis, seu factis Redemptoris nostri Dei filii sentire nefas est, sacræ Scripturæ contrarium, & doctrinæ catholicæ inimicum: assertionem ipsam pertinacem de fratrum nostrorum consilio deinceps erroneam fore censendam merito, ac hæreticam declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum declarationum infringere, vel ausu ei temerario contraire. Si quis autem &c. Datum Avenion. 2. Idus Novemb. Anno 7.

CAP. V.

Reprobatur opinio illorum detractorum, qui præsumunt impugnare constitutiones Joan. XXII. Ad conditorem canonum &c. Cum inter nonnullos, supra immediate præcedentes. Et præmissis responsionibus ad omnes eorum objectiones tandem declarantur tanquam hæretici, & Romanæ Ecclesiæ rebelles, ab omnibus evitandi, si deinceps scienter verbo, vel scripto aliquid defendere, vel approbare contra illas præsumpserint. Hic habetur sub parte secunda, & tertia, de clavium materia, prolixa, & utilis disputatio.

QUia quorundam mentes sic pater mendacii dicitur excæcasse, quod nostris constitutionibus, quarum una incipit, Ad conditorem canonum: alia vero, Cum inter nonnullos: utique tam cum fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, quam cum multis Archiepiscopis, & Episcopis, aliisque Ecclesiarum Prælatis, necnon & compluribus sanctæ Theologiæ Magistris, ac utriusque juris Professoribus deliberatione præhabita diligenti digestis, ac de præmissorum fratrum nostrorum consilio promulgatis, non absque multa temeritate plectibili nisi sunt detrahere, & nituntur veritatem, quam continent, per falsas insanias obfuscare. Nos tam peniciosis ausibus, ne eorum doctrina pestifera simplicium animos labefacere, ac in sui erroris devium deducere valeat, de eorundem fratrum consilio decernimus super hoc salubriter (ut sequitur) providere. Ad impugnandas autem constitutiones prædictas suprascripta ratione, tam verbo, quam scripto usi sunt publice, sicut fertur: illud, inquiunt, quod per clavem scientiæ, in fide, ac moribus semel definierunt Romani Pontifices, adeo immutabile perseverat, quod illud successori revocare non licet in dubium, nec contrarium affirmare: licet de iis, quæ per clavem potestatis ordinaverint, asserant secus esse. In confirmatione autem regulæ ordinis fratrum Minorum, Honorii tertii, Gregorii noni, Innocentii quarti, Alexandri quarti, Nicolai quarti, prædecessorum nostrorum summorum Pontificum hæc verba asserunt contineri: hæc est regula Evangelica Christi, & Apostolorum imitatrix, quæ nihil in hoc mundo habet proprium, vel commune, sed in rebus, quibus utuntur, habent simplicem usum facti, his addere præsumentes, præfatos summos Pontifices, & multa Concilia generalia per clavem scientiæ definisse paupertatem Christi, & Apostolorum constitisse perfecte in expropriatione cujuslibet temporalis dominii civilis, & mundani, & sustentationem eorum in solo, & nudo usu facti etiam constitisse: ex quibus nituntur concludere, non licuisse, nec licere ipsorum successoribus contra præmissa aliquid immutare. Ideoque cum constitutio nostra in ratione prædicta, contra definitiones prædictorum prædecessorum nostrorum (sicut asserunt) definierit, Christum, & Apostolos in iis, quæ habuerunt, habuisse non tantum simplicem usum facti, sed jus faciendi de ipsis, eosque ipsos fecisse Scriptura sacra testatur: pertinacem assertionem dicentium ipsos jus hujusmodi minime habuisse, cum actus illorum fuisse concludant non justos, quod de Christo nefas est dicere, hæreticam declarando: concludere satagunt, licet falso, nobis non licuisse declarare, vel statuere supradicta. Item quia constitutio, Ad conditorem canonum: contra definitiones prædictas fratres Minores asserit non posse habere in re aliqua simplicem usum facti, nituntur similiter concludere contra ipsam. Quod autem quod in ratione prædicta præmittitur, videlicet quod illa, quæ per clavem scientiæ, in fide ac moribus a summis Pontificibus semel sunt definita, eorum successoribus revocare non licet in dubium, nec contrarium affirmare, licet secus sit (sicut dicunt) in iis, quæ per clavem potestatis per summos Pontifices ordinantur, prorsus sit contrarium veritati, patet ex sequentibus evidenter: primo quidem secundum illos, qui tenent clavem spiri-

a *Vide B. Ant. p. 3. tit. 12. c. 4. §. 23. & Turrecrem. in summa de Eccl. l. 2. c. 132. ad 10. argum.*

ſpiritualem nequaquam eſſe ſcientiam, ſed ligandi atque ſolvendi poteſtatem, patet aſſertores prædictos ponendo eſſe ſcientiam, erraviſſe: pro quibus facit clavis definitio, quæ a Doctoribus datur: Clavis eſt ſpecialis poteſtas ligandi atque ſolvendi, qua Judex Eccleſiaſticus dignos recipere, & indignos excludere debet a regno. Item quia claves, de quibus agimus, in collatione Sacerdotalis ordinis conferuntur: conſtat autem, quod ordinato in Sacerdotem ſcientia communiter non confertur: quare ſecundum illos videtur, quod ſcientia non eſt clavis, ſed potentia tantum ligandi atque ſolvendi debeat dici clavis. Adhuc ſecundum illos, qui ponunt unam clavem ſpiritualem eſſe ſcientiam, & ſecundum illos, qui auctoritatem diſcernendi inter lepram & lepram eſſe aſſerunt clavem, & aliam poteſtatem ligandi atque ſolvendi, noſcuntur evidenter erraſſe. Supponunt enim per claves hujuſmodi circa ea, quæ fidei ſunt, & alia, poſſe per conſtitutionem aliquam definiri: claves autem, quæ in Sacerdotali conferuntur ordine, ad talia minime ſe extendunt: alias ſequeretur quod circa præmiſſa poſſent conſtitutiones Sacerdotes ſimplices facere, quod falſum eſt evidenter. Si autem intendant claves iſtas extendere ad generalem poteſtatem attributam beato Petro, ſuiſque ſucceſſoribus in perſonam ejuſdem in commiſſione officii paſtoralis, per quam utique videtur evidenter ipſis omnia conceſſiſſe, ſine quibus paſtoris univerſalis convenienter cura nequit ſeu officium expediri: adhuc claret ipſos etiam erraſſe: dicunt enim alium effectum habere illa, quæ per clavem ſcientiæ, & alium illa, quæ per clavem potentiæ ſtatuuntur, ſupponentes alia per clavem ſcientiæ, & alia per clavem potentiæ ſtatui, ſeu etiam definiri, quod evidenter eſt falſum: per clavem enim ſcientiæ, ſive per auctoritatem diſcernendi, ſeu cognoſcendi inter lepram & lepram (ſi ipſam dixerimus eſſe clavem) nil aliud per ipſam illi, cui datur, tribuitur, niſi auctoritas cognoſcendi. Ei autem, cui datur auctoritas de re aliqua cognoſcendi, de illa definiendi non intelligitur eſſe data. Quare reſtat, quod ad convenienter ſtatuendum, ſeu aliquid definiendum, utraque clavis, ſcilicet cognoſcendi, & definiendi neceſſario requiratur: vel quod ſoli clavi potentiæ ſtatuere competat, & etiam definire: ſed ſicut lumen materiale clavigerum in uſum clavis materialis dirigit, & quaſi quantum ad hoc obtineat ſcientia vicem lucis. Et hoc Salvator noſter in promiſſione clavium facta beato Petro ſenſiſſe videtur expreſſe, cum poſt illam immediate ſubjunxerit: & quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis, nulla de ſcientia habita mentione. Quod autem ſubſequenter proponitur in ratione prædicta: videlicet, quod in confirmatione, & declaratione regulæ fratrum Minorum, nonnullorum prædeceſſorum noſtrorum, videlicet Honorii III. Gregorii IX. Innocentii IV. Alexandri IV. Nicolai IV. verba hujuſmodi continentur: Hæc eſt regula Evangelica, &c. ſupra poſita, uſque ibi, in nudo uſu facti etiam conſtitiſſe patet, prorſus obviat veritati. Honorius quidem præfatam regulam abſque declaratione aliqua confirmavit, in cujus confirmatione de verbis prædictis mentio aliqua non habetur, ut liquere poteſt cuilibet confirmationem hujuſmodi intuenti, niſi quatenus de vita Evangelica habetur mentio in ipſa regula confirmata: ibi, cum dicit: hæc eſt regula fratrum Minorum, videlicet Domini noſtri Jeſu Chriſti ſanctum Evangelium obſervare, vivendo in obedientia, ſine proprio, & caſtitate. Ex quibus verbis concludi non poteſt, quod per ipſum prædeceſſorem noſtrum ea, quæ ipſi in verbis prædictis aſſerunt, fuerint definita: imo poteſt concludi potius, quod vita Evangelica, quam Chriſtus & Apoſtoli tenuerunt, habere in communi aliqua non excludat, cum ſine proprio vivere non exigat, quod ſic viventes nihil habeant in communi. In declarationibus quoque Gregorii, Innocentii, & Alexandri prædictorum, qui eandem regulam abſque confirmatione alia declarant, ſimiliter nulla prorſus fit mentio de prædictis: imo per eas evidenter oſtenditur eorum, quæ habere licet ipſis fratribus, uſum juris ad ipſum ordinem pertinere. Gregorius quidem in ſua declaratione, quantum ad hoc, interſeruit, quæ ſequuntur: dicimus, quod nec in ſpeciali, nec in communi debent habere proprietatem: ſed utenſilium, librorum, & rerum mobilium, quas licet habere, ordo uſum habeat, & fratres, ſecundum quod Generalis miniſter & provinciales ordinandum duxerint, his utantur. Innocentius autem, & Alexander præfati in ſuis declarationibus ſic dixerunt: dicimus inſuper, quod cum in ipſa regula contineatur expreſſe, quod fratres nihil ſibi approprient, neque domum, neque locum neque aliquam rem, quod nec in communi, nec in ſpeciali debent proprietatem habere: ſed locorum, & domorum, & utenſilium, & librorum, & eorum, quæ licet habere, ordo uſum habeat, & fratres ſecundum quod generalis & provinciales miniſtri ordinandum duxerint, his utantur. Cum enim dicatur in declarationibus ſupradictis, quod ordo uſum rerum habeat præmiſſarum, ad uſum juris neceſſe eſt hoc referri: facta quidem, quæ ſingulorum ſunt, perſonam veram exigunt, & requirunt: ordo autem vera perſona non eſt, ſed repræſentata, & imaginaria potius eſt cenſenda: quare, quæ ſunt facti, ſibi vere convenire nequeunt, licet ei poſſint congruere quæ ſint juris. Adhuc licet declaratio Nicolai IV. prædicti contineat, quæ ſequuntur: hi ſunt illi ſanctæ regulæ profeſſores, qui Evangelico fundantur eloquio, vitæ Chriſti roborantur exemplo, fundatorumque militantis Eccleſiæ Apoſtolorum ejus ſermonibus, & actibus firmantur. Et poſt in eadem declaratione ſubjunxit, dicens, quod abdicatio proprietatis omnium rerum, tam in ſpeciali, quam in communi propter Deum meritoria eſt & ſancta, quam & Chriſtus viam perfectionis oſtendens, verbo docuit, & exemplo firmavit: quamque primi fundatores militantis Eccleſiæ, prout ab ipſo fonte hauſerant, in volentes perfecte vivere, per doctrinæ ac vitæ ipſorum alveos direxerunt. Ex verbis tamen prædictis nequaquam poteſt colligi, quod præfati prædeceſſoris noſtri Nicolai intentio fuerit, dicere, quod dicta regula, quoad omnia, quæ continentur in ea, Evangelico fundetur eloquio, ac vitæ Chriſti roboretur exemplo: nec quod Apoſtolorum vita, & actibus ſit firmata. Conſtat enim multa contineri in dicta regula, quæ nec Chriſtus verbo docuit, nec exemplo firmavit, utpote, quod præcepit conditor regulæ fratribus univerſis, ut nullo modo denarium, vel pecuniam recipiant per ſe, vel per interpoſitam perſonam, necnon & de multis aliis contentis in dicta regula: quæ utique nec Chriſtus, nec Apoſtoli verbo docuerunt, nec firmaverunt exemplo. Nec obſtat, quod Chriſtus portare pecuniam Apoſtolis & diſcipulis, dum ipſos ad prædicandum mitteret, interdixit: quod tamen antequam eos mitteret, ipſis fuiſſe non legimus interdictum. Quodque poſt reditum pecuniam portaverunt, in pleriſque locis Evangelica veritas, & Apoſtolica dicta teſtantur. Præterea Auguſtinus dicit expreſſe, quod illud non fuit præceptum, ſed poteſtas recipiendi neceſſaria ab iis, quibus prædicabant Evangelium, quam ſervare Apoſtolis licuit, vel etiam non ſervare. Sed hoc Romanus Pontifex prædeceſſor noſter Nicolaus, quoad principalia tria vota, ſcilicet in obedientia vivere, & ſine proprio, & in caſtitate, ac alia, ſi qua Evangelio reperiantur expreſſa, in dicta regula videtur intellexiſſe dicere in declaratione prædicta: quod utique declarationibus noſtris in nullo obviat: ſupradictis: adhuc non apparet ipſum dixiſſe ſuſtentati onem Chriſti &

& Apostolorum ejus in solo, & nudo simplici consistere usu facti: cum quoad Christum & Apostolos nullam præfatus prædecessor noster Nicolaus in sua declaratione fecerit mentionem: imo sensisse satis videtur expresse, quod jus aliud a proprietate habuisse potuerunt: cum de sola abdicatione proprietatis, non juris alterius, in præfata declaratione, quantum ad ipsos attinet, mentio habetur. Adhuc idem Nicolaus prædecessor noster videtur sensisse, quod Christus & Apostoli etiam quoad proprietatem habuerunt aliquid in communi: cum enim in sua declaratione prædicta verba de abdicatione proprietatis dixisset, respondens objectioni tacitæ, quæ sibi de loculis, quos Christus habuisse in Evangelio legitur, poterat fieri, statim quæ sequuntur, subjunxit: nec his quisquam putet obsistere, quod interdum dicitur Christum loculos habuisse: nam sic ipse Christus, cujus perfecta sunt opera, in suis actibus viam perfectionis exercuit, quod interdum infirmorum imperfectioni condescendens in viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas semitas non damnaret: sic & infirmorum personam Christum asserit in loculis suscepisse. Alias impertinens de loculis fuisset objectio, nisi intellexisset Christum etiam quoad proprietatem loculos habuisse. Præterea si diceretur Christum in loculis habuisse tantummodo simplicem usum facti, frustra diceretur, quod in personam infirmorum ipsos Christus habuit loculos: cum secundum eum perfectis etiam conveniat habere simplicem usum facti. Et si quæratur, propter quos infirmos istos loculos habuerit? Augustinus, cujus dictum insertum est in decretis, respondet, dicens: habebat Dominus loculos a fidelibus oblata conservans, & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat: unde constat ipsum de suis discipulis hoc sensisse. Nec hoc scilicet in communi, & quoad proprietatem aliqua habere derogat, juxta dictum Greg. IX. prædicti, altissimæ paupertati, qui in quadam sua decretali dicit expresse, fratres Prædicatores & Minores in altissima paupertate Christo pauperi famulari: & tamen constat ipsos Prædicatores habere in communi etiam quoad proprietatem aliqua, quod eorum regulæ & statui non repugnat. Hoc etiam Alexander prædecessor noster præfatus in condemnatione libelli, contra statum Prædicatorum & Minorum editi, videtur sensisse, in qua aliquando de dictis fratribus, quæ sequuntur, subjunxit, cum insuper respondet, quod iidem fratres omnia propter Deum dereliquerint, exilia vitæ subsidia mendicantes, Christumque imitentur pauperem, perfectionem Evangelicam amplexando: propter quod evidenter apparet eos non solum in statu salvandorum existere, sed etiam perfectorum, & per suæ religionis observantiam, quæ quidem ipsius perfectionis Evangelicæ tenet formam, in æternæ retributionis præmio præcellentem gloriam promereri, ubi quidem expresse dicit, Prædicatores Christum pauperem imitari, ipsosque perfectionem Evangelicam amplexari, & in statu existere perfectorum, quodque ipsorum religionis observantia perfectionis Evangelicæ tenet formam, & tamen constat ipsos habere posse etiam quoad proprietatem aliqua juxta eorum regulam in communi. Nec obstat, quod dicunt, Innoc. (alias Celestinum) V. prædecessorem nostrum dixisse, altam paupertatem esse, habere pauca propria propter Deum: altiorem, quæ nulla habet propria, tamen habet in communi: altissimam, quæ nihil habet in hoc mundo, nec in proprio, nec in communi: dicimus quidem quod hoc dixerit, non ut Papa, sed ut frater Petrus de Tarantasia in quadam Postilla sua, quare dicta præmissorum summorum Pontificum sunt ei merito præferenda. Dicunt etiam, quod Apostolus de tali altissima loquitur paupertate, dicens: *Et altissima paupertas eorum abundavit in divitias simplicitatis eorum*: quod evidenter est falsum: quia ibi loquitur de paupertate Mecedonum, qui etiam in speciali bona temporalia obtinebant: de quibus Apostolus asserit, quod supra vires suas miserant eleemosynas sanctis. Quod autem dicitur in declaratione Nicolai prædecessoris nostri contineri, quod fratres Minores in rebus, quæ eis obveniunt, habent tantum simplicem usum facti: dicimus, quod si ipse intellexerit simplicem usum facti denudatum omni jure, ita quod fratres ipsi seu ordo nullum jus habeant utendi, hoc est expresse contra declarationem Greg. Innoc. Alex. summorum Pontif. prædictorum, quibus expresse quod talium bonorum ordo usum habeat, continetur: quod de usu juris est intelligendum necessario, ut superius est probatum. Adhuc dicimus, quod est hoc impossibile, scilicet usum facti simplicem absque jure aliquo (quod nihil aliud, quam ipsum uti proprie potest dici) posse in re aliqua etiam usu non consumptibili ab aliquo obtineri, prout in decret. Ad conditorem canonum, est probatum: & *a* Aug. in lib. XI. de actu tenet expresse. Præterea si simpliciter usus denudatus ab omni jure haberi posset ab aliquo, constat quod actus utendi hujusmodi esset reputandus non justus, cum ille usus fuerit, cui jus non competebat utendi: usus autem non justus ad perfectionis statum nequaquam pertinet, nec perfectioni aliquid adjicit, sed sibi repugnare potius noscitur manifeste. Quod autem usum talem non justum conditor canonis fratribus ipsis intellexerit reservare, probabile non videtur: imo quod de justo intellexerit, ex eo potest evidentius apparere, quod in eadem ordinatione adjicit, quod illarum rerum duntaxat in se & etiam Rom. Eccl. recipiabat dominium, quarum usum facti liceret habere fratribus seu Ordini antedictis: subjungens, quod non rerum omnium usum habere debeant fratres ipsi. Quantum autem ad usum facti simplicem absque omni jure utendi attinet, nulla rerum potest censeri differentia quoad fratres: sic enim uti de facto possunt prohibitis, ut permissis. Ex quo sequitur, quod usus facti, de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui justus sit, & pro quo competat jus utendi, & ipse videtur conditor canonis ex eo etiam sensisse, quod in eadem ordinatione subjunxerit, quod moderatus usus in expensis prius rebus ipsis fratribus est concessus. Rursus impugnatores constitutionum hujusmodi asserere publice perhibentur, quod libellum & dicta magistrorum asserentium dictam paupertatem, & vitam dictorum fratrum non esse Evangelicam & Apostolicam, summi Pontifices damnaverunt, districtius per Apostolicas literas inhibentes, ne quisquam præmissa vel aliquod præmissorum contumaciter astruere, seu quomodolibet præsumeret defensare: statuentes, quod præsumens contrarium tanquam contumax, Ecclesiæ Romanæ rebellis, ac ut hæreticus haberetur. Ad quod dicimus assertionem hujusmodi falsam esse: non enim continetur in sententia supradicta, quod contra faciens, ut hæreticus haberetur, quæ quidem quoad hoc continet, quæ sequuntur: nos enim nihilominus auctoritate præsentium districtius inhibemus, ne quisquam præmissa, vel aliquod præmissorum pertinaciter asserere, vel quomodolibet defensare præsumat: quicunque vero hoc præsumpserit, tanquam contumax, & Ecclesiæ Romanæ rebellis ab omnibus fidelibus habeatur: non fuit adjectum, quod ut hæreticus *b* haberetur, ut patet in serie sententiæ condemnationis prædictæ. Rursus asseruisse dicuntur publice hujusmodi assertores, quod

a *al. ita: & Augustin. de doctrina Christiana tenet, &c.* b *Nota textum bene. & quis dicatur hæreticus, vide gloss. Clement. 1. de usu c. hæreticus. 24. quæst. 3. & Joan. de Turrecrem. lib. 4. part. 1. c. 2. Font.*

quod abdicatio juris in cujuscunque rei proprietate, & in usu ejus est sancta, & meritoria propter Deum, & a Christo in seipso servata, Apostolis imposita, & ab ipsis sub voto assumpta: nec propter hoc usus facti ad sustentationem naturæ in Christo, & Apostolis convincitur esse non justus: sed tanto justior atque perfectior, & Deo acceptior, & mundo exemplarior, quanto plenius renunciatum fuerit omni juri, per quod potest sic utens pro usu hujusmodi quomodolibet contendere, vel in judicio litigare. Quæ quidem assertio continet multa falsa: cum neque Christum expropriationem prædictam omnis juris in cujuscunque rei proprietate, & in ejus usu in se servasse, nec eam imposuisse Apostolis, neque sub voto ab ipsis fuisse receptam, Evangelica seu Apostolica doceat historia, sed contrarium evidentius manifestat. Quod autem in prædicta assertione adjicitur, quod per abdicationem juris prædicti, videlicet proprietatis, is usus facti ad sustentationem naturæ in Christo, & Apostolis non convincitur esse non justus, sed tanto justior, &c. impossibilitatem includit, & errorem dictum hujusmodi evidenter. Impossibile enim est actum humanum extrinsecum esse justum, si exercens actum ipsum nullum jus habeat illum exercendi: imo non justus, seu injustus necessario convincitur talis usus. Item est absurdum, & erroneum, quod actus alicujus non habentis jus actum hujusmodi faciendi, sit justior & Deo acceptior, quam habentis, cum concludat actum injustum justiorem, & Deo acceptiorem existere, quam sit justus. Ex præmissis autem inferre nituntur (ut fertur) quod prædictorum summorum Pontificum definitio, quam definierunt de paupertate Christi, & Apostolorum, ac fratrum Minorum prædictorum regula (prout superius expresserunt) per nos non potuit mutari, proculdubio falsa asserunt, dicendo prædecess. nostros definivisse talia, ut superius est probatum, & adhuc sic loquentes, dum per talia constitutiones nostras impugnare satagunt, constitutiones illas, quibus se adjuvant, ostendunt, (si eorum falsæ assertiones veræ existerent) fore invalidas, erroneas & infirmas. Si enim nobis non licuit contra constitutionem Nicol. IV. prædecess. nostri, in qua se fundant præcipue, aliquid statuere commune, nec sibi licuit contra statuta Gregor. Innoc. & Alexandri prædictorum statuere, aut aliquid declarare, quod tamen ipsum fecisse [secundum eorum assertionem] noscitur evidenter: cum enim illi declaraverint, quod ordo Minorum habet usum earum rerum, quas licet eis habere, quod ad usum juris est referendum necessario, ut superius est probatum: ipse vero secundum ipsos statuit, quod nec ordo, nec fratres jus utendi habeant, sed tantummodo simplicem usum facti: & insuper ordinavit, decrevit & statuit hujusmodi constitutionem, ordinationem, & declarationem suam duntaxat a fratribus ipsis præcisæ, & inviolabiliter perpetuis temporibus observandam: constat non solum, quod contra declarationes prædecess. prædictorum ordinaverit, sed ipsum illas, quantum ad ea, quæ sua declaratio continet, etiam revocasse. Ipse quoque prædecessor noster in sua declaratione subjunxit, ad sedis Apostolicæ declarationem, & ordinationem eorum, & circa ea, quæ ipse declaraverat, pertinere, sic dicens: si quid in prædictis ambiguitatis emerserit, hoc ad culmen sedis Apostolicæ deducatur, ut ex auctoritate Apostolica sua in hoc manifestetur intentio, cui solum concessum est in his statuta condere, & condita declarare: cujus tamen contrarium asserunt hujusmodi assertores. Adhuc patet, quod asserunt, esse falsum: licet enim Innoc. III. prædictus in generali Concilio interdixisset novas religiones institui, tamen successores ipsius [non obstante interdicto hujusmodi] plures leguntur ordines confirmasse, qui etiam (aliquibus exceptis) fuerunt postea per Gregor. IX. prædecessorem nostrum dissoluti certo modo in Concilio generali. Si igitur post interdictum generalis Concilii, licuit summis Pontificibus non confirmatos ordines confirmare, & eorum successoribus sic confirmatos in totum dissolvere, non est mirum, si quod declarat circa regulas ordinum solus summus Pontifex, vel ordinat, liceat ejus successoribus declarare, seu alias immutare. Patet autem, quod neque Honorii confirmatio, neque Gregorii, neque Alexandri, neque Nicolai prædictorum facta fuerit in Concilio generali, cum per nullum ipsorum fuerit generale Concilium celebratum, licet Innoc. IV. celebravit Concilium generale, tamen in illo, nec auctoritate alicujus Concilii facta fuit ipsius declaratio supradicta. Nicolaus autem IV. nec celebravit generale Concilium, nec aliquid circam dictam regulam declaravit. Gregorius autem IX. prædictus nec confirmavit, nec declaravit dictam regulam: sed in generali Concilio, ubi cassati fuerunt nonnulli mendicantium ordines, dictorum fratrum Minorum, & Prædicatorum ordines non cassavit, sed asseruit approbatos, sic dicens: ad eos, quos evidens ex eis utilitas Ecclesiæ universali proveniens perhibet approbatos, præsentem non patimur constitutionem extendi. Præterea dicant nobis, ubi legunt assertiones hujusmodi, quod ad fidem, vel mores pertineat, Christum, & Apostolos non habuisse in his, quæ habuerunt, nisi simplicem usum facti: profecto directe hoc ad fidem non pertinet, cum de hoc articulus non sit aliquis, nec sub quo valeat comprehendi, ut patet in symbolis, in quibus articuli fidei continentur: nec etiam reducte, ne quasi hoc sacra Scriptura contineat, quo negato tota Scriptura sacra redditur dubia: & per consequens articuli fidei, qui habent per Scripturam sacram probari, redduntur dubii & incerti, hoc enim in Scriptura sacra non poterit, sed contrarium reperiri. De fratribus autem Minoribus prædictis constat, quod de ipsorum paupertate, & simplici usu facti, seu de dominio eorum, quæ ipsis offeruntur, quod summus Pontifex illud sibi, & Romanæ Ecclesiæ reservaverit, vel potuerit reservare, nec quod illud reservatum successori abjicere non liceat, si hoc expedire viderit, seu quod procuratores constitutos auctoritate summi Pontificis pro negotiis ordinis prædictis successor revocare non valeat, in prædictis symbolis, Evangelio, neque actibus Apostolorum, & epistolis mentio aliqua non habetur. Unde non possunt ex prædictis concludere, nisi falso, quin contra ordinata per summos Pontifices circa talia valeat successor aliud ordinare: quod Nicolaus præfatus expresse in sua declaratione inseruit, ut superius plenius continetur. Nos itaque, ne fabricatores mendaciorum hujusmodi, ac etiam assertores de tam pestifera, erronea, & damnata doctrina, confutatione, ac confusione utique omni digna, gloriari valeant, & alios trahere in errorem, cum ausu arreptando, ac petulantia in probata ausi defendere publice fuerint damnatam per constitutionem prædictam hæresim, ac etiam probare, videlicet quod Christus, & ejus Apostoli in iis, quæ habuisse leguntur, tantum habuerint absque jure aliquo simplicem usum facti, ex quo (si verum esset) sequeretur usum Christi fuisse non justum, quod profecto blasphemiam continet, & est catholicæ fidei inimicum, cum hoc de pertinaci animositate, ac erronea non sit dubium processisse: omnes & singulos, qui verbo ac scripto per se vel alium seu alios talia publice præsumpserunt, ipsos quoque, qui eos docuerunt in talibus, & ut præmissa facerent, in damnatam incidisse hæresim, ac ut hæreticos evitandos fore, de fratrum nostrorum consilio declaramus. Si quis autem damnatas per constitutionem, Cum inter prædictam, hæreses, vel ipsarum alteram, deinceps scienter verbo, vel scripto defendere, vel approbare præsumpserit, de fratrum eorundem consilio decernimus, ut tanquam hæreticus ab omnibus evidenter habeatur. Adhuc quod constitutionem nostram, Ad conditorem canonum, supradictam insano

no ausu impugnare nisi sunt (sicut fertur) districtius de eorundem fratrum consilio inhibemus, ne quisquam contra definita , ordinata , seu facta per ipsam verbo, vel scripto scienter approbet aliquid, vel defendat. Si quis vero contra præsumpserit, tanquam contumax, & rebellis Romanæ Ecclesiæ ab omnibus habeatur . Nulli ergo &c. Data Avenion. IV. Idus Novembris , Pontificatus nostri Anno 9.

CONSTITUTIONUM VIGINTI JOANNIS XXII. FINIS.

EXTRAVAGANTES COMMUNES A DIVERSIS ROMANIS PONTIFICIBUS POST SEXTUM EDITÆ, CUM SUIS (UT VOCANT) SUMMULIS.

TITULUS I.

DE CONSUETUDINE.

CAP. UN.

Consuetudo impediens, ne Legati sedis Apostolicæ recipiantur, non valet: & illa non obstante Legati ipsi sunt ab omnibus recipiendi , & eos impedientes ipso facto excommunicationem incurrunt, & eorum terræ Ecclesiastico subjiciuntur interdicto .

Joannes XXII. [*Anno* 1318. *Romæ*.]

SUper gentes, & regna Romanus Pontifex a Domino constitutus, cum personaliter singulas regiones circuire non possit, nec circa gregem sibi creditum curam pastoralis solicitudinis exercere: necesse habet interdum ex debito impositæ servitutis, suos ad diversas mundi partes (prout necessitates emerserint) destinare Legatos, qui vices ipsius supplendo errata corrigant, aspera in plana convertant, & commissis sibi populis salutis incrementa ministrent . Veruntamen aliqui hujusmodi officium, & potestatem ipsius Romani Pontificis, quam non ab homine, sed a Deo recepit, sub suo arbitrio redigere molientes, Legatos ipsos, nisi ab eis petiti fuerint , vel de beneplacito eorum transmissi, sibi terras subjectas [dicentes hoc eis de consuetudine competere] ingredi non permittunt. Nos hujusmodi consuetudinem, non tam irrationabilem , quam nonnunquam animarum saluti contrariam , detrahentemque Apostolicæ potestati , auctoritate Apost. penitus reprobantes, Legatos ipsos ab omnibus, cujuscunque præeminentiæ, conditionis, aut status fuerint, debere admitti decernimus : nec eos prætextu cujusvis consuetudinis impediri posse a quoquam Christiano nomine gloriante, quo minus regna, provincias & terras quaslibet , ad quæ ipsos destinari contigerit, ingrediantur libere, ac commissæ sibi legationis officium exerceant in eisdem . Qui vero de cætero super prædictis dictos Legatos , aut etiam Nuntios , quos ad quascunque partes pro causis quibuslibet sedes ipsa transmiserit, præsumpserint impedire, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Regna , terræ, & loca quælibet subjecta eisdem , tamdiu sint eo ipso Ecclesiastico supposita interdicto , quamdiu in hujusmodi contumacia duxerint persistendum . Non obstantibus quibuslibet indulgentiis, aut privilegiis , Imperatoribus ac Regibus , seu quibuscunque aliis sub quibuscunque modis, tenoribus, & formis a sede ipsa concessis , quæ contra præmissa nullis volumus suffragari.

TITULUS II.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

CAP. UN.

Minores XXVII. annis seculares, & mendicantes religiosi ad certas Ecclesias probibentur postulari : & puniuntur tam postulantes, quam postulati .

Joannes XXII.

DIspendiis , & periculis variis , quæ ex subscriptis postulationibus possent Ecclesiis evenire , & vacationum diuturnitatibus , quæ consueverunt nonnunquam ex postulationibus irrationabilibus provenire , ac dispendiis , quæ inde frequenter Ecclesiæ incurrunt , ad futuram rei memoriam obsistere cupienies : illum , qui vigesimum septimum non attigerit annum, ad cathedralem, necnon professorem cujusvis mendicantium ordinis ad inferiores cathedralibus Ecclesias , ad monasteria extra suos ordines postulari edicto perpetuo prohibemus . Quod si secus postulatum fuerit , & attentatum, irritum ac nullius penitus sit momenti . Et qui scienter processerint ad eandem , ea vice postulandi

ac eligendi potestate privatos, ac beneficiis, quæ in ipsa obtinebunt Ecclesia, ad quam postulationem hujusmodi fecerint, per triennium noverint se suspensos. Postulatos vero, qui postulationis de se factæ negotium fuerint per se, vel per alium in Romana curia prosecuti, illud ibi proponi in publico, vel privato Consistorio facientes, etiam se duntaxat dispositioni sedis Apst. committendo, si se annum XXVII. non attigisse sciverint (ut præfertur) usque ad XXXV. annum; cæteros vero seculares & religiosos extra suorum administrationes ordinum perpetuo ineligibiles ac impostulabiles esse decernimus, ac prorsus inhabiles ad quascunque dignitates Ecclesiasticas, & beneficia quælibet obtinenda.

TITULUS III.
DE ELECTIONE.
CAP. I.

Multis probat argumentis, promotos in curia non debere ad propria redire sine literis suæ promotionis. Qui si secus fecerint, pro Prælatis non sunt habendi, pœnasque incurrunt hic expressas. Et de ista extravaganti facit mentionem Pannor. in cap. qualiter. de elect. dicens: quod nullus, antequam habeat literas Apostolicas super sua promotione, debet administrare, nec debet recipi ab Ecclesia tanquam Prælatus: alias recipientes, & receptus incurrunt pœnam, de qua hic.

Bonifacius VIII. [*an.* 1300. *Romæ.*]

INjunctæ nobis debitum servitutis exposcit, ut qui ad reformandos in Clero mores & actus (prout nobis ex alto permittitur) solertius intendimus, ibi præcipue reformationis accommodæ remedium apponamus, ubi majus respicimus periculum imminere. Sane quam periculosum existat, quod aliquis in officio, dignitate, vel gradu fore se asserat, & pro tali etiam habeatur, nisi prius ipse, quod asserit, legitimis ostenderit documentis, tam ex civilibus, quam ex canonicis institutis colligitur evidenter. Asserenti namque cum mandatis Principis se venisse, credendum non est, nisi hoc scriptis probaverit. Nec similiter creditur se asserenti Legatum. Nunquam enim Apost. sedis moris fuit, absque signatis apicibus undecunque legationem suscipere. Sed nec dicenti se delegatum sedis ejusdem creditur vel intenditur, nisi de mandato Apostolico fide doceat oculata. Similiter Clerici ad alienam dioecesim sine suorum ordinariorum literis venientes, nec in suis recipiantur ordinibus, nec ad superiores ascendant. Clerici quoque & Monachi, qui de suis civitatibus ad alienam urbem proficiscuntur (nisi muniti veniant suorum literis Prælatorum) non sunt Clerici vel Monachi reputandi. Si quis præterea in Clerum electum se dicat, si Sacerdotem sese nominet, hoc scrutandum est: quia non sine periculo est in talibus communicatio indiscussa. Quod autem in illis, qui se Episcopos, vel superiores Prælatos, aut etiam Abbates, Priores, seu alios monasteriorum Rectores, quocunque nomine censeantur, appellant, sit discussio celebris & diligens facienda, luculenter apparet: si scandala & pericula gravia (quæ ipsorum parere posset communicato indiscussa) diligentius attendantur. Hinc nos evidens evocat ratio, ut cum præmissis aliis casibus, qui minoris existunt periculi, sit ex constitutionibus editis jam provisum, hunc ultimum, qui pericula graviora minatur, nequaquam sine provisionis opportunæ remedio relinquamus. Præsenti itaque perpetuo valitura constitutione sancimus, ut Episcopi & alii Prælati superiores, necnon Abbates, Priores & cæteri monasteriorum regimina exercentes, quocunque nomine censeantur, qui apud dictam sedem promoventur, aut confirmationis, consecrationis, vel benedictionis munus recipiunt, ad commissas eis Ecclesias & monasteria absque dictæ sedis literis hujusmodi, eorum promotionem, confirmationem, consecrationem, seu benedictionem continentibus accedere, vel bonorum Ecclesiasticorum administrationem accipere non præsumant: nullique eos absque dictarum literarum ostensione recipiant, aut eis pareant vel intendant. Quod si forsan contra præsumptum fuerit, quod per Episcopos, Prælatos, Abbates, Priores, & alios monasteriorum regimina exercentes prædictos medio tempore actum fuerit, irritum habeatur: nec quicquam interim iidem Episcopi, vel Prælati, Abbates, Priores, vel regimina exercentes, de Ecclesiarum, vel monasteriorum proventibus percipiant eorundem. Capitula vero & Conventus Ecclesiarum, & monasteriorum ipsorum, & alii quicunque, ipsos absque hujusmodi dictæ sedis literis recipientes, vel obedientes eisdem, tamdiu sint a beneficiorum suorum perceptione suspensi, donec super hoc ejusdem sedis gratiam meruerint obtinere. Similiter quoque Episcopi, Prælati, Abbates, Priores, & alii monasteriorum regimina exercentes prædicti, solito fidelitatis & obedientiæ juramento non præstito. Illi etiam Pontifices, quos apud prædictam sedem pallium contingat recipere, absque literis traditionis ipsius pallii nequaquam ab eadem discedant: discedentes vero [quousque hujusmodi juramentum præstiterint, & literas obtinuerint) nihil de ipsarum Ecclesiarum, & monasteriorum proventibus percipiant: & quicquid interim per eos [ut de aliis prædicitur) actum fuerit, viribus non subsistat.

CAP. II.

Si religiosus electus non petierit ipse, vel ejus electores licentiam consentiendi, intra tempus moderandum pro præsentia, vel absentia superioris, est eo ipso privatus jure sibi ex electione quæsito, & possunt electores alium eligere. h. d. addit. ad c. quam sit. de elect. in 6.

Benedictus XI. [*an.* 1304. *Romæ.*]

SI Religiosus, qui absque sui superioris licentia electioni de se factæ consentire non potest, illam post electionem sibi præsentatam, vel ejus electores, intra tempus pro ejusdem superioris præsentia, vel absentia moderandum, nequaquam obtineat, dat generale Concilium Lugdunense electoribus extunc ad electionem aliam procedendi liberam facultatem. Verum quia frequenter dubitatum est, an etiam sit eo ipso jure (si quod ei competebat ex hujusmodi electione) privatus: statuimus illo eum hoc ipso fore privatum.

CAP. III.

Quatuor Patriarchalibus Ecclesiis vacantibus, statuitur illis non posse provideri Romano Pontifice inconsulto: quod si secus factum fuerit, irritum decernitur.

Idem.

SAncta a Romana Ecclesia, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum a Deo, utpote mater universorum Christi fidelium, & magistra, quatuor Patriarchales sedes instituit, inter quas post ipsam Romanam Ecclesiam, Constantinopolitanam primum, Alexandrinam secundum, Antiochenam tertium, & Hierosolymitanam quartum locum voluit obtinere. Ipsasque multis prærogativis & honoribus ac privilegiis decoravit: de quarum provisionibus cum eas vacare contingit, tanto est accuratius cogitandum, & attentius providendum, quanto majoris eminent altitudine dignitatis, & periculose erraretur in provisionibus earundem. Super hoc igitur cum fratribus nostris habita deliberatione matura, inter alia nostræ considerationi occurrit, quod omnes (proh dolor!) prædictarum sedium Patriarchalium civitates aut sunt destructæ, aut occupatæ ab infidelibus, vel a Schismaticis detinentur, ipsarum Capitulis, seu Conventibus, & Canonicis dispersis undique extra civitates ipsas, per alias regiones, seu loca a civitatibus ipsis remota. Ex quo con-

a *Vide notata per Doct. in c. antiqua, extra de privil.*

contigit (sicut experientia nuper nos docuit) quod vacante Constantinopolitana Ecclesia, per mortem bonæ memoriæ Petri Patriarchæ, solum per unum duntaxat ejus Canonicum fuit de novo pastore electio celebrata, aliis Canonicis suis agentibus in remotis: dictus tamen electus juri, si quod sibi ex electione hujusmodi competebat, in nostris manibus sponte ac libere resignavit. Ideoque de eorundem fratrum consilio & Apostolicæ potestatis plenitudine statuimus, ut quamdiu civitates ipsæ Schismaticorum, aut infidelium subsunt, aut suberunt ditioni, aut detinebuntur per eos, Canonici dictarum patriarchalium sedium, cum eas vel ipsarum aliquam, seu aliquas vacare contigerit, ad electionem, postulationem, seu quamvis provisionem de præficiendo sibi Patriarcha, vel pastore nullo modo procedant, quousque ad Apost. sedis notitiam deducatur. Nos enim a data præsentium decernimus irritum & inane, si secus per prædicta Capitula, Conventus vel Canonicos, aut quemvis alium vel alios scienter, vel ignoranter fuerit attentatum: non obstantibus quibuscunque ipsarum Ecclesiarum, vel alicujus earum consuetudinibus, vel statutis, juramento, confirmatione dictæ sedis, vel quacunque alia firmitate vallatis, seu constitutionibus, privilegiis, vel indulgentiis sedis ejusdem, per quæ effectus præsentium impediri posset quomodolibet, vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum in nostris literis habenda esset mentio specialis. Nulli ergo, &c. Data Laterani X. Calend. Januar. Pontificatus nostri Anno 2.

CAP. IV.

Cum beneficia apud sed. Apost. vacantia sint soli Papæ reservata, ostendit, quæ & quorum apud sedem vacare dicantur eandem. Et primo loquitur de reservationibus, secundo de pensionibus.

Joannes XXII. [*an. 1316. Avenioni.*]

EX debito pastoralis officii, nobis quanquam immeritis superna dispositione commissi, periculis animarum & Ecclesiarum ac monasteriorum dispendiis, quæ ob ipsorum vacationes diutinas ipsis solent frequentius provenire, congruis remediis (quantum nobis ex alto conceditur) salubriter occurrere intendentes, ut celerius & utilius provideatur Ecclesiis ac monasteriis antedictis, & ut Rom. Eccl. quæ super ipsas Ecclesias ac monasteria ex divina provisione obtinere dignoscitur principatum, honor debitus impendatur: prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, præsertim fel. record. Bonif. VIII. qui dignitates, personatus, Ecclesias & alia Ecclesiastica beneficia, & Clem. V. qui tam hujusmodi dignitates, personatus, Ecclesias, beneficia, quam cathedrales Ecclesias quaslibet, monasteria, prioratus, administrationes & officia quæcunque, quæ apud sedem Apost. vacarent, provisioni Apostolicæ sub certis tenoribus reservaverunt, vestigiis inhærentes: nos ex causis rationabilibus, quæ ad id nostrum animum induxerunt, de fratrum nostrorum consilio nonnulla detrahendo, aliqua declarando, & quædam addendo de novo, Episcopales & earum superiores sedes, monasteria, & regulares Ecclesias, ad quæ hi, qui eis pro tempore præficiendi sunt etiam per electionem canonicam assumuntur, Prioratus, officia vel administrationes eorundem, dignitates, personatus, præbendas, aliaque Ecclesiastica beneficia, cum cura, vel sine cura, quocunque nomine censeantur, quæ apud prædictam sedem vacant ad præsens, & exnunc in antea (donec Christi dignatio nos dignabitur universalis Ecclesiæ sponsæ suæ regimini præsidere) vacare contigerit apud eam, provisioni nostræ de fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica reservamus. Hujusmodi autem sedes, monasteria, Ecclesias & alia præfata beneficia Ecclesiastica, per mortem vel depositionem, ac privationem eorum, qui ea obtinerent, per electionum cassationem, postulationem, repulsionem, renunciationem, quorumlibet provisionem, translationem, sive per successionem muneris consecrationis, aut benedictionis dudum a dicto Clemente prædecess. nost. promotis impensi: nisi de ipsis disposuerit prædecessor, & a nobis, sive auctoritate nostra promovendis impendendi apud sedem ipsam, vel etiam ubicunque, aut quovis alio modo canonice vacare, apud sedem intelligimus prælibatam. Episcopales insuper, vel alias dignitates, Ecclesias, Monasteria, & alia prædicta fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium apud dictam sedem per eorum obitum vacare censemus, sive inibi, sive alibi ubicunque ipsos migrare contigerit de hac luce. Et hoc idem in dignitatibus, & beneficiis quibuslibet (ut de aliis præmittitur) officialium nostrorum, videlicet Vicecancellarii, ejusdem Ecclesiæ Camerarii, Notariorum, auditoris contradictarum, correctorum, scriptorum literarum, ac pœnitentiariorum nostrorum, necnon abbreviatorum curiæ Romanæ locum sibi volumus vendicare. Rursus hujus nostræ reservationis edictum ad dignitates, & alia jam dicta Capellanorum nostrorum commensalium, & quorumlibet aliorum ratione officii, vel ex causa legitima in dicta curia morantium, quando a nobis pro nostris, & ejusdem sedis negotiis prosequendis, de ipsa curia quocunque modo præmissi, vel aliqui eorum transmissi, aut legati vel nuncii fuerint, & eos ubilibet ante ipsorum ad præfatam curiam reditum (durante legatione, seu prosecutione ipsorum negotiorum) rebus eximi contigerit ab humanis, duximus extendendum. Et id ipsum etiam esse volumus in hujusmodi Capellanis commensalibus, etiamsi (ut præmittitur) nunc transmissi fuerint ubicunque, & ipsos rebus eximi contigerit ab humanis. Cæterum edictum ipsum trahimus ad sedes, monasteria, & alia supradicta, quæ vivente adhuc dicto Clem. prædecessore nostro usque ad ejus obitum, nisi de ipsis per eum fuerit ordinatum, & deinde usque ad datam præsentium apud sedem vacaverint eandem, illaque vacare decernimus apud ipsam, dummodo in eis jus in re, licet ad rem non sit aliquibus acquisitum: decernentes extunc irritum & inane, si secus in prædictis, & singulis eorum scienter vel ignoranter, per quæcunque seu quoscunque Apostolica vel alia quavis auctoritate attentatum fuerit, vel contigerit in posterum attentari: non obstantibus piæ memoriæ Gregorii decimi, ac Bonifacii octavi, & aliorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum constitutionibus super hoc editis: quatenus edicto essent, & sunt contrariæ memorato. Cæteris in ipsis constitutionibus contentis, in suo robore duraturis. Pensiones insuper annuas ab Episcopis, & eorum superioribus aliisque Prælatis inferioribus, necnon quibuscunque Capellanis, Conventibus, collegiis, vel singularibus personis factas & faciendas personaliter aliquibus ex eisdem Cardinalibus, seu quibusvis aliis ex prænominatis personis, & pensiones prætereа, seu assignationes quantitatum quarumlibet super certis Provinciis, diœcesibus, Ecclesiis, Monasteriis, vel aliis Ecclesiasticis locis aut ordinibus, etiam a quibusvis prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus factas præmissis personis, sive alicui earundem, vel monasteria, Prioratus, administrationes quaslibet, beneficia regularia, vel alia quælibet quocunque nomine censeantur, non consueta ab olim Clericis secularibus assignari, hujusmodi personis, vel alicui earundem collata, sive concessa in commendam, vel alio quovis titulo ab eisdem prædecessoribus seu aliis Episcopis, vel superioribus Prælatis, Capitulis, aut Conventibus, vel collegiis sub edicto prædicto nolumus aliquatenus comprehendi: quo minus eis cedentibus vel decedentibus, sive illa quovis alio modo dimittentibus, monasteria ipsa, Prioratus, administrationes, beneficia, ac loca hujusmodi,

modi, ad Ecclesias, & Monasteria, sive alia loca religiosa, vel alia Ecclesiastica, eorumque Prælatos, sive personas, ad quas antea eorum dispositio pertinebat, seu quibus immediate subesse noscuntur, libere revertantur: nisi eis quid canonicum obstiterit, vel de ipsis aliter duxerimus disponendum.

TITULUS IV.
DE AUCTORITATE, ET USU PALLII.
CAP. UN.

Pallii traditio per objectum criminis, vel defectus retardari non debet, nisi objiciens præmisso juramento de objectis promptam faciat fidem. Et quid sit promptam fidem facere, declarat.

Joannes XXII. [*An.* 1318. *Avenioni.*]

MAlitiis hominum, quæ sæpe circa impediendam pallii dationem committuntur, volentes salubriter obviare, hac in perpetuum valitura constitutione sancimus, ut deinceps per objectum cujusvis criminis, seu defectus traditio pallii facienda his, qui ad Metropolitanarum Ecclesiarum, seu aliarum regimen assumuntur, non impediatur in aliquo, nec retardetur, nisi objicientes firment corporali præstito juramento se id malitiose non agere, sed objecta vera esse se credere, ac de objectis offerant facere promptam fidem, & nihilominus ad pœnam talionis, seu extraordinariam se obligent arbitrio præsidentis. Promptam vero fidem intelligimus in hoc casu, si intra bimestris temporis spatium numerandum a die collationis in antea probaverint legitime, quod opponunt. Quod si non fecerint, eorum objectibus nequaquam obstantibus ad ipsius traditionem pallii procedatur. Per traditionem autem hujusmodi, viæ accusationis, denunciationis, vel inquisitionis nullum volumus præjudicium generari.

TITULUS V.
DE OFFICIO CUSTODIS.
CAP. UN.

In religiosorum mendicantium conventibus plures campanæ esse non possunt sine speciali Papæ licentia: plures autem campanulas in refectoriis, capitulis, & alibi licite possunt ipsi religiosi mendicantes habere. h. d. Et est Extravagans notabilis: & quia pulsare campanas est Custodis officium, ut patet eod. tit. c. 1. in ant. ideo hic non absre collocata est.

Joannes XXII. (*an.* 1323. *Avenioni.*)

QUia cunctos orthodoxæ fidei professores, & viros præsertim Ecclesiasticos sic hortamur adinvicem, & quoad alios etiam conversari, quod ex ipsorum gestis nullius offendatur justitia, nec cuiquam scandali materia præparetur: advertentes quod eo, quod nonnulli mendicantium ordinum professores in nonnullis suis conventibus plures campanas obtinent, & in posterum satagunt obtinere, cathedrales, ac Ecclesiæ aliæ suæ queruntur propterea justitiæ detrahi, & exinde civitatibus locorum interdum afferri divinis officiis impedimentum, videturque inter ipsos litigiis, & scandalis via aperiri. Nos præmissis obviare cupientes periculis, pacemque desiderantes inter ipsos [sine qua bene pacis auctor non colitur] observari: de fratrum nostrorum consilio hoc edicto perpetuo ordinamus, quod religiosi dictorum ordinum mendicantium in nullo conventu suo, seu loco plures campanas habeant sine sedis Apostolicæ speciali licentia, sed una tantummodo pro loco quolibet sint contenti. Quod si forsan communitas, seu universitas aliqua Ecclesiastica, vel mundana, seu iidem religiosi pro illis, in aliquo ipsorum locorum campanam aliam habuerint, vel nunc habent, non illam, sed aliam solam eorum specialiter usibus deputatam pulsare valeant horis diurnis, & nocturnis, Missis, & aliis consuetis. Cæterum religiosis eisdem permittimus, quod ubi hactenus plures campanas sine lite, & contradictione qualibet in usus duntaxat proprios habuerint, & nunc habent, illis etiam deinceps libere uti possint. Aliis quibuscunque per eos habitis intra trium mensium spatium de suis locis, seu campanilibus deponendis, & nullatenus iterum reponendis. Verum campanulas, quæ in Refectoriis, Sacristiis, Capitulis, & aliis forsan officinis religiosorum ipsorum consueverunt haberi, sub ista nostra ordinatione nolumus comprehendi. Nulli ergo &c. Datum 2. Novembris, Pontificatus nostri anno 8.

TITULUS VI.
DE OFFICIO DELEGATI.
CAP. UN.

Literæ Apostolicæ impetratæ ad gratias, seu ad lites in aliquibus civitatibus, seu diœcesibus, dum erant integræ, non obstante divisione facta de ipsis in duas, seu plures civitates, seu diœceses, quæ divisio facta propter divini cultus augmentum, & populi incrementum, & etiam executores seu Judices earundem habeant sub eisdem modo, & forma illum vigorem in sic divisis, quem habebant in illis, dum integræ remanebant. a

Joannes XXII. *Episcopus, servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.*

[*an.* 1318.]

SEdes Apostolica in suis actibus veritatem prosequens, lucem amans libenter evitat nodosæ ambiguitatis involucrum: illamque sibi semper in suis ordinationibus reservare cautelam intendit, ut de illis ita proveniant commoda, quod aliis non immineat detrimentum. Sane pridem ad divini cultus augmentum, & ad salutem populi, quem in nonnullis civitatibus, & diœcesibus sic multiplicarat Altissimus, quod in earum singulis singulorum vultus nequibat, ut deceret, unicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere: salubriter intendentes, in ipsis diœcesibus, quarum nonnullas in duas, & aliquas in plures diœceses duximus dividendas: certas earum civitates, ac Ecclesias ereximus cathedrales, quarum singulis proprias, distinctas, & limitatas jussimus assignari. Verum quoniam plures ante ordinationem, seu divisionem nostram hujusmodi tam a nobis, quam a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus Apostolicas obtinuerunt literas, super beneficiis Ecclesiasticis in ipsis tunc integris diœcesibus vacaturis, quarum nonnullæ restant adhuc executioni mandandæ: Nos amovere volentes cujusvis dubitationis scrupulum, qui circa executionem gratiarum super hujusmodi beneficiis concessarum posset forsan incidere, considerantes attentius, quod per ordinationem, seu divisionem nostram prædictam jus ad rem expectantibus dicta beneficia ante competens ex ratione immutari non debet, quin adeo efficax in divisis diœcesibus maneat, sicut in ipsis quondam integris, auctoritate præsentium declaramus, quod omnes, & singulæ gratiæ super beneficiis vacaturis ante divisionem hujusmodi in ipsis quondam integris diœcesibus a nobis, vel prædictis prædecessoribus nostris personis quibuscunque concessæ, tam in ipsis nunc divisis, quam in aliis diœcesibus decisis ab illis, eisdem modo, & forma possint suo ordine per executores demandatos, & alios, ad quos id pertinebit, ad debitam executionem adduci, quibus ante divisiones sæpefatas poterant, & debebant. Idem etiam declaramus quoad literas Apostolicas justitiam continentes, ut videlicet Judices dati per illas in causis quarumlibet personarum, quæ nunc de eisdem diœcesibus divisis existunt, possint juxta earum tenorem

a *Hæc Extravagans habetur inter XX. Joan. XXII. sub tit. de concess. præb. cum gl. domini Zenzelini.*

perinde procedere, ac si dictæ dioeceses, de quibus mentio in eisdem literis habetur, integræ remansissent. Nonulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. 3. Cal. Novemb. Pontificatus nostri Anno 2.

TITULUS VII.
DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.
CAP. I.

Episcopus monasterium visitans non tenetur accipere Monachos illius monasterii pro tabellionibus, etiamsi hoc haberet consuetudo: nec in actu visitationis debet esse solus, sed duos, vel tres Clericos cum Notario, qui similiter sit Clericus, secum assumat. h. d.

Bonifacius VIII. (*an.* 1301. *in Latio*.)

DEbent superioribus suis reverentiam subditi: & dum salubriter ab eis pro culpis correctionem velut curantium medicamenta recipiunt, obedientiam exhibere tenentur. Rursus oportet Præpositos cum charitate a corrigere: decet eos inferre humiliter, quod docent, & paterna subjectos dilectione fovere. Sic debitor delicatus effugitur, sic onerosus creditor minime reperitur. Sane dudum venerabili fratre nostro A. Episcopo Dulmen. ad visitandum Capitulum suæ Ecclesiæ Dulmen. quæ regularis ordinis S. Benedicti fore noscitur, descendente, Prior, & Capitulum ipsius Ecclesiæ excipientes, quod de consuetudine erat Ecclesiæ supradictæ a tempore, cujus non erat memoria, inconcusse servata, quod Episcopi Dulmen. qui fuerunt pro tempore, per se solos absque aliis religiosis sibi adjunctis, vel Clericis, vel Laicis secularibus quibuscunque, assumptis sibi loco Notarii Monacho, seu Monachis Capituli memorati, visitationem suam hactenus præfato impenderunt Capitulo, supplicarunt eidem Episcopo, ut omnes tam Clericos, quam Laicos, religiosos & seculares (antequam visitationem actualiter exerceret) a Capitulo præciperet amoveri: quibus amotis parati erant ipsum admittere ad visitationem hujusmodi peragendam. Et quia dictus Episcopus eos super hoc non audivit, quanquam protestaretur se velle omnes Clericos suos, & alios (præter tres, vel quatuor, & Notarium) removere, & sic suam visitationem incipere, & complere, idem Prior, & Capitulum ad sedem Apostolicam appellarunt. Proposito itaque hujusmodi negotio coram nobis, & auditis, & intellectis, quæ partes dicere voluerunt: nos considerantes, quod consuetudo prædicta contra communem utilitatem, facultatem probationum (quæ non est angustanda) restringit, propter quod etiam, ut salva scilicet sit rerum probatio, quia publice interest, ne veritas occultetur, cautum est jure, ut curent magistratus testari, id est, testificari volentibus, seipsos, & alios testes, vel signatores præbere. Et statuit generale Concilium, ut a Judicibus adhibeatur persona publica, vel duo viri idonei, qui acta conscribant. Quos quidem Monachos ad prædicta, tum propter eorum professionem, quæ illorum vocem facit funestam, & ipsos arcet a judiciis, & publicis, sive civilibus actibus, nec patitur (prout constitutio novella declarat) nisi in inquisitionis hæreticæ pravitatis causa, tabellionis [cujus vicem in hac parte duo viri per supradictum Concilium obtinent] officium exercere: tum quia suspecti nec contra Priorem, aut Capitulum, quibus subsunt, quæ corrigenda invenirentur, fideliter, & recte conscriberent, constat non esse idoneos. Attendentes quoque, quod id Episcopali non modicum detrahit dignitati, si ab Episcopo, qui dignitatem propriam suo ingenio augere debet, comites honoris sui causa adhibiti abducantur, seque solum suspectis quandoque forsitan, quos visitat, committere compellatur: dictam consuetudinem, per quam prælibati Prior, & Capitulum videntur nimium delicati, tanquam non rationabilem reprobamus. Sed ne sit Episcopus onerosus, decernimus, nostrorum prædecessorum vestigiis inhærentes, ut cum ad visitationem de cætero faciendam in Ecclesia memorata descenderit, in visitationis actu duas, vel tres honestas personas Clericali charactere insignitas, quarum una ad minus sit religiosa ordinis supradicti, & unum Notarium Clericum secum habeat, & non plures: consuetudine aliqua obtenta, & compositione qualibet inter partes ipsas super hoc in contrarium facta hactenus non obstante. Nulli ergo liceat hanc paginam nostrarum reprobationis, constitutionis &c. Datum Anag. X. Cal. Augusti, Pontificatus nostri Anno 8.

a *Vide Conc. Trid. sess.* 13. *de refor. c.* 1.

CAP. II.

Beneficia plura incompatibilia obtinens sine dispensatione debet illa præter ultimum in manu ordinarii intra duos menses dimittere: alias pœnas incurrit hic positas. Et debet Ordinarius tales plura beneficia obtinentes compellere ad ostendendam dispensationem: quod si non fecerit, ab ingressu Ecclesiæ suspenditur. Vide c. Ordinarii. eod. tit. lib. 6. quod si diligenter notetur, hæc Extravagans sub hoc tit. recte collocata dicetur.

Joannes XXII. [*an.* 1318. *Avenioni*.]

UT a quos virtutis amor a vitio ambitionis execrandæ, & avaritiæ cæcitate non retrahit, saltem rigor coerceat disciplinæ: statuimus, ut quicunque plures dignitates, vel personatus, aut parochiales Ecclesias, aut dignitatem, vel personatum cum alio beneficio curam animarum habente, simul sine canonica dispensatione detinens, illa omnia, & singula (illo duntaxat excepto, quod ultimo receperit, quod possit, si tamen in eo ex collatione canonica jus sibi competat, retinere) intra duos menses a die notitiæ hujusmodi nostræ constitutionis continue numerandos efficaciter verbo, & facto, absque fraude aliqua in manu Ordinarii dimittere teneatur: per eum, vel per eos, ad quem, vel ad quos eorum dispositio spectabit, ea vice libere disponenda. Quod si non fecerit, etiam illo sit ipso jure privatus, in quo jus competebat eidem, & inhabilis ad quæcunque beneficia obtinenda penitus censeatur. Qui vero deinceps receperit dignitatem, vel personatum, aut beneficium curam habens animarum annexam, si prius simile beneficium obtinebat, primum, quo postquam secundi possessionem habuerit, vel per eum (omni dolo, & fraude cessantibus) quo minus habeat, steterit, privatus noscitur ipso jure, absque moræ dispendio in manu Ordinarii omnino similiter dimittere teneatur, per eum, vel eos, ad quem seu quos collatio, seu ordinatio spectaverit, disponendum: quod nisi fecerit, extunc secundo sit ipso jure privatus, & inhabilis ad sacros ordines, & ad quodcunque beneficium Ecclesiasticum obtinendum. Ut autem præmissorum, fructus facilius subsequatur, omnibus, & singulis Ordinariis in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna suspensionis ab ingressu Ecclesiæ, quam eos (si in exequendis subsequentibus negligentes fuerint) incurrere volumus ipso facto, districte præcipimus, & mandamus, ut sub certa, & formidabili pœna eorum arbitrio infligenda, subditis suis plures dignitates, & personatus, aut Ecclesias, quibus cura imminet animarum, aut dignitatem, vel personatum cum alio beneficio, cui cura similis sit annexa, obtinentibus, injungere debeant, quod dispensationes, aucto-

a *Vide Conc. Trid. sess.* 7. *de reform. c.* 3. & 4. & *sess.* 24. *de reform. c.* 17.

auctoritate quarum hujusmodi Ecclesias, personatus, vel dignitates obtinent, si quas habent, necnon & titulos Ecclesiarum, dignitatum vel personatuum eorundem, intra tempus pro facti qualitate ipsorum ordinariorum moderandum arbitrio, ordinariis ipsis, vel iis, quem vel quos ad hoc duxerint deputandos, exhibere procurent: de processibus habendis super his exhibitis, propositis & productis, reddituri absque moræ dispendio per scripta publica conficienda super his sedem Apostolicam certiorem.

TITULUS VIII.
DE MAJORITATE, ET OBEDIENTIA.
CAP. I.

Omnes Christi fideles de necessitate salutis subsunt Romano Pontifici, qui utrumque gladium habet, & omnes judicat, a nemine autem judicatur. Hæc tamen extravagans Regem Franciæ, & regnicolas non amplius subjicit Ecclesiæ Romanæ, *quam prius erant: ut patet inf. de privil. meruit.*

Bonifacius VIII. [*an.* 1302. *Romæ.*]

UNam sanctam Ecclesiam catholicam, & ipsam Apostolicam urgente fide credere cogimur & tenere. Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur: extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum, Sponso in canticis *a* proclamante: *Una est columba mea, perfecta mea. Una est matri suæ, electa genitrici suæ*: quæ unum corpus mysticum repræsentat, cujus caput Christus: Christi vero Deus. In qua unus Dominus, una fides, unum Baptisma. Una nempe fuit diluvii tempore arca Noe, unam Ecclesiam præfigurans, quæ in uno cubito consummata, unum (Noe videlicet) gubernatorem habuit, & Rectorem, extra quam omnia subsistentia super terram legimus fuisse deleta. Hanc autem veneramur, & unicam, dicente Domino in *b* Propheta: *Erue a framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam.* Pro anima enim, id est, pro se ipso, capite simul oravit & corpore: quod corpus unicam scilicet Ecclesiam nominavit, propter sponsi, fidei, sacramentorum & charitatis Ecclesiæ unitatem. Hæc est tunica *c* illa Domini inconsutilis, quæ scissa non fuit, sed sorte provenit. Igitur Ecclesiæ unius, & unicæ, unum corpus, unum caput, non duo capita, quasi monstrum, Christus videlicet, & Christi vicarius Petrus, Petrique successor, dicente Domino ipso Petro, *Pasce d oves meas*, meas, inquit, & generaliter, non singulariter has vel illas, per quod commisisse sibi intelligitur universas. Sive ergo Græci, sive alii se dicant Petro ejusque successoribus non esse commissos, fateantur necesse se de ovibus Christi non esse: dicente Domino in Joanne, unum *e* ovile, & unicum esse pastorem. In hac ejusque potestate duos esse gladios, spiritualem videlicet & temporalem, Evangelicis dictis instruimur. Nam dicentibus Apostolis, *Ecce gladii duo hic*: in Ecclesia scilicet, cum Apostoli loquerentur, non respondit Dominus nimis esse, sed satis. Certe qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, male verbum attendit Domini proferentis, *Converte gladium tuum f in vaginam.* Uterque ergo est in potestate Ecclesiæ, spiritualis scilicet gladius & materialis. Sed is quidem pro Ecclesia, ille vero ab Ecclesia exercendus. Ille Sacerdotis, is manu Regum & militum, sed ad nutum & patientiam Sacerdotis. Oportet autem gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem spirituali subjici potestati. Nam cum dicat Apostolus: *Non g est potestas nisi a Deo: quæ autem sunt a Deo, ordinatæ sunt:* Non autem ordinatæ essent, nisi gladius esset sub gladio, & tanquam inferior reduceretur per alium in suprema. Nam secundum B. Dionysium, lex divinitatis est, infima per media in suprema reduci. Non ergo secundum ordinem universi omnia æque ac immediate, sed infima per media, & inferiora per superiora ad ordinem reducuntur. Spiritualem autem & dignitate, & nobilitate terrenam quamlibet percellere potestatem, oportet tanto clarius nos fateri, quanto spiritalia temporalia antecellunt. Quod etiam ex decimarum datione, & benedictione, & sanctificatione, ex ipsius potestatis acceptione, ex ipsarum rerum gubernatione claris oculis intuemur. Nam veritate testante, spiritalis potestas terrenam potestatem instituere habet, & judicare, si bona non fuerit: sic de Ecclesia, & Ecclesiastica potestate verificatur vaticinium Hieremiæ: *Ecce a constitui te hodie super gentes, & regna*: & cætera, quæ sequuntur. Ergo si deviat terrena potestas, judicabitur a potestate spiritali: sed si deviat spiritalis minor, a suo superiori: si vero suprema, a solo Deo, non ab homine poterit judicari, testante Apostolo: *Spiritalis b homo judicat omnia, ipse autem a nemine judicatur.* Est autem hæc auctoritas (etsi data sit homini, & exerceatur per hominem) non humana, sed potius divina ore divino Petro data, sibique suisque successoribus in ipso, quem confessus fuit petra firmata, dicente Domino ipsi Petro: *Quodcunque ligaveris c, &c.* Quicunque igitur huic potestati a Deo sic ordinatæ resistit, Dei ordinationi resistit, nisi duo (sicut Manichæus) fingat esse principia, quod falsum & hæreticum judicamus: quia testante *d* Moyse, non in principiis, sed in principio cœlum Deus creavit & terram. Porro subesse Romano Pontifici omni *e* humanæ creaturæ declaramus, dicimus, definimus & pronunciamus omnino esse de necessitate salutis. Dat. Laterani, Pontificatus nostri Anno 8.

CAP. II.

Prælati non discurrant, præsertim habitu transformato: qui si ad curiam venerint, inde recedere non debent, sine Papæ licentia: alias ipsi, & receptantes illos excommunicati sunt.

Joannes XXII. [*an.* 1318. *Avenioni.*]

UT Prælatorum inepta discursibus gravitas & simplicitas simulationibus obvia, & ipsorum ad Christi vicarium indevotio, religiositati quippe contraria, non immerito arguenda, cum reverentiam illorum sanctitas, lucem puritas, firmosque maturitas poscat gressus, ut sint vita mundi, fama clari, proficuique reddantur exemplo. Verum quia ipsorum quorundam (ut fide dignorum habet assertio) eo vana prorupit interdum, ne dixerimus, perniciosa temeritas, quod (vestibus spiritalis sanctitatis abjectis, dissimulato habitu) ad remotas a suis sedibus partes se transferunt. Quinimo ad sedem Apostolicam clanculo, nobis non visis, nec insinuato *f* quod venerint, venisse, latitasse, discessisseque dicantur: nos ne tacentibus nobis non præcisus hujusmodi morbus invaleat, dum pro vidum creditur, quod incautum, licitum, quod impune: omnibus Episcopis, superioribusque Prælatis sub obtestatione divini judicii inhibemus, ne absque rationabili causa, timoris forte vel alia, extra suarum civitatis & diœcesis ac Provinciarum (mutatis habitibus) limites indiscrete discurrant. Inhibemus etiam, ne qui Episcoporum & superiorum ipsorum latenter (præsertim habitu transformato) venientes ad curiam, de ipsa (Romani Pontificis non præsentati conspectibus, vel saltem ab eo recedendi licentia non obtenta) recedant. Si qui vero Episcoporum & superiorum hujusmodi nostræ inhibitionis contradictores extiterint, & absque ipsius Romani Pontificis recedendi licentia concessa, eoque non viso, recesserint ab eadem, necnon si qui scienter receptaverint antedictos, nisi

---

a *Cantic.* 6. b *Psalm.* 21. c *Joan.* 19. d *Joan.* 21. e *Joan.* 10. f *Matt.* 26. g *Rom.* 13.

a *Hierem.* 1. b 1. *Cor.* 1. c *Matth.* 16. d *Gen.* 1. e *Alias ita, omnem humanam creaturam.* f *Alias, intimato.*

nisi id confestim eidem Romano Pontifici, vel alicui, per quem hoc ipsum ad ejus crediderint deduci notitiam, manifestare curaverint (etiamsi Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, vel quavis alia dignitate præfulgeant) eos excommunicationis sententia innodamus.

CAP. III.

Prælati ad curiam non debent more noctuæ latenter venire, nec inde sine papali licentia recedere: alias infideles judicantur, & sententia excommunicationis ligantur.

Joannes XXII. [*an.* 1318.]

Etsi deceat quoslibet subditorum curam exercere solicite, & per omnia velut lucis filios ambulare: hoc tamen præcipue ab ipsis exigitur, qui constituti per altitudinem dignitatis, ut in specula, circa commissas sibi plebes pastorum simul, & custodum partes implere tenentur, & coram ipsis laudabilium operum exemplo lucere. Ad nostrum sane pervenit auditum, quod nonnulli pontificali præditi dignitate, gregum suorum custodiam negligentes, & abhorrentes lucem, tanquam filii tenebrarum, non verentur se ab ovium suarum cura, mercenarii more, tempore longo subducere, & pontificali dignitate rejecta non erubescunt vagari per devia sub habitibus transformatis, ac contempto de exhibendo paribus, & superioribus honore præcepto, sic abjecti, & indecori interdum ad sedem Apostolicam clanculo declinare præsumunt, ubi more noctuæ, cujus intuitum nox illuminat, lux excœcat, de die latentes, horis tenebrarum, quos suis arbitrantur conformari desideriis, visitant, suos eis evomentes conceptus iniquos, & conspirationes forsan illicitas adversus nos, & alios pertractantes, & demum ab inde (non absque notabili sedis prædictæ contemptu) reverentia tam consueta, quam debita, non exhibita Romano Pontifici, & nec ab ipso petita licentia, nec obtenta, recedunt. Nos igitur & ipsius sedis honori in hac parte prospicere, ac talium insolentiis finem imponere cupientes, de fratrum nostrorum consilio, generali prohibemus edicto, ne de cætero Præsul aliquis sine sui superioris licentia, nisi pro negotiis Ecclesiæ sibi commissæ, extra suam diœcesim audeat pernoctare: firmiter statuentes, ut quicunque Pontifex ad Romanam curiam veniens, Papale palatium primitus visitet, ad Papam (si hoc patiatur temporis opportunitas) intraturus, ac reverentiam consuetam, & debitam exhibiturus eidem: nullatenus recessurus a curia, nisi ab ipso super hoc petita licentia & obtenta. Quod si secus a quoquam super his fuerit attentatum, nos quoscunque Prælatos, quamvis etiam Patriarchali dignitate fulgentes, sic ad sedem accedentes, & ab illa [ut prædicitur] recedentes, necnon quoslibet alios, qui tales apud sedem ipsam receptare præsumpserint, nisi ante receptionem hujusmodi eidem Romano Pontifici significaverint adventum illorum, decernimus eo ipso notam infidelitatis in currere, ac excommunicationis sententiæ subjacere. Nulli ergo, &c.

TITULUS XI.
DE TREUGA, ET PACE.
CAP. I.

Sixtus Papa volens discordiam ex pragmatica sanctione subortam sedare, ordinariis regni Franciæ ad conferenda beneficia sex menses concedit. Facultatem concedendi, sex gratias sibi retinet. Beneficia Cardinalium, & eorum, qui Cardinalib. sunt familiares, in regno Franciæ existentia, suæ dispositioni usque ad certum tempus reservat. De beneficiis promovendorum quid fieri debeat, ostendit. Causas beneficiales in prima instantia vult in partibus terminari, in quibus ante definitivam sententiam (nisi in uno casu) vetat appellari. Quid de causis in curia pendentibus faciendum sit narrat. Si autem eadem causa in diversis curiis, diversis respectibus tractatur, quonam pacto terminanda sit, hic recitatur. Taxas beneficiorum editas a Joanne XXII. servandas censet. Tandem tempus ponit, intra quod vult istæ acceptari, & servari. Scias autem, quod hujusmodi concordata, tanquam juri communi, & decretis Constant. & Basiliens. contraria, non sunt effectum sortita.

Sixtus IV. [*an.* 1471. *Romæ.*]

Ad universalis Ecclesiæ regimen divina disponente clementia vocatis, inter alia pro commissorum populorum votiva dilectione nil occurrit præstantius, quam exorta inter personas Ecclesiasticas (principis tenebrarum astutia) discordiarum fomenta per nostræ solcitudinis occursum protinus extinguere: ut cujusvis altercationis salubriter evulsis seminibus, pacis & tranquillitatis dulcedinem inter creditos nobis populos (divina nobis assistente gratia) imponere & conservare valeamus. Cupientes itaque, ut suscitata retroactis temporibus discordia (proh dolor) in regno Franciæ, Delphinatu, aliisque terris & dominiis charissimi in Christo filii nostri Ludovici Francorum Regis illustris, inter nonnullas ex eisdem personas, occasione cujusdam constitutionis, quæ in eodem regno diutius inolevit, quam personæ prædictæ pragmaticam sanctionem vocant, ne si [quod absit] majora fomenta sumeret, damna pariter & graviora scandala periculaque subsequerentur, fine debito claudatur, & totaliter secludatur: auctoritate Apostolica ex certa scientia de fratrum nostrorum consilio omnibus, & singulis Prælatis, & aliis personis Ecclesiasticis regni, Delphinatus, terrarum & dominiorum eorundem, ad quos dignitatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum, terrarum, & dominiorum eorundem collatio, provisio, præsentatio, electio, seu quævis alia dispositio pertinet: de quibusvis dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, & præbendis, necnon aliis beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, secularibus & regularibus, ad eorum collationem, provisionem, præsentationem, electionem, seu quamvis aliam dispositionem pertinentibus, quæ deinceps in Februarii, Aprilis, Junii, Augusti, Octobris, & Decembris mensibus futuris perpetuis temporibus vacare contigerit [dummodo dispositioni Apostolicæ ex aliqua generali reservatione in corpore juris clausa, aut per alteram ex constitutionibus felicium recordationum Benedicti XII. quæ incipit, Ad regimen, aut Joannis XXII. Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, quæ incipit, Execrabilis, seu constitutiones & regulas Cancellariæ Apostolicæ, per nos super hoc editas reservata generaliter non existant] perinde ac si aliquæ a sede Apostolica, vel ejus Legatis expectativæ literæ non emanassent, libere disponendi facultatem concedimus per præsentes. Et quia isti summi Pontifices prædecessores nostri cosueverunt se in concessionibus gratiarum expectativarum a personis benemeritis exhibere liberales, nostræ intentionis existit concedere in regno, Delphinatu, terris & dominiis regni hujusmodi, ultra gratias expectativas per nos in eisdem regno, Delphinatu, terris & dominiis concessas (quibus in aliquo præjudicare non intendimus per præsentes, quasque in suo robore permanere volumus) sex personis idoneis regnicolis, sex alias gratias expectativas ad quamlibet collationem, provisionem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem singulorum ex Prælatis & aliis personis prædictis. Ex quibus quidem sex gratiis, duæ gratiæ expectativæ concedentur duobus Clericis regnicolis idoneis, pro quibus Rex ipse, & charissima in Christo filia nostra Regina, ac dilectus filius nobilis vir Delphinus Vienensis, necnon Magistri & Præsidentes, ac alii officiarii, in aliquo ex parlamento Regis ejusdem regni nobis super hoc unanimiter supplicabunt: qui duo nominati per Regem & Re-

a *Gratias expectativas, & mandata de providendo nemini amplius concedi decrevit Conc. Trid. sess. 24. de refor. c. 19.*

& Reginam, Delphinum, magistros, præsidentes, & officiarios præfatos, gaudeant prærogativis ad instar familiarium nostrorum continuorum commensalium. Ipsisque sex gratiis consumptis, alias sex gratias similes, aliis sex gratiis personis idoneis modo, & forma præmissis concedere intendimus. Volumus autem, ac ejusdem auctoritate, & tenore præsentium decernimus, & declaramus beneficia, quæ venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Rom. Eccl. Cardinalium familiares continui commensales eorum familiaritate durante in regno, Delphinatu, terris, & dominiis præfatis obtinent, & in posterum obtinebunt, dispositioni Apostolicæ in posterum censeri reservata, quamdiu duntaxat Cardinales præfati vitam duxerint in humanis, ac post obitum eorundem Cardinalium per sex annos continue sequentes. Quibus quidem sex annis elapsis, alii, ad quos eorundem beneficiorum collatio, provisio, præsentatio, electio, seu quævis alia dispositio alias pertinet, de beneficiis familiarium hujusmodi in regno, Delphinatu, terris, & dominiis præfatis consistentibus, in prædictis mensibus disponere valeant, hujusmodi reservatione non obstante. Concedimus etiam, quod beneficiorum, quæ promovendi per nos, dignitates, seu beneficia consistorialia ipsarum provisionum per nos de eorum personis faciendarum obtinebunt, ac in quibus, & ad quæ jus eis quomodolibet competit, ac competere poterit, per promotiones ad dignitates, & alia beneficia consistorialia prædicta, ac munus consecrationis eisdem promovendis impendendum, seu lapsum temporis de consecrandis Episcopis a sacris canonibus definiti vacaturorum, si promotiones ipsæ in aliquo ex supradictis mensibus fiant, nisi beneficia ipsa essent alias dispositioni Apostolicæ (ut præfertur) reservata, ad prælatos, & personas supradictas. Si vero in aliis mensibus promotiones eisdem fieri contingat, ad nos, & Romanos Pontifices successores nostros collatio, provisio, & omnimoda dispositio pertineat. Et quoniam sedis Apost. Notariorum magnus reperitur numerus, eorundem Notariorum, qui habitum per ejusdem sedis Notarios gestari solitum publice, & continue gestant, & in posterum gestabunt, beneficia in eisdem regno, Delphinatu, & terris consistentia, duntaxat censeantur reservata: quodque *a* omnes & singulæ causæ beneficiales in partibus coram Judicibus competentibus usque ad definitivam inclusive, in prima duntaxat instantia, in qua nulli ante definitivam liceat appellare, nec appellatio (si fuerit emissa) debeat admitti, nisi ab interlocutoria, vel a gravamine negotium principale minime concernente, quod non possit per appellationem a definitiva sententia reparari. In aliis vero instantiis in Romana curia tractentur, cognoscantur, & fine debito terminentur. Causæ vero beneficiales pendentes in dicta curia inter nostros, aut dictorum Cardinalium familiares continuos commensales, ipsis Cardinalibus in eadem curia præsentibus, seu in aliqua legatione, aut recreationis causa secedentibus, necnon præfatæ sedis officiales, officia actu exercentes, aut alios a præmissis, qui per sex menses curiam prædictam secuti sunt, & sequuntur de præsenti, curiales, & quoscunque alios eorum adversarios, super quibusvis beneficiis eisdem adversariis auctoritate ordinaria collatis, per illos, quibus commisisse reperiuntur, seu alios per nos ad id deputatos, seu etiam deputandos Judices audiantur, cognoscantur, decidantur, fineque debito terminentur, ac executioni debitæ demandentur. Cæteræ vero similes causæ beneficiales inter quoscunque alios pendentes, & quæ quibusvis Judicibus, seu auditoribus commissæ reperiantur, aliquibus Judicibus competentibus in regno Franciæ auctoritate Apostolica committantur audiendæ, & cognoscendæ, decidendæ, & fine debito terminandæ, cum necessaria earundem causarum advocatione. Præterea, quia aliquæ ex supradictis causis in eadem Rom. curia super petitorio, & diversis curiis ipsius regni super possessorio tractantur: volumus, quod in eisdem causis in diversis curiis super petitorio, & possessorio unico, & eodem contextu pendentibus [suspenso petitorio, & censuris super hoc latis] in possessorio in curiis eorundem Judicum, coram quibus causæ possessorii pendeant de præsenti, procedant, causæque ipsæ super hujusmodi possessorio intra biennium terminentur, & finiantur. Alioquin biennio elapso liceat partibus ipsis procedere super petitorio, & ulterius dictis causis expeditis super possessorio, aut hujusmodi biennio elapso altera partium litigantium coram Judice competenti, auctoritate Apostolica deputato, poterit jus suum prosequi, ipseque Apostolicus Judex intra aliud biennium causam in petitorio terminare teneatur. Quod si non fecerit, causa ipsa ab eo avocata, & lis penitus extincta censeatur. Et si forsan aliquis eorundem Judicum cujusvis sibi commissæ causæ expeditionem malitiose prorogare, aut differre præsumpserit, excommunicationis, & omnium beneficiorum suorum privationis pœnas ipso facto incurrat, a qua quidem excommunicationis pœna absolvi nequeat, nisi a nobis, & successoribus nostris Rom. Pontificibus, præterquam in mortis articulo *a*: quodque de cætero in literis expediendis in regno Franciæ, Delphinatu, & terris, aliisque dominiis prædictis serventur taxæ super hoc editæ per Joan. XXII. Papam præfatum, & excessus, si qui fuerint, corrigantur. Et quia propter assiduas guerras, & novitates, quæ continue vigent in dicto regno, prætenditur Ecclesias, dum vacant gravatas, in taxa etiam reformata in Concilio Constant. quæ reducta est ad medietatem antiquæ taxæ; quod gravatus in eadem taxa Prælatus promovendus solvat communia, & minuta servitia, quæ plures ex Gallis Annatam vocant, tantum pro vera æstimatione fructuum Ecclesiæ, & monasterii, ad quæ sit promotus, eaque in dicta Cancellaria, & Camera Apostolica inviolabiliter observari mandamus. Et quia in supradictis concessionibus regnum, ac Regem maxima sumus charitate complexi, credendum est non immerito, ut se devotos, & obedientes erga sanctam Romanam Eccles. exhibeant. Quare volumus, & eisdem auctoritate, & tenore statuimus, quod præfatus Rex intra quatuor menses præmissa acceptare, & observare, ac in regno, Delphinatu, & dominiis hujusmodi observari facere, necnon intra alios duos præfatos quatuor immediate sequentes menses super acceptatione, & observatione, aliisque præmissis omnibus, & singulis per suas patentes literas nos, & sedem præfatam certificare teneatur. Alioquin præsentes literæ, & inde secuta quæcunque sint cassa, & irrita, nulliusque roboris, vel momenti. Nos enim extunc irritum decernimus, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum concessionis, intentionis, voluntatis, constitutionis, declarationis, indulti, mandati, & statuti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum, Anno incarnationis Dominicæ 1472. septimo Idus Augusti, Pont. nost. Anno 1.

CAP. II.

Discordia inter religiosos mendicantes, & Ecclesiarum parochialium Rectores in partibus Germaniæ quatuor delegatis commissa, per eos sub certis formis, & modis in pacem & con-

---

a *Vide Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 20.*

a *In mortis articulo nulla est casuum reservatio, atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt, Conc. Trid. Sess. 14. c. 7. de casuum reservatione.*

cordiam conversa fuit: quam Romanus Pont. confirmat, præcipiens sub pœna excommunicationis illam a Prælatis observari.

Sixtus IV. [*an.* 1478. *Romæ.*]

VIces illius *a*, qui super petram ædificavit Ecclesiam suam (meritis licet insufficientibus) gerentes in terris, & per ejus immaculata vestigia (quantum nobis ex alto conceditur) incedere satagentes, inter Christifideles quoslibet, & præsertim sub uno, atque eodem Sacerdotii vexillo nobiscum Deo militantes, pacem, & charitatem inducere, & inductam confovere vigilanti solicitudine meditamur assidue, & quæ iis contraria sunt, falce vigilantiæ pastoralis ad radicem posita submovere, prout rerum, & temporum circumstantiæ id non immerito exposcere dignoscuntur. Nuper siquidem pro parte tam venerabilium fratrum nostrorum Maguntinen. & Treveren. Archiepiscoporum, ac Herbipol. & VVormacien. & Spiren. Episcoporum, quam dilecti filii nobilis viri Philippi Comitis Palatini Rheni, & Ducis Bavariæ, qui unus ex Electoribus Romani Imperii existit, ad nostrum pervenit auditum, quod inter dilectos filios Prædicatorum, Minorum, & Carmelitarum ordinum Professores, & nonnullos parochialium Rectores, & alios etiam Ecclesiarum Prælatos, instigante illo, qui tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret, in partibus Germaniæ, & præsertim in oppido Eslingen. Constan. diœces. suscitata sunt nonnulla dissensionum, & scandalorum fomenta, ex certis causis tunc nobis expressis, quæ nisi per vigilantiam pastoralis officii celeriter succidantur, possent ad scandalum non modicum Christifidelium illarum partium faciliter pervenire. Nos igitur attendentes, quod sacrosancta Rom. Ecclesia ab ejus fundatione primæva in ordine sacerdotali, quem Petrus Apostolus, & ejus successores observarunt, instituta, & per viros providos, & Sacerdotes virtuosos adaucta, & longissimis temporibus feliciter conservata extitit: rursusque animadvertentes, quod hodiernis temporibus hominum crescente malitia, nisi ager Dominicus cultoribus idoneis, buccinatoribus Spiritus Sancti, & præconibus verbi Dei (qui præter cæteros in ordinibus fratrum mendicantium gratia assistente divina in copioso numero reperiuntur) assidue coleretur, vepribus malorum, & sentibus vitiorum omnium celeriter obrueretur: non potuimus non ab intimis cordis nostri dolere, quod inter tales viros, qui se mutua charitate diligere, & alter alterius (juxta Apostolum *b*) onera portare deberent, discordiæ seminarium excitaretur. Unde cum vellemus super his ea, qua decet, maturitate consulere, venerabilibus fratribus nostris Gulielmo Hostiensi, & Angelo Prænestinen. Episcopis, & dilectis filiis nostris Juliano tituli S. Petri ad Vincula, ac Petro tituli S. Sixti Presbyteris Cardinalibus, vivæ vocis oraculo commisimus, & mandavimus, ut a singulis partibus prædictis, vel eorum procuratoribus legitimis, auditis hincinde propositis, inter eas concordiam tractarent. Qui quidem Episcopi, & Cardinales statutis loco, & tempore convocatis, auditis, & intellectis partibus prædictis (ut præfertur) & in præmissis graviter, & consulte procedentes, partes ipsas de communi earundem consensu ad concordiam infrascriptam perduxerunt: videlicet, quod ipsi parochiani Sacerdotes de cætero non dicant a mendicantibus hæreses processisse, cum in veritate fides nostra sit illuminata, & Ecclesia exaltata per eosdem, & præsertim per ordines Prædicatorum, & Minorum, ut jura testantur. Quodque fratres mendicantes non prædicent, populos parochianos non teneri audire Missam in eorum parochiis diebus festivis, & Dominicis, cum jure sit cautum illis diebus parochianos teneri audire Missam in eorum parochiali Ecclesia, nisi forsan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absentarent: quodque etiam nec fratres, nec curati inducant aliquo modo laicos ad eligendum sepulturam apud eos, & bene caveant propter pœnas, quas imponunt canones, cum sit libera. Quod etiam ipsi mendicantes desistant prædicare, quod parochiani non sint obligati, saltem in paschate proprio confiteri Sacerdoti: quia de jure *a* tenetur parochianus saltem in Paschate proprio confiteri Sacerdoti. Per hoc tamen ipsi fratres mendicantes non censeantur exclusi, quo minus secundum juris communis, & privilegiorum eisdem concessorum dispositionem, confessiones audire, & pœnitentias injungere valeant. Quod etiam de cætero inter ipsos fratres mendicantes, & curatos, quoad effectum prædicandi, horas cantandi, & campanas pulsandi, servetur consuetudo antiqua, quæ temporibus antiquis servata fuit in ipso oppido Eslingensi. Et casu, quo veniat aliqua occasio, sive necessitas, non fiat commutatio temporis, vel horæ in ipsis prædicationibus fiendis, nisi de consensu partium. Quodque etiam ipsi fratres in sermonibus eorum non detrahant Prælatis, & Rectoribus parochialium Ecclesiarum: nec etiam populos a suarum Ecclesiarum parochialium frequentia, & accessu abstrahant, sive retrahant quoquo modo. Et viceversa ipsi Rectores, & Prælati aliquo modo non detrahant mendicantibus, sed illum favorem, quem possunt, eis impendant, & in omnibus, & per omnia præstent, ita ut vera unitas, & perfecta charitas inter eos ostendatur. Nos itaque illius vices gerentes in terris, qui Apostolis suis dixit *b*: *pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis:* cupientes super his opportune provideri, motu proprio, non ad alicujus super hoc nobis oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra certa scientia, & mera voluntate, concordiam prædictam, ac omnia, & singula per præfatos Episcopos, & Cardinales ordinata, ad hoc, ut perpetuo inconcussa persistant, auctoritate Apostolica, & ex certa nostra scientia approbamus, & confirmamus, ac viribus perpetuo subsistere debere decernimus. Supplentes omnes, & singulos defectus tam juris, quam facti, si qui forsan intervenerunt in eisdem. Injungentes nihilominus Archiepiscopis, Episcopis, Plebanis, Rectoribus, Curatis, necnon Prioribus, Gardianis, & singulis fratribus ordinum mendicantium, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, quam contra facientes, & quemlibet eorum contra facientem incurrere volumus eo ipso: a qua absolvi nequeant, nisi de expresso consensu partis læsæ, & debita satisfactione prævia inviolabiliter observent, & quantum in eis est, ab aliis observari faciant. Et insuper quascunque lites, & causas, coram quibuscunque causarum palatii Apostolici auditoribus, seu alibi occasione præmissorum, inter dilectos filios Decanum, & Capitulum Ecclesiæ Spiren. & curatum dicti oppidi, ac fratres prædictos indecisas pendentes, illarum status, tenores, & formas, & in eis gesta, & actitata, præsentibus pro expressis habentes, ad nos harum serie, motu, scientia, & auctoritate prædictis advocamus, & litem, seu lites ipsas penitus extinguimus: & ambabus partibus prædictis litis hujusmodi consortibus, seu illis adhærentibus perpetuum silentium imponimus: non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac privilegiis eisdem fratribus in genere, vel in specie concessis, cæterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo &c. Datum Romæ apud S. Petrum, Anno incarnationis Dominicæ 1478. xv. Cal. Julii Pontif. nostri Anno 7.

a *Matth.* 16. b *Gal.* 6.

a *Cap. omnis utriusque sexus de pœn, & remiss.* b *Joan.* 14.

FINIS LIBRI PRIMI.

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM

LIBER SECUNDUS.

TITULUS I.

DE JUDICIIS.

CAP. UN.

Decretalem, Super cathedram, quæ est in Clem. in cap. Dudum, innovata, jubet observari: neque propter illam debent religiosi mendicantes esse molesti, & graves Prælatis, neque Prælati ipsis religiosis. Et si sint aliquæ injuriæ, vel molestationes hinc inde factæ, Papa vult justitiæ complementum breviter exhiberi, summarie, simpliciter & de plano, sine strepitu, & figura judicii, vel aliter, prout qualitas excessuum exigit: non obstantibus quibuscunque obstaculis, quæ possent his obviare.

Joannes XXI. (*an.* 1327. *Avenioni*.)

FRequenter immo innumerosæ quodammodo de diversis mundi partibus venerabilium fratrum nostrorum Episcoporum, aliorumque superiorum Prælatorum, necnon dilectorum filiorum, Rectorum, curatorum, & parochialium Sacerdotum querelæ, contra dilectos filios fratres Prædicatorum & minorum ordinum nostrum & sedis Apostolicæ excitarunt auditum, & clamorosis insinuationibus excitare & fatigare non cessant, quod iidem fratres decretalem, Dudum, editam a felicis recordationis Bonif. Papa VIII. præd. nost. quæ incipit, Super cathedram, ac per piæ memor. Clem. Papam V. prædec. nost. in Viennensi Conc. innovatam temere observare non curant: sed ipsam transgredi non timentes, in ejusdem sedis contemptum, animarum suarum periculum, & eorundem & Ecclesiarum parochialium præjudicium & gravamen. Intelleximus quoque, quod plerunque præfatis dictorum Prædicatorum, & Minorum, necnon Eremitarum sancti Aug. & Carmelitarum ordinum fratribus, in cujus ordinis dictorum Eremitarum personis idem prædecessor Bonif. constitutionem prædictam, in qua tantum de ipsis prædicatorum, & Minorum cavebatur ordinibus, per omnia voluit postmodum integraliter, & inconcusse servari; & ad quem prædictorum Carmelitarum fratrum ordinem, nos subsequenter constitutionem eandem, quoad omnia in ea contenta, duximus extendendam; a prædictis Episcopis, Prælatis, Rectoribus, Curatis, & Sacerdotibus contra tenorem constitutionis prædictæ graves injuriæ atque molestiæ in diversis partibus inferuntur. Nuper pro parte Ven. fratris nostri Archiepiscopi Burdegal. & dilectorum filiorum Capitulorum majoris Burdegal. & aliarum Ecclesiarum, Prioratuum, Conventuum, Rectorum, Curatorum, Sacerdotum, & Vicariorum parochialium, ac Clericorum, tam regularium, quam secularium civitatis, & dioecesis prædictarum, nobis extitit intimatum, quod prædicti eorundem Prædicatorum, Minorum, Eremitarum, & Carmelitarum ordinum fratres, contra tenorem decretalis ejusdem, multa eisdem & eorum singulis gravamina & injurias inferunt, & jacturas. Quia igitur parum esset jura concedere, nisi qui ea tueatur, existat: nos volentes de fratrum nostrorum consilio decretalem prædictam, Super cathedram, irrefragabiliter observari: Discret. V. per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum, per vos, seu alium, vel alios, etiamsi sint extra loca, in quibus estis conservatores, seu Judices deputati, tam eisdem Archiepiscopo, Capitulis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero civitatis, & dioecesis prædictarum, & eorum cuilibet adversus prædictos, quam econverso eisdem fratribus adversus Archiepiscopum, Capitula, Prælatos, Priores, Conventus, Rectores, Sacerdotes, Vicarios ac Clerum præfatos, & singulos eorundem efficacibus defensionibus præsidio assistentes, ac facientes decretalem prædictam, quoad omnia ejus capitula, prout jacent, firmiter observari, non permittatis contra tenorem ipsius per memoratos fratres dictorum ordinum eisdem Archiepiscopis, Capitulis, Prælatis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis ac Clero, vel alicui seu aliquibus eorundem, nec etiam prædictos Archiepiscopum, Capitula, Prælatos, Conventus, Rectores, Curatos, Sacerdotes, Vicarios, ac Clerum, seu aliquem, vel aliquos ipsorum eisdem fratribus gravamina, ac injurias irrogari: facturi ipsis hincinde, de quibuscunque injuriis, molestationibus, gravaminibus, & damnis vicissim illatis hactenus, & etiam in posterum inferendis eisdem contra tenorem constitutionis ejusdem, in illis videlicet, quæ judicialem requirunt indaginem, summarie, simpliciter & de plano, sine strepitu judicii & figura, in aliis vero prout qualitas ipsorum exigit, justitiæ complementum: molestatores minores & majores hujusmodi, necnon contradictores quoslibet & rebelles, quandocunque, & quotiescunque expedierit, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstantibus quibuscunque exemptionibus, specialibus vel generalibus, tam fratribus & ordinibus prædictis, vel alicui, seu aliquibus fratrum & ordinum eorundem, quam præfatis Archiepiscopo, Capitulis, Prælatis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero, seu ipsorum alicui, vel aliquibus, communiter vel divisim, sub quacunque forma, vel expressione verborum ab eadem sede concessis, ac ejusdem Bonifacii, quo cavetur, ne aliquis extra suam civitatem, vel dioecesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra diætam unam a fine suæ dioecesis ad judicium

dicium evocetur. Seu ne Judices, & conservatores a sede deputati prædicta, extra civitatem & diœcesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, sive alii vel aliis vices suas committere, aut aliquos ultra unam diætam a fine diœcesis ejusdem trahere præsumant: dummodo ultra duas diætas aliquis extra suam civitatem auctoritate præsentium non trahatur. Seu, quod de manifestis injuriis, molestiis, & aliis, quæ judicialem indaginem exigunt (pœnis in eos, si secus egerint, & etiam id procurantes, adjectis) conservatores se nullatenus intromittant, quam aliis quibuscunque constitutionibus a Romano Pontifice, tam de Judicibus delegatis, & conservatoribus, quam personis ultra certum numerum per literas Apostolicas ad Judicem non vocandis, aut aliis edictis, quæ nostræ possent jurisdictioni, aut potestati, ejusque exercitio libere quomodolibet obviare. Seu si tam eisdem fratribus, vel eorum ordinibus, aut alicui, seu aliquibus fratrum & ordinum prædictorum, quam Archiepiscopo, Capitulis, Prælatis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero prædictis, vel aliquibus ipsorum, seu quibusvis aliis communiter, vel divisim a præfata sede sit indultum, quod excommunicari, suspendi, vel interdici, seu extra vel ultra, circa vel alio quocunque modo ad judicium evocari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi & de eorum personis, locis, hominibus, ordinibus, & nominibus propriis mentionem: & quibuslibet aliis indulgentiis, seu privilegiis dictæ sedis generalibus vel specialibus, quorumcunque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta, nostræ jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri. Et de quibus, quorumque totis tenoribus, de verbo ad verbum specialem oporteat in nostris literis fieri mentionem. Cæterum Judicibus, seu conservatoribus quibuscunque per literas Apostolicas sub quacunque alia, quam præsenti verborum forma, vel expressione confectas, eisdem prædictorum Prædicatorum, Minorum, Eremitarum, ac Carmelitarum ordinum fratribus, seu ipsis ordinibus communiter vel divisim super damnis & injuriis, & aliis quibuscunque rebus, seu negotiis alias deputatis, & subdelegatis eorum præsentibus & futuris, auctoritate præsentium districtius inhibemus: ne aliquem, seu aliquos auctoritate literarum papalium, prætextu seu occasione quorumcunque damnorum vel injuriarum, sive gravaminum, contra tenorem prædictæ constitutionis, Super cathedram, ipsis fratribus, seu eorum ordinibus antedictis communiter, vel divisim a quibuscunque personis illatorum hactenus, & etiam inferendorum in posterum, coram se alicui deinceps ad judicium, vel alias quoquomodo vocare, seu in causam aliquatenus trahere præsumant. Inhibitionem hujusmodi non solum ad futura, sed etiam ad quovis modo adhuc pendentia, & incœpta negotia volentes extendi: ac decernentes præfatas literas & processus eorum auctoritate quacunque habitos & habendos ad damna, gravamina, & injurias hujusmodi contra tenorem dictæ constitutionis illata, & inferenda (ut dictum est) deinceps aliquatenus non extendi: ac etiam irritum & inane, si secus super præmissis per quoscunque scienter, vel ignoranter contigerit attentari: vobis nihilominus injungentes, ut inhibitionem nostram hujusmodi ad dictorum Judicum, seu conservatorum & subdelegatorum notitiam, de quibus vobis expedire videbitur, deducere procuretis. Insuper volumus, & auctoritate Apostolica decernimus, quod quilibet vestrum prosequi valeat articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento præpeditus canonico: quodque a data præsentium sit vobis & unicuique vestrum in præmissis omnibus & eorum singulis cœptis, & non cœptis, præsentibus & futuris & præteritis, licitum procedere, ac si prædicta omnia & singula coram vobis cœpta fuissent, & jurisdictio vestra, & cujuslibet vestrum in prædictis omnibus & singulis per citationem, vel modum alium legitimum perpetuata extitisset: constitutione prædicta super conservatoribus, & aliis quomodolibet in contrarium edita non obstante. Datum Avenion. X. Cal. Februarii, Pontificatus nostri Anno II.

TITULUS II.

DE DILATIONIBUS.

CAP. UN.

Præmisso eleganti exordio, ostensisque periculis, quæ proveniunt ex falsorum florenorum fabricatione, citantur peremptorie fabricantes, data sibi dilatione trium mensium, intra quos coram Papa compareant: alias contra ipsos, eorum absentia non obstante, procedetur prout justitia suadebit.

Joannes XXII. [*an. 1325. Avenioni.*]

IN delictorum diversorum nexibus ac tenebris involutos, plerunque trahit in majorum scelerum præcipitium moles præponderans peccatorum: nam etsi diversos diversa delicta coinquinent, sunt tamen nonnulli, qui propriæ salutis immemores, delictis communibus & vulgaribus non contenti, ad profana & vetita prorumpentes, sic damnata cupiditate lucrorum, ac inexhausta eorum voragine devolvuntur, quod dummodo suas ingluvies, ad quas inhiant, expleant, se lucris illicitis, imo jacturis spiritalibus temere immergentes, honori Dei, & animarum saluti, ac sacrorum canonum, & imperialibus edictis, & juribus communibus, capturas nefarias, & lucra illicita anteponunt. Sane jamdudum ad nostri Apostolatus auditum multorum fide digna relatio sæpius etiam repetita perduxit, & fama jam publica per facti evidentiam divulgata effecit notorium, nonnullos esse in Lombardiæ superioris, & Marchiæ Januensis partibus, qui licentiæ temerariæ laxatis habenis, licere sibi præsumentes illicita, cudunt & fabricant, seu cudi & fabricari faciunt florenos auri, secundum formam, & signum, & coinum, ac circumferentias literarum, qui in civitate Florentiæ (a tempore, cujus non extat memoria) cudi & fabricari sunt soliti, & cuduntur & fabricantur etiam in præsenti. Et quamvis dicti floreni ad veram florenorum de Florentia similitudinem fabricati, in vero & solito florenorum ejusdem civitatis pondere communiter & bonitate auri, & vero florenorum valore deficiant, ipsi tamen (simulata eorum effigie) personas utplurimum simplices, & quandoque etiam in hujusmodi rebus expertas decipiunt, ipsasque damnis rerum, & periculis personarum exponunt, dum pro veris florenis ipsos recipiunt: cum etiam præterea in talibus plurimi non habeant inter florenos, & florenos tantæ similitudinis peritiam discernendi. Nos itaque tantis & præcipue animarum periculis affectu paterno occurrere cupientes, monemus omnes & singulos talium præsumptores, ipsis nihilominus districtius inhibentes, quatenus deinceps a cusione, & fabricatione florenorum hujusmodi cessent, realiter & effectualiter resipiscant: nihilominus præsentis edicti peremptorii auctoritate citantes eosdem, ac eorum singulos, sub pœna privationis

nis juris, si quod eis super cudendis florenis competit, [quam ipsos cessante justo impedimento, si in exequendis mandatis nostris hujusmodi remissi, seu negligentes fuerint, incurrere volumus ipso facto] ut intra trium mensium spatium a data præsentium numerandum, per se, vel per procuratorem idoneum Apostolico conspectui se præsentent, proposituri, quo jure ipsis florenos competat jus cudendi, ac exhibituri privilegium, si quod super hoc habeant, vel jus aliud, si quod sibi credant competere, ostensuri. Et nihilominus super prædictis facturi, & recepturi, quod justitia suadebit: intimantes eisdem, quod si non venerint, nos contra ipsos super præmissis, & ea tangentibus procedemus, prout expedire videbimus, & suadebit justitia, ipsorum absentia non obstante. Ut autem hujusmodi nostra nuntiatio, & citatio ad communem omnium notitiam deducatur, chartam, sive membranam, citationem, atque monitionem hujusmodi continentes, in majoris Ecclesiæ Avenionensis affigi ostiis faciemus: quæ processum hujusmodi suo quasi sonoro præconio, & patulo judicio publicabunt, ut prædicti moniti, & citati, & alii quicunque, qui sua crediderint interesse, vel quos processus ipse contingit, nullam possint excusationem prætendere, quod ad eos processus hujusmodi non pervenerit, vel quod ignoraverint eundem, cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum *a*, vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avenione 6. Cal. Decemb. Pontificatus nostri Anno 9.

TITULUS III.
DE DOLO, ET CONTUMACIA.
CAP. UN.

Citationes etiam extra dies solennes publice factæ de mandato Papæ, in audientia literarum Apostolicarum, vel Papali palatio affixæ januis majoris Ecclesiæ loci, in quo Papa cum curia sua degit, arctant citatum, ac si ad eum personaliter devenissent. Restringitur tamen hæc extravagans ad illos, qui impediunt, ne ad eos possit citatio pervenire, vel quorum domicilium tute adiri non potest, ut c. 1. de jud. in Clem.

Bonifacius VIII. [*an.* 1301. *Romæ.*]

REm non novam aggredimur, neque viam insolitam ambulamus, sed anterioris juris calcatam vestigiis præsentis constitutionis indubitato roboramus suffragio, & inconcusso munimine stabilimus. Est siquidem jam sancitum, quod propositum publicæ citationis edictum eum arctet, qui impedit, aut facit etiam se celando, ne ad eum possit pervenire citatio, appareatque contumax, qui sic agit. Quodque in albo prætoris hujusmodi edicta proposita suæ jurisdictioni subjectos arceant *a*, & adstringant magis, quam si voce præconia (quæ innotescit paucis) vel literis citarentur. Jus enim, quod talem modum citationibus proposuit, violenter præsumpsisse credendum est, ut quæ in eodem albo tot ipsius albi publicum locum frequentantium oculis paterent legenda, ad citati notitiam devenirent. Unde ad præbendam omnibus eorum, quæ sanciuntur, plenam lectionem, & notionem, mandatur legem tabulis, aut lapidibus sculptam sanctissimæ Ecclesiæ describi porticibus, & affigi. Præmissis igitur in debitam considerationem deductis, ac in lance irrefragabilis rationis appensis: Nos, qui universis (disponente Domino) præesse dignoscimur, volentes per hanc novellam constitutionem aliquid circa prædicta statuta expressius inveniri, declaramus de fratrum nostrorum consilio, & nihilominus hoc edicto perpetuo valituro firmamus, & statuimus, ut citationes auctoritate Apostolica de quibuscunque personis undecunque, & ubicunque sint, cujuscunque status, dignitatis, vel præeminentiæ Ecclesiasticæ, vel mundanæ, etiamsi imperiali, vel regali fulgeant dignitate, præsertim si impediant, vel faciant per se, vel per alios quoquo modo, ne citationes ipsæ ad eos perveniant, ex quacunque causa faciendo, ut citandorum domicilia, sive loca tute, vel libere adiri non possint: cum [prout scriptum est] existimare debeamus, an eo ire liceat, ubi est citatio facienda, perinde ad instar edictorum præfatorum propositorum in albo prætoris, etiam extra solennes dies, in quibus Romani Pontifices suos facere consueverunt generales processus, publice id nobis specialiter, & ex certa scientia jubentibus, factæ in audientia literarum nostrarum, aut in aula nostri palatii, postmodum affigendæ januis majoris Ecclesiæ loci, in quo Romana communis omnium Christiani populi nationum residebit curia, ut cunctis possint patere, & ita deferri citatis, sic valeant, & arctent citatos post terminum lapsum, quem [considerata locorum distantia] volumus citationibus ipsis competentem apponi, sicut si eos personaliter apprehendissent: non obstantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, & literis Apostolicis generalibus, aut specialibus, quibuscunque personis Pontificali, imperiali, regali, vel alia Ecclesiastica, seu mundana dignitate præditis, aliisque inferioribus Ecclesiis, monasteriis, locis, collegiis, & universitatibus in quacunque forma verborum concessis, per quæ talium citationum effectus possit quomodolibet impediri, etiamsi de ipsis, & eorum totis tenoribus de verbo ad verbum, aut de propriis nominibus personarum, monasteriorum, Ecclesiarum, locorum illorum, quibus conceduntur, vel eorum ordinibus, aut dignitatibus oporteat in nostris literis fieri mentionem.

a *Occultum non præsumitur, quod omnibus publicatur.*

a *Fortassis legendum, arctent.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

EXTRA-

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM

LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS.

DE VITA, ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. UN.

Præmissa Musicæ artis plurima laude cantorum lasciva melodia reprobatur, qui contra honestatem Clericalem, quod ore cantabant, gestibus simulabant. Et cantores ipsi tam exempti, quam non exempti per octo dies ab officio suspenduntur. Posset etiam hæc Extravagans apte locari sub tit. de Celeb. Miss.

Joannes XXII. [*an.* 1322. *Avenioni.*]

Docta sanctorum Patrum decrevit auctoritas, ut in divinæ laudis officiis, quæ debitæ servitutis obsequio exhibentur, cunctorum mens vigilet, sermo non cespitet, & modesta psallentium gravitas placida modulatione decantet. Nam in ore a eorum dulcis resonabat sonus. Dulcis quippe omnino sonus in ore psallentium resonat, cum Deum corde suscipiunt, dum loquunutur verbis, in ipsum quoque cantibus devotionem accendunt: inde etenim in Ecclesiis Dei psalmodia cantanda præcipitur, ut fidelium devotio excitetur: in hoc nocturnum diurnumque officium, & Missarum celebritates assidue Clero, ac populo sub maturo tenore, distinctaque gradatione cantantur, ut eadem distinctione collibeant, & maturitate delectent. Sed nonnulli novellæ scholæ discipuli, dum temporibus mensurandis invigilant, novis notis intendunt fingere suas, quam antiquas cantare malunt, in semibreves, & minimas Ecclesiastica cantantur, notulis percutiuntur: nam melodias hoquetis intersecant, discantibus lubricant, triplis, & motetis vulgaribus nonnunquam inculant, adeo ut interdum antiphonarii, & gradualis fundamenta despiciant, ignorent, super quo ædificant, tonos nesciant, quos non discernunt, imo confundunt: cum ex earum multitudine, notarum ascensiones pudicæ, descensionesque temperatæ, plani cantus, quibus toni ipsi secernuntur ad invicem, obfuscentur: currunt enim, & non quiescunt: aures inebriant, & non medentur: gestibus simulant, quod depromunt, quibus devotio quærenda contemnitur, vitanda lascivia propalatur. Non enim inquit frustra ipse Boetius, lascivus animus vel lascivioribus delectatur modis, vel eosdem sæpe audiens emollitur, & frangitur. Hoc ideo dudum nos, & fratres nostri correctione indigere percepimus: hoc relegare, imo prorsus abjicere, & ab eadem Ecclesia Dei profligare efficacius properamus. Quocirca de ipsorum fratrum consilio districte præcipimus, ut nullus deinceps talia, vel his similia in dictis officiis, præsertim horis canonicis, vel cum Missarum solennia celebrantur, attentare præsumat. Si quis vero contra fecerit, per ordinarios locorum, ubi ista commissa fuerint, vel deputandos ab eis in non exemptis, in exemptis vero per Præpositos, seu Prælatos suos, ad quos alias correctio, & punitio culparum, & excessuum hujusmodi, vel similium pertinere dignoscitur, vel deputandos ab eisdem, per suspensionem ab officio per octo dies auctoritate hujus canonis puniatur. Per hoc autem non intendimus prohibere, quin interdum diebus festis præcipue, sive solennibus in missis, & præfatis divinis officiis aliquæ consonantiæ, quæ melodiam sapiunt, puta octavæ, quintæ, quartæ, & hujusmodi supra cantum Ecclesiasticum simplicem proferantur: sic tamen, ut ipsius cantus integritas illibata permaneat, & nihil ex hoc de bene morata musica immutetur: maxime cum hujusmodi consonantiæ auditum demulceant, devotionem provocent, & psallentium Deo animos torpere non sinant. Actum & datum, &c.

a *Eccles.* 47.

TITULUS II.

DE PRÆBENDIS, ET DIGNITATIBUS.

CAP. I.

Cum beneficia in curia vacantia idoneis debeant conferri personis, illorum collationem Papa sibi reservat. Vide cap. 2. & 3. & cap. *præsenti. eod. tit. lib.* 6.

Bonifacius VIII. [*an* 1295. *Romæ.*]

Piæ solicitudinis studio ducimur, ut dignitates, personatus, præbendæ, aliaque beneficia Ecclesiastica, cum cura, vel sine cura, quæ apud sedem Apostolicam vacare noscuntur, personis conferantur idoneis a, per quas in eis debita impendantur obsequia, & divinorum cultus exerceatur solicite in eisdem. Inde fit, quod nos hujusmodi dignitates, personatus, præbendas, Ecclesias, & alia Ecclesiastica beneficia, quæ apud sedem eandem intra unum mensem a data præsentium hactenus in curia vacaverint, computandum, & quæ exnunc apud eam vacaverint in futurum, provisioni sedis ejusdem auctoritate Apostolica reservamus: decernentes exnunc irritum, & inane, si secus in hac parte scienter, vel ignoranter, per quemcunque seu quoscunque Apostolica, vel alia quavis auctoritate contigerit attentari. Nulli ergo, &c. Datum Later. 3. Nonas Maji, Anno 1.

a *Vide Concil. Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 12.

CAP. II.

Provisiones sub titulo commendæ factas de Ecclesiis Patriarchalibus, Archiepiscopalibus, Episcopalibus, & monasteriis ad petitionem Regum, vel quorumcunque Magnatum, revocat.

Clemens V. [*an.* 1306. *in Tuscia.*]

EX supernæ providentia majestatis, cujus universa dispositione reguntur, ad Apostolicæ præeminentiam dignitatis (licet insufficientibus meritis) evocati, gregem Dominicum nostræ vigilantiæ creditum undique contemplamur: illumque salubri studemus pastoris more, vigili (quantum nobis ex alto permittitur) observantia custodire, ut de illo possimus ad ipsius laudem, cujus exercemus vices in terris, dignam in extremo judicio reddere rationem. Ideoque nos diligens cura solicitat, continua pulsat instantia, & curiosa solicitudo perurget, ut circa fidelium statum salubriter dirigendum, sic efficacibus studiis, & promptis operibus intendamus, quod per nostræ cooperationis ministerium erga sanctam matrem Ecclesiam devotio filiorum concrescat, ipsorum cessent gravamina, & tranquillitatis ei proveniat incrementum: quod tunc recte agere credimus, cum molestiis eventibus viam præcludimus, indirecta dirigimus, subtrahimus noxia, & salubria procuramus. Sane pridem nos, licet insufficientibus meritis, ad summum Apostolatus apicem [sicut Domino placuit] evocati, ab ipso nostræ promotionis exordio, antiquæ notitiæ Regum, Prælatorum, Magnatum, & aliorum nobilium personarum Ecclesiasticarum, & secularium memores existentes, ac ipsorum aliquibus, tum quia in terris morantes eorum, gradum hujusmodi promotionis habuimus, tam quia solitæ ad eos amicitiæ specialibus affectibus ducebamur: aliquibus vero ex assueta Romanorum Pontificum liberalitate, quam in suis exercere sunt soliti novitatibus, volentes honoris, & liberalitatis affluentia complacere, ad eorum importunas tamen & multiplicatas precum instantias, nonnullis Clericis, & personis Ecclesiasticis, religiosis & secularibus, diversorum ordinum, dignitatis, conditionum, & statuum, Patriarchales, Archiepiscopales, & Episcopales Ecclesias, ac monasteria destituta pastoribus, sub commendæ, vel custodiæ, seu curæ vel guardiæ, aut admistrationis titulo, nomineve notabili, duximus perpetuo ad vitam seu ad certi temporis spatium committenda super his, an tales videlicet tantasque gratias per nos fieri decuisset, variorum arduorum negotiorum multiplicitate distracti, usque ad tempus, quo infirmitate satis periculosa nos his diebus visitavit omnipotens, nequivimus cogitare plenarie. Verum in debilitate ipsius ægritudinis constituti, a negotiorum utcunque discussione semoti, ad hoc sub diligenti examine direximus aciem nostræ mentis, demumque prospeximus evidenter, quod Ecclesiarum, & monasteriorum eorundem cura negligitur, bona & jura dissipantur ipsorum, ac subjectis eis personis, & populis spiritaliter plurimum & temporaliter derogatur, eisque redundant ad noxam, quæ dicebantur cedere ad profectum: ac nedum ipsis, sed etiam Romanæ matri Ecclesiæ, (quæ disponente Domino ipsorum caput fore dignoscitur, & magistra) graviora inde futura timentur pericula. Nolentes igitur his tot, & tantis dispendiis ulterius causam relinquere, sed volentes potius opportunum, & debitum in hac parte remedium adhibere, omnes, & singulas promissiones hujusmodi per nos (ut præmittitur) factas, quibuscunque cujuscunque ordinis, dignitatis, aut status, sed etiam sanctæ Rom. Ecclesiæ Cardinalibus quocunque modo, vel tempore factæ noscantur, auctoritate Apostolica exnunc ex certa scientia revocamus, cassamus, & annullamus, & decernimus de cætero non habere aliquam roboris firmitatem. Nulli ergo, &c. Datum apud Pisatum Burdegalens. Diœces. X. Cal. Martii, Anno 2.

CAP. III.

Beneficia majora & minora vacantia, & vacatura, præsertim in provincia Burdegalen. Clemens V. certis ex causis suæ dispositioni reservavit, cum appositione decreti.

Clemens V. [*an.* 1306. *in Gallia.*]

ETsi in temporalium dispositione bonorum habenda sit discretionis cautela, præcipue ut ea digne, & laudabiliter ponantur: in Ecclesiasticis tamen rebus multo fortius invigilare nostra debet intentio, ut juxta personarum conditiones, & status, ad Divini nominis laudem, & ipsarum utilitatem provideatur ex merito Ecclesiasticis personis, cum juxta canonicas sanctiones *a* nihil sit, quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quam quod indigni assumantur ad regimen animarum. Hac igitur consideratione moti specialiter Burdegalen. Ecclesiam, de qua (licet immeriti) sumus noviter ad hunc statum summi Apostolatus assumpti, & monasterium sanctæ crucis Burdegalen. ordinis sancti Benedicti etiam vacans per obitum quondam fratris Gulielmi de Bobio Abbatis ejusdem: et generaliter Patriarchales, Archiepiscopales, Episcopales Ecclesias, monasteria, prioratus, & quoslibet personatus dignitates vel officia, cujuscunque ordinis, & conditionis existant, necnon Canonicatus, præbendas, Ecclesias cum cura vel sine cura, & alia quælibet beneficia Ecclesiastica quocunque nomine appellentur, quæ apud sedem Apost. vacare noscuntur ad præsens, & quæ toto nostri Pontificatus tempore vacare contigerit in futurum: provisioni, collationi, & dispositioni nostræ, & sedis ejusdem hac vice auctoritate Apostolica reservamus. Decernentes extunc irritum, & inane, si quid contra hoc per quoscunque quavis auctoritate scienter, vel ignoranter attentatum est hactenus, vel in posterum contigerit attentari: Constitutione Clem. IV. & Bonifac. VIII. Rom. Pont. prædecess. nost. & alia qualibet in contrarium edita non obstante. Et quia plus timeri solet, quod specialiter injungitur, quam quod generaliter imperatur, hac reservatione nostra, decreto ligari volumus ignorantes. Et quia bullam nostram non habemus ad præsens, ad cautelam præsentium, & memoriam futurorum, hujusmodi resevationem cum præmissi interpositione decreti scribi, & in publicam formam redigi jussimus per Bernardum Caprarii publicum Notarium infrascriptum: quam etiam sigilli (quo utebamur olim Burdeg. Ecclesiæ præsidentes) fecimus appensione muniri. Datum Burdeg. 2. Cal. Aug. Pontif. nost. Anno 1.

CAP. IV.

Papa hic primo ambitionem, & importunitatem quorundam Religiosorum, & secularium super obtinendis pluribus beneficiis, dispensative, qui insufficientes quandoque erant pro uno, in diversis locis, regnis & aliis locis distantibus recitans, apponit plures ex hoc contingentes inconvenientias: & tandem statuit, quod omnes [exceptis Cardinalibus ac Regum filiis] qui super pluralitate beneficiorum, quæ alias de jure non poterant obtineri, dispensationem obtinent, unum cum cura, aliud sine cura, possint a tempore notitiæ eligere intra mensem, & alia cum effectu dimittere teneantur: alias omnibus sic dispensatis sint ipso jure privati. Et idem de beneficiis, in quibus jus est ad rem, dum vacabunt: de pluribus etiam talibus, injuste tamen & sine dispensatione detentis, ordinat, quod ultimum obtineant, & omnia alia dimittant intra mensem, alioquin omnibus sint privati. Item vult, quod qui amodo talia receperint, dimissionem de primo faciant coram Ordinario cum effectu, alioquin sint omnibus ipso jure privati: quæ omnia sic vacantia dispositioni Apost. sedis reservat, interpretans Ordinarios in hoc casu solos diœcesanos beneficiorum sic dimissorum. Item hoc vult de solis beneficiis intelligi, in quibus quis per se vel vicarium suum temporalem curam animarum vel spiritualem jurisdictionem exercet de consuetudine, vel de jure. h. d. de Laud.

Joannes

a *In Concil. Lateran. sub Innoc. IV. c. 26. refertur in c. nihil est extr. de elect.*

Joan. XXII. *Episc. servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.* [*an.* 1317. *Avenioni.*]

EXecrabilis *a* quorundam tam religiosorum, quam secularium ambitio, quæ semper plus ambiens, eo magis insatiabilis creditur, quo sibi amplius indulgetur, & improbitas importuna petentium a nobis, & prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus non tam obtinuisse, quam extorsisse plerunque noscuntur, ut unus interdum etiam ad unum beneficium Ecclesiasticum minus idoneus, in diversis Eccl. nedum vicinis, sed ab invicem longe distantibus, imo nonnunquam in diversorum regnorum partibus situatis, plures quam duas vel tres, aut plures etiam dignitates, vel personatus, officia seu prioratus, aut diversa Ecclesiastica beneficia curam animarum habentia possit dispensative, cum alias non liceret de jure communi, recipere, & simul licite retinere. Unde inter cætera, inconvenientia infrascripta nascuntur, quod videlicet interdum unus, qui unum quamvis modicum vix officium implere sufficeret, plurimorum sibi vendicat stipendia, quæ multis literatis viris vitæ puritate ac testimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, possent abunde sufficere, æqua distributione collata. Habentibus ipsa paratur vagandi materia, divini cultus minuuntur, hospitalitas in ipsis beneficiis debita non servatur: & dum non sunt sui in unaquaque regione Rectores, Ecclesiarum detrahitur commodis & honori, quæ carentes defensorum auxilio in juribus suis, & libertatibus multipliciter collabuntur: ruinis patent ædificia nobilia, quæ magnificentia extruxerat decessorum: & (quod amarius est dolendum) animarum cura negligitur, & vitiorum sentibus fomentum periculose præbetur. Nos itaque tot malis tantisque discriminibus occurrere cupientes, omnes & singulas dispensationes super receptione ac retentione plurium dignitatum, personatuum, officiorum, prioratuum, aut beneficiorum, quibus cura sit animarum annexa, sub quacunque forma, vel expressione verborum a nobis vel dictis prædecessoribus nostris, cuicunque personæ concessas (Cardinalibus tamen sanctæ Rom. Eccles. qui circa nos universali Ecclesiæ serviendo, singularum Ecclesiarum commoditatibus se impendunt, ac Regum filiis, qui propter sublimitatem eorum ac generis claritatem sunt potioris prærogativa gratiæ attollendi, duntaxat exceptis) deliberatione super hoc cum fratribus nostris habita diligenti, de ipsorum consilio & ex certa nostra scientia, in forma subscripta duximus taliter moderandas, quod per moderamen nostrum effrenatam circa easdem personas talium beneficiorum multitudinem refrenemus, ipsique impetrantes fructu dispensationum hujusmodi totaliter non frustrentur. Statuimus itaque & de fratrum nostrorum consilio ordinamus, quod obtinentes nunc ex dispensatione legitima pluralitatem hujusmodi dignitatum, personatuum, officiorum, aut Prioratuum seu beneficiorum, quæ alias absque alia dispensatione legitima obtinere nequibant, unum tantum ex dignitatibus, personatibus, officiis, prioratibus, Ecclesiis vel beneficiis hujusmodi, quibus cura immineat animarum, cum dignitate, personatu, vel officio, prioratu, Ecclesia vel beneficio sine cura, quæ habere maluerint, prætextu dispensationis sufficientis circa id eisdem indultæ, possint licite retinere: quæ tamen teneantur eligere intra mensem, numerandum a tempore notitiæ constitutionis istius. Cæteris beneficiis cum cura vel sine cura, quæ ipsius dispensationis prætextu tenebant, & quæ aliter ante non poterant de jure absque dispensatione aliqua licite retinere, quæ nos extunc vacare decernimus, coram ordinariis sub testimonio publico intra idem tempus verbaliter, vel realiter cum effectu dimissis: absque eo, quod ad illa nunquam sine nova collatione, ab eo qui facere poterit, facienda, redire, aut eorum administrationi se immiscere præsumant. Alioquin tam his, quam aliis omnibus beneficiis, quæ virtute hujusmodi nostri moderaminis retinere poterant, ut præfertur, sint ipso jure privati, & prorsus inhabiles ad similia beneficia obtinenda. Per hoc autem iis, qui dignitates, personatus, officia, prioratus, vel alia beneficia curam animarum habentia ex dispensatione, quæ jus tribuat, juxta nostram moderationem præscriptam obtinent, & alia similia beneficia nostrarum vel eorundem prædecessorum auctoritate literarum expectant, cum quibus est, ut illa cum vacaverint recipere, & una cum obtentis retinere licite valeant, dispensatum, nolumus derogari, quin ea cum vacaverint, intra dicti temporis spatium possint eligere, & dimissis aliis recipere in forma præscripta, ac licite retinere: pœnas similes incursuri, si hujusmodi nostræ contraire præsumpserint sanctioni. Porro quia quorundam oculos sic avaræ cupiditatis vitium excæcavit, quod plura talia beneficia simul absque dispensatione canonica retinere præsumunt: nos de illis præsenti decreto statuimus, ut omnia & singula beneficia sic detenta (illo tamen retento, quod ultimo receperunt, dummodo in eo ex collatione canonica competat jus eisdem) intra tempus, ut præscribitur, limitatum, verbo & facto ac sine fraude, coram ordinariis sub testimonio similiter publico dimittere teneantur. Quod si non fecerint, & illo sint ipso jure privati, in quo jus eis alias competebat, & inhabiles penitus ad quæcunque obtinenda Ecclesiastica beneficia censeantur. Qui vero deinceps receperint dignitatem, vel personatum, seu officium, aut aliud beneficium, curam animarum habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, illud, quo ipso jure (postquam secundi possessionem habuerint, vel per eos omni dolo, & fraude cessantibus, quo minus habeant, steterit) privati noscuntur, absque moræ dispendio in ordinariorum manibus dimittere debeant pari modo: alioquin extunc sint ipso jure secundo privati, & nedum ad sacros suscipiendos ordines, quin etiam ad habendum quodcunque aliud Ecclesiasticum beneficium inhabiles reputentur. Quæ omnia & singula beneficia vacatura, ut præmittitur, vel dimissa, nostræ & sedis Apostolicæ dispositioni, de ipsorum fratrum consilio reservamus: inhibentes, ne quis præter Rom. Pont. quacunque sit super hoc auctoritate munitus, de hujusmodi beneficiis disponere, vel circa illa per medium permutationis, vel alias innovare hoc quoquo modo præsumat. Nos enim si secus actum, vel attentatum fuerit, irritum decernimus & inane. Cæterum ordinarios intelligimus in casibus suprascriptis Episcopos, in quorum civitatibus, vel diœcesibus consistunt beneficia, seu aliquod eorum, quæ debent secundum præmissa dimitti, aut ipsi, qui ea debent dimittere, commorantur, vel Ecclesiis cathedralibus vacantibus Capitula earundem. Et hi de beneficiis tam dimissis, quam (ut præmittitur) perditis, nos, vel Apost. sedem certificare studeant, quamprimum commode poterunt, indilate, ut de illis salubriter disponere valeamus. Quantum autem ad modificationem personarum attinet antefatam, illa duntaxat, & non alia beneficia Ecclesiastica, quocunque nomine nuncupentur, curam habere censemus, quæ parochias habent, in quibus est animarum cura annexa, non per vicarios perpetuos, sed per Rectores, aut ministros beneficiorum ipsorum, vel illorum temporales vicarios exercenda. Necnon etiam illa, quorum ministris ratione beneficiorum hujusmodi competit visitare, inquirere, procurationes recipere, suspendere, excommunicare, seu ab excommunicationis, & suspensionis sententiis absolvere de consuetudine, vel de jure, juribus aliis de animarum cura loquentibus in suo robore quoad cætera permansuris. Nulli ergo omnino homi-

a *Vide Conc. Trid. sess. 7. de reform. c. 2. & 4. sess. 24. de reform. cap. 17.*

hominum liceat hanc paginam nostrorum moderationis, statutorum, constitutionum, reservationis, inhibitionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. XIII. Calend. Decembr. Pontif. nost. Anno 2.

CAP. V.

Episcopatus Tholosanus, in reditibus plurimum abundans, in novam metropolim, propter multiplices causas hic expressas erigitur, cui pro suffraganeis Ecclesiis sunt deputatæ quatuor villæ in novas civitates erectæ, adjecta cum illis Ecclesia Apamiarum. Et quibus Episcopis, & Archiepiscopis prius suberant, quidque earum cuilibet pro reditibus sit assignatum, hic exprimitur: & tandem censuræ Ecclesiasticæ in rebelles proferuntur. Adverte, quod Ecclesia de Vauro, & Ecclesia de Mirapice sunt sub Ecclesia Tholosana tanquam suffraganeæ: licet de illis hic mentio nulla fiat. Utilitas ex hoc capitulo habetur, quoniam cognoscimus causas erigendi, & dividendi Ecclesias, alias aliis subjicendi, & alias ab aliis eximendi, & ad solum Papam hæc omnia spectare: cui in singulari privilegio majores causæ majoraque negotia reservantur, patet in cap. 1. de translat. Episc. cum suis concordantiis.

Joannes XXII. [*an. 1316. Avenioni.*]

SAlvator noster, cujus nutui cuncta serviunt *a*, in agro mundi hujus messem multam aspiciens, & operariorum raritatem attendens, Dominum messis rogandum esse, ut in illam operarios mitteret, censuit: & ipse idem etiam exiens mane, veluti paterfamilias diligens, horis diei variis operarios in vineam suam misit. Romanus itaque Pontifex, sicut eodem Domino disponente Vicarius ejus in terris esse dignoscitur, sic & ipsius actibus [in quantum sinit humana fragilitas] se conformare tenetur. Ubi ergo superexcrescere messem, populi videlicet multitudinem, viderit, operarios debet opportunos adjicere, & juxta Propheticum verbum augere custodiam: custodes, & cultores idoneos in Dominicam vineam destinare. Sane considerantes attentius, & intra pectoris claustra meditatione solicita revolventes, quod in tanta multitudine populi, quanta foecundavit altissimus civitatem, & dioecesim Tholosanam, singulorum vultus nequibat [ut condecet] unicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere: quodque durum erat, atque difficile, per talem latam & diffusam dioecesim ad unum tantum a personis Ecclesiasticis & mundanis recursum haberi. Attendentes etiam, quod licet Tolosanus Episcopatus reditibus abundaret immensis, non tamen supererat hucusque memoria, quod ex suorum opulentia copiosa redituum aliquid in Ecclesia, vel dioecesi Tholosana provenisset in divini cultus augmentum: imo sic ex adipe prodierat, & prodibat iniquitas, ut multo jam tempore luxus circa carnis desideria, evectionum pompa, immensitas clientelæ, immoderata diffluxio in parentes, sumptus enormes, aut usus extraordinarii sibi vendicassent ibidem quasi totum patrimonium crucifixi: & verendum erat ne præsul unicus Tholosanus incrassatus *b* & dilatatus, & excessivis hujusmodi opibus alias superbus periculose recalcitrans, Deum factorem derelinqueret, & a suo salutari recedens, perniciosum exemplum in subditos derivaret. Pensantes quoque, quod sanctæ memoriæ Clemens Papa quintus, prædecessor noster, eodem etiam tempore, quo civitas, & dioecesis antefatæ longe minus in populo, ac reditibus affluebant, tamen ex tunc benedicente Domino incredibiliter creverint in utroque, & jugiter crescere dignoscantur, spiritu beatæ considerationis inductus, ad divisionem Episcopatus ejusdem firmiter, dum viveret, intendebat: licet morte præventus suum in hac parte nequiverit implere conceptum. Nos pium prædecessoris nostri propositum in effectum volentes adducere, & tam dissipare malum, quod prædictorum redituum copia excessiva produxit, quam etiam cultum augere divinum, & spiritalem animarum profectum, quos (si juxta facultatis exigentiam, & diffusam latitudinem dictæ dioecesis sufficiens numerus in eadem utilitate Præsulum deputetur) indubio provenire speramus, promovere salubriter intendentes: præmissis, & aliis suadentibus justis causis, ex certa nostra scientia, de fratrum nostrorum consilio concordi, & Apostolicæ plenitudine potestatis, ad laudem Dei, exaltationem Ecclesiæ, fideliumque salutem, Episcopatum ipsum, dictamque dioecesim Tholosanam Apostolica auctoritate dividimus in quinque dioeceses, quas per certos distingui limites faciemus: volentes, ac decernentes, quod præter civitatem Tholosanam, quæ suam propriam, & distinctam habebit dioeces. certis finibus limitandam, subscriptæ quatuor villæ, quarum quamlibet, eisdem consilio & auctoritate in civitatem erigimus, & civitatis vocabulo insignimus: scil. de monte Albano, pridem de Caturcen. dioeces. cui adjicietur certa pars dictæ quondam dioecesis Tholosanæ: ac sancti Pauli de Rivis, & de Lumberiis, & de ipsa quondam Tholosana dioecesi existentes, IV. separatas dioeceses habeant certis limitibus distinguendas. Quodque beati Martini de monte Albano, ubi corpus sancti Theodori confessoris dicitur esse reconditum, prædictæ civitatis montis Albani, & beati Pauli dictæ civitatis sancti Pauli, B. Mariæ de Lumberiaco, civitatis præfatæ Lumberiaci, necnon beatæ Mariæ de Rivis Ecclesiæ ipsius civitatis Rivensis, sint de cætero, & habeantur perpetuo Ecclesiæ cathedrales. Et quia Ecclesia Tholosana, sicut solenniori statu, & conditione potiori refulget, sic & grandioris honoris titulis efferenda est, ipsam hucusque suffraganeam Ecclesiæ Narbonens. ac totam quondam dioeces. Tholosanam de fratrum nostrorum consilio, & ex certa nostra scientia, & Apostolicæ plenitudine potestatis, ab omni jurisdictione, potestate, ac subjectione Archiepiscopi, Capituli & ejusdem Ecclesiæ Narbonensis penitus eximentes, eam ad laudem divini nominis, & honorem Ecclesiæ sanctæ suæ, in Archiepiscopalem, seu Metropolitanam erigimus, eamque honoribus, & insigniis sedis Metropolitanæ decoramus: auctoritate Apostolica decernendo, ut exnunc pro metropolitana Ecclesia in perpetuum habeatur. Et quia etiam dignum est, ut ex quo de filia facta mater, metropoliticæ dignitatis suscepit insignia, & suffraganearum congruum numerum filiarum, ac decentem provinciam habeat, ut ad judicium Archiepiscopi Tholosani, qui pro tempore fuerit, omnes causæ suffraganeorum Episcoporum, & personarum Ecclesiasticarum, ac civitatum ejusdem provinciæ juxta sacrorum statuta canonum referantur Nos præfatas IV. civitates, & Ecclesias cathedrales cum earum dioecesibus (ut præmittitur) distinguendas, necnon civitatem, & Ecclesiam Apamiarum cum sua dioecesi, exnunc ipsius Ecclesiæ Tholosanæ suffraganeas, ac de provincia Tholosana in perpetuum fore decernimus, & jure metrop. subjicimus, & subjectas esse volumus eas illi. Prænominatas montis Albani, quæ de dioecesi Caturcen. & Bituricen. provincia, & Apamiarum civitates, & Ecclesias, quæ de provincia Narbon. hactenus fuisse noscuntur, necnon reliquas tres civitates, & Ecclesias sancti Pauli, Riven. & Lumberiacen. quæ ab olim de dioecesi Tholosana fuerunt, cum earum dioeces. conventibus, collegiis, sive capitulis a jurisdictione, potestate, ac subjectione quacunque Bituricensis, & Narbonensis Archiepiscoporum, ac Caturcensis, & quondam Tholosani, Episcoporum, Capitulorum, & Abbatum, atque Conventuum, & ordinariorum quorumlibet aliorum

a *Matth.* 9. *Matth.* 20. b *Deut.* 8.

Eccle-

Ecclesiasticorum, quibus quomodolibet fuerant hucusque subjectæ, auctoritate præsentium perpetuo eximentes, de prædictorum consilio, & plenitudine potestatis. De bonis autem, reditibus, proventibus, & juribus dicti quondam Episcopatus Tholos. ipsi Tholos. decem millia, & singulis aliis prædictis Ecclesiis (Apamiarum excepta, cui de ipsis bonis, reditibus & proventibus, juribus, ultra illa, quæ habere dignoscitur, certam assignabimus portionem nostris aliis literis distinguendam) singula quinque millia librarum Turonen. annui reditus, & perpetui proventus, quæ quidem unicuique illarum, suisque Pontificibus (dignitate, ac onere, & circumstantiis aliis attente pensatis) debere sufficere vidimus, præter reditus, proventus, & jura, quæ ad prædictas Ecclesias, & conventus earum antea pertinebant, de quibus ad honorem Dei, & ipsarum Ecclesiarum commodum intendimus ordinare: exnunc auctoritate prædicta de consilio, ac plenitudine memoratis concedimus, donamus, ac etiam deputamus percipienda integraliter per ipsarum Ecclesiarum præsules, qui pro tempore fuerint, in rebus, & locis cuilibet magis adjacentibus, & vicinis, juxta distinctionem, seu limitationem diœcesum singularum, per alias nostras literas faciendam. Interim tamen distinctione, seu limitatione prædicta pendente, volumus quod eorum quilibet summam eum contingentem pro rata accipiat annuatim de bonis, reditibus, proventibus, & juribus antedictis per manus eorum, quos ad hoc providerimus, deputandos. Residuum vero redituum, proventuum, & jurium ipsorum, quod facta de illis (ut præmissum est) assignatione supererit, necnon jurisdictionem spiritalem, & temporalem, quæ ad dictum quondam Episcopatum Tholosan. usque ad tempus divisionis hujusmodi pertinebat. & quæ distinctione, seu limitatione post facta pendente faciemus per idoneas exerceri personas. Ac beneficia, etiamsi dignitates, personatus ac officia existant (exceptis his, ad quæ quis per electionem assumitur, & in quibus, vel ad quæ auctoritate literarum Apostolicarum alicui, seu aliquibus jus est aliquod acquisitum, quibus per id nullum volumus præjudicium generari) nunc & in antea usque ad distinctionem diœces. vacatura dispositioni nostræ ac sedis Apostolicæ de fratrum ipsorum consilio reservamus. Hæc igitur per dictæ sedis prudentiam circumspectam sic statuta salubriter, & utiliter ordinata, perpetuis esse valitura temporibus, & robur incommutabilis firmitatis obtinere volentes: auctoritate prædicta districtius inhibemus, ne aliquis cujuscunque præeminentiæ, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Archiepiscopali, vel Episcopali, seu regia præfulgeat dignitate, hujusmodi ordinationem, Apostol. reservationem, & alia supradicta quovis modo turbare, seu quomodolibet impedire præsumat. Nos enim exnunc irritum decernimus, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate contigerit attentari. Et nihilominus in eos, qui ex certa scientia contrarium præsumpserint, nisi intra octo dierum spatium post publicationem præsentium resipuerint cum effectu, excommunicationis in personas, & interdicti in universitates, ac suspensionis in Conventus, Capitula, sive collegia, de consilio, & auctoritate prædictis sententias promulgamus: a quibus non, nisi per Romanum Pontificem, absolutionis beneficium (præterquam in mortis a articulo) valeant obtinere. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrarum divisionis, voluntatis, constitutionum, erectionum, insignitionum, exemptionum, decorationis, subjectionis, concessionis, donationis, deputationis, reservationis, inhibitionis, promulgationis, infringere, vel ei ausu, &c. Datum Aven. VII. Calend. Julii, Pont. nost. Anno. 1.

a *In articulo mortis nulla est casuum reservatio: atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt.* Conc. Trident. sess. 14. c. de casuum reservat.

CAP. VI.

Impedientes Episcopatus Tholosani erectionem in Ecclesiam cathedralem, & ejus divisionem in V. diœc. ultra pœnas in constitutione superiori declaratas perdunt feuda, & quæcunque beneficia spiritualia, & temporalia. Et si sint personæ Ecclesiasticæ, efficiuntur inhabiles ad quæcunque beneficia Ecclesiastica.

Idem. [*an.* 1316. *Avenioni.*]

I. NUper certis ex causis, quæ nostrum, & fratrum nostrorum animos ad id rationabiliter induxerunt, quondam Episcopatum Tholosanum in Archiepiscopalem, seu Metropolitanam ereximus Ecclesiam: quatuor villas, quarum quamlibet insignivimus vocabulo civitatis, quatuor cathedrales Ecclesias creavimus: unam videlicet in villa montis Albani, quondam Caturcen. diœc. adjicienda sibi certa parte quondam diœc. Tholosan. alteram in villa Lumberiaci, aliam in villa sancti Pauli, & aliam in villa de Rivis, & de Robestria quondam Tholos. diœc. Quas quidem Ecclesias una cum Apamiarum Ecclesia, tanquam suffraganeas subjecimus ipsi Metropolitanæ Tholosanæ Ecclesiæ. De bonis quoque, & reditibus dicti quondam Episcopatus Tholosan. tam ipsi Tholosan. quam prædictis Ecclesiis suffraganeis certam portionem, quam unicuique illarum sufficere vidimus, providimus assignandam: totali bonorum, & redituum ipsorum residuo, dispositioni nostræ, & sedis Apostolicæ reservato. Alia etiam circa præmissa fecimus, decrevimus, & ordinavimus ex certa nostra scientia, de ipsorum fratrum concordi consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, districtius inhibentes, ne quis cujuscunque præeminentiæ, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi Archiepiscopali dignitate fulgeret, ipsam ordinationem nostram impedire præsumeret, vel turbare: ac decernentes exnunc irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate contigerit attentari. Et nihilominus in eos, qui ex certa scientia contrarium facerent, nisi resipuerint cum effectu, intra octo dierum spatium post publicationem ordinationis ipsius excommunicationis in personas, interdicti in universitates, ac suspensionis sententias in Capitula, Conventus, sive Collegia duximus promulgandas, prout hæc & alia in Apostolicis literis inde confectis plenius continentur. Verum quia ipsa nostra ordinatio eo efficacius & inviolabilius speratur servari, quo plurium, & graviorum vallata fuerit adjectione pœnarum: Nos ad observationem inconcussam ipsius eo amplius anhelantes, quo evidentius in divini cultus augmentum, & salutem fidelium animarum noscitur redundare, præfatis adjiciendo sententiis, omnes & singulos scienter turbantes, aut impedientes ordinationem eandem, aut aliqua in illa contenta: seu turbantibus vel impedientibus dantes consilium, auxilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, cujuscunque sint conditionis, dignitatis, ordinis, aut status, Ecclesiastici vel mundani, etiamsi Archiepiscopali vel Episcopali, aut majori vel superiori præfulgeant dignitate: nisi intra octo dierum spatium post publicationem præsentium ab hujusmodi impedimento seu turbatione, ac impensione consilii, auxilii vel favoris resipuerint cum effectu, feudis, locationibus, officiis & beneficiis quibuscunque spiritualibus, & temporalibus, etiamsi dignitates vel Prælaturæ quævis fuerint, quæ ab Ecclesiis, seu in Ecclesiis quibuscunque obtinebunt, seu obtinent, ex certa nostra scientia, & de ipsorum fratrum consilio, & Apost. plenitudine potestatis, privatos esse decernimus ipso facto. Et sic libere ipsa feuda, locationes vel officia aut beneficia spiritualia, & temporalia, dignitates,

& Prælaturæ ad ipsas, ad quas spectant, revertantur Ecclesias, & devolvantur ad Rectores, Capitula seu Collegia eorundem, quod de illis pro sua voluntate disponant, & ad dignitates & Prælaturas per electionem, aut alium modum licitum idoneas personas assumant: personasque Ecclesiasticas, quæ culpabiles fuerint in præmissis, inhabilitamus ad quæcunque Ecclesiastica beneficia obtinenda. Nulli ergo omnino hominum, &c. Datum Avenion. IV. Non. Aug. Pontif. nost. Anno 1.

CAP. VII.

Executores quatuor dantur ad pœnas superiores solenniter publicandas.

Idem *Bartholomæo electo Narbon. diœces. Aguelmo de Blavia Engolimen. Eduen. Archid. & magistro Berengario de Lagiis Lemovicen. & Narbon. Ecclesiarum Canonico.* [*an.* 1323. *Avenion.*]

II. NUper ex certis causis, quæ nostrum, & fratrum nostrorum animos ad id rationabiliter induxerunt, &c. (*ut supra proxime usque ad, beneficia Ecclesiastica obtinenda.*) Quocirca Discretioni vestræ per Apost. scripta mandamus, quatenus privationem & inhabilitationem nostram hujusmodi vos omnes, seu tres, vel duo, sive unus ex vobis, per vos vel alium, seu alios, in Ecclesias & solennibus locis & aliis, de quibus & quoties expedire videritis, solenniter publicetis: ne quisquam valeat circa id ignorantiam allegare. Datum Avenion. II. Idus Novemb. Pontif. nost. Anno 8.

CAP. VIII.

Dispensat cum quodam Abbate, ut Episcopus possit esse, licet defectum patiatur in ordinibus & ætate. Ex hac & sequenti cognoscimus causas & formas dispensandi. Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. ad Rom. 15.

Idem *Arnoldo electo Lumbanen.* [*an.* 1319. *Avenion.*]

III. NUper ex certis rationabilibus, & manifestis causis, quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, civitatem Lumbanen. olim villam de Lumbanis, tunc intra Tholosanæ diœces. limites constitutam, qui locus insignis, ac multiplici commoditate dotatus existit, de fratrum nostrorum consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, per literas nostras sub certa forma in civitatem ereximus, civitatisque vocabulo duximus decorandam: statuentes, ac etiam decernentes, ut Ecclesia Abbatiæ illius loci de Lumban. ordinis sancti Augustini extunc haberetur & existeret cathedralis: ac deinde volentes eidem Ecclesiæ de Pastore idoneo salubriter providere, in te Abbatem ejusdem Ecclesiæ, virum utique literatum, & literarum scientia præditum, vitæ ac morum honestate decorum, discretionis & consilii maturitate conspicuum, direximus oculos nostræ mentis, teque [non obstante defectu ætatis & ordinum, quem pateris, cum tonsuratus modo in Clericum, & in XXVII. ætatis tuæ anno, vel circa constitutus esse dicaris, super quo tecum gratiose duximus dispensandum] de fratrum nostrorum consilio ipsi Ecclesiæ præfecimus in Episcopum & Pastorem, curam & administrationem ipsius Ecclesiæ tibi in spiritualibus & temporalibus committendo. Unde licet nondum sit tibi munus consecrationis impensum, nec Apostolicas literas promotionem tuam hujusmodi continentes [cum illas non habeas] possis ostendere: nos tibi, ut [constitutione felicis record. Greg. Papæ VIII. præd. nost. & qualibet alia super hoc in contrarium edita, nequaquam obstante] possis ejusdem Ecclesiæ Lumban. & quorumcunque bonorum ipsius administrationem accipere, ipsamque administrationem libere exercere, auctoritate præsentium indulgemus. Contradictis, &c. Datum Anno 4. ut supra.

CAP. IX.

Hortatur quemdam in multis commendatum, ut curam pastoralem administret in Ecclesia, quæ de novo fuerat in cathedralem erecta. Hic autem invenies multa notatu dignissima, quæ debeant lectores ad devotionem accendere.

Idem *venerabili fratri Bertrando Episcopo montis Albani, ad universalis Ecclesiæ regimen exercendum divina dispensatione vocato:*

AD cujuslibet status Ecclesiæ aciem solicitæ considerationis extendimus, pastorales partes officio vigilanti adhibentes, ut earum singulæ pastoribus gubernentur idoneis, & providis Rectoribus disponantur, quorum dispensatione provida, & providentia circumspecta [illius cooperante clementia, qui vere Pastor & Rector agnoscitur] spiritualium & temporalium proficiant incrementis. Nuper siquidem ex certis, & rationabilibus causis, quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, civitatem, olim villam montis Albani, tunc intra limites Caturcen. diœces. constitutam, qui locus insignis existit, ac ubertate multiplici hominum, & rerum exuberat, de fratrum nost. consf. & Apost. plenitudine potestatis, civitatis vocabulo duximus decorandam: statuentes ac etiam decernentes, ut Ecclesia monasterii illius loci montis Albani monasterii casa Dei ad Rom. Eccl. nullo medio pertinentis, ordinis sancti Benedicti Claremonten. diœc. tunc immediate subjecta, extunc haberetur & existeret Ecclesia cathedralis: postmodum vero de celebri ac salubri provisione ipsius Ecclesiæ montis Albani, ut sponsi solatio lætaretur, solicite cogitantes, ac volentes illum eidem præficere in pastorem, de quo certam haberemus notitiam, quod eum clara morum insignia redimirent, nec esset dubia ejus charitas circa plebem suo regimini committendam, & in cujus fiducia consisteret salubriter securitas subditorum. Ad te nunc monasterii prædicti Abbatem, quem literarum scientia præditum, vitæ & morum honestate decorum, discretionis & consilii maturitate conspicuum, in temporalibus providum, in spiritualibus circumspectum, nobis & fratribus nostris placida tua conversatio continuata, diu apud sed. Apost. approbavit, direximus oculos mentis nostræ: quibus omnibus debita meditatione pensatis, de persona tua, nobis & eisdem fratribus ob tuorum exigentiam meritorum accepta, de ipsorum fratrum consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, eidem Ecclesiæ montis Albani providimus, præficientes eidem sanctæ Ecclesiæ teipsum in pastorem, tibi curam & administrationem illius in spiritualibus & temporalibus committendo, ac tibi postmodum faciendo, per venerabilem frat. nost. Berengarium Episcopum Tusculan. munus consecrationis impendi: firma spe, fiduciaque tenentes, quod eadem Ecclesia monasterii Albani [dominica assistente clementia] per tuæ circumspectionis, & industriæ studium fructuosum servabitur a noxiis & adversis, & spiritualibus & temporalibus proficiet incrementis. Tolle igitur Dei jugum, tam leve collis humilium, quam suave, ac dilectione pascendum suscipe gregem ejus, super quem noctis vigilias dilectus solicitusque custodit, ut liber non pateat aditus invasori, & dominus insuspicabili hora venturus, si te invenerit sic agentem, cursu consummato, qui tuo labori proponitur, & horum fide servata, quæ tuæ solicitudini committuntur, te repertum fidelem in modico supra multa constituat, ac in dilecta gaudiorum suorum tabernacula introducat. Datum, &c. Anno 4.

CAP. X.

Declaratur, an collector fructuum primi anni omnium beneficiorum Ecclesiasticorum vacantium & vacaturorum, usque ad certi temporis spatium deputatorum, pro cameræ Apost. oneribus facilius supportandis possit cum obtinentibus beneficia convenire, & an altaria dotata cadant sub tali reservatione, &c.

Idem *Hugoni de Mirabello Canonico Ebredun. collectori fructuum primi anni, &c.*

Postulasti

Postulasti per Apostolicæ declarationis evidentiam edoceri, quid tibi super dubiis infra scriptis circa commissam tuæ industriæ recollectionem fructuum prædictorum (alias præbendarum, aut beneficiorum) imminentibus sit agendum. Tuæ itaque consultationi breviter respondentes, te scire volumus beneplaciti nostri esse super fructibus beneficiorum, quæ ita reperies in solutione decimæ juxta verum taxata valorem, quod illum nequaquam excedunt, cum obtinentibus hujusmodi beneficia, prout melius & utilius diœcesanis locorum [in quibus hujusmodi beneficia fuerint, quorum consilia in hac parte requiras] & tibi videbitur, valeas convenire. Nos enim ipsorum diœcesanorum, & tuam conscientiam super his oneramus. Licet autem quotidianæ distributiones per nos fuerint a perceptione fructuum prædictorum exclusæ, hoc tamen volumus de distributionibus ipsis intelligi, quæ dantur eis, qui horis intersunt: sic quod illæ, quæ solvuntur his, qui sunt in civitate vel loco præsentes, quamvis horis non intersint eisdem, non sint ab onere dictæ recollectionis immunes. Porro declarationem illam factam per nos in deputatione seu reservatione fructuum prædictorum, ut videlicet non extendatur ad vicarias seu capellanias, ut plurimum a decedentibus institutas ad Missas pro ipsis decedentibus celebrandas, certis constitutis reditibus Presbytero inibi celebranti, locum habere volumus in altaribus dotatis certis feudis usuaticis seu censibus, ut Capellanus inibi celebrare debeat pro dotantium animabus certis vicibus, singulis septimanis, & in Ecclesia cathedrali horis interesse divinis, dummodo valor annuus ipsorum altarium summam XX. librarum Turon. non excedat. Alioquin includantur in deputatione seu reservatione prædictis. Ubi vero præbenda fuerit in decima pro tanto taxata, quod parum posset Canonico hebdomadario [cui certum pro illa servitium imminet in Ecclesia faciendum] post perceptionem taxationis hujusmodi remanere: volumus quod de taxatione ipsa pro hujusmodi servitii onere portionem aliquam congruam prædicto hebdomadario dimittas, pro jam dicta camera nostra residuum percepturus. Cæterum præbendas illorum, qui taxationem decimæ solvere recusantes abesse velle se simulant, ut taxationem ipsam diminuere compellantur: ne per illorum absentiam hujus perceptione taxationis frauderis, quasi nil de præbenda percipere valeas, de qua non percipiunt aliquid, nisi saltem in loco, vel in civitate præsentes, cum tamen Ecclesiæ fabrica tales præbendas ex integro percipere dignoscatur: declaramus sub deputatione seu reservatione comprehendi præfata, ut videlicet eas juxta deputationis nostræ modum percipere valeas, Canonicorum ipsorum absentia non obstante. Ridiculum enim esset, ut eadem fabrica potiori quam nos privilegio in talibus uteretur. De illis denique, qui licet per multos menses tenuerint Ecclesias, vel præbendas, nihil tamen se percepisse asserunt ex eisdem, cum juxta consuetudinem patriæ prædecessores eorum testati fuerunt de bonis illarum, propter quod ipsi obtinentes tales Ecclesias tibi satisfacere nequeunt de fructibus antedictis: nihilominus offerentes, quod tamdiu fructus Ecclesiarum ipsarum percipias, donec tibi fuerit inde plenarie satisfactum: placet nobis & volumus, ut si est ita, oblationi hujusmodi condescendas: per hoc tamen non intendimus consuetudinem approbare prædictam. Datum Avenion. V. Idus Octobr. Pontificatus nostri Anno 2.

CAP. XI.

Cum Romanus Pontifex pro Ecclesiæ Romanæ necessitatibus fructus beneficiorum vacantium usque ad certum tempus reservasset, circa illam reservationem plurimæ ambiguitates ortæ sunt, quas hic solvit.

Idem. [*an. 1319. Avenioni.*]

I. Cum nonnullæ Ecclesiasticæ personæ in cathedralibus Ecclesiis Canonicatus, præbendas, dignitates, personatus, & officia, ac alia beneficia Ecclesiastica obtinentes, revocare conentur in dubium, an fructus, reditus, & proventus primi anni beneficiorum Ecclesiasticorum etiam vacantium, & quæ in diversis orbis partibus usque ad triennium vacare contingeret, quos pro Eccles. Rom. necessitatibus per nostras sub certa forma literas duximus reservandos, juxta tenorem literarum ipsarum cameræ nostræ solvere teneantur: præsertim cum Archiepiscopales, & Episcopales Ecclesiæ, ac regulares Abbatiæ ab hujusmodi solutione fructuum [ut dicunt] in dictis literis eximantur: nos dubitationem hujusmodi amputare volentes, auctoritate Apost. declaramus, quod cum sub appellatione Archiepiscopalis, vel Episcopalis Ecclesiæ, aut regularis Abbatiæ, hujusmodi præbendæ, dignitates, personatus, & officia nequaquam intelligantur, nec etiam includantur, prædictos, necnon & præbendarum, & officiorum Monachorum, monasteriorum regularium, ac reditus Abbatiarum, seu Abbatum earundem, quæ in beneficiis Ecclesiasticis assignantur, distinctos fructus, reditus & proventus includi in deputatione prædicta, & dictæ cameræ juxta prædictarum literarum tenorem debere persolvi: ac id idem super solutione omnium fructuum, redituum, & proventuum commendatariarum, curtuum, seu grangiarum, monasteriorum, domorum & locorum conventualium, quæ pro beneficiis Ecclesiasticis (ut prædicitur) conceduntur (nisi duntaxat in fructibus illorum, quæ sunt forsan excepta) declaramus, & præcipimus observari. Præterea cum in aliquibus Ecclesiis tam cathedralibus, quam aliis, panis & potus pro quotidianis distributionibus ipsarum Ecclesiarum Canonicis, & personis de præbendarum ipsarum corporibus pro die quolibet deputetur: & etiam interdum certa quantitas bladi, & quandoque certa pecuniæ summa, & aliquando alterum pro altero pro singulis mensibus, vel hebdomadis etiam Canonici studiorum causa, aut alias pro eorum negotiis, de licentia Capitulorum Ecclesiarum ipsarum, ab Ecclesiis eisdem absentibus exhibeantur, & etiam persolvantur: declaramus auctoritate prædicta, illam bladi quantitatem, & pecuniæ summam, quæ pro quolibet mense vel hebdomada dictis Canonicis [ut prædicitur] ministrantur, non debere pro quotidianis distributionibus computari, sed illa tantum, quæ præfatis Canonicis quotidie pro diurnis, & nocturnis horis distribuuntur sine fraude. Adjicimus insuper declarationi prædictæ, quod si obtinenti curatum beneficium aliud sibi consimile collatum fuerit, vel etiam in posterum conferatur, post secundi beneficii pacificam possessionem adeptam, & fructuum perceptionem ipsius, nihil de fructibus ejusdem primi beneficii (nisi forsan super hoc dispensatione canonica sit munitus) percipere possit: sed pro dicta camera nostra juxta formam dictarum literarum recipiantur, & etiam exigantur. Ubi vero fructuum, redituum & proventuum beneficiorum Ecclesiasticorum non reperiretur certa taxatio: declaramus auctoritate prædicta, quod fructus, reditus & proventus beneficiorum hujusmodi, cum vacare contigerit, per medium dividantur, quorum medietas recipiatur pro camera prædicta, reliquam vero medietatem ille pro sua sustentatione percipiat, qui beneficium hujusmodi dignoscitur obtinere. Grangias autem, & alia loca Cistercien. ordinis, & aliorum locorum regularium, in quibus gubernatores seu custodes, vel administratores ponuntur ad tempus & removentur ad voluntatem superiorum suorum, eorumque fructus, reditus & proventus auctoritate declaramus eadem in deputatione prædicta, ac literis nostris super illa confectis aliquatenus non includi. Nulli ergo omnino, &c. Dat. Avenion. Nonis Januar. Pontif. nost. An. 4.

CAP.

CAP. XII.

Fructus amborum beneficiorum, quibus quandoque beneficiatus privatur, cameræ Apostolicæ deputa ntur.

Idem. [*c.an.* 1319.]

II. CUm nonnullæ Eccles. personæ revocare conentur in dubium, an si obtinenti dignitatem, vel aliud beneficium Ecclesiasticum, cui cura imminet animarum, aliud beneficium conferatur, eo casu, quo ambo beneficia ipsa successive vacare contingit, eorundem amborum fructus primo anno, quo vacant, ratione deputationis fructuum, redituum, & proventuum Ecclesiasticorum tunc vacantium, & quæ usque ad certum tempus vacare contingeret, quos pro Ecclesiæ Romanæ necessitatibus relevandis per nostras literas duximus deputandos, nostræ cameræ debeantur. Nos ambiguitatem hujusmodi removere volentes, auctoritate Apostolica declaramus, amborum eorundem beneficiorum fructus, reditus, & proventus (cum utrumque ipsorum vacet) pro eadem camera debere percipi, & haberi. Nulli ergo &c.

CAP. XIII.

Dispositioni Apostolicæ reservantur beneficia curialium, & aliorum ad curiam accedentium, vel ab ea recedentium, si moriantur in locis ultra duas diætas legales ab ipsa curia non distantibus.

Benedictus XII. [*an.* 1335. *Avenioni.*]

AD regimen Ecclesiæ generalis, quanquam immeriti superna dispositione vocati, gerimus in nostris desideriis, ut debemus, quod per nostræ diligentiæ studium ad quarumlibet Ecclesiarum, & monasteriorum regimina, & alia beneficia Ecclesiastica juxta divinum beneplacitum, & nostræ intentionis effectum, viri assumantur idonei, qui præsint, & prosint committendis eis Ecclesiis, monasteriis, & beneficiis prælibatis. Præmissorum itaque consideratione inducti, & suadentibus nobis aliis rationabilibus causis, nonnullorum prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes, omnes Patriarchales, Archiepiscopales, & Episcopales Ecclesias, & etiam monasteria, prioratus, dignitates, personatus, & officia, necnon canonicatus, & præbendas, & Ecclesias, cæteraque beneficia Ecclesiastica cum cura, vel sine cura, secularia, & regularia, quæcunque, & qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa personæ consueverint, seu debuerint per electionem, seu quemvis alium modum assumi, nunc apud sedem Apostolicam quocunque modo vacantia, & in posterum vacatura, necnon per depositionem, vel privationem, seu translationem, aut muneris consecrationis suspensionem, per felicis recordationis Joan. Papam XXII. præd. nost. seu ejus auctoritate factas, & per nos, seu auctoritate nostra in antea faciendas ubilibet. Necnon si forsan tempore jam dicti prædecessoris aliqui in concordia, vel discordia electi, vel postulati fuerint, quorum electio cassata, seu postulatio repulsa, vel per eos facta renuntiatio, & admissa per ipsum prædecessorem, vel auctoritate ipsius extiterint, seu quorum electorum, vel postulatorum, & in antea eligendorum, seu postulandorum, ac renuntiantium electionem cassari, vel postulationem repelli, aut renuntiationem admitti per nos, vel auctoritate nostra contingeret apud sedem prædictam, vel alibi ubicunque. Ac etiam per obitum Cardinalium ejusdem Eccles. Rom. ac officialium dictæ sedis, videlicet, Camerarii, Vicecancellarii, Notariorum, Auditorum literarum contradictarum, & Apostolici palatii causarum auditorum, correctorum, & scriptorum literarum Apostolicarum, ac Pœnitentiarii præfatæ sedis, ac abbreviatorum, necnon commensalium, & aliorum quorumlibet Capellanorum Sedis ejusdem, & etiam quorumcunque Legatorum, sive nuntiorum, ac in terris Ecclesiæ Romanæ Rectorum, & Thesaurariorum per dictum Joan. prædecessorem, vel per nos specialiter deputatorum, seu missorum hactenus, vel a nobis deputandorum, aut mittendorum in posterum: nunc vacantia, & in antea vacatura, ubicunque dictos Legatos, vel Nuntios, seu Rectores, aut Thesaurarios, antequam ad Romanam curiam redierint, seu venerint, rebus eximi contigerit ab humanis. Necnon quorumlibet pro quibuscunque negotiis ad Romanam curiam venientium, seu etiam recedentium ab eadem, si in locis a dicta curia ultra duas diætas legales non distantibus jam forsan obierint, vel eos in antea transire contigerit de hac luce. Ac etiam simili modo quorumcunque curialium peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, seu alia quacunque causa ad quævis loca secedentium, si eos antequam ad dictam curiam redierint, in locis ultra duas diætas ab eadem curia (ut præmittitur) non remotis, dummodo eorum proprium domicilium non existat ibidem, jam forsitan decesserint, vel in posterum eos contigerit de medio submoveri, nunc per obitum hujusmodi vacantia, & in posterum vacatura. Rursus monasteria, prioratus, decanatus, dignitates, personatus, administrationes, officia, canonicatus, præbendas, & Ecclesias, cæteraque beneficia Ecclesiastica, secularia, & regularia, cum cura, vel sine cura, quæcunque, & qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa personæ consueverint, & debuerint per electionem, aut quemvis alium modum assumi, quæ promoti per dictum prædecessorem, vel ejus auctoritate ad Patriarchalium, Archiepiscopalium, & Episcopalium Ecclesiarum, necnon monasteriorum regimina obtinebant tempore promotionum de ipsis factarum nunc vacantia. Et qui per nos, seu auctoritate nostra in posterum ad eadem regimina promovendi tempore promotionis hujusmodi obtinebunt. Necnon etiam quæ per assecutionem pacificam quorumcunque prioratuum, dignitatum, personatuum, officiorum, canonicatuum, & præbendarum, Ecclesiarum, & beneficiorum aliorum per nos, vel eundem Joan. prædecessorem, seu auctoritate literarum nostrarum, vel ipsius Joan. prædecessoris collatorum, & conferendorum in posterum, nunc vacantia, & in antea vacatura (plena super præmissis omnibus, & singulis cum fratribus nostris collatione præhabita, & matura deliberatione secuta) ordinationi, dispositioni, & provisioni nostræ (donec miserationis divinæ clementia nos universalis Ecclesiæ regimini præsidere concesserit) de ipsorum fratrum consilio auctoritate Apostolica reservamus, decernentes exnunc irritum, & inane, si secus super præmissis, & quolibet eorum per quoscunque quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus quibuscunque constitutionibus a prædecessoribus nostris Rom. Pontif. editis, quatenus obsistere possent super enarratis articulis, vel alicui, sive aliquibus eorundem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reservationis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion 3. Idus Januarii, Pontificatus nostri Anno 1. MCCCXXXV.

CAP. XIV.

Beneficia, quæcunque sint, dispositioni Apostolicæ reservata, per talem reservationem sunt affecta: ita quod illorum collatio non tenet, si per alium a Romano Pontif. fuerit facta.

Paulus Venetus. *Papa II.* [1467. *Romæ.*]

AD Romani Pontificis providentiam, & circumspectionem providam spectare dignoscitur, dubia juris [ex quibus lites graves oriuntur in dies] suæ declarationis oraculo terminare, prout negotiorum qualitatate, & temporum conditione inspectis, conspexerit in Domino salubriter expedire. Cum itaque nonnulli Romani Pontifices prædecessores nostri per diversas eorum constitutiones, quas suo tempore duntaxat dura-

re

re voluerunt, quæcunque beneficia Ecclesiastica, quæ sui, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ viventium, & tunc existentium Cardinalium familiares continui commensales obtinebant, & in posterum obtinerent, eorum familiaritate durante, etiamsi ab ipsa familiaritate per obitum Cardinalium eorundem, vel alias recessissent: necnon illa, quæ etiam fructuum, & proventuum cameræ Apostolicæ debitorum collectores, & qui ipsorum prædecessorum temporibus sua officia exercerent, uniti subcollectores durantibus eorum officiis obtinebant, ac in quibuscunque locis vacaverint, cum irritantis appositione decreti, & deinde prædecessoribus ipsis sublatis de medio, ac eorum beneficiorum occurrentibus vacationibus, inter utriusque juris interpretes, etiam officiales Romanæ curiæ sæpenumero hæsitatum extiterit, an beneficia hujusmodi propter reservationem, & decretum prædicta reservata, vel affecta remanserint: ita quod nullus præter Romanum Pontif. de illis disponere potuerit sive possit, reservatione & decreto obsistentibus supradictis. Ac cum propter ambiguitatem hujusmodi, varias quoque Jurisperitorum opiniones, & discrepationes ipsas adverteremus, plerunque pro reservatione, & affectione præmissis, interdum vero econtra pronuntiatum, & definitum fore. Nos qui vigilis more pastoris super his maturo providendum esse consilio non indigne censuimus, & propterea in singulis causis super quibusvis beneficiis Ecclesiasticis eandem ambiguitatem quomodolibet concernentibus, usque ad nostrum beneplacitum supersedere mandavimus: cupientes (quemadmodum nostro incumbit officio) dubiis hujusmodi finem imponere, subditorum obviare dispendiis, & (ne lites fiant penitus immortales) de opportuno remedio providere: Felicis recordationis Urbani V. Gregor. IX. Bonif. VIII. Romanorum Pontificum, etiam prædecessorum nostrorum, qui ad submovenda altercationum fomenta, & ambiguitates hujusmodi lucidandas, declarationes similes per suas literas ediderunt, vestigiis inhærendo, ac provide considerantes effectum, per reservationem, manusque appositionem eorundem prædecessorum in dictis beneficiis in esse productum, per obitum ipsorum nequaquam censeri debere revocatum, Romani quoque Pontificis manus appositionem prædictam tantæ efficaciæ, tantæque virtutis existere, ut etsi literæ Apostolicæ super provisionibus beneficiorum, aut de providendo mandatis, in quibus decretum, & reservatio hujusmodi apponuntur, ex aliqua causa suum debitum non sortiantur effectum: facultatem tamen providendi de beneficiis taliter reservatis quibuscunque aliis fuisse ademptam hujus perpetuæ, & irrefragabilis constitutionis edicto de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio omnia, & singula beneficia Ecclesiastica, secularia, & cujusvis ordinis regularia, etiamsi præpositatus, canonicatus, præposituræ, & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia fuerint: etiamsi ad illa consueverint, qui illis præficiuntur, per electionem assumi, eisque cura immineat animarum (ut præmittitur) reservata, & per Romanos Pontifices successores nostros canonice intrantes in posterum reservanda, ac etiam quovis modo vacantia, & in antea vacatura, per hujusmodi reservationem, & decretum remansisse, & remanere semper affecta, nullumque de illis (cum primum vacare contigerit) præter eundem Romanum Pontificem ea vice quovis modo disponere potuisse sive posse, harum serie decernimus, & pariter declaramus. Quod tam in pendentibus etiam per appellationem, quam in futurum super eisdem beneficiis (ut præmittitur) reservatis, committendis causis, per dilectos filios magistros Capellanos nostros, causarum palatii Apostolici auditores, atque alios quoscunque delegatos, & Judices ubilibet inviolabiliter observari, & secundum præmissa, nec aliter sententiari, & definiri volumus atque mandamus eis, & eorum cuilibet, quavis alia super præmissis interpretandi facultate sublata: Decernentes exnunc irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, declarationis, voluntatis, mandati & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Marcum, Anno incarnationis Dominicæ MCCCCLXVII. Cal. Septemb. Pontif. nost. Anno 3.

TTIULUS III.
DE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.
CAP. I.

Papa volens providere divino cultui, & ministris ejusdem, & ocurrere dispendiis, quæ ipsis quotidie imminent propter occupationes vacantium Ecclesiarum primi anni, quæ competunt ex diversis titulis aliquibus Ecclesiis seu personis: statuit quod quando talis occupatio imminebit in beneficiis, quæ consueverunt in decimæ solutione taxari, collectores ipsorum annalium sint contenti ipsa summa, pro qua consuevit dari decima, si ipsam eligendam duxerint, totali residuo penes eum, cui collatum est beneficium, remanente: vel dimissa eidem summa prædicta, possint dictum residuum sibi assumere, dum tamen alterum intra X. dies dicti eligant collectores: alias post X. dies ipsorum optio in beneficiatum transeat ipso jure. In non taxatis autem fructus decimales illius anni dividantur per medium, & utrique eorum medietas tribuatur: ita quod si alter dimidia noluerit contentari, ipsa in volentem transeat ipso jure: & si quicquam aliquis contra dictam ordinationem receperit, pœnas hic contentas incurrat.

Joannes XXII. *Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.* [*an.* 1318. *Avenioni.*]

SUscepti regiminis nos cura solicitat, ut quæ in Ecclesiis non absque dispendio ministrorum, & cultus detrimento divini servari videamus, per appositionem congrui moderaminis in melius reformemus. Cum itaque in nonnullis Ecclesiis observetur, & a longis retroactis temporibus fuerit observatum, quod fructus *a* primi, vel secundi, aut alterius cujusque sequentis anni beneficiorum vacantium in eisdem, defuncto vel fabricæ, aut Ecclesiis vel personis habentibus annalia de consuetudine, privilegio, vel statuto applicetur in totum: ita quod illi, qui hujusmodi beneficia canonice obtinent, & ad quos alias de jure fructus ipsi spectare deberent, nihil inde percipiunt: unde illud inconveniens sequitur, quod commode nequeunt ad impendendum servitium debitum residere in Ecclesiis, in quibus beneficiati existunt. Nos de illo super his remedio providere volentes, per quod hi & illi in fructuum perceptione prædictorum participent, & Ecclesiæ debitis servitiis non fraudentur: præsenti decreto statuimus de fratrum nostrorum consilio, quod illi, qui fructus prædictos sibi hactenus integre vendicabunt ex privilegio, de consuetudine vel statuto, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque beneficiorum ipsorum consuevit in decimæ solutione taxari, prætextu cujusvis privilegii, consuetudinis, vel statuti quovis modo percipiant, sed ipsius summæ perceptione duntaxat sin omnino contenti, totali residuo prædicta obti-

a *Vide extravagantem Pii V. Pontificis Maximi, incip. Durum nimie.*

obtinentibus beneficia remansuro: nisi forsan illi, qui fructus eosdem soliti fuerint (ut præfertur) cum integritate percipere, pro se mallent ipsum habere residuum, & obtinentibus ipsa beneficia summam dimittere memoratam, quo casu percipiendi quod maluerint illis relinquimus optionem: sic quod intra X. dies, postquam sciverint beneficia ipsa vacare, ii, quibus annalia ipsa debentur ex privilegio, consuetudine vel statuto, aut ipsorum annalium collectores, quam partem habere voluerint, an scilicet decimæ taxationem, vel illa dimissa residuum (nulla subhastatione præmissa) eligere teneantur. Quam electionem si intra dictos X. dies non fecerint, ut est dictum, extunc ad eum, cujus est beneficium, hujusmodi optio vel electio transeat ipso jure. Et hoc in Ecclesiis & partibus illis, in quibus beneficia majora & alia quantum ad solutionem decimæ sunt taxata, volumus observari. In illis vero partibus & Ecclesiis, in quibus decimarum taxatio non est facta, servetur, quod fructus & obventiones beneficii tunc vacantis, quos in decima solvere consuevit, per medium dividantur, quorum medietatem habeat is, cui annalium per alterum de prædictis modis perceptio est concessa: reliquam vero medietatem percipiat ille, cui beneficium est concessum pro sustentatione sua, & aliis Ecclesiæ oneribus supportandis. Quod si alter de prædictis prædicta medietate voluerit esse contentus, altero contentari nolente, pars nolentis ipso jure transeat ad volentem, & volens fructus & obventiones illius beneficii percipiet universos, eidem beneficio congrue faciens deserviri, ac ejus supportans onera consueta. Et si quicquam aliquis prædictorum ultra præmissa perceperit, illudque his, ad quos pertinebit, intra mensem non restituerit cum effectu, eo ipso, si Episcopus, vel superior Prælatus fuerit, a Pontificalibus & ingressu Ecclesiæ noverit se suspensum: si autem capitulum, universitas vel collegium, Ecclesiastico interdicto se noverit (donec prædicta cum integritate restituerit) subjacere. Si vero aliqua singularis persona Ecclesiastica, vel mundana id fecerit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto, a qua, nisi restitutione præmissa (præterquam in mortis articulo) minime absolvatur: non obstantibus quibuscunque privilegiis vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus, aut contrariis statutis, juramento, confirmatione sedis Apostol. aut alia quacunque firmitate vallatis. Quæ omnia quoad hæc auctoritate Apostolica revocamus, cassamus, & irritamus, & nullius deinceps esse volumus firmitatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, revocationis, cassationis, & voluntatis infringere, vel ei, &c. Si quis, &c. Datum Avenion. Calend. Novemb. Pont. nostri Anno 2.

TITULUS IV.
DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.
CAP. UN.

Bonorum Ecclesiasticorum alienatio non tenet, & alienantes, & recipientes sunt excommunicati, Prælatisque diversis diversæ pœnæ imponuntur.

Paulus Venetus *Papa II.* [*an.* 1468. *Romæ.*]

AMbitiosæ a cupiditati, illorum præcipue, qui divinis & humanis affectati, damnatione postposita, immobilia, & pretiosa mobilia Deo dicata, ex quibus Ecclesiæ, monasteria & pia loca reguntur, illustranturque, & eorum ministri sibi alimoniam vendicant, profanis usibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultus detrimento exquisitis mediis usurpare præsumunt, occurrere cupientes, omnium rerum & bonorum Ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem, & conductionem ultra triennium, necnon infeudationem, vel contractum emphyteuticum, præterquam in casibus a jure permissis, ac de rebus & bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, & cum Ecclesiarum evidenti utilitate, ac de fructibus & bonis, quæ servando servari non possunt, pro instantis temporis exigentia, hac perpetuo valitura constitutione præsenti fieri prohibemus: prædecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus, & decretis aliis super hoc editis, quæ tenore præsentium innovamus, in suo nihilominus robore permansuris. Si quis autem contra hujus nostræ prohibitionis seriem de bonis, & rebus eisdem quicquam alienare præsumpserit, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio & infeudatio hujusmodi, nullius omnino sint roboris vel momenti. Et tam qui alienat, quam is, qui alienatas res & bona prædicta receperit, sententiam excommunicationis incurrat. Alienanti vero bona Ecclesiarum, monasteriorum, locorumque piorum quorumlibet inconsulto Rom. Pont. aut contra præsentis constitutionis tenorem, si Pontificali seu Abbatiali præfulgeat dignitate, ingressus Ecclesiæ sit penitus interdictus. Et si per sex menses immediate sequentes, sub interdicto hujusmodi animo (quod absit) perseveraverit indurato, lapsis mensibus eisdem e regimine & administratione suæ Ecclesiæ vel monasterii, cui præsidet in spiritualibus & temporalibus, sit eo ipso suspensus. Inferiores vero Prælati, Commendatarii, & aliarum Ecclesiarum Rectores, beneficia vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, præposituris, præpositatibus, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, præbendis, aliisque Ecclesiasticis cum cura & sine cura secularibus & regularibus beneficiis, quorum res & bona alienarunt duntaxat, ipso facto privati existant, illaque absque declaratione aliqua vacare censeantur, possintque per locorum ordinarios, vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, personis idoneis [illis exceptis quæ propterea privatæ fuerint] libere de jure conferri, nisi alias dispositioni Apost. sedis sint specialiter, aut generaliter reservata: nihilominus alienatæ res & bona hujusmodi ad Ecclesias, monasteria & loca pia, ad quæ ante alienationem hujusmodi pertinebant, libere revertantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prohibitionis, & innovationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Marcum, Anno Dom. incarn. MCCCC. LXVIII. Cal. Mart. Pontif. nost. An. 4.

a *Vide Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 11.*

TITULUS V.
DE EMPTIONE, ET VENDITIONE.
CAP. I.

Contractus emptionis, & venditionis annui census cum conditione revenditionis declaratur hic non esse usurarius. Et in fine mandatur, quod hujusmodi bulla publicetur.

Martinus V. *Venerabilibus Fratribus Treveren. & Lubicinen. ac Almicen. Episc.* (*an.* 1420. *Roma in Germaniam.*)

REgimini a universalis Ecclesiæ, quanquam immeriti, disponente Domino præsidentes, curis angimur assiduis, ut juxta creditæ nobis dispensationis officium, subditorum quorumlibet paci & quieti (quantum nobis ex alto conceditur) intendamus. Et dubia, quæ inter

a *De materia hujus extravagantis vide gloss. & doctores in c. conquestus. de usur. Butrium & Imolam in cap. ad nostram de empt. & vend. Anch. consil. 30. incip. Dubitari solet. Felinum in c. si cautio. de fide instr. & Sot. l. 6. de just. & jur. q. 5. art. 3.*

inter eos oriuntur pro tempore, ne litis anfractum, seu scandalorum parturiant fomentum, nostro moderamine declarentur. Sane petitio dilectorum filiorum universorum cleri, nobilium, incolarum, & habitatorum civitatis, & dioecesi. Vratislavien. nobis exhibita continebat, quod a centum annis citra, & supra, & a tanto tempore, & per tantum tempus, cujus contrarii memoria hominum non existit, in eisdem civitate & dioec. ac partibus aliis vicinis, quædam consuetudo rationabilis observata, præscripta, ac moribus utentium approbata, ad communem hominum utilitatem introducta fuisset. Pro quibus Princeps, Baro, miles, civis, sive oppidanus partium earundem, cum hoc expedire videbatur, melius pro tunc non valentes sibi consulere, personæ Ecclesiasticæ, aut seculari collegio, aut universitati, oppido vel civitati, super bonis suis, dominiis, oppidis, terris, agris, prædiis, domibus, & hæreditatibus vendere consuevit, & vendidit annuos census unius, vel plurium marcarum, aut grossorum Pragensium nummi Polonæi, & pagamenti consueti: ad rationem, & pro qualibet marca annui census X. XI. XIII. XIV. marcæ, aut plus vel minus, secundum temporis qualitatem, prout ipsi contrahentes tunc inter se convenerant. Ipsi venditori tunc integraliter in pecunia numerata solvi consueverant, bonis in ipso contractu tunc expressis, pro ipsius census annui exsolutione in perpetuum obligatis. Et semper in ipsis contractibus expresse ipsis venditoribus data fuit facultas atque gratia, quod ipsum annuum censum in toto vel in parte pro eadem summa denariorum, quam ab ipsis emptoribus receperunt, quandocunque vellent, libere absque alicujus requisitione, contradictione, vel assensu possent extinguere & redimere, ac se ab ipsius census solutione extunc penitus liberare. Sed ad hoc hujusmodi census venditores inviti nequaquam per emptores arctari, vel adstringi valerent, etiam ipsis possessionibus, & bonis obligatis penitus interemptis seu destructis. Fuitque, & est talis contractus emptionis, & venditionis per Episcopos Vratislavien. pro tempore existentes, & eorum officiales, necnon per diversos dominos temporales locorum & terrarum, in quibus census hujusmodi constituti existunt, tanquam licitus, & communi utilitati deserviens, sæpius confirmatus pariter & approbatus. Quodque etiam super hujusmodi censibus plurima beneficia Ecclesiastica, collegia, canonicatus, & præbendæ, dignitates, personatus & officia, vicariæ, altaria numero plusquam duo millia, de expresso consensu, & voluntate dominorum temporalium, sub quorum territoriis dicta bona obligata consistunt, erecta, dotata, & fundata, authenticis eorundem dominorum temporalium literis, sigillis sigillatis & roboratis fore noscuntur. Quodque etiam venditores eorundem censuum se nonnunquam ad ipsorum censuum solutionem, pœnis & censuris Ecclesiasticis ordinariorum locorum sponte & libere submiserunt: sicuti etiam aliqui eorum tractu temporis compulsi fuerunt, & compelli consueverunt. Tamen nonnulli ex venditoribus ipsis in arcum pravum conversi, cupientes cum alterius pecunia locupletari, hujusmodi census hucusque per eos ante libere, & absque ulla contradictione solutos, eisdem emptoribus, tam Ecclesiasticis, quam secularibus solvere contradicunt, & recusant, confingentes hujusmodi emptionis, & venditionis contractus fore & esse usurarios, & illicitos, ipsos emptores Ecclesiasticos & seculares, necnon collegia, canonicatus, & præbendas, & dignitates, personatus, & officia, vicarias & altaria, ac beneficia hujusmodi ipsorum annuorum censuum spoliant perceptione, & detinent spoliatos, in animarum suarum periculum, eorumque emptorum præjudicium, damnum & gravamen. Et propterea an contractus emptionis, & venditionis hujusmodi liciti existant, a nonnullis hæsitatur. Quare pro parte eorundem cleri, nobilium, incolarum, & habitatorum civitatis, & dioec. Vratislavien. nobis fuit humiliter supplicatum, ut an contractus hujusmodi liciti vel illiciti censeri debeant, declarare, & alias eis in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati, quia etiam ex relatione dilecti filii nostri Gulielmi tituli sancti Marci Presbyteri Cardinalis, cui negotium hujusmodi cum peritorum consilio commisimus examinandum, comperimus contractus hujusmodi juridicos, & juxta determinationem doctorum licitos fore. Ad hujusmodi ergo ambiguitatis tollendum dubium in præmissis, præfatos contractus, licitos, & juri communi conformes, ac ipsorum censuum venditores, ad illorum solutiones (remoto contradictionis obstaculo) obligari, auctor. Apost. tenore præsentium ex certa scientia declaramus: non obstantibus præmissis, cæterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Volentes, quod prædictæ literæ nostræ debitum sortiantur effectum, Fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrum, per vos, vel alium seu alios, præfatis emptoribus in præmissis opportuni favoris præsidium efficaciter impendentes, dictasque literas, ubi, quando, & quoties expedire videritis, auctoritate nostra solenniter publicantes, faciatis eadem auctoritate eisdem emptoribus, vel ipsorum procuratoribus eorum nominibus, per venditores, seu debitores censuum hujusmodi de præfatis censibus juxta contractuum, & conventionum inter ipsos habitorum formam & tenorem, plenam & debitam satisfactionem impendi. Contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo. Non obstante si aliquibus communiter, vel divisim a sede Apost. sit indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Romæ, apud sanctos Apost. 6. Nonas Jul. Pontific. nost. Anno 8.

CAP. II.

Contractum quendam emptionis, & venditionis præcedenti similem declarat esse juri consonum & ab usuris alienum. Et tandem jubet præsentem bullam cunctis manifestari.

Calixtus III. *Episcop. Magdeburgen. Nuremburgen. & Halberstaden. Ecclesiarum Decanis.* [*an.* 1455. *Roma in Germaniam.*]

II. Regimini a universalis Ecclesiæ quanquam immeriti disponente Domino præsidentes, curis angimur assiduis, ut juxta nobis crediti dispensationem officii subditorum quorumlibet paci & quieti [quantum nobis ex alto conceditur] intendamus: & dubia, quæ inter eos oriuntur pro tempore [ne litium anfractus exinde, seu scandala proveniant] debito [prout justitia persuaserit] declarationis nostræ ministerio sopiantur. Sane pro parte venerabilis fratris nostri Joannis Episcopi Mersburgen. & dilectorum filiorum universi Cleri civitatis, & diœcesis Mersburgen. nobis nuper exhibita petitio continebat, quod licet a tanto tempore, cujus contrarii memoria non existit, in diversis Alemaniæ partibus, pro communi hominum utilitate, inter habitatores, & incolas partium earundem talis inoleverit, hactenusque observata fuerit legitime præscripta, ac moribus utentium & ordinariorum permissione, & plerunque expressa ratificatione approbata consuetudo, quod ipsi habitatores & incolæ, sive illi ex eis, quibus id pro suis

a *Vide Doct. in proxima præcedenti extravagant. citatos.*

ſuis ſtatu, & indemnitatibus expedire viſum fuerit, ſuper eorum bonis, domibus, agris, prædiis, poſſeſſionibus, & hæreditatibus annuos marcarum, florenorum, ſeu groſſorum monetæ in partibus illis currentis, reditus ſeu cenſus vendentes pro ſingulis ex marcis, florenis ſive groſſis hujuſmodi ab eis, qui illas, vel illos, ſive reditus ſive cenſus ipſos emerint, certum competens pretium, in numerata pecunia ſecundum temporis qualitatem, prout ipſi vendentes, & ementes, in contractibus ſuper his inter ſe firmaverunt, & recipere ſoliti fuere, illa ex domibus, terris, agris, prædiis, poſſeſſionibus, & hæreditatibus prædictis, qui in hujuſmodi contractibus expreſſi fuerunt, prædictorum ſolutione redituum, & cenſuum efficaciter obligantes, in illorum vendentium favorem: hoc adjecto, quod ipſi pro rata, qua hujuſmodi per eos receptam dictis ementibus reſtituerent in toto, vel in parte pecuniam, a ſolutione redituum ſeu cenſuum hujuſmodi reſtitutam pecuniam contingentium, liberi forent penitus, & immunes. Sed iidem ementes, etiamſi bona, domus, terræ, agri, poſſeſſiones, & hæreditates hujuſmodi proceſſu temporis ad omnimodæ deſtructionis ſive deſolationis reducerentur opprobrium, pecuniam ipſam etiam agendo repetere non valerent. Apud aliquos tamen hæſitationis verſatur ſcrupulus, an hujuſmodi contractus liciti ſint cenſendi. Unde nonnulli illos uſurarios fore prætendentes, occaſionem quærunt reditus, & cenſus hujuſmodi ab eis debitos non ſolvendi. Quare pro parte Epiſcopi, & Cleri prædictorum, aſſerentium, quod in talibus hic emptis cenſibus, & reditibus, fructus, reditus, & proventus plurium Eccleſiarum, monaſteriorum, hoſpitalium, & Eccleſiaſticorum beneficiorum, civitatis, & diœceſis, ac partium prædictarum, necnon fere omnes quotidianæ diſtributiones, quæ in pleriſque ex Eccleſiis ipſis divinis intereſſentibus miniſtrari ſolent, conſiſtere noſcuntur: nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut ſuper his Apoſtolicæ ſedis declarationis oraculum impertiri, & adjicere paterna dilectione curaremus. Nos igitur hujuſmodi in hac parte ſupplicationibus inclinati, & factas ex commiſſione felicis recordationis Martini Papæ quinti, prædeceſſoris noſtri, deſuper examinationem, & ejuſdem prædeceſſoris noſtri declarationem attentius perſtringentes, ſuiſque veſtigiis inhærentes, ad omne ſuper his ambiguitatis tollendum dubium, præfatos contractus licitos, jurique conformes, & vendentes eoſdem ad ipſorum ſolutionem cenſuum, & redituum, juxta dictorum contractuum tenores (remoto contradictionis obſtaculo) efficaciter teneri auctoritate Apoſtolica præſentium ſerie declaramus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ declarationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicæ, MCCCCLV. pridie Nonas Maji, Pontificatus noſtri Anno primo. Volentes itaque, quod prædictæ literæ debitum ſortiantur effectum, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum, per vos vel alium, ſeu alios, dictis Præpoſito, Decano, Capitulo, ac aliis beneficiatis, opportunæ defenſionis præſidio aſſiſtentes, dictaſque literas (ubi & quando, ac quoties expedire videritis) auctoritate noſtra ſolenniter publicantes, faciatis, & eadem auctoritate per venditores ſeu debitores redituum, & cenſuum hujuſmodi dictis emptoribus, ſeu illis, quibus ipſorum redituum, & cenſuum ſolutio præſtanda fuerit, de eiſdem cenſibus, & reditibus juxta contractuum, & conventionum ſuper his habitorum formam, & tenorem plenam & debitam ſatisfactionem impendi, contradictores vero per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo: non obſtante ſi aliquibus communiter, vel diviſim a ſede Apoſt. indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujuſmodi mentionem. Datum ut ſupra.

TITULUS VI.
DE SEPULTURIS.
CAP. I.

Corpora defunctorum exenterantes, & ea immaniter decoquentes, ut oſſa a carnibus ſeparata ferant ſepelienda in terram ſuam, ipſo facto ſunt excommunicati.

Bonifacius VIII. (*an.* 1300. *Romæ.*)

Deteſtandæ feritatis abuſum, quem ex quodam more *a* horribili nonnulli fideles improvide proſequuntur, nos piæ intentionis ducti propoſito, ne abuſus prædicti ſævitia ulterius corpora humana dilaceret, menteſque fidelium horrore commoveat, & perturbet auditum, digne decrevimus abolendum. Præfati namque fideles hujus ſuæ improbandæ utique conſuetudinis vitio intendentes, ſi quiſquam ex eis genere nobilis, vel dignitatis titulo inſignitus, præſertim extra ſuarum partium limites debitum *b* naturæ perſolvat, in ſuis vel alienis remotis partibus ſepultura electa, defuncti corpus ex quodam impiæ pietatis affectu truculenter exenterant, ac illud membratim, vel in fruſta immaniter concidentes, ea ſubſequenter aquis immerſa exponunt ignibus decoquenda. Et tandem ab oſſibus tegumento carnis excuſſo, eadem ad partes prædictas mittunt ſeu deferunt tumulanda. Quod non ſolum divinæ Majeſtatis conſpectui abominabile plurimum redditur, ſed etiam humanæ conſiderationis obtutibus occurrit vehementius abhorrendum. Volentes igitur (prout officii noſtri debitum exigit) illud in hac parte remedium adhibere, per quod tantæ abominationis, tantæque immanitatis, & impietatis abuſus penitus deleatur, nec extendatur ad alios: Apoſt. auctoritate ſtatuimus, & ordinamus, ut cum quis cujuſcunque ſtatus aut generis ſeu dignitatis extiterit, in civitatibus, terris, ſeu locis, in quibus Catholicæ fidei cultus viget, diem de cætero claudet extremum, circa corpora defunctorum hujuſmodi abuſus, vel ſimilis nullatenus obſervetur, nec fidelium manus tanta immanitate fœdentur. Sed ut defunctorum corpora ſic impie ac crudeliter non tractentur, deferantur ad loca, in quibus viventes elegerint ſepeliri, aut in civitate, caſtro vel loco, ubi deceſſerint, vel loco vicino, Eccleſiaſticæ ſepulturæ tradantur ad tempus, ita quod demum incineratis corporibus, aut alias ad loca, ubi ſepulturam elegerint, deportentur, & ſepeliantur in eis. Nos enim ſi prædicti defuncti executor, vel executores, aut familiares ejus, ſeu quivis alii cujuſcunque ordinis, conditionis, ſtatus, aut gradus fuerint, etiam ſi pontificali dignitate præfulgeant, aliquid contra hujuſmodi noſtri ſtatuti, & ordinationis tenorem præſumpſerint attentare, defunctorum corpora ſic inhumaniter, & crudeliter pertractando, vel faciendo pertractari, excommunicationis ſententiam (quam exnunc in ipſos proferimus) ipſo facto ſe noverint incurſuros: a qua non niſi per Apoſtolicam ſedem (præterquam in mortis articulo) *c* poſſint abſolutionis beneficium obtinere. Et nihilominus ille, cujus corpus ſic inhumane tractatum fuerit, Eccleſiaſtica careat ſepultura. Nulli ergo, &c. Datum Lateran. XII. Cal. Martii, Pont. noſt. Anno 6.

CAP. II.

Super prædicationibus, confeſſionibus, & ſepulturis providet hoc cap. ut tollat contentiones, quæ olim erant inter curatos ex una

a *Al. modo.* b *Mori, eſt naturæ debitum ſolvere.* c *Vide Con. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. de caſuum reſervat.*

una parte, & Jacobitas, & Chordigeros ex altera. Hoc cap. licet fuisset sublatum per extravagantem, inter cunctas, quæ est infra de privil. est tamen hodie innovatum per Clem. Dudum. de sepult.

Bonifacius VIII.

SUper cathedram præeminentiæ pastoralis divina disponente clementia constituti, etsi multis & arduis, quæ in amplum Romanæ curiæ alveum undique confluunt quasi torrens, prægravemur negotiis, cuiis excitemur innumeris, cogitationibus plurimis distrahamur: circa id tamen ferventibus votis intendimus, vacamus instantius, ac operosæ studium solicitudinis impertimur, ut ad divini nominis gloriam, exaltationem catholicæ fidei, & profectum fidelium animarum (præcisis radicitus dissidiorum vepribus, & litigiorum anfractibus omnino subductis) inter Ecclesiarum antistites, ad curam & regimen gregis Dominici deputatos, cæterasque personas, quas ordo clericalis includit, pacis tranquillitas vigeat, fervor charitatis exæstuet, invalescat concordiæ unitas, animorum identitas perseveret. Scimus enim & ex evidentia facti colligimus, quod non nisi in pacis tempore bene colitur pacis auctor: nec ignoramus, quod dissensiones & scandala pravis actibus aditum præparant, rancores & odia suscitant, & illicitis moribus ausum præbent. Ab olim siquidem inter Prælatos & Rectores, seu Sacerdotes, ac Clericos parochialium Ecclesiarum per diversas mundi provincias constitutos ex una parte, & Prædicatorum & Minorum ordinum fratres ex altera (pacis æmulo satore zizaniæ procurante) gravis & periculosa discordia extitit suscitata super prædicationibus fidelium populis faciendis, eorum confessionibus audiendis, pœnitentiis injungendis eisdem, & tumulandis defunctorum corporibus, qui apud fratrum ipsorum Ecclesias sive loca noscuntur eligere sepulturam. Nos autem (pii patris more laudabili) moleste ferentes incommoda filiorum, reducentes ad exactæ considerationis examen, ac intra pectoris claustra solicite revolventes, quam sit plena periculis, quam onusta dispendiis, quamque in divinæ majestatis conspectu reddatur exosa discordia supradicta: & propterea intendentes paternæ solicitudinis studio illam prorsus evellere, ac omnimode submovere, nullis unquam futuris temporibus favente Domino suscitandam: grandi quoque desiderio cupientes, ut hujusmodi negotium, quod potissime insidet cordi nostro, finem salubrem & celerem per Apostolicæ solertiæ studium consequatur: diligenti cum fratribus nostris deliberatione præhabita super eo, ad honorem Dei, & exaltationem catholicæ fidei, quietum statum partium prædictarum, ac salutis animarum fidelium incrementum, de ipsorum fratrum consilio, auctoritate Apostolica statuimus & ordinamus, ut dictorum ordinum fratres in Ecclesiis & locis eorum, ac in plateis communibus libere valeant Clero, & populo prædicare ac proponere verbum Dei, hora illa duntaxat excepta, in qua locorum Prælati prædicare voluerint, vel coram se facere solenniter prædicari, in qua prædicare cessabunt, præterquam si aliud de Prælatorum ipsorum voluntate processerit, ac licentia speciali. In studiis autem generalibus, ubi sermones ad clerum ex more fieri solent, diebus illis, quibus prædicari solenniter consuevit, ad funera etiam mortuorum, & in festis specialibus sive peculiaribus eorundem fratrum, possint iidem fratres, & liceat eis libere prædicare: nisi forte illa hora, qua solet ad Clerum in prædictis locis Dei verbum proponi, Episcopus, vel Prælatus superior Clerum ad se generaliter convocaret, aut ex aliqua ratione, vel causa urgente Clerum ipsum duceret congregandum. In Ecclesiis autem parochialibus fratres illi nullatenus audeant, vel debeant prædicare, vel proponere verbum Dei, nisi fratres prædicti a parochialibus Sacerdotibus invitati fuerint, vel vocari: & de ipsorum beneplacito, & assensu, seu petita licentia fuerit, & obtenta, nisi Episcopus vel Prælatus superior per eosdem fratres prædicari mandaret. Statuimus etiam, & ordinamus auctoritate prædicta, ut in singulis civitatibus, & diœcesibus, in quibus loca fratrum ipsorum consistere dignoscuntur, vel in civitatibus & diœcesibus locis ipsis vicinis, in quibus loca hujusmodi non habentur, Magistri, Priores, provinciales prædicatorum, aut eorum Vicarii, & generales, & Provinciales Ministri, & Custodes minorum ordinum prædictorum ad præsentiam Prælatorum eorundem locorum se conferant, per se, vel per fratres, quos ad hoc idoneos fore putaverint, humiliter petituri, ut fratres, qui ad hoc electi fuerint, in eorum civitatibus, & diœcesibus confessiones subditorum suorum confiteri sibi volentium audire libere valeant, & hujusmodi confitentibus (prout secundum Deum expedire cognoverint) pœnitentias imponere salutares, atque eisdem absolutionis beneficium impendere de licentia, gratia, & beneplacito eorundem. Ac deinde præfati Magistri, & Priores, Provinciales, & Ministri ordinum prædictorum, eligere studeant personas sufficientes, idoneas, vita probatas, discretas, modestas, atque peritas ad tam salubre ministerium, & officium exequendum: quas sic ab ipsis electas repræsentent, vel faciant præsentari Prælatis, ut de eorum licentia, gratia, & beneplacito in civitatibus, & diœcesibus eorundem hujusmodi personæ sic electæ confessiones confiteri sibi volentium audiant, imponant pœnitentias salutares, & beneficium absolutionis impendant, prout superius est expressum: extra civitates, & diœceses, in quibus fuerint deputatæ, per quas eas volumus, & non per provincias deputari, confessiones nullatenus audituræ. Numerus autem personarum assumendarum ad hujusmodi officium exercendum esse debet, prout universitas Cleri, & populi, ac multitudo vel paucitas exigit eorundem. Et si iidem Prælati petitam licentiam confessionum hujusmodi audiendarum concesserint, illam præfati Magistri, Ministri, & alii cum gratiarum recipiant actione, dictæque personæ sic electæ commissum sibi officium exequantur. Quod si forte jam dicti Prælati quenquam ex dictis fratribus præsentatis eisdem ad hujusmodi officium nollent habere, vel non ducerent admittendum, eo amoto vel subtracto, loco ipsius similiter eisdem præsentandus Prælatis possit, & debeat alius surrogari. Si vero iidem Prælati præfatis fratribus ad confessiones [ut præmittitur] audiendas electis hujusmodi exhibere licentiam recusarent, nos exnunc ipsis, ut confessiones sibi confiteri volentium libere liciteque audire valeant, & eisdem pœnitentias imponere salutares, atque eisdem beneficium absolutionis impertiri, gratiose concedimus, de plenitudine Apostolicæ potestatis. Per hujusmodi autem concessionem nequaquam intendimus personis, seu fratribus ipsis, ad id taliter deputatis, potestatem in hoc impendere ampliorem, quam in eo curatis, vel parochialibus Sacerdotibus est a jure concessa, nisi forsan eis Ecclesiarum Prælati uberiorem in hac parte gratiam specialiter ducerent faciendam. Hujusmodi quoque statuto, & ordinationibus nostris adjicimus, ut fratres dictorum ordinum in Ecclesiis, vel locis suis, ubilibet constitutis, liberam [ut sequitur] habeant sepulturam: videlicet, quod omnes ad eam recipere valeant, qui sepeliri elegerint in locis, & Ecclesiis memoratis. Verum ne parochiales Ecclesiæ, & ipsarum curati, sive Rectores, qui ministrare habent Ecclesiastica sacramenta, quibus noscitur de jure competere, prædicare, seu proponere verbum Dei, confessiones audire fidelium, debitis & necessariis beneficiis defraudentur, cum operariis mercedis exhibitio debeatur: auctoritate Apostolica constituimus, & ordinamus eadem, ut dictorum ordinum fratres de obventionibus omnibus tam funeralibus, quam

quam quibuscunque, & quomodocunque relictis, distincte vel indistincte, ad quoscunque certos, vel determinatos usus, de quibus etiam quarta sive canonica portio dari, sive exigi non consuevit, vel non debet de jure, necnon de datis vel qualitercunque donatis in morte, seu mortis articulo in infirmitate donantis, vel dantis, de qua decesserit, quomodocunque, directe vel indirecte, fratribus ipsis, vel aliis pro eisdem, quartam partem (quam auctoritate Apostolica taxamus, & etiam limitamus) parochialibus Sacerdotibus, & Ecclesiarum Rectoribus seu curatis largiri integre teneantur, facturi & curaturi, quod nec alii, nec aliis, a quibus quarta hujusmodi minime deberetur, ad ipsorum fratrum utilitatem, vel commodum hujusmodi fiant relicta, aut in eos taliter data vel donata procedant, seu quod in morte, vel ab infirmis hujusmodi dandum, vel donandum fratribus ipsis existeret, in eorundem dantium vel donantium sanitate, sibi dari vel donari procurent: in quibus per ipsos vitandis eorum intendimus conscientias onerare, ut si (quod absit) per fratres ipsos dolo vel fraude quicquam in hac parte agi fortasse contigerit (præter id quod eos propterea dictis Sacerdotibus, Rectoribus, & curatis teneri volumus) etiam districta ratio in extremi judicii examine requiratur ab eis. Ultra portionem autem hujusmodi nihil valeant parochiales Rectores, curati & Prælati exigere supradicti, neque illis dicti fratres amplius impendere sint adstricti, neque ad id a quoquam possint aliqualiter coerceri. Nos etenim (ut in cunctis æqualiter, & pacifice favente Domino procedatur) universa privilegia, gratias, indulgentias, verbo seu scripto sub quacunque forma, vel expressione, seu conceptione verborum, a nobis, vel prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, cuicunque ordinum prædictorum concessa, necnon consuetudines, conventiones, statuta & pacta, in quantum sunt præmissis, vel alicui præmissorum contraria, ea penitus revocamus, vacuamus, cassamus, & irritamus, quinimo cassa, vel vacua, & irrita nuntiamus, & decernimus nullius prorsus existere firmitatis. Cæterum universos Ecclesiarum Prælatos, cujuscunque præeminentiæ, status, vel dignitatis existant, ac Sacerdotes parochiales, & curatos, sive Rectores prædictos præsentium tenore rogamus, & hortamur attente, nihilominusque eis districte præcipiendo mandamus, quatenus pro divina & Apostolicæ sedis reverentia prædictos ordines & Professores eorum habentes affectu benevolo commendatos, fratribus ipsis non se difficiles, graves, duros, aut asperos, sed potius favorabiles, propitios, ac benignos, piaque munificentia liberales se studeant exhibere: sic eos in prædicationis officio, & propositionibus verbi Dei, ac in omnibus aliis supradictis, tanquam cooperatores eorum idoneos, & laborum suorum participes prompta benignitate recipiant, ac affectuose admittere non omittant: ut proinde illis æternæ beatitudinis præmium augeatur, & animarum salutis incrementa felicia procurentur. Nec ipsos lateat, quod si secus ab eis agi fortasse contigerit in hac parte, Apostolicæ sedis benignitas, quæ ordines & professores eosdem ubere favore prosequitur, & gerit in visceribus charitatis, contra eos non immerito turbaretur, nec eadem æquanimiter pati posset, quin super hoc provisionis opportunæ remedium adhiberet, ipsosque nihilominus cœlestis indignatio Principis digna pro meritis rependentis, cujus obsequia fratrum ipsorum sedulitas curiosa prosequitur, minime præteriret. Nulli ergo omnino, &c.

TITULUS VII.
DE DECIMIS.
CAP. UN.

Cum Bonifacius decimam certis ex causis hic in principio expressis, ab Ecclesiis & Ecclesiasticis personis exigi statuisset, multa dubia circa illam suborta sunt, quæ hic clare & prolixe manifestantur, vide textum cum gl. in Clem. 2. eod. tit. ubi hæc extravagans in multis declaratur.

Bonifacius VIII. *collectori decimæ*. [*an.* 1300. *in Latio*.]

Declarationes, quas in negotio decimæ per nos nuper impositæ pro prosecutione guerræ ac negotii regni Siciliæ contra hostes, de Ecclesiis & personis Ecclesiasticis per totam Italiam, & cætera loca constitutis, volumus observari (cujus quidem decimæ in illis partibus te superintendentem seu collectorem duximus deputandum) tales sunt: de reditibus & proventibus leprosariarum, domorum Dei, & hospitalium pauperum, qui in usus leprosorum, infirmorum, & pauperum convertuntur, decima non solvetur. Moniales etiam aliæque regulares personæ, quarum reditus, & proventus Ecclesiastici adeo sunt tenues & exiles, quod de illis sustentari non possunt, sed pro habendo vitæ suæ sustentationem necesse habent publice mendicare, & eleemosynas publice petere, dictam decimam non persolvent. Seculares quoque Clerici, quorum Ecclesiastici reditus, & proventus annui summam septem florenorum auri non excedunt, eandem decimam non præstabunt. Si vero una persona plura habeat beneficia, quorum nullum per se acceptum dictam summam septem florenorum auri annuatim attingat, simul tamen collecta in minimis proventibus summam memoratam excedant, quotquot, vel quantumcunque modica fuerint, de omnibus & singulis decima persolvetur, sed non solvetur de pitantiis Monachorum. Similiter de his, quæ a Christifidelibus relinquuntur Ecclesiis, ut ex eis perpetui emantur reditus. Item de xeniis Prælatis, & aliis personis Ecclesiasticis liberaliter factis, decima non solvetur. Solventium decimam electioni seu arbitrio committitur, utrum ipsam velint solvere per totum tempus, quod durabit decima, pro rata proventuum, quos singulis annis dicti temporis ipsos percipere contigerit, an per ipsum tempus pro rata communis æstimationis proventuum eorundem. Sed una via electa non licebit alicui variare ad aliam revertendo. Et fiat, & redigatur per collectores in scriptis electio hujusmodi expresse in prima solutione decimæ supradictæ: alioquin juxta æstimationem communem per totum tempus solvere tenebuntur. Declaramus autem, quod hi, qui elegerint solvere decimam pro rata eorum, quæ perceperint annuatim, vendant proventus beneficiorum suorum, quæ personalem residentiam non requirunt, & solvant decimam pro solo pretio, quod receperint de eisdem: dum tamen contra hoc in fraudem decimæ nihil omnino agatur. Sed Ecclesiastica persona, quæ in Ecclesia sua, vel beneficio (quod residentiam personalem requirit) non residet, sed facit in eodem per Firmarium, vel Vicarium deserviri, deputando ipsi Vicario, vel Firmario certam suorum proventuum portionem: non de vicariatus, seu Firmarii portione, sed de universis ipsius Ecclesiæ, vel beneficii proventibus decimam exhibebit. Declaramus etiam, quod de sylvis seu nemoribus, quæ non consueverunt vendi, nil solvetur, nisi forte aliquid de illis venditum fuerit durante decima: & tunc æstimabitur, quantum valere debent annui reditus partis venditæ secundum assisiam, quæ consuevit fieri de nemoribus in partibus illis, in quibus nemus situatum fuerit, & de sola æstimatione decima persolvetur, & non de eo, quod perciperetur de dictis sylvis seu nemoribus, quæ vendi non consueverunt, nisi forte vendantur durante decima: quæ tunc solvetur ex venditione pascuagii seu herbagii, aut alterius consimilis proventus eorundem nemorum, & sylvarum. Et si non vendantur hujusmodi pascuagia, & similia, non solvetur decima de

de his: ita tamen, quod in fraudem decimæ nihil contra hoc attentetur. Idemque de pascuis, herbagiis, & consimilibus obventionibus sylvarum volumus observari. De stagnis, & piscariis decima sic solvetur, videlicet quod fiet relatio de numero annorum, quibus ante venditionem ultimam vendita non fuerunt, ad quantitatem pretii ex ipsa venditione ultima recepti: ut pretio diviso in partes secundum annorum terminum, durante decima, solvatur decima ipsa de tot partibus pretii ex ipsa venditione recepti, quot fuerunt anni prædicti: ut si forte sunt quinque anni elapsi, ex quo fuerat stagnum venditum, & tunc vendatur pro centum florenis, fiant de pretio quinque partes, & pro tribus annis, quibus durabit decima, solvetur ipsa decima de tribus partibus pretii, tantum videlicet LX. florenorum, & multiplicabuntur, & minuentur partes pretii, prout plures, & pauciores fuerint dicti anni. De piscariis autem fluminum, & lacuum, & venationibus si vendantur, & sylvis cæduis, idem quod de stagnis fiet. De piscibus stagnorum, vel belluis garenarum, quos pro usu vel esu suo consumi, vel sine fraude donari contigerit, decima non solvetur. Et quia nonnulli obtinent a monasteriis, & Ecclesiis prioratus, grangias, domos, reditus, pensiones & census, in solvenda de his decima credimus distinguendum: videlicet, an talia in beneficium habeantur, an ex contractu, an ex mera gratia. Si talia in beneficium habeantur, sive hoc sit concessum per sedem Apostolicam, sive per ipsorum monasteriorum, vel Ecclesiarum personas, de illorum proventibus solvetur decima. Cum autem obtinentur talia ex contractu, puta pensionem, vel firmam annuam, in qua non est facta gratia obtinenti, sed in hoc uterque contrahentium studuit conditionem suam facere meliorem: perceptores pensionis, vel firmæ de ipsa pensione vel firma decimam exhibebunt. Si autem quis ante vel post concessionem hujus decimæ ad vitam propriam emit proventus Prioratuum, vel aliorum prædictorum pro aliqua pecunia, ita quod in hoc ei scienter gratia non est facta, considerabitur quantum æstimatione communi valeant annui proventus, prioratus, grangiæ, domus terrarum seu redituum hujusmodi: & secundum hoc ab illis, quorum est horum proprietas, qui inde pretium ipso futuro tempore receperint, per tres annos decima exhibebitur. Si autem in his gratia facta sit obtinentibus, quia scienter pro minori pretio, quam valeant, sunt talia vendita, vel locata, ipsi obtinentes, & non monasterium vel Ecclesia de illo, in quo gratia facta est ipsis, & de reliquo illi, quorum est proprietas, decimam exhibebunt. Si autem personis aliquibus pro justa mercede, seu remuneratione laboris, vel obsequii præstiti, vel præstandi talia sunt concessa, ii, quorum est illorum proprietas in decimatione proventuum suorum, etiam horum proventus merito numerabunt, & de illis [sicut de aliis, quos pro certis suis utilitatibus expendunt] decimam exhibebunt. Quod si hæc per illos, qui ea obtinebant, in alios sunt translata (quia res transit cum onere suo) etiam circa illos, quæ prædiximus, servabuntur. Nec deducentur expensæ, quæ pro Monachis [qui in talibus prioratibus, grangiis, seu domibus, in beneficium seu ex mera gratia concessis, ex pacto teneri debent) fieri dignoscuntur. Expensæ autem illorum Monachorum vel personarum, quæ teneri debent ex pacto in Prioratibus, grangiis seu domibus ad justam firmam seu pensionem concessis, sive determinate, sive non, æstimabuntur æstimatione communi, & talem æstimationem monasterium, vel Ecclesia, cujus illorum est proprietas, cum suis proventibus decimabit. Prælati de procurationibus, quas in victualibus percipiunt, decimam non persolvent: sed qui eis præstant hujusmodi victualia, in decimatione suorum proventuum, & redituum numerabunt, & solvent decimam de eisdem. De illis autem procurationibus, quas Prælati in pecunia numerata rite percipiunt ab antiquo & quas perciperent, etiamsi non visitarent, decimam præstare tenentur. Prælatus autem, qui procurationem (quam sine visitatione potuit de jure percipere in pecunia numerata) remittit: quia remittit quod sibi debetur, & de quo solvisset decimam, si recepisset illud, tenetur ex tali procuratione decimam exhibere. Si vero procurationem, quam tantum in victualibus licet percipi, forte remittit, persona Ecclesiastica, cui remissio facta est, hujusmodi victualia cum aliis proventibus suis, cum solvet, decimam æstimabit: cum etiamsi non esset remissa, hoc facere teneretur. In solvendo decimam supradictam solæ expensæ necessariæ, quæ fiunt in re, ex qua fructus percipiuntur arando, colendo, & colligendo fructus, sine quibus non possunt inde fructus percipi, deducentur. Expensæ autem, quæ fiunt in castrorum custodibus, cum fiunt extra rem, vel etiam in ædificiis construendis vel conservandis, nullatenus deducentur: sicut nec illæ, quæ in villis tuendis fierent in guerris, seu etiam cavalcatis. De iis quoque, quæ consistunt in jurisdictione, mero imperio, regalibus atque similibus, solvetur decima deductis salariis moderatis, quæ ante concessionem decimæ consueverunt solvi Judicibus, & Officialibus, similibusque personis, sine quibus jurisdictio, & cætera similia nequeunt expediri: ita tamen, quod in fraudem decimæ nihil contra hoc penitus attentetur. Sed expensæ Officialium, Judicum & consimilium personarum, factæ in vestibus sive victualibus, minime deducentur, sicut nec aliæ expensæ similes factæ circa familiam Prælatorum. Ratione autem æris alieni, quo persona solvens decimam obligata consistit, nihil de decima minuetur, etiamsi certe res Ecclesiasticæ propter hoc a quoquam fuerint obligatæ. Item de furnis, & de molendinis decima præstabitur. Solvetur autem de oblationibus, sive fiant pro benedictione nubentium, sive pro exequiis mortuorum, necnon de proventibus singulorum Prælatorum, & de emendis, quæ ab excommunicatis recipiuntur. De Legatis quoque sibi, & aliis personis Ecclesiasticis non personarum, sed Ecclesiarum, vel officiorum ratione relictis, decima persolvetur. Pro decima supradicta non exhibebitur pecunia, nisi illa communiter curreret de mandato Domini terræ, & quæ est moneta in locis, in quibus consistent fructus & reditus, unde decima persolvetur, nec aliqui pecuniam cambire cogentur eandem. Sed si ex probabilibus seu verisimilibus præsumptionibus apparuerit, quisquam pensatis ejus proventibus minus debito notabiliter de decima persolvisse, ita quod super hoc merito suspectus debeat reputari: ex officio nostro per viros idoneos deputandos a nobis faciemus inquiri ab illis, qui super hoc scire valeant veritatem, videlicet de consilio diœcesani Episcopi, vel alicujus deputandi ab ipso, si sit ejus subditus, & non aliter, si Episcopus ipse vel deputatus ab eo commode possit haberi: & tunc demum & non prius, ille, cujus proventus fuerint taliter æstimati, pro eo quod minus solverit, etiam nominatim excommunicabitur, si ejus contumacia exegerit, & visum fuerit expedire. Episcopi autem & Abbates cæteræque personæ Ecclesiasticæ, honorabiles non suspectæ, propriæ conscientiæ relinquantur: ita quod sufficiat quoad tales excommunicationis sententia, quæ in nullo modo solventes, vel scienter adhibentes fraudem, vel malitiam circa ipsius decimæ solutionem generaliter proferetur. Super his autem fiet compulsio per censuram Ecclesiasticam, prout nobis & illi, cui hoc committendum duxerimus, visum fuerit expedire. Proferatur autem (si expediens visum fuerit) excommunicatio generaliter, vel specialiter in eos, qui contra solutionem decimæ, vel suorum æstimationem proventuum, cum fuerit facienda, fraudem vel malitiam scienter duxerint adhibendam.

§. 1.

§. 1. Fiet autem solutio decimæ non ex ipsis rebus, quæ percipiuntur de proventibus, sed in pecunia numerata.

§. 2. Solvetur autem decima illis, quos ad hæc contigerit deputari.

Rector parochialis, qui urgente necessitate Ecclesiæ, puta, quia ipse residendo personaliter in eadem per se non sufficeret ipsi curæ propter multitudinem parochianorum, vel divisionem parochiæ suæ, sed necesse habet unum, vel duos, vel plures Capellanos conducere, & eis propter victum salarium constituere, salarium hujusmodi poterit in decimæ solutione deducere: sed ratione victus Capellanorum ipsorum aliquid non deducet.

§. 3. Quod si in diversis civitatibus, & diœcesibus diversa beneficia obtineantur, de unoquoque beneficio in civitate, vel diœcesi, in qua illud fuerit, decima persolvetur.

§. 4. De eleemosynis vero, seu oblationibus datis ad opus fabricæ, maxime de his oblationibus, quæ in civitatibus, & aliquibus castris, & locis dictarum provinciarum in certis festivitatibus, in candelis, & aliis consueverunt dari, & offerri ad opus fabricæ deputatis, decima non solvetur.

§. 5. Similiter nec de illis oblationibus, quæ colliguntur interdum per Laicos, qui consortiales dicuntur: interdum per Clericos, quæ ad opus consortii reducuntur, & quæ offeruntur, ut luminaria in Ecclesia, cruces, & calices fiant, & reparentur, & etiam ex illis pauperibus subveniatur, & sepeliantur corpora pauperum defunctorum. Prælati autem, & Clerici exules, cujuscunque conditionis, aut dignitatis existant, de suis proventibus Ecclesiasticis decimam persolvent. Illæ quoque expensæ, quæ fiunt pro fossatis, & alias pro terris ædificandis, ut uberiores fructus producant, & illæ, quæ fiunt in conservandis, & reparandis ædificiis molendinorum, domorum, seu apothecarum, & similium, & ex quibus fructus, & pensiones recipiuntur, & nisi repararentur, fructus ex eis percipi non valerent: de decima hujusmodi minime deducentur. Nec etiam illæ, quæ fiunt pro custodia castrorum, quamvis fiant majores solito.

§. 6. Insuper de oblationibus minutissimis, quas percipiunt Ecclesiasticæ personæ ratione Ecclesiarum suarum, pro sepulturis, & dandis pœnitentiis, decima persolvetur. Et quia non occurrit nobis, quin quotidianæ distributiones proventus Ecclesiastici sint, de distributionibus, quæ dantur in horis canonicis præsentibus, debere solvi decimam declaramus.

§. 7. Illi quoque, qui deputati fuerint ad collectionem decimæ, cum eis, qui debent solvere decimam, de aliqua certa summa solvenda pro decima, nequeunt convenire.

§. 8. De fructibus arborum, & hortorum solvetur decima.

§. 9. De his autem, quæ consumuntur usu, vel esu animalium, si sint Ecclesiarum, solvetur decima, deductis expensis necessariis, quæ fiunt pro custodia: si vero sunt personarum, decima non solvetur.

§. 10. Tu ergo in his solum Deum, & justitiam pro præmissis præ oculis habens ex prædictis declarationibus in decidendis hujusmodi dubitationibus, quæ pro parte leviter decidi poterunt, confirmationem accipias: super majoribus vero decisionem Apostolici oraculi expectes.

§. 11. Volumus quoque & præsentium tibi auctoritate mandamus, ut in unamquamque personam Ecclesiasticam deputatarum tibi partium, cujuscunque ordinis, conditionis, vel dignitatis existat, quæ decimam ipsam nullo modo, vel non integre scienter, aut non secundum verum valorem fructuum suorum perceptorum, sive non in terminis constitutis exhibuerit, seu in illorum exhibitione malitiam commiserit sive fraudem: excommunicationis sententiam auctoritate nostra promulges: & etiam in singulos, qui scienter impedimentum præstiterint, directe vel indirecte, publice vel occulte quo minus decimæ prædictæ solvantur. Et omnes & singulos, qui hujusmodi sententias latas incurrerint: per te & alios, singulis diebus Dominicis & festivis, pulsatis campanis, & candelis accensis, usque ad satisfactionem condignam excommunicatos publice nunties, & facias ab omnibus publice evitari: aggravaturus alias manus tuas contra ipsos prout proterviam & contumaciam exigere videris eorundem: quod si satisfacere decreverint, post plenam & integram satisfactionem ab hujusmodi excommunicationibus juxta Ecclesiæ formam absolvas eosdem, & dispenses cum eis super irregularitate, si taliter ligati non abstinuerint a divinis: proviso hactenus, quod contra decimam hujusmodi non solventes nullatenus sine speciali mandato Apostolicæ sedis invocetur brachium seculare. Quodque ad vasa sacra, paramenta, calices, cruces, & libros, aliaque bona mobilia ad cultum deputata divinum, vel ad privilegia Ecclesiarum, & monasteriorum, aliorumque locorum Ecclesiasticorum, ipsius occasione decimæ manus nullatenus extendatur. Data Anagniæ Cal. Octobr. Pont. nost. Anno 7.

TITULUS VIII.

DE REGULARIBUS, ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

CAP. I.

Religiosi mendicantes sub excommunicationis pœna prohibentur convolare ad religionem non mendicantium, quocunque quæsito colore, quam ipso facto incurrunt tam recepti, quam recipientes, quacunque licentia non obstante. Quid juris sit de jam receptis, subdit.

Martinus IV. (*an.* 1281.)

Viam ambitiosæ cupiditatis religiosis, potissime mendicantibus præcludere cupientes, ad alios ordines, præsertim monasticos (fucatis tamen coloribus asserentibus ob frugem melioris vitæ, aut arctioris observantiæ) tam sancti benedicti, quam Cisterciensis, Camaldulensis, Vallis umbrosæ, Canonicorum regularium sancti Augustini, vel aliorum monasticorum ordinum convolare nitentibus, licentiam a sede Apostolica seu Legatis aut Nuntiis ejusdem sedis ad transferendum se de mendicantium ordinibus ad alios ordines, præsertim ea ratione [ut verisimile est, prout facti evidentia docet] ut liberius degant, dignitatesque, & beneficia monastica consequi valeant, & ex certis aliis causis honestati non consonis obtinentibus. Ac volentes etiam conservationi ordinum mendicantium providere, auctoritate Apostolica ex certa scientia tenore præsentium declaramus, & etiam decernimus, statuentes, quod de cætero nullus religiosus ordinum mendicantium quorumcunque, cujuscunque gradus, status, conditionis, vel religionis existat, quantumcunque, & qualitercunque possit, & debeat virtute cujuscunque licentiæ, etiam indulti Apostolici seu Pœnitentiarii nostri curam gerentis, vel alia quavis auctoritate hactenus, etiam per literas Apostolicas facultatum quarumvis tam Legatorum, vel Nuntiorum sedis Apostol. quam alia auctoritate, maxime de transferendis fratribus, aut aliquibus præsertim ordinum mendicantium professoribus in genere vel in specie ab ordinibus hujusmodi mendicantium, sub quacunque verborum forma appareant, admitti aut recipi per aliquos etiam superioris ordinis, seu monasterii, aut loci monastici, seu alias in Monachum vel in fratrem alicujus ex ordinibus Monasticis supradictis, vel aliis expressis (ordine Carthusiensium duntaxat excepto) sub pœna excommunicationis, quam tam recipientes, quam recepti ipso facto incurrunt. Et quam exnunc prout extunc contra quemlibet transgressorem quomodolibet in præmissis, scientia, & auctoritate antefatis proferimus in his scriptis. Et a nemine, nisi duntaxat a Rom. Pontif. (præterquam in

in mortis articulo a) excommunicati hujusmodi possint absolutionis beneficium quomodolibet obtinere. Et nihilominus secus facta non teneant, & nullius existant efficaciæ, vel momenti. Decernentes etiam, & volentes, quod si quis hactenus virtute cujusvis licentiæ, seu mandati hujusmodi fuisset receptus ad aliquem monasticum ordinem, & habitum consuetum gestari per Monachos talis ordinis suscepisset, sive professionem emiserit, sive non, sub dicta poena teneatur in monasterio, in quo receptus fuerit [etiamsi beneficia Ecclesiastica seu rectorias Ecclesiarum quarumvis obtineat] stare in ejus totali ordinatione, & in hujusmodi ordine monastico Altissimo deservire. Si quis autem prætextu hujusmodi licentiæ, vel sine habitu vel cum habitu vagando incederet, monitione prævia teneatur, & debeat intra terminum XV. dierum a die monitionis hujusmodi computandorum, ad ejus religionem vel ordinem, unde cum licentia, vel sine licentia recesserat, remeare. Quod si efficere neglexerit, post ipsum terminum tanquam notorius apostata excommunicatus in omnibus, & per omnia debeat per quemlibet reputari, & ab omnibus tractari: etiam per invocationem auxilii brachii secularis, quoties fuerit opportunum. In futuris autem nullus ex professoribus alicujus ex ordinibus mendicantium hujusmodi in aliquem monasticum ordinem (Carthusiensium duntaxat excepto) possit aut debet per quemcunque recipi, vel admitti, virtute alicujus licentiæ vel indulti, absque sedis hujusmodi licentia speciali sub dictis poenis, & nihilominus secus facta non teneant ipso jure. Hujusmodi licentiis, & indultis, necnon constitutionibus Apostolicis, & mendicantium ordinum prædictorum, etiamsi de illis specialis, & expressa, ac de verbo ad verbum in nostris literis mentio habita foret, & aliis contrariis non obstantibus quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, decreti, statuti, prohibitionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Sebennis 4. Cal. Aug. Pont. nost. Anno 1.

CAP. II.

Religiosi sine sui superioris licentia ultra mare euntes sunt ipso facto excommunicati, nec ibi sunt ad prædicationem, vel divinorum celebrationem admittendi.

Joannes XXII. (*an. 1324. Avenioni.*)

AD nostrum nuper relatio fide digna perduxit auditum, quod nonnulli religionis gestantes habitum, sed a veritate religionis omnino vacui, & a modestia penitus alieni, ad partes quandoque transmarinas se transferant, in quibus pauci fideles respectu infidelium commorantur. Et ut illi decipere facilius simplicium animos ac ipsos, & alios in errores præcipitare, seu retinere valeant, sub ovilla veste, ac humilitatis habitu lupinum animum occulantes, per doctrinas suas reprobas, & erroneas, fidelium mentes, quantum in eis est, corrumpere satagunt: in ipsis partibus periculum nimium spargere non omittunt, necnon & os suum ponentes in cœlum, lingua eorum falsidica transeunte super terram, S. Rom. Eccles. detrahere constitutionibus, & alia multa a fide devia in suis sermonibus, & secretis collocutionibus evomere insanis ausibus non verentur: ex quibus Deus offenditur, periculosa suscitantur scandala, paratur simplicibus laqueus, ipsique talium præsumptores de hæresi vehementer arguunt se suspectos. Nos itaque tantis obviare periculis paternæ diligentiæ studiis cupientes, universis, & singulis religiosis, cujuscunque conditionis, religionis, ordinis vel status existant, de fratrum nostrorum consilio districtius auctoritate præsentium inhibemus, ne ipsorum aliquis absque superioris ordinis sui licentia, sibi per ipsius literas patentes concessa, de cætero ad partes se transferat antedictas. Superioribus ipsis nihilominus injungentes, ne quibusvis sui ordinis fratribus (nisi duntaxat viris literatis, providis & expertis) hujusmodi licentiam impertiri præsumant. Nos enim quoscunque præsumentes contrarium quovis modo, excommunicationis subjacere sententiæ volumus ipso facto. A qua nullus ab alio, quam a Rom. Pont. possit (nisi duntaxat in mortis articulo) absolutionis beneficium obtinere. Cæterum universis Ecclesiæ Prælatis in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo, præsentium tenore mandamus, quatenus nullos religiosos ad partes se transferentes prædictas, nisi per patentes superioris sui ordinis literas, de licentia speciali se illuc transferendi sibi concessa, Prælatis eisdem fecerint plenam fidem, in civitatibus suis, & dioecesibus ac locis, & terris aliis ad prædicationis officium, vel divinorum celebrationem admittant: sed ipsos potius velut apostatas capiant, seu capi faciant, eos carcerali custodiæ (donec de dicta licentia speciali modo prædicto sibi constiterit) detinendo. Et nihilominus si quos religiosos approbare, quæ sedes Apost. reprobavit, vel quæ alias sunt fidei obvia, in suis prædicationibus seu secretis collocutionibus dogmatizare persenserint: ut tales (quibuscunque cessantibus privilegiis) possint licite capere, & carcerali custodiæ, sicut suos possent subditos mancipare, licentiam impertimur. Et insuper tenore præsentium mandamus eisdem, ut de præmissis summarie, simpliciter & de plano, ac sine strepitu judicii, & figura, per se, vel alium seu alios se solerter, & fideliter studeant informare: quosque de prædictis, seu eorum aliquo repererint reos esse, juxta statuta canonum in aliorum exemplum castigare poenis debitis non postponant: non obstantibus exemptionibus, & aliis quibuscunque privilegiis, & literis Apostolicis eisdem Religiosis, vel eorum ordinibus ab eadem sede concessis, vel in posterum concedendis: etiamsi de illis plena, & expressa mentio, ac de verbo ad verbum in præsentibus sit habenda. Quæ quantum ad prædicta, vel aliquod eorundem eisdem in nullo volumus suffragari. Nulli ergo, &c. Datum Avenion. VI. Idus Maii, Pont. nost. Anno 9.

a *Vide Conc. Trid. Sess. 14. c. 7. de casuum reservatione.*

TITULUS IX.
DE RELIGIOSIS DOMIBUS.
CAP. UN.

Licet Beguinarum status sit propter multas rationes per Clementem V. reprobatus, permittitur tamen mulieribus fide dignis, quæ nec sunt culpabiles, nec suspectæ, sub habitu Beguinarum vivere, nec sunt tales per ordinarios molestandæ. Vide cap. 1. eod. tit. in Clement.

Joannes XXII. (*an. 1325. Avenioni.*)

RAtio recta non patitur, ut innocentes ad paria cum nocentibus judicentur. Sane felic. rec. Clemens Papa V. prædecess. nost. cum de mulieribus, quæ Beguinæ vulgariter nuncupantur, nonnulla ei fuissent præcipue de Alemaniæ partibus insinuata sinistra, & præsertim quod earum quædam de summa Trinitate, & divina essentia disputarent, & prædicarent, ac circa articulos fidei, & Ecclesiastica sacramenta opiniones catholicæ fidei contrarias introducerent, & multorum simplicium animas in diversos errores inducerent: ex his & aliis frequenter de illis auditis habens eas non indigna ratione suspectas, in illas, quæ statum hujusmodi noviter assumptum sectarentur ulterius, aut quæ illum de novo assumerent, excommunicationis sententiam promulgavit. Verum quia in multis mundi

mundi partibus plurimæ sunt mulieres, quæ similiter vulgo Beguinæ vocatæ, segregatæ quandoque in parentum, aut suis, interdum vero in aliis, aut conductis sibi communibus domibus insimul habitantes, vitas deducunt honestas, Ecclesias de nocte frequentant, dioecesanis locorum, & parochialium Ecclesiarum Rectoribus reverenter obediunt, curiositatem disputandi, aut auctoritatem, seu temeritatem potius prædicandi, nullo modo sibi usurpant, nec se vel alias seu alios quoslibet præmissis opinionibus, erroribusque involvunt: nec ulla super his est aut fuit hactenus nota seu suspicio contra eas, quæ ipsas dissimiles a luce sua constringeret, ut nullis earum, quæ perpetuam forte Domino continentiam devoverunt, occasio præbeatur ad lapsum: & ne periculis, damnis, & scandalis plurimis, quæ proinde verisimiliter sequerentur, pro provisione Ecclesiæ moderna occupentur: Beguinas hujusmodi inculpabiles (ut præmittitur) nec suspectas sub prohibitione, & abolitione præmissis (quia de ipsis prædecessor noster præfatus nullatenus sensisse dignoscitur) de fratrum nostrorum consilio declaramus, & volumus non includi. Locorum ordinariis nihilominus injungentes, ut eas sub prætextu hujusmodi nullatenus molestari permittant. Et si quid forsan ex hoc in bonis aut juribus a quibuscunque contra eas attentatum est hactenus, vel attentari contigerit in futurum, per illos prædictos ordinarios auct. noct. in statum reduci debitum volumus: invocato (si opus fuerit) auxilio brachii a secularis. Cæterum statum Beguinarum hujusmodi, quas esse permittimus (nisi de his per sedem Apostolicam aliter ordinatum extiterit) nullatenus ex præmissis intendimus approbare. Locorum autem ordinarios, & alios, ad quos prædicta spectabunt, curam pervigilem, & solicitudinem debitam præcipimus adhibere, ne præmissarum sequentes invia, & ipsarum actus temerarios imitando, præmissis erroribus, & disputationum & prædicationum temeritatibus se involvant: eas, quæ contra prædicta præsumpserint, per censuram Ecclesiasticam (appellatione postposita) compescendo. Porro mulieres, quodcunque nomen habentes, quæ de illis, ex quibus prohibitio præcesserit, culpabiles se reddiderint, aut merito notabiles, vel suspectas, si statum vel habitum quoquo modo mutaverint, vere sub prædicta decernimus remanere censura: & taliter contra eas, per illos, ad quos pertinuerit, procedi volumus & mandamus, quod ab errore de more revocatæ, non ultra inficiant sanas oves.

TITULUS X.
DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.
CAP. UN.

Taxat procurationes, pabula charitatis, & subsidium charitativum. Salvat privilegia, conventiones, consuetudines, & præscriptiones, & indemnitatem pauperum: inhibet contraveniri: punit transgressores, & eorum familiares, &c. Et locari debet sub rubrica, de censibus, & procuratoribus.

Benedictus XII *Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.* [*an.* 1336. *Aven.*]

VAs electionis Paulus Apostolus egregius prædicator, se & eos, qui secum erant, propriis manibus exhibebat b, ut pseudo & subdolis operariis sub prædicationis specie lucra sectantibus locum præcluderet, & his, quos ipse pascebat pabulo verbi Dei, non existeret onerosus. Sane licet circa modestiam in exigendis procurationibus observandam a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus salubria emanaverint instituta, quia tamen (sicut experientia docet) nonnulli Prælatorum, necnon dioecesis Nuntiorum, vel Legatorum Apostolicæ sedis, de quibus nullam faciunt mentionem expresse, sic se reddiderunt, & reddunt in dictarum procurationum exactionibus onerosos, ut oppressi subditi hujusmodi onera nequeant supportare, & victum longi temporis brevis hora consumat. Nos attendentes, quod parentes debent thesaurizare filiis, non delitiis fastidiosis eorum substantiam absorbere: ac cupientes pro diversitate conditionum visitantium Prælatorum, & Provinciarum, ac Ecclesiasticarum etiam facultatum, certum modum sufficientem visitantibus, & supportabilem visitatis in præmissis fore de cætero observandum: de fratrum nostrorum consilio præsentis constitutionis edicto statuimus, quod cum in Franciæ, Navarræ, Majoricarum regnis, ac terris, provinciis, & partibus adjacentibus, & in vicinis eisdem, necnon in Delphinatu, Burgundiæ, Sabaudiæ, Provinciæ, & Forcalquerii Comitatibus, Archiepiscopi, & Episcopi, ac alii Prælati, & personæ Ecclesiasticæ, quibus id de jure, vel consuetudine competit, suos subditos personaliter visitabunt: iidem Archiepiscopi a suis, vel Suffraganeorum suorum cathedralibus Ecclesiis pro procuratione unius diei, sive in victualibus, sive a volentibus in pecunia, ultra trecentorum: a monasteriis vero & aliis Ecclesiis, vel prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium vel conventum duodecim, vel plurium personarum, ultra ducentorum ac quinquaginta. Ab habentibus vero paucarum personarum collegium seu conventum, & quibusvis aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra ducentorum. Episcopi vero ab Ecclesiis cathedralibus ultra ducentorum. A monasteriis vero, & Ecclesiis aliis, ac Prioratibus secularibus, vel regularibus, habentibus collegium vel conventum duodecim, vel plurium personarum, ultra ducentorum quinquaginta. Ab habentibus vero paucarum personarum collegium, seu conventum, & quibusvis aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra ducentorum. Episcopi vero ab Ecclesiis cathedralibus, ultra ducentorum. A monasteriis vero & Ecclesiis aliis ac prioratibus secularibus, vel regularibus, collegium habentibus duodecim, vel plurium personarum: ultra centum & quadraginta. Ab habentibus vero personarum collegium pauciorum, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra centum, & quadraginta. Abbates quoque à monasteriis, vel Prioratibus habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra centum. Ab aliis quoque habentibus minus collegium, ac Ecclesiis, prioratibus & locis quibuscunque ultra lxxx. Archidiaconi quoque ultra xxxv. Archipresbyteri quoque ultra VIII. Turonen. argenti valorem recipere non præsumant. Si vero præfati Archiepiscopi, Prælati, & personæ Ecclesiasticæ ex privilegio Apostolico per alios visitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata: iidem Archiepiscopi a suis & aliis cathedralibus Ecclesiis, ultra centum xx. a monasteriis vero & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus & regularibus, habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra centum. Ab habentibus vero minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra lxxx. Episcopi etiam ab eisdem Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, atque locis, ultra lxxx. Abbates, ultra lx. Archidiaconi, ultra xxx. Turonen. argenti valorem non recipiant quoquo modo. In Alemaniæ quoque, Angliæ, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæ, Norvegiæ, Daciæ, Scotiæ, & Sueciæ regnis, terris, ac provinciis, & partibus eisdem adjacentibus Archiepiscopi & Episcopi, alii quoque Prælati, & personæ Ecclesiasticæ, cum (ut præmittitur) personaliter visitabunt, iidem Archiepiscopi & Episcopi etiamsi primates existant, a suis vel suffraganeorum suorum Ecclesiis

a *Brachium seculare potest quandoque ab Ecclesia invocari. c. 1. de off. ord. in antiq.* b *Act. c.* 3.

siis cathedralibus, & personis earum pro procuratione unius diei, sive in victualibus, sive a volentibus in pecunia, ultra trecentum & viginti. A monasteriis vero & aliis Ecclesiis, Prioratibus, secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra CC. & LX. ab aliis vero monasteriis, Ecclesiis, seu Prioratibus minus collegium habentibus, aliis quoque Ecclesiis, Prioratibus & locis, ultra ducentorum & viginti. Episcopi etiam a cathedralibus Ecclesiis, ultra ducentorum & viginti. A monasteriis vero & aliis Ecclesiis, & Prioratibus, secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra C. & LXXX. Ab habentibus vero collegium minus, & quibuslibet aliis Ecclesiis & prioratibus atque locis, ultra centum & quinquaginta. Abbates insuper a monasteriis, prioratibus, seu Ecclesiis habentibus collegium XII. vel plurium personarum, ultra centum. Ab habentibus vero minus collegium, ac Ecclesiis, Prioratibus, & aliis locis quibuslibet, ultra lxxx. Archidiaconi vero ultra quinquaginta. Archipresbyteri etiam, ultra decem Turonen. argenti valorem recipere non præsumant. Si vero iidem Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, ac personæ Ecclesiasticæ ex privilegio Apostolico per alios visitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata, dicti Archiepiscopi, etiamsi primates existant, ab hujusmodi Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, atque locis, ultra centum. Episcopi ultra octoginta. Abbates ultra lx. Archidiaconi ultra xxx. Turon. argenti valorem pro procuratione qualibet unius diei recipere non præsumant. In Castellæ quoque, Legionis, Aragoniæ & Portugalliæ regnis & dominiis, terris & provinciis Regum Castellæ, Aragoniæ & Portugalliæ, & partibus adjacentibus etiam vicinis eisdem, excepto Sardiniæ & Corsicæ regno, Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, ac personæ Ecclesiasticæ, cum (ut præmittitur) personaliter visitabunt, iidem Archiepiscopi a suis, & Suffraganeorum suorum Ecclesiis cathedralibus, pro procuratione unius diei, sive in victualibus, sive a volentibus in pecunia, ultra centum & quadraginta: a monasteriis vero & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra centum & viginti. Ab habentibus vero minus collegium, aliisque Ecclesiis, prioratibus atque locis, ultra centum, Episcopi etiam a cathedralibus Ecclesiis, ultra centum: a monasteriis vero & prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra lxxx. Ab habentibus vero minus collegium, aliisque Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra lx. Abates etiam a monasteriis vel prioratibus, habentibus collegium XII. vel plurium personarum, ultra quinquaginta. Ab habentibus minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra xl. Archidiaconi vero, ultra xxv. Archipresbyteri vero ultra v. Turonen. argenti valorem recipere non attentent. Si vero proxime nominati Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, & aliæ personæ Ecclesiasticæ, ex privilegio Apostolico, per alios visitare & procurationes recipere possint, in pecunia numerata: iidem Archiepiscopi ab eisdem suis & Suffraganeorum suorum Ecclesiis ultra lxxx. A monasteriis vero & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus, vel regularibus habentibus collegium duodecim vel plurium personarum ultra l x. Ab habentibus vero minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus sive locis, ultra L. Episcopi etiam ab eisdem Ecclesiis, monasteriis, prioratibus sive locis, ultra xl. Abbates vero ab eorum monasteriis, prioratibus, Ecclesiis sive locis, ultra xxx. Archidiaconi vero ultra xx. Turon. argenti valorem recipere non attentent. In Apuliæ vero, Calabriæ, terræ Laboris, Siciliæ, Lombardiæ, Tusciæ, Sardiniæ, Corsicæ, & cæteris aliis Italiæ partibus, necnon Sclavoniæ, Achajæ, Cypri, & cæteris regnis, insulisque & aliis provinciis & partibus omnibus ultramarinis, & etiam transmarinis, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, ac Prælati alii & personæ Ecclesiasticæ consistentes, cum (ut præmittitur) personaliter visitabunt: iidem Patriarchæ & Archiepiscopi a suis vel Suffraganeorum suorum Ecclesiis cathedralibus pro procuratione unius diei, sive in victualibus, sive a volentibus in pecunia, ultra lx. A monasteriis vero & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus, vel regularibus, habentibus collegium XII. vel plurium personarum, ultra quinquaginta. Ab habentibus vero minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus atque locis, ultra quadraginta. Episcopi etiam a cathedralibus Ecclesiis, ultra quinquaginta: a monasteriis vero, aliisque Ecclesiis, & prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium personarum, ultra quadraginta. Ab habentibus vero minus collegium, & Ecclesiis aliis, seu prioratibus vel locis quibuslibet, ultra triginta. Abbates vero a suis monasteriis vel prioratibus, simile collegium vel majus habentibus, ultra viginti. Ab habentibus vero minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus atque locis, ultra sexdecim: Archidiaconi ultra decem Turonen. argenti valorem non audeant recipere quoquo modo. Si vero Prælati, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & personæ Ecclesiasticæ proxime nominati, ex privilegio Apostolico per alios visitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata: dicti Patriarchæ seu Archiepiscopi, ab eisdem suis vel Suffraganeorum suorum Ecclesiis cathedralibus, ultra quadraginta. A monasteriis quoque & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium personarum, ultra triginta. Ab habentibus vero minus collegium, & Ecclesiis aliis, prioratibus, sive locis, & subditis quibuscunque, ultra viginti octo. Episcopi quoque a suis cathedralibus, & quibuslibet aliis Ecclesiis, monasteriis, prioratibus atque locis, ultra viginti. Abbates etiam ultra decem, necnon Archidiaconi ultra quinque Turonen. argenti valorem recipere non præsumant. Ita quod expensæ seu sumptus universi, seu taxatio pecuniaria hujusmodi procurationis totius diei, videlicet in pecunia, vel victualibus & necessariis aliis, prædictam summam vel valorem aliquatenus non excedat: nec ultra dictas summas vel taxationes, seu valores earum prætextu cujusvis consuetudinis, vel alias, vel ab ipsis Prælatis vel familiaribus earundem quicquam exigere vel recipere liceat etiam a volentibus, quando ex conventione vel consuetudine minus solvere consueverint, quod propter prædicta non plus solvant. Illud quoque, quod de Archidiaconis superius diximus ordinandum, locum habere volumus etiam in Decanis. Præpositis, aliisque personis Ecclesiasticis superius non expressis, quibus visitationis officium & procurationis receptio ex privilegio sedis Apostolicæ, vel de jure seu consuetudine competere dignoscuntur: Decanis ruralibus duntaxat exceptis, qui in aliquibus regionibus Archipresbyteri nominantur, circa quos in receptione hujusmodi procurationis id, quod supra statutum est de aliis Archipresbyteris, volumus observari. Nostræ tamen intentionis existit, quod si ex conventione, vel consuetudine, tam Ecclesiæ cathedrales, quam collegiatæ, & aliæ quælibet seculares, ac etiam monasteria, prioratus conventuales, & loca alia quævis Ecclesiastica, earumque Capitula, collegia seu conventus, Rectores etiam & personæ, Prælatis quibusvis suis visitantibus (ut præfertur) minus debeant, vel consueverint, quam per nos superius est statutum, ad solvendum ultra conventionem vel consuetudinem hujusmodi nullatenus adstringantur, sed super his circa eos consuetudo, & conventio hujusmodi observentur. Hujusmodi

etiam moderationes, & taxationes ad Prælatos quoslibet, qui prætextu cujusvis consuetudinis in monasteriis, sive locis aliis Ecclesiasticis gratis recipiantur ad pabulum charitatis, extendimus, & etiam prorogamus: proviso nihilominus, quod in locis quibuslibet secundum quod major, vel minor rerum copia fuerit in eisdem, necnon juxta majorem, vel minorem personarum, & evectionum numerum hujusmodi visitantium, expensarum majorum, vel minorum debita moderatio teneatur: ita tamen, quod majores expensæ non excedant summam superius limitatam. Insuper prædictis omnibus Archiepiscopis, Primatibus, Episcopis, & aliis superius nominatis visitantibus, ne ultra conventionem, vel consuetudinem hujusmodi circa personas, & loca, ubi fuerint, nec ultra moderationes, & taxationes prædictas quicquam præsumant recipere, districtius nihilominus inhibemus. Volentes etiam constitutionem præsentem pœnæ adjectione juvari, statuimus, quod si dicti visitantes per se, vel [si ex privilegio eis competat] per alios visitationis officium exercuerint, & procurationes receperint [ut præfertur] ipsi, vel familiares eorum ultra taxationes prædictas aliquid scienter exegerint, vel receperint etiam a volente, duplum ejus, quod ipsi iidem Prælati, vel eis scientibus, aut ratum habentibus eorum familia taliter exegerint, vel receperint, intra duos menses post receptionem, seu scientiam hujusmodi Ecclesiis, monasteriis, & aliis locis, a quibus illa receperint, restituere teneantur. Si vero dictis Prælatis per alios visitantibus, hi, qui pro eis visitationis officium exercebunt, per se, vel per alios ultra moderationes, seu taxationes prædictas quicquam exegerint, seu receperint etiam a volentibus, duplum ejus, quod ultra receperint, Ecclesiis, & monasteriis, vel locis aliis, a quibus id receptum fuerit, intra præfatum terminum restituere teneantur. Alioquin extunc dicti Prælati, qui ultra moderationes, & taxationes prædictas, seu conventionem, vel consuetudinem hujusmodi receperint in pecunia numerata, duplum ipsum eisdem Ecclesiis, monasteriis, sive locis ultra dictum tempus restituere differentes, ingressum Ecclesiæ sibi noverint interdictum. Hi vero pro dictis Prælatis visitationem hujusmodi (ut præmittitur) exercentes, ab officio, & beneficio noverint se suspensos, quousque gravatis Ecclesiis, monasteriis, sive locis de hujusmodi duplo plenariam satisfactionem impendant. Adjicientes constitutioni præsenti, quod si quis de familia Prælati personaliter visitantis, aliquid ultra moderationes, & taxationes prædictas per se, vel alios, Prælato ignorante, nec ratum habente, receperit ab Ecclesiis, monasteriis & locis aliis visitatis, duplum ejus, quod ultra receperit, de suo proprio intra duos menses post receptionem hujusmodi Ecclesiis, monasteriis, & locis aliis, a quibus illa receperit, reddere teneatur: alioquin extunc recipiens, si Clericus fuerit, tamdiu ab officio, & beneficio fit eo ipso suspensus: si vero Laicus, tamdiu ingressum Ecclesiæ sibi noverit interdictum, & a communione Eucharistiæ ipso facto noverit se suspensum, donec de duplo hujusmodi gravatis Ecclesiis, monasteriis, sive locis satisfecerit cum effectu: nulla eisdem ultra moderationes, & taxationes prædictas recipientibus in his donantium remissione, liberalitate, vel gratia valitura. Cæterum moderationes, & taxationes hujusmodi in illis locis volumus observari, in quibus id fieri poterit secundum Ecclesiæ, monasterii, vel loci alterius facultates. In aliis autem tantam præcipimus modestiam adhiberi, quod per hæc, quæ ad exonerationem locorum Ecclesiarum statuendam providimus, non doleant, se gravari, nec per hoc dicti Prælati exigendi amplius quam ipsi subditi pati possint, indultam sibi existiment potestatem. Præmissis quoque adjiciendo statuimus, quod si dicti Prælati, vel aliquis eorundem ex Apostolica indulgentia vel consuetudine, seu de jure, petant sibi ab Ecclesiis, monasteriis, & locis aliis, eorumque Capitulis, Collegiis vel Conventibus, Rectoribus, seu personis moderativum seu charitativum subsidium exhiberi, non possint a singulis Ecclesiis, monasteriis, sive locis pro subsidio hujusmodi ultra petere, vel recipere (etiam a volentibus) nisi quantum ascenderent singulæ procurationes in pactum per nos superius moderatum, quas iidem Prælati possent recipere, quando ex privilegio per alium visitarent. Porro Turonenses prædictos tales fore intelligimus, quod XII. ipsorum valeant unum florenum auri boni, puri, & legalis ponderis, ac cunii Florentini. Per constitutionem autem hujusmodi nolumus, quod prædicti Prælati, vel alii, quibus visitationis officium, & procurationum receptio ex privilegio sedis Apostolicæ, vel alias de consuetudine vel de jure competere dignoscuntur, jus visitandi, seu procurationes recipiendi, sibi valeant vendicare. Nec per constitutionem eandem aliis constitutionibus super præmissis, per prædecessores nostros dudum editis, quoad alia contenta in eis, aliquatenus derogetur. Insuper Abbates Cistercien. ordinis sua monasteria visitantes, sub præfata constitutione nostra nolumus comprehendi, cum super his per aliam constitutionem nostram duxerimus specialiter providendum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum constitutionis, intentionis, inhibitionis, adjectionis, & præcepti ac voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. XV. Cal. Januarii, Pontificatus vero nostri Anno 2.

TITULUS XI.
DE CELEBRATIONE MISSARUM.
CAP. UN.

Narratis perturbationibus plurimis, quæ Ecclesiæ præsertim per hæreticos inferuntur, ordinat Romanus Pontifex, quod dum Missæ celebrantur, in quibus devotius oratur, certæ præces hic expressæ ad Deum effundantur. Et ut Christiani ad id sint promptiores, viginti dies indulgentiarum cunctis hoc facientibus elargitur. Adverte, quod sub hoc tit. apte potuisset locari Extravagans, *Docta.* quæ est supra, De vita & honest. Cler. ut ibi tractatum est.

Joannes XXII. [*an. 1327. Avenioni.*]

DIscipulorum Christi *a* gesta nos instruunt, ut in pelago hujus mundi procella surgente, ad divinum confugium recurrere debeamus. Illi quidem commotione maris adeo grandi facta, ut fluctus naviculam, in quam JESUM sequentes intraverant, operirent, Christum dormientem vocibus excitarunt supplicibus, & adversus ingruentes tempestatis impetus ab eo salutis præsidium postularunt. Cum itaque catholicam Ecclesiam, quæ congregationem *b* fidelium comprehendit, videamus (quod dolentes referimus) pacis æmuli, zizaniorumque satoris malitia procurante, discordiarum flatibus concitatam, earumque fluctus adeo elevatos, quod quasi operiant ipsam totam: hæreticos insuper Ecclesiam ipsam cernamus, & schismaticos impugnare ferociter, ac ut inconsutilem Domini tunicam scindant, multipliciter laborare: cum fratribus nostris deliberatione præhabita diligenti, expediens, (imo necessarium potius) æstimamus, ut ad illum, qui ad dexteram Patris residet in excelsis, qui caput est congregationis ejusdem, cuique potestas omnis tam in cœlo, quam in terra noscitur tradita, eique venti, & maria obsecundant *c*, levemus cum manibus corda nostra,

a *Luc.* 8. b *Vide Turrecrem. in summa de Eccles.* 1. *cap.* 1. c *Luc.* 8.

ſtra, ipſumque devotis pulſantes precibus, apud eum ſedulis orationibus inſiſtamus, ut inſurgentes præmiſſæ fremitus tempeſtatis, quæ quaſi univerſorum Chriſticolarum regna concutit, ſubditos contra dominos violato fœdere erigit, hæreticis, & ſchiſmaticis, ac rebellibus Eccleſiæ Dei inſurgendi contra ipſam, ejuſque jura uſurpandi inſania damnabili auſum pandit: flatus ceſſare, fluctuſquæ prædictos quieſcere ſua faciat omnipotenti virtute: cordaque hæreticorum, ſchiſmaticorum, aliorumque rebellium ad Dei Eccleſiæ unitatem, ac devotionem inclinet, & habilitet, vel forſan, cum præmiſſis pertinaciter intendant perſiſtere, ipſorum elidat ſuperbiam, eorumque obſtinatam malitiam ſuæ virtute dexteræ conterat, & proſternat. Corda quoque ſubditorum ad eorum ſuperiores, & eorum ſuperiorum convertat ad ſubditos, ipſoſque diſſidentes in concordiæ unitate conciliet, & confirmet: ſicque det ipſis ſuperioribus præſidere, quod ſic regnent, ut dirigantur, eorumque regimen cedat ſubditis ad ſalutem perpetuam, quietem, & pacem: nobiſque ipſe, cujus providentia in ſui diſpoſitione non fallitur, modos, & vias aperiat, per quas hoc, quod in votis gerimus, efficaciter promovere poſſimus. Et quia in Miſſarum ſolenniis ad Deum conſueverunt preces effundi devotius, de eorundem frat. con. ordinamus, quod in ſingulis Miſſarum celebrationibus poſt dictum a celebrante, Pater noſter, reſponſioneque ſecuta, antequam in Miſſa ulterius procedatur, illud Canticum: Lætatus *a* ſum in his, quæ dicta ſunt, totum cum Gloria Patri a Religioſis, Clericis, & aliis literatis præſentib. cum devotione dicatur *a*. Et primo dicantur Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon, Pater noſter. Et poſt iſti verſiculi ſubſequantur, Domine ſalvos fac Reges. Et exaudi nos in die, qua in vocaverimus te. Salvum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ. Et rege eos, & extolle illos uſque in æternum. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tus. Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Dominus vobiſcum, Et cum ſpiritu tuo.

Collecta.

Eccleſiæ tuæ, quæſumus Domine, preces placatus admitte, ut deſtructis adverſitatibus, & erroribus univerſis, ſecura tibi ſerviat libertate. Per Dominum noſtrum.

Hoſtium noſtrorum quæſumus Domine elide ſuperbiam: & eorum contumaciam dexteræ tuæ virtute proſterne. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Benedicat celebrans conſequenter.

Nos autem Chriſtifideles ad exequendum ſupradicta promptius donis volentes ſpiritualibus animare, omnibus vere pœnitentibus, & confeſſis, tam his celebrantibus, quam ipſis aſſiſtentibus obſervantibus ſupradicta, quam aliis preces tunc devotas Deo fundentibus, pro præmiſſis diebus, & Miſſis ſingulis, quibus hæc fecerint, XX. dies de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, de injunctis ſibi pœnitentiis relaxamus. Nulli ergo &c. Datum XII. Calen. Julii Pont. noſt. Anno 12.

TITULUS XII.
DE RELIQUIIS, ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. I.

Qui conceptionem immaculatæ virginis devote celebrabunt, in eodem feſto, & ejus octavis officio intererunt, tales tribuuntur indulgentiæ, quales conſequuntur Chriſti fideles in corporis Chriſti ſolennitate.

Sixtus IV. [*an. 1477. Romæ.*]

Cum præexcelſa meritorum inſignia, quibus Regina cælorum Virgo Dei genitrix glorioſa ſedibus prælata æthereis, ſideribus quaſi ſtella matutina prærutilat, devotæ conſiderationis indagine perſcrutamur, & intra pectoris arcana revolvimus, quod ipſa utpote via miſericordiæ, mater gratiæ, & pietatis, amica humani generis conſolatrix, pro ſalute fidelium, qui delictorum onere gravantur, ſedula oratrix, & pervigil ad Regem, quem genuit, intercedit: dignum, quin potius debitum, reputamus univerſos Chriſti fideles, ut omnipotenti Deo (cujus providentia ejuſdem virginis humilitatem ab æterno reſpiciens, pro reconcilianda ſuo auctori humana natura, lapſu primi hominis æternæ morti obnoxia, eam ſui unigeniti habitaculum Sancti Spiritus præparatione conſtituit: ex qua carnem noſtræ mortalitatis pro redemptione populi ſui aſſumeret, & immaculata virgo nihilominus poſt partum remaneret) de ipſius immaculatæ virginis mira conceptione gratias, & laudes referant, & inſtituta propterea in Dei Eccleſia, Miſſas, & alia divina officia dicant, & illis interſint, indulgentiis, & peccatorum remiſſionibus invitare, ut exinde fiant ejuſdem Virginis meritis, & interceſſione divinæ gratiæ aptiores. Hac igitur conſideratione inducti, ejuſdem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, auctoritate Apoſtolica hac in perpetuum valitura conſtitutione ſtatuimus, & ordinamus, quod omnes, & ſinguli Chriſti fideles utriuſque ſexus, qui Miſſam, & officium conceptionis ejuſdem Virginis glorioſæ juxta piam, devotam, & laudabilem ordinationem dilecti filii magiſtri Leonardi de Nogarolis Clerici Veronenſis Notarii noſtri, & quæ deſuper a nobis emanavit, Miſſæ, & officii hujuſmodi inſtitutionem, in die feſtivitatis conceptionis ejuſdem Virginis Mariæ, & per octavas ejus devote celebraverint, & dixerint, aut illis horis canonicis interfuerint, quoties id fecerint, eandem prorſus indulgentiam, & peccatorum remiſſionem conſequantur, quam juxta felicis record. Urbani *a* IV. in Concilio Vienenſi approbatæ *b*, ac Martini V. & aliorum Rom. Pontificum prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones, conſequuntur illi, qui Miſſam, & horas canonicas in feſto corporis, & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti a primis veſperis, & per illius octavas juxta Romanæ Eccleſiæ conſtitutionem celebrant, dicunt, aut Miſſæ, officio, & horis hujuſmodi interſunt: præſentibus perpetuis temporibus valituris. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnat. Dom. MCCCCLXXVII. 3. Cal. Martii, Pont. noſt. anno 6.

CAP. II.

Excommunicationem ipſo facto incurrunt prædicatores aſſerentes divam virginem in peccato originali fuiſſe conceptam: qui etiam dicunt, quod feſtum Conceptionis ejus celebrantes graviter peccant. Et vult præſentem conſtitutionem in locis populoſis publicari.

Idem *in eadem materia.* [*anno 1483. Romæ.*]

Grave *c* nimis gerimus, & moleſtum, cum ſiniſtra nobis de quibuſdam Eccleſiaſticis perſonis referuntur. Sed in eorum, qui ad evangelizandum verbum Dei ſunt deputati, exceſſibus prædicando commiſſis, eo gravius provocamur, quo illi periculoſius remanent incorrecti: cum facile deleri nequeant, qui multorum cordibus ſic publice prædicando diffuſius, & damnabilius imprimuntur errores. Sane cum S. Rom Eccl. de intemeratæ, ſemperque Virginis Mariæ conceptione publice feſtum ſolenniter celebret, & ſpeciale, ac proprium ſuper hoc offi-

b *Pſal.* 121. b *In aliis legitur, dicant.*

a *Hanc conſtitutionem Urbani habes inſertam in Clem.* 1. *de reliquiis, & veneratione ſanctorum.* b *Forte approbatam.* c *Vide Conc. Trid. ſeſſ.* 5. *in decreto de peccato orig.* §. *ult.* & *extravagantem Pii V. Pont. max. incip. ſuper ſpecialem Domini, ubi ſtatutum confirmatur, & approbatur.*

officium ordinaverit: nonnulli (ut accepimus) diversorum ordinum prædicatores in suis sermonibus ad populum publice per diversas civitates, & terras affirmare hactenus non erubuerunt, & quotidie prædicare non cessant, omnes illos, qui tenent aut asserunt eandem gloriosam, & immaculatam Dei genitricem absque originalis peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare, vel esse hæreticos, ejusdem immaculatæ conceptionis officium celebrantes, audientesque sermones illorum, qui eam sine hujusmodi macula conceptam esse affirmant, peccare graviter. Sed & præfatis prædicationibus non contenti, confectos super his suis assertionibus libros in publicum ediderunt: ex quorum assertionibus & prædicationibus non levia scandala in mentibus fidelium exorta sunt, & majora merito exoriri formidantur in dies. Nos igitur hujusmodi temerariis ausibus, ac perversis assertionibus ac scandalis, quæ exinde in Dei Ecclesia exoriri possunt (quantum nobis ex alto conceditur) obviare volentes, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & certa scientia, hujusmodi assertiones prædicatorum eorundem, & aliorum quorumlibet, qui affirmare præsumerent, eos, qui crederent aut tenerent, eandem Dei genitricem ab originalis peccati macula in sua conceptione præservatam fuisse, propterea alicujus hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, aut hujusmodi officium conceptionis celebrantes, seu hujusmodi sermones audientes alicujus peccati reatum incurrere, utpote falsas & erroneas, & a veritate penitus alienas, editosque desuper libros prædictos id continentes, quoad hoc auctoritate Apostolica tenore præsentium reprobamus & damnamus. Ac motu, scientia & auctoritate prædictis statuimus, & ordinamus, quod prædicatores verbi Dei, & quicunque alii, cujuscunque status, gradus, aut ordinis ac conditionis fuerint, qui de cætero ausu temerario præsumpserint in eorum sermonibus ad populum, seu alias quomodolibut affirmare, hujusmodi sic per nos improbatas, & damnatas assertiones veras esse, aut dictos libros pro veris legere, tenere, vel habere, postquam de præsentibus scientiam habuerint, excommunicationis sententiam eo ipso incurrant: a qua ab alio, quam a Rom. Pontifice (nisi in mortis articulo) nequeant absolutionis beneficium obtinere. Item motu, scientia, & auctoritate similibus, simili pœnæ ac censuræ subjicientes eos, qui ausi fuerint asserere, contrariam opinionem tenentes, videlicet gloriosam virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam, hæresis crimen vel peccatum incurrere mortale, cum nondum sit a Rom. Eccles. & Apostolica sede decisum. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis contrariis quibuscunque, quibus communiter, vel divisim a sede Apostolica indultum existat, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam ac expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Et ne de præmissis aliquando valeant ignorantiam allegare, volumus, quod locorum ordinarii requisiti præsentes literas in Ecclesiis consistentibus in eorum civitatibus, & suarum diœcesum, & locis insignibus, dum major ibi multitudo populi ad divina convenerit, sermonibus ad populum mandent, & faciant publicari. Præterea, quia difficile foret præsentes literas ad singula loca, in quibus expediens fuerit, deferre, etiam volumus, & dicta auctoritate decernimus, quod earundem literarum transumpto *a* manu publici Notarii confecto, & authentico alicujus Prælati Ecclesiastici sigillo munito, ubique stetur, prout staretur eisdem originalibus literis, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reprobationis, damnationis, statuti, ordinationis, voluntatis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum se noverit incursurum. Datum Rom. apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ 1483. prid. Non. Sept. Pont. nost. Anno 13.

TITULUS XIII.
DE IMMUNITATE ECCLESIARUM.
CAP. UN.

Decretalis, Clericis Laicos *eod. tit. lib. 6. habet locum tantum quoad Laicos tallias a Clericis exigentes, & dantes illis auxilium, & non quoad solventes: præcipit deinde Lateran. & generalia Concilia diligenter observari.*

Benedictus XI. [*an.* 1304.]

QUod *b* olim per felic. record. Bonifacium Papam VIII. præd. nost. contra Laicos, exigentes sive recipientes a Clericis, & Ecclesiasticis personis tallias, decimam vel aliam quotam seu quantitatem aliquam de proventibus bonorum suorum, aut Ecclesiarum: necnon adversus solventes, aut promittentes, vel consentientes se soluturos, pœnis adjectis statutum est, quantum ad pœnas ipsas ex causa de consilio fratrum nostrorum restringimus ad exigentes tantummodo, & ad exigendum dantes auxilium, consilium vel favorem: non autem quoad easdem pœnas in solventibus, aut recipientibus a sponte dantibus deinceps vendicet sibi locum. Cæterum attendant solicite Ecclesiarum Prælati, & alii Clerici Lateran. Concilium, quod in hujusmodi subventionibus solum casum necessitatis, aut communis utilitatis, ubi Laicorum ad id non suppetant facultates, deliberatione provida noscitur excepisse: & deinde generale statuisse Concilium, propter quorundam imprudentiam, etiam in hoc casu Rom. Pont. (cujus interest communibus providere utilitatibus) primitus consulendum. Attente igitur caveant, ne prædictorum Conciliorum transgressores existant, aliquid in casu prædicto, & multo magis si casus ipse non subsit, quoquo modo, vel titulo inconsulto Rom. Pont. occasione subventionum dictarum concedendo Laicis, vel etiam promittendo: alioquin tanquam canonum, & tam solennium Conciliorum temerarii transgressores, quas proculdubio (Deo propitio) idem infliget Pontifex, gravissimas pœnas poterunt merito formidare. Nulli ergo hominum, &c.

PAstoralis cura solicitudinis super cunctas populi Christiani nationes, invigilare remediis subjectorum, eorundem periculis obviare, ac scandala removere compellit. Sane quoniam ex constitutione felicis recordationis Bonifacii, &c. ut in Clem. 1. eod. tit.

a *Instrumentum ex originali transumptum quandoque facit plenam fidem.* b *vide c.* 1. *eod. tit. in Clem. cum notatis ibid. per Dd.*

FINIS LIBRI TERTII.

QUARTUS LIBER VACAT.

EXTRA-

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM

LIBER QUINTUS.

TITULUS I. DE SIMONIA.

CAP. I.

Pastus vel jocalia exigentes, & etiam dantes pro religionis ingressu, si sint singulares personæ, excommunicationis: si Conventus, vel Capitulum, suspensionis sententias ipso facto incurrunt: cujus utriusque vinculi absolutio soli Papæ reservatur: aliis pœnis in suo robore duraturis, nisi ingredientes aliquid sponte, & sine pactione obtulerint. Quid de personis jam tali labe fœdatis, & bonis sic receptis faciendum sit, tandem patefacit.

Urbanus IV. *al.* V. [*an. 1262. Romæ.*]

SAne *a*, ne in vinea Domini nostri (licet insufficientibus meritis) commissa custodiæ, nascentes vepres & spinæ adeo convalescant, quod speratam fructificationem ipsius valeant impedire, diligentiæ nostræ incumbit officio, ut illas extirpare radicitus solerti studio procuremus. Sane multorum fide dignorum relatione didicimus, quod in nonnullis Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, & aliis locis religiosis, tam virorum, quam mulierum, ordinum, regionum & partium diversarum detestabilis, & a canonibus reprobata servatur abusio, quod cum personæ aliquæ recipiuntur ab eis ad observantiam regularem, ipsæ temeritate præsumptuosa pastus seu prandia Capitulis, & Conventibus ipsarum Ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, & locorum, aut pecunias, aut jocalia, seu res alias ipsis Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, & locis, seu præsidentibus eis, ex statuto seu consuetudine, quæ corruptela est potius dicenda, tribuere compelluntur: ex quibus decori Ecclesiastici, & immaculatæ religionis detrahitur. Quamplures etiam, tam execratione hujusmodi criminis, quam expensarum onere a sacræ religionis proposito retrahuntur: ipsæque Ecclesiæ, monasteria, & loca famulantium Deo consuetis numeris remanent destituta, & in multorum mentibus fidelium scandalum generatur. Nos igitur huic morbo pestifero cupientes congruam adhibere medelam, & aliis pœnis in talia præsumentes inflictis a jure in suo robore duraturis, pœnam adjicere graviorem: universis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Præpositis & Magistris, necnon Abbatissis & Priorissis, aliisque Prælatis, quovis nomine nuncupatis, & eorum officialibus quarumcunque etiam Ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, domorum & locorum quorumlibet, religionum, ordinum etiam militarium, tam exemptorum, quam non exemptorum, quocunque nomine censeantur, ac Capitulis & Conventibus, & singularibus personis eorum, tenore præsentium auctoritate Apostolica (quamvis sit eis a jure inhibitum) districtius inhibemus, ne tam a maribus quam a mulieribus, volentibus ingredi eorum religionem, Ecclesias, monasteria, prioratus, domus seu loca, in earundem personarum receptione, aut ante vel post illam, quoscunque pastus, prandia seu cœnas, pecunias, jocalia, aut res alias, etiam ad usum Ecclesiasticum, seu quemvis pium usum alium deputata, vel deputanda, directe vel indirecte petere, vel exigere quoquo modo præsumant. Sed eas potius cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu & vestitu sicut alias personas suarum Ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, domorum, & locorum sincera charitate pertractent. Illa duntaxat, quæ personæ ipsæ ingredientes pure & sponte, & plena liberalitate omnique pactione cessante dare, vel offerre Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, domibus, & locis hujusmodi voluerint, cum gratiarum actione licite recepturi. Nos enim, qui secus egerint, si sint singulares personæ tam dantes, quam accipientes, hujusmodi excommunicationis: si Capitulum, vel Conventus fuerit, suspensionis sententiis eo ipso decernimus subjacere: a quibus (præterquam in mortis articulo) absolvi nequeant absque sedis Apostol. licentia speciali. Cæterum personis illis utriusque sexus, quæ jam labe hujusmodi sunt fœdatæ, earum providentes saluti, de benignitatis gratia eas liberantes, concedimus, quod per suos locorum diœcesanos hac vice duntaxat a crimine hujusmodi, & nota infamiæ inde contracta, auctoritate Apostolica absolvantur: canonica proinde ipsis pœnitentia salutari imposita, de qua ipsorum discretioni videbitur expedire, & demum cum ipsis, ut in earum Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, dignitatibus & locis licite valeant remanere, misericorditer dispensetur. Insuper erga personas illas, quæ in præmissis recipiendo aliqua contra canonicas sanctiones peccasse noscuntur, volentes nos reddere gratiosos, omnia recepta hujusmodi si ad communem usum monasteriorum seu locorum eorum sunt applicata, ea ad dictum usum licite concedimus retineri. Si vero ad specialem usum Abbatis seu Abbatissæ, Prioris aut Priorissæ, aut alterius singularis personæ retineantur, illa venire præcipimus in communi. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis, constitutionis, concessionis, & præcepti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum 2. Nonas mensis Aprilis, Pontif. nost. Anno 1.

a *Vide cap. non satis. cap. cum in Ecclesiæ corpore, & c. Veniens cum ibi notatis, extr. de simon. adde B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. ad quartum argumentum.*

CAP. II.

Omnes simoniaci cujuscunque dignitatis aut status, sunt ipso facto excommunicati: nec habent simoniace ordinati ordinis executionem. Et electiones aut aliæ provisiones per simoniam factæ non valent, nec jus percipiendi fructus tribuunt. Mediatores etiam simoniæ eadem censura ligantur, qui a solo Papa absolventur. Et omnes prædicti sunt Romano Pontifici revelandi.

Paulus

Paulus Venetus *Papa II.* [*an.* 1464. *Romæ.*]

CUm *a* detestabile scelus simoniacæ pravitatis tam divinorum, quam sacrorum canonum auctoritas abhorreat atque damnet, nos considerantes, quod plures pœnarum gravitas, quam Dei timor arcere solet a voluntate peccandi, ac summis desideriis affectantes, ut horum pestiferum vitium non ex usu solum, sed etiam ex mentibus hominum saltem propter pœnarum metum penitus evellatur: prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes, ac etiam omnes, & singulas excommunicationis, suspensionis, privationis, & interdicti sententias, censuras, & pœnas dudum a Romanis Pontificibus prædictis, & pro talibus reputatis contra simoniacos quomodolibet latas, & illos, qui cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, vel præeminentiæ fuerint, etiamsi Cardinalatus, Patriarchali, Episcopali, Regali, Reginali, vel alia quavis Ecclesiastica seu mundana dignitatibus præfulgeant, & eorum quemlibet, tam manifestum quam occultum, quas ipso facto eos incurrere volumus, confirmantes, & innovantes Apostolica auctoritate, declaramus quod omnes illi, qui simoniace ordinati fuerint, a suorum sint ordinum executione suspensi *b*. Per electiones vero, postulationes, confirmationes, provisiones, seu quasvis alias dispositiones, quas simoniaca contigerit labe fieri, & quæ viribus omnino careant in Ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, personatibus, officiis Ecclesiasticis, & quibusvis beneficiis, aut aliquo eorum cuiquam jus nullatenus acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium quæ percepit restitutionem sub animæ suæ periculo sit adstrictus. Statuentes præterea, quod universi, & singuli etiam præmissis dignitatibus præditi, qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserint, aut quod illa fiat, mediatores extiterint, seu procuraverint, sententiam excommunicationis incurrant: a qua nisi a Romano Pontifice pro tempore existente non possint absolvi, præterquam in mortis articulo constituti. Et ut hujusmodi labis contagio frequentius reprimatur, omnibus & singulis Ecclesiasticis secularibusque personis cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis fuerint, in virtute sanctæ obedientiæ districtius injungimus, ut eos omnes, quos simoniam hujusmodi commisisse vel procurasse, aut in ea mediatores esse sciverint, Pontifici prædicto, vel cui idem Pontifex duxerit committendum, per se vel alios revelare quantocius non omittant. Pro revelatione hujusmodi, etiamsi complices *c* fuerint, non solum veniam a nobis, sed etiam gratiam consecuturi, si eorum indicio participes tanti criminis valeant coerceri. Quod si non fecerint, absolvi non valeant, donec prædicta revelent, & complices hujusmodi detecti arctius punientur.

Nulli ergo, &c. nostræ confirmationis, innovationis, declarationis, & voluntatis infringere, &c. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ MCCCCLXIV. 9. Cal. Decemb. Pontificatus nostri Anno 1. Publicata die 24. Novemb. Anno prædicto.

TITULUS II.
DE JUDÆIS.
CAP. I.

Christiani arma portantes ad infideles, Christianos impugnantes, ipso facto sunt excommunicati, capientium servi infames, & intestabiles tam active, quam passive, & eorum bona confiscata. vid. cap. Ita quorundam, & cap. Ad liberand. extra eod. tit.

Clemens V. (*an.* 1310. *Romæ.*)

MUlta *a* mentis amaritudine concitamur, gravisque doloris aculeus perfodit mentem nostram, intelligentes, quod renati fonte baptismatis in devium aberrantes, qui deberent opprobrium illatum Domino in terram hæreditatis suæ totis viribus vindicare, potius injuriatoribus suis favent, Sarracenorum videlicet horribili, & perfidæ nationi: & degenerantes miserabiliter a statu fidelium, famæ propriæ immemores, & salutis obliti, inimicis crucis Christi, contra ipsius negotium, ferrum, equos, arma, & alia vetita, necnon victualia, & mercimonia in Alexandriam, & ad alia loca Sarracenorum terræ Ægypti deferre præsumunt. Ex quo manifeste apparet, quod Christianos, qui ad defensionem hæreditatis Domini ibidem pro fide remanserunt, talibus adjuti subsidiis irreverenter impugnant: propter quod fidei negotium ibidem quodammodo noscitur deperire. Nos igitur, qui ad liberandam terram ipsam operam dare intendimus (cum Dei adjutorio) efficacem, tam graves transgressus ulterius sustinere nolentes, felicis recordationis Nicol. Papæ IV prædecess. nostri vestigiis inhærentes, præsentium tenore statuimus, ut nullus arma, equos, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæcunque mercimonia in Alexandriam, vel alia loca Sarracenorum terræ Ægypti deferre, mittere, vel portare, seu de portubus eorum, ut eisdem deferantur, extrahere, vel extrahi permittere, aut eis alias auxilium vel favorem præstare quoquo modo præsumat. Nos vero illos, qui contra hujusmodi constitutionem nostram ausu temerario venire præsumpserint, eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere: a qua absolvi nequeant, nisi tantum de bonis propriis in dictæ terræ subsidium convertendum exsolverint, quantum ad partes prædictas detulerint, vel miserint, aut deferri, vel de ipsorum portubus extrahi permiserint deferendum: nec tunc etiam ab eadem (præterquam in mortis articulo) absolvantur sententia, absque mandato sedis Apostolicæ speciali. Et nihilominus, si personas eorum capi contingat, in servitutem, & capturam illorum esse volumus, in quorum ceciderint captionem. Auctoritate insuper Apostolica statuentes, ut illi, qui contra hujusmodi statutum nostrum quomodolibet venire præsumpserint, præter pœnas prædictas, quas ipso facto incurrant, perpetuo sint infames, & intestabiles habeantur: ita quod nec testari, nec legata eis seu relicta percipere valeant, & insuper ad successiones, tam ex testamento, quam ab intestato sint prorsus, & reddantur inhabiles, nec ad publica quælibet admittantur officia, sintque illis omnes actus legitimi penitus interdicti, & tanquam excommunicati, hostesque catholicæ fidei (postquam de ipsorum hujusmodi temeritate constiterit) diebus Dominicis, & festivis publice nuntientur, & in fiscum bona eorum omnia devolvantur.

CAP. II.

Judæi ad fidem conversi non sunt in bonis molestandi, ne sint deterioris conditionis post baptismum, quam essent ante.

Joannes XXII. [*an.* 1319. *Avenioni.*]

DIgnum *b* arbitrantes, & juri consonum, fonte renatos baptismatis Judaica cæcitate dimissa amplioribus favoribus aut gratiis, quam antea abundare: indecens, & absurdum, ut qui in perfidia abundarent, cogantur mendicare fideles: universis, & singulis Rectoribus, & aliis officialibus comitatus Venesini, aliorumque Comitatuum, & terrarum pertinentium ad Apostolicam

---

a *Vide extravagantem Pii V. incip. Cum primum.* §. *& ut simoniacæ pravitatis, per quam hæc constitutio inviolabiliter observari mandatur, & de intellectu decisionem Cassiodori* 5. *tit. de constit.* b *Vide c. de simonia. & ibi plene per Canonistas. extra de simonia. adde omnino beatum Thomam* 2. 2. *q.* 100 *art.* 2. *ad quartum argumentum.* c *Complices criminis quandoque præmiantur. Cod. ad leg. Juliam majestatis. l. quisvis. in fine.*

a *Præter cap. ita quorundam. & cap. ad liberandam. extra, de Judæis, vide Clem.* 1. *eod. tit. & processum Bullæ in cœna Domini.* §. 7. b *Vide omnino extravagantem Pauli Papæ III. incip. cupientes Judæos, ubi de hæc materia plenius cavetur.*

sedem, districte præcipimus & mandamus, quatenus conversis hujusmodi, & qui in posterum convertentur, in possessionibus, & bonis aliis, quocunque nomine censeantur, quæ in Comitatibus, & terris prædictis conversionis tempore obtinebant, seu etiam obtinebunt, occasione prædicta nullam molestiam inferant, nec ab aliis inferri permittant: sed ipsis in his, & aliis se favorabiles exhibentes, ipsos ab injuriis, & molestiis protegant, & defendant: ut sic de servitute ad libertatem se transisse percipiant, nec redire prætextu mendicitatis odibilis ad dimissam perfidiam compellantur. Nulli ergo, &c. nostrorum præceptionis, & mandati infringere. Datum Avenioni 10. Cal. August. Pont. nost. Anno 4.

TITULUS III.
DE HERETICIS.
CAP. I.

Decretalem, Per hoc, *eod. tit. lib. 6. declarat, bona hæreticorum per diœcesanos usurpari vetans.*

Benedictus XI. *Inquisitoribus hæreticæ pravitatis.* (*an.* 1304.)

EX eo *a*, quod quædam novella constitutio super negotio hæreticæ pravitatis a bonæ memoriæ Bonifacio Papa VIII. prædecessore nostro edita continet, quod in ipso negotio per diœcesanos Episcopos, & inquisitores super eodem facto inquiri valeat communiter, vel divisim: & si divisim processerint, teneantur sibi invicem communicare processus: nos consulere voluistis, quando & quoties sit ista processuum communicatio facienda. Nos autem de fratrum nostrorum consilio intelligendo diœcesanos, & inquisitores tunc demum divisim procedere, cum hi, & illi separatim, non quando Episcopi tantum, vel inquisitores tantum procedunt: consultationi vestræ breviter respondemus, quod quando utrique procedunt sejunctim, sibi debent in fine tantum, dum nihil restat agendum, nisi quod solum sententia promulgetur, communicare processus. Licet enim quibusdam potuisset videri per legem civilem, quod sicut quando aliquis ex actitatis coram alio debet fere sententiam, utputa, quando administrator delegat causam, sibi sententia reservata: saltem in principio, id est, contestatione, rursus in medio, & semel in fine, quæ sunt examinata, audire debet: ita & in casu præsenti, ubi ex actis coram alio habitis alter profert sententiam, sic ter hujusmodi acta recenseat: quod fieri non potest, si eorum denegetur editio: tamen id æquitas canonum non admisit. Unum sane casum excipimus, si alter commode non possit procedere, nisi alterius actis visis. Ex hac enim causa semel tantum (ut fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. Verum quia *b* nonnulli diœcesani partem partis proventuum de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatæ propter expensas, quas dum inquirunt in sæpedicto negotio, faciunt, a vobis exigere moliuntur, hoc tanquam juri absonum (cum ordinarii sint ideoque officium tale, quod eis incumbit, propriis eos oportet explere stipendiis) fieri penitus prohibemus. Rationem autem iidem diœcesani proventuum, obventionum ex inquisitionis officio a vobis, non obstante aliqua constitutione, consuetudine, vel mandato contrariis, non exposcant: sed eam cameræ nostræ, vel alii, cui nos, vel successores nostri Romani Pontifices mandaverimus reddendam, reddatis, quæ generaliter observari jubemur.

CAP. II.

Tres errores magistri Joannis de Poliaco, doctoris Parisiensis, hic damnantur.

Joannes XII. (*an.* 1320. *Avenioni.*)

VAs *a* electionis doctor eximius, & egregius prædicator, cujus prædicatio mundum docuit universum, præsumptuosam illorum audaciam refrænare solicitus, qui prudentiæ propriæ innitentes, in errores proprios prolabuntur, non plus sapere, quam oportet sapere, sed ad sobrietatem sapere salubri doctrina suggessit: & juxta Sapientis *b* eloquium: *Quisque suæ prudentiæ modum ponat.* Sane dudum cum dilectum filium magistrum Joannem de Poliaco, sacræ Theologiæ Doctorem, certis ex causis de fratrum nostrorum consilio ad nostram præsentiam vocavissemus: fide digna relatio ad nostrum perduxit auditum, quod ipse in quibusdam articulis tangentibus pœnitentiæ sacramentum, non sobrie, sed perperam sapiebat, infrascriptos articulos, periculosos continentes errores, docens publice in suis prædicationibus & in scholis. Primo siquidem astruens, quod confessi fratribus, habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, tenentur eadem peccata, quæ confessi fuerant, iterum confiteri proprio Sacerdoti. Secundo, quod stante, Omnis utriusque sexus, edicto in Concilio generali *c*, Rom. Pontif. non potest facere, quod parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio Sacerdoti confiteri, quem dicit esse parochialem curatum. Imo nec Deus posset hoc facere: quia (ut dicebat) implicat contradictionem. Tertio, quod Papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessionem: imo nec Deus, quin confessus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio Sacerdoti: quem dicit esse (ut præmittitur) proprium curatum. Nos igitur scire volentes, si suggesta nobis veritatem haberent, articulorum præmissorum copiam eidem magistro Joanni fecimus assignari, & ad sui defensionem plenam audientiam sibi præbuimus, tam in nostra, & fratrum nostrorum præsentia in consistorio, quam alias coram aliquibus ex ipsis fratribus per nos ad hujusmodi officium deputatis. Verum licet præfatus magister dictos articulos, & contenta in ipsis defendere niteretur, asserebat tamen se paratum credere & tenere in præmissis, & aliis, quæ tenenda & credenda esse sedes Apostolica definiret. Nos igitur attendentes, quod prædictorum articulorum assertio, prædicatio, & doctrina redundare poterat in multarum perniciem animarum, ipsos per Prælatos magistros in Theologia examinari fecimus diligenter. Nos ipsi etiam cum dictis fratribus nostris collationem solertem, & examinationem habuimus super his. Per quas quidem collationem, & examinationem super his habitas, comperimus præmissos articulos doctrinam non sanam, sed periculosam multum, & veritati contrariam continere. Quos etiam articulos omnes, & singulos idem magister Joannes, veris sibi rationibus opinioni dudum suæ habitæ contrariis demonstratis, in consistorio revocavit: asserens se credere eos non veros, sed ipsorum contrarium verum esse, & dicens se nescire rationibus sibi factis in contrarium respondere. Ideoque ne per assertionem, prædicationem, & doctrinam hujusmodi in errorem (quod absit) animæ simplicium prolabantur, omnes articulos, & quemlibet eorum tanquam falsos, & erroneos, & a doctrina sacra devios auctoritate Apostolica condemnamus, & reprobamus, de fratrum nostrorum consilio prædictorum, doctrinam contrariam veram, & contrarium esse catholicum asserentes: scilicet, quod illi, qui prædictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadem peccata confiteri iterum, quam si ea alias confessi fuissent eorum proprio Sacerdoti juxta concilium generale *d*. Optantesque veritatis vias notas esse fidelibus cunctis, & prædictis erroribus præcludere aditum, ne subintrent errores, felicis recor-

a *Præter notata in cap. per hoc de hæret. lib. 6. vide Nicolaum Eymericum in directorio Inquisitorum part. 3. quæst. 50. 51. & 52. Repertorium Inquisitorum verbo communicare. §. sed quomodo. & Zanchinum tractat. de hær. c. 15.* b *Vide Eymericum in directorio Inquisitorum. p. 3. q. 104. 105. & seq.*

a *Rom. 12.* b *Proverb. 6. & 23.* c *Scilicet Lateran. sub Innoc. III. c. 21.* d *Id est, Conc. gener. Later. sub Innoc. III. c. 21. & refertur in cap. omnis. de pœnit. & remiss.*

recordationis Alexandri IV. & Clementis IV. Romanor. Pontificum, prædecessorum nostrorum vestigiis innitendo, universis & singulis districtius inhibemus, ne quisquam præmissos articulos per nos (ut præmittitur) damnatos & reprobatos, & contenta in eis, vel aliquo ipsorum, utpote a catholicis mentibus respuenda, tenere audeat, seu defensare quomodolibet, vel docere. Quocirca universitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus universis & singulis vestrum in civitatibus, & diœcesi. vestris convocato clero & populo communiter omnia præmissa, & singula per vos, seu alios solenniter publicetis. Nos etiam eidem magistro Joanni mandamus, quod in scholis & sermone Parisius prædictos articulos, & contenta in eis tanquam veritati contraria propriæ vocis oraculo, asseveratione constanti publice debeat revocare. Quod se facturum dictus magister Joannes efficaciter repromisit. Datum Aven. 8. Cal. Aug. Pont. nost. Anno 5.

CAP. III.

Inquisitores hæreticæ pravitatis censuras Ecclesiasticas fulminare non possunt in Officiales, & Nuncios sedis Apostolicæ sine ipsius licentia speciali: sed de eorum excessibus informationem facere possunt, & deinde Romano Pontifici significare.

Idem.

CUm a Matthæus de Pontian. ordinis Prædicatorum, inquisitor hæreticæ pravitatis in regno Siciliæ auctoritate Apostolica deputatus, frivola occasione quæsita, ac nostra & Apostolicæ sedis reverentia & honore postpositis, in dilectum filium G. de Baleto, Archidiaconum Forolivien. Capellanum nostrum, Campaniæ, Maritimæque Rectorem excommunicationis sententiam inconsultis motibus, non sine multa temeritate duxerit proferendam: nos volentes de cætero talium præsumptoribus obviare, universis & singulis, tam ordinariis, quam delegatis Judicibus, & inquisitoribus pravitatis ejusdem, & aliis universis & singulis, quacunque auctoritate fungantur, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, & mandamus expresse, ne contra nostros & Apostolicæ sedis officiales vel nuntios, aut ipsorum aliquem, quavis occasione vel causa, absque nostra, & Apostolicæ sedis licentia speciali, eis per sedis ipsius literas concedenda, plenam faciente de tenore præsentium mentionem, procedere quoquomodo præsumant, aut in eos, vel ipsorum aliquem excommunicationis, vel suspensionis, seu quasvis alias sententias promulgare. Nos enim exnunc decernimus irritum & inane, quicquid contra inhibitionem, & mandatum hujusmodi contigerit attentari. Volumus tamen, quod diœcesani & inquisitores prædicti super iis, quæ negotium tangunt fidei, alii vero super iis, quæ rem tangunt, vel publicam vel privatam, sive ordinarii, sive delegati, quacunque auctoritate fuerint, prout posset ad eorum officium pertinere, si quid per officiales & nuntios ipsos indebite forsan attentatum extiterit, se plenius informare, idque nobis significare studeant, ut providere super hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergo &c. Datum Avenion. XII. Cal. Jan. Pont. nost. Anno 11.

TITULUS IV.
DE SCHISMATICIS.
CAP. UN.

Processus & sententias latas per Bonifacium VIII. contra Jacobum & Petrum de Columna, tanquam Schismaticos, & eorum posteros, revocat hic Benedictus XI. exceptis confiscationibus, in quibus nihil immutat. Et sic [ut clare patet] hæc extravagans corrigit & prorsus revocat cap. unic. eod. tit. lib. 6.

a *Super hac constitutione, vide omnino Consilium Lapi, incip. factum super quo. id consilium nunc circumfertur post Consilia Oldradi. adde Eymericum in directorio inquisit. part. 3. q. 62.*

Benedictus XI. (*an.* 1304.)

DUdum bonæ memoriæ Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster, contra Jacobum, Petrum, & Joannem de sancto Vito, Ottonem quondam Agapitum, Stephanum, & Jacobum Scyarram, nepotes memorati Jacobi, & filios olim Joan. de Columna, & posteritatem eorum, necnon contra Richardum, Petrum, & Joan. de monte Nigro, ac adjutores, fautores, & receptatores eorum, cujuscunque status, etiamsi Imperiali, vel Regali dignitate fulgerent, contra ipsam insuper Præneste, dum vixit, varios fecit processus, sententias graves pœnas habentes, & multas, prout in eisdem processibus continetur, ex quibus sic paucas ex multis, & prolixis breves exprimimus, quod intelligi volumus specialiter singulas numeratas, & nominatim expressas Inter cætera siquidem deposuit dictos Jacobum atque Petrum a Cardinalatibus sanctæ Rom. Eccl. reddens eos & filios dicti Jacobi, & posteritatem eorum inhabiles ad Apostolicæ dignitatis apicem, & Cardinalatus honorem: ipsos, eosdemque Jacobum & Ottonem, & Richardum beneficiis Ecclesiasticis, & Ecclesiis cunctis privavit, eosque & Agapitum, Stephanum, & Scyarram prædictos bannivit ab urbe, & ita Ecclesiæ supradictæ ipsorum confiscavit bona & jura, plurium excommunicationum sententiis innodavit, addixit infamiæ, capiendos exposuit, judicavit Schismaticos, & tanquam hæreticos puniendos, ab administrationibus & officiis, jurisdictionibus, exercitio & dignitatibus in urbe & circa in Rom. Eccles. & curia, ac ipsorum posteros perpetuo, & in terris Rom. Eccles. usque in quartam generationem, per masculinum & fœmininum sexum coercuit, eis incolatum, civilitatem, & habitationem urbis, circumpositæ regionis, & terrarum subjectarum Ecclesiæ interdixit, & intestabiles fecit. Nos itaque, qui ejus vices in terris gerimus, cujus est proprium misereri & parcere, eorum miseriis & ærumnis compatimur, ad clementiam pro eis commovemur, ipsis pietatis nostræ aperimus viscera, & mansuetudinem non negamus, misericordes ab eis non avertimus oculos, illisque pium animum exhibemus. Ideoque omnes prædictas, depositionis a Cardinalatibus, privationis a beneficiis & Ecclesiis, inhabilitatis ad Papatum Romanum, & bonorum, & jurium, quæ certis nobilibus Romanis civibus & aliis concessa sunt (confiscationibus exceptis, in quibus nihil immutamus ad præsens) sententias, pœnas & mulctas, & alias, quæ in processibus memoratis sive alibi continentur: verbo etiam in vita ipsius, vel in morte in eos latas & inflictas, seu confirmatas, & innovatas per prædecessorem eundem, sicut si (ut prædicitur) essent per nos specialiter numeratæ, & nominatim expressæ, tam ad prædictos Jacobum & fil. dicti Joannis de Col. masculinam & fœmininam prolem eorundem Joannis & filiorum & per utrumque sexum posteritatem descendentem ab eis, Pet. & Richardo, & Joann. de monte nigro præfatos, quam ad coadjutores, fautores, receptatores, susceptores & sequaces eorum quoslibet alios, penitus tollimus & viribus vacuamus: ita quod nec etiam pro præterito tempore possint super eis aliquæ personæ impeti, quæ incurrissent eas, aut contra ipsas aliquem effectum habere. Eisque quod quævis alia quam præfatarum, depositionis a Cardinalatibus, privationis beneficiorum, & Ecclesiarum, confiscationis bonorum & jurium, quæ (ut præmittitur) dictis civibus seu aliis sunt concessa, & inhabilitatis ad Papatum sententia sive pœna abstulit, reddimus. Et irregularitatem, si quam quoquomodo contraxerint, removemus, & notam abolemus ipsius: inhibentes ne jam dicta Præneste cum monte suo reædificetur, vel muniatur, aut civitatis nomen, sive Episcopatum recuperet absque nostra licentia speciali. Non obstantibus quibuscunque constitutionibus, processibus, inhibitionibus, decretis, privilegiis, indulgentiis, & literis Apostolicis, per quæ præsentibus non

non expressa, vel totaliter non inserta, earum effectus possit quomodolibet impediri: & de quibus, quorumque totis tenoribus, de verbo ad verbum debeat in nostris literis fieri mentio specialis.

TITULUS V.
DE FURTIS.
CAP. UN.

Publicatio excommunicationis latæ in eos, qui furati sunt thesaurum Ecclesiæ, quem jubente Clemente Papa de Perusio in Lucanam civitatem tres viri hic nominati deportaverant. Et hic habetur optima practica monendi malefactores, ut intra certum terminum satisfaciant, alias excommunicationem incurrant: & modum ipsius excommunicationis publicandæ hæc extravagans clare manifestat.

Joannes XXII. [*an.* 1316. *Avenioni.*]

INfidelis & stolidæ prædicationis alumni se per culpæ vitium indignos efficiunt, ut matris Ecclesiæ filii nuncupentur, dum ad ipsius matris injuriam se convertunt, (quod gravi nos commotione perturbat) matris ejusdem pietatem offendunt: & his in perniciem miserabili cæcitate delapsis, respergunt infamiæ maculis loca propriæ nationis. Dudum siquidem nonnulli degeneres filii, qui ad quæque nefaria currere sunt ausi, perversis ausibus in matris ejusdem prosilientes injuriam & offensam, illam thesauri sui maximam partem, quæ de Perusio ad civitatem Lucanam de mandato felicis record. Domini Clementis Papæ V. prædec. nost. dum adhuc viveret, per dilectos filios Vitalem de Chabenate, Clericum Burdegalan. diœces. & Guliel. de Luna, servientem prædecessoris ejusdem, una cum dilecto filio Jacobo de Casalibus, Decano Ecclesiæ S. Severini Burdegal. diœc. Capellano nostro, extiterat deportata: & quæ in sacristia monasterii S. Fedriani Lucanen. tunc temporis servabatur: deinde ad cameram prædecessoris ejusdem fideliter deferendam; tempore invasionis civitatis Lucanen. direpserunt in prædam, & de præfata sacristia per violentiam asportarunt. Nos igitur ad recuperationem thesauri prædicti solicitis studiis prætendentes, omnes & singulos asportantes thesaurum prædictum, & alios, penes quos aliqua de thesauro fuerunt, vel adhuc existunt, auctoritate Apostolica coram hac fidelium multitudine copiosa monemus, ut ea nobis, aut ei, quem ad id duximus deputandum, intra quatuor mensium spatium a die datæ publicationis præsentium numerandum, cum integritate restituant & assignent: ac omnes & singulos scientes, ubi vel penes quos aliqua de dicto thesauro extiterint, vel existant, ut intra terminum supradictum, nobis aut ipsi deputato nostro indicare studeant: alioquin in omnes & singulos monitionis hujusmodi contemptores, cujuscunque dignitatis, status, vel conditionis extiterint, etiamsi Patriarchali vel superiori, aut alia quacunque præemineant dignitate, exnunc auctoritate prædicta excommunicationis sententiam promulgamus: mandantes illos per diœcesanos locorum & rectores parochialium Ecclesiarum, civitatum & diœcesum earundem singulis diebus Dominicis & festivis pulsatis campanis & candelis extinctis excommunicatos publice nunciari: processuri ad graviora nihilominus contra eos, necnon & contra civitates, communitates, universitates, & singulares personas quascunque, quæ fuissent in præmissis culpabiles, sicut protervia ipsorum exegerit, & viderimus expedire. Non obstante, si eis, aut eorum aliquibus, vel alicui sub quacunque forma vel conceptione verborum, a sede Apostolica sit indultum, quod excommunicari non possint, per literas sedis ejusdem non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali vel speciali, cujuscunque tenoris existat, per quam effectus præsentium impediri possit, vel quomodolibet retardari. Ut autem hujusmodi nostra monitio verius ad communem omnium notitiam deducatur, chartas sive membranas monitionem continentes eandem, in Ecclesia Avenion. appendi vel affigi ostiis, seu superliminaribus ejusdem Ecclesiæ faciemus, quæ monitionem ipsam suo quasi sonoro præconio & patulo indicio publicabunt: ita quod omnes & singuli, quos monitio ipsa contingit vel contingere potest, nullam postea possint excusationem prætendere, quod ad eos talis monitio non pervenerit, vel quod ignoraverint eandem: cum non sit verisimile, remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avenion. 2. Calend. April. Pontif. nostri Anno 1.

TITULUS VI.
DE CRIMINE FALSI.
CAP. UN.

Alchimiæ hic probibentur, & puniuntur facientes & fieri procurantes: quoniam tantum de vero auro & argento debent inferre in publicum, ut pauperibus erogetur, quantum de falso & adulterino posuerunt: & si eorum facultates non sufficiant, pœna per Judicis discretionem in aliam commutabitur, & infames fiunt. Et si sint Clerici, beneficiis habitis privantur, & ad habenda inhabiles efficiuntur. Vide extravagantem ejusdem Joan. quæ incipit, Providens, & est sub eod. tit. collocata.

Joannes XXII. [*an.* 1317. *Avenioni.*]

SPondent a, quas non exhibent divitias, pauperes Alchimistæ: pariter, qui se sapientes existimant, in foveam incidunt, quam fecerunt. Nam haud dubie hujus artis Alchimiæ alterutrum se professores ludificant, cum suæ ignorantiæ conscii eos, qui supra ipsos aliquid hujusmodi dixerint, admirentur: quibus cum veritas quæsita non suppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt: iidemque verbis dissimulant falsitatem, ut tandem, quod non est in rerum natura, esse verum aurum vel argentum sophistica transmutatione confingant: eoque interdum eorum temeritas damnata, & damnanda progreditur, ut fictis metallis cudant publicæ monetæ characteres fidis oculis, & non alias Alchimicum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hæc itaque perpetuis volentes exulare temporibus, hac edictali constitutione sancimus, ut quicunque hujusmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandaverint, vel ad hoc scienter (dum id fieret) facientibus ministraverint, aut scienter vel auro vel argento usi fuerint, vendendo vel dando in solutum: verum tanti ponderis aurum vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandum, quanti Alchimicum existat: circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitime constiterit deliquisse: facientibus nihilominus aurum vel argentum Alchimicum, aut ipso (ut præmittitur) scienter utentibus, perpetuæ infamiæ nota respersis. Quod si ad præfatam pœnam pecuniariam exsolvendam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatio Judicis pœnam hanc in aliam (puta carceris, vel alteram juxta qualitatem negotii personarum differentiam, aliasque attendendo circumstantias) commutare. Illos vero, qui in tantæ ignorantiam infelicitatis proruperint, ut nedum nummos vendant, sed naturalia juris præcepta contemnant, artis excedant metas, legumque violent interdicta, scienter videlicet adulterinam ex auro & argento Alchimico cudendo seu fundendo, cudi seu fundi faciendo monetam, hac animadversione percelli jubemus, ut ipsorum bona deferantur carceri, ipsique perpetuo sint infames. Et si Clerici fuerint delinquentes, ipsi ultra prædictas pœnas priventur beneficiis habitis, & prorsus reddantur inhabiles ad habenda.

a *Vide B. Thom. 2. 2. q. 77. art. 2. ad 1. arg. & ibi Cajetanum Oldrad. consil. 74. incip. An Alchimista peccet. & late Gassaneum in catalogo gloriæ mundi, part. 11. consid. 40.*

TITULUS VII.
DE PRIVILEGIIS.
CAP. I.

Hæc Extravagans dat Prædicatoribus, & Minoribus privilegia plurima circa tria: videlicet circa prædicationes, confessionum auditiones, & sepulturas. De secundo in §. *Sed quia multoties.* De tertio in §. *Porro.* Et licet sit revocata per Clem 2. de sepul. multa tamen notatu digna in ea reperiuntur, quæ non sunt retractata. Et potuisset non inepte poni sub tit. de sepult. Sed non est inconveniens idem cap. diversis respectibus, sub variis collocari titulis: ut patet in cap. significantibus, extra, de libel. oblat. & de appell.

Benedictus XI. (*an.* 1304.)

INTER cunctas *a* solicitudines nostras, quibus nos pastorale premit officium, & debitum Apostolicæ servitutis adstringit, illa debet esse præcipua, ut gregi Dominico nobis superna dispositione commisso, animarum cura non desit, ne illum lupus rapax, antiquus serpens humani generis inimicus invadat, ejusque sanguis de nostris (quod absit) clamante Propheta, manibus requiratur. Debemus insuper, quantum ex alto permittitur, pacem inserere, removere scandala, jurgiorum amputare materiam, & intelligere super egenum, & pauperem, quia non in finem oblivio erit pauperis, & patientia pauperum non peribit in finem. Sane dudum bonæ memoriæ Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster quandam specialem inter Prælatos, Rectores, seu Sacerdotes, & Clericos parochialium Ecclesiarum ex parte una, & Prædicatorum, ac Minorum Ordinum fratres ex altera, super faciendarum prædicationum, audiendarum confessionum per eosdem Fratres, ac de eis relictis, & de funeralibus canonicæ portionis articulis constitutionem edidit, certum his modum imponens, prout in eadem constitutione plenius continetur. Sed pro ea, quam intendebat quiete, turbatio nata est, pro concordia sunt suborta dissidia, & pullulatæ inquietudines pro tranquillitate noscuntur: sicque dum ansam solvisse se credidit, nodum ligasse videtur, & septem uno Hydræ amputato capite suscitasse. Nec mirum, quia plerumque pariunt novitates discordiam, præsertim dum ab eo, quod diu æquum visum est, per novam constitutionem receditur: nec quare recedatur, utilitas evidens, vel alia causa subest. Ideoque cupientes, ut ipsi gregi cura nostra eo plenior impendatur, quo amplior in agro Domini operariorum numerus operetur, super *b* egenum intendentes, & pauperem, ac novitatem removentes per eandem constitutionem inductam: statuimus de fratrum nostrorum consilio, ut priorum Ordinum Fratres, qui ad hoc deputati fuerint, in Ecclesiis ac locis ipsorum, quæ impræsentiarum habent, & in posterum obtinebunt, ac in plateis communibus seu publicis, libere absque diœcesanorum, & aliorum Prælatorum petita licentia valeant Clero, & populo prædicare, eique proponere verbum Dei. Caveant tamen omnino, ne hora, in qua diœcesani prædicti prædicarent, vel coram se facerent prædicari, prædicent iidem Fratres: putamus etenim dignum, ut majori minor, & superiori inferior deferat in hac parte: nisi forsan aliud circa hoc facerent de voluntate diœcesanorum ipsorum, aut in studiis generalibus prædicarent diebus illis duntaxat, quibus sermones ad Clerum fieri solent, & sollenniter prædicari, seu mortuorum funeribus, vel eorundem Fratrum festis specialibus, seu peculiaribus: quia in his casibus cum diœcesanis in prædicatione concurrere poterunt. Ubi vero iidem diœcesani vocarent generaliter ad se Clerum aliqua ratione, vel urgente causa illum ducerent congregandum, ea hora in studiis memoratis diebus, sæpedicti fratres ab hujusmodi prædicatione cessabunt. In Ecclesiis autem parochialibus Fratres ipsi invitis eorum Rectoribus seu Sacerdotibus (nisi jussi a superioribus eorundem) non audeant prædicare. § 1. Sed *a* quia multoties propositum verbum Dei audientem a peccato non retrahit: idcirco post prædicationem necessarium est pœnitentiæ sacramentum, circa quod (nisi articulus necessitatis occurrat) Sacerdoti facienda oris confessio (prout scriptum est *b*: *Corde ad justitiam creditur, ore autem fit confessio ad salutem*) exigitur: alias frustra esset in Sacramento eodem Sacerdotis (qui inter lepram, & lepram debet discernere) ministerium institutum. Electi igitur ab eisdem Fratribus ad audiendas confessiones, & pœnitentias injungendas, libere auctoritate Apostolica absque licentia diœcesanorum, & aliorum Prælatorum inferiorum, exemptorum & non exemptorum, quibus subsunt, qui ad confitendum accedunt, audiant eis peccata sua confiteri volentes. Non Religiosos, qui secundum statuta suorum Ordinum propriis Prælatis confiteri debent, aut ab eis, ne confiteantur aliis, prohibentur, absolvant: ipsisque pœnitentias salutares injungant, intra sibi designatos terminos ad hujusmodi exercendum officium constitutos. Excommunicationis vero, vel alias sententias per Prælatos latas contra hoc, vel in ejus fraudem, denunciamus irritas & inanes: nec confessi ipsis Fratribus peccata illa, de quibus confessi sunt eis, & absoluti pœnitentes, de illis Sacerdotibus propriis teneantur (sicut etiam non tenentur) iterum confiteri: non obstante constitutione generalis Concilii, quæ sano intellectu (ne sequatur absurdum, quod per pœnitentiam dimissa peccata quis confiteri debeat, & quod liberatus debitor adhuc ad solvendum remaneat obligatus) intelligenda est (ut ex ea patet) de illis, qui peccata sua confiteri aliis neglexerunt. Sed Sacerdotes ipsi taliter confessis, & absolutis adstricti sint ministrare Eucharistiæ, & extremæ Unctionis etiam sacramentum. Super confessione autem facta Fratribus memoratis, cum de confitentis solius præjudicio (si falsum dicat) agatur in judicio animæ seu pœnitentiæ foro, stabitur simplici verbo illius, qui sacramenta petit prædicta, & dicit Fratribus se confessum. Duos tamen casus excipimus, scilicet si Sacerdos asserat eum excommunicatum, aut notorie peccatorem. Sed videat, ne id dicat mendaciter, aut in dolum, vel in fraudem: quia si hoc egerit, a delicto tali, nisi plene satisfecerit (præterquam in morte) absolvi nequeat, nec de illo ad pœnitentiam aliter admittatur. Ut autem diœcesanis honor debitus reservetur, præcipimus, ut Provinciales Priores Prædicatorum, & Ministri Minorum Ordinum præfatorum, per se vel alios, verbo vel scripto, eis significent, se Fratres ad hujusmodi confessionum audiendarum, & pœnitentiarum injungendarum officium elegisse: & non nominando, aut coram ipsis sistendo eos, nec illorum numerum exprimendo, petant humiliter a diœcesanis eisdem, quod iidem electi Fratres de ipsorum beneplacito, & licentia dictum possint in eorum civitatibus, & diœcesibus intra eis determinatos fines officium exercere. Quod si denegent, vel intra triduum non concedant, extunc iidem Fratres nihilominus auctoritate eadem hujusmodi officium exequantur. Datam vero licentiam per diœcesanorum mortem nolumus terminari. Per hoc autem non intendimus, quod sæpedicti Fratres, qui ad hoc eligentur officium exercendum, plus habeant in audiendis confessionibus, & pœnitentiis injungendis, quam parochiales Sacerdotes noscuntur habere. Sicque de casibus Episcopis, & superioribus, quos inferius annotamus, ac sedi Apostol. reservatis, se nullatenus intromittant. Observent ergo solicite dicti Fratres, ne ad confessiones recipiant criminosos criminibus, pro quibus solennis est pœni-

a *Vide extravagantem Sixti IV. incip. vice illius. tit. de treug. & pace, inter communes.* b *Psal.* 40.

a *Prædicatio non semper retrahit audientem a peccato.* b *Rom.* 10.

pœnitentia indicenda: modo eodem excommunicatos respuant, & Clericos, qui propter delictum irregularitatem aliquam incurrerunt. Inconveniens enim existimamus, ut a peccato absolvat, qui pœnitentiam ei debitam imponere, aut irregularitatis pœnam, peccati sequelam, vel excommunicationem, quæ infligitur maxime a jure quandoque pro crimine, quæve quem ab Ecclesia, & per consequens a participatione Ecclesiasticorum sacramentorum excludit, removere non potest. Incendiarios, eosque, qui tam enormibus sunt irretiti peccatis, quod ea rationabilis consuetudo præscripta canonice in Episcopatibus aliquibus reservavit Episcopis, similiter non admittant: quam consuetudinem (ex causa, quæ juste ad id animum nostrum movit) solummodo circa voluntarios homicidas, falsarios, Ecclesiarum immunitatis, & libertatis Ecclesiasticæ violatores, & sacrilegos approbamus. Quod si forsan antequam ab eo, qui potestatem habet, absolvi possint, mors talium confiteri volentium verisimiliter timeatur: etiam in prædictis casibus sæpefati Fratres eos confiteri volentes audiant, ipsisque beneficium absolutionis impendant, sed subeant juramentum, quod liberati se suis Episcopis, & excommunicatoribus præsentabunt: excommunicantium super his, pro quibus ab eis excommunicati erant, & Episcoporum pro peccato hujusmodi pariturí mandatis. Verum quia post baptismum inter cætera magis ad salutem necessaria *a* ea propositio verbi Dei, quo audientes illud, quod est victoria nostra, instruuntur in fide, docentur fugienda fugere, & sectanda sectari, a quo per peccatum lapsi resurgunt, pœnitentiæ sacramentum perficiunt: grandis nobis solicitudo incumbit, ut tales ad hæc promoveantur Fratres, qui oleo dulcedinis verbi ejusdem nostros foveant subditos, a peccatis prohibeant, increpationis vino peccatorum suorum mordeant vulnera, eosque ad illa pœnitentiæ acrimonia purgandum, & tergendum provocent, & inducant. Ad id vero exequendum sententia *b* divinæ legis exposcitur, desideratur ordo, & vitæ integritas etiam postulatur. Scriptum est enim *c*: *Tu scientiam repulisti, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi: quia labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt in ore ejus*: alias prout ad eum pertinet, inter peccatum, & peccatum non posset discernere, nec peccator existens Dei *d* deberet enarrare justitias, & testamentum illius assumere per os suum. Nam cujus vita despicitur, consequens est, ut ejus prædicatio contemnatur. Quare decernimus, ut Priores, & Ministri Generales, & Provinciales Prædicatorum, & Minorum Ordinum præfatorum, vel eorum Vicarii, de discretorum consilio ad tam salubre officium Fratres divina scientia doctos, discretione vigentes, vita probatos, & expertos moribus (alioquin districtam reddent in futuro examine rationem) eligant, & assumant: sic enim quod prædicabunt, facient: quæ arguent, operari cessabunt: & in eis ædificabitur populus verbo pariter, & exemplo. Cæterum licet (sicut prædicitur) de necessitate non sit iterum eadem confiteri peccata: tamen quia propter erubescentiam, quæ magna est pœnitentiæ pars, ut eorundem peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre: districte injungimus, ut Fratres ipsi confitentes attente moneant, & in suis prædicationibus exhortentur, quod suis Sacerdotibus saltem semel confiteantur in anno: asserendo id ad animarum profectum procul dubio pertinere. §. 3. Porro, ut circa sepulturam apud loca eorundem Fratrum eligentium sepeliri, & portionem canonicam de relictis eisdem Fratribus minime detrahendam, nequeat in posterum dubitari: jubemus, ut corpora defunctorum, qui apud eorundem Fratrum loca elegerint, dum viverent, sepulturam, processionaliter cum cruce, thuribulo, & aqua benedicta, cantando, seu legendo officium mortuorum, vel psalmos, & alienas ingredientes parochias possint assumere, & ad suas deferre Ecclesias tumulanda. De quibuscunque vero relictis præfatis Fratribus in communi, vel singulis ultimis decedentium voluntatibus, sive apud eos sepeliendi sint, sive alibi, nulla per parochiales Sacerdotes morientium (a qua Fratres ipsos liberos esse volumus) canonica portio, vel multo minus per Episcopos Episcopalis quarta omnino, cum eis tanquam exempti non subsint, nec etiam debita jura parochiæ, si forsan cathedralis defunctorum esset parochialis Ecclesia, detrahatur. De funeralibus autem medietatem, si commode divisionem recipiant, alias ejusdem medietatis æstimationem solvant parochiali Ecclesiæ, & Sacerdotibus antedictis. Funeralia vero intelliguntur hoc casu, quæ cum funere deferuntur. De candelis vero, quas Fratres portant, portio non petatur. Moneant autem iidem Fratres, & pro posse inducant confitentes sibi, ut de propriis bonis suis parochialibus Ecclesiis, earumque Sacerdotibus competenter relinquant, & quæ eis debent, parochialia jura reddant. Ad hoc non murmuret, quæsumus, secularis Clerus, non gerant moleste Prælati, quod circa præmissa sic duximus providendum. Attendant, quanta ex iis, quæ in primis duobus articulis statuta sunt, salus animarum proveniat. Advertant, quanta tollantur jurgia, & patenter considerent, quod eorum onera cum aliis nostro beneficio salubriter, & quasi necessario patiuntur.

Circa tertium vero articulum diligenter intelligant, quod Fratres ipsi hoc per privilegia Romanorum Pontificum eis benigne concessa, ante constitutionem eandem hactenus habuerunt. Quodque sunt pauperes, nil habentes singuli, nec in communi rustica prædia, imo nec urbana, vel mobilia eorum alteri, vel etiam universi, mendicant victum, quærunt vestitum, & eatenus sustinere possunt, quatenus vel vivorum pietas, aut morientium charitas eis necessaria subministrat. Quis ergo non misereatur eorum, qui omnia, voluntatem habendi etiam, reliquerunt? Quis non compatiatur eisdem operantibus tam utiliter in agro prædicto? Certe nullus, nisi qui triturantis bovis os impie alligare velit, aut eos subtractis alimentis necare. Inopes patrimonii onera ipsa non habendi necessitate non sustinent, & a curialibus res Ecclesiis, vel piis locis donatas, a quartæ præstatione, seu lucrativorum inscriptionibus lex facit immunes. Relicta pauperibus non patiuntur Falcidiam. Et legata ad fabricam, vel pro ornamentis Ecclesiæ, aut ad divinum cultum perpetuum solutioni non subjacent canonicæ portionis. Pauperes autem [ut dictum est] sunt Fratres, & quod eis relinquitur, aut in sua alimenta erogant, aut in fabricam, sive in cultum divinum, & Ecclesiæ ornamenta convertunt. Propter *a* quod nos, qui debemus intelligere super egenum, & pauperem, & non oblivisci eorum, cum humanitatis sit etiam secularis Principis prospicere egenis, & dare operam, ut pauperibus alimenta non desint: non tam pie, quam quodammodo juste in eodem articulo egimus, egenos eosdem [ut præmittitur] reddendo ab onere canonicæ portionis exemptos. Hæc autem (dicta constitutione, quæ incipit, Super cathedram: quam penitus revocamus, aliisque quibuscunque constitutionibus specialibus, & generalibus, statutis, privilegiis, indulgentiis sub quacunque forma verborum concessis, etiamsi de ipsis de verbo ad verbum, vel aliquorum nominibus in nostris literis oporteret fieri mentionem, conventionibus, pactis, juramentis, sententiis, consuetudinibus contrariis nequaquam obstantibus) inviolabiliter observari sancimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, denunciationis, exemptionis, præceptorum, approbationis, jussionis, voluntatis, revocationis, & sanctionis infringere. Si quis autem &c.

a *Verbi Dei propositio est ad salutem valde necessaria*. b *Forte scientia*. c *Oseæ* 4. *Malach.* 2. d *Psal.* 50.

a *Psalm.* 40.

CAP. II.

Rex Franciae & regnicolae per Extravagantem, Unam sanctam. supr. de major. & obed. non amplius subjiciuntur Eccles. Rom. quam prius erant.

Clemens V. [*an.* 1306. *Lugduni.*]

MEruit charissimi filii nostri Philippi Regis Francorum illustris, sincerae affectionis ad nos & Ecclesiam Romanam integritas, & progenitorum suorum praeclara merita meruerunt, meruit insuper regnicolarum puritas, ac devotionis sinceritas, ut tam Regem, quam regnum favore benevolo prosequamur. Hinc est, qqod nos Regi & regno per definitionem & declarationem bonae memoriae Bonifacii Papae VIII. praedecess. nost. quae incipit, Unam sanctam: nullum volumus vel intendimus praejudicium generari. Nec quod per illam Rex, regnum, & regnicolae praelibati amplius Ecclesiae sint subjecti Romanae, quam antea existebant: sed omnia intelligantur in eodem esse statu, quo erant ante definitionem praefatam: tam quantum ad Ecclesiam, quam etiam ad Regem, regnum,& regnicolas superius nominatos.

CAP. III.

Ordinarii non possunt ferre censuras in suos subditos pro suis negotiis Romam euntes, ibi manentes, aut ab ea recedentes: nec illos privare beneficiis: quod si fecerint, irritum est. Et si beneficia illorum aliis sint collata, tam dantes, quam recipientes ipso facto sunt excommunicati, & a solo Papa absolvendi.

Eugenius IV. [*an.* 1432. *Romae.*]

DIvina *a* in eminenti sedis Apostolicae specula disponente clementia constituti, ad ea libenter intendimus, per quae Officiales praedictae sedis obsequiis ejus (ad quam veluti fidelium omnium matrem, pro animarum salute quaerenda, & justitia prosequenda, de diversis mundi partibus confluit multitudo) tutius & quietius se promptiores valeant exhibere. Hinc est, quod nos ex certis rationabilibus causis moti, etiam nonnullorum praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, districtius inhibemus locorum Ordinariis, necnon Commissariis & Delegatis eorum, caeterisque universis & singulis, quacunque potestate & auctoritate praefulgeant, cujuscunque dignitatis, gradus vel praeeminentiae fuerint, ne contra Officiales praefatos, quocunque nomine nuncupentur, in nostris & dictae sedis obsequiis nunc & pro tempore existentes, necnon quoscunque alios pro suis & eorum causis vel negotiis prosequendis ad sedem praedictam venientes, ac in ea (durante negotiorum & causarum hujusmodi prosecutione) moram trahentes, & recedentes ab eadem, procedere, aut in eos excommunicationis, suspensionis vel interdicti, aut privationis officiorum, aut beneficiorum, seu quamvis aliam sententiam promulgare praesumant. Nos enim omnes & singulos processus & sententias contra tenorem & mentem nostrae inhibitionis hujusmodi latas & habitas, & in posterum habendas, ac etiam promulgandas, & quaecunque inde secuta, declaramus nulla, irrita & inania, nulliusque extitisse vel existere roboris vel momenti. Necnon quicquid in contrarium a quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari, etiam decernimus irritum & inane. Et nihilominus in omnes & singulos Ordinarios & Officiales, Commissarios & Delegatos eorum, qui se de dignitatibus ac beneficiis Ecclesiasticis quibuscunque Officialium, aut negotia hujusmodi apud dictam sedem prosequentium praedictorum: eos illis forsan privando, atque privatos decernendo seu declarando, vel cujuscunque privationis praetextu illa personis aliis conferendo, seu de illis in eos quomodolibet se intromittendo, tam in dantes, quam in recipientes excommunicationis, suspensionis & interdicti latas sententias promulgamus: quas volumus eos ipso facto incurrere. A qua quidem excommunicationis sententia absolvi nequeant, nisi a nobis vel per nos deputandis, praeterquam in mortis articulo constituti. Praemissa autem a die affixionis praesentium ad valvas basilicae Principis Apostolorum de urbe, ex certa scientia quoscunque ligare volumus & arctare: non obstantibus Apostolicis & quibuscunque generalibus, aut provincialibus, aut synodalibus conciliis, edictis, constitutionibus, ordinationibus, & Apostolicis privilegiis: per quae effectus praesentium impediri posset quomodolibet vel differri, etiamsi de illis, eorumque totis tenoribus habenda esset in praesentibus mentio specialis, & quae praesentibus volumus haberi pro sufficienter expressis, caeterisque contrariis quibuscunque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae inhibitionis, declarationis, constitutionis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicae MCCCCXXXII. 8. Idus Martii, Pontificat. nost. Anno 2.

CAP. IV.

Praemisso tenore duarum constitutionum, dicit, quod Hospitalarii sancti Joannis ex statuto, consuetudine, vel privilegio habentes annalia beneficiorum vacantium, percipere debent portionem, quam haberent beneficia obtinentes, si in illis essent residentes.

Joannes XXII. *Magistro, & Fratribus Hospitalis sancti Joannis Hierosolymitani.*

EXhibita nobis ex parte vestra petitio continebat, quod dudum post constitutionem per nos editam, qua specialiter & expresse cavetur, quod habentes annalia in Ecclesiis de consuetudine, privilegio, vel statuto, qui ratione dictorum annalium fructus primi, vel secundi, vel alterius cujuscunque sequentis anni beneficiorum vacantium sibi hactenus in totum vendicaverant, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque beneficiorum ipsorum consuevit in decimae solutione taxari, praetextu cujusvis privilegii, consuetudinis, vel statuti, quovis modo perciperent, sed ipsius summae perceptione duntaxat deberent esse contenti, totali residuo praedicta obtinentibus beneficia remansuro: nisi forsan illi, qui fructus illos soliti essent cum integritate percipere, mallent ipsum habere residuum, & obtinentibus beneficia dimittere summam memoratam: quo casu percipiendi quod mallent, erat eis optio derelicta. Quandam aliam declaratoriam constitutionem fecimus, in qua specialiter cavebatur, quod si hujusmodi beneficium obtinentes in Ecclesia, in qua specialiter illud beneficium existeret, minime residerent, ad debitum servitium impendendum Capitulo ejusdem Ecclesiae nihil deberet accrescere: cum cessante causa *a* cessare debeat pariter, quod vigebat. Quodque ex verbis declarationis hujus satis innui videbatur, quod fructus beneficiorum non residentium accrescere debeant habentibus annalia memorata. Verum ex eo, quod in declaratione dicta non continetur expresse de perceptione annalium beneficiorum vacantium vobis debitorum de praedictis consuetudine, privilegio, vel statuto quoad fructus non residentium in eisdem, qui vobis accrescere debent, nullum adhuc commodum assequi potuistis: licet (ut praemittitur) dicti fructus Capitulo non accrescant. Quare nobis humiliter supplicastis, ut quod in hujusmodi declaratione nostra tacite innuitur, declarare expressius dignaremur. Nos itaque petitionem vestram juri consonam aestimantes, ac propterea in hac parte quieti

a *Vide Conc. Trid. Sess. 23. de reform. c. 1. circa finem. & Sess. 24. de reform. c. 11. §. quae vero privilegia.*

a L. *adigere. §. quamvis. ff. de jur. patron. cap. cum cessante. de appellat.*

quieti & indemnitati vestræ providere volentes, præsenti oraculo declaramus, quod fructus prædictæ Ecclesiæ vel beneficii vacantis, cujus annalia, in quibus consistunt, debentur vobis ex privilegio, consuetudine, vel statuto, etiam pro parte, quæ obtinentibus Præbendam vel beneficium hujusmodi (si in Ecclesia, ubi illa consistunt, personalem residentiam facerent) deberetur, si non resideant ibidem vere vel interpretative, utpote per speciale privilegium Apostolicum, vel alias ex causa rationabili ab hujusmodi residentia legitime excusentur: cum dicta pars (ut præmittitur) Capitulo non accrescat, vobis accrescere debet, secundum intentionem & mentem declaratoriæ memoratæ. Nulli ergo omnino hominum, &c. ut supra. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, &c. ut supra. Datum Avenion. Calend. Martii, Pontificat. nostri Anno 5.

TITULUS VIII.
DE POENIS.
CAP. UN.

Episcopus Caturcen. propter varios excessus per ipsum perpetratos, præsertim quia sedi Apost. suis subditis & sibi ipsi injuriosus fuerat, varias pœnas incurrit: quoniam perpetuæ depositionis sententiam meruit, privatusque fuit Pontificali, Sacerdotali, & alio quolibet officio, & ad perpetuum carcerem condemnatus. Doctrina utilis hic nobis tribuitur: ut scilicet cognoscamus crimina & excessus, pro quibus Prælatus deponi possit. Facit ad hoc c. veritatis. extra, de dolo & cont. c. ex literis, & c. tanta est clavis Petri, de excess. Prælat. Et nisi antiqui libri hoc c. sub tit. de pœnis annotavissent, sub tit. de excess. Prælat. positum fuisset.

Joannes XXII.

DIvinis exemplis, quæ nostrorum debent esse actuum regula, patenter instruimur, aures nostras subditorum a suis præpositis oppressorum indebite, & aggravatorum injuste non obturare clamoribus, sed ipsis ipsas potius compassivis affectibus inclinare: ut si per solertis inquisitionis indaginem clamores hujusmodi opere a completos esse viderimus, liberationis opportunæ remedium solicitis studiis apponamus: pœna nihilominus debita punituri in hanc patratorum qualitatem excessuum illicitos oppressores. Omnipotens etenim Dominus audito b clamore populi sui, propter duritatem eorum, qui operibus præerant, dolentis, ad liberandum eum descendit: & summi templi præposito, qui juxta nominis interpretationem in vias pravas inique diverterat, comminando sic ait c: *Expellam te de statione tua, & de tuo ministerio te deponam.* Dudum siquidem fama gravi, clamore frequenti, & querela flebili subditorum deferentibus nobis Hugonem Geraldi olim Caturcen. Episcopum, de multiplicatis excessibus, oppressionibus gravibus, enormibusque criminibus esse reum: nos mala hujusmodi nolentes ante credere, quam probare, super illis inquisitionem per nos & per alios fieri fecimus diligentem. Et demum inquisitionis ipsius viso & examinato processu, luculenter invenimus, quod ejus fuerat vitiosus ingressus, cum per ambitionem nimiam, & per abrupta simoniacæ pravitatis ad Pontificalem ascendisset honorem. Progressus autem ejus (ut execrando conveniret initio) injuriosus extiterat quoad tria. Primo videlicet quoad Apostolicam sedem, cui (licet ipsum honorasset in multis, & tandem ad Episcopalis dignitatis apicem promovisset) terga vertens, non faciem, contemptum pro gratia, maleficium pro beneficio, & vituperium retulit pro honore. Appellationibus interdum ad sedem ipsam ab eo vel Officialibus ejus per subditos oppressos emissis, nedum deferre contemptibiliter renuens, sed eas verbo vilipendens & facto, suis præcipiendo ministris, quod de appellationibus hujusmodi non curarent, ac nihilominus appellantes (quibus contra oppressiones debuerat esse appellatio ipsa remedium) nunc per captionis injuriam, nunc per spoliationem beneficiorum, & alias indebite affligendo multipliciter, non absque vitio ingratitudinis violans juramentum fidelitatis ab ipso præstitum dictæ sedi: nec veritus matris Ecclesiæ transgressionem apertam, nonnullis quandoque per suas patentes literas de vacaturis mandavit beneficiis provideri, vias ad vacationem eorum aperiens nimis illicitas & suspectas: perniciosus etiam fuit & frequens literarum Apostolicarum abusor. Secundo vero, quantum ad subditos, erga quos non pii Prælati vel Pastoris peregit officium, quinimo tanquam fur improbus, crudelisque tyrannus, sub pallio charitativi subsidii incussis terroribus, violentiis & injuriis illatis, dolosis inductionibus, & fraudibus exquisitis, veluti recursor iniquus, extorsionibus eos intolerabilibus prægravando, nunc binas in anno, nunc plures in die, nunc alias nimium excessivas, & Ecclesiis importabiles, utpote multiplicato evectionum numero canonibus definito, interdum per se, interdum per alios procurationes exigendo, pro libito visitationis officio quandoque nullatenus, & regulariter non ad fructum correctionis, sed ad saturandæ cupiditatis affectum impenso, ad alios quæstus illicitos & damnatos, suum exacuit frequenter ingenium, nec de modo, nec de causa curavit. Et cum invenit subditos suis in hoc reprobandis affectibus non parentes, nec alias ab eis exigere potuit concupita, calumniosas delationes fieri, contra eos lites moveri, & diversa eis gravamina subdole procuravit pluries inferri. Præterea non citatos legitime, nec convictos etiam, aut confessos, suis privavit beneficiis, occasionem pro causa confingens, non rationem in his, sed tyrannidem potius prosequens personalem. Multa falsa scienter instrumenta dictavit, per suos illa faciens Notarios publicari, & ut illis, qualem ipse habuerat, ad Ecclesias præberet ingressum, instituere ei præsentatos, seu institutionis suæ eis concedere literas sæpius renuit, nisi primitus certa sibi & magna pecunia propter hoc exsoluta. Multa Ecclesiastica beneficia, nunc permutationis prætextu, nunc vero simpliciter in suis manibus resignata, modo jure (ut prætendebat) ordinario, modo super hoc (ut dicebat) Apostolico munimine indulto, de facto scienter contulit: intervenientibus fraude, pacto, & simoniaca pravitate subjectas sibi Ecclesias occupans, earum reditus usurpavit: & sic in suis fuit corruptus judiciis, processum eorum, & finem in pecuniarum commodum ordinando, quandoque justificans impium, innoxium injuste condemnans: sic & alios corrumpere Judices pro obtinenda super oppressionibus inchoatis injusta victoria nisus fuit. Tertio, quantum ad se, ut qui sibi nequam existeret, nulli alii bonus esset, suæ namque famæ prodigus, se perjuriis patenter involvit, irregularitatisque laqueis irretivit, & (quod referre pudet) in corpus suum fornicando peccans per continuatum incontinentiæ vitium, quo se dudum fœdaverat, Pontificali postea decoratus honore, in sua ponere gloria maculam, & fœmora sua non erubuit mulieribus inclinare. In his quidem ejus sic reprehendendi ingressus, sic scandalosus, perniciosus exemplo progressus, ut vitio hujusmodi, sive culpis nescius finem imponere, & periculosus egressus, cum adeo foret in ipso habituata malitia, quod (remanente sibi adsolita facultate) in iniquitatis opere voluntas sibi deficere minime speraretur. Propter quod, ne prioribus pejus committeret, illud solum æstimamus salubre remedium, ut quod velle non poteramus auferre, eriperemus vel posse. Nos itaque super præmissis & pluribus aliis ejus nefandis excessibus cum fratribus nostris ex sano consilio deliberatione cohabita diligenti, in præfatum Hugonem Geraldi, qui se omni honore ac dignitate reddidit tam indignum, quique ob suas iniquitates, ne præsit, est abjectus a Deo, suis ligatum peccatis, omnique honore ac dignitate Pontificali jam

a *Gen.* 18. b *Exod.* 3. c *Esa.* 22.

jam privatum a Domino, de consilio omnium & singulorum fratrum ipsorum, perpetuæ depositionis sententiam duximus promulgandam: Pontificali eum, & Sacerdotali, & alio quolibet officio privantes, & ad perpetuum carcerem condemnantes: ut ibi committendis cessantibus agat pœnitentiam de commissis: nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ promulgationis & condemnationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. XV. Calend. Junii, Pontif. nost. Anno 2.

TITULUS IX.
DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.
CAP. I.

Centesimo quoque anno visitantibus basilicas Petri & Pauli Apostolorum, plenissima peccatorum venia conceditur.

Bonifacius VIII. (*an.* 1300.)

ANtiquorum *a* habet fida relatio, quod accedentibus ad honorabilem basilicam Principis Apostolorum de urbe, concessæ sunt magnæ remissiones, & indulgentiæ peccatorum. Nos igitur, qui juxta officii nostri debitum salutem appetimus, & procuramus libentius singulorum, hujusmodi remissiones & indulgentias omnes & singulas ratas & gratas habentes, ipsas auctoritate Apostolica confirmamus, & approbamus, & etiam innovamus & præsentis scripti patrocinio communimus. Ut autem beatissimi Petrus & Paulus Apostoli eo amplius honorentur, quo ipsorum basilicæ de urbe devotius fuerint a fidelibus frequentatæ, & fideles ipsi spiritualium largitione munerum ex hujusmodi frequentatione magis senserint se refertos: Nos de omnipotentis Dei misericordia, & eorundem Apostolorum ejus meritis, & auctoritate confisi, de fratrum nostrorum consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis omnibus in præsenti anno millesimo trecentesino, a festo Nativitatis Domini nostri Jesu Christi præterito proxime inchoato, & in quolibet anno centesimo secuturo, ad basilicas ipsas acedentibus reverenter, vere pœnitentibus, & confessis, vel qui vere pœnitebunt, & confitebuntur in hujusmodi præsenti, & quolibet centesimo secuturo annis, non solum plenam, & largiorem, imo plenissimam omnium suorum concedemus, & concedimus veniam peccatorum: Statuentes, ut qui voluerint hujusmodi indulgentiæ a nobis concessæ fieri participes, si fuerint Romani, ad minus XXX. diebus continuis, seu interpolatis, & saltem semel in die: si vero peregrini fuerint, aut forenses, simili modo diebus XV. ad basilicas easdem accedant. Unusquisque tamen plus merebitur, & indulgentiam efficacius consequetur, quo basilicas ipsas amplius & devotius frequentabit. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, approbationis, innovationis, concessionis, & constitutionis infringere, &c. Datum Romæ apud sanctum Petrum, VIII. Cal. Mart. Pontif. nost. Anno 6.

CAP. II.

Annus Jubilæus, sive plenaria remissio, quæ olim dabatur quolibet centesimo anno omnibus vere pœnitentibus & confessis, visitantibus basilicas beatorum Petri, & Pauli, per istam extravagantem ad annum quinquagesimum reducitur.

Clemens VI. *Archiepiscopo Tarracon. ejusque Suffraganeis.* [*an.* 1349.]

UNigenitus Dei filius de sinu Patris in uterum dignatus est descendere matris, in qua, & ex qua nostræ mortalitatis substantiam divinitati suæ, in suppositi unitate, ineffabili unione conjunxit, id quod fuit permanens, & quod non erat, assumens: ut haberet, unde hominem lapsum redimeret, & pro eo satisfaceret Deo Patri. Ubi enim venit plenitudo temporis *a*, misit Deus filium suum factum sub lege, natum ex muliere, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem reciperent filiorum. Ipse namque factus *b* nobis a Deo sapientia, justitia, sanctificatio, & redemptio, non per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium *c* sanguinem introvit semel in sancta, æterna redemptione inventa. Non enim *d* corruptibilibus auro & argento, sed sui ipsius agni incontaminati, & immaculati pretioso sanguine nos redemit: quem in ara crucis innocens immolatus non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset, sed copiose velut quoddam profluvium noscitur effudisse, ita ut a planta *e* pedis usque ad verticem capitis nulla sanitas inveniretur in ipso. Quantum ergo exinde, ut nec supervacua, inanis, aut superflua tantæ effusionis miseratio redderetur, thesaurum militanti Ecclesiæ acquisivit, volens suis thesaurizare filiis pius pater, ut sic sit infinitus thesaurus hominibus, quo qui usi sunt, Dei amicitiæ participes sunt effecti. Quem quidem thesaurum non in sudario *f* repositum, non in agro *g* absconditum, sed per beatum Petrum cœli clavigerum, ejusque successores, suos in terris Vicarios, commisit fidelibus salubriter dispensandum: & propriis, & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter, quam specialiter (prout cum Deo expedire cognoscerent) vere pœnitentibus, & confessis misericorditer applicandum. Ad cujus quidem thesauri cumulum beatæ Dei genitricis, omniumque electorum a primo justo usque ad ultimum merita, adminiculum præstare noscuntur: de cujus consumptione, seu minutione non est aliquatenus formidandum, tam propter infinita Christi [ut prædictum est] merita, quam pro eo, quod quanto plures ex ejus applicatione trahuntur ad justitiam, tanto magis accrescit ipsorum cumulus meritorum. Quod fel. rec. Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster pie [sicut indubie credimus] considerans & attenta meditatione revolvens, quantum apud homines gloriosi Principes terræ petrus, & Paulus [per quos Evangelium Christi Romæ resplenduit, & per quos Ecclesia religionis sumpsit exordium, qui facti Christiani populi per Evangelium genitores, gregis Dominici pastores, fidei lucernæ, Ecclesiarum columnæ præ ceteris Apostolis peculiari quadam prærogativa in ipso Salvatore fidei virtute præcellunt: quorum uni, scilicet Apostolorum Principi, sicut bono dispensatori, claves regni cœlorum commisit: alteri, tanquam idoneo doctori, magisterium Ecclesiasticæ eruditionis injunxit) in speciali veneratione haberi debeant, & debita honorificentia venerari, pro ipsorum memoria recolenda crebrius, & reverentia a cunctis Christi fidelibus eis devotius adhibenda, ipsorumque patrocinio favorabilius assequendo, inconsumptibilem thesaurum hujusmodi pro excitanda, & remuneranda devotione fidelium voluit aperire: decernens de fratrum suorum consiljo, ut omnes, qui in anno a Nativitate Domini MCCC. & quolibet anno centesimo extunc secuturo ad dictorum Apostolorum basilicas de urbe accederent reverenter, ipsasque, si Romani ad minus XXX. si vero peregrini, aut forenses fuerint, quindecim diebus continuis, vel interpolatis, saltem semel in die, dum tamen vere pœnitentes, & confessi existerent, personaliter visitarent, suorum omnium obtinerent plenissimam veniam peccatorum. Nos autem attendentes, quod annus *b* quinquagesimus in lege Mosaica [quam non

a *Vide Doct. scholasticos l. 4. sent. dist. 19. 20. & 21. inde enim fient aperta, quæ traduntur in textu & glossis. adde Roffensem, contra Luth. art. 17. & aliquot sequentibus.*

a *ad Gal.* 4. b 1. *Cor.* 1. c *ad Hebr.* 9. d 1. *Pet.* 1. e *Esa.* c. 1. f *Luc.* 19. g *Matth.* 13. h *Levit.* 25. c. *ubi plenissime de anno quinquagesimo, sive Jubilæo.*

non venit Dominus solvere, sed spiritualiter adimplere] Jubilæus remissionis, & gaudii, sacerque dierum numerus, quo lege fit remissio, censebatur: quodque ipse quinquagenarius numerus in Testamentis, Veteri quidem ex legis datione, Novo ex visibili Spiritus Sancti in discipulos missione, per quem datur peccatorum remissio, singulariter honoratur. Quodque huic plura, & grandia divinarum adaptantur mysteria scripturarum: & clamorem peculiaris populi nostri Romani, videlicet hoc humiliter supplicantis, ac nos ad instar Moysi, & Aaron, per proprios, & solennes nuntios ad hoc destinatos specialiter orantis pro toto Christiano populo, & dicentis: Domine, aperi eis thesaurum tuum, fontem aquæ vivæ; desiderantes benignius exaudire, non quidem ut sicut illius Israelitici populi indurata esset murmuratio, sed ut istius prædilecti populi, & cunctorum fidelium augeatur devotio, fides splendeat, spes vigeat, charitas vehementius incalescat: volentesque quamplurimos hujusmodi indulgentiæ fore participes, cum pauci multorum respectu propter vitæ hominum brevitatem valeant ad annum centesimum pervenire, de fratrum nostrorum consilio prædictam concessionem indulgentiæ ex suprascriptis, & aliis justis causis ad annum quinquagesimum duximus reducendam. Statuentes de fratrum consilio prædictorum, & Apostolicæ plenitudine potestatis, ut universi fideles, qui vere pœnitentes, & confessi in anno a Nativitate ejusdem MCCC. quinquagesimo proxime futuro, & deinceps perpetuis futuris temporibus de quinquaginta in quinquaginta annis prædictas eorundem Petri, & Pauli Apostolorum basilicas, & Lateranen. Ecclesiam [quam inclytæ recordationis Constantinus, postquam per beatum Sylvestrum, sicut per eosdem Apostolos Deo revelante cognovit, renatus fonte baptismatis fuerat, & a contagio lepræ mundatus, in honorem Salvatoris construxisse, quamque idem B. Sylvester novo sanctificationis, & chrismationis genere dedicasse legitur, & in cujus Ecclesiæ parietibus præfati Salvatoris imago depicta primum toti populo Romano visibiliter apparuit, devotius veneranda, quam ex his, & aliis certis, & rationabilibus causis, ut ipsa Ecclesia pariter indulgentiæ prædictæ privilegio decoretur, & devotus ab eodem Salvatore, qui in præfatis Apostolis mirabilis prædicatur, eorum meritis, & precibus indulgentiæ mereatur percipere largitatem, in hoc censuimus venerandam] causa devotionis modo prædicto visitaverint, plenissimam omnium peccatorum suorum veniam consequantur, ita videlicet, ut quicunque voluerint indulgentiam hujusmodi assequi, si Romani, ad minus XXX. si vero peregrini, aut forenses modo simili XV. diebus ad prædictas basilicas & Ecclesiam accedere teneantur: adjicientes, ut ii etiam, qui pro ea consequenda ad easdem basilicas, & Ecclesiam accedent, post iter arreptum impediti legitime, quo minus ad urbem illo anno valeant pervenire, aut in via, vel dierum prætaxato numero non completo in dicta urbe decesserint, veræ pœnitentes [ut præmittitur] & confessi, eandem indulgentiam consequantur. Omnes nihilominus & singulas indulgentias, per nos vel prædecessores nostros Rom. Pontifices tam prænominatis, quam aliis basilicis & Ecclesiis de dicta urbe concessas, ratas & gratas habentes, ipsas auctoritate Apostolica confirmamus & approbamus, ac etiam innovamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reductionis, constitutionis, &c. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & dictorum Petri, & Pauli Apostolorum se se noverit incursurum. Datum Avenion. VI. Calend. Februar. pontif. nost. An. 1. Quocirca fraternit. vestræ per Apost. scripta mandamus, quatenus singuli vestrum, in singulis vestris civitatibus, & diœcesibus prædictas nostras literas subditis vobis clero, & populo publicetis, & intelligibiliter exponatis, ut annuente Domino ad promerendam hujusmodi indulgentiam se disponant. Cæterum, quia præsentes literæ nequirent forsitan propter viarum discrimina, vel alia legitima impedimenta singulis vestrum commode præsentari, volumus, quod per te frater Archiepiscope, dictarum literarum transumptum manu publica scriptum, tuoque munitum sigillo vobis, fratres suffraganei, transmittatur, cui velut originalibus literis adhiberi volumus plenam fidem. Datum &c.

CAP. III.

Constitutio casus Papæ reservatos comprehendens, certis ex causis hic ponitur, a quibus nullus potest absolvere sine speciali licentia Sedis Apostolicæ.

Paulus Venetus Papa II.

Etsi Dominici gregis saluti semper intenti, singulis cum humilitate poscentibus ea benigne concedere studeamus, per quæ (peccatorum mole deposita) salus ipsa succedat, & ab hostis humani generis servitute ereptas animas lucrifaciamus Altissimo, qui nobis eas suas bonitate commisit: id tamen propensiori studio præcavendum esse censemus, ne (cujusvis indulgentiæ, remissionis, vel facultatis obtentu) Christi fideles procliviores ad illicita in posterum committenda reddantur, aut veniæ facilitas e eis peccandi tribuat incentivum. Hac itaque consideratione habita olim emanavit a nobis constitutio tenoris subsequentis, videlicet: Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus noster, Dominus Paulus divina providentia Papa secundus, qui pridem super plenariis remissionibus, quæ semel in vita, & semel in mortis articulo conceduntur, formam, & normam instituit, ne passim sine exceptione quorumcunque criminum procliviores redderentur homines ad peccandum, per regulam in cancellaria Apostolica publicatam statuit, & ordinavit, quod in quibuscunque concessionibus, & facultatibus absolvendi, casus infrascripti tanquam speciales sedi Apostolicæ reservati, semper intelligerentur excepti: videlicet offensæ Ecclesiasticæ libertatis, Violationis interdicti ab eadem sede impositi, Criminum hæresis, Conspirationis in personam aut statum Romani Pontificis, seu cujusvis offensæ, inobedientiæ, seu rebellionis ejusdem Pontificis, vel sedis Apostolicæ, Presbytericidii, Offensæ personalis in Episcopum seu alium Prælatum, Invasionis, Deprædationis, Occupationis, aut devastationis terrarum Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjectarum: ac etiam invasionis Romipetarum, seu quorumcunque aliorum ad Romanam curiam venientium: Prohibitionis devolutionis causarum ad dictam curiam, Delationis armorum, & aliorum prohibitorum ad partes infidelium, Impositionis novorum onerum realium, vel personalium Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis, Simoniæ super ordinibus vel beneficiis assequendis, in eadem curia vel extra contractæ. Et generaliter in casibus contentis in bulla, quæ consuevit in die Cœnæ Domini, per prædecessores suos Romanos Pontifices publicari: considerans, quod plerumque contingit suam Sanctitatem hujusmodi facultates, & confessionalia, tam præsentibus, quam absentibus, etiam oraculo vivæ vocis concedere: (ne prætextu concessionis hujusmodi, vel pœnitentes vel confessores in suprascriptis casibus fallantur, & fallant, statuit & decrevit, suæ intentionis fuisse, & esse, per quascunque concessiones & facultates, per suam Sanctitatem, tam scripto, quam verbo factas & in posterum faciendas, nemini licere irretitos dictis casibus absolvere sine speciali suæ Sanctitatis licentia: quinimo concessiones & indulta prædicta, quoad casus exceptos hujusmodi, nulli penitus suffragari. Ut autem ipsa constitutio [quæ dudum, scilicet quinto Calendas April. anni, ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi, millesimi

e *Veniæ facilitas incentivum tribuit deliquendi. c. ut Clericorum, extr. de vita & honest. Clericorum.*

mi quadringentesimi sexagesimi sexti, Pontificatus nostri Anno secundo, publicata fuit) eisdem Christi fidelibus plenius innotescat, nullusque illius ignorantiam praetendere valeat in futurum: praesentibus inseri fecimus, ut ad majorem omnium perveniat notionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicae MCCCCLXVIII. quinto Nonas Mart. Pontificatus nostri Anno 5.

CAP. IV.

Bulla confirmationis anni Jubilaei, publicata apud sanctum Petrum in die Nativitatis Domini, in qua continetur, quod annus Jubilaeus est ad brevius tempus reductus, quam olim esset: quoniam vigesimo quinto quoque anno cunctis fidelibus basilicas urbis Romanae hic expressas visitantibus, illius indulgentiae concedentur. Et illo durante, aliae indulgentiae ubique cessant.

Sixtus IV. [*an.* 1473.]

QUemadmodum *a* operosi, vigilisque pastoris solertia oves suae custodiae deputatas curat a ferarum praeservare incursibus, & ad statum prosperum foetu multiplicato perducere: ita quoque & nos (quibus dispositione superna universi gregis Dominici solicitudo commissa est) & supremis desideramus affectibus, & studiis nitimur indefessis, cunctos Christi fideles, quos a justitiae semita hostis humani generis diabolica fraude avertit, deposita peccatorum sarcina, suo reconciliare auctori: ut aeternae felicitatis praemiis nostri redemptoris inaestimabili charitate media potiantur, fiatque nostrae operationis ministerio, utilitate publica suadente, etiam per gratiarum susceptionem, quod eorum saluti conveniat, atque nostrae, & praedecessorum nostrorum ordinationes salubres debitis effectibus mancipentur. Olim siquidem felicis recordationis Paulus Papa secundus, praedecessor noster, rationabilibus causis tunc expressis inductus, de venerabilium Fratrum nostrorum, tunc suorum (de quorum numero tunc eramus) consilio, annum Jubilaeum ad brevius tempus provida moderatione reducens, illum ad annum vigesimum quintum Apostolica auctoritate restrinxit, ac voluit, statuit, & decrevit ex causis praedictis, quod singulis vigintiquinque annis Jubilaeus annus praedictus celebrari deberet: quodque anno Domini MCCCCLXXIV. proxime futuro, videlicet a vigilia Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, idem annus Jubilaeus inciperet, & ut sequitur, finiretur: ac universi & singuli utriusque sexus fideles, qui beatorum Apostolorum Petri & Pauli basilicas, Lateranensem quoque & sanctae Mariae majoris almae urbis Ecclesias statutis diebus devote visitarent, omnes & singulas indulgentias, & peccatorum remissiones consequerentur, quas idem Pontifex suique praedecessores anno Jubilaeo hujusmodi basilicas, & Ecclesias praedictas visitantibus devote concesserant, per quasdam primo, & deinde nos, qui (dicto praedecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio) fuimus divina disponente clementia ad apicem summi Apostolatus assumpti, & per alias nostras literas, ejusdem Pauli praedecessoris ordinationem, voluntatem, & statutum, ac omnia & singula in eisdem suis literis contenta, de fratrum eorundem consilio approbantes: similiter statuimus & ordinamus, quod annus Jubilaeus praedictus, cum eisdem indulgentiis, & remissionibus plenariis peccatorum, anno proxime futuro a vigilia Nativitatis ejusdem incipere, & ut sequitur, continuari deberet: prout in singulis literis praedictis (quarum tenores praesentibus haberi volumus pro expressis) plenius continetur. Verum, quia postmodum tam nos, quam idem Paulus Praedecessor noster, dum in humanis ageret, animarum saluti fidelium intenti, multorum Principum & aliorum Christi fidelium, ac devotarum personarum pulsati precibus, diversas indulgentias & peccatorum remissiones plenarias nonnullis Ecclesiis, monasteriis, & piis locis duximus concedendas: propter quas populorum forsan concursus ad basilicas & Ecclesias antedictas retardari, aut ipsius anni Jubilaei celebritas minui, vel intermitti posset, cum animarum non modico detrimento: nos, qui universorum credentium profectibus, & saluti prospicere ex debito ministerii pastoralis adstringimur (ne propter aliarum indulgentiarum hactenus a nobis, seu eodem Paulo, vel aliis praedecessoribus nostris concessarum, hujusmodi effusionem, hoc sanctum opus, ac remissionis & gratiae annus Jubilaeus intermittatur, aut fideles ipsi a tanto munere reddantur expertes) remediis opportunis providere volentes, omnes & singulas plenarias, etiam ad instar Jubilaei, ac etiam commutandi vota, aut super eis & male ablatis incertis, aut per usurariam pravitatem, vel alium illicitum modum extortis, dispensandi & componendi, aut illa sub certis modo & forma remittendi, & deputandi confessores, cum potestate absolvendi, etiam in casibus sedi Apostolicae reservatis, facultates, concessiones, & indulta a nobis & eadem sede, vel illius auctoritate quibuscunque Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, & piis locis, universitatibus, fraternitatibus quibuslibet, tam in perpetuum, quam ad certum tempus, in vita, seu in mortis articulo, quovis modo, aut quavis causa, quomodolibet concessas & concessa, & in posterum forsitan concedendas, vel concedenda, auctoritate Apostolica tenore praesentium de Apostolicae potestatis plenitudine, usque ad nostrum, & ejusdem sedis beneplacitum suspendimus, illasque durante beneplacito nostro & sedis praedictae suspensas esse volumus, nec interim alicui suffragari: indulgentiis tamen basilicarum & Ecclesiarum dictae urbis in suo plenario robore durantibus. Districtius inhibentes, alias indulgentias (praeter istas duntaxat) in locis publicis vel privatis praedicari aut nuntiari, earumque praetextu a quaestoribus *a* aliquid exigi quoquo modo. Quinimo quaestores & praedicatores quoscunque per locorum ordinarios a praedicationibus, & quaestibus hujusmodi faciendis, volumus & mandamus praesentium auctoritate arceri, sub censuris & poenis Ecclesiasticis, de quibus visum fuerit opportunum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum suspensionis, inhibitionis, mandati & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Tybure anno incarnationis Dominicae MCCCCLXXIII. 4. Calend. Septemb. Pont. nost. Anno 3.

CAP. V.

Sixtus tempore suo multis multas concesserat indulgentias: quas certis ex causis hic revocat.

Idem Sixtus IV. [*an.* 1478.]

ETsi Dominici gregis saluti semper intenti, singulis cum humilitate poscentibus ea benigne concedere studeamus, per quae (peccatorum mole deposita) salus ipsa succedat, & hostis humani generis servitute ereptas animas lucrifaciamus Altissimo, qui nobis eas sua bonitate commisit: id tamen propensiori studio praecavendum

a *Vide extravagantem Gregorii XIII. incip. Dominus ac redemptor, qua indicitur sanctus Jubilaeus pro anno* 1575.

a *Praedicatores quaestuarios omnino abolevit. Conc. Trid. Sess.* 5. *de reform. c.* 2. §. *ult. & sess.* 22. *de reform. c.* 9.

dum esse censemus, ne cujusvis indulgentiæ, remissionis, vel facultatis obtentu, Christi fideles procliviores ad illicita in posterum committenda reddantur, aut facilitas veniæ eis peccandi tribuat incentivum. Cum itaque (sicut multorum fide dignorum testimonio accepimus) ob multitudinem facultatum per nos, vel auctoritate nostra concessarum, tam verbo, quam in scriptis, confectis exinde literis vel non, Prælatis & personis Ecclesiasticis, etiam religiosis, & secularibus utriusque sexus, Capitulis, Collegiis, Conventibus, hospitalibus, confratriis, & universitatibus, tam in genere, quam in specie, sub electione, vel deputatione confessorum, qui eligentes eosdem, vel pro indulgentiis per nos concessis consequendis, ad Ecclesias & alia pia loca confluentes, seu ad aliqua pia opera manus porrigentes adjutrices, earundemque confratriarum confratres & sorores, ac in hospitalibus prædictis decedentes, seu deservientes, aut eis pie aliquid relinquentes, vel aliqua alia meritorum ministeria exhibentes, & in ordinibus profitentes, eorum confessione diligenter audita, in singulis etiam sedi Apostolicæ reservatis casibus semel in vita, & in aliis toties quoties, ac in morte plenarie, vel alias etiam ad effectum consequendi quascunque indulgentias plenarias, vel non plenarias, absolvere, & pœnitentiam salutarem eis injungere, emissa quoque vota per illos quæcunque in alia pietatis opera commutare libere, & licite valeant: fideles præfati ad peccandum, & ad alia illicita committendum, nonnunquam procliviores existant, in non parvum periculum salutis animarum suarum: Nos qui Deo propitio ejusdem gregis Dominici (meritis licet insufficientibus) causam gerimus, & illum spiritalis thesauri elargitione cupimus ipsi Deo reddere acceptabilem: ne exinde clavium auctoritas deducatur in contemptum, ipsique ad peccandum procliviores (ut diximus) liberius prolabantur: ex præmissis & aliis rationalibus causis animum nostrum moventibus, motu proprio (non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera voluntate, & deliberatione) auctoritate Apostolica tenore præsentium statuimus & ordinamus, quod de cætero prætextu facultatum hujusmodi concessarum a nobis, vel auctoritate nostra, & quas concedi quomodolibet continget in posterum, verbo, literis, aut quavis alia scriptura, etiam cum clausula, quod sola signatura sufficiat, etiam in favorem fidei & cruciatæ, nullus confessorum eorundem quempiam, cujusvis status, gradus, ordinis, vel conditionis existat, & quacunque Ecclesiastica, etiam Episcopali, vel majori, aut mundana, etiam regali, & majori dignitate præfulgeat, qui offensæ Ecclesiasticæ libertatis, violationis interdicti ab eadem sede impositi, seu hæresis, postquam fuerint de ea sententialiter condemnati, delati, seu publice diffamati: conspirationis in personam aut statum Roman. Pontific. seu cujusvis offensæ, inobedientiæ, aut rebellionis ejusdem Pont. vel dictæ sedis, mutilationis membrorum, vel occasionis cujuscunque in sacris ordinibus constituti: offensæ personalis in Episcopum seu alium Prælatum: invasionis, deprædationis, occupationis, aut devastationis terrarum Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjectarum: ac etiam invasionis Romipetarum, seu quorumcunque aliorum ad Romanam curiam venientium: prohibitionis devolutionum causarum ad dictam curiam: delationis armorum & aliorum prohibitorum ad partes infidelium: impositionis novorum onerum, realium vel personalium, Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis: simoniæ super ordinibus vel beneficiis consequendis in dicta curia vel extra eam contractæ, criminum quomodolibet reus foret: et generaliter in casibus contentis in literis, quæ consueverunt in die Cœnæ Domini publicari, prætextu hujusmodi facultatum absolvere, & per eos emissa peregrinationis ultramarinæ, & visitationis liminum Apostolorum Petri & Pauli: in Compostella: & castitatis ac religionis vota: nisi ex speciali licentia, & certa scientia nostra, de qua demum constare censeatur, cum in signatura nostra desuper manu nostra scriptum, aut in literis nostris expressum fuerit, nos ex certa scientia & de speciali gratia id concedere cum derogatione præsentis constitutionis, illius de verbo id verbum inserto tenore: non autem per clausulas ad importantes: vel in articulo mortis constitutum, & tunc in casibus (in quibus satisfactio fuerit impendenda) facta satisfactione, vel idonea præstita cautione, commutare præsumant. Et si aliqui confessorum prædictorum contra præsentem constitutionem quenquam absolvere, aut excepta vota prædicta commutare attentaverint, absolutio & commutatio hujusmodi nullius sit roboris vel momenti. Et contrafacientes eo ipso excommunicationis sententiam incurrant, a qua (nisi in mortis articulo a constituti) ab alio, quam a Romano Pontifice absolvi non possint: non obstantibus literis & constitutionibus hujusmodi, ac constitutionibus, & ordinationibus, &c. Et ne aliquis de præsentibus ignorantiam valeat allegare, mandamus eas in Cancellaria Apostolica, & audientia literarum contradictarum legi & publicari, ac inter extravagantes alias Apostolicas constitutiones in quaterno dictæ cancellariæ describi, &c. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum suspensionis, inhibitionis, mandati & voluntatis, &c. Dat. Spiræ, An. Domini MCCCCLXXVIII.

TITULUS X.
DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.
CAP. I.

Excommunicati sunt, qui pactis aut promissionibus justitiam vel gratiam a sede Apostolica obtinent, & qui tales non revelant: nec illis absolutio facile conceditur.

Bonifacius VIII. [*an.* 1300. *Romæ.*]

EXcommunicamus, & anathematizamus ex parte Dei omnipotentis, Patris & Filii, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & nostra, omnes Clericos, Religiosos, & Laicos utriusque sexus, sive sint familiares curiæ, sive alii undecunque, qui aliquod pactum fecerint, seu aliquid parvum, vel magnum promiserint, vel promissionem receperint, aut ex pacto sive promissione occulta, vel manifesta, facta sub generalibus, & plenarie non expressis, sive sit sub specialibus, & expressis aperte verbis, quicquam dederint aut receperint, magnum vel parvum, vel promissionem de quacunque re aut utilitate propter hoc consequenda fecerint, vel receperint, pro aliqua justitia sive gratia pro se aut pro alio in causis, vel judiciis, seu alias per literas Apostolicas, & quibuscunque modis apud Sedem Apostolicam obtinenda. Et hanc sententiam ad promittentes & acceptantes, dantes & recipientes duximus extendendam. Illos quoque, qui aliquem sciverint culpabilem in prædictis, & nobis intra dierum trium spatium non retulerint, vel alicui, per quem ad nos verbum fideliter perferatur, simili decernimus sententiæ subjacere. Decernimus etiam, ut nullus hanc incurrens excommunicationis sententiam pro prædictis, vel aliquo prædictorum (absque speciali mandato) nostræ absolutionis beneficium valeat obtinere: nisi forsan ad nos habere accessum non posset, in mortis articulo b constitutus. Nec etiam ad absolutionis gratiam admittatur, nisi prius quantum dedit, vel recepit, integraliter paupe-

a *Vide Concil. Trid. Sess.* 14. *de casuum reservatione*, c. 7.
b *Vide Conc. Trid. Sess.* 14. c. 7. *de casuum reservatione.*

pauperibus largiatur. Justitiam vero sive gratiam sic obtentam nullius prorsus esse momenti volumus, omnique statuimus carere effectu, & robore firmitatis. Sed & scienter utentes ipsis, simili sententiæ excommunicationis adstringimus: & reservantes nobis absolutionem eorum cum præmissis omnibus ad pœnas similes obligamus.

CAP. II.

Præmissis damnis ex interdicto provenientibus statuit, quod propter dominum debita non solventem ejus terra vel civitas sine speciali Papæ licentia non interdicatur.

Idem Bonif. VIII. (*an.* 1300.)

PRovide attendentes, quod ut frequentius, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum, interdicti sententiæ proferuntur, quodque sunt nonnulli Judices nimis prompti ad proferendas easdem, etiam in negotiis, sive causis, quæ interdum plus ex cupiditatis, quam charitatis radice perspicuis indiciis procedere arguuntur: quodque interdicti tempore divina organa suspenduntur, & laudes, nec Ecclesiastica sacramenta ministrantur, ut solent: tolluntur mortuis seu minuuntur suffragia, præsertim per oblationem frequentem hostiæ salutaris: adolescentes, & parvuli participantes rarius sacramenta, minus inflammantur, & solidantur in fide: fidelium tepescit devotio, hæreses pullulant, & multiplicantur pericula animarum. Præsentis constitutionis providemus edicto, ut nulla Provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium, vel districtus, auctoritate ordinaria, vel delegata supponatur Ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel pro cujusvis monetæ, vel pecuniæ quantitate, quacunque occasione vel causa, seu quovis quæsito colore: pro eo maxime, quod ipsorum domini, rectores seu officiales, quocunque nomine censeantur, aut incolæ seu habitatores, aut singulares personæ ipsorum, statutis vel statuendis, ordinatis vel ordinandis, terminis hujusmodi debitum seu quantitatem non solverunt hactenus, aut in antea non persolvent. Nos enim exnunc decernimus irritum, & inane, si secus hactenus extitit attentatum, vel contigerit attentari, illudque revocamus omnino: non obstantibus quibuscunque contractibus, obligationibus, pactis, conventionibus, compositionibus, submissionibus, fidejussionibus, consensibus, processibus, & sententiis super hoc habitis, vel habendis, juramentorum, pœnarum spiritualium, & temporalium, seu mulctarum appositione, vel quacunque alia firmitate vallatis. Nisi talis suppositio interdicti hactenus foret facta, vel in antea fieret de Apostolicæ sedis speciali licentia, & expressa per ipsius sedis patentes literas apparente.

CAP. III.

Andronicum Palæologum, se Imperatorum Græcorum nominantem, & hæresis ipsorum fautorem, excommunicatum denunciat: omnesque cum eo sic manente societatem contrahentes ipso facto dicit excommunicatos, & eorum terras Ecclesiastico supponendas interdicto. Suntque privandi bonis, quæ ab Ecclesia tenent: & talis societas seu confœderatio nulla est. Facit cap. ad Apostolicæ. de sentent. & re jud. lib. 6.

Clemens V. (*an.* 1307. *in Gallia.*)

AD certitudinem præsentium, & memoriam futurorum Andronicum Palæologum, qui Græcorum Imperatorem se nominat, tanquam eorundem Græcorum antiquorum *a* Schismaticorum, & in antiquato schismate constitutorum, & per hoc hæreticorum, & hæresis ipsorum ac schismatis antiqui fautorem, de fratrum nostrorum consilio denunciamus excommunicationis sententiam latam a canone incurrisse, ac ipsius fore sententiæ vinculo innodatum. Cæterum universis & sigulis Regibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, & cæteris omnibus cujuscunque præeminentiæ, conditionis, status, necnon universitatis civitatum, castrorum, & aliorum locorum districtius inhibemus, ne cum eodem Andronico Palæologo in hujusmodi excommunicatione manente, societatem vel confœderationem aliquam contrahere sub quovis ingenio, vel machinatione præsumant: vel ei alias in his, quibus excommunicatus est denunciatus a nobis, præstare consilium, auxilium vel favorem publicum vel occultum. Et si secus præsumptum fuerit, omnes singulares personas contrarium præsumentes [non obstante qualibet indulgentia sub quacunque forma verborum, vel expressione ipsis ab Apostolica sede concessa, vel in posterum concedenda, quam quoad hoc viribus volumus omnino carere] sententiam excommunicationis, quam exnunc in ipsos ferimus, incurrere volumus ipso facto: terras ipsorum, & universitates prædictas, quæ secus attentare præsumpserint, prout expedire videbimus, Ecclesiastico curabimus subjicere interdicto. Ad privationem omnium bonorum, quæ a quibuslibet tenent Ecclesiis, & ad pœnas alias spiritales, & temporales, prout utile putabimus, processuri. Et nihilominus societatem & confœderationem ipsas [etiamsi pœnarum, & juramenti additione vel quacunque fuerint alia firmitate vallatæ] decernimus irritas, & inanes. Datum Pictavis III. Nonas Junii, Anno 2.

CAP. IV.

Excommunicati sunt, qui literas a Papa ante suam coronationem concessas impugnant.

Idem. *b* (*an.* 1307. *in Gallia.*)

QUia *c* nonnulli (prout accepimus) contra doctrinam Apostoli suæ prudentiæ, quin potius imprudentiæ, innitentes, ac disceptare super his, de quibus eis non expedit, satagentes, asserere non verentur, quod summus Pontifex ante suæ coronationis insignia se non debet intromittere de provisionibus, reservationibus, dispensationibus, & aliis gratiis faciendis, nec se in literis Episcopum simpliciter, sed electum Episcopum scribere: nec etiam uti bulla, in qua nomen exprimatur ipsius. Nos talium temeritates compescere cupientes, singulos, qui occasione hujusmodi aliquas literas nostras super negotiis quibuscunque confectas *d*, quæ a nobis ante coronationis nostræ insignia emanarunt, ausi fuerint impugnare, excommunicationis sententia innodamus. Datum apud Pesecum Burdegalensis diœcesis, Pont. nost. Anno 2.

a *Al. antiquatorum.* b *Joannes de Sylva in tract. de benef. part.* 1. *q.* 2. *dum meminit hujus extravagantis, eam tribuit Clem.* 6. c *Prov. cap.* 3. *c. ne innitaris. extr. de const.* d *Al. concessas.*

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM FINIS.

LOCI

LOCI COMMUNES
RERUM, ET VERBORUM MEMORABILIUM, EX UNIVERSO JURIS CANONICI CORPORE COLLECTI, *ORDINE ALPHABETICO* PER GENERA CAUSARUM ELEGANTI METHODO DIGESTI:
PRIORIBUS OMNIBUS ANTEHAC EDITIS LOCUPLETIORES.

A.

AARON; Summum Pontificem repræsentat, *dist.21. c.1. §. 1.*

Aaronis exemplum proponitur Episcopis & Clericis, ad se invicem honorandum, 95. *dist. c. Esto.*

Aaronis virga devorat virgas magorum, *26. q.5. c. nec mirum, ante med.*

QUI ABBAS ORDINARI, VEL ELIGI POSSIT?

ABBAS alterius monasterii Monachus non est ordinandus, nisi in monasterio vacante idoneus non existat, vel consuetudo loci in contrarium extet, *de relig. domib. c. ne nimia.*

Clerici in Abbates non ordinandi, 18. *qu.* 2. *c. pervenit. cum. c. seq.* Denique qualis Abbas ordinari debet, traditur, 18. *q.* 2. *c. Abbatem in fin.*

Abbas quis esse potest in necessitate, licet non possit esse Presbyter, *c. tuam, de ætat. & qual.*

Abbas esse non potest non professus, *c. cum in magisterium, de elect.*

In Abbatem eligi potest eremita, *c. cum monasterium, de elect.*

Abbas fieri potest quis de apostasia rediens, *c. intelleximus, de ætat. & qual.*

A QUIBUS ELIGI, VEL CONFIRMARI DEBEAT.

A Conventu est eligendus, non ab aliis, 18. *qu.* 2. *c. abbas. c. abbatem. c. quam sit. §. defuncto. vers. quem sibi propria. c. abbas. versic. tamen eligant. item* 16. *q.* 7. *c. ult.* Contradicit *d. q.* 2. *c.* 1. Cui objectioni respondet Gratianus, *d. c. abbas. §. ecce.* Sed & alii quam Monachi Abbatem eligere possunt, si Monachi sint indomitæ cervicis, & effrænatæ superbiæ, *d. §. ecce. & d. q.* 2. *c. nullam.* Vel religiosis fœminis Abbas sit præficiendus, *d. q.* 2. *c. qui religiosis.*

Abbatem potest capitulum confirmare, *c. cum dilectus, de consuetud.*

DE POTESTATE, AUCTORITATE, ET OFFICIO ABBATUM.

Abbas admittere non debet alienum Monachum, 18. *q.* 2. *c. Abbates. §. Monachi, vers. vel qui Monachum. item* 19. *q.* 3. *c. statuimus. vers. discedentem vero,* 20. *q.* 4. *c. ult. in pr.*

Ut Abbates quolibet anno conveniant, *c. abbates, in princ. vers. qui semel in anno,* 18. *q.* 2.

Abbas diversas cellulas, diversave monasteria ne habeat, 20. *q.* 4. *c. ult. §. abbati.*

Locum suum deserere potest cum licentia Episcopi, *can.* 8. 18. *qu.* 2.

Cum fratribus in conventu manere debet, atque in officio suo solicitus esse, *cap. cum ad.* 6. *§. Abbas vero. de statu Monach.*

Abbati a Monachis obedientia debetur, 18. *q.* 2. *c. Abbates. §. Monach. & c. cum ad* 6. *§. Abbas vero. de statu Monach.*

In potestate Episcopi est, 18. *qu.* 2. *c. Abbates. in princ. c. monasteria. c. Abbatib.*

Ne Monachos vagari permittat, 18. *quæst.* 2. *c. Abbates. §. Monachi, vers. aut per loca aliqua.*

Abbas absolvere potest Monachum ab excommunicatione in seculo contracta, nisi mutilatio membri, vel effusio sanguinis sit secuta, vel in Episcopum aut Abbatem manus injecerit violentas, *c. cum illorum, de sentent. excommunic.*

Cum talibus possunt etiam dispensare Abbates in susceptis ordinibus in excommunicatione, si memoriam facti non habeant, vel peritiam juris: nisi factum sit grave, & notabile, *ibidem.*

Abbas potest excommunicare Monachos suos, vel Canonicos. Idem potest Prior, *cap. cum in Ecclesiis, de major. & obed.*

Abbas non benedictus ab Episcopo, super hoc a tertio requisitus, potest exercere ea, quæ sunt officii sui, Episcopo irrequisito: ita tamen, quod sit primo confirmatus. *cap. statuimus, de suppl. negligen. Prælat.*

Abbates Cisterciens. obedientiam faciunt Episcopo suo. *secundum formam, quæ habetur, c. ne Dei Ecclesiam, de Simon.*

DE REMOTIONE ABBATIS.

Causæ, ex quibus Abbas est removendus, notantur 18. *q.* 2. *c. si quis abbas.* & si infamatus, vel convictus sit appellatione remota, nolit sponte cedere, compellatur, *de appellat. cap. quia nos.* & non a Monachis, sed ab Episcopo & vicinis Abbatibus est loco removendus, *dict. c. si quis abbas. vers. ab Episcopo, in cujus territorio. & d. c. nullam.*

DE PŒNIS ABBATUM.

De puniendis seu corrigendis Abbatibus, *c. ult. §. si vero abbates, eod. tit.*

ABBATISSA Moniales benedicere, confessiones audire, & publice prædicare non potest, *cap. nova quædam,* 10. *de pœnitentiis.*

Abbatissa potest etiam suspendere Clericos delinquentes ab officio, licet non possit excommunicare, *de major. & obedient. c. dilecta,* & de electione Abbatissæ, *vide c. indemnitatib.* 34. *de electione in* 6.

Abbatissa nec prædicare, nec confessiones audire potest, *cap. nova, de pœn. & remiss.*

De ABIGEIS accusatio cum inscriptione, & sine ea proponi potest, 4. *quæst.* 4. *c. nullus. §. abacti, l. unic. C. de abigeis.*

ABLATA violenter restituantur ante litem contestatam, *can.* 3. 3. *qu.* 2.

ABOLITIO pœnam remittit, sed infamiam non tollit, *can.* 8 2. *q.* 3.

ABORTUS causam dans, si conceptum erat vivificatum, & animal rationale, homicida est, *cap.* 20. *de homic. volunt.*

ABSENS accusare, vel accusari per alium non potest, *can.* 18. 3. *qu.* 9. neque judicari, *can.* 13. & 14. 3. *quæst.* 9. nisi contumax fuerit, *can.* 1. 3. *qu.* 8.

Appellare potest ex quo scit, si indefensus fuit, *can.* 29. *§. si adversus,* 2. *qu.* 6.

Fructus Beneficiorum percipit, si studiorum causa absit, *cap.* 21. *de præbend.*

Investiri potest per alium, *cap.* 24. *de præbend.*

Absens in servitio Papæ vel Episcopi sui non debet privari beneficio suo, *cap. cum dilectus*, *de Clericis non resident*. Idem est, si causam suam vel suorum agat.

Contra absentes non servatur sententia diffinitiva lite non contestata, & maxime si sint absentes causa studii & peregrinationis, *cap. inter quatuor*, *de major. & obedien. item cap. consultationibus*, *de offic. jud. deleg.*

Absens studii causa in loco minus competenti fructus beneficii non recipiat, *c. tuæ. de Cler. non resid.*

Absens diu vocatus, si venire noluit, privetur beneficio, sive dignitate, *c. ex parte*, *de Cler. non resid.* Et maxime si sine justa & necessaria causa præsertim sine licentia Episcopi moratus fuerit, & congruo tempore expectatus non redierit, *c. inter quatuor*, *eod. tit.* Item, si Ecclesia patiatur defectum magnum de absentia ministrorum, possunt absentes revocari, *c. cum ad hoc*, *eod. tit.*

Absens quis esse potest de licentia sui Prælati, vel causa studii, sive alia causa honesta, *c. relatum*, *eod. tit.*

Absente uno Judicum, sententia alterius non valet, *cap. causam*, *de offic. deleg.*

Absens ad electionem vocari debet, si tamen commode potest, *cap. coram*, *de elect.* alias electio cassari potest, nisi postea consentiat.

Absens contumax lite contestata condemnari potest, *c. prout*, *de dol. & contumac.*

ABSOLUTIO dividitur in publicam & privatam, 26. *q.* 6. *c. ministrare*, *§. sed notandum*.

Absolutio pecunia redimi non debet, *c. ad aures*, *de Simon.*

Absolutio occultato crimine non valet, *c. cum pro causa*. *& c. officii*, *de sent. excomm.*

Quis absolvere possit.

Absolvere potest Capitulum, *vid. inf. eod. in Episcopus*.

Concilium absolvere potest ob hæresim excommunicatum, & hic non nisi a Concilio potest absolvi, *cap. his vero*, *§. fin. cum c. seq. de sententia excommunicat. dist.* 50. 1. *qu.* 7. *cap. si quis Episcopus*. jure novo aliud est, *c. ad abolendam*. 9. *§. præsenti*, *vers. ad arbitrium Episcopi*, *de hæreticis*.

Delegatus ab eo, qui jus absolvendi habet, absolvere potest, *cap. ult. de offic. ordin.*

Episcopo non alii jus absolvendi competit, 17. *quæst.* 4. *c. omnes*, 26. *qu.* 6. *c.* 1. secus est si privata sit absolutio, non publica: tunc enim alius absolvere potest, *dict. quæst.* 6. *c. ministrare*, *§. ecce quod*. *c. presbyteri*. item si Episcopus sit absens, & periculum sit in mora, *dict. quæst.* 6. *c. Aurelius*, *c. si aliquis*, *§. ecce quod*. quatenus hoc procedat, *vide d. cap. Aurelius*, *vers. debet presbyter utique consulere*, *& d. q.* 6. *cap. si quis de corpore*, *in fin. dict. quæst.* 6. *c. si aliquis*, *§. sed si necessitate*. *c. pen. §. fin. cum c. seq.* item si Ecclesia vacet, Capitulo jus absolvendi competit, *c. un. de major. & obed. in* 6.

Qui excommunicavit vel damnavit, absolvere potest, non alius, secundum distinctionem, *cap. cum Ecclesiarum*, 3. *in fin. cap. ad reprimendam*, 8. *in princip. & §. tu vero frater*. *c. pastoralis*, 11. *§. præterea*, *de offic. ordin. c. venerabilibus*, 7. *in princip. de sentent. excommun. in* 6. 26. *quæst.* 6. *cap.* 1.

Excommunicatus absolvere non potest, *vid. inf. in eod. in Hæretici*.

Hæretici & Excommunicati, neque ligandi, neque solvendi jus habent, 24. *quæst.* 1. *cap. audivimus*. *§. fin. cum duob. cc. seqq. item de pœnitent. dist.* 1. *c. verbum*.

Legatus de latere absolvere potest eum, qui Clericum percussit, *c. ad eminentiam*, 20. *& c. quod de his*, 26. *in princ. dict. tit.* Plura infra in Legatus a Latere.

Papa ab alio excommunicatos, vel damnatos absolvere potest, 9. *quæst.* 3. *c. fuit semper*. *cap. cuncta*. *§. sed nec illa*. *c. cuncta*. *c. fratres*.

Clericus, qui quod excommunicato communicaverit, fuit excommunicatus, non nisi a Papa potest absolvi, *cap. significavit*, 18. *de sentent. excommun.*

Neque is, qui ob incendium fuerit excommunicatus, *cap. tua nos*. 19. *d. tit.*

Neque is, qui ob id quod Ecclesiam effregit & expoliavit, fuit excommunicatus, nisi a Papa est absolvendus, *c. conquesti*, 22. *d. tit.*

Qui contra interdictum vel excommunicationem fecerit, nonnisi a Papa potest absolvi, *c. quicunque*, 11. *§. fin. & c. is qui in Ecclesia*, 18. *§. is vero*. *vers. a quo nequit*. *de sentent. excommun. in* 6.

Qui ob id, quod justitiam vel gratiam pecunia redemit, fuerit excommunicatus, non nisi a Papa potest absolvit, *c.* 1. *§. decernimus*, *de sentent. excomm. in extrav. comm.*

Si quis Clericum percusserit, & propterea excommunicatus, nonnisi a Papa potest absolvi, 17. *q.* 4. *c. si quis suadente*, *in princ. item c.* 1. *§. fin. & c. non dubium*, 5. *in fin. c. ea noscitur*, 13. *§. alios autem*, *de sent. excomm.* 11. *q.* 3. *c. ad mensam*. *§. juxta igitur hanc distinctionem*, *in fin.* Fallit, si sine periculo Papam adire non possit. *c. de cætero*, 11. *& c. quamvis*, 58. *vers. nisi imminente*. *d. tit.*

Sacerdos simplex absolvere potest Laicum, si ob id, quod excommunicato communicaverit, fuerit excommunicatus: si modo extra crimen illi communicaverit, *cap. nuper*. 29. *d. tit.*

Absolvitur de injectione manus violenta Ostiarius a suo Episcopo, nisi sit casus enormis, *c. si vero*, *de sentent. excomm.*

Absolvuntur Monachi & Canonici regulares a suis Abbatibus, *c. Monachi*, *eod. tit.*

Absolvitur a solo Papa Laicus literis falsis scienter utens, *cap. dura de crimine fals.*

Mulieres & personæ, quæ sui juris non sunt, ab Episcopo suo absolvuntur, *c. mulieres*, *de sent. excomm.*

Item potentes & delicati, quique modicam læsionem intulerunt, *cap. mulieres*, *eod. tit.*

Item cum ex justa causa excommunicator quæri non potest, vel difficulter inveniri, tunc absolvi potest ab Episcopo, vel proprio Sacerdote, *c. nuper de sentent. excomm.*

Legatus non missus a latere, tantum de provincia sibi commissa absolvere potest. Sed Legatus sub prætextu suarum Ecclesiarum, nec de sua, nec de alia provincia absolvere potest, *cap. excommunicatis*, *de offic. leg.*

Absolvi possunt Hospitalarii a Prioribus suis, *cap. canonica*, *de sentent. excommunicat.*

Absolvitur quis in necessitate, non obstante contradictione, vel etiam appellatione partis adversæ, *cap. quæ fronte*, *de appellat.*

Absolutus a delegato ad excommunicatorem remittitur. *cap. prudentiam*, *de offic. delegat.*

Absolvi potest quis post mortem. Item legatus apud Deum absolvitur ab Ecclesia, *cap. a nobis*, *de sentent. excommunicat.*

Absolvitur a solo Papa Laicus jussu Abbatis Monachum vel Conversum percutiens etiam ex justa causa; & similiter jubens: nisi disciplinæ causa faciat per seipsum solum, vel Clericum & non Laicum, *cap. universitatis*, *de sentent. excomm.*

Non absolutus scienter ordinatus, si sit secularis, perpetuo deponitur: ignorans factum vel ignarus juris a solo Papa absolvitur. Si autem talis sit religiosus, a suo Abbate absolvitur, nisi factum sit grave & notabile, *cap. cum illorum*, *eod. tit.*

Absolvitur servus de injectione manus violenta ab Episcopo suo, in fraudem faciens, ut servitio domini sui se subtrahat, aut dominus sine culpa sua grave damnum incurrat ex ejus absentia, *cap. relatum*, *eod. tit.*

Absolvunt se mutuo a minori excommunicatione contracta aliqui, potestate utique collata, *cap. duobus*, *de sentent. excommunicat.*

Absolutus non est qui ex sola salutatione Papæ sibi scripta,

ſcripta, *cap. ſi aliquando*, *eod. tit.* Item, nec qui pluribus excommunicationibus innodatus, ab una tantam eſt abſolutus, *cap. officii*, *eod. tit.*

Abſolvere quis non poteſt alienum parochianum, niſi de licentia ſui proprii Sacerdotis, *c. omnis*, *de pœn. & remiſſion.*

Abſolvendi namque poteſtas aliis poteſt committi in neceſſitate, *cap. ex literis*, *de officio delegatorum.*

Ex quibus causis absolutio concedenda.

Sine cauſa pœna remittenda non eſt, *cap. eum*, *ab* 3. *de offic. ordinat.*

Si damnatus pœnitentiam egerit. 11. *q.* 3. *cap. plerunque.* §. *cauſæ ergo.* *cap. cum aliquis*, *in pr.* 27. *q.* 1. *cap. devotam.* §. *etſi deſinent.* *item diſt.* 50. *cap. domino.* §. *final.*

Si tamen pœnitens vel ſatisfaciens ab errore ſeu peccato non recedat, non erit abſolvendus. 11. *quæſt.* 3. *c. tunc vera*, 24. *quæſt.* 2. *cap. damnatio*, *in princip. cap. legatur*, 27. *quæſt.* 1. *cap. devotam*, *in princip.*

Si ſatisfactum ſit pro crimine, *cap.* 3. *verſicul. uſque ad dignam ſatisfactionem*, *de offic. ordinat. cap. ex literis*, 11. *de conſtitutionibus.* ſed hoc ſi ex pluribus cauſis damnatus, pro omnibus ſatisfecerit, *cap. cum pro cauſa*, 27. *& cap. officii*, 42. *de ſent. excommunicat.* ſecus ſi pro delicto nondum ſatisfecerit, nec ablata reſtituerit, *cap. peccatum*, 4. *de regul. juris*, *in* 6. & Exemplum habetur, *cap. quicunque*, 2. *in princ. verſ. nec abſolutionis*, *de hæreticis.* *in* 6. nam peccati venia non datur, niſi correcto, *cap. peccati*, 5. *dict. tit.*

Quod ſi vero delictum, ob quod excommunicatus eſt, non fuerit manifeſtum, deque jure excommunicationis dubitetur, tunc enim cautione præſtita, etiam ante ſatisfactionem abſolvitur, *cap. ex parte*, 23. *de verbor. ſignificat. cap. qua fronte*, 25. §. *final. de appellationibus.* *c.* 1. §. *ideoq; mandamus*, *de his*, *quæ vi metuſve cauſa.* *cap. venerabilibus*, 7. §. *porro.* & §. *poteſt.* *de ſentent. excommunicat. in* 6. item ſi periculum mortis inſtet: tunc enim præſtita cautione de ſatisfaciendo, abſolvendus eſt, *d. c. qua fronte*, 25. *& dict. c. venerabilibus*, 7. §. *ſane ſi certum*, *verſ. niſi periculum.*

Si ſententia ſit injuſta, abſolutio danda, *c. cum ad quorundam*, 7. *de exceſſib. Prælatorum.*

Forma et Modus Absolvendi.

Cauſa cognita abſolutio indulgenda, *c. Romana*, 3. §. *ſententias, de appellationib. in* 6. 11. *q.* 3. *c. plerunque contingit.*

Secus ſi cauſa excommunicationis dubia, non manifeſta ſit: tunc enim excommunicatus cauſa etiam nondum cognita, ad cautelam poteſt abſolvi, *cap. ex parte*, 23. *de verb. ſignif. c. cum olim*, 24. *eod. tit. c. per tuas*, 40. §. *verum ex verb. & §. quod ſi abſolutionis.* *c. venerabili.* 52. *de ſent. excom. c. venerabilibus*, 7. §. *porro.* *verſ. ſimiliter ſi ſuffraganeos*, *eod. tit. in* 6. *item c.* 1. §. *ideoq; mandamus.* *de iis quæ vi metuſve cauſa*, *cap. prudentiam*, 21. §. 6. *verſ. cæterum ſi vel*, *& cap. cum contingat*, 36. *de offic. delegati.*

Secus etiam ſi poſt appellationem interpoſitam quis ſit excommunicatus: nam & hic cauſa nondum cognita ad cautelam poteſt abſolvi, *d.* §. *porro in pr. & dict. c. venerabilibus*, 7. §. *ſed ſi ex cauſa*, §. *fin. item d. c. per tuas*, 40. §. *nos igitur.* *verſ. quanquam apoſtolica*, *item c. cum contingit*, 36. §. *ad quod taliter*, *de offic. delegati.* Niſi cauſa talis ſit, in qua appellare non licet, *d.* §. *porro*, *in princ. verſ. exceptis caſibus*, *in quibus.*

Fallit tertio, ſi ſententia excommunicationis intolerabilem contineat errorem, *d. c. venerabilibus.* 7. §. *poteſt quoque. item d.* §. *ad quod taliter.* *& dict.* §. *nos igitur.* *verſ. quanquam apoſtolica.*

Cautione interpoſita, & de cautione eorum, qui ob hæreſim excommunicati abſolvuntur, & ad Eccleſiam redeunt, *vide* 1. *quæſtion.* 7. *c. convenientibus.* §. *item Baſilius*, *c. ſi qui voluerint.* *c. quoties cordis.* *c. ſaluberrimum.* *cap. ſi quis Epiſcopus.* *item* 26. *quæſt.* 6. *c. his qui in tempore.* §. *fin.* & abſolvendus caveat de parendo mandato Eccleſiæ, *c. qua fronte*, 25. §. *ſane ſi quis*, *verſ. ab ipſo tamen*, *de appellationibus.*

Gratiæ nihil tribuat Judex in abſolvendo, 11. *q.* 3. *plerunque.*

Contra interdictum Eccleſiæ generale abſolutio quando valeat, *c. præſenti*, 10. *de ſentent. excommun. in* 6.

Impoſitione manus ante atrium Eccleſiæ, 26. *q.* 6. *c. ult. in fin. cap. miniſtrare.* §. *publica*, quod tamen fallit in abſolvendo Clerico, *diſtinct.* 50. *c. confirmandam*, *& c. illud quoque*, *in prin. diſtinct.* 82. *c. Presbyter.* §. *finitis tribus.* item ſi in periculo mortis conſtitutus abſolvatur, 26. *quæſt.* 6. *c. qui recedunt*, *in prin.*

Juramento præſtito ab eo, qui abſolvitur, de parendo Eccleſiæ vel excommunicatoris mandato, & de non committendo tale quid in poſterum, *c. ex tenore*, 10. *ad hæc*, 12. *c. nuper.* 29. §. *fin. c. venerabili*, 52. *de ſentent. excommun.* 11. *quæſtione* 3. *c. cum aliquis.* *verſ. & de futuris.*

Si tamen abſolvendus ob id, quod excommunicato extra crimen communicaverit, fuerit excommunicatus, hic etiam ſine juramento abſolvitur, *dict. c. nuper*, 29. §. *is autem qui.*

Si ſine ſcandalo juramentum præſtari non poſſit: tunc enim ſufficit manualis promiſſio, *c. ſuper eo.* 51. *d. tit.* item juramentum præſtatur ab eo, qui impeditus, quo minus a Papa ut ordinario Judice abſolutionem petat, ab alio abſolvitur: & jurare debet, ceſſante impedimento, ſe Papam acceſſurum, & mandatum Apoſtolicum ſuceptuturum, *c. de cætero*, 11. §. *fin. & c. ea noſcitur*, 13. §. *fin. de ſentent. excommun.*

De reliqua forma & ſolennitate abſolutionis, *vide* 11. *quæſt.* 3. *c. cum aliquis.*

Abſolutus quis non habetur, niſi probet per literas, vel alias legitime, *c. ſicut nobis de ſentent. excommun.*

Abſolutio pro offenſa, vel contumacia quomodo fieri debet, *c. ex parte*, *de verb. ſign.*

Quando absolvendus.

Quinta Feria ante Paſcha abſolutio facienda, & peccata remittenda, *c. de pœnit. de conſecr. diſtinct.* 3.

Non niſi peracta pœnitentia eſt abſolutio indulgenda. *diſtinct.* 50. *c. abſit.* *c. ſi quis præpoſtera.* *c. domino.* *item* 11. *qu.* 3. *c. tunc vera.* *c. plerunque contingit.* §. *cauſæ ergo.* *item de pœnitent. diſtinct.* 1. *c. nonnulli.*

Non, niſi læſo ſatisfactum, & ablatum reſtitutum ſit, abſolutio eſt indulgenda, *c. ea noſcitur*, 13. *verſ. ſatisfactio juxta facultates*, *de ſentent. excomm.*

De *Abſolutione* retractanda agitur, *c. ex part.* 5. *& c. ſignificavit.* 6. *de officio ordinarii.*

Infamia per reſtitutionem vel *Abſolutionem* non aboletur, 2. *quæſt.* 3. *c. Euphemium.* §. *hinc colligitur.* *c. ult.* §. *abolitio enim*, *&* §. *unde Imperatores.*

Abſolutus in terra, erit etiam in cœlo abſolutus, 24. *q.* 1. *c. quodcunque.*

Abſolutus priſtinum ſtatum recepit, niſi ex pluribus cauſis excommunicatus, ex una tantum non omnibus fuerit abſolutus, *cum pro cauſa*, 27. *de ſentent. excomm.*

Item: niſi per vim abſolutio ſit extorta, *cap.* 1. *de his quæ vi metuſve cauſa in* 6.

Tertio fallit ſi injuſta ſit abſolutio. Quæ tamen exceptio reprobatur, *c. venerabilibus*, 7. §. *ubi autem*, *de ſentent. excommun. in* 6.

Quarto: niſi ab alio, quam a quo debuit, propter impedimentum aliquod abſolutus, ceſſante impedimento ei, a quo abſolvi debuit, ſe non præſentavit, *c. eos. q.* 22. *de ſentent. excomm. in* 6. *Clement.* 1. §. *fin. de pœnis.*

Qui *Abſolutus* eſt in periculo mortis pœnitentiæ tempore nondum peracto, ſi convaluerit, illud implere tenetur. 26. *q.* 6. *c. ſi quis de corpore.* *c. qui recedunt.* §. *quod ſi ſupervixerit.* *c. is qui in* §. *ſi ſupervixerit.* *&* §. *fin. item c. de his vero.* §. *quod ſi deſperatus.*

De hæredibus absoluti.

De hæredibus ejus, qui poſt mortem abſolutus ad ſatiſ-

satisfactionem cogendis, videatur *c. a nobis*, 28. §. *fin. de sentent. excomm.*

ACCESSORIUM naturam sequi congruit principalis, *c. accessorium*, 42. *d. tit.* adeo ut commisso principali & illud committatur, *de offic. delegati. c. præterea. & cap. prudentiam. junct. capit. cum ex injuncto, de oper. nov. nunc.*

DE ACCUSÁTIONIBUS.

An ACCUSATIO sit justa, seu Christiano homini licita, 23. *q.* 4. de quo vide inf. in litera P. in Pœna.

Accusatio contra inopem & spoliatum & contra usurarium pauperem est inanis, *c. olim. de restit. spol.*

Ab accusatione potest desisti ante inscriptionem, *c. licet, de accusat.*

ACCUSARE QUI POSSINT, VEL NON.

Primum sine legitimo Accusatore nemo inter reos est recipiendus *cap.* 1. *de accusationib.* 2. *quæst.* 1. *cap. nihil. c. imprimis. §. sed & de personis accusantium.* 3. *quæst.* 9. *cap. dignum, in fin.* 6. *quæst.* 1. *cap. nos sequentes.*

Accusatus prior a reo accusare non potest, nisi prior accusatio sit finita. 3. *quæst.* 11. *in princ. cum cap. sequen. c. non est, in princ. c. neganda,* 4. *quæst.* 1. *c. ult. §. fin.* 6. *quæst.* 1. *qui crimen.*

Fallit si accusator de majori crimine accusetur, *d. c. non est. §. hoc autem.*

Si reus contra accusatorem priorem inscriptiones tantum pendente accusatione deponat: hoc enim facere non prohibetur, *d. c. neganda. in fin. & dict. c. neganda, in princ.*

Actor inimicum Episcopum accusare non potest, 2. *q.* 4. *c. detractores. item* 6. *q.* 1. *c. deteriores.*

Affinis Accusati accusare non potest, ut nec cognatus, familiaris, vel domesticus, 3. *q.* 5. *c. similiter, vers. vel affines. c. accusatores. vers. nec familiares. item* 3. *q.* 11. *c. ult. §. si quis enim.*

Alius pro alio accusare non potest, 2. *q.* 6. *c. si quando. Vide inf. in accusator.*

Anathematizatus. *Vide inf. eodem in Excommunicat.*

Apostata. *Vide inf. eodem Hæreticus.*

Qui Calumniatus antea fuerit, vel prævaricatus, hic accusare non potest, 2. *q.* 1. *c. prohibentur. §. alii propter suspicionem, item* 2. *quæst.* 3. *c. ult. §. accusator.*

Cognatus accusati. *Vid. sup. eodem. Affinis.*

Cohabitans. *Vide inf. eodem. Domesticus.*

Conspirator accusare non potest. *dict. quæst.* 4. *c. conspiratores.*

Qui consuluit sortilegos & Magos, non potest accusare, 2. *q.* 8. *c. quisquis. §. fin. item* 3. *q.* 5. *c. constituimus. vers. seu qui ad.*

Contentiosus homo accusare non debet, 3. *q.* 5. *c. suspectos. & d. cap. similiter. & d. q.* 5. *c. nullus. vers. nullus frequenter litigans.*

An Clericus Clericum accusare possit. 3. *q.* 5. *c. de accusationibus. c. accusationes. c. accusatores, in prin. cap. nullus, in fine.*

Laicus, qui Clericus non est, nec esse potest, Clericum non accuset. 2. *q.* 7. *c. beati §. fin. cum cap. seq. c. testes, in p. & §. sic & illud. cap. sacerdotes. item* 6. *q.* 1. *c. omnes vero. vers. indignum est enim. cap. infames. §. hi nimirum omnes. item* 15. *q.* 3. *in pr. vers. generaliter enim.*

Item Clericus Laicum non accuset. 2. *q.* 7. *c. sicut. & c. decretum.*

Culpabilis ipse, & in crimine constitutus accusare non potest. 4. *q.* 1. *in princ. cum c. seq. & c. beatus. in prin. item c. qui crimen. item* 3. *quæst.* 5. *c. suspectos. c. canonica. c. similiter. c. nullas.* hujus exemplum habetur, *c. cum Ecclesiasticæ,* 3. *de exceptionibus.*

Qui destitit semel ab instituta accusatione, iterum accusare prohibetur, *c. licet,* 14. *de accusationib.*

Detractor accusare non potest. 2. *q.* 4. *c. detractores.*

Domesticus inimici accusari, vel ei cohabitans non potest accusare, *c. repellantur,* 7. *de accusationibus. item* 3. *q.* 5. *c. accusatoribus, in princ.*

Domesticus, vel familiaris Judicis non accuset. 3. *q.* 5. *c. similiter. in verbo Gratiosi. &* 4. *q.* 4. *c. pen. §. fin. cum c. seq.*

Ecclesiastica persona non accusat. *Vide supra in Clericus.*

Excommunicatus vel anathematizatus accusare non potest, 4. *quæst.* 1. *c.* 1. *in princ. cap. quod autem* 2. *quæst.* 7. *c. in sancta.* 6. *q.* 1. *c. illi qui. §. similiter. c. omnes.* 3. *quæst.* 4. *c. conspiratores. c. nullus. c. omnes.* Nisi reus accusatori excommunicato communicaverit. Sed hoc reprobatur. *c.* 2. *de exceptionibus,* quæ exceptio fallit in casu, *c.* 2. *de exceptionibus.*

Exterus & ignotus non accusat. 5. *quæst.* 5. *canonica. vers. & eos, qui non sunt eorum gentis. item c. accusatores. vers. nullus alienigenæ.*

Familiaris accusati accusare non potest. *Vid. sup. eodem in Affinis.* quod fallit, si reus accusatorem propter crimen, quod illi objicit, a sua familiaritate antea non repulerit: hoc enim casu accusare poterit, *c. nulli,* 5. *de accusationibus,* 3. *q.* 5. *c. nulli, in princ.*

Familiaris Judicis. *Vide supra in Domesticus.*

Filius parentes. *Vide infra eodem in Liberi.*

Hæreticus, apostata, vel alias vilis homo accusare non potest. 2. *q.* 7. *c. quærendum. c. alieni. c. pagani. item* 3. *quæst.* 4. *c.* 1. *c. beatus. c. si quis. item.* 3. *qu.* 5. *c. suspectos. c. canonica. c. nullus. item* 4. *q.* 1. *cap.* 1. *§. omnes etiam. c. quod autem.* fallit, si hæreticus hæreticum velit accusare. *d. c. pagani. §. in hoc, & d. q.* 7. *c. si hæreticus in princ.*

Infamis accusare non potest, *d. cap. prohibentur. §. alii propter delictum,* 3. *qu.* 4. *in pr. cum c. seq.* 3. *qu.* 5. *c. canonica. c. accusatores. in fin. c. constituimus. c. similiter. c. nullus. item* 4. *q.* 1. *c.* 1. *§. omnes etiam,* 6. *q.* 1. *in pr. cum c. seq. c. beatus* 6. *q.* 1. *omnes. c. illi qui. c. summa. §. finali. cum c. seq.* fallit, si ex lege Julia de annona infamis accuset. 2. *qu.* 1. *c. prohibentur. §. mulierem. vers. famosi quoque.* item si de hæresi vel simonia infamis accusare velit, 6. *q.* 1. *c. nos sequentes. §. sed licet.* Contradicere videtur *d. q.* 1. *c. quæro ergo.* Ubi Gratianus subjicit solutionem vers. utrum hoc Augustini.

Inferior superiorem, vel minor majorem accusare non potest. 2. *quæst.* 7. *c. qualis. §. fin. cum c. seq. item c. majorum. c. quærendum. c. in sancta. vers. & sicut major. item* 6. *quæst.* 1. *c. beatus, in pr. vers. & qui eis coæquales. & §. finali. c. omnes vero, in fin. item* 3. *q.* 5. *c. accusationes, in fine.* fallit si major sit hæreticus, & minor catholicus, *d. qu.* 1. *c. cum majores.* item si major exemplo suo ad interitum trahat jun iores. 2. *q.* 7. *cap. Paulus dicit.* vel si major vita & moribus minore sit deterior, *d. q.* 7. *cap. qui nos. §. finali. cum c. seq. c. quanquam. c. puto. c. quæritur.* sed tamen si minor sit irreprehensibilis, accusare potest, *d. q.* 7. *c. criminationes in princ.*

Inimicus accusati ab accusatione repellitur, 3. *quæst.* 5. *c. suspectos. & c. canonica. & d. c. nullus. vers. nullus, qui inimicitiis studet. & d. c. omnes, in fine. item.* 3. *q.* 5. *c. accusatores. c. accusatoribus. c. nulli. §. quod vero. c. ultimo. §. finali. item* 23. *qu.* 4. *c. ea vindicta. §. sed huic vindictæ. & c. ultimo.* item de accusationibus. *c. cum. P.* 10. *& c. meminimus,* 13. 5. *q.* 5. *in pr. cum c. seq. c. non omnis. c. non osculatur.* licet obstet. *d. c. non osculatur. §. fin.* sed ei respondetur *d. quæst.* 5. *c. ult. §. sed aliud.*

Inobediens Papæ non potest accusare, 3. *q.* 4. *c.* 1. *& c. si quis.*

Si accusatoribus nihil intersit, accusare non potest, *c. illa præpositor.* 3. *de accusationibus.*

Laicus Clericum non accusat, 2. *quæstion.* 7. *in princ. cum c. sequente. c. nullus. c. laico. c. in sancta. c. laicos. c. sicut. c. laici, item* 6. *quæst.* 1. *c. beatus. c. sacerdotes. c. sunt plurimi. c. quiescite, item* 11. *quæst.* 1. *c. Clericum, in fin. item c. cum P.* 10. *de accusat. & c. de cætero,* 14. *de testibus, Vid. sup. eod. in Clericus.*

Liberi

Liberi parentes non accusent, 2. q. 1. cap. *prohibentur*, nisi in crimine læsæ majestatis, 3. qu. 11. *cap. Episcopus*. §. & *in criminali. vers. crimen vero*.

Libertus Episcopum non accuset, 5. qu. 5. *c. accusatores*. §. *finali*. & *c. nullus*.

Nec Libertus patronum accuset, 3. qu. 11. *c. ult.* §. *fin.* 12. q. 2. *c. Episcopus*, §. *hujusmodi autem.* & §. *in criminali. d.* §. *alii per conditionem*. fallit si ex lege Julia majestatis accuset, *d.* §. *in criminali. vers. crimen vero*. item si civiliter, non criminaliter agatur, 2. q. 1. *cap. probibentur*. §. *liberi*.

Qui in Magistratu positus est, accusare non potest. 2. q. 1. *c. probibentur*, *in pr.*

In illegitimo Matrimonio constitutus, vel ei consentiens, accusare prohibetur, 3. qu. 4. *c. consanguineorum*.

Miles accusare non potest, 2. qu. 1. *cap. probibentur*. Nisi miles ex lege Julia de annona accuset, *d. cap. probibentur*. §. *mulierem. vers. milites quoque*.

Monachus Clericum non accuset, 2. q. 7. *cap. placuit*, *cap. nullus*, *in pr.* 3. qu. 4. *cap. hi qui*, §. *fin.* 3. qu. 5. *cap. canonica*. §. *fin.* Contradicit *dicta quæstio septima*, *cap. ult.* §. *item Joannes:* respondetur per distinctionem, *dicti cap. nullus*. §. *sed aliud*, & *dict. qu 7. cap. negligere. cap. sancta. item de accusationibus. cap. ex parte, II.*

Mulier ab accusando repellitur, 2. q. 1. *cap. probibentur*, 15. *quæst.* 3. *in princ.* & *cap. de crimine*. Nisi mulier suam suorumve injuriam persequatur, *d. quæst.* 3. *in princ. versic. nisi forte suas*, & *cap. ex eo quod*. § *finali cap. certis de causis*, *in princ.* & §. *uxor tua*. si tamen mulier maritum, vel adulteram adulterii velit accusare, hanc injuriam non potest persequi, 32. qu. 1. *cap apud misericordem*. §. *publico*. Hujus ratio est, 32. qu. 5. *c. penult.* §. *sed quæritur. cum capite seq.* item ut crimen læsæ majestatis mulier deferat, 15. qu. 3. *cap. certis de causis*. §. *in quæstionib cap. sane*. §. *unde aut.* item ex lege Julia de annona mulier accuset, 2. q. 1. *c. probibentur*. §. *mulierem*.

Par parem, vel Superior inferiorem accusare potest, 2. q. 7. *cap. pagani*.

Pauper accusare prohibetur, 2. *quæst.* 1. *cap. probibentur*. §. *nonnulli* & *c. imprimis*. § *sed* & *de personis*.

Qui pecuniam antea ob accusandum, vel non accusandum acceperit, ab accusatione repellitur, 2. qu. 1. *c. probibentur*.

Plures reos habens, accusare prohibetur, 2. *quæst.* 1. *cap. probibentur*.

Plures eundem de eodem crimine accusare non possunt, *c. illa*, 3. *de accusationibus*. Nisi priore accusatore desistente alius eundem reum repetat, 2. q. 1. *cap. probibentur*. §. *ab alio*.

Qui in probatione defecit adversus eundem, vel alium, accusatione instituta iterum accusare non potest, 3. *quæst.* 10. *in princ. cum cap. sequente.* & *cap. ult.* item 4. *quæst.* 6. *cap.* 1. *cap. si accusatorum.* & *cap. ult.* Nisi accusator propriam causam, non tamen criminalem, vel Ecclesiasticam persequatur, *dict. quæst.* 6. *cap. ult. versic. nisi proprias*.

Prohibitus accusare potest suam suorumve injuriam persequi: hoc enim casu accusatio ei non deneganda, 2. qu. 1. *cap. probibentur*. §. *tamen omnes*, 4. *quæst.* 6. *cap. omnibus*, & *cap. illud vero, versic. nisi proprias*, *item cap. si accusatorum. versic. nisi proprias.* & *cap. ultimo. vers. nisi proprias*. item si hæreticus accusetur, 4. *quæst.* 7. *cap. præsumunt*. §. *huic oppositioni. versic. cæterum si a fide. item* 6. qu. 1. *cap. nos sequentes.* §. *sed licet.* & *cap. cum majores. cap. quæro.* quod fallit, si hæreticus de alio crimine, quam de hæresi accusetur ab eo, qui est inferior in conversatione vitæ, *dist. qu.* 7. *c. si hæreticus*. §. *sed quæritur*.

Item accusare prohibitus potest, si testis in reum produci possit, *dist. quæst.* 7. *cap. testes*. §. *nunc demonstrandum. vers. at quicunque*.

Pupillus accusare non potest, 2. *quæst.* 1. *cap. probibentur*, *in princ.* Nisi pupillus patri vel avi injuriam persequatur, 15. *qu.* 3. *c. certis de causis*. §. *pupillis*.

Qui quæstus causa accusat, prohibetur, *c. significante*, 5. *qui matrimon. accusare possunt*.

Raptor accusare non potest, *cap. consanguineorum*, *versic. similiter, de raptoribus*.

Qui renunciavit accusationi, antea præstito jurejurando, ab accusatione repellitur, *cap. veniens*, 15. *de accusationibus*.

Sacrilegus non accusat, 5. qu. 4. *cap. nulli*.

Servus dominum accusare non potest, 3. *quæst.* 11. *cap. ultimo*. §. *si quis enim.* & 2. qu. 3. *cap. ultimo*. §. *causa vero*, 2. qu. 1. *cap. in primis*. §. *quod autem dicitur*.

Item non potest omnino Servus accusare, 3. *quæst.* 5. *cap. canonica. vers. aut libertas. cap. accusatores*. §. *finali. cap. nullus*, nisi ex lege Julia de annona velit accusare, 2. qu. 1. *c. probibentur*. §. *mulierem*.

Item nisi Servus mulierem, quæ cum propriis servis rem habuit, deferat, 12. *quæst.* 2. *c. Episcopus*. §. *in criminali. vers. quo casu cum seq.*

Subditus Prælatum, vel Magistrum suum accusare prohibetur, 2. *quæst.* 7. *c.* 2. *c. sacerdotes. c. qualis. c. sententia. c. oves. c. sunt nonnulli. c. si hæreticus*. §. *item quod dicitur*, 3. *quæst.* 4. *c. hi qui*, 6. *quæst.* 1. *c. oves*, *c. deteriores*, 8. *quæst.* 2. *c. ultim. in fin.* Contradicit 2. *quæst.* 7. *c. plerunque. c. testes*. §. *ecce ostensum, cum sequentibus, usque ad c. Clericos aut Laicos*. Item contradicit *d. qu.* 7. *c. criminationes*. §. *colligitur.* & *c. admonendi*.

Fallit supradicta decisio, si Prælatus a fide exorbitaverit: tunc enim a subditis suis accusari potest, 2. qu. 7. *cap. Sacerdotes*, *in fin. c. oves, versic. nisi a fide.* & *cap. præsumunt*.

Secundo si Prælatus nomine tantum sit, non vita, *d. q.* 7. *c. non omnes. c. non omnis. c. secuti. c. qui nec. c. plerunque*. §. *fin. c. Paulus*. item 8. qu. 1. *c. vereor*.

Tertio fallit, si Clericus subditus Prælatum accuset, verum hæc replicatio reprobatur, 2. *quæst.* 7. *c. Sacerdotes. c. oves*. §. *his auctoritatib. c. plerunque.* §. *item probatur. item* 3. *qu.* 3. *c. Clericus*.

Denique fallit si accusator vir sit probus, minime criminosus, *d.* §. *his auctoritatibus. cum c. sequente.* & *d. quæst* 8. *c. accusatio, in pr. c. sunt nonnulli*. §. *fin. cum c. sequente. item c. si hæreticus*. §. *item quod dicitur*.

Superior inferiorem accusare potest. *vide supra eodem Par*.

Suspectus accusare prohibetur, 3. *quæst.* 5. *cap. suspectos. c. canonica. c. accusatores. c. omnes. in fine. item* 3. *qu.* 8. *cap.* 1. *in princ.*

Accusare me non potest, qui contra me testimonium tulit. *c. meminimus*, *de accus.*

Vilis persona in dignitate constitutum accusare non potest. *vide supra eodem Hæreticus. item in inferiore.*

QUOS ACCUSARE LICEAT, VEL NON.

Alium quam qui crimen commisit, accusare ac punire non licet, 1. *quæst.* 4. *in princip. cum sequentibus, usque ad c. quia præsulatus. c. crimen. c. Judæi. c. jam itaque. c. non imputantur. item* 24. *quæst.* 3. *in pr.* §. *unde per Ezechielem.* & §. *quia vero. item c.* 1. *c. certum.* §. *illicita. item c.* 2. §. *finali. de his, quæ fiunt a majore parte.* & *de consecratione, dist.* 4. *cap. quæris, in princ.*

Accusare licet eum, qui coegit ad crimen faciendum: nam & hic tenetur, 22. *qu.* 5. *in princ. cum cap. seq.*

Consentientem in crimen: nam & hic propter suum consensum tenetur, 11. *quæst.* 3. *cap. qui consentit.* 17. *qu.* 4. *cap. omnes*, 22. *qu* 5. *in princ.* 27. *qu.* 1. *cap. viduas*. §. *finali. item dist.* 86. *cap. facientis*.

Eum, cujus consilio crimen sit commissum: hoc enim casu uterque potest accusari, *de pœnitentiis, dist.* 1. *cap. si quis iratus, cum c. seq.*

Defendentem crimen alterius: nam & hic ob suam defensionem tenetur, *dict. cap. qui consentit. vers.* & *defendit alium. item versic. si quis peccantem defendit.* Exemplum habe-

habetur dicta quæst. 3. *cap. ita corporis.* & 14. *quæst.* 6. *c.* 1. §. *illud vero fidentissime.*

Mandantem, *dist.* 1. *cap. si quis iratus, cum cap. seq.*

Posteros, si pœna non solum crimen committenti, sed etiam ejus posteris lege specialiter imposita sit: hoc enim casu posteri quoque puniuntur, exemplo criminis læsæ majestatis, nisi posteri per fœmininam, non masculinam lineam descendant, *cap. ubicunque*, 4. *de pœnis*, *in* 6.

Non propulsantem injuriam, cum posset: nam & hic tenetur, *dist.* 83. *in pr. cum cc. sequentib. item cap. consentire. item dist.* 86. *cap. facientis. item* 23. *q.* 3. *cap. non in inferenda. cap. qui potest. c. ab Imperatoribus.* & *cap. ult. item* 23. *quæst.* 5. *cap. non putes, cap. non est. cap. qui vitiis. item* 23. *quæst.* 8. *cap. præterea. item de sententia excommunicationis, in* 6. *cap. dilecto*, 6. §. & *quidem.*

Accusari non debet de eodem crimine absolutus, *cap. de his, de accusationib.*

Accusari non potest inimicus vel ejusdem amicus, *cap. repellantur, de accusat.*

Accusari potest matrimonium post ternam denuntiationem, si ante non constabat impedimentum, *cap. cum in sua, qui matr. accusar. poss.*

Accusari quis potest de diversis criminibus in eodem libello, *c. licet, de accus.*

UBI ACCUSARE LICEAT.

In loco, in quo crimen commissum est, regulariter reus accusandus ac puniendus est, *cap.* 1. *de raptoribus*, 6. *qu.* 4. *cap. Paulum.* §. *revera.* 3. *qu.* 6. *in pr. cum cap. seq.* & *cap. ult.* 3. *quæst.* 9. *cap. nec extra*, 6. *quæst.* 3. *cap. placuit cap. ult.* Nisi Papa permiserit alibi accusari, *dicto cap. nec extra. versic. salva tamen*, vel cum alibi de crimine constare possit, vel si per appellationem, vel recusationem Judicis causa alio devolvatur, *d. quæst.* 6. *c. pulsatus.* §. *hoc autem.* item si Episcopus accusetur, *dicta qu.* 6. *c. si quis, in princ.* 3. *quæst.* 5. *c. accusatores.* §. *nullus.* denique si reus alibi deprehendatur, *c.* 1. §. *contrahentes. de foro competenti.*

In Templis, Cœmeteriis & aliis locis Ecclesiæ, causæ sanguinis agi non debent, *c. cum Ecclesia*, 5. *de immunit. Eccles.*

APUD QUEM ACCUSARE LICEAT.

Apud eum, cujus interest, accusatio instituti potest, *cap. illa*, 3. *de accusat.*

Apud Magistratum Ecclesiasticum accusatio publica non competit, *c. in Archiepiscopatu*, 4. *de raptorib.*

Apud Stationarios accusatio non competit, 4. *q.* 4. *c. nullus.* §. *si quis se, de accusat.*

FORMA, ET QUEMADMODUM ACCUSATIO INSTITUENDA.

Admonitio præmittenda accusationi Prælatorum, 2. *q.* 7. *c. accusatio.* §. *sed si quis. c. si quis erga.*

Cum Causæ cognitione circa personam: nam accusatoris, & accusandi causa præmittenda, *d. q.* 7. *c. si qui sunt, c. quærendum. c. accusatio. c. Clericos. c. criminationes, in prin. item* 3. *q.* 4. *c. si quis a vero, in fin.* 3. *q.* 9. *c. habetur.* & *c. dignum.*

Per Epistolam accusatio non potest institui. *Vide inf. in accusator.*

Inscriptione accusantis interponenda. *Vide inf. in accusat.*

Accusatio in scriptis producenda est, ac legenda. 2. *q.* 8. *in princ. cum c. seq.* Contradicit *d. quæst.* 8. *cap. ult. in princ.* Cui respondet Gratianus *ibid.* §. *sed Calixtus.*

Subscriptione accusatoris interveniente, 2. *qu.* 8. *c. ult.* §. *item subscribere.*

In accusatione, denunciatione & inquisitione qualiter sit procedendum, *habetur in c. licet, de simon.*

Accusandum non est per rescriptum, sed viva voce, contra matrimonium, *cap. a nobis qui matr. accus. poss.*

ACCUSATOR unde dicatur, *c. forum*, 10. §. *accusator. de verb. signif.*

Accusare per alium non potest, neque per epistolam, 2. *q.* 6. *c. si quando.* 2. *q.* 7. *c. criminationes*, 1. *q.* 8. *c. per scripta, in pr.* 3. *q.* 9. *c. absente. c. non oportet. c. habetur. c. qui accusare. c. dignum. c. absens. c. ult. item* 5. *qu.* 2. *c. relatum.* 5. *q.* 3. *c. in criminalib.* Fallit, si absentiæ causa per procuratorem reddatur. 5. *qu.* 3. *in pr. cum c. seq. item de accusat. c. veniens.* 15. §. *idem vero ad suum*, item si accusator in illustri dignitate sit constitutus, 3. *q.* 9. *c. absens.* item si civiliter ex crimine agatur: puta si maritus uxorem de adulterio accuset, at ab ea separetur: *cap. tuæ fraternitati*, 5. *de procurat.* fallit denique, si per modum exceptionis crimen objiciatur, *c. super his*, 16. §. *fin. de accusat.*

Accusator custodiæ similitudinem patietur, 2. *quæst.* 8. *c. quisquis.*

Libelli inscriptio ab accusatore facienda, 2. *q.* 8. *cap. quisquis ille.* 3. *q.* 9. *c. qui accusare. vers. inscriptione videlicet*, 4. *q.* 4. *c. nullus.* §. *inscriptio semper.* §. *in aliis.* & §. *inscriptio vero.*

Quod fallit, si maritus uxorem de adulterio accuset: hic enim inscribere in crimen non tenetur, *d. c. nullus.* §. *si maritus.*

Item si de abigeatu accusatio instituatur, *d. cap. nullus.* §. *abact.*

Item si per officiales crimen Præsidi nuncietur, *dict. c. nullus.* §. *aliquando.* vel si non per accusationem, sed per denuntiationem crimen deferatur, *c. super his*, 16. *in princ. de accusation.*

Denique si per modum exceptionis crimen objiciatur. quod probatur simul & distinguitur, *d. c. super his*, §. *cum autem excipiendo.*

Porro de modo & forma inscriptionis, item iis quæ designanda vel inscribenda sunt, *vide* 2. *quæst.* 3. *c. Paulum.* §. *omnis igitur, quæst.* 8. *c. pen. item c. ult.* §. *quæ vero.* & §. *sed etsi aliud.*

Ad formam etiam inscriptionis pertinet, ut accusator subscribat, vel alius pro eo, si literas nesciat, *d. c. ult.* §. *item subscribere.*

Denique si in crimen inscriptum non sit, vel non recte, rei nomen aboletur & ex intento repetendi reum potestas fiet, *d. c. ult.* §. *quod si libelli.*

Accusatori probandi onus incumbit. 2. *quæst.* 7. *c. si quis Episcop.* & 4. *q.* 6. *c. ult.* quibus autem rationibus crimen probandum sit, *paulo inferius inter officia Judicis, regul.* 4. *cum sequentibus docebitur.*

Accusatore deficiente, nihilominus indicitur purgatio infamato, *c. accedens, de accusat.*

Accusatore deficiente, reus absolvitur, *c. ut nostrum, Ut benef. Eccles. sin. dim.*

Accusatoris injusti pœna, *c. accusasti, de accusat.*

De *Accusatoribus*, Calumniatoribus, Prævaricatoribus, & Tergiversatoribus. *Vid. inf. unumquodq; verbum in sua litera.*

ACCUSATUS contumax coercetur per excommunicationem. 4. *q.* 5. *in pr. cum c. seq.*

Accusatus apprehensus custodiendus, nisi reus judicio sisti, vel de parendo juri satisdare sit paratus, *c. si Clericos*, 15. §. *fin. de sentent. excomm. in* 6.

Accusatus non recipiendus, nec occultandus, *d. c.* 6. *p.* 3. nisi recipientes sint privilegiati ad recipiendum: sed reprobatur, *c. unico, de privileg. in extravag. Joann. XXII.*

Accusatus defendere se per alium in criminalibus non potest, nec per epistolam, 3. *quæst.* 9. *c. ult.* 5. *qu.* 3. *c. in criminalibus, in fin.* & *cap. ult. vers. excepto publico*: quod fallit, si absens sit damnandus ad pœnam: hoc enim casu quilibet potius pro ea verba faciens admittendus est, quam absens damnandus, *d. q.* 3. *c.* 1. *si ægrotans.* §. *reos. Item de accus. c. veniens*, 15. §. *idem vero.* Item si illustris persona de injuriis accusetur, hæc enim per procuratorem se defendere potest, 3. *quæst.* 9. *c. absens.*

Deni-

denique absentiæ causa per procuratorem reddi potest, *de hac re dictum supra in Accusatore*.

Accusatus suspendendus est interim ab officio suo, 2. *quæst*. 4. *c. accusat*.

Accusato interdicitur alienatio rerum Ecclesiasticarum, *cap. prælatorum, de accusation*.

Accusatus de crimine & convictus deponitur, per modum vero inquisitionis convictus removetur, si est subditus, simpliciter: prælatus vero removetur ab administratione, *cap. dilectus, eod. tit.*

ACOLYTHI unde dicantur, *dist*. 21. *c. Cleros*.[1] §. *acolythi*. & de officio, *dist*. 25. *c*. 1. §. *ad acolythum*, *dist*. 33. *c*. 1. §. *deservientes*.

De modo ordinandi acolythum cavetur, *dist*.23.*c.acolythus*.

Acolythus rem a Presbytero consecratam alii ne porrigat, *dist*. 24. *cap*. 1.

Acolythus uxoratus tonsuram portare non tenetur, *c. Joan. de Cleric. conjug*.

Acolythus uxoratus beneficium amittit Ecclesiasticum, *cap*. 1. *eod. tit*.

ACQUISITA ab Ecclesiastico post promotionem cedunt Ecclesiæ post mortem, *de success. ab intest. c. sed hoc*.

ACTA Judicis non valent, nisi testibus juventur, *c. cum a nobis, de testib*.

Acta judicii temere violans non potest impugnare, *cap. coram, de offic. & potest. Jud. deleg*.

An ACTIO jure divino sit permissa, 14. *q*. 1. *in pr*. & 23. *q*. 4. ubi vindicta prohibetur: contrarium tamen concluditur, *d. q*. 1. *c*. 1. §. *fin. cum duob. c. seq*.

Actio litigiosa cedi ac emi prohibetur, *c. ult*. §. *cum igitur, de alienat. judic. mutandi causa facta*.

Actio Clericis & Monachis videtur deneganda, 14. *qu*. 1. *in prin. cum c. seq. in prin*. fallit si de damno vitando, non de lucro captando agant, *d. quæst*. 1. *c*. 1. §. *his ita*. item si non suo, sed alterius vel Ecclesiæ nomine agant, *d. c*. 1. *c. aliud est*, *usque ad* §. *fin*.

Actori non debet licere, quod reo non permittitur, *c. non licet*, 32. *de reg. jur. in* 6. nam favorabiliores sunt rei conventi, quam actores, *cap. cum sunt*, 11. & *c. in pari*, 65. *de reg. jur. in* 6.

Actore non probante reus absolvitur, *de caus. possess. & propr. c. cum Ecclesia*.

Actor potest juramento probare intentionem, scil. in casu, *c. super eo, de iis quæ vi met. caus. fiunt*.

Actor quando possit reum sub quo vult Judice convenire, *vide in c*. 8. 10. & 11. *de for. competen*.

Actore absente per contumaciam, lite non contestata partis adversæ testes recipiuntur, *cap. causam, de dolo & contumacia*.

Actor, nisi testibus & instrumentis deficientibus, non tenetur jurare, *c. sicut consuetudo, de probat*.

Actor ab actione cadit, si juramentum calumniæ præstare nolit, *c. ult. de juram. calumn*.

Actor ab accusatione non repellitur, quamdiu opposita excommunicatio sibi non probatur, *c. except. de except*.

ACTUS legitimi conditionem non recipiunt, neque diem, *c. actus*, 50. *de reg. jur. in* 6.

ADAMUS natus est immortalis, *de consecr. dist*. 4 *c. placuit igitur*.

ADSCRIPTITIUS agrum, cui adscriptus est, deserere non debet, *cap. indicatum*, 3. *de immun. Eccles*.

ADVENA Probare debet ordinem antequam admittatur in ordinem susceptione, vel ulterius promoveatur, *de Cler. peregr. non ord. can. inter quatuor*.

ADVERSARIUS injuste fatigans condemnatur in expensis, *c. cæterum. de rescript*.

Adversarii gratiæ se committens non cadit ob hoc a jure suo, *c. sane, de renunt*.

Adversarius per viginti dies est expectandus in causa appellationis, *c*. 1. *de appellat. in* 6.

DE ADULTERIO, ET STUPRO.

De Adulteris, et Adulterinis.

Adulterans vir uxorem adulteram dimittere non potest, *c. significasti, de divort*.

Adulteræ occultæ non est deneganda pœnitentia, *c. officii, de pœn. & remiss*.

Adulter cum adultera post mortem viri contrahere potest, nisi fidem dederit de contrahendo, vel actu eam duxerit, & ante vel post, uxore ejus superstite, ipsam cognoverit, *c. veniens*. & *c. si quis, de eo qui dux. in matrim. quam per adult. poll*.

Adultera separata sine spe conjugii manet, *c. literis, de præsumpt*.

Adultera virum repetere non potest, nisi & ipse sit adulter, *c. constitutus, de convers. conjug*.

Adultera pœnitens reconcilianda est viro secundum Concilium, *c. gaudemus, cum ibi not. de convers. conjug*.

Cum adulterinis filiis non faciliter dispensatur, *c. per venerabil. qui fil. sint. legit*.

Adulterini filii non sunt, qui ex muliere superducta in facie Ecclesiæ, ignoranter vivente prima, giguntur, *c. ex tenore, eod. tit*.

Adulterii vel stupri qui accusare possint.

Marito adulteræ imprimis accusatio competit, *c. maritis*, 4. *de adult*. Nisi maritus ipse sit adulter, *c. intelleximus*, 6. *de adult*.

Uxori adulteri accusatio adulterii non competit, 32. *quæst*. 1. *c. apud misericordem*. §. *hoc in mulieribus*. *cum seq. item q*. 5. *c. ult*.

Quos Adulterii Accusare liceat vel non.

Qui Adulterium commisit, 27. *q*. 1. *c. nubendi*. §. *fin. item dist*. 88. *c. fornicari*. definitio & differentia fornicationis, stupri, & adulterii traditur, 36 *q*.1.*c. lex illa*. § *sed non omnis*, *cum seq*. Sane omnis illicitus coitus definitur adulterium esse, 32. *q*. 4. *c. nemo*. & 32 *q*. 5. *c. illa autem*. §. *cum ergo vers. at enim ait*. si quis tamen liberorum procreandorum non libidinis causa adulterium vel stuprum commiserit, accusari non poterat, 32. *q*. 4. *in prin*. & *c. dixit*. *in prin. c. objiciuntur*. sed exceptio reprobatur. *d. q*. 4. *c. sicut satius*. *in pr. c. recurras*. §. *fin. vers. nec illorum*. *c. dicat aliquis*. *c. sic non sunt*.

Coitus omnis extra legitimum matrimonium punitur, *d. c. nemo*. §. *quicquid*. & *d*. §. *cum ergo*.

Concupiscentia sola quoque punitur, *de pœnit. dist*. 1. *c. si cui etiam*, 32. *q*. 7. *c. non solum*. & si ob defectum vel sterilitatem uxoris cum alia concubuerit, accusari potest, 32. *q*. 4. *c. sicut satius*, *in princ*. si cum deformi vel paupere fornicatio sit commissa, 14. *q*. 6. *c. ult*. §. *quomodo*.

Si deprehensum in adulterio conjugem conjunx retinuerit, *c. si vir*, 3. *in princ. de adulter*. 32. *qu*. 1. *in princ. c. sicut. c. dixit*. *vers. imo cum illa*. *c. si quis uxorem*. *c. apud misericordiam*. §. *quod si adulterio*. & §. *unde in nono*.

Qui dimisit uxorem suam fine causa, accusari de adulterio non potest, 27. *q*. 2. *c. matrimon. c. omnis res*.

Qui dimissum dimissamve ob adulterium adulterii accusarum reduxerit, 34. *q*. 1. *c. non satis*. §. *rem novam*. *vers. cumque egressa*. quod fallit, si repudiatus repudiatave pœnitentiam egerit, *c. si vir sciens*. 3. §. *fin. de adulteriis* 32. *q*. 1. *c. benedicto*. *c. quod autem*. & *c. non erit*. item fallit, si ob aliam quam adulterii causam quis uxorem dimiserit: hanc enim recipere non prohibetur, 27. *q*. 1. *c. si quis gentilis*.

Si quis duas uxores simul habeat, vel una duobus nupta sit, accusari potest, nisi per errorem & ignorantiam quis eam, quæ alium habet maritum duxerit, vel contra: is enim eave ignorantiæ exceptione defenditur, 34. *q*. 1. *c. cum per bellicam*. *vers. nec tamen culpabilis*. item *c. si quis necessitate*. §. *final. cum cap. sequenti*. Alia exceptio est: nisi

Nisi prior conjunx propter fornicationem dimissus dimissave sit, 32. *quæst.* 7. *c. quemadmodum*.

Qui per errorem putans suam esse uxorem, cum aliena rem habuerit, adulterii accusari non potest, 34. *qu.* 1. *c. si virgo*, §. *fin. cum c. seq.*

Si incestus crimen sit commissum, accusare licet, 36. *quæst.* 1. *c. lex illa*. §. *incestus est*.

Si Liberorum causa adulterium commissum sit, punitur, *ut sup. eod. in pr. in adulterium*.

Si quis contra naturam luxurietur, vel mares cum maribus coierint, 32. *q.* 7. *c. adulterii. c. offerebat. c. flagitia. c. usus.*

Si cum Meretrice, aut alias ignominiosa muliere stuprum sit commissum, punitur, *d. c.* 4. *c. meretrices esse. & c. in eo.*

Si quis ab alio repudiatam uxorem duxerit, vel si qua repudiato nupserit, 31. *q.* 1. *c. denique*. §. *prima auctoritas*, 32. *q.* 1. *c. dixit. q.* 7. *c. licite, in princ. dominus, in fine. c. omnes*. §. *qui dimittit. vers. & qui dimissam. item* 34. *q.* 1. *c. non satis*. §. *rem. novam. vers. cunque egressa.*

Si cum soluta sit commissum, punitur, 32. *qu.* 4. *c. si non sunt*. §. *final. cum c. seq. q.* 7. *c. fieri potest*.

Si cum serva commissum sit adulterium, vel stuprum, punitur, 14. *q.* 6. *c. ult. vers. ancilla*.

Si per vim aliqua stuprum, vel adulterium sit passa, accusari non potest, nisi vim passa non exclamaverit, 34. *q.* 1. *c. non. satis*. §. *legat libros*.

Amor uxoris immodicus, & libidinosus punitur, 32. *qu.* 4. *c. origo. c. recurrat*. §. *fin. c. in eo*. §. *fin. & c. liberorum, in princ.*

FORMA ACCUSANDI DE ADULTERIO, ET QUEMADMODUM ACCUSATIO FIAT.

Juramento accusatoris interveniente, 35. *q.* 6. *c. si duo*. §. *fin. cum. c. seq.*

Confessio alterutrius non probat contra alterum, quoad pœnam, sed quoad purgationem indicendam sufficit: *c. significasti*, 5. *de adulteriis*, 2. *qu.* 5. *c. interrogatum*.

Probatio incestus requiritur, 35. *q.* 6. *c. si duo, in pr.*

Pœna. Vide in loco de pœnis, in litera P.

DE ADVOCATIS, ET POSTULANTIBUS.

Advocati confessio non revocata præjudicat domino suo, *c. cum causam. de appell. c. olim, de censibus*.

Advocatum potest dare Judex requisitus, *c. ex literis, de offic. jud.*

Et advocatus a Judice sic datus non potest recusari per partem, quia Judicis sit domesticus. *Ibid.*

Postulare quid, 3. *q.* 7. *infames*. §. *est autem*.

ADVOCATI QUI ESSE POSSINT, ET POSTULARE.

Advocatus adversus eum, pro quo antea postulavit, in eadem causa postulare quis prohibetur: nisi cum antea contra patrem pupilli postulasset, postea tutor filii factus ratione sui officii pro pupillo postulet, 3. *q.* 7. *c. infames*. §. *si contra*.

Advocatus fisci contra fiscum postulare non prohibetur, excepta causa, in qua fisci advocatus fuit, *d. c. infames*. §. *quamvis illi*.

Qui cum Bestiis pugnavit, vel operas suas, ut cum bestiis pugnaret, locavit, prohibetur, *d. c. infames*. §. *similiter. vers. vel qui operas*.

Clerici & Monachi postulare prohibentur, 5. *q.* 3. *cap. ult. item de postulando. c.* 1. *c. ex parte* 2. *& c. ult.* Nisi propriam causam persequantur, *d. c.* 1. *vers. nisi propriam causam. d. c. ult. vers. nisi pro se ipso*. item nisi Ecclesiæ causam defendant. *d. c.* 1. *vers. vel Ecclesiæ suæ. & dict. cap. ult. vers. vel Ecclesia sua*. item nisi causam conjuncti defendant, *d. c. ult. vers. pro personis conjunctis*. item nisi miserabilium causam defendant, *d. c. ult. vers. aut miserabilibus. item. distinct.* 87. *c.* 1. *cum cap. seq.* denique nisi in judicio publico. 5. *q.* 3. *cap. ult. vers. excepto publico*.

Cæcus advocatus esse nequit, 4. *q.* 7. *c. infames*. §. *nam ut præmisimus. vers. vel propter casum*.

Exceptione postulans a postulatione submovetur. *d.* §. *qui adversus ea*.

Excommunicati postulare non possunt, *c. intelleximus* 7. *de judiciis c. decernimus*, 8. *de sent. excom. in* 6.

Fœmina postulare non potest, *d. c. infames*. §. *alii prohibentur, c.* 2. *de judiciis, in* 6. Nisi fœmina pro se velit postulare, quæ exceptio non habet locum, si monialis pro se velit postulare, *d. c.* 2. §. *cæterum fœminæ. c. unic.* §. *porro ne moniales, de statu regularium, in* 6.

Hæretici postulare non possunt, *de pœnitentiis, dist.* 1. *c. nemo vel in foro*.

Honoratis urbis Romæ postulare permittitur, 3. *q.* 7. *c. infames*. §. *apud. urbem*.

Infamibus postulare prohibitum, *d. c. infames, in princ. & alii prohibentur. vers. vel propter notam*. Nisi infamis pro se non pro aliis velit postulare, *dict. cap. infames*. §. *alii enim omnes*. item nisi pro parente, patrono, liberis, fratre & aliis hujusmodi personis conjunctis postulare velit, *dict.* §. *alii enim omnes, vers. & pro personis. & d. c. infames*. §. *permittitur*. denique nisi infamis in integrum sit restitutus, *dict.* §. *alii enim omnes. vers. nisi in integrum restitutionem*.

Minoribus septemdecim annorum postulare interdictum, *d. c. infames*. §. *nam ut præmisimus*. Quod extenditur ad Minores viginti quinque annis, *cap. qui generaliter*, 5. §. *fin. de procuratorib. in* 6. sed fallit in causis beneficialibus & cæteris spiritualibus, in quibus majori quatuordecim annis postulare permittitur, *c. ult. de judiciis, in* 6.

Monachus advocatus esse non potest. *Vide supra eod. in Clerici*.

Moniali ne pro se quidem postulare permittitur. *Vide supra eodem, Fœmina*.

Qui Procuratorem dedit, ob id postulare, & causæ suæ adesse non prohibetur, *c.* 2. *in fine, de procuratorib. in* 6.

Prohibitus postulare advocatus esse potest pro se, non pro aliis *d. c. infames*. §. *his personis*. item si non sponte, sed necessario fungatur officio, *d. c. infames*. §. *his personis. vers. nisi forte &* §. *omnes*. item pro parente, patrono, aliisque similibus personis postulare potest, *dict. c. infames*. §. *permittitur. &* §. *nurus*. Fallit tamen, si affines, pro quibus postulare permittitur, esse desierint, *d. c. infames*. §. *adfinitates*. alias si prohibitus postulare contra fecerit, pœna postulanti statuta est, *de pœn. dist.* 1. *c. quicunque*.

Surdo postulare prohibitum, *d.* §. *nam. ut præmissimus*.

OFFICIA ADVOCATORUM, ET JURA.

Advocati ne cui patrocinium denegent, cavetur, 3. *q.* 7. *d. cap. infames*. §. *si quis vero commonitus*.

Honoraria exigere, & accipere advocati non prohibentur: quod fallit in Clericis advocatis, 15. *qu.* 2. *in princ. cum cap. sequente*.

Pacisci cum cliente non debent advocati, *d. c. infames, d.* §. *præterea*. Ne de quota litis paciscantur, *d. cap. infames*. §. *arceantur etiam*.

Ut ratione, non probris certent, cavetur, *d. cap. infames. d. si. quis adeo*.

Ne ex industria litem protrahant, cavetur, *dict. cap. infames*. §. *præterea non licet, in fine*.

Advocati & Procuratores jurabunt, quod injustam causam non suscipient, nec fovebunt, & in causa quacunque non plus acccipient, quam 20. libras Turon. *c. procurator*, 20. *de postulat. Gregor. in Novell. cap.* 1. Pœna facientis contrarium est hæc: Receptor punitur restitutione, & officii privatione, advocati per triennium, procuratores puniuntur in perpetuum, *Gregor.*

Advocatus non habentibus dandus, *c.* 1. *de officio Judicis*, 3. *q.* 7. *c. infames*. §. *si vero in uno. &* §. *si quis autem*

ÆQUITAS Mater justitiæ, 25. *quæstion.* 1. *c.* 26.

Ætas

ÆTAS si quem seniorem faciat, non vita, graviter increpandus est. 2. q. 7. cap. 28.

AFFECTUS non sufficit, nisi sequatur effectus, ubi ex necessitate opus est facto. c. 1. *de eo qui mitt. in poss. rei serv.*

Affectus malus culpatur, licet non sequatur effectus, *c. adolescens de spon.*

AFFINITAS contrahitur per coitum fornicarium, *can. per tuas de probat.*

Affinitas nulla est inter consanguineos viri, & uxoris. *c. quod super his, de consang. & affinit.*

Affinitas superveniens sponsalia futura solvit. *c. super eo, de consang. & affinit.*

Affinitas causata ex copula illicita rumpit sponsalia præcedentia, & privat facultate contrahendi matrimonium. *c. ex literis, de eo qui cognov. consang. uxor.*

Affinitas iniqua non nocet ignoranti, *c. 2. & 11. eod.*

Affinitas prohibet abstinere a consanguineis uxoris, sicut a propriis. *c. 1. de consang. & affin.*

Affinitatis tertium genus hodie sublatum est, *c. non debet, eod.*

Affinitate non obstante, permittitur neophytis conversis, ut stent cum relictis fratrum suorum, sed non permittitur postea de novo contrahere cum illis. *c. Deus qui, de divort.*

AFFLICTIO non est addenda afflicto, *c. ex parte*, 5. *de Clerico ægrotante.* Nec flagellatis, 7. *q.* 1. *c.* 2.

AGERE non potest, qui exceptione, vel replicatione impeditur *c.* 3. *de except.*

ALEÆ, & taxillorum ludis non ludant, & nec intersint Clerici, *c. Clerici offic. de vit. & honest. Cler.*

De alienatione rerum ecclesiasticarum.

Alienationis verbum continet concessionem, donationem, & permutationem, *cap. nulli liceat, de reb. Eccles. alien. vel non.*

Alienatio rerum Ecclesiasticarum regulariter prohibetur, *cap. nulli licet*, 5. *cap. si quis*, 6. *de rebus Ecclesiæ alienandis. extravag. comm. unica, eod. tit. cap. fraternitatem*, 2. *de donationibus. cap. ut commutationes*, 2. *de rerum permut. c. 1. c. cum nos*, 3. *& c. tua nuper*, 8. *de his quæ fiunt a Prælato. cap. hoc consultissimo*, 2. *de rebus Ecclesiæ non alienandis, in* 6. 10. *q.* 2. *in princ. cum c. sequente*, 12 *q.* 2. *in princ. cap. Apostolicos. cap. quisquis. c. non liceat. c. indigne. c. Vulteranæ. cap. statuimus. cap. Episcopus. vers. si quid de Ecclesia. c. diaconi. c. quicquid. c. alienationes. c. Abbatibus, c. si qua de, c. precariæ. c. sicut.* §. *his omnibus. c. placuit. c. sine exceptione, in princ. &* §. *Episcopus*, 16. *qu.* 1. *c. quia juxta. c. possessiones*, 17. *qu.* 4. *c.* 1. *c. ratio.* 18. *qu.* 2. *cap. quum sit, in princ.* 10. *qu.* 2. *cap. ea enim.*

Qui res Ecclesiasticas alienare possint.

Laicus alienare quandoque potest, ut si Laicus decimas, quas ab una Ecclesia habet, alii Ecclesiæ donaverit, *cap. cum apostolica*, 7. *eod. tit.* item si Laicus jus suum patronatus, quod in Ecclesia habet, eidem vel alii Ecclesiæ contulerit, *c. 1. in princ. de jure patronat. in* 6.

Ne Papa quidem alienare potest, 12. *q.* 2. *non liceat Papæ.*

Prælatus alienare potest, si alienans de suis rebus tantum det Ecclesiæ, quantum est in re alienata, 12. *qu.* 2. *c. si quis qualibet. &* 12. *qu.* 5. *c. si Episcop.*

Alienatio Ecclesiasticarum rerum permittitur, et quarum.

Si ædes ruinosæ, aut destructæ alienentur. Quod probatur certo modo, 10 *quæst.* 2. *cap. hoc jus.* §. *si quas vero.*

Feudum quoque Ecclesiasticum concedi potest, de quo antea quis investitus est, *cap. per tuas*, 5. *de donationibus.* item si feudum apertum alii rursus in feudum concedatur, *cap. ex parte*, 2. *de feudis.*

Inutile alienari potest, ut si res alienata inutilis sit, & multis præstationbus onerata, *cap. ut super*, 8. §. *fin.* 10. *q.* 2. *c. hoc jus.* §. *prædium, c. hujusmodi*, §. *fin.* 12. *quæst* 2. *c. non liceat Papæ. vers. nisi tantummodo. c. sine exceptione.* §. *fin. c. terrulas. cum cap. seq. injustum. vers. cum canonica.*

Res ad mensam Prælati & Capituli pertinens, alienari non potest, *c. ut super*, 8. *& c. possessiones*, 10. *in princ. de rebus Ecclesiæ alienandis.* Nisi cum quis juramentum præstitisset de non alienandis rebus ad mensam suam pertinentibus, nonnullas res mobiles ad mensam pertinentes, vel de quibus dubitatur, an ad mensam pertineant, alienaverit, *c. ut super*, 8. *de rebus Ecclesiæ alienandis.*

Mobilia aliquando alienari possunt, sed hæc sententia patitur multas exceptiones: nam alienari prohibentur mancipia, vel coloni adscriptitii: certo tamen modo, *c. mancipia*, 3. *& cap. injustum*, 4. *de rerum permutat.* 10. *q.* 2. *cap.* 1. 12. *q.* 2. *c. injustum.* item vasa sacra, vestes, aut alia donaria ad religionem necessaria, *dict. c.* 1. *vers. vel vasa, item* 12. *q.* 2. *c. Augustino. c. Apostolicos. item exravag. comm. unica in pr. vers. & pretiosa mobilia de reb. Eccles. non alien.*

Modica res alienari potest, *c. cæterum.* 3. *de donationibus.*

Monasterium quomodo alienari possit, 16. *q.* 1. *c. nemini.*

Pignori obligatum alienari non potest, *dict. extravag. unica, in pr. versic. hypothecam.* Nisi sacra vasa, vestes aut alia donaria ad religionem necessaria pignori data sint, *c.* 1. *de pignoribus.* quæ exceptio vera est, si necessitas urserit, *d. c.* 1. *vers. nisi justissima necessitate.* alias si pro alieno debito res Ecclesiastica pignori sit obligata, non potest alienari, *cap. si quorundam*, 2. *de solutionibus.*

Remotam rem alienare licet, *d. cap. terrulas, vers. aut longe positas.*

Ususfructus tantum rei Ecclesiasticæ alienari potest. 10. *q.* 2. *c. si œconomus. cum c. sequente.* quod fallit *Clem.* 1. *de rebus Ecclesiæ non alienandis.*

In quos Alienatio permittatur, vel non.

Si Dispensatoribus Ecclesiarum Liberisve eorum, Cognatis vel Affinibus alienatio sit facta, non valet, *c. cum Clerici.* 11. *de censibus*, 10. *q.* 2. *c. hujusmodi.* §. *quibuscunque* 16. *quæstion.* 1. *c. in canonibus.* §. *generaliter.*

Si peregrinis necessitate exigente largitio sit facta, valet, 16. *qu.* 1. *c. possessiones. & cap. ult. in princ.*

Servo Ecclesiæ si quid Episcopus a se manumisso donaverit, valet. Quod probatur & distinguitur *d. q.* 2. *si quos de servis.*

Ob quas causas permittatur.

Ob æs alienum urgens res Ecclesiastica potest alienari. Quod probatur certo modo, 10. *q.* 2. *cap. hoc jus, in princ.* 17. *q.* 4. *cap. nullus res.*

In alimoniam pauperum alienatio valet, 12. *qu.* 2. *cap. gloria. c. aurum.*

In fabricam Ecclesiæ donatio facta valet. Quod probatur, & distinguitur, 16. *q.* 4. *cap. questi sunt.*

Si miserationis intuitu servi Ecclesiæ manumittantur, valet manumissio, 12. *q.* 2. *cap. cum redemptor.*

Propter redemptionem captivorum res Ecclesiæ alienari valet, 10. *qu.* 2. *cap.* 1. *in fine.* 12. *qu.* 2. *cap. Apostolicos, in princ. vers. excepta causa. cap. & sacrorum. cap. sicut omnino. c. aurum.* ut & propter redemptionem terræ sanctæ, *c. ult.* §. *fin. de voto.*

Item si Religionis intuitu res Ecclesiastica monasterio alienetur, valet, 12. *q.* 2. *si Episcopus. c. ult. & q.* 5. *quia, Joan.* 16. *q.* 1. *c. possessiones, vers. aut monasteriis.* quod fallit, si id quod religionis intuitu alienatur, quinquagesimam vel centesimam partem rerum Ecclesiæ excesserit, 12. *qu* 2. *c. pœn.*

Si pro remuneratione obsequii datum sit, valet, *d. q.* 2. *c. quicunque c. Ecclesiasticis*, 16. *qu.* 2. *c. possessiones, vers. nisi forte.* Nisi in perpetuum pro remuneratione res immobilis data sit, *d. cap. possessiones. vers. sic tamen ut hæc. & d. qu.* 1. *c. prædicator.* §. *illud autem.*

QUIBUS MODIS PERMITTATUR, VEL NON.

Donatione, *vide supra eod. in loco comm. In quos*.

In Emphyteusin dando res Ecclesiastica alienari potest certo modo, 10. *qu*. 2. *cap. hoc jus*. §. *perpetua*. Contradicit, *c. nulli liceat*, 5. §. *alienationis*. *vers.* & *emphyteuticum perpetuum. c. ad audientiam*, 9. *de rebus Ecclesiæ alienandis*. *c. hoc consultiss*. 2. §. *non concedendo*, *eod. tit. in* 6. *extravag. comm. unica. in princ. vers. necnon infeudationem*, *eod. tit*. Contradicit *item* 10. *qu*. 2. *c. de precariis*. admittitur tamen in terra non fertili & de sylvis extirpata, *c. ad aures*, 7. *d. tit*. item admittitur in rebus solitis in emphyteusin concedi. *vers. necnon infeudationem*. si tamen emphyteuta biennio continuo non solverit canonem: hoc casu emphyteusis potest revocari, *d*. §. *perpetua*, *vers. qui rem*. item si emphyteuta rem fecerit deteriorem: nam & tunc revocari potest, *d*. §. *perpetua*. *vers. qui rem fecerit*.

Locari potest res Ecclesiastica ad tempus, *c. vestra*, 2. *de locato & conducto*. Quod coarctatur in triennium, *extravagant. comm. unica*, *in princ. vers. locationem & conductionem*, *de rebus Ecclesiæ non alienandis*. item Ecclesiæ laicis locari non possunt, *cap. secundum*, 6. *in fin. ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis*.

Permutatione quoque res Ecclesiastica alienari potest. *c*. 1. *de rebus Ecclesiæ alienandis*. *cap. ad q*. 6. *de rerum permut*. 10. *quæst*. 2. *hoc jus*. §. *sibi invicem*. quod etiam verum est, si Imperio vel Imperatori res Ecclesiastica sit permutata, *cap*. 1. *de rerum permut*. 10. *q*. 2. *c. hoc jus*. §. *sed & permutare*. non tamen spirituale cum temporali permutari potest, *cap. ult. de rerum permut*.

Si longi temporis Præscriptione alienatio sit firmata, non valet, *d*. §. *contractus autem*. *vers. nec præscribendi etiam*.

Restitutione rei oblatæ ei, quem professionis pœnituit, seu alias beneficio privatur, res alienari potest, 17. *qu*. 4. *c. hanc ergo*. §. *sed notandum*. & *c. quod ad te*, 3. §. *fin. de Clerici conjug*. quod etiam verum est, si oblata ei, qui postea filios est sortitus, restituantur, 17. *q*. 4. *c. ult*. §. *quam laudabile*.

Si Clericis in stipendium datum sit, valet, 12. *qu*. 2. *c. sæpe fit*.

Per Transactionem res Ecclesiastica alienari potest, *c. statuimus*, 2. *c. contingit*, 3. *de transactionibus*. Nisi sine consensu Prælati vel superioris facta sit transactio, *d. c*. 2. *vers. de assensu Episcopi*. *c. veniens*, 8. *eod. tit*. ipse tamen transigens dum vivit, nihilominus obligatur, *d. c*. 8. *vers. ne pacta inter alios*. *c. de cætero*, 5. *eod. tit*. item Clerici de beneficio inter se transigere non possunt, *cap. constitutus*, 4. *d. tit. c. cum pridem*, 4. *de pactis*. *c. non sine*, 2. *de arbitris*. mediatori tamen transactio ista nocet, *c. ex literis*, 6. *de transactionibus*.

Gratis, nullo dato vel promisso, transactio de beneficio facta valet. *c. super eo*, 7. *eod. tit*.

De jure patronatus aliquo accepto non valet transactio, *c. præterea*. 9. *d. tit*.

Non valet, si de subjectione spirituali sit transactum, *c. præterea*, 10. *d. tit*.

FORMA ALIENATIONIS, ET QUEMADMODUM EA FIERI DEBEAT.

Si Ecclesiæ Conditio per alienationem melior sit facta, valet alienatio, 12. *q*. 2. *cap. sicut Ecclesia*. §. *fin. c. sine exceptione*.

Item si cum Consensu Capituli & solenni Decreto interveniente facta sit alienatio, *cap. pastoralis*, 7. §. *fin. de donationibus*, 10. *qu*. 2. *c. hujusmodi*. §. *quod si necessitas*. 17. *q*. 4. *c. nullus res*.

Item si Capitulum sciens alienationi non contradixerit, *cap. continebatur*, 2. *de iis quæ fiunt a Prælatis*. alias si sine Consensu Capituli, & solenni decreto non interveniente, facta sit alienatio, non valet, *c. hoc consultiss*. 2. *in princ. versic. & casibus a jure permissis*, 2. §. *contractus autem*, *de rebus Eccles. non alien. in* 6. uti quoque si sine Consensu Prælati alienatio sit facta, *c. præterea*, & *c. cum Clerici*, 11. *de censib*. 17. *q*. 4. *in venditionibus*, *in pr*. quod tamen fallit, *in c*. 1. *in pr. de jure patronatus*, *in* 6. denique si sede vacante nullo defensore constituto alienatio facta sit, non valet, *c*. 1. *de rebus Ecclesiæ non alienand. in* 6.

Si Episcopus solus alienationi consenserit, non valet, 17. *q*. 4. *c. in venditionib*. §. *etiamsi*.

Si Consuetudo vel Statutum loci alienationem permittat, valet. Quod probatur certo modo, *d. c*. 3. *vers. & illius terræ consuetudo*. Nisi constitutio loci laicorum sit, *c. ult. de rebus Ecclesiæ alienandis*. Contradicit *c. sine exceptione*, 12. *q*. 2.

Etiamsi alienatio Juramento sit firmata, non valet tamen, *c. hoc consultissimo*, 2. §. *contractus autem*, *de rebus Eccles. non alienand. in* 6.

Neque jussu quidem Imperatoris alienatio fieri potest, 23. *q*. 8. *c. convenior*. Nisi res alienata ab Imperat. ad Ecclesiam fuerit profecta, 10. *q*. 2. *c. hoc jus*, *in pr*. videtur tamen rei Ecclesiasticæ alienatio valere, si Princeps aliquis secularis res Ecclesiæ alienaverit, *c. qui res*. 2. *de reb. Eccles. non alien*. 12. *q*. 2. *c. de rebus*.

Si Papa permiserit & confirmaverit alienationem, 12. *q*. 5. *c. quia Joannes*.

Si Capitulum alienationem postea ratam habuerit, *c. cum nos*, 3. *in fin. eod. tit*.

Si res Ecclesiastica licite alienata est, is cui ea est alienata, eam ultra debitum & naturam contractus usurpare non debet, *c. hoc consultissimo*, 2. §. *ex contractib. de reb. Eccles. non alienand. in* 6.

De Evictione præstanda ei, cui res alienata fuit evicta, cavetur, *c. ad audientiam* 9. §. *fin. de reb. Eccles. alienand*. 10. *q*. 2. *c. hoc jus*. §. *qui vero*. *vers. sed adversus eum*, 12. *q*. 2. *c. Vulceranæ*. §. *sit emptoribus*.

De re alienata vindicanda seu restituenda, 10. *quæst*. 2. *c. ult. q*. 2. *monemus*, *in fin. c. quisquis*. §. *fin*.

Quilibet ex Clero rem repetere potest, *d. c. si quis Presbyterum*, 6. §. *fin*.

Alienatio rei Ecclesiæ licet non valeat, tamen alienans eam retractare non potest, *c. inter dilectos*, 8. *de donationib*.

ALIUS potest pro me, quod per me non possum; tamen melius per me facerem, *cap. quia propter*, *de elect*.

Inter alios res acta aliis non præjudicat, *cap. inter dilectos*, *de fid. instrum*.

ALTARE non magnam habens fracturam, nec tabula mota, non debet reconsecrari, *cap. ligneis*, *de consecr. Eccles*.

Altare non reconsecratur, si aliquod addatus non consecratum: quia sacrum trahit ad se non sacrum, *c. quod in dubiis*, *de consecr. Eccles*.

Altare, ad cujus honorem Ecclesia est consecrata, si mota est mensa superior, cum Ecclesia reconsecratur, *c. proposuisti*, *de consecr. Eccles*.

Altaris reconsecratio non cogit Ecclesiam reconsecrari, *c. quod in dubiis*, *eod. tit*.

Altaria plura potest Episcopus simul una die consecrare, *c. cum sis*, *eod. tit*.

Altaria sine permissu Episcopi non sunt erigenda, *de consecr. dist*. 1. *nullus Presbyter*.

Altaria superflua sunt destruenda, *d. dist*. 1. *cap. Eccles. in fin*. Ut & ea quæ sine Sanctorum reliquiis sunt instituta. *d. dist*. 1. *c. placuit*.

AMISSIS, Quibus modis acquirimus, iisdem in contrarium actis amittimus, *c*. 1. *de R. J*.

ANCILLA, si nescitur, post contractum matrimonium repudiari potest, nisi ipsam cognoverit postquam scivit, *cap. proposuit*, *de conjug. serv*.

de ANIMA, *Clem*. 1. §. *porro doctrinam*, *de summa Trinitate*, 32. *q*. 2. *cap. quod vero*. §. *hic de anima*. *c. Moyses*. *de pœnit. dist*. 1. *c. resuscitatus*, *dist*. 2. *c. illa anima*.

ANIMUS, Diversitatem corporum diversitas sequitur animorum, *c. quia diversitatem*, 5. *in princ. de concessione præbendæ*.

AN-

ANNULIS non utantur Clerici, nisi quibus competit ex officio, *c. Clerici, de vita & honest. Cleric.*

Per Annulum potest Episcopus Clericum investire, *cap. cum olim, de sent. & re judic.*

Annulus delatus signum est matrimonii contracti, *c. illud quoque, de præsumpt.*

ANTEQUAM dictio non semper implicat, *cap. quod dicitur, 4. de verbor. significat.*

de ANTINOMIA conciliandа ex causa, tempore & loco, *habetur, dist. 29. in pr. cum tribus cc. seq. dist. 30. in pr. dist. 31. c. si laicus. §. quod autem. cum c. seq. dist. 31. in pr. cum c. seq. & c. penult. §. si quis igitur.*

Antinomiæ canonum ita conciliantur, quod ejus Concilii sententia tenenda est, cujus antiquior & major est authoritas, *dist. 50. c. domino. §. in fine autem, 33. q. 2. c. hoc ipsum. §. in fine autem.* cæteras leges videto, *dist. 19. c. in canonicis, dist. 20. c. 1. cum c. seq. 11. q. 3. c. qui resistit.*

ANTISTES, *dist. 21. cap. Cleros. §. antistes.*

de APOSTATIS coercendis, *cap. a nobis. §. de apostatis.*

DE APPELLATIONIBUS.

Appellationis usus, *2. qu. 6. in princ. cum c. seq. & c. cum speciali, de Appellat.*

Appellatio non excusat aliquem a perjurio, *cap. brevi, de jurejurando.*

Appellatio non tuetur aliquem in notorio delicto, *cap. quæ not. de appellat.*

Appellatio admittitur in parvis, sicut in magnis, *ibid.*

Appellatio fraudulenter facta non valet, *c. suggestum, eodem titulo.*

Appellatione eximitur quis a potestate sui ordinarii, *c. directe, eod. tit.*

Appellatio generalis non admittitur, *c. 2. eod. tit.*

Appellatio ante litis ingressum dicitur provocatio, non appellatio, *c. cum sit Romana, & c. constitutus, eod. tit.*

Appellationi in dubio deferendum est, *cap. sacro approbante, de sent. excommun.*

Appellationi alterius qui non defert, nec suæ deferendum est, *c. an sit, de appellat.*

Appellatione partis adversæ non obstante, absolvitur quis, cautione præstita de justitiæ obtemperando, *cap. qua fronte, de appellation.*

Appellatio unius valet omnibus, cum plures gravantur, *c. una sententia, de appell.*

Appellatio non tenet in his, quæ dilationem non capiunt, *c. qua fronte, eod. tit.*

Appellatio in omnibus articulis commissionis interdicta intelligitur, si in uno interdicatur articulo, *c. secundo requiris, eod. tit.*

Appellationis articulo prætermisso, potest coram Judice a quo litigari, non obstante appellatione, *c. cum teneamur, eod. tit.*

Post appellationem delinquens, punitur ab ordinario non obstante appellatione, *c. 22. de appellat.* Neminem enim tuetur in sua nequitia appellatio. *c. ad nostram, eod. tit.*

Appellatio licet sit remota de principali, appellatur tamen super quæstione incidente, *c. cum teneamur, eod. tit.*

Qui appellare possint.

Alius quam qui condemnatus est vel qui, egit, appellare non potest, *c. cum inter. 16. de Elect. 2. q. 6. c. non solet, in princ.* Nisi alterius intersit, hic enim ratione sui interesse agere vel appellare non prohibetur, *c. ult. §. fin. ut lite pendente nihil innovetur. in 6. cum super 17. de re jud.*

Absens per contumaciam, si condemnatus est, non potest appellare, *2. q. 6. c. sunt etiam, 24. q. 3. c. de illicita. §. de conventione.* Fallit si ideo non adfuit, quod ante definitivam sententiam appellaverit, *probatur & distinguitur Clement. 1. de dolo & contumacia.* Item si ideo non adfuit, quod dicat se libellum Principi dedisse, & ejus expectare responsum: sed reprobatur hoc, *2. qu. 6. cap. non solent.*

Adiens de attentatis post appellationem interpositam, alium Judicem, quam appellatum, non post appellare, *cap. sollicitudinem, 54. de appellat.*

Qui admittere noluit ante appellationem sui adversarii, in eadem causa appellare ipse non potest, *d. c. an sis, 42. vers. quod cum in eo qui, & c. constituit, 23. eod. tit. c. bonæ memoriæ, 23. §. dein inquireret, de electione.*

Aperiens acta causæ sigilla violando appellare non potest, *cap. cum olim, 33. dict. tit.*

Si appellans post appellationem nonnulla contra appellationem attentaverit, ad appellationem non admittitur. *c. an sit, 42. de appell.*

Ne Clericus laicum Judicem appellet, *21. q. 5. in princ. cum seq.*

Confessus appellare non potest, vel si causa sit manifesta, *cap. cum special. 61. §. porro de appellat. cap. Romana, 3. §. si autem post. eod. tit. in 6. c. 2. q. 6. cap. quicunque.*

Qui deseruit antea appellationem ab alio gravamine factam, nihilominus appellare potest, *cap. directæ, 39. de appellat.*

Qui juravit, quod sententiæ velit stare, appellare non potest. *cap. qu. 21. de appellationib.* Nisi sententia excedat limites juramenti & licitæ promissionis, *c. ad hæc, 20.*

Laicus Ecclesiasticum Judicem appellare potest, *2. qu. 6. c. omnis.*

Nisi Officialis a suo Judice ob male gestum officium fuerit condemnatus, non potest appellare, *3. q. 6. c. ei qui appellat. §. nulli quoque.*

Qui renunciavit appellationi, vel litem coram Judice, a quo appellaverat, postea prosecutus est, non potest appellare, *c. gratum, 20. §. fin. de offic. deleg.*

Appellare quis potest pro parochianis, *cap. ad audientiam, de appellat.*

Appellare non potest de crimine notorio accusatus, *c. licet, de offic. jud. ordin.* Ut nec is, cui indicitur purgatio super infamia, nisi modus excedatur, *cap. quod ad consultationem, de sent. & re jud.*

A quibus, et ad quos appellare liceat, vel non.

Ab arbitris delegatorum a Papa judicum Papa appellatur, *c. ab arbitris 11. de offic. deleg. in 6.* Nisi ex compromisso arbiter sumptus pronunciaverit. Quod probatur & distinguitur, *2. q. 6. c. a judicibus. cum. seq. c. si quis Episcop. §. arbitrarii tantum.* Potest tamen a compromissario appellari: si in ordinarium vel delegatum Judicem sit compromissum, *d. c. a judicib. vers. ab his etsi ut arbitrarii.* item si non omnes, in quos est compromissum, judicaverint, *dict. quæst. 6. c. sane si ex consensu partium.* denique si non sponte, sed jure cogente in arbitros sit compromissum, *cap. ab arbitris, 11. de offic. deleg. in 6.*

Ab auditore seu Subdelegato an provocetur, vide *cap. super, 27. §. verum cum totam. & §. ejus ergo, de offic. deleg.*

A Capitulo ad Episcopum appellatur, sed distinguitur, *c. a collat. 11. de appell. in 6.*

A Civili Judice Papa non appellatur, nisi sit de temporali jurisdictione Ecclesiæ, *c. si duob. 7. §. fin. de appellat.*

A Compromissariis appellare licet, *vide supra eod. ab Arbitris.*

A Concilio Provinciali appellatur Primas, *2. q. 6. c. placuit, 6. q. 4. c. si inter, 11. q. 4. c. presbyteri.*

Non tamen ad transmarina Concilia appellatur, *d. c. presbyteri. vers. ad transmarina, & d. c. placuit. vers. ad transmarina*, ubi additur exceptio hæc: nisi Papa appelletur.

A De-

A Delegato Judice appellatur Delegans, *c. super quæstionum*, 27. §. *fin. de offic. jud. deleg.*

Etiam si datus sit remota appellatione: nimirum si fuerit a dante alii delegata, *c. pastoralis*, 28. §. *præterea*, *de offic. delegati*. Vel cum duobus causa delegata esset, ne ab iis appelletur, unus alteri ex iis vices suas commisit, *c. super*, 27. §. *si vero*, *d. tit.*

An ab Episcopali liceat appellare, 11. *quæst.* 1. *c. omnes itaque*, *in princ.* Et ordinarie ab Episcopo Archiepiscopus appellatur, *c. Romana*, 3. §. *debet autem*, *de appellat. in sext.* Nisi communi consensu comprovincialium Episcoporum sententia sit lata, 6. *q.* 4. *c. si metropolitanus*, *cum c. seq.*

Ab executore appellare non licet, nisi modum excedat, *c. novit ille*, 43. *de appellat. c. quod ad consultationem*, 15. §. *fin. de re judic.* 2. *q.* 6. *c. ult.*

Ad Hæreticum appellare non licet, vel ad eum, qui non est Fidei catholicæ, 2. *q.* 6. *c. catholicus*.

A judice ita dato, ne ab eo appelletur, appellare non licet, *c. pastoralis*, 53. *in princ. de appell. c.* 1. *de rescriptis*. Nisi specialis aliquis casus a jure fuerit exceptus, *d. c.* 53. *versic. quæ a jure non indulgetur expresse*. Et quamvis appellatio executionem sententiæ hoc casu non impediat, tamen nihilominus gravamen appellantis per Judicem appellationis poterit emendari, *d. cap.* 53. *vers. sed si appellans fuerit*.

Item a tali Judice appellatur, si appellans privilegium habeat appellandi. Sed reprobatur, *d. cap.* 1. *de rescriptis*.

Item si alius, quam cui Judex datus est, ob suum interesse appellet: nam potest, *cap. super eod.* 15. *de offic. deleg.*

Item a tali Judice appellari potest, si sententia manifestam contineat iniquitatem, *c. inter cæteras*, 9. *de re judicata*.

Præterea si cum plura essent negotia, quibus Judex datus est, alia eorum præcedant clausulam, appellatione remota, alia eam sequantur: hoc enim casu clausula illa ad sequentia non videtur pertinere, *cap. inquisitioni*, 71. *de appellation.* Nisi negotia sint connexa, *d. cap.* 71. *versic. si sunt plura negotia se minime contingentia*. & *cap. secund.* 41. *in princ. eod. tit.* Vel si clausula hæc, Appellatione remota, in fine literarum fuerit repetita: tunc enim a nullo appellare licet, *dict. c.* 71. *vers. nisi forte in fine*.

Item adversus Judicem datum, appellatione remota, recusatio potest objici, *cap. postrem.* 36. *dict. tit.* Ut & exceptio loci non tuti, si appellans ad locum non satis tutum in jus vocetur, *cap. ex parte*, 47. *eod. tit.*

Legatus Papæ omisso medio adiri, vel appellari potest, *cap.* 1. *de officio legati*.

A Metropolitano ad Synodum provocatur, 6. *qu.* 9. *si metropolit.*

Ab Officiali generali Episcopi non appellatur Episcopus, sed Archiepiscopus, *c. non putamus*, *de consuetudine*, *in* 6. *c. Romana*, 3. *in pr. de appellat. in* 6.

Ad Papam omisso medio appellatur, 2. *qu.* 6. *cap. si quis vestrum*, *c. omnes. cap. ad Roman. c. si quis putaverit. c. ad Roman. cap. ideo huic. c. decreto. c. qui se scit. c. arguta. c. si quis putaverit. c. ideo huic. cap. quoties*, 3. *quæst.* 6. *c. accusatus.* & *de Appellationibus. c. si duobus*, 7. *in princ.* Nisi consuetudine aliter observetur, *c. Romana*, 3. §. *ab Archidiaconis. vers. nisi aliud. de appellat. in* 6.

A primate regionis non appellatur, 6. *qu.* 4. *cap. si inter*, §. *fin.*

A Pari par Judex non appellatur, 2. *quæst.* 6. *cap. anteriorum*, §. *illo videlicet*.

A Subdelegato ad priorem delegatum appellatur, si delegatus alii non ad subdelegantem causam subdelegaverit, quod probatur sub conditione, *dict. c. super quæstionum*, 27. §. *porro.* & §. *si vero*, *in fine*, *de offic. deleg.* Nisi subdelegans aliquid sibi de jurisdictione reservaverit: hoc enim casu subdelegans est appellandus, *d.* §. *porro.* & *d. c.* 27. *in pr. vers. ipse namque respondit.* & §. *ejus ergo.* & *c. cum te consulente*, 18. *eod. tit. item c. si delegatus*, 7. §. *fin. eod. tit. in* 6. item & alio casu a subdelegato ad delegantem appellatur, si ex tribus delegatis duo vices suas non in totum subdelegaverint: hoc enim casu tertio delegato cum duobus subdelegatis cognoscente non ad subdelegantem, sed ad delegantem provocatur, *c. si duo*, 3. *d. tit. de officio delegati*, *in* 6. Item si subdelegans excommunicatus, vel mortuus sit. *cap. si is cui*, 10. *dict. tit.* vel si subdelegans negetur habere jurisdictionem: his enim casibus omisso subdelegante ad delegantem appellatur, *cap. si a subdelegato*, 14. *eod. tit.*

A QUIBUS ACTIBUS APPELLARE LICEAT, VEL NON.

Si Apertura testamenti concessa sit, non appellatur a tali sententia, *c. ult.* §. *si quis etiam ausus*, *de appellat.*

Ab appellatione non admissa provocare licet: ut si Metropolitanus a provinciali Episcopo appellatus, appellationem suscipere nolit, ad Synodum provocare licet, 6. *qu.* 4. *c. si metropolitanus*.

A citatione ad locum non tutum licet appellare, etiam contra Judicem datum cum clausula, appellatione remota, *cap. ex parte*, 47. *de appell.*

A correctione regulari non appellandum, nisi modus excedatur, *c. reprehensibilis.* & *c.* 22. *de appellat.*

A criminali sententia appellatur. *Vide inf. eod. in Sententia*.

A decreto perpetuo non appellatur, *c.* 29. *de appellat.*

Ab exiguæ rei sententia appellatur. *Vide in Sententia*, *infra eodem*.

Ab exceptione rejecta appellare licet, ut si cui exceptio, ne ultra duas diætas in jus vocetur, auferatur, *c. olim*, 7. *de exceptionibus*. item si exceptio non sufficientis mandati, vel litis pendentiæ per interlocutoriam sit rejecta: ab hac enim interlocutoria licet appellare, *cap. significavit*, 48. *de appellationibus*. Item si exceptio rei petitæ in libello non designatæ per interlocutoriam fuerit rejecta, *cap. significantibus*, 49. *d. tit.* variatum fuit hic a Pontificibus: nam talis exceptio reprobatur, *cap. cum sit*, 5. §. *si vero. cap. super eo*, 12. *in pr. de appellationibus*, 2. *quæst.* 6. *c. qui scit*, §. *fin. c. non ita.* & *c. si quis.* alias admittitur, si causa rationabilis coram Judice, a quo ante sententiam appellatur, non fuerit ab appellante expressa, *c. ut debitus*, 19. *de appellationibus. cap. Romana*, 3. §. *cum autem*, *eodem titul. in* 6. Juxta hanc distinctionem intelligendum videtur, *c. ultim. de dolo*, & *contumacia*, *in* 6.

A fiscalis negotii sententia non appellatur, *c. ult.* §. *quoties etiam*, *de appell.*

A gravamine omni appellare non licet, si generalis sit appellatio de omni gravamine, tam præsenti, quam futuro, *c. inter cætera*, 2. *de appell.* Nisi generalis appellatio restricta sit ad certam causam, *cap. consuluit*, 18. *eod. tit.*

A gravamine sublato non licet appellare, *c. cum cessante*, 60. *d. tit.* & *c. si a judice*, 10. §. *fin. eod. tit. in* 6.

Ab interlocutoria appellare licet, *vide supra in eodem in exception.* exempli gratia, ut si Judex quæstionem habendam interlocutus sit: ab hac enim interlocutoria potest appellari, *dict. cap. non solent.* §. *ante sententiam*.

A possessione scripto hæredi decreta non appellatur, *cap. ult.* §. *si quis etiam ausus*, *de appellat.*

A possessione momentanea decreta non appellatur, 2. *q.* 6. *c. ult.* §. *de possess. c. ad hoc*, 37. *de appell.*

A probatione exceptionum adversus testes denegata appellare licet, *c. ex parte*, 7. *de testibus*.

A sententia conditionali appellatur, *cap. præterea*, 40. *de appellat.*

A sententia medio tempore a Papa confirmata appellatur, *c. bonæ memoriæ*, 3. *de confirmat. utili.*

A sententia in causa criminali appellare licet, 2. *quæst.* 6. *c. liceat. item. c. cum sit Romana*, 5. §. *fin. de appell.*

A sententia exiguæ causæ permissa appellatur, *cap. de appellationibus*, 11. *de appellation.*

A sen-

A Sententia in causa fisci vel tributariæ functionis non appellatur, *d. c. ult. §. quoties etiam, de appell.*

A Sententia interdicti non appellatur, *cap. ad hoc*, 37. *de appellationibus.*

Appellari non potest contra convenientem, qui impetrat literas appellatione remota, *cap. prudentiam, de mutat. pet.*

De forma appellationis, quoties et quemadmodum appellandum.

Bis in eadem causa, *c. sua nobis*, 65. *de appellat.* 2. *quæst. 6. c. si autem, in princ. & §. unde in septimo.*

Contra id, quod perpetuo Edicto decretum est, non appellatur, *c. consuluit*, 29. *de appellationibus.*

De Forma appellandi agitur, 2. *q. 6. c. post appellationem, §. forma vero.*

Frustratorie appellare prohibitum: quod verum, si appellatio manifeste sit Frustratoria, *c. pastoralis*, 53. *in pr. vers. quod per appellationem. de appellat. 2. q. 6. c. ideo huic. §. fin. c. qui scit. §. patet ergo. c. quicunque.*

Gradatim appellandum est, non omisso medio, *c. dilecti*, 66. *de appell. c. duo simul*, 9. *de officio ordinarii*, *c. Romana*, 3. *§. Ab Archidiaconis, de appellat. in 6.*

Coram Majori parte judicum est appellandum, *Clement. 1. in princ. de appellationibus.*

Contra Regularem disciplinam, seu Correctionem non appellatur, *c. ad nostram*, 3. *c. reprehensibilis*, 26. *§. nec subjecti. & §. fin. c. quia nos*, 32. *de appell.*

In scriptis regulariter est appellandum, 2. *q. 6. c. post appellationem, §. fin.* nisi quis ipso die, quo sententia fertur, apud acta viva voce appellaverit, 2. *quæst. 6. c. ult. §. litigatoribus.*

Tertio in eadem causa non licet approbare, *cap. sua nobis*, 65. *de appellat. 2. quæst. 6. c. sin autem, in fin. §. unde in septimo.*

Viva voce ne quidem apud acta appellare licet, si vel ab interlocutoria vel extraordinario gravamine ad Papam appelletur, *c. 1. in pr. de appell. in 6.*

Quando appellandum, et quamdiu.

Ante sententiam definitivam non appellatur, 2. *quæst. 6. cap. non solent. §. fin.*

Intra statutum tempus appellandum est, 2. *q. 6. capit. propter superfluam.* nimirum intra biduum, 2. *q. 6. c. biduum, §. palam est.* intra quinquendium, *d. quæst. 6. c. propter superfluam.* item decendium, *d. qu. 6. c. anteriorum, in princ. & cap. quod ad consultationem*, 15. *de re judicata.*

Plane quæ de tempore, quo biduum aut triduum currere incipiebat, jure antiquo statuta sunt, ad jus novum decem dierum transferri possunt. Biduum autem & triduum illud currere incipiebat ex die latæ sententiæ, 2. *quæstione 6. cap. biduum, in princip.* si sententia sub conditione lata sit, *d. cap. biduum. §. 1. & dict. §. biduum. versic. quid ergo. item c. præterea requisiti.* 40. *de appellationib.*

Item fallit, si Judex sententiam Imperatori transmiserit confirmandam, vel ut locus pœnæ assignetur: hoc enim casu etiam a rescripto Principis tempus appellandi currit, *dict. cap. biduum. §. si quem in insulam.* Item fallit si extrajudicialis sit causa, in qua appellatur. Sed reprobatur, *cap. concertationi.* 8. *de appellationibus. in 6.*

Item fallit, si non per appellationem, sed per aliud juris remedium gravamen proponatur, *dict. c. 8. versic. sed si per contradictionem.*

Denique fallit, si in sententia præcipiatur aliquid fieri intra certum terminum: hoc enim casu videtur non nisi termino elapso decendium currere. Sed reprobatur, *c. quod ad consultationem*, 15. *de re judicata.*

Item si appellans intra statutum tempus dimissorias literas non petierit vel impetraverit, aut iter ad Judicem appellationis non arripuerit, appellatio non valet, *dict. c. propter superfluam, & dict. quæstione. 6. c. ab eo item Clement. quamvis.* 2. *de appellationibus*, quod fallit, si non per appellantem, sed per Judicem steterit, quo minus suo tempore Apostoli dati sint, *dict. quæstione 6. c. post. appellationem. §. sufficit. d. Clement. quamvis. 2. §. quod si Judex. & c. ut super. 4. in fine. cap. ab. eo. 6. de appellationib. in 6.*

In appellationis termino præfigendo consideranda, *c. cum speciali. de appellation.*

Appellationis prosequendæ annus unus, vel duo secundum distantiam locorum, & personarum, & negotiorum qualitatem breviatur, *c. cum sit Romana, eodem titulo, &c. constitutus, ibid.*

Appellari non debet post juramentum ad standum Ecclesiæ mandatis, *c. ad hæc, eod. tit.*

Appellatio post sententiam excommunicationis latam non tenet, *cap. pastoralis. eodem titulo.*

Ex quibus Regionibus appellare liceat, vel non?

Ex Ægyptiaco tractu, vel Lybia appellatur præfectus Augustalis, 2. *q. 6. c. anteriorum. §. illud etiam.*

Ex tractu Orientali appellatur Comes Orientis, *d. c. anteriorum. §. Orientalem autem.*

De appellante.

APPELLANS acta edere, & transmittere tenetur, 2. *quæst. 6. c. ult. §. judicib. c. ult. de probationibus.*

Appellans Apostolos, seu libellos dimissorios a priore Judice ad posteriorem petere debet, ac dandi sunt, *cap. 1. in princ. versic. petat apostolos. & cap. ut super 4. de appellat. in 6. 2. quæstione 6. c. post appellation. in pr.* Forma Apostolorum præscribitur, *d. c. post. appellationem. §. forma.*

Causam appellationis appellans ante sententiam reddere Judici, a quo appellatur, tenetur, *c. ut debitus.* 59. *§. cum autem. & c. cum speciali.* 61. *§. excessu quoque. de appellationibus. c. 1. in princip. versic. causam. appellationis, eodem titulo in 6.* sed ea Judici, a quo appellatum est, probanda non est, *cap. si a judice.* 10. *de appellationib. in 6.* neque Judex a quo appellationem denegare debet, 2. *quæst. 6. c. appellantem. & c. ultim. §. similiter. item de appellationibus, c. de priore*, 31.

Coram Judice appellationis causa probanda est, quod scilicet exceptio legitima non solum fuerit opposita, sed etiam non admissa: ideoque appellatio interposita, *c. dilecto*, 63. *c. interposita*, 70 *in principio de appellationibus.* & causa appellationis ab initio expressa mutari non potest, aliaque in prosecutione appellationis allegari, *Clement. appellanti*, 5. *eod. tit.*

Nec Appellatio a Judice appellationis recipienda, nec remittenda, *cap. interposita.* 70. *§. eidem, de appellationibus*, 2. *quæst. 6. c. placitis. ultim. §. fin.*

Contumacia appellantis punienda, *c. reprehensibilis*, 26. *§. si autem in quocunque, de appellationibus, c. 1 §. quod si appellationibus, c. 1. §. quod si appellator. eodem titulo in 6.* Appellans Judicem appellatum mutare, & errorem suum corrigere potest, 2. *quæstion. 6. c. ultim. §. si vero is qui.*

Appellatio appellato insinuanda, *dict. Clement. 1. versic. est tamen appellatio. & Clement. causam.* 3. *de electione.*

Iter ad Judicem appellationis intra certum tempus arripiendum, 2. *quæstione 6. c. propter versic. & in his ipsis.*

Prosequenda appellatio, quando prosequenda, & quamdiu, item per quos & a quibus, dicetur infra.

Probare quæ licet in causa appellationis, *Clement. 1. de causa possession. & proprietatis. Clement. appellanti.* 5. *de appellationibus.*

Appellans videtur appellationi renuntiasse, cum postea inducias petit, vel testibus nititur, *c. gratum. de offic. deleg.*

Appellans intelligitur, qui iter arripit ad curiam Romanam, *c. bonæ, de appellation.*

Appel-

Appellantes cogendi sunt a Judice, a quo appellatum est, ad certum diem prosequi appellationem, vel judicio suo parere, *c. consuluit nos, eod. tit.*

Appellans injuste remittitur ad eum, a quo appellavit, nisi fiat super Judicis recusatione, *c. cum in Ecclesia, eod. tit.*

Appellans impotens prosequi, post biennium prosequi poterit, *c. constitutus, eod. tit. & c. ex ratione, ibid.*

Appellans in criminibus manifestis non auditur, *cap. cum sit Romana, eodem titulo.*

Appellans, appellationem suam non prosequens, contumax censetur, & condemnatur in expensis, *cap. sæpe contingit, de appellationib. & c. reprehensibilis, eod. tit.*

Appellationem non prosequens incidit in jurisdictionem illius a quo appellavit, *c. reprehensibilis, eod. tit.*

De Appellato.

APPELLATI contumacia punienda, *dict. cap. 1. §. fin. item cap. cum speciali, 61. §. excessu quoque. versic. nullo autem. & cap. interposita, 70. §. fin. de appellationibus.*

De Appellationis Judice, ejusque officio.

Appellationis causa remittenda ad Judicem a quo appellatum est, si constiterit male appellatum esse, *c. cum in Ecclesia, 38. c. ut debitus, 59. §. cum autem, versic. etsi minus. c. cum speciali. 61. §. fin. de appellation. c. Romana, 3. §. fin. & c. cum appellation. 5. eod. tit. in 6.* quod fallit, si causa nondum cognita remittatur *c. accepta, 35. de appellation.* potest tamen remitti, si partes consentiant, ut remittatur, *dict. c. accepta, versic. nisi partes consenserint.* item si appellans causam remitti petat, *c. interposita, 70. §. ille denique, de appellationibus.* secundo fallit, si Judex, a quo appellatum est, appellationem injustam admisit: tunc enim ad eum remittenda non est, *c. cum appellationibus, 5. de appellationibus in 6.*

Appellatione a definitiva facta, revocari etiam potest interlocutoria, licet ab ea non fuerit appellatum, ut probatur & distinguitur, *c. ult. de appellat. in 6.*

Si constiterit bene appellatum esse, Judex, ad quem appellatum est, rescissa priore sententia in causa principali procedere potest ac debet, *cap. ad probandum, 24. de re judicata. cap. ut debitus, 59. §. cum autem, versic. alioquin ipse procedat. & c. cum speciali, 61. §. excessu quoque versic. appellationis causæ, de appellationibus.* Nisi exceptio de ultra duas diætas non citando reo, propter quam fuit appellatum, probetur vera: hoc enim casu quamvis bene appellatum esse constet, nihilominus tamen causa est remittenda, *c. olim, 7. de exceptionibu.*

Sententia priori cassata, non punitur Judex a quo, nisi inimicitia vel pecunia probetur corruptus, *2. qu. 6. cap. hoc etiam.*

Pœna appellantis non obtinentis, *2. qu. 6. c. omnino,* hæc non operatur, si appellans ante sententiam appellationi renuntiaverit, *d. q. 6. c. ult. §. si vero is qui.*

Si ad residendum in Ecclesia admonitus *appellaverit,* interim alius in locum ejus substituendus est, *c. pervenit, 28. versic. interim vero, de appellationibus.*

Appellatione pendente.

Appellatione pendente nihil innovandum, estque de eo Judici, a quo appellatum est, per Judicem appellationis inhibendum: & innovatum seu attentatum rescindendum, *2. q. 6. c. post appellationem. §. Ulpianus.* Ejus exemplum proponitur, *3. qu. 6. c. accusatus. versic. & dum iterato. item de appellationib. c. 1. & c. ad præsentiam, 16. & cap. dilectis, 55. item c. licet, 4. de sentent. excomm. in 6. cap. cum olim, 32. de offic. deleg. c. cum tu fili, 16. de testib. c. dilectæ, 10. de exceptionibus.* Quod verum est, si etiam antequam Appellatio interposita est, fuerit innovatum, *c. non solum, 7. in princ. de appellat. in 6.* item etiam si extrajudicialiter sit appellatum, *cap. bonæ, 51. de appellation. in 6.*

Appellatione pendente quando aliquid innovari possit.

Ut si appellans quoque contra appellationem suam vel adversarii sui antea factam aliquid novaverit, *c. constitutis, 23. de appellationibus, in 6.*

Nisi per sententiam excommunicatus ad cautelam absolvatur, *c. qua fronte, 25. d. tit.*

Si appellans appellationem non prosequatur, *cap. ad hæc, 27. cap. pervenit, 28. & cap. cum speciali, 61. §. excessu quoque. vers. quam si prosequi, de appellat.*

Si Appellatio aliquo jure non subsistat, *cap. ult. de dolo & contumacia, in 6. cap. non solum, 7. in princ. versic. exceptis casibus, de appellation. in 6.*

Si cum ab adversario dicatur appellationis causa injusta seu minus legitima, Judex appellationis, nondum recepta appellatione velut ex causa probabili facta, cœperit de causæ veritate cognoscere: tunc enim inhibere non potest, *dict. c. Romana. §. quod si objiciatur.* quod fallit, si a definitiva sententia appellatum: hoc enim casu etiam ante receptam appellationem Judex potest inhibere, *dict. §. quod si objiciatur. versic. ante sententiam, & d. c. Romana. §. si autem post.*

Si appellans agat de præbenda sibi antequam vacasset promissa: hoc enim casu ea potest alii conferri appellatione non obstante, *c. relatum, 3. de concess. præbendæ.*

Si nondum constet, causam per appellationem ad Judicem inhibentem esse devolutam, tunc ab eo inhibendum est, *c. Roman. 3. §. si vero vocatis, de appellat. in 6.*

Deserta causa Appellationis: ut si in alia causa vel quæstione procedatur, quam in qua appellatio est interposita, *c. cum terreamur, 17. & cap. præterea, 22. de appellationibus.* quod fallit, si quæstio in qua non est appellatum, sine ea, in qua appellatum est, expediri non possit, *c. super eo, 10. dict. tit.* item fallit, si propter plura crimina condemnatus, in gravioribus appellavit: hoc enim casu in aliis minoribus executio suspenditur, *2. q. 6. post appellationem. §. si quis ex pluribus.* denique fallit, si alterum alterius, ob quod appellatum est, sit accessorium, *c. dilect. 55. de appellat.*

Si ab electione a majore parte facta sit appellatum, *c. 1. & c. ex ore, 3. de his quæ fiunt a majore parte.* Item si duobus præsentatis, prior repulsus appellaverit: hoc enim casu alterius institutio, quamvis pendente appellatione facta, valet, *cap. pastoralis, 29. de jure patronatus.*

Si a sententia Excommunicationis, vel suspensionis sit appellatum, *c. pastoralis, 53. §. verum quia. dict. tit. & c. is cui, 20. §. fin. de sent. excomm. in 6.*

Si possessore condemnato, fructus rei sequestrentur, *2. quæst. 6. cap. quoties post.*

Si Judex gravamen, ob quod appellatum est, revocaverit, *c. si a Judice, 10. § fin. de appellat. in 6.*

Si ab Interlocutoria sit appellatum: hoc enim casu procedi potest, *d. c. non solum 7. §. illa autem.* Nisi postea appellationis causam veram esse constet, *dict. §. illa autem, vers. donec appellat. causam.* item, nisi legitima inhibitione facta innovatum sit, *d. §. illa autem. versic. nisi Judex appellationis.*

Si Judex a quo appellatum est, jusjurandum præstiterit de sententia intra certum tempus exequenda, sed hoc reprobatur, *cap. venientes, 19. de jurejurando.*

Si in integrum restitutione contra sententiam petita, præsumptio sit eam malitiose ad differendam executionem peti: hoc enim casu executio fieri potest, cautione ab adversario præstita, *c. suscitata, 6. de in integr. restitut.*

Si appellationi sit renunciatum, *c. ut super, 4. versic. nisi appellationi, dict. tit.*

Si tertius aliquis pendente appellatione aliquid innovaverit: hic enim de attentatis contra inhibitionem non tenetur, *c. Romana, 3. §. in alium, de appellation. in 6.*

Si tres conformes sententiæ in eadem causa latæ sint, *Clement. 1. de re judicata.*

Appella-

Appellationi affinia remedia.

Accusatio & denunciatio perperam electi, *c. constitutis*, 46. *de appellationibus*.

Exceptio, quod quisque juris adversus alium statuit, ut ipse eodem jure utatur, affine remedium est: nisi statutum jus non habuerit effectum. *De pœnitent. dist.* 1. *c. hæc autem verba*.

In integrum restitutio adversus sententiam etiam affine est remedium. Nisi pro libertate judicatum sit, vel nisi Papa sententiam dixerit. Quæ tamen exceptio reprobatur, *c. cum ex literis*, 5. *de in integr. restitut.*

Nullitas, de qua Judex, qui sententiam tulit, non executor cognoscit, *c. de cætero*, 5. *de re judicata*, *c. pastoralis*, 28. §. *quia vero sæpe*, *de officio delegati*.

ex L. AQUILIA de damno dato actio adversus dantem competit, *c. ult. in pr. de injuriis*.

Etiamsi per ignorantiam vel imperitiam damnum dederit. *dict. c. ult. in princ. vers. aut hæc imperitia*. fallit si actor damnum evitare potuit, *c. damnum*, 86. *de reg. jur. in* 6.

Si causam & occasionem damni dedit, de damno dato tenetur. Nisi quis licitum faciens alteri causam vel occasionem damni dedit, 23. *q.* 5. *de occidendis*. §. *qui vero repelluntur*, *usq; ad* §. *fin.* item fallit si ne damnum accideret, nihil ex contingentibus omisit, & ita culpa caret, *c. ult.* §. *fin. de injuriis*.

Si domum vel superficiem aliam incenderit, punitur, *c. si quis domum*, 6. *de injuriis*, 13. *q.* 8. *c. si quis membrorum*, *cum c. seq.*

Si quis foveam fecerit, in quam alienum pecus ceciderit, is qui foveam fecit, de damno dato tenetur, *c. si quis*. 2. *de injuriis*.

Si fructus alienos immisso pecore depavit, de damno dato tenetur. *c. si læserit*. 4. *d. tit.*

Si ignem immisit in alienam segetem, de damno dato tenetur, *c. si egressus*, 5. *dict. tit.*

Si Liberum hominem vulneravit, punitur, *c.* 1. *de injuriis*, *& d. c. si quis membrorum*, *in princ.*

ARBITER is est, qui consensu Litigantium in Judicem eligitur, ut ipsius sententiæ stent, 2. *q.* 6. *c. a Judicib.* §. *quod de arbitris*. *&* *c. placuit*, 2.

Item nullus arbiter esse potest in ea causa, in qua fuit Judex, 3. *q.* 7. *c. ante finem*. §. *si quis vero*.

Arbiter super spirituali non potest esse Laicus, nisi auctoritate superioris, *c. per tuas*, *de arbitr.*

Fœmina arbitra esse potest secundum constitutionem terræ, non aliter, *c. dilecti filii*, *de arbitr.*

Arbiter non potest infirmare sententiam per jus latam, *c. exposita*, *eod. tit.*

Arbiter tantum judicat de his, de quibus est compromissum, *c. cum dilectus*, *eod. tit.*

Ab arbitro non requiritur super sententiæ dubitatione interpretatio, sed a superiori. *c. cum olim*, *eod. tit.*

Arbiter in causa restitutionis in integrum esse non potest, *c. causa*, *de rest. in integr.*

Coram arbitris conventus non potest convenire convenientem, *c. cum dilectus fil. de arbit.*

Atbitri quot eligantur, *c. sane*, *eod. tit.*

ARBITRIUM injustum per superiorem corrigi debet, *c. non sine multa*, *eod. tit.*

Arbitrium contra jus & formam compromissi non tenet, *c. pervenit*, *eod. tit.*

Arbitrio Judicum compelluntur partes stare, si juste sit arbitratum, *c. dilecti*, *& c. cum olim*, *eod. tit.*

Arbitrium inter privatos in damnum Ecclesiæ non valet, *c. pervenit*, *eod. tit.*

In arbitrium sub certa pœna compromitti potest, *c. literas*, *de præsumpt.*

In arbitrium licet compromittere in rebus spiritualibus, *c. cum Apostolica*, *de his quæ fiunt a Prælat.* Arbitrium finitur uno adversario defuncto, *c. ex parte*, *de arbit.*

Arbitrium valet auctoritate superioris, quod aliter non valet, *c. cum a nobis*, *eod. tit.*

Arbitrium, si male recognoscatur arbitratum, non tenet, *c. non sine multa*, *eod. tit.*

ARCHIDIACONUS, si Episcopus negligens fuerit, a Clero eligi potest, *c.* 89. *c. volumus*. §. *hinc colligi*. officia ejus enumerantur, *dist.* 25. *c.* 1. §. *hi sunt ordines*, *usq; ad* §. *Archipresb.*

Archidiaconus vicem gerit Episcopi in omnibus, & major est post Episcopum. *c.* 1. *& c. ad hæc*, 7. §. *Archidiacon. vers. secundum vero*, *de officio Archidiac.*

Archidiaconus ponit Abbates & Abbatissas in sede, *d. c.* 9. *in fin.*

Acolythos ordinare debet, *dict. cap.* 2. §. *fin.*

Archidiaconus non dat Commendatitias ad ordines, *c. significasti*, 8. *eod. tit.*

Quæ corrigenda in diœcesi videt, corrigere ac emendare potest ac debet, *d.* §. *fin. & c. ad hæc*. 7. §. *item in epist. eod. tit.*

Omnis solicitudo & cura Cleri & Ecclesiarum ejus ad Archidiaconum pertinet, *c.* 1. *vers. & omnem curam*, *c. ad hæc*, 7. §. *Archid. vers. paroch. & versic. omnem solicitudinem*, *de officio Archidiaconi*. *dist.* 25. *cap.* 1. §. *hi sunt ordines*.

Curam animarum sine licentia Episcopi nemini committere debet, *c. cum satis*, *dict. tit.*

Custodia vasorum Ecclesiæ ad Archidiaconum pertinet, *c. ea quæ*, 3. *d. tit.*

Decani rurales per Episcopum & Archidiaconum communiter ordinandi ac removendi sunt, *dict. cap.* 7. §. *fin.*

Dominari Clericis, & censum ab eis exigere prohibetur, *dict.* §. *Archidiaconus*, *cum cap. seq.*

Circa Evangelium legendum Officium Archidiaconi, *c. officium*, 2. *dict. tit. & dist.* 25. *c.* 1. *hi sunt ordines*. *vers. quis Levitarum*.

Examen Clericorum ordinandorum ad Archidiaconum pertinet, *d.* §. *in quadam*, *& c. ut nostrum*, 9. *versic. & illos examinare*, *eod. tit.*

Jus Excommunicandi sine auctoritate Episcopi non habet, *c. Archidiaconi*, 5. *de officio Archidiaconi*.

Instructio corporalis tam super beneficiis, quam etiam dignitatibus ad Archidiaconum pertinet, *dict. c.* 7. §. *in quadam vero nostra*.

Jurgia singulorum audire debet, *c. ad hæc*, 7. §. *Archidiaconus*, *vers. & audire*, *dict. tit.*

Jurisdictioni ejus subjecti sunt Diaconi & Levitæ. *dict. c.* 7. §. *Archidiaconus*. *dist.* 25. *c.* 1. *&* §. *hi sunt ordines*. *versic. Archidiaconus*. sed in Monasteriis jurisdictionem non habet, nisi quantum tribuit ei generalis vel specialis consuetudo, *c. ult. de officio Archidiaconi*.

Omne officium Ecclesiasticum providendo, Lectiones aut Responsoria in matrice Ecclesia dare debet, & auscultare, *d. c. officium*, 2. §. *omne*. *& dict. vers. quis Levitarum*.

Oculus Episcopi appellatur, *dict. c.* 7. §. *item in epistola*.

Repræsentat ordinandos Episcopo, *dict. c.* 9. *& dict.* §. *in quadam*.

Visitare quolibet triennio per diœcesin tenetur parochias, *c.* 1. §. *fin. de officio Archidiaconi*, & nonnisi semel in anno ad Ecclesias visitandas accedere debet, ut distinguitur, *c. mandamus*, 6. *de officio Archidiaconi*.

Clericorum vitam inquirere debet, & corrigenda Episcopo nunciare, *dist.* 94. *c. si quis*, §. *Archidiaconus*.

Archidiaconus potest cognoscere de causis matrimonialibus, *c. ad hæc*, *de officio Archidiac.*

Archidiaconus, cum personaliter visitat, potest procurationem petere, *c.* 1. *de offic. Archid. & c. cum Apostolus*, *de censib.*

Archidiaconus nemo sit in duabus Ecclesiis: sed in una potest habere præbendam, in alia Archidiaconatum, *cap. præterea*, *de præbend. & c. ex insinuatione*, *de procur.*

Ab Archidiaconi jurisdictione non debet Episcopus Ecclesias eximere, *c. ad hæc, de excess. Prælat.*

Archidiaconus exercet jurisdictionem secundum consuetudinem loci, *c. Archidiaconus, de offic. Archid.*

Archidiacono detur coadjutor, si efficiatur paralyticus, *c. ult. de Cler. ægrot.*

ARCHIEPISCOPI definitio, *dist. 21. c. 1. §. Archiepiscopus. §. patriarcha patrum. & §. fin. item c. nulli, in fine.*

Non nisi Presbyter, vel Diaconus in Archiepiscopum eligendus, *dist. 60. c. nullus.*

Ab omnibus suis suffraganeis ordinandus est, *dist. 66. c. 1.*

Sine suffraganeis suis Archiepiscopus nihil agere debet, *d. c. 1. in fin. d. c. per singulas. §. fin. & 9. quæst. 3. c. salvo. c. Archiepiscopus. c. si autem. c. nullus. c. Episcopo. item 3. quæst. 6. c. discutere. in princ. Apost. canon. 33. §. sed neque illa.* Quod fallit si Papa sine suffraganeis suis agat, *dict. c. salvo.* Item si Patriarcha seu Primas sine Suffraganeis suis agat. Sed reprobatur, *d. quæst. 3. c. conquestus.* Tertio fallit si Suffraganeus in suo officio negligens sit, & subditis conniveat, *dict. quæst. 3. c. cum simus, & c. ult.* item fallit si a suffraganeo ad Archiepiscopum sit provocatum, *d. cap. conquestus. vers. nisi forte pro causis.* Fallit quoque si suffraganeus decesserit, *d. c. conquestus. vers. vel si Episc. suus.* item si Archiepiscopus ad hoc specialiter sit privilegiatus, ut sine consensu suffraganeorum agere ei liceat, *dict. c. conquestus, in fin.* denique fallit si ad propriam ipsius Archiepiscopi parochiam negotium pertineat, *d. qu. 3. c. si autem. versic. nisi eas tantum. c. nullus. vers. nisi quod ad suam.*

Sine Archiepiscopi consensu, & consilio suffraganei nihil agere debent, *caus. 3. quæst. 6. c. hæc quippe, in princ. 9. quæst. 3. cap. 1. cap. per singulas c. nullus. §. fin. cap. Archiepisc. vers nec illi.* Nisi in sua Ecclesia aliquid agant suffraganei, non extra, *dict. c. per singul. vers. nisi hoc tantum. & dict. c. nullus. §. fin. item dict. c. Archiepiscopus. vers. nisi quantum ad suas. d. c. 33. §. illa autem.*

Archiepiscopus potest providere de Episcopo, vel Abbate, si intra menses non eligitur de consilio Capituli sui, & aliorum virorum prudentum, *c. ne pro defectu, de elect.*

Archiepiscopus debet consecrari in sua Ecclesia ab omnibus suffraganeis, *c. si Archiepiscopus, de temp. ord.*

Archiepiscopi provisio cassatur, si non post sex menses providit, quando potuit, *c. dilectus, de concess. præbend.*

Archiepiscopus provinciam suam visitans, potest petere procuratorem, *c. sopitæ, de censib.*

Archiepiscopi legati non possunt absolvere de injectione manuum in Clericos, *c. excommunicatis, de offic. legat.*

Archiepiscopus subdito sui suffraganei non potest causam aliquam invito delegare, *c. pastoralis, de offic. jud. ord.*

Archiepiscopus debet excommunicatos suffraganei vitare, & sententiam ejus tenere, & ad absolvendum remittere, si sit appellatum ad eum, *c. ad reprimendam, eod. tit.*

Archiepiscopus cedens subest Archiepiscopo, in cujus provincia moratur, *c. ad supplicationem, de renunciat.*

Archiepiscopus non debet statuere in provincia sui suffraganei, vel acceptare contra jus sine suo consensu, *c. sicut, de excess. Prælat.*

Ad Archiepiscopum potest appellari a suffraganeo in causa, etiamsi videatur interdicta, *c. licet, de offic. judic. ordin.*

Archiepiscopus non habet jurisdictionem in subditos suffraganeorum, nisi in casibus expressis, *c. pastoralis, eod. tit.*

Ad Archiepiscopum non devolvitur potestas conferendi beneficia, si intra semestre tempus non conferantur, nec quando collatio ad Capitulum, & ad Episcopum simul pertinet, & ipsi simul non conferunt: sed tunc confert superior, *c. postulastis, de concess. præbend.*

In Archiepiscopum confirmatus potest Episcopum confirmare, etiam non consecratus, *c. cum ex illo, de transl. Episc.*

De Pallio Archiepiscoporum quære literam P.

ARCHIPRESBYTERI a multis Decani appellantur, *c. ad hæc, 7. §. Archidiaconus. vers. Archipresbyteri. de offic. Archidiaconi.*

Non nisi Presbyter aut Diaconus in Archipresbyterum, vel Decanum est ordinandus, *dist. 60. c. 1. c. nullus in præpositum c. innovamus, in princ.*

Archipresbyter vicem absentis Episcopi gerit in providendo, ut Sacerdotes suum faciant officium, & in aliis, *c. 1. vers. & in Episcopi sui absentia. c. ministerium, 2. §. si Episcopus. c. officium, 3. in princ. de offic. Archipresbyteri. & dist. 25. c. 1. §. Archipresbyt. vers. & quando.*

Providere debet, ut officium Sacerdotum Cardinalium in communicatione corporis, & sanguinis Christi, & aliis similibus rite expediatur, *c. ministerium, 2. in princ. d. tit.*

Archipresbyter ruralis Presbyterorum, & Laicorum plebaniæ suæ curam gerit: contra decretum tamen Episcopi nihil potest, *c. ult. d. tit.*

Officia Archipresbyteri circa infirmos, pœnitentes, convertendos, & infantes exponuntur, *d. c. 3. §. debet etiam.*

In præcipuis festivitatibus aut ipse Missam celebrabit, aut alii celebrandam committet, *dict. c. 2. §. fin. & c. offic. 3. in princ. eod. tit.*

Assidue in Ecclesia stare debet, Collectam dicere, aut alii injungere, *d. c. 1. vers. & assidue in Ecclesia, & dict. §. Archipresbyter. vers. & assidue.*

Archipresbyter præest Presbyteris, & Presbyterialibus officiis, *d. c. 1. vers. & quod specialiter. item d. §. Archipresb. vers. & quod specialiter.*

Archipresbyter subest Archidiacono, *dict. vers. Archipresbyter. & c. 1. de officio Archipresbyteri, dist. 25. c. 1. §. Archipresbyter.*

Providere debet, ut vita Sacerdotum cardinalium sit honesta & decens, *d. c. 2. vers. provideat etiam.*

ARGUMENTUM, *c. forus, 10. §. argumentum, de V. S.*

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa, *c. in argumentum, 78. de reg. jur. in 6.*

Quæ jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda, *c. quæ a jure, 28. de reg. jur. in 6.*

Argumentum dicitur, quod non per testes, vel tabulas, sed naturali probatione inducitur, *c. forus, de verb. sign.*

ARIOLUS, *c. 1. §. arioli, de sortileg.*

ARMA Clericorum orationes & lachrymæ, *23. qu. 8. c. non pila quærant. & c. convenior. ante medium, dist. 36. c. ult.* sic Christus in Ægyptum ab Herode fugiens, & lapidibus Judæorum cedens, docuit non arma armis, sed fugam persequentibus opponi, *23. qu. 3. c. 1. §. 1. per totum.* ideoque etiam Petro dictum est: converte gladium in vaginam tuam, *23. quæst. 8. cum a Judæis.* Quare Ecclesia non corporalia arma, sed Christum patienter exspectet, *16. q. 3. porro.*

Arma Laicis pro tuitione Ecclesiæ, & patriæ non sunt prohibita, *23. qu. 3. per totum.* & quatenus Clericis, & Ecclesiasticis liceat Laicos hortari, *23. qu. 8. c. igitur, & seq.*

Arma portantes Clerici excommunicentur, *c. Clerici, de vit. & honest. Cleric.*

In armis inventi Clerici post trinam admonitionem Episcopi non defendantur, quia jus perdunt clericale, *c. in audientia, de sentent. excommun.*

Arma portantes, & seditionem facientes Clerici, si occidantur, non mittuntur ad curiam occisores eorum, *c. perpendimus, eod.*

Armis se defendere possunt Clerici ab inimicis, *ibid.*

Armis Clerici associati aliis, si aliqui & sine eorum consilio occiduntur ab aliis, non sunt promovendi, *c. ult. de Cleric. percuss.*

AR-

ARCTA non potest contrahere matrimonium, & contractum dirimitur, *c. fraternitatis, de frig. & maleficiat.*

Arcta probanda est per aspectum, qui præfertur juramento, *ibid. & c. prop suisti, de prob.*

ARTES liberales diligenter docendæ, 37. *dist. c.* 1.

ARUSPEX 26. *qu.* 3. *c.* 1 *§. aruspices*, 26. *qu.* 5. *c. contra idolorum. c. nec mirum. §. aruspicinæ.*

Si aruspicem, mathematicum vel similem consulat, vel ei credat, 26. *quæst.* 2. *c. intelligi. item* 26. *qu.* 5. *c. qui divinatione, c. si quis Episcopus*, 26. *q.* 7. *c. non observetis. item de sortilegiis. c. ex tuarum*, 2.

ASSESSOR est, qui consensu partium eligitur ad causas dirimendas, *c. super quæstionum, de offic. Jud. deleg.*

ASTROLOGUS aut Mathematicus, 26. *qu.* 5. *c. non liceat, in princ.* 26. *qu.* 2. *c.* 1. *§. sic & astronomia. & §. astrologi. c. illos planetarios. c. sed & illud. §. est & illud.*

ATTESTATIONES unius Judicis, alius Judex recipere potest, *c. causam quæ, de testib.*

Attestationibus publicatis contra matrimonium, alii testes, & alia instrumenta admittuntur, *c. series, eod. tit.*

Attestationibus clausis iterato possunt produci testes, *c. cum causam, eod. tit.*

Attestationes quando non valent, *patet in tit. ut lit. non contest. non proc. c. ult.*

Attestationibus publicatis, possunt instrumenta exhiberi, *c. cum dilectus, de fid. instr.*

AUCTORITAS consequitur pallium Archiepiscopale, *de auct. & usu pallii, per tot.*

Auctoritas superioris non excusat delinquentem, *c. dilectus fil. de temp. ord.*

Auctoritas eligentium præfertur numero eligentium, *c. dudum, de elect.*

Auctoritas regalis, & sacerdotalis tenetur defendere res Ecclesiæ, 23. *qu* 5. *c. res autem omnes.*

AUDITUS testium contra matrimonium non valet, nisi sint graves personæ testantes factum, *c. præterea, de testib.*

Auditur quis veniens contra factum suum, *c. Lætor, de sent. & re jud.*

Ab auditore dato a Judice ordinario non potest appellari, *c. super quæstionum. §. verum, de offic. deleg.*

AUGUR vel Augures consulendi, 26. *q.* 3. *c.* 1. *§. augures, q* 5 *c. nec mirum. §. auguria.*

AUGUSTINUS 2. *q.* 7. *c. quanquam.*

AUTHENTICA scriptura quæ, *c.* 1. *&* 2. *de fid. instrum*

AUXILIUM malefactoribus ferendum non est, 14. *q.* 5. *per totum.*

B.

BALISTRARII & sagittarii adversus Christianos artem non exerceant, *c. unico, de sagittariis.*

BALNEA die dominico conceduntur, dummodo non fiant voluptatis causa, sed propter necessitatem, *de consult. dist.* 3. *c. pervenit.*

Ne viri cum mulieribus lavacra habeant communia, cavetur, *dist.* 81 *c. non oportet.* Hæc sunt dicta de delictis, & quasi delictis: ad quæ alia plura connumerari possent. Nam quicquid fit contra præceptum legis, delictum dici potest, & pœnam meretur, 14. *q.* 2. *quisquis.*

BAPTISMUS quid, *de consecrat. dist* 4. *c. Baptismi, & c. Cathecumenum.*

Baptismus verus est, a quocunque conferatur in forma Ecclesiæ, *c. firmiter, de summ. Trin.*

Baptismi nec suscipit rem, nec characterem, qui publice contradicit, nec post consentit, *c. majores, de baptism.*

Baptizare nemo potest seipsum, *c. debitum, eod. tit.*

Baptizari qualiter possunt dementes, & dormientes, *ibid.*

Baptizatus habendus est, qui inter Christianos natus, honeste conversatus est, nisi evidentibus signis contrarium probetur, *c. veniens, de Presbyt. non baptizat.*

In baptismo crimina remittuntur, sed matrimonium non solvitur, *c. gaudemus, de divort.*

Non baptizatus baptizetur, & iterum ordinetur, *c. veniens, de Presbyt. non baptizat.*

Baptismus conferri debet, & potest interdicti tempore, *c. responso, de sent. excommun.*

Baptizandi modus, & quando dubitatur baptizatus aliquis, *c. de quibus, de baptiz.*

Baptizatus a Latino non rebaptizatur a Græco, nec econverso, *c. licet, eod. tit.*

Baptizatus bis non promoveatur ad ordines, si est publicum, nec inter religionem, *c. ex literarum, de apost. & reit. baptiz.*

Baptizatus non potest accipere filiam ejus, qui eum baptizavit, *c. & literis, de cognat. spirit.*

BEATITUDO æterna solummodo membris Christi paratur, *de pœnit. dist.* 1. *omnis qui non diligit.*

BEGUARDI & Beguini damnantur, *Clem.* 1. *de religiosis domibus. Clem. ad nostram*, 3. *de hæretic. extrav. Joan. XXII. unica, de religiosis domib.* Ab hac regula excipiuntur mulieres fide dignæ, nec suspectæ, sub habitu beguinarum viventes, *extrav. commun. unic. eod. tit.*

a BELLICIS actibus aliquibus diebus feriandum, *c.* 1. *de treuga, & pace.*

Nisi necessitas urgeat, 25. *q.* 8. *c. si nulla.*

Belli tempore quæ securitate gaudeant, *c. ult. de treuga, & pace.*

BENEFICIA, *c tua nobis*, 32. *de verb. signific.*

Beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine institutione Canonica obtineri, *c.* 1. *de reg. jur. in* 6.

Beneficium Principis latissime interpretandum, *c. olim*, 16. *& c. Abbate*, 25. *de verb. sign. c. cum dilecti*, 6. *de donat.* Hujus regulæ exceptio est in literis super obtinendo beneficio impetratis, *c. quamvis*, 4. *in princ. de præbendis, in* 6.

Ad beneficia non debent aliqui promoveri, nisi castitate promissa, *c. sane, de Cleric. conjug.*

Beneficium contra jus possessum juste possidetur per tolerantiam superioris, *c. literas, de suppl. negl. Prælat.*

Beneficium vacans ex causa potest retineri ad tempus, *c. præterea, de cens.*

Beneficiorum tempus computatur a notitia, *c. licet, de suppl. negl. Præl. & c. quia diversitatem, de concess. præbend.*

Beneficium vacans ultra sex menses, si Capitulum debet conferre & non fecerit, Episcopus conferet, & econverso, si Episcopus neglexerit, ad Archiepiscopum, vel ad Papam, si ille non fecerit, collatio pertinet, *c. intra sex menses, de concess. præbend. & c. licet, de suppl. neglig. Prælat.*

Beneficium sibi ipsi nullus dare potest, *c. cum ad nostram, de inst.*

Beneficium primum ipso jure amittitur, si aliud recipitur, *c. jam dudum, de præb. & dignitat.*

Beneficium suum habeat Clericus infirmus, *c. cum percussio, de Cleric. ægrot.*

Beneficium quis amittit propter ingratitudinem, *c. cum Sacerdotis, de postular.*

Beneficium quis non debet amittere, nisi convincatur de crimine, *c. si constiterit, de accus.*

Beneficium habens sufficiens, ab Ecclesia cui non servit, nil recipiat, *c. quia nonnulli, de Cler non resid.*

Beneficium non vacans nulli promittatur specialiter, *c. accepimus, de pec.*

Pro beneficiato non scribit Papa, nisi primi fecerit mentionem, *c. postulasti, de rescript.*

Beneficium habens primo, si literas super alio obtinendo impetret, non valent, nisi de primo mentionem faciant, *c. postulasti. de rescript.*

Beneficium male dans conferendi potestate privetur, *c. grave, de præbend.*

Beneficium Clerici detineri potest a Judice pro debitis, *c. pervenit, de fidejuss.*

Beneficia plura non potest quis habere sine dispensatione, *c. dudum, de elect.*

Beneficia conferenda a religiosis non possunt suis monasteriis conferri, & si negligant præsentare Clericum, Episcopus providebit, *c. sicut nobis, de suppl. negl. Prælat.*

A beneficiis debent removeri Clerici incontinentes, *c. Clericos, de cohab. Cler.*

Beneficium curatum habens vel Prælaturam recipiens sit 25. annorum, *c. cum in cunctis, de elect.*

Beneficium obtinens, si literas impetret tacita veritate, non valent literæ, *c. ad aures. & c. in nostra. de rescript.*

Beneficia conferat Episcopus, si neglexerit patronus, *c. eam te, de jur. patr.*

Beneficium dimittat Clericus uxorem ducens, *c. quod a te, de Cler. conjug.*

Beneficium non detur, nisi residere volenti, *c. quia nonnulli, de Cler. non resid.*

Beneficium dans, quod non potuit, tenetur alia dare, *c. inter cætera, de præbend.*

BIBERE non licet id, quod reliquum est ex eo, quod dæmonibus est immolatum, *26. q. 2. c. sed & illud. §. fin. cum cap. seq.*

BIGAMI, 27. *quæst.* 1. *c. quotquot.*

Bigamus ad Sacerdotium promoveri non potest, *c. ut bigami, de bigam.*

Bigamus ex dispensatione ordinari non potest, *c. super eo, eod. tit.* & ordinator privetur officio, nisi ex dispensatione toleretur.

Bigamus ipso jure est a divinorum celebratione suspensus, *c. de bigamis, eod. tit.*

Bigamus non est contrahens cum vidua, si adhuc est incognita, *c. debitum, eod. tit.*

Bigamus non est plures habens concubinas, *c. quia, eod. tit.*

Bigamus contrahens non debet benedici a Sacerdote, *c. capellanum, de secund. nupt. & c. vir. autem, ibid.*

Bigamiæ pœna punitur in sacris ordinibus constitutus, cum vidua contrahens de facto, *c. quia, & c. nuper, de bigam.*

Bigami Clerici ipso jure cadunt a privilegio, tonsura, & habitu Clericali, & foro seculari sunt addicti, *Greg. in novell. de bigam. lib. 6.*

BLASPHEMIÆ & adjurationes puniendæ, *c. 2. de maledicis.*

BONA fides non patitur, ut bis idem exigatur, *c. bona fides, 83. de reg. jur. in 6.*

Bonarum mentium est, ibi etiam culpam agnoscere, ubi culpa non est: quia sæpe sine culpa agitur, quod venit ex culpa, *dist. 5. c. ult. §. fin. cap. consilium, 2. §. cum autem, in fine, de observantia jejuniorum.*

Bonos paucos sanctius est, quam multos malos habere, *c. cum sit ars, 14. vers. sanctius enim, de ætate & qualitat. præficiendor.*

BONORUM nomine tam mobilia, quam immobilia dicuntur, *c. relatum, de test.*

Bona mobilia per Ecclesiam acquisita possunt dari locis religiosis & pauperibus, sive etiam servis, consanguineis, vel aliis post mortem Clericorum: sed alia quocunque modo acquisita, pro voluntate morientium distribuantur, *c. relatum, de testam.*

C.

Qui quoties CADIT, toties resurgit, justi vocabulum non amittit, *de pœnit. dist. 3. c. quamvis. §. hoc in fin.*

CALCARIBUS deauratis non utantur Clerici, *c. Clerici de vit. & honest. Cleric.*

CALUMNIÆ juramentum post litis contestationem præstatur, *c. cum in causa, de juram. calumn.*

Calumniæ juramentum præstare recusantis pœna, *c. fin. eod. tit.*

De calumnia non juratur in causis spiritualibus, *c. literas, eod. tit.*

De calumnia jurare non tenetur Clericus alicujus ordinis, *c. inhærentes, eod. tit.*

De calumnia jurari potest per œconomum & per syndicum, *c. in pertractandis, eod. tit. & c. imperatorum, eod.*

Calumniæ juramentum in casu requiri potest a Clerico, *c. cæterum, de juram. calumn.*

CALUMNIANTES ad vindictam poscit similitudo supplicii, *2. qu. 8. cap. quisquis, 5. q. 6. c. qui calumniam, cum seq.*

Calumniari præsumitur denunciator non probans quod intendit, *c. 2. de calumn.*

Calumniatores Prælatorum puniuntur degradatione, incarceratione, suspensione, *d. c. 2. ibid.*

CAMPANAS Religiosi mendicantes plures habere prohibentur, exceptis certis casibus, *c. unico, de officio custodis, in extr. comm.*

Campanarum pulsatione cessante, possunt Clerici, interdicti tempore, in cæmeterio sepeliri, qui tamen servarunt interdictum, *c. in quod in te, de pœn. & remiss.*

Capanas non licet templariis nec hospitalariis habere, nec pulsare sine consensu Episcopi diœceseos, *c. potentib. de privileg. & excess.*

CANONICUS Episcopo serviens beneficium non perdit, *c. de cætero. & c. ad audientiam, de Cler. non resid.*

In Canonicum recepto præbenda debetur, *c. relatum, de præbend. & c. cum super, de concess. præb.*

Canonici certum numerum Canonicorum in Ecclesia statuere possunt, *c. in Ecclesia, de institut.*

Canonici dignitates Ecclesiarum mutare possunt, *c. cum accessissent, de constit.*

Canonicorum numerus non debet ex Laicis suppleri, *c. Ecclesia, de institut.*

Canonici dignitatem vel præbendam supprimere propria auctoritate non possunt in suis Ecclesiis, *c. cum accessissent, de constitut.*

Canonici regulares Ecclesias parochiales regere possunt, & regulam suam servare debent, ut Episcopo sint subjectæ, *c. inter quatuor, de relig. dom.*

Canonicorum numerus augeri potest, si facultates augentur, etsi sit Canonicorum numerus statutus, *c. cum M. Ferrarien. de constitut.*

Canonici non possunt minuere numerum Canonicorum, *cap. ex parte, eod. tit.*

Canonicus ægrotans habeat debitam portionem suæ præbendæ, *c. ad audientiam, de Cler. non resid.*

Canonicorum correctio in criminalibus pertinet ad Episcopum, *c. irrefragabili, de offic. jud. ord.*

Canonicorum numero, juramento & confirmatione Papæ firmato, literæ super receptione non valent, nisi de prædictis mentionem faciant, *c. constitutus, de rescript.*

CANONUM origo & numerus Conciliorum exponitur, *dist. 15. in princ. cum c. seq. dist. 16. c. sexta synodus, cum cc. sequentib. usque ad distinct. 17.*

Canonis definitio, *dist. 3. c. 1. cum duob. seqq.*

Canonum divisio, *dict. distinct. 3. c. regula. §. porro canonum.*

De Canonibus Apostolorum cavetur. *distinct. 16. c. sexaginta. c. Clementis. c. placuit. c. Isidorus. c. sextam. cap. habeo. c. quoniam.* Contradicit *dict. dist. 16. in princ. cum c. seq. item dict. c. Clementis.*

Canones & decreta Pontificum vim legis obtinent, *c. de constitut. distinct.* 11. *cap. hoc vestræ. dist.* 12. *c. ridiculum. item* 1. *quæst.* 7. *c. si quis, in princ.* 25. *quæst.* 1. *c. nulli. c. violatores. c. omne quod. c. prima salus. c. generali. c. omnia. c. hac consona. c. a sanctis, item* 25. *qu.* 2. *c. amputato. c. si quis dogmata.*

Canon posterior derogat priori, *c.* 1. *de constit.*

Contra Canones recipiens, & dans beneficium, uterque punitur privatione, *c. quia nonnulli, de Cleric. non resid.*

Secundum Canones agatur in judiciis, & nemo suo sensu utatur, *c. Canonum & c. ne innitaris, de constitut.*

Canones scire debent, qui causam matrimonii tractant, *arg. c. accepisti, de frigid. & malefic.*

CANONIZATIO requiritur ad hoc, quod debeat sanctus venerari, etiam miracula faciens, *c. audivimus, de reliq. & vener. sanctor.*

CAPELLA in præjudicium matricis Ecclesiæ non potest construi, *c. intelleximus, de op. nov. nunciat.*

In capellis possunt esse Canonici privilegiati, *c. cum capella, de privileg.*

In Capellis Monachorum populum habentium debet institui, & destitui Capellanus per Episcopum, *c.* 1. *de capell. Monach.*

CAPITE languescente, facilius membra corporis inficiuntur, 6. *qu.* 1. *c. sunt plurimi. §. verum, & c. ex merito.* sequuntur enim caput membra, 12. *dist. c. non decet.* 11. *dist. c. nolite, de consecr. dist.* 3. *c. celebritat.*

CAPITULI major pars & sanior obtinere debet, *c. ex parte, de his quæ fiunt a maj. part. c.* sed pars minor contradicere potest, si habet rationem, *c. cum in cunctis, eod. tit. & c. cum inter,* 3. *de elect.*

Capituli assensus requirendus est in institutione vel destitutione personarum, vel dignitatum ab Episcopo, *cap. quanto, de his quæ fiunt a Præl.*

Capitulo non consentiente, non est rata donatio Episcopi, *c. cum nos, eod. tit. & c. quanto. eod. item c. fraternitatem. & c. pastoralis, de donat.*

Item nec pensionem augere potest Episcopus sine licentia Papæ, *c. pastoralis, dict. tit.* nec centesimam dare sine consensu Capituli, nisi per Papam, *c. Apostolicæ, eod. tit.*

Capitulo dissentiente, non tenet donatio Abbatis, *c. ea noscitur, de his quæ fiunt a Præl. sine consensu Cap.*

Capituli consensus confirmat donationem Episcopi, *c. pastoralis, de donat.*

Capitulum, vacante sede, potest excommunicare, absolvere, judicare & confirmare, *c. abolendam, de hæret.*

CARDINALES Papæ in executione officii sacerdotalis coadjutores adsistunt, *c. fundamenta,* 17. *vers. decret namque ipsi Romano, de electione in* 6.

CARITAS annonæ, 16. *qu.* 1. *c. revertimini. §. si quando.* 16 *qu.* 7. *c. majores.*

CARNE uti licet, si dies Nativitatis Domini sit in sexta feria, *c. explicati, de observ. jejun.*

Carnes etiam in quadragesima, & jejuniis solemnibus, cum urgens est necessitas, indulgeri possunt, *c.* 2. *eod. tit.*

CASSA est sententia a non suo Judice lata, *cap. F. & G.* 40. *de off. & potest. Judic. delegat. & rap. at si Clerici, de judic.*

Cassatur electio, si ante confirmationem electus ministret, *c. qualiter, de elect.*

Cassatur electio propter defectum scientiæ in electo, *ibidem.*

Cassari debent quæ per importunitatem fiunt, *c. tua de præbend. & dignit.*

CASTITAS seu continentia voluntaria Deo placet, non necessaria, 33. *quæst.* 5. *cap. tunc salvabitur, circ. medium.*

Castitatem servare, est viam arctam, & difficilem ingredi, 28. *dist. c. de his, &* 33. *q.* 5.

CASTRANS seipsum ex justa causa non est irregularis, *c. ex parte,* 3. *de corpor. vitiat.* Sed sine necessitate faciens dispensatur per Episcopum in aliis, sed non in altaris ministerio, *c. significavit,* 4. *eod. tit.*

CAUSA, *c. forus,* 10. *§. causa a casu. & §. causa aut, de verb. signif.*

Causa cessante cessat effectus, *cap. etsi Christus,* 26. *§. quemadmodum ergo Paulus, in fine, de jurejurand.*

Prohibita causa, prohibitus quoque censetur effectus, *c. cum quid,* 39. *de reg. jur. in* 6. *c. nam concupiscentiam.* 4. *de constitutionib.* ut contra prohibito effectu, omnis ejus causa prohibita censetur.

Causa dicitur insufficienter instructa, lite non contestata, *c. olim, de lit. contest.*

Causæ committi debent ei, coram quo secure potest comparere, *c. accedens, ut lit. non contest. non proced.*

Causæ non debent remitti ad eos, a quibus appellatum est, nisi partes consenserint, *c. accepta, de appell.* tamen quandoque remittitur, *c. literæ, de matrimon. contra interdictum Eccles.*

Causæ majores ad sedem Apostolicam mittendæ sunt, *c. cum ex illo, de translat. Episc.*

Causæ continentia dividi non debet, *c.* 1. *de sequestr. poss. & fruct.*

Causa principalis sicut committi potest, ita & incidens, *c. causam, de rescript.*

In causa criminali intentata potest constitui procurator, *c. tuæ fraternitati, de procur.*

In causa status, vel liberali non debet procedi eo absente, qui petitur in servitutem, *c. inter quatuor, de major. & obedient.*

In causis gravibus non cogitur quis invitus constituere procuratorem, *c. querelam, de procur.*

In causa pari potior est conditio primo occupantis, *c. pastoralis, de jur. patronat.*

In causis spiritualibus juratur, licet non de calumnia, tamen exceptionibus propositis in eis, *c. literis, de restitut. spoliat.*

Causæ non sunt audiendæ tempore nundinarum, *c. significaverunt, de judic.*

Causa civiliter tractata, non deducatur ad Judicem Ecclesiasticum, *c. ex parte, de alienat. judic. mutand.*

CAUTIONEM standi mandatis Ecclesiæ præstet absolvendus, *c. ad nostram. de jurejur.*

Cautionem præstet in possessione existens, cum de jure possessionis dubitatur, scilicet restituendi omni tempore medio recepta, si cadit in causa, *c. suscitata, de in integr. restit.*

CELEBRARE divina ubicunque possunt prædicatores & minores, *c. in his, de privileg.*

CELLA, *c. privilegium,* 4. *de verborum significatione, in* 6.

CENSURA Ecclesiastica dicitur excommunicatio, suspensio, & interdictio, *c. quærenti,* 20. *de verbor. signific.*

CENSUS EX QUIBUS CAUSIS DEBEATUR.

Si CENSUS in prædio alicujus constitutus sit per Legatum, indictionem vel similem aliquem modum, debetur. Quod fallit si Ecclesiæ census sit impositus, *c. scientes,* 3. *c. prohibemur,* 7. *c. cum Clerici,* 11. *de censibus. c. præterea,* 23. *de jure patronatus.*

Census ab Ecclesia debetur, si in fundatione Ecclesiæ consensu Episcopi, census ei sit impositus, *d. c.* 23. *vers. præter antiquos. c. significavit,* 13. *§. quocirca, de censibus.* Nisi vetus census postea sit auctus, *dict. c. prohibemus,* 7. *vers.*

nec

nec veteres, & *c. gravis* 15. *de consil.*

Census ab Ecclesia præstatur, si Episcopus remittendo Ecclesiæ jura Episcopalia censum ei imposuerit, *cap. constitutus.* 6. *de religiosis domibus.* non tamen, si Episcopus Ecclesiam a Laicis occupatam illis eripuerit, *cap. Ecclesiis de censibus.* neque etiam jusjurandum de persolvendo censu præstitum sit. *cap. significavit.* 13. & *cap. gravis.* 15. *eod. tit.*

Si Ecclesiæ auctoritate superioris census impositus est, debetur, *cap. præterea* 8. *versic. si Pontificis d. tit.* Nisi nulla justa causa subsit, *dict. cap. significavit* 13. §. *fin.*

Ex præscriptione, ut si multis annis census sint persoluti, debentur. Nisi Clericus sine auctoritate superioris ex reditibus Ecclesiæ censum persolverit. *dict. cap. præterea*, & *c. cum Cler.* 11. *de censib.*

Neque etiam debentur census, cujus causa ignoratur, *cap. pervenit.* 5. *eod. tit.*

Census a privata persona impositus personalis est, nec ejus vitam excedit. *cap. præterea illi. de censib.*

Census dicitur personalis, nisi exprimitur, quod sit realis. *cap. veniens. de transact.*

Census novus Ecclesiis non imponatur. *cap. scientes.* & *c. prohibemus. de censib.*

De petitione censuum.

Censum petens causam exprimere debet, ex qua debeatur. *cap. pervenit. de censibus.*

Census a miserabilibus personis non est extorquendus. *c. licet de censib.*

De solutione censuum: quid, et quantum debeatur.

Si census annui diversis mensuris soluti sunt, in minori mensura debentur. *cap. ex parte.* 18. *de censib.*

Solvendi sunt census in antiqua moneta, in qua sunt instituti. *cap. penult. de censibus.* Nisi solutio alterius monetæ sit præscripta. *cap. olim.* 20. *d. tit.* Item nisi antiqua moneta in usu esse desierit: tunc enim æstimatio ejus persolvenda. *d. c. penult. in fin.*

Ne ratione census, vel alterius actionis plus debito exigatur. *c. ea, quæ de.* 12. *d. tit.* & *c. quia plerique* 8. *de immunitate Eccles.*

Census ignorantiæ solvi non debent. *c. pervenit. de censibus.*

Censum non solvens per biennium amittit rei detentionem. *c. querelam de jurejur.*

Census solutio est subjectionis probatio. *c. omnis. de cens.*

Censum solventes domino Papæ, tales Ecclesiæ sunt exemptæ. *c. recipimus. de privileg.*

Census tempore certo, & certa ex causa debet solvi. *c. pervenit. de censib.*

CERTIORARI ulterius non oportet eum, qui certus est. *c. eum qui.* 31. *de reg. jur. in* 6.

CESSIO Episcopi quando, & quibus de causis admittitur. *c. nisi, de renunciat.*

Cedere non potest Episcopus auctoritate propria. *c. quanto. de translat. Episc.*

Cedens propter honestam causam iterum potest reassumi. *c. post translationem. de renunciat.*

Cessio sufficientis, & sancti difficulter admittitur. *c. literas. eod. tit.*

Cessionem petens, & impetrans compellitur, si nolit. *c. quidam cedendi. eod. tit.*

CHARITATIS definitio, seu potius descriptio. *de pœnit. dist.* 2. *c. charitas est. in pr. usque ad* §. *ergo si charitatem.* item appellatur unctio invisibilis. *d. dist.* 2. *c. unctio.*

Charitatis divisio in perfectam, & imperfectam. *d. dist.* 2. *c. Charitas. in quibusdam.*

Dilectio proximi specialiter describitur. *d. c. Charitas est.* §. *proximos. usque ad dict.* §. *illi vero plus quam se.* item 23. *q.* 4. *c. debet.*

de Charitate sui ipsius, seu philautia, quatenus concessa. *d. c. Charitas est.* §. *corpus nostrum.* & ordo charitatis perversus quis sit. *d. c. Charitas est.* §. *ordinem dilectionis.*

Charitas non excidit, vel deseri nequit. *de pœn. dist.* 2. *Charitas, quæ. c. radicata. c. Charitas est. in princ. vers. corruptionis nescia. c. Charitas nunquam. c. unctio. c. ficta. c. firmum.* Contradicit *d. dist.* 2. *c. ut cognoverunt. c. si enim. c. ult.* §. *Charitati. usque ad fin.* & distinguitur regula proposita in charitate imperfecta. *d. dist.* 2. *c. Charitas est aqua.* §. *fin. c. super tribus.*

Charitas Ecclesiæ peccata dimittit, ac tenet. *d. dist.* 4. *c. Ecclesia.*

Sine charitate non remittitur peccatum. *de pœnit. dist.* 2. *c.* 1. §. *fin. c. Charitas est aqua.* §. *sine charitate.* §. *Amen, Amen. c. ego sum. ibid. dist.* 7. *c. nullus.* §. *scriptum est.*

Charitatem habens non peccat. *d. dist.* 2. *c.* 1. §. *fin. c. ficta Charitas.* §. *fin.* & qui charitatem habet, non sitiet in æternum. *d. dist.* 2. *c. Charitas est aqua, in princ.*

Charitas liberat a mundanis cupiditatibus. *d. dist.* 2. *c. valida. c. Charitas est. in princ. vers. mors criminum.* §. *ergo si charitatem. vers. seculi blandimenta.*

Charitas facile peccato resistit, *d.* §. *ergo si charitatem.* §. *quoniam si ex toto corde.*

Charitas omnia difficilia perficit. *d.* §. *ergo si charitatem. vers.* & *omnia.* & omnia tolerat. *de pœnit. dist.* 3. *c. ult.* §. *hæc propter.*

Omnium bonorum radix est charitas. *de pœn. dist.* 2. *c. quia radix.* & charitas est excellentior via ad Deum. *d. c. Charitas est.* §. *hæc est charitas.*

Bona opera sine charitate non prosunt, declaratur *de pœn. dist.* 3. *dict. cap. ult. in princ.*

An Charitas sit in reprobis, & iis, qui aliquando peccaturi sunt criminaliter, disseritur. *d. dist.* 2. *c.* 1. §. *fin. c. si enim.* §. *fin. c. Apostolus. c. mirandum. c. multi bene.* § 1

Charitatis contrarium est odium. *de pœnit. dist.* 2 *c. tolle charitatem. Hæc de charitate.*

de CHRISTI nomine. *c.* 2. §. *quia vero. versic. Christus enim. de sacra unctione.*

Christus verus Deus, & homo est. *c. in quadam.* 8. *de cebrat. Missarum. Clement.* 1. *in princ. de summa Trinitate. c. cum Christus,* 7. *de hæreticis.*

Christus Fundamentum est: quo deficiente, deficit id quod est superædificatum, 1. *q. c.* 1. *cum Paulus.*

Christus Panis est vivus, *de Consecr. dist.* 2. *c. Christus.*

Christus quotidie immolatur, cum corpus & sanguis ejus sumitur, *d. dist.* 2. *c. semel. immolatus. de pœn. dist.* 1. *c. potest fieri,* §. *sicut.*

Semel Mortuus, non amplius morietur, *de consecr. dist.* 2. *c. semel. Christus.*

Christus pingendus est specie hominis, non agni, *de consecr. dist.* 3. *c. sextam.*

de Christi gratia, *de consecr. dist.* 4. *c. gratia. c. antepenult. cum duobus sequentibus.*

Signum Deitatis in Christo est, quod super eum descenderit & manserit Spiritus Sanctus, *de pœn. dist.* 2. *c. quærendum.*

CIRCUMSTANTIÆ decem a testibus inquirendæ sunt *c. cum causam de testibus.*

Circumstantiis probatur crimen adulterii, *c. literis de præsumpt.*

CITATIO non valet, si plures quam quatuor citantur, *c. nonnulli, de rescriptione.*

Citatio, extra provinciam ultra duas diætas non valet, *ibidem.*

Citatio, si plures conditiones manifeste inconvenientes habeat, non valet, *c. accedens, ut lit. non contest. non proced.*

Citatio ad locum periculosum vel inhonestum non valet, *c. ex literis, de off. Jud. deleg.*

Citatus legitime per suum superiorem, etiamsi diœcesim

cesim

cesim mutaverit, jurisdictioni tenetur respondere, *c. proposuisti de foro compet.*

Citatus ad judicium debet comparere, & suum privilegium allegare, alias sententia tenet, *c. si duobus, de appellat.*

Citatus a secundo non tenetur respondere, nisi prius sciat jurisdictionem prioris esse revocatam, *c. ex tenore, de rescript.*

Citationi rescriptum Papæ est inserendum, *c. præterea, de dilat.*

Citari debet procurator absente domino, & si ille non sit, denuncietur domui ejus, *c. si adversarius, de eo qui mit. in poss.*

de CIVIUM ornatu & fuco mulierum, *de consecr. dist. 5. c. fucare.*

CLANDESTINUM matrimonium asserentes, vel etiam negantes, non sunt ab Ecclesia compellendi, *c. quod nobis, de clandestin. despons.*

Clandestine contrahentium in gradu prohibito, etiam ignoranter, proles illegitima censetur, *c. cum inhibitio, eod. tit.*

Clandestinum matrimonium carnalis copula sequens ligat, sive de præsenti, sive de futuro, *c. 1. eod. tit. & c. is qui, de spons.*

Clandestinus contractus in facie Ecclesiæ est innovandus, *c. 2. de clandestin. despons.*

Clandestina matrimonia prohibentur. *c. cum inhibitio, eod. tit.*

Clandestinum matrimonium debet probari per virum, *c. si quis, eod. tit.*

Clandestino matrimonio consentiens Sacerdos punitur per suspensionem per triennium, *c. final. §. final. eod. tit.*

Clandestinum matrimonium a contrahentibus publicatum confirmat Ecclesia, *c. quod nobis, eod. tit.* nisi rationabilis causa impediat.

CLAVIS *extravag. Joan. XXII. quia quorundam 5. §. clavis est, d. tit.*

CLERICUS in conflictu existens promoveri potest, si neminem percussit, & armis potest resistere inimicis suis vim sibi inferentibus, *cap. præsentiam, de Cler. percuss.*

Clericorum nomine Canonici intelliguntur, *c. cum tibi, de verbor. significat.*

Clericorum officium.

Clericus sine consensu Episcopi, alterius jurisdictioni se non subjiciat, *c. significasti, de for. compet.*

Clericus comam non nutriat, eam nutriens invitus tondeatur, *c. Clericus, de vit. & honest. Cler.*

Clericus judicio seculari se non subjiciat quoad pœnam, & percutiens sic est excommunicatus, *c. contingit, de sent. excomm.*

Clericus Laico in temporalibus non ministret, *c. Sacerdotibus, & c. sed nec. ne Cleric. se negot. secul. immisc.*

Clericus alterius diœcesis ad ordines non transeat, nec recipiatur sine literis sui Episcopi, vel Papæ. *c. fraternitati, de Cler. non resign.*

Clerici canes vel aves ad venandum non habeant, *c. 2. de Cler. venat.*

Clerici officia sive commercia secularia non exerceant, *c. Cler. 2. de vit. & honest. Cler.*

Clericus in sacris ordinibus constitutus non debet esse tabellio in causa criminali, *c. sicut te. ne Cler. se negot. secul. immis.* nec causam vel judicium sanguinis agitet, vel literas scribat vel dictet, *c. Cler. eod. tit.*

Clericus prælaturam vel curam habens animarum, vel Sacerdos, Physicam vel leges non audiat, alias, si intra duos menses non redierit, est excommunicatus, *c. super specula, ne Cler. vel Monach.*

Privilegia Clericorum.

Clericum tenens in vinculis solum est excommunicatus, *c. nuper a nobis, de sentent. excomm.*

Clericum verberans privatim etsi non sit convictus, a Papa absolvendus est, *c. porro, de sent. excomm.*

Clerici ad judicium seculare non trahantur, *c. qualiter, de jud.* nec a secularibus condemnentur, sed coram Judice Ecclesiastico tractentur causæ eorum, *c. nullus, de for. compet.*

Clericus a Laico judicari non debet, nisi depositus, *c. Cler. de judic.*

Clericus de calumnia jurare non debet, nisi per alium, nec religiosus irrequisito superiore, vel Clericus inconsulto Episcopo, *c. 1. de juram. calumn.*

Clericum percutiens quis vel se expurget, vel absolvatur, alias quasi excommunicatus habetur, *c. cum desideres, de sentent. excomm.*

Clericus absens potest per alium de beneficio investiri, *c. accedens, de Præbend. & dignit.*

Clericum verberans Papam adeat, nisi sit intra annos puberes, *c. super eo, 2. de sentent. excomm.*

Clericus moriens potest conferre bona sua intuitu personæ cui vult, & etiam alia mobilia servis vel cognatis, vel piis locis, *c. sed hoc, de succes. ab intest.*

Clericorum percussoribus faventes, vel liberare nolentes, cum manifesto possint facinori obviare, & non faciunt, incidunt in Canonem, *c. quanta, de sent. excomm.*

Clericus potest convenire Episcopum coram Metropolitano, *c. solicitudinem, de appellat.*

Clerici depositi non statim debent tradi judicio seculari per Episcopum, *c. at si Clerici, de judic.*

Clerici tempore interdicti possunt sepeliri in cœmeterio, si interdictum bene servarunt, *c. quod in te, de pœnit. & remiss.*

Clerici de bonis Ecclesiæ subvenire non debent Judicibus secularibus sine licentia papæ, nisi in necessitate, *c. non minus, & c. adversus, de immunit. Ecclesiar.*

Clericus furem in foro seculari potest convenire civiliter, sed non criminaliter, *c. Henricus, de Cleric. pugn. in duell.*

Clerici possunt poni in locis religiosis, si defuerint regulares, *c. inter quatuor, de religios. domib.*

Laicus Clericum capere potest tantum de mandato Prælati sui, alioquin excommunicatur, dummodo etiam non excedat, nisi quantum rebellio exigit defendentium, *c. ut famæ, de sent. excommunic.*

Clericis in sacris ordibus constitutis non debet pœnitentia publica injungi, *c. quæsitum, de pœnitent. & remiss.*

Clericus Laico fidelitatem jurare non tenetur, nisi aliquod temporale teneat ab eodem, *c. nimis, de jurejur.*

Clerici quomodo privilegia sua amittant, vel alias puniantur.

Clericus negotia secularia exercens, amittit privilegium Clericale, *c. ex literis, de vit. & honest. Cleric.*

Clericus fur auctoritate superioris ligari potest, & torqueri usque ad restitutionem, *c. gravis, de deposit.*

Clericus post trinam admonitionem a suo Episcopo, arma portans habitu Clericali relicto, non gaudet privilegio Clericali, *c. in audientia, de sent. excomm.*

Clericus verberari potest per superiorem disciplinæ causa, similiter Monachus & Conversus, vel Clericus per Clecum, vel Monachus per Monachum de mandato ejus, *c. universitatis, de sentent. excomm.*

Clericus habitum, & tonsuram dimittens non debet defendi ab Ecclesia, *c. præterea de Apostol.*

Clericum guerram, & seditionem facientem interficiens,

ciens, non est mittendus ad Papam, *c. perpendimus*, *de sentent. excommunic.*

Clericus propter hæresim depositus, tradatur Judici seculari, *c. ad abolendam*, *de hæretic.*

Clericus delinquens in habitu & tonsura seculari puniatur ut Laicus, *c. contingit*, 2. *de sentent. excommun.*

Clericus duellum iniens, sive obtulerit, sive susceperit, deponendus est, poterit tamen cum eo dispensare Episcopus, si mors, vel mutilatio membri inde non sit secuta, *c.* 1. *de Cler. pugnantib. in duell.*

COACTIO voluntati contraria excusat peccatum, 15. *quæst.* 1. *c. quod autem.* §. *sed hoc* & *c. merito.*

Coactio an in causa religionis locum habeat? quod non, 45. *dist. c. de Judæis.* quod sic, 23. *qu.* 4. *c. ipsa pietas.* & *c. quid faciat*, *cum similibus.*

Coactio non tenet in obligatione, ubi non sequitur assensus, similiter nec in matrimonio, *c.* 1. *de iis quæ vi metusve caus. fiunt*, & *d. cum locum*, *de spons.*

Coacta officia Deo displicent, 23. *q.* 6. *c. jam vero.*

COADJUTOR datur Clerico ægrotanti, *c. de Rectoribus*, *de Cler. ægrotant.*

CŒMETERIA, ubi excommunicati sunt sepulti, reconcilientur aqua benedicta solenniter. *cap. consuluisti*, *de consecrat. Ecclesiar.*

COGITATIONIS pœna est ex lege divina 49. *dist. c. hinc enim*, *ante fin.*

In Cogitatione voluptas reprimenda, ne etiam in actu dominetur, *d. c. hinc enim.*

a COLLECTIS & muneribus cæcus immunis est, *c. licet multum*, 4. *de censib.*

COLLEGIUM constituere sine auctoritate superioris non licet, *c. dilecta*, 14. *de excessib. Prælator.*

Collegium sive corpus debet habere syndicum, *c. unic. de Syndico.*

COMMISSIONES duæ super eodem negotio impetratæ, nisi una de altera faciat mentionem, non valent *c. ex tenore*, *de rescript.*

COMMITTENS in leges, frustra leges invocat, *c. quia frustra*, 14. *in pr. de usuris.*

COMMODUM sentire debet, qui sentit onus & contra, *c. qui sentire*, 55. & *c. rationi*, 77. *de regul. jur. in* 6. Ex eo non debet quis fructus consequi, quod nisus extitit impugnare, *c. eo*, 38. *de regulis juris*, *in* 6.

in re COMMUNI potior est conditio prohibentis, *c. in re communi*, 56. *de regul. juris*, *in* 6.

COMMUTATIO præbendarum vel dignitatum sine Episcopo non fiat, *c. quæsitum*, *de rer. permutat.*

Commutatio Ecclesiæ fieri potest, licet non venditio, *c. ad quæstiones*, *eod. tit.*

Commutatio spiritualis cum spirituali, temporalis cum temporali fieri potest, sed non simul confuse, *d. c. eod. tit.*

COMPENSATIONIS exceptio opposita, condemnationem minuit, nisi depositi actione agatur, *c.* 2. §. *sane depositori*, *de deposito*, vel nisi debitum, quod opponitur, dubium sit, non liquidum, *d. c.* 2, §. *fin.*

COMPASSIONEM vera justitia non debet habere, 43. *dist. c. vera*, 23. *q.* 4. *c. est injust.*

COMPROMISSUM procuratoris debet dominus ratum habere: procurator tamen non debet compromittere sine mandato domini, *c. per tuas*, *de arbitr.*

Compromitti potest in Laicum auctoritate superioris, *ibidem.*

Compromissio in Laicum de spiritualibus non valet, *c. contingit*, *eod.*

Compromissione facta, quando non licet resilire, *c. in causis*, *de elect.*

Compromissionis fines servandi sunt, alias non valet, *c. constit. de appell.*

Compromissio facta de electione semper intelligitur de idoneo, & sic electus est recipiendus, *cap. causa de elect.*

Compromissum non extenditur ad hæredes compromittentis, si de ipsis non caveatur, *ibid.* & *ult. de arbitr.*

Compromissio tenet in beneficiis spiritualibus, *c. nisi de præb.*

CONCENTOR, *dist.* 21. *c. Cleros.* §. *Concentor.*

CONCESSIO Laici de re Ecclesiastica non valet, *c. qui res*, *de reb. Eccles. non alien.*

Concessio præsumitur realis, nisi probetur fuisse personalis, *c. cum venissent*, *de inst.*

Concessionis verbo generali omnia concedi videntur, *ibid.* & *c. nulli*, *de rebus Eccles. non alien.*

Confessio Episcopi Capitulo reclamante non tenet, per Capitulum facta tenet, nisi fiat contra mandatum Papæ, *c. cum nos*, *de iis quæ fiunt a Præl.* & *c.* 2. & 3. *de concess. præb.*

Concessionis auctoritas transit ad superiorem, quando statutum tempus negligitur, *capit. cum nostris*, *eodem titulo.*

Concedere non potest Episcopus, ut in eadem Ecclesia plura quis habeat beneficia, *c. literas*, *eod. tit.*

Ex concessione Episcopi potest haberi beneficium simplex habens curam animarum, *c. de multa*, *de præbend.*

Conceditur nobilibus & literatis plura beneficia habere, ex dispensatione tamen Papæ, *ibid.*

Concessum ex gratia nulli debet præjudicium generare, *c. bonæ memoriæ*, *de postulat.*

Concessio beneficiorum non vacantium prohibetur, *c.* 2. & 3. *de concess. præbend.*

De Conciliis.

de CONCILII nomine & nominis ratione, *dist.* 15. *c.* 1. §. *synodus autem*, *usque ad fin.*

Antequam Concilia habentur, prius de iis, quæ correctione indigent, inquirendum est, *c. sicut olim*, 25. §. *ut autem id valeat*, *de accusat.*

Absque Apostolicæ sedis auctoritate Synodum particularem vel Concilium universale congregare non licet, *dist.* 17. *in princ. cum cc. sequentib. usque ad c. ult. item* 3. *q.* 6. *c. dudum*, quod fallit, si non ad generaliter aliquid definiendum, sed ad corrigendum & indicendum id quod est statutum, Concilia celebrentur, *dist.* 18. *in princip.*

A quibus habenda Concilia.

Regulares quoque Canonici, Abbates atque Priores possunt ac debent habere peculiare Concilium, *c. in singulis*, 7. *in princ.* & §. *hoc ipsum*, *de statu Monachorum.*

Quando et quoties habenda Concilia.

Singulis annis habenda Concilia provincialia, *c. sicut olim*, 25. *in princ. de accusationib. dist.* 18. *c. quoniam quidem*, *in princ.*

Singulis annis bis habenda Concilia provincialia, *dist.* 18. *c. de Conciliis*, *in princ. c. propter Ecclesiasticas*, *in princ. c. pervenit*, *c. quoniam*, *in princ. c. propter Ecclesiasticas*, *in princ.*

Regulares quolibet triennio Concilia celebrabunt, *c. in singulis*, 8. *in princ. de statu Monachor.*

Aliquot certis diebus continue habendum, *dict. c.* 7. §. *hujusmodi vero.*

Qui ad Concilia convocandi.

De Abbatibus ad Synodum non cogendis, *distinct.* 18. *c. Episcopus.* *item* 18. *quæst.* 2. *c. ult. versic. non enim*, fallit, si rationabilis causa subsit, *dict. versic. non enim.* & *dict. c. Episcopus.* item fallit, si Abbates populum habeant, *c.* quod

quod super, 9. *de majoritate & obedientia*, denique fallit, si Concilium sit Abbatum ac Religiosorum peculiare, *c. in singulis*, 7. *in princ. de statu Monachorum*.

Capitula cathedralium Ecclesiarum ad Concilia provincialia vocanda & admittenda, *c. ult. de his, quæ fiunt a Prælat.*

Diaconos, Presbyteros, & omnes quotquot se læsos existimant, præsentes esse oportet, *dict. c.* 18. *c. propter Ecclesiasticas*. *§. in ipsis autem*. *c. antepenult. vers. ita ut ad Concil.*

Hæretici ad Synodum non convocandi, 24. *qu.* 2. *c. cum quibus*.

Imperatores Synodis interesse non debent, *d. dist.* 96. *c. ubinam*,

Nisi universalis sit Synodus, in qua de fide agitur *dict. c. ubinam*. *vers. nisi forte*. *& d. dist.* 96. *c. nos ad fidem*.

Presbyteri religiosi populum non habentes, ad Synodum non cogendi, *c. nimis prava*, 17. *& ibi glossa*. *de excess. Prælatorum*.

Suffraganei Episcopi convocandi, *c. sicut olim*, 25. *in princ. de accusationib. item dist.* 15. *c. propter Ecclesiast. §. admoneant autem*.

Universi Sacerdotes convocandi, *c. cum super*, 9. *de majoritate & obedientia*. *& d. c.* 7. *in princ.*

FORMA CONCILIORUM.

Ne quis ex vocatis ad Synodum religiosorum plus quam sex evectiones & octo personas secum adducat, *c. in singulis*, 7. *in princ. versic. hoc adhibito*, *de statu Monachor.*

Præsidentes Synodi ordinandi, *c.* 7. *§. advocent autem*, *de statu Monachorum*.

Juramentum synodale, 15. *q.* 6. *c. Episcopus*.

De meditatione & solicitudine Episcoporum congregatorum circa mandata divina, *dist.* 18. *quoniam*, *§. ut autem*. *versic. & ea fideliter*, *de accusat.*

De inquisitis quæ correctione indigent, in Concilio proponendis, *cap. sicut olim*, 25. *§. ut autem*. *versic. & ea fideliter*, *de accusat.*

De inquirenda culpa præsidentium priorum cavetur, *c. ea quæ*, 8. *§. sequentes*. *versic. idem etiam*, *dict. tit. de statu Monachorum*.

De corrigendis excessibus & majoribus reformandis, & querelis dijudicandis in Concilio, *d. c.* 25. *in princ. versic. in quibus*. *& d. §. ut autem versic. ut super his*. *item dist.* 18. *c. de Conciliis*. *vers. in quibus*, *cap. propter Ecclesiast. in princ. & c. antepenult. in princ. item de statu Monachorum*, *c. in singulis*, 7. *§. hujusmodi vero*.

De dissidentibus Episcopis reconciliandis, *dist.* 90. *c. dissidentes*.

De muneribus a subditis accipiendis, vel offerendis, *dist.* 18. *c. quoniam*. *§. fin. & c. de eulogiis*.

De visitatoribus eligendis, & horum officio, *dist.* 18. *c.* 7. *§. ordinentur etiam*.

De sequentis Concilii, vel Capituli loco definiendo, cavetur *dist.* 18. *c.* 7. *§. proviso*.

De cavendo, ne Ecclesiæ a Laicis lædantur, cavetur *dist.* 18. *cap.* 7. *§. fin.*

De vita communiter celebranda & communibus expensis cavetur, *dist.* 18. *c.* 7. *§. qui convenerint*.

De contumacia vocatorum non venientium, vel non habentium singulis annis synodum coercenda, *distinct.* 18. *c. non oportet c. pervenit*. *c. quoniam*. *§. hunc ergo*. *cap. Episcopus*. *cap. placuit*, *cap. si quis autem*. *cap. si Episcopus*. *c. si quis Episcoporum*.

De die Paschatis annunciando cavetur, *de consecr. dist.* 3. *c. placuit ut postquam*.

De statutis publicandis, *dist.* 18. *cap. ult.* item de statutis Concilii observandis, *c. in singulis*, 7. *§. & quod statutum*. *§. si vero*, *vers. cæteris irrefragabiliter*, *de statu Monachor.* *item c. sicut olim*, 25. *§. ut. autem*. *vers. & quæ statuerint*, *de accusationibus*. & de pœna transgressorum, *dict. c.* 25. *§. fin.*

Denique de iis, quæ in Synodo expediri non possunt, ad Pontificem referendis, *dict. c.* 7. *§. si vero*. *item dist.* 18. *c. de Conciliis*, *in fine*.

CONCIONATORES a solo Episcopo ordinandi, *c.* 1. *de Capellis Monachor.*

Qualis debeat esse concionator, definitur, 8. *q.* 1. *c. oportet*.

QUI CONCIONARI POSSIT, VEL NON.

De Laicis ad *Concionandum* non admittendis, *d. dist.* 23. *cap. mulier*. *§. Laicis*. *item de hæreticis*. *c. cum ex injuncto*, 12. *& cap. sicut*, 14.

De muliere ad concionandum non admittenda, *dist.* 23. *c. mulier*, *item de consecrat. dist.* 4. *c. mulier*. *item cap nova quædam*, 10. *de pœnit.*

Ne monachis ad concionandum non admittendis, *c.* 1. *de Capellis Monachor. item* 16. *qu.* 1. *c. de Monachis*. *§. fin. cap. Monachus non*. *c. adjicimus*. *c. hinc est*. *§. item illud*. *item c. unico*. *§. personis quoque*, *de religiosis domibus*, *in* 6. quod fallit, si Monachus in Clericum fuerit ordinatus, 16. *qu.* 1. *c. sunt nonnulli*. *§. fin. cum duobus cc. sequentibus*, *usque ad §. non est humilitatis*. item fallit, si Monachus sit Canonicus regularis, *c. quod Dei timorem*, 5. *de statu Monachor.* tertio fallit, si divina gratia intus commoniti Monachi concionentur, 26. *qu.* 1. *c. placet rationabilis*. *§. ostendit ergo*, denique fallit si Monachi consulantur ab aliis habitum Monachalem suscepturis, *d. q.* 1. *c. juxta Chalcedonensis*, *vers. & a populorum*.

Non ordinati ad concionandum non admittendi, *c. excommunicamus*, 13. *§ quia vero*, *de hæreticis*.

FORMA CONCIONANDI.

De Admonendo in concionibus populo, ut decimas & alia Ecclesiæ fideliter solvant, *c.* 1. *de decimis*, *in* 6. *Clem. cupientes*, 3. *§. illos etiam*, *usque ad finem*, *de pœnis*.

De admonendo in concionibus populo, ut operas sibi invicem exhibeant, 11. *quæst.* 1. *c. te quidem*. *§. fin. cum cap. seq. sicut*.

Omnes ad audiendam concionem admittendi, *de cons. dist.* 1. *cap. Episcopus nullum*.

Ut diligenter concionibus auscultetur, 1. *quæst.* 1. *c. interrogo*.

Ut stantes Evangelium audiant, *de consecr. dist.* 1. *c. Apost.*

Ne ante finitam concionem peractam exeant, *d. dist.* 1. *c. omnes fideles*, *cum duob. cc. sequentib.*

CONCUBINA *distinct.* 34. *c. omnibus*. *§. concubina*.

Concubina Clerici excommunicata, excommunicatione majori involvitur Clericus accedens ad eam, *c. si concubinæ*, *de sent. excommun.*

Concubina Clerici secundum Canones puniatur, *c. si quisquam*, *de cohabit. Cler. & mulier.*

Concubinam retinens post admonitionem Clericus perpetuo suspendatur, *ibidem*.

Concubinam resumens Clericus perpetuo suspendatur, *c. Clericos*, *eod. tit.*

Literæ a Clerico concubinario super absolutionem (tacita facti serie) obtentæ, non valent, *c. super. eod. tit.*

Concubinatus primo puniatur per beneficii suspensionem: deinde perpetuam subtractionem, *c. sicut*, *eod. tit.*

Concubinarii missa audiatur, & ab eo Ecclesiastica Sacramenta percipiantur, quamdiu ab Ecclesia toleratur, nisi valde notorium sit talem eum esse, *c. vestra*, *eod. tit.*

Concubinam habenti Clerico purgatio indicitur, *c. tua nos*, *eod. tit.*

CONCUSSIONIS crimen, *quæst.* 1. *c. concussionis*.

CONDEMNARI non debet quis propter credulitatem aliorum, *qualiter*, *& quando*, 2. *de accusat.*

CONDICTIO ex lege adfine remedium interdicti unde vi est, si post appellationem quid sit innovatum, *c. bonæ memoriæ*, 51. *de appellat.*

CONDITIO contra substantiam matrimonii dissolvit illud, c. *si conditiones, de cond. apposit. in desponf.* alias conditio inhonesta matrimonium non dissolvit, dummodo sit contra substantiam matrimonii, *ibidem.* habentur enim in favorem matrimonii pro non adjectis, *ibid.*

Conditionis error impedit matrimonium & dirimit, c. *proposuit, de conjug. servor.*

Conditio ex alieno consensu dependens, non ligat, nisi consentiat, c. *super eo, de condition. appos. in desponf.*

Conditio hæc, Centum si mihi dabis, te in uxorem ducam, in matrimoniis pro honesta habetur & valet, nec tenetur eam in uxorem recipere centum non datis, c. 3. *de condit. apposit. in desponf.*

Ab omni conditione apposita in matrimonio receditur per copulam carnalem, c. *per tuas, eod. tit.*

Conditio hæc in literis Papæ intelligitur, si preces veritate nitantur, c. *ex parte*, 1. *de rescript.*

Sub conditione alterius consensus, traditio rei non valet, nisi consentiat, c. *olim*, 1. *de restit. spol.*

Conditio locum bene habet in spiritualibus, c. *significatum, de præbend. & dignit.*

Sub conditione data possessio revocatur ea cessante, c. *verum de condit. appos.*

Sub conditione manumissus ut fiat Monachus, Monachus fieri debet, c. 2. *eod. tit.*

Si CONDUCTOR damnum in fructibus perceptis, vel percipiendis passus sit, remittenda est ei pensio, c. *propter*, 3. *in princ. de locato & conducto.* Nisi anni præcedentis vel sequentis fructus fuerint uberiores, *dict. c.* 3. *in princ. vers. nisi cum ubertate.* vel nisi culpa conductoris damnum contigerit, *dict. c. in princ. vers. sine culpa.*

Si quis hospitium ab alio conductum ante tempus istius conductionis finitum sine consensu Prioris conduxerit, punitur, c. 1 *de locato & conducto.*

CONFESSUS in jure ut convictus condemnatur, c. *cum super, de confess.*

Confessio etiam coram non suo Judice tenet, c. *& si Clerici de judic.*

Confessio semper est facienda in anno, c. *omnis, de pœnitent. & remiss.*

Confessio invita & coacta non præjudicat, c. *causam, de offic. delegat.*

Confessio criminis extra jus facta præjudicat, c. *ult. de confess.*

Confessio de seipso in præjudicium aliorum credi non debet, *eod tit. c.* 1.

Confessio a non pœnitentibus recipienda est, & pœnitentia injungenda, c. *quod quidam, de pœnitent. & remiss.*

Confessionem potest quis alteri Sacerdoti facere, licentia non obtenta, tamen petita, c. *omnis, de pœnit. & remiss.*

Confessor, sciens, excommunicatum aliquem in confessione solus tenetur eum vitare, & non in publico, c. *cum non ab homine de sentent. excommun.*

Confessio procuratoris per errorem, negotio nondum finito, non obest domino, si revocat, nec fit per hoc litis contestatio, c. *cum causam, de appellat.*

Confessus crimen, super eodem alium accusans non auditur, c. *veniens, de testib.*

Confessio, qualis esse debeat, & qualiter se habere, & cui sit confitendum, & pœna revelantis confessionem, c. *fin. & c. omnis, de pœnit. & remiss.*

CONFIRMATIO contra jus obtenta non valet, c. *examinata, de confirmat. util. vel inutil.*

Ante confirmationem electi non debent beneficia sua conferre alicui, c. *cum in electis, de elect.*

Ante confirmationem possunt administrare in concordia electi Papæ subjecti immediate, si sint valde remoti ultra Italiam, dum tamen de rebus Ecclesiæ nil alienent, *nihil est, de elect.*

Confirmatio Prælatorum inferiorum pertinet ad Episcopum, c. *constitutus, de appell.*

Confirmatio Papæ personalem transactionem facit realem, c. *cum Apostolica, de iis quæ fiunt a Prælat.*

Confirmatio impetrata lite pendente non valet, nec tenet sententia contra jus lata etiam per superiorem confirmata, c. *bonæ & c. examinata, de confirmat. util. vel inutil.*

Confirmatio Papæ ex certa scientia tenet, etsi alias non valeret, c. *venerabilis, eod. tit.*

Confirmare non intendit Papa factum Legati contra Episcopum, c. *sua nobis, eod. tit.*

Confirmari potest factum dubium inferioris, per superiorem diœcesanum, c. *cum monasterium, de elect.*

Confirmari potest sententia lata juris ordine prætermisso, c. *ad petitionem, de accus.*

Confirmationem potest quis petere per interpositam personam, c. *nihil est, de elect.*

Confirmatio per subreptionem obtenta non valet, c. *de confirmationib. de confirmat. util. vel inutil.*

Confirmatio sententiæ, a qua appellatur, quando valet & quando non, c. *bonæ memoriæ, eod. tit.*

Confirmatus in Archiepiscopum non potest transferri in Episcopum, c. 1. *de translat.*

Confirmari possunt pueri tempore interdicti ab Episcopo, c. *responso, de sentent. excommun.*

CONFISCATIO non tollit jus uxori: ideoque bonis damnati publicatis, uxor dotem salvam habet, c. *decrevit*, 14. *de hæreticis in 6.*

CONGREGATIO dicitur, ubi duo, vel tres fuerint insimul, c. 1. *de elect.*

CONJUGATORUM neuter sine altero religionem ingredi potest, c. *cum sis, de convers. conjug.*

Conjugatorum alter, altero invito, ante carnalem copulam potest ordinem intrare, c. *verum, eod. tit.*

Conjugum religionem intrantium separatio ad Episcopum pertinet: alias revocatur, si alter suspectus habeatur, alter intret ordinem, vel voveat continentiam, & non sit suspectus, c. 1. *eod. tit.*

Conjugum alter separatus propter fornicationem, potest ordinem intrare, c. *gaudemus, eod. tit.*

Conjugatorum alter, si ab altero fraudulenter obtineat licentiam intrandi ordinem, non valet, nisi alter ipsum sequatur ad religionem, c. *accedens, eod. tit.*

Conjugatus tenetur alterum expectare, donec certus sit de morte ejus, c. *in præsentia, de sponsal.*

Conjugatorum altero relinquente seculum, potest is, qui remansit, contrahere, si non fuerit carnalis copula secuta, c. *verum de convers. conjug.*

Conjugatorum alter ordinem intrans invito altero perdit jus petendi debitum, & post mortem alterius, si exierit, non compellitur redire, sed continere, c. *quidam, & c. placet. eod. tit.*

Conjugatorum altero intrante religionem, qui remanet tenetur vel intrare, si est suspectus, vel si non est suspectus, tenetur continentiam vovere, c. *cum sis, eod. tit.*

Conjugatus propter infidelitatem separatus, judicio Ecclesiæ peracta pœnitentia, si ordinem intrare noluerit, compellitur fideli cohabitare relicto, c. *ult. eod. tit.*

CONJURATORES & conspiratores, c. *constitutionem* 2. §. *cæterum, de verb. signif. in 6.*

COMPATERNITAS non contrahitur per ea, quæ præcedunt baptismum, c. *contracto, de cogn. spirit.*

Compater viri non potest uxori suæ copulari postea, post ejus mortem, c. *Martinus, eod. tit.*

Ante compaternitatem natus non contrahat cum filia

mediante qua facta est compaternitas : & si contraxerit : dirimatur, *c. tua nos, eod. tit.*

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licite contrahunt, nisi resistat consuetudo, *c.* 1. *& c. super eo, eod. tit.*

CONPURGATORES, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, id solum juramento tenentur firmare, quod credunt veritatem eum dicere, qui purgatur, *c. de testibus*, 13. *de purgat. canonic.*

CONSANGUINEAM uxoris cognoscens nunquam debitum petat ab uxore sua, *c.* 1. *de eo qui cognov. consang. uxor. su.*

Consanguineo infideli non potest Clericus legare, *cap. sancto, de success. ab intest.*

A consanguineis uxoris abstinendum est ut a propriis, *c. ex literis, de consanguin. & affin.*

Consanguinei testes esse possunt in causa matrimoniali, *c. videtur, qui matrimon. accus. possunt.*

Consanguineus testis praefertur in causa matrimonii, *c. quoties de testib.*

Consanguineus consanguinei sponsam ducere non potest, *c. sponsam, de spons.*

Consanguineam sponsae praecognoscens, sponsam postea ducere prohibetur, *c. tertio loco*, 13. *de praesumpt.*

CONSECRATIO Ecclesiae, & Chrismatis & Episcoporum non debet fieri, nisi cum Missae celebratione, *c. quod sicut, de elect.*

In consecratione Ecclesiarum prius est dos assignanda, *c. cum sicut, de consecrat. Eccles.*

Reconsecrari debet altare, si motum sit, vel lapis fractus, nec propter hoc Ecclesia reconsecratur, *c. ad haec, eod. tit.*

Consecrantur bene Ecclesiae diebus festis, & ferialibus, *c. tua, de consecrat. Eccles. vel alt.*

Consecrari non est necesse Ecclesiam sanguine pollutam propter homicidium, sed & alio modo potest reconciliari, per aquam nempe, vinum, & cinerem benedictum, *c. proposuisti*, 4. *eod. tit.*

Consecrari etiam possunt multa altaria, & multi Episcopi, *c. cum sis, eod. tit.*

Consecrari debet Ecclesia polluta sanguine, vel semine humano, etiamsi prius non fuerit consecrata, *c. si Ecclesia, final. eod. tit.*

Reconsecrari non debet altare in extremis tantum fractum, *c. ligneis, eod. tit.*

Consecrari debet Episcopus ad minus a tribus caeteris Episcopis, consentiente Archiepiscopo, *c. Episcopus, dist.* 23.

Pro consecratione Ecclesiae procuratio peti potest, *cap. cum sit Romana, de simon.*

Consecrationem electi potest committere Archiepiscopus Suffraganeis, *c. quod sedem Apostolicam, de offic. judic. ordin.*

Consecratum non debet ad humanos usus applicari, *c. ad haec, de religios. domib.*

De consecratione Regum habes, *de sacr. unct. c. unic.*

De forma consecrandi Episcopos legitur *in c. Episcopis dist.* 23. *c.* 1. *dist.* 75.

De consecrationis modo aliorum Clericorum habetur, *in cap. presbyter. & cap. seq. usque ad capitulum Plasmist. dist.* 23.

Forma consecrandi Ecclesias traditur, *in auth. de Monachis. §. illud. & c. placuit*, 1. *q.* 1. *& c.* 1. *dist.* 1. *de consecr.*

Forma consecrandi altaria, aliasque res sacras explicatur, *in dict. c. unic. §. ungitur, de sacr. unct. c. altaris, & c. placuit, dist.* 1. *de consecr.*

CONSENSUS partium potest relaxare auctoritatem juris, *c. nonnulli, de rescript.*

Propter consensus defectum confirmari nequit matrimonium impuberum, ante aetatem legitimam contractum, *c. a nobis, de despons. impub.*

Consensus non videtur esse, si metus intervenit, *c. cum locum, de sponsal. & matrim.*

CONSENTIRE omnes debent in eo, quod omnes tangit, *c. quod omnes*, 29. *de reg. jur. in* 6. *c. ad haec.* 7. *§. fin. de officiis Archidiaconi.*

Qui tacet, consentire videtur, *c. qui tacet*, 43. *de regul. jur. in* 6. licet qui taceat, non utique fatetur, sed nec utique negare videtur, *c. is qui tacet*, 44. *d. tit.*

CONSERVATORES de manifestis injuriis tueri possunt, quae indaginem juris non requirunt, *c.* 1. *de offic. deleg. in lib.* 6.

Ex CONSILIO (dummodo fraudulentum non fuerit) nullus obligatur, *c. nullus*, 62. *de reg. jur. in* 6.

CONSTITUTIONIS definitio habetur, *dist.* 2. *c. constitutio.*

Constitutionum divisio in civiles & Ecclesiasticas habetur *dist.* 3. *in princ.* Sed & dividuntur constitutiones in generales & personales.

Constitutio nullum ligat, antequam ad eum perveniat, *c. cognoscentes, de constitut.*

Constitutiones contra libertatem Ecclesiae revocentur, *c. noverit, de sentent. excommun.*

Constitutio non debet fieri in praejudicium futurorum, *c. cum omnes, de constitut.*

Constitutiones antiquae non mutentur, nisi de consensu Episcopi, *c. cum consuetudinis, de constitut.*

Constitutionem publicam non oportet auribus singulorum intimari, *c.* 1. *de postulat. Praelat.*

Constitutio sedis Apostolicae omnes adstringit, *c. fin. de constitut.*

Constitutio ad praeterita non extenditur, nisi nominatim de eis caveatur, *d. c.*

Constitutio contra libertatem Ecclesiae non tenet, *cap. ult. de reb. Eccles. non alien.*

Constitutio de usuris fertur ad praeterita, *c. cum tu, de usur.*

Constitutiones Ecclesiae pro tempore variari possunt, *c. non debet, de consang. & affi.*

Constitutio nihil debet ambiguum, & obscurum continere, *c. ult. de constit.*

Constituens patiatur legem quam ipse tulerit. *c. cum omnes, eod. tit.*

Constitutio confirmata per superiorem, non potest revocari per constituentes, *c. cum accessissent, eod. tit.*

Constitutio facta a Laico etiam pro libertate Ecclesiae non tenet, nisi per Papam approbetur, *c. Ecclesia, eod. tit.*

Constitutio de certo numero Canonicorum non valet, nisi per Papam confirmata fuerit, *c. ex parte Episcopali, eod. tit.*

Constitutiones vim legis habent, *dist.* 8. *c. qua contra. versic. generale quippe.*

Constitutionum personalium definitio, item privilegiorum habetur, *dist. C. c. regula. §. fin. cum c. seq. item* 25. *qu.* 1. *c. ult. §. cum ergo aliqua. vers. privilegia namque.*

CONSUETUDO cujus non extat memoria, pro lege est habenda, *c. series, de testib. & attestationib.*

Consuetudines sustinens contra libertatem Ecclesiae, excommunicatus est, *c. noverit, de sent. excomm.*

Ex consuetudine hactenus praestitum peti potest, *c. ad haec, de excess. Praelat.*

Consuetudo juri contraria non valet, *c. ad audientiam. & c. quanto, de consuet.*

Consuetudo juri scripto non praejudicat, *c. Clerici, de judic.*

Consuetudo quod Laicus testificetur contra Clericum in causa criminali, praesertim si ejus fuerit inimicus, non valet, *c. meminimus*, 13. *de accus.*

Consuetudo, quae absque peccato servari non potest, non valet, *c. ult. de praescr*

Consuetudo in testamentis religiosis, factis sine scriptis & testibus, valet, dummodo forma contrahendi secundum consuetudinem terræ servetur, *c. ex literis*, *de consuetud.*

Consuetudo de sepultura puerorum tenenda est, secundum morem terræ, *c. de uxore*, *de sepult.*

Consuetudo de canonica portione valet, secundum morem & consuetudinem terræ, *c. certificari*, *eod. tit.*

Consuetudo de contrahendo matrimonio cum ante, vel post compaternitatem genitis valet, *c. super eo*, *de Cognat. spirit.*

Consuetudo in testamentis, ut testes duo, vel tres sufficiant, non obstantibus legibus, valet, *c. cum esset*, *de testam.*

Consuetudo præjudicat juri communi, in suo loco tantum, ubi viget, *c. cum dilectus*, *de consuetud.*

Consuetudo damnosa Ecclesiæ abolenda est, *c. cum consuetudinis*, *de consuetud.*

Consuetudo dat jurisdictionem, *c. cum contingat*, *de for. compet.*

Consuetudo de pluribus præbendis habendis in una Ecclesia non valet, *c. literas*, *de concess. præbend.*

Consuetudo non excusat in delictis, *c. quanto*, *de consuetud.*

Consuetudo terræ in judiciis servanda est, si bona sit, *c. ad Apostolicæ*, *de decim.*

Secundum consuetudinem loci decedens, debet relinquere Ecclesiæ matrici partem bonorum suorum, *c. certificari*, *de sepult.*

Consuetudo est optima interpres legum, *c. dilectus*, *de consuetud.*

Consuetudo observetur in electionibus & beneficiis conferendis, *c. cum Ecclesia*, *de elect.* & *c. cum Eccles. de caus. propriet.*

Consuetudines antiquæ sunt magnæ auctoritatis, *c. cum consuetudinis*, *de consuetud.*

CONTEMTUS absentis cassat electionem, *c. quod sicut ex literis.* & *c. bonæ memoriæ*, *1. de elect.*

CONTESTATO litis perpetuat jurisdictionem, *c. relatum*, *de offic. deleg.*

Contestatio & sententia diffinitiva debent fieri coram principali, *c. super quæstion. eod. tit.*

Contestatio litis, ubi omittitur processus, non valet, *c. dudum*, *de elect.*

Contestatio litis quomodo fit, *ibid.*

CONTRACTUS ex conventione legem accipere dignoscuntur, *c. contractus*, *85. de reg. jur. in 6.*

CONTRAHERE non possum cum sorore mea adoptiva, durante adoptione, *c. si qua*, *de cognat. legal.*

Contrahere non potest filius carnalis cum filia spirituali, & e converso, *c. ex literis*, *de cognat. spirit.*

In contrahentibus consideranda est scientia & ætas, *c. ex literis de sponsal.*

Contrahentes clandestine non possunt compelli cohabitare, *c. quod nobis*, *de clandestin. despons.*

Contrahens uxoratus cum ignorante, prima uxore defuncta non potest petere divortium, nisi illa velit, *c. 1.* & *c. veniens*, *de eo qui dux. in matr.*

CONTRARIA allegans, non est audiendus, *c. cum olim*, *19. §. fin. de censibus.* item contrahere & conjungi non possunt, quibus studia & vota sunt diversa, *16. q. 7. c. in nona. §. distingue.*

Contraria proponens, vel sibi contrarius, suspectus est, & non audiendus, *c. solicitudinem*, *de appellat.*

CONTUMAX non est, qui infirmitate impeditur, *c. querelam*, *de procur.*

Contumax potest excusari per nuncios, *ibid.*

Contumax est, qui comparet, sed respondere non vult, *c. 1. de judic.*

Contumax condemnatur in expensis, a tempore quo cœpit esse contumax, adversario expectante, *c. cum dilecti*, *de dol.* & *contum.*

Contra contumacem post litis contestationem sententia diffinitiva dari debet, si liquet de jure, si non, adjudicetur præsenti possessio, *c. prout*, *de dolo* & *contum.*

Contumaciter recedens a judicio compellitur stare juri & tempori, & Ecclesiastica pœna puniendus est, *ibidem.*

CONVALESCERE ex postfacto non potest, quod ab initio non valet, *c. auditis*, *de elect.*

CONVENIRE, vel conveniri non debet collegium sine consensu Prælati, *c. causam*, *2. de judic.*

Conventus per literas duplices ad Judices diversos, primis non revocatis, tenetur respondere secundis, *c. ex tenore*, *de rescript.*

Sex conventionis vitia ponuntur, *c. fin. eod. tit.*

Conveniri potest possessio rei pro domino, *c. quoniam frequenter. §. fin. ut lit. non contest.*

Conveniri simul quis non potest coram diversis Judicibus super diversis actionibus personalibus, *c. quia nonnulli*, *de rescript.*

CONVENTICULA prohibentur, *de consecr. dist. 3. c. ne quis jejunet. vers.* & *ad alienas.*

CONVENTU irrequisito non debet Abbas, vel Abbatissa beneficium conferre, nisi propter privatam consuetudinem, *c. continebatur*, *de iis, quæ fiunt a Prælat.*

de CONVERSIONE hominis, *32. q. 2. c. ancillam. §. fin. de pœn. dist. 1. cap. convertimini*, *in princ. de pœn. dist. 7. c. 1. c. ult. §. quod quamvis.*

CONVERSO Judæo ad fidem est parvulus puer assignandus, *c. 2. de convers. infidel.*

Conversum verberans est excommunicatus, & a Papa absolvendus, *c. non dubium*, *de sentent. excom.*

de COREPISCOPORUM differentia, *dist. 68. c. quamvis.*

Usus Corepiscoporum prohibetur, *d. dist. 68. c. Corepiscopi.*

de CREATIONE hominis, quare non simul, sed alter ex altero sit creatus, differitur, *33. qu. 5. c. ult. in princ.*

Quid sit quod ad similitudinem Dei dicitur homo creatus, *de pœnitent. dist. 1. c. similem.*

Si CREDITOR ad extorquendum debitum vim adhibuit debitori, jus crediti amittit, *16. quæst. 6. in princ. cum duob. seq. cc.* & *ult. §. fin.* Nisi non creditor, sed alius ipsius nomine, non tamen ipsius mandato vim intulit debitori, *d. quæst. 5. c. placuit. §. fin. cum c. seq. si Episcopum.* & *c. ult. §. si ergo.*

Creditor ultra sortem non potest petere, *c. ad nostram*, *1. de jurejur.* Sed potest impensas circa pignora factas deducere, *ibid.*

CRIMEN occultum non impedit promovendum, *c. ex tenore*, *de temp. ord.*

Crimen est ibi puniendum, ubi commissum, *de rapt. c. 1.*

Crimen talibus modis potest exponi, denuntiando, excipiendo, accusando, *c. super his*, *de accus.*

Crimen, pro quo excommunicatur Laicus, deponit Clericum, *c. monasteria*, *de vit.* & *honest. Cleric.*

Crimen per testes, non per actorem probatur, *c. licet*, *de simon.*

Pro crimine nemo puniendus est, contra quem non laborat infamia, *c. inquisitionis*, *de accusat.*

In crimine participans eadem sententia involvitur, *c. si concubina*, *de sentent. excommun.*

De crimine semel accusatus reaccusari non debet, nisi iterum crimen replicet, *c. de his criminibus*, *de accusat.*

Crimen publicum ordine judiciario probandum est, *c. dilectus*, *de simon.*

Crimina audita non dissimulanda, sed inquirenda sunt, *c. crimina*, *de collus. deteg.* & *c. licet*, *de simon.*

Crimina paria pari compensatione tolluntur, *c. tua fraternitas*, *de adult.*

Criminosus testificari non potest, *c. cum oporteat, de accus.*
Criminoso, in crimine socios accusanti, non est credendum, excepto crimine læsæ majestatis, *c. 1. de confess.*
Criminosus pœnitentia peracta, repellitur a testificando in causa criminali, non in civili, *c. non debet, & c. testimonium, de testib.*
In criminali causa potest aliquando responderi per procuratorem, *c. cum dilecti, de dol. & contum.*
In causa criminali non debet procurator admitti, *c. veniens, 15. de accusat.*
Crimina quædam sunt, in quibus culpa est relaxare vindictam, *c. 1. de postulat. Prælat.*
In causa criminali pater non recipitur pro filio, nec contra, *c. 3. qui matrim. accus. poss.*
Pro crimine occulto nemo debet publice puniri, *c. inquisitionis, de accus.*
CUCULLA *Clement. 1. §. statuimus. versic. fin. de statu Monachor.*
CULPA est immiscere se rei ad se non pertinenti, *c. non est, 19. de reg. jur.*

D.

DAMNUM, quod quis sua culpa sentit, sibi, non aliis debet imputare, *c. damnum, 86. de reg. jur. in 6.*
Damni appellatione non continentur expensæ, *c. in nostra, 8. de injuriis.*
Damnum dedisse videtur, qui occasionem damni dedit, *c. fin. de jurejur. & damn.*
Damno facto per antecessorem non obligatur successor, si est in damnum Ecclesiæ, *c. 2. de precar.*
In damnum Ecclesiæ alienata sunt revocanda, *c. ad audientiam, de reb. Eccles. non alien.*
Damnum faciens non excusatur ignorantia, si scire debuit, quin teneatur satisfacere, *c. fin. de injur.*
DEBITOR plus obligatur, si alteri quam creditori solvit, *c. ea te, de jurejur.*
Pro debitis solvendis potest Episcopus beneficium retinere, *c. pervenit, de fidejuss.*
Pro debitis alienis Ecclesia non gravetur, *c. fraternitatem, de donat.*
Debita patris solvat filius, & Prælati prædecessorum suorum, *c. 1. de solut.*
Debitor excommunicatus debet absolvi, si non potest solvere, præstita cautione, quod solvat, cum potest, *cap. Odoardus, eod. tit.*
Debiti injusti solutio per debitorem probari debet, *c. is qui, eod. tit.*
Debito pro majori parte soluto, non debet pœna exigi, si aliud non potest solvi, *c. suam, de pœnit.*
Debitor tenetur liberare fidejussorem ab omni obligatione, *c. constitut. de fidejuss.*
Indebite exactum, licet ex consuetudine, non est solvendum, *c. sane, de excess. Prælat.*
Ad debita solvenda quatuor menses conceduntur, *cap. quærenti, de offic. deleg.*
Si debitor pro suo debito rem alienam obligavit, ad eam redimendam ipse, ejusque hæres tenetur, *c. ex præsentium. 3. de pignoribus.*
DECEPTIS, & non decipientibus jura subveniunt, *c. cum universorum, de rer. permut.*
DECESSUS alicujus non impedit, quin de statu ejus cognosci possit, *c. si quis Episcopus, de hæretic.*
DECIMÆ quo jure introductæ sunt, cavetur, *de consecr. dist. 5. c. quadragesimæ, §. fin. 16. q. 1. c. decimas. in princ. q. 3. c. jubemus. §. decimæ, q. 7. c. 1. §. oportet autem. c. decimas.*
De definitione, seu potius disceptatione decimarum, habetur, *c. tua nobis, 26. §. verum si ad, versic. quæ tributa, de decimis, 16. qu. 1. c. decimæ. in princ.*
De quatuor generibus decimarum juris veteris, *cavetur c. 1. in princ. d. tit.*
Decimæ dandæ sunt de lana, fœno, molendinis, piscariis, deductis expensis, *c. pervenit, & c. pastoralis, de decimis.*
Decimæ statim solventur collectis fructibus, ante solutionem mercedis mercenariorum, *c. cum homines, eod. tit.*
A decimarum solutione nemo absolvi potest per principem, *c. tua, eod. tit.*
Decimæ dandæ sunt de rebus omnibus licite acquisitis, *c. ex transmissa, eod. tit.*
Ad decimas dandas omnes tenentur, *c. a nobis, eod. tit.*
Decimas detinens Laicus careat sepultura Ecclesiastica, *c. prohibemus, eod. tit.*
Decimæ dentur parochiæ illi, in cujus parochia sua sunt prædia, *c. fin. de paroch. & alien. parœc.*
Decimæ jure hæreditatis teneri non possunt, *c. ad hæc, de decim.*
Decimæ debentur divina constitutione, *c. tua, & c. parochianos, eod. tit.*
Decimæ non debent retineri propter malitiam Clericorum, *c. tua nobis, eod. tit.*
Decimæ dandæ sunt de diversis etiam seminibus, unius etiam agri, *c. ex parte, eod. tit.*
Decimæ dandæ sunt de omnibus bonis, de apibus, & omni fructu terræ, *c. non est, eod. tit.*
Decimæ pertinent ad Ecclesiam parochialem de jure communi, *c. cum contingat, eod. tit.*
Decimas non tenentur dare Cistercienses, hospitalarii, templarii de terris, quas propriis manibus & sumptibus colunt, *c. ex parte, eod. tit.* de terris tamen, quas tradunt aliis excolendas, tenentur ad decimas, *c. nuper, & c. licet, eod. tit.*
Decimæ tribuuntur in signum universalis dominii: item sunt tributa egentium animarum, *c. tua nobis, eod. tit.*
Ad decimas persolvendas compellendi sunt Laici per censuram Ecclesiasticam, si nolint persolvere, *ibid.*
In decimis solvendis consuetudo approbata servatur, *c. cum sint, eod. tit.*
Decimarum solutio præcedit exactiones tributorum & censuum, *c. cum non sit in homine, eod tit.*
Decimæ locari possunt quibuscunque, *c. vestra, de locat. & conduct.*
In decimis locum habere potest compositio, *c. suggestum est, 9. de decimis.*
Decimæ solvendæ sunt de terris, quæ olim pascuosæ, nunc fructuosæ sunt, & de fundo, ubi steterunt olim domus. *ibid.*
Decimas non tenetur solvere mercator, nisi deductis expensis suis, *c. pastoralis, eod. tit.*
Decimas tenentur Clerici de patrimonio solvere, *c. novum, eod. tit.*
In decimis non deducuntur expensæ pro fructibus percipiendis, vel rebus reservandis factæ, *c. cum homines, eod. tit.*
Decimas tenentur Judæi solvere de terris, quas tenent colendas, *c. de terris, eod tit.*
Decimas non recipiat Ecclesia in alieno Episcopatu, *c. cum sint. eod. tit.*
Decimæ non recipiantur de manu Laici sine consensu Episcopi, *c. cum & plantare, de privilegiis, & c. dudum, de decimis.*
Decimas alterius Ecclesiæ a Laico detentas alius in pignus non recipiat, *e. interdicimus, eod. tit.*
Decimas de hortis suis fratres Prædicatores & Minores

res solvere non tenentur, *c. nimis iniqua, de excess. prælat.*

Decimæ datæ in feudum revocentur, *c. cum Apostolica sedes, de is quæ fiunt a prælat.*

Decimas Laico concedens deponatur, *c. quamvis, de decimis.*

Decimarum transactio fieri debet de consensu Episcopi, vel Papæ: alias non valet, *c. statuimus, & c. veniens, de transact.*

de DECRETIS quatuor Conciliorum, *dist.* 15. *c.* 1. *c. sicut. c. sancta. item dist.* 16. *c. sancta, can.* 6. *c. septuaginta. c. viginti.* item aliorum præter ista quatuor Conciliorum decretis, *dist.* 15. *c. sicut.* §. *quintum vero. c. sancta.* §. *sed etsi qua. item. dist.* 16. *c. sancta c. sexta. c. prima. c. ult.*

de DELITIIS, *dist.* 41. *c. delitiæ.*

De Delegati potestate, et officio.

DELEGATUS potest exequi jurisdictionem suam per annum integrum, *c. quærenti, de offic. & potest Jud. deleg.*

DELEGATUS major est ordinario in causa sibi commissa, *c. sane, eod. tit.*

Delegatus vices suas committere potest suo conjudici, etsi simpliciter sit pluribus commissa causa. *c. quamvis, eod. tit.*

Delegatus potest excommunicare contumacem, *c. quærenti, eod. tit.*

Delegatus potest vices suas committere in rebus non arduis, *c. si pro debilitate, eod. tit.*

Delegatus prædicationem crucis sibi commissam, sive dispensationes, absolutiones, poenitentiarum injunctiones, non potest alteri committere, *c. quoniam Apostolica sedes.* §. *cæterum, eod. tit.*

Delegatus potest coercere quemlibet jurisdictionem suam impedientem, *c.* 1. *eod. tit.*

Delegatus potest arbiter esse in causa sibi commissa, *c. literas de præsumpt.*

Delegatus eandem habet potestatem in principali, & accessorio, *c. quoniam, de decimis.*

Delegatus generalis non habet potestatem super causa delegata alteri specialiter, *c.* 2. *de offic. deleg.*

Delegatus rebus sibi non delegatis se intromiscere non debet, *c. super literis, de rescript.*

Delegatus potest esse testis in causa sibi delegata, si judicandi officium non assumat, *c. dilecto filio, de test.*

Delegatus potest alteri causam committere, prout vult, *c. super quæstionum, de offic. & potest. deleg.*

Delegatus committens alteri vices suas, de cætero se non intromittet, si ex toto commisit, *ibid.*

Delegatus sequi debet mentem delegantis, *c. sane, eod. t.*

Delegatus non potest alteri committere causam appellatione remota, *d. c. super quæstionum.*

Delegatus potest compellere subdelegatum ad recipiendum vices suas, *ibid.*

Delegatus non procedat in causa sibi commissa, si literæ prioribus literis contrariæ opponuntur, de eis mentionem facientes, *c. sane, eod. tit.*

Delegatus puniat contumaces poena statuta, vel alias pro qualitate delicti, *c. præterea, eod. tit.*

Delegatus recipiens causam, simul recipit potestatem omnium ad causam pertinentium, *ibidem, & c. suspicionis, eod. tit.*

Delegatus potest sententiam suam executioni mandare, & debet id facere, si ordinarius nolit, vel alias non possit, *c. significasti, eod. tit.*

Delegatus potest ordinario executionem mandare, *c. ex literis, eod. tit.*

Delegatus exequi debet, nisi Papa aliud, vel aliter committat, *c. si quando, eod. tit.*

Delegatis commissa causa expressis nominibus locorum, non personarum, uno mortuo successor ejus in dignitate, potest in causa cum alio sententiam dicere, *c. quoniam Abbas. eod. tit. de off. & pot. Jud. del.*

Delegatus non potest aliquem invitis ordinariis instituere, *c. super eo, eod. tit.*

Delegatis duobus causa commissa, unius sententia sine altero non tenebit, *ibid.*

Delegatus suspectus est amovendus, *c. causam quæ, eod. tit.*

Delegatus debet procedere mortuo mandatore, si lis ante eius obitum contestata fuerit, *c. relatum, eod. tit.*

Delegatus potest procedere in causa, citatione emissa ante mortem mandatoris, *c. gratum, eod. tit.*

Delegatus potest absolvere excommunicatum ab ordinario, si ille malitiose noluerit facere, *c. prudentiam, eod. t.*

Delegatis tribus, uno absente alii non possunt procedere, nisi se legitime impeditum probet, vel nisi duobus committatur, etiamsi tertius nequiverit interesse, *ibid.*

Delegatus non debet procedere in causa, si citatus misit legationem ad Papam, *ibid.*

Delegatus unus non procedat in causa, appellatione emissa contra suum conjudicem, *c. cum super, eod. tit.*

Delegatus usque ad mediam noctem potest partes expectare, & sententiare, 24. *eod. tit.*

Delegatus vice sua & sui conjudicis mortui re integra non procedat, nisi a suo conjudice sibi committatur, & ante mortem ejus sit cœptum, *c. licet. eod. tit.*

Delegati mandatum non tenetur exequi ordinarius, nisi prius ei constet de rescripto apostolico, *c. cum in jure, eod. t.*

Delegatus non potest excedere formam mandati apostolici, alioquin non valet processus, *c. venerabili fratri, & c. P. & C. eod.*

Delegatus de consensu partium potest alteri vices suas demandare, licet ei sit mandatum, ut personaliter exequatur: nisi sit causa ardua, *c. fin. eod. tit.*

Delegatus qualiter procedat contra injuste excommunicantem, *c. cum contingat. de off. deleg.*

Delegatus potest refutari, si nimiam familiaritatem post litis contestationem cum alterutra partium contraxerit, *c. insinuantem, eod. tit.*

De ætate delegati, et quando ipsius potestas expiret.

Delegatus debet esse 20. annorum, nisi partes scienter consentiant in eum, qui sit major octodecim annis, alias facta delegatio ab alio quam a Principe non teneret, *c. cum vigesimum, de offic. & potest. deleg.*

Delegatus officio suo functus, cum sententiam executioni mandat, expirat auctoritas sua, *c. ex literis, eod. tit.* Item quando terminus præfixus præteriit, *c. de causis, eod. tit.*

Delegatus per negligentiam vel malitiam amittit jurisdictionem, *c. quoniam, eod. tit.*

Delegato uno mortuo, potestas alterius expirat, nisi aliud sit in delegatione expressum, *c. un. eod. tit.* Item de arbitris.

Delegati jurisdictio finitur, cum causa remittitur ad superiorem, *c. licet, de offic. deleg.*

Delegati jurisdictio expirat per sententiam interlocutoriam, qua se jurisdictionem non habere pronunciavit, nec ipsam etiam de consensu partium reassumit, *c. significantibus,* 38. *eod. tit.*

DELICTUM personale non redundat in Ecclesiam, vel conventum, *c. damnamus, de summa Trinitate.*

Delictum occultum non impedit promovendum, *c. ex tenore, de temp. ordin.*

Delicti cognitio facta extra judicium nocet, sicut confessio, *c. per inquisitionem, de elect.*

DENUNCIANS repellitur, qui non præmonuit, *c. de dilect. de accusat.*

A denunciatione repellantur concubinarii publici, *c. cum dilecti de accus.*

A de-

A denunciatione repelluntur conspiratores, *ibid.*

Ad denunciandum non admittuntur inimici. *c. cum oporteat. de accusat.*

In denunciatione deficiens suspenditur ab officio, & beneficio, *c. cum dilectus. de calumn.*

Denunciari quis potest de pluribus in eodem judicio, *c. cum* I. *&* A. *de sent.*, *& re jud.*

DEPOSITA res furtiva non est furi reddenda, *c.* 1. *de depos.*

Deponendus est nullus ante causæ cognitionem, *c.* 1. *de judic.*

Non deponitur quis, nisi pro notabilibus peccatis, *c. cum dilecti filii*, *de accusat.*

Depositus si celebrat, ab Ecclesia rescindatur, *c. si quis presbyter. de Cler. excommun.*

Deponendus quis non est, si testes contra eum ex sola credulitate deponunt, *c. inquisit. de accusat.*

DESERTUS locus, *c.* 1. §. *illum locum*, *de verb. signif. in* 6.

de DIABOLO. Hic affligens homines, ipse plus affligitur, *de pœnit. d.* 1. *c. potest fieri.* §. *ægritudo. & ibi glossa.*

DIACONI, *dist.* 21. *c. Cleros* §. *Levitæ. vers. hi Græce.*

De origine Diaconorum legitur, *dist.* 21. *in princ.* §. *Levitas.*

De modo ordinandi Diaconum, *dist.* 23. *c. diaconus.*

In iis ordinandis manus eorum chrismate perungi non debent, *dist.* 23. *c. præterea.*

Septem ordinandi, *dist.* 93. *c. diaconi qui. & diaconi septem.*

Diaconi officium circa albam, *d. dist.* 93. *c. diaconus*, *in fin.*

De cœlibatu Diaconorum cavetur, *dist.* 28. *c. quando. c. præterea. cum c. seq. dist.* 32. *c. eos qui.* Contradicit *d. dist.* 28. *c. presbyter. c. diaconi in princ.* Huic objectioni respondet Gratianus *d. c. diaconi. vers. sed quod de electione.*

Compagis Diaconus uti non debet, *dist.* 93. *c. pervenit.*

Diaconi nihil eorum, quæ decreta sunt primis ordinibus sibi debent vendicare, ut baptisma, Eucharistiam &c. *dist.* 93. *c. diaconus. c. pervenit. c. non oportet.* Cujus exceptio est in tempore necessitatis. *d. dist.* 93. *c. præsente.*

De inquirendis a Diacono iis, quæ ad cultum Ecclesiæ, & disciplinam ejus pertinent, *dist.* 93. *c. diaconi Ecclesiæ.*

De Episcopo a Diaconis custodiendo, *dist.* 93. *c. diaconi qui.*

Sicut in ministerio, ita in dispensatione sine Diacono Episcopus vivere non debet, *d. dist.* 93. *c. diaconi sunt.*

Diaconus sinistrum tantum humerum orario ambit, *dist.* 25. *c. audire. in fin. cum c. seq.*

Diaconi ministrant Sacerdotibus, *d.* 25. *c.* 1. §. *ad diacon.*

Diaconi subesse debent Presbyteris, non se illis præferre, *dist.* 93. *c. a Subdiacono.* §. *porro. c. Diaconi septem.* ¶ *ut igitur. c. pervenit. c. non oportet. c. Diaconi. c. Diaconus. c. nonnulli. c. legimus. c. dominus.* Nisi Diaconus locum Metropolitani sui obtineat, *d. dist.* 93. *c. ult.*

DIE Dominica est ab omni opere illicito abstinendum, *c.* 1. *de fer.*

Die dominico licet Episcopo virgines consecrare, & ordines conferre, *c.* 1. *de temp. ordin.*

Diebus Dominicis potest solus Papa Subdiaconos ordinare, *ibid.*

Dies quandoque incipit initio noctis, & terminatur ad diem sequentem, idque verum est in celebrandis ordinibus, cum quæritur, pluresne uno die collati sint, *c. literas*, 13. *de temp. ordin.*

Dies aliquando incipit a vespera usque ad vesperam quoad festa celebranda, *c.* 2. *de fer.*

Dies aliquando incipit a mane, & terminatur in fine diei ante tenebras, quantum ad Judicem, & sententiam diffinitivam, *c. consuluit*, *de off. jud. deleg.*

Dies aliquando incipit a media nocte, & terminatur in mediam noctem sequentem, quantum ad contractus faciendos: possunt enim fieri qualibet hora, *c. consuluit*, *eod. tit.*

Dies aliquando incipit post cœnam, & durat per noctem usque ad diem sequentem, quantum ad jejunium, *c. de esu. de consecrat. dist.* 3.

Dies etiam incipit a quarta feria post occasum solis usque ad secundam feriam in ortu solis, quantum ad treugas servandas, *c.* 1. *de treuga & pace.*

DIÆTAS ultra duas extra suam diœcesim nemo citandus est, *c. olim de excess.*

DIFFINITIVA sententia proferri non debet contra absentem ex legitima causa, & lata non tenet, maxime in causa matrimoniali, *c. tenor. & c. cum Berchtoldus*, *de sent. & re jud.*

Contra contumaciter absentem, etiam lite non contestata, proceditur ad sententiam diffinitivam in causa criminali per viam inquisitionis mota, *c. veritatis.* 8. *de dol. & contum.*

DIGNITAS infamibus non patet, *c. infamibus.* 87. *dict. tit.*

Dignitates duas habens unam dimittat, etiamsi illas habeat in diversis Ecclesiis, *c. præterea*, *de præbend.*

Ad dignitatem majorem a minori est transeundum, *c. licet in tantum. de translat. Episc.*

DILAPIDATOR deponendus est, *c. licet Heli*, *de Simon.*

Dilapidator rerum Ecclesiasticarum suspectus removetur usque ad disquisitionem facti, *c. fin. de accus.*

DILATIO non nisi causa cognita danda, 3. *q.* 3. *c. ult.* §. *a Judice.*

DILECTIO Dei, & Proximi. *vide sup. in Charitas.*

DIŒCESIS, *c. Rodulphus*, 35. *de rescript.*

DISCIPULI Christi creduntur esse baptizati, *de consecrat. dist.* 4. *c. quando ab. c. si eos.*

in DISJUNCTIVIS, *c. in alternationis* 70. *de reg. jur. in* 6.

DISPENSATIONES ad jus commune trahi non debent, *c. in causis de sent. & re jud.*

Dispensare potest Episcopus cum Clerico in minoribus criminibus, *c. at si Clerici*, *de jud.*

Collaterales personæ in secundo gradu matrimonium contrahentes dispensari possunt a Papa, quia hoc non est contra jus divinum, *c. literas. de restit. spol.*

Dispensationem inducit multitudo supplicantium, & consuetudo terræ, *c. sane de temp. ordin.*

Dispensatur cum eo in temporalibus, cum quo & in spiritualibus, *c. per venerabilem*, *qui filii sint legit.*

In dispensatione voti attendi debet debilitas, & paupertas, *c. quod super his*, *de vot. & vot. redempt.*

Dispensatio revocari non debet. *c. ex tua nobis de fil. presb.*

Dispensationem non habenti alia cura animarum non conferatur, si talis eam ante habuerit, alioqui collatio viribus careat, *c. de multa de præb.*

DISPUTARE de fide Laici non debent, *c. quicunque* §. *inhibemus*, *de hæretic. in* 6.

DISSENSUS difficulter probatur, nisi contraria judicia præcesserint, *c. ad id*, *de sponsal. & c. insuper*, *qui matrimonium accus. poss.*

Dissentiente altero desponsatorum post septennium alter solutus est ipso jure. *c. accessit*, *de desponsat. impub.*

DISTINCTIO, vide supra in Antinomia, vel Contraria.

DIVINATIO, 26. *quæst.* 5. *in princ.* 1. *quæst.* 1. *c. nunquam*, *in princ.* causa 26. Item quæ proponentur infra causa 9. Ratio hujus causæ per objectionis solutionem habetur, *d. q.* 5. *c. ult.* §. *si autem quilibet.*

Origo

¶ Origo divinationum exponitur, 26. *q.* 3. *in princ. cum c. seq.* Ratio nominis exponitur, *d. q.* 3. *c.* 1. ¶ *divini*.

Genera divinationum numerantur, *d. c.* 1. ¶ 1. Singulorum generum species in sequentibus causis proponentur. Divinationum autem causæ, vel modi exponuntur, *d. c.* 1. §. *fin. cum c. seq.*

DIVORTIUM non celebratur, licet ex utraque parte conjugum consanguinitatis impedimentum allegetur, nisi per testes fide dignos illud probetur: idque fit ad impediendam collusionem, *c. super eo, de eo, qui cognov. consanguin. uxoris suæ*.

Divortio judicio Ecclesiæ celebrato non potest compelli fidelis recipere infidelem, licet conversum ad fidem, *c. de illa, de divor.*

Post divortium dos est reddenda uxori, & possessiones dividendæ sunt, *c. significavit, de donat. inter vir. & uxor.*

Divortium non fit propter furtum, vel simile quid, sed propter infidelitatem, vel adulterium commissum, *c. quæsivit, de divort.*

Divortio propter hæresim facto, continere debet fidelis vivente infideli, *ibid. & c. quanto. eod. tit.*

Divortium fieri potest ex violenta præsumptione, *c. literas, de præsumpt.*

Divortium sine jurisdictione Ecclesiæ non tenet, *c. porro, de divort. & c.* 1. *de convers. conjug.*

Divortio propter adulterium facto contrahens cum altera debet redire ad primam, *c. ex literis, de divort.*

DOCTORIS juramentum, vel ejus, qui ad magisterii honorem promovetur, circa expensas præstando cavetur, *Clement. cum sit nimis*, 2. *de magistris*.

De magistris, & doctoribus artium liberalium ubique constituendis, *dist.* 37. *c. de quibusdam.*

Ne pro licentia docendi aliquid accipiatur, *d. c.* 1. §. *pro licentia. & c. prohibeas*, 2. *c. quanto*, 3. *eod. tit.*

Item. Ut gratis doceant magistri, *d.* §. *pro licentia.*

DOLUS scienti, & consentienti non fit, neque injuria, *c. scienti*, 27. *de reg. jur. in* 6.

Dolo facit, qui petit, quod est restituendum, *c. dolo* 59. *de reg. jur. in* 6.

Item qui contra jura mercatur, dolo agere præsumitur, *c. qui contra*, 82. *de reg. jur. in* 6.

Dolo facere non videtur, qui jussu Judicis facit, *c. quod quis*, 24. *d. tit.*

Dolus alicujus facit, ut contra eum absentem procedi possit, si de eo constet, *c. cum olim, de sent. & re jud.*

DOMICILIUM ibi quis habere dicitur, ubi habet beneficium, *c. dilectus filius, de rescript.*

Domicilium ubi quis habet, ibi conveniri potest, *c. dilecti filii, de for. compet.*

DOMINIUM acquiritur, si quid capitur ex hostibus, nisi bellum sit injustum, *c. sicut*, 29. *in princ. de jurejur.*

DONATIO Episcopi sine consensu capituli non valet, *c. cum nos, de his, quæ fiunt a Prælat.*

Donatio occulta suspecta est, & ideo irritanda, *c.* 1. *ut benefic. Eccles. sine dilat. conf.*

Donare potest, qui sui juris est, & rerum suarum habet administrationem, *c. cæterum, de donat.*

Donationem potest, & debet vir mulieri facere, si viro dedit uxor dotem, *c. nuper de donat. inter vir. & uxor.*

Donationes Ecclesiarum vivente Rectore non valent, nisi fiant locis religiosis, ita tamen, ut Rectores eis non priventur per vitam, *c. consultationibus, de donat.*

Donare nemo sibi ipsi potest beneficium, *c. cum ad nostram, de instit.*

Donatio inter virum, & uxorem, quæ dantem pauperiorem, accipientem locupletiorem facit, non valet, *c. ult. de dot. post divort. restitut.*

Donationes Episcopi in gravamen Ecclesiæ factæ sine consensu Capituli revocentur per successorem, *c. fraternitatem, de donat.*

Donatio Abbatis cum consilio Prioris, vel paucorum non tenet, aliis reclamantibus, *c. cæterum, eod. tit.*

DOS ad uxorem, & donatio ad virum revertitur soluto matrimonio, *c. fin. de don. post divort. rest.*

In dotem non potest dari feudum, *c. nuper, eod. tit.*

Dos debet reddi uxori separatæ ob legitimam causam, *c.* 1. *de don. inter vir. & uxor.* secus, si ob fornicationem matrimonium solutum sit: tunc enim non redditur, *c. plerunque, eod. tit.*

Dos etiam reddenda est post divortium ancillæ, quæ matrimonii contracti tempore libera credebatur, *c. proposuit, de conjug. serv.*

Dos in manu viri est uxore vivente, *c. per vestras de donat. inter vir. & uxor.*

Dos detur uxori viro exulante, vel fugiente, *c. ex literis, de pignorib.*

Pro dote uxoris omnia viri bona tacite sunt hypothecata, *ibid.*

Dotem uxoris, nisi æstimatam, maritus vendere non potest, *c. ex parte, de consuet.*

Dos Ecclesiæ immunis esse debet ab omni servitute, *c.* 1. *de censib. & exact.*

in DUBIO consuetudo loci est attendenda. Quod si varia sit consuetudo, ea potius attendenda, quæ magis rationabilis est, & alii minus præjudicans, *c. cum olim.* 6. *de consuetudine.*

Humaniorem sententiam sequi debemus, *c. estote*, 1. *de reg. jur. c. odia restring.* 15. *c. in pœnis*, 49. *eod. tit. in* 6.

Contra eum, qui legem apertius dicere potuit, interpretatio facienda, *c. contra eum.* 57. *de reg. jur. in* 6.

Inspicimus, quod verisimilius est, aut quod plerunque fieri solet, *c. inspicimus*, 45. *d. tit.*

DUELLUM qui fecit, potest ex dispensatione in ordine prius habito ministrare, *c.* 1. *de corp. vitiat.*

Duellum exercens potest promoveri, si non interfecerit, *c.* 1. *de Cleric. pugnant. in duell.*

Homine in duello interfecto non potest interfector ejus in ordine suscepto ministrare, *c.* 2. *eod. tit.*

DUPLICIA monasteria prohibita, 18. *q.* 2. *c. diffinimus.*

E

EBRIETAS, ubi est, ibi etiam libido, & furor, 35. *dist. c. venter.* item, obcœcat conscientiam, & sepelit rationem. 15. *q.* 1. *c. sane.*

de EBRIETATE punienda *dist.* 33. *c.* 1. *c. luxuriosa. c. Ecclesiæ. c. venter. c. vinolentum. c. luxuriam. c. sexta.*

ECCLESIASTICI, & civilis status comparatio, *dist.* 96. *c. cum ad verum. c. quis dubitet. c. duo sunt.*

ECCLESIA Catholica est fidelium multitudo fide, & charitate unita, 93. *dist. c. legimus. circa med.* 1. *q.* 1. *c. multæ, in fin.* 24. *q.* 1. *c. loquitur.*

Una est Ecclesia universalis, extra quam non est salus, *c.* 1. §. *una vero de summa Trinitate*, 1. *q.* 1. *c. teneamus*, 24. *q.* 1. *c. loquitur. c. quia ex sola. c. quoniam. c. pudenda.* §. *etenim. c. schisma. item dist.* 93. *c. qui cathedram.*

De Ecclesiis defendendis contra Laicos, *dist.* 96. *c. ult. & dist.* 97. *in princ.* §. *sed sicut. ex c.* 1. *cum c. seq.*

De Ecclesiis non violandis, & Violatorum pœna, *c. relatum*, 21. §. *fin. de jure patron.* 17. *q.* 4. *c. ad Episcopos. c. attendendum. c. si quis.*

Pœna

Pœna eorum, qui Ecclesiæ pacem turbant, 24. *quæst.* 1. *c. qui contra*, *d. qu.* 3. *c. quisquis per.* non est enim subjecta Ecclesia cum suis personis, rebus & actibus Laicorum dispositioni vel judicio, *per. cc. jam proposita. & d. dist.* 96. *in princ. cum c. seq. nos ad fidem. cum cap. seq. cap. ubinam. c. denique. c. satis. c. in scripturis. c. si Imperator. c. nunquam. c. sicut. item dist.* 97. *in princ.*

Ecclesiæ res in nullius bonis sunt, nec quisquam eas tanquam proprias sibi potest vendicare, *c. ratio*, 3. *de præbendis*, 16. *q.* 7. *c.* 1. §. *has vero decimas. versic. sed sint omnia communia*, 23. *quæst.* 7. *c. ad quod autem.* §. *si autem privatim.*

In res Ecclesiæ non succeditur jure consanguinitatis, *c.* 1. *de præbendis. c. consuluit*, 15. *de jure patronat.* 16. *q.* 1. *cap. in canonibus.* §. *generaliter. versic. similiter & ii.*

Ecclesiastica Laicus conferre non potest. *c. dudum*, 31. §. *cæterum. vers. cum sacrilegii. de decimis. c. nullius*, 17. *de jure patronatus.* neque quid disponere vel statuere, *dist.* 98. *in princ. cum seqq.* 16. *q.* 7. *c. nullus Laicorum*, *c. non placuit. cap. Laicis. c. si quis, princ. quicunque.* §. *si ergo.*

Ecclesiastica Laicis non conferenda, nec committenda, *d.* §. *Laici autem. & cap. quamvis.* 17. *de decimis. item dist.* 89. *cap. indicatum.* nam nonnisi ab Episcopo, ejusve consensu conferenda ac possidenda sunt, 16. *q.* 7. *cap. congregato*, *c. & hoc.* §. *fin.*

Res Ecclesiasticas Laicus possidere non potest, 16. *qu.* 7. *in princ.* §. *Laici autem*, *cap.* 1. *in princ. cap. nullus Laicorum.* & licet res sterilis vel onerosa, Ecclesiæ redhiberi debet, 10. *quæst.* 2. *cap. hoc jus.* §. *sicut.*

De rebus Ecclesiæ vindicandis, 16. *qu.* 3. *cap.* 1. *in fin. c. inter memoratos.* §. *fin. item de reb. Ecclesiæ alienandis. cap. si quis*, 6. §. *fin. vide supr. in Alienatio.*

Ecclesia non vacans potest concedi religiosis, *c. cum venissent*, *de restit. spol.*

In una Ecclesia plures simul non instituuntur, *c. quoniam de jure patron.*

Ecclesia ultra quatuor menses vacare non debet, *cap. cum propter discordias*, *eod. tit.*

Ecclesiam sine dispensatione Papæ tenens non Presbyter privetur, *c. præterea*, *de ætat. & qualit.*

Ecclesiam habens non recipiat aliud beneficium, *cap. cum non ignores*, *de præbend. & dignit.*

Ecclesiæ donatio sub conditione facta revocari potest, si sic collata fuerit, quod conditione cessante revocetur, *cap. verum*, *de cond. appos.*

Ecclesia non consecrata immunitatem nihilominus habet, *c. Ecclesiæ*, *de Eccles.*

Ecclesiæ de novo ædificari possunt populo crescente, *c. ad audientiam*, *de Eccles. ædific.*

Ecclesia sub annuo censu concedi potest ratione fructuum, *c. querelam*, *ne prælat. vices suas.*

In Ecclesia placita secularia fieri non debent, *c. cum Ecclesia*, *de immunitat. Eccles.*

Ecclesiæ nomine cathedralis intelligitur, *cap. cum Clerici. de verbor. signific.*

Per Ecclesiam matricem intelligitur cathedralis, *cap. venerabili*, *eod. tit.*

Ecclesia tantum judicat de manifestis, *c. sicut*, *de simon.*

Ad Ecclesiam fugiens, modo in ea non deliquerit, tutus est ab omni injuria, *c. inter alia. & c. fin. de immunitat. Eccles.*

Ecclesiæ subsunt Episcopo, in cujus diœcesi sitæ sunt de jure communi, *cap. constitutas*, *de religios. dom.*

Ecclesias plures habere licet, quarum una ex alia pendeat, vel quæ proprios Sacerdotes habere non valet, *c. eam te*, *de ætat. & qualit. præfic.*

Ecclesiarum effractores & incendiarii, postquam sunt denunciati, a solo Papa absolvendi sunt, *cap. conquest. de sent. excommunic.*

Moriens, qui testamento Ecclesiæ aliquid legat, id congregationi legare intelligitur, *c. relat. de testam. & ult. volunt.*

In Ecclesiis regularibus non sint seculares Clerici, aut regulam profiteantur, aut amoveantur, *c. cum causam*, *de elect.*

Ultimum & summum quod ab Ecclesia infligitur supplicium, est anathema, *c. cum non ab homine*, *de Judic.*

Ecclesiarum novarum constructio veteri nocere non debet, *c. de his*, *de Eccles. ædific.*

Ecclesia fornicatione polluta, aspersione aquæ reconcilietur, *cap. significastis. de adulter. & stupr.*

Ecclesias reparare tenentur rectores earum, *cap. de his*, *de Eccles. ædific.*

Ecclesia secularis non potest fieri regularis sine consensu diœcesani Episcopi, *cap. ad audientiam*, *eod. tit.*

Ab Ecclesia sua se transferens ad aliam auctoritate propria, utraque privetur, & prima & secunda. *cap. quanto*, *de translat. prælat.*

Ecclesia si possessiones suas a Laicis repetat, debet expensas in rei meliorationem factas computare & præstare, *cap.* 1. *de in integr. restitut.*

Ecclesiasticum feudum non licet vendere sine consensu Episcopi, *cap. quæ in Ecclesiarum*, *de constitut.*

Ecclesiæ & Prælaturæ pueris non conferantur, *c. ex ratione*, *de ætate, qualitate & ordin. præfic.* Sed talibus debet cura animarum committi, qui brevi ordinari possunt in Presbyteros, *cap. inde eorum*, *& cap. præterea*, *eod. tit.*

Ecclesia debet habere chorum & Ecclesiam, *cap.* 1. *de vit. & honest. Cleric.*

Ecclesia parochialis non dividatur sine Episcopo, *cap. avaritiæ*, *de præbend.*

Ecclesia vivente Rectore nec dari nec recipi potest, *c. qui in vivorum*, *de concess. præbend.*

Ecclesia per Episcopum, non per Presbyterum reconciliari potest, *c. aqua per Episcopum*, *d. consecr. Eccles. vel alt.*

Ecclesia vacante, confirmatio non spectat ad capitulum, *cap.* 2. *ne sede vacant.*

Ecclesiis suis non sunt spoliandi cæci nec leprosi, *c. licet multum*, *de censib.*

Ecclesia regularis & cathedralis ultra tres menses non vacet; si vacaverit, Archiepiscopus provideat illi, *cap. ne pro defectu*, *de elect. potest.*

Ecclesia vacans propter dissensum Episcopi & patroni custodiatur per œconomum, *cap. cum vos*, *de offic. jud. ord.*

Ecclesia non potest pœnam sanguinis infligere, *cap. in Archiepiscopatum*, *de rapt. & incend.*

Ecclesias in proprios usus concessas non licet regularibus intrare sine diœcesani consensu, *c. pastoralis*, *de privileg.*

Ecclesia debet ab omni exactione immunis esse, *c.* 1. *de censib.*

Ecclesia cathedralis quendam Professorem in Theologia habeat, *cap. quia nonnullis*, *de Magistr.*

Ecclesiæ matrici debentur decimæ, *cap. ex transmissa*, *de præscript.*

Ecclesiæ statuta pro tempore variari possunt, *cap. non debet*, *de consanguin. & affin.*

Statuta Laicorum ab Ecclesia confirmata valent, alias non, *cap. Ecclesiæ sanctæ Mariæ de constitut.*

Contra Ecclesiam aliquid statuentes, ni revocaverint, excommunicentur, *cap. noveris*, *de sent. excom.*

QUÆ EDENDA, VEL NON.

EDI nomen actionis necessarium non est: sed factum ita exponendum, ut Judici actio constare possit, *cap. dilect.* 6. *de judiciis.*

Causa actionis edenda, *d. c.* 6. *& c. ult. de libelli oblation.*

Scriptis actio edenda, *cap.* 1. *de libelli oblatione*, 5. *q.* 2. *cap. ult. in princ. vers & non prius.*

Si actio inepta est edita, reus ab instantia absolvitur, *cap. examinata*, 15. *de judiciis.*

Reus actori non tenetur instrumenta edere, *cap.* 1. *de probationibus*, 4. *q.* 3. *cap. ult.* §. *qui incendit.*

Nisi instrumenta actori, & reo communia sint, *c. G. perpetuus*, 12. *de fide instrum.*

Non totum instrumentum edendum est, sed id tantum, quod ad causam pertinet, *c. contingit*, 5. *de fide instrum.*

EFFECTU prohibito omnis ejus causa prohibita censetur, *c. cum quid* 48. *de reg. jur. in* 5.

EJECTA, *dist.* 38. *c. vidua*.

ELECTIO debitoris, si genus debeatur, vel unum ex duobus, *c. in alternativis*, 75. *de reg. jur. in* 6.

QUÆ ELECTIO VALEAT, NEC NE.

Electio celebrata ab interdictis non valet, *c. cum inter R. de elect.*

Electione prima non annullata non valet secunda electio, *c. consideravimus*, *eod. tit.*

Electio simoniaca non valet, si propter hoc electoribus promissa fuerit pecunia, licet electus ignoret, nisi in fraudem electi factum sit, *c. nobis*, 27. *de simonia*.

Electio pendente appellatione facta non valet, *c. bonæ memoriæ*, *de elect.*

Electio Episcopo nondum sepulto facta non valet, *c. bonæ memoriæ*, *de elect.*

Electionis tempore transacto facta electio non valet, *c. dilecto filio*, *de suppl. negl. Præl.*

Electio secunda valet, cum certum est primam non valere, *c. bonæ memoriæ*, *de electionib.*

Electio suspensi, vel a suspensis celebrata non valet, *c. cum inter R. eod. tit.*

Electio publicato scrutinio valet, *c. publicato*, *eod. tit.*

Electio Pontificis a Laicis facta non valet, *c. sacrosancta*, *eod. tit.*

Electiones clandestinæ reprobantur, *c. quia propter diversas*, *eod. tit.*

Electio ad præbendam per importunitatem facta non valet, *c. tuæ fraternitatis*, *de præbend. & dign.*

Electio non valet, nisi absentes vocentur, qui possunt, & debent electioni interesse, *c. quod sicut*, *de elect.*

Nulla electio dissentiente capitulo facta valet, *c. auditis*, *eod. tit.*

Electio, quæ nulla est, ex post facto non convalescit, *c. auditis*, *eod. tit.*

Electio Episcopi in Archiepiscopum non valet, quia postulari debet Episcopus, *c. gratum gerimus*, *de postul.*

QUI, ET QUALES CUM ELECTI, TUM ELIGENTES ESSE DEBEANT.

Electio ad Episcopatum fieri debet de digno scientia, moribus, & ætate, & habeat tricesimum annum completum, & sit legitimo matrimonio natus, *c.* 7. *de election. & elect. potest.*

Electioni de se factæ per potestatem secularem consentiens non potest eligi ad aliquam dignitatem sine dispensatione, *c. quisquis electioni*, *eod. tit.*

Electus schismaticus, si schisma non abjuraverit, ne confirmetur, *c. quia diligentia*, *eod. tit.*

Electus non sit procurator, vel œconomus in spirituali bus, vel temporalibus, *c. avaritia*, *eod. tit. in* 6.

In electo tandem quæ requirantur singula, *vide in c. cunctis*, *de elect.*

QUI AD ELECTIONEM VOCANDI, ET AD QUOS EA SPECTAT.

Ad electionem vocandi sunt, qui sunt in provincia, quia plus nocet contemtus unius, quam contradictio multorum, *c. coram dilecto*, *eod. tit. de elect.* in electione tamen Episcopi Canonici valde remoti non sunt expectandi, *c. cum inter universas*, *eod. tit.*

In electione requiritur major, & sanior pars capituli, *c. Ecclesia*, *& c. congregatio*, *eod. tit.*

Electio Abbatis ad Monacho s ejusdem monasterii spectat, *c. cum dilectus de consuet.*

Electio Imperatoris spectat ad Germaniæ Principes, sed examinatio, & coronatio ad Papam, *c. venerabilem*, *de elect.*

Excommunicati ad electionem non sunt vocandi, *c. illa quotidiana*, *eod. tit.*

DE ELECTIONIS FORMA, ET MODO.

Electionis formam, & requisita necessaria *vide in c. cum terra*, *& c. quia propter*, *de elect.*

Per aliquam de tribus his formis, Scrutinii scilicet, Compromissi, & Inspirationis procedi debet ad electionem, *c.* 42. *de elect.*

De electione tractanda dies est præfigendus, *c. Ecclesia vestra*, *eod. tit.*

Electio debet fieri de proprio gremio, si reperiatur idoneus, *c. cum inter*, *eod tit.*

In electionibus valet consuetudo, *c. cum terra*, *eod. tit.*

In electionem possunt omnes in unum compromittere, *c. causam*, *eod. tit.*

Eligentium numerus multum excedens præfertur digniori numero, sed minori, *c. dudum*, *eod. tit.*

Electio Papæ a duabus partibus facta valet, licet tertia dissentiat, *c. licet de vitanda*, *eod. tit.*

In electione Papæ absentes Cardinales ultra decem dies non expectandi, *c. ubi periculum*, *de elect. lib.* 6.

Electio Papæ fit in eo loco, ubi præcedens obiit, alias in proxima civitate non interdicta, *ibid.*

Pro ea electione etiam Cardinales arctantur, & includuntur, donec quis certo sit electus, *ibid.*

QUOMODO CUM ELECTUS, TUM ELECTORES, SIVE ELIGENTES SUO JURE PRIVENTUR.

Electus, qui ante confirmationem administrare res Ecclesiæ tentaverit, cassatur, & removetur, *c. bonæ memoriæ*, *de elect. c. qualiter*, *eod.*

Electus multas dignitates habens, si dispensationem a Papa non habuerit, cassatur, *c. dudum*, *eod. tit.*

Qui scienter, & ex proposito indignum eligunt, potestate eligendi privantur, & a beneficio per triennium suspenduntur, & si a majori parte facta sit hæc electio, ad minorem deinceps devolvitur, *c. cum Vinionens. eod. tit. & c. gratum*, *de postul.*

Electus requisitus ab electoribus, si intra mensem non consenserit electioni, a jure electionis cadit, nisi consensus electi pendeat a superiore, qui si non concedat, ad aliam poterunt electi procedere electionem, *c. quam sic*, *de elect. lib.* 6.

Electus si intra tres menses non petierit confirmationem post consensum datum, ab electione cadit, nisi legitime fuerit impeditus, *eod. c. in fin. eod. tit.*

Electus non potest ab electoribus removeri, nisi de novo improbitas aliqua in electo emerserit, *c. nullis*, *eod. tit. in* 6.

DE ELEEMOSYNIS.

Divisio ELEEMOSYNARUM trimembris, *dist.* 45. *c. & qui emendat. §. fin. cum c. seq. item c. duæ sunt*, *in princ. usque ad §. ex his.*

Species eleemosynæ est remittere debitum, *de pœn. dist.* 3. *c. de quotidianis §. fin.*

De ratione dandarum eleemosynarum, 12. *q.* 2. *c. aurum*, *cum c. seq.*

Ut libenter quisque det eleemosynas, non invitus, nec ob pudorem, 22 *q* 6. *c. jam vero. §. unde Apostolus.*

A QUIBUS ELEEMOSYNÆ ACCIPIENDÆ, VEL NON.

Ab excommunicato Eleemosynæ non sunt accipiendæ, nisi qui alias sustentari non possunt, hi enim ab excommunicatis eleemosynas accipere possunt, *c. cum voluntate* 54. §. 1. *de sententia excommunicationis*. Deinde excipiuntur ii,

ii, qui non nominatim sunt excommunicati: nam & ab his eleemosynas accipere licet, 24. *quæst.* 2. *c. sane*.

Eleemosyna injustorum non justificat, 14. *q.* 5. *c. scriptum*.

Pœnitenti datur eleemosyna, & agenda prius Pœnitentia, quam dentur eleemosynæ, *de pœnitent. dist.* 3. *c. qui vult*

Eleemosyna Raptoris & manifesti violatoris Ecclesiarum a Clericis non accipienda, *c. super eo*, 5. §. *qui autem. vers. nec ejus, eleemosynam, de raptoribus*.

Viduis etiam dandæ eleemosynæ, 31. *quæst.* 1. *c. quomodo*. §. *& ideo Apostolus*.

Ex quibus rebus Eleemosyna danda, vel non.

Ex rebus turpiter quæsitis eleemosynæ non sunt dandæ, 1. *quæst.* 1. *c. non est*, 14. *quæst.* 5. *in princ. cum sequentibus, usque ad c. nemo, item c. eleemosynæ c. neque enim. c. denique. c. scriptum est. c. pœnale.* §. *fin.* Contradicit *d. quæst.* 5. *c. qui habetis. & c. ult.*

De eleemosynarum effectu & usu, 13. *qu.* 2. *c. anima, in princ. &* §. *ubi illud etiam. c. tempus.* §. *cum sacrificia*.

Eleemosynarum quæstorum officium, *c. cum ex eo*, 14. *in princ. usque ad* §. *ad hæc, de pœnitentis. Clem.* 2. *eod. tit.*

EMENS rapinam punitur, 14. *quæst.* 5. *c. rapinam*.

Si EMPHYTEUTA non requisito vel nolente domino jus suum alienaverit, eo cadit, *c. ult.* §. *emphyteuta quoque vers. secus præsumendo, de locato & cond.* quod fallit, si dominus requisitus ipse emere noluit, *dict. cap. ult. in princ.* sed si attestatione præmissa emphyteuta domino non indicaverit, quantum precium sibi ab alio offeratur, emphyteusi cadit, *dict. c. ult. in princ.* quod etiam verum est, si ab attestatione præmissa nondum duo menses præterierint, *d. c. ult. in princ. vers. vel a denunciationis*. item si personis prohibitis alienaverit, emphyteusi cadit, *dict. c. ult. in princ. vers. qui ab emptione hujusmodi*.

Item si emphyteuta rem fecerit deteriorem, jure suo cadit, 10. *quæst.* 2 *c. hoc jus.* §. *qui rem*.

Si emphyteuta Ecclesiæ intra biennium, vel alius intra triennium canonem non solverit, jure suo cadit, *c. ult.* §. *emphyteuta quoque, de locato & conducto*, 10. *quæst.* 2. *c. hoc jus.* §. *qui rem.* etiamsi dominus non solvat emphyteutæ meliorationes, *dict.* §. *qui rem. vers. non repetiturus*, vel si emphyteuta non sit interpellatus, ut solveret, *d. c. ult. in fin.*

Item si emphyteuta jus suum ex causis prædictis amisit, ut ad dominum res redeat, nihilominus præteriti temporis pensiones solvere, & damnum, quo res deterior facta est, præstare tenetur, *d.* §. *qui rem. vers. ut tamen solvat*.

De Episcopis.

EPISCOPORUM origo, *dist.* 21. *c. in novo*.

Etymologia, *dist.* 21. §. *Episcopus, &* 8. *quæst.* 1. *c. qui Episcopatum*.

Definitio, divisio Episcoporum & species, *dist.* 21. *c.* 1. *c. ordo vero*.

Differentia Episcoporum & Corepiscoporum, *dist.* 68. *c. quamvis*.

Dignitas Episcoporum est, ut sint loco Apostolorum, quorum vicem in Ecclesia gerunt, *dist.* 21. *c. in novo.* §. *cæteri. vers. ipsis quoque dist.* 68. *cap. ult.*

Prærogativa dignitatis ex subscriptione & voti ordine colligitur, *dist.* 17. *cap. penult.* §. *fin. cum cap. seq.* & ex tempore ordinationis, *dist.* 17. *c. ult. & dist.* 18. *c.* 1.

Denique compositionem de jure primatiæ unus solus, cujus interest, potest impedire, *c. ult. de majorit. & obedient.*

Episcopalis sedes.

Majores tantum Civitates privilegio Episcopatus sunt honorandæ, *c.* 1. *de privilegiis, dist.* 80. *in pr. cum sequentib. usque ad cap. ult.* 23. *qu.* 4. *c. sicut excellentiam.* §. *Concilium. vers. ipse vero primas*, 16. *q.* 1. *c. præcipimus, in princ. usque ad* §. *sunt. & dist.* 68. *c. Ecclesiis.* §. *inter Episcopos*.

Episcopales sedes non longo intervallo a se debent disjungi, *dist.* 80. *c. ult.*

Propter hostium impetum, & crudelitatem subditorum Episcopos suos trucidantium sedes Episcopalis in aliam civitatem transfertur, 7. *q.* 1. *c. temporis* 25. *q.* 2. *c. ult.*

Quæ civitates antea non habuerunt Episcopos, in iis nec postea constituendi, 16. *q.* 1. *c. felix*.

Episcoporum Officium.

Corrigere subditos debet, & ad fidem provocare non severitate, sed blandimentis, *dist.* 45. *c. licet. c. qui sincera. c. de Judæis. c. licet. c. cum beatus, in princ.* Contradicit tamen *dict. c. cum beatus.* §. *Salomon, cum seq. usque ad c. tria sunt.* Cui objectioni respondet Gratianus *d. dist.* 45. *c. duæ sunt.* §. *ex his omnibus, cum seq. usque ad c. ult.* item de corrigendo populo agitur, *c. irrefragabili*, 13. *in pr. de officio ordinarii, dist.* 86. *c.* 1. *c. odio. c. facientis*, 23. *q.* 4. *c. duo ista.* & si in corripiendo modum excesserit, a domino, non a subditis veniam petere debet, *dist.* 86. *c. quando*.

Episcopus crimen non probatum non nominatim redarguet, sed in genere, *c. si Sacerdos*, 2. *de officio ordinarii.* & de criminibus inquirere, eaque punire possunt, & si opus fuerit, brachium seculare implorabunt, *c.* 1. *d. tit.* sed ne in puniendis delictis ad quæstum magis, quam ad leges respiciant, *c. irrefragabili*, 13. §. *fin. eod. tit.* denique ne sermone incauto infirmorum conscientiam vulnerent, *dist.* 45. *c. ult.*

De docendo populo, regendo, & amando, 7. *q.* 1. *sicut vir.* §. *Episcopum, dist.* 36. *c. ult. & dist.* 86. *in pr.*

In docendo, sacram Scripturam, non Grammaticam Episcopus exponere debet, *d. dist.* 86. *c. cum multa*.

Familiaritatem domesticorum immoderatam vitare debet, *dist.* 34. *c.* 1.

Hospitalem Episcopum decet esse, *dist.* 40. *in pr.*

Impatiens non sit, neque percussor, sed mansuetus, neque aliquem propriis verberet manibus, *dist.* 45. *c.* 1. *cum c. seq. & c. Episcopum. c. cum beatus. item dist.* 86. *c. non liceat.* 1. *q.* 7. *c. si quis omnem.* §. *penul. item de Clerico percussore, c.* 1.

Ut infirmis & pauperibus subveniat, *dist.* 82. *in pr. cum c. seq. dist.* 84. *in princ. cum duob. cc. seq. item* 8. *quæst.* 1. *c. Clemens*.

De mensa, suppellectile, & victu Episcopi cavetur, *dist.* 41. *c. Episcopus*.

Ne subditos gravent sumptibus, & exactionibus, *c. cum Apostolus*, 6. §. *prohibemus. de censibus. c.* 1. *de Excessibus Prælatorum*, 10. *qu.* 3. *c. quia cognovimus. c. cavendum. c. inter cætera. c. relatum. c. ult. &* 16. *q.* 1. *c. constitutum. c. nulli. c. prædicator. item extrav. com. unica.* §. *secundo vero, de pœnis*, charitativum tamen subsidium licitum est.

Viduis & orphanis Ecclesiæ præsidium implorantibus Episcopus debet subvenire, *dist.* 87. *in pr. cum sequentib. usque ad c. irreligio.* Restringitur tamen hæc regula, *dist.* 88. *c. Episcopus gubernationem*.

Ad Episcopum pertinet, de domibus religiosis disponere, *c. de xenodochiis. de religios. domib.*

Episcopus Sacerdos necessario esse debet, *c. ex literis, de excess. Prælat.*

Episcopus non debet Clerici beneficium sine ejus consensu minuere, *c. ad hæc, eod. tit.*

Episcopi semper in publico superindumentis lineis uti debent, nisi religiosi sint, *c. Clerici officia, de vit. & honest. Cleric.*

Episcopus non debet sibi vendicare res Ecclesiæ, *c. prohibemus, de censib. & exact.*

Episcopi duo simul in uno loco & diœcesi esse non possunt, *c. quoniam in plerisque, eod. tit.*

Episcopus ad aliam dignitatem sine Papæ licentia transire non potest, *c. licet, de translat. Episcop.*

Episcopus res Ecclesiæ sine consensu Capituli alienare non debet, *c. 1. de his quæ fiunt a præl. sine consens. capit.*

Episcopus nihil juris sibi in Monachos constituat, nisi disciplinæ causa, *c. 1. de stat. Monach.*

Episcopus potest alicujus dignitatis proventus detinere, vel beneficia, si sua Ecclesia onerata sit, *c. ut nostrum, ut Eccles. benef. sine dimin. confer.*

Episcopus potest alteri inferiori committere, quæ jurisdictionis sunt, non quæ sunt ordinis, *c. aqua benedicta, de consecrat. Eccles.*

Episcopus judicio sanguinis nec consentire, nec interesse debet, alioquin removetur, *c. ex literis, de excess. prælat.*

Episcopus non potest augere pensiones sine consensu Capituli sui, vel Papæ, *c. pastoralis, de his quæ fiunt a præl.*

Episcopus nec debet nec potest personatum vel dignitatem habere in alia Ecclesia, *c. post electionem, de concess. præbend.*

Episcopus potest ex causa Clericum ligandum & capiendum curare, *c. dilectis, de appellat.*

Episcopus vices suas sub annuo censu committere non debet, *c. querelam, ne prælat. vices suas.*

Ad Episcopum spectat animarum cura, *c. ult. de verbor. signific. in 6.*

de EREMITIS, *c. 1. §. fin. de excessib. Præl. in 6. 19. qu. 3. perlatum. §. contra.*

ERROR facti nulli nocet, negotio nondum definito, *c. ex parte Abbatis, de confess.*

de EVANGELIO & lege 23. *q.* 4. *c. hæc autem, §. ex his omnib. usque ad fin. c. cum in lege.*

EUCHARISTIA in fine pœnitenti non denegatur, *c. ult. de sepult.* nec etiam tempore interdicti, *c. quod inter, de pœnit. & remiss.*

Eucharistia ad minus semel in Pascha accipiatur, nisi de consilio Sacerdotis quis abstineat, *c. omnis, eod. tit.*

Non ex EVENTU, sed ex consilio facta æstimanda, *dist. 47. c. sicut. §. fin. cum duobus sequentib.*

EVICTA re, quando nequit emtor de evictione agere, *c. si venditori, de empt. & vendit.*

EVIDENS, *c. constitutionem, 2. in princ. de verb. signific. in 6.*

EXAMINATIO ad eum pertinet, ad quem confirmatio, *c. venerabilem de elect.*

Examinari debet postulatio, sicut & electio, *c. ult. de translat.*

Examinatio a non suo Judice non valet, *c. bonæ memoriæ, de elect.*

Examinanda sunt miracula per testes, & qualiter, *cap. venerabili, de rescript.*

EXCEPTIO æque ac actio a Judice est attendenda, etiamsi simpliciter Judici cognitio mandata sit, certa forma expressa: hoc enim casu videtur, quod exceptiones non debeat admittere, *c. ex parte, 13. de offic. deleg.* Nisi ita causa sit delegata, ne Judex ullas exceptiones admittat, *dict. c. 13. vers. nisi exprimatur.*

Exceptio multo magis illi competit, cui competit actio, *c. qui ad agendum, 71. de reg. jur. in 6.*

Ei tamen denegatur exceptio, qui eodem crimine laborat, quod objicit, *c. cum Ecclesiasticæ, 3. de exceptionibus. c. constitutus, 23. de appellationib. c. pro illorum, 22. de præbendis. c. intelleximus. 6. §. quod si prædicto. & c. ult. in fine, de adulteriis, 31. quæst. 6. c. nihil iniquius. vide tamen cap. dilecti, 8. de exception.*

Exceptionem objicens non videtur de intentione actoris confiteri, *c. exceptionem, 63. de reg. jur. in 6. & c. cum venerabilis, 6. de exceptionibus.*

Qui Exceptione usus est, eo, contra quod excepit, postea uti pro se non potest, *c. cum olim, 19. versic. licet enim, de censib.*

Non est in mora, qui exceptione se potest tueri, *cap. non est, 60. de reg. jur. in 6.*

Nemo pluribus exceptionibus uti prohibetur, quamvis diversæ sint, *c. nullus, 20. de reg. jur. in 6.*

Exceptione doli submovetur, qui petit quod est restituturus, *c. dolo, 59. de reg. jur. in 6.*

Exceptio ignorantiæ datur, si quid errore vel ignorantia gestum est, *exemplo c. Apostolicæ. 9. in princ. de Clerico excommunic.* de differentia inter errorem & ignorantiam, *dist. 38. c. quamvis.* ubi errare dicitur, qui putat se scire quod nescit. Is autem qui ignorat, non putat se scire: sed fallit supradicta regula, si juris, non facti fuerit ignorantia, illa enim non præstat exceptionem, *c. ignorantia, 13. de reg. jur. in 6. 1. q. 4. c. turbatur. §. notandum. & §. item ignorantia.* si tamen non crassa aut supina, sed probabilis fuerit ignorantia juris, excusat, *c. ult. in princ. de const. in 6.* item si agatur de damno vitando, *d. §. item ignorantia. vers. juris civilis.* sed si in delictis juris ignorantia prætendatur, hoc casu ad evitandam pœnam probabilis juris ignorantia excusationem non præstat, *d. §. item ignorantia. vers. non ita si delictum.* item si fœmina vel miles jus ignoraverit, excusatur, nisi jus naturale mulier vel miles ignorasse dicatur. *d. §. item ignorantia. in princ.* item si quis in jus alterius succedens jus ejus ignoret, exceptio ignorantiæ ei prodest, *c. cum quis, 14. de reg. jur. in 6.*

Exceptio ignorantiæ non prodest, si crassa & supina fuerit facti ignorantia, hominis nimirum securi, *c. ult. vers. dum tamen, de const. in 6.* Plane hoc casu dispensari potest, *c. Apostolica, 9. §. cæterum, si forte, de Cleric. excom.*

Præterea dicta exceptio non prodest, si culpa ignorantis acciderit, quo minus sciverit: vel si voluntaria sit ignorantia, *dist. 37. c. ult. & dist. 38. in princ.* si tale sit factum, quod oportuit ignorantem scire, *1. q. 4. c. turbatur. §. notandum. c. quamvis, 10. de reg. jur* nisi minor sit ætate, *d. qu. 4. c. ult. §. finali.*

Exceptio peremptoria ante litem contestatam frustra opponitur, *c. 1. cum c. sequent. de litis contestat. in 6.* Licet tamen eam in initio litis contestari, *3. quæst. 3. c. ult. §. fin. & quæst. 6. c. si quis Episcoporum in fin.*

Vis exceptionis est, non ut condemnetur actor in id quod in exceptione deducitur, sed ut actionem excludat, *c. 2. de ordine cognitionum, c. 1. de exceptionibus.*

Exceptio falsi procuratoris & ante & post sententiam admitti potest, *c. in nostra, de procur.* Similiter de literis falsis, *c. cum venerabilis, de exception.*

Excipiens contra electum de calumnia jurare cogitur, *c. cum dilectus, de elect.*

Exceptio excommunicationis in qualibet parte litis opponi potest, *c. exceptionem excommunicationis, de except.*

Exceptio excommunicationis publicæ repellit Judicem de officio suo, *ibid.*

Exceptio contra testem ante sententiæ definitionem probanda, *c. 1. de exceptionibus.*

EXCOMMUNICATIONIS definitio, 11. *quæst. 3. c. ad mensam. §. vel sententia.*

Excommunicatione nulla major pœna est in Ecclesia, *24. q. 3. c. corripiantur. vers. qua pœna.*

Excommunicatio debitoris exceptionem ei non præstat, *c. si vero, 34. vers. cum ad hoc debitum, de sent. excomm.*

Medicinalis non mortalis est pœna, *c. 1. in princ. de sentent. excommun. in 6. 24. q. 3. c. notandum. in fine.*

QUINAM EXCOMMUNICATIONEM INCURRANT.

Excommunicationem incurrit, qui percussorem Clerici defendit, vel cum possit, eum a percussione non prohibet, *c. quanta, de sent. excommunic.*

Excommunicationis pœnam ipso facto incurrunt etiam molestantes eos, qui electionem, vel beneficiorum collationem secundum eorum petitionem non fecerint, *cap. sciant cuncti, 12. de elect. in 6.*

Item Principes vel alii licentiam dantes occidendi, vel male excipiendi eos, qui proferunt & divulgant sententiam

tiam excommunicationis, suspensionis, sive interdicti contra ipsos, nisi re integra intra octo dies revocaverint sententiam, vel res ablatas propter hoc restituerint, excommunicationis sententiam incurrunt, in qua si permanserint per duos menses, absolvi nisi per Papam possunt, *c. quicunque de sent. excomm: lib. 6,*

EXCOMMUNICATIONIS FORMA.

Excommunicatio debet fieri in scriptis, ut & suspensio interdicti: secus faciens suspenditur per mensem ab ingressu Ecclesiæ, *c. 1. de sent. excommun. lib. 6.*

Excommunicatio non debet fieri sine monitione canonica, *c. statuimus, & c Romana, eod. tit.*

Excommunicatio post appellationem non tenet, *c. dilecti filii, de appellat.*

Excommunicatus potest quis denunciari post mortem, *c. si quis, de hæretic.*

Excommunicationis sententia debet esse manifesta, & publica, *c. per tuas, de sent. excomm.*

EXCOMMUNICATIONIS VIS, ET EFFECTUS.

Ab excommunicato domino liberantur servi, si post trinam denunciationem, & admonitionem satisfacere nolit, *c. gravem, de pœnit.*

Excommunicato non debet beneficium Ecclesiasticum conferri, nec potest illud sine dispensatione retinere, *cap. copulastis, de Cler. excomm.*

Excommunicatus quamvis agere non possit, conveniri tamen potest, ita tamen, ut per alium respondeat, *cap. intelleximus, 7. de judic.*

Excommunicatus scienter ordines suscipiens, deponitur in perpetuum, si est Laicus, *cap. cum illorum, de sent. excommunicat.*

Excommunicatus absolutionem contemnens, nec vetera beneficia retinere, nec nova acquirere potest ante absolutionem, *c. cum bona, de ætat. & qualit.*

Excommunicatio minor non impedit executionem officii, *c. si celebrat. de Cleric. excomm.*

Excommunicatio ligat, etiam admonitione non præmissa, *c. sacro, de sent. excomm.*

Excommunicatus potest appellationem prosequi, & literas impetrare, *c. pervenit, de appellat.*

Excommunicatus in dubio semper vitari debet, quia semper pro Judice præsumitur, *c. per tuas, de sent. excommun.*

Excommunicatus duobus casibus auditur ante absolutionem, *ibid.*

Excommunicatus ad osculum Papæ præbendum admissus, censetur absolutus, *c. cum olim, de privileg.*

Excommunicati testificari non possunt, *c. veniens, de testib.*

Excommunicato etsi Papa scribat, non ideo censetur absolutus, *c. si aliquando, de sent. excomm.*

Excommunicato participans non admittitur ad ipsum denunciandum, *c. in præsentia, de sent. excomm.*

Excommunicatus propter debita, si inops sit, absolvitur cautione data, quod solvet, cum poterit, *c. Odoardus, de solut.*

Excommunicatis potest prædicari, & possunt ad bonum converti, & admoneri de correctione, *c. responso, de sent. excommun.*

Excommunicatus publicus non debet ad dignitatem laicalem, vel secularem evehi, *c. venerabilem, de electione.*

Excommunicatus a delegato non potest absolvi, nisi a Papa, vel ab eo, qui succedit delegato in onere, & honore, nisi in mortis articulo, *c. pastoralis, de off. Jud. ordin.*

Excommunicatus publice Judex esse non potest, *c. exceptionem, in fin. de exception. & c. ad probandum, de sent. & re jud.*

Excommunicatus notorius debet ab omnibus etiam privilegiatis vitari, *c. cum & plantare, de privil.*

Excommunicatus in cœmeterio sepultus exhumari, & ejici debet, *c. ad hæc de privileg. & c. sacris. de sepult.*

EXECUTIO sententiæ debet differri ad 30. dies propter deliberationem, 11. *q.* 3. *cum apud.*

de EXECUTORIBUS testamenti, & quatenus unus sine altero exequi possit, *c. ult. §. fin. de testam. in 6.* item de ratione ab executoribus testamenti reddenda, *Clem. 1. eod. t.*

Executores testamenti debent ad ejus executionem compelli, *c. Ioannes, de testam.*

Executio sententiæ si alicui tertio præjudicet, non mandatur, donec hic de jure suo docuerit, *c. cum super, de sent. & re judic.*

Executori debent literæ exhiberi, *cap. cum contingat, de rescript.*

Executio de beneficiis privandis fiet per episcopum, in cujus diœcesi est beneficiatus privandus, non ubi delinquitur, *cap. postulasti, de foro compet.*

EXEMPTÆ non sunt omnes Ecclesiæ Papæ censuales, nisi privilegia monstrent a subjectione Episcoporum esse liberas, *c. recipimus, de privil.*

Exemptus omnis, ratione delicti vel contractus potest coram diœcesano conveniri, nisi locus ubi commissum est delictum, sit exemptus, *c. 1. de privileg. lib. 6.*

Exemptus non potest exemptum ad aliam diœcesin, ubi crimen sit commissum, compellere ad respondendum, *ibid.*

Illi non sunt exempti, quibus Papa solummodo dixit. Vos in filios Ecclesiæ Romanæ recipimus: sed illi tantum, qui nec excommunicari, nec suspendi, nec interdici a nemine possunt, præter a Papa vel ejus delegato, *c. 1. de verbor. significat. lib. 5.*

Exemptus in capite ratione membrorum ad Synodum veniat, *c. ex ore, de privileg.*

Exempti a diœcesano puniri non debent, *c. sicut nobis, de suppl. neglig. prælat.*

Exemptionis causa absolutus potest conveniri alia de causa, *c. in causa, de caus. propriet. & possess.*

Exemptus non est omnis, qui protectionis literas a Papa habet, *c. ex parte, 2. de privileg.*

EXEQUIÆ Pompaticæ plus sunt solatia vivorum, quam subsidia mortuorum, 13. *qu.* 2. *c. animæ.*

EXHÆREDATIO suorum non debet fieri propter Ecclesiam, 17. *q. ult. c. ult.*

EXILII pœna per Judicem Ecclesiasticum infligi potest, *c. ad audientiam, de crimin. fals.*

EXPENSAS honestas potest Judex a partibus petere, *c. cum ab omni, de vit. & honest. Cler.*

In expensis condemnatus, in necessariis condemnatur, *c. cum venissent, de eo qui mit. in possess.*

In expensis condemnatur, qui possessionem illicite tenuit, *c. ad hoc, de sequestr. poss.*

In expensis condemnatur, qui temere aliquem ad judicium trahit, *c. ex literis, de dol. & contum.*

In expensis condemnatur, qui appellationem non prosequitur, *c. irreprehensibilem, de appellat. c. 1. de appellat. in 6.*

Condemnatur in expensis, qui formam electionis non probat, *c. ult. de dolo & contum. lib. 6.*

Qui in quarta testium productione deficit, condemnatur in expensis, *c. ultra tertiam, de testibus.* Item si falsas literas impetravit, & earum occasione expensas facit, *c. cæterum, de rescript.* Item qui injuste appellavit, *c. ut debitus, de appellat.*

In expensis condemnatur adversarius contumax ad judicium non veniens, *c. cum dilecti, de dolo & contum.*

Expensæ factæ circa electionem sede vacante, de bonis dignitatis resarciuntur, non capituli, sed prælaturæ, *c. ut debitæ, 45. de elect. & elect. potest.*

de EXPOSITITIIS *cap. unic. de infantibus, & languidis expositis.*

Si infans expositus tollatur & educetur, servus educantis efficitur, *dist.* 87. *c. ult.* Sed contradicit *c. unicum.* §. *fin. de infantibus expositis.*

EXORCISTÆ, *dist.* 21. *c.* 1. §. *exoorcistæ*, & de modo ordinandi exorcistam, *dist.* 23. *c. exorcista.* itidem de horum officio, *dist.* 25. *c.* 1. §. *ad exorcistam.*

Exorcizare non licet, nisi iis, qui ab Episcopo ad id sunt promoti, *dist.* 69. *c. ult.* & *de consecrat. dist.* 1. *c.* 1. §. *si autem ut legitur.*

Exorcisma dæmonia ejicit, *de consec. dist.* 4. *c. Sacerdotes.*

EXPRESSA nocent, quæ non expressa non nocerent: sic multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non tolerarentur, *c. cum jamdudum*, 18. §. *fin. de præbendis.*

F.

FABULÆ Poetarum Christianis non legendæ, 37. *dist. c. ideo.*

FACERE potest quis per alium, quod potest facere per seipsum, *c. potest*, 68. *de reg. jur. in* 6.

Quo quis facit per alium, hoc ipse fecisse videtur, *cap. qui facit*, 72. *de regul. jur. in* 6.

Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit, *c. quod aliqui*, 67. *d. tit.*

Factum cuique suum, non alteri nocere debet, *c. moræ*, 25. *de regul. jur. in* 6.

Per Procuratorem quis factum in judicio proponere prohibetur, *c. pastoralis*, 14. *de judiciis.*

Ex facto alterius alius conveniri non potest: nisi alius factum alterius ratum habuerit, *c. cum quis absque*, 23. *de sement. excommun. in* 6. *c. ratihabitionem*, 10. *de regul. juris in* 6. quod si tamen nomine ratumhabentis non sit gestum, tunc ratihabitio ei non nocet, *dict. c.* 23. §. *fin.* & *c. ratum*, 9. *de regul. juris, in* 6.

Factum alterius alteri nocet, si jure repressaliarum incola pro incola conveniatur: quod limitatur in personis & rebus Ecclesiasticis, contra quas repressaliæ concedi, vel extendi non possunt, *c. unic. de injuriis, in* 6.

Successori Ecclesiastico non præjudicat factum prædecessoris, *c.* 2. *de præscriptionibus.* Nisi in rem Ecclesiæ sit versum. Nam successor in beneficio Ecclesiastico conveniri potest ex contractu a prædecessore suo in rem Ecclesiæ inito. *c.* 1. *de solutionibus.*

Pro facto habetur, quoties per eum qui facere debet, non stat quo minus fiat, *c. imputari*, 41. & *c. cum non fiat*, 66. *de regulis juris, in* 6.

FACULTATIBUS crescentibus, crescere potest numerus Canonicorum. *c. cum M. Ferrariens. de constit.*

FACILITAS veniæ illecebra est delictorum, *c. ut Clericorum, de vit.* & *honest. Cleric.*

qui FALLENDI animum non habet, non mentitur, 22. *q.* 2. *c. beatus.* §. *illi ergo.*

Qui falsi accussari possint, vel non.

Qui falsum commisit, *c.* 1. *in princ. de crimine falsi.* quod consistit in veritate occultanda & in mendacio dicendo, *dict. c.* 2. *in fin.* Nisi sine dolo malo, vel per errorem & ignorantiam quis falsum commisserit, *c. accedens*, 8. *de crimine falsi.*

Species falsi in literis commissi enumerantur, *c. licet*, 5. *eod. tit.*

Si quis Alchimiam exerceat, vel procuret, punitur, *cap. unic. de crimine falsi, in extrav. comm.*

Si instrumenta quis suppressit, vel adversariis tradidit, 12. *qu.* 2. *c. si quis de Clericis*, 1. & *cap. si quis de Cleric.* 2.

Qui Justum injustum dixit, sanctum non sanctum, vel contra, aliove modo mentitur, 11. *q.* 3. *c. si quis dixerit*, *s. si quis hominem. c. væ qui dicitis. c. uniquique.*

Qui falsas literas non destruxit, vel resignavit, *c. duræ*, 4. §. *adjicientes, de crimine falsi.*

Qui literas Papæ de manibus ejus, vel officialium ejus non recepit, *c. licet*, 5. §. *eos etiam, eod. tit.*

Qui circa pondera & mensuras falsum adhibuit, punitur, *c. ut mensuræ*, 2. *de empt.* & *venditione.*

Qui monetam falsicavit, punitur, *c. unic. de crimine falsi in extravag. Joan. XXII. c. unic. de dilationib. in extravag. communib.*

Si mulier virili veste utatur, punitur, *distinct.* 30 *c. si qua mulier.*

Si pecuniam quis accepit ob accusandum vel non accusandum, ob dicendum, vel non dicendum testimonium, vel ob sententiam, *dict. c. unicuique.* §. *fin. cum c. sequente.* 1. *quæst.* 1. *concussionis.*

De ponderibus, vide infr. eod. in Mensura.

Si falsum dixerit Testimonium, 3. *quæst.* 9. *c. nihilominus*, 4. *quæst.* 2. *c. ult.* §. *qui falso.*

Nisi indignum ignorans dignum dixerit, *c. unico, de scrutinio.*

Si Testis dicta sua utrique parti prodit, 4. *quæst.* 2. *c. ult.* §. *qui falso.*

Fasariorum pœna.

Falsarii cum fautoribus, & defensoribus, ipso jure sunt excommunicati, *c. ad falsariorum, de crim. fals.*

Falsarii literarum Papæ, nisi ab ipso vel de ejus mandato absolvi non possunt, nisi in mortis articulo, *c. dura. sæpe, eod. tit.*

Falsificator literarum capituli, suspenditur ab officio & beneficio, *c. jam literis, de testibus.*

Contra falsitatem qualiter procedatur, *vide in c. novimus, de verbor. significat.*

Quot modis falsitas literarum Papalium dignoscatur, *vid. c. licet ad regimen. de crim. fal.*

FAMA pluris facienda unius testimonio, *c. super eo, de consanguin.* & *affinit.*

In probationibus etiam est famæ habenda ratio, *c. cum causam, de probat.*

Fama tamen sola ad condemnandum non sufficit, cum testibus sit judicandum, *c. tua nos, de cohabitat. Cler.* & *mulier.*

FAMES curat morbos, quos gula infert, *de consecrat dist.* 5. *c. nullus.*

FAMILIA cum patre excommunicato communicans, excusatur, *c. si vero, de sentent. excommun.* nisi in crimine quoque communicet, tunc enim non excusatur, *ibid.*

FAMILIARITAS nimia mulierum incitat antiqui hostis stimulos, 81. *dist. c. oportet.*

FAVOR vel gratia sæpius pretii loco succedunt, ideoque non minus favor pretio prohibetur, in beneficiis conferendis, vel auferendis, *c. nemo, de simon.* & *c. grave, de præbend.*

In favorem alicujus constituta, adversus eum non sunt interpretanda, *c. quod ob gratiam*, 61. *de regul. juris in* 6.

FELICITATE peccantium nihil est infelicius, 23. *q.* 1. *c. paratus.*

FESTIS diebus neque juramenta præstari, nec pro pace jurari, neque placita seu jussa pœnam sanguinis inferentia, fieri debent, *c.* 1. *de feriis.*

Festis diebus necessitatis tantum causa operari licet, *c. licet, de feriis.*

Festa sanctorum ex terræ consuetudine veneranda sunt, *c. quoniam in parte, eod. tit.*

Festis diebus nec causæ audiendæ sunt, nec sententia ferri debet, nec processus etiam partibus consentientibus valet, *c. conquestus, eod. tit.*

FEUDA secularia in Ecclesia nulla sint, *c. cum decorem de vit.* & *hon. Cler.*

Feudi causa quando per Judicem Ecclesiasticum sit tractanda, *c. ex trasmissa, de for. competen.*

Infen-

Infeudare de novo neminem licet de rebus Ecclesiæ, *c. ex parte*, *de feud.*

Feudum in dotem nemo dare potest, nisi sicut & ipse tenuit, *c. nuper*, *de donat.*

Feudatarius, sive Vassallus quamdiu fructus non percipit feudi, servire non tenetur, *c. 1. de feud.*

Infeudare potest Episcopus beneficium Ecclesiæ ratione obsequii præstiti, *c. per tuas*, *de donat.*

Feudum Ecclesiasticum non licet vendere Laico sine consensu Episcopi, *c. verum quoniam*, *de for. comp.*

FIDES non deficit, *dist. 2. c. firmum.*

Fides operatur per dilectionem, *de pœnit. dist. 2. c. circum.*

Sine recta fide non valent bona opera, 14. *q. 1. c. odi. c. ubi sana.*

Quod ex fide non est, peccatum est, 28. *q. 1. c. omnes. §. illud vero*, *de pœnit. dist. 3. c. quærat. §. etsi fides desit.*

Ad fidem quatenus quis sit cogendus, disseritur, 23. *q. 5. c. ad fidem.*

Fidem præstari frustra sibi petit, qui eam non præstat, *c. frustra.* 75. *de reg. jur. in 6.*

Sine bona fide præscriptio non valet, *c. fin. de præscript.*

De fide pactionis, & consensus, *vide c. tua fraternitas*, *de spons. duor.*

In fide peccans dimitti potest, sed neuter eorum altero vivente cum alio contrahere matrimonium potest, *c. de illa*, *de divort.*

De fide dubitationes ad Papam sunt referendæ, *c. veniens*, *de presbyt. non baptiz.*

Fides sacramenti, etsi ipsum sacramentum desit, ad salutem prodest, *c. debitum*, *de baptismo*, *& ejus eff.*

Fides adultero data de contrahendo matrimonio post mortem viri, matrimonium contrahendum impedit, & contractum dirimit, *c. veniens*, *de eo, qui dux. in matrim.*

Contra fidem veniens punitur, sicut contra juramentum aliquid faciens, *c. pervenit*, *de fidejuss.*

FIDEJUSSOR contraria mandati actione consequitur, ut indemnis servetur, *c. pervenit*, 2. *de fidejussor.* quod fallit, si nondum solverit actor, *d. c. 3. q. 1. except. 1.*

Quod si debitor diu in solutione debiti cessaverit, fidejussor indemnitatem consequi potest, *c. ult. d. tit.* ut & si debitor dissipare bona sua incipiat, *d. c. ult. vers. aut dissipare.* vel si actor sit condemnatus, *d. c. ult. vers. seu super hoc.* denique si actor a creditoribus molestetur, *c. constitutus*, 3. *d. tit. de fidejussor.*

Fidejussor justis de causis agere potest contra eum, pro quo fidejussit, *c. cum pro quo*, *de fidejuss.*

Fidejussoribus inserviens Clericus deponitur, *c. 1. eod. tit.*

Fidejussorem debet debitor indemnem servare, *c. pervenit*, *eod. tit.*

Religiosus Fidejussor esse non potest, nisi de licentia superioris, *c. quod quibusdam*, *de fidejussor.*

FILIUS Sacerdotis in Sacerdotio genitus non debet in Ecclesia patris sui ministrare, si Sacerdos est, *c. ad præsentiam*, *de fil. presb.*

Filius immediate non potest patri in beneficio succedere, *c. conquerente*, *eod. tit.*

Filius legitimus, & pater simul ministrare possunt uni Ecclesiæ, *c. ad hæc*, *eod. tit.*

Filius Presbyteri ministrans potest partem beneficii retinere, *c. proposuit*, *eod. tit.*

Filius poterit succedere patri, si sit temporalis vicarius, *c. constitutus*, *eod. tit.*

Filius non potest succedere patri per donationem Laici, *c. ult. eod. tit.*

Filius Episcopi legitimus potest una cum patre beneficium obtinere in una Ecclesia, & ad sacros ordines promoveri, *c. ad hæc*, *eod tit.*

Filius non erit vicarius in Ecclesia, in qua pater antea personatum habuit, *c. ad extirpandas*, *eod. tit.*

Filii legitimi in seculo existentes ad sacros ordines, curas animarum, vel prælaturas sine dispensatione promoveri non possunt, *c. 1. eod. tit.*

Filii Canonicorum cum patribus in eadem Ecclesia Canonici esse non possunt, *c. cum decorem*, *de fil. presb.*

Filii liberæ, vel libertæ ad servitium redigi non debent, *c. 1. de nat. ex liber. ventr.*

Filius non potest revocare legitimam patris donationem, *c. cum dilecti*, *de donat.*

Filius sequitur conditionem patris secundum provinciæ legem, *c. licet*, *de conjug. servor.*

Filiastrum cognoscens a marito debitum maritale non potest exigere, *c. tuæ fraternitatis*, *de eo, qui consanguin.*

Filius adultus a patre cogi non potest ad contrahendum matrimonium, sed ad sponsalia contrahenda potest cogi non adultus, *c. 1. de desponsat. impub.*

Filios opprimentium pœna, *c. de infantib. de iis, qui fil. occid.*

Filiofamilias regulariter non competit actio sine patris consensu, nisi in causa spirituali, *c. ult. §. fin. de judic. in 6.*

FINIUM regundorum actio triginta annorum præscriptione eliditur, sed non in finibus Episcopatuum, & parochiarum, qui nullo tempore præscribi possunt, *c. super eo* 4. *de parochiis.*

FISCUS capit, quod non capit Christus, 16. *q. 7. c. majores*, *& q. 1. c. decima. circa med.*

FLAMEN, *c. Cleros. §. Sacerdotes*, *de verb. signif.*

FLOCUS, *Clem. 1. §. statuimus. in fin. de statu Monachorum.*

FORNICATIONIS vitium omnium maximum scelus est, 23. *q. 7. c. non solum. §. inter cætera.*

De gradibus fornicationis, *d. q. 7. c. quemadmodum. §. sunt enim. & c. adulterii.*

FORTUITO, & a casu facta culpæ non sunt imputanda, *c. si vero*, *de sent. excomm.*

FORTUNA adversa probatio virtutis est, non indicium reprobationis, 7. *q. 1. c. adversitas. in princ.*

de FRATRE, & sorore uxoris: quo nomine appelletur, 35. *q. 5. c. quod autem.*

De viri fratre, & sorore, quo nomine appelletur, *dict. c. quod autem. §. mariti frater*, *& §. viri soror.*

De duorum fratrum uxoribus: quo nomine appellentur, *d. c. quod autem. §. duorum autem.*

FRIGIDITAS dirimit matrimonium contractum, ita tamen, ut si cum altera contraxerit, ad primam redire cogatur, *c. de frigid. & malefic.*

Frigiditas naturalis per triennium probatur, & qualiter, *c. laudabilem*, *de frigid. & malef.*

FRUCTUUM possessio penes feudatarium est, & non penes dominum feudi, *c. 1. de feudis.*

Fructus pignoris in sortem sunt computandi, *c. cum contra*, *de pignor.*

FUGIENDI honores, & fugientibus offerendi, 8. *q. 1. c. in scripturis.*

FURES auctoritate superioris possunt incarcerari, *c. 1. de deposit.*

Furibus pœnitentibus ante mortem Eucharistia, & sepultura non negatur, *c. 2. de furt.*

Furem indicare tenetur quilibet, *c. qui cum fure*, *de furt.*

Furti conscius, furem si non indicat, est facti reus, *ib.*

Pro occisis in furto non est orandum, *c. fures*, *eod. tit.*

Is, qui necessitate cogente furatur, non est fur judicandus, *c. si quis*, *eod. tit.*

FUTURA per verba contractum matrimonium copula sequente confirmatur, *c. per tuas*, *qui filii sint legitimi.*

A d facturorum cautelam multa statuuntur, *cap. licet, de elect ion. & elect. potest.*

GENERI & nurus, soceri & socrus appellatio ex sponsalibus acquiritur; *27. q. 2. cap. egressus. §. fin. & c. priusquam. vers. sicut etiam eos.*

Generi per speciem derogatur, *cap. generi. 34. de reg. jur. in 6.*

Generale interdictum, *c. cum in partib. 27. de verb. signif.*

In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus, *c. in generali, 81. de reg. juris, in 6.*

GENETHLIACUS, *26. qu. 2. c. illud quod §. neque illi ab hoc. §. genethliaci.* Ad hanc causam pertinent horoscopi, qui definiuntur, *d. c. 1. §. horoscopi.*

GLADIO seculari utendum, cum spiritualis non timetur, *c. ad abolendam, de hæretic.*

Gladium materialem potest Ecclesia invocare, *c. postulasti, de homicid.*

GRADUUM numerandorum ratio, *35. q. 5. cap. ult.* & de ratione numeri graduum cognationum quare usque ad sextum gradum numerentur, *35. q. 2. in princ. cum c. seq. & q. 5. c. ult. successionis.*

GRÆCI a Latinis non ordinentur, nec e converso, *cap. cum secundum, de tem. ord.*

HABITUS susceptio impedit matrimonium contrahendum, sed contractum non dirimit, *c. consuluit, qui Cler. vel vov.*

Habitum monachalem gerens vel deponat, vel Monachus fiat, *c. ut ller. de reg. & transf. ad relig.*

HÆRES voluntati defuncti non satisfaciens, privatur hæreditate, *c. licet universis, de vot.*

Super hæreditate litigatur coram Judice seculari, *cap. lator præsentium, qui filii sint legit.*

De hæreditate potest etiam Papa judicare, *c. 1. eod. tit.*

Hæres Sacerdotis est Ecclesiæ, *c. presbyteris de pœn.*

Hæres conveniri potest, ut satisfaciat pro defuncti delicto, *cap. in literis, de rapt.*

Sine hærede decedere non videtur, qui Ecclesiam vel monasterium hæredem constituit, *c. in præsentia, de probat.*

Hæres punitur pro culpa defuncti, *c. ad aures, de pœn.*

Hæredem compellere potest Episcopus, ut testatoris voluntatem impleat, *c. si hæredes, de testam.*

HÆRESIS quid, *c. ad abolendam, 9. in princ. de hæreticis, 24. q. 1. cap. loquitur, cum c. seq. c. omnib. c advocavit. c. quoniam vetus. c. quicunque. c. didicimus, in princ. item qu 3. c. hæresis. c. hæreticus. cap. qui in Ecclesia, c. qui aliorum.*

Proprium hæreseos est, *24. q 3. c. transferunt.*

Causa hæreseos, *d. c. transferunt. §. veteres.*

Effectus & usus hæresis, *d. q. 3. cap. ult.*

Species cognata hæresis, quod est schisma, *d. q. 3. c. illi qui, §. fin. cum c. seq. item 24. q. 1. c. schisma, in princ.*

HÆRETICUS catholico succedere hæreditarie non debet, *cap. si quis, de hæretic.*

Hæreticorum damnantur scripturæ, *c. fraternit. de hæret.*

Hæreticorum receptatores sunt ipso jure excommunicati, ut ipsorum fautores, *c. sicut ait, eod. tit.*

Ad extirpandas hæreses debet invigilare Princeps, *cap. excommunicamus, eod. tit.*

Hæretici, nisi resipiscant, traduntur judicio seculari, *c. excommunicamus, eod. tit.* idem fiat, si ad abjuratam hæresin redierint: quia tunc sine misericordia ulla judicio seculari tradendi sunt, *c. pen. eod. tit.*

Hæreticorum bona, nisi resipiscant, confiscari debent, *cap. vergentis, eod. tit.*

Hæreticorum filii, licet catholici, exhæredantur, *ibid.*

Hæreticorum Clericorum bona ad Ecclesiam revertuntur, *c. excommunicamus itaque, de hæret.*

Contra hæreticos proceditur ex sola suspicione, *ibid.*

Hæreticos extirpare nolens excommunicetur, *ibid.*

Hæreticorum fautores, si intra annum non satisfecerint, sint infames, *ibid.*

Hæreticus Clericus degradetur, & postea judici seculari tradatur, *ibid.*

Ab hæreticorum dominio absolvuntur, qualitercunque eis obstricti, *eod. cap. circa fin.*

Hæreticus censetur, qui juramento se purgare noluit, *c. excommunicamus, eod. tit.*

Hæreticorum extirpatio ad Episcopum spectat, *c. in causis, de elect.*

HEREMITA potest eligi in Abbatem, *c. cum monasteriorum, de elect. & elect. potest.*

HOMICIDIUM potest actu & voluntate committi, *c. dilect. filius, de homic.*

In homicidio casuali consideratur, an dederit quis operam rei illicitæ, *ibid.*

Homicidii causam præstantes pari pœna, ut homicidæ ipsi, sunt feriendi, *c. sicut dignum, eod. tit.*

Homicidium quandoque non imputatur, *c. continebatur. c. Petrus, & c. fin. eod. tit.*

Homicida non habetur Medicus vel chirurgus, qui nihil eorum, quæ sui sunt officii, omisit, licet ægrotus moriatur, *c. tua nos, eod. tit.*

Homicida is non est, qui abortui causam dedit, si conceptus nondum sit animatus, *c. sicut ex literar. eod. tit.*

Qui Homicidio interest, sed non percutit, nihilominus potest promoveri, *c. præsentium, de Cler. percuss.*

Homicidium casuale committens promoveri potest, si negligentia supina non intervenerit, *c. lator, de homicid.*

In homicidio casuali quæ sint consideranda, *vide in c. ex literis, eod. tit.*

Cum homicida non potest Episcopus dispensare, *c. de Cler. pugnant. in duell.*

Homicida reputatur conceptionem mulieris, vel viri generationem impediens, *c. si quis de homicid.*

Homicidii pœna punitur excitans alios ad pugnandum bello injusto, *c. quod in dubiis, de pœn.*

Homicidium quatuor modis committitur, *c. 2. de Cler. pugn. in duell.*

Suspecto de homicidio indicitur purgatio, *c. ex literis, de homicid.*

HONOR debetur Clericis, & maxime Prælatis, *c. solitæ, de major. & obed.*

In honore succedens, & in onere succedat, *c. ex literis, de pign.*

HORA qua Judex sententiam ferre debet, habetur, *cap. consuluit, de offic. deleg.*

Horæ omnes possunt diei mane præter completorium, *c. 1. de celebrat. Miss.*

HOSPES turpius ejicitur, quam non recipitur, *c. quemadmodum, 25. §. alioquin si vers. quia turpius, de jurejurando.* Hieronymus *2. quæst. 7. cap. quanquam.*

HOSPITALARII qui sint, notatur *in c. cum & plantare, de privileg.*

HYPOCRITÆ, *de pœnitent. distinct. 2. cap. multi bene. § illud Gregorii, cum cap. seq. Citius.*

I

JACTANTIA & Confidentia, *6. q. 1. cap. imitare, 16. quæst. 1. cap. revertimini. §. si quis doctus, 32. quæst. 5. cap. si Paulus.*

JANUARIUS dictus quasi janua anni, atque principium, *dist. 76. c. jejunium mense decimo.*

de JEJUNIO plenus venter facile disputat. *12. q. 2. c. gloria. §. plenus.*

Jejunium frangens ægrotus non peccat, *cap. quod non est, de regul. jur.*

Jejunium solvit vinum mane bibitum, *c. ex parte, de celebrat. Miss.*

Jejunandum est sabbatho præcedenti, si in secundam feriam evenerint festa sanctorum, jejunia habentium, *c. 1. de observat. jejun.*

Jejunandum quando, & quibus temporibus & diebus, *c. 2. de observat. jejun.*

IGNORANTIA non habet locum in iis, quæ publice fiunt, *c. cum in tua, qui matrimon. accus. poss.*

Ignorantia quando excuset, & quando non, *vide in c. presbyterum, de homicid. & c. 2. de cogn. spirit. & cap. 2. de ord. ab Episcopo.*

Ignoranti tempus non currit, *c. licet de supplend. neglig. prælat.*

Ignorantiam allegans juramentum præstare tenetur, *c. si vero, de sermon. excomm.*

ILLEGITIMOS solus Papa ad Episcopatus legitimat, *c. cum Vintoniensis, de elect.*

Illegitimi parentibus succedere non debent, *c. referente, qui filii sint legit.*

Illegitimi reputantur in gradu vel statu prohibito geniti, *c. cum inhibitio, de clandestin. despons.*

de IMAGINIBUS sanctorum, *de consecr. dist. 3. c. prælatum.*

Imagines sanctorum memoria sunt & recordatio præteritorum, *d. dist. 3. c. venerabiles.*

IMPEDIMENTUM justum excusat, *c. inter quatuor, de Cler. non resid.*

Impediens aliquem in jure suo condemnandus est in expensis, *c. acceden. de accusat.*

de IMPERATORIS electione, *c. venerabilem, 34. de electione, & clement. 1. de jurejurando.*

De Juramento, quod præstat imperator. *d. clement. 1.*

Imperator vel Rex jura Imperii vel regni, etiam præstito jurejurando, nequit alienare, *c. intellecto, 32. de jurejurando.*

Imperatore mortuo jurisdictio Imperii vacantis ad quem pertinet, *c. unico, ne sede vacante aliquid innovetur.*

De judicio Imperatoris disputari non oportet, *17. q. 4. c. si quis suadente. §. committunt.*

In Imperio non habet locum sanguinis successio, sed tantum electio, *c. venerabilem, de elect.*

Imperio vacante potest appellari ad Papam ab audientia vel instantia Judicis secularis, *c. licet, de foro compet.*

Imperator major est Papa in temporalibus, *c. solicitæ, de major. & obed.*

Imperator Justinianus decrevit, ut sacri canones vim legum obtinerent. *c. 1. de jur. calumn.*

ad IMPOSSIBILE nemo potest obligari, *c. nemo, 6. de reg. jur. in 6.*

IMPUBERES possunt mortaliter peccare, *c. 1. de delict. puer.*

INCANTATOR, Incantatrix, *26. qu. 5. c. Episcopi. §. illud etiam. c. quicunque. §. fin. cum cap. seq. item c. per venit. item q. 7. c. admoneant, 26. q. 3. §. incantatores.*

de INCENDIIS puniendis, *c. si quis domum, 6. de injuriis, 23. q. 8. c. si quis membrorum, c. pessimam.*

INCESTUS matrimonium sequens illud non solvit, *de eo qui cognovit consang. per totum tit.*

de INCONSTANTIA dictorum factorumque, *22. q. 4. c. unusquisque. §. fin. c. incommutabilis. c. non semper. c. magnæ, de pœnitent. dist. c. si agamus. c. quamobrem.*

INDULGENTIA non excedat annum unum, sive ab uno, sive a pluribus dedicetur Ecclesia, *c. cum ex eo, de pœnit. & remiss.*

Indulgentiam facere potest Episcopus in suo Episcopatu, *c. pen. eod. tit.*

Indulgentiarum forma in literis ponendis, *ibid.*

Indulgentiam aliorum Episcoporum, quibus & quando valet, *ibid.*

Indulgentiam dant Episcopi soli, *c. quod inte, eod. tit.*

INFIRMITAS duplex, *15. qu. 1. in princ. §. porro infirmitas. c. illud relatum. §. itaque ut, usque ad §. furor. cap. concupiscentia.*

Infirmitas excusat a contumacia, *c. querelam, de procurat.*

Infirmitas magna solvit sponsalia, *c. quemadmodum, de jurejur.*

Infirmi carnes comedere possunt in Quadragesima, *c. 1. de observat. jejun.*

Infirmus jejunium solvens non peccat, *cap. quod non est, de regul. jur.*

Infirmo Episcopo datur coadjutor, similiter infirmus Episcopus omnia recipiat, quæ sanus reciperet, *c. 1. & c. ex parte, de Cler. ægrot.*

Infirmo Clerico dandus est etiam adjutor, *cap. de rectoribus, eod. tit.*

INFAMIÆ causæ enumerantur, *3. qu. 7. in infames. §. porro infamiæ.*

Mulier, quæ intra annum luctus nuptias iterat, non notatur, *c. penult. & ult. de secundis nuptiis.*

Carcer non infamat, *c. super his, 8. de pœnis.*

Condemnatus ex causa famosa notatur: quod fallit si nulla vel minima fuerit injuria, propter quam quis est condemnatus, *c. cum te ab, 23. de sententia & re judicata.*

Plures aliæ causæ infamiæ enumerantur, *6. q. 1. c. summa. §. fin. cum c. seq.*

INIMICITIÆ bene loquendo extinguendæ. *11. quæst. 3. cap. injustum. §. homini.*

Inimicus repellitur ab accusatione, *c. cum oporteat Episcopum, de accusat.*

Cum inimico habitans, ut & inimicus, ab accusando & testificando repellitur, *c. repellantur, eod. tit.*

INJURIARUM tenetur non solum is, qui fecit, sed is quoque, cujus dolo vel opera injuriam fecit, *de pœnit. dist. 1. c. si quis tam. §. fin.*

Si matremfamilias, aut prætextatum prætextatamve affectatus fuerit, sive alicujus pudicitiam attentaverit, punitur, *de pœnit. dist. 1. cap. si quis tam masculum, in pr. & §. attentari.*

Si libellum, carmen, aut tale quid ad alicujus infamiam scripserit vel confinxerit, punitur, *5. q. 1. c. 1. cum duob. cap. seq.*

Item si libellum famosum inventum non corruperit, punitur, *d. cap. 1. versic. & qui eam. & d. qu. 1. ult. §. si quis famosum.*

Si adversus aliquem manus levatæ sint, & sæpe territus sit, quasi vapulaturus, punitur, *d. dist. 1. c. si quis pulsatus.* quod fallit si joco aut casu factum sit, non injuriæ faciendæ animo, *15. q. 1. cap. illud. §. quare si quis.* item si quis liberum hominem pro servo suo per errorem cæciderit, *15. qu. 1. c. ult. d. §. si quis liberum.*

Injuriarum non tenetur, si reus errorem aperte confessus fuerit, ac revocaverit, *d. §. sin autem in eadem, vers. vel forte sciens.*

Neque tenetur si furiosus vel impubes injuriam fecerit, *d. cap. illud, in princ.*

Nec si quis nocentem infamavit. *5. quæst. 1. cap. quidam. §. sin autem in eandem,* vel si injuria remissa sit, *23. quæst. 4. cap. si illic, in princ.*

In injuriarum actione tentanda prius est reconciliatio, quam ad sententiam perveniatur, *quæst. 4. cap. si illic ubi. vers. sin vero nihil.*

Injuriarum actione damnatus fit infamis: nisi modica fuerit injuria, *cap. cum te, 25. de re judicata.*

INITIO vitiosum, tractu temporis non convalescit, *cap. non firmatur, 18. de reg. jur. in 6*

Vix bono peraguntur exitu, quæ malo inchoata sunt principio, *dist. 61. cap. miramur. §. principatus. item 1. quæst. 1. cap. principatus.*

Quod initio vitiosum non est, ex post facto non vitiatur, *c. factum*, 37. *de reg. jur. in. 6.*
INOPIA debitoris inanem redit actionem, *c. olim*, 16. *de restitut. spoliat.* potest tamen Laicus debitor incarcerari: in Clerico debitore secus est, qui præstito jurejurando de solvendo, si quando potuerit, dimittitur, *c. Odoardus*, 3. *de solutionib.*
INQUILINUS in quibus casibus expelli potest, *vide in c. propter sterilitatem*, *de locat. cond.*
INQUISITIO non debet fieri, nisi de eo, qui est malæ famæ, *c. cum oporteat*, *de accus.*
In inquisitione litis contestatio non usurpatur, *c. accedens*, *de accus.*
Per inquisitionem solam Prælatus non deponi, sed ab administratione tantum removeri potest, *ibid.*
Inquisitorum jurisdictio extendit se ad ea, sine quibus inquisitio fieri non potest, *c. olim*, *eod. tit.*
Pendente inquisitione non tenentur subditi Prælato, contra quem fit inquisitio, obedientiam præstare, nec potest Prælatus tunc quicquam in præjudicium inquisitionis statuere, *ibidem.*
Inquisitio valet & in inferiores & in superiores, *c. qualiter*, & *c. ult. de accusat.*
Inquisitio fieri debet in publicis criminibus, nec Judex actor est, sed sola fama, & ideo litis contestatione non est opus, *ibid.*
Inquisitio fit tantum circa præsentes, *c. illa Præpositorum*, *eod. tit.*
Inquisitio suscipitur tantum ex relatione gravium personarum, *c. qualiter*, *de accusat.*
Per inquisitionem nullus deponitur, sicut in accusationibus fieri solet: nisi in simonia & similibus, *eod. c.*
Inquirendi quid debeant jurare & qualiter, *c. illa præpositorum*, *eod. tit.*
In inquisitione qualiter sit procedendum, *vide in c. per tuas*, *de simon.*
INSTITUTIO pertinet ad Episcopum, cujus est jus patronatus, *c. si vero*, *de jur. patron.*
Institutiones & destitutiones non debet facere Episcopus sine capitulo suo, *c. novit*, *de iis quæ fiunt a Prælat. sine consens. cap.*
In Institutionibus non debet esse beneficiorum successio, *c. ad decorem*, *de institut.*
Institutio per Laicum solum facta non valet, *c. ex tua*, *de fil. presbyt.*
Institutio Presbyterorum in Ecclesia baptismali in plebe & capella pertinet ad Episcopum, *c. cum olim*, *de præscript.*
Instituendi sunt idonei, etiam undecunque sint, *c. ad decorem*, *de institut.*
INSTRUMENTO amisso contenta in eo probari possunt per testes, & quod fuerit sine vitio, *c. cum olim*, 12. *de privileg.*
Instrumento publico creditur ubicunque terrarum, *c. ad audientiam*, *de præscript.*
Instrumenta inveterata vel alias consumpta possunt per Judicem ordinarium renovari, *c. si instrumento*, *de fid. instrument.*
Instrumenta subscriptionem testium non habentia, vel manu propria conscripta, non valent, *c. scripta vero*, *eod. tit.*
Instrumento non potest derogari per testes, *c. illud*, *de præsumpt.*
Instrumenta transsumpta non valent, nisi originalia diligenter examinata & perfecta fuerint, *c. de fid. instrum.*
Unius literæ defectus in instrumento illud non vitiat, *c. ex parte*, *eod. tit.*
Instrumenta, & testes parem in litibus potestatem habent, *c. cum Joannes*, *de fid. instrum.*
Sub instrumentorum nomine & testes continentur, *c. pervenit. de test. cog.*

Instrumento debita forma carenti non creditur, *c. quod super his*, *de fid. instrum.*
Instrumentis potest per testes, qui instrumento subscripserunt, derogari, *c. cum Joannes*, *eod. tit.*
Instrumenta contraria proferens sibi obest, *c. imputari*, *eod. tit.*
Instrumentum deletum vel interlineaturam habens non valet, *c. inter dilectos*, *eod. tit.*
Sub instrumentorum novorum prætextu non debent lites restaurari, *c. inter*, *de sent. & re judic.*
Instrumentorum falsorum obtentu sententia lata ad viginti annos usque retractari potest, *c. cum venerabilis*, *de except.*

CUI EDENDA SINT INSTRUMENTA.

Instrumenti copia facienda est adversario postulanti, *c. contingit*, *de fid. instrum.* & *c. quoniam contra*, *de probat.*
Instrumentis vel privilegiis utens tenetur ea edere petenti, *c. contingit*, *de fid. instrum.*
Instrumenta legi debent coram parte adversa, *eod. c.*
INTERDICTUM generale privilegiati observare tenentur, non obstante privilegio, *c. petiistis*, *de privileg.*
Interdictum non servetur, nisi a capitulo indictum, *c. quæsivit*, *de iis quæ fiunt a major. parte Cap.*
Interdicto durante, possunt nihilominus Clerici in cœmeterio sepeliri, si bene interdictum servarunt, *c. quod in te*, *de pœnit. & remiss.*
Interdicto qualiter sint horæ dicendæ, & quæ sacramenta sint interdicta, *ibid.*
In interdicto generali conceditur Episcopis divina celebrare januis clausis, non pulsatis campanis, exclusis interdictis, *c. quod nonnullis*, *de privileg.*
In interdicto generali non est deneganda pœnitentia cruce signatis, & peregrinis, *c. quod in te*, *de pœnit. & remiss.*
Interdicto generali durante, interdictis & excommunicatis prædicare licet, & confirmare baptizatos, *c. permittimus*, *de sent. excommun.*
In quovis interdicto excipiuntur baptismus puerorum, & pœnitentia morientium, & viaticum, *c. non est*, *de sponsal.*
Interdicto durante celebrantium pœna habetur, *in cap. postulastis*, *de Cleric. excommunicat.*
Interdicto loco ab homine potest quis uti privilegio, sed non in loco, qui jure interdictus sit, *c. tuarum*, *de privileg.*
Interdictum ferentes in privilegiatos puniendi sunt, *c. quanto amplius*, *eod. tit.*
Interdictum non servantis pœna, *c. petiistis de privil.*
INTERFECISSE videtur, qui liberare potuit & noluit, *c. sicut signum*, *de homicid.*
Interfectores, & eorum defensores pari sunt afficiendi pœna, *ibid.*
Interficiens furem quando sit in culpa, *ibid.* & *c. si perfodiens*, *eod. tit.*
si INTERIERIT res quæ petitur, reus exceptione defenditur, si interpellatus exceptione se tueri potuit, *c. non est* 60. *de reg. jur. in 6.* item si alius, non reus in mora fuerit, *c. mora*. 33. *eod. tit.*
INTERPRETARI. Ejus est jus interpretandi leges, cujus est & jus ferendi, 25. *q.* 1. *c. ult.* §. *quanquam.*
Leges priores, quamvis abolitæ, in posterioribus interpretandis adhiberi possunt, *c. fuerunt.* §. *paulatim*, *dist.* 7.
Interpretatio semper in meliorem partem facienda, *c. cum tu*, *de testibus.*
Interpretatio adhibenda est plena in contractibus, plenior in testamentis, plenissima in beneficiis, *c. cum dilecti filii*, *de donat.*

Inter-

Interpretari debet Papa statuta sui prædecessoris, *c. super quæstionum, de off. Jud. deleg.*

Interpretatur Papa dubias verborum sententias, *c. in his, & c. seq. de verb. signif.*

Interpretatio fieri debet, ut prosit, non ut obsit, *c. in his de privileg.*

Judex dubia instrumentorum interpretatur, *c. cum dilecti filii, de donat.*

de IRA Dei, *de pœnit. dist. 3. c. productior. §. fin.*

JUDÆI novas synagogas non faciant, veteres tamen illis resarcire permissum, *c. Judæi, de Jud.*

Judæi claudant ostia, & fenestras suas in die Parasceves, *c. quia super, eod. tit.*

Christianus Judæo serviens excommunicatur, *c. Judæi, eod. tit.*

Judæus conversus possessiones suas prius habitas non amittat, *ibid.*

Judæi ad fidem non sunt cogendi, *c. sicut Judæi, eod. t.*

Judæorum ritus, & festivitates non impediantur, *c. sicut, eod. tit.*

Judæo nullus noceat sine auctoritate superioris, *ibid.*

Judæi Christianas nutrices non habeant, *c. etsi Judæos, eod. tit.*

Judæum percutientis pœna, *c. postulasti, eod. tit.*

Judæi habitum a Christianis distinctum gerant, *cap. in nonnullis, eod. tit.*

Judæi publicis officiis non præferantur, *c. cum sit, eod. tit.*

Judæi servus ad fidem conversus liber fit, *c. nulli Judæo, eod. tit.*

Judæi solvant prædiorum decimas, *c. quanto amplius, de usur.*

Judæi compelli possunt ad immodicas usuras restituendas, *c. post miserabilem, & c. quanto amplius, eod. tit.*

Judæus conversus filium Judæum petere potest, *c. ita quorundam, de Judæis.*

Judæus conversus ad Ecclesiasticum beneficium promoveri potest, *c. eam te, de rescript.*

JUDEX *c. 10. §. Judex, de verb. signif.*

A Judice factum, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est, *c. ea quæ fiunt 26. de reg. jur. in 6.*

Si Judex litem suam fecerit, & male judicaverit, punitur, *c. de sent. & re jud. 11. q. 3. c. temerarium, si quis dixerit. c. nolite. ¶. fin. cum seq.*

Judicis potestas non expirat, si per cavillationem causa ultra triennium prorogetur, *c. venerabilis. de judic.*

JUDICIS OFFICIUM.

Judices qualiter se habere debeat ad partes, *c. cum P. de Purg.*

Judex solum de re, quam cognoscit, judicare debet, *c. cum semper de caus. propr. & poss.*

Ex singnis tamen evidentibus judicium ferre potest, *c. pastoralis, eod. tit.*

Judex sine suo conjudice procedere non debet, *c. sciscitatus, de rescript.*

Judicis Ecclesiastici est viduas defendere, *c. ex parte de foro comp.*

Judicis officium est reo libellum dubium interpretari. *c. significantibus, de libell. oblat.*

Judex in tenebris judicare non debet, *c. consuluit, de offic. deleg.*

Judex interlocutoriam mutare potest, *c. cum cessante, de appell.*

Judex suspectus, vel inimicus esse non debet, *c. secundo requiris, eod. tit.*

Judex debet per se ipsum cognoscere, *c. super quæstionum, de off. Jud. deleg.*

Judex potest, & debet supplere partibus ea, quæ juris sunt, *c. bonæ memoriæ, de postul. Præl.*

Judicis arbitrio relinquitur numerus testium, *c. cum causam, de testib.* tempus comparendi, *cap. consuluit, de offic.* induciæ citatoriæ, *c. quoniam, ut lit. non contest.* tempus & pœna pœnitentiæ, *c. significavit, & c. quæsitum, de pœnit. & remiss.*

Judex, ad quem appellatum est, potest sententiam prius latam in quibusdam infirmare, & in quibusdam confirmare, *c. quod ad consultationem, de sent. & re jud.*

Judex quilibet debet habere tabellionem, vel duos viros idoneos, *c. quoniam contra, de probat.*

Judex debet operam dare, ut persona in judicio agens vel defendens sit legitima, *c. causam, de judic.*

JUDEX ECCLESIASTICUS IN QUIBUS CAUSIS ETIAM SECULARIS JUDICIS OFFICIO FUNGI POSSIT.

In causis peregrinorum, & pauperum, *c. ex parte, 2. de for. comp.*

Item si vacat imperium, *c. licet, eod. tit.*

Item si Judex secularis negligenter justitiam administret, *c. ex tenore, eod. tit.*

Item si sit terra Ecclesiæ, *c. si duobus, de appell.*

Item ubi consuetudo invaluit, ut Ecclesia judicet de maleficiis, *c. cum sit generale, de for. comp.*

Item in denunciatione criminis, *c. novi. de jud.*

Item ratione connexionis, ut de jure patronatus, *cap. quanto, de jud. & c. de prudentia, de donat. inter vir. & uxor. & c. per venerabilem, qui filii sint legitimi.* ubi simul etiam docetur, quando Judex ad spiritualia, & temporalia legitimat.

JUDEX EX QUIBUS CAUSIS RECUSARI QUEAT.

Judex recusari potest, si sit adversario familiaris, *c. insinuante, & c. super quæstionum, de off. deleg.*

Item si ab eo appellatum sit, *c. ad hæc. si, de appell.*

Item si sit adversarii consanguineus, vel commensalis, *c. accedens, ut lite non contest. & c. causam, de off. Jud. deleg.*

Sine justa causa Judex recusari non potest, *c. cum speciali, de appellat.*

IUDICIUM, *c. 10. ¶. vocatur autem. & §. judicium in extravag. comm. de judiciis.*

In judiciis non est acceptio personarum habenda, *c. in judiciis, 12. de reg. jur. in 6.*

Judicium est triplex, *c. per venerabilem, qui filii sint leg.*

In judicio non debet distinctio personarum fieri, *c. novit. de judic.*

In judicio quæ personæ requirantur, *c. forus, de verb. sign.*

In judicio contraria asserenti non creditur, *c. dilectus, de temporibus ordinat.*

In judicio uno facta fidem faciunt in alio, *c. cum ad sedem, de restit. spoliat.*

In judicio non procedatur, nisi contra victum, vel contumacem, *c. inter quatuor, de majorit. & obed.*

Excommunicatus in judicio conveniri potest, & per alium respondere, *c. intelleximus, de re jud.*

Clerici in judicio seculari respondere non tenentur non obstante quavis consuetudine, *c. cler. de judic.*

Judicio seculari traditur Clericus incorrigibilis degradatus, *c. non ab homine, eod. tit.*

Res judicata vim legis non habet, nisi Pontifex Maximus sententiam tulit, *c. in causis, 19. de sent. & re jud. vers. cum in similib casib.*

JURAMENTUM non est obligatorium contra bonos mores præstitum, *c. non est, 58. de reg. jur. in 6.*

JURGIUM, *c. 10. §. jurgium, de verb. signif.*

JURIS civilis origo, *dist 7. c. 1. cum duob. seq.*

Juris Pontificii origo, *dist.* 15. *cap.* 1. *cum seq.*

Jus dictum est, quia justum, *cap. jus generale*, §. *jus autem*, *dist.* 1.

Jus quid, *cap. jus dictum*, 12. *de verb. significat.*

Differunt jus & lex, quemadmodum genus & species, Lex enim juris species dicitur, *d. c. jus generale*, *in princ.*

Jus dividitur in naturale, gentium & civile, *dist.* 1. *in princ. & cap. jus autem*, *dist.* 11. *cap. catholica*.

Dividitur in divinum & humanum, *dist.* 1. *cap. omnes leges*. *dist.* 8. *cap.* 1.

Dividitur in jus personarum, rerum & actionum. Ad jus personarum pertinet jus maris & fœminæ. Mas autem dicitur ad imaginem Dei creatus, fœmina non item. Ideoque hæc velare caput jubetur, 33. *q.* 5. *c. hæc imago*. *c. mulier*.

Jus aliud publicum, aliud privatum dicitur, *dist.* 1. *cap. penult.* Eadem legum divisio, sed alia sententia habetur, 19. *q.* 2. *c. duæ sunt*.

Jus dividitur in scriptum & non scriptum, seu leges & mores, *dist.* 1. *cap. jus generale*.

Juris naturalis definitio, *dist.* 1. *c.* 1. §. *jus naturale*, *dist.* 6. *c. non est peccatum*. §. *his itaque respondetur*, *d. dist.* 1. *cap. jus naturale*.

Species juris naturalis est rerum communio, *dist.* 8. *in princ. cum cap.* 1. *seq.* & ibidem de differentia juris naturalis & civilis. Sed & alia differentia est, quod natutale jus vetustius sit, *dist.* 5. *in* §. *naturale*. item quod naturale sit dignius, *d.* §. *naturale*. *& d. c.* 1. §. *fin.*

Jus gentium, *dist.* 1. *c. jus gentium*. item hujus species est jus militare, *de quo dist.* 1. *cap. jus militare*.

Juris civilis definitio, *dist.* 1. *cap. jus civile*.

Species juris civilis est rerum proprietas, seu distinctio dominiorum, *dist.* 8. *in princ. cum c. seq.*

Differentia juris civilis & naturalis est, quod civile jus sit posterius, *c. ult.* §. *naturale ergo*, *dist.* 6.

Jus civile ex unaquaque civitate appellatur proprium Quiritum, *dist.* 1. *cap. ult.*

Divisio juris civilis in scriptum & non scriptum, *dist.* 1. *cap. jus generale*, *in fin. distinct.* 11. *c. Ecclesiasticarum*.

Species juris scripti enumerantur, *dist.* 2. *c.* 1.

Definitio juris non scripti habetur, *dist.* 1. *cap. non est*, *cap. consuetudo*, *in princ.* §. *vocatur autem*.

Juris legumque ratio & usus est coercitio humanæ audaciæ, & nocendi facultatis, *dist.* 4. *c.* 1. *cum seq.* 23. *q.* 5. *c. non frustra*.

Jure disceptare, *c. forus*, 10. §. *jure autem*, *de verb. signific.*

Juri suo quilibet renuntiare potest, *c. si diligenti*, *de for. compet.*

Jus commune ubi non invenitur expressum, proceditur ad æquitatem, *c. ex parte*, *de transact.*

Jure quod quis in alterum statuit, ipse uti debet, *cap. cum omnes*, *de constit.*

Si JUSJURANDUM est illicitum vel per metum extortum, ad id relaxandum actio competit, *exemplo c. pervenit*, 1. *c. si vero aliquis*, 8. *c. verum*, 15. *in princ. c. sicut*, 29. *in princ. vers. cum a præstito*, *de jurejurando*. Nisi jusjurandum servari possit sine interitu salutis æternæ, *dict. c.* 8. §. *duximus tibi*.

De modo relaxandi jurisjurandi, *c. verum in ea*, 15. §. *cæterum*, *de jurejurando*.

Juramento mulieris, allegantis quendam cum ipsa matrimonium contraxisse, non creditur, nisi per testes probetur, *c. mulieri*, *de jurejurando*.

Juramentum debet habere tres comites, *cap. etsi Christus*, *de jurejurando*.

Jusjurandum servandum est, nisi vergat in æternæ salutis dispendium, vel per superiorem relationem relaxetur, *cap. si vero*. *& cap. veniens*. *eod. tit.*

Juramentum contra possessionem emissum non tenet, *cap. ex literis*, *de jurejurando*.

Juramentum illicitum non obligat, & tales absolvendi sunt cum pœnitentia, *cap. cum quidam*, *eod. tit.*

Juramentum aliquando recipit interpretationem, *cap. brevi*, *eod. tit.*

Juramento subintelligitur semper hæc tacita conditio, quod observabitur, si sit observandum, *cap. quemadmodum*, *eod. tit.*

Juramentum Episcoporum in consecratione eorum, *c. ego N. eod. tit.*

Juramentum contra jus canonicum, vel Ecclesiam factum non tenet, sed potius est perjurium, *c. si diligenti*, *de for. comp. & c. sicut*, *de jurejurando*.

In juramento illicito consulendus est superior, *c. venerabilem*, *de elect.*

Jurans mihi fidelitatem, & per consequens meis fidejussoribus, non tenetur iterum jurare, *cap. veritatis*, *de jurejurand.*

Jurans de contrahendo matrimonio tutius implet, quam aliud quærat, *c. commissum*, *de sponsal.* ad illud implendum compellendus non est, *cap. requisivit*, *eod. tit.*

Juramentum non exigat Episcopus a Clericis suis, nisi cum committit eis beneficium Ecclesiasticum, *cap. nullus Episcopi*, *de jureiurando*.

Jurans de usura solvenda ad ejus præstationem tenetur, sed restituenda est, *c. debitores*, *eod. tit.*

Ubi perjurium timetur, ad juramentum nemo cogi debet, *cap.* 2. *de cohabit. Cleric. & mulier.*

Jurare possunt Monachi in causis monasterii sui, *cap. etsi Christus*, *de jurejurando*.

Juramenta testium possunt omitti partibus consentientibus, *cap. tuis quæstionibus*, *de testibus*.

Juramentum ad casum inopinatum extendi non debet, *cap. tua nos*, *de Eccles. ædific.*

Jurans se contra me non acturum, potest nihilominus pro Ecclesia contra me agere, *cap. petito*, *de jurejur.*

Jurans se edita statuta servaturum, ad futura non obligatur, *cap. penult. eod. tit.*

Juramentum non exigitur, nisi cum aliæ probationes desunt, *cap. sicut consuetudo*, *de probat.*

Juramento non obligantur minorennes, *cap. in præsentia*, *eod. tit.*

In juramento intelligitur semper jus superioris exceptum, *c. venientes*, *de jurejur.*

Juramentum qualiter deferatur reo vel actori, *c. fin. eod. tit.*

Juramentum non dicitur violatum, cum in melius mutatur, *cap. pervenit*, 2. *eod. tit.*

Juramenta Clerici Laicis præstare non debent, nisi temporale quid ab eis teneant, *c. nimis de jurejur.*

JUSTITIA, *c. forus*, 10. §. *vocatur autem*, *de verb. signific.* 14. *q.* 1. *c. ubi sana*.

JUXTA, *c. Abbate*, 15. *de verb. signific.*

L.

LÆDERE alium non licet: delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare, *c. delictum*, 76. *de reg. jur. in* 6.

Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum, *c. mutare*, 33. *de reg. jur. in* 6.

LAICI unde dicti, 12. *q.* 1. *c. duo sunt*. §. *aliud vero*.

Laici non debent assumi loco Canonicorum, nec de rebus Ecclesiæ disponere, *cap. quamvis*, *de decim.*

Aliquando tamen Laici in Clericos potestatem habere possunt, sed id tantum auctoritate Ecclesiæ, *cap. ad falsariorum*, *de fals. & c. cum non ab homine*, *de judic.*

Laicus jurisdictioni alienæ se submittere potest, Clericus non item, *cap. significasti*, *de for. compet.*

Laici de jure patronatus cognoscere non possunt, *cap. quanto*, *de judic.*

Laicus potest Episcopum vel Clericum denuntiare, vel accusare, *cap. cum juventute*, *de præsumpt.*

Laici

Laici nihil Ecclesiasticis dare possunt sine consensu Episcopi, *c. quod autem, de jure patron.* Recipientes enim crimen sacrilegii incurrunt, *c. causa, de verb. signific.*

Laicorum statuta contra libertatem Ecclesiæ sine consensu Ecclesiæ non valent, *c. quæ in Ecclesiarum, de constit.*

Laici quibus casibus respondere teneantur coram judicio Ecclesiastico, *vide in c. novimus, de verbor. signif.*

Laicus contra Clericum ferre testimonium non debet, accusare tamen potest, *c. de cætero, de test.*

LECTIO librorum sacrorum & usus, *dist.* 38. *c. sicut. c. juxta. c. qui ea.*

LECTORES, *distinct.* 21. *c. Cleros. §. lectores*, & de officio lectorum, *dist.* 25. *c.* 1. *§. lectores. dist.* 25. *c.* 1. *§. ad lectorem.*

De modo ordinandi lectorem, *dist.* 23. *c. lector.*

Lector debet esse vigintiquinque annorum, 20. *qu.* 1. *c. placuit, in fin.*

Lector orario uti non debet, *dist.* 23. *c. non oportet.*

LEGATUS ad plures provincias, in una degens, potest & de aliis judicare, *c. novit, de offic. leg.*

Legatus non a latere Papæ, absolvere non potest excommunicatos in sua vel alia provincia, nisi de licentia speciali sibi a Papa collata, *c. excommunicatis, eod. tit.*

Legati constitutio in sua provincia perpetuo durat, *c. nemini dubium, eod. tit.*

Post legati recessum non durat commissio causarum, nisi citatio facta sit eo in provincia existente, *ibid.*

Legatus potest conferre Ecclesias vacantes, *c. dilectus filius, eod. tit.*

Legatus mandatum Papæ interpretari potest, *c.* 1. *de postulat. prælat.*

Legato speciali præsente, legatus generalis cessat, *cap. volentes, de offic. legat.*

Legatus dispensare potest in causa matrimoniali, *cap. quod dilectio, de consanguinit. & affinit.*

Legatus Ecclesias & præbendas dare potest invito patrono, *c. dilectus filius, de offic. legat.*

Legatus potest cognoscere de causis Suffraganei per simplicem querelam, *c.* 1. *eod. tit.*

Legatus generalis non potest sententiam secundum formam mandati a Judice delegato latam revocare, *c. studuisti, eod. tit.*

Legatus non debet se intromittere de causa ad Papam transmissa, *c. licet, eod. tit.*

Legato Papæ tenentur omnes subvenire, nec valet contra hoc præscriptio, nisi habeant privilegium speciale, *c. accedentes, de præscript.*

LEGIS definitio, *dist.* 2. *c. lex est. instit. de jure naturali. §. scriptum. vers. lex est. dist.* 1. *c. lex est.*

Species aliquot legum enumerantur, *dist.* 2. *c. quædam. cum duob. sequentib.*

Cum lex in præteritum quid indulget, in futurum vetat, 1. *qu.* 7. *c. quoties a populis. c. exigunt. c. donatum. §. fin.*

De Legislatione. Translato Sacerdotio, legis quoque ferendæ potestas transfertur, *c. translato*, 3. *de constitutionib.*

Quæ in legibus ferendis attendenda, definitur, *dist.* 4. *c. facta. §. præterea, cum c. seq.*

De Legum institutione ac confirmatione disseritur, *dist.* 4. *c. in istis temporalib. §. leges.*

Legis auxilium frustra invocat, qui committit in eam, *c. bonæ memoriæ. de elect.*

Leges civiles audientes Prælati, & curam animarum habentes, vel sacerdotes, excommunicantur, *c.* 1. *ne Cleric. vel Monach.*

Idem est de Monachis physicam audientibus, *ibid.*

Legibus Imperatorum Galli non utuntur, nec Parisiis jura leguntur, ut Theologiæ studium amplietur, *c. super specula, de privileg.*

LEGITIMARI non potest per subsequens matrimonium in adulterio natus, *c. lator præsentium, qui filii sint legit.*

Illegitimi reputantur nati ex his, qui in gradu prohibito, & ignoranter clandestine contrahunt, *c. cum inhibitio, de clandestin. despons.*

Plura de legitimatione & legitimitate, vide infra ead. in liberi.

LEPRA conjugatos non separat, *c. quoniam, de conjug. lepros.*

Lepra non obstante, sanus debitum naturale solvere tenetur, *ibid.*

Leprosi seorsum habitare debent, *c.* 2. *eod. tit.*

Lepra superveniente, sponsalia contrahentes non coguntur matrimonium consummare, *c. literas, eod. tit. & cap. quemadmodum, de jurejur.*

Leprosus matrimonium contrahere non prohibetur, *cap. quoniam nemini, de conjug. lepros.*

Leprosus missam non celebret, *c. tua nos, de Cleric. ægrot.*

Leproso Clerico dandus est coadjutor, *c. tua nos, eod. tit.*

LEVITÆ, *distinct.* 21. *c. Cleros. §. Levitæ.*

LIBELLUS in causis omnibus offerri debet, *c.* 1. *de libell. oblat.*

Libellus ad respondendum canonice conficitur, *ibid.*

In libello conventionali causa exprimi debet, *c. dilecti filii, eod. tit.*

In libello actor specificare debet quid petit, *c. signif. eod. tit.*

Libello inepto oblato, reus ab instantia judicii absolvitur, sed non a causa, *c. examinata, de judic.*

de LIBERALITATE, quis ejus sit modus definitur, *distinct.* 86. *c. donare, cum duob. sequentib. c. non satis, cum sequentib. usque ad c. qui dementiam.*

LIBERI unde dicantur, 32. *q.* 4. *c. liberi in princ.*

Liberi parentibus reverentiam & obsequium debent, 33. *q.* 3. *c. est ordo*, etiam in divinis, *dist.* 30. *c.* 1.

Si alter conjunx ad fidem Christianam redeat, altero in hæresi manente: apud conversum filii alendi & educandi sunt, *c.* 2. *de conversione infidelium.*

Liberi naturales dicuntur, qui non ex justis nuptiis sunt procreati, 32. *q.* 4. *c. ult. §. naturales.* Nisi publice in facie Ecclesiæ sine contradictione matrimonium sit contractum, *c. cum inter*, 2. *c. pervenit*, 11. *& c. ex terrore*, 14. *qui filii sint legitimi*: si tamen uterque parens vitium matrimonii sciverit, sunt tantum naturales, *c. ult. §. si quis vero, de clandestina desponsat.*

Legitimi sunt, si parentes infideles, qui injustas nuptias contraxerunt, postea ad fidem sint conversi, *c. ult. qui filii sint legitimi.*

Naturales liberi matris, non patris conditionem sequuntur, 32. *q.* 4. *c. ult.*

Naturalis filius per subsequens Matrimonium legitimatur, *c.* 1. *qui filii sint legitimi.* Nisi filius sit adulterinus, *c. tanta est*, 6. *eod. tit.*

Naturalis legitimatur per Rescriptum Papæ, *c. per venerabilem*, 13. *qui filii sint legitimi.* Nisi filius sit adulterinus, *dict. c.* 13. *§. fin.*

Naturales æque ac legitimi honesti esse possunt, 31. *qu.* 4. *c. sicut satius. §. undecunque.*

Actio, qua quæritur, utrum quis legitime natus sit, apud Ecclesiasticum Judicem competit, non civilem, quamvis incidenter proponatur, *c. lator*, 5. *& c. causam*, 7. *qui filii sint legitimi.*

De Probatione si quæratur utrum naturalis, an legitimus sit filius, *c. per tuas*, 12. *eod. tit.*

LIBERTAS monasterii præscribi potest, *c. ex ore sedentis, de privileg.*

Libertate fruens per decennium liber judicandus est, *c. licet, de conjug. servor.*

Libera si scienter cum sevo contrahat, valet matrimonium, *c. illud, de præscr.*

Ex liberta natus vel libera in servitutem redigi non potest, *c. 1. de nat. ex lib. ventr.*

Libertus potest per ingratitudinem in servitutem redigi, *c. de famulis, de serv. non ordin.*

In favorem libertatis est sententia ferenda, *c. licet, de conjug. servor. & c. ult. de sent. & re judic.*

Filius quoad libertatem, matris sequitur conditionem, *c. ult. de serv. non ordin.*

qui LIBRI sint legendi, vel non, *dist. 15. c. sancta. §. jam nunc subjiciendum, usque ad §. cæterum.*

Quo tempore singuli libri legendi, *d. §. cæterum, usque ad fin.*

Veterum librorum fides ex Hebræis, novorum ex Græcis voluminibus petenda, *dist. 9. c. ut veterum.*

Si quid parum rationabile in libris Canonicis invenitur, quid de eo censendum sit, *d. dist. 9. ego solis. & c. si ad scripturas.*

LIS unde dicta, *c. forus. 10. §. lis. de verb. signif.*

Lis mota, *c. ex parte, 30. eod. tit.*

Litis contestatio fit non per positiones, & ad eas responsiones, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem secutam, *c. unica, de litis contestatione, cap. dudum, 54. §. licet autem, de electione.* Quod autem dicitur, per responsionem secutam fieri litis contestationem, id intelligendum de responsione, quæ in negando, non in distinguendo consistit. Nam per exceptionem, quamvis peremptoriam, quæ in distinguendo consistit, non fit litis contestatio, *c. si oblato, 2. de litis contestatione, in 6.*

Omissa litis contestatione, processus est nullus, *dict. c. unic. vers. quia litis contestationem non invenimus esse factam. & d. §. licet autem.* fallit si non jure actionis, sed officio Judicio procedatur *c. Judicis, 2. de officio Judicis.*

Viginti dierum dilationem habet reus ad litem contestandam, *3. qu. ult. §. offeratur.*

Res Litigiosa prohibetur alienari, *c. Ecclesia. 3. ut lite pendente nihil innovetur, 11. q. 1. c. ult.* Nisi res æquivalens in locum rei alienatæ substituatur, *dict. c. 3. & cap. 4. eod. tit.*

De re litigiosa sequestranda. Sequestratio regulariter prohibita est. Nisi possessor vel in possessionem missus res vel ejus fructus dissipet atque consumat, *c. dilectus. 2. & c. ult. de sequestrat. possess.* vel nisi sententia contra possessorem lata, executio per appellationem fuerit suspensa, *d. c. ult. item 2. q. 6. c. quoties post. item Clement. unica, de sequestratione.* cujus exceptionis replicatio est: nisi triennio pacifice a reo res sit possessa, *d. Clem. unic. vers. dum tamen triennio.*

LITERÆ non valent, quæ per surreptionem, & contra veritatem impetrantur, *c. cum dilecta, de rescript. c. super eo, de test. & c. accedens, ut lit. non contest.*

Literas falsificans est ab officio suspendendus, & a beneficio, *c. tam literis, de test.*

Literis super facto quodam impetratis debet facti series narrari, *c. super eo, de cohabit. cler.*

In literis Datum attendendum est, *c. eam te, de rescr.*

Literæ posteriores an priores revocent, *vide in c. audita, de restit. spoliat. & c. ex parte, de rescript.*

Literæ secundæ non tenent, nisi fecerint mentionem de primis, cum utræque sint speciales, *c. ex parte, de offic. deleg.*

Literis prioribus generalibus derogant posteriores, *c. pastorales, & c. si autem, de rescript.*

Juxta literarum formam Judex procedere tenetur, nisi sint contra jus, *c. causam, de sent. & re judic.*

Litteræ commissoriæ extenduntur tantum ad ea, quæ ibi continentur, *c. cum olim, de offic. deleg.*

Literarum impetratarum jurisdictio si intra annum negligatur, vel ex malitia supprimatur, expirat, *c. plerunque, de rescript.*

Literarum Papalium falsitas quomodo cognoscatur, & quomodo examinetur, *c. licet, de crimine falsi.*

Literis Papalibus abutentium pœnæ, *c. nonnulli, de rescript.*

Literis contra aliquem impetratis, ipso defuncto ante citationem emissam, non potest ejus hæres conveniri, *c. significavit, eod. tit.*

Literæ a Laico impetratæ contra Clericum mentione non facta, quod sit Clericus, non valent, *c. ex parte, de testib.*

LOCATOR conductorem prohibere non potest, quominus re conducta fruatur. Quod si fecerit, ex conducto tenetur: quod fallit, si res locata usibus domini necessaria sit, *c. propter, 3. §. verum, de locato, & conducto.* Item si dominus ædes locatas reficere velit, *d. §. verum.* Item si conductor male in re conducta sit versatus, *d. §. verum, vers. qui etiam inde.* Denique si conductor non solverit pensionem, *d. §. verum. vers. vel cum canonem.*

Locari possunt decimæ, & qua forma, *c. vestra nobis, de locat.*

De locatione domorum in universitate, *c. 1. de locat. & conduct.*

Per locationem solam non rei probatur proprietas, *cap. inter dilectos, de fide instrum.*

In locatione debent computari expensæ locantis, & qualiter, *c. propter sterilitatem, de locat. & cond.*

Locari non debent officia, seu dignitates sub annuo censu, *c. quoniam in quibusdam, ne Prælat. vices suas.*

LOCUPLETARI non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura, *c. locupletari, 48. de reg. jur. in 6.*

de LUCIFERO, *de pœnit. dist. 2. c. penult. §. hinc etiam diabolus. c. ult. in princ. usque ad §. charitas.*

de LUSU prohibito, *dist. 25. c. 1. in fin.*

De luxuriis non naturalibus puniendis, *c. Cler. 4. de excessib. Prael.*

M

MAGIA. *26. q. 5. c. non oportet, c. Episcopi, in princ. c. nec mirum §. magi sunt. & 26. q. 3. c. 1 §. primum autem.*

MAGISTER in Theologia debet in qualibet cathedrali Ecclesia ad legendum institui, *c. super specula, de magist.*

Magistri, & studiosi Theologiæ quinque annis fructus beneficiorum suorum recipiant, *ibid.*

Magisterium non est vendendum, & vendentium pœna. *c. 1. de magist.*

MAGISTRATUS ratio habetur, *23. q. 5. c. non frustra. c. principes. c. res autem. c. administratores, in princ.* & de hæreticis, eorumque fautoribus, receptatoribus, liberis, &c. cavetur, *c. quicunque. §. hæretici. & c. statutum, 15. de hæreticis, in 6.*

Qui et quales ordinandi.

De infantibus non ordinandis, *c. penult. de reg. jur. in 6.*

De Judæis non ordinandis, *27. qu. 4. c. nemini, in fin. cum c. sequent.*

Ne alicui patriæ suæ administratio committatur, *17. q. 4. si quis suadente. §. committunt, in fin.*

De Potentibus externis horumve cognatis in Magistratum urbis Romæ non eligendis, *cap. fundamenta, 17. de electione, in 6.*

Quemadmodum Magistratus ordinandus.

De jurejurando ab ordinato præstando, *1. q. 7. c. sanmus.* Aliud juramentum de hæresi cavenda præscribitur, *c. ut officium, 11. §. statuimus, de hæreticis, in 6.*

Ne per seditionem aut Ambitum Magistratus ordinetur, *1. q. 1. c. principatus.*

Magistratus superioris exemplum inferiores sequuntur, *c. magna, 7. §. præterea, de voto.*

Integritas præsidentium salus est subditorum, *dist. 61. c. miramur. §. integritas.*

Totius familiæ status, & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite, *dict. c. miramur. §. nam totius.*

Officium Magistratus.

De coercendis delictis, 23. *quæst.* 5. *c. incestuosi. c. regum. c. non solum. c. non est. c. malos. c. sunt quædam. c. res debet.*

De Ecclesia per Magistratum defendenda, cavetur, 23. *quæst.* 5. *c. dicat. §. fin. cum c. sequent. & c. res autem.*

De malis ad bonum cogendis, 23. *quæst.* 6. *per totum.* in cujus fine ponitur objectio, nimirum, *c. ult. §. sed objicitur.* item solutio, *ibid. §. his ita.*

Minor Magistratus majori cedere debet, *c. quæ contra. §. fin. dist.* 8. *c. volentes,* 8. *de officio delegati,* 11. *quæst.* 3. *c. qui resistit.*

De Reverentia & obsequio Magistratui præstando, 23. *quæst.* 5. *c. si apud. c. dicat.* quod verum est, si non injustum quid jubeat Magistratus, vel contrarium ei, quod alius Magistratus superior jusserat: tunc enim impune ei obsequium non præstatur, 11. *qu.* 3. *c. qui resistit. cum c. seq. item* 2. *qu.* 7. *c. admonendi.*

Si Magistratus excommunicandi potestatem non habeat, non debetur ei obsequium. Quæ tamen exceptio reprobatur exemplo, *c. dilecta,* 2. *de major. & obedient.*

Non refertur ad universos, quod publice fit per majorem partem, 1. *quæst.* 7. *c. quoties a populis.*

MAJORA intelliguntur prohibita, cui minora non sunt permissa, *c. cum illorum, de sentent. excommunic.*

Quod in majori conceditur, licitum videtur in minori, *c. per venerabilem, qui fil. sint legit.*

Major natu succedere debet in Regno, *c. licet universis, de vot. & vot. redemt.*

Major est potestas spiritualis, quam temporalis vel secularis, *c. solicitæ, de major. & obedient.*

Major natu debet dividere, & minor eligere, *c.* 1. *de paroch.*

Majores natu debent Ecclesiis præfici, *c. quoniam, de jure patron.*

MALEDICTIO injusta præmium est, 11. *q.* 3. *c. qui justus, in princ.*

MALITIA supplet ætatem, *c. de illis. de despons. impub.*

De malitia sua nemo commodum reportare debet, *cap. intelleximus, de jud. & c. contingit, de dol. & contum.*

MALEFICIATUS creditur potestatem habens alias cognoscendi, non vero suam, licet per octennium cohabitaverit, *c. ult. de frigid. & malefic.*

Maleficiatus per triennium uxori cohabitare tenetur, antequam separentur ab invicem, *ibid.*

Maleficiatus separatus aliam cognoscens, ad primam redire cogitur, *c. fraternitatis, ibid.*

In maleficiis ratihabitio mandato æquiparatur, *c. sicut tuis, de simon. & c. sicut dignum, de homicid.*

MALUM minimum ex duobus malis eligendum, 22. *qu.* 4. *c. non solum.*

Si male quæsitis quis bene utatur, per hoc non justificatur, 14. *q.* 5. *c. neque enim. c. denique.*

ex MANDATO mandati actio nascitur: nisi consilium fuerit non fraudulentum, *c. nullus* 62. *de reg. juris, in* 6.

Mandatum revocari potest, si fides procuratoris sit suspecta, *c.* 1. *de procurator.*

Mandatum speciale derogat generali, *c. studuisti, de offic. legati.*

Mandatum an morte mandatoris expiret, *vide in c. relatum, de offic. deleg.*

Mandatum revocari potest re integra existente, alias non, *c. cum dilectus filius de elect.*

MANICHÆI conjugium detestabantur, *dist.* 30. *in princ. vers. causa fuit.*

Manifesta peccata publice & non privatim corrigenda & punienda sunt, *c.* 1. *de pœnitent. & remiss.*

Manifesta offensa quæ dicatur, *c. cum olim, de verbor. sign.*

MANIFESTUM, *c. constitutionem,* 2. *in princ. de verbor. signific. in* 6.

Manifesta peccata publice & non privatim corrigenda, & punienda sunt, *c.* 1. *de pœnitent. & remiss.*

Manifesta offensa quæ dicatur, *c. cum olim, de verbor. signific.*

MANUMISSO potest dominus operas spirituales imponere, *c. eo libentius, de serv. non ordin.*

de MARIA sancta, quod in peccato mortali non sit concepta, & de festo conceptionis habetur, *c. gravem.,* 2. *de Reliquiis sanctorum, in extr. com.*

MARITO in servitutem redacto, nihilominus uxor manet libera, 29. *quæst.* 2. *c. cujus rei. §. fin. cum c. seq.*

Maritus religionem intrans consentiente uxore, restituatur uxori, si continere nolit, præsertim si sine consensu Episcopi religionem intravit, *c.* 1. *& c. ex parte, de convers. conjug.*

de MARTYRIO, *de pœnitent. dist.* 1. *c. potest fieri, in princ.*

MATER infantem ipsa nutrire, non alii nutriendum tradere debet, *dist.* 5. *c. ad ejus. §. prava autem.*

MATHEMATICUS, 26. *quæst.* 2. *c.* 1. *§. sic, & astronomia. §. genethliaci.*

MATRIX Ecclesia, *c. venerabili,* 22. *de verbor. sign.*

MATRIMONIUM quid, *vide in c. illud, de præsumt.*

Matrimonium dictum, quod in liberis procreandis, & educandis potiores partes sint matris, quam patris, *c.* 2. *§. ad quod illa, de conversione infidelium.*

Prima divisio est, quod aliud sit initiatum, aliud ratum, 27. *q.* 2. *c. statutum. §. fin.*

Secunda divisio est, quod aliud sit legitimum, & non ratum, aliud ratum & non legitimum: aliud denique legitimum, & ratum, 28. *q.* 1. *c. ult. §. conjugium.*

Matrimonii finis est procreatio liberorum, & per eam propagatio generis humani, 31. *quæst.* 1. *c. Deus.* 32. *qu.* 2. *in princ.*

Matrimonium bonus est usus concupiscentiæ, 32. *qu.* 1. *c. non enim.*

Comparatio conjugii cum virginitate habetur, 32. *q.* 1. *c. nuptiæ. in princ.*

De conjugio non contemnendo, *vid. dist.* 30. *c. si quis propter c. si quis vel c. si quis nuptias. item dist.* 31. *c. si quis vituperat. c. quicunque virginitatem.*

Matrimonium solo consensu contrahitur, *c. cum locum, de spons.*

In matrimonio verba requiruntur consensum manifeste exprimentia, *c. tuæ fraternitati, eod. tit.*

In matrimonio ætas & consensus requiritur, sine quibus nihil agitur, *c. ex literis, de despons. impub.*

Matrimonium præsumitur, ubi post fidem datam sequitur carnalis copula, *c. veniens, de spons.*

In matrimonio malitia ætatem supplet, *c. de illis, de despons. impub.*

Clandestino matrimonio consentiens Saeerdos est suspendendus, *c. cum inhibitio, de cland. despons.*

Matrimonio inhabilis uxorem tanquam sororem habere potest, *c. consultationi, de frigid. & malefic.*

In matrimonii causa lata sententia errore probato, revocari potest, *c. fraternitatis, de frigid. & malefic.*

Quæ

Quæ in matrimonium ab initio coacta consensit, si per annum & diem cum marito cohabitet, consensisse sponte videtur, nec testes in contrarium recipiuntur, *cap. ad id quod, de sponsal.*

Clandestinum matrimonium in publico ratificandum est, *cap. quod nobis, de clandestin. despons.*

Matrimonium cum arcta contractum, propter sola conjugum verba dirimi non debet, nisi aliæ adsint probationes, *cap. fraternitatis, de frigid. & malefic.*

Matrimonium coactum copula sequente confirmatur, *c. significavit, de eo qui dux. in matrimon.*

Matrimoniun Beguinarum tenet, nec officit, si habitum recipiunt de manu Sacerdotis, *c. consuluit, qui Cler. vel vov.*

Matrimonium contractum non impedit velum viduitatis, nisi certam religionem assumat, *c. ex parte, de convers. conjug.*

In matrimonio non currit præscriptio, *c. in præsentia, de spons.*

Matrimonium confirmatur carnali copula, *c. a nobis, de despons. impub.*

Matrimonium qui contrahere possint, et cum quibus.

Matrimonium contrahere non possunt, qui consentire non possunt, ut pueri, *c. accessit, de despons. impub.*

Matrimonium contrahere possunt surdus & mutus per signa, *c. cum apud sedem, de sponsal.*

Matrimonium contrahere non possunt professi in religione, *c. meminimus, qui Cler. vel vov.*

Matrimonium liberi cum ancilla non valet, nisi eam talem esse prius sciverit, vel postquam rescivit, eam cognovit, *c. proposuit, de conjug. servor.*

Matrimonium contrahere non potest furiosus, *c. dilectus, de spons.*

Matrimonium cum inhabili valet, si contrahentes voluerint, *c. consultationi, de frigid. & malef.*

Matrimonium inter filium spiritualem baptizantis, & carnalem filiam baptizati non valet, *c. ex literis, de cognat. spirit.*

Matrimonium contractum cum ea, quæ alteri per verba de præsenti desponsata est, non valet, *c. accepisti, de spons. duor.*

Matrimonium contractum cum sorore ejus, quam quis ante septennium attentavit, non valet, *c. juvenis, de spons.*

Matrimonium quomodo dirimatur.

In matrimonio dirimendo aspectus corporis præfertur juramento, *c. proposuisti, de probat.*

Matrimonio juncti non separantur per solam & privatam confessionem viri & uxoris, *c. lator præsentium, de sentent. & re judicat.*

Matrimonium illud dirimitur, in quo vir per septennium uxori cohabitans eam cognoscere non potest, *c litera vestra, de frigid. & malefic.*

MATRONA in habitu meretricali inventa injuriarum agere non potest, *cap. in audientia, de sentent. excommun.*

MEDICI ante omnia infirmum ad confessionem inducere debent, nec quicquam illi suadere, quod ad periculum animarum tendat, *cap. cum infirmitas, 13. de pœnitentiis.*

Si execrabili modo medeatur, vel sanari cupiat, 26. *quæst. 2. cap. illud quod. cap. qui sine. quæst. 7. c. admoneant. c. non observetis, vers. sive qui per quosdam.*

Medicus nihil omittens de contingentibus non est puniendus, etsi æger moriatur, *cap. ad aures, de ætat. & qualit. præfic.*

Medicus consulat etiam saluti animæ ægrotantis, neque ratione medicinæ detrimentum inferat animæ, *cap. cum infirmitas, de pœnitent. & remiss.*

Medicina adustionis vel incisionis est Clericis prohibenda, *c. sententiam sanguinis, ne Cler. vel Mon.*

de MENDICANTIBUS, *cap. unic. de religiosis domibus, in 6. cap. unico, de excess. Prælat. in 6. Clement. 1. de regularib. Clement. cupientes, 3. de pœnis. extravag. comm. unica, de officio custodis. extravag. com. vices, 2. de treuga & pace, extravag. com. 1. de regul.*

METROPOLITANUS, *dist. 21. c. Cleros. §. Metropolitani. & §. Patriarcha patrum, in fin.*

Metropolitanus dignitatis sibi traditæ antiquitus jus intemeratum obtineat, 25. *quæst. 2. c. igitur. & c. servatis.*

Ne in una provincia duo Metropolitani constituantur. *dist. 101. cap. 1.*

Metropolitanus provinciam suam visitare potest, *cum ex officii, de præscript.*

Metropolitanus cum suis Episcopis consecrent Episcopum, *c. 1. de sacr. unct.*

METUS cadens in virum constantem excusat, *c. ad audientiam, de iis quæ vi metusve.*

Metus ingressum religionis vitiat, nisi postmodum etiam consentiat. *c. 1. eod. tit.*

Renunciatio metu Laicorum facta non valet, *c. 2. eod. tit.*

Metus, & coactio consensum excludunt, *cap. cum locum, de spons.*

Metus vitæ & bonorum conservationem tantum spectans, non absolvit jurantem a juramenti præstatione, *cap. si vero. §. verum. de jurejurand.*

de MINORIBUS: hi possunt ubique vel sine licentia Prælati prædicare, *c. in iis, 30. de privilegiis. Clement. dudum, 2. de sepulturis. extrav. com. unica, de judiciis. extravag. com. super cathedram, 2. de sepulturis. extrav. com. 1. de privilegiis. cap. quia ex eo. 3. de pactis, in 6. c. ex iis. 3. de verb. signif. extrav. in 6. Clem. 1. eod. tit. extrav. Joan. XXII. 1. de verb. signif. extrav. Joan. XXII. quia nonnunquam, 2. eod. tit. extravag. Joan. XXII. ad conditorem, 3. & ult. eod. tit.*

MINORENNIS quomodo intelligatur quis esse *cap. in præsentia, de probat.*

Minoris jure fungitur Ecclesia in restitutionibus, *cap. 1. & c. auditis, de restitut. in integr.*

MIRACULA sunt per testes examinanda, & qualiter, *c. venerabili, de testibus.*

Miracula faciens non colatur tanquam sanctus, nisi Romanæ Ecclesiæ auctoritate, *c. 1. de reliq. & venerat. sanct.*

Per miracula probet se quis a Deo missum, *cap. cum ex injuncto, de hæretic.*

de MISERICORDIA, 23. *qu. 4. cap. est injusta, cap. ne amisso. cap. duo ista. item dist. 86. qui clementiam.*

de MISSÆ origine. *De consecr. dist. 1. cap. Jacobus,* & de causa missæ & usu, *habetur cap. cum creatura, 11. de celebrat. missar.*

Missa an sit de substantia ordinum & Ecclesiarum consecrationum, *c. quoad sicut, de elect.*

Missarum celebrationem impedit deformitas, vel debilitas personæ celebrare volentis, *c. Presbyterum, de Cleric. ægrot.*

Missas duas quando Sacerdos celebrare possit, & tunc post sanguinem vinum non sumat, *cap. consuluisti. & c. ex parte vestra, de celebrat. miss.*

Missam nemo propter conscientiam celebrare fingat, quia dupliciter peccat, *cap. dolenter, eod. tit.*

MODERATIO *cap. transmissæ, 33. de verbor. signif.*

MONACHUS 16. *quæst. 1. cap. 1. in princ. cap. placuit, § fin.*

Monachus non fiat quis, nisi in legitima ætate, *cap. 1. de regul.*

Monachus potest in Episcopum eligi, *c. cum olim*, *de dol. & contum.*

Monachus qualiter possit proprium possidere, *c.* 1. *de statu Monach.*

Monachus potest etiam in causa monasterii testimonium perhibere, *c. tertio loco*, *de probat.*

Monachi irregulariter viventes ejiciantur, nisi se corrigant, *c. velatum*, *ne Cler. vel Monach.*

Monachi non regant Ecclesias ad eos pleno jure non spectantes, *c.* 1. *de Capell. mon.*

Monachus cum licentia Abbatis & Episcopi sui prædicare potest, *c. cum sit*, *de Jud. & Sarracen.*

Monachum non facit habitus, sed professio, *c. porrectum*, *de regular.*

de MONASTERIO fœminarum longius a virorum monasterio ædificando, 18. *quæst.* 2. *c. monasteria.*

Puellarum monasteria Monachorum præsidio & ministerio regantur, 18. *quæst.* 2. *c. in decima*. *c. pluralis*, 40. *de regul. juris*, *in* 6.

Ne vir monasterium Monialium ingrediatur, *c. monasteria*, 8. *de vita & honestate Clericor. c. unico*, *in princ. vers. nullique aliquatenus*, *de statu regular. in* 6.

De colloquio Monialium cum Monachis interdicendo, 18. *quæst.* 2. *c. in decima*. *vers. sed neque Abbatem*. *& d. quæst.* 2. *c. diffinimus*. §. *verum*.

Ne cum viris concumbant, 27. *quæst.* 1. *cap. nec aliqua*, *cum c. seq.*

Ne simul cum Canonicis, & Monachis conveniant in Clero, 18. *quæst.* 2. *c. perniciosam*. §. *simili modo*.

Ne Moniales monasterium egrediantur, *cap. unico*, *in princ. de statu regular. in* 6.

Nisi Abbatissa præstandi juramenti fidelitatis causa monasterium egrediatur, *d. c. unico*. §. *verum*.

Ne sanctimoniales propria receptacula habeant, 18. *q.* 2. *perniciosam*, *in princ.*

De vestitu Monialium, *dist.* 23. *c. sanctimonialis*.

De consecrandis & velandis sanctimonialibus, 20. *q.* 2. *cap. devotis*, *cum sequentibus*, *usque ad cap. ult.*

De visitandis Monialibus, & earum officio, *Clement. ult. de statu Monachorum*.

Denique regula eadem in Monialibus, quæ in Monachis, jura sunt observanda, *c. ult.* §. *fin. de statu Monachorum*.

Monasteriis pluribus unus Abbas præesse non debet, nec unus Monachus in duobus monasteriis locum habere, *c. ult. de Xenodoch.*

MONIALEM percutiens incidit in canonem, *c. de Monialibus*, *de sent. excomm.*

Monialis de incestu suspecta se purgare tenetur, *c. Moniales*, *de purg.*

Monialium monasteria frequentantes Clerici, admoniti deponantur, Laici excommunicentur, *c. monasteria*, *de vit. & honest. Cler.*

Monialis divinum officium turbans, sine excommunicatione ejici potest, *c. veniens*, *de sent. excommunicationis*. idem de Clericis, vel Religiosis intelligendum.

Monialis in quacunque causa criminali vel civili non est ad juramentum compellenda, *cap.* 1. *de jur. calumn.*

MONETA qualiter fit & innovatur, *c. quanto de Jurejur.*

in MORA non est, qui potest exceptione legitima se tueri, *c. non est*, 60. *de reg. jur. in* 6.

si Moriatur quis in bello contra hæreticos ac infideles, justificatur, 23. *q.* 5. *c. omnium*. *q.* 8. *c. omni timore*.

MORTUO potest absolutio excommunicationis impendi, *c. a nobis*, *de sent. excommun.*

MULCTA alicui indicta jure civili pertinet ad fiscum, *l.* 5. *Codic. de modo mulctarum*. Secus tamen observatur jure Pontificio.

MULIER, 32. *quæst.* 2. *c. penult.*

De orationibus, & meritis mulierum Ecclesiasticarum, cavetur *distinct.* 81. *cap. ult.*

Mulier ab undecimo anno dicitur nuptiis apta, *cap. continebatur*, *de spons. impub.*

Neque mulier, neque monialis prædicare, benedicere, vel confessionem audire potest, *c. nova*, *de pœnitent. & remiss.*

Mulier arbiter esse potest in civili causa Clericorum, *cap. dilecti*, *de arbitr.*

Mulier procuratrix esse potest, *cap. cum dilectæ*, *de confirmat. util.*

Mulier præbendas conferre potest, *c. dilecto filio*, *de testib.*

MUTILATUS manu ordinari non potest, *c. exposuisti*, *de corp. vit.*

MYSTERIUM, 1. *quæstion.* 1. *cap. multi*. §. *mysterium*.

N.

NATALIUM causa ad forum Ecclesiasticum pertinet, *c. tuam*, *de ordin. cognit.*

Nativitas legitima prius probanda venit, quam de successione agatur, *ibid.*

Nati ex libero ventre in servitutem non redigantur, *c.* 1. *de nat. ex lib. ventr.*

NATUS *c. nam & ego*, 3. *de verb. signif.*

si ex NAUFRAGIO quid abstulerit, excommunicatur, *c. excommunicationi*, 3. §. *illi etiam*, *de raptoribus*.

NECESSITAS licitum facit, quod non est licitum in lege, *c. quod non est*, 4. *de reg. jur.*

Necessitas legem non habet, *cap. consilium*, *de observat. jejun.*

Necessitas juramentum excusat, *c. si vero*, *de jurejur.*

NEGATIVA probari non potest, nec debet, nisi purgando se de calumnia, *c. bonæ*, *de elect. & c. cum dilectus filius*, *de calumn.*

de NEGLIGENTIA. *dist.* 83. *c. ult.* §. *sicut autem*.

Negligentia Episcopi punitur, *c.* 1. *de suppl. neglig. Prælat.*

Propter negligentiam in præsentando admissam, jus præsentationis amittitur illa vice, *c.* 3. *eod. tit.*

Propter negligentiam collationis beneficiorum intra tempus semestre, spectat ad Papam collatio, *c. licet*, *eod. tit.*

Per negligentiam jus eligendi amittitur, *c. ult. eod. tit.*

Per negligentiam inferiorum, beneficiorum collatio ad superiorem devolvitur, *cap. quia diversitatem*, *de concess. præbend.*

Per negligentiam perdit Prælatus jurisdictionem, *cap. per tuas*, *de sent. excommun.*

NEGOTIUM, *c. forus*, 10. §. *negotium*. & §. *in omni*. *item dist.* 88. *c. quoniam*. §. *fin.*

Si quis negotia Ecclesiæ gerendo, vel Ecclesiæ rebus damnum intulerit, sibi lucrum captando: vel contra in suis rebus damnum senserit, dum utilitati Ecclesiæ studet, hoc damnum hincinde præstabitur, 12. *quæst.* 4. *c.* 1. §. *fin. cum c. sequente*. *usque ad* §. *si vero de reb.*

Si quis negotia Ecclesiæ gerendo res ejus consumpserit, hoc præstandum est, 12. *q.* 5. *c. obitum*. Quo nomine etiam adversus hæresim datur actio, *d. c. obitum*.

NEGOTIATOR, *dist.* 88. *c. ejiciens*. §. *ostendam ergo*, *de verb. signific.*

NOBILITAS vitæ & non sanguinis attendenda est in beneficiorum collatione, *c. venerabilis frater*, *de præbend. & dignitat.*

NOMINATIO sola nullum jus acquirit nominato, *cap. quod sicut*, *de elect. & cap. cum olim*, *de verbor. signif.*

NOTORIUM quid, & quot modis dicitur, *c. vestra*, *de cohabit. cler.*

Notoria probatione non egent, *c. tua nos eod. tit. & c. evidentia de accus.*

Notoria per famam purgatione indigent, & taliter diffamatis non est indicenda purgatio, sed condemnatio, *cap. cum dilectis filiis*, *de purgat. canonic.*

In notoriis Ecclesiæ judicium requiritur, *c. porro*, *de divor.*

In notoriis non requiritur ordo juris, *c. ad nostram*, *de jurejur.*

NOVALE, *c. 1. capit. quid per novale*, *de verb. signif.*

NOVI operis nuntiatio remittitur, si is, cui nuntiatum est, cautionem præstet de opere, si non jure fuerit ædificatum demoliendo. Nisi in continenti, vel intra tres menses probari possit, non jure ædificari, *c. pen. & ult. de novi operis nuntiatione.*

Si quis contempta novi operis nuntiatione opus fecerit, illud destruere cogitur, *c. 1. cum seq. dict. tit.* etiamsi jure opus factum sit, *d. c. 1. cum seq.*

NULLITAS SENTENTIÆ QUANDO SIT EX PERSONA JUDICANTIS.

Si excommunicatus sententiam tulerit, 24. *q. 1. c. Achatius. in fin. cum c. seq. d. q. 1. c. miramur.*

Si Hæreticus sententiam tulerit, 2. *q. 6. c. catholicus.* quod fallit, si judex de hæresi nondum fuerit damnatus, secus si ipsa hæresis jam olim fuerit damnata, 24. *q. 1. in princ. cum c. seq. c. majores*, *c. Achatius.* vel si novam hæresim effingens, eam ex corde prædicare cœpit, *d. q. 1. c. audivimus §. sin autem ex corde, cum seq.*

Si a non competente Judice sit sententia lata, *c. at si Cle. 4. de judiciis*, 2. *q. 1. c. in primis. §. de persona Episc.* 3. *q. 8. c. 1. §. nullum.* 9. *q. 2. c. 1.* 11. *q. 1. c. in Clericorum*, *q. 3. c. cui est*, *Clem. 2. re judicata.* fallit, si actor a Judice condemnatus, exceptione proposita utatur: huic enim ea non prodest, 3. *q. 8. c. 1. §. cujus.* item si publice ab omnibus Judex competens fuerit existimatus, 3. *q. 7. c. 2. in fin.*

Si Judex pecunia corruptus sententiam dixerit, *extravag. comm. 1. §. justitiam vero*, *de sent. excommun.* 2. *q. 6. cap. ult. §. venales.*

Si quidam, non omnes judicaverint, 2. *q. 6. c. ult. §. item si plures*, 3. *q. 6. c. discutere*, *vers. ita ut nemo ex eis desit*, *de officio delegati*. *c. causam*, 16. *c. uno*, 42., *& c. ult. in princip. vers. idem quoque.* quod fallit, si omnes fuerint præsentes: tunc enim, quamvis omnes non consenserint, statur tamen sententiæ majoris partis, *c. 1. in princ. & c. ult. de iis, quæ fiunt a majore parte.* Plane si utriusque sententiæ pares numero Judices sint, quid sequendum sit, *c. ult. de re judicat.* Quod autem *d. c. ult.* dicitur: si ex delegata potestate utraque pendet sententia ex arbitrio delegantis, verum est: diversum etiam observatur, si in synodo provinciali dissenserint: hoc enim casu ea sententia obtinet, cui Metropolitanus vicinæ provinciæ accedit, 6. *q. 4. in princ. cum c. seq. cap. siquis Episcopus. c. si inter Episcopos, in princ.* Porro *d. c. ult. in fin.* cavetur de dissensu arbitrorum compromissariorum. Fallit deinde, si ita convenit, vel causa delegata sit, ut uno, vel pluribus absentibus cæteri nihilominus judicare possent, *c. prudentiam*, 21. *§. adjicimus. c. cum super*, 23. *vers. quamvis solus*, *de off. deleg. c. cum plures* 8. *in princ. eod. t. in 6.* sed tamen si constiterit absentem adesse noluisse, vel non potuisse, valet sententia, *d. cap. prudentiam*, 21. *in princ. & cum causa*, 22. *eod tit.* denique valet sententia, si præsens subdelegatum absentis admittere noluit. Sed reprobatur, *c. coram dilecto*, 34. *eod. tit.*

EX PERSONA EJUS, QUI JUDICATUS EST.

Si contra absentem sententia dicta sit, nulla est, *c. tenor.* 10. *de re judic. c. consultationibus.* 10. *de officio delegati*, *c. inter quatuor*, 8. *de majoritate, & obedientia*, 2. *q. 1. c. in primis*, *§. sed & de personis. vers. si scriptis judicatum est*, 3. *q. 8 c. 1. §. fin.* Nisi per contumaciam absens fuit, contra quem judicatum est, *dict. c. consultationibus.* 10. *in fin. vers. nisi is qui possidet. c. veritatis*, 8. *de dolo, & contumacia*, 2. *q. 1. c. nomen. §. fin. q. 3. 8. c. 1. §. fin.* 24. *q. 3. c. de illicita. §. de conventione.* sed tamen contra absentem contumacem non valet sententia, si ex dispensatione Pontificis abest. Approbatur exemplo, *c. cum olim*, 7. *de dolo, & contumacia.* Valet tamen sententia, si Judex probetur circumventus in sententia ferenda, vel ex actis iniquitas sententiæ constet. Approbatur exemplo, *c. cum Bartholdus*, 18. *de re judic.* Nisi legitima absentiæ causa probetur, *d. c.* 18. item non valet ferenda, si absens non fuerit legitime citatus, 5. *q. 2. c. 1.* sed contra absentem valet sententia, si cum esset præsens, a Judice recesserit appellans, *c. ult. de dolo, & contum. in 6.* Quod etiam verum est, si cum absenti præfixus esset terminus ad prosequendam appellationem, eam intra terminum non fuerit prosecutus: hoc enim casu contra appellantem absentem, etiam non legitime citatum, sententia lata valet, *c. sæpe contingit*, 4. *de appellat.*

Sententia non valet, si ante terminum præfixum, vel in ipso termino, partibus non expectatis, sententia sit lata, *d. c. 44. vers. si quis autem terminum. c. ex insinuatione.* 50. *§. interim autem. & c. significante*, 69. *vers. adjiciens, quod cum de consensu, eod. tit.* Nisi ante terminum a lege, non a Judice, vel partibus præfixum judicatum sit, *c. oblata*, 57. *d. tit.* Nisi jurisdictio Judicis delegati in termino præfixo expiret: hisce enim casibus valet, *c. consuluit.* 24. *de off. deleg.*

Præterea sententia contra absentem lata non valet, si absens ad Papam de causa litigiosa ivit, vel nuntium misit, *c. dilect.* 52. *de appellat. c. unico. de Cleric. peregrinis. extravag. comm. Divina*, 3 *de privilegiis*, quod fallit, si post citationem iter arripuit, vel nuntium misit, *c. meminimus*, 9. *c. suggestum*, 15. *& c. ad hæc*, 30. *de appellat.* item si ante sententiam appellans sine rationabili causa dicat se nuntium misisse, *c. ut debitus*, 59. *versic. non obstante, si dicat, eod. tit.*

Sententia contra absentem valet, etiamsi procuratorem non habeat, si post conclusam causam mandatum fuerit revocatum, *c. auditis*, 8. *de procuratorib.* item si ignorante Judice, & adversario mandatum sit revocatum, *c. mandato*, 13. *eod. tit.*

Si inter alios, quam quibus Judex datus est, judicatum sit, sententia nulla est, *c. Petro*, 40. *de offic. deleg.* Nisi alius jurisdictionem Judicis delegati impediat: in hunc enim, æque ac in eos, quibus Judex datus est, jurisdictionem exercere potest, *c. 1. eod. tit.*

EX QUIBUS CAUSIS NULLITAS ORIATUR.

Si sententia neque absolutionem, neque condemnationem contineat, nulla est, 2. *q. 6. c. ult. §. diffinitiva.* Nisi verbo æquipollenti Judex sit usus, *c. in iis, quæ, de verbor. signif.*

Si de alia re judicatum sit, quam de qua Judex est datus, nullitas est. Approbatur exemplo, *c. cum dilect.* 22. *§. dictum, de rescript. c. olim*, 32. *de offic. deleg.* Nisi id, de quo pronunciatum est, accessorium sit ejus, de quo Judex est datus, *c. prudentiam*, 21. *§. 6. in fin. de offic. deleg.* Cujus exemplum habetur, *d. §. 6.*

Si auctoritas superioris contra sententiam imploretur, nullitas est, 6. *q. 4. c. ult. c. quod bene. vers. nisi forte ubi fuerit.* Sed hæc imploratio videtur intelligenda de appellatione, vel de in integrum restitutione.

Si contra Canones judicatum. Vide supra eod. Leges.

Si sententia sub conditione lata conditio defecerit, nullitas est, 35. *q. 9. c. Apostolica.*

Si causa sententiæ falsa sit, vel contrarium ejus, quod in sententia quasi factum pronunciatum est, possit probari: sed hoc reprobatur, 11. *qu.* 3. *c. non solum*. §. *contingit*, 35. *qu.* 9. *in princ. c. loci nostri*. §. *quia ergo*. Contradicit tamen *d. c. loci nostri*. §. *his ita respondetur*. & *d. q.* 9. *c. quod quis*. *c. veniam*. *c. sententiam*, *c. grave*. *c. ult.* *Exemplum horum proponitur*, *d. q.* 9. *c. penult* admittitur tamen in matrimonio ex falsa causa dirempto, *dict. c. loci nostri*. §. *aliud est*.

Si ex falsis instrumentis sit judicatum, nulla sententia est, *cap. cum venerabilis*, 6. §. *licet autem*, *de exceptionib. cap. super eo*, 2. *de crimine falsi*.

Item si ex falso testimonio testibus corruptis sit judicatum, *c. sicut nobis*, 9. *de testibus*. *c. cum I. & A.* 22. *de re judic.* quod fallit, si non probetur Judicem falsi testimonii fidem secutum in pronunciando, *dict. cap.* 22. *versic. vel licet de hoc constaret*.

Si fines suæ jurisdictionis Judex in ferenda sententia excesserit, nullitas est, *dict. cap. prudentiam*, 21. *in princ. versic. mandati siquidem*, 2. *quæst.* 6. *cap. ult.* §. *item cum certa*. quod fallit, si sententia nihil iniquitatis habeat, *c. causam*, 14. *de re judic.*

Si gravatus ob vim sibi factam, appellare non potuit, sententia nulla est, quod probatur sub conditione, *c. ult. de appellat.*

Item si gravatus iter ad Papam arripuerit, sententia annullatur, *c. unico*, *de Clericis peregrinantib.*

Si Judicatum contra aliquem postquam protectioni superioris quis se subjecit, judicatum non valet, *cap. ad audientiam*, 34. *de appellationib.*

Item si contra sententiam prius dictam judicatum sit, 2. *q.* 6. *c. ult.* §. *item si sententia*. quod fallit si antea dispensative judicatum sit, 35. *qu.* 9. *cap. sententiam*. item fallit, si exceptio rei judicatæ ante posteriorem sententiam non fuerit opposita, *cap. inter monasterium*, 20. *de re judicata*.

Si Jure nullo sententia nitatur, non valet, *dict. qu.* 3. *cap. cui est*. *item de re judicata*. *c. inter cæteras*, 9. *Cujus exemplum habetur cap. non potest*, 3. & *c. lator*, 7. *eod. tit.* Nisi per triginta annos a morte judicis numerandos res ex injusta sententia sit possessa, 16. *q.* 3. *cap. si Sacerdotes*.

Si contra leges vel canones sententia sit lata, nulla est, *c.* 1. *de re judic.* *c. adversus*, 7. §. *quia vero nec sic*, *de immunitate Ecclesiar.* 2. *q.* 6. *c. ult.* §. *item si sententia*. quod fallit primo, si contra jus litigatoris magis quam contra expressas leges sententia lata sit, quasi in hoc casu lex locum non habeat, *dict.* §. *item si sententia*. *vers. si vero contra jus*. *c. cum inter*, 1. §. *de re judicata*. item fallit, si ex consuetudine contra jus commune scriptum sententia lata sit; item fallit si in causa Clericorum ex jure Pontificio contra jus civile sententia sit lata, *c. quod Cleric.* 9. *de foro competenti*. Quarto fallit, si Papa dispensative contra jus pronunciaverit, *c. in causis*, 19. *in fin. de re judic.*

Postremo hoc loco notanda est divisio injustæ sententiæ trimembris, quæ habetur, 11. *q.* 3. *c. Episcopus*. §. *ad hoc respondendum*.

Si regio metu vel potentioris jussu sententia lata sit, nulla est, 11. *q.* 3. *c. injustum*.

Si noctu sit pronunciatum, non valet, *c. consuluit*, 24. §. *ne vero*, *de officio delegati*.

Si nova instrumenta post sententiam latam in causa sint inventa, sententia non est nulla, *c. inter monasterium*, 20. *vers. cum sub prætextu*, & *c. suborto*, 21. §. *fin. de re judic.*

Si non servato juris ordine sit judicatum, non valet, 2. *q.* 1. *in princ. c. prohibentur*. §. *fin. q.* 6 *c. ult.* §. *item sent. citra*, 11. *quæst.* 3. *c. Episcopus*. *c. ad hoc respon. vers. sed non ex ordine*. *c. servetur*. §. *fin.* *c. eorum*. Exemplum hujus exceptionis habetur, *c. exhibita*, 19. *de judiciis*. *c. cum dilectis*, 15. §. *his igitur & aliis*. *vers. prætermisso juris ordine*, *de purgat. canonica*. Contradicit 11. *qu.* 3. *c. non solum*. §. *cum ergo*. sed fallit supra dicta definitio, sit causa sit manifesta seu notoria, *d. cap. prohibentur*. §. *fin. vers. hæc de illis intelligenda sunt*. *Hujus exemplum proponitur*. *c. ad petitionem*, 22. *de accusationib.* *c. quoniam*, 10. *de filiis Presbyterorum*. Notorium autem dicitur tribus modis: per sententiam, per confessionem, & per evidentiam rei, *cap. ult. de cohabit. Cler.* sed contra non valet sententia, si Judici tantum causa sit manifesta, non etiam aliis, 2. *qu.* 1. *cap. multi*, *cum cap. seq.* vel si causa aliis nota, Judici sit incognita, *d. quæst.* 1. *cap. Deus*. vel si reus factum neget, *d. cap. Deus*. §. *quando autem crimen*. secundo fallit & sententia valet etiam juris ordine non servato, si Judex juramentum præstiterit, quod in omni causa ordinem judiciarium sit observaturus: quod tamen reprobatur, *c. ad nostrum*, 21. *de jurejur.* item tertio fallit & sententia valet, si causa sit Ecclesiastica beneficialis, decimarum, matrimonialis, usurarum & similis: in hujusmodi enim causis de simplici & plano absque judiciorum strepitu procedendum. *Clement. dispendiosam*, 2. *de judiciis*. Quod & ad matrimoniales causas attinet. *Concordat cap.* 1. §. *consultationi vestræ*, *ut lite non contestata*. Quarto sententia valet, si causa Judici ita commissa sit, ut simpliciter & de plano, ac sine strepitu ac figura judicii procederet. *Quæ replicatio approbatur simul & declaratur Clement. ult. de verb. signif.* alias si Papa judicaverit ordine non servato, sententia nulla esset, *c. in causis*, 19 *de re judic.* denique sententia valet etiam juris ordine non servato, si quis in hæresin jam damnatam incidit: hic enim ipso facto pro excommunicato habetur, etiam sententia non interveniente, 24. *quæst.* 1. *in princ. cum tribus consequentibus*.

Si rescriptum sit a Papa contra sententiam, nihilominus sententia valet, *c. ea*, *qu.* 4. *de re judic.*

Si post revocationem delegationis judicatum sit, non valet: nimirum si Judex superior causam ad se revocasset, *cap. ut nostram*, 56. *de appellationibus*.

Si satisfacere condemnatus sit paratus, nihilominus sententia valet, *c. cum aliquib.* 6. *de re judic.*

ne NUNDINÆ in templis vel cœmeteriis celebrentur, *c. decet*, 2. §. *cessent in Ecclesiis*. *de immunit. Ecclesiar. in* 6.

NUNTII malitia non obest domino, *cap. significante*, *de pig.*

NUPTIÆ ab obnubendo dictæ sunt, 30. *quæst.* 5. *c. nec illud*, *in princ.*

Definitio, 27. *quæst.* 2. *in princ.* §. *sunt enim*. 29. *qu.* 1. *in princ. Instit. de patria potestate*. §. 1. quæ declaratur *d. q.* 2. *c. beata*. §. *individua*.

O

de OBEDIENTIA, 8. *quæst.* 1. *cap. sciendum*, 11. *q.* 3. *cap. non semper*. *c. si dominus*. *cap. quid ergo*.

Obedientia ab Abbate Episcopo præstita sine Conventus consensu non valet, *c. cum dilectus*, *de religios. domib.*

Ab obedientia sui Episcopi non absolvitur subditus Papæ, *cap. per tuas*, *de majorit. & obedient.*

Obedire non tenentur inferiores a Superiore exemti, *cap. inter*, *eod. tit.*

Obedientiæ juramentum debet a contumacibus exigi. *cap. cum in Ecclesiis*, *eod. tit.*

Non obedientes Prælatis suis de Ecclesia debent ejici. *ibid.*

Obedire tenentur tam Laici, quam Clerici, Abbati iurisdictionem habenti, *cap. dilecta*, *eod. tit.*

Obedientiæ formam ab Abbate Episcopo præstandæ, *vide cap. ne Dei*, *de simon.*

Ad obedientiam plenam quæ exigantur, *cap. his quæ*, *de majorit. & obed.*

OBLATIONES, *cap. causæ*, 13. §. *oblationes*. & *capit. cum inter*, 29. *de verb. signif.* 12. *quæst.* 1. *cap. videntes*. *vers. ipse enim*.

Oblationum appellatione continetur quicquid donatur Ecclesiæ, vel mobile, vel immobile in Ecclesia, vel etiam extra Ecclesiam, *d. cap. cum inter nos*, 29. *de verbor. signific.*

QUORUM OBLATIONES NON RECIPIENDÆ.

Oblationes dissidentium fratrum non accipiendæ, *dist.* 98. *cap. oblationes. cap. neque.*

Oblationes excommunicati, vel excommunicato factæ, non sunt recipiendæ. Sed & hujus regulæ exceptio est: nisi excommunicatus pœnitens, antequam absolveretur, morte fuerit præventus, dum Sacerdotem invenire non potuit, 26. *qu.* 6. *c. si aliquis, in princ. & q.* 7. *c. Sacerdos. §. pœnitentes vero.*

Oblationes ejus, qui filium suum exhæredaverit, non accipiendæ, 17. *qu.* 4. *cap. ult. in princip.*

Oblationes injustorum non accipiendæ, *dict. cap. scriptum.*

Oblationes eorum, qui pauperes opprimunt, non accipiendæ, *dict. cap. oblationes. & cap. eorum, ead. dist.* 90.

Oblationes ex rebus turpiter quæsitis non accipiendæ, 14. *qu.* 5. *c. immolantis.* Contradicit *dict. qu.* 5. *c. scriptum. §. econtra.* Solvitur hæc objectio, *ibid. c. seq.*

Semel oblatum Deo, non est revocandum nec retinendum, 17. *q.* 4. *cap. sunt qui opes, cum cap. seq. Sacrilegium*, 13. *q.* 2. *c. Cler.*

OBLIGATIO ex illicito facto non nascitur, *c. quod latenter*, 5. *de reg. jur.*

Sed ex contracto & quasi contractu, maleficio & quasi maleficio regulariter oritur obligatio simul & actio: nisi jussu Magistratus fecerit, *c. quod quis*, 24. *de reg. jur. in* 6. item nisi sciente & consentiente adversario fecerit, *c. scienti*, 27. *dict. tit. in* 6.

Obligatio turpis nec de facto, nec de jure valet, *cap. ult. de pact.*

Obligatio pro Ecclesia facta successorem obligatum habet, *cap.* 3. *de solut.*

Obligans Ecclesiam pro debitis alienis, ipso facto ab administratione temporalium & spiritualium est suspensus, nec ad solutionem ejus Ecclesia tenetur, *cap.* 2. *eod.*

Obligatus non est successor pacto antecessoris irrationabili, qui precario bona Ecclesiæ concessit, *c.* 2. *de precar.*

Obligatio ad eum transit, qui emolumentum recipit, *cap. ex literis, de pig.* quia cum onere suo transit res ad suum possessorem, *c.* 1. *de Eccles. ædific.*

in OBSCURO id sequendum, quod legibus contrarium non est, *cap. ult. in fin. dist.* 14. vide supra in dubio.

ODIO alieno alter non debet prægravari, *c. non debet*, 21. *d. tit.* 1. *q.* 4. *in princ. cum cc. seq. usque ad q.* 5.

ŒCONOMI non sunt constituendi Laici, sed Clerici, 16. *quæst.* 7. *cap. in nova.*

ad OFFICIA publica Pagani non sunt admittendi, vide infra in Pagani.

OFFICIALIS ex generali commissione non potest inquirere, corrigere, deponere & punire subditorum excessus, *c. licet*, 2. *de officio vicarii*, *in* 6. nec beneficia conferre potest, *c. ult. eod. tit.*

OLEUM consecratum potest admisceri non consecrato, & totum erit consecratum: simile est de aqua benedicta, *c. quod in dubiis, de consecr. alt.*

de OPERIBUS, *de pœnitent.*, *dist.* 3. *c. pium est*, *c. si quando. c. cavendum. c. quid ergo. c. ult. in princ. de consecr. dist.* 5. *c. nihil enim. cum duob. cc. sequentibus.*

OPUS novum si alicui nuntiatum fuerit, per tres menses ab onere desistere debet, *c. fin. de op nov. denuntiat.*

Operis novi nuntiatio facit, ut quicquid post eam constructum fuerit, demoliri debeat, idque expensis ipsius construentis, *c. cum ex injuncto, de oper. nov. nuntiat.*

de OPINIONIBUS doctorum, *dict.* 2. *c. responsa.* Hæ hodie probabilem tantum obtinent auctoritatem non necessariam, *dist.* 9. *cap. noli meis. c. negare. c. ego solis. c. noli frater. c. neque quorumlibet. item dist.* 20. *in princ. cum c. seq.*

DE ORATIONIBUS.

In ORATIONE præmittatur præfatio, Sursum corda, *de consecrat. dist.* 1. *c. quando.*

Genua flectenda, vel prostrato corpore orandum, 26. *qu.* 7. *c. Sacerdos. §. diebus etiam remissionis.* Nisi in Dominico, & per omnes dies Paschæ usque ad Pentecostem, *dist.* 30. *c. ult. §. similiter. dist.* 76. *cap. scire debet, in princ. vers. neque ad exorandum. item de consecr. dist.* 3. *cap. quoniam sunt.*

Non verbis tantum, sed & corde orandum, *de consecr. dist.* 3. *cap. non mediocriter, & dict. cap. quando.*

Ut oratio dominica matutinis & vespertinis subjungatur, *de consecr. dist.* 5. *c. id semper.*

De oratione pro seculari potestate habenda, *de consecr. dist.* 1. *c. de hymnis. §. componuntur.*

ORATORIA campanas habere non possunt sine Episcopi consensu. *c. patentibus. de privil.*

Oratoria privata permittuntur certo modo, *de consecrat. dist.* 1. *c. unicuique.*

In oratoriis privatis campanæ publicæ haberi non debent. *c. patentibus*, 10. *de privilegiis.*

ORDO clericalis per primam tonsuram confertur, *c. cum contingat, de ætat. & qual. ordin.*

Ordinis susceptionem probet advena, antequam admittatur, vel ulterius promoveatur. *c. inter. de Cler. peregrin.*

Ordinatus ab Episcopo, sine titulo, ab eodem sustentetur, *cap. non liceat, de præbend. & dignitat. & cap. Episcopus si aliquem, eod. tit.*

Ordinatus ab Episcopo, qui cessit, quando ministrare possit, *cap.* 1. *de ordin. ab Episc.*

Ordinari extra statutum tempus ministrare possunt post pœnitentiam peractam, *c. consultationi, de temp. ord.*

Cum furtive ordinato potest Episcopus dispensare, si non sub excommunicatione prohibitus accessit, alias non dispensat, nisi religionem intret, *cap. innotuit, de eo qui furtiv. ordin.*

Non ordinatus ministrans nunquam ordinetur, *cap. ex literis, de Cleric. non ordin.*

Ordinatus a Papa non est ideo a Prælati sui jurisdictione exemptus, *cap. per tua, de majorit., & obed.*

Ordinem Subdiaconatus a Papa recipiens non potest sine ejus licentia ab alio ulterius promoveri, *c. cum quidam, de temp. ordin.*

Ordinatus in apostasia quando ministrare possit, *vide in cap. ex parte, eod. tit.*

QUINAM ORDINARI DEBEANT VEL POSSINT, ET QUOMODO.

Ordinari non debent spurii, *cap. per venerabilem, qui fil. sint legit.*

Defectus genitalium ordinandum removet, *cap. significavit, de corp. vitiat.*

Ordinari non debet servus, nisi manumissus, *c.* 1. *de serv. non ordin.* item nec infamis ante purgationem, *cap. non debet de testibus.* Item nec pœnitentes publici, *cap.* 1. *de bigam.* Item nec ad ratiocinia obligati, *cap. ad ratiocinia, de obligat.* Item nec membris mutilati, *cap. exposuisti, de corpor. vitiat.*

Ordinari potest quis ad suum patrimonium, *cap. tuis quæstionib. de præb. & dignit.*

Ordinem Subdiaconatus confert solus Papa, die Dominico, *cap.* 1. *de temp. ordin.*

Ordines omnes quando conferri possint, *vide ibid.*
Ordines minores possunt Episcopi conferre die Dominica & festis præcipuis. *ibid.*
Ordinem suscipiens die non debito, est ad Papam mittendus, *c. cum quidam, de tempor. ordin.*
Ordinem recipientis sine ætate legitima, & conferentis pœna, *c. vel non est compos. eod. tit.*
Ordines sacri duo una die conferri non possunt, & pœna conferentis habetur, *in c. dilectus, eod. tit.*
De ordinis substantia non est tempus, impedit tamen executionem, *c. consultationi, de temp. ordin.*
Prælati & beneficiati ordines sacros recipiant, vel amoveantur, *c. cum in cunctis. de elect. & c. quæris, de ætat. & qualit. ord.*
Ordines duos uno die recipiens est suspendendus, potest tamen cum eo dispensari pœnitentia peracta, *c. 3. de eo qui furt. ord. suscep.*
ORDINARIUS non potest restituere possessionem contumaci, contra quem missio in poss. facta est a delegato, *c. pastoralis, de offic. deleg.*
Ordinarius potest ex officio suo cogere partes, ut stent justo arbitrio, & pareant sententiæ arbitrorum, *c. 2. de arbitr.*
Ordinarius non tenetur obedire delegato, nisi ei de commissione constet, *c. cum in jure, de offic. Jud. deleg.*
Ordinario non exequente Judicis delegati sententiam, ipse delegatus exequi potest, *c. significasti, eod. tit.*
Ordinarius retractare debet iniquam sententiam a Judice delegato in causa matrimoniali latam, *c. significavit, eod. tit.*
Ordinarius Judicis delegati sententiam exequi tenetur, *c. in literis, de offic. Jud. deleg.*
Ordinarius excommunicare potest injuste a delegato absolutos, *c. ex parte, de offic. Jud. ordin.*
Ordinario major est delegatus Papæ, quatenus ad causam sibi commissam, *c. pastoralis, eod. tit.*
Ordinario præjudicium facere non cupit Papa per mandatum suum, *c. licet, eod. tit.*
OPPRIMENTES pueros nocte qualiter puniendi, *vide in c. ult. de iis qui fil. occid.*
OSTIARIUS, & de nomine & officio ostiariorum, *dist. 21. c. 1. §. fin. dist. 25. c. 1. §. ad ostiarium.*
Ne ostiarius orario utatur, *dist. 23. c. non oportet.*

P

PACTUM quid sit, *c. pactum, 11. de verb. signif.*
Pactum legis commissoriæ in pignoris contractu prohibetur, *c. significante, 7. de pignoribus.*
Pactio privatorum, legi contraria, nullius est efficaciæ, *c. si diligenti, de for. compet.*
Pactum quod ab initio non valuit, per superioris ratihabitionem valet, *c. quoties, de pact.*
Pactum turpe vel impossibile nullum ligat, *cap. ult. de pact.*
Pactum generale, ne de crimine agatur, non valet, *c. quemadmodum, de jurejur.*
PÆDAGIA & vectigalia nova sine consensu Principis imponere non licet, *c. innovamus, 10. de censib.* vide *infr. in* Pedagia.
qui PAGANIS prædicant, possunt cibis ab ipsis appositis vesci, *c. quam sit, 10. in pr. de Judæis.*
Ut iis qui idonei sunt, permittatur paganis prædicare, *dict. cap. 10. §. insuper.*
Ne Pagani ad officia publica admittantur, *c. cum sit, 16. §. fin. eod. tit.*
Pagani constitutionibus Ecclesiæ non subjacent, *c. gaudemus, de divort.*
Paganis arma & auxilium vendentium pœna, *c. quod olim, de Jud. & Sarracen.*

PALLIO uti potest Archiepiscopus infra quamlibet Ecclesiam suæ provinciæ, *cap. 1. de usu pall.*
Pallium novum habebit transiens ad novum Archiepiscopatum, *c. bonæ memoriæ, 2. de postul.*
Pallium alteri Archiepiscopo accommodari non debet, *cap. ad hæc, eod. tit.*
Pallio non utendum extra Ecclesiam, ut in processione & similib. *c. 1. eod. tit.*
In pallio debet Archiepiscopus sepeliri, *c. 2. eod. tit.*
Pallio consequitur quis plenitudinem officii, nec prius Archiepiscopus appellari debet, *c. nisi specialis, de usu pall.*
Pallium quid significet, *vide in c. ad honorem, eod. tit.*
Pallio semper & ubique solus utitur Papa, *ibid.*
Pallio non utatur Archiepiscopus extra suam provinciam, nisi ex privilegio speciali, & de licentia ejus, in cujus Ecclesia celebrat, *c. ex tuarum, eod. tit.*
Pallio utendum in festis præcipuis & diebus privilegiatis Ecclesiæ suæ concessis, *c. ex tuarum. eod. tit.*
Pallium Archiepiscopis dandum accipitur de corpore Sancti Petri, *c. significasti, eod. tit.*
Pallium recipiens fidelitatem jurare tenetur, *ibid.*
Sine pallio non licet Archiepiscopo confirmato convocare Concilium, conficere chrisma, &c. *c. quod sicut, & c. præterea, de elect.*
Pallium conferre possunt principales Patriarchæ Suffraganeis suis, *c. antiqua, de privilegiis.*
de PAPA, *dist. 21. c. 1. §. Pontifex.*
Papa solus potest supra jus dispensare, *c. proposuit, de concess. præbend.*
Papæ soli reservatur translatio Episcoporum, & depositio, *c. inter corporalia, de translat.*
Papa de hæreditate judicare potest ratione fidei, *c. Judæi. de Jud.*
Papa potestatem habet a Deo, Imperator a Papa, *cap. novit. de Jud.*
Papa ejusdem est potestatis, cujus & beatus Petrus, *c. illud dominus, de major. & obed.*
Papa Principem secularem deponere potest, *c. ad abolendam, de hæret.*
Papa potest legitimare illegitimos, *c. per venerabilem, qui filii sint legitimi.*
Papa solus Episcopos fratres suos in literis nuncupat, *c. quam gravi, de crim. fals.*
Papæ potest cum ratione obviari, etsi absolute jubeat, *c. si quando, de rescript.*
Contra Papæ voluntatem nemo jus in beneficiorum collatione habet, *c. dilectus, de præb.*
Papa solus canonizat sanctos & sanctorum reliquias, *ibid.*
Papa solus Laico concedit jus eligendi in Ecclesia collegiata, *c. nobis, de jur. patron.*
Papa solus causas committit appellatione remota, *c. super quæstionum, de offic. deleg.*
Papa solus major est omni Concilio, omnive statuto, *c. significasti, de elect.*
Solus Papa Dei vicarius in terris esse videtur, nullusque major, *c. licet, eod. tit. & c. quanto, de translat.*
Solus Papa dispensare potest, ut filii Presbyterorum Ecclesias paternas immediate habeant, *c. dilectus, de filiis presb.*
Papa solus unit & dividit Episcopatus, *de translationib. per tot. tit.*
Solus Papa sententiam diffinitivam mutare potest, *cap. cum olim, de sentent.*
Papa successori suo legem imponere non potest, nec potestatem ejus limitare, *c. innotuit, de elect.*
Papa cognoscere debet de causa natalium, *c. tuam, de ordin. cognit.*

PARIA sunt quid factum non esse, & inutiliter esse factum, *c. non præstat*, 52. *c. quæ contra*, 64. *& c. in malis*, 69. *de reg. jur. in 6.*

Paria crimina pari compensatione tolluntur, *cap. pen. & ult. de adult.*

Par in parem non habet imperium, *c. innotuit*, *de elect.*

De Parochi Ordinatione.

PAROCHUS non est ordinandus, nisi in sacris constitutus, qui ad minus sit Subdiaconus, *c. præterea*, 5. *de ætate, & qualitate.*

Non nisi idoneus moribus, scientia, & qui vicesimum quintum annum ingressus est, in parochum est ordinandus, *c. licet canon.* 14. *de elect. in 6.*

De Parochi Officio.

Parochus ordinatus residere personaliter tenetur, *d. c. licet canon.* 14. *§. is etiam.*

Parochus ordinatus intra annum Sacerdos fieri debet sub pœna privationis, *d. §. is etiam. vers. & intra annum.* Nisi in Ecclesia collegiata, *c. statutum*, 22. *eod. tit.* Item nisi Episcopus loci cum Parocho studiorum causa dispensaverit, *c. cum ex eo*, 34. *eod. tit.* Item nisi annus nondum sit completus, *c. commissa*, 35. *in princ. eod. tit.* Item nisi ex justa causa fuerit impeditus, quo minus intra annum Parochus sit factus, *d. c.* 35. *§. annus autem.* Item nisi anno elapso eadem Ecclesia eidem rursus conferatur, quod reprobatur *d. c.* 35. *porro.* Denique si intra annum Sacerdos factus non sit, præter privationem fructus quoque perceptos restituere tenetur, & ordinator Ecclesiam debet præstare indemnem, *d. c.* 35. *§. cæterum.*

Ne parochialem Ecclesiam Parochus alicui non constituto in legitima ætate, & Sacerdotio, neque ultra sex commendet, *c. nemo*, 15. *de electione. in 6.*

Parochianum alterius nullus Episcopus judicet, *c. nullus*, *de paroch.*

Parochianum alterius non absolvat Presbyter ad divina, *c. ut dominicis. eod. tit.*

Parochianum alterius non admittat Presbyter sine ejus petita licentia, *c. omnis*, *de pœnit. & remiss.*

Parochiæ non dividantur sine consensu Episcopi, *cap. avaritiæ*, *de præb.*

Parochialis Ecclesia debet habere aliquid de bonis Parochiani, etiam alibi sepulti, *c. relatum*, *de sepult. & c. de his. ibid.*

Parochialis Ecclesia nulli debet conferri, qui personatum, vel dignitatem habeat cum cura, alioqui non tenet ipsa collatio ipso facto, *c. nemo*, *de off. jud. ord. lib.6.*

PATER, *c. nam & Rex* 2. *de verb. sign.*

Pater filios alere debet, *dist.* 30. *c. si quis reliquerit.* etiam si ex injusto matrimonio sint nati, *c. cum haberet* 5. *§. fin. in fine*, *de eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.*

Pater filium castigare debet, quod est charitatis, 23. *q.* 5. *c. non putes.*

Pater conveniri non potest pro filio, neque tenetur, *c. ult. de delictis puer. item* 1. *q.* 4. *c. Judæi. in fin.*

Patria potestas solvitur, si alimenta pater denegavit, vel si pater filium languidum exposuit, *c. unic. de infantib. & languidis expositis.*

Episcopalis dignitas filium a patris potestate liberat, *dist.* 54. *c. si servus sciente. §. sed & jus patriæ.*

Hæretici liberos suos in potestate sua non habent, ideoque emancipatio ab iis facta nihil operatur, *c. quicunque.* 2. *§. fin. de hæreticis. in 6.*

de PATRIARCHIS, & de loco, & origine Patriarcharum, *dist.* 99. *c.* 1. *& dist.* 80. *c.* 1. *cum c. seq.*

Definitio realis, *d. dist.* 99. *c. nulli.*

De nomine, & speciebus Patriarcharum, *dist.* 21. *c.* 1. *§. Patriarcha Græca, & §. Patriarcha patrum Princeps.*

Patriarcha, & Primas nomine tantum, non re differunt, *dist.* 99. *in princ. §. primates, & c.* 1. *vers. nostros Patriarchas.*

PATRONUS efficitur quis Ecclesiam construens de consensu dioecesani, *c. a nobis. de jur. patron.*

Patronus potest quis esse multarum Ecclesiarum, *c. veniens*, *de jurejur.*

Patronus non disponat de rebus Clerici defuncti, *c.* 2. *de success. ab intest.*

Patronus Episcopi jus minuere in Ecclesia non debet, *c. cum seculum*, *eod. tit.*

Patronus filium suum, vel nepotem sine Episcopi consensu instituere non debet, *c. consuluit*, *de jure patron.*

Patronus potest ab Ecclesia reditus sibi ab Episcopo constitutos, & designatos exigere, *c. præterea*, *eod. tit.*

Universitate vendita patronatus jus etiam transit, nisi diserte excipitur, *c. ex literis*, *eod. tit. & c. cum seculum*, *eod.*

Patronus Laicus neminem sine consensu Episcopi dioecesani instituat, *c. præterea*, *eod. tit.*

Patronatus libere donari potest consanguineo, vendi vero per se non potest, sed cum universitate solum, *cap. ex insinuatione, & c. de jure*, *eod. tit.*

Patronus Laicus præsentato uno repulsam passo potest alium exhibere, *c. pastorale*, *eod. tit.*

Patronus Ecclesiæ vacanti intra quatuor menses provideat, alioqui jus conferendi Episcopus habet. *c. cum propter discordias*, *eod. tit.*

Patroni est ad Ecclesiam præsentare, non conferre, *cap. ult. eod. tit.*

Patronus Clericus seipsum præsentare non potest, *cap. per nostras*, *eod. tit.*

Patroni consensus in electione Prælati requirendus est, *c. a nobis*, *eod. tit.*

Patronus honorandus est, & ab Ecclesia fundata sustentandus, si egeat. *ibid.*

Patronatus jus hæredibus dividi non debet, *c.* 1. *eod tit.*

Patroni si plures fuerint, ille præsentatus obtineat, qui Plurimorum assensu eligitur, si vita & scandalum non contradicant, *ibid.*

Patronus Ecclesiam non vacantem alteri conferre non potest, *c. illud prætereundum*, *eod. tit.*

Patronus jus patronatus sine Episcopo dare potest, *ibid.*

Patronus non sine Episcopo, nec Episcopus sine patrono beneficium conferat, *c. suggestum*, *eod. tit.*

Patroni religiosi non possunt Ecclesiam in proprios usus convertere propria auctoritate, *c. sicut nobis. de suppl. neglig. prælat.*

Patronatus causa definiri debet per Judicem Ecclesiasticum, *c. quanto*, *de judic.*

De Patronatus jure orta quæstione, neutro conferente, debet Episcopus post sex menses beneficium conferre, *c. si vero. & c. ea te*, *de jure patronat.*

PECCATI definitio, 15. *qu.* 1. *c.* 1. *§. fin.*

Dividitur item peccatum in originale & actuale, *de consecrat. dist.* 4. *c. regenerante.*

Dividuntur peccata in mortalia & venialia, *dist.* 25. *c. unum orarium. § unde Hieronymus, cum sequentibus, usque ad. c. qui in aliud.*

Alia dicuntur voluntatis, alia infirmitatis, 15. *q.* 1. *in princ. c. illa cavenda.*

De tribus generibus peccatorum. *De pœnitent. dist.* 2. *c. sicut tribus, cum sequentib. usque ad super trib.*

De quatuor generibus peccatorum. *De pœnitent. dist.* 1. *c. super tribus.*

PECUNIA 1. *qu.* 3. *c. totum.*

PEDAGIA, quidagia, salinaria interdicta quæ *c. super quibusdam*, 26. §. *præterea*, *de verb. signific. vid. supr.* in Pædagia.

PENSIONEM solvens alicujus rei, ejus præsumitur dominus, *c. cum venisset, de restit. spoliat.*

Pensio propter sterilitatem terræ minuenda est, *c. propter sterilitatem, de locat. & conduct.*

In pensionis solutione antiqua consuetudo est servanda, *c. quanto creatori, de censibus.*

Pensiones minuere ad Clericorum detrimentum, vel augere non licet sine Episcopi consensu, *c. avaritiæ, de præbend. & dignitat.*

Prælatus non potest Ecclesiam ultra vitæ suæ tempus pensionariam constituere, *c. præterea, de censibus.*

PEREMPTORIE potest quis in prima citatione citari, *c. 1. de dilat.*

de **PEREGRINATIONE** hæc regula est: non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis bene vixisse, laudandum est, 12. *qu.* 2. *c. gloria.* § *penult.*

Peregrinari non debet Clericus sine licentia Episcopi sui, nec Episcopus sine licentia Papæ, *c. magnæ devotionis, de vot. & vot. red.*

Peregrinorum res nullus occupet, quia sunt sub Papæ protectione, *c. 1. de Cler. peregrin.*

Peregrinorum privilegio gaudet, qui causam Papæ agit. *ibid.*

Peregrinis in via constitutis tempore interdicti pœnitentia non est deneganda, *c. quod in te, de pœnit. & remiss.*

Peregrini Clerici non sunt in Ecclesiis instituendi, *c. 1. de Cler. peregr.*

PERJURUS Clericus ab officio & beneficio suspendatur, vel beneficio prorsus privetur, *c. querelam de jurejur.*

A perjuro non debet amplius juramentum accipi *cap. literas de præsumpt.*

de **PERSECUTIONE**, 23. *quæst.* 4. *c. qui secundum, cap. ille gladium* ¶. *porro. c. nimium.* ¶. *item si semper, cum sequentibus item* 23 *q.* 5. *c. non vos.* 24. *qu.* 1. *c. a recta.*

PERSONALIA rescripta vel privilegia personam non excedunt, *c. mandata Ecclesiastica, de rescript.*

Personale delictum in damnum Ecclesiæ redundare non debet, *c. cum venerabilis, de except.*

Personalis concessio cum persona finitur, realis perpetua est, *c. cum venissent, de instit.*

Personatus plures in eadem Ecclesia, vel diversis, nullus habere debet sine sedis Apostolicæ dispensatione, *c. ad hæc. & c. multa, de præbend.*

de **PIETATIS** studio, *dist.* 47. *c. comes.*

PIGNUS recipere potest Prælatus a quolibet possessore, *c. cum contra, de pign.*

In pignoris causa fructus in sortem non sunt computandi, alias censetur usura, *ibid.*

Prælatus bona Ecclesiæ pignori dare non potest pro suis debitis, *c. ex præsentium, de pign.*

Ex pignoris contractu regulariter competit actio pignoratitia, & hypothecaria ad persequendum pignus. Nisi liber homo pignori sit obligatus, *c. lator*, 2. *de pignorib.* item nisi extraneus possessor rem usuceperit vel præscripserit, 16. *qu.* 3. *c. placuit ut.* §. *præscriptionem. vers. non solum.* si tamen alius quam qui rem usucepit vel præscripsit, conveniatur, huic alterius præscriptio non prodest, *dist. cap. placuit ut.* §. *si vero ad alium. versic. nec sibi proderit.*

Si pignori obligata est eadem res duobus vel pluribus, is potior est, qui prior est tempore, *c. qui prior*, 54. *de reg. jur in* 6.

quod semel **PLACUIT**, amplius displicere non potest, *c. quod semel*, 21. *de reg. jur. in* 6.

PLAGIARIORUM pœna est ultimum supplicium, *c. 1. de furtis.*

de **PLEBISCITO**. Hujus definitio habetur, *dist.* 2. *c. plebiscita. Instit. de jur. naturali.* §. *plebiscitum.*

si **PLUS** quis petierit, punitur, *c. unic. de plus petitionibus.*

Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus, *c. cui licet*, 53. *de reg. jur. in* 6.

Pluralis locutio duorum numero contenta est, *c. pluralis*, 40. *de reg. juris, in* 6.

PŒNARUM inventarum ratio est emendatio delinquentium, 21. *q.* 2. *c. placuit.* §. *fin.* 23. *qu.* 4. *c. est injusta.* §. *fin.*

QUIBUS PŒNÆ REMITTANTUR VEL TEMPERENTUR.

Qui sine culpa, nisi subsit causa, deliquit, non est puniendus, *c. sine culpa*, 23. *de reg. jur. in* 6. Sane causæ publicorum judiciorum generales enumerantur. *De pœnitent. dist.* 1. *c. aut facta.*

Animal brutum si commiserit delictum, non punitur, 15. *quæst.* 1. *c. firmissime.* §. *animalia enim.*

Si coactus commiserit, punitur, 15. *quæst.* 1. *c. merito.*

Si corruperit reus accusatorem, hoc casu pro convicto habetur, 2. *qu. c. ult.* §. *in omnib.*

Si Episcopus commiserit, hic accusari nequit, nec damnari, 11. *q.* 3. *c. irritam*, 6. *quæst.* 1. *c. qui crimen.* §. *fin. cum c. sequent.* 2. *quæst.* 7. *c. accusatio.* §. *unde liquet.* Contradicit. *d. q.* 7. *c. præsumunt. c. si hæreticus.* §. *item quod dicitur.*

Si Furiosus commiserit, non punitur, 3. *quæst.* 9. *c. indicas*, 15. *quæst.* 1. *in princ. & c. illud.* §. *furor.* §. *meas vero. item c. aliquos. c. illa cavenda. vers. neque enim si per. c. ne is qui.* ¶. *fin.*

Si minor ætate commiserit, non punitur, 15. *qu.* 1. *c. illud.* §. *fin. c. firmissime, in princ. item c. intelleximus* 2. *de delictis puerorum.* Nisi minor doli sit capax, *dict.* ¶. *fin. vers. nisi rationis sit capax. item c.* 1. *de delictis puerorum* qui tamen mitius propter ætatem punitur, *dict. c.* 1. ¶ *quamvis in eis non ita.*

EX QUIBUS CAUSIS PŒNA REMITTATUR, VEL NON.

Si Absolutio criminis intervenerit, *c. q.* 3. *c.* 2. *ult.* §. *destitisse. vers. abolitio enim.*

Si eadem accusatio antea quoque in judicium fuerit deducta, vel ejusdem criminis nomine actum, non potest iterum accusari, *c. de his*, 6. *de accusationibus.* Nisi prior accusator fuerit prævaricatus, vel per collusionem reus absolutus, *c. ult. de collusione deteg.* vel nisi crimen sit iteratum, de quo postea accusatio instituitur, *cap.* 1. *de pœnis.*

Si per cœcitatem commisserit, non punitur. Probatur simul & distinguitur, 15. *quæst.* 1. *c. illud.* §. *sed objicitur.*

Si accusator destiterit, reprobatur, *c.* 1. & 2. *de collusione detegen.*

Si sine dolo malo factum sit, & non injuriæ gratia, 15. *quæst.* 1. *in princ. item.* §. *cui sententiæ. item c. non est. item de pœnitent. dist.* 1. *c. sciendum.*

Hujus exemplum proponitur, si ratione officii fecit, 23. *qu.* 5. *c. cum homo, in princ. & dict. c.*

Si per ebrietatem commiserit, non punitur, 15. *qu.* 1. *c. sane diximus. & c. inebriaverunt.*

Si per infirmitatem vel ignorantiam commiserit, punitur, 15. *qu.* 1. *in pr.* §. 1. *c. illud.* §. *itaque ut ex promissis.* Contradicit *d. q.* 1. *c. illa cavenda.* §. *quin etiam ipsius.*

Si Jussu ejus, cui parere necesse fuit, commiserit, punitur, *c. quod quis*, 24. *de reg. jur. in* 6. *item de consecrat. dist.* 4. *c. quæris a me, in princ.* Contradicere videtur, *dict. c. merito.*

Si reus mortuus sit, pœna extinguitur, 33. *qu.* 2. *c. admonere.* §. *& nunc post mortem, versic. nec a te post.* Nisi de hære-

si quis accusetur, 24. *q.* 2. *c. penult.* §. *fin. cum c. seq.*

Si accusator mortuus sit, vel ex alia causa impediatur accusationem prosequi, 2. *quæst.* 8. *c. ult.* §. *fin.*

Si crimen propositum non fuerit perfectum, non punitur: quod tamen reprobatur *de pœnitent. dist.* 1. *c. quisquis, in princ. & cap. aut facta.* §. *eventus.* alias si crimen ad actum non pervenerit, non punitur. Nam cogitationis pœnam nemo patitur, *dict. dist.* 1. *cap. cogitatio. & c. cogitationis.* Hæc quoad hominem. Nam apud Deum distinctio jam dicta non admittitur, a quo etiam cogitatio punitur, *dict. dist.* 1. *c. numquid. item* 17. *quæst.* 1. *c. voventibus,* 32. *qu.* 5. *c. sicut enim, c. si Paulus. c. nec solo. c. qui vident. item* 32. *quæst.* 7. *cap. non solum.*

Si crimen commissum sit vulgare & usitatum, 23. *qu.* 4. *cap. si quis potestatem.* §. *fin. cum cap. seq.* poena sine culpa (nisi subsit causa) non imponitur, *cap. sine culpa,* 23. *de reg. juris in* 6.

Si in hac vita pœnam sustinuerit, justificatus per hoc est in altera vita: approbatur simul & distinguitur, *d. quæst.* 5. *cap. quid ergo, de pœnitent. dist.* 3. *cap. sunt plures.* §. *auctoritas illa. cap. ignis succensus. cap. quærat.*

POENITENTIA quid? *De pœnitent. dist.* 1. *c. ecce nunc.* §. *penult. & ult. c. tres sunt.* §. *est enim pœnitentia. cap. quis aliquando.* §. *illud autem. vers. est enim pœnitentia, & dist.* 3. *c.* 1. *& c. pœnitentia c. pœnitentiam.* §. *fin.*

Divisio pœnitentiæ trimembris. *De pœnitentia dist.* 1. *cap. tres sunt.*

Et divisio pœnitentiæ bimembris, in veram & falsam. *De pœnitent. dist.* 3. *c. in tantum.* §. *& fin. & c. sceleratior.* §. 1.

Itidem divisio pœnitentiæ bimembris in interiorem, & exteriorem. *De pœnitent. dist.* 1. *c. quis aliquando.* §. *econtra. vers. est enim pœnitentia.*

Exempla pœnitentiæ. *De pœnitent. dist.* 1. *cap. convertimini.* §. *unde post trinam. dist.* 3. *c. totam, c. Achab.*

Quo jure sit introducta pœnitentia, 33. *quæst.* 2. *cap. audivimus.* §. *quia pro omnibus.*

Ad quem causæ Poenitentiales pertineant, *c. accedentibus,* 12. *de excess. prælator. item* 9. *q.* 2. *c. placuit ut deinceps.*

POETÆ non legendi, *distinct.* 37. *cap. ideo prohibetur, in princip.*

PONTIFEX, *distinct.* 21. *c. Cleros.* §. *Pontifex.*

POSSESSIO acquiritur ex consuetudine loci, qua modicum terræ loco rei tradendæ datur, vel in extremitate pallii manu apprehendentis sustinetur, *cap. ex literis.* 2. *de consuetudine.*

Per solutionem pensionis res, pro qua pensio solvitur, tradita censetur, *c. cum venisset,* 9. *de restitut. spoliator.*

Si vis fiat ei, qui in possessionem missus est, datur eo nomine actio: nisi cum ab latitantem debitorem creditor in possessionem bonorum ejus missus esset, debitor cautionem offerat judicio sisti & judicatum solvi, *c.* 1. *de dolo & contumacia.* Vel: nisi misso tale crimen objiciatur, quo probato possessione esset privandus: quod tamen reprobatur, *cap. accedens,* 23. *de accusationib.*

Sine possessione præscriptio non procedit, *cap. sine possessione,* 3. *de reg. juris. in* 6.

Pro possessore habetur qui dolo desiit possidere, *c. pro possessore,* 35. *d. tit. de reg. juris.*

Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit, *cap. possessor,* 2. *de regulis juris. in* 6.

POSTERORUM appellatione in pœnis non continentur per fœminas descendentes, *c. ubicunque,* 4. *de pœnis, in* 6.

POSTULATIO fit irrita, si postulatus interdictum non servarit, *c.* 1. *de postulat.*

Postulationis concessio fit ex gratia, *cap. bonæ memoriæ, eod. tit.*

Postulatio, sicut electio, est examinanda, *cap. licet. de translat. Episcop.*

Majore parte indignum postulante, potestas eligendi ad minorem devolvitur, *c. gratum gerimus, de postul. prælat.*

Postulatio communi consensu facta, & superiori insinuata, amplius variari non potest, *c. bonæ memoriæ, eod. tit.*

Postulatio vel electio non debet fieri per verba conditionalia, vel alternativa, *c.* 2. *de elect. in* 6.

Postulari debent Prælati Ecclesiarum, non eligi, *c. ult. de postul. prælat.*

Postulatio non valet, quæ absentibus jus eligendi habentibus contemtis fit, *c. bonæ memoriæ, eod. tit.*

PRÆBENDAS duas non potest quis tenere ex dispensatione Archiepiscopi, *cap. literas, de concess. præb.*

Præbenda non promitti, potest antequam vacet, *cap.* 2. *de concess. prœbend.*

Præbenda non integretur scissione alterius, *cap. cum causam, de præbend.*

Præbendæ proventum quis habere potest, etsi Canonicus non sit, *c. quia nonnullis, de magistr.*

Præbendarum multitudo a promotione repellit, *c. cum jam dudum, eod. tit.*

Præbenda carere non debet, qui in Canonicum receptus est, *c. majoribus. & c. relatum, de præbend.*

Præbendam vel beneficium dans, quam dare non potest, illa evicta, quam potest dare tenetur, *cap. inter cætera, eod. tit.*

Præbenda secunda, recepta prima, vacat, *cap. literas, de concess. præbend.*

Præbenda ultra sex menses vacare non debet, *c.* 2. *eod.* 2.

De præbenda potest absens per alium investiri, *cap. accedens, eod. tit.*

Præbendarum proventus recipiunt studentes in Theologia per quinquennium, *cap. fin. de magist. & cap. licet, de præbend.*

Præbenda alteri per Papam collata, præcipitur Episcopo potestas conferendi illud beneficium, *cap.* 1. *de concess. præbend.*

Præbenda & beneficia vacantia in curia Romana, a die vacationis post mensem possunt conferri per eos, ad quos id oneris incumbit, vel absentibus eis, ab eorum generalibus vicariis, *c. statutum, de præbend. lib.* 6.

Ex præbenda una possunt duæ fieri, *cap. vacante, de præbend.*

Si præbenda alicui ratione rescripti debeatur, & alteri conferatur, debet ille in Canonicum recipi & sustentari, donec beneficium vacet, *cap. statutum, de præbend. lib.* 6.

Præbendarum collatio ad quem pertineat, cum Episcopus & Capitulum debito tempore non conferant, *c. postulasti, de concess. præbend.*

Præbendarum collatio ad Capitulum sede vacante non spectat, *cap. illa devotionis, ne sed. vac.*

PRÆCENTOR, *cap. Cleros.* §. *præcentor. dist.* 21.

PRÆDESTINATIO, 23. *quæst.* 4. *cap. cum quisque.* §. *est & alia. cap. sicut non. cap. obtineri. cap. Nabuchodonosor. cap. vasis. item de pœnitent. dist.* 2. *cap. firmus, cap. nullus. cap. talibus, cap. si enim.* §. *fin. cap. Apostolus, cap. mirandum, cap. multi. cap. citius. cap. ult. in princ. usque ad* §. *charitas. item de pænitent. dist.* 4. *cap. si ex bono. c. benedictus. cap. novit Deus. cap. in domo. cap. hanc societatem.*

PRÆDICANS excommunicatis potest ab eis eleemosynas & victum recipere, *cap. cum voluntate, de sentent. excommunicationis.*

Prædicatorum fratrum privilegium & Minorum, *cap. nimis, de excess. prælat.*

Prædicatores vesci possunt his, quæ eis apponuntur, *cap. quam sit laudabile, de Judæ.*

Prædicationem facere debet Episcopus vel per se, vel per alios, *cap. inter cætera, de offic. ordin.*

Prædi-

Prædicare non licet Laico, cujuscunque sit ordinis, *c. sicut uno*, *de hæretic.*

Prædicare non debent eleemosynarum quæstores, *cap. cum ex eo*, *de pœnit. & remiss.*

PRÆLATUS esse non potest secularis, vel regulam non professus, *c. cum causam*, *de elect.*

Prælati non committant vices suas, vel Ecclesias sub annuo censu, *c.* 1. *ne præl. vices suas.*

Prælati factum non præjudicat Ecclesiæ, *c. cum nostris*, *de concess. præbend.*

Prælati non onerent subditos exactionibus, vel pluribus equorum alimentis in visitatione, *c. quia plerique*, *de immunit. Eccles. & c. cum Apostolus*, *de censibus.*

Ad prælaturam se nemo præsentare debet, *c. per nostras*, *de jure patr.*

Prælatus plus juris habet in concessione Ecclesiæ, quam patronus in præsentatione, *c. dilectus*, *de offic. deleg.*

Prælatus est procurator rerum Ecclesiasticarum, non dominus, *c. fraternitatem*, *de donat.* & rerum Ecclesiasticarum conditionem meliorem facere potest, deteriorem neutiquam, *ibid.*

Prælati inferiorum privilegia diminuere possunt, *c. ad petit. de accusat.*

Prælati judicium ferri candentis subire non debent, nec tali purgationi interesse, vel auctoritatem præstare, *cap. ex literis*, *de excess. prælat.*

Prælatus tenetur subdito, ad austeriorem religionem migrare volenti, licentiam dare, *c. licet quidam*, *de regul.*

Prælati non debent interesse corporali punitioni alicujus, *d. c. ex literis*, *de excess. prælat.*

Prælaturam amittat, qui ad ordines promoveri non potest, *c. ut Abbates*, *de ætat. & qualitat. ordin.*

PRÆPOSITUS, *c. quamvis*, 9. *de verbor. signific.*

In Præpositum non est ordinandus, nisi Presbyter, vel Diaconus, *dist.* 60. *c. nullus.*

PRÆSCRIPTIO non valet absque bona fide & justo titulo, maxime rerum Ecclesiasticarum, *c. quoniam omne*, *de præscript. & cap. vigilanti*, *c. si diligenti*, *eod.*

Præscriptio, quæ sine peccato servari non potest, non valet, *c. veniens*, *eod. tit.*

Præscriptionem non inducit longa usurpatio, *c. causam*, *eod. tit.*

Præscriptio nulla contra Ecclesiam currit, nisi quadraginta annorum, sola autem centenaria contra Romanam Ecclesiam, *cap. illud. cap. ad audientiam. & c. de quarta*, *eod. tit.*

Præscriptionem elidit interruptio, *eod. cap.*

Præscriptio non currit contra obedientiam, *c. cum non liceat*, *eod. tit.*

Præscriptio non currit contra Episcoporum constitutionem, & contra procurationem eis debitam, *c. accedentes. & c. cum ex officii*, *eod. tit.*

Præscriptio non currit tempore schismatis, *c. cum nobis*, *eod. tit.*

Super præscriptione possunt testes produci, *c. illud*, *eod. tit.*

Laicus non potest decimas nec præscribere, nec detinere, *c. causam*, *eod. tit.*

Præscriptio omnem actionem excludit, *cap. ad aures*, *eod. tit.*

Præscribere potest Abbas jus Episcopale, *cap. auditis*, *eod. tit.*

Præscriptionem interrumpit Synodalis proclamatio, *c. sanctorum*, *eod. tit.*

Præscriptio non currit tempore hostilitatis, *c. ex transmissa. eod. tit.*

PRÆSUMPTIO violenta evidentissimam probationem requirit, *c. veniens*, 3. *in fine*, *de Presbytero non baptizato.*

Semel malus semper præsumitur malus, *c. semel*, 8. *de reg. jur. in 6.*

Ignorantia præsumitur, nisi probetur scientia, *c. præsumitur*, 47. *de reg. jur.*

Qui contra jura mercatur, bonam fidem non habere præsumitur, *c. qui contra*, 82. *de reg. juris.*

Præsumitur quilibet bonus, nisi probetur contrarium, & quod nemo sit immemor suæ salutis, *c. dudum*, *& cap. cum in juventute*, *de præsumpt.*

Præsumptio quandoque purgationem inducit, & qualis, *c. si quis de gradu*, *de purgat. canon.*

Ex præsumptione violenta potest quandoque sententia ferri, pro veritate enim habetur, *c. literis. c. nullus dubitat. c. illud quoque. c. tertio loco*, *de præsumpt.*

PRECARII differentia & precariarum, *c. ult. de precariis.* ubi dicitur, quod precarium mutata voluntate concedentis, vel ejus, cui concedens alienavit, revocari potest: precariæ vero non item.

Solvitur item precarium morte ejus, qui precario rogavit, *dist. c. ult. vers. solvitur quoque.*

Solvi quoque videtur precarium morte concedentis. Sed hæc causa reprobatur, *d. c. ult. vers. non etiam concedentis.*

De precariis Ecclesiasticis qualiter fieri debeat, 10. *qu.* 2. *c. precariæ a nemine.*

De precariis quolibet quinquennio renovandis cavetur *d. qu.* 2. *c. precario de quinquennio. & cap.* 1. *de precariis.* Nisi ita factum sit precarium, ne unquam revocari possit, quod tamen reprobatur, *c. de precariis*, 2. *eod. tit. & d. quæst.* 2. *c. de precariis.*

PRESBYTERI & Presbyteræ, *dist.* 21. *c. Cleros.* §. *Presbyter. dist.* 32. *c. ult. dist.* 84. *c. ult.*

Presbyter non celebret vase ligneo, nec de pane fermentato, nec sine aqua & vino, & plus apponat de vino, quam de aqua, *c. literas. & c. perniciosus*, *de celebr. miss.*

Presbyter in fraudem Ecclesiæ nil de bonis ejus suo, vel alieno nomine emere potest, *c. Presbyter. & c. inquirendam*, *de pecul. Cler.*

Presbyteris debet condceens beneficium dari, *c. extirpandæ*, *de præb.*

Presbyter Clericum secum habeat, nec sine eo celebret, *cap. ut quisque. de vit. & honest. Cleric.*

Presbyteri officium est prædicare, *c. quod Dei timorem*, *de statu Monach.*

Presbyter duobus digitis amissis non celebret, *c. Presbyter enim*, *de Cler. ægrot.*

Presbyter res Ecclesiæ sine justa causa non pignori det, *c.* 1. *de pig.*

Presbyterum interficientis pœna, *c.* 2. *de pœnitent. & remissionib.*

Presbyter, qui non jejunus celebrarit, beneficio privatur, *c. si constiterit*, *de accus.*

PRIMAS non appellandus est universalis, *dist.* 99. *c. nullus.*

Primas non appellandus est Princeps Sacerdotum, vel summus, *d. dist. c. prima.*

Archiepiscopi primatibus obedientiam debent, & ab illis ad hos provocatur, non contra, *dist.* 99. *in princ.* §. *ab Archiepiscopis. & c.* 1. *vers. ad quos Episc.*

de PRIMICERII officio circa Acolythos, Exorcistas, Cantores, atque Lectores, & alia, *dist.* 25. *c.* 1. §. *ad primicerium. c. unico*, *de officio primicerii.*

PRIMITIARUM origo, *c.* 1. *at vero*, *de decimis.*

Primitiæ perinde ac decimæ Sacerdotibus sunt solvendæ, *dist.* 32. *c. præter hoc.* §. *deinde.*

Quantum autem primitiarum nomine solvendum, *dict.* §. *at vero. vers. traditionem quoque.*

Primitiæ perinde ac decimæ sunt in dispositione Episcopi, *dist.* §. *deinde. vers. & ut ipsæ.*

Primitiæ inter Diaconos, & alios Clericos dividendæ, *d. c. omnium*, 4. §. *manifestum*.

PRIMOGENITUS, *c. Joseph*, 5. *de verb. sign.*

PRIOR tempore, potior jure, *c. qui prior*, 53. *de reg. jur. in 6.*

De Prioris officio, *c. cum ad* 6. §. *prior autem*, *de statu Monachorum.*

PRIVILEGIUM personale personam sequitur, & extinguitur cum persona, *c. privilegium*, 7. *& c. quod alicui*, 74. *de reg. jur. in 6.*

Decet concessum a Principe beneficium esse mansurum, *cap. decet*, 16. *cum c. seq. eod. tit.*

Quod ad gratiam alicui conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum, *c. quod ob gratiam*, 61. *eod. tit.*

Privilegia stricti juris sunt, *c. porro*, *de privil.*

Privilegia extenduntur ad ea tantum, quæ in eis continentur, *c. ex parte*, *eod. tit.*

Privilegium monasterio concedi non potest, antequam ibi canonica institutio facta fuerit, *c. ad audientiam*, *de Eccl. ædif.*

Privilegiorum generalium explanatio, *c. ut privilegia*, *de privileg.*

Privilegia possunt & Laici Ecclesiis conferre, *cap. cum Laicis*, *de rebus Eccles. non alien.*

Privilegio suo potest quis renunciare, *c. si de terra*, *de privileg.*

Privilegium per subreptionem obtentum non valet, *c cum olim*, *de senten.*

Privilegium statim atque ad notitiam eorum, quibus indulgetur, pervenit, vim habet, *c. fin. de privil. in 6.*

Privilegium, & consuetudo juri communi derogant, *c. cum contingat*, *de for. comp.*

Privilegium lite pendente impetratum non valet, nisi in eo litis mentio fiat, *c. causam*, 2. *de testib.*

Privilegium sine exceptione concessum ad præterita, & futura extenditur, *c. quia*, *de privileg.*

Privilegium, nisi urgente ratione, dari non debet, *cap. sane*, *de privileg.*

Privilegium sine alterius injuria concedendum est, *cap. pastoralis*, *eod. tit.*

Contra privilegium Papæ sententia lata non valet, *cap. dudum*, *eod. tit.*

Privilegio clericali non potest renunciari, *c. suborta*, *de sent. & re jud.*

De privilegio a Papa concesso ipsemet solus judicat, *c. cum venissent*, *de judic.*

Privilegium Cisterciensium de decimis non solvendis qualiter se extendat, *vide in c. ex parte*, 1. *de decim.*

Privilegio 100. annorum gaudet Ecclesia Romana in præscriptionibus, *c. ad audientiam*, *de præscript.*

¶ Qua ratione Privilegium amittatur.

Privilegium ratione delicti amittitur, *c. ad abolendam*, *de hæret.*

Privilegio privatur, qui concessa sibi potestate abutitur, *c. tuarum de privileg.*

Contra privilegium faciens eo privatur, *c. cum accessissent*, *de constitut.*

Privilegium non amittitur, etiamsi intra quinquaginta annos quis eo non utatur, *c. ad audientiam*, *de præscrip.*

Privilegium sequens primo non præjudicat, nisi ejus mentionem faciat, *c. dudum*, *de privil.*

Quis amittat privilegium.

Clericus per enorme crimen a privilegio cadit, *c. cum non ab homine*, *de judic.*

Item temerarie Romanam Ecclesiam occupans, *c. licet*, *de elect.*

Item in hæresim cadens, *c. ad abolendam*, *de hæret.*

Item contrahens cum vidua, vel corrupta, *c. Joannes*, *de Cler. conjug.*

Item de furto suspectus, *c.* 1. *de depos.*

Item si statim repercutit, *c. si vero alicujus*, *de sentent. excomm.*

Item si admonitus non deponat arma, *c. in audientia eod. tit. & c. perpendimus*, *ibid.*

Item turpiter agens cum personis, quæ exprimuntur, *c. si vero*, *eod. tit.*

Item ratione disciplinæ castigatus, *c. cum voluntate*, *eod. t.*

Item si in minoribus ordinibus constitutus matrimonium contrahat, *c. ex parte*, *de Cler. conjug.*

Item degradatus, *c. novimus*, *de verb. signif.*

Item admonitus secularia negotia non postponens, *cap. ult. de vita*, *& honest. Cleric.*

PROBATIO, *c. forus*, 10. §. *probatio de verb. signif.*

Probatio contra legitimam probationem non est admittenda, *c. juravit*, *de probat.*

Probatio debet esse certa, & clara, *ibid.*

Probatio non exigitur in notoriis, *c. tua nos*, *de cohab. Cler.*

Quæ ad probationem singula non valent, multa prosunt, *c. cum causam*, *de probat.*

Probatio virginitatis per aspectum prævalet juramento viri, *c. proposuisti*, *eod. tit.*

Probatio ex multis præsumptionibus, & fama sufficiens dicitur, *c. præterea*, *de testib.*

Actore non probante reus absolvitur, *c. cum Ecclesia*, *de caus. possess.*

Probationibus æqualibus existentibus liberatur reus, nisi in causa libertatis, *c. ex literis*, *de probat.*

Probationi accusantium consanguinitatem in matrimonio plus deferendum, quam defendentium, *c. juravit*, *de probat.*

In probationis defectum succedit juramentum, *c. sicut consuetudo*, *de probat.*

Probatur crimen quandoque per confessionem, *ut c. cum ad sedem*, *de restit. spol.* quandoque per famam: *ut c. sicut*, *de probat.* quandoque per instrumentum, *ut cap.* 2. *de fide instrum.*

Probationis tempus quare sit Religiosis concessum, *vide in c. ad Apostolicam sedem*, *de regul.*

PROCESSUS de simplici, & plano qualis sit, *Clemen.* 2. *de verb. signif.*

Processus contra formam juris, vel rescripti non valet, *c. ex parte*, *de off. jud. deleg. & c. cum dilecta*, *de rescript.*

PROCURATIO visitationem personalem requirit, alias peti non potest, quæ tamen secundum Ecclesiæ facultates vel consuetudinem loci statuenda est, *c. cum Apostolus*, *de censibus.*

Prælati inferiores, & superiores tempore visitationis absentes, vel præsentes nec pecuniam, nec munera, sed solam sustentationem recipere debent, *Gregorius X. tit. de censib. lib. 6.*

Procuratio debetur Archiepiscopo ab omnibus Ecclesiis, quas visitat, *c. cum ex offic.* 2. *de præscr.*, *& c. sopitæ*, *de censib.*

Petenda non est procuratio in sacris, seu grangiis Monachorum, *c. ult. de censib.*

Procurationem præstare tenetur Ecclesia Episcopo visitanda, *c. cum venerabilis*, *eod. tit.*

Et Monachi diœcesano, *c. venerabili*, *eod. tit.* nec præscriptio contra hoc currit, *ibid.*

In constituendis procurationibus requiritur patroni voluntas, *c. quanto creatori*, *eod. tit.*

Legatis, & nuntiis Papæ ab omnibus debetur procuratio, nisi specialiter sint exempti, *c. accedentes*, *de præscr. & c. cum instantia*, *de censib.*

De procuratoribus Ecclesiarum noviter conversarum notam formam, *in c. super eo*, *de censib.*

Pro-

PROCURATOR in quavis causa, in literis mandati clausulam de rato habere debet, *c. cum causam, de juram. calumn.*

Procuratoris falsi exceptio post sententiam latam non valet, *c. in nostra, de procur.*

Procurator ab excommunicatis constitutus an valeat, *vide in c. consulti, eod. tit.*

Procuratoris confessio obest domino, *c. 1. de postulat.*

Procuratoris negligentia non debet obesse domino, *cap. cum venissent, de restitutione in integr.*

Pro procuratoris absentia non est dominus puniendus, *c. 1. ut lit. non contest.*

Procurator illud solum potest, quod sibi committitur, *c. innotuit, de election.*

Procuratores duo in una causa constitui possunt, *c. in nostra præsentia, de procurat.*

Procuratorem constituere nullus cogitur in gravibus, *c. querelam, de procurat.*

Procurator non admittitur in causa criminali, *c. veniens, de accusat.*

Propter procuratoris contumaciam non potest dominus excommunicari, *c. 1. ut. lit. non contest.*

Procuratores Prælatorum in Conciliis ad negotiorum tractationem sunt admittendi, *c. final. de iis quæ fiunt a Prælat.*

Procurator excommunicatus non admittitur, *cap. post cessionem, de probat.*

Procuratorium mandatum revocans in dispendium adversarii, condemnatur in expensis, *c. audientis, de procur.*

De procuratoribus pluribus datis prior tempore potior est jure *c. non injuste, eod. tit.*

Procurator in prima instantia appellationis causam, nisi velit, prosequi non tenetur, *ibid.*

Procurator secundus non admittitur, qui primi factum non ratificaverit, *c. 1. de procur.*

PROFESSIONE in omni semper intelligitur Papæ auctoritas excepta, *c. Deus qui, de vit. & honest. Cler.*

Ante professionem exiens libere redire potest ad statum pristinum, *c. super eo, de regul. & transeunt.*

Professo licet transire ad superiorem religionis statum, venia tamen prius a suo Prælato impetrata, *c. sane, eod. tit*

PROMISSIO non infringitur, cum in meliora commutatur, *c. pervenit, 2. de jurejur.*

Promissio juramento firmata non tenet, conditione apposita in forma juramenti non servata, *ibid.*

In promissione quamvis firmata juramento, superioris auctoritas semper excipitur, *c. venientes, eod. tit.*

Promissio beneficii, nullo in Ecclesia vacante non valet, *c. final. de concess. præbend.*

Promissio Ecclesiæ obsequii causa est simoniaca, *c. cum essent, de simon.*

PROMOTIO impeditur propter defectum scientiæ, *cap. congregato, de election.*

Promovens indignum punitur, sicut & promotus, *cap. nihil est, eod. tit.*

Promotionem impedit macula in oculo promovendi, *c. cum de tua, de corpor. vitiat.*

Promotus removetur propter homicidium & simoniam, *c. inquisitionis, de accusat.*

PROTESTATIO fit, ne ab altero præjudicium juri suo fiat, *c. suborta, de sentent.*

Factum contra protestationem non valet, *c. cum accessissent, de constitut. & c. 1. de iis quæ vi metusve.*

PSALMISTA, *dist. 21. c. Cleros. §. Lectores.*

Psalmista orario uti non debet, *dict. 23. c. non oportet.*

PUBERES unde dicantur, quando dicantur tales, & qualiter per corporis aspectum dignoscantur, *c. puberes, de desponsat. impub.* & quando possint mortaliter peccare, *c. 1. de delict. pu.*

PUBLICATO scrutinio, non possunt electores sua vota variare, *c. publicato, de elect.*

Post publicationem testium possunt alii testes induci, dum Prælatus de crimine inquirit, *c. cum clamor, de testib.*

Publicatis attestationibus, non sunt iterato testes interrogandi, *c. per tuas, eod. tit.* nisi in favorem matrimonii, *c. constitutus, 2. de testib.*

PUERIS non committatur animarum cura, *c. ex ratione de ætat. & qualitat. præfic.*

Pueri reputantur, qui 14. annos agunt, *cap. referente, de delict. puer.*

de **PURGATORIO**, *c. unum. §. unde Augustinus, usque ad fin. c. qualis. c. qui in aliud, dist. 25. item c. ult. §. non promittimus tamen, cum sequentibus, de pœnitent. dist. 7.*

PURGATIO propter infamiam indicenda est, *cap. cum oporteat, de accusat.*

In purgatione deficiens pro convicto habetur, *c. inter. de purgat. canonic.*

Formam jurandi in purgatione super simonia, *vide in c. quoties, de simon.*

In notoriis non est indicenda purgatio, sed condemnatio facienda, *c. cum dilectus, eod. tit.*

Purgatio indicenda est Clerico suspecto, *cap. si quis de rapt.*

Purgare nemo se tenetur, nisi de eo, de quo infamatus est, *c. ult. eod. tit.*

Purgatio indicenda est infamato, deficientibus accusatoribus & testibus, *c. nos inter, eod. tit.*

Compurgatores quales sint, *c. cum P. de purgat. Canon.* & quid jurare debeant, *c. de testib. eod. tit.*

Purgatio per ferrum candens & similia interdicuntur, *c. dilecti filii, de purgat.*

Purgatores sunt stricte examinandi, sicut testes, *c. constitutus, de purgat Canonic.*

Purgatores scire debent vitam & conversationem ipsius purgandi, *c. cum P. eod. tit.*

Q.

QUADRAGESIMA non impedit, quin in ipsa famis necessitate liceat carnes comedere, *c. 2. de observat. jejun.*

si **QUADRUPES** damnum dederit, datur actio, ut vel damnum sarciatur, vel quadrupes noxæ dedatur, *c. ult. ¶. quod si animal, de injuriis.* secus si fera bestia, vel quæ consuevit nocere, damnum dederit: hanc enim dando dominus non liberatur, *dict. §. quod si animal. vers. quod tamen ad liberationem*, vel si culpa domini, quadrupes damnum dederit, *dict. ¶. quod si animal. vers. & quam debuerat. item c. si bos, 3. & cap. si læserit, 4. eod. tit.*

Quadrupes, quæ nocuit, etiam ordinaria poena punitur, *15. q. 1. c. firmissime. §. unde etiam. de brutis. §. fin. cum c. seq. Mulier.*

R.

RAPTORES sunt excommunicandi, nec ad pœnitentiam recipiendi, nisi bona ablata restituant: pœnitentes tamen in morte in cœmeterio sunt sepeliendi, *cap. 1. & 2. de raptor.*

Raptores rerum, quæ naufragorum sunt, ipso jure excommunicandi sunt, *c. excommunicat. eod. tit.*

RASURA debet esse in clerico competens, *c. 1 de vit. & honest Cler.*

Rasura in literarum vel instrumentorum locis suspectis, literas vel instrumentum vitiat, *c. cum olim, 2. de privil.*

Rasura in instrumento ipsum non vitiat, si per consequens antecedens intelligi possit, *cap. ex parte, de fid. instrum.*

RATIONE legis cessante, cessat lex, *1. quæst. 7. c. quod pro remedio.* & ubi eadem ratio, ibi idem jus constituendum est: nisi aliquid contra jus commune statutum vel

introductum sit, hoc enim ad similes casus non est trahendum, *c. quae a jure*, 28. *de reg. juris*, *in 6.* item nisi propter necessitatem aliquid statutum sit: nam nec hoc ad similes casus trahendum, *cap. in argumentum*, 78. *de reg. juris*, *in 6.* 1. *quæst.* 7. *cap. quod pro remedio*, 9. *qu.* 1. *c. ordinationes*. §. *quamvis*. *cap. cum in cunctis*, 7. *in princ. vers. ea propter*, *de elect.* *c. in causis*, 19. *in fin. de sentent. & re judic.*

Rationes vim legis habere dicuntur a Gratiano. *dist.* 1. *cap. consuetudo*. §. *porro*.

RATUM quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum, *cap. ratum*, 9. *de reg. juris in 6.*

Ratihabitio retrotrahitur & mandato comparatur, *cap. ratihabitionem*, 10. *de regul. juris*.

Ratihabitio subsequens confirmat contractum præcedentem, *cap. accessit*, *de desponsat. impub.*

Ratihabitio confirmat matrimonium, quod ab initio non fuit. *c. insuper*, *qui matrimon. accusar. poss.*

Ratihabitio confirmat religionem, *cap. cum virum*, *de regular.* Item sententiam, *c. cum ad sedem*, *de restitut. spoliat.* Item confirmat procuratoris transactionem, ita ut eam nemo postea retractare possit, *c. contingit*, *de transact.*

RECOGNITIO delicti extra judicem nocet, sicuti confessio, *c. per inquisitionem*, *de elect.*

RECONCILIENTUR cœmeteria, in quibus excommunicati sunt sepulti, aqua benedicta solemniter inspersa, *cap. consuevisti*, *de consecr. Eccles.*

RECONVENTIONIS & exceptionis differentia, *c. cum dilectus*, 2. *de ordine cognitionum*.

RECONVENIRE potest reus actorem in eodem judicio: & conventio & reconventio paribus passibus ambulare debent, *dict. c. cum dilectus*. 2. §. *nos autem distinguendum*. *vers. quanquam in idem. item cap.* 1. *de mutuis petitionibus.* Nisi interdicto recuperandæ possessionis agatur: huic enim reconventio non potest opponi. *c. ult. de ordin. cognit. item c. ad ultimum*. 2. *de causa possessionis*, fallit etiam supradicta regula, si excommunicatus reconventionem opponat, *cap. cum inter*, 5. §. *fin. de exceptionibus*: tertio fallit, si apud alium, quam actionis Judicem reconventio opponatur, *c. dispendia*. 3. §. *reus quoque*, *de rescript. in 6.* Quarto, si apud arbitros causa agatur, *c. cum dilectus*, 6. *de arbitris*.

Modus procedendi per rescriptum conventioni præscriptus, etiam reconventioni datus intelligitur, *cap. prudentiam*, 2. *de mutuis petitionib.*

REGULA, *dist.* 3. *cap. regulæ*, *in princip.*

RELIGIONEM intrans, dummodo sit sanus, nil Ecclesiæ parochiali tenetur præstare, *c. de his*, *de sepult.*

Religionis habitum potest quis in domo propria suscipere & tenere, *c. ex parte tua*, *de convers. conjug.*

Religionum diversitas reprobatur, maxime mendicantium, *c. ne nimia*, *de religios. domib.*

Religionem ingredi non prohibentur conjugati, ante carnalem copulam, *c. verum*, *de convers. conjug.*

In religione per annum commoratus, nec ad seculum redire, nec uxorem ducere potest, *c. consuluit*, *eod. tit.*

Conjugatus post carnalem copulam religionem ingredi non potest, nisi de licentia uxoris suæ, *cap. ad Apostolicam sedem*, *de convers. conjugat.* qui vero ita semel ingressus est, repeti non potest, *c. dudum*, *eod. tit.*

Impubes religionem ingredi non potest, nisi de licentia parentum, *c.* 2. *de regular.* nec invitus, vel in ætate non legitima, alias a parentibus extrahi potest, *c.* 1. *eod. tit.*

Religionem intrans ante 14. annum consummatum, pœnitere potest, *c. ad nostram*, *eod. tit.*

Religio tenuis quæ dicitur, *c. & si quæstiones*, *de Simon.*

Cum religiosis facilius dispensatur, quam cum Laicis, quoad ordines, *c. ex literarum*, *de apostat. & reit. baptism.*

De religione ad religionem magis arctam transiri potest, *c. licet de regula*.

Religionis habitum assumens, etsi vidua, etsi in domo propria, resilire non potest amplius, *c. vidua de regularib.*

Religiosus de religione ad religionem ex levitate non transeat, alias ad arctiorem transire potest, *cap. Joannes*, *eod. tit.*

Religionem intrans, renutiare potest annali probationi, *c. Apostolicam*, *eod. tit.*

Religiosus ante professionem exiens, quando uxorem ducere possit, quando non, *vide in c. consulti*, *eod. tit.*

Religionem intrans non habet habitum professorum, *cap. statuimus*, *eod. tit.*

Religione exiens ad reditum cogendus est, & per Prælatum revocandus, *cap. ult. eod. tit.*

Religionem ingressus per metum, qui in constantem virum cadere potest, non obligatur ad religionem, *c.* 1. *de iis, quæ vi metusve*.

Religiosis interdicitur chirurgia, *c. tua nos*, *de homic.*

Religiosus nec fidejubere, nec mutuum accipere potest, sine consensu Capituli vel Abbatis, *c. quod quibusdam*, *de fidejuss.* alias conventus solvere non tenetur. *ibid.*

RELIGIOSUS locus efficitur locus ad hospitalitatis usum deputatus, *c. ad hæc*, 4. *de religios. domib.*

Locus in quem mortuus illatus est, Religiosus efficitur: nisi hæreticus eo sit illatus, *c. quicunque*, 2. *in princip. vers. & locus ille*, *de hæret. in 6.*

Res sacra, vel RELIGIOSA alienari, obligari, vel civilibus usibus commodari non potest, 12. *q.* 2. *c. nulli*. *cap. prædia*. *item reg. juris*, *in 6. c. semel*, 51.

ante RELATIONEM consultationum exemplum litigatoribus edendum, *c. intimasti*, 68. *de appellationibus*.

Ne relatione pendente Judex pronunciet, vel aliquid innovet, *c. licet*, 5. *de officio legat.* 2. *quæst.* 1. *c. nomen*. *vers. quod nec in negotiis*.

Relatione facta & responso accepto, sententiaque exinde lata, appellatio denegatur, 2. *qu.* 6. *c. biduum*. §. *fin.*

ad quos sit RECURRENDUM, si sacræ scripturæ auctoritas desit, *dist.* 20. *c. ult.*

RELIQUIÆ non debent exponi venales, & antiquæ extra capsam non sunt ostendendæ, *c.* 2. *de reliquiis*

Reliquiæ de novo inventæ absque Papæ approbatione non sunt venerandæ, *c.* 1. *eod. tit.*

REMEDIUM *c. redintegrandæ*, 3. *q.* 1. *c. redintegrandæ*.

REMISSIONIS literas possunt Episcopi concedere: & quantum generales remissiones valeant, *vide in c. nostro*. *& c. quod autem*, *de pœnitent. & remiss.*

RENUNTIARE non videtur, qui deceptus aliud facit, *c. lectæ*, *de renunciat.*

Renuntians Episcopatui quando ad illum resumi possit, *cap. post translationem*, *eod. tit.*

Renuntians beneficio potest ad illud denuo admitti, *cap. veniens*, *eod. tit.*

Non renuntiat juri suo, qui gratiæ se committit, *ibidem*.

Renuntians instrumentis litis renuntiasse videtur, *cap. cum pridem*. *de pact.*

Renuntiare potest quilibet juri suo, *cap. statuimus*, *de regular.*

Renuntiare potest quis tacite privilegiis suis, *cap. accedentibus*, *de privileg.*

Renuncians beneficio in manu Laici, ipso jure eo privatur. *cap. quod in dubiis*, *de renuntiat.*

Renuntiatio bene regentis non est facile admittenda, *cap. nisi cum pridem*, *eod. tit.* ubi simul notantur causæ renunciationis.

Re-

Renuntiatione facta ipso jure irrita sunt instrumenta, *cap. sane, eod. tit. & cap. cum pridem, de pact.*

Archiepiscopus renuntians in illo loco pallio uti non potest, *c. ad supplicationem, de renuntiat.*

Renuntiare quis potest beneficio sibi concesso, sed non collegio dato, *c. si diligenti, de foro compet.*

Renuntiare quis non debet beneficio absque consensu Episcopi, & quando repetere possit renuntiationem, *cap. admonet. & cap. sane, de renuntiat.*

Renuntians beneficio metu, vel vi, illud non perdit, *cap. ad audientiam, de iis quae vi.*

Renuncians beneficio suo coram Judice competenti, illud repetere potest, *c. accepta, de restit. spol.*

REPRESSALIÆ dantur, quando generalis rerum retentio auctoritate principis, vel civitatis, pro damni recompensatione indulgetur, *cap. dominus, 23. quæst. 2.*

Repressaliæ de jure canonico & civili prohibentur, unde in repressaliis ultra sortem nihil debet accipi, *c. unic. lib. 6. de express.*

Repressalias concedentes contra Clericos, vel accipientes, si singulares sunt personæ, excommunicationis, si universitas, interdicti sententiam incurrunt, nisi intra mensem retractent, *ibid.*

REI VENDICATIO non nisi adversus rei possessorem competit: nisi dolo desierit possidere: hic enim pro possessore habetur, *c. pro possessore, 36. de reg. juris.*

Rei vendicatione instituta, regulariter quidem ipsa res venit in condemnationem. Nisi res sit consecrata: tunc enim æstimatio ejus venit præstanda, 14. *q. 6. c.* 1. §. *fin. cum c. seq. comperimus.*

Rei vendicatio ibi, ubi res est, de qua contenditur, competit, *cap. sane si, 3. de foro compet.*

In rei vendicatione actor rem, quam petit, tenetur specificare ac designare, *c. significantib. 2. de libelli oblatione.*

In rei venditione succumbit actor non probans causam, ex qua petiit, licet post actionem in judicium deductam ex alia causa dominium sit nactus, *c. Abbate. 3. de re judicata, in 6.*

In rei vendicatione actor reo sumptus, quos in rem bona fide fecit, tenetur restituere. A qua regula excipitur pretium, quo rem comparavit, 16. *quæst. 3. cap. penult. §. univers.*

Rei vendicatio longi temporis præscriptione eliditur, *cap. cum olim, 18. de præscriptionibus, 16. quæst. 3. cap. placuit. ut quicunque. §. præscriptionum.*

RESIDENTIAM non faciens Canonicus admonitus, nec appellationem ob hoc factam prosequens privetur præbenda, *c. pervenit, de appellat.*

Residens intelligitur, qui jura Ecclesiæ suæ prosequitur, *cap. cum dilectus, de Cler. non resid.*

Residere nolens, admonitus, beneficio privetur, *c. ex parte, eod. tit.*

Residens dicitur, qui in servitio est Papæ, vel justa de causa abest ex licentia, *c. ad audientiam, & cap. relatum, eod. tit.*

Ad residentiam compelli possunt Clerici per suos Prælatos, *c. cum ad hoc, eod. tit.*

Residens studii causa, quantum recipere debeat, *vide in c. licet, de præbend.*

Residere debet quilibet per se, non per alium, *c. conquerente, eod. tit.*

Non residens, post citationem, per sex menses est expectandus, *c. tuæ, eod. tit.*

Non residens, etsi Cardinalis, Ecclesia privandus, *cap. 2. eod. tit.*

RESPONSA prudentum, vide supra in litera O. opiniones.

RESTITUERE in integrum, ad quem spectat, *vide c. in causa, de restit. in integr.*

Restitutio fieri non debet, antequam citetur reus, si contumax est, *c. quoniam frequenter, ut lit. non contest.*

Restituenda est possessio cum omnibus, quæ interim percipi potuissent, *c. gravis, de restit. spol.*

Spoliatis per sententiam iniquam bona restituenda sunt, *cap. ex insinuatione, de procurat.*

Restitutio prius facienda est in causa possessionis, ante litis ingressum, *c. 1. & 2. de restitut. spoliat.*

Restitutio prius facienda est in causa possessionis, ante litis ingressum, *c. 1. & 2. de spoliat.*

Restitutio in spiritualibus peti potest, *c. cum venissent, de restitut. in integr.*

Restituendus est prædo secundum juris rigorem, & de restitutione prius agendum, quam de canonica institutione, *c. literis, de institut. spoliat.*

Restitutionem potest petere Ecclesia, etiam contra latam sententiam, *c. ex literis, de restit. in integr.*

Restituta uxore, debent omnia ejus bona simul restitui, *c. accedens. 2. ut lit. non contestat.*

Restitutionem petenti non potest adversarius crimen opponere, *c. item cum quis, de restit. spoliat.*

Restitutionem petens quid probare debeat, *c. olim, 4. eod. tit.*

Ad restitutionem non est cogendus, qui non potest, *c. cum tu, de usur.*

In restitutione matrimonii necesse est probare jus matrimonii, & possessionem corporalem per carnalem copulam, *c. ex parte, de restitut. spoliat.*

Restitutionem matrimonii impedit adulterium publicum, *c. significasti, de divortiis.*

Restitutio denegatur mulieri volenti cohabitare viro, cum contumelia creatoris, *c. gaudemus, eod. tit.*

Restitutionem mulieris quæ impediant, *vide in literas, & cap. ex transmissa, de restitut. spoliat.*

Restitutionem petere non potest possessionem de jure non habens, *c. ex parte, de restitut. spoliat.*

Restitutio favorabilis est in causa matrimonii, *cap. ex literis, de in integr. restitut.*

Restitui potest Ecclesia contra aliam Ecclesiam, *c. auditis, eod. tit.*

Restituere quis tenetur omnia, quæ medio tempore percepit, si adversarius suum jus probaverit, *cap. suscitata, eod. tit.*

RES cum suo onere transit, *c. non sit in homine, de decim.*

Res, per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur, *cap. 1. de reg. juris.*

Non sermoni res, sed rei sermo est subjectus, *c. intelligentia, de verbor. signific.*

REVOCATIO mandati non valet, priusquam in causa sit conclusum, *cap. audientis, de procurat.*

Revocationi æquivalet certa Principis scientia, *c. pastoralis, de offic. delegat.*

Revocatio procuratoris non valet, nisi de ea Judici constet, *c. ex parte, de rescript.*

Revocari potest illicitum mandatum per superiorem, *cap. quintavallis. de jurejur.*

REUS, *cap. 10. §. reus, de verb. signific.*

Non debet actori licere, quod reo non permittitur, *c. non licet, 32. d. tit. l. non debet, 41. ff. eod. tit.*

Reus condemnatur in expensis, actore ex decreto primo in possessionem misso, etiam lite pendente, *c. 1. de seq.*

Reus si post litem contestatam non comparuerit, ad sententiam definitivam procedatur, *cap. prout, de dol.*

Reus contumax potest adhuc a Judice citari semel, *ibid.*

Reus, actore non probante, absolvitur, *c. accedent, de priv.*

Reus

Reus absolvitur, ubi obscura sunt partium jura, *c. inter, de fid. instrum.*

RESTITUTIO in integrum partibus præsentibus petenda ac decernenda, *c. cum ex literis*, 5. *tandem* §. *deliberatio, de in integr. restit.*

Non totius temporis restitutio facienda, sed ejus tantum, quando se læsum probat, *Clement.* 1. *in fin. de in integr. restitut.*

In integrum restitutus meliorationes adversario restituere debet, *c.* 1. *in fin. de in integr. restitut.*

S.

SACERDOS, *distinct.* 21. *c. Cleros.* §. *Sacerdos.*

Sacerdos qualiter se circa confessum habere debeat, *vide in c. omnis, de pœnit. & remiss.*

Sacerdotis filiam carnalem ducere non potest baptizatus ab eo, *c. ult. de cogn. spirit.*

Sacerdos cum virgine matrimonium contrahens, post pœnitentiam dispensationem obtinere potest, *c. sane, de Cler. conjug.*

Sacerdos advocatus esse non debet, *c. cum Sacerdotis, de postulat.*

Contra Sacerdotem infamatum qualiter est procedendum, *c.* 2. *de purgat. canon.*

Sacerdos consanguineam fœminam in domo non habeat, & suspecti post trinam denunciationem excommunicentur, *c.* 1. *&* 2. *de cohabit. Cler.*

Sacerdotis confessionem revelantis pœna, *c. omnis, de pœnit. & remiss.*

Sacerdos hominem casu interficiens non est deponendus, *c. interfecisti, de homicid.*

Sacerdos puerum disciplinæ causa percutiens, ita ut ictu moriatur, deponendus est, *c. Presbyterum, eod. tit.*

Sacerdotii incapax est bigamus, *c.* 1. *de bigam.*

Sacerdos non habeat officium interdictum, vel simile, *c. Sacerdotibus, ne Cleric. vel Monach.*

Sacerdoti infamato purgatio indicitur, *c. significasti, de adulter.*

SABBATHIS carnes comedere licet secundum mortem patriæ, *c. consilium, de observat. jejun.*

SACRUM quod est vel semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum, *c. semel*, 51. *de reg. jur. in* 6.

SACRAMENTUM, 3. *q.* 1. *c. multi.* §. *sacramentum.* & de ratione nominis, *d. c. multi.* §. *sunt autem sacramenta. versic. quæ ob id sacramenta, usque ad vers. quæ ideo fructuosa. item d. dist.* 2. *c. qui manducant.* §. *ista ideo dicuntur sacramenta.*

Definitio sacramenti, 1. *q* 1. *c. multi secularium.* §. *sacramentum, de consecrat. dist.* 2. *c. sacrificium. Declaratur dict. dist.* 2. *c. signum.*

Divisio sacramentorum in sacramenta necessitatis & dignitatis, 1. *q.* 1. *c. remissionem.* §. *sed notandum est.*

Species sacramentorum, *d. quæst.* 1. *c. multi secularium.* §. *sunt autem sacramenta.*

Sacramenta libere sunt conferenda, absque ullius præmii exactione, *c. ad Apostolicam. & c. cum in Ecclesia, de simon.*

Sacramenta collata ab excommunicato, in excommunicatione vim habent, licet talis conferens peccet, *cap. si celebrat, de Cler. excommunic.*

Si Sacramentum est prætermissum, caute supplendum est, *c.* 1. *de sacram. non iter.*

Sacrum trahit ad se non sacrum, *c. quod in dubiis, de consecrat. Eccles.*

Sacra non debent Laico pignori dari, nisi in necessitate, *c.* 1. *de pignor.*

SACRARIUM ingredi prohibentur Subdiaconi & Ministri non sacrati, *dist.* 23. *c. non oportet Subdiaconos. & c. non oportet, in sacratos.*

SACRIFICIUM *cap. multi.* §. *sacrificium, de verbor. signific.*

SACRILEGIUM QUIBUS MODIS COMMITTATUR.

SACRILEGIUM est quicquid in sacratis Deo rebus, & Episcopis injuste agitur, pro sacrilegio reputatur, *c. quæ multotiens*, 7. *de reg. jur.* 12. *qu.* 2. *c. nulli. c. prædia*, 13. *q.* 2. *c. qui oblationes, in fine*, 17. *qu.* 4. *c. qui rapit, c. si quis contumax.* §. *sacrilegium ergo. c. quisquis.* ℣. *sacrilegium, usque ad finem.* etiamsi rem privatam e loco sacrato quis surripuerit, *dict. c. si quis contumax.* §. *sacrilegium ergo. vers. vel non sacrum. & d. c. quisquis.* §. *similiter sacrilegium. &* §. *fin.* quod fallit, si sacrum e loco privato surripuerit, 23. *q.* 4. *c. quid ergo*, ℣. *fin.*

Si res Ecclesiæ alienat, vel alienationi consentit, sacrilegium committit, 17. *q.* 4. *c. omnes Ecclesiæ.*

Si Ecclesiam non permittat ordinari vel consecrari, sacrilegium committit, 1. *q.* 1. *c. nullus.* §. *qui autem, cum c. sequente.*

Si de judicio Imperatoris vel Papæ dubitat, sacrilegium committit, *dict.* §. *committunt etiam. vers. aut qui de principali.* §. *fin. cum c. seq.*

Si quis legata Ecclesiæ retineat, sacrilegium committit, 13. *q.* 1. *c. qui oblationes, in fin.* 17. *q.* 4. *c. sacrilegium.*

Si divinam Legem non observat, vel in articulis fidei errat, sacrilegium committit, 17. *q.* 4. *c. si quis suadente.* §. *committunt etiam.*

Si Sacerdotes insequitur, sacrilegium committit, *d. q.* 4. *cap. sicut qui. c. si quis contumax.* §. *dicitur etiam. c. quisquis.* §. 1. *vers. seu qui injuriam. c. si quis deinceps. c. si quis suadente, in princ.*

Sacrilegium committitur, si Laicus jura Ecclesiastica usurpaverit, *c. conquestus*, 16. *de foro compet.*

SACRISTA & de hujus officio, *cap. unico, de officio sacristæ.*

de SALARIO & mercede Magistris ac Doctoribus artium liberalium decernendo, *c.* 1. *c. quia nonnullis*, 4. *& c. ult.* ℣. *fin. de magistr.*

SALITOR, *vigesima sexta, quæstione tertia, c.* 1. §. *salitores.*

SAPIENTIA, *de pœnitent. dist.* 2. *c. sapiens.*

SATISFACTUM *cap. ex parte*, 23. *de verbor signific.*

SCANDALUM non debet bonum faciendum impedire, *c. nisi, de renuntiat.*

Ob scandalum ea quandoque sunt omittenda, quæ pro rigore juris sunt statuta, *c. super quodam, de statu Monach.*

SCHOLARES Canonici plene recipiant fructus præbendarum suarum, *c. super specula, de magistr.*

Scholares in universitate possunt statuta facere, & citare, & contumaces punire, *c. ex literis, de constitut.* Item possunt constituere procuratorem in curia Papæ, *c. quia in causis, de procurat.*

SECUNDUM *c. Abbate*, 25. *de verborum significat.*

SEDE vacante, nil debet innovari vel mutari, *cap.* 1. *ne sed. vacant.*

SENATUSCONSULTI definitio, *dist.* 2. *c. Senatusconsultum.*

SENTENTIA injusta Judicem potius lædit, quam eum, in quem temere fertur, 11. *q.* 3. *c. nolite.* ℣. *fin.*

De sententia non præcipitanda, 11. *q.* 3. *c. summopere.*

Sententia ab ipso Judice sedente recitanda, *c. ult.* ℣. *fin. de re judicata in* 6. fallit in Episcopo Judice, *d. cap. ult. in princ.*

De sententia in plurali, non singulari numero proferenda, *c. cum ab uno*, 4. *dict. tit.*

De sententia ex scripto recitanda, 1. *qu.* 1. *c. in primis.* §. *sed*

§. *sed & de personis*, *vers. si scriptis judicatum*, *& §. fin. cum c. seq. c. legum*. Nisi Episcopus in causa Clerici sententiam ferat, 11. *q.* 1. *c. si quis cum Clerico*.

SEPULTURA est eligenda apud loca magis religiosa, *c.* 3. *de sepult.*

Sepulturam debet quis eligere in loco parentum suorum, *c.* 1. *de sepult.*

Sepulturam eligere potest uxor, sicut vir, *c. de uxore*, *eod. tit.*

Sepulturam filio minori potest eligere pater, *ibid.*

De sepulturis hospitalariorum, *c. in nostra præsentia. eod. tit.*

Sepelire non licet Clerico raptorem, nec in mortali peccato decedentem, *c.* 2. *de raptorib.*

Sepultura conceditur Clericis interdictum servantibus, *c. quod in te*, *de pœnit. & remiss.* Item facinoroso pœnitenti, *c. ult. in fin. eod.*

In sepulturis non est danda portio canonica, si ad fabricam, & ad luminaria quædam data sint, *c. ex parte*, 3. *de verb. signif.*

Pro sepultura nil est dandum, *c. abolenda*, *eod. tit.*

SEQUESTRATIO fit rei servandæ causa, *c.* 1. *eod. tit.*

Sequestrationem bonorum impetrare potest mulier propter inopiam viri, *c. per vestras*, *de donat.* Item si etiam propter contumaciam absentis suspecti possessoris, *c. ex literis*, *de dolo*, *& contum.*

Sequestratio injusta revocatur, *c.* 1. *de sequestr. posses. & fruct.*

Sequestrantur fructus lite pendente, *c.* 2. *de sequestr. fruct.*

Si SERVUS Judæi Christianus fieri desideret, per hoc liber efficitur, *dist.* 54. *c. nulla.* ¶. *fin. cum cc. sequent. usque ad c. si servus absent.*

Si Servus Episcopus sit factus, per hoc liber efficitur, *dist.* 55. *c. si servus sciente.* §. *Episcopalis.*

Servus non ordinetur invito domino, alias deponitur & domino restituitur, *c.* 1. 2. *&* 5. *de serv. non ordin.*

Servus Ecclesiæ quomodo potest manumitti, *vide in c. Episcopi*, *eod. tit.*

Servi, & libertæ filius liber est, *c. dilectus filius*, *de serv. non ordin.*

Servus matrimonium contrahere potest, domino suo invito, *c. proposuit*, *de conjug. serv.*

Servus fugitivus per fraudem ordinatus deponitur, *cap. de servorum*, *de serv. non ordin.*

Servus ad ministrandum domino in sacerdotali ordine constitutus, si renuntiat officio, deponatur, *c. nullus*, *eod. tit.*

de SCHISMATICIS Jacobo, Petro, & Joanne de Columna, *c. unico*, *de schismaticis*, *in* 6.

SIGILLO novo non utantur nisi collegiati, *c. dilecta*, *de excess. Prælat.*

Sigillum non probat, nisi sit authenticum, *c.* 2. *de fid. instrum.*

Sigillum capituli dicitur authenticum, *c.* 3. *de probat.*

Item sigillum principis, *c. cum dilectus*, *de fid. instrum.*

Ex sigillis veritas privilegiorum, vel falsitas dignoscitur, *ibid.*

Sigillo authentico debet sententia excommunicationis corroborari, *c. cum medicinalis*, *de sentent. excommunic.*

Sigilla falsa deficientium vel fingentium pœna, *c.* 3. *de crimen. falsi. c. cum olim*, *de offic. Judic. deleg.*

Qui Signa rebus alienis imponunt, coercendi, 16. *q.* 6. *cap.* 1.

SIMONIA, 1. *quæst.* 7. *c. ult. in princ.*

Ejus definitio, 1. *q.* 1. *c. qui studet.* Ex hoc canone Simonia definitur studiosa voluntas emendi, vel vendendi spiritualia.

Est autem Simonia dicta a Simone Mago, 24. *quæst.* 3. *c. pen. in princ.*

Simoniam vero esse hæresim, patet ex *d. ult. in princ.* 1. *q.* 1. *c. ventum.* §. *fin. cum c. seq. c. cum omnis. c. eos qui. c. placuit.* §. *ex illa.* Concordat item propositæ causæ, 1. *qu.* 1. *c. erga Simoniacos. & c. tanquam. &* 1. *qu.* 3. *c. ea quæ. item extravagans com.* 2. *de Simonia. extravag. com.* 1. *de sentent. excomm.* Objicitur 1. *qu.* 1. *c. placuit.* ¶. *item opponitur.* Species seu exempla hujus causæ exponuntur, *c. non satis*, 8. *& c. cum in Ecclesiæ*, 9. *de Simonia.*

QUID SIT SIMONIA, ET QUOMODO COMMITTATUR.

Simonia est pactio circa spiritualia vel eis annexa, *c. quæsitum*, *de rerum permut.*

Ut promovere negotium spe beneficii Ecclesiastici promissi, *c. cum essent*, *de simon.*

Item docere pro mercede, cum salarium ab Ecclesie constitutum habeat, *t. de magist.*

Item pro consecratione aliquid ultra procurationem accipere, *c. cum sit*, *de simoniac.*

Item, ubicunque spirituale pro temporali venditur, *c. in tantum*, *eod. tit.*

Simonia est aliquid pro sepulturis recipere, vel pro exequiis, inthronizatione, vel quocunque sacramento, *c. cum in Ecclesia*, *eod. tit.*

Item per gratiam vel favorem publice peccantem non corrigere, vel denuntiare, *c. nemo*, *eod. tit.*

Item promittere beneficium electori, *c. de hoc*, *eod. tit.*

Item Ecclesiam emere vel redimere, *c. querelam*, *eod. tit.*

Item pœnitentem indignum propter favorem aut gratiam reconciliare, vel pœnitentem ex odio repellere, *cap. nemo*, *eod. tit.*

Item homagium petere pro beneficio, *cap. ex diligenti*, *eod. tit.*

Item pro Ecclesiastico ministerio aliquid petere, *cap.* 1. *eod. tit.*

Simonia est omne impensum pro quolibet obsequio in ordinatione, *c.* 1. *eod.*

Item ementes & vendentes Ecclesiarum administrationem simoniam committunt, *c. consulere*, *eod. tit.*

Simonia est aliquem pro pretio absolvere, *cap. ad aures*, *eod. tit.*

Simonia sola intentione committi potest, *cap. tuæ nos*, *de simon.*

Simoniam quæ munera, & qnando inducant, *vide in c. dilectus filius*, *eod. tit.*

In simonia gratia, favor, vel odium loco pretii succedunt, *c. cum essent*, *eod. tit.*

In simoniaco contractu tantum valet remittere, quantum dare, *c. veniens*, *de testib.*

Simoniacus est, qui de bonis suis præbendam constituit, ut ad eam Canonicus recipiatur, *c. tua nos*, *de simon.*

Simoniacus est recipiens pecuniam pro eo, ad quod tenetur officio, *c. dilectus filius*, *de simoniac.*

Simonia est temporalia dare, spiritualia lucrandi causa, *c. tua nos*, *eod. tit.*

Simonia non est dare suæ Ecclesiæ, & postea petere ut recipiatur in ea, nisi corrupta sit intentio & dantis, & recipientis, *ibid.*

Simoniacus non dicitur Episcopus, qui jura Episcopalia pro annua pensione alteri cedit, maxime ubi Papæ confirmatio accedit, *c. constitutus*, *de religios. domib.*

Simonia non est, si Clericus possessor vexationem redimit, *c. dilectus filius*, *de simon.*

EORUM QUI SIMONIAM COMMITTUNT POENA.

Simoniacus convictus perpetuo est deponendus, *cap. de hoc*, *eod. tit.* Debet purgatio indici de simonia suspecto, in qua si defecerit, beneficio privetur, *cap. insinuatum*, *eod. tit.*

Similiter beneficio, & officio privetur munus aliquod recipiens pro chrismate, *c. non satis*, *eod. tit.*

Simo-

Simoniace ordinatus Missam cantare non potest, *c.* 4. *eod. tit. de simon.*

Contra simoniacum admittitur testis servus, & criminosus, *c. tanta, eod. tit.*

Quæ sit poena intrantis, & recipientis in Ecclesia quendam simoniace, *vide in c. dilectus filius, eod. tit*

Per simoniam aliquem beneficio privans deponatur, *c. qui alium, eod. tit.*

Contra simoniacum potest agi per certa signa, *c. sicut simoniaca, eod. tit.*

Simoniacus de simonia testificari non potest, *c. si dominus, de simon.*

Simoniace religionem scienter intrans locum illum deserat, & arctiorem suscipiat, *c. de regular. eod. tit.*

Simoniace promoti, quamvis parvuli per parentes ignoranter beneficium adepti illud resignare tenentur, *c. per suas*, 2. *eod. tit.*

Circa simoniace accusatum quæ attendenda, *ibid.*

Simoniaca promissio promittentem non obligat, *c. hoc autem, eod. tit.*

Cum simoniaco aliquando potest dispensari, *c. per tuas* 2. *eod. tit.*

Simoniam ex sola intentione committens non tenetur renuntiare, vel restituere, *c. mandato, eod. tit.*

SOLVITUR eo genere quodque, quo colligatum est, *c.* 1. *de reg. jur.*

SOLUTIO proficit debitori ad liberationem, & exceptionem. Nisi alii, quam creditori solutum sit, *c. ea te*, 22. *de jurejur.* item nisi aliud pro alio solvatur, vel præstetur, *c. cum aliquib.* 6. *de re judic.*

Solutio præterea proficit debitori, si causa, de qua judicatum est, & quæ per sententiam est finita, rursus deducatur in judicium: nam obstat rei judicatæ exceptio, etiamsi cum antea apud Ecclesiasticum Judicem actum esset, nunc apud civilem Judicem agatur: vel contra, *c. ult. de except. in* 6. quod an semper verum sit, *vide* 11. *q.* 1. *c. quicunque.*

Fallit supradicta regula, si ex alia causa nunc agatur, quam actum esset antea, *c. ult. de causa possess. cap. cum olim*, 14. *de privilegiis.* Nisi in rem agatur, *c. Abbate* 3. *de re judicata in* 6. *Approbatur ibid.* §. *secus autem.*

Fallit secundo, si causa, ob quam in priore judicio reus fuit absolutus, in posteriore judicio cesset, *c. adversario* 13. *de exceptionibus, Clem. ult. de appellat.*

Tertio fallit, si contra alium in judicio priore actum est, quam contra quem nunc agitur, *c. cum olim* 7. *de causa possess.* quod ita est, nisi prior, & posterior conventus sint litis consortes, 2. *q.* 6. *c. ei qui appellat.* §. *quandoque.*

Quarto fallit, si alius antea egerit, quam qui nunc agit, *c. cum super*, 17. *de re judic. c. inter dilectos*, 8. §. *fin. in fine, de donat. c.* 1. §. *per præfatam, de jure patron.* in 6. proficit tamen prior solutio, si cum posteriori actori actio primum competeret, is alium antea agere passus sit, *cap. quamvis*, 25. *de re judic.* ut etiam si posterior actor sit successor ejus, qui antea agit, *d. c.* 25. *in fin.*

Quinto fallit, si alia res petatur nunc, quam antea est petita, *c. dilectus*, 18. *de off. ordinarii, c. cum olim* 7. *de causa possess.*

Si pro solutione debiti pignoribus cavere debitor sit paratus, per hoc exceptione non defenditur, *c. cum aliquibus*, 6. *de re judicata.*

Solvere non tenetur Ecclesia debita pro ea non contracta, *c. de solut.*

Ad solutionem debiti pro Ecclesiis ab antecessore contracti tenetur successor, *c.* 1. *eod. tit.*

Solutionem debiti neganti incumbit probatio, *cap. fin. eod. tit.*

Ad solutionem expensarum tenetur, qui diem non servat, *c. cum dilecti, de dolo, & contum.*

SORORES duæ possunt duobus fratribus copulari, *cap. quod super, de consanguin. & affin.*

SORTILEGUS, 26. *q.* 2. *c.* 1. §. *fin. cum c. seq. c. hi qui de paganis, c. non exemplo. q.* 5. *in princ. c. sortes, pervenit. c. Episcopi in princ. & q.* 7. *c. non observetis. vers. & sortes. item de sortilegiis, c.* 1.

Definitio sortilegorum, 26. *q.* 1. *in princ. cum cap. seq. item q.* 3. *c.* 1. §. *sortilegi.*

SPECIALE præceptum plus valet, quam generale, *c. si adversus nos, de hæret.*

ad SPECTACULA ne die solemni prætermisso Ecclesiæ conventu eatur, *de cons. dist.* 1. *c. qui die solemni.*

SPIRITUS sanctus procedit a Patre, & a Filio, *c. unic. de summa Trinitate, in* 6. *de consecr. dist.* 5. *c. de spiritu, & c. ult.*

An, & quatenus permaneat, vel recedat Spiritus sanctus, *de pœn. dist.* 2. *c. quærendum. c. potest discursus.*

SPIRITUALIA pro temporalibus commutari non possunt, *c. exhibita, de rer. permut.*

De spiritualibus potest in arbitros compromitti, *c. nisi, de præb.*

In spiritualibus non ex legum distinctione, sed ex æquitate canonum procedatur, *c. literas, de juram. calumn.*

In causis spiritualibus non recipitur juramentum calumniæ, *ibid.*

SPOLIANTES naufragos incidunt in canonem, *cap. excommunicationi, eod. tit.*

Spoliatus conveniri non potest, antequam restituatur, 2. *q.* 6. *c. ult.* §. *appellatore, t. de rest. spol.*

SPONSALIA, 30. *q.* 5. *c. nostrates.*

Dividuntur in sponsalia de præsenti, & de futuro, *cap. si inter virum*, 31. *de sponsalib.*

Sponsalia de futuro solvuntur per sequentia de præsenti, *c.* 1. *de spons. duor.*

Sponsalia dicuntur matrimonium consummatum, si carnalis copula intervenerit, *c. veniens, de spons.*

Sponsalia de futuro solvit lepra, vel alia deformatio similis, *c. quemadmodum, de jurejur.*

Sponsalia quando inducant publicæ honestatis justitiam, *vide in c. literas, de despons. impub.*

Sponsalia de præsenti dissolvi non possunt, *c.* 1. & 2. *de spons. duor.*

Sponsalia ante septennium rite contrahi non possunt, *c. ad dissolvendum, de despons. impub.*

Sponsalia per vim contracta, etsi sponsa fuerit in domum sponsi deducta, non valent, *c. ex literis, eod. tit.*

Sponsam fratris nemo, etiam fratre mortuo, habere potest, propter publicæ honestatis justitiam, *cap. ad audientiam, de spons.*

Sponsa sponsum vagabundum sequi non tenetur, nec eum diu expectare, *c. de illis, eod. tit.*

Sponsa de præsenti vivente sponso alium ducere non potest, nisi prior religionem intret, *c.* 2. *de spons. duor.*

Sponsa duorum dicitur, quæ cum uno per verba de futuro contrahit, cum altero per verba de præsenti, *cap.* 1. *eod. tit.*

Sponsa duorum lite pendente cum neutro contrahere potest, donec quæstio decidatur, *c. tua fraternitas. eod. tit.*

Sponsalibus contractis inter puberem, & impuberem, pubes per verba de præsenti consentiens dissentire amplius non potest, sed impubes, cum pubes factus erit, poterit dissentire, *c. de illis, de despons. impub.*

Sponsalia sunt, & non matrimonium, quæ ante annos legitimos fiunt, *c. tuæ nobis, eod. tit.*

Sponsalia de præsenti contrahens ad consummationem cogendus est, *c. ex literis, eod. tit.*

Sponsalia de futuro qui contraxerunt, possunt mutuo dissensu separari, *c. præterea*, *de sponsalib.*

Sponsalia sub honesta conditione contracta non valent ante conditionis eventum, *c. de illis*, *de condit. apposit.*

Sponsalia contrahi possunt inter absentes per personam interpositam, *c. veniens*, *qui Cler. vel vov.*

Qui sponsalia contraxit cum puella in cunabulis existente, ea mortua matrem ducere non prohibetur, *c. literas*, *de despons. impub.*

Sponsalia qua ætate dissolvantur, vel consummentur, *vid. in c. attestationes*, *eod. tit.*

Sponsaliorum probatio viro incumbit, *c. 1. de clandestin. despons.*

Sponsalibus conditio inhonesta apposita, quæ contra substantiam matrimonii sit, ea rumpit, & dissolvit, *cap. ult. de condit. apposit.*

Ad sponsalia consummanda hortandus quis potius est, quam cogendus, *c. requisivit*, *de sponsal.*

Sponsaliorum, & nuptiarum promiscuus usus: ideo 27. *q.* 2. Gratianus differit, an sponsalia conjugii appellatione contineantur, seu an sponsus, & sponsa conjuges recte dicantur: cujus quæstionis partem quidem affirmativam primum probat argumentis, & auctoritatibus, *d. q. 2. in princ. c. sufficiat. §. cum ergo*, *c. beata. §. fin. c. conjuges. c. conjunx. c. omne itaque. c. qui desponsatam*, *in princ. & §. 1. item cap. si quis desponsaverit*, *§. fin.*

Deinde partem negativam defendit, sponsalia videlicet conjugii appellatione non contineri, & sponsum, sponsamque conjuges non recte dici, *d. §. fin. cum seq. & d. q. 2. c. decreta. §. 1. c. quod autem. §. unde apparet. §. item si sponsa*, *c. si quis sponsam. §. 1. c. statutum. §. apparet.* Postremo Gratianus hanc canonum contrarietatem reconciliare conatur, distinctione facta inter conjugium initiatum, & ratum: initiatum appellans, cui carnalis copula non intervenerit: ratum appellans, cui copula ista intervenerit, *d. c. statutum. §. quomodo*, *& d. q. 2. c. cum initiatur.*

SPORTULARUM nomine Clerici judicantes, nihil pro suis sententiis accipere debent, *c. cum ab omni*, 10. *de vita*, *& honest. Cler.*

Taxatio expensarum pro literis cancellariæ dandarum, *extravag. Joann. 22. unic. de sent. excomm.*

STATUTA Ecclesiæ variari possunt pro tempore, *c. non debes*, *de consang. & affin.*

Statuta Laicorum super rebus Ecclesiæ non valent, nisi ab Ecclesia confirmentur: & statuentes contra Ecclesiam sunt excommunicandi, nisi statuta revocent, *c. noverit*, *de sent. excomm.*

Ex STIPULATIONE pœnali si non fiat, quod sub pœna promissum est, actio datur ad pœnam petendam. Nisi matrimonium sub pœna sit promissum, *c. gemma*, 29 *de sponsalib.* item nisi pro parte præstitum sit, quod sub pœna promissum est, hoc enim casu pœnalis stipulatio non nisi pro reliqua parte, non in solidum committitur, *c. suam*, 9. *de pœnis.*

SUBDELEGATUS a Principe solus alteri causam subdelegare potest, *c. cum causam*, *de appellat.*

A subdelegato si fuerit appellatum, delegatus procedere poterit, si aliquid jurisdictionis sibi retinuerit, *c. super quæstionum*, *de offic. deleg.*

SUBDIACONI, *dist.* 21. *c. Cleros. §. Hypodiaconos.*

Subdiaconus non debet esse minor viginti annis, *distin.* 77. *c. Subdiaconus.*

Calicem, & patenam ad altare defert, Diaconis tradit, urceolum quoque, & aquam, manile, & manutergium tenet, &c. *dist.* 25. *c. 1. §. ad Subdiaconum*, *dist.* 23. *c. 1. §. deservientes.*

Subdiaconus, & Diaconus simili gaudent privilegio, *c. miramur*, *de serv. non ordin.*

Subdiaconus a Papa ordinatus privilegium habet, *c. cum in distrib. de temp. ordin.*

Subdiaconus potest eligi in Episcopum, & cura animarum ei committi potest, *c. a multis*, *& c. præterea*, *de ætat. or. i. i.*

SUCCENTOR, *dist.* 21. *c. Cleros. §. succentor.*

SUCCESSOR præstat factum prædecessoris, nisi perniciosum sit, tunc enim mutat, 63. *dist. c. quia sancta. §. verum.*

Nemo plus juris ad alium transfert, quam ipse habuit, *c. nemo potest*, 79. *de reg. jur. in 6.*

Successor uti debet jure sui actoris, *c. is qui* 46. *dict. tit.* secus si manifesta sit iniquitas, 100. *dist. c. novit.*

Successor justam habet ignorantiæ causam, *c. cum quis*, 14. *de reg. jur. in 6.*

SUFFRAGANEUS Archiepiscopi delegationem invitus recipere non tenetur, *c. pastoralis*, *de offic. ordin.*

SUI Clerici, *c. sicut*, 5. *de verb. sign. in 6.*

SUPERSTITIO est, quicquid institutum est per homines ad facienda, vel colenda idola, vel ad colendam, sicut Deum, creaturam, 26. *q. 2. c. illud.*

SUSPENSUS nec eligi, nec eligere potest. *c. cum dilectus*, *de consuet.* nec beneficium conferre, *c. si celebrat. de Cler. excomm.*

Si celebret, privatur officio & beneficio, *c. Cler. eod. tit.*

SUSPENSIONIS CAUSÆ.

Quicunque Ecclesiam pro alienis debitis obligat, suspenditur, *c. si quorundam*, *de solut.*

Suspensus est quicunque in mortali peccato existit, *cap. quæsitum*, *de cohabit. Cler.*

Judex Ecclesiasticus, qui sine scriptis sententiam excommunicationis profert, per mensem suspenditur ab ingressu Ecclesiæ: idem de eo, qui sententiam ex gratia, vel favore in detrimentum alterius partis profert, *cap. 1. de sent. & re judic. lib. 6.*

Clericus, qui clandestinis matrimoniis præest vel interest, per triennium suspendi debet, *cap. cum inhibitio*, *de clandest. despons.*

Literas Capituli qui corrupit, ab officio & beneficio suspendi debet, *cap. tam literis*, *de testibus.*

Sacerdos concubinarius, cum in judicio per sententiam vel propriam confessionem condemnatur, suspenditur, *c. 6. de cohabit. Cleric.*

Suspensus celebrans est deponendus, *c. veritatis*, *de dol. & contum.*

Episcopus Clericum alterius diœcesis ordinans sine literis dimissoriis, per annum suspenditur, *cap. nullus*, *de tempor. ordin. in 6.* & Clerici Episcoporum sic suspensorum possunt sine licentia eorum a vicinis Episcopis canonice ordinari, *ibid.*

Prælati, qui Ecclesias, vel bona immobilia Ecclesiarum dominio Laicorum subjiciunt, eos instituendo vel advocatos vel patronos, per triennium suspenduntur; Laici vero, qui ad hoc prælatos aliasve personas per vim compulerunt, cujuscunque conditionis sint, excommunicationem incurrunt, & nihilominus ipsum factum ipso jure nullum est. *Gregorius in cap. hoc consultissimo*, *de rebus Eccles. non alien. lib. 6.*

in SUSPICIONEM fidelis homo facile venire non debet, 11. *q. 3. cap. absit.*

Suspecto non debet causa committi, nec committit Papa ex certa scientia, *cap. causam*, *de offic. deleg. & c. cum inter priorem*, *de except.*

Propter suspicionem, etiam injustam, potest dominus mandatum revocare, *cap. ex parte*, *de rescript.*

Ex suspicione potest uxor accusari de adulterio, *cap. maritus*, *de adult.*

Suspicionis causa non coram suspecto Judice, sed coram arbitris est probanda, *cap. secundo requiris, de appell.*

Suspecti Judicis causa coram quo probanda sit, *vide in c. suspicionis, de offic. deleg.*

Suspicio sola licet vehemens non condemnat, *c. literas, de præsumpt.*

de SYMBOLO prædicando, *de cons. dist.* 4. *c. symbolum.*

T

TABELLIONATUS officio uti non debent Clerici in sacris ordinibus constituti, *c. sicut, ne Cleric., vel Monach.*

Tabellionatus officium, *vide in cap. quemadmodum contra falsam, de probat.*

TACITURNITAS bona & mala, 43. *distinct. c. in mandatis.*

TEMPORE prior est jure potior, *cap. quia diversitatem, de concess. præbend.*

Temporis cursus crimen probat, nec currit tempus, nisi a tempore notitiæ, *c. excommunicamus,* 1. *de hæretic.*

TENTATIO multiplex: Dei, hominis & Diaboli, *de pœnit. dist.* 2. *§. opponitur. & §. econtrario.*

TERGIVERSATIO est deceptio, & sine tergiversatione notorium dicitur, quod nulla arte celari potest, *cap. cum in partibus, de verbor. signific.*

TESTAMENTUM unde dictum, definitur, 13. *q.* 2. *cap. placuit, §. vel ut quidam, vers. unde & testam.*

Testamentum pupillare paterni testamenti pars est, *cap.* 1. *§. in fine, de testamentis, in 6.*

Testatoris privata dispositio generalem canonis constitutionem non mutare potest, *cap. requisivisti, de testam.*

Testamentum multis modis dicitur, *cap. cum Marthæ, de celebrat. Miss.*

Testamentum morte confirmatur, *ibid.*

Relictum testamento Episcopo, præsumitur intuitu Ecclesiæ relictum, nisi a propinquo, aut speciatim intuitu personæ datum sit, *cap. requisivisti, de testam.*

In testamenti dispositione & executione consuetudo terrarum est observanda, *cap. Raynutius, de testament.*

Testator potest solutioni legatorum pœnam imponere, *ibid.*

Testamento legata ab hæredibus sunt præstanda, nisi sit alius executor, *ibid.*

Testamentum legitimum impediens, excommunicandus est, *cap. si hæredes, eod. tit. & c. penult. eod.*

Testatoris vota observanda, ubi nec fraus, nec dolus intervenit, *cap. requisivisti, eod. tit.*

De indistincte Ecclesiæ relictis Episcopus canonicam portionem sumere debet, *ibid.* quæ vero sit ea canonica portio, *vide in cap. ex parte,* 3. *de verb. sign.*

Testamentum in fraudem Ecclesiæ non valet, *cap. de his, de testament.*

Compellendi sunt per Episcopos executores, ut voluntatem testatoris exequantur, & si noluerint, vel negligentes in executione sint, Episcopus ipse exequatur, *cap. tua nobis. & cap. Joannes, de testament.*

Qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit, non videtur decedere intestatus, *cap. cum tibi, de testam.*

Abbatissa testamentum de rebus Ecclesiæ condere non potest, *cap.* 2. *de reb. Eccles. non alien.*

Alienatus mente testamentum condere non potest, *cap. ult. de success. ab intest.*

Testari non potest Clericus de bonis mobilibus, vel immobilibus Ecclesiæ, sed eleemosynas mediocres dare ei permittitur: de propriis vero libere testatur, *cap. relatum, de testament*

Testamentum duorum, vel trium testimonio probatur, *ibid.*

In testamenti causa non secundum leges, sed secundum canones est judicandum, *cap. relatum, de testam.*

TESTAMENTI Veteris & novi differentia, 31. *quæst.* 1. *cap. si quis fuerit, §. sed in veteri.*

TESTIS, *cap. forus,* 10. *§. testes, de verbor. signif.*

Testes ad testimonium ferendum cogi possunt. *t. t. de testibus cogend.*

Ad probationem tamen criminis nemo invitus cogitur, *cap. delictorum, eod. tit.*

Testis ex intervallo dictum mutare non potest, *cap. per tuas, de probat.*

Post testium renunciationem, & publicationem testimoniorum peremptoria exceptio probari & opponi potest, *cap. series, de testibus.*

Formam iuramenti, quod testes præstare debent, *vide in cap. quoties, de testibus.*

Testes possunt super novis articulis produci, attestationibus licet publicatis, *cap. fraternitatis, eod. tit.*

Testis semel in causa jurare debet, *cap. præterea, de testib. cogend.*

Testes idonei iterum recipi possunt, *c. præsentata, eod. t.*

Testi non creditur nisi jurato, *cap. nuper nobis, eod. tit.*

Testes etiam absente Judice sumuntur, *cap. significavit, de offic. jud. ordin.*

Testium receptio in causa matrimoniali, & ante & post litem contestatam valet, *cap. accedens,* 2. *ut lit. non contestat.*

Tertia testium productio concedenda est, sed quarta non facile admittenda, nisi cum juris solennitate, *cap. in causis, de testibus.*

Testem impediens, ne testimonium dicat, excommunicetur, *cap. constitutus, eod. tit.*

Testes producuntur extra judicium quandoque ad perpetuam rei memoriam, *cap. Albericus, de testib.*

Testes examinari & audiri possunt in alia provincia, quam ubi litigatur, & per alios quam per Judices ipsos, *cap. cum olim, eod. tit.*

Testium reprobatio mutua, tertiam iterationem non excedat, *cap. licet,* 3. *eod. tit.*

Testium productio quarta quando peti, & quando concedi possit, *vide in cap. penult. eod. tit.*

Testium juramentum potest a partibus remitti, *c. tuis quæstionibus, eod. tit.*

Testium dicta discordantia Judex, quatenus fieri potest, concordare debet, eorumque dicta in benigniorem partem interpretari, *cap. cum tu, de testibus.*

Testes iterato examinare potest Judex ex officio, *cap. cum clamor, eod. tit.*

Testes nomine instrumentorum continentur, *cap. cum Joannes, de fid. instrum.*

Secundum testium dicta judicandum est, *cap. tertio loco, de probat.*

Testes partibus præsentibus producantur, nisi alterutra pars contumaciter absit, *c. in nomine, eod. tit.*

QUI ET QUALES AD TESTIMONIUN DICENDUM ADMITTI DEBEANT, QUIDQUE IN IIS OBSERVANDUM.

Testes qui dicantur idonei, *vide in cap. forus, de verbor. signific.*

In testibus quæ sint circumstantiæ inquirendæ, *vide in cap. cum causam, de testibus.*

Testes super positionibus sunt diligenter examinandi, *cap.* 1. *de testibus, in 6.*

In causa denuntiationis vel correctionis, principalis persona testis legitimi loco habetur, *cap. in omni negotio, de testibus.*

Testes debent infamia, suspicione, & omni denique macula carere, *cap. 1. de except.*

Consanguinei testes requiruntur ad probationem consanguinitatis, hique aliis omnibus præferuntur, *cap. quoties, de testib.*

Testis nos potest esse actor & procurator in eadem causa, *cap. insuper, eod. tit.*

Testium non multitudo, sed qualitas consideranda, & testium auctoritas multitudini præfertur. *ibid.*

Testium numerus ubi non exigitur certus, duo vel tres sufficiunt, *c. licet universis, de testibus*, & testibus ejusdem honestatis existentibus, prævalet numerus, *ibid.*

Testium juratorum tantum valet testimonium, *cap. præterea, de testib.*

Testes qui perjurii suspecti sunt, non audiri debent, *c. in literis, de testib.*

Testis unus ad condemnationem solus non sufficit, *cap. conveniens, eod. tit.*

Testes miraculorum qualiter examinandi, *cap. venerabili, eod. tit.*

Tests jejuni deponere debent, *cap. 1. de testib.*

Testis potest esse Clericus in causa Ecclesiastica, & religiosus in causa Ecclesiæ suæ, *cap. cum nuncius, eod. tit.*

Testes plures quam mater & filia requiruntur ad matrimonii probationem, *cap. super eo, eod. tit.*

Testis potest esse Judex delegatus in causa sibi commissa, dummodo officium judicandi deponant, *c. dilecto filio, eod. tit.*

Testis minus legitimus in odiosa exceptione admittitur, *cap. tam literis, eod. tit.*

Testes admitti possunt in causa matrimoniali super uno articulo, testationibus publicatis, *cap. ex tenore, eod. tit.*

Testis idoneus non dicitur, cui criminalis objectio fieri potest, *cap. 2. eod. tit.*

Religiosus in Ecclesiæ suæ causa testis esse potest, modo patronus ejus non sit, *cap. insuper, de testib.*

QUIBUS DE CAUSIS TESTES REPROBENTUR.

Testes quibus de causis reprobentur, *vide in cap. si quis testium. & cap. ex parte, de testib.*

Testis in uno judicio receptus, non facit fidem in alio, nisi inter easdem personas, *cap. constitutus de testibus.*

Testis sibi contradicens reprobatur, *cap. licet, de probat.*

Testes in probatione singulares reprobantur, *cap. cum dilectis, de elect.*

Testes familiares ad matrimonii diruptionem non admittuntur, *cap. in literis. de testib. & attest.*

Testis in mea causa esse non potest is, cujus testimonium in alia causa reprobavi, *cap. insuper, de testib.*

Testes quibus crimen objicitur, a testimonii dictione removentur, *cap. super eo, de testib.*

Testis, cui in modum exceptionis crimen objicitur, aliqua poena affici non debet, sed tantum a testimonio repelli, *cap. 1. de except.*

Testis varians & vacillans repellitur, *cap. cum Ecclesia, de caus. possess. & propriet.*

Qui contra testes aliquid opponit, publicatis attestationibus, de malitia jurare debet, *cap. præsentium, de test.*

Testis esse non potest quis ejusdem criminis accusatus, *cap. veniens eod. tit.*

Testimonium de auditu in causa matrimonii non valet, *cap. licet ex quadam. eod. tit.*

Judæus in causa Christiani testis esse non potest, non econtra, *cap. Judæi, de testibus.*

Testes qui testificanda didicerunt, reprobantur, nisi in causa matrimoniali, *c. constitutis. & c. cum in tua, eod. tit.*

Laicus in criminali causa contra Clericum testimonium perhibere non potest, accusat tamen pro sua vel suorum injuria, *cap. de cetero, de testibus.*

Socius criminis in criminali causa non admittitur tanquam testis, *cap. sicut nobis, eod. tit.*

Si crimen testibus objiciatur, & Judex nihilominus secundum eorum dicta sententiam ferat, revocanda sententia, *cap. ex parte, A. eod. tit.*

In causa testis is idoneus non est, qui consimilem causam habet, *cap. personas, eod. tit.*

Conspiratores ad testimonium dicendum non admittuntur, *cap. cum I. & A. de senten. & cap. suborta. & cap. per tuas, 2. de simon.*

Testimonio unius prævalet fama, *cap. super eo, de consang. & affin.*

Ad testimonium dicendum non admittuntur inimici capitales, *cap. licet Hely. de sim.*

de THEOLOGIÆ studiosis ad scholas transmittendis, *cap. ult. de magistris.*

THESAURARII officium, *dist. 25. c. 1. §. ad thesaurarium.*

TIMOR Dei, 11. *quæst.* 3. *cap. qui omnipotentem.*

TONSURAM primam potest Abbas dare Monacho suo, *cap. cum contingat, de ætat. & qualit.*

Tonsuram gestare non tenetur Clericus uxoratus, *cap. Joannes, de Cleric. conjug.*

Tonsura non privilegiat uxoratos, *c. cum decorem, eod. tit.*

de TORNEAMENTIS non exercendis, *c. 1. in princ. de torneamentis.*

Mutatur ac tollitur hoc *Extrav. Joan. XXII. unica, eod. tit.*

in TOTO & pars continetur, & in eo quod plus est, continetur minus, *cap. plus semper*, 35. & *cap. in toto*, 8. *de reg. jur. in 6.*

TRADITIO rei præsumitur ex solutione pensionis, *cap. cum venisset*, 9. *de restitut. spoliat.*

TRANSACTIO non minorem auctoritatem, quam res judicata obtinet, omnemque disputationem causæ principalis tollit exceptionis ope, *cap. 1. de transactionibus.* Nisi de beneficio Ecclesiastico accepta pecunia sit transactum, *cap. cum pridem*, 4. *de pact.* item nisi de causa matrimoniali sit transactum, *cap. ult. versic. exceptis nimirum. de transactionibus.* alias non rescinditur, etiamsi transigentem statim poenituerit, *cap. quod semel*, 21. *de reg. jur. in 6.* quod si adversa quoq; pars fidem transactioni non præstet, & altera eam servat, non tenetur, *c. frustra, 75. de reg. jur. in 6.*

Transactio dicitur amicabilis compositio, *c. ex literis. & c. seq. de transact.*

Transactio in matrimoniali causa locum non habet, *c. ex parte, eod. tit.*

Transactio super subjectione spirituali non valet, nisi in beneficiis Ecclesiasticis, *c. præterea, & c. super eo, eod. tit.*

Transactio in spiritualibus, quæ fit mediante pecunia, non valet, sed ea per compositionem amicam secundum jus fieri debet, *c. constitutus. c. præterea. & c. de cætero, eod. tit.*

Transactio in decimis locum non habet, *c. veniens, eod. tit.*

Transactio quæ juri non est contraria, ab Episcopo rata habetur, *c. de cætero, eod. tit.*

Transactione facta, omnia priora instrumenta cassantur, & prævalet instrumentum transactionis, *c. 1. eod. tit.*

Transactio fieri non debet super Ecclesiastico beneficio: quia speciem continet simoniæ talis transactio, *c. constitutus, de transact.*

Transactio super decimis inter personas Ecclesiasticas valet, si fiat auctoritate dioecesani, *c. statuimus, eod. tit.*

Transigere non potest Prælatus sine literis Capituli, *c. contingit. eod. tit.*

Per transactionem non potest nova pensio Ecclesiæ imponi per partium pactionem, sine vitio simoniæ, *c. præterea, c. 1. de transact.*

TREUGÆ quando servandæ, & circa quas personas: item ipsas frangentium poena, *c. 1. de treug.*

TRIBUTUM etiam licite ab Ecclesia datur, sed intuitu pacis, 23. *q.* 1. *c. c. quid.*

TUTELA triplex, 16. *q.* 1. *c. generaliter.*

A tutela & cura excusantur Clerici & Monachi, *dist.* 88. *c. ult.* 16. *quæst.* 1. *c. generaliter*, 21. *q.* 3. *c. Cyprian.*

Pubertate pupilli finitur tutela. Cui tamen contradicit, *c. puberes*, 3. *de desponsat. impub.*

Tutor tenetur defendere papillum, & iudicium nomine ejus suscipere, 12. *q.* 1. *c.* 1. Nisi tutor esse desierit, *c. ex parte*, 67. *de appellat.*

VACANTE sede, status ejus mutari non debet, *c.* 1. *ne sede vac.*

Vacante imperio, ejus vicem supplet Ecclesia, & ad eam appellari potest, *c. licet*, *de for. compet.*

Vacantium Ecclesiarum custodia ad Archidiaconum spectat, *c. ut Archidiaconus*, *de offic. Archidiac.*

Vacare non debet Ecclesia regularis vel cathedralis ultra tres menses, *c. ne pro defectu*, *de elect.*

Non vacans præbenda nemini promitti debet, *c. relatum*, *de concess. præbend.*

Vacante sede nulla præscriptio currit, *c. illa ne sede vac.*

Vacante sede, attestationes contra sedis statum receptæ non valent, *c. fin. eod. tit.*

Vacante beneficio ultra id tempus, quo conferendi potestas ad Episcopum devolvitur, Papa conferendi illud jus habet, vel legatus ejus, *c.* 2. *de concess. præbend.*

Vacantem Episcopatum conferre non potest Archiepiscopus, sed quidem minora beneficia, *c. dilectus filius*, *eod. tit.*

Vacante sede, potest Capitulum supplere vices Episcopi, in quibus Episcopo non præjudicatur, *c. his quæ. & c. cum olim*, *de majorit. & obed.*

Vacante sede Metropolitana, potest Capitulum Suffraganeum confirmare, *ibid.*

VANITATEM & sensus obscuritatem inducit omnis scientia, quæ ad tropologiam non confertur, 27. *dist. c. nonne.*

VASALLUS vasalli coram vasallo conveniendus est, & non coram domino principali, *cap. ex transmissa*, *de for. compet.*

Vasallus feudum sine consensu domini alienare non potest, *c. quæ in Ecclesiarum*, *de constit.*

VATES *distinctione vigesima prima*, *c. Cleros*, *§. vates.*

VECTIGAL novum non potest Episcopus imponere monasterio, *c. scientes*, 3. *& c. innovamus*, 10. *de censibus.*

VELUM de manu Sacerdotis dari potest, *c. consuluit*, *qui Cleric. vel vov. contr. poss.*

VENATIO quæ Clericis permissa, 76. *distinct. c. Esau*, *de consecrat. distinct.* 5. *c. nunquam.*

VENDENDI carius, emendique studium maxime Clericis prohibetur, 14. *q.* 4. *c. canonum.*

Si Venditor deceptus sit ultra dimidium justi pretii, valet quidem venditio, sed venditori datur actio, ut restituto pretio rem recipiat, *c. cum dilection.* 3. *& c. cum causa*, 6. *de emptione*, *& venditione*. Nisi emptor offerat quod justo pretio deest, *dict. c.* 3. *& dict. c.* 6. *& d. dist.* 1. *repl.* 1.

Venditor cogi potest, ne carius vendat merces suas transeuntibus, quam in mercato vendere possit, *c.* 1. *de emptione*, *& venditione.*

Venditor vitium rei in vendendo indicare tenetur: alias empti actione redhibitoria tenetur. Nisi emptor vitium scivit, *c. eum qui certus*, 31. *de de regulis juris*, *in* 6.

Re vendita evicta, emptor regressum habet adversus venditorem de præstanda evictione, quod fallit, si emptor conventus non denuntiavit venditori, ut defensioni rei adesset, *c. ult. in princ. de empt. & vend.* fallit, si emptor contumaciter abfuit tempore sententiæ latæ, *dict. c. ult. vers. vel contumaciter*. Tertio si per injuriam Judicis emptor victus sit, *d. c. ult. vers. seu per injuriam.*

Venditio celebrata intelligitur, si pretium receptum sit, vel fides de eo habita, licet res nondum sit tradita, *c. in tantum*, *de simon.*

Transeuntibus nil carius vendendum quam incolis, *c.* 2. *de empt. & vend.*

Vendita re minus dimidio pretio, in optione emptoris est, venditionem rescindere vel pretium justum supplere, *c. cum dilecti*, *eod. tit. & c. cum causa*, *eod. tit.*

Vendita res Ecclesiastica revocari debet, *c. ad nostram*, *de reb. Eccles. non alien.*

Venditor tribus casibus emptori non tenetur de evictione, *c. si venditori de empt. & vendit.*

Vendi, vel venales exponi non debent reliquiæ sanctorum, *c.* 1. *de reliquiis.*

VENIÆ facilitas incentivum præstat delinquendi, 23. *quæst.* 4. *c. est injusta*, *in fin. & c. si ea*, *cum seq.* 36. *quæst.* 9. *c. loci*, 86. *dist. c. inferiorum.*

VERBA cum effectu sunt accipienda, *c. relatum*, *de Cleric. non resid.* & ex intentione proferentis sunt intelligenda, *c. secundo requiris*, *de appell.*

VERITAS non est omittenda propter scandalum evitandum, *c. qui scandalizaverit*, 3. *de reg. jur.*

a VERITATE Dei exit, qui a fide & charitate abit, 25. *q.* 3. *c. cum aliquis.*

VESTIS quæ non propter necessitatem, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam, 21. *q.* 4. *c.* 1.

VIDUA, *distinct.* 34. *c. vidua. c. presbyteri. §. vidua.*

de VI publica & privata accusari potest, si quis alicui vim fecerit: hoc judicio accusari potest, quod fallit si magistratus alicui vim fecerit, 23. *q.* 5. *c. non est. c. qui malos. & c. Judex*, item si jussu Magistratus vim fecerit, 23. *quæst.* 4. *c. duo ista. §. fin. c. cum sequente.*

Vim faciens ab ejus loci magistratu puniendus est, in quo crimen commisit, *c.* 1. *de raptoribus.*

Ex vi facta in litem juratur taxatione a judice facta, *c. ult. de his quæ vi metusve.*

Vim inferentis pœna Ecclesiastica, excommunicatio, *dict. c.* 1. *& c. excommunicationi*, 3. *eod. tit.* item 23. *q.* 8. *c. si quis membrorum & c. pessimam*. De pœna hujus criminis Lombardica & seculari, 12. *quæst.* 2. *c. cum devotissimam c. si seculi.*

VICARII officium *vide in c. ad audientiam*, *de offic. vicar.*

Vicarius a pastore secundo removeri non potest, *c. ad hæc. si persona*, *eod. tit.*

Vicarius non potest sibi ipsi constituere vicarium, *cap. Clericos*, *eod. tit.*

Vicarii residere debent, & Sacerdotes esse, *c. ex parte*, *eod. tit.*

Vicarius Papæ non habet potestatem extra urbem, *cap. tua*, *eod. tit.*

Vicarius Papæ obediat, vel privetur beneficio, *c. illud*, *de excess. Prælat.*

Vicarius Episcopi quam potestatem habeat, *vide in cap. petitio*, *de procur.*

Vicarius animarum curam in Ecclesia recipiens, vicariatus officio renunciasse videtur, *c.* 1. *de offic. vicar.*

Vicarium successor removere non potest, nec ejus reditus minuere, *c. ad hæc*, *eod. tit.*

Vicarius Papæ plus juris non habet, quam sibi committitur, *c. sua nobis*, *eod. tit.*

Vicarius Prælati excommunicati non est propterea excommunicatus, *c. inter. de sentent. excommun.*

Vicariatus plures quis habere non potest, *c. provideas*, *de offic. vicar.*

VITIATUS enormiter ad ordinem promoveri non potest: & qui Presbyter fieri non potest, in Prælatum vel Episcopum multo minus eligi potest, *c.* 1. *& c. exposuisti. & c. cum de tua*, *de corpor. vitiat.*

VIDUAS tenetur Ecclesia defendere, *c. ex parte de for. compet.*

VIRI verbo standum est, dicentis se uxorem cognovisse, licet illa neget, *c. cum continebatur*, *de despons. impub.*
VISITARE non debent Episcopi Prædicatores & Minores, *c. nimis iniqua*, *de excess. Prælat.*

Visitare potest Archiepiscopus ordinario jure provinciam suam, & procurationem petere, *c. Romana*, *de censib. in 6.*
UNCTIONEM sacram solus Sacerdos conferre potest, *c. quæsivit*, *de verb. signific.*

De unctione sacra, ejus effectu & speciebus, *vide c. 1. de sacr. unct.*
UNIRI potest unum monasterium alteri, *cap. 2. de religios. dom.*
UNITAS fidei ubi est, ibi nihil contrarium infert diversitas, *7. q. 1. cap. nibil.*
UNIVERSITATI debitum, non debetur singulis ex universitate, *c. cum Clerici*, *19. de verb. signif.*
VOLUNTAS 15. *q. 1. in princ. §. est autem voluntas.*
VOTUM non infringitur, cum in melius mutatur. *cap. pervenit*, *de jurejurand.*

Vovens ex timore non obligatur, *cap. veniens*, *qui Cleric. vel vov.*

In voto tria attendenda, *c. magnæ devotionis*, *de vot.*

Votum dementis non obligat, *cap. sicut tenor. de regul.*

In redemptione voti peregrinationis attendenda est persona & locus, *cap. quod super his*, *eod. tit.*

Episcopi votum peregrinationis exequi non possunt sine licentia Papæ, *cap. magnæ*, *de vot.*

In voto peregrinationis dispensare potest Episcopus, excepto voto transmarino, *cap. 1. & cap. non est*, *de vot.*

Votum castitatis uxor, marito invito, facere non potest, *cap. carissimus*, *de convers. conjug.*

Votum in pueritia factum non obligat, *cap. venientis*, *de vot.*

Vovens temporale, absolvitur per præstationem spiritualis, *cap. scripturæ*, *eod. tit.*

Episcopus sine consensu Capituli, nec Capitulum sine consensu Episcopi votum facere potest, *cap. magnæ devotionis*, *eod. tit.*

Votum religionis vovens, & tempus statutum non observans, transgressor est, nec Episcopus fieri potest, *cap. per tuas*, *eod. tit.*

Votum simplex, matrimonium contrahendum impedit, sed contractum non dirimit, *cap. meminimus*, *qui Cleric. vel vov.*

Votum transmarinum potest vovere vir, etiam uxore invita, *cap. ex multa*, *de vot.*

Votum defuncti potest superstes implere, *cap. licet*, *de vot. & red.*

Prælatus potest votum ultramarinum emittere, & vigesimam proventuum Ecclesiæ expendere, *cap. final. eod. tit.*

Votum religionis vovens, ad illius præstationem compellendus est, *cap. porrectum*, *de regular.*

In voti præjudicium non statur juramento, *cap. vidua*, *de regular.*

Votum peregrinationis potest quis per alium exequi, *cap. licet*, *de vot. & vot. redempt.*

Voti reus non habetur, qui ægrotus jejunium frangit, *c. quod non est*, *de regul. juris.*

Votum religionis non valet, invito alterutro conjuge, *cap. quidam intra*, *de convers. conjug.*

Votum conjugatorum religionem intrantium coram Episcopo fieri debet, alias non valet, *c. 1. eod. tit.*
USURÆ debentur ex mora, quod fallit si non reus, sed alius moram fecerit: nam reo alterius mora non nocet, *c. mora 23. de reg. jur. in 6.* item fallit si reus interpellatus exceptione se tueri potuit, *c. non est*, *60. eod. tit.*

Usurarii utriusque testamenti pagina damnantur, *cap. quia in omnibus*, *3. vers. & qualiter. cap. super eo*, *4. in princ. de usuris*; quia omnis negotiatio est prohibita, *cap. ejiciens*, *in pr. dist.* 88.

Objectio ponitur & solvitur, *d. c. ejiciens. §. dicit aliquis.*

Usurarius raptori æquiparatur, *14. q. 4. cap. si quis usuram. cap. 2. quid dicam. cap. ult. vers. sine ferro.*

USURARIUS EX QUIBUS CAUSIS QUIS ACCUSARI POSSIT, VEL NON.

Si usuras quis exerceat, *cap. 1. in princ. de usuris*, *in 6. cap. de vita & honestate Cleric.*

Si quis annonam vel vinum emat, ut pluris vendat, *14. q. 4. cap. quicunque.* Nisi cum tempus traditionis rei emptæ esset dilatum, verisimiliter dubitetur, utrum plus vel minus tempore traditionis res sit valitura: *dict. cap. ult. §. ille quoque.* Si fructus pignoris creditor pro pecunia credita loco usurarum percipiat, *cap. 1. de usuris.* quod fallit si beneficium Ecclesiasticum hoc modo a Laico redimatur, *d. cap. 1. vers. nisi forte Ecclesiæ beneficium.* item si Dominus a vasallo feudum pignori acceperit, remissis ei servitiis, *c. 1. de feudis. c. conquestus*, *8. in fine*, *de usuris.* Tertio si pro dote maritus pignus accepit, *cap. salubriter*, *16. dict. t.*

Si quis plus justo pretio rem suam vendiderit ob dilatam pretii solutionem, *dict. cap. 10. vers. & an negotiator pœnæ consimili. item cap. in civitate*, *6. eod. tit.* Nisi alias non erat rem distracturus, *cap. ult. §. fin. de usur.*

Si Parabolam juramenti non aliter concedit, quam emolumentum aliquod inde percipiat, *cap. 10. versic. & utrum eodem reatu*, *de usuris.*

Si quid ultra sortem recipiatur, *cap. consuluit*, *10. de usuris*, *14. q. 3. in princ. cum sequentib. q. 4. c. si quis Clericus*, *in fine*, *& c. nullus.*

Usurarius Clericus deponitur, *cap. 1. §. quod si post. & cap. præterea*, *7. de usuris*, *14. q. 4. cap. 1. si quis oblitus. cap. quoniam.*

Usurarius Testamentum facere prohibetur, *cap. quanquam*, *2. §. final. de usuris. in 6.*

Ut usurarii peregrini expellantur, nec domus illis locetur, *cap. 1. §. & quia de usuris*, *in 6.*

De hæredibus usurarii defuncti, *c. tua nos*, *9. de usuris.*

Usurarii ad usuras restituendas compelli debent, *cap. cum tu*, *de usuris*, etiamsi debitor creditori juraverit, se non petiturum, *cap. ad nostram*, *de jurejur.*

Usurarius contractus quando æstimetur, *vide in cap. in civitate. & cap. conquestus*, *de usur.*

Contra usuras constitutio facta ad præterita trahitur, & ultra sortem nil peti potest, *cap. cum tu. & cap. navigandi*, *de usuris.*

Usurariorum pœna habetur *in c. quia in omnibus*, *eod. tit.*

Appellanti usurario deferendum non est, *cap. quam perniciosum*, *eod. tit.*

In usuræ crimine non potest dispensari, *cap. super eo*, *eod. tit.*

Contra usurarium potest hæres, sicut & dominus agere, *cap. illo vos*, *de pig.*

Usura non est, beneficium Ecclesiasticum pecunia redimere, *cap. 1. de usur.*

Usura est, rerum hypothecatarum fructus in sortem non computare, *cap. quoniam*, *eod. tit.*

Usuras restituere compelluntur etiam Judæi, *cap. quanto amplius*, *eod. tit.*

Contra usurarium potest procedi, deficiente accusatione, ex sola fama, *cap. cum in diœcesi*, *eod. tit.*

Usurariis publicis nemo domos locet, *c. 1. de usuris in 6.*

Usurarius publicus, quomodocunque pœniteat, sepeliri non debet, si quatenus poterit, præsentibus non statim usuras restituat, pro absentibus vero aliqui fide digni ejus parochiæ, ordinario vel ejus vicario sic obligentur, ut illis actio acquiratur super restitutione facienda, *c. quanquam*, *eod. tit.*

Nec Religiosi ejusmodi usurariorum testamentis interesse, vel eorum confessionem audire, nec absolvere debent, nisi satisfaciant, quatentus poterunt pro modo facultatum, *c. ult. eod. tit.*

USUS non debet tolli per abusum, 14. *quæst.* 5. *c. neque enim*.

Qui non utitur partis, aut male utitur, alienum possidere videtur, 14. *q.* 4. *c. quid dicam*. §. *hæc utique*.

USUCAPIONE quoque rerum dominia acquiruntur, 16. *qu.* 2. *c. placuit*. §. *potest*.

QUI USUCAPERE NON POSSINT.

Qui sciens rem alienam possederit, rem non usucapit, 34 *qu.* 1. *c. si virgo. vers. in jure*. & *c. ult. de præscr.* etiamsi triginta annorum præscriptio objiciatur, *c. viginti* 5. *c. si diligenti*. 17. §. *si vero dicatur*. & *c. ult. de præscriptionibus*. *c. possessor*, 2. *de reg. jur. in* 6.

Qui non suo, sed alieno nomine possederit, *c. si diligenti*, 17. *in princ. de præscriptionibus*.

Si Possessor medio tempore vel post impletam usucapionem privilegium contrarium usucapioni petierit, *c. veniens*, 19. *de præscr.*

Si is, qui rem usucepit, postea eam rem possidere desierit: si mala fide qui præscripsit, possederit, *d. c. placuit. ut* §. *quod si mala. vers. si vero liceat*.

QUÆ USUCAPERE NON LICEAT.

Res Ecclesiæ usucapi non potest, 16. *quæst.* 3. *c. licet. c. placuit ut*. §. *potest etiam*.

Res Fisci, vel Imperatoris usucapi nequit, 16. *q.* 3. *c. penult*. §. *universas*. in rebus non possessis non procedit usucapio, *c. cum olim*, 18. *in fine, de præscriptionib.*

QUEMADMODUM USUCAPIO IMPEDITUR.

Si causa falsa vel nulla possessionis fuerit, *c.* 1. *de præscript. in* 6. *c.* 1. *de reg. jur. in* 6. Nisi jus commune, vel præsumptio sit pro possidente, *d. c.* 1. *de præscript. in* 6. item nisi tempus sit triginta annorum quo possedit, vel immemoriale, *d. cap.* 1. *in fin.* & *d. cap. placuit ut*. §. *si autem nullo titulo*.

Sine Possessione, *c. sine possessione*, 3. *de præscript. in* 6. veluti etiam, si non per legitimum tempus possederit, quod fallit si accessione utatur sui auctoris. 16. *quæst.* 3. *c. placuit. ut* §. *quod si ab eo*. Nisi ab eo causam possidendi non habeat possessor, vel ipse mala fide possideat, *d. c. placuit ut*. §. *quod si mala. versic. nec sibi proderit*.

Si possessio fuerit interrupta, & res medio tempore non possessa, non usucapitur, *d. cap. placuit ut*. §. *hæc de præscript. decennii*. Nisi a tempore possessionis recuperatæ triginta anni excesserint, *d.* §. *hæc de præscript. vers. quod si per*.

USUSFRUCTUS in iis rebus, quæ usu consumuntur, constitui non potest, *extravag. Joan. XXII. ad conditorem*, 3. §. *quod autem quod res, de verbor. sign.*

De cautione ab usufructuario præstanda, *c. ult. de pign.*

Ususfructus est jus utendi fruendi rebus alienis salva earum substantia, *c. ult. de pign.*

Usufructuarius cautionem dare tenetur de rebus immobilibus, quæ usu non consumuntur, *c. ult. eod. tit.* eamque dare debet ad arbitrium boni viri, primo de rebus honeste fuendis, secundo etiam de eisdem restituendis termino elapso, *ibid.*

UTILE non debet per inutile vitiari, *c. utile*, 37. *de reg. jur. in* 6.

UXOR ex quibus causis non sit dimittenda, 32. *q.* 5. *c. si uxorem*.

Uxoris & viri paria jura quoad castitatem, 32. *q.* 4. *c. nemo*. & *c. nec*.

Uxorem cognoscens libidinis causa, & immoderato affectu, peccat, 32. *q.* 4. *c. origo*. & *c. liberor.*

Uxorem in adulterio deprehensam an liceat occidere, 33. *qu.* 2. *c. interfectores, cum sequente*.

Uxores duas simul habens de facto bigamus est, & infamis, *c. debitum, de bigam.*

Uxores plures semper fuit illicitum habere, *c. gaudemus, de divort.*

Uxor, quæ credens virum mortuum religionem ingressa est, eo redeunte marito est restituenda, nec eo postmodum moriente, ad religionem cogenda est, *c. placet. de conversf. conjug.*

Vir uxori restitui debet, si illo religionem ingresso, illa non continet, *c. præterea, de convers. conjug.*

Uxor dimitti non debet sine judicio Ecclesiæ, *c. duo, de desponf. impub.*

Uxor viro ante definitivam sententiam non est restituenda, si odium capitale timeatur, *c. ex transmissa, de rest. spol.*

Uxoratus beneficio & officio privetur in minoribus ordinibus constitutus, *c. quod a te, de Cler. conjug.*

Uxor non debet privari dote propter maleficum viri, *c. ex literis, de pign.*

Uxore sene & castitatem vovente, potest vir cum ejus licentia religionem ingredi, illa in seculo remanente, *c. cum sis, de convers. conjug.* & *c. sane, de Cleric. conjug.*

Uxor restituenda est viro religionem egredienti, *c. accedens, de convers. conjug.*

Uxorem fornicationis causa dimittens aut contineat, aut ei reconcilietur, *c. ex literis, de divort.*

Uxorem infidelem repudians, si convertitur, non ducat aliam illa vivente, *c. gaudemus, de divort.*

Uxor ante viri reditum alteri nubere non potest, nisi de viri morte constet, *c. in præsentia*. & *c. dominus, de sponsal.*

Uxorem propter hæresim relinquens eam cogitur recipere, si restitutionem petat, *c. quanto, de divort.*

Uxor petens restitutionem repellitur, si notorie fornicata est, & maritus continuit: quod si non continuit maritus, sed cum alia adulterium commisit, eam, quamvis fornicata sit recipere cogitur, *c. significasti, de divort.*

Uxor Ecclesiæ judicio a viro separata religionem ingredi potest, *c. mulier, de convers. conjug.*

Uxor vivente viro testari potest, *c. judicante, de testam.*

Uxor in mortem viri machinata, ei postea nubere non potest, *c. si qua, de divort.*

Vir religionem ingressus, non est uxori adulteræ restituendus, *c. veniens, de convers. conjug.*

Uxore habitum religionis assumente, potest vir in Episcopum consecrari, *c. sane, de convers. conjug.*

Uxoris votum non tenet, nisi vir similiter voveat, *c. sane, eod. tit.*

Sed vir uxore consentiente votum religionis vovens ad ejus observationem tenetur, *c. ex parte*, & *c. charissimus*, *eod. tit.*

Uxoratus privilegiis Clericorum gaudere non debet, nec beneficium Ecclesiasticum habere, *c. Joannes*, & *cap. cum decorem, de convers. conjug.*

Z

ZELUS indiscretus reprobatur, 24. *quæst.* 2. *c. non in perpetuum*.

ZONAS de auro vel argento non portent Clerici, *c. Cler. de vit. & honest. Cler.*

FINIS LOCORUM COMMUNIUM.

LIBER

LIBER SEPTIMUS
DECRETALIUM
CONSTITUTIONUM
APOSTOLICARUM
ADJECTUS

AD

PLENAM, ET PERFECTAM

JURIS APOSTOLICI

COGNITIONEM.

BENEVOLO LECTORI S.

Amice Lector, quo magis Reipubl. literariæ, & tibi consultum foret, hunc Septimum Decretalium Constitutionum Apostolicarum, post Sextum, Clementinas & Extravagantes, hactenus editarum, & a doctissimo Viro D. *Petro Matthæi* J. C. Lugdunensi olim ita collectarum, & separatim impressarum, ac Illustr. D. *Cardinali Cajetano* inscriptarum, tot libris Canonicis, titulis & canonibus, accurata distinctione, respondentem, hic in calce Corporis Juris Canonici universi adjungere operæ pretium esse duximus: quo nimirum nihil restaret, quod plenam & perfectam cognitionem hujus Apostolici juris impedire posset. Præsertim cum constet, istas Constitutiones a DD. modernis passim, ab Historicis quoque allegari. Adjunximus etiam quibusdam in locis (ubi hoc necessarium videbatur) notas non inutiles. Tu igitur, Vir optime, nostro labore, & bona intentione contentus, illo utere, fruere. Vale.

INDEX TITULORUM

SEPTIMI DECRETALIUM.

LIBRI SEPTIMI DECRETALIUM PRIMI.

Tit. I.

LIBRI SEPTIMI DECRETALIUM SECUNDI.

Tit. I.

LIBRI SEPTIMI DECRETALIUM TERTII.

Tit. I.

LIBRI
SEPTIMI DECRETALIUM
QUARTI.
Tit. I.

LIBRI
SEPTIMI DECRETALIUM.
QUINTI.
Tit. I.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER PRIMUS.

TITULUS I.

DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

CAP. I.

Trinitatem personarum in unitate substantiæ, Christi divinitatem, ejusque de Spiritu Sancto in utero Virginis Mariæ conceptionem profitetur fides Catholica.

Paulus Quartus.

CUm quorundam hominum pravitas, atque iniquitas eousque nostris temporibus processerit, ut ex illis, qui a Catholica fide aberrant, & descifcunt, plurimi quidem non solum diversas hæreses profiteri, sed etiam ipsius fidei fundamenta negare præsumant, & eorum exemplo multos in interitum animæ deducant: Nos cupientes pro nostro pastorali officio, & charitate hujusmodi homines, quantum cum Deo possumus, a tam gravi, & pestilenti errore avocare, ac cæteros, ne in talem impietatem labantur, paterna severitate admonere, omnes & singulos, qui hactenus asseruerunt, dogmatizarunt, vel crediderunt, Deum omnipotentem non esse Trinum in personis, & incomposita omnino, indivisaque unitate substantiæ, in unum unamet simplici divinitatis essentia a. Aut Dominum nostrum Jesum Christum non esse verum Deum, ejusdem substantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu sancto, aut eundem secundum carnem non esse conceptum in utero beatissimæ, semperque Virginis Mariæ de Spiritu Sancto, sed sicut cæteros homines ex semine Joseph. Aut eundem Dominum, ac Deum nostrum Jesum Christum non subiisse acerbissimam crucis mortem, ut nos & a peccatis, & æterna morte redimeret, & patri ad vitam æternam reconciliaret b. Aut eandem beatissimam Virginem Mariam non esse veram Dei matrem, nec perstitisse semper in virginitatis integritate, ante partum scilicet, in partu, & perpetuo post partum. Ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Apostolica auctoritate requirimus, & monemus, quatenus intra spatium trium mensium a publicatione præsentium in Romana Curia quoad residentes in ea modo infrascripto, extra eam vero quoad alios in illa non residentes modo, & forma per dioecesanos statuendis facienda, incipiendorum, quos pro primo, secundo, tertio, ac peremptorio termino, ac monitione canonica eis, & eorum cuilibet assignamus, ab eorum assignatione, dogmatibus, & credulitate hujusmodi, ac quibuscunque aliis in fide prædicta erroribus, in quos hactenus lapsi sunt, resipuisse, & ad unitatem Ecclesiæ redeundo, assertionum dogmata, & credulitatem, ac alios errores hujusmodi in manibus inquisitorum hæreticæ pravitatis civitatum, & locorum, in quibus ad præsens degunt, realiter, & cum effectu abjurasse, & infra alios tres menses a die abjurationis hujusmodi inchoandos, de eadem abjuratione venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, dictæ hæreticæ pravitatis Inquisitoribus generalibus plenam fidem fecisse debeant. Et cum hujusmodi errores tam graves, & nefandi sint, ut illi, qui in eos decidunt, excusationem non habeant, sed subversi potius, atque immanes, quam hæretici merito dici possint, hac nostra perpetuo valitura constitutione sancimus, quod tam illi, qui hactenus in ipsos errores, vel eorum aliquem lapsi sunt, & infra supradictum terminum non resipuerint, & ea, quæ supra diximus, non adimpleverint, quam omnes, & singuli alii, qui in futurum in illos, vel illorum aliquem quomodolibet prolabentur, cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, pro subversis, & elapsis in hæresim haberi, & ut relapsi Curiæ seculari tradi, & per ipsam Curiam debitis poenis in relapsos statutis puniri possint, in omnibus, & per omnia perinde ac si vere, & realiter in hæresim relapsi essent, & eos relapsos esse constaret. Dat. Rom. sept. Id. Aug. MDLV.

a L. 1. l. 2. §. 1. C. eod. *Vigil. advers. Eutych.* b *Antidicomaritas intelligit*: Epiphan. lib. 3. Chares. tom. 2. hæres. 78. 2. §. 2. C. eod.

CAP. II.

Fidei, & religionis Christianæ assertio tuetur adversus Græcorum errores de processione Spiritus Sancti a Patre, & Filio, & de reliquis doctrinæ Catholicæ capitibus.

Eugenius IV. in Concilio Florentino.

COnvenientes Latini, & Græci in hac sacrosancta Œcumenica Synodo, magno studio invicem usi sunt, ut inter alia, etiam articulus ille de divina Spiritus Sancti processione summa cum diligentia, & assidua inquisitione discuteretur. Prolatis vero testimoniis ex divinis scripturis, plurimisque auctoritatibus sanctorum Doctorum orientalium, & occidentalium: aliquibus quidem ex Patre, & Filio, quibusdam vero ex Patre per Filium procedere dicentibus Spiritum Sanctum, & eandem intelligentiam aspicientibus omnibus sub diversis vocabulis a, Græci quidem asseruerunt, quod id, quod dicunt,

a *Græci negantes processionem Spiritus Sancti a Patre, & Filio contra Latinos, & quatuor Concilia.* l. 7. § 4. C. eod. *maximas turbas in Ecclesia excitarunt. Vid.* Hug. Eteriarum. *Athan. in symbol. & lib. hujus argumenti.*

Spiritum Sanctum ex Patre procedere, non hac mente proferunt, ut excludant Filium: sed quia eis videbatur (ut ajunt) Latinos asserere Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedere, tanquam ex duobus principiis, & duabus spirationibus, ideo abstinuerunt a dicendo, quod Spiritus Sanctus a Patre procedat & Filio. Latini vero affirmaverunt, non se hac mente dicere Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere, ut excludant Patrem, quin sit fons atque principium totius Deitatis (Filii scilicet, ac Spiritus Sancti) aut quod id, quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, Filius a Patre non habeat, sive quod duo ponant principia, seu duas spirationes: sed ut unum tantum asserant esse principium, unicamque spirationem Spiritus Sancti, prout hactenus asseruerunt. Et cum ex his omnibus unus & idem eliciatur veritatis sensus, tandem in infrascriptam sanctam & Deo amabilem eodem sensu eademque mente unionem, unanimiter concordarunt & consenserunt. In nomine ejus Sanctæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, hoc sacro universali approbante Florentino Concilio diffinimus, ut hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur & suscipiatur, sicque omnes profiteantur, quod Spiritus Sanctus ex Patre & Filio æternaliter est, & essentiam suam suumque esse subsistens habet ex Patre simul & Filio, & ex utroque æternaliter, tanquam ab uno principio, & unica spiratione procedit. Declarante quod id, quod sancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, Filium quoque esse secundum Græcos quidem, causam, secundum Latinos vero, principium subsistentiæ Spiritus Sancti, sicut & Patrem. Et quoniam omnia, quæ Patris sunt, Pater ipse unigenito Filio suo gignendo dedit, præter esse Patrem, hoc ipsum quod Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius a Patre æternaliter habet, a quo etiam æternaliter genitus est. Diffinimus insuper explicationem verborum illorum, Filioque, veritatis declarandæ gratia & imminente tunc necessitate, licite ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.

CAP. III.

Eucharistiæ Sacramentum, pœnitentiæ & bonorum operum merita, suffragia Ecclesiastica, sedis Romanæ primatum, & Apostolicam successionem profitetur Orthodoxa religio.

Idem *in eodem*.

DIffinimus & declaramus in azymo *a*, sive sine fermento pane triticeo, corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in altari ipsorum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ sive Occidentalis sive Orientalis consuetudinem. Item si vere pœnitentiæ fructibus de commissis & omissis satisfecerint, eorum animas poenis purgatorii post mortem purgari, ut a pœnis hujusmodi releventur, & prodesse eis fidelium vivorum suffragia (missarum scilicet sacrificia, & orationes, & eleemosynas, & alia pietatis officia) quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta. Illorumque animas, qui post Baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, prout superius dictum est, sunt purgatæ, in cœlum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & unum sicut est, pro meritorum tamen diversitate aliam alia perfectius. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. Item diffinimus sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem obtinere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere, & ipsi in beato Petro, pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam, a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris canonibus continetur. Revocantes insuper ordinem traditum in canonibus cæterorum venerabilium Patriarcharum, ut Patriarcha Constantinopolitanus secundus sit post sanctissimum Romanum Pontificem, tertius vero Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, & quintus Hierosolymitanus, salvis videlicet omnibus privilegiis & juribus eorum.

CAP. IV.

Promovendi ad beneficia, & dignitates Ecclesiasticas, cujuscunque ordinis, & instituti, fidei professionem hac præscripta forma, cum solemni juramento profiteri debent.

Pius IV. *in Concilio Tridentino*.

INjunctum nobis Apostolicæ servitutis officium requirit, ut ea, quæ Dominus omnipotens ad providam Ecclesiæ suæ directionem, sanctis Patribus in nomine suo congregatis divinitus inspirare dignatus est, ad ejus laudem & gloriam incunctanter exequi properemus. Cum itaque juxta *a* Concilii Tridentini dispositionem omnes, quos deinceps Cathedralibus & superioribus Ecclesiis præfici, vel quibus de illarum dignitatibus, Canonicatibus, & aliis quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis, curam animarum habentibus, provideri continget, publicam orthodoxæ fidei professionem facere, seque in Romanæ Ecclesiæ obedientia permansuros spondere, & jurare teneantur. Nos volentes etiam per quoscunque, quibus de Monasteriis, Conventibus, Domibus, & aliis quibuscunque locis regularium quorumcunque ordinum, etiam Militarium, quocunque nomine vel titulo providebitur, idem servari, & ad hoc, ut unius ejusdem fidei professio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque & certa illius forma cunctis innotescat, nostræ solicitudinis partes in hoc alicui minime desiderari, formam ipsius præsentibus annotatam, publicari, & ubique gentium per eos, ad quos ex decretis ipsius Concilii, & alios prædictos spectat, recipi & observari, ac sub poenis per Concilium ipsum in contravenientes latis, juxta hanc, & non aliam formam, professionem prædictam solenniter fieri, auctoritate Apostolica tenore præsentium districte præcipiendo mandamus, hujusmodi sub tenore: Ego N. firma fide credo & profiteor omnia & singula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet: Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ante secula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, Genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, mortuus, & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum scripturas. Et ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglori-

a *Ambrosius lib. 4. c. 4. de Sacram. Damascenus. l. 4. c. 14. Orthod. fid. Theophyl. ad 10. c. Joan. Cyrill. Catechef. myst. 1. 3. & 5. Cypr. serm. de laps. 6. vid. l. 7. in p. C. eod.*

a *Concil. Trident. sess. 22. cap. 2. constitutio ista omnib. non modo Theologis, sed & Jurisperitis, Medicis, & Philosophis, promotis & promovendis, in orbe Rom. scripta & data est. Habetur in Can. Conc. Trid. inf. de Magist. & Doctor. cap. 2.*

glorificatur, qui loquutus est per Prophetas. Et unam Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi seculi, Amen. Apostolicas & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & constitutiones, firmissime admitto, & amplector. Item Sacram Scripturam, juxta eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione sacrarum scripturarum, admitto, nec eam unquam, nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque, septem esse vere & proprie Sacramenta novæ legis, a Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, Matrimonium: illaque gratiam conferre: & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solenni administratione recipio, & admitto omnia & singula, quæ de peccato originali, & de justificatione in sacrosancta Trident. Synodo definita & declarata fuerunt, amplector & recipio. Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium sacrificium pro vivis & defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse vere, realiter & substantialiter corpus & sanguinem, una cum anima, & divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis in corpus, & vini in sanguinem: quam conversionem Catholica Ecclesia transubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari. Similiter & sanctos una cum Christo regnantes, venerandos, atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum Reliquias esse venerandas. Firmiter assero, Imagines Christi, ac Deiparæ semper virginis, necnon aliorum Sanctorum, habendas & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesiis relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maxime salutarem esse, affirmo. Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum matrem, & magistram agnosco. Romanoque Pontifici, Beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Jesu Christi Vicario, veram obedientiam spondeo, ac juro. Cætera item omnia a sacris Canonibus, & œcumenicis Conciliis, ac præcipue a sacrosancta Tridentina Synodo tradita, diffinita, & declarata, indubitanter recipio atque profiteor, simulque contraria omnia, atque hæreses quascunque ab Ecclesia damnatas, & rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram & immaculatam usque ad extremum vitæ spatium constantissime, Deo adjuvante, tenere & confiteri, atque a meis subditis, seu illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, tueri, doceri & prædicari, quantum in me erit, curaturum. Romæ Idib. Novemb. 1564.

TITULUS II.
DE RESCRIPTIS, ET MANDATIS APOSTOLICIS.

CAP. I.

Rescriptorum & mandatorum Apostolicorum executionem impedientes quibus pœnis coerceantur.

Innocentius VII.

OMnes personæ, tam seculares quam regulares, contra quas in Curia Romana causæ de jure vel consuetudine commissæ sunt, vel in futurum tam per appellationem, seu devolutionem ad illam, aut alias quomodolibet committentur, & quæ citationes in vim commissionis Apostolicarum decretas vel decernendas, aut quævis alia mandata, seu rescripta Apostolica a, justitiam vel gratiam continentia, quo minus juxta illorum tenorem executioni demandentur, per se vel per alium seu alios, directe vel indirecte, quovis quæsito colore impedire, aut impediri facere, seu clericis, ut beneficia Ecclesiastica renuncient, aut juri in illis sibi competenti cedant, vel ut a prosecutione causarum, & jurium hujusmodi desistant, mandari facere præsumpserint, aut pro illis impediendis, & renunciandis, ad Principes seu Officiales seculares, publice & occulte, per se vel alium, quovis quæsito colore recursum habuerint, causam perdent, & omne jus, tam in petitorio, quam possessorio, in re vel ad rem, de qua agitur, eis competens, eo ipso amittant, & ad beneficia sic renunciata obtinendum inhabiles existant.

Aliæ vero personæ Ecclesiasticæ, seu etiam seculares, quas causa hujusmodi non tangit, executionem citationum hujusmodi, aut aliorum quorumcunque mandatorum, seu rescriptorum, & provisionum Apostolicarum, ut præmittitur, impedientes, aut impedientibus hujusmodi auxilium, consilium, vel favorem, publice vel occulte, directe & indirecte præstantes, cujuscunque conditionis, vel præeminentiæ existant, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant, a qua (præterquam in mortis articulo constituti, & satisfactione prævia,) ab alio quam a Romano Pontifice pro tempore existente, & canonice intrante, absolutionis beneficium nequeant obtinere.

Notarii vero, sive tabelliones publici prædicti, qui de executionibus citationum & mandatorum, ac provisionum hujusmodi faciendis, aut quo minus fiant inhibitionibus, requisiti fuerint, instrumenta publica desuper ad instantiam interesse habentium, seu interesse prætendentium (satisfacto tamen de congruo salario) conficere recusaverint, perjurii reatum incurrant, ac executionem officii tabellionatus amittant, fiantque infames eo ipso, & eorum instrumentis sive scripturis publicis postmodum per eos super rogitibus postea factis, & conficiendis, donec ab hujusmodi reatu perjurii absolutionem, & infamiæ abstersionem obtinuerint, nulla fides in judicio, vel extra adhibeatur. Datum Romæ 8. Cal. Febr. An. 1491.

CAP. II.

Statuta & ordinationes, quæ fiunt in injuriam executionis rescriptorum & literarum Apostolicarum, nullius sunt vigoris aut roboris.

Leo X.

LIcet felic. record. Bonifacius Papa IX. prædecessor noster, ad quem fide dignorum relatione pervenerat, quod certi Prælati, quibus piæ memoriæ Urbanus Papa VI. etiam prædecessor noster concesserat, ut in eorum civitatibus & diœcesibus executio literarum Apostolicarum fieri non posset, nisi literæ ipsæ Prælatis ipsis, aut eorum officialibus prius exhibitæ, & per eos approbatæ forent, & eorundem prælatorum officiales in consuetudinem deduxerant: aliqui vero prætextu statutorum provincialium, seu synodalium, etiam servabant, quod nullus literas Apostolicas hujusmodi exequi auderet, nisi postquam Prælati, seu officiales ipsi per suas literas,

a *Divisio rescriptorum: Justitiæ, c. pastoralis. c. sciscitatus. c. super literis. de rescript. Gratiæ, c. gratia, de rescript. in 6. & Clement. grat. eod.*

literas, quas vidimus, nuncupabant, mandarent, & concederent, ut judices in ipsis literis Apostolicis deputati, & sine licentia vel consensu quorumcunque Prælatorum, vel superiorum, aut Officialium eorundem, literas Apostolicas exequi possent, & deberent. Tamen nuper in publica signatura coram nobis nonnullæ supplicationes propositæ fuerunt, continentes, quod in Toletan. & Carthaginen. Ecclesiis, sub colore falsitatibus obviandi, editæ fuerant constitutiones synodales, quibus caveri dicebatur, ut Tabelliones & Notarii, etiam a partibus requisiti, literas Apostolicas nullatenus recipere possent, nisi illæ prius per Archiepiscopum Toletanum, & Episcopum Carthagin. pro tempore existentes, aut eorum Officiales examinatæ forent, a nobisque earundem Constitutionum confirmatio peteretur.

Nos petitionem hujusmodi uti ratione carentem, cum Romani Pontificis gesta, per inferiores sibi, & subditos, sine ejus speciali licentia examinari non debeant: indecens, & absurdum, quinimo temerarium esse censentes, quod aliquis quavis occasione literas Apostolicas, sine Romani Pontificis speciali commissione examinare velle præsumat: propterea supplicationes ipsas prout merito rejiciendæ erant, rejicimus, & coram nobis lacerari fecimus. Ac constitutiones edentium temeritatem tali castigatione reprimere, ac super his tale remedium adhibere volentes, ut aliis in posterum committendi similia aditus præcludatur, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, literas Bonifacii prædecessoris hujusmodi tenore præsentium approbamus, & innovamus, ac perpetuæ firmitatis robur obtinere, illasque inviolabiliter observari debere decernimus.

Nec non quascunque constitutiones synodales, tam in dictis Toletan. & Carthaginen. quam quibusvis aliis Ecclesiis per universum orbem constitutis super his factas, motu, scientia, auctoritate & potestate prædictis cassamus, & annullamus, ac statuimus, & ordinamus, quod judices & executores in literis Apostolicis pro tempore deputati, ac Notarii, ac Tabelliones super his requisiti, literas ipsas Apostolicas, sine alicujus personæ cujuscunque Ecclesiasticæ vel mundanæ dignitatis fuerit, licentia vel consensu exequi possint & debeant. Et insuper universis Patriarchis, Archiepiscopis, Primatibus, Episcopis, & aliis Prælatis, & personis Ecclesiasticis, nec non dilectis filiis, Communitatibus civitatum, & universitatibus castrorum, oppidorum, terrarum, & locorum, sub interdicti, singularibus vero personis eorum, etiam secularibus, sub excommunicationis, & anathematis pœnis, quas eo ipso, si contra fecerint, absque alia declaratione incurrant, & a quibus non nisi a nobis vel successoribus nostris Romanis Pontific. canonice intrantibus, præterquam in mortis articulo constituti, & debita satisfactione præmissa, absolvi, & interdicti hujusmodi relaxationem obtinere possint, in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandamus, ne Judices & executores literarum Apostolicarum, ac Notarios & Tabelliones super his requisitos, quo minus literas Apostolicas hujusmodi exequi possint, quoquo modo impedire præsumant, ac eos, qui executionem literarum hujusmodi impedientibus auxilium, consilium vel favorem quovis modo, directe vel indirecte, publice vel occulte præstare præsumpserint, etiamsi Patriarchali, Archiepiscopali, Primatiali, Episcopali, & quavis alia Ecclesiastica, vel Mundana, etiam Imperiali, Regali, Reginali, aut Ducali, vel alia profulgeant dignitate, eidem excommunicationis, & anathematis sententiæ, a quo non nisi ut præfertur absolvi possint, subjacere: ac civitates, castra, oppida, & loca prædicta, & ad quæ inobedientes, & contra facientes declinare, & in quibus moram trahere contigerit, Ecclesiastico supposita interdicto, tam diu firmiter observando, donec cumpuncti corde hujusmodi interdicti relaxationem, debita satisfactione præmissa, meruerint obtinere, ac ibidem permanserint, & per triduum post eorum inde discessum, motu, scientia, auctoritate, & potestatis plenitudine similibus decernimus: ac sub dictis pœnis etiam mandamus illis, in quorum libris constitutiones synodales, & provinciales hujusmodi descriptæ reperiuntur, ita deleri & cassari faciant, ut amplius legi non possint. Dat. Romæ Calend. Mart. 1518. Concordat c. tibi qui. 12. in 6. h. t.

CAP. III.

Personæ excommunicantur, loca interdicto supponuntur, quorum consensu favore & conatu literæ, & rescripta Apostolica sine executione remanent.

Clemens VII.

Rescriptorum & literarum Apostolicarum executionem impedientes, & illos, qui impedientibus auxilium, consilium, vel favorem directe vel indirecte, publice vel occulte, aut quovis quæsito colore præstare præsumpserint, etiam si Patriarchali, Archiepiscopali, Primatiali, Episcopali, & quavis alia Ecclesiastica, vel mundana, etiam Imperiali, Regali, Reginali, Ducali, vel alia dignitate præfulgeant, per alias nostras literas in die cœnæ Domini publice lectas a excommunicavimus, & anathematizavimus, prout etiam tenore præsentium eos, eidem excommunicationis & anathematis sententiæ, a qua non nisi ut præfertur absolvi possint, subjacere, ac civitates, terras, castra, oppida, & loca, in quibus dicti inobedientes & contra facientes manserint, & ad quæ eos declinare contigerit, Ecclesiastico supposita esse interdicto, tam diu firmiter observando, donec ad cor reversi, interdicti hujusmodi relaxationem, debita satisfactione præmissa, meruerint a nobis, aut dictis successoribus nostris obtinere. Necnon omnes & singulas sententias, censuras & pœnas, quas dicti ordinarii, aut eorum officiales, contra hujusmodi judices, & executores literarum Apostolicarum, aut illa impetrantes, seu notarios, & tabelliones, propter executiones per eos factas, vel faciendas, inflixerunt & promulgarunt, aut in futurum quomodolibet infligent, aut promulgabunt; irritas & inanes, ac nullius roboris, vel momenti existere, eisdem motu, scientia, auctoritate, & potestastis plenitudine decernimus, & declaramus. Dat. Rom. 4. Cal. Jan. 1533.

CAP. IV.

Concilii Tridentini decretum de cognoscendis causis coram ordinariis locorum, Apostolicis rescriptis non obest.

Gregorius XIII.

Ad Romani Pontificis providentiam circumspectam pertinere dignoscitur, dubia super sacrorum Conciliorum decretis pro tempore insurgentia, sic suæ declarationis oraculo dilucidare, & interpretari, ut exinde litium dispendia inter fideles quoslibet valeant submoveri. Accepimus sane nuper quodlibet multoties Romanus Pontifex, ut provisiones, & gratiæ per eum de beneficiis pro tempore vacantibus, ac suæ & sedis Apostolicæ dispositioni & ordinationi reservatis, in favorem diversarum personarum sibi gratarum & acceptarum factæ, executioni debitæ demandentur, & ne (dum literæ Apostolicæ sub plumbo desuper expediuntur) beneficia ipsa ab aliquibus indebite occupentur, aut aliqua in spiritualibus, & temporalibus detrimenta sustineant, nonnunquam corporalem possessionem ipsorum beneficiorum, & illis annexorum, juriumque & pertinentiarum, quomodocunque sedis & cameræ Apostolicarum nominibus apprehendi, ac omnes, & quoscunque fructus, reditus, & proventus beneficiorum, & annexorum eorun-

a *Solenni illo diplomate, quod legitur Romæ die cœnæ Domini, singulis annis excommunicantur, qui executionem literarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionem impediunt.*

eorundem percipi, exigi, eosque integros personis prædictis, postquam ipsas literas sub plumbo expeditas haberent, una cum dicta possessione consignari, quandoque vero, dum literæ sub plumbo hujusmodi expeditæ existunt, ut jus suum unicuique illorum conservetur, & temerariorum audacia debita castigatione compescatur, ac ipsæ literæ Apostolicæ facilius debitæ executioni, ut par est, demandentur, proviso, de beneficiis in corporalem, realem, & actualem possessionem beneficiorum, & annexorum, juriumque, & pertinentiarum prædictorum induci, & inductos in ea manuteneri, amotis quibuslibet intrusis detentoribus ab eisdem, aliaque fieri, & exequi per diversas suas in forma brevis, & sub annulo piscatoris confectas literas mandet, & percipiat certis inibi modo, & forma tunc præscriptis, dilecto filio causarum Curiæ Cameræ Apostolicæ generali Auditori, seu aliis executoribus desuper deputatis, quibus omnino parendum esse. Nihilominus nonnulli beneficiis prædictis inhiantes, ac gratias prædictas illudere, earumque intrusiones, & detentiones improbe tueri satagentes executionem literarum in forma brevis hujusmodi, & facultatem per eas ipsis executoribus attributam, diversis dubiis, & cavillationibus remorantur, & processus per eosdem executores desuper habitos, & formatos, ac inde secuta quæcunque nulla, & invalida, nulliusque roboris, vel momenti esse, neque attendi debere contendunt sub pretextu, quod in decreto sacri Concilii Tridentini, sessione vigesima quarta, capitulo vigesimo, dispositum fuerit, quod causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi beneficiales sint, in prima instantia coram ordinariis locorum duntaxat cognoscantur, exceptis *a* his, quæ juxta canonicas sanctiones apud sedem prædictam sunt tractandæ, vel quas ex urgenti, rationabilive causa judicaverit summus Pontifex Romanus per speciale rescriptum signaturæ suæ ejus manu propria subscribendum committere, aut avocare. Verum cum decretum hujusmodi Concilii concessione prædictarum literarum in forma brevis, & illarum executionem nihil efficiat, neque per illos causa, seu instantia introducatur, sed mere executive procedi mandetur, literæ quoque in forma brevis, annulo Piscatoris munitæ, non minoris sint efficaciæ, & auctoritatis, quam rescripta signaturæ Rom. Pont. ejus propria manu subscripta *b*: Nos in his nostræ debitæ declarationis cautelam adhibentes, ac provisorum prædictorum jus adversus dubia, & cavillationes hujusmodi, æquitate, & justitia suadentibus perseverare volentes, necnon prædictarum, & quarumcunque literarum in forma brevis, super capienda possessione nomine Cameræ hujusmodi, aut in favorem literarum sub plumbo expeditarum, tam a prædecessoribus nostris, quam nobis, & dicta Sede hactenus concessarum, tenoris, ac litis, & causæ, si quæ desuper executæ sint, statum, & merita, nominaque, & cognomina judicum, executorum, & collitigantium, præsentibus pro sufficienter expressis habentes: motu proprio, non ad ipsorum provisorum, aut aliorum nobis pro eis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia, ac de mera nostra deliberatione decernimus, & declaramus per concessionem literarum in forma brevis, sub annulo Piscatoris super capienda possessione quorumcunque beneficiorum dispositioni Apostolicæ reservatorum, seu affectorum, Sedis, & Cameræ Apostolicarum nominibus apprehendenda, & ejusdem possessionis in favorem provisorum ab ipsa sede de eisdem beneficiis, postquam literas sub plumbo super provisionibus hujusmodi habuerunt expeditas relaxatione, necnon assistentia ipsis provisis literas desuper sub plumbo expeditas habentibus præstanda, & aliorum inibi expressorum executione facienda, quæ mandata executiva sunt, & summariam duntaxat causarum, propter quas illæ emanarunt, cognitionem requirunt, decretis Concilii hujusmodi non contraveniri, nihilque præjudicii illis inferri, vel eorum formam in aliquo violari, neque indici, aut censeri, vel executionem literarum earundem propterea in aliquo suspendi, sive remorari, aut facultatem literarum executoris facultate sibi per easdem literas, ut præfertur, concessas uti, frui, gaudere, & contra illis non parentes ad declarationem incursus pœnarum, & censurarum in eisdem literis in forma brevis contentarum, ac invocatione brachii secularis procedere, alia omnia, & singula in eisdem literis contenta (illarum tamen forma servata) facere, & exequi libere, & licite potuisse, & posse, necnon processus desuper habitos, & formatos, habendosque, & formandos, ac inde secuta, & sequenda quæcunque firma, valida, & efficacia fuisse, & esse, & fore, suosque integros, & plenarios effectus sortiri debere in omnibus, & per omnia: præsentes quoque literas de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostræ, vel quoquam alio defectu notari, impugnari, vel invalidari nullatenus posse.

a C. *nec licuit.* 17. *dist. c. majores de bapt. Vigilius Papa in epist. ad Entherum in fin. & Pelagius* 2. *in* 1. *epist. circa fin. cum simlib.* b *Notentur differentiæ literarum Apostolicarum, de quibus P. Greg. in Syntagm. l.* 17. *c.* 15. *num.* 10. *& seq.*

TITULUS III.
DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

CAP. I.

Electio Pontificis Maximi Simoniaca nundinatione inducta nulla est, nulliusque potestatis, adeo ut sic electus exauthoretur ab omnibus dignitatibus, & officiis cum suis sequacibus, & complicibus Cardinalibus.

Julius II. in Concilio Lateranensi.

CUm tam divino, quam humano jure, in spiritualibus præcipue, detestabiliter sit Simoniæ *a* labes prohibita, & longe magis in electione Rom. Pont. Vicarii Jesu Christi Domini nostri, abominabilis sit, & universali Ecclesiæ perniciosa: Nos, qui regimini ejusdem universalis Ecclesiæ (meritis licet imparibus) annuente Domino præsidemus, cupientes, quantum cum Deo possumus, in præmissis pro tantæ rei necessitate, ac periculi magnitudine, ut tenemur, in posterum salubriter providere, de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, & unanimi consensu, hac nostra perpetuo valitura constitutione, Apostolica auctoritate, & de potestatis nostræ plenitudine statuimus, ordinamus, decernimus, & diffinimus, quod si (quod Deus pro sua clementia, & ineffabili bonitate avertat) contigerit, postquam nos, vel successores nostros successive ipse Deus ab hujusmodi universalis Ecclesiæ regimine absolverit, humani generis inimico procurante, & ambitione, vel cupiditate ad hoc inclinante, seu impellente, electionem Romani Pontificis ab eo, quem eligi contigerit, vel ab aliquo, seu aliquibus de cœtu Cardinalium quomodolibet votum dantibus, per simoniacam hæresim (in dando, promittendo, vel recipiendo pecunias, bona cujuscunque generis, castra, officia, vel beneficia, seu promissiones, & obligationes) commissam, per se, vel alium, seu alios, quomodocunque, & qualitercunque (etiam in duarum partium, vel omnium Cardinalium unanimi concordia, quomodolibet, etiam per viam assumptionis unanimiter, nemine discrepante, etiam sine scrutinio factæ) celebrari, vel fieri: non solum hujus-

a *Conc. Basil. sess.* 23. *modum præscribit. Vide Redoan. de sim.* 2. *c.* 33. *num.* 21. *& seq.*

hujusmodi electio, vel assumptio, eo ipso nulla existat, & nullam eidem sic electo, vel assumpto, administrandi, in spiritualibus & temporalibus facultatem tribuat, sed etiam contra dictum sic electum, vel assumptum, de simoniaca labe, a quocunque Cardinali, qui eidem electioni interfuerit, opponi, & excipi possit, sicut de vera & indubitata hæresi: ita quod a nullo pro Romano Pontifice habeatur, quinimmo ipse sit a priori suo Cardinalatu, & alio quoque honore, Ecclesiis Cathedralibus, etiam Metropolitanis, & Patriarchalibus Monasteriis, & dignitatibus, & aliis quibuscunque beneficiis, & pensionibus, quæ tunc obtinebat in titulum vel in commendam, aut alias quomodocunque, absque alia declaratione privatus existat, & idem electus non Apostolicus, sed Apostaticus, tanquam simoniacus, & hæresiarcha, & ad prædicta omnia & singula perpetuo inhabilis habeatur, sit. Nec ejusmodi simoniaca electio per subsequentem ipsius intronizationem, seu temporis cursum, aut omnium Cardinalium præstitam obedientiam, ullo unquam tempore convalescat.

CAP. II.

Pontifici simoniace electo nemo obedire tenetur, illiusque auctoritati detrahere omnibus licet, & nova electione is e Pontificio solio deturbandus est.

Idem *in eodem*.

LIceat omnibus, & singulis Cardinalibus, (etiam illis, qui huic simoniacæ electioni, seu assumptioni, consenserint, etiam post intronizationem, & adjurationem, seu obedientiam) ac etiam universo Clero, populo Romano, necnon subditis, & sancti Angeli de Urbe, ac quarumvis aliarum Romanæ Ecclesiæ arcium præfectis, Castellanis, Capitaneis & aliis officialibus (quocunque homagio, seu juramento, vel cautione præstitis, non obstantibus) a talis electi, etiam intronizati, obedientia, & devotione, impune & quandocunque discedere, (ipsis, fidei Rom. Ecclesiæ, & obedientiæ futuri Rom. Pontificis canonice intrantis nihilominus astrictis permanentibus) & eum, ut Magum, Ethnicum, publicanum, & hæresiarcham evitare. Ad cujus quoque confusionem possint Cardinales, qui præfatæ electioni se opponere voluerint, si præsumpserit se regimini universalis Ecclesiæ, prætextu talis electionis ingerere, auxilium brachii secularis contra eum implorare. Nec tales ab ejus obedientia discedentes, tanquam tunicæ Domini scissores, aliquarum propter dictum discessum pœnarum, seu censurarum ultioni subjaceant. Cardinales vero, qui eum simoniace elegerunt, a suis ordinibus, etiam Cardinalatu, titulis & honore, ac quibuscunque Patriarchalibus, Archiepiscopalibus, Episcopalibus, & aliis prælaturis, ac dignitatibus, & beneficiis, quæ in titulum, vel commendam tunc obtinebant, vel in quibus, seu ad quæ jus tunc habebant, absque alia declaratione privati existant, nisi ab illo penitus, & cum effectu discesserint, & reliquis Cardinalibus, qui hujusmodi simoniæ non consenserint, infra terminum octo dierum, postquam fuerint ab eis requisiti, personaliter, si fieri poterit, alias per edictum publicum, se absque fictione, vel fraude univerint, & conjunxerint. Et tunc, si præfatis aliis Cardinalibus se univerint, & conjunxerint, in pristinum statum, & ad pristinos honores, & dignitates, etiam Cardinalatus, ac Ecclesias, & beneficia, quibus præerant, & quæ obtinebant, reintegrati, rehabilitati, ac restituti & repositi, ab hujusmodi simoniæ labe, & censuris ac pœnis Ecclesiasticis quibuscunque absoluti eo ipso existant.

CAP. III.

Simoniacæ electionis conscii, proxenetæ & mediatores ad instar reorum Majestatis pœnis subjiciuntur, activis & passivis; Cardinalibus vero novum Pontificem eligendi æquiore tramite conceditur potestas.

Item.

MEdiatores vero & proxenetæ, trapezitæ tam Clerici, quam Laici, cujuscunque dignitatis, qualitatis, & ordinis fuerint, etiam Patriarchali, Archiepiscopali, vel alia seculari, mundana, sive Ecclesiastica dignitate præditi, etiam quorumcunque Regum, & Principum Oratores, vel nuncii, hujus simoniacæ electionis participes, sint omnibus suis Ecclesiis, beneficiis, prælaturis & feudis, ac aliis quibuscunque honoribus, & bonis eo ipso privati, & ad similia inhabiles, ac etiam active & passive intestabiles, & eorum bona ipso facto, ad instar reorum criminum læsæ majestatis, fisco Apostolicæ sedis applicentur, & devolvantur, si prædicti delinquentes Ecclesiastici fuerint, vel alias Romanæ Ecclesiæ subditi. Bona vero & feuda taliter delinquentium, non subditorum secularium, in partibus, fisco secularis Principis, in cujus territorio bona sita fuerint, ipso facto similiter applicentur. Ita tamen, quod si infra tres menses a die, quo notum fuerit, illos simoniam commisisse, vel participasse, Principes dicta bona fisco suo actualiter non applicaverint, ex tunc illa fisco Ecclesiæ Romanæ applicata censeantur, & sint eo ipso, absque aliqua simul declaratione. Promissiones quoque, & obligationes, sive sponsiones propterea quandocunque, etiam ante tempus dictæ electionis, etiam extra personas Cardinalium, per quoscunque alios, quomodocunque factæ, cum quavis inexcogitabili solennitate & forma, etiam juratæ, conditionales, sive eventuales, & in forma excommissarum, ex quacunque causa, etiam depositi, mutui, cambii, confessionis de recepto, donationis, arrendamenti, vel venditionis, permutationis, vel alterius cujuscunque contractus, etiam in ampliori forma Cameræ Apostolicæ factæ, sint nullæ & invalidæ, & ad agendum inefficaces, nullusque illarum vigore cogi vel constringi possit, in judicio vel extra. Liceatque omnibus ab illis impune, absque aliquo metu, sive perjurii nota recedere. Et insuper liceat Cardinalibus, qui electioni prædictæ simoniacæ interfuerint, & a præfato sic electo discesserint, adhibitis secum aliis Cardinalibus, etiam illis, qui hujusmodi simoniacæ electioni consenserunt, & postea eisdem Cardinalibus in dicta simonia non complicibus se univerint, si se cum eisdem unire voluerint, alioquin sine eis, ad alterius nihilominus Pontificis electionem, non expectata alia sententia declaratoria simoniacæ electionis hujusmodi (eadem tamen præsente nostra constitutione, semper in suo robore permanente) libere, alias tamen canonice devenire, & Concilium etiam generale indicere & consecrare in loco idoneo, prout eis videbitur expedire. Non obstantibus quibuscunque contrariis constitutionibus, etiam generalibus Conciliis editis. Datum in Concil. Later. apud S. Petrum 19. Cal. Februar. An. 1505.

CAP. IV.

Electionum & postulationum quanto animi moderamine curæ geri debeat, ut publicis Ecclesiæ officiis digni ministri instituantur & promoveantur, ætatis, morum, doctrinæ & vitæ candoris prævio examine.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

CUm piæ memoriæ Alexander Papa III. prædecessor noster, etiam in Lateranensi Concilio decreverit, ut ætas, morum gravitas, ac literarum scientia, in personis promovendis in Episcopos & Abbates, diligenter inquiratur, nihilque magis Dei Ecclesiæ officiat, quam cum immeriti assumuntur Prælati ad regimen Ecclesiarum, propterea in promotionibus Prælatorum, quarum a Romano Pontifice magna ratio haberi debet, eo præsertim, quod de promotis per eos ad Ecclesias, seu Monasteria in extremo judicio rationem Deo reddituri sunt: Statuimus & ordinamus, ut deinceps perpetuis futuris temporibus

ribus, Patriarchalibus, Metropolitanis, ac Cathedralibus Ecclesiis, & Monasteriis pro tempore vacantibus, de personis, juxta præfati Alexandri constitutionem, ætate matura, gravitate morum, literarumque scientia præditis, non ad alicujus instantiam, per commendam & administrationem, seu conservationem, aut alio quovis modo provideatur, nisi ratione utilitatis Ecclesiarum, prudentiæ, nobilitatis, probitatis, experientiæ, atque curialitatis antiquæ, cum competenti literatura, & in sede Apostolica meritorum, aliter visum fuerit faciendum. Idemque in electis & postulatis, quorum electiones & postulationes per sedem Apostolicam admitti consueverunt, volumus observari. Et si de minoribus ætate 30. *a* annorum Ecclesiis, aut monasteriis hujusmodi contigerit provideri, non dispensetur cum eisdem, ut Ecclesiis citra vigesimum septimum ætatis annum, Monasteriis vero citra vigesimum secundum præesse valeant. Quinimo ut accuratius, diligentiusque idoneæ personæ promoveantur, statuimus, ut Cardinalis, cui electionis, postulationis, aut provisionis Ecclesiæ, seu Monasterii relatio committetur, antequam in sacro consistorio (ut moris est) referat commissionem examinis ac electionis hujusmodi sibi datam, uni cujuslibet ordinis antiquiori Cardinali in ipso consistorio, per se ipsum, vel si ea die, qua sibi commissionis onus injunctum fuerit, consistorium non fuerit, per Secretarium suum aut alium quemlibet ex suis domesticis familiaribus, notam illam facere debeat, qui tres priores aliis, quamprimum sui ordinis Cardinalibus, eam significare teneantur, negotiumque electionis, administrationis, postulationisve, aut promotionis, summarie & de plano per scriptum dictus relator examinet, & si qui contra dixerint, his vocatis, idoneos, graves & fide dignos testes, & si expediens opusve fuerit, alios ex officio assumere, processusque & jura ejusmodi relationis, una cum dictis testium, die faciendæ relationis secum ad consistorium deferre debeat, neque ullo modo referat, si præsens in Curia promovendus majorem Cardinalium partem antea non adiverit, ut quæ a referente collega sint Cardinales audituri, occulta fide, quantum ad personam promovendi attinet, cognoscere possint. Promotus vero eosdem Cardinales, qui præsentes in curia fuerint, ex antiquo more, consuetudineque laudabili, quamprimum visitare teneatur. Quem quidem morem, laudabilemque consuetudinem innovamus, ac inviolabiliter observari mandamus.

CAP. V.

Electus ad regularium dignitates, electionis auctoritate non gaudet, nisi per Pontificum confirmationem.

Pius IV.

PIus Quartus tantis, qui paulatim in religiosos irrepserunt, abusibus & ausibus nimis licentiosis aliquando, sicut par est, cupiens occurrere, suamque sedi præfatæ prærogativam afferre, omnes & singulas electiones quarumvis personarum ad regimina monasteriorum, prioratuum, & aliarum dignitatum conventualium, ipsarumque electionum confirmationes, per quoscunque, cujusvis status, gradus, ordinis, & conditionis existant, & quavis etiam Archiepiscopali, Patriarchali, aut majori praefulgeant dignitate, hactenus sic præsumptas, nullas, invalidas, ac pro nullis, invalidis & prorsus infectis habendas esse *a*, personasque sic, ut præfertur, electas & confirmatas, monasteria, aliasque dignitates hujusmodi, sine legitimo titulo possedisse & possidere, necnon illorum fructus, reditus & proventus indebite percepisse & percipere. Ac personas ipsas ad absolutionem, & habilitationem super his, necnon confirmationem electionum de se factarum, a Sanctitate sua, seu Romano Pontifice pro tempore existente, aut sede prædicta, infra sex menses a data præsentium computandos impetrandum, ac literas Apostolicas super hujusmodi confirmatione in totum expediendas omnino teneri, declaravit. Et nihilominus hac sua perpetuo valitura constitutione statuit & ordinavit, quod nullus de cætero, seu in regimine & administratione monasterii, vel alterius dignitatis conventualis, ad quod, seu quam, illum eligi contigerit, in spiritualibus, vel temporalibus, antequam rite celebrata electio a sanctitate sua aut Romano Pontifice pro tempore existente, & sede prædicta confirmata, & literæ Apostolicæ desuper expeditæ fuerint, per se vel alium, in toto vel in parte, quovis quæsito colore immiscere, aut ad illud vel se recipi facere, vel alias pro ejus prælato gerere præsumat. Decernens omnes & singulos, qui secus fecerint, jure, si quod illis ad monasteria vel eorum regimina & administrationes, ac alias conventuales dignitates, per electionem hujusmodi fuerit quæsitum, eo ipso privatos, & deinceps ibi ineligibiles esse, ipsaque monasteria & alias dignitates ab eadem sede impetrari posse, qui vero similes electiones confirmare præsumpserit, eo ipso superiores ordinum videlicet suis dignitatibus privatos, ordinariis autem locorum, etiam si Archiepiscopali & majori præcellant dignitate, ingressum Ecclesiæ interdictum, eosque ab Ecclesiarum suarum regimine, & administratione suspensos existere.

TITULUS IV.

DE CARDINALIBUS.

CAP. I.

Cardinalis creatio non prius rata & valida habetur, donec Cardinalatus insignia accesserint.

Eugenius IV. *ex Concilio Constant.*

QUanquam ex libris Romani ordinis, alias ceremoniarum nuncupatis, & aliis Eccles. Romanæ libris, seu antiquis Codicibus comprehendi possit, & ex illis resultet, quid nominis, tituli vel honoris per secretam pronunciationem, de alicujus persona in ejusdem Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, per Romanum Pontificem pro tempore in secreto consistorio factam, eidem personæ in Cardinalem sic pronunciatæ per promotionem hujusmodi acquiratur. Quia tamen temporibus modernis, quibus aliquotiens nonnulli in secreto consistorio in Cardinales assumpti fuerunt secrete, & eis ex bonis respectibus insignia Cardinalatus saltem omnia, minime assignata fuerunt, nonnullorum aliter sapere, quam oportet sapere, satagentium astutas considerationes & inductiones subtiles, juxta præmissa & eorum effectum nonnulla dubia prodierunt. Nos ad submovendum causam & occasionem quorumcunque dubiorum, quæ quomodolibet super iis insurrexere hactenus, & possunt insurgere, præsenti irrefragabili constitutione decernimus, hujusmodi pronunciationem sic in secreto consistorio de quibusvis per nos hactenus factam, seu in posterum

Pppp

a *Annum 355. dierum intelligimus. l. cum hæres. §. Stychus. ff. de statu liber. gloss. in cap. si propter. de rescript. in 6. & diem ultimam cœptam, pro completa. l. quia ætate. & ibi gloss. & Dd. ff. de testam. Ætas ad canonicatum in Ecclesia 23. annorum sufficit. Beneficium curatum non obtinetur ante 25. an. sine dispensatione. Episcopatus annorum 30. est. cap. cum cunctis. de præbend. cap. si eo temp. de rescript. in 6. concord. Concil. Trident. sess. 23.*

a *Jus non acquiritur electo ante confirmationem. gl. in cap. nostri. & in c. qualiter. & cap. transmissam. de elect. & ibid. Innoc. Jac. And. in c. si electo, de in integr. restit. lib. 6. Et qui exercet munus in electione collatum ante confirmationem, jure suo privatur. DD. in c. avaritiæ. de electione. in 6. Felinus in cap. ne Dei timorem, de simonia.*

sterum faciendam, alicui sic in Cardinalem in præteritum pronuntiato, seu in posterum pronunciando, licet per eum ad Cardinalatus initium dispositus videatur, nullum jus seu titulum re aut nomine acquisitum fuisse, aut acquiri potuisse hactenus seu posse, neque aliquem, per quempiam, per scripturam, vel nominationem pro Cardinali reputari vel haberi debuisse seu potuisse hactenus, vel debere seu posse quomodolibet in futurum, donec & quousque de similibus consilio, & consensu sic pronunciato, in Romana curia præsentis Cardinalatus insignia, videlicet per capelli rubei traditionem, ac tituli assignationem, annullique, juxta morem consuetum, in digito immissionem, absenti vero ab eadem Curia, per hujusmodi capelli missionem, realiter sint impensa, aut saltem in generali consistorio. Quodque in Cardinalem sic pronuntiatus, etiam postquam insignia hujusmodi omnia receperit, & etiam admissus fuerit, & receptus, ut præfertur, in electione Romani Pontificis pro tempore vocem activam, aut aliquo alio actu, habuisse, vel habere debuisse, sive posse vel debere, minime censeatur, donec, & quousque per Romanum Pontificem pro tempore existentem, similibus consilio & consensu sibi in practicandis, consulendis & deliberandis negotiis consistorii antedicti, postquam in consistoriis aliquibus mores in talibus observari consuetos expertus, interrogatus consiliative aut consultive, responsum dandi expressa licentia tribuatur, seu ad hunc effectum (ut verbis utamur communibus) ei fuerit os apertum. Dat. Romæ Calend. Novembr. 1431.

CAP. II.

In domos Cardinalium vi & impetu irrumpentes, & in eis aliquid suscipientes, pœnis a Pontificio Jure decretis plectuntur.

Leo Decimus.

Temerariorum quorundam, qui S. Rom. Ecc. Cardin. percipuas Catholicæ Ecclesiæ columnas, ea qua convenit reverentia, observare contemnunt, & in eorum res & bona, manus violentas *a* ausu sacrilego injicere non verentur, effrenata libido nos admonet, & inducit, ut ad eorum audaciam, antequam longius prorepat, comprimendam, ea, quæ a prædecessoribus nostris in dictorum Cardinalium dignitatis conservationem, provida sunt consideratione statuta, pro illorum observantia firmiori nostræ innovationis munimine roboremus, extendamus, & ampliemus, prout temporum qualitas exigit, & tam eminenti in Ecclesia Dei dignitati conspicimus in Domino salubriter expedire. Sane ab aliquibus citra temporibus damnabilis quidam in urbe inolevit abusus, & licentia delinquendi, quo dum Apostolica sede vacante, per Cardinales in conclavi existentes, de futuri Romani Pontificis electione tradatur, si qua de uno ex eisdem Cardinalibus, quod in Pontificem sit electus, vox prodeat etiam non vera, illius domum vulgus armis aggreditur, & super ea diripienda, cum ipsius Cardinalis, conclave nondum egressi, familiaribus eam custodientibus, vi contendit, & sic etiam effractis foribus, aut pariete effosso, aditus pateat in prædam omnium bonorum, quæ ibi extant, hostiliter corruit, nisi armatorum præsidio defendatur. Nonnulli quandoque reperiuntur ita temerarii, & audaces, ut aliis etiam temporibus, prætextu rixarum, domos Carnalium hostiliter cum armis aggredi non vereantur, in eaque morantes, offendere & vulnerare, ex quibus Cardinalatus honori, quibus sacrosancta militans Ecclesia, tanquam purpureo tota decoratur amictu, non parum detrahitur, & eorum generatur contemptus, & homicidiorum, & aliorum scandalorum occasio exhibetur.

Nos igitur hujusmodi temerarios conatus debita volentes animadversione reprimere, sacro approbante Concilio, fel. record. Honorii III. & Bonifacii VIII. Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, contra aliquem dictæ Ecclesiæ Card. hostiliter insequentes, & illis præsentia, consilio, aut favore assistentes, eosve scienter receptantes, aut defendentes, & eorum domos & ædes ut supra invadentes, & eorum posteros, bonas editas constitutiones auctoritate Apostolica, tenore præsentium innovamus: decernentes eas ubique debere perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observari. Et nihilominus constitutiones easdem cum omnibus & singulis in eis contentis censuris & pœnis, ad omnes & singulas personas, cujuscunque status, conditionis & excellentiæ existentes, qui alicujus dictorum Card. domum, tam tempore dicti conclavis, etiam si in Romanum tunc Pontificem sit electus, quam alias quandocunque, & ex quacunque causa, armata manu invadentes, & in ea violenter, hostiliter aliquid diripientes, aut quenquam ex inibi existentibus vulnerantes, & eorum socios, & eos, qui id fieri mandaverint, vel factum ejus nomine ratum habuerint, ac ipsis invasoribus consilium in præmissis, vel favorem præstiterint, & defenderint, extendimus & ampliamus. Romæ in publica sess. Lateran. Syn. 1516. 17. Cal. Aprilis.

CAP. III.

Hostiliter offendens Cardinalem per se, vel alium fit reus læsæ majestatis & punitur.

Pius V. Ex Bonifacii noni decreto.

Infelicis seculi pericula miserati dolorem comprimere non valemus, quod nefarii homines, justorum sanguinem sitientes, ad illorum quoque perniciem infestiore animo incumbant, quos Spiritus sanctus membra constituit præcipua Ecclesiæ Dei, quam suo sibi sanguine acquisivit. Magna igitur ratione, post alios felicis recordationis Bonifacius Papa VIII. de fratrum suorum consilio, perpetua constitutione sancivit, ut si quis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem fuerit hostiliter insecutus, aut percusserit, aut ceperit, aut mandaverit id fieri, sociusque fuerit facientis, factumve ratum habuerit, seu dederit consilium, vel favorem, aut receptaverit, aut defenderit scienter eundem tanquam læsæ majestatis *a* reus, perpetuo sit infamis; & præterea diffidatus, bannitus, & intestabilis. Omnia ejus ædificia ruinæ perpetuæ subjaceant, nullus ei debita reddere, nullus ei in judicio respondere teneatur, bonis omnibus fisco, vel reipublicæ applicatis. Idem etiam feudis, beneficiis, & officiis spiritualibus, & temporalibus sit ipso jure privatus; sed & ipse insectans excommunicationis sententiam incurrat, quam solus Roman. Pontif. excepto mortis articulo, valeat relaxare. Sed ne hæc quidem constitutio, propter abdita conscleratorum consilia, omnino satis esse noscitur ad hujusmodi sacrilegia amplius prohibenda. Qui enim alicui vim inferre sibi proponunt, id secreto in occulto ut maxime machinantur, veluti impium illud facinus indicat, in personam dilecti filii nostri Caroli, tituli sanctæ Praxedis Presbyteri Cardinalis *b* Borromæi, Ecclesiam Mediolanensem sanctissimis institutis studiose informantis, proxime attentatum. Quæ res nos gravius commovet, vehementiusque excitat, omnia exquirere, ut nobilissimæ corporis nostri partes undique protegantur. Quibus enim præsidio erimus, quibus suppetias afferemus, quos denique

Clement. si quis suadente. de pœnit. 17. q. 4. Navarus c. 27. num. 10. sum. lat.

a *Joan. Andr. in c. ad Apostolicæ. §. perpetravit. de sent. & re jud. in 6. in vers. Cardinales. Præpositus in c. in primis. §. de persona, numer. 20. 2. qu. 1. Ancor. in c. felicis. d. pœnis And. de Afflict. in c. 11. colum. 8 in titul. quæ sint.* b *In hunc Anno 1569. a Monachis quibusdam conjuratio: illa quidem sine effectu fuit facta: illi v. comprehensi, degradati, capite plectuntur.*

nique tutabimur, si templi Dei bases, si clarissima Ecclesiæ lumina, si speciales filios, qui pro animabus populorum, pro fide, pro justitia, pro unitate pervigilant, inultos deseramus? Itaque sanctioni prædictæ de simili fratrum nostrorum consilio adjicientes, statuimus, ut quisquis, etiam a nudo consilio, aut simplici favore, aut omnino a cæteris prædictis alienus, quempiam auctorum, administratorum, vel consciorum conjurationis, sive conspirationis, aut commissi, committendive criminis in personam Cardinalis, illorumve fautorum, receptatorum, vel occultatorum, sive ex renunciatione sibi protinus, vel per interpositam personam, aut literas facta, cognoverit, sive ex scripturis, cœtu, conatu, concursu, insidiis, aliisve signis & indiciis qualemcunque scientiam habuerit, vel etiam conjecerit, quive horum quicquam intellexerit, quantumcunque res alias occulta sit, quamprimum id Rom. Pont. si in Curia fuerit, sin autem, ordinario loci, vel si Cardinalis ipse ordinarius extiterit, propinquiori Episcopo, & si crimen nondum commissum fuerit, etiam ipsi Cardinali properet revelare. Quicunque vero etiam non subditus, & omnino extraneus defecerit, cujuscunque dignitatis fuerit, prædicto sit excommunicationis laqueo innodatus, pariterque majestatis reus, infamiam, & omnes pœnas prædictas eo ipso incurrat. Eadem nihilominus constitutione, quoad reliquas ejus partes, ac cæteris omnibus sanctionibus canonicis, & civilibus ad talium coercitionem editis, in suo robore duraturis. Porro si quis ad sanitatem revertens, rem adhuc incognitam retexerit, omni nota penitus liberetur. Cæterum loci ordinarii secreto casum ad se delatum prædicto Pontifici primo quoque tempore nuntiare, & interim rem omnem ab istis perquirere, & si necessitas tunc postulet, seculare quoque brachium adhibere debent. Dat. Rom. 14. Calend. Jan. 1569.

CAP. IV.

Cardinales, qui sedi Apostolicæ, & communi omnium Christi fidelium Patri assident, præclaris virtutibus, & integris moribus illustres esse debent.

Leo Decimus *in Concilio Lateranensi.*

CUm sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales cæteros omnes in ipsa Ecclesia, post Summum Pontificem, honore, ac dignitate præcedant, conveniens ac debitum est, ut vitæ munditia, ac virtutum splendore cunctis præfulgeant. Quapropter non modo hortamur eos ac monemus, verum etiam statuimus, & ordinamus, ut de cætero quilibet Cardinalium pro tempore existens, juxta doctrinam Apostoli, ita sobrie, caste, ac pie vivat, ut non solum a malo, sed ab omni etiam specie mali abstinens, coram hominibus luceat, Deumque inprimis operibus honorificet. Sint omnes vigiles, ac divinis officiis, missarumque celebrationibus intenti, habeantque capellas suas in loco honesto, prout facere consueverunt. Sitque eorum domus, familia, mensa, supellexque non fastu, aut pompa, neque superfluis rebus, neque aliquo modo reprehensibilis, ne peccandi, excedendique modum licentia inde nascatur, sed ut æquum est, modestiæ & frugalitatis speculum dici mereantur. Illis itaque sint contenti, quæ sacerdotalem præ se ferant modestiam, ac Prælatos & quoscunque alios insignes viros ad Romanam Curiam venientes, benigne, honorificeque, tam publice quam privatim tractent, & apud nos & successores nostros gratiose, liberaliterque eorum negotia commendata suscipiant. Præterea ministerium indecorum Episcoporum, Prælatorumque in domibus non habeant, ne cæteris præesse instituti, & sacro charactere insigniti, in vilia descendant ministeria, passimque pastoral is officii contemptum inducant. Eos itaque, quos vel nunc habent, vel in posterum sunt habituri, honorifice, ut fratres, ac juxta eorum statum condecentiam, tractent. Cumque Rom. Pontifici, communi omnium Christi fidelium patri assistant, personarum acceptatores, vel advocatos eos fieri, valde inconveniens est.

Propterea statuimus, ne partialitatem suscipiant aliquam, neque Principum, aut communitatum, vel quorumcunque aliorum, contra quempiam, nisi quantum justitia & æquitas postulat, eorumque dignitas, & conditio requirit, promotores aut defensores fiant, sed a privata omni passione sejuncti, sedandis & componendis inter quoscunque litibus, omni diligentia vacent, incumbantque, Principum, & quorumcunque aliorum, ac præsertim pauperum, & religiosorum justa negotia pio promoveant affectu, oppressos & injuste gravatos juxta vires suas, & officii debitum adjuvent. Tituli sui loca, si præsentes in curia fuerint, personaliter; si vero absentes, per Vicarium idoneum, semel saltem singulis annis visitent: clericos & populos Ecclesiarum titulo suo subjectarum, cum diligentia inquirant, vigilentque circa cultum divinum & bona distarum Ecclesiarum, moresque inprimis & vitam clericorum & parochianorum solerter explorent, eosque omnes & singulos ad recte, honesteque vivendum paterno moneant affectu. Pro augmento autem divini cultus, & salute animæ suæ, quilibet Cardinalis, vel in vita donet, vel in mortis articulo relinquat suo titulo, quantum sit satis ad Presbyterum unum commode ibi sustentandum, vel si Ecclesia indigeat reparatione, vel alia subventione tantum illi relinquat, vel donet, quantum conscientiæ suæ videbitur. Et cum minime deceat, affines, & consanguineos præsertim bene meritos, & ope indigentes negligere, sed illis providere justum & laudabile sit, non propterea tamen, vel beneficiorum multitudine, vel Ecclesiasticis reditibus, ita eos impleri convenire arbitramur, ut cæteri damnum ex hujusmodi largitionis intemperantia patiantur, & inde scandalum nascatur.

Statuimus itaque, ut Ecclesiarum bona temere non effundant, sed ea in piis & sanctis operibus exponant, quorum causa magni, & optimi reditus per sanctos Patres statuti & ordinati fuerunt. Volumus etiam, ut Ecclesiis eisdem Cardinalibus commendatis, etiam si Cathedrales, Abbatialesve, aut prioratus, vel quæcunque alia beneficia Ecclesiastica fuerint, absque omni prorsus excusatione procurent, ac omni conatu suo provideant debite inserviri: Cathedralibus dignos & idoneos Vicarios, seu suffraganeos, prout consuetudo fuerit, cum digna & competenti mercede apponentes, reliquis autem sibi commendatis Ecclesiis aut Monasteriis, de justo Clericorum, vel Capellanorum, seu religiosorum, aut Monachorum Deo sufficienter & laudabiliter servientium munere providentes, ædificia quoque, possessiones, & jura quæcunque in statu convenienti conservent, & diruta instaurent, sicut ad bonorum prælatorum, & commendatariorum officium spectat.

CAP. V.

Familiæ Cardinalium, quo magis personis illustribus subsunt, eo cultu illustriore modestiæ enitescere debent.

Idem *ibidem.*

STatuimus etiam, ut Cardinales circa numerum familiarium, eorumque suis impensis alendorum, magna utantur circumspectione, ac diligenti providentia, ne majorem numerum, quam sua facultas, conditio, ac dignitas patiatur, habentes, luxus ac prodigalitatis vitio notari possint, neve rursus avari, sordidique habeantur, si in magnis & amplis reditibus paucissimis victum præbeant, cum domus Cardinalis patens hospitium, portusve ac refugium proborum & doctorum maxime virorum, & pauperum, nobilium, honestarumque personarum esse debeat. Sint igitur circa modum & nu-

& numerum tenendi prudentes, ac de familiarium qualitate inprimis curiosi, ne ex alienis vitiis turpem sibi contrahant infamiæ notam, vulgoque obloquendi, calumniandique justas præbeant occasiones. Et cum maxime providendum sit, ut non solum coram Deo, cui primum placere debemus, sed etiam coram hominibus opera nostra probentur, ut cæteris exemplo ad imitandum possimus esse, ordinamus, ut quilibet Cardinalis se domus ac familiæ suæ optimum Rectorem, præfectumque ostendat esse, tam circa ea, quæ extrinseca omnibus apparent, quam quæ intus latent abscondita. Habeat itaque eorum quisque Sacerdotes, & Levitas, honestis vestimentis indutos, attenteque provideat, ne quis in familia sua quoquo modo beneficiatus, & in sacris ordinibus constitutus, vestes portet versicolores, nec eo habitu utatur, qui ordini Ecclesiastico parum conveniat. Quare in Presbyteratus ordine constituti, vestes colorum, quæ clericis a jure non prohibeantur, deferre debeant, usque ad talos saltem demissas & habentes dignitates in cathedralibus, & canonici etiam dictarum cathedralium, ac primam dignitatem in collegiatis habentes, & Cardinalium capellani Missas celebrantes, capitulum deferre in publico teneantur.

Scutiferis vero paulo supra talos concedantur, parafrenarii, quia in assiduo sunt motu, ministerioque funguntur laboriosiore, brevioribus, ac magis expeditis vestibus uti possint, etiam si fuerint clerici, dummodo in Presbyteratus ordine non sint constituti. Ita tamen, ut ab honestate non discedant, sed ita vivant, ut mores Ecclesiasticis suis ordinibus non discrepent. Reliqui vero clerici temperate ac modeste omnia faciant, & tam ipsi clerici beneficiati, quam in sacris ordinibus constituti, comam, neque barbam non nutriant a, neque mulas aut equos cum phaleris, ornamentisque ex velluto aut serico factis, habeant, sed ejusmodi rebus ex panno tantum, aut corio, simpliciter utantur.

CAP. VI.

Lites & causæ Cardinalium evocantur, & Pontificis decisioni reservantur.

Paulus VI.

LItes & causas inter quoscunque sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, super quibusvis rebus & bonis, tam Ecclesiasticis, quam secularibus, vel quorumvis ordinum regularibus, coram quibusvis Judicibus, in quavis instantia, ac etiam in negotio executorio, vel restitutionis in integrum, quomodolibet vertentes & pendentes, ad nos in eisdem statu & terminis in quibus reperiuntur, advocamus, cognitionemque & decisionem illarum nobis reservamus, decisionique & terminationi per nos super illis faciendæ, appellatione quacunque, etiam alias de jure admissibili, rejecta & postposita, standum, acquiescendum, & patienter omnino parendum & obediendum fore statuimus & ordinamus, ac similiter in titulis & causis, quæ de cætero inter eosdem Cardinales exoriri contigerit, observari volumus. Romæ 1555. 9. Januarii.

CAP. VII.

Pompa funebris Cardinalium quo sumptu persolvi debeat.

Leo X. *in Concilio Lateran.*

EXpensæ funebres Cardinalium, computatis omnibus, centum & quinquaginta florenorum summam excedere non debent, nisi exequutorum providentia, justis allegatis causis ac rationibus, plus exponendum esse duxerit. Exequiæ & castrum doloris, prima & nona die fiant, infra octavam vero Missæ de more celebrentur.

a *Episcoporum domus (ait divus Hieronymus) omnium commune debet esse hospitium. Laicus unum, aut duos, aut paucos recipiens, implebit hospitalitatis officium, Episcopus nisi omnes receperit, inhumanus est. Vide Can. 40. Apost. c. prohibetur 23. dist. & Carthag. Synod. 4. c. cleric. de vita & honestate cleric.*

TITULUS V.
DE ÆTATE ET QUALITATE ORDINANDORUM.

CAP. I.

Nemo ad sacros ordines admittatur sine titulo beneficii, pensionis aut patrimonii.

Pius V.

CUm non deceat divino mysterio adscriptos, cum ordinis dedecore, a mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere, sacro Tridentino Concilio inter alia decretum fuit, ne quis deinceps clericus secularis, quamvis alias moribus, scientia, & ætate esset idoneus, ad sacros ordines promoveretur, nisi prius legitime constaret, eum beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficeret, pacifice possidere, vel alias ordinari non posset, nisi juxta decreti ab ipso Concilio desuper editi formam & tenorem. Cum autem nulla in hujusmodi decreto religiosorum Clericorum mentio facta fuerit, ac propterea nonnulli (uti moleste accipimus,) cæterorum ordinum religiosi, seu Canonici, vel Clerici, intra claustra monasteriorum seu domorum more regularium in communi viventes, qui nonnunquam, seu non nisi ad certum tempus professionem emittunt, & ex claustro exire, & dimitti, atque ad seculum redire, libere & licite possunt, religionis prætextu, absque titulo sufficientis beneficii, nec juxta dicti decreti tenorem ad sacros ordines se promoveri prætendant, & a nonnullis Episcopis passim promoveantur, atque inde plerunque illud inconveniens eveniat, ut sic promoti, & e claustro exeuntes, & per seculum vagantes, vel mendicare, vel sordidum quæstum exercere, non sine ipsorum dedecore, ac ordinis vilipendio, & quamplurimorum Christi fidelium scandalo, cogantur. Nos igitur, qui singulorum Dei ministrorum honorem, & decus (quantum in nobis est) sinceris exoptamus affectibus, motu proprio & ex certa nostra scientia, deque Apost. potest. plenitudine, hac perpetuo valitura sanctione, decretum prædictum de Clericis secularibus loquens, ad omnes & singulos etiam, cujuscunque ordinis Clericos religiosos sive seculares, more religiosorum viventes, in communi non professos, harum serie extendimus, & ampliamus, ac religiosis, & aliis prædictis non professis, ut ad sacros ordines promoveri, necnon omnibus & singulis venerabilibus fratribus nostris Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, gratiam, & communionem sedis Apostolicæ habentibus, ut ordines ipsos hujusmodi religiosis personis impendere, nisi observata forma dicti decreti, nos virtute sanctæ obedientiæ, & sub indignationis nostræ pœna interdicimus, & prohibemus, ac contra facientes per annum, a præstatione talium ordinum ipso jure suspendimus. Romæ Idibus Octobr. 1568.

TITULUS VI.
DE FILIIS PRESBYTERORUM.

CAP. I.

Filii Presbyterorum beneficiis, quibus olim patres præfuere, quacunque dispensationis gratia intercedente, non instituantur.

Clemens VII.

AD canonum conditorem non est dubium pertinere, cum statuta a se, vel prædecessoribus suis, ad animarum Christi fidelium salutem edita, propter eorum abusum, qui successu temporum, malitia hominum succrescente, magis in dies dignoscitur obesse, quam prodesse animadvertit, ne ulterius obesse valeant,

a *Cap. Diaconi sunt, circa med. 93. dist. Concil. Trid. sess. 21. cap. 2. 5. q. 2. c. planum.*

leant, providere. Sane postquam fel. record. Alexander Papa III. prædecessor noster filios præsertim Sacerdotum in Ecclesiis paternis succedere prohibuerat *a*, easque nihilominus, media intercedente persona, filios habere disposuerat, cum passim Sacerdotes, ut Ecclesiis suis eorum filii potirentur satagentes, in Alexandri prædecessoris hujusmodi dispositione confisi, Ecclesias suas, quas ad eorum pervenire filios gestiebant, in favorem personarum, quæ Ecclesias ipsas, etiam illarum possessione non habita, in ipsorum resignantium filios, ex fornicatione genitos, illico mox resignare, ipsique filii Ecclesias ipsas, dispensatione super defectu natalium, quem ex dictis Sacerdotibus resignantibus geniti patiebantur, etiam patris nomine expresso, obtenta, consequi hactenus consueverint, profecto perniciosum semper, & abominabile, ac in gravem divinæ majestatis offensam tendere, videlicet, quod ipsi Presbyteri eorum crimen, quod erat occultum, non sine turpitudine, ad inordinatum superiorum filiorum amorem, detegere non erubescerent.

Judicavimus propterea, quod ubi tempus, quod omnia palam facit, & præsentium ratio, quid in futurum cavendum sit, admoneret, merito movemur, & ad tollendum hujusmodi abusum, necessarium arbitrati sumus, ejusdem Alexandri prædecessoris canonem corrigere potius, quam talia, cum tanto hominum scandalo, tolerare. Habita igitur super his cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione, de eorum consilio & unanimi consensu, auctoritate Apostolica, tenore præsentium statuimus & ordinamus, quod de cætero filii Presbyterorum ex fornicatione nati, Ecclesias cathedrales, etiam metropolitanas, ac monasteria, quibus eorum patres præfuerunt, seu illa, & illas dignitates, etiam majores & principales personatus, administrationes & officia etiam curata, & electiva, & alia quæcunque beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum regularia, quæ Presbyteri & clerici ac religiosi eorum patres in titulum, vel commendam, aut administrationem, ad tempus, seu in perpetuum aliquando obtinuerunt, nullo unquam tempore quoquo modo obtinere possint, nec cum eis super hoc dispensare intendimus. Et si quas dispensationes per nos concedi contigerit, tanquam per præoccupationem & contra mentem nostram, inconcessas eis nullatenus suffragari, talesque dispensationes nostris volumus suffragare temporibus, & quod nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus. Romæ 1533. 3. Non. Junii.

TITULUS VII.

DE BONIS ECCLESIÆ ALIENANDIS, VEL NON.

CAP. I.

Bonorum Ecclesiasticorum alienatio, inconsulto Sum. Pontifice, & necessitate non urgente nulla est.

Paulus Secundus.

AMbitiosæ cupiditati, illorum præcipue, qui divinis, & humanis affectatis, damnatione postposita, immobilia & pretiosa mobilia Deo dicata, ex quibus Ecclesiæ, Monasteria, & pia loca reguntur, illustranturque, & eorum ministri sibi alimoniam vendicant, profanis usibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultus detrimento, exquisitis mediis usurpare præsumunt, occurrere cupientes: omnium rerum & bonorum Ecclesiasticorum alienationem omneque pactum, per quod ipsorum dominium, concessionem, hypothecam, locationem & conductionem ultra triennium, necnon infeudationem, vel contractum emphyteuticum, præterquam in casibus a jure *a* permissis, ac de rebus & bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, & tunc cum Ecclesiarum evidenti utilitate, ac de fructibus & bonis, quæ servando servari non possunt, pro instantis temporis exigentia, hac perpetuo valitura constitutione fieri prohibemus, prædecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus & decretis aliis, super hoc editis, quæ tenore præsentium innovamus, in suo nihilominus robore permansuris.

Si quis contra hujus nostræ prohibitionis seriem, de bonis & rebus eisdem quicquam alienare præsumpserit, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio, & infeudatio hujusmodi, nullius omnino sit roboris vel momenti: & tam qui alienat, quam is, qui alienatas res & bona prædicta receperit, sententiam excommunicationis incurrat, alienanti vero bona Ecclesiarum, monasteriorum, locorumque piorum quorumlibet, inconsulto Rom. Pontifice, aut contra præsentis constitutionis tenorem, si Pontificali vel Abbatiali præfulgeat dignitate, ingressus Ecclesiæ sit penitus interdictus: & si per sex menses immediate sequentes, sub interdicto hujusmodi, animo (quod absit) perseverarit indurato, lapsis mensibus eisdem, a regimine & administratione suæ Ecclesiæ vel monasterii, cui præsidet, in spiritualibus & temporalibus sit eo ipso suspensus. Inferiores vero Prælati, commendatarii, & alii Ecclesiarum Rectores beneficiarii, vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, præposituris, præpositatibus, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, præbendis, aliisque Ecclesiasticis cum cura & sine, secularibus & regularibus beneficiis, quorum res & bona alienarunt duntaxat, ipso facto privati existant, illaque absque declaratione aliqua vacare censeantur: possintque per locorum ordinarios, vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, personis idoneis (illis exceptis, quæ propterea privatæ fuerint) libere de jure conferri, nisi alias dispositioni Apostolicæ sedis sint specialiter aut generaliter reservata: & nihilominus alienatæ res & bona hujusmodi, ad Ecclesias, monasteria, & loca pia, ad quæ ante alienationem hujusmodi pertinebant, libere revertantur. Rom. Kalend. Martii 1467.

CAP. II.

Alienationes contra formam a Paulo II. præscriptam factæ revocantur.

Julius III. *Simoni de Puteo, & Joanni Baptistæ, Cardinalibus.*

INdemnitati Ecclesiarum, ut ex debito nostri pastoralis officii tenemur, volentes providere, circumspectioni vestræ, quorum eximia integritas, singularis prudentia, exacta diligentia, & in rebus gerendis dexteritas, ac aliæ præclaræ virtutes, veteris experientiæ documento nobis jam dudum cognitæ sunt, per præsentes committimus, & mandamus, quatenus per vos seu alios, quos ad hoc cum simili, aut limitata potestate, duxeritis deputandos, vocatis, prout vobis videbitur, bonorum male alienatorum, contra formam *b* constitutionis per felic. recordat. Paul. Pap.

a *Concil. Tolet. in c. 10. gravius animadvertit. Alexand. III. part. 19. cap. 3. & in Concil. Lateranen. cap. 14. arceantur a beneficiis spurii, quibus olim patres præfuere. concord. Conc. Trid. sess. 25. cap. 15.*

a *Jure conceditur certis urgentibus casibus necessitatis, & majoris utilitatis alienatio. Cor. in 2. volum. consecrat. 8. Barb. in 5. volum. consecrat. 6. in 2. colum. & seq. Ludovic. Roman. cons. 36. Uillagait. de rebus Ecclesiæ male alienat.* b *Duo copulative requirunt, videlicet, formam, id est, solennitatem & justam causam alienandi. c. 1. de rebus Ecclesiæ non alienand. in 6. gl. in verb. redire in c. 1. extr. de in integr. restitut.*

Papæ II. editæ, vocatis possessoribus super nullitate, & invalidatione locationum, & alienationum hujusmodi, ac indebita occupatione, summarie, & simpliciter, sine strepitu, & figura judicii, sola facti veritate inspecta auctoritate nostra diligenter inquiratis, ac bona, & jura illa beneficiorum, & piorum locorum, quorum antea erant, in jus, & proprietatem revocetis, & reducatis, & possessores de indebite perceptis ad satisfaciendum cogatis, & compellatis. Romæ 23. Maii 1552.

CAP. III.

Pro præsidio belli suscipiendi adversus Turcæ furores Cameræ Apostolicæ census alienandi facultas conceditur.

Paulus Tertius.

IN sacra B. Petri sede cum plenitudine potestatis, meritis licet imparibus, divina dispositione locati, ad ea (ut debemus) libenter intendimus, per quæ orthodoxæ fidei defensioni, ac reipublicæ Christianæ statui valeat salubriter provideri. Sane universo orbi notum esse credimus, immanissimum Turcarum tyrannum post innumerabiles per ejus antecessores Christiano nomini in diversis mundi partibus illatas clades, multaque regna, & dominia ejus ditioni adjecta, novissime tempore nostri Pont. Regnum Neapolitanum, pluribus illius locis prædatis, invasisse, & notabilia damna, tam in locorum devastatione, quam in personarum asportatione fecisse, longe etiam plura facturus, nisi Christianissimi in Christo filii, Caroli Romani Imperatoris semper Augusti, & dicti regni Regis pietas, virtus, & strenuitas, qui ad hoc non sine maximis expensis, potentem classem paraverat, obstitisset, præmissisque non contentum civitatem Castri novi, Christianis illam acriter defendentibus immaniter trucidatis expugnasse. Quæ etsi potius vindicanda, quam cum Christianitatis ignominia, & damni revocatione recensenda forent, tamen non possumus non ea dolenter referre, propter evidens periculum, quod reipublicæ prædictæ ex novis belli apparatibus, per tyrannum ad penetrandum Pannoniam ad præsens tumultuantem, & fines Germaniæ, ad Italiam, ad quam idem tyrannus, putans inde facile, quod reliquum est Christianitatis, in suam potestatem redigere, insatiabili siti anhelat, invadendum, & occupandum, terra marique noviter instructis, cernimus imminere. Et cum periculo hujusmodi, quod in dies majores vires habiturum dubitatur ex iis, quæ in pluribus Christianitatis partibus circa veram religionem innovata sunt, & innovantur, occurrere omnino intendamus: considerantes ad præmissa magna esse opus impensa, & quod de Christianorum Principum subsidio, non quantum res ipsa expostulat, nobis promittere valemus propter bella, & calamitates, quibus temporibus præteritis affecti fuerunt: quodque vires nostræ ex alienationibus rerum, & bonorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ per Romanos Pontifices prædecessores nostros factis, & magnis expensarum profluviis, quæ pro nonnullis Apostolicæ sedis necessitatibus pluries nos subire oportuit, tenuissimæ sunt, cogitavimus pecunias modis omnibus, qui nobis possibiles sint, exquirere, ut illarum auxilio truculentam rabiem dicti tyranni retundere, ac aliis Christianæ fidei necessitatibus providere valeamus. Habita igitur cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem Ecclesiæ Romanæ Cardinalibus, in consistorio nostro secreto, discussione, & deliberatione matura, de ipsorum fratrum consilio, & unanimi assensu, ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, quam plurimorum Romanorum Pontificum etiam prædecessorum nostrorum, qui similibus, vel aliis tunc urgentibus necessitatibus nonnulla bona Ecclesiastica vendiderunt, vestigiis inhærentes dilectis filiis Guidoni Ascanio Sfortiæ, S. Eustachii Diacono Cardinali Camerario, & Hieronymo Ricanati de Capite Ferreo Thesaurario nostris, quos ad hæc commissarios, & exequutores nostros facimus, ac deputamus: quod per se, vel per alium, seu alios de eorum mandato quoscunque canones, responsiones, & recognitiones, & census perpetuos, vel temporales, quibusvis nominibus nuncupentur, & ad quascunque summas ascendant, sub quibusvis caducitatis, & aliis pactis, & conventionibus, ac obligationibus, necnon modis & formis constitutos, quæ in extractionibus, ac liberationibus infrascriptis specificari volumus super quibusvis casalibus, vineis, domibus, possessionibus, prædiis, tenimentis, & aliis bonis immobilibus, cujuscunque qualitatis, valoris, æstimationis, etiam speciali nota dignis existentibus, Cameræ Apostolicæ, & Romanæ, ac quarumcunque etiam cathedralium, & metropolitanarum, ac patriarchalium, ac basilicarum, nec monasteriorum, congregationum, ordinum, ac aliorum religiosorum, & piorum locorum, etiam quantumcunque privilegiatorum, & exemptorum, ac habentium, quod in generali, ac etiam speciali, & individua expressione, nisi certis modis, & formis servatis, non veniant, nec comprehendantur in urbe prædicta, & extra illius muros, necnon quibusvis civitatibus, terris, & locis temporali dominio dictæ Romanæ Ecclesiæ existentibus consistentium (monasteriis monialium, ac hospitalibus hospitalitatem servantibus, & locis hospitalis S. Joannis Hierosolymitani duntaxat exceptis) feudi, emphyteusis, livelli, census, canonis, responsionis, locationis, & cujusvis alterius contractus, vel concessionis, jure, causa, occasione, vel alias quomodolibet, per quoscunque, etiam Episcopali, vel alia majori Ecclesiastica, vel mundana dignitate, & excellentia præditos solvendos, seu debitos pro pretio, seu pretiis, quod, seu quæ Camerarius, & Thesaurarius nostri præfati repererint, sine aliqua causæ cognitione, ac ullis tractatibus, ullisve solennitatibus desuper habitis & servatis, ac sine requisitione, & consensu eorum, qui de jure, vel alias requiri & consentire deberent, extinguere: & casalia, vineas, domos, possessiones, prædia, tenimenta, & alia bona prædicta, illorumque feudatarios, emphyteutas, censuarios, livellarios, locatarios, conductores, ac utiles dominos a censuum, canonum, responsionum, & recognitionum hujusmodi, in pecunia numerata, vel alia specie debitorum præstatione perpetuo affrancare, & liberare, illisque de novo casalia, & alia bona prædicta infeudare, locare, & concedere (recompensa tamen Cameræ, Ecclesiis, monasteriis, ordinibus, congregationibus, & locis, ac aliis prædictis, quorum census, canones, responsiones, recognitiones, & alia jura hujusmodi extinguentur, pro concurrenti reditus annui quantitate assignata) ita tamen quod paribus conditionibus conductores, & alii, quibus alias per extinctionem hujusmodi præjudicaretur, quibuscunque aliis præferantur: necnon quæcunque instrumenta, & scripturas, ac alia desuper necessaria, & opportuna facere, & exequi libere, & licite possint, & valeant, plenam, & liberam licentiam, facultatem, & auctoritatem concedimus. Decernentes extinctiones, affrancationes, liberationes, investituras, concessiones, & alia per dictos Camerarium, & Thesaurarium desuper fienda, & exequenda perpetuæ firmitatis robur obtinere, aut feudatarios, & utiles dominos, ac alios præfatos, eorumque hæredes, & successores, ac alios, quorum interest, & interesse poterit, modo aliquo contra tenorem præsentium desuper molestari, impediri, vel inquietari non posse, sed illos, & casalia, vineas, domos, possessiones, bona, & jura hujusmodi franca, libera, & allodialia fore, & esse, ac Ecclesias, monasteria, ordines, congregationes, & loca prædicta, eorum-

eorumque Præsules, & Rectores nunc pro tempore existentes, ullo unquam tempore præmissis se opponere, aut ab illis reclamare, vel beneficium restitutionis in integrum, sub læsionis, vel alio quocunque prætextu petere, vel impetrato uti, non posse neque debere. Romæ 11. Calend. Jan. 1540.

CAP. IV.

Bonorum Ecclesiasticorum alienationes ipsis Ecclesiis & piis locis damnum, & intolerabilem injuriam afferentes, annullandæ, & revocandæ sunt.

Paulus Quartus.

Rerum & bonorum Ecclesiæ illicitas alienationes conniventibus oculis pertransire nequeuntes, quinimo cupientes eis, quantum cum Deo possumus, opportunum remedium adhibere, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & sigulas alienationes, & in emphyteusim, seu censum perpetuum, aut tertiam, vel aliam generationem, seu hominis vitam, aut aliud tempus ultra triennium locationes, vel concessiones, seu permutationes, hypothecas, & obligationes, de quibusvis castris, terris, oppidis, civitatibus, & locis, aut aliis bonis immobilibus, seu rebus & juribus, tam spiritualibus, quam temporalibus, ejusdem Romanæ, & quarumcunque cathedralium, etiam Metropolitanarum & aliarum Ecclesiarum, necnon monasteriorum, domorum, & aliorum regularium locorum, & quorumvis beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura, & sine cura, secularium & quorumvis ordinum regularium, necnon hospitalium, & aliorum piorum locorum quorumlibet, per quoscunque, etiam Romanos Pontifices, prædecessores nostros, seu eorum auctoritate vel mandato Camerarios suos, & clericos Cameræ Apostolicæ præsidentes, ac quosvis Ecclesiarum, Monasteriorum, & domorum prælatos, & beneficiatos, necnon hospitalium, & aliorum regularium, & piorum locorum Rectores cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis existentes, etiamsi Cardinalatus honore pollerent; in damnum Ecclesiæ, seu non servatis solennitatibus a jure requisitis, aut alias nulliter hactenus factas, & contractus superinde sub quibusvis formis, & verborum expressionibus habitos & celebratos, etiamsi juramento vallati existant, & quantumvis longa temporis præscriptione robur sumpsisse dici possint, ac ipsius Romanæ Ecclesiæ favorem aut commodum concernant, eorum omnium tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus pro expressis habentes, Apostolica auctoritate, tenore præsentium rescindimus, irritamus, cassamus, & annullamus, ac viribus omnino evacuamus, ac pro rescissis, irritis, cassis, & nullis, ac penitus infectis haberi volumus. Ipsosque detentores ad castra, terras, oppida, civitates & loca occupata, ac bona, res, & jura prædicta, Rom. & cathedralibus, etiam Metropolitan. ac aliis Ecclesiis nec non monasteriis, domibus, hospitalibus, & beneficiis, ac regularibus, & piis locis relaxandum, & de fructibus, tam hactenus perceptis, quam in posterum percipiendis, realiter satisfaciendum teneri, & ad id cogi & compelli posse omnibus juris remediis. Romæ Prid. Idus Jul. 1555.

CAP. V.

Romanæ Ecclesiæ & cameræ Apostolicæ bona alienata, in illius damnum aut sine paris valoris recompensa, vel necessitate, seu evidenti utilitate, pro non alienatis habeantur, & restituantur.

PIUS IV.

Venditiones, cessiones, infeudationes, locationes, donationes, permutationes, hypothecas, concessiones, & alias omnimodas alienationes, & contractus, quæcuncunque, quotcunque, & qualescunque, ac in quorumvis Principium, ac Cardinalium, Patriarcharum, & aliorum Prælatorum favorem, vel eorum contemplatione, per prædecessores nostros, ac nos, & sedem præfatam necessitate vel evidenti utilitate sedis hujusmodi id non exigente, seu sine aliqua, vel saltem minime correspectiva, neque competenti recompensa factos, & concessos, ac confirmatos, & approbatos, etiamsi quantumvis longissima temporis præscriptione robur sumpsisse dici possint, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo revocamus, rescindimus, cassamus, & irritamus, annullamus, ac viribus omnino vacuamus. Declarantes venditiones, cessiones, infeudationes, locationes, donationes, permutationes, hypothecas, concessiones, & cæteras alienationes præmissas nequaquam tenuisse, nec tenere, nullumque emptoribus, cessionariis, feudatariis, locatariis, donatariis, aliisque rerum ipsarum detentoribus, nec aliquem possidendi titulum per eas quæsitum esse, nec eisdem Ecclesiæ, sedi & Cameræ præjudicium afferre potuisse. Ac civitatum, terrarum, & aliorum locorum eorundem habitatores, vasallos, & subditos, dictis illorum detentoribus, nullum vasallagii, fidelitatis, vel subjectionis, aut aliud jus vel obedientiam, alienationum hujusmodi, vel etiam juramenti per eos illis præstiti, quod etiam eis harum serie relaxamus, prætextu debere, aut illis adstrictos esse. Quinimo detentores ipsos ad eadem, civitates, terras, & castra, oppida, & loca sedi & Cameræ præfatis realiter, & cum effectu restituenda, & relaxanda, ac eorum detentores ad fructuum inde post obitum concedentis hactenus perceptorum, & in posterum percipiendorum, restitutionem in utroque foro omnino teneri, & ad id etiam sententiis, censuris & pœnis Ecclesiasticis, ac etiam pecuniariis, necnon privationis quorumcunque aliorum feudorum Ecclesiasticorum, per eos etiam legitime obtentorum, & inhabilitatis ad illa aliaque deinceps obtinenda, ac illis juris & facti remediis cogi & compelli posse. Ac decernentes, præsentes vim perpetuæ legis habere, neque de nullitatis vitio, seu intentionis nostræ, vel alio quovis defectu notari, seu impugnari posse, sed illas omni exceptione remota, validas & efficaces fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri, & inviolabiliter observari. Rom. 15. Cal. Decemb. 1565.

CAP. VI.

Infeudationum & alienationum bonorum Ecclesiæ persuasores & mediatores excommunicantur.

PIUS V.

Tractantes, consulentes, aut alias verba facientes de infeudationibus, aut alienationibus *a*, de civitatibus & locis immediate ad nos & sedem Apostolicam spectantibus, & pertinentibus, etiam devolutis, etiam in feudum communiter, & pluries dari solitis, sive ex causa permutationis, aut alias quomodolibet, etiam contemplatione meritorum erga sedem præfatam, aut sub prætextu necessitatis, vel evidentis utilitatis faciendis, seu depostulandis a nobis & sede præfata quibusvis personis cujusvis dignitatis, in Duces, Vicarios, Gubernatores seu quemvis alium titulum, ad vitam, vel in perpetuum, vel longum tempus, civitatum, oppidorum, artium & locorum prædictorum, ac propterea de eligendis oratoribus ad nos, & successores nostros super præmissis, vel eorum occasione mittendis proponentes, tam ipsi, quam oratores, minus hujusmodi recipientes, aut alii quicunque alienationes per se vel alium, seu alios insinuantes, vel suadentes, eo ipso sententemtiam incurrant excommunicationis, & sedis Apostolicæ rebelles, etiam in primo capite læsæ Majestatis, & proditores civitatum & locorum

a *Spec. in titul. de emphyteus. §. nunc vero aliqua vers. 113. prope fin. Bald. in l. cum virum. C. de fideicom. Barto. in l. ex divers. §. etiam in gloss. ubi ea, quæ sol. mat. in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig. 12. q. 2.*

eorum præfatorum, ac loca eorum fisco ipso jure devoluta, & incorporata sint, & esse censeantur, omnibus dignitatibus, & quomodolibet obtentis beneficiis, privati existant, neque ad civitates & loca præfata ullo unquam tempore remitti possint, & si aliquando eos redintegrari contigerit, nihilominus infames remaneant, illisque bonorum, & dignitatum portæ perpetuo claudantur. Rom. 4. Cal. April. 1566.

CAP. VII.

Bonorum immobilium Gallicanæ Ecclesiæ alienatio permittitur in subsidium belli ad extirpandas hæreses.

Sixtus V.

CUm charissimus in Christo filius noster Henricus, Francorum Rex Christianissimus, suis literis & nuntiis nobis significaverit, se jam omnes propemodum modos tentasse reducendi hæreticos, qui jam aliquam partem regni sui infecerant, in viam veram & Catholicam, ac tot retroactis seculis in illo regno usitatam, magna cum pietatis laude & ipsius regni tranquillitate, nec tamen quicquam proficere potuisse, volens satisfacere debito suo erga Deum omnipotentem, per quem Reges regnant, paci etiam & quieti Regni sui consulere cupiens: scriptum est enim: *Omne Regnum in se divisum desolabitur*: conscientiæ etiam securitati, & animæ suæ saluti, qua nulla res est pretiosior, prospicere intendens, quando alia via non licuit, ad arma succurrendum duxit, quo hanc pestem ex suo regno ejiceret & eliminaret: eodem etiam tempore non solum conservationi Ecclesiarum, ac personarum & bonorum Ecclesiasticorum, sed etiam recuperationi eorum, quæ ab his hæreticis detinentur, & impie tractantur, diligenter intenderet: cum alioqui de his omnibus rationem Deo redditurus, divini judicii ultionem merito reformidare cogatur, si remisse ac negligenter negotium Dei ac religionis, Ecclesiarum etiam & bonorum occupatorum tractaret. Quare cum jam arma sumpserit, hoc sancto proposito constantissime obfirmatus, justum esse duxit, ut Clerus etiam Galliæ partem oneris sustineat, quod etiam ipse idem Franciæ Clerus legitime congregatus, necessarium judicavit, istis bellorum tempestatibus Regi succurrendum esse, etiam per alienationem bonorum immobilium: nobis itaque supplicari fecit, ut dicto Clero facultatem vendendi bona mobilia vel immobilia, usque ad valorem centum millium scutorum in reditibus annulis concederemus: nos considerantes, quod si bellum hoc eum exitum habuerit, quem & optamus, & aspirante regiis conatibus divina clementia firmiter speramus, Ecclesiasticus ordo non solum conservabit, quæ nunc possidet, sed recuperabit jam ab hæreticis occupata, quorum non parva summa est, postulatis regiis libenter annuimus; ita tamen ut hic ordo servetur, in præsens quinquaginta tantum millia alienentur, quæ summa, ut quam minimo Ecclesiarum detrimento efficiatur, & fideliter atque utiliter in usum designatum erogetur, &c.

TITULUS VIII.

DE OFFICIO LEGATI.

CAP. I.

Legati residere tenentur in locis, ad quæ deputantur.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

NUllis Cardinalibus provincias ac civitates legationis titulo obtinentes, eas per locum tenentes aut officiales quoscunque administrare liceat, sed personaliter ipsi pro majori parte temporis adesse, atque eas omni vigilantia regere & gubernare teneantur: & qui nunc titulum legationis obtinent, aut pro tempore obtinebunt, si in Italia, intra tres menses, si extra Italiam, quinque, a die præsentis publicationis, ad suas provincias ire, ac majorem temporis partem ibi residere teneantur: nisi de nostro & successorum nostrorum mandato, pro aliquibus gravioribus negotiis in Romana Curia retineantur, vel ad alia loca, prout necessitas postulat, mittantur: & tunc in dictis provinciis ac civitatibus vicelegatos, auditores, locumtenentes, cæterosque consuetos officiales cum debitis provisionibus ac salariis habeant. Qui præmissa omnia & singula non servaverit, emolumentis quibuscunque legationis careat. Quæ quidem propter hoc antiquitus ordinata & instituta fuerunt, ut opportuna legatorum præsentia populis esset salutaris, non ut ipsi laborum & curarum penitus expertes, lucro tantum, suæque legationis titulo inhiarent. Rom. 3. Non. Maji. 1515.

TITULUS IX.

DE INSULIS NOVI ORBIS.

CAP. I.

Ad propagandam fidem Christianam novi orbis Insulæ conceduntur juri & dominio Regis Catholici, Ferdinandi Arragon.

Alexander VI.

ALexander Episcopus, servus servorum Dei, Ferdinando Regi, & Isabellæ Reginæ Castellæ, Legionis, Arragonum, Siciliæ, & Granatæ, illustribus, salutem & Apostolicam benedictionem *a*. Inter cætera divinæ majestati beneplacita opera, & cordis nostri desiderabilia, illud profecto potissimum existit, ut fides Catholica, & Christiana religio, nostris præsertim temporibus exaltetur, ubilibet amplietur & dilatetur, animarumque salus procuretur, ac barbaricæ nationes deprimantur, & ad fidem ipsam reducantur. Unde cum ad hanc sacram Petri sedem divina favente clementia (meritis licet imparibus) evecti fuerimus, cognoscentes vos, tanquam veros Catholicos Reges & Principes, quales semper fuisse novimus, & a vobis præclare gesta toti pene jam orbi notissima demonstrant, ne dum id exoptare, sed omni conatu, studio & diligentia, nullis laboribus, nullis impensis, nullisque parcendo periculis, etiam proprium sanguinem effundendo efficere, ac omnem animum vestrum, omnesque conatus ad hoc jamdudum dedicasse, quemadmodum recuperatio regni Granatæ a tyrannide Saracenorum hodiernis temporibus per vos, cum tanta Divini nominis gloria, facta testatur, digne ducimur non immerito, & debemus illa vobis etiam sponte & favorabiliter concedere, per quæ hujusmodi sanctum & laudabile ab immortali Deo cœptum propositum, in dies ferventiori animo, ad ipsius Dei honorem & imperii Christiani propagationem prosequi valeatis. Sane accepimus, quod vos dudum animum proposueratis, aliquas insulas & terras firmas, remotas & incognitas, ac per alios hactenus non repertas, quærere & invenire, ut illarum incolas & habitatores ad colendum Redemptorem nostrum, & fidem Catholicam profitendum reduceretis, hactenus in expugnatione & recuperatione ipsius regni Granatæ, plurimum occupati, hujusmodi sanctum, & laudabile propositum vestrum ad optatum finem perducere nequivistis: sed tandem sicut Domino placuit, regno prædicto recuperato, volentes desiderium adimplere vestrum, dilectum filium Christophorum

a *Constitutio ab Historicis celebrata: illa est, quæ Reges Portugalliæ & Castellæ inter, Indias dividebat, ne ad arma deveniretur. Est autem Ferdinandus hic V. Arragoniæ Rex, Joannis filius, Alphonsi Neapolitani frater, Caroli V. & Ferdinandi Impp. avus. Qui in uxorem ducta Isabella Castellæ Regina, maxima regna conjunxit, & Johannam post Philippo Austr. nuptam, procreavit.*

phorum Columbum, virum utique dignum & plurimum commendandum, ac tanto negotio aptum, cum navigiis & hominibus ad similia instructis, non sine maximis laboribus & periculis ac expensis destinastis, ut terras firmas & insulas remotas & incognitas hujusmodi, per mare, ubi hactenus navigatum non fuerat, diligenter inquirere: qui tandem (divino auxilio) facta extrema diligentia in mare Oceano navigantes, certas insulas remotissimas, & etiam terras firmas, quæ per alios hactenus repertæ non fuerant, invenerunt, in quibus quam plurimæ gentes pacifice viventes, & ut asseritur, nudi incedentes, nec carnibus vescentes, inhabitans, & ut præfati nuncii vestri possunt opinari, gentes ipsæ in insulis & terris prædictis habitantes, credunt unum Deum creatorem in cœlis esse, ac ad fidem catholicam amplexandum, & bonis moribus imbuendum satis apti videntur, spesque habetur, quod si erudirentur, nomen Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, in terris & insulis prædictis faterentur, ac præfatus Christophorus in una ex principalibus insulis prædictis, jam unam turrim satis munitam, in qua certos Christianos, qui secum iverant, in custodiam, & ut alias insulas ac terras firmas, remotas & incognitas inquirerent, posuit, construi & ædificari fecit: in quibus quidem insulis & terris jam repertis, aurum, aromata, & aliæ quamplurimæ res pretiosæ diversi generis, & diversæ qualitatis reperiuntur, unde omnibus diligenter, & præsertim fidei Catholicæ exaltatione & dilatatione (prout decet Catholicos Reges & Principes) consideratis, more progenitorum vestrorum claræ memoriæ Regum, terras firmas & insulas prædictas, illarumque incolas & habitatores vobis, divina favente clementia, subjicere, & ad fidem catholicam reducere proposuistis. Nos igitus hujusmodi vestrum sanctum & laudabile propositum plurimum in Domino commendantes, ac cupientes, ut illud ad debitum finem perducatur, & ipsum nomen Salvatoris nostri in partibus illis inducatur, hortamur vos quamplurimum in Domino, & per sacri lavacri susceptionem, qua mandatis Apostolicis obligati estis, & viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi attente requirimus, ut cum expeditionem hujusmodi omnino prosequi & absumere proba mente orthodoxæ fidei zelo intendatis, populos in hujusmodi insulis & terris degentes, ad Christianam religionem suscipiendum inducere velitis & debeatis, nec pericula, nec labores ullo unquam tempore vos deterreant, firma spe fiduciaque conceptis, quod Deus omnipotens conatus vestros feliciter prosequetur. Et ut tanti negotii provinciam, Apostolicæ gratiæ largitate donati, liberius & audacius assumatis, motu proprio, non ad vestram, vel alterius pro vobis, super hoc nobis oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes insulas & terras firmas inventas & inveniendas, detectas & detegendas, versus occidentem & meridiem, fabricando & construendo unam lineam a Polo Arctico, scilicet Septentrione, ad Polum Antarcticum, scilicet meridiem, seu terræ firmæ, & insulæ inventæ & inveniendæ sint versus Indiam, aut versus aliam quamcunque partem, quæ linea distet a qualibet Insularum, quæ vulgariter nuncupantur, *de los Azores y cabo verde*, centum leucis versus occidentem, & meridiem, ita quod omnes insulæ, & terræ firmæ repertæ & reperiendæ, detectæ & detegendæ, a præfata linea versus ocidentem & meridiem, per alium Regem aut Principem Christianum non fuerint actualiter possessæ, usque ad diem nativitatis Domini nostri Jesu Christi proxime præteritum, a quo incipit annus præsens millesimus quadringentesimus nonagesimus tertius, quando fuerunt per nuncios & Capitaneos vestros inventæ aliquæ prædictarum insularum, auctoritate omnipotentis Dei, nobis in beato Petro concessa, ac Vicariatus Jesu Christi, qua fungimur in terris, cum omnibus illarum dominiis, civitatibus, castris, locis, & villis, juribusque & jurisdictionibus ac pertinentiis universis, vobis, hæredibusque & successoribus vestris (Castellæ & Legionis Regibus) in perpetuum, tenore præsentium, donamus, concedimus, & assignamus, vosque & hæredes ac successores præfatos illarum dominos, cum plena, libera & omnimoda potestate, auctoritate & jurisdictione, facimus constituimus & deputamus: decernentes nihilominus per hujusmodi donationem, concessionem & assignationem nostram, nulli Christiano Principi, qui actualiter præfatas insulas & terras firmas possederit, usque ad dictum diem Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, jus quæsitum, sublatum intelligi posse aut auferri debere. Et insuper mandamus vobis in virtute sanctæ obedientiæ, ut (sicut pollicemini, & non dubitamus, pro vestra maxima devotione & regia magnanimitate, vos esse facturos) ad terras firmas & insulas prædictas, viros probos & Deum timentes, doctos, peritos & expertos, ad instruendum incolas & habitatores præfatos in fide catholica, & bonis moribus imbuendum, destinare debeatis, omnem debitam diligentiam in præmissis adhibentes, ac quibuscunque personis cujuscunque dignitatis, etiam imperialis & regalis status, gradus, ordinis vel conditionis, sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, quam eo ipso, si contra fecerint, incurrant, districtius inhibemus, ne ad insulas & terras firmas, inventas & inveniendas, detectas & detegendas, versus occidentem & meridiem, fabricando & construendo lineam a Polo Arctico ad Polum Antarcticum, sive terræ firmæ & insulæ inventæ & inveniendæ sint versus Indiam, aut versus aliam quamcunque partem, quæ linea distet a qualibet insularum, quæ vulgariter nuncupantur, *de los Azores y cabo verde*, centum leucis versus occidentem & meridiem, ut præfertur, pro mercibus habendis, vel quavis alia de causa accedere præsumant, absque vestra ac hæredum & successorum vestrorum prædictorum licentia speciali. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscunque. In illo, a quo imperia & dominationes ac bona cuncta procedunt confidentes, quod dirigente Domino actus vestros, si hujusmodi sanctum & laudabile propositum prosequamini, brevi tempore cum felicitate & gloria totius populi Christiani, vestri labores & conatus exitum felicissimum consequentur. Romæ 4. Nonas Maji. 1493.

TITULUS X.
DE BENEFICIORUM COLLATIONE, ET IMPETRATIONE.
CAP. I.

Beneficiorum aut dignitatum tam regularium quam secularium administrationem, neglecta expeditione literarum Apostolicarum, aut illis non expeditis suscipere, fraudis est restitutioni fructuum obnoxiæ.

Julius II. *in Concilio Lateranensi.*

ROmani Pontificis circumspecta providentia ad ea libenter intendit, per quæ animarum periculis, Ecclesiarum & Monasteriorum dispendiis obvietur, Cameræque Apostolicæ (cui diversa impensarum onera, pro Ecclesiæ Romanæ statu conservando, quotidie incumbunt) indemnitati debite provideatur. Cupientes igitur, ne provisiones, concessiones, & gratiæ Apostolicæ sedis, & præcipue, quæ a nobis emanarunt, & pro tempore emanabunt, diu maneant in suspenso, sed perfecte ad actum, juxta Apostolicas constitutiones, deducantur *a*. Et ne Ecclesiarum, Monasteriorum, & Ecclesiasti-

Qqqq

a *Similis in repertorio in verb. Gratia, debita forma gratiarum literis non expeditis, sub pœna excommunicat. & privationis Ecclesiarum & beneficiorum, nemo se immiscere debet administrationi eorundem.*

siasticarum dignitatum Prælati quicunque, seu commendatarii, & administratores, absque titulo, & literis Apostolicis in animarum suarum periculum, regimini, & administrationi eorundem se ingerere, aut alias illis se immiscere præsumant, præsenti constitutione perpetuo valitura declaramus, quod constitutiones Bonifacii, Alexandri, Pii, & Innocentii prædecessorum nostrorum juxta illarum tenores perpetuis temporibus inviolabiliter observentur, quoad pœnas, & censuras etiam privationis in eis expressas. Dat. Rom. 5. Cal. Aug. Pont. nostri an. 2. Dom. 1505.

CAP. II.

Parochialium Ecclesiarum collationes citra formam a Concilio Tridentino præscriptam factæ nullius sunt effectus, aut juris.

Pius V. *in Concilio Tridentino*.

Statuit Synodus Tridentina a, ut occurrente vacatione parochialis Ecclesiæ, etiam generaliter vel specialiter, etiam vigore indulti in favorem S. R. E. Cardinalium, aut alias quomodolibet reservatæ, vel affectæ, debeat Episcopus habita notitia vacationis Ecclesiæ, si opus fuerit, idoneum in ea Vicarium cum congrua ejus arbitrio fructuum portionis assignatione constituere, qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat, donec ei de Rectore provideatur, & deinde Episcopus, & qui jus patronatus habet, intra decem dies, aut aliud tempus ab Episcopo præscribendum, aliquos clericos ad regendum Ecclesiam idoneos, examinatoribus juxta formam ejusdem Synodi deputatis, nominet, & nonnisi ab eisdem examinatoribus per concursum aliorum examinatorum, etiam tanquam magis idoneo, ab Episcopo judicato, & electo, de Ecclesia provideatur: alias provisiones, seu institutiones omnes præter formam prædictam factæ surreptitiæ censeantur. Sed quoniam res humanæ semper in deterius prolabuntur, nisi sit, qui eas retineat, ac debitæ executioni demandet, & verendum sit, ne propter constitutionum hujusmodi transgressionem maximi abusus oriantur: Nos, ad quorum notitiam non sine gravi nostra molestia pervenit nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris, Archiepiscopis, & Episcopis, occurrente vacatione parochialium Ecclesiarum, eas nullo, aut minus rite servato examine, præsertim illo, quod per concursum fieri debet ex Concilio Tridentino, vel etiam rite servato, personis minus dignis, carnalitatis, aut alium humanæ passionis affectum, non rationis judicium sequentes contulisse, & de eis providisse, volentes (quantum cum Deo possumus) hujusmodi, ac etiam futuris periculis occurrere, eorundem prædecessorum nostrorum constitutiones præfatas etiam innovando, auctoritate Apostolica tenore præsentium omnes, & singulas collationes, provisiones, institutiones, & quasvis dispositiones parochialium Ecclesiarum ab eisdem Episcopis, & Archiepiscopis, ac quibusvis aliis collatoribus, tam ordinariis, quam delegatis S. R. E. Cardinalibus, ac sedis Apostolicæ Legatis, vel nuntiis, præter, & contra formam ab eodem Concilio Tridentino, præsertim in examine per concursum faciendo præscriptam, factas, aut in futurum faciendas nullas, irritas, ac nullius roboris, vel momenti fore, & esse, nullumque provisis jus, aut titulum etiam coloratum possidendi præbere, & parochiales Ecclesias hujusmodi, ut prius ante collationes hujusmodi vacabant, exnunc vacare statuimus, decernimus, & declaramus, easque omnes pro tempore sic vacantes nostræ, & sedis Apostolicæ, seu eorum, quibus jus conferendi eas, præterquam Episcopis, & Archiepiscopis, qui curam dicti examinis juxta decretum Concilii habere debent, competet, dispositioni reservamus. Insuper ne parochiales Ecclesiæ diu in suspenso maneant in maximum animarum periculum, quarumcunque parochialium Ecclesiarum, quarum, dum pro tempore vacant, ad Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas, & quosvis alios ordinarios collatores, in mensibus ordinariis collatoribus etiam per nostras regulas assignatis provisio, & collatio spectat, & pertinet, de quibus iidem Episcopi, & ordinarii prædicti intra sex mensium spatium a die vacationis earundem, perfecto examine juxta formam Concilii Tridentini præfati non providerint, ac illarum etiam, quarum collationes nobis, & dictæ sedi generaliter, vel specialiter, & ex quavis causa reservatæ, seu affectæ existunt, aut alias ex indulto sedis Apostolicæ competunt, ad quas occurrente illarum vacatione Episcopi, & Archiepiscopi præfatas personas per examen, concursu multo habito, juxta dicti Concilii Tridentini formam approbatas, & magis idoneas non elegerint, aut electas nobis, vel successoribus nostris, aut iis, ad quos collatio spectabit, pro collatione obtinenda, intra quatuor mensium spatium a die illius vacationis non significaverint, necnon parochialium Ecclesiarum similium, qui juris patronatus Ecclesiastici, vel aliorum, seu Clericorum, & Laicorum simul fuerint, si præsentatus intra tempus eisdem patronis a jure præfixum prævio examine juxta formam dicti Concilii approbatus petatur, institutioque ipsa per duos menses a die præsentationis dilata fuerit, collationem, provisionem, institutionem, ac omnimodam dispositionem nobis, & ipsi sedi ac personis indulta hujusmodi conferendi, providendi, seu instituendi obtinentibus respective reservamus, data tamen in parochialibus juris patronatus optione ipsis patronis, ut si institutio ad ordinarios spectabit, ipsis ordinariis illam facere negligentibus, & ultra dictos duos menses differentibus possint pro hujusmodi institutione obtinenda habere recursum ad Metropolitanum, vel viciniorem ordinarium aut ad sedem Apostolicam. Prohibentes etiam eisdem ordinariis, ne tempus decem dierum eisdem ordinariis, & patronis ab eodem Concilio Tridentino ad nominandum idoneos Clericos coram deputatis examinatoribus præfixum, ultra alios decem dies prorogare audeant, vel præsumant. Districtius inhibentes, ne quis præter Romanos Pontifices, aut alios indulta hujusmodi obtinentes, ut præfertur, quacunque sit super hoc auctoritate munitus, de hujusmodi beneficiis sic reservatis (ut præfertur) disponere, vel circa illa etiam per viam permutationis, vel alias renovare quoquo modo præsumat.

CAP. III.

Reclamare possunt electioni minus digni digniores in Ecclesiis parochialibus licita appellatione.

Idem *ibidem*.

Ut non solum dignis, sed magis idoneis repertis juxta Concilii decretum, parochiales Ecclesiæ conferantur, volumus, & decernimus, quod si Episcopus minus habilem posthabitis magis idoneis, elegerit, possunt ii, qui rejecti fuerint, a mala electione hujusmodi ad Metropolitanum, vel si ipse eligens Metropolitanus, aut exemptus fuerit, ad viciniorem ordinarium, uti nostrum, & sedis hujusmodi delegatum, aut alias ad ipsam sedem Apostolicam appellare, ac præelectum ad novum examen coram ipso appellationis Judice, & ejus examinatoribus provocare, & constito de prioris eligentis irrationabili judicio, eoque revocato parochialis magis idoneo per eundem Judicem appellationis auctoritate nostra (quatenus collatio ad Episcopum, a quo appellatum fuit, spectaret,) conferatur, alias eidem magis idoneo per Judicem appellationis approbato conferenda remittatur ad eum, ad quem collatio, provisio, vel institutio spectabit. Hæc tamen appellatio interposita interim non impediat, aut suspendat, quo minus electio per ordinarium primo loco facta interim debitæ demandetur executioni, & provisus ab eadem Ecclesia causa

a *Conc. Trid. sess. 23. capit. 1. c. dudum ext. de elect. c. licet canon in 6. eod.*

sa appellationis hujusmodi dependente non amoveatur. Et si qui a sententia per Judicem appellationis lata duxerit appellandum, is tunc ad sedem ipsam Apostolicam appellabit. Si secus in præmissis omnibus, & singulis actum, aut attentatum fuerit, irritum decernimus, & inane.

CAP. IV.

Beneficii cujuscunque impetratio, quæ suppositam dolo malo in examine prodit personam, & conditione quapiam paciscitur quæstus, aut privati lucri gratia, est falsa, & irrita.

Paulus IV.

FRaudibus, & dolis, ac hæresi simoniacæ, quantum cum Deo possumus, efficaciter occurrere volentes, Apostolica auctoritate tenore præsentium statuimus, & ordinamus, atque decernimus, quod de cætero omnes, & singuli, qui occasione beneficiorum obtinendorum se alios esse simulaverint, & tanquam tales se in examine supposuerint aut beneficia pro personis id ignorantibus, seu pro se, vel pro aliis cum *a* oblatione alicujus annuæ pensionis, aut pro aliis cum spe pensionem annuam, aut aliud quantumvis modicum temporale commodum ab eis consequendi, vel pro se ipsis principaliter, & intentione ea postmodum in favorem aliorum, etiam quantumvis idoneorum, & benemeritorum cum simili pensione, aut commodo, aut etiam sine eo resignandi obtinere procuraverint, cujuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis existant, etiamsi Episcopali, aut alia majori dignitate Ecclesiastica, vel Cardinalatus honore, seu mundana, etiam Regali, Ducali, aut Marchionali præeminentia præfulgeant, excommunicationis, & anathematis, ac maledictionis æternæ sententiam, a qua nisi a nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant, necnon privationis omnium, & singulorum beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura, & sine cura, secularium, & quorumvis ordinum regularium, per eos in titulum, vel commendam, aut alias quomodolibet obtentorum, & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda, pœnam eo ipso absque alia desuper facienda declaratione incurrant, ita ut constito solum summarie, & extrajudicialiter, quod ipsi contra tenores præsentium aliquid fecerint, per curiæ causarum Cameræ Apostolicæ generalem adjutorem, seu viceadjutorem, vel ejus locumtenentem pro talibus, & ut tales publicari possint. Et nihilominus, sicut præfertur, obtentæ provisiones, & commendæ, aliæque dispositiones nullæ sint, irritæ, & inanes, nullumque jus alicui in ipsis beneficiis, vel ad illa tribuant, & ab aliis libere impetrentur. Volumusque præsens decretum etiam quoad monasteria monialium, & alia beneficia per moniales, aut alias mulieres obtineri solita, locum habere.

CAP. V.

Qui retinent aut possident beneficia Ecclesiastica, priusquam Apostolicis literis possessionis probetur, beneficiis illis privantur, & ad alia obtinenda perpetuo fiunt inhabiles.

Julius III.

JUlius Papa Tertius, cui nuper innotuit, quod licet alias felic. record. Gregor. X *b* sanciverit, quod nullus extunc de cætero administrationem dignitatis, ad quam electus esset, priusquam celebrata de ipso electio confirmaretur, sub Œconomatus, vel procurationis nomine aut alio de novo quæsito colore, in spiritualibus vel temporalibus, per se vel per alium, pro parte vel in totum gerere, vel recipere, aut illis se immiscere præsumeret, omnes illos, qui secus fecissent, jure, si quod illis per electionem quæsitum foret, decernens eo ipso privatos. Sanctiones ipsas ad inferiora beneficia Ecclesiastica quæcunque, & quomodocunque qualificata amplians, & extendens, hac sua perpetuo valitura constitutione statuit & ordinavit, quod omnes & singulæ personæ Ecclesiasticæ, tam seculares, quam quorumvis ordinum regulares, cujusvis status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, etiam si Episcopali, vel Archiepiscopali, aut Patriarchali, vel alia majori dignitate præfulgeant, quod de cætero literis, super dispensatione retinendi beneficia per eos, antequam promoveantur, aut eorum electiones confirmentur, obtenta, eis per sedem eandem pro tempore concessis minime confectis, beneficia ipsa retinere, aut possessionem alicujus, seu aliquorum beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura vel sine cura, secularium vel quorumvis ordinum regularium, quæcunque & qualitercunque qualificatorum, eis dicta auctoritate Apostolica conferri, seu commendari, aut in eorum favorem & commodum uniri, seu alias disponi concession. literis Apostolicis super collatione, seu commenda, aut unione, seu alia dispositione hujusmodi non expeditis per se, vel per alium, seu alios ejus nomine, etiam supplicationum seu sumptorum vel transumptorum hujusmodi, aut collationum, eis postmodum de ipsis beneficiis, tanquam etiam nunc certo modo in supplication. expresso vacantibus, ordinaria vel alia quavis auctoritate factarum prætextu apprehendere præsumpserint, aut per alios apprehensam, ratam & gratam habuerint, ipsorum beneficiorum non possessores, sed meri & nudi detentores ac violenti, & sine aliquo titulo in eis intrusi censeantur, & pro talibus habeantur & reputentur, nec fructus suos faciant, sed ad illorum restitutionem, ut præfertur, teneantur, & obligati existant, constitutiones seu dictæ cancellariæ regulæ, de annali & triennali possessore in illis locum non habeant, nec eisdem detentoribus & intrusis in aliquo suffragentur, quinimo beneficia per eos tempore promotionis suæ, aut eorum electionis, confirmationis, obtenta, literis super dispensatione ea retinendi sibi concessa non expeditis retinentes, aut possessionem beneficiorum literis Apostolicis super illis non confectis apprehendentes, seu per alios apprehensam, ratam & gratam habentes, beneficia sic retenta, aut apprehensa, & omne jus, quod in illis, vel ad illa pro tempore quomodolibet habuerint, eo ipso amittant, illisque & illo privari, ac ad illa de cætero obtinenda perpetuo inhabiles, nec illa ulterius, & prætextu novi tituli, aut novæ commendæ, vel unionis, seu alterius dispositionis etiam Apostolica auctoritate facta, assequi valeant, seu beneficia ipsa, tanquam de jure & facto vacantia, aliis conferri, seu commendari, & per quosvis, tam ab eorum ordinariis collatoribus, quam a sede prædicta, libere impetrari possint, & si beneficia ipsa litigiosa fuerint, collitigantes in omni jure, & ad omne jus, quod beneficia retinentibus, aut possessionem apprehendentibus hujusmodi in eisdem beneficiis, vel ad illa quomodolibet competebat, aut competere poterat, eo ipso, absque aliquo juris aut hominis ministerio, surrogentur & surrogati esse censeantur, ac in eorum favorem causa desuper pendens advocata, & lis extincta fuisse, & similiter esse censeatur. Quodque de cætero supplicationis, etiam manu nostra, & motu proprio signatæ, nisi habuerint clausulam, quod eorum sola signatura sufficiat, nullam aliam, quam per literarum super illis conficiendarum fidem aut probationem faciant, seu præstent, nec ulla eis in aliquo alio casu fides adhibeatur, aut adhiberi possit.

CAP. VI.

Pluralitatis beneficiorum exercitatissimus abusus extinguitur.

a *Beneficiorum impetrationes liberæ esse debent, & ab omni tentatione alienæ. Cravet. consil.* 122. *Natta consil.* 293. *num.* 2. *lib.* 2. *Rebuffus in praxi benef. titul. quot modis beneficia acquir. nu.* 4. b *c. avaritia* 5. *de Elect. & elect. potest. in* 6.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

DIspensationes ad plura incompassibilia, ultra duo, nisi qualificatis juxta formam juris communis, non concedantur, nisi ex magna & urgenti *a* causa. Et personis, cujuscunque dignitatis, parochiales Ecclesias, & earum perpetuas vicarias, ac dignitates majores & principales, etiam per viam unionis, vel commendæ ad vitam, ultra quatuor obtinend. ex nunc terminum duorum annorum præfigimus, ut interim quatuor tantum ex eis retentis, reliquas dimittere teneantur, & beneficia dimittenda hujusmodi resignari valeant in manibus ordinariorium, ad effectum, ut de illis provideatur personis per eos nominandis, quacunque reservatione, etiam generali, etiam ex qualitatibus resignantium personarum resultante, non obstante quo elapso termino, nisi dimiserint omnia, vacare censeantur, ac possint libere, ut vacantia, impetrari, talesque præterea retinentes, pœnas extravagantis, execrabilis, recolendæ memoriæ Joannis Papæ XXII. etiam prædecessoris nostri, incurrant.

CAP. VII.

Ad benefieia, quibus cura animarum jungitur, vita & morum tum doctrinæ splendore insignes, provehi debent, examine piævio, ac diœcesanorum testium fide & depositione mediante.

Pius IV.

INter multiplices curas decernimus & declaramus, parochiales Ecclesias, & alia beneficia Ecclesiastica curata, personis sic examine prævio, & per diœcesanorum ac testium fidem, & depositionem eorundem, idoneis repertis, ac præstito per eos juramento & obligatione, de apud illa certo tunc expresso tempore residendo, per nos collata, quæ postmodum per easdem personas, juramento & obligatione hujusmodi neglectis, etiam in eisdem manibus nostris, etiam ex hujusmodi permutationis causa resignata, seu quovis modo, etiam per juris cessionem, literis non expeditis dimissa fuerint, ac ea, in quibus, ut præfertur, prout tenebantur, debito tempore non resederint, tam de jure quam de facto, ut prius videlicet adhuc eo, quo dum de illis per nos eis, ut præfertur, provisum, seu provideri concessum existit modo, eo ipso vacare, & sic, ac ceu per infrascriptam privationem vacantia impetrari, & de illis, tanquam sedis præfatæ, etiam propter præmissa reservatis, per nos, & Romanum Pontificem pro tempore existentem, & non alios collatores, disponi posse, ac collationes, & provisiones de hujusmodi beneficiis tam idoneis repertis, quam aliis ex earum resignatione seu concessione jus habentibus personis, cujuscunque qualitatis, conditionis, & praeminentiæ existant, etiam si Pontificali dignitate præfulgeant, nullius roboris vel momenti existere, & viribus enervatas, eosque hujusmodi beneficiis privatos esse, & censeri debere: ita tamen, quod propter vacationem & privationes prædictas, eorundem beneficiorum possessores, seu in illis intrusi, vel super illis collitigantes, aliquod jus non acquirant, nec acquisitum sit, seu esse censeatur, nec ipsi de annali, seu triennali, vel aliarum regalium nostrarum beneficio gaudeant, neque illo, aut alio juris adminiculo se juvare possint. Et ne ipsi ulterius in sua malitia glorientur, sed, si non Domini timore, saltem formidine poenæ, a similibus abstineant, omnes & singulos, ut præfertur, vel alias quomodolibet gratificatos, qui de cætero, de parochialibus Ecclesiis, perpetuis vicariis, & aliis beneficiis Ecclesiasticis curatis, per obitum vacantibus, examine prævio, ac diœcesanorum, & testium fide, & depositione hujusmodi mediante, ac ultra ea, quæ sacri Canones faciunt, præstito juramento & obligatione, de eisdem beneficiis intra certum tempus personaliter deserviendis, a nobis sibi provideri obtinuerit, beneficia ipsa, non adimpletis promissis, & obligationi hujusmodi minime satisfacto, in aliorum, etiam intrusorum vel possessorum favorem simpliciter, vel ex causa permutationis hujusmodi resignaverint, seu cesserint, aut illa quovis modo, etiam occasione litis & molestiæ dimiserint, necnon eos, in quorum favorem beneficia ipsa sic resignaverint, cesserint, & dimiserint, illosque, qui ad id auxilium, consilium, vel favorem, directe vel indirecte, scienter præstiterint, inferiores ab Episcopis videlicet, sententia majoris excommunicationis eo ipso per contravenientes incurrenda, a qua non nisi a nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi queant, auctoritate Apostolica, & tenore præmissis innodamus, eosdem excommunicatos, & ad prædicta, & alia per eos obtenta, sive secularia, sive regularia, quomodolibet qualificata beneficia Ecclesiastica, inhabiles & incapaces eo ipso esse, ut præfertur, censeri, beneficiaque ipsa, ipso jure & de facto, vacare, & a nobis, tanquam apud sedem præfatam vacantia, & propterea dispositioni Apostolicæ reservata, & non aliis, per quoscunque, dummodo ipsis privatis & incapacibus consanguinei, vel affines, aut alias confidentes non sint, quos etiam ad hoc incapaces esse volumus, impetrari posse, sicque per quoscunque, quavis auctoritate fungentes, Judices & personas, etiam Curiæ Cameræ Apostolicæ generalem auditorem, ac palatii Apostol. auditores, seu locumtenentes, sublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, diffiniendi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & diffiniri debere; irritum quoque, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, eisdem auctoritate & tenore similiter decernimus & declaramus.

CAP. VIII.

Regressuum & accessuum assentatoria facultas, quæ bona Christi testantis non Ecclesiæ facit, revocatur.

Paulus IV.

AD Romani Pontificis auctoritatem pertinet, ut quæ per eum consulto fiunt, suum plenarium consequantur effectum, nec prætextu ignorantiæ, aut alias quomodolibet cavillentur. Nuper siquidem in consistorio nostro secreto, venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus adstantibus & audientibus, decretum fecimus tenoris subsequentis. Sanctissimus Dominus noster, attendens nonnullos ex S. R. E. Cardinalibus, qui ex decreto fel. recor. Pauli Papæ III. sanctitatis suæ prædecessoris, ultra Ecclesiam tituli seu denominationis suæ, uni tantum Ecclesiæ cathedrali præesse, aut eam in administrationem obtinere permittuntur, ad plures cathedrales *a*, etiam Metropolitanas, & Patriarchales Ecclesias, regressum seu accessum in diversas, sibi Apostolica auctoritate concedi obtinuisse, & in dies obtinere, ad hoc, ut regressu seu accessu hujusmodi effectum sortiente, regimini & administrationi ipsarum Ecclesiarum, seu earum regiminis & administrationis possessione, seu quasi, non habita, juri & facultati regrediendi seu accedendi hujusmodi, in favorem personarum eis gratarum & acceptarum, ad eorum libitum cedere possint, in ordinis Ecclesiastici confusionem, & dicti decreti enervationem, atque Ecclesiarum, quæ interdum personam magis utilem & idoneam requirunt, læsionem, ac Christi fidelium scandalum non modicum. Et propterea volens, quantum cum Deo potest, præmissis salubriter occurrere, statuit, decrevit, & ordinavit, quod de cætero perpetuis futuris temporibus, alicui Cardinali non nisi unus regressus seu accessus, ad Patriarchalem, seu Metropoli-

a *Pluralitas beneficiorum tum Divino tum Cæsareo jure damnatur. Pontificio quidem c. sanctorum. 70. dist. c. clericus. 21. q. 1. & c. 1. 89. dist. Imperator maxime improbat quempiam habere duas militias. l. iis quidem. C. qui militare non possunt. 12. & duo quidem collegia. l. 1. ff. de coll. illicit.*

a *Conc. Trid. sess. 25. cap. 7.*

politanam, vel aliam cathedralem Ecclesiam concedi possit. Et qui ex eisdem Cardinalibus ad præsens regressum seu accessum ad plures cathedrales Ecclesias habent, si præsentes in curia existunt, infra quindecim dies, si vero extra eam in Italia degunt, infra unum, reliqui vero in Gallia, Germania, aut Hispania commorantes, infra duos menses proxime futuros, unam Ecclesiam cathedralem, ad quam vigore regressus seu accessus sibi ad illam concessi, in illius eventum regredi seu accedere malint, eligere & nominare, electionemque, & nominationem hujusmodi manu propria subscriptam, & suo munitam sigillo Senescallo, seu custodi Cancellariæ Apostolicæ, per eum in quinterno ipsius Cancellariæ de verbo ad verbum describendam transmittere, ac postquam regressui seu accessui prædicto locus fuerit, infra unum mensem ex tunc computandum, si alteri Ecclesiæ cathedrali præfuerint, aut aliam Ecclesiam cathedralem in administrationem obtinuerint, eam vel aliam, ad quam regressum, seu accessum habuerint, in manibus Romani Pontificis pro tempore existentis, absque ulteriori sibi desuper concedendo regressu vel accessu, ne hæreditariam possessionem ipsius Ecclesiæ usurpare velle videantur, realiter & cum affectu dimittere omnino debeant: quod si non dimiserint, ambæ Ecclesiæ eo ipso vacent, & utrique earum de præsule idoneo per ipsum Romanorum Pontificem provideri possit. Revocans, cessans, & annullans exnunc omnes & singulos regressus & accessus, ipsis Cardinalibus ad quamcunque, præterquam per eos, ut præfertur, eligendam & nominandam cathedralem Ecclesiam, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis efficacissimis, etiam motus proprii, & certæ scientiæ, ac plenitudinis potestatis clausulis, irritantibusque, & aliis decretis quomodolibet concessis, ac decernens ex nunc irritum & inane, quicquid illorum prætextu contra præmissa, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Et licet decretum ipsum per infra scriptum Secretarium nostrum, eisdem Cardinalibus, alta & intelligibili voce in dicto consistorio, lectum & publicatum fuerit, quia tamen postmodum recognovimus, per illud inconvenientibus, quæ occasione regressuum & accessuum hujusmodi contingunt, præsertim in eo, quod facultatem tribuunt, possessionem, seu quasi, regiminis & administrationis Ecclesiarum sub ipsis regressibus comprehensarum, propria auctoritate apprehendendi, plene provisum non esse, cum sæpius possessionem hujusmodi, etiam inscio Romano Pontifice, ad quem Ecclesiarum omnium universalis pertinet cura, apprehendant. Nos inconvenientibus prædictis occurrere, & decretum nostrum, quo ad hoc, ampliare volentes, statuimus, decernimus, & ordinamus, quod nullus Cardinalis de cætero, vigore cujusvis regressus seu accessus ei ad quamcunque cathedralem seu Metropolitanam, vel patriarchalem Ecclesiam quomodolibet concessi, etiamsi id sibi ex tenore ipsius regressus seu accessus libere permittatur, possessionem, seu quasi, regiminis & administrationis ejusdem Ecclesiæ, absque expressa nostra, seu pro tempore existentis Romani Pontificis, licentia in scriptis obtenta, apprehendere præsumat.

CAP. IX.

Beneficia in confidentiam, hoc est, certa simoniacæ pravitatis specie collata quibusdam, aut ipso jure incapacibus, vel nondum adhuc natis, vacant, eorumque dispositio sedi Apostolicæ reservatur.

Paulus IV.

Omnes & singulas Ecclesias, etiam Metropolitanas, & alias cathedrales, ac monasteria etiam consistorialia, prioratus, præposituras, præpositatus, dignitates etiam majores, & principales, etiam conventuales, personatus, administrationes, & officia, cæteraque beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia & quorumvis ordinum regularia, etiam de jure patronatus, etiam laicorum, etiam nobilium & illustrium, etiam ex fundatione & donatione existentia, per ejusdem Romanæ Ecclesiæ etiam Episcopos, Cardinales, & quoscunque alios, etiam Patriarchas, Archiepiscopos, & alios Episcopos, ac etiam ejusdem Cameræ clericos, in titulum, commendam, vel administrationem, aut alias, confidentiam jure prohibitam, cujusvis personæ, ut præfertur, contemplatione vel intuitu, quovis modo recepta, illorum liberam collationem & dispositionem nobis & sedi Apostolicæ harum serie reservantes, ipso jure a die receptionis eorundem vacavisse, & vacare, ac fructuum & pensionum reservationes, ac facultates transferendi, & collationis beneficiorum concessiones, eis ut præmittitur factas, ac regressus, sive accessus, & ingressus concessos hujusmodi cessasse, & cessare, ac extinctos esse. Et eosdem Cardinales, seu quosvis alios, a prima die receptionis beneficiorum hujusmodi, citra fructus, reditus, & proventus earundem Ecclesiarum, monasteriorum, dignitatum, & aliorum beneficiorum, ac pensiones prædictas, indebite percipere, suosque facere non potuisse, neque debuisse, sed illos omnes & singulos ad Cameram eandem devolutos fuisse, & esse, illique deberi, ac ipsos Cardinales, & alios, ad quorum manus quomodolibet pervenerunt, & eorum hæredes, ad integram illorum restitutionem in utroque foro teneri, & ad id opportunis juris remediis compelli debere, auctoritate Apostolica, tenore præsentium decernimus & declaramus. Et insuper universis & singulis, tam ejusdem Rom. Ecclesiæ Cardinalibus, etiam Episcopis, quam Prælatis, & clericis, & aliis prædictis, præsentibus & futuris, ne deinceps ullo unquam tempore aliquas Ecclesias, monasteria, vel alia beneficia, etiam de dicto jure patronatus, uti præfertur, existentia, aut fructus vel pensiones, aut regressus seu excessus in confidentiam prædictam, aut ad effectum reservationum hujusmodi, sibi postmodum cedentibus procurandum, recipere præsumant: Cardinalibus videlicet & aliis Prælatis hujusmodi, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interdicti ingressus Ecclesiæ, reliquis vero sub majoris excommunicationis latæ sententiæ pœna, per contrafacientes eo ipso incurrenda, a qua nisi a nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant, districtius inhibemus.

CAP. X.

Causæ beneficiorum in confidentiam collatorum, sedi Apostolicæ discutiendæ reservantur.

Pius V.

Ad aures nostras non sine animi nostri displicentia pervenit, ut nonnulli sacros canones parvipendentes, non vereantur in animarum suarum perniciem, Ecclesias etiam cathedrales, & Metropolitanas, monasteria, prioratus, & alia beneficia secularia & regularia, in confidentiam, quam simoniacam pravitatem sapere non ignorant, acceptare, & retinere, seu illa in vim regressuum sive accessuum & ingressuum sic eis concessorum, & effectum, ut ajunt, fortiorem consequi & habere velle. Nos, qui post nostram ad summi Apostolatus apicem divina favente clementia assumptionem, inter alias nobis imminentes curas, hoc præcipue & maxime cordi habuimus, prout habemus, hujusmodi confidentias de medio tollere, & in sua pertinacia circa hujusmodi Ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum detentionem, seu assecutionem, persistentes, nisi resipiscant, debitis nobis visis pœnis plectere, ac unicuique prout ex nostro universali & pastorali officio tenemur, in his

his justitiam ministrare, & ne abusus vel potius delictum hujusmodi ulterius fidelium animas illaqueatas tenendo progrediatur, omni debito, & celeri remedio providere volentes: motu simili, &c. ac ex nostra certa scientia, & de Apostolicæ potestatis plenitudine, præmissorum omnium cognitionem, & literarum prædictarum executionem, nobis & successoribus nostris Romanis Pontificibus canonice intrantibus reservantes. Prout harum serie reservamus, omnes & singulas confidentiarum hujusmodi, contra quoscunque etiam ejusdem S. R. E. Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos & alios quoscunque, coram quibuscunque Judicibus, etiam ad hoc specialiter delegatis, etiam sacri Palatii Apostolici causarum auditoribus, ac S. R. E. Cardinalibus motas, & pendentes, in eisdem statu, & terminis, in quibus repeniuntur, ac etiam alias quascunque similium confidentiarum causas, contra supradictos, & alios quoscunque de cætero movendas, seu ad nos quomodolibet deferendas, per nos summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu & figura judicii, sola facti veritate inspecta, etiam per viam inquisitionis, seu ex nostro officio, aut alias nobis expedire videbitur, procedendo, audiendas, cognoscendas, decidendas, fineque debito terminandas, & totaliter exequendas, ad nos avocamus, decisionique & terminationi per nos super illis faciendæ appellatione quacunque, etiam alias de jure admissibili rejecta, & postposita, standum, ac acquiescendum, & omnino parendum, & obediendum fore statuimus, & ordinamus, sicque mentis, & voluntatis nostræ incommutabilis esse dicimus, decernimus, & declaramus. Certificantes, prout certificamus, & attestamur omnibus, & singulis supradictis, in ipsis causis, eos in eorum prætensis juribus, & aliis, quæ coram nobis dicere & allegare, seu prætendere voluerint, audiendo, justitiam, ut par est, nos ministrare paratos existere.

CAP. XI.

Retinentium beneficia in confidentiam detegitur abusus, & extinguitur pœnæ sancitæ metu.

Idem.

FRequentius plurium querelis pridem concitati, quod Judices in causis confidentiarum expediendis remissiores essent, omnes & singulas causas ipsas, ubicunque, & inter quoscunque motas, ad nos advocavissemus, ac omnimodam hujusmodi causarum præsentium & futurarum, rerumque omnium ex ipsis resultantium cognitionem, nobis & successoribus nostris reservavissemus, & super quibusdam coram nobis processum fuisset, variis inde, nec levibus conjecturis intelleximus, vitium quidem confidentiæ occulte irrepsisse, sed plerisque causis præsumptiones & conjecturas, quæ ad illud probandum deducuntur, minime sufficere, ejusque rei causa plurimos, qui ante literarum prædictarum editionem hujusmodi confidentias exercebant, ubi cognoverunt obstructam veritatem, propter difficultates probandi in judiciis confidentias ipsas, contempta constitutione prædicta, Ecclesias, monasteria, & beneficia sic recepta, ut prius retinere, alios fructus, pensiones, & alias res accipere, alios eorum exemplo ad similia & graviora fidentius commoveri. Multi enim ipsa beneficia jure retinere nequeuntes, alii ne cogantur ad sacros ordines, ad residentiam, ad incedendum habitu clericali, ut ad bellum proficiscantur, ut inimicos occidant, alii ut alieno nomine lites agant, aut defendant, alii propter crimina incapaces, quidam ut purgato delicto, vel absolutione consecuta, illa repetant, eadem in alios deponunt, & in plerisque fructus ipsorum aut eis ministrantur, aut quibus ipsi statuunt, sæpe laicis, & inhabilibus, plerique vel senes, vel infirmi, ut beneficia in domibus suis perpetuent, illa renunciarunt & renunciant in alios, qui vel profanam familiam cedentium de fructibus Ecclesiasticis alant, vel illa etiamnum infantibus, aut nascituris asservent, facto interdum circuitu retrocessionis, cum reservatione fructuum, aut aliarum rerum, aut accessu, præsertim ab illis, qui præstandorum jurium cameræ Apost. sunt immunes, alii aut incapaces, aut aliis beneficiis Ecclesiasticis onusti, aut Ecclesiastico ordini sese mancipare refugientes, aut mere laici, beneficia Ecclesiastica aliis conferenda procurant, ut de illis postmodum ad libitum suum disponatur, fructus etiam percipientes illorum. Ad hæc plerique ordinarii, & alii collatores, ac etiam patroni laici curant deponenda beneficia, ut fructus, seu pensiones capiant eorundem, aliisve faciant ministrari. Alia item permulta ejuscemodi admittuntur, quibus immaculata rerum divinarum puritas impie violatur, disciplinæ Ecclesiasticæ nervus dirumpitur, & imminens patratur exitium animarum. Quare nos volentes periculosam talium audaciam novi juris subsidio cohibere, præsentium auctoritate statuimus, ut si quis, quacunque auctoritate Ecclesiam, vel monasterium, aut aliud beneficium Ecclesiasticum qualecunque ex resignatione, vel cessione cujuscunque personæ simpliciter, aut cum circuitu retrocessionis, cum regressu, vel accessu, etiam sola mittentis intentione receperit, ut illa vel illud, etiam in eventu regressus, vel accessus, eidem dimittenti, vel alteri postea conferatur, aut illius fructus, vel eorum pars, alii vel aliis concedantur, vel pensiones solvantur ex eisdem, hæc confidentia censeatur. Itidem si ordinarius, vel alius collator contulerit antehac, aut conferat in futurum beneficium Ecclesiasticum quovis modo vacans, ea conditione tacita, vel expressa, ut postea in alterum, pro arbitrio collatoris, seu alterius cujuscunque contra juris communis ordinationem disponatur, sive ut de eo provisus, fructus illius, vel partem, ad utilitatem vel libitum conferentis vel decedentis, aut alterius relinquat, & remittat, seu pensionem illi vel illis, quem vel quos idem collator, aut cedens, vel alius, per se vel alium, scripto aut verbo, jusserit seu significaverit, persolvat, & pariter, si a patrono etiam laico, vel alteri præsentatori, seu electori contigerit, aut contingat id fieri. Ad hæc, si clericus prædictæ Cameræ, aut Cardinalis, aut alius a solutione jurium ipsius Cameræ, vel etiam Cancellariæ Apostolicæ exemptus, post resignationem vel cessionem alicujus extranei, de Ecclesia, monasterio, vel alio beneficio Ecclesiastico in se, Apostolica vel alia auctoritate factam & admissam, illam vel illud, etiam confectis literis Apostolicis, & possessione apprehensa, in eundem resignantem vel cedentem, modico spatio interjecto, veluti duorum aut trium mensium, retrocesserit, aut rotrocedat in futurum, & ex illa retrocessione fructus Ecclesiæ, seu monasterii, aut beneficii, vel eorum pars, seu pensio, seu quid aliud super illis reservatum, aut regressus, seu accessus, & ingressus ad illam vel illud, ipsi clerico, vel Cardinali, aut alii exempto sit, fueritve concessus. Postremo si quis crimine aliquo absolutus, aut cum quo super irregularitate dispensatum est, denuo receperit quacunque auctoritate Ecclesiam, monasterium, vel aliud beneficium Ecclesiasticum, quod ante vel post commissum delictum aut contractam irregularitatem dimiserit, in quibus horum casuum confidentiæ pravitas sit contracta, casusque hujusmodi literis prædictis comprehendantur, ac si illis speciatim expressi fuissent, licet ipsum confidentiæ crimen alterius tantum partis conscientia sit admissum.

CAP. XII.

Confidentiarum casus, conjecturæ, & præsumptiones legitimæ, ad in talium abusuum reos pronunciandum sententiam.

Idem.

AD probandum plane confidentiarum abusum, inter alias, etiam hæ præsumptiones & conjecturæ habeantur legitimæ, videlicet, si quis post cessam ab se Ecclesiam,

siam, vel monasterium, aut beneficium, & publicam resignationem, seu cessionem, captamque a successore possessionem, sese in illa, vel illo, seu rebus illius, per se vel alium, seu alios de facto ingesserit, aut fructus perceperit, aut quicunque successor illi, vel ejus propinquis ipsos, aut partem aliquam remiserit eorundem, si recipiens beneficium constituerit dimittentem, vel ejus parentes, aut propinquos, procuratores ad percipiendum, vel locandum fructibus perceptis, aut percipiendis donationem fecerit. Si vel sola procuratoris depositione, vel libris rationalibus mensariorum ex parte dimittentis, expeditio, quæ personam recipientis concernit, prosecuta sit, simulque expensæ pro ea necessariæ ab illo factæ fuerint. Denique, si quis pro concessione alicui facta, quacunque auctoritate, de beneficio Ecclesiastico per se, vel alium, seu alios intercesserit, vel alias in negotio concessionis sese immiscuerit quoquo modo, deinde aliquid de fructibus talis beneficii de facto, etiam per manus professoris, ac etiam simplicis donationis titulo perceperit, seu de illo postmodum ad voluntatem intercessoris fuerit dispositum quandocunque. Testes autem de quaque re singulares singulas probare a valeant præsumptiones, & conjecturas pluresque hujusmodi præsumptiones & conjecturæ plenam probationem faciant in prædictis. Cæterum criminosi, & cæteri omnes, qui ad perhibendum in casibus simoniæ testimonium recipi possunt, ad prædicta omnia admittantur.

CAP. XIII.

Confidentiæ criminis rei arceantur ab omni dignitatis & beneficii Ecclesiastici jure, & excommunicationis sententia vinciuntur.

Idem.

NE quis vana fiducia fretus non intendendi contra se judicii, in crimine confidentiæ beneficiorum perseveret, utque hoc malum gravioris censuræ stimulo usquequaque prohibeatur, omnes & singulos, qui huc usque Ecclesias, monasteria, beneficii, fructus, pensiones, aliasve res, intercedente hoc confidentiæ vitio receperunt, ac retinent, nisi statim ad se reversi, & resipiscentes, celeri dimissione sibi prospexerint, & quicquid tala admiserint in futurum, etiam omnibus, & singulis aliis Ecclesiis, Monasteriis, dignitatibus, administrationibus, officiis, & beneficiis obtentis, quæ pariter sub dicta reservatione comprehendi volumus, necnon fructibus, pensionibus, & alii rebus Ecclesiasticis, ac etiam Romanæ Curiæ, & aliis officiis temporalibus præsentium auctoritate privamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in juris subsidium, excommunicationis sententia innodamus, a qua nullus nisi in mortis articulo constitutus, ab alio quam a Romano Pontifice, absolutionis beneficium valeat obtinere. Nos enim advocatione causarum hujusmodi, & reservatione cognitionis illarum, rerumque omnium inde emergentium, nobis, & prædictis successoribus, ut prædictum est, facta causis illis duntaxat exceptis, quæ jam coram nobis pendere noscuntur, ac etiam iis, quas ratione Ecclesiarum, & monasteriorum, quorum dispositio in consistorio fieri consuevit, aut debet, itemque contra ordinarios, collatores, Episcopos, & alios superiores prælatos etiam Cardinales, haberi contigerit, uti jam aliis nostris literis statutum est, audiendis, decidendis, & terminandis, harum serie prorsus relaxata, decernimus: ita deinceps quoscunque Judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum palatii Apostolici auditores, ac prædictæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, sublata eis, & ipsorum cuicunque quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate ubique judicari, interpretari & diffiniri debere, necnon irritum, & inane quicquid secus in prædictis per quoscunque quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Quocirca omnibus locorum ordinariis districtius injungimus, ut in suiquisque Ecclesiis, civitatibus, diœcesibus, & locis etiam exemptis ad prædicta studiose attendant, & quatenus illis relaxavimus, in delinquentes severe animadvertant, si divinæ majestatis judicium, dictæque sedis censuram voluerint evitare. In cæteris vero causis & negotiis (nobis, & prædictis successoribus exceptis) eosdem locorum ordinarios præsentium auctoritate delegamus, ut gratia, & favore postpositis, pro se quisque, cum venerit usus, contra prædictos omnes sub ipsa exceptione comprehensos, diligenter inquirant, suoque inquisitiones omnes sigillo obsignatas, ad prædictam sedem quamprimum transferant, ut nos & prædicti successores in causis hujusmodi procedentes, quod justum fuerit, decernamus.

CAP. XIV.

Coadjutoriæ tolluntur, probibeturque, ne his expeditiones Cameræ Apostolicæ suffragentur.

Idem.

ROmani Pontificis providentia circumspecta nonnunquam gesta per prædecessores suos, rationabilibus & honestis suadentibus causis moderatur & revocat, prout id Ecclesiarum indemnitati conspicit in Domino expedire. Hinc est, quod nos volentes omnem hæreditariam a beneficiorum Ecclesiasticorum successionem de Ecclesia Dei tollere, ac libertati beneficiorum hujusmodi providere, & ut de persona magis utili & idonea, prout requiritur, facilius providere valeat, omnes & singulos regressus, accessus, etiam eventuales, aut pœnales, ac coadjutorias etiam de consensu, aut alias quomodolibet, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis efficacissimis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, clausulis irritantibus, & aliis decretis quomodolibet per quosvis Romanos Pontifices prædecessores nostros, ad beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum regularia, etiam si secularia, canonicatus, & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia in cathedralibus, etiam Metropolitanis, aut collegiatis Ecclesiis, & dignitates ipsæ in cathedralibus etiam Metropolitanis, post Pontificales majores, seu collegiatis Ecclesiis hujusmodi principales, regularia vero beneficia hujusmodi, monasteria etiam consistoralia, Prioratus, Præpositurae, dignitates etiam conventuales, personatus, administrationes, vel officia etiam claustralia, ac hospitalia, præceptorias etiam hospitalis sancti Joannis Hierosolymitani, etiam quarumvis aliarum militiarum, quibusvis personis cujuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis existentibus, etiam Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali dignitate, aut Cardinalatus honore pollentibus concessos, super quibus literæ Apostolicæ integraliter hactenus expeditæ non fuerunt, etiamsi in plumbaria nostra, aut penes Summatorem nostrum reperiuntur, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, auctoritate Apostolica, tenore præsentium revocamus, cassamus, abolemus. Mandantes dilectis filiis nostris Vicecancellario, & dicto Summatori, cæterisque officialibus tam Cancellariæ Apostolicæ, quam Cameræ nostræ, ad quos spectat, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub indignationis nostræ pœna, ne in futurum super dictis gratiis, accessus, regressus, & ingressus, necnon coadjutoriarum literas expediant aut relaxent. Romæ prid. Id Septembr. 1571.

Bene-

a *Singulare testimonium, quod hoc loco Pont. approb. regulariter alias non probat. c. nihilominus. & ibi gl. 3. q. 9. & in c. tam literis de test. Anchar. in consil. 266. Hyppolyt. in practic. in §. diligenter. Felin. in c. licet. de test. Corn. in cons. 286. vol. 3. Alex. cons. 3. vol. 1. Jas. in repet. l. admonendi. ff. de jurejur.*

a *Concil. Trident. præd. sess. 25. c. 7.*

CAP. XV.

Beneficiorum impetrationes vacantium vera rei totius narratione expediri debent, ne invalidæ ac irritæ habeantur.

Paulus III.

ATtendentes malitiis hominum non esse indulgendum, sed potius obviandum, volumus, quod de cætero impetrantes beneficia [a] Ecclesiastica cujuscunque qualitatis, per privationem & amotionem, vel alias propter commissa, excessus, & crimina vacantia vel vacatura, in supplicatione desuper porrecta excessus & crimina ipsa ac eorum qualitates, necnon modos & causas tales, ex quibus de jure privatio incursa aut facienda censeatur, & similiter impetrantes, etiam per modum devolutionis beneficia, tanquam certo modo vacantia, & ab aliis etiam non senio confectis, nec infirmitate aut impedimento detentis, tanquam nullo seu minus canonico titulo possessa, modum vacationis illorum in supplicatione desuper porrecta specifice & determinate ac dispositive exprimere teneantur, & antequam decretum citationis a Judice, cui causa commissa fuerit, per se vel procuratorem eorum petant, coram eo juramentum, quod credunt ea, quæ sic expresserunt, vera esse, & posse ea probare, corporaliter præstare, & deinde excessus & crimina, aut modum vacationis hujusmodi proponere, & deducere, & intra octo dies observationem termini ad articulandum, per eum vel per procuratorem suum, suo ordine & loco, ita quod si ipse terminus sic non servetur, dicti octo dies, post observationem termini, secundo loco servati, quicunque is fuerit, cucurrisse censeatur, factam immediate sequentes probare, necnon extunc infra annum, similiter a die impetrationis eorum computandum, causam contra eosdem possessores, usque ad diffinitivæ sententiæ prolationem inclusive, prosequi debeant, & teneantur.

Quodque impetrationes de beneficio, tanquam per privationem, & amotionem, vel alias propter commissa, excessus & crimina vacantibus, vel vacaturis, absque causæ seu causarum privationis & amotionis, aut excessuum & criminum vacationem hujusmodi causantium, necnon tanquam de certo modo vacantibus, etiam per modum devolutionis, absque modi vacationis specifica expressione, etiam prætextu quarumcunque clausularum quomodolibet implicitarum, & quantumcunque prægnantium, etiam quod causæ, & excessus, ac crimina, necnon modi vacationum hujusmodi, in literis pro expressis habeantur, vel etiam dispositive exprimi possint, disponentium in supplicationibus insertarum eisdem impetrantibus nullatenus suffragentur, & quæcunque surrogationes per ipsos impetrantes de beneficiis, quæ etiam cum hujusmodi expressione impetraverint, tanquam litigiosis, in jure, vel ad jus eorum, quos hujusmodi excessus, & crimina perpetrasse, aut quorum beneficia per devolutionem, aut alias certo modo vacasse narraverint, a sede Apostolica, vel legatis ejus, quomodolibet impetrandæ, seu etiam motu proprio concedendæ, nisi quod impetrantes excessus, & crimina, aut modum vacationis hujusmodi, intra dictos dies reservationem dicti termini ad articulandum factam, quoad excludendos, post dictos dies, ipsos impetrantes, approbatione excessuum, seu criminum, aut modi vacationis prædictorum nihil operari volumus contra possessores beneficiorum, quæ impetraverint, probaverint, etiam si alia excessus & crimina, privatione aut privationis declaratione digna, etiam ante lapsum dictorum octo dierum probaverint, nullius sint roboris vel momenti.

Quodque surrogationes hujusmodi, si ii, contra quos hujusmodi impetrationes fient, in itinere propter id suscepto, quod post executionem citationis, etiam per edictum factæ, etiamsi de dictorum citatorum notitia aliter non apparuerit, propterea attentatum præsumatur, defuncti fuerunt, etiamsi senes, aut valetudinarii, seu impediti, ut præfertur, non extiterint, aut etiam ii, contra quos hujusmodi impetrationes fient, morte violenta decesserint, licet nullum penitus argumentum, aut nulla conjectura habita fuerit, quod colligans id fecerit, aut de tali morte culpabilis, seu conscius fuerit, locum non habeant. Et si post lapsum dicti anni, vel etiam eo durante, & istis octo diebus, post dicti termini ad articulandum, absque probatione prædictorum excessuum seu criminum, aut modi vacationis per ipsos impetrantes, vel eorum procuratores, observationem, ipsos contingat possessores dictorum beneficiorum, seu aliquos ex eis decedere, aut eorum beneficia simpliciter, vel ex causa permutationis, aut alias quomodolibet, in Romana Curia, vel extra eam, vacare non censeantur, propterea beneficia ipsa litigiosa, de hujusmodi beneficiis sic vacantibus provideri, & alias libere disponi possit, in omnibus & per omnia, ac si contra dictos possessores aliqualis modo præmisso mora non fuisset. Et nihilominus impetrantes prædicti, ad ambita beneficia hujusmodi obtinenda, censeantur perpetuo inhabiles, necnon vexatæ parti omnia damna, interesse, & expensas persolvere teneantur, ac omnibus & singulis beneficiis Ecclesiasticis, per eosdem impetrantes obtentis, se triennio suspensos invenerint. Quibus, si se in eis propria temeritate injecerint, ipso jure privati sint, ac calumniose de perjurio, juxta canonicas sanctiones, puniantur. Decernens novas provisiones super impetrationibus prædictis pro tempore, etiam antequam dicti octo dies elapsi fuerint, iis, in quorum favorem emanaverint, in fraudem hujusmodi constitutionis non suffragari. Et si iis, qui impetrationes modo prædicto fecerint, beneficia sic impetrata resignaverint, quandocunque id fecerint, illis, quibus de beneficiis hujusmodi per resignationem de eis factam & admissam provisum fuerit, præsenti constitutioni subjacere, & in eodem statu, in quo dictus resignans tempore hujusmodi resignationis erat, quoad hoc censeri & esse.

a *Beneficii impetratio canonica, & quæ ab omni obreptione & surreptione aliena est, exprimit qualitatem vacationis, ut si vacat per obitum vel per resignationem. gloss. in Clement. 1. in verbo, quamvis, de præben. Joan. And. & Gemin. in c. susceptum, de rescript. in 6. lapsus. alleg. 6. col. 2. Felin. in cap. in nostra, num. 37. de rescript. Rot. decis. 24. de rescript. in novos. Joan. de Selva. tract. de benefic. parte 3. q. 11. 20.*

TITULUS XI.
DE RESERVATIONIBUS.
CAP. I.

Beneficia sedi Apostolicæ reservata quovis modo vacantia, & vacatura, semper manent affecta, & summi Pontificis dispositioni subdita.

Paulus II.

CUm nonnulli Romani [a] Pontifices per diversas eorum constitutiones, quas suo tempore duntaxat durare voluerunt, quæcunque beneficia Ecclesiastica, quæ sui & sanctæ Romanæ Ecclesiæ viventium, & tunc existentium Cardinalium familiares, continui commensales obtinebant, & in posterum obtinerent, eorum familiaritate durante, etiam si ab ipsa familiaritate per obitum Cardinalium eorundem vel alias recessissent, necnon quæ etiam fructuum & proventuum Cameræ Apostolicæ debitorum collectores, & qui ipsorum prædecessorum temporibus sua officia exercerent, uniti subcollectores, durantibus eorum officiis obtinebant, ac in quibus

a *Hæc constitutio eadem est, quæ habetur in extravagant. a ad Roma. de concess. præben.*

quibus vacaverint, cum irritantis appositione decreti: & deinde prædecessoribus ipsis sublatis de medio, ac eorum beneficiorum occurrentibus vacationibus, inter utriusque juris interpretes, etiam officiales Romanæ Curiæ, sæpenumero hæsitatum extiterit, an beneficia hujusmodi, propter reservationem & decretum prædicta, reservata vel affecta remanserint, ita quod nullus præter Roman. Pontif. de illis disponere potuerit, sive possit: reservatione & decreto obsistentibus supradictis. Ac propter ambiguitatem hujusmodi, varias quoque jurisperitorum opiniones & disceptationes ipsas, advertemus plerumque pro reservatione & affectione præmissis, interdum vero econtra pronunciatum & diffinitum fore. Nos, qui vigilis more pastoris, semper his maturo providendum esse consilio non indigne censuimus: & propterea in singulis causis, super quibusvis beneficiis Ecclesiasticis, eandem ambiguitatem quomodolibet concernentibus, usque ad nostrum beneplacitum supersedere mundavimus: cupientes, quemadmodum nostro incumbit officio, dubiis hujusmodi finem imponere, subditorum dispendiis, & ne lites fiant penitus immortales, de opportuno remedio providere, felicis recordationis Urbani quinti, Gregorii IX. & Bonifacii VIII. Romanorum Pontificum etiam prædecessorum nostrorum, qui ad submovenda altercationum fomenta, & ambiguitates hujusmodi lucidandas, declarationes similes per suas literas ediderunt, vestigiis inhærendo, ac provide considerantes effectum, per reservationem manusque appositionem eorundem prædecessorum in dictis beneficiis in esse productum, per obitum nequaquam censeri debere revocatum, Romani quoque Pontificis manus appositionem prædictam, tantæ efficaciæ, tantæque virtutis existere, ut si & literæ Apostolicæ super provisionibus beneficiorum aut de providendo mandatis, in quibus decretum, & reservatio hujusmodi apponuntur, ex aliqua causa suum debitum non sortiantur effectum, facultatem tamen providendi de beneficiis taliter reservatis, quibuscunque aliis fuisse ademptam, hujus perpetuæ & irrefragabilis constitutionis edicto, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, omnia & singula beneficia Ecclesiastica secularia, & cujusvis ordinis regularia, etiamsi præpositatus, canonicatus, præpositurae & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia fuerint, & ad illa consueverint qui per electionem assumi, eisque cura immineat animarum, ut præmittitur reservata, & per Romanos Pontifices successores nostros canonice intrantes in posterum reservanda, actu quovis modo vacantia, & in antea vacatura, per hujusmodi reservationem, & decretum mansisse & remanere semper affecta, nullumque de illis, cum primum hac de re contigerit, præter eundem Romanum Pontificem ea vice quovis modo disponere potuisse, sive posse, harum serie decernimus pariter & declaramus, quod tam in pendentibus, etiam per appellationem, quam in futurum super eisdem beneficiis, ut præmittitur, reservatis committendis causis, per dilectos filios, magistros Capellanos nostros, & causarum palatii Apostolici auditores, atque alios quoscunque delegatos, & Judices ubilibet inviolabiliter observari, & secundum præmissa, nec aliter sententiari, & diffiniri volumus, atque mandamus eis, & eorum cuilibet, quavis alia super præmissis interpretandi facultate sublata.

CAP. II.

Fructus beneficiorum reservatorum seu affectorum, a die vacationis, usque ad diem provisionis, Apostolicæ Cameræ adscribuntur.

Pius IV.

Cupientes malitiis nonnullorum, qui in possessione monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum dispositioni Apostolicæ reservatorum pro tempore vacantium, sine justo titulo, ac sine literis Apostolicis, ut illorum fructus durante vacatione hujusmodi usurpent, se intrudere non verentur, occurrere, & Cameræ nostræ Apostolicæ gravissimis oneribus in aliqua parte sublevandis, quantum cum Deo possumus, consulere, motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulos fructus, reditus, & proventus, ac jura, obventiones, & emolumenta quæcunque, quomodolibet & qualitercunque nuncupata, omnium & singulorum monasteriorum, etiam consistorialium, & beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura & sine cura, secularium & quorumvis ordinum regularium, nobis & sedi Apostol. tam per constitutiones Apostolicas, quam Cancellariæ Apostolicæ regulas editas & edendas, seu alias quomodolibet, & ex quavis causa generaliter, vel specialiter reservatorum, seu affectorum, in partibus Italiæ, in quibus collectores & subcollectores spoliorum, & jurium Cameræ Apostolicæ prædictæ esse consueverunt, ac earum civitatibus, & dioecef. consistentium, per obitum, & alias quovis modo, præterquam per decessum illa obtinentium, pro tempore vacantium a die ipsorum monasteriorum & beneficiorum vacationis, pro rata temporis, usque ad diem provisionis seu commendæ, de eisdem beneficiis & monasteriis per nos faciendæ, de qua per literas nostras sub plumbo, & non aliter, constare debere volumus, eidem Cameræ auctoritate Apostolica, tenore præsentium reservamus, applicamus, incorporamus, & appropriamus, illaque ei reservata, applicata, incorporata, appropriata esse statuimus.

CAP. III.

Menses Apostolicæ sedi reservati, Episcoporum alternativæ residentium non obsunt.

Gregorius XIII.

Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus Gregorius (divina providentia) Papa XIII. cupiens pauperibus clericis, & aliis benemeritis personis providere, omnia beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum regularia, qualitercunque qualificata, & ubicunque existentia, in mensibus Julii, Augusti, Octobris, Novembris, Januarii, Februarii, Aprilis & Maji, usque ad quinquennium a die publicationis præsentis constitutionis computandum extra Romanam Curiam, alias quam per resignationem quocunque modo vacatura, ad collationem, provisionem, præsentationem, electionem, & quamvis aliam dispositionem quorumcunque collatorum & collatricum secularium, & quorumvis ordinum regularium, (non tamen S. R. E. Cardinalium, aut illorum sub concordatis, inter sedem Apostolicam, & quoscunque alios initis, & per eos, qui illa acceptare & observare debuerunt, acceptatis & observatis, quæ lædere non intendit comprehensorum quomodolibet pertinentia) dispositioni suæ generaliter reservavit. Volens in supplicationibus, seu concessionibus gratiarum, quæ in dictis beneficiis tunc vacantibus, etiam motu proprio fient, de mense, in quo vacaverint, dispositive mentionem fieri, alioquin gratias nullas esse, ac privilegia & indulta Apostolica disponendi de hujusmodi reservationibus nunquam comprehendantur, etiam cum quibusvis derogatoriis, ac fortioribus, efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, quibusvis personis & collegiis, cujuscunque dignitatis, gradus, ordinis, & conditionis existentibus, quomodolibet concessa, adversus reservationem hujusmodi interim suffragari.

Insuper Sanctitas sua ad gratificandum Patriarchis, Archiepiscopis & Episcopis intenta, ipsis, quamdiu apud Ecclesias aut dioeceses suas personaliter resederint dun-

duntaxat, de omnibus, & quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis cum cura, & sine cura, secularibus, & regularibus, & ad liberam ipsorum duntaxat, non autem aliorum cum eis dispositionem, seu præsentationem, vel electionem pertinentibus, quæ in antea dictis mensibus Junii, Augusti, Octobris, Decembris, Februarii, & Aprilis extra Curiam ipsam vacare contigerit (dummodo alias dispositioni Apostolicæ reservata, vel affecta non fuerint) libere disponendi facultatem concessit. Ac etiam voluit, quod si ipsi in collatione, aut alia dispositione beneficiorum in aliis sex mensibus, videlicet Julii, Septembris, Novembris, Januarii, Martii, & Maji vacaturorum (quæ etiam dispositioni suæ, ut præfertur, reservavit) seu etiam aliorum dispositioni suæ, & dictæ sedis aliæ quomodolibet reservatorum, vel affectorum sese intromiserint, aut quo minus provisiones, & gratiæ Sanctitatis suæ de illis debitum effectum consequantur, impedimentum quoquo modo præstiterint, usu, & beneficio prædictæ facultatis eo ipso privati existant, ac collationes, & aliæ dispositiones de beneficiis illius prætextu deinceps faciendæ nullius sint roboris, vel momenti. Illi vero, qui gratiam alternativæ prædictæ acceptare voluerint, acceptationem hujusmodi per patentes literas suo sigillo munitas declarare, & literas ipsas huc ad Datarium Sanctitatis suæ transmittere teneantur. Quibus ab eo receptis, & recognitis, tunc demum, & non antea uti incipiant gratia supradicta.

CAP. IV.

Reservantur sedi Apostolicæ beneficia omnia propter crimen hæresis vacantia.

Pius Quintus.

CUm ex Apostolatus officio nobis [meritis licet imparibus] credito, cura dominici gregis nobis immineat generalis, & exinde teneamur more vigilis pastoris vigilare, & attentius providere, ut Ecclesiis, monasteriis, & quibusvis aliis beneficiis Ecclesiasticis nunc, & pro tempore propter crimen hæresis vacantibus, & vacaturis tales viri eis præficiantur idonei, qui detestandas, ac nefarias hæreses diabolo disseminante contra veræ, & orthodoxæ fidei puritatem exortas de agro Domini extirpare, & populos sibi commissos ad catholicæ Ecclesiæ veritatem reducere doctrina, verbo, & boni operis exemplo valeant. Præmissorum itaque consideratione inducti, & aliis ad id suadentibus rationabilibus causis nonnullis etiam prædecessorum nostrorum vestigiis inhærendo, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera nostra voluntate, & deliberatione omnia, & singula beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum etiam S. Joannis Hierosolymitani, & aliarum quarumvis militiarum regularia, quæcunque, & qualiacunque sint, etiamsi secularia, canonicatus, & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia in cathedralibus, etiam Metropolitanis, vel collegiatis, & dignitates ipsæ in cathedralibus etiam Metropolitanis post pontificiales majores, seu collegiatis Ecclesiis hujusmodi principales. Regularia vero beneficia hujusmodi, monasteria etiam consistorialia, prioratus, præpositturæ, præpositatus, dignitates etiam conventuales, personatus, administrationes, vel officia etiam claustralia, ac hospitalia, & præceptoriæ, & alias quomodocunque qualificata fuerint, ordinationi, & dispensationi nostræ, & sedis Apost. hac perpetuo constitutione valitura auctoritate Apost. tenore præsentium reservamus. Declarantes omnes, & quascunque impetrationes de beneficiis, ut præfertur, quomodocunque qualificatis certo modo in futurum faciendas, & obtinendas, beneficia hujusmodi propter hæresim vacantia, & in futurum vacatura, non comprehendere, nisi specialiter, & dispositive vacationis modus propter crimen hæresis expressus fuerit, & illum nullo modo sub quibusvis clausulis, & decretis comprehendi, quantumcunque generalibus, in quibusvis gratiis, & concessionibus per nos, & Rom. Pont. successores nostros faciendis, etiam per Fiat signatis, & concessis, ac decernentes omnes, & quascunque impetrationes, de quibusvis beneficiis, ut præfertur, qualificatis hactenus factas, & obtentas, nisi earum vigore in judicio per impetrantes crimen hujusmodi deductum fuerit, & super eo sententiam favorabilem obtinuerint, vel dictorum beneficiorum possessionem assequuti fuerint, ad revocationem hujusmodi propter crimen hæresis se non extendere, & illum neminem comprehendere decernimus. VI. Cal. Feb. 1566.

CAP. V.

Dispositio beneficiorum personis prohibitis propter genus, aut hæresim, & a fide defectionem irrita est, & ad Pontificiam reservationem refertur.

Gregorius XIII.

IN Ecclesiis præsertim insignibus hoc magnopere curandum est, ut Sacerdotes, & personæ salubribus earum institutis convenientes ordinentur: quod quantum in nobis est, enitimur, atque eos ab illis repellendos in primis contendimus, qui propter genus, aut hæresim, & a fide apostasiam, sive proprio, sive stirpis, sive cognatorum vitio contaminati, per canonicas sanctiones, aut statuta ab hac sede firmata, aut Apostolica privilegia prædictis Ecclesiis prohibentur. Sed nobis negotiorum magnitudine distentis, hujus generis nonnulli ad illarum Sacerdotia frequenter obrepunt, inter quos quidam existimationis suæ prodigi, etsi se ab illis expulsum iri sciant, spe tamen inconcessa præsumunt, se inde vel permutatione, vel quoquo pacto beneficium, pensionem, aut quid aliud exacturos. Nos malum hoc, quo dictæ Ecclesiæ sæpius divexantur, penitus evellere volentes, præsentium auctoritate decernimus, omnes, & quoque Apostolicas, necnon legatorum dictæ sedis, & aliorum omnium, ab ea facultatem disponendi habentium, ac etiam ordinarias dispositiones dignitatum, præbendarum, beneficiorum, & officiorum ejusmodi Ecclesiarum, in quascunque personas sic infectas, & per hujusmodi sanctiones, seu statuta, vel privilegia, ut præfertur, inhabiles, vires & effectum non habere, personasque hujusmodi, illarum prorsus usu & commodo carere, beneficiaque ipsa ut prius, vacare, & quæ ex illis tempore dispensationis Apostolicæ prædictis personis, illi reservata fuerint vel affecta, sub eadem reservatione, vel affectione manere, & tam illa, quam etiam omnia alia non reservata neque affecta, de quibus ab ipsa sede, ac legatis, & aliis facultatem habentibus prædictis, in hujusmodi personas quomodocunque dispositum fuerit, ad novam Romani Pontificis dispositionem duntaxat pertinere, eaque ab aliis idoneis ab ipsa sede duntaxat, libere impetrari posse. Impetrationes tamen, ac etiam motu proprio concessiones, nisi modus vacationis, necnon casus ac decretum hujusmodi, non conditionaliter, aut per æquipollens, sed definite, nominatim, ac dispositive in illis exprimantur, omnino non valere. Ab ordinariis vero (cessantibus reservationibus, vel affectionibus Apostolicis) pro tempore collata, devolutioni, juxta Lateranensis statuta Concilii subjacere, necnon irritum & inane, quicquid secus per quoscunque, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Reservationibus Apostolicis fructuum, pensionum, & aliarum rerum hujusmodi beneficiorum, in personas idoneas, etiam de hujusmodi contaminatorum consensu factis, eisdemque ab illis interim præstitis vel solutis, nihilominus valituris. Romæ Idib. Novemb. 1580.

CAP. VI.

Provisi de beneficiis reservatis sedi Apostolicæ, ejusdem auctoritate inscia, pro malæ fidei possessoribus habentur.

Clemens

Clemens V.

ADmonet nos incumbentis nobis pastoralis officii cura, ut non solum nobis, sed etiam cunctorum Christi fidelium, & præsertim Ecclesiasticarum personarum profectibus diligenter intenti, illorum occuramus dispendiis, & quæ in cujuscunque ipsorum præjudicium sive noxam, quavis etiam auctoritate prodiisse comperimus, salubriter reformemus. Sane dudum ad nostram pervenit notitiam, qualiter nonnulli Archiepiscopi, & Episcopi ac Ecclesiarum Prælati, nonnulli etiam Principes, & domini temporales inclytæ nationis Germanicæ, post miserabilem urbis direptionem, collationes, & dispositiones beneficiorum Ecclesiasticorum, nobis & sedi Apostolicæ, etiam virtute concordatorum *a*, inter sedem, & nationem præfatas reservatorum, temere usurpare præsumpserint, ac collationes, & dispositiones nostras, & dictæ sedis de illis factas, admittere contempserunt, nedum in nostrum, & ipsius sedis vilipendium, sed etiam in jurium nostrorum, & ejusdem sedis, ac illorum, quibus de ipsis beneficiis providimus, aut in quorum favorem alias disposuimus, seu provideri, & disponi mandavimus, grave præjudicium. Nos, qui a dictis concordatis, quæ olim Romanæ Ecclesiæ, & dictæ nationis hominibus, pro ipsius Ecclesiæ unione, ac pace, & tranquillitate, inter Ecclesiam & nationem prædictas, perpetuo solidandis & conservandis, laudata, conclusa, & accepta fuerunt, nullatenus recedere intendimus, ne dicti præsumptores, & contemtores, aut per eos in dictis beneficiis intrusi, ex hujusmodi temeraria præsumptione gloriari valeant, neve ipsi intrusi, ex adulterinis eorum titulis, aliquem fructum reportent, nec illis, quibus de beneficiis prædictis per nos aut dictam sedem, seu ejus auctoritate provisum extitit, & in futurum providebitur, per alicujus temporis fluxum, seu aliquam patientiam, vel tolerantiam præjudicium, fiat aut factum censeatur, ex pastoralis officii debito providere volentes, ac concordatis prædictis firmiter inhærentes, motu proprio, & ex nostra matura deliberatione, ac certa scientia auctoritate Apostolica, de Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium declaramus, prætensas collationes, & alias dispositiones, de quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, nobis & dictæ sedi, ut præfertur, reservatis, per Archiepiscopos, Episcopos, Prælatos, ac seculares Principes, & dominos quoscunque dictæ nationis, seu ad eorum præsentationem, vel nominationem, etiam per ordinarios ipsorum beneficiorum collatores, a tempore dictæ direptionis, citra contraque tenorem, & formam dictorum concordatorum quomodolibet factas, & in posterum faciendas, personis, quibus aut in posterum fient, nisi sint per nos, aut nostra, vel dictæ sedis auctoritate approbatæ, nullum titulum vel colorem ipsa beneficia possidendi tribuisse, aut in futurum tribuere, sed & illos pro malæ fidei possessoribus, & mere intrusis, ab omnibus haberi & censeri, ac fructus per eos ex beneficiis hujusmodi perceptos, & percipiendos, nullo unquam tempore suos facere, sed ad illorum restitutionem in utroque foro efficaciter obligatos esse, & ad illorum restitutionem, ad eorum quorum interest, seu etiam fisci nostri instantiam, omnibus viis juris, & remediis compelli posse, & debere, & eos nullo unquam tempore, beneficio regularum de annali, & triennali pacifico possessore gaudere potuisse aut posse. Illis vero, quibus eadem beneficia per nos, aut auctoritate nostra, vel dictæ sedis, tenore & forma concordatorum hujusmodi servatis collata, seu commendata sunt, aut in futurum conferentur, vel commendabuntur, necnon Ecclesiis, & locis Ecclesiasticis, ac Collegiis, quibus perpetuo vel ad tempus eadem auctoritate unita sunt, aut in posterum unientur, ac omnibus illis, qui in executione literarum Apostolicarum eis concessarum, per constitutiones, seu mandata Archiepiscoporum, Episcorum, Prælatorum, principum, vel dominorum prædictorum, hactenus quomodolibet impediti fuerunt, aut in posterum impedientur, dictas regulas, quemcunque temporis fluxum, seu patientiam vel tolerantiam minime obstare debere, quo minus contra dictos intrusos, & intrudendos quocunque tempore judicialiter expediri valeant.

a Concordata reservationum edidit Nicolaus V. in gratiam Germanorum 1447. 14. Cal. April. cum Fiderico Imperat. aliisque Ecclesiasticis, & secularibus loci Principibus.

TITULUS XII.
DE PENSIONIBUS.
CAP. I.

Reservari pensiones non debent in diminutionem Monasteriorum, & Ecclesiarum regularium.

Leo Decimus, *in Concilio Lateranensi.*

QUoniam Ecclesiis Monasteriorum absque aliqua fructuum diminutione provideri decet, ut tam dignitati præsidentium, quam Ecclesiarum, & ædificiorum necessitati consulatur, decernimus pariter ac statuimus, ut super earundem Ecclesiarum fructibus pensiones, minime reserventur *a*, nisi ex resignationis causa, aut etiam alia, quæ in secreto nostro consistorio justa, probabilis, & honesta habita fuerit.

CAP. II.

Laici, & qui cœlibatum sacris ordinibus annexum non colunt, beneficiorum pensionibus jure frui nequeunt.

Pius V.

LAici extra conjugium & in cœlibatu viventes, ac bigami & clerici conjugati, nullas novas pensiones aut fructus, aut omnino alias res Ecclesiasticas habeant, nec ipsi etiam qui conjugati non sunt, si ad primas aut alias nuptias transierint, antiquas deinceps percipere. Clerici vero, & alii matrimonium etiam cum unica, & virgine contracturi, postquam illud contraxerint, nec antiquas retinere, nec novas assequi possint, sed nec illi laici, nec clerici privilegio transferendi pensiones, fructus aut alias res hujusmodi de cætero potiantur. Decernentes omnes transferendi facultates ex nunc, antiquas vero pensiones, & alias reservationes tam laicis, quam clerici concessas, & quas ipsos clericos habere contigerit, per futurum contractum matrimonium hujusmodi extinctas esse, Rom. 5. Id. Septemb. 1568.

TITULUS XIII.
DE UNIONIBUS BENEFICIORUM.
CAP. I.

Parochialium perpetuo unitarum piis locis portio assignanda Vicariis, non sit major centum, nec minor quinquaginta scutorum. 05 novembr 1567

Pius V. *Ex Concilio Tridentino.*

AD Exequendum pastoralis officii debitum, vigilantibus studiis intendentes, ad ea, per quæ cathedralium, aliarumve Ecclesiarum, necnon Monasteriorum, beneficiorum, seu collegiorum, ac aliorum piorum locorum prospero profectui, divinique cultus augmento, & opportunæ congruæque sustentationi parochialium Ecclesiarum eisdem unitarum statui feliciter dirigendo, & personarum in illis curam animarum exercentium utilitati recta, & provida moderatione consuli, & salubriter provideri valeat, libenter interponimus nostræ

a DD. in cap. præterea. 23. de jure patron. text. in cap. suggest. 8. de decimis.

nostræ sollicitudinis partes. Hinc est quod nos, ad quorum aures (quod non sine animi nostri molestia referimus) pervenit, nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris, Patriarchis, Archiepiscopis & Episcopis, in deputandis Vicariis, ac in assignatione portionum, Vicariis perpetuis parochialium dictis Ecclesiis, Monasteriis, beneficiis, collegiis, vel locis piis perpetuo unitarum, ex Concilio Tridentino *a* facienda, ita modum excessisse, ut parum aut nihil ex fructibus, reditibus & proventibus parochialium Ecclesiarum sic unitarum, Ecclesiis, Monasteriis, beneficiis, collegiis, aliisve locis piis remanserit, ob idque multæ ortæ sint super hoc controversiæ circa interpretationes dicti Concilii.

Nos ad eas tollendas animum intendentes, considerantesque uniones ipsas ideo a prædecessoribus nostris factas esse, ut ex reditibus & emolumentis beneficiorum unitorum, Ecclesiis Monasteriis, collegiis, beneficiis, & locis piis, quibus illa uniuntur, facilius onera eisdem incumbentia supportentur, & promptius a ministris Ecclesiasticis in eisdem divina officia celebrentur, hospitalitas servetur, aliaque charitatis opera exerceantur, ac etiam, ut nihilominus cura animarum dictarum parochialium laudabiliter exerceretur, motu proprio, & ex certa nostra scientia, auctoritate Apostolica, hac nostra perpetuo valitura constitutione statuimus, & ordinamus, ac declaramus, quemadmodum etiam de ipsius Concilii mente fuisse colligimus, Patriarchas, Archiepiscopos & Episcopos prælatos, in assignatione portionis ipsis Vicariis perpetuis ex prædicto Concilio ipsorum Prælatorum arbitrio facienda, ita se continere & arbitrari debere, ut non major centum, nec minor quinquaginta scutorum annuorum summa, computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & aliis obventionibus communiter percipi solitis, eis omnino assignetur, nisi Vicariis temporariis solitum fuisset plus assignari, sive in quantitate aut quota fructuum, pecuniaque numerata, fundo seu alia re stabili portio hujusmodi constituatur, cujuscunque valoris parochialis Ecclesia unita fuerit, & habita etiam ratione redituum & onerum loci, cui parochialis ipsa unita fuerit, ita quod portiones ultra vel infra dictas summas scutorum centum, & scutorum quinquaginta hactenus assignandæ, quoad excessum & defectum hujusmodi nullius roboris & momenti existant, & ad summas prædictas reductæ & auctæ respective censeantur, nisi tamen valor annuus ipsius parochialis unitæ habita ratione (ut præfertur) minor sit quinquaginta scutis, quo casu portio assignata vel assignanda Vicario perpetuo, non debeat excedere summam annuam valoris dictæ parochialis, sed sufficiat, quod omnes fructus ejus duntaxat attribuantur ipsi Vicario perpetuo.

Et quoniam iniquum esset, eos, qui commodis privantur, eadem onera, quæ prius sustinebant, debere sufferre, volumus & statuimus, quod Ecclesiæ, Monasteria, collegia, beneficia, & pia loca hujusmodi, in quorum parochialibus Ecclesiis unitis contingat Vicarias prædictas erigi, pro quantitatibus fructuum ipsis Vicariis perpetuis assignatorum, ad solutionem quindenniorum, quam nobis & Cameræ Apostol. solvunt, ulterius non teneantur, sed eis detractio fiat ad ratam certorum, quæ de fructibus dictarum parochialium percipiuntur: ita tamen, quod Vicarii perpetui, qui pro tempore deputabuntur, teneantur accipere a sede Apostolica novam provisionem suæ deputationis, & solvere annatam proportione fructuum, redituum & proventuum certorum sibi assignata, & expedire literas Apostolicas, nec alias ad possessionem dictarum Vicariarum perpetuarum, & servitium earundem parochialium admitti possint, nisi soluta annata, & expeditis literis Apostolicis novæ provisionis, ut præfertur: alioquin integrum quindennium solvi debere, nec Vicarii prædicti antea tuta conscientia fructus percipere possint. Volumus insuper, & ita mandamus, quod dicti Vicarii perpetui non ad liberam ordinariorum electionem, sed ad nominationem illorum, in quorum Ecclesiis unitis ponentur, cum ipsorum ordinariorum, seu eorum Vicariorum, prævio examine approbatione deputentur. Et si dictæ parochiales unitæ erant Monasteriis regularium mendicantium, possint a superioribus dictorum Monasteriorum nominari ex ipsis mendicantibus, quos si ordinarii prævio examine, per se aut eorum Vicarios faciendo, idoneos ad curam animarum exercendam invenerint, & ita pro idoneis approbaverint, teneantur in Vicarios, ad nutum tamen superiorum suorum amovibiles, deputare. Idemque etiam servetur in regularibus Monachis tantum, dummodo in ea parochiali, in qua unus ex eis Monachis fuerit, servata forma prædicta, Vicarius deputatus, habitent cum eo saltem quatuor alii ex dictis Monachis.

TITULUS XIV.

DE RESIGNATIONIBUS, ET PERMUTATIONIBUS.

CAP. I.

Legitima beneficii resignatio, omnem temporis, & personarum dolum excludens, certo dierum spatio ante obitum firmari debet.

Innocentius VIII.

Præsumimus resignationes ficte & non vere fieri, si illi, qui literas facultatis & licentiæ, cum clausula *etiamsi compermutantium seu simpliciter in eorum favorem resignantium beneficia Ecclesiastica, dispositioni Apostolicæ generaliter reservata existant*) habent, & personæ compermutantes cum eis, seu simpliciter in eorum favorem resignantes, resignata per eos beneficia quatuor menses *a* ante resignationes ipsas pacifice non possederint, vel ipsi resignantes, intra mensem post resignationes ipsas, morte præventi fuerint, si tamen tempore resignationum, seu permutationum eorundem infirmi erant, ea infirmitate, de qua decesserint.

CAP. II.

Resignationes & jurium concessiones infra quod tempus publicari debeant.

Gregorius XIII.

Humano vix judicio ita bene quicquam, & providenter sanciri potest, quin usus sæpe aperiat, doceatque id, quod salubre fore credebatur, minus experiundo prodesse: quod in illis constitutionibus, quas ad prohibendas simulatas, occultasve beneficiorum Ecclesiasticorum resignationes, diversi Romani Pontif. multifariam ediderunt, & fel. record. Pius Papa V. prædecessor noster, novissime promulgavit, cognoscimus accidisse. Nos hoc malum prout occasio necessitasque postulat, coercere volentes statuimus, ut posthac omnes & quæcunque resignationes, etiam causa permutationis, ac commendarum, & etiam literis Apostolicis non confectis, & possessione non habita, necnon litis & jurium quorumcunque cessiones, ac retrocessiones, quæ deinceps de quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis, in nostris, seu Rom. Pontif. pro tempore existentis manibus, ac etiam coram Notario publico & testibus fient, & a nobis, vel illo, seu nostro, vel illius mandato admittentur, & super eis provisiones, & quæcun-

a *De portionibus assignandis Vicariis perpetuis habes decretum Concilii Trident. sess. 7. c. 5. Et de unionum forma, c. 9. sess. 14. & sess. 24. c. 13. & 15. de reformatione.*

a *Beneficia nisi certo tempore ante mortem fuerint resignata, resignatio, quam mors mox sequitur, facta, tanquam fraudulenta & fraudis præsumptione gravata, non subsistit, ut est in rep. cancell. de infr. resig. intra 20. dies. Quæ regula quo pacto sit intelligenda, latius explicant Gomesius & Rebuffus.*

cunque aliæ dispositiones, sive temporales, sive perpetuæ, aut ad hoc mandata Apostolica, sub quacunque forma, & quibuscunque etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ac piis locis quocunque privilegio suffultis, facta publicari debeant cum literis Apostol. desuper confectis, intra sex *a* menses, si beneficium citra montes fuerit, ultra vero intra novem, a data concessionis gratiæ, non autem a die præstiti super ea consensus numerandos, etiam si postea concessio gratiæ hujusmodi ex quavis causa, diversisque subsequentibus datis, ac quotiescunque & quovis modo reformata, & valida reddita fuerit, pluresve, & quotquot in alium, vel alios cessiones, ac etiam in ipsummet primum resignantem, vel cedentem retrocessiones, termino prædicto nondum elapso, intercesserint, ita ut unicus duntaxat terminus omnibus his successivis cessionibus ac retrocessionibus decurrat, ut qui postremus gratiam habuerit, publicationem hujusmodi facere, cæteraque omnia hic præscripta intra eundem terminum præstare teneatur. Ipsa autem publicatio in cathedrali, & in beneficii Ecclesia, vel Ecclesiis, si in pluribus illud sit, fiat, ibique dum frequens populus ad Missarum solemnia convenerit, palam omnibus, literæ Apost. prædictæ earumve transumptum authenticum exhibeatur, claraque & intelligibili voce resignatio seu cessio hujusmodi, ac beneficii qualitas, & invocatio, nominaque, & cognomina resignantis seu cedentis, ac illius, in cujus favorem gratia hujusmodi facta est, pronuntientur, ita ut hæc omnia possint ad notitiam omnium ibi existentium verisimiliter pervenire, scriptoque de his omnibus exemplo collato valvis dictarum Ecclesiarum affixum relinquatur. Si vero Ecclesia beneficii ruralis sit, aut populo, conventuque careat, eo casu in parochiali, intra cujus parochiæ limites beneficium ipsum consistit, & in catherali Ecclesia, vel si locus bello, seu peste, aliisve manifestis periculis subjaceat, tunc in proxima parochiali, ac etiam in cathedrali Ecclesia, vel si aditus ad illas, aut utramvis, minime sit securus, in alia cathedrali vel parochiali viciniori periculorum immuni, publicatio hujusmodi peragatur. Is quoque, in quem disponi vel mandari de beneficio, etiam litigioso, vel accedente non possesso, sub quacunque forma contigerit, possessionem beneficii intra dictum tempus, vigore literarum Apostolicarum desuper confectarum, nec alias apprehendere debeat, & si propter litem, aut aliud legitimum impedimentum nequiverit, saltem literas Apostolicas cum earum publicatione, si tunc facta erit, Judici, seu executori illarum, vel aliis, ad quos pertinet, per se vel procuratorem suum legitimum, intra idem tempus præsentare, & apud illum vel illos pro ipsarum literarum executione instare, & possessionem hujusmodi instanter petere teneatur. Cæterum modus & forma hic tradita semper & ubique debeat observari, nec alia, vel æquipollens ullo modo admitti, in omnibus hujusmodi resignationibus, cessionibus quorumcunque beneficiorum, tam regularium quam secularium. Quod si quicquam prædictorum omissum fuerit, dictis terminis utcunque modo sint irritæ & inanes. Dat. Rom. Non. Jan. 1583.

CAP. III.

Resignationes legitimis de causis tantum admitti debere.

Pius V.

Quanta Ecclesia Dei incommoda omni tempore attulerit, & nunc quotidie magis afferat, ministrorum in eam ingressio *b* vitiosa, jam late perspiciant, & cum mœrore expendant Præsules omnes & Pastores, quando hæc pernicies cæterarum omnium maxima, tam multas orbis Ecclesias impie violavit. Quia vero hoc malum, cum in cæteris frequens, tum maxime in beneficiorum, & officiorum Ecclesiasticorum dimissione admittitur, nemini molestum esse debet, quod perinde de reprimendis quotidianis fraudibus, quæ hac in re frequentiores internoscuntur, certam aliquam rationem tandem inituri, officii nostri partes, in prohibenda omnibus interim resignationum hujusmodi receptione, paulo severius interposuerimus, omnesque beneficiorum interim resignandorum dispositiones, quæ fierent, in irritum revocaverimus, ac etiam decernimus, nullum per eas in illis jus, neque titulum, vel coloratum, tam in petitorio, quam in possessorio, ipsis provisis tribuere, quin etiam eos, ad illa deinceps obtinenda, perpetuo inhabiles fore: collatores vero alias in illorum dispositione, etiam tanquam devolutionis jure, sese interponere non posse, sed de eis, ut vere vacantibus, sive per Romanos Pontifices, sive alios collatores eorundem superiores, uti præventum esset, libere provideri.

Nunc autem intendentes institutum hoc nostrum, quo sanctuarium Domini cupimus illibatum auctore Domino persequi, ac simul, quantum in nobis est, cavere, ne resignationes ipsæ dehinc pro cujusque arbitrio, nullisque vel certe levibus causis, passim & temere admittantur, prohibitionem, & alia prædicta ac cætera omnia, nostris super hoc literis contenta, eatenus relaxamus, ut posthac Episcopi, & alii facultatem habentes, eorum duntaxat resignationes recipere & admittere possint, qui aut senio confecti, aut valetudinarii, aut corpore impediti, vel vitiati, aut crimini obnoxii, censurisque Ecclesiasticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent Ecclesiæ, vel beneficio inservire, seu qui unum aliud, vel plura beneficia obtinuerint, vel quos ad aliud contigerit promoveri, religionem quoque ingressuri, vel matrimonium contracturi, si statim postea id re ipsa exequantur, denique cum quis ex aliis casibus acciderit, qui constitutione felicis recordationis Innocentii Papæ III. de dimittendis cathedralibus Ecclesiis edita continentur. Qui etiam ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco beneficii residere securi. Sed nec horum ullus sacro ordini mancipatus, nisi religionem ingressurus, valeat ullo modo beneficium vel officium Ecclesiasticum resignare, nisi aliud ei sit, quo in vita possit commode sustentari. Ad hæc beneficiorum permutationes admittere, quæ canonicis sanctionibus, & Apostolicis constitutionibus permittuntur. Caveant autem Episcopi, & alii prædicti, itemque omnes electores, præsentatores, & patroni tam Ecclesiastici, quam laici, quicunque sint, ne verbo quidem aut nutu, vel signo, futuri in hujusmodi beneficiis & officiis successores, ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significatione vel hortatu designentur, aut de his assumendis promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscunque intercedat. Cæterum præcipimus atque interdicimus, ne ipsi Episcopi, aut alii collatores, de beneficiis & officiis resignandis prædictis, aut suis, aut admittentium consanguineis, affinibus vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum in extraneos collationum, audeant providere: quod si secus, ac etiam quicquid præter vel contra formam prædictorum fuerit a quocunque temere attentatum, id totum ex nunc vires & effectum decernimus non habere. Qui vero contrafecerint, ut in eo quo deliquerint puniantur, a beneficiorum & officiorum collatione, necnon electione, præsentatione, confirmatione, & institutione, prout cuique competierit, tam diu suspensi remaneant, donec remissionem a Rom. Pont. meruerint obtinere, & qui talia beneficia seu officia receperint, eos prædictis pœnis volumus subjacere. Et nihilominus in eos, qui sic suspensi, conferre, eligere, præsentare, confirmare, vel instituere, ausi fuerint, excommunicationis, quoad personas, quo vero ad capitula, & conventus,

a *Hi menses computari debent a die supplicationis, non a die consensus, quamvis Gomes. asserat a tempore consensus computandos.* 7. 7. *Paris. cons.* 143. *Christoph. Rossin. de benefic.* b *Meritis suffragantib. non ambitu provehi debent & ad beneficia & sacr. limina ingredi, c. nullus itaque* 1. *c. inscript.* 8. *q.* 1.

ventus, a divinis suspensionis sententias ipso facto promulgamus. Romæ Cal. April. 1568.

CAP. IV.

Consensus qui præstari debet in beneficiorum resignationibus, quo pacto notetur, & computetur in libris Cameræ Apostolicæ.

Clemens VII.

SAnctissimus in Christo pater, & D. N. D. Clemens, divina providentia Papa VII. Constitutionem suam de consensibus in Cancellaria, vel Camera Apostolica extunc de cætero præstandis, quoad materias Franciæ infra tres menses, in aliis vero infra quindecim dies, a die extensionis eorundem consensuum computandos, in libris solitis, & authenticis annotandos, ad obviandum fraudibus, quæ in retardatione annotationis consensuum hujusmodi committebantur, nuper editam declarando, voluit, quod dicta tempora, non a die extensionis consensuum in dictis libris, cum ipsa constitutio sic nihil operaretur, nec per eam dictis fraudibus in aliquo obviaretur, sed a die præstationis eorundem consensuum, intelligi debeant. Et quoniam nonnunquam præstantur consensus super supplicationibus nondum ad registrum missis, seu adhuc penes Datarium suum existentibus, & notarii non possunt tales consensus in dictis libris annotare, nisi videant hujusmodi supplicationes registratas seu expeditas, & sæpe labuntur dicta tempora, antequam ipsæ supplicationes ad registrum mittantur seu expediantur, voluit & declaravit, quod tunc & eo casu dicta tempora a die, quo Datarius hujusmodi supplicationes ad registrum, vel summistam miserit, computari debeant, diem autem missionis hujusmodi de cætero annotabit Datarius, pro tempore in calce supplicationum consensum aliquem requirentium, per hæc verba videlicet: *Missa die tali N. Datarius*: quæ verba voluit ad plenam probationem missionis prædictæ sufficere. Præterea voluit, quod notarii, de talibus consensibus rogati, in annotatione illarum in dictis libris facienda, teneantur de die missionis hujusmodi sicut de data supplicationum, expressam mentionem facere, ut die præstationis consensuum, & die missionis supplicationum hujusmodi simul junctis, ex illorum inspectione evidenter appareant ipsi consensus infra tempora prædicta in dictis libris annotati, & notarii requisiti de cætero ad ponendum aliquos consensus in libris prædictis, si ex inspectione dierum præstationis consensuum, ac missionis supplicationum, viderint dicta tempora ad annotandum consensus, ut præfertur, præfixa esse lapsa, consensus tales in dictis libris annotare nullatenus præsumant, sub poenis dicta priori constitutione contentis. Et nihilominus annotatio de illis sic extra tempora prædicta pro tempore facta, ipsique consensus sic annotati, viribus omnino careant, nulliusque sint roboris, vel momenti. Narrativa quoque per verbum Hodie vel Nuper, in literis Apostolicis super materiis, ad quarum expeditionem consensus aliquis requiritur, pro tempore expeditis posita, contra præmissa minime attendi debeat, nec aliquem effectum operetur.

CAP. V.

Beneficiorum fraudulentæ permutationes prohibentur.

Pius IV.

SAnctissimus in Christo Pater, & Dominus noster, Dominus Pius, divina providentia Papa IV. ad cujus aures pervenit, nonnullos beneficia Ecclesiastica per eos obtenta, in amicorum aut alias sibi gratarum personarum favorem, etiam in ordinariorum illorum collatorum manibus, contra juris dispositionem resignare cupientes, certam fictæ permutationis formam excogitasse, per quam se beneficia hujusmodi ex causa permutationis, alias de jure approbatæ, pro quodam imaginario, nec usquam reperibili beneficio (quod beneficium de Pertica, seu alio nomine vocant) illud per suppositivum compermutantem suum obtineri asserentes, & non alias, in dictis manibus resignant, talesque resignationes ex causa prætensæ permutationis admitti, ac de suis veris beneficiis, tanquam per dictas resignationes vacantibus, eisdem fictis compermutationibus, seu potius ipsimet compermutantes, sibi provideri procurant, hac indirecta via beneficia in aliorum favorem simoniace resignando, in sacrorum canonum fraudem, & animarum suarum periculum.

Proinde considerans illud fictitium de Pertica, aut alias nuncupatum, incertum, incorporeum & inane, nullibique reperibile, re vera non esse beneficium, ac propterea veram cum eo permutationem fieri non posse (tametsi non desint, qui subtili potius quam vera ratiocinatione contrarium pertinaciter asseverare nitantur) ac propterea Ecclesiam sanctam curæ suæ divinitus commissam hoc pravo abusu, fraudulentoque commento salubriter emundare volens, hac perpetuo valitura constitutione prohibuit, ne quis de cætero tales permutationes simulatas facere, neque beneficium de Pertica, aut aliud hujusmodi fingere, neve locorum ordinarii seu quivis alii resignationem alicujus beneficii, ex causa prætensæ permutationis cum beneficio de Pertica hujusmodi, seu quovis alio quocunque nomine sic doloso, & in fraudem nominato factæ, vel faciendæ tanquam meram fraudem sapientem, tanquam vere, & virtualiter in favorem alterius factam, ac propterea illicitam admittere præsumant. Decernens omnes, & singulas beneficiorum resignationes, prætextu permutationis hujusmodi, eorumque subsecutas admissiones ac provisiones, & alias dispositiones, quavis etiam Apostolica auctoritate faciendas, nullas & irritas, nulliusque fore roboris vel momenti, irritum quoque & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

TITULUS XV.
DE FRUCTUUM BENEFICII RESTITUTIONE.

CAP. I.

Susceptos fructus Clericus omittens dicere officium restituere debet.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

STatuimus & ordinamus, quod quilibet habens beneficium, cum cura vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus non faciat suos, pro rata omissionis officii, & temporis, sed eos tanquam injuste perceptos, & fabricas Ecclesiarum, ejusmodi beneficium, vel pauperum eleemosynas erogare teneantur: si vero ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, legitima monitione præcedente, beneficio ipso privetur, cum propter officium detur beneficium. Intelligatur autem officium omittere, quoad hoc, quod est de beneficio, privari posse, qui per quindecim dies illud saltem hoc non dixerit, Deo tamen ultra præmissa debita omissionis reddituri rationem. Quæ poena in habentibus beneficia reiterabilis totiens fit, quotiens contra facere convincatur.

CAP. II.

Pius

Fructuum amissio ob neglectas horas canonicas pro rata temporis præteriti officii perpenditur.

Pius V.

EX proximo Lateranensi Concilio *a* pia, & salubris sanctio emanavit, ut quicunque habens beneficium Ecclesiasticum cum cura, & sine cura, si post sex menses, quam illud obtinuerint, divinum officium legitimo cessante impedimento non dixerit, beneficiorum suorum fructus pro rata omissionis officii, & temporis suos non faciat, sed eos tanquam injuste perceptos in fabricas ipsorum beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Veruntamen multorum animi suspensione tenentur, cujusmodi ratæ prædictæ ratio sit habenda: Nos huic rei evidentius, atque expressius providere volentes statuimus, ut qui horas omnes canonicas uno vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficii, seu beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur: qui vero matutinum tantum, dimidiam: qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam: qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat: tametsi aliquis choro addictus non recitans omnibus horis canonicis cum aliis præsens adsit, fructusque, & distributiones forte aliter assignatas sola præsentia, juxta statuta, consuetudinem, fundationem, vel alias sibi lucrifecisse prætendat. Is etiam præter fructuum, & distributionum amissionem: item ille, qui primis sex mensibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusaverit, grave peccatum intelligat admisisse. Declarantes præstimonia, præstimoniales portiones, & qualiacunque beneficia, etiam nullum omnino servitium habentia, obtinentes cum prædictis pariter contineri. At quicunque pensionem, fructus, aut alias res Ecclesiasticas, ut clericus, percipit, cum modo prædicto ad dicendum officium parvum B. Mariæ Virginis decernimus obligatum, & pensionum, fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium. Romæ 12. Cal. Octobr. 1572.

a *Conc. Lat. sess. 9. Dominicus de Soto q. 5. art. 6. lib. 10. hoc decretum prudenter interpretatur. Menochius vero de arbit. jud. cent. 5. cas. 429. certis mediis hanc pœnam minuere contendit.*

CAP. III.

Tempore obitus beneficii fructus transeunt ad successores, non ad hæredes. h. d.

Julius III.

NOstræ intentionis nunquam fuit, quod quivis, quorumcunque beneficiorum *a*, etiam Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, & aliorum Prælatorum, etiam Cardinalium, ubilibet, etiam in Romana Curia, aut districtu, pro tempore decedentium, sive ex testamento, per ipsos beneficiatos, etiam vigore facultatum quarumcunque eis in specie, vel in genere, etiam prætextu quorumcunque capitulorum, ac statutorum, & ordinationum, etiam nostrorum, sub quibusvis tenoribus, & formis, ac alias quomodolibet concessorum condito, sive ab intestato hæredes, fructus, &c. ac pecunias, & res alias per ipsos sic defunctos beneficiatos, etiam Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, & alios Prælatos, ac Cardinales, ante eorum obitum non exactos, etiamsi pro tempore ante obitum hujusmodi decurso debeantur, ac eorum solutionis dies beneficiatis, & Cardinalibus viventibus advenerit, & per ipsos beneficiatos, & Cardinales non steterit, quo minus illos exegerint, quinimo omnem pro illorum exactione necessariam diligentiam etiam judicialiter agendo fecerint, quoquo modo exigere, aut etiam sponte oblatos percipere.

a *Vacantium beneficiorum fructus debent converti in Ecclesiæ utilitatem, vel reservari futurо successori. text. in c. quia sæpe. de elect. in 6. c. si propter. de rescript. eod. lib.*

FINIS LIBRI PRIMI.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.

DE FORO COMPETENTI, ET JURISDICTIONIS ORDINARIÆ POTESTATE.

CAP. I.

Laicis in Clericos nulla potestas, & ideo Ecclesiasticorum causæ in foro jurisdictionis ordinariæ debent decidi.

Martinus V.

AD reprimendas insolentias transgressorum, eorumque præsumptionem refrænandam, si nervus Ecclesiasticæ disciplinæ lentescat, eorum voluntas proclivior fit ad peccandum, & exemplum impunitatis periculosius in alios derivatur. Propter quod ad præsidentis officium pertinet sic debitam executionem adhibere justitiæ, quod commissa jam puniat, & committendorum in posterum audaciam interdicat. Sane sicut displicenter accepimus, nonnulli diversorum regnorum, & terrarum Judices, aliique officiales laici, & laicales personæ jurisdictionem in temporalibus exercentes, exercerique facientes, non attendentes, quod laicis in Clericos, & Ecclesiasticas personas, & illorum bona nulla sit attributa potestas, prætextu hujusmodi, quod asserant in suis dominiis ad se pertinere, coercere via facti, quæ vere, & ficte attentata asseruntur, etiam in quocunque loco sacro, vel religioso, quantumcunque Deo dicato, ex quacunque causa

causa, etiam si ratione delationis corporis Christi, collationis Sacramentorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum venditionis factarum, aut aliarum rerum, & bonorum ad Ecclesias & Ecclesiasticas personas pertinentium quomodocunque, etiam si sola negatione vel affirmatione facti interveniat, & ad eos recurratur, cognitionem ad se spectare, pro eo, quod factum & novitas, quæ prætenduntur, etiam sine alia violentia, quamvis in loco spirituali, & in loco sacro sive religioso, eo quod immediate, ut prætenduntur, spiritualiter non existant, propterea ministros Ecclesiæ, & personas Ecclesiasticas, quantumcunque res, causa, vel occasio, unde dependent & derivantur, pia, sacra, vel Ecclesiastica sit aut spiritualis, ad forum suum, & ipsarum cognitionem trahunt, & respondere cogunt: necnon procuratores fiscales in curiis temporalibus multoties agere procurant, ad quos (quod deterius est) nonnulli prælati & personæ Ecclesiasticæ, in superbiam & elationem dati, ad superandum & sibi subjiciendum, per tales inventiones & cautelas, alias personas Ecclesiasticas & religiosas, habent plerumque recursum, & propterea in eisdem regnis, & terris, civitatibus, castris, & locis, auctoritas & jurisdictio Ecclesiastica penitus absorbentur: & nihilominus ipsi laici Judices alios laicos in foro Ecclesiastico, super rebus quantumcunque Ecclesiasticis, vel spiritualibus, & concernentibus immediate Ecclesiasticas personas, ne respondeant, & Judicibus Ecclesiasticis, ne cognoscant, inhibitiones fieri sub gravibus pœnis temporalibus faciunt, & procurant, & si secus fecerunt, emendam pecuniariam excessivam exigere, ac vastatores in domibus, & aliis piis locis Ecclesiasticis, & religiosis, inducere, ac loca ipsa, personasque Ecclesiasticas, jocalibus & paramentis Ecclesiasticis, & bonis mobilibus, ac aliis spoliare, illaque vendere & alienare, fructus quoque & proventus ad temporalitatem ad manus suas ponere, necnon diversas injurias, & molestias reales & personales eisdem personis Ecclesiasticis inferre non verentur, in Dei offensam, animarum suarum periculum, Ecclesiasticæ libertatis vilipendium, & plurimorum gravamen, præjudicium & jacturam. Nos igitur adversus talia præsumentium temeritatem, remedia apponere, & super his salubriter providere cupientes, ac Concilii *a* Milevitan. ac fel. recod. Innocentii Papæ III. prædecessoris nostri constitutionibus super hoc editis, auctoritate Apostolica, ex certa scientia nostra irrefragabili constitutione perpetuo duratura, tenore præsentium statuimus, decernimus, ac etiam ordinamus, quod omnes & singulæ personæ Ecclesiasticæ, seculares & regulares, ordinum quorumlibet, quacunque exceptione suffultæ, etiamsi Patriarchali, Archiepiscopali, Episcopali, Abbatiali, vel alia quavis præfulgeant dignitate, quæ aliam personam Ecclesiasticam, collegium, vel conventum, in actione reali, mixta, vel personali, civili, criminali, etiam occasione cujuscunque summissionis, etiam juramento vallatæ, vel alias ad forum sive judicium laicale, directe vel indirecte, de qua in foro Ecclesiastico ordinari consueverit, possit, vel debeat, de jure, vel de consuetudine, aut alias cognosci, trahere præsumpserit, causam ipsam, & omne jus ei, sive eis, in possessorio vel petitorio, in re vel ad rem, causa vel occasione hujusmodi quomodolibet competens, eo ipso perdant penitus & amittant, & singulares personæ excommunicationis: capitula vero & conventus suspensionis & interdicti sententias incurrant ipso facto, & si personæ ipsæ, & eis in præmissis adhærentes & servientes, in aliquo rebelles fuerint, & in continenti non obedierint, omnes illas per privationem suorum beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcunque, quæ obtinebant, & in quibus, & ad quæ jus quomodolibet competit, & inhabilitationem ad alia in posterum obtinenda coerceri & compelli volumus antedictas. Et nihilominus omnes & singulos Judices & executoes, communitates, dominia, laicos, & laicales personas, postquam exceptum fuerit de non jurisdictione eorum, aut evidenter appareat, hujusmodi cognitionem ad eos de jure non spectare, talia præsumentes, & ea fieri mandantes, seu eorum nomine & mandato facta rata habentes, vel eis faciendis dantes auxilium, consilium, vel favorem, cujuscunque præeminentiæ, dignitatis, gradus, ordinis vel conditionis existant, seculares personas, eorum videlicet singulos officiales, quocunque nomine censeantur, & consiliarios, & privatas personas, quæ præmissorum principales perpetratores existerent, excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto, nullusque ab eisdem sententiis, per alium, quam per Romanum Pontificem, præterquam in mortis articulo constitutus, absolvi valeat, sive possit: & præmissa omnia, non tantum ad futura, sed etiam ad præsentia, & pendentia extendimus, auctoritate memorata; quodque etiam procurator fiscalis causarum Cu. Cameræ Apostolicæ contra culpabiles in præmissis, desuper summaria informatione præhabita, per se, vel alium seu alios, agere & procedere possit & valeat, nihilominus concedentes.

a Gratian. in c. continua, 21. q. 1. & in c. futuram. 12. q. 1.

CAP. II.

Laici Judices, in privilegii & ordinis clericalis injuriam non possunt sine culpa sacrilegii clericos bannire aut relegare.

Urbanus VI.

QUia, sicut displicenter accepimus, nonnulli diversarum partium Principes, Marchiones, Duces, Comites, Barones, & alii nobiles, necnon Potestates, Capitanei, Bajulini, Scabini, Advocati, Rectores, Judices & Consules, aliique officiales & consiliarii civitatum, oppidorum, terrarum, castrorum, & aliorum locorum, aliique laici & laicales personæ, dominium seu jurisdictionem in temporalibus obtinentes, necnon ipsarum civitatum communia, & oppidorum, castrorum, terrarum, & aliorum locorum universitates, non attendentes, quod laicis in clericos & personas Ecclesiasticas, & illorum bona, nulla sit attributa potestas, nihilominus ministros Ecclesiæ, etiam interdum in dignitatibus constitutos, temeritate propria bannire, seu relegare, aut proscribere non verentur. Nos adversus temeritatem hujusmodi remedium apponere cupientes, omnes & singulos talia præsumentes, & ea fieri mandantes, seu eorum nomine vel mandato facta rata habentes, vel in eis faciendis, dantes auxilium, consilium, vel favorem, si singulares personæ fuerint, cujuscunque præeminentiæ, dignitatis, status vel conditionis existant, earum videlicet singulas, si vero communitates vel universitates extiterint, omnes & singulos earum communitatum & universitatum potestates, capitaneos, bajulinos, scabinos, advocatos, rectores, judices, consules, & officiales, quocunque nomine censeantur, ac consiliarios, & privatas personas, quæ hujusmodi sacrilegii principaliores patratores existerent, excommunicationis sententias incurrere, necnon quamlibet earundem communitatum, seu universitatum, ac illa ipsorum Principum, Marchionum, Ducum, Comitum, Baronum, Nobilium, & aliorum quorumcunque laicorum, & laicarum personarum talia præsumentium, in quibus talia fierent, civitates, terras, oppida, castra, & alia loca Ecclesiastico interdicto subjacere volumus ipso facto, nullusque ab eisdem sententiis per alium, quam per Romanum Pontificem, præterquam in mortis articulo, possit absolvi, nec interdictum hujusmodi per alium etiam relaxari. Romæ 4. Id. Decemb. 1362.

CAP. III.

Exemptionis privilegio abutuntur Canonici ordinarium forum sub-

subterfugientes, & impunitatem scelerum simulantes, quamobrem eorum causæ jurisdictioni Ecclesiasticæ discutiendæ tradantur.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

REgimini universalis Ecclesiæ (disponente Domino) præsidentes, juxta pastoralis officii debitum, libenter intendimus utilitatibus subditorum, & ad conservandam libertatem Ecclesiasticam, & removenda scandala, ponendam concordiam, & nutriendam quietem inter Ecclesiarum prælatos, & eorum subditos, eo propensius Apostolicæ solicitudinis studium adhibemus, quo dissensionem talium fore dispendiosam experimento comprobatur, necnon indulta pariter, & privilegia eisdem subditis, in ipsorum prælatorum dispendium, tam per prædecessores nostros, quam sedem Apostolicam concessa, ita libenter moderamur, ne exinde scandala procedant, neve ex his ulli detur materia malignandi, & personæ Ecclesiasticæ a bono obedientiæ, necnon divini perseverantia servitii nullatenus retrahantur. Sane nuper ad nostrum relatio fide digna pervenit auditum, quod Canonici Patriarchalium, Metropolitanarum, & Cathedralium, & collegiatarum Ecclesiarum, & alii clerici seculares, plura præsumunt, quæ ipsis infamiam non parvam pariunt, & aliis inferunt læsionem, prætextu exemptionis, & libertatis a dicta sede obtentæ, ordinariorum correctiones & ordinationes subterfugiunt, ac eorum forum sive judicium declinant, nonnulli etiam impunitatem suorum excessuum, per privilegium exemptionis obtinere sperantes, excessus ipsos committere non verentur, quos, nisi per exemptionem, qua gaudent, crederent se defendi, nullatenus fuissent commissuri.

Hinc itaque accidit, ut propter eorum audaciam, qui prætextu privilegii exemptionis impunitatem excessuum obtinere confidentes, nonnulla multotiens committant enormia, per quæ plurimum diffamatur Ecclesia, & scandala gravia generantur, potissime autem, cum talia per eos, ad quos horum spectat correctio, incorrecta remaneant, seu illi, ad quos spectat illa punire negligunt. Nos volentes, ne eo prætextu delicta remaneant impunita, morbo hujusmodi necessariam adhibere medelam, sacro approbante Concilio statuimus, ut de cætero illi, quibus exemptorum correctio, & punitio a dicta sede demandata est, circa illam vigilanter intendant, & diligenter officii sibi commissi debitum exequantur, & quamprimum eis exemptos ipsos deliquisse legitime constiterit, ita eosdem exemptos delinquentes puniant, quod iidem exempti metu pœnæ a suis arceantur insolentiis, & alii eorum exemplo perterriti prosilire ad similia merito perhorrescant.

Et si circa hoc negligentes fuerint diœcesani, & alii locorum ordinarii, eosdem, quibus exemptorum correctio hujusmodi competit, personaliter, si illorum copia & notitia haberi poterit: alioquin, vel si nullus in partibus exemptorum ipsorum certus Judex fuerit, eos, quorum sua in præmissis interesse putaverint, per edictum publicum, cathedralium seu aliarum Ecclesiarum, locorum, in quibus exemptorum Judices hujusmodi residere, seu nullis eorundem exemptorum Judicibus existentibus, ipsos exemptos deliquisse contigerit, valvis affigendum, moneant, ut ipsi tales exemptos delinquentes & criminosos puniant & castigent, infra competentem terminum, monentium ipsorum arbitrio moderandum. Et si ipsi moniti in hoc negligentes fuerint, & id adimplere neglexerint, seu recusaverint, tunc ut in eo, in quo deliquerint, puniantur, cognitione hujusmodi ea vice sint privati, & se non intromittant ullatenus de eisdem: sed diœcesani & alii locorum ordinarii hujusmodi, contra tales exemptos delinquentes & criminosos, auctoritate nostra ad inquisitionem, vel per accusationem, sine aliquibus tormentis, procedere, & testes per seipsos examinare possint, ac processum ipsum (quem ratione solennitatis juris, prætterquam ratione citationis omissæ, dummodo delictum alias rite probatum fuerit, nullum allegari vel dici posse prohibemus, sed per eos habitum, clausum, & eorum sigillo munitum, ad sedis Apostolicæ examen, ipsorum exemptorum delinquentium expensis, etiam in ipso processu factis, ad quarum solutionem ordinarii ipsi possint eosdem inquisitos, & accusatos compellere, vel proprium vel alium nuncium quanto citius destinare procurent) apud eandem sedem, per Romanum Pontificem, vel alium, cui dixerit committendum, diligenter examinandum, & ita culpabiles repertos, quod ad condemnationem, vel propter sufficientia indicia, propter quæ ad torturam pro veritate exquirenda procedi valeat, ad ipsos diœcesanos seu ordinarios, per eos auctoritate nostra in causa inquisitionis seu accusationis ulterius legitime procedendum, & causam ipsam, prout justum fuerit, terminandam remittendum. Notarii autem dictæ sedis, quorum officium in ipsis primitivæ Ecclesiæ initiis, a felic. record. Clem. Papa I. ad sanctorum gesta a perquirenda atque conscribenda noscitur institutum, ad Protonotariatus officium assumpti, habitum & rochettum deferentes, & alii nostri & dictæ sedis officiales, actu sua officia exercentes, tam in civilibus, quam criminalibus, ab omni ordinariorum jurisdictione sint exempti. Alii vero Notarii habitum Protonotariatus non deferentes, nisi illum infra trimestre post præsentium publicationem assumpserint, & ipsi ac alii in posterum assumendi, habitum & rochettum hujusmodi continue non gestantes, atque alii nostri & dictæ sedis officiales, officia sua actu non exercentes, tam in criminalibus, quam in civilibus, ratione causæ summam 25. Ducatorum auri de Camera non excedentis, duntaxat eorundem diœcesanorum & ordinariorum jurisdictioni subjaceant. In civilibus vero causis summam hujusmodi excedentibus plena gaudeant exemptione, & a dictorum diœcesanorum & ordinariorum jurisdictione penitus sint exempti.

Dignum quoque & etiam congruum arbitrantes, quod ex sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium familiaribus, illi duntaxat privilegio exemptionis gaudeant, qui actu domestici, & continui sunt commensales, vel ab eisdem Cardinalibus ad ipsorum exequenda negotia missi, vel qui recreationis causa ad tempus a Romana Curia absentes fuerint, cæteris vero etiam familiaritatis literas habentibus, quo minus coercitioni diœcesanorum, & ordinariorum eorundem subjaceant, familiaritatis hujusmodi privilegium nullatenus suffragetur, & cum eisdem diœcesanis, ut monasteria monialium sedi Apostolicæ immediate subjecta, in eorum diœcesibus consistentia, semel in anno visitare possint, per constitutionem in Concilio Viennensi editam, quæ incipit: Attendentes, &c. plena fuerit data facultas, illam innovamus, ac exemptionibus & privilegiis quibuscunque non obstantibus, districte servari præcipimus, & mandamus. Per præmissa quoque eisdem diœcesanis, & ordinaris, casibus, quibus in exemptos a jure jurisdictio concessa est, nullatenus præjudicium generetur. Exemptiones autem de cætero, absque rationabili causa, & quorum interest, minime citatis, pro tempore concessas, nullius roboris, & momenti esse decernimus.

Et cum Ecclesiasticus ordo confundatur, si sua unicuique jurisdictio non servetur, ordinariorum jurisdictioni (quantum cum Deo possumus) favere, ac litibus finem celerius imponi, & litigantium immoderatis sumptibus, & expensis parci satagentes, statuimus & ordina-

a *Protonotariorum officium in principio Ecclesiæ primitivæ a beato Clemente ad sanctorum Martyrum gesta proquirenda atque scribenda fuit institutum, ut legitur in historia S. Clementis Papæ & Fabiani. Vide Luc. de Penna, in rub. de magistro scriniorum. Cod. lib. 12.*

dinamus, quod singulæ causæ, tam spirituales, quam civiles, & mixtæ, forum Ecclesiasticum quomodolibet concernentes, & beneficiales, dummodo beneficia ipsa generaliter reservata non fuerint, & ipsorum singulorum beneficiorum fructus, reditus, & proventus 24. ducatorum auri de Camera secundum communem æstimationem valorem annuum non excedant) in prima instantia extra Romanam Curiam, & in partibus coram ordinariis locorum duntaxat cognosci, & terminari, ita qnod nulli ante diffinitivam sententiam liceat appellare, nec appellatio (si fuerit emissa) ullatenus admitti, nisi ab interlocutoria, quæ vim habeat diffinitivæ, vel a gravamine minime concernente negotium principale, quod per appellationem a diffinitiva sententia reparari non possit, nisi alter collitigantium adversarii sui potentiam merito perhorrescens, seu alia probabili, & honesta causa aliter, quam per proprium juramentum saltem semiplene probata coram ordinario non auderet litigare. Eo enim casu causæ ipsæ, etiam appellationum in dicta Curia, etiam in prima instantia committi, & cognosci, & terminari possint. Alioquin appellationes, & illarum, etiam aliarum causarum hujusmodi commissiones, in posterum, & quicquid inde secutum fuerit, nullius sint roboris, & momenti. Judices autem, & conservatores a sede Apostolica deputati, si in altero jurium graduati non fuerint, assessorem partibus non suspectum ab ipsis partibus, vel earum altera requisiti, sumere, & secundum ejus relationem judicare teneantur.

CAP. IV.

Constitutiones editæ contra Principes seculares jurisdictionis Ecclesiast. libertatem impedientes, confirmantur, & innovantur.

ET quia sæpius, & multiplici ratione percepimus, quamplurimas Ecclesias, & illis præsidentes Episcopos, tam citra, quam ultra montes vexari in eorum jurisdictionibus, juribus, & dominiis, ac turbari a domicellis, Principibus, & nobilibus eorundem, qui sub colore juris patronatus, quod in beneficiis Ecclesiasticis habere confingunt, nullo privilegio Apostolico suffulti, sine ordinariorum collationibus, & literis, & absque aliquo saltem colorato titulo beneficia non solum clericis, sed etiam laicis conferre, sacerdotes, & clericos delinquentes ad eorum libitum punire, decimas omnium rerum, & ad quarum solutionem de jure tenentur, ac cathedralium, & alia, quæ legis diœcesanæ, & jurisdictionis sunt, & ad ipsos Episcopos duntaxat pertinent, temere auferre, fraudare, usurpare, seu, ut præmissa fiant, mandare, ac ipsa, & fructus quoscunque, ne a civitatibus, terris, & locis eorum extrahantur, prohibere, feuda, possessiones, & prædia occupare, & indebite detinere, sed & ad feuda & bona ipsarum Ecclesiarum eis concedendum, ac Ecclesiasticis personis per eos nominatis concedendum, minis & terroribus, ac aliis viis indirectis, inducere & compellere, & alia quamplurima damna, jacturas & injurias, Ecclesiis, & earum Prælatis, ac clericis præfatis inferri, non modo permittere, sed etiam expresse mandare præsumant. Attendentes igitur, qnod laicis in clericos & personas Ecclesiasticas, ac bona Eccclesiastica, non est attributa facultas, atque æquum & justum esse, ut in eos jura insurgant, qui illa offendere præsumunt.

Necnon considerantes quantum ex his, tam nostro & Apostolicæ sedis honori, quam personarum Ecclesiasticarum quieto, & prospero statui, non sine damnanda pernicie derogetur, ac cupientes eos, quos ad observantiam jurium virtutum præmia non inducunt, tam adjectarum exaggeratione pœnarum, quam adjiciendarum de novo formidine a temerariis ausibus refrenare, omnes & singulas constitutiones, quæ super decimarum solutione, & contra violatores, & raptores Ecclesiarum, & incendiarios, agrorum depopulatores, & tam S. R. E. Cardinales, quam venerabiles fratres nostros Episcopos, & alias personas Ecclesiasticas, seculares & regulares, capientes, detinentes, & eorum jurisdictionem, & jura quomodolibet indebite occupantes, aut eos in eorum jurisdictionis exercitio perturbantes, seu molestantes, eos quoque ad conferendum beneficia Ecclesiastica personis per eos nominatis, aut alias de illis, pro illorum libito voluntatis, disponendum, & feudum ac bona Ecclesiastica in emphyteusim concedendum, aut alias vendendum, temere compellentes, necnon statuta contra libertatem Ecclesiasticam facientes, & ad præmissa auxilium, consilium vel favorem præstantes, hactenus emanarunt, innovamus.

Et cum ea nedum juri contraria, sed etiam Ecclesiasticæ libertati opprobriosa sint quamplurimum & adversa, ut de officio nobis credito dignam Deo possimus reddere rationem, affectibus & monitis paternis, Imperatorem, Reges, Duces, Marchiones, Comites, Barones, & quoscunque alios, alterius cujuscunque nobilitatis, præeminentiæ, potentiæ, seu potestatis, excellentiæ, vel digitatis existentes, attente hortamur in Domino, eisdem in virtute sanctæ obedientiæ mandantes, ur ipsi constitutiones prædictas observent, & faciant etiam a suis subjectis inviolabiliter observari, quacunque consuetudine contraria non obstante, si divinam offensam, & sedis Apostolicæ debitam vitare voluerint ultionem, ac collationes de dictis beneficiis sic factas, nullas, & irritas nihilominus esse decernimus, ac illis utentes reddantur inhabiles ad alia beneficia Ecclesiastica obtinenda, donec cum eis super hoc per sedem prædictam fuerit dispensatum. Mature quoque considerantes, quod post Christi ad Cœlos ascensionem, Apostoli per singulas urbes & diœceses Episcopos distribuerunt; sicut sancta Romana Ecclesia per orbem constituit, eosdem Episcopos in partem sollicitudinis vocando, onera gradatim distribuendo, per Patriarchas, Primates, Archiepiscopos: ac sacris etiam canonibus, fuerit diffinitum, per eos, pro morum correctione & controversiarum decisione, & determinatione, ac mandatorum Domini, observatione, fieri debere Concilium provinciale, ac Synodum Episcopalem, ut depravata corrigerentur, & illa facere negligentes canonicis pœnis subjacerent, cum conveniat nos circa ea, quæ Rempublicam Christianam concernunt, esse intentos, desiderantes, canones ipsos firmiter observari, eisdem Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis districte injungimus, ut de officio eis commisso dignam Deo possint reddere rationem, Canones, Concilia & Synodos hujusmodi fieri mandantes, quocunque privilegio non obstante, inviolabiliter observent, præterquam, quoad Concilium provinciale, quod de cætero singulis trienniis fieri mandamus, ad illaque etiam exemptos accedere debere decernimus, privilegio ac consuetudine quacunque contraria non obstantibus. Circa hoc autem negligentes pœnas in eisdem canonibus contentas se noverint incursuros. Et cum constitutione in Concilio Vienensi edita, quæ incipit, In plerisque, ut Pontificiæ dignitatis honos servaretur, statutum fuerit, ne Ecclesiis cathedralibus (sine quibus spiritualia diu esse non possunt) privatis, ac clero & populo Christiano carentibus, de aliquibus personis, præsertim religiosis provideretur, constitutionem ipsam innovamus, inviolabiliter observari debere volumus atque mandamus, nisi aliqua justa causa, in consistorio nostro secreto approbanda, alias duxerimus faciendum. Nos enim quicquid contra præmissa, vel aliquod præmissorum contigerit attentari, irritum decernimus & inane, contraria quacunque constitutione vel privilegio non obstantibus.

CAP. V.

Ordinariorum jurisdictioni subesse debent Græci, qui per varias Christianæ ditionis civitates morantur, ne licentiores jam dudum recoctis & excussis hæresibus suos inficiant.

Pius IV.

Pius IV.

ROmanus Pontifex, præcipuus æquitatis, & religionis assertor, facultates & gratias ab Apostolica sede concessas, ex quibus tempore procedente animarum pericula, & inter catholicos scandala provenire animadvertit, pro sui pastoralis officii debito, mature revocare consuevit. Sane nonnulli locorum ordinarii nuper ad audientiam nostram referri curarunt, quod in quampluribus Regni Siciliæ citra, & ultra Pharum, & aliis Christiani nominis civitatibus, & locis, magna Græcorum, tam religiosorum & secularium clericorum, quam laicorum multitudo reperitur, qui Ecclesiæ Græcæ mores, & ritus observantes, seque suos proprios ejusdem nationis Prælatos habere, ac aliis, non autem locorum ordinariis subesse, sed immunitatum, aliorumque privilegiorum sibi per fel. rec. Leonem X. Paulum III. Julium etiam III. & forsan alios Romanos Pontifices, prædecessores nostros, & dictam sedem antiquitus concessorum prætextu, se ab eorundem ordinariorum jurisdictione, & superioritate exemptos esse prætendentes, impunitate sibi proposita, in diversas hæreticas, nefariasque opiniones, & absurda deliramenta passim prolabuntur, asserentes inter alias eorum blasphemias, nullum esse defunctorum purgatorium, Rom. Pont. aliquam in eos jurisdictionem, vel auctoritatem habere negantes, indulgentias ab illo concessas damnantes, Ecclesiasticas sententias, & censuras ab eo latas spernentes, sanctissimæ Dei genitricis virginis Mariæ, beatorum Apostolorum, & aliorum Dei sanctorum festivitates, ab Ecclesia Rom. sanctisque Patribus ordinatas, non observantes, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum suis infantibus in Baptismo exhibentes, inhumata defunctorum cadavera superstitione quadam impia, & plus quam barbarica, e sepulchris eruentes, igneque comburentes, ordinariorum locorum, quos habitant, visitationem, jurisdictionemque contemnentes, & Ecclesiasticam disciplinam perturbantes; ac demum hujusmodi aliisque suis opinionibus erroneis atque sacrilegis populos Latinos inficientes, correctionem legitimam suæ prætensæ exemptionis clypeo repellentes, in suis impietatibus, abusibusque consenescunt, & immoriuntur, in suarum vicinorumque populorum, præsertim simplicium animarum perniciem, & scandalum plurimorum. Nos igitur provide considerantes, ejusdem sedis intentionem nunquam fuisse, exemptionem, aliudve privilegium a se concessum iri, ut inde scelerum impunitas, & animarum periculum emergat, abusibus & periculis hujusmodi, quantum cum Deo possumus, tempestive obviare volentes, ac quarumcunque exemptionum, aliorumque privilegiorum dictis Græcis, eorumque Prælatis, Rectoribus, Abbatibus & aliis, tam sancti Basilii, & alterius ordinis regularibus, quam secularibus, ac etiam laicis personis, quocunque nomine nuncupatis, per præfatos & alios quoscunque Rom. Pont. prædecessores nostros, ac nos, & sedem præfatam in genere vel in specie hactenus concessorum, ac etiam iteratis vicibus approbatorum, & innovatorum, literarumque desuper confectarum, & inde secutorum tenores præsentibus, pro sufficienter expressis habentes, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas exemptiones, ac prout illas concernunt, desuper confectas literas præfatas, ad hoc videlicet, ut ipsi locorum ordinarii quascunque Græcorum Ecclesias, Monasteria, prioratus, & alia pia loca, tam secularia, quam cujusvis ordinis regularia eorunque Prælatos, etiamsi Episcopali, Archiepiscopali, ac majori dignitate præfulgeant, necnon Abbates, Rectores, Ministros, & quasvis alias ejusdem nationis personas, in suis civitatibus & dioec. consistentia, quoties opus fuerit, visitare, ac in illis suam ordinariam jurisdictionem, plenamque omnimodam superioritatem, in iis, quæ Dei cultum, Sacramentorum administrationem, & animarum salutem, hæresumque extirpationem concernunt, exercere & exequi libere & licite valeant, reliquis ipsorum Græcorum in divinis celebrandis, aliisque ritibus a sede Apostolica approbatis, necnon privilegiis & gratiis Apostolicis intactis remanentibus, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, perpetuo revocamus, cassamus, & annullamus, ac revocatas, cassatas, & annullatas esse, nec ipsis Græcis clericis vel laicis, eorumve prælatis, Ecclesiis, cœnobiis, aut aliis piis locis, in aliquo suffragari, sed illos omnes & singulos locorum, in quibus moram traxerint, ordinariorum visitationi, correctioni, punitioni, jurisdictioni, & omnimodæ superioritati in præmissis subesse, illisque tanquam superioribus suis, suarumque animarum pastoribus, humiliter obedire. Datum Rom. 16. Febr. 1564.

TITULUS II.
DE INVASORIBUS, ET OCCUPATORIBUS BONORUM ECCLESIÆ.

CAP. I.

Præter excommunicationis & interdicti pœnas, beneficiis, & privilegiis arceantur occupantes & detinentes bona Ecclesiæ.

Clemens VI.

ETsi solertem adhibere vigilantiam, ne quarumlibet Ecclesiarum jura depereant, ex debito nostri officii teneamur, in manutenendis tamen, defendendis, recuperandisque occupatis juribus Ecclesiæ Romanæ, sponsæ nostræ, quæ (disponente Domino) caput omnium, & magistra, cæteris altiori dignitate præcellens, majoribus est juvanda præsidiis, & amplioribus honoribus attollenda, esse debemus solliciti, & attenti. Ad obviandum igitur perversis illorum conatibus, qui sibi commoda, non se commodis patrimonii beati Patri in Tuscia, quod juris & proprietatis ejusdem Ecclesiæ fore, ac eidem immediate subesse dignoscitur, applicantes, temere civitates, castra, & villas ejusdem patrimonii, ad eandem Ecclesiam pertinentia, eorumque dominium, superioritatem, advocationem, capitaneatum, & jurisdictionem, in ipsius Ecclesiæ grave præjudicium, contra constitutiones & ordinationes, olim per fel. recor. Urbanum IV. & Joannem XXII. ac diversos alios Romanos Pontifices prædecessores nostros editas, non verentur diversis exquisitis coloribus occupare, & sibi in eisdem dominium, superioritatem, & præeminentiam vendicare: hac perpetua constitutione sancimus, ut nulla civitas, vel communitas, nullaque singularis persona, cujuscunque conditionis vel status existat, deinceps in aliquibus civitatibus, castris, seu villis ipsius patrimonii ad prædictam Romanam Ecclesiam spectantibus, dominium, superioritatem, capitaneatum, advocationem, jurisdictionem, seu aliquam præsidentiam seu præeminentiam, prætextu ejusque venditionis, submissionis, recommendationis, concessionis, recognitionis, obligationis, contractus vel pacti, aut cujusvis alterius commercii, absque auctoritate sedis Apostolicæ speciali, recipere audeat, vel sibi dominium, præsidentiam, capitaneatum, seu jurisdictionem in prædictis civitatibus, castris, seu villis, ex quavis occasione seu causa, quomodolibet vendicare: quodque civitates, & singulares personæ, summissiones, suppositiones, & subjectiones quascunque jam in eas factas & receptas, seu de facto, cum de jure non teneant, quomodolibet attentatas, admitere teneantur, nec civitates, castra, seu loca alia, quæ se eis, ut præmittitur, submiserunt, vel quomodolibet subjecerunt, virtute submissionis & suppositionis alicujus, vel cujusvis contractus titulo valeant retinere, nullaque universitas, seu communitas civitatis, castri, seu villæ Ecclesiæ Romanæ subjecta, in terris patrimonii constituta, alicui uni-

universitati, seu communitati, vel privatæ personæ, cujuscunque conditionis aut status existat, se subjacere, submittere, seu supponere valeat, constituendo, recognoscendo, seu profitendo se subesse alicui universitati, vel privatæ personæ, seu ad eosdem super eos, & in ipsis ac dictis civitatibus, & castris, & villis, aliquam jurisdictionem, dominium, capitaneatum, seu quamvis aliam praeminentiam pertinere. Et si quæ civitates, castra, vel loca, jam de facto ad submissionem, & suppositionem aliquibus civitatibus, vel privatis personis de se factam, venditionis, donationis, vel cujusvis alterius contractus colore vel titulo processerunt, realiter & effectualiter studeant revocare, nec illis unquam utantur, nec virtute submissionum hujusmodi, vel alias illis, quibus quovis titulo vel colore se summiserint, ullatenus obediant, pareant, vel intendant, contrarium non facientes, directe vel indirecte, per se vel alios, tam illi, & eorum singuli, qui in civitatibus, castris, aut villis ejusdem patrimonii, vel eorum aliquo hujusmodi dominium, superioritatem, capitaneatum, advocationem, jurisdictionem, quamcunque praeminentiam, seu præsidentiam, sine licentia sedis Apostolicæ speciali recipient in futurum, & qui jam ex quocunque contractu, vel obligatione receperunt, seu quavis usurpatione quomodolibet occupaverunt, nisi sic recepta, & occupata infra duorum mensium spatium, postquam præsens constitutio ad eorum notitiam pervenerit, vel per eos steterit, quo minus valeat pervenire, dominium seu præsidentiam, superioritatem, capitaneatum, advocationem, jurisdictionem quamcunque, seu praeminentiam hujusmodi realiter dimiserint cum effectu, illa nullo unquam tempore, absque ipsius sedis licentia resumpturi, quam illi, qui se summiserint, supposuerint, seu subjecerint, ut præfertur, simili modo, cujuscunque dignitatis, status, ordinis, vel conditionis existant, singulæ personæ sententiam excommunicationis incurrant, ac terræ ipsorum, ubicunque fuerint, Ecclesiastico interdicto subjaceant ipso facto. Civitates autem, castra & villæ, quæ in antea se submittent, supponent, seu subjecerint, & quæ summissionem, suppositionem seu subjectionem hujusmodi recipient, seu quomodolibet occupabunt, civitates quoque, castra, etiam loca quæcunque, quæ se jam quovis colore vel titulo, ut præmittitur, summiserunt & subjecerunt, ac civitates, quæ summissiones & subjectiones hujusmodi receperunt, nisi infra prædictum duorum mensium spatium, ab omni effectu dictæ summissionis, & subjectionis realiter destiterint, ipsis alterius non usuri, seu contra constitutionem & inhibitionem nostram venire, directe vel indirecte, per se vel alium seu alios attentabunt, Ecclesiastico subjacere decernimus interdicto, & nihilominus omnibus indulgentiis, privilegiis, ac gratiis, necnon feudis, bonis, & honoribus, & juribus quibuscunque, quæ ab eadem Romana & aliis Ecclesiis obtinent, privamus, & privatos esse volumus ipso facto. Non obstantibus, si eis vel eorum aliquibus, communiter vel divisim, ab eadem sit sede indultum, quod excommunicari, ipsorumque terræ & loca Ecclesiastico interdicto supponi non possint, per literas Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de hujusmodi ac eorum personis, locis, ordinibus, & nominibus propriis mentionem. Nos insuper omnes summissiones, subjectiones, suppositiones super prædictis factas, & obligationes, pacta, seu conventiones, sub titulo venditionis, vel cujusvis alterius contractus, quomodolibet initas & habitas, & quascunque pœnas adjectas, & juramenta præstita super illis, sub quibuscunque modis & forma, vel expressione verborum, præsertim cum in præjudicium ejusdem Ecclesiæ redundent, ac juramentum vinculum iniquitatis esse non debeat, decernimus fore nulla, vacua, irrita, & inania, & nullius existere firmitatis, & quatenus ad illa de facto processum extitit, tollimus & revocamus omnino, & viribus vacuamus. Cæterum, cum præfatus Joannes Papa XXII. prædecessor noster, dudum universis & singulis, tam clericis quam laicis, cujuscunque status, ordinis, conditionis, præeminentiæ, vel dignitatis existerent, etiam si Pontificali, vel Imperiali, seu Regali, vel quavis alia dignitate fulgerent, ac omnibus Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, & Nobilibus, ac potestatibus, capitaneis, & aliis officialibus quibuscunque, comitibus & populis civitatum, terrarum, castrorum, & aliorum quorumcunque locorum ubicunque consistentium: & omnibus aliis quibuscunque, auctoritate Apostolica inhibendum, per suas literas vim constitutionis habentes duxerit, & mandandum, ne per se vel alios, directe vel indirecte, patrimonii Ramondiolæ, Marchiæ Anconit. Ducatus Spoletan. Campaniæ, Maritimæque ac Massæ, Trebariæ, Provincias Venaisini, & Urbinatus, olim comitatus, ac Urbinat. & Ravenat. civitates & alias terras, civitates, castra, villas, & loca quæcunque ad eandem Rom. Eccles. pertinent. vel ipsorum aut alicujus eorum partem occupare, invadere, aut turbare, seu fidelibus eorundem injurias, damna seu violentias irrogare, aut occupantibus, invadentibus, turbantibus, vel injurias, damna, seu violentias irrogantibus, publice vel occulte, adsistere, aut auxilium, consilium, vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, per se vel per alium seu alios præstare præsumerent quoquo modo, in omnes & singulos, contra inhibitionem & mandatum hujusmodi venire aut attentare per se vel per alios præsumentes, tam clericos quam laicos, etiam si, ut prædicitur, Pontificali, aut Imperiali seu Regali, vel alia quavis dignitate fulgerent, de fratrum suorum consilio, excommunicationis, quam eo ipso incurrerent, sententiam promulgavit, ipsorumque terras, necnon quaslibet universitates, communitates & populos ipsorum, civitates, terras, castra, villas, & loca, in præmissis vel aliquo præmissorum culpabiles, Ecclesiastico supposuit interdicto, & eos ac ipsorum quemlibet, omnibus privilegiis, indulgentiis, gratiis, & immunitatibus realibus, & personalibus, ab eadem Ecclesia, & Imperio Romano concessis eisdem, omnium etiam feudorum, bonorum, honorum, officiorum, jurium & jurisdictionum, quæ ab Ecclesia & Imperio prædictis obtinerent, de ipsorum fratrum consilio, auctoritate privaverit supradicta, ipsos ad illa & similia & quælibet alia, eorumque filios & nepotes ad qualibet beneficia Ecclesiastica, dignitates, personatus, & officia, cum cura vel sine cura, quovis nomine censerentur, auctoritate qualibet obtinenda, usque ad tertiam generationem exclusive, reddendo inhabiles & indignos. Nos per præmissa vel quæcunque alia inhibitioni, mandato, pœnis & sententiis per ipsum prædecessorem factis & promulgatis, ut superius est expressum, aliisque contentis in literis supradictis, non intendimus in aliquo derogare, inhibitionem, mandatum, pœnas & sententias & alia supradicta, per præsentem constitutionem nostram roboramus, & in sui vigoris efficacia volumus, & decernimus permanere.

CAP. II.

Principes occupantes bona Ecclesiastica, & eorum libertati detrahentes, excommunicantur.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

Statuimus a & ordinamus, ut fructus, reditus, & proventus Ecclesiarum, monasteriorum, ac beneficiorum per seculares ullos Principes, etiamsi Imperator, Reges, Reginave, seu Respublicæ, vel potentatus fuerint, aut per eorum officiales, seu Judices, etiam Ecclesiasticos vel quascunque alias personas, publicas vel privatas, de eorundem

a *Præsens decretum confirmarunt Adrianus VI. Clemens VII. Julius III. & Pius IV. Casus hic reservatur in bulla cœnæ Domini.*

rundem Imperatoris, Regum, Reginarum, ac Principum, Rerumque publicarum, vel potentatuum mandato sequestrari occuparive, aut modo aliquo detineri, ipsique hujusmodi Ecclesias, monasteria, ac beneficia obtinen. sub prætextu fabricæ, instaurationisque, sine Romani Pontificis pro tempore existentis expressa licentia, aut eleemosynarum, seu quovis alio colore aut fuco, impediri non debeant, quo minus de illis, ut antea, libere, ac sine impedimento disponere valeant. Et si sequestrati fuerint occupative, aut detenti, integre, libereque, ac sine exceptione vel mora, prælatis, ad quos de jure, legitimeque spectant, restituantur, de quibus, si dissipati nusquam reperiri possint, eorum justa æstimatione facta, dictis prælatis satisfieri volumus per eos, qui dictas sequestrationes, applicationes, dissipationesque fecerint, aut fieri mandaverint, sub pœna excommunicationis, aut interdicti Ecclesiastici, talium Principum terris & dominio, eo ipso incurrendis, & ut eorum ac eisdem subjectorum bona ubicunque reperta, si moniti parere noluerint, capi & retineri possint; ipsi vero contrafacientes, tam supradictis pœnis, quam privationis feudorum & privilegiorum, quæ a nobis, & a Romana vel aliis Ecclesiis, nunc & pro tempore obtinuerint, & aliis contra violatores & oppressores libertatis Ecclesiasticæ, etiam per extravagantes, & alias constitutiones, etiam incognitas, & forsan in usu non existentes, impositis, quas earum omnium tenores pro expressis, & insertis habentes innovamus, ac perpetuum firmitatis robur habere decernimus & declaramus, ac secundum eas, per quoscunque Judices, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Card. sublata & adempta eis aliter judicandi declarandique potestate, sententiari, judicari, & interpretari debere volumus atque mandamus. Et cum a jure tam divino, quam humano, laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit, innovamus omnes & singulas constitutiones fel. rec. Bonifacii Papæ VIII. etiam prædecessoris nostri, quæ incipit, Felicis, & Clemen. V. quæ incipit, Si quis suadente, necnon quascunque alias Apostolicas sanctiones, in favorem libertatis Ecclesiasticæ, & contra ejus violatores, quomodolibet editas, & pœnis etiam contra talia præsumentes, in bulla, quæ legitur in cœna Domini, contentis, in sue robore permansuris. Et cum in Lateranensi pariter ac Conciliis generalibus, sub excommunicationis pœna prohibitum fuerit, ne Reges, Principes, Duces, Comites, Barones, Respublicæ, & alii potentatus, quicunque, regnis, provinciis, civitatibus, ac terris quoquo modo præsiden. collectas, decimas, & alia hujusmodi onera, clericis, prælatis, & aliis quibuscunque personis Ecclesiasticis imponant, exigantque, neve a sponte etiam dantibus & consentientibus etiam recipiant, atque in præmissis auxilium, favorem, consiliumve palam vel occulte præstantes, in excommunicationis latæ sententiæ pœnam eo ipso incidant, & ipsæ quoque Respublicæ, ac communitates & universitates, circa hoc quomodolibet delinquentes, Ecclesiastico eo ipso subjiciantur interdicto, prælati etiam præmissis absque Rom. Pont. expressa licentia ultro consentientes excommunicationis & depositionis pœnam ipso facto incurrant. Statuimus & ordinamus, ut de cætero talia præsumentes, etiamsi (ut præfertur) qualificati fuerint, ultra supradictas pœnas, quas contravenientes eo ipso incurrere volumus, ad omnes actus legitimos inhabiles, & intestabiles habeantur.

CAP. III.

Occupatores bonorum & redituum Ecclesiasticorum sub pœna excommunicationis restituere debent singula ablata & detenta.

Paulus IV.

QUacunque præscriptione, etiam centenaria & ultra, prætensa vel prætendenda non obstante, statuimus, quod, nisi occupatores seu detentores bonorum Cameræ a & sedis Apostol. ac Romanæ Ecclesiæ, infra duos menses a publicatione præsentium, ea restituerint, & feudatarii, vasalli, emphyteutæ, censuarii, ac monasteriorum, etiam consistorialium, & prioratuum commendatarii, libellarii, conductores, & alii præfatæ Cameræ respondentes, seu alias, etiam ratione exemptionum, libertatum & immunitatum eis concessarum, vel annatarum, seu quindenniorum, aut aliter, qualitercunque & quomodocunque, aliquid solvere obligati, seu in aliquo debitores de eo, in quo Cameræ, sedi & Ecclesiæ præfatis tenentur, integre satisfecerint, & præmissa, seu conventa, aut alias ab eis debita, non adimpleverint, omnes & singulas sententias & pœnas, tam Ecclesiasticas, quam temporales, & etiam privationis feudorum, & aliorum bonorum, & monasteriorum, etiam consistorialium, quorum occasione, etiam propter eorum exemptionem & immunitatem, solvant, ac eorundem monasteriorum, commendarum cessationis eo ipso incurrant, & absque alia declaratione desuper fienda incurrisse censeantur, feudaque & bona ad nos devoluta, & monasteria ipsa, per alios, a nobis & dicta sede libere impetrari possint, prout etiam nos tenore præsentium eos omnes sententiis, censuris, & pœnis prædictis expresse innodamus, ac privatos esse, commendasque cessasse ex nunc decernimus & declaramus, & nihilominus ad satisfactionem Cameræ Apostolicæ omnino teneantur. Decernentes eos ab alio, quam a Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo constitutos, & prævia debita satisfactione, absolvi non posse. Publicata Romæ, XXVI. & XXX. mensis Octobris, 1556.

CAP. IV.

Pœnæ detinentium bona Romanæ Ecclesiæ, & palatii Apostolici.

Pius IV.

PAstoralis officii auctoritas nos admonet, & ordo rationis exposcit, ut circa ea potissimum versemur, per quæ res & bona Rom. Ecclesiæ, præsertim usui & ornatui Rom. Pont. pro tempore existentis, & sacri palatii Apostolici deputata, ab impiorum insultibus, & rapinis præserventur, & ab eis ausu sacrilego, aut alias quomodolibet, abinde asportata & districta nostræ operationis ministerio cum animarum salute eorum, qui cæca cupiditate ducti, in non parvam sanctæ matris Ecclesiæ injuriam, & ipsorum animarum perniciem, Dei timore postposito, ea surripere, seu sibi appropriare, aut isthinc divertere ausi fuerint, eidem Romano Pontifici pro tempore existenti restituantur, & taliter in præmissis provideatur, quod cæteris cedat in exemplum. Cum itaque, sicut non sine gravi animi nostri molestia accepimus, tam tempore infirmitatis diversorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, ex qua, sicut Domino placuit, ab humanis decesserunt, quam exinde diversarum sedium vacantium, quamplura etiam pretiosa jocalia, ornamenta, & aliæ res & bona usui præfato, ut præfertur, deputata, & alias ad eundem Romanum Pontificem pro tempore existentem, & Cameram Apostolicam spectantia & pertinentia, tam ex dicto Palatio, quam aliis quibusvis locis ablata & distracta fuerint, & a diversis eorum protervia invalescente detineantur, in nostrum & ejusdem Pontificis pro tempore existentis non solum detrimentum, sed etiam sedis Apostolicæ ignominiam, & ipsius auctoritatis diminutionem, necnon illa detinentium animarum perniciem, atque periculum non modicum. Nos hujusmodi inconvenientibus, & animarum periculis, quantum in nobis est, obviare, & alias in præmissis, prout par est, providere volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, omnes & singulos per

a *Bonorum appellatione intelligit tam mobilia, quam immobilia, l. bonorum. ff. de verbor. signif. c. relatum 2. de testa. & Joan. And. c. si quis exigentibus.*

per nos, & Pontifices prædecessores nostros, contra talium perpetratores, ac alias bonorum Apostolicor. usurpatores, raptores, receptores, & possessores, ac detinentes & non restituentes, ac scientes & non revelantes, sub quibusvis verborum formis promulgatas, quarum & literarum Apostolicarum desuper confectarum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus, haberi volumus pro expressis, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbabamus, & innovamus, ac ad infrascriptos extendimus & ampliamus. Et nihilominus motu, & scientia similibus omnes & singulas, tam seculares, quam Ecclesiasticas, ac etiam militiarum, & ordinum quoruncunque religiosas, etiam quacunque Episcopali, Archiepiscopali, & Patriarchali, seu superiori Ecclesiastica, etiam Cardinalatus honore, ac etiam Comitali, Marchionali, aut Ducali dignitate fungentes, ac alias mundanas personas, nullas penitus excipientes, cum dignitas, qualiscunque sit, in peccatis nemini excusationem præbere debeat, quæ jocalia, ornamenta, aurum, argentum monetarum & non monetarum, gemmas, margaritas, lapides pretiosos quocunque nomine nuncupatos, pecunias, vestes, pannos, & tam manuscriptos, quam quosvis alios libros, scripturas, necnon equos, mulos, mulas, imagines aureas, argenteasque, ac æneas & marmoreas, ac supellectilia, & alias quascunque res, & bona mobilia, & immobilia, spiritualia & profana, cujuscunque generis, qualitatis, & quantitatis, seu pretii existentia, pro usu & commoditate Romani Pontificis pro tempore existentis, & ornamento palatii hujusmodi deputata, ac ad eundem Romanum Pontificem pro tempore existentem spectantia, & pertinentia, tempore infirmitatis cujusvis Romani Pontificis prædecessoris nostri, ex qua postmodum decessit, ac etiam dictæ sedis propterea vacantis, necnon per annum ante obitum & vacationem hujusmodi, & dicto palatio & alias undecunque, & quocunque asportarunt, subtraxerunt, & occultarunt, seu prætenso titulo donationis, vel remissionis, quitantiæ, vel alio quovis prætextu detinent, seu sciunt, ea per alios possideri, usurpari & detineri, aut occupata fuisse, & ad eorum manus pervenisse, requirimus & monemus, eisque districte præcipiendo mandamus, quatenus infra sex dierum spatium, quorum duos pro primo, duos pro secundo, & reliquos duos dies pro tertio, & peremptorio termino, eis & eorum cuilibet pro canonica monitione assignamus, omnia & singula jocalia, ornamenta, aurum, argentum, gemmas, margaritas, lapides pretiosos, pecunias, vestes, pannos, libros, equos, mulos, mulas, imagines, supellectilia, & alias res, & bona hujusmodi, dilecto filio Francisco Odescalco, dictæ Cameræ præsidenti, cum effectu restituant, & consignent, & si donationem vel remissionem, aut quitantiam desuper sibi factam prætendant, illam seu illas videndas, ut decet, & examinandas exhibeant, & producant, ac illorum raptores, usurpatores, seu detentores, vel occupatores scientes revelent. Alioquin lapsis diebus hujusmodi, omnes & singuli præfati Episcopali vel Archiepiscopali, aut Patriarchali, ac etiam Cardinalatus honore seu dignitate prædíti, interdicti ingressus Ecclesiæ pœnam, alii vero excommunicationis, & maledictionis æternæ sententiam, quam alias in eos his scriptis ferimus, & a quibus, nisi a nobis & eodem Romano Pontifice pro tempore existente, ac satisfactione prævia, præterquam in mortis articulo constituti, relaxationis & absolutionis beneficium obtinere non possint, eo ipso incurrant: & si Pontificali aut Cardinalatus honore seu dignitate prædíti, sub interdicto hujusmodi per octo dies præfatos, seu immediate sequentes, permanere, alii vero inferiores ab eis eandem excommunicationis sententiam animo, quod absit, indurato sustinere non formidaverint, extunc elapsis dictis octo diebus, Pontificali & etiam Cardinalatus honore seu dignitate prædíti, a regimine Ecclesiarum eis commissarum, eo ipso suspensi, ac tam ipsi, si alia beneficia Ecclesiastica obtineant, quam inferiores ab eis, omnibus & singulis Monasteriis, prioratibus, dignitatibus, administrationibus canonicatibus, & præbendis, cæterisque beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura secularibus ac ordinum quorumcunque regularibus, quæ in titulum vel commendam seu administrationem, aut alias quomodolibet, etiam ex quibusvis concessionibus, seu dispensationibus Apostolicis obtinent, ac etiam officiis Romanæ Curiæ per eos obtentis: Seculares vero feudis, vicariatibus, dominiis & aliis juribus, ac privilegiis quibuscunque, eis per Romanam Ecclesiam aut sedem præfatam seu alios quoscunque, etiam quacunque alia auctoritate, etiam Imperiali vel Regali eis concessis, etiam eo ipso privati existant, & ad similia beneficia, feuda, privilegia, vicariatus, dominia & jura obtinenda, necnon ad quoscunque actus legitimos exercendos inhabiles, ac etiam intestabiles similiter eo ipso fiant, possintque beneficia, officia, ac vicariatus & feuda, aliaque jura hujusmodi, tanquam vacantia, absque alia declaratione desuper facienda, a nobis & sede præfata, ac aliis, ad quos pertinet, illa concedere & dare, libere impetrari: scituri quod si ipsi, aut eorum aliqui suæ salutis immemores in præmissis morosi fuerint, seu præmissa adimplere non curaverint, aut contempserint, hoc eis pro gravi crimine & delicto imputabitur, & justitia mediante contra eos ad graviores, & tales pœnas absque ullo respectu procedetur, quod illorum coercitio eis perpetuo cedat ad noxam, & aliis in exemplum, absque spe alicujus veniæ inde consequendæ: si vero se humiles, & ad satisfaciendum aut confitendum promptos exhibuerint, cum omni mansuetudine, & respectu excipientur, & ex eorum spontanea restitutione seu confessione eis salutaris misericordiæ, & gratiæ amplexus, exuberanti sedis præfatæ in singulos pietate provenient. Ac singulas donationes eis desuper factas, prout justitia suadebit, & ordo dictaverit rationis, admittemus. Ac, ut præfertur, scientes, & revelantes, ultra cœleste præmium, a nobis condignam mercedem, & retributionem recipient, cum eorum omnium grata satisfactione. Romæ 3. Non. April. 1560.

TITULUS III.
DE ANNATIS.
CAP. I.

Excommunicationis & privationis beneficiorum pœnis innodantur, non solventes debitis temporibus annatas.

Innocentius VIII.

Apostolicæ Cameræ, ex qua non modo S. R. E. sed etiam magnum totius Christianæ Reip. subsidium provenit, jura illæsa servare (ut tenemur) modis omnibus cupientes, his quæ propterea a prædecessoribus nostris emanarunt, libenter adjicimus muniminis nostri firmitatem, ac alias desuper providemus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Dudum siquidem per fel. rec. Pium Papam II. prædecessorem nostrum, accepto, quod numerus debitorum dictæ Cameræ nimis auctus erat, & quod obligati pro annatis beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ auctoritate Apostolica assecuti fuerant, excommunicationis sententiam in eas latam (quam non solvendo in præfixo eis termino ipso facto incurrebant) minime curare videbantur, & per hoc animabus sic illaqueatis periculum imminebat, & continua dictæ Cameræ damna subsequebantur. Idem prædecessor cupiens tam saluti animarum, quam ipsius Cameræ indemnitatibus salubriter providere, provide ordinavit, quod omnes, qui de cætero pro annatis quorumcunque beneficiorum in dicta Camera se obligarent, si infra eis præfixos terminos, dictæ Cameræ,

aut

aut collectoribus fructuum, & proventuum, eis in partibus existentibus, satisfacere deficerent, ipso facto, lapso termino, non solum in sententiam excommunicationis inciderent, sed etiam beneficiis suis, pro quiqus se in dicta Camera obligassent, omnino privati forent; illi vero, qui non pro se, sed pro aliis, ut Principales, se pro annatis hujusmodi obligarent, si in terminis non satisfacerent, ultra sententiam excommunicationis hujusmodi, essent ipso facto omnibus beneficiis Ecclesiasticis, quæ obtinent, privati; possentque talia beneficia per quoscunque libere impetrari, prout in ejusdem prædecessoris literis desuper confectis plenius continetur. Cum autem (sicut accepimus) ex ordinatione prædicta, ab aliquibus temporibus citra, ideo optati fructus non provenerint, quia nonnulli, qui beneficia Ecclesiastica per hujusmodi privationem vacantia pro tempore postmodum impetrarunt super illis, agendo atque excipiendo, privationem hujusmodi in judicium deduxerunt, coram palatii causarum Apostolici Auditoribus, & aliis Judicibus Romanæ Curiæ, auditoribus & Judicibus, asserentibus ordinationem eandem prædecessoris præfati non fuisse receptam, & moribus utentium comprobatam, crevitque & crescit in dies numerus debitorum eorundem, in animarum non solventium, quæ debent, periculum, & præfatæ Cameræ ac Christianæ Reip. præfatæ non leve præjudicium. Nos igitur volentes super præmissis opportune providere, ejusdem prædecessoris ordinationem, & literas prædictas, ac omnia & literas prædictas, ac omnia & singula in eis contenta, auctoritate Apostolica, præsentium tenore approbamus, & robur perpetuæ firmitatis obtinere debere decernimus, juxta illarum continentiam & tenorem; ac volumus, & eadem auctoritate statuimus, quod hactenus obligati Cameræ eidem ex causis prædictis, qui non solverunt, statutis eis terminis, ac propterea excommunicationis sententiam, & juxta ejusdem prædecessoris literarum continentiam, privationis pœnam prædictam incurrerunt (si curiales, infra unum; citramontani infra tres; & ultramontani, infra novem menses, a die publicationis præsentium in Cancellaria Apost. computandos) dictæ Cameræ de his, quæ debebant, satisfecerint, extunc eo ipso ab excommunicationis sententia absoluti, & ad beneficia, quibus propterea juxta ordinationem prædictam, privati existunt, plenarie restituti censeantur; & si non solverint in terminis prædictis, privationis pœnam prædictam de novo incurrant eo ipso. Quodque illi, qui in posterum se obligabunt, excommunicationis & privationis pœnas prædictas, juxta ejusdem prædecessoris ordinationem, omnino incurrant; & impetrantes beneficia per hujusmodi privationem vacantia; & similiter contra illos sic privatos, & de privatione hujusmodi excipientes, possint & debeant per quoscunque auditores, & Judices audiri; nec ex prætextu, quod constitutio prædicta non fuerit recepta, & moribus utentium comprobata, repelli; teneanturque auditores, & Judices quicunque, in causis cognoscendis in Romana curia & extra, secundum eandem ordinationem judicare, Rom. 13. Cal. Mart. 1484.

CAP. II.

Annatæ non debentur Cameræ Apostolicæ, nec exiguntur de beneficiorum pensionibus, annuum valorem 24. Ducatorum non excedentibus.

Clemens VII.

Cum, sicut nobis innotuit, licet ratione fructuum beneficiorum Ecclesiasticorum, valorem annum viginti quatuor ducatorum auri, de auro communi æstimatione non excedentium, annatæ Cameræ Apostolica non debeantur, nec solvi aut exigi consueverint, & minus ratione pensionum quantitatem viginti quatuor ducatorum auri similium non excedentium, annatæ aliquæ retroactis temporibus exactæ aut solutæ fuerint, nihilominus a certo tempore citra, præsidentes dictæ Cameræ & alii Officiales Romanæ Curiæ, ad quos exactio annatarum pertinet, sub prætextu, quod in provisionibus & aliis dispositionibus beneficiorum Ecclesiasticorum, super quorum fructibus, &c. valorem viginti quatuor ducatorum excedentibus, aliquæ pensiones annuæ, cujuscunque etiam minoris quantitatis viginti quatuor ducatorum reservatæ existant, illorum medietas deduci ac defalcari consueverit, annatas ex pensionibus quantitatem octo ducatorum excedentibus, & viginti quatuor non excedentibus aut attingentibus, de facto exegerint, & exigunt. Nos qui unicuique in justitia debitores sumus, super iis congruis remediis providere volentes, ac ratione pensionum, quarum quantitas viginti quatuor ducatorum auri de Camera non excedit, nullas annatas Cameræ aut officialibus prædictis deberi declarantes, ex certa nostra scientia, & deliberatione statuimus, quod de cætero ex quibusvis pensionibus, quantitatem viginti quatuor ducatorum hujusmodi non excentibus, nulla annata quovis prætextu exigatur, nec per illos, quibus pensiones ipsæ resignatæ fuerint, solvatur, neque solvi debeat, sic tamen, quod in pensionibus, & aliis dispositionibus beneficiorum, super quorum fructibus similes pensiones annuæ minoris quantitatis viginti quatuor ducatorum, & quantitatum viginti quatuor ducatorum similium non excedentes resignatæ fuerint, ex talibus pensionibus nihil deduci debeat. Districtius inhibentes Cameræ præsidentibus, ac aliis officialibus prædictis sub excommunicationis, & a perceptione emolumentorum officiorum suorum, ad nostrum, & Apostolicæ sedis beneplacitum, suspensionis, in eorum singulos latæ sententiæ pœnis, ne de cætero ratione hujusmodi pensionum quantitatem viginti quatuor ducatorum non excendentium, aliquas annatas quovis prætextu exigere, seu quo minus literæ resignationis illarum expediantur, impedire vel differre quoquo modo præsumant, alioquin literas ipsas tam per Cancellarium, quam Cameram Apostolicam per eos, ad quos literarum expeditio pertinet, absque manuum illorum appositione, libere expediri posse decernimus, ac ad id eis liberam facultatem concedimus.

CAP. III.

Constitutionum editarum in non solventes annatas a variis Pontificibus ampliatio, & confirmatio.

Julius III.

Cupientes Cameræ Apostolicæ, ex qua non modo S. R. E. verum etiam toti Reip. Christianæ subsidium provenit, & collegii Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium ac officialium sedis Apostolicæ indemnitati consulere, & eorum jura, ut tenemur, illæsa præservare, his, quæ a prædecessoribus nostris ad hoc provide emanarunt, libenter adjicimus nostris muniminis firmitatem a, aliasque desuper disponimus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Dudum siquidem, postquam felicis recordationis Pius Papa II. prædecessor noster, accepto, quod numerus debitorum dictæ Cameræ plurimum auctus erat, & quod obligati pro annatis beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ Apostolica auctoritate assecuti fuerant, excommunicationis sententiam in eos latam, quam non solvendo in termino eis præfixo ipso facto incurrebant, minime curare videbantur, unde animabus sic illaqueatis periculum imminebat, & continue eidem Cameræ damna subsequebantur; cupiens tam saluti animarum, quam indemnitati Cameræ hujusmodi salubriter providere, per suas ordinaverat, quod omnes, qui extunc de cætero pro annatis quorumcunque beneficiorum dictæ Cameræ se obligarent, si infra terminos eis præfixos dictæ Cameræ, aut collectoribus fructuum, & proventuum eidem Cameræ debitorum, in

a *Idem habetur sup. 1. de annatis. ex Innoc. VIII.*

in illis partibus existentibus, satisfacere deficerent, ipso facto lapsis terminis prædictis non solum sententiam excommunicationis inciderent, sed etiam beneficiis, pro quibus se in ipsa Camera obligassent, omnino privati essent: ii vero, qui se pro annatis hujusmodi non pro se, sed pro aliis, ut principales, obligarent, si in terminis non satisfacerent, ultra sententiam excommunicationis hujusmodi, essent omnibus beneficiis Ecclesiasticis per eos obtentis eo ipso privati, possentque talia beneficia per quoscunque libere impetrari.

CAP. IV.

Annata solvi debet singulis quindecim annis Cameræ Apostolicæ de beneficiis, & monasteriis unitis de cætero non vacantibus.

ET piæ memoriæ Paulus etiam Papa II. prædecessor noster cum tam ipse, quam dictus Pius prædecessor, ac recolendæ memoriæ Martinus V. Eugenius IV. Nicolaus etiam V. & Calixtus III. Romani Pontifices prædecessores nostri, tunc sui, quamplura diversorum ordinum Monasteria, prioratus, præposituras, & præpositatus, conventuales, necnon dignitates majores in cathedralibus, etiam Metropolitanis, & principales in collegiatis Ecclesiis administrationes quoque, officia, & beneficia Ecclesiastica, etiam dispositioni Apostolicæ generaliter reservata invicem, vel aliis cathedralibus, etiam Metropolitanis, seu collegiatis Ecclesiis, ac earum, sive capitularibus mensis, aut monasteriis, dignitatibus, collegiis, universitatibus, & beneficiis, ac congregationibus canonicorum regularium S. Augustini Lateranensium, & de Scopeto, seu S. Salvatoris nuncupatorum, Monachorum S. Justinæ Paduan. & Montis Oliveti, S. Benedicti Cistercien. Vallis Umbrosæ, & Carthusiens. Ordinum, Presbyterorum quoque S. Gregorii in Alga Venetiarum, atque aliis Monasteriis, domibus, hospitalibus, fabricis, & piis locis, utriusque sexus personarum, sub diversis modis, & formis dicta auctoritate univissent, annexissent, incorporassent, & submisissent a. Et propterea monasteria, prioratus, præposituras, dignitates, administrationes, officia, & beneficia unita hujusmodi amplius vacare non speraretur, & exinde Camera, ac Collegium hujusmodi, & officiales sedis Apostolicæ detrimentum non modicum paterentur: volens, ut par erat, quod uniones, annexiones, incorporationes, applicationes, & submissiones prædictæ si alias rite, & rationabiliter præcesserant, ita in sua firmitate permanerent, quod eorum, quibus una cum suis oneribus unita fuerant, commodis deservirent, & aliorum jura propterea non læderentur, per suas statuerat, & ordinaverat, atque decreverat, quod omnia, & singula monasteria, illa videlicet, quorum fructus, reditus, & proventus ad summam centum florenorum auri de Camera, secundum communem æstimationem, ascendebant annuatim, sive in libris ejusdem Cameræ taxati reperiebantur, communia, & minuta servitia, ac alia jura debita, & consueta, tam Cameræ, & collegio, quam officialibus prædictis, reliqua vero monasteria, prioratus, præposituras, præpositatus, dignitates, personatus, administrationes, officia, & beneficia, ut prefertur, unita, pro quibus prædictæ Cameræ annata, seu alia jura solvi consueverant, vel debebant temporibus retroactis, & de solvendo singulis certis futuris temporibus, obligatio in eadem Camera per inadvertentiam facta non fuerat, annatam, sive medios fructus unius anni in posterum, & singulis quindecim annis perpetuo secuturis, eidem Cameræ omnino solvere tenerentur, & deberent. Et quod de omnibus monasteriis, prioratibus, præposituris, præpositatibus, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, & beneficiis supradictis, ut præfertur, unitis, a quorum unionum temporibus, postquam illæ fuerant sortitæ effectum, anni quindecim effluxerant, infra annum proxime secuturum, communia minuta, & alia jura, seu annatas, & medios fructus hujusmodi solvere astringerentur, etiam singulis 15. annis in futurum, prout multi alii similes uniones, & gratias obtinentes faciebant, & facere consueverant, & ad id ii, quorum intererat, infra ipsius anni spatium se in eadem Camera efficaciter obligare deberent cum effectu, alioquin si a solutione, aut obligatione præmissis cessare præsumpsissent, uniones, annexiones, incorporationes, applicationes, & submissiones prædictæ haberentur penitus pro infectis: & sic unita Monasteria, prioratus, præposituræ, præpositatus, dignitates, personatus, administrationes, officia, & cujusvis qualitatis, aut generis beneficia tanquam vere vacantia possent a dicta sede libere impetrari, & canonice obtineri, ac uniones ipsæ & super eis confectæ literæ, ac processus habiti per easdem & quæcunque inde secuta nullatenus emanasse.

a De beneficiorum unionibus habet sup. in fine 2. lib.

CAP. V.

Ordinationem Pii II. cujus neglectus summum detrimentum minabatur Cameræ Apostol. confirmavit Innoc. VIII.

AC similis memoriæ Innocentius Papa VIII. similiter prædecessor noster accepto, quod ex ordinatione Pii prædecessoris hujusmodi a tunc certo tempore citra optatus fructus non provenerat, quia nonnulli, qui beneficia Ecclesiastica per hujusmodi privationem vacantia impetraverant super illis agendo, & alii, qui accipiendo privationem hujusmodi in judicium deduxerant coram causarum palatii Apost. Auditoribus, & aliis Rom. Curiæ Judicibus, asserentibus ordinationem hujusmodi receptam, & moribus utentium comprobatam non fuisse, auditi non fuerant, & quod creverat, crescebatque in dies numerus debitorum eorundem in animarum non solventium periculum, & prædictæ reipub. Christianæ præjudicium, ordinationem, & literas Pii prædecessoris hujusmodi, ac omnia, & singula in illis contenta per suas approbaverat, & perpetuæ firmitatis robur obtinere decreverat. Ac voluerat & statuerat, quod illi, qui ex tunc in posterum se obligarent, excommunicationis & privationis pœnas prædictas, juxta ordinationem Pii prædecessoris hujusmodi omnino incurrerent, & impetrantes beneficia per hujusmodi privationem vacantia, similiter contra illos sic privatos, de privatione hujusmodi excipientes, possent & deberent per quoscunque auditores audiri, nec prætextu, quod ordinatio hujusmodi non fuisset recepta, & moribus utentium comprobata, repelli: tenerenturque auditores & Judices quicunque, tam in dicta Curia, quam extra eam, secundum ordinationem hujusmodi judicare, nec prodessent eisdem obligatis quietationes, quas a collectoribus vel subcollectoribus haberent, quæ publico non probarentur instrumento.

CAP. VI.

Pœnas & censuras sancitas cum privationis beneficiorum, tum excommunicationis inviolabili legis vigore servari voluit Julius II. in non solventes annatas, cujus ut priorum rescriptum ratum & constantissime servandum Julius III. confirmat.

SAnctæ memoriæ Julius similiter Papa II. & prædecessor noster, eorundem prædecessorum vestigiis inhærendo, motu proprio, & ex certa scientia ordinationes, statuta, decretum, & voluntatem prædecessorum hujusmodi per quasdam innovans, per constitutionem suam perpetuo valituram decrevit, declaravit, statuit, & ordinavit, quod ordinationes, statuta, decretum, & voluntates prædecessorum hujusmodi, & quoad censuras, & pœnas etiam privationis in eas expressas, quoad futura in omnibus & per omnia, juxta illorum tenores inviolabiliter perpetuis futuris temporibus observarentur. Et quod illi, quos pro annatis hujusmodi dictæ Cameræ teneri constaret, etiam si illas solvere non promitterent, seu ad illarum solutionem

nem

nem se specialiter non obligarent, dummodo beneficia ipsa realiter assequerentur, ad solutionem annatæ, & jurium prædictorum efficaciter tenerentur. Et deinde accepto, quod ex prædictis, & quæ postea tam per dictum Innocentium, quam per similis memoriæ Sixtum IV. & Alexandrum VI. Romanos Pontifices, pariter prædecessores nostros, tunc suos eatenus factæ fuerant, perpetuis unionibus, & applicationibus, ac ex negligentia, sive malitia multorum, qui dictis literis parere eatenus contempserant, dicta Camera in suis juribus non mediocrem patiebatur jacturam, tam statutum, ordinationem, decretum, & declarationem Pauli prædecessoris hujusmodi, quam omnia, & singula alia in illius prædictis literis contenta per alias suas literas approbavit, & innovavit, ac inviolabiliter observari debere, ac omnes, & singulos cujuscunque qualitatis, gradus, & conditionis forent, qui se postea obligaverant, aut alias ratione Monasteriorum, ac aliorum beneficiorum sic unitorum ad valorem centum florenorum similium communi æstimatione ascendentium, vel quorum fructus, reditus, & proventus in eisdem libris ad similem summam taxari reperiebantur, eidem Cameræ solvere tenebantur, ad integram solutionem eidem Cameræ de præmissis faciendam infra certum tunc expressum tempus juxta tenorem literarum Pauli prædecessoris hujusmodi, & sub pœnis in illis contentis, ut par erat, omnino teneri, obligarique decrevit, prout in singulis literis prædecessorum hujusmodi plenius continetur. Cum autem, sicut accepimus, malitia, & avaritia hominum in dies crescente, ordinationes, statuta, voluntates, decreta, & declaratio Pii, & Pauli, ac Innocentii, & Julii prædecessorum hujusmodi ad præsens plene non observentur, & a tempore ipsius Alexandri prædecessoris citra, tam per ipsum Julium, quam etiam fel. record. Leonem X. Adrianum VI. & Clementem VII. ac Paulum III. Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos, diversæ aliæ uniones, annexiones, incorporationes, & applicationes perpetuo factæ, & concessæ fuerint, ac ex incuria agentium pro Camera prædicta, seu alias obligationes de solvendis communibus, & minutis servitiis, ac annatis, seu mediis fructibus, aut aliis juribus solvi debitis, & consuetis factæ non fuerint, & quæ factæ sunt, executioni non demandentur, in eorum, ad quorum commodum uniones, annexiones, incorporationes, & applicationes prædictæ factæ fuerunt, animarum periculum, & Cameræ, ac collegii Cardinalium, & officialium detrimentum, necnon Reipublicæ hujusmodi non leve præjudicium.

Nos volentes in præmissis opportune providere prædecessorum hujusmodi vestigiis inhærendo, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera deliberatione, & certa scientia nostris, ordinationes, statuta, voluntates, decreta, & declarationem Pii, & Pauli, ac Innocentii, & Julii prædecessorum hujusmodi, necnon desuper confectas literas, ac omnia, & singula in eis contenta Apostolica auctoritate tenore præsentium approbamus, & innovamus, ac robur perpetuæ firmitatis obtinere, & a quibuscunque tam in eisdem literis nominatis, quam non nominatis, virorum, & mulierum, secularibus, & quorumvis ordinum regularibus, congregationibus, ac omnibus aliis, & singulis prædictis, & præsentibus nostris literis comprehensis personis, tam pro præterito, quam futuro tempore inviolabiliter observari, eaque omnia, ac censuras, ac pœnas in singulis literis hujusmodi contentas, contra omnes congregationes, & personas prædictas, quoad omnia, & singula monasteria, & beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum regularia quomodolibet qualificata, quæ congregationes prædictæ quomodolibet communiter possident, etiamsi de jure patronatus laicorum, etiam Imperatoris, Regum, Ducum, Marchionum, Baronum, Comitum, & aliorum nobilium, etiam illustrium, aut dummodo per ipsas congregationes possideantur, tam in Romana curia, quam extra eam, inter quoscunque litigiosa existant, vigere, & locum habere, totalique, & plenariæ executioni demandari debere decernimus. Necnon ea omnia, quæ singuli prædecessores prædicti voluerunt, eisdem auctoritate, & tenore volumus, ac præmissa omnia prout per ipsos prædecessores ordinata, statuta, decreta, & declarata fuerunt, de novo ordinamus, statuimus, decernimus, & declaramus, eaque omnia ad quascunque tam seculares, quam regulares virorum, & mulierum congregationes, quantumvis privilegiatas, & exemptas auctoritate, & tenore prædictis extendimus, & ampliamus. Rom. 16. Cal. Jan. 1533.

CAP. VII.

Annatarum, quindenniorum & reliquorum jurium solutioni obligantur Monasteria, quorum fructuum taxam Cameræ Apostolicæ non latet auctoritas. Beneficiorum quoque annuum valorem prodere & fateri debent Ecclesiæ cathedrales, ne annatarum jus defraudetur.

Pius Quintus.

Apostolicæ sedis poscit auctoritas, ut quæ provide per Rom. Pontif. statuta fuerunt, debitæ executioni demandentur. Cum autem, sicut accepimus, ut annatarum communium, & aliorum jurium semel tantum, vel de 15. in 15. annos ob perpetuas beneficiorum Ecclesiasticorum uniones persolvendorum, quæ alias fel. record. Julius III. & Paulus IV. Rom. Pontif. prædecessores nostri per eorum literas in forma motus proprii desuper editas, ex præterito duntaxat Cameræ Apostolicæ applicaverunt, eo celerius quo poterit, exactio, & executio fiat, plurimum intersit, & necessarium existat, ut tam Julii III. & Pauli IV. prædecessorum literas prædictas, quam alias quascunque constitutiones, statuta, decreta, & declarationes per fel. mem. Pium II. Paulum etiam II. Innocentium VIII. Julium similiter II. ac Julium, & Paulum præfatos, aliosque diversos Rom. Pontif. prædecessores nostros contra pro tempore in Camera Apostolica, aut alias ratione annatarum communium, & aliorum jurium prædictorum semel tantum, aut de 15. in 15. annos solvend. obligatos, aut alios quoscunque, beneficia Ecclesiastica, absque eo, quod annatas, communia, & quindennia prædicta solvissent, pro tempore possidentes, editas, & factas, per nos innoventur, approbentur, & confirmentur.

Nos igitur singularum literarum, & cujuslibet motus proprii a prædictis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, ut præfertur, quam etiam forsan a nobis hactenus emanati veriores tenores, acsi de verbo ad verbum hic inserti essent, pro plene, & sufficienter expressis, & insertis haberi volentes, illas, & illos, necnon omnia, & quæcunque per quoscunque Judices, executores, & comissarios in illis deputatos, & ab eis subdelegatos, ac alios ministros in præmissis, & circa ea quomodolibet gesta, & exequuta reperiuntur, ac inde sequuta quæcunque ex certa scientia, ac de Apostolicæ plenitudine potestatis approbamus, & confirmamus, ac rata, & grata habemus, necnon illis perpetuæ, & irrefragabilis firmitatis robur adjicimus, illasque inconcusse observari debere decernimus, & declaramus, omnesque, & singulos tam juris, quam facti, & solennitatum forsan omissarum, & alios quoscunque defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem, & qui necessario exprimi deberent, motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus supplemus, illasque, & illa, quatenus opus sit, innovamus. Et insuper quoniam (sicut etiam innotuit) a nonnullis nimirum scrupulosis & plusquam oporteat sapere contendentibus hæsitatur, an monasteria, quorum fructus, &c. in libris Cameræ Apostolicæ taxati reperiuntur, necnon prioratus quorumvis ordinum

dinum regularia, & regulares, cæteraque beneficia Ecclesiastica quocunque titulo nuncupata, quorum fructus, reditus, & proventus in distributiones quotidianas convertuntur, sub literis Pauli II. & aliorum prædecessorum hujusmodi comprehendantur.

Nos considerantes, quod annatarum communium, & aliorum jurium prædictorum exactio, in recognitionem universalis dominii introducta, est a antiquissima: quindenniorumque usus, & solutio ideo adinventi sunt, ne prædicta Camera ex monasteriorum, prioratuum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum unionibus, quæ amplius vacare non sperabatur, detrimentum aliquod pateretur: volentes Cameræ nostræ Apostolicæ, ac venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, nec non dilect. filiorum Rom. Curiæ officialium participantium jura præservare, illorumque indemnitati consulere, ad omne dubium omnemque disputandi, & excipiendi occasionem tollendum, motu simili, &c. omnia, & singula monasteria tam secularia, quam quorumvis ordinum regularia, dummodo in libris ejusdem Cameræ taxata reperiantur, reliqua vero monasteria, prioratus, præposituras, præpositatus, tam seculares, quam quorumvis ordinum regulares, necnon dignitates, personatus, administrationes, officia, & alia quæcunque beneficia Ecclesiastica, etiamsi manualia, & de jure patronatus existant, quorum fructus, &c. summam 24. ducatorum auri de Cam. se con æst. val. annuum excedunt, a quocunque tempore citra, etiam ante fel. record. Martinum Papam V. similiter prædecessorem nostrum, & per nos, & successores nostros, quibuscunque cathedralib. etiam Metropolitanis, seu collegiatis Ecclesiis, aut capitularibus mensis, etiam pro quotidianis distributionibus, aut aliis usibus, necnon collegiis, universitatibus, congregationibus quorumvis ordinum, monasteriis, domibus, hospitalibus, fabricis, ac utriusque sexus personarum piis locis, quantumvis privilegiatis, & exemptis, sub quibuscunque tenoribus, & formis Apost. auctoritate unita, seu alias quomodolibet, & quovis titulo obtenta, & possessa, sub literis Pauli II. & aliorum prædecessorum hujusmodi comprehendi, & includi. Et propterea omnia, & singula cathedralium etiam Metropolitanarum, Ecclesiarumque collegiatarum capitula, congregationes, universitates, collegia, hospitalia, & pia loca, & quivis alii, in quorum favorem uniones, annexiones, incorporationes, applicationes, & submissiones hujusmodi factæ reperiuntur, quantumcunque, ut præfertur, exemptæ, & privilegiatæ existant, etiamsi se superinde in Cam. Apost. non obligaverint, dummodo monasteria, & beneficia ipsa possideant, ad solutionem communium annatarum, & aliorum jurium prædictorum eidem Cameræ pro tempore præterito [salvis collegii, & officialium juribus quoad futura remanentibus] ratione unionum, annexionum, incorporationum, applicationum, & submissionum prædictorum singulis 15. annis a die, qua illæ suum sortitæ fuerunt effectum, & alias juxta tenorem literarum, in forma motus proprii a Julio III. prædecessore prædicto super applicatione quindenniorum prædictorum eidem Cameræ facta, desuper emanatarum faciendam, teneri, & obligatos esse, & ad id per sententiam, censuras, & pœnas in singulis Pauli II. & aliorum prædecessorum hujusmodi literis contentas, cogi, & compelli posse, sicque & non aliter in præmissis omnibus & singulis per quoscunque Judices, & commissarios, quavis Apost. auctoritate fungentes, etiam palatii nostri Apostol. causarum Auditores, necnon S. R. E. Cardinales, ac venerabilem Fratrem nostrum Hieronymum Episcopum Maceraten. præfatæ Cameræ Clericum, cui omnes & singulas causas, occasione præmissorum pendentes commisimus in quavis instantia, sublata eis, & eorum cuilibet aliter judicandi facultate, judicari, & diffiniri debere, irritumque &c. decernimus, & declaramus. Mandantes eidem Hieronymo Episcopo, ut omnes, & singulas causas coram eo inter dil. filium ejusdem Cameræ collectorem ex una, & quascunque congregationes, capitula, collegia, & quasvis alias personas ex altera partibus super solutione annatarum communium, & aliorum jurium quindenniorum eorundem, vel eorum occasione nunc, & pro tempore pendentes juxta præsentium tenorem terminet, & decidat. Et pro faciliori indagatione unionum prædictarum omnia, & singula cathedralium etiam Metropolitanarum, & collegiatarum Ecclesiarum capitula, collegia, necnon tam virorum, quam mulierum seculares, & quorumvis ordinum regulares congregationes, seu collegia, & pia loca, eorundemque prælatos, & procuratores, ad judicandum, & profitendum medio juramento omnia, & singula monasteria, prioratus, præposituras, præpositatus, parochiales Ecclesias, & alia quæcunque beneficia Ecclesiastica, quæ ipsa capitula, congregationes, & alia pia loca prædicta possideant, & quo titulo illa possideant, illorumque annuos valores sub privationis, & aliis in literis in forma motus proprii Pauli IV. prædecessoris hujusmodi contentis sententiis, censuris, & pœnis in Romana Curia, & extra eam moneat, & requirat.

TITULUS IV.
DE JURE PATRONATUS.
CAP. I.

Beneficiorum electivorum concessiones juris patronatus hactenus factæ, a primo anno Pontificatus Innocentii Octavi, qui Romæ coronatus fuit pridie Idus Septemb. 1784. revocantur.

Adrianus VI.

SAnctissimus D. N. Adrianus VI. accepto per Sanctitatem suam, quod nonnulli Romani Pontifices ejus prædecessores diversis personis, & collegiis laicorum a jus patronatus, & facultates, & indulta præsentandi, seu nominandi personas idoneas ad Ecclesias etiam Metropolitanas, Monasteria, & beneficia Ecclesiastica, secularia ac regularia, ac hospitalia, & alia pia loca extunc deinceps vacatura, etiam interdum pro eorum hæredibus, & successoribus aliis sub variis modis, & formis per diversas eorum literas in perpetuum, vel ad certum tempus reservarunt, & concesserunt, considerans quod per hujusmodi facultates, & indulta Romanus Pontifex sæpius impeditur, quominus personas qualificatas, utiles, & necessarias ad Ecclesias, & monasteria promovere, ac de beneficiis Ecclesiasticis similibus personis providere, hospitalia quoque, & pia loca hujusmodi personis etiam utilibus, & Monasteriis committere, & alias de illis disponere libere possit. Ideo ut per sanctitatem suam, & sedem Apost. liberius de personis benemeritis, dictis cathedralibus Ecclesiis, & monasteriis provideatur, & de illis, ac aliis dignitatibus, beneficiis, hospitalibus, & piis locis hujusmodi disponatur, opportune providere volens, fel. record. Innocentii Papæ VIII suæ Sanctitatis prædecessoris inhærendo vestigiis, omnes, & singulas reservationes, & concessiones juris patronatus, ac facultates, & indulta præsentandi, seu nominandi personas hujusmodi ad Ecclesias, Monasteria, prioratus, præposituras

Introducta fuit annata ad subventionem Papæ & Cardinalium indigentium, sicuti & charitativum subsidium, ut tradit Ferdinan. Cordub. in tractatu suo de annat. quem refert Gomez. in prænotion. reg. cancell. de valore exprimendo. n. 6.

a Vid. Mar. Socin. de præb. ult. col. Felin. in tract. quando literæ Apostol. 6. limitat. Cæsarem Lambert. in tract. de jure patron. lib. 1. quæst. 1. art. 8. Rebuff. in tract. de nominib. Rochus in tract. de jure patronat. verb. honorificum. q. 3.

posituras, dignitates, personatus, administrationes, officia, canonicatus, & præbendas, aliaque beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia, & ordinum quorumcunque regularia, qualitercunque qualificata, ac hospitalia, & alia pia loca, per nostros prædecessores, & sedem Apostolicam, aut ejus legatos, nuncios, executores, & subexecutores, ab anno primo Pontificatus ejusdem Innocentii prædecessoris citra, quibusvis Regibus, Reginis, Ducibus, & Marchionibus, ac aliis Principibus, & personis, necnon communitatibus, universitatibus, confraternitatibus, & collegiis secularium personarum, cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis existentibus, etiam ex motu proprio & ex certa scientia, ac de potestatis Apostolicæ plenitudine, aut etiam consistorialiter, & alias tam simpliciter, quam sub quibusvis conditionibus, & promissionibus, & alias quomodocunque & qualitercunque & ex quibusvis causis, præterquam ratione ereptionis locorum, in quibus Ecclesiæ, monasteria, & beneficia prædicta consistunt, ex infidelium manibus & potestate factas, concessa, quorum omnium formas & tenores eadem sua sanctitas haberi voluit pro expressis, quoad Metropolitan. ac alias cathedrales Ecclesias, & monasteria, necnon prioratus, & præposituras, ac alias dignitates conventuales, & alia electiva, etiam si ii, quibus reservationes, & concessiones, facultates, & indulta hujusmodi facta, & concessa fuerunt, quascunque conditiones eis propterea quomodolibet impositas, & promissiones per eos propterea factas adimpleverint.

Quo vero ad alia beneficia ac hospitalia & pia loca hujusmodi, si illi, quibus reformationes, & concessiones ac facultates & indulta hujusmodi facta, & concessa fuerunt, ut præfertur, illorum occasione fructus proxime dictorum beneficiorum, hospitalium, & piorum locorum, ad medietatem unius annui valoris fructuum eorundem, secundum communem æstimationem, de propriis eorum bonis non auxerunt, vel eorum Ecclesias aut hospitalia, & pia loca hujusmodi, de novo fundamentaliter non ædificarunt *a*, seu funditus dirutas non reædificarunt, seu fundos, in quibus ædificarentur ædificia in præsentiarum subsecuto non concesserunt, ad quorum augmenti, ædificationis, reædificationis, & concessionis respective probationem, eos, qui tali jure patronatus, seu præsentandi & nominandi, directe, vel indirecte uti voluerint, eadem sua sanctitas teneri decrevit, etiam si conditiones, ad quas alias, quam modis præmissis, tenebantur, executioni demandatæ fuissent, & in literis reformationum, & primo dictarum concessionum, seu facultatum & indultorum hujusmodi cautum sit, quod dictum jus simpliciter, vel sub certis conditionibus, modis & formis, ex fundatione vel dotatione pertineat aut pertinere censeatur, vel perinde habeatur, ac si ex fundatione vel dotatione prædicta pertineret, & quod reservationes, & primo dictæ concessiones, facultates, & indulta hujusmodi revocari non possint, & clausulæ etiam derogatoriarum, derogatoriæ, fortiores, efficaciores, & insolitæ in dictis literis, pro illarum perseveratione desuper adjectæ sint, illarum formas & tenores pro expressis habendo revocavit, cassavit, annullavit, & Ecclesias, monasteria, prioratus, præposituras, dignitates, & beneficia hujusmodi, ad eorum primævam naturam, præmissis non obstantibus, reduxit.

CAP. II.

Jure præsentandi privatur, qui apostatam præsentat ad beneficium juris patronatus.

Paulus IV.

SI patroni alicujus beneficii Ecclesiastici, sive sint laici, sive clerici, aliquem ex apostatis & extra claustra vagantibus ad beneficium, de eorum jure patronatus existens, tunc vacans, præsentaverint, præsentationes hujusmodi sint eo ipso nullæ, irritæ & inanes, ac viribus careant, & ipsi patroni jure præsentandi alios ad eadem beneficia pro ea vice tantum privati existant.

CAP. III.

Jus Patronatus concedendi legitima causa quæ sit.

Pius IV. *ex reformationis pœnitentiariæ Apostolicæ decretis.*

PŒnitentiarius ac pœnitentiariæ Apostolicæ regens abstineat a concessione juris patronatus seu præsentandi ad beneficia Ecclesiastica, propter augmentum fructuum, sed tantum ex causa fundationis vel devotionis *a* illud concedere possit.

TITULUS V. DE CONFESSIS.

CAP. I.

Confessi crimen, aut probatissimis indiciis quæstione torquendi carcerati, non relaxentur fisco inscio, etsi præstita fuerit cautio.

Paulus IV.

LIcet ex juris communis dispositione satis provisum sit, ut de aliquo crimine inquisitus, dum super indiciis contra eum existentibus discutitur, an torturæ in ejus persona jure locus sit, personaliter in carcere detineatur, & ut crimen confessus, in quem nihil, nisi ut pœnam solvere cogatur, agendum restat, quousque ille debite punitus fuerit, non relaxetur: tamen ut nuper accepimus, rei criminum torturæ supponendi, sub cautione de se repræsentando, & confessi sub simili cautione, seu etiam sub cautione de stando juri, & judicatum solvendo, plerunque relaxantur, quo fit, ut illis extra carcerem positis, expeditionem non procurantibus, causæ hujusmodi differantur, & demum oblivioni tradantur, aut variis viis rei ipsi, post aliquod tempus, cautiones præstitas liberari procurent, sicque ipsi pœnas debitas effugiant, & delicta remaneant impunita, in grave scandalum, & pessimum cæterorum exemplum. Nos itaque huic abusui occurrere volentes, motu simili, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium decernimus, statuimus, & ordinamus, ut nullus, qui ex indiciis contra eum laborantibus jure torquendus veniat, seu de quo dubitetur, dum de indiciis hujusmodi, an ad torturam sufficientia sint, disputatur, quo usque aut per torturam indicia ipsa purgaverit, aut eum torturæ subjiciendum non esse, cognitum fuerit, nisi procuratore fisci nostri ad hæc omnia citato & interveniente, sub quavis cautione a carcere relaxetur, neque super iis extra carceres audiatur. Nullus etiam, qui crimen in judicio confessus fuerit, contra quem nullæ sunt partes Judicis, nisi in exequendo, etiamsi pro crimine hujusmodi pecuniaria pœna plectendus veniat, & quamcunque cautionem de illa solvenda præstare offerat, a carcere relaxetur, nisi pœna ipsa, præfato fisci procuratore desuper audito, debite persoluta, sicque per quoscunque Judices quavis auctoritate fungentes, judicari, diffiniri, & observari debere, sublata eis & eorum cuilibet aliter judicandi diffiniendi facultate, irritumque & inane, quicquid contra præsentium tenorem a' quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, attentari contigerit, decernimus.

a *Constructione, dotatione, vel fundatione, ut jus acquiritur, sic & iisdem tribus modis conservatur, cap. 3. de jure patronatus. cap. piæ mentis & ibi gloss. 16. quæst. 7. cap. Abbatem in 2. 18. quæst. 2.*

a *Pan. in cons. 76. & 106. lib. 2. Cass. ad decis.* [illegible] *de jure patron. numer. 6.*

CAP. II.

Rei confessi a vinculis carceris non solvantur, nisi executionis sententiæ paruerint.

Pius V.

CUm sicut accepimus, visitatores carcerum almæ urbis nostræ homicidii, aliorumque capitalium criminum reos carceratos ad illorum absolutionem, & liberationem nimia humanitate proni, atque proclives sæpe a carceribus liberari faciunt sub cautione de se præsentando, aut alias sub aliis obligationibus, & conditionibus eis bene visis, & ita processus debilitantur, & causarum expeditiones differuntur, vel [quod molestius ferimus] eos quandoque liberant, aut leviori pœna, quam justitia exposcit, afficiunt, ac propterea delicta impunita remanent contra jus, & utilitatem *a* publicam. Nos considerantes impunitatem scelerum esse incentivum malorum, nolentesque in futurum reos homicidii, ac aliorum delictorum capitalium, nisi in casibus a jure expressis, a carceribus liberari, & extra carceres audiri, ac levius puniri, tenore præsentium eisdem visitatoribus sub pœna indignationis nostræ inhibemus, atque interdicimus, ne posthac reos carceratos, ut præmittitur, arbitrio suo relaxent, & liberent. In levioribus autem delictis reos confessos, aut convictos non relaxent, neque liberent, nisi prius sententiæ, aut condemnationi, quam eis infligendam & imponendam duxerint, paruerint, & illius executio facta fuerit. Volumus autem quotiescunque viderint æquitatem juris rigori attenta facti qualitate præferendam esse, cum ad solum Principem jus decernendi inter jus, & æquitatem non scriptam spectet, & pertineat, tunc facti qualitas diligenter inquisita consideretur, & si quid ab eis de jure relaxandum videbitur, nobis unus ex visitatoribus una cum Judice causæ referat, præsente procuratore fiscali, vel Advocato fiscali ejusdem Cameræ, & fisci, ac etiam pauperum advocato, ut a nobis, quid statuendum, & deliberandum sit intelligatur.

CAP. III.

In causis criminalibus confessi appellare nequeunt.

Idem.

IN confessos Judices procedere possunt non obstantibus *b* appellationibus, & inhibitionibus, & absque aliquarum pœnarum incursu.

TITULUS VI. DE DOLO ET CONTUMACIA.

CAP. I.

Defensio condemnatorum in contumaciam, infra semestre exigi debet.

Pius IV.

QUoniam sæpe contingit, ut qui ex aliquo crimine in contumaciam condemnati fuerint, perdurant ad multos annos in contumacia, expectantes occasionem, ut per temporis diuturnitatem criminis probatio impossibilis reddatur, & tunc quærunt contumaciam sibi remitti, & desuper defensionibus audiri, cum criminis probandi facultas est fisco sublata, causam plerunque, vel coram judicibus in ipsos propensis, vel in locis, ubi jura fisci deduci non possunt, introducentes, statuimus, quod rei in contumaciam condemnati, ad suas defensiones faciendas admitti non possint, nisi infra sex menses *c* quoad faciendas videlicet a die condemnationis, quo vero ad jam factas condemnationes, a die publicationis præsentium computandos, nec alibi, quam in loco, ubi condemnatio secuta est, vel in curia generali Provinciæ, ubi delictum fuerit commissum. Et si secus fieri contingat, quæcunque absolutiones desuper obtinendæ, etiam si vigore commissionis signaturæ nostræ nullius sunt roboris, vel momenti, sed ad ipsarum condemnationum jam factarum executionem deveniri possit, & debeat. Quo termino sex mensium elapso sententiæ in contumaciam latæ crimen notorium efficiant, & tanquam in rem judicatam transiverint, realiter & personaliter executioni demandentur. Nec homicidis prosit minor ætas viginti annorum, dum tamen majores quatuordecim annorum extiterint. Quod si banniti hujusmodi in contumaciam condemnati veniant postmodum absolvendi, Judices sub pœna mille scutorum, & infamia perpetua illos gratis, & sine ulla sportularum solutione absolvere debeant. Publicata Rom. 26. Maji 1565.

CAP. II.

Semestre spatium concessum Pii IV. decreto contumacibus ad exprimendas causæ defensiones, ad annum extenditur, & prorogatur, ita tamen, ut sponte comparentibus duntaxat, non captis, infra annum faveat & patrocinetur.

Pius V.

DUdum postquam fel. record. Pius Papa IV. prædecessor noster cupiens subterfugiis delinquentium *a* obviare per quasdam suas in forma motus proprii editas literas sub dat. Romæ apud S. Petrum 12. Cal. Junii an. 6. inter alia statuisset, quod rei in contumaciam condemnati ad suas defensiones faciendas admitti non possint, nisi infra sex menses quoad faciendas videlicet a die condemnationis, quo vero ad jam factas condemnationes a die publicationis earundem literarum computandos, per alias nostras, etiam in forma motus proprii emanatas literas die 20. mensis Junii, Pontificatus nostri anno primo publicatas, terminum sex mensium hujusmodi ad annum prorogavimus, ac contumacibus hujusmodi defensiones non nisi post anni elapsi terminum denegari debere decrevimus. Cumque, sicut accepimus, a nonnullis ordinationem, & dispositionem hujusmodi, nostramque & dicti prædecessoris in illis edendis intentionem variis calumniis eludere, & super earum sinistris interpretationibus agentes pro fisco & Camera Apostolica fatigare, & causas in longum protrahere, & illas intricare, sententiarumque executionem vitare satagentibus sæpe in dubium verti contingat (licet ex verborum proprietate res clara sit) an scilicet, tam sponte comparentes, de quibus loquitur motus proprius præfati prædecessoris, quam etiam capti intra dictum tempus indistincte admitti debeant ad faciendum suas *b* defensiones maxime stantibus in eodem motu nostro proprio appositis supra relatis verbis, videlicet: *Ac contumacibus hujusmodi defensiones non nisi post anni elapsi terminum denegari debere*: quæ indiffinite prolata sunt, & videntur posse comprehendere tam sponte comparentes, quam captos, nihilominus considerantes, quod verba ipsa nihil aliud disponunt, quam prorogationem termini, his, quibus ex forma motus proprii prædicti prædecessoris denegari non poterat. Nos igitur ad tollendum omne dubium, & absurdum evitandum, quod capti, & sponte comparentes paris essent conditionis, necnon calumniis, & aliis inconvenientibus

a L. *cum quidam. ff. de liberis & posthumis. c. ut famæ. de sent. excommun.* b *Propria voce confessus, appellare non potest. l. 2. c. quorum appell. ubi gloss. Bart. Bald. & Oldrad. communem dicunt.* c *Pius V. in sequenti constitutione, contumaces infra annum ad defensionem admitti posse decrevit.*

a *Contumacia in criminalibus accusanda. l. absentem. §. 1. ff. de pœnit. Bart. in l. inter ult. col. ff. de public. jud. & in extravag. ad reprimendum. in verb. neglexerit.* b *Contumax damnatus non auditur, nisi contumaciæ solutis expensis. gl. in l. sed. & si. §. sed et si dum decreto. ff. ex quibus causis major. Bald. in c. cum venissent. col. 2. dejudic. Idque observatur tam in civilibus, quam criminalibus causis.*

tibus hujusmodi, quantum cum Deo possumus, obviare, omnemque disputandi materiam tollere, & in his opportune providere volentes, necnon singularum literarum prædictarum, ac indiciorum, inquisitionum, processuum, condemnationum, & sententiarum desuper formatarum, & latarum, ac formandarum, & promulgandarum hujusmodi aliorumque forsan latius exprimen. tenores, continentias, formas, & compendia, ac reorum, delictorum, criminum, & excessuum, ac pœnarum hujusmodi, & Judicum nomina, cognomina, gradus, & qualitates, ac quantitates, & loca pro plene, & sufficienter expressis habentes, & decernentes, necnon singulas prænarratas literas confirmantes, & innovantes, motu simili &c. quod banniti, & in contumaciam condemnati in pœnam capitis, & ultimi supplicii, si capti ad manus Curiæ devenerint, per Judices ad novas, sive alias defensiones faciendas, etiam intra dictum tempus non admittantur, nisi habita a nobis, vel signatura nostra desuper gratia speciali, nec literæ ipsæ, quæ in eorum odium editæ sunt, eis in aliquo suffragentur, aut illis se juvare, sive defendere possint. Quinimo quod Judices præfati sententias ipsas condemnatorias tam in urbe, quam extra eam latas, & ferendas, si tamen legitimis præcedentibus indiciis ad inquirendum promulgatæ fuerint, executioni realiter & corporaliter suis loco, & tempore congruis, respective totaliter, & integre contra sic captos demandent, & demandari faciant, hac nostra perpetuo valitura declaratione declaramus, & ordinamus, & ita mentis, & intentionis nostræ fuisse, & esse attestamur. Rom. Id. Septembris 1571.

TITULUS VII.
DE SEQUESTRIS.
CAP. I.

Judicibus decernendi sequestra fructuum beneficiorum lite pendente conceditur facultas.

Pius V.

SAnctissimus in Christo Pater, & Dominus noster Dominus Pius divina providentia Papa V. cupiens, prout suo pastorali incumbit officio, unicuique quod suum est tribui, justitiamque inter omnes æqua lance ministrari, ac animarum periculis, & fraudibus eorum, qui passim beneficia Ecclesiastica in mensibus, in quibus illorum collatio, & provisio per constitutiones suas, seu Cancellariæ Apostolicæ regulas desuper editas dispositioni suæ pro tempore reservatæ existunt, vacantia, seu alias eidem & sedis Apostolicæ dispositioni generaliter reservata, aut ex generali reservatione Apostolica, vel alias affecta, ordinaria, seu alia auctoritate contra dictarum constitutionum tenorem, aut alias indebite sibi conferri, & de illis etiam provideri procurant, & in eis prætextu collationum, & provisionum hujusmodi se intrudunt, ad hoc, ut illorum fructus suos faciant, & ex eis impetrantes Apostolicos, seu alias justo titulo provisos molestent, & interim lites adeo in longum protrahunt, ut impetrantes, & justum titulum habentes aut cum eis concordare, aut eorum juri cedere, & renunciare, aut in prosecutione litium hujusmodi omnes fere eorum facultates dissipare, & tandem in illarum prosecutione mori cogantur. Quique beneficia in Romana Curia, vel extra eam litigiosa resignant, aut eorum juri cedunt simpliciter, vel in favorem tertii, in memorialibus cum parvis datis, & consensibus desuper præstitis, quæ penes se retinent, & nihilominus lites hujusmodi prosequuntur, & dum cognoscunt nullum jus sibi in hujusmodi beneficiis litigiosis competere ad effugiendum sententiam, & expensas, vel fructuum restitutionem, in quibus condemnandi venirent: supplicationes desuper signari, ac datas, & consensus parvos hujusmodi extendi faciunt, asserentes se jam diu illa dimisisse, partes foventes bonum jus, & Judices justitiam ministrantes deludendo, quantum in eo est obviare, omnem penitus talia præsumendi occasionem tollere, hac sua perpetuo valitura sanctione statuit, & ordinavit, quod quoties in antea aliquem super quovis beneficio Ecclesiastico, ut præfertur, reservato, seu affecto, & dicta auctoritate, vel alias nulliter collato tam in dicta Curia, quam extra eam litigare contigerit, & Judici ordinario, seu cui causa desuper commissæ fuerit, etiam summarie, & extrajudicialiter, quantum sibi pro rei qualitate sufficere parte legitime citata videbitur, constiterit beneficium ipsum in dictis mensibus vacavisse, aut alias, ut præfertur, reservatum, seu affectum, & nihilominus ordinaria, seu alia auctoritate nulliter collatum, & indebite detentum existere, idem Judex reproducta citatione fructus, reditus, & proventus beneficiorum sic nulliter collatorum, & indebite detentorum, sequestrari *a* mandet, & faciat, ac alia exequatur in præmissis necessaria, & opportuna. Super quo eidem Judici omnem potestatem, & auctoritatem impertitus est. Idemque Sanct. sua in causis nunc in quavis instantia coram eisdem Judicibus pendentibus similiter observari mandavit. Præterea decrevit, & declaravit sic resignantes, seu cedentes, & nihilominus lites hujusmodi prosequentes, ne eorum malitia illis prodesse, & foventibus bonum jus nocere valeat ad fructuum, redituum, & proventuum dictorum beneficiorum per eos perceptorum restitutionem, ac expensarum in litibus hujusmodi factarum refectionem, omniaque, & singula damna & interesse, in quibus condemnati fuerint, si non cessissent, vel resignassent per Judices tam ordinaria, quam delegata, vel alia auctoritate fungentes, coram quibus lites ipsas pro tempore pendere, seu moveri contigerit, condemnandos fore, & condemnari debere, ac ad id teneri, & obligatos esse, ipsosque, ac etiam in dictis beneficiis successores quoscunque, ad paritionem sententiæ seu sententiarum, ac literarum executorialium pro tempore latæ seu latarum, & decretarum, a quibus appellare non liceat ad restitutionem, seu relaxationem possessionis, ac fructuum, redituum, & proventuum, necnon refectionem expensarum, ac damnorum, & interesse hujusmodi, perinde ac si contra eosdem successores sententia seu sententiæ latæ, & literæ executoriales hujusmodi decretæ fuissent, cogi & compelli. Sic tamen, quod postquam alter ipsorum sententiæ, seu sententiis, ac restitutioni, vel relaxationi possessionis, & fructuum, redituum, & proventuum, necnon damnorum & interesse hujusmodi refectioni aliisque præmissis, realiter & cum effectu paruerit, alter desuper molestari non possit.

CAP. II.

Lite pendente fructus & distributiones beneficiorum Ecclesiasticorum fidei sequestro debent deponi.

Pius V.

COrdi nobis est lites minuere, & a laboribus subditos, maxime personas Ecclesiasticas divino cultui deditas, relevare. Sane, cum (sicut accepimus) in plerisque cathedralibus & collegiatis Ecclesiis, earum constitutionibus & statutis, etiam a sede Apostolica approbatis, & confirmatis cautum sit, quod occurrentibus litibus & controversiis inter provisos de dignitatibus, officiis, canonicatibus, & præbendis, portionibus, & præstimoniis, cæterisque beneficiis Ecclesiasticis qualitercunque quali-

a Sequestrum non debet concedi, nisi jus illud petentis appareat. l. cum proponas. C. de bon. auth. jud. possid. l. si is a quo ff. ut in poss. lega. Nam si is, qui petit sequestrum, nil juris habeat, sequestrum non fiet.

qualificatis, tam ordinaria, quam Apostolica auctoritate, tam super illorum provisione, seu institutione, aut possessione, quam illorum idoneitate & habilitate, aut alias ex quavis causa, & eorundem ad dignitates, canonicatus, & præbendas, cæteraque beneficia Ecclesiastica prædicta, admissione & receptione, & capitulum, & canonicos, cæterasque capitulares personas, ad quos admissio, & receptio, tam de jure, quam ex consuetudine spectat & pertinet, aut etiam alias personas Ecclesiasticas, asserentes, beneficia prædicta ad se de jure spectare, ipsi sic provisi interim beneficiorum hujusmodi fructus ac distributiones non percipiant, sed capitulum & canonici illas, vel in suos usus & utilitatem convertendas, seu restituendas ei, cui de jure restituendæ erunt, recipiant, prout in dictis constitutionibus & statutis, seu consuetudinibus continetur, quo factum est, ut lites hujusmodi immortales efficiantur, nec earum optatus finis videri possit. Hinc est, quod nos hac nostra perpetuo valitura constitutione, auctoritate Apostolica, statuimus atque decernimus quod fructus, reditus, & proventus, ac distributiones, cæteraque emolumenta, quæ vigore constitutionum, consuetudinum, & statutorum prædictorum a capitulo & canonicis recipienda (ut præmittitur) erant, amplius non ab eisdem capitulo, & canonicis recipiantur, sed penes personam fidei & facultatibus idoneam, per Judicem, coram quo causæ hujusmodi pendere repertæ fuerint, eligendam & nominandam deponantur, restituenda ei, cui de jure postea restituenda fuerint. Datum Romæ. 3. Cal. April. 1568.

TITULUS VIII.

DE INTERDICTO.

CAP. I.

Propter pecuniarium debitum civitas, provincia, & loci publici non possunt interdicto supponi.

Bonifacius VIII.

PRovide attendentes, quod ut frequentius, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum, interdicti sententiæ proferuntur; quod sint nonnulli Judices, nimis prompti ad proferendas easdem, etiam in negotiis sive causis, quæ plus interdum ex cupiditatis, quam ex charitatis radice, perspicuis indiciis procedere arguntur; quodque tempore interdicti divina organa suspenduntur, & laudes Dei, nec Ecclesiastica Sacramenta ministrantur, ut solent, tolluntur mortuis, seu minuntur suffragia, præsertim per oblationem frequentem hostiæ salutaris, adolescentes & parvuli percipientes rarius Sacramenta, minus inflammantur, & consolidantur in fide, fidelium tepescit devotio, hæreses pullulant, & multiplicatur periculum animarum: præsentis constitutionis providemus edicto, ut provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium vel districtus, auctoritate ordinaria vel delegata non supponantur Ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel pro cujusvis monetæ vel pecuniæ quantitate, sub quacunque occasione, vel causa, seu quovis quæsito colore, pro eo maxime, quod ipsorum domini, rectores, seu officiales, quocunque nomine censeantur, aut incolæ seu inhabitatores, quod singulares personæ ipsorum, statutis vel statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujus seu quantitatem non solverint hactenus, aut in antea non persolvent. Nos enim ex nunc decernimus irritum & inane, si secus hactenus contigerit attentari, illudque revocamus omnino.

CAP. II.

Judices in quæcunque loca ob pecuniarum debita interdicti sententiam ferre non debent, nisi casibus hic expressis urgentibus.

Leo X. *ex concordatis Galliæ.*

QUoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione multa consueverunt scandala evenire, statuimus, quod nulla civitas, oppidum, castrum, villa aut locus Ecclesiastico possit supponi interdicto, nisi ex causa sive culpa ipsorum locorum, aut domini seu rectores vel officiales ipsorum locorum auctoritate Judicis requisiti, hujusmodi personam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non ejecerint, aut ad satisfaciendum compulerint, qua etiam post biduum resumi possint, quod etiam in pendentibus locum habere decernimus.

CAP. III.

Pro pecuniario debito, vel cujusvis æris crediti quantitate, non potest Judex, ordinaria vel delegata potestate, locum vel populum interdicere.

Clemens IX.

LIcet ea, quæ per Romanum Pontificem pro Christi fidelium animarum salute quotidie facta fuerunt, plenam obtineant roboris firmitatem, nonnunquam tamen Romanus Pontifex illa libenter approbat, & concedit, ut eo firmius illibata persistant, quo magis suo fuerint præsidio communita. Dudum siquidem fel. rec. Bonifacius Papa VIII. a prædecessor noster, libenter provide attendens, quod ut frequentius, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum, interdicti sententiæ proferuntur, quodque erant nonnulli Judices nimis prompti ad proferendas easdem, etiam in negotiis sive causis, quæ interdum plus ex cupiditatis, quam charitatis radice, perspicuis incidiis procedere arguebantur, quodque interdicti tempore divina organa suspendebantur, & laudes, nec Ecclesiastica Sacramenta ministrabantur, ut solebant, tollebantur mortuis sive minuebantur suffragia, præsertim per oblationem frequentem hostiæ salutaris, adolescentes & parvuli participantes rarius Sacramenta, minus inflammabantur, & solidabantur in fide, fidelium tepescebat devotio, hæreses pullulabant, & multiplicabantur pericula animarum: constitutionis suæ providit edicto, ut nulla provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium, vel districtus auctoritate ordinaria vel delegata supponeretur Ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel cujusvis monetæ vel pecuniæ, quacunque occasione, vel causa, seu quovis quæsito colore, pro eo maxime, quod ipsorum domini, rectores, vel officiales, quocunque nomine censerentur, aut incolæ seu habitatores, aut singulares personæ ipsorum tunc statutis seu statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujusmodi debitum, seu quantitatem non solvissent eatenus, aut in antea persolverent, decernens ex tunc irritum & inane, si secus extitisset attentatum, vel contingeret attentari, illudque revocavit omnino. Non obstantibus quibuscunque contractibus, obligationibus, pactis, conventionibus, compositionibus, submissionibus, fidejussionibus, consensibus, processibus, & sententiis tunc desuper habitis, & habendis, juramentorum, pœnarum spiritualium temporalium, seu mulctarum appositione, vel quacunque alia firmitate vallatis, nisi talis suppositio interdicti eatenus foret facta, vel in antea fieret, de Apostolicæ sedis speciali licentia & expressa, per ipsius patentes literas apparente. Nos igitur cupientes, ut ea, quæ pro animarum Christi fidelium salute, per prædecessores nostros matura deliberatione ordinata & facta fuerunt, perpetuis futuris temporibus firmius observentur, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac potestatis plenitudine, literas prædictas, & in eis contenta, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, & innovamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus, illaque inviolabiliter observari debere decernimus atque mandamus, ac priori pro cautela, omnia in

a *Sup. cap. prim.*

in eis contenta, de novo facimus & ordinamus. Romæ Cal. Junii 1559.

TITULUS IX.
DE APPELLATIONIBUS.
CAP. I.

Appellationes & provocationes a summo Pontifice ad futurum Concilium, inanes, schismaticæ & erroneæ sunt.

Pius II. *in Mantuana Synodo.*

EXecrabilis, & pristinis temporibus inauditus, tempestate nostra inolevit abusus, ut a Romano Pontifice Jesu Christi Vicario (cui dictum est in persona beati Petri, Pasce oves meas, & Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis) nonnulli spiritu rebellionis imbuti, non sanioris cupiditate judicii, sed commissi evasione peccati, ad futurum Concilium provocare præsumant: quod quantum sacris canonibus adversetur, quantumque Reipublicæ Christianæ noxium sit, quisquis non ignarus jurium intelligere potest. Namque (ut alia prætereamus, quæ huic corruptelæ manifestissime refragantur) quis non illud ridiculum judicaverit, quod ad id appelletur, quod nusquam est, neque scitur, quando futurum sit? Pauperes a potentioribus multipliciter opprimuntur, remanent impunita scelera, nutritur adversus primam sedem rebellio, libertas delinquendi conceditur, & omnis Ecclesiastica disciplina, & hierarchicus ordo confunditur. Volentes igitur hoc pestiferum virus a Christi Ecclesia procul pellere, & ovium nobis commissarum saluti consulere, omnemque materiam scandali ab ovili nostri Salvatoris arcere, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, cunctorumque Prælatorum, ac divini & humani juris interpretum, curiam sequentium consilio, & assensu, ac certa nostra scientia hujusmodi provocationes damnamus, & tanquam erroneas, ac detestabiles reprobamus, cassantes, & penitus annullantes, si quæ hactenus taliter interpositæ reperiantur, easque tanquam inanes, ac pestiferas nullius momenti esse decernimus, ac declaramus: præcipientes deinceps, ut nemo audeat quovis quæsito colore ab ordinationibus, sententiis, sive mandatis quibuscunque nostris, ac successorum nostrorum talem appellationem interponere, aut interpositæ per alium adhærere, seu eis quomodolibet uti.

CAP. II.

Pii II. in appellantes a sedis Apostolicæ sententiis ad futurum Concilium constitutio confirmatur, & interpretatur.

Julius II.

LIcet olim fel. record. Pius Papa II. prædecessor noster de Fratrum suorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, cunctorumque Prælatorum, ac divini, & humani juris interpretum Curiam Romanam sequentium in diæta seu congregatione Mantuana existentium approbatione, matura prius, & gravi præmissa discussione, & de eorundem congregatorum unanimi consilio, & assensu, ac ex certa scientia provocationes ad futurum Concilium efficacissimis, & palpabilibus rationibus, tanquam erroneas, & detestabiles *a* damnaverit, ac sub excommunicationis latæ sententiæ, & interdicti pœnis præceperit, ne qua persona cujusvis dignitatis, sive etiam universitas, aut collegium quovis quæsito colore ab ordinationibus, sententiis, seu mandatis quibuscunque suis, ac successorum suorum appellationem hujusmodi interponere auderet, & contrafacientes una cum fautoribus suis, & consilium, auxiliumve præstantibus (sive hi tabelliones essent, sive testes, sive advocati, sive alii quicunque) non solum pœnis, & censuris prædictis, sed etiam iis, quæ læsæ majestatis & hæreticæ pravitatis reis imponuntur, obnoxios esse statuerit.

a *Proximo c. sup. execrabilis de Appellationibus.*

Leonardus tamen Lauredanus Dux, Rogati, ac generale Concilium, & commune Venetiarum, omnesque, & singuli patritii, & cives communis ejusdem una cum provisoribus, potestatibus, commissariis, & reliquis officialibus suis, quorum auctoritate, industria, consilio, opera, aut favore civitates, oppida, castra, & arces ad nos, & sanctam Rom. Ecclesiam legitime pertinentes occupatæ fuerant, aut detinebantur, de fratrum nostrorum consilio a nobis requisiti, & moniti, ut intra certum terminum sub pœnis tunc expressis nos & sanctam Apost. sedem plene, & omni ex parte in concessa sibi auctoritate & libertate, cum obedientia recognoscerent, & reintegrarent, ac Ravennam, Serviam, Ariminum, Faventiam, Sarsinam civitates cum oppidis, castris, terris, & districtu ipsarum, cumque Cesenaten. Forliven. ac Immolen. territoriis, castris, oppidis, terris, & locis, quæ occupabant, integre, & expedite nobis & dictæ Romanæ Ecclesiæ, cujus juris esse noscebantur, relaxarent, atque inde recederent, nec impedirent, quominus illorum cives, & habitatores ad piæ matris suæ Romanæ Ecclesiæ obedientiam reverterentur: omnes eorum fautores ab auxilii in talibus præstatione deterrendo, ita quod requisitioni, monitioni, & mandato nostro hujusmodi non parentes majoris excommunicationis sententia, de simili consilio eo ipso innodati censerentur, a qua, præterquam in mortis articulo constituti, per alium, quam per Romanum Pontificem etiam prætextu cujuscunque facultatis, cuicunque pro tempore concessæ, absolvi non possent, quam quidem excommunicationis sententiam in hujusmodi non paritionis eventum iteratis etiam vicibus aggravavimus, paternis monitis, & salutaribus jussis obsequi, prout debebant, indebite recusantes, seu qui juri proprio diffidunt, & superioris mandata contumaciter obaudiunt, ut quæ minus juste usurparunt, indebite, etiam cum animarum suarum detrimento retineant: ad prohibitum, atque damnatum remedium confugientes a requisitione, monitione, & mandato, ac sententiis, censuris, & pœnis prædictis, nulla constitutionis Pii prædecessoris hoc expresse vetantis, habita ratione, ad futurum concilium temere (ut accepimus) provocarunt: prout etiam perditionis filii quondam Joannes Bentivolus, & ejus nati cum eos a tyrannica oppressione dilectæ civitatis nostræ Bononiæ expellere decrevimus, damnabiliter fecisse dicuntur, videlicet ad futurum Concilium prædictum appellasse, & provocasse. Nos igitur quam detestanda sit eorum perversitas attendentes, qui propriis innixi commodis, & nefariis cupiditatibus mancipati, salubria decreta Patrum, & Superiorum jussa spernentes, inconsutilem Christi tunicam scindere, aut etiam scissionis causam præbere contendunt, & Ecclesiæ unitatem dividere, prædictæ S. sedis Apost. principatum tollere, & contra tot sanctorum Patrum, & sacrorum Concil. decreta temere & damnabiliter, magna audacia venire non erubescunt, & contrafacere non verentur: asserentes inter cætera, consulentes, persuadentes, determinantes, seu determinationi hujusmodi interessentes, sola consilii præstatione, seu persuasione, deliberatione aut determinatione, quod aliquibus casibus a Rom. Pont. seu ejus sententia vel decreto, ad futurum Concil. generale appellari possit, dicta Pii prædecessoris constitutione non ligari, nisi in ipsa actuali appellatione, & illius interpositione, vel scripturæ compositione, se immiscuerint: ne de cætero tali assertione se excusare, ac tale quid in posterum præsumere impune valeant, opportunam tam immani & periculoso morbo medelam adhibere volentes, hac generali, & in perpetuum valitura constitutione, ex certa nostra scientia, & potestatis plenitudine, de venerabil. fra-

fratrum nostrorum sanctæ Roman. Eccles. Cardinalium consilio promulgata, sancimus, constitutionem Pii prædecessoris præfatam, tam citra quam ultra montes, & in ultramontanis partibus, quoad omnes, tam Ecclesiasticas quam seculares personas, etiam regali dignitate ac Cardinalatus honore fulgentes, capitula, universitates, communitates, & collegia, congregationes & Synodos, ac parlamenta, valuisse, valere, & perpetuo valitura declaramus, cum suppletione solennitatis cujuslibet, etiam publicationis omissæ, [cujus in illa edenda vel publicanda defectus prætendi posset, quæ juxta illam fieri requirebatur] eamque ex præterito nunc, & in posterum inviolabiliter observari mandamus, ipsius violatores cujuscunque dignitatis existant, pœnis & censuris in eadem expressis, quocunque tempore subjacere statuentes, contraria consuetudine, seu potius corruptela, non obstante: decernentes, & declarantes ultra pœnas impositas (quas ipso facto dictos violatores, & contra venientes incurrere volumus) ipsos & eorum quemlibet, pro veris & indubitatis schismaticis, inconsutilis tunicæ Domini nostri Jesu Christi violatoribus, & dissipatoribus, ac de catholica fide male sentientibus, habendos & reputandos, pœnisque canonicis & legalibus contra tales impositis subjacere, & cum Dathan & Abiram partem & damnationem habere, ipsasque etiam pœnas, & earum quamlibet omnes illos incurrere volumus, cujuscunque conditionis existant, & gradus prærogativa fulgeant, qui in senatu, consiliis, parlamentis, congregationibus, etiam Synodalibus, & provincialibus, vel alias quomodolibet, tacite vel expresse, voce vel scripto, per se vel alium (cujuscunque timoris vel reverentiæ velamine, vel prætensa excusatione, & superioris mandato, non obstantibus) decreverint, seu deliberaverint, vel aliorum dicta approbaverint, ut ad futurum universale Concil. a nobis vel successoribus nostris Rom. Pontificibus contra prædictam constitutionem appellare liceat, possit vel debeat: dictas pœnas ad ipsos eorum quemlibet contravenientem in præmissis, tenore præsentium extendentes, & locum habere declarantes, omni ambiguitate cessante. Et nihilominus provocationes, & appellationes, tam per Leonard. Ducem, Rogatos, consilium & commune Venetiarum, factas hujusmodi, quam per quoscunque alios prædictos pro tempore faciendas, & inde secuta quæcunque (utpote contra Pii prædictam ac præsentem constitutionem attentatas) nullas, prout sunt, & invalidas, nulliusque roboris vel momenti fuisse, & pro tempore fore; auctoritate, scientia & potestate similibus statuimus, decernimus, & declaramus: ac pro potiori cautela, cassamus, & annullamus. Et ultra supradictas pœnas (quas contra constitutionis hujusmodi violatores in suo robore permanere decernimus) loca quæcunque, ad quæ violatores ipsos declinare, & in quibus scienter stare permitti contigerit, Ecclesiastico supponimus interdicto: decernentes illud, quamdiu ipsi violatores inibi scienter steterint, ut præfertur, & per triduum post eorum inde discessum, firmiter observari. Romæ 9. Cal. Julii 1509.

CAP. III.

Appellationes in causis criminalibus infra sex menses expediri debent, ne hinc diuturna pœnæ mora delictorum impunitas exoriatur.

Pius V.

Cum remedium appellationis, contra Judicum injuriam a legibus introductum, minime tollere intendamus, saltem cum eo homines abuti, & illud in calumniam versum prospiciamus, illius tempus limitandum & restringendum duximus, ut eo magis hominum malitiis occurratur, & bene vivere volentium quieti, & securitati consulatur. Hac igitur perpetuo valitura constitutione decernimus, ut lata in causis criminalibus sententia, continente pœnam pecuniariam fisco nostro applicandam, appellantes, ab ea (in casibus tamen, quibus alias de jure communi permissa est appellatio, & servatis iis, quæ ex forma constitutionum Apostolicarum circa depositum faciendum, seu cautionem præstandam sunt servanda) teneantur infra sex menses a die ipsius interpositæ appellationis computandos, ita coram Judice appellationis causam suam prosequi, ut etiam expeditionem reportent, quibus elapsis, & expeditione coram Judice a quo non reproducta, teneatur præfatus Judex, a quo, ad quamcunque fisci instantiam, etiam si acta fuerint transportata, sententiam præfatam debitæ executioni, omni mora postposita, demandare, ita ut effectualis incameratio subsequatur. Verum ne malitia Judicis jus litigatorum efficiatur deterius, ut virtute sanctæ obedientiæ, ac indignationis nostræ, ac privationis officiorum, etiam si illa ex causa onerosa obtineant, ac refectionis omnium damnorum & interesse, quibuscunque Judicibus totius status nostri Ecclesiastici, quacunque dignitate & præeminentia fulgentibus, etiam si legati, vicelegati, ac provinciarum gubernatores existant, committimus & mandamus, ut appellantibus, sine mora acta, & processus quoscunque effectualiter tradi curent & faciant, & ipsi judices ad quos respective, bona fide & omni versutia semota, ad causarum legitimam expeditionem procedant, scituri nos acriter vindicaturos, si per eorum quempiam in præmissis fuerit appellationibus ipsis præjudicium generatum. Dat. Rom. 16. Octobr. 1571.

CAP. IV.

Ab excessis taxæ semel appellandum.

Pius IV. *ex decretis reformationis signaturæ justitiæ.*

Sancimus, quod ab excessiva taxatione expensarum semel tantum appellatio committatur, & duæ sententiæ habeant vim trium. Dat. Rom. Cal. Jan. 1562.

CAP. V.

A fructuum liquidatione unica conceditur appellatio.

Idem *ex reformat. Rotæ Apostolicæ sanctionibus.*

A Liquidatione fructuum, & expensarum taxatione semel tantum apppellare licet, ita quod duæ conformes rem judicatam faciant.

CAP. VI.

A decretis ordinariorum ante sententiam diffinitivam, & ubi agitur de morum & disciplinæ Ecclesiasticæ reparatione, appellatio prohibetur.

Idem.

Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, & Patriarchis residentibus, ultra privilegia & indulta eis per quoscunque Rom. Pontifices decessores nostros, ac sedem Apostolicam, & generalia Concilia, & Cancellariæ Apostolicæ regulares concessa, quæ in suo robore permanere volumus, tanquam a dicta sede delegati, in quibuscunque civilibus, criminalibus vel mistis causis, contra quoscunque clericos, seculares, particulares, ac etiam extra eorum monasteria seu regularia loca degentes regulares, quomodolibet exemptos, auctoritate nostra procedere, & causas ipsas cognoscere, fineque debito terminare, ac quicquid terminaverint, exequi & observari facere, ipsosque exemptos pro tempore delinquentes, juxta eorum excessus, & delicta punire, & corrigere, & omnem jurisdictionem in eos exercere, omniaque alia, & singula in præmissis, & circa quomodolibet necessaria, & opportuna, quæ nosmet facere, exercere, & exequi possumus, in omnibus & per omnia facere, exercere, & exequi libere & licite valeant, plenam & liberam licentiam ac facultatem auctoritate & tenore prædictis concedimus, & indulgemus,

gemus, decernentes ab eorum ordinationibus, interlocutionibus & decretis, ante diffinitivam sententiam, vel vim diffinitivæ habentem, & ubi agetur de morum correctione a, nullatenus, etiam ad nos & sedem Apostolicam appellari posse: & nihilominus per appellationes quascunque, contra præsentium tenorem quomodolibet interpositas, minime causas devolvi, aut etiam per quasvis inhibitiones, etiam cum quibusvis censuris & pœnis, eis a quibusvis Judicibus ordinariis vel delegatis forsan faciendas, illarum ulteriorem cognitionem & expeditionem, & ubi de morum correctione agetur, etiam legitimam executionem minime impediri, aut censuris & pœnis hujusmodi ligari aut irretiri censere. Romæ prid. Non. Septembr. 1560.

CAP. VII.

Appellationum suffragia propensiores reddunt ad lites faciendas animos & flagitia audenda, cum sententiæ prorogantur, & indecise remanent, ideo non admittuntur in causis maleficiorum, nisi deposita pecuniariæ mulctæ summa.

Julius II. *Thesaurario Marchiæ Anconitanæ.*

ACcepimus fisco Cameræ Apostolicæ, illius nostræ provinciæ, damnum non leve inferri, delictaque impunita remanere ex prætextu appellationum, quæ in maleficiorum b causis, tum ante condemnationem, tum post, interponuntur: propter quas, cum aut ad urbem, aut alio causæ ipsæ transferuntur, indecisæ, & minus pro ipso fisco defensæ remanent. Quamobrem volentes damno & impunitati prædictis occurrere, tibi committimus & mandamus, ut nullum in aliqua causa alicujus maleficii, aut fractæ pacis, induciarum, vel treugæ (etiam si de nova causa, aut de habendo recursum diceret) appellationem admittas, aut admitti finas per aliquem Judicem vel officialem, nisi prius effectuale depositum penes te fecerint, de pœna, in qua appellans condemnatus fuerit, aut veniret condemnandus, prout in constitutionibus provincialibus, & aliis prædecessorum nostrorum, & nostris literis (ad quas relationem haberi volumus) plenius continetur. Inhibentes etiam præsentibus, Gubernatoribus, Vicelegatis, Locumtenentibus, & aliis quibuscunque officialibus ipsius provinciæ, quocunque nomine nuncupatis, ut appellationem aliquam in dictis causis admittere nullo modo audeant vel præsumant, nisi per te eis prius constiterit de effectuali deposito, ut præmittitur facto. Rom. 16. Jun. 1506.

TITULUS X.
DE DILATIONIBUS, ET CESSIONIBUS BONORUM.

CAP. I.

Cessionis sive discussionis bonorum beneficium impetrantes, aut dilationem quinquennalem, tenentur causam infra tres menses expedire.

Clemens VII.

CUm ex multorum relatione non sine animi nostri displicentia accepimus, quod nonnulli, Dei timore postposito, & suarum animarum & honoris proprii immemores, post magnum æs alienum contractum, etsi non sufficientia pro satisfaciendis creditoribus habeant, tamen ad eos illudendos, ac laboribus & expensis defatigandos, alii beneficium alternativum, cessionis videlicet bonorum aut dilationis quinquennalis, alii discussionem bonorum aut hæreditatis, etiam a sede Apost. impetrant, quibus impetratis ad expeditionem earundem minime incumbunt, & dictis gratiis se tutos cognoscentes, & difficile reputantes, quod vel creditores conveniant in eligendo, vel bonorum hæreditatis discussio fiat, pauperes creditores eorum credito vel deluduntur, vel adeo protrahuntur, ut ipsi fame pereant, vel, ut sæpius evenire solet, moriantur, & hæredes eorum, non ita de materia informati, a credito eorum penitus excludantur. Nos talibus inconvenientiis obviare volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, tenore præsentium decernimus & declaramus, quod quicunque beneficium alternativæ prædictum, aut discussionem bonorum, seu hæreditatis, hactenus impetrarunt, a die publicationis præsentium, & qui in futurum impetrabunt, a die eorum impetrationis computandis, nisi infra tres menses usque ad sententiam inclusive causam expediverint, seu expediri fecerint, dictis gratiis seu beneficiis ipso jure privati existant, & Judices eorum, quibus tales causas ventilare contingent, sive ordinarii, sive delegati, etiam si sint causarum palatii Apostolici auditores, aut S. R. E. Cardinales, ad totalem executionem contra ipsos debitores, ad instantiam cujuslibet creditoris, procedere possint, & debeant, perinde ac si talia beneficia ipsis talibus debitoribus minime concessa fuissent, partibus alias justitiam ministrando. Et nihilominus, si ex aliqua rationabili causa Judicibus prædictis visum fuerit, dictum terminum trium mensium prorogari debere, dictum terminum sibi bene visum, non tamen ultra alium mensem, & non amplius, prorogandi licentiam per præsentes concedimus pariter, & facultatem.

CAP. II.

Extensio præcedentis decreti ad discutiendas cavillationes suffugiorum beneficii c. Odoardus, &c. pervenit.

Idem.

CUm nuper ad amputandum cavillationes eorum, qui ad fraudandum creditores, & diutius prorogandum debita, alternativas & discussiones bonorum a sede Apostolica impetraverint, ut exinde ea longissimo tempore durante nullatenus solvere teneantur, nos per motum proprium, manu venerabilis fratris nostri Antonii de Monte Episcopi Portuensis mandaverimus, ut ii, qui talia impetraverant, extunc, qui vero talia in futurum impetrarent, a die imptrationis hujusmodi, infra tres menses causam expedire tenerentur, cum potestate dictis Judicibus attributa, trimestre prædictum, si eis videretur, ad unum mensem prorogandi, quibus elapsis, & causa minime finita, extunc Judex, coram quo causa penderet, ad exequutionem contra debitores, perinde ac si tales concessiones minime impetrassent, procedere debeant, aliaque faciant, prout in dicto motu proprio, cujus tenorem haberi volumus pro inserto, plenius continetur. Verum quia, quod una via prohibuimus, alia cavillosi debitores præfati consequuntur: alii capitulum: Odoardus, alii beneficium capituli: pervenit, a prædicta sede Apostolica impetrantes, quæ beneficia nullatenus expedire curant, in maximum pauperum creditorum damnum, animæ suæ periculum, ac scandalum plurimorum. Talibus igitur inconvenientiis providere volentes, dictumque mandatum etiam ad prædicta beneficia ampliantes & extendentes, decernimus & mandamus, quod quicunque aliquod dictorum beneficiorum, si capitulum: Odoardus, & capit. Pervenit. a nobis, seu sede Apostolica hactenus impetraverint, aut in posterum impetrabunt, extunc, aut a die impetrationis respective, infra tres menses, cum potestate prorogandi ad alium mensem, juxta & secundum formam dicti prioris mandati, causam ipsam omnino expediri facere teneantur.

a Cap. irefrefragabili. de offic. ord. c. ad nostram. c. reprehensibilis, in fin. eod. Specul. eod. tit. §. in quibus vers. 11. a correctione. b Nullus homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemque eorum, qui manifestam violentiam commiserunt, argumentis convictus, testibus superatus, etiam voce propria scelus, vitiumque confessus, audiatur appellans. l. 2. quorum appellatio non recipi. cap. fin. §. nullus. 2. q. 6.

CAP. III.

Gravibus dolis, quos mediantur, qui alternativas & dilationes in fraudem creditorum petunt, pœna occurritur.

Pius IV.

Cupientes mercatoribus & aliis personis, tam almæ urbis nostræ civibus, quam forensibus in ipsa urbe, cum quibusvis personis contrahendi omnem possibilem securitatem concedere, & omnem viam, ac etiam omnes dilationes, per quas mercatorum & aliarum personarum debitores, a debitorum solutione subterfugere, seu se quoquo modo subtrahere, & creditores eorum creditis defraudare, aut supplantare possent, de medio tollere, ac remedium opportunum, præmissa ne fiant, adhibere, & ut debitores ipsi a præmissis, si non Dei omnipotentis, saltem humanæ ignominiæ timore abstineant, & sic eorundem mercatorum & personarum firmitati providere volentes, & considerantes modum proprium a fel. rec. Paulo Papa IV. prædecessore nostro, quod ex tunc de cætero alternativæ, significationes, & dilationes quæcunque, nisi juxta juris dispositionem, ac formam statutorum ipsius urbis, concedi nullatenus possent, & qui illas obtinuissent, & extunc in futurum obtinerent, semper birretum viride portare tenerentur, emanatum, circa ipsorum debitorum malitiam, seu malos homines, non sufficere, cum ipsum birretum viride, nisi postquam ad alternativam vel alias dilationes admissi fuerint, portare non teneantur, & sic beneficio temporis, in grave creditorum præjudicium, & jacturam gaudeant. Nos igitur motu simili, &c. per præsentes perpetuo statuimus, & ordinamus, quod de cætero, quicunque debitores, seu in forma Cameræ, aut alias quomodolibet obligati, quamcunque dilationem, etiam secundum capitulum *a*: Pervenit, vel: Odoardus, seu inhibitionem aliquam a Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ auditore, seu ejus locum tenente, aut almæ urbis Vicario, vel Gubernatore, vel Senatore, seu aliis ipsius urbis Judicibus, etiam commissariis, aut etiam carcerum urbis visitatoribus, petere non possint, nisi se prius coram illis dictum birretum viride gestando præsentaverint, & ipsum birretum viride publice & secrete, sub fustigatione per urbem pro prima vice, & triremium pro secunda, qua sine dicto birreto reperti fuerint, deferre, per se, vel suos legitimos procuratores, ipsis absentibus, promiserint, & medio juramento affirmaverint, ac aliter a prædictis, & aliis quibusvis Judicibus, etiam vigore specialis commissionis, nostra aut successorum nostrorum manu signatæ vel signandæ, obtentæ, & obtinendæ, alternativæ, & significationes, aut dilationes quæcunque etiam secundum juris formam nullæ sint, & ipsis debitoribus, etiamsi clerici existant, nullatenus suffragentur.

CAP. IV.

Fraudulenti & dolosi decoctores, luxu & imprudentia rem alienam dilapidantes, pro furibus & latronibus impune grassantibus haberi debent, & ideo pœna ultimi supplicii plectuntur.

Pius V.

Postquam eo usque humana processit intemperantia, ut Christi fideles, qui in sacri Baptismatis susceptione, Diabolo, & omnibus vanitatibus ejus, sponte, ac solenniter renunciarunt, diabolica fraude seducti, ita mundi hujus illecebras expetant, ut pro illis assequendis, non modo filii prodigi in Evangelio per Dominum demonstrati exempla sequentes, sua luxuriose vivendo profundant, verum etiam, illis absumptis, aliena appetant, grande æs alienum a proximis suis, qui id eis, prout mutuum offert hominum commercium, sub variis instrumentorum obligationibus liberaliter mutuant, extorquendo, ac deinde, cum id eis sub paupertatis specie restituere negligunt, proximos suos una cum tota familia aliquando mendicare cogunt: facere nullo modo possumus, quin & pastoralis officii debito, cui disponente Domino præsidemus, moniti, & ea, qua Christus prior dilexit nos, charitate impulsi, clementiæ & misericordiæ rejectis viis, justitiam & judicium in tales acriter insurgendo assumamus, jurisque rigorem acriorem reddamus, ut saltem per hoc eos, quos timor Domini a malo non retrahit, ultimi supplicii pœna exterreat, sicque universæ Dominici gregis oves ad ovile, ad quod (dante Domino) omnes dirigi cupimus, salubre perducamus. Sane licet alias felic. recordat. Paulus Papa IV. prædecessor noster inter cætera dilectis filiis populo Romano concessa privilegia, per quasdam suas literas voluerat, quod dilationes quæcunque, nisi juxta dispositionem juris, ac formam statutorum almæ urbis, concedi nullatenus possent, & qui illas obtinerent, semper birretum viride portare tenerentur, ac alias, prout in dictis literis plenius continetur: nihilominus diversi iniquitatis filii, præmissis non attentis, propriaque temeritate confisi, postquam propriis eorum bonis, non adversa fortuna aut fortuitis casibus, sive hostium incursu, vel ventorum, marisque violentia atque injuria (quod quidem vel certe ferendum esset) cum ab iis facile cavere nequeat humana providentia, sed sua ipsorummet incuria, negligentia, prodigalitate, atque luxu in explendis propriis voluptatibus, penitus dilapidatis, proximos suos, ad varia eorum bona sibi mutuanda, sub spe restitutionis compulerunt, similiter illis profusis creditores suos cessione bonorum deludentes, ac tam literas præfatas, quam alia, per nos, contra hujusmodi decoctores, fallitos nuncupatos, edita statuta deridere audent, in grave Apostolicæ auctoritatis vilipendium, proximorum suorum detrimentum & gravamen, ac animæ suæ periculum non modicum. Nos præmissa conniventibus oculis pertransire nequeuntes, & attente considerantes, nulla alia de causa in fures ultimi supplicii pœnam esse impositam, nisi ut talia perpetrandi hominibus via interclusa, liberum esset unicuique sua absque periculo possidere & uti, hos autem adeo furibus & latronibus similes esse, ut ab illis in nihilo differant, nisi ut, quod ab eis non nisi cum vitæ suæ periculo agitur, hoc decoctoribus impune liceat, volentesque propterea, ut par, imo gravius delictum, parem etiam sortiatur pœnam, jurisque rigorem in hos graviorem reddere, ac genus hoc hominum, tanquam humano generi infestum, a cæterorum cœtu segregandum merito esse dijudicantes, omnium & singularum legum & constitutionum, tam Imperialium quam Apostolicarum, etiam in corpore juris descriptarum tenores & formas, ac si de verbo ad verbum inserti forent præsentibus, pro expressis habentes, sine illarum aliquo præjudicio, quinimo illas revalidantes, & confirmantes, motu proprio, hac nostra perpetuo valitura constitutione sancimus, statuimus, & declaramus, quod deinceps perpetuis futuris temporibus, quæcunque persona, tam secularis, quam Ecclesiastica, etiam si clericali & Ecclesiastico foro gaudeat, cujuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis existat, & quacunque dignitate, tam mundana, etiamsi Domicellus, Comes, aut aliter nobilis aliquando fuerit, quam Ecclesiastica, non tamen Episcopali præfulgeat, qui omnem eorum substantiam, non præmissis casibus fortuitis, sed incuria, negligentia, prodigalitate, & luxu suis, proprias voluptates explendo, & cupiditatibus non mediocri intemperantia servientes, subverterint, & dilapidaverint, necnon qui se bona sua decoxisse simulantes, illa in fraudem creditorum suorum occultant, & eorum pecuniam totam in eorum utilitatem forsan converterint, ut eorum creditores ad secum componendum facilius alliciant, pœna ultimi supplicii, & ea, qua fures ipsi de jure vel consuetudine, aut particulari vel munici-

a *Hæc duo cap. habentur lib. 3. decret. tit. 22. de fidejussoribus, & tit. 23. de solutionibus.*

nicipali statuto plecti solent, puniri debeant. Mandantes tam urbis præfatæ Gubernatori, & Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ generali auditori, quam omnibus & singulis nostris & sedis Apostolicæ, in quibuscunque provinciis, legatis & vicelegatis, necnon quarumcunque civitatum, terrarum, oppidorum, & locorum, nobis & eidem sedi tam mediate quam immediate subjectorum Gubernatoribus, Prætoribus, Capitaneis, Commissariis, & aliis quibuscunque Judicibus, quavis etiam subdelegata potestate fungentibus, ut Præsentes nostras inviolabiliter in eorum judiciis observent, nec contra tales, nisi illarum forma servata, procedere audeant, vel præsumant. Districtius quoque inhibentes quibuscunque terrarum, oppidorum & locorum dominis in temporalibus, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis, &c. pœnis, ne sic in præmissis judicantes eorum seculari auctoritate molestare, inquietate, perturbare, vel impedire audeant vel præsumant.

TITULUS XI.
DE CAMBIIS.
CAP. I.

Commutationis rerum ad res, sive pecuniæ ad pecunias, quam Cambium mercatorum vulgus vocat, probibitio illicita, & declaratio concessa.

Pius V.

IN eam pro nostro pastorali officio curam diligenter incumbimus, ut domini nostri ovibus opportuna pro animarum salute remedia adhibere minime differamus. Cum itaque ad aures nostras pervenerit, legitimum *a* cambiorum usum, quem necessitas, publicaque utilitas induxit, sæpenumero ob illiciti quæstus cupiditatem sic depravari, ut sub illius prætextu, usuraria pravitas a nonnullis exerceatur: Nos petitionibus, quæ super his nuper nobis factæ sunt, hac perpetuo valitura decretali respondendum esse duximus, ut neque dolosis sua fraus suffragetur, neque ignotos perdat inscitia: sic enim pastoris officium exequimur, dum gregem nobis commissum ab æternæ damnationis periculo eripere modis omnibus studemus. Primum igitur damnamus ea omnia cambia, quæ ficta nominantur, & ita confinguntur, ut contrahentes ad certas nundinas, seu ad alia loca cambia celebrare simulant, ad quæ loca ii, qui pecuniam recipiunt, literas quidem suas cambii tradunt, sed non mittuntur, vel ita mittuntur, ut transacto tempore, unde processerant, inanes referantur, aut etiam nullis hujusmodi literis traditis, pecunia ibi denique cum interesse reposcitur, ubi contractus fuerat celebratus, nam inter dantes & recipientes usque a principio ita convenerat, vel certe talis intentio erat, neque quisquam est, qui in nundinis, aut locis supradictis, hujusmodi literis receptis solutionem faciat. Cui malo simile etiam illud est, cum pecuniæ, sive depositi, sive alio nomine ficti cambii traduntur, ut postea eodem in loco, vel alibi cum lucro restituantur. Sed & in ipsis cambiis, quæ realia appellantur, interdum (ut ad nos perfertur) Campsores præstitutum solutionis terminum, lucro ex tacita vel expressa conventione recepto, seu etiam tantummodo promisso, differunt. Quæ omnia nos usuraria esse declaramus, & ne fiant, districtius prohibemus. Porro ad tollendas quoque in cambiis, quantum cum Deo possumus, occasiones peccandi, fraudesque fœneratorum, statuimus ne deinceps quisquam audeat sive a principio, sive alias, certum & determinatum interesse etiam, in casum non solutionis, pacisci neque realia cambia aliter, quam pro primis nundinis, ubi illæ celebrantur, ubi vero non celebrantur, pro primis terminis juxta receptum locorum usum exercere, abusu illo prorsus rejecto, cambia pro secundis & deinceps nundinis, sive terminis exercendi. Curandum autem erit in terminis, ut ratio habeatur longinquitatis, & vicinitatis locorum, in quibus solutio destinatur, ne dum longiores præfiguntur, quam loca destinatæ solutionis desiderant, fœnerandi detur occasio. Quicunque contra hanc nostram constitutionem commiserit, pœnis a sacris canonibus contra usurarios inflictis se noverit subjacere. Eos vero, qui conspirationes fecerint, vel congestam undique pecuniam ita ad se redegerint, ut quasi monopolium pecuniæ facere videbuntur, pœnis, quæ a jure contra exercentes monopolia constitutæ sunt, teneri sancimus. Rom. 5. Cal. Febr. 1575.

a *De cambiis & cambiorum institutis ac abusibus vide Ant. 2. part. tit. 1. c. 7. §. 47. de laur. de Radulph. de usuris. c. consuluit. p. 2. q. 26. Ang. Sylv. Tab. Gaj. & tract. de camb. Soto de just. & jure l. 6. q. 8. art. 1. Navar. c. 17. Joseph. Anglez. de camb.*

TITULUS XII.
DE FORMA CONTRAHENDI CENSUM.
CAP. I.

Census est rei immobilis fructiferæ in pecunia numerata contractus, nec super fructibus census augeri vel creari potest, cujus pretium semel constitutum immobile permanet.

Pius V.

CUm onus Apostolicæ servitutis obeuntes, cognoverimus, innumeros celebratos fuisse, & in dies celebrari censuum contractus, qui nedum non continentur intra limites, a nostris antecessoribus eisdem contractibus statutos, verum etiam, quod deterius est, contrariis omnino pactionibus, propterea ardentem avaritiæ stimulum, legum, etiam divinarum manifestum contemptum præ sæ ferunt, animarum, prout tenemur, saluti consulentes, ac piarum mentium petitionibus etiam satisfacientes, tam gravi morbo, lethiferoque veneno, salutari antidoto non mederi.

Hac igitur nostra constitutione statuimus *a*, censum seu annuum reditum creari constituive nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, de sui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus designata sit.

Rursum nisi vere in pecunia numerata, præsentibus testibus, ac Notario, & in actu celebrationis instrumenti, non autem prius recepto integro, justoque pretio.

Solutiones, quas vulgo anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus.

Conventiones, directe aut indirecte obligantes ad casus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non tenetur, nullo modo valere volumus.

Quemadmodum nec pactum auferens aut restringens facultatem alienandi rem censui suppositam, quia volumus, rem ipsam semper, & libere, ac sine solutione laudemii, seu quinquagesimæ, aut alterius quantitatis vel rei, tam inter vivos, quam in ultima voluntate alienari.

Ubi autem vendenda sit, volumus dominum census aliis omnibus præferri, eique denunciari conditiones, quibus vendenda sit, & per mensem expectari.

Pacta continentia, morosum census debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium, seu certas expensas aut certa salaria, aut ad salaria, seu expensas medio

 dio

a *Census variæ significationes explicantur apud Cassiodor. lib. 3. variar. epist. penult. & l. 2. §. post. deinde. ff. de origine jur. Theophil. in ult. Instit. de Libertinis. quomodo vero differat a pensione emphyteutica, & aliis similibus, habet ex gloss. & Pan. in cap. constitutus de Religiosis domibus, & Bal. in titul. de pace Const. in verb. persolvere.*

dio juramento creditoris liquidandas, aut rem censui subjectam, sive aliquam ejus partem amittere, aut aliud jus ex eodem contractu, sive aliunde acquisitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere ex toto irrita sint, & nulla.

Imo & censum augeri, & novum creari super eadem, vel alia re in favorem ejusdem, aut personæ per eum suppositæ, pro censibus temporis vel præteriti, vel futuri omnino prohibemus.

Sicut etiam annullamus pacta continentia solutiones onerum ad eum spectare, ad quem alias de jure, & ex natura contractus spectarent.

Postremo census omnes in futurum creandos non solum re in totum, vel pro parte perempta, aut infructuosa in totum, vel pro parte effecta volumus ad ratam perire, sed etiam posse pro eodem pretio extingui: non obstante longissimi etiam temporis, ac immemorabili, imo centum, & plurium annorum præscriptione, non obstantibus aliquibus pactis directe, aut indirecte talem facultatem auferentibus quibuscunque verbis, aut clausulis concepta sint.

Cum vero traditione pretii reditus extinguendus erit, volumus per bimestre ante id denuntiari ei, cui pretium dandum erit, & post denuntiationem, intra annum tamen, etiam ab invito pretium repeti posse, & ubi pretium nec volens intra annum exigat, volumus nihilominus quandocunque reditum extingui posse, prævia tamen semper denunciatione, de qua supra, & non obstantibus his, de quibus supra: idque observari mandamus, etiam quod pluries ac pluries denunciatum fuisset, nec unquam effectus secutus fuisset.

Pacta etiam continentia pretium census extra casum prædictum ab invito, aut ob pœnam, aut ob aliam causam repeti posse omnino prohibemus.

Contractusque sub alia forma posthac celebrandos fœneratitios judicamus.

Et ita illis propterea non obstantibus, quicquid vel expresse, vel tacite contra hæc nostra mandata dari, remitti, aut dimitti contingat, a fisco volumus posse vendicari. Hanc autem salutiferam sanctionem, nedum in censu noviter creando, verum etiam in creato quocunque tempore alienando, modo post publicationem constitutionis creatus sit, perpetuo, & in omnibus servari volumus.

Declarantes pretium semel censui constitutum nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem, seu aliud accidens, nec quoad ultimo contrahentes minui, vel augeri.

Et licet legem ipsam ad contractus jam celebratos non extendamus, illos tamen omnes, in quos sub alia forma pervenerunt census, hortamur in Domino, ut singulos contractus, censuræ bonorum religiosorum subjiciant, & animarum saluti consulant. Rom. 14. Cal. Feb. 1568.

TITULUS XIII. DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

CAP. I.

Piis locis, qui testandi facultatem non habent Prælati jure legati, vel donationis decimam tantum partem bonorum relinquere possunt.

Paulus III.

ROmanus Pontifex, qui ex assueta sedis Apostolicæ benignitate in favorem Ecclesiarum, hospitalium, & aliorum piorum locorum diversa privilegia concedere consuevit, si processu temporis tendunt in abusum, illa moderari, ac desuper opportune providere solet, prout rerum, & temporum qualitate pensata conspicit in Domino salubriter expedire. Sane non absque animi molestia accepimus, quod nonnulli Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, aliæque personæ Ecclesiasticæ, tam seculares, quam diversorum ordinum, & militiarum regulares non habentes de eorum rebus, ac bonis testandi, & disponendi facultatem, & Ecclesias, hospitalia, & alia pia loca, quibus a dicta sede Apostolica capiendi res, & bona ex testamento, vel alia dispositione illorum, qui alias de rebus, & bonis eorum disponere non possent, facultas est concessa, hæredes instituunt, & in testamentis, sive eorum dispositionibus plura legata, seu ordinationes in favorem diversarum personarum, ac alios usus, in quos bona, & res hujusmodi transmittere non possent, faciunt: Hospitaliaque, Ecclesiæ, & loca pia hujusmodi, sive eorum Rectores fidem testantium, seu disponentium insequent. legata ipsa, & in testamentis, seu aliis etiam inter vivos dispositionibus ordinata adimplent, ex quo Camera Apostolica circa res, & bona, spolia nuncupata, per obitum Archiepiscoporum, Episcoporum, Pælatorum, & aliarum personarum Ecclesiasticarum hujusmodi absque testandi, & disponendi facultate decedentium remanentia in suis juribus detrimentum patitur, & jacturam. Et quia nostrum est in præmissis taliter providere, quod ipsius Cameræ jurium debita ratio habeatur, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium omnia, & singula privilegia, facultates, gratias, literas, & indulta quibusvis Ecclesiis, etiam Metropolitanis, monasteriis, hospitalibus, etiam ab Archiepiscopali sancti Jacobi in Augusta de urbe dependentibus, seu causam habentibus, ac aliis piis locis ubilibet constitutis per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos, & sedem præfatam super capiendis, seu acquirendis hæreditatibus, rebus, ac bonis ex testamento, donatione inter vivos, vel alia quacunque dispositione quorumcunque Archiepiscoporum, Episcoporum, Prælatorum, & aliarum personarum Ecclesiasticarum, secularium, vel regularium, utcunque etiam, ut præfertur, qualificatorum, quacunque praeeminentia, ac dignitate, & auctoritate fulgentium, etiamsi S. R. E. Cardinalis fuerit, de hæreditatibus, rebus, & bonis hujusmodi facultatem disponendi non habentium, vel alias quomodolibet concessa, etiamsi usu recepta sint, moderantes, volumus, decernimus, & declaramus, quod Archiepiscopi, Episcopi, Prælati, & personæ hujusmodi de rebus, ac bonis eorum a nobis, vel a dicta sede facultatem testandi, seu disponendi non habentes, decimam partem tantum rerum, & bonorum eorundem mobilium, & immobilium, & se moventium, ac pecuniarum Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, & piis locis capiendi, & acquirendi facultatem hujusmodi habentibus tantum, non per viam institutionis hæredum, seu donationis, vel legati in vita, seu in morte relinquere, & Ecclesiæ, monasteria, hospitalia, & pia loca hujusmodi, seu illorum rectores, nonnisi decimam partem hujusmodi capere, seu acquirere possint, & ad hoc Ecclesiarum, & hospitalium, ac aliorum piorum locorum hujusmodi privilegia, facultates, concessiones, gratias, literas, & indulta quæcunque reducimus, moderamur: decernentes sic, & non aliter in præmissis, ac illa quomodolibet concernentibus, & quoad privilegia, facultates, gratias, indulta, etiam in forma brevis in futurum concedendas per quoscunque, tam ordinaria, quam delegata, & mista auctoritate fungentes Judices, & personas, etiam dictæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales ubique judicari, cognosci, ac decidi debere; sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, cognoscendi, ac decidendi facultate, necnon irritum, & inane, quicquid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

CAP.

CAP. III.

Testamenta & donationes acquisitorum ex bonis Ecclesiæ in favorem illegitimorum, etiam legitimatorum, non tamen hospitalibus expositorum & orphanor. infirmantur & annullantur.

Pius V.

QUæ ordini Ecclesiastico noxia esse, & scandalum objicere perhibentur, necesse est, a medio submovere: quod nos pro nostri muneris officio, inter alia incommoda, quæ in oculos nostros incurrunt, de Christi peculio, ne ab indignis & rejectis ignominiose consumatur, neve illorum causa Ecclesiis & pauperibus præripiatur, curam præcipuam habere volentes, de nobis attributæ potestatis plenitudine, revocamus & abolemus omnia & quæcunque privilegia, licentias, dispensationes, & indulta faciendi testamenta, donationes, sive inter vivos, sive causa mortis, legata, & quascunque alias dispositiones, de dominiis, terris, castris, domibus, & quibuslibet aliis bonis & rebus immobilibus, mobilibus, & se moventibus, necnon pecuniis, juribus, & actionibus, ex beneficiis, fructibus, pensionibus, & aliis rebus Ecclesiasticis qualibuscunque confectis, acquisitis, & alias quomodocunque provenientibus, necnon de peculio, & aliis etiam sola industria, labore, muneribus, aut quocunque alio modo partis, cujuscunque qualitatis, quantitatis, speciei, naturæ, & valore existentibus, in quoscunque illegitimos, sive suos, sive extraneos, etiam legitimatos, eosdemque ex toto, vel in parte hæredes instituendi, & substituendi, seu quod ipsi in prædictis ab intestato succedant, cæteraque hujusmodi facultates, & permissiones, ac etiam habilitationes, & capacitates succedendi in bonis & rebus feudalibus & emphyteuticis, ab Ecclesiis, monasteriis, & piis locis protectis, quibuscunque personis secularibus, & quorumcunque ordinum, necnon militiarum, & hospitalium, regularibus, ac Romanæ Curiæ officialibus, & aliis curialibus, curiamque ipsam sequentibus, & etiam urbis Romæ civibus, ac palatia, ædes, census, aliaque bona, in ea, ejusque districtu habentibus, nostris quoque & aliorum Romanorum Pontificum familiaribus, Ecclesiarum Prælatis, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & aliis cujuscunque dignitatis, ordinis, & conditionis existentibus, illorumque, & aliis Ecclesiis, capitulis, conventibus ordinibus, militiis, hospitalibus, collegiis, officiis, & locis, ac prædictæ urbi, aliisque civitatibus, provinciis, & dominiis, eorumque dominis, populis, civibus, & incolis, tam per felic. recordation. Sixtum IV Innocentium VII. Alexandrum VI. Julium II. Leonem X. Clementem VII. Paulum III. Julium III Paulum IV. Pium IV. & qui ante illos fuerunt, alios quoscunque Romanos Pontifices, ac nos, & sedem Apostolicam, ejusque legatos, etiam de latere, nuncios, notarios, comites, collegia, officia & loca, etiam per modum statuti perpetui, generalis legis, initi & stipulati contractus, seu quasi, & alias sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis restitutivis, perseverativis, mentis, attestativis, derogatoriarum derogatoriis, aliisque fortioribus, efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, deque simili potestatis plenitudine, ac prædictorum Cardinalium consilio, & matura deliberatione in consistorio habita, necnon consideratione, intuitu, contemplatione, vel ad instantiam Imperatoris, Regum, & aliorum Principum, etiam ob remunerationem laborum & obsequiorum nobis & dictæ sedi impensorum, refectionem damnorum, compensationem jurium cessorum vel oblatorum, novatæ militiæ contra hæreticos & infideles, seu prædictæ urbis ornatu, & frequentatione, ac quibuscunque aliis casibus, ac etiam necessariis & piis causis concessa, & multiplicatis vicibus confirmata, innovata, extensa, & moderata, & quantocunque tempore pacifice observata, quoad eam partem, quæ illegitimos prædictos tangit duntaxat, etiam si illa contineant, quod omnes Curiales Curiam sequentes, & alii, sive Ecclesiastici, etiam Cardinales, sive Mundani, qui palatia, domos, & prædia urbana vel rustica ædificaverint, aut census, aliave bona acquisiverint, aut alias acquisita habuerint in dicta urbe, & circum eam ad milliaria decem, ex bonis, seu fructibus Ecclesiasticis, hi tales de illis, necnon juribus & jurisdictionibus omnibus, in favorem illegitimorum, ac quomodolibet inhabilium & incapacium, sive inter vivos, sive causa mortis disponere, eosque hæredes & successores universales, vel particulares instituere & substituere, & si intestati decesserint, ipsi illegitimi & incapaces in illis succedere possint, quodque per quascunque revocationes, derogationes, aut alias contrarias dispositiones illis, quorum interest, præjudicari nequeat, & si ullo unquam tempore præjudicatum, aut derogatum quoquo modo apparuerit, jus quæsitum ablatum, & literæ revocationum & derogationum hujusmodi juris quæsiti, ablatæ censeantur: sicque per quoscunque Judices judicari debeat, & etiam diffiniri. Ac pariter tollimus & abrogamus omnes & quascunque facultates similia concedendi, legatis, nuntiis, notariis, comitibus, collegiis, officiis, & aliis supradictis, quorum omnium tenores, ac si ad verbum insererentur, habemus præsentibus pro expressis. Ita ut privilegiorum, dispensationum, facultatum, habilitationum, capacitatum, indultorum, & aliorum supradictorum sic revocatorum, aut etiam literarum legitimationis prætextu, nullus omnino de hujusmodi bonis, rebus, pecuniis, juribus, jurisdictionibus, & actionibus, in commodum & favorem illegitimorum utriusque sexus, sive eorum filiorum, sive consanguineorum, affiniumve, sive extraneorum, etiam in statu seculari procreatorum, ac legitimatione quacunque auctoritate donatorum, vel ad hujusmodi res & bona, ejusque successionem, testato vel intestato, idoneorum & capacium effectorum, sive *a* testamento, sive donatione, sive legato, sive eleemosyna, sive alio quocunque titulo, & pio opere (exceptis in communi, ac omni fraude, conventione, seu compositione cessante, Hospitalibus expositorum, & orphanorum) disponere, nec illegitimi ipsi in eis ab intestato, sive protinus, sive per interpositas personas, ac quomodocunque succedere, aut illa alia ad eos, etiam per quemcunque circuitum multiplicatarum in alios capaces successionum, ullo tempore devenire possint. Ac etiam nulla esse, & pro infectis habere volumus omnia, & quæcunque facta hucusque testamenta, legata, donationes, & alia disposita hujusmodi, quæ viventibus adhuc testatoribus, aut alias, locum non habuerunt, ac pariter intestato successiones non tamen litigiosas, quæ plenarium non sunt effectum sortitæ. Dehinc vero districtius prohibemus, ne talia sive in prædictos illegitimos utriuslibet sexus, sive in illorum conjuges, sive ipsorum parentes, filios, descendentes, ascendentes, vel alios cognatos, sive viventibus, sive defunctis ipsis illegitimis, etiam paupertatis, dotis, aut alterius cujuscunque pii operis intuitu fiant, neve ipsi unquam in rebus, bonis, pecuniis, juribus, jurisdictionibus, & actionibus prædictis, sive totis, sive in parte succedant, aut illa ad ipsos, quavis dispensatione suffultos, etiam per prædictum circuitum deveniant, neve de eis ulla in alium seu alios concessio, donatio, translatio, aliave dispositio fiat, aut alia bona similia vel dissimilia, illegitimis aut aliis supradictis concedantur. Quod si prædictorum quispiam fuerit præsentium violator, testamentum, donatio, legatum, & dispositio, omni-

a C. *fin. de pecul. cler. Abb. in cap. cum esset in velict. col.* 14. *Barb. in tract. de præst. Card.* 1. *part. qu.* 4. *Joan. Mai in* 4. *sent. dist.* 24. *qu.* 20. *Ang. in verb. cleric* 2. §. 13 *Sylvest. verb. Clericus.* 4. *qu.* 2. *Alvar. Pelag. de planct. Eccles.* 2. *part. art.* 28. *col.* 3. *Archid. in sum.* 12 *qu.* 5.

omnino non teneat, nec etiam quoad alios capaces, & res alias valeat, sicque disponens privilegio, dispensatione, facultate, & indulto prædicto, ejusque usu, & commodo, etiam in cæteris omnibus ipso sit jure privatus. Nemo quantumvis capax illius prætextu fructus, res, pecunias, aut prorsus alia bona sua faciat, nec illa detinens præscriptione, aut ullo alio juris præsidio adjuvetur, sed ad integram illorum restitutionem quocunque temporis lapsu non obstante debeat coerceri. Ita ut omnes in Ecclesiis, monasteriis, beneficiis successores tam conjunctim, quam divisim, quisque videlicet pro rata parte sua, illa omni tempore recuperare possint, & qui primus cæteris ab eo monitis, & negligentibus judicium intenderit, ei soli res tota merito vendicetur. Nullis vero hujusmodi successoribus pro prædictis insistentibus, ac etiam de peculio alias, quam ex rebus Ecclesiasticis confecto, locorum ordinarii, tam concessorum, & relictorum illegitimis, eorumve causa, quam quorumcunque aliorum bonorum immobilium, mobilium, & se moventium, necnon pecuniarum, fructuum, rerum, & jurium alias sub dictis testamentis, donationibus, legatis, & dispositionibus comprehensorum, corporalem possessionem, amotis inde & expulsis quibuscunque detentoribus, sive incapacibus, sive capacibus per se, vel alium, seu alios libere apprehendant, & apprehensam hujus sedis nomine custodiant, donec ipsa sedes de illis uti, cum tulerit piorum operum necessitas, duxerit providendum. Bona vero, res, & jura feudalia, vel emphyteutica (aliis legitimis ad ea forte vocatis non existentibus) eo ipso devoluta, & juri, ac proprietati suarum Ecclesiarum, & locorum restituta, & cum reliquis eorum bonis consolidata esse declaramus.

CAP. III.

Bona Ecclesiastica sine indulto Apostolico ultimæ voluntatis arbitrio non relinquuntur.

Pius IV.

Grave nobis, & molestum accidere solet, cum de personarum Ecclesiasticarum actionibus, quæ integritatis exemplo cæteris præstare debent, ea nobis deferuntur, quæ & eorum famæ sinceritatem denigrare, & Cameræ nostræ Apostolicæ incommodum, ac detrimentum afferre videntur: unde nos, ut malitiosorum pravis intentionibus occurrere valeamus, debita postmodum remedia in medium afferre, & perniciosis fraudibus, prout ex universalis nostræ Curiæ solicitudine tenemur, obviare cogimur. Cum itaque (sicut ex proborum & fide dignorum hominum relatione nuper accepimus) quamplures Prælati, Presbyteri, & aliæ Ecclesiasticæ personæ diversarum provinciarum, locorum, & dominiorum, & præsertim regni Neapolis, nulla a nobis, seu sede Apostolica facultate testandi suffulti, vel muniti, sed temeritate propria, & forsan ad suorum importunam suggestionem impulsi in eorum ultimis voluntatibus testamenta sua condendo, ac donationes, seu legata, aut codicillos faciendo, de bonis suis diversimode, licet id facere nullo modo a possint, neque debeant, disponere audeant, ipsaque bona sub diversis confictis prætextibus, & coloribus, hospitalibus, ac piis locis, & forsan cum promissionibus clandestinis, quod eorum consanguineis, vel affinibus, aut aliis personis ab eisdem testatoribus nominatis post illorum obitum ab ipsis hospitalibus, & locis de certa, seu quota portione bonorum hujusmodi subveniatur, testari, relinquere, legare, codicillari non erubescant, in dictæ Cameræ grave damnum, & præjudicium maximum, dictæ Cameræ indemnitati opportune consulere & inconvenientibus hujusmodi pro officii nostri debito congruum remedium adhibere volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra, non ad tuam, vel alterius pro te nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam auctoritate Apostolica tenore præsentium decernimus, & declaramus omnia, & singula testamenta, donationes in illis, vel mortis causa factas, codicillos, legata, & quæcunque alia in ultimis voluntatibus per quoscunque Ecclesiarum prælatos etiamsi Patriarchali, Archiepiscopali, vel Episcopali præfulgeant dignitate, ac quorumvis monasteriorum cujuscunque ordinis Abbates, seu commendatarios, ac presbyteros, & alias quaslibet Ecclesiasticas personas prædictas, & quascunque alias, quæ ex bonis, & reditibus Ecclesiasticis, & beneficiorum fructus percipiunt absque nostra, seu ejusdem sedis speciali licentia, & facultate quomodolibet, quæ in futurum ab illis quocunque prætextu aut quæsito colore, etiam in favorem hospitalium, & aliorum piorum locorum hujusmodi de dictis reditibus fieri, condi, & testari, seu relinqui, aut quovis ultimæ voluntatis titulo disponi contigerit, nulla, irrita, inania, invalida, ac nullius roboris, vel momenti fore, & esse, ac nemini, neque etiam hospitalibus, & piis locis præfatis (cum ad Cameram ipsam solum fraudandum, prout ex multis fraudibus desuper commissis, & repertis nobis constitit, præmissa fieri clare appareat) ullatenus deinceps suffragari, neque subsistere, aut testamentis suis hujusmodi quenquam juvare, aut tueri, nec effectum aliquem ulla ratione habere, vel sortiri.

a Ut in c. quia nos. & c. relatum. 2. de test.

TITULUS XIV.
DE NAUTIS ET NAUFRAGIUM PATIENTIBUS.

Naufragata bona occupantes, & nautas impedientes, excommunicantur, qui vero iis opitulantur, condonatione Pontificia remunerantur.

Julius III.

Ordinamus, statuimus, firmiterque, & inviolabiliter observari mandamus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis, necnon decem millium ducatorum auri largorum Cameræ Apostolicæ applicandorum pœnis, quatenus in urbe Roma, suisque portibus, & ripis, aliisque omnib. & singulis civitatibus, terris, castris, ripis, portibus, & plagis Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjectis, etiam Prælatorum, dominorum temporalium, & Baronum dictarum terrarum, in quibus est commercium maritimum, persona aliqua cujuscunque gradus, Ecclesiastici, vel secularis, communiter, vel divisim, officialis, aut privatus, etiam Cardinalatus honore fulgens deinceps non audeat, vel permittat præbere impedimentum, aut genus aliquod molestiæ præstare, dictis nautis, & mercium conductoribus subditis Imperatoris, qui cum bono, aut iniquo tempore infortunium, aut naufragium patiantur, in dictis ripis, aut prope ripas, vel intra mare, seu in aliqua parte illius, aut portibus, seu plagis (quod Deus avertat) aut quovis alio voluntario, aut necessitato, infortunato, aut pacifico modo, eos inibi applicare contingat, in quamcunque ripam, portum, aut plagam dictarum terrarum, quinimo illi favore, & opere gratiosis recipiantur, & benigne tractentur, restituendo, & restitui faciendo res, & bona eorum, in talibus navigiis conducta, si ea per aliquem, vel aliquos detineri, & occupari contingat, vel in posterum occupabuntur, aut detinebuntur, ad effectum, ut stante hujusmodi bona comparatione eorum querelæ cessent, & illi libentiori animo conducant ad loca prædicta se & eorum merces. Et ut Christi fideles ad præmissa alliciantur, ac ab eis naufragium hujusmodi patientibus promptiora subsidia præbeantur, omnibus, & singulis utriusque sexus Christi fidelibus, qui auxilium, con-

consilium, & favorem, naufragium patientibus in reparatione, & conservatione suorum bonorum præstiterint, 10. annos, & totidem quadragenas de injunctis eis pœnitentiis in Domino relaxamus. Romæ 22. Octobris 1554.

CAP. II.

Furatur res, quæ jacens post naufragium in ripis aut portibus locorum maritimorum diripitur, repulso omnis consuetudinis prætextu, nisi restituatur.

Paulus III.

JUlius Papa II. considerans tam civili, quam canonica lege licere unicuique naufragium suum impune colligere, ac jacta in mari allevandi oneris causa recuperare, illaque diripientes furtum committere, & graviter delinquere, ac Christianos naufragium patientes, rebus suis spoliantes diversis pœnis puniri: & propterea consuetudinem prædictam, tanquam contra regulam fidei, qua unus alteri auxilio esse tenetur, merito corruptelam appellari, neminique suffragari debere, cujuscunque temporis cursu munitam: volensque [sicut ejus incumbebat pastorali officio] omnium mari terraque ad almam urbem nostram venientium securitati, & tranquillitati providere, periculisque hujusmodi obviare, ac venientium ad almam urbem ex omnibus mundi partibus tanquam ad matrem de necessariis cum opulentia providere, necnon animarum eorundam Christifidelium saluti consulere, motu proprio, non ad alicujus sibi super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de ejus mera deliberatione, & ex certa sua scientia consuetudinem capiendi, & retinendi bona per naufragium, vel jactum levandæ navis gratia, aut alia necessitate urgente factum ad litora maris, civitatum, terrarum, & locorum Rom. Ecclesiæ mediate, vel immediate subjectorum pertinentia allegari non posse, illamque nulli in judicio vel extra illud, suffragari debere, auctoritate Apostolica decrevit & declaravit: & ultra pœnas, tam a lege, quam a canone, contra tales spoliantes bonis suis Christianos naufragium patientes, & raptores in littore maris, civitatum, terrarum & locorum Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjectorum, hactenus inflictas, quas pro potiori cautela innovavit, & confirmavit, talium spoliantium, cujuscunque auctoritatis & dignitatis forent, bona & jura quæcunque præmissa, confiscavit & publicavit, illaque Cameræ Apostolicæ confiscata, & publicata, & locorum dominos id fieri permittentes, excommunicatos eo ipso fore decrevit, & etiam declaravit: dictosque raptores in flagranti crimine repertos ut latrones, & grassatores puniri posse, alias ut fures: præterquam si nautis in manifesto naufragii, & submersionis periculo constitutis eorum opem, & auxilium implorantibus & exposcentibus non absque vitæ discrimine in personarum, & rerum conservatione auxilio fuerint, vel alias ab imminentis, & præsentanei naufragii periculis ipsorum labore, & opera liberaverint, & salvos reddiderint, aut bona jam deperdita recuperaverint.

FINIS LIBRI SECUNDI.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER TERTIUS.

TITULUS I.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. I.

Clerici habitus decore modesti incedant, omnem luxus ornatum fugientes, sub pœna beneficiorum, quæ possident.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

CLerici temperate, ac modeste omnia faciant, & tam beneficiati, quam in sacris ordinibus constituti *a* comam, neque barbam non nutriant, neque mulas, aut equos cum phaleris, ornamentisque ex veluto, aut serico factis habeant, sed ejusmodi rebus ex panno tantum, aut corio simpliciter utantur. Si quis contrafecerit, excommunicationem incurrat, & si post legitimam admonitionem in hujusmodi pertinacia obstinatus permanserit, beneficiis omnibus, quæcunque habet, privatus sit, & esse censeatur, eaque sic vacantia a sede Apostolica libere impetrari valeant.

a Cap. clericus. de vita & honestate clericcoum. Ex Concilio Carthaginensi 4.

CAP. II.

Clerici non solum interna vitæ munditia, verum etiam exterius decenti habitus ornatu & modestia vitæ integritatem & gravitatem probent.

Pius IV.

NOs pro pastorali officii nostri sollicitudine Ecclesiasticam disciplinam temporum difficultate, ac hominum malitia, licentiaque deterius labentem, quantum nobis ex alto conceditur, in pristinam sacrorum canonum observantiam reducere cupientes, considerantesque

que conveniens esse, ut clerici, maxime qui in sacris ordinibus constituti, aut beneficiati existunt, cujuscunque gradus existant, non solum interius vitæ munditia *a* ac virtutum splendore, cæteris præfulgent, verum etiam exterius, in eorum habitu & vestibus, gravitatem & morum honestatem, quæ ipsos decet, præ se ferant, statuimus, decernimus, & ordinamus, quod omnes & singuli clerici, qui dignitates, personatus, canonicatus, & præbendas, parochiales Ecclesias, aut alia quæcunque beneficia Ecclesiastica, qualiacunque sint, obtinent, vel qui in quibusvis sacris ordinibus constituti sint, qui in hac alma urbe nostra permanent, & moram trahunt, & in illo inducti incedant cum debita & congrua tonsura, vestes exteriores ante infra genua se extendentes, ita ut a vestibus & sagis laicorum omnino differant, gestent, sub pœna excommunicationis, ac sub aliis, ac etiam crescente eorum contumacia beneficiorum privationis, arbitrio nostro, seu dilecti filii nostri Jacobi titul. S. Mariæ in Cosmedin. in hac alma urbe ejusque districtu Vicarii generalis, imponendis pœnis in eventu contraversionis incurrent.

CAP. III.

Concubinarii privantur officiis, & inhabiles ad officia & beneficia declarantur.

Nicolaus V.

SI diligenter attendimus vitia singula, quæ in conspectu populi decus vilescere faciunt clericale *b*, quam odibilis ut incestus in clerico, crimen incestus hujusmodi, quod plerique, propter illius impunitatem, sibi blandiuntur minime verendum, imo quasi non fore peccatum, non immerito cohibere compellimur, & præsertim eo propensius in curia nostra, quo illud ibidem videtur scandalosius, & ab aliis periculosius trahitur in exemplum. Hinc est, quod nos præsentis constitutionis edicto, universis & singulis sedis Apostolicæ officialibus, necnon quævis Romanæ curiæ officia exercentibus, etiamsi ratione officiorum hujusmodi, ipsius sedis officiales non censeantur, & aliis quibuscunque clericis eandem curiam sequentibus, districtius inhibemus, ne quisquam ex eis concubinam publice in domo sua, aut alibi, ut illius turpi commercio liberius utatur, teneat: seu quicunque mulierem ad aliorum turpem usum hujusmodi, aut quamcunque mulierem in præsentiarum tenuerit, nisi post præsentium publicationem in valvis Basilicæ Principis Apostolorum de urbe, & in cancellaria nostra faciendam (quam etiam vim habere volumus monitionis peremptoriæ) infra novem dies, ab hujusmodi excessu, realiter & cum effectu destiterit, ac concubinam seu mulierem ipsam penitus, & omnino dimiserit, quodque quisquis in antea concubinam vel mulierem talem tenere præsumpserit, omnibus beneficiis suis Ecclesiasticis, necnon quæ in dicta curia obtinent, vel exercent, officiis, sint ipso facto privati, illaque extunc possint per quoscunque alios libere impetrari, iidemque privati, necnon quicunque alii concubinas, & mulieres hujusmodi, contra præsentem prohibitionem tenere præsumentes, inhabiles censeantur ad beneficia obtinenda, & in dicta curia officia hujusmodi exercenda, nec illorum capaces efficiantur, nisi inhabilitatem suam antea per dictæ sedis literas obtinuerint aboleri, & interim per eos in prædictis gesta habeantur pro infectis.

CAP. IV.

Incontinentes clerici & sceleris contra naturam horrore infecti, sacris canonum & juris civilis statutis plectuntur. Idem in concubinarios decernitur.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

UT Clerici præsertim caste continenterque juxta canonum præcepta vivant, statuimus, ut contrafacientes acriter secundum canones puniantur. Si qui vero, tam laicus, quam clericus, de crimine, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, convictus fuerit, pœnis per sacros canones, aut jus civile, respective impositis puniatur. Concubinarii autem, sive laici sive clerici fuerint, eorundem canonum pœnis mulctentur, neque superiorum tolerantia, seu prava consuetudo, quæ potius corruptela dicenda est, a multitudine peccantium, aliave qualibet excusatio, eis aliquo mode fustragetur, sed juxta juris censuram severe puniantur.

CAP. V.

Clerici nefandi criminis contra naturam rei, degradati, & clericali privilegio exauctorati, seculari jurisdictioni pœnas easdem, quæ in laicos statutæ sunt, recepturi, tradantur.

Pius V.

HOrrendum illud *a* scelus, quo pollutæ, fœdatæque civitates tremendo Dei judicio conflagrarunt, acerbissimum nobis dolorem inurit, graviterque animum nostrum commovet: ut ad illud, quantum potest, comprimendum, studia nostra conferamus. Sane Lateranensi Concilio *b* dignoscitur constitutum, ut quicunque clerici illa incontinentia, quæ contra naturam est, propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, deprehensi fuerint, laborare, a clero dejiciantur, vel ad agendam in monasteriis pœnitentiam detrudantur. Verum ne tanti flagitii contagium impunitatis spe, quæ maxima peccandi illecebra est, fidentius invalescat, clericos hujus nefarii criminis reos, gravius ulciscendos deliberavimus, ut qui animæ interitum non horrescunt, hos certe deterreat civilium legum vindex gladius secularis. Itaque quod nos jam in ipso Pontificatus nostri principio hac de re decrevimus, plenius nunc, fortiusque persequi intendentes, omnes quoscunque Presbyteros, & alios clericos seculares & regulares, cujuscunque gradus & dignitatis, tam dirum nefas exercentes, omni privilegio clericali, omnique officio, dignitate, & beneficio Ecclesiastico præsentis canonis auctoritate privamus. Ita quod per Judicem Ecclesiasticum degradati, potestati statim seculari tradantur, qui de eis illud idem capiat supplicium, quod in laicos, hoc in exitio devolutos, legitimis reperitur sanctionibus constitum. Rom. 3. Cal. sept. 1568.

TITULUS II.
DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA, VEL PRÆBENDA.

CAP. I.

Episcoporum non residentium in diœcesi, ovilisque curam negligentium pœna.

Pius IV.

a *Ex Concilio Carthag. cap.* 45. *& ex generali Synodo sept. can.* 19. 21. *quæst.* 4. *cap. omnis jactura. Concil. Trident. sess.* 14. *cap.* 6. b *In Presbyterorum lasciviam, & libidinem sanctiones variæ editæ sunt a summis Ponificibus, & Conciliis, Nicæno can.* 3. 32. *dist. cap. interdicit. & Nannetens. cap.* 3. *quas refert Burchardus lib.* 2. *decret. cap.* 116. *Loco. part.* 6. *c.* 192. *Adde Concil. Trident. sess.* 28. *de reformat. cap.* 14. *& l. eum qui. C. de Episcop. & Cler. v. Concil. Trident. sess.* 25. *cap.* 14.

a *Jure hoc scelus vocat horrendum & execrandum, post Alex. Alens.* 2. *part. quæst.* 143. *Thom.* 22. 154. *Astens. l.* 2. *tit.* 64. *Anton.* 2. *part. tit.* 5. *cap.* 4. *Uniguer. cap.* 7. §. 3. *Ang. Sylv. Tab. ver. luxur. Peral. tit. de luxuria.* b *Cap. clerici. de excessibus prælat. & sup. tit. eod. cap.* 1.

Pius IV. *ex Concilio Tridentino*.

De salute gregis Dominici nobis ex alto commissi attentius cogitantes eo libenter intendimus, per quæ grex ipse continua suorum cum eo residentia *a* pastorum, præservetur a noxiis, & in devium prolabens ad rectitudinis tramitem reducatur, ut pastores ipsi residentiam ipsam, prout tenentur, commodius facere, ac circa ipsius gregis curam liberius, ac ferventius invigilare, & illum ab errorum præcipitiis præservare, ac in fide orthodoxa, & devotione nostra continere valeant, opem, & operam efficaces impendimus, prout rerum, & temporum qualitate pensata conspicimus in Domino salubriter expedire. Hinc est, quod nos motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione omnes, & singulos venerabiles fratres nostros Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas ab Ecclesiis, & dioecesibus suis absentes in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub interdicti ingressus Ecclesiæ poena, eo ipso, absque alia declaratione, incurrenda, districte præcipiendo monemus, ut omnibus postpositis quando citius in Romana Curia videlicet moram trahentes intra unum, extra eam vero in Italia intra duos, extra vero Italiam existentes infra 4. menses a die publicationis præsentium in locis infrascriptis faciendam computandos se itineri committere, & legitimis itineribus ad Ecclesias, seu dioeceses suas proficisci, & sese personaliter conferre, ac ibidem, ut tenentur, residere, & pastorale officium exercere debeant. Si quis autem a Patriarchali, Primatiali, Metropolitana, seu cathedrali Ecclesia sibi quocunque titulo, nomine, seu jure commissa, quacunque illæ dignitate, gradu, & præeminentia præfulgeant, legitimo impedimento, seu justis rationabilibus causis cessantibus, sex mensibus continuis extra suam dioecesim morando abfuerit, quartæ partis fructuum unius anni fabricæ Ecclesiæ, & pauperibus loci per superiorem Ecclesiasticum applicandorum poenam ipso jure incurrat: quod si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum similiter applicandam, eo ipso amittat: crescente vero contumacia severiori sacrorum canonum censuræ subjiciatur *b*. Metropolitanus Suffraganeos Episcopos absentes, Metropolitanum vero absentem suffraganeus Episcopus antiquior residens sub poena interdicti ingressus Ecclesiæ ipso jure incurrenda infra tres menses per literas, vel nuntium Romano Pontifici denuntiare teneatur: qui in ipsos absentes, prout cujusque major, aut minor contumacia exegerit, suæ supremæ sedis auctoritate animadvertere, & Ecclesiis ipsis de pastoribus utilioribus providere poterit, sicut in Domino noverit salubriter expedire.

CAP. II.

Privilegia, & facultates concessæ Episcopis in gratiam pastoralis residentiæ.

Eosdem autem Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, & Episcopos mandatis nostris parentes, & apud suas Ecclesias, seu in earum dioecesibus personaliter residentes, specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, ut liberius, & commodius eorum officio fungi valeant, eis, & eorum cuilibet, ut, quando resederint, etiam prætextu quorumcunque delictorum, & excessuum atrociorum, etiam hæresis, & læsæ majestatis criminum, per eos quomodolibet commissorum ad comparendum personaliter in Romana Curia per quoscunque Judices ordinarios, vel delegatos, etiam S. R. E. Cardinales, nisi vigore specialis commissionis manu nostra, vel Romani Pontificis pro tempore existentis signatæ trahi, aut citari non possint, nec debeant, atque aliter factas citationes, & censuras in eis appositas, ac inde secuta quæcunque nulla, & irrita, ac nullius roboris, & momenti fore, ac eos minime afficere, aut arctare statuimus, & ordinamus. Necnon eos, & eorum quemlibet ab omnibus, & singulis decimis, subsidiis, & aliis oneribus ordinariis, & extraordinariis quomodolibet nuncupatis per nos, & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ac sedem Apostolicam, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac etiam consistorialiter, etiam ad instantiam Regum, & principum quomodolibet, & ex quavis etiam quantumvis urgentissima, justissima, ac pia, & necessaria causa, etiam pro defensione fidei catholicæ, ratione dictarum Ecclesiarum nunc & pro tempore impositis, illorumque solutione, auctoritate Apostolica tenore præsentium, ex simili scientia penitus, & omnino eximimus, & liberamus, nec ad id dilectis filiis modernis, & pro tempore existentibus S. R. E. Camerario, necnon Cameræ Apostolicæ Thesaurario, præsidentibus, & clericis, ac decimarum, subsidiorum, & aliorum onerum hujusmodi collectoribus, & subcollectoribus, seu exactoribus, & commissariis ad id pro tempore deputatis, etiam vigore quorumcunque privilegiorum, indultorum, & literarum etiam præsentibus derogantium, ac illorum totum tenorem de verbo ad verbum exprimentium, eis quomodolibet concessorum, & concedendorum cogi, seu compelli, & ob non solutionem hujusmodi aliquas sententias, censuras, & poenas incurrere posse decernimus, illisque, & quibusvis aliis in virtute sanctæ obedientiæ, & sub nostræ indignationis, necnon excommunicationis, aut suspensionis, aut privationis suorum officiorum, & beneficiorum, quæ obtinent, & pro tempore obtinebunt, eo ipso incurrendis poenis, eosdem Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas sic in dictis Ecclesiis, vel earum dioecesibus residentes, quamdiu in illis resederint, ut præfertur, ad solutionem decimarum, subsidiorum, & onerum præfatorum cogere, ac propter eorum non solutionem excommunicationis, aut alias sententias, censuras, & poenas promulgare quoquo modo audeant, seu præsumant, districtius inhibemus. Et insuper eisdem Episcopis, Primatibus, & Patriarchis, sicut præmittitur, residentibus ultra privilegia, & indulta eis per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac sedem Apostolicam, & generalia, & Cancellariæ Apostolicæ regulas concessa, quæ in suo robore permanere volumus, tanquam dicta sede delegatis in quibuscunque civilibus, criminalibus, vel mistis causis contra quoscunque clericos seculares particulares, ac etiam extra eorum monasteria, seu regularia loca degentes regulares quomodolibet exemptos auctoritate nostra procedere, & causas ipsas cognoscere, fineque debito terminare, ac quicquid terminaverint, exequi & observari facere, ipsosque exemptos pro tempore delinquentes juxta eorum excessus & delicta punire, corrigere, & omnem jurisdictionem in eos exercere, omniaque alia, & singula in præmissis, & circa ea quomodolibet necessaria, & opportuna, quæ nosmet facere, exercere, & exequi possemus in omnibus, & per omnia facere, exercere, & exequi libere licite valeant, plenam, & liberam licentiam, ac facultatem auctoritate, & tenore prædictis concedimus. Decernentes ab eorum ordinationibus, interlocutionibus, & decretis ante diffinitivam sententiam, vel vim diffinitivæ habentem, & ubi agetur de morum correctione nullatenus, etiam ad nos, & sedem Apostolicam appellari posse: & nihilominus per appellationes quascunque contra præsentium tenorem quomodolibet interpositas minime causas devolvi, aut etiam per quasvis inhibitiones, etiam quibusvis censuris, & poenis eis a quibusvis Judicibus ordinariis, vel delegatis forsan faciendas, illarum ulteriorem cognitionem, & expeditionem, & ubi de morum

a *Residentia pastoralis commendatur Conc. Trid. sess. 5. Constantinop. c. 17. & 24. Antioch. Can. 17. Agathens. can. 39.* b *Extat can. 20. 7. q. 1. quo Episcopus in Ecclesia non residens, sed per diversa loca vagatus redire recusans in monasterium detruditur. Greg. lib. 5. epist. 23.*

morum correctione agetur, etiam legitimam executionem minime impediri, aut censuris & poenis hujusmodi ligari aut irretiri censere.

CAP. III.

In favorem studiorum excusatur absentia a cura pastoralis residentiæ, dummodo ordinariorum consensu, & auctoritate firmetur.

Idem.

SAnctissimus in Christo Pater & Dominus noster, D. Pius, divina Providentia, Papa IV. ad cujus aures nuper pervenit, nonnullos curata, vel alias sacros ordines, aut personalem residentiam requirentia beneficia obtinentes sub prætextu, quod literis operam dare cupiebant, post confirmationem Concilii Trident. per sanctitatem suam, sanctam & publicatam, secum ut literarum studio in loco, ubi illud vigeat generale, actu insistendo, ratione beneficiorum per eos obtentorum hujusmodi, usque ad quinquennium, vel aliud tempus tunc expressum, dummodo infra primum illius annum Subdiaconi fierent, ad reliquos ordines promoveri minime tenerentur, & tam iidem, quod interim, quam alii etiam ad eosdem ordines vel eorum aliquem seu aliquos promoti, quod similiter studentes, beneficiis per eos obtentis, per vicarios idoneos, per locorum ordinarios, etiam congrua fructuum beneficiorum hujusmodi portione illis assignata, vel alias deputandos, in divinis deserviendo, animarum curam illis imminentem exercendo, & alia incumbentia onera supportando, usque ad simile tempus, personaliter in eisdem beneficiis residere non tenerentur, & nihilominus interea omnes eorundem beneficiorum fructus percipere possent, per ordinariam sanctitatis suæ signaturam, seu poenitentiariæ suæ officium dispensari, sibique pariter indulgeri obtinuerunt, nullum in his vel fraudi, vel circumventioni locum præsertim quoad absentes a Romana Curia, de quorum qualitatibus facilis notitia haberi non potest, quantum humana ratione provideri potest, relinquere volens, Concil. etiam Tridentini decretis inhærendo, hujusmodi dispensationes, & indulta hactenus concessa, ac tam ipsius poenitentiariæ, quam Apostolicas, & alias desuper confectas & conficiendas literas processusque habitos, & habendos, per easdem dictis absentibus nullatenus suffragari, nisi singulorum ordinariorum locorum, in quibus singula beneficia hujusmodi consistunt, consensus gratis præstandus ad id accedat, Apostolica auctoritate declaravit.

CAP. IV.

Clerici non prius admittantur ad regimina Ecclesiarum & dignitatum, nec beneficiorum proventibus gaudeant, quin prius residentiæ juramentum cum cautione præstiterint.

Idem.

INtendentes beneficiorum dispendiis, & animarum periculis, congruis remediis obviare, de parochialibu Ecclesiis, seu earum perpetuis vicariis, & aliis beneficiis Ecclesiasticis curam animarum habentibus, per obitum illorum possessorum successive vacantibus, & antea dispositioni nostræ reservatis, non nisi personis Ecclesiasticis, prævio rigoroso examine, de mandato nostro desuper specialiter facto, aut per dioecesani fidem, vel fide dignorum testium depositionem idoneis repertis, & medio illarum juramento, ac etiam præstita fidejussione, de se infra certum expressum tempus ad locum beneficii conferendi, & apud illud curam animarum illi imminentem per seipsos exercendo, personaliter residendi, astrictis providemus, seu provideri mandamus. Romæ 13. Mart. 1563.

CAP. V.

Iis qui majoribus Ecclesiis præsunt, pastoralis residentia summopere commendari debet, & præcipi animadversione sanctionum juris, & Concilii Tridentini auctoritate.

Idem.

CUm tam per sacrosanctum oecumenicum Concilium Tridentinum a, quam etiam per nostras literas sive bullas etiam desuper emanatas, & inter alias sub Dat. Romæ apud S. Pietrum, anno incarnationis Domini 1564. septimo Cal. Decemb. Pontificatus nostri anno quinto, mandatum sit omnibus Episcopis, Archiepiscopis, & aliis, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro eis sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium exemplo pascere, pauperum, aliorumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & signanter munera pastoralia, & eis diligenter incumbere, & assistere, aliaque facere, quæ in dicto sacro Concilio, & in dictis nostris literis, sive Bullis continentur. Quæ omnia nequaquam ab eis præstari & adimpleri possunt, cum gregibus suis non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more oves suas deserunt: & propterea debuissent omnes & singuli Episcopi, Archiepiscopi, & alii, in dignitatibus Ecclesiasticis constituti, & præfecti, & quibus animarum cura existit, juxta divina præcepta, & prædicti oecumenici Concilii, ac prædictarum nostrarum literarum seu Bullarum vim, formam, continentiam & tenorem, ad eorum respective Ecclesias dioeces. ac alia beneficia, quibus personalis residentia requiritur, ad effectum in eis personalem residentiam faciendam, sese contulisse, ac omnia & singula in eisdem præceptis, Concilio, & literis sive bullis respective contenta, adimplevisse & observasse. Attamen sicut accepimus, multi & multi præfatorum, & præceptorum, & mandatorum contemptores, animarumque suarum, & propriæ salutis immemores, in dictis dignitatibus Ecclesiasticis, quibus cura animarum imminet, ac Episcopalibus & Archiepiscopalibus, respective constituti, præmissa facere & adimplere hactenus minime curarunt, sed distulerunt & differunt, in grave animarum suarum gregumque sibi commissorum periculum, & ovium suarum perniciosum exemplum, & scandalum, sententias, & censuras, & poenas propterea sibi inflictas temere & damnabiliter incurrendo. Quæ omnia, cum non sint conniventibus oculis, aut impune prætermittenda, sed graviter, ut cæteris transeant in exemplum, cum jam per tot menses inobedientes fuerint, censuras præfatas sustinendas, motu proprio, & ex certa nostra scientia, deque potestatis nostræ plenitudine dilecto filio nostro Alexandro Riario, Cameræ Apostolicæ generali auditori, cui alias etiam sive prædecessori suo vivæ vocis oraculo commisimus, ut dictos Episcopos, Archiepiscopos, & alias personas Ecclesiasticas animarum curam habentes, non residentes, poenas præfatas in dicto Concilio, & literis sive bullis nostris contentas incurrisse declararet, & ad illarum effectualem executionem, aliaque graviora procedere, vivæ vocis oraculo commisimus: tantum quoque nonnulla monitoria contra certos Episcopos, & alias personas præfatas, in vim commissionis nostræ hujusmodi sibi factæ tunc decreverat, & relaxaverat, ne in posterum de illius jurisdictione dubitari contingat, denuo eidem auditori nostro nunc officium auditoratus exercenti, auctoritate nostra committimus, & mandamus, quatenus statim, tam contra Episcopos, Archiepiscopos, & alios quoscunque prælatos, tam in urbe quam alibi, & ubique locorum existentes, & in propriis dioeces. non resident. constituto sibi quantum sufficere videbitur, summarie simpliciter & de plano, sola veritate inspecta, & manu regia, de obedientia prædicta, usque ad sententiam exclusive procedat, & deinde nobis referat, ut nos in Consistorio nostro secreto, de fratrum nostrorum consilio, ut moris est, ad sententiam

a Concil. Trident. sess. 23. c. 2. *admonet pastores, ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis in judicio ac veritate pascant ac regant.*

tentiam privationis, & depositionis prælatorum inobedientium hujusmodi procedere valemus, prout procedere intendimus: quo vero ad alios curam animarum habentes, usque ad sententiam inclusive procedat, & exequatur juxta formam, & tenorem dicti Concilii, & literarum nostrarum prædictarum, cum eisdem facultatibus, ut supra, ac alia faciat, & exequatur, prout in dictis literis sive bullis continetur cum potestate citandi, inhibendi, excommunicandi, suspendendi a divinis, declarandi, interdicendi, aggravandi, regravandi, carcerandi, & brachium seculare decernendi, relaxandi, & exequendi, aliaque faciendi necessaria quomodolibet, & opportuna, contrariis quibuscunque non obstantibus.

CAP. VI.

Ecclesiasticum monasterium neutiquam committendum nisi personæ, quæ residere in loco, & curam Ecclesiæ per se ipsum valeat exercere.

Pius V.

Cupientes pro nostri pastoralis officii munere Christi fidelium animarum saluti, quantum cum Deo possumus, salubriter consulere, & parochialibus Ecclesiis ab earum parochis, prout tenentur, in divinis debite, & laudabiliter deservire, inhærendo etiam decretis sacri Concilii Tridentini, motu proprio, & ex mera deliberatione, certaque scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura constitutione omnes & singulos Rectores parochialium Ecclesiarum, cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ fuerint, in quibuscunque regnis, provinciis, civitatibus, dioecesibus, ac aliis Christiani orbis partibus consistentes, qui parochialem Ecclesiam, ac canonicatum, aut dignitatem, etiam post Pontificalem majorem, seu Principalem, in quibusvis Patriarchalibus, aut Metropolitanis, vel cathedralibus, seu collegiatis Ecclesiis, seu aliud quodcunque beneficium Ecclesiasticum, etiam quarumcunque dispensationum a Romanis Pontificibus, Prædecessoribus nostris, seu etiam a nobis hactenus quomodolibet impetratarum, ac literarum Apostolicarum desuper expeditarum titulo, quas omnes hac præsenti constitutione abolemus, & revocamus, seu quocunque alio prætextu obtinet, cum prima, & præcipua debeat esse cura animarum, eos ad residendum in Ecclesia parochiali, & ibi in divinis deserviendum, debitoque eorum officio fungendum, omnino teneri, & obligatos esse, ac ad id per Episcopos, & aliorum locorum ordinarios, etiam tanquam Apostolicæ sedis delegatos, sub sententiis, & censuris Ecclesiasticis, ac pecuniariis arbitrio eorum declarandis, ac etiam privationis dictarum parochialium, & aliorum quorumcunque beneficiorum poenis, quacunque appellatione remota, cogi & compelli posse & debere, auctoritate Apostolica, tenore præsentium statuimus, præcipimus, & ordinamus. Eos tamen sic residentes in Ecclesiis parochialibus, omnes & singulos fructus, reditus & proventus, etiam canonicatus sui, vel dignitatis, seu alterius cujuscunque beneficii, exceptis duntaxat quotidianis distributionibus, & aliis, quæ ex juxta causa absentes percipere non solent, lucrari volumus. Sicque per quoscunque Judices & commissarios, etiam causarum palatii Apostolici auditores, ac Ecclesiæ Cardinales, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, interpretari, judicari, & diffiniri debere: necnon irritum & inane, quicquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate scienter vel ignoranter, attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari, decernimus, & declaramus. Rom. 8. Id. Jul. 1568.

CAP. VII.

In beneficiis curatis & Parochialibus residere tenentur, quibus credita est animarum cura, aut privilegia collata in gratiam pastoralis residentiæ amittant, & poenis canonicis subjiciantur.

Idem.

In suprema militantis Ecclesiæ specula, meritis licet insufficientibus, divina dispositione constituti, cunctos non solum vigilantiæ nostræ commissos dominicos greges, sed etiam singulorum pastorum suorum actus, intensa nostræ mentis acie collustrantes, studium efficax, operamque sedulam ad hoc omnino statuimus adhibere, ut quemadmodum operosum sacri Concilii Tridentini progressum, felicemque exitum (Domino cooperante) præstitimus, ita sanctissima illius decreta, ipsorum præsertim, qui in Apostolicæ solicitudinis partem vocati sunt, pastorum officium concernentia, non tepide, neque dissimulanter exequamur. Sane licet in Concil. præfato saluberrima fuerit ordinatione decretum, quod omnes & singuli venerabiles Fratres nostri, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi, & alii beneficiati, apud Ecclesias sponsas suas residere teneantur: nonnulli tamen (quod non sine animi nostri moerore referimus) adeo sui, gregumque, quos olim deperditos Salvator noster proprio sanguine redimere dignatus est, sibi creditorum obliti sunt, ut etiam nunc in alma urbe, vel alibi commorantes, & sacrosancta spiritualis matrimonii, inter eos suasque Ecclesias solenniter contracti, jura confundentes, sponsas suas in longa quasi viduitate relictas, & prædictas Ecclesias quocunque modo sibi concessas invisere, & apud illas, ut probos & providos patres familias decet, residere non curent, in perditionem animarum suarum, & subditorum suorum, ac perniciosum exemplum & scandalum plurimorum. Nos hanc illorum contumaciam, alicujus etiam temporalis poenæ metu, frangendam seu convincendam esse censentes, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnibus, & singulis Patriarchis, Primatibus, & Episcopis præfatis, ac aliis quibuscunque, etiam quavis auctoritate, dignitate, gradu, vel præeminentia fulgentibus, dictas Ecclesias in commendam, vel administrationem, aut alio quovis nomine obtinentibus, & aliis quibuscunque beneficiatis curam animarum habentibus, qui juxta decreti super residentia in Concilio prædicto promulgati tenorem, personalem in suis Ecclesiis residentiam facere tenerentur, in virtute sanctæ obedientiæ, ultra poenas in dicto decreto Concilii contentas, etiam sub privationis eorum a regimine & administratione Ecclesiarum suarum, ac aliis, nostro, & pro tempore existentis Romani Pontificis successoris nostri arbitrio, imponendis poenis, distincte præcipiendo per Apostolica scripta mandamus, quatenus omni mora cessante, in eisdem suis Ecclesiis, juxta formam & tenorem dicti Concilii pesonaliter resideant, & nihilominus, si quis mandato nostro hujusmodi [quod absit] non parere contigerit, ne etiam tales absentes, melioris in hac parte conditionis, quam cæteri in suis Ecclesiis residentes existant, hac nostra perpetuo valitura sanctione per præsentes statuimus, & ordinamus, quod deinceps omnia, & singula, mobilia, & immobilia, etiam in urbe vel ejus districtu existentia, & se moventia, res & bona, jura & actiones, cujuscunque qualitatis, valoris, & ubicunque locorum consistant, ad Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos, & alios quoscunque, etiam quavis auctoritate, dignitate, gradu, & præeminentia præfulgentes, Ecclesias prædictas in titulum, vel commendam, sive administrationem, aut alio quovis nomine obtinentes, & alios quoscunque beneficiarios curam animarum habentes, qui extra prædictas Ecclesias ac dioeceses, etiam in Romana Curia, aut alibi degentes, & juxta decretum & formam Concilii hujusmodi non residentes decesserint, pertinentia, & per illos suarum Ecclesiarum, ac quorumcunque monasteriorum, Prioratuum, Præpositurarum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura & sine cura secularium & regularium, quæ illi quomodolibet obtinuerint, ac fructuum, redituum, & proventuum Ecclesiasticorum, nec-

non pensionum annuarum, sibi super similibus fructibus, reditibus, & proventibus reservatarum, & assignatarum occasione quæsita: etiamsi facultatem specialem de illis, aut earum parte testandi, & alias libere disponendi, a nobis, & a quibuscunque aliis Romanis Pontificibus, prædecessoribus, & successoribus nostris, etiam cum clausulis, quod facultates hujusmodi revocari non queant, aliisque irritantibus decretis obtinuerint, & in vim illarum literarum desuper confectarum, de rebus & bonis hujusmodi, jamque deposuerint, tamquam spolia ad Cameram Apostolicam legitime pertineant. Liceatque dilectis filiis, moderno & pro tempore existenti commissario nostro generali, & suis dictæ Cameræ deputatis in eventu decessus hujusmodi, solitum inventarium super rebus, & bonis præfatis conficere, illaque, prout de reliquis clericorum spoliis fieri solet, ad dilecti filii nostri moderni, & pro tempore existentis generalis Theusaurarii manus reddere, dictæque Cameræ applicare, cujusvis licentia desuper minime requisita. Ad facultates desuper confectas literas prædictas, etiam motu & scientia similibus, etiam in recompensam laborum & obsequiorum, etiam nobis, & Ecclesiæ Romanæ dictæque sedi impensorum quomodolibet concessas, & etiam iteratis vicibus approbatas, illorum omnium tenores, præsentibus pro sufficienter expressis, & ad verbum insertis habentes, in eventum obitus hujusmodi, etiam si in urbe, aut ejus districtu, vel alibi extra suas Ecclesias (ut præfertur) contigerit, & nunc prout ex tunc, & econtra, in dictæ contumaciæ pœnam ejusdem potestatis plenitudine, & tenore revocamus, cassamus, & annullamus, & tam eas, quam earum prætextu, quomodolibet pro tempore condita factaque testamenta, condicillos, legata, donationes, & alias dispositiones quaslibet, etiam ad pias causas, vel in remunerationem servitiorum, nulla & invalida, nulliusque roboris vel momenti fore, neque cuiquam contra præsentium tenorem suffragari, & sic per quoscunque Judices & commissarios, quavis auctoritate fungentes, & S. R. E. Cardinales in quavis instantia, sublata eis eorum cuilibet, quavis alias judicandi & interpretandi facultate, judicari & diffiniri debere, ac quicquid secus a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus. Per hoc autem nostris, & Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum ordinationibus, reservationibus, & decretis, quoad Prælatorum, & aliorum beneficiorum, etiam in suis Ecclesiis aut diœcesib. residentium, & ibi decedentium, quæ etiam ampliamus & extendimus ad habentes Ecclesias in urbis districtu, ibique residentes, & decedentes, spolia Cameræ Apostolicæ applicata hactenus emanatis, nullatenus præjudicare, neque quicquam in eis alterare intendimus, sed ea in suo robore, ut antea, manere volumus, præterquam quoad eos, qui in suis Ecclesiis juxta formam prædicti Concilii resederint, & specialem licentiam testandi habuerint: hanc enim tantum salvam eis esse volumus, ita ut generalis licentia testandi eis quanquam residentibus minime suffragetur, sed sola speciali, quam habuerint, tueri se possint. Rom. 7. Calend. Dec. 1564.

TITULUS III.

DE SPOLIIS CLERICORUM.

CAP. I.

Bona Prælatorum sine facultate testandi decedentium, ad reverendæ Cameræ Apostolicæ fiscum pertinent.

Paulus III.

Romani Pontificis providentia circumspecta, dubia, quæ litium dispendia afferre possent, in suæ declarationis arbitrio tollit, ac desuper statuit, & ordinat, prout rerum qualitate pensata, conspicit in Domino salubriter expedire. Cum itaque, sicut accepimus, a nonnullis nimium curiosis, qui jura Cameræ Apostolicæ usurpare, & Cameram præfatam illis defraudare vellent, in dubium redigatur, an res, & bona spolia nuncupata Prælatorum, etiam Pontificali, vel alia majori dignitate fulgentium, cæterarumque personarum Ecclesiasticarum secularium, & regularium tempore obitus ipsorum remanentia, ex eo, quod Rom. Pontifici pro tempore existenti, & Cameræ præfatæ reservata fore, aliqua generali constitutione forsan non caveatur, ad Cameram prædictam jure legitimo spectare, & pertinere debeant. Nos etsi satis evidenter constet, & appareat, prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, & nostram indubiam intentionem, & voluntatem semper fuisse, ut spolia hujusmodi ad dictam Cameram, & non ad alias spectarent & pertinerent, & quod pro eadem Camera exigerentur, & recuperarentur, cum prædecessores præfati diversos dictorum spoliorum, ut ad Cameram prædictam spectantium & pertinentium, collectores & exactores in variis provinciis & locis deputaverint, & constituerint, & nos deputaverimus & constituerimus, variæ quoque literæ ab eisdem prædecessoribus, & a nobis, super exactione aliquorum eorundem spoliorum, in quibus spolia hujusmodi ad præfatam Cameram spectare expresse continebatur, emanaverint, ac semper de illis dicti prædecessores, per plerasque alias literas, tanquam de rebus ad Cameram prædictam pertinentibus, donando vel transigendo, aut alia diversimode disposuerint, & nos disposuerimus, necnon ea ab antiquissimo tempore citra dictæ Cameræ nostræ nomine exacta, & inter jura ipsius Cameræ connumerata fuerint, ne tamen præmissorum veritas deprimi, & mendacium desuper in præfatæ Cameræ præjudicium locum sibi vendicare valeant: attendentes, quod iniquum esset, si ex Apostolicæ sedis benignitate, vel alia rationabili causa ad singula quæque loca collectores non destinamus, jura ipsius Cameræ propterea depereant, dubium hujusmodi enucleare, ac in præmissis opportune providere volentes motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine declaramus, res, & bona hujusmodi, spolia, ut præfertur, nuncupata, in quibusvis regnis, ac dominiis, tam citra, quam ultra montes, & maria consistentia, quæ pro tempore post obitus prælatorum, & personarum prædictarum quantumcunque etiam, ut præfertur, vel alias quomodolibet qualificatarum, etiam Cardinalatus honore fulgentium, qui vel nullo condito testamento, vel absque sufficienti facultate, aut ultra quantitatem, de qua facultatem habuerint, condito, decesserunt, decedent, remanserunt, remanent, & remanebunt, etiam quod ad illa recuperandum aliqui collectores deputati non fuerint ad Cameram Apostolicam, & non ad alios, etiam cathedralibus, etiam metropolitanis, & collegiatis, & aliis Ecclesiis, monasteriis, cæterisque beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, secularibus & quorumvis ordinum regularibus utcunque qualificatis successores illa in titulum, commendam, administrationem, & alias quomodolibet pro tempore obtinentes, etiam si ad illa vigore prioris tituli, jus regrediendi, seu accedendi, vel ingrediendi, concessum fuerit, spectasse, & spectare: illaque tanquam ad Cameram ipsam spectantia, perpetuo colligi & recuperari potuisse & posse, atque debere, ac ita, ut præfertur, eorundem prædecessorum, & nostram intentionem & voluntatem semper fuisse, fidem facimus, & attestamur per præsentes.

CAP. II.

Sacra supellectilis ornamenta & res divino cultui dicatæ, non veniunt sub nomine spoliorum pertinentium Cameræ Apostolicæ, sed ad Ecclesias tempore obitus illas obtinentium spectant.

Pius V.

Romani Pontificis providentia circumspecta ad ea solicitudinis suæ partes potissimum convertit, per quæ

quæ in singulis Ecclesiis debita obsequia, & opportuna subventionis auxilia minime subtrahuntur. Cum itaque, sicut accepimus, nonnulli Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates, seu Commendatarii, & alii beneficia Ecclesiastica obtinentes proprii honoris, & salutis immemores, etiam prætextu facultatum testandi eis per sedem Apostol. concessarum, in eorum ultimis voluntatibus res sacras, ac vasa, ornamenta, & paramenta Ecclesiastica, aliaque divino cultui dicata, quandoque ex fructibus Ecclesiasticis per eos acquisita non Ecclesiis, & monasteriis, ac beneficiis, quibus præfuerunt, seu a quibus proventus Ecclesiasticos, ac stipendia acceperunt, prout rationi, & honestati consentaneum foret, sed aliis locis, etiam aliquando non piis, ac interdum etiam consanguineis, & affinibus relinquere, ac Cameræ Apostolicæ collectores prætextu, quod illa sub appellatione spoliorum veniant, tanquam ejusdem Cameræ spolia exigere, & percipere non erubescant in maximum religionis dedecus, ac Ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum eorundem detrimentum, ac relinquentium animarum periculum, scandalumque plurimorum. Nos abusibus, scandalisque hujusmodi providere, ac singularum Ecclesiarum, & monasteriorum, ac beneficiorum indemnitati, animarumque quarumlibet saluti consulere volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine hac nostra perpetuo valitura constitutione statuimus, ordinamus, decernimus, & declaramus, quod de cætero omnia, & singula ornamenta, & paramenta, ac vasa, necnon Missalia, & Gradualia, ac Cantus firmi, & musicæ, aliique quomodolibet nuncupati libri, & aliæ sacræ, etiam auri, & argenti, ac quæcunque alia bona per quoscunque Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, seu Commendatarios, & alios quoscunque beneficia Ecclesiastica cum cura, & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum regularia, in titulum, vel commendam, aut alias quomodolibet obtinentes quocunque nomine, vel titulo censeantur, etiamsi de illis, & eorum qualitatibus specialis, & expressa mentio habenda foret, ad usum, & cultum divinum, etiam in eorum privatis ædibus, & capellis, vel oratoriis destinata, tempore eorum obitus ex testamento, vel ab intestato relicta sub quibusvis facultatibus testandi, & alias disponendi de bonis per eos ex altari, vel alias quomodolibet acquisitis per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores, & successores nostros, ac nos, sub quibusvis tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clausulis, & decretis, etiam motu proprio, & alias quomodolibet concessis, & concedendis, minime comprehendantur, nec sub appellatione spoliorum veniant, sed ad singulas Ecclesias, monasteria, etiam conventu carentia, & beneficia hujusmodi, in quibus resederint, aut quibus præfuerint, seu quæ alias obtinuerint, omnino spectent, & pertineant, ac spectare, aut pertinere, illaque post eorum obitum eisdem Ecclesiis, monasteriis, & beneficiis, etiam si in Romana Curia, & procul ab illis decesserint, vel ad illa nunquam accesserint, etiam si antea Ecclesiarum, & monasteriorum regimini cesserint, vel beneficia hujusmodi renunciaverint, eo ipso applicata, & incorporata sint, & esse censeantur. Ita quod liceat illis defunctis in eisdem Ecclesiis, monasteriis, & beneficiis, successoribus, ac Ecclesiarum & monasteriorum hujusmodi Capitulis, & conventibus, respective alia propria auctoritate libere apprehendere, ac eorum Ecclesiis, ac sacristiis applicare, ac incorporare, ac quæcunque donationes, ac relicta, legata, testamenta, & codicilli, & aliæ ultimæ voluntates, seu spolia desuper, contra præsentis constitutionis nostræ tenorem, quomodolibet pro tempore facta quoad præmissa nulla, & invalida, nulliusque roboris, & momenti existant, & personis etiam Ecclesiasticis seu locis etiam piis, aut Ecclesiasticis aliis quibuscunque, in quarum, seu quorum favorem pro tempore facta fuerint, minime suffragentur, nec pro eisdem personis, seu locis, vel aliis Ecclesiis hujusmodi aliquod jus in rebus prædictis, vel ad illas acquiri possit. Quinimo res factas, ac alia bona prædicto quocunque nomine, vel titulo pro tempore detinentes ad alia Ecclesiis, & monasteriis, ac beneficiis per defunctos quomodolibet acquisitis, ut præfertur, juxta præsentium tenorem realiter, & cum effectu restituendum, & consignandum, quibusvis dispositionibus de illis in contrarium quomodolibet factis minime attentis, omnino teneantur: & ad id per censuras, & pœnas, etiam furti, & sacrilegii, ac alia juris, & facti remedia opportuna cogi, & compelli possint, & debeant. Insuper ne deinceps contingat insolentia spoliorum Cameræ Apost. collectorum, vel subcollectorum, aliquas Ecclesias, nec hominum quenquam damno, & injuria affici, nec cuiquam de cætero vertatur in dubium quæ res habendæ sint nomine spolii, simili modo statuimus, decernimus, & declaramus, quod quæcunque scamna, cathedræ, arcæ, & etiam ligneæ, vel lapideæ, etiam marmoreæ mensæ, & tabulæ, ac quæcunque dolia, seu vasa vinaria vacua, & alia similia supellectilia domestica per quosvis Presbyteros, seu Clericos ab humanis pro tempore eorum obitus in Ecclesiis, seu eorum domibus Ecclesiarum earundem, vel alibi ubivis locorum relicta, etiamsi ex fructibus & proventibus beneficiorum, quæ dum viverent obtinebant, acquisita fuerint, sub spoliorum appellatione minime veniant, nec pro spoliis ullo modo reputari possint. Præterea, quod nullum spolium Cameræ præfatæ fieri, nec quicquam a quibusvis spoliorum Cameræ hujusmodi collectoribus, vel subcollectoribus exigi possit per obitum illius, qui dum viveret unum, vel plura beneficia obtinuerit, cujus, vel quorum insimul fructus, reditus, & proventus triginta ducatorum auri de camera secundum communem æstimationem valorem annuum non excesserint, aut qui pensiones annuas super quibusvis fructibus Ecclesiasticis usque ad dictum valorem annuatim perceperit, dummodo tamen is se ab omni illicita negotiatione, & a sacris canonib. prohibita abstinuerit. Ita quod si quis dictorum collectorum aliquid ex bonis quorumvis defunctorum, qui similia beneficia obtinuerint, seu similes pensiones perceperint prætextu spoliorum ejusdem Cameræ percipere, aut alias contra præsentes nostras literas attentare præsumpserit, ad totalem bonorum per eum perceptorum restitutionem teneatur, ac id via juris, etiam per similes censuras, & pœnas cogi & compelli possit, & debeat. Rom. 3. Cal. Sept. 1567.

CAP. III.

Bona regularium extra claustra degentium nomine spoliorum continentur, & fisco Cameræ Apostolicæ adjudicantur, veræ veluti, & propriæ hæredi.

Gregorius XIII.

OFficii nostri partes sedulo præstare tenemur, ut dubia, quæ ab aliquibus falso sub prætextu, vel nimis subtiliter excitata, in Cameræ nostræ Apostolicæ præjudicium tendunt, declaratione nostra dilucidentur. Nuper accepimus, quod etsi fel. record. Pius Papa IV. prædecessor noster constitutionem, & quæcunque in illa continerentur, per piæ memoriæ Paulum P. IV. etiam prædecessorem nostrum contra apostatas a editam, per quam inter cætera decrevit bona quæcunque mobilia, & immobilia, ac census, reditus, & proventus, jura, & actiones per regularem ordinem professos extra claustra suorum regularium locorum, etiam de licentia suorum superiorum degentes, tempore, quo extra claustra hujusmodi fuissent acquisita, etiamsi acquisitiones hujusmodi ab ipsis professis ex reditibus beneficiorum Ecclesiasticorum cum cura, vel sine cura per eos obtentorum, seu detentorum, aut ex propria industria, seu artificio, mercatura, vel ex testamento sive

a *Apostasia irregularitatis, non fidei. 47. dist. quantumlibet. 16. q. 1. de hoc habes lib. 5. const. Pauli 4. de hæret.*

ſucceſſione ab inteſtato quorumvis conſanguineorum, affinium, vel amicorum ſuorum, aut quorumcunque aliorum factæ eſſent, non fiſco, aut Cameræ Apoſtolicæ, ſed religioni, aut monaſteriis, in quo, vel quibus primo profeſſi fuiſſent, eo ipſo applicata eſſe, & cenſeri debere, ad juris, & ſacrarum conſtitutionum formam reduxerit: necnon præfata bona regularium extra clauſtra, ut præfertur, degentium ſive mendicantium, ſive non mendicantium, aut militiarum profeſſorum, & etiam loca, & canonicales portiones, aut dignitates in cathedralibus, vel collegiatis Eccleſiis cujuſvis ordinis regularibus obtinuerint, ac Epiſcopali, Archiepiſcopali, Patriarchali, Primatiali, vel quavis alia præfulſerint dignitate poſt eorum obitum ad eandem Cameram Apoſtolicam, & juxta conſtitutionem fel. rec. Pauli Papæ III. ſuper ſpoliis ſub dat. videlicet tertio nonas Januarii Pontificatus ſui anno tertio promulgatam legitime ſpectent & pertineant, idque per Romanos Pontifices prædeceſſores noſtros, ac nos, dum collector generalis ad recuperandum ſpolia regularium ſpecifice deputatus fui, aperte demonſtratum extiterit, ac in poſſeſſione illa exigendi, ac recuperandi eadem Camera merito ſemper fuerit: nihilominus nonnulli vano ſub dictæ conſtitutionis Pauli IV. prædeceſſoris præfati prætextu contrarium aliquando aſſerere non dubitarint: Nos omnem circa prædicta dubitandi occaſionem dimovere, ſimulque æquitate, & juſtitia ſuadentibus, ejuſdem Cameræ indemnitati, ne in dies moleſtiis, & incommodis afficiatur, conſulere volentes præſentium auctoritate declaramus res, & bona quæcunque per dictos regulares extra clauſtra Eccleſiarum, monaſteriorum, domorum, & quorumcunque regularium locorum degentes, quocunque jure, & actione, ſive ex cauſa teſtati, ſive inteſtati, acquiſita, & in poſterum acquirenda, vel ad eos delata in quibuſvis provinciis, dominiis, regnis, & locis conſiſtant, niſi iidem, ad quos iſta ſpectaverint, ſufficienti fuerint teſtandi, aut de illis diſponendi facultate ſuffulti eaque legitime uſi fuerint, ad eandem Cameram pleno jure pertinuiſſe, & ſpectare, ac bona quæcunque eorundem ſub ſpoliorum nomine comprehenſa per ipſam Cameram, ejuſque nomine a quibuſcunque illa quandocunque occupantibus & detinentibus recuperari, ac vindicari poſſe, & debere, ac juxta Pauli III. & aliorum prædeceſſorum noſtrorum literas eadem Camera Apoſtolica in hujuſmodi bonis ſpolia nuncupatis, vere univerſaliter ſuccedente, quod ipſa Camera, quæ cæteris hæredibus, & ſucceſſoribus ampliori eſt privilegio munita, cuique merito magis favendum eſt, dum in eam rerum, & bonorum dominium ac poſſeſſio nulla traditione præcedente tranſeat, in quacunque bonorum, & ſpoliorum, ſive ad ſeculares, ſive ad regulares, dum viverent, ſpectantium ſucceſſione, quibuſcunque in rebus, ſive pecuniis illa conſiſtant, etiamſi nominatim, aut alia ſpeciali nota illa deſignanda eſſent, quæ ad eandem Cameram jure ſpoliorum pertinuerunt, pertinebunt in poſterum, omni prorſus fictione penitus ceſſante, jus, & nomen veri hæredis in eiſdem ſpoliis habere, illiuſque naturam ſortiri, ac veri hæredis privilegiis, & juribus, in quibuſcunque bonis, pecuniis, juribus, & actionibus, uti antehac potuiſſe, & nunc poſſe, idque eorundem prædeceſſorum ac noſtræ etiam intentionis ſemper fuiſſe, & eſſe, auctoritate præſentium declaramus: ſicque per quoſcunque Judices in quibuſvis cauſis etiam per appellationem, aut alias pendentibus, & futuris, ac in quacunqua cauſa, vel inſtantia, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate judicari, & diffiniri debere: necnon quicquid ſecus ſuper his a quoquam, quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter attentatum forſan hactenus, vel in poſterum contigerit attentari, irritum, & inane decernimus. Dat. Romæ 21. Jan. 1577.

CAP. IV.

Res quæcunqne bonorum mobilium ſive immobilium, poſt obitum Prælatorum & quarumcunque perſonarum Eccleſiaſticarum, extra urbem Romam decedentium relicta, pertinent ad Cameram Apoſtolicam.

Idem.

ILla quæ ex fructibus, reditibus, & proventibus Eccleſiaſticis profecta, ædificata, refecta, & reſtaurata fuerint, ſeu alias ex eiſdem fructibus, reditibus, & proventibus quomodolibet provenerint, per obitum quarumcunque perſonarum Eccleſiaſticarum, beneficia Eccleſiaſtica, tam ſimplicia quam adminiſtrationem habentia, obtinentium, niſi quoad ſimplicia de fructibus hujuſmodi diſpoſitum fuerit, vel ex privilegio Apoſtolico, vel ex conſuetudine legitime præſcripta, tam ſecularium, quam quorumvis ordinum regularium, quavis, etiam Pontificali dignitate fulgentium, in univerſa Italia, extra tamen dictam urbem, pro tempore decedentium remanſura, cujuſcunque qualitatis, generis, & ſpeciei fuerint, etiam gemmas, & alia pretioſa, & pecuniarum ſummas, necnon etiam fructus, reditus, & proventus menſarum hujuſmodi, a die Eccleſiarum & monaſteriorum vacationis hujuſmodi, uſque ad diem præfectionis, ac proviſionis, ſeu commendæ de illis facientibus, quos omnes & ſingulos fructus, reditus, & proventus ad nos & dictam Cameram ſpectare & pertinere volumus & decernimus, & eidem Cameræ appropriamus & applicamus.

CAP. V.

Clericorum bona omnia per negotiationem illicitam quæſita, quæ tempore obitus eorum manent inconſumpta, pertinent ad S. R. Eccleſiam: conſecuta quoque quacumque via ſacris canonibus prohibita.

Pius IV.

DEcens eſſe cenſentes, & æquum, ut nos, qui alios in ſua juſtitia confovemus, Cameræ Apoſtolicæ jura non negligamus, quinimo, ne prætextu incertitudinis illam ab aliquibus uſurpari, aut ſuper eis dubia aliqua oriri contingat, ita noſtræ declarationis remedio provideamus, quod a nemine deſuper dubium aliquod deduci poſſit. Cum itaque, ſicut accepimus, a nonnullis vertatur in dubium, an res & bona per clericos, etiam in ſacris ordinibus conſtitutos, ex negotiatione illicita, aut alias contra ſacros canones acquiſita, uti ſpolia, vel alia, ad Cameram præfatam jure legitimo ſpectare & pertinere debeant: Nos omnem deſuper hæſitationis materiam ſubmovere, ac cavillationibus, ac altercationibus, ac litibus viam præcludere, & denique malitiis eorum, qui jura dictæ Cameræ uſurpare ſatagunt, obviare, aliaſque in præmiſſis opportune providere volentes, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine decerni s & declaramus, omnia & ſingula, res & bona, cujuſcun qualitatis & quantitatis exiſtentia, ac in quibuſvis regionibus & regnis ac dominiis, tam citra, quam ultra montes & maria conſiſtentia per quoſvis clericos, tam ſeculares, quam quorumvis, etiam mendicantium ordinum, ac militiarum regulares, etiam in ſacris ordinibus conſtitutos, cujuſcunque ſtatus, ordinis, & conditionis fuerint, ac Archiepiſcopali, Epiſcopali, vel alia majori dignitate præfulgeant, ex negotiatione illicita, aut alias contra ſacros canones quomodolibet acquiſita, quæ pro tempore poſt obitum eorum, qui etiam ex facultate, quam habuerint, teſtandi, condito teſtamento ubivis locorum deceſſerint & decedent, aut quibus illos, etiam eis viventibus privari, & eis deſtitui contigerit, & præſertim quondam Andreæ Japito de ſancto Joanne Rotundo Presbyteri, ſeu religioſi, extra Romanam Curiam, ad illam forſan veniendo, defuncti hactenus remanſerunt, remanent, & remanebunt, ad eandem Cameram, & non alios, etiam in quibuſvis cathedralibus, etiam Metropolitanis, & collegiatis, ac aliis Eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, militiis,

cæte-

cæterisque beneficiis Ecclesiasticis cum cura, secularibus & quorumvis ordinum regularibus, qualitercunque qualificatis, successores, illa in titulum, commendam, administrationem, commissionem, ac alias quomodolibet, pro tempore obtinentes, etiam si ad illa, vigore prioris tituli, jus regrediendi seu accedendi aliquibus concessum fuerit, spectare, ac sub nomine spoliorum venire, illaque; uti spolia ad Cameram ipsam pertinentia, perpetuo colligi & recuperari potuisse, posse ac debere, & ita per quoscunque Judices, quavis auctoritate fungentes, in quacunque instantia, sublata eis quavis aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & diffiniri debere. Rom. Non. Novemb. 1560.

TITULUS IV. DE COMITIBUS PALATINIS.

CAP. UN.

Doctoratus laurea magistralis a Comite Palatino, quæ olim conferebatur in quavis facultate candidatis, Concilii Tridentini decreto nullius est auctoritatis & juris.

Pius V. *in Concilio Tridentino.*

QUamvis a sede Apostolica, ad quam negotiorum multitudo undique confluit, curis omnino plena innumeris, nonnullis interdum ex justis causis concedantur, quæ successivis temporibus in publicum detrimentum, & alieni juris præjudicium tendere noscuntur, non debet reprehensibile videri, si Roman. Pontifex, ad cujus providentiam pro debito pastoralis officii spectat, super iis debite providere, illa rationabilibus & juridicis supervenientibus causis deinde cognitis quandoque revocat & annullat, ac in statum redigit rationis. Sane cum fide digna plurimorum relatione, non sine animi nostri molestia intellexerimus nonnullos Comites Palatinos, & diversos alios, prætextu facultatum sibi a Romanis Pontificibus & sede Apostolica concessarum, quamplurimos, tam laicos, quam clericos, tam jure civili, quam canonico, & Theologia, nullo, aut non debito examine prævio, indoctos & inhabiles, Doctores, Licentiatos, & Magistros creasse & promovisse, ut ad dignitates, cæteraque beneficia Ecclesiastica facilius assumerentur, & de eis providerentur, in animarum suarum jacturam, & quamplurimorum scandalum. Nos hujusmodi scandalis, quantum in nobis est, obviare, & alias, ne de cætero inhabiles ad hujusmodi gradus admittantur, providere volentes motu proprio, non ad alicujus super hoc nobis sublatæ petitionis instantiam, sed ex mera deliberatione, & ex certa scientia nostris ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hac nostra perpetuo valitura constitutione omnia & singula, facultates & indulta eisdem Comitibus, ac etiam quibusvis officialium Romanæ Curiæ collegiis, singulisque aliis personis, cujuscunque status, gradus, ordinis, & præeminentiæ existentibus, ad Doctoratus, Licentiaturæ, & Magisterii gradum promovendi, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, & sedem Apostolicam, ac etiam nos, etiam motu, scientia, & potestatis plenitudine, similibus pro expressis habentes, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo revocamus, cassamus, & annullamus: ac decretis Concilii Tridentini a inhærentes decernimus & declaramus, eos, qui a Comitibus & aliis præfatis promoti fuerunt, quoad dignitates, cæteraque beneficia Ecclesiastica, nulla gradus prærogativa frui & gaudere posse vel debere. Rom. Cal. Jun. 1568.

a *Concil. Trident. sess. 22. c. 2. de reform. & sess. 24. cap. 11. de reform.*

TITULUS V. DE MAGISTRIS, ET DOCTORIBUS.

CAP. I.

Institutio & promotio ad Doctoratus insignia in favorem paupertatis gratis fieri debet.

Julius III. *Rectori Universit. almæ urbis.*

PAuperes & egeni, qui ad susceptionem Doctoratus graduum habiles reperientur, in utroque seu altero jurium promoveri, & gratis pro Deo, absque aliqua pecuniarum solutione ab eis facienda, assumi seu Doctores creari debent.

CAP. II.

Cujuscunque facultatis Doctores & Professores promoti sive promovendi, tam electi, quam eligendi, ad officiorum exercitia non se ingerant, nisi prius solenne fidei professionis juramentum emiserint, forma hic præscripta.

Pius IV.

IN sacrosancta beati Petri Principis Apostolorum cathedra, meritis licet imparibus, hisce procellosis militantis Ecclesiæ tempestatibus constitutos, plurimum nos oportet esse solicitos, ut Domini gregem curæ nostræ commissum, non solum ab apertis rapacium luporum undecunque caulis obstrepentium insultibus, sed etiam a magis formidolosis pestiferarum vulpecularum domi latentium insidiis, per providum pastoralis officii ministerium, ipso Domino cooperante præservemus, ac illis omnes nocendi occasiones, quantum cum Deo possumus, ubilibet auferamus. Cum itaque, juxta notum sanctissimi Vatis oraculum, timor Domini, sine quo vera religio, & catholicæ fidei puritas nullibi reperitur, sapientiæ sit initium, & qui vel in scientiis proficere, vel eas alias docere parant, supremum illum sapientiæ parentem, benignumque largitorem devoto sanæ fidei obsequio demereri, veraque sinceræ religionis pietate sibi conciliare debeant. Idcirco hanc fidei puritatem scientiis, doctrinisque quibuslibet, tum tradendis, tum addiscendis, tanquam necessariam basim, constituere, & ne simplicia nonnullorum adolescentium, res novas audiendi cupidorum, ingenia, in naufragos blandientium hæresium scopulos imprudenter impingant, occurrere cupientes; motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine; quod deinceps nullus Doctor, Magister, Regens, vel alius cujuscunque artis & facultatis professor, sive clericus, sive laicus, aut secularis, vel cujusvis ordinis regularis sit, in quibusvis studiorum generalium Universitatibus aut Gymnasiis publicis, aut alibi, ordinariam vel extraordinariam lectoris cathedram assequi, vel jam obtentam retinere, seu alias, Theologiam, canonicam vel civilem censuram, Medicinam, Philosophiam, Grammaticam, vel alias liberales artes, in quibuscunque civitatibus, terris, oppidis, ac locis, etiam in Ecclesiis, monasteriis, aut conventibus Regularium quorumcunque, publice vel privatim quoquo modo profiteri, seu lectiones aliquas in facultatibus hujusmodi habere, vel exercere: neque Doctores ipsi, aut Universitatum, seu Gymnasiorum eorundem Rectores, Cancellarii, vel alii superiores, sed nec etiam Palatini a Comites, aut alii particulares, facultatem eruditos viros ad eosdem gradus promovendi, etiam a nobis, & Apostolica sede, vel alias undecunque habentes, scholares, tam laicos, quam clericos, & cujusvis ordinis regulares, vel alios quoscunque, quantalibet eruditione præditos, ad ullum gradum in eisdem facultatibus suscipiendum recipere & admittere, neque Doctores, Magistri, & Scholares ad electionem alicujus in Rectorem vel Cancellarium Universitatis, aut Gymnasii procedere; nec ipsi Scholares, vel aliis quan-

a *Vid. sup. c. 4 de sum. Trin. & fide cat. & ibid. notat.*

tumlibet docti, & alioquin habiles, gradus hujusmodi, vel eorum aliquem palam vel privatim recipere valeant, nisi Doctores videlicet, ac Regentes, Magistri & alii Professores jam ad cathedras & lecturas recepti, in Italia infra tres, extra vero illam infra sex menses, a die publicationis præsentium computandos: reliqui vero ad cathedras, & alias lecturas ibidem in posterum assumendi, ante illorum receptionem in Rectoris, vel aliorum superiorum: eligendii autem in Rectores vel Cancellarios ante illorum electionem, aut saltem admissionem in ordinarii loci, vel ejus in spiritualibus vicarii: ac promovendi Scholares, & alii præfati, ante illorum promotionem in ejusdem ordinarii, seu ejus vicarii, aut Doctorum aliorumve promoventium manibus, prævio etiam processu, vel debita informatione, quantum eis sufficere videbitur, super religione fideque catholica, Rectorum, Cancellariorum, Doctorum, Lectorum, & promovendorum eorundem per ipsos locorum ordinarios, vel eorum Vicarios rite facta præcedente, eandem Catholicam fidem, verbis juxta formæ infrascriptæ tenorem conceptis, palam & solenniter profiteri teneantur. Et desuper instrumentum publicum confici, ac de processu, seu informatione, & fidei possessione, in privilegio Doctoratus vel alterius gradus hujusmodi, specialis ac de verbo ad verbum mentio & relatio fidei debeat, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, perpetuo statuimus & ordinamus. Forma autem dictæ professionis fidei hæc est: Ego N. firma fide credo & profiteor omnia & singula, quæ continentur in symbolo fidei, quo S.R.E. utitur, videlicet: Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium, & invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, filium Dei unigenitum. Et ex patre natum ante omnia secula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis. Et incarnatus est de spiritu sancto ex Maria virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, mortuus & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum scripturas. Et ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui loquutur est per Prophetas. Et unam sanctam catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi seculi, Amen. Apostolicas & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & constitutiones firmissime admitto, & amplector. Item, sacram Scripturam, juxta eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto, nec eam unquam, nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam, & interpetabor. Profiteor quoque, septem esse vera & proprie Sacramenta novæ legis, a Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium; illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque & approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solemni administratione recipio & admitto. Omnia & singula, quæ de peccato originali, & de justificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita & declarata fuerunt, amplector & recipio. Profiteor pariter, in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium sacrificium pro vivis & defunctis, atque in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse vere, realiter, & substantialiter corpus & sanguinem, una cum anima & divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, quam conversionem catholica Ecclesia transsubstantiationem appellat. Fateor etiam, sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari. Similiter & Sanctos, una cum Christo regnantes, venerandos atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas. Firmiter assero imagines Christi, ac Deiparæ semper virginis, necnon aliorum Sanctorum habendas & retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maxime salutarem esse affirmo. Sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum matrem & magistram agnosco. Romanoque Pontifici, beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Jesu Christi Vicario, veram obedientiam spondeo, ac juro. Cætera item omnia, a sacris canonibus, & œcumenicis Conciliis, ac præcipue a sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulque contraria omnia, atque hæreses quascunque ab Ecclesia damnatas & rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Hanc veram catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram & immaculatam usque ad extremum vitæ spiritum constantissime (Deo juvante) retinere, & confiteri, atque a meis subditis, seu illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, docari, & prædicari, quantum in me erit, curaturum. Ego idem N. spondeo, voveo, ac juro: sic me Deus aduvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

TITULUS II.
DE MEDICIS.
CAP. I.

Fidei possessionem præscriptam, & juxta juramenti formam traditam, emittere debent Medici, nec ultra diem integrum visitare tenentur infirmos spiritualia remedia confessionis renuentes, salutis admonitos.

Pius V.

SUpra gregem Dominicum nostræ vigilantiæ divinitus creditum vigilis speculatoris, prout nobis desuper conceditur, exercentes officium, ad ea, per quæ animarum salutis, cum divini nominis gloria, consuli valeat, libenter intendimus, ut Christi fideles post Baptismum in peccata lapsi, per Sacramentum pœnitentiæ Deo reconcilientur. Sane, cum infirmitas corporalis nonnunquam ex peccatis proveniat, dicente Domino languido, quem sanaverat: Vade, noli amplius peccare, ne quid deterius tibi contingat: ac propterea provide fel. record. Innocentius *a* III. prædecessor noster Medicis præceperit: ut cum eos ad ægrotos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, ut animarum Medicos vocent, ne cum eis hoc in extrema ægritudine constitutis suadetur, in desperationis articulum incidant. Nos igitur volentes hoc tam salutare præceptum nulla temporis præscriptione aboleri, sed semper observari, constitutionem præfatam, auctoritate Apostolica, tenore præsentium innovamus, & hac nostra in perperuum valitura constitutione statuimus,

a *Decreto magni Concilii Lateranensis const.* 20.

mus, & decernimus, quod omnes Medici cum ad infirmos in lecto jacentes vocati fuerint, ipsos ante omnia moneant, ut idoneo confessori omnia peccata sua juxta ritum S. R. E. confiteantur, neque tertio die ulterius eos visitent, nisi longius tempus infirmo confessor ob aliquam rationabilem causam, super quo ejus conscientiam oneramus, concesserit, & eis per fidem confessoris in scriptis factam constiterit, quod infirmi, ut præmittitur, peccata sua confessi fuerint. Conjunctos vero, ac omnes familiares, & domesticos infirmi in Domino rogamus, & monemus, ut de infirmitate parochum certiorem faciant, ac tam parochus, quam conjuncti, & familiares præfati infirmum ad confessionem suadeant, & inducant. Quod si qui Medicorum præmissa non observaverint, ultra pœnas in dicta constitutione contentas, quas incurrere declaramus, perpetuo sint infames, & gradu Medicinæ, quo insigniti erant, omnino priventur, & a Collegio, seu universitate Medicorum ejiciantur, ac pœna etiam pecuniaria arbitrio ordinariorum, ubi deliquerint, mulctentur. Et ut hæc omnia inviolabiliter observentur, volumus, & eadem auctoritate præcipimus, & mandamus, ut nullus posthac ubique locorum Medicina doctoretur, aut ei quomodolibet medendi facultas a quovis collegio, & universitate concedatur, nisi omnia in præsenti nostra constitutione contenta medio eorum juramento coram Notario publico, & testibus, observare, in eorum manibus, vel ordinarii juraverint, & de hujusmodi juramentis in privilegio, seu licentia medendi specialis mentio fiat. Quod si collegia & universitates præfatæ, non recepto a promovendis juramento hujusmodi, eosdem ad gradum prædictum promoverint, aut eisdem medendi licentiam præstiterint, pœnam privationis facultatis alios ulterius doctorandi incurrant. Mandantes in virtute sanctæ obedientiæ, omnibus & singulis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, quatenus in civitatibus, & diœcesibus propriis præsentes nostras literas publicari faciant, ac juramentum prædictum a medicis jam promotis, seu licentiam medendi habentibus, omnibus juris remediis exigant, neque alios ad medendum in civitatibus & diœcesibus prædictis admittant, nisi eis constiterit eosdem juramentum hujusmodi jam præstitisse, & contumaces, & jurare juramentum hujusmodi jam præstitum exhibere recusantes, gradu Medicinæ, & omnibus privilegiis eisdem Medicis, tam conjunctim, quam divisim, eis & eorum cuilibet concessis per quosvis etiam Romanos Pontifices, privent, ac ab ingressu Ecclesiæ arceant, donec resipuerint. Rom. 8. Martii, 1566.

CAP. II.

Medici Judæi & infideles ad Christianorum curandos morbos non admittantur.

Gregorius XIII.

ALias piæ mem. Paulus Papa Quartus prædecessor noster edita perpetua constitutione inter alia sancivit, ne Medici Judæi, etiam vocati & rogati ad Christianorum ægrotantium curam accedere, aut illis interesse possent: quam constitutionem postea Pius Papa quintus, etiam prædecessor noster, per suas literas approbavit, innovavit, & confirmavit, & robur perpetuæ firmitatis obtinere decrevit: ac voluit, & sub minitatione divini judicii præcepit & mandavit, omnia in eadem constitutione contenta in posterum firmiter observari, non solum in terris & dominiis sanctæ Romanæ Ecclesiæ subjectis, sed etiam ubique locorum. Quia tamen nobis non sine magna animi nostri molestia innotuit, ea minime observari, sed multos adhuc ex Christianis hominibus esse, qui dum suos corporum languores, illicitis mediis, & præcipue Judæorum ac aliorum infidelium opera sanari cupiunt, veræ salutis animarum suarum & corporum simul immemores fiunt, & (quod valde dolendum est) in damnationis æternæ maximum sæpe discrimen incidunt, Medicis Judæis & infidelibus hujusmodi ad ipsorum curationem vocatis, & adhibitis: unde fit, ut & Judæis ac aliis infidelibus magna detur delinquendi occasio, & simul salutare præceptum negligatur, ab Innocentio Papa III. similiter prædecessore nostro, in Concilio generali quondam emissum, & deinde a prædicto Pio V. innovatum, quod omnes Medici, cum ad infirmos in lecto jacentes vocati essent, ipsos ante omnia monerent, ut idoneo confessori omnia peccata sua, juxta ritum sanctæ Romanæ Ecclesiæ confiterentur *a*, neque tertio die ulterius eos visitarent, nisi longius tempus infirmo confessor ob aliquam rationabilem causam, super quo ejus conscientia onerabatur, concessisset, & eis per fidem confessoris in scriptis factam constaret, quod infirmi peccata sua confessi fuissent. Idcirco nos, tam Judæos, qui adversus mandata hujusmodi Apostolica committere audent, quam Christianos, qui illos ad se accersunt, vel medendi licentiam concedunt, & viam ad delinquendum eisdem aperiunt, coercere volentes, supradictas prædecessorum nostrorum constitutiones, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, confirmamus, & innovamus, ac inviolabiliter observari mandamus, atque hac nostra in perpetuum valitura constitutione, eisdem constitutionibus, & præceptis pro firmiori illorum observatione addentes, universis utriusque sexus, Christi fidelibus districte inhibemus, & interdicimus, nec posthac Judæos, vel alios infideles, ad ipsorum christianorum ægrotantium, & infirmorum curam vocent, seu admittant, aut vocari, admittive faciant, concedant, vel permittant.

TITULUS VII.

DE CONCILIIS.

CAP. I.

Summi Pontificis auctoritatem supra Concilium esse, multis exemplis & pragmaticæ sanctionis in Concilio Basiliensi decreta abolitione probatur.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

PAstor æternus gregem suum usque ad consummationem seculi nunquam desertus, ita Apostolo *b* teste obedientiam dilexit, ut pro expiando primi parentis inobedientiæ peccato, seipsum humiliaverit, factus obediens usque ad mortem migraturus vero ex mundo ad patrem, in soliditate petræ Petrum, ejusque successores vicarios suos instituit, quibus ex libri Regum *c* testimonio, ita obedire necesse est, ut qui non obedierit, morte moriatur, & ut alibi legitur, in Ecclesia esse non potest, qui Romani Pontificis cathedram deserit, quoniam *d* Augustino, *e* Gregorioque auctoribus, sola obedientia est mater, custosque omnium virtutum, sola fidei meritum possidens, sine qua quisque infidelis convincitur, etiam si fidelis esse videatur. Itaque nos, eodem Petro docente, soliciti esse debemus, ut quæ a Rom. Pont. prædecessoribus nostris, præsertim in sacris Conciliis, pro obedientiæ hujusmodi, auctoritatis, libertatisque Ecclesiasticæ, & sedis Apostolicæ defensione, mature, & ex legitimis causis inchoata sunt, nostro studio, cura & diligentia debite absolvantur, & ad optatum finem perducantur, simplicium quoque animæ, quarum etiam rationem Deo reddituri sumus, a dolis & laqueis tenebrarum Principis liberentur, sane fel. recor. Julius Papa secundus prædecessor noster, post indictum ex legitimis tunc expressis causis, de venerabilium fratrum suorum sanctæ Rom. Eccles. Cardin. de quorum numero tunc eramus, con-

a C. *cum infirmitas. de pœnitent. & remission.* b *Philip.* 2. c 1. *Reg.* 15. d *Augustin. in opere Monachorum.* e *Gregor.* 35. *moral.*

consilio, & assensu, sacrum Lateran. Concilium provide considerans cum eodem sacro Lateran. Concilio Bituricen. Regni Franciæ corruptelam, quam illi pragmaticam sanctionem vocant, cum maximo animarum periculo, & scandalo, ac dignitatis sedis Apostolicæ detrimento, & vilipendio retroactis temporibus viguisse, & adhuc vigere, ejusdem pragmaticæ sanctionis negotium, eodem approbante Concilio discutiendum, certis tunc nominatim deputatis Cardinalibus, & Prælatis certæ congregationis commisit. Et quanquam sanctio præfata ex multis causis nullitati notoriæ subjaceret, schismaque manifestum foveret, & contineret, & propterea citatione aliqua minime præcedente per se irrita, nulla, & invalida declarari potuisset: ex abundanti tamen cautela idem Julius prædecessor Gallicos prælatos, capitula Ecclesiarum, & monasteriorum, parlamenta, & laicos illis faventes, & dicta sanctione utentes, omnesque & singulos alios, in præmissis sui communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum, cum ad partes illas tutus tunc non pateret accessus, in Mediolan. Asten. & Paravien. Ecclesiarum valvis affigendum monuit: quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusio, in concernentibus auctoritatem Romanæ Ecclesiæ, & sacrorum canonum ac Ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari non deberet. Cumque dicto Julio prædecessore in humanis agente, diversis impedimentis causantibus, citatio exequi & reproduci, ac negotium abrogationis hujusmodi plene discuti, ut intentio ipsius Julii prædecessoris fuerat, non potuisset, sed eodem Julio prædecessore rebus humanis exempto, citatio ipsa legitima executa, & per procuratorem fiscalem sacri Concilii promotorem reproducta, ipsorumque citatorum non comparentium contumacia accusata, & ad ulteriora procedi petitum fuisset, nos (divina faciente clementia) ad summi Apostolatus apicem assumpti omnibus rite pensatis, petitioni prædictæ ex certis causis nullum tunc responsum dedimus, ac deinde, cum per dictos monitos, & citatos diversa impedimenta allegarentur, quare in termino eis (ut præfertur) præfixo comparere non potuissent, ut omnis justæ excusationis, & querelæ occasio eis auferretur, terminum citationis & monitionis hujusmodi præfixum, eodem sacro approbante Concilio, ad alium tunc expressum terminum jam diu effluxum in diversis sessionibus pluries prorogavimus.

Cum autem moniti & citati prædicti, sublatis jam omnibus impedimentis, effluxisque omnibus terminis, coram nobis & dicto Concilio non comparuerint, nec comparere curaverint ad allegandum causam, quare sanctio prædicta nulla declarari non debeat, ita ut excusationi ultra locus non sit, possintque merito contumaces reputari prout eos exigente justitia reputamus: Nos mutare attendentes pragmaticam sanctionem, vel potius (ut dictum est) corruptelam, schismatis tempore non habentibus potestatem editam, reliquæ Christianæ Reip. Ecclesiæque sanctæ Dei nullatenus conformem, & a clar. mem. Ludovico XI. ** a Francorum Rege Christianissimo revocatam, cassatam, atque abolitam auctoritatem, libertatem, ac dignitatem dictæ sedis violare, ac diminuere facultatem Rom. Pont. pro tempore existentis, de sanctæ Romanæ Ecclesiæ Card. pro universali Ecclesia assidue laborantium, virorumque doctorum personis, quibus abundat Curia, & quorum consiliis sedis Apostolicæ, & Rom. Pont. atque universalis Ecclesiæ auctoritas & potestas conservatur, negotiaque diriguntur, & in prospero statu confoventur, Ecclesiis & monasteriis, eisdemque personis de reliquis beneficiis Ecclesiasticis, juxta eorum status exigentiam, providendi penitus auferre: Prælatis vero Ecclesiasticis illarum partium causam præbere, ut ipsi nervum Ecclesiasticæ disciplinæ obedientiæ frangant, & violent, ac contra nos, & sedem prædictam eorum matrem cornua erigant, & eis ad præmissa audiendum viam aperire, ipsamque notoriæ nullitati subjacere, nulloque nisi alicujus temporis, seu potius tolerantiæ cujusdam adminiculo fulciri, etsi Rom. Pont. prædecessores nostri præfati, prout ipsi suo tempore summopere optare demonstrarunt, corruptelam, & abusionem hujusmodi, vel malignitate temporum, vel alias illi providere, & in totum occurrere non valentes suis temporibus tolerasse visi fuerunt: considerantes tamen ab ipsius Bituricen. sanctionis editione, vix annos septuaginta fluxisse, nullumque infra hoc temporis spatium, præter hoc Lateranense Concilium legitime fuisse celebratum, quo cum (disponente Domino) constituti simus, ab ejusdem improbæ sanctionis extirpatione, & totali annullatione, sine nostra, & tantorum Patrum in præsenti Concilio congregatorum nota, ac nostræ, & dictorum illa utentium animarum periculo abstinere, seu desistere non posse Augustino teste, judicamus, atque censemus.

Et sicut piæ mem. Leo Papa I. prædecessor noster; cujus in hoc libenter, quoad possumus, vestigia imitamur, ea, quæ in secunda Ephesina Synodo temere contra justitiam, & catholicam fidem gesta fuerunt, postmodum in Chalcedonen. Concilio mandavit, ac fecit pro dictæ fidei firmitate revocari: ita & nos a tam nefariæ sanctionis, & contentorum in ea revocatione retrahi, aut desistere salva conscientia, ac nostro, & ipsius Ecclesiæ honore non posse, aut debere censemus: nec illud movere debet, quod sanctio ipsa, & in ea contenta in Basiliensi Concilio edita, & ipso Concilio instante, a Bituricen. congregatione recepta, & acceptata fuerunt, cum ea omnia post translationem ejusdem Basiliensis Concilii per fel. mem. Eugenium Papam IV. etiam prædecessorum nostrorum factam, a Basiliensi conciliabulo, seu potius conventiculo, quæ præsertim post hujusmodi translationem Concilium amplius appellari non merebatur, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere potuerint, cum etiam solum Rom. Pont. pro tempore existentem tanquam auctoritatem super omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus, & potestatem *a* habere, nedum ex sacræ scripturæ testimonio, dictis sanctorum Patrum, ac aliorum Romanorum Pontificum etiam prædecessorum nostrorum, sacrorumque canonum decretis sed propria etiam eorundem Conciliorum confessione manifeste constet: quorum aliqua referre placuit, reliqua vero utpote notoria, silentio præterire.

In Alexandrina enim Synodo Athanasio ibidem existente Felici Rom. Pont. ab eadem Synodo scriptum fuisse legimus Nicænam Synodum statuisse non debere absque Rom. Pontif. auctoritate Concilia celebrari. Neque nos latet etiam eundem Leonem Pontif. Ephesinam secundam Synodum ad Chalcedonen. transtulisse, Martinum etiam Papam V. præsidentibus suis in Concilio Senen. potestatem transferendi Concilium nulla consensus ipsius Concilii mentione habita, dedisse. Ephesinam quoque primam Synodum Celestino, ac Chalced. eidem Leoni VI. Agathoni VII. Hadriano VIII. Nicolao VIII. etiam Constantin. Synodum Hadriano Rom. Pont. prædecessoribus nostris maximam reverentiam exhibuisse, eorundemque Pontif. institutionibus, & mandatis, in sacris Conciliis per eos editis, & factis reverenter, & humiliter obtemperasse. Unde Damasus Papa, & cæteri Episcopi

Ludovicus XI. Francorum Rex per legatos missos ad Pium II. liberam Ecclesiæ & Pontificis regno obedientiam præstitit, abrogationem pragmaticæ sanctionis, & magna in Turcas auxilia pollicitus. Renuit Senatus Parisiensis. Gaguin. lib. 10.

a *Ut hæc facilius innotescant, vide Cajet. in tract. de compa-rat. Papa, & Conciliorum. Dominicum Jacobatium l. 10. de Conciliis art. 7. Petrum de Montain lib. de potestate Papæ, & Concilii.*

ſcopi Romæ congregati ſcribentes de Concilio Ariminen. Epiſcopis in Illyrico conſtitutis, præjudicium aliquod per numerum Epiſcoporum Arimini congregatum fieri non potuiſſe teſtantur: quandoquidem conſtet Rom. Pontif. cujus ante omnia decebat ſpectari decretum, talibus non præbuiſſe conſenſum: eundemque Leonem Pontificem univerſis Siciliæ Epiſcopis ſcribentem idem noluiſſe apparet: conſueveruntque antiquorum Conciliorum Patres pro eorum, quæ in ſuis Conciliis geſta fuerunt, corroboratione, a Romano Pontifice ſubſcriptionem, approbationemque humiliter petere, & obtinere, prout ex Nicæna, & Epheſina, ac Chalcedon. hujuſmodi, & VI. Conſtantinopol. & VII. eadem Nicæna, ac Romana ſub Symmacho Synodis habitis, earumque geſtis, necnon in annali libro de Synodis habitis manifeſte colligitur, quod etiam noviſſime Conſtantinenſes *a* Patres feciſſe conſtat. Quam laudabilem conſuetudinem ſi Bituricen. & Baſilien. ſecuti fuiſſent, hujuſmodi moleſtia proculdubio careremus.

Cupientes quoque hujuſmodi negotium ad debitum finem perduci, ac tam vigore citationum hactenus a nobis, & præfato Julio prædeceſſore ex abundanti emanatarum, quam aliorum præmiſſorum, quæ ita notoria ſunt, ut nulla valeant excuſatione, aut tergiverſatione celari, etiam ex noſtro paſtorali officio procedentes, omneſque & ſingulos tam juris, quam facti defectus, ſi qui forſan in præmiſſis intervenerint, ſupplentes ex certa noſtra ſcientia, & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, eodem ſacro approbante Concilio tenore præſentium præfatam pragmaticam ſanctionem, ſeu corruptelam, ejuſque approbationem quomodolibet emanatam, omniaque, & ſingula decreta, capitula, ſtatuta, conſtitutiones, ſive ordinationes in eadem quomodolibet contentas, ſeu etiam inſertas, ac ab aliis prius editas, necnon conſuetudines, ſtylum, uſus, ſive potius abuſum ex ea in hanc uſque diem quomodolibet emanatos, ſeu obſervatos, nullius roboris, vel momenti fuiſſe, & eſſe decernimus, & declaramus. Necnon ad abundantiorem cautelam eandem Bituricenſem ſanctionem, ſive corruptelam, ejuſque approbationem tacitam vel expreſſam, ut præfertur, & in ea contenta omnia & ſingula, etiam inſerta quæcunque revocamus, caſſamus, abrogamus, irritamus, annullamus, ac damnamus, & pro infectis, revocatis, caſſatis, abrogatis, irritatis, annullatis, & damnatis haberi volumus, decernimus, & declaramus. Et cum de neceſſitate ſalutis exiſtat, omnes Chriſti fideles Romano Pontifici *b* ſubeſſe, prout divinæ Scripturæ & Sanctorum Patrum teſtimonio edocemur, ac conſtitutione fel. mem. Bonifacii Papæ VII. ſimiliter prædeceſſoris noſtri, quæ incipit. Unam ſanctam, declaratur, pro eorundem fidelium animarum ſalute, ac Rom. Pontif. & hujus ſanctæ ſedis ſuprema auctoritate, & Eccleſiæ ſponſæ ſuæ unitate & poteſtate, conſtitutionem ipſam, ſacro præſenti Concilio approbante, innovamus & approbamus, ſine tamen præjudicio declarationis ſanctæ mem. Clementis Papæ V. quæ incipit, Meruit. Inhibentes in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub pœnis & cenſuris infra dicendis omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus, tam laicis quam clericis, ſecularibus, & quorumvis ordinum, etiam mendicantium regularibus, & aliis quibuſcunque perſonis, cujuſcunque ſtatus, gradus, & conditionis exiſtant, etiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinal. Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & quibuſvis aliis Eccleſiaſtica vel Mundana vel quavis alia dignitate fulgentibus, omnibuſque aliis & ſingulis Prælatis, clericis, capitulis & conventibus ſecularibus, & ordinum prædictorum regularibus, etiam monaſteriorum Abbatibus, Prioribus, Ducibus, Comitibus, Principibus, Baronibus, Parlamentis, officialibus etiam Regiis, Judicibus, advocatis, notariis & tabellionibus Eccleſiaſticis vel ſecularibus, & quibuſvis aliis perſonis Eccleſiaſticis, regularibus & ſecularibus, ut præfertur, quacunque dignitate fulgentibus, in præfato Regno Franciæ, Delphinatu, & ubicunque prædicta pragmatica directe vel indirecte, tacite vel expreſſe vigeret, quomodolibet exiſtentibus, vel pro tempore futuris, ne de cætero præfata pragmatica ſanctione, ſeu potius corruptela, quomodolibet ex quavis cauſa, tacite vel expreſſe, directe vel indirecte, aut quovis alio quæſito colore vel ingenio, in quibuſcunque actibus judicialibus vel extrajudicialibus uti, ſeu etiam eam allegare, vel ſecundum eam judicare, aut quoſvis actus judiciales vel extrajudiciales, ſecundum dictæ pragmaticæ tenorem vel capitula in ea contenta, per ſe vel alium ſeu alios, nullatenus facere præſumant, aut per alios fieri permittant, ſeu mandent, nec præfatam *a* pragmaticam ſanctionem, aut in ea contenta capitula ſeu decreta, ulterius in domibus ſuis, aut aliis locis publicis vel privatis teneant, quinimo illam ex quibuſvis Archiviis etiam Regiis, ſeu capitularibus & locis prædictis, infra ſex menſes a data præſentium computandos deleant, ſeu deleri faciant, ſub majoris excommunicationis lata ſententia, necnon quoad Eccleſiaſticas & regulares perſonas prædictas omnium etiam Patriarchalium, metropolitanorum & aliarum cathedralium Eccleſiarum, monaſteriorum quoque & Prioratuum, etiam conventualium & quarumcunque dignitatum, aut beneficiorum Eccleſiaſticorum ſecularium & quorumvis ordinum regularium, privationis, & inhabilitatis ad illa in poſterum obtinenda, quo vero ad ſeculares præfatæ excommunicationis, necnon amiſſionis quorumcunque feudorum, tam a Romana, quam alia Eccleſia, ex quavis cauſa obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa in poſterum obtinenda, quo vero ad ſeculares præfatæ excommunicationis, necnon amiſſionis quorumcunque feudorum, tam a Romana, quam alia Eccleſia, ex quavis cauſa obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa in poſterum obtinenda, inhabilitatiſque ad omnes & ſingulos actus legitimos, quomodolibet faciendos, infamiæque ac criminis læſæ majeſtatis in jure expreſſis pœnis, eo ipſo & abſque ulteriori declaratione, per omnes & ſingulos ſupradictos, ſi (quod abſit) contrafecerint, incurrendis, a quibus vigore cujuſcunque facultatis, ac clauſularum, etiam in confeſſionalibus, quibuſvis perſonis ſub quibuſvis verborum formis conceſſis contentarum, niſi a Rom. Pont. canonice intrante, vel alio ab eo ad id in ſpecie facultatem habente, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolvi nequeant.

CAP. II.

Eccleſia in afflictis, & maxime turbatis Chriſtianæ Reipublicæ rebus præſentiſſimum remedium ex Conciliorum œcumenicorum indictione experta eſt.

Paulus III.

MAjores noſtri ſapientia admirabili & ſanctitate prædi-ti, ſæpe in ſummis Chriſtianæ Reipublicæ periculis, remedium optimum atque opportuniſſimum, œcumenica Concilia, & Epiſcoporum generales conventus adhibuerunt. Ex diplomate indictionis Tridentini Concilii. Kal. Junii, 1542.

CAP. III.

Conciliorum canones interpretantur & confirmantur Pontificis Maximi declaratione.

Pius IV.

SIcut ad ſacrorum Conciliorum decreta ac canones auctoritas atque confirmatio Apoſtolicæ ſedis & debet & ſolet accedere, ita ſi qua ſuper eis exorta ſit dubitatio, ejuſdem ſedis judicio & declaratione tollenda eſt.

Yyyy 2 CAP.

a *Vide Nicolaum Sanderum, lib. 7. de viſibili monarchia, ubi agit de Concil. Conſtantienſi, pag. 540.* b *Leo epiſt. 84. ad Anaſt. in fin. Gelaſ. in Epiſt. ad Epiſcopos Dardaniæ Nicol. I. in Epiſt. ad Michaelem Innoc. III. ſerm. de conſecr. Pontific. Bonifac. VIII. in Extravag. tit. de major. & obed.*

a *Pragmaticæ ſanctionis abolitio, ejuſque ſequentium pœna.*

CAP. IV.

Concilii decreta non prius rata & firma habentur, quin eis accesserit Pontificis maximi confirmatio, cujus est ea & indicere & declarare, tum sancte interpretari. Idque unice Concilii Tridentini exemplo, ex antiquo Ecclesiasticæ jurisdictionis ritu, probare licet.

Idem.

BEnedictus *a* Deus, & pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui respicere dignatus Ecclesiam suam sanctam, tot procellis & tempestatibus agitatam atque vexatam, & gravius in dies laborantem, apto tandem ei subvenit optatoque remedio. Ad plurimas & perniciosissimas hæreses extirpandas, ad corrigendos mores, & restituendam Ecclesiasticam disciplinam, ad pacem & concordiam Christiani populi procurandam, indictum jampridem in civitatem Tridentinam œcumenicum & generale Concilium *b* a piæ memoriæ Paulo III. prædecessore nostro, & sessionibus aliquot habitis cœptum fuerat. Ab ejus autem successore Julio in eandem urbem revocatum, post alias sessiones celebratas, variis impedimentis & difficultatibus objectis, ne tum quidem peragi potuerat. Itaque diutius intermissum fuerat, non sine maximo mœrore piorum omnium, cum quotidie magis Ecclesia ejusmodi remedium imploraret. Nos autem, post susceptum sedis Apostolicæ regimen, tam necessarium ac salutare opus, sicut pastoralis solicitudo monebat, divinæ misericordiæ fiducia perficere aggressi, adjuti pio studio charissimi in Christo filii nostri, Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi, & aliorum Christianorum Regum, Rerumpublicarum, ac Principum, tandem consecuti sumus, quod nec diurnis nec nocturnis curis laborare destitimus, quodque a patre luminum assidue precati sumus. Cum enim eam in urbem undique ex Christiani nominis nationib. convenisset nostris convocata literis, & sua etiam ipsorum pietate, excitata Episcoporum & aliorum insignium Prælatorum maxima, & œcumenico Concilio digna frequentia, præter plurimos alios pios, & sacrarum literarum scientia, divinique & humani juris cognitione præstantes viros, præsidentibus ipsi Synodo sedis Apostolicæ legatis, nobis adeo Concilii libertati faventibus, ut etiam de rebus sedi Apostolicæ propriæ reservatis, liberum ipsi Concilio arbitrium, per literas ad legatos nostros scriptas, ultro permiserimus, quæ de Sacramentis, & aliis rebus, quæ quidem necessariæ visæ sint, tractanda, definienda, & statuenda restabant, ad confutandas hæreses, ad tollendos abusus, & emendandos mores, a sacrosancta Synodo summa libertate diligentiaque tractata, & accurate ac mature admodum definita, explicata, statuta sunt. Quibus rebus præfectis, Concilium tanta omnium qui illi interfuerunt concordia peractum fuit, ut consensum eum plane a Domino effectum fuisse constiterit, idque in nostris atque omnium oculis valde mirabile fuerit. Pro quo tam singulari Dei munere supplicationes statim in alma hac urbe indiximus, quæ magna Cleri & populi pietate celebratæ fuerunt, laudesque & gratias divinæ majestati merito persolvendas curavimus, cum ejusmodi Concilii exitus spem magnam & prope certam attulerit, fore, ut majores in dies fructus ad Ecclesiam ex ipsius decretis, constitutionibusque perveniant. Cum autem ipsa sancta Synodus, pro sua erga sedem Apostolicam reverentia, antiquorum etiam Conciliorum vestigiis inhærens, decretorum suorum omnium, quæ nostro & prædecessorum nostrorum tempore facta sunt, confirmationem *c* a nobis petierit, decreto de ea re in publica sessione facto; Nos ex legatorum literis prius, deinde post reditum eorum, ex iis, quæ Synodi nomine diligenter retulerunt, postulatione ipsius Synodi cognita, habita super hac re cum venerabilibus fratribus nostris S. R. Eccl. Card. deliberatione matura, sanctique Spiritus inprimis auxilio invocato, cum ea decreta omnia catholica, & populo Christiano utilia ac salutaria esse cognovissemus, ad Dei omnipotentis laudem, de eorundem fratrum nostrorum consilio & assensu, in consistorio nostro secreto, illa omnia & singula auctoritate Apostolica hodie confirmavimus: & ab omnibus Christi fidelibus suscipienda ac servanda esse decrevimus: sicut harum quoque literarum tenore ad clariorem omnium notitiam confirmamus, & suscipi observarique decernimus. Mandamus autem in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis a sacris canonibus constitutis, aliisque gravioribus, etiam privationis, arbitrio nostro infligendis, universis & singulis venerabilibus fratribus nostris, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis quibusvis Ecclesiarum Prælatis, cujuscunque status, gradus, ordinis, & dignitatis sint, etiam si Cardinalatus honore præfulgeant, ut eadem decreta & statuta in Ecclesiis suis, civitatibus & diœcesibus, in judicio & extra judicium, diligenter observent, & a subditis quisque suis, ad quos quomodolibet pertinent, inviolabiliter faciant observari, contradictores quoslibet & contumaces per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, etiam in ipsis decretis contentas, appellatione postposita compescendo; invocato etiam, si opus fuerit, brachii secularis auxilio. Ipsum vero charissimum filium nostrum Imperatorem electum, cæterosque Reges, Respublicas, ac Principes Christianos monemus & per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi obtestamur, ut qua pietate Concilio per oratores suos affuerunt, eadem pietate, ac pari studio divini honoris, & populorum suorum salutis causa, pro sedis quoque Apostolicæ, & sacræ Synodi reverentia, ad ejusdem Concilii exequenda & observanda decreta Prælatis, cum opus fuerit, auxilio & favore suo adsint, neque adversantes sanæ ac salutari Concilii doctrinæ opiniones a populis ditionis suæ recipi permittant, sed eas penitus interdicant. Ad vitandum præterea perversionem & confusionem, quæ oriri posset, si unicuique liceret, prout ei liberet, in decreta Concilii commentarios & interpretationes suas edere, Apostolica auctoritate inhibemus omnibus, tam Ecclesiasticis personis, cujuscunque sint ordinis, conditionis, & gradus, quam laicis quocunque honore ac potestate præditis, Prælatis quidem sub interdicti ingressus Ecclesiæ, aliis vero, quicunque fuerint, sub excommunicationis latæ sententiæ pœnis, ne quis sine auctoritate nostra audeat ullos commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumve omnino interpretationis genus super ipsius Concilii decretis quocunque modo edere, aut quicquam quocunque nomine, etiam sub prætextu majoris decretorum corroborationis aut executionis, aliove quæsito colore statuere. Si cui vero in eis aliquid obscurius dictum & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione aut decisione aliqua egere visum fuerit, ascendat ad locum, quem Dominus elegit, ad sedem videlicet Apostolicam, omnium fidelium magistram, cujus auctoritatem etiam ipsa sancta Synodus tam reverenter agnovit. Nos enim difficultates & controversias, si quæ ex eis decretis ortæ fuerint, nobis declarandas, quemadmodum ipsa quoque sancta Synodus decrevit, reservamus, parati, sicut ea de nobis merito confisa est, omnium provinciarum necessitatibus, ea ratione, quæ commodior nobis visa fuerit, providere. Rom. 7. Kal. Febr. 1563.

a 2. *Corinth.* 1. b *a Pio IV. tandem in Tridentina civitate continuatum & absolutum fuit die Mercurii.* 26. *Januar.* 1564.
c *Sess.* 25. *cap. ultimo.*

TITULUS VIII.

DE CELEBRATIONE MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

CAP.

CAP. I.

Clerici, sub pœna suspensionis a divinis, Missæ sacrificium non celebrent vespertino tempore.

Pius V.

SAnctissimus in Christo pater & Dominus noster, dominus Pius (divina providentia) Papa V. ad cujus notitiam pervenit, quod nonnulli cathedralium, etiam forsan metropolitanarum, collegiatarum, & aliarum Ecclesiarum, necnon monasteriorum, conventuum, domorum, & aliorum piorum locorum secularium, & diversorum ordinum, ac militarium regularium, Prælati, capitula, clerici, fratres, aliique superiores & personæ, antiquum sanctæ Romanæ Ecclesiæ ritum institutis Missarum celebrandarum temporibus pervertere satagentes, diversas licentias & facultates, Missas, quæ media nocte, & ceu in aurora Nativitatis, ac de mane Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, & forsan aliarum festivitatum, juxta prædictum ritum celebrari consueverant, de sero forsan circa solis occasum vigiliæ festivitatum earundem, in suis Ecclesiis & capellis celebrandi, seu celebrari faciendi, ab Apostolica sede vel ejus legatis ac etiam majori pœnitentiario pro tempore existente, variis prætextibus impetraverunt, illisque jampridem utuntur: hoc ab antiquo catholicæ Ecclesiæ instituto, sanctorumque Patrum decretis deviare considerans, ac propterea hunc abusum ab Ecclesia Dei submovere volens, omnes ac singulas licentias & facultates hujusmodi hactenus etiam motu proprio, vel quorumvis etiam Imperatorum, Regum, & aliorum Principum contemplatione, & ex quibusvis causis quomodolibet concessas, ac Apostolicas & alias literas desuper confectas, illarum omnium tenores pro sufficienter expressis habens, Apostolica auctoritate, ex certa scientia revocavit, ac omnino cassavit, & annullavit: hac præsenti perpetuo valitura constitutione quibusvis Prælatis, capitulis, clericis, fratribus, aliisque superioribus, & personis earundem Ecclesiarum, monasteriorum, conventuum, domorum, & aliorum piorum locorum, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub indignationis suæ, ac perpetuæ suspensionis a divinis pœna, districtius inhibens, ne deinceps Missas vespertino tempore, nomine licentiarum & facultatum hujusmodi, aut alio quovis prætextu celebrare, vel celebrari facere præsumant: ac mandans locorum ordinariis, ut eandem præsentem constitutionem, sub prædictis & aliis sibi benevisis pœnis, per quoscunque Prælatos, capitula, clericos, fratres superiores, & personas hujusmodi, inviolabiliter observari faciant, contradictores quoslibet auctoritate Apostol. compescendo. Rom. 28 Mart. 1566.

CAP. II.

Divini cultus & templorum Dei dicatorum religio omnem decorem expostulat, ut hinc arceantur colloquia, confabulationes, deambulationes, joci, & ea omnia, quæ vel scandalo sunt, vel devotionis impedimenta: nam domum Domini decet sanctitudo.

Idem.

UT Deo optimo maximo, gloriosæ virgini, & sanctis omnibus debitus honor deferatur, Gregorii X. prædecessoris nostri constitutionem innovantes, ac statuta in Tridentino Concilio observari volentes, statuimus & ordinamus, ut ad Ecclesias sit humilis & devotus ingressus, quieta conversatio, devotis orationibus instent, & omnes genibus flexis sanctissimum Sacramentum adorent, ad nomen Jesu Christi Domini nostri, cum exhibitione reverentiæ, caput inclinent, nullus in dictis Ecclesiis seditionem faciat, tumultum excitet, clamores moveat, impetumve committat, cessent vana, fœda, & profana colloquia, risus immoderati, & strepitus omnes judiciorum, & alia quæcunque, quæ divinum officium perturbare possunt. Nullus intra Ecclesias deambulare audeat sive præsumat, dum celebrantur sacra Missarum mysteria, & alia divina officia. Qui vero prædicta petulanti animo contempserint, præter divinæ ultionis acrimoniam, nostri quoque arbitrii pœnas incurrent, quæ omnia locorum quoque ordinarii in suis Ecclesiis facient observari. Quicunque vero in Ecclesiis, dum ibi sacrificium Missæ, & divina celebrantur officia, aut verbum Dei prædicatur, deambulare, vociferari, aut verso tergo ad sanctissimum irreverenter sedere, aut aliquid, quod scandalum generet, aut divina perturbet officia, facere præsumpserit, pœnam viginti quinque ducatorum incurret, præter alias arbitrio nostro imponendas & moderandas pœnas, & qui non habebit in ære, luet in corpore, aut exilio mulctabitur. Qui vero in Ecclesiis cum mulieribus impudicis, sive etiam honestis, colloquium scurrile habuerit, aut alios inhonestos actus fecerit, vigintiquinque ducatorum pœnam incurrat, & carceris per mensem. Qui in Ecclesiis, ut supra, obscœnis & inhonestis verbis aut signis usus fuerit, aut alia fœda colloquia cum personis quibuscunque habuerit, decem aureorum pœna mulctetur, aut alias corporaliter puniatur. Mandamus præterea omnibus & singulis cathedralium, collegiatarum, & parochialium Ecclesiarum capitulis, Rectoribus, vicariis, sacristis, ostiariis, & aliis ipsarum custodibus, quatenus præfatos omnes in Ecclesiis delinquentes admoneant, & ut in eis vetita fieri non permittant, vel saltem ipsis ordinariis vel officialibus nostris puniendos deferant: quod si facere neglexerint, pœnam duorum aureorum vice qualibet incurrent *** ducatorum incurrat, pro secunda pœna duplicabitur, pro tertia autem centum ducatos solvet, & ignominia notatus exilio mulctabitur. Qui vero plebejus fuerit, nec erit solvendo, pro prima vice manibus post tergum ligatis ante fores Ecclesiæ constituetur per diem integrum, pro secunda fustigabitur per urbem, pro tertia lingua ei perforabitur, & mittetur ad triremes. Quicunque clericus in hoc blasphemiæ crimen incurrerit, pro prima vice fructibus unius anni omnium & quorumcunque beneficiorum suorum, pro secunda beneficiis ipsis privetur, pro tertia omnibus etiam dignitatibus exutus deponatur, & in exilium mittatur. Quod si clericus nullum obtinuerit beneficium, pœna pecuniaria, vel corporali pro prima vice puniatur, pro secunda carceribus mancipetur, pro tertia verbaliter degradetur, & ad triremes mittatur. Qui reliquos sanctos blasphemaverit, pro qualitate blasphemiæ atque personæ, arbitrio Judicis puniatur.

CAP. III.

Facultatis concessæ Græcis Latino more, & Latinis Græco ritu Missas & alia divina officia celebrandi, revocatio.

Idem.

PRovidentia Romani Pontificis plurimum circumspecta nonnunquam ea, quæ certis suadentibus causis per ejus prædecessores gesta sunt, ex aliis non minus rationabilibus causis alterat, & ad pristinum statum reducit, prout æquitas suadet, & in Domino conspicit expedire. Sane, cum ad notitiam nostram pervenerit, quod nonnulli Presbyteri, tam Græci, quam Latini, antiquum S. R. E. ritum, tam in celebratione Missarum, quam aliorum divinorum officiorum, pervertere satagentes, diversas licentias & facultates, Missas, & alia divina officia, Græci Latino more, ac Latini Græco ritu celebrandi, ab Apostolica sede, vel ejus legatis, ac etiam majore pœnitentiario pro tempore existente, variis prætextibus impetrarunt, illisque jampridem utuntur, hoc ab antiquæ catholicæ Ecclesiæ instituto, sanctorumque Patrum decretis deviare considerantes, propterea hunc abusum ab Ecclesia Dei extirpare & submovere volentes, omnes & singulas licentias & facultates hujusmodi, hactenus etiam motu proprio, vel quorumvis etiam Imperatorum, Regum, & aliorum Principum contemplatione, & ex quibusvis causis quomodolibet concessas, ac Apostol. & alias literas desuper confectas, illarum omnium tenores pro sufficienter expres-

expressis habentes, Apostolica auctoritate, ex certa scientia, hac praesenti nostra perpetuo valitura constitutione revocamus, cassamus, annullamus, & irritamus: quibusvis Presbyteris, tam Graecis, quam Latinis, in virtute sanctae obedientiae, & sub indignationis nostrae, ac perpetuae suspensionis a divinis poenis, districtius inhibentes, ne deinceps Presbyteri Graeci, praecipue uxorati, Latino more, & Latini Graeco ritu, hujusmodi licentiarum & facultatum, aut alio quovis praetextu, Missas & alia divina officia celebrare, & celebrari facere praesumant. Mandantes in virtute sanctae obedientiae omnibus & singulis venerabilibus fratribus nostris, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, quatenus in civitatibus & dioecesibus propriis praesentes nostras literas publicari, & sub praedictis & aliis sibi benevisis poenis, per quoscunque Praelatos, Capitula, Clericos, Fratres, Superiores, & personas quaslibet inviolabiliter observari faciant. Contradictores quoslibet auctoritate Apostolica compescendo.

TITULUS IX.
DE RELIQUIIS, ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. I.

Sanctorum festa & solennes memoriae sub die eorum obitus celebrantur.

Paulus IV.

GLoriosus in sanctis suis Deus, qui omnia operatur in omnibus, quosdam in Ecclesia sua posuit Apostolos, quosdam Prophetas, quosdam Doctores, quosdam Martyres, & quosdam Confessores, quos per anni circuitum, die ut plurimum, qua eos ad coelestia regna migrare contigit, sancta veneratur universalis Ecclesia, ut Christi fideles eorum venerationi per exercitium bonorum operum vacantes, piis ante thronum divinae majestatis eorum suffragiis adjuvari, & exinde Deo propitio vitam aeternam facilius consequi valeant.

CAP. II.

Religiosa festorum dierum renovatio, in quibus nihil agendum, quod sanctitatem, charitatem & pietatem non spiret.

Pius V.

CUm dierum festorum observatio ad Dei cultum maxime pertineat, & in lege divina a praecipiatur, cupientes abusus privatos, qui ex eorum inobservantia invaluerunt, omnino corrigere, & antiquorum canonum statuta renovantes mandamus, ut omnes dies Dominici, & praecipue in honorem Dei, beatae Mariae virginis, sanctorum Apostolorum feriati, cum omni veneratione observentur, & omnes diebus praefatis Ecclesias frequentent, divinis officiis devote intendant, ab omni illicito & servili opere abstineant, mercatus non fiant, profanae negotiationes, & judiciorum strepitus conquiescant. Qui vero in diebus praefatis opus aliquod illicitum fecisse deprehensus fuerit, praeter divinam ultionem, & amissionem animalium, quibus ad vecturam utetur, etiam graves poenas incurret, arbitrio nostro, seu Vicarii nostri in urbe. In aliis autem locis arbitrio ordinariorum, vel aliorum magistratuum, ita ut praeventioni locus sit. Quibus omnibus districte praecipimus, ut haec diligenter observari procurent, illas etiam festivitates, quae juxta consuetudinem locorum solemniter celebrari consueverunt, juxta laudabilem consuetudinem, debita cum reverentia observari faciant, sub poenis arbitrio ipsorum imponendis & moderandis. Romae Cal. Aprilis, 1566.

CAP. III.

Calendae Octobris perpetuo solennes festi Rosarii beatae Virginis, ob devictam classem Selimi Turcarum Imperatoris in sinu Corinthia eo apud Naupactum.

a Deuter. c. 5. Exod. 21. & 30. Ezech. 20. Luc. 18.

Gregorius XIII.

MOnet Apostolus in omnibus gratias agere, monent quoque sacrarum literarum historiae, insignia Dei beneficia, tum ut ei, a quo accepta sint, meritae referantur gratiae, tum ut fideles, quibus collata sunt, illorum memores, ad divinum cultum magis in dies incitentur, solemnibus annuis festivitatibus celebranda esse. Quod cum multoties institutum fuerit, tum vero maxime, cum Deus patrum nostrorum populum suum a servitute Aegyptiaca per manum fortem liberavit. Notabitis itaque quod non minora beneficia quotidie a Deo Optimo Maximo accipimus, inter quae illud singularissimum superiore anno ab ineffabili ipsius clementia nobis concessum fuit, ut Turcarum classis & numero longe superior, & praeteritis elata victoriis, a Christianorum classe, virtute Domini nostri Sabbaoth decertante, die septimo Octobris, non longe a Corinthiaco sinu penitus devicta & quassata fuerit, qua nempe victoria universum populum Christianum ab impiissimi Tyranni faucibus divino munere ereptum fuisse inficiari nemo potest: Apostoli praecepto parere, & sanctorum patrum exempla sequi volentes, ut hujus ingentissimi beneficii anniversaria habeatur memoria, instituere omnino decrevimus.

Quia vero preces ad Deum oblatae, eo gratiores ad illius conspectum ascendunt, quo dignioribus intercessoribus, & pio aliquo orandi modo offeruntur, memores beatum Dominicum ordinis praedicatorum institutorem, cum & Gallia & Italia a perniciosis premeretur haeresibus, ad iram Dei placandam, & beatissimae virginis intercessionem implorandam, piissimum illum orandi modum instituisse, quod Rosarium & Psalterium beatissimae virginis Mariae nuncupatur: animadvertentes quoque, eadem die septima, quae tunc fuit dies Dominica prima dicti mensis Octobris, fraternitates omnes sub dicti Rosarii nuncupatione militantes, per universum orbem, juxta earum laudabilia instituta & consuetudines processionaliter incedentes, pias ad Deum preces effudisse, quas per intercessionem beatissimae virginis ad dictam victoriam consequendam multum profuisse, pie credendum est, operae pretium nos facturos esse existimavimus, si ad tantae victoriae coelitus proculdubio concessae memoriam conservandam, ad gratias Deo & beatissimae virgini agendas, festum solenne sub nuncupatione Rosarii in prima Dominica mensis Octobris singulis annis celebrandum instituerimus. Quocirca motu proprio & de Apostolicae potestatis plenitudine, ad laudem Dei & Domini nostri Jesu Christi, ejusque gloriosae virginis matris, tenore praesentium decernimus, ut de caetero perpetuis futuris temporibus, qualibet prima die Dominica mensis Octobris, per universi orbis partes, in his videlicet Ecclesiis, in quibus altare, vel capella Rosarii fuerit, ab omnibus & singulis utriusque sexus Christi fidelibus festum solenne sub nuncupatione Rosarii praedicti, sub duplici majori officio, ad instar aliarum solennium festivitatum celebretur & sanctificetur, eademque die officium de beatissima virgine novem lectionum more Ecclesiastico persolvatur & recitetur. Decernentes praesentes, quas perpetuo valere volumus, nullo unquam tempore, de surreptionis vel obreptionis, aut nullitatis seu alio vitio, vel intentionis nostrae, aut alio defectu notari, argui, vel impugnari posse, sed plenarios effectus sortiri debere: & ita per quoscunque Judices, quavis auctoritate fulgentes, etiam causarum palatii Apostolici auditores, & sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, sublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, aut interpretandi facultate & auctoritate, judicari & interpretari, & definiri debere. Cal. April. 1573.

TITU-

TITULUS X.
DE JURAMENTIS, ET JURISJURANDI OBLIGATIONE.
CAP. I.

Impossibilium & illicitorum juramentum inane & prohibitum.

Gregorius XIII.

INter Apostolicas & alias canonicas sanctiones, quæ de jurisjurandi religione variis temporibus prodierunt, fel. record. Nicolaus Papa III. intelligens, in nonnullis Ecclesiis de earum consuetudine observari, ut cum earum Prælati ad Ecclesias ipsas primo accedunt, vel cum de recipiendis ibidem novis Canonicis agitur, nec Prælatos admitti, nec canonicos aliter recipi in dictis Ecclesiis, nisi jurato ab eis, statuta & consuetudines ipsarum Ecclesiarum scripta, inviolabiliter observare: inter laicos etiam multarum civitatum, castrorum, & terrarum, eum consuetudinis morbum in assumendis potestatibus, rectoribus, vel officialibus suis irrepsisse, ut ipsi potestates, rectores, & officiales ad hujusmodi potestares, rectorias, & officia, nullo modo admittantur, nisi prius se statuta ipsorum locorum clausa juraverint servaturos. Et quia in statutis consuetudinibusque supradictis interdum aliqua reperiebantur illicita, seu impossibilia, vel obviantia Ecclesiasticæ libertati, idcirco ne sub tali generalitate jurandi sic in jurantibus peccandi occasio præberetur, cum juramentum non fuerit institutum, ut vinculum esset iniquitatis, prædictus Nicolaus Papa animarum periculis obsistere cupiens, frugifera & salubri constitutione præcepit quibuscunque scientibus, contineri in prædictis consuetudinibus & statutis illicita, impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia, hujusmodi juramenta ab eis nullo modo præstari, & juramenta, ea intentione facienda vel facta, ut etiam illicita, vel impossibilia, seu libertati Ecclesiasticæ obviantia observentur, cum etiam sub tali intentione præstari non possent, absque divinæ Majestatis offensa, decrevit in hujusmodi illicitis, impossibilibus, seu libertati Ecclesiasticæ obviantibus non servanda: quin potius pro animarum salute, si sub forma prædicta vel simili aliquos ignorantes prædicta illicita, seu impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia jurare contingeret, ad observanda duntaxat licita, possibilia, libertati Ecclesiasticæ non obviantia, juramentorum intentio referri deberet: declarans juramenta sub hujusmodi generalitate qualitercunque, & sub quacunque verborum forma præstita vel præstanda, ad licita, possibilia, ac Ecclesiasticæ libertati non obviantia duntaxat extendi, ipsosque jurantes ad alia per præstationem juramenti hujusmodi non teneri. Veruntamen multi infirmi, cupidique sensus sese in hujusmodi juramenta cum animarum suarum periculo præcipitant.

Nos, quoniam hæc sanctorum quoque Patrum institutis & salubri rerum Ecclesiasticarum directioni adversantur, & tanquam de radice ambitionis procedentia, omne bonum in Ecclesiis rebusque publicis pervertunt, ea novæ provisionis subsidio prohibere volentes, præsentium auctoritate innovamus prædictam constitutionem Nicolai Papæ, itidemque alias omnes canonicas sanctiones, de abusu & reprobatione hujusmodi juramentorum promulgatas, volumusque eas ubique ab omnibus, etiam quoad præterita, inviolabiliter observari. Ac etiam præcipimus, & interdicimus Prælatis, Canonicis, & aliis supradictis, necnon Ecclesiarum capitulis, & monasteriorum, cæterisque conventibus, civitatum quoque, castrorum & terrarum communitatibus, & personis quacunque dignitate præditis, ne ulla omnino juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel libertati Ecclesiasticæ, aut decretis Concilii Tridentini obviantia, sive ante, sive post electiones, confirmationes, provisiones, receptiones, admissiones, aut alios actus, ubicunque, ac quocunque tempore, etiam prætextu cujusvis consuetudinis quantocunque tempore observatæ, quæ potius corruptela est censenda, sive in genere, sive in specie præstare, reddere, vel exigere, neve super præstitis, redditis, vel exactis hucusque quenquam in judicio, vel extra inquietare audeant quoquo modo, vel turbare: illos enim, qui juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel Ecclesiasticæ libertati, aut decretis dicti Concilii obviantia exigere contenderint, Episcopos videlicet, & alios quoscunque Pontificali dignitate præditos, suspendimus a divinis; capitula vero & conventus, eorumque Ecclesias, & loca omnia interdicto Ecclesiastico supponimus, ac singulares personas excommunicationis sententia innodamus, inhabilesque facimus ad obtenta & alia obtinenda, eo ipso, nobisque & Romano Pontifici pro tempore existenti, relaxationem suspensionis & interdicti, necnon absolutionem ab excommunicationis sententia hujusmodi perpetuo reservamus. Decernentes eos, qui talia juramenta scienter præstiterint, usu & commodo rei & gratiæ, cujus causa juraverint, eo ipso privatos esse: alios vero ignorantes ad præstitorum juramentorum hujusmodi observationem minime teneri; necnon irritum & inane, quicquid secus per quoscunque, scienter vel ignoranter, attentatum est hactenus, & deinceps contigerit attentari. Rom. Non. Sept. 1584.

TITULUS XI.
DE TREUGA, ET PACE.
CAP. I.

Pacis & treugæ fidejussiones stipulentur, ut novis causis rumpatur conventio.

Pius IV.

QUoniam eo hominum protervitas devenit, ut qui homicidium, vel maleficium aliquod committere deliberarunt, prius quærant eos, quos pro hostibus habent, treugæ vel pacis prætextu assecurando decipere, quo facilior postea delicti perpetratio reddatur, expeditque propterea, ut quos Dei timor non retinet, pœnarum rigor deterrendo coerceat, populorum quieti consulere, & flagitiosos sicariorum ac scandalosorum ausus deprimere, necnon cavillationibus, quas ad solutiones pœnarum effugiendas hominum malitia in dies excogitat, subvenire volentes, quod pœnæ conventionales pacis & treugæ ruptæ, & fidejussiones de non offendendo, stipulentur in futurum per Notarios in favorem Cameræ Apostolicæ, & non communitatum vel alterius; & si aliter factæ fuerint, in ipsius Cameræ favorem stipulatæ censeantur. Quodque in causis treugarum pacisque fractarum ipsi fractores, vel eorum fidejussores allegare non possint, quod offensa ex nova causa processit, nec allegata cuiquam suffragetur. Et quia in cautionibus de non offendendo partes intendunt, ut sibi, eo quo melius fieri potest modo, cautum sit, ne offendantur impune, & ideo promittunt, non solum pro se ipsis, sed etiam pro aliis eorum conjunctis, quod non offendent, neque offendi facient: sed aliquando Notariorum imperitia sensum, & intentionem partium pervertente, contingit eos scribere, quod partes promittunt, non offendere per se & alios, ubi scriptum oportuisset, pro se & aliis: differentiam videlicet inter has voces, per & pro, nescientes, vel confundentes; ac propterea præbentes ansam cavillosis, & delinquentibus prætendendi, quod facta offensione per unum ex comprehensis in fidejussione, non sit commissa stipulatio pœnæ, nisi constet, quod ille, qui offendit, de mandato principalis offenderit; unde etiam infinita scandala eveniunt, illaque remanent impunita. Idcirco quod si quis Notarius errorem hujusmodi commiserit, mille ducatorum auri Cameræ Apostolicæ applicandorum pœna

pœna plectatur; & nihilominus, sive ex dictione, per, sive ex dictione, pro, stipulatio concepta & offensio sequuta fuerit, principales promittentes ad pœnam conventionalem perinde teneantur, ac si ipsis mandantibus offensio emanasset, & de eorum mandato legitime constaret: iidemque Notarii sub simili pœna in instrumentis fidejussionum de non offendendo apponant clausulam: quod data conventione alicujus comprehensi in stipulatione, si contingat, talem contravenientem vere & realiter confiteri, vel ficte propter contumaciam in non comparendo, pœna conventionalis committatur, & exigi possit a fidejussoribus, nulla excusatione vel exceptione penitus admissa: imo habeantur crimen & contraventio, ac si per testes vel alias legitime probatum vel approbata fuissent. Et si clausula in stipulatione omissa fuerit, illa nihilominus pro apposita, & contraventio pro legitime approbata habeantur. Et similiter, si per principalem sive alium in fidejussione comprehensum, stipulationi contraventum, & offendens seu contraveniens contumax, isque in meram contumaciam condemnatus fuerit, fidejussor statim ad solvendum pœnam conventionalem cogatur; nec possit audiri, suum principalem offendisse ex causa necessariæ defensionis, allegando & deducendo, ne videlicet delinquentes indirecte per procuratorem & interpositam personam audiantur: & quod dictum est in exemplo dicto exceptionis hujusmodi, id etiam ad omnia alia extendatur. Et si talis clausula fuerit in prædictis stipulationibus omissa, nihilominus apposita similiter intelligatur. Quod & ad legitimam per parentes solvendam extendimus, ut illam solvere teneantur, etiamsi eorum filii in meram contumaciam de aliquo delicto condemnati aut banniti fuerint, non obstante quocunque statuto, aut forsan consuetudine in contrarium existente, quibus omnibus nos per præsentes in ampliori forma derogatum esse censemus & decernimus.

Præventio inter Judices ordinarios & seculares.

IN causis clericorum criminalibus mere Ecclesiasticis, ordinarii Ecclesiastici privative ad seculares Judices cognoscant, sed in aliis mixtis sit locus præventioni inter ordinarium & Judicem secularem, dataque præventione ex parte ordinarii Ecclesiastici, non nisi contra clericos tantum procedere possit. Et si prætenderetur ratione connexitatis, adjuncti, vel alias quomodocunque, laicum ejus forum sortiri debere, Judex tamen secularis ita præveniens, quavis inhibitione sibi facta non obstante, absque censurarum vel aliarum pœnarum incursu procedere possit. Necnon quibuscunque appellationibus, provocationibus, nullitatum dictionibus, commissionibus, inhibitionibus, & aliis decretis, contra formam superius traditam, per quoscunque etiam Judices præfatos pro tempore quomodolibet emanatis & factis non attentis, libere & licite per ipsos Judices, a quibus ad suarum condemnationum totalem executionem, alias tamen legitime, sub similis indignationis & excommunicationis pœna, procedi posse, & omnino debere, ac ut procedant, præcipimus & mandamus. Et insuper tam Judicibus præfatis, quam Notariis, sub eadem excommunicationis ac indignationis nostræ, privationisque officii pœna, ne contra præmissa, aut quicquam præmissorum, facere & attentare præsumant, districtius inhibemus.

CAP. II

Moderatur & ad juris terminos reducitur præcedens rescriptum Pii IV. de allegatione novæ causæ in causis pacis & treugæ fractæ. Et præventio juxta Concilii Tridentini decretum observatur.

Pius IV.

CUm ob innumeras Rom. Pont. occupationes, ac particularium rerum quarumlibet status ignorantiam, contingat ab eo quandoque literas emanare, quæ in magnum aliquorum præjudicium redundare noscuntur, minime reprehendendum esse videtur, si tandem præjudicio cognito literas hujusmodi, etiamsi per ejus prædecessorem emanaverint, tanquam per inadvertentiam editas, revocat & limitat, aliasque desuper disponit, prout rerum & temporum qualitate pensata conspicit in Domino salubriter expedire. Dudum siquidem felic. record. Pius Papa IV. prædecessor noster, cupiens criminibus & excessibus, qui in dies oriebantur, providere, per quasdam suas in forma motus proprii editas literas inter alia statuit, quod in causis treugarum & pacis fractarum, ipsi fractores, vel eorum fidejussores allegare non possent, quod offensa ex nova causa processisset, nec allegata cuiquam suffragarentur. Et etiam, quod in causis mixtis inter Judicem Ecclesiasticum & laicum locus sit præventioni, ita tamen, quod Judex Ecclesiasticus in casu præventionis non possit procedere contra laicum, sed illud debeat remittere ad Judicem laicum, & alias prout in eisdem literis plenius continetur. Nos considerantes a ratione & juris debito alienum esse, eos, qui criminis innoxii fuerint, eorumque fidejussores, si treugæ, pax, seu fidejussiones de non offendendo, postea ex nova emergente occasione fractæ fuerint, earum occasione gravari debere, cum præcipue paces, treugæ, seu fidejussiones hujusmodi de non offendendo, non ad offensionem ex futuris causis, sed ex præteritis tantum oriantur, literas præfatas, quoad præmissa, revocantes, cassantes & moderantes, effectumque suum sortiri in præmissis non posse decernentes: motu simili, &c. novam causam in pacis, treugarum, seu fidejussionum hujusmodi fractione principales tanrum, videlicet, qui fuerunt causa pacis, treugarum, seu fidejussionum de non offendendo hujusmodi factarum, seu faciendarum, præstitarum seu præstandarum, si ipsi aliquo modo, seu aliquis eorum in dictis fractionibus intervenerint seu intervenerit, videlicet si aliquis ex dictis principalibus aliquem ex comprehensis in pace, treuga, seu fidejussione de non offendendo, ostenderit, vel ipse ab aliquo ex ipsis comprehensis offendatur, non excusare.

Si vero supradicti principales, seu aliquis eorum, in fractione pacis, treugæ, seu fidejussionis hujusmodi, ut supra, non intervenerint, seu intervenerit, ipsos eorumque consanguineos & fidejussores, cæterosque in pace, treuga seu fidejussione, de non offendendo comprehensos, & quemlibet eorum novam causam hujusmodi allegare posse, & ea probata excusare debere, & quoquomodo gravari, perturbari, aut inquietari non posse, neque debere: idque tam in causis motis, & indecisis pendentibus, quam etiam finitis, & in quibus etiam pronunciatum fuit (dummodo sententiæ desuper latæ totaliter non sint executioni demandatæ) locum sibi vendicare posse & debere declaramus. Cumque etiam sæpe contingat, partes ipsas, contra quas in contumaciam procedi consuevit, vel ita negotiorum mole gravari, vel ita longe abesse, ut ipsorum contumaciam sex mensium spatio hujusmodi expurgare minime queant, terminum sex mensium hujusmodi ad annum prorogamus, ac contumacibus hujusmodi defensiones, nonnisi post anni elapsi terminum, denegari debere. Ac quascunque aliter, quam ut præmittitur, ferendas sententias, inanes, nulliusque roboris & momenti fore & esse, prout nos eas ex nunc, tanquam contra juris debitum, & de facto latas, annullamus, cassamus, & irritamus. Quo vero ad præventionem inter Judicem Ecclesiasticum & laicum, declaramus illam habere locum in terminis & statu, prout ante dictum motum proprium erat, ac ipsum ad terminos juris in hoc reducimus, & volumus, ut in præventionibus procedatur juxta formam juris, & sacrorum decretorum Concilii Tridentini, & non alias aliter, nec alio modo.

TITU-

TITULUS XII.
DE VOTIS, ET VOTORUM PROFESSIONE.
CAP. UN.

Disciplinæ regularis institutum semel professus, extra solenne votum religionis, tribus substantialibus votis consilii Evangelici debet obligari, ut perpetuo liberius Deo famuletur.

Pius V.

LUbricum vitæ genus eorum veriti, qui regularium formam præ se ferentes, nec propriis renunciant, nec ullam profitentur ex regulis approbatis, quando horum plerique proprio instinctui obsequentes, alii odio incensi, alii, dum quod ambiunt minus consequuntur, alii vel dilapidatis, vel interversis rebus, & ad sese, vel propinquos translatis, ut ratiocinia effugiant, quidam etiam in suos ipsorum mores inquisitum iri præsentientes, quasi impunitatem adepturi, e sodalitio suo, ut lubet, exiliunt, ejectisque illius insignibus, vestem recipiunt secularem. Hinc graves & periculosæ quotidie offensiones in populos concitantur, dum quos disciplinæ regulari perpetuo mancipatos credunt, rursus eos, etiam ubi consueverint, contempto post tot annos, & relicto indignis sæpe modis, ejus, cui sese dederant, vitæ instituto, liberos vident, & solutos in seculum evagari. Cum igitur conveniat, ut cujus arma induit, eam miles militiam persequatur, hanc de prædictis rationem capere instituimus, ut vel permanendi, vel abscedendi facultate semel singulis proposita, certus deinceps & immobilis disciplinæ regularis cultus debeat in ipsis sodalitatibus perpetuo observari. Itaque de nobis attributæ potestatis plenitudine statuimus, ut omnes & singuli Priores, Præpositi, & alii præsidentes generales, provinciales, & conventuales, necnon canonici, & fratres sancti Georgii in Alga Venetiarum ac eremitarum sancti Hieronymi, alias beati Petri Pisarum, & omnium ac quarumcunque aliarum congregationum, necnon Ecclesiarum, domorum, & conventuum in communi, & sub obedientia voluntaria, & extra votum solenne religionis viventes, quorum habitus a secularibus presbyteris est distinctus, qui religionem amplecti, & professionem regularem solemnem emittere voluerint, id in suis quisque conventibus & domibus, intra viginti quatuor horarum spatium, postquam delegatus noster præsentes literas eis significaverit, palam & sponte deliberent & declarent: inde convocato quamprimum per singulas hujusmodi congregationes generali vel alio supremo, juxta morem cujusque congregationis, capitulo, ibique electa una, sub qua degant, ex regulis approbatis, in quam major pars vocum ipsius capituli consenserit, trium votorum substantialium professionem regularem intra mensem solemniter emittant, & in ea, tam ipsi, quam illam deinceps ingressuri atque professuri, perpetuum ferant Altissimo famulatum. Sicque professi, vel in suis quisque prioraribus, præposituris, præsidentiis, administrationibus & officiis confirmentur, vel ad alia transferantur, prout cuique congregationi, & superioribus suis, videbitur utilius expedire. Qui vero excurso jam anni spatio in ipsa congregatione morati, refugerint intra tempus prædictum profiteri, detracto religionis habitu, ac redditis etiam in vinculis, si opus fit, receptorum & administratorum omnium rationibus ejiciantur, nec deinceps patiantur, in ullis ejusdem congregationis domibus seu conventibus amplius conversari. Rom. 15. Calend. Decembr. 1568.

TITULUS XIII.
DE GRATIIS, ET DISPENSATIONIBUS.
CAP. I.

In dispensationum, & aliarum gratiarum impetratione rei gestæ veritas retecta pœna falsi damnat impetrantes.

Pius IV.

CUm, sicut accepimus, nonnulli suæ conscientiæ prodigi, ac propriæ salutis immemores, ut facilius a nobis, & sede Apostolica, dispensationes matimoniales a & alias gratias & concessiones obtineant, gradus consanguinitatis vel affinitatis, aut cognationis spiritualis, ac scientiam illorum aliter, quam eis a principio ab ipsis partibus significatum vel narratum fuerit, exponunt, & si matrimonia hujusmodi adhuc contracta non fuerint, pro contractis narrant, ac alias diversimode veram facti speciem, tam in ipsis dispensationibus matrimanialibus, quam pro aliis quibuscunque gratiis & concessionibus obtinendis immutant, ac propterea, cum non solum in impetrationibus hujusmodi falsitas narretur, verum etiam in partibus plerumque pro obtentione gratiarum hujusmodi veritas immutetur, & falsitas committatur. Nos igitur hujusmodi abusibus & erroribus obviare cupientes, omnes & singulos, qui veritatem facti a narratione, quam ab ipsis partibus habuerunt, quoad substantialia & qualitates necessario exprimendas, diversam faciunt, seu quoquo modo invertunt, aut immutant, depravantve, & per subreptionem & obreptionem gratias a nobis extorquent, pœnam falsi incurrere, & ea puniri omnino debere decernimus & declaramus. Romæ 5. Decembr. 1566.

CAP. II.

Exprimendi sunt gradus propinquiores in dispensationibus matrimonialibus conjunctis in diversis gradibus.

Pius V.

PIus (divina providentia) Papa V. attendens, per quandam constitutionem dudum per fel. record. Pium Papam IV. sanctitatis suæ prædecessorem editam, qua cavetur, quod in dispensationibus matrimonialibus, pro diversis consanguinitatis seu affinitatis ex eodem stipite provenientibus gradibus conjunctis, non remotioris solum, prout olim fieri solebat, sed etiam propinquioris graduum expressa mentio fieri debeat, alioquin dispensationes, ac desuper confectæ literæ nullius sint roboris vel momenti, prout in dicta constitutione plenius continetur, a dispositione juris communis, & laudabili, ac antiquo Rom. Cur. stylo nimium recedi, ac favorem matrimonii debitum restringi: volensque propterea juri & stylo prædictis, necnon piæ mem. Gregor. XI. & Clem. VI. Rom. Pontif. etiam sanctitatis suæ prædecessorum vestigiis inhærendo, Sacramento & libertati matrimonii, quantum cum Deo potest, favere, statuit & ordinavit, quod de cætero in quibuscunque dispensationibus, quas pro matrimoniis contractis, aut contrahendis inter viros & mulieres, invicem diversis prohibitis consanguinitatis seu affinitatis, aut mixtis ex communi, seu ab eodem stipite surgentibus, quicunque illi sint, dummodo primum quoquo modo b non attingant, cum in eo Sanctitas sua nunquam dispensare intendat, gradibus conjunctos, ab eadem Sanctitate sua, & pro tempore existente Romano Pontifice, aut sede Apostolica impetrari, vel alias concedi contigerit, ac literis, commissionibusque desuper etiam locorum ordinariis faciendis, gradus remotior attendatur, trahatque secum propinquiorem, ac ob id sufficiat remotiorem tantum gradum exprimere, obtentis tamen postea super propinquiore literis declaratoriis, juxta Gregorii & Clementis prædecessoris hujusmodi constitutiones, quas quoad hoc innovavit, & inviolabiliter observari mandavit, dispensationesque seu dispensandi

a *Dispensatio est determinatio superioris, quæ declarat legem communem non esse in aliquo particulari casu servandam. Nec dispensatio est pura declaratio, ut definitum est de voto, capit. venientes, sed est quædam juris relaxatio. Vid. Sanch. de caus. matrim.* b *Vide Concil. Trident. sess. vigesima quarta, cap. tertio & quinto. Alphonsum Castrens. lib. 1. de leg. pœn.*

pensandi commissiones, ac desuper confectas literas, & processus habitos per easdem dispensatis, seu his, cum quibus dispensari mandatur, propter proximioris gradus hujusmodi non expressionem, de surreptionis vel obreptionis vitio, seu intentionis defectu notari non posse, sed in omnibus & per omnia suffragari, perinde ac si in literis seu commissionibus hujusmodi de proximiore seu utroque gradu, specialis & expressa mentio facta fuisset.

TITULUS XIV.
DE INDULGENTIIS.
CAP. I.

Christi passio est veluti labrum, ex quo omnia bona effluunt, indulgentiarum quoque & gratiarum dona consistunt, quamobrem gratis expediantur, nec precio mercentur.

Pius IV.

Decet Romanum Pontificem, quem Dominus noster Jesus Christus Vicarium suum cœlestibus thesauris dispensandis in terris constituit, providere, ut sicut ipse thesauros hujusmodi, & gratias cœlestes gratis acceptas, ad honorem Dei, & illius sanctorum, animarumque Christi fidelium salutem absque lucro dispensat, idem quoque a Romanæ Curiæ officialibus, quibus literarum Apostolicarum super gratiis, a sede Apostolica pro tempore concessis, expeditio incumbit, observetur. Quapropter inconveniens esse censentes, pro concessionibus indulgentiarum, quæ in solis meritis passionis ejusdem Domini nostri Jesu Christi, & ejus gloriosorum Martyrum, & Sanct. consistunt, aliquid temporale exigere: nos præmissis, prout nostro incumbit officio, de remedio opportuno providere volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, dilectis filiis modernis, & pro tempore existentibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancell. ejusque in Cancellaria Apostolica Locumtenent. necnon Summistæ, scriptoribus, illorumque pro tempore Rescribendario, Computatori, receptori, & defensoribus, necnon Secretariis, literarum Apostolicarum, illarumque tam majoris, quam minoris præsidentiæ Abbreviatoribus, ac sollicitatoribus, plumbique & registri magistris, collectoribus, earumdemque literarum Apostolicarum registratoribus, Bullatoribus, fratribus barbatis nuncupatis, & illorum famulis, necnon in registro supplicationum, manu & in præsentia nostra signatorum, magistris & scriptoribus, aliisque Romanæ Curiæ officialibus & personis, etiam eorum officia ex causa quantumvis onerosa obtinentibus, cujuscunque qualitatis & conditionis existant, ac quocunque nomine appellentur, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub majoris excommunicationis latæ sententiæ, necnon amissionis ad semestre omnium emolumentorum eorum officiorum, quæ ipso jure, quoties contrafecerint, fabricæ Basilicæ Principis Apostolorum de urbe applicata esse censeantur, & crescente inobedientia, etiam privationis eorundem officiorum, ipso facto incurrendis pœnis Apostolica auctoritate, tenore præsentium præcipimus & mandamus, quatenus videlicet in registro supplicationum magistri, & scriptores hujusmodi, ultra salarium inibi signaturis ordinariis exigi solitum, alii vero officiales literas Apostol. tam sub plumbo, quam in forma brevis, super gratiis Indulgentiarum, & peccatorum remission. etiam plenariam, tam pro vivis, quam defunctis, tam ad tempus, quam perpetuo, ad futuram seu perpetuam rei memoriam, vel alia forma ac cum quavis narrativa, pro quibusvis particularibus personis, seu Ecclesiis, etiam cathedralibus, & collegiatis, monasteriis, prioratibus, capellis, perpetuis cancellariis, oratoriis, hospitalibus, capitulis, collegiis, conventibus, confraternitatibus, societatibus, universitatibus, & quibuscunque aliis piis locis, a nobis & successoribus nostris Romanis Pontificibus, etiam facultatem eligendi confessorem cum votorum commutatione in se continentibus pro tempore, citra tamen clausulam porrectionis manuum adjutricum, concessis & concedendis conficiend. gratis pro Deo ubique eorum officia, absque aliqua taxæ regalium seu jocalium, aut cujusvis alterius generis solutione vel exactione, quantumvis ordinaria, vel extraordinaria, omnibus recusatione, & contradictione cessantibus, illico nullo alio a nobis aut altero desuper expectato mandato, expediant, & prosequentibus illarum expeditionem, etiam si partes, quorum intuitu fuerint concessæ, in Rom. Curia non sint præsentes, sed longe ab illa absint, expeditas tradant & consignent. Romæ Calend. Jan. 1562.

TITULUS XV.
DE QUÆSTORUM TOLLENDO ABUSU.
CAP. I.

Quæstorum abusus, spiritualis thesauri Ecclesiæ largitiones in avarum lucrum convertens, extinguendus.

Pius V.

Etsi dominici gregis saluti semper intenti, singulis cum humilitate poscentibus, ea benigne concedere, nos & prædecessores nostri studuerunt, per quæ peccatorum mole deposita salus ipsis succedat, & hostis humani generis servitute ereptas animas lucrifaciant Altissimo, qui eas nobis sua bonitate commisit: id tamen propensiori studio nos præcavendum esse censemus, ne cujusvis indulgentiæ, remissionis, vel facultatis obtentu, Christi fideles procliviores ad illicita in posterum committenda reddantur, aut facilitas veniæ eis peccandi tribuat incentivum, & exinde clavium auctoritas deducatur in contemptum, & Christi fideles quamplurimum scandalizentur. Sane, cum ad auditum nostrum ex diversis mundi partibus quamplurimæ querelæ perlatæ fuerint, quod vigore diversarum indulgentiarum & facultatum, per prædecessores nostros, ac etiam nos, vel auctoritate nostra, tam fabricæ nostræ Basilicæ Principis Apostolorum, & Ecclesiæ S. Joannis Lateranensis de Urbe, ipsiusque Ecclesiæ, necnon S. Joannis, & S. Lazari Hierosolymitani, ac S. Spiritus in Saxia, & S. Joannis Lateranensis, ac S. Jacobi Incurabilium, de eadem Urbe, necnon S. Elmi, & S. Bovis, ac S. Gothardi, & S. Leuguzoni, necnon S. Nicolai, & S. Bernardi Montis Jovii, necnon S. Leonardi, ac S. Marthæ, necnon sanctissimi Crucifixi Syracusan. ac S. Mariæ de Monte Serrato, hospitalibus, ac etiam S. Sebastiani prope & extra muros dictæ urbis, necnon S. Antonii de S. Antonio Vienen. diœcesis, & redemptionis captivorum nuper Neapoli instituto monasteriis, illorumque ac diversis aliis Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, militiis, confraternitatibus, societatibus, & piis locis concessarum, multi quæstores ex eisdem indulgentiis, lucrum temporale tantum quærentes, nominibus fabricæ Ecclesiarum, hospitalium, monasteriorum, militiarum, confraternitatum, societatum, & piorum locorum in diversis civitatibus, & diœcesibus quæstus facere, confratres describere, capellas & oratoria erigere, illisque erectis indulgentias hujusmodi communicare, & in diversis gradibus a jure prohibitis dispensare, ac plura etiam concedere, quam eis vigore facultatum prædictarum licitum sit, ipsique lucro intenti, pecuniasque potius, quam Christi fidelium salutem quærentes, ac eisdem indulgentiis sic abutentes, quæstum ex illis particularem facere conantur, variosque & diversos Quæstores, Commissarios, Procuratores, Receptatores, Thesaurarios, Factores, Nuncios, & alios ministros constituere, qui non solum supradicta, sed etiam plura alia eis nunquam concessa facere & concedere, necnon locorum ordinarios,

dinarios, illorumque in spiritualibus Vicarios generales, & officiales ac ministros, Ecclesiarumque & ordinum Prælatos, Superiores & Personas, quæstus hujusmodi impedientes, censuris Ecclesiasticis innodare, & alias in pluribus graviter excedentes in divinæ majestatis offensam, ac suarum ac Christi fidelium animarum perniciem, ac ordinariorum perturbationem, & piarum mentium scandalum præsumunt. Nos qui Deo propitio gregis Dominici, meritis licet insufficientibus, curam gerimus, & illum spiritualis thesauri elargitione cupimus ipsi Deo reddere acceptabilem, ex præmissis, & aliis rationabilibus causis animum nostrum moventibus, felicis record. Calixti IV. Clementis VII. Pauli III. Julii similiter III. & diversorum aliorum Romanorum Pontific. prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera nostra voluntate & deliberatione, omnes & singulas indulgentias etiam perpetuas, & peccatorum remissiones fabricæ, & Ecclesiæ hujusmodi, necnon sancti Joannis Hierosolymitani, etiam pro constructione, & ædificatione illius novæ civitatis prædictis, in quibusvis aliis hospitalibus, monasteriis, Ecclesiis, domibus, militiis, ordinibus etiam mendicantium, congregationibus, confraternitatibus, & universitatibus, & piis locis, illorumque ordinibus, capitulis, conventibus, magistris, superioribus, & tam secularibus, quam quorumvis etiam mendicantium ordinum regularibus personis, tam singulariter, quam universaliter, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac etiam nos, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis clausulis & decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac ex quibusvis etiam urgentissimis causis, etiam causa redemptionis captivorum, & alias quomodolibet concessis: pro quibus consequendis manus sunt porrigendæ adjutrices, & quæ quæstuandi facultatem quomodolibet continent, illarum omnium tenores, formas, derogationes & decreta, præsentibus pro expressis habentes, auctoritate Apostolica, tenore præsentium perpetuo revocamus, cassamus, irritamus, & annullamus, ac viribus vacuamus. Et insuper perpetuo hac nostra valitura constitutione decernimus, quod exnunc de cætero, sub indignationis nostræ pœna, prætextu indulgentiarum & facultatum, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos, & sedem Apostolicam etiam motu simili, ac sedis Apostolicæ Legatos, alias quomodolibet concessarum, & quas a nobis & sede prædicta in posterum verbo, literis ac quavis alia scriptura, etiam manu nostra signata, etiam cum clausula, quod sola signatura sufficiat, etiam in favorem fidei, aut cruciatæ sanctæ, vel cujuscunque alterius piæ causæ, etiam privilegiatæ, concedi quomodolibet contigerit, nullus quavis etiam Episcopali, Archiepiscopali, & Patriarchali aut majori dignitate, etiam Cardinalatus honore seu etiam regali, vel temporali excellentia, præfulgeat, audeat vel præsumat quæstus facere, aut nuncios, quæstores, commissarios, thesaurarios, receptores, pro illis recipiendis, in dictis hospitalibus, Ecclesiis, domibus, monasteriis, militiis, & aliis supra nominatis, vel pro eis aut illorum nominibus alibi constituere, & deputare, nisi ex speciali licentia & ex certa scientia nostris, & Romani Pontificis pro tempore existentis, de qua per literas nostras & ejusdem Romani Pontificis pro tempore existentis, locorum ordinariis, vel eorum spiritualibus vicariis, seu officialibus, derogationem præsentis nostræ constitutionis, illius tenore de verbo ad verbum inserto, expresse continentes. Nos enim exnunc irritum decernimus & inane, quicquid secus his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari. Rom. 6. Id. Febr. 1560.

CAP. II.

Indulgentiæ per quæstores ob quæstum, & bona extorquendi averius, quam impetrandi desiderium, prædicatæ, revocantur & probibentur.

Idem, *ex Concilio Tridentino.*

QUam plenum sit periculi noxia populo ingerere, nimium his temporibus afflicta religio restatur, quod malum, cum in cæteris ministris, tum præcipue in Ecclesiarum prælatis animadvertendum est, quod ab his temere profecta longe maxima Ecclesiæ Dei conferant detrimenta. Rem sane indignam audivimus, quod non solum quondam Gometius Tello Giron, temporarius administrator Ecclesiæ Toletanæ, sed etiam quidam Hispaniæ Ecclesiarum præsules, officii paterni prætextu, facultates sibi a sacris canonibus concessas excedentes, literas suas in ipsorum civitatibus ac diœcesibus ausi sunt publicare, quibus inter cætera periculosa deprehenditur, quod cuicunque illas accipienti certa soluta pecunia licitum sit, quem voluerit, sibi sumere sacerdotem, qui confessione audita ipsum absolvere valeat, non in iis tantum casibus, in quibus simplex sacerdos *a* absolvere potest, sed etiam in iis, quæ solis Episcopis reservata reperiuntur, aliquo præterea casu admisso, veluti simoniæ reatu, qui ad examen sanctæ sedis esset referendus. Non animadvertentes ipsi Præsules, & Administratores, quam periculosum sit, ea passim intentis personis committere, quæ ad Episcoporum judicium, arbitriumque idcirco deferuntur, ut qui melius lepram a lepra discernere norint, causis & circumstantiis subtili indagine exploratis, salutaria cuique morbo remedia vâleant adhibere. Ad hæc ipsi in dispensandis cœlestis gratiæ donis nimium prodigi, iis sic literas prædictas accipientibus, indulgentias & pœnitentiarum injunctarum remissiones nulla cum re temporali conferendas, profusius & indiscrete largiuntur quibus & aliis licentiis prædictis non pauci fluctuantes, & infirmi, veniæ facilitate inducti, ad peccandum procliviores fiunt, quando tot & tantorum delictorum remissionem certo & vilissimo pretio acquirere posse confidant. Indicem præterea casuum & indulgentiarum ædibus sacris appendi jusserunt, quo palam significatur solventibus suprascripta concedi, & inter alia, absolvendi facultatem ab esu prohibitorum tribui. Itemque indulgeri Missæ sacrificium, & sepulturam, tempore interdicti, assumptionem duorum pluriumve compatrum ad sacrum Baptisma, præter eos, qui synodalibus (ut dicunt) constitutionibus asciscuntur, reparationem Ecclesiarum, erectionem confraternitatum, & alias pias causas prætexendo. Cum igitur inter cætera scandala, etiam simoniæ pravitas redoleat, ac prædictis sacri Tridentini *b* Concilii decretis, & aliis sanctionibus canonicis, nostræ præterea constitutioni, de indulgentiis ad quæstum non emittendis, adversetur, clavium auctoritas evilescat, & pœnitentialis satisfactio enervetur: Nos his malis celeri remedio occurrendum, eademque opera futuris præcavendum fore censentes, de Apostolicæ potestatis plenitudine, supradicta omnia, quæ in ipsa Toletana, & quibuscunque aliis civitatibus, diæcesibus, & locis tam Hispaniæ, quam aliarum quarumcunque provinciarum, & regionum, quocunque prætextu hucusque emanarunt, perpetuo abolemus, ac nulla & irrita nunciamus, jubemusque literas & indices, necnon scripturas & monumenta quæcunque publica & privata, per ipsos locorum ordinarios & alios Ecclesiarum rectores, ubicunque reperientur, dilacerari, penitusque deleri; & ne talia de cætero a quoquam fiant, publicentur, vel concedantur, districtius prohibemus. Quicunque secus egerint, seu attentaverint, antistites, etiam si Cardinalatus honore præfulgeant, ab ingressu, & perceptione fructuum suarum Ecclesiarum tamdiu suspensi jaceant, donec satisfactione prævia illis per sedem

Zzzz2

a *Vide Calder. de pœnit. & remissione, c. nostro. col. 17. Navar. tract. de indulgentiis.* b *Concil. Trid. præscripta norma legitime elargiendi indulgentias, & tollendi abusus quæstuariorum sess. 5. de refor. c. 2. & sess. 21. de refor. c. 9.*

dem prædictam suspensio relaxetur. Inferiores vero ab Episcopis sententiam excommunicationis incurrant, a qua, nisi in mortis articulo constituti, ab alio, quam a Romano Pontifice, absolutionis beneficium nequeant obtinere, Romæ 4. Non. Jun. 1569.

TITULUS XVI.
DE DECIMIS.
CAP. UN.

Ecclesiasticis personis decimas, & alia onera imponentes absque licencia Papæ excommunicantur.

Sixtus V. *ex Bulla cœnæ Domini.*

EXcommunicamus & anathematizamus omnes eos, qui aut collectas, decimas, taleas, præstantias, & alia onera clericis, prælatis, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, monasteriorum, aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, reditibus, & proventibus hujusmodi, absque Rom. Pont. speciali & expressa licentia imponunt; & diversis etiam exquisitis modis exigunt; aut imposita, etiam a sponte dantibus & concedentibus recipiunt: necnon qui per se, vel alium, seu alios, directe vel indirecte prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem, aut votum, seu suffragium, palam vel occulte, præstare non verentur, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, Respublicæ & alii potentatus quicunque, etiam regnis, provinciis, civitatibus, & terris quoquo modo præsidentes, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti: innovantes decreta super his per sacros canones, tam in Lateran. novissime celebrato, quam aliis Conciliis generalibus edita, etiam cum censuris & pœnis in eis contentis.

TITULUS XVII.
DE RELIGIOSIS DOMIBUS, ET MONTIBUS PIETATIS.
CAP. I.

Piorum locorum & monasteriorum exemptio ab onere hospitandi milites.

Pius IV.

CUm, sicut non sine gravi dolore nobis innotuit, omnia & singula, seu quamplurima hujus almæ urbis, ac etiam nostri Ecclesiastici conventus & monasteria, & alia Ecclesiastica, & pia loca, tam secularia, quam regularia, & a personis religiosis quomodolibet inhabitata, eo tempore, quo equites & milites ejusdem almæ urbis ac status Ecclesiastici præfati, pro defensione ipsius urbis & status adversus infestissimum Turcarum tyrannum, vel ob alias, quæ pro tempore sese offerunt, causas expediri, & ad diversa ejusdem status loca transmitti contingit, ab eisdem equitibus & militibus perturbentur & molestentur, ipsique conventus, monasteria, & alia Ecclesiast. & pia loca, in eorundem equitum seu militum distributione, nonnullos eorundem equitum & militum, intra eorum domos & monasteria hospitio excipere & recipere cogantur, in maximum eorum detrimentum, divini cultus perturbationem, gravissimum religionis dedecus, Dei optimi offensam, & non solum præter omnem nostram intentionem, verum etiam intolerabilem animi nostri amaritudinem. Quapropter nos in præmissis, quantum cum Deo possumus, de optimo remedio celeri manu providere, ac monasteriorum, & aliorum Ecclesiasticorum & piorum locorum hujusmodi personarum Deo altissimo die noctuque famulantium quieti, integritati, & decori consulere volentes, motu simili, & ex certa nostra scientia, ac de Apost. potestatis plenitudine, universis & singulis, tam dictæ almæ urbis, quam totius status præfati Gubernatoribus, Potestatibus, Ducibus, & Capitaneis, communitatibusque & universitatibus, & aliis, ad quos spectat & pertinet, ac spectabit & pertinebit quomodolibet in futurum, ne deinceps perpetuis futuris temporibus in eorundem militum, & equorum distributione, tam in transeundo, quam inibi commorando, communitatib. & universitatibus, videlicet ne dictos equites ac milites in eisdem monasteriis, cœnobiis, domibus, & aliis Ecclesiasticis & piis locis, sub duorum millium ducatorum auri Cameræ Apostol. ipso facto applicand., & aliis arbitrii nostri pœnis, quovis quæsito colore, causa, ingenio, sive prætextu distribuere sive assignare, vel ad alios recipiendum, & hospitio excipiendum cogere; ipsis vero Capitaneis & Ducibus, ne eosdem suos equites & milites sub indignationis nostræ, ac privationis officiorum suorum, aliisque etiam arbitrii nostri pœnis, in dictis monasteriis, cœnobiis, domibus, & aliis Ecclesiasticis & piis locis, etsi communitates & universitates ipsæ eadem loca eisdem assignent, distribuant. Gubernatoribus vero, & ipsarum civitatum & locorum Prætoribus, ac aliis officialibus quibuscunque, quo minus præmissa ab ipsis communitatibus & universitatibus, ac Capitaneis, & Ducibus fiant, sub ejusdem indignationis nostræ, ac etiam privationis officiorum suorum præfatorum respective pœnis, auctoritate Apostolica, sinant vel præmittant, inhibemus, præcipimus, committimus & mandamus. Et insuper tam illis, quam equitibus, & militibus præfatis, ne monasteria, cœnobia, & loca pia hujusmodi in personis, rebus, & bonis, aut alias desuper quomodolibet molestare, perturbare, impedire & inquietare, seu molestari, perturbari, vel alias inquietari facere audeant, seu præsumant, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub jam dictis pœnis eadem auctoritate inhibemus, præcipimus, committimus, & mandamus, ipsa monasteria, cœnobia, domos, & alia Ecclesiastica & pia loca, ex nunc ab eisdem militibus & equitibus, ac onere illos hospitio excipiendi, motu & auctoritate similibus eximendo, & totaliter liberando, ac libera & immunia faciendo.

CAP. II.

Ordinis mendicantium cœnobia, monasteria, & prædia a collectis, subsidiis & hospitiis militum eximuntur.

Idem.

DUm ad uberes, quos sacri mendicantium ordines in agro Dominico quotidie faciunt, fructus attente respicimus, & attentæ considerationis indagine perscrutamur ipsorum religionis sinceritatem, & voluntariæ paupertatis habitum, in quibus sub humilitatis spiritu devotum Altissimo præstant famulatum, dignum, quin potius debitum reputamus, ut illis ea libenter concedamus, per quæ semotis quibuslibet gravaminibus promptiores ejusdem Altissimi inhæreant servitiis. Hinc est, quod nos volentes eosdem mendicantium ordines, & dilectos filios, eorum fratres, & Monachos, cæterasque personas, ac etiam moniales quaslibet ejusdem ordinis, sub illorum cura degentes specialibus favoribus & gratiis prosequi, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, quod ex nunc deinceps perpetuis futuris temporibus, omnes & singuli mendicantium ordinum hujusmodi fratres, Monachi, & dilectæ filiæ in Christo moniales seu sorores, ac aliæ utriusque sexus personæ regulares, ubilibet per totum Christianum orbem diffusi & constituti, illorumque monasteria, cœnobia, domus, conventus, Ecclesiæ, capellæ, oratoria & alia loca, etiam unita, ac membra, & dependentia, necnon terræ cultæ & incultæ, professiones, prædia, agri, & alia omnia & singula mobilia & immobilia, ac se moventia

ventia, & ubilibet, ac in quibuscunque rebus consistentia bona, necnon eorum in dictis bonis laboratores, coloni, arrendatarii, locatarii & affictuarii, negotiorumque suorum gestores universi, quomodolibet nuncupati, nunc & pro tempore existentes in perpetuum, ab omnibus & singulis exactionibus tam urbanis, quam rusticis, necnon datiis, gabellis, pedagiis, vectigalibus, collectis, impositionibus, & oneribus, ordinariis, & extraordinariis, ac tam realibus, quam personalibus, meris & mixtis, etiam subsidio triennali, & augmento, ac focularibus, equorum taxis, militumque hospitiis, ac alias quibuscunque nominibus nuncupatis, quavis auctoritate quomodolibet impositis, & imponendis, & quæ laicis, ac aliis quibusvis quomodolibet imponi consueverunt, & in futurum imponentur, ac ratione quarumcunque mercium & rerum cujuscunque generis, vel qualitatis existentium, tam per mare & aquam dulcem, quam per terram undecunque & quomodocunque pro tempore delatarum, necnon animalium quorumcunque mortuorum & vivorum, & quæ alias quomodolibet & ex quavis causa ac super quibuscunque rebus, tam in alma urbe nostra, quam extra eam ubilibet locorum exiguntur, & in futurum exigentur, necnon a contributionibus, & solutionibus in illis faciendis, ac tam pro victu, & vestitu, quam quocunque alio usu suo tantum, ac tam emendo quam vendendo, & alias quomodolibet negotiando, necnon etiam a solutione quadrantis pro singulis libris carnium de animalibus, quæ nunc & pro tempore ex armentis occidi contigerit, necnon etiam, quæ in suis ædibus, prædiis, & possessionibus privatim detinent & nutriunt, ac a contributione sumptuum & expensarum, quæ aliquando pro pontibus, & viis, aquæductibus, muris, mœnibus, aliisve machinis struendis, & reparandis seu reficiendis, ac civitatum, terrarum, & locorum quorumcunque fortificationibus, necnon etiam alias in omnibus per omnia, ac tam in dicta urbe, quam extra eam ubilibet penitus, & omnino liberi, immunes & exempti, ac liberæ & exemptæ, liberaque immunia & exempta sint & esse censeantur, ac pro talibus teneantur & reputentur. Quodque terræ, agri, possessiones & loca arativa, ut præfertur, in illis, quæ aliquando pro pascuis animalium ad certum tempus reservantur, nullatenus unquam comprehendantur, nec comprehendi censeantur, ac etiam monasteria, cœnobia, aliaque omnia regularia loca prædicta, pro quorumcunque militum, tam equitum quam peditum hospitiis, quemadmodum magno cum nostro dolore hucusque in plerisque locis factum comperimus, nequaquam assignentur, nec assignari debeant. Rom. 29. Jul. 1566.

CAP. III.

Montes pietatis Christiana charitate erecti, & auctoritate Apostolica probati & confirmati, & ab usurario fœnore alieni, liciti sunt.

Leo X. *ex Concilio Lateranensi.*

INter multiplices nostræ sollicitudinis curas, illam inprimis suscipere pro nostro pastorali officio debemus, ut quæ salubria & laudabilia, ac catholicæ fidei consona, & bonis moribus conformia nostro tempore non solum enucleentur, verum etiam ad posteros propagentur, & quæ materiam scandali præbere possent, penitus succidantur, & radicitus extirpentur, nec pullulare usquam sinantur in agro Dominico, & vinea Domini Sabbaoth, ea duntaxat conseri permittendo, quibus fidelium mentes pasci spiritualiter possint, eradicatis zizaniis, & oleastri sterilitate succisa. Sane cum olim inter nonnullos dilectos filios sacræ Theologiæ Magistros, ac Juris utriusque Doctores, controversiam quandam, non sine populorum scandalo, & murmuratione exortam, & nuper his diebus innovatam esse comperierimus, circa pauperum relevationem in mutuis eis publica auctoritate faciendis, qui Montes pietatis vulgo appellantur, quique in multis Italiæ civitatibus, ad subveniendum per hujusmodi mutuum pauperum inopiæ, ne usurarum voragine deglutiantur, a civitatum magistratibus, & aliis Christi fidelibus sunt instituti, atque a sanctis viris divini verbi præconibus & laudati & persuasi, ac a nonnullis, etiam summis Pontificibus, prædecessoribus nostris, probati & confirmati, sintne præfati Montes a Christiano dogmate dissonantes, vel non, utraque parte diversimode sentiente, atque nonnullis etiam Magistris, & Doctoribus dicentibus, eos Montes non esse licitos, in quibus aliquid ultra sortem pro libra, decurso certo tempore, per ministros hujus Montis, ab ipsis pauperibus, quibus mutuum datur, exigitur, & propterea ab usurarum crimine, injustitiave, seu ab aliqua certi specie mali, mundos non evadere; cum Dominus noster, Luca Evangelica attestante, aperte nos præcepto obstrinxerit, ne ex dato mutuo quicquam ultra sortem sperare debeamus. Ea enim propria est usurarum interpretatio, quando videlicet ex usu rei, quæ non germinat, nullo labore, nullo sumptu, nullove periculo lucrum fœnusque conquiri studetur. Addebant etiam iidem Magistri & Doctores in iis montibus, neque commutativæ, neque distributivæ justitiæ fieri satis, cum tamen justitiæ terminos contractus hujusmodi excedere non debeant, si debeant approbari. Idque præterea probare nitebantur, quia impensæ pro hujusmodi Montium conservatione, a pluribus, (ut ajunt) debitæ, a solis pauperibus, quibus mutuum datur, extorqueantur pleraque interdum ultra necessarias, & moderatas impensas, non absque specie mali ac incentivo delinquendi, quibusdam aliis personis (ut inferre videntur) exhibeantur. Aliis vero pluribus Magistris, & Doctoribus contra asserentibus, & in multis Italiæ Gymnasiis verbo, & scripto conclamantibus, pro tanto bono, tanquam Reipublicæ pernecessario, modo ratione mutui nihil petatur, neque speretur, pro indemnitate tamen eorundem montium, impensarum videlicet ministrorum eorudem, ac rerum omnium ad illorum necessariam conservationem pertinentium, absque montium hujusmodi lucro idque moderatum & necessarium ab iis ex hujusmodi mutuo commodum suscipiunt, licite ultra sortem exigi, & capi possit, nonnihil licere; cum regula juris habeat: Quod qui commodum sentit, onus quoque sentire debeat, præsertim si Apostolica accedat auctoritas. Quam quidem sententiam a fel. recor. Paulo II. Sixto IV. Innocentio VIII. Alexandro VI. & Julio II. Rom. Pont. prædecessoribus nostris probatam, a sanctis quoque ac Deo devotis, & in magna, ob sanctitatis opinionem, existimatione habitis, Evangelicæ veritatis prædicatoribus prædicatam esse ostendunt. Nos super hoc (prout nobis est ex alto concessum) opportune providere volentes, alterius quidem partis justitiæ zelum, ne vorago aperiretur usurarum, alterius pietatis, & veritatis amorem, ut pauperibus subveniretur; utriusque vero partis studium commendantes, cum hæc ad pacem & tranquillitatem totius Reipub. Christianæ spectare videantur, sacro approbante Concilio declaramus, & diffinimus, montes pietatis antedictos per respubl. institutos, & auctoritate sedis Apost. hactenus probatos, & confirmatos, in quibus pro eorum impensis & indemnitate aliquid moderatum, ad solas ministrorum impensas, & aliarum rerum ad illorum confirmationem (ut præfertur) pertinentium, pro indemnitate duntaxat, ultra sortem, absque lucro eorundem montium, recipitur, neque speciem mali præferre, nec peccandi incentivum præstare, neque ullo pacto improbari, quinimo meritorium esse, ac laudari, & probari debere, tale mutuum minime usurarium putari, licereque illorum pietatem, & misericordiam populis prædicare, etiam cum indulgentiis a sancta sede Apostol. eam ob causam concessis. Ac deinceps alios etiam similes montes, Apostol. sedis approbatione erigi posse. Multo tamen perfectius, multoque sanctius fore, si omnino tales montes gratuiti constituerentur, hoc est, si illos erigentes aliquos census assignarent,

quibus

quibus si non omni, saltem vel media ex parte, hujusmodi montium ministrorum solventur impensæ, ut ad leviorem æris solvendi portionem, medio hoc, pauperes gravari contingat, ad quos cum hujusmodi census assignatione, pro impensarum supportatione erigendos, Christifideles majoribus indulgentiis invitandos esse decernimus. Omnes autem religiosos & Ecclesiasticos ac seculares personas, qui contra præsentis declarationis & sanctionis formam de cætero prædicare, seu disputare, verbo vel scriptis, ausi fuerint, excommunicationis latæ sententiæ poenam, privilegio quocunque non obstante, incurrere volumus. Romæ in Concil. Lateran. 4. Non. Maji, 1515.

CAP. IV.

Licentiæ hactenus concessæ mulieribus ingrediendi monasteria ac domos Carthusiensium, & aliorum quorumcunque regularium ordinum, etiam mendicantium, revocantur.

Pius V. *ex Concilio Tridentino.*

Regularium personarum, quæ relicto seculo, Dei se obsequio dedicarunt, pro commisso nobis officio quieti consulere cupientes, ad ea removenda, quæ religiosum earum propositum impedire possunt, curam nostram libenter impendimus, ut nulla re, quæ eas a divino cultu avocet, præpeditæ, secundum ordinem suorum regularia instituta, & decretum sacri Tridentini Concilii, tranquillis mentibus gratum Altissimo impendere possint famulatum. Quia igitur & Carthusiensium ordinis, & aliorum regularem vitam professorum quies non parum solet, sicut accepimus, perturbari, propterea quod mulieres, modestiæ matronalis oblitæ, domos ac monasteria eorum, contra ipsorum instituta, prætextu confessionalium, aut aliarum literarum Apostolicarum, ingredi audeant, ipsis etiam Abbatibus, Præpositis, Prioribus, & aliis Præsidentibus aliquando recusantibus & renitentibus, non sine magna eorum molestia, nec sine gravi laicorum etiam offensione ac scandalo, si quando admitti nimis facile videantur: huic rei providere volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas facultates ac licentias ingrediendi monasteria ac domos Carthusiensium, & aliorum quorumcunque regularium ordinum, etiam mendicantium, mulieribus cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & quacunque dignitate, ac præeminentia præditis, etiam Comitissis, Marchionissis, Ducissis, sub quibuscunque etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque fortioribus & efficacioribus & insolitis clausulis, necnon irritantibus decretis ab Apostolica sede quomodocunque concessas, quarum tenores perinde ac si de verbo ad verbum præsentibus insererentur, haberi volumus pro expressis, tenore præsentium revocamus, & cassas, irritas, & inanes esse decernimus, districte prohibentes, mulieribus quidem prædictas facultates & licentias prætendentibus, sub excommunicationis latæ sententiæ poena, postquam harum literarum notitiam habuerint, a qua non possint, nisi a nobis, aut a Romano Pontifice, qui pro tempore fuerit, absolvi, præterquam in mortis articulo, nec dictas domos & monasteria ingredi audeant. Ipsis vero monasteriorum & conventuum Abbatibus, Præpositis, Prioribus, & aliis Præsidentibus, quocunque nomine vocentur, & eorum Monachis, canonicis, & fratribus, sive mendicantibus sive non mendicantibus sub privationis officiorum, quæ in præsentia obtinent, & inhabilitatis in posterum ad illa & alia omnia, & suspensionis a divinis ipso facto sine alia declaratione incurrendis poenis, ne eas introducere, admittereve præsumant.

Pius V.

Ingredi intra septa monasteria nemini liceat, cujuscunque sexus, conditionis aut ætatis fuerit, sine licentia Episcopi aut superioris in scriptis obtenta, qua nec uti conceditur, nisi urgentibus necessitatibus.

Gregorius XIII. *ex Concilio Tridentino.*

Ubi gratiæ & indulta ab hac sede concessa, successu temporis incommodum afferre noscuntur, expedit illa salubri præsidentis consilio submoveri. Proinde Sanctimonialium quieti & tranquillitati consulere, ac omnia, quæ illas a spiritualium rerum cogitatione & exercitio avocant, impedimenta tollere, periculaque & scandala ab eis removere cupientes, auctoritate præsentium revocamus & abolemus omnes & quascunque licentias ac facultates ingrediendi monasteria, domos, & loca monialium, ac etiam virorum quorumvis ordinum, quibusvis etiam Comitissis, Marchionissis, Ducissis, & aliis cujuscunque status & conditionis mulieribus, ac etiam omnes & quascunque licentias ingrediendi monasteria, domos, & loca ipsarum Sanctimonialium, quibuscunque viris, etiam ejusdem status & dignitatis, tum a prædecessoribus nostris, quam etiam a nobis, & sedis Apostolicæ Legatis, aut aliis ex quibusvis quantumcunque urgentibus causis, sub quibuscunque tenoribus, & etiam derogatoriis, revocatorum restitutoriis, aliisque efficacioribus clausulis, irritantibusque, & aliis decretis, etiam motu proprio & ex certa scientia, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, atque ad Imperatoris, Regum, Reginarum, aliorumque Principum contemplationem, vel supplicationem concessas, confirmatas, ac etiam iteratis vicibus renovatas, cassamusque, & annullamus literas desuper confectas & processus habitos per easdem. Inhibentes eisdem, qui illas obtinuerunt, sub excommunicationis poena ipso facto incurrenda, super qua a nemine, nisi a Romano Pontifice (præterquam in mortis articulo) absolutionis beneficium possit impertiri, ne ipsarum licentiarum prætextu monasteria hujusmodi quovis modo ingredi audeant, Abbatissis vero, necnon Abbatibus, conventibus, ac aliis monasteriorum utriusque sexus superioribus, & personis, quocunque nomine vocentur, districte præcipimus, sub eadem excommunicationis poena, necnon privationis dignitatum, beneficiorum & officiorum suorum, ac inhabilitatis ad illum & alia in posterum obtinenda, ne in monasteria, domos, & loca sua quenquam prætextu hujusmodi licentiarum & facultatum ingredi faciant vel permittant. Quin etiam sub eisdem poenis ipso facto incurrendis prohibemus atque interdicimus omnibus & quibuscunque personis Ecclesiasticis & secularibus, ac etiam ordinum quorumcunque etiam mendicantium regularibus, ne prætextu licentiarum ab Episcopis vel superioribus, quibus illas concedendi in casibus necessariis tantum ex decreto Concilii Tridentini tribuitur, ne monasteria ipsa monialium pro libito, sed necessitatibus urgentibus duntaxat ingredi, neve moniales sub eisdem poenis illos aliter admittere præsumant. Romæ Idib. Junii, 1575.

TITULUS XVIII.
DE REGULARIBUS, ET RELIGIOSIS EXTRA CLAUSTRA VAGANTIBUS.

CAP. I.

Pœnæ eorum, qui in ætate legitima religionis votum emittentes a professo vitæ instituto deficiunt & ad alios ordines vagantur.

Paulus IV.

Postquam divina bonitas nos (licet immeritos) ad summi Apostolatus fastigium assumere dignata est, nunquam cessavimus abusus, qui in Ecclesia Dei, seu nimia sedis Apostolicæ indulgentia, seu hominum malitia irrepsisse cernuntur, pro viribus tollere, & Ecclesiam ipsam in pristinum candorem restituere, diversas ad hoc saluberrimus constitutiones edendo, & inviola-

violabiliter observari mandando. Verum cum non omnia uno & eodem tempore excogitari, nedum perfici potuerint, quinimo circa ea sit nobis singulis ferme diebus aliquid enitendum, abusui apostasiæ, quæ per regulares personas sub diversis falsis prætextibus quotidie incurritur, ulterius parcendum non esse a censuimus. Nam licet diversi Rom. Pont. prædecessores nostri per eorum constitutiones complura contra apostasiam hujusmodi ediderint statuta, & ordinationes, nondum tamen est plenum contra eam adinventum remedium. Quinimo diversi diversorum etiam mendicantium ordinum religiosi propriæ salutis immemores, Deique timore postposito, sub prætextu alii videlicet, quod religioni, & ordini in genere ob varias confictas causas astricti non sint, & superinde sententiam declaratoriam obtinuerint: alii quod beneficium Ecclesiasticum curatum assecuti sint: alii quod extra regularia sui ordinis loca standi, & alicui beneficio Ecclesiastico deserviendi a suis superioribus licentiam habeant, & alii diversis aliis confictis coloribus. Alii vero nullo suffulti prætextu, sed temeritate propria contra proprium juramentum per eos in eorum professione præstitum & regularia sui ordinis instituta extra claustra suorum regularium locorum degunt, & in seculo aliqui habitu sui ordinis retento, aliqui illo abjecto in habitu Presbyterorum secularium, & complures in habitu laicali temere vagantur. Et postquam Deo fidem fallere non sunt veriti, cætera omnia quantumvis gravissima, & detestanda, levia, & licita reputantes. Alii parochianos eorum curæ commissos falsam doctrinam docere, & pravis opinionibus ac hæresibus replere, alii uxores ducere, alii sive paupertate eos cogente, sive diabolico instinctu secularibus, & mechanicis negotiis se dare. Alii seditionibus popularibus, conjurationibus contra Principes, & alios, ac quibusvis aliis sævis actibus se implicare, & cætera omnia nequissima facere præsumunt in gravissimam divinæ majestatis offensam, & religionis opprobrium, ac animarum suarum perniciem, & aliorum Christifidelium scandalum.

Quamobrem considerantes Apostatas hujusmodi infinitis erroribus in eadem Dei Ecclesia causam præstare, & propterea volentes contra apostasiam ipsam plenius providere, & eam, quantum nobis ex alto conceditur, de medio tollere, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine omnes, & singulos, qui post professionem per eos in ætate legitima constitutos, aliquo approbato, etiam militari ordine pure & libere emissam, vel si ante ætatem legitimam professi fuerint, post illam per eos in ipsa ætate legitima constitutos, pure, & libere ratam, & gratam habitam temeritate propria, aut quovis prætextu, vel causa, etiamsi se religioni, & ordini non astrictos esse sine causæ cognitione, & his, quæ a jure requiruntur, servari omissis, vel non legitime probatis declarari obtinuerint, aut beneficium Ecclesiasticum, etiam curatum non legitima præcedente dispensatione possideant, vel alicui beneficio Ecclesiastico etiam curato alterius nomine deserviant, extra claustra suorum regularium locorum degunt, aut in posterum degent, omnibus, & singulis beneficiis Ecclesiasticis cum cura, & sine cura, secularibus, aut sui, vel cujusvis ordinis regularibus per eos quomodolibet obtentis, & de cætero obtinentibus cujuscunque qualitatis fuerint, ac fructibus, reditibus, & proventibus Ecclesiasticis, eis quomodolibet reservatis, seu assignatis, necnon Baccalaureatus, Licentiaturæ, Doctoratus, & Magisterii, ac quibusvis aliis in jure Canonico, vel civili, Theologia, seu Medicina, vel artibus, aut quavis alia facultate, gradibus per eos, etiam antequam religionem ingrederentur, obtentis, seu assecutis, necnon quocunque ministerio Ecclesiastico, Apostolica auctoritate tenore præsentium penitus, & omnino privamus, ac ad illa, & alia quæcunque, & qualiacunque in posterum obtinenda, seu fructus, reditus, & proventus Ecclesiasticos percipiendos, aut gradus assequendos perpetuo inhabilitamus, & ab executione quorumcunque Ecclesiasticorum, etiam sacrorum & præsertim Presbyteratus ordinum, necnon omni ministerio Ecclesiastico prædicto perpetuo suspendimus, privatosque, & inhabiles, ac suspensos esse, necnon beneficia ipsa de jure & de facto, etiam ad hoc ut eorum ordinarii collatores ea aliis libere conferre possint, & nisi ea infra tempus a Lateranensi Concilio statutum contulerint, collatio beneficiorum eorundem ad immediatum illorum superiorem, & demum ad nos, ac pro tempore existentem Rom. Pont. devolvatur, Patroni quoque eorundem beneficiorum personas idoneas infra tempus a jure statutum ad ipsa beneficia præsentare possint, & nisi præsentaverint, eorum libera collatio ad ordinarium spectet, & pertineat, vacare, ac reservationes fructuum, redituum, & proventuum hujusmodi expirare decernimus, ita ut de cætero ipsi apostatæ, quandiu vixerint, aliqua beneficia Ecclesiastica obtinere, vel aliquod officium Ecclesiasticum exercere, aut fructus, reditus, & proventus Ecclesiasticos, seu super illis pensiones annuas percipere, vel exigere, seu curam animarum, vel aliquod ministerium Ecclesiasticum exercere, aut Sacramenta Ecclesiastica ministrare, seu Missam celebrare, aut prætextu ordinum, in quibus constituti erunt, aliquid facere, vel exequi nequeant, & provisiones, seu commendæ, ac reservationes fructuum, redituum, & proventuum Ecclesiasticorum, necnon assignationes pensionum annuarum eis, etiam dicta auctoritate, etiam cum præsentium toto earum tenore inserta plenaria derogatione pro tempore factæ nullæ sint, & irritæ, ac viribus omnino careant, nec aliquod eis jus, aut titulum beneficia possidendi, aut fructus, reditus, & proventus, seu pensiones hujusmodi exigendi, vel percipiendi tribuant. Ipsique sic privati, inhabiles, & suspensi fructus suos non faciant, sed ad illorum restitutionem teneantur. Et nihilominus si curam animarum exercere, vel Ecclesiastica Sacramenta ministrare, seu Missam celebrare, aut prætextu ordinum suorum prædictorum aliquid facere, aut aliquod ministerium Ecclesiasticum exequi præsumpserint, tanquam suspensi ab executione ordinum suorum, & in illis contra suspensionem ipsam, & in contemptum clavium ministrantes condignis pœnis omnino puniantur.

Et ut omnis vagandi occasio apostatis hujusmodi tollatur, volumus, & sancimus, quod quævis tam Ecclesiasticæ, quam seculares personæ, cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, etiamsi Archiepiscopali, Patriarchali, aut alia majori Ecclesiastica dignitate, etiam Cardinalatus honore, vel mundana, etiam Marchionali, Ducali, aut alia majori auctoritate, seu excellentia præfulgeant, aliquem apostatarum eorundem receptare, seu nutrire, vel illis, quo minus ad eorum monasterium, seu domum, vel alium locum regularem redeant, favorem, aut auxilium, seu consilium præstare non præsumant, & si eos receptaverint, vel illis, ut præfertur, faverint, aut auxilium, seu consilium præstiterint, & per ordinarium loci, sub quo moram traheant, commoniti, a præmissis non destiterint, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant. Et si patroni alicujus beneficii Ecclesiastici, sive sint laici, sive clerici, aliquem ex eisdem apostatis ad beneficium de jure patronatus existens, tunc vacans præsentaverint, præsentationes hujusmodi sint eo ipso nullæ, irritæ, & inanes, ac viribus careant, & ipsi patroni jure præsentandi alios ad eadem beneficia pro ea vice tantum privati existant. Quodque superiores ordinum, quos ipsi professi fuerint, & ordinarii locorum, in quibus ipsi apostatæ pro tempore degent, tam conjunctim, quam divisim, eosdem apostatas, ut ad eorum mona-

a *Adde ea quæ in c. 27. Conc. Agath. & Trid. sess. 14. c. 11. de reform. & sess. 25. c. 19. de regular.*

naste-

nasteria redeant, requirere, & si ad dicta monasteria redire cessaverint, distulerint, vel recusaverint, eos secundum ordinis disciplinam, monitione prævia, per censuras Ecclesiasticas, & pœnas, etiam corporis afflictivas, ad redeundum cogere & compellere possint, invocato etiam ad hoc si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Quod si regularis ordo hoc non patiatur, auctoritate nostra providere valeant, ut talibus apud eadem monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis religiosis domibus ejusdem ordinis, ad agendam inibi pœnitentiam, vitæ necessaria ministrentur. Si vero apostatæ hujusmodi se in his inobedientes præstiterint, sint etiam auctoritate nostra, majoris excommunicationis sententia eo ipso innodati, & superiores sui eos excommunicatos esse declarent & nuncient, ac ut tales ab omnibus suis subditis nunciari & publicari faciant. Teneanturque ipsi apostatæ, cujuscunque ordinis, congregationis, & habitus fuerint, Birretum nigrum, duabus lineis albis ex tela confectis, & digito humano latis, ab una extremitate ad aliam extremitatem circumductis distinctum, & per totam ejus circumferentiam simili linea alba suffultum, ita ut omnes lineæ præfatæ oculis intuentium manifeste appareant, continue gestare. Et si sine birreto hujusmodi deprehensi fuerint, possint pro hujusmodi inobedientia, non solum per suos superiores, verum etiam per quoscunque, tam Ecclesiasticos, quam seculares Judices & magistratus, condignis pœnis puniri, & ad delationem ipsius birreti, ut præfertur, distincti & suffulti, omnino compelli. Decernentes, quod de cætero, qui aliquem ordinem approbatum, ut præfertur, tacite vel expresse professus fuerit, & se illi ordini non astrictum esse contenderit, vel alias quovis modo, sive retento, sive dimisso habitu, extra regularia loca ipsius ordinis de jure aliquo casu stare posse putaverit, vel quavis ratione aut prætextu super hoc postulaverit, seu supplicaverit, literas, quas a nobis seu officio pœnitentiariæ nostræ obtinebit, Cardinali, protectori, seu viceprotectori ipsius ordinis in curia residenti, & procuratori generali ordinis dirigi, & præsentari facere, ac coram eo in hoc negotio, cum plena causæ cognitione procedere teneatur, alias omnia & singula, per ipsum professum in præmissis gesta, nullius sint roboris vel momenti, literæque aliis directæ nullam jurisdictionem tribuant. Quodque omnes & singulæ translationes de apostatis ipsis ad alium ordinem, etiam per nos, aut prædecessores nostros, vel per officium pœnitentiariæ hujusmodi hactenus factæ, & quas deinceps fieri contigerit, nisi ad arctiorem, vel parem ordinem factæ fuerint, & ipsi sic translati in monasteriis, in quibus regularis observantia vigeat, actu maneant, nullæ sint, & irritæ, ipsique sic translati ad pristinum ordinem, etiam si in ordinem, ad quem translati fuerint, professionem in eo emitti solitam emiserint, redire teneantur. Et si post unam & secundam monitionem, sibi a Prælatis seu superioribus ordinum, a quibus translati sunt, factam, redire distulerint aut neglexerint, liceat ipsis Prælatis, seu superioribus procedere contra eos, modo & mediis contra apostatas statutis. Et nihilominus præfatos sic translatos, & ut præfertur, non redeuntes, ad ministratione cujuscunque Ecclesiastici beneficii seu officii, & prælaturæ perpetuo privamus.

CAP. II.

Apostatarum causæ, & religiosorum extra claustra vagantium lites, ad Apostolicam decisionem evocantur.

Pius IV.

Singulas lites & causas, hactenus coram quibusvis ordinariis vel delegatis Judicibus, etiam in Rom. Cur. introductas, & in quacunque instantia contra dictos apostatas vel translatos, vel alias inter quasvis personas præmissorum occasione pendentes, etiam si instructæ sint, ad nos advocamus, ac causas, tam ad nos advocatas in statu & terminis, quibus reperiuntur, reassumendas, necnon quam & quas quæcunque personæ Ecclesiasticæ & regulares, ac etiam seculares, necnon conventus, collegia, & universitates dicta occasione sua in præmissis communiter vel divisim interesse putantes, contradictos apostatas, vel translatos, aut alios quoscunque active vel passive, civiliter vel criminaliter, ac realiter & personaliter vel mixtim, habent & movent, aut habere vel movere volent & intendent, cum omnibus & singulis incidentibus, dependent. emergent. annexis & connexis, totoque negotio principali, quoad professos, videlicet in alma urbe & ejus districtu alios in ea præsentes, dilecto filio nostro Jacobo tituli S. Mariæ in Cosmedin. Presbytero Cardinali Sabello nuncupato, nostro in dictis urbe & districtu Vicario generali, seu ejus locum tenenti, extra Curiam vero ordinario loci, ac superiori monasterii, in quibus prima & originaria Professio per quemlibet ex apostatis & translatis prædictis emissa asseritur, necnon obtinenti primam dignitatem in Ecclesia cathedrali, seu Metropolitan. vel alii superiori loci hujusmodi, seu antiquiori canonico pro tempore residenti, per eos conjunctim, visis inprimis & diligenter inspectis & examinatis dispensationibus, facultatibus, licentiis, & indultis per eosdem apostatas & translatos quomodolibet obtentis, ac processibus desuper habitis, & causis in eis allegatis mature discussis, ac prout justum & æquum fuerit, verificatis & probatis, summarie simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura judicii, ac sola veritate inspecta, appellatione postposita, audiend. cognoscend. & juxta juris & sacrarum constitutionum dispositionem fine debito terminand. committimus & mandamus.

CAP. III.

Regulares non possunt audire confessiones secularium, nisi approbatione & indultu ordinariorum.

Pius V.

Romani Pontificis providentia circumspecta, nonnunquam gesta per eum rationabilibus & honestis suadentibus causis moderatur & commutat in melius, prout in Domino conspicit salubriter expedire. Nuper siquidem quasdam declarationes & moderationes, circa nonnulla Concilii Tridentini decreta, regulares personas ordinum mendicantium, eorumque instituta concernentia, edidimus & promulgavimus. Et quia, uti accepimus, illarum vigore sacerdotes regulares prædictorum ordinum quandoque minus idonei & inhabiles confessionibus secularium audiendis ab eorum superioribus præpositi, absque alia Episcoporum, sed sola Magistri ordinis generalis, aut provincialium ministrorum approbatione a admittuntur. Nos super his, pro debito pastoralis officii, prout tenemur, salubriter providere volentes, tenore præsentium hac nostra constitutione perpetua sancimus, decernimus & declaramus, decretum Concilii Tridentini de approbatione regularium, audiendis confessionibus secularium præpositorum, ab Episcopis facienda observari debere, etiam in omnibus regularibus, quorumvis ordinum, etiam mendicantium, etiam sub regulari disciplina viventibus, etiam si sint lectores, aut in Theologia etiam de superiorum suorum licentia graduati, vel promoti, vel a suis Magistris generalibus vel provincialibus, ministris, secularium confessionibus audiendis expositi. Volumus tamen eos, qui semel ab Episcopo in civitate & diœcesibus suis prævio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum non examinari. Ab Episcopo autem successore, pro majori conscientiæ suæ quiete, examinari de novo poterunt. Inhibentes quibuscunque regularibus quorumvis ordinum etiam mendicantium, ut præfertur, ne vigore deputationis & approbationis ab eisdem magistris, & ministris provincialibus etiam quod illarum occasione ab ordinariis hucusque tolerati fuerint, absque speciali in posterum

a *Concil. Trident. sess. 14. cap. 7.*

tum licentia & approbatione ab ordinariis obtinenda, secularium confessiones audire præsumant. Romæ 8. Id. Aug. 1571.

TITULUS XIX.
DE MONIALIBUS.
CAP. I.

Moniales a decimarum, & subsidiorum, aliorumque onerum impositione exemptæ sunt.

Pius IV.

De Statu Ecclesiarum, & monasteriorum quorumlibet, curæ nostræ divina dispositione commissorum paterna diligentia cogitantes, ad ea, per quæ illorum, ac personarum, præsertim fœminei sexus in illis sub regulari castimonia Altissimo famulantium statui, & opportunæ subventioni valeat salubriter provideri, ipsæque personæ, semotis perturbationib. universis, in pacis & quietis amœnitate divinis officiis uberius vacare valeant, libenter attendimus, ac in iis nostri pastoralis officii partes favorabiliter impartimur. Hinc est, quod nos motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, omnes & singulas Abbatissas, Priorissas, Ministras, Moniales, & Sorores quorumcunque monasteriorum, domorum, & regularium locorum, monialium, & sororum quorumvis Cister. Præmonstraten. sanctæ Claræ, necnon sancti Benedicti, & sancti Augustini, ac tertii ordinis sancti Francisci, & aliorum quorumvis ordinum, etiam sub cura, & regimine, ac secundum regularia instituta fratrum Minorum de observantia nuncupatorum, & Eremitarum ejusdem sancti Augustini degentium in Lombardia, & quibuscunque aliis Italiæ partibus consistentium, ipsaque monasteria, domos & loca, deductis quatuordecim ducatis auri de Camera, pro victu cujuslibet monialis seu sororis, alios reditus non habentia, eorumque possessiones, & alia quæcunque bona, mobilia, & immobilia quæcunque, decimarum, & subsidiorum ac aliorum onerum quomodolibet nuncupatorum, per nos & sed. Apostolicam, seu ejus legatos & nuncios, aut quoscunque alios quavis auctoritate fungentes, etiam pro expeditione contra Turcas, vel fidei tuitione, ac fabrica Basilicæ Principis Apostolorum de urbe, aut quavis alia urgentissima causa, pro tempore impositorum solutione, ex certa nostra scientia, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, in perpetuum prorsus eximimus, & liberamus. Et nihilominus omnibus, & singulis collectoribus, subcollectoribus, ac commissariis, necnon quibuscunque aliis ad decimarum, & subsidiorum hujusmodi exactionem deputatis, & pro tempore deputandis, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub nostræ indignationis, ac excommunicationis latæ sententiæ pœna, districtius inhibemus, ne Abbatissas, Priorissas, Ministras, Moniales, & Sorores, domos, monasteria, & loca prædicta, etiam vigore quarumcunque literarum a nobis, vel sede prædicta pro tempore emanatarum, etiam si in eisdem contineatur, quod ad quævis exempta, domos, monasteria, & loca se extendant, vel alterius cujuscunque tenores existant, ipsius sedis sibi concessæ facultatis, nisi de præsentibus earumque toto tenore, ac de dictis ordinibus, & nomine eorum, quibus dictorum ordinum cura, gubernatio, & protectio pro tempore commissa fuerint, plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes fecerint mentionem, ad solvendum decimas, seu subsidia, aut onera hujusmodi, quovis modo cogere aut compellere, seu alias præmissorum occasione, eas molestare seu inquietare præsumant. Romæ Non. April. 1560.

CAP. II.

Clausuræ obstringuntur moniales tacite vel expresse religionem professæ, & earum receptiones ad ordinem, clausuræ obligatione violata, irritæ sunt, & inanes.

Pius V.

Circa pastoralis officii nobis, meritis licet imparibus, desuper commissi curam (quantum nobis ex alto permittitur) vigilantes, assidue ad ea, per quæ singulis erroribus, & excessibus obviatur, ac personis quibuslibet, præsertim fœminei sexus virginitatem suam Altissimo voventibus, sub religionis jugo Christo Salvatori in castitatis holocausto famulari affectantibus, a semine justitiæ & honestatis declinantibus, ne quicquam in eis reperiatur incongruum, quod in regularis ponat honestatis gloria maculam, & divinam merito possit offendere majestatem opportune succurritur, libenter intendimus, ac in his nostræ vigilantiæ partes propensius impertimur, prout id in Domino salubriter expedire conspicimus. Hac igitur perpetuo valitura constitutione, inhærentes etiam constitutioni fel. record. Bonifacii Papæ VIII. a prædecessoris nostri, quæ incipit, Periculoso, & decretis Concilii Tridentini super clausura monialium editis, auctoritate Apostolica, tenore præsentium statuimus, atque perpetuo decernimus, universas, & singulas moniales, præsentes atque futuras, cujuscunque religionis, ordinis, vel militiarum, etiam Hierosolymitan. sint, quæ vel jam receptæ sint, vel in posterum in quibusvis monasteriis sive domibus recipientur, & tacite vel expresse religionem professæ, etiam si conversæ, aut quocunque alio nomine appellentur, etiam si ex institutis, vel fundationibus earum regulæ ad clausuram non teneantur, nec unquam in earum monasteriis seu domibus, etiam ab immemorabili tempore ea servata non fuerit, sub perpetua in suis monasteriis seu domibus de cætero debere permanere clausura, juxta formam dictæ constitutionis fel. recor. Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri quæ incipit, Periculoso, sacro Concilio Trident. approbatæ & innovatæ, quam nos auctoritate præfata etiam approbamus, & innovamus, in omnibus & per omnia, ac illam districte observari mandamus. Quod si aliquæ moniales forsan reperiantur, quæ consuetudine etiam immemorabili, aut instituto vel fundatione regulæ suæ fretæ, animo obstinato huic clausuræ resistant, aut quoquo modo reluctentur, ordinarii una cum superioribus earum omnibus juris & facti remediis compellant easdem, tanquam rebelles & incorrigibiles, ad præcise subeundum dictam clausuram, & perpetuo observandam. Mulieres quoque, quæ Tertiariæ, seu de pœnitentia dicuntur, cujuscunque fuerint ordinis, in congregatione viventes, si & ipsæ professæ fuerint, ita ut solemne votum emiserint, ad clausuram præcise, ut præmittitur, & ipsæ teneantur. Quod si votum solenne non emiserint, ordinarii, una cum superioribus earum, hortentur, & persuadere studeant, ut illud emittant, & profiteantur, ac post emissionem, & professionem eidem clausuræ se subjiciant, quod si recusaverint, & aliquæ ex eis inventæ fuerint scandolose vivere, severissime puniantur. Cæteris autem omnibus sic absque emissione professionis, & clausura vivere omnino volentibus, interdicimus, & perpetuo probibemus, ne in futurum ullam aliam prorsus in suum ordinem, religionem, congregationemve recipiant. Quod si contra hujusmodi hanc nostram prohibitionem, & decretum aliquas receperint, eas ad sic vivendum omnino inhabiles reddimus, ac illarum quaslibet professiones, & receptiones irritas decernimus, & nullas, prout etiam præsenti decreto irritas facimus, & annullamus. Porro ne moniales vel tertiariæ prædictæ, propter hanc clausuram, detrimentum aut incommodum aliquod in earum necessitatibus, maxime in pertinentibus ad illarum victum, patiantur, sed ut eis opportune consulatur, auctoritate Apostol. præfata monialium

Aaaaa

a *Bonifac. VIII. c. periculoso, de statu regularium. in 6.*

lium eleemosynas, per conversas, quæ non sint professæ, vel si professæ fuerint, sint tamen ætatis annorum quadraginta, & in domibus contiguis extra tamen monasterium degant, & non ingrediantur clausuram aliarum monialium, nisi in casibus ex earum constitutionibus permissis, & de earum domibus exire non possint pro hujusmodi eleemosynis colligendis, nisi de licentia ordinarii, vel earum superiorum. Et de cætero nullæ aliæ conversæ professæ recipi amplius, etiam de consensu suorum superiorum vel prælatorum possint. Quod si adversus hanc nostram prohibitionem receptæ fuerint, illarum receptio nulla, irrita, & inanis sit, prout ex nunc nullam, ac irritam facimus & annullamus. Quod si prædicto modo necessitatibus monialium & mulierum terrarum prædictarum succurri sufficienter non poterit, mandamus ipsis ordinariis & superioribus earum, ut ipsi provideant de aliis personis piis, & Deo devotis, quæ fidelium eleemosynas colligant, vel alias eo meliori & commodiori modo, quo fieri poterit, etiam ex opere manuum ipsarum monialium & mulierum prædictarum, arbitrio ordinariorum & superiorum earundem, prout eis congruentius expedire videbitur, provideatur & succurratur. Et ne propter monialium numerum excessivum clausuræ observatio violetur, inhærentes etiam similiter dispositioni dictæ constitutionis Bonifacii, & Concilii Tridentini decreto, monialibus prædictis, & illarum superioribus & ordinariis districte inhibendo præcipimus & mandamus, ne plures in earum monasteriis recipiant & admittant, sive recipi & admitti permittant, quam ex propriis reditibus ipsorum monasteriorum, vel consuetis eleemosynis commode sustentari possint. Mandantes propterea, in virtute sanctæ obedientiæ, sub obstentatione divini judicii & interminatione maledictionis æternæ, universis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, quatenus in civitatibus & dioecesi. propriis nostras publicari faciant, ac in monasteriis monialium sibi ordinario jure subjectis, in his vero quæ ad Roman. mediate vel immediate spectant Ecclesiam, sedis Apostolicæ auctoritate, una cum superioribus eorundem monasteriorum, clausuram, ut præmittitur, quamprimum poterint, servari procurent, contradictores atque rebelles, per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Ac, ut hoc tam salutare decretum facilius observetur, omnes Principes seculares, & alios dominos, & magistratus temporales rogamus, requirimus, & obsecramus per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi, eisdem in remissionem peccatorum injungentes, quod in præmissis omnibus, eisdem Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, & aliis monialium superioribus assistant, ac suum favorem & auxilium præstent, ac impedientes poenis etiam temporalibus afficiant.

CAP. III.

Incendii, infirmitatis, lepræ, vel Epidemiæ necessitate, monialibus egrediendi a clausura non denegatur postulata facultas.

Idem.

DEcori & honestati omnium sanctimonialium, quarum Jesus Christus Dominus noster sponsus est, ut in puritate & castitate superædificantes in ipso feliciter inhabitare valeant, consulentes, ea quæ illarum existimationi detrahere possent, decet nos consulto summovere. Sane periculo & scandalo plena res est, ac regulari observantiæ vehementer adversatur, sanctimoniales aliquando parentes, fratres, sorores, aut alios agnatos vel cognatos, necnon monasteria, & alia, filiationes nuncupata, etiam eis subjecta visitandi, aut infirmitatis causa, aliove prætextu a monasteriis exire, & per secularium personarum domos discurrere & vagari, quo veluti colore eximium quoque honestatis & pudicitiæ decus in discrimen committunt. Unde nos malo huic, pro nostro pastoralis officii debito, salubriter occurrere volentes, inhærentes etiam decreto sacri Concilii Tridentini, de clausura monialium disponendi ac aliis nostris literis super hujusmodi clausura editis adjicientes, volumus, sancimus, & ordinamus, nulli Abbatissarum, Priorissarum, aliarumve monialium, etiam Carthusiens. Cisterciensium, sancti Benedicti, & mendicantium, & quorumcunque aliorum ordinum, etiam militarium, ac statuum, graduum, conditionum, dignitatum, ac præeminentiarum existentium, etiam a Regia vel illustri prosapia ortarum, de cætero etiam infirmitatis, seu aliorum monasteriorum etiam eis subjectorum, aut domorum, parentum, aliorumve consanguineorum visitandorum, aliave occasione, & prætextu, nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis, lepræ, aut Epidemiæ, quæ tamen infirmitas præter alios ordinum superiores, quibus cura monasteriorum incumberet, etiam per Episcopum seu alium loci ordinarium, etiam si prædicta monasteria ab Episcoporum & ordinariorum jurisdictione exempta esse reperiantur, cognita & expresse in scriptis approbata sit, a monasteriis præfatis exire, sed nec in prædictis casibus, extra illa, vix ad necessarium tempus stare licere. Aliter autem, quam ut præfertur, egredientes, seu licentiam exeundi quomodocunque concedentes, necnon comitantes, ac illarum receptatrices personas, sive laicas, aut seculares, vel Ecclesiasticas, consanguineas, vel non, excommunicationis majoris latæ sententiæ vinculo, statim eo ipso absque aliqua declaratione subjacere, a quo præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi nequeant; & insuper tam egressas, quam præsidentes & alios superiores prædictos, eis licentiam hujusmodi concedentes, dignitatibus, officiis, & administrationibus, per eas & eos tunc obtentis, privamus, & illas & illos ad obtenta, & alia in posterum obtinenda inhabiles, necnon licentias & facultates, seu indulta & privilegia exeundi a monasteriis, & extra illa standi, a nobis, seu alio Romano Pontifice prædecessore nostro, ac sedis Apostolicæ Nuntiis & Legatis, etiam de latere, ac majore poenitentiario, aut ordinum prædictorum superioribus, aliisve personis, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis restitutivis, præservativis, mentis attestativis, etiam novam gratiam & datam concedentibus, aliisque efficacioribus & efficacissimis ac insolitis clausulis, irritantibusque & aliis decretis in genere vel in specie, etiam motu proprio, & ex certa scientia, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, etiam Imperatoris, Regum, Ducum, & aliorum Principum, necnon S. R. E. Cardinalium intuitu, & contemplatione, ac instantia, vel alias quomodolibet concessa (quæ prorsus abolemus) ac literas desuper confectas, & in posterum concedendas & conficiendas, nullas & invalidas, nulliusque roboris, ac momenti fore, nec illas habentibus & habituris suffragari posse, & ita per quoscunque Judices & Commissarios, quavis auctoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & definiri debere, irritum quoque & inane, quicquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Rom. Cal. Febr. 1569.

CAP. IV.

Prælati & alii monasteriorum monialium curam habentes in casibus tantummodo urgentis necessitatis parvo comitatu ea ingrediantur.

Gregorius XIII. *ex Concilio Tridentino.*

DUbiis, quæ emergunt, declarationis remedium expedit adhibere. Cum igitur super eo, quod optima primum ratione Concilium sanxit Tridentinum, deinde in constitutione fel. record. Pii Papæ V. prædecessoris nostri, Nonis Julii, Pontificatus sui anno tertio, atque item sta-

statuimus, decernimus, præcipimus, atque mandamus ordinariis, & superioribus earum, ut curent, colligi fide, item nostra, idibus Junii, Pontificatus nostri anno quarto editis fuit provisum, ne cui in posterum, nisi in casibus necessariis septa monasteriorum monialium ingrediendi concederetur licentia, a nonnullis dubitatum fuisse sciamus circa personas, quæ alterius ad id licentia non indigent, sed sui auctoritate officii nituntur, an liceat eis pro libito suæ voluntatis hujusmodi septa ingredi, vel potius servare debeant ipsi quoque regulam a Concilio præscriptam. Nos omnem hæsitationis materiam tollere, & viam scandalis præcidere, ac sanctimonialium quieti consulere volentes, harum tenore auctoritate Apostolica declaramus Prælatos omnes, tam seculares, quam regulares, quibus cura & regimen monasteriorum monialium quovis modo incumbit, facultate sibi ex officio attributa ingrediendi monasteria prædicta, ita demum uti posse, si id faciant in casibus necessariis, & a paucis, iisque senioribus, ac religiosis personis comitati. Quocirca universos, & singulos Episcopali, seu majori, ac etiam Cardinalatus dignitate præditos, necnon quorumvis ordinum Abbates, Priores, ministros, & alios quoscunque superiores regulares serio monemus, ut facultate hujusmodi, qui eam habent, præterquam in casibus, ut præfertur, necessariis, neutiquam utantur. Quod si contra fecerint, eadem auctoritate Apost. statuimus, atque decernimus, qui Pontificalis dignitatis fuerint, eos pro prima vice, qua contrafecerint, ingressu Ecclesiæ interdictos, pro secunda a munere Pontificali, & a divinis suspensos, ac deinceps ipso facto absque alia declaratione excommunicatos existere, regulares vero omni officio, & ministerio privatos excommunicationi similiter subjacere. Rom. 23. Dec. 1581.

FINIS LIBRI TERTII.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER QUARTUS.

TITULUS I.

DE MATRIMONIIS, ET SPONSALIBUS.

CAP. I.

Qui spe obtinendæ dispensationis matrimonium contrahunt in gradibus prohibitis, in posterum Pontificia gratia per hujusmodi dispensationes non gaudeant, etiamsi ex copula sequuta sit proles.

Paulus IV.

AB ea ipsa die, qua divina bonitas nos (licet tanto oneri impares) regendæ universali ejus Ecclesiæ præficere dignata est, nunquam cessavimus cogitare, quo pacto singuli abusus nostra diligentia tollerentur, diversas superinde constitutiones juxta casuum exigentiam quotidie promulgando, & publicando. Hinc est, quod cum (sicut nobis nuper innotuit) a nonnullis annis citra introductum sit, ut qui matrimon. in secundo consanguinitatis, vel affinit. gradu contrahere anhelant, scientes se dispensationem a sede Apostolica super hujusmodi matrimon. contrahendo obtinere non posse, sub fiducia illam super eodem matrim. postquam contractum fuerit, reportandi, matrim. ipsum de facto contrahant, & carnali copula consumment, excommunic. sententiam, in Concil. Vien. contra matrimon. in gradibus prohibitis scienter contrahentes promulgatam damnabiliter incurrendo. Et deinde sub prætextu, quod si divortium fieret inter eos, gravia exinde inter eos, & eorum consanguineos & affines scandala possent verisimiliter exoriri, & mulier perpetuo diffamata remaneret, absolutionem necessariam, & dispensationem opportunam, quas sibi debitas concedi expostulent, sicque absolutionem, dispensationem (quas alias non obtinerent) eo prætextu utplurimum reportent in scandalum plurimorum. Nos considerantes præmissa causam tribuere delinquendi, & incestum committendi, & ex delicto, loco pœnæ, commodum, & appetitus satisfactionem reportari, malitiis hominum occurrere volentes, per has nostras omnibus innotescere volumus, quod nos lapso tempore, infra quod notitia præsentium in partibus, ex quibus similes dispensationes peti continget, verisimiliter haberi potuerit, absolutiones, & dispensationes hujusmodi ex prætextu prædicto, etiamsi proles ex matrimonio sic contracto subsecuta fuerit, nullatenus, sed solum ex causa urgentissima pro bono publico, & a jure considerata, per nos tantum, & non alium approbanda, concedemus, & quod dispensationes ex alia causa nostris temporibus perpetuo exulabunt, quod nobis licere non patimur, nostris successoribus indicantes. Rom. Idib. Dec. 1555.

[*Eandem constitutionem prius Clemens VII. intulit, quam habes infra eod. cap.* 3.

CAP. II.

Publicæ honestatis, quæ ex sponsalibus contrahitur, impedimenti nullus, aut parum frequens est usus, quoniam sponsalia de futuro quam rarissime fiunt, longeque major sit prohibitionis ratio in matrimonio per verba de præsenti contracto, quam in sponsalibus de futuro.

Pius V.

AD Romanum spectat Pontificem, sua solicitudine diligenter providere, ut sacrorum Conciliorum decreta ita suæ declarationis adminiculo dilucidentur, quod nulla desuper dubitandi occasio cuiquam relinquatur.

Sane ad aures nostras pervenit, multos esse, qui dubitent, an decretum œcumenici Concil. Trident. sess. 24. de reformat. matrim. cap. 3. quo cavetur impedimentum publicæ honestatis, ubi sponsalia *a* valida non fuerint, prorsus tolli; ubi vero valida fuerint, non excedere primum gradum, cum in ulterioribus gradibus non possit hujusmodi prohibitio servari, de sponsalibus per verba (ut ajunt) de futuro tantum conceptis intelligatur, vel etiam matrimonia per verba de præsenti contracta, non tamen consummata, quæ interdum sponsalia appellantur, comprehendat, ita ut etiam eo casu impedimentum inde proveniens sublatum fuerit.

Nos itaque, ut omnis difficultas, dubitatioque tollatur, attendentes, quod sponsaliorum appellatione, qua dictum Concilium utitur, non nisi improprie matrimonium verbis de præsenti conceptis contractum continetur, quodque agitur de correctione juris veteris, quo casu secundum proprietatem verborum duntaxat procedendum est, præsertim cum longe majorem rationem prohibitionis in matrimonio per verba de præsenti contracto, quam in sponsalibus de futuro, vigere a nemine dubitetur: idcirco motu proprio, auctoritate Apostolica, tenore præsentium declaramus & diffinimus, decretum Concilii hujusmodi omnino intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio sic (ut præfertur) contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum, in omnibus illis casibus, & gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat.

CAP. III.

Qui intra gradus probibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, spe dispensationis consequendæ carere debet.

Clemens VII.

QUia plerunque in futurorum eventibus imbecillitas humani judicii adeo fallitur, ut quod utile non solum conjectura, sed etiam attenta & provida consideratio pollicebatur, id prorsus inutile, ac animarum saluti maxime damnosum reperiatur, propterea nonnunquam expedit, ut gratiæ, quæ olim consulto, & rationabili de causa concedi videbantur, multo consultius in posterum denegentur, id quod necessitas præsentis provisionis evidenter ostendet. Sane postquam fel. record. Clemens *b* Papa V prædecessor noster, in Concilio Viennensi eos, qui divino timore postposito, in gradibus consanguinitatis & affinitatis contra canonicas sanctiones matrimonia scienter in suarum periculum animarum contrahere præsumpsissent, excommunicationis sententiæ ipso facto decreverat subjacere, præcipiendo Ecclesiarum prælatis, ut tales, tamdiu excommunicatos publice nunciarent, seu nunciari facerent, donec separarentur ab invicem, & beneficium absolutionis obtinerent. Sedes Apostolica & Romani Pontifices prædecessores nostri, considerantes gravia oriri posse scandala, si matrimonia hujusmodi scienter contracta & carnali copula consummata per divortium dirimerentur: ad obviandum hujusmodi scandalis & ne mulieres per tuo diffamatæ remanerent, inducebantur ad dispensandum cum illis, qui in gradibus hujusmodi prohibitis, matrimonia ipsa scienter contraxissent. Propter quod multi volentes in gradibus prohibitis matrimonia contrahere, ac sperantes veniam & absolutionem ac dispensationem a sede prædicta facilius obtinere posse, illa passim contrahere, & carnali copula sub ea spe consummare præsumpserunt. Quæ abusio & corruptela, cum tamdiu, propter inveteratam hominum malitiam, & nimiam dictæ sedis in absolvendo ac dispensando facilitatem, adeo creverit, ut cupientes in gradibus prohibitis hujusmodi contrahere nullo pacto id facere vereantur, & unde scandalis remedia petebantur, inde scandalorum materia & occasio nata videatur. Nos, quorum interest agrum Domini ita colere, ut virtutes in eo crescant, abusiones vero quæcunque tollantur, ac malis moribus via & aditus omnis præcludatur, hujusmodi fraudibus & dolis, per quos multi dispensationes in præjudicium animarum a nobis extorquere, ac clementia & misericordia Apostolica sub spe veniæ, ut experientia rerum magistra docet, peccandi viam pandit, abuti non cessent, obviare volentes, habita super his cum fratribus nostris matura deliberatione, de ipsorum fratrum consilio, omnibus denuntiandum seu intimandum duximus, quod in posterum cum illis, qui in gradibus prohibitis matrimonia scienter contraxerint, etiam si illa consummaverint, non intendimus dispensare, sed illa (scandalis, quæ oriri posse formidaretur, minime attentis) omnino separari mandabimus, absolutionem duntaxat petentibus misericorditer concessuri, cum gratia dignus non sit, qui canonum conditorem contemnit, illique cum animæ suæ detrimento injuriam facit. Romæ 16. Calend. Septembr. 1524.

a *Philip. Franc. c. ex sponsalib. de sponsal. in 6.* b *Clem. V. in Conc. Vienen. ut habetur in Clem. tit. 1. c. 1. de consang. & affinit. decretum tulit, quo scienter contrahens matrimonium in gradu consanguinitatis, vel affinitatis prohibito, vel cum moniali, excommunicatur ipso jure, & publicari debet & vitari, de hac re vide Concil. Trid. sess. 24. de reform. cap. 5. & Beat. Antonin. tract. de excommunic. cap. 34. Covarr. lib. 4. pars. 2. c. 3. §. 2. num. 8.*

TITULUS II.
DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

CAP. I.

Gradus consanguinitatis, qualitates remotiores & propinquiores, sunt exponendæ in dispensationibus.

Pius IV.

SAnctissimus in Christo pater & Dominus Pius (divina providentia) Papa IV. ad cujus notitiam pervenit, quod multi viri, mulieresque invicem diversis consanguinitatis seu affinitatis gradibus, ex communi seu ab eodem stipite surgentibus conjuncti, matrimonii vinculo copulari cupientes, dispensationem super remotiori gradu a sanctitate sua, & Rom. Pontifice pro tempore existente, vel sed. Apostol. solent impetrare, absque eo, quod dispensanti aliquam gradus propinquioris, qui forsan expressus Pontificem, aut sedem a dispensando vel averteret, vel certe retardaret, cognitionem suggerant, literas postmodum super gradu propinquiori declaratorias, juxta constitutiones fel. rec. Greg. XI. & Clem. VI. Rom. Pont. sanctitatis suæ prædecessorum desuper respective editas, inscio dispensante expediri procurantes. Circumspectius deinceps in hujusmodi dispensationibus concedendis procedere, ac propterea cuncta prorsus obstacula, & quicquid dispensationi concedendæ verisimiliter obesse posset, ne videlicet aliquid ab ipso dispensante rerum ignaro, contra mentem suam, in animarum contrahentium periculum emergat, clarius judicari, seque de singulis obstaculis plene certiorari volens. Quod in quibuscunque dispensationibus, quas pro matrimonio, scienter vel ignoranter contracto vel contrahendo, in quibusvis prohibitis consanguinitatis & affinitatis, seu mixtis gradibus, ab eadem sanctitate sua, vel quovis Romano Pontifice successore suo pro tempore existente, seu dicta

dicta sede impetrari, vel alias etiam motu proprio concedi contigerit, commissionibusque desuper etiam ordinariis locorum faciendis, ac literis quibusvis inde conficiendis, non solum de remotiori, sed etiam de proximiori, aut de proximioribus gradibus, quicunque illi fuerint, eorumque distantia specialis, & expressa mentio fieri debeat. Alioquin dispensationes, declarationes, ac inde conficiendæ literæ hujusmodi, processusque habendi per easdem nullius sint roboris, vel momenti, & pro infectis habeantur, Constitutionibus prædecessorum hujusmodi, cæterisque contrariis nequaquam obstantibus hac sua perpetuo valitura sanctione auctoritate Apostolica statuit, & ordinavit. Sicque per quoscunque Judices, & commissarios, etiam S. R. E. Cardinales sublata eis quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate judicari, & diffiniri debere. Ac quicquid secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter, & ignoranter attentari contigerit, irritum, & inane decrevit.

CAP. II.

Declarationes Concilii Trid. circa impedimentum cognationis spiritualis, & affinitatis ex fornicatione quoad matrimonia post confirmationem Concilii contracta, & de cætero contrahenda.

Pius V.

SAnctissimus in Christo pater, ac Dominus Pius divina providentia Papa V. ad cujus notitiam pervenit, quod cum in decretis sacri Concilii *a* Trident. certæ tantum personæ enumerentur, inter quas duntaxat cognatio spiritualis deinceps contrahatur, ab aliquibus revocatur in dubium, an qui ultra personas in dictis decretis enumeratas *b* quoquo modo cognatione spirituali ante confirmationem dicti Concilii conjuncti erant, absque dispensatione Apostolica matrimonium post dictam confirmationem contrahere potuerint, ac hodie de cætero contrahere possint, cum ante prædictam confirmationem id facere de jure minime liceret.

Et insuper cum in eisdem decretis statuatur affinitatem, quæ ex fornicatione contrahitur, in illis solummodo attendi debere, qui primo, vel secundo affinitatis gradu conjunguntur, ab aliquibus pariter dubitetur, an matrimonia inter personas, quæ ante confirmationem dicti Concilii tertio, vel ulteriori hujusmodi affinitatis gradu conjunctæ erant, post confirmationem ejusdem Concilii absque dispensatione Apostolica contracta, & quæ deinceps contrahi contigerit, dirimi debeant.

Sanctitas sua ad tollendum omne dubium eos, qui ante confirmationem prædicti Concilii cognationem spiritualem contraxerunt, dummodo non sint ex personis in dictis decretis enumeratis, & inter quas tantum Concil. voluit deinceps contrahi hanc cognationem spiritualem, matrimonii vinculo inter se absque dispensatione aliqua libere, & licite copulari posse, ac matrimonia etiam post confirmationem hujusmodi, absque dispensatione sedis Apostolicæ inter eas jam contracta valere, plenamque roboris firmitatem obtinere. Et similiter matrimonia post confirmationem Concilii absque dispensatione Apost. sequuta, & quæ de cætero sequentur inter personas, quæ ante dictam confirmationem affinitatem (infra tamen secundum gradum ex fornicatione provenientem) contraxerant, propter hujusmodi affinitatem dirimi non debere, sed valida, & efficacia existere declaravit.

a Conc. Trid. sess. 24. de reform. matrim. b *De agnatione spirituali vide Hostiens. lib. 4. sum.*

CAP. III.

Declaratio circa imdedimenta cognationis spiritualis.

Idem.

CUm illius vicem, licet minime suffragantibus meritis, geramus in terris, de cujus vultu prodit judicium, & vident oculi æquitatem, officii nostri debitam prosequimur actionem, si obscuros sacrorum canonum sensus ita aperire studemus, ut piis Christifidelium mentibus nulla dubitandi occasio relinquatur.

Sane licet ex eo, quod in Concilio Trid. decretum fuerit cognationem spiritualem inter eos tantum contrahi, qui suscipiunt baptizatum *a* de baptismo, ac baptizatum ipsum, & illius patrem, & matrem, necnon baptizantem, & baptizatum baptizatique patrem, & matrem, in reliquis personis, quæ per antiquos canones occasione cognationis hujusmodi contrahere prohibebantur, omne impedimentum sublatum esse videatur, adhuc tamen ab aliquibus dubitari accepimus, an saltem impedimentum cognationis spiritualis hujusmodi inter maritum, vel uxorem suscipientis, & baptizatum, necnon inter maritum, vel uxorem suscipientis, & patrem, ac matrem baptizati vigeat, propterea quod prohibitum de uno conjuge de altero etiam prohibitum esse videatur.

Nos piarum mentium quieti, & matrimoniorum favori (quantum ex alto nobis permittitur) consulere volentes, a præcisis verbis Concil. minime discedendum in præmissis esse censuimus. Et propterea nullum amplius impedimentum ratione cognationis hujusmodi subesse decernimus, & declaramus, quo minus inter dictos maritum, vel uxorem suscipientis, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem, & quascunque alias personas, tam ex parte suscipientis, quam baptizantis, & baptizati in dicto Concilio nominatim non expressas matrimonium libere, & licite contrahi possit, & ita ab omnibus judicari debere mandamus, atque statuimus.

CAP. IV.

Tertia declaratio circa impedimenta cognationis, aut affinitatis ex fornicatione.

Idem.

AD Romanum Pontificem spectat canonicas sanctiones, quæ expressiorem sensum postulare videntur, re diligenter perspecta declarare, & alias providere, ut omnis dubietas de piis Christifidelium mentibus evellatur. Sane postquam ex eo, quod Tridentina Synodus impedimentum affinitatis ex fornicatione proveniens, per quod non solum matrimonium contrahi prohibetur, sed etiam postea factum dirimitur, ad eos tantum restrinxit, qui primo, & secundo gradu conjunguntur, in ulterioribus vero gradibus statuit, matrimonium postea factum non dirimi a pluribus Christifidelibus, ut accepimus, est dubitatum, an licet in ulterioribus gradibus hujusmodi matrimonium contractum non dirimatur, adhuc tamen juxta antiquos canones contrahi prohibeatur.

Et propterea nos omnem ambiguitatem tollere, & animarum tranquillitati, ac matrimonii libertati, quantum cum Deo possumus, consulere volentes declaramus, & Apostol. auctoritate decernimus nullum hodie impedimentum remanere, quo minus in ulterioribus gradibus hujusmodi libere, & licite matrimonium contrahi possit.

a *Vid. c. non plures. de cons. dist. 4. & c. quamvis. de cognat. spirit. in 6. c. super quibus. c. pystacium. & c. fin. 30. q. 3. c. 1. super eo, & fere per totum de cognat. spirit. cap. 1.*

ANIMADVERSIO AD LECTOREM.

Juris Pontificii librorum is, qui tractat de matrimonio, & pertinentibus ad conjugia, brevior semper & compendiosior est, quamobrem ut hic septimus decretalium responderet, quarti libri coronidem hic adscripsimus. Qui vero consanguinitatis, & affinitatis voluerit latius investigare singulares regulas, adeat finem Epistol. decret. hujus editionis, ubi declaratur arbor consanguinitatis.

FINIS LIBRI QUARTI.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER QUINTUS.

TITULUS I. DE JUDAEIS.

CAP. I.

Hæbreorum, & Judæorum filii invitis parentibus Christiani, & orthodoxi non instituantur, aut baptizentur, nemini siquidem ad credendum vis inferri debet.

Julius III.

Episcopis, eorumque Vicariis, & officialibus, ac quibusvis aliis personis tam Ecclesiasticis, quam secularibus expresse inhibemus, ne Judæorum filios, tam mares, quam fœminas ipsis parentibus invitis violenter auferre, seu subducere, nec præter formam sacrorum canonum quomodolibet baptizare debeant, vel præsumant. Romæ 8. Jun. 1551.

CAP. II.

Evangelium prædicandum Judæis, & conversi infideles rudimentis fidei debent initiari.

Nicolaus III. *Generali Ordinis Prædicatorum.*

Vineam Soreth velut electam plantavit dextera Dei patris, & omne semen verum seminavit in ipsa, Angelica custodia sepivit illam, lapides nocivos abjecit ex ea. Hanc de Ægypto in luto, & latere sub jugo Pharaonis oppressam in signis, & prodigiis transferens, dux itineris ejus existens in terram promissionis adduxit. Vinea Domini exercituum domus Israel est, viri Juda delectabile germen ejus. Hanc sic mire translatam quasi adhuc eorum campum vomere legali proscindens prophetali doctrina sulcavit, & ut ipsam ad maturam frugem, i. e. ad regenerationis gratiam præpararet. Sed, proh dolor! peccatorum spinis obsita nullum imbrem gratiæ spiritualis excipiens, quæ sperabatur, ut uvas educeret, labruscas eduxit: unde sperabatur judicium, processit iniquitas: unde justitia, inde clamor. Hæc est vinea, in qua fici arbor, scilicet synagoga Judæorum plantata, Evangelica veritate describitur, cujus plantator Christus, cœtus Apostolicus cultor existit. Hæc triplici tempore, quasi tribus annis, ut fructum produceret expectata, infructuosa reperta cultori succidenda prædicitur. Nam nec tempore circumcisionis ad præfectum deducta, quia circumcisionem animæ non quærebat: nec sanctificata per legem, quia per eam tantum carnalia sequebatur: nec tandem justificata per Evangelii gratiam, quia gratiam recipere noluit: quin potius latorem gratiæ justum injuste peremit, & quodammodo indurationem Pharaonis excedens, omne curantis, & curæ refutavit antidotum, adeo ut nec verbis, nec signis, nec Sacramentis, quinimo nec ipsius Christi & Dei corporali præsentia molliretur. Multifarie enim, multisque modis olim Deus loquens antiquis ipsius synagogæ patribus in Prophetis, novissime in fine temporum locutus est ipsis, & nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula: sed omnem escam abominata est anima ejus: & idcirco justo Dei judicio reprobatam exterminavit eam aper de sylva, & singularis ferus depastus est eam. Ablata est sepes ejus, prosternata maceries, & in direptionem posita, ut deserta, nec inventus est in terris amplius locus ejus. Verum quia miserationes Dei super omnia sua opera prædicantur, qui omnes salvos fieri, & neminem vult perire, qui seipsum pro nobis & ipsis hostiam salutis exhibuit Deo patri, qui exaltatus a terra expansis in cruce manibus ad se cuncta trahere Evangelica voce prædixit. Nos, licet immeriti, vicem ejus tenentes in terris, qui etiam Judaicam perfidiam a sua misericordia non repellit, libenter pro illius populi obcæcatione labores appetimus, ut affectum nostrum divina prosequente clementia, cognita veritatis luce, quæ Christus est, a suis tenebris eruantur. Porro quia Judæorum ipsorum quasi per universum mundum divino judicio prævisa dispersio ipsos ad recipiendum sacramenta fidei ac doctrinam commode in unum convenire non patitur, necessitate nos voluntarios urgente compellimur per diversas mundi partes diversos seminatores eligere, per quos semen verbi Dei, prout possibile est, spargamus in singulos, quorum salutem universaliter, & singulariter affectamus. Ad te igitur inter alios sub spe divinæ gratiæ mentis nostræ oculos convertentes, cum tui ordinis claritate reluceas, & credaris ubilibet per opera utilia, & exempla laudabilia fructuosus, & ex data tibi divinitus gratia scire te confidamus, & posse fructus uberes in domo Domini germinare: discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus confidens in illo, cui proprium est spirituales gratias elargiri, tales umbrarum tenebris obcæcatos in commissa tibi provincia per te, ac alios fratres tui ordinis, quos ad hoc honestate morum, experta scientia, probatis virtutibus, circumspectione provida, & experientia comprobata idoneos esse cognoveris, & quorum industria, atque doctrina divinis donis a Domino fœcundata intrepide pro catholica fide reluceat, & in sui claritate non titubet, sed tenebrosas mentes radiorum repercussione clarificet, & obstinatas cervices reprimat perversorum: Judæos eosdem in terris, & locis, in quibus habitant, generaliter, & singulariter convocando semel, & pluries, ac toties repetitis instantiis, quotiens proficere posse putaveris, prout melius fieri poterit, prædicationibus, salutaribus monitis, & discretis inductionibus, Evangelicis doctrinis informare ipsos studeas juxta datam tibi a Domino gratiam, fugatis tenebrarum nubibus ad viam reducere claritatis: ut renati fonte baptismatis reluceant in lumine vultus Christi, & exinde chorus Angelicus delectetur. Tu quoque, ac alii, quos ad prose-

prosecutionem tanti negotii duxeris eligendos, perennis boni præmium, nostramque benedictionem, & gratiam vobis de bono in melius vendicetis. Et ut affectum, quem ad salutem status ipsorum gerit mater Ecclesia, percipiant per effectum, tu illos ex eis, quos ad susceptionem sacri baptismatis gratia divina perduxerit, prælatis, ac dominis locorum, in quibus tales habitare contigerit, ex parte nostra affectuosissime recommendes, ut Deo gratias, in recuperata ove deperdita & filio prodigo redeunti vitulum exultationis, & gaudii exhibentes eos charitative foveant, favoribus muniant, & benigne pertractent: nec ipsos in personis, aut rebus per Judæos, vel alios indebite molestari permittant: quin potius in omnibus favorabiliter ipsis assistant auxiliis opportunis. Sed si forte, quod absit, aliqui ex ipsis in eorum obstinata perfidia perdurantes, & velut aspis surda suas aures incredulas obdurantes, ne tui, & illorum, quos ad hæc salutis opera deputabis, vocem audiant, ut de tenebris ad lucem exeant, incantantium sapienter tuas, & per te ad hæc deputandorum fratrum salutares convocationes aspernanter effugerent, de istis (si tales inveneris) qui sint, in quibus locis, & sub quorum dominio commorentur, nobis rescribere non omittas, ut circa pertinaces hujusmodi de salutari eorum remedio, sicut expedire videbimus, cogitemus. Ut autem de præmissis avidis nostris conceptibus juxta nostra desideria satisfiat, frequenter nobis intimare studeas, qualiter tibi commissum negotium prosperetur, & qualem fructum seminata repromittant. Dat. Viterbii 2. Non. August. Pontificatus nostri An. 1.

CAP. III.

Judæorum ad fidem Christianam conversorum indulta, quæ amittunt, si ad vomitum redierint, imo ut hæretici relapsi puniuntur.

Paulus III.

CUpientes Judæos, & alios infideles quoslibet ad fidem catholicam converti, & prætextu bonorum per eos antea possessorum ab eadem fide non distrahi, motu proprio, & ex certa nostra scientia auctoritate Apostolica, tenore præsentium hac in posterum valitura constitutione sancimus, quod cuicunque eorundem Judæorum, & infidelium ad dictam fidem converti volenti, etiamsi in patria potestate constitutus fuerit, bona sua quæcunque, tam mobilia, quam immobilia intacta, & illæsa permaneant. Ita ut etiam filiifamilias, & in patria potestate, ut præfertur, constituti, legitima, & quacunque alia portione bonorum patrimonialium, aut maternorum, eis de jure, seu successione bonorum eis alias debitorum per eorum parentes fraudari, aut privari non possint, neque debeant, sed eis integre, etiam si contra voluntatem parentum suorum ad fidem ipsam conversi fuerint, etiam eorum parentibus viventibus debeantur. Et si bona ipsa ex usura, ac illicito quæstu fuerint acquisita, & notæ sint personæ, quibus eorum fuerit de jure facienda restitutio (quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur male ablatum) illa eisdem personis omnino restituantur: personis vero non extantibus prædictis, quia bona ipsa essent per manus Ecclesiæ in pios usus convertenda, bona hujusmodi eisdem Judæis, & aliis infidelibus in favorem suscepti baptismatis tanquam in pium usum libere concedimus, eaque apud ipsos sic conversos Judæos, & alios infideles remanere decernimus. Interdicentes sub divini anathematis pœna quibusvis tam Ecclesiasticis, quam secularibus personis, ne ullam super bonis hujusmodi quovis quæsito colore molestiam inferant, aut inferri patiantur: sed magnum se fecisse lucrum existiment, dum tales Christo lucrati fuerint. Et quoniam, ut scriptum est, qui habuerit substantiam mundi hujus, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in ipso? si ipsi conversionis tempore inopes aut indigentes fuerint, omnes tam Ecclesiasticos, quam seculares per viscera misericordiæ Dei nostri exhortamur, ut ipsis conversis manus porrigant adjutrices, ipsi quoque diœcesani non solum Christianos ad subveniendum ipsis exhortentur, sed etiam tam de redititibus Ecclesiarum, prout poterunt, quam de his, quæ ad pauperum usus per ipsos convertenda devolvuntur, hujusmodi neophytos sustentare non negligant, ipsosque a detractionibus, & contumeliis paterna affectione defendant. Et quoniam per gratiam baptismi cives sanctorum, & domestici Dei efficiuntur, longeque dignius existit, regenerari spiritu, quam nasci carne, eadem constitutione statuimus, ut civitatum, & locorum, in quibus sancto baptismate pro tempore regenerabuntur, vere cives sint, & privilegiis, ac libertatibus, & immunitatibus, quæ alii ratione nativitatis, & originis duntaxat consequuntur, gaudeant. Curent igitur Sacerdotes baptizantes, & alii de sacro fonte eos suscipientes tam ante baptismum, quam post illos in articulis fidei, ac legis novæ præceptis, catholicæque Ecclesiæ ritibus diligenter instruere, & tam ipsi quam diœcesani operam dent, ne cum aliis Judæis, seu infidelibus saltem per longum tempus conversentur, ne sicut quandoque contigit, ab infirmitate curatis modica occasio ad pristinam damnationem recidivam efficiat. Et quoniam experientia teste compertum est mutuam ipsorum neophytorum inter se conversationem ipsos in fide nostra fragiliores reddere, ac saluti ipsorum plurimum officere: hortamur locorum ordinarios, ut quantum pro incremento fidei viderint expedire, curent, & studeant neophytos ipsos cum originariis Christianis matrimonio copulare. Et prohibeant eisdem sub gravibus pœnis, ne mortuos more Judæorum sepeliant, aut Sabbatha, aliasque solemnitates & antiquæ sectæ ritus quoquo modo observent: sed & Ecclesias, & prædicationes prout alii catholici frequentent, & in omnibus Christianorum moribus se conformes reddant. Contemptores autem prædictorum per sacerdotes, in quorum parochiis degent, aut alios, ad quos de jure, vel antiqua consuetudine de talibus inquirere spectat, aut etiam per alios quoscunque, diœcesanis, seu inquisitoribus hæreticæ pravitatis deferant, & invocato, si opus fuerit, auxilio brachii secularis per eos taliter puniantur, quod aliis transeat in exemplum. Et insuper de his omnibus in provincialibus, & synodalibus Conciliis diligens fiat inquisitio, & tam circa Episcopos, & Sacerdotes in præmissis negligentes, quam ipsos neophytos, & infideles prædictos contemptores opportunum adhibeatur remedium. Si quis autem cujuscunque gradus, vel præeminentiæ fuerit, hujusmodi neophytos, ne observationem ritus Christiani, & aliorum præmissorum complectantur, foverit, aut defenderit, pœnas contra fautores hæreticorum promulgatas ipso facto incurrat: neophyti vero, si se corrigere post monitionem canonicam neglexerint, & ad vomitum judaizantes redire comperti sint, contra eos, tanquam perfidos hæreticos per ordinarios locorum secundum sacrorum canonum instituta procedatur. Romæ 21. Mart. An. 1542.

CAP. IV.

Judæi, ut fide distincti a Christianis, sic & locorum separatione, sive cohabitatione, & vestitus ratione, cæterisque privilegiis discriminari debent.

Paulus IV.

CUm nimis absurdum, & inconveniens existat, ut Judæi, quos propria culpa perpetuæ servituti submisit, sub prætextu, quod pietas Christiana illos receptet, & eorum cohabitationem sustineat, Christianis adeo sint ingrati

grati, ut eis pro gratia contumeliam reddant, & in eos pro servitute, quam illis debent, dominatum vendicare procurent. Nos, ad quorum notitiam nuper devenit eosdem Judæos in alma urbe nostra, & nonnullis S. R. E. civitatibus, terris, & locis in id insolentiæ prorupisse, ut non solum mixtim cum Christianis, & prope eorum Ecclesias nulla intercedente habitus distinctione cohabitare, verum etiam domos in nobilioribus civitatum, terrarum, & locorum, in quibus degunt, vicis, & plateis conducere, & bona stabilia comparare, & possidere, ac nutrices, & ancillas, aliosque servientes Christianos mercenarios habere, & diversa alia in ignominiam, & contemtum Christiani nominis perpetrare præsumant, considerantes Ecclesiam Romanam eosdem Judæos tolerare in testimonium veræ fidei Christianæ, & ad hoc, ut ipsi sedis Apostolicæ pietate, & benignitate allecti errores suos tandem recognoscant, & ad verum catholicæ fidei lumen pervenire satagant, & propterea convenire, ut quandiu in erroribus persistunt, effectu operis recognoscant se servos, Christianos vero liberos per Jesum Christum Deum, & Dominum nostrum effectos fuisse, iniquumque existere, ut filii liberæ filiis famulentur ancillæ: volentes in præmissis quantum cum Deo possumus salubriter providere, hac nostra perpetuo valitura constitutione sancimus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus tam in dicta urbe, quam in quibusvis aliis ipsius Romanæ Ecclesiæ civitatibus, terris, & locis Judæi omnes in uno, & eodem, ac si ille capax non fuerit, in duobus, aut tribus, vel tot, quot satis sint, contiguis & ab habitationibus Christianorum penitus sejunctis per nos in urbe, & per magistratus nostros in aliis civitatibus, terris, & locis, prædictis designandis vicis, ad quos unicus tantum ingressus pateat, & quibus solum unicus exitus detur, omnino habitent. Et in singulis civitatibus, terris, & locis, in quibus habitaverint, unicam tantum Synagogam in loco solito habeant, nec aliam de novo construere, aut bona immobilia possidere possint. Quinimo omnes eorum Synagogas præter unam tantum demoliri, & devastare. Ac bona immobilia, quæ ad præsens possident, infra tempus eis per ipsos magistratus præfigendum, Christianis vendere. Et ad hoc ut pro Judæis ubique dignoscantur, masculi birretum, fœminæ vero aliud signum patens, ita ut nullo modo celari aut abscondi possit, glauci coloris palam deferre teneantur, & astricti sint, nec super non delatione birreti, aut alterius signi hujusmodi prætextu cujusvis eorum gradus, vel præeminentiæ, seu tolerantiæ excusari, aut per ejusdem Ecclesiæ Camerarium, vel Cameræ Apostolicæ Clericos, seu alias illi præsidentes personas, aut sedis Apostolicæ Legatos, vel eorum vicelegatos quovis modo dispensari, aut absolvi possint. Nutrices quoque, seu ancillas, aut alios utriusque sexus servientes Christianos habere, vel eorum infantes per mulieres Christianas lactari, aut nutriri facere, seu Dominicis, vel aliis de præcepto Ecclesiæ festis diebus in publico laborare, aut laborari facere, seu Christianos quoquo modo gravare, aut contractus fictos vel simulatos celebrare, seu cum ipsis Christianis ludere aut comedere, vel familiaritatem, seu conversationem habere nullatenus præsumant. Nec in libris rationum, & computorum, quæ cum Christianis pro tempore habebunt, aliis quam latinis literis, & alio, quam vulgari italico sermone uti possint, & si utantur, libri hujusmodi contra Christianos nullam fidem faciant. Judæi quoque præfati sola arte strazzariæ, seu cenciariæ, ut vulgo dicitur, contenti aliquam mercaturam frumenti, vel hordei, aut aliarum rerum usui humano necessariarum facere. Et qui ex eis Medici fuerint, etiam vocati, & rogati, ad curam Christianorum accedere, aut illi interesse nequeant. Nec se a pauperibus Christianis dominos vocari patiantur. Et menses in eorum rationibus, & computis ex triginta diebus completis omnino conficiant, & dies, qui ad numerum triginta non ascenderint, non pro mensibus integris, sed solum pro tot diebus, quot in effectu fuerint, computentur, & juxta ipsorum dierum numerum, & non ad rationem integri mensis eorum credita exigant. Ac pignora eis pro cautione pecuniarum suarum pro tempore consignata, nisi transactis prius a die, quo illa eis data fuerint, decem & octo integris mensibus, vendere nequeant, & postquam menses prædicti effluxerint, si ipsi Judæi pignora hujusmodi vendiderint, omnem pecuniam, quæ eorum credito superfuerit, domino pignorum consignare. Et statuta civitatum, terrarum, & locorum, in quibus pro tempore habitaverint, favorem Chistianorum concernentia inviolabiliter observare teneantur. Et si circa præmissa in aliquo quomodolibet defecerint, juxta qualitatem delicti in urbe per nos, seu vicarium nostrum, aut alios a nobis deputandos, ac in civitatibus, terris, & locis prædictis per eosdem magistratus, etiam tanquam rebelles, & criminis læsæ majestatis rei a toto populo Christiano diffidati, nostri, & ipsorum vicarii, ac deputandorum, & magistratuum arbitrio puniri possint. Rom. prid. Id. Jul. 1555. Vid. sup. tit. de Medic. cap. 2.

CAP. V.

Inquisitorum fidei animadversio in Judæorum blasphemias, & flagitiosam vivendi consuetudinem.

Gregorius XIII.

ANtiqua Judæorum improbitas, qua divinæ bonitati semper restiterunt, tanto execratior consistit in filiis, quanto ipsi cumulandam patrum suorum mensuram, in Dei filio repudiando, ejusque in mortem nefarie conspirando, gravius deliquerunt: qui propterea suis effecti majoribus nequiores propriis sedibus expulsi atque in omnes dispersi terrarum orbis regiones, servitutique perpetuæ mancipati, non majorem in cujusquam ditione clementiam, quam in Christianorum provinciis, maxime vero in Apostolicæ pietatis gremio invenerunt, quæ pro eorum conversione laborans eos misericorditer excepit, atque in cohabitatione una cum filiis suis sustinuit, ad veritatisque lumen allicere pio semper studio conata est, rebusque ad vitam necessariis juvit, injuriis, & contumeliis prohibuit, multis denique beneficentiæ suæ privilegiis circummunivit: illi vero nullis beneficiis mansuefacti, nihilque de pristino suo scelere remittentes, Dominum nostrum Jesum Christum in cœlo triumphantem adhuc in Synagogis suis, & ubique persequuntur: Christi quoque membris infensissimi non desinunt in religionem Christianam horrenda facinora quotidie magis audere, quibus nos, ne pietatis nostræ puritas polluatur, aut a fœdis mancipiis Christo, Christianove nomini impune illudatur, obviare volentes statuimus, ac etiam declaramus, Inquisitores hæreticæ pravitatis libere procedere posse in omnibus causis, & casibus, qui sequuntur.

Si quis Judæus, aut infidelis in his, quæ circa fidem cum illis nobis sunt communia, veluti Deum unum, & æternum, omnipotentem, creatorem omnium visibilium, & invisibilium, & similia, non esse asseruerit, prædicaverit, vel privatim alicui insinuaverit.

Si dæmones invocaverit, consulueritve, aut eorum responsa acceperit, ad illosve sacrificia, aut preces ob divinationem, aliamve causam direxerit, aut quid eis immolaverit, vel thuris, alteriusve rei fumigationes obtulerit, aut alia quævis impietatis obsequia præstiterit.

Si Christianos verbo, facto, vel exemplo, aut alio quovis modo nefaria hujusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit, aut perducere attentaverit.

Si Salvatorem, & Dominum nostrum Jesum Christum purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse, matremve Dei non esse virginem, & alias hujusmodi blasphemias, quæ per se hæreticæ dici solent, in Christianæ fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impie protulerit.

Si cu-

Si cujusvis eorum opera, auxilio, consilio, vel favore aliquis Christianus a fide desciverit, quamque semel susceperat, abnegarit, vel ad Judæorum, seu aliorum infidelium ritus, ceremonias, superstitiones, vel impias sectas transierit, vel redierit, seu in hæresim aliquam inciderit, aut qui, ut Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, auxilium, vel favorem quomodocunque præstiterit.

Si quis Catechumenum, vel quemcunque ex Judæis aut infidelibus (Deo inspirante) ad fidem Christianam venire volentem, post declaratam nutu, verbo, facto, aut quocunque alio modo ejus voluntatem, a fide, vel fidei instructione, aut a sacri Baptismi susceptione retrahere, avertere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, neve regenerationis lavacro abluatur, quovis modo impediverit.

Si quis apostatas, hæreticosve scienter domi suæ acceptaverit, aluerit, commeatu juverit, seu quovis modo eis cibaria ubicunque præbuerit, aut dona, vel munera dederit, vel miserit, aut de loco ad locum deduxerit, seu associaverit, vel deducendos seu associandos curaverit, aut sumptus ministraverit, duces, comitesve illis adjunxerit, vel ne ab eis perpetrata deprehendi, aut investigari queant, fecerit. Quique dictos apostatas aut hæreticos scienter aliquo modo receptaverit, occultaverit, defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, vel favorem quomodolibet præstiterit.

Si libros hæreticos, vel Talmudicos, aut alios Judaicos, quomodolibet damnatos, aut alios prohibitos tenuerit, custodierit, vel divulgaverit, vel in quæcunque loca detulerit, aut ad eam rem operam suam accommodaverit.

Si Christianos deriserit, redemptionisque nostræ hostiam salutarem in ara crucis immolatam, Christum Dominum ludibrio & despectui habens, quandocunque, maxime vero in sacro Parasceves die, agnum, sive ovem, aut quid aliud cruci affixerit, aut appenderit, in eamve conspuerit, seu quodcunque contra ipsam fecerit.

Si nutrices Christianas, contra sacrorum canonum statuta, diversorumque Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum sanctiones, adhuc retinuerit, aut eas retinens die, qua sanctissimum Eucharistiæ sacramentum sumpserit, lac uno vel pluribus diebus in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere coegerit.

In quibus casibus universis & singulis, omnes prædictæ pravitatis Inquisitores omnium regnorum, provinciarum, civitatum, dominiorum, & locorum universi orbis Christiani Judices, in suis quemque locis perpetuo delegamus, ut super his contra Judæos atque infideles, quoscunque simul vel separatim, prout in causis fidei, juxta sacrorum canonum formam, necnon officii Inquisitionis hujusmodi constitutiones, diligenter inquirant, & procedant, & quos in aliquos vel aliquibus horum flagitiorum excessibus culpabiles repererint, in eos pro culpæ modo, ac etiam pro criminum numero vel multiplicatione, aut consuetudine delinquendi, flagra, remigia, etiam perpetua, rerum quoque publicationes, exilia, aliaque atrociora decernant, & alias de eis exempla edant, quæ sceleratos illos deterreant ab hujusmodi flagitiis in posterum admittendis. Nos enim venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, Inquisitoribus generalibus, necnon Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Prælatis, ac etiam aliis prædictis Inquisitoribus, in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus & mandamus, ut præsentes nostras literas in civitatibus & locis cuique subjectis publicare, & juxta illarum tenorem procedere, ipsasque debitæ executioni mandare procurent. Rom. Calend. Jun. 1581.

CAP. VI.

Catechesis & fidei instructionis sedula cura adhibeatur ab Episcopis in Judæorum conversionem, ubi hujus dispersæ gentis Synagogæ colliguntur.

Idem.

Sancta mater Ecclesia, cujus Christus caput est, ingenitam suam charitatem ad omnes late diffundens, antiquæ Israeliticæ gentis, populique Dei peculiares reliquias, pio nunquam desinit affectu miserari, graviterque contristatur, Judæorum quondam nationem præcipuis auctam muneribus & gratiis, cujus erat adoptio filiorum, gloria, testamentum, legislatio, obsequium, & promissa, unde etiam Christus Salvator noster secundum carnem nasci dignatus est, per diversas orbis partes tot jam secula dispersam, ac contagiosi gregis more per invia & inaquosa misere vagantem, verbi Dei fame, & aquæ refectionis siti perire, longeque non a terrena tantum, super quam Dominus flevit, sed quod gravius est, a cœlesti quoque Hierusalem, nisi Christus, quem negavit, confiteatur, exturbari: quia miseratione & mœrore nos quoque non leviter commoti, in dies semper aliquid excogitamus, unde eorum conversioni & saluti opportunius provideatur, ipsique ad intelligentiæ viam, quam sibi præcluserunt, valeant Deo propitio pervenire. Quare sollicito hæc animo meditantes, ac felicis recordationis Nicolai Papæ V. nonnullorumque Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, præsenti constitutione generali præcipimus, omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, etiam Cardinalatus honore præditis, ut in suis quisque civitatibus, terris, & locis, in quibus competens aliquis numerus Judæorum, qui Synagogam constituat, commoratur, curent Sabbathi vel alio cujuscunque hebdomadis statuto die, ad Judæos ipsos in locum præstitutum, non tamen sacrum, nec ubi sacra confici solent, convocatos, per aliquem magistrum in Theologia, aliumve idoneum virum ab eis eligendum, cum mercede congrua illi ex ipsorum Hebreorum collatione, aut alias, prout commodius eis videbitur, Hebraicæ (si fieri poterit) linguæ peritum, sermones vel lectiones haberi, in quibus illis exponantur scripturæ Veteris Testamenti, Moysis scilicet & Prophetarum, præsertim vero, quæ eo Sabbatho leguntur, seu lectæ in eorum sunt Synagogis, juxta sanctorum tamen Patrum interpretationes, & verum catholicæ Ecclesiæ sensum, ac in eis disseratur de veritate Christianæ fidei, de certo adventu & incarnatione filii Dei, illiusque nativitate, vita, miraculis, passione, morte, sepultura, descensu ad inferos, resurrectione, in cœlum ascensione, de ejus Evangelio in toto terrarum orbe per Apostolos ejus, & alios sanctos prædicato, innumeris atque clarissimis virtutibus, & illustrium miraculorum gloria confirmato, ac de ejus spirituali & vero regno, & de impio idolorum cultu sublato, & gentium vocatione, de perpetua tum Hierusalem, & terræ eorundem Judæorum desolatione, tum ipsorum ubique terrarum dispersione, & captivitate, & de aliis similis argumenti dogmatibus & articulis, ex lege & Prophetis; de diutina præterea & irrita Judæorum adventus Messiæ, & carnalis ipsius regni expectatione, de vana eorum, quæ sæpe, quinimo quotidie eos frustrata est, spe reditus in terram promissionis, & restaurationis tertii templi, & demum de multiplicibus & variis erroribus & hæresibus eorum, in quas miserrime se demerserunt, postquam Christum Dominum in carne venientem agnoscere noluerunt, & de falsa per eorum Rabbinos tradita sacrarum scripturarum interpretatione, quarum literam & sensum fabulis, mendaciis, & variis dolis & modis detorquentes corruperunt & depravarunt, & hactenus corrumpere & depravare non desinunt, deque omnibus aliis, quæ eos possint ad agnitionem fidei, ad errorum suorum correctionem, ad orthodoxamque fidem convertere, pro loci, temporis, sumptique argumenti ratione prudenter agant, veris, & ex sacra scriptura depromptis demonstrationibus nulla cum obtrectatione aut iracundia, sed magna cum charitate, & modestia, veri-

veritatis lumen illis aperire conentur; ad quos sermones, & lectiones volumus universos, & singulos utriusque sexus Judæos, a duodecim annis supra, infirmitate & alia legitima causa, de qua ordinarios docere debeant, non impeditos, in civitate & locis, ut præfertur habitantes, vel aliunde advenientes, etiamsi inibi domicilium non habeant, ita per circuitum convenire, ut tertia saltem eorum pars, nec unquam minor, semper adsit. Quod si facere neglexerint, interdicti cum fidelibus commercii, & aliis pœnis arbitrio ordinarii pro contumaciæ modo imponendis, donec satisfecerint, competenter, ad ipsos sermones audiendos compellantur. Si quis vero de numero fidelium ita fuerit salutis, aut sui, aut proximi sui, de quo unicuique mandatum est, immemor, qui eos a salutaribus hujusmodi sermonibus seu lectionibus directe, vel indirecte abduxerit, aut impediverit, seu contenderit quoquo modo, excommunicationis sententia sit eo ipso ligatus, & contra eum ad alias pœnas, ordinarii arbitrio, omnino procedatur. Cæterum Imperatorem, Regesque, & Principes omnes, necnon Respublicas, magistratus & dominos temporales seculares rogamus, & obtestamur in Domino, ut Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis ordinariis prædictis, eorumque vicariis, & ministris suum in præmissis auxilium præstent, amplissimum ab omnipotenti Deo præmium in supremis gloriæ æternæ tabernaculis habituri.

TITULUS II.
DE HIS, QUI INFIDELIBUS ADVERSUS CHRISTIANOS AUXILIANTUR.
CAP. I.

Excommunicantur arma, & præsidia quæcunque ferentes Saracenis, & infidelibus in Christianæ Reipublicæ perniciem, & detrimentum, eorumque fisco adscribuntur bona.

Nicolaus V.

OLim tam in generali, quam in Lugdunensi postmodum substituto Conciliis per sedem Apostolicam celebratis, in illos falsos, & impios Christianos, qui contra Deum, & Christianum populum, Saracenis ferrum, arma, quibus Christianos impugnent, & lignamina galearum, & aliorum vasorum navigabilium, deferunt ad eos, & qui eis galeas vendunt, ac naves; quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel in machinis, & quibuslibet aliis, eis impendunt auxilium, vel consilium, vel favorem, in Christianorum dispendium, & specialiter terræ sanctæ: fuit excommunicationis sententia promulgata, ipsosque rerum suarum privatione mulctari, & servos capientium fore censuerunt Concilia supradicta: expresse quoque in ipsis præcipitur, ut talibus gremium non aperiatur Ecclesiæ, nisi totum, quod de commercio tam damnato perceperint, & tantundem de suo, in subsidium terræ memoratæ præstiterint, ut æquo judicio in quo deliquerit, puniatur. Nos itaque gerentes corde negotia dictæ terræ duximus hactenus statuendum, ut nullus equos, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæque mercimonia in Alexandriam, vel alia loca Saracenorum terræ Ægypti deferre vel mittere, seu partibus eorum, ut eisdem deferantur, extrahere, vel extrahi permittere, aut consilium, vel favorem præstare quoquo modo præsumat; ac illos, qui contra hujusmodi constitutionem nostram ausu temerario venire tentaverint, eo ipso excommunicationis sententia decernimus subjacere, a qua non possit absolvi, nisi tantum de bonis propriis in dictæ terræ sanctæ subsidium convertendum exsolverit, quantum ad partes prædictas extulerit, vel miserit, & deferre, vel de ipsorum partibus extrahi permiserit, ad eosdem deferendum. Et nihilominus, si personas eorum capi contigerit, in servitute capientium illorum esse volumus, in quorum acciderint captionem. Volentes autem in hac parte solertius providere, quanto amplius exigere hoc noscitur urgens necessitas dictæ terræ, Apostolica auctoritate statuimus, ut nullus omnino aliqua victualia, usque ad decennium a data præsentium computandum; alia vero prædicta, ad aliquod seu aliqua de eisdem, aut aliud quodlibet (victualibus sicut præmittitur usque ad prædictum tempus duntaxat exceptis) quacunque occasione, vel causa, seu quovis ingenio, vel quæsito colore, ullo unquam tempore in Alexandriam, vel partes Ægypti, seu terras Soldano subjectas, mittere vel deferre præsumat, vel quantum in eo fuerit, mitti vel deferri permittat, auctoritate decernimus eadem, ut hi, qui contra hujusmodi statutum nostrum quolibet modo venire præsumpserint, præter pœnas prædictas, quas ipso facto incurrere volumus, perpetuo sint infames, & intestabiles habeantur, ita quod nec testari, nec legata eis, seu relicta percipere valeant. Et insuper ad successiones, tam ex testamento, quam ab intestato, sint prorsus & reddantur inhabiles, nec ad publica quælibet admittantur officia, sintque illis actus legitimi perpetuo interdicti; & postquam de hujusmodi temeritate constiterit, diebus festivis, & dominicis publice nuncientur, & ad fiscum bona omnia devolvantur. Apud urbem veterem, 10. Calend. Septembr. 1449.

TITULUS III.
DE HÆRETICIS, ET SHISMATICIS.
CAP. I.

Leges Friderici Imperatoris in hæreticæ pravitatis reos, eorumque complices, & fautores latæ, confirmantur, & servari jubentur.

Innocentius IV.

INnocentius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filis potestatibus, consiliis, & communitatibus civitatum, aliorumque locorum Lombardiæ, Marchiæ Tervisanæ, ac Romaniolæ salutem, & Apostolicam benedictionem.

Cum adversus hæreticam pravitatem quondam Fridericus Romanorum Imperator promulgaverit quasdam leges, per quas ne pervagetur, compesci poterit pestis illa: Nos illas volentes ad robur fidei ad salutem fidelium observari, universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eas, quarum tenores vobis mittimus insertos præsentibus, faciatis singuli in vestis capitularibus annotari, contra hæreticos sectæ cujuslibet secundum eas exacta diligentia processuri: alioquin dilectis filiis, Priori Provinciali, & fratribus Inquisitoribus hæreticæ pravitatis ordinis prædicatorum in Lombardia, Marchia Tervisana, & Romaniola literis nostris injungimus, ut vos ad id per excommunicationem in personis, & interdictum in terram appellatione remota compellant: tenores autem legum hi sunt.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, Hierusalem & Siciliæ Rex, dilectis Principibus suis, venerabilibus Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Prælatis Ecclesiarum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Sculteris, Burggraviis, Advocatis, Judicibus, Ministralibus, Officialibus, & omnibus per totum Imperium constitutis, præsentes literas inspecturis fidelibus suis gratiam suam & omne bonum.

Commissi nobis cœlitus cura regiminis, & imperialis, cui dante Domino præsidentes, fastigium dignitatis materialem, quo divisim a sacerdotio fungimur, gladium adversus hostes fidei, & in exterminium hæreticæ pravitatis exigunt exercendum, ut perfidiæ vipereos filios contra Deum, & Ecclesiam insultantes, tanquam materni uteri

nteri corrosores, in judicio, & justitia prosequamur, maleficos vivere non passuri, per quorum scientiam seducentem mundus inficitur, & in gregum fidelium per oves has morbidas gravior infligitur corruptela.

Statuimus itaque sancientes, ut hæretici, quocunque nomine censeantur, ubicunque per Imperium damnati fuerint, ab Ecclesia, & seculari judicio assignati, animadversione debita puniantur.

Si qui vero de prædictis, postquam fuerint deprehensi, territi, metu mortis redire voluerint ad fidei unitatem, juxta canonicas sanctiones ad agendum pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur. Præterea quicunque hæretici reperti fuerint in civitatibus, oppidis, seu aliis locis Imperii, per inquisitores ab Apostolica sede datos, & alios orthodoxæ fidei zelatores; hi qui jurisdictionem ibidem habuerint, ad inquisitorum, & aliorum catholicorum virorum insinuationem eos capere teneantur, & eos captos arctius custodire, donec per censuram Ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta, & vitæ damnabant. Simili quoque pœna plecti censemus omnes, quos ad fovendum hæreticorum errorem callidus hostis suscitat advocatos, vel parat illicitos defensores; maxime cum facinus, quod inquinat, nisi monitione præmissa destiterint, & eorum vitæ duxerint consulendum. Eos præterea, qui convicti in uno loco de hæresi, ad alia loca se transferunt, ut cautius possint effundere virus hæreticæ pravitatis, debitam censemus subire vindictam: ut super hoc viros ab eodem errore conversos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæresi convicerunt, (quod & in hoc casu concedimus licite faciendum) evidens testimonium habeatur. Item mortis sententiæ ducimus addicendos, si quos hæreticorum ad judicium tractos, in extremæ vitæ periculo hæresin abjurantes, postmodum de falso juramento constiterit, & fide mentita convinci, ac eos contigerit, ejusdem morbi spontaneam incurrere recidivam, ut sibi damnabilius iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium non evadat. Omne insuper proclamationis, & appellationis beneficium, ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem penitus amovemus: volentes, ut de finibus Imperii, in quibus semper debet existere fida fides, hæreticæ labis germina modis omnibus deleantur.

Cætærum, quia quanto majora divinæ nutu miserationis accepimus, & altiorem locum præ filiis hominum obtinemus, tanto devotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti, si quando in nostri nominis contemptores nostri culminis excandescit auctoritas: si reos læsæ majestatis, in personis eorum & liberorum suorum exhæredatione damnamus, multo fortius justiusque contra Dei blasphematores nominis, & catholicæ fidei detractores provocamur: eorundem hæreticorum, receptatorum, fautorum, & advocatorum suorum hæredes, & posteros usque ad secundam progeniem, beneficiis cunctis temporalibus, publicis officiis, & honoribus imperiali auctoritate privantes: ut in paterni memoria criminis continuo mœrore tabescant: vere scientes, quod Deus zelotes est, peccata patrum in filios potenter ulciscens. Nec quidem, a misericordiæ finibus duximus excludendum, ut si qui paternæ hæresis non sequaces latentem patrum perfidiam revelaverint, quacunque reatus illorum animadversione plectantur, prædictæ punitioni non subjaceant innocentiæ filiorum. Ad hæc notum fieri volumus, fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio, in partibus Imperii nostri contra hæreticos deputatos, cæteros quoque, qui ad hæreticos judicandos accesserint, nisi aliqui eorum ab Imperio fuerint proscripti, eundo, morando, & redeundo, sub nostri Imperii speciali defensione receptos, & quos apud omnes sub ope ac recommendatione fidelium Imperii esse volumus inoffensos, universitati vestræ mandantes, quatenus quocunque, & apud quemcunque vestrum pervenerunt, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incursu hæreticorum eis insidiantium conservantes indemnes; omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotiis exequendis. Hæreticos vero, quod & ostenderint ipsi vobis, in jurisdictione vestra singuli capientes, diligenti custodia detinendos, donec post Ecclesiasticæ damnationis judicium, pœnam subeant, quam merentur: scituri, quod in executione ipsius negotii gratum Deo, & laudabile nobis obsequium conferetis, si ad expellendam de partibus nostris imperii novam, & insolitam hæreticæ pravitatis infamiam, opem & operam, una cum eisdem fratribus præstiterit efficacem. Et si quis foret exinde negligens, & remissus, ac etiam inutilis, coram Domino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Dat. Paduæ 22. Febr. 12. Indict.

CAP. II.

Excommunicantur nonnulli hæretici, ut sunt Cathari, Patareni, pauperes de Lugduno, Passagini, Josepini, Arnaldistæ, Speronistæ, omnesque singulari opinione in Ecclesiam catholicam pertinaces.

Idem *universis Christi fidelibus*.

NOverit universitas vestra, quod nos ad instar felic. record. Gregorii Papæ prædecessoris nostri, excommunicamus, & anathematizamus universos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Josepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem habentes divesas, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum. Damnati vero per Ecclesiam, seculari judicio relinquantur, animadversione debita puniendi: clericis prius a suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire noluerint ad agendum condignam pœnitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter judicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationis sententiæ decernimus subjacere, firmiter statuentes, ut si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, a sua super hoc non curaverit præsumptione cessare, ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Qui si forte Judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti & in similibus idem præcipimus observari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, evitare contempserint, excommunicationis sententia percellantur, alias animadversione debita puniendi. Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles, nisi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur: ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, & appellationes hujusmodi personarum minime audiantur Item Judices, advocati, & notarii nulli eorum officium suum impendant, alioquin eodem officio perpetuo sint privati. Item clerici non exhibeant hujusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta: nec eleemosynas aut oblationes eorum accipiant. Similiter Hospitalarii, & Templarii, ac quilibet regulares, alioquin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur absque indultu sedis Apostolicæ speciali. Item quicunque tales præsumpserint Ecclesia-

sticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se noverint subjacere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publice extumulent & projiciant hujusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetuo careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel privatim de fide catholica disputare: qui vero contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item, si quis hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos studeat indicari confessori suo, vel alii, per quem credat ad prælati sui notitiam pervenire, alioquin excommunicationis sententia percellatur. Hæretici autem & receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem, ad nullum Ecclesiasticum beneficium seu officium admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Nos enim prædictos & quoscunque viros Ecclesiasticos, qui ad preces hujusmodi pestilentium personarum dignitates, personatus, & alia quæcunque Ecclesiastica beneficia sunt adepti, exnunc privamus taliter acquisitis, volentes, ut tales & habitis perpetuo careant, & ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem nullius esse momenti volumus, quorum parentes post emancipationem hujusmodi ad invicem superstitionis hæreticæ a via declinasse constiterit veritatis. Datum Anagniæ 17. Cal. Jul. Anno 11. Pontificatus nostri.

IMPERATOR FRIDERICUS semper Augustus, &c.

PAtarenorum receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui ut a pœna alios possint eximere, de se velut improvidi non formidant, publicatis bonis omnibus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filii ad honores aliquos nullatenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum hujusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cujus perfidia manifeste probatur, in fidei præmium, quam agnovit, famæ pristinæ de Imperiali clementia restitutionis beneficium integrum consequatur.

INCIPIUNT CAPITULA CONSTITUTIONIS contra Patarenos edita per eundem Fridericum, illustrem virum, Romanorum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem, & Siciliæ Regem.

CAtharos, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circumcisos, Passaginos, Josepinos, Granatenses, Albanenses, Franciscos, Bagnarolos, Commixtos, Vualdenses, Roncarolos, Communellos, Vvarinos, & Ortholinos, cum illis de Aquanig. & omnes hæreticos utriusque sexus, quocunque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, censentes, ut bona talium confiscentur, nec ad eos ulterius revertantur: ita quod filii eorum ad successionem pervenire non possint, cum longe sit gravius, æternam, quam temporalem offendere majestatem. Qui autem inventi fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ, juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur; ita quod si per annum permanserint, extunc eos sicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, ut potestates, & consules, seu rectores, quibuscunque fungantur officiis, pro defensione fidei præstent publicum juramentum, quod de terris suæ ditioni subjectis, universos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt: ita quodammodo quandocunque quis fuerit in perpetuam potestatem, vel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum juramento firmare: alioquin neque pro potestatibus, neque pro consulibus, seu consimilibus habeantur: eorumque sententias ex tunc decernimus inutiles & inanes. Si vero dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica pravitate, post annum a tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandam: qui eam exterminatis hæreticis absqus ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent: salvo jure dominii temporalis, dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilominus lege servata contra eos, qui non habent dominos principales. Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus: statuentes, ut si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso jure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, vel ad aliquos eligendos hujusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus ei præterea super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si Judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, ejus instrumenta confecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti. Adjicimus insuper, quod hæreticus per hæreticum convinci possit: & quod domus Patarenorum, receptatorum, & defensorum, & fautorum, sive ubi docuerint, sive ubi aliis manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restituendæ. Dat. Paduæ 22. Febr. 2. Indictione.

Rex Regum, Apostatantes a fide catholica penitus execramus, insequimur ultionibus, bonis suis omnibus spoliamus. Et ut a professione vel vita naufragentes legibus coarctamus. Successiones tollimus, ab eis omne jus legitimum abdicamus. Dat. Perusii 2. Cal. Novemb. Pontificatus nostri An. 1.

ALIUD RESCRIPTUM FRIDERICI in hæreticos.

INconsutilem tunicam Dei nostri dissuere conantur hæretici, & vocabuli vitio servientes, quod significationem divisionis enunciat, in ipsius indivisibilis fidei unitate nituntur inducere sectionem: & oves a Petri custodia, cui pascendæ a pastore bono sunt creditæ, segregare. Hi sunt lupi rapaces, extrinsecus eo usque mansuetudinem prætendentes ovium, quousque ovile possint subintrare dominicum. Hi sunt angeli pessimi: hi sunt filii pravitatum a patre nequitiæ & fraudis auctore ad animas simplices destinati. Hi colubri, qui columbas decipiunt. Hi serpentes, qui latenter videntur inserpere, & sub mellis dulcedine virus evomere: ut vitæ cibum ministrare se simulent, cauda feriunt, & mortis poculum veluti quoddam dirissimum venenum immiscent. Horum sectæ veteribus, vel ne in publicum prodeant, non sunt notatæ nominibus: vel quod est forte nefandius, non contentæ, ut vel Arrio Arriani, vel a Nestore Nestoriani, aut a similibus similes nuncupentur: sed in exemplum Martyrum, qui pro fide catholica martyria subierunt, Patarenos se nominant, velut expositos passioni. Hujusmodi miseri Patareni, a quibus abest sancta credulitas divinitatis æternæ, sub uno contextu nequitiæ insimul tres offendunt: Deum videlicet, proximos, & seipsos. Deum, dum Dei fidem, & Filium non agnoscunt: decipiunt proximos, dum ipsis sub spe spiritualis alimoniæ, hæreticæ pravitatis oblectamenta ministrant. Crudelius etiam sæviunt in seipsos, dum post animarum dispendium, corpora denique severæ mortis illecebris, quam per agnitionem veram & veræ fidei possent evadere, vitæ prodigi & necis improvidi sectatores involvunt, & (quod est

eſt ipſo dicto diriſſimum) ſuperſtites etiam non terrentur exemplo.

Contra tales ſibi, Deo, & hominibus ſic infeſtos, continere non poſſumus motus noſtros, quin debitæ ultionis in eos gladium exeramus: tanto ipſos inſtantius perſequentes, quanto in evidentiorem deluſionem fidei Chriſtianæ, prope Romanam Eccleſiam, quæ caput Eccleſiarum omnium judicatur, ſuperſtitionis ſuæ ſcelera latius exercere noſcuntur. Adeo quod ab Italiæ finibus, præſertim a partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus, ipſorum nequitiam latius abundare; jamque uſque ad regnum noſtrum Siciliæ, ſuæ perfidiæ rivulos derivarunt.

Quod acerbiſſimum reputantes, ſtatuimus imprimis, ut crimen hæreſeos, & damnatæ ſectæ cujuslibet, quocunque nomine cenſeantur ſectatores, (prout veteribus legibus eſt indictum) inter publica crimina numeretur: imo crimine læſæ majeſtatis noſtræ debet ab omnibus horribilius judicari, quod in divinæ majeſtatis injuriam noſcitur attentatum, quamvis judicii poteſtate alterum alteri non excellat. Nam ſicuti perduellionis crimen perſonas adimit damnatorum, & bona, & damnat poſt obitum memoriam defunctorum: ſic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obſervari.

Et ut ipſorum nequitia, qui (quia Dominum non ſequuntur) in tenebris ambulant, detegatur, nemine etiam deferente inveſtigari volumus diligenter hujuſmodi ſcelerum patratores, & per officiales noſtros, ſicut & alios malefactores inquiri, ac inquiſitione notatos, etſi levis ſuperſtitionis argumento tangantur, a viris Eccleſiaſticis, & Prælatis examinari jubemus. Per quos, ſi inventi fuerint a fide catholica ſaltem in articulo deviare, ac per ipſos paſtorali more commoniti, tenebroſi diaboli relictis inſidiis, noluerint agnoſcere Deum lucis, ſed in erroris concepta inſtantia perſeverent, præſentis noſtræ legis edicto damnatos mortem pati Patarenos, alioſque hæreticos quocunque nomine cenſeantur, decernimus, quam affectant, ut vivi in conſpectu hominum comburantur, flammarum commiſſi judicio. Nec dolemus, quod in hoc ipſorum ſatisfacimus voluntati, ex quo pœnam ſolummodo, nec fructum alium conſequuntur erroris. Apud nos pro talibus nemo intervenire præſumat: quod qui fecerit, in ipſum noſtræ indignationis aculeos non immerito convertemus. Dat. Paduæ 22. Febr. 12. Indict.

CAP. III.

Abjurantes hæreſim, & reſipiſcentes excipiuntur.

Urbanus IV. *Inquiſitoribus ordinis Prædic. in Prov. Lombardiæ, Marchiæ, Januenſ.*

QUi hæretica labe penitus abjurata redire voluerint ad Eccleſiaſticam unitatem, eis juxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium impendatis & injungatis eiſdem, quod injungi talibus conſuevit, proviſo ſolerter, ne ſimulata converſione redeant fraudulenter, & vos, imo potius ſeipſos fallentes, ſub agni ſpecie gerant lupum.

Quod ſi aliqui fuerint judicandi hæretici, vel incarcerationis pœna perpetuæ alicui pro hujuſmodi crimine fuerit infligenda, ad id per vos de diæceſanorum, vel vicariorum ſuorum, ſi ipſis diœceſanis abſentibus præſentes fuerint, conſilio procedatur: ut in tantæ animadverſionis judicio non poſtponenda Pontificum auctoritas intercedat. Verum quia in tam gravi crimine cum multa oportet cautela procedi, ut in reos ſine ullo proferatur errore duræ ac dignæ ſeveritas ultionis, volumus & mandamus, ut vos vel illi, quos ad hoc duxeritis deputandos in examinatione teſtium, quos recipi ſuper crimine prædicto, ipſumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religioſas & diſcretas perſonas, in quarum præſentia per publicam, ſi commode poteſt haberi, perſonam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depoſitiones teſtium conſcribantur. Ad conſcribendas quoque hujuſmodi depoſitiones teſtium, & ad faciendum omnia, quæ in commiſſo vobis officio, ad ſcriniarii ſeu tabellionis officium pertinent, teneri diſtricte præcipimus, cum per vos, ſeu deputatos ad hoc a vobis, requiſiti fuerint, omnes & ſingulos veſtri ordinis fratres, qui dum eſſent in ſeculo, hujuſmodi tabellionatus officium habuiſſe & exercuiſſe noſcuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officium, ratione præfati negotii fidei, fuit a dicta ſede commiſſum, & in poſterum committetur. Datum Viterbii 13. Cal. April. Pontificatus noſtri Anno primo.

CAP. IV.

Fœdera cum hæreticis inita damnantur & prohibentur.

Joannes XIII. *Inquiſitori hæreticæ pravitatis F. Lamberto de ord. Præd.*

CUm nonnulli de Provincia noſtra Romandiolæ, tam clerici quam Laici, Deum & Romanam matrem Eccleſiam offendere, ſeque in præcipitium damnationis mortis immergere non verentes, adeo favere & faviſſe dicantur damnatis hæreticis, confœderationes, ligas, & ſocietates ineundo cum ipſis, eoſque receptando, & ſibi præſtando multipliciter auxilia, conſilia & favores, quod de labe hæreſis ſe reddiderunt, & reddunt vehementer ſuſpectos: nos tam ipſorum, quam multorum aliorum periculis, & præmiſſis imminentibus obviare ſalubriter cupientes, diſcretioni tuæ per Apoſt. ſcripta mandamus, quatenus contra fautores hujuſmodi, & alios quoslibet, de crimine pravitatis hæreticæ culpabiles, vel ſuſpectos, ſic ſolerter ſecundum formam canonum, ac privilegiorum conceſſorum, inquiſitionis officio procedere non poſtponas, quod inde debeat tua diligentia merito commendari. Datum Avinion. 12. Calend. Septemb. Pontificatus noſtri Ann. 10.

CAP. V.

Filii hæreticorum inhabiles ſunt ad officia, ob paterni flagitii luem, quam contraxiſſe videntur.

Honorius IV. *Calgano de Eugubio ord. Minorum, Inquiſitori hæret. pravitatis.*

EXhibita nobis dilecti filii Archioni militis, nati quondam Philippi dicti Palmerii militis Spoletan. primo continebat, quod olim ſignificantibus felicis recordationis Alexandro Papæ, prædeceſſori noſtro, inquiſitoribus pravitatis hæreticæ per Italiam deputatis, quod frequenter a ſede Apoſtolica committebatur eiſdem, ut tam hæreticos, credentes, fautores, & receptatores hæreticorum, quam ipſorum filios & nepotes privandi dignitatibus, perſonatibus, officiis publicis, & beneficiis Eccleſiaſticis de diœceſanorum, vel eis abſentibus, vicariorum ſuorum conſilio, haberent liberam poteſtatem, & qualiter hoc deberet intelligi, poſtulantibus declarari, præfatus prædeceſſor eiſdem inquiſitoribus per ſuas duxit literas reſpondendum, quod de filiis & nepotibus illorum hæreticorum credentium & aliorum hujuſmodi, qui modo tales eſſe probantur, intelligendum eſſe videbatur, non autem illorum, quos emendatos eſſe conſtaret, ac pro culpa hujuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam recepiſſe, quam ipſi vel jam perfecerant, vel humiliter proſecutioni ejus inſtarent, vel parati fuerant, dum viverent, ad recipiendum eandem. Verum licet inquiſitor pravitatis hujuſmodi, tunc in partibus illis per ſedem Apoſtolicam deputatus, memoratum Philippum, qui ſibi confeſſus extitit, quod cuidam hæretico reverentiam fecerat, quædam contra fidem proferendo catholicam, privaverit bonis ſuis, ac idem Philippus injunctam ſibi propter hoc ab eodem Inquiſitore pœnitentiam perfecerit reverenter, ac tandem, ſicut vere catholicus, receptis Eccleſiaſticis ſacramentis viam fuerit uni-

universæ carnis ingressus, & ab Inquisitore præfato etiam absolutus, tamen potestas, consilium, & commune Spoletan. dictum Archionum, ejusque filios occasione præmissorum ad officia civitatis Spolet. pro sua recusant admittere voluntate. Quare prælibatus Archionus nobis humiliter supplicavit, ut nos misericorditer attendentes, quod idem Philippus sicut præmittitur, tanquam vere catholicus & fidelis Ecclesiæ Roman. decessit, eundem Archionum & filios ejus decerneremus, juxta præmissum ejusdem prædecessoris responsum, in aliquo puniri occasione hujusmodi non debere: sed eos ad omnia secularia officia & beneficia Ecclesiastica & dignitates, ac ad omnes ordines, impedimento hujusmodi non obstante potius admittendos. Quia igitur de facto hominis & ejus circumstantiis habere poteris notitiam pleniorem: Nos gerentes de circumspectione tua fiduciam in Domino specialem, præsentium tibi auctoritate committimus & mandamus, ut si diligenti inquisitione præmissa, prædicta inveneris veritate fulciri, & tibi etiam constiterit, quod præfati Archionus & filii non sint de hæretica pravitate suspecti, & in fidelitate ac devotione Ecclesiæ supradictæ persistant, super quibus omnibus tuam intendimus conscientiam onerare, auctoritate nostra denuncies & declares, quod propter præmissa vel eorum occasione, nihil eis possit objici vel opponi, quin ad omnia secularia officia & beneficia Ecclesiastica, etiam si dignitates existant, illis non obstantibus, assumi libere valeant, & hi, qui literati esse noscuntur, ad omnes ordines promoveri, prout secundum Deum ad honorem catholicæ fidei videris expedire. Quicquid autem super his inveneris & duxeris faciendum, nobis per tuas patentes literas harum seriem continentes fideliter studeas intimare. Datum Romæ apud S. Sabinam, 5. Cal. Decemb. Pontificatus nostri anno secundo.

CAP. VI.

Solvuntur quædam dubia circa discussiones, & decisiones causarum fidei, & hæresis pœnas.

Alexander IV.

ALexander Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Minorum, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in administratione sancti Francisci, præsentibus ac futuris, salutem & Apostolicam benedictionem.

Quod super nonnullis quæstionum articulis, in quibus causa fidei tangitur, nos consulere voluistis, sollicitudinis vestræ prudentiam in Domino commendamus.

Primus igitur vestræ consultationis articulus continebat, utrum dici debeat relapsus a in hæresim, qui lapsus est in eam post abjurationem ipsius, in quæ non invenitur antea commisisse, cum secundum proprietatem verborum non videatur relapsus, qui non fuerat ante lapsus? Ad quod taliter respondemus, quod talis, si tanquam accusatus vel suspectus de hæresi, eam in judicio abjuravit, & postea committat in ipsa, censeri debet quadam juris fictione relapsus, licet ante abjurationem suam plene probatum non fuerit crimen hæresis contra ipsum, dummodo hujusmodi prius o ta suspicio violenta fuerit, & certis ac veris indiciis comprobata. Si vero levis & modica, quanquam ex hoc sit gravius puniendus, relapsorum tamen in hæresim non debet pœna puniri, ex quo præsumi non potest verisimiliter ante lapsus in eam.

Quæsivistis etiam circa idem, si is, qui hæresim abjuravit, & per solam inexcusabilem receptionem vel receptationem, aut deductionem seu associationem, vel visitationem hæreticorum, sive dationem vel missionem munerum, aut etiam alias in favorem eorum, qui excusari non possit, sine adoratione tamen (ut verbis vestris utamur) lapsus est postmodum, propter hoc debeat judicari relapsus. Et quidem si legitime constitit, vel etiam nunc constaret, quod tales ante hujusmodi abjurationem in hæresi commisissent, non est dubium eos per hoc fuisse relapsos: quia tunc dubitari non debet, illos ex approbati a se prius erroris consequentia id fecisse.

Præterea nonnulli talium, ut proponitis, jurant coram Inquisitoribus, tam de se, quam de aliis super facto hæresis veritatem dicere, sed perjurant, non odio tamen, vel pretio, sed timore sui potius, & suorum: corrigunt autem se postmodum super iis contra se, ac alios suos complices deponendo Cum itaque perjurus secundum jura, etiam post pœnitentiam in criminalibus a testimonio repellatur; hinc quæritur, utrum contra illos suos complices sit per testimonia talium procedendum. Super quo taliter respondemus, quod cum crimen hujusmodi sit exceptum, si ex manifestis indiciis apparuerit, tales non animi levitate, aut odii fomite ductos, seu corruptos pecunia, sed zelo fidei, tanquam pœnitentes propriæ culpæ asserere, quod talia prius tacuerant, & velint in hoc errorem suum corrigere, ac alios nominare, stari debet in favorem fidei, nisi aliud obsisteret, attestationibus eorundem.

Ad illud autem quod quæritur, utrum ad Inquisitores hæresis pertineat de divinationibus, & sortilegiis, quæ contra aliquos sibi denunciantur, cognoscere, ac punire talia exercentes, brevius respondetur, quod cum negotium fidei, quod summe privilegiatum existit, per occupationes alias non debeat impediri, Inquisitores ipsi de iis, nisi manifeste saperent hæresim, ratione hujusmodi officii sibi commissi se nullatenus intromittant, sed eos relinquant suis Judicibus pœna debita castigandos.

Quidam insuper (ut adjicitis) pro iis, quæ commiserunt, in hæresi, astringunt se Inquisitoribus sub obligatione bonorum suorum ad recipiendum ab eis pœnitentiam, & complendam: sed ea licet injuncta non tamen peracta, quin potius in toto, vel in parte neglecta decedunt. Quæritur ergo utrum Inquisitores ipsi, vel qui in eorum locum succedunt, possint ad satisfaciendum pro ipsis defunctis hæredes, vel detentores bonorum sic decedentium coarctare. Ad quod dicimus, quod si per hujusmodi pœnitentiam aliquod onus ad salutem proficiens impositum fuerit, in bonis temporalibus exequendum, ad complementum ipsius per Inquisitores cogi debent hæredes, vel alii, ad quos bona talium cum suo onere devenerunt.

Injungitur etiam aliquibus ad pœnam in pœnitentia pro hæresi ab ipsius pestis Inquisitoribus, ut usuras restituant, ad quod obligaverant in judicio Ecclesiæ se & sua. In quo quæritur, utrum Inquisitores ipsi, vel qui succedunt in locum eorum ad respondendum coram se conquerentibus de usuris hujusmodi, & ad restitutionem earum, si de ipsis constiterit, possunt compellere taliter pœnitentes, prout ab eis in aliis injunctis sibi pœnitentiis fieri consuevit. Ad quod respondemus quæstionem super usuris motam contra tales judicialiter non debere audiri ab Inquisitoribus hæresis, nec decidi. Nolentes quod per causas hujusmodi offendiculum negotio fidei præparetur, eos tamen ad restitutionem usurarum, de quibus constiterit, compellere poterunt; quibus in satisfactionem pro prædicto crimine hujusmodi restitutionem in pœnitentia injunxerunt.

Sunt & alii, qui confessi sunt in judicio de hæresi coram Inquisitoribus hujusmodi pravitatis, sed antequam eis injungeretur pœnitentia, decesserunt. Super quo quæritur, si hæredes talium compelli possint ab Inquisitoribus, ut ad ipsorum arbitrium satisfaciant pro defunctis, præcipue cum iidem, dum viverent, ad faciendam pœnitentiam, quam Inquisitores eis vellent injungere, bona sua Inquisitoribus obligarint. Cui quæstioni sic duximus respondendum, quod postquam tales non decesserunt hære-

a *Relapsus dicitur qui in hæresim abjuratam vel in aliam iterum labitur, c. fin. de hæret. Pannorm.*

hæretici, sed reincorporari potius Ecclesiæ unitati, non vidimus, quod eis post mortem, vel eorum hæredibus, qui ad successionem talium admittuntur, sit satisfactio pro extincto jam crimine injungenda. In eo vero casu, in quo hæredes hujusmodi ad successionem non deberent ob culpam sui actoris admitti, non obstante quod actoribus ipsis viventibus hoc non fuerit intercedente ipsorum morte per sententiam declaratum ad confiscationem bonorum post mortem nihilominus procedatur.

Adjecistis præterea negotium, seu officium Inquisitionis contra hæreticos dilecto filio Priori fratrum Prædicatorum Parisien. a sede Apostol. fuisse sub ea forma commissum, ut idem super hoc posset inquirere, tam per se, quam per alios, quos ad hoc idoneos reputaret: in quo quæritur, utrum tales delegati existant, & quot possint etiam sic eligi. Super quo taliter duximus ordinandum, quod idem Prior possit tres, vel quatuor idoneos ad hoc opus assumere, qui parem cum ipso habeant potestatem, & amovere illos, ac ipsorum loco alios substituere, quotiescunque viderit expedire: ipsi tamen Priori, & aliis sic assumptis committendi duntaxat citationes, & examinationes testium, cum de hujusmodi crimine, ac circumstantiis ejus inquiritur, an denunciationis sententiam, quas super iis contra quoslibet contigerit ferri, & iis similia faciendi conceditur ab eadem sede facultas.

Quæstioni vero, qua quæritur, utrum constitutus in sacris deprehensus in hæresi, & propter hoc immurandus perpetuo, prius sit ab ordinibus a suo Episcopo degradandus, antequam tradatur hujusmodi pœnitentiæ. Respondemus, quod talis, qui est perpetuo immurandus, prius debet a suis ordinibus degradari.

Nonnulli quoque clerici, & quod deterius est, sacerdotes prætextu pecuniæ, vel alicujus servitii temporalis inveniuntur aliquando inquisitionis impedire negotium, instruendo citatos hæreticorum credentes de celanda veritate, falsitate dicenda, vel eos indebite liberando: de quibus quæritur, utrum Inquisitores possint tales capere, ac etiam retinere, aut quod si accepta restituant, coarctare. Dubium itaque non videtur, quod ii, quos constat exercere præmissa, ea faciunt in favorem hæreticæ pravitatis, quare possunt a talibus per Inquisitores compesci, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quam etiam alias, prout culpa exegerit delinquentis.

Quod autem postmodum quærebatur, quomodo essent puniendi religiosi, qui inveniuntur in hæresim deliquisse, cum seculares peccantes in simili casu, immurationis, vel alia pœna plectantur. Ejus solutio satis patet, cum certum sit tales in hoc, & consimilibus delinquentes, gravius etiam secularibus puniendos.

Frequenter etiam vobis ab Apost. sede committitur, ut tam hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, quam ipsorum filios, & nepotes, ac illos etiam, qui prædictorum interventu, vel gratia tale essent adepti, vel assequerentur in posterum, privandi personatibus, dignitatibus, & honoribus quibuscunque ac beneficiis Ecclesiasticis, & officiis publicis de diœcesanorum, vel eis absentibus vicariorum suorum consilio habeatis liberam facultatem: quod qualiter intelligi debeat, petivistis ejusdem sedis oraculo declarari. Hoc sane de filiis, & nepotibus illorum credentium & aliorum hujusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligendum esse videtur, non autem illorum, quos emendatos constiterit, & pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quam ipsi vel jam perfecerunt, vel humiliter persecutioni ejus insistunt, vel parati fuerunt, dum viverent, ad recipiendam eandem. Diœcesani quoque in privandis talibus sunt generaliter requirendi, nisi forsan constaret legitime, quod iidem scienter eis beneficia contulissent: tunc enim eos in iis requirendos esse non credimus, sed potius a suo Judice puniendos. Vos igitur hæc, & alia contingentia in hac parte commissum vobis officium sic prudenter, & fideliter exequi procuretis, sic ad ea pure propter Deum, cujus causam geritis, vestra feratur intentio, quod labor vester vobis ad vitæ præmium, & aliis ad salutem, quæ solum in talibus quæritur, proficiat animarum. Dat. Viterbii 5. Cal. Octob. Pont. nostri anno 4.

CAP. VII.

Excommunicati, & socii criminis jure in testimonium admittuntur contra hæreticos.

Idem *Ordinis Minorum Inquisitoribus.*

CONsuluit nos discretio vestra, utrum illos, qui ratione criminis hæreseos, vel alia de causa excommunicationis sententia sunt ligati, contra hæreticos, credentes, defensores, fautores, vel receptatores eorum, ad testimonium perhibendum admittere, & stare dictis eorum, seu illorum etiam debeatis, qui complices, participes, seu socios ejusdem criminis se fatentur. Quia igitur, si iidem excommunicati non admitterentur ad perhibendum testimonium contra tales, & dictis eorum, ac si fatentium non staretur, frequenter officium inquisitionis vobis commissæ, in dispendium fidei contingeret impediri, quando præsertim vix aut nullo modo potest, nisi per sic fatentes super hoc veritas apparere, statuimus in favorem fidei, ut hujusmodi Inquisitionis negotio, dicti excommunicati contra hæreticos, credentes, defensores, fautores, & receptatores eosdem ad testimonium *a* admittantur, & stetur tam illorum dictis, quam eorum, qui ut prædictum est, socios ejusdem criminis se fatentur, ex verisimilibus conjecturis, quæ ex numero deponentium, vel personarum tam deponentium, quam eorum, contra quos deponitur, qualitate, ac illis circumstantiis conjici poterunt, sic fatentes non falsa dicere præsumantur. Datum Lateran. 10. Cal. Feb. Pontif. nostri An. 7.

CAP. VIII.

Hæreticum est asserere animam rationalem esse mortalem.

Leo V. *ex Concilio Lateranensi.*

APostolici *b* regiminis solicitudo nos assidue pulsat, ut medendis animarum languoribus, quarum nos ex alto omnipotens auctor curam habere voluit, iis potissimum qui instantius fideles nunc urgere cernuntur, salutifero olei & vini medicamine ad instar Samaritani in Evangelio solicitam operam impendamus, ne nobis istud Hieremiæ objiciatur: Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Cum itaque diebus nostris (quod dolenter ferimus) zizaniæ seminator, antiquus humani generis hostis nonnullos perniciosissimos errores a fidelibus semper explosos in agro Domini superseminare, & augere sit ausus, de natura præsertim animæ rationalis, quod videlicet mortalis sit, aut unica in cunctis hominibus, & nonnulli temere philosophantes, secundum saltem philosophiam verum id esse asseverent: contra hujusmodi pestem opportuna remedia adhibere cupientes hoc sacro approbante Concilio damnamus, & reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes, cum illa non solum vere per se, & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in canone fel. rec. Clementis *c* Papæ V. prædec. nost. in generali Vienen. Concilio edito continetur: verum & immortalis, & pro corporum, quibus infunditur, multitudine

a *Inquisitores procedere possunt cum testibus excommunicatis sociis, & participibus criminis, & aliis defect. habentibus, ut traditur in c. in fidei favorem, de hæret. in 6.* b *Alphonsus de castro hanc constitutionem commentariis illustravit.* c *Clemens V. in Conc. Vienn. ut habetur in Clement. tit. 1. de summa Trinit. & fide cathol.*

titudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit. Quod manifeste constat ex Evangelio, cum Dominus ait: Animam autem occidere non possunt. Et alibi; Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam: & cum æterna præmia, & æterna supplicia pro merito vitæ judicandis repromittit: alias Incarnatio, & alia Christi mysteria nobis minime profuissent, nec resurrectio expectanda foret, ac sancti, & justi miserabiliores essent (juxta Apostolum) cunctis hominibus. Cumque verum vero minime contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam omnino falsam esse diffinimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus: omnesque hujusmodi erroris assertionibus inhærentes, veluti damnatissimas hæreses seminantes, per omnia, ut detestabiles, & abominabiles hæreticos, & infideles catholicam fidem labefactantes, vitandos, & puniendos fore decernimus. Insuper omnibus, & singulis Philosophis in Universitatibus studiorum generalium, & alibi publice legentibus districte præcipiendo mandamus, ut cum Philosophorum principia, aut conclusiones, in quibus a recta fide deviare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explanaverint, quale est hoc de animæ mortalitate, aut unitate, & mundi æternitate, ac alia hujusmodi, teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse dicere, ac omni studio hujusmodi Philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, pro viribus excludere, atque resolvere. Et cum non sufficiat aliquando tribulorum radices præscindere, nisi & ne iterum pullulent, funditus evellere, ac eorum semina originalesque causas, unde facile oriuntur, removere: cum præcipue humanæ Philosophiæ studia diuturniora, quam Deus secundum verbum Apostoli evacuavit, & stultam fecit absque divinæ sapientiæ condimento, & quæ sine revelatæ veritatis lumine in errorem quandoque magis inducunt, quam in veritatis elucidationem: ad tollendam omnem in præmissis errandi occasionem hac salutari constitutione ordinamus, & statuimus, ne quisquam de cætero in sacris ordinibus constitutus secularis, vel regularis, aut alias ad illos a jure arctatus in studiis generalibus, vel alibi publice audiendo Philosophiæ, aut Poesis studiis ultra quinquennium post Grammaticam, & Dialecticam sine aliquo studio Theologiæ, aut Juris Pontificii incumbat. Verum dicto exacto quinquennio si illis studiis insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut seorsum, aut Theologiæ, aut sacris canonibus operam navaverit, ut in his sanctis, & utilibus professionibus Sacerdotes Domini inveniant, unde infectas Philosophiæ, & Poesis radices purgare, & sanare valeant. Cal. Januarii 1513.

CAP. IX.

Hæreticorum, Schismaticorum, eorumque fautorum pœna.

Paulus IV.

Cum ex Apostolatus officio nobis, meritis licet imparibus, divinitus credito cura Dominici gregis nobis immineat generalis, & exinde teneamur pro fideli illius custodia & salubri directione more vigilis pastoris assidue vigilare, & attentius providere, ut qui hac ætate peccatis exigentibus propriæ prudentiæ innitentes licentius & perniciosius solito contra orthodoxæ fidei disciplinam insurgunt, & superstitiosis ac fictitiis adinventionibus sacrarum scripturarum intelligentiam pervertentes catholicæ Ecclesiæ unitatem, & inconsutilem Domini tunicam scindere moliuntur, ab ovili Christi repellantur, nec magisterium erroris continuent, qui discipuli veritatis esse contemnunt: Nos considerantes rem hujusmodi adeo gravem, & periculosam esse, ut Romanus Pontifex, qui Dei & Domini nostri Jesu Christi vices gerit in terris, & super gentes, & regna plenitudinem obtinet potestatis, omnesque judicat, a nemine in hoc seculo judicandus, possit, si deprehendatur a fide devius redargui, & quod ubi majus intenditur periculum, ibi est plenius, & diligentius consulendum, nec Pseudoprophetæ, aut alii etiam secularem jurisdictionem habentes simplicium animas miserabiliter illaqueent, innumerabilesque populos eorum in spiritualibus, aut temporalibus curæ, & regimini commissos secum in perditionem, & damnationis interitum trahant, nec aliquando contingat nos abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele Propheta, in loco sancto videre, cupientes, quantum cum Deo possumus, pro nostro munere pastorali vulpes vineam Domini demoliri satagentes capere, & lupos ab ovilibus arcere, ne canes muti videamur, nequeuntes latrare, & perdamur cum malis agricolis, ac mercenario comparemur. Habita super his cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, deliberatione matura, de eorum consilio, & unanimi assensu, omnes, & singulas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac privationis, & quasvis alias sententias, censuras, & pœnas a quibusvis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, aut pro talibus habitis, etiam per eorum literas extravagantes, seu sacris Conciliis ab Ecclesia Dei receptis, vel sanctorum Patrum decretis, & statutis, aut sacris canonibus ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, contra hæreticos, aut schismaticos quomodolibet latas, & promulgatas Apostolica auctoritate approbamus, & innovamus, ac perpetuo observari, & in viridi observantia, si forsan in ea non sint, reponi & esse debere, necnon quoscunque, qui hactenus a fide catholica deviasse, aut in aliquam hæresim incidisse, aut schisma incurrisse, aut excitasse, seu commisisse deprehensi, aut confessi, vel convicti fuerint, seu [quod Deus pro sua clementia & in omnes bonitate avertere dignetur] in posterum deviabunt, seu in hæresim incident, aut schisma incurrent, vel excitabunt, seu committent, & deviasse, seu incidisse, aut incurrisse, vel excitasse, seu commisisse deprehendentur, aut confitebuntur, seu convincentur, cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, etiamsi Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primatiali, aut alia majori dignitate Ecclesiastica, seu Cardinalatus honore, & Apostolicæ sedis ubivis locorum, tam perpetuæ, quam temporalis legationis munere, vel mundana, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, & Imperiali auctoritate, seu excellentia præfulgeant, & eorum quemlibet sententias, censuras, & pœnas prædictas incurrere volumus, atque decernimus. Et nihilominus considerantes dignum esse, ut qui virtutis amore a malis non abstinent, metu pœnarum ab illis deterreantur, & quod Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperarores, qui alios docere, & illis bono exemplo, ut in fide catholica contineantur, esse debent, prævaricando gravius cæteris peccant, cum non solum seipsos perdant, verum etiam alios innumerabiles populos eorum curæ & regimini creditos seu alias eis subditos, secum in perditionem, & puteum interitus trahant: de similibus consilio, & assensu hac nostra in perpetuum valitura constitutione in odium tanti criminis, quo nullum in Ecclesia Dei majus, & perniciosius esse potest, de Apostolicæ potestatis plenitudine sancimus, statuimus, decernimus, & diffinimus, quod sententiis, censuris, & pœnis prædictis in suis robore, & efficacia remanentibus, ac effectum suum sortientibus, omnes, & singuli Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui hactenus, ut præfertur, deviasse, aut in hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, excitasse, vel commisisse deprehensi aut confessi, vel convicti fuerint, & in posterum deviabunt, aut in hæresim incident, seu schisma incurrent, vel excitabunt, aut committent, & deviasse, seu in hæresim incidisse, vel schisma incurrisse, aut excitasse

citasse, seu commisisse deprehendentur, aut confitebuntur, seu convincentur, cum in hoc inexcusabiliores cæteris reddantur, ultra sententias, censuras & pœnas prædictas, sint etiam eo ipso, absque aliquo juris aut facti ministerio, suis ordinibus, & cathedralibus, etiam metropolitan. Patriarchalibus, & Primatialibus Ecclesiis, ac Cardinalatus honore, & cujusvis legationis munere, necnon voce activa, & passiva, omnique auctoritate, ac monasteriis, beneficiis, & officiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, secularibus & quorumvis ordinum regularibus, quæ ex quibusvis concessionibus & dispensationibus Apostolicis in titulum, commendam & administrationem, aut alias quomodolibet obtinuerint, & in quibus, vel ad quæ jus aliquod habuerint, necnon quibusvis fructibus, reditibus & proventibus annuis super similibus fructibus, reditibus & proventibus eis reservatis, & assignatis: comitatibus quoque, Baroniis, Marchionatibus, Ducatibus, Regnis, & Imperio penitus, & in totum perpetuo privati, & ad illa de cætero inhabiles & incapaces, habeanturque pro relapsis, & subversis in omnibus & per omnia, perinde ac si prius hæresim hujusmodi in judicio publice abjurassent, nec ullo unquam tempore ad eorum pristinum statum, aut Cathedrales, Metropolitanas, Patriarchales, & Primatiales Ecclesias, seu Cardinalatus, vel alium honorem, aut quamvis aliam majorem vel minorem dignitatem, seu vocem activam vel passivam, aut auctoritatem, seu Monasteria, & beneficia, vel Comitatus, Baronias, Marchionatus, Ducatus, Regna, & Imperium restitui, reponi, reintegrari, aut rehabilitari possint: quinimo seculares relinquantur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendi, nisi apparentibus in eis veræ pœnitentiæ indiciis, & condignæ pœnitentiæ fructibus, ex ipsius sedis benignitate & clementia, in aliquo monasterio, aut alio regulari loco, ad peragendam perpetuam in pane doloris & aqua mœstitiæ pœnitentiam retrudendi fuerint. Quodque pro talibus ab omnibus cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existentibus, ac quacunque etiam Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali & Primatiali, aut alia majore Ecclesiastica dignitate, & etiam Cardinalatus honore, seu Mundana, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, & Imperiali auctoritate & excellentia pollentibus, haberi, tractari, & reputari, & ut tales evitari, omnique humanitatis solatio destitui debeant.

Et qui Jus patronatus, aut nominandi personas idoneas ad cathedrales, etiam metropolitanas, & Patriarchales ac primatiales Ecclesias, seu monasteria, vel alia beneficia Ecclesiastica per privationem hujusmodi vacantia, habere prætenderint, ne illa diutinæ vacationis exponantur incommodis, sed de servitute hæreticorum erepta, personis concedantur idoneis, quæ illarum populos in semitas justitiæ fideliter dirigant, teneantur ad Ecclesias, Monasteria, & beneficia hujusmodi alias personas idoneas, infra tempus a jure vel ex eorum concordatis, seu compactatis cum dicta sede initis statutum, nobis seu pro tempore existenti Romano Pontifici præsentare, alioquin tempore hujusmodi elapso, plena & libera Ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum prædictorum dispositio ad nos & Romanum Pontificem prædictum, eo ipso, pleno jure devolvatur. Et insuper, qui ipsos sic deprehensos aut confessos, vel convictos scienter quomodolibet receptare, vel defendere, aut eis favere, vel credere, seu eorum dogmata dogmatizare præsumpserint, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant, efficianturque infames, nec voce, persona, scriptis, vel nuncio, aut procuratore aliquo, ad publica seu privata officia, aut consilia, seu Synodum, vel Concilium generale vel provinciale, nec conclave Cardinalium, aut aliquam fidelium congregationem, seu electionem alicujus, aut testimonium perhibendum admittantur, nec admitti possint.

Sint eti[illegible] intestabiles, nec ad hæreditatis successionem accedant: nullus præterea cogatur eis super aliquo negotio respondere. Quod si forsan Judices extiterint, eorum sententiæ nullam obtineant firmitatem, nec aliquæ causæ ad eorum audientiam deducantur: & si fuerint Advocati, eorum patrocinium nullatenus recipiatur: si vero tabelliones extiterint, instrumenta confecta per eos nullius sint penitus roboris vel momenti. Et insuper clerici omnibus & singulis Ecclesiis, etiam cathedralibus, Metropolitan. Patriarchal. & Primatialibus, ac dignitatibus, Monasteriis, beneficiis, & officiis Ecclesiasticis, etiam, ut præfertur, qualificatis, per eos quomodolibet obtentis, & tam ipsi quam laici, etiam, ut præmittitur, qualificati, & dignitatibus prædictis prædicti quibuscunque Regnis, Ducatibus, Dominiis, Feudis & bonis temporalibus per eos possessis, privati existant eo ipso, Regnaque, Ducatus, dominia, feuda, & bona hujusmodi publicentur, & publica sint, efficianturque juris & proprietatis eorum, qui illa primo occupaverint, si in sinceritate fidei, & unitate sanctæ Rom. Ecclesiæ, ac sub nostra & successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonice intrantium obedientia fuerint.

Adjicientes, quod si ullo unquam tempore apparuerit, aliquem Episcopum, etiam pro Archiepiscopo seu Patriarcha, vel Primate se gerentem, aut prædictæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, etiam, ut præfertur, legatum, seu etiam Romanum Pontificem ante ejus promotionem, vel in Cardinalem seu Romanum Pontificem assumptionem, a fide catholica deviasse, aut in aliquam hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, vel excitasse, aut commisisse, promotio seu assumptio de eo, etiam in concordia, & de unanimi omnium Cardinalium assensu facta, nulla, irrita, & inanis existat, nec per susceptionem muneris, consecrationis, aut subsecutam regiminis, & administrationis possessionem, seu quasi, vel ipsius Romani Pontificis inthronizationem, aut adorationem, seu ei præstitam ab omnibus obedientiam, & cujusvis temporis in præmissis cursum, convaluisse dici, aut convalescere possit, nec pro legitima in aliqua sui parte habeatur, nullamque talibus in Episcopos, seu Archiepiscopos, vel Patriarchas, aut Primates promotis, seu in Cardinales, vel Romanum Pontificem assumptis, in spiritualibus vel temporalibus administrandi facultatem tribuisse, aut tribuere censeatur: sed omnia & singula per eos quomodolibet dicta, facta, gesta, & administrata, ac inde secuta quæcunque viribus careant, & nullam prorsus firmitatem, nec jus alicui tribuant, sintque ipsi sic promoti, & assumpti, eo ipso, absque aliqua desuper facienda declaratione omni dignitate, loco, honore, titulo, auctoritate, officio & potestate privati, liceatq; omnib. & singolis sic promotis & assumptis, si a fide ante non deviassent, nec hæretici fuissent, neq; schisma incurrissent, aut excitassent, vel commisissent, subditis personis, tam clericis secularibus & regularibus, quam etiam laicis, necnon Cardinalibus, etiam qui electioni ipsius Pontificis antea a fide devii, aut hæretici, seu schismatici interfuerint, seu alias consenserint, & ei obedientiam præstiterint, eumque adoraverint, ac castellanis, Præfectis, Capitaneis, & Officialibus, etiam almæ urbis nostræ, & totius status Ecclesiastici, etiam eisdem sic promotis vel assumptis homagio, seu juramento, vel cautione obligatis & obnoxiis, ab ipsorum sic promotorum vel assumptorum obedientia & devotione impune quandocunque recedere, eosque ut magos, ethnicos, publicanos, & hæresiarcas evitare, eisdem subditis personis fidelitati & obedientiæ futurorum Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatum, Cardinalium, & Romani Pontificis canonice intrantis, nihilominus astrictis remanentibus, & ad majorem ipsorum sic promotorum & assumptorum, si eorum regimen & administrationem continuare voluerint, confusionem, contra eosdem sic promotos & assumptos auxilium brachii secularis implorare, nec propterea tales ab ipsorum sic promotorum, & assump-

assumptorum fidelitate & obedientia præmissorum occasione recedentes, tanquam tunicæ Domini scissores, aliquarum censurarum seu pœnarum ultioni subjaceant. Romæ 16. Cal. Martii 1558.

CAP. X.

Sententiæ declaratoriæ in reorum hæresis favorem latæ, contra jurisdictionem & stylum officii Inquisitionis, nunquam transeunt in rem judicatam.

Pius V.

INter multiplices curas, quæ animum nostrum assidue pulsant, illa inprimis est, prout esse debet, ut Ecclesia Dei nobis ex alto commissa, purgatis, imo quantum fieri potest, procul exterminatis omnibus hæresibus, & pravis erronearum opinionum dogmatibus, tuto militare, & tanquam navis in tranquillo mari, sedatis omnibus tempestatum fluctibus & procellis, secure navigare, & ad optatum salutis portum pervenire possit. Cum itaque nos, dum in minoribus constituti, sanctissimi officii Romanæ & universalis contra hæreticam pravitatem Inquisitionis negotia pertractaremus, tandem ex longo usu atque experientia rerum magistra cognoverimus, quod multi rei delati, & in prædicto sanctissimo officio, seu alibi eorum locorum ordinariis, & hæreticæ pravitatis Inquisitoribus processati, ac de hæretica pravitate inquisiti, falsos testes ad eorum defensam examinari faciendo, ac compurgatorum, de eorum vita & doctrina minime informatorum, opera & testimonio se juvantibus, ac diversis aliis illicitis modis, excogitatisque dolosis excusationibus & malitiis, prædictum sacrum officium sanctissimæ Inquisitionis, cæterosque Judices, & etiam Romanos Pontifices deludendo & decipiendo, plures etiam veluti innocentes, diffinitivas a prædictis processibus & inquisitionibus absolutorias, & præcedente canonica purgatione eorum assertæ bonæ & catholicæ fidei, vitæ & doctrinæ declarationis sententias, seu decreta, ab eodem sanctissimo officio, aliisque locorum ordinariis, sive delegatis & Inquisitoribus, ac etiam Rom. Pont. prædecessoribus nostris obtinuerunt, seu extorserunt, quas sententias & decreta præfati Rom. Pontifices etiam cum perpetui silentii impositione, ac inhibitione, ne dictum sanctissimum officium, aut alii Inquisitores ad ulteriora procedere possent, seu deberent, necnon etiam, cum causarum evocatione, ad solum Romanum pontificem, sub cujus protectione submittebantur, aliisque derogatoriarum derogatoriis, & efficacissimis clausulis, ac etiam irritantibus & aliis decretis, etiam in forma gratiosa ampliando, per varios, & varias, eorum motus proprios, ac etiam sub plumbo vel annulo piscatoris expeditas literas, etiam in consistorio seu consistorialiter emanatas, confirmarunt. Unde eveniebat, quod prædicti rei inquisiti, sub velamine & tutamine prædictarum sententiarum declaratoriarum, & literarum Apostolicarum, & præsertim vigore clausulæ inhibitoriæ contra Inquisitores factæ confidentes, clam, & etiam aliquando palam, in antiquis eorum erroribus contra fidem catholicam perseverando nunquam ad gremium Ecclesiæ vere redibant, imo cum aliis secure & tanquam catholici conversando, eorundem aliorum animas corrumpere & inficere, ac in suas hæreticas opiniones trahere, de facili potuerunt, in totius reipublicæ Christianæ non modicum scandalum & præjudicium, prædictorumque delatorum animarum perniciem & jacturam. Nos huic scandalo adeo periculoso & contagioso obviare, dictarumque animarum saluti consulere & providere, omnemque jurisperitorum dubietatem & altercationem, ac quæcunque impedimenta & obstacula, propter quæ sancta Inquisitio hæreticæ pravitatis quomodocunque & qualitercunque impediretur vel retardaretur, tollere volentes, motu simili, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine inprimis omnes & singulas, ac quascunque literas Apostolicas, sub quacunque verborum forma, etiam in prædictis, ac quibusvis aliis causis hæresis, etiam motu proprio, &c. ac etiam consistorialiter, &c. & alias quomodolibet emanatas, necnon etiam desuper signatas motuum propriorum, & alias schedulas quaslibet, ad jus & justitiam, ac juris terminos reducentes, necnon fisco prædicti sancti officii Inquisitionis, & aliorum ordinariorum, & delegatorum Judicum, adversus prædictas literas, inhibitiones, ac etiam derogatoriarum derogatorias, aliasque clausulas quaslibet os aperientes, & quatenus jurisdictionis dispositioni, vel stylo dicti officii sint contraria, illas penitus & perpetuo revocantes, hac nostra perpetua, perpetuoque valitura universali constitutione, omnes & singulas, & quascunque, etiam ex capite assertæ innocentiæ absolutorias, vel etiam præcedente canonica purgatione, sub quacunque verborum forma declaratorias sententias, etiam diffinitivas, & decreta in eorundem Inquisitorum & delatorum favorem per prædictum sanctissimum officium, aliosque Judices ordinarios & delegatos, ac etiam Roman. Pontifices latas, & lata, aut in futurum per nos etiam & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ferendas, & ferenda, nunquam fecisse, nec in futurum posse facere transitum in rem judicatam, Apostol. auctoritate declaramus, decernimus, statuimus, & ordinamus, præfatisque sententiis & decretis, & quantumcunque per literas Apostolicas, etiam in forma gratiosa, etiam iteratis vicibus, ac etiam a pluribus Romanis Pontificibus emanatis, confirmatis, vel confirmandis, cum prædictis, vel aliis quibuscunque, etiam derogatoriarum derogatoriis, ac etiam irritantibus, aliisque clausulis & decretis, necnon inhibitionibus, ac etiam in canonicis sanctionibus, quorum omnium & singulorum, aliorumque præmissorum, & inde secutorum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus, haberi volumus pro expressis, ac totaliter insertis, cæterisque in contrarium facientibus quibuscunque non obstantibus, per prædictum sanctum officium sanctæ Inquisitionis, ac dilectos filios modernos & pro tempore existentes sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, hæreticæ pravitatis Inquisitores, & super dicto officio nunc & pro tempore deputatos, contra eosdem & reos delatos, & inquisitos, etiam si fuerint & sint Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Legati, etiam de latere, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, tam de antiquis, quam noviter, etiam super eisdem articulis receptis, vel recipiendis testibus, aliisque argumentis, probationibus, & indiciis, juxta facultates eisdem Cardinalibus, Inquisitoribus per nos & quoscunque prædecessores & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ac sedem Apostolicam, quomodolibet concessas & datas, ac in futurum respective dandas & concedendas, denuo inquiri & procedi posse & debere, etiam in omnibus & per omnia, perinde ac si prædictæ sententiæ, decreta, literæ Apostolicæ, ac etiam canonicæ purgationes in prædictorum reorum delatorum & inquisitorum, etiam Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatum, Cardinalium, Legatorum, Comitum, Baronum, Marchionum, Ducum, Regum, & Imperatorum favorem non emanassent, novis præsertim supervenientibus indiciis ejusdem vel alterius speciei hæresis, tempus præteritum etiam respicien. vel ubi appareret per aliqua indicia, quod illicitis modis prius ipse delatus vel inquisitus fuisset absolutus, eadem Apostolica auctoritate volumus pariter, & mandamus: concedentes eisdem Cardinalibus inquisitoribus, & super dicto sacro sanctissimæ Inquisitionis officio nunc & pro tempore deputatis, plenam, liberam, amplam, & omnimodam facultatem, potestatem & auctoritatem, causas hujusmodi, etiam auctoritate œcumenici universalis Conci-

Concilii Tridentini decisas revidendi, ac in statu, & terminis, in quibus ante prædictas sententias, & decreta, ac etiam canonicas purgationes quomodolibet reperiebantur, reassumendi, fineque debito terminandi, prout in aliis causis pendentibus indecisis per eosdem Cardinales Inquisitores juxta eorum facultates fit, fierique potest, & consuevit: & insuper vestigiis felic. rec. Pauli Papæ IV. prædecessoris nostri inhærendo, Constitutionem alias contra hæreticos, & schismaticos per eundem Paulum prædecessorem, sub data videlicet Romæ apud sanct. Petrum, anno incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, 15. Cal. Martii, Pontificatus sui anno quarto editam, tenore præsentium renovamus, & etiam confirmamus, illamque inviolabiliter, & ad unguem observari volumus, & mandamus, juxta illius seriem atque tenorem. Et sic in omnibus, & singulis supradictis censeri, ac ita per prædictos, & quoscunque Judices, &c sublata, &c. judicari, &c. debere irritum, &c. perpetuo decernimus, & declaramus.

TITULUS IV.
DE LIBRIS PROHIBITIS.
CAP. I.

Hebræorum utrumque Thalmud, multis portentis, commentis, & blasphemiis in Christum, & fidem Christianam refertum, damnatur.

Julius III.

JUlius Papa III. universis, & singulis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filiis aliis locorum ordinariis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum sicut nuper non sine animi nostri molestia accepimus, licet alias venerabiles fratres nostri sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, hæreticæ pravitatis in universa Republica Christiana Inquisitores generales, certum Hebraicorum librorum volumen, Gemaroth *a* Thalmud nuncupatum, nonnulla indigna, & legem divinam, ortdohoxamque fidem offendentia continens, de mandato nostro damnaverint, & igne comburi fecerint: nihilominus inter ipsos Hebræos adhuc esse dicantur diversi libri, diversas contra Christum Redemptorem nostrum, ejusque sanctissimum nomen, & honorem blasphemias, & ignominias continentes. Nos in præmissis opportune providere volentes, vobis, & vestrum cuilibet, per præsentes committimus, & mandamus, quatenus singulis universitatibus Hebræorum, infra limites jurisdictionis vestræ consistentibus, ex parte nostra intimetis & notificetis, quod elapsis quatuor mensibus a die intimationis, & notificationis hujusmodi, omnes & singuli libri, in quibus nomen Jesu Salvatoris nostri, quod Jesevi hanozri dicitur, cum blasphemia aut alias ignominiose nominatur, tam in eorum Synagogis, & locis publicis, quam privatis domibus, & alias ubique locorum diligentissime exquirantur, & qui libros hujusmodi penes se quoquo modo habere reperti fuerint, debitis pœnis, tam pecuniariis, & confiscationis bonorum, quam si eorum contumacia aut qualitas delicti id exigerit, corporis, etiam ultimi supplicii, ac alias prout a fide Christi apostatantes puniuntur, irremissibiliter puniantur, & nihilominus eisdem quatuor mensibus elapsis, per vos vel alium seu alios, quos ad hoc duxeritis deputandos, libros hujusmodi cum omni diligentia inquiratis, & studiose investigetis, inquirique & investigari faciatis, & eos, quos libros hujusmodi penes se habere repereritis, pœnis quibus apostatantes præfati puniuntur, omnino & irremissibiliter puniatis: non permittentes de cætero eosdem Hebræos qui in memoriam passionis Dominicæ a sancta matre Ecclesia tolerantur, ut aliquando mansuetudine nostra allecti, ad verum Christi lumen, divino afflante spiritu, convertantur, a quibusvis, etiam Apostolica auctoritate fungentibus, occasione cujusvis sortis librorum apud eos existentium, (dummodo blasphemiam, ut præfertur, non contineant) nisi de nostro expresso mandato, quomodolibet vexari aut molestari: contradictores quoslibet, & rebelles, ac vobis in præmissis non parentes, per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, ac etiam pecuniarias, arbitrio vestro moderandas, & applicandas, ac alia opportuna juris remedia, appellatione postposita, compescendo, ac legitimis super his habendis servatis processibus, sententias, censuras, & pœnas prædictas, etiam iteratis vicibus aggravando: invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Romæ 29. Maji, 1554.

a Libros Thalmud, ut omni contumeliæ & blasphemiæ genere refertos in veritatem Christianam, damnavit Gregorius IX & Innocent. IV. & exuri mandarunt, propterea quod multis & horrendis hæresib. scaterent. Veruntamen hodie recogniti & expurgati Trident. Concil. decreto tolerantur.

CAP. II.

Inquisitoribus exceptis, omnibus prohibetur hæreticorum librorum lectio.

Idem.

CUm meditatio cordis nostri ad id potissimum tendat, ut fides catholica ubique augeatur, & floreat: ad ea libenter intendimus, per quæ omnis ea declinandi occasio tollatur. Sane, cum sicut nobis nuper innotuit, ex facultatibus, quæ aliquibus, & libros hæreticos aut de fide suspectos, etiam ad effectum eorundem librorum errores repellendi, tenere, & legere possent, aliquando concessæ fuerunt, non ii, qui sperabantur, fructus hactenus provenerint, quinimo diversa inconvenientia subsecuta sunt: Nos præmissis occurrere, & Christi fidelium animarum saluti consulere cupientes, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostris certa scientia, & matura deliberatione omnes, & singulas facultates, & licentias legendi, & tenendi libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu de fide suspectos quibusvis personis, cujuscunque status, gradus, ordinis vel conditionis existentibus, etiam si Episcopali, vel Archiepiscopali, aut alia majori dignitate Ecclesiastica, seu præeminentia præfulgeant (Inquisitoribus seu commissariis, super hæretica pravitate ab Apostolica sede pro tempore deputatis, durante ipsa deputatione, duntaxat exceptis) a quibusvis prædecessoribus nostris, ac nobis, & dicta sede Apostolica, seu ejus legatis, etiam de latere, aut majori pœnitentiario nostro, vel quibusvis aliis, sub quibuscunque verborum formis, & expressionibus, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, clausulis, irritantibusque & aliis decretis quomodolibet, etiam motu, & scientia similibus hactenus concessas, Apostolica auctoritate, tenore præsentium revocamus, irritamus, & annullamus, & pro revocatis, irritis, & penitus infectis quoad omnia habemus, & ab aliis haberi volumus. Districtius inhibentes personis præfatis, sub sententiis, censuris, & pœnis contra similes libros tenentes aut legentes, tam a sacris canonibus, quam a nobis & sede Apostolica hactenus inflictis, & promulgatis, ne de cætero facultatibus, & licentiis prædictis uti, aut earum prætextu, seu alias quomodolibet, libros prædictos, aut quoscunque alios hactenus reprobatos, aut in futurum reprobandos tenere aut legere præsumant. Et insuper omnes, & singulos librorum impressores, bibliothecarios, ac libros quomodolibet vendentes, & quascunque alias personas, libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu Lutheranam, aut aliam falsam doctrinam in se continentes, vel a nobis, & dicta sede quomodolibet reprobatos, ex quavis causa, etiam ex nostra & dictæ sedis speciali licentia seu permissione, penes se habentes, cujuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis, aut præeminentiæ existant, etiam

etiam si, ut præfertur, Pontificali aut alia quacunque etiam majori Ecclesiastica vel mundana dignitate præfulgeant (dictis Inquisitoribus & commissariis, ut præfertur, exceptis) dicta Apostolica auctoritate, & earundem tenore præsentium requirimus & monemus, ac eis & eorum cuilibet, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub incursu hæresis, ac omnibus contra hæreticos de jure inflictis & promulgatis, tam Ecclesiasticis quam temporalibus sententiis, censuris, & pœnis, districte præcipiendo mandamus, quatenus infra spatium sexaginta dierum a die publicationis præsentium, modo & forma infrascriptis faciendæ computandorum, quorum viginti pro primo, & alios viginti pro secundo, ac reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino, ac monitione canonica, eis & eorum cuilibet iis in scriptis assignamus: omnes & singulos libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu Lutheranam aut aliam falsam doctrinam in se continentes, vel a nobis & dicta sede quomodolibet reprobatos, penes se eos, ex quavis causa, etiam mercaturæ, & ex nostra ac ejusdem sedis permissione ac licentia etiam speciali, ut præfertur, existentes, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in civitatibus, in quibus libri hujusmodi existunt, consignasse debeant realiter, & cum effectu. Romæ 3. Cal. Maji 1550.

CAP. III.

Libri typis non cudantur, nisi eorum editioni suffragetur ordinarii auctoritas & approbatio.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

INter solicitudines nostris humeris incumbentes, perpeti cura revolvimus, ut errantes in viam veritatis reducere, ipsosque lucrifacere Deo (sua nobis cooperante gratia) valeamus: hoc est, quod profecto desiderantes exquirimus, ad id nostræ mentis sedulo destinamus affectum, ac circa illud studiosa diligentia vigilamus. Sane, licet literarum peritia per librorum lectionem possit faciliter obtineri, ac ars imprimendi libros, temporibus potissimum nostris, divino favente numine, inventa seu aucta & perpolita, plurima mortalibus attulerit commoda, cum parva impensa copia librorum maxima habeatur, quibus ingenia ad literarum studia percommode exerceri, & viri eruditi in omni linguarum genere, præsertim autem catholici, quibus sanctam Romanam Ecclesiam abundare affectamus, facile evadere possunt, qui etiam infideles sciant & valeant sacris institutis instruere, fideliumque collegio, per doctrinam Christianæ fidei salubriter aggregare: quia tamen multorum querela nostrum & sedis Apostolicæ pulsavit auditum, quod nonnulli hujus artis imprimendi magistri, in diversis mundi partibus, libros, tam Græcæ, Hebraicæ, Arabicæ & Chaldeæ Linguarum in Latinum translatos, quam alios, Latino, ac vulgari sermone editos, errores etiam in fide, ac perniciosa dogmata, etiam religioni Christianæ contraria, aut contra formam personarum, etiam dignitate fulgentium continentes, imprimere, ac publice vendere præsumunt, ex quorum lectura non solum legentes non ædificantur sed in maximos potius tam in fide, quam in vita & moribus prolabuntur errores, unde varia sæpe scandala (prout experientia rerum magistra docuit) exorta fuerunt, & majora in dies exoriri formidantur. Nos itaque, ne id, quod Dei gloriam & fidei augmentum, ac bonarum artium propagationem, salubriter est inventum, in contrarium convertatur, ac Christi fidelium saluti detrimentum pariat, super librorum impressione curam nostram habendam fore duximus, ne de cætero cum bonis seminibus spinæ coalescant, vel medicinis venena intermisceantur: volentes igitur de opportuno super his remedio providere, hoc sacro approbante Concilio, ut negotium impressionis librorum hujusmodi eo prosperetur felicius, quod deinceps indago solertior diligentius & cautius adhibeatur: statuimus & ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus, nullus librum aliquem, seu aliam quamcunque scripturam tam in urbe nostra, quam aliis quibusvis civitatibus & diœcesibus, imprimere, seu imprimi facere præsumat, nisi prius in urbe per Vicarium nostrum, & sacri Palatii magistrum, in aliis vero civitatibus & diœcesibus, per Episcopum, vel alium habentem peritiam scientiæ, libri seu scripturæ hujusmodi imprimendæ, ab eodem Episcopo ad id deputandum, ac Inquisitorem hæreticæ pravitatis civitatis sive diœcesis, in quibus librorum impressio hujusmodi fieret, diligenter examinentur, & per eorum manus propriæ subscriptionem, sub excommunicationis sententia, gratis & sine dilatione imponendam, approbentur. Qui autem secus præsumpserit, ultra librorum impressorum amissionem, & illorum publicam combustionem, ac 100. ducatorum fabricæ basilicæ Principis Apost. de urbe, sine spe remissionis solutionem, excommunicationis sententia innodatus existat, ac demum ingravescente contumacia taliter per Episcopum suum, vel Vicarium nostrum respective, per omnia juris remedia castigetur, quod alii ejus exemplo similia minime attentare præsumant. Rom. 4. Mart. 1515.

CAP. IV.

Revocantur licentiæ omnes hactenus, præterquam Inquisitoribus fidei, libros suspectæ fidei legendi, aut venales proponendi, concessæ.

Pius IV.

QUia in futurorum eventibus adeo humani fallitur incertitudo judicii, ut quod verisimili conjectura utile videbatur, progressu temporis damnosum appareat: nonnunquam Romanus Pontifex, quod consulte statutum esse videbatur, consultius revocat, prout temporis & personarum qualitate pensata in Domino conspicit salubriter expedire: innotuit siquidem nobis, quod diversi, tam clerici seculares, & diversorum ordinum regulares, quam laici, qui se Lutheranis, & aliis hujus seculi hæreticis resistere, & eorum errores ac falsas opiniones confutare posse præsumebant, & ad hoc ipsorum hæreticorum libros legendi facultatem sibi a sede Apostol. concedi extorserant, se lectioni librorum hujusmodi ita dediderunt, ut propriæ innitentes prudentiæ, & a recta Domini via aberrantes, ipsorum hæreticorum fallaciis, & superstitiosis ac falsis adinventionibus irretiti remanserint, & qui alios ab erroribus revocare temere arbitrabantur, ipsi in puteum interitus prolapsi sint. Nos considerantes, quod Spiritus ubi vult spirat, & quod sine ejus numine nullum bonum provenit, propterea satius esse cum simplicitate cordis ad eum recurrere, & cum ejus adjutorio orthodoxam fidem in catholicis, & a sancta Romana Ecclesia approbatis libris exquirere, quam falsitates hæreticorum per lectionem eorum librorum detegere velle; volentes præmissis inconvenientibus, quantum cum Deo possumus, occurrere, & ne similia de cætero contingant, opportune providere, omnes & singulas licentias & facultates legendi libros hæreticorum, seu de hæresi suspectos, aut a nobis, seu generalibus hæreticæ pravitatis in singulis provinciis aut Regnis deputatis Inquisitoribus damnatos & reprobatos, quibuscunque, tam clericis secularibus, vel ut præfertur, regularibus, quam laicis cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, etiamsi Abbatiali, Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primatiali, aut alia majori Ecclesiastica dignitate, seu etiam Cardinalatus honore, vel Mundana etiam Marchionali, Ducali, Regia vel Imperiali auctoritate, seu excellentia præfulgeant (generalibus Inquisitoribus præfatis duntaxat exceptis) per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros ac nos etiam vivæ vocis oraculo, & sedem prædictam, seu ejus pœnitentiarium majorem, vel quosvis ordinarios, aut diœcesanos, seu alios, etiam per literas Apostol. in forma Brevis,

Brevis, seu sub plumbo expeditas, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, ac quibuscunque causis seu prætextibus etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apost. potestatis plenitudine, & alias quomodolibet concessas, Apostolica auctoritate, tenore præsentium, revocamus, cassamus, irritamus & annullamus, ac viribus penitus evacuamus, & pro revocatis, cassis, irritis, & nullis haberi, easque nemini suffragari posse aut debere decernimus, omnibus & singulis clericis & laicis, etiam, ut præfertur, qualificatis, non tamen generalibus Inquisitoribus præfatis, aut quibus hoc per nos specialiter injunctum fuerit, S. R. E. Cardinalibus, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis latæ sententiæ, aliisque sententiis, censuris & pœnis Ecclesiasticis, & etiam temporalibus, in legentes libros hujusmodi hactenus latis & promulgatis, a quibus non nisi a nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, seu singulis Inquisitoribus prædictis, præterquam in mortis articulo, absolvi possint, districtius inhibentes, ne libros hujusmodi ex quavis causa vel prætextu, publice vel occulte, quovis ingenio vel colore legere, aut apud se tenere, seu imprimere, vel venales habere præsumant: ac mandantes eisdem sub censuris & pœnis prædictis, ut infra terminum, eis a singulis Inquisitoribus hujusmodi, per eorum publicum edictum locis affigendum publicis statuendum, libros ipsos officio inquisitionis hæreticæ pravitatis hujusmodi omnino consigent; & qui de eisdem libris notitiam aliquam habuerint seu personas ipsos libros legentes, aut apud se tenentes, vel imprimentes, aut venales habentes sciverint, id quod sciverint, ac nomina & cognomina libros ipsos legentium, aut apud se tenentium, vel imprimentium, aut venales habentium, & qualitatem eorundem librorum prædicto officio omnino revelent & notificent. Romæ 12. Decembr. 1558.

CAP. V.

Libri hæreticorum pestilentes & contagiosi sunt, non solum simplicibus, verum etiam bonis & doctis, nec ulla est via, qua possit occurri hæresibus, ne in populo oriantur, & ne exortæ ultra grassentur, quam si tales libri, ex quibus hæresis venenum facile incautus quis habere potest, prohibeantur.

Pius IV. *ex Concilio Tridentino.*

DOminici gregis custodiæ (Domino disponente) præpositi, vigilis more pastoris non desistimus, ipsi gregi ab imminentibus periculis, quanta maxima possumus cura & diligentia præcavere, ne propter negligentiam nostram pereant oves, quæ pretiosissimo Domini nostri Jesu Christi sanguine sunt redemptæ. Etsi autem, quæ ad fidei veritatem patefaciendam, & ad horum temporum hæreses confutandas pertinebant, in œcumenico & generali Concilio Tridentino, Sancti Spiritus assistente gratia, nuper adeo enucleata ac definita fuerunt, ut facile jam sit unicuique, sanam catholicamque doctrinam a falsa adulterinaque internoscere: tamen cum librorum ab hæreticis editorum lectio, non modo simpliciores homines corrumpere soleat, verum sæpe etiam doctos eruditosque in varios errores, & a veritate fidei catholicæ alienas opiniones inducere: huic quoque rei esse duximus providendum. Cum autem aptissimum ei malo remedium esse sciremus, si componeretur atque ederetur Index sive catalogus librorum, qui vel hæretici sint, vel de hæretica pravitate suspecti, vel certe moribus & pietati noceant, id negotium ad sacram Tridentinam a Synodum rejeceramus. Ea vero, ex tanta Episcoporum & aliorum doctissimorum virorum copia delegit ad eum conficiendum Indicem multos, cum doctrina, tum judicio insignes prælatos ex omnibus fere nationibus. Qui quidem non sine maximo labore, plurimisque vigiliis, eum Indicem tandem, Deo juvante, perfecerunt, adhibitis etiam in consilium lectissimis quibusdam Theologis. Peracto autem Concilio, cum ex ipsius Synodi decreto is Index nobis oblatus fuisset, ut ne ante ederetur, quam a nobis approbatus fuisset: Nos doctissimis quibusdam probatissimisque Prælatis eum accuratissime legendum, examinandumque tradidimus, & ipsi etiam legimus. Cum igitur eum magno studio, acri judicio, diuturna cura confectum & præterea commodissime digestum esse cognoverimus: Nos saluti animarum consulere, eamque ob causam providere cupientes, ne libri & scripta cujuscunque generis, quæ in eo improbantur, sive ut hæretica, sive ut de hæretica pravitate suspecta, sive ut pietati ac morum honestati inutilia, aut aliqua correctione saltem indigentia, posthac a Christi fidelibus legantur, ipsum Indicem, una cum regulis ei præpositis, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, approbamus, imprimique ac divulgari, & ab omnibus universitatibus Catholicis, ac quibuscunque aliis, ubique suscipi, easque regulas observari mandamus atque decernimus. Inhibentes omnibus, & singulis, tam Ecclesiasticis personis, secularibus & regularibus, cujuscunque gradus, ordinis & dignitatis sint, quam laicis quocunque honore & dignitate præditis, ne quis contra earum regularum præscriptum, aut ipsius prohibitionem Indicis libros ullos legere, habereve audeat. Si quis autem adversus eas regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui hæreticorum libros, vel cujusvis auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit, habueritve, ipso jure in excommunicationis pœnam incidat: eamque ob causam in eum, tanquam de hæresi suspectum, inquiri & procedi liceat, præter alias pœnas super hoc ab Apostolica sede, sacrisque canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritve, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverit puniendum. Romæ 24. Mart. 1564.

CAP. VI.

Librorum prohibitorum lectio, neque ipsis sacræ Theologiæ professoribus ad convincendos errores, neque aliis quibuscunque, demptis Inquisitoribus, conceditur.

Gregorius XIII.

CUm pro munere, quod sustinemus, id præcipue nobis propositum habeamus, & omni studio, diligentiaque curemus, ut omnes Christi fideles, tam gravibus, calamitosisque temporibus, in recta & catholica fide contineamus, id agere & providere necesse est, ut omnem omnibus aberrandi ab ea occasionem subtrahamus. Nemini autem mirum videri debet, si Romanus Pontifex nonnunquam facultates aliquas, quas ipse vel prædecessores ejus probabili adducti ratione concesserint, postea revocet, cum ipso rerum usu edoctus animadverterit, eas justiore de causa esse revocandas. Ad notitiam nostram pervenit, ex data nonnullis licentia habendi, & legendi libros hæreticos aut de hæresi suspectos, & hæreses & errores, qui in eis libris continebantur, refellendos, non raro evenire solere, ut illis ipsis eorum librorum lectio noceat, quibus ob eam causam concessum fuerit, ut aliis prodesse possent, ut illis ipsis hæresibus & erroribus propter humanæ mentis imbecillitatem eos implicans, a quibus se alios revocaturos esse confisi fuerant. Huic rei providere, & animarum periculo, quantum fieri potest, pro pastorali solicitudine occurrere cupientes, cogitantesque nobiscum, nuper in sacro generali Concilio hæreses horum temporum ita confutatas atque damnatas fuisse, ut tantæ Synodi auctoritas, cujus decreta hujus sanctæ sedis auctoritate, cum deliberatione matura, confirmata & comprobata sunt, ad vitandos errores, & catholicæ fidei veri-

a Concil. Trid. sess. 18.

veritatem agnoscendam sufficere omnibus debeat, nec ullius præterea confutatio requirenda sit, prædecessorum nostrorum præsertim fel. rec. Julii III. & Pauli IV. vestigiis inhærentes, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac deliberatione matura omnes, & singulas facultates habendi, & legendi libros Lutheranos, aut aliorum hæreticorum seu de hæresi suspectos omnibus tam clericis secularibus, aut regularibus, quam laicis cujuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis sint, etiamsi Episcopali, vel Archiepiscopali, aut alia majori, Ecclesiastica, seu seculari dignitate præfulgeant [Inquisitoribus, & Commissariis hæreticæ pravitatis a sede Apostolica deputatis, quoad eo officio fungentur, exceptis] a nobis, aut quocunque prædecessorum nostrorum, seu Apostolicæ sedis legatis, majorive pœnitentiario, vel quibuscunque aliis quibuscunque verborum formis, & clausulis etiam derogatoriarum derogatoriis, irritantibusque, & aliis decretis quomodolibet, etiam motu & scientia simili ad hoc tempus concessas auctoritate Apost. tenore præsentium revocamus, & pro revocatis & irritis perinde ac si nunquam concessæ fuissent, habemus & haberi volumus. Inhibentes omnibus sub censuris, sententiis, & pœnis tam a sacris canonibus, quam a sede Apost. ad hoc tempus constitutis, in eos, qui hujusmodi libros legant, aut habeant, ne quis eorum posthac eis facultatibus uti, neve ullos omnino libros hujusmodi improbatos & prohibitos, aut quos imposterum a sede Apost. Inquisitoribusve hæreticæ pravitatis aut locorum ordinariis improbari prohiberive contigerit, legere, habereve quacunque de causa audeat. Impressores, & Bibliopolas, & alios quicunque hujusmodi libros habent, habuerintve, Inquisitoribus, & Commissariis iisdem duntaxat exceptis, monemus, & cuilibet eorum in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna incursus criminis hæresis, & aliis contra hæreticos a jure inflictis & irrogatis, tam Ecclesiasticis, quam temporalibus sententiis, censuris, & pœnis præcipimus, ac mandamus, ut eos libros intra 60. dies a die, quo hæ literæ publicatæ fuerint, numerandos, quorum 20. pro primo, alios 20. pro secundo, reliquos 20. pro tertio ac peremptorio termino & monitione canonica eis assignamus, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in civitatibus, in quibus ii libri sint, tradant, atque consignent.

TITULUS V.
DE LIBELLIS FAMOSIS.
CAP. I.

Librorum famosorum auctores virulentissimis injuriis alienæ famæ clam detrahentes, & qui eos publicaverint, dolove malo retinuerint, pœnis a jure constitutis subjiciantur.

Pius V.

Romani Pontificis providentia circumspecta ad ea sollicitudinis suæ partes potissimum convertit, per quæ inter singulos gregis ejusdem fideles, præsertim vero nobis, & Romanæ Ecclesiæ subditos pax & concordia confoventur, seditiones evitantur, scandalis obviatur, & animarum salus procuratur. Cum itaque iracundia sit perturbatio immanis, affectio dura, violenta potentia, cædium causa, calamitatis socia, jacturam concilians, & dedecus, pecuniarum pernicies, atque perditionis origo, eaque potissimum ex injuriis, verbo, & scriptis, vel facto illatis nascatur: Nos, qui non sine maxima mentis nostræ perturbatione sæpenumero accepimus, quod licet tam per sacras leges, quam canonicas sanctiones sub certis etiam gravissimis pœnis prohibitum fuerit, ne quis famosum libellum componere audeat, & repertum sive domi, sive in publico, vel quocunque loco, aut corrumpere, vel igne consumere teneatur, prius quam alter inveniat, & nulli fateatur inventum, & qui secus fecerit, quasi auctor hujusmodi delicti eisdem pœnis subjaceat; nihilominus considerando quod in dies crescente malitia quamplures iniquitatis filii, perditionis alumni pœnas prædictas parvipendentes easque variis fraudibus evitare satagentes, ausu temerario non erubescunt variis modis nonnullos Principes, & Prælatos, nobiles, publicas, & privatas personas variis injuriis & conviciis afficere, eorumque famæ, & honori detrahere sub quodam ficto colore quarundam literarum incerto auctore scriptarum, nedum ab urbe nostra, sed etiam ex diversis provinciis, in quibus, nedum ea, quæ in unaquaque regione successerunt, narrantur, sed etiam quæ in futurum quodam eorum temerario judicio fore opinantur, adeo ut plerunque odia, inimicitiæ, seditiones, rixæ, & homicidia permulta oriantur in divinæ majestatis offensam, animarum periculum, perniciosum quoque exemplum, & scandalum plurimorum. Volentes præmissis quantum possumus obviare, considerantes attentius, quod plures pœnarum gravitas, quam Dei timor arcere solet a voluntate delinquendi, & propterea tanto periculo occurrere volentes, ac tam nefarios præsumptores, & facinorosos homines atrocibus pœnis torpescere, ut metus pœnæ meta hujusmodi præsumptionis existat: hujus perpetuæ & irrefragabilis constitutionis edicto pœnas omnes, tam temporales, quam Ecclesiasticas in talia præsumentes per sacras leges, & canonicas sanctiones latas, & promulgatas auctoritate Apostolica approbantes, & innovantes, ac ad omnes, & singulos prædictos, qui forsan sub illis comprehensi non essent, extendentes, & ampliantes statuimus, & ordinamus, quod deinceps perpetuis futuris temporibus nemo cujusvis qualitatis, dignitatis etiam Ecclesiasticæ, status, gradus, ordinis, aut præminentiæ fuerit, audeat, nec præsumat libellos famosos, nec literas monitorias, vulgo appellatas, *Lettere d'Avvisi*, continentes convicia, injurias, vel famæ, & honoris alicujus læsionem, nec aliquam scripturam, in qua de futuris successibus disseratur, vel ea, quæ coram nobis, vel aliis ad universalis Ecclesiæ status regimen deputatis secreto tractantur, revelentur, componere, dictare, scribere, exemplaria retinere, nec aliquo transmittere, etiam si aliunde ab aliis provinciis, civitatibus, terris, & locis ad earum manus pervenerint, sed statim quod aliqui similes libelli, literæ, seu scripturæ alicui delatæ fuerint, statim quod illos, seu illas habuerit, antequam vim earum manifestaverit, corrumpere, seu igni tradere, vel dilecto filio nostro Cardinali Rusticucio consignare teneatur sub pœnis prædictis, quas hic pro expressis haberi volumus, ac aliis etiam gravioribus etiam ultimi supplicii, & confiscationis bonorum secundum qualitatem facti, & personarum arbitrio nostro irremissibiliter infligendis, quibus pœnis etiam eos ligari volumus, qui in hujusmodi libellis, literis, seu scripturis de aliquo oblocuti fuerint, alicujusque famæ, & honori vera etiam exprimendo detraxerint, ac ea, quæ coram nobis, vel aliis ut supra secreto tractantur, revelaverint, ex hoc equidem animus deprehenditur pravus, injuriandi, & nocendi, atque ideo eos eadem pœna teneri convenit. *Vid. Menoch. de arbit. jud. cent. 3. Cas. 263.*

CAP. II.

Infames sint, & ad triremes damnentur, qui scripta in alterius contumeliam componunt, & de rebus incertis & peregrinis curiosius rumores spargant.

Gregorius XIII.

Est rerum humanarum infelicitas, ut non vetera tantum vitia pertinaciter adversus omnem legumlatorum solertiam luctentur, & quamvis acribus compressa suppliciis renascantur, sed nova etiam in dies, & superioribus seculis ignota succrescant. Quo nos pro injuncto nobis divinitus munere diligentius adniti par est, ut & illa

illa coerceamus, & horum quæ se nunc primum efferunt, antequam se corroborent, radices ipsas, si qua ratione possumus, amputemus. Cum igitur haud ita pridem in urbe nostra, secta quædam emerserit hominum improbe curiosorum, qui quæcunque de publicis, privatisque negotiis, vel aliunde rimari possunt, vel ipsi etiam pro sua libidine comminiscuntur, domi forisque facta, infecta, vera, falsa, nullo discrimine proponunt, recipiunt, & scriptitant, ita ut ejus rei jam artem quasi quandam instituerint, ac plerique eorum, etiam vili mercedula conducti, harum rerum commentariolos, ex falsis plerumque vulgi rumoribus, incerto auctore collectos, huc illuc missitent, aut etiam, tanquam primum ex urbe ad diversa loca missos, deinde iisdem illis ex locis in urbem remissos circumferant, venditent, ac quibus non tantum de præteritis arbitratu suo nugantur, sed etiam quid de hac aut illa re eventurum sit, stolide vaticinantur. Nos, qui & facile prospicimus, & rerum experimentis edocti sumus, quæ quantaque mala ex eo proveniant, cum & sæpius sparguntur falsa pro veris, seu directe, seu oblique, ac quodam quasi colore quæsito multorum existimatio, & fama violatur: his ac talibus incommodis occurrere cupientes, hujus constitutionis auctoritate prohibemus, ne quis in posterum tales commentarios conficere, neve ab aliis confectos recipere, describere, spargere aut ad alios mittere audeat. Qui horum quid fecerit, ipso facto perpetua ignominiæ nota affectus, sine ulla spe veniæ ad triremes perpetuo, aut ad tempus, pro criminis admissi qualitate, damnetur. Romæ Cal. Septembr. 1572.

TITULUS VI. DE SACRILEGIS. CAP. I.

Sacrilegii rei sunt, qui res sacras e templis surripiunt; ut eas convertant ad prophanos usus.

Sixtus IV.

Cum provida sanctorum Patrum decreta eos sacrilegos esse diffiniant, qui Ecclesias & loca sacra altissimo dedicata devastant, ipsorumque diripiunt ornamenta, sicut & illos, qui de sacro sacrum auferre impia temeritate præsumunt, parique utrumque flagitium ac duplici pœna coerceant: decet merito nos, cui Ecclesiarum omnium cura, dispositione superna, commissa est, pro detestatione tanti criminis *a*, proque statu prospero, venustate, & decore ipsarum Ecclesiarum, in sua decentia debite conservandis, omni vigilantia, & attentione curare, ne perversorum crescente malitia, eædem Ecclesiæ & sacra Dei templa, præcipue almæ urbis, nostro conspectui anteposita, suis nudentur ornatibus, & hujus sceleris nequissimi patratores debitam recipiant ultionem. Sane fide dignorum relatibus, non sine admiratione, ad nostrum pervenit auditum, quod nonnulli iniquitatis filii, se inaniter Christianos esse profitentes, & a quorum oculis Dei timor, & reverentia Christianæ religionis abscessit, de Patriarchalibus, & aliis sacratissimis Ecclesiis, & basilicis dictæ urbis, porphyreticos, marmoreos, & alios diversorum generum, & colorum lapides, ad ipsarum usum, decorem, & ornatum deputatos, ausu sacrilego *b* abstulerunt hactenus, & in dies auferre, eosque ad diversa loca per se vel alios asportare præsumunt, in gravem divinæ majestatis offensam, Ecclesiarum earundem deformitatem detrimentumque, animarum suarum periculum, & scandalum plurimorum. Nos igitur sacrilegorum impios, & temerarios ausus hujusmodi, quantum nobis ex alto conceditur, reprimere cupientes, quamvis præmissorum occasione nonnullorum prædecessorum nostrorum sanctiones, & prohibitiones variæ emanaverint temporibus retroactis, quas (in eo duntaxat, quod de Ecclesiarum, & sacrorum locorum ornamentis atque lapidibus antedictis minime auferendis prohibent, vel disponunt, seu illos, qui hujusmodi flagitiosissimos, ac pene in Christiano orbe inauditos excessus perpetrare, & in his sacrilegas manus injicere præsumpserunt, excommunicationis sententia innodatos fore declarant) in suo robore volumus permanere, omnes & singulos, cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis fuerint, qui ex prædictis lapidibus, sive aliis ornamentis earundem Ecclesiarum sive basilicarum dictæ urbis habuerint, aut in surripiendo, servando, & retinendo auxilium præstiterint vel favorem, nisi a die habitæ præsentium literarum notitiæ, ea restituant cum effectu; scientes vero revelent, & ad notitiam nostram, saltem per minores pœnitentiarios nostros deduci faciant, majoris excommunicationis sententia, a qua (nisi in mortis articulo, & debita satisfactione prævia) a nullo, præterquam a Romano Pontifice absolvi possint, irretitos esse: Ecclesias vero & loca alia, quorum usibus, & ornatui illa deputata fuerint, aut forsan (quod absit) deputari contigerit in futurum, tamdiu Ecclesiastico interdicto subjacere, quamdiu ad loca, unde prius ablata fuere, absque diminutione aliqua fuerint reportata, harum serie declaramus. Et insuper, quicunque suæ salutis immemor, sacrilegii crimen hujusmodi committere præsumpserit in futurum, ultra censuras prædictas; Ecclesiæ sive basilicæ, a qua lapides & ornamenta hujusmodi abstulerit, mediam libram auri pro recompensa sibi irrogatæ injuriæ, absque diminutione aliqua solvere teneatur. Rom. 7. Id. April. 1470.

a 14. *quæst.* 4. *c. si quis. Gab. lib.* 4. *d.* 15. *Richard. lib.* 4. *d.* 18 *Sylvest. ver. sacrilegium.* b *Sacrilegium appellat; cum res sacra e loco sacro furatur public. Bar. in l. sacrilegii pœnam. ff. ad L. Jul. peculat. cujus pœna jure civili capitalis est, ita Bart. d. l. sacrilegii pænam. in princip. ff.*

TITULUS VII. DE BLASPHEMIS, ET ALEATORIBUS. CAP. I

Præstantiores causæ miseriarum hujus ætatis execrandæ sunt blasphemiæ, pœnis eo severius vindicandæ, quo segnius in divini nominis injuriam tolerantur.

Julius III.

In multis depravatis moribus, vitiosisque consuetudinibus, quæ in nostram hanc almam urbem, propter ejus amplitudinem magnumque advenarum undique in eam concursum, simul cum pluribus eximiisque virtutibus, atque egregiis veræ pietatis exemplis irrepserunt, ad quas nos tollendas, & extirpandas, omnem aciem mentis, & cogitationis nostræ intendimus, nihil est, quod animum nostrum magis exulceret, & confodiat, quam horribilis atque impia, & Christianis auribus intolerabilis divini nominis blasphemia. Cum audimus sacratissimum Dei & Jesu Christi Domini nostri nomen, quod super omne nomen cœlestia venerantur, terrestria adorant, inferna contremiscunt (quod ne temere quidem a quopiam, propter ejus sublimitatem, ac majestatem usurpandum sit) passim pravorum, efferatorumque hominum vocibus scindi, unaque cum ejus sanctissimæ, & immaculatissimæ genitricis, & venerabilium sanctorum, & amicorum ipsius summi Dei nomine detestandis blasphemiis maledictisque lacerari, ut minime mirandum sit, si a Cristianis populis, in tantis calamitatibus constitutis, divinæ iracundiæ flagella non amoveantur: propterea, quod juxta sapientis dictum, a viri multum jurantis domo non discedet plaga. Quare nos hujusmodi execrandum abusum, simul cum cæteris omnibus, quantum cum ejusdem Dei adjutorio fieri poterit, extirpare volentes, ut hanc

hanc ipsam urbem, domicilium, ac sedem Spiritus Sancti omnibus inquinamentis mundatam, ac purgatam Domino Deo per omnia placentem habeamus, in hunc, qui sequitur, modum, quoad præfatum horrendum blasphemiæ crimen motu proprio, ex certa nostra scientia, & voluntate, invocata Dei omnipotentis justitia decernimus, statuimus, & ordinamus blasphemantes scilicet Deum Patrem omnipotentem, vel ejus Filium unigenitum, Dominum, & Redemptorem nostrum Jesum Christum, seu Spiritum Sanctum particulariter, & explicite, vel generaliter, & implicite, attribuendo divinæ majestati, quæ illi minime conveniunt, vel removendo quæ eam decent, primo convicti, si divites fuerint, compellantur ad solvendum scuta auri quadraginta, si vero pauperes, solvant decem, quæ si nequeant numerare, luant in corpore. Secunda vice convictis nobilibus, sive divitibus sive pauperibus duplicetur poena pecuniaria proportionabiliter ad primam hujusmodi mulctam: atque insuper incurrant infamiam, & inhabilitatem ad beneficia quæcunque, ad gradus, dignitates, & honores obtinendos. Vilibus convictis perfodiatur lingua. Tertia vice convictis nobilibus tam divitibus, quam pauperibus triplicetur pœna pecuniaria respective ut supra. Ulterius sint ipso jure privati beneficiis Ecclesiasticis, & officiis quibuscunque, dignitatibus, titulis, magistratibus, honoribus: sint intestabiles tam active, quam passive: sint inhabiles ad ferendum testimonium: sint banniti publice per triennium ab urbe. Vilibus imponatur fustigatio, aut deportatio ad triremes per triennium, & exulent perpetuo. Idem servetur contra blasphemantes ipsius Domini nostri Jesu Christi matrem beatissimam semper Virginem Mariam. Blasphemi in sanctos, vel sanctas Dei corrigantur severe arbitrio DD. Judicum habita ratione qualitatis, & gravitatis criminis cum cæteris circumstantiis jure attendendis. Volumus autem, & statuimus, ut omnes pœnæ exigendæ applicentur tantummodo sustentationi orphanorum utriusque sexus cathecumenorum, & puellarum. Judices vero tam horrendi, & impii criminis deputamus, & instituimus RR. DD. Inquisitores nostros generales, quos volumus posse addere præstitutis pœnis, & maxime in corpore, si modus blasphemiæ ob gravitatem, impietatem, vel malitiam id exposcat. Partes eorundem DD. Judicum erunt declarare, si dubium occurrat, qui nobiles, qui plebeii, qui divites, qui pauperes sint habendi. Rom. Cal. Feb. 1554.

CAP. II.

Pœnæ blasphematorum cujuscunque generis, ordinis & qualitatis.

Leo X *ex Concilio Lateranensi.*

AD abolendam execrabilem blasphemiam, quæ in maximum divini nominis, & Sanctorum contemtum supra modum invaluit, statuimus, & ordinamus, ut quicunque Deo palam, seu publice maledixerit, contumeliosisque, ac obscœnis verbis Dominum nostrum Jesum Christum, vel gloriosam Virginem Mariam ejus genitricem expresse blasphemaverit, si munus publicum, jurisdictionemque gesserit, perdat emolumentum trium mensium pro prima, & secunda vice dicti officii. Si tertio deliquerit, illo eo ipso privatus existat. Si Clericus, vel Sacerdos fuerit, eo ipso, quodde delicto hujusmodi fuerit convictus, etiam beneficiorumquæcunque habuerit, fructibus applicandis ut infra, unius anni mulctetur, & hoc si pro prima vice, qua blasphematus ita deliquerit. Pro secunda vero si ita deliquerit, & convictus fuerit, si unicum habuerit beneficium, eo privetur, si autem plura, quod ordinarius maluerit, id amittere cogatur. Quod si tertio ejus sceleris arguatur, & convincatur, dignitatibus, ac beneficiis omnibus, quæcunque habuerit, eo ipso privatus existat, ad eaque ulterius retinenda inhabilis reddatur, eaque libere impetrari, & conferri possint. Laicus vero blasphemus, si nobilis fuerit, pœna vigintiquinque ducatorum mulctetur, & pro secunda vice quinquaginta fabricæ basilicæ Principis Apostolorum de urbe applicandorum, & aliis, ut infra deducitur: pro tertia vero nobilitatem perdat. Si vero ignobilis, ac plebejus fuerit, in carcerem detrudatur. Quod si ultra duas vices publice blasphemus deprehensus fuerit, mitra infami per integrum diem ante fores Ecclesiæ principalis mitratus stare cogatur. Si vero pluries in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres vel ad triremes damnetur ad Judicis deputati arbitrium. In foro autem conscientiæ nemo blasphemiæ reus absque gravissima pœnitentia severi confessoris arbitrio injuncta possit absolvi. Qui vero Sanctos reliquos blasphemaverit, arbitrio Judicis rationem personarum habituri mitius aliquanto puniri volumus. Statuimus etiam, ut seculares Judices, qui contra tales blasphemiæ convictos non animadverterint, eosque justis pœnis minime affecerint, quantum in eis fuerit, quasi eidem sceleri obnoxii eisdem quoque pœnis subjiciantur. Qui vero in illis inquirendis, puniendisque diligentes, & severi fuerint, pro qualibet vice decem annorum indulgentiam consequantur, & tertiam partem mulctæ pecuniariæ habeant. Quicunque vero blasphemantem audierint, cum verbis acriter objurgare teneantur, si citra periculum suum id fieri posse contingat, eundemque deferre, vel notificare apud Judicem Ecclesiasticum, seu secularem intra triduum debeant. Quod si plures dictum blasphemantem simul audierint, singuli eum accusare teneantur, nisi forte omnes convenerint, ut unus pro cunctis tali fungatur officio. Quos omnes in virtute sanctæ obedientiæ hortamur, & monemus in Domino, ut pro divini nominis honore, ac reverentia in suis domibus, ac cæteris præmissa omnia servari, exactissime exequi mandent, & faciant, uberrimam ab ipso Domino Deo tam boni operis, ac pii mercedem habituri. Similemque annorum decem indulgentiam ab Apostolica sede consequuturi cum terria parte mulctæ, qua dictus blasphemus plectitur, quoties tale scelus puniendum curaverint. Quam quidem indulgentiam, & reliquam tertiam mulctæ partem accusatori blasphemiæ nomen deferenti similiter concedi, & assignari volumus aliis pœnis contra hujusmodi blasphemos per sacros canones expressis nihilominus in suo robore manentibus.

TITULUS VIII.

DE HOMICIDIS, ET BANNITIS.

CAP. I.

Pœna homicidarum, & eorum fautorum.

Pius II.

AD retinendas insolentias transgressorum, si nervus publicæ disciplinæ lentescit, eorum ad peccandum voluntas fit laxior, & exemplum impunitatis periculosius in alios derivatur, propter quod ad præsidentis officium pertinet talem adhibere justitiæ severitatem, & debitam executionem, quod commissa crimina puniat, & committendorum in posterum interdicat audaciam. Cum autem ad audientiam nostram pervenerit, quod a certis annis citra in nostris, & Ecclesiæ Romanæ terris, locis, & tenimentis nobis, & Ecclesiæ prædictæ mediate, & immediate subjectis, quamplura, quandoque etiam ex levibus causis, commissa esse reperiantur homicidia, sitque inter alia crimen homicidii perniciosum, & detestabile, debeatque juxta canonicas sanctiones gravi animadversione puniri, tantoque severius puniendum, & extirpandum, quanto manifestius cognoscimus, quod ex eo ut plurimum scandala, & mala plurima subsequuntur. Cupientes idcirco ex debito pastoralis officii, quod nostri

&

& Ecclesiæ Romanæ prædictæ mediate & immediate subjecti, juxta piam dispositionem Regis pacifici, qui regnat in cœlis, pacifici sint & modesti, nonnullas pro hujusmodi crimine homicidii debite puniendo, edidimus constitutiones infrascriptas: quas ad hoc, ut aliquis de eisdem ignorantiam prætendere non possit, volumus per omnes & singulas civitates, nobis & Ecclesiæ Romanæ prædictæ mediate vel immediate subjectas, publico præconio publicari; mandantes, ac auctoritate Apost. tenore præsentium decernentes, omnes & singulos, juxta constitutionum earundem determinationem, obstrictos esse ad observationem ipsarum, ac si personaliter singulis intimatæ forent, cum non sit verisimile, quod ad eorum notitiam non devenerit, quod extitit tam publico præconio patefactum. Tenor vero constitutionum, de quibus supra fit mentio, sequitur, & est talis videlicet.

CAP. II.

Homicidis non datur salvus conductus repetendi patriam, etiamsi injuriis, & damnis partium satisfecerint.

SAnctissimus Dominus noster, intendens quieti patriæ consulere, & ipsam sicariis, homicidis, & malefactoribus expurgare, statuit & decrevit, quod omnes illi, qui pro delicto homicidii fuerint condemnati, seu alias de civitate aliqua & districtu illius banniti, non possint ad civitatem seu districtum hujusmodi quocunque tempore redire, seu in eis vel eorum altero moram trahere, etiam habita pace ab hæredibus, vel consanguineis, seu filiis ipsius occisi; nec legatus etiam de latere, aut Gubernator, qui pro tempore fuerit, vel quivis alius possit auctoritate Apostol. seu ex officio suæ legationis, aliquem homicidam sic exbannitum rebannire, reducere, seu revocare ad civitatem vel districtum, aut eorum alterum; seu ei licentiam vel salvum conductum concedere redeundi seu morandi in eis, vel eorum altero, in perpetuum vel ad tempus modicum sive magnum, nec etiam per diem unum sive noctem; quod si secus per quenquam ex supradictis factum fuerit, incidat in pœnam excommunicationis ipso facto, sine ulteriori sententia declarationis; a qua per alium, quam per summum Pontificem (& tunc facta de hoc speciali expressione) non possit absolvi; ac reductio, licentia, revocatio, salvus conductus, & cassatio processus & banni hujusmodi, sint ipso jure nulla, nulliusque roboris, vel momenti: incidat etiam in pœnam ducatorum mille, Cameræ Apostolicæ applicandorum, quam Thesaurarius, cui hoc secreto vel publice fuerit denunciatum, retinere faciat & mandet, nullo super hoc expectato seu requisito superioris mandato: quod si non fecerit Thesaurarius, ipse eandem sententiam excommunicationis ipso facto, cum eisdem qualitatibus, incurrat: ipseque sic rebannitus, reductus, revocatus, sive alio quocunque modo reversus, possit & debeat capi, detineri, & incarcerari; & de ipso, secundum sententiam contra eum latam, justitia fieri, per Gubernatorem, Potestatem, & alios officiales, ad quos spectat seu pertinet, incontinenti, sine ulteriori licentia, notificatione, & requisitione superioris, vel alterius, sub pœna ducentorum ducatorum auri Cameræ Apostolicæ applicandorum vel retinendorum; quam Thesaurarius præfatus simili modo & forma, ac sub similibus censuris, faciat retineri; prout superius est expressum. Hoc autem extendi voluit ad eos, qui revocati, rebanniti, vel alias quomodocunque remissi fuerint, quacunque auctoritate seu licentia, præterquam ex speciali commissione seu mandato Romani Pontificis, contento in literis authenticis, & bulla plumbea munitis, a duobus mensibus citra, (termino dierum quindecim, quo possint de civitate libere recedere, eis concesso) vel qui in futurum rebannientur, revocabuntur, seu alias remittentur, per quemcunque quavis auctoritate prædicta, sub pœnis pecuniariis, & aliis Ecclesiasticis censuris, de quibus superius est dictum.

CAP. III.

Appellationi non est est locus bannitis ob homicidium. Exilii fines quinquaginta milliaribus a loco delicti extenduntur.

ITem quod quæcunque appellationes interpositæ vel interponendæ ab hujusmodi, vel aliis sententiis sive gravaminibus contra homicidas latis, vel a processu contra eos facto, etiam si lis vel instantia super eis pendeat, & inhibitiones, vigore ipsarum emissæ per auditorem cameræ, vel alium quemcunque ordinarium, vel delegatum, sint nullæ & invalidæ, nec ad ulteriora super eis, vel ipsarum vigore, procedi possit ac debeat: quinimo appellationes litis & causæ hujusmodi, censeantur avocatæ, extinctæ & invalidæ, nec potestates vel alii officiales inhibiti, hujusmodi mandatis, inhibitionibus, litis pendentiis, censuris & pœnis in eis contentis, astringantur; imo teneantur, & debeant, sub pœnis suprapositis, ad executionem sententiarum latarum procedere. Possit tamen in causis aliis, a jure vel statuto permissis, appellari ad Gubernatorem civitatis seu provinciæ, qui infra mensem causam diffinire teneatur; quo elapso, appellatio, inhibitio, & instantia super eis sint nulla, & libere, sine impedimento, possit fieri executio sententiæ vel banni, ac si non fuisset inhibitum & appellatum: quodque banniti & condemnati propter hujusmodi crimen homicidii, censeantur & sint banniti ab omnibus circumvicinis, usque ad milliaria quinquaginta, infra quæ, si reperti fuerint, possit & debeat capitalis sententia, sive condemnationis pecuniariæ executio fieri contra eos, per Potestates & alios officiales, civitati, districtui, & loco præsidentes, sub pœnis pecuniariis simili forma imponendis.

CAP. IV.

Homicidii notorii rei quibus pœnis subjiciantur.

ITem, quod omnes & singuli homicidæ, quorum delictum notorium fuerit, vel de homicidio infamati, seu condemnati, etiam si de delicto hujusmodi, ex forma statutorum, non possit inquiri, vel aliqua pœna imponi, vel etiam si ipsius delicti, vel pœnæ pro eo impositæ, auctoritate Apostolica, vel alterius, ab ea vel a Romano Pontifice potestatem habentis, sit facta remissio, cassatio, processus & sententia annullata, vel alias quomodolibet dispensatum, per viam gratiæ seu justitiæ, in toto vel in parte, non possit habere officia vel dignitates in quibuscunque locis, civitatibus, & terris, a quibus banniti fuerint, in quibus domicilium eorum originemque habuerint, seu aliam moram traxerint, vel resederint, etiamsi fuerint absoluti, rebanniti, vel alias eorum sententia, seu condemnatio, sive processus cassati, irritati, vel alias pro infectis habiti; sed perpetuo sint infames, & omni dignitate privati, nec possint ferre testimonium, nec tabellionatus officium exercere, non admittantur ad judicandum, seu ad aliud officium exercendum, & ab omnibus actibus legitimis sint perpetuo suspensi; quinimo, si hujusmodi officia acceptaverint, exercuerint, seu ad ea exercenda admissi fuerint, tam ipsi, quam gubernator, legatus aut superior, qui eum elegerit, vocaverit, aut ipsum officium exercere, seu ei præesse passus fuerit, pœnam quingentorum ducatorum auri ipso facto incurrat, & sua gubernatione privetur, nec gesta in judicio, vel extra judicium, tam per eum, qui admissus fuerit ad officium, quam per eum, qui illud ab eo exercere passus fuerit, de cætero valida sint, & robur obtineant: quinimo sint nullius roboris vel momenti, & si Ecclesiasticæ personæ fuerint, excommunicationis sententiam ipso facto incurrant.

CAP. V.

Deo & hominibus exosi viri sanguinum, adversus quorum audaciam & ferociorem petulantiam constitutio a Pio II. edita probatur & confirmatur.

Sixtus IV.

DEo, & hominibus abominabiles esse viros sanguinum Propheta testatur, nec immerito, cum horrenda sævitia, non solum corporum, sed etiam animarum eorum, quos interimunt (si non sint armis spiritualibus divina præveniente gratia præmunitæ) deperditionem procurare noscantur, pro quibus Dominus noster Jesus Christus mortem subiit temporalem. Ad reprimendum igitur talium conatus nefarios plurimum conferre arbitramur contra eos, qui hujusmodi detestabile scelus patrare non expavescunt, justitia severissima puniri, & latas pro tempore condemnationes debitæ executioni demandari: eaque quæ pro talium condemnationum faciliori executione, & sicariorum hujusmodi persecutione a prædecessoribus nostris provide emanarunt, ut eo firmius observentur, quo fuerint sæpius Apostolica auctoritate munita, libenter approbantes, munimine roboramus, atque alia desuper statuimus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Dudum siquidem per fel. record. Pium Papam II. prædecessorem nostrum accepto, quod a certis annis tunc elapsis citra &c. Cum autem (sicut nuper accepimus) contenta in eisdem literis ab aliquibus temporibus citra non fuerint observata, & ex illorum inobservantia subditi præfatæ Ecclesiæ promptiores fuerint ad homicidia committenda, jamque fere passim quotidie homicidia perpetrentur, & homicidæ præfati ideo ad illa committenda promtiores existant, quia sperant latere, & suorum excessuum remissionem consequi facile posse: Nos, qui detestabilem & horrendam talium sicariorum nequitiam ad aliorum cautelam opportunis juris remediis prosequi studio cupimus indefesso, habitis super his cum fratribus nostris præfatæ Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione matura, & de illorum consilio statuta, & decreta Pii prædecessoris præfati, & prout illa concernunt, omnia, & singula in dictis literis contenta auctoritate Apostolica præsentium tenore approbamus, & robur perpetuæ firmitatis obtinere debere decernimus, ac volumus, & præfata auctoritate de eorundem fratrum consilio statuimus, & ordinamus, quod condemnati hactenus, & quos in posterum condemnari contingeret ubilibet in civitatibus, terris, & locis prædictis pro homicidio, sive ut principales, sive auxilium, consilium, & favorem præstantes suarum condemnationum remissionem, aut contra illos salvum conductum & licentiam secure in loco patrati criminis, vel ei infra quinquaginta millia (ut præfertur) propinqua nullatenus obtinere possint ab alio, quam a nobis, & Rom. Pont. qui pro tempore erit, & alicujus alterius, etiam Legati de latere remissio nemini suffragetur. Et si forte contingeret nos, & eundem Rom. Pontificem pro tempore existentem ad remissiones, sive salvum conductum hujusmodi procedere, talis remissio per præoccupationem processisse censeatur, & nemini prodesse possit, nisi in illa vere præsentium literarum tenor de verbo ad verbum, non autem per clausulas idem importantes insertus foret, & specifica & determinata causa exprimeretur, quæ nos, & successores nostros induceret ad derogandum præsentibus, quæ cum tam matura deliberatione a nobis emanarunt. Romæ 14. Cal. April. 1484.

CAP. VI.

Homicidii reos, & exules, ob quodcunque capitale scelus bannitos recipientes & tuentes pœnis canonicis, & a jure statutis plectuntur.

Julius III.

DUdum per fel. rec. Pium Papam II. prædecessorem nostrum accepto, quod a certis annis tunc elapsis citra in terris, locis, & tenimentis Rom. Eccl. mediate, vel immediate subjectis quamplura etiam ex levibus causis commissa esse reperiebantur homicidia, &c. Et deinde piæ mem. Sixtus Papa IV. etiam prædecessor noster accepto per eum, quod in ipsius Pii prædecess. literis contenta a certis annis tunc elapsis citra non fuerant observata &c. Prout in singulis literis prædictis plenius continetur. Cum autem tempore assumptionis nostræ ad summi Apostolatus apicem propter guerras, quibus non solum civitates, terræ, & loca temporali dominio eidem Rom. Eccl. subjecta, sed etiam tota Italia decem fere annis, magnorum omnium in eis habitantium incommodo vexata fuerunt, in eisdem civitatibus, terris, & locis, præsertim in urbe nostra intestina, ac diuturna odia, & discordias, civilesque dissensiones vigere, ac furta, latrocinia, homicidia passim perpetrari cognoverimus, mente revolventes præfatum Sixtum prædecessorem, & avunculum nostrum, qui nos ad Cardinalatus honorem evexit, ad decorem, & venustatem urbis prædictæ, & illius temporum restaurationem ac personarum ejusdem urbis, ac aliarum civitatum, & locorum eidem Rom. Eccl. subjectorum commoda aciem suæ considerationis extendisse, illius exemplo permoti animum ad sedandum discordias, & odia, tam in dicta urbe, quam in aliis civitatibus, terris, & locis dictæ Ecclesiæ subjectis ad firmandam perpetuam pacem & quietem non sine maximis animi, & corporis molestiis, & curis pro subditorum nostrorum commodis applicavimus, idque opportunis juris remediis omni studio efficere cupimus. Habita igitur super his cum fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, & de illorum consilio literas Pii, & Sixti prædecessorum prædictorum, & prout illas concernunt, omnia, & singula in dictis literis contenta auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & innovamus, & robur firmitatis perpetuæ obtinere debere decernimus, ac illas ad bannitos, exitios, & rebelles, aut alios pro quocunque alio crimine capitali a quibusvis officialibus tam in dicta urbe, quam extra eam, & in terris eidem Rom. Eccl. mediate, vel immediate subjectis jus dicentibus pro tempore condemnatos, ac brigosos nuncupatos, pacem juxta ordinationes dictæ urbis Apostolica auctoritate approbatas facere recusantes, necnon jus sibimet contra alios dicentes, aut cavalcatas sine Rom. Pont. aut officialium suorum speciali licentia facientes, vel moventes præfata auctoritate de eorundem fratrum consilio extendimus, ac universis, & singulis tam laicis, quam Ecclesiasticis cujuscunque status, gradus, ordinis, excellentiæ, dignitatis, Ducibus quoque, Comitibus, Baronibus, domicellis, necnon comunitatibus, civitatibus, civitatum, terrarum, castrorum, & aliorum quorumcunque locorum nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ mediate, vel immediate subjectorum districte præcipiendo mandamus, & inhibemus, ne aliquis eorum homicidas, bannitos, exitios, & rebelles, aut pro alio capitali crimine condemnatos, aut brigosos pacem facere recusantes, seu jus sibi contra alium dicentes, aut cavalcatas facientes, vel moventes in eorum civitatibus, castris, seu locis aliis quibuscunque recipere, & retinere, seu auxilium, consilium, vel favorem directe, vel indirecte, publice, vel occulte, per se, vel alium præstare, aut in eorum domibus, seu castris, vel locis recipere, aut receptare præsumat.

Et si quis contra inhibitionem, & mandatum hujusmodi quovis modo directe, vel indirecte de cætero venire præsumpserit, nos omnes, & singulos sic contravenientes, contra quos per Pium, & Sixtum præfatos, ac alios prædecessores nostros Romanos Pontifices, & Apostol. sedis legatos etiam satis est debite provisum, excommunicationis majoris, & anathematis sententiam, a qua non nisi a nobis, vel eisdem successoribus, præterquam in mortis articulo constituti, & debita satisfactione præmissa, absolvi possint, incurrere, eosque omnibus, & singulis privilegiis, gratiis, libertatibus, indultis, exemptionibus, immunitatibus realibus, & personalibus, ac civitatibus, castris, terris, locis, & dominiis eorum, dignitatibus, & honoribus, juribus, officiis, ac etiam feudis, & concessionibus quibuscunque, quæ a nobis, & Romana, ac quibuscunque

buscunque aliis Ecclesiis obtinere noscuntur, sub quacunque verborum forma, & tenore, ac cum quibusvis fortissimis & insolitis clausulis, immunitatibus, exemptionibus, & privilegiis, etiam præservativis ab incursu pœnæ privationis ipso jure (quorum tenores, acsi de verbo ad verbum inserti forent, præsentibus pro expressis haberi volumus) eo ipso privatos & inhabiles, ac indignos ad illa, & quælibet alia imposterum obtinenda, & quoscunque actus legitimos exercendos fore nunciamus, & alia per nos, & successores nostros absque alia declaratione super incursu pœnæ privationis hujusmodi, aut citatione eorum, qui privationis pœnam incurrerint, facienda, aliis personis in feudum, seu vicariatum, aut alias, ac si per lapsum temporis concessionis, aut finitam lineam ad dictam Cameram revertissent, libere concedere, ac alias de illis disponere posse decernimus, & declaramus, necnon civitates, terras, castra, & loca prædicta Cameræ Apostol. confiscamus, incorporamus, applicamus, & appropriamus, ac confiscata, incorporata, applicata, & appropriata esse, sicque contravenientes pro rebellibus ejusdem Rom. Eccl. haberi, & censeri debere volumus, eorum subditos, & vassallos, & arcium, civitatum, terrarum, castrorum, & locorum prædictorum castellanos a quocunque fidelitalis juramento, quo ipsi essent quomodolibet astricti, penitus absolventes. Civitates quoque, terras, castra, & loca prædicta, si ad ejusdem Rom. Eccles. obedientiam se non reduxerint, seu in præmissis quomodolibet deliquerint, & etiam quorumcunque eis consilium, auxilium, vel favorem quovis modo directe, vel indirecte, publice, vel occulte, præstantium, etiam quacunque Ecclesiastica, vel mundana, etiam Regali præfulgeant dignitate, & excellentia, ut præfertur, & ad quæ eos declinare contigerit, Ecclesiastico subjicimus interdicto, tamdiu firmiter observando, donec ibidem fuerint, etiam per triduum post inde discessum. Illos quoque, qui aliquem sciverint culpabilem in prædictis, & nobis, vel successoribus nostris infra trium dierum spatium non retulerint, vel alicui, per quem ad nos verbum fideliter perferatur, similes pœnas incurrere volumus.

CAP. VII.

Homicidii reus in carcere constitutus audiatur, nec prius ad locum cædis remittatur, quin hæredum occisi juri satisfecerit.

Pius IV.

Cum nos dudum vestigiis felic. rec. Julii Papæ II. prædecessoris nostri inhærentes, nullum homicidii reum, qui se ab illo, etiam sub prætextu, quod alium bannitum occiderit, seu ab alio banniti occisore, juxta formam bannimentorum id permittentium, nominatus fuerit, aut ex alia quavis causa, absolvi debere prætendat, ad absolutionem petendum per procuratorem, aut excusatorem, seu defensorem, etiam velut quemlibet de populo comparentem, audiri vel admitti debere, nisi ipse reus se in carcere personaliter constituerit, statuerimus & ordinaverimus, prout in nostris desuper editis literis, quarum tenores præsentibus haberi volumus pro expressis, plenius continetur: verum cum, ut nuper accepimus, a nonnullis in dubium revocetur, an in dictis nostris literis solum homicidæ banniti, vel condemnati, non autem illi, qui nondum condemnati, vel banniti essent, comprehendantur. Nos propterea omnem ambiguitatem circa præmissa amputare, & penitus tollere volentes motu simili, & ex nostra certa scientia hac nostra perpetuo valitura constitutione nullum ab homicidio, seu alio quovis crimine, pro quo pœna corporalis veniat imponenda ex aliqua causa, etiam quia alium bannitum occiderit, vel ab alio banniti occisore, juxta formam proclamatuum, & bannimentorum id permittentium, vel constitutionum desuper editarum nominatus fuerit, sive etiam quia ab ipso occisus bannitus, & condemnatus exstiterat, ac impune ex dispositione dictorum proclamatuum, & bannimentorum, seu constitutionum occidi potuerit, se absolvi debere prætendentem, sive pro homicidio, aut alio crimine per eum commisso bannitus, & condemnatus sit, sive nondum bannitus, nec condemnatus, nec etiam inquisitus existit per se, vel aliam personam pro eo quomodolibet comparentem, ad absolutionem petendum admitti, vel audiri posse, nisi se prius in carcere constituerit, & ad causam hæredes ab ipso occisi citari, & in eventum quod quis ab homicidio per ipsum commisso, ex eo, quod alium bannitum occiderit, vel ab aliquo banniti occisore, ut præfertur, nominatus fuerit, se absolvi obtineat, eum nihilominus a loco, in quo hæredes occisi commorantur, quousque ab illis pacem obtinuerit, exulare debere, neque ad eum locum aliter, nisi pace ab illis habita, remitti posse perpetuo statuimus, & ordinamus. Inhibentes nihilominus omnibus, & singulis Judicibus quacunque auctoritate fulgentibus sub excommunicationis latæ sententiæ, aliisque arbitrii nostri pœnis, & nostris etiam de latere Legatis sub indignationis nostræ pœna, ne contra tenorem hujus nostræ constitutionis de cætero quempiam, sicut præmittitur, se absolvi petentem, nisi in carcere constitutum, quoquo modo audiant, vel admittant, & ubi secus fecerint, processus taliter habitos, ac sententias desuper latas nullius fore momenti, ac vitio nullitatis subjacere, & illis non obstantibus reos sic absolutos pœnis debitis puniri, seu de novo inquiri posse. Rom. 2. Feb. 1563.

CAP. VIII.

Rei pro cujuscunque flagitii culpa ad capitalem pœnam damnati etiam per contumaciam, non audiantur, nisi in carceribus constituti, & hæredibus eorum, ad quos actio pertinet, citatis.

Sixtus V.

Licet alias felic. record. Pius Papa IV. prædecessor noster, motu proprio, & ex ejus certa scientia, sua perpetuo valitura constitutione sanciverit, nullum ab homicidio, seu alio quovis crimine, pro quo pœna corporalis veniret imponenda ex aliqua causa, vel quia bannitum occidisset, seu ab alio banniti occisore juxta formam proclamatuum, & bannimentorum id permittentium, vel constitutionum desuper editarum nominatus fuisset, sive etiam quia ab ipso occisus, bannitus, & condemnatus extitisset, & impune ex dispositione dictorum proclamatuum & bannimentorum, seu constitutionum occidi potuisset, se absolvi debere prætendens, seu pro homicidio, aut alio crimine per eum commisso bannitus, & condemnatus foret, sive nondum bannitus, & condemnatus, nec inquisitus existeret, per se, vel aliam personam pro eo quomodolibet comparentem ad absolutionem petendum admitti, vel audiri posse; nisi se prius in carceribus constituisset, & defuncti hæredes ab ipso citati fuissent. Et in eventum, quod quis ab homicidio per eum commisso, ex eo quod alium bannitum occidisset, vel ab alio banniti occisore nominatus foret, se absolvi obtineret, eum nihilominus ad locum, in quo occisi hæredes commorantur, quousque ab illis pacem obtinuisset, exulare debere, neque ad eum locum aliter, nisi pace ab illis habita, remitti posse, perpetuo statuerit, & ordinaverit: inhibens nihilominus omnibus, & singulis Judicibus, tam secularibus, quam Ecclesiasticis, etiam nostris de latere Legatis, sub indignationis sententiæ pœna, ne contra constitutionis hujusmodi tenorem de cætero quempiam sic, ut præmittitur, se absolvi petentem nisi in carcere constitutum quoquo modo audire, vel admittere audeant, vel præsumant, & ubi secus fecerint, taliter per eos habitos processus, & sententias desuper latas nullius fore momenti, ac nullitatis vitio subjacere, & illis non obstantibus reos sic absolutos pœnis debitis puniri, seu de novo inquiri posse. Sicque per quoscunque Judices, & Commissarios, quavis auctoritate fulgentes, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi facultate, & auctoritate, judicari debere decreverit

verit, aliaque forsan fecerint, prout in ipsis Pii literis desuper in forma motus proprii signatis plenius continetur. Cum tamen a nonnullis in dubium revocetur, an in literis Pii prædecessoris hujusmodi comprehendantur etiam illi, qui ex alia criminali causa, pro qua pœna corporis afflictiva imponenda foret, in eorum contumaciam condemnati fuerint, ita ut ad purgandum contumaciam, & condemnationem hujusmodi admitti, vel audiri non debuerint, nec debeant, nisi prius se in carceribus constituerint: Nos omnem circa præmissa ambiguitatem e medio tollere, & penitus amputare volentes, necnon literarum hujusmodi tenores præsentibus pro expressis habentes, illisque nihil addentes, vel minuentes, motu simili, ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine decernimus, & declaramus eos omnes, & singulos, qui ex hujusmodi causis licet in eorum meram contumaciam hactenus condemnati fuerint, & in futurum condemnabuntur, sub eisdem literis omnino comprehensos fuisse, & esse, ac fore, ita ut non aliter ad purgandum dictam contumaciam, & condemnationem admitti debuerint, vel debeant, nisi sese prius in carceribus constituerint, vel constituant. Decernentes, quod in quacunque instantia, casu, & causa, se absolvi petant, licet forsan in aliqua se constituerint, nullo modo audiantur, nisi se prius in carceribus servatis servandis de novo constituerint, & novæ constitutioni hujusmodi ad plenum satisfecerint. Ac omnes, & singulas absolutiones, remissiones, & quasvis alias gratias contra præsentium tenorem, quomodolibet pro tempore impetratas, & a quibuscunque Judicibus cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis existant, quovis prætextu, vel causa emanatas nullatenus attendi debere, minusque cuiquam prodesse modo posse, sed tanquam nullas, & invalidas nulliusque roboris vel momenti rejiciendas esse, licereque præfatis, & aliis Judicibus quibuscunque illis non obstantibus processus hujusmodi reassumere, & prout juris fuerit terminare. Rom. 12. Jul. 1567.

CAP. IX.

Sanctionum pie, & juste in homicidas, & bannitos edictarum accurata declaratio, & confirmatio.

Idem.

Piæ memoriæ Pius Papa IV. prædecessor noster Pii II. Pauli, Sixti, Julii, Leonis, & Clementis prædecessorum literas in bannitos, sicarios, & homicidas latas, cum statutorum, ordinationum, extensionum, ampliationum, revocationum, cassationum, irritationum, annullationum, decretorum, confiscationum, incorporationum, applicationum, voluntatum, hortationum, requisitionum, & mandatorum, ac omnibus, & singulis aliis in eis respective contentis clausulis auctoritate Apostol. per suas literas approbavit, & innovavit, ac perpetua roboris firmitate subsistere, & per singulos, quos literæ ipsæ concernebant, & concernerent in futurum, sub excommunicationis, anathematis, maledictionis, infamiæ, suspensionis, diffidationis, criminis læsæ majestatis, seditionis, rebellionis, confiscationis, depositionis, privationis, inhabilitatis, & interdicti, ac aliis censuris, & pœnis Ecclesiasticis, & temporalibus, ac corporis afflictivis in eisdem literis contentis, quas contravenientes eo ipso incurrerent, perpetuo inviolabiliter observari, illasque etiam ad homicidas, sicarios, exititios, criminosos, rebelles, aliosque infames propter homicidia, & alia nefanda per eos perpetrata, excessus, crimina, & delicta, etiam ad hoc, ut ipsi in civitatibus, terris, castris, vel locis eorum, seu in quibus tunc morabantur, banniti, & condemnati, etiam habita pace ab hæredibus, filiis, seu consanguineis occisorum, aut partium læsarum, non solum a locis circumvicinis usque ad quinquaginta milliaria, sed etiam ab omnibus, & singulis civitatibus, terris, castris, & locis etiam regni, & partium prædictarum nobis, & dictæ Rom. Eccl. mediate, vel immediate quomodolibet subjectis banniti, & exules essent, & esse censerentur, nec in illis, seu eorum aliquo, etiam prætextu cujusvis licentiæ, salvi conductus, remissionis, reductionis, revocationis, vel alterius gratiæ, per eos desuper quomodolibet pro tempore obtentæ moram trahere possent. Et si in eis residerent, vel reperti essent, capi, & detineri, & incarcerari, ac juxta criminum, & excessuum per eos perpetratorum qualitatem, & literarum Pii II. & Clementis prædecessorum hujusmodi tenorem sub pœnis in eisdem literis contentis per officiales civitatis, terræ, castri, vel loci, in qua, vel quo deprehensi forent, debitis pœnis plecti, seu inde educi, & ad forum seu officiales, ad quos criminum, seu excessuum eorundem punitio de jure, vel consuetudine pertineret, remitti deberent, extendi, & ampliari debere, & in eis locum habere decrevit. Et nihilominus præmissa omnia, & singula, prout per Pium II. Paulum, Sixtum, Julium, Leonem, & Clementem prædecessores præfatos statuta, ordinata, extensa, ampliata, revocata, cassata, annullata, inhibita, decreta, & declarata fuerant, etiam ad hoc, ut Duces, Barones, Marchiones, Comites, Domini temporales, Vicarii, Feudatarii, Capitanei, Magnates, Principes, communitates, cives, officiales, & personæ, ac alii, quos prædictæ, & præsentes literæ concernunt, ac ipsorum singuli literas, & in eis contenta hujusmodi non observantes, & illis directe, vel indirecte quomodolibet contravenientes, ac eis adhærentes, eorumque fautores, & complices, singulas censuras, & pœnas prædictas eo ipso absque aliqua declaratione incurrerent, & incurrisse censerentur. Ipsique Duces, Barones, Marchiones, Comites, domini temporales, Vicarii, & Feudatarii, civitatum, terrarum, castrorum, & locorum etiam regni, & partium prædictarum, sibi, & eidem Ecclesiæ immediate subjectorum aliquos suos, & dictæ Ecclesiæ hostes & inimicos, aut subditos, exules, bannitos, & facinorosos, cujuscunque status, vel conditionis essent, publice, vel occulte, ullo unquam tempore recipere, vel acceptare, nullatenus præsumerent. Et si aliquos ad eorum dominia & territoria confugere contingeret, illos ex eorum dominiis, vel territoriis hujusmodi expellere, seu ad simplicem jussionem vel requisitionem suam, & successorum suorum, quo vellet, & successores ipsi vellent, tute conduci facere, ac quod præmissa ab ejus subditis inviolabiliter observentur: omni excusatione cessante cum effectu curare, sub similibus privationis, & rebellionis, ac criminis læsæ majestatis pœnis, si contrafecissent, eo ipso incurrendis,

Necnon ut homicidæ, fautores, & complices præfati facilius capi, & puniri possent, quod communitates civitatum, & universitates terrarum, castrorum, & locorum, in quibus seu quorum territorio, districtu, & ditione dicta homicidia perpetrarentur, sub paribus interdicti Ecclesiastici, & duorum millium per communitates, ac mille ducatorum per universitates, necnon civitatum, terrarum, & locorum eorundem Domicelli, Barones, Vicarii, & alii in temporalibus domini sub majoris excommunicationis latæ sententiæ, & quinque millium ducatorum auri præfatæ Cameræ irremissibiliter applicandorum eo ipso, absque alia declaratione incurrendis pœnis eosdem homicidas, complices, & fautores statim capere, ac omnem exactissimam diligentiam, de qua per publica documenta fidem etiam facere tenerentur, capi facere, & si eos capere non possent, statim commissum homicidium universitatibus, seu incolis, & habitatoribus oppidorum, & locorum circumvicinorum, ad quæ declinabunt seu declinare poterunt, notificari. Communitates vero, & domini in temporalibus prædicti, ad quorum ditiones tales declinabunt, cum primum id ad eorum notitiam devenerit, eos apprehendere, seu apprehendi facere: quod si non potuerint, similiter id universitatibus, seu incolis, & habitatoribus vicinorum locorum, ad quæ declinabunt, aut verisimiliter declinare poterunt, insinuare, & captos ad eorum Judices ordinarios traducere, & tradere sub similibus pœnis tenerentur, & deberent, de novo statuit, ordinavit, inhi-

inhibuit, & declaravit. Et similiter quibusvis dictæ sedis Legatis, etiam de latere, ac nunciis, & provinciarum Rectoribus, necnon suis, & dictæ Rom. Eccl. Vicariis in temporalibus pro tempore existentibus, & præfatis communitatibus omnem super absolutionis homicidiorum hujusmodi per eum, & prædecessores suos, ac sedem eandem sub quavis forma & verborum expressione concessam, approbatam, & innovatam auctoritatem, & facultatem revocavit, cassavit, irritavit, & annullavit. Et si quando similes absolutiones per eum, & successores suos Rom. Pont. & sedem præfatam concedi contingeret, illas per Iudices & officiales, ad quos pertineret, nisi trinæ literæ Apostolicæ sub intervallo unius mensis pro singulis literis hujusmodi cum expressa derogatione præsentium desuper emanarent, nullatenus admitti, vel observari voluit, prout in singulis literis prædictis plenius continetur.

Cum autem statim, ubi nos ad summi Apostolatus apicem (divina cooperante providentia) assumpti fuimus, ob earundem literarum non observationem, in eisdem civitatibus, terris, & locis, ac etiam in alma urbe nostra varias dissensiones, discordias, & odia vigere, latrocinia, & homicidia, aliaque nefandissima crimina perpetrari, ac præfatos Pium II. Paulum, Sixtum, Julium, Leonem, Clementem, ac Pium IV. prædecessores pro felici, ac tranquillo statu, & commodo personarum tam dictæ urbis, quam aliarum civitatum, terrarum, & locorum prædictorum præmissa statuisse, ordinasse, & peregisse perspexerimus: idcirco nos quoque eadem ratione, quietis videlicet, ac pacis moti, habita super his cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione matura, ac de illorum unanimi consilio, & assensu singulas Pii II., & Pauli, ac Sixti, necnon Julii & Leonis, & Clementis & Pii. IV. prædecessorum literas hujusmodi cum statutorum, ordinationum, extensionum, ampliationum, revocationum, cassationum, irritationum, annullationum, decretorum, confiscationum, incorporationum, applicationum, voluntatum, hortationum, requisitionum, & mandatorum, omnibusque & singulis aliis in eis respective contentis clausulis, Apostolica auctoritate prædicta, tenore præsentium, approbamus, confirmamus, & innovamus, illisque perpetuum & inviolabilis firmitatis robur adjicimus, ac ab omnibus, & singulis, quos illæ concernunt, penitus, ac sub prædictis per contrafacientes irremissibiliter incurrendis pœnis, observari volumus atque decernimus, easdemque literas ad hoc, ut si homicidæ, sicarii, banniti in civitatibus, terris, castris, & locis prædictis cuiquam damna aliqua intulerint, ipsique damnis taliter illatis, a civitatum communitatibus, ac terrarum, castrorum, & locorum hujusmodi universitatibus, capti & deprehensi non fuerint, sed taliter delinquentes impune evaserint, communitates ac universitates hujusmodi (præter hoc, quod ad damnorum quorumcunque sic illatorum parti læsæ, damnaque hujusmodi patienti eorumque hæredibus plenariam restitutionem, & satisfactionem omnino teneantur) ad tantundem, quantum damna illata hujusmodi existimata fuerint, Cameræ Apostolicæ realiter, & cum affectu persolvendum, omnino sint adstricti, auctoritate & tenore præfatis extendimus, & ampliamus. Mandantes eisdem communitatibus & universitatibus, quatenus ipsæ in virtute sanctæ obedientiæ, & sub majoris excommunicationis ac aliis nobis & pro tempore existenti Romano Pontifici bene visis pœnis, eosdem sicarios & bannitos, in eorum civitatibus, castris, terris, & locis commorantes, seu per eas, & ea transeuntes, capere, ad populum convocandum, & coadjuvandum campanas pulsare, eosque sic captos ad carceres conducere, aut Curiæ temporali consignare, omnino teneantur. Rom. 3. Non. Jul. 1566.

CAP. X.

In sicarios, bannitos, latrones, & homicidas æquissima constitutio, priorum Pontificum decreta confirmant.

Sixtus V.

Hoc nostri Pontificatus initio, inter multa Reipublicæ damna, & incommoda, quæ menti nostræ obversabantur, nobis longe fuit gravissimum, quod populos S. R. E. ditioni temporali subjectos, non modo ad rerum, substantiarumque suarum perturbationem, & jacturam, sed etiam vitæ periculum redactos invenerimus, ut exulibus, bannitis, cæterisque id genus facinorosis hominibus, ita undique ingruentibus, & grassantibus, vix quisquam ab hac hominum peste tutus alicubi consistere posse videatur. Quare cum ad hæc sananda mala, ex officii nostri debito, & præcipuæ erga nostros ac ejusdem Roman. Eccles. subditos charitate assidue extimulentur, nihil non agere, & attentare decrevimus, quo populis optata quies, salus, securitas & tranquillitas per nos restituatur. Quod ita demum, Deo auxiliante, speramus nos esse consecuturos, si ante provideatur, ne ullum domi forisque, intra extrave fines nostros, criminosis hominibus hujusmodi pateat diffugium aut receptaculum, sed omnino legum & magistratuum severitatem, justitiæq; gladium subire, ac debitas pœnas luere cogantur.

Itaque de fratrum nostrorum consilio, omnes & singulas constitutiones a fel. record. Pio II. Paulo etiam II. Sixto IV. Julio similiter II. Leone X. Clemente VII. Julio III Pio etiam IV. Pio V. Gregor. XIII. & quibusvis aliis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, suo cujusque tempore, in detestabile prædictorum & aliorum infrascriptorum hominum genus, pro temporis & criminum ratione editas, cum omnibus, & singulis eis contentis, quod ea, quæ præsentibus non contrariantur, & excepta excommunicationis sententia, per easdem constitutiones in illos contravenientes promulgata, quam ne animarum perniciem potius quam salutem adferat, consulto tollendam, & submovendam duximus, ex certa scientia nostra approbantes, & innovantes, illarumque omnium tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur, pro expressis, & insertis haberi volentes. Romæ primo Anno Pontificatus Sixti V.

TITULUS IX.
DE FALSIS, ET FALSUM EXPONENTIBUS.

CAP. I.

Personæ qualitatem, & conditionem mentientes, ut aliquid facilius consequantur, rei hoc obliquo tramite assecutæ fructu careant.

Innocentius VIII.

Cum, sicut non sine displicentia accepimus, nonnulli conscientiæ suæ prodigi, & avaritiæ morbo laborantes, ut literas Apostolicas gratis expediant, & officiales debita eorum portione defraudent, in eisdem literis, se nonnunquam venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, aut dilectorum filiorum abbreviatorum de majori præsidentia, seu literarum prædictarum scriptorum, necnon aliarum personarum quarumcunque, ex quarum qualitatibus, & privilegiis sive antiqua consuetudine literas ipsas gratis expedire solent, nepotes, & quandoque germanos, interdum vero familiares continuos commensales fuisse, & esse affirmare, & ut tales in dictis literis se inscribere facere ac fecisse non vereantur, cum revera tales non fuerint, in animarum suarum periculum, ac officiorum Roman. curiæ non modicum præjudicium, & gravamen. Nos fraudibus, & deceptionibus hujusmodi, prout nostro incumbit officio, de remedio opportuno providere volentes motu proprio & ex certa scientia, omnes, & singulos cujuscunq; status, gradus, & conditionis fuerint, & quocunque nomine nuncupentur, qui se Cardinalium, aut assistentium seu scrip-

scriptorum eorundem, aut aliarum personarum quarumcunque, ex quarum qualitatibus, & privilegiis, sive antiqua consuetudine literas ipsas gratis expediri solent, nepotes, seu germanos, aut familiares continuos commensales in eisdem literis nominaverint, cum revera tales non fuerint: excommunicationis sententia, a qua nisi per Rom. Pontif. pro tempore existentem mortis articulo excepto, ac satisfactione prævia absolvi non possint, auctor. Apostol. per præsentes innodamus. Et nihilominus concessiones, & gratias in eisdem literis contentas quascunque, ipsasque literas hactenus expeditas, & expediendas viribus omnino carere, eisque, & eorum singulis in aliquo suffragari non potuisse, nec in futurum posse motu, auctoritate, & scientia similibus decernimus, & declaratio nostra hujusmodi in Cancellaria Apostolica publicetur, & in illius libro describatur, & perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observetur. 18. Aug. 1486.

CAP. II.

Qui personis interpositis beneficiorum provisionem venantur, aut seipsos in canonico examine offerunt, quo alterius ignorantiæ, & imperitiæ fucum præbeant, falsumque tueantur, excommunicantur.

Paulus IV.

INter cæteras curas, quibus ex Apostolatus officio assidue urgemur, & premimur, ea continue animo nostro fixa fuit, ut beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis conferantur idoneis, quæ vellent, & possent apud ea personaliter residere, scirentque eis laudabiliter deservire. Et ad hoc dilectos filios nostros Bernardinum S. Matthæi Tranen. & Scipionem S. Potentiæ de Pisis, ac Joannem S. Joannis apud portam Latinam titulorum, Reumanum, nuncupatos presbyteros Cardinales, qui una cum venerabili Fratre Francisco Episcopo Gebenen. Datario nostro distributioni, & provisioni beneficiorum hujusmodi præessent, jam dudum deputavimus. Verum cum audiamus eosdem Cardinales, & Datarium, licet in his eam, quam possunt, majorem semper adhibuerint, & in dies adhibeant diligentiam, personas, quibus beneficia ipsa conferenda sunt, super literatura examinando, de eorum vita, & moribus, ac beneficiis per eos obtentis, aliisque ad præmissa facientibus accurate inquirendo diversimode tamen circumveniri, & falli, ac diversas ei fraudes in præmissis fieri, aliquibus se alios esse simulantibus, & tanquam tales se in examine supponentibus & aliis beneficia pro personis sibi cognitis, & id ignorantibus, ut postmodum cum eis beneficia, etiam per simoniacam pravitatem contractare, & super eis pacisci possint: aliis beneficia tam pro se, quam aliis personis cum oblatione diversarum pensionum annuarum diversis personis, etiam familiaribus, continuis commensalibus nostris, aut aliis, quos ipsi nobis gratos, & acceptos esse existimant, annuatim persolvendarum, & sic simoniacam hæresim incurrendo: aliis beneficia hujusmodi pro diversis aliis sub spe pensionem annuam, aut aliud commodum temporale ab eis consequendi: aliis beneficia ipsa pro se ipsis animo & intentione, & interdum pacto expresse firmato de eis postmodum in favorem aliorum, qui aliquando minus idonei, & non benemeriti existunt cum simili pensione, aut commodo, aut sine illa, vel illo resignandis, & dimittendis maxima cum instantia obtinere procurantibus. Nos præmissis fraudibus, & dolis, ac hæresi simoniacæ, quantum cum Deo possumus, efficaciter occurrere volentes Apost. auctor. tenore præsentium statuimus, & ordinamus, atque decernimus, quod de cætero omnes, & singuli, qui post publicationem præsentium in locis infrascriptis faciendam occasione beneficiorum obtinendorum se alios esse simulaverint, & tanquam tales se in examine supposuerint, aut beneficia pro personis id ignorantibus, seu pro se, vel pro aliis cum oblatione alicujus pensionis annuæ, aut pro aliis, cum spe pensionem annuam, aut aliud, quantumvis modicum temporale commodum ab eis consequendi, vel pro seipsis principaliter animo & intentione ea postmodum in favorem aliorum, etiam quantumvis idoneorum, & benemeritorum cum simili pensione, aut commodo, aut etiam sine eo resignandi, obtinere procuraverint, cujuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis existant, etiamsi Episcopali, aut alia majori dignitate Ecclesiastica, vel Cardinalatus honore seu mundana, etiam Regali, Ducali, aut Marchionali præeminentia præfulgeant, excommunicationis, & anathematis ac maledictionis æternæ sententiam, a qua, nisi a nobis, aut Rom. Pontif. pro tempore existente, præterquam in mortis articulo constituti absolvi nequeant, necnon privationis omnium & singulorum beneficiorum Ecclesiasticorum cum cura & sine cura, secularium, & quorumvis ordinum regularium, per eos in titulum, vel commendam, aut alios quomodolibet obtentorum, & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda pœnam eo ipso absque alia desuper facienda declaratione incurrant, ita ut constito solum summarie & extrajudicialiter, quod ipsi contra tenorem præsentium aliquid fecerint, per curiæ causarum Cameræ Apostol. generalem auditorem, sive viceauditorem, vel ejus locumtenentem pro talibus, & ut tales publicari possint: & nihilominus sic, ut præfertur, obtentæ provisiones, & commendæ, aliæque dispensationes nullæ sint, irritæ, & inanes, nullumque alicui jus in ipsis beneficiis, vel ad illa tribuant, nec aliquis earum vigore fructus suos faciat, sed ad eorum restitutionem teneantur, possintque beneficia tam sic impetrata, quam per eos ante obtenta, tanquam modo præmisso vacantia a nobis, & Rom. Pontif. pro tempore existente duntaxat libere impetrari. Volumusque statutum, ordinationem, & decretum nostra hujusmodi, etiam quoad monasteria monialium, & alia beneficia per moniales, aut alias mulieres obtineri solita locum habere.

CAP. III.

Surreptitiæ sunt literæ per falsam rei narrationem extortæ & impetratæ.

Leo Decimus.

INhærendo *a* vestigiis prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, sicut non absque gravi displicentia accepimus, nonnulli animæ suæ prodigi, & avaritiæ morbo laborantes, ut literas Apostolicas gratis expediant, & Romanæ Curiæ officiales debita eorum portione defraudent, in eisdem literis nonnunquam venerabilium fratrum nostrorum Sacræ Rom. Ecclesiæ Vicecancellarii, & aliorum Cardinalium, aut dilectorum filiorum Abbreviatorum de minori præsidentia, seu literarum prædictarum scriptorum, necnon aliarum personarum quarumcunque, ex quarum qualitatibus, & privilegiis sive antiqua consuetudine literas ipsas gratis expedire solent, nepotes, & quandoque germanos, interdum vero familiares continuos commensales fuisse, & esse affirmare, & ut tales in dictis literis se inscribi facere, & fecisse non vereantur, cum revera tales non fuerint, in animarum suarum periculum, & officiorum ejusdem Roman. Curiæ non modicum præjudicium, & gravamen. Nos igitur fraudibus, & deceptionibus hujusmodi, prout nostro incumbit officio, de remedio opportuno providere volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes, & singulos cujuscunque status, gradus, vel conditionis fuerint, & quocunque nomine nuncupentur, qui se Vicecancellarii, aut aliorum Cardinalium, vel Abbreviatorum, seu scriptorum eorundem, aut aliarum personarum quarumcunque, ex quarum qualitatibus, & privilegiis, sive ex antiqua consuetudine hujusmodi literas ipsas in toto, vel in parte gratis expedire solent, nepotes, fratres

a *Convenit hæc constitutio cum ea, quam Innocentius edidit in hanc rem sup. cap. 1. eod.*

fratres, aut familiares continuos commensales in eisdem literis, etiam motu proprio concessis nominaverint, si revera tales nepotes, aut fratres, familiares continui commensales non fuerint, necnon officiales præmissa fieri procurantes, seu permittentes, excommunicationis sententia, a qua non nisi per Romanum Pontificem pro tempore existentem (articulo mortis excepto, ac debita satisfactione prævia) absolvi possint auctoritate Apostolica per præsentes innodamus, eosque excommunicationis sententiam hujusmodi in dictum eventum exnunc, prout extunc, & econtra incurrisse declaramus, & pro talibus publice judicari mandamus: ac ipsos officiales procurantes seu permittentes hujusmodi, a suorum officialium perceptione emolumentorum per continuum, ultra alias pœnas, quas propterea incurrent, omnino suspendimus. Et nihilominus concessiones & gratias in eisdem literis contentas quascunque, ipsasque literas hactenus, tam per Cameram, quam Cancellariam expeditas & expediendas, viribus omnino carere, eisque quos concernunt, & eorum singulis in aliquo suffragari non potuisse, neque in futurum posse, sed omnino surreptitias, invalidas & nullas fuisse, esse & fore, sicque per quoscunque Judices, etiam sanctæ Rom Eccl. Cardinales, ac sacri Palatii Apostol. auditores, in quacunque instantia, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter interpretandi & judicandi facultate interpretari, & judicari debere, ac irritum & inane, quicquid secus super iis, quavis auctoritate, etiam per nos & successores nostros Romanos Pontifices, qui pro tempore fuerint, scienter vel ignoranter contigerit attentari, motu & scientia similibus decernimus & declaramus: ac volumus, quod mandatum, decretum, & declaratio nostra hujusmodi in Cancellaria Apostolica publicentur, & in illius libro describantur, ac perpetuis futuris temporibus observentur. Rom. 20. Febr. 1517.

CAP. IV.

Excommunicantur adulterantes, & falsificantes literas Apostolicas.

Sixtus V. *ex bulla cœnæ Domini.*

EXcommunicamus & anathematizamus omnes falsarios literarum Apostolicarum, & in forma Brevis, ac supplicationum gratiam vel justitiam continentium, per Romanum Pontificem, vel sanctæ Romanæ Ecclesiæ vicecancellarium, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signatorum, aut sub nomine ejusdem Romani Pontificis, seu vicecancellarii aut gerentium vices prædictorum signantes supplicationes Innocent. Papæ III. quæ incipit: ad falsariorum, cum omnibus pœnis in ea contentis, ad falsificantes seu mutantes supplicationes, per nos seu de mandato nostro signatas & datas, sine nostra aut Datarii nostri licentia.

TITULUS X.
DE AMBITU.
CAP. I.

Quo altiora, & sanctiora sunt honorum fastigia, eo mitius & modestius homines ambire decet. Pontificatus itaque electionem ante sedem vacantem procurans, & suffragia venatus, excommunicatur, & ab omnibus dignitatibus abdicatur.

Paulus IV.

CUm secundum Apostolum, nemo debeat sibi honorem assumere, sed qui tanquam Aaron vocatur a Deo, facile ab omnibus judicari potest, quam graviter excedant, errent, & peccent, qui tam inferiores quam superiores dignitates Ecclesiasticas, & ipsam denique beati Petri sedem ac Apostolicæ dignitatis culmen & apicem, a Deo Optimo Maximo, a quo omnia bona procedunt, nulla prorsus humana ope, nec cujusvis auxilio, consilio, vel favore interveniente, provenire non arbitrantur, sed illas tanquam venales, aut alias in dispositione mortalium constitutas, diversis modis & mediis ambire & assequi, seu potius usurpare præsumunt.

Nam ut Romanæ, & cujuslibet alterius, tam ante, quam post Domini Dei & Redemptoris nostri Jesu Christi in terris adventum, bene institutæ reipublicæ, de ambitu, & contra ambitus reos sanctissime promulgatas, & inviolabiliter observatas leges, ad præsens omittamus, nonne hujusmodi detestabile ambitus scelus, etiam jure divino gravissime punitur, cum Absalon, qui regnum genitoris sui adhuc viventis ambiebat, ex mulo, cui insederat, elevatus, capillis capitis sui quercui suspensus remansit, & a Joab tribus lanceis in corde transfixus fuit? nonne illud sacrorum Conciliorum a sancta Dei Ecclesia receptorum & approbatorum auctoritas diversimode detestatur & punit, cum quemcunque Presbyterum, aut diaconum, seu clericum, qui Papa incolumi, & eo inconsulto subscriptionem pro Romano Pontificatu commodare, aut pictatia promittere, seu sacramentum præbere tentaverit, aut aliquod suffragium polliceri, vel de hac causa, privatis conventiculis factis aliquid deliberare, & decernere præsumpserit, loci sui dignitate & communione privandum, anathematisque pœna plectendum censeat, & propter occultas fraudes, & conjurationum hujusmodi secretas insidias, si quis harum actionum particeps, consilio eorum, qui de Pontificali agunt ambitu, ad notitiam Ecclesiæ deferat, & rationali probatione convincat, eum non solum ab omni culpa purgatum remanere, verum etiam remuneratione non indigna sublevari velit & statuat, & exinde, non modo sacrorum canonum, sed etiam secularium legum interpretes peritissimi, ambientes Papatum, aut super eo, Papa vivente, & inconsulto, tractantes, seu conventicula facientes, crimen læsæ majestatis in primo capite, & Simoniacæ hæreseos incurrere decreverint, non sine clara & aperta ratione, cum omnis tractatus de loco, dignitate, & bonis alicujus viventis, eo non consentiente, ab utroque jure prohibeatur, & reprobetur: præsertim cum inde præstetur votum captandæ mortis, quod sacri canones & venerandæ leges passim abhorrent & detestantur. Accedit, quod cum inter Pontificem & Ecclesiam contrahatur spirituale conjugium, quod fortius est carnali, gravissimæ pœnæ ex utriusque juris censura imponuntur iis, qui constanti matrimonio, de alio conjuge tractare præsumunt. Quare cum peccatis ingentibus, plures in dies beati Petri sedem, nobis viventibus & inconsultis, ambire, & conventicula superinde facere dignoscantur, & ad hoc suffragia S. R. E. Cardinalium obtinere, & quodammodo subarhare procurent & satagant.

Nos cupientes hujusmodi detestabile ambitus, & illi conjuncta, Simoniacæ hæreseos, & læsæ Majestatis crimina, non solum nostris, sed etiam successorum nostrorum Romanorum Pontificum pro tempore existentium temporibus, perpetuo abolere, & non solum ex usu, sed etiam ex mentibus hominum, præsertim in electione Romani Pontificis, qui Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi in terris Vicarius existit, radicitus evellere, & in præmissis, pro tantæ rei necessitate, & periculi magnitudine, ut tenemur, salubriter providere, habita super his cum venerabilibus fratribus nostris, ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione matura, de eorum consilio & unanimi assensu, hac nostra perpetuo valitura constitutione, Apostolica auctoritate, & de nostræ Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac privationis, & quasvis alias sententias, censuras, pœnas, dudum a Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, aut sacris Conciliis, seu sanctorum Patrum nostrorum decretis, statutis, capitulis, canonibus, constitutionibus, & ordinationibus, contra sic ambientes quomodolibet

libet latas & promulgatas, approbamus & innovamus, ac perpetuo observari, & in viridi observantia, si forsan in ea non sint, reponi & esse debere. Necnon quoscunque in præmissis, tam nostro, quam successorum nostrorum prædictorum tempore, publice vel occulte, aut alias quomodolibet delinquentes, cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, aut alia majori Ecclesiastica dignitate, seu Cardinalatus honore, vel Mundana, etiam Ducali, Regali, Reginali, aut Imperiali auctoritate, seu excellentia præfulgeant, & eorum quemlibet, sententias, censuras, & pœnas prædictas incurrere volumus atque decernimus. Et nihilominus considerantes dignum esse, ut quos Dei timor a malo non revocat, Ecclesiasticæ saltem coerceat severitas disciplinæ, de similibus consilio, & assensu, ac auctoritate, & plenitudine potestatis volumus, & declarando statuimus, ordinamus & decernimus, quod sententiis, censuris, & pœnis prædictis, in suo robore & efficacia remanentibus, ac effectum suum sortientibus, omnes & singuli, tam clerici, quam utriusque sexus laici, qui per se vel alios, nobis viventibus & inconsultis, verbis vel scriptis, aut nunciis, cum aliquo de futuro Pontifice eligendo, hactenus tractarunt, vel tentarunt, seu in posterum Romano Pontifice vivente & inconsulto, tractabunt, vel tentabunt, etiamsi, ut præfertur, qualificati, & dignitate, honore, & auctoritate, & excellentia prædictis præditi existant, sint ipso jure & facto, absque alia desuper ferenda sententia, excommunicati excommunicatione majori, & maledictione æterna damnati, & ab excommunicatione & maledictione hujusmodi per alium, quam per nos, & Romanum Pontificem pro tempore existentem, præterquam in mortis articulo absolvi non possint, incurrerintque, & incurrant respective crimen Simoniacæ hæreseos, & læsæ majestatis in primo capite, ac privationem omnis, etiam Episcopalis, Archiepiscopalis, & Patriarchalis, ac cujusvis alterius majoris, vel minoris dignitatis, ac Cardinalatus honoris, necnon Ducalis, Regalis, Reginalis, Imperialis auctoritatis & excellentiæ, ac omnium & singularum Ecclesiarum cathedralium, etiam Metropolit. & Patriarchalium, Monasteriorum quoque ac Prioratuum, aliorumque beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum, cum cura & sine cura, secularium, careantque voce activa & passiva, ac effecti sint, & efficiantur respective perpetuo inhabiles & incapaces omnium dignitatum, honorum, bonorum, jurium, & legitimorum actuum, perpetuaque infamia ubique gentium sint notati & notentur respective, nec infamia hujusmodi ab eis aboleri, neque ipsi ullo unquam tempore ad vocem, dignitates, honores, bona, jura, & actus hujusmodi, nisi ex speciali verbo, & mandato nostro, seu Romani Pontificis pro tempore existentis, nostra, seu illius manu propria subscripto, ac specifica, & individua reatus & culpæ suæ qualitate expressa, restitui possint. Quodque similes sententias, censuras & pœnas respective incurrerint & incurrant ipso jure & facto, ac sine alicujus sententiæ prolatione, omnes & singuli, etiam ut præmittitur, qualificati, & dignitatibus hujusmodi præditi, cujusvis sexus & ordinis existant, qui per se vel alium, seu alios, a die nostræ ad summi Apostolatus apicem assumptionis, usque in hanc diem, in præmissis, aut eorum aliquo, quodvis auxilium, consilium vel favorem, seu operam verbis vel scriptis, aut re vel facto, seu promissione, pollicitatione, suasione, vel his omnibus insimul, aut quovis alio modo, directe vel indirecte, vel incidentialiter præstiterunt, seu in futurum, quovis, etiam successorum nostrorum Romanorum Pontificum tempore præstabunt, aut in præmissis mediatores, proxenetæ, nuncii, mandatarii, procuratores, seu trapezitæ fuerunt, vel in posterum, ut præfertur, erunt, seu alias in præmissis, quovis modo se intromiserunt, vel immiscuerunt, seu in posterum, etiam tempore successorum hujusmodi habebunt, nisi ea nobis, aut successoribus nostris, quorum tempore id continget, vel alteri, cui id per nos vel successores prædictos commissum fuerit, per se vel alium seu alios, cum primum commode poterunt, revelaverint, etiamsi in præmissis aliquod aliud auxilium, consilium, vel favorem, aut opem non præstiterint. Nos enim iis, qui præmissa revelaverint, etiamsi complices fuerint, non solum veniam, sed etiam gratiam & præmia pollicemur, prout etiam successores nostros præfatos facturos esse confidimus, ad hoc, ut eorum judicio participes tanti criminis valeant coerceri: & si quis ullo unquam, etiam dictorum successorum nostrorum tempore, præsentes literas, & in eis contenta quæcunque injusta, illicita, vel iniqua existere, aut in toto, vel in parte non valere, seu aliquo tempore non valitura esse, vel a nobis sic fieri non potuisse, aut non debuisse, ausu temerario asserere præsumpserit, cujuscunque dignitatis existat, etiam si Cardinalatus honore, aut Regis, vel imperiali præeminentia & excellentia præfulgeat, ipso jure & facto anathematis mucrone percussus sit, & contra eum, tanquam vere schismaticum & hæreticum, inquiri, & tanquam talis puniri, ejusque memoria damnari possit. Rom. 17. Cal. Jan. 1558.

CAP. II.

Judicis electioni, non opes aut favores, sed virtutum ornamenta suffragari debent, nec ad officia admittantur, qui ambitus rei sunt, & precio mercantur, quod dignitate præstare nequeunt.

Pius V.

Etsi Rom. Pontificis continua, indefessaque meditatio circa subditorum suorum commodum & utilitatem continue implicatur, ac quæ iis, quos ut filios tenere diligit, obesse posse credit, de medio tollit: negotiorum tamen multitudine pressa, singula in dies singulos considerans illorum executionem etiam dietim disponit, ut & negotia ipsa salubrius dirigantur, ac ipsi subditi paulatim sui in eos amoris cognoscant indicia. Sane licet alias, ne ordo justitiæ perverteretur, & ex certis aliis inibi expressis causis, per civiles constitutiones salubriter fuerit statutum, ut Judices, & alii justitiæ administratores sine quoquo suffragio fieri debeant, gravissimis etiam injunctis pœnis, qui præmissam constitutionem transgredi ausi quoquomodo fuissent: accepimus tamen nuper, non sine animi nostri displicentia, nonnullos pro consequendis officiis & dignitatibus, jurisdictionis exercitium habentibus, pecunias & alias res solvere & promittere aliquibus Curialibus, quorum intercessionibus & favoribus talia officia & dignitates obtinent. Licetque nos pro nostri pastoralis officii debito, præmissa conniventibus oculis pertransire nequeuntes, omnem adhibuerimus diligentiam, ut tam ambitiosi hujusmodi, quam pecuniarum hujusmodi receptores & stipulatores, tam publice, quam secrete reperirentur, nihilominus exinde nihil certi expiscari hactenus potuimus.

Cupientes igitur præmissis modum aliquem imponere, ac eos, quos civilium pœnarum timor a similibus non coercet, per canonicas sanctiones, auctoritate Apostolica, omnino deterrere, & avaritiæ hujusmodi genus, juri & justitiæ hujusmodi tam obnoxium de medio tollere, constitutionis civilis, ac pœnarum per illas statutarum tenorem & formam, præsentibus pro expressis habentes, motu simili, &c. & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas leges, constitutiones, statuta, & decreta, contra delinquentes hujusmodi, tam a jure civili, quam a sacris canonibus facta, ac in illis contenta, punitiones, & pœnas quascunque in tales inflictas, harum serie innovamus, easque idem robur, eandemque vim obtinere volumus atque statuimus, quod, & quam habuissent & haberent, si hactenus ad unguem observatæ fuissent, vel a nobis per præsentes emanarent. Insuper quoque, ut earum usu pœna-

pœnarum multiplicatione stabilior efficiatur, hac nostra perpetuo valitura constitutione, quamque vim legis etiam inviolabilis habere sancimus, legibus, constitutionibus, statutis, & decretis prædictis præjudicium non inferendo, quinimo illis addendo decernimus, & ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus nemini cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis fuerit, liceat mediante pecunia vel solutione, & traditione, ac promissione aliarum rerum etiam per interpositas personas aut alias quovis modo faciendas aliquas dignitates & officia, exercitium, & administrationem jurisdictionis habentia procurare, assequi, vel obtinere, ac si quis in his præsentibus contravenisse quoquo modo dici, aut censeri poterit, ipsum contravenientem eo ipso confiscationis omnium bonorum, degradationis, & ammissionis tam privilegii doctoratus, quam quorumcunque per eum obtentorum officiorum tam secularium, quam Ecclesiasticorum, ac demum ultimi supplicii pœnas irremissibiliter incurrere volumus. Cæterum ut fraudibus, quæ circa præmissa exoriri possent, facilius occurratur, pari modo statuimus, quod ubicunque, & quandocunque compertum fuerit per interpositam personam aliquas pecunias, seu alias res traditas, seu promissas fuisse alicui Curiali familiari, vel cuicunque alteri personæ, pro officiis, & dignitatibus jurisdictionis administrationem habentibus, is, qui officium hujusmodi obtinuerit, se a præmissis, attenta interpositione personæ hujusmodi nullatenus excusare queat, quinimo nulla admissa ignorantiæ excusatione ipso jure præsumatur solutionem, & promissionem hujusmodi de eorum, qui officia, & dignitates similia obtinuerunt, consensu, & mandato penitus esse facta, iisdemque propterea pœnis subjacere omnino intelligatur. Postremo ne ii, qui in præteritum talia officia, seu dignitates solutionibus, seu promissionibus mediantibus impetraverint, credant se per præsentes absolutos esse; eisdem motu, scientia, & potestatis plenitudine perpetuo declaramus eos pœnas in tales a jure communi inflictas incurrisse, & contra eos ad pœnarum hujusmodi prosecutionem procedi posse. Eos vero, qui similibus mediis aliqua officia, & dignitates similiter jurisdictionis administrationem habentia obtinent, si in futurum quippiam unquam vigore præcedentium promissionum in assecutione officii hujusmodi factarum solverint, ipso jure & facto pœnas in hac nostra constitutione contentas incurrere, præsentesque nostras, tam eos, qui in futurum officia similia, & dignitates solutionibus, & promissionibus præcedentibus obtinebunt, quam eos, qui jam obtinuerunt, si in futurum aliquid manutentionis in eis, aut alia causa solverint, ligare volumus. Decernentes contra præmissa quodvis pactum, etiam juramento vallatum, ac instrumenta, & alias forsan desuper editas scripturas minime in causa esse posse, quo minus solvere habentes, si pro præmissis solverint, pœnas præsentibus contentas incurrant. Nos enim pacta, conventiones, promissiones, & scripta, ac alia quæcunque quomodolibet, ut præfertur, inita exinde cassamus, irritamus, & annullamus, eosque a juramentis, & aliis nexibus prædictis absolvimus, necnon præsentes, & desuper forsan conficiendas literas perpetuis futuris temporibus dare, ac omnes & singulos a data præsentium irremissibiliter ligare volumus, illasque nullo unquam tempore de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostræ, vel quopiam alio defectu notari, aut sub quibusvis revocationibus, & derogationibus comprehendi nullatenus posse, sicque per quoscunque Judices, &c. & causarum palatii Apostolici auditores, ac S. R. E. Cardin. sublata &c. judicari debere, irritum quoque &c. decernimus.

CAP. III.

Pœnæ jure civili in ambitus reos sancitæ confirmentur & extenduntur ad recipientes pecunias, & mediatores.

Idem.

Cum nuper, ne ordo justitiæ perverteretur, & ex certis aliis causis animum nostrum moventibus fuerint confirmatæ omnes & singulæ leges, constitutiones, statuta, & decreta contra ambientes officia jurisdictionis administrationem habentia, eaque pretio, seu promissionibus acquirentes, tam a jure civili, quam a sacris canonibus facta, ac in illis contentas punitiones, & pœnas quascunque in tales inflictas innovaverimus, easque idem robur, eandemque vim obtinere voluerimus, atque statuerimus, quod & quam habuissent, & haberent, si hactenus ad unguem observatæ fuissent, vel a nobis emanassent: insuperque, ut earum usus pœnarum multiplicatione stabilior efficeretur, per nostram constitutionem perpetuo valituram, quam vim legis etiam inviolabilis habere voluimus, decreverimus inter cætera, quod perpetuis futuris temporibus nemini, cujuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis fuerit, liceat mediante pecunia, vel solutione, & traditione, ac promissione aliarum rerum, etiam per interpositas personas, aut alias quovis modo faciendis, aliquas dignitates, & officia, exercitium & administrationem jurisdictionis habentia procurare, assequi, vel obtinere sub gravissimis pœnis in dicta nostra constitutione, quam hic de verbo ad verbum pro expressa haberi volumus, & mandamus expressis: attendentesque quod forte probabiliter dubitari continget, an dicta nostra constitutio comprehendat recipientes hujusmodi pecunias, ac res, ac promissiones sibi factas stipulantes, ut officia prædicta, exercitium, ac jurisdictionis administrationem habentia conferri faciant, & mediatores, ac interpositas personas: propterea nos motu simili, & ex certa scientia, & de potestatis plenitudine hac nostra perpetuo valitura constitutione declaramus, & quatenus opus sit, addendo prædictæ nostræ constitutioni decernimus, quod dicta nostra constitutio, ac omnes, & singulæ pœnæ in ea expressæ perinde ligent, & afficiant omnes, & quoscunque cujusvis dignitatis existant, qui pro hujusmodi officiis jurisdictionis administrationem habentibus conferendis aliquid dederint vel promiserint, ac mediatores, & interpositas personas, quascunque pecunias, & alias res ut supra acceperint, ac si prædicti in dicta nostra constitutione comprehensi essent & de illis in ea expressa mentio facta esset. Et præsentes perpetuo durare, ac omnes irremissibiliter ligare volumus & decernimus.

TITULUS XI.
DE SIMONIACIS, ET NE QUID DETUR, VEL EXIGATUR.

CAP. I.

Provisiones beneficiorum nunciantibus nihil detur, aut promittatur.

Gregorius XI.

Solicite debet vitari, quod noxium esse dignoscitur, & ex cupiditatis aviditate, etiam in honoris Apost. sedis depressionem ortum habere videtur. Sane nuper ad nostrum pervenit auditum, quod nonnulli inhonesta lucra quærentes, dum per sedem prædictam de personis aliquorum apud sedem constitutis eandem Patriarcalibus, Metropolitanis, & aliis cathedralibus Ecclesiis, sive monasteriis vacantibus providetur, vel personæ ipsæ ad hujusmodi per dictam sedem de aliis Ecclesiis transferuntur, aut alias ipsorum gubernationi committuntur, hujusmodi provisiones, translationes, commendas, sive commissiones, prædictis personis sic apud sedem prædictam constitutis, ut aliquod munus ab ipsis recipiant, denunciare festinant. Nos igitur in præmissis (prout ex debito tenemur pastoralis officii) providere volentes, universis, & singulis personis Ecclesiasticis cujuscunque sexus

sexus, ordinis, vel conditionis existant, etiamsi Pontificali, vel alia quavis Ecclesiastica præfulgeant dignitate, auctoritate Apostol. tenore præsentium districtius inhibemus, ne de cætero illis, qui ipsis hujusmodi provisiones, translationes, commendas, sive commissiones earundem, sive de Romani Pontificis pro tempore existentis, sive de alicujus, vel aliquorum ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, aut alterius cujuscunque mandato, seu alias qualitercunque apud dictam sedem nunciabunt, seu nunciari facient, sive dici, vel super hoc nova portari, aliquod directe, vel indirecte per se, per vel alium donent, vel promittant, atque per alium datum, seu promissum persolvant. Nos enim quoscunque præsumentes contrarium quoquo modo excommunicationis sententiæ subjacere volumus, & decernimus ipso facto, a qua nullus ab alio, quam a Romano Pontifice possit, nisi duntaxat in mortis articulo, absolutionis beneficium obtinere. Avenion. 6. Cal. Novemb. 1376.

CAP. II.

Simoniæ scelus penitus evellendum pœnis sacris canonibus sancitis.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

UT *a* nefariæ Simoniæ labes, ac pestis non solum a Romana curia, sed ex omni etiam Christiana ditione in perpetuum ejiciatur, constitutiones per antecessores nostros, etiam in sacris Conciliis contra hujusmodi simoniacos editas innovamus, easque inviolabiliter observari præcipimus, ac pœnas in eis contentas pro expressis, & insertis haberi, & delinquentes etiam auctoritate nostra affici volumus.

CAP. III.

Simoniacorum pœnæ.

Pius V. *ex Concilio Tridentino.*

UT simoniacæ pravitatis labes prorsus aboleatur, constitutiones antecessorum nostrorum contra simoniacos editas, & præsertim Pauli II. *b* inviolabiliter observari mandamus, & delinquentes tam in sacrorum ordinum receptione, quam in beneficiorum assecutione statutis etiam inferius pœnis nostra auctoritate affici volumus. Quicunque igitur detestabile crimen simoniacæ pravitatis commisisse convictus fuerit in consequendis ordinibus, eo ipso sit ab illorum executione per decennium sine spe dispensationis suspensus, & per annum carceribus mancipetur. Qui dignitates Ecclesiasticas simoniace acquisierit, illis sit ipso jure privatus, & in futurum inhabilis ad eas, & quascunque alias obtinendas. Qui beneficium, aut officium Ecclesiasticum simoniace adeptus fuerit, illis similiter sit ipso jure privatus *c*, & ad fructuum omnium, quos perceperit, restitutionem teneatur, & perpetuo sit inhabilis ad ea, & quæcunque alia beneficia Ecclesiastica. Si quis autem tale crimen commisisse convictus fuerit, præter supradictas pœnas etiam corporaliter puniatur, & ab ordinibus Ecclesiasticis degradatus a fidelium consortio ejiciatur. Qui vero ordines, & beneficia simoniace contulerunt, pœnis a jure statutis puniantur, cujuscunque gradus, conditionis, dignitatis, etiam si Episcopi, Archiepiscopi, vel majores fuerint. Caveant præterea quicunque, ne in sacramentorum exhibitione simoniacum aliquod faciant. Alioquin gravissime puniantur per locorum ordinarios, qui hujusmodi criminis reos cum maxima severitate coercere procurent juxta Concilii Tridentini statuta.

CAP. IV.

Beneficia pure & sincere conferri debent, hoc est, absque pacto aliquo, conventione vel conditione, quibus Simoniæ vitium inducitur.

Pius V. *ex Concilio Tridentino.*

DUrum nimis, & incommodum arbitramur, quod Ecclesiarum ministri in iis, quæ ad ipsorum sustentationem suppeditant, dispendia patiantur. Quo circa cum hanc ad rem, simulque prohibendam ab Ecclesia Dei avaritiæ pravitatem editas antehac sanctiones minime satis esse intelligimus, novæ constitutionis subsidio cogimur providere. Cum itaque alias ex plurium Ecclesiarum cathedralium, & collegiatarum constitutionibus, aut ex prava consuetudine observari intelligeretur, ut in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus cathedralis Ecclesiæ, vel beneficii, canonicatuum, vel præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas, certæ conditiones, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Ecclesiis dicuntur, *Turnorum lucra*, interponerentur, licet sancta Synodus Tridentina hæc detestata mandaverit Episcopis, ut quæcunque hujusmodi, quæ in usus pios non converterentur, atque ingressus eos, qui in simoniacæ labis, aut sordidæ avaritiæ suspicionem haberent, fieri non permitterent, ipsique diligenter de eorum constitutionibus, sive consuetudinibus super prædictis cognoscerent, & illis tantum, quas probarent, exceptis, reliquas, ut pravas, & scandalosas rejicerent, eos vero, qui adversus prædicta quavis ratione commisissent, pœnis contra simoniacos editis teneri decreverit: multorum tamen indomita cupiditate tam prædicta, quam alia ad beneficium, & commodum ipsorum ministrorum edita aut omnino contemnuntur, aut in varios sensus traducta perperam eluduntur. Quare nos pro divini cultus exercitio, simulque evocatorum ad illum auxilio plenius evidentiusque consulendum fore rati revocamus, & abolemus omnia, & quæcunque privilegia, consuetudines, & statuta quarumcunque Ecclesiarum, cathedralium, & metropolitanarum, ac majorum, necnon collegiatarum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, aut alio quovis præsidio munita, ac etiam supra hominum memoriam, & longissimo, ac quantocunque tempore etiam continuo observata, sive pro solvendis Ecclesiarum, vel prælatorum debitis, sive pro supportandis illorum oneribus, sive aliis etiam majoribus, maximis, & urgentissimis causis concessa, & approbata, ac etiam multiplicatis vicibus innovata, extensa, & moderata, quod vacantibus ipsarum Ecclesiarum dignitatibus, canonicatibus, præbendis, portionibus, beneficiis, & officiis, fructus, ac etiam quotidianæ distributiones ex eis de primo ab ipsa vacatione anno, aut longiore, vel etiam breviore tempore proventuri mensæ Episcopali, seu capitulari, aliove loco integre, vel partim remaneant, seu applicentur, aut in communes usus cedant, seu inter alios canonicos, & personas Ecclesiæ, seu capituli dividantur. Quodque nullus etiam Apostol. auctoritate provisus in Canonicum recipi, aut ad dignitatem, seu portionem, beneficium vel officium admitti, vel alias in ejus possessionem induci possit, nisi prius de observandis hujusmodi privilegiis, consuetudinibus, & statutis juramentum præstiterit, & obtentæ illorum derogationi, ac fructuum, & distributionum perceptioni renunciaverit, seu capitulo, & personis prædictis cesserit, seu (ut appellant) *dulciaria*, aut quid aliud præstiterit. Quorum omnium tenores, causas, & effectus habemus præsentibus pro expressis, quibuscunque illa concepta sint formulis, necnon irritantibus, & aliis decretis roborata: volentes ea omnia vires, & effectum de cætero non habere. Præcipimus igitur, & interdicimus omnibus Episcopis, capitulis, collegiis, & personis, ad quos id perti-

a *Hæc constitutio a Martino V. antea in Concilio Constantiensi edita est.* b *Paulus III. in extravag. & Sixtus IV. in bulla, quæ incip. Etsi dominici gregis.* c *Ex Concil. Constantiens. Petrus Rebuff. in pract. benefic. tit. de simonia, num 8.*

pertinet, ne posthac fructus, aut distributiones hujusmodi, nec prorsus ullam eorum partem retineant, neve ipsorum cessionem, vel renunciationem, aut dulciaria, vel alia quomodocunque petant, vel exigant, aut quenquam sive ordinaria, sive Apostolica auctoritate provisum ad præstandum hujusmodi juramentum inducant, aut illi prædicta non facienti possessionem impediant, vel remorentur. Quicunque contra fecerint, si Ecclesiarum antistites, tamdiu a Pontificalis officii exercitio sint suspensi, donec satisfactione prævia illis per sedem Apost. suspensio relaxetur: Capitula vero, & Collegia quæcunque Ecclesiastico subjaceant interdicto, ac singulares personæ in excommunicationis sententiam incurrant, a qua nisi in mortis articulo constituti, ab alio, quam a Romano Pontifice absolutionis beneficium nequeant obtinere. Rom. prid. Cal. Junii 1570.

TITULUS. XII.
DE MALEFICIS, ET INCANTATORIBUS.
CAP. I.

Inquisitorum fidei officiis interest animadvertere in maleficos, incantatores & vanarum superstitionum observatores.

Alexander VI. *Angelo de Verona ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Professori, in Provincia Lombardiæ hæreticæ pravitatis Inquisitori.*

CUm acceperimus in Provincia Lombardiæ diversas utriusque sexus personas diversis incantationibus & diabolicis superstitionibus operam dare, suisque veneficiis, & variis observationibus multa nefanda scelera procurare, homines, & jumenta, ac campos destruere & diversos errores inducere, magnaque inde scandala exoriri: decrevimus pro pastoralis officii nobis ex alto commissi ministerio scelera hujusmodi compescere, ac scandalis, & erroribus præmissis, quantum cum Deo possumus, occurrere. Ea propter tam tibi, quam etiam successoribus tuis per Lombardiam constitutis, de quibus in his & aliis plenam in Domino fiduciam obtinemus, committimus, & mandamus, etiam soli [honesto tamen comitatu per vos eligendo associati] ut contra easdem utriusque sexus personas diligenter inquiratis, easque justitia mediante puniatis, & compescatis. Et ut melius commissionem hujusmodi exequi possitis, contra illas vobis plenam, & omnimodam harum serie concedimus facultatem, constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, necnon indultis, & concessionibus ordinariis forsan pro tempore factis, cæterisque contrariis quibuscunque non obstantibus.

CAP. II.

Hæreticum est, a dæmonibus expectare responsa.

Sixtus IV. *Vicario generali Episcopi Bononiensis.*

NUnciatum est nobis, nonnullos ordinis S. Mariæ de monte Carmeli fratres tantæ fuisse temeritatis, ut veriti non sint disputando & prædicando in civitate Bononiensi ejusque comitatu asserere, non esse hæreticum a, & a puritate fidei alienum dæmonum expectare responsa: ob quod adversus ipsius fidei puritatem scandala multa exorta vidantur. Nos id indigne molesteque ferentes, & de præmissis certam notitiam non habentes, discretioni tuæ per præsentes committimus, & mandamus, ut omni opportuna adhibita diligentia & industria veram notitiam habere cures, an sint, qui fuerint hujusmodi assertores, & quæ scandala propterea sint exorta. Quicquid autem in præmissis inveneris, in scriptis authentice redactum ad dilectum filium Franciscum de Toleto Notarium & Datarium nostrum domesticum sub tuo sigillo transmittas, ut ab eo de omni re certiores facti, quid agi conveniat auctore Domino statuere valeamus. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die 18. Junii 1474. Pontif. nostri An. 2.

CAP. III.

Jurisdictione Inquisitorum pœnis jure sancitis plecti debent incantatores & sortilegi.

Adrianus VI *Inquisitori Comensi.*

DUdum a, uti nobis exponi fecisti, per fel. rec. Julium Papam II. prædecessorem nostrum non sine magna tunc animi sui displicentia accepto, quod per quendam Georgium de Casali ordinis fratrum Prædicatorum professorem, & in civitate Cremonensi hæreticæ pravitatis Inquisitorem deputatum, in nonnullis Lombardiæ partibus, & præsertim in locis, in quibus dictus Georg. Inquisitor deputatus erat, repertæ fuerunt quamplures utriusque sexus personæ propriæ salutis immemores, & a fide catholica deviantes, certam sectam facientes, fidem, quam in sacri susceptione baptismatis susceperant, abnegantes, sanctam crucem pedibus conculcantes, & opprobria super eam perpetrantes, Ecclesiasticis & præsertim Eucharistiæ sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum, & patronum assumentes, eique obedientiam, & reverentiam exhibentes, & suis incantationibus, carminibus, sortilegiis, aliisque nefandis superstitionibus jumenta, & fructus terræ multipliciter lædentes, aliaque quamplurima nefanda, excessus, & crimina eodem diabolo instigante committentes & perpetrantes in animarum suarum periculum, divinæ majestatis offensam, perniciosumque exemplum, & scandalum plurimorum. Contra quas cum dictus Georgius, tunc (ut asserebat) in dictis locis suæ inquisitioni deputatis, prout ipsius Georgii incumbebat officio, ipse Georgius processisset: nonnulli autem tam clerici, quam laici illarum partium quærentes plus sapere, quam oportet, præmissa delicta ad ejusdem Georgii Inquisitionis officium non pertinere temere asserere præsumentes, in populo errores, & scandala seminaverunt: sicque eundem Georgium in populo odiosum reddere, & dicti Georgii officium impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediebant: ita quod propter præmissa personæ prædictæ delicta hujusmodi perpetrantes remanebant impunitæ, & aliæ eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur in non modicum fidei opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorum. Dictus prædecessor volens (ne inquisitionis officii executio quomodolibet retardaretur, & labes hæreticæ pravitatis longius venena diffunderet) providere dicto Georgio per quasdam suas in forma Brevis literas commisit, & mandavit, quatenus in locis ejusdem Georgii inquisitioni deputatis de excessibus hujusmodi cognoscere, & contra quascunque personas, cujuscunque conditionis, & preæminentiæ forent, inquisitionis officium exercere, & exequi, ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles reperiret, unacum locorum ordinariorum Vicariis, quatenus voluissent interesse, juxta dictarum personarum demerita corrigere, & punire deberet secundum modum contra alios hæreticos a jure ex sacris canonibus statutum: contradictores quoscunque per censuram Ecclesiasticam & alia juris opportuna remedia compescendo. Eos vero, qui in præmissis consilium, auxilium, vel favorem præstarent, præfatus prædecessor noster eisdem indulgentiis uti, & gaudere decrevit, quibus cruce signati contra alios hæreticos ex indulto Apostolico eis concesso tunc gaudebant, & utebantur, prout in dictis literis plenius contineri dicitur

a Directe pugnat cum analogia nostræ fidei, expectare a dæmonibus responsa. Cajetan. in quæ. 90. 22. S. Thom.

a De maleficis & incantatorib. vide flagellum hæret. Paul. Gril. l. 2. Aph. de cast. de punit. hær. Sylv. Prior. de dæm. mir.

ti dicitur. Et ficut eadem expofitio fubjungebat, non folum delicta & crimina hujufmodi, contra fidem Catholicam, & Chriftianam religionem, fub jurifdictione inquifitoris Cremonenfis, committuntur & perpetrantur, fed in omnibus aliis locis & diœcefibus, fub jurifdictione aliorum Inquifitorum dicti ordinis congregationis Lombardiæ, in dies perpetrarunt & committuntur. Et cum eadem fint delicta, eadem profecto provifione & caftigatione eis eft, earundem literarum tenore, providendum Quare tu, ficut afferis, in civitate Comenfi, ubi dictæ pravitatis Inquifitor exiftis, tam tuo, quam omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis, hæreticæ pravitatis Inquifitorum ubilibet confiftentium & deputatorum nominibus, fecifti nobis humiliter fupplicari, ut literas prædictas ad vos extendere & ampliare, aliafque defuper opportune dignaremur providere. Nos igitur hujufmodi fupplicationi inclinati, literas prædictas, cum omnibus eis contentis claufulis, in omnibus & per omnia, prout in eifdem literis continetur, ad te & ad alios ordinis & congregationis hujufmodi Inquifitores, tam in præfentiarum deputatos, quam in futurum, perpetuis futuris temporibus, deputandos, ac fi tibi, & cuilibet Inquifitorum prædictorum dirigerentur, & directæ fuiffent, Apoftolica auctoritate & tenore concedimus. Romæ 29. Julii 1523.

CAP. IV.

Horrendis flagitiis propenfiores fortilegi infontes puerulos devorantes, grandines & auras læfivas cum atroci fame exagitantes, fterilitatem in hominibus & armentis procurantes, aliaque quamplurima diaboli arte facientes prodigiofa & portentofa, damnantur.

Innocentius VIII.

SUmmis defiderantes affectibus, prout paftoralis folicitudinis cura requirit, ut fides catholica, noftris potiffime temporibus, ubique augeatur & floreat, ac omnis hæretica pravitas de finibus fidelium procul pellatur, ea libenter declaramus, ac etiam de novo concedimus, per quæ hujufmomodi pium defiderium noftrum nativum fortiatur effectum: cunctifque propterea, per noftrum operationis minifterium, quafi per providi operatoris farculum erroribus extirpatis, ejufdem fidei zelus & obfervantia in ipforum corda fidelium fortius imprimatur.

Sane nuper ad noftrum, non fine ingenti moleftia, pervenit auditum, quod in nonnullis partibus Alemanniæ fuperioris, necnon in Moguntinenfi, Colonienfi, Trevirenfi, Saltzburgenfi & Bremenfi provinciis, civitatibus, terris, locis & diœcefibus, complures utriufque fexus perfonæ, propriæ falutis immemores, & a fide catholica deviantes, cum dœmonibus, incubis & fuccubis, abuti, ac fuis incantationibus, carminibus & conjurationibus, aliifque nefandis fuperftitionibus & fortilegiis, exceffibus, criminibus & delictis, mulierum partus, animalium fœtus, terræ fruges, vinearum uvas, & arborum fructus, necnon homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diverforum generum animalia, vineas quoque, pomaria, prata, pafcua, blada, frumenta, & alia terræ leguinina, perire, fuffocari, & extingui facere & procurare, ipfofque homines, mulieres, jumenta, pecora, pecudes, & animalia, diris tam intrinfecis, quam extrinfecis doloribus & tormentis afficere & excruciare, ac eofdem homines, ne gignere, & mulieres, ne concipere, virofque, ne uxoribus, & mulieres, ne viris actus conjugales reddere valeant, impedire. Fidem præterea ipfam, quam in facri fufceptione Baptifmi fufceperunt, ore facrilego abnegare. Aliaque quamplurima nefanda, exceffus & crimina, inftigante humani generis inimico, committere & perpetrare non verentur, in animarum fuarum periculum, divinæ Majeftatis offenfam, ac perniciofum exemplum, ac fcandalum plurimorum.

Quodque licet dilecti filii Henrici Inquifitoris in prædictis partibus Alemanniæ fuperioris, in quibus etiam provinciæ, civitates, terræ, diœcefes, & alia loca hujufmodi comprehenfa fore cenfentur: nec non Jacobus Sprenger per certas partes lineæ Rheni, ordinis prædicatorum & Theologiæ Profeffores, hæreticæ pravitatis Inquifitores per literas Apoftolicas deputati fuerunt, prout adhuc exiftunt. Tamen nonnulli clerici & laici illarum partium, quærentes plura fapere, quam oporteat, pro eo, quod in literis deputationis hujufmodi provinciæ, civitates, diœcefes, terræ, & alia loca prædicta, illarumque perfonæ ac exceffus hujufmodi, nominatim & fpecifice expreffa non fuerunt, illa fub eifdem partibus minime contineri, & propterea præfatis Inquifitoribus in provinciis, civitatibus, diœcefibus, terris, & locis prædictis, hujufmodi Inquifitionis officium exequi non licere, & ad perfonarum earundem fuper exceffibus, & criminibus antedictis punitionem, incarcerationem, & correctionem admitti non debere, pertinaciter afferere non erubefcunt. Propter quod in provinciis, civitatibus, diœcefibus, terris & locis prædictis, exceffus, & crimina hujufmodi, non fine animarum earundem evidenti jactura, & æternæ falutis difpendio, remanent impunita.

Nos igitur impedimenta quælibet, per quæ ipforum Inquifitorum officii executio quomodolibet retardari poffet, de medio fubmovere, & ne labes hæreticæ pravitatis, aliorumque exceffuum hujufmodi in perniciem aliorum innocentium fua venena diffundat, opportunis remediis, prout noftro incumbit officio, providere volentes, fidei zelo ad hoc maxime nos impellente. Ne præterea contingat, provincias, civitates, diœcefes, terras & loca prædicta, fub eifdem partibus Alemanniæ fuperioris, debito Inquifitionis officio carere, eifdem Inquifitoribus in illis officium Inquifitionis hujufmodi exequi licere & ad perfonarum earundem fuper exceffibus & criminibus prædictis correctionem, incarcerationem, & punitionem admitti debere, perinde in omnibus & per omnia, ac fi in literis prædictis provinciæ, civitates, diœcefes, terræ & loca, ac perfonæ, & exceffus hujufmodi nominatim & fpecifice expreffa forent, auctoritate Apoftolica, tenore præfentium ftatuimus.

Proque potiori cautela literas & deputationem prædictas, ad provincias, civitates, diœcefes, terras & loca, necnon perfonas, & crimina hujufmodi extendentes, præfatis Inquifitoribus, quod ipfi, & alter eorum, accerfito fecum dilecto filio Joanne Gremper, clerico Conftantienfis diœcefis, magiftro in artibus, eorum moderno, feu quovis alio Notario publico, per ipfos, & quemlibet eorum pro tempore deputando, in provinciis, civitatibus, diœcefibus, terris & locis prædictis, contra quafcunque perfonas, cujufcunque conditionis & præeminentiæ fuerint, hujufmodi Inquifitionis officium exequi, ipfafque perfonas, quas in præmiffis culpabiles repererint, juxta earum demerita corrigere, incarcerare, punire, & mulctare. Necnon in fingulis provinciarum hujufmodi parochialibus Ecclefiis verbum Dei fideli populo, quoties expedierit, ac eis vifum fuerit, proponere & prædicare, omniaque alia & fingula in præmiffis, & circa ea neceffaria & opportuna facere, & fimiliter exequi libere & licite valeant, plenam ac liberam, eadem auctoritate, de novo concedimus facultatem.

CAP. V.

Infames perpetuo exiftant clerici incantationibus & fortilegiis dediti, tum deponantur & monafteriis includantur.

Leo X. *in Concilio Lateranenfi.*

CUm fecundum leges civiles & facrorum canonum cenfuras, fortilegia per invocationem dæmonum, incantationes ac divinationes fuperftitiofæ prohibitæ fint: ftatuimus, decernimus, & ordinamus, ut clerici *a*, qui in præmiffis culpabiles inventi fuerint, arbitrio fuperiorum infamia no-

a *Diaz. in pract. can. cap.* 100. *Cuceus in inftitut. can. lib.* I. *tit.* 9. *de diverfis delictis. verf. his adduntur.*

tentur, si vero non destiterint, deponantur, atque in monasterium, ad tempus arbitrio superioris præfiniendum, detrudantur, beneficiisque & officiis Ecclesiasticis priventur. Laici vero utriusque sexus, excommunicationis & aliis pœnis juris, tam civilis, quam canonici, subjaceant.

Pius VI.

In strigas & sortileges, ut contra hæreticos vehementer suspectos procedi solet, quia ea perpetrant, quæ manifeste sapiunt hæresim.

Idem *universis & singulis locorum ordinariis dominii Venetorum.*

Honestis petentium votis libenter annuimus, eaque favoribus persequimur opportunis. Alias ad petitionem dilectorum filiorum, nobilium virorum Ducis & Dominii Venetorum cum in Brixiensi & Bergomensi civitatibus & diœcesibus quoddam hominum genus perniciosissimum ac damnatissimum, labe hæretica, per quam suscepto renunciabatur baptismatis sacramento, Dominum abnegabant, & satanæ, cujus consilio seducebantur, corpora & animas conferebant, & ut illi rem gratam facerent, in necandis infantibus passim studebant, & alia maleficia & sortilegia exercere non verebantur, quod ita factum esse videbatur, ut ad eorum errorem extirpandum opportuna adhiberentur remedia. Volentes etiam ejusdem generis nonnullos indicibili pœna obstinate vitam potius perfide amittere, quam errorem suum cognoscere maluisse, & propterea de rigoroso nimium (ut dicebatur) vestri ordinariorum contra tales processu dubitantes, venerabilem fratrem Episcopum Polensem nostrum & Apostolicæ sedis apud eosdem Ducem & Dominium, Nuncium vobis adjungendum duximus, cum facultate, per se vel alium, seu alios processus per vos habitos, seu factos examinandi, & revidendi: & si vos Inquisitores processus rite & recte, ac juxta formam juris habitos fecissetis, contra tale hominum damnatorum genus una vobiscum procedendi & inquirendi, necnon Procuratores & Advocatos, Scribas, cæterosque ad Inquisitionis præfatæ exercitium necessarios & opportunos Officiales & Ministros cum competentibus salariis deputandi, & homines prædictos quod redire ad Ecclesiæ unitatem vellent clementer suscipiendi, eisque pœnitentiam salutarem injungendi, & eos absolvendi etiam in utroque foro, & incorrigibiles condemnandi, & brachio seculari tradendi, cæteraque, quæ vos de jure vel consuetudine facere possetis, & deberetis, faciendi, exercendi, & exequendi, prout in literis desuper confectis continetur. Cum igitur commissionis hujusmodi vigore præfatus nuncius, venerabilem fratrem, Episcopum Justinopolitanum, in partibus illis commorantem, ad præmissa una nobiscum pertractanda, & exequenda subdelegaverit, vosque & ipse subdelegatus in valle Communica Brixiensis diœcesis, ubi maxime hujusmodi damnati generis homines vigent & pullulant, processeritis, ac nonnullos culpabiles repertos, & curiæ seculari tradendos, necnon jam condemnatos habueritis, videtur quod per Venetorum collegium Prætori Brixiensi mandatum fuerit, ne sententias hujusmodi exequeretur, & vobis & eidem subdelegato, ne ad executionem illarum procederetis, inhiberet, prout inhibitum fuit: ac expensas & salaria pro hujusmodi inquisitionis negotio necessaria submoveret, & retraheret: necnon processus contra culpabiles prædictos habitos & factos eis transmitteret, seu transmitti faceret: & quod deterius est, subdelegatum prædictum ad coram eis in civitate Venetiarum comparendum cogeret & compelleret, prout coactus & compulsus fuit. Et quia propter dictas literas, in quibus dictus nuncius adjunctus fuit, ab aliquibus hæsitatur, an propter hoc facultas vestra diminuta existat, ita quod (prout ante duas hujusmodi literas potuissetis) procedere non possitis, indecensque, & contra juris & sacrorum canonum dispositionem, ac Ecclesiasticam libertatem existat, laicos de personis & causis Ecclesiasticis se intromittere, nullamque injunctam a nobis executionem adimplere nisi processibus, ac sententiis per eos visis & examinatis, ac si ipsi in clericos, causasque Ecclesiasticas superioritatem, & jurisdictionem haberent: cum tamen in clericos causasque hujusmodi laicis nulla facultas attributa sit, quos obsequendi & exequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi; propter quod inter Christi fideles non modicum surgit scandalum. Nos igitur, ne quod ad salutem animarum, & dictarum causarum faciliorem expeditionem introductum est, in damnum & percellationem convertatur; & propterea ob diuturnitatem temporis, infelices animæ hujusmodi peccatis magis graventur, & ad omne circa hoc dubium tollendum, vos, prout ante datas dictas literas, de jure & consuetudine seu privilegio procedere poteratis, necnon etiam contra maleficos & sortilegos, ac a fide apostatantes, prout criminis postulaverit qualitas, procedere posse & debere, auctoritate Apostolica, tenore præsentium decernimus & declaramus, vobis committentes & mandantes, ut eosdem Venetos, & illorum Ducem, ac officiales suos, ne ipsi ulterius in hujusmodi causis se intromittant, sed quod injunctas sibi executiones, & forte injungendas, postquam requisiti fuerint, sine aliqua processuum, per dictos Ecclesiasticos Judices factorum visione, vel examinatione, prompte exequantur, moneatis & hortemini. Et si hoc facere neglexerint, vel recusaverint, vos eos per censuras Ecclesiasticas, & alia juris opportuna remedia, appellatione postposita, compellatis. Datum Romæ 15. Februarii 1521.

TITULUS XIII.
DE TESTIBUS.

Perjurii & falsi rei habentur, qui in causis civilibus aut criminalibus dicta testium sine Judicis auctoritate detegunt.

Pius V.

Licet contra Notarios, qui in causis, tam criminalibus, quam civilibus, dicta testium, aut reorum responsionem absque Judicis decreto partibus patefaciunt, multæ constitutiones editæ sint, eosque tanquam falsi reos, & infames, ac perjuros puniri debere statutum sit, nihilominus, quia *a* magis timetur, quod sæpius cavetur, & ut in futurum timore pœnæ, si non Dei timore arceantur, omnes & singulas censuras & pœnas contra eos, qui talia deliquerint latas, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, confirmamus, & innovamus, nec de earum rigore, propter illarum forsan inobservantiam, aut prædecessorum nostrorum, & etiam nostram, ac officialium, & ministrorum eorundem, & nostrorum tolerantiam, quicquam relaxatum aut remissum esse, ac easdem in suo pristino robore & vigore permanere decernimus & declaramus. Et ut pœnarum certitudo omnibus hic in alma urbe nostra innotescat, statuimus, decernimus, & declaramus, omnes & singulos Notarios, tam principales, quam substitutos, executores quoque, ac carcerum custodes, cæterosque, quibus tam vigore sui officii, quam alias quomodocunque reos, dum in carceribus secretis detinentur, facultas alloquendi conceditur, qui reorum *b* responsiones, ac testium in dictis causis depositiones propalare, in totum vel in parte, dicto aut facto, quibusvis personis, cujuscunque conditionis, prærogativæ, & dignitatis, tam Mundanæ, quam Ecclesiasticæ existant, absque Judicis, coram quo causa vertitur, & Procuratoris fiscalis licentia, ausi fuerint, aut eisdem reis & testibus, donec in secretis retinentur, etiam quarumvis personarum, ut supra, quomodolibet qualifi-

a *Magis timetur quod sæpius cavetur.* b *Reorum responsiones, & testium depositiones non debent publicari.*

catarum, vel nomine eorundem reorum, & testium, vel aliis etiam extra carceres existentium nomine eorundem carceratorum nuncium, epistolam, literas, vel (ut vulgo dicitur) ambasciatas ferre absque ejusdem Judicis, & Procuratoris fiscalis licentia ultra pœnas eis a jure, vel statuto inflictas, pœnam relegationis in perpetuum, vel ad tempus ad triremes, & si qualitas facti id exegerit, & Judici videbitur, etiam ultimi supplicii incurrere, & puniri debere præcipimus, & mandamus, sicque per quoscunque Judices quavis auctoritate fungentes puniri, & condemnari, & non aliter, declaramus. Rom. 23. Jul. 1568.

TITULUS XIV.
DE MONETARUM TONSORIBUS.
CAP. UN.

Ultimi supplicii pœna afficiuntur aureæ, & argenteæ monetæ tonsores.

Pius V.

CUm nil magis humanæ vitæ commercio sit necessarium, quam pecuniarum usus, quæ hominibus cuncta humano victui necessaria præbent, decet Romanum Pontificem ad ea libenter intendere, per quæ pecuniæ ipsæ non solum non adulterentur, verum etiam in primævo illarum statu ab omnibus illæsæ conserventur. Quod etsi cunctis in locis, præcipue tamen in hac alma urbe nostra, quam gloriosi Apostolorum Principes martyrio suo consecrarunt, ad quam, veluti communem omnium matrem, gentes undequaque concurrunt, singulisque aliis dominiis, terris, & locis nobis, & sedi Apostolicæ mediate, vel immediate subjectis, curandum est, ut & ad illam venientibus vitiorum exempla non proponantur, & quibusvis peccandi materies succidatur. Attendentes itaque, quod licet monetarum aurearum tonsoribus ultimi supplicii de jure sit inflicta pœna, argenteas tamen monetas tondentibus satis minor pœna imposita sit. Ac animo revolventes quam par sit utriusque delictum, cum ii, qui argenteas minuunt, nulla alia de causa ab aurearum mutilatione, nisi ob earum defectum, abstineant, ac propterea eodem juris rigore in utroq; sæviendum esse æquum reputantes, motu simili &c. hac nostra perpetuo valitura constitutione statuimus, eos, qui argenteas tondent monetas, ultimi supplicii, & ea, qua aurearum tonsores hactenus puniti sunt, & de jure puniri debent, pœna puniendos esse, & ita ab omnibus, quibus Judicis officium non tam in alma urbe nostra, quam alibi in toto statu Ecclesiastico commissum est, quovis nomine censeantur, & quavis auctoritate præfulgeant, injunctum est, puniri volumus, & mandamus. Districtius inhibentes singulis terrarum, locorum, & civitatum dominis in temporalibus, ne Judices præfatos in præmissis hoc modo sævientes sub excommunicationis &c. impedire, molestare, vel inquietare audeant, vel præsumant.

TITULUS XV.
DE LENONIBUS.
CAP. UN.

Lenonum sordidum & turpe lucrum ex prostitutione virginum corradentium pœna.

Paulus IV.

LEnones, & lenæ circa prostitutionem masculorum versantes, & cum eis circa prostitutionem ipsam agentes, vel consentientes, necnon lenones & lenæ puellam, seu aliam juvenculam invitam assumentes, & ad necessitatem nutrientes, ac postmodum prostituentes, & lucrum ex ejus prostitutione captantes, quotquot fuerint, ultimo supplicio afficiantur. Hi vero, qui corrupto comite stuprum puero suaserint, aut puellam virginem super violatione ejus pudicitiæ interpellaverint, seu ad hoc ei quicquam donaverint, vel precium, ut id assequerentur, dederint, aut domum ad hoc eis commodaverint, seu quicquid aliud ad effectum præmissorum fecerint, flagitio perfecto capitali pœna plectantur, eo autem imperfecto in aliquam insulam deportentur, & inibi perpetuo relegentur, & qui in præmissis comites corrupti fuerint, eisdem pœnis subjaceant. In cæteris vero casibus lenones & lenæ hujusmodi, qui de cætero lenocinii artem exercuerint, fustibus per urbem publice cæsi ab hac urbe perpetuo exulare cogantur. Et qui domos suas eisdem lenonibus, vel lenis de cætero scienter locaverint, vel si ignorantes id fecerint, nisi postquam hoc eis notificatum fuerit, illos expulerint, domum sic locatam eo ipso amittant, & ea realiter & cum effectu priventur, & spolientur, & insuper pœnam mille scutorum auri ab eis auferendorum, & in pios usus convertendorum ipso facto incurrant.

TITULUS XVI.
DE CONCUBINARIIS ET FORNICATORIBUS.
CAP. I.

In publicos concubinarios animadvertere debent Synodorum provincialium ordinarii, ut omnis fornicationis spurcitia in laicis & clericis extincta, legis divinæ auctoritas custodiatur.

Leo V. in Concilio Lateranensi.

STatuimus, quod quicunque Clericus cujuscunq; conditionis, status, religionis, dignitatis, etiamsi Pontificalis, vel alterius præeminentiæ fuerit, qui post habitam præsentium *a* notitiam, quam habere præsumetur post duos menses post earundem præsentium publicationem in Ecclesiis cathedralibus factam, quam ipsi diœcesani omnino facere teneantur, postquam præsentes ad eorum notitiam pervenerint, publicus concubinarius a perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum trium mensium spatio sit ipso facto suspensus, quos suus Superior in fabricam, vel aliam evidentem Ecclesiarum utilitatem, ex quibus ii fructus percipiuntur, convertat: necnon hujusmodi publicum concubinarium, ut primum talem esse noverit, mox suus superior monere teneatur, ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat, & si illam non dimiserit, vel dimissam, seu aliam publice resumpserit, jubemus, ut ipsum omnibus suis beneficiis omnino privet. Et nihilominus ii publici concubinarii usquequo cum eis per suos superiores post ipsarum concubinarum dimissionem manifestamque vitæ emendationem fuerit dispensatum, ad susceptionem quorumcunque honorum, dignitatum, beneficiorum, officiorumve sint inhabiles: qui si post dispensationem residuo vomitu ad hujusmodi publicum concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis ad prædicta prorsus inhabiles existant: quodque si hi, ad quos talium correctio pertinet, eos, ut prædictum est, punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglectu, quam illos pro concubinatu modis omnibus digna punitione animadverrant *b*: in Conciliis etiam provincialibus, & synodalibus adversus tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem a collatione beneficiorum, vel alia condigna pœna severiter procedatur; & si ii, quorum destitutio ad nos & sedem prædictam spectat, per Concilia provincialia, aut superiores, propter concubinatum publicum

a *Concilium Tridentinum idem jussit sess. 25. cap. 14. clericis concubinariis beneficiorum privationem & excommunicationem indicens.* b *Iisdem ferme pœnis in concubinarios animadvertit Concil. Rhemens. sub Eugenio II. cap. 2. in 3. Tom. Concil. pag. 358. & apertius in Concilio Oxonien. cap. etsi forte. in 3. Tom. Concil. pag. 764. in Basiliensi sess. 20. 4. Tom. Conciliorum.*

um reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ad nos deferantur: eadem diligentia, & inquisitio, in quibuscunque generalibus capitulis, etiam provincialibus, quoad eos servetur, poenis aliis contra prædictos, & alios publicos concubinarios jure statutis, in suo robore permansuris.

Publici autem intelligendi sunt, non solum ii, quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam, quæ nulla possit tergiversatione celari, notorius est, sed etiam, qui mulierem de incontinentia suspectam, & diffamatam tenent, & per suum superiorem admoniti, ipsam cum effectu non dimittunt. Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem Ecclesiasticam habentes, pecuniarios quæstus a concubinariis percipere non erubescunt, patientes eos in tali foeditate sordescere, sub poena maledictionis æternæ præcipimus, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alterius quæstus, talia quovis modo tolerent, aut dissimulent, alioquin ultra præmissam negligentiæ poenam duplum ejus, quod propterea acceperint, restituere, & ad pios usus omnino convertere teneantur, & compellantur. Ipsas autem concubinas aut suspectas Prælati omnibus modis curent a suis subditis, per auxilium & brachii secularis invocationem, si opus fuerit, penitus arcere, qui etiam filios ex tali concubinatu proceatos apud patres suos cohabitare non permittant. Jubemus insuper quod in prædictis Synodis, & capitulis præmissa publicentur, & ut quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat, diligenter injungimus. Præterea omnibus secularibus viris, etiam si Regali præfulgeant dignitate, ne ullum qualecumque inferant impedimentum, quocunque quæsito colore, Prælatis, qui ratione officii sui adversus subditos suos pro hujusmodi concubinatu, & aliis casibus sibi a jure permissis, procedunt. Et cum omne fornicationis crimen *a* lege divina prohibitum sit, & sub poena peccati mortali necessario evitandum, monemus omnes laicos, tam uxoratos, quam solutos, ut similiter a concubinatu abstineant, nimis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet, & ad aliam uxorem seu mulierem accedit: qui vero solutus est, si continere nolit, juxta Apostoli consilium, uxorem ducat; pro hujusmodi autem divini observantia præcepti, hi ad quos pertinet, tam salutaribus monitis, quam aliis canonicis remediis, omni studio laborent. Rom. 14. Cal. Jan. 1516.

CAP. II.

In Sodomitas, & concubinarios.

Pius V.

SI quis crimen nefandum *b* contra naturam, propter quod ita Dei venit in filios diffidentiæ, perpetraverit, Curiæ seculari puniendus tradatur, & si clericus fuerit, omnibus ordinibus degradatus simili poenæ subjiciatur.

Monemus propterea omnes locorum ordinarios, & in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipimus, ut statuta Tridentini, *c* Conc. contra concubinarios, tam clericos, quam laicos, edita distincte faciant observari, reddituri Deo ac nobis, si id omiserint, rationem, Rom. *6*. Cal. Apr. 1566.

TITULUS XVII.

DE DUELLO, ET DUELLUM PERMITTENTIBUS.

CAP. I.

Pugnantes in duello, & duellum permittentes, quacunque causa, etiam jure probata, excommunicantur, eisq; sepultura in loco sacro denegatur.

Julius II.

REgis pacifici, qui regnat in coelis, licet insufficientibus meritis, vices gerentes in terris, cunctorum fidelium statui, prout ex susceptæ servitutis tenemur officio, indefessa solertia intendentes, ac animarum periculis obviare cupientes, ad ea, per quæ ubique, præsertim in terris Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ subjectis, inter fideles eosdem cædes, rixæ, & contentiones cessent, scandalorum tollantur fomenta, pax & concordia vigeant, prosperisque eorum successibus consulatur, opportunæ provisionis operam impendimus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Sane non sine maxima animi nostri perturbatione accepimus, quod nonnulli fidelium prædictorum, inimico humani generis instigante, & aliquibus causis occurrentibus, & plerumque minimis, & inhonestis ac levibus verbis ad contumelias, contentiones, & diffidationes devenientes, ut alter alterius sanguine satietur, ad temporales Principes & dominos, maxime civitatum, terrarum, & locorum sedi Apostolicæ subjectorum confugiunt, ut eis locum tutum, sive campum ad duellum seu pugnandum assignent. Et quamvis *a* Principes, & domini præfati duellum, sive pugnam eis dissuadere, & prohibere deberent, tamen plerunque locum, aut campum tutum hujusmodi assignant, malevolumque altercantium propositum ad executionem augent, magisque uni quam alteri favent, ex quo hominum mortes repentinæ, & nisi divina gratia præveniantur, animarum perditiones, mutilationes, & vulnera, inter astantesque pugnantium amicos odia, & altercationes, & ex uno inconvenienti plura oriuntur in ipsorum fidelium animarum & corporum periculum, generisque humani præfati jacturam, perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum. Nos igitur, qui fidelium prædictorum tranquillitatem, & pacem sinceris desideriis exoptamus, saluberrimis Christianæ religionis documentis, & exemplis Deum tentandum non esse præmoniti, Salvatorisque D. N. J. C. qui Petro Apostolorum Principi, ut gladium mitteret in vaginam, mandavit, præceptis edocti, attendentes hominem homini, inter quos cognationem quandam natura constituit, insidiari nefas, & gladiatoria munera, & pugnationes hujusmodi vulgares a religionis nostræ pietate damnari, cruentaque spectacula a sacris canonibus, & imperialibus legibus inhibita, & improbata, sicque pugnantes infamia notari, & diversis poenis puniri, & cum omni tempore potissimum tamen in ocio civili & domestica quiete publica, & detestanda esse, motu proprio, non ad alicujus super hoc nobis oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & ex certa scientia, hac in perpetuum valitura constitutione duellorum, & gladiatorum hujusmodi usum damnamus, & improbamus, & in terris Rom. Eccl. mediate & immediate subjectis per quoscunque quavis auctoritate, & potestate, ac nobilitate fulgentes sub excommunicationis latæ sententiæ poena, ex quacunque causa etiam a legibus permissa fieri omnino prohibemus, Dictosque pugiles taliter pugnantes ubique impune capi posse, & puniri pro homicidio, vel vulnere juxta juris communis dispositionem nulla eis consuetudine suffragante statuimus, corporaque in duello in terris Eccl. mediate, vel immediate subjectis facto morientium in sacro sepeliri prohibentes. Romæ 5. Cal. Aug. 1505.

CAP. II.

Duelli auctores proscriptione bonorum, spectatores excommunicatione & mulcta pecuniaria plectantur.

Leo X.

QUam Deo, & hominibus abominabiles viri pugnantes in duello existant, & omnium in ore versatur, & divina

a Deutet. 23. Tho. 4. 1 Cor. 6. Ephes. 5. Gal. 5. Act. 13. Matth. 15. Marc. 7. b Non potest hæc res magnitudine sceleris enarrari. Lact. lib. 6. cap. 23. c Concil. Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 8.

a Concil. Trident. decreto sess. 23. cap. 19. Principes duellum permittentes excommunicantur, & committentes illud, & patroni, consultores, spectatores excommunicantur, & sunt infames, & proscriptione bonorum mulctantur.

vina humanaque jura testantur: nec immerito, cum non solum corporum, sed etiam eorum animarum, pro quibus Salvator noster Jesus Christus Dei filius mortem subiit temporalem, grave detrimentum afferre noscantur. Ad reprimendum igitur talium nefarios ausus, plurimum conferre censentes, eos qui hujusmodi scelus detestabile quidem, & canonica a civilique lege prohibitum, patrare non expavescunt, graviter fore puniendos: ac ea, quæ ad compescendum similes vetitos conatus, a Rom. Pont. prædecessoribus nostris statuta fuerunt, ut eo firmius observentur, quo sæpius fuerint auctoritate Apostolica communita, approbemus, & novo munimine roboremus, & si qua ad perterrendum animos audaces meliora sint, eis adjiciamus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Adjicientes, & eadem auctoritate Apostolica statuentes, quod pugnantes ipsi, non solum pœnis prædictis subjaceant, sed eorum memoria perpetuo damnata sit, ac bona proscripta sint, & Cameræ nostræ Apostolicæ confiscata, eo ipso, Duces, Barones, Comites, Marchiones, & domini temporales, vicarii, feudatarii, armorum Capitanei, Communitates quoque civitatum, terrarum & locorum eidam Rom. Ecclesiæ mediate vel immediate subjectorum, campum ad pugnandum præstantes, non solum pœnas prædictas incurrant, sed ab omni jure, quod in locis & territoriis suis obtinent, ipso facto cadant, illudque ad Cameram præfatam devolvatur, & devolutum esse censeatur absque alia declaratione desuper facienda. Qui vero ad talia cruenta spectacula videnda convenerint, si nobiles, quingentorum, si mediocris fortunæ, centum, si vero ignobiles, vigintiquinque ducatorum, necnon excommunicationis, & perpetuæ maledictionis pœnam incurrat, ac locus ipse Ecclesiastico subjaceat interdicto. Et insuper omnia & singula, tam per Julium prædecessorem statuta, & ut præfertur, per nos confirmata, & illis adjecta, perpetuæ firmitatis robur obtinere, ac inviolabiliter observari debere decernimus. Romæ 10. Cal. Aug. 1519.

TITULUS XVIII.
DE TAURORUM, ET ALIORUM ANIMALIUM AGITATIONE, ET PUGNA.

CAP. UN.

Ferocia & cruenta quæcunque spectacula, in quibus tauri & sæviores aliæ feræ introducuntur, & ad pugnam ludicram, sed plerunque exitialem hominibus, congrediuntur, prohibentur.

Pius V.

De salute gregis Dominici nostræ curæ divina dispensatione crediti, prout ex debito pastoralis officii astringimur, solicite cogitantes, fideles cunctos gregis ejusdem ab imminentibus corporum periculis, etiam animarum pernicie, perpetuo arcere studemus. Sane, licet detestabilis duellorum usus a diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex decreto Concilii Tridentini prohibitus fuerit, nihilominus adhuc in plerisque civitatibus, & aliis locis, quamplurimi ad ostentationem virium suarum & audaciæ, in publicis privatisque spectaculis, cum tauris & aliis feris bestiis congredi non cessant, unde etiam hominum mortes, membrorum mutilationes, animarumque pericula frequenter oriuntur. Nos igitur considerantes, hæc spectacula, ubi tauri & feræ a in circo vel foro agitantur, a pietate & charitate Christiana aliena esse, ac volentes hæc cruenta turpiaque dæmonum, & non hominum spectacula aboleri, & animarum saluti, quantum cum Deo possumus, providere, omnibus & singulis Principibus Christianis, quacunque tam Ecclesiastica, quam Mundana, etiam Imperiali, Regia, vel quavis alia dignitate fulgentibus, quovis nomine nuncupentur, vel quibusvis Communitatibus & Rebuspublicis, hac perpetuo nostra constitutione valitura, sub excommunicationis & anathematis pœnis ipso facto incurrendis prohibemus & interdicimus, ne in suis provinciis, civitatibus, terris, oppidis & locis, hujusmodi spectacula, ubi taurorum aliarumque ferarum bestiarum agitationes exercentur, fieri permittant. Militibus quoque cæterisque aliis personis, ne cum tauris & aliis bestiis in præfatis spectaculis, ipsi, tam pedestres, quam equestres congredi audeant, interdicimus. Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, Ecclesiastica careat sepultura. Clericis quoque tam regularibus, quam secularibus beneficia Ecclesiastica obtinentibus, vel in sacris ordinibus constitutis, sub excommunicationis pœna, ne eisdem spectaculis intersint, similiter prohibemus. Omnesque obligationes, juramenta & vota, a quibusvis personis, Universitate vel Collegio, de hujusmodi taurorum agitatione, etiam ut ipsi falso arbitrantur, in honorem sanctorum, seu quarumvis Ecclesiasticarum solennitatum, & festivitatum, quæ divinis laudibus, spiritualibus gaudiis, piisque operibus, non hujusmodi ludis celebrari & honorari debent, hactenus factas & facta, seu in futurum fienda, quæ & quas omnino prohibemus, cassamus & annullamus, ac pro cassis, nullis, & irritis haberi perpetuo decernimus atque declaramus. Mandamus autem omnibus Principibus, Comitibus, & Baronibus, sanctæ Rom. Ecclesiæ feudatariis sub pœna privationis feudorum, quæ ab ipsa Eccles. Rom. obtinent: reliquos vero Principes Christianos, & terrarum dominos prædictos hortamur in Domino, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, ut pro divini nominis reverentia & honore, præmissa omnia in suis dominiis ac terris hujusmodi exactissime servari faciant, uberrimam ab ipso Deo mercedem tam boni operis b recepturi. Ac universis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, aliisque locorum ordinariis, in virtute sanctæ obedientiæ, sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ, quatenus in civitatibus, & diœcesibus propriis præsentes nostras literas sufficienter publicari faciant, & præmissa etiam sub pœnis & censuris Ecclesiasticis observari procurent.

a *Jure Pontificio & civili penitus interdicta sunt duella, And. const. monomachiam. q. 5. & c. 1. de cleric. pugn. in duello. & c. 1. & c. 3. de purg. vulg. & per Jas. l. ex hoc jure ff. de justitia & jure.*

a *Navarrus hanc extravagantem sive Pii V. constitutionem sic interpretatur, ut eam non extendi existimet ad illam agitationem taurorum, quæ tali moderamine fit, ut cædibus & periculis non committatur, ob quæ vitanda lata est lex. Cessante autem ratione & fine legis, cessat ejus dispositio, & quia juxta limites rationis legis debet restringi vel extendi lex. l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de legat. 2. & quia ex proœmio legis solet causa legis conjici finalis. l. fin. ff. de hær. instit. & c. quia propter. de elect.* b *Vide Metinam in instruct. confess. par. 1. fol. 150. §. 28. de ludis & Ludovic. Lopez. in conscien. instruct. par. 1. c. 70.*

FINIS QUINTI ET ULTIMI LIBRI DECRETALIUM SEPTIMI.

INDEX

INDEX
RERUM ET VERBORUM DIGNIORUM,
SEPTIMO DECRETALIUM CONTENTORUM LOCUPLETISSIMUS.

A.

In-

Me-

Plu-

FINIS INDICIS RERUM, ET VERBORUM.

INSTITUTIONES JURIS CANONICI,

QUIBUS

JUS PONTIFICIUM

SINGULARI METHODO LIBRIS IV. COMPREHENDITUR,

A

JOAN. PAULO LANCELOTTO, PERUSINO

Conſcriptæ, & in Aula Romana mandato Pontiſ. Max. ab illuſtribus Viris olim recognitæ.

Rejectis ad finem cujuſque columnæ locis, unde ſumptæ ſunt.

INDEX TITULORUM.

PIO
PONTIFICI MAXIMO
JO. PAULUS LANCELOTTUS
JURECONSULTUS PERUSINUS,
S.

Pontificii Juris Institutiones proximis annis superiorum Pontificum jussu & nos conscripsimus, & summi viri castigarunt, quae quidem optandum sane erat, ut iis in lucem prodirent auctoribus, quorum mandato & scriptae & recognitae fuissent, vel ea saltem ratione quod Auctores ipsi munera nobis gratiora ac pretiosiora facere consueverint, & saepe non tam quid, quam a quibus accipiant, homines soleant perpendere. Sed quando id vel ratio temporum, vel alia quaecunque causa fieri non sinet, illud certe nulla ratione committi debet, ut Juris scilicet Pontificii Institutiones sub alterius, quam ipsius Pontificis nomine appareant, a quo Pontificia omnia jura emanant: velut enim ab Oceano deducta flumina in ipsum tandem refluunt, ita hoc, quicquid est operis, quod totum de Romanorum Pontificum Constitutionibus derivatum est, ad Romanum Pontificem, quasi ad fontem proprium, redibit. Ad Te autem eo justius, quod magnis aliis animi dotibus, quibus ad Pontificatum tibi aditum parasti, exactissimam adjunxisti Juris hujus cognitionem. Unde perbelle nunc accidit, ut quae facultas optimum te meliorem reddit, & ad moderandam difficillimis temporibus Christianam Rempubl. instructiorem, eam nunc Tu contra, cum Canonum conditor evaseris, beneficium reponens meliorem sis redditurus: cujus rei non dubia jam apparent indicia, cum ad restituendos antiquos Christianorum mores, atque haereses extirpandas, sanctissimas quotidie Constitutiones edere non desistas, quae dubio procul Christiano gregi non minus futurae sunt salubres iis ipsis, quae Juris Pontificii, quod nunc tenemus, libros implent, ad illas autem Institutiones hae nostrae gradum forte rudioribus facere poterunt. Accipies igitur eas placido ac benigno animo: nam si ita contingere senserimus, ad alia promptiores reddemur, & alacriores. Deus Opt. Max. Te nobis diu incolumen, felicemque servet.

IN-

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER PRIMUS INCIPIT.

JO. PAULUS LANCELOTTUS, J.C. PERUSINUS,

JURIS PONTIFICII CANDIDATIS S.

PROOEMIUM.

Libros Juris Pontificii diligenter intuentibus facile apparebit, eos ad quandam imitationem illorum, qui in Jure Civili extant, fuisse conscriptos, atque digestos. Nam ut illi Romani Imperatoris, sic hi Romani Pontificis authoritate potissimum nituntur: ac velut illi Romanorum Imperatorum constitutionibus, Senatus, aliorumque Magistratuum placitis, & JConsultorum responsis constant, sic in hoc Pontificum itidem Romanorum sanctiones, sacrorum Conciliorum decreta, & sanctissimorum virorum haud dissimili ordine congestæ sententiæ conspiciuntur: quæ omnia tam pari postmodum studio posteritas amplexa est, & tam eodem stylo interpretata, ut inter bonas artes nullæ prorsus sint, quæ tanta similitudine sese invicem contingant. Non parva hinc nos interdum cepit admiratio, quanam ratione contigerit, ut veluti Imperatorio nomine Cæsarei Juris in certos libros redacta sunt elementa, non ita etiam ad usum studiosæ Juventutis ad Jus Canonicum ab ipsis Pontificibus compositæ Institutiones reperiantur, cum id, si, ut quidem nunc est, contemplemur, ædificii cujusdam referat speciem, januis atque omni propemodum aditu carentis, & una hac tantum dissimilitudine a Jure Civili sejungatur. Accedit, quod cum nemo sit mortalium, qui gloriæ cupidine non tangatur, hoc non sine magna sua laude facturi

facturi videbantur. Sed Veteribus quidem facile id ignosci poterit, in jaciendis & struendis hujus Juris fundamentis videlicet occupatis, & quasi materiæ defectu impeditis: at Recentioribus, ejus facultatis tractatibus ad justum corpus excrescentibus, Institutiones inde elicere, & quasi de rudi marmore statuæ cujusdam effigiem ducere non difficile fuisset: & quæ nostrorum est felicitas temporum, non modo in ea re Illustrium Virorum opera uti, verum etiam per se id præstare nonnulli potuissent. Sed & horum quidem vitæ brevitate, quidam multiplicium hæresum, bellorumque tam civilium, quam externorum procellis facile excusari possunt. Quis enim in sacri Apostolatus fastigio universæ Ecclesiæ præsidens, atque orbem ipsum Principum discordiis fluctuantem, bellorumque incendiis æstuantem circumspiciens, ad ocium literarium varie agitatum animum facile possit appellere? Sed hoc nos parum aliquando perpendisse videri possumus: nam cum in aula Romana difficillimis temporibus degeremus, de Institutionibus Juris Canonici Pontificio nomine conscribendis, Justiniani Imperatoris exemplo, ipsi Romano Pontifici suggessimus: & quamvis minus forte opportune, de his tamen conscribendis ab eodem mandatum accepimus, & quantum in nobis fuit, etiam explevimus: siquidem intermisso superioribus annis prælegendi, ac patrocinandi munere, impense operam dedimus, ut per nos hujusmodi Institutiones componerentur, quæ, ut Pontificio nomine exirent, non indignæ judicarentur: quod quidem ex sententia nobis cessisse, ita locupletissimum summorum Virorum probavit testimonium, ut illæ jamjam de manu Pontificis in manus vestras venturæ crederentur. Sed usque adeo postmodum, cum Romæ ob eam unam rem diu fuissemus, supremæ manus impositio differebatur, ut qui gravissimis, ac multiplicibus undique ad Sedem Apostolicam confluentibus negotiis admodum summum Pontificem, & natura ipsa [ut ajebant] valde cunctatorem, distentum fuisse ignoraverit, magnam illo tempore in curia rerum harum incuriam fuisse facile suspicari potuerit. Itaque diutius sustinere non valentes in patriam concessimus, Pontifex paulo mox in fata. Sed hæc commentariolo sufficiat nos aliquando fuisse complexos. Ergo si cui forte audentiores visi fuimus, qui tantam rem aggredi tam imbecilli ausi fuerimus, maximis auctoribus, atque adeo mandato ipso Pontificio hanc temeritatis culpam redimere possumus: vel certe id non impune tulimus, qui ob eam rem magnos labores, & impensas, atque invidorum obtrectationes, nescio an dicam, frustra subierimus, utinam non amplius subituri. Sed hæc omnia æquissimo feremus animo, si, quod vehementer semper optavimus, nostra hæc ejusmodi sit scriptio, quæ studiis vestris commoda videri possit: quod sane his temporibus futurum non desperamus, quibus ut nonnullos forte sacrosancti Pontificii Juris ignoratione in errores aliquos, atque hæreses facilius prolabi potuisse, ita nunc expeditiore quadam ejus tractatione non tam facile juvenum

num

num hoc Jure imbutos animos aberraturos verisimiliter existimare debemus. Unde quamvis non iisdem, quibus inchoatus fuit Auspiciis, liber hic noster in lucem prodeat, in communi saltem periculo non fuisse nos ociosos, sed quoquo modo tulisse opem, juvabit. Accipite igitur privati quidem hominis, Pontificio tamen mandato, ad Jus Canonicum & scriptas & castigatas Institutiones: cumque eis nihil sit comprehensum, quod (ni fallimur) sacris Canonibus penitus non consentiat, ita existimate, si de Pontificis manu eas accepissetis, fuisse id perinde futurum, ac si vobis vasis aureis, ac longe splendidissimis mensis fuissent fercula subministrata: nunc cum de manu nostra, ac si fictilibus illa quidem atque exoticis, in sapore tamen nullam fore differentiam.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER PRIMUS.

TITULUS PRIMUS DE JURE CANONICO.

Dividitur in tres partes. In prima ponit, unde dicatur Jus Canonicum. In secunda, quid sit. In tertia, ex quibus constet. Partes patent. h. d.

JURI canonico daturum operam nosse oportet, unde talis denominatio descendat. Et quidem Jus generale est nomen: Canonicum vero dicitur a verbo Græco Κανών *a*, quod latine idem significat, quod regula: unde Jus Canonicum Jus regulare non male dixeris: quam denominationem ex eo accepit, quod ex regulis priscorum Patrum ad rectam vivendi normam institutis deductum fuerit. Est igitur Jus Canonicum, quod civium actiones ad finem æternæ beatitudinis dirigit. Constat vero in primis id Jus divinæ legis Præceptis, Consuetudine, & constitutionibus: quæ singula qualia sint, diligentius dispiciamus.

TITULUS II. DE JURE DIVINO, CONSUETUDINE, ET CONSTITUTIONIBUS.

Jus divinum est, quod continetur in Lege, & Evangelio, & est immutabile. h. d.

JUs divinum est, quod in Lege continetur, & Evangelio *b*, atque immutabile semper permanet. Sunt *c* enim Legis, & Evangelii præcepta aut moralia, aut mystica. Moralia præcepta nullam omnino mutabilitatem recipere possunt: Mystica vero, etsi quantum ad superficiem mutata videantur, secundum moralem tamen intelligentiam nullam mutationem recepisse comperiuntur.

Quid sit Consuetudo, & unde duxerit originem, & quam vim habeat. h. d.

§. 2. Jus *d* consuetudinis post naturalem legem sumsit exordium, ex quo homines in unum convenientes cœperunt simul habitare: quod ex eo tempore factum creditur, quo Cain civitatem ædificasse legitur. Est autem Consuetudo *e* Jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur. Jn iis enim rebus, in quibus nihil certi divina statuit Scriptura *f*, mos populi Dei, & instituta majorum pro lege tenenda sunt: & sicut prævaricatores divinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum sunt coercendi.

Prava consuetudo non ligat.

§. 3. Hæc tamen de ea consuetudine intelligere nos oportet *g*, quæ neque divino Juri, neque Canonicis contradicit Instirutis: si quid autem contra fidem *h* Catholicam usurpare dignoscitur, non tam consuetudo, quam vetustas erroris est appellanda *i*.

Quid sit constitutio, & quotuplex: & civiles constitutiones, quæ non sunt contra Evangelium, & canones, sunt honorandæ, licet ipsis Ecclesia non ligetur.

§. 4. Constitutio *a* est lex scripta. Constitutionum autem *b* aliæ Civiles, aliæ Ecclesiasticæ. Civiles sunt, quas Princeps, aut Magistratus, aut populi sibimetipsis sanciunt: quæ quidem si Evangelicis, atque Canonicis decretis non sint contrariæ *c*, sunt omni reverentia dignæ, atque eis Ecclesia sæpe contra *d* hæreticos, contra Tyrannos, & quoscunque pravos utitur: alioquin nullius sunt momenti, quod usque adeo obtinet, ut etiamsi quid in eis statutum fuerit, quod Ecclesiarum respiciat commodum, nullius firmitatis existat, nisi ab Ecclesia fuerit comprobatum.

Sed nos ad Ecclesiasticas constitutiones stylum vertamus, earum originem, species, & auctoritatem breviter referentes.

TITULUS III. DE ECCLESIASTICIS CONSTITUTIONIBUS.

Canones quibus constent, & quotuplicia sint Concilia, & quæ Concilia universalia.

CAnonum *e* quidem alii sunt statuta Conciliorum, alii decreta Pontificum, aut dicta Sanctorum. Conciliorum vero alia sunt universalia, alia provincialia, alia vero Episcopalia. Universalia sunt, quæ Sancti patres ex universo orbe *f* in unum convenientes juxta fidem Evangelicam & Apostolicam condiderunt.

Initium universalium Conciliorum celebrandorum post Apostolos cœpit temporibus Constantini: & ipsorum celebrandorum est apud sedem Apostolicam auctoritas.

§. 2. Quorum *g* celebrandorum initium post sanctissimos Apostolos a temporibus Constantini Magni cœpit: ipse enim primus, cum fervente persequutione docendarum plebium commoditas minime daretur, Christianis, ut libere congregarentur, facultatem præstitit. Legitima *h* vero Conciliorum universalium aggregandorum potestas, & auctoritas est penes sedem Apostolicam, quæ *i*, si Romanus Pontifex interesse impediatur, unum, vel plures speciales ad hoc legatos constituere solet.

Quatuor sunt principalia Concilia: Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, Calcedonense.

§. 3. Jnter *k* cætera autem Concilia quatuor sunt, quæ totam principaliter Christianam fidem complectuntur, quasi quatuor Evangelia; Nicænum scilicet, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense: in quibus velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit.

Inter discordantia Concilia præponitur sententia ejus, quod est majoris auctoritatis.

Hhhhh §. 4.

a Can. 1. *dist.* 3. b *dist.* 1. *in sum.* c *can. fin.* §. *his itaque dist.* 6. d *can. fin.* §. *jus vero consuetndinis. dist.* 6. e *can. consuetudo.* 1. *dist.* f *can. in iis rebus* 11 *dist.* g *c. consuetudinis.* §. *cum vero.* &c. *seq. dist.* 11. h. *c. consuetudinem. d. dist.* 11. i *c. consuetudo.* 8. *dist*

a *Can. constitutio.* 2. *dist.* b 3. *dist. in sum.* c *gl. p. can. cum ad veram.* 96. *dist.* d *can.* 1. *in fin. & can. seq. dist.* 10. e *can.* 2. §. *porro. dist.* 3. f *can.* 1. *in princ. vers. sub hoc dist.* 15. g *can.* 1. *in princ. dist.* 15. h *dist.* 17. *in sum. in fin. & can.* 1. *& seq. d. dist.* i *quibus, forte*, k *can.* 1. §. *inter. cætera. & can. seq. dist.* 15.

§. 4. Alia vero Concilia, quæ ductu Sancti Spiritus congregata, & celebrata fuerint, proximum ab istis sibi locum vindicant. Qood si quando inter eos discors sententia inveniatur, illius sententia magis est tenenda, cujus antiquior & major est auctoritas.

Provincialia Concilia quæ sint, & quam auctorit. habeant.

§. 5. Provincialia *a* Concilia sunt, quæ propter Ecclesiasticas causas, & altercationum sedationes per singulas provincias, convocante Metropolitano Episcopo omnes provinciales Episcopos, & cathedralium Ecclesiarum capitula celebrari placuit. Hæc autem neque diffiniendi *b*, neque generaliter constituendi vim aliquam habent: sed tantum curandi, ut id servetur, quod alias statutum est, & quod generaliter, seu specialiter observari præceptum est, licet interdum & quæ ab his recte statuta sunt, etiam Catholica Ecclesia suscipiat.

Quæ sint Episcopalia Concilia, & qui ipsis ligentur.

§. 6. Episcopalia Concilia sunt, quæ Episcopus in sua diœcesi singulis annis *c* convocat, dum inter suos Abbates, Presbyteros, & Clericos cognoscit. In iis, si quid ab Episcopo statutum fuerit, nec subditi extra diœcesim constituti, neque ignorantes (nisi sit ignorantia supina) ligantur. Quamobrem pastoralis officii cura postulat, ut, quæ in illis constituta fuerint, Episcopus suis plebibus nota facere non omittat.

Decreta Pontificum Romanorum æquipollent decretis Conciliorum.

§. 7. Decreta *d* quoque Pontificum Romanorum canonibus Conciliorum pari potestate exæquantur. Nam si id demum hodie probatur, quod sedes Apostolica probavit, & quod illa repulit, rejicitur: multo magis quæ ipsa pro Catholica fide pro sacris dogmatibus diverso tempore scripsit, debent ab omnibus reverenter recipi.

Scripta Sanctorum non inserta Juri communi, secundum post decreta Pontificum Romanorum locum obtinent.

§. 8. Alia *e* sane est causa eorum, quæ sancti viri, vel sacræ paginæ interpretes scripta reliquerunt: nam quæ sacris canonibus interserta comperiuntur, parem cum eis obtinent firmitatem: cætera vero post scita Pontificum auctoritatem tenent: nam licet divinarum scripturarum interpretes scientia Pontificibus interdum præcedant, quia tamen statuendi potestate destituuntur, in scripturis quidem exponendis illis quandoque præponuntur: in causis vero diffiniendis secundum post eum locum habere merentur. Aliud est *f* enim causis terminum imponere, aliud scripturas diligenter interpretari, cum in negotiis diffiniendis non solum necessaria sit scientia, verum etiam potestas.

Jus Canonicum versatur circa Personas, Res, & Judicia.

§. 9. Versatur autem jus canonicum circa tria: circa personas, res, & judicia.

Verum quia posteriora duo ad personas referuntur, videamus prius de personis: parum enim esset illa noscere, si personæ ignorentur, quarum causa illa ipsa constituta sunt, & per quas ea omnia administrantur.

TITULUS IV.
DE JURE PERSONARUM.

Christianorum quidam sunt Laici, quidam Clerici: & Clericorum quidam sunt in Sacerdotio constituti, quidam in sacris, non in sacerdotio, quidam nec in sacerdotio, nec in sacris.

PErsonarum *g* genera duo sunt: unum Laicorum, alterum vero Clericorum. Laici, qui & populares dici possunt, sunt, quibus licet temporalia possidere, uxorem ducere, causas agere, inter virum, & virum judicare. Clerici sunt, qui divinis officiis mancipati sunt, & quos ab omni strepitu cessare convenit.

Videamus igitur de iis, qui divinis officiis sunt ascripti: nam si cognoverimus, quæ istæ personæ sunt, simul etiam & qui Laici sint, intelligemus. Horum autem quidam sunt in sacerdotio, quidam in sacris, quidam nec in sacerdotio, nec in sacris. Rursus eorum qui in sacerdotio constituti sunt, quidam sunt in altiore gradu, vel ordine positi, quidam vero in inferiore. Videamus igitur primum de his sacerdotibus, qui in altiore gradu positi sunt, proxime de his, qui in inferiore, ac subinde de his, qui tantum in sacris ordinibus constituti sunt, visuri, & demum de his, qui nec in sacerdotio, nec in sacris reperiuntur.

TITULUS V.
DE EPISCOPIS, ET SUMMO PONTIFICE.

Episcoporum ordo est tripertitus, & Patriarchæ primum post Papam locum tenent.

IN altiori gradu constituti sunt Episcopi. Est autem *a* Episcoporum ordo tripertitus: alii enim sunt Patriarchæ, sivæ Primates: alii Archiepiscopi: alii simpliciter Episcopi. Patriarchæ *b* sunt, qui primum post Romanum Pontificem locum tenent: quales Constantinopolitanus, Alexandrinus, Hierosolymitanus, Antiochenus. Appellantur autem Patriarchæ, quia summo honore funguntur, quasi Patrum Principes: unde ob dignitatis excellentiam, & crucem *c* iis deferre, & ab Episcopis, & Archiepiscopis appellationes recipere jure permittitur.

Archiepiscopi sunt Præsules Episcoporum unius provinciæ.

§. 2. Archiepiscopi *d* sunt unius provinciæ Episcoporum Principes, & Præsules. Provinciæ siquidem *e* longo ante adventum Christi tempore maxima ex parte divisæ erant: quæ divisio postmodum ab Apostolis, & eorum successoribus renovata est. Itaque ubi dudum Primates erant seculi, nostros Patriarchas, vel Primates leges Ecclesiasticæ poni jusserunt. In civitatibus autem Metropolitanis, quæ minores Judices habebant, illi hodie præsunt, qui Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine designantur. Ad hos igitur inter suos Suffraganeos cognoscere pertinet: a quibus tamen si diutius illi habiti, & accepti fuerint, ad Primates, aut sedem Apostolicam appellare poterunt.

Episcopi sunt qui præsunt majoribus populis, & Latine speculatores appellari possunt, & magna est ipsorum in Ecclesia auctoritas.

§. 3. Simpliciter autem Episcopi sunt *f*, qui majoribus populis, & frequentioribus civitatibus præsunt. Ii speculatores latine dici possunt: Episcopus enim quasi speculator in Ecclesia præpositus est: mores enim, & vitam populorum infra se positorum speculatur, & perspicit. Horum autem non modica in Ecclesia est auctoritas: nam præter ligandi, solvendique potestatem, & visitandi diligentiam, soli sacrum chrisma conficiunt *g*, soli Dei altaria, & Ecclesias consecrant, & pollutas repurgant, Clericos ordinant, suspendunt, & deponunt: ad hos pertinet excommunicatio, purgationis indictio, dispensatio, solennis pœnitentiæ impositio.

Quod inferiori conceditur, multo magis conceditur & superiori.

§. 4. Quod autem diximus, prædicta solos Episcopos efficere posse, non eum habet intellectum, quasi Archiepiscopi, & Primates non eandem habeant potestatem, sed quod Presbyteris, & cæteris inferioribus illa non conceduntur.

a *Dist.* 17. *per totum.* & *can. propter. dist.* 18. b *d. dist.* 18. *c.* 18. *in sum.* c *can. pen. in Palea* 18. *dist.* & *c. sicut. olim. extr. de accus.* d *can.* 1. *per totum dist.* 19. e *dist.* 20. *per totum.* f §. *sed aliud in sum. d. distinct.* 20. g *can. duo sunt genera.* 12. *quæst.* 1.

a *Can.* 1. *vers. ordo. dist.* 21. b *d. can.* 1. §. *Patriarchæ.* c *C. antiq. Patriarchalium. extr. de priv.* d *can.* 1. *dist.* 21. e *c.* 1. *dist.* 99. f *can.* 1. §. *Episcop. dist.* 21. g *can.* 1. *vers ad Episcop. dist.* 25. *can. quamvis. dist.* 68. & 26. *q.* 6. *per totum.*

tur. Ridiculum enim esset cogitare Episcopis illa quidem permitti, Archiepiscopis, & Primatibus, qui Episcopis præsunt, eadem denegari.

Papa est ordinarius omnium ordinariorum, & Ecclesiæ Romanæ omnes Ecclesiæ subsunt.

§. 5. Sicut autem Petrus Apostolus primus fuit Apostolorum, ita & Ecclesia suo nomine consecrata, Domino instituente, prima est, & caput cæterarum: & qui illi præest, cæteros Episcopos antecellit: unde ad eam, tanquam ad matrem *a* atque apicem, omnes majores Ecclesiæ, & Episcopi recurrunt, a qua quasi a quodam capite, dona velut in corpus omne diffunduntur. Ipsa autem tanquam omnium magistra, celsiore sede residens, a quoquam judicari non poterit. Quinimo velut tempore Noe omnes extra arcam positi, diluvii vastitate consumpti sunt: sic extra Petri naviculam constituti, æternæ damnationis fluctibus obruentur.

TITULUS VI. DE ELECTIONE.

Duobus modis creantur Episcopi.

PRomoventur autem tam Episcopi, quam Prælati cæteri, aut per electionem, aut per postulationem.

Quid sit Electio, & quod ad unum jus eligendi habentes citari debent, alias non valet electio: & non citatus potest habere ratam electionem.

§. 2. Cæterum, ut prius de electione dicamus, Electio nihil aliud est, quam hominis alicujus ad dignitatem, vel fraternam societatem Canonice facta vocatio: nam cum viduatæ providendum est Ecclesiæ, debent cuncti, qui eligendi jus habent, legitime citrari, ut electioni intersint. Quod si vel in unius persona fuerit id omissum, irritam reddit electionem talis omissio. Sæpe etenim rescriptum est, magis hac in re unius obesse contemptum, quam multorum contradictionem *b*: plane si is, qui citatus non fuerit, ratam adveniens habere velit electionem, confirmanda erit electio *c*.

Absens potest uni de Capitulo votum suum demandare. h. d.

§. 3. Sed & si quis casu aliquo ad electionem accedere fuerit impeditus, votum suum uni, vel pluribus de Capitulo demandare minime prohibendus erit.

Procurator ad eligendum non potest unum procuratorio, alium proprio nomine eligere, nisi habeat mandatum de eligenda certa persona.

§. 4. Et *d* si tantum uni votum suum quis demandaverit, & is unum suo, alium mandantis nomine in scrutinio nominandum duxerit, nihil agit, nisi de certa eligenda persona mandatum acceperit: quo casu in illam mandantis, in aliam suo nomine jure consentire poterit.

Duobus procuratoribus ad eligendum datis in solidum, non possunt ambo eligere, sed erit melior conditio occupantis: & si non appareat de prioritate in occupando, præponitur electus a Capitulo, vel primo nominatus in procuratorio h. d.

§. 5. Quod si pluribus *e* in solidum vices suas quis commiserit, non quidem omnes reddere votum poterunt (quia vota dirigere possent in diversos, sicque res non haberet exitum) sed erit occupantis melior conditio: & si ita concurrant, ut inter eos prior non appareat, is admittetur duntaxat, quem vel Capitulum, vel pars major elegerit: vel si concordare nequeant, is, qui primus in instrumento, vel literis procurationis nominatus fuerit.

Non possunt plures deputari ad eligendum non in solidum. h.d.

§. 6. Sin autem plures non in solidum constituti fuerint, eadem ratione nullus eorum admittendus erit, sibique mandans imputet, qui sic eos imprudenter constituerit.

Non potest votum in electione reddi per literas.

§. 7. Sed cum absens reclamante Capitulo extraneum constituere nequeat, videamus, an, si nullus de collegio velit esse procurator, saltem per literas votum suum reddere valeat: & sane, cum non ante electionem, sed in ipsa electione secrete, & sigillatim duntaxat singulorum vota sint exprimenda, per literas reddi non poterunt.

Superius dicta non habent locum in electione Papæ, in qua multa sunt specialia. h. d.

§. 8. Sed hæc quidem in aliorum Episcoporum, non in Romani Pontif. electione obtinent. In hujus enim nec ulla necessaria est citatio, nec alii quis absens votum suum demandare permittitur. Alia quoque in eo specialiter constituta sunt, quæ ex Decretalium libris decentius est, quam hic accipere.

Electio celebratur tribus modis, & quomodo per inspirationem: & quod Laici non per inspirationem, sed per conspirationem dicuntur eligere. h. d.

§. 9. Celebratur autem electio tribus modis *a*, per inspirationem, per scrutinium, & per compromissum: per inspirationem, ut cum electores nullo præcedente tractatu, quasi divini Spiritus impulsu, simul omnes in unum repente consentiunt, & simul unum nominant: quod si forte Laici prece, vel precio *b* corrupti aliquem concordibus clamoribus petant, is non tam per inspirationem, quam per nefariam conspirationem nominatus, omni penitus electionis fructu merito carere debet.

Quomodo dicatur celebrari electio per scrutinium, & qui sint scrutatores. h. d.

§. 10. Per scrutinium fieri dicitur electio, cum præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt commode interesse, tres de collegio fide digni assumuntur, qui secrete, & sigillatim vota cunctorum diligenter exquirunt, & demum in scripturam redacta publicant. Quo facto collatione habita is demum censetur electus, in quem vel omnes, vel major, & sanior pars Capituli statim consenserint.

Pars minor eligentium, ad infringendam majoris partis electionem, potest opponere de propria auctoritate ac zelo, & de meritis electi. h. d.

§. 11. Quod si eligentium vota ita se diviserint, ut hinc quidem electorum pars numerosior consistat, inde minor, sed quæ non minus ex auctoritate eligentium, quam ex meritis electi sanior appareat, ad infringendam partis numerosioris electionem facultas erit minori, & de auctoritate ipsorum eligentium, & de meritis eorum, qui electi fuerint, opponere.

Contra electionem factam a duabus partib. non potest opponi nisi de nullitate voti alicujus earum dictarum partium h. d.

§. 12. Hoc tamen tunc obtinebit, cum non magnus in altera parte contigerit excessus: cæterum si quando *c* duabus electionibus celebratis pars altera eligentium alia duplo major numero deprehendatur, contra hujusmodi electores ad extenuationem meriti, vel auctoritatis ipsorum paucioribus vel electo ab eis opponendi facultas non erit, quanquam, si quid opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum ipso jure redderet, id eis minime censetur interdictum. Vocantur autem viri tres de collegio sumti, Scrutatores, eo quod singulorum vota diligenter scrutentur.

Quomodo per compromissum celebretur electio, & quod arbitri non servantes formam compromissi nulliter eligunt. h. d.

§. 13. Per compromissum celebratur electio, cum plures idonei viri eliguntur, in quos omnium vice eligendi certo modo facultas & potestas transfunditur, qui arbitri compromissi fines diligenter custodire debent, scituri, si quid non secundum demandatam formam egerint, nullum habiturum esse juris effectum.

Hhhhh 2 *Pote-*

a C. antiqua. extr. de privil. b quod sicut in fin. princ. d. tit. de elect. c d. c. quod sicut. in fin. princ. d C. si quis justo. §. porro. de elect. in 6. e C. si quis justo in princ. de elect. in 6.

a C. perpetuo ubi præsumpt. 8. Heliæ. de elect. in 6. b C. si ergo. 8. q. 1. & c. 2. de election. extra. c C. si quando contigerit de elect. in 6.

Potestas arbitrorum non expirat re non integra, etiam non secuta electione. h. d.

§. 14. Quod *a* si intra terminos constiterint, quod ab eis gestum fuerit, usque adeo ratum habendum erit, ut etiam non secuta electione, re tamen non integra, demandata sibi potestas revocari non possit.

Ostendimus, quibus modis electio celebretur: consequens nunc est, ut videamus, & qui possint eligere, & in quos cadere possit electio.

TITULUS VII.
QUI ELIGERE, ELIGIVE POSSUNT.

Quibus jus eligendi competat. h. d.

JUs igitur Prælatum eligendi ad Canonicos hodie, & ad viduatæ Ecclesiæ pertinet collegium. Sed & si qui consuetudine, vel præscriptione, pacto, vel privilegio fuerint muniti, ab electione minime sunt excludendi.

Impuberes, & non constituti in sacris non possunt eligere. h. d.

§. 2. Sed neque in pupillari ætate constituti, neque ii, qui sacris ordinibus non sunt decorati, sunt admittendi. Absurdum enim esset, si ad tanti ponderis res explicandas ii, quorum nullum est animi judicium, & ad sacra tractanda ii, qui nondum illa attigerunt, assumerentur.

Excommunicatus minore excommunicatione eligit: secus majore.

§. 3. Illud quæsitum est, an excommunicati ad eligendum admitti possint. Et sane, si minoris excommunicationis vinculo tantum fuerint innodati, ab electione arcendi non sunt: Anathemate autem percussi ab omni penitus eligendi facultate repelluntur.

Suspensus a canone eligit: secus ab homine.

§. 4. Jn suspenso quoque non absimilis obtinet distinctio. Si enim quis per solam canonis dispensationem suspensus sit, electioni interesse minime prohibetur: si vero per Judicis sententiam anathematizato similis habebitur.

Eligere a superiore prohibiti, absentes, hæretici non possunt eligere.

§. 5. His quoque & illi annumerari debent, quibus a superiore, ne eligant, interdictum est. Item absentes, qui tamen si legitimis causis ad electionem accedere impeditos esse se docuerint, aliis de Capitulo votum suum demandare secundum ea, quæ proxime *b* exposuimus, minime sunt prohibendi. Hæreticis autem, vel non Catholicis indistincte jus eligendi adimitur.

Ob non servatam formam, & ob negligentiam eligentium, electio devolvitur ad proximum superiorem. h. d.

§. 6. Interdum tamen accidit, ut ii, quibus ab initio jus eligendi competit, eo jure postmodum priventur: ut puta, si qui aliter, quam per præscriptas formas eligere tentaverint: item qui per tempus constitutionibus diffinitum in eligendo negligentes fuerint: quo casu ad proximum superiorem eligendi potestas devolvitur.

Electio facta de indigno, jus eligendi transfert ad Romanum Pontificem.

§. 7. Alia sane *c* causa eorum est, qui scientes indignum eligunt, aut postulant: nam licet & ii eligendi jure priventur, id tamen non ad Primatem, aut Archiepiscopum, sed immediate ad summum Pontificem devolvitur.

Laici non possunt. h. d.

§. 8. Laicis *d* quoque, etiamsi Principes sint, nullo neque consuetudinis, neque præscriptionis, neque conventionis jure ad electionem aspirare permittitur. Patroni tamen circa jam factam electionem non indecenter postulatur assensus.

Qualem Episcopum esse oporteat. h. d.

a C. *in causis. exe. eod. tit.* b *supra tit. præced. §. sed. etsi quis.* c *d. c. quanquam. de elect. in 6.* d *d. c. sacrosanct. in fin. & c. cum terra. in fin. eod. tit. cap. nobis. ex. de jure pat.*

§. 9. Oportet autem eum, qui in Episcopum eligendus sit [cum Ars sit artium, regimen animarum] ætate maturum esse, natalibus illæsum, corpore integrum, fama candidum, literis instructum, religiosum, prudentem, temperatum, castum, hospitalem, mansuetum, irreprehensibilem, secundum ea, quæ latius infra *a* dicturi sumus. Si enim ad seculares honores sine suffragatione meritorum indignum est perveniri, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adjuvant: quam diligens, ac prudens habenda est dispensatio divinorum munerum, & Ecclesiasticarum dignitatum.

Minor triginta annis, excommunicatus, suspensus, & non constitutus in sacris, & schismaticus non reconciliatus, non possunt eligi.

§. 10. Igitur is, qui ad Episcopalem dignitatem promovendus est, annos natus esse debet non minus triginta *b*: nam ea ætate Dominum *c* & baptizatum esse, & concionatum fuisse legimus: alioqui si quis minor fuerit, eligi non poterit. Jdem *d* juris est in iis, qui aut excommunicationis, aut suspensionis vinculo sunt innodati. Sed nec ii *e*, qui in sacris ordinibus non sunt constituti, saltem subdiaconatu, neque schismatici eligi debent.

Eligentes indignum per triennium eligi non possunt. h. d.

§. 11. Illi *f* quoque, qui scienter indignum eligunt, non solum eligendi potestate privandi sunt, verum etiam per triennium, ut ab aliis possint eligi, se ipsos inhabiles reddunt.

Neophytæ non possunt eligi.

§. 12. Neophytæ *g* quoque in Episcopos ordinari prohibentur: indecens enim est, & valde præposterum, eum fieri magistrum, qui nondum didicit esse discipulus. Appellantur autem Neophytæ *h*, qui propositum sacræ religionis noviter assumpserunt.

TITULUS VIII.
DE POSTULATIONE.

Quid sit postulatio. h. d.

POstulatio *i* est ejus, qui eligi non potest in Prælatum, concors Capituli facta petitio.

Qui non animi vel corporis vitio, sed alias non potest eligi puta minor XXX. annis, vel spurius potest postulari.

§. 2. Sciendum est enim quosdam esse, qui quamvis eligi non possint, postulari tamen minime prohibentur. Quæ res ita videtur posse commode diffiniri, ut quicunque non animi, vel corporis vitio, sed ob alterius defectum qualitatis eligi impediuntur, iidem tamen postulari possint. Ex hoc apparet *κ*, eum, qui trigesimum annum nondum complevit, item in minoribus ordinibus constitutum, aut laicum, item naturalibus læsum *l*, licet eligi non possint, postulari tamen posse.

Episcopus & electus debent postulari, non eligi: secus Abbas, & alii inferiores. h. d.

§. 3. Episcopus *m* quoque cum propriæ sit alligatus Ecclesiæ, ad aliam transitum facere non potest: ea propter non eligendus, sed postulandus erit. Non idem juris est *n* in Abbatibus, & cæteris Prælatis infra Episcopalem dignitatem constitutis: isti enim, licet propriæ Ecclesiæ videantur alligati, nihilominus eligi possunt: proprium tamen non deserunt monasterium, nisi licentia legitime impetrata.

TI-

a *Infra, de vit. & honestat.* b *c. cum in cunctis. extr. de elect.* c *can. Presbyter. dist. 78.* d *sup. eod. tit. §. illud. & §. seq. e can. de Syrocusanæ. in fin. dist. 28. c. a multis. de ætate & qualitat.* f *c. cum in cunctis. §. fin. & c. cum Vinnoniens. & c. per inquisitionem, extr. de elect.* g *can. can. 1. dist. 48.* h *can. 2. ead. dist.* i *gl. in ver. vera postulatio. c. 1. de postulat. in 6.* κ *gl. in c. fin. extr. de postulat. & c. cupientes. §. denique de elect. in 6.* l *c. innotuit. extra, de elect.* m *d. c. ubi gl. extra, eod. tit.* n *c. nullus religiosus. & c. si Abbatem, de elect. in 6.*

TITULUS IX.
DE CONFIRMATIONE ELECTIONIS.

Electus debet intra mensem consentire electioni, alioqui alius poterit eligi. h. d.

NUnc videndum est de confirmatione. Sciendum est itaque inprimis, Gregoriana constitutione *a* in Lugdunensi Concilio cautum fuisse, ut electores, quamprimum commode possint, operam dent, ut electi consensum habeant: quem si infra mensem, sine causa legibus cognita, electus accommodare distulerit, jure, si quod ei fuerat ex tali electione quæsitum, statim carere debere: electoresque ad aliam electionem libere posse convolare.

Electus post consensum electioni præstitum, vel notitiam habitam, debet intra mensem ad sedem Apostolicam iter arripere, & quanto citius poterit, confirmationem obtinere.

§. 2. Eadem constitutione *b* cavetur, electum infra tres menses post consensum electioni præstitum, si nullum justum impedimentum obsistat, confirmationem a superiore Prælato petere debere: alioqui trimestri spatio elapso electionem esse penitus irritandam. Sed cum interdum eveniat, ut aliquorum locorum vicinitas minus exigat, aliquorum distantia prolixius tempus exposcat consultissime Nicolaus *c* III. sanxit: ut electi, quorum electionum confirmationes ad sedis Apostolicæ examen deducit, immediata subjectio, vel appellatio interjecta devolvit, infra mensem post consensum, vel habitam de ipsorum electione notitiam, ad sedem ipsam Apostolicam iter arripiant, & quanto citius commode poterunt, cum omnibus juribus coram sede Apostolica personaliter comparere nitantur, suarum electionum confirmationes petituri: aliaque insuper adjecit, quibus Ecclesiarum periculosis vacationibus ac malignantium subterfugiis, electorumque incommodis facile occurritur: quæ non solum in electionibus, verum etiam in postulationibus obtinere voluit.

Non confirmatus non potest res Ecclesiæ administrare. h. d.

§. 3. Quamdiu *d* autem quis confirmatus non est, rerum Ecclesiasticarum administrator esse non potest. Quod si negotiis Ecclesiæ, ad quam vocatus est, sese temere ingesserit, omni jure quod ei per electionem quæsitum fuerit, statim privandus erit: nullo neque Oeconomatus, nec procurationis prætextu excusandus.

Electo non est obediendum, nisi literis confirmationis ostensis. h. d.

§. 4. Petet igitur is, qui confirmatus est, ab Apostolica sede literas, confirmationis suæ tenorem continentes, illisque ostendet, ad quos ea res pertinet: alioqui nulli eum absque dictarum literarum ostensione recipere tenebuntur. Quod & in promotione apud dictam sedem facta, & in consecrationis, vel benedictionis munere, locum sibi vendicat.

Confirmatio non conceditur, nisi cum causæ cognitione. h. d.

§. 5. Is autem *e*, ad quem confirmatio pertinet, diligenter examinare debet & electionis processum, & personam electi: est enim hoc generale, ut ad eum pertineat examinatio, ad quem manus impositio spectat. Et cum omnia rite concurrunt, tunc munus ei confirmationis impendat. Quod si secus factum fuerit, non solum dejiciendus erit indigne promotus, verum etiam indigne promovens puniendus. Nihil est enim quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quam si indigni ad regimen assumantur animarum. Quod cum in cunctis sacris ordinibus sibi locum vendicet, in Episcopo tamen multo fortius: qui ad curam aliorum positus, in se ipso debet ostendere, quomodo cæteros in domo Dei oporteat conversari. Quod si forte eligentium vota in duas se diviserint partes, is confirmatoris judicio alteri præferendus erit, qui majoribus juvatur studiis & meritis.

Si unus sit postulatus, alius electus proponitur electus æque idoneus, nisi postulantium sit duplo major numerus. Qui tamen si ignoranter indignum postulaverint, nec postulatio, nec electio valet: sed si scienter, electio tenet. h. d.

§. 6. Et *a* si vacante Ecclesia, scisso in duas partes Capitulo, alius quidem electus fuerit, alius vero postulatus, quæri potest, electio, ne confirmanda, an vero postulatio sit admittenda? in qua specie si tam postulatus, quam electus sint idonei, responsum est: si postulantium numerus sit eligentium duplo major, utique postulationem esse admittendam: sin id minus, electionem confirmandam. Sed si postulantes indignum nescii postulaverunt, nec postulatio, nec electio rata habenda erit: si scienter & prudentes, erit electio confirmanda.

In confirmatione facienda citandi sunt, quorum interesse potest. Et calumniose opponentes puniuntur. h. d.

§. 7. Illud *b* etiam confirmante observare oportet, ne dum nimia in confirmando celeritate utitur, contra doctrinam Apostoli proprium affectum juri & æquitati præponat. Itaque si coelectus aliquis, vel contradictor apparet, ante confirmationem nominatim vocandus est: alioqui si nemo apparet in foribus Ecclesiæ, in qua electio facta est, generaliter edicendum erit, ut si qui sint, qui confirmationi futuræ velint opponere, ad contradicendum in assignato peremptorio termino præsentes esse debeant. Quæ omnia locum habent, sive concorditer electio fuerit celebrata, sive non. Sciant autem ii, qui contra electionem opponendum duxerint, se, si probationibus destituti fuerint, ab omni pœnitentiæ præsidio exclusos, legitimis pœnis esse subjiciendos.

Potest dispensari cum electo schismatico, si nullum ordinem a schismaticis susceperit. h. d.

§. 8. De *c* illo dubitari coutingit, an ejus, qui abjurato schismate ad unitatem Ecclesiæ rediit, confirmanda sit electio? & responsum est: si a schismaticis nullum susceperit ordinem, & ejus electio canonice celebrata deprehendatur, posse illam dispensative confirmari.

Confirmatus & nondum consecratus exercet solum, quæ sunt jurisdictionis, non quæ sunt ordinis. Et nemodat quod non habet. h. d.

§. 9. Igitur confirmatione secuta, inter electum & personas eligentium, hoc est, Ecclesiam, spirituale conjugium *d* contrahitur. Quapropter confirmatus liberam super illis statuendi nanciscitur facultatem. Hoc autem sic intelligi oportet *e*, ut eorum quidem quæ jurisdictionis sunt, ut puta, corrigendi, excommunicandi, jusjurandum exigendi, conferendi, confirmandi, & iis similium, libera confirmato permissa sit tractatio: ea vero, quæ non jurisdictionis, sed ordinis sunt *f*, veluti Clericorum ordinationes, benedictiones virginum, depositiones, Ecclesiarum & altarium consecrationes, ante propriam consecrationem peragere pro hi betur. Neque enim ratio suadere videtur, ut quis in alios id conferre possit, quo eundem indigere dignoscitur. Quod si consecratus sit, non solum quæ jurisdictionis, verum etiam quæ ordinis sunt, exequi poterit.

TITULUS X.
DE CONSECRATIONE.

Consecratio expediri debet intra tres menses post confirmationem. h. d.

DEbet igitur is qui canonice electus, confirmatus, & examinatus est, novissime consecrati. Quod *g* quidem, ne Ecclesia Pastoris quasi destituta solatio aliquod patiatur incommodum, intra tres menses

a *C. quam sit. de elect. in 6.* b *d. c. quam sit. de elect. in 6.* c *C. cupientes. de elect. in 6.* d *Cap. avaritiæ. de elect. in 6.* e *C. nihil est. in princ. extra, de elect.*

a *C. scriptum est, extr. de elect.* b *c fin. de elect. in 6.* c *c. quia diligentia. extr. de elect.* d *c. 2. §. sicut autem. extr. de translat. Episc.* e *Gl. fin. c. transmissa. extr. de elect.* f *c. quod sicut. §. præterea. & d. gl. fin. extr. de elect.* g *can. 2. dist. 75.*

post electionem, nisi legitimum subsit impedimentum, expediri debet: alioqui si Metropolitanus, aut ii, ad quos ea res pertinet, negligentes fuerint, Ecclesiasticis condemnationibus subjiciendi erunt.

Consecrationi interesse debent ad minus tres Episcopi, alioqui non valet. h. d.

§. 2. Ordinationi autem interesse debent non solum Metropolitanus, verum etiam comprovinciales Episcopi, qui numerum conficiant trium. Nam & B. Jacobus, qui Justus appellatus est, a Petro, Joanne, & altero Jacobo Apostolis ordinatus est: successoribus suis scilicet formam dantibus: ut non minus quoque tribus Episcopis, cæteris quoque assensum præbentibus Episcopus ordinetur. Quod si ab uno, vel duobus Episcopis ordinatio expedita fuerit, taliter ordinatis, ut Episcopi nominentur, a sanctis patribus interdicitur: ergo si nomen non habent, officium qualiter habebunt? Evocandi sunt igitur a Metropolitano *a* Suffraganei; qui si omnes concurrunt, bene est: si aliqui convenire non possunt, sui præsentiam per epistolam facere debent.

Archiepiscopus impeditus, consecrationem sui suffraganei alteri committere potest.

§. 3. Quod si Metropolitanus vel infirmitate, vel alia justa causa ita præpediatur, ut suorum Suffraganeorum aliquem consecrare non valeat, alicui Coepiscoporum vices suas demandare poterit, a quo consecrandus munus consecrationis recipere tenebitur.

Deficientibus Episcopis comprovincialibus, advocandi sunt Episcopi vicinæ provinciæ.

§. 4. Illud quæsitum est, si in provincia, in qua olim plures Episcopi fuerint, unum tantum remanere contigerit, quid fieri debeat, cum nec solus ordinare possit, & nullos, quos convocet, habeat provinciales. De hoc in Sardicensi Concilio *b* statutum legitur, ut superstes Episcopus convocet Episcopos vicinæ provinciæ, & cum eis comprovinciales sibimet Episcopos ordinet.

Quomodo sit explicanda consecratio. h. d.

§. 5. Congregatis *c* igitur hora Dominicæ lucis tertia Episcopis, & scrutinio cum precibus celebrato, duo supra caput ordinandi Evangelii codicem tenentes manus imponant, & uno super eodem benedictionem fundente, cæteri, qui adsunt, manibus suis caput ejus tangant, atque illud una cum manibus sacro chrismate deliniant: quo demum peracto Ecclesiæ Romanæ, atque ejus Pontificibus fidelitas secundum formam Gregoriani rescripti juranda erit.

TITULUS XI.

DE RECEPTIONE, ET AUCTORITATE PALLII.

Pallii receptio non est differenda: & volens aliquid palliando objicere, debet jurare de calumnia, & intra duos menses objecta probare: alioqui tenetur ad pœnam talionis.

Hoc *d* amplius Metropolitanum prospicere oportet, ut pallii petitionem, & receptionem non differat: cum sibi sine pallio Episcoporum consecrationem minime permissam scire debeat. Est autem Pallium Metropolitanorum insigne ornamentum, quod de corpore B. Petri sumitur, pastoralis officii plenitudinem designans: cujus receptio, ut citius explicetur, novissime constitutum est, ne per cujusvis criminis objectionem forte palliando faciendam differri possit: nisi objicientes corporali juramento præstito firment se, nec agere quicquam callide, ac de objectis promptam fidem, hoc est, intra bimestris temporis spatium afferant, ad talionis, vel extraordinariam pœnam se Præsidis obligantes arbitrio, si objecta minime probaverint. Quod si contradictores ista facere renuerint, eorum objectionibus nequaquam obstantibus ad ipsius traditionem pallii procedendum erit.

a Can. 1. & seq. dist. 64. & can. 2. disti 65. b can. fin. d. 65. c can. 1. dist. 75. d. can. 1. dist. 100.

Metropolitanus solum in sua provincia, & certis diebus pallio utitur, & pallium personam sequitur, & ideo commodari non potest.

§. 2. Sed eo nec semper, nec ubique Metropolitanus uti poterit (id enim soli Romano Pontifici *a*, dum Missarum celebrat solennia, permittitur) verum in sua tantum provincia, ac certis duntaxat diebus. Et cum personam pallium non transeat *b*, nec alteri commodari poterit: & cum eo quisque sepeliendus erit.

Pleraque dicta de cratione Episcoporum habent locum etiam in aliis Prælatis.

§. 3. Hæc de creandis Episcopis dixisse sufficiat: nunc de illorum vita, ac qualis eorum debeat esse conversatio, pleraque & de cæteris Sacerdotibus intellecturi paucis expediamus.

TITULUS XII.

DE VITA, ET HONESTATE PRÆLATORUM.

Qui præcellit dignitate, debet & innocentia præcellere. h. d.

Debet *c* igitur Episcopus esse sine crimine, & cunctum populum, cui præest, conversatione, & innocentia præcellere. Qualis enim erit ædificatio discipuli, si se magistro intelligat esse præstantiorem; nam Episcopus instruere, & admonere omnes debet: nemo autem recte monitoris personam suscipit, nisi qui moribus suis aliorum errata condemnat. Quod non solum de Episcopo, sed etiam de omnibus, qui domui Dei deserviunt, intelligi oportet: quia vehementer Ecclesiam Dei destruit meliores Laicos esse, quam Clericos: quæque in aliis membris Ecclesiæ vacant a culpa, sæpe in Sacerdotibus habentur illicita.

Episcopus cavere debet ad improborum commercio, & in corrigendo non minus charitatem, quam potestatem exercere debet. h. d.

§. 2. Ab improborum quoque commerciis abstinebit: malorum enim consortia bonos corrumpunt. Habebit igitur secum honesti testimonii clericos, qui possint irreprehensibiles inveniri: & si quando illos, sive etiam Laicos inter se diffidere contigerit, ad pacem magis, quam ad judicium compellat, inque illis corrigendis plus agat benevolentia *d*, quam severitas: plus charitas, quam potestas: neque dominari magis, quam consulere subditis cupiat, ne quod provisum est ad concordiam, tendat ad dissidium.

Prælatus in corrigendo debet miscere severitatem lenitati. hoc dicit.

§. 3. Cum lenitate tamen severitas miscenda est; nam misericordiæ multum demitur, si severitate omnino sit destituta; ideoque Rectoribus inesse debet juste consulens misericordia, & pie sæviens disciplina: ut nec in disciplinæ rigore benignitatem mansuetudinis, nec rursus in mansuetudine districtionem deserant disciplinæ: quodque severius castigare necesse est, non sævientis plectatur animo, sed medentis.

Prælatus non debet tolerare perversos. h. d.

§. 4. Præterea cavendum est, ne perverse agentes connivendo toleret. Culpam enim facientis habet, qui, quod potest, neligit emendare: & error, cui non resistitur, approbatur.

Episcopus orationi debet insistere. h. d.

§. 5. Inprimis autem orationi & prædicationi insistat: Nam præconis officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit: hinc est, quod super Pastores primos in linguarum specie spiritus Sanctus insedit. Populum itaque prædicando doceat, sed illa doceat, quæ a Deo ipse didicerit, non

a C. ad honorem. eod. tit. extr. b c. 2. eod. tit. c can. unum orarium vers. oportet. Episc. d. 25. d can. licet pleum 1 ue. 4. dist. 45.

non quæ illi caro, vel humanus sensus suaserit. Eapropter sacris libris jugiter insistere illum oportet a: nec enim sufficit Prælatis bona conversatio, nisi addatur scientia doctrinæ.

Episcopus hospitalis esse debet, & liberalis. h. d.

§. 6. Sed b nec utramque sibi sufficere credat, nam largam quoque manum habere debet, & necessitatem patientibus subvenire, alienam inopiam suam credens. Res suas inter histriones, venatores, aut aucupes minime dispenset: pauperes potius in hospitio recipiat, & facilius exemplo suo ad hospitalitatem subditos attrahat.

Prælatus debet sobrius esse, prudens, & peritus, non solum peritia literarum, verum etiam negotiorum.

§. 7. Sobrius sit, non vinolentus c: non sit percussor *, & ad vindictam facilis: imo in omni genere rerum agendarum prudentiam secum habeat: si enim mancum, aut debilem sancta contingere nequaquam lex divina permittit, quanto magis doni cœlestis dispensatores esse non convenit, (id quod est deterius) mente debilitatos?

Episcopus non debet secularibus negotiis se implicare. h. d.

§. 8. Sicut autem Episcopum nullo errore convenit involvi, ita nulla debet cupiditate corripi, & propterea lucri cupidus esse prohibetur, & alicui etiam honesto negotio d, ut sibi victum, & necessaria quærat, operam dare. Nam & Dominus negotiatores de templo verberatos expulit: & Apostolo teste, nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.

Pudicitiæ studiosus esse debet Episcopus. h. d.

§. 9. Pudicus e quoque debet esse, & moribus, & verbis pudorem præseferre. Eapropter Maguntino Concilio f statutum legitur, ut nullus Sacerdos fœminas, de quibus suspicio potest esse, retineat: sed neque matrem, aut amitam, aut sororem retinebit: quia & in illis instigante diabolo scelus perpetratum reperitur, aut in pedissequis earum. Itaque domesticarum g quoque personarum immoderatam familiaritatem vitabit.

Qualis quis sit interius, debet per exteriora demonstrare. hoc dicit.

§. 10. Oportet h item Episcopum, cæterosque Ecclesiasticis officiis mancipatos per decentiam habitus extrinseci morum intrinsecam honestatem indicare: & ideo, si prærterquam ex causa urgenti indumentis præter ordinis ac officii decorem, præsertim publice, luxurienter, illorum impudentia variis modis non minus recentioribus, quam antiquis Pontificum decretis coercetur. In summa cum pro populo Episcopi Suffragatores ad Deum parentur, necesse est ut omni genere virtutum ejus gratiam habere nitantur: quia cum is, qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur.

TITULUS. XIII.
DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

Archidiaconus est a Jure constitutus Vicarius, & quasi oculus Episcopi, & inter Clericos cognoscit, visitat, & corrigenda emendat, & ardua ad Episcopum defert, de cujus licentia poterit etiam excommunicare. h. d.

QUoniam vero gravis, & lata est Pastoralis officii cura, recte constitutum est, ut aliqui in Ecclesia sint, qui una cum Episcopo onus ferant, & sui Prælati valeant sublevare solicitudinem. Talis est Archidiaconus i, qui major post Episcopum, & ejus Vicarius reperitur. Cujus vigilantia, & solertia usque adeo in domo Dei excubare debet, ut oculus Episcopi non immerito meruerit appellari. Ea propter debet is audire jurgia singulorum, & quæ corrigenda, & emendanda viderit, corrigere & emendare. Quod si qua fuerint ita ardua, quæ per eum commode non possint terminari, ad Episcopum suum deferet. Dispiciet quoque, ut Primicerius, Sacrista, & Custos injuncti sibi muneris solicitudinem diligenter exequantur. Sed & tertio quoque anno, si Episcopus non poterit, universam Parochiam circumire debet, & cuncta, quæ ordinatione vel emendatione indigere viderit, secundum canonicas sanctiones corriget, & si Episcopi auctoritas accesserit, excommunicationis etiam sententiam feret.

TITULUS XIV.
DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

Archipresbyter est vicarius Episcopi, circa divina: & Archipresbyterorum duæ sunt species. h. d.

NOn absimiles Archidiaconis Archipresbyteri habentur: nam & ii Prælati sui circa spiritualia curam sublevant a. Horum autem duplex est species: alii enim urbani sunt, alii autem exteri. Urbani sunt, qui Præsulis sui absentis circa divina in urbe vicem sustinent, aut præsentis curam minuunt: ut officium inchoando, celebrando, & benedicendo, & cunctis providendo, quæ Sacerdotum ministerio perfici debent.

Quæ sit potestas foraneorum Archipresbyterorum. h. d.

§. 2. Exteri sunt b, qui circa singulas plebes constituti, non solum vulgi solicitudinem gerunt, verum etiam Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumspectione custodire debent: qui licet suis præsint plebibus, ut Episcopus matrici præest Ecclesiæ: nihil tamen contra sui Præsulis ordinare decretum audere debent.

Obtinentes aliquam præposituram, debent etiam habere ejus præposituræ ordinem. h. d.

§. 3. Admonendi c sunt autem ii, qui præposituræ alicujus administrationem canonice volunt obtinere, ut non solum nomen, verum etiam ordinem habere studeant. Unde d nisi qui Archidiaconatum tenent, Diaconi: aut qui Archipresbyteratum, Presbyteri infra annum fiant, amittent honorem, etiamsi justa causa prohibente Presbyteri, aut Diaconi esse non potuerint.

TITULUS XV.
DE OFFICIO VICARII.

Vicarius Episcopi non potest inquirere, punire, privare beneficiis, vel eadem conferre, nisi hæc specialiter sibi committantur. h. d.

PEr Vicarium quoque, cum Episcopus per se ipsum deservire, & residere rationabili causa prohibetur, aut præsens omnibus commode par esse non potest, Episcopalis repræsentatur auctoritas. In quo tamen illud advertendum est, quod licet per generalem officii commissionem Vicario factam e, causarum cognitio transferatur: potestas tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquos a suis beneficiis vel administrationibus amovendi, vel beneficia conferendi (nisi specialiter concessa sit) non transfertur.

Habens curam animarum in diversis Ecclesiis, vel Laicus non potest constitui Vicarius.

§. 2. Debet autem Episcopus circumspectus esse, ne Laicum Vicarium sibi constituat. Indecorum f est enim, Laicum hominem viros Ecclesiasticos judicare: nec in uno eodemque officio debet dispar esse professio. Quod etiam lege divina prohibetur, dicente Moyse, *Non arabis in bove & asino*. Inde & Honoriana constitutione cavetur g ut Episcopus

a *Dist.* 36. & *seq.* b *dist.* 42. c *dist.* 44. *in sum.* & *per totum* *dist.* 45. d. *can.* 2. 21. *q.* 3. & *per totum* e *in sum. dist.* 43. f *c.* 1. *extr. de cohabit. Cl.* & *mul.* g *dist.* 43. *in sum.* & *per totum.* h. *dist.* 40. & *Cl.* 2. *eod. tit. de vit.* & *honest. præl.* i c. 1. & *c. ad hæc not. etr. eod. tit.* & *per totum. can.* 1. *vers. Archidiaconus. dist.* 25. & *can. Diaconi* 11. *dist.* 93.

a *Can.* 1. *vers. Archipr. d.* 25. b *c. fin. eod. tit.* c. *Cl.* 2. *de ætat.* & *qual.* d *can* 1. *dist.* 60. e *c.* 2. & *cap. seq. eod. tit. in* 6. f *can. in nona actione* 16. *q.* 7. g *c. fin. extr. eod. tit.*

copus eum, qui perpetuam Vicariam obtinet, per subtractionem proventuum, vel ipsius Vicariæ ablationem compellat, ut se in Presbyterum promoveri faciat.

A Vicario appellatur ad Archiepiscopum: Ab Archidiacono ad Episcopum. h. d.

§. 3. Inter Vicarium autem, & Archidiaconum illud interest, quod a Vicario non ad Episcopum, sed Archiepiscopum *a*; ab Archidiacono vero, nisi aliud Ecclesiarum inducat consuetudo, ad ipsum, cui immediate subjacet, Episcopum erit appellandum.

TITULUS XVI.
DE COADJUTORE.

Ex causa datur Episcopo coadjutor, cujus datio ad sedem Apostolicam spectat. h. d.

ACcidit *b* etiam interdum, ut Pastor senio aut corporis valetudine impeditus, aut sanæ mentis consilio destitutus, super suum gregem excubias ducere non possit: eapropter vir providus, & honestus illi in coadjutorem adjungendus est, per quem tam Episcopo, quam populo utiliter consulatur. Cujus datio, cum de causis majoribus esse constet, ad sedem Apostolicam, nulla obstante consuetudine, referenda est. Quod tamen sic intelligi opportet, si non in remotis partibus explicanda sit: cæterum, si procul ab Apostolica sede Episcopus impeditus deget, tunc secundum Bonifacianæ constitutionis tenorem providendum erit.

Etiam inferioribus ab Episcopis dandus est coadjutor: & utrisque de facultatibus Ecclesiæ erit subveniendum. h. d.

§. 2. Nec *c* solum Episcopis dandus erit coadjutor, sed etiam, si res exigat, inferioribus: unde, si vel Ecclesiæ Rectorem, vel Archdiaconum ita morbo aliquo contigerit impediri, ut Ecclesiasticis ministeriis vel nullo pacto, vel non nisi cum scandalo interesse possint, eis quoque coadjutor adhibendus erit: & ita res temperanda *d*, ut utrique juxta facultates Ecclesiæ vitæ necessaria ministrentur.

TITULUS XVII.
DE COREPISCOPORUM USU SUBLATO.

Corepiscoporum usus sublatus est. h. d.

ERant olim & Corepiscopi, quibus circa plurima cum Episcopis ministeriorum communis erat dispensatio: quorum tamen institutio tam in Romana sede, quam in aliis totius orbis Ecclesiis, tanquam improba, & supervacanea, est penitus interdicta *e*.

Matrimonium spirituale dissolvitur translatione, renuntiatione & depositione. h. d.

§. 2. Vidimus hucusque de spiritualis fœdere conjugii, quod inter Episcopum, & Ecclesiam contrahitur, quod electione vel postulatione initiari, firmatione ratificari, consecratione intelligitur consummari: item de moribus, & Vicariis, & adjutoribus Episcoporum: tractemus nunc, quibus modis Episcopus ab Ecclesia removetur: & sic quomodo tale conjugium præter mortem dissolvitur. Contingit autem id tribus modis: Translatione, Renuntiatione, & Depositione, seu degradatione: de quibus singulis videamus, ac primum de Translatione.

TITULUS XVIII.
DE TRANSLATIONE.

Translatio inducta est ex utilitate, & ex necessitate: & necessitate cessante translatio irritatur. h. d.

TRanslationes, quæ & mutationes *a* nuncupari possunt, institutæ sunt utilitatis & necessitatis gratia. Utilitatis, cum Episcopis ab ea civitate, cui præpositus est, in aliam transfertur, in qua magis proficere posse verisimiliter existimatur. Sic olim princeps Apostolorum de Antiochena civitate se Romam transtulit, ut scilicet ibidem copiosius proficere posset. Necessitate *b* vero nonnunquam Episcopalium sedium mutationes fieri solent, hostium urgente metu. Sed hoc casu, si civitatem, de qua effugerit Episcopus, ab hostibus liberari, *c* & ad priorem statum contigerit revocari, ad eam expulsus revertetur.

Episcopos transferre ad solum Romanum Pontificem pertinet. h. d.

§. 2. Sciendum est autem Episcoporum translationes, non etiam inferiorum, ad solum Apostolicæ sedis Antistitem certissima ratione pertinere *d*: neque super his matrimoniis quicquam præter ejus assensum immutari debere, aut posse. Quod obtinet non solum, si Episcopus est consecratus, verum etiam si tantum canonice fuit electus, & confirmatus: Cum (ut supra diximus) post electionem, & confirmationem, inter personas eligentium & electi, conjugium sit spirituale contractum.

Qui propria auctoritate se ad aliam Ecclesiam contulerit, & habita carebit, & ambita. h. d.

§. 3. Ea propter *e* quicunque avaritia dicti, aut ambitione impulsi, Ecclesiæ suæ mediocritate despecta, ad majorem sese plebem propria auctoritate transtulerint, a cathedra repelli debent aliena, & carere propria: ut nec illis resideant, quos per superbiam spreverunt: nec illis, quos ob avaritiam vel ambitum concupiverunt. Sicut enim vir *f* non debet adulterare uxorem suam: ita nec Episcopus temere Ecclesiam, ad quam electus fuit, relinquere, ut alteri sese conjungat, etiamsi a populo fuerit attractus.

Quod constitutum est in Ecclesiis Episcopalibus, trahitur etiam ad Ecclesias inferiores. h. d.

§. 4. Non absimilis Juris ratio obtinet in Presbyteris *g*, & cæteris infra Episcopalem dignitatem constitutis. Nam si vel qualibet causa, propria, quis auctoritate *h* cum altero suum beneficium permutare voluerit, uterque proprii beneficii jacturam faciet. Beneficiorum enim, & præbendarum permutationes generaliter fieri prohibentur *i*: præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel spiritualibus annexa, semper labem simoniæ continent: licet possit Episcopus de uno loco ad alium aliquos transferre, ut qui uni loco minus sunt utiles, alibi se valeant utilius exercere.

Si permutatio beneficiorum completa est ex una parte, & per alteram stat quo minus impleatur, restituitur pars ad suum beneficium. h. d.

§. 5. Subventum *k* tamen est ei, qui de permutatione cum aliohabito tractatu præbendam suam cum resignasset, ab alio qui cum permutationis tractatum habuit, & qui postea suam resignare recusat, deceptus est, cum enim deceptis, & non decipientibus Jura subveniant, licet is, qui renuntiaverit, a se beneficium abdicasse videatur, tributa tamen est simplicitati venia constitutumque ut ad resignatum beneficium reverti possit.

Collatio de beneficiis causa permutationis vacantibus facta aliis quam permutantibus, non tenet. h. d.

§. 6 Et generaliter, ne concessione Juris utentibus, præsertim circa spiritualia, illudatur, si qua beneficia ex

a *C. Romana. de app. in 6.* b *C. 1. de Cl. ægrot. vel debil. in 6.* c *Per totum tit. extr. de Cl. ægrot.* d *C. 1. §. præsenti quoque de Cler. ægrot. in 6.* e *Can. Corepiscopo. & seq. dist. 68.*

a *Can. mutationes. 7. q. 1.* b. *can. scias frater. & seq.* d. *c q. 1.* c. *can. pastoralis officii d. 7. q. 1.* d. *can. 2. & fin. extr. eod. tit. de transl. Episc.* e *c. quando. ext. eod. tit.* f *Can. sicut vir. 7. q. 1.* g *can. sicut alterius. in fin. d. 7. q. 1.* h *Cap. cum olim. magister. extr. de rerum permutat.* i *Cap. quæsitum extr. de rerum permutat.* k *Cap. cum universorum. extr. de rerum permutat.*

causa permutationis aliquibus resignata, aliis quam ipsis permutare volentibus conferantur, nullius firmitatis erit ipsa collatio.

Non obstantibus expectationibus, beneficiorum permutatio fieri potest. h. d.

§. 7. Quinimo *a* si in dioecesi aliqua quidam forte auctoritate Apostolica beneficia proxime vacatura expectent, illi tamen, qui secundum formam juris sua beneficia in eadem dioecesi ad ordinarii collationem spectantia libere, ac sine fraude in manibus Episcopi resignaverint, nonnisi ex causa permutationis resignaturi, ab hujusmodi expectationibus circa faciendam permutationem minime impedientur.

TITULUS XIX.
DE RENUNTIATIONE.

Quid si Renuntiatio, & quibus ex causis possit renuntiari. h. d.

Per renuntiationem quoque quis ab Ecclesia sua removetur. Est autem Renuntiatio juris proprii spontanea refutatio. Ea vero, propter quæ Episcopus potest cedendi licentiam postulare, hæc ferme habent *b*, conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientiæ, malitia plebis, grave scandalum, & irregularitas personæ.

Quale debeat esse crimen, ob quod renuntiari possit. h. d.

§. 2. Propter *c* conscientiam criminis cedendi potest licentia postulari, non cujuslibet, sed duntaxat illius, propter quod ipsius officii executio post peractam poenitentiam impeditur.

Quæ debilitas corporis renuntiandi causam præbeat. h. d.

§. 3. Non absimilis *d* juris ratio in debilitate corporis obtinet: nam non quælibet, sed solum illa legitimam renuntiandi præstat causam, per quam quis ad exequendum officium pastorale redditur impotens; cum interdum non plus hortetur senilis debilitas aliquem cedere, quam maturitas, quæ in senibus esse solet, quem in suo suadeat officio permanere.

Magnus defectus scientiæ tribuit legitimam causam renuntiandi. h. d.

§. 4. Propter *e* defectum quoque scientiæ plerunque potest quis petere cessionem: quia cum illa circa spiritualem administrationem sit potissimum necessaria, & circa curam temporalium opportuna, Præsul, qui in utrisque commissam sibi debet Ecclesiam regere salubriter, ei renuntiat, si quomodo ipsam regere debeat, ignoret. Quanquam autem desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen mediocris tolerari potest: quia imperfectum scientiæ potest supplere perfectio charitatis.

Malitia plebis iustam tribuit renuntiandi causam: item vitatio scandali. h. d.

§. 5. Propter malitiam *f* quoque plebis cogitur interdum Prælatus ab ipsius regimine declinare: veluti quando plebs tam duræ cervicis existit, ut apud ipsam amplius proficere non possit. Item pro gravi scandalo *g* vitando, cum aliter sedari non potest, licet Episcopo petere cessionem, ne plus temporalem honorem, quam æternam videatur affectare salutem.

Ob irregularitatem potest renuntiari. h. d.

§. 6. Item *h* ob irregularitatem: puta si bigamus. Quod si forte de legitimo matrimonio non sit natus, licet hujusmodi irregularitatem subticere non potuerit, si tamen & culpa latet, & causa, cum eo, qui suum laudabiliter implevit officium, injuncta sibi competente poenitentia, poterit non minus utiliter, quam misericorditer dispenari.

Gratia laboris fugiendi non potest renuntiari. h. d.

§. 7. Cæterum *a* ob alias causas renuntiationem affectantes audiendi non sunt: dum forte aliqui laboris angustias declinantes ad ocium adversus gloriosi Pontificis exemplum aspirare contendant.

Episcopus, qui semel ad vitam Monachalem transivit, non potest rursus ad Episcopalem dignitatem reverti. h. d.

§. 8. Accidit autem interdum, ut Episcopus humilitatis, & poenitentiæ causa ab Ecclesia sua removeatur: quod tunc contingit, cum quis Apostolica concessione ab Episcopali sede ad monachalem descendit subjectionem. Quo casu alius in locum ejus subrogari poterit: ille vero resurgere Constantinopolitano *b* Concilio vetante nequaquam valebit.

Impeditus administrare Episcopatum, & propterea factus Monachus, cessante impedimento, potest reverti ad Episcopalem dignitatem.

§. 8. Cæterum speciales *c* quidam casus inveniuntur, in quibus prædicto Concilio non obstante is, qui vitam monachalem elegit, rursum licite potest ad Episcopatum assumi. Si enim quis persecutionis rabie sæviente, vel præpeditus adversa valetudine corporis, cum proficere nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad monasticam vitam descendat: persecutionis, vel ægritudinis impedimento cessante ad Episcopalem poterit resurgere dignitatem. Idem juris est, si quis propter doctrinæ defectum locum regiminis deserens auctoritate Apostolica ad ocium se contulerit monachale: nam si per exercitium lectionis scientiæ reperit margaritam, proculdubio denuo vocatus ad Cathedram pastoralem redire poterit.

Assecutus Episcopatum simoniace, sed ignoranter, si fiat postea regularis, licet ad primum reverti non possit, alium tamen Episcopatum consequi potest.

§. 10. Rursus *d* si quis inscius cupiditate parentum fuerit Episcopatum adeptus, & hoc comperto de licentia superioris illum dimittens, observantiam elegerit regularem, etsi ad eandem Ecclesiam redire nequeat, ad aliam tamen promoveri poterit, Constantinopolitani Concilii constitutione non obstante: quam tunc obtinere oportet, cum poenitentiæ causa, quam Episcopatum retinens peragere non valebat, vitam quis elegerit monachalem.

Ad eum fieri debet renuntiatio, ad quem spectat confirmatio. h. d.

§. 11. Abbas quoque, qui Romanæ immediate subditus est Ecclesiæ, nisi licentia a Rom. Pontifice legitime impetrata, sui regiminis oneri renuntiare minime poterit: quod si Episcopo subjectus sit, cum ejusdem permissione locum suum licito jure poterit relinquere. Et hoc generale est in præbendis, & cæteris minoribus beneficiis, ut apud eum fieri debeat renuntiatio, ad quem pertinere dignoscitur confirmatio: ex quo apparere potest, quod resignatio facta Laico *f* nullam juris obtinet firmitatem.

Papa potest renuntiare Papatui. h. d.

§. 12. De Romano *g* Pontifice quæsitum est, an, quia nullum habet superiorem, in cujus manibus renuntiare possit, Pontificatui ex causa cedere valeat: & super hoc Celestinus V. hæsitationis cujuslibet volens occasionem amputare, & statuit, & decrevit Romanum Pontificem posse libere resignare.

Per procuratorem renuntiari potest, & quatenus valeat renuntiatio facta a procuratore revocato. h. d.

§. 13. Potest *h* autem quis non solum per semetipsum resignare, verum etiam per procuratorem: qui, si ad cedendum

a C. *unic. de rerum permut. in 6.* b C. *nisi cum pridem extr. eod. tit.* c d. c. *nisi.* §. *propter. extr. eod. tit.* d d. c. *nisi.* §. *alia vero.* e d. c. *nisi* §. *pro defectu.* f C. *nisi.* §. *propter malitiam.* g d. c. *nisi.* §. *pro gravi.* h d. c. *nisi.* §. *personæ.*

a *Dict. c. nisi.* §. *verum.* b *Can. hoc nequaquam.* 7. q. 1. c C. *post translationem.* §. *cæterum. extr. eod. tit. de renunt.* d d. c. *post translationem.* §. *rursus eod. tit.* e *Cap. fin. ubi gl. extr. eod. tit.* f C. *quid in dubiis. extr. eod. tit.* g. C. 1. *de renuntiat. in 6.* h *Clem. unic. eod. tit.*

dendum Pontificali aut alii cuilibet dignitati vel beneficio, sponte ac libere constitutus fuerit, si postmodum ignorans revocatus fuerit, tenebit cessio per eum facta, antequam ad ipsius procuratoris, vel illius, in cujus manibus cessio fuerat facienda, notitiam revocatio hujusmodi fuerit deducta: nisi forte per ipsos, aut alios dolo malo factum fuerit, quo minus ad eos, vel eorum alterum, ante cessionem revocatio perveniret.

Qui impetravit cedendi licentiam, compellitur renuntiare: hoc dicit.

§. 14. Aliud juris est, si qui cedendi licentia cum instantia postulata, atque ea obtenta, levitate forte cedere prætermittant: eos enim ad cedendum compellendos esse generali Concilio *a* statuitur.

TITULUS XX. DE DEPOSITIONE, SEU DEGRADATIONE.

Spirituale conjugium dissolvitur per degradationem. h. d.

PEr degradationem quoque conjugium Ecclesiæ & Episcopi dissolvitur. Nihil enim est aliud degradare, quam de gradu dejicere: quod institutum est ad similitudinem *b* exauctoratione ejus, qui militiæ deservit armatæ: cui tam militaris ordo, quam etiam insignia ob delictum detrahuntur.

Duplex est degradatio, verbalis & actualis. h. d.

§. 2. Est autem degradatio duplex, verbalis scilicet & actualis Verbalis degradatio est, cum ab eo, qui auctoritatem habet, assistente certo Episcoporum numero, depositionis fertur sententia: actualis vero, sive solennis, est, cum non solum fertur sententia, verum etiam ab eo, qui degradandus est, vestes & singula insignia sui ordinis gradatim auferuntur. Cujus ordo ac series latissime Bonifaciana constitutione *d* demonstratur.

Proprius solum Episcopus potest deponere constitutos in minoribus ordinibus: secus in majoribus. h. d.

§. 3. Quod *e* autem dictum est, Episcoporum numero assistente, sic intelligi oportet, si de Episcopo, aut illo degradando agatur, qui sit in majoribus ordinibus constitutus. Cæterum si de iis agatur, qui minoribus tantum insigniti sint, proprii Episcopi sententia, absque ullorum Episcoporum *f* interventu, satis erit.

In degradatione Sacerdotum ob causam hæresis potest procedere solus Episcopus delinquentium, cum suis minoribus Prælatis. h. d.

§. 4. Quinimo interdum etiam si Presbyter, vel in sacris constitutus degradandus fuerit, plurium Episcoporum interventus necessarius non erit: nam tales si pro hæresi *g* seculari curiæ tradendi vel perpetuo immutandi sint, quia Episcoporum numerus facile convenire non potest, solus Episcopus, convocatis Abbatibus & aliis Prælatis, virisque suæ diœcesis pietate ac bonis artibus instructis degradare poterit.

Degradatus traditur curiæ seculari, & pro eo debet Ecclesia intercedere, & degradatus se miscens sacris, excommunicatur. h. d.

§. 5. Clericus igitur ob grave flagitium degradatus, cum ab Ecclesiastico foro fuerit projectus, seculari curiæ traditur puniendus. Unde celebranda *h* erit talis degradatio seculari præsente potestate, & cum perfecta fuerit, pronunciandum, ut secularis Judex degradatum, tanquam clericali privilegio exutum, in forum suum recipiat puniendum: pro quo tamen Ecclesia debet intercedere, ut citra mortis periculum in eum sententiam moderetur: & si impetraverit, & degradatus pœnæ superstes fuerit, ab administratione sui ordinis debet abstinere. Quod si cingulo militiæ cœlestis exauctoratus, ausu temerario sibi dudum commissum audebit in posterum attractare ministerium, etiam ab Ecclesia ex canone Apostolorum erit abscindendus.

a C. *quidam cedendi. extr. eod. tit.* b c. 2. §. *actualis. de pœnis in* 6. c *d. cap.* 2. §. *verbalis. de pœnis in* 6. d *d. cap.* 2. e *canon. si quis tumidus.* 15. *qu.* 7. f *can. si autem. in fin. d.* 15. *q.* 7. g *canon.* 1. *de hæret. in* 6. h *canon. novimus. extr. de verbor. significat.*

TITULUS XXI. DE SACERDOTIBUS IN INFERIORI GRADU CONSTITUTIS.

Sacerdotes inferioris gradus, sunt Presbyteri: nec sufficit aliquid obiter tractatum esse. h. d.

NUnc descendamus ad Sacerdotes in inferiore gradu constitutos: subsequenter postea de iis dicturi, qui licet Sacerdotes non sint, in sacris tamen constituti reperiuntur: ac demum de his, qui circa humiliora in domo Dei necessarium ministerium exhibent, qui in minoribus ordinibus dicuntur constituti: de quibus omnibus, si quid superius locuti fuimus, obiter potius quam ex professo locuti fuimus. Inferiores Sacerdotes sunt Presbyteri.

Sacerdotum in duas classes divisio sumpsit originem tam a Testamento Veteri, quam Novo. h. d.

§. 2. Et *a* non ineleganter Sacerdotes in duos ordines distributi esse videntur: hæc enim discretio, tam in Veteri Testamento a Deo per Moysen sumpsit exordium, qui ex præceptis Domini Aaron in summum Pontificem, filios vero ejus inunxit in minores Sacerdotes: quam etiam in Novo ab ipso Christo, qui duodecim Apostolos, tanquam majores Sacerdotes, Septuaginta duos quasi in minores instituit: Petrum vero quasi summum Sacerdotem elegit, dum ei præ omnibus claves regni cœlorum tribuit.

Presbyteri & Episcopi olim erant iidem: sed in remedium schismatis, de Presbyteris unus electus est, qui Episcopus dicitur. h. d.

§. 3 Presbyterum *b* autem & Episcopum sunt, qui eundem olim extitisse affirment, & aliud ætatis, aliud dignitatis fuisse nomen. Sed cum multi in singulis Ecclesiis Presbyteri constituti essent, in remedium schismatis *c* factum est, ut per illos unus eligeretur, qui cæteris esset præponendus: electum autem Episcopi retinuisse nomen, eligentes Presbyterorum: quorum erga Episcopos usque adeo crevit honor, ut illis tanquam filii cœperint obedire, nec jam pro Sacerdotibus habeantur, qui sub nullius Episcopi disciplina & providentia gubernantur.

Presbyter appellatur potius a prudentia, quam annis. h. d.

§. 4. Presbyteri *d* vero nomen, quanquam a senectute sit sumptum, magis tamen sapientiæ indicat maturitatem, quam corporis canitiem.

Quæ sit Presbyterorum potestas, & auctoritas. h. d.

§. 5. Episcopi *e* igitur ac Presbyteri non penitus est absimilis circa sacra ministeriorum dispensatio: illorum enim, quæ gerere potest Episcopus, quædam Presbyter suo jure, quædam illius permissione exequitur, quædam vero nullo pacto potest attingere. Proprio jure Presbyter, Dominici corporis *f* ac sanguinis consecrationem, etiam Episcopo præsente celebrat, infantes baptizat *g*, sanctificato oleo inungit, benedicit, & de occultis peccatis pœnitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis admittendi potestatem habet. Episcopo permittente *h*, aut ultima cogente necessitate, & baptizatos sacro

a *Dist.* 21. *in summ. & per totum.* b *can* 1. § *unde & apud.* 21. *dist.* c *can. olim idem. dist.* 95. *& can. legimus. dist.* 93. d *can. quisquis.* § *Presbyteros dist.* 84. e *can. quamvis. dist.* 68. f *d. canon. quamvis. & canon* 1. § *ad Presbyter.* 25. *dist.* g *canon. constat baptisma. de consecrat. dist.* 4. h *canon.* 1. *& seq.* 26. *qu.* 6. *& can. Presbyteris. de consecr. distinct.*

sacro linire chrismate, & virgines Deo dicare, Presbyteris conceditur, Ecclesias vero erigere, consecrare, reconciliare, sacrum chrisma conficere, Clericos ordinare, excommunicare, pœnitentes publice reconciliare, solis Episcopis reservatur. a

TITULUS XXII.
DE IIS, QUI IN SACRIS SUNT CONSTITUTI.

In sacris constituti sunt Diaconi & Subdiaconi: & Diaconi debent Episcopum custodire, Sacerdotibus celebrantibus assistere, Novum Testamentum prædicare: Eucharistiam vero præsente Episcopo vel Presbytero, populo erogare non possunt. h. d.

SIcut autem Episcopis Presbyteri, ita etiam b utrisque debent obedientiam Diaconi: ad quos Episcopum prædicantem ab insidiis custodire pertinet: ne aut ipse quoquo modo lædatur, aut divina verba per detractores polluantur. Sacerdotibus quoque celebrantibus c in omnibus assistent. Evangelium ad populum prædicabunt. Sed nec baptizare d præsente Episcopo, aut Presbytero, nec Dominici corporis Eucharistiam populo erogare audere debent, nisi prædictis omnibus longius fortasse constitutis, necessitas ad id extrema eos compellat.

Primitiva Ecclesia non habuit Subdiaconos, & apud antiquos Subdiaconatus non reponebatur inter sacros ordines: sed postea & is ordo inter sacros cœptus est haberi: & Subdiaconus potest eligi in Episcopum. h. d.

§. 2. Subdiaconos e licet & Ecclesia primitiva legatur habuisse, talis tamen ordo apud antiquos inter sacros non annumerabatur: paulatim tamen post aliquot temporum curricula cœptus est & Subdiaconatus inter sacros ordines reponi, eisque ad similitudinem tam Presbyterorum, quam Diaconorum continentia f fuit imperata. Cumque a multis, an in Episcopum Subdiaconus eligi valeat, hæsitaretur, novissime g post Urbanum Innocentii processit constitutio, quæ, ut is quoque in Episcopum libere eligi valeat, declaravit ac statuit.

Circa quæ versetur officium Subdiaconi. h. d.

§. 3. Diaconum h igitur Subdiaconus subsequitur: ad quem calicem & patinam ad altare deferre pertinet, & Levitis tradere, eisque ministrare. Urceolum quoque, & aquam, mantile, & manutergium tenere, Episcopo, Presbyteris, & Levitis pro lavandis ante altare manibus aquam præbere.

Subdiaconus potest quis ordinari in decimo octavo anno, Diaconus in vigesimo, Presbyter in vigesimo quinto. h. d.

§. 4. Sicut autem Subdiacono minus creditur, quam Diacono: & Diacono minus, quam Presbytero committitur: ita ad Subdiaconorum minor ætas, quam ad Presbyteratum suffragatur. Poterit igitur hodie, aliquis, nisi aliud Canonicum obsistat impedimentum, decimo octavo natus anno ad primum sacrum ordinem, vigesimo ad secundum, ad Presbyteratum vigesimo quinto promoveri.

Proprie Sacerdotes appellantur, qui Eucharistiam conficiunt, improprie etiam Diaconus & Subdiaconus.

§. 5. Diximus autem Diaconum & Subdiaconum non esse Sacerdotes, proprietatem sermonis attendentes. Proprie k enim Sacerdos is est appellandus, cui sacrificium corporis & sanguinis Dominici in altari conficere permittitur. Cæterum & ipsi interdum Sacerdotes appellantur, sed per abusionem. Vidimus hactenus de iis, qui in majoribus sunt ordinibus constituti: nunc videamus de iis, qui in Ecclesia Dei minoribus sunt ordinibus insigniti.

TITULUS XXIII.
DE IIS, QUI SUNT IN MINORIBUS ORDINIBUS CONSTITUTI.

Minores ordines sunt Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus, & Ostiariatus. h. d.

SUnt igitur in Ecclesia alii minores ordines, qui sine sacramentali unctione, sola Episcopi benedictione, cum quadam vasorum vel indumentorum distributione, præstantur: ut sunt, Acolythus, Exorcista, Lector, Ostiarius, Acolythus a est is, ad quem præparatio luminum, spectata & qui cereum (a quo nomen quoque ducit) deferre debet, quique suggesta pro Eucharistia Subdiaconis præparat. Exorcista b is est, qui exorcismos memoriter retinere debet, manusque super energumenos & catechumenos in exorcizando imponere. Lector c autem is appellatur, qui lectiones debet pronunciare, & ea, quæ Prophetæ vaticinati sunt, populis prædicare. Ad Ostiarium d pertinent claves Ecclesiæ, ut claudat & aperiat templum Dei, & omnia quæ sunt intus extraque, custodiat, fideles recipiat, excommunicatos & infideles provido judicio repellat.

Psalmistatus est minor ordo, & potest conferri a solo Presbytero. h. d.

§. 2. Est & Psalmista, id est, Cantor, qui absque scientia Episcopi e, Presbytero solum jubente, officium suscipit cantandi: qui & ipse, licet apud antiquos dubitatum fuerit, inter minores ordines cœptus est annumerari. f

Constituti in majoribus ordinibus nullo pacto matrimonium contrahere possunt, sed constituti in minoribus possunt: sed si contrahant, privantur beneficiis & dignitatibus Ecclesiasticis. h. d.

§. 3. Horum autem & sacrorum valde dispar est conditio: siquidem illis ita est continentia imperata g, ut nunquam ad matrimonium aspirare valeant: his autem, si ad superiores ordines provehi noluerint, matrimonium contrahere minime interdicitur: sed eo casu non solum ad sacros ordines, & Ecclesiasticas dignitates, & administrationes admittendi non sunt: sed etiam h beneficiis, quæcunque forte habuerint, privandi erunt: nam nec ea sine pravo exemplo possunt & gravi scandalo retinere: i & tales bona Ecclesiastica dilapidare solent.

Hucusque singulariter tam de majoribus ordinibus, quam de minoribus breviter tractatum fuit: exponamus nunc aliqua, quæ tam majorum ordinum, quam minorum, sunt communia.

TITULUS XXIV.
COMMUNIA TAM MAJORUM, QUAM MINORUM ORDINUM.

Minores debent majoribus exhibere reverentiam, majores vero minoribus amorem & charitatem.

IN primis admonendi sunt ii, qui minori sub ordine constituti sunt & officio, ut iis, qui aut ordine præcellunt, aut officio, reverentiam & obedientiam k exhibeant, nec per temeritatem alter alterius partes sibi vendicet. Majores quoque meminerint, se majores esse, non dominos: & ob id inferioribus non tanquam subditis dominentur, sed quasi Clericos honorent, & diligant: &

a *d. canon. quamvis. dist. 68. & canon. 1. vers. ad Episcopum. 25. dist.* b *can. Diaconi septem. §. ut igitur dist. 93. & can. seq.* c *can. 1. vers. ad Diaconum. distinct. 25.* d *can. constat baptisma. de consecrat. distinct. 4.* e *c. a multis, extr. de ætate & qualitat.* f *can. 1. distinct. 28.* g *d. c. a multis extra, de ætat. & qualit.* h *canon. 1. vers. ad Subdiac. dist. 25.* i *Clem. fin. de ætat. & qualit.* k *canon. 1. vers. Sacerdos distinct. 21.*

a *Can. 1. §. ad acol. dist. 25.* b *d. can. 1 §. ad exorcistam.* c *d. can. §. ad lectorem.* d *can 1. §. ad ostiarium.* e *can. Psalmista. d. 23.* f *gl. in vers. Psalmista. can. 1. 21 dist. & can. 1. vers. ad Psalmist. 25 dist.* g *dist. 26. & 32. per totum.* h *c. 1. c. quod ad. & cap. diversis. extr. de Cl. conjug.* i *c. cum decorem. extr. de Cleric. conjug.* k *can. a Subdiacono. dist. 98. gl. 2. c. ad aures. extr. de temp. ordin.*

& tales sint, qui non solum præsint, verum etiam prosint.

Ordinatores debent instruere ordinandos in divinis. h. d.

§. 2. Item sub gravis ultionis comminatione ex ordinatione generalis Concilii debent Episcopi promovendos in Sacerdotes per se ipsos, vel alios idoneos viros super divinis officiis, Ecclesiasticisque sacramentis diligenter instruere, & informare. Sanctius *a* enim (inquit) est paucos bonos, quam multos malos habere ministros: quia, si cæcus cæcum ducat, ambo in foveam dilabentur.

Ordinationem præcedere debet diligens scrutinium. h. d.

§. 3. Præcedet autem ordinationem diligens scrutinium *b*, nec nisi qui *c* tam verbo fidei, quam rectæ conversationis exemplo, Episcoporum vel populari testimonio probantur, ad ordines admittendi erunt. Ordinaturus *d* itaque accipiat secum divinæ legis peritos Sacerdotes, & in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatos, qui ordinandorum genus, patriam, ætatem, locum ubi ordinati sunt, si literas callent, si instructi in lege Dei, & ante omnia diligenter investigent, si fidem Catholicam diligenter teneant.

Examen debet præcedere collationem beneficiorum. h. d.

§. 4. Quod *e* & in beneficiorum collationibus observandum erit, qui enim beneficiis Ecclesiasticis præficiendi fuerint, a suo prius Archidiacono examinari debent, & per ipsum postmodum Episcopo præsentari.

Tam simoniace ordinatus, quam ordinans, sunt puniendi. h. d.

§. 5. Ipsi *f* vero, quibus talis cura committitur, cavere debent, ne aut cujusquam gratia, aut cujuscunque muneris cupiditate illecti, a vero devient, ut indignum, & minus idoneum, aut non examinatum ad sacros gradus suscipiendos Episcopo præsentent. Quod si aliter fecerint, & qui indigne accesserit, ab altari removebitur, & qui donum Sancti Spiritus vendere conati sunt, coram Deo jam condemnati, Ecclesiastica dignitate carebunt.

Quæ tempora in ordinationibus servari debent. h. d.

§. 6. Igitur *g* per tres continuos dies diligenter examinentur, & demum sabbatho, qui probati sunt, Episcopo præsententur: qui tamen secundum diversitatem ordinum, temporis quoque servabit diversitatem: non enim *h* omnes ordines quibuslibet temporibus conferri possunt: nam Dominicis & aliis festivis diebus unum, aut duos ad minores licebit promovere, sed ad Subdiaconatum, nisi in quatuor temporibus, & una & altera statuta die, nulli Episcoporum, præterquam Romano Pontifici, licet aliquos ordinare, nec alicujus loci contraria est admittenda consuetudo. Quod si *i* forte secus factum fuerit, ordinans quidem potestate privandus est ordinandi; & ordinatus cum characterem *κ* minime dubitetur recepisse, pœnitentia tantum prævia in susceptis ordinibus ministrare sustinendus erit.

Nec uno, nec duobus diebus continuato jejunio duo sacri ordines conferri possunt. h. d.

§. 7. Sed *l* nec uno die, nec duobus continuato jejunio ad duos quis potest sacros ordines promoveri, arbitrarie ordinanti suspensionis imminente pœna.

Minores ordines omnes simul conferri possunt. h. d.

§. 8. Diversum *m* statuitur de minoribus, qui omnes vel unica die conferri possunt.

Cum promoto per saltum potest, prætermisso ordine repetito, dispensari. h. d.

§. 9. Per *a* saltum vero si promotus fuerit quis solenniter ordine prætermisso repetito, ex misericordia ministrare permittendus erit.

Promotus ad sacros ordines furtive contra prohibitionem Prælati, non potest fieri Sacerdos, nisi prius fuerit monasterium ingressus: secus si non contra prohibitionem, quia tunc potest Episcopus pro arbitrio dispensare, & qui non ordinatus se miscuit divinis, nunquam poterit ordinari. h. d.

§. 10. Quod si *b* furtive ad sacros ordines quis irrepserit, dispiciendum erit, an Prælati sub anathemate præcesserit interminatio: tunc enim nulla ratione ad sacerdotalem poterit ordinem promoveri, nisi regulari habitu suscepto laudabilem aliquamdiu duxerit vitam: quo casu secum misericorditer dispensari poterit: alioquin nulla præcedente inhibitione, condigna satisfactione imposita, pro suo arbitrio cum illo poterit Episcopus dispensare. Quod si is, qui nullum adhuc pœnitus attigit ordinem *c*, divinum aliquod officium exercuerit, & ab Ecclesia erit abjiciendus, & nunquam ordinandus.

Qui nondum baptizatus ordinatus est, debet baptizari, & rursus ordinari. h. d.

§. 11. De *d* eo, qui non baptizatus ordines susceperit, valde dubitatum est: de quo post multam tandem discussionem obtentum & constitutum fuit, ut baptizetur, atq; iterum ordinetur, & merito: cum enim baptismus *e* omnium sacramentorum janua sit & fundamentum, superædificari non potuit, ubi fundamentum defuit.

Sacros ordines tantum Episcopus confert, minores interdum & alii: & Episcopus qui loco, non dignitati renuntiavit, sacros ordines conferre potest: secus, si etiam dignitati, quia tunc solum minores confert, h. d.

§. 12. Illud postremo omittendum non est, quod inter minores & sacros ordines illa est differentia, quia majores ab Episcopis, minores vero etiam ab aliis quandoque conferuntur. Unde de eo quæsitum est *f*, qui Episcopatui renuntiasset, an & quales ordines conferre posset? in qua specie obtinuit distinctio, ut si quidem loco tantum quis renuntiasset, eos, quos ante renunciationem poterat, rogatus conferre possit. Quod si non solum loco, verum etiam dignitati renuntiavit, minores tantum quis ab eo recipere, & in illis deservire, & ad majores, si reperiatur idoneus, poterit promoveri. Sane si ab eodem sacros ordines scienter quis receperit, quia indignum se fecit, officii non habebit executionem: ubi autem non scienter (nisi crassa & supina fuerit ignorantia) discretus Pontifex dispensare poterit.

TITULUS XXV.

QUI PROMOVERI NON POSSUNT.

Ponit quatuor casus sive respectus, ob quos prohibentur homines ordinari. h. d.

Quoniam vero præcaveri debet, quod vel infirmari, vel vituperari potest: sciendum est, quosdam esse, qui non sunt ad Ecclesiasticos ordines admittendi, quod fieri contingit quatuor ex causis: aut enim promoveri impeditur ratione subjectionis, aut ratione delicti jam patrati, aut suspicione futuri lapsus, aut ob corporis læsionem.

Servus & libertus non possunt ordinari, & servus ordinatus, sciente domino fit ex hoc liber & ingenuus. h. d.

§. 2. Ratione subjectionis *g* promoveri impediuntur servi: eos enim nisi a dominis libertatem consecuti fuerint, nullo debet ordine Episcopus insignire: liber enim esse debet, qui divinæ aggregandus est militiæ. Quapropter non solum servi, sed nec qui retento obsequio manu-

a Can. tales dist. 23. b Extr. de scrutinio in ord. faciend. c Can. 2. & can Episcopi. dist. 24. d Can. quando Episcop. d. dist. 24. e Can. ad hæc nos. vers. & hoc idem extr. de offic. Archid. f Can. quando Episcopus §. ipsi autem dist. 24. g d. can. quando Episcopus. §. igitur. h c. 1. 2. & 3. extr. de temp. ordin. i c. dilectus filius extr. de temp. ord. κ c. pen. eod. tit. l c. literas. extr. de temp. ord. m c. de eod. extra, de temp. ordin.

a C. 1. dist. 52. & c. unic. de Cleric. per salt. prom. b C. 1. & seq. extr. de eo qui fur. ordin. susc. c Cap. 1. & seq. extr. de Cler. non ord. ministr. d c. 1. extr. de Presbyter. non baptiz. e Gloss 2. d. c. 1. f c. 1. extr. de ord. ab Episc. g c. 1. & seq. extr. de servis non ordin.

manumissi sunt, cum adhuc servitutem quandam servire videantur, sunt ad Clericatus ordinem promovendi: quod si contra factum fuerit, tam ordinantis, quam ejus, qui sacro præcinctus est cingulo, canonicis pœnis coercenda est audacia. Si tamen servus sciente domino fuerit ordinatus, ex hoc liber erit, & ingenuus.

Manumissus ab Ecclesia, ut eidem serviat in divinis, non potest se transferre ad aliam Ecclesiam: secus si simpliciter fuerit manumissus. h. d.

§. 3. Quod si *a* quis Ecclesiæ servili conditione obnoxius ab eadem manumittatur, ut insignitus ordine clericali in ea perpetuo serviat in divinis, liber factus, & ordinatus ad aliam se transferre non poterit, sed si absolute manumissus fuerit, ad aliam transeundi non erit licentia deneganda.

Monachi non ordinentur, nisi de licentia Abbatis.

§. 4. Monachi *b* quoque, nisi de sui fuerint Abbatis voluntate præpositi, ad Ecclesiastica non sunt officia promovendi.

Licentia concessa a superiore religioso, ut possit consentire provisioni de se factæ, non valet. h. d.

§. 5. Strictius adhuc agitur cum religiosis non solum circa ordines, sed etiam circa electionem, vel provisionem quamlibet: si cui enim a superiore suo licentia concedatur, ut electioni, vel provisioni, si quam de ipso fieri contigerit, suum accommodare possit consensum, quia ambitionis vitio viam parat talis licentia, nullius firmitatis existet.

Non potest quis ab extraneo Episcopo ordinari, nisi de licentia sui ordinarii: quam concedere poterit etiam Vicarius & Capitulum, si sedes vacat, vel qui administrat. h. d.

§. 6. Pari *d* ratione constitutum est, ne quis alienæ diœcesis virum præter proprii superioris licentiam ordinare audeat: quam tamen Episcopo in remotis agente dare poterit ipsius in spiritualibus Vicarius generalis, vel sede vacante Capitulum, se is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere.

Itali Episcopi non debent ordinare Ultramontanum, nisi de licentia Papæ, vel sui ordinarii. h. d.

§. 7. Et *e* hoc quidem non solum obtinet Italis ordinari flagitantibus, verum etiam exteris. Etenim illos nullus Italicus Episcopus ordinare debet, nisi vel a summo Pontifice specialem habeat licentiam: vel ab Episcopo, de cujus diœcesi traxerit originem ordinandus, vel in cujus diœcesi beneficiatus existit, per ejus patentes literas causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit, vel nequeat ordinare: & ii, qui contravenerint, censuris canonicis coerceantur, prout latius ex Clementis IV. constitutione apparet.

Homicida voluntarius non potest promoveri, & promotus est deponendus: secus de necessario. h. d.

§. 8. Patrati delicti ratione quis ordinari prohibetur, ut cum homicidium, aut aliud capitale crimen *f* facto, aut præcepto, aut consilio perpetraverit: & per surreptionem promotus dejiciendus erit, dicente Domino: *Si quis per industriam g aut per insidias hominem occiderit, ab altari meo evelles eum.* De eo itaque homicida intelligendum est, qui voluntate committit homicidium. Cæterum si qui necessitate maxima arctati effugere nullo pacto valentes homicidium admiserint, nullam ex hoc irregularitatem incurrunt.

Fortuitum homicidium commissum, dum dabatur opera rei illicitæ, impedit quem promoveri. h. d.

§. 9. Quod si neque voluntarium fuerit, neque necessarium, sed fortuitum, distinguendum est, num is, cujus occasione perpetratum fuerit, illicitæ rei daret operam, an licitæ. Si illicitæ rei *a* dans operam, ut puta, vetito ludo incumbens casu homicidium perpetraverit, vel bello etiam contra infideles se immiscens, volens Christiani nominis hostem interfecerit, nec *b* ad sacros ordines promovendus est, & promotus non solum ad superiores ascendere prohibendus est, verum etiam in suo ministrare: plane ex dispensatione *c* in inferiore ministrare sustinendus erit.

Si dans operam rei licitæ, ex negligentia homicidium commisit, irregularitatem incurrit: secus, si non ex negligentia, sed mero casu. h. d.

§. 10. Sed *d* etsi licitæ rei opera dabatur, nec tamen debitam quis operi suo adhibuit diligentiam, ex quo homicidium sequutum est, ab omni ministerio altaris excludendus erit: quod in eo responsum est, qui puerum *e* intuitu disciplinæ ita percussit, ut ex percussione expiraverit, vel ex ea in aliam infirmitatem inciderit, ex qua compertum fuit expirasse; Præceptoris enim nimia sævitia culpæ assignatur. Diversum statuitur, si nulla culpa subsit: ut in eo accidit, quo campanas *f* pulsante, ut signo dato conveniret populus ad divina, tintinabulum cadens ita subjectum puerum percussit, ut ex vulnere decesserit: nam cum is culpæ penitus expers fuerit, nullam incurrisse noscitur irregularitatem, etiam de homicidio veniam postulaverit. Bonarum enim mentium est ibi etiam culpam agnoscere, ubi culpa non est.

Infantes, furiosi, dormientes ex commisso homicidio non incurrunt irregularitatem. h. d.

§. 11. Idem *g* constitutum est de infantibus, furiosis, & de dormientibus, qui si hominem mutilent, vel occidant, nullam ex hoc irregularitatem contrahunt.

Clerici facientes quærelam de suis malefactoribus, non fiunt irregulares, etiamsi Judex mortem illis inferat. h. d.

§. 12. Idem & de Clericis *h*, qui de injuriis sibi illatis apud Judices conqueruntur, protestantes quod ad vindictam, seu sanguinis pœnam non intendunt. Nam si Judex justitia exigente mortem delinquentibus inferat, accusatoribus imputari non debet: alioqui si propter hujusmodi metum, quia scilicet Judex ad pœnam sanguinis posset procedere, sic conqueri non auderent, daretur plerisque materia trucidandi eos, & ipsorum bona passim invadendi.

Publice pœnitentes non possunt promoveri, possunt tamen ex necessitate deputari in aliquo minorum ordinum. h. d.

§. 13. Pœnitentes *i* quoque tam ad sacros ordines, quam etiam infimos promoveri non debent: quod utique non de omni pœnitente intillegendum est, sed de eo tantum, quem publice ac solenniter pœnituit: quæ pœnitentia semel tantum in Ecclesia conceditur K. Placuit tamen Toletano Concilio *l*, si necessitas, aut usus exegerit, inter Ostiarios, vel Lectores hujusmodi pœnitentes posse collocari.

Qui exercuerunt officia secularia, si honesti sunt, post reddita ratiocinia possunt ordinari: secus est de usurariis. h. d.

§. 14. Iis *m* illi similes sunt, qui negotiis, & officiis secularibus serviunt: quorum tamen vita si post deposita onera, & reddita ratiocinia deprehensa fuerit inculpata, omnibus possunt muneribus honestari. Quod si quis usuras *n*, dum negotiaretur, exercuisse compertus fuerit, non solum ordinandus non est, verum etiam ordina-

a C. *eo libentius. extr. de ser. non ordin.* b *canon.* 1. *dist.* 58. c. *ad aures. extra de temp. ordin.* c *Clem. fin. de elect.* d c. 2. & *seq. de temp ord. in* 6. e *cap* 1. *de temp. ord. in* 6. f *can si quis viduam.* 50. *dist.* & *per totum.* & *extr. de homicid.* g c. 1. *extr. de homic.*

a C. *continebatur. extra, de homic.* b *can. Clericum qui.* & *canon. seq. dist.* 50. c d. c. *continebatur, in fi.* d c. *continebatur extra, de homicid.* e *can. Presbyterum, extra, de homicid.* f c. *Joannes sacerdos. d. tit. de homicid.* g *Clem.* 1. *de homicid.* h c. 2. *de homicid. in* 6. i *canon. canones apud d.* 50. K *can. si quis post.* §. *potest. d. dist.* 50. l *can. placuit. d. dist.* 50. m c. *uni. extra, de obligation. ad ration. ordinand. vel non.* n *canon.* 2. *dist.* 33.

tus deponendum *a*. Mens enim avida nec abstinere novita veritis, nec gaudere concessis. *b*

Simoniaci, seditiosi, & injuriarum ultores ordinari non possunt. h. d.

§. 15. Idem statuendum est de eo, qui quasi bona Dei empturis, pecuniam ad imitationem Simonis *c* obtulerit. Idem & de seditiosis *d*, & his qui propriarum injuriarum pertinaces fuerint ultores.

Fur occultus potest post restitutionem & pœnitentiam ad sacros ordines promoveri. h. d.

§. 16. De *e* fure, an ad sacros ordines promoveri possit, quæri potest: & si quidem sponte furtum confessus, damnum passo satisfecerit, & pœnitentiam peregerit, si alioqui idoneus fuerit, nec super furto manifesta respersus sit infamia, ad sacros ordines proculdubio promoveri poterit.

Baptizatus in ægritudine non debet ordinari regulariter, & rebaptizati nunquam ordinantur. h. d.

§. 17. Sed etsi nullum quis delictum perpetrasse deprehendatur, quod illum a sacris excludere valeat ministeriis, adhuc tamen si vel de fide ejus, vel continentia suspicio sit, promovendus non erit. Ut ecce, si quis in ægritudine *f* constitutus, baptizatus fuerit, quia fides ejus non ex voluntate, sed ex necessitate videtur esse, Presbyter ordinari non debet: nisi forte postea ipsius studium & fides emicuerit, aut hominum raritas hoc exegerit. Scienter autem rebaptizatis *g*, ut ad Clericatus gradum promoveantur, permittendum non erit.

Filii Presbyterorum non possunt ordinari, nisi fiant regulares vel Monachi, vel nisi sint nati ex legitimo matrimonio, vel sint valde morati. h. d.

§. 18. Presbyterorum *h* quoque filii a sacris ministeriis arcendi sunt, nisi aut Monachi fiant, vel in congregatione Canonica regulariter viventes, religiose probati fuerint conversari. Sed hoc *i* de iis intelligere nos oportet, ad quos adulterio natos paterna flagitia hæreditaria successione descendunt: unde si vel ex legitimo nati sunt matrimonio κ, vel morum honestas eos commendabiles fecerit exemplis & auctoritatibus, non solum Sacerdotes fieri possunt, sed etiam summi Sacerdotes.

Bigamus, & qui uxorem duxit viduam, ejectam, vel meretricem, ordinari non possunt. h. d.

§. 19. Item *l* repellendi sunt bigamus, & qui viduam, vel ejectam, vel meretricem, vel ancillam uxorem duxerit. Vidua est, cujus cognitæ maritus mortuus est. Unde *m* is qui ab alio quidem ductam, sed minime cognitam duxit uxorem, propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoveri, cum neuter carnem suam diviserit in plures. Ejecta est, quæ vivente marito ejicitur. Meretrix, quæ multorum libidini patet, & cujus turpitudo publice venalis est. Quod non de iis intelligendum est, qui tales adhuc uxores retinent (nam in iis alia ratio est, quia scilicet conjugati non possunt in sacris esse constituti) sed de iis, quorum uxores defunctæ sunt.

Bigamus est, qui duas duxit uxores, & qui secundas nuptias tantum de facto contraxit, reputatur bigamus. Item, si cum vidua de facto contraxit. h. d.

§. 20 Est autem bigamus *n*, qui duas habuit uxores, sive baptizatus ambas, sive etiam ante baptismum, alteram. Si *o* quis tamen Laicus primam duxerit, in sacris constitutus alteram, an sit inter bigamos reputandus, hæsitatum est. Ex facto autem responsum est, hunc quidem nec bigamum esse, nec maritum viduæ: quia tamen quantum in ipso fuit, secundas nuptias contraxit, & viduam duxit, tanquam de bigamo fore constituendum.

Fornicatus cum pluribus concubinis, non incurrit irregularitatem bigamiæ. h. d.

§. 21. Aliud Juris est de concubinis, *a* quas si plures quis habuerit, irregularitatem bigamiæ non incurrit, sed cum eo tanquam simpliciter fornicatus sit, quoad executionem sacerdotalis officii, dispensari poterit.

Corpore vitiatus, nisi modica sit læsio, ordinari non potest. h. d.

§. 22. Cavenda sunt autem iis, qui Ecclesiasticis mancipandi sunt officiis, non solum animi, verum etiam corporis vitia. Unde aliqua parte *b* læsi ad sacerdotium ascendere non valent. Hoc tamen tunc obtinet, cum evidens & notabilis est læsio: cæterum, si modica sit *c*, utputa, qui exiquam partem digiti, vel unguem nolentes amiserint, ita ut sine scandalo possint celebrare, a Sacerdotio repellendi non erunt.

Abscissi ex necessitate promoveri possunt, secus si ex voluntate. h. d.

§. 23. Idem Juris est *d* de eo, cui vel vi, vel in cunabulis, vel de Medicorum consilio metu imminentis periculi virilia fuerint amputata: quod si volentes, & carnali vitio repugnare forte cupientes, seipsos absciderint, quia sui homicidæ sunt, ad Clerum pervenire non possunt *e*. Corpore enim vitiati, non casu, sed propria voluntate sunt intelligendi *f*, & sicut in illis veniam casus impetrat, ita vindictam in iis voluntas postulat.

Oculo privatus indistincte promoveri non potest, licet retineat ordines: secus si postea talis privatio contingat.

§. 24. Hæc autem distinctio non in omnibus membris sibi locum vendicat. Cui enim oculum *g* abstulit casus, licet voluntas desit, sacerdotium tamen consequi non potest. Cæterum si sacerdotali in ordine constituto tale quid acciderit, quod olim integer acceperit, non amittet.

Olim furiosus, vel aliter vexatus, non potest ordinari. Clerici qui aliquando fuerunt dæmoniaci, non possunt ad ulteriores ordines promoveri.

§. 25. *h* Quoque, qui in furorem aliquando versus insanivit, aut quolibet modo vexationis incursibus effertur, aut quod prope furorem accidit, in scena luserit, vel afflictione diabolica vexatus fuerit, ordinari non poterit. Clerici etiam *i*, qui in adolescentia a dæmonibus cognoscuntur obsessi, ad superiorem gradum ascendere non possunt.

TITULUS XXVI.
DE PRÆBENDIS, & ALIIS BENEFICIIS.

Connexa & dependentia sunt simul tractanda. h. d.

Post hæc videamus de Præbendis, & illarum concessione: quæ pars Juris extra propositam quidem materiam fortasse videri poterit: loquimur enim in præsenti de jure personarum. Sed cum supra de dignitatibus Ecclesiasticis, quibus præbendæ videntur annexæ, locuti fuerimus, non sine causa, sequenti loco potest hæc Juris materia tractari.

Qui in altari laborat, de altari debet & vivere. h. d.

§. 2. Præbenda nihil est aliud, quam Jus percipiendi proventus Ecclesiasticos, tanquam uni de collegio competens, & ex canonia procedens. Cum enim, ut lex divina præcipit κ, qui altari servit, de altari debeat & vivere: dignum est, ut qui divinis ascribuntur obsequiis, Ecclesiæ sustententur stipendiis. Et ideo institutum olim fuerat *l*, ut ordinationes eorum, qui sine certo titulo

a *C. si quis Clericorum. d. 47.* b *c. virum. in fin. d. d 47.* c *c. 2. in fin. d. 33. & 1. q. 1. per totum.* d *C. seditionarios. d. 46.* e *C. ex literis. extr. de furt.* f *c. 1. & seq. d. 57.* g *c. confirmandum est in fin. d. 50.* h *c. 1. d. 50. & c. 1. extr. de fil. Presbyt.* i *d. c. 1. §. sed hoc d. 56.* κ *c. ad hæc. extr. de filiis Presb.* l *c. pœnitentibus. & seq. & c. si quis viduam. d. 33. cap. 1. & 3. per totum tit. extr. de bigam.* m *c. debitum. extr. de bigam. in fin.* n *gl. pen. c. pen. dist. 26.* o *c. nuper. & c. fin. extr. de bigam.*

a *C. pen. extr. de bigam.* b *dist. 25. in sum. per totum.* c *c. 1. & fin. ext. de corpore vit.* d *can. si quis a Medicis. cum duobus seq. dist. 55. c. 3. & 6. de corp. vitiat.* e *can. si quis absciderit, d. dist. 55.* f *can. pœnitentiis. §. corp. d. dist. 55.* g *can. fin. dist. 55.* h *can. 2. & 3. dist. 33.* i *can. Clerici. d. dist. 33.* κ *can. cum secundum. extr. eod. tit.* l *can. 1. dist. 70.*

ordinati essent, in injuriam ordinantium inanes essent. Paulatim tamen benignius agi cœptum. Constitutum est enim, *a* ut si Episcopus sine certo titulo, unde vitæ necessaria percipiat, ordinaverit, tandiu ipse, aut ejus successor ordinato necessaria subministret, donec ei in aliqua Ecclesia convenientia clericalis militiæ stipendia assignentur.

Mandatum suscipiens de ordinibus conferendis certis personis, non tenetur eisdem providere de beneficio, sed mandans: secus, si sit mandatum generale, vel ordinandi licentiam concedens.

§. 3. Quod si Episcopus *b* mandato alterius in aliena diœcesi ordines celebret, distinguendum est, an de certis personis mandatum susceperit, an generale, & expresso nomine. Primo enim casu mandans, secundo mandatum suscipiens inopi ordinato vitæ tenebitur necessaria ministrare. Eis autem, quibus a diœcesano datur licentia, ut a quo voluerint Episcopo, ad sacros ordines promoveri possint, ad præmissa, non qui ordinant, sed qui licentiam tradant, obligantur: nisi *c* tamen ordinatus de paterna hæreditate vitæ possit habere subsidium.

Præbendæ conceduntur per collationem, & per institutionem, & singulis rebus singula sunt imponenda nomina. h. d.

§. 4. Conceduntur autem præbendæ, vel beneficia duobus modis: per collationem, & per institutionem. Collatio *d* est libera quædam præbendæ concessio. Institutio est præbendalis juris ad præsentationem patroni facta translatio; quæ licet & & ipsa collatio possit appellari, commodius tamen est in præsenti singulas causas singulis appellationibus distingui.

TITULUS XXVII.
DE COLLATIONIBUS.

Ex tribus capitibus conferuntur præbendæ, & ordinarium collatorem facit lex vel consuetudo. h. d.

COnferuntur autem præbendæ, vel beneficia, aut ab ordinario, aut ex mandato Legati sedis Apostolicæ, aut Pontificio rescripto. Ordinarius collator is est, quem aut consuetudo approbavit, aut juris designavit auctoritas: ut Episcopus, Capitulum.

Si Episcopus & Capitulum habeant potestatem conferendi conjunctim, non potest unus sine altero, nisi in uno subsit impedimentum, conferre: & si Episcopus possit conferre, tamen de consilio Capituli, etiam quod sit impeditus, Capitulum non potest se in collatione intromittere, nisi Episcopus sit negligens in removendo impedimentum: & mortuo vel absente eo, cujus consilio interveniente est conferendum, non est ob id differenda collatio. h. d.

§. 2. Quam conferendi potestatem Episcopus, & Capitulum interdum habent communiter, interdum disjunctim: si communiter *e*, alter sine altero illam exercere non poterit, nisi vel mortis, vel suspensionis, vel majoris excommunicationis impedimentum in altero adesse contigerit. Cum *f* vero ad solum Episcopum cum consilio sui Capituli, vel assensu præbendarum spectat collatio, eo defuncto, vel suspenso, nisi Episcopus in petenda relaxatione suspensionis sit in mora, Capitulum se non potest intromittere. Ubi vero *g* collatio ad aliquem cum consilio Episcopi pertinet, si quid illi humanitus contigerit, non erit ob hoc vacantis beneficii collatio differenda. Idem juris est Episcopo adeo in remotis agente, ut brevi non possit illius haberi præsentia: quia in petendi, vel expectandi mora vacanti beneficio posset imminere periculum.

Si Ecclesia steterit vacans per sex menses, ad Capitulum beneficium devolvitur. h. d.

§. 3. Eadem ratione, ubi ad solum Episcopum spectat collatio, si per sex menses *h* conferre distulerit, ad Capitulum devolvitur. Ex contrario si ad solum Capitulum pertinuerit, & infra præscriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus cum religiosorum virorum consilio exequetur. Quod si omnes forte neglexerint, Metropolitanus absque contradictione disponet.

Regularibus Prælatis non conferentibus intra sex menses sit devolutio ad ordinarium. h. d.

§. 4. Idem statuitur in regularibus Prælatis: si enim quævis beneficia ad illorum dispositionem spectantia intra constitutum tempus conferre negligant, locorum diœcesani in non exemptis propria, in exemptis vero Apostolica auctoritate eorum negligentiam juxta præscriptum in Viennensi Concilio modum supplebunt.

Tempus devolutionis currit solum non impeditis, & a die notitiæ. h. d.

§. 5 Tempus autem sex mensium nec currit legitime impeditis, & a die notitiæ, non a tempore vacationis erit computandum.

Devolutio non habet locum in Ecclesia non numerata, vel quando dignitas est suppressa. h. d.

§. 6. Hæc *a* autem demum obtinent, si in Ecclesia erat distinctio Præbendarum, & certus Canonicorum numerus. Cæterum si neque distinctæ Præbendæ, nec certus sit Canonicorum numerus, Lateranensi Concilio de beneficiis ultra sex menses vacantibus locus non erit. Idem etiam obtinet, si per Capitulum vacans dignitas legitime fuerit sublata.

Sede vacante Capitulum non fungitur vice Episcopi in conferendo: & cessante causa, cessat & effectus h. d.

§. 7. Licet autem ob negligentiam Episcopi conferendi potestas ad Capitulum devolvatur, sede tamen vacante *b* in collationibus præbendarum Episcopi vice non fungitur: cum eo casu nullius superioris possit argui negligentia.

Circa collationem factam post devolutionem, dispensari potest. h. d.

§. 8. Is *c* quoque, qui nimium cessando conferendi jus amiserit, si post jus collationis devolutum nihilominus viris idoneis de beneficio providere voluerit, quanquam ob temporis lapsum collatio mero jure non teneat, ea dispensatione tamen, & benignitate tolerari poterit.

Legati missi, vel nati vigore suæ legationis, non conferunt, nisi sibi specialiter concedatur: secus est in Legatis de latere, qui conferunt, & sine mandato speciali, etiam invito patrono Ecclesiastico. h. d.

§. 9. Ex *d* legationis quoque munere conferendi competit facultas, quod tamen non indistincte obtinet: nam sive missi fuerint, sive suarum prætextu Ecclesiarum aliqui legationis sibi vendicant auctoritatem, ex ipsa legatione nullam habent conferendi potestatem, nisi hoc alicui specialiter indultum fuerit. His autem, quos Rom. Pontificis latus, & comitatus illustrat, legatione fungentibus sine speciali concessione etiam Ecclesiastico patrono invito, conferendi facultas competit. Sicut enim honoris prærogativa lætantur, sic eos auctoritate fungi congruit ampliori.

Legatus de latere non confert cathedrales Ecclesias, nec regulares, nec dignitates post Pontificalem majores, nec potest eodem tempore in eadem Ecclesia plures reservationes facere. h. d.

§. 10. Sed tamen nec cathedrales *e*, nec regulares, aut collegiatas Ecclesias, nec Ecclesiarum cathedralium dignitates, ad quas per electionem promoti primum post Episcoporum locum obtinent, veluti Archidiaconatum, suæ dispensationi, aut provisioni reservare possunt. Nec plures beneficiorum reservationes eodem tempore in eadem cathedrali, vel collegiata Ecclesia, vel ad ejusdem collationem pertinentium faciet.

Reservationes legatorum expirant finita legatione. h. d.

§. 11. Illæ *f* quoque, quas jure fecerint, dummodo ad beneficiorum jam vacantium collationem non sit processum,

a C. *Episcopus. extr. eod. tit.* b *c. si Episcopus. eod. tit. in 6.* c *c. Episc. in fin. extr. eod. tit.* d *c. 1. de reg. jur. in 6.* e *c. 1. in princ. ne sede vacant. in 6.* f *d. c. 1. §. cum vero.* g *d. c. 1. §. ubi vero.* h *c. 2. in fin. ext. de concess. præb.*

a C. *ex parte, extr. de concess. præb.* b C. 1. *extra, ne sede vacante.* c C. *literas. extr. de supplend. negl. Præl.* d C. 1. *de off. Legat. in 6.* e C. *deliberatione. de off. leg. in 6.* f *c. præsenti. de off. leg. in 6.*

eo ipso, quod illorum finitur legatio, penitus evanescant, nec executores dati amplius ea conferre poterunt.

Taciturnitas habiti beneficii invalidat provisionem Legati non ordinarii. h. d.

§. 12. Sed a nec aliter beneficium obtinenti ab Apostolicæ sedis Legato facta collatio valebit, quam si de eo, quod tunc provisus obtinet, mentio facta sit specialis, licet id in aliorum ordinariorum collationibus minime requiratur.

Licet ante acceptionem beneficii quis nullum habeat in eo jus, tamen collator de eo alteri, primo non consentiente, providere non potest: potest tamen primo proviso præfigi terminus ad acceptandum, quo lapso poterit beneficium alteri conferri, nisi primus etiam lapso termino acceptaverit.

§. 13. Illud autem tam in ordinario, quam etiam in legato statutum est, quod si cui beneficium contulerint, licet is b, donec collationem ratam non habuerit, nullum jus in eo acquisiverit, in persona tamen alterius primo non consentiente, de beneficio non libero ab ipsis facta provisio non subsistet: plane notificata collatione, & ad consentiendum termino competenti præstito, si primus non consenserit, eo lapso beneficium libere, cui viderint expedire, conferre poterunt. Antequam tamen ipsum alii contulerint, non obstante lapsu termini suum primus collationi poterit accammodare consensum.

Per rescriptum Apostolicum præbenda confertur pure, in diem, & sub conditione: & pura collatio est, cum alicui simpliciter de beneficio providetur. h. d.

§. 14. Per rescriptum Apostolicum mandatur fieri collatio aut pure, aut adjecto die, aut sub conditione. Pure, ut cum mandatur simpliciter, ut alicui de beneficio, aut præbenda provideatur.

Collatio Apostolici in diem facta, accedente decreto irritante, ligat manus ordinarii, h. d.

§. 15. Dies adjicitur collationi, ut cum præbenda confertur, quam quis intra mensem c, aut alio tempore a vacationis notitia duxerit acceptandam: quo casu cum temporis appositio favorem afferat impetranti, si decretum irritans fuerit appositum, collatio per ordinarium alteri facta intra præfixum tempus nullius obtinebit roboris firmitatem. Decreti enim appositio, reservatio, executoris inhibitio, & lis mota beneficium affectum reddunt.

Publice notum, præsumitur notum etiam privatis. h. d.

§. 16. Interpretamur autem quem prædictæ vacationis habere notitiam, ex quo ipsa vacatio in loco, vel Ecclesia hujusmodi beneficii publice nota erit. Imputet enim sibi, si hoc casu, quo de ipsius commodo agitur, id quod per se, vel per alium scire potuerit, ignoraverit.

Collatio conditionalis, & concurrente decreto non impletis conditionibus, non ligat manus ordinarii. h. d.

§. 17. Sub conditione mandatur fieri collatio, ut cum d alicui, si per executoris inquisitionem repertus fuerit vitæ laudabilis, vel si consensus accesserit capituli, vel alia adjecta conditione de beneficio provideri committitur, & eo casu etiam apposito irritante decreto, non impletis adhuc conditionibus vacans beneficium per ordinarium, aut per executorem ad providendum de tali beneficio datum libere conferri poterit.

Obstat taciturnitas obtenti beneficii, etiam modici, nisi provisio sit facta motu proprio. h. d.

§. 18. Sed multum interest, motune proprio, an ad alterius petitionem de beneficio provideri mandetur: si enim proprio e, motu, longe pinguis erit mandatum: nam etiam de beneficiis quæ impetrans obtinet, nulla habita mentione, erit hujusmodi provisio valida, qualiacunque fuerint beneficia, & in numero quantocunque, quæ habebat impetrans, cum sibi provisio facta fuerit. Quod si ad petitionem gratia hujusmodi facta sit, quantumcunque modicum beneficium scienter taceatur, veluti surreptitia non valebit.

Collatio facta motu proprio, pluribus beneficiis in eadem Ecclesia simul vacantibus, intelligitur facta de pinguiori: si beneficia sint æqualia, ad eum spectat electio, cui gratia est concessa. Collatio vero facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium restringitur: si sint æqualia, eligit, qui alias conferebat, & motu proprio tunc censetur gratia fieri, cum id exprimitur. h. d.

§. 19. Item si pluribus a in aliqua Ecclesia vacantibus dignitatibus, vel præbendis Rom. Pontifex de hac vacatione incertus dignitatem, vel præbendam, si qua nulli debita in ipsa vacat Ecclesia, cuiquam motu proprio conferat, fiet interpretatio plenissima, & ad illam dignitatem, seu præbendam erit habenda relatio, quæ inter alias majoris censeatur esse valoris: quod si forsan æquales sint, ad eam, quam is, cui confertur, intra decem dies post habitam de dicta vacatione notitiam duxerit eligendam: si vero ad petitionem alterius gratia hujusmodi facta fuerit, ad illam erit habenda relatio, quæ minoris valoris extitit: & si sit æqualitas, ad eam, quam is, ad quem ipsarum spectat collatio, infra dictum tempus elegerit, postquam sibi hujusmodi gratia erit nota. Motu b autem proprio tunc solum gratia fieri censetur, cum hoc expresse cautum fuerit.

Solus Papa tribuit jus in beneficiis vacaturis. h. d.

§. 20. Sed sive * motu proprio, sive ad alterius petitionem per rescriptum Apostolicum fiat provisio, cæteris longe præstat. Nam cum ex Lateranensi Concilio ministeria, & beneficia Ecclesiæ tribui, aut promitti non debeant, antequam vacent, Romanus Pontifex etiam in ipsis jus potest tribuere vacaturis.

Ponit gradus quosdam circa potestatem conferendi inter ordinarium Legatum & summum Pontificem. h. d.

§. 21. Est ergo inter ordinarium Legatum, ac summum Pontificem circa collationis potestatem, quasi per gradus ascensus quidam. Nam ad Episcopum c omnium quidem basilicarum, quæ in ejus territorio positæ sunt, collatio regulariter pertinet: vacaturam tamen præbendam suæ dispositioni reservare non potest, & longe minus in eadem alicui jus tribuere. Legatus autem non modo vacantes intra suæ legationis terminos Ecclesias conferre, verum etiam vacaturas (juxta ea quæ supra duximus) reservare poterit, licet eidem in vacaturis alicui jus tribuendi nulla sit facultas. At Apostolicus & ubique vacantes donare, & vacaturas suæ provisioni reservare d, & in vacaturis jus tribuere potest, cum in ipso plenitudo resideat potestatis.

Si Clericus, cum mandatur provideri de beneficio vacaturo, negligat petere præbendam, non poterit postea aliam petere, nisi fuerit in Caonicum receptus. h. d.

§. 22. Quo e tamen casu summus Pontifex de vacatura præbenda alicui provideri mandat, si is, in cujus gratiam mandatum obtentum est, præbendam, quando vacat, negligenter omittit, non poterit postmodum prætextu dicti mandati, nisi antea in canonicum fuerit receptus, aliam in ipsa Ecclesia vacaturam petere.

Habens expectativam, potest acceptare beneficium vacaturum, primum, vel secundum, vel alterius, certum tamen acceptare non potest. h. d.

§. 23. Poterit f tamen is, cui certis super hoc executoribus deputatis ab Apostolica sede hujusmodi gratia concessa fuerit, non solum primum in genere vacaturum beneficium vel præbendam: verum etiam, si rationabilis causa subsit, secundum & ulterius acceptare: certum tamen & expressum, priusquam vacet, acceptare non poterit, ne captandæ alienæ mortis occasio ex benignitate gratia

a *Canon fin. de off. legat. in 6.* b *C. si tibi. de præbend. in 6.* c *Clem. unic. §. secus. de concess. præb.* d d. *Clem. uni in princip. d. concess. præben,* e *c. si motu proprio. de præbend. in 6.*

a *C. si plurib. de præb. in 6.* b *c. si motu. in fin. eod. tit. in 6.* * *c. 2. ubi gloss. de præb. in 6.* c *C omnes basilicæ. 16. q. 7.* d. *C. 2. in gl. de præb. in 6.* e *C. si Clericus. de præb. in 6.* f *C. ne captandæ. de concess. præb. in 6.*

gratiarum sedis Apostolicæ tribuatur: quod si de certo acceptatio secuta fuerit, nullam obtinebit roboris firmitatem, ut Bonifac. constitutionis tenore latius continetur.

Rescripto Apostolico dispensatur super pluralitate beneficiorum, maxime circa literatas personas. h. d.

§. 24. Inde a etiam licet beneficiatæ personæ de alio beneficio, nisi primo illud, quod obtinet, omnino dimittat, provideri non possit, nisi aut Cardinales sint, aut Regum filii: per tale tamen rescriptum, maxime circa literatas personas, super hac pluralitate dispensari poterit.

Ubi de prioritate beneficii pluribus collati non constat, primo possessor, deinde major prærogativa præfertur. h. d.

§. 25. Item si a sede b Apostolica, aut legato, & ab ordinario eodem die idem beneficium conferatur, & quæ fuerit primo facta collatio, non appareat, nemine possidente, is erit cæteris præferendus, cujus conferens ampliore gaudet prærogativa. Hac c ratione & ii, qui in aliqua Ecclesia in Canonicos sunt recepti, debent in præbendarum assecutione cæteris, sive legatorum, sive aliorum quorumcunque auctoritate antea fuerint admissi, anteferri.

Qui dicatur receptus auctoritate Apostolica. h. d.

§. 26. Auctoritate d autem Apostolica receptus & is intelligitur, qui legati, vel alterius mandato, cui specialiter in ea re auctoritas Apostolica concessa fuerit, recipitur. Sed & si mandatum legati ratum habeat e Roman. Pontifex, atque id auctoritate sua muniat, ex eo receptus non Legati, sed Apostolica intelligitur auctoritate receptus; atque ideo est in assecutione præbendæ omnibus post eum receptis in Ecclesia dicta præferendus.

Expressio ejus quod tacite inest, nihil operatur, nisi per alium modum, quam quo tacite inest, fuerit facta expressio. h. d.

§. 27. Aliud juris est, si iis, ad quos alias pertinet Canonicorum receptio, facultas concedatur ab Apostolico, ut aliquem recipiant in Canonicum ejusdem Ecclesiæ, ordinationibus forte certum numerum Canonicorum præfigentibus non obstantibus: hoc enim casu non Apostolica, sed recipientium censetur auctoritate acceptus, nisi quod cum auctoritate Apostolica recipiunt, in literis caveatur expresse. Quod si ad eos alias talis receptio non pertinebat, Apostolica dicetur auctoritate receptus. Alias vero, si literæ impetratæ certi numeri Canonicorum nullam fecerint mentionem, quod illarum occasione factum fuerit, nullam obtinebit firmitatem. h.d.

Papa non onerat aliquem plurib. provisionib. nisi id exprimat.

§. 28. Illud etiam omittendum non est, non solere Apostolicum eundem collatorem plurib. onerare provisionibus, nisi id velle se suis literis expresse fuerit complexus.

Mandati Apostolici fines sunt diligenter custodiendi, nec extenduntur, nisi ad casus expressos, etiam de consensu, & in præjudicium provisi. h. d.

§. 29. Sunt f autem Apostol. mandati fines diligenter custodiendi, ideoque non debent ad casus alios, quam expressos, extendi. Unde cum injungitur, ut alicui de præb. certi valoris provideatur, in præbenda minoris valoris etiam impetrante volente, mandatum impleri non poterit.

Mandatum faciens mentionem de collatione non potest trahi ad præsentationem, vel institutionem. h. d.

§. 30. Idem g observari oportet, si cui de beneficio, quod ad alicujus collationem spectat, provideri mandatur: hoc enim casu de eo quod ad ejusdem præsentationem, vel institutionem pertinet, provideri minime poterit, nec etiam e converso.

Casus resignationis non includitur, nec verificatur in casu mortis. h. d.

§. 31. Eodem spectat h, si quis ab Apostolica sede mandatum suscipiat, ut ab aliquo beneficii resignatione recepta, idem beneficium alteri conferat. Si enim is, qui resignaturus erat, rebus eximatur humanis, mandato locus non erit, cum non per resignationem vacaverit, sed per mortem.

Casus futuræ vacat. non verificatur in casu novæ creationis. h. d.

§. 32. Idem obtinet, si literæ Apostolicæ super conferendo beneficio proxime vacaturo fuerint impetratæ. Nam ad illud, quod post illarum impetrationem fuerit creatum, non extenditur.

Appellatione beneficii non venit pensio. h. d.

§. 33. Et a si quis literas super obtinendis beneficiis usque ad certam summam impetraverit, eidem non in pensione, sed in beneficiis Ecclesiasticis erit providendum, nisi de pensione in literis mentio habeatur.

Dispositio regulariter restringitur ad tempus præsens, & mentio potentiæ intelligitur de præsenti. h. d.

§. 34. Eodem etiam spectat, quod si de conferendo b alicui beneficio ad Episcopi collationem spectante rescribatur, illud ei conferri non poterit, cujus collatio ex negligentia ipsius Episcopi ad ejusdem Capitulum devoluta fuit: quanquam ex contrario de eo, cujus ad Episc. ex Capituli, vel alterius cujuscunque, sive ad sedem Apost. ex ipsius Episc. vel aliorum in hoc eidem succedentium negligentia collatio fuerit devoluta, hoc casu provideri poterit.

Mandat. Apost. restrictionem recipit ex persona provisi. h. d.

§. 35. Interdum tamen, licet mandatum generale sit, ex persona impetrantis recipit restrictionem: ut si cui c de præbenda proxime vacatura simpliciter provideri mandatur: nam si talis nondum in ea ætate existat, ut ad sacerdotium promoveri possit, sacerdotalis sibi præbenda conferri non poterit.

Ex loco sumitur rescripti interpretatio. h. d.

§. 36. Ex loci quoque expressione rescripti sumitur declaratio, & ideo d, quanquam sub nomine Ecclesiarum civitatis etiam Eccl. Cathedr. comprehendatur, cum tamen alicui de beneficio mandatur in aliqua Ecclesiarum civitatis, vel diœc. provideri, ad Cathedralem Ecclesiam mandatum hujusmodi non extenditur: secus est, si in aliqua Ecclesiarum provinciæ provideri mandatur: tunc enim & Metropolitana, & cæteræ cathedrales Ecclesiæ tali mandato includuntur.

Ordo scripturæ declarat mandatum. h. d.

§. 7. Ex ordine e quoque scripturæ rescripti interpretatio sumitur, veluti cum Joanni de beneficio ad collationem suam vel Pauli pertinente, ut alicui provideat, mandatur. Nam si plura simul beneficia vacare contigerit, ad utriusque collationem separatim spectantia, tunc ordo scripturæ servandus est, & de illo beneficio providendum erit, quod ad Joannem noscitur pertinere.

Cum mandatur provideri de beneficio spectante ad provisionem plurium, intelligitur conjunctim. h. d.

§. 38. Si vero f de beneficio ad aliquorum collationem, vel præsentationem spectante, non adjecto communiter, vel divisim, provisio injungitur facienda, in beneficio, quod ad collationem, vel præsentationem alterius tantum pertinet, adimpleri non poterit.

Ex insertione causæ elicitur interpretatio rescripti. h. d.

§. 39. Item insertio causæ declarat rescriptum: sicut accidit g, cum Clerico nullum beneficium obtinenti ob paupertatem Episcopum de beneficio providere mandatur. Nam si antequam ei provisum sit, beneficium fuerit assecutus, cessante causa mandati provideri sibi Episcopus in posterum non tenetur.

Ex simplici mandato de providendo, non potest provideri obtinenti aliud beneficium, nisi fuerit id expressum: quo casu solum unicum, & non curatum beneficium obtinenti provideri poterit: & pluralis locutio restringitur ad duo. h. d.

a C. de multi extr. de præb. extrav. Joan. eod. tit. & extr. com. execrabilis. b c. si a sede de præb. in 6. c hi qui. d. tit. in 6. d c. hi qui de præb. in 6. e c. si eum super. d. tit. in 6. f c. cui de non sacerdotali §. idem de præb. in 6. g c. cum in illis §. cum autem de præb. in 6. h c. susceptum. de rescr. in 6.

a C. quamvis de præb. in 6. b c. si de benefic. de præb. in 6. c c. ei. cui de præb. in 6. d c. quamvis. §. quanquam. d. tit. in 6. de e c. mandato. de præb. in 6. f c. cum in illis. §. fin. de præb. in 6. g c. si pauper. de præb. in 6.

§. 40. Nam *a* & is, cui conceditur, ut idoneo possit in sua vel aliena Ecclesia providere beneficium, aliud obtinenti providere non potest, nisi vel primo ille beneficium, quod obtinet, omnino dimittat, vel in concessionem hujusmodi sit expressum, quod etiam beneficiatæ valeat providere personæ: quo casu unicum duntaxat beneficium, atque illud non curatum obtinenti, provideri poterit. Sed si concessum fuerit, ut providere illi valeat, qui & alia beneficia noscitur obtinere, hujusmodi pluralitas debet solum ad duo beneficia non curata restringi.

Mandatum simplex de providendo, non extenditur ad beneficium curatum, vel electivum. h. d.

§. 41. Ex natura quoque, & beneficii qualitate Apostolicum rescriptum restrictionem recipit: nam si de quibuscunque beneficiis provideri mandatum fuerit, de animarum cura mentione non habita, de iis providendum non erit, quibus hujusmodi cura noscitur imminere. Illis quoque, pro quibus scribitur, ut de personatibus, & dignitatibus ad collationem, provisionem, præsentationem, vel dispositionem pertinentibus quorumcunque provideatur, de iis provideri non poterit, ad quos per electionem præficiendi assumuntur.

Gratia alicui concessa, ut providere possit personis idoneis in certa Ecclesia, personis non expressis, non expirat re integra per obitum concedentis: secus, si personæ essent expressæ. h. d.

§. 42. Illud quoque omittendum non est, quod si cui *b* nulla facta personarum expressione sit gratiose concessa facultas, ut auctoritate Apostolica aliquibus personis idoneis in certa Ecclesia providere possit, vel beneficia, quorum collatio est ad sedem Apostolicam legitime devoluta, conferre: hujusmodi concessio etiam re integra per obitum concedentis non expirat: secus si super provisione certæ personæ facienda eidem sit data potestas, non ob suam, sed ejus, cui providetur, gratiam, vel favorem. Illa enim expirat omnino, si concedens re integra moriatur.

Mandatarius, cujus non est electa industria, potest alteri mandare. h. d.

§. 43. Illud etiam interest: utrum, cui ab Apostolica sede provisio de beneficio in certa Ecclesia, diœcesi, vel provincia certæ personæ facienda committatur, an de certa Ecclesia incertæ tamen personæ. Primo enim casu licite quis vices suas alteri committere poterit: secundo vero cum in eligenda persona mandatarii electa videatur industria, provisionem sibi commissam alteri demandare non poterit, nisi forma commissionis id habeat, ut per se, vel per alium hoc expedire valeat.

Beneficia Ecclesiastica debent sine diminutione conferri. h. d.

§. 44. Postremo illud sciendum est, tam Turonensi *c* Concilio cautum esse, ne præbendæ aliquam sectionem patiantur: quam ex Lateranensi, ne quis conferens beneficium Ecclesiasticum, partem proventuum suis usibus retinere audeat, cum sine ulla debeant diminutione conferri.

TITULUS XXVIII.
DE INSTITUTIONIBUS, ET JURE PATRONATUS.

Quando dicatur provideri per Institutionem, quid sit Ius Patronatus, & quibus modis constituitur. h. d.

Accidit autem interdum, ut Prælati liberam de vacantibus beneficiis disponendi facultatem non habeant: quod tunc evenit, cum ea vacare contigerit, in quibus aliquis jus obtinet patronatus: tunc enim stricte sumto vocabulo non conferre, sed instituere dicentur eos, quibus præsentante patrono providendum erit. Est igitur *d* jus patronatus potestas præsentandi instituendum ad beneficium vacans. Constituitur autem tale jus variis modis: veluti, Ecclesiæ ædificatione, dotatione, & similibus.

Ædificans rite, vel dotans, aquirit jus patronatus: & eum sequi debent commoda, quem sequuntur incommoda. h. d.

§. 2. Ædificatione * acquiritur jus patronatus, cum quis Ecclesiam de consensu diœcesani juris ordine servato construxit. Dotatione acquiritur, ut cum is, qui non fundavit, Ecclesiæ pro dote certa bona assignavit. Sicut enim in carnali matrimonio ad onera sustinenda dos assignari debet, ita etiam concedenda sunt Ecclesiæ, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & ad stipendia custodum, & ad cætera sacræ domui necessaria sufficiant. Institutum est igitur, ut quasi cujusdam loco remunerationis ad præsentationem patronorum in fundatis, vel dotatis Ecclesiis Sacerdotes instituantur, nullo professionis, vel sexus habito discrimine.

Ecclesiasticus patronus habet ad præsentandum menses sex, Laicus quatuor. Ecclesiasticus non potest variare: Laicus potest. h. d.

§. 3. Sunt tamen inter Ecclesiastios, & Laicos patronos pleræque differentiæ. Nam *a* Ecclesiastico ad præsentandum sex mensium conceditur spatium, Laico quadrimestre tempus datur. Et videtur optima ratione inductum, ut longius præfigatur tempus Ecclesiasticis, quippe *b* quibus semel facta præsentatione amplius variare minime licet: quod in Laicis diversum statuitur.

Episcopus qui instituit secundo loco præsentatum, in pœnam tenetur providere etiam primo præsentato. h. d.

§. 4. Sed si Laicus, cui plures præsentandi tributa est facultas, primo Joannem instituendum offerat, secundo loco Paulum, utrumque idoneum, Ordinarius autem secundo loco præsentatum instituat: videamus, an primus appellare valeat: & statutum est de secundo factam institutionem infringi non posse: Episcopum tamen, qui primo loco præsentatum dolo recusavit admittere, recusato, ut in competenti beneficio provideat compellendum: ut in eo puniatur, in quo eum deliquisse constat.

Legatus de latere potest derogare juri patronatus Ecclesiasticorum, non Laicorum. Ecclesiastico patrono reddenda ratio proventuum patronatæ Ecclesiæ: secus Laico. h. d.

§. 5. Legatus *c* etiam beneficium in præjudicium Ecclesiastici patroni, ut supra tetigimus, conferre potest, cum in Laicis diversum accidat. Item Ecclesiastico patrono de temporalibus rebus ratio debet exhiberi, quod in laico minime obtinet.

Patronus Laicus potest deferre ad superiores Clericos, qui dilapidant bona Ecclesiæ, cujus est patronatus. h. d.

§. 6. Licebit *d* tamen patrono Laico, si Sacerdotem ex collatis in Ecclesiam rebus fraudare cognoverit, aut honesta illum conventione compescere, aut Episcopo, vel competenti Judici corrigenda denunciare: quod si talia agere tentet & Episcopus, Metropolitano ejus hæc insinuabit: sin autem & Metropolitanus talia gerat, Principis hæc auribus (si aliter Ecclesiæ consuli non possit) intimare non differet.

Jus patronatus transmittitur ad quoscunque hæredes: & plures succedentes uni, habent vocem unius, nec hæres patroni institutum mutare potest. h. d.

§. 7. Successione quoque jus patronatus acquiritur: quod quidem procedit: sive sui, sive extranei, sive ex testamento, sive ab intestato sint hæredes. Plures tamen ab uno ex patronis Ecclesiæ relicti hæredes vocem duntaxat unius habebunt in præsentatione Rectoris, nec jam institutos mutare poterunt.

Si patroni in præsentatione non sint concordes, attenditur major & melior pars. h. d.

§. 8. Et si *e* forte in plures partes patronorum se vota in præsentando diviserint, ille præficiendus est Ecclesiæ,

a C. is cui. d. *præb. in 6.* b c. *si cui nulla. de præb. in 6.* c C. *majorib. exr. de præb. in 6.* d *gl. 1. can. piæ mentis. 16. q. 7.*

* *Dict. gl. 1. c. piæ mentis, & c. filiis, ead. caus. & c. nobis fuit, extr. de jur. patron.* a *Can. un. §. fin. de jur. patron. in 6.* b *c. pastoralis. d. tit. & d. c. un. in gl.* c *c. cum dilectus. extr. de jur. patron.* d *c. filiis vel 16. q. 7.* e *c. quoniam in extr. de jur. patr.*

qui majoribus juvatur meritis, & plurium approbatur consensu.

Si Ecclesia ob patronorum discordiam detrimentum patiatur, potest Episcopus interdicere. h. d.

§. 9. Quod si *a* ita simultates inter eos ortæ fuerint, ut Sacerdos suo ibi officio canonice fungi non possit, si aliter provideri non poterit, præcipere debet Episcopus, ubi ibi Missarum solennia non celebrentur, donec patroni ad concordiam redeant: quod si intra quatuor menses factum non fuerit, tunc ordinet Antistes Ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum judicaverit ordinandam.

Episcopus potest ex causa Ecclesiam patronatam secundum certam formam commendare. h. d.

§. 10. Quod si necessarium aut expediens esse duxerit, poterit etiam interim Ecclesiam alicui commendare: ita tamen, ut si parochialis sit Ecclesia, nemini commendetur, qui non sit in sacerdotio constitutus: nec hujusmodi commenda ultra semestris temporis spatium vires suas porriget: nec in unius persona, nisi unica fieri poterit.

Episcopus in Ecclesia juris patronatus Laicorum ex causa potest ponere œconomos, qui colligant fructus erogandos in utilitatem Laicorum. h. d.

§. 11. Erit *b* etiam Episcopo facultas in Ecclesiis, in quibus Ecclesiastica persona præsentationem non habet, si vel minus idonei præsententur, vel alia de causa aliquos in eis instituere non valeat, œconomos ponere, qui fructus percipere debeant in Ecclesiarum utilitatem erogandos, aut his, qui quandoque instituentur, fideliter reservandos.

Patroni possunt convenire de præsentando alternis vicibus, & plures simul possunt præsentari, ut de ipsis Episcopus eligat instituendum. h. d.

§. 12. Sed *c* ut facilius provideatur Ecclesiis, non inconveniens visum fuit, patronos ipsos inter se posse libere convenire de Rectore ab eis alternis vicibus præsentando: quibus etiam ex eadem causa permittitur, ut plures ad vacantem Ecclesiam præsentare valeant, ita ut unus ex eis eligi possit per Episcopum & admitti.

Jus patronatus donari potest, sed ob donationem non præjudicatur juribus Episcopalibus: vendi autem non potest, nisi cum universitate. h. d.

§. 13 Donatione *d* quoque jus patronatus acquiritur. Ut cum jus, quod quis in Ecclesiis habet, in aliquem liberaliter confert: quæ si fiat Ecclesiæ, aut loco religioso, quamvis absque assensu Episcopi facta fuerit, efficax est censenda, sed per eam Episcopalibus Juribus in aliquo non derogatur. Sed si quis dato precio *e*, hujusmodi sibi jus comparare ausus fuerit, talis contractus irritus erit & inanis, nisi tale jus cum universitate rerum temporalium transferretur.

Episcopus non potest spernere patroni præsentationem. Patronus non potest quem propria auctoritate instituere sub pœna excommunicationis. h. d.

§. 14 Quemadmodum autem ad præsentationem patroni, debet Episcopus Clericos instituere, & quod spretis fundatoribus de vacanti Ecclesia disposuerit, erit irritum: ita etiam patronus auctoritatem Episcopi negligere non debet. Quod si laici *f* ausu temerario propria auctoritate ad institutionem processerint, tam ipsi anathemate feriendi, quam etiam perperam instituti Clerici communione sunt privandi: qui si etiam adhuc perstiterint, a ministerio Ecclesiastico & ordine deponendi erunt.

Patroni putativi præsentatio tenet.

§. 15. Interdum *g* accidit, ut ejus qui patronus non est, præsentatio tamen rata sit habenda. Ut cum ordinarius ad ejus præsentationem Clericum instituit, qui & juris patronatus erat possessor, & patronus credebatur: nam si postea jus patronatus alius in judicio evicerit, institutus non debet propter hoc ab Ecclesia removeri.

Nemo potest seipsum præsentare. h. d.

§. 16. Licet *a* autem patronus alios præsentet, seipsum tamen, quanquam Clericus sit, præsentare non potest, quantumvis idoneus sit, & quibuscunque studiis juvetur & meritis: cum nullus Ecclesiasticis sese officiis ultro immiscere debeat.

Nemo sibi beneficium confert, veluti nemo se præsentat: nec vacaturi beneficii tenet collatio, aut præsentationis promissio. h. d.

§. 17. Sunt autem institutiones collationibus in quibusdam similes, in quibusdam vero dissimiles. Similes sunt, quia quemadmodum is, qui seipsum præsentat, instituendus non est: ita etiam is, ad quem pertinet collatio *b*, seipsum non potest instituere, cum inter dantem & accipientem distinctio debeat esse personalis. Item quemadmodum vacaturæ præbendæ non tenet regulariter collatio: ita etiam promissiones de non vacantibus beneficiis Ecclesiarum, in quibus quis jus obtinet patronatus, nullo jure subsistunt.

Capitulum sede vacante potest instituere præsentatos: idem potest Vicarius sine speciali mandato Episcopi. h. d.

§. 18. Dissimiles sunt, quia etsi Capitulum sede vacante *c* beneficia, quæ ad collationem Episcopi pertinent, conferre non possit: præsentatos tamen a patronis potest, si idonei sint, admittere & instituere. Idem obtinet in Vicario: quia licet sine speciali concessione conferre *d* non possit, præsentatos tamen instituere *e* minime prohibetur.

In Rectorem parochialis Ecclesiæ potest præsentari etiam non in sacris constitutus, licet secus in libera collatione: in qua tamen potest dispensari cum eo, qui est constitutus in minoribus. h. d.

§. 19. Sunt etiam in eo dissimiles, quod in Rectorem parochialis Ecclesiæ, etiam non in sacris constitutus præsentari potest, dummodo alias sit idoneus, & infra tempus a jure constitutum ad ordines, quos ipsius Ecclesiæ cura requirit, promoveri valeat. Collatio autem fieri non potest, nisi in persona ejus, qui saltem sit in Subdiaconatu constitutus: cum his tamen, qui in minoribus sunt ordinibus constituti, si tales sint, qui infra breve tempus possint in Presbyteros ordinari, dispensari poterit.

Patronis defertur circa honorem, & vitæ necessaria subministranda. h. d.

§. 20. Defertur autem patronis non solum circa præsentationem, verum etiam circa honorem processionis, & circa necessarium vitæ subsidium. Nam si aut ipsi aut illorum filii ad inopiam redacti fuerint, illis erit modeste ab Ecclesia succurrendum *f*.

Jus patronatus tollitur cessione, Collegii constitutione, Ecclesiæ destructione, delicti perpetratione. h. d.

§. 21. Tollitur jus patronatus cessione: utputa, cum quis id Ecclesiæ, in qua jus habet hujusmodi, conferendum duxerit. Item, si quis Ecclesiam sine sui reservatione juris collegiatam fieri patiatur. Eo amplius constat, si ædes sacræ incendio consumptæ fuerint, vel etiam terræmotu, vel vitio suo corruerint, extingui jus patronatus necesse est. Sed etsi patronus ausu nefando Rectorem vel Clericum ipsius Ecclesiæ per se, vel per alios occidere, vel mutilare ausus fuerit, tam alias pœnas, quam juris patronatus amissionem sustinere debet. Idem juris est, si patronus efficiatur hæreticus: cum enim bona hæreticorum universa sint confiscanda *g*, merito cum ista universitate etiam jus patronatus interibit.

a C 1. extr. eod. tit. b c. cum vos. extra, de offic. ord. c Clem. 2. versic [illegible] de jur. patr. d c. 1. d. jur. patr. in 6. e c. quia Clerici. & seq. extr. de jur. patr. f c. præterea. extr. d. tit. g c. consultationis extr. d. tit.

a C. per nostras extr. d. tit. b c fin. extr de inst. c c. 2. extr. ne sed. vac. d c. fin. de off. vicar. in 6. e c. ex frequentib. extr. de instit. f c. quicunque fidelium. 16. q. 7. g c. vergentis. extr. de hæret.

TITULUS XXIX.
DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS.

Se conferatur beneficium non idoneo ad residendum, & provisus privandus est beneficio, & collator conferendi potestate. h. d.

Debent *a* autem hi, quibus Ecclesiastica ministeria sunt committenda, tales deligi qui & residere in Ecclesia, & curam demandati sibi officii per seipsos valeant exercere: quod si aliter actum fuerit, & qui receptus fuerit, quod contra sacros canones acceperit, amittet & qui dederit, largiendi potestate privabitur.

Qui sine causa non residet, post monitionem privandus erit: & quæ sint justæ causæ non residendi. h. d.

§. 2. Si tamen ab initio idonei ad residendum reputati postea Ecclesias, vel præbendas sibi concessas, sine justa & necessaria causa deserant, si moniti & congruo tempore expectati non redierint, eis privari poterunt. Justæ non residendi causæ sunt: veluti, si quis aut Romano Pontifici, aut proprio Episcopo obsequium exhibeat. Item si jura, & negotia Ecclesiæ suæ fideliter prosequatur, aut si, ut studiorum causa abesse possit *b*, est alicui specialiter indultum, & si quæ sunt aliæ similes.

Ad memoriam juvandam conducit repetitio. h. d.

§. 3. Hæc de præbendis & dignitatibus, atque illarum provisionibus dixisse non sufficiat. Verum, quia in hoc tractatu diffuse immorati sumus, ut sequentia præcedentibus melius contexamus, quædam in memoriam reducemus. Personarum ergo quidam Laici sunt, quidam Clerici. Rursus Clericorum quidam sunt in Sacerdotio constituti, quidam in sacris, licet non in Sacerdotio, quidam nec in sacris, nec in Sacerdotio. Eorum rursus, qui in Sacerdotio constituti sunt, quidam sunt in celsiore gradu, ut Episcopi: quidam in inferiore, ut Presbyteri. In sacris vero dicuntur constituti Diaconi & Subdiaconi. Qui vero nec in Sacerdotio, nec in sacris reperiuntur, ii sunt, qui sunt in minoribus ordinibus constituti. Cæterum, quoniam adhuc quidam in Ecclesia sunt, qui non minus in Laicatu, quam in Clericatu constituti Domino deserviunt, ut sunt Regulares ac Monachi, restat, ut de his pauca subjiciamus.

TITULUS XXX.
DE REGULARIBUS, AC MONACHIS.

Regulariter valet argumentum a Regulari ad Monachum, & contra. h. d.

Quoniam vero sive de Regularibus agendum sit, sive de Monachis, eadem fere jura servantur, ne verbosa fiat evagatio, dirigamus sermonem in personas Monachorum, idem etiam intellecturi de Regularibus cæteris. Nam si quid in iis proprie servetur, separatim ostendemus.

Ex triplici capite quis fit Monachus, & impubes a patre traditus monasterio, post annum pubertatis potest redire ad seculum, si velit. h. d.

§. 2. Monachi *c* fiunt, aut ex paterna devotione, aut ex propria professione, aut ex voti emissione. Ex paterna devotione *d* Monachus quis efficitur, cum pater filios impuberes monasterio offert. Quo casu, si impuberes sacram tonsuram vel velamina susceperint, quinto decimo ætatis anno moneri debent & inquiri, utrum in ipso habitu permanere cupiant: si permansuros se professi fuerint, vel professionem a se prius factam ratam habuerint, ulterius pœnitendi locum non habebunt: si vero ad secularem habitum reverti maluerint, redeundi licentia concedenda erit, quia satis inutile est, ut coacta servitia Domino præstentur. Qua etiam ratione constitutum est, ne quis invitus ordinari debeat.

Si impubes præter parentum voluntatem monasterium fuerit ingressus, possunt parentes intra annum reclamare: secus si sit pubes. h. d.

§. 3. Quod si *a* impubes præter parentum voluntatem tonsuram accepit Monachalem, parentes id factum irritare valent: sed si intra annum ad proprium Episcopum, vel alium competentem Judicem non reclamaverint, revocare amplius non poterunt. Si vero in grandiori ætate adolescentes servire Deo elegerint, non est potestas parentibus prohibendi.

Professio est duplex, tacita & expressa, & potest fieri etiam ante annum. h. d.

§. 4. Propria professione Monachus efficitur quis, aut expresse, aut tacite. Expresse, ut si quis post annum probationis habitum suscipiens Monachalem regulis monasterii obstringi se velle profitetur. Si tamen ante tempus probationis regulariter præfinitum *b*, is qui converti desiderat, habitum recipit, & professionem emittit, Abbate per se vel per alium professionem recipiente, regulari observantia obligatur, & vere Monachus est censendus.

Ex causa post annum potest professio differri, ut si ingressus monasterium sit incognitus. Et servus triennio in monasterio commoratus, per monachationem fit liber. h. d.

§. 5. Quemadmodum autem discretus Abbas ex causa ante probationis tempus professionem recipere potest, ita ex causa interdum proferre. Unde *c* si quis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium Monachalis habitus concedendus non erit: ne, si forte post annum statim præstetur, postea servus, aut alias inhabilis ad monasterium deprehendatur. Quod si servus per triennium in monasterio commoratus postea Monachus effectus fuerit, ex hoc liber etiam efficietur.

Ordinatus ignorante domino, si fiat Monachus, fit liber, alias dominus potest intra annum recipere servum. h. d.

§. 6. Quinimo *d* si prius ignorante domino ad sacra ministeria ordinatus, Monachus fieri elegerit, jugum servitutis evadet: alias intra unius anni spatium domino & servilem fortunam probare, & servum suum recipere licebit.

Prædicatores, Minores, & Mendicantes, non possunt profiteri ante lapsum anni, & recepientes professionem puniuntur. h. d.

§. 7. Quod *e* tamen de facultate recipiendi ante annum professionis dicitur, non est perpetuum. Prædicatores enim, & Minores, aliique mendicantium ordines, ante annum probationis elapsum, quenquam ad sui ordinis professionem, vel seculi renunciationem faciendam, recipere non possunt. Quod si forte contra fecerint, & is qui sic receptus fuerit, eorundem ordini minime alligabitur, & receptores a receptione ad professionem quorumlibet suspensi, tam excommunicationi, quam aliis pœnis, quæ hujusmodi regularibus pro culpis infligi solent gravioribus, subjiciendi erunt.

Delatio habitus tacitam ostendit professionem, & unusquisque debet se conformare cum habitu quem gerit. h. d.

§. 8. Tacite profitetur quis, cum idoneis conjecturis apparet *f*, quod perpetuo vult Domino in religione servire, & vitam ducere Monachalem: utputa, habitum post annum retinendo, ubi is novitiis & professis communis & indistinctus est, vel professorum habitum suscipiendo, ubi is distinctus habetur. Unde & Toletano Concilio inductum est, ut Clerici, qui se fingunt habitu & nomine Monachos, & non sunt, corrigantur, & veri Monachi fiant.

Ponit differentiam inter expressam & tacitam professionem. hoc dicit.

§. 9. Utrum autem quis expresse professus fuerit, an tacite, interdum multum interest. Expressa enim professio, etiam

a C. *quia nonnulli.* § *cum igitur. extra, eod* b *relatum eod. tit.* c *c. Monachum.* 20. *q.* 1. d *c. illud autem* 20. *q.* 1.

a C. 2. *extr. de regul.* b *c. ad Apostolicam. extr. eod. tit.* c *c. si servus. d.* 54. d *c. si servus. ubi gl. dist.* 54. e *c. constitutionem. eod. tit. in* 6. f *c. statuimus. extr. eod. tit.*

etiam seculari habitu non mutato, illi religioni præcise obligat, quam quis professus fuerit. Tacite *a* vero facta infra probationis annum, per habitus, qui profitentibus tantum datur, susceptionem, non illi specialiter, cujus est susceptus habitus, sed generaliter religioni recipientem obligat, dum tamen legitimæ sit ætatis, ac sciens & prudens triduo in ejus habitus delatione perseveret.

Beneficium non vacat per religionis ingressum ante professionem, nisi de consensu ingressi. h. d.

§. 10. Etsi contigerit eum, qui religionem ingreditur, beneficium retinere *b*, intra probationis annum non erit alicui conferendum: sed interim per alium assignata sibi congrua de proventibus portione, beneficio inserviendum erit. Si tamen ingressi ad id accedat assensus, aut quod vitam mutare voluerit, liquido appareat, aut legitimam professionem emiserit, beneficium alteri libere conferri poterit.

Qui vitam regularem vovit, monasterium ingredi debet, non obstante quod fuerit prælaturam consecutus.

§. 11. Is quoque, qui votum de ingressu religionis compos mentis emisit, ut Monachus fiat, cogendus erit. Usque adeo enim Deo voti ligat emissio, ut etiam si quis post votum prælaturam fuerit consecutus, Domino tamen promissa reddere sit compellendus.

Per votum solenne derogatur simplici. h. d.

§. 12. Illud quæri potest: si quis post votum *c* de certa religione intranda emissum, aliam religionem etiam laxiorem ingrediatur, & in eadem profiteatur, ibidemne possit, voto non obstante priore, licite remanere? in qua specie, cum per secundum solenne votum priori simplici derogari potuerit, responsum est, posse Monachum in ea religione, in qua professus est, remanere: eidem tamen pro voto non completo, pœnitentiam imponendam. Est autem in proposito votum simplex, quod non est aliqua professione munitum. Solenne vero est, quod quis per professionem tacitam vel expressam comprobavit.

Semel factus Monachus, cogitur remanere in monasterio. h.d.

§. 13. Is igitur, qui legitima in ætate constitutus, habitum semel induit sponte, religiosum propositum ultro susceptum deserere non poterit, sed proprio Abbati obediens, in castitate in proprio deget monasterio.

Monachus non potest aliquid proprium habere, nec contra hoc potest Papa dispensare. h. d

§. 14 Sed *d* nec aliquid proprium possidere debet: & si quid habet, totum in continenti resignabit. Nam abdicatio proprietatis adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere. Et si proprietas apud quenquam inventa fuerit in morte, is est Christiana sepultura privandus, & sepultus exhumandus: prout etiam beatus Gregorius se fecisse narrat.

Potest Monachus transire solum in arctiorem religionem: & si dubitetur, an sit arctior, in quam Monachus vult migrare, statur judicio Abbatis. h. d.

§. 15. Sed nec temere Monachus de monasterio *e* in monasterium migrare permittendus est, nisi monasterium, ad quod transitum facere cupit, districtius existat. Quo *f* casu, nullo obstante privilegio, Prælatus Monacho sine difficultate debet transeundi licentiam indulgere, ne videatur propositum impedire divinitus inspiratum. Quod si forte probabiliter dubitetur, utrum quis velit ad ordinem arctiorem transire, an ad laxiorem, ex charitate, an ex temeritate, superioris est judicium requirendum, ne forte angelus Sathanæ in lucis Angelum se transformet.

Mendicantes solum in ordinem Carthusiensium migrare possunt. h. d.

§. 16. Mendicantibus *a* vero approbatis, qui prætextu arctioris ducendæ vitæ ad monasterium confugiunt, etiamsi auctoritate Apostolica fuerint muniti, Clemens V. sacro approbante Concilio, interdixit ne vocem aut locum in Capitulo talis monasterii haberent, neve ad Prioratus, administrationes, aut quæcunque officia assumi possent. Sed novissime *b* Martinus IV. omnino vetuit, Mendicantes ad aliquem monasticum ordinem, excepto ordine Carthusiensium, sine speciali sedis Apostolicæ concessione transire, tam recipientibus, quam receptis, ipso facto excommunicationis pœnam incursuris.

Abbates debent perquirere fugitivos, & Monachi non possunt præesse Ecclesiis parochialibus: licet secus sit in regularibus. h.d.

§. 17. Fugitivos *c* vero debent Abbates solicite perquirere, & ut ad monasterium & frugem melioris vitæ revertantur, opportunis remediis providere, nec ordinarios, qui eorum suppleant negligentiam, expectare. Singuli quoque Monachi per villas *d* & oppida non debent discurrere, nec per quascunque parochiales Ecclesias disponi: quod in regularibus, cum regulæ inserviant laxiori, specialiter cautum non invenitur. Ideoque *e* illis cum minori difficultate parochialibus Ecclesiis præesse permittitur.

Quomodo & qualis sit eligendus in Abbatem. h. d.

§. 18. Ut autem inviolabiliter monastica disciplina custodiatur, de congregatione Monachorum Abbas eligendus est *f*, quem ordo vitæ & meritum magis poposcerit ordinari, ut uni tantum præsit monasterio, qui cautus sit in regimine, humilis, & discretus, & cui Monachi cum omni obedientia & devotione subjaceant.

Non professus non potest eligi in Abbatem, sed bene in Episcopum. h. d.

§. 19 Et præterea cum in magistrum *g* assumi non debeat, qui formam discipuli non assumpsit, nec sit præficiendus, qui subesse non novit: Religiosus, qui regularem ordinem ante non fuerit expresse professus *h*, in Abbatem, vel ad aliam regularium prælaturam eligi non poterit: quanquam ad Episcopalem dignitatem talis in secularibus vel regularibus Ecclesiis eligi minime prohibeatur.

Visitatores creandi, & quid agere debeant. h. d.

§. 20. Visitatores quoque in Capitulo creandi sunt secundum formam generalis Concilii, qui visitationis officium exequantur, & omnia, quæ Viennensi Concilio *i* constituta sunt, fideliter observari faciant, & de statu monasteriorum, & observantiis regularibus diligenter inquirant: & tam in spiritualibus, quam in temporalibus corrigant & reforment, quæ viderint corrigenda, & omnia secundum Honorianæ constitutionis tenorem prosequantur.

Non debet quis invenire, vel fundare novam religionem. h. d.

§. 21. Novissime κ sciendum est, generali Concilio semel atque iterum cautum esse, ne quis in posterum novam religionem inveniat: sed quod, quicunque ad religionem converti voluerit, unam de probatis assumat. Similiter etiam de iis, qui religiosam domum de novo fundare voluerint, cautum est, ut regulam & institutionem de probatis assumant.

---

a *D c. non solum §. facile.* b *c. beneficium. eod. tit. in 6.* c *c. penult. eod. tit. in 6* d *c. cum ad monasterium. extr. de statu Monachor.* e *c. Joannes. extr. eod. tit.* f *c. licet quibusdam extr. eod. tit.*

a *Cl. 1. eod tit de reg.* b *extr. 1. communi. de reg.* c *c. fin. extr. eod. tit.* d *c. 1. extr. de stat. Monachor.* e *c. quod Dei. de statu Monach. extr.* f *c. Abbatem. cum duobus seq. 18. q. 2.* g *c. cum in magistrum. extr. de elect.* h *can. nullus religiosus. de election. in 6.* i *Cl. 1. eod. tit. de stat. Monach.* K *c. fin. extr. de relig. dom.*

FINIS LIBRI PRIMI.

INSTITUTIONUM
JURIS CANONICI
LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.

DE RERUM DIVISIONE, ATQUE ILLARUM ADMINISTRATIONE.

Res Ecclesiasticæ sunt aut spirituales , aut temporales. hoc dicit.

SUperiore libro de Jure PERSONARUM exposuimus: modo videamus de REBUS Ecclesiasticis, illarumque tractatione , & administratione. Summa rerum Ecclesiasticarum divisio in duos articulos deducitur: nam aut spirituales sunt, aut temporales a. Spirituales sunt, quæ spiritui deserviunt , atque animæ causa sunt institutæ: ut Sacramenta, Ecclesiæ, altaria, & his similia. Temporales sunt, quæ non tam spritus , quam corporis gratia pro Ecclesiasticis ministeriis, sacrorumque ministrorum usu sunt comparatæ : ut sunt prædia , domus, & fructus decimales.

Res spirituales sunt aut incorporales , aut corporales : & corporales dividuntur in Sacramenta , in res sacras , sanctas & religiosas. h. d.

§. 2. Rursus spiritualium quædam sunt incorporales , quædam vero corporales. Incorporales sunt, quæ neque tangi, neque sensu corporeo percipi possunt: quales sunt virtutes, & dona Dei, aut quæ in jure consistunt. Corporales sunt , quæ tangi & humanis sensibus percipi possunt. Harum autem quædam sunt Sacramenta , quædam sacræ sunt, & sanctæ, quædam religiosæ.

Videamus igitur nunc de spiritualibus : & quidem incorporales, cum de his tam supra opportunis locis loquuti fuerimus , quam etiam infra suo tempore dicturi simus , specialem tractatum minime exigunt : itaque tractemus jam de corporalibus, ac primum de Sacramentis , de sacris , sanctis, & religiosis consequenter etiam loquuturi : ac demum de rebus temporalibus , atque illarum administratione.

TITULUS II.
DE SACRAMENTIS.

Quid sit Sacramentum. h. d.

SAcramentum a est invisibilis gratiæ visibilis forma , ita quod ejus similitudinem gerens & causa existat.

Sacramentorum quædam necessaria sunt , quædam voluntaria. h. d.

§. 2. Sacramentorum summa divisio hæc est b , quod aut sunt necessaria, aut voluntaria. Necessaria sunt, quæ sine interitu salutis æternæ prætermitti & contemni non possunt: ut sunt Baptismus , Confirmatio , Pœnitentia , Eucharistia, extrema Unctio : quæ omnia ad particularem cujusque profectum sunt principaliter instituta. Voluntaria sunt, quæ sine salutis dispendio , pro cujusque arbitrio recipi possunt, & refutari : qualia sunt Ordo sacer , & Matrimonium : & hæc ad totius Ecclesiæ profectum & subsidium principaliter pertinent.

Necessariorum Sacramentorum quædam deserviunt ad ingressum Ecclesiæ , quædam ad progressum in Ecclesia , quædam ad egressum ab Ecclesia. h. d.

§. 3. Et rursus necessariorum quædam ad ingressum Ecclesiæ sunt comparata, ut Baptismus : quædam ad progressum in Ecclesia , ut Confirmatio, Pœnitentia , Eucharistia: quædam ad egressum ab Ecclesia , ut postrema Unctio.

Secunda distinctio Sacramentorum , quod quædam characterem imprimunt, quæ iterari non possunt : quædam non imprimunt, quæ iterationem admittunt. h. d.

§. 4. Rursus Sacramentorum quædam characterem imprimunt , quædam vero non. Quæ characterem imprimunt, iterari non possunt: ut Baptismus , Confirmatio , Ordo sacer. Cætera vero, quæ characterem nullum imprimunt , iterari minime prohibentur : ut Eucharistia , Unctio, Pœnitentia, Matrimonium.

Sacramenta constant elemento & verbo. h. d.

§. 5. Constant autem Sacramenta elemento & verbo . Elementum hic accipimus , quicquid sub visibili natura invisibilem gratiam designat & continet. Verba sunt , quæ formæ visibilis efficaciam exprimunt : ergo accedente verbo ad elementum sacramentum fiet.

Non Ecclesia, sed Christus instituit Sacramenta, quæ tamen dicuntur Ecclesiæ, quia illa per ea sanctificatur , & illa ministrat. h. d.

§. 6. Illud quoque scire nos oportet , quod non Ecclesia, sed ipso Domino instituente Sacramentis utimur: sed tamen ideo Ecclesiæ Sacramenta nuncupamus, tam quod per ea sanctificata , & cœlesti sponso matrimonii fœdere conjuncta sit : tum quod illorum dispensatio ejus credita sit ministerio.

Etiam malus minister , & hæreticus potest ministrare Sacramenta. h. d.

§. 7. Ergo a qui baptizat , qui absolvit , & singulis Sacramentis divinitus operatur , Dominus est : ministri vero Ecclesiæ in conficiendis sacris mysteriis, vel dispensandis , præter nudum ministerium nihil sibi vendicare valent, cum non propriam, sed ejus, qui sacramenta instituit, personam referant , nec illa ex ipsis sanctificandi virtus manet. Unde , quanquam eos inculpatos esse deceat , si tamen mali sint , vel a catholica communione sejuncti , nihilominus & conficere Sacramenta , & dispen-

a Can. *sacrificium*. 32. *de cons. dist.* 2. b *can. immissionem*. §. *sed notandum*. 1. *q.* 1. *gl.* 1. *c. veniens*. 8. *extr. de transaction*.

a *Can. aliud est*. & *can. seq. de Consecrat. dist.* 4.

dispensare poterunt; veluti enim per lapideos canales ad areolas aqua transfunditur, & solis radii per loca fœtidissima transeuntes, nulla contactus maculatione contaminantur: sic multo magis Sacramenta nulla ministri fœditate commaculantur.

Spiritualis potestas exerceri sine fide potest, sed non sine intentione Ecclesiæ. h. d.

§. 8. Hoc tamen sic intelligi oportet, si tales ministri intentionem Ecclesiæ concordem habeant. Cæterum si aliud agere intendent, puta sacris illudere mysteriis, vel aliud, quod Ecclesiæ non consentiat, nihil agitur: sine fide enim spiritualis potestas exerceri quidem potest, sine Ecclesiæ intentione non potest. His circa Sacramenta generaliter cognitis, exordiamur nunc de singulis etiam specialiter dicere: & quia baptismus fundamentum *a* est, & janua cæterorum, merito ab eo principium sumamus.

TITULUS III.
DE BAPTISMO, ET EJUS EFFECTU.

Baptismus operatur animæ ablutionem, & in locum circumcisionis est institutus. h. d.

BAptismus *b* est ablutio corporis exterior, quæ adhibita certa verborum forma interiorem animæ ablutionem designat, & operatur. Veluti enim circumcisio in populo *c* Dei in fidei, justitiæque signaculum instituta ad significationem purgationis originalis veterisque peccati parvulis valebat: sic & baptismus ad hominis innovationem valere cœpit.

Licet in baptismo plena contingat peccatorum remissio, non tamen contingit plena novitas. h. d.

§. 2. Non tamen ex quo quisque baptizatus, statim etiam in eo omnis vetus infirmitas absumitur, sed renovatio ad remissionem peccatorum incipit, & ad intelligentiam, & operationem spiritualium: cætera vero sunt in spe, donec re compleantur, quod erit in surrectionis tempore. Quamvis ergo in Baptismate plena fiat peccatorum remissio, non propterea plena novitas, & mutatio contingit.

Cura baptizandi ad solos Sacerdotes spectat, sed ex causa necessitatis quilibet potest baptizare. h. d.

§. 3. Baptizandi *d* autem cura ad solos Sacerdotes pertinet, ejusque ministerium nec ipsis Diaconis explere permittitur, absque Episcopo vel Presbytero: nisi his procul absentibus, ultima languoris cogat necessitas: quo casu & Laicis fidelibus, atque ipsis mulieribus *e* baptizare permittitur. Presbyter vero, cujus negligentia commissum est, ut quis sine baptismate ex humanis excesserit, deponendus erit *f*.

Baptizati ab hæreticis, schismaticis, paganis, vel alias facinorosis, non sunt denuo rebaptizandi h. d.

§. 4. Sed & si qui ab hæreticis *g*, sive schismaticis, vel etiam paganis, aut alias facinorosis baptizati fuerint, quasi baptizati non fuerint, iterum baptizari non debent. Antiqua *h* tamen patrum induxit institutio, ut qui ab his in Trinitatis nomine baptizati fuerint, cum ad sanctam Ecclesiam redierint, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur.

Nemo seipsum baptizare potest. h.d.

§. 5. Sed *i* quanquam baptismus ab hæreticis, schismaticis vel paganis susceptus valeat, ipsum tamen se baptizare nemo poterit: sicut enim in carnali generatione, qua proles ex viro & fœmina nascitur, alius est qui carnaliter gignit, alius qui gignitur: sic in sacramentali generatione,

a C. *veniens. extr. de Presbyt. non baptizat.* b *gl.* 1. *in sum. de cons. dist.* 4. c *can. ex quo.* 6. *d st.* 4. *de cons.* d *can. constat.* 19. *de cons. dist.* 4. e *can. mulier. d. dist.* 4. *de consecr.* f *can. quicunque. d. dist.* 4. g *can. sive ab hæreticis. & can. seq. de consecr. d.* 4. *can. ab antiqua. d. dist.* i *c. debitum. extr. de baptismo.*

qua soboles ex aqua, & Spiritu Sancto renascitur, alius debet esse qui spiritualiter generet, alius qui generetur. Unde de Judæo, qui in mortis articulo constitutus, in aquam seipsum immergendo dixerat, *Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, responsum est, denuo ab alio illum baptizandum esse, ut ostendatur, quod alius est qui baptizatur, alius qui baptizat: quamvis si talis continuo decessisset, protinus ad patriam evolasset, non propter fidei sacramentum, sed propter sacramenti fidem.

Baptismus alius fluminis, alius flaminis, alius sanguinis. h. d.

§. 6. Quod quidem & de illo recte creditur, qui visibiliter non baptizatus martyrii subiit sacramentum. Baptismus enim invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit. Unde scite *a* scriptum a quibusdam reperitur, baptismum alium esse fluminis, alium flaminis, alium vero sanguinis: cum baptismi virtus, & efficacia, non tam ablutione *b* corporis, quam fide cordis contineatur: & aliud sit per ministerium baptizare *c*, quod Sacerdos exequitur: aliud per potestatem, quam Dominus non usque adeo sacramentis adjunxit, ut sine illis eorundem gratiam tribuere non possit.

Parvuli baptizantur in fide parentum, & Ecclesiæ: & non debet minor esse virtus baptismi, quam circumcisionis. h. d.

§. 7. Non tamen, quia fide cordis baptismatis virtus continetur, ideo minus parvulos *d*, qui credere ob ætatem non possunt, unda salutaris abluit, cum & ii, non per usum, sed per habitum fidei, quem suscipiunt in baptismate, credere non male credentur, & in fide parentum *e* & Ecclesiæ, alio profitente, baptizati ob fidei sacramentum recte fideles dici possunt: & cum circumcisio *f* tam adultis, quam parvulis ex præcepto Domini conferretur, ne baptismus, qui succedit in locum ipsius, & generalior tamen existit, cum tam viri, quam fœminæ baptizentur, minoris videatur effectus, tam adultis quam parvulis est conferendus.

Tam mater, quam filius, in ipso articulo parturiendi, possunt separatim baptizari, nec ob id creditur baptismus iteratus. h. d.

§. 8. Is *g* quoque, cujus mater vel prægnans, vel in ipsa hora, qua parturit, mortis urgente periculo baptismatis gratiam perceperit, baptizari poterit, nec propterea bis baptizatus reputabitur, cum utique ad maternum corpus, cum esset in utero, pertineret: nec ibi regeneratio reperiri possit, ubi generatio non præcesserit, nec in hoc infanti, qui nascitur, aliquid mater participat, cum uniuscujusque propria voluntas in confessione sit attendenda.

Muti, surdi, & ægrotantes baptizari possunt. h. d.

§. 9. Muti quoque *h*, & surdi, item ægrotantes, qui pro se respondere non possunt, aliis pro se profitentibus recte baptizari poterunt.

Dormiens & amens, si ante somnum & amentiam habuerunt propositum baptizandi, baptizari possunt. h. d.

§. 10. De dormientibus *i*, & amentibus quæsitum est, & plane, si prius quam dormirent, aut amentiam incurrerent, non baptizandi propositum haberent, quia in eis eadem perdurare voluntas intelligitur, si sic immersi fuerint, characterem sacramenti non suscipiunt: secus autem, si prius catechumeni extitissent, & baptizandi propositum habuissent: tales enim in necessitatis articulo baptizare consuevit Ecclesia. Tunc ergo characterem sacramentalis

a *Gl.* 1. *in sum. de cons. dist.* 4. b *can. versus baptiz. dist.* 4. c *can. aliud est d. dist.* 4. d *cap. majores. in fine princ. extr. eod.* e *can. illud. & can. seq. vers. parvuli de consecr. dist.* 4. f *can. majores. . cum ergo. extr. eod.* g *can. si ad matris. & can seq. de cons.* 4. h. *can. parvuli alio. & can. seq. d.* 4. *de consecr.* i *cap. majores. in fine, extr. eod.*

sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.

Invitus baptizatus characterem suscipit, & cogendus est ad observantiam fidei: secus si penitus coactus sit. h. d.

§. 11. Sed & si quis sponte, dum tamen non omnino coactus baptismatis susceperit sacramentum, Christianitatis characterem suscipit: ut puta, cum quis terroribus, atque suppliciis ad undam salutarem trahitur, & ob id tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, est ad fidei Christianæ cogendus observantiam. Ille vero, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem sacramenti suscipit. Plus est enim expresse contradicere, quam minime consentire.

Is, de quo non est præsumptio, quod sit baptizatus, debet sine metu iterationis baptizari. h. d.

§. 12. Illud *a* in dubium venire non debet, quoties nulla extant indicia inter propinquos, & familiares, quibus aliquos baptizatos esse doceri possit, eosdem baptizari minime prohibendos esse. Quod enim factum esse nescitur, nulla ratio sinit, ut iteratum videatur: nec temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis. De eo tamen, qui Christianis parentibus natus inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quod baptizatus fuerit, ut hæc præsumptio pro veritate sit habenda, donec evidentissimis argumentis contrarium probatum fuerit.

Iterum scienter baptizatus debet severissime puniri, ignoranter vero baptizatus non potest ordinari, nisi ex necessitate h. d.

§. 13. Quod si *b* quis sciens, & prudens iterum baptizari sustinuerit, arctissimæ pœnitentiæ subjiciendus erit: quod si ignoranter, nulla quidem imponenda erit pœnitentia, sed nisi magna cogat necessitas, ordinari non poterit.

Iterantes Baptismum sunt deponendi ab officio, & beneficiis. h. d.

§. 14. Illi quoque, qui casu temerario in homine jam baptizato cœleste lavacrum iterare ausi fuerint, excommunicationis mucrone percussi ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico deponentur.

Muta fiunt in baptismo, quæ non sunt de ejus substantia. h. d.

§. 15. Postremo sciendum est, quod licet verbo tantum *c* & elemento baptismatis substantia contineatur, & forma, multa tamen a sanctis Patribus ad ejus decorem fuerunt solenniter constituta, ut immersionis numerus, Exorcismi, Clericorum exsufflationes, salis benedicti exhibitio, salivæ contactus, inunctio: quæ si ex neglectu prætermissa fuerint, omissio culpæ reos arguet.

Baptismus non debet conferri in privatis domibus, nisi ex necessitate, vel ob magnam nobilitatem. h. d.

§. 16. Illud etiam novissime *d* Vienensi Concilio constitutum est, ne quis in privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesiis, in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliquos audeat baptizare: nisi Regum, vel Principum liberi baptizandi fuerint, vel talis necessitas emerserit, propter quam ad Ecclesiam absque periculo accessus haberi nequeat.

TITULUS IV.
DE SACRAMENTO CHRISMATIS.

Fideles post receptum baptismum debent chrismari. h. d.

QUamvis autem continuo transituris regenerationis sufficiat beneficium, victuris tamen etiam confirmationis auxilium est necessarium. Ita enim conjuncta sunt hæc duo sacramenta, ut unum ab altero, nisi morte præveniente, separari non debeat.

Chrismatis sacramentum operatur augmentum gratiæ, & soli Episcopi chrismant.

a Can. *si nulla extant. de consec. dist.* 4. b *Can. qui bis. de consec. dist.* 4. c C. *non ut, extr. eod.* d. *Cl.* 1. *eod. tit.*

§. 2. Igitur omnes fideles post baptismum paracletum *a* per manus impositionem accipere debent, ut perfecte Christiani inveniantur. Spiritus *b* Sanctus enim, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione robur, & augmentum præstat ad gratiam. Unde *c* cum cæteras unctiones simplex Sacerdos, vel Presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus Sacerdos, hoc est, Episcopus conferre debet: alioqui nulla excusante consuetudine chrismatio irrita habebitur, & vacua, nec inter Ecclesiastica sacramenta reputabitur, cum manum imposuisse præter Apostolos, quorum hodie vicem sustinent Episcopi, nulli alii legantur.

Jejunis a jejuno debet dari Chrisma, nisi necessitas aliud cogat. h. d.

§. 3. Accedent igitur, qui legitimæ sunt ætatis, ad confirmationem jejuni *d*, ut a jejunis Episcopis sacro chrismate in fronte deliniti per manus impositionem paracletum recipiant. Plane infirmis, & morte periclitantibus, vel qualibet causa impeditis nulla de jejunio habita ratione manus imponi poterit.

In Baptismo, Confirmatione, & Catechismo debent patrini intervenire.

§. 4. Illud *e* commune est tam his, qui baptizandi sunt, quam etiam illis, qui confirmationis munus recipere debent, ut aliquem in patrinum habeant, qui eosdem in religione Christiana, & fide Dominica instituat, & qui pro eis apud Deum quasi fidejussor existat: quod & in Catechismo observandum erit.

Patrini non debent esse plures, vel non baptizati, vel confirmandi. h. d.

§. 5. Admonendi tamen sunt, quod nec plures quenquam in baptismo, aut in confirmatione suscipere debent, sed unus *f* tantum sive vir, sive mulier: nec quenquam quispiam tenere, vel levare poterit, qui ipse baptizatus non sit, vel confirmatus.

Parentes non possunt esse patrini propriorum filiorum, nec Abbates, vel Monachi aliorum. h. d.

§. 6. Parentes quoque proprios filios, vel Abbates *g*, vel Monachi alienos de sacro fonte suscipere, aut in confirmatione tenere non debent.

Nec Baptismus, nec Chrisma possunt iterari, & utrumque conferri potest tempore interdicti. h. d.

§. 7. Commune etiam illud est utrisque, quod & neutrum (ut paulo ante diximus) iterari potest, quippe quod ambo characterem imprimunt, & quod interdicti tempore ob imminens ex dilatione periculum utrumque conferri, & pro utroque chrisma confici poterit, ut infra suo loco latius exponemus.

TITULUS V.
DE PŒNITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

Quid sit Pœnitentia, & ejus effectus.

PŒnitentia est Sacramentum, quod contritione, confessione, & satisfactione concurrentibus peccatorum operatur remissionem. Multiplex enim Dei misericordia ita lapsibus humanis subvenit, ut non solum per baptismi, & confirmationis gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes æternæ vitæ reparari velit. Unde qui dona regenerationis violaverint, proprio se judicio condemnantes, per Sacramentum pœnitentiæ ad criminum remissionem, quasi ex naufragio arrepta tabula ad portum pervenient.

a *Can. novissime de consecr. d.* 5 b *can.* 1. *de consecr. dist. c.* c *can. un.* §. *per frontis. extr. de sacr. unct. & can. manus quoque. de consecr. dist.* 5. d *can. ut jejuni. & can. seq. de consecrat. dist.* 5. e *c. vos ante omnia. de cons. dist.* 4 f *c. non plures de consecr. dist.* 4. *& can. seq.* g *can. non licet. de cons. dist.* 4.

Tres sunt species pœnitentiæ, & pœnitentia solennis iteratri non potest, & pœnitentes ad sacros ordines reddit inhabiles. h.d.

§. 2. Sunt autem pœnitentiæ tres species: quædam enim est solennis, quædam publica, quædam privata. Solennis est, quam propter majora scelera Episcopus in capite jejunii, servata certa rerum serie delinquentibus solet imponere: quæ quidem ne Ecclesiæ vilescat auctoritas, iterari non debet: & tales pœnitentes ad sacros ordines (ut supra exposuimus *a*) inhabiles reddit, quippe quæ nec aliter potest Sacerdotibus imponi, quam si prius cœlestis militiæ cingulo exuti fuerint.

Publica delicta & publica pœnitentia lui debent. h. d.

§. 3. Publica pœnitentia est, quæ publice nulla servata juris solennitate peragenda injungitur: qualis est peregrinatio, certi habitus delatio, & his similia. Cum enim manifesta peccata non sint occulta correctione purganda, recte constitutum est, ut qui publice peccando proximo suo scandalum præbuerint, publicam etiam pœnitentiam a propriis sibi Sacerdotibus impositam peragere debeant. Apparet itaque ex his, quod licet omnis solennis pœnitentia publica sit, non tamen omnis publica est solennis.

Unusquisque semel in anno debet confiteri, & Eucharistiam sumere, nisi de consilio Sacerdotis abstineat. h. d.

§. 4. Privata, aut secreta pœnitentia est, quæ in occulto Deo fit, & Sacerdoti. Statutum est enim generali Concilio *b*, ut omnis fidelis, quam primum sapere cœperit (omnia sua peccata proprio Sacerdoti confiteatur, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus adimplere studeat, suscipiens reverenter ad minus singulis annis in Paschate Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de Sacerdotis consilio ex causa duxerit adstinendum: alioqui & vivens ab ingressu Ecclesiæ arcebitur, & moriens Christiana carebit sepultura.

Pœnitentia constat contritione, confessione, & satisfactione. h. d.

§. 5. Constat igitur pœnitentiæ sacramentum tribus partibus: contritione cordis, confessione oris, & operis satisfactione. Contritio nihil aliud est, quam dolor pro peccatis voluntarie assumptus, cum proposito confitendi, & satisfaciendi. Confessio (ut Augustino placet) est, per quam morbus latens spe veniæ aperitur: vel confessio est canonica peccatorum coram proprio Sacerdote facta declaratio.

Tribus casibus potest quis confiteri non proprio Sacerdoti, si obtineat licentiam ab eodem, vel ab Episcopo, vel si confiteatur fratribus habentibus generalem potestatem audiendi confessiones. h. d.

§. 6. Quod autem dicitur, *coram proprio Sacerdote*, ita demum obtinet, si nulla legitima causa subsit ejus declinandi judicium. Cæterum si quis vel proprii Sacerdotis imperitiam *c* vereatur, vel alias vitam & mores suspectos habeat, & propterea alieno Sacerdoti *d* confiteri voluerit, licentiam prius postulet, & obtineat a proprio: cum aliter illum alienus quacunque suffragante consuetudine non possit absolvere, vel ligare. Si quis tamen regularibus generalem audiendi confessiones potestatem habentibus, & locorum ordinariis præsentatis, & ab iisdem approbatis confessus fuerit, Parisiensis Doctoris rejecta sententia non magis eadem peccata tenebitur iterum confiteri, quam si ea proprio Sacerdoti juxta generalis Concilii dispositionem confessus fuisset.

Episcopus potest suo subdito concedere licentiam eligendi confessorem. h. d.

§. 7. Episcopus quoque subdito suo, ut quemvis idoneum sibi deligat confessorem, facultatem concedere poterit: cum non minoris esse debeat efficaciæ ab Episcopo obtenta licentia, quam a Parochiali Sacerdote.

a Tit. *qui prom. non poss.* §. *pœnitentes*. b *c. omnis utriusque extr. eod.* c *c. fin. de pœnit. dist.* 6. d. *c. omnis utriusque.* §. *si quis autem. extr. eod.*

Necessitas facit affectum reputari pro effectu. h. h.

§. 8. Sed & si pœnitendi urgeat necessitas, nec desideranti locus, aut tempus proprium Sacerdotem offerat, & si is, cui quis confitetur, solvendi nullam potestatem habeat, tanta tamen est vis confessionis, ut dignus fiat venia ex desiderio Sacerdotis, qui proximo suo criminis turpitudinem confiteri non refugit. Votum enim pro opere reputatur, cum operis perficiendi facultas deest.

In perpetuum est in monasterium detrudendus, qui revelat confessionem. h. d.

§. 9. Sed *a* sive proprius Sacerdos, sive alius pœnitentiam audiat, cavebit omnino, ne aut verbo, aut alio quovis modo confitentem prodat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum revelare ausus fuerit, non solum a sacerdotali officio deponendus erit, verum etiam ad agendam perpetuo pœnitentiam in arctum monasterium detrudendus.

Sacerdos non debet quem absolvere de casibus reservatis Papæ, vel Episcopo. h. d.

§. 10. Illud etiam animadvertere Sacerdotem oportet, ne quem scilicet ab his criminibus absolvendo liberare tentet, quorum absolutio aut Apostolico *c*, aut proprio ordinario est reservata: ut puta, si pœnitens Clericum enormiter læserit, Ecclesiam combusserit, vel fregerit, falsum commiserit, Cardinalem, vel Episcopum insecutus fuerit, cum Moniali rem habuerit, & in aliis casibus.

In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimilitur in specie concessurus. h. d.

§. 11. De *c* eo tamen quæsitum est, si Episcopus subdito suo concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem, an tunc ille, quem is elegerit, in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur, absolvendi habeat facultatem: & cum in generali concessione illa minime veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus, responsum est, electum hunc hujusmodi non habere potestatem.

Contritio & confessio sine satisfactione parum proficiunt. h. d.

§. 12. Sed nec contritio multum proficiet, nec confessio, nisi ambabus adjuncta fuerit satisfactio: quæ nihil aliud est, quam quædam injuriæ illatæ compensatio: nullus enim delictorum accipit veniam, nisi si nulla fuerit necessitate impeditus, qualemcunque etsi longe minorem, quam debeat, pœnam solverit. Nec sufficit mores in melius commutare, & a præteritis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, Deo satisfiat per contriti cordis sacrificium cooperantibus eleemosynis, orationibus & jejuniis.

Medici, qui ægrotos ad pœnitentiam non inducunt, sunt ab Ecclesiæ ingressu arcendi. h. d.

§. 13. Medicos *d* etiam admonere oportet, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, & inducant, ut medicos vocent animarum: ut postquam fuerit ægrotanti de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur. Si quis autem Medicorum secus fecerit, ab Ecclesiæ ingressu arcebitur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit.

Qui habuit propositum confitendi, potest absolvi, si sævitia morbi non posset confiteri. h. d.

§. 14. Si quis autem in infirmitate constitutus pœnitentiam petierit, & dum ad eum invitatus Sacerdos properat, morbo oppressus obmutuerit, vel in phrenesim conversus fuerit, & pœnitentiam moriturus, & per manus impositionem reconciliationem accipere poterit.

LIIII Depu-

a *C. omnis utriusque*. §. *caveat. extr. eod.* b *Clem.* 1. §. *quibus, versic. nec etiam de privileg.* c *c.* 2. *de pœn. in* 6. d *c. cum infirmit. extr. eod.*

Deputatis ultimo supplicio sacramentum pœnitentiæ, & Eucharistiæ non negetur. h. d.

§. 15. Nec infirmis solum, sed etiam ultore gladio morituris in hac parte jura subveniunt, cum ultimo damnatis supplicio *a* pœnitentiæ sacramentum, si petant, non solum negari non debeat, verum etiam sint censura Ecclesiastica ab ordinariis locorum coercendi, quicunque adversarentur, quo minus id consequantur. Quod ipsum & de Eucharistia quoque intelligendum erit, cum quibuscunque pœnitentia non negetur, viaticum quoque, quod vere pœnitentibus exhibetur, intelligatur esse concessum.

TITULUS VI.
DE EUCHARISTIA.

Maximum est Eucharistiæ sacramentum, & saltem semel in anno debet assumi. h. d.

EST autem inter cætera Eucharistiæ sacramentum maximum *b*, & oblationes omnes longe antecellit. Unde sicut præstantius est cæteris, ita etiam diligentius excoli debet. Et quidem circa prima fidei cunabula frequentissima erat apud fideles sanctissimi viatici susceptio: sed cum postea paulatim tepescente charitate rarius homines communicarent, constitutum fuit *c*, ut nisi quis majoribus fortasse criminibus impediretur, tribus saltem vicibus in anno communicare deberet: donec refrigescente penitus religionis ardore eo tandem ventum est, ut semel saltem singulis annis *d* unusquisque cœlestis mensæ debeat esse particeps.

Quotidie Sacerdotes hodie pro populo sacrificare debent, sed semel tantum, non pluries, nisi ex magna causa, vel in nativitate Domini. h. d.

§. 2. Invaluit tamen, ut Deo quotidie Sacerdotes pro populo hanc oblationem facerent. Quoniam enim quotidie labimur, ideo etiam Christus quotidie mystice pro nobis immolatur: in quo tamen illud cavendum est, ne Sacerdos quacunque præfulgeat dignitate *e*, amplius quam semel in die celebret: nisi aut aliter faciendum Domini nativitas *f* suadeat, aut urgens cogat necessitas. Satis enim felix est, qui semel digne celebrat.

Presbyter tantum debet exhibere Eucharistiam, non inferior: nisi subsit necessitas. h. d.

§. 3. Sed nec ab omnibus, nec passim omnibus tantum sacramentum exhiberi debet: nam veluti solus Sacerdos illud conficit, ita etiam nemo præter eum exhibere poterit. Quod si Presbyter aliter, quam per semetipsum infirmum, vel alium communicet, ex Rhemensis *g* Concilii dispositione sui gradus periculo subjacebit. Permisit tamen Laodicense Concilium *h*, si necessitas urgeret, ut Diaconus præsente Presbytero Eucharistiam jussus erogare possit.

Sacerdos constitutus in peccato mortali, quoad seipsum est suspensus, non quoad alios. h. d.

§. 4. Imo & Sacerdotes, si qua criminali *i* macula sese infectos esse sentiant, ab hujusmodi exhibitione abstinere debent. Quanquam si peccato mortali *k* vel minori excommunicatione illigatus celebret, & sacramenta conferat, licet graviter peccet, nullam tamen irregularitatis notam incurrit, & sacramenta ab eo collata virtutis effectu non carent: cum non a collatione, sed a participatione, quæ in sola perceptione consistit, videatur esse remotus.

Scenicis & histrionibus non est danda Eucharistia: pro cæteris autem, maxime infirmis semper debet esse parata.

§. Item quamvis regulariter nullus, etiamsi quem Sacerdoti peccatorem, & impœnitentem esse liqueat, ab altari sit arcendus: Scenicis *a* tamen, atque histrionibus, cæterisque personis hujusmodi, quandiu tam detestandas artes exercuerint, sacra communio deneganda erit. Nec enim Evangelicæ disciplinæ congruit, ut pudor, & honor Ecclesiæ tam turpi, & infami contagione fœdetur. In cæteris prospiciet Presbyter, ut si quis infirmatus fuerit, ita Eucharistiam paratam habeat *b*, ut nemo sine communione moriatur.

Sacramentum Eucharistiæ constat visibili forma, veritate corporis, & spirituali virtute. Et in calice poni debet vinum aqua mixtum. h. d.

§. 6. Constat *c* autem Eucharistiæ sacramentum visibili forma, veritate corporis, & virtute spirituali. Forma visibilis est panis & vini *d*: vinum vero hoc loco intelligimus aqua permixtum: nec enim in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri debet, cum utrumque ex latere illius profluxisse legatur. Illud etiam rationabilis consuetudo generalis habet Ecclesiæ, ut plus in eo vini, quam aquæ sit ponendum *e*.

In sacramento altaris & panis, & vinum fiunt vera caro & sanguis Domini. h. d.

§. 7. Veritas *f* est carnis, & sanguinis, sicut enim ante consecrationem panis est, & vinum, quod natura formavit: ita etiam post consecrationem vera Christi est caro & sanguis, quem benedictio consecravit. *g*

Virtus Sacramenti est charitas & unitas. h. d.

§. 8. Virtus est charitatis *h* & unitatis: nam veluti ex multis granis unus fit panis, & multis racemis unum vinum, ita & nos per hoc charitatis sacramentum Christo incorporati unum evadimus.

Ponit, quomodo & quando tria, quibus constat sacramentum altaris, sint sacramenta. h. d.

§. 9. His igitur repetitis apparet *i*, primum quidem sacramentum esse, non rem; secundum & rem esse simul, & sacramentum; tertium vero rem esse, sed non sacramentum. Sed primum quidem sacramentum est geminæ rei, secundum est sacramentum unius, & alterius rei, tertium vero res est gemini sacramenti.

TITULUS VII.
DE EXTREMA UNCTIONE.

Extrema unctio solet exhiberi, de quorum morte dubitatur: & duplex unctio, exterior & interior: & interiorem exterior signat. h. d.

HActenus loquuti fuimus de his sacramentis, quæ ad ingressum, & ad progressum in Ecclesia comparata sunt: consequens nunc est, ut de iis videamus, quæ propter egressum ab Ecclesia sunt constituta. Sciendum est igitur, graviter ægrotantibus, & de quorum morte probabiliter timeri potest, certas corporis partes sanctificato oleo a Presbyteris ex institutione divina inungi debere: quæ quidem inunctio, non minus interius animæ, quam exterius corporis sanitatem operatur. Sunt *k* enim unctionis duæ species: Exterior, quæ materialis & visibilis, & interior, quæ spiritualis est, & invisibilis. Exteriore visibiliter inungitur corpus: interiore invisibiliter cor inungitur. Hæc, quod in extremitate vitæ constitutis exhiberi consuevit, merito extremæ unctionis nomen est sortita.

Magis

a Clem. 1. *de pœnit*. b *can. nihil. in sacrificiis. de consecr. dist.* 2. c *can. etsi non. de consecr. dist.* 2. d *can. omnis de pœn.* e *c. te referente. extr. de celebrar. miss.* f *c. consuluisti. extr. de celebr. missar.* g *can. pervenit. de consecr. dist.* 2. h *can. præsente dist.* 93. i *can. Sacerdotes qui.q.*1.*in fin.* k *can. fin. extr. de Cler. excomm.*

a *Can. pen. de cons. dist.* 2. b *can. Presbyter Eucharistiam. de consec. dist.* 2. c *Gl. in sum. de consec. d.* 2. d *sum. d. dist.* 2. e *c. perniciosus. extr. de celebr. missar.* f *can. cum Marthæ c.* §. *distinguendum. extr. de celeb. miss. extr. d. gl.* g *can. nos autem de consecr. dist.* 2. h *Vide in præced.* §§. i *c. cum Marthæ* §. *distinguendum. extr. de celeb. miss.* k *c.* 1. §. *scire te. extr. de sacra unctione.*

Magis dignum trahit ad se minus dignum. h. d.

§. 2. Sanctificatum autem locum hoc loco accipimus, non modo quod ipsum totum consecratum est, sed etiam quod ex consecrato admixtum. a

Postquam hucusque de iis sacramentis, quæ quoquomodo necessitatis sunt, tractatum habuimus: reliquum est, ut de iis loquamur, quæ dignitatis sunt & voluntatis.

TITULUS VIII.
DE SACRAMENTO ORDINIS.

Quid sit Ordo. h. d.

VOluntatis Sacramenta sunt (ut paulo ante exposuimus) Ordo sacer, & Matrimonium. Est autem Ordo nihil aliud, quam signaculum quoddam Ecclesiæ, per quod spiritualis potestas traditur ordinato: de cujus speciebus, differentiis & gradibus satis videtur superiore libro dictum esse.

Unde solum nunc restat, ut ad matrimonii materiam orationem vertamus.

TITULUS IX.
DE SACRAMENTO MATRIMONII.

Quid sit Matrimonium. h. d.

MAtrimonium b est viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ consuetudinem continens, cum divini & humani juris communicatione.

Matrimonium præcedit alia Sacramenta, ratione loci, in quo institutum est, temporis, amplitudinis & mysterii. h. d.

§. 2. Et merito inter alia sacramenta matrimonium quoque annumerari meruit, cum cæteris loci, temporis, amplitudinis, & mysterii ratione etiam præcellat. Siquidem ab orbis primordio in paradiso a Deo ipso institutum est, ut esset omnibus etiam infidelibus commune, quod in aliis minime contigit. His illud quoque accedit c, quod animorum consensus & corporum commixtio, quæ in matrimonio intercedunt, primum quidem charitatem significat, quæ consistit in spiritu inter Deum & justam animam, vel Ecclesiam: alterum vero sacrosanctum conjugium designat, quod inter Christum & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum.

Bona matrimonii sunt sacramentum, fides, proles, & fornicationis remedium. h. d.

§. 3. Consequuntur & inde præter sacramentum, & alia bona: utputa d, fides, & proles, & quod humana infirmitas in ruinam turpitudinis prona, honestate excepta conjugii, minime læditur. Initiatur autem matrimonium sponsione, consensu ratificatur, & copula consummatur: de quibus singulis distinctius dispiciamus.

TITULUS X.
DE SPONSALIBUS.

Quid sint sponsalia, & unde dicantur. h. d.

SPonsalia e sunt futurarum nuptiarum mentio, & repromissio: & dicta sunt a spondendo, quod per ea sibi invicem se futuros conjuges viri & mulieres spondent.

Sponsalia contrahuntur re, verbis, literis, & consensu. h.d.

§. 2. Contrahuntur autem sponsalia variis modis: utputa, re, verbis, literis, & consensu. Re contrahuntur per nudam subarrationem, vel annuli immissionem: Verbis, ut si inter virum & mulierum promissio super futuro matrimonio intercesserit, veluti altero alteri vice mutua dicente: *Ego f te accipiam in meum maritum, & ego te in meam uxorem:* sive in hunc sensum verba similia protulerint. Literis, ut cum absentes inter se de futuris nuptiis per epistolam paciscuntur: quod ipsum & per nuntium, vel procuratorem fieri poterit.

Procurator ad contrahendum matrimonium non potest substituere, nisi hoc habeat in mandatis. h. d.

§. 3. Procurator a tamen ad hoc specialiter constitutus, ob magnum, quod ex facto tam arduo posset periculum imminere, alium substituere non poterit, nisi hoc ei specialiter commissum fuerit.

Si duo impuberes, quorum prudentia non supplet ætatem, & qui pubertati non sint proximi, vel etiam alter tantum sit impubes, per verba de præsenti matrimonium contraxerint, talis contractus resolvitur in sponsalia de futuro: & ex eo inducitur justitia publicæ honestatis. h. d.

§. 4. Consensu b contrahuntur sponsalia: ut cum pubes & impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus ætatem prudentia non supplet, matrimonium per verba contraxerint de præsenti. Licet enim verba in præsens matrimonium sonent, juris tamen interpretatione in sponsalia, licet contrahentes matrimonium celebrare intenderent, conjugium, quod ab initio ætate impediente, ut matrimonium non tenuit, per adventum pubertatis minime convalescit, nisi per carnis copulam subsequutam, vel alium modum contrahentes cum ejusdem perseverantia voluntatis, ad pubertatis tempora pervenisse evidenter constiterit: per dictum tamen contractum, qui valuit, ut potuit, non sicuti agebatur, publicæ honestatis justitia censetur inducta.

In re denominanda potius effectum attendimus, quam modum. h. d.

§. 5. Et ideo hoc casu consensu contracta sponsalitia dicimus: quia, si verba spectes, non sponsalia, sed ipsum matrimonium contractum videri poterit. Censuerunt autem jura eos, qui, cum non possent, conjugium de facto contraxerunt, voluisse etiam in casu, quo possent, contrahere: ideoque saltem, ut sponsalia, valere conventionem.

Sponsalia contrahuntur tripliciter, pure, in diem, & sub conditione, & qui contraxerunt sponsalia pure, compellendi sunt etiam matrimonium contrahere, & consanguinei contrahentium non debent cum ipsis contrahentibus contrahere. h. d.

§. 6 Rursus contrahuntur sponsalia, aut pure, aut adjecta die, aut sub conditione. Pure a, ut cum vir & mulier se invicem futuros conjuges pollicentur. Et hoc casu nullus consanguineorum aliquo pacto alterum ex contrahentibus matrimonio sibi copulare poterit: imo qui contraxerunt, ut se invicem recipiant, & mutua conjugali affectione pertractent, moneri, & nisi rationabilis causa obsistet, Ecclesiastica censura compelli poterunt.

Si per contrahentem sponsalia in diem non stetit, quo minus matrimonium contraheret intra terminum, cum alia postmodum matrimonium contrahere poterit. h. d.

§. 7. Dies adjicitur sponsalibus, cum quis intra certum temporis spatium aliquam se ducturum in uxorem convenit: in qua specie, si per eum non steterit, quo minus intra præfixum terminum cum eadem matrimonium contraheret, libere ad nuptias alterius transire poterit.

Sponsalia contracta sub conditione, evanescunt conditione deficiente, nisi ab ea recessum fuerit. h. d.

§. 8. Sub conditione celebrantur sponsalia, cum quis, si quid fiet vel contigerit, nuptias se contracturum pollicetur: veluti si dictum fuerit, *Ego d te in uxorem accipiam, si centum mihi dederis: aut, si pater meus consenserit:* quibus conditionibus deficientibus, ad matrimonium quis compelli non poterit, nisi consensus de præsenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsequuta, cum his casibus a conditionibus recessum videatur.

a *Gl. fin. c. quod in dubiis. extr. de cons. Eccles.* b *In sum. 27. q. 2. §. sane.* c *c. illud extr. de præsumpt. c. debitum. extr. de bigam.* d *c. omne. 27. q. 2.* e *c. nostrates. 30. q. 5. gloss.* ... *c. licet. extr. de transl. Episc.* f *c. penult. extr. eod.*

a *C. fin. de procurat. in 6.* b *c. 1. §. idem. de despons. impub. in 6.* c *c. 2. & c. ex literis ver. secund. extr. eod. tit.* d *c. de illis, & cap. per tuas, extr. de condit. app.*

Turpes conditiones adjectæ sponsalibus vel matrimonio non vitiant, sed vitiantur: nisi sint contra substantiam & naturam conjugii. h. d.

§. 9. Hoc tamen de his conditionibus intelligere nos oportet, quæ honestæ sunt, & Canonicis institutis non contrariæ: nam si turpes sint, aut impossibiles, ob favorem matrimonii debent pro non adjectis censeri: si tamen non solum turpes sint, sed etiam contra substantiam, vel naturam conjugii: puta, si alter dicat alteri *a*: *Tecum contraho si generationem prolis evitaveris, vel donec aliam honore, vel facultatibus digniorem inveniam, aut si pro quæstu adulterandam te tradideris*: matrimonialis contractus, quantumcunque sit favorabilis, omni carebit effectu.

Minores septennio non possunt sponsalia contrahere, & contracta lapsu temporis non convalescunt, nisi nova voluntas accesserit, aut nixus copulæ intervenerit. h. d.

§. 10. Non tamen omnibus, cujuscunque sint ætatis, licet sponsalia contrahere: nam inter minores septennio *b* celebrata, nullius roboris efficaciam sortiuntur: ideoque si infantes, vel unus major septennio *c*, alter minor, sponsalia contraxerint ipsi, vel parentes pro eis, nisi per cohabitationem eorum mutuam, sive alias verbo, vel facto eosdem in eadem voluntate factos majores perdurare liquido appareat, sponsalia hujusmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapsum dicti temporis minime convalescunt: & ideo cum sint nulla, ratione defectus consensus, publicæ honestatis justitiam non inducunt. Si tamen cum ea, quam nondum septennem domum quis traduxerit, copulæ nixus intercesserit, aliud statuendum erit.

Qui contraxerunt sponsalia, debent compelli ad matrimonium, nisi aliquid triste timeatur. h. d.

§. 11. Initiatum igitur sponsalibus matrimonium fide consensus ratificari debet. Quod si qui de contrahendo matrimonio fidem sibi dederunt *d*, se invicem admittere omnino noluerint: instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, dissolutio tolerari poterit: cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

Non sunt audiendi impuberes volentes dissolvere sponsalia, sed expectandum tempus pubertatis. h. d.

§. 12 De *e* illis, qui infra annos aptos matrimonio sponsalia contrahunt, quæri poterit, & sane, sive uterque, sive alter reclamet, & antequam ad annos matrimoniis aptos pervenerint, separari postulent, non sunt audiendi: si vero alteruter istorum ad pubertatis annos pervenerit, infra eosdem annos altero existente, cum sponsalia contraherentur, si is, qui minoris est ætatis, ad pubertatis annos perveniens reclamaverit, nec in alterum consentire voluerit, judicio Ecclesiæ separari poterunt.

Mulier viri potens contrahens cum impubere non potest resilire, sed impubes, factus pubes potest. h. d.

§. 13. Mulier *f* quoque, quæ nubiles annos attingens ei, qui nondum matrimonio erat aptus, nupsit, cum in eum semel consenserit, amplius dissentire non poterit, nisi ipse, cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suum negaverit præstare consensum.

Contrahens sponsalia cum impubere coacte non tenetur expectare impuberem. h. d.

§. 14. Hæc tamen de his dicta intelliguntur, quæ sponte cum minoribus sponsalia contraxerint. Si qua enim non tam sponte sua, quam a parentibus coacta, cum impubere contraxerit, & domum traducta fuerit, licet aliquando ibi invita permanserit, si puerum usque ad annum decimum quartum minime expectandum duxerit, ei alium sibi virum accipiendi libera concedenda facultas erit.

Sponsalia contracta a parentibus non tenent, nisi filii assentiant & ratificent. h. d.

§. 15. Non absimile est *a*, quod de sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus frequenter contrahunt, statuitur: nam si quidem ipsi filii expresse consenserint, vel tacite, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur: & ex eis oritur publicæ honestatis justitia. Idem etiam obtinet, si filii tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia, post scientes & prudentes ratificaverunt, tacite vel expresse: alias ex sponsalibus contractis a parentibus pro filiis, nec ipsi obligantur, nec publicæ honestatis justitia inde exoritur.

Sponsalia dissolvuntur ipso jure, quando non habetur ratio voluntatis contrahentium. h. d.

§. 16. Dissolvuntur sponsalia, aut ipso jure, aut facto hominis. Ipso jure tunc dicuntur sponsalia dissolvi, ut cum nulla habita ratione voluntatis & consensus partium, ex certa superveniente causa distrahuntur: ut ex contractu matrimonii, sacrorum ordinum susceptione, religionis ingressu, cognationis interventu.

Matrimonium per verba de præsenti contractum, tollit sponsalia præcedentia, etiam juramento firmata: sed matrimonium contractum per verba de præsenti, non irritatur etiam secuta copula. h. d.

§. 17. Si quis igitur eam, quæ tibi desponsata fuerat, per verba sibi junxerit de præsenti, etiam si inter te & ipsam sponsalia juramento firmata extitissent, dum tamen copula non intervenerit, nihilominus per secundum matrimonium, etiam te invito, tolluntur: licet fidem frangentibus salutaris sit injungenda pœnitentia: quanquam, si prius per verba contraxisses de præsenti, ita firmum maneret matrimonium, ut per secundum, etiam secuta copula, tolli non possit. Nec enim ut pactionis fidem interdum frangi jura sustinent, ita etiam fidem consensus aboleri permittunt.

Per susceptionem sacrorum ordinum, & ingressum monasterii dissolvuntur sponsalia. h. d.

§. 18. Item ex contrario, si quis sacris ordinibus fuerit insignitus, aut religionem fuerit ingressus, pari ratione solvuntur sponsalia. Consultius *b* tamen egerit, qui certam mulierem se ducturum in uxorem forte jurejurando firmaverit: si antea contrahendo jusjurandum servaverit: posteaque nulla subsequente carnali copula religionem ingrediatur.

Affinitas superveniens dirimit sponsalia de futuro. h. d.

§. 19. Item si inter sponsum & sponsam affinitas superveniat: ut puta, si sponsum *c* propinquam sponsæ cognovisse, aut manifestum sit, aut de hoc sit publice diffamatus, aut spiritualis inter eos cognatio intercesserit: dissolventur inter eos sponsalia, nec ad matrimonium perveniri poterit.

Ponit, quomodo facto hominis sponsalia dissolvuntur. h. d.

§. 20. Facto hominis dissolvuntur sponsalia, vel contrario utriusque contrahentis consensu, vel cum legitima emergente causa, dissolutio alterius tantum voluntati permittitur: veluti, ex fornicatione *d*, absentia, membrorum amissione, incurabilis morbi interventu.

Sponsalia dissolvuntur contrario consensu, nec pœnæ appositio sponsalibus opposita, aliquid operatur. h. d.

§. 21. Si contrahentes igitur, vel sese invicem liberent, vel impubes contrahens adveniente pubertate, ratum nolit habere matrimonium, dissolventur sponsalia: nec aliquid proderit, quod sub certa pœna contracta fuerint:

---

a C. fin. extr. de condit. appos. b c. accessit. extr. de desponf. impub. c c. 1. in princ. de desponf. impub. in 6. d c. 2. extr. eod. e c. 1. de illis. extr. de desponf. impub. f c. de illis. §. mulier. extr. de desponf. impub.

a C. 1. §. fin. de desponsat. impub. in 6. b c. 2. extr. de convers. conjug. c c. 2. extr. de consanguinit. & affin. d c. 2. 31. q. 1. can. Apostolus. & can. omnes. 32. q. 7. c. discretionem. extr. de eo, qui cogn. consang.

cum enim libera matrimonia *a* esse deceat, pœnarum inanis omnis est adjectio.

Ob fornicationem post sponsalia etiam juramento firmata commissam, potest quis licite resilire: & id quod conjunctos disjungit, multo magis impedit conjungendos. h. d.

§. 22. Unius quoque tantum dissensu etiam jurati solvuntur interdum sponsalia: veluti *b* si quis aliquam se in uxorem ducturum juraverit, & ea postmodum fornicata fuerit: nam licet eidem fornicationem non possit opponere præcedentem, ob subsequentem tamen poterit eandem in conjugem non ducere: quia illi juramento talis inest conditio, si illa contra regulam desponsationis non venerit: alioqui si post hujusmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam in uxorem ducere: quod est prorsus absurdum. Nam si post contractum conjugium vir propter fornicationem licite potest a sua cohabitatione recedere, longe fortius ante conjugium celebratum sponsus sponsam poterit non admittere.

Carnalis & spiritualis fornicatio æquiparantur. h. d.

§. 23. Idem erit, si sponsus vel sponsa idololatrando, vel hæresim sequendo in spiritualem fornicationem inciderit.

Si sponsi conferant se ad remotas regiones, sponsæ possunt se ad aliorum nuptias conferre, recepta, si pejeraverint, pœnitentia. h. d.

§. 24. Sed *c* & si qui præstito juramento promittant aliquas se mulieres ducturos, posteaque illis non cognitis, procul recedentes, ad alias partes se transferant, liberum erit mulieribus ad alia migrare vota: recepta tamen de perjurio, si forte juramentum præstiterint, pœnitentia, si per eas steterit, quo minus fuerit matrimonium cosummatum.

Lepra, vel similis morbus sponsalia dirimit, licet non dirimat matrimonium. h. d.

§. 25. Item si sponsus, aut sponsa, leprosus fiat *d*, vel leprosa: paralyticus, vel paralytica: aut nasum vel oculos amittat: aut quid sibi turpius eveniat, ad consummandam maritalem copulam compelli non debent: licet jam contractum matrimonium superveniens lepra, vel alius morbus non dirimat.

TITULUS XI.
DE NUPTIIS.

Ponit subordinationem præsentis Tituli ad præcedentia & sequentia. h. d.

EXposuimus hactenus, quid esset matrimonium, quave ratione inter sacramenta reponatur, admonentes illud initiari sponsalibus, consensu ratificari, & copula consummari. Sed cum proxime de sponsalibus, tanquam de principio tractatum habuerimus: reliquum nunc est, ut de consensu & copula, quibus substantia & perfectio matrimonii continetur, disseramus: quid impediat nuptias contrahi, vel contractus dirimat, cum cæteris, quæ tractatui adjacent, recensentes.

Nuptiæ consensu partium contrahuntur, nec sufficit consensus parentum. h. d.

§. 2. Nuptias igitur, sive matrimonium inter se contrahunt viri puberes & mulieres viripotentes, simulatque in se invicem consenserunt. Ubi enim non est utriusque consensus, non potest esse matrimonium: ideoque si ex altera parte pater puellæ tantum consenserit, ex altera qui se cupit maritum fieri, nihil agitur: quanquam honeste faciant filii, si paternæ voluntati minime reluctentur.

Pubertas æstimatur non tam annis, quam corporis habitu: & minores quatuordecim annis non possunt contrahere matrimonium, nisi pro bono pacis, & ex necessitate. h. d.

§. 3. Sed qui sint puberes, videamus: & quidam ex annis tantum pubertatem judicandam asserunt, eum esse puberem rati, qui quatuordecim annos impleverit: & viripotentem, quæ duodecim, quamvis tardissime pubescant. Prævaluit tamen opinio existimantium ex habitu corporis pubertatem debere censeri, atque eos, qui generare possint, etiamsi minores annis sint, in proposito puberes reputari. Itaque, si malitia ætatem suppleat, etiam minores ea ætate conjungi possunt. Idem, si forte urgentissima necessitas *a* interveniat: utpote quod pro bono pacis talium conjunctio sit toleranda.

Quantum ad Ecclesiam, verba sunt necessaria ad contrahendum matrimonium, ac muti & surdi signis nuptias possunt contrahere. h. d.

§. 4. Licet *b* autem per solum legitimum viri & mulieris consensum matrimonium contrahatur, attamen quantum ad Ecclesiam, verba præsentem consensum exprimentia sunt necessaria, si contrahentes loqui poterunt. Muti vero & surdi, qui loqui non possunt & exaudire, si contrahere velint, & quod verbis ostendere nequiverint, signis declaraverint: proculdubio legitimas nuptias contrahent.

Ponit quasdam verborum conceptiones aptas ad matrimonium contrahendum. h. d.

§. 5. Verba autem ad hoc apta sunt: verbi gratia *c*, *Ego te in meam uxorem accipio, & ego te accipio in meum maritum*: vel, *Promitto quod te ab hoc tempore pro conjuge tenebo, & tibi sicuti uxori meæ fidem servabo*: & contra: *Promitto me te pro marito habituram, & tibi tanquam viro proprio fidem servaturam*: vel similia consensum de præsenti exprimentia.

Verba prolata in contrahendo matrimonio sunt accipienda secundum communem intelligentiam. h. d.

§. 6. Inde quæritur, si alter conjugum ita loquutus fuerit *d*, ut quod propositum est, altera pars non intellexisse se affirmet, quid agendum sit, si tali prætextu causæ dissidii quærantur? in qua specie, si matrimonium contracturi judicio & ætate sint idonei, si alter, quod alter proposuit, non intellexerit, statutum est, ad communem verbi intelligentiam esse recurrendum, cogendique erunt ambo verba prolata in eum sensum accipere, quem solent recte intelligentibus generare.

Servi possunt etiam invitis dominis contrahere matrimonium, dum tamen dominos non fraudent debitis obsequiis. h. d.

§. 7. Illud quoque explorati juris est, quod matrimonia inter se contrahunt, non solum liberi homines, verum etiam servi *e*. Sicut enim neque liber, neque servus ab aliis Sacramentis Ecclesiæ removendus, ita nec inter servos matrimonia prohiberi debent: ideoque quanquam contradicentibus dominis, & invitis contracta fuerint, nulla ratione propterea sunt dissolvenda. Servi tamen, qui contraxerint, proprios dominos debitis & consuetis obsequiis minime fraudare debent.

Si unus conjugum comperiatur post contractum matrimonium servilis conditionis, potest dissolvi matrimonium, nisi post talem cognitionem fuerit renovatus consensus, vel sequuta copula. Et liberi sunt ex libero ventre nati, nisi aliud inducat lex, & mos regionis. h. d.

§. 8. Si quis tamen *f*, vel si qua insciens eum vel eam sumpserit in conjugem, quem vel quam postea servilis compertum sit esse conditionis, nec post diem veræ cognitionis habitæ se invicem cognoverint, aut aliter facto invicem in se consenserint, ita separari poterunt, ut utrique libera cum aliis contrahendi facultas non denegetur. Liberi autem sunt, qui sunt ex libero ventre nati

a C. *gemma*. §. *cum itaque*. *extr. eod. tit.* b *c. quemadmodum. extr. de jurejurando*. c *c. de illis, extr. eod.* d *c. 1. & fin. extr. de conjugio leprosor.*

a C. 2. *in fin. extr. despons. impub.* b *c. tuæ fraternitatis. extr. de despons.* c *c. ex parte. extr. de spons.* d *c. ex literis. Cl. 1. extr. despons.* e *c. 1. extr. de conjug. servor.* f *c. 1. & fin. extr. de conjug. serv.*

nati, nisi quis patris conditionem secundum leges, & consuetudinem provinciæ sequatur.

Error in persona impedit matrimonium. h. d.

§. 8. Multo magis matrimonium invalidatur, cum quis in persona erraverit: ut puta, si existimans se cum Gemma contrahere, cum Berta contrahat.

Si alter contrahentium utitur verbis dubiis animo decipiendi mulierem, & eam postmodum carnaliter cognoscit, judicatur pro matrimonio in foro judiciali: secus in pœnitentiali. h. d.

§. 10. De eo quæsitum est, qui cum non aliter mulierem, ut sibi carnaliter commisceretur, perducere posset quam si eandem desponsasset, proprium mentitus nomen, illam per hæc verba desponsavit *a*: *Te Joannes desponsat*: an quia vir illo nomine non vocaretur, nec ullum nubendi haberet propositum, sed copulam tantum carnalem exequendi, inter prædictos matrimonium sit celebratum, cum tamen mulier in virum consenserit. Et responsum est, non debere ex isto facto conjugium judicari, cum in eo nec substantia conjugalis contractus, nec forma contrahendi conjugium inveniri valeat: quoniam ex altera parte solummodo dolus adfuit, consensus omnino defuit, sine quo cætera fœdus conjugale perficere nequeunt. Sed donec expresse non appareat, quod is, qui mulierem desponsavit in propria persona, sub nomine tamen alieno, quo vocari tunc se finxit, dissensit, interim erit pro matrimonio præsumendum.

TITULUS XII.

QUÆ MATRIMONIUM IMPEDIRE POSSUNT.

Error personæ & conditionis impedit matrimonium, non autem qualitatis & fortunæ. h. d.

Ergo non omnis error matrimonium impedit: nam si quis corruptam in uxorem accipit, quam virginem arbitratur: vel qui accipit meretricem, quam putat esse castam: uterque quidem errat, neutro tamen casu ob errorem matrimonium infringitur.

Ei, qui scienter ducit in uxorem publicam meretricem, peccata remittuntur. h. d.

§. 2. Quin potius qui scientes, & prudentes mulieres publicas de lupanari extraxerint *b*, & in uxores duxerint, quod agent, in remissionem proficiet peccatorum: cum inter opera charitatis non minimum sit errantem ab erroris semita revocare.

Qualis sit error personæ, conditionis, fortunæ, & qualitatis. h. d.

§. 3. Solum igitur personæ & conditionis error obstat matrimonio: qualitatis vero & fortunæ non obstat. Est autem error personæ, cum is, qui est Joannes, Paulus putatur. Conditionis, cum is, qui servus est, liber creditur. Fortunæ, ut cum is, qui pauper est, dives existimatur, vel contra. Qualitatis cum is reputatur bonus, qui tamen est malus. Sunt & alii plures modi, quibus matrimonia impediuntur: ut puta, conditio apposita, & non impleta, secundum ea, quæ supra diximus de sponsalibus.

Sacer ordo, & votum solenne impediunt matrimonium contrahendum, & contractum dirimunt: votum autem simplex solum impedit contrahendum, & pro voto simplici fracto imponenda est pœnitentia. h. d.

§. 4. Item voti *c* solennis emissio, & sacri ordinis susceptio tam matrimonium impedit contrahendum, quam postea contractum dirimit. Secus vero statuitur in voto simplici: quanquam enim contrahendum impediat, non tamen contractum dissolvit. Sic & religionis habitus sine professione susceptus, ne contrahantur, impedit, sed jam contractas nuptias nequaquam tollit. Huic tamen, qui nubendo votum simplex fecit irritum, quanto illud manifestius emiserit, tanto propter plurium scandalum erit durior imponenda pœnitentia.

Christiani non debent nubere infidelibus: & si nubant, sunt excommunicandi. h. d.

§. 5. Cultus quoque disparitas matrimonium & contrahendum impedit, & contractum interdum dirimit: si quis *a* enim Judææ conjugali societate jungi voluerit, sive Christiana Judæo, vel alias infideli, sive Judæa, vel alias infidelis Christiano carnali consortio misceatur, quicunque eorum id commisisse deprehenditur, a Christiano cœtu & Ecclesiæ communione protinus segregandus erit.

Si unus infidelium conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare, vel non, sine peccato mortali solvitur conjugium, & conversus cum alia contrahere poterit, & proles communis converso assignabitur. h. d.

§. 6. Item *b* si alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, & alter, qui in infidelitate remansit, vel nullo pacto, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut Catholicum ad mortale peccatum protrahat, ei cohabitare voluerit, conversus, quasi priore matrimonio dissoluto, licite ad secunda vota convolare poterit, & communis proles ipsi converso assignabitur.

Si alter infidelium conjugum convertitur, & antequam alii legitime conjunctus fuerit, alius quoque convertatur, debent se invicem recipere.

§. 7. Quod si conversum *c* ad fidem & uxor conversa sequatur antequam propter causas prædictas legitimam maritus ducat uxorem, eam recipere compelletur: nec quicquam converso proderit, quod jam secundum *d* ritum suum eandem repudiaverit, cum repudium ipsum veritas Evangelica repudiaverit: sed nec fornicationem dimissor dimissæ poterit objicere, propterea quod alii post repudium nupserit, nisi alias fornicata fuerit.

Si paganus prius plures uxores habeat, post fidem susceptam adhærebit primæ. h. d.

§. 8. Quia vero *e* pagani in plures simul fœminas affectum conjugalem dividunt, utrum post conversionem omnes, vel quam ex omnibus conversus retinere valeat, non immerito dubitari poterit. Et cum nulli unquam licuerit, plures habere simul uxores, nisi cui divina fuit revelatione concessum, nec cuiquam uxore etiam ob fornicationem dimissa aliam liceat superinducere, evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu (cum inter conjuges servanda sit æqualitas) circa matrimonium reprobandam, & de pluribus primam tantum retinendam.

Matrimonium non solvitur altero conjugum fidelium in hæresim lapso. h. d.

§. 9. Alia sane causa est eorum conjugum *f*, quorum alter vel in hæresim labitur, vel ad infidelium transit errorem: neque enim hoc casu, qui relinquitur, ad secundas nuptias descendere poterit. Nam etsi matrimonium verum inter infideles sit, non tamen est ratum: inter fideles autem, & verum & ratum existit, quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in conjugibus, ipso durante, perduret.

Per dationem instantiæ solvitur argumentum. h. d.

§. 50. Nec *g* refert, quod a quibusdam forsan objici posset, quod fidelis relictus non debeat jure suo sine culpa

a C. *tua nos. extr. de spons.* b *c. inter opera. extr. de sponsal.* c *c. 1. & 2. & per totum tit. extr. qui Cler. vel vov. matrim. contrab. poss.*

a *Can. si quis Judaicæ.* 28. *q.* 1. b *c. quanto §. si enim alter extr. de divort.* c *c. gaudemus. §. quod si conversum. extr. de div.* d *d. c. gaudemus. §. qui autem. de divort.* e *d. c. gaudemus. §. quia vero. extr. de divort.* f *c. quanto. §. si vero. de divort.* g *d. can. quanto. §. nec obstat. extr. de divort.*

culpa privari, cum idem multis casibus contingat, ut si alter conjugum incidatur. Ex hoc quoque quorundam malitiæ occurritur, qui odio conjugum simularent hæresim, ut postmodum nubentibus conjugibus ab ipsa resilirent. Quinimo qui in fide permanserit, ad eum, qui ab hæresi, vel infidelitate ad Ecclesiam revertitur, vel invitus redire cogendus erit, nisi ad religionem iransire maluerit.

Conjugiorum aliud est legitimum, & non ratum, aliud legitimum, & ratum, aliud ratum & non legitimum. h. d.

§. 11. Ex his apparet conjugium a aliud esse legitimum, & non ratum; aliud legitimum, & ratum: quoddam vero, quod ratum quidem est, sed non legitimum. Legitimum, & non ratum conjugium est, quod legali institutione, vel provinciæ moribus contrahitur: hoc inter infideles ratum non est, quia dissolvi potest dato libello repudii, lege fori, & non lege poli, quam non sequuntur. Inter fideles vero semper ratum est conjugium, cum conjugia semel inter eos contracta nunquam solvi possint. Horum vero quædam sunt etiam legitima, veluti cum servatis nuptialibus ritibus uxor sponso traditur. Illorum vero conjugia, qui contemtis legitimis solennitatibus, solo affectu aliquam sibi deligunt in conjugem, non legitima, sed rata tantummodo esse creduntur: quanquam enim spretis ritibus Ecclesiæ matrimonium contrahi non debeat, non tamen ob id solum sacramentum conjugii dissolvi debet. Quin potius si tale matrimonium fuerit ab Ecclesia postmodum comprobatum, filii generati & legitimi judicandi erunt, & hæredes: aliqua tamen illis imponenda erit pœnitentia, qui contemtis Ecclesiæ præscriptionibus matrimonium contraxerunt.

Justus metus, nisi purgatus fuerit, impedit matrimonium. h. d.

§. 12. Coactio quoque, & justus violentiæ metus matrimonium impediunt. Cum b enim solo consensu conjugium contrahatur, plena debet ille securitate gaudere, cujus est animus indagandus, ne metu impulsus dicat sibi placere quod odit. Plane c quæ invita probat se sponsalia contraxisse, si comperiatur postmodum sponte cognita, ad matrimonii dissolutionem proclamare, & metum causari non poterit.

Furor impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. d.

§. 13. Furor quoque, quia consensum impedit, nuptias contrahi prohibet: contractas autem non dirimit.

Frigiditas & coeundi impotentia matrimonium impediunt. h. d.

§. 14. Item frigiditas d, & coeundi impotentia legitimum matrimoniis impedimentum afferunt. Sicut enim puer, qui debitum reddere non potest, non est aptus conjugio: sic qui ita sunt natura impotentes, ut nec ope Medicorum sine mortis periculo juvari possint, apti ad contrahenda matrimonia minime putantur. Ea igitur, quæ adeo est arcta, ut mulier fieri, & alteri carnaliter commisceri non possit, nisi per incisionem, ad matrimonium contrahendum non debet idonea judicari.

Leprosi possunt matrimonium contrahere. h. d.

§. 15. Alia est causa leprosorum e: nam si mulierem invenerint, quæ sibi velit nubere, vel mulier leprosa virum, liberum erit illis conjugali vinculo colligari.

Publicæ honestatis justitia impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. h. d.

§. 16. Publicæ f quoque honestatis justitia tam matrimonium contrahendum impedit, quam contractum irritat. Est autem publicæ honestatis justitia, quæ ex legitimis sponsalibus oritur mulieris, quæ illi conjuncta est, cum qua nunc vir matrimonium contrahere desiderat: ut, ecce cum Berta sponsalia contraxi: volo nunc cum Gemma, quæ Bertæ cognationis vinculo est conjuncta, matrimonium contrahere: publica honestate impedior. Inhonestum enim, ac turpissimi visum est exempli, ut ei quis nubere valeat, cujus conjunctam sponsalia frangendo deceperit, ne in eandem ejus nubendo conjunctæ quasi injuriam cumulet.

Sponsalia pura, & certa, ex consensu valida, licet alias nulla, inducunt publicæ honestatis justitiam, quæ sequentia sponsalia dirimit, non præterita. h. d.

§. 17. Usque adeo autem ex puris, & certis sponsalibus a impedimentum justitiæ publicæ honestatis exoritur, ut etiamsi illa consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quavis ratione nulla sint, dum tamen non sint nulla ex defectu consensus, nihilominus & impedire, & dirimere sequentia sponsalia, vel matrimonia dignoscantur, licet præcedentia dissolvere non valeant. Quare qui sponsalia pure, ac determinate cum aliqua muliere contraxit, & postmodum cum secunda prioris consanguinea idem fecit, ex priorum sponsaliorum vigore ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus.

Filii nati ex matrimonio, cui obsistit publicæ honestatis justitia, non succedunt patri scienter contrahenti. h. d.

§. 18. Filii quoque nati ex matrimonio b, quod publicæ honestatis justitia impediente contractum fuit, cum nec Ecclesiæ permissionem, nec patris allegare possint ignorantiam, ad successionem bonorum paternorum minime admittentur.

TITULUS XII.
DE TRIPLICI COGNATIONE.

Cognatio est triplex, spiritualis, legalis, & naturalis: & spiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. h. d.

Multo magis cognatio matrimonio interdum est impedimento. Est autem Cognatio triplex: spiritualis, legalis, & naturalis. Spiritualis c cognatio est attinentia quædam proveniens ex sacramenti collatione, vel ad sacramentum detentione. Non solum igitur d inter baptizantem, & illum, qui eum de baptismo suscepit, item inter baptizatum, & suscipientis filios, & uxorem ante susceptionem a suscipiente carnaliter cognitam: verum etiam inter suscipientem, parentesque baptizati cognatio spiritualis contrahitur, quæ & contrahendum matrimonium impedit, & dirimit postea contractum. Et quæ de suscipiente dicta sunt, eadem de baptizante sunt intelligenda.

Excepto baptismate, & confirmatione, non oritur ex sacramentis cognatio impeditiva matrimonii. h. d.

§. 2. Eisdem modis ex confirmatione e spiritualis cognatio contrahitur, matrimonia similiter impediens contrahenda, & postea contracta dirimens. Ex datione vero aliorum sacramentorum cognatio spiritualis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat, vel dissolvat.

Cognatio spiritualis per Catechismum contracta, impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. d.

§. 3. Per Catechismum f an spiritualis cognatio contrahatur, dubitatum est: & constitutum est contrahi quidem illam, sed non tantum: licet enim ex ea contrahendum matrimonium impediatur, post eam tamen contractum minime dissolvetur.

Spiritualis cognatio non dirimit matrimonium antea contractum. h. d.

§. 4. Diximus autem hujusmodi cognationem matrimonia contracta dirimere, non simpliciter, sed postea con-

a C. *fin.* §. *item illud.* 28. *q.* 1. b *c. cum locum. extr. de spons.* c C. *insuper. extr. qui matrim. accus. poss.* d *ext. per totum tit. de frig. & malef.* e *c.* 2. *ext. de conjug. lepros.* f *c. referente. ext. qui filii sint legitim. c. juvenis, & seq. ext. de despons.*

a C. 1. *de spons. in* 6. b C. *referent. ext. qui fil. sint. legitim.* c *gl. in ver. spiritualis. c.* 1. *de cog. spir. in* 6. d *d. c.* 1. *de cog. spiritual. in* 6. e C. 1. §. *fin. de cogn. spirit. in* 6. f C. 2. *de cogn. spirit.*

contracta: nam *a* si vir, vel mulier ex ignorantia, vel dolo proprium filium de sacro fonte susceperit, propter hoc separari non debent, nec alter alteri debitum subtrahere, nisi ad continentiam servandam possit induci, quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis proprius dolus patrocinari non debet. Quinimo pro tali ausu matrimonio in sua firmitate durante poenitentia imponenda erit.

Filii, per quorum neutrum ventum est ad compaternitatem, copulari possunt, nisi mos regionis aliud inducat. h. d.

§. 4. De *b* filiis quoque, per quorum neutrum ad compaternitatem ventum est, an copulari possint, quaesitum est: & sane, nisi consuetudo Ecclesiae, ubi de contrahendis nuptiis agitur, vel aliarum vicinarum aliter se habeat, tali conjugio minime obsistendum erit.

Licet plures non debeant esse patrini, si plures tamen fuerint, cum omnibus spiritualis cognatio contrahitur. h. d.

§. 6. De eo quoque admonendi sumus, quod *c* licet non plures, quam unus vir, vel una mulier ad suscipiendum de sacro fonte infantem accedere debeant, si tamen plures accesserint, spiritualis cognatio aeque quoad omnes inde contrahitur, tam matrimonia contrahenda impediens, quam etiam postea contracta dissolvens. Circa quod idem statuitur & de confirmatione.

Legalis cognatio modo affert temporale impedimentum matrimonii, modo perpetuum. h. d.

§. 7. Legalis cognatio est proximitas per adoptionem proveniens. Ejus autem duae sunt species: una, quae temporalem impediendi matrimonii causam continet: alia, quae perpetuam. Temporalem causam impedimenti continet ea, quae inter te, & eam, quae tibi per adoptionem soror esse coeperit, intercedit. Nam per adoptionem quaesita fraternitas eousque nuptias impedit, donec manet. Perpetuam prohibitionis causam continet: ut puta, quae inter adoptantem, & adoptatum, item inter adoptantem, uxoremque adoptati, & inter adoptatum, uxoremque adoptantis intercedit. Nam & per emancipationem dissoluta adoptione matrimonium impeditur.

Quid sit naturalis cognatio, quid consanguinitas, quid affinitas. h. d.

§. 8. Naturalis cognatio est, quae medio consanguinitatis, vel affinitatis contracta reperitur. Est autem consanguinitas *d* attinentia personarum ex eo proveniens, quod una descendit ab altera, vel ambo ab eadem: vel consanguinitas est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. Et dicitur consanguinitas, quasi sanguinis unitas, quia scilicet consanguinei de communi sanguine descendunt. Affinitas *e* quaedam personarum proximitas ex coitu proveniens: ex eo dicta, quasi duorum sit ad unum finem unitas. Cum enim duae cognationes diversae per aliquorum copulam conjunguntur, alter ad alterius cognationis quasi quosdam fines accedere videtur.

Affinitas & consanguinitas contrahitur etiam ex damnato coitu. h. d.

§. 9. Nec *f* intererit, quod ad consanguinitatem, vel affinitatem contrahendam ex justis nuptiis aliqui, an ex damnato coitu invicem copulati fuerint.

Hodie matrimonia usque ad quartum gradum inclusive sunt prohibita, & de facto contracta temporis cursu non validantur. h. d.

§. 10. Constitutum igitur erat olim, ut quicunque vel septimo consanguinitatis, sive affinitatis gradu sese invicem contingerent, legitimas nuptias contrahere non possent: quod ipsum non solum in primo, verum etiam in secundo, & tertio affinitatis genere sibi locum vendicabat: nec soboles ex secundo matrimonio suscepta *a* cognationi praemortui viri copulari poterat. Sed cum hujusmodi prohibitiones difficultatem frequenter inducerent, & aliquando periculum parerent animarum, evidenti utilitate suadente hujusmodi constitutiones abrogatae fuerunt *b*, sancitumque, ut prohibitio copulae conjugalis quartum consanguinitatis gradum, primi duntaxat generis non excedat. Vir igitur, qui a stipite quarto gradu, & mulier, quae ex alio latere distat quinto, licite conjungi poterunt. Alias si propiore gradu sese invicem contingant, temere contractum matrimonium adeo erit irritum, quod nullo poterit annorum numero defendi.

Infideles intra quartum gradum conjuncti, si convertantur, non sunt separandi, & eorum proles est legitima. h. d.

§. 11. Si tamen infideles *c*, qui secundum veteris, vel propriae legis instituta circa gradus consanguinitatis, vel affinitatis a canonibus notatos conjuncti sunt, Domino inspirante conversi fuerint, matrimonium antea contractum non erit post baptismi lavacrum irritandum: cum per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur. Unde & proles inde nata legitima censebitur.

Propinquitas viri reputatur uxoris, & propinquitas uxoris reputatur viri. h. d.

§. 12. Admonendi etiam sumus, perinde virum a consanguineis, & propinquis uxoris abstinere debere, & uxorem a propinquis viri, atque a propriis. Hujus autem rei manifesta ratio illa est, quia si secundum divinam sententiam ego, & uxor mea una caro sumus, profecto mihi, & illi mea, suaque cognatio una propinquitas efficitur. Quocirca ego, & soror meae uxoris in uno, & primo gradu erimus: filius vero ejus in secundo gradu erit a me, nepos tertio, & sic deinceps. Uxorem vero propinqui, cujuscunque gradus sit, ita me oportet attendere, quemadmodum si ejusdem gradus foemina propriae propinquitatis existat: quod nimirum & uxori meae de propinquitate mea in cunctis cognationis gradibus convenit observare.

Conjuncti uxoris non impediuntur matrimonium contrahere cum conjunctis viri. h. d.

§. 13. Quanquam autem omnes consanguinei viri uxoris sint affines, inter consanguineos tamen uxoris, & viri nulla intelligitur esse affinitas contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Pater igitur, & filius cum matre, & filia, item duo cognati cum duabus cognatis licite contrahere poterunt.

Qui cognovit consanguineam uxoris suae, non potest debitum petere, licet reddere teneatur, & uxori superstes, carebit spe conjugii. h. d.

§. 14. Si *d* quis autem contracto matrimonio consanguineam uxoris suae cognoverit: ut puta, si vitricus privignam, vel maritus sororem propriae uxoris adulteraverit, matrimonium quidem antea contractum non dirimitur: sed qui se ita contra leges alteri commiscuit, a conjuge nunquam debitum petere poterit, nec cum aliqua legitimas unquam nuptias contrahere, licet propriae uxori supervixerit.

Uxor, cujus consanguinea a proprio viro cognita est, monenda est, non cogenda ad continentiam. h. d.

§. 15. Uxor quoque, cujus consanguinea a proprio marito fuit cognita, diligenter est commonenda, ut a commixtione viri abstineat *e* & in continentia maneat, donec vir viam universae carnis ingressus fuerit. Quod si forte monitionibus parere recusans, talis fuerit, ut de lapsu ipsius probabiliter timeri possit, vir ejus & poterit

a *Can. 2. extr. de cogn. spirit.* b *C. super eo. extr. de cogn. spirit.* c *c. fin. de cogn. spirit. in 6.* d *Adi ad Arb. consang. in 6. in declar.* e *In declar. Arb. affin.* f *In declar. Arb. affin. in 6.*

a *C. non debet. extr. de consang. & affin.* b *c. fin. extr. de consangnin. & affin.* c *c. de infidelib. extr. de consang. & affin.* d *c. transmissa. extr. de eo qui cogn. consang.* e *c. pen. & fin. extr. de eo qui cogn. cons.*

terit & debebit debitum sibi solvere conjugale: cum *a* affinitas post matrimonium inique contracta illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non existit.

Subsequens affinitas non dirimit matrimonium, sed præcedens legitime probata. h. d.

§. 16. Ergo præcedens affinitas, non subsequens dirimit matrimonium. Sed nec id quidem indistincte obtinet: nam *b* etsi utriusque conjugum constet assertione, acclamante etiam vicinia, quod conjugatus ante contractum matrimonium uxoris suæ consanguineam cognoverit, propterea conjuges separari non debent: nec enim talis confessio momentum habere debet, cum alioqui facile fieri possit, ut quicunque inter se contra matrimonium velint colludere, ad confessionem incestus facile prosiliant, si suæ assertioni Ecclesiæ judicium accessurum credant. Rumor autem viciniæ non est adeo judicandus validus, ut, nisi fide dignæ probationes accedant, possit rite contractum matrimonium irritare.

TITULUS XIV.
DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

Prohibentur matrimonia contrahi clandestine, ne postea oporteat illa dissolvere. h. d.

NEc *c* tamen post secutam copulam & susceptam prolem, detectis quibusdam impedimentis, non sine gravi scandalo contracta matrimonia retractari oporteat, neve, si alter conjugum, qui clam contraxerint, conjugium negaverit legitimis probationibus deficientibus, Judicis sententia rite fuerit absolutus, uterque aliis nubendo reatum incurrat adulterii, consultissime constitutum est *d*, ut nullus fidelium occulte nuptias contrahat. Sed cum matrimonia contrahenda fuerint *e*, per Presbyterum proponantur publice, competenti termino præfinito, intra quem qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ut ipse quoque Presbyter per se investiget, utrum aliquod futuro matrimonio obsistat impedimentum.

Suspenditur contractus matrimonii, donec extat præsumptio, quod non possit contrahi. h. d.

§. 2. Cujus *f* si apparuerit probabilis conjectura, contractus expresse interdicetur, donec quid fieri debeat, manifestis constiterit documentis.

Nati ex clandestinis & interdictis matrimoniis non sunt legitimi, licet nati ex matrimonio contracto in facie Ecclesiæ ante sententiam divortii sint legitimi, nisi uterque conjugum noverit impedimentum. h. d.

§. 3. Quicunque *g* vero hujusmodi clandestina & interdicta conjugia inire ausus fuerit, etiam ignoranter, proles ex hujusmodi conjunctione suscepta prorsus illegitima censebitur, nec de parentum ignorantia ullum est habitura subsidium: cum si contrahentes, vel non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur, licet alioqui, si ignorantes in facie Ecclesiæ contraxerint, ante latam sententiam divortii nati, & legitimi habeantur, & in bona paterna hæreditario jure succedant. Idem juris erit, si in conspectu quidem Ecclesiæ contraxerint, sed impedimentum ambo noverint.

Sacerdos contemnens constitutiones Ecclesiæ punitur pro qualitate culpæ, & clandestina matrimonia, si publicentur, recipit Ecclesia. h. d.

§. 4. Sane *h* si parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, per triennium ab officio suspendendus erit: graviter etiam puniendus, si culpæ qualitas postulaverit. Verum (ut supra indicavimus) si contrahentes clandestina matrimonia publicare voluerint, nisi alia causa impediat, ab Ecclesia recipienda sunt, tanquam a principio in Ecclesiæ conspectu contracta.

a C. *discretionem. in fin. & c. pen. extr. d. tit.* b *c. super eo, extr. de eo qui cogn. consang.* c *gl. in sum. 30. q. 5. & can. si quis divinis. § his itaque. dist. 30. q. 5.* d *c. 2. 30. q. 5.* e *c. cum inhibitio. in princ. extr. eod. tit.* f *d. c. cum inhibitio. §. cum autem, extr. eod. tit.* g *d. c. cum inhibitio. §. si quis, extr. eod. tit.* h *d. c. cum inhibitio. §. fin. extr. eod. tit.*

TITULUS XV.
QUI MATRIMONIUM ACCUSARE POSSUNT
VEL CONTRA ILLUD TESTIFICARE.

Non admittitur ad accusandum matrimonium, qui tempore denuntiationis siluit, nisi juret de calumnia, & quod post denunciationem novit quæ objecturus est: & negligentia auctori mei non intelligitur esse mea. h. d.

NOn tamen quandocunque aut indistincte omnes ad matrimonium impugnandum admittendi erunt. Nam si quis tempore factæ a Sacerdote denunciationis *a* in ipsa diœcesi constitutus, nihil contra matrimonium dixerit eidem mox conjunctos impetere minime concedendum erit nisi proprio firmaverit juramento, quod ea, quæ objecturus est, postea didicerit, quodque ad accusandum dolo non prosiliat: quo casu etiamsi quod objecturus est, ab illis didicisset, qui denunciationis tempore siluerunt, claudi non debet ei accusandi aditus: quoniam etsi ab impetitione hujusmodi, culpa ex tali silentio contracta auctores excludat, ista tamen, qui culpa caret, amoveri non debet.

Ex causa etiam post denunciationem potest quis matrimonium accusare. h. d.

§. 2. Idem juris erit *b*, si tempore denunciationis, vel extra diœcesim commorabatur, vel alias denunciatio ad ejus notitiam pervenire non potuit: utputa, si nimiæ infirmitatis fervore laborans, mentis non erat compos, vel in annis tam teneris constitutus erat, ut ad talium rerum perceptionem ejus ætas sufficere non valeret, sive alia legitima causa fuerit impeditus.

Ad accusandum matrimonium, non ex causa delicti, soli conjuges admittuntur. h. d.

§. 3. Sed nec omnes ad accusationem, testimoniumve dicendum admitti debent: nam si de tali impedimento agendum sit, quod neque conjugum in se delictum contineat, nec ob id matrimonium dissolvi cujusquam intersit, præterquam ipsorum conjugum, (utputa, si erratum in conditione status fuerit, vel si mulier ita sit arcta, ut cognosci non possit, vel vir ita frigidus, ut coire nequeat) soli ipsi conjuges admittentur.

Ad accusandum matrimonium ex causa delicti, omnes admittuntur, sed potissimum conjunctiores, antiquiores & honestiores. hoc dicit.

§. 4. Quod si delictum contineat, ut, quia aliqui in gradu vetito vel contraxisse, vel contrahere velle dicantur, tunc quilibet quidem ad accusandum recipitur, sed omnium maxime parentes *c*: & si ii desint, proximiores, id est, soror, frater, patruus, avunculus, amita, matertera, eorumque descendentes. Quod si progenies tota defecerit *d*, ab antiquioribus, & honestioribus, quibus eadem propinquitas nota verisimiliter esse debeat, accusatio, testimoniumve recipi poterit. Ideo autem omnium maxime parentes, & conjunctiores admittuntur, quoniam unusquisque suam genealogiam cum testibus & chartis, tum vero ex recitatione majorum scire laborat. Nulli igitur decentius admitti debent, quam qui melius sciunt.

Speciale est in causa matrimonii, quod pater admittitur in causa filii, & contra. Et testimonium parentum interdum non debet admitti, ubi est disparitas inter conjuges. h. d.

§. 5. Quod *e* autem legitur, pater non recipiatur in causa filii, nec filius in causa patris, in criminalibus causis

Mmmmm

a C. *cum in tua. §. alioquin. extr. eod. tit.* b *c. cum in tua §. super quo. extr. eod. tit.* c *c. videtur. extr. eod. tit.* d *c. 1. cum palea seq. 35. q. 6.* e *c. videtur. §. quod vero. extr. eod. tit.*

causis & contractibus sibi locum vendicat. In matrimonio vero conjungendo & impediendo, ex ipsius conjugii prærogativa, & quia favorabilis res est, congrue admittuntur. Ubi tamen *a* alter conjugum divitiis, honore, nobilitate, & potentia superior esset, testimonium illius, qui parens esset, inferioris, adeo suspectum redditur, ut illud nullo modo sit admittendum: cum parentes filiorum incrementum & honorem affectare proculdubio comperiantur.

Quales esse, & qualiter jurare debeat testes super consanguinitate. h. d.

§. 6. Quoties *b* ergo aliqui propter cognationem propinquitatis separari petuntur, duobus vel tribus ejusdem consanguinitatis testibus adhibitis, vel totidem senioribus & melioribus ejusdem loci, id debet legitime comprobari. Testium autem examinatio in hac causa duplicis interventu juramenti fieri debet: ut jurent scilicet, & se non privato odio, neque amicitia, nec alicujus proprii commodi intuitu, ad hoc jurandum inductos: & sicut ipsi dicunt, rei veritatem a majoribus accepisse, & se credere ita esse.

Probatio matrimonialis impedimenti non potest reprobari. hoc dicit.

§. 7. Præstitis *c* autem juramentis & impedimento matrimonii legitime probato, si quis contra præcedentem probationem partibus publicatam, quasi matrimonium impediri jure non valeat, probare velit, audiendus non erit, sed priori standum erit probationi.

TITULUS XVI. DE DIVORTIIS.

Divortium est dissolutio matrimonii. Et separatio tori potest appellari divortium. h. d.

DIvortium *d* est dissolutio matrimonii, quæ utroque vivente conjuge contingit. Sed & simplicem tori separationem divortium non male appellamus.

Matrimonium regulariter dissolvi non potest, & nisi sequuta sit copula, solvitur per ingressum monasterii, ita ut remanens in seculo possit alteri libere nubere. h. d.

§. 2. Sciendum est igitur legitime contractum matrimonium dissolvi non posse, quippe a Deo conjuncti ab homine separari non debent, nec valent: si tamen alter conjugum *e*, qui per verba contraxit de præsenti, copula non secuta, sese ad observantiam regularem voluerit astringere, poterit id altero etiam inconsulto efficere: & ei, qui in seculo remanere voluerit, alteri se jungere permittendum erit: nec causari poterit religionem ingressus, se falsa ad id causa inductum, puta quod conjugem lepra percussam crediderit, & ob id ejus abominatus complexus fuerit, cum & sine causa id ipsum facere potuerit.

Dicenti se velle ingredi religionem, est certum tempus præfigendum, intra quod vel ingrediatur, vel ad uxorem redeat. h. d.

§. 3. Ei *f* autem qui se ad religionem transire velle dictitat, certum est præfigendum tempus, intra quod legitime caveat, quod aut ad religionem se transferet, vel redibit ad conjugem.

Reddit rationem, cur non secuta copula per religionis ingressum matrimonium dissolvitur. h. d.

§. 4. Neque mirum videri debet, quod post legitimum de præsenti præstitum consensum, carnis non secuta commistione *g*, alter conjugum etiam altero invito ad vitam regularem transitum facere valeat: quia cum nondum una caro effecti sint, satis probabiliter, uno ad Deum transeunte, alter in seculo remanere poterit.

a C. *super eo*. *extr. de testib*. b *c. quoties*. *extr. de testib*. c *c. juravit*. *extr. de probation*. d *c. 1. in gl. 32. q. 7. & gl. 2. in c. omne*. *27. q. 2*. e *c. ex parte*. *§. nos autem*. *extr. de convers. conjugat*. f *c. ex publico*. *extr. de convers. conjugat*. g *c. 2. extr. de convers. conjug*.

Per sacri ordinis susceptionem non dissolvitur matrimonium, etiam non consummatum.

§. 5. Diversum statuitur, si quis posthabito Canonico religionis ingressu, post aliquam per verba de præsenti desponsatam, sacros ordines susceperit: quanquam enim votum per sacri susceptionem ordinis firmatum, ad impediendum matrimonium futurum, ac dirimendum postea contractum habeatur efficax: ad dissolvendum tamen prius contractum etiam non consummatum, invalidum censetur. Ideoque talium ordinum non obstante suscepione, si ad profitendum probatam religionem induci non valeat, & sponsa ejus institerit contractum matrimonium consummare, per censuram Ecclasiasticam compellendus erit.

Cultus disparitas, & creatoris contumelia sunt justa causa dirimendi: & quod facit Papa, Deu. censetur facere. h. d.

§. 6. Sed & si inter fideles matrimonio contracto sequuta copula fuerit, si alter, qui in infidelitate permanserit, *a* velit a fideli disjungi, aut non nisi cum contumelia creatoris, cum altero commorari, licebit Christiano non modo matrimonium dissolvere, sed etiam (ut supra diximus *b*) alteri se matrimonio jungere. Quibus casibus cum auctoritate sedis Apostolicæ, & Romani Pontificis matrimonium distrahatur, non jam humana, sed potius divina potestate conjugium dissolutum intelligitur.

Ob veram coeundi impotentiam, non ob putativam dissolvitur matrimonium. h. d.

§. 7. Item si quis ignarus virginem in uxorem duxerit, quæ adeo arcta sit, ut mulier fieri non possit, vel simile vitium a natura contraxerit, ut ope Medicorum non possit adjuvari: aut mulier virum acceperit, qui adeo frigidæ sit naturæ, ut eidem carnaliter commisceri non possit, poterunt invicem separari: & qui matrimonio aptus erit, ad secundas nuptias libere transitum facere. Si quis tamen coeundi impotentiam causatus, post separationem aliam acceperit, aut ea *c* quæ arcta putabatur, aliquem invenerit, qui sibi seras reseraret, utroque casu post peractam pœnitentiam, ad priora conjugia redire compellendi erunt.

Quam quis duxit vel retinuit sciens copula non idoneam, habebit ut sororem, si non potest habere velut uxorem. h. d.

§. 8. Plane si scienter *d* quis cum ea, quæ maribus impotens est commisceri, matrimonium contraxerit, vel alterius comperta postmodum impotentia, simul morari consenserint, his casibus Ecclesia judicare consuevit, ut quas viri tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores.

Ob fornicationem carnalem vel spiritualem non solvitur matrimonium, sed fit separatio tori. h. d.

§. 9. Sæpius tamen accidit, ut matrimonii remanente sacramento, tori tantum fiat separatio, utputa, si alter conjugum carnalirer vel spiritualiter fornicatus fuerit: quibus casibus matrimonium minime aboletur, sed sibi sunt invicem conjuges, etiam separati.

Pendente judicio super adulterio, non habet locum separatio tori. h. d.

§. 10. Sed & separatio non instituta statim de crimine accusatione, facienda erit: sed probata *e* & peracta. Interim enim pendente judicio, conjugum alteruter, jure quod habet in altero, privari non poterit.

Facta separatione tori ob fornicationem carnalem, post emendationem non compelluntur conjuges se resumere: secus si ob spiritualem, nisi alter velit monasterium ingredi. h. d.

§. 11. Multum autem interest, utrum ob carnalem, an vero ob spiritualem fornicationem tori sit facta separatio. Primo enim casu maritus adulteram uxorem etiam

a C. *quanto*. *extr. de divort*. b *supra tit. quæ matr. imp. poss. §. item & § seq*. c *c. fratern in fin. extr. de frig. & malef*. d *c. consultationi*. *extr. de frig. & malef*. e *c. 1. extr. ut lite pend*.

etiam emendatam, nisi & ipse similis fornicatione *a* pollutus fuerit, recipere non compellitur, sed fornicatrix in claustris cum religiosis mulieribus ad perpetuam agendam pœnitentiam erit collocanda *b*. Secundo vero, si fornicatus spiritualiter ab infidelitate revertatur, cogetur, qui in fide remansit, illum resumere, nisi & ipsa ad religionem transitum facere voluerit: quod etiam nolente viro ad fidem reverso exequi libere potest.

Regulariter uxor & vir non possunt disjungi, ut alter sumat sacros ordines, aut monasterium ingrediatur, fallit hoc in casibus præcedentibus & sequentibus. h. d.

§. 12. His exceptis casibus alter conjugum altero in seculo remanente, nec ad sacros ordines, nec ad regularem suscipiendus est observantiam, nisi forte remanens ejus sit ætatis, ut sine suspicione incontinentiæ valeat in seculo remanere, aut ipsam continentiam vovere voluerit. Alioqui quanquam de uxoris licentia *c* monasterium quis ingressus fuerit, & professionem fecerit, non uxor ad continentiam cogi, sed vir ad uxoris torum evocari poterit, nisi post conjugis ingressum fornicata fuerit, aut se invicem continentiam promittendo absolverint.

Qui invita uxore ingressus est monasterium, & ab eadem uxore redire coactus ea mortua, non cogitur rursus in monasterium reverti, sed non poterit amplius uxorem ducere. Quod si uxore non contradicente fuerit ingressus, illa mortua non poterit exire præsertim si fuerit professus consentiente uxore. h. d.

§. 13. Quæsitum tamen est, si quis uxore invita *d* monasterium intraverit, & repetitus ad eam redire coactus fuerit, an eadem mortua cogendus sit ad monasterium reverti; an vero aliam possit ducere in uxorem. Et in hac specie responsum est votum quidem non tenuisse, & propterea ad monasterium redire minime illum teneri: sed cum ingrediendo monasterium debitum se non exacturum promisisse videatur, ulterius uxorem ducere non poterit, cum id vovere in sua positum voluntate fuerit. Quod si quis sciente *e* uxore, nec contradicente vitam professus fuerit Monachalem, uxore postmodum defuncta nec habitum, quem semel assumpsit, abjicere, nec aliquam sibi matrimonio copulare poterit. Matrimonium quoque temere *f* contractum dirimendum erit: quod in eo, qui consentiente uxore professus fuerit, multo magis obtinebit, quanquam monasterium nunquam ingressus fuerit.

Quæ credens virum esse mortuum religionem est ingressa, a viro educta, si vir moriatur, non cogitur reverti ad monasterium, licet id sibi expediat. h. d.

§. 14. Quid statuemus de ea, quæ credens maritum mortuum *g*, habitum religionis assumpsit, an si eo reverso de monasterio educta fuerit, post obitum viri sit ad regularem observantiam compellenda. Et quidem huic consultius ad salutem fuerit, si ad monasterium redeat: sed si ad hoc perduci non poterit, cogenda non erit.

Etiam altero conjugum invito potest quis vovere peregrinationem. h. d.

§. 15. Licet autem alter conjugum altero invito religionis votum non possit assumere, viri tamen etiam præter uxorum assensum peregrinationis ad terram sanctam propositum vovere, & implere libere valent.

Uxor non plene certificata de morte viri, contrahere non potest, quamvis continere nequeat. h. d.

§. 17. Et *h* quamvis illi diutissime in peregrinatione commorentur, vel etiam ab hostibus capti nuncientur, donec certum nuncium de virorum morte uxores non receperint, ad aliorum conjugium convolare non poterunt, quamvis ut certiorarentur, magnam adhibuerint diligentiam, & ejus ætatis sint, & fragilitatis, ut continere nequeant.

Agenti petitorio ad conjugem, obstat consanguinitatis exceptio, secus si possessorio: quia antequam de exceptione cognoscatur, plenaria restitutio est facienda, nisi conventus excipiens juret de malitia, & probationes habeat in promptu: quo casu fiet restitutio quod alia, non quoad copulam. h. d.

§. 17. Ergo nisi legitima subsit exceptio, conjugibus temere disjunctis alterum alterius repetendi semper integrum jus manet. Erit autem legitima exceptio, cum aliquis consanguinitatis gradus objicitur *a*: quo quidem casu, licet si petitorio judicio actum sit, antea de ipsa exceptione cognosci debeat: si tamen possessorio quis experiatur, antequam de consanguinitate discutiatur, plenaria erit facienda restitutio, nisi is, qui convenitur, & de malitia juret, & super exceptione promptas probationes offerat, Quo casu excepta carnali commixtione tantum quoad reliqua restitutio facienda erit.

Si mulier restituenda timeat sævitiam viri, debet ei præstari cautio: & si ea non putetur sufficiens, dum causa plene cognoscitur, uxor est deponenda in loco honesto, & tuto. h.d.

§. 18. Præstanda tamen erit idonea cautio *b*, quod nullam restitutæ violentiam vir inferet: quod si tanta sit viri sævitia, aut odio tam capitali uxorem prosequatur, ut trepidanti mulieri sufficiens securitas provideri nequeat, usque ad causæ decisionem alicui probæ, & honestæ mulieri studiosius custodienda committetur, in loco, ubi vir, vel ejus conjuncti mulieri nullam possint injuriam inferre *c*.

Ob solam traductionem mulieris ad domum, nullum jus oritur impeditivum sequentis matrimonii. h. d.

§. 19. Et hæc quidem obtinent secuto inter viros, & mulieres matrimonio. Cæterum *d* si nullis præcedentibus sponsalibus, vel legitimo consensu mulier ad viri domum jam traducta, postea abscedens alii forte nubere voluerit, nulla facienda erit restitutio.

Qui vivente uxore etiam ab eo separata quoad torum, secundam conscium duxit uxorem, etiam prima mortua separabitur à secunda, Sed cum alia contrahere poterit. h. d.

§. 20. Fornicationis *e* quoque repetenti obstat exceptio, torique ob eam causam sequuta separatione, separata vivente aliam usque adeo superinducere quis prohibetur, ut si de facto duxerit, exque ea filios susceperit, etiam mortua adultera eandem retinere non possit: quod ipsum & priore uxore minime cognita sibi locum vendicat, licet aliam ducere minime prohibeatur.

Si mulier matrimonium contraxerit cum eo, quem ignorabat conjugatum, uxore prima mortua erit in ejus potestate virum retinere. h. d.

§. 21. Hoc *f* tamen de ea intelligi oportet, quam quis non ignaram aliam vivere, & forte aliquid in morte alterius machinatam in uxorem duxit: nam si qua præcedentis matrimonii penitus inscia alicui nupserit, priore mortua, nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt separandi. Nec enim sustinendum est, ut vir, qui scienter in legem commisit, de proprio dolo commodum reportet.

Cum ea quam quis uxore vivente cognovit non sub specie matrimonii, defuncta uxore potest quis contrahere, si neuter ipsorum machinatus est in mortem prædefunctæ uxoris. h. d.

§. 22. Cum ea autem, quam quis uxore vivente non prætextu matrimonii cognovit, si nihil in perniciem olim viventis uxoris vir, aut mulier cognita machinati fuerint, nec fidem de contrahendo sibi invicem dederint, contractæ postea nuptiæ legitimæ reputandæ erunt. Sed etsi fidem

a *Can. pen. & fin. extr. de adult.* b *c. gaudemus. extr. de convers. conjug.* c *c. 1. de convers. conjug.* d *c. quidam extr. de convers. conjug.* e *c. consuluit. nos extr. d. tit.* f *c. ex parte extr. d. tit.* g *c. placet nobis extr. de convers. conjug.* h *c. in provincia nostra extr. de spons.*

a *C. literas extr. de restit. spoliat.* b *c. literas in fin. extr. de restit. spol.* c *c. ex transmissa. extr. d. tit.* d *c. ex parte. extr. de restit. spol.* e *c. ex literarum. extr. de eo qui dux. in mat.* f *c. 1. extr. de eo qui duxit in matrim.*

fidem quidem sibi invicem dederint, vel etiam de facto contraxerint *a*, si nec ante, nec post legitima conjuge superstite carnalis intercessit copula, quamvis uterque graviter deliquerit, & propterea etiam sit imponenda pœnitentia, matrimonium tamen contractum post uxoris obitum minime dissolvetur.

Bonum aliquod subsecutum præcedens delictum & ejus pœnam non abolet. h. d.

§. 23. Usque adeo *b* autem machinatio in alterius conjugum obitum adhibita, inter superstites machinatores matrimonii spem excludit, ut si infidelis cum Christiana communicato consilio ejusdem maritum de medio sustulerit, licet postea per studium superstitis uxoris ad fidem Christianam translatus fuerit, non tamen propterea magis cum ea nuptias legitimas contrahere, aut contractas retinere poterit. Nec enim hujusmodi lucro tam detestandum damnum Ecclesia patitur resarcire.

Animus & propositum distinguunt maleficia. h. d.

§. 24. Diversa *c* ratio est eorum, qui ad fidem conversi illorum sibi matrimonio junxerunt uxores, quos in belli certamine occiderunt: eorumque, qui conversas duxerunt, quarum infideles maritos simili modo interfecerunt: nam cum tales virorum defunctorum interitum specialiter non quæsiverint, & matrimonium inter hujusmodi personas licite potest contrahi, & sic conjuncti divortium postulare nequeunt.

Punitur affectus, licet non sequatur effectus. h. d.

§. 25. Sed etsi machinationem adhibitam in necem conjugis effectus consequutus non fuerit, si insidiator alteri supervixerit, spe conjugii *d* perpetuo destitutus ad secundas nuptias nunquam aspirare poterit: sicut & in iis accidit, qui incestum admiserunt, Sacerdotem interfecerunt, & aliis pluribus casibus

Secundæ nuptiæ absque timore infamiæ intra annum luctus possunt celebrari, sed non debent benedici, quocumque tempore contrahantur. h. d.

§. 26. Illud quoque admonendi sumus, quibus casibus secundarum nuptiarum permissa est celebratio, minime verendum est nupturis, ne si intra annum luctus ad secunda vota transeant, aliqua notentur infamia *e*. Cum enim secundum Apostolum mulier viro mortuo sit ab ejus lege soluta, ejusdem sententia, & auctoritate omnis legalis infamia censetur abolita; cum in his præsertim seculares leges non dedignentur sacros canones imitari. Vir *f* tamen, & mulier ad bigamiam transiens non debet a Presbytero benedici: quia cum semel benedicti fuerint, hujusmodi benedictio iterari non debet.

TITULUS XVII.
DE REBUS SACRIS, SANCTIS, ET RELIGIOSIS.

Titulus sequens solum subordinat sequentia ad præcedentia. h. d.

SAcramentorum breviter explicato tractatu, illorumque factione, ac natura cognitis, transeamus jam ad res sacras, & sanctas, quales sunt Ecclesiæ, Altaria, Sanctorum in his conditæ reliquiæ, vasa, vestes, & similia ad divinum cultum principaliter comparata. Paulo mox & de religiosis dicturi, ut sunt religiosæ domus, xenodochia, cœmeteria, & sepulturæ.

TITULUS XVIII.
DE CONSTRUENDIS, CONSECRANDIS, ET REPARANDIS ECCLESIIS, ET ALTARIBUS.

Non licet celebrare, nisi in templis consecratis, nisi ex privilegio, vel ex causa necessitatis. h. d.

ECclesiam *a* hoc loco accipimus non tam Chistianorum multitudinem, fideliumque congregationem, quam manufactum ipsum templum Dei, & orationis domum ab eo, quod continetur, ejus, quod continet, sumpta denominatione. Sicut ergo non alii *b*, quam sacrati Deo Sacerdotes, sacramenta ministrare debent, sic non in aliis, quam in Domino consecratis locis, cum suis altaribus, vasis, vestibus, & reliquis ad divinum cultum explendum utensilibus itidem consecratis sacrificia offerre licet: nisi quis super hoc speciali sit privilegio munitus, vel summa coegerit necessitas: utpote *c* quia combusta sit Ecclesia, quo casu donec illa restauretur, in capellis cum sacrata tabula celebrari poterit.

Constitutis in itinere, licet celebrare sub dio, & celebrans in privatis domibus est deponendus. h. d.

§. 2. In itinere *d* quoque constitutis Ecclesia non reperta, sub dio, sive in tentoriis, si tabula altaris, cæteraque sacra ministeria adfuerint, Missarum solennia celebrari permittendum erit: alioqui si quis in oratoriis *e* intra privatas domos constitutis, sine consensu Episcopi hoc facere ausus fuerit, deponendus erit.

Episcopus excrescentibus fidelibus, novam Ecclesiam construere potest, & unam in plures dividere. h. d.

§. 3. Constituuntur autem Ecclesiæ, vel ob incrementum populi, vel ob commoditatem plebium, vel certæ universitatis intuitu, aut in pastoralis dignitatis privilegium. Ob incrementum populi tunc nova constituenda est Ecclesia, cum certis in regionibus adeo multitudo fidelium excrevit, ut illorum curæ unica sit impar Ecclesia. Sicut *f* enim ea ratione unus Episcopatus in duos, Antistitis accedente voluntate, dividi potest: sic etiam Episcopus de batismalibus, & parochialibus Ecclesiis, Rectorum accedente consensu, facere potest: quod cum factum fuerit, illa pars populi, quæ novis Ecclesiis supponitur, a jure prioris Ecclesiæ absolvetur.

Plures baptismales Ecclesiæ non debent fieri sub una terminatione, & terminationis controversia dirimenda est judicio plebium, vel sorte. h. d.

§. 4. Plures *g* tamen baptismales Ecclesias in una terminatione facere non poterit. Quod si determinatione duarum matricum Ecclesiarum contentio fuerit, plebes utrarumque discernent: quod si non convenerint, Dei judicio controversia discernetur.

Non est perjurus Episcopus fabricans Ecclesiam, licet juraverit non alienare Ecclesiastica. h. d.

§. 5. Nec *h* quicquam Episcopo obstiterit, quod de rebus Ecclesiæ non alienandis juraverit, nam & tali non obstante juramento, populo indigenti super basilicatum institutione salubriter providere poterit, & debebit.

Ob commoditatem plebium nova Ecclesia ædificari potest, quæ tamen matrici honorem exhibere debet. h. d.

§. 6. Plebium *i* commoditas tunc novam ædificare suadet Ecclesiam, cum parochianorum pars adeo distat a veteri, ut certis temporibus non sine magna difficultate, & periculo illam adire, & ibi congruis temporibus divinis interesse, & sacramenta percipere possint: quod quidem casu, maxime si ministro commode pro sustentatione sua provideri possit, nova quidem erit Ecclesia construenda, sed a filiali matrici Ecclesiæ pro facultate loci competens honor exhibendus erit.

Universitatis intuitu potest nova Ecclesia ædificari, ut puta pro leprosis. h. d.

§. 7. Universitatis intuitu nova Ecclesia ædificari permittitur: veluti cum plures simul leprosi *k* sub communi

a C. *fin. extr. de eo qui duxit in matr.* b C. 1. *ext. de convers. infid.* c C. 1. *extr. de conv. infid.* d C. 1. *extr. de divort.* e C. *pen. & fin. extr. de secund. nupt.* f C. *vir autem. extr. de secund. nupt.*

a *Can. Ecclesia. de cons. dist.* 1. b C. *sicut non alii. & can.* 2. *ibi. ea quæ, de cons. dist.* 1. c C. *concedimus. de consecr. dist.* 1. d *c. concedimus. vers. in itinere. de consec. dist.* 1. e C. *Clericos. de cons. dist.* 1. f C. *præcipimus* §. *si cui.* 16. *q.* 1. g C. *plures baptismales.* 26. *q.* 1. h C. *fin. ext. de Eccl. ædif.* i *c. ad audientiam. Cl. ext. de Eccl. ædif.* k C. 2. *extr. de Eccl. ædif.*

muni vita congregati fuerint. Iis enim, quod Ecclesia cum cœmeterio, & quod proprio gaudere valeant privilegio, permmittendum erit. Cavebunt tamen hi, ut injuriosi veteribus Ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant. Nec enim quod eis ob pietatem indulgetur, ad aliorum injuriam flecti convenit.

Episcopo conceditur pro sepultura propria Ecclesiam ædificare, aut novum monasterium construere. h. d.

§. 7. Episcopo *a* quoque in sua parochia novam Ecclesiam ædificare permittitur. Sed multum interierit, Ecclesiam monasticis informandam regulis construat, an vero ex alia causa, forte pro propriis erigere velit sepulturis: cum primo casu eandem ex rebus Ecclesiæ, cui præsidet, usque ad quinquagesimam tantum partem dotare debeat: secundo vero non amplius, quam centesimam conferre licebit, ea quoque adhibita cautela, ut unam tantummodo ex his duabus remunerarionem eligat.

Quæ servari debent in construenda Ecclesia, vel consecranda, & quod Ecclesia indotata consecrari non debet. h. d.

§. 9. Quacunque tamen ex causa nova extrueada sit Ecclesia, observandum est inprimis, ut civitatis Episcopus *b*, sine cujus assensu id inchoari non debet, ad locum veniat, in quo crucem ipse figet, & publice atrium designabit, nec illam antea patietur ædificari, aut munus impendet consecrationis, quam dotem basilicæ, & obsequium ipsius per donationem chartula confirmatam accipiat, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & custodum stipendia sufficere valeat.

Construenti novam Ecclesiam potest novum opus nunciari. h. d.

§. 10. Sed *c* si quis, dum nova construitur Ecclesia, aut proprium jus immuni, aut sibi quoquo modo noceri existimet, novi operis nunciatione consulere sibi poterit: postquam si legitima non sit impetrata remissio, quicquid ædificatum fuerit, sive illud jure, sive injuria, omnino ædificantium impensis destruendum erit, negotiumque ipsum secundum legum, & canonum statuta terminabitur.

Qui præter Episcopi consensum Ecclesiam construit, facit jacturam juris patronatus. h. d.

§. 11. Diversum statuerunt in ea, quæ præter Episcopi consensum constructa fuerit: hæc enim si nemini nocet, destruenda quidem non erit, sed ob superioris neglectum excluso jure patronatus cum dotibus suis Episcopalibus juribus applicabitur.

Ecclesia debet, quanto potest citius, consecrari. h. d.

§. 12. Basilica igitur legitime extructa non ante sacris est deputanda *d* mysteriis, quam munus consecrationis acceperit: quod ne qua divino cultui offeratur mora, quanto poterit citius *e* conficiendum erit.

Ecclesia consecranda est ab Episcopo, qui prius baptizavit incolas regionis, ubi constructa est. h. d.

§. 13. Et *f* si dubitetur a quo dedicanda sit, illud exquiri oportebit, cujus civitatis Episcopus, antequam fundaretur, incolas baptizaverit, & ad cujus consignationem sub annua devotione concurrerint: atque is etiam ad consecrationem vocandus erit.

Ecclesia semel consecrata non debet amplius consecrari, nec dicitur iteratum, quod ignoratur semel factum. h. d.

§. 14. Ecclesiæ *g* autem, vel altari semel Deo consecratis non debet iterum consecratio adhiberi, quia velut infans a Sacerdote rite baptizatus non debet iterum baptizari, ita nec locus semel Deo dicatus, iterum consecrari. Plane *h* si de Ecclesiarum, vel altarium consecratione dubitetur, nec de ea aut scriptura appareat, aut testes existant, sine ulla dubitatione erunt consecranda. Nec talis trepidatio iterationem facit: quia iteratum dici non potest, quod semel esse factum ignoratur.

Ecclesia polluta debet reconciliari. h. d.

§. 15. Sed si Ecclesia aut *a* ab igne exusta, aut fusione sanguinis, vel seminis, vel excommunicati humatione polluta fuerit, etiamsi semel antea consecrata appareat, nihilominus diligentissime expurgata, iterato consecranda, vel reconcilianda erit.

Propter detrimentum altaris, ipsum altare, non Ecclesia est iterum consecranda. h. d.

§. 16. De eo dubitari contigit, si altare motum fuerit *b*, aut lapis superpositus, qui sigillum continet, confractus, aut diminutus, an Ecclesia debeat iterum consecrari? Et responsum est, ob id Ecclesiæ non esse consecrationem iterandam, sed ipsum solum altare denuo consecrandum.

Quibuscunque diebus potest Ecclesia consecrari, sed solum ab Episcopis, qui ea quæ sunt jurisdictionis, possunt demandare inferioribus: secus quæ sunt ordinis. h. d.

§. 17. Confici *c* autem poterit Ecclesiarum, Altariumque consecratio quibuscunque diebus, tam Dominicis, quam privatis, sed non a quocunque. Licet *d* enim aqua per Episcopum benedicta, per alium Episcopum, qui aquæ benedictionem non impenderit, Ecclesia reconciliari possit, idem tamen per Sacerdotes simplices fieri non poterit: quia ea quidem quæ jurisdictionis sunt, etiam inferioribus Episcopis demandare potest: sed quæ ordinis sunt, inferioris gradus Clericis committere non potest.

Non debet consecrari Ecclesia, ubi sepulta sunt corpora infidelium, nisi servata forma hujus. h. d.

§. 18. Illud etiam animadvertere consecrantem oportebit, ne basilicam *e*, in qua infidelium sepulta sunt cadavera, sanctificet. Sed si consecrationi apta videbitur, evulsis inde corporibus, & rasis parietibus & tignis, consecrari poterit.

Festa dedicationum Ecclesiarum debent celebrari. h. d.

§. 19. Solennitates *f* quoque dedicationum ipsarum Ecclesiarum per singulos annos erunt celebrandæ, ipso Domino exemplum dante, qui dum ad festum dedicationis Templi celebrandum cum reliquis populis accessit, omnibus idem faciendi formam tribuit.

Reparatio Ecclesiæ pertinet ad possessorem beneficii, & Episcopus debet de sua tertia contribuere. h. d.

§. 20. Hæc de ædificandis & consecrandis Ecclesiis, vel altaribus delibasse sufficiat: nam si reparandæ sunt, vel emendandæ *g*, id oneris proculdubio ad eum, qui Ecclesiasticum possidet beneficium, pertinebit. Sed & Episcopus tertiam partem sibi obtingentem impendere debebit. Nunc de Ecclesiarum unionibus, paucis dispiciamus.

TITULUS XIX.
DE UNIONIBUS ECCLESIARUM.

Quid sit Unio, & quotuplex. h. d.

Unio nihil est, quam duarum pluriumve Ecclesiarum facta connexio: dicta ab uniendo, ex eo quod plures Ecclesiæ in unum conjungantur. Unionum autem duæ sunt species: aut enim perpetuæ sunt, aut temporales. Perpetuæ sunt, quæ fiunt, ut sine præfinitione temporis perdurent. Temporales sunt, quæ ad certum tempus, puta ad alicujus vitam instituuntur.

causæ

a *Can. bonæ rei. pen.* 12. *q.* 2. & *c. pen. extr. de donat.* b *can. nemo Ecclesiam. de conse. dist.* 1. c *c.* 1. & *seq. extr. de novi oper. nunciat.* d *Ministeriis forte* e *c. fin. extr. de cons. Eccl.* f *c.* 2. *ext. de relig. dom.* g *can. Eccl. semel. de cons. dist.* 1. h *can. solennitates. §. de Ecclesiarum.* & *can. Ecclesia vel, de cons. dist.* 1.

a *Can. Ecclesiis semel. ver. nisi de consecr. dist* 1. *c. proposuisti. c. consuluisti.* & *c. fin. extr. de consec. Eccles.* b *c.* 1. *extr. de consec. Eccl. vel. alt.* c *c.* 2. *extr. d. t.* d *c. aqua per,* 9. *extr. de cons. Eccles.* e *can. Ecclesiam in qua* & *can. seq. de consecr. dist.* 1. f *can. solennitates, de consecr. dist.* 1. g *c.* 1. & *c. de his extr. de Eccl. ædific.*

Causæ uniendi sunt, necessitas & utilitas. h. d.

§. 2. Velut ergo ex causa una Ecclesia, vel Episcopatus in plures dividi permittitur, sic etiam rebus suadentibus plures Ecclesiæ in unum conjungi possunt. Causæ vero unionum sunt, aut *a* urgens necessitas, aut evidens utilitas. Necessitas, veluti cum duæ Ecclesiæ adeo sunt pauperes *b*, ut impossibile sit earum proventus ad victum duorum Sacerdotum sufficere: aut si altera hostium *c* immanitate desolata sit. Utilitas *d*, ut cum locorum opportunitas id exposcit, vel temporis qualitas: puta, quia in loco nunc Christianorum dicatur imminutus numerus: aut quia ob fructuum tenuitatem non perinde idonei Sacerdotes ad beneficium procurandum inveniantur. His igitur casibus ne quid detrimenti divinus cultus, & animarum cura patiatur, debent plura beneficia, vel Ecclesiæ in unum conjungi.

Sicut unire Episcopatus pertinet ad Romanum Pontificem, si minores Ecclesias ad Episcopum cui subsunt: inferiores vero non possunt unire. h. d.

§. 3. Non tamen omnibus passim quascunque Ecclesias uniendi potestas indistincte permittitur, sed certis duntaxat servatis regulis. Et quidem *e*, sicut unire Episcopatus, atque potestati alienæ subjicere ad summum Pontificem pertinere noscitur, sic ad Episcopum spectat Ecclesiarum suæ diœcesis unio, atque subjectio. Ab Episcopo itaque inferiores uniendi potestatem minime sibi vendicare poterunt. Ideoque si Prior vel Abbas monasterium monasterio subjecerit, vel unierit, Episcopi consensu minime requisito, quod inconsulto Præsule fecerit, non subsistet, nec subjectionem, vel unionem Metropolitani censensus, vel confirmatio sustinebit, cum in diœcesi sui Suffraganei absque ipsius assensu non debeat aliquid contra constitutiones canonicas attentare.

Episcopus unire potest Ecclesiam alteri, vel loco religioso donare, etiam non vocato Rectore, vel defensoribus, sed propriæ mensæ non potest. h. d.

§. 4. Usque adeo autem Episcopo in propria diœcesi facultas uniendi competit, ut si per eundem consentiente Capitulo Ecclesia Ecclesiæ, dignitati, vel præbendæ uniatur, aut religioso loco donetur, ex eo quod Rector ipsius ad hoc vocatus, vel si vacabat, defensor ei super hoc datus non extitit, nequaquam impugnari valeat. Aliud tamen obtinet, si quam is Ecclesiam mensæ suæ, vel Capitulo uniendam duxerit: id enim [etsi Capituli consensus accesserit, & loci consuetudo suffragetur] irritum penitus erit: cum unientium utilitas probabilem non recte factæ unionis suspicionem ingerat.

In unione facienda requiritur consensus non solum Capituli, sed etiam eorum qui lædi possent. h. d.

§. 5. Nec solum Capituli unientis Episcopi in unione consensus exigitur, sed etiam illorum, qui ex unione lædi possent. Unde si aut collegiata, aut patronata alicujus Suffraganei Ecclesia sit unienda, collegii patroni, & Suffraganei assensum intervenire oportebit.

Quis sit Unionis effectus. h. d.

§. 6. Secuta vero unione Canonica statim is, cujus Ecclesiæ alia per unionem est applicata, eandem in unitam nancifcitur potestatem, & jus, quod in eam olim habebat, cui ab initio præfuit: statimque unitæ Ecclesiæ eadem privilegia competunt, quæ principali Ecclesiæ competere comperiuntur.

Per unionem non præjudicatur juribus Episcopalibus. h.d.

§. 7. Sed quæri poterit *f*: si per Apostolicum Ecclesia in certa diœcesi constituta, puta in Perusina, Ecclesiæ alterius diœcesis, veluti Tiphernatis, unita fuerit, an Ecclesia per unionem alteri connexa, per hoc a jurisdictione Præsulis Perusini censeatur exempta, & Tiphernati subjecta. Et responsum est, a jurisdictione prioris Episcopi unitam Ecclesiam non eximi, cum Romanus Pontifex in hujusmodi unionibus singulis Episcopis jura sua inviolata servari velit.

Unio dissolvitur temporis lapsu, & causæ cessatione, & ab his qui habent jus uniendi. h. d.

§. 8. Dissolvetur autem unio, si temporalis sit, temporis lapsu: quod si sit perpetua, cessantibus eisdem causis, ex quibus facta fuerit, ab iis itidem dissolvi poterit, quorum consensu, & auctoritate olim fuerit instituta: nihil est enim tam rationi consonum, quam ut is destruendi habeat potestatem, cui construendi facultas conceditur.

Licet vacans Ecclesia possit uniri, unio tamen Ecclesiarum vacantium dissolvi non potest. h. d.

§. 9. Illud inter instituendam, & dissolvendam unionem interest, quod licet etiam vacans Ecclesia alteri possit uniri, si tamen Ecclesias per unionem connexas vacare contigerit, unio interim vacantium Ecclesiarum dissolvi minime poterit.

TITULUS XX.
DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, ET SUBJECTIONE.

Immmunitas in hoc titulo large assumitur, & quid sit Immunitas. h. d.

IMmunitas est a muneribus indulta exemptio. Sed hoc loco immunitatem large accipimus pro quolibet Ecclesiarum favore, indulgentia, rigoris remissione, & privilegio.

Triplex est species immunitatis Ecclesiarum, localis, personalis & realis: & quod immunitas localis est, per quam profana in Ecclesiis, & non consecratis, vel oratoriis exerceri prohibentur. h. d.

§. 2. Est autem Ecclesiarum immunitas triplex: localis, personalis, & realis. Localis immunitas est, quæ sacris ipsis domibus, aut aliquibus sacrarum ædium intuitu conceditur. Cum enim Ecclesia *a* secundum Evangelicam veritatem domus esse debeat orationis, merito a profanis usibus esse convenit alienam.

Processus facti, & sententiæ latæ in Ecclesiis, vel cœmeteriis sunt nulli. h. d.

§. 3. Seculares *b* igitur Judices causas, præcipue ubi de sanguinis agitur effusione, & de pœna corporali tractatur, in Ecclesiis, vel earum cœmeteriis agere sub anathematis interminatione prohibentur. Absurdum est enim ibi judicium sanguinis exerceri, ubi est tutela constituti refugii. Processus quoque *c*, quos ibi legitima contemta prohibitione & spreta ultione divina faciendos duxerint, ac specialiter prolatæ sententiæ omni firmitatis robore carebunt.

Consilia publica, nundinæ, & negotia secularia non debent tractari in Ecclesiis. h. d.

§. 4. Publicæ quoque *d* quarumlibet societatum & universitatum conciones, & consilia, nundinarum, aliorumque secularium tractationes negotiorum, confabulationes, & profana colloquia ab his penitus amoveri debent.

Convivia non debent fieri in Ecclesiis, nisi ex necessitate: & quod dicitur de Ecclesiis, intelligitur etiam de non consecratis & oratoriis. h. d.

§. 5. Sed *e* & convivia, & hospitia, licet illa despicere non oporteat, in sacris domibus celebrari, vel exerceri a laicis non poterunt, nec etiam a Clericis, nisi forte transeuntes ob hospitiorum necessitatem illic reficiantur: quod & in oratoriis observari convenit, ut nomini opera jugiter impensa concordet: & ne, ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, idem statui-

a *Can. exposuisti.* §. *si evidens. ext. de præb.* b *c. eam te. ext. de ætat & qualit. in fin. & can. unic.* 10. *q.* 3. e *can. postquam hostilis.* 16. *q.* 1. d *can. & temporis.* 16. *q.* 1. e *c. sicut unire. ext. de excess. prælat.* f *can.* 2. *ext. de relig. dom.*

a *C. cum Ecclesiæ. ext. eod. tit.* b *c. cum Ecclesia.* §. *seculares extr. eod.* c *c.* 2. §. *fin. eod tit. in* 6. d *c.* 2. §. *cessen. eod. tit. in* 6 e *c. non oportet. & ean. seq.* 42. *dist.*

statuitur, & de Ecclesia, in qua divina mysteria celebrantur, licet adhuc consecrata non fuerit, quia cum obsequiis divinis sit dedicata, nullius temerariis ausibus est profananda.

Qui invitum abstrahit a sacris locis, excommunicatur, & quasi sacrilegus punitur. h. d.

§. 6. Sacrorum *a* locorum intuitu illis conceditur immunitas, qui ad ipsam Ecclesiam confugiunt: nam si eos qui ad statuam Principis se proripiunt, ab omni violentia leges seculares vindicant, quanto magis convenit ad templum Domini confugientes, loci sancti reverentia, auctoritate defendi? Quicunque igitur inde hominem reluctantem reclamantemque violenter abstraxerit, tam aliis poenis pro sacrilegio, quod admisit, quam Ecclesiasticæ subjacebit excommunicationi.

Non potest quis invitus abstrahi a domo Episcopi, vel ab Ecclesiæ circuitu, intra triginta passus. h. d.

§. 7. Nec *b* ab atriis tantum Ecclesiæ quenquam invitum abstrahere non licebit, verum etiam nec a domo Episcopi, & ab ab Ecclesiæ circuitu intra triginta passus ab ostio: quod spatium Ecclesiæ reverentia defendi sacri Canones voluerunt.

Liber homo non debet ab Ecclesia violenter abstrahi, nisi impetrata vita, & membrorum incolumitate. h. d.

§. 8. Hæc tamen securitas non omnibus æque, & indistincte solet indulgeri, sed status habetur ratio, & causarum, ex quibus quis fugiendum ad Ecclesiam duxerit. Si liber *c* igitur quis sit, quantumvis gravia perpetraverit, non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde ad mortem damnari debet, sed Ecclesiarum Rectores vitam & membra debent fugientibus obtinere: aliis tamen poenis de eo, quod inique egerint, puniendi erunt.

Publici latrones, & qui in sacris locis, immunitatis spe ducti delinquunt, privilegiis sacrorum locorum non gaudent. h.d.

§. 9. Hoc autem *d* de publicis latronibus, vel nocturnis agrorum populatoribus, viarumque obsessoribus intelligi non oportet. Hi enim secundum Canonicas sanctiones nulla impunitate præstita violenter, & egressionis adhibitis insidiis, ab Ecclesia extrahi poterunt. Idem & de his statuendum erit, qui impunitatem suorum excessuum obtinere sperantes, homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, vel ipsarum cœmeteriis committere non verentur, quæ nisi per Ecclesiam crederent se defendi, nullo pacto commissuri fuerant: tales enim cum in eo, in quo quis deliquit, puniri debeat, & frustra legis invocet auxilium, qui in ipsam legem committit, immunitatis privilegio, quo se fecerunt indignos, minime gaudebunt.

Dominus præstito juramento de impunitate, potest servum suum etiam invitum ab Ecclesia abducere. h. d.

§. 10. Quod si servus sit *e*, qui ad Ecclesiam confugerit, postquam de impunitate Dominus Clericis juramentum præstiterit, ad servitium domini sui redire compelletur: alioqui si redire nollit, a domino occupari poterit: famuli enim, qui dominos metuunt, si ad Ecclesiæ septa confugerint, intercessionem debent quærere, non latebras: nec quenquam religionis reverentia proprio jure fraudari convenit.

Clerici & Monachi deservientes Ecclesiæ, sunt exempti a muneribus personalibus. h. d.

§. 11. Personalis *f* immunitas est, quæ personis Ecclesiasticis indulgetur. Cum enim in Clericorum ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deservire debeant, rectissime constitutum est, ut Deo dicati ab omnibus personalibus muneribus reddantur immunes. Personalia autem munera sunt, quæ cum corporis labore, & animi sollicitudine, ac vigilantia principaliter sustinentur. Generaliter igitur Episcopi Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Monachi immunitate omnis tutelæ, & curæ ipso jure gaudebunt.

Miserabilium personarum tutelam debent Clerici suscipere. hoc dicit.

§. 12. Viduarum *a* autem, & orphanorum curam suscipere non solum non prohibentur Clerici, sed etiam jubentur, cum ipsis cupiditatis negotia, non pietatis interdicantur.

Ad murorum custodia etiam Clerici tenentur, tempore necessitatis. h. d.

§. 13. Excipitur *b* etiam ab his muneribus murorum custodia: a qua si magna immineat necessitas, neminem excusari constitutum est, ut cunctis vigilantibus melius valeat civitas custodiri.

Personæ Ecclesiasticæ non possunt a secularibus potestatibus collectari. h. d.

§. 14. Realis immunitas est, per quam res Ecclesiasticæ a censu, vel collectis potestatum secularium liberæ redduntur. Siquidem *c* tam profanis legibus, quam sacris canonibus sub excommunicationis, & interdicti pœna constitutum est, ne quis eorum, qui jurisdictionem temporalem obtinent, possit tributa, collectas, seu quascunque exactiones sub quovis titulo, vel colore imponere Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis pro domibus, prædiis, vel quibuscunque possessionibus legitime acquisitis, etiamsi ipsæ Ecclesiæ, vel personæ, vel res sint intra illorum territorium constitutæ.

Ob magnam necessitatem, vel utilitatem, consulto Pontifice, possunt Clerici, sine tamen coactione, Laicis subvenire. h. d.

§. 15. Si tanta *d* tamen sit in republica necessitas, aut utilitas, ut Episcopus cum Clero suo laicorum non suppetentibus facultatibus communes utilitates per subsidia Ecclesiastica sublevandas ducant, Romano prius consulto Pontifice omni penitus cessante coactione poterunt aliquid in commune conferre, & laici humiliter ac devote cum gratiarum actione suscipere.

Ecclesiæ Episcopo omnimodam subjectionem debent. h. d.

§. 16. Quemadmodum autem sacrosanctis domibus secularium potestatem intuitu omnimoda debetur immunitas, tam locorum ratione, quam personarum, & rerum: sic eisdem rationibus ab illis proprio Episcopo omnimoda subjecto debetur *e*. Nam quantum ad ipsa loca pertinet (ut paulo ante diximus) nemo Ecclesiam in diœcesi ædificare poterit, aut consecrare, præter sui Præsulis conscientiam. Quoad personas Ecclesiasticas, ipsi debetur Canonica obedientia *f*, subjectio, reverentia: ad eundem spectat institutio, destitutio, correctio, reformatio causarum omnium ad forum Ecclesiasticum de jure spectantium jurisdictio, Ecclesiasticarum censurarum promulgatio, Sacramentorum exhibitio. Si res Ecclesiasticas spectes, ipsi census debetur, ipsi cathedraticum, sive synodaticum, ipsi procuratio annua, ipsi mortuariorum, & decimarum quarta.

Ad Episcopum quædam pertinent jure ordinationis, quædam lege jurisdictionis, quædam lege diœcesana. h. d.

§. 17. Sed hæc omnis pastoralis potestas in tria principalia membra contrahitur: quædam enim ad Episcopum spectant jure ordinis, ut Clericorum ordinatio, virginum benedictio, altarium, & Ecclesiæ consecratio: quædam lege jurisdictionis, ut corrigendi, conferendi, excommunicandi, & instituendi potestas: quædam lege diœcesana, ut jus census, & cathedraticum exigendi, decimam percipiendi, jus hospitii indicendi, & his similia

a *C. diffinivit.* 17. *q.* 4. b *Can. id constituimus.* 17. *q.* 4. c *c, inter alia §. si libert. exte. eod.* d *c. inter alia. §. super hoc extr. eod.* e *c. inter. alia. §. fin. extr. eod.* f *c. non minus. extr. eod. tit. can. Clericis. eod. tit. in 6. & §. realis.*

a *Dist.* 87. *in sum. & dist.* 88. *in summ* b *c.* 2. *extr. eod. tit.* c *cap.* 1. *§. volente. eod. tit in 6. & §. personalis. d. tit.* d *c. adversus. §. verum extr eod.* e *c. de Xenodochiis. ext. de relig. domib.* f *c. conquerente. §. nos. extr. de offic.*

milia. Sed cum tam de locali, quam de personali subjectione, deque his, quæ ad Episcopos tam jure ordinis, quam lege jurisdictionis pertinent; supra locis congruis locuti fuerimus: transeamus nunc ad eam subjectionem, quæ cognoscitur ex solutione census, & rerum quæ lege diœcesana ad ordinarium pertinent.

TITULUS XXI.
DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

Census generaliter sumptus continet omnem pensionem, specialiter vero tantum cathedraticum. h. d.

CEnsus appellatio generalis est, sumiturque pro omni pensione, quæ Prælatis de Ecclesiasticis proventibus singulis annis in signum subjectionis vel alterius juris penditur. Speciali tamen nomine census, qui Episcopo ab Ecclesiis in argumentum subjectionis tribuitur, *Cathedraticum* appellatur: eo quod ob honorem cathedræ persolvatur.

Quibus temporibus, & quibus causis potest census constitui in Ecclesiis. h. d.

§. 2. Constituitur autem census, aut fundationis tempore, aut consecrationis, aut donationis, aut tempore immunitatis indultæ. Fundationis aut consecrationis tempore census imponitur, quia veluti præter ordinarii consensum, nec fundari, nec dedicari potest Ecclesia: ita eodem tempore certum censum Episcopis in subjectionis signum constituere poterit. Sed nec illud insolitum, aut novum haberi debet, ut cum Episcopi Ecclesias piis locis rite concesserint, aut exemptas fecerint, aliquid sibi in eis pensionis nomine reservent. Sedes quoque Apostolica cum libertatis privilegium vel etiam quibusdam Ecclesiis protectionis indulget præsidium, censum gratis oblatum suscipit, & in literis Apostolicis, ad futurorum Pontif. memoriam quantitas census exprimitur. Sed *a* & patrono fundationis tempore poterit Episcopus moderatos sumptus constituere.

Simplices Sacerdotes non possunt proprias Ecclesias facere censuales: & qui de facto id fecerit, ab Ecclesia removebitur. h. d.

§. 3. Simplices autem Sacerdotes, vel Clerici non possunt Ecclesias, quibus præsunt, propria auctoritate, præsertim post eorum decessum, censuales efficere. Ideoque *b* qui ab eisdem quadam collusione pensionem annuam de Ecclesiis receperint, illis defunctis super pensionis receptione audiendi non erunt, si Romani Pontificis, aut alterius, qui de jure id facere potuerit, auctoritem super hoc non intervenisse constiterit. Quin potius si qui per collusionem *c* talia facere comperti fuerint, ab ipsis Ecclesiis removendi erunt.

Episcopus non potest novum censum imponere, vel veterem augere, præter cathedraticum. h. d.

§. 4. Sed *d* nec Episcopus ipse, aut quilibet alius Ecclesiis novos census imponere, aut veterem augere, aut partem proventuum suis usibus vendicare poterit: idque adeo obtinet, ut etiam si juramentum *e* de novo censu persolvendo quis susceperit, non propterea solvere, sed absolvi ab illicito jurejurando debeat. Nec quicquam profuerit, quod Episcopus, vel quilibet de novo *f* illas de manibus Laicorum eripuerit: nam nec eo casu præter cathedraticum, & quæ cæteris imponuntur, aliquid exigi poterit.

Ex causa & non in propriam utilitatem potest Episcopus novum censum constituere, vel augere veterem, accedente consensu Capituli. h. d.

a *C. præterea. in fin. extr. de jur. patron.* b *Canon. præterea. extr. eod. tit.* c *c. cum Clerici. extr. eod. tit.* d *c. prohibemus. extr. eod. tit.* e *c. significavit. de tit.* f *canon. Ecclesiis. extravagant. eod. tit.*

§. 5. Quod autem diximus, Episcopum nec novum posse censum imponere, nec augere veterem, ita intelligi oportet, si in propriam velit utilitatem convertere. Cæterum si non in suum, sed in alterius sibi subjectæ Ecclesiæ commodum, ex justa causa, vel novum censum constituere, vel veterem augere, vel etiam minuere velit, Capituli accedente consensu, id sibi minime interdicitur.

Provinciæ & Ecclesiæ de novo conversæ in persolvendis censibus servabunt consuetudinem vicinarum. h. d.

§. 6. Sed quis erit modus obsequiorum Metropolitano exhibendorum, si qua de novo *a* conversa provincia, ad alicujus Ecclesiæ jurisdictionem accesserit? Et ex facto responsum est, id observari debere, quod in vicinis provinciis observatum reperitur.

Episcopis visitantibus debetur procuratio. h. d.

§. 7. Ulterius Prælatis diœcesim visitantibus *b*, etiam procuratio debetur. Est autem Procuratio necessariorum sumptuum exhibitio. Nam cum Apostolico testimonio suffragante congruum sit, ut a quibus spiritualia recipimus, eisdem etiam temporalia nostra communicemus: rectissime constitutum est, ut cum Prælati diœcesim peragrando divina nobis exhibent, illis etim a nobis temporalia exhibeantur.

Episcopus remittens Ecclesiæ servitia, non censetur remittere procurationem, sed illam dare detrectantes potest excommunicare, & procurationi non præscribitur. h. d.

§. 8. Et adeo visitationi annexa est procuratio, ut si Episcopus *c* alicui Ecclesiæ omnia servitia remiserit, eidem visitandi nihilominus moderata debeatur procuratio: quam si visitati exhibere negaverint *d*, si quam in contumaces tite tulerit sententiam, erit inviolabiliter observanda, cum nec ullam adversus procurationem, quæ ratione visitationis competit, præscriptionem currere dignoscatur *e*.

Qui visitare possint, & quod Archiepiscopus potest visitare provinciam, etiam cum Suffraganei non sint negligentes. h. d.

§. 9. Visitandi *f* vero solicitudo non modo incumbit Episcopis, verum etiam Archiepiscopis, Patriarchis, sedis Apostolicæ Legatis, Nunciis, Archidiaconis, & Decanis: qui quidem ne non tam divina, quam propria quæsivisse videri possint, caute prospicient, ut ea, quæ tam generali *g*, quam Lateranensi Concilio *h* continentur, & quæ Innocentiana *i* constitutione, atque aliis Canonibus salubriter constituta comperiuntur, inviolabiliter observent. Quod autem diximus, Archiepiscopis visitare licere provinciam, ac procurationes a locis recipere visitatis, tunc etiam sibi locum vendicat, cum ejus Suffraganei argui negligentiæ nomine non possunt: nec enim propterea minus suam libere visitare provinciam poterunt.

Ob oratorium non est exigenda procuratio, & ob urgentem necessitatem potest Episcopus exigere charitativum subsidium. h. d.

§. 10. Postremo *k* admonendi sumus, propter privatum oratorium, in quo quis interdum celebrat, procurationes, quæ visitationis ratione debentur, a quoquam exigi vel extorqueri non posse: sed nec aliis exactionibus subditos suos Episcopi gravare debent *l*, nisi quandoque eisdem multæ superveniant necessitates: quibus casibus si manifesta ac probabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis postulare subsidium sustinendi erunt.

TITU-

a *C. super eo. extr. eod. tit.* b *Extr. consuas. eod. tit. & can. cum Apostolus. extrav. eod. tit. & per totum tit. & in 6.* c *cap. cum venerabilis. extr. eod.* d *c cum nuper. eod. tit. extra.* e *c. accedentes. ext. de præscript.* f *can. felicis. eod. tit. in 6. & Clem. 1. d. tit. & can. sopitæ. & can. cum instantia. extr. eod. tit.* g *can. 2. eod. tit. in 6.* h *c. cum Apostolis. extr. eod.* i *c. 1. eod. tit. in 6.* K *c. fin. extr. eod. tit.* l *c. cum Apostolus. §. prohibemus. extr. eod. tit.*

TITULUS XXII.
DE CAPELLIS MONACHORUM.

Omnes Ecclesiæ positæ in diœcesi subsunt Episcopo, etiam monasteria, & Monachorum capellæ, nisi defendantur privilegio, vel præscriptione. h. d.

USque adeo autem omnes basilicæ *a* per diversa loca constructæ in Episcopi, in cujus territorio positæ sunt, potestate consistunt, ut si Ecclesia *b*, ubi Monachi habitant, populi curam habeat, cum per Monachum plebs regi non debeat, Capellanus ad consilium Monachorum ab Episcopo sit instituendus: ita ut consuetudine, aut quovis statuto contrario non obstante, ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quam depositio, & totius vitæ pendeat conversatio. Nec id mirum videri debet, cum *c* monasteria ipsa & Monachorum disciplina, si nec privilegio, nec legitima præscriptione doceantur exempta, ad eum pertineant Episcopum, in cujus sunt territorio constituta.

TITULUS XXIII.
DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

Xenodochia, Orphanotrophia, & loca similia Episcopis subsunt, qui providere debent, ne illorum res dissipentur. h. d.

XEnodochia quoque, Orphanotrophia, Brephotrophia, Nosocomia, Gerontocomia, aliaque similia loca, ad Episcoporum *d*, in quorum sunt diœcesi, solicitudinem pertinent, per eosdemque ad eas utilitates, quibus constituta sunt, ordinanda ac dirigenda erunt: nec postquam hujusmodi loca ad hospitalitatis usum *e*, & pauperum provisionem, Pontificis ordinatione deputata fuerint, ad profanos usus converti poterunt: cum ea, quæ ad certum usum largitione fidelium sunt destinata, ad alium salva sedis Apostolicæ auctoritate, converti non valeant.

Ordinarii loca pia & religiosa possunt reformare auctoritate Apostolica, si opus sit reformatione. h. d.

§. 2. Quinimo *f* si talium locorum Rectores exempti sint, si tamen illorum cura postposita, bona & jura ipsorum ab usurpatorum manibus vendicare negligant, aut quoquo modo res illorum collabi sinant, poterunt ordinarii auctoritate Apostolica sibi ex Viennensi Concilio præstita, loca ipsa salubriter reformare, & occupata, alienata, deperdita, ut in statum pristinum redigantur, procurare: contradictoresque quoscunque per censuram Ecclesiasticam & aliis juris remediis compescere, licet nullum per hoc exemptionibus, seu privilegiis, quoad alia, præjudicium generari debeat.

Xenodochia, & loca similia non possunt in beneficium conferri, nisi certis casibus. h. d.

§. 3. Eodem cavetur Concilio *g*, ut nullus ex hujusmodi locis secularibus Clericis in beneficium conferatur, etiamsi consuetudine id fuerit alias observatum, nisi in illorum fundatione aliter constitutum fuerit, sive per electionem sit de Rectore hujusmodi locis providendum: sed quod eorum gubernatio viris providis, ac boni testimonii committatur, quos bona prædicta in alios usus convertere, præsumptio verisimilis non existat.

Administratores hospitalium æquiparantur tutoribus. h. d.

§. 4. Ut autem *h* hi demandatæ sibi curæ diligentius insistant, instar tutorum & curatorum debent juramentum præstare, ac de bonis inventaria conficere: & ordinariis, seu aliis, quibus loca hujusmodi subsunt, vel deputandis ab eis, singulis annis de administratione sua rationem reddere: quod si secus a quoquam fuerit attentatum, provisio, seu ordinatio minime valebit.

Supradicta non habent locum in hospitalibus militarium ordinum, aut religiosorum. h. d.

§. 5. Prædicta *a* vero ad hospitalia militarium ordinum, vel aliorum religiosorum minime extenduntur. Hi enim suorum ordinum institutiones & consuetudines observare cogendi erunt.

Hospitalibus circa sacramentorum exhibitionem servanda est antiqua consuetudo. h. d.

§. 6. Sed *b* & si qua sint hospitalia, altaria & cœmeterium ab antiquo habentia, & Presbyteros celebrantes & Sacramenta Ecclesiastica pauperibus ministrantes, quoad exercenda & administranda spiritualia prædicta, antiquam consuetudinem Viennense Concil. observari voluit.

TITULUS XXIV.
DE SEPULTURIS.

Cur in Ecclesiis & locis sacris sepulturæ constituantur.

TRactemus nunc de Sepulturis, quæ quidem per fideles, nonnisi in sacris & religiosis locis, ideo constituuntur, quod minus ibi spiritibus vexantur immundis, & quod Sanctorum illorum commendantur patrociniis, quorum nomini Ecclesia, in qua corpora conquiescunt, est consecrata. Accedit *c*, quod defunctorum proximi ad sacra loca venientes, sepulturamque conspicientes, suorum recordantur, & pro eis pias preces fundunt. Unde *d* mortuorum sepultura, & cœmeteria apud illas Ecclesias, & monasteria ex antiquo disposita esse comperiuntur, in quibus religiosorum conventus sunt constituti, ubi orationes, & Missarum solennia, tam pro vivis quam pro defunctis, frequentius celebrantur.

Unusquisque habet liberam facultatem sepulturam eligendi, & si quis non eligat, in parochiali Ecclesia, aut majorum sepulchris est sepeliendus. h. d.

§. 2. Regulariter igitur in parochiali Ecclesia, aut ibi quis sepeliendus erit, ubi majorum *e* suorum sepulchra constituta reperiuntur: nulli *f* tamen propterea propriam, si contemptus absit, negatur eligere sepulturam: quod usque adeo obtinet *g*, ut antiqua dimissa, novam possit quis etiam in loco minus religioso sibi deligere: nec propterea poterit hodie electio talis impugnari, licet antiqua jura super hoc diversa esse videantur.

Uxor non tenetur sequi sepulturam viri, si velit aliam eligere. h. d.

§. 3. Nec *h* ulla super hoc inter virum & mulierem facienda est distinctio, quasi uxor capitis sui sequi judicium & sepulturam sit compellenda: sed utrique æqualis erit eligendi facultas, cum hujusmodi electio ad eum statum pertineat, quo mulier a lege viri solvitur.

Si uxor sepulturam non eligat, tenetur sequi sepulturam ultimi viri, si plures habuerit. h. d.

§. 4. Si tamen ipsa sibi sepulturam non eligat, & plures forte viros habuerit *i*, cum viro ultimo, cujus domicilium retinet, tumulanda erit.

Filius familias licet non possit aliquid relinquere pro anima, si caret castrensi peculio, vel quasi, tamen potest sibi eligere sepulturam, nisi sit impubes: quo casu poterit pater sepelire illum, ubi voluerit, nisi sit consuetudo in contrarium. h. d.

§. 5. De filiofamilias, an sibi sepulturam eligere valeat, dubitari poterit, & multum interest, an ejus ætas intra pubertatis annos contineatur, an vero pubertatem excesserit: primo enim casu sepulturam eligere non poterit: permittendum *k* tamen erit patri, si id loci consuetudo

Nnnnn

a *Can. omnes basilicæ. 16. q. 7.* b *c. 1. extr. eod. tit. & c. 1. eod. tit. in 6.* c *c. pen. extr. de relig. domib & c. 2. extr. eod. tit.* d *c. de Xenodochiis. extr. eod. tit.* e *c. 2. ad hæc. extr. eod.* f *Cl 2. in princ. eod. tit.* g *Cl. 2. §. ut autem. eod. tit.* h *d. Cl. 2. §. 1. vers. illi etiam. eod. tit.*

a *Clem. 2. §. permissa. eod. tit.* b *Cl. 2. §. fin. eod. tit.* c *c. cum gravia. 13. q. 2.* d *c. fraternitatem. in princ. extr. eod. tit.* e *can. 1. & c. fraternitatem. extr. eod. tit.* f *c. in nostra. extr. eod. tit.* g *c. 2. §. 1. eod. tit. in 6.* h *c. de uxore vero. extr. eod. tit.* i *c. is qui. §. 1. eod. tit. in 6.* k *c. de uxore. §. fin. extr. eod. tit.*

suetudo patiatur, ubicunque voluerit, illum sepelire: quod si consuetudo id non habeat *a*, cum suis majoribus, vel in parochiali Ecclesia tumulandus erit. Secundo vero casu, cum pubertatem attigit, libere absque patris assensu sibi sepulturam eligere poterit, quanquam pro anima sua præter assensum aliquid judicare non possit, nisi *b* castrense, vel quasi castrense peculium habuerit.

Religiosi non possunt sibi sepulturam eligere. h. d.

§. 6. Impuberi similes religiosi habentur: hi enim, cum propriæ voluntatis libertatem *c* non habeant, eligere sibi sepulturam nequeunt, sed apud propria monasteria tumulandi sunt: nisi adeo forte sint remoti, quod ad ea, cum moriuntur, commode exportari nequeant.

Non potest quis etiam jurejurando a seipso abdicare liberam eligendæ sepulturæ potestatem. h. d.

§. 7. Alias autem sepulturæ usque adeo libera esse debet electio, ut Bonifaciana *d* constitutione cautum sit, ne qui ad vovendum, jurandum, vel fide interposita vel alias promittendum aliquos inducant, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent, & secus factum omnino infringit.

Mortuus ruri, qui sepulturam non elegit, si sine periculo possit exportari, vel in parochiali Ecclesia, vel in majorum sepultura debet sepeliri. h. d.

§. 8. Illud *e* tamen in dubium venire potest, si quem, dum animi, vel agri colendi causa rusticatur, ruri inopino forsitan interitu, nec electa sepultura contingat occumbere, an in Ecclesia ruri constituta, an potius in alia sepeliri debeat? & responsum est, si absque periculo defunctus inde valeat exportari, non in Ecclesia ruri posita, sed in sua parochiali, vel in qua majorum ipsius ab antiquo sepultura exitit, sepeliendum fore.

Quibus non communicavimus vivis, nec mortuis communicamus. h. d.

§. 9. Non tamen omnes, qui fato functi fuerint, Ecclesiasticæ tradendi sunt sepulturæ: quibus *f* enim non communicavimus vivis, nec defunctis communicare debemus. Unde carebunt Ecclesiastica sepultura, qui prius erant ab Ecclesiastica unitate præcisi: igitur nec Paganus, nec Judæus, nec hæreticus, nec qui usuras exercuit, nec qui sibi mortem consciverunt, aut qui personis Ecclesiasticis violentas manus injecerunt, nec homicidæ, nec incendiarii, aut Ecclesiarum violatores, nec incestuosi, nec blasphemi, nec ullus, qui pro manifestis condemnatus est excessibus, Ecclesiasticæ sepulturæ tradi poterit.

Tumulati contra canones, sunt exhumandi, si illorum corpora possunt discerni a corporibus fidelium. h. d.

§. 10. Et si contigerit aliquando horum corpora in cœmeterio Ecclesiastico tumulari *g*, si ab aliorum corporibus discerni poterunt, exhumari debent, & ab Ecclesiastica sepultura procul jactari. Quod si discerni non poterunt, cum excommunicatorum ossibus corpora fidelium extumulanda non erunt, cum licet non obsit justis sepultura nulla, vel vilis, celebris tamen vel speciosa non prosit improbis.

Qui contemptis clavibus non humandos in locis sacris humaverit, excommunicationem incurrit, a qua non est absolvendus antequam arbitrio Episcopi satisfecerit. h. d.

§. 11. Si quis autem *h* contemptis Ecclesiæ clavibus hujusmodi personas, aut interdicti tempore quoslibet, in Ecclesiis vel cœmeteriis sepelire ausus fuerit, ipso facto excommunicationis sententiam incurrit: a qua, nisi prius ad arbitrium diœcesani Episcopi eis, quibus injuria irrogata fuerit, satisfactionem competentem exhibuerit, absolvi non poterit, nec ullum circa præmissa contra facientibus privilegium suffragabitur.

a C. *pen. eod. tit. in 6.* b *d. c. pen. in fin. in 6.* c *c. fin. eod. tit. in 6.* d *c. 1. in princ. eod. tit. in 6.* e *c. is qui in princ. eod. tit. in 6.* f *c. sacris. in princ. extr. eod. tit.* g *c. sacris est. extr. eod. tit.* h *Clem. 2. eod. tit.*

Reconciliati, licet alioqui Ecclesiasticæ sepulturæ non essent tradendi, post reconciliationem tradi poterunt. h. d.

§. 12. Sed hæc de illis intelligenda sunt, qui impœnitentes decesserint, nec in articulo saltem mortis Ecclesiæ reconciliati fuerint. Nam *a* si, dum forsitan in extremis agerent, legitime absoluti fuerint, Cœmeterium his & alia Ecclesiastica suffragia denegari non debent: hæredes tamen & propinqui, ad quos ipsorum bona pervenerint, ut pro eisdem satisfaciant, si casus exigat, Ecclesiastica sunt censura compellendi.

Cadavera punitorum pœnitentium sunt tradenda sepulturæ Ecclesiasticæ. h. d.

§. 13. Ex his apparet, eorum cadavera, qui post confessionem Deo peractam, pro sceleribus suis in patibulis suspenduntur *b*, ad Ecclesiam esse deferenda, & oblationes pro eis offerendas. Cum enim pro peccatis suis pœnam extremam solverint, & digne pœnituerint, non judicat Deus bis idipsum.

Deprehensi in scelere & vulnerati, si confessi ex vulneribus mortui fuerint, item improviso casu oppressi, non privantur Ecclesiastica sepultura. h. d.

§. 14. Quin etiam *c* si, dum in scelere comprehenduntur, vulnerati fuerint, & Sacerdoti postmodum confessi, ex vulneribus acceptis decesserint, communio eis minime denegabitur: quanquam si dum seipsos defendunt, interfecti fuerint, aliud sit statuendum. Is autem, quem casus improvisus opprimit *d*, si nihil aliud obsistat, Ecclesiastica sepultura non arcebitur.

Pro sepultura non possunt Clerici aliquid exigere: nec consuetudo in contrarium valet, possunt tamen sponte oblatum accipere. h. d.

§. 15. Illud etiam atque etiam admonendi sumus, sacris Canonibus penitus interdici *e*, ne quis terram pro sepulchro vendere, aut pro hominibus sepeliendis quoquo modo munera *f* exigere audeat, nisi forte sepeliendus Ecclesiæ, in cujus atrio *g* sepelitur, aliquid vivens tradi jusserit, aut post mortem ipsius parentes, proximi, vel hæredes pro luminaribus, vel eleemosyna aliquid ultro dare voluerint: quo casu sponte oblatum licite recipi poterit: peti *h*, vero, vel aliquid exigi, est omnino vetitum, ne aut venalis dicatur Ecclesia, aut Clerici hominum interitu gaudere videantur, si ex illorum cadaveribus studeant habere compendium, nec obtentu cujusquam consuetudinis, nisi pia & laudabilis fuerit, reatum suum quis excusare poterit.

TITULUS XXV.
DE CANONICA PORTIONE.

Quid sit Canonica portio, & quod est duplex, parochialis & Episcopalis, & quod parochialis debetur curato de relictis factis Ecclesiæ, in qua quis posthabita propria Ecclesia elegit sepeliri. h. d.

Canonica portio est, quæ de relictis & proventibus Ecclesiis obvenientibus detrahitur, & Prælatis debetur. Est autem duplex, Parochialis, & Episcopalis. Parochialis est, quæ Parochiali Ecclesiæ, vel ipsius Curato, & rectori debetur. Sciendum est enim, si quis in alia Ecclesia, quam in ea, in qua divina audit officia, & Ecclesiastica sacramenta percipit, sepulturam sibi elegerit (quod quibus casibus fieri possit, proxime exposuimus,) ne parochialium Ecclesiarum Rectores, quibus cura incumbit animarum, debitis fraudentur subsidiis, constitutum esse *i*, ut Curatus de his rebus, quas defunctus pro anima sua in ultima dispositione reliquit Ecclesiæ in, qua sepeliri elegit, quartam partem

a *C. fin. extr. eod. tit.* b *can. quæsitum est. 13. q. 1.* c *can. fures. Clem. pen. 13. q. 2.* d *c. ex parte parentum. extr. eod. tit.* e *c. pen. extr. eod.* f *can. quæsta est. §. unde. 13. q. 2.* g *can. præcipiendum. d. 13. q. 2.* h *d. can. quæsta. §. petr.* i *c. cum super, & c. seq. extr. de sepult.*

partem percipiat, aut aliam, quam legitima consuetudo præfixerit.

De his, quæ quis vivens, & sanus contulit alicui Ecclesiæ, Curato non debetur canonica portio: secus si infirmus, & ex eadem infirmitate decedens. h. d.

§. 2. Sed etsi nihil quidem testamento quis reliquerit, sed in ægritudine *a* constitutus cum bonis suis ad loca religiosa se transtulerit, Ecclesiæ parochiali Canonica portio debetur, si modo ille de eadem ægritudine decesserit. Quod si sanus ad ea loca se transtulerit, de his, quæ locis ipsis contulit, cogi non poterit aliquid Ecclesiæ, a qua discessit, impertiri: quia liberum est eis tunc bona sua non solum religiosis, sed etiam quibuslibet privatis conferre.

Canonica portio solvitur Ecclesiæ, in qua quis divina percipit: & si duo quis habeat domicilia, dividetur inter Ecclesias duorum domiciliorum. h. d.

§. 3. Dubitari tamen potest, si cujus *b* majores antiquitus in aliqua Ecclesia sepeliri consueverant, ea dimissa alibi sepulturam elegerit, num dimissæ canonica portio debeatur, an parochiali. Et statutum est, illi persolvendam, in qua quis audire divina, vel sacramenta recipere debet. Quod si is, qui duo habet domicilia, seque in utroque collocat æqualiter, in loco tertio sepulchrum eligat, domiciliorum Ecclesiæ inter se canonicam portionem divident.

Ponit, de quibus rebus parochialis non detrahatur. h.d.

§. 4. Sunt *c* tamen quædam relicta, ex quibus canonica portio detrahi non debet, ut puta, si quid pro fabrica, pro luminariis, pro anniversario, pro equis *d*, vel armis contra infideles exercendis, vel alias ad perpetuum cultum divinum, vel particulari personæ legatur: de quibus omnibus, nisi ea machinatione facta fuerint, ut parochialis Ecclesia fraudetur, hujusmodi portio detrahenda non erit.

Minores, & Prædicatores indistincte de omnibus obventionibus parochialem portionem solvere tenentur.

§. 5. Sed istud *e* quidem ita demum obtinet, si neque in Minorum, neque in Prædicatorum quis Ecclesiis sepulturam sibi elegerit: hoc enim casu dictorum ordinum fratres de omnibus obventionibus tam funeralibus, quam quibuscunque, & quomodocunque relictis distincte, vel indistincte ad quoscunque certos, vel determinatos usus, etiam de quibus canonica portio dari, sive exigi non consuevit, vel de jure non debet, necnon de datis, vel qualitercunque donatis in morte, seu mortis articulo, infirmitate donantis, vel dantis, de qua decesserit, quomodocunque, directe, vel indirecte quartam partem parochialibus Sacerdotibus, & Ecclesiarum Rectoribus integre largiri tenentur.

Canonica Episcopalis est, quam detrahit Episcopus de relictis pro anima, quam testator prohibere non potest, & ubi eadem ratio, eadem debet esse juris dispositio. h. d.

§. 6. Canonica portio Episcopalis est, quæ de relictis alicui Ecclesiæ pro anima ab Episcopo deducitur. Nam veluti parochialis Ecclesia pro labore, & cura, quam gessit, animarum, certam portionem detrahit de relictis alteri Ecclesiæ, in qua quis sepulturam elegerit, sic etiam licebit ipsi Episcopo *f*, nisi sibi quadragenaria *g* obstet præscriptio, curæ pastoralis intuitu, quam diœcesi superintendens suscipit de relictis, & pro anima cujuslibet Ecclesiæ oblatis canonicam sumere portionem: etiamsi testator expresserit, quod non Episcopi velit esse relictum, sed tantum Ecclesiæ, cum privata testatoris dispositio generalem canonis constitutionem immutare nequeat *h*.

Ecclesiæ debetur Canonica portio de relictis Episcopo, quam tamen potest testator prohibere. h.d.

§. 7. Item *a* ex contrario, quemadmodum Episcopo sua portio competit, si quid Ecclesiæ relinquatur: ita si quid Episcopo relictum fuerit, Ecclesia de illo Canonicam petere portionem poterit. Sed hoc casu, si testator exprimat, quod velit illud Episcopi tantum esse, non Ecclesiæ, testatoris erit servanda dispositio.

Si quid simpliciter Episcopo a conjuncto fuerit relictum, in dubio non debetur Ecclesiæ Canonica portio: secus si ab extraneo. h. d.

§. 8. Sed *b* in hac specie multum intererit, qua legandi formula testator usus fuerit. Nam si simpliciter dixerit, *Rem talem relinquo*, distinguendum est, Episcopi propinquus leget, an extraneus. Primo enim casu, cum non Ecclesiæ relictum præsumatur intuitu, nisi forte id probetur, sed personæ, de relicto in vita Episcopi Ecclesia petere nihil poterit. Contraria obtinet præsumptio, & dispositio, si ab extraneo quid Episcopo relictum fuerit.

Si quid conjunctim legetur Episcopo & Ecclesiæ, fit inter ipsos divisio, etiamsi testator hoc reliquerit Episcopo, illud Ecclesiæ: nisi stare velint testatoris voluntati, quod ob favorem ultimæ voluntatis conceditur. h. d.

§. 9. Quod si *c* conjunctim dictum fuerit, *Relinquo rem Episcopo & Ecclesiæ*, de ea inter ipsos Canonica divisio facienda erit. Si vero istud Episcopo, & illud Ecclesiæ relinquatur, relicta inter Episcopum, & cathedralem Ecclesiam ad Canonicam divisionem sunt redigenda: nisi ambo testatoris velint esse dispositione contenti, quam propter ultimæ voluntatis favorem observare est satis condecens, ubi neque fraus intervenit, nec alteruter nimium debita portione fraudatur.

Cum Ecclesiis inferioribus Episcopus non dividit sibi relictum, sed bene detrahit quartam de relictis dictis Ecclesiis. h. d.

§. 10. Secus *d* autem est, si quid legetur Episcopo, & capellis, vel monasteriis, aut aliis piis locis: nam hoc casu, quod Episcopo legatur, ejus præcipuum est, cum Ecclesia cathedrali, & de illis quæ aliis locis legantur, portionem Canonicam nihilominus obtinebit. Et hæc ideo tam varie, quia non tanta inter monasteria, aut capellas est communio, quanta inter Ecclesiam cathedralem, & Episcopum, qui cathedrali spirituali copulatus est conjugio: unde & quæ acquirit Episcopus, non illis, sed isti tantum acquirit.

Si testator aliquid Episcopo, aliquid Ecclesiis reliquit, & jussit Episcopum esse contentum suo relicto, posthabita detractione quartæ, servanda est testatoris voluntas, nisi sit facta in fraudem. h. d.

§. 11. Hoc autem tunc obtinere oportet, si simpliciter Episcopo legatum factum fuerit: cæterum si eam adjecerit conditionem testator, ut Episcopus suo sit legato contentus *c*, & ipse legatum agnovit, quia per hoc aliis renunciasse videtur, de cæteris portionem exigere non poterit. Sed si constiterit, quod eadem adjecta conditione in fraudem modicum constituit mortuarium, ut Episcopus portione debita fraudetur in cæteris, quia dolus cuiquam patrocinari non debet, poterit is etiam ex aliis relictis exigere portionem a Canone constitutam, salvis tamen indulgentiis, quæ a Romano Pontifice quibusdam regularibus sunt concessæ.

Relictum ei, qui potest proprium possidere, non habenti prælationem vel administrationem, a quocunque præsumitur relictum intuitu propriæ personæ, non Ecclesiæ. h. d.

§. 12. Illud *f* etiam generaliter observandum est circa eum, qui proprium possidere potest, prælationem, vel admi

a C. *de iis. extr. de sepult.* b C. 2. *de sepult. in 6.* c C. *fin. ext. de test.* d c. *in nostra. ext. de sepult.* e Clem. 2. §. *verum. & per totum tit. de sepult.* f c. *requisisti. in prin. ext. de test.* g c. *de quarta. ext. de præscript.* h. d. c. *requisisti. ver. secus autem.*

a C. *requisisti. §. si ab extraneo, extra, de test* b d. c. *requisisti. §. si vero* c d. c. *requisisti §. quid si. & seq. ext. de test.* d d. c. *requisisti. §. secus autem. ext. de test* e c. *officii. & inf. ext. de test.* f c. *requisisti. §. illud. extra. de test.*

administrationem Ecclesiæ non habentem, quod si ei aliquid relinquatur specialiter, non solum a propinquo, verum etiam ab extraneo, non intuitu Ecclesiæ, sed personæ esse relictum intelligitur, nisi probatio in contrarium appareret: & idcirco de illo nec Episcopus, nec Ecclesia potest in vita ejus aliquid sibi vendicare.

Episcopalis, & parochialis pari passu ambulant. h. d.

§. 13. De quibus relictis parochialis portio non detrahitur, nec Episcopalis detrahenda erit.

TITULUS XXVI. DE DECIMIS.

Ponit subordinationem tituli ad præcedentia, & sequentia. h. d.

EXplicito tractatu rerum, quæ spiritualitate quadam continentur, & censentur, superest nunc, ut de rebus Ecclesiasticis quidem, sed temporalibus, illarumque administratione dicamus. Sed cum decimæ mediam quandam inter spirituales res, & temporales naturam obtineant, quippe quod ipsum decimandi jus spirituale sit, fructus vero ipsi decimarum temporales & profani, merito de his quasi in confinio quodam tractatus habendus erit, & tam præcedentibus, quam subsequentibus annectendus. Quod eo etiam congruentius posse fieri videtur, quod & proxime de iis, quæ Sacerdotibus, & Ecclesiis parochialibus debentur, & similem naturam habere videntur, loquuti fuimus, & ipsarum quoque decimarum ad parochiales Ecclesias jure communi spectat perceptio.

Quid sit decima. h. d.

§. 2. Decima est quota bonorum mobilium pro Deo tam divina, quam humana constitutione debita *a*.

Decimarum aliæ personales, alia prædiales. h. d.

§. 3. Decimarum duæ sunt species: personales, & prædiales. Personales sunt, quæ ex iis proventibus deducuntur, qui ex propria cuique solertia & industria obveniunt, ut puta de negotiatione, artificio, & militia. Prædiales sunt, quæ ex fructibus prædiorum solvuntur, ut de vino, tritico, & his similibus, quas in signum universalis sibi retenti dominii reddi Deus præcipere voluit.

Personales præbendæ debentur Ecclesiæ, in qua quis sacramenta percipit: prædiales vero Ecclesiæ, in cujus finibus sunt constituta prædia, nisi aliud inducat consuetudo. h. d.

§. 4. Inter personales autem, & prædiales decimas hoc interest, quod personales illi solum parochiæ debentur, in qua quis Ecclesiastica sacramenta percipit, tametsi lucrum alibi contigerit: prædiales vero, si ex prædiis in aliena parochia constitutis fructus collecti fuerint, ei debentur Ecclesiæ regulariter, in cujus territorio prædia sunt constituta: quanquam si consuetudo aliud introduxerit, servanda erit. *b*

Personales decimæ, quæ solvuntur ex rebus venditis, & paratis pecunia decimata, solvuntur deductis impendiis: secus vero prædiales: & fructus non, nisi cum onere decimarum alienari possunt. h. d.

§. 5. Item si personales, quæ de rebus acquisitis, vel factis ex pecunia decimata, si vendantur, solvendæ sint *c*, ut puta si vendatur domus, ager, vinea, molendinum, grex, aut merces, quælibet expensæ prius, quam quis in rebus parandis fecerit, deduci debent, & de residuo quasi de lucro decimæ præstabuntur. Expensæ vero etiam seminis, quæ fiunt pro percipiendis fructibus, ex illis, de quibus fructus proveniunt, etiam si decimatæ fuerint, non deducentur: quoniam salva decima fructus efficiuntur eorum, qui expensas ipsas faciunt: sed nec fructus ipsi, nisi cum onere decimarum, alienari poterunt.

Non deducuntur impensæ factæ pro instaurandis rebus, de quibus solvendæ sunt decimæ, tam personales, quam reales. h.d.

§. 6 Illud commune tamen est tam personalibus, quam prædialibus, quod expensæ, quæ factæ fuerunt pro restaurando *a* detrimento rerum, ex quibus decimæ persolvuntur, ut si pars aliqua moriatur armenti, vinea fiat deterior, mercis depereat portio, de proventibus decimandis minime deduci debent. Cujus rei illa est ratio, quod penes dominum res instauratæ remanent.

Census & tributa de fructibus, de quibus decimæ solvendæ sunt, debent non deduci. h. d.

§. 7. Seb *b* nec census, nec tributa de fructibus, de quibus decimæ persolvendæ fuerint, primitus deduci poterunt. Cum *c* enim in signum universalis dominii quasi quodam speciali titulo decimas sibi Dominus reservaverit, consequens est, ut in prærogativam dicti generalis dominii decimarum solutio censuum, & tributorum præcedat exactionem: vel saltem hi, ad quos census, vel tributa pervenerint, quoniam res cum suo transit onere, decimas solvere per censuram Ecclesiasticam compellantur.

De omibus proventibus decimæ solvi debent. h. d.

§. 8. Eadem *d* ratione constitutum est, ut non solum de vino, & grano, fructibus arborum, & hortorum decimæ persolvi debeant, sed etiam de pecoribus, de venationibus, negotiationibus, de ipsa etiam militia, & denique de omnibus bonis, & proventibus omnibus, ita ut qui de his eas cum integritate solvere neglexerint, Ecclesiastica districtione percelli debeant.

Omnes tenentur solvere decimas, tam Christiani quam Judæi. Judæi tamen tantum prædiales tenentur solvere, Christiani & prædiales, & personales. h. d.

§. 9. Illud etiam nullam recipit dubitationem, ad solutionem earum quemlibet teneri, nisi quis speciali privilegio ab ipsarum præstatione doceatur exemptus. Unde non solum Christiani, sed etiam Judæi tenebuntur. Inter eos tamen illa est differentia, quod fideles ad personales, & prædiales præstandas indistincte tenentur: Judæi vero *e* ad prædiales tantum, quas si recusent solvere, ad ipsas possessiones renunciandas compellendi erint, ne forte hac occasione Ecclesiæ suo jure fraudari valeant.

Monachi regulares, & Clerici communiter viventes solvunt prædiales decimas, & quod novale est ager de novo redactus ad culturam. h. d.

§. 10. De Monachis & regularibus, seu Clericis communiter viventibus videamus, & sane nulla sinit ratio, ut ab his de laboribus ac nutrimentis propriis decimæ extorqueantur: ad prædiales tamen etiam de novalibus, de quibus antea decimæ solvebantur, tenebuntur. Est autem novale, ager nunc primum proscissus, & nuper ad culturam redactus: de quo, quod aliquando cultus fuerit, memoria non extat.

Decimas solvere tenentur Monachi, & alii communiter viventes, etiam de prædiis de novo acquisitis, & propriis manibus excultis, nisi obstet aliquod privilegium. h. d.

§. 11. Sed & si iisdem possessiones pia fidelium devotione collatæ fuerint, aut pro monasteriis de novo fundandis comparatæ, vel quoquo modo recenter acquisitæ, etiamsi eas propriis manibus aut sumptibus excolant, nihilominus decimas persolvent Ecclesiis, quibus ratione talium prædiorum antea solvebantur, nisi *f* super hoc speciali jure vel privilegio muniti esse probentur.

Privilegium tollitur re judicata, & præscriptione. h. d.

§. 12. Sed nec semper eis privilegium suffragabitur, nam si res judicata obsistat, vel privilegio muniti decimas per quadraginta annorum spatium solverint, cum liberum sit unicuique juri proprio renunciare, præstatione

a C. *parochianos. extr. eod. tit* b *c. ad Apostolica. in fin. extr. eod.* c *c. pastoralis officii. extr. eod. tit.*

a C. *pastoralis.* §. *nec pro. eod. tit. extr.* b *c. cum non, ext. eod.* c *c. tua nobis. circa med. eod. tit. extr.* d *c. ex parte & c. seq. extr. eod tit.* e *c. de terris extr. eod. tit. & c. pen. in fin. extr. de usur.* f *c. 2. §. cæterum. eod. tit. in 6.*

tione ta nti temporis proprio privilegio detrahere voluisse præsumuntur, & ea propter ad decimarum præstationem compelli poterunt.

Privilegia sunt interpretanda, ut nemini indebite damnum inferant. h. d.

§. 13. Item si post initam inter aliquos super decimis conventionem certi tenoris privilegia obrenta fuerint, nisi conventioni per ea derogetur expresse, illis non obstantibus erit inviolabiliter observanda: ita etiam hujusmodi privilegia sunt accipienda, ut nemini læsionem, præcipue enormem inferre debeant. Unde si *a* per hujusmodi concessiones parochiales Ecclesias adeo gravari contingat, ut Rectores de reditibus earum congrue sustentari, & Episcopo debita persolvere non possint, per locorum ordinarios ita providendum erit, ut eisdem Rectoribus tantum relinquatur, quod & competentem sustentationem habere, aliaque onera debita supportare valeant.

Privilegiati super decimis, tenentur illas solvere de prædiis conductis: & privilegiatus super laboribus propriis solvet decimas super decimis locatis. h. d.

§. 14. Super decimis quoque non solvendis privilegiati, si aliena prædia conduxerint *b*, privilegio minime obstante de conductis prædiis solitas decimas parochiis suis integras persolvent. Idemque erit de locatis prædiis, si privilegiatus super laboribus, quos propriis vel manibus, vel sumptibus excoleret, terras suas aliis locaverit.

Laici, & etiam Imperator non possunt concedere privilegium super decimis non solvendis. h. d.

§. 15. Generaliter autem, nisi hujusmodi immunitatum privilegia ab Apostolica potestate obtenta fuerint, nullam habebunt efficaciam, ideoque *c* etiam Imperialis concessio quantumcunque concepta generaliter, cum nulla sit Laicis de spiritualibus disponendi facultas, a solutione decimarum neminem poterit eximere: imo sacrilegii *d* crimen incurrit, qui de manu Laicorum rem Ecclesiasticam recipiet.

Laicus etiam de manu Clericorum non potest decimas recipere, sub pœna excommunicationis, & privationis sepulturæ, & Clericus concedens deponetur. h. d.

§. 16. Ex contrario quoque Laicus etiam a Clericali potestate decimas recipere, & in alium velut hæreditario jure transmittere non poterit: & si secus actum fuerit, & qui concesserit, a statu suo dejicitur *e*, & qui receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, & vivens excommunicationis vinculo *f* innodabitur, & mortuus Ecclesiastica sepultura carebit *g*

Reditus decimarum locari possunt, dummodo locatio non sapiat alienationem. h. d.

§. 17. Si *h* quis tamen, cum Ecclesiæ suæ conditionem meliorem facere possit, decimarum suarum proventus alicui locare velit, dummodo hujusmodi locatio ad feudum, vel alienationem non videatur extendi, id facere minime impeditur.

Episcopo debetur a Rectoribus quarta decimarum, quas exigunt, nisi præscripta fuerit. h. d.

§. 18. Postremo sciendum est, quod veluti parochialibus Ecclesiis [secundum ea, quæ proxime exposuimus] decimæ debentur, ita etiam decimarum ipsarum quarta Episcopo a Rectoribus Ecclesiarum, nisi legitima obstet præscriptio *i*, persolvenda erit.

a C. 2. *ubi autem. eod. tit. in 6.* b *c. dilecti filii*, & *cap. ex parte. extr. eod.* & *c. seq. c. c. tua. Cl. I. ext. eod. tit.* d *c. dudum. §. cum sacrilegii. ext. eod.* e *c. quamvis sit, in fin. extr. eod.* f *c. ad hæc eod. tit. extr.* g *c. prohibemus. extra. eod. tit.* h *c. 2. extra. locati* i *c. de quarta. extra, de præscrip.*

TITULUS XXVII.
DE REBUS ECCLESIÆ ALIENANDIS, VEL NON.

Regulariter Episcopus non potest aliquid agere sine consensu, vel consilio Capituli. h. d.

TRactemus nunc de rebus temporalibus Ecclesiarum, illarumque administratione, & alienatione, sine quibus spiritualium dignitas haud facile consistere potest. Et quidem illud in primis firmare nos oportet, nihil Episcopum regulariter sine consensu sui capituli, vel consilio posse super his statuere: cum velut caput ad membra, ita sese Prælatus habeat ad Capitulum. In eo autem totius esse videtur consensus capituli, cui & major, & sanior fratrum accesserit sententia.

Alienatio rei Ecclesiasticæ facta sine utilitate Ecclesiæ, & Clericorum consensu, non valet: & quid contineat alienationis verbum. h. d.

§. 2. Ex his consequens est, ut rerum Ecclesiasticarum absque Clericorum subscriptione, & Ecclesiæ utilitate, & Romano inconsulto Pontifice *a* ab Episcopo facta donatio, vel alienatio, vel suppositio non teneat, nisi eam postmodum ratam habeant. Prælatus enim Ecclesiasticarum rerum procurator est, non dominus: & conditionem Ecclesiæ meliorem quidem facere potest, deteriorem non potest. Quod si secus actum fuerit, nec quod gestum est, vires ullas sortietur, & canonum temeratores tam secularium, quam Ecclesiasticarum legum pœnis subjacebunt. Alienationis autem verbum continet hoc loco venditionem, permutationem, hypothecam, donationem, conductionem, emphyteusim, & omnem conventionem, per quam dominium transfertur.

Ecclesiam suam non potest quis gravare pro alicujus debitis, & debita necessaria facta a prædecessore luenda sunt. Idem si Clericus de mandato fidejusserit, aut in rem ipsius Ecclesiæ mutuum verterit. h. d.

§. 3. Sed nec commissam sibi Ecclesiam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui, vel sigilla concedere, quibus Ecclesia possit obligari, aliquis audere debet: alioqui nec Ecclesia ad talium debitorum solutionem tenebitur, & qui id ausus fuerit, a spiritualium, & temporalium administratione suspensus erit. Debita *c* tamen a prædecessore suo pro Ecclesiæ necessitate contracta solvere proculdubio tenebitur. Idem si Clericus de mandato fidejusserit *d*, aut si non de mandato, in rem tamen Ecclesiæ mutuum verterit.

Potest Prælatus rem non magni valoris in aliquem bene meritum transferre, & terram gratia fabricandæ Ecclesiæ alicui concedere. h. d.

§. 4. Excipiuntur tamen nonnulli casus, in quibus donandi, permutandi, locandi libertatem, feudum, & emphyteusim dandi, aut aliter alienandi jure licentia conceditur. Nam *e* si quid Prælatus non magni valoris alicui forte ob benemerita donaverit, præsertim suadente consuetudine jure sustinebitur donatio Multo magis idem erit statuendum, si quid forte soli ad Ecclesiæ fabricam erigendam concessum fuerit: quo casu tantum donare licet, quantum Ecclesiæ parietes concludere possunt.

Proventus Ecclesiastici possunt vendi ad modicum tempus & ad precarias concedi, quæ renovandæ erunt de quinquennio in quinquennium. h. d.

§. 5. Idem juris erit & de redituum, fructuumque venditionibus ad tempus modicum faciendis, & de precariis, quæ quandoque de Ecclesiarum possessionibus fieri solent: quæ, ne temporis longinquitate juris Ecclesiastici pereat memoria, de quinquennio *f* in quinquennium renovandæ erunt.

Pre-

a *Cap. 2. in princ. eod. tit. in 6.* b *c. 2. extravag. de fidejuss* c *c. 1. extr. de solut.* d *c. pen. extr. de fidejuss.* e *c. cæterum extr. de donat.* f *c. 1. extr. de precar.*

Precarium solvitur ad beneplacitum concedentis, secus precaria, nisi sit irrationabilis. h. d.

§. 6. Distat autem precarium a precaria: quia precarium a tamdiu conceditur, quoad is, qui concessit, patitur: Præcariæ vero non sunt pro voluntate concedentium revocandæ, nisi sint irrationabiles: quo casu poterit successor a prædecessore concessam precariam rescindere, & revocare.

Ruinæ, prædia inculta, & sylvæ extirpatæ possunt sub annuo censu concedi in emphyteusim, & si per biennium, in solutione census cessatum fuerit, potest emphyteuta expelli. h.d.

§. 7. Ruinæ quoque, quas Ecclesia reficere non valet, & inculta prædia, ut extirpatæ sylvæ in emphyteusim sub annuo censu his concedi poterunt, a quibus vel suo, vel parentum b suorum labore constiterit extirpatas, nisi forte possint aliis ad majorem Ecclesiæ utilitatem cum eodem onere conferri. Qui c tamen si per biennium in solutione canonis cessaverint, nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuerint, jure expelli poterunt: nec quicquam eis proderit, quod ut canonem solverent, sibi nunciatum non fuit, cum hoc casu præfixus dies pro domino interpellet.

Terrulas incommodas, & minus utiles, item servos fugitivos potest prælatus alienare. h. d.

§. 8. Terrulas d quoque, aut vineolas exiguas, & Ecclesiæ minus utiles, aut longe positas, vel domos, quæ Ecclesiæ plus incommodi, quam utilitatis afferunt, si necessitas fuerit, distrahendi potestatem Episcopus habebit. Simili ratione fugitivos servos, & qui de fuga revocati retineri non possunt, si voluerint, aut illi ex alio meruerint, Episcopis distrahendi potestas erit.

Feudum a vasallo alienatum, & difficilis recuperationis, potest Episcopus alteri sub conditione recuperandi concedere. h.d.

§. 9. Sed & in feudum e certis casibus, & jurejurando de non alienando minime obstante res Ecclesiasticas concedere poterit, veluti si feudum per vassallum alienatum fuerit, & per Episcopum id facile recuperari non valeat: poterit enim per Episcopum illud alicui concedi, qui & ipsum recuperet, & in feudum ab Ecclesia recognoscat.

Feudum devolutum potest per Episcopum alteri concedi. h.d.

§. 10. Quinimo f etiamsi talis necessitas non immineat, nihilominus alienantis filium, vel consanguineum, vel ejusdem feudi consortem poterit Episcopus investire. Idem erit, si per obitum vassalli feudum ad Ecclesiam remeaverit: nam & eo casu investire Prælatus alium libere poterit, si Ecclesiæ viderit expedire.

Qui aliquid contulerunt, vel acquisiverunt Ecclesiis, possunt pro modo collati, vel acquisiti manumittere, dum tamen manumissus cum posteritate, & peculio remaneat in patrocinio Ecclesiæ. h. d.

§. 11. Illud etiam Toletano Concilio g diffinitum reperitur, quod si Sacerdotes aliquid Ecclesiæ suæ relinquunt, vel nihil habentes aliqua prædia, vel familias Ecclesiis suis acquirunt, liceat eisdem aliquos juxta collatæ modum rei de familia ejusdem Ecclesiæ manumittere, ita ut manumissi cum peculio, & posteritate sua sub Ecclesiæ remaneant patrocinio. Quod si qui nihil de proprio h Ecclesiæ contulerunt, libertati servos Ecclesiæ donare ausi fuerint, ex eodem Concilio Episcopus successor ad Ecclesiæ jus vocare poterit. Impium est enim, ut qui lucrum de rebus suis Ecclesiæ non contulit, damnum inferre valeat.

Princeps potest rem suam æqualem, vel majorem cum Ecclesiastica permutare: & servi Ecclesiastici, si frugi sint, præterquam ad libertatem, commutari non possunt. h. d.

§. 12. Sed & Princeps, si causa probabilis id poposcerit, cum re Ecclesiastica, & immobili rem suam majorem, vel æqualem permutare poterit pragmatica super hoc præcedente forma. Ecclesiastica tamen mancipia, quæ frugi fuerint, præterquam ad libertatem commutari non poterunt.

Episcopus potest permutare terras duarum Ecclesiarum suæ diœcesis, illarum accedente consensu: & de temporalibus ad spiritualia non potest fieri permutatio. h. d.

§. 13. Episcopus quoque duarum suæ diœcesis Ecclesiarum terras, invicem ambarum a partium accedente consensu permutare poterit, & si alterius partis prædium valore præponderet, ad æqualitatem inducendam ab altera parte pecuniam refundi jubebit b. De temporalibus autem ad spiritualia permutatio jure consistere non potest c.

Res Ecclesiastica potest propter præscriptionem legitimam ab Ecclesia abduci, & detrahi. h. d.

§. 14. Præterea etsi quis per tempora sacris canonibus definita rem Ecclesiasticam justo titulo, & bona fide ita possederit, ut nullo tempore rei conscientiam habeat alienæ, completa præscriptione res possessa a juribus Ecclesiæ dubio procul intelligitur esse avocata.

Decimæ & oblationes præscribi non possunt. h. d.

§. 15. Proventus tamen primitiarum, & decimationum præscriptione tolli non poterunt, etiamsi a Romano Pontifice Laicus quilibet super his rescriptum impetraverit.

TITULUS XXVIII.
DE PECULIO CLERICORUM, RELICTIS, ET SUCCESSIONIBUS EORUM.

Ecclesiasticæ reputantur etiam res illæ, quas Sacerdos acquisivit, cum tempore suæ promotionis nihil haberet: qui sub pœnis hic contentis curabit, ut de rebus a se emptis ad nomen Ecclesiæ scripturam conficiat. h. d.

ERgo res Ecclesiasticas ab Ecclesiæ iuribus abdicare non licet: Ecclesiasticas autem res intelligimus non modo quas Ecclesiæ rationibus Sacerdos comperit ascriptas, sed etiam eas, quas is emerit, cum tempore suæ promotionis nihil haberet. Cum igitur & hæc tanquam de bonis Ecclesiæ quæsita ejusdem esse intelligantur, ne quando Jus Ecclesiasticum imminuatur, curabit Sacerdos, ut de his, quæ superemerit, & ad ipsius Ecclesiæ nomen d scripturam conficiat, & Ecclesiæ relinquat, alioqui ab ejus ordinatione discedat. Qui vero prætextu proprii e, vel alieni nominis fraudem facere voluerit, sacrilegii crimen incurret.

Relictum Sacerdoti pro anima, censetur relictum Ecclesiæ: secus est, si quid ei sit relictum sub onere fideicommissi. h.d.

§. 2. Sed & si non emerit, sed pro anima quispiam intuitu Ecclesiæ Sacerdoti reliquerit, adhuc idem statuendum erit. Congruit enim, ut quemadmodum Sacerdos habet, quod Ecclesiæ dimissum est, ita & Ecclesia id habet, quod relinquetur Sacerdoti. Si quid tamen per fideicommissum aut Sacerdoti, aut Ecclesiæ relictum fuerit, alteri postmodum profuturum, id inter Ecclesiasticas facultates computandum non erit.

Bona quæsita Sacerdotibus intuitu Ecclesiæ, debent remanere apud Ecclesiam, nec de his potest quis testari: & quid contineatur nomine Ecclesiæ. h. d.

§. 3. Generaliter f igitur bona quælibet ob Ecclesiam acquisita Sacerdotibus, sive mobilia, sive immobilia, post illorum obitum debent apud eandem remanere, nec super his ullum de jure testamentum fieri poterit. Nomine autem Ecclesiæ, ubi Clericorum est collegium, non Episcopus, vel morientis Clerici successor, sed congregatio communis intelligitur, quæ rerum illarum curam, & Canonicam

a C. *fin. extr. de prec.* b c. *ad aures. extr. eod.* c c. *fin. ext. loca.* d c. *terrulas.* 12. q. 2. e c. 2. *ext. de feud.* f c. *fin. ext. de feud.* g c. *consensus. ext. eod.* h c. *Episcopi. ext. eod. tit.*

a C. 1. *extr. eod. tit.* b c. *ad quæstiones extr. de rer. permut.* c c. *fin. de rer permut.* d c. 2. *ext. eod.* e *cap. penult. ext. eod.* f c. *relatum. vel secundo. ext. de test.*

nonicam debet habere distributionem. Ubi autem in locum defuncti unus tantum substituendus erit, is ea bona, velut & alia, dispensabit.

Clerici possunt maxime accedente justa causa de bonis Ecclesiasticis facere eleemosynam. h. d.

§. 4. Licet autem Clerici nec de mobilibus ipsis testamentum conficere possint, consuetudinis tamen est non improbatae, ut de his pauperibus & religiosis locis, & his qui viventi servierint, sive sint consanguinei, sive extranei, aliqua juxta servitii meritum conferantur, non testamenti ratione, sed eleemosynae duntaxat intuitu *a*.

Potest quis tantum legare de bonis Ecclesiasticis, quantum contulerit Ecclesiae. h. d.

§. 5. Item si tantundem de proprii Juris facultate contulerit Ecclesiae, quantum de Ecclesiasticis bonis legaverit, legatum sustinebitur.

Clerici possunt testari de his, quae acquisiverint non intuitu Ecclesiae. h. d.

§. 6. De his vero *b*, quae aut paternae successionis, vel cognationis intuitu, seu consanguineorum, vel amicorum munere, respectu non habito ad Ecclesiam, ad Clericos pervenerint, libere testari poterunt.

Clerico ingenuo deficientibus successoribus ab intestato succedit in totum Ecclesia. h. d.

§. 7. Quod si decesserint intestati, nec aliqui fuerint inventi, qui jure cognationis ipsis succedere valeant, si ingenuis gaudeant natalibus, in integrum tunc Ecclesia succedet, nec cuiquam ex rebus eorum aliquid praesumere licebit.

Bona servi promoti ad sacros ordines ab intestato decedentis dividuntur in quatuor partes, ut hic. h. d.

§. 8. Si vero servus *a* ad sacros ordines promotus, libertatem nactus fuerit, idemque postea decesserit intestatus, nihil olim dominus de bonis ejus vendicare poterit, sed ejus peculium in quatuor partes dividetur, quarum una Episcopo, altera Ecclesiae, tertia pauperibus assignabitur, quarta parentibus: & si non sint capaces parentes, Episcopus eam recipiet, & in usum Ecclesiae diligenter distribuet.

a *C. ad haec. extr. de test.* b *c. quia nos. extr. de test.*

a *Can. 2. extr. de success. ab intest.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS. DE JUDICIIS, ET ILLORUM DIVISIONE.

Quid sit Judicium, & quid causa. h. d.

RESTAT, ut videamus de Judiciis. Potest autem judicium ita describi, JUDICIUM est discussio causae, quae rite fit in foro coram Judice: CAUSA vero est origo negotii, & materia judicii.

Quae sint Judicia Secularia, & quae Ecclesiastica. h. d.

§. 2. Summa divisio judiciorum haec est: quod aut sunt secularia, aut Ecclesiastica. Judicia secularia sunt, quae coram Judice laico inter personas seculares exercentur: Ecclesiastica vero sunt, quae coram Judice Ecclesiastico inter personas Ecclesiasticas agitantur. Duo enim sunt, quibus principaliter orbis regitur *a*, Auctoritas sacra Pontificum, & Imperialis ac regia potestas. Unde sicut civilium legum non nisi civilis esse debet executor: ita etiam Ecclesiasticarum Ecclesiasticus Judex est administrator.

Laicus a Laico coram seculari Judice conveniri debet, nisi causa sit spiritualis vel similis: & literae impetratae ad Judicem Ecclesiasticum non tenent.

§. 3. Laicus *a* ergo a Laico coram Judice seculari, non autem Ecclesiastico conveniendus erit: quod usque adeo obtinet, ut etiamsi alteruter litigantium ab Apostolica sede literas ad Ecclesiasticum Judicem impetraverit, irritae sint & inanes. Si tamen causa sit hujusmodi, quae ad Ecclesiasticum forum pertineat, qualis est matrimonii, usurarum, perjurii, & similes, licet inter Laicos disceptatio sit, Judex Ecclesiasticus adeundus erit. Idem juris est, si vel a seculari Judice justitia impetrari non potest, vel consuetudo loci, vel miserabilitas personarum Ecclesiasticum Judicem compellandum suadeat.

Clerici habent privilegium, ne coram Judice laico conveniri valeant, cui non potest ullo pacto renunciari. In Judicem tamen Ecclesiasticum non suum possunt consentire, accedente consensu dioecesani. h. d.

§. 4. Pari *b* ratione tam Milevitanensi, quam Carthaginensi Concilio constitutum est, ne Clerici Clericos relicto suo Pontifice, ad publica judicia, sub poena depositionis & amissionis propriorum jurium pertrahant: cui beneficio, cum non sit personale, sed collegio Ecclesiastico

a *C. solicite extr. de majorit. & obed.*

a *Can. licet. & c. seq. extr. de foro compet.* b *c. si diligenti. extr. de foro compet.*

co indultum, pactionibus privatorum, aut juramento illicito derogari non potest. In Judicem tamen non suum, si is persona sit Ecclesiastica, & Episcopi diœcesani consensus accesserit, Clerici consentire poterunt.

Actor sequi debet forum rei. h. d.

§. 5. Quod si inter Clericum & Laicum contentio sit, ut cognoscamus, utrum Ecclesiasticus, an secularis Judex causam dirimere debeat, dispiciendum erit quis rei conventi partes sustinet. Nam si Clericus, apud Ecclesiasticum forum: si Laicus, apud secularem erit agitanda causa: cum *a* generale sit, ut actor forum rei sequatur. Cavendum *b* erit igitur Laico Judici, ne quoquo modo Clericum condemnet: quod si fecerit, ab Ecclesia, cui injuriam irrogare noscitur, tam diu sequestrandus erit, quousque reatum suum cognoscens, emendet.

Si delinquens captus prætendatur Clericus, utrum ita sit, debet cognoscere Judex Clericus vocato Judice seculari. h. d.

§. 6. Dubitare tamen contigit, si Judex Laicus *c* delinquentem captum detineat, & si is se Clericum asserens, ad curiam Ecclesiasticam remitti postulet, vel illum curia ipsa Ecclesiastica tanquam Clericum repetat, si Judex Laicus illum esse Clericum inficiatur, & propterea minime remittendum contendat, quis sit hujus dubitationis legitimus futurus Judex. Et cum de re Ecclesiastica & spirituali sit controversia, ad Judicem Ecclesiasticum hujusmodi cognitio pertinebit. Judex tamen secularis, vel alius, cujus intersit, dum res hujusmodi cognoscitur, vocandus erit.

Delinquens captus habitus pro Clerico, statim debet restitui Judici Ecclesiastico. h. d.

§. 7. Sed si notorium fuerit, vel fama publica extiterit, reum captum talem esse Clericum, qui hujusmodi privilegio gaudere debeat, aut ipse pro Clerico communiter habeatur, statim ante ullam de Clericatu cognitionem Ecclesiasticæ curiæ restituendus erit.

Talis quis præsumitur, in quali habitu reperitur aliquandiu conversatus & captus. h. d.

§. 8. Idem *d* dicendum erit, si ante deprehensionem pro Clerico publice se gerens, tonsuram & clericales vestes deferens deprehensus fuerit: donec enim contrarium non constiterit, talis, qualem eum demonstrat habitus, præsumendus erit.

Ex actu momentaneo non tollitur præsumptio orta ex actu habente tractum temporis. h. d.

§. 9. Aliud *e* observandum, si antequam deprehenderetur, publice se pro Laico gerebat, & quasi Laicus communiter habeatur: nam quanquam deprehensionis tempore in habitu clericali repertus fuerit, ob præsumptionem, quæ adversus captum ex præcedenti laicalis habitus delatione orta est, non antea restituendus erit, quam de clericali titulo fidem fecerit: interim tamen quivis processus Judicis penitus conquiescet.

Secunda Judiciorum divisio, quod quædam sunt ordinaria, & quædam extraordinaria: & quis sit Judex ordinarius. h. d.

§. 10. Est & alia divisio judiciorum: nam Ecclesiasticorum quædam sunt ordinaria, quædam vero extraordinaria, sive delegata. Judicium ordinarium est, quod coram Judicibus ordinariis exercetur. Ordinarius Judex est, qui suo jure, vel superioris beneficio, universalem jurisdictionem exercere potest, ut Episcopus, Archiepiscopus, Legatus, & similes. Constituitur autem a Lege, vel Principe, Consuetudine, vel Universitate. Igitur cum Episcopus in tota sua diœcesi jurisdictionem ordinariam noscatur habere, poterit in quolibet loco suæ diœcesis non exempto, per se, vel per alium, pro tribunali sedere, & ea quæ ad ipsius spectant officium, libere exercere, & cum opus fuerit, auxilium publicum implorare *a*.

Quid sit judicium extraordinarium, & quid Judex delegatus. h. d.

§. 11. Extraordinarium sive delegatum judicium est, quod coram Judice delegato exercetur. Judex delegatus est is, cui ab eo, qui demandare potest, causa committitur.

Non solum Princeps, sed etiam alii Ordinarii possunt delegare, licet delegatus a Principe sit magis privilegiatus. h. d.

§. 12. Possunt autem jurisdictionem mandare, non solum Princeps, verum etiam alii ordinarii. Is tamen, cui a Principe mandatur, cæteris longe præstat: nam & alteri ex causa subdelegare, nisi illius electa fuerit industria *b*, renitentemque compellere, & propriam sententiam exequi *c*, & contra ipsum ordinarium procedere potest, quæ in cæteris delegatis non obtinent.

Delegatus a Principe regulariter non potest quem citare, ut compareat personaliter. h. d.

§. 13. Non *d* tamen in civili judicio alterutri parti, ut coram se personaliter compareat, jubere poterit: nisi vel mandatum ad hoc speciale receperit, vel nisi pro veritate dicenda, vel pro juramento calumniæ exhibendo, vel alia juris necessitas partes coram exigat specialiter præsentari.

Delegatus a Papa non subdelegat, nisi personis hic enumeratis. h. d.

§. 14. Sed nec omnibus promiscue vices suas demandare poterit *e*, sed illis duntaxat, quibus auctoritate literarum sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejusdem causæ committuntur, hoc est, non nisi dignitate præditis, aut personatum obtinentibus, vel Ecclesiarum cathedralium Canonicis.

Potest una causa etiam pluribus delegari, & si in rescripto non fuerit adjecta clausula: quod si omnes; non valebit processus, nisi simul procedant: secus, si talis clausula fuerit adjecta: quo casu procedere poterunt, si constet aliquos non posse, vel nolle interesse. h. d.

§. 15. Item mandari potest jurisdictio, tam uni, quam pluribus, certis tamen: sed si pluribus mandata sit, non adjecto eo, *Quod si omnes interesse nequiverint, vel noluerint, reliqui exequantur*, nisi simul omnes conjunctim processerint, quicquid aliqui fecerint, nullam juris habebit efficaciam. Plane si is, qui interesse non potest, vel Conjudici suo, vel alii vices suas commiserit, perinde res accipienda est, atque si omnes simul procedant. Aliud juris est, si illud adjectum sit. Nam nec impeditorum collegarum subdelegatos admittere cogendi erunt, & quod pars illorum fecerit, ratum habendum erit. Hoc tamen ita demum obtinebit, si reliquis procedere volentibus, quosdam vel interesse non posse, vel omnino nolle legitime constiterit: alioqui procedentes nihil agent.

Si unus ex pluribus delegatis negotium inchoaverit, alii non possunt se intromittere, nisi ex causa. h. d.

§. 16. Porro uno illorum commissum negotium inchoante, alii ulterius se intromittere non poterunt, nisi aut infirmitate, vel alia justa causa illum, qui causam tractare inceperit, contigerit impediri, aut idem nollet, vel dolo malo meo procedere recusaret.

Jurisdictio perpetuata per unum, intelligitur perpetuata quoad omnes. h. d.

§. 17 Jurisdictione *f* vero per unum vivo mandatore perpetuata, quoad omnes condelegatos Judices perpetuata intelligitur.

Delegatus debet diligenter servare fines mandati, & cum quid committitur, censentur omnia commissa, per quæ pervenitur ad illud. h. d.

§. 18. Sed si uni, sive pluribus, sive a Principe, sive ab alio mandata fuerit jurisdictio, mandati forma dili-

---

a *Can. cum sit. extr. de foro compet.* b *c. conquestus. d. tit.* c *c. si Judex. de sentent. excomm. in 6.* d *d. c. si Judex. §. idem. de sentent. excomm. in 6.* e *d. c. si Judex. §. non sic. de sentent. excom. in 6.*

a *C. 1. in fin. extr. de off. ord.* b *c. fin. §. pen. extr. de off. deleg.* c *c. significasti. ext. d. tit.* d *c. 1. de jud. in 6.* e *c. statutum. de rescrip. in 6.* f *c. cum plures. in fin. de offic. deleg. in 6.*

genter custodienda erit: nec aliquid contra quam sibi mandatum fuerit, delegatus tentare audebit. Plane jurisdictionem impedientes, vel in judicium venire detrectantes, delegatus à Principe Ecclesiastica districtione, etiam si literæ commissionis id non contineant, coercere poterit, vel pro delicti & causæ qualitate, secundum arbitrium suum, si certa pœna a Canonibus non exprimatur, mulctare: quia ex eo, quod alicui causa committitur super omnibus *a*, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenam recipit potestatem.

Rationabiles exceptiones admittet delegatus, nisi verba rescripti sonent in contrarium. h. d.

§. 19. Rationabiles *b* quoque & honestas exceptiones, & a juris æquitate non abhorrentes, licet id expresse mandato non comprehendatur, admittet: nisi, quod nullæ debeant exceptiones admitti, litteris expressum fuerit.

Delegatus habet jurisdictionem etiam in eum, in quem fuit facta alienatio post impetratum rescriptum, licet rescriptum de eo non faciat mentionem. h. d.

§. 20. Sed *c* etsi literas adversus Titium ab Apostolico impetraveris, & is, ut mandatum eludat, antequam literæ ad Judicem datum perveniant, vel etiam postea antequam citetur de possessione, de qua controversia vertitur, commutationem fecerit, eum qui in possessionem sese ingesserit, poterit delegatus cogere, ut coram se juris pareat æquitati: nec, quod rescriptum contra Titium impetratum fuerit, opponi poterit. Generaliter enim omnis venditio, cessio, & alienatio judicii mutandi causa facta, utroque jure prohibetur: alias delegata jurisdictio ad personas rescripto non comprehensas, etiam ipsis volentibus, prorogari *d* non potest.

Mandatum Apostolicum ex causa potest executioni mandari, etiam in alio loco ab expresso in mandato. h. d.

§. 21. Simili ratione statutum *e* est, ut si is, per quem ab Apostolica sede certo loco inquisitio, vel quid aliud expediri mandatur, ob illius potentiam, vel malitiam, contra quem inquiri, vel procedi mandatur: vel fautorum ejus eo loco secure mandatum executioni mandari nequeat, ad id exequendum locum securum & idoneum eligere valeat, ne quis scilicet ex proprio dolo, vel fraude commodum reportet. Quinimo idem faciet, si alia probabilis causa subsit, propter quam in loco decreto perfici commode nequeat, quod mandatur: ne tali prætextu impediri contingat mandatum Apostolicum, vel differri.

Delegatio solvitur revocatione jurisdictionis re integra. h. d.

§. 22. Solvitur autem delegatio multis modis: puta revocatione, morte, impotentia delegati, executione sententiæ, propria pronunciatione, temporis fluxu, recusatione. Revocatione, cum is *f*, qui mandavit jurisdictionem, antequam is, cui mandata fuerit, ea uti cœperit, mandatum revocat: cum eo casu jurisdictio in eum efficaciter transisse non censeatur.

Morte tam delegantium, quam delegatorum solvi tur delegatio: & si unus ex pluribus delegatis moriatur, adhuc solvitur delegatio, nisi aliud expressum sit in rescripto, vel sub nomine dignitatis facta sit delegatio. h. d.

§. 23. Morte extinguitur delegatio, tam ejus qui mandavit, si re integra decesserit, quam etiam eorum qui delegationem susceperunt: quod quidem adeo obtinet, ut si pluribus Judicibus datis unus rebus eximatur humanis, delegatio etiam quoad superstites expiret: nisi aliud in delegatione comprehensum fuerit, aut sub dignitatis nomine, non proprio facta fuerit.

Mors & absentia æquiparantur re non integra. h. d.

§. 24. Quæsitum est, si ab Apostolica sede datus Judex, quoties eum abesse *a* contigerit, vices tibi suas commiserit an si is rebus eximatur humanis, commissum tibi negotium libere valeas diffinire? & cum tunc quoque censeatur abesse, rescriptum est, si illo vivente jurisdictione uti cœperis, posse te non secus, ac si is viveret, & abesset, in negotio procedere. Idem juris est, si tibi vices sub ea forma committat, donec eas revocandas duxerit.

Delegatio perimitur impedimento delegati, tam juris quam facti. h. d.

§. 25. Sed etsi delegatus mortuus quidem non fuerit, ita tamen impediatur, ut omnino delegationis negotio interesse non possit, extinguitur delegatio. Impedimentum autem intelligitur, tam juris, quam facti. Juris, ut *b* si infamis factus, aut alio legitimo impedimento detentus fuerit. Facti, ut si inevitabili necessitatis articulo, puta infirmitate præpediatur.

Jurisdictio delegati a Principe expirat per executionem sententiæ. h. d.

§. 26. Idem juris est, si delegatus a Principe per se per alium sententiam executioni mandavit, vel mandari præcepit. Tunc enim ejus jurisdictio cessat, quia semel est officio suo functus.

Si Judex delegatus pronunciat se Judicem incompetentem, expirat jurisdictio. h. d.

§. 27. Item *c* si Judex delegatus interloquendo pronunciaverit se super aliqua causa procedere non debere, usque adeo jurisdictionem amittit, ut etiam ex litigatorum consensu illam reassumere non possit.

Si in rescripto tempus apponatur, transacto termino expirat jurisdictio. h. d.

§. 28. Sed *d* & cum causa intra certum terminum decidenda committitur, termino transacto mandatum expirat, nisi tempus communi partium consensu prorogatum fuerit. Terminus autem tunc incipit currere, cum Judices literas recepisse contigerit.

Potest quis conveniri vigore literarum posteriorum, etiam non facientium mentionem anteriorum, quas adversarius impetravit, sed per annum non fuit usus. h. d.

§. 29. Non absimili ratione constitutum est *e*, ut si quis Apostolicas literas impetrans infra annum, postquam Judicum copiam habuerit, dolo, vel negligentia eis uti distulerit, auctoritate posteriorum literarum, quas postea forsan ejus adversarius impetraverit, conveniri valeat, licet in posterioribus nulla mentio de prioribus habeatur.

Recusatione extinguitur delegatio, cum Judex datus suspectus putatur & pronunciatur. h. d.

§. 30. Recusatione quoque extinguitur delegatio: quod eo casu accidit, quo Judex datus altero litigatorum petente, ob probabilem aliquam suspicionis causam ab judicio removendus pronunciatur: utputa *f*, si Judex datus dicatur dominus litigantium, aut consanguineus, aut advocatus, aut cum altero immodicam contraxisse familiaritatem, aut ab eodem in alia causa partem appellasse, aut nondum Judicem ad legitimam ætatem pervenisse.

Qualiter cognoscatur & expediatur causa suspicionis. h. d.

§. 31. Recusationis autem causa varie cognoscitur *g* nam si contra unum ex duobus ab Apostolica sede delegatis suspicionis causa proponatur, siquidem illa clausula apposita sit, *Quod si ambo interesse non possunt, alter in causa procedat*: coram non recusato conjudice expedienda erit. Ubi vero non est dicta clausula in rescripto, debet super hoc ad arbitros recursus haberi, prout Grego-

Ooooo riana

a *Can. præterea. in fin. extr. dict. tit.* b *Can. ex parte. Cl. 2. extr. de offic. deleg.* c *can. 1. & 2. extr. de alien. jud. mut.* d *c. porro. in fin. extr. de offi. del.* e *can. statuimus. de offic. del. in 6.* f *can. quamvis. de offic. del. in 6.*

a *C. si delegatus. de off. del. in 6.* b *c. sciscitatus extr. de rescript.* c *c. significantibus. extr. de off. deleg.* d *c. de causis. extr. de off. del.* e *can. si autem. & c. plerumque. extr. de rescript.* f *c. causam quæ. & can. insinuante. extr. de off. deleg.* g *c. si contra. de off. deleg. in 6.*

riana constitutione latius continetur. Cum autem delegatus Episcopi recusatur, recusationis causa coram Episcopo probanda erit, licet coram ipso, qui recusatur, sit alleganda.

Judicium summarium est, in quo subtili ordinis judiciarii observatione præmissa proceditur. Ordinarium & solenne est, in quo series judiciariæ telæ observatur. h. d.

§. 32. Rursus judiciorum tertia divisio hæc est, quod quædam sunt summaria, quædam ordinaria & solennia. Summaria sunt, in quibus subtili & solenni ordinis judiciarii observatione prætermissa proceditur: ut sunt a causæ electionum, provisionum, matrimonii, usurarum & similes, in quibus nec solennis libelli porrectio, nec litis contestatio est necessaria, sed simpliciter de plano sine strepitu ac figura judiciali proceditur. Itaque de his Judex, etiam tempore feriarum ob hominum necessitates indultarum cognoscet, & litem, dilationes amputando, exceptiones, & appellationes dilatorias & frustatorias repellendo, quanto poterit, faciet breviorem, prout hæc duabus Clementis luculentissimis Constitutionibus latius continentur. Judicium ordinarium & solenne est, in quo exquisito & solenni juris ordine servato proceditur: utputa, libellum porrigendo, litem contestando, & alia faciendo, de quibus infra latius visuri sumus.

TITULUS II.
DE PROCURATORIBUS.

Judicia exercemus per nosmetipsos, & per procuratores, vel syndicos: & quot procuratorum species. h. d.

EXpositis generibus judiciorum, consequens nunc est, ut videamus, per quas personas illa exerceri possint. Exercemus igitur judicia non solum per nosmetipsos, verum etiam per procuratores nostros, aut syndicos. Procurator est, qui aliena negotia mandato domini, vel quasi domini administrat. Syndicus b est universitatis defensor, & procurator. Porro procuratorum duæ sunt species: alii enim dantur ad judicia, alii ad negotia extra judicium explicanda.

Procurator constitui potest paterfamilias, & filiusfamilias: & ad negotia potest procurator constitui, qui natus est annos XVII. ad judicium solum natus viginti quinque. h. d.

§. 2. Potest autem ad judicia non solum paterfamilias, verum etiam filiusfamilias c nullo intercedente patris consensu, fieri procurator, si legitimam ætatem compleverit. Licet enim quis post XVII. annum procurator ad negotia licite constituatur, ad judicia tamen, nisi major XXV. annis fuerit, constitui non poterit.

Natus annos XIV. potest esse in judicio super caussis spiritualibus per se, & per procuratorem, non obstante patria potestate. h. d.

§. 3. Aliud d tamen juris est in principali: nam si is ad quartum decimum ætatis annum pervenerit, in caussis beneficialibus, & aliis spiritualibus, necnon ab iisdem dependentibus, ad agendum, defendendumque per se, vel procuratorem, perinde admittendus erit, atque si vigesimum quintum ætatis annum natus esset, nec e ulla patriæ potestatis, vel voluntatis erit habenda ratio: quanquam alias regulariter filiusfamilias sine patris assensu in judicio esse non possit.

Quomodo sit agendum, si minor quatuordecim annis in caussis spiritualibus in judicio esse velit. h. d.

§. 4. Quod si f quartum decimum annum natus non fuerit, in hujusmodi caussis nec agere, nec defendere per se poterit, sed vel per Episcopum, vel ejusdem officialem ad has lites curator sibi dandus erit: vel si major infante fuerit, cum auctoritate alterius eorundem procuratorem constituere poterit.

Delegatus sedis Apostolicæ in caussis quæ agitantur coram se pro minori quatuordecim annorum potest eidem curatorem dare, vel auctoritatem constituendi procuratorem. Et omnis qui non prohibetur, potest esse procurator. h. d.

§. 5. Quinetiam a Apostolicæ sedis delegatus, & ab eodem subdelegatus ad eas duntaxat causas, quæ coram ipsis ventilandæ fuerint, vel curatorem dare, vel procuratoris constituendi auctoritatem præstare poterunt. Constitui autem poterit non solum Clericus, verum etiam Laicus. Regulariter b enim omnis, qui non prohibetur, ad procuratoris officium idoneus habetur.

Si duo dati sint procuratores in solidum, occupantis erit melior conditio, nisi in mandato sit comprehensum contrarium: quo casu solum altero non valente, vel nolente prosequi, poterit inchoatum negotium suscipere, nisi is, qui non prosequitur, alium substituerit. Si non sint dati in solidum, unus sine alio procedere non poterit. h. d.

§. 6. Et tam unus, quam plures possunt in una causa constitui procuratores. Si tamen c duo simul, non adjecto quod in solidum sint procuratores, constituantur, unus sine altero non admittetur: secus, si sint in solidum constituti: tunc enim illius melior erit conditio, qui per litis contestationem negotium primus occupaverit. Et dominus litis factus alterum excludet, nisi constituens dixerit, quod occupantis conditio melior esse non deberet. Tunc enim si eum, qui occupavit, aut legitime impediri contingat, aut prosequi forte nolit, poterit alter negotium ab alio inchoatum suscipere ac perficere, dum tamen ab alio alius non fuerit substitutus.

Procurator constitutus etiam ad ea, quæ speciale mandatum exigunt, non potest explicare ea, quæ exigunt mandatum speciale, nisi in procuratorio sit facta expressio aliquorum articulorum speciale mandatum exigentium: quo casu etiam non expressos articulos poterit exequi procurator. h. d

§. 7. Sed sive unus sit procurator, sive plures, fines mandati diligenter custodiendi erunt, usque adeo ut si generaliter d quis ad omnia, etiam speciale mandatum exigentia constitutus procurator fuerit, ex vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo mandatum speciale exigitur, admitti non debeat, nisi clausulam generalem quorundam articulorum speciale mandatum exigentium subsequatur expressio, puta transactionis, & jusjurandum deferendi. Tunc enim non expressos casus mandatum complectetur.

Mandatum non complectitur majora, quam sint in procuratorio expressa. h. d.

§. 8. Crimina tamen, vel defectus in personam electi, sive ejus, cujus favore, vel facienda, vel jam facta est provisio non hujusmodi generalitatis, vel expressionis obtentu, opponendi facultas competit, nisi super hoc aliud in mandatis habeat. Nam hujusmodi generale mandatum graviora, vel majora, quam in ipso procuratorio sint expressa, non complectitur.

Procuratori ad negotia liberum est quandocunque substituere. Procuratori vero ad judicia substituitur solum in casibus hic expressis. h. d.

§. 9. Sed & illud non est omittendum, quod licet procuratori ad negotia f liberum sit alium quandocunq; constituere, judiciario tamen g minime id concedi, nisi aut lis fuerit contestata, vel in rem suam datus sit, vel a domino substituendi fuerit concessa potestas: quo casu etiam non expressam personam poterit in procuratorem eligere.

a *Cl. II. de jud. & Clem. sæpe, de verb. signif.* b *extr. de syndic.* c *can. qui generaliter.* §. 1. *& seq. eod. tit. in 6.* d *can. fin. de judic. in 6.* e *can. fin.* §. *in hujusmodi. de judic. in 6.* f *can. fin.* §. *si vero de jud. in 6.*

a *C. fin.* §. *delegatus. de jud. in 6.* b *can. eod. tit. in 6.* c *c. si duo. eod. tit. in 6.* d *c. qui ad agendum. eod. tit. in 6,* e *Clem. 2. eod. tit.* f *can. 1.* §. *fin. eod. tit. in 6.* g *d. can. 1.* §. *licet. d. tit. in 6.*

Regulariter in causis criminalibus non potest intervenire procurator. h. d.

§. 10. Non tamen in omni judico procurator intervenire potest. In criminalibus *a* enim causis neque accusator, neque accusatus, nisi per seipsos impetere, vel defendere permittuntur, nisi *b* vel ab illustri propulsanda sit injuria, aut rei contumacia sit excusanda, vel contra accusatorem sit excipiendum, aut de levi crimine tractetur, aut si de gravi agendum sit, civiliter agatur.

Clerici & Monachi non possunt esse procuratores nisi propriæ Ecclesiæ urgente necessitate, & superioris jussu. h. d.

§. 11. Sed nec omnes ad procuratoris officium temere admitti debent. Ideoque Episcopus, & universi Sacerdotes, cum ad solam Dei laudem, priorumque operum actiones sint constituti, ab hujusmodi ministerio excludendi erunt. Idem quoque obtinet in Monachis *c*: nam & illos, cum solitariam vitam degere profiteantur, a forensi strepitu, ac litigiis summoveri convenit. Plane monasterii exigente utilitate *d*, vel necessitate, & Abbatis accedente imperio, ad procurationis *e* officium accedere minime prohibentur.

Clerici regulariter coram secularibus Judicibus postulare non possunt. h. d.

§. 12. Postulandi *f* quoque officium Clericis, qui stipendiis sustentantur Ecclesiasticis, coram seculari Judice in secularibus negotiis interdicitur, nisi propriam causam, vel Ecclesiæ suæ prosequuti fuerint, vel *g* nisi urgente necessitate pro conjunctis, aut miserabilibus personis postulare velint.

Excommunicati nec proprio nomine, nec alieno possunt esse in judicio, nisi ad defensionem. h. d.

§. 13. Hi vero, qui excommunicationis vinculo innodati sunt *h*, non solum procuratorio nomine in judicio interesse non possunt, verum etiam nec proprio: actore tamen impugnante, excommunicato reo legitimæ defensionis copia non est adimenda.

Procurator universitatis, in qua sunt excommunicati, non potest a judicio repelli, nisi tribus casibus. h. d.

§. 14. Sed belle dubitari contigit, an universitatis *i* alicujus procurator ex eo repelli debeat, quod majores, & jurati per quos eadem universitas regitur, tempore, quo injunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis sententia innodati, quasi & ille repelli debeat, cujus non recipiuntur auctores? Et responsum est, hujusmodi procuratorem non repellendum, nisi vel illi ipsi excommunicati in literis procurationis essent expressi, vel alias eorum auctoritate procurationis institutio facta fuisset, aut ipsa universitas excommunicationis conscia simul cum eis eundem procuratorem constituisset.

Procurator revocari potest expresse, & tacite, puta, si dominus per se incipiat causam tractare. h. d.

§. 15. Tamdiu autem durat quis procurator, quamdiu is, qui eum constituit, revocet, sive expresse, sive etiam tacite. Unde *k* si tu Titium simpliciter procuratorem constitueris, isque in judicio procuratorio nomine esse cœperit, deinde tu, sive ante litem contestatam, sive post, ad causam ipsam venias, non ut ipsi assistas, sed ut causam eandem tractes, tractando causam Titium procuratorem revocare censeris: nisi quod non animo revocandi facias, vel expresse professus fueris, vel ex aliquibus appareat conjecturis.

Actus præcedens subsequentem limitat & interpretatur. h. d.

§. 16. Sed si eundem Titium sub ea forma *l* quoties te abesse contigerit, procuratorem constitueris, & postmodum

a C. *in crimina.* 5. *q.* 3. *gl.* 1. *in c. veniens. extr. de accus.* b *c. absens.* §. *vis.* 3 *q.* 9. c *Extr. ne Cler. vel Monach.* d *can. Monach.* 16. *quæst.* 1. e *Clem.* 3. *eod. tit.* f *can.* 1. *ext. de postul.* g *c. fin. extr. de postul.* h *c. intelleximus, extra de jud.* i *c. fin. eod. tit. extr.* k *c. si quem.* §. *secus. eod. tit. in* 6. l *c. si quem. in princ. eod. tit. in* 6.

per te ipsum causam tractes, non propterea tamen procuratorem revocare videris. Quinimo Titius, quandocunque abesse te contigerit, procuratoris assumet officium.

Procurator si substituit, non potest substitutum revocare, nisi & revocandi habeat potestatem. Et procurator qui substituit in una causa, non prohibetur in aliis se intrommittere. h. d.

§. 17. Hæc autem de revocatione domini sunt intelligenda. Nam *a* a procuratore tuo si alius procurator legitime substituatur, post mandatum susceptum etiamsi eo substitutus usus non fuerit, ab illo revocari, nisi etiam potestas revocandi fuerit eidem concessa, non potest. Sed si, cum ad plures, vel ad omnes causas Titium generaliter procuratorem constituisses, is in una vel in altera substituerit, in reliquis procuratoris officium exercere minime prohibetur.

Acta cum procuratore revocato, donec ignoretur revocatio, tenent. h. d.

§. 18. Ad hæc etiam admonendi sumus, quod si ignorante Judice, vel adversario *b* post contestatam litem mandatum revocatum fuerit, ratum esset debet judicium, in quo quis post ignoratam revocationem quasi procurator versatus fuerit.

Matrimonium contractum per procuratorem revocatum non tenet, licet revocatio non venerit ad notitiam partium. h. d.

§. 19. Non sic tamen in matrimonio statuitur *c*: nam si procurator ad contrahendum specialiter constitutus, antequam contrahat, a domino revocatus fuerit, contractum postmodum matrimonium, licet tam procuraeor, quam ea, cum qua contraxit, revocationem hujusmodi penitus ignoraverint, nullius momenti penitus existet: cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere non potuit.

Acta Judicis post revocationem procuratoris non ignoratam non tenent. h. d.

§. 20. Quod si scientibus Judice *d* & parte mandatum revocatum fuit, & nihilominus est in judicio processum per procuratorem revocatum, tam alia acta, quam ipsa sententia nullum afferet domino præjudicium: cum falsi procuratoris exceptio *e* non solum ante sententiam, verum etiam postea possit objici: qua probata judicium prorsus nullum redditur.

Refutatio mandati non impedit refutantem acceptare, si mandans perduret in voluntate mandandi. h. d.

§. 21. Non *f* idem juris statuetur in eo, qui absens procurator constitutus præsentatum sibi mandatum suscipere nolle dixerit. Is enim refutatione hujusmodi nequaquam obstante, quamdiu constituens in eadem voluntate perstiterit, ad libitum mandatum acceptare poterit.

Receptio instrumenti, & cautio domini operantur, quod procurator non possit renunciare mandato, sed teneatur defendere. h. d.

§. 22. At *g* literis, vel instrumento, quibus te aliquis in causis suis procuratorem constituens, pro te debito modo cavit, simpliciter nulla facta protestatione, a te scienter receptis, non potes postea recusare illius defensionem: imo cogi poteris illum defendere in omnibus causis, & negotiis, ad quæ prædicta instrumenta, seu literæ se extendunt: cum per hoc ad omnia tuum præstitisse videaris assensum.

Morte constituentis expirat mandatum, interdum etiam re non integra. h. d.

§. 23. Morte quoque constituentis desinit quis esse procurator, quod interdum obtinet etiam re non integra. Nam *h* si Prælatus, vel Rector te pro beneficio suo, vel Ecclesia procuratorem constituat, & tu vivente illo litem contesta-

a C. *is qui. de procur. in* 6. b *c. mandato. extr. eod. tit.* c *fin.* §. *fin. de procur. in* 6. d *c. insinuatione. & seq. extr. eod. tit.* e *c. in nostra. ext. de procur. in* 6. f *c. licet is. eod. tit. in* 6. g *Clem.* 1. *eod. tit.* h *Clem. fin. eod. tit.*

illo litem contestatus fueris, aut negotium aliter attigeris, post mortem tamen illius, etiam quoad cœpta, procurator esse desinis.

TITULUS III.
DE PACTIS, ET TRANSACTIONIBUS.

Metu judiciorum interdum devenitur ad pacta, ad transactiones, & ad compromissa. h. d.

CONsequens nunc est, ut videamus de serie, & actis ipsorum judiciorum. Sed quia interdum accidit, ut judiciorum metu litigaturi ad pacta, & transactiones veniant, aut ad arbitros declinent, ideo prius paucis de his dispiciamus.

Pacta sunt servanda, & per ea etiam indultis Apostolicis derogari potest. h. d.

§. 2. Et quidem pacta inter quoscunque, quacunque de re inita, regulariter suam habere debent firmitatem: neque enim quisquam, ut divinum monet oraculum, ea quæ de labiis suis procedunt, irrita facere debet. Quod quidem usque adeo obtinet, ut Apostolicis etiam indultis pactum deroget. Inde *a* cum monasterio ab Apostolica sede libera sepultura concessa esset, pactumque esset cum Rectore parochialis Ecclesiæ, ne parochiani ipsius ad sepulturam reciperentur, responsum est, in dicto monasterio sepeliri eligentes, obstante conventione, voti fieri non posse compotes.

Factum, per quod filia dotata renunciat hæreditati paternæ, juramento vallatum, tenet. h. d.

§. 3. Eodem etiam spectat *b*, quod pactum a filia, dum nuptui traditur, cum patre factum, ut dote contenta, ad bona paterna nullum habeat regressum, si juramento vallatum sit, licet lege civili improbetur, servari debeat: cum tale pactum non vergat in æternæ salutis dispendium.

Pactum, quod tendit ad periculum animæ, non ligat. h. d.

§. 4. Quod si servatum in animæ tendat detrimentum *c*, quia forte sit pactum de re turpi, veluti quod post mortem Titii Clerici, Sejus in beneficio succedat: vel aliter de jure, vel de facto sit impossibile, nullam inducet obligationem.

Transactiones, quæ non sunt juri contrariæ, servari debent & partium juribus derogant. h. d.

§. 5. Transactiones *d* quoque similem juris firmitatem obtinent, usque adeo ut juribus omnibus, quæ partibus, aut obtentu præscriptionis, aut privilegii, seu quocunque modo suffragari poterant, vires adimant. Sed & hoc de illis transactionibus intelligere nos oportet, quæ non sunt juri contrariæ. Alioqui si aut super re sacra *e*, & litigiosa, aut in causa matrimonii interpositæ sint, nullum robur obtinent.

TITULUS IV.
DE ARBITRIS.

Qui sint proprie Arbitri. h. d.

ARbitri *f* dicuntur proprie, qui nullam potestatem habentes, consensu litigantium in Judices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum sententiæ stetur.

Tam in Judicem ordinarium, quam delegatum potest compromitti. h. d.

§. 2. Sed etsi qui legitimam in partes potestatem habeant, ab eisdem tamen in arbitros eligi poterunt. Quod non solum de eis intelligendum est *g*, qui ordinariam exercent jurisdictionem, verum etiam de his, qui delegatam tantum obtinent.

Ponit personas, in quas non potest compromitti. h. d.

§. 3. Sed neque servi *a*, nec qui servis similes sunt, Monachi, & Regulares, arbitrium in se recipere possunt. Ad hos enim quies, oratio, & manuum labor, non autem causarum spectat cognitio. Hæretici quoque, apostatæ, schismatici, infideles, & excommunicationis vinculo ob delictum proprium innodati, Arbitrorum in se officium assumere non poterunt.

In Laicum de re spirituali non potest compromitti, nisi sit Clerico adjunctus, vel in eum sit compromissum auctoritate Apostolica. h. d.

§. 4. Sed nec in eum, cujus licet ex delicto aliquo non sit læsa existimatio, Laicus *b* tamen est, de re spirituali compromissum fieri potest. Si tamen *c* is, aut Clerico sit adjunctus, aut Apostolica auctoritate compromissum susceperit, Arbitri partes exequi minime prohibebitur.

In fœminas non potest compromitti, nisi id permittat regionis consuetudo, & ordinis. Qui non prohibetur, potest recipere compromissum. h. d.

§. 5. Fœminæ *d* quoque licet illæ summæ opinionis existant, ab omni judiciali examine usque adeo sunt separandæ, ut ex illarum sententiis nulla pœna adversus illius contemptores, nullaque pacti exceptio oriatur, nisi regionis probata consuetudo talium munerum participes illas redderet. Cæteri vero, quos neque sacrorum Canonum, nec secularium legum statuta specialiter arcent, omnes ad tractanda arbitria admittendi erunt.

Reperiuntur quidam, qui non possunt compromittere. h. d.

§. 6. Sicuti autem ii, quos supra recensuimus, arbitria exercere prohibentur, ita etiam illorum quidam compromittere non permittuntur, qui tam ex libris Pontificii, quam Cæsarei juris commodius cognosci poterunt.

Ponit causas, super quibus non potest compromitti. Et quod super matrimonio spirituali potest compromitti, secus super carnali. h. d.

§. 7. Pleræque etiam causæ arbitrorum notionem effugiunt: nam *e* liberales, matrimoniorum, filiationum, monachationum, conversionum, in integrum restitutionum: item *f* criminales, & quæ majores Judices exigunt, per arbitros cognosci non possunt. Quod autem diximus, de matrimoniis compromitti non posse, de carnalibus intelligendum est: nam quod de spirituali matrimonio compromitti possit, secundum ea, quæ supra duximus, nulla est dubitatio.

Arbiter super pluribus, si super uno tantum pronunciet, non expirat compromissum, nisi habuerit a partibus facultatem ita pronunciandi. h. d.

§. 8. Finiuntur autem arbitria pluribus modis: utputa, sententiæ prolatione, & temporis lapsu. Sententiæ prolatione finiuntur arbitria, cum de omnibus, de quibus compromissum fuerit, arbiter pronunciavit. Nam si de quibusdam tantum sententiam tulerit, nisi talem pronunciandi potestatem a partibus habuerit, compromissum non expirat.

Termini lapsu compromissum expirat. h. d.

§. 9. Lapsu temporis expirat arbitrium, cum terminus compromisso comprehensus re infecta labitur.

Morte tam arbitrorum, quam compromitentium expirat compromissum, nisi specialiter sit dictum de hæredibus compromittentium. h. d.

§. 10. Mortis *g* quoque interventu compromissa irritantur, tam arbitrorum, quam etiam litigatorum. Compromissum *h* enim in compromittentis hæredes non extenditur, nisi de his quoque specialiter caveatur. Sunt & alii modi, quibus compromissa finiuntur: quos ta-

a C. 1. *de pact. in 6.* b *c. 2. de pact. in 6.* c *c. fin. extra. de pact.* d C. 1. *ext. de trans.* e *c. constitutus. & c. fin. ext. de transact.* f *cap. a Judicibus. §. arbitrarii. 2. q. 6.* g *can. cum olim. extr. eod. gl. pen. can. a Judicib. 2. q. 6.*

a *Can. 2. §. servi. 7. q. 7.* b *c. contingit. extr. eod.* c *c. per tuas in fin. extr. eod.* d *c. dilecti filii. extr. eod.* e *c. pen. in fin. extr. de rest. in integ.* f d. *c. pen. in initio.* g *c. pen. extr. de offic. del.* *c. ex parte. in fin. extr. eod.* h *c. fin. ext. eod.*

men, ut ad cœptum judiciarii ordinis propositum festinemus, ex aliis juris libris cognoscendos relinquimus.

TITULUS V.
DE IN JUS VOCANDO.

Judex debet habere notarium, vel duos viros idoneos, qui scribant acta judicii. h. d.

ERGo si partes neque pactionibus, neque transactionibus, neque compromissis concordes reddi poterunt, ad Judicem deveniendum erit. Illud autem in primis prospicere Judicem oportebit, ne scilicet debitæ solennitates in judicio prætermittantur: adhibebitque *a* publicam personam, aut duo viros idoneos, qui universa acta judicii conscribant, ut Innocentiana constitutione in generali Concilio edita latius continetur.

Initium judiciorum est citatio, sine qua omnes actus regulariter sunt nulli. h. d.

§. 2. Omnium *b* autem judiciorum instituendorum principium, & fundamentum sunt citationes, sine quibus omnia, quæ adversus absentes in omni negotio, aut loco aguntur, viribus carent. Nam neque naturalis, neque civilis ratio quenquam indefensum judicari permittit. Quicunque igitur cum altero judicio contendere voluerit, ante omnia curare debet adversarium ita moneri, ut sese coram Judice exhibere teneatur.

Ex quatuor capitibus elusoria redditur citatio: & citatus a non suo Judice non tenetur comparere. h. d.

§. 3. Fit tamen interdum pluribus modis *c*, ut quis vocationi de se factæ parere non compellatur, ut puta ex personæ qualitate, loci conditione, temporis ratione, & forma citationis. Personæ qualitas inefficacem reddit citationem tam jus dicentis, quam etiam in jus vocati. Nam si te is in jus vocet, quem tibi Judicem non esse competentem manifestum sit, dubio procul ad comparendum vocatio talis te minime coarctabit.

Qui legitime citatus mutavit Judicem, non propterea potest declinare Judicem, cum sit præventus. h. d.

§. 4. Si tamen *d* contigerit eum, qui legitime citatus fuerit, alterius postmodum fieri jurisdictionis, quasi præventus, jus revocandi forum non habebit.

Citatus ad instantiam spoliatoris non tenetur comparere. h. d.

§. 5. Idem juris est, si judex quidem tuus sit *e*, ex eo tamen te mandet vocari, ut in judicio cum spoliatore tuo stare compellaris; nec enim antea comparere cogeris, quam ad omnia canonice restitutus fueris *f*.

Ex qualitate loci citatio non arctat ad comparendum. h. d.

§. 6. Locus *g* quoque, ad quem vocatus fueris, tunc invalidam reddit citationem, cum aut incertus est, aut citantis non subest jurisdictioni. Idem etiam dici poterit, si citandus extra Judicis territorium moram trahere comperiatur. Tunc enim jus dicenti impune non paretur. Quemadmodum & si locus citationi designatus pestilens sit, aut alias pro citato male tutus *h*.

Diebus feriatis in honorem Dei etiam ex consensu partium non potest procedi. Et angustia temporis ad comparendum dati vitiat citationem. h. d.

§. 7. Sed & si te Judex jusserit adesse, aut inter angusta nimis tempora, aut quæ veneranda sint divini cultus gratia, nullas vires habebit talis jussio *i*. Quamvis enim non prorogare, sed expedire debeat quæstiones, usque adeo tamen his diebus judiciorum strepitus debet conquiescere, ut nisi vel necessitas cogat, vel pietas suadeat, consentientibus etiam partibus, processus habitus non teneat.

Feriis indultis hominum causa renunciari potest. h. d.

§. 8. Aliud *a* autem obtinet, si ob hominum necessitates feriæ indultæ fuerint. Tunc enim acta cuncta tenent, si de partium processerint voluntate.

Delegatus debet in citatione inserere tenorem suæ commissionis, & designare auditorium. Secus est in ordinario. h. d.

§. 9. Jam vero multum interest, delegatusne citet, an ordinarius. Ille enim, cum aliena utatur jurisdictione, longe remotos, non nisi literis commissionis *b* suæ tenorem continentibus, & inter certa spatia quem vocare poterit. Et cum proprium non habeat auditorium, certum hujusmodi literis locum, ubi se citatus exhibere valeat, designare illum oportebit: cum in ordinario nulla subsit hujusmodi necessitas.

Ponit, quid agendum sit delegato, si jurisdictio ejus expirat in peremptorio. h. d.

§. 10. Item in delegato quæri potest, si peremptorie *c* partes is citaverit, & earum altera, die data, sese absentat contumaciter, an saltem circa ultimam diei partem sit in negotio procedendum. Et utrum, si duxerit expectandum, sit iterum citandus contumax. Et in hac specie multum interest, duret jurisdictio post peremptorium terminum, an expiret. Primo enim casu in diem alteram æquitate suadente Judex expectare poterit, nec propterea peremptorio elapso pars contumax citanda erit, nisi gratiam eidem fecerit benignitas judicantis: posteriore vero, ne frustra judicialis instantia evanescat, si partes cum id noverint, se Judici non præsentaverint hora, qua congrue procedi possit ad exequendum, propter quod eis legitime terminum peremptorium assignaverit, ad executionem libere procedere poterit. Discretus tamen Judex in assignatione peremptorii non debet jurisdictionem suam, nisi necessitas urgeat, adeo coarctare.

Citatus potest legitimo impedimento non comparere: quo tamen cessante debet se Judici præsentare. h. d.

§. 11. Adhuc tametsi omnia solenniter peracta fuerint, nec vocatus accedat ad Judicem, quibusdam casibus excusandus erit, ut puta si facto adversarii impeditus, aut ad majus tribunal vocatus, vel vinculis, aut infirmitate detentus, aut aliis *d* similibus causis implicatus non accesserit. Debet tamen cessante impedimento, quanto poterit citius, Judici sui copiam facere *e*.

TITULUS VI.
DE DOLO, ET CONTUMACIA,
ET IN POSSESSIONEM MISSIONE.

Quis dicatur contumax, & quid sit Contumacia, & quibus pœnis puniatur. h. d.

ERgo juridice vocatus, & nulla legitima causa impeditus, si se Judici præsentare neglexerit, adversario accusante contumaciæ crimen incurrit. Est enim contumacia, erga Judicem vel Prælatum commissa inobedientia. Hæc autem varie juribus coercetur: nunc enim litis damno, nunc mulcta, nunc expensarum refectione *f*, & rei sequestratione, vel Ecclesiasticæ sententiæ *g* innodatione ob contumaciam suam conventus afficitur.

Actor mittitur in possessionem rerum rei contumacis, & post annum efficitur verus possessor, reservata quæstione super proprietate. h. d.

§. 5. Illud quoque videtur ordinarium, ut contumace adversario tuo existente, in possessionem earum rerum, de quibus quæstio vertitur, vel *h* quæ alias sunt in patrimonio

a *C. quoniam contra ext. de probat.* b *gl. pen. c. Ecclesia sanctæ Mariæ. ext. de constit.* c *gl. 2. can. pen. 3. q. 2.* d *c. pen. ext. de foro compet.* e *gl. 2. can. pen. 2. q. 2.* f *c. fin. 5. q. 2.* g *gl. 2. c. pen. 3. q. 2.* h *c. ex parte tua. extr. de appellationib.* i *c. fin. ext. de feriis.*

a *C. fin. in fin. ext. de feriis.* b *C. 2. ext. de dilat. gl. 2. c. pen. 3. q. 2.* c *c. consuluit nos. ext. de offic. deleg.* d *c. quoniam. §. si autem de carnal. ext. ut lite non contest.* e *c. cum dilecti. ext. de dolo & contumac.* f *c. cum dilecti. in fin. ext. eod.* g *c. tuæ fraternitatis. ext. ut lite non contestata.* h *c. fin. §. in alio is. extr. ut lite non contestata.*

monio rei, pro modo debiti, si personalis instituatur actio, custodiæ causa inducaris, ut tædio affectus reus veniat aliquando responsurus. Quod si *a* adhuc per annum in sua contumacia perseveraverit, Judice decernente verus possessor efficieris, super proprietate duntaxat adversæ parti defensione reservata. Sed si missus in possessionem *b* fructus dilapidet, sequestrandi erunt, & quod distractum est, in pristinum statum erit revocandum.

Si ob potentiam adversarii contumacis non possit actor possessionem ingredi, vel illam amiserit, nihilominus efficitur verus possessor elapso anno. h. d.

§. 3. Si tamen propter rei potentiam *c*, sive dolum contigerit, ut intra annum rem custodiendam nancisci non possis, vel etiam acquisitam amittas, nec contumax melioris, quam obediens, conditionis existat, de canonica æquitate sancitum est, ut hoc etiam casu verus elapso anno possessor actor constituatur.

Si reus contumax dederit cautionem de stando juri, nec mulctandus est, quod adversarium non fuerit passus esse in possessione. Et missionem passus restituetur. h. d.

§. 4. Hoc tamen *d* tunc obtinet, cum reus nullam cautionem præstitit: nam si de stando juri caverit, nec mulctandus, & missionem passus illico restituendus erit.

Actor anno lapso non reputatur possessor, si per eum steterit, quo minus intraverit possessionem. h. d.

§. 5. Idem *e* juris est, si annus elapsus esse proponatur, per reum tamen non steterit, quo minus ante terminum, & possessionem receperit, & cautionem dederit.

Excommunicatus a delegato Principis, etiam delegato mortuo non potest ab ordinario absolvi, vel alio, præterquam in mortis articulo, vel de mandato Papæ. h. d.

§. 6. Quæri *f* contigit, si delegatus, qui reum propter contumaciam manifestam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem causa rei servandæ in possessionem induxit, rebus eximatur humanis, an eidem juri parere volenti, & idoneam cautionem offerenti Ordinarius absolutionis beneficium impertiri, & possessionem restituere valeat. Et responsum est, quod cum delegatus, quoad hoc, sit Ordinario major, excommunicatus ab eo non potest per alium, præterquam in mortis articulo, sine mandato summi Pontificis absolutionis gratiam obtinere, vel possessionem recuperare, nisi alius ei in onere successerit, & honore.

Passus missionem, si mortuo delegato præstet infra annum cautionem de parendo juri, etiam post annum recuperavit possessionem h. d.

§. 7. Sed *g* ne missus in possessionem verus efficiatur post annum possessor, missionem passus coram Ordinario, vel, si ejus copiam habere nequiverit, coram publicis, & honestis viris, ut quasi præscriptionem interrumpat annalem, offerre, ac præstare poterit de parendo juri cautionem, ut sic etiam post annum per Apostolicam sedem possessionem recuperare mereatur.

In causis beneficialibus non habet locum missio in possessionem, sed in locum ejus poterit procedi lite non contestata. h. d.

§. 8. Sed *h* ista quidem tunc procedent, cum de profanis rebus erit disceptatio: nam qui super dignitate, personatu, vel beneficio Ecclesiastico obtinendis com aliquo litigat possessore ob partis adversæ contumaciam in possessionem mittendus non erit, ne per hoc ad ea ingressus vitiosis pateat. Licebit tamen Judici hoc casu etiam lite non contestata diligenter examinato negotio, ipsum fine debito terminare, contumaciam absentis divina replente præsentia.

Contra reum contumacem, si de causa liqueat, potest ferri sententia etiam in causa profana, lite contestata: contra actorem vero etiam lite non contestata. h. d.

§. 9. Quod interdum etiam in profanis obtinebit, ut puta *a* si contestata lite reus contumax fuerit, & de causa liqueat, vel actor ipse contumaciæ crimen incurrat: quo casu etiam lite non contestata instante reo Judex & testes recipere, & sententiam ferre debebit.

Si actor non venerit in termino, ad quem reum citate fecerit, debet reo reficere expensas, & cavere de in posterum comparendo: alias non admittitur ad aliam citationem. h. d.

§. 10. Idem *b* quoque actor, si ad terminum, ad quem adversarium citari fecerit, venire contempserit, venienti reo in expensis propter hoc factis legitime condemnabitur, & ad aliam citationem minime admittendus erit, nisi de fideliter imposterum comparendo idoneam cautionem dederit.

Judex debet esse contentus una pœna ex pluribus, quæ adversus contumacem competunt: & excrescente contumacia potest etiam ad alias procedere. h. d.

§. 11. Quod autem diximus, juribus varie contumaciam coerceri, non est ita accipiendum, quasi omnes simul pœnas jus dicens infligere contumaci debeat, sed quod variarum pœnarum sibi datur optio: unde alterutra, quæ magis timeri debeat, Judex a principio contentus erit, ad aliam nihilominus processurus, si hoc meruerit protervitas contumacis.

TITULUS VII.
DE LIBELLI CONCEPTIONE, ET OBLATIONE.

Actor reo comparente debet clarum Judicii libellum offerre: & quid sit Libellus. h. d.

In primis igitur reo in assignato termino comparente Judici libellum actor offert *c*, & illum ita clarum, & planum, ut ex ejus inspectione deliberare reus valeat, utrum cedere velit, an contendere, atque ut, si contendendum sit, despicere valeat Judex, quemadmodum a se concipienda sit sententia. Nihil enim aliud est libellus *d*, quam brevis scriptura claram actoris intentionem continens, & contra adversarium necessario concludens.

Libellorum alii sunt accusatorii, alii conventionales. h. d.

§. 2. Porro libellorum duæ sunt species *e*: alii enim sunt accusatorii, alii conventionales. Accusatorii sunt *f* quibus quis aliquos apud Judicem alicujus criminis reos defert: de quibus quidem in præsenti nobis non est institutus sermo, sed infra suo loco, & ordine dicetur. Conventionales sunt *g*, quibus in civilibus disceptationibus utimur, dum rem nostram, aut quam nobis deberi putamus, in judicio petimus.

Quæ debeat continere libellus: & quod ineptus, vel obscurus libellus non obligat ad respondendum: & quod Judex illum potest lacerare. h. d.

§. 3. Exprimet igitur oblatus libellus non solum agentis, & conventi nomen, sed & jus dicentis, & petitæ rei *h*, & actionis qualitatem. Et si personali *i* experiendum sit actione, petendi quoque causa exprimenda erit: alioqui nec conventus respondere tenebitur, & Judex libellum non legitimæ conventionis formam continentem concerpere ac destruere poterit.

Plures dantur casus, in quiqus solennis libelli porrectio non est necessaria. h. d.

§. 4. Sunt tamen casus, in quibus solennis hæc libelli oblatio minime est necessaria *k*: veluti de quibus in plano, ac sine strepitu & figura judicii procedendum erit, & in quibus etiam non contestata lite testes recipi possunt, & alii plures.

Bene-

a C. 1. extr. de eo qui mit. in poss. b C. 2. extr. de sequest. poss. c c. contingit ext. eod. tit d c. 1. eod. tit. e c. 2. in fin. ext. de eo qui mit. in poss. f pastoralis officii. §. præterea. ext. de off. ord. g c. pastoralis. officii. §. præterea. verf. veruntamen. extr. de off. ord. h c. unic. de eo qui mit. in poss. in 6.

a C. causam quæ. & c. seq. ext. eod. b c. 1. eod. tit in 6. c c. induciæ. §. offeratur. 3. q. 3. d c. 1. in gl. 1. ext. de libobl. e gl. 1. c. 1. ext. eod. tit. f C. præscripta sit. §. libel. 8. q. 8. g d. gl. 1. can. 1. eod. tit. ext. h c. 2. ext. eod. tit. i c. fin. ext. eod. tit. k Cl. sepe, de verb. sig.

Bene faciet Judex si rem terminare quæret sine tela judiciaria, h. d.

§. 5. In his quoque casibus, in quibus libelli est necessaria porrectio, probe Judex fecerit, si principales personas, vel in subsidium etiam advocatos factum ipsum proponere jusserit, & sine tela judiciaria controversiam terminare tentaverit.

Oblato libello debent reo dari dilationes ad excipiendum, & ad evitandam obscuritatem una materia est uno loco tractanda. hoc dicit.

§. 6. Oblato tamen secundum juris ordinem libello, certæ reo convento indulgendæ sunt induciæ a, quibus deliberet, cedendum sibi sit, an contendendum: acceptandus, an recusandus Judex: denique, ut proponat, si quas habet, exceptiones. Quæ propterea comparatæ sunt, ut ii, adversus quos instituuntur actiones, defendantur. Harum vero quædam ante litis contestationem opponendæ erunt, quædam vero etiam post contestatam litem. Sed ne, si qui inter has alieni tractatus medii fuerint interjecti, hujusmodi sectio obscuritatem pariat, videamus nunc generaliter de exceptionibus.

TITULUS VIII.
DE EXCEPTIONIBUS, ET REPLICATIONIBUS.

Quid Exceptio, & quod duplex ejus est species, dilatoria & peremptoria. Et quod dilatoriarum quædam respiciunt Judicem, quædam actorem, quædam reum, quædam causam. h. d.

Exceptio est b actionis vel intentionis exclusio. Exceptionum summa divisio in duo genera deducitur c: aut enim sunt dilatoriæ, aut peremptoriæ. Dilatoriæ sunt, quæ rem & judicium differunt. Harum quædam Judicis personam respiciunt, quædam agentis, quædam rei conventi, quædam vero actionis & causæ qualitatem. Personam Judicis respiciunt, vel quæ illius incompetentiam arguunt, vel quæ de ipso suspicionem ingerunt, secundum ea, quæ supra suo loco latius exposuimus. Et hæ declinatoriæ quoque poterunt appellari. Actoris partem illæ spectant, quæ illum non legitimam in judicio standi personam habere demonstrant: quales sunt procuratoriæ: ut puta, si quis per Monachum, aut Regularem, aut Clericum agere velit. Item si quis ut tutor, vel curator, vel procurator, vel syndicus compareat, & illum tutorem, vel curatorem, vel procuratorem, vel syndicum esse negetur, vel sua non interesse, vel audiri non debere protestetur, & si quæ sunt his similes. Ex persona rei deducuntur: veluti si quis ab eo, qui alienam litem defendit, de judicato solvendo cautionem postulet, aut si ab actore se spoliatum esse reus conventus coram Judice queratur, & propterea restitutionis beneficium imploret, vel si actorem ex legitima causa domum revocet. Actionem & causam respiciunt, ut cum proponitur de ineptitudine, aut incertitudine libelli, aut de litis pendentia, aut cum nondum diem solutionis venisse prætenditur.

Declinatoriæ exceptiones proponi debent ante omnem exceptionem, alioqui amplius opponi non poterunt. h. d.

§. 2. Hæ vero regulariter omnes ante litis contestationem proponi debent: sed quas declinatorias appellavimus, non modo ante litem contestatam, verum etiam ante omnem dilatoriam exceptionem opponere reum oportebit: alioqui si aliam primo proposuerit, cum per hoc in jurisdictionem ejus, coram quo proposuit, consensisse videatur, ejusdem jurisdictionem sero declinare conabitur.

Dilatoriæ exceptiones, non declinatoriæ, regulariter proponuntur ante litem contestatam, quandoque tamen etiam post. h. d.

§. 3. Ergo in initio litis declinatoriæ opponi debent, & probari: cæteræ post oblatum libellum ante litem contestatam intra terminum a Judice assignatum, quandocunque opponi & probari poterunt. Sed & lite contestata quandoque eas opponere licebit, veluti a si qua nuper reo competens exorta fuerit, vel is, qui eam opponere voluerit, postmodum ad suam notitiam pervenisse jurejurando fidem faciat, vel esset hujusmodi, quæ retroactum processum nullum redderet, ut est ea, quæ vel mandati, vel jurisdictionis defectum arguit.

Et ex loco, & ex tempore, & ex aliis fontibus ducuntur exceptiones. h. d.

§. 4. Ducuntur autem hujusmodi exceptiones non solum ex supra positis causis, sed etiam ex loco, ex tempore, & ex aliis pluribus, ut tam Pontificii, quam Cæsarei juris libris facile est legentibus cognoscere.

Exceptio excommunicationis licet sit dilatoria, tamen potest opponi & ante & post litem contestatam. h. d.

§. 5. His annumeranda est etiam excommunicationis b exceptio, quæ licet & ipsa dilatoria sit, a cæteris tamen dissimilem naturam sortita esse deprehenditur: nec enim post oblatum tantum libellum ante contestatam litem velut cæteræ; sed in qualibet parte litis opponi poterit c, peremptorio termino ad proponendum exceptiones declinatorias & dilatorias præfixo minime obstante. Quod est in hac exceptione specialiter observandum, ne quisquam in periculum animæ suæ excommunicato communicare compellatur: quod si eam reus omiserit, ut arctor sumptibus & laboribus fatigetur, in expensis legitimis condemnandus erit.

In opponenda exceptione excommunicationis servanda est certa forma. h. d.

§. 6. Sed cum per malitiam hæc exceptio in judiciis opponeretur frequentius, Innocentiana constitutione consultissime cautum est d, ut certa in ea proponenda forma servari debeat, uti ex ipsius constitutionis tenore facile apparere potest.

Exceptio excommunicationis potest actori opponi in prima tantum instantia, non in secunda. Idem de cæteris dilatoriis. h.d.

§. 7. Hæc e autem in prima tantum instantia sibi locum vendicant: quod si succumbens actor appellaverit prætextu excommunicationis oppositæ, a prosequutione appellationis minime excludendus erit: quod & in cæteris dilatoriis multo magis locum obtinet.

Reus excommunicatus licet reconvenire non possit, admittitur tamen ad proponendas suas legitimas defensiones. h. d.

§. 8. Reus f autem nullo obstante excommunicationis vinculo, velut recte convenitur, ita ad legitimas defensiones semper admittitur. Satis enim absurdum esset, si actore impugnante defensionis copia reo denegaretur: quia sic multoties condemnaretur absolvendus. Reconventionis tamen potestas eidem minime permittitur.

Superius dicta de excommunicatione, intelliguntur de majori. h. d.

§. 9. Cæterum g quæ supra de excommunicatione diximus, non de quacunque excommunicatione sunt intelligenda: sed de ea tantum, quæ a perceptione sacramentorum, & a fidelium communione separat, ut etiam ipsa Innocentianæ constitutionis verba demonstrant.

Peremptoriæ exceptiones sunt, quæ jus actoris perimunt, & semper agentibus obstant. h. d.

§. 10. Peremptoriæ, seu elisoriæ exceptiones sunt, quæ in totum jus agentis perimunt h, & semper agentibus obstant: qualis est, doli mali, metus, pacti conventi, solutionis, jurisjurandi, præscriptionis i, transactionis, & rei judicatæ, & si quid contra leges factum esse dicatur Ex-

a *Can. induciæ. §. offeratur*. 3. q. 3. b *gl. in vers. irritari. c. dudum*. *Cl*. 2. *ex. de elect. gl. fin. c. ex parte. extr. de foro comp.* c *gl*. 1. *c. exceptionum. ext. eod. de except.*

a *C. pastorali. in fin. extr. eod. tit.* b *C. exceptionem excommunicationis. ext. eod.* c *Cl*. 1. *eod. tit.* d *C*. 1. *eod. tit. in* 6. e *C. significavit. ext. eod.* f *C. cum inter. ext. eod. tit.* g *C*. 1. *eod. tit. in* 6. h *C*. 1. *de litis contest. in* 6. i *C*. 2. *in fin*. 3. *q*. 6.

Exceptiones peremptoriæ litis finitæ sunt, quæ impediunt litis ingressum. h. d.

§. 11. Harum quædam dicuntur peremptoriæ litis finitæ, quædam simpliciter peremptoriæ. Peremptoriæ litis finitæ sunt, quæ litis impediunt ingressum, & adversus agentem omni tempore opponi possunt *a*: qualis est exceptio transactionis, jurisjurandi, & rei judicatæ, quæ vel in ipso limine judicii proponi poterunt *b*. Cum enim super negotiis, transactione, jurejurando, & sententia decisis, alias lis inchoata terminata fuerit, valde absonum visum fuit, super eisdem novum assumi debere judicium, & quasi in infinitum forensia jurgia protrahere. Inde quoque litis finitæ exceptiones appellantur, quod, ut aliquis esset finis litium, institutæ fuerint. Idem juris est in aliis etiam peremptoriis exceptionibus, quæ vulgo manifestæ sunt, & notoriæ habentur.

Exceptiones peremptoriæ proponuntur post litem contestatam ante sententiam. h. d.

§. 12. Cæteræ vero litis contestationem minime impediunt, atque ante sententiam erunt regulariter proponendæ: quas quidem si dolo malo suo tempore in prima instantia reus proponere distulerit, etiam in causa appellationis opponendi sibi facultas denegabitur.

Præjudiciales exceptiones sunt, quæ alteri causæ præjudicium afferunt, puta exceptio consanguinitatis, causæ restitutionis viri, exceptio natalium, petitio hæreditatis. h. d.

§. 13. Sunt etiam quædam exceptiones, quæ præjudiciales appellari possunt, ex eo quod alteri cognitioni præjudicium afferunt: utpote, si qua mulier Titium in virum petat, qui ad mulieris intentionem elidendam consanguinitatis objiciat exceptionem *c*: qua probata, cum quæstio principalis perimatur, de ipsa est cognoscendum, antequam ad diffinitionis articulum procedatur. Idem *d* si petenti hæreditatem natalium objecta sit exceptio. Cum enim successionis causa a causa natalium dependat, posteriore quoque loco cognoscenda erit.

Spoliatus opponens de spolio in modum exceptionis, non cogitur respondere antequam sit restitutus. h. d.

§. 14. Sed *e* & si quæstio spolii in modum exceptionis petentibus objecta fuerit, probationes super spolio primitus erunt audiendæ: eoque legitime probato reus non cogetur respondere *f* positionibus, donec integre restitutus fuerit.

Non deb t Judex in causa supersedere obtentu exceptionis spolii, nisi dicatur factum ab actore, & hoc in civilibus: in criminalibus vero potest etiam objici de spolio a tertio facto, si quis dicatur, vel tota sua substantia, vel majori parte spoliatus: nec agenti super rebus Ecclesiasticis potest opponi exceptio spolii rerum privatarum, vel contra. h. d.

§. 15. Sed quia hujusmodi exceptionem nonnunquam in judiciis calumniose propositam causas Ecclesiasticas contingebat impedire, & per interpositas appellationes principalis causæ cognitionem perimere: consultissime Innocentiana *g* constitutione decretum fuit, ut in civilibus negotiis spoliationis objectu ab alio, quam ab actore factæ, Judex in causa principali procedere non postponat. In criminalibus vero etiamsi a tertio spoliatus fuerit, dumtamen, vel tota sua substantia, vel majori parte ipsius se per violentiam privatum affirmet, objecta exceptio processum differet, pœnis statutis, si eandem intra certa tempora non probaverit objiciens: eo quoque salubriter adjecto *h*, ut rerum privatarum spoliatio, agenti super Ecclesiasticis, vel ex contrario, non opponatur.

Accusato excipiente de spolio a tertio facto, debet indulgeri tempus, intra quod restitutionem petat, & causam si potest finiat: quo elapso, non obstante tali exceptione, accusari poterit. h. d.

a C. 1. *de litis contest. in 6.* b *c.* 2. 3. *q.* 6. c *c. literas tuas ext. de rest. spol.* d *c. pen. extr. de ord. cog.* e *c. fin. ext. de ord. cog.* f *petitionibus, melius.* g *c. 1. de rest. spol. in 6.* h *d. c. 1. §. fin.*

§. 16. Inter scholares *a* olim dubitari contigit, si spoliatus a tertio contra suum accusatorem de spolio excipiat, an ei tempus indulgeri debeat, infra quod restitutionem imploret, ne forte sic existens omnem accusationem eludat: & id æquitati & juri satis consonum visum fuit. Unde si infra tempus indultum restitutionem non petierit, & causam, cum posset, ad finem non perduxerit, non obstante exceptione spolii, deinceps accusari poterit.

Exceptiones contra testes, peremptoriarum naturam sapiunt, ideo ante sententiam proponendæ. h. d.

§. 17. Sunt & aliæ exceptiones, quas proprie neque dilatorias, neque peremptorias appellaveris: cujsmodi sunt, quæ adversus productos testes opponuntur, utputa *b*, si quis Mævium examinatum, infamem, excommunicatum, vel alias criminosum esse dicat. Quæ tamen cum ad peremptoriarum naturam accedere videantur, ipsæ quoque ante sententiam proponendæ erunt.

Ponit differentiam, utrum testi objiciatur crimen, de quo nunquam alias fuerit convictus: vel objiciatur crimen, de quo alias quis confessus & convictus fuit. h. d.

§. 18. Multum tamen interest, an per exceptionem tantum testibus opponantur crimina, de quibus nunquam accusati fuerint: an vero ea, de quibus alias convicti, vel confessi fuerunt. Primo enim casu *c* objectorum criminum probatio antea exhibenda erit, quam causa per sententiam terminetur: & si convicti vel confessi fuerint, ordinaria cessante pœna, sufficiet, quod a perhibendo testimonio repellantur, præsertim cum objectum crimen minime causam contingat. Posteriore vero, cum non sit cuiquam contra alios credendum, nisi se prius probaverit innocentem, a ferendo testimonio penitus repelli poterunt.

Opponens exceptionem, quæ adversus opponentem opponi potest, nihil agit, & hoc, si proprio nomine excipiat, secus, si nomine suæ Ecclesiæ. h. d.

§. 19. Cavebit autem reus, ne quam contra adversarium suum exceptionem porrigat, cujus ipse nexibus implicetur: cum scire debeat, nullum hanc esse juris effectum habituram: veluti *d* si plura beneficia possidens de eadem pluralitate adversus alium excipiat: vel si perjurium *e* aut excommunicationem is objiciat, qui pejeravit, vel Ecclesiastica sententia innodatus fuerit. Hoc tamen ita recipiendum est, cum proprio nomine conventus excipit *f*: cæterum si suam defendens Ecclesiam, tales exceptiones opposuerit, audiendus erit, nec quod opponens eisdem sit obnoxius, replicari poterit.

Qui excipit, non confitetur agentis intentionem, & potest quis plures etiam contrarias exceptiones opponere, & si Judex non admittat, potest appellari, & Judex puniri. h. d.

§. 20. Postremo sciendum est eum, qui excipit *g*, non propterea agentis intentionem confiteri illum videri, cum eidem non solum unam, sed etiam plures, quanquam contrarias, proponere liceat; quæ si legitimæ fuerint, & Judex non admiserit, reo quidem per appellationis remedium succurretur, & Judex ipse meritis pœnis coercendus erit.

Adversus exceptiones dantur replicationes. h. d.

§. 21. Dantur adversus exceptiones replicationes: de quibus multis agere supervacuum esset, cum institutæ sint ad similitudinem exceptionum quæ adversus actiones opponuntur: de quibus si quis plenius velit intelligere, ex his, quæ superius diffuse de exceptionibus posuimus, mutuari poterit.

TITU-

a C. 1. §. *solet autem. de restit. spol. in 6.* b *c. præsentium ubi gl. extr. de test.* c *c. 1. extr. eod. tit.* d *c. cum Ecclesiæ. extr. eod. tit.* e *gl. in c. præsentium. & c. testimonium. extr. de test.* f *c. cum dilecti filii, extr. eod. tit. de exceptione.* g *c. cum venerabilis. extr. eod. tit. de exception. de regul. jur. in 6.*

TITULUS IX.
DE MUTUIS PETITIONIBUS.

Si reus conventus nolit, vel non possit excipere, si habeat unde actorem reconveniat, poterit illum reconvenire. h. d.

IGitur oblato ab actore libello, si reus conventus nulla sit exceptione munitus, quæ vel judicium differat, vel litis ingressum impediat, mutuis petitionibus adversarium suum fatigare poterit, & agentem coram eodem Judice antequam litem contestetur, reum constituere. Cujus enim quis *a* in agendo observat arbitrium, eundem habere contra se Judicem in eodem negotio dedignari non debet. Proposita ergo actoris intentione, & responsione facta super quæstionibus rei monitione præmissa, incontinenti actor respondere compellendus erit, ut vicissim postea rationes partium Judex audiens, concordia, vel judicio utriusque negotium terminet.

Etiam coram Judice delegato potest reus actorem reconvenire. h. d.

§. 2. Nec solum coram Ordinario reconventio talis sibi locum vendicat, verum *b* etiam coram delegato: unde nisi reus literas impetrare maluerit, actorem sibi obnoxium eodem durante judicio coram datis Judicibus reconvenire poterit.

Actoris & rei reconvenientis æqualis debet esse conditio in judicio. h. d.

§. 3. Utriusque autem, tam actoris, quam rei reconvenientis æqua debet esse conditio: unde *c* cum causa appellatione remota committitur, si reus actorem reconvenerit, uno eodemque jure circa appellationis remedium uterque censendus erit.

Coram arbitris non habet locum reconventio. h. d.

§. 4. De arbitris dubitari poterit, an coram eis reconventioni locus esse possit *d*? & cum arbitri judicare non possunt, nisi de his tantum, super quibus in eos compromissum fuit, responsum est, coram eis reconventionem locum habere non posse.

Reus conventus coram Judice Laico, non potest reconvenire actorem super causa spirituali. h. d.

§. 5. Interdum etiam accidit, ut nec coram ordinario, nec coram delegato Judice reo actorem convenire sit potestas, utputa si coram Judice Laico conventus, actorem super causa juris patronatus, decimarum, matrimonii, aut alia spirituali reconvenire velit.

Excommunicatus non potest reconvenire. h. d.

§. 6. Idem *e* juris est, si conventus excommunicationis vinculo innodatus existat. Huic enim, licet alioqui excipiendi facultas minime sit interdicta, actorem tamen reconvenire non conceditur, ne quod (ut supra diximus) in defensionis remedium sustinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

Super causa criminali non admittitur reconventio: idem in causa depositi. h. d.

§. 7. Illis quoque, qui coram Judice criminaliter conventi fuerint *f*, vel super deposito, nisi se prius innocentes probaverint, & depositum restituerint, alios criminandi, vel conveniendi licentia non conceditur.

TITULUS X.
DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

Intentans spolia non potest reconveniri, nisi super causa spolii. h. d.

IS quoque, qui se quibusdam rebus, aut juribus spoliatum conqueritur, ab adversario suo reconveniri non poterit: nam super spoliatione conventus, adversus restitutionem petentem non est, nisi super quæstione spolii, audiendus. Restitutionis enim petitio in hoc privilegiata esse noscitur, ut ipsam intentans, non cogatur ante restitutionem spoliatoribus respondere. Unde *a* cum quis se de beneficii possessione violenter ejectum apud Judicem conqueritur, si adversarius eundem non canonice dicat institutum, de violenta prius ejectione, quam de Canonica institutione cognoscendum erit.

Spoliatus est ante omnia, & quoad omnia, restituendus, hoc dicit.

§. 2. Sed etsi spoliatus non primus coram Judice super spolio sibi illato consistat, sed criminali judicio ab adversario lacessitus spoliationis causam proponat, ita demum super petitione Judex procedere poterit, si prius restitui spoliatum sua sententia jusserit: omnes enim leges tam Ecclesiasticæ, quam seculares ante omnia cuncta spoliatis, vel ejectis redintegranda *b*, & damna sarcienda esse præcipiunt: fructus *c* quoque non tantum a violento possessore percepti, sed etiam qui a veteri possessore percipi verisimiliter potuissent, restituendi erunt: nec restitutionis solum sententia sufficiet, nisi re ipsa omnia Judicis officio restituantur, ita ut ejectus, vel spoliatus etiam naturalem possessionem recipiat, cunctaque, quæ sibi oblata fuerint, eodem, unde surrepta fuerunt, revocentur.

Quæstio spolii per modum reconventionis proposita, non impedit processum super alia causa civiliter institutum. h. d.

§. 3. Quod si civiliter conventus adversario spolii quæstionem regerat, cum mutuæ tunc intelligantur petitiones in idem judicium deductæ, vicissimque tractatæ, unica simul erunt sententia terminandæ.

Cum spolium proponitur in modum exceptionis, nulla fertur restitutionis sententia: sed quamdiu non fuerit reus restitutus, non est cogendus actori respondere. h. d.

§. 4. Sed hæc quidem obinent, cum in modum actionis spolii quæstio proponitur: sed si citra litis contestationem de spolio quis excipiendum duxerit, super ipsa quidem exceptione, probationes primitus recipiendæ erunt: ea tamen legitime probata, nulla restitutionis erit ferenda sententia, sed tamdiu spoliatori super petitionibus suis respondere cogendus non erit *d*, donec ab ipso restitutus fuerit. Quemadmodum enim, si in modum exceptionis aliquod crimen testi objicitur *e*, ut a testimonio repellatur, etsi crimen contra eum civiliter probatum fuerit, sibi pœna non infligitur ordinaria, sed ejus duntaxat testimonio non creditur: sic spoliatione in modum exceptionis tantum probata, restitutionis sententia minime ferenda erit.

Tribus casibus privatus a Judice dicitur spoliatus, si non servavit juris ordinem, si nulliter pronunciavit, si erat Judex incompetens. h. d.

§. 5. Spoliatus autem non solum is intelligitur, qui a privato quocunque homine rerum quorundam possessione indebite privatus fuit: sed etiam *f* ille, quem Judex ipse juris ordine prætermisso, beneficio, vel aliis rebus carere coegit, vel is, qui licet juris quidem ordinem servaverit, spoliati tamen, & de facto damnati Judex erat incompetens: vel si Judex sit competens, circa privationem tamen nulliter pronunciavit.

Spoliasse & is intelligitur, qui mandavit spoliari, aut spolium suo nomine factum ratum habuit, vel spoliatori successit in vitium. h. d.

§. 6. Is quoque spoliasse intelligitur, qui licet ipse non spoliaverit, per alium tamen spoliari mandaverit *g*, aut spolium suo patratum nomine ratum habuerit: unde & is restitutioni obligabitur, quemadmodum *h* & ille, qui rem indebite occupatam, scienter recipiendo spoliatori

Ppppp

a *Can.* 1. §. *cujus* 3. *q.* 8. b *c. dispendia de rescr. in* 6. c *c. fin. extr. de mut. pet.* d *c. cum dilectus. ext. de arbit.* e *c. cum inter in fin. extr. de except.* f *c.* 1. & 2. 3. *q.* 11.

a *C. in literis tuis. extr. eod. tit.* b *c. redintegranda.* 3. *q.* 1. c *c. gravis. extr. eod. tit.* d *c. fin. extr. de ord. cogn.* e *c.* 1. *extr. de except.* f *c. conquerente. extr. eod. tit.* g *Can. notum, ubi gl.* 12. *q.* 1. & *c. cum ad secundum. in fin. ubi gl. extr. eod.* h *c. sæpe contingit. extr. eod.*

tori succedit in id vitium. Licet enim is non spoliaverit, cum tamen, quoad periculum animæ, non multum intersit, utrum quis injuste detineat, an alienum invaserit, contra hujusmodi possessorem spoliato per restitutionis beneficium, non obstante juris civilis rigore, succurritur.

Renunciatio facta post spolium non impedit spoliati restitutionem: secus si ante fuerit renunciatum, & testes super spontanea renunciatione non sunt admittendi ante restitutionem. h. d.

§. 7. Illud quæsitum *a* est, si post spolium Ecclesiæ renunciasse quis dicatur, an ob hujusmodi renunciationem spoliato sit deneganda restitutio? & cum non sit verisimile, quod sponte proprio juri renunciaverit, qui renunciat, spoliatus hujusmodi non obstante renunciatione, restituendus erit. Testes etiam partis alterius de juramento, & renunciatione sponte facta, non ante admittendi erunt, quam spoliatus plenarie fuerit restitutus. Quod si ante *b* spolium Ecclesiam sponte abjurasse reperiatur, perpetuum ei super negotio silentium imponendum erit.

Ponit aliquos casus exceptos ab illa regula, spoliatus ante omnia est restituendus. h. d.

§. 8 Sunt & alii casus, quibus jure denegabitur spoliatis restitutio, utputa, cum agenti per modum exceptionis de alia spoliatione opponitur, aut tam super proprietate, quam super spolio eodem tempore disceptari spoliatus ipse consenserit, aut ante restitutionis postulationem petitoria actione judicium expertus succubuerit.

Probatio spolii, absentia spoliatoris, & lapsus temporis, non operantur restitutionem, si spoliator non absit per contumaciam, vel dolum. h. d.

§. 9. Idem si spoliatore non per contumaciam, vel per dolum absente, ab Apostolica sede ad Judices spoliatus literas obtinuerit, ut si eum spoliatum Judicibus constiterit, intra certum temporis spatium restituatur, si reus intra præfixum terminum sese Judici exhibere non possit, quanquam temporis lapsus immineat, & actor sit suam possessionem & dejectionem probare paratus, nihilominus restituendus non erit.

Si contra agentem de spolio opponatur exceptio, per quam concludatur actorem non possedisse, spoliatus ante omnia non restituitur. h. d.

§. 10. Sed & si talis opponatur exceptio, quæ agentem minime possedisse concludat, tamdiu sustinenda erit restitutio, donec super tali exceptione cognitum fuerit: ut ecce, nec Laici spiritualia possidere, nec Sacerdotes uxores habere possunt. Unde si vel illi se beneficii spoliatos, vel hi ab uxoribus se destitutos coram Judice conquerantur, & ab adversariis de secularitate, vel de Sacerdotio agentibus opponatur, proculdubio differenda erit restitutio.

Cum pro spoliatore militat juris præsumptio, spoliatus non est ante omnia restituendus. h. d.

§. 11. Quinimo & cum sola juris præsumptio pro spoliatore contra spoliatum militat, impedienda erit restitutio, ex quo apparet *c*, eum, qui (exempli gratia) restitui postulat ad decimas, quas intra alienæ parochiæ limites possedisse asserit, nequaquam restituendum esse, nisi evidenter docuerit, quod earum possessionem legitime assequutus fuerit: quia eas occupasse injuste verisimiliter præsumitur, cum ex prædiis perveniant intra alienam parochiam constitutis, manifestumque fit eas jure communi ad eandem Ecclesiam pertinere, nisi aliud ostensum fuerit.

Hæreticus non restituitur ante omnia: idem si in restitutione timetur de periculo animæ vel scandalo, quia differtur restitutio. h. d.

§. 12. Plures præterea sunt casus, quibus spoliatus illico non restituitur: veluti, cum hæresis labe pollutus deprehenditur, vel facta restitutione animæ periculum imminet, vel scandalum timeri possit: & alii, qui non minus secularibus, quam Pontificiis legibus continentur.

Spoliatus potest suspenso petitorio ante conclusionem in causa, intentare possessorium: secus si sit conclusum: nisi tamen aliter Judici videatur. h. d.

§. 13. Postremo sciendum est, in spoliantis odium constitutum esse *a*, si spoliatus proprietatis litem ingressus fuerit, nullam de illata sibi violentia mentionem faciens, antequam renunciatum sit, aut conclusum in proprietatis judicio, ut idem debeat super possessorio, etiam petitorio suspenso, audiri. Quod si renunciatum fuerit, vel conclusum, ut jam possit causa proprietatis sententia terminari, ne lites litibus inculcentur, & via possit fraudibus aperiri, causa non decisa, possessorio non erit utendum: nisi Judex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex justa causa viderit expedire: puta, cum ex perspicuis indiciis iniquitas invasoris facile arguitur, & spoliato casu, sive dolo spoliatoris, dominium probandi facultas subtracta fuerit.

TITULUS XI.
DE LITIS CONTESTATIONE.

Litis contestatio est fundamentum judicii, qua deficiente frustra super ædificabitur: & quando dicatur lis contestata. h. d.

HActenus ea complexi fuimus, quæ plerumque ante causarum discussionem vertuntur, quæ non tam judicii partes habentur, quam judiciorum præparatoria: perveniamus nunc ad ea, quibus ipsum judicium constituitur. Est autem judiciorum quasi fundamentum quoddam, litis contestatio, nam *b* si illa a partibus prætermissa fuerit, proculdubio omnia, quæ sequuta fuerint, corruent, seque ipsos litigatores inanibus laboribus & sumptibus vexabunt: unde nec testes recipi, nec ad sententiam per Judicem procedi poterit. Ea *c* vero fit per petitionem in jure propositam, & congruam responsionem sequutam, animo contestandi litem factam, cum Judex per narrationem negotii causam audire cœperit: unde si quis positionibus simpliciter respondeat, aut peremptoriam exceptionem proponat, nequaquam per hoc esse facta contestatio litis intelligitur.

Procurator, tutor, & similes, possunt litem contestari. h. d.

§. 2. Fit autem *d* litis contestatio non solum per principales, sed etiam per procuratorem, tutorem, & personas similes.

Advocati responsio nisi sit statim revocata, facit litis contestationem. h. d.

§. 3. An advocati responsio litis contestationem faciat, dubitari potest, & ex facto responsum est, nisi statim revocata fuerit, illius quoque responsione contestationem fieri.

Cum officium Judicis pro actione instituitur, est necessaria litis contestatio. h. d.

§. 4. Nec solum, cum per actionem judicium instituitur, erit litis contestatio necessaria: sed etiam ubicunque Judicis officium pro ipsa proponitur actione, veluti, cum restitutio in integrum non incidenter, sed principaliter postulatur.

Qui effectus sequantur ex litis contestatione. h. d.

§. 5. Igitur sequuta contestatione reus & Judici subjicitur, & actori obligatur, dilatoriis exceptionibus via præcluditur, actiones perpetuantur, præscriptio interrumpitur, alii quoque effectus emanant, ut tam civilibus, quam Ecclesiasticis constitutionibus suis locis traditur.

Cum civiliter agitur & probabiliter de morte testium, vel diuturna absentia timetur, possunt examinari testes etiam lite non contestata. h. d.

§. 6. Admonendi tamen sumus, quod traditum est, lite non contestata non posse testes recipi *e*, aut ad sen-

a C. 2. *extr. eod. tit.* b C. *accepta. extr. eod. tit.* c C. *fin. eod. tit. in 6.*

a C *is pastoralis extr. de causa possess. & propriet.* b *c. 1. ext. eod. tit.* c C. *dudum. secundo. §. licet. extr. de elect.* d *c. 1. ext. eod. tit.* e *ext. ut lite non contest. per totum. & c. 1. eod. tit. ext.*

tentiam perveniri, non esse perpetuum. Nam si forte de morte testium timeatur, vel absentia diuturna, cum civiliter est agendum, ne veritas occultetur, & probationi copia fortuitis casibus subtrahatur, senes, & valetudinarii, & alii testes, de quibus ex probabili causa timetur, etiam lite non contestata sunt admittendi, seu pars conventa sit contumax, seu sine dolo sit absens, ut conveniri non possit.

Qui testes examinavit ad perpetuam rei memoriam debet intra annum vel convenire adversarium, vel examen denunciare. h. d.

§. 7. Debet *a* tamen actor intra annum, ex quo facultas sibi data fuerit, adversarium convenire, aut saltem hujusmodi testium receptionem eidem denunciare: alioqui attestationes sic receptae non valebunt, ne forte hoc procuretur in fraudem; ut scilicet processu temporis exceptiones legitimae ad repellendum testes, vel aliae locum habere non possint.

Nota ex isto §. bonam regulam ad cognoscendum, quando non est necessaria litis contestatio. h. d.

§. 8. Sunt *b* & alii casus, in quibus absque litis contestatione legitime possunt testes produci, & lis sententia terminari: quos tam ex his, quae supra de contumacia diximus, quam etiam ex aliis locis cognoscere licebit. Et generaliter, ubicunque libellus non exigitur, aut jus agendi contra certam personam non dirigitur, litis contestatio non est necessaria.

TITULUS XII.
DE JURAMEMTO CALUMNIAE.

Actor recusans subire juramentum calumniae, cadit ab actione, & reus habetur pro confesso. h. d.

SEd ut veritate praevia judicia expediantur, institutum est, ut litigatores in exordio litis de calumnia vitanda jurare debeant. Quod juramentum si quis praestare recusaverit *c*, actor quidem ab instituta cadet actione, & pro confesso reus habendus erit.

In causa suae Ecclesiae Clericus non cogitur jurare de calumnia, secus in propria: quo casu jurat propositis tantum scripturis, non tactis. h. d.

§. 2. In hac tamen parte quibusdam casibus Clericis jura pepercerunt. Vetuerunt *d* enim, ne dum propriae Ecclesiae causa peragitur, inconsultis illorum praelatis hujusmodi subire jusjurandum cogantur, licet propriis causis hujusmodi privilegio minime gaudere noscantur. Sed & quo casu hoc juramentum subire vel permittuntur Praelati, vel jubentur, non tactis *e*, sed tantum propositis scripturis id implebitur.

Hodie etiam in causis spiritualibus juratur de calumnia. h. d.

§. 3. In causis spiritualibus olim de calumnia minime jurabatur: sed quia & in illis litigatores frequenter calumniari compertum est, novissime sancitum est *f*, ut in eis id, quod in caeteris constitutum est, observari debeat.

Etiam procuratores jurare de calumnia tenentur, quandocunque Judici videbitur.

§. 4. Et non tantum Principales, verum etiam procuratores *g*, & syndici *h* hujusmodi juramentum suscipere compellendi erunt, etiamsi quid ponere aut respondere debeant, a dominis instructi fuerint: aut post hoc praestitum juramentum deputati fuerint: nec enim illud intra certa judicii tempora coarctatum reperitur, sed *i* poterit Judex exigere, quoties expedire viderit.

De calumnia juratur etiam in causa appellationis. h. d.

§. 5. Praeterea *k*, quanquam in prima instantia partes juraverint, non tamen propterea in causa appellationis hujusmodi juramentum declinare poterunt, cum rursus, & de calumnia vitanda, & dicenda veritate jurare partes sint compellendae.

Juramenti de calumnia omissio non vitiat processum. h. d.

§. 6. Illud postremo admonendi sumus, quod propter omissum *a* tacite in tota causa calumniae juramentum, judicialis processus alias factus legitime, nec est nullus, nec ob eam causam venit annullandus: cum hujusmodi juramenta praestari de substantia ordinis judiciarii non existat.

TITULUS XIII.
UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

Lite pendente nihil innovandum: & lis tunc pendere dicitur, cum citatio legitima pervenit ad partem citatam, aut per eam factum est, quo minus perveniret. h. d.

INstituta ergo lite & solemnibus praestitis satisdationibus, & calumniae juramento exhibito, ad probationes, & merita causae descendendum erit, & interim pendente lite nihil innovari poterit. Lis autem *b* pendere hoc respectu tunc dicetur, non modo cum lis contestata fuerit, verum etiam postquam a Judice competenti curatio emanarit, & ad partem citatam pervenerit, vel per eam factum est, quo minus ad ejus notitiam perveniret, dum tamen in citatione ea sint expressa, per quae possit quis instrui, super quibus in judicio convenitur.

Ob dilapidationem etiam lite pendente fit sequestratio. h. d.

§. 2. Plane *c* ab eo, qui postquam a sententia provocavit, possessionis fructus dissipat, etiam lite pendente sequestrari poterunt.

Litis pendentia non invalidat matrimonium contractum. h. d.

§. 3. Sic etiam *d* si dum super matrimonio lis pendet, secundum quis matrimonium rite contraxerit, si primum non tenuisse declaratum fuerit, pendentis litis obtentu secundum irritari non poterit. Ei tamen, qui in contemptum contraxerit, competens poenitentia imponenda erit.

TITULUS XIV.
DE PROBATIONIBUS.

Quid sit Probatio, & quibus modis fiat. h. d.

PRobatio igitur est, idoneis argumentis & legitimis mediis facta demonstratio. Contingit autem quid probari variis modis, utputa, confessione partium, depositione testium, instrumentorum exhibitione, jurisjurandi religione, inspectione Judicis, notorietate rei, suspicione vehementi, fama, atque aliis adminiculis.

Quomodo nascatur probatio ex confessione, & quae sint positiones. h. d.

§. 2. Partium confessione tunc constat probatio, cum reus positionibus respondendo, vel alias in judicio de intentione confitetur actoris. Sunt autem positiones, breves quaedam narrationes, facti seriem continentes, ad eliciendam veritatem conceptae, super quibus quis petit ab adversario responderi, quas ad faciliorem *e* expeditionem litium propter partium confessiones, & probationum defectum usus longaevus in causis admisit, & juris probavit auctoritas.

Recusans respondere positionibus, habetur pro confesso. h. d.

§. 3. Si *f* quis igitur positionibus sibi factis respondere requisitus recusaverit, vel, ne responderet, se per contumaciam subtraxerit, pro confesso habendus erit. Hoc autem ita demum obtinet, si a Judice respondere jussus, illum absentem fieri contigerit: sed si antequam juberetur, contumaciter abscesserit, tunc pro confesso minime reputabitur, sed contra eundem, tanquam contumacem, procedendum erit, prout juris ratio dictaverit.

Ppppp 2 Con-

a C. fin. §. *sed si. ext. ut lite non contest.* b *d. c. fin. §. sunt & alii ut lit. non contest.* c *c. fin. ext. eod. tit.* d *c. 1. & seq. extr. eod.* e *c. fin. ext. eod.* f *c. 1. § fin. eod. tit. in 6.* g *c. 2. §. procuratores. eod. tit. in 6.* h *c. pen. & fin. ext. eod. tit.* i *c. 2. in fin. eod. tit. in 6.* k *c. 2. in princ. eod. tit. in 6.*

a *C. 1. in princ. & §. 1. eod. tit. in 6.* b *Clem. 2. eod. tit.* c *c. fin. ext. de sequest. poss.* d. *c. cum in Apostolica. ext. de spons.* e *Clem. fin. de verb. sign.* f *c. 1. de confess. in 6.*

Confessus, & probationibus convictus æquiparantur: & confessio erronea, si statim revocatur, non affert præjudicium. h. d.

§. 4. Redditis igitur circa exhibitas positiones responsionibus, diligenter ab actore dispiciendum erit, an a reo super controversia legitimam confessionem extorserit: quo quidem casu & ipse probationem oneribus relevabitur, & Judicis in cognoscendo partibus cessantibus statim super tali confessione pronunciandum erit. Plane *a* si per errorem facti hujusmodi confessionem emanasse doceatur, confitenti, sed tamen confessionem suam statim revocanti, nullum præjudicium generabitur: alioqui, quod sua quisque voce dilucide testatus est, proprio non valebit amplius testimonio infirmare.

Reus non tenetur edere actori, nisi instrumenta communia. hoc d.

§. 5. Non tamen *b*, quia positionibus reus respondere compellitur, documenta quoque, quæ ad causam pertinentia penes se detinet, nisi sibi cum actore sint communia *c*, exhibere compellendus erit: nam grave nimis esset, illum ad eorum exhibitionem urgeri, per quæ sibi postea præjudicium fieret. Sed actor ipse, inficiante reo, sumptis congruis dilationum temporibus, intentionis suæ proprias probationes afferet, vel testes inducendo, vel instrumenta, & alias scripturas producendo.

Reus citandus est ad videndum jurare, & deponere testes: & testi injurato non creditur, nisi fuerit remissum juramentum a parte. h. d.

§. 6. Debet autem inprimis, si ex dictis testium rei sit eruenda veritas, admoneri adversarius, quod auditurus juramentum veniat *d*, ne, si prætermissum id fuerit, quod contra leges actum deprehenditur, nullam habeat firmitatem. Sed & testium depositiones non aliter recipiet Judex, quam prius jusjurandi religione firmaverint, quod tantum, quæ vera noverint, professione suæ testificationis aperient: nullius enim testimonio quantumcunque religiosus existat, nisi juratus deposuerit, in præjudicium credi debet alterius, nisi forte juramentum ab adversa parte remittatur.

Testes recusantes jurare, sunt sub pœna excommunicationis cogendi, & juramentum de non deponendo non tenet. h. d.

§. 7. Quod si testes a Judice moniti sese vel odio, vel gratia, vel timore a ferendo testimonio subtraxerint, per censuras Ecclesiasticas testificari compellendi erunt, nec audientur, quod sese, quo minus deponant, proprii juramenti vinculo innodatos asserant. *e*

Diligens debet esse Judex in examinando super omnibus qualitatibus totius causæ. h. d.

§. 8. Interrogabit *f* ergo Judex testes in qualibet causa ad minus duos (nulla enim causa est regulariter, quæ unius testimonio quantumvis legitimo terminetur) eosque diligenter examinabit *g*, de singulis circumstantiis diligenter inquirens, de causis videlicet, de personis, loco, tempore, visu, auditu, scientia, credulitate, fama, & certitudine, cæterisque, quæ ad rem facere, & negotio convenire existimabit. Illud quoque subtiliter animadvertere non omittet, quo vultu, qua constantia, quave animi trepidatione testes deponant, cum interdum ex his, vel ipsis invitis testibus, magis quam ex verborum serie, rerum veritas elucescat.

Ex causa delegabit Judex examen testium. h. d.

§. 9. Si qui tamen erunt, qui interrogandi sunt, valetudinarii *h*, vel senes, vel debilitate confecti habeantur, vel etiam ita paupertate depressi, ut ad præsentiam Judicis venire non possint, idoneum deliget Judex, quem ad suscipiendas illorum attestationes dirigat.

Testes considerantur conditione, natura, & vita. h. d.

§. 10. Testes vero non omnes recipiendi sunt, sed fideles duntaxat, & idonei. Censentur autem testes conditione, natura, & vita. Conditione, si liber testis sit, non servus: servus enim sæpe metu dominantis veritatis testimonium supprimit. Natura, si vir sit, non fœmina: nam varium & mutabile semper fœmina.

Mulieres non sunt in forum trahendæ gratia testimonii ferendi, sed ad eas est mittendus tabellio. h. d.

§. 11. Cujus tamen testimonium, si quando necessarium fuerit *a*, cum mulieres honestas ipsa, ac naturalis pudor virorum cœtibus immisceri prohibeat, quacunque auctoritate testimonii ferendi causa, vel alia, quæ jure non exprimatur, in judicium personaliter evocari, vel trahi non poterit: sed ad eam mittendus tabellio, & juxta Bonifacianæ constitutionis tenorem, procedendum erit.

Testis malæ vitæ caret fide. h.d.

§. 12. Vita censetur testis, si innocens sit, & integer: nam si vita bona defuerit, fide carebit.

Clerici possunt testificari pro Ecclesia, & singulares personæ pro universitate sua, nisi tamen aliqua causa probabilis impediat. h. d.

§. 13. In summa, quicunque jure minime prohibentur, ad testimonium perhibendum sunt admittendi. Clerici *b* ergo a ferendo testimonio super negotio propriæ Ecclesiæ, vel aliæ singulares personæ, in causa suæ universitatis arcendi non erunt, nisi ad agendum, respondendumve fuerint instituti, vel ipsos alia causa probabilis impedierit.

Monachi de consensu Abbatis, possunt testimonium dicere. h.d.

§. 14. Monachi quoque, & quicunque sub alterius obedientia constituti sunt, de sui Præsulis licentia recte testimonium dicent.

Christianorum testimonia adversus infideles admittuntur, sed non contra. h. d.

§. 15. Christianorum *c* quoque testimonia adversus Judæos, in omnibus causis recipienda erunt, nullis sibi contra hoc Principum privilegiis suffragantibus. Sed contra Christianum, nec Judæus, nec Paganus, nec hæreticus, aut aliter infidelis, neque excommunicatus, aut aliter criminosus recte testimonium dicent.

Criminosus perseverans in crimine non potest testificari, emendatus vero in causa civili potest, nisi fuerit reus perjurii, vel nisi sit affectus infamia: in causa vero criminali, licet emendatus, difficilius admittitur. h. d.

§. 16. Plane quod de criminoso diximus, distinctionem recipit: nam si is, cui ab adversa parte opponitur *d*, adhuc in ipso crimine perseverat, tam in civili, quam in criminali causa ab omni prorsus testificandi officio excludendus erit: si vero sit de crimine emendatus, nec eum comitetur infamia, non est in causa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur, præterquam pro reatu perjurii repellendus. In criminali autem quæstione, si in alio judicio contra ipsum accusatione de crimine instituta confessus vel convictus fuit vel si tunc per exceptionem convincatur, aut ejus gravata sit opinio, ex eo quod quandoque fuit tali modo repulsus, quamvis hoc casu non excluderetur in causa civili, potest a testimonio, licet egerit pœnitentiam removeri.

Validum ab initio tractu temporis non infirmatur, etiam nova superveniente causa. h. d.

§. 17. Illud in dubium non venit, ejus testimonium, qui integer deposuit, infringi, debilitarive minime posse, quanquam illum post depositionem factum esse contigerit criminosum. Nec enim, quod recte semel factum

a C. *fin gl. ext. de conf.* b c. 1. *ubi tot. ext. eod.* c c. *si perpetuus. ext de fide instrumentorum.* d c. 2. *ext. de testib.* e c. *intimavit. ext. de test.* f c. *licet universis. ext. de testib.* g c. *causam. ext. de test.* h c. *si quis testium. ext. de testibus.*

a C. 2. *de jud. in 6.* b c. *eum nuncius. ext. de test.* c c. *Judæi. ext. de testib. & Clem. I. eod. tit.* d c. *testimonium, extr. de testibus.*

est, ex hujusmodi eventu postea debet infirmari, cum culpandus non sit, qui idoneum nunc in testem producit, si aliquando eundem futurum malum non divinaverit.

Domestici, & similem habentes causam non possunt esse testes. h. d.

§. 18. Domestici quoque, & qui similem habentes causam consimili quoque morbo verisimiliter laborare existimandi sunt, si certum id sit, aut super eo legitime convinci possint, si ab alterutra partium testes adducti fuerint, ad testimonium admittendi non erunt.

Non potest quis esse testis in causa, in qua fuit advocatus, vel procurator. h. d.

§. 19. Is quoque *a*, qui in prima instantia alicujus causæ advocationem, & patrocinium susceperit, licet advocatus, & & procurator esse desierit, quia tamen adhuc affectus causæ præsumitur, in judicio appellationis in testem recipiendus non erit.

Ad testes examinandos etiam tres dilationes dari possunt, & ex causa etiam quarta, sub certo tamen jurejurando. h. d.

§. 20. Dabunt autem Judices tam in Ecclesiasticis, quam in civilibus causis ad exhibendos testes non solum unam, sed ex causa secundam etiam, & tertiam dilationem: quartam *b* vero disceptantibus non largientur, nisi præstito ab eo, qui postulat, juramento, quod non per calliditatem aliquam quartam productionem postulet, sed quia illorum, quos instat nunc de novo producere, prius notitiam habere nequiverit, quodque neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel didicerit: quo casu quartam quoque dilationem accommodabit Judex, maxime si productioni testium non fuerit a partibus renunciatum *c*.

Multa conceduntur, ne probationes intereant, quæ alias non concederentur: quod probatur hic tribus exemplis. h. d.

§. 21. Siquidem ne probationes depereant, multa permittuntur, quæ alioqui non concederentur, ut ecce si is in causa Judex datus fuerit, quem in testem produci sit necessarium, removendus, & alius in ejus locum substituendus erit. Sic & alias citato adversario recipiuntur, & publicantur testes, quos reus inducendos duxerit. Sic & Ecclesia necessariæ probationis omissione læsa, etiam adversus Ecclesiam restituenda erit.

Publicato processu non possunt testes examinari super eisdem nec in prima, nec in secunda instantia: secus super emergentibus de novo. h. d.

§. 22. Elapsis igitur tribus dilationibus, postquam renunciatum est probationibus, & publicata dicta testium, regulariter producendi testes rursus non erit danda copia. Et sicut *d* non licet super eisdem, vel directo contrariis articulis alios, vel eosdem testes in principali causa producere: sic non debet in causa appellationis licere, cum non minus in ea, quam in principali testium sit timenda subornatio. Quod si *e* nova contingat emergere capitula, super quibus partes testes novos velint inducere, recepto solenni juramento testium, non obstante publicatione super veteribus facta, nec in primo, nec in secundo judicio rejiciendi erunt.

Qualiter, & quando possit in testes objici. h. d.

§. 23. Sed interdum accidit, ut eos, qui jure in testes recipi non debuerant, admissos tamen esse ab aliqua partium prætendatur: in qua specie statutum est *f*, ut si quid in eos habent, ante publicationem debeant objicere, postea vero tunc demum id licebit, cum juramento partes firmaverint, quod non dolo velint ad opponendum descendere. Sed & si ostendere quis paratus fuerit post publicationem didicisse se, quod in personas vult objicere, tunc quoque opponendi patere debet aditus. Idem juris est, si forte quis ante publicationem id fuerit protestatus. Cæterum cum quis protestatus fuerit velle se post publicationem dispositionum personas testium repellere, si quid in favorem protestantis dixerit, non de facili fides adhibebitur.

Testes probatorios, & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, sed reprobatorios reprobatoriorum non licet. h. d.

§. 24. Illud *a* etiam admonendi sumus, quod non solum testes super principali negotio deponentes aliis testibus licebit repellere, sed etiam contra secundos primorum reprobatorios probationes proferre licebit. Et non admittente Judice appellationis remedium licitum erit interponere. Ulterius autem partibus ad reprobationem testium aspirare minime licebit, ne si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps partibus licentia tribuatur, negotium contingat in infinitum protelari.

Qualiter Judex pensari debet dicta testium, & quod potest illos repetere, & interrogare usque ad sententiam. h. d.

§. 25. Publicatis igitur attestationibus *b* non solum ad multitudinem testium respicere Judicem oportet, sed etiam ad qualitatem illorum: item depositiones rimari, & diligenter inspicere debet, & ex his, quibus potius veritatis lucem assistere judicabit, animi sui motum informabit: quod si circa alicujus testis dictum Judicis hæsitet intellectus, eundem rursus ad examen revocare poterit. Et generaliter Judex usque ad prolationem sententiæ interrogare sub pacto poterit, ubicunque aliquid dubitationis *c* inciderit.

Testi statim seipsum corrigenti non adimitur ob id fides, & potest Judex testem repetere super omissis. h. d.

§. 26. Eum quoque, qui non studiose, sed linguæ lubrico erraverit, & sese confestim correxerit, reprobare Judex non debet: secus autem, si correctioni suæ tempus interposuerit. Repetere autem non solum obscure deponentem poterit, sed etiamsi a principio super certis capitulis eundem interrogare postulante adversario, vel negligentia, vel calliditate prætermiserit.

Probationes fiunt non solum testibus, sed & instrumentis: & instrumentorum appellatione non large sumta continentur solum scripturæ, quæ in judicio exhibentur. h. d.

§. 27. At si partes vivæ vocis adminiculo in probando destitutæ fuerint, ad instrumentorum productiones decurrere eas oportebit: & licet instrumentorum adeo late pateat appellatio: ut hoc nomine etiam testes contineantur, quippe & ipsi causam instruunt, nos tamen in præsenti, pro scripturis in judicio exhibendis magis utimur, quæ quidem in litibus exercendis eandem cum depositione testium vim obtinent.

Instrumenta possunt exhiberi usque ad conclusionem in causa. h. d.

§. 28. Exhiberi autem *d* in jure poterunt instrumenta, non solum ante attestationum publicationem, sed & postea usque ad diffinitivum sententiæ calculum: antea tamen, quam in causa conclusum fuerit. In causa *e* autem conclusum esse tunc dicimus, cum a partibus omnibus probationibus renunciatum fuerit.

Scriptura solum publica in judicio fidem facit, & quæ sit scriptura publica. h. d.

§. 29. Non tamen omnis scriptura in judicio producta fidem faciet, sed ita demum *f*, si per manum publicam scripta fuerit, ita ut appareat publica, aut autentico sigillo muniatur, alioqui nullius roboris firmitatem obtinebit.

Exempla solenniter sumta fidem faciunt. h. d.

§. 30. Idem *g* & de exemplis dicendum erit, quæ tamen, si solenniter sumpta fuerint, eandem cum originalibus habitura sunt auctoritatem. Solenniter autem tunc dicentur sumpta *h*, cum coram Ordinario Judice, vel

a C. 2. §. *testes vers. patroni.* 4. q. 3. b *c. pen. ext. de testibus.* c *c. constitutis. in fin. ext de testib.* d *Clem. 2. de testib.* e *c. cum causam. ext. de testib.* f *c. præsentium. ext. de testib.*

a C. *licet ei.* 3. *ext. de testib.* b *c. in nostra & c. cum causam ext. de testib.* c *c. cum clamor ext. de testib.* d *c. cum dilectus. ext. de fide inst.* e *gl. in d. c. cum dilectus.* f *c. 1. ext. de fid. inst.* g *gl. 2. c. 1. ext. de fid. inst.* h *c. fin. ext. de fid. inst.*

ad hoc ab ipso specialiter delegato præsentata fuerint, atque is diligenter inspecta, dum nulla parte sui vitiata comperit, per publicam personam exempla sumi præcipit.

Redacta in publicam formam post mortem tabellionis faciunt fidem. h. d.

§. 31. Eandem etiam auctoritatem & ea obtinebunt, quæ ad petitionem eorum *a*, ad quos pertinent, permissu Judicis ordinarii, in formam publicum redacta fuerint, si tabellio morte præventus ea non perfecerit, sed in notas tantum redacta moriens reliquerit.

Instrumentis non vitiatis, & de vitio non suspectis creditur, & error unius literæ, & rasio in loco non suspecto non violat instrumentum. h. d.

§. 32. Exhibebuntur *b* ergo publica instrumenta non cancellata, neque abolita, nec ulla parte sui vitiata, aut aliquo pacto de falsitate suspecta, quanquam si exceptor literam imprudens *c* omiserit, aut documentum in loco non suspecto *d* interleverit, non propterea veri fides, & instrumenti auctoritas vacillabit.

Ad supplendum probationem potest jusjurandum deferri. h.d.

§. 33. Quod *e* si nec testibus, nec instrumentis intentionem suam auctor legitime deduxerit, permittente Judice non plene probationes jurisjurandi religione suppleri, & causa terminari poterit. Nec enim aliud est juramentum, quam veritatis confirmatio, cum aliquid Deo teste asseritur.

Juramentum aliud voluntarium, aliud necessarium: & necessarium, nisi ex causa, recusari non potest. h. d.

§. 34. Sed cum sit juramentum multiplex, duplex tantum in proposito considerari poterit *f* aut enim est necessarium, aut voluntarium. Necessarium est, quod ad supplendas probationes a Judice parti defertur: quod propterea necessarium nuncupatur, & quod a Judice illud omnino deferri partibus oportet, & quod rite delatum ab eisdem, nisi ex justis causis recusari non poterit.

Quæ sint justæ causæ recusandi juramentum. h. d.

§. 35. Sunt autem justæ causæ recusandi, ut puta, si actor plene probaverit, aut si sibi non plene cognitam rem ipsam asserat: & si quæ sunt hujusmodi.

Si pro reo sunt præsumptiones, sibi deferendum est juramentum, nisi aliter Judex arbitretur. h. d.

§. 36. Sed etsi *g* pro reo præsumptiones fuerint, eidem hoc sacramentum Judex deferet ad suam tuendam innocentiam, nisi inspectis personarum, & causæ qualitatibus illud actori deferendum censeat.

Voluntarium juramentum est, quod defertur a parte parti, quod deferenti potest referri, nisi simus in famosis actionibus. h.d.

§. 37. Voluntarium *h* est, quod a parte parti in judicio defertur: quod quia litem terminat, decisorium quoque nuncupari poterit. Et appellatur voluntarium, quia pars non nisi volens deferet, & ab eo, cui defertur, licite recusari ac referri poterit. Plane *i* si reus famosis actionibus conventus fuerit, hujusmodi jusjurandum agenti referri minime permittetur, cum non actor, sed ipse, qui convenitur, facti proprii conscius esse debeat.

Ponit exempla plura, in quibus probationes respiciunt personam Judicis. h. d.

§. 38. Judicis inspectione consistunt probationes: ut puta cum pro terminandis finalibus quæstionibus propriis oculis loca Judex subjicit, aut ex aspectu corporis ætatem colligit, aut cum ex literis ordinarii, vel Apostolicis excommunicatus, aut dignitatibus honestatus quis deprehenditur, vel cum ad probandum virginitatem ab honestis, & prudentibus matronis vice sua Judex inspici mulierem jubet.

Notorium probatione non indiget. h. d.

a C. *pen. extr. de fid. instr.* b *c. inter dilectos. ext. de fide instr.* c *c. Ex parte. ext. d. tit.* d *c. ex literis. d. tit. ext.* e *c. fin. de jurejur.* f *gl. 1. c. fin. ext. de jurejur.* g *c. fin. ext. de jurejur.* h *d. c.* i *d. c. fin. in gl. 1. de jurejur.* i *c. fin. in princ. ext. de jurejur.*

§. 39. Sed & si quid notorium fuerit *a*, testium depositionibus, vel instrumentorum exhibitione amplius declarari non debet, cum talia probationem, vel ordinem judiciarium non requirant.

Judex debet advertere, ne dubium recipiat pro notorio. h. d.

§. 40. Sed cum multa dicantur notoria *b*, quæ non sunt, prospicere debet Judex, ne quod dubium est, pro notorio recipiat.

Vehemens suspicio interdum habet vim notorii. h. d.

§. 41. Ad notorium prope accedit vehemens suspicio: nam si (exempli gratia) de *c* carnali copula quæratur, & sint, qui solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, locis secretis, & ad hoc commodis, & horis electis se vidisse deponant, proculdubio ex suspicionibus tam vehementibus sequutam copulam pronunciari poterit. Plane si de gravi crimine actum fuerit, propter solam suspicionem quanquam vehementem, nemo condemnabitur.

Fama præstat adminiculum cæteris probationibus. Et Judex ex variis debet animum suum instruere. h. d.

§. 42. Fama quoque si de aliquo facto invulgata fuerit, cæteris præsumptionibus non leve, præsertim in quibusdam, præstabit adminiculum. Demum circumspectus Judex motum animi sui non ex una tantum re, sed ex variis argumentis, & testimoniis, quæ rei aptiora esse compererit, confirmabit. Judicaturum enim oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere, nec prius sententiam ferre, quam peractis omnibus nihil aliud habeat in quæstione, quod non proponat.

TITULUS XV.
DE SENTENTIIS, ET RE JUDICATA.

Duæ sunt species sententiarum, interlocutoria, & diffinitiva: & interlocutoria potest revocari ante diffinitivam. h. d.

Videamus nunc de Sententiis, & Re Judicata. Est autem sententia nihil aliud, quam controversiæ propositæ a Judice rite facta diffinitio. Sententiarum duæ sunt species: aut enim interlocutoriæ sunt, aut diffinitivæ. Interlocutoria est illa, quæ inter principium, & finem causæ fertur, super his, quæ incidunt, vel emergunt: qualis est, cum Judex dandam, vel negandam dilationem ad examinandos testes, vel exhibenda instrumenta interloquitur, vel super aliquibus exceptionibus pronunciat, quam nec in scriptis ferri oportet, & ante diffinitivam sententiam quandoque Judex revocare poterit.

Diffinitiva sententia est, quæ condemnando, vel absolvendo liti finem imponit, nec requiritur de necessitate in ea verbum, Condemno, vel Absolvo, sed sufficit æquipollens. h. d.

§. 2. Diffinitiva vero sententia est diffinitio judicialis, quæ condemnando, vel absolvendo principali controversiæ finem imponit. Diffinitiva *d* enim, quæ nec condemnationem, nec absolutionem continet, pro nulla habetur: hanc simul ac tulerit, retractandi copia Judici denegabitur. Non tamen ut sententia valeat, condemnandi, vel absolvendi verbum necessario continere debebit: sed satis erit, quod verbum æquivalens contineat. Unde rescriptum est, ejus diffinitionem, qui ita se statuere, & præcipere pronunciasset, legitimæ sententiæ obtinere firmitatem.

Sententia debet ferri sedendo, & de scripti recitatione: alias non valet, & Episcopus facere potest, quod alius pro se recitet. h.d.

§. 3. Vocatis igitur partibus loco, & tempore congruis Judex ipse sedens *e* sententiam de scripti recitatione

a C. *de manifesta. 2. q. 1.* b *c. tua nos. extr. de coh. Cler. & mul.* b *c. consuluit. nos. ext. de appell.* c *c. literis fraternit. ext. de præsumpt.* d *c. ei qui appell. §. diffinitiva. 2. q. 6.* e *c. fin. eod. tit. in 6.*

ne proferet: alias si non Judex, sed alius legerit, vel scriptam litigatoribus tantum ediderit, vel stando non sedendo tulerit, nullius penitus momenti erit, ut ab ea nec appellare sit necesse. Episcopo tamen, quem tantæ dignitatis apex attollit, instar personarum illustrium sententiam per alium recitare permittitur.

Ex pluribus Judicibus sufficit, quod unus recitet sententiam usus plurali numero: secus in actu electionis. h. d.

§. 4. Sed a & si plures Judices sint, vel arbitri, si cæteris præsentibus, ac mandantibus per unum tantum sententia recitetur, si plurali numero perlegendo usus fuerit, perinde habebitur, ac si ab omnibus recitata fuerit, licet aliud in electione servetur.

Si duo Judices ordinarii sententias diversas ferant, tenet sententia lata pro reo, nisi actoris causa sit favorabilis: si vero delegati, sententia pendet ex voluntate delegantis: si vero arbitri, neutra tenet: si vero unus tantum ex pluribus pronunciaverit, nulla erit sententia. h. d.

§. 5. Ex facto b dubitatum fuit, duobus Judicibus diversas proferentibus sententias, utra sit habenda potior: in qua specie responsum est, quod si ex jurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore lata sententia, nisi agentis causa sit favorabilis: utputa libertatis, dotis, matrimonii. Si vero ex delegata, utraque ex delegantis pendebit arbitrio. Quod si ex compromisso, utraque firmitatis robore destituetur. Quod si pluribus c Judicibus datis unus tantum ex eis pronunciasse proponatur, adeo nullas sententia vires obtinebit, ut nec provocationis remedium necessarium sit futurum.

Judicare secundum leges & consuetudinem debet quilibet Judex, etiam summus Pontifex, qui tamen ex causa potest ab illis recedere. h. d.

§. 6. Sed sive ordinarius sit, sive delegatus Judex, inprimis illud observare debet, ne contra id judicet, quod legibus, aut canonibus proditum sit, alioqui ipso jure sententia non subsistet d. In causis quoque, quæ summi Pontificis e judicio deciduntur, cum in similibus causis cæteri teneantur judicare, similiter juris ordo, & vigor æquitatis subtiliter observandus erit, nisi cum ille aliquid causa necessitatis, & utilitatis dispensative duxerit statuendum.

Licet sententia lata contra jus constitutionis sit nulla, secus tamen est in sententia lata contra jus litigatoris. Et quando dicatur lata contra jus constitutionis, vel contra jus litigatoris. h. d.

§. 7. Si tamen sententia non contra jus constitutionis expresse a Judice lata fuerit, sed contra jus litigatoris, cum jure quidem teneat, legitimis mediis retractanda erit. Dicitur autem Judex contra jus constitutionis pronunciasse veluti cum defunctus, & minor quatuordecim annis fuisse asseritur, & testamentum jure fecisse pronunciatur. Contra jus vero litigatoris veluti cum minor quatuordecim annis, annum quartum decimum implevisse, ac per hoc testamentum jure fecisse asseritur.

Qui contra leges & conscientiam, corruptus judicat, varie punitur. h. d.

§. 8. Is autem f, qui in gravamen partis alterius in judicio aliquid injuste fecerit per gratiam, vel per sordes, sive ordinarius, sive delegatus sit, ab executione officii per annum suspendendus erit, & ad æstimationem litis parti, quam læserit, nihilominus condemnabitur, & si suspensione durante divinis sese ingesserit, irregularitatis quoque laqueo innodabitur, a qua non, nisi per summum Pontificem, liberari poterit, aliis quoque legum animadversionibus coercebitur: cum dignum sit, ut qui in multis audet offendere, pœnæ etiam multiplici subdatur.

Sententia lata, postquam per decem dies non fuit appellatum, regulariter retractari non potest. h. d.

§. 9. Lata tamen sententia, nisi per appellationem intra terminum lege constitutum suspensa fuerit, amplius revocari non poterit. Cum enim a post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei judicatæ transeat, qui ad provocationis subsidium intra id temporis spatium non recurrit, ideo appellandi sibi aditum præcludit, quia per hoc videtur interpretatione juris velle latæ sententiæ obtemperare. Excipiuntur tamen multi casus, in quibus sententiæ etiam post decem dies rei judicatæ firmitatem sibi vendicare non valent, veluti cum de matrimonio b est quæstio, aut servata sententia salus animæ in discrimen adducitur, & alii plures.

Res inter alios acta aliis præjudicium regulariter non adfert. h. d.

§. 10. De eo quoque admonendi sumus, quod etsi sententia transierit in rem judicatam, præter eos, inter quos dicta fuerit, regulariter neminem lædat: si quis tamen c, cum sibi primum de ea re actio, vel defensio competeret, sustinuit sequentem agere, aut passus est eum, a quo causam habuit, experiri, ipse quoque sentiet ex re judicata præjudicium.

TITULUS XVI.
DE EXECUTIONE REI JUDICATÆ.

Sententia lata in reali actione mandatur executioni statim, in personali vero post quatuor menses: qui terminus potest breviari, & prorogari. h. d.

Si igitur sententiæ latæ legitima appellatio non occurrerit, intra statuta tempora executioni mandanda erit. Sed multum intererit, utrum super reali, an vero super personali actione sententia lata fuerit. Primo enim casu, statim: secundo non, nisi post emensa quatuor mensium spatia executioni mandabitur. Licet autem quadrimestre tempus in personali actione sit regulariter statutum, ex causa tamen nonnunquam & arctari, & prorogari potest. Sed qui ab initio terminum recipit sponte breviorem, sibi id imputare debebit, cum ex voluntate propria juris beneficium contempsisse videatur. Unde postea non audietur appellans, nisi forte adversus eum modus executionis Canonicus excedatur, sive ab ordinario, sive a Judice delegato, sive etiam ab arbitro res judicata fuerit.

Delegatus a Principe potest propriam sententiam intra annum exequi. h. d.

§. 2. Sed d si ordinarius ad mandatum Judicis a Principe delegati nolit, aut quibusdam obsistentibus sententiam ab eo latam suo effectui mancipare nequeat, datus ipse Judex illam executioni mandare poterit, & resistentes Ecclesiastica sententia coercere, & non solum usque ad quadrimestre tempus, quod ad solvendum debitum a lege reo conceditur, sed usque ad annum integrum ad exequendam sententiam, jurisdictionem exercere poterit.

Judex deputatus super executione sententiæ, admittit exceptionem fraudis seu nullitatis, non ut super ea pronunciet, sed ut negotium ad superiorem, qui judicavit, transmittat. h. d.

§. 3. Quod e si Princeps propriam sententiam per aliquem executioni mandari jubeat, & circa negotium fraus intervenisse dicatur, executori de toto negotio cognoscendi facultas non erit, sed ad superiorem quæstiones, si quæ inciderint, deferri oportebit.

Judex ordinarius tenetur exequi sententiam delegati a Principe etiam injustam. h. d.

§. 4. Cum igitur regulariter contingat, quod executio sententiæ ordinario demandetur, quæri poterit, an si ipsam injustam esse cognoverit, executioni eam mandare

a C. *pen. eod. tit. in 6.* b *c. fin. extr. eod. tit.* c *c. ei qui. §. si vero. vers. si plures.* 2. q. 6. d *c. 1. ext. eod. tit.* e *c. in causis. extr. eod. tit.* f *c. 1. eod. tit. in 6.*

a C. *quod ad consultat. §. taliter. extr. eod. tit.* b C. *lator ext. eod. tit.* c *c. pen. ext. eod. tit.* d *c. significasti nobis. extr. de off. deleg.* e *c. de cætero. ext. de sent. & re jud.*

debeat, an sit ei subsistendum potius? in qua specie responsum est, quod cum ordinarius delegato teneatur obsequi, licet sententiam non esse justam noverit, exequi nihilominus tenebitur, cum sibi non cognitio, sed executio tantum fuerit demandata, nisi a dato Judice impetrare valeat, ut ab hoc onere ipsum liberet: nec enim debet Judicis delegati mandato violenter resistere *a*, sed & apud eundem instare poterit, ut executionem tamdiu differri patiatur, donec Principi rei veritas innotescat.

Si Papa scienter commisit appellationem interpositam a suo delegato dato cum clausula, appellatione remota, jurisdictio primi delegati est suspensa, quoad executionem. h. d.

§. 5. Sed quid si cum a sententia lata auctoritate literarum Apostolicarum, in quibus inhibita fuerat appellatio, provocatum fuerit, & literæ post appellationem ad alios Judices emanaverint, an ad mandatum posteriorum Judicum executio sententiæ a prioribus delegata retardari debeat? & quidem cum Apostolicus aliis Judicibus appellationis causam ex certa scientia committit, & appellationem videtur recipere, & simul priorum Judicum revocare jurisdictionem. Usque eo igitur sententiæ suspenditur executio, donec appellationis merita plenius discussa fuerint.

Postulatio restitutionis in integrum differt executionem. h. d.

§. 6. Dantur & casus alii, in quibus licet sententia in rem transierit judicatam, differenda nihilominus erit executio: ut puta, si non protelandi causa in integrum restitutio *b* petita fuerit, & alii plures.

TITULUS XVII. DE APPELLATIONIBUS.

Quid sit Appellatio, & quare inventa. h. d.

APpellandi usus præcipue judicantium iniquitatem corrigit, & imperitiam detegit. Est autem Appellatio jurisdictionis prioris judicis per superioris invocationem legitime facta suspensio: vel, appellatio est provocatio ad majorem Judicem ratione gravaminis illati, vel inferendi.

Appellatio alia extrajudicialis, alia judicialis. Et de jure Canonico etiam extra judicium appellatur, quæ appellatio Provocatio dicitur. h. d.

§. 2. Appellationum duæ sunt species. Aut enim extra judicium appellatur, aut in judicio. Extra judicium appellatur, cum quis ante litis ingressum *c* ab aliquo gravamine appellat, ut puta *d* ab electionibus, postulationibus, provisionibus, & quibuslibet extrajudicialibus actibus, ex quibus se gravatum putet. Licet enim seculares lege *e* non, nisi in casibus, ante sententiam appellationem admittant: sacri tamen Canones, etiam extra judicium passim appellare permittunt: nec solent hujusmodi dici proprie appellationes, sed provocationes.

Appellatio judicialis dividitur in duas species. h. d.

§. 3. Rursus in judicio appellatur, aut ante diffinitivam sententiam, aut postea. Antea appellatur, ut cum ab interlocutoria, vel alio gravamine provocatur. Postea, ut cum ab ipsa diffinitiva sententia appellatur.

Appellans ab interlocutoria, debet in scriptis appellare, & intra triginta dies Apostolos petere, & exhibere continentes causam appellationis, alias causa censebitur deserta. h. d.

§. 4. Multum autem interest, ab interlocutoria quis provocet, vel alio gravamine, an a diffinitiva: nam *g* primo casu, & causam appellationis in scriptis assignare, & a Judice infra triginta dies instanter petere debet literas dimissorias, & eidem intra dictum temporis spatium debent ab eodem Judice exhiberi, continentes & appellationis causam, & cur appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsan ex superioris reverentia sit delatum. Alioqui *a* si eos intra idem tempus appellans petere prætermittat, appellationi suæ renunciasse putabitur, etiamsi vadat, aut mittat ad appellationem hujusmodi prosequendam.

Ponit tres casus, in quibus ob non petitos Apostolos causa deseritur. h. d.

§. 5. Idem *b* juris est, si Judex, a quo appellatur, certum terminum appellanti ad recipiendos Apostolos assignaverit, & appellans in assignato sibi termino non compareat, nec eos sibi tradi petat: idem & si Judex appellanti responderit intra juris terminum se daturum, nec intra dictum spatium congruo loco & tempore instanter & sæpius saltem uno contextu petierit, vel sibi oblatos appellans recipere recusaverit.

Tracti & expressi eadem est virtus. h. d.

§. 6. Quod si Judex *c* in termino per eum præfixo ipsos petenti non dederit, aut si dum peterentur, vel intra juris terminum, vel nullo certo termino præfixo, se daturum asseruerit, postea per appellantem congruo loco & tempore, sæpius & instanter, unico etiam contextu requisitus eos exhibere non curaverit, perinde propriam appellationem prosequi appellans poterit, ac si ei expresse fuissent Apostoli denegati. Alia quoque agenda erunt, prout ex tenore tam Innocentianæ *d*, quam aliarum constitutionum luculenter apparet.

In appellatione a diffinitiva non est necesse causam inserere. h. d.

§. 7. In appellationibus autem *e* a sententia diffinitiva interponendis nec causam reddere tenetur appellans, nec etiam supradicta diligens observatio per omnia sibi locum vendicat.

In appellatione ab interlocutoria debet talis causa allegari, quæ si esset vera, reputaretur legitima. h. d.

§. 8. Cum autem ex probabili causa ab interlocutoria quis duxerit appellandum, talem tenetur proponere, quæ si probata fuisset, deberet legitima reputari, de quo postea superior cognoscet: nec enim sufficit *f* appellanti probare, quod ex causa hujusmodi appellavit, si eam non doceat esse veram, nisi hoc se offerens probaturum non fuisset admissus.

Is qui minus rationabiliter appellavit, condemnatus in expensis ad inferiorem Judicem remittetur, nec potest quis alias causas prosequi, quam expressas. h. d

§. 9. Quod *g* si Judex minus probabiliter appellatum esse compererit, appellantem ad inferiorem Judicem remittet, & in expansis alteri parti condemnabit, alioqui ipse procedet, nec licebit appellanti alias causas prosequi, quam quas in appellatione sua nominatim expresserit.

Si dicitur ex justa causa appellatum, Judex ad quem, inhibere non potest, nisi prius recepta appellatione, ut probabili, incipiat cognoscere de causæ veritate. h. d.

§. 10. Quod si objiciatur *h* non ex legitima causa ante sententiam appellationem interpositam, & propterea non admittendam esse, nisi prius appellatione recepta, velut emissa ex causa probabili, Judex superior cognoscere incipiat, ne procedatur, inferiori prohibere non poterit.

Cessante causa cessat effectus. h. d.

§. 11. Sed & si Judex sano usus consilio *i* ab ejus executione destiterit, quod comminando, vel interloquendo in gravamen partis protulit, non obstante, quod ab hujusmodi comminatione, vel interlocutione provocatum

a C. *si quando. extr. de off. del.* b c. *suscitata. extr. de in integ. restit.* c *can. cum sit.* §. *si vero. ext. eod.* d c. *concertationi. eod. tit. in 6.* e *can. super eo. Cl. 2. extr. eod.* f d. *cap. cum sit. ext. eod.* g C. 1. *eod. tit. in 6.*

a C. *ab eo, eod. tit. in 6.* b *Cl. 2. eod. tit. in princ.* c *Cl. 2. §. fin. eod. tit.* d c. 1. *eod. tit. in 6.* e c. 1. *vers. is qui. ubi gloss. eod. tit. in 6.* f c. *interposita in princ. ext. eod.* g c. *cum appellation. eod. tit. in 6.* h c. *Romana.* §. *quod si objiciatur. eod. tit. in 6.* i c. *cum cessante. ext. eod. tit.*

catum fuerit, ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur, in causæ cognitione libere procedere poterit.

Judex a quo compellere non potest appellantem a gravamine ipsius veritatem probare, licet citare possit ad ipsius revocationem audiendam, qua facta in causa procedere poterit, ejus contumacia non obstante, ac si nunquam appellasset.

§. 12. Sed *a* videamus, an jus dicenti obtemperare tenearis, a quo propter gravamen, quod tibi illatum asseris, appellaveris, si tibi is ad docendum de gravamine, & si de ipso liquerit, ad ejusdem revocationem audiendam terminum præfixerit: & sane cum id ipsum a Judice perspiciendum sit, nec coram eo de gravamine docere, nec etiam tanquam coram Judice (cum per appellationem ejus suspensa sit jurisdictio) comparere teneberis. Quod si tantum, ut revocationem audias, te vocandum duxerit, licet non compareas, ipse tamen in termino gravamen revocaverit, perinde in causa procedere poterit, ac si appellatio nunquam fuisset interposita.

Potest appellantem ab interlocutoria pœnitere, & facere ut prior Judex cognoscat: sed appellato sunt reficiendæ expensæ, quas is fecit ob appellationem. h. d.

§. 13. Ac veluti in potestate Judicis gravamen revocantis positum est, non obstante appellatione causam resumere: sic contra, si is, qui vocem appellationis emisit *b*, cujus adhuc nemini est demandata cognitio, petierit, ut ad Judicem, a quo provocavit, rursus causa remittatur, id ei alterius partis contradictione minime obstante indulgendum erit. Sed hoc ita, ut in legitimis expensis adversario, quas eum propter hoc fecisse constiterit, condemnetur.

Ponit quam plures casus, in quibus appellationi non est deferendum. h. d.

§. 14. Non omnis ergo appellatio indistincte recipienda erit: nam sive adeo sit vaga, & generalis, ut incertitudinem afferat, sive quod omisso medio sit interposita, a parte opponatur, causa non devolvetur. Idem juris est, si super notorio crimine, vel de quo quis in jure confessus fuit, provocetur: nec enim ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ est appellationis remedium institutum.

Regulares non appellant a correctione sui Prælati. Nec a Judice seculari sedi Apostolicæ non subdito appellatur ad Papam. Et qui non defert legitimæ appellationi, punitur. h. d.

§. 15. Et ideo nec Regulares, cum pro aliquo excessu corrigendi fuerint, contra Regularem Prælati sui, vel Capituli disciplinam appellabunt, sed quod sibi pro salute injungitur, humiliter suscipient: sed nec tunc appellationi deferendum erit *c*, cum a seculari Judice, qui temporali sedis Apostolicæ jurisdictioni non subjicitur, ad Apostolicum appellatum fuerit: & aliis quibusdam casibus. Alioqui is, qui legitimæ appellationi etiam de minima causa interpositæ non detulit, Canonicis pœnis coercendus erit.

Appellans ab ordinario potest coram eodem super alia causa conveniri. h. d.

16. Licet autem provocatione Canonice a partibus int rjecta, Judicis, a quo appellatum fuit, officium in illa quidem causa penitus conquiescat, si *d* tamen is, qui ab ordinario appellavit, super alia causa coram eodem conveniatur, præsertim pro gravi, & manifesto crimine, appellationis obtentu, quo minus canonica censura puniatur, effugere non potest.

Innovata per Judicem post diffinitivam sententiam, a qua appellatum fuit, revocantur statim per Judicem Apostolicum, etiamsi ante appellationem fuerint innovata. h. d.

§. 17. Interposita ergo a diffinitiva sententia appellatione non solum post eam innovata *e* debent per Judicem appellationis penitus, & ante omnia revocari: exceptis tamen casibus, in quibus jura post sententiam prohibent appellare, sed etiam ea omnia, quæ medio tempore inter sententiam, & appellationem contigerit innovari, perinde ac si post appellationem innovata fuissent.

Attentata post appellationem diffinitivam non revocantur, nisi primo de veritate constiterit, vel nisi post inhibitionem debito modo factam attentata fuerint. h. d.

§. 18. Illa *a* vero quæ post appellationem interpositam ante diffinitivam sententiam innovantur, donec appellationis causam veram esse constiterit, revocari non debent, nisi Judex appellationis, postquam sibi constiterit, per appellationem emissam ex causa probabili fore ad se negotium devolutum, inhibeat canonice Judici, a quo appellatum fuit, ne procedat: tunc enim, quicquid post inhibitionem hujusmodi fuerit innovatum, est per appellationis Judicem ante omnia in statum pristinum reducendum, licet eandem causam non esse veram contingat.

Non refert, quid ex æquipollentibus fiat, & facta plus operantur, quam verba. h. d.

§. 19. Appellasse autem dicetur non solum is, qui vocem appellationis emisit, sed etiam qui aliquo indubitato facto provocadi propositum declaraverit. Inde rescriptum *b* est eum, in quem post iter ad sedem Apostol. arreptum excommunicationis sententia ab ordinario promulgata fuerit, excommunitionis vinculo non teneri, quasi appellatione pendente lata fuerit: cum plus sit facto, quam verbo provocare. Idem & in eo responsum est *c*, qui licet ex simplicitate forte verbum appelationis non expresserit, se tamen & Ecclesiam suam, cum molestaretur, Rom. Pontificis protectioni subjecit.

Justus metus excusat adeo, quod non appellans habetur pro appellante, si fuerit protestatus, & causas appellationis expresserit h. d.

§. 20. Is quoque *d*, quem quo minus appellaret, justus metus impedierit, ad appellationis beneficium convolasse reputabitur, dummodo infra tempus, quo licite provocatur coram Judice, a quo appellasse vellet, vel si ipsius copiam habere nequiverit, coram probatis viris contestatione super hoc proposita causas appellationis expresserit.

Sufficit appellare coram majori parte Judicum. Et omnium actorum intimatio parti appellatæ est facienda. h. d.

§. 21 Quod *e* si a pluribus Judicibus appellandum fuerit, quia non semper facile eorum præsentia simul haberi posset, coram majori parte ipsorum appellare, & Apostolos separatim petere licebit, valebitque hæc appellatio perinde, atque si coram omnibus interposita fuisset: omnium tamen subsecutorum appellato ignoranti intimatio legitime facienda erit.

Si unus ex pluribus appellet, & obtineat in causa appellationis, prodest victoria consortibus, si sit idem negotium, & causa. h. d.

§. 22. Item ex contrario *f*, si plures sententia condemnati fuerint, & unus solus ad appellationis beneficium convolaverit, istius victoria cæteris quoque suffragabitur, si communi jure juventur, idemque negotium & eadem causa defensionis existat.

Si per rescriptum committantur plures articuli connexi, & in uno removeatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis. h. d.

§. 23. Jam dubitari poterit, si ex pluribus *g* articulis unis precibus comprehensis in uno tantum contingat appellationem vetari, utrum appellatio teneat, si super aliis provocatum fuerit: & cum delegantis hæc sit intentio, ut

Qqqqq

a C *si a Judice. eod. tit. in 6.* b *c. interposita. §. ille. ext. eod. t.* c *si duob. §. fin. extr. eod. tit.* d *can. ad hæc. ext. eod. & c. præterea. el. primo. eod. tit.* e *c. non solum. eod. tit. in 6.*

a D. *c. non solum. § illa. eod. tit. in 6.* b *c. dilecti filii el. secundo. ext. eod. tit.* c *ad audientiam. ext. eod. tit.* d *c. fin. extr. eod.* e Clem. *1. eod. tit.* f *c. pen. ext. eod. tit.* g *secundo requiris. extr. eod. tit.*

ut de omnibus articulis, qui in precibus ponuntur, justitia suum consequatur effectum, in omnibus appellatio interdicta intelligetur. Unde nihil intererit, utrum appellatio inhibeatur in primo, an in secundo: in medio, an in fine. Sed hoc ita intelligi oportet, si capitula connexa fuerint: cæterum a quoties clausula, per quam appellationis remedium tollitur, in medio literarum ponitur, si sunt plura negotia se minime contingentia, tantum præmissa complectitur, nisi forte & in fine literarum prædicta clausula iteretur.

Appellari potest, si locus non tutus partibus assignatur, vel sententia contineat manifestam iniquitatem, etiamsi sit rescriptum appellatione remota. h. d.

§. 24. Interdum etiam non obstante prohibitione appellari poterit, ut decretum est in b eo, qui per delegatos Judices in judicium ad locum non tutum vocatus fuerit: nisi enim locum idoneum Judices assignent, non erit propterea appellationis remedium interclusum, quod appellatione remota procedi debere mandatum fuerit. Idem etiam obtinet, cum sententia fertur iniqua: licet enim causa appellatione remota commissa fuerit, sententiæ tamen stari non debet, si iniquitatem contineat manifestam.

Lapso anno, & ex causa biennio, appellatio est deserta. h.d

§. 25. Illud tam judiciali appellatione, quam ei, qui extra judicium interponitur, commune est, quod c hujusmodi appellationibus annus, & ex justa causa biennium a die appellationis interpositæ indulgetur, quo temporis spatio & prosequi, & finire appellationis causam compellendi erunt: alioqui si per negligentiam * appellantis hoc temporis spatium fluxerit, & adeo causa deserta censebitur, ut etiamsi appellans ipse cum appellato, aut appellatus etiam per se, & principaliter prosequatur, non propterea minus in rem judicatam censebitur transisse sententia, a qua fuerit appellatum.

Ponit casus, quibus tempus ad prosequendum non currit. h. d.

§. 26. Quamdiu d tamen per compromissum, vel alias de partium expresso consensu differtur prosecutio, tempus ad prosequendam appellationem ab homine, vel a jure præfixum minime currit appellanti, nisi forte Judex ex dilatione periculum imminere videns in illa procedi præciperet.

Tempus datum a jure ad prosequendam appellationem, potest breviari per Judicem ex causa. h. d.

§. 27. Et licet anni, vel biennii spatium appellantibus indulgeatur, poterit tamen Judex a quo, secundum locorum distantiam e, personarumque, & negotii qualitatem brevius tempus moderari, intra quod si is, qui appellavit, causam appellationis non fuerit prosecutus, tenebit sententia. Coget ergo Judex partes appellatione non admissa f, ut vel appellationem interpositam prosequantur, vel coram eo juris pareant æquitati.

Quando periculum est in mora; debet Judex breviare terminum prosequendæ appellationis. h. d.

§. 28. Superior g quoque Judex si ex dilatione viderit imminere periculum, potest, & debet neutro appellationem prosequente, ut periculum evitetur, occurrere: puta, si a sententia lata super confirmatione alicujus electi provocatum fuerit, & utraque pars velit etiam ad annum appellationis prosecutionem differre, potest utique, imo debet is, ad quem appellatum fuit, provide terminum moderari, ne diu gregi dominico cura pastoris desit.

Interdum ad prosequendam appellationem datur plus, quam biennium. h. d.

§. 29. Accidit tamen aliquando, ut non per annum, vel biennium, sed etiam ulterius causam appellationis alicui prosequi concedatur, ut puta si quem per impotentiam a prosecutionem omisisse constiterit, vel cum Judici ex proprio officio super causa electionis etiam lapso biennio cognoscere conceditur.

Pars potest sibi terminum prosequendæ appellationis breviare, non prorogare. h. d.

§. 30. Pars quoque interdum sibi prosequendæ appellationis terminum præfigit. Sed cum hoc gratia litium citius expediendarum indultum fuerit, juris terminus a parte præveniri, non prorogari poterit, sicut nec in una causa tertio provocari licebit.

Confirmatio in forma communi non præjudicat appellationi, nec laudum invalidum roborat, ac processum impedit, sub obtenta super re ab aliquo pacifice possessa facit, ut quis non possit conveniri absque mandato sedis Apostolicæ.

§. 41. Postremo sciendum est, quod si sententiam appellatione suspensam, antequam ipsius appellationis causa commissa fuerit, vel laudum contra juris, vel compromissi formam latum Apostolico rescripto in forma communi confirmari obtentum fuerit, talis confirmatio nec appellationi præjudicium afferet, nec invalidum laudum ullo firmitatis robore muniet. Nam etiamsi ante latam sententiam litigiosæ rei confirmationem ab Apostolica sede quis impetraverit, non propterea minus de causa poterit Judex cognoscere, & eam fine debito terminare. Quanquam si rem pacifice quis possedisset, cum inde confirmationem obtinuit, non erit licitum Judici de quæstione postmodum exorta, absque mandato sedis Apostolicæ decernere: nisi certum sit, quod per falsi suggestionem fuerit elicita.

TITULUS XVIII.
DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

Minor & Ecclesia restituuntur adversus sententiam, etiam a sede Apostolica latam. h. d

Adhuc autem iis, qui appellationis remedio destituti sunt, auxilio restitutionis in integrum succurritur, sed nec omnibus, nec semper, nec ab omnibus. Minor igitur & Ecclesia c, si se prolatione sententiæ graviter læsos conquerantur, & appellandi tempora jam fluxerint, restitutionem in integrum implorare poterunt. Quod quidem adeo obtinet, ut etiamsi ab Apostolico c sententia lata fuerit, non propterea magis in integrum restitutionis petitio impediatur. Nec enim negatur d Romanæ sedis sententiam in melius posse commutari, cum aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, & temporum, seu gravium necessitatum aliquid ordinavit.

Restituitur Ecclesia adversus quamlibet læsionem, etiam adversus aliam Ecclesiam. h. d.

§ 2. Sed si non sententia, sed vel contractu e, vel confessione f, vel probationis omissione, vel temporis fluxu g Ecclesia læsa fuerit, restitutio indulgenda erit: nec solum contra privatos homines, sed etiam adversus aliam Ecclesiam.

Beneficium restitutionis in integrum non indulgetur, nisi intra quatuor annos, si non subsit aliqua rationabilis causa, ut dictum spatium prorogetur. h. d.

§. 3. Sed i sive sententia, sive contractu, vel aliter se læsam prætendat Ecclesia, & propterea se ad beneficium restitutionis in integrum admitti postulet, si quadriennii spatium a die læsionis lapsum fuerit, amplius restituenda non erit, nisi prævaricationis, vel manifestæ fraudis

a C. *inquisitioni tuæ extr. eod. tit.* b *can. ex parte tua primo extr. eod. tit* c *can. cum sit Romana extr. eod. tit. can. & qui.* 2. *quæst.* 6. * *Clem. pen. de appellat.* d *Clem. quamdiu. eod. tit.* e *can cum sit Romana extr. eod. tit.* f *c. ad hæc.* 3. *extr. eod.* g *c. oblata.* §. *superior. extr. eod.*

a *Cap. ex ratione. extr. eod.* b *c.* 1. *cap. ex literis. & c. seq. extr eod.* c *c. tum ex lit. eod. tit. extr.* d *d. c. tum ex lit.* §. *nos. vers. præsertim.* e *c.* 1. *extr. eod.* f *c.* 2. *eod. tit. in* 6. g *Clem. uni. eod. tit.* h *c. auditis. extr. eod. tit.* i *can.* 1 *eod. tit.*

fraudis probetur, super hoc intervenisse commentum, aut alia causa subsit, quæ Judicem ad hoc beneficium concedendum movere debeat. Et a si tempore læsa asseratur, non fiet restitutio, nisi ad tantum temporis, in quantum se læsam esse legitime probaverit.

Restitutio in integrum semel negata non conceditur amplius, etiam in alio judicio, nisi duobus casibus hic contentis. h. d.

§. 4. Quod si semel b restitutio in integrum in alio judicio denegata fuerit, præterquam ad appellationem omissam, non erit eidem amplius concedenda, nisi novis defensionibus ad hujusmodi beneficium admittenda fuerit.

Ponit, qui, & quando possunt de restitutione in integrum cognoscere. h. d.

§. 5. Hujusmodi c vero restitutionum causæ solum coram Judicibus ordinariis administrationem habentibus, vel delegatis ab eis tractari poterunt, & terminari: sive hoc ipsis delegatis specialiter demandatum fuerit, sive commisso eis negotio hujusmodi quæstionem incidere contingat. Delegati vero ab Ordinariis, qui administrationem non habent, sed tantummodo judicandi facultatem, sive arbitri, de his causis cognoscere nequeunt, nisi coram eis incidenter motæ fuerint.

a *Clem. unic. eod. tit.* b *c. fin. eod. tit. ext.* c *c. pen. ext. eod. tit.*

Per querelam & supplicationem retractatur sententia. Et sub qua forma supplicatio porrigatur. h. d.

§. 6. Per supplicarionem a quoque Principi porrectam, aut per querelam appellationis remedio destitutis subveniri solet. Erit autem supplicatio intra decem dies post sententiam offerenda: quo subsecuto sententia non aliter executioni mandabitur, quam si victrix pars idoneam fidejussionem præbuerit, tantum restituendi cum legitimis augmentis, quantum fuerit in condemnatione, si legitima retractatione sententia resolvatur. Et nisi sub hac forma supplicatio porrigatur, executio sententiæ sine fidejussione procedet, retractationis jure illi servando, qui se gravatum putaverit, ut intra biennium supplicare valeat.

a *Cl. in vers. supplicavit. c. ex literis extrav. eod. tit.*

FINIS LIBRI TERTII.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER QUARTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE ACCUSATIONIBUS, DENUNCIATIONIBUS, ET INQUISITIONIBUS.

Criminalia Judicia non habent aliquid simile cum Civilibus. Et instituuntur per Accusationem, Denunciationem, & Inquisitionem. Et Accusationem inscriptio, Denunciationem charitativa monitio præcedere debet. h. d.

CRIMINALIA Judicia nihil ferme simile habent cum cæteris Judiciis, de quibus proxime locuti sumus: magnaque diversitas eorum est & in instituendis, & in exercendis: instituuntur autem aut per Accusationem, aut per Denunciationem, aut per Inquisitionem. Per Accusationem, cum solenni præcedente inscriptione a per Accusatorem Rei crimen ad Judicem defertur. Per Denunciationem, ut cum nulla præcedente inscriptione, sed tantum charitativa monitione ad Judicis notitiam crimen deducitur. Ideo autem, cum in modum accusationis crimen objicitur, est inscriptio necessaria, non cum in modum Denunciationis: quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denunciatio facienda.

a *Canon. qui crimen. 2. q. 8. & c. super his. in princ. ext. eod. tit.*

Accusator non probans objectum crimen, tenetur ad pœnam talionis, nisi suam innocentiam purgaverit; & interim dum purgat, est suspendendus. h. d.

§. 2. Accusator igitur, si legitimis destitutus sit probationibus, eam pœnam a debet incurrere, quam si probasset, reus sustinere debebat. Denuncians vero licet ad talionem non teneatur, si tamen b in probatione deficiat, donec suam purgaverit innocentiam, & ab officio & beneficio suspendendus erit: ut cæteri simili pœna perterriti ad aliorum infamiam facile non prosiliant.

Ponit, quando procedendum sit per inquisitionem. h. d.

§. 3. Per inquisitionem criminale judicium instituitur, cum

a *Can. qui non probare. 2. q. 3. & can. qui crimen. 2. quæst. 8.* b *c. 2. extr. de calum.*

cum præcedente diffamatione *a*, ac quasi denunciante fama, de crimine Judex inquirit. Constitutum est enim, ne criminum facilis nimis sit objectio: ut sicut ad accusationem legitima præcedere debet inscriptio, & *b* denunciationem charitativa monitio: ita & inquisitionem clamorosa insinuatio *c* præcedere debeat.

Confessus crimina coram inquisitore non poterit confessionem suam ex prætextu revocare, quod non præcesserit fama inquisitionem. h. d.

§. 4. Si quis *d* tamen, postquam coram eo, qui contra ipsum super certis criminibus inquisitor deputatus fuerat, eadem crimina confessus fuerit, frustra postmodum eo prætextu confessionem suam impugnare contendet, quod super eisdem criminibus non fuerit antea diffamatus.

Si Judex processerit non excipiente inquisito de non diffamatione, processus tenebit. h. d.

§. 5. Idem etiam erit *e*, si is, cui contra te commissa super certis criminibus fuerit inquisitio, te præsente, nec quicquam super hoc excipiente, infamiæ inquisitione omissa ad veritatem eorundem criminum inquirendam processerit. Nec enim processum hujusmodi, eo quod non fuit de infamia primitus inquisitum, ulterius impugnare poterit.

Si crimen opponatur excipiendo, non est necessaria inscriptio. hoc dicit.

§. 6. Accidit autem interdum, ut alicui nec accusando, nec denunciando, nec inquirendo, sed excipiendo crimen opponatur, ut puta *f*, cum quid objicitur, ut quis ab accusatione, vel testificatione repellatur: quo casu non erit inscriptio necessaria.

Non est necessaria inscriptio, si crimen objiciatur, ut quis ab officii vel beneficii assecutione excludatur: quo tamen casu si post confirmationem opponatur, deficiens in probatione punitur pœna extraordinaria. h. d.

§. 7. Sed *g* an, si propterea crimen opponatur, ut quis a promotione officii, vel beneficii assecutione excludatur, necessaria tunc sit inscriptio? Et proditum est, si ante confirmationem objiciatur, non cogi quenquam inscribere: quia crimen hoc modo probatum promovendum quidem impedit, non tamen jam promotum dejicit. Post confirmationem vero, cum scilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam consecrandus, quia & ab obtinendo repellit, & ab obtento dejicit, ad extraordinariam pœnam secundum arbitrium Judicis citra vinculum inscriptionis, si defecerit in probando, est excipiens adstringendus.

TITULUS II.
DE DUPLICI PURGATIONE.

Quid sit Purgatio & quotuplex. Et quod vulgaris purgatio est penitus improbata. h. d.

Contigit etiam interdum, ut licet adversus criminosum nec accusator consistat, neque testibus, aut propria sit confessione convictus, ita tamen alicujus criminis, vel maculæ publica laborat infamia, quod super manifesta fere nota eidem purgatio sit indicenda. Est autem purgatio, demonstratio innocentiæ super objecto crimine. Purgationis duæ sunt species *h*, vulgaris scilicet, & Canonica. Vulgaris purgatio est, quam vulgus vel invenit, vel sequitur: ut, cum aquæ frigidæ, vel candentis ferri, vel singularis certaminis quis subdit judicium: quæ cum Deus in ea tentari videatur, merito jussa est sacris Canonibus exulare: licet enim quosdam singulare certamen inivisse divina prodat historia, nunquam tamen ut id pro lege teneatur, divina sanxit auctoritas.

Quæ sit Canonica purgatio. Et quales esse debent compurgatores. h. d.

§. 2. Canonica purgatio dicitur, quæ sacris Canonibus est comprobata: ut cum *a* de crimine infamatus, jurat se non esse tali crimine, vel macula inquinatum, & certa compurgatorum manus eundem a crimine immunem, & verum credere illum jurasse, ipsa quoque jurejurando firmat. Erunt autem compurgatores hujusmodi honestatis & opinionis, ut verisimile sit, eos amore, vel odio, vel obtentu pecuniæ non dejerare: necesse etiam est, ut ejus, quem purgare intendunt, vitam & mores notos habeant.

Deficiens in purgatione habetur pro convicto. Et super notorio non est indicenda purgatio. h. d.

§. 3. Quicunque *b* vero in Canonica purgatione defecerint, perinde puniendi sunt, atque si de crimine de quo diffamati fuerint, legitime convicti, vel confessi fuissent: nisi tamen aliud judicantis æquitas statuendum duxerit, plane super notorio *c* nulli erit indicenda purgatio, sed tantum condemnationis promulganda sententia: cum patrati sceleris evidentia, neque accusatoris clamore indigeat.

Criminum quædam solum Deum lædunt, quædam etiam homines. h. d.

§. 4. Criminum autem quædam divinæ majestatis læsionem continent: quædam vero & hominibus damnum irrogant. Quæ Deum principaliter lædunt, hæc ferme habentur, simonia, hæresis, schisma, apostasia, sortilegium, maledicentia, sacrilegium. Hominibus vero læsionem inferunt, homicidium, adulterium, stuprum, rapina, furtum, usura, falsum, injuriæ: de quibus distinctius, sed tamen breviter videamus.

TITULUS III.
DE SIMONIA.

Quid sit Simonia, & unde dicta. h. d.

Simonia *d* nihil aliud est, quam studiosa voluntas, sive cupiditas emendi, vel vendendi spiritualia, vel spiritualibus annexa, vel, simonia est rei spiritualis, vel spiritualibus annexæ, cum aliquo temporali facta commutatio. Appellata est autem a Simone mago, qui primus hujus detestandi sceleris auctor fuit.

Simonia aut est simplex conventionalis, aut realis. Et realis subdividitur in realem conventionalem, & realem mentalem. h. d.

§. 2. Simoniæ duplex est species. Nam aut est conventionalis, aut mentalis. Conventionalis est, cum aut aliquid datum est, vel de dando in posterum tractatus intercesserit, & conventio. Mentalis est, cum nullum quidem intercessit factum *e*, sed sola prava dantis, aut recipientis mens & intentio concurrit: & propterea rudi, sed congruenti vocabulo mentalis appellatur.

Cujuscunque muneris receptione Simonia contrahitur. Et appellatione pecuniæ continetur, quicquid homines habent in terra. h. d.

§. 3. Contrahitur *f* autem Simonia, non modo cum pecunia ipsa pro re sacra datur, aut recipitur, vel de danda & recipienda tacite vel expresse conventum fuerit: verum etiam cum dans a lingua, vel obsequio recipientis munus exigit. Cum enim spiritualia tribuens, manus ab omni munere excutere debeat, id tunc facere intelligitur, cum pro divinis rebus non solum pecuniam nullam, sed nec humanum obsequium, aut gratiam aliquam

a C. *qualiter & quando*. *el. extr. eod.* b *c.* 2. *extr. eod. c. inquisitionis*. §. *tertia*. *vers. ad hæc*. *extr. eod.* d *c.* 1. *eod. tit. in* 6. e *c. fin. eod. tit. in* 6. f *c. super his*. §. *cum aut. extr. eod. tit.* g *d. c. super his*. §. *cum autem*. *extr. eod. tit.* h *gl. rub. extr. de purg. vulg.*

a *Cap. quotiens*. *extr. de purg. can. & can. mennam. eod. tit.* b *c. cum lex ubi gl. & c. inter solicitudines*. *extr. de purg can.* c *c pen. ext dict. tit.* d *gl.* 1. *in sum.* 1. *q.* 1. e *extr. com.* 2. *eod. tit.* f *gl. in sum.* 1. *q.* 1.

requirit. Et sicut pro manus impositione non debet Episcopus *a*, ita nec minister, nec notarius, in ordinatione, pro voce vel calamo, pecuniam recipere. Pecuniam vero hoc loco accipiemus, quicquid homines habent: hoc enim nomine ideo omnia continentur, quia antiqui, quicquid ferme habebant, in pecoribus habebant. Contrahitur ergo simonia, cum quis sacra quodammodo in commercium deducit.

Ponit plura capita, ex quibus committitur simonia. h. d.

§. 4. Sed *b* & tunc quoque simonia committi dicitur, cum quid pro personis Ecclesiasticis deducendis in sedem, vel Sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis, seu pro nubentium benedictionibus, accipitur. Is quoque, qui pro electione præmia largitur, quia per electionem pervenitur ad consecrationem, perinde simoniacus habebitur, ac si pro consecratione munera dedisset.

Simoniace dicitur quis electus, etiamsi quid ignorante eo datum fuerit, vel promissum. h. d.

§. 5. Nec distinguemus *c*, sciente, an ignorante eo, qui promissionis, vel dationis alicujus interventu postmodum electus fuit, promissum quid, vel datum fuerit: quamvis enim electus tempore dationis, vel promissionis conscius non fuerit, non propterea minus electio rei probanda erit.

Episcopus non potest dispensare cum electo simoniace, licet ignoranter, sed bene super asservatione beneficii simplicis, prævia tamen resignatione. h. d.

§ 6. Sed videamus, an post reprobatam electionem cum eo super prælatione, ad quam quis sic electus fuerit, possit Episcopus dispensare, & constitutum est, non posse: quamvis *d* circa eum, qui per simoniacam pravitatem simplex beneficium recipit, post liberam resignationem Episcopi dispensatio toleretur.

Datum in dispendium eligendi, vel illo etiam reclamante, non facit electionem simoniacam. h. d.

§. 7. Plane si constet eos, qui quid dederint, vel promiserint *e*, quod per fraudem in dispendium eligendi dolo malo id fecerint, aut electo ipso non modo ignorante, sed etiam reclamante, nec aliquando ratum habente, secuta electio minime reprobanda erit: alioquin contingeret, quod factum insidias inimico parantis innocenti damnosum existeret, & vir malus de fraude sua commodum reportaret.

Simoniace ordinans cum suo ordinato & Clerico mediatore est deponendus, Laicus vero mediator excommunicatur. h.d.

§. 8. Ac veluti variis modis simoniaca labes committitur, sic etiam variis pœnis simoniacos percelli, admonendi sumus. Nam si quis, ut ordinetur, pecuniam Episcopo obtulerit *f*, ut qui turpissimi lucri commodo sancti Spiritus gratiam vendere *g* tentaverit, amissionis proprii gradus periculo subjacebit: & qui ordinatus est, a dignitate, quam pecuniis acquisivit, erit prorsus alienus. Si quis vero *h* tam turpibus & nefandis datis, vel acceptis mediator extiterit, siquidem Clericus, erit a proprio gradu dejiciendus: si vero Laicus, anathematizandus erit.

Ordinatus a simoniaco non simoniace, & simoniace non simoniacus ordinem conferens, non sunt deponendi. h. d.

§. 9. Hæc tamen de illis intelligere nos oportet, quos nec ignorantia, nec attractionis excusat violentia, sed si simoniaci simoniace ordinati, vel ordinatores existunt. Cæterum si quis a simoniaco quidem, non tamen simoniace, ordinem susceperit, aut simoniace non simoniacus ordinem contulerit, misericorditer in Ecclesia sustinendi erunt: hos enim facit simoniacos non reatus criminis, sed ordinatio, vel susceptio simoniaci.

Beneficium consecutus simoniace per accusationem convictus privatur beneficio, & deponitur: per inquisitionem vero privatur quidem beneficio, sed post peractam pœnitentiam in suo ordine permittitur ministrare. h. d.

§. 10. Quod *a* si non ordinem quis, sed beneficium Ecclesiasticum data pecunia consecutus fuerit, multum interest, per accusationem, an per inquisitionem quis convictus fuerit. Primo enim casu non solum Ecclesia privandus, verum etiam honore Sacerdotii Presbyter spoliandus erit: posteriore vero, postquam ab Ecclesia, quam sibi per pecuniam comparaverat, amotus fuerit, & injunctam pœnitentiam egerit, in susceptis ordinibus ministrare permittendus erit.

Cum parvulis, qui cupiditate parentum Ecclesias sunt consecuti, post liberam resignationem potest dispensari. h. d.

§. 11. Quinimo *b* qui parvuli parentum cupiditate Ecclesias per pecuniam sunt consecuti, ob paternum factum non modo a sacris ordinibus non sunt removendi: verum etiam postquam eas omnino dimiserint, si Canonice in eisdem vivere voluerint, pro magna misericordia sustineri poterunt.

Idem juris est de accessorio, quod de principali. h. d.

§. 12. Nec objiciat quis, non consecrationes emisse se, sed quæ ex consecratione proveniant. Nam sicut anima sine corpore corporaliter vivere non potest, sic corporalis Ecclesia, vel dignitas, & ordo Ecclesiasticus sine rebus corporalibus parum proficiet. Quisquis igitur eorum alterum vendit, sine quo alterum haberi non contingit, neutrum invenditum reliquisse intelligitur.

Quilibet admittitur ad accusandum simoniacum. Et solus simoniacus inter peccatores Missam non celebrat. h. d.

§. 13. Hujus autem criminis tanta est labes *c*, ut etiam servi adversus dominos, & quilibet criminosi admittantur ad accusationem. Item omnis peccator Missam celebrare potest, præterquam simoniacus: quem adeo quilibet, ut ab ordine male accepto removeatur, accusare potest, ut nec meretrix excludatur.

Oblatum sponte, vel datum gratia redimendæ molestiæ super jure quæsito indebite illatæ, non inducit simoniam. h d.

§. 14. Sciendum tamen est, non datione qualibet, aut receptione simoniam contrahi: nam si quid sponte, pure, *d* sine pacto, & conventione, & taxatione qualibet fuerit gratis oblatum, id sine scrupulo simoniacæ pravitatis recipi poterit. Idem obtinet ex contrario, si quid non sponte quis dederit, sed ut indebite illatam molestationem super quæsito jure redimat, dare coactus fuerit.

Puniuntur Prælati committentes vices suas sub annuo censu. h. d.

§. 15. Demum sciendum est tam Lateranensi, quam Turonensi Concilio statuente, Canonicæ districtioni Prælatos eos subjacere, qui vices suas *e*, vel Ecclesias sub annuo censu concedunt: quia dum Sacerdotium sub hujusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur.

Puniuntur aliquid recipientes pro concedenda docendi licentia. h. d.

§. 16. Pro docendi *f* quoque licentia concedenda nullus cujusque consuetudinis obtentu aliquid exigere debet, & qui secus fecerit, ab Ecclesiastico beneficio fiet alienus: dignum enim videtur, ut in Ecclesia fructus sui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, Ecclesiasticum profectum nititur impedire.

TITU-

a *Can.* 1. *extr. eod. tit.* b *cap. non satis & cap. seq. extr. eod. tit.* c *cap. nobis fuit. ext. eod. tit.* d *c. pen. extr. de elect.* e *c. nobis fuit. ext. eod. tit.* f *can. si quis.* 1. *q.* 1. g *can. quando Episcopus.* §. *quod si aliter.* 24. *dist.* h *can. si quis Episcopus.* 1. *q.* 1.

a *Can. dilectus, ubi etiam gl. in vers. amatos. eod. tit. in extr.* b *c. sicut tuis.* §. *quamvis. extr. eod.* c *c. tanta. extr. eod tit.* d *c. tua nos.* §. *si vero. extr eod. tit.* e *can.* 1. 2. *& seq. extr. ne Prælat. vic. suas.* f *can.* 2. *& per totum tit. extr. de magist.*

TITULUS IV. DE HÆRETICIS, ET SCHISMATICIS, ET APOSTATIS.

Qui sint hæretici, & qui schismatici, & quando differant, hoc dicit.

HEretici sunt, qui vanæ gloriæ, principatusque sui causa falsas opiniones gignunt, vel sequuntur. Schismatici sunt, qui se ab unitate Ecclesiæ per inobedientiam separant. Licet autem inter hos a principio quædam videatur esse diversitas, nullum tamen est schisma, quod sibi aliquam tandem hæresim non confingat, ut ab Ecclesia recte recessisse videatur.

Schismatici excommunicatione, depositione, bonorum confiscatione, & a se gestorum annullatione puniuntur. h. d.

§. 2. Utrumque *a* vero crimen atrocissime Ecclesiastica disciplina prosequitur: nam Schismaticos excommunicationis sententia Canones insectantur: & si nec sic resipuerint, ab omni ministerio Ecclesiastico deponentur, adhibito etiam, si necesse fuerit, brachii secularis auxilio, ad illorum insolentiam coercendam, cum omnium etiam bonorum confiscatione. Ordinationes quoque ab his factas, & dignitatum, sive beneficiorum concessiones, alienationes rerum Ecclesiasticarum, omni penitus firmitate carere voluerunt.

Hæretici nisi hæresim abjuraverint, omni Ecclesiastica prærogativa nudati traduntur seculari curiæ puniendi. h. d.

§. 3. In hæresi *b* autem deprehensi, præter perpetui vinculum anathematis, si Clerici sint, vel religiosi, totius ordinis Ecclesiastici prærogativa spoliandi erunt, & omni officio, & beneficio nudati, secularis relinquentur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendi, nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei Catholicæ unitatem recurrere, & errorem suum publice abjurare, & congruam satisfactionem exhibere consenserint. Laici vero, nisi (prout dictum est) abjurata hæresi & satisfactione exhibita, ad fidem redierint orthodoxam, secularis Judicis arbitrio relinquentur, debitam pro qualitate facinoris ultionem recepturi.

Bona hæreticorum post latam sententiam confiscantur. h. d.

§. 4. Bona quoque *c* damnatorum propter hæresim ipso jure, & omni spe potiundæ hæreditatis filiis adempta, confiscata intelligentur: aut si Clerici fuerint, Ecclesiis, a quibus stipendia receperunt, applicabuntur. Confiscationis tamen hujusmodi executio, vel bonorum occupatio facienda non erit, antequam super crimine sententia fuerit promulgata.

Ob hæresim maritorum dotes uxorum non sunt confiscandæ, nisi scienter contraxerint matrimonium cum hæreticis. h.d.

§. 5. Sed & cum alteri per alterum iniqua conditio inferri non debeat, propter hæresim maritorum, uxorum Catholicarum dotes *d* confiscari non debent, nisi forte cum viris matrimonia contraxerint, quos hæreticos esse sciebant.

Etiam post mortem bona hæreticorum confiscantur. h. d.

§. 6. Post mortem *e* quoque ob sceleris immanitatem hæreticos pœna prosequitur: ideoque & si criminoso vivente nihil fuerit super bonorum confiscatione declaratum, nihilominus ad eam etiam ipso mortuo procedendum erit.

Hæretici non possunt tradi Ecclesiasticæ sepulturæ. Et tumulantes eos excommunicantur, nec ante absolvuntur, quam propriis manibus exhumaverint. h. d.

§. 7. Ecclesiastica *f* quoque sepultura usque adeo carere debent, ut si qui eosdem credentes, aut fautores eorum scienter Ecclesiasticæ sepulturæ tradere ausi fuerint, excommunicationis sententiæ subjacere debeant, nec ante absolutionis mereantur beneficium, quam propriis manibus hujusmodi corpora extumulent, & projiciant: locus autem ille perpetuo carebit sepultura.

Descendentes ab hæretico usque ad secundum gradum, ab hæretica usque ad primum, non possunt habere beneficium Ecclesiasticum, nisi pater, aut mater decesserint emendati. h. d.

§. 8. Sed *a* & eorum filii ad beneficia Ecclesiastica, seu publica officia admittendi non erunt: quod quidem per paternam lineam usque ad secundum gradum, per maternam vero usque ad primum tantum extenditur. Cum enim secundum legitimas sanctiones reis læsæ majestatis capite punitis, & bonis confiscatis, eorum filiis vita solummodo ex misericordia conservetur, quanto magis, qui aberrantes in fide Deum offendunt, muneribus, bonis, honoribus debent spoliari? cum longe sit gravius æternam, quam temporalem lædere majestatem. Hoc *b* tamen intelligendum est de filiis & posteris eorum, qui tales esse, vel etiam decessisse probantur: non autem illorum, quos emendatos, & Ecclesiæ unitati reincorporatos esse constiterit.

Qui receperunt pœnitentiam Ecclesiæ, vel recipere sunt parati, sunt reincorporandi: post abjurationem vero relapsi non sunt amplius reincorporandi, sed traduntur curiæ seculari: eis tamen non negatur sacramentum pœnitentiæ. h. d.

§. 9. Sed videamus, qui, & quando incorporari debeant: & constat eos, qui pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam acceptaverint, eamque vel perfecerint, vel humiliter prosecutioni ejus insistant, recipiendos esse. Idem juris est, si pœnitentia nec peracta sit, nec imposita, dum tamen crimini obnoxii ad eam recipiendam parati fuerint. Quod si qui post *c* abjurationem erroris, vel postquam se proprii Antistitis examinatione purgaverint, in abjuratam hæresim reincidisse deprehensi fuerint, seculari judicio sine ulla penitus audientia relinquendi erunt: licet si postmodum pœniteant, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sint relapsis humiliter petita sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ deneganda.

Quando quis dicatur relapsus. h. d.

§. 10. Relapsi autem intelligendi sunt, non solum ii, quorum ante abjurationem crimen plene probatum fuerit, verum etiam *d* ii, qui postquam accusati, vel vehementer suspecti semel hæresim in judicio abjuraverint, & postmodum in eandem iterum reincidunt. Plane si ex modica & levi suspicione semel quis abjuraverit, reincidens, quanquam ex hoc sit gravius puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri.

Qui abjuraverit in uno articulo, si post sit hæreticus in aliis, dicitur relapsus. h. d.

§. 11. Is vero *e*, qui in una hæresis specie, vel secta commisit, aut in uno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramento erravit, & postmodum hæresim simpliciter vel generaliter abjuravit, si deinde in aliam etiam hæresis speciem, sive sectam, aut alio articulo seu sacramento committat, ut relapsus in hæresim, judicandus erit.

Suspecti de hæresi, nisi se purgent, sunt excommunicandi, & excommunicati si in excommunicatione insorduerint, condemnantur tanquam hæretici. h. d.

§. 12. Qui *f* vero inventi fuerint sola suspicione notabiles, ob eam quantumvis vehementem de tam gravi crimine condemnandi non erunt, sed nisi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio sese feriendos exponunt, & usque ad satisfactionem ab omnibus evitabuntur, & si per annum in excommunicatione perstiterint, velut hæretici condemnabuntur.

---

a *C. 1. & per totum tit. de schismat. in 6.* b *c. ad abolendam, & c. excommunicamus. §. 1. extr. eod. tit. de hær.* c *c. cum secundum eod. tit. in 6.* d *c. decrevit. de hær. in 6.* e *c. accusatus. §. pen. eod. tit. in 6.* f *c. 2. in princ. eod. tit. in 6.*

a *C. statutum. eod. tit. in 6.* b *d. c. statutum. §. hoc.* c *c. super. eod. tit. in fin.* d *c. accusatus, in princ. eod. tit. in 6* e *d. c. accusatus. §. 1. eod. tit. in 6.* f *c. cum contumacia. eod. tit. in 6.*

Plura specialiter inducta sunt in causa hæreticorum, & processu contra eos. h. d.

§. 13. Plura *a* quoque ad hoc atrocissimum crimen vindicandum specialiter & præter ordinarias Juris regulas inducta sunt, tam circa judicium & processum instituendum, & testium depositiones, & carcerum custodiam, & immutationis pœnam, quam etiam contra fautores, receptatores & defensores eorum, ut clare ex lectione sacrarum constitutionum apparere potest.

Apostatæ qui sint, & quotuplex Apostasia: & qua pœna puniantur Apostatæ. h.d.

ET HÆC EST TERTIA PARS PRINCIPALIS HUJUS TITULI.

§. 14. Apostatæ sunt, qui a statu fidei, obedientiæ, vel religionis, quam se tenere professi sunt, temerarie recedunt. Apostasiæ *b* triplex est species: alia enim est perfidiæ, alia inobedientiæ, alia irregularitatis. Apostasia perfidiæ est, cum qui a fide recedunt: ut puta, cum Christiani effecti in Christi fide prævaricantur *c*, & ad Judaicos, vel alios detestabiles ritus se convertunt. Apostasia inobedientiæ est *d*, cum quis præceptum superioris sui sponte transgreditur, sive patrum regulis, vel constitutionibus non obtemperat. Irregularitatis Apostasia est, cum quis ab ordine suo *e*, sive assumptæ religionis recedit. Apostatas autem sacri Canones tam inter infames *f* deputant, quam etiam excommunicationis, & aliarum pœnarum vinculis innodandos esse præcipiunt.

TITULUS V.
DE SORTILEGIS, MALEDICIS, ET SACRILEGIS.

Inquisitor hæreticæ pravitatis non potest procedere contra sortilegos, nisi sortilegium expresse contineat hæresim. h. d.

SCiendum est, hæreticæ pestis inquisitores de divinationibus, & sortilegiis, nisi hæresim saperent manifeste, sese intromittere non debere, nec talia exercentes posse punire, sed eos suis debere Judicibus puniendos relinquere, cum negotium fidei, quod summe privilegiatum esse convenit, per occupationes alias non debeat impediri.

Qui sint sortilegi: & quod ab Ecclesia sint omnino ejiciendi. h. d.

§. 2. Sunt autem *g* sortilegi, qui prætextu religionis per quasdam sortes divinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione facta, futura promittunt. Ariolorum *h* igitur, arupiscum, incantatorum, & omnium sortilegorum artes, cum sint ex quadam pestifera societate dæmonum, atque hominum quasi pacta infidelis, & dolosæ amicitiæ constituta, penitus sunt ab Ecclesia eliminandæ, & superstitiosi artifices, nisi per pœnitentiam resipiscant, perpetuo anathemate feriendi: & si Clerici sint, degradandi.

Si blasphemus injunctam sibi pœnitentiam peragere recuset, & vivens ab ingressu Ecclesiæ arcebitur, & mortuus Ecclesiastica carebit sepultura. h. d.

§. 3. Diversa est pœna maledicorum *i*: nam si quis in Deum, vel aliquem sanctorum linguam in blasphemiam publice relaxare ausus fuerit, pœnæ, juxta Gregorianæ Constitutionis tenorem, subdendus erit: quam si recipere, & pœnitentiam peragere recusaverit, & Ecclesiæ eidem interdicetur ingressus, & in obitu Ecclesiastica carebit sepultura.

Sacrilegi variis pœnis puniuntur. h. d.

§. 4. Similibus, interdumque acrioribus urgentur pœnis, qui in sacrilegii crimen incidunt, & Ecclesias incendere, & violare minime verentur: nam pro modo sceleris admissi, facinorisque perpetrati, nisi plene satisfecerint, aut de satisfaciendo plenam securitatem exhibuerint, nunc pœnitentiæ beneficium sacrilego penitus denegatur, nunc anathemate vincitur, nunc perpetua damnatus infamia carceri traditur, aut exilio perpetuæ deportationis, & depositionis animadversione coercetur: aliquando etiam pecuniaria pœna mulctabitur.

Consentientes sacrilegis, & Sacerdotes ipsis pœnitentiam dantes, vel sepulturæ eorum intervenientes, vel ab eis eleemosynas recipientes, pari pœna cum eis puniuntur. h. d.

§. 5. Nec solum talibus pœnis illi plectendi erunt, qui sacrilegium admiserint, sed etiam consentientes eis. Presbyteri quoque, vel Clerici, qui in vita, vel morte sacrilegis pœnitentias dare, aut sepulturæ interesse, vel eorum eleemosynas accipere ausi fuerint, sive rapinæ participes inventi fuerint, Ecclesiastico beneficio privati ordinis sui damnum irrecuperabiliter patientur.

Sacrilegium committitur tam intuitu rerum, quam personarum. Et qualiter intuitu rerum. h. d.

§. 6. Sacrilegium autem admitti dicitur, tam ratione rerum, quam personarum. Rerum *a*, ut cum quis sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro aufert. Sed & si non de sacro aliquid ablatum fuerit, sed intra certos passus, qui in circuitu Ecclesiæ sunt, adhuc sacrilegium commiti dicitur.

Ratione personarum committitur sacrilegium, cum quis Clericum percutit, vel cum Moniali rem habet. h. d.

§. 7. Personarum ratione sacrilegium perpetratur, cum quis in Clericum, vel Monachum violentas & impias manus *b* injicit: vel cum personæ Deo dicatæ per coitum appetuntur: de quibus infra suo loco latius dicturi sumus.

TITULUS VI.
DE FURTIS.

Furti nomine omnis illicita usurpatio continetur: & fures promoveri non possunt, imo promoti deponuntur, & si sint incorrigibiles, debent excommunicari, & si occisi fuerint in furto, non est pro eis orandum, nisi ante mortem sint confessi. h. d.

FUrti quidem nomine omnis illlicita usurpatio alienæ rei concluditur: sed nunc de iis tantum agimus, quæ speciali nomine destituta generali furti appellatione continentur. Fures autem non solum seculares leges, verum etiam Canones acriter insectantur: nam nec ad sacros ordines promoveri, nisi secundum ea, quæ supra primo libro diximus, & promoti, ab eisdem dejici, & si depositi incorrigibiles fuerint, excomunicari, & demum potestati seculari tradi debent. Et si *c*, dum furtum committitur, occisi fuerint, pro eis minime orandum erit: quanquam si comprehensi, aut vulnerati confessi fuerint, communio eis non sit deneganda.

Furtum committentes ob necessitatem mitius puniuntur, & pœna furum puniuntur partientes cum eis, & qui furtorum sunt conscii. h. d.

§. 2. Sed hæc de illis intelligere nos oportet, qui nulla necessitate adacti, furtum commiserunt. Cæterum si quis propter necessitatem *d* cibaria, vestem, vel pecus furatus fuerit, longe mitiori pœna puniendus erit. Nec fures solum supra dictis pœnis tenentur, sed ii quoque *e*, qui aut cum furibus partiuntur, aut qui furtorum conscii fures quærentibus possessoribus non indicant.

TI-

a In 6. & Cl. b *gl.* 1. *c.* 1. *extr. de Apostat.* c *can. non potest.* 2. *q.* 7. d *c.* 2. & *c. illud. ext. de major. & obed.* e *can. fin. dist.* 50. & *c.* 1. *ext. de Apost.* f *can. infames.* 6. *q.* 1. *gl. in c.* 1. *de temp. ord. in* 6. g *can.* 1. 26. *q.* 1. h *extr. de sortileg.* & 26. *q.* 1. 2. 3. 4. & 5. i *c.* 2. *ext. de maled.*

a *C. quisquis.* §. *sacrilegium.* 17. *q.* 4. b *c. si quis contumax.* §. *sacrilegium.* 17. *q.* 4. c *c.* 2. *ext. eod.* d *c. si quis propter. extr. eod.* e *c. qui cum fure. eod. tit. extr.*

TITULUS VII. DE USURIS.

Usura quid sit, & unde dicta, & habens possessionem in pignus, recepta propria pecunia, si recuset fructus in sortem computare, usuras committit. h. d.

USura est, quicquid ultra sortem mutuatam percipitur: dicta ab usu, quia scilicet pro usu pecuniæ recipitur. Unde *a* & si quis pignoris obtentu rei alicujus nactus fuerit possessionem, si sortem suam deductis expensis de fructibus jam perceperit, si eandem debitori restituere recuset, & perceptos fructus in sortem computare, proculdubio usurarum committitur crimen.

Pœnæ usurariorum sunt, infamja, excommunicatio, beneficiorum, & officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ amissio.

§. 2. Multiplicibus autem pœnis sacri canones usurarios insequuntur: nam præter inustam infamiam, nec ad Christianam, nec ad communionem *b* admittuntur altaris, nec quisquam de manu eorum oblationes accipiet. Et si Clerici fuerint *c*, tam officii, quam beneficii Ecclesiastici periculum patientur. Nullus quoque sub pœnis Gregoriana *d* constitutione comprehensis, manifestis ususariis aut locabit domos, aut conductas habere permittet: sed & si in hoc scelere decesserint, Ecclesiastica carebunt sepultura.

Licet quis de usuris satisfieri mandet per hæredem, non tamen est tradendus Ecclesiasticæ sepulturæ, donec fuerit satisfactum: & contra faciens incurrit pœnas eorundem, & testamenta usurariorum non valent. h. d.

§. 3. Et id adeò obtinet, ut *e* etiamsi morituri in ultima voluntate de usuris satisfieri expressa quantitate, vel indistincte mandaverint, donec secundum Gregorianæ constitutionis tenorem satisfactum fuerit, Ecclesiastica sepultura earere debeant. Quicunque vero manifestos usurarios contra prædictæ sanctionis formam tumulare ausi fuerint, pœnæ Lateranensis Concilii contra usurarios promulgatæ subjiciendi erunt. Testamenta *f* quoque ab eisdem facta, aliter quam secundum dictæ constitutionis formam non valebunt, sed ipso jure erunt irrita.

Non debemus facere malum, ut postea faciamus bonum: & si non sint, quibus restitvi possint usuræ, erogandæ sunt in pauperes: & paupertas excusat a restitutione. h. d.

§. 4. Nec quicquam *g* proficiet, quod quis pro captivis redimendis, vel eleemosynis dandis sese usuras exercuisse alleget: nec enim propterea magis cum usurario dispensari poterit, cum pro vita alterius nec mentiri quidem nedum rapere liceat. Plane si nec ii, a quibus quis usuras extorserit, nec illorum sunt hæredes superstites, non solum pauperibus usurarum nomine acceptum erogare poterit, verum etiam compellendus erit, nisi eum nota paupertas evidenter excuset.

Non solum fœneratores, sed etiam illorum hæredes debent usuras restituere, nulla obstante appellatione. h. d.

§. 5. Nec is tantum Ecclesiastica districtione extortas usuras restituere cogendus erit, qui fœneratus est, verum etiam *h* filii, & quicunque extranei hæredes, qui omnes super usuris conventi nullius appellationis remedio restitutionem subterfugere permittendum erit.

Judex fœneratori potest præcipere sub pœna excommunicationis, tam ne usuras exigat, quam ut exactas restituat, non obstante juramento præstito de non repetendis usuris. h. d.

§. 6. Sed & si quis sub usuris pecuniam acceperit, & de eis nunquam repetendis fœneratori juraverit *i*, adhuc Judex usurarios per censuram Ecclesiasticam compellere poterit, tam ut ab earum desistant exactione & juramentum remittant, quam etiam, ut exactas restituant, ne de dolo, & fraude quenquam contingat commodum reportare.

Judæi satisfacere debent de immoderato gravamine Christianis, alias excommunicantur modo quo possunt. h. d.

§. 7. Judæi, *a* quoque, si a Christianis quocunque prætextu gaves immoderasve usuras extorserint, & per seculares Principes, & potestates illas remittere sunt compellendi: & donec de immoderato gravamine competenter satisfecerint, ab universis Christifidelibus tam in mercimoniis, quam in aliis per excommunicationis sententiam eis omnimoda communio denegabitur.

Ponuntur plures casus, quibus quis fructus in sortem computare non tenetur. h. d.

§. 8. Sunt tamen casus in quibus aliquid ultra sortem absque vitio usurarum licite recipitur: ut puta, si Clericus Ecclesiasticum beneficium aliter redimere non valens, prætextu pignoris de manu laici illud acceperit: nec enim hic in sortem fructus tenebitur computare. Idem si terra non sit beneficii alicujus Ecclesiastici, sed ad accipientem in pignus jure dominii directi pertinere noscatur. Idem *b*, si possessiones pro non numerara dote genero a socero pignori obligatæ fuerint: cum enim frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda, pignoratarum possessionum fructus in sortem compuandi non erunt.

Non est usurarius rem emens minus justo pretio, si tunc verisimiliter dubitetur, an tempore solutionis plus vel minus est res valitura, vel aliter dubius eventus usurarum suspicionem removet. h. d.

§. 9. Ille *c* quoque, qui dat decem solidos, ut alio tempore totidem sibi grani vini vel olei mensuræ reddantur; ex hoc usurarius censeri non debet: quia licet tunc plus valeant, utrum plus, vel minus solutionis tempore fuerint valituræ, verisimiliter dubitatur.

Usurarius est, qui a debitore recipit aliquid ultra sortem, etiamsi suscipiat in se periculum. h. d.

§. 10. Aliud tamen juris est, si quis naviganti *d*, vel ad nundinas eunti certam pecuniæ quantitatem mutuatur, & ex eo, quod in se mutuans periculum suscipit, aliquid ultra sortem ut recipiat, convenit: nam hic usurarius reputandus erit.

TITULUS VIII. DE ADULTERIIS, ET ALIIS CONJUNCTIONIBUS ILLICITIS.

Adulterii appellatio est generalis: proprie tamen in nuptam committitur: & quæ sit adulterii pœna. h. d.

ADulterii generalis est appellatio: continet enim non modo alieni tori *e* violationem, sed omnem etiam illicitam fornicationem. Proprie tamen adulterium in nuptam committitur. Pœna in Laico, excommunicatio: in Clerico, depositio, vel in utroque, certæ pœnitentiæ impositio.

Arbitraria est pœna incestus, Sodomiæ, & rei habitæ cum brutis. h. d.

§. 2. Eadem vel etiam pro Judicis arbitrio major, aut minor, eos manet pœna, qui incestum commiserunt, ut puta, cum qui contra naturam humanæ societatis parentibus, vel liberis, vel aliis ejusmodi personis impudice adhærent: aut si cum illa, quam quis de sacro fonte susceperit, aut quam ante Episcopum tenuerit, cum sacro Chrismate inungeretur, fornicationis scelus perpetraverit: aut cum relicto naturali usu contra naturam *f* more Sodomitico fornicabitur: aut humani generis naturam transgressus, sese brutis commiscuerit.

Quæ

a C. 1. 2. & c. conquestus ext. eod. tit. b c. quia in etr. eod. c c. præterea. eod. tit. ext. d c. 1. & seq. eod. tit. in. 6. e c. 2. eod. tit. in 6. f d. c. 2. in fin. g c. super eo. gl. ext. eod. h c. tua nos. ext. eod. tit. i c. tua dudum. ext. eod.

a C. post miserabilem, cum seq. ext. eod. tit. b c. salubriter. ext. eod. c c. fin. §. ille ext. eod. tit. d c. fin. in princ. ext. eod. e can. 2. adulterium. 36. q. 1. f c. Clerici. ext. de excess prælat.

Quae poena sit stuprantis mulierem honeste viventem, & virginem deflorantis. h. d.

§. 3. Quod si quis stuprum admiserit, multum intererit, utrum cum muliere honeste vivente rem habuerit, an virginem defloraverit. Primo enim casu stuprator poenitentiae subditus, pecuniaria etiam poena coercendus erit: posteriore vero *a* dotata virgine eandem patre consentiente habebit uxorem: si vero pater virginis dare noluerit, aut stuprator eam uxorem habere legibus impediatur, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt. Quod si consentiente patre stuprator ipse corruptam vieginem in uxorem ducere renuerit, corporaliter castigatus excommunicatusque in monasterium ad agendam poenitentiam retrudatur, de quo nulla erit ei egrediendi sine Judicis permissione licentia.

Raptorum poena excommunicatio, depositio, & servitus, cum facultate tamen seipsum redimendi. h. d.

§. 4. Major *b* legum severitas raptores cohibet: nam praeter secularium sanctionum poenas, anathemate cum suis adjutoribus feriri, aut si Clerici sint, proprii ordinis & honoris amissionem sustinere debent.

In propria sponsa non cadit raptus, & raptus per consensum purgari potest h. d.

§. 5. Raptus *c* autem tunc committi dicitur, cum illa, de cujus nuptiis nihil actum fuerit antea, abducitur. Unde qui sibi desponsatam, vel parentibus reclamantibus, abduxerit, in crimen raptus, & in poenas minime incidit. Rapta quoque puella legitime cum raptore matrimonium contrahet, si prior dissensio in consensum transeat. Raptor enim & rapta, nomina sunt vitiorum, non personarum: vitia autem cum purgata fuerint, eorum etiam nomina abolentur.

Raptus Monialis purgari non potest. h. d.

§. 6. Sed haec de illis intelligenda sunt, qui mulierum Laicarum consensum habuerunt: nam si quis Deo dicatas virgines *d* vel rapuerit, vel volentes matrimonio sibi sociare tentaverit, tanquam sacrilegium admittens, pro tam nefandi criminis atrocitate plectendus erit, nulla *e* prorsus voluntatis sacrarum virginum habita ratione.

Poena simplicis fornicationis est arbitraria. h. d.

§. 7. Demum si quis cum muliere soluta & impudica simpliciter fornicatus fuerit, tam poenitentiae modus, quam etiam alia poena in Judicis potissimum reponetur arbitrio, qui ex qualitatibus variis minorem, vel majorem poenam statuet.

TITULUS IX.
DE CRIMINE FALSI.

Qui per se, vel per alios literas Papae falsant, excommunicati sunt cum suis fautoribus: & Clerici officiis & beneficiis privantur, & degradati traduntur Curiae seculari. h. d.

ADversus eo quoque, qui falsi crimen commiserunt, varie statutum reperitur: illos tamen caeteris acrius Canones insectantur, qui literis Apostolicis falsis usi fuerint. Talium enim literarum falsarii *f* cum fautoribus & defensoribus suis anathemate feriuntur: & si Clerici fuerint, omnibus officiis & beneficiis Ecclesiasticis perpetuo privabuntur, ita, ut qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Judicem degradati fuerint, seculari potestati tradendi sint secundum legitimas constitutiones puniendi: per quam & Laici, qui fuerint de falsitate convicti, legitime punientur.

Qui falsis literis utitur, si Clericus est, officiis & beneficiis privatur: si Laicus, excommunicatur. h. d.

§. 2. Mitius cum illis agitur, qui licet his utantur, tamen ipsi non falsificaverunt: si enim Clerici fuerint, officiis & beneficiis Ecclesiasticis spoliandi erunt: si Laici, tamdiu excommunicationi subjicientur, quamdiu competenter satisfecerint. In utriusque tamen malitia gravius, quam negligentia punietur, quod & de his, qui falsas literas impetrant, observabitur.

a C. 1. *& seq. extr. eod. tit.* b *c.* 1. 36. *q.* 2. c *c. pen. & fin. ext. de rapt.* d *can.* 2. 36. *q.* 2. *cum seq.* e *gl.* 1. *d. can.* 2. f *c. ad falsariorum*. *extr. eod. tit.*

TITULUS X.
DE HOMICIDIO.

Assassinium, sicuti omnium homicidiorum atrocissimum, ita etiam atrocissime punitur. h. d.

CUm non ad opera tantum sit respiciendum, sed tempus, causa, voluntas, personarum differentia, & omnia, quae operibus accidunt, sint pervestiganda, sequitur, ut non sit omnium homicidiorum eadem conditio. Cunctorum vero illud atrocissimum *a* videtur, quod *Assassinium* vulgo nuncupant. Unde non solum assassini ipsi, sed etiam receptatores, occultatores, consultatores & defensores eorum, & qui per eosdem quenquam interfici fecerit, aut mandaverit, dignitatibus, honoribus, officiis, beneficiis, omnibusque bonis nudatus excommunicationis & depositionis incurret ipso jure sententiam, & tanquam Christianae religionis hostis a toto Christiano populo perpetuo diffidatus erit.

Interficiens per industriam similis est Assassino. h. d.

§. 2. Non *b* absimilis eum tenet poena, qui licet non per assassinium, per insidias tamen & industriam hominem interfecerit.

Interficiens latronem non ex necessitate, punitur: secus, si ex necessitate. h. d.

§. 3. Quod si *c* quis latronem & furem peremerit, videamus, an sit puniendus: & si quidem furem absque occasione comprehendere potuit, certa adversus eum statuta poenitentia reperitur: quod si non potuit, nulla occisori erit ex necessitate injungenda poena.

Non punitur homicidium fortuitum, si nulla culpa casum praecessit. h. d.

§. 4. Idem etiam obtinebit, si casu perpetratum fuerit homicidium, utputa, si quis *d* necessario insistens operi arborem inciderit, & aliquis subtus transiens opprimatur: nam si neque voluntate, nec ulla incidentis culpa factum fuerit, ut pertransiens opprimeretur, arborem incidens homicidii poenis obnoxius non erit.

Poenitentia certorum annorum est injungenda parentibus opprimentibus filios. h. d.

§. 5. Alia ratio est eorum, qui proprios filios oppressisse reperiuntur. Cum enim hos graviter deliquisse non sit dubium, certorum annorum erit illis injungenda poenitentia.

Filius a patre, vel ab alio, patre sciente, expositus, liberatur a patria potestate: & expositum suscipiens nullum in eo habet jus. h. d.

§. 6. Quod si *e* filius a patre, vel ab alio, patre sciente fuerit expositus, aut eidem alimenta denegata fuerint, hoc ipso a potestate patria liberabitur. Nec tamen propterea, qui expositos susceperit, aliquod in eis jus vendicare poterit.

Impediens conceptionem, vel abortum procurans, punitur ut homicida: secus, si id casu fieri contingat. h. d.

§. 7. Is quoque, qui vel causa explendae libidinis, vel odii meditatione, viro aut mulieri aliquid fecerit, vel potandum dederit, quo minus possit generare, vel concipere, vel nasci soboles, ut homicida puniendus erit. Quanquam alias, si conceptus nondum vivificatus fuerit, nec ut abigeretur, quisquam dolo malo fecerit, qui abortui *f* occasionem tradidit, puniendus non erit.

Rrrrr *Qui*

a C. 1. *eod. tit. in* 6. b *c.* 1. *extr. eod. tit.* c *c.* 2. *extr. eod. tit.* d *can. saepe contingit*. 50. *dist.* e *c. unic. extr. de infan. lang. & exposit.* f *c. sicut ex literarum. extr. eod.*

Qui sibi mortem inferunt, habentur similes illis, qui impoenitentes moriuntur. h. d.

§. 8. Novissime sciendum est pro his, qui quocunque praetextu voluntarie ferro, vel veneno, vel suspendio, vel quolibet modo sibi mortem inferunt, nullam in oblatione faciendam esse commemorationem, & Ecclesiastica eos debere carere sepultura, non aliter atque illos, qui pro suis sceleribus impoenitentes moriuntur.

TITULUS XI.
DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

Inferens injuriam, & damnum, debet damnum passo satisfacere, nec illum excusat ignorantia. h.d.

MItius *a* cum his agitur, qui in pugna, vel rixa aliquem lapide, vel pugno percusserint. Si enim ille mortuus non fuerit, sed in lecto jacuerit, vel operas exercere fuerit impeditus, qui percusserit, & opera ejus, & impensas *b* immodicas restituet. Et generaliter si culpa *c* tua datum est damnum, vel injuria irrogata, vel aliis irrogantibus opem tulisti, aut haec imperitia tua, sive negligentia evenerunt, jure te super his satisfacere oportebit: nec te excusabit ignorantia, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.

Si tuum animal damnum dedit, potes liberari illud dedendo, nisi sit ferum animal & nocere solitum, & non fuerit adhibita debita diligentia. h. d.

§. 2. Quod *d* si animalia tua nocuisse proponantur, nihilominus ad satisfactionem teneberis, nisi ea pro noxa dando damnum passis te ipsum velis liberari: quod tamen ad liberationem non sufficit, si fera fuissent animalia, & quae nocere consueverant, & quam debueras, diligentiam non adhibuisti. Diversum statuitur in eo, qui, ut damnum non contingeret, nihil omisit.

Injuriae inferuntur re, verbis, literis: & poena est arbitraria. h. d.

§. 3. Inferuntur *e* autem injuriae tribus modis: Re, verbis, & literis. Re, ut cum manus inferuntur. Verbis, ut cum convicium dicitur. Literis, ut cum in alterius vituperationem carmen, aut famosus libellus conscribitur: quibus omnibus casibus pro qualitatibus admissi, & atrocitate prudens Judex poenas irrogabit.

Conficiens famosum libellum, & manifestans pari poena puniuntur. h. d.

§. 4. Eo amplius si quis famosum libellum invenerit, & non statim corruperit, vel combusserit, sed ejus tenorem dolose manifestaverit, quasi auctor plectendus erit.

TITULUS XII.
DE ECCLESIASTICIS CENSURIS.

Ponit continuationem praecedentium, & sequentium. h. d.

POstquam tam primo libro personarum, quam secundo rerum Ecclesiasticarum tractatum cum his, quae annexa sunt, summatim complexi fuimus, subinde ad reliquos venientes judiciorum tam civilium, quam criminalium materiam, & seriem explanavimus, delictorum & naturam, & poenas breviter perstringentes: cum tam ratione contumaciae, quam etiam aliorum excessuum Ecclesiasticis censuris interdum aliquos innodari variis locis admonuerimus, superest nunc, ut operi finem imponentes, de ipsis censuris fusius & distinctius disseramus.

Quid veniat appellatione censurae Ecclesiasticae, quid sit Excommunicatio, quid Interdictum, quid Suspensio. h. d.

§. 2. Ecclesiasticae censurae nuncupatio tria regulariter complectitur: scilicet excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententiam. Excommunicatio est a communione exclusio. Interdictum Ecclesiasticum est a certis sacramentis, & omnibus divinis officiis, & sepultura Ecclesiastica facta prohibitio. Suspensio est inhabilitas quaedam ordinum, vel officiorum executionem impediens.

Sed ne de omnibus simul tractantes legentibus difficultatem ingeramus, distincte de singulis disseramus, ac primum de Excommunicatione.

a C. 1. *ext. eod. tit.* b *in medicos, melius.* c *c. fin. ext. eod. tit.* d *c. fin. §. quod, ext. eod. tit.* e *gl. in ver. injuria. c. fin. extr. eod. tit.*

TITULUS XIII
DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

Minor excommunicatio a perceptione sacramentorum, Major etiam a fidelium communione separat. h.d.

EXcommunicationum duae sunt species, minor scilicet, & major. Minor est, per quam quis a sacramentorum participatione conscientia, vel sententia arcetur. Major est, per quam quis non solum a sacramentorum excluditur perceptione, verum etiam a communione fidelium, quae ab omni actu legitimo separat, ac dividit, & haec alio nomine *a Anathema* appellatur.

Excommunicationum aliae sunt latae sententiae, aliae ferendae. Et latae sententiae est, cum quis sine facto Judicis a jure excommunicatur. h. d.

§. 2. Rursus excommunicationum alia Canonis, alia Judicis. Canonis est, qua quis ab ipso solum Canone absque Judicis ministerio innodatur, quae etiam alio vocabulo *latae sententiae excommunicatio* nuncupatur. Sciendum est enim complures esse casus, in quibus adeo quis delinquere existimatur, ut nulla expectata Judicis pronunciatione ipso jure excommunicationis vinculis innodetur: quod quidem, quanquam innumerabilibus prope exemplis declarari possit, unius tamen tantum prosecutione contenti erimus.

Qui Deo dicatos homines corporaliter offendunt, incidunt in excommunicationem latae sententiae, a qua non possunt absolvi, nisi per Papam. h. d.

§. 3. Si quis igitur *b* in Clericos, Regulares, Monachos, professos, vel novitios, vel conversos violentas, & impias manus injecerit, ipso jure canonis incurret sententiam, a qua praeterquam a Romano Pontifice, vel ejus de latere legato *c*, a quoquam absolvi non poterit.

Complices inferentium manus violentas Clericis, pari poena cum inferentibus puniuntur. h. d.

§. 4. Sed etsi manus quis violentas non injecerit, si inferenti tamen vel auctor, vel fautor, vel adjutor fuerit, aut factum ratum habuerit, pari poena illum plectendum Catholica sanxit auctoritas, eos etiam delinquentibus favere interpretata, qui cum possunt, manifesto sceleri desinunt obviare.

Detinens, vel ducens Clericos in vincula, incurrit excommunicationem latae sententiae, nisi faciat de voluntate suorum Praelatorum. h. d.

§. 5. Interdum etiamsi nullam corporis laesionem Clericis quis intulerit, excommunicationis tamen poenam non evadet: ut puta *d*, si Laicus in publica, vel privata custodia illos detinuerit, vel in vincula conjecerit, nisi tamen id de mandato faciat Praelatorum, quorum illi sunt jurisdictioni subjecti: tunc enim citra excommunicationis metum & capere Clericos, & ad judicium violenter ducere Laici poterunt: cum hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate hoc faciunt, agere videantur, dum tamen non amplius eorum se extendat violentia, quam defensio Clericorum exigit.

Si

a *Can. fin. 3. q. 4.* b *c. non dubium. extr. eod. tit.* c *ad eminentiam extr. eod.* d *c. nuper a nobis. extr. eod. tit.*

Si Abbas imperet Laico, ut Monachum etiam cauſa diſciplinæ verberet, uterque incidit in excommunicationem: ſecus autem, ſi imperet Clerico ex cauſa neceſſitatis. h. d.

§. 6. Quod autem diximus, non facientes, ſed eos, quorum ſit auctoritate, quid facere videri, abſolute non procedit. Nam *a* ſi Laicus, qui in Abbatis ipſius ſervitio commoratur, ejuſdem juſſu in Clericum, vel Converſum, vel Monachum etiam ſubſiſtente cauſa manus injecerit, tam qui tales verberari præcipit, quam qui mandato verberet alterius, excommunicationis ſententiam non evadent. Nam ſi diſciplinæ regularis gratia id faciendum ſit, vel Abbas id per ſe ipſum faciet, vel ſi neceſſitas urgeat, per Clericum, vel Monachum id fieri jubebit.

Tam percutiens volentem Clericum, quam Clericus conſentiens excommunicati ſunt. h. d.

§. 7. Volentem *b* quoque Clericum ſi quis percuſſerit, nihilominus excommunicationis cenſuram incurret: ut reſponſum eſt de eo Clerico, qui cum Laico injuriam intuliſſet, volens ſecundum conſuetudinem patriæ pro injuria illata offenſo ſatisfacere, ſponte ſua fuſtium ſe ſubjecit percuſſionibus. Quanquam enim hæc manuum injectio non ſit violenta, tamen injurioſa videtur: & canon reſpexit non tam favorem Clerici ordinati, quam Clericalis ordinis: unde hoc caſu tam percutiens, quam ſe ipſum percuſſionibus ſponte ſubjiciens excommunicationis ſententia innodabitur.

Ponit tres caſus, in quibus percutiens Clericos in Canonem latæ ſententiæ non incidit. h.d.

§. 8. Ex contrario accidit interdum, ut etiam pro violenta manuum injectione excommunicationi quis non ſubjiciatur: veluti *c* ſi Clericum ſibi manus inferentem ita quis incontinenti vi repellat, ut læſionem inferat, aut in eum, quem cum uxore, matre, ſorore, vel filia turpiter ſe gerentem invenerit, manus violentas injecerit. Idem ſtatuitur & de eo, qui illum percuſſerit, quem probabiliter ignorabat eſſe Clericum.

Interficientes Clericos, qui poſthabito habitu committunt enormitates, non ſunt excommunicati. h. d.

§. 9. Quinimo etſi occiderit quis Clericos, vel Presbyteros, qui contemto Clericali habitu ſceleribus ſeſe immiſcuerint, in odium Clericalis exceſſus canone latæ ſententiæ minime coercebitur: fruſtra enim Eccleſiæ implorat auxilium, qui in Eccleſiam ipſam committit.

Qui ratione officii vel intuitu diſciplinæ Clericos percutiunt, non ſunt excommunicati. h. d.

§. 10. Item ſi qui ratione *e* officii, quod obtinent in Eccleſia, aut ſi Clerici ſeniores pueros, vel adoleſcentes in minoribus ordinibus conſtitutos divinum turbantes officium, vel etiamſi qui magiſterii, vel prælationis obtentu ſubditos & ſcholares correctionis cauſa percuſſerint, excommunicationis ſententiam non incurrent. Quod & de his intelligendum eſt, qui aliquos de familia ſua, vel propinquos inferiorum graduum ſimili modo, ut ab exceſſibus prohibeantur, & ſcientia boniſque moribus informentur, corrigendos duxerint, & aliis caſibus compluribus.

Ex cauſa poteſt quis abſolvi ab alio, quam ab Apoſtolico. h. d.

§. 11. Quod autem *f* ſupra diximus, ab hac excommunicatione, ab alio, quam ab Apoſtolico, aut ejus legato abſolvi neminem poſſe, non eſt perpetuum. Nam ſi quis excommunicationis latæ ſententiæ vinculis innodatus in mortis articulo conſtitutus reperiatur, aut capitales habeat inimicitias, aut alias juſtas excuſationes, ita ut ſine periculo Apoſtolico ſe nequeat conſpectui præſentare, licebit diœceſano Epiſcopo, juramento ſecundum morem Eccleſiæ recepto, ſibi abſolutionis gratiam impertiri.

Ceſſante cauſa ceſſat effectus. h. d.

§. 12. Periculo *a* tamen, & impedimento ceſſantibus, quam cito commode poterunt, ad Sedem Apoſtolicam ſe præſentabunt, mandatum illius ſuper negotiis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter excepturi, & prout juſtitia ſuadebit, ſatisfacturi, alioqui ſi id facere contemſerint, ne temere, & impune cenſuræ Eccleſiaſticæ illudatur, ipſo jure in eandem ſententiam recident: quod generaliter conſtitutum eſt, quotieſcunque legitima ſubſiſtente cauſa ab alio quis, quam ab eo, a quo alias de jure abſolveudus fuerat, abſolutionis beneficium conſecutus fuerit, & quibuſdam caſibus ſimilibus.

Si modica ſit illata injuria Clerico, vel qui intulit non provectæ ſit ætatis, poteſt ordinarius abſolvere eum, qui incidit in Canonem latæ ſententiæ. h. d.

§. 13. Item *b* ſi non enormis, ſed modica, & levis injuria fuerit Clericis irrogata, inferens per Epiſcopum abſolvi poterit. Item ætatis intuitu juris rigor manſuetudine temperatur. Unde *c* ſi in pueritia conſtitutus in canonem inciderit ſententiæ promulgatæ, ſive ante, ſive poſt pubertatem ſe ſe abſolvi poſtulet, diœceſanus Epiſcopus abſolutionis beneficium impertiri poterit.

Monachi, vel Moniales ſe invicem, vel converſos percutientes ſunt ab Abbate, vel Epiſcopo abſolvendi. h. d.

§. 14. Monachi quoque, & alii Regulares quomodocunque *d* in clauſtro ſeſe invicem percuſſerint, non ad Apoſtolicam ſedem remittendi, ſed ſecundum providentiam proprii Abbatis coercendi erunt, quod ſi Abbas non ſufficit, Epiſcopus adhibendus erit. Simile ſtatuitur de Monialibus: nam ſi vel in ſe invicem, vel Converſos, aut Converſas ſuas, aut etiam Clericos violentas manus injecerint, ne contra muliebris ſexus verecundiam, & regularis obſervantiæ decorem peregrinari compellantur, per Epiſcopum, in cujus diœceſi monaſteria fuerint, abſolutionem conſequuntur. Sunt & alii caſus, quibus ab alio quis, quam ab Apoſtolico ab hac excommunicatione abſolvi poterit, ut ex ipſis Decretalium libris facile apparere poteſt.

Ex cauſa certis caſibus abſolutio poteſt delegari. h. d.

§. 15. His autem *e*, quibus id certis caſibus ex officio competit, non ſolum per ſeipſos abſolvere, verum etiam aliis, cum expedire viderint, hujuſmodi abſolutionem committere poterunt.

Excommunicatio judicialis eſt, quam infert Judex, & cui cauſa committitur, omnia quæ cauſam contingunt, cenſentur permiſſa. h. d.

§. 16. Judicis, ſive Judicialis excommunicatio eſt, quæ Judicis miniſterio infertur. Judicem autem hoc loco intelligimus non ſolum ordinarium, verum etiam delegatum. Nam ſi cui per Apoſtolicum cauſa etiam ſimpliciter delegetur, nec literæ commiſſionis de excommunicatione quicquam contineant, poterit nihilominus delegatus conceſſæ ſibi auctoritatis ratione contumaces, ut ſupra diximus, Eccleſiaſtica ſeveritate coercere.

Excommunicationis ſententiam debet præcedere monitio: & debet ferri in ſcriptis, ita ut cauſam contineat. h. d.

§. 17. Quoties autem cauſa ſuberit, ut Judex ſubditum ſuum Eccleſiaſtica diſtrictione coerceat (cum medicinalis *f*, non lethalis excommunicatio eſſe debeat) non aliter, quam competentibus præmiſſis monitionibus *g* ad hujuſmodi ſententiam deſcendet, quam etiam de

a C. *univerſitatis. extr. eod. tit.* b *c. contingit interdum, extr eod. t.* c *c. vero. el. 1. §. ſi vero. ext. eod.* d *c. in audientia. §. ad hæc. ext. eod. tit.* e *c. cum voluntate. §. fin. ext. eod. tit.* f *c. quamvis incidens. ext. eod. tit.*

a C. *eos qui. eod. tit. in 6.* b *c. pervenit. extr. eod. tit.* c *c. fin. eod. tit.* d *c. can. extr. eod. tit.* e *c. fin. extr. de off. ord.* f *c. 1. eod. tit.* g *can. ſacro approbante. extr. eod. tit.*

de scripti recitatione proferet, ita ut causam, ob quam profertur, expresse contineat, aliaque observabit, quæ tam generali: quam Lugdunensi Concilio editis constitutionibus sunt comprehensa, earundem pœnis, si contra fecerit, subjiciendus.

Judex aliquem excommunicans, in dubio censetur inferre majorem excommunicationem. h. d.

§. 18. Sed quæri poterit *a*, si Judex illa verborum formula usus fuerit, *Illum excommunico*, vel simili, qua de majori vel minori excommunicatione quicquam non expresserit, utra magis quis excommunicatus censeatur? Et responsum est, non tantum minorem, sed etiam majorem censeri per Judicem illatam: quam non modo a sacramentis, & fidelium participatione exclusio, sed alii præterea multi consequuntur effectus.

Communicans excommunicatis incidit in excommunicationem: & Judices jurare debent, quod excommunicati ab actis legitimis, & commercio aliorum abstineant. h. d.

§. 19. Quorum ille prætereundus non est, quod quamdiu de excommunicatorum absolutione legitime non constat, qui cum ipsis communicaverint, ipsi quoque nullo obstante privilegio, ipso jure excommunicationem incurrunt, decretumque est *b* propterea, ut ab Ecclesiasticis Judicibus seculares Judices Canonica præmissa monitione Ecclesiastica censura compellantur, ut excommunicatos ab agendo, patrocinando, & testificando in suis curiis & judiciis repellant.

Defectu, qui obvenit mihi ex te, non potes uti contra me ad tuum commodum. h. d.

§. 20. Dubitatum *c* tamen fuit, num is, qui excommunicato in locutione, vel oratione scienter communicat, excommunicatum ipsum a judicio contra se instituendo summovere possit: cum ille communionem hujusmodi contra eum replicet: & cum is, qui impetitur, a sacramentorum perceptione sit remotus, alius vero etiam a fidelium communione, replicatione minime suffragante, judicium procedere non poterit.

Excommunicato communicari non potest ante absolutionem, etiamsi dederit cautionem juratoriam de parendo mandatis Ecclesiæ, & Episcopus ei communionem reddiderit, etiamsi morte præventus non potuerit absolvi. h. d.

§. 21. Nec *d* ideo magis agere volenti communicari poterit, quod ipse ex consuetudine de parendo mandatis Ecclesiæ juratoriam dederit cautionem, eisque communionem Episcopus reddiderit, aut quod eos, cum quibus participavit, postmodum impugnavit: nam nisi post juramentum præstitum secundum formam Ecclesiæ absolutus fuerit, nec cautio, nec perperam restituta communio quicquam proderit. Quod ipsum obtinet *e* etiam, si post prædicta, morte quis præventus, absolutionis beneficium obtinere non potuerit: nec enim ei, cui vivo non communicamus, defuncto communicabimus.

Excommunicatus si ante mortem ostenderit signa pœnitentia, etiam mortuus potest absolvi. h. d.

§ 22. Plane *f* si de mortui pœnitentia per evidentia signa, dum viveret, constiterit, defuncto quoque absolutionis beneficium a proprio Judice impendendum erit, hæredesque ejus ut pro ipso satisfaciant, si sponte nolint, Ecclesiastica censura compelli poterunt.

Diffamato de excommunicatione non possumus communicare, nisi se purget, vel ad cautelam se faciat absolvi: & toleratus ab Ecclesia non debet vitari, nisi in occulto. h. d.

§. 23. Sed *g* etsi qui pro sacrilega manuum injectione in edictum excommunicationis incidit, denunciatus quidem non sit, sed de patrato scelere publica laboret infamia, nemo sibi pari ratione communicare debet, nisi vel ad arbitrium Episcopi de hoc se purgaverit, vel ad cautelam absolutionis beneficium consequatur: nisi forte *a* soli tibi de facinore constet: hoc enim casu, quamdiu toleratur ab Ecclesia, privatim tantummodo a te vitandus erit, ut saltem verecundiæ rubore suffusus, pro latenti excessu satisfacere compellatur.

Participatio criminosa cum excommunicatis implicat participantem eadem excommunicatione. h. d.

§. 24. Sed multum interest, qualiter excommunicato communicatur: nam si quidem crimini & criminoso communicavit quis, consilium puta, auxilium, vel favorem impendendo, vel forte cum Clericis ab Apostolico excommunicatis scienter *b* & sponte participaverit, & ipsos in officiis receperit, eadem excommunicationis sententia involvetur, qua illi ipsi sunt obstricti, quibuscum ita ab eo communicatum fuit, cumque ratione damnati criminis *c* in eum, qui damnavit, delinquere videatur, merito ab eo, vel si videtur, ejus superiore, juramento præstito, delicti tunc erit absolutio requirenda. Et idem statuetur, si qui cum participibus suis excommunicati fuerint.

Participatio cum excommunicato non criminosa, illigat participantem minori excommunicatione, a qua per ordinarium absolvi potest. h. d.

§. 25. Quod si aliter, puta *d* in choro, in mensa, in osculo, aut sermone excommunicato communicatum fuerit, tunc minor tantum incurritur, & nulla interveniente juratoria cautione a proprio Sacerdote, vel Episcopo, absolutionis beneficium obtineri poterit: quamvis enim & tunc non Judicis, sed Juris sententia excommunicato communicans sit illigatus, quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso relaxandi facultatem aliis concessisse videtur.

Communicans excommunicato in contemptum, incidit in majorem excommunicationem. h. d.

§. 26. Hoc *e* tamen tunc obtinet, cum non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ cum excommunicatis quis commercium habuerit: nam qui contra prohibitionem sui Præsulis excommunicatorum communioni sese ingesserit, anathemate feriendus erit.

Si excommunicatus minori indurescat in ea, poterit excommunicari majori. h. d.

§. 27. Quod si ex locutione & aliis similibus minori excommunicatione irretitus fortius indurescat, poterit Judex post Canonicam monitionem *f* etiam majori excommunicatione, & consimili participantem illigare. Quod & in suspensionis, & interdicti sententiis observandum erit.

Quæ sit monitio Canonica. h. d.

§. 28. Tunc *g* autem Canonica censebitur esse monitio, si competentibus intervallis atque aliis rite observatis, eos qui monentur, exprimant nominatim.

Ignorantia excusat participantem cum excommunicato. h. d.

§. 29. Interdum tamen excommunicato communicans neutrius excommunicationis vinculo obstringitur, ut accidit in eo, qui cum illo conversatus fuerit, quem excommunicatum probabiliter ignorabat.

Episcopi debent propalare nomina excommunicatorum. h. d.

§. 30. Unde ut excusationis causa omnibus auferatur, providere debent Episcopi *h*, ut excommunicatorum omnium nomina tam suis parochianis, quam vicinis Episcopis pariter indicent, eaque in celebri loco posita pro foribus Ecclesiæ cunctis convenientibus inculcent, ut

a *C. pen. extr. eod.* b *c. decernimus. eod. tit. in 6.* c *c. 2. extr. de except.* d *c. cum desideras & c. a nobis. el. secundo. extr. eod. tit.* e *d. c. a nobis.* f *c. a nobis. el. secundo. ver. potest extr. eod. tit. & in fin.* g *cum desideras. §. secundum. extr. eod. tit.*

a *C. cum non ab homine. ext. eod. tit.* b *c. significavit nobis ext. eod. tit.* c *c. nuper a nobis. §. in princ. extr. eod.* d *c. nuper a nobis. §. in secundo. extr. eod. tit.* e *c. fin. extr. de Cler. excomm.* f *c. constitutionem. eod. tit. in 6.* g *d. c. constitutionem. eod. tit. in 6.* h *can. curæ sit. 11. q. 1.*

ut hujusmodi adhibita diligentia excommunicatis Ecclesiasticus aditus adimatur.

Omnes qui ante prolationem sententiæ tenebantur excommunicato communicare, tenentur etiam post. h. d.

§. 31. Uxores quoque excommunicatorum, filii, servi, ancillæ, rustici, servientes, & omnes, qui ante sententiæ prolationem excommunicati obsequio tenebantur familiariter adhærere, non solum a communione excusantur, verum etiam (præterquam *a* in criminibus) communicare tenentur, cum sine illa debita præstare nequeant obsequia.

Necessitas, vel simplicitas excusat a communione cum hæreticis. h. d.

§. 32. Mercatores autem, & viatores, nisi aut creditores sint excommunicatorum, aut necessitatis immineat articulus, abstinere debent: sed si in terram excommunicatorum devenerint, ubi vel non possint ab aliis emere, vel unde emant, non habeant, ab eisdem accipere poterunt: nec illos excommunicationis metus impediet. Prædicatores quoque, præsertim, qui alias sustentari non possunt, ab excommunicatis, & alienorum bonorum detentoribus eleemosynam licite recipere possunt. Idem juris est de iis, qui adeo sunt rudes, ut eorum consilio verisimiliter scelera perpetrari non possint: aut qui cum iis communicant, qui communicant excommunicatis.

Omnino coactus excommunicatis communicans non cadit in excommunicationem: secus, si quis solum metu communicet. h.d.

§. 33. Sed an invitus *b* excommunicatis communicans ex communicationis labe inquinetur, videamus: sicquidem sit per coactionem astrictus, cum magis hoc casu pati, quam agere videatur, excommunicatione non tenebitur. Aliud statuendum erit, si quis per metum sit inductus: licet enim metus culpam minuat, quia tamen eam non prorsus excludit, cum nullius metus obtentu mortale peccatum quis incurrere debeat, excommunicationis pœnam non evadet.

Communicans excommunicato in convertendo, non est excommunicatus. h. d.

§. 34. Item cum voluntate *c* & proposito maleficia distinguantur, excommunicationis sententiam non incurrit is, qui excommunicato in his, quæ ad absolutionem, vel alias ad salutem ejus pertinent, in locutione participat, licet & alia verba incidenter, ut apud eum magis proficiat, interponat.

Absolutio ab excommunicatione ad cautelam peti potest. h. d.

§. 35. Si quis tamen *d* ex his dubitet, vel ex aliis, ne non Judicis, vel canonis sententia sit innodatus, sese per competentem Judicem, juxta Innocentianarum constitutionum tenorem ad cautelam absolvi postulare poterit: quod & is qui minori innodatus est excommunicatione, exequi poterit.

Excommunicationis absolutio non debet peti omisso medio, nisi in contrarium sit consuetudo. h. d.

§. 36. Sed hoc casu advertendum erit, ne omisso medio ab eo, qui tuus Judex non sit, absolutionis beneficium postules. Pone enim, quod Suffraganei cujusdam subditus, puta Archidiaconus, excommunicationis in te tulit sententiam, non jam a Metropolitano, cum nec excommunicantis Judex sit, nec excommunicati, sed ab ipso Suffraganeo absolutio petenda erit, nisi consuetudo *e* contrarium induxerit.

Sede vacante absolvit, qui habet Episcopalem jurisdictionem. h. d.

§. 37. Episcopali vero sede vacante *f*, Capitulum, seu is, ad quem Episcopalis jurisdictio tunc temporis pertinere noscitur, his, quibus posset Episcopus, si viveret, ab excommunicationis sententia, sive juris, sive hominis fuerit, absolutionis beneficium impertiri poterit: nisi ei fuetit ab Apostolica sede specialiter interdicta potestas.

Superior de excommunicatione cognoscens, videns illam justam, debet excommunicatum ad inferiorem remittere, nisi is malitiose differat absolvere: secus autem, si comperiat illam injustam: sed si dubitetur, honeste faciet, si remittet. h. d.

§. 38. Ubi vero superiori competit de excommunicatione cognoscere, si eam justam esse constiterit, veluti *a* cum propter manifestum excessum est in aliquem promulgata, superior Judex, nisi sit in mora periculum, excommunicatum ad excommunicatorem prorsus remittere debet: nec eum absolvet, nisi excommunicator requisitus dolo illi absolutionis beneficium exhibere deneget. Si vero hujusmodi sententiam injustam esse constet, excommunicatus ad suum excommunicatorem nequaquam remittendus erit, sed sine difficultate debet absolvi. Quod si dubitetur, utrum justa sit vel injusta, superior illam tollere poterit: quanquam hoc casu honestius & convenientius egerit, si excommunicatori deferat.

Ubi manifestum est delictum, non conceditur absolutio, nisi prævia cautione: alias secus. h. d.

§. 39. Manifestum *b* autem excessum illum esse intelligimus, qui vel per confessionem juridice notus fuerit, vel si sit adeo res evidens, ut nulla possit tergiversatione celari. Quo casu *c* non ante concedenda erit absolutio, quam idonea pro delicto præstetur satisfactio: cæterum si de admisso dubitetur, ut sententia relaxetur, sufficiet, si de parendo mandatis Ecclesiæ legitime cautum fuerit: quanquam si pro simplici contumacia excommunicatus, solam de stando juri cautionem exhibuerit, absolvendus erit.

Si pars se dicat post appellationem, vel alias nulliter fuisse excommunicatam, sunt super hoc partium admittendæ probationes, ut appareat, an quis indigeat absolutione. h. d.

§. 40. Multum etiam intererit, utrum absolutionis beneficium postulans, se post appellationem ad Rom. Pontificem legitime interpositam, vel alias nulliter excommunicatione innodatum conqueratur: an vero simpliciter injuste se proponat excommunicatum. In prima enim specie, si Episcopus sit probare paratus, se in illum, antequam vocem appellationis emitteret, sententiam protulisse, antequam decernatur aliquid, utriusque partis super hoc probationes sunt admittendæ, per quas denique apparebit, an absolutione indigeat conquerens, vel potius non ligatus sit denunciandus.

Si quis dicat se injuste excommunicatum, prius est absolvendus, antequam sint admittendæ probationes super justitia excommunicationis. h. d.

§. 41. Aliud juris erit, cum injuste se quis excommunicatum asserit: tunc enim si Episcopus, ut ostendat, quod juste excommunicaverit, probationes suas admitti postulet, audiendus non erit: nam etsi constaret excommunicationis sententiam juste promulgatam, nihilominus humiliter postulanti esset absolutio impendenda: ideoque hoc casu protinus juxta formam Ecclesiæ congruentem absolvendus erit, ut demum probationibus utriusque partis admissis, utrum juste quis ligatus fuerit, decernatur.

Innodatus pluribus non potest ab una tantum excommunicatione absolvi. Et absolutio subreptitia non tenet. h. d.

§. 42. Quod si quis pluribus innodatus *d* excommunicationibus, etiam ex eodem facto descendentibus, de una tantum causa velit satisfacere, communioni ob id restituendus non erit, nec per veritatis suppressionem extorta absolutio sibi quicquam proderit *e*.

Si

a *C. si concubinæ. extr. eod. tit.* b *c. sacris est canonib. extr. de iis quæ fiunt vi, metusve caus.* c *c. cum voluntate. extr eod. tit.* d *c. 2. eod. tit. in 6.* e *gl. 2. c. referente. extr. de præb.* f *c. unic. de major. & obed. in 6.*

a *C. venerabilibus §. sane eod. tit. in 6.* b *c. cum olim. extrav. de verb. sign.* c *c. ex parte. in fin. de verb. sign. extrav.* d *c. cum pro causa. ext. eod. tit.* e *c. officii in fin. ext. eod. tit.*

Si ordinarius sciat per surreptionem impetratam ab Apostolica sede absolutionem, debet remittere perperam absolutum ad sedem Apostolicam: si vero hoc sibi non constet, sed suspicetur, debet absolutum cogere ad purgationem. h. d.

§. 43. Quinimo si constiterit *a* excommunicatum occultatis excessibus, pro quibus in eum sententia lata fuerit, excommunicationis suæ causam aliam prætendentem, ab Apostolica sede absolutionis beneficium impetrasse, eundem debet ordinarius Ecclesiastica censura compellere, ut cum literis suis rei veritatem continentibus ad sedem Apostolicam redeat: si vero illud liquido non constiterit, eum tamen ordinarius, quod veritatem confessus non fuerit, suspectum habeat, ad purgationem præstandam, quod verum fassus fuerit, compellet.

Absolutus vi, vel metu duplici excommunicatione innodatur. h. d.

§. 44. Illud etiam admonendi sumus, quod licet vi vel metu facta regulariter mero jure teneant: si quis tamen ab excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententia, absolutionis, aut revocationis cujuscunque beneficium per vim, vel metum extorserit, viribus omnino cariturum: quin potius ne sine vindicta violentiæ crescat audacia, qui absolutionem, vel revocationem vi, vel metu extorserit, quasi propria confossus sagitta iterato excommunicationis sententiæ subjacebit.

Excommunicatus, cui Papa communicat, non propterea censetur absolutus, nisi Papa id exprimat. h. d.

§. 45. Novissime *b* sciendum est, quod si Apostolicus etiam scienter excommunicato participet literis, forte cum salutationis alloquio destinatis verbis *c*, osculo, seu alio quovis modo ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur, nisi forsitan exprimat velle illum ex hoc pro absoluto haberi.

Hæc de excommunicationis sententia delibasse sufficiat: nunc de interdicto Ecclesiastico & suspensione paucis dispiciamus.

TITULUS XIV.
DE ECCLESIASTICO INTERDICTO.

Interdictum aliud Juris, aliud Judicis; quæ distinctio exemplis declaratur. h. d.

HAbent Ecclesiastica interdicta cum excommunicatione multa communia; nam & illorum alia ipso jure inducuntur, alia Judicis sententia. Juris ipsius dispositione interdictum inducitur, veluti cum civitas, vel universitas in electione Rom. Pontificis servanda non servaverit, aut in necem Cardinalis aliquid machinata fuerit, sive ab Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis aliquid extorserit, aut usurariis domos comodaverit. Item cum in Ecclesia *d* sanguinis, vel humani seminis effusione polluta, aut simoniace consecrata celebrari jure vetatur.

Celebrans in Ecclesia polluta, vel simoniace consecrata non incurrit irregularitatem: secus, si alia ratione violat interdictum. h. d.

§. 2. Est *e* autem inter hæc differentia non modica: nam si quis in Ecclesia celebret, quæ vel polluta sit, vel simoniace consecrata, licet hoc temerarie faciat, nullum tamen ob id irregularitatis laqueum incurrit: is vero *f*, qui scienter celebrat in locis alia ratione interdicto suppositis, irregularitatem incurrit, a qua per alium, quam per Romanum Pontificem liberari non poterit, nisi aliqui super hoc privilegio, vel jure muniti fuerint.

Quod sit judiciale interdictum. h. d.

§. 3. Judicis sententia tunc inducitur interdictum, cum competens Judex ex aliqua causa terram, vel homines a divinis arcendos pronunciat, ac præcipit.

Interdictorum quædam generalia, quædam specialia. h. d.

§. 4. Rursus interdictum, quod prolatione Judicis inducitur, aliud est generale, aliud speciale. Generale interdictum est, non solum cum regno, & provinciæ, sed etiam cum castro, & villæ divinis interdicitur. Speciale est, cum inter plures Ecclesias paucæ, vel una interdicitur.

Interdicto loco principali censetur interdictus accessorius vicinus, & contiguus: & dispositio Judicis non debet posse reddi elusoria. h. d.

§. 5. Et si quidem civitas, castrum, aut villa *a* generali subjicitur interdicto, non solum quæ murorum continentur ambitu, censentur interdicto supposita, sed etiam illorum suburbia, & ædificia *b* continentia: alioquin si in illis locis posset licite celebrari, Ecclesiastica censura facile contemni posset. Eadem quoque ratione si specialiter Ecclesia sit interdicto supposita, nec in capella ejus celebrari, nec in cœmeterio eidem Ecclesiæ contiguo sepeliri poterit.

Respectu personarum interdictum Ecclesiasticum est stricte interpretandum: & unus non potest pro delicto alterius excommunicari. h. d.

§. 6. At non sicuti in locis, ita & in personis lata sit interpretatio: ideoque *c* si sententia interdicti proferatur in populum, Clerus interdictus non intelligitur, nec econverso: unde interdicto alterutro ad divina licite alter admittitur. Sed & si propter delictum domini (nam pro pecuniaria causa sine speciali sedis Apostolicæ, & per patentes literas expressa licentia interdicti sententia ferri non poterit) vel Rectoris civitas sit interdicta, cives, qui culpabiles non existunt, alibi divinis licite interesse poterunt, nisi cives quoque propter dominum, vel Rectorem puniendum interdicti fuerint. Quod quidem in excommunicationis sententia contingere non poterit, neque enim pro peccato unius alius, puta ipsius familia, excommunicari poterit.

Interdicta universitate, & singuli de universitate censentur interdicti, ne interdictum reddatur elusorium.

§. 7. Idem *d* cum loci alicujus populus Ecclesiastico supponitur interdicto, singulares ex eo personæ, quas interdictas esse constat, ne sententia effectu careat, non debent alicubi, casibus expressis a jure duntaxat exceptis, audire divina, vel Ecclesiastica recipere sacramenta, cum divinorum auditio, & sacramentorum perceptio populo, ut universis, non competat.

Regulariter tempore interdicti potest quis baptizari, chrismari, & verbum divinum audire. h. d.

§. 8. Excepti *e* vero casus sunt: si qui ad baptismi, chrismatis, & pœnitentiæ sacramentum, vel ad verbum divinum audiendum admitti velint, tam si infirmi sint, quam si sint in bona valetudine constituti. Quod tamen in his, qui interdicto causam dederunt, non obtinet indistincte: sed in eis Bonifacianæ *f* constitutionis forma observanda erit. Quæ, & alia quædam interdicti tempore fieri benigne indulget, ut ex ipsius constitutionis perpenso tenore facile apparere poterit.

Tempore interdicti potest confici sacrum Chrisma: sed Unctio extrema, Ecclesiastica sepultura, & divinorum celebratio sunt prohibita, nisi concessa quibusdam sint ex privilegio: & violantes interdictum incurrunt excommunicationem, non obstantibus privilegiis. h. d.

§. 9. Velut igitur *g* interdicti tempore jure Chrismatis utimur unctione, sic licet regio sit interdicto supposita

a C. *ex parte tua. ext. de off. ord.* b *Cl. fin. eod. tit.* c *c. si aliquando. extr. eod. tit.* d *c. is qui. de sent. excom. in 6.* e *d. cap. is qui. §. fin.* f *d. can. is qui. §. fin.*

a C. *si civitas. de sent. excomm. in 6.* b *contigua, forte.* c *c. si sent. de sent excom. in 6.* d *c. si sent. §. cum vero. de sent. excom. in 6.* e *c. responso nostro. ext. de sent. excom.* f *c. fin. de senten. excom. in 6.* g *c. quoniam in. de sent. excom. in 6.*

posita, Chrisma die Cœnæ Domini posse confici dubium esse non debet. Unctio autem extrema, & Ecclesiastica sepultura, & divinorum officiorum celebratio tempore generalis interdicti omnibus denegatur, nisi quibusdam, quibus id ex gratia certa servata forma conceditur: cæteri autem, sive Clerici, sive Laici, qui interdictum violando nervum Ecclesiasticæ disciplinæ conantur infringere, quibuscunque privilegiis non obstantibus sententiæ excommunicationis subjicientur: a per sedem duntaxat Apostolicam absolvi poterunt.

Appellationis prætextus violatoribus interdicti minime suffragatur. h. d.

§. 10. Nec aliquid violatoribus proderit, quod appellasse, atque adeo se interdicti sententia minime teneri contendant, sicut enim post appellationem excommunicari non possunt, sic interdictum, cui ante appellationem eos constat esse suppositos, declinare nequeunt.

TITULUS XV. DE SUSPENSIONE.

Suspensio est duplex, ut excommunicatio, & interdictum, hoc dicit.

SUspensio quoque alia est Canonis, alia Judicis, sicuti excommunicatio, & interdictum. Canonis est, veluti cum quis ob Simoniam, vel ob notoriam fornicationem, vel aliud crimen ipso jure a sui executione ordinis vel officii arcetur.

Ob mortale peccatum non notorium est quis suspensus, quoad seipsum, non quoad alios. h. d.

§. 2. At si a crimen per sententiam, vel per confessionem factam in jure, aut per rei ipsius evidentiam notorium non sit: & si quilibet pro mortali peccato, quoad seipsum, sit suspensus, quoad alios tamen pro suspenso non habetur: ideoque in officiis Ecclesiasticis vitandus non erit.

Quæ sit suspensio Judicis. h. d.

§. 3. Judicis suspensio est, ut cum sententia quis ab eadem executione ex causa removetur.

Suspensio solum ordinem & statum Ecclesiasticum respicit: & privatio præsupponit hebitum. h. d.

a *C. fin. extr. de cohabit. Cler. & mul.*

§. 4. Est autem suspensio (velut Ecclesiastica censura considetata) respectu quodam aliquanto quam excommunicatio, vel interdictum, strictior: quippe quod excommunicatio, & interdictum non solum Clericos, verum etiam Laicos innectere possunt: ut suspensio cum nihil aliud sit, quam inhabilitas quædam ad exequendos ordines, & officia Ecclesiastica, nullos præterquam ipsos Clericos, attingere potest. Nec enim ulli ejus ordinis, vel officii, cujus est penitus expers, administratio vetari & interdici potest.

Ingerens se divinis, incurrit irregularitatem. Et quid sit Irregularitas. h. d.

§. 5. Cavebunt a igitur Clerici, Judices, & Ecclesiarum Prælati, ne pœnam hanc suspensionis incurrant, scituri, quod si ea durante sese divinis ingesserint (secundum Canonicorum sanctionum tenorem, & distinctionem) irregularitatis laqueo sese involvent, a quo interdum non, nisi per summum Pontificem, liberari poterunt. Est autem Irregularitas, nota quædam, seu Canonicum impedimentum, ex facto seu defectu proveniens, quo quis tam ad Ecclesiasticos ordines promoveri, quam promotus in iisdem ministrare prohibetur: quod qualiter accidat, tam supra ex primo libro*, quam etiam ex variis Decretalium locis facile est legentibus cognoscere.

Episcopi & superiores nunquam incurrunt sententiam interdicti, vel suspensionis ipso jure, nisi de ipsis expressa mentio habeatur. h. d.

§. 6. Eapropter optima ratione, Innocentiana b constitutione cautum est, ne Episcopi, eorumque superiores ullius constitutionis, sententiæ, sive mandati occasione, interdicti, vel suspensionis sententiam (nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur) ipso jure incurrant: esset enim hoc nimis periculosum, ob Pontificalis officii, quod frequenter exercere compelluntur, executionem.

Explicit liber quartus, & ultimus Institutionum Juris Canonici: in quibus si quid diversum Lector inveneris ab his, quæ in Cammentario jam pridem edito delineata inveniuntur, scito, ea Auctorem, cum ultimam Operi limam adhiberet, meliora secutum immutasse.

a *C. 1. in fin. & c. is cui. de sent. excomm. in 6.* * *supra, qui promoveri non possunt.* b *C. quia periculosum. 4. de sent. excomm. in 6.*

FINIS.

V. Se ne permette la Ristampa.

MORROZZO Per la Gran Cancelleria.

NOTARUM IN JURE CANONICO OCCURRENTIUM,

Sive

ABBREVIATIONUM USU FREQUENTIORUM EXPLICATIO,

In Gratiam Tyronum Adnexa.

Ap.	*Apoſtolic.*
ap. Bonif.	*apud Bonifacium*. Vide in *6*.
ap. Greg.	*apud Gregorium*. V. e.
ap. Juſtin.	*apud Juſtinianum*. V. Inſt.
arg. ar.	*argumento*.
Auth.	*Authentica*, id eſt, ſumma novellæ alicujus, Codici inſerta.
Auct.	*Auctoritate*.
C. cau.	*cauſa*, ſive in 2. parte Decreti Gratiani.
c. can.	*canone*, id eſt capitulo decreti ejuſdem, aut alicujus Concilii.
con. c.	*Contra*.
cap.	*Capite*, *Capitulo*, Decretalium Tituli, Novellæ alicujus, aut libri alterius, extra Jus utrumque.
Clem.	*Clementina*, id eſt, Decretali Clementis V. ſeu capitulo tituli in Clementinis.
Cod.	*Codice* Juſtinianæo.
C. Th.	*Codice Theodoſiano*.
col.	*Columna*.
Coll.	*Collatione*.
D.	*Digeſtis*. Vide *ff*.
d. diſt.	*Diſtinctione*, in prima præſertim Decreti Parte, & Libr. Sententiarum Petri Lombardi.
d.	*dictæ*, *dicto*, *&c*.
de conſ.	*De Conſecratione*, quæ eſt Tertia Pars Decreti.
de pœn.	*De Pænitentia*, in eo Tractatu Decreti, cau. 33. quæſt. 3.
e. ext.	*extra*, id eſt, in Decretalibus Gregorii IX. ſcil. extra Decretum Gratiani.
e. eod.	Eodem, (ſupple, titulo.)
ead. C. & qu.	*Eadem cauſa & quæſtione*.
Extr. Jo. 22.	*Extravagante Joannis vigeſimi ſecundi*.
f.	*finali*, *finalis*, *fine*.
ff.	Pandectis, ſeu *Digeſtis* Juſtiniani.
Gl.	*Gloſſa*, ſeu receptæ in Jus utrumque Notæ.
h.	*hic*.
h. t.	*hoc titulo*.
j. Gl.	*juncta Gloſſa*, id eſt, addita ad textum Nota interpretis Gloſſæ auctoris.
in auth. Col. 1. &c.	*in authentico*, *Collatione* 1. ſive in Novellis Juſtiniani, Sectione 1.
in Ext. Comm.	*in Extravagantibus Communibus*.
in f.	*in fine*.
in p. d.	*in Parte deciſa*, id eſt, in ea Parte Decretalis, quæ reſecta eſt & omiſſa a Compilatore, tanquam minus neceſſaria : quam ſæpe ex antiquis Collectionibus ſubjungunt Correctores Romani, alio charactere.
P. Pp.	*Papa*.
p. n.	*prædeceſſor noſter*.
in pr. in f.	*in principio*, Legis aut Tituli, *in fine*.
pr.	*principii*.
Inſt.	*Inſtitutionibus Juſtiniani*.
in Sum.	*in ſumma*.
in 6. in vj.	*in Sexto*, in libro Decretalium a Bonif. VIII. collectarum poſt quinque Libros Gregorii IX.
l.	*lege*.
li. lib.	*libro*.
li. 6. lib. vj.	*libro ſexto*, ſive inter Decretales Bonif. VIII. cura editas.
Nov.	*Novellæ*.
pri.	*principium*, ſive initium Tituli, vel Legis, ante §. 1.
q. quæſt.	*quæſtione*, id eſt, ſectione Cauſæ in Decreto.
ſ. ſcil.	*ſcilicet*.
Sum.	*Summa*. id eſt, principium Diſtinctionis, aut quæſtionis, vel epitome Legis, aut Capituli.
t. tit.	*titulus*, *titulo*.
verſ.	*verſiculo*, id eſt, membro Paragraphi aut Canonis.
ult.	*ultimo*, *ultima*, &c.
§.	*Paragrapho*, id eſt, Periodo Legis, Capituli, aut etiam Diſtinctionis, & Quæſtionis in Decreto.